SYLUA OBSERUATIONUM THEOLOGIÆ SCHOLASTICÆ IN BEATUM CRYSOST...

Fernando Vellosillo

Digitized by Google

14
32 Q
17

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

12.1.8.
17 15
G B
14 18

Digitized by Google

Digitized by Google

SYLVA
OBSERVATIONVM
THEOLOGIAE
SCHOLASTICÆ

In Beatum Chryſoſt. & quattuor Doct. Eccleſiæ.

Quibus præcipuæ Sacræ tum Scripturæ, tum Theologiæ dubitationes ſoluuntur, ac materiæ hoc potiſſimum ſeculo controuerſæ diligenter pertractantur, prædictiq; Patres à calumniatoribus eruditiſſimè defenduntur.

FERDINANDO VELLOSILLO
EPISCOPO LVCENSI AVCTORE.

OPVS VERE PRETIOSVM, ET DOCTIS ADMODVM VTILE, & neceſſarium, ac etiam à curioſis ſummoperè iampridem exoptatum.

Appoſito Indice Generali totius Operis ſerie Alphabetica digeſto.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISS. DOMINVM
D. CAROLVM S. R. E. CARDINALEM DE MADRVTIO,
EPISCOPVM ET PRINCIPEM TRIDENTINVM, &c.

Superiorum permiſſu, & Priuilegio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M. DCVI.

Apud Huppertum Faber iuniorem.

I L L V S T R I S S I M O
AC REVERENDISSIMO D. D.
CAROLO S. R. E. CARDINALI
DE MADRVTIO EPISCOPO TRIDENTINO
PRINCIPI CLEMENTISSIMO.

VITÆ humanæ ſcopum è priſcis illis ſapientibus, magnis ingenio, & doctrina viris, alij virtute, alij fama, nonnulli voluptate perperam omnes terminabant. Nos certè rerum ipſa natura edocti, non ſolùm quòd vana fluxa ſub cœlo experiamur omnia, ſed certiore methodo (quæ ſacroſancta Theologia eſt) de ortu, & fine hominis inſtructi ſolam Dei æterni cognitionem ſummum humanæ mentis bonum ſtatuimus ac definimus. Id quia Diuinis oraculis, ipſiq; Dei benignitati acceptum, vt par eſt ferimus, meritò ſcientiam quæ de pietate eſt Diuinam eſſe, & quæ nauem hanc (hominem intelligo) in procelloſo hoc mundi pelago fluctuantem ad pietatis veræ τολοδείξεως *indicium in æternæ beatitudinis portum ad clauum ſedens dirigit, vitæ noſtræ moderatricem exiſtimabimus, laudabimus: ea namq; imbuti terrena hæc verè terrea deſpicimus, abijcimus, in hominem, vt nullo alio, certè naturæ paritate coniunctum æqui benigni ſumus, animi tranquillitatem conciliamus, & cœleſtis gloriæ fruitionem nobis pollicemur. Eſt itaq; tota ſancta, cœleſtis, Diuina hæc ipſa Theologia: niſi quod aliqua ſui parte quà nimirum ad captum ſe noſtrum demittit, quaq; ab hæreticis, vel ingenij ſublimitate elatis, vel iudicij cæcitate ductis, vel arbitrij temeritate impulſis oppugnatur, & a ſanioris mentis animiq; ſanctioris viris defenditur, vel exercitationis gratia in ſcholis tractatur, Scholaſtica etiam iam a ſeculis aliquot eſt vocata: cuiuſmodi hic Tractatus eſt: qui quod ex omnibus ferè turbonum atq; errorum iſtorum telis in Eccleſiæ dogmata, ritus, traditiones iactis, ijſq; incudi doctrinæ Catholicæ cum illiſerint, nunc vel confractis vel in ipſorummet capita retortis congeſtus cum ſit, Malleus hæreticorum non iniuria dici poteſt. Laborem vero hunc profundæ eruditionis laude condecoratum, tanti, tamq; illuſtris Velloſilli Antiſtitis C. T. Illuſtriß. ſumma doctrinæ omnis commendatione vbiq; terrarum celebratiſsimæ nomini conſecratum, ac felici Celſitatis tuæ patrocinio commendatum eo. Tu enim Princeps Illuſtriß. præ tantis Germaniæ noſtræ Principibus hæreſeos profligator, Religionis Catholicæ Zelator, adde & literarum ſtudioſorumq; virtutis amator, hoc eſt Ter, Pius, Fœlix, Auguſtus Princeps haberis, nuncuparis: Ditiones enim tuæ ad miraculum vſque nedum inuidiam tranquillæ, felices, an non præſentem Diuini auxilij virtutem teſtantur? An non homi-*

num conditionis, & ſexus omnis acclamationes fauſtas, benedictiones aſsiduas, à beatis ſpiritibus in Cœlum extolli putas? An non tuarum laudum Deo hominibusq; odorem gratiſsimum per orbem vniuerſum diffundi exiſtimas? Tum Vrbium frequentia, Ciuium opulentia, bonorum ſecuritas, literatorum dignitas, vt benignitatis Diuinæ veſtigia manifeſta; ita tuæ prudentiæ, fortitudinis, cæterarumq; virtutum Heſiodica Catena illa ſibi inuicem cohærentium monumenta ſunt æterna. Affines in ambitu Dynaſtias vbi circumſpecto; Deus bone adiuua; quæ diſsidia, quas turbas animaduerto; Tuas ſi reſpecto, ipſam Pacis, & Concordiæ Ædem video: illic procellæ, & tempeſtates, hic alta quies, & Halcyonia. Gratulor ergo tuo Genio Princeps optime, qui Cœleſtis; magis Virtuti, quæ ſupra hominem; maximè Pietati, quæ diuina tota. Sed ceſſo iam nunc, ne quod monet Sapientum vnus, in os laudare videar; non id mihi conſilium, nec huius inſtituti res eſt, hoc ago tantum, vt artificem peritum hic imitatus eſſe videar, qui immenſi pretij gemmam auro obryzo perpurgatiſsimo ſolet includere; ego itidem Tractatui huic Quæſtionum Theologicarum multis hactenus Diſputationibus cum turbatiſsimi huius ſeculi hæreſiarchis; imò ab ipſis Eccleſiæ primum naſcentis, vt ſic dicam incunabulis, tritarum, diſcuſſarum, & ad examen omne probatarum, Splendidiſsimum Illuſtriſsimumq; nomen tanti Principis qui & es, & haberis, merito præpoſuiſſe dicar: argumento enim ipſo temeritate me liberari, & grati officij ſpem à Clementia Tua mihi fieri ſcio ſatis: qua ſola fretus munus hocce Celſitas tua Illuſtriſſima læta fronte, vt accipiat, ac me non mei quidem aſpectu, in quo præter paratiſsimam Celſitati Tuæ Illuſtriſsimæ ſeruiendi voluntatem quæ probet deſideret omnia: ſed ex mera benignitate ſuam in clientelam, vt recipiat audeo rogare. Operis verò huius æſtimationem, non tam Styli tenuitate quæ materiæ haud ſatis reſpondere cuiquam fortaſſe videbitur, quam animo, & affectu (quod ipſum Deum Opt. Max. de donarijs, & ſacrificijs humanis facere Plato in Alcibiade differit) benignè metiri dignabitur.

Illuſtriſsimæ Celſitudini Tuæ

officioſa

& humili

ſemper ſeruitute

addictus

Doctor Huppertus Faber

Vbius Agrippinas.

INDEX GENERALIS TOTIVS OPERIS.

A

ABBATES & Præfectos cænobiorum an liceat ſic, vel Patres appellare. Hieronymus tomo 9. ad decimum quartum quæſitum. fol. 174
Abraham an mentitus ſit, & in adulterium Saræ conſenſerit. Chryſoſt. tomo primo, ad ſextum quæſitum. 6
Abraham, cum riſit, an peccatum infidelitatis peccauit. Chryſ. to. 1. ad 8. quæſitum. 9
Abrahæ congreſſus cum Agar an fuerit adulterium. Ambr. ad 7. quæſitum. 210
Abrahæ ſinus an pars ſit inferorum. Aug. tomo 2. ad quintum quæſitum. 328
Adæ peccatum an ad poſteros tranſierit non culpa, ſed pœna. Chryſoſt. tomo 4. ad 3. quæſitum. 61
Adam ſi non peccaſſet an futurus fuiſſet coitus. Auguſt. tomo 1. ad 6. quæſitum. 308
Adam an peccando imaginem Dei amiſerit. Auguſt. tomo 1. ad 8. quæſitum. 309
Adam an ſpiritum ſanctum habuerit. Aug. tomo 4. ad 24. quæſitum. 402
Adam an gratiam habuerit ex diſpoſitione aliqua in illo præcedente. ibidem. 403
Adam an habuerit omnes virtutes. ibid.
Adæ opera an fuerint minoris efficaciæ ad merendum quam noſtra. ibidem.
Adoratio quid ſit: & an aliqua ſoli Deo ſit debita, quæ creaturæ exhiberi non poſſit. Aug. tomo 10. ad 6. quæſitum. 516. & ſeq.
Adulteram an repudiare liceat, & alteram ducere. Chryſ. tomo 2. ad 12. quæſitum. 31
Adulteram repudiare an liceat viro, & vxori adulterum. Ambr. ad 23. quæſitum. 266
Adultus an per naturam, & liberum arbitrium iuſtificari poſſit. Aug. tomo 7. ad 14. quæſitum. 462
Altaria in memoriam martyrum an ſint conſtituenda. Auguſt. tomo 6. ad 5. quæſitum. 439
Ana[illegible], & Saphiræ an Deus pepercerit. Aug. to. 10. ad 33. quæſitum. 543
Anathemate an liceat viuos, vel mortuos plecti. Chryſoſt. tomo 4. ad 15. quæſitum. 79
Angeli an cum fœminis coire poſſint. Chryſoſt. tomo 1. ad 4. quæſitum. 4
Angeli an Deum videre poſſint. Chryſ. tomo 1. ad 5. quæſitum. 5
Angeli an ob amorem mulierũ de cœlo ceciderint. Chryſoſt. tomo 2. ad 10. quæſitum. 28
Angelus primus an appetijt eſſe vt Deus. 29
Angelus an beatitudinem naturalem tãquam vltimum finem appetijt. ibid.
Angeli an ex Euangelicis ſcripturis aliquid didicerint. Chryſ. tomo 3. ad 1. quæſitum. 53
Angelorum illuminationis variæ ſunt ſententiæ. 54
Angeli an ante mundum conditi. Ambr. ad 8. quæſitum. 216
Angeli ſinguli ſingulis hominibus an deputentur. Chryſoſt. tomo 4. ad 24. quæſitum. 95
Angeli cuſtodes an ſint ex infimo ordine Angelorũ. ibi.
Angelorum cultus quouſque ſe extendat, ibid.
Angelus cuſtos an quandoque hominem deſerat. ibi. 96
Angeli an die Iudicij iudicandi ſint. Hieron. tomo 6. ad 4. quæſitum. 141
Angeli, & animæ an natura ſint corporea. Hiero. tomo 7. ad 2. quæſitum. 148
Angelus an ſit compoſitus ex materia, & forma. ibid.
Angeli tàm boni, quàm mali an flecti ad vitium, vel virtutem queant. Hieron. tomo 9. ad 8. quæſitum. 166
Angeli beati quomodo impeccabiles ſint redditi. Hieronym. ibid.
Angeli an poſſint in beatitudinem proficere. ibid. 167
Angeli an commiſſo primo peccato pœnitere potuerint, & an bene moraliter agere poſſint. ibid. 169
Angeli mali an tàm ad bonum, quàm ad malum flecti queant. Hieron. tomo 9. ad 8. quæſitum. 168
Angelis an inſint profectus, & honores, crementa, & incrementa. Hieron. tomo 9. ad 20. quæſitum. 179
Angelus in ſuis naturalibus an poſſit à conſideratione ceſſare. ibid. 180
in Angelos an Chriſtus aliquid influat. Hieron. to. 9. ad 23. quæſitũ. & an ſint purgati ſanguine Chriſti. 181

INDEX.

Angelorum an Chriſtus ſit caput. Hier. tomo 9. ad 23. quæſitum. 182
Angeli an gratiam, & gloriam, quam habent, à Chriſti paſſione tanquam per medium acceperint. ibid. 183
Angeli an ante paſſionem myſteriũ redemptionis agnouerint. Hieron. tomo 9. ad 25. quæſitum. 183
Angeli an longe ante mundum creati fuerint. Hieron. to. 9. ad 33. quæſitum. 196
Angelus an ſit perfectior imago Dei quam homo. Auguſtinus tomo 1. ad 8. quæſitum. 310
Angeli an hominibus cum corporibus apparuerint. Auguſt. tomo 3. ad 7. quæſitum. 349
Angeli an ſint animantia ætherea. Auguſt. tomo 2. ad 8. quæſitum. 331
Angeli an omnes creati fuerint æquales. Aug. tomo 4. ad 9. quæſitum. 381
Angeli an gratia indiguerint, vt in Deum ſe conuerterent. ibidem.
Angeli omnes an creati ſint in gratia. ibidem. 382
Angeli an habuerint præcedentem aliquam diſpoſitionem ad gloriam. ibidem.
Angeli an beatitudinem ſuam meruerint. ibid. 383
Angeli an gratiam habuerint ſecundum quantitatem naturalium. ibidem.
Angeli an moueant corpora cum deſcendunt, vel aſcendunt in cęlum. Aug. tomo 4. ad 10. quæſitum. 384
Angelorum mẽſura, quę res ſit. Auguſt. tomo 4. ad 10. quæſitum. 387
Angelus an inſtantanee moueatur. Auguſt. tomo 4. ad 10. quæſitum. 386
Angelus an tranſeat per mediũ quãdo mouetur, ibi. 385
Angeli an cognoſcant cogitationes cordium. Aug. tomo 9. ad 18. quęſitum. 507
Angeli an cognoſcant myſteria gratiæ. ibid. 509
Angeli an corpus, quod aſſumũt, poſſint in aliud verum corpus cõuertere. Aug. to. 10. ad 34. quæſitum. 544
Angeli an materia corporalis ad nutũ obediat. ibi. 545
Angeli qualia corpora aſſumunt. ibid. 544
Angeli an quantum ad motum localem omnia corpora obediant. ibid. 545
Angeli an ſint animalia. Greg. ad 13. quæſitum. 558
Angeli boni, an ex ſcriptura conſtet quando, quales, & quomodo ſint creati. Aug. to. 4. ad 27. quæſitũ. 405
Angeli mali an cum filiabus hominum concubuerint. Auguſt. tomo 5. ad 1. quæſitum. 425
Angeli mali an doloribus poſt diem iudicij carebunt. Aug. tomo 5. ad 4. quæſitum. 429
Angeli an cuncta nobis occulta pariter agnoſcant. Auguſt. tomo 9. ad 18. quæſitum. 506
Angeli an cognoſcant ſingularia, & vniuerſalia per ſpecies vniuerſales. ibid.
Angeli an futura cognoſcant. ibid. 507
Angelis an Deus communicare poſſit ſpeciem, qua futurum certò, & vt in ſe erit cognoſcant. ibid.
Angelica corpora an lucidiſſima, & ætherea ſint. Auguſt. tomo 1. ad 3. quæſitum. 305. *Et Auguſt. tomo 4. ad 6. quæſitum.* 379
Anima rationalis an ſit ſpiraculum Adæ inſpiratum. Chryſ. tomo 1. ad 1. quæſitum. 1
Anima Adæ an à Deo creata. ibid. 2
Animæ ſanctorum an ante diẽ Iudicij ſint beatæ. Chryſ. tomo 4. ad 13. quæſitum. 75
Animæ an ante mũdum conditæ, & in corpora ob ſuas culpas detruſæ fuerint. Hieron. tomo 9. ad 17. quæſitum. 178
Animæ ſanctorum an ante diem Iudicij Deo fruantur. Ambroſius ad 4. quæſitum. 204
Animæ omnes an poſt hanc vitam ignibus probandæ ſint. Amb. ad 9. quæſitum. 217
Anima rationalis an à Deo ex nihilo creetur, & an ſit ex traduce. Aug. tomo 1. ad primum quæſitum. 299
Anima an facta ſit per creationem, vel propagationem. ibid. 301
Anima an cum Angelis prima die creata ſit. Aug. tomo 1. ad 7. quæſitum. 308
Anima rationalis vnde originem habuerit. Auguſt. tomo 2. ad 2. quæſitum. 319
Animæ poſt hanc vitam an permittantur ad nos redire. Auguſt. tomo 2. ad 14. quæſitum. 339
Animarum ſupplicia an ſint tantum ſpiritualia. Aug. tomo 3. ad 2. quæſitum. 342
Anima an extrinſecus inducatur. Aug. tomo 4. ad 26. quæſitum. 405
Anima cum à corpore euellitur, an ſtatim in cęlo collocetur, aut in inferno præcipitetur. Aug. tomo 9. ad 22. quæſitum. 510
Anima an ad corpus de cælo à Deo veniat. Aug. tomo 10. ad 32. quæſitum. 542
Animæ creationem an ſolus Deus cognoſcat. Aug. tomo 3. ad 11. quęſitum. 356
Animam eſſe immortalem an ratione naturali cognoſci poſſit. ibid. 357
Animę an cum à corpore exeunt locis corporaliter viſibilibus cõtineantur. Aug. to. 3. ad 23. quæſitum. 369
Animæ ſanctorum an in cælo ſint ante reſurrectionem. Aug. tomo 8. ad 4. quæſitum. 473
Animæ beatorum an videant omnia, quę hic aguntur. Greg. ad 4. quęſitum. 552
Animæ damnatorum an videant gloriam ſanctorũ. ibi.
Animæ pœnitentium an ſtatim poſt hanc vitam beatæ ſint. Greg. ad 5. quæſitum. ibi. 553
Animas Deum ex nihilo facere an ſciri poſſit. Aug. tomo 3. ad 22. quæſitum. 369
Antichriſtus an habiturus ſit Angelum cuſtodem. Chryſoſt. tomo 4. ad 24. quæſitum. 95
Apoſtoli an prohibuerint à ſuffocatu abſtine ri mbr. ad 25. quæſitum. 273
Apoſtoli tempore paſſionis an hęretici fuerint. Aug. tomo 8. ad 7. quęſitum. 475
Apoſtolis, qui ceciderunt an ſit reſtituta fides, & ſpes. Aug. tomo 8. ad 19. quęſitum. 478
Apoſtoli an Chriſtum fide reliquerint, quando comprehenſus eſt. Aug. tomo 9. ad 12. quæſitum. 498
Apoſtoli an tempore paſſionis fidem amiſerint. Aug. tomo 10. ad 21. quæſitum. 536
Auarus, & hęreticus à membris columbæ an vterque habeatur alienus. Aug. to. 7. ad 6. quęſitum. 457

B

BAPTISMVM *an præcedere debeat dolor de peccatis. Auguſtinus tomo 4. ad 28. quęſitum.* 405
Baptizatus ab occultis malis an [illegible]lius iuſtificetur, quàm qui baptizatur à manifeſtis bonis. Aug. tomo 7. ad 1. quęſitum. 450

Bapti-

Baptizato an maior accreſcat effectus gratiæ ratione miniſtri & circunſtantium.ibid. 451
Baptiſmus ab hæreticis datus an ſit legitimus.ibi. 452
Baptiſmus Ioannis an peccata remitteret. Aug.tomo 7. ad 7.quæſitum. 457
Baptiſmo Ioannis an gratia daretur. ibid. 459
Baptiſmus Ioannis an formam certam haberet. ibid.
Baptiſmus an per fidem mundet. Aug. tomo 10.ad 2. quæſitum. 512
Baptiſmi ſacramentum an pereat in illo, qui ad incantatores recurrit. Aug.tomo 10.ad 25.quæſitum. 537
Baptiſta an dubitauit de morte Chriſti, & de eius deſcenſu ad inferos. Greg.ad 11.quęſitum. 557
Beati an pœnas damnatorum videant. Aug.tomo 8.ad 17.quęſitum. 486
Beati an perfecte omnia videant in Verbo. Aug. tomo 9.ad 16.quęſitum. 501
Beatiorem eſſe vnum alio in quo conſiſtat. ibid. 502
an Beatus vnus plura de Deo, quã alius cognoſcat. ibi.
Beati, quantum, & quatenus, creaturas in Deo videant.ibid. 503
Bellum gerere an Chriſtianis liceat. Chryſoſt. tomo 2. ad 18.quęſitum. 44
Belli conditiones vt licitum ſit quę. ibid.
Bellum indicere pro re dubia an liceat. ibid. 45
in Bello an liceat innocentes ſpoliare, & occidere. ibid.
*Bellare in defenſionẽ reipublicę an clericis liceat.ibi.*46
Bellum an cum conſtiterit eſſe iniuſtum, milites ea quę ſurripuerunt, reſtituere teneantur. Ambroſius ad 6. quęſitum. 207
Biblia lingua vulgari omnibus ſit legenda, necne. Chryſoſt tomo 4.ad 25.quęſitum. 96
Bigamum an liceat in Epiſcopum eligere. Hieron.to.9. ad 32.quęſitum. 193
Bigamię irregularitas an ſit de iure Diuino. ibid.
an cum Bigamo diſpenſare liceat.ibid. 195
Bona quę nobis inſunt, an ſint à gratia, vel à natura. Hieron.tomo 4.ad 1.quæſitum. 107
Bona opera an ſint meritoria. Auguſt. tomo 8. ad 13. quęſitum. 479

C

CANONICI, *qui ad horas Canonicas in eccleſiam eunt gratia ſtipendij, an ſimonię vitium incurrant. Auguſt.tomo 10. ad 36. quęſitum.* 548
pro Cathecumenis abſque baptiſmo diſcedentibus an orandum ſit. Chryſ. tomo 4.ad 22.quęſitum. 92
*Caute legenda circa commentaria Ludouici Viues in libros de Ciuitate Dei B. Aug.5.tomo in princ.*414
Charitatem, & Chriſtum in ſe habere an quis ſciat. Ambr. ad 31.quęſitum. 289
Charitas an eſſe poſſit ſine virtutibus moralibus. Auguſt.tomo 3.ad 19.quæſitum. 367
Charitas ſemel habita an poſſit amitti. Gregor. ad 9. quęſitum. 555
Charitas an amitti poſſit per vnum actum peccati mortalis. ibidem. 556
Charitas an eſſe poſſit ſine fide, & opere. ibid.
Charitas an ſupra omnem virtutem delectabiliter faciat operari, & prompte. Auguſt. tomo 3. ad 19. quæſitum. 367
Charitatis an ſit ſpeciale pręceptum, & quomodo liget. Aug.tomo 4.ad 4.quęſitum. 378
Charitas an fuerit in populo Iudęorum. Aug.tomo 10. ad 35.quęſitum. 546
Chryſoſtomus an purgatorium agnouerit. Chryſoſt.tomo 4.ad 11.quęſitum. 72
Chriſtianis an liceat aliquid proprium habere. Ambr. ad 15.quęſitum. 246
Chriſtianis an bellum gerere liceat. Ambroſius ad 16. quæſitum. 249
Chriſtiani an ſuis Principibus tributa perſoluere debeant. Aug.tomo 4.ad 22.quæſitum. 393
Chriſtianum iam factum an occidere liceat. Auguſt. tomo 4. ad 23.quæſitum. 396
Chriſtianis an litigare liceat. Auguſtinus tomo 4.ad 31.quæſitum. 412
Chriſtiano an liceat coniugem adulteram occidere. Auguſt.tomo 6.ad duodecimum quæſitum. 449
Chriſtianus an ſit dicendus, qui inimicitias die Paſchatis non vult finire. Auguſt. tomo 10. ad 22.quæſitum. 536
Chriſtianus an dici debeat, qui pacem cordis, operis, & oris non habet. Auguſtinus tomo 10. ad 31. quæſitum. 542
Chriſtum in Eucchariſtia contineri an ſit articulus fidei. Chryſ.tomo 2.ad 3.quæſitum. 15
Chriſtus in Cœna an ſeipſum ſub ſpeciebus panis & vini obtulerit. Chryſoſtomus tomo ſecundo, ad 16. quæſitum. 40
Chriſtus an prius lancea percuſſus, quã mortuus. Chryſoſt.tomo 2.ad 20.quæſitum. 50
Chriſto an duæ inſint perſonæ. Chryſoſt.tomo 4.ad 29. quæſitum. 100
Chriſti oratio an fuerit ſemper exaudita. Hieron.to.8. ad 1.quæſitum. 152
Chriſti anima an æqualem habeat cum Deo omnipotẽtiam. Ambroſius ad 12.quæſitum. 226
Chriſti anima an potentiam habuerit reſpectu immutationis creaturarum.ibid. 227
Chriſti anima circa opera miraculoſa an inſtrumentaliter, vel efficienter ſe haberet.ibid. 228
Chriſti humanitas quo pacto miracula attingebat. ibidem. 229
Chriſti humanitas an ſit inſtrumentum reſpectu iuſtificationis peccatoris.ibid. 230
Chriſti anima an habuerit omnipotentiam reſpectu proprij corporis, & reſpectu executionis ſuæ voluntatis. ibid. 230.& 231
Chriſtus Dominus an ſapientia profecerit ſicut ætate. Ambr.ad 14.quęſitum. 237
Chriſti anima an per ſcientiam increatam abſque creata omnia quę cognouit, cognoſcere potuit.ibid. 238
Chriſtus an quatenus homo Deum videat per viſionẽ beatificam ſicut cæteri beati. Ambroſ. ad 14. quęſitum. 242
Chriſtus an ſcientiam inditam habuerit.ibid. 243
Chriſtus an per diſciplinam ſcientiam hanc acquiſiuerit. ibid. 244
*Chriſti mors an lugenda ſit. Ambr.ad 19.quæſitũ.*252
Chriſtus an in triduo fuerit homo. Ambr. ad 20.quæſitum. 253
Chriſtus eſt Chriſtus, an in triduo iſta ſit vera. Ambr. ad 20.quęſitum. 254

in Chriſto an ſit permixtio vel compoſitio aliqua. Aug. tomo 2. ad 1. quæſitum. 317
Chriſti anima an triſtabatur ſecundum portionem ſuperiorem. Aug. tomo 8. ad 1. quæſitum. 467
Chriſti corpus an prius in vtero formatum fuerit, quã à diuinitate aſſumptum. Aug. tomo 9. ad ſecundum quęſitum. 487
Chriſti corporis formatio an potuerit inſtanti fieri. ibidem. 488
Chriſti corpus an fuerit animatum in primo inſtanti conceptionis. ibidem.
Chriſti corpus an in primo inſtanti fuerit à verbo aſſumptum. ibid. 489
Chriſti dolor an fuerit maior doloribus inferni. Auguſt. tomo 8. ad 1. quæſitum. 469
Chriſti humanitas an ſi à Verbo dimitteretur adoranda eſſet. Aug. tomo 10. ad 6. quæſitum. 516
Chriſti humanitas an adoratione latriæ ſit adoranda. ibidem. 520
Chriſti mors an ſuſpirijs celebranda ſit. Aug. tomo 10. ad 23. quęſitum. 537
Chriſto an ratione humanitatis conueniat eſſe creaturam. Auguſt. tomo 2. ad 4. quęſitum. 322
Chriſtum quare non oramus, vt patrem pro nobis oret, ſed vt ipſe noſtri miſereatur. Auguſt. tomo 10. ad 6. quęſitum. 519
Chriſtum in ſe non habens an Chriſtianus dici poſſit. Aug. tomo 10. ad 16. quęſitum. 534
Chriſtum in aliquo habitare an quis experiri poſſit. Aug. tomo 10. ad 17. quęſitum. 534
Chriſtus eſt creatura, an iſta ſit concedenda. Aug. to. 2. ad 4. quæſitum. 322
Chriſtus ex quo ſcripturę loco Deus eſſe conuinci poſſit. Auguſt. ibid. 323
Chriſtus an ſolum ſecundum carnem in ſepulchro iacuerit, & in infernum ſecundum ſolam animam deſcenderit. Aug. tomo 3. ad 12. quęſitum. 359
Chriſtus an dicendus ſit homo dominicus. Aug. tomo 4. ad 11. quęſitum. 387
Chriſtus cum dixit, Hoc eſt corpus meum, an ſignum ſui corporis dederit. Auguſt. tomo 6. ad tertium quæſitum. 438
Chriſtus ante paſſionem an verè timuerit, ac doluerit. Aug. tomo 8. ad 1. quæſitum. 467
Chriſtus an à Pilato ſit occiſus. Auguſt. tomo 8. ad 6. quęſitum. 474
Chriſtus an aliquo modo fuerit cauſa ſuę mortis. ibid.
Chriſtus, quia potuit ſe à morte eripere, an tempore aliquo poteſtate hac fuerit vſus. ibid.
Chriſtus an paſſus fuerit à Iudæis, an à Gentilibus. ibidem. 475
Chriſtus quando paſſus eſt, an diſcipuli omnes deſperauerint, quod eſſet Chriſtus. Auguſt. tomo 8. ad 7. quęſitum. 475
Chriſtus quando in cælum aſcendit, an in manibus angelorum ſubleuatus ſit. Auguſt. tomo 8. ad 9. quæſitum. 477
Chriſtus quomodo diſcipulis benedixit. ibid.
Chriſtus an mediator fuerit inquantum Deus, an inquantum homo. Auguſt. tomo 9. ad decimum quæſitum. 496
Chriſtus incepit eſſe, an iſta ſit concedenda. Aug. to. 9. ad 11. quæſitum. 498
Chriſtus ſecundum quod homo eſt prędeſtinatus filius Dei, an hęc ſit falſa. Auguſt. tomo 9. ad 13. quęſitum. 499
Cibus & potus humanus qui ſit. Aug. tomo 4. ad 12. quęſitum. 388
Circunciſio infantibus an gratiam contulerit. Chryſoſt. tomo 1. ad 7. quæſitum. 8
Circunciſio an gratiam conferat. Chryſ. tomo 4. ad 2. quęſitum. 61
Circunciſio an ex ſe gratiam conferat. Ambroſ. ad 28. quęſitum. 278
Clandeſtina matrimonia an eccleſia in futurum irritare potuit. Ambr. ad 23. quęſitum. 266
Clauus, quo Auguſtus in fręno equi vſus eſt, an fuerit, quo Chriſtus cruci affixus eſt. Hieron. tomo 6. ad 10. quęſitum. 146
Clerici an poſſint poſſeſſiones rerum temporalium habere. Chryſ. tomo 2. ad 19. quęſitum. 47
Clerici an bona eccleſię conſanguineis donare poſſint. ibidem. 48
Clerici an ſtrictiori vinculo teneantur pauperibus ſubuenire, quam laici. ibid. 49
Clerici an præter victum, & veſtitum debeant aliquid poſſidere. Chryſoſt. tomo 4. ad 27. quęſitum. 99
Clericis an barba & capilli tondendi ſint. Hier. tomo 5. ad 8. quęſitum. 129
Clerici an ſint immunes à tributo ſecularium Principum. Hiero. tomo 9. ad 6. quęſitum. 163
Cæli an propter peccatum Adæ corruptibiles effecti ſint, necne. Chryſoſt. tomo 4. ad 7. quęſitum. 68
Cęli motu ceſſante an in elementis remaneant actio, & paſſio. Chryſoſt. ibidem. 70
Cælum an perfectius ſit quam inferiora. Hier. tomo 7. ad 1. quęſitum. 147
Cæli an ſonum edant. Ambr. ad 8. quęſitum. 216
Cæli luminaria an corporea ſint, & an ſpiritus rectores habeant. Aug. tomo 3. ad 21. quęſitum. 369
in Cæna an Chriſtus ſub ſpeciebus panis, & vini ſe obtulerit. Chryſ. tomo 2. ad 16. quęſitum. 40
Cognitio intellectiua ſimilis generationi naturali. Ambroſ. ad 14. quęſitum. 239
Columba quę ſuper Chriſtum apparuit, an fuerit vera columba. Chryſ. tomo 2. ad 1. quęſitum. 14
Columba, quę in Baptiſmo Chriſti apparuit, an fuerit vera columba. Auguſt. tomo 3. ad decimumquartum quęſitum. 360
Confiteri an ſoli Deo ſufficiat. Chryſoſt. tomo 1. ad 12. quęſitum. fol. 12. & tomo 4. ad 33. quęſitum. 103
Confiteri laico an quis teneatur, & an nunc ſit conſiliũ. Aug. tomo 4. ad 29. quæſitum. 407
Coniugalis concubitus concupiſcentię cauſa an culpa ſit venialis. Aug. tomo 6. ad 10. quęſitum. 446
Coniugia an propter filios copulanda ſint. Aug. tomo 6. ad 4. quęſitum. 438
Coniugia adulterina an ſolum iure cæli ſint illicita. Auguſt. tomo 10. ad 15. quæſitum. 533
Conſanguinitatis gradus quouſque ſe extendant. Aug. tomo 4. ad 19. quęſitum. 391
Corpus an ſit carcer animæ. Hieron. tomo 9. ad 24. quæſitum. 183
Creatio rerum an fuerit in principio temporis. Hier. tomo 9. ad 33. quæſitum. 197
Creaturæ an Deus poſſit omnipotentiam communicare

per

per comparationem ad alia producibilia. Ambroſ. ad 12.quæſitum. 226
Creare an ſit ex eo quod iam erat ordinando aliquid cõſtituere. Aug.tomo 6.ad 8.quæſitum. 442
Creationis & generationis differentia.ibid.& ſeq.
Creare an Deus aliquid poſſit, & an ſolius Dei ſit creare.ibidem. 443
Creaturæ an poſſit cõicari potentia creandi. ibid. 445
Credere quo præcepto teneamur. Chryſoſt. tomo 2. ad 22.quæſitum. 51
Credere incarnationis myſterium, an in omni tempore, & ætate fuerit neceſſarium.Chryſ. ibid. 52
Credere,& velle an ſit ex nobis. Aug. tomò 4. ad 32. quæſitum. 412
Criminis ſui qui non eſt reus an alterum faciat innocentem.Aug.tomo 7.ad 2.quæſitum. 453

D

DAEMON an peccauit peccato luxuriæ. Chryſoſt.tomo 2.ad 10.quſitum. 28
Dæmones ſinguli an contra ſingulos homines deputẽtur.Chryſ.to.4.ad 24.quæſ.95
Dęmones an aliquando ſint iuuandi. Hieron.tomo 9.ad 22.quæſitum. 181
Dæmones an reparandi ſint aliquando. Ambroſ.ad 32. quæſitum. 290
Dæmones an corporibus ſubtilioribus vigeant. Auguſt. tomo 3.ad 20.quęſitum. 368
Dæmonum corpora an dolore ſenſitiuo crucientur. Auguſt. tomo 5.ad 10.quæſitum. 431
Damnandi an habeant Angelum cuſtodem. Chryſoſt. tomo 4.ad 24.quęſitum. 95
Damnatorum pœnę an ſint æternę. Hieron. tomo 5.ad 3.quæſitum. 115
Damnatorum animæ an igne corporeo torqueantur. ibidem. 117
Damnati an aliquando ſint ſaluandi. Hier. tomo 9. ad 15.quæſitum. 175
Damnati an poſſint bene moraliter agere. Hier.tomo 9. ad 8.quæſitum. 169
Damnatis an pœna æterna aliquatenus mitigetur. Auguſt.tomo 8.ad 16.quęſitum. 484
Damnati an gloriam beatorum videant. Aug.tomo 8. ad 17.quæſitum. 485
Damni pœna an ſolum infantes puniantur. Greg. ad 2. quæſitum. 551
Damni pœna an ſit eadem in omnibus damnatis. ibid.
Daniel, quę de Suſanna,& Hymno puerorum ſcripſit, an vera ſint vel agiographa. Hieron. tomo 5. ad 9. quęſitum. 131
Debiti ratio, & iuſtitię an in Deo ſit ſecundum iuſtitiã commutatiuam, an ſecundum diſtributiuam. Aug. tomo 8.ad 13.quęſitum. 479
Defuncti an damna filiorum ſentiant. Aug. tomo 8. ad 17.quęſitum. 485
Dei eſſentia an ab vlla creatura conſpici queat. Chryſ. tomo 3.ad 3. quęſitum. 56
Deus an habeat ſcientiam, & prouidentiam minimarũ rerum. Hier. tomo 6.ad 5.quęſitum. 142
Dei prouidentia an pręciſè ſit circa media, non autẽ circa fines. Hier. tomo 6.ad 5.quæſitum. 144
Deum alicui maledixiſſe an in ſacris litteris legatur. Hieron. tomo 9. ad 13. quæſitum. 172
Deus an ab aliquo beato per ſimilitudinẽ aliquam creatam videri poſſit. Ambr. ad 14.quęſitum. 240
Deus an ſit homini ꝑmixtus. Aug.to.2.ad 1.quęſ. 315
Deus eſt humanitati permixtus, an ſit concedenda. ibidem. 317
Deus an ſicuti eſt videri poſſit ab Angelis. Auguſt. tomo 2. ad 7.quęſitum. 330
Deus an ſolus ſit incorporeus. Auguſt. tomo 3. ad 10. quæſitum. 354
Dei verbo an cõmixtus ſit homo. Auguſt.tomo 3.ad 13. quęſitum. 359
Deus an ſolus melior ſit anima rationali. Aug. tomo 4. ad 9. quęſitum. 379
Deus an ſolus maior ſit hominis natura. Aug. tomo 6. ad 9.quęſitum. 445
Deus an ſciri poſſit quomodo cognoſcat. Aug. tomo 8. ad 5.quęſitum. 472
Deus an omnia cognoſcat, quia Dei intelligere eſt ſuũ eſſe. Auguſt.ibidem.
Deus an alia à ſe cognitione diſtincta, & propria cognoſcat. ibidem. 473
Deus an ſit forma rerum. Aug. to.10. ad 3.quęſ. 514
Dei adiutorio ſecluſo, an aliquid boni facere poſſimus. Aug.tomo 10.ad 8.quęſitum. 521
Deum an propter beatitudinem debeamus diligere. Auguſt.tomo 10.ad 14.quęſitum. 531
Deum an liceat propter bonum creatum diligere. Auguſt.ibid. 532
Deitas ab humanitate Chriſti an morte ſeparata fuerit. Ambr.ad 20.quæſitum. 253
Dilectionis Dei an ſit præceptum aliquod poſitiuum. Hier.tomo 4.ad 2.quæſitum. 111
Dilectionis Dei pręceptum quando obliget, & an ſine gratia adimpleri poſſit. Hier.ibid. 112
in Diſcredente vni ąrticulo an maneat fides infuſa. Hieron. tomo 4.ad 3.quæſitum. 113
Diuinitas an ab humanitate per mortem ſeparata ſit. Ambr.ad 20.quæſitum. 253
Diuinitas morte Chriſti an ab anima ſeparata ſit. Ambroſius ibidem.
Diuiſio rerum, quo iure facta fuerit. Ambroſ. ad 15. quęſitum. 247
Diuiſionem rerum quis primò fecerit. Amb.ibid. 248
Diuortij cauſa an vir & vxor pari iure gaudeant. Chryſoſt.tomo 2.ad 12.quęſitum. 31
Diuortio celebrato an viro relinquatur ius ineundi aliud matrimonium. Chryſ.tomo 2.ad 12.quęſitum. 32
Diuortium an hodie ſit licitum. Auguſt. tomo 4.ad 20. quęſitum. 392
Doctrina reuelata an ſit neceſſaria ad ea, quæ de Deo ratione humana inueſtigari poſſunt. Auguſt.to.3.ad 5. quæſitum. 345
Doctrina Theologica an ſit homini ad ſalutem neceſſaria. Auguſt. ibidem.

E

ECCLESIA quo tempore inceperit. Chyſ.tomo 2.ad 7.quęſitum. 21
Eccleſia an ſit tantum exiſtentium in charitate. Hier. tomò 9.ad 29.quæſitum. 188
Eccleſia Chriſti an ſit viſibilis aut inuiſibilis. Hiero-

INDEX.

nymus tomo 9. ad 30. quæſitum. 190
an in Eccleſia ſit peccatum aliquod. Auguſt. tomo 4. ad 13. quæſitum. 388
Eccleſia vera an notis aliquibus dignoſci poſſit. Aug. tomo 4. ad 14. quæſitum. 388
Eccleſiæ membra an per vitam peſſimam ab eccleſia ſeparentur. Aug. tomo 7. ad 4. quæſitum. 456
Eccleſiæ membra an ſint qui ſeculo verbis, & non facto renuntiant. Aug. tomo 7. ad 5. quæſitum. 457
Eccleſiaſticus liber an ſit canonicus. Auguſt. tomo 4. ad 25. quæſitum. 405
Electio an ſit ex meritis præuiſis. Chryſoſtomus tomo 4. ad 18. quæſitum. 89
Electio & reprobatio an ſint ex præſciẽtia meritorum. Hier. tomo 6. ad 9. quæſitum. 146
Electio iuſtorum an ſit ſecundum illorum iuſtitiam. Auguſt. tomo 10. ad 1. quæſitum. 512
Eleemoſynarum modus quis ſit Deo gratus. Chryſoſt. tomo 2. ad 19. quæſitum. 49
Epiſcopus an ſit presbytero maior. Chryſ. tomo 4. ad 26. quæſitum. 97
Epiſcopus an conſtituendus ſit qui docere nõ poteſt. Hieron. tomo 9. ad 26. quæſitum. 183
Epiſcoporum & parochorum quod ſit munus. ibid. 184
Epiſcopus an presbytero ſit maior. Hieron. tomo 9. ad 34. quæſitum. 198
Epiſcopus & presbyter an ſint idem. Ambroſ. ad 26. quæſitum. 273
Epiſtola ad Hebræos an ſit Pauli. Hier. tomo 9. ad 36. quæſitum. 198
Eua an ex coſta Adæ formata fuerit. Chryſoſt. tomo 1. ad 2. quæſitum. 2
Eua an ſecundum locum fuerit in Paradiſo. Auguſt. tomo 1. ad 12. quæſitum. 315
Euangelia & cruces an liceat collo appendere. Hieron. tomo 9. ad 7. quæſitum. 165
Eucharistia an corpus Chriſti contineat. Chryſ. tomo 2. ad 3. quæſitum. 15
Eucharistiam quibus verbis Dominus cõſecrauit, Chryſoſt. tomo 2. ad 15. quæſitum. 39
Eucharistia an ſolo vino ſine aqua confici poſſit. Chryſ. tomo 2. ad 17. quæſitum. 43
Eucharistiam ſub vtraque ſpecie, an neceſſe ſit laicis exhiberi. Chryſoſt. tomo 4. ad 16. quæſitum. 82
an in Eucharistia ſit vera & realis Chriſti caro. Hier. tomo 9. ad 18. quæſitum. 179
Eucharistia an infantibus ſit neceſſaria. Aug. tomo 2. ad 6. quæſitum. 328
Eucharistiæ vſus infantibus miniſtrandi an in aliquibus eccleſiis fuerit. ibid. 329
Eucharistiæ vſum an eccleſia iuſte infantibus probibuerit. ibid.
in Eucharistia an corpus Dominicum ſacramento ſanguinis ſit coniunctum. Auguſt. tomo 2. ad 13. quæſitum. 337
in Eucharistia an totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum panis & vini. ibidem. 338
an in Eucharistia ſit realiter Chriſtus. Auguſt. tomo 8. ad 11. quæſitum. 478
Eucharistiæ effectum an venialia impediant. Aug. to. 9. ad 6. quæſitum. 493
Eucharistia an verum Chriſti corpus contineat. Aug. tomo 9. ad 7. quæſitum. 495
Excommunicatio an ſit ex iure Diuino. Chryſoſt. tomo 4. ad 15. quæſitum. 81

F

FASCINARE infantulos an ſtriges valeãt. Hieron. tomo 9. ad 12. quæſitum. 171
Fides an ante Chriſti aduentum fuerit neceſſaria. Chryſ. to. 2. ad 7. quæſitum. 20
in Fide dubius an ſit infidelis. Chryſoſt. tomo 2. ad 9. quæſitum. 24
Fide Chriſti explicita excluſa poſt ſufficientem Euangelij promulgationem an poſſit quis ſalutem conſequi. Ambr. ad 22. quæſitum. 260
Fide ſola ſine operibus an iuſtificemur. Ambroſ. ad 27. quæſitum. 274
Fides formata, & informis an ſit eadem. ibid. 275
Fides an maneat gratia deſtructa. ibid.
Fides an ſit vera & propria virtus. ibid. 276
Fidei actus an à charitate perficiantur. ibid. 277
Fides infuſa an ſemper inclinet ad verum. ibid.
Fides, & charitas an ſint ex nobis. Aug. tomo 1. ad 4. quæſitum. 305
Fides, & charitas quod ex nobis ſint in quo gradu eſt certum. ibidem. 306
Fide excluſa an opera cuiuſquam bona exiſtimãda ſint. Aug. tomo 2. ad 12. quæſitum. 337
Fide, ſpe, & charitate ſubnixus an ſcripturis indigeat. Aug. tomo 3. ad 5. quæſitum. 345
Fides, & ſpes an eſſe poſſint ſine charitate. Auguſt. tomo 3. ad 18. quæſitum. 365
Fidem an aliquod opus bonum præcedere poſſit. Aug. tomo 8. ad 3. quæſitum. 471
Fides an ſit ex nobis. Aug. tomo 9. ad 5. quæſitum. 493
Fidei myſteria an ſint rationibus humanis comprobanda. Gregor. ad 12. quæſitum. 558
Fidelem vxorem ab infideli diſcedere an dominus probibuerit. Aug. tomo 6. ad 11. quæſitum. 447
Filios an punire liceat propter parentum peccata. Aug. tomo 1. ad 9. quæſitum. 312
Filij Dei, de quibus Gen. 6. an homines, vel Angeli fuerint. Aug. tomo 5. ad 6. quæſitum. 429
Filius Dei an ſemper gignatur, ſemperque naſcatur. Gregor. ad 7. quæſitum. 554
Firmamentum an ſit inter aquas ſuperiores, & inferiores. Aug. tomo 1. ad 5. quæſitum. 308
Firmitas aliqua nobis occulta, quæ terram contineat an ſit. Aug. tomo 8. ad 14. quæſitum. 483
Flamma, quæ inter victimas Abrahæ præcucurrit an fuerit miraculoſa. Auguſt. tomo 5. ad tertium quæſitum. 426
Fornicationis cauſa an liceat viro vxorem dimittere. Chryſoſt. tomo 2. ad 12. quæſitum. 31
Fornicationis cauſa an liceat viro authoritate propria adulteram repudiare. ibid. 32
Fornicatio ſimplex de ſe an ſit peccatum mortale, & cõtra ius naturæ. Ambr. ad 7. quæſitum. 211
Fornicationem ſimplicem eſſe mortale, an poſſit inuincibiliter ignorari. ibid. 212
Fornicatio ſimplex an ſit probibita in decalogo. Aug. tomo 4. ad 3. quæſitum. 377
Fornicari an liceat vxori ex conſenſu proprij viri. Auguſt. tomo 4. ad 30. quæſitum. 408

G

GIGANTES an ex Angelis, & mulieribus geniti fuerint. Ambroſ. ad quintum quæſitum. 205

Gloriæ diuinæ priuatio an ſit grauior ipſa gehenna. Chryſ. tomo 2. ad quintum quęſitum. fol. 18. idem tomo 4. ad 8. quęſitum. 70

Gradus diuerſi aſſertionum contra fidem. Chryſ. tomo 2. ad 8. quęſitum. 22

Gratia diuina an nos præueniat, an à nobis præueniatur. Chryſ. tomo 1. ad 9. quęſitum. 9

Gratiam an conferre poſſit miniſter non conſecratus. Auguſt. tomo 7. ad 2. quæſitum. 454

Gratia præditi, & qui ſub gratia viuunt, an ſint impeccabiles. Auguſt. tomo decimo, ad vndecimum quęſitum. 525

H

HABITVS acquiſitus an per vnum actum contrarium corrumpatur. Hier. tomo 4. ad 3. quęſitum. 113

Hæreſis quid ſit. Chryſoſt. tomo ſecundo, ad octauum quæſitum. 23

Hæreticus quid faciet, & à quo admoneri debet vt pertinax cenſeatur. Chryſoſt. ibidem. 24

Hæreticus an ſtatim quod incidit in hæreſim amittat dominium bonorum ſuorum. ibidem.

Hæretici nolentes reſipiſcere an ſint de vita tollendi. Chryſ. tomo 2. ad 8. quæſitum. 22

Hæreticorum pœnæ, & an iuſtè puniantur morte. Chryſoſt. ibidem. 25. & 26

Hæreticorum ſcripta an ſint legenda. Hieron. tomo 9. ad 9. quæſitum. 170

Hæretici an ſint de Eccleſia. Hier. tomo 9. ad 29. quæſitum. 188

Hæreticos an liceat pœna mortis punire. Aug. tomo 2. ad 11. quæſitum. 336

Hæretici an tolerandi ſint vſque ad ventilationem. Auguſt. tomo 4. ad 5. quæſitum. 379

Hæreticum quid faciat an comprehendi omnino poſſit. Aug. tomo 6. ad 1. quæſitum. 436

Hæretici an tolerandi ſint vſque ad finem ſeculi. Aug. tomo 10. ad 19. quęſitum. 535

Hebręi an tantum ſint permiſſi theſauros Aegyptiorum auferre, vel etiam iuſſi. Auguſt. tomo 6. ad 6. quæſitum. 440

Herbæ an in cibum animantibus datę. Auguſt. tomo 3. ad 1. quæſitum. 342

Hieronymus an pro cucurbita rectè hederam tranſtulerit. Hier. tomo 6. ad 3. quęſitum. 141

Hieronymi anima an in obitu eius Auguſt. apparuerit. Auguſt. tomo ſecundo, ad decimumquartum quæſitum. 329

Hominum generatio an fuiſſet ſi Adam non peccaſſet. Chryſoſt. tomo 1. ad 3. quæſitum. 3

Homo in ſtatu innocentiæ an poſſet in omne bonum morale. Hier. tomo 4. ad 1. quęſitum. 107

Homo ex puris naturalibus quid poſſit. ibid. 109

Homo ex naturalibus an propenſior ſit, vt Deum plus quam ſe diligat. Hieron. tomo quarto, ad ſecundum quæſitum. 110

Homini vnde accidat vt vnus rationis vſum habeat, & alius non. Hieron. tomo quinto, ad ſeptimum quęſitum. 127

Homines omnes an ad ęternam vitam eligantur. Ambroſ. ad 21. quęſitum. 255

Homo factus eſt Deus, an iſta concedi debeat. Aug. tomo 2. ad 1. quęſitum. 316

Homines an aſſumentur ad ordines Angelorum. Aug. tomo 4. ad 7. quęſitum. 380

Homo an fieri poſſit impeccabilis. Aug. tomo 4. ad 18. quęſitum. 390

Homines in ſtatu innocentiæ, an amplius mererentur quàm nos. Aug. tomo 4. ad 24. quęſitum. 403

Homo an aliquid poſſit mereri à Deo. Auguſt. tomo 8. ad 13. quęſitum. 479

Homo an teneatur dilectione naturali Deum pluſquam ſe diligere. Aug. tomo 10. ad 12. quęſitum. 526

Homo an teneatur ſe pluſquam proximum diligere. ibi.

Homo an poſſit beatitudinem proximo amplius quàm ſibi deſiderare. ibid. 527

Homini an liceat vitam pro amici vita exponere. ibidem. 528

I

IACOB an corporea lucta cum Angelo certauerit. Hieron. tomo 9. ad primum quęſitum. 154

Iacob frater Domini, an filius fuerit Ioſeph. Ambroſ. ad 24. quęſitum. 273

Ieiunium & oratio ſine eleemoſyna an aliquid valeant. Chryſoſt. tomo 2. ad 14. quęſitum. 37

Ieiunia in mortali facta an aliquid proſint. Aug. to. 10. ad 20. quęſitum. 535

Ieiunium ſoluens alijs ieiunantibus an ſolum venialiter peccet. Aug. tomo 10. ad 30. quæſitum. 539

Ieiunij præceptum an obliget ad mortale. Auguſtinus ibidem. 540

Ignis inferni an ſit verus & realis, an metaphoricus. Hier. tomo 5. ad 3. quęſitum. fol. 115. & Gregor. ad 6. quęſitum. 553

Ignis an ante iudicium veniet. Ambroſ. ad 9. quęſitum. 217

Ignis an cœlos & elementa purgabit. ibid. 219

Ignis ille an reprobos in inferno inuoluet. ibid. 220

Imagines ſacrę an ſint colendæ. Hieron. tomo 5. ad 10. quęſitum. 133

Imaginum vſus an ſit licitus. ibidem. 135

Imaginem Dei an pingere liceat. ibid. 136

Imago & ſimilitudo Dei in quo conſiſtat. Aug. tomo 1. ad 8. quæſitum. 309

Imago Dei an ſit in homine ſecundum animam rationalem. ibid. 310

Imago Dei an coli debeat. Auguſt. tomo ſecundo, ad 9. quęſitum. 331

Impij, & pij an die iudicij formam Dei videbunt. Auguſt. tomo 10. ad 7. quęſitum. 520

Infernorum an ſint tantum duo loca. Hieron. tomo 6. ad 1. quęſitum. 139

Infernus damnatorum, & ſinus Abrahæ an ſint. Hieron. tomo 6. ad 8. quęſitum. 145

Infernorum locus an ſit ſub terra. Auguſt. tomo 3. ad 4. quęſitum. 345

Digitized by Google

INDEX.

Inferna an ſint tantum duo. Auguſt. tomo 8. ad 8. quæſitum. 476
Infernus an ſit incorporeus, vel corporeus. Aug. tomo 9. ad 19. quæſitum. 509
Inferorum an ſint tantum duo loca. Aug. tomo 10. ad 24. quæſitum. 537
in Infidelitate manentibus an peccata dimittantur. Ambroſ. ad 11. quæſitum. 221
Infidelium vita, an omnis peccatum ſit. Ambr. ad 22. quæſitum. 258
Infidelitas negatiua an ſit peccatum. ibid. 259
Infidelium omnis vita an ſit peccatum. Auguſt. tomo 3. ad 24. quæſitum. 369
Infidelium opera an omnia ſint peccata. Aug. tomo 8. ad 3. quæſitum. 471
Inimicis vt bene faciamus an expectanda ſit extrema neceſſitas. Chryſ. tomo 4. ad 4. quęſitum. 65
Inimicis an liceat mala precari. ibid.
Innocentem an poſſit reſpublica pro ipſius ſalute morti exponere. Ambroſ. ad 6. quæſitum. 206
Innocens probatus nocens an poſſit ſe iudicio defendere. Aug. tomo 3. ad 8. quæſitum. 350
Innocentem an liceat in aliquo caſu occidere. Aug. tomo 4. ad 23. quęſitum. 398
Inſulani & Indi an peccent deos falſos adorando. Amb. ad 22. quęſitum. 260
Iob liber an ſit canonicus. Greg. ad 1. quæſitum. 549
Iſraelitis an Deus permiſerit vaſa Aegyptiorum vſurpare, an iuſſerit. Aug. tomo 8. ad 15. quęſitum. 484
Iudæi an Chriſtum & eius Diuinitatem agnouerint. Chryſoſt. tomo 5. ad 1. quęſitum. 103
Iudicij die an omnes morientur. Chryſ. tomo 4. ad 14. quęſitum. 78
Iudicium habere aduerſus alterum an ſit peccatum. Auguſt. tomo 3. ad 8. quæſitum. 350
Iudicij die an fœtus abortiui reſurgent. Aug. tomo 5. ad 11. quæſitum. 431
Iudicij die an omnes morientur. ibid.
Iudicij die an qui erunt ſuperſtites prius alijs reſurgent. ibidem. 432
Iudicij die an omnes cum omnibus membris reſurgent. ibidem. 433
Iuramentum omne an in cauſa vera & iuſta peccatum ſit. Chryſ. tomo 3. ad 6. quæſitum. 56
Iuramenti comites & ordo grauitatis inter varia periuria. ibidem. 57
Iuramenti abſtinentia, & inimici dilectio an ſint conſilia vel præcepta. Chryſ. tomo 4. ad 4. quæſitum. 64
Iurare in cauſa vera & iuſta, an ſit peccatum. Ambr. ad 10. quæſitum. 221
Iuſtus aliquis vere ſit in hac vita. Hieron. tomo 5. ad 4. quęſitum fol. 119. & Greg. ad 8. quæſitum. 554

L

LABOR manualis ad quatuor vtilis eſt. Aug. tomo 10. ad 13. quæſitum. 530
Laico an teneatur quis in abſentia ſacerdotis confiteri. Aug. to. 4. ad 29. quæſ. 407
Laicus, cui ſit confeſſio, an ad ſigillum ſecreti teneatur quemadmodum ſacerdos. ibidem. 408
Laicus, qui abſoluere ſacramentaliter tentaret, quam pęnam incurreret. ibid.
Lapſis an ſit pœnitentia deneganda. Chryſoſt. tomo 4. ad 19. quæſitum. 89
Laudibus in diuinis an ſit cantu vtendum. Hier. tomo 9. ad 28. quæſitum. 187
Laudes diuinæ an poſſint pretio vendi. Auguſt. tomo 10. ad 36. quęſitum. 548
Lectione ſacræ ſcripturæ ſecluſa, an quis ſalutem aſſequi poſſit. Chryſ. tomo 2. ad 22. quęſitum. 50
Lex Moſis an minora præcipiat, quã lex naturæ. Chryſoſt. tomo 4. ad 6. quęſitum. 67
in Lege veteri an fuerit remiſſio vera peccatorum. Ambroſius ad 28. quæſitum. 277
Legis noſtrę Chriſtianæ excellentia ſupra legem veterem. ibidem. 278
Lex an impleri non poſſit à ſpiritualibus. Aug. tomo 1. ad 2. quęſitum. 302
Legis opera an præcepto de actu charitatis teneamur in Deum referre. ibid. 304
Lex vetus an fuerit bona. Auguſt. tomo 10. ad 35. quęſitum. 546
Legalia an morte Chriſti fuerint extincta. Aug. tomo 2. ad 3. quæſitum. 319
Legalia quando cœperunt eſſe mortifera. ibid. 321
Legendum an ſit, ſic eum volo manere: vel ſi eum volo manere, Ioan. vlt. Auguſt. tomo nono, ad 14. quæſitum. 501
Liberum arbitrium an ſit in homine. Hier. tomo 5. ad 7. quęſitum. 116
Locus an detur poſt hanc vitam, vnde animæ ingreſſæ egrediantur. Hieron. tomo 7. ad 3. quęſitum. 150
Locus medius an ſit in inferis, vbi poni infantes debeãt. Aug. tomo 10. ad 9. quęſitum. 522
Locorum, quos Auguſtinus retractauit, index. Auguſt. tomo primo, in princ. 291

M

MAGDALENA ſoror Lazari an ſit quæ pedes Domini lauit. Aug. tomo nono, ad 8. quęſitum. 495
Maledicere alteri an ſit licitum. Hieron. tomo 9. ad 13. quęſitum. 172
Maledicere creaturis irrationalibus. ibid. 173
Maledictio an genere ſuo ſit mortale. ibid. 174
Mandatum Dei, ſi timore potius pœnæ, quam amore iuſtitiæ fiat, an adimpleatur. Auguſt. tomo 3. ad 25. quęſitum. 369
Maria Virgo an de Chriſto ſemper decentem opinionem habuerit. Chryſoſt. tomo 3. ad 5. quæſitum. 56
Mariæ, & Ioſeph an fuerit coniugium legitimum. Hieron. tomo 9. ad 2. quæſitum. 155
Mariam an nuptam eſſe decuerit. ibid. 156
Mariæ coniugium an fuerit perfectum. ibid.
Maria Virgo an votum virginitatis emiſerit. ibid. 157. & Ambr. ad 13. quæſitum. 235
Mariæ Virginis vulua an in partu adaperta fuerit. Ambroſ. ad 13. quæſitum. 232
Maria an virgo permanſerit in partu. ibid. 233
Maria an poſt partum permanſerit virgo. ibid. 234
Maria Virgo an virginitatem, anteaquam deſponſata eſſet, vouerit. ibid. 235
Mariæ votum an fuerit abſolutum vel conditionatum. ibidem. 236

Maria Virgo an in Chriſti morte fide defecerit. Aug. tomo 4.ad 15. quæſitum. 389
Maria Virgo in morte Chriſti an doluit & lacrymata fuit. Aug.tomo 8.ad 1.quęſitum. 465
Maria & Martha an crediderint eius fratrem poſſe à Chriſto ſuſcitari. Aug.tomo 10.ad 4.quęſitum. 514
Marito an liceat vxorem ſibi à iudice permiſſam occidere. Aug.tomo 4.ad 23.quæſitum. 398
Martyr nunquid ſit, qui dormiens in mortali, pro Chriſti fide interficitur. Amb.ad 30.quæſitum. 288
Mater Iacobi, & Ioſeph an Chriſti mater fuerit. Chryſoſt.tomo 2.ad 21.quæſitum. 50
Matrimonium, quod Apoſtolus ſecundum veniam concedit, an ſine peccato fiat. Aug.tomo 6.ad ſeptimum quæſitum. 441
Mœchus an ſit qui vxore in adulterio deprehenſa alteram duxerit. Aug.tomo 4.ad 2.quæſitum. 376
Mediatorem eſſe Dei & hominum an ſit propriũ Chriſto. Hier.tomo 9.ad 23.quæſitum. 182
Melchiſedech an fuerit Spiritus ſanctus. Aug.tomo 4. ad 16.quęſitum. 389
Mendacium officioſum an furto & adulterio æquiparari debeat. Aug.tomo 4.ad 1.quæſitum. 375
Mendacium quomodo ſit malum & peccatum.ibid.
Mendacium an à Deo poſſit diſpenſari.ibid.
Mentiri an ſit intrinſece malum. Chryſoſt. tomo 1. ad 6.quæſitum. 6
Meritum maius vel minus an ſolum ex parte gratiæ proueniat. Aug.tomo 4.ad 24.quæſitum. 404
Meriti ratio in quo conſiſtat. Auguſt. tomo 8. ad 13. quæſitum. 479
Meritum de congruo an ſit. ibid.
Mereri gloriam an homo poſſit de condigno.ibi. 480
Miraculorum operatio an ſignum ſit ſanctitatis. Aug. tomo 5.ad 3.quæſitum. 426
Miracula Chriſti an videtibus eſſent certa & vera.ibi.
Miracula an Chriſtus Diuina virtute fecerit.ibid.
Miracula facere an Chriſtus in nuptijs cœpit.ibi. 428
Miracula Chriſti, an videntibus cauſarent euidentiam. ibidem.
Miracula Chriſti ſecluſis doctrina & prophetijs an ſufficerent eius Diuinitatem oſtendere.ibid.
Miraculis vti ad credendum an ſit ſtultum? Aug. tomo 6. ad 2.quæſitum. 436
Militibus an prædari liceat. Ambr.ad 6.quæſitũ. 206
Miſſa, & preces publicæ an lingua vulgari ſint dicendæ. Chryſ.tomo 4. ad 12.quæſitum. 75
Moiſes an apparuerit in Chriſti transfiguratione. Hieron.tomo 9.ad 5.quęſitum. 162
Moſem & Heliam quomodo Apoſtoli cognouerũt.ibi.
Moſes an mortuus ſit. Amb.ad 2.quæſitum. 203
Moſes & Paulus an Dei eſſentiam viderint. Aug. tomo 3.ad 3.quæſitum. 343
Moſes an Deum oculis corporis viderit. Aug. tomo 9. ad 24.quæſitum. 511
Monachorum veſtitus an decens ſit. Aug. tomo 4.ad 21. quæſitum. 393
Monachi an manuum labore victum teneantur quęrere. Aug.tomo 10.ad 13.quæſitum. 528
Monachi, & ſæculares an eodem genere peccati æqualiter peccent. Chryſoſt.tomo 4.ad 30.quæſitum. 102
Mortale vnum an ſine alio remitti poſſit. Ambroſ. ad 11.quæſitum. 221
Mortale an in inferno poſſit remitti. Aug. tomo 10.ad 33.quæſitum. 543
Mundi interitus an ſit certus, & diffinitus. Hieron.tomo 5.ad 12.quæſitum. 138
Mundi ætas an ſex tantum annorum millibus conſtet. Hieron.tomo 8.ad 2.quæſitum. 154
Mundum incepiſſe an ſit articulus fidei. Hieron. to. 9. ad 31.quæſitum. 197
Mundum an Deus potuit ab ęterno creare.ibid.

N

NOcens *an damnari ſimul poſſit ad carcerem & ad mortem. Aug. tomo 3. ad 8. quæſitum.* 351
Nouæ, & veteris legis diſcrimen. Auguſt. tomo 10. ad 35. quęſitum. 546
Nuptias an ſola cauſa procreandorum filiorum excuſet. Aug.tomo ſecundo, ad decimum quęſitum. 333
Nuptias an ſolum tria bona tantum excuſent. ibid.
Nuptiarum vſus an voluptatis cauſa ſit licitus.ibi. 334
Nuptis an liceat ad vitandam fornicationem debitum exigere. ibid.
Nuptis an ſanitatis gratia liceat ſe cõmiſcere.ibi. 336
Nuptias an Paulus ſecundum indulgentiam permiſerit. Aug.tomo 7.ad 16.quęſitum. 462

O

OBlatio *ſacrificiorum an ſit ſpecialis actus virtutis. Auguſt.tomo 6.ad 5.quæſitum.* 440
Occidere ſe cauſa ſeruandę pudicitię an liceat. Hieron.tomo 6.ad 2.quęſitum. 139
Occidere ſe an alicui liceat.ibid. 141
Occidere ſe an prohibitum ſit de iure naturali.ibid.
Occidere inuaſorem in ſui defenſionem an liceat. Aug. tomo 4.ad 23.quęſitum. 399
Occidere inuaſorem ipſum præueniendo, an liceat. ibidem. 400
Occidere inuaſorem an quis teneatur. ibid. 401
Occidere latronem in defenſionem temporalium an liceat. ibid.
Opera bona iuſtorum an beatitudinem mereantur. Auguſt.tomo 8.ad 13.quęſitum. 479
Operibus bonis an beatitudo ſit debita. ibid. 481
Opere quolibet an iuſtus peccet. Gregor. ad tertium quęſitum. 552
Oratione dominica quem panem poſtulamus. Chryſ.tomo 2.ad 2.quęſitum. 14
Orationes vocales an ſint otioſę. Chryſoſt. tomo 2. ad 4.quęſitum. 17
Originale ad poſteros an non culpa, ſed pœna tranſierit. Chryſ.tomo 4.ad 3.quęſitum. 61
Originale peccatum quomodo in poſteros traducatur. ibidem. 62
Originale peccatum an verè, & propriè ſit peccatum. ibidem.
Originale peccatum an attulerit nobis mortem animę. Chryſoſt.tomo 4.ad 20.quęſitum. 90
Oues ab hedis an ante iudicium ſint ſeparandę. Aug. tomo 9.ad 23.quęſitum. 510

P

PAGANIS & Iudæis an miſericordiæ opera aliquid proſint. Auguſt.tomo 3.ad 17. quæſitum. 361
Panis, quem in oratione dominica poſtulamus, an ſit corporeus. Hieron. tomo 9. ad tertium quęſitum. 157
Paradiſus terreſtris an ante mundum ſit conditus. Hieron.tomo 3.ad 1.quęſitum. 106
Paradiſus terreſtris in qua terræ parte ſitus ſit.ib.107
Paradiſus terreſtris an ante Adam fuerit factus, & ibidem poſitus. ibid.
Paradiſus terreſtris an ſit. Ambroſius ad primum quęſitum. 203
Paruuli an tamquam peccatores baptizentur. Aug. tomo 7.ad 11.quæſitum. 461
Paruuli an peccata propria habeant. Aug. tomo 7.ad 12.quæſitum. 461
Paruuli an ſine corpore & ſanguine Chriſti vitam habere poſſint. Aug.tomo 7.ad 13.quæſitum. 461
Paſſio Chriſti an dæmonibus profuerit. Hieron.tomo 9. ad 27.quæſitum. 187
Paſſiones naturales an fuerint in homine ante peccatũ. Chryſoſt.tomo 4.ad 5.quæſitum. 66
Patientiam an ſacra litteræ Deo tribuant. Chryſoſt.tomo 4. ad 28.quæſitum. 93
Patrem eſſe an ſit aliud ab eius demonſtratione. Aug. tomo 9.ad 4.quæſitum. 491
Paulus an nuptias ſecundum indulgentiam ſolum permiſerit. Aug.tomo 7.ad 16.quæſitum. 462
Peccare aperte an leuius ſit, quam fingere ſanctitatem. Hieron.tomo 5.ad 1.quæſitum. 115
Peccare non ſe an quis certus ſit. Gregor. ad 8. quæſitum. 554
Peccati an Deus ſit cauſa. Chryſoſt.tomo 3.ad 2.quæſitum. 55
Peccatori an liceat malefactores iudicare. Chryſoſt.tomo 4.ad 28.quæſitum. 99
Peccator an de eccleſia eſſe dici poſſit. Hieron. tomo 4. ad 3.quæſitum. 113
Peccatores an ſint membra eccleſiæ. Hieron. tomo 9. ad 29.quęſitum. 188
Peccatorum an detur menſura extra quam non eſt ſalus. Ambr. ad 29.quęſitum. 280
Peccator an poſſit ſemper per pœnitentiam reparari. ibidem. 283
Peccata aliena an vlli naturæ noceant. Aug. tomo 1.ad 9.quęſitum. 311
Peccatum an quia nihil eſt ſciri non poſſit. Aug.tomo 1. ad 11.quęſitum. 313
Peccati an Deus ſit cauſa.ibid. 314
Peccata maiorum quouſque ſe extendant. Aug.tomo 3. ad 6.quęſitum. 349
Peccatum mortale an miniſtrum & ſuperiorem à ſuo miniſterio ſuſpendat. Aug.to.7.ad 1.quęſitum. 452
Peccato alienus an aliquis fuerit pręter Chriſtum. Aug. tomo 7.ad 20.quęſitum. 463
Peccatum an ſit nihil. Auguſt. tomo 9.ad primum quęſitum. 487
Peccata plura minuta, an ſi negligantur, occidant. Aug. tomo 9.ad 3.quęſitum. 489
Peccatorum an detur certus modus & menſura. Aug. tomo 9.ad 20.quęſitum. 510
Peccata minuta, ſi plura ſint, an in infernum mergant. Aug.tomo 10.ad 29.quęſitum. 539
Peccato omni an debeatur pœna æterna. Aug.tomo 10. ad 33.quęſitum. 543
Peccatores Deo credentes an fidem habeant. Aug. tomo 10. ad 26.quęſitum. 537
Peccatores an ad ſanctam Eccleſiam pertineat. Aug.tomo 7.ad 9.quęſitum. 460
Perſonę diuinę an tres proprie dicantur. Aug.tomo 3. ad 15.quęſitum. 360
Perſonę diuinę an diſtinguantur per relationes. ibid.
Perſonę an maneant abſtractis per intellectum relationibus. Aug. tomo 9.ad 3.quæſitum. 492
Petrus an Paulo, & cęteris Apoſtolis fuerit dignitate ſuperior. Chryſoſt. tomo 4. ad 17. quęſitum. 85. & Hier. tomo 9. ad 10.quęſitum. 171
Petrus an Chriſti deitatem negauerit. Ambroſ.ad 17. quęſitum. 249
Petrus an claues in perſona propria receperit. Aug. tomo 9.ad 9.quęſitum 496. & ad 15.quęſitum. 501
Petrus & Paulus an ſimiles in omnibus fuerint. Aug. tomo 10.ad 27. quęſitum. 538
Philoſophi an ex naturalibus ſalutem fuerint aſſecuti. Chryſoſt.tomo 4.ad 10.quęſitum. 71
Pœna infantium qualis ſit. Greg. ad 2.quęſitum. 551
Pœnitentia an ſine confeſſione, & ſatisfactione proſit. Ambr. ad 18. quęſitum. 249
Pœnitentię quę ſint partes integrales. ibid. 250
Pœnitentia vera an ſit à peccatis ceſſare. Amb.ad 30. quęſitum. 286
Pœnitentia & dolor peccatorum an ſit neceſſarius vt quis iuſtificetur. ibid. 287
Pœnitentia an baptizandis ſit neceſſaria. Aug.tomo 4. ad 28.quęſitum. 405
Pontifices duo an poſſint Eccleſię pręeſſe. Chryſ.tomo 4. ad 17. quęſitum. 88
Pręcepta decalogi an diſpenſari queant. Chryſ.tomo 1. ad 11.quęſitum. 12
Pręcepta legis diuinæ an ex naturalibus impleri poſſint. Chryſoſt.tomo 4.ad 10.quęſitum. 70
Pręceptum contritionis an ex naturalibus impleri poſſit. Chryſoſt.tomo 4.ad 10.quęſitum. 71
Pręceptum an adimpleri poſſit per actum malum, & peccatum. Aug.tomo 1.ad 2.quęſitum. 304
Pręceptum Dei an adimpleat qui forinſecus, & non corde facit. Aug.to.4.ad 4.quęſitum. 377
Pręcepta decalogi an aliqua ſint diſpenſabilia. Aug.tomo 4.ad 30.quęſitum. 409
Prędeceſſores Chriſti prędicatione an reſurrectionem ſperauerint. Chryſoſt.tomo 2.ad 23.quęſitum. 53
Prędeſtinatio, & vocatio an ſint ex meritis prędeſtinatorum. Chryſ.tomo 2.ad 13.quęſitum. 34
Prædeſtinationis an detur aliqua cauſa.ibid. 36
Prędeſtinatio an ſit ex meritis pręuiſis. Chryſ.tomo 4. ad 9. quęſitum. 70
Prędeſtinationis an ſint cauſa merita occultiſſima. Aug. tomo 4.ad 8.quęſitum. 381
Prędeſtinatio Chriſti an probetur ex illo ad Ro.1.qui prędeſtinatus eſt filius Dei. Aug.to.9. ad 13.quęſ. 499
Prędeſtinatio an ſolum dicatur reſpectu vitæ æternę. Auguſt. ibidem.

Prędе-

Prædeſtinatio an ſit duplex, nempe vna ſingularis egregia & abſoluta, & alia conditionalis. Aug. tomo 10. ad 10. quæſitum. 524
Prædicatio quare vendi nequit. Aug. tomo 10. ad 36. quæſitum. 548
Prædicatoribus an liceat euangelizare victus gratia. Aug. tomo 10. ad 36. quęſitum. 548
Primatus an ſolum ſit in ſancta conuerſatione & vita bona. Aug. tomo 7. ad 8. quæſitum. 460
Primi parentes an filios haberent ſi non peccaſſent. Auguſt. tomo 1. ad 6. quæſitum. 308
Princeps an poſſit perſonis priuatis facultatem facere occidendi malefactores. Auguſt. tomo 4. ad 23. quæſitum. 398
Priuatæ perſonæ an liceat blaſphemantes punire. Chryſ. tomo 4. ad 28. quęſitum. 99
Pudicitiæ ſeruandę cauſa an ſe liceat interimere. Chryſ. tomo 1. ad 6. quæſitum. 7
Pudicus an ſit verè dicendus, qui vera fidei non eſt mancipatus. Aug. tomo 7. ad 15. quæſitum. 462
Punctuatio particulæ, Sine ipſo factum eſt nihil, an tolerari poſſit. Chryſ. tomo 3. ad 2. quęſitum. 54
Purgatorium eſſe an D. Chryſoſtomus agnouerit, & an ſit. Chryſoſt. tomo 4. ad 11. quęſitum. 72

R

RAPINAE reſtitutio an in duplum fieri debeat. Chryſ. tomo 2. ad 11. quęſitum. 30
Regia poteſtas an ſit ſacerdotali præferenda. Hier. tomo 5. ad 5. quęſitum. 120
Regiam poteſtatem an Chriſtus aſſumpſerit. ibid.
Regia poteſtas an à Deo ſit. Aug. tomo 4. ad 22. quæſitum. 394
Regnorum temporalium an Papa ſit dominus. ibi. 123
Reipublicę maior pars an vnum monarcha creare poſſit, cui omnes parere teneantur. Aug. ibid. 395
Relationes diuinæ an diſtinguantur ab eſſentia ſaltem ratione. Aug. tomo 9. ad 4. quæſitum. 493
Reprobatio impiorum an ſit ex propoſito voluntatis diuinæ. Aug. tomo 10. ad 10. quæſitum. 523
Reprobationis duplex cauſa, finalis & demeritoria. ibi.
Reprobationis an detur cauſa. ibid.
Reprobi an habeant Angelum cuſtodem. Chryſ. tomo 4. ad 24. quæſitum. 95
Reſurrectio mortuorum an eodem inſtanti fiet. Chryſ. tomo 4. ad 14. quęſitum. 79
Reſurrectiones duæ an ponendę ſint. Hieron. tomo 5. ad 6. quęſitum. 124
Romani an veras habuerint virtutes. Auguſt. tomo 5. ad 2. quęſitum. 425
Romanorum virtutes an vitia potius fuerint, quam virtutes. Aug. tomo 5. ad 9. quęſitum. 430

S

SACERDOS vt verus ſit an oporteat quod induatur iuſtitia. Aug. tomo 7. ad 3. quęſitum. 455
Sacerdotes mali an conſecrent. Hieron. tomo 6. ad 6. quęſitum. 144
Sacerdotes boni an poſſint ordines conferre. ibid. 145
Sacerdotibus an inſit ſoluendi, & ligandi poteſtas. Hieronymus tomo 9. ad 4. quęſitum. 158
Sacerdotes an ligent, & abſoluant. Ambroſius ad 3. quęſitum. 204
Sæculi an tantum maneat, quantum iam exemptum eſt. Aug. tomo 10. ad 18. quęſitum. 534
Salutis noſtræ initium an ſit ex nobis. Chryſoſt. tomo 3. ad 4. quæſitum. fol. 56. & to. 4. ad 31. quęſitū. 103
Samuel an fuerit de filijs Aaron. Auguſt. tomo 5. ad 5. quęſitum. 429
Sancti an ſint à nobis orandi. Chryſoſt. tomo 4. ad 21. quęſitum. 91
Sancti quomodo noſtras orationes cognoſcant. ibid.
Sancti in cœlo an præteritorum malorum recordentur. Hieron. tomo 5. ad 2. quęſitum. 115
Sanctorum reliquiæ an ſint adorandæ. Hieron. tomo 5. ad 11. quæſitum. 137
Sanctorum veteris teſtamenti quare feſta non veneramur. Hieron. tomo 5. ad 11. quęſitum. 138
Sancti defuncti an poſſint pro nobis orare. Hier. tomo 9. ad 16. quęſitum. 177
Sanitatis donum an ſalutatoribus inſit. Hier. tomo 9. ad 7. quęſitum. 165
Sapientiæ libri, & Eccleſiaſtici an ſit certus auctor. Hieron. tomo 7. ad 4. quęſitum. 151
Sapientiales an tantum tres libri recipiantur in auctoritatem canonicam. Aug. to. 5. ad 8. quęſitum. 430
Sarraceni an verum Deum colant. Aug. tomo 3. ad 3. quęſitum. 344
Scrutatores diuinorum myſteriorum an ſint damnandi. Chryſoſt. tomo 4. ad 1. quęſitum. 60
Sortibus an vti liceat. Aug. to. 8. ad 2. quęſitum. 470
Spirituales actiones an liceat pretio vendere. Aug. tomo 10. ad 36. quęſitum. 548
Spiritus an ſine corpore cogitare poſſit. Auguſt. tomo 3. ad 16. quæſitum. 360
Spiritus omnes an ſint corporei. Auguſt. tomo 5. ad 7. quęſitum. 430
Spiritus ſanctus quibus modis appareat. Chryſoſt. tomo 2. ad 1. quæſitum. 14
Spiritus ſanctus an propriè ſit donum Dei. Aug. to. 3. ad 19. quæſitum. 366
Suffragia an proſint beatis. Chryſ. tomo 2. ad ſextum quæſitum. 18
Suffragia viuorum an defunctis omnibus proſint. Aug. tomo 3. ad 9. quæſitum. 352
Supplicijs damnatorum an infantes puniantur. Gregor. ad 2. quæſitum. 551

T

TENEBRARVM locum an aliquis verè nouerit. Auguſt. tomo quarto ad 33. quæſitum. 413
Thamar an Iudæ congrediens adulterium perpetrarit. Chryſoſt. tomo 1. ad 11. quęſitum. 11
Timoris diuiſio, & eius obiectum, & quando ſit peccatum præceptum ex timore adimplere. Aug. tomo 3. ad 25. quæſitum. 369. & ſeq.
Timor ſeruilis an ſit bonus. ibid. 371
Timoris ſeruilis actus, an ſit actus virtutis. ibid. 372
Timor ſeruilis an ſit donum Spiritus ſancti. ibid. 373
Timor ſeruilis an maneat cum charitate. Aug. ibid.
Timor an minuatur creſcente charitate. ibid. 374

Tituli, quibus Principes Hiſpaniæ Indos ſubiugarunt, an ſint veri, & iuſti. Ambroſ. ad ſextum quæſitum. 207
in Transfiguratione an vox patris fuerit audita. Hieron. tomo 9. ad 5. quæſitum. 162
Tyrannus à quibus ciuium poſſit occidi. Aug. tomo 4. ad 23. quęſitum. 397

V

VENIALE an remitti poſſit ſine mortali. Ambr. ad 11. quæſitum. 222
Venialia an ſine pœnitentia remitti poſſint. ibidem. 223
Venialia an attritione remittantur. ibidem.
Venialium remiſſio an ſine gratia ſit. ibid.
Venialia an ſola infuſione gratiæ remittantur. ibid.
Venialia an ſacramentis Eccleſiæ dimittantur. ibi. 225
Venialis culpa an ſine pœnitentia remitti poſſit. Ambr. ad 30. quæſitum. 288
Verba Dei qui audiunt, & non faciunt, an ſint extra Eccleſiam. Auguſt. tomo ſeptimo, ad decimum quæſitum. 461
Verbum qualiter eſt ſimilitudo expreſſa obiecti. Ambr. ad 14. quæſitum. 241
Virginitas an eſſet in ſtatu innocentiæ. Chryſ. tomo 1. ad 3. quæſitum. 3
Virginitas an excellentior ſit Matrimonio. Aug. tomo 10. ad 5. quæſitum. 516
Virgo Maria an inani gloria laborauerit. Chryſ. tomo 1. ad 10. quęſitum. 10
Virgo Maria an in corpore fuerit in cælum aſſumpta. Aug. tomo 10. ad 28. quæſitum. 538
Virtus quælibet ter continet gradus. Chryſ. tomo 2. ad 14. quęſitum. 37
Virtutibus an poſſit quis male vti. Aug. tomo 1. ad 10. quęſitum. 312
Virtutes morales, ſi ad fidem non referantur, an ſint veræ virtutes. Auguſt. tomo 3. ad decimumoctauum quæſitum. 361
Virtutes morales an poſſint eſſe ſine charitate. ibid. 363
Virtutes acquiſitæ an ſimpliciter ſint virtutes. ibid.
Virtus vera an ſit in illo qui iuſtus non eſt. Aug. tomo 7. ad 19. quæſitum. 463
Vnum peccatum an ſine altero remittatur. Gregorius ad 10. quęſitum. 556
Vxores plures habere an ſit contra ius naturæ. Ambr. ad 7. quæſitum. 212
Vxores plures habere an aliquando licuerit: & an nunc Eccleſia poſſit circa hoc diſpenſare. ibid. 216

FINIS.

ADVERTENTIAE THEOLOGIAE SCHOLASTICAE

In B. Chryſoſt. & quatuor Doct. Eccleſiæ.

ADVERTENTIÆ CIRCA EA, QVÆ CENSVRA INDIGENT primo Tomo Chryſoſtomi, per varia interrogata, & quæſita diſtributa.

1 *Primum quæſitum erit, An ſpiraculum Adæ inſpiratum, ſit anima rationalis.*
2 *An Eua formata ſit ex coſta Adæ.*
3 *An ſi primi parentes non peccaſſent, generatio hominum non fuiſſet.*
4 *An Angeli cum fœminis coierint.*
5 *An Deus ab Angelis videri poſſit.*
6 *An Abraham mentitus ſit, & in Saræ adulterium conſenſerit, & an propter pudicitiam ſeruandam liceat ſe interimere.*
7 *An Circunciſio infantibus gratiam contulerit.*
8 *An cum Abraham riſit, peccauerit peccato infidelitatis.*
9 *An diuina gratia nos præueniat, vel à nobis præueniatur.*
10 *An Virgo Maria defectu fidei, aut inani gloria laborauerit.*
11 *An Thamar Iudæ congrediens adulterium perpetrauerit.*
12 *An ſoli Deo confiteri ſufficiat.*

PRIMVM QVAESITVM.

An ſpiraculum Adæ inſpiratum, ſit anima rationalis.

Ad Primum. PRIMO quæſito ſatisfacit Chryſoſtomus homil. 12. in illud Geneſ. c. 2. *Inſpirauit in faciē eius ſpiraculum vitæ*. Ita enim ait Chryſoſtomus, Spiraculum illud eſt ſubſtantia animæ rationalis, per quam homo viuens non ſolùm eſt animal, ſed etiam effectus eſt particeps rationis. Cyrillus Alexandriæ Epiſcopus hunc ipſum locum elucidans, inquit, Cum dicitur in Geneſi, quòd ſpirauit Deus in faciem hominis ſpiraculum vitæ, vt fieret homo in animā viuentem, ipſum ſpiramen non dicimus animam, ſic enim anima eſſet inconuertibilis, & non peccaret, quia eſſet de eſſentia Diuina: ſed ſancti Spiritus effuſionem, in ipſo principio ſuperpoſitam animæ humanę, dixit Moyſes ſpiramen. Et Philaſter Epiſcopus Brixienſis, c. 99. ſui Catalogi, aſſertionem Chryſoſtomi, inter hæreſes quas annotat, connumerat. Et ait, ſpiraculum illud non eſſe ipſam animam, ſed gratiam Spiritus ſancti infuſam animæ Adæ iam creatæ, qualem dedit Apoſtolis, poſt Reſurrectionem, vel qualem largitur omnibus hominibus iuſtis.

Cyrillus.

Philaſter.

Digitized by Google

Magiſter ſententiarum in ſecundo, diſt. 18. hac de re agẽs ita ait, De origine animæ plura quæri ſolent, ſcilicet vnde creata fuerit, & quando, & quam gratiã habuerit in creatione, ſicut hominis formatio ſecundum corpus deſcribitur, cum dicit, Formauit Deus hominem de limo terræ, ita eiuſdem, ſecundum animam factura deſcribitur, cùm ſubditur. Et inſpirauit in eum ſpiraculum vitę, & ſtatim ait, Non ergo carnaliter putemus, Deum corporeis manibus formaſſe corpus, vel faucibus inſpiraſſe animam, ſed potius hominem de limo terræ ſecundum corpus formauit, iubendo, & volendo, & uerbo ſuo iuſſit, vt ita fieret, Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, id eſt, ſubſtantiam animæ, in qua viueret, creauit, nõ de materia aliqua corporali, uel ſpirituali, ſed de nihilo. Hãc ſententiam omnes Doctores Scholaſtici, vno animo amplectuntur, ſecundo ſent. diſt. 18. & D. Tho. 1. par. quæſt. 76. artic. 1. & 7. vbi, Philoſophorum erroribus propulſatis, cõcludit, Sic ergo ex ipſa operatione intellectus apparet, quòd intellectiuum principium vnitur corpori vt forma: quia propria operatio hominis, inquantum homo, eſt intelligere, ac proinde propria hominis forma eſt principium intellectiuũ. Et art. 7. citato, colligit animam immediate vniri corpori, vt forma vnitur materiæ, non ſicut ſanguis, & alij humores, qui etſi requirantur ad animæ vnionem & cõſeruationem in corpore, non tamẽ illis mediis corpori vnitur. Sed ſicut anima Adæ immediate fuit à Deo ex nihilo creata, ita & corpori vnita, eadem ratione dicimus, aerem requiri ad hominis reſpirationem, nihilominus tamen illo mediante corpori non vnitur. Hoc etiam ſentit idem D. Tho. opuſc. 17. & lib. 2. contra Gentes, cap. 71. & 87.

Anima Adæ an à Deo creata.

Auguſt. Ad Philaſtrum verò facile reſpondemus cum D. Auguſtino in præfatione libri de hęreſibus, aſſerente, Philaſtrum multas aſſertiones inter hæreſes enumeraſſe, quæ hæreſes nõ ſunt, veluti hanc quã omnium Catholicorum interpretum, & Scholaſticorum damnat ſententia. Cyrillo etiam facile fit ſatis ex eodem Auguſt. 15. de Ciuitate Dei, cap. 24. deridente eos, qui exiſtimant ſpiraculum, in faciem Adæ à Deo inſpiratum, eſſe gratiam animæ collatam, & non potius ipſam animam. Vnde D. Thom. lib. aduerſus Græcorum errores, cap. 27. affirmat Cyrilli expoſitionem eſſe contra expoſitionem B. Auguſtini. Nec proinde ſequitur (inquit D. Thomas) ſpiraculum illud, quod nos animam rationalem dicimus, eſſe de ſubſtantia Dei, quia ſcripturæ illa locutio Tropica eſt. Dicitur enim inſpiraſſe, non corporaliter, ſed quia ſpiritum, id eſt, animam ex nihilo produxit. Et quod maius eſt, interpretatio hæc Cyrilli dictis Apoſtoli repugnare videtur, qui prima Corinth. 15. ita ait, Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem: ſed non prius quod ſpirituale, ſed quod animale. Quo in loco expreſsè affirmat, vitam animæ à vita quæ eſt per Spiritumſanctum, aliam eſſe. Quapropter Cyrilli expoſitio literalis eſſe non poteſt, ſed tantũ Allegorica. Secundo reſpõdere poſſumus, quòd quemadmodum ſpiritus in ſcriptura ſacra plura, & diuerſa ſibi vendicat ſignificata, ſic & nomen ſpiraculum, vox enim ſpiritus, aliquando animum noſtrum, vt apud Paulum, Decreui tradere huiuſmodi hominem Satanæ, vt ſpiritus ſaluus ſit: & ventum ſignificat, vt apud Regium Vatem, Spiritu vehementi contereſ eos: & donum ſpirituale, vt apud Paulum, Ipſe ſpiritus teſtimonium perhibet ſpiritui noſtro, & rurſus, Orabo ſpiritu, orabo & mente. Significat etiam iram & excandeſcentiam, vt apud Eſaiam, Non tu es qui meditaris ſpiritu duro interimere eos? Præſidium etiam & auxilium Dei, vt Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus. Sic etiam & ſpiraculum (vt diximus) plures ſortitur ſignificationes, ſignificat enim ventum, vt, Venter meus ſicut muſtum, & ſpiraculum. Et donum diuinum, vt, Spiraculum omnipotentis viuificat, & idem conſeruat animam vitæ. Et in Prouerbijs Lucerna domini ſpiraculum hominis, quę inueſtigat omnia ſecreta ventris. Significat etiam animã, vt, Spirauit in faciem eius ſpiraculum vitę. Quibus ſcripturę locis ſatis conſtat, ſpiraculum aliquando animam, aliquando verò, Spiritus ſancti donum ſignificare, quod non perpendens Cyrillus, lapſus eſt. Turpius tamen errauit Philaſter, Chryſoſtomi explicationem tanquam hęreticam damnans.

(Margin: Auguſt. — Thom. — 1.Cor.15 — 1.Cor.5. — Pſalm.47. — Hebr.16. — 1.Corint.14. — Eſa.27. — Iob 32. — Iob 33. — Prou. 20.)

SECVNDVM QVAESITVM.

An Eua formata ſit ex coſta Adæ?

Geneſ. 2. CHryſoſt. Homil. 15. in Geneſim, exponẽs illud Gen. 2. *Immiſit Dominus ſoporẽ in Adã.* ait, Accipit vnam coſtarum illius. Ne humano more accipias quę dicitur, ſed craſſa verba hęc humanę imbecillitati cõuenire cogites. Nã his verbis niſi ſcriptura fuiſſet vſa, quomodo tã arcana myſteria dicere potuiſſemus? ne igitur verbis tantũ addicti ſimus, ſed omnia (vt par eſt) de Deo ſentiamus. Quando dicitur, accepit, & omnia talia, propter noſtram infirmitatẽ dicta ſunt. Ex quibus Chryſoſtomi verbis nonnulli exiſtimarunt, Euæ formationem ex coſta Adæ, non eſſe intelligendam ſecundum veritatem hiſtoriæ, ſed figurate, & parabolice; Et hanc eſſe Chryſoſtomi ſententiam ſibi perſuadet Caietanus in expoſitione loci citati, inquit enim, Si iuxta literam intelligatur, coſtam verè fuiſſe ablatam ex Adam, alterum è duobus abſurdis ſequeretur, vel quod Adam fuerit monſtrum, ante ſublatam coſtam, vel mancus poſt ſublatam ex eo coſtam; quorum vtrumque abſurdum eſt: quia aut Adæ illa coſta erat ſuperflua, aut neceſſaria: ſi ſuperflua, ergo erat monſtrum, ſi neceſſaria, ergo redditus eſt mancus. Caietan.

Communis tamen ſentẽtia Doctorum Scholaſticorum, 2. ſent. diſt. 18. & Diuus etiam Thom. 1. par. quæſt. 92. artic. 3. hanc ſententiam Caietani, tanquam nouum quid inducentem, & vt ſuſpectam reiiciunt, quippe, quæ noſtræ fidei fundamenta ſubuertere videtur; Si enim veritas huius hiſtoriæ deſtruitur, neceſſe eſt ſacramentum illud magnum, quod Paulus dixit eſſe in Chriſto, & in Eccleſia, ruere. Quòd ſi roges, quanam ratione materia illa coſtæ multiplicata eſt, vt Eua ex ea formaretur? reſpondemus, altero è duobus modis illud fieri potuiſſe; Primo, per multiplicationem additionemque materiæ, & vere dices Euam factam ex coſta Adæ, etiam ſi illi fuerit facta additio, quia materia præcipua, & præiacẽs cui facta eſt additio, fuit coſta Adæ. Simile eſt illud Auguſtini ſuper Ioannem, quando Dominus Ioan. 6. ex quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit, illud enim per multiplicationem materiæ factum fuit. Secundo modo, potuit fieri per conuerſionem coſtæ in formam Euæ, ita vt eſſet materia multo maior, ſicuti contingit in granis & ſeminibus terræ mandatis. Sicut enim hæc ſuis temporibus multiplicantur ſucceſſiuè, ſic Chriſtus dominus ſimul, aut per multiplicationem materiæ, aut per conuerſionem, miraculo intercedente, panes apud Ioannem, multiplicauit; & ad hunc modum ſentit Auguſtinus formatam fuiſſe Euam ex coſta Adæ. D. Auguſtino adhęret D. Tho. loco citato, in ſolutione ad primum argumentum. Si verò à nobis quęras, vtrum Adam habuerit plures coſtas in latere de quo illa deſumpta eſt? ſatisfacimus in terro-

terrogationi ex D. Thoma in ſolutione ad ſecũdum argumentum, & ex communi theologorum ſententia, Adam habuiſſe illam coſtam præter numerum aliarũ. Neque eſt aliquod abſurdum, illam coſtam paruo tẽporis tractu formatam eſſe; nam licet in indiuiduo non eſſet neceſſaria, erat tamen neceſſaria Adę, prout erat ſpeciei principium, ac proinde, quia illi non erat neceſſaria, nec de eius perfectione ſecundum rationẽ indiuidui, fuit ſine aliquo dolore extracta.

Ad illud verò, quod ex beato Chryſoſtomo adduximus, facilis eſt reſponſio, ſi attendamus ad ea, quæ ipſe paulò ante dixit, ſic enim ait, Sapiẽs & potens opifex naturæ noſtræ, vnã ex coſtis illius ablaturus erat, vt ne ſentiendo dolorem, mulieri ex ſe formatæ, poſteà doloris memor offenſus fieret, immiſſo exceſſu, tanto illum ſomno oppreſſit, vt quaſi grauedine quadam correptus, nullum rei, quæ fiebat, ſenſum caperet. Et impleuit carnẽ pro illa, ne poſſet diſcuſſo ſomno, quod factum erat, ex uacuitate ſentire: itaque ne illum, in auferendo dolorem, ob ablationem triſtitia afficeret, utrique ſic diſpenſauit, ut citra cruciatum illius auferret, & impleto eo loco unde abſtulerat, factorum ſenſum percipere non ſineret. Quibus manifeſte demonſtrat, ſe eam nequaquam per Metaphoram intellexiſſe, cum ueri doloris, ueri cruciatus, & ueræ triſtitiæ periculum ſenſus imminere exiſtimauit. Quod uero monuit Moiſen de formatione loquentem, non humano & craſſo more intelligendũ, non dixit ad hiſtoriæ ueritatem euertendam, ſed ad inſaniam Antropomorfitarum, & Arrianorum, confutandam, e quibus alii putabant, Deum eſſe corporeum, & corporeá operatione, more figuli, hominem è limo finxiſſe, & ex hominis coſta Euam formaſſe. Alii uerò, Arriani ſcilicet, ex illis uerbis, & immiſit Dominus Deus, &c. contendebant patrem ſolùm ſine filio, uirum formaſſe, & ex uiro fœminã: aiunt enim iſti, in ſcripturis ſacris, ſolum Patrem, Deum, & dominum dici, filium uero, Deum, non autem Dominum appellari, utpote Patre ipſo minorem. Igitur Chryſoſtomus & illos, & hos redarguit, admonẽs, ne uerba illa Geneſeos humano & craſſo more, cum Antropomorfitis accipiamus, uel cum Arrianis, inter Deum ac Dominum diſtinctionem conſtituamus, quia utriuſque una eſt eſſentia. Et his nominibus indiſcriminatim utitur ſcriptura. Quid uero ad Caietani rationẽ dicendum ſit, ex dictis manifeſtum euadit.

TERTIVM QVAESITVM.

An, ſi primi parentes peccatum non commiſiſſent, generatio hominum non fuiſſet.

Geneſ. 4. CHryſoſtomus Homilia 18. in Geneſim, explicans locum illum, *Adam vero cognouit vxorem ſuam.* aſſerit, ſi primi parentes non peccaſſent, quod nullus fuiſſet coitus in paradiſo: quia ante peccatum, noſtri primi parentes non erant obnoxij his corporeis neceſſitatibus: Lex enim membrorum, & concupiſcentia venerea per peccatum intrauit: tunc conceſſit Deus, genus humanum per coitum multiplicari. Gregorius Niſſenus etiam expendens locum il- Gregor. Niſſenus.
Geneſ. 1. lum Geneſ. 1. aſſerit, quod ſi primi parentes non peccaſſent, generatio prolis, & humani generis propagatio non fuiſſet per coitum, ſed per modum quendam multiplicationis perfectiſſimũ, quo multiplicati ſunt Angeli: nam generatio hæc, quæ fit ex concubitu, per peccatum eſt introducta. Et poſt hæc addit, Videtur mihi magnus ille Dauid, compatiens humanæ
Pſal. 48. miſeriæ, talibus verbis, eius deflere naturam. Quòd homo cum in honore eſſet, non intellexit honorem: quo conuerſatione & ſublimi illo multiplicationis modo ſanctis Angelis conſimilis fuerat, propterea comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Ioan. Damaſcenus lib. 4. Orthodoxæ fidei, huic ſententiæ ſubſcribere videtur, idque cap. 25. Damaſc.
ita enim ait. Quare ne exterminaretur & conſumeretur humanum genus à morte, nuptiæ conſtitutæ ſunt, vt prolis procreatione genus humanum conſeruaretur, & tacitæ obiectioni reſpõdet, Quid enim maſculum & fœminam fecit eos, creſcite & multiplicamini? Reſpondet inquam, non omnino multiplicationem & conſociationem nuptialem ſignificari, quia poterat Deus genus humanum alio modo multiplicare, ſi mandatum vſque in finem ſeruaſſent intemeratum: ſed ſciens Deus, præſcientia ſua, omnia prius quàm fiant, quòd futuri eſſent tranſgreſſores, & morte condemnandi, anticipans fecit maſculũ & fœminam, & præcepit augeri, & multiplicari. Nec ab hac ſententia aberrat Augu. 1. lib. ſuper Gen. Auguſt.
c. 19. qui enarrans verba illa, Creſcite & multiplicamini, ſic ait, Primos parentes non habituros fuiſſe filios hominis, niſi peccaſſent. Et huic ſentẽtiæ ſubſcripſit lib. 1. de ſermone Domini in monte, exponens enim illud, Quicũque dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, &c. aſſerit, conſanguinitates & vincula ſanguinis, ac neceſſitudinis ex peccato & morte primorum parentum contigiſſe.

At communis ſchola Doctorum Scholaſticorum, 2. ſenten. diſtin. 20. contrariam profitetur ſententiam. His conſentit D. Thom. 1. par. quæſt. 98. artic. 2. cuius ratio ea eſt: ea enim quę ſunt homini naturalia, nec ſubtrahuntur nec homini dantur per peccatum: generare autem per coitum, naturale eſt homini, ſicut & cæteris animalibus perfectis: quod naturalia mẽbra, ad hunc vſum deputata, declarant, vnde non eſt dicendum, quòd vſus horum membrorũ naturalium ante peccatum nõ fuiſſet, ſicut cæterorum membrorum. Sunt igitur in coitu duo conſideranda, ſecundum præſentem ſtatum: vnum quod naturæ eſt, coniunctio ſcilicet maris & fœminæ ad generandum, in omni enim generatione requiritur virtus actiua, & paſſiua: vnde cum in omnibus, in quibus eſt diſtinctio ſexuum, virtus actiua ſit in mare, virtus vero paſſiua in fęmina, Naturæ ordo exigit, vt ad generationẽ conueniant per coitum maſculus & fœmina. Aliud autem, quod conſiderari poteſt, eſt quædam deformitas immoderatæ concupiſcentiæ, quæ in ſtatu innocentiæ non fuiſſet, quando inferiores vires omnino rationi ſubdebantur. Quod ſi quis quærat, an in illo Dubium.
ſtatu eſſet virginitas? & an partus eſſet ſine corruptione? Huic bimembri dubitationi adhibemus reſponſum, ſcilicet, quòd ex parte conceptionis, integri- *In ſtatu innocẽtiæ eſſet virginitas.*
tas clauſtrorum virginalium ſeruaretur. Quod ſane innuit D. Thom. in ſolutione ad quartum, eſtque de mente Auguſtini, de Ciuitate Dei, cap. 21. & 22. Et hoc idem ſentiendum eſt ex parte natiuitatis, cum S. Thom.
Thoma, in ſolutione ad quartum, licet nonnulli affirmarint, integritatem virginalium clauſtrorum non ſeruari. Quod etiam confirmat authoritas D. Auguſtini adducta in ſolutione ad quartũ. Et ratio noſtræ ſentẽtiæ ſuffragatur: aliàs enim parerent mulieres cũ dolore filios: quod eſt contra illud Gen. 3. In dolore Gen. 3.
paries filios: & hoc mulieri in pęnam peccati dictum eſt. Igitur antea ſine dolore fuiſſent parituræ. Quod ſi vrgeas, qua ratione poſſẽt parere ſine corruptione carnis? communis Doctorum conſenſus eſt, tunc ſupra naturam fieri dilatationem membri, ſine ruptura aliqua. Illud tamen certum & cõſtitutum ſit, quod in illo ſtatu non fuiſſet partus in fęminis ſicut in Deipara virgine, in partu enim Virginis fuit corporum pene-

 tratio,

trario,ſecundum communem Theologorum ſententiam. Talis autem non fuiſſet in illo ſtatu. Adde etiã, quòd in illo ſtatu eſſet ex natura rei, dolor in partu, niſi ſupernaturaliter impediretur, non enim poſſet eſſe tanta clauſtrorũ dilatatio, quin ibi interueniret aliquis dolor. In partu verò Beatiſsimæ Virginis,nec fuit, nec eſſe potuit ex natura ſua dolor, fuit enim per corporum penetrationem: dato tamen, quòd in illo pariendi modo nullus ſentiretur dolor, non proinde miraculum aliquod eſſet: quia modus ille pariẽdi illi ſtatui conueniret, ſecundum legem, & conditionem ipſius ſtatus. Cum his tamen omnibus ſtat optime, virginitatem in illo ſtatu propriè non reperiri. Includit enim virginitas in ſua ratione animũ & propoſitũ non accedendi ad virum,non tamen tanta eſſet delectatio quæ priuaret rationis vſu, eſſetque in fœminis caſtitas coniugalis, quæ eſſet maxime meritoria.

August. Ad authoritatem verò ſacrorum Doctorum reſpondetur, quod ſi rem maturius conſideraſſent, retractaſſent ſuas ſententias, ſicut Beatus Auguſtinus retractauit: nam 14. de Ciuitate Dei, Abſit, inquit, quòd ſuſpicemur, non potuiſſe prolem fieri ſine libidinis morbo: ſed eo voluntatis nutu mouerentur illa membra,quo cætera, & ſine ardore, & illecebroſo ſtimulo, cum tranquillitate animi & corporis. Et primo libro Retractationum, c. 10. & 19. inquit, Homines ante peccatum genitalibus mẽbris ad procreationem imperare potuerunt, ſine fœdæ voluptatis prurituu: & potuerunt eſſe in paradiſo nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus, ſine ardore libidinis, & ſine labore pariendi.

QVARTVM QVAESITVM.

An Angeli cum fœminis coire poſſint.

Geneſ. 6. CHryſoſtomus, Homil. 22. fol. 34. A. exponens illud, *Videntes filii Dei filias hominum, ſumpſerunt ſibi vxores*, inquit. Quod non ſolum eſt abſurdum dicere, ſed etiam impoſſibile, quòd improbi Angeli cum fœminis coitum exerceant. Sic enim ſcribit, Dementia plenum eſt, dicere, Angelos deiectos de cœlo, vt cum mulieribus rem habeant: & quòd incorporea illa natura corporibus copuletur. Et paulò poſt, Valde inſanus eſſet, qui comprobaret talia verba dementia plena, quòd incorporea illa natura, & ſpiritualis corporis complexum ferat.

Caſſianus. Ioannes Caſſianus Chryſoſtomi diſcipulus, lib. 12. Collationum, c. 8. ſic ſcribit, Nullo modo credendum eſt,ſpirituales naturas coire cum fœminis naturaliter poſſe: quoniam ſi aliquãdo hoc, ſecundum literam fieri potuiſſet, quomodo nũc quoque, vel frequenter, vel raro idipſum non euenire, contingeret: & abſque ſemine vel coitu viri aliquos naſci ſimiliter de mulieribus conceptu dæmonum cerneremus.

Philaſter. Philaſter Brixienſis Epiſcopus, c. 108. ſui Catalogi aduerſus hæreſes, ſic ait, Alia eſt hæreſis quæ de Gigãtibus aſſerit,quòd Angeli miſcuerint ſe cum fœminis ante diluuium,& inde natos eſſe Gigantes. Sed ſi quis putauerit Angelos ſic peccaſſe, transformatos in carne,& in ea remanſiſſe,aut ita factos carnales crediderit, hic violenta ratione diſcernit hiſtoriam ſicuti & paganorum & poetarum mendacia aſſerunt, Deos Deaſque transformatas, nefanda coniugia commiſiſſe: quod ſi factum eſt aliquando, & nunc fieri non erit ambiguum: quod autem non factum eſt aliquando,neque modo fieri manifeſtum eſt.

Cyrillus. Et his conſentit Cyrillus Alexandriæ Epiſcopus, lib. 2. Allegoriarũ in Pentateuchum, ſerm. 1. His accedit autoritas Concilij Ancirani deteſtantis inſanam opinionem quarundam veneficarum mulierum, aſſerentium ſe noctu per longa terrarum ſpatia, ab improbis ſpiritibus deduci ad loca quædam vbi cum dæmonibus indulgeant varijs voluptatibus, epulis, & libidinibus, verba huius Concilij referuntur in Decretis Pontificum, Cauſa 26. quæſt. 5. videbis ibi.

Thom. His non obſtantibus,communis Doctorum Scholaſticorum conſenſus ſententiam contrariam aſſeueranter affirmat, 2. ſent. diſtin. 8. & S. Tho. 1. parte Summæ, quæſtio. 51. art. 2. & in Quæſtionibus diſputatis, quæſt. 16. art. 1. Contra Gẽtes lib. 2. c. 89. quibus in locis inquit, Aſſertionem contrariam repugnare intentioni ſcripturæ: illud enim quod imaginaria viſione videtur,eſt in ſola imaginatione videntis: vnde nõ videtur indifferenter ab omnibus, vt conſtat in his qui phræneſi laborant. Scriptura autem diuina ſic introducit interdum Angelos apparentes, vt communiter ab omnibus viderentur, ſicut Angeli apparentes Abrahæ viſi ſunt ab eo & tota familia eius, & à Loth, & ciuibus Sodomorũ, ſimiliter Angelus qui apparuit Thobiæ ab omnibus videbatur: ex quo manifeſtũ fit, huiuſmodi contigiſſe ſecundum corpoream viſionẽ, qua videtur id quod appoſitum eſt extra videntem: vnde ab omnibus uideri poteſt, tali autem viſione non uidetur niſi corpus: cum igitur Angeli nec corpora ſint, neque habeant corpora naturaliter ſibi unita, relinquitur quòd interdum corpora aſſumant, qualia autẽ ſint illa corpora, explicat D. Thom. art. 2. quæſtionis citatæ in ſolutione ad tertium argumentum. Aſſerit enim eſſe aerea formarique ex cõdenſatione facta per ipſos Angelos, applicando actiua paſſiuis.

Geneſ. 18.
Geneſ. 19.

Vnde Auguſtinus 12. de Ciuitate Dei, ſic ait. Sunt etiam quædam dæmonibus corpora, ſicut doctis hominibus uiſum eſt, ex iſto aere craſſo, & humido, cuius impulſus ſtante uento, ſentitur: hinc fit dæmones illos quos Hiſpanè, Traſgos, uel Duendos, dicimus, frequentius apparere in locis inferioribus, & cauernoſis, ubi aer eſt denſior. Hinc conſtat Angelos non ſumere corpora carnea, & oſſea, quod ex eo innoteſcit, quia corpora ab Angelis aſſumpta, facilè diſſoluuntur. Quòd uero tales Angeli cum fœminis coire poſſint, ex Auguſtino colligitur, qui 15. lib. de Ciuitate Dei, & 23. ait; apparuiſſe hominibus Angelos in talibus corporibus, quæ non ſolum uideri, ſed etiam tangi poſſent, ueriſſimè ſacra ſcriptura teſtatur. Et quoniam creberrima fama eſt, multique ſe expertos, vel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt, audiſſe confirmant, Syluanos & Faunos quos vulgo incubos vocant, improbos ſæpe mulieribus extitiſſe, & earum appetiſſe, ac peregiſſe concubitum: & quoſdam dæmones quos Duſios Galli nominant, hanc aſſiduam immunditiam & tentare, & efficere, plures taleſque aſſerebant, vt hoc negare, impudentia videatur.

Extat & Innocentij Papæ VIII. Decretalis epiſtola aduerſus hæreſim maleficarum mulierum, cuius uerba ſic habent, Non ſine ingenti moleſtia ad noſtrum peruenit auditum, complures utriuſque ſexus perſonas, propriæ ſalutis immemores, & à fide Catholica deuiantes, cum dæmonibus incubis & ſuccubis abuti. Quapropter, ne labes huius hæreticæ prauitatis in perniciem animarum ſua uenena diffundat, opportunis remedijs, prout noſtro incumbit officio, prouidere uolentes, ſtatuimus, ut Inquiſitores, per nos deputati, debitum inquiſitionis officium in huiuſmodi perſonas exequantur.

Et eſt textus in c. Epiſcop. 26. q. 5. & in cap. accuſatus, §. ſane, de hæreticis. lib. 6. Syluеſ. verbo, hæreſis, 3.

Res geſta Cordubæ quæ Magdalenæ de la Cruz accidit.

Quod mandatum exequentes Inquiſitores ciuitatis Cordubenſis contra Magdalenam de la Cruz religioſam, cuius confeſſionem ab hinc paucis annis, ego ipſe uidi, & legi. Cum enim illa graui morbo laboraret, volũtariè Deo

illi aſpirante, coram inquiſitoribus confeſſa eſt, ſe cuidam dæmoni ſpatio triginta annorũ & amplius ſubcubuiſſe: ac multa miranda quæ antea apparenter fecerat. Damnatio huius, publicè Cordubæ celebrata eſt anno quinquageſimo plus minuſve ſupra milleſimum quingenteſimum.

Supereſt iam ſacrorum Doctorum dictis ſatisfacere: & ad Chryſoſtomum reſpondemus, nec ipſum, nec Phylaſtrum negare fœminas cum dęmonibus coire poſſe: ſed eos duntaxat refellunt, qui fœminas, ab Angelis beatis damnatas, & fœdis congreſſibus initas, aſſerebant. Exiſtimabant enim impoſſibile, Angelos Dei gratia, immobiliter in amore diuino confirmatos ſe dimittere, ut impura libidine fœminarum commaculentur, mutata Angelica natura in humanam formam, iuxta poeticarum tranſmutationem fabulas. Ad Cyrillum uero, & Caſsianum reſpondemus, non ita accipiendum eſſe, ut intelligamus nullo modo poſſe prorſus cum fœminis commiſceri, ſed naturali duntaxat more animalium, emittendo ſemen de ſua ſubſtantia. Quod ipſe aperte indicat appoſita particula illa, naturaliter, quod ut Auguſtinus inquit, dæmones non ſolum poſſunt cum fœminis coire, ſed & etiam ex eis filios uerè homines generare, non uirtute proprii ſeminis, quod nullum ex ſe habent, ſed quod turpiter maribus ſuccubãtes, & poſt fęminis incubantes inſiderunt, Deo iſta diſponẽte, ut Aug. 3. de Trinitate, ait, & qui naſcitur non eſſe filium dęmonis, ſed illius hominis, à quo eſt ſemen acceptum. (Auguſt.)

Ad id uerò, quod ex Concilio Ancirano allatum eſt, Reſpondemus, ſectam fœminarum in ſynodo damnatam, diuerſam eſſe, ab ea quæ dæmonum concubitu fœdatur. Illa enim exiſtimabat ſe, ad Herodiadis & Dianæ cultum, noctu deferentibus beſtiis, acciri: ac Dei creaturas poſſe transformari in uarias animatorum formas. De concubitu autem dæmonum cum fœminis, non meminit ſynodus: ſed id tantum affirmat, mulieres illas, falſis imaginationibus decipi: quòd nos non inficiamur, experientia enim docuit huiuſmodi fęminas domi immobiliter iacuiſſe, cum ſe crederent in remotas regiones aſportatas.

QVINTVM QVAESITVM.

An Deus ab Angelis videri poſſit.

CHryſoſtomus Homilia 23. in fine explicans illud Geneſis 6. *Non eſt vir iuſtus, atque perfectus*. Tenet hanc propoſitionem, diuinæ gloriæ fulgurantem maieſtatem, neque Cherubin, nec incorporeæ illæ uirtutes uidere poſſunt: ſed auerſæ facies tegunt obiectis alis. Eandem ſententiam tenet, Homilia 14. in Ioannem, in illa uerba, Deum nemo uidit unquam: ex quibus uerbis duo colligit. Primum, quòd natura, ſubſtantia, & eſſentia Dei à nulla creatura poteſt intuitiua mentis uiſione conſpici: ſed ſola imaginationis & cogitationis abſtractione cognoſci. His uerbis, Id quod eſt Deus, non modo Prophetæ non uiderunt, ſed neque Angeli, neque Archangeli. Si enim eos percuncteris, nihil ab his de Dei ſubſtantia audies, ſed tantum, gloria in altiſſimis Deo. Ideo Paulus inquit, Quem nemo uidit unquam, neque uidere poteſt. Et occurrens obiectioni, quæ his obſtare uidetur, ſcilicet, Angeli eorum ſemper uident faciem patris mei, qui in cęlis eſt. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum uidebunt, inquit, cogitationem, & imaginationem, quam pro uiribus noſtris de Deo capimus, eam uiſionem appellat neque aliter de Angelis intelligendum eſſe, propter puram ipſorum, & nullo ſomno obnoxiã naturam: cum nihil aliud quam Deum ſemper mente agitent Secundo, elicit ex loco citato Ioannis, Dei filium antequam corpus indueret, fuiſſe Angelis inuiſibilem. Deinde uero poſtquàm carnem induit, ab Angelis uiſum. (Gen. 6. — Ioan. 1. — Matth. 5. & 18.)

Theodoretus Cirenſis expreſsius tenet ſententiam Chryſoſtomi, docens Deum uideri ab Angelis, non in ſubſtantia & eſſentia, ſed per ſimilitudines quaſdam, eo modo quo olim viſus eſt à Prophetis. Et in dialogo, cui titulus eſt, Immutabilis, duos de hac quæſtione loquentes introducit, & concludit de Angelis, non enim uident diuinam ſubſtantiam, quæ nec comprehendi nec circumſcribi, nec mente percipi poteſt, & quæ uniuerſa comprehendit, ſed quandam gloriam quę eorum uiribus reſpondet, ſitque eis commoderata. (Theodoretus.)

Theophilactus eandem ſententiam ſequitur, nam in expoſitione citata Ioannis 1. ſic habet. Cęterum dicet hic fortaſſe quiſpiam, quomodo hoc loco dicimus, quòd nullus uiderit Deum, cum Propheta dicat: uidi dominum: Vidit quidem Propheta Deum, at non ipſam ſubſtantiam, ſed ſimilitudinem, & apparentiam quandam, ſicut capere poterat, & alius in alia figura uidit, & alius in alia: unde non ipſam ueritatem uiderunt, non enim diuerſis figuris illam uidiſſent, quæ ſimplex eſt, & infigurabilis: quum neque Angeli uident ſubſtantiam Dei quamuis dicantur uidere faciem eius, hoc enim indicat Deum, ſemper eis apparere. Filius igitur, ex omnibus hominibus, ſemper uidet Patrem. (Theophilactus. — Eſa. 6.)

Euthimius his conſentiens, in commentariis, inquit: nulla creatura Deum uidet, non materialis tantum, ſed immaterialis, ſiquidem ipſis quoque immaterialibus uirtutibus inuiſibilis eſt Deus in ſua natura, licet pront ſibi conceditur, Deum uideant. (Euthimius.)

Commune theologorum placitum aliud ſentire videtur, 2. ſenten. diſt. 11. & 12. quibus accedit D. Thomæ ſent. 1. parte quæſtio. 106. in ſolutione ad primum argumentum, cuius hæc ſunt verba. Ad primum ergo dicendum eſt, quòd omnes tam ſuperiores Angeli, quam inferiores immediate uident Dei eſſentiam, rationes tamen diuinorum operum, quæ in Deo cognoſcuntur ſicut in cauſa, omnes quidem Deus in ſe ipſo cognoſcit quia ſeipſum comprehendit. Aliorum vero Deum uidentium, tanto vnuſquiſque in Deo plures rationes cognoſcit, quanto eum perfectius videt. Et quia ſuperior Angelus plura in Deo de rationibus diuinorum operum cognoſcit, quam inferior, ideo de his eũ illuminat. Et lib. 3. contra gentes, c. 110. prope finẽ, colligit omnes Angelos bonos eſſe beatos, & comprehenſores, quia in tertio inſtanti, & morula, omnes Angeli, qui cõuerſi ſunt in Deum, effecti ſunt beati. Beatitudo autem in viſione, & fruitione diuinæ eſſentiæ cõſiſtit. Et hinc deducit, Angelum in ſecundo inſtanti, nõ potuiſſe comprehenſorem eſſe. Simul enim eſſet viator, & cõprehenſor, quod eſt abſurdum. Hoc etenim ſoli Chriſto tribuẽdum eſt, qui viator exiſtebat, quatenus ab impaſſibilitate animæ, & à gloria corporis diſtabat: quam propriis operibus merebatur, ea ratione qua diuina eſſentia fruebatur. Ex quibus deducitur quòd ſi Angeli non ſunt viatores, ſunt igitur comprehenſores, & beati, ſed beatus nullus eſſe poteſt, niſi diuinam eſſentiam intueatur, vident ergo Angeli ipſum Deum.

Ad Chryſoſtomum reſpondemus, de Moſe, Diuo Paulo, & Prophetis nos diſputaturos eſſe tertio tomo, iuxta locum citatum Ioannis. Erit etiam diſputatio ſi Dei filius ante incarnationẽ fuerit ab Angelis viſus: Interim tamen vt Chryſoſtomo ſatisfaciamus, & Doctoribus qui eius ſententiæ conſentiunt, aduertendum eſt ex ſententia ſcholaſticorũ Doctorum diſtin-

ctione à nobis citata. Deum poſſe videri trifariè contingere, aut oculis corporeis, aut oculis mentis, aut viſione comprehenſiua. Et hoc tertio modo intelligendus venit D. Chryſoſtomus, & cæteri Doctores illi adhærentes: Quod apertè videtur ſignificare Chryſoſtomus, cū ſubijcit hæc verba, Multi Deum cognoſcimus, & tamen ipſam ſubſtantiam, qualis eſt, ſolus eius vnigenitus cognoſcit, qui certam notionem, viſumque, & comprehenſionem habet, qualem filium de patre habere, par eſt.

SEXTVM QVAESITVM.

An Abraham mentitus ſit, & in adulterium Saræ conſenſerit? Et an, propter pudicitiam ſeruandam, liceat ſe interimere.

Gen. 12. CHryſoſtomus Homil. 32. in Geneſim, explicans illa verba. *Dic igitur obſecro quòd ſoror mea ſis.* Saram multis laudibus effert, quia marito in diſcrimen mortis adducto, ſimulationem & adulterium conſenſit. Sic enim ait, propterea in adulterium conſenſit vxoris, & quaſi ſeruit adulterio in mulieris cōtumeliam, vt mortem effugiat. Et infra: Quis non obſtupeſcat hanc parendi facultatem? quis hanc ſatis laudauerit, quæ poſt tantam continētiam, & in tali ætate, ad hoc ut iuſtum ſeruet, quātum in ſua voluntate pendebat, etiam adulterio ſe expoſuit, & Barbarorum tulit congreſſum. Hucuſque Chryſoſtomus quibus videtur à communi patrū ſententia diſcrepare. Primum eſt, quia hanc Abrahæ conſultationem, non ſolum in hoc loco, ſed Homil. 45. cōmentum, & comœdiam appellat, & lib. 2. de prouidentia Dei, ait, Abraham in tantam tunc neceſſitatem deuenit, vt etiam hypocriſi ſubmitteretur. Et in epiſtola ad Olimpiam. Erit, inquit, vt cum viderint te facie pulchram, occident me, & te reſeruabunt: dic ergo quòd ſoror mea ſis, vt bene mihi ſit propter te, & viuat anima mea propter te. Vides timorem, vides tremorem exagitantem excelſam, & philoſophicam illam animam, mentitum genus, & aliam, pro alia perſona, inferebat.

Secundum, quòd hanc Abrahę & Saræ fictionem, & ſimulationem laude, admiratione, & imitatione, dignam cēſet. Quod apertiſsimè in omnibus ſuis ſcriptis affirmat licere: imò etiam oportere perfectum virum vti fraudibus, dolis, & impoſturis, non ſolum in proprijs neceſsitatibus, verumetiam in alienis commodis, non nocendi, ſed iubendi gratia.

Tertium eſt, quòd præmiſſa verba Chryſoſtomi docent, ſcilicet, Saram in eo potiſsimum eſſe laudandā, atque imitandam, quòd ſeruandæ ſalutis cauſa Barbarorum ſeſe adulterio expoſuit, conſentiente tamen marito in eius adulterium, imò ſuadente.

Origenes lib. 6. Stromaton obiter tractans locum illum. Ego ſum Eſau primogenitus tuus, docet ſimulationes, & mendacia, aliquando eſſe proficua, poſſeque prudentem, & ſapientem virum, officioſo mendacio, non ſecus quàm medicamine, cum neceſſe fuerit, vti: Homo enim cui neceſsitas mentiendi incumbit, diligenter attendat, vt ſic vtatur mendacio, tanquam condimento, & medicamine vt ſeruet menſuram eius, ne excedat terminos, quibus vſa eſt Iudith contra Holofernem, & vicit cum prudenti ſimulatione. Imitetur Heſter quæ Artaxerxis ſententiam diu tacita gentis veritate, correxit. Et in primis Patriarcham Iacob, quem legimus, benedictiones patris artificioſo mendacio impetraſſe. Hæc 6. lib. In decimo autem eiuſdē operis libro, hoc ipſum Apoſtolico exemplo confirmans, dixit Petrum & Paulum Apoſtolorum principes, non vera, ſed ſimulata contentione inuicem apud Antiochiam contendiſſe: vt eos, ſimulatione, genere Iudæos & Gentiles inter ſe de legalibus diſſidentes, ad concordiam reuocarent. Moſes, per deceptionem, opes Aegyptiorum in Iſraelitarum tranſtulit caſtra. Michol circumuento, atque decepto patre, liberauit à morte maritum ſuum Dauidem, quem poſt Ionathas, ijſdem armis, ab ira Saulis ſeruauit. Paulus tanquam ſalutare pharmacum, impoſturas ſæpe vſurpauit: ceu cum Thimotęum circuncidit, & multis alijs cæremonijs legis ſe ſubmiſit, quas poſt fidem Chriſti datam mortiferas eſſe ſciebat.

Ioannes Caſsianus Chryſoſtomi diaconus, & diſcipulus, inquit: Sanctis viris ita vtendum eſſe mendatio, a[illegible]ſi ei natura inſit Hellebori. Sicut enim Helleborum, ſi imminente exitiali morbo ſummatur, ſalubre eſt, ſi vero, ſine ſummi diſcriminis neceſſitate, bibatur, exitiale eſt. Ita & mendacium proficuum eſt, cū ex veritatis confeſſione periculum imminet: mortiferum vero, cum nulla veritatis occultandæ neceſſitas incumbit. Hæc 17. collationum à capit. 17. vſque ad 21. exemplis Iacob, fraude, & mendacio paternam hæreditatem inuadentis. Ioſeph mendacibus verbis fratres ſuos deterrentis, Raab pro ſalute exploratorū mentientis. Dauidis coram ſacerdote Achimelech mendaciter loquentis. Iacobi, Petri & Pauli aſſimulationis figmenta, pro eccleſiæ pace, deſcendentium. Gen. 27. & 42. Ioſ. 2. 1. Reg. 22.

Hieronymus quoque dogmati iſtorum acceſsiſſe videtur, in commentarijs epiſtolæ ad Galatas, vbi cum de Petro & Paulo reprehenſo tractaret, hypocriſim cenſuit viris bonis in tempore aſſumendam, ad immitationem multorum illuſtrium virorum, de quorum numero Hieu Rex Iſrael ſub fallaci promiſsione colendi Baal, ſacerdotes eius interemit. Dauid facta inſania Achidis Gethæi regis periculum aufugit. Paulus ſimulata obiurgatione Petrum nullius culpæ reum ad terrorem Iudaizantium reprehendit, vt Iudæos Chriſto lucrifaceret, Thimotęum circuncidit ipſeque caput totondit in Cenchris, & facto calcutio, oblationem obtulit in Hieruſalem. Gala. 2. 1. Reg. 10. 1. Reg. 21. Gal. 2. Act. 16. & 18.

Omnibus his non obſtantibus, contrariam videtur ſententiam affirmare ſchola communis Doctorum ſcholaſticorum, 3. ſentent. diſtinctione 38. & D. Thom. ſecunda, ſecundæ, quæſtio. 110. artic. 3. vbi inquit, quòd illud quod ſecundum ſe, & ex genere ſuo malum eſt, nullo modo poteſt eſſe bonum, & licitum, quia ad hoc vt aliquid ſit bonum, requiritur quòd omnia rectè concurrant: bonum enim eſt, ex integra cauſa, malum vero ex ſingularibus defectibus. Dionſius 4. c. de diu. nom. Mēdacium autem eſt malum ex genere, cum enim voces naturaliter ſint intellectuum ſigna, innaturale eſt & indebitū, quòd aliquis voce ſignificet id, quod non habet in mente. Vnde Philoſophus dicit 4. Ethicorum, quòd mendacium eſt per ſe prauum, & fugiendum: verumautem eſt bonum & laudabile, vnde noli velle mentiri omne mendacium. Vbi excludit Spiritus Sanctus tam mendacium iocoſum quam officioſum. Adeò hæc ſententia eſt vera, quòd multi Theologi affirment mētiri adeò eſſe intrinſece malum, quòd Deus de potentia ordinaria, neque abſoluta, neque per ſe, neque per alium, neque reuelatione, neque præcepto, neque conſilio poſſit mentiri. Quòd vt intelligas, nota, mentiri nihil aliud eſſe, quam proferre aliquod falſum intentione fallendi, & ſic Deum mentiri eſt impoſſibile, vt cōſtat ex illo: Non eſt Deus quaſi homo vt mentiatur, id eſt, nō eſt natura Dei talis, vt poſſit mentiri. Et Deus promiſſionem fecit Abrahæ, & firmauit iuramēto vt per duas res immobiles, quibus impoſsibile eſt Deum mentiri firmiſsimum haberemus ſolatium. Vbi Paulus abſolute, inquit, vt poten-

An mentiri ſit intrinſecè malum. *Eccl. 7.* *Concluſio cōmunis Theologorum.*

tiam

tiam ordinatam excludat: tunc etiam dicit vt firmiſſimum haberemus ſolatium, quale non haberemus, ſi poſſet aliqua potentia mentiri: & fidelis eſt Deus, negare ſeipſum non poteſt: ac ſi diceret, ſi ſe negaret, & mentiretur, non eſſet Deus Conſonat huic ſententiæ Beatus Auguſtinus, in omnibus ſuis operibus, lib. 22. contra Fauſtum, cap. 24. negat Abraham fuiſſe mentitum, quippe qui interrogatus quid ei eſſet Sara, indicauit ſororem, non negauit vxorem, tacẽs aliquid veri, nõ dicẽs aliquid falſi: erat enim et vere ſoror ex patre, ſed non ex matre. Et lib. 22. ca. 23. ſcribens contra Fauſtum, inquit: Neque Abraham flagitio conſenſit vxoris, ſed pudicitiam coniugis, de cuius anima nihil dubitabat, Deo tuendam commiſſit: nec eum fides fefellit, cui primum Pharao territus monſtris, deinde Abimelech ſomnio commonitus, ambo vxorem cum honore reſtituerunt. Et cap. 2. lib. de mendacio ad Coſentium, in Priſcilianiſtas hæreticos, damnat ſententiam contrariam. Et in Epiſtola ad Hieronymum, dolet eã aliquando à Hieronymo defenſam. Vide ibi de Symbolo fidei, cap. 1. tomo 9. Deus inquit, omnipotẽs eſt, & cùm ſit omnipotens, mori non poteſt, falli non poteſt, mentiri non poteſt, inferens, ſicut Deo repugnat poſſe mori, & falli, ita & poſſe mentiri. Nec deſunt rationes pro hac ſententia.

Primò, quia mẽtiri eſt intrinſece malum, quod nullo modo poteſt fieri bonum, vt D. Thom. optime probauit, & hæc ratio eſt Beati Auguſtini lib. 1. de mendacio, capit. 8. intendens, quòd nulla ratione liceat mentiri, etiam leuiſſimo mendacio, nec pro vita æterna, quia eſt contra rationem, ſicut repugnat Deo odio habere ſeipſum, & ex conſequenti illud nobis pręcipere.

Secundò, eſt intrinſece malum, ergo repugnat poſſe mentiri, quod aperte probatur: quia poſſe mentiri prouenit ex vno duorum, vel quia non eſt omnipotens, vel quia non ſumme bonus: nam ſi non eſt omnipotens, & omnia ſciens, poteſt falli: & ſi non eſt ſumme bonus, poteſt fallere: ſicut igitur repugnat omnia ſciẽti, falli, ita ſummæ bonitati, fallere. Sic enim Auguſtinus arguit, quia eſt omnia ſciens, & omnipotens, non poteſt mori, nec fallere, ſeu mentiri. Et hęc eſt aperta determinatio eccleſiæ, in Decretalibus, titulo de vſuris, cap. ſuper eo, vbi Innocentius Pontifex, eius nominis tertius, cõſtanter affirmat, Diuini verbi præcepto prohiberi, ne quis, etiam pro alterius vita ſeruanda, mentiatur. Ad Chryſoſtomum, & Doctores qui cum illo conſonant, facile ex Auguſtini doctrina reſpondetur: diſtribuendo in duas claſſes multitudinem mendaciorum, quæ ſunt adducta. In prima ſtatuimus eos qui cum non ſint mentiti, mendaces fuiſſe videntur, qui tamen non ſunt, quia figurate, & miſticè locuti ſunt: velut Iacob qui illis verbis, ego ſum primogenitus tuus, mentiri videtur, & tamen vera pronunciabat, quia iuxta Diuinam prouidentiam verè primogenitus erat. Alii verò in ſuſpitionem fallaciç, ac mendatii deciderunt, quia occultatis animi conſiliis veritatẽ aperire noluerunt, ceu Abraham qui tacuit eſſe vxorem, & indicauit eſſe ſororem, quod uerum erat: erat enim verè ſoror ex patre, ſed non ex matre. Ad hanc occultandæ veritatis regulam Theologi referunt omnes militares inſidias, & cæteras gubernatorum, iudicum, & medicorum ſimulationes, quæ remota omni falſitate, in ſola occultatione veritatis conſiſtunt. Tales ſunt fictiones Moſis Aegyptum expoliantis, Iudith Holofernẽ obtruncantis: Dauidis inſaniam ſimulantis: Petri ſe comedere diſſimulantis: & Pauli, ficta obiurgatione, Petrum increpantis. Quæ fictiones cũ omni mendacio careant, fruſtra inductæ ſunt ad patrocinium mentiendi.

Ad Chryſoſtomũ.

In ſecũda verò claſſe Doctores ſcholaſtici collocantes quos conſtat fuiſſe mentitos, quales ſunt Dauid coram Achimelech ſacerdote: Ionathas coram Saule: Hieu rex coram ſacerdotibus Baal: Raab pro exploratoribus Iudæorum: Michol pro Dauidis ſalute, hos aſſerunt non eſſe in fauorem mendacij allegandos, quia eorum mendacia nuſquam à Deo fuerunt approbata, & licet fuerint bonis temporalibus remunerata, non tamen mendacium, & fallacia eſt à Deo laudata, ſed tantum pietas, charitas, & fides, qua complexi ſunt illos pro quibus mentiri non timuerunt. Et per hæc conſtat quid circa primum & ſecundum aſſertum Chryſoſtomi tenendum ſit. Reſtat tertium, quod eſt,

An ſeruandæ pudicitiæ cauſa, liceat propria ſe interimere manu. Circa quod Doctores ſcholaſtici. 1. ſen. diſt. 47. quo in loco tractant de diſpenſatione Diuinorum præceptorum, & Sanctus Thomas 2. 2. quæſtio. 64. art. 5. vnanimi conſenſu tenent omnino eſſe illicitum ſe propria manu interimere, & S. Thom. probat, Primo, quia eſt contra inclinationem naturalem, & charitatem. Secundo, quia ſe interficiendo irrogat iniuriam cõmunitati. Tertio, quia qui ſeipſum uita priuat, in Deum peccat, ſicut qui alienum ſeruum interficit, & alienum iudicium uſurpat. Tum etiam, quia illo præcepto non occides, nec alterum, ergo nec te: nec enim aliud quàm hominem occidit. An autem ex aliqua cauſa poſſit quis ſeipſum occidere? Thom. in ſolutione ad tertiũ excludit cauſas, quas antea poſuit, de quo Auguſt. 1. de Ciuit. à cap. 17. uſque ad 27. ubi arguit Catonem, qui ſe occidit: quia non potuit pati victoriam Cæſaris, & Lucretiam, quia id fecit ex infirmitate animi. Idem de Plinio, qui cum non poſſet patienter ferre dolorem podagræ, ſe interemit. Et in ſolutione ad quartum diffinit, quòd Sampſon ſe interemit inſtinctu Spiritus Sancti: nam vires illius erant ſupernaturales, & cum eas amiſiſſet, poſtea ſunt illi reſtitutæ, vt ex textu patet. De Apolonia, & aliis virginibus, & martyribus, qui ſponte ſeſe obtulerunt martyrio, id fuit ex fortitudine animi: vnde verè affirmare non poſſumus omnes illos ſe occidiſſe, cum enim viderint rogum paratum, ad oſtendendum fortitudinẽ fidei, inſtinctu Spiritus Sancti, læti ad martyriũ ibant, quòd in rigore potius eſt pati, quam agere. Sed an circa hoc præceptum poſſit cadere ignorantia inuincibilis? Certum eſt, quòd lege Euangelica, ſi iuri diuino ſtemus non poteſt eſſe ignorantia, quæ excuſet eum, qui ſciens & prudens ſe occidit. In lege autem naturali, licet aliqui tenuerint poſſe eſſe talem ignorantiã, ego tamen oppoſitum probabilius credo, quia vltimũ omnium terribilium mors.

Auguſtinus lib. 22. cap. 37. contra Fauſtum, & lib. 1. de ſermone Domini cap. 29. in monte: in dubium reuocat, an Saræ pudicitia potuiſſet Barbarorum libidini ſupponi, citra vllum adulterii crimen, quaſi pro mariti vita liceat ipſo conſentiente cũ alio viro concumbere, ſicut tempore Conſtantij Imperatoris Antiochiæ accidit, ubi cum Acindinus Præfectus quendam ſeruaret in carcere occidendum, quia libram auri, quã fiſco debebat, non haberet vnde ſolueret, vxor mariti charitate mota, concubitum vnius noctis marito conſentiente vendidit cuidam diuiti id anxie flagitanti, ac libram auri pro mercede promittenti, vt eo precio mariti vitã à Præfecto redimeret, quo facto, pluribus explicato, liberũ vnicuique permittit æſtimare quod velit, quamuis in eam partẽ propenſior videatur, quòd nec ſe interimere, nec adulterio ſe exponere vllo caſu liceat, cum communi opinione Doctorum ſcholaſticorum, vt diffiniuimus.

Auguſtin.

SEPTI-

SEPTIMVM QVAESITVM.

An circunciſio infantibus gratiam contulerit.

Gen. 58. CHryſoſtomus Homil. 29. in Geneſim, excu
tiens hunc locum. *Circuncidatur ex vobis
omnis maſculus*. Inſinuare videtur, circun
ciſionem in veteri lege nihil virtutis iuſti-
tiæ, aut gratiæ infantibus circunciſis contuliſſe, ſed
tantum erat ſignum, per quod infantes Iudæorum á
cæteris nationibus diſtinguerentur. Sic enim ait, Vt
éuidenter diſcatis, dilecti, quòd circunciſio nihil ad
animæ virtutem conducat, ex his quæ fiunt videri po
teſt. Cur enim octo dierum infans circũciditur? Dua-
bus de cauſis opinor. Vna vt in ætate matura facilius
circunciſionis in carne moleſtiam ferret queat. Alia
ut rebus ipſis diſcamus, quod id animę nihil códucat,
ſed hoc fiat ſigni tantum gratia: pueri enim inmatu-
ri, cum ea quæ fiunt, ignorent, neque ſenſum eorum
habeant, quam inde vtilitatem in anima ſua accipere
poſſunt: illa enim ſunt vera bona animæ quæ ex ele-
ctione fiunt, in carne vero ſignum accipere, quale bo-
num opus fuerit. Et Homil. 27. in Geneſim, confir-
mans eandem ſententiã ait, Attende quomodo Deus
circunciſionem pro lege ſtatui voluit, nõ quod ad ani
mæ ſalutem efficere hoc aliquid poſsit, ſed ut Iudæo-
rum pueri gratitudinis hoc inditium circunferrent
Rom. 4. quaſi ſignum & ſigillum. Ideo Paulus ait, & ſignum
dedit circunciſionis, nam ad iuſtitiam ipſa circunciſio
nihil conducit. Item Homil. 40. in Geneſim 17. cap.
nulla inquit, alia circunciſionis fuit vtilitas, quã hæc
ſola, quòd ex hoc ſigno eſſent cognoſcibiles, & ab alus
gentibus diſtinguerentur Iudæi.

Hinc aſſertioni aduerſantur, omnes theologi tam
ueteres quam ſcholaſtici, in 4. ſenten. alij diſtinctio. 1.
alij diſtinct. 2. S. Tho. 3. par. q. 62. artic. 6. vbi tenent,
quòd ex paſſione Chriſti non potuit deriuari virtus
iuſtificandi ad ſacramenta veteris legis, quia tunc paſ-
ſio Chriſti non erat niſi cauſa finalis, ideo non potuit
habere efficaciam, potuit tamen deriuari ad ſacramen
ta nouæ legis, quia cum iam paſsio eſſet exhibita, ha-
bet ſe tanquam cauſa efficiens: & patres ſancti iuſtifi-
cabantur ex fide paſſionis Chriſti. Et quæſt. 70. arti. 4.
tenet quòd in circunciſione conferebatur gratia, quã-
tum ad omnes effectus gratiæ, excepto ingreſſu regni
cœlorum. Ex multis quæ Doctores ſcholaſtici de cir-
cunciſione diſputant pauca referam. Et primum eſt,
quòd in veteri lege erat uera gratia habitualis, gratum
faciens, eiuſdem rationis cum illa quæ modo eſt in ec
cleſia. Abraham enim & alij patres uerè fuerunt in
gratia, quòd ex eo patet, quia aliàs non potuiſſent eſſe
grati Deo. Cum hoc uerum etiam eſt quòd in ueteri
lege ex operibus legis non fuit remiſſio peccatorum
perfecta, nec gratia perfecta, nec iuſtificatio perfecta,
quod Paulus in Epiſtola ad Romanos, & ad Galatas,
& in omnibus ſuis Epiſtolis intendit: quod ex eo con
ſtat, ſi attendamus quę fuit illa gratia, in qua à princi-
pio conditi ſumus, & quam primi parentes habebant,
erat enim adeo perfecta, quod per illam poterant in-
gredi regnum cœlorum, et ſi non peccaſſent, eſſent trã
ſlati ad beatitudinem: quouſque ergo homo redeat ad
beatitudinem, nõ eſt in gratia perfecta: & ideo Adam
licet per pœnitentiam reſtitutus ſit in Dei gratiam, nó
tamen ad illam á qua cecidit: et ſi gratia reſtituta Adæ
non fuit perfecta, igitur nec illa quę fuit in ueteri le-
ge, quia non ſufficiebat aliquem ad regnum perduce-
re. Ideo Baptiſta inquit, pœnitentiam agite, & appro-
pinquabit regnum cœlorum, inſinuans, quòd nondũ
erat apertum quouſque Chriſtus dominus ueniens,
Matth. 3. illud aperiret: & ſi gratia ueteris legis non erat perfe-
cta, igitur nec remiſſio, nec iuſtificatio, nec reconcilia
tio, quia omnia iſta ſunt effectus gratię. Et hoc eſt qđ Hebr. 7.
Paulus ait, nihil ad perfectum adduxit lex; & rurſus: & 9.
parabola eſt futuri temporis, iuxta quam nemo pote-
rat perfectam facere conſcientiam, ſignificans, quòd
lex gratiæ confert nobis perfectam gratiam talem qua
lem amiſimus, & à qua cecidimus: non tamen uetus,
niſi imperfectam. Et ita intelligendus eſt Paulus, quã-
do ait, quòd illa lex non operabatur gratiam, ſed iram,
ideſt non operabatur perfectam gratiam, neque effe-
ctus eius erant perfecti, ut explicuimus. Pro expoſitio
ne ſententiæ Sancti Thomę, & communi Doctorũ,
quòd circunciſio ex ſe non operabatur gratiam, ſed
ex virtute fidei in Chriſtum, aduertendum eſt, quòd
poſtquam Adam peccauit, tota redemptio, & iuſtifica
tio hominis innitebatur Chriſto, neque per alium re-
demptio potuit fieri: adeo ut ſi Adam etiam per mille
annos lugeret ſuum delictum non iuſtificaretur, ne-
que gratiam obtinuiſſet: quod verum eſſe patet ex il-
lo Pauli: gratia Dei per Ieſum Chriſtum dominum Rom. 7.
noſtrum. Et rurſus, quem poſuit Deus propiciatorem Rom. 3.
pro peccatis noſtris: ex quo colligitur quòd nullus ho
mo potuit eſſe gratus Deo, neque mediũ habere vtile
conſequendam gratiam, niſi per vnionem, & coniun
ctionem ad Chriſtum dominum, & eius paſſionem;
& hęc eſt baſis, & fundamentum differentiæ quæ eſt
inter ueterem legem & nouam; quia cum Chriſtus
dominus nondum eſſet carni vnitus, tota vetus lex
non poterat eum tangere niſi per fidem, & tanquam
cauſa finalis: ſed in lege noua eſt actualis, & realis con
iunctio ad Chriſtum dominum, quia realiter eſt, &
realiter tetigit aquas, & cætera ſacramenta: & hunc
in lege noua tangimus Chriſtum per fidem, & tanquã
cauſam finalem, in lege aũt Euangelica tangimus reali
ter, & cõiunctione reali, & tanquã cauſam efficienté,
ipſo Domino dicente: Qui manducat meam carnem, Ioan. 6.
& bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in eo:
& qui manducat hunc panem, viuet in æternum: &
hæc eſt pręcipua differentia ex his quas Doctores
ſcholaſtici aſsignant inter ſacramenta veteris, & no-
uę legis.

Auguſtinus lib. 2. de nuptiis, & concupiſcentia con Auguſt.
ſonat communi ſentẽtię Doctorum ſcholaſticorum,
vbi inquit, in populo Dei, quòd ſignaculum erat fidei
iuſtitiæ Dei ad ſanctificationem purgationis, valebat
magnis & paruulis, originalis veteriſque peccati:
ſicut & baptiſmus ex illo cœpit valere tẽpore ex quo
inſtitutus eſt: Et Beda in commentariis ſecundi capi- Beda.
tis, in Lucam, ait, Salutiferæ curationis auxiliũ circũ-
ciſio, in lege contra originalis peccati vulnus agebat
quod baptiſmus agere, reuelatæ gratiæ tempore, con-
ſueuit, excepto quòd regni cœleſtis ianuam nondum
intrare poterant: tamen in ſinu Abrahæ poſt mortem
requie beata conſolati, ſupernæ pacis ingreſſum, ſpe
fœlici expectabant, hæc illi.

Ad Chryſoſtomum, qui docet circunciſionem nõ
prodeſſe infantibus, quia his nec ineſt cognitio, nec e-
lectio. Reſpondemus, quòd ſicut nunc baptiſmus in-
fantibus vſu rationis carentibus confert ſalutem, ita
& tunc circunciſio ſalutem attulit infantibus, ſine vl-
la arbitrii electione. Secundò, reſpondemus, poſſe mo
derari ſententiam Chryſoſtomi, iuxta doctrinam quã
conſtituimus, referendo illius verba ad gratiam perfe
ctam, & ad vltimam conſummationem ſalutis æter-
næ, quam circunciſio præſtare non poterat, cum non-
dum eſſet mortuus Chriſtus, neque apertum eſſet cœ
leſte regnum. Tertiò, dici poteſt, Chryſoſtomum eſſe
intelligendũ de circunciſione abſque Chriſti fide uen
turi. Nam ex ſe, & ex virtute ſua circunciſio gratiam
non conferebat, ſed virtute fidei, quam veteres patres
ſigno aliquo circunciſionis ſuſceptæ proteſtabantur.

OCTA-

OCTAVVM QVAESITVM.

An cum Abraham riſit peccauerit peccato infidelitatis.

Geneſ. 17.

CHryſoſtomus Homil. 40. explanans locum illum Geneſis, *Cecidit Abraham in faciem ſuam, & riſit in corde ſuo, dicens, Putas ne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* inquit. Videns Abraham excellentem promiſſionem, & magnitudinem eius qui promiſerat, cogitans, cecidit in faciem ſuam, & riſit. Codex Gręcus Chryſoſtomi verba quędam habet, quę in vulgatis uoluminibus non leguntur, ea ſunt hæc, Deus vti ſolus ſine peccato ſit, permiſit aliquando iuſtos ſecundum ipſorum arbitrium in peccatum cadere. Vnde Sanctus Abraham infidelitate peccauit, & pœnas à Deo recepit, vt ſemen eius quadringẽtis annis ſeruiret. Deut. 32. Sicut & Moyſes ingratus fuit Deo, qui ei aquam de petra largitus eſt. Et ideo audiuit, Non uidebis terram promiſſionis, & non intrabis in eam. Et in fine Homilię 6. ſimilia uerba his habentur. Nam poſt quàm dixit, quòd Deus permittit iuſtos humanis erroribus incuruari, ſic inquit; Infidelitate Sanctus peccauit Abraham. Iterum Moſes, qui audiuit, Nõ videbis terrã promiſſionis, & non intrabis in eam. Hieronymus. B. Hieronymus lib. 3. contra Pelagium, amplectitur eandem ſententiam, his verbis, Abraham non credidit, quòd Deus repromiſit, ſed riſit in corde, putans ſe celare Deum, & apertè ridere non audens, cauſas incredulitatis exponens: quomodo poteſt fieri, vt centenarius de nonagenaria ſuſcipiat filium. Viuat, inquit, Iſmael in conſpectu tuo, quem ſemel dediſti, difficilia non quæro, contentus ſum beneficio quod accepi. Quem occulta reprehenſione arguens Deus ait: etiam fiet quod exiſtimas non futurum, & ex errore tuo quo riſiſti, filius Iſaac riſus nomen accipiet.

Cæteri Doctores ſacri tenent ſententiam contrariam Chryſoſtomi & S. Hieronymi, & quæ verè tenenda eſt. Nam eandem ſententiam exponentes Ambroſius, ac Theophilactus ſentiũt, Abraham nihil prorſus hæſitaſſe: imò contra ſpem in ſpem pleniſſimè credidiſſe. Et Auguſtinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 26. ſcribit, riſum Abrahæ fuiſſe exultationem gratulantis, non irriſionem diffidentis. Et verba illa, Putas ne centenario naſcetur filius, & Sara, nonagenaria pariet: nõ dubitantis, ſed admirantis ait fuiſſe. De infidelitate diſputant Doctores Scholaſtici, 2. ſent. diſtin. 22. & Sanctus Thom. 2. 2. quæſt. 10. per duodecim articulos, & articulo 1. diffinit, quòd infidelitas poſitiua eſt peccatum mortale, & grauiſſimum, quod incurriſſe Abraham excogitari non debet. Et autoritati Chryſoſtomi & Hieronymi opponimus autoritatem Pauli, qui ex Roman. 4. diametro aduerſatur ſententiæ illorum. Nam ad Romanos ſcribens de Abraham, ait, Et non infirmatus eſt in fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum iam ferè centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ: in repromiſsione etiam Dei non hęſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, pleniſsimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere, & ideo reputatum eſt illi ad iuſtitiam.

In ſubſidium Chryſoſtomi reſpondemus. Quod id quod adductum eſt ex textu Græco, cum ſit contra vulgatam lectionem, recipiendum non eſt, maximè quia verba non cohærent narrationi ſequenti, quæ teſtatur Abraham nõ ex infidelitate, ſed ex ingenti gaudio in eas cogitationes, & voces prorupiſſe, neſcientẽ quid diceret, vt Auguſtinus teſtatur. Secundò reſpondemus, quòd licet Abraham in initio non plenè credidiſſet, ſed ſubdubitaſſet: poſt, verba Domini eum ab omni dubitatione extricarunt, ut deinceps certiſsima & immobili fide Diuinis pollicitationibus inhęreret. Et licet materia fidei ſit grauiſsima, commune tamen eſt illi cum cæteris præceptis diuinis, quòd tranſgreſſio illorum ex genere, & ex obiecto ſit peccatum mortale: ex paruitate tamen materiæ, vel ex defectu plenæ & perfectæ deliberationis, quamdiu ratio non cõſentit, tantum eſt veniale, quòd licet Abraham ridendo incurrerit, non derogat dignitati ſanctitatis ipſius, cum Ioannes dicat, Si dixerimus, quòd peccatum Ioannis 1. non habemus, ipſi nos ſeducimus, & in multis offendimus omnes.

NONVM QVAESITVM.

An diuina gratia nos præueniat vel à nobis præueniatur.

Geneſ. 18.

CHryſoſtomus Homilia 42. in Geneſim, in illa verba. *Cum ſurrexiſſent inde viri.* Habet quædam verba quæ videntur inſinuare, quòd diuina gratia pręueniatur à nobis. Chryſoſtomi verba ſunt hæc. Quæ igitur nobis poſt hac relicta eſt excuſatio? cum vnus homo cunctas in ſe poſsideat virtutes: nos vero ita immunes earum ſumus, vt ne vnam quidem perficere iubet: quod enim non ex eo quòd non poſſumus, ſed quòd non volumus, à bonis omnibus ſumus alieni, manifeſte indicat hoc ipſum quòd Patriarcha, qui ante gratię tẽpus & ante legem fuit, à ſeipſo, & à ſcientia quæ naturæ inſita eſt, in tantum peruenit virtutis faſtigium, vt ſufficiat ad cõfutandum omnes excuſationes noſtras. Eandem ſententiam pluribus locis inculcat, præſertim Homilia 17. in c. 2. Ioannis, vbi ſic loquitur. Hinc admoneri poſſumus, Deum ſuis in nos beneficijs noſtras non præuenire voluntates: ſed à nobis incipiendum eſſe: cum autem ille nos viderit prompto paratoque animo ad ſuſcipiendam gratiam, tunc multas nobis offeret ſalutis occaſiones. Quibus verbis videtúr innuere, quòd principium ſalutis noſtræ ita nobis inſitum ſit, vt abſque auxilio gratię præuenientis, ex proprijs viribus naturæ, poſsimus mereri diuinum auxilium gratiæ iuſtificantis, qui error eſt Pelagianorum. Quæ loca Chryſoſtomi, nouelli hęretici pro ſe facere contendunt. Ioannes Caſſianus libro Collat. 13. Caſſianus. cap. 11. affirmat, quòd gratia diuina aliquando nos pręuenit, & aliquando pręuenitur à nobis: uerba eius ſic habẽt; Inter multos, magna quęſtione voluitur, vtrũ, quia initium bonæ voluntatis prębuerimus, miſereatur noſtri Deus? An, quia miſeretur, conſequamur bonę voluntatis initium? multi enim ſingula hęc credentes, ac iuſto amplius aſſerentes, varijs & ſibi contrarijs erroribus ſunt inuoluti; Si enim dixerimus, noſtrum eſſe bonę voluntatis principium, quid fuit in perſecutore Paulo? quid in Publicano Matthęo? quorum vnus cruori ac ſupplicijs innocẽtium: alius vero violentijs ac rapinis publicis incumbens, attrahitur ad ſalutem. Si vero gratia Dei ſemper inſpirari bonę voluntatis principia dixerimus, quid de Zachęi fide, quid de illius in cruce latronis pietate dicemus, qui deſiderio ſuo, vim quandam regnis cęleſtibus inferentes, ſpecialia vocationis monita pręuenerunt.

Doctores Scholaſtici diſputãt materiam huius quęſtionis 2. ſent. à diſt. 25. vſque ad diſtin. 28. & Sanctus Thom. 1. 2. quæſt. 109. per decem articulos, & priori articulo, diffinit, quòd ad cognoſcendas virtutes naturales non indiget homo illuſtratione, aut concurſu ſpeciali Dei, præter generalem: ſicut enim alia agentia naturalia habent ſuas formas naturales, quibus ſolo

lo Dei concurſu generali producunt ſuos effectus: ſic intellectus hominis habet naturalem virtutem ad ſuũ obiectum naturale, quod eſt verum: ad cognoſcendas vero virtutes ſupernaturales, auxilium ſupernaturale requiritur, quale eſt lumen fidei, vel prophetiæ. Et in artic. 2. inquit, quod tam in ſtatu naturæ integræ quam naturæ lapſæ, homo indiget auxilio diuino, ſcilicet ad volendum & operandum bonum: ſed in ſtatu naturæ integræ per ſola naturalia poſſet omne bonum morale operari: quia natura hominis eſt rationalis. Igitur quando eſt perfecta ſua natura, poteſt omne bonum rationis operari: quia hoc eſt ſuum bonum, ſicut bonum ignis eſt calefacere, ad operãdum vero bonum ſupernaturale, & meritorium vitæ ęternæ, indigebat auxilio ſpeciali: quod de ſe notum eſt, quia hoc excedit vires naturales. In ſtatu uero naturæ lapſæ, inquit, non poteſt homo naturaliter omne bonum morale implere, ratio eſt: quia natura eſt infirma, & ſæpe inſurgunt paſſiones vehementes. Et ſunt multa pericula, quæ omnia de ſe non poteſt vincere, nec totum bonum morale adimplere, ſine auxilio Dei ſpeciali. Aliqua tamen bona naturalia & moralia, vt diligere parentes, plantare uineas, ædificare domos, ſine auxilio ſpeciali poteſt. Quod ex eo patet, quia licet natura per peccatum fuerit infirmata, non tamen eſt omnino corrupta. Ex hac doctrina reſpondet ad quæſitum an homo poſſit velle, & facere bonum, abſque gratia, & auxilio diuino? Aſſerit enim, ꝙ homo in ſtatu innocentiæ indigebat gratia ſolum ad bonum ſupernaturale, ſed in ſtatu naturæ lapſę indiget auxilio ſupernaturali, non ſolum ad bonum ſupernaturale, ſed etiam ad hoc, vt ſanetur, reſpectu boni naturalis. In vtroque vero ſtatu indiget auxilio generali, ad hoc, quòd moueatur ad operandum opera meritoria vitę ęternę. Licet autem materia hęc nimis ampla ſit, de qua plures Doctores recentiores ſcripſerũt contra Lutherum, & eius diſcipulos, inter quos pręcipuum locum tenet doctiſſimus magiſter Dominicus de Soto, libro, cui titulus eſt, de Natura & gratia. Nos tamen controuerſiis & diſceptationibus omiſſis, vt paucis rem aperiamus, ſequentes propoſitiones, eaſq; amplectendas ex 2. artic. D. Thomę ſubijcimus.

1. propoſitio. Prima eſt: Quidquid poterat homo in puris naturalibus, poteſt in ſtatu naturę corruptę. Quòd ſi inferas, Homo qui incidit in latrones, non ſolum ſpoliatus eſt gratuitis, ſed etiam lęſus in naturalibus. Reſpõdemus, huiuſmodi lęſionem intelligendam eſſe habituum vitioſorum, & conſuetudinis prauę peccandi, propter quę homo, ad bene agendum, manet lęſus. tamen nullum principium naturæ eſt imperfectius, quam in puris naturalibus.

2. propoſitio. Secunda propoſitio. In ſtatu naturę integræ, ex naturalibus plus poterat homo, quam modo poteſt, poterat enim perſeuerare, & omne bonum morale operari, quod nunc non poteſt.

3. propoſitio. Tertia propoſitio. Licet homo nunc nõ poſsit perſeuerare, nec omne bonum morale agere: poteſt tamen aliquod bonum, & aliquo modo bene moraliter operari. Quòd ſi inſurgas, ſi homo ſine auxilio ſpeciali poteſt hoc bonum pręſtare, ergo poteſt omne bonum. Reſpondeo, bifariam dici aliquid poſsibile, vel potentia logica, quia non implicat contradictionem, vel moraliter, & modo humano loquendo. Simile eſt de infirmo, qui poteſt iter agere per vnam leucam & tamen per tres nõ poteſt: & qui ignorat iter Romam verſus, poteſt per duas, aut tres leucas recte iter facere, & tamẽ peruenire Romam niſi interroget de via, non poteſt: ſic ergo dicimus, poſſe hominem vnum, aut alterum opus bonum morale operari, & tamen omne, & in omni euentu, & toto curſu vitæ, ſine auxilio ſpeciali non poteſt.

Quarta propoſitio. Omne bonum quod poterat Adam in ſtatu naturæ integræ propter ſanitatem naturæ, poteſt nunc homo per gratiam, & auxilium ſpeciale Dei. Conſtat hęc aſſertio ex eo, quia tantum nũc poteſt facere Deus per auxilium gratiæ, ſicut tunc per iuſtitiam: ſicut conſtat, in Beatiſſima Virgine Maria, quam ita fecit peccati expertem, vt nec venialibus commaculata fuerit. 4. propoſitio.

Vltima propoſitio. Vt vitam æternam in vtroque ſtatu homo poſſit mereri, indiget auxilio ſpeciali, vel gratia gratum faciente. Hanc doctrinam confirmat S. Tho. in Quæſtionibus diſputatis, quæſt. 24. art. 14. & 15. & ex B. Auguſtini ſententia in pluribus locis, libro Retractationum, & libro de Gratia & libero arbitrio, & libro de Hæreſibus, contra Pelagianos, & in omnibus illius operibus. Et quod firmiſſime hæc corroborat, eſt diffinitio Concilii Tridentini, Seſs. 6. Canone 1. qui ſic habet. Si quis dixerit hominem, ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, abſque diuina per Ieſum Chriſtum gratia, poſſe iuſtificari coram Deo, anathema ſit. Et Canone 3. diffinitur auxilium ſpeciale, & gratiam præuenientem eſſe neceſſariam ad hoc, quòd homo iuſtificationem acquirat. Pro defenſione autem B. Chryſoſtomi, inducimus ſententiam eiuſdem, qui in initio Homiliæ citatæ inquit, Nos quidquid boni habemus, ex præuenientis, vocantis, & ſemper incipientis gratiæ benignitate habemus, nullumq́ue eſt in nobis meritum, quod non ſit donum Dei: cuius quidem, tanta eſt bonitas, vt velit noſtra eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Et Homil. 12. in 4. cap. primæ ad Corinthios, inquit, Quod habes accepiſti, nec hoc tãtum & illud, ſed quidquid habes, nõ enim merita tua hęc ſunt, ſed Dei gratia: & infra, Quid igitur habes, quod non acceptũ habeas? num ipſe per te rectè operatus es? non ſane, ſed accepiſti. Et Homil. 58. ad populum Antiochię, inquit, Nolumus nos extolli, ſed nos dicamus inutiles, vt vtiles efficiamur, nã ſi te dixeris probabilẽ, licet probabilis exiſtas, inutilis factus es, &c. Quod ſi aliquando Chryſoſtomus contrarium dicere uideatur, candide interpretandus eſt: ut referamus præmiſſa eius uerba, non ad illam primam motionem gratiæ præuenientis, & excitantis, quæ ſemper ita nos præuenit, ut à nobis præueniri non poſſit: ſed ad illud donum gratiæ ſubſequentis, quod Theologi Scholaſtici Gratiam habitualem nuncupant, hoc enim donum nullus conſequitur, niſi Deo obtulerit animum præparatum ad illud ſuſcipiendum. Vel dicendum, quòd Chryſoſtomus interdum uires naturæ noſtræ plus ęquo extulit, ex cõtentione diſputandi cum Manichæis & Gentilibus, qui aſſeuerant, hominem uel natura malum, uel facti uiolentia ad peccandum compelli. 5. & vltima propoſitio. Concil. Triden.

DECIMVM QVAESITVM.

An virgo Maria defectu fidei, aut inani gloria laborauerit.

Chryſoſtomus Homil. 49. exponens illud Gen. *Deprecatus eſt Iſaac ſuper vxore ſua.* videtur inurere notam incredulitatis Mariæ Virgini, quòd Chriſti conceptum, in utero ſuo abſque humana commixtione futurũ non crediderit, Angelo nunciante: ſic enim introducit Angelum loquentem ad Mariam, Et quia adeò incredula es, per hoc crede; & poſt pauca, Plene per omnia manuducebat eam ad credendum annunciationi. Et uide quanta ſolertia Gabriel utitur, non enim ei in memoriã reducit Saram, uel Rebeccam, quia erãt hæ antiquę narrationes, ſed adducit eam ad hoc quòd

nuper

nuper in Eliſabeth cōtigit, vt mentem eius ad creden-
dum prouocaret eundem defectum aſcribit ei in mor
te filij ſui. Nam in Pſalmo 13. inquit, quando Chri-
ſtus fuit crucifixus, non fuit qui faceret bonum: di-
ſcipuli omnes fugerunt, Ioānes nudus recedit, Petrus
negat, ipſius Mariæ matris animum gladius dubitatio
nis pertranſit. Et Homil. 45. exponens in Matthæum,
Matth. 12. hæc verba, Ecce mater tua & fratres tui, &c. videtur
tribuere Mariæ virgini nonnihil ambitionis, & ina-
nis gloriæ, his verbis, ex facto matris non nihil im-
portunitatis acceſſit. Conſideratam matris quam
fratrum importunitatem, nam cum debuiſſent intra-
re, ambitione quadam ac oſtentatione commoti, fo-
ras eum in præſentia omnium euocarunt. Ex quo pa-
tet, inani quadam gloria illos cōmotos fuiſſe. Et rur-
ſum homilia in Matthęum 46. laudans diſcipulorum
Chriſti prudētiam, qui temporis opportunitatem ex-
pectarunt, ad interrogandum magiſtrum, inquit, Sic
matrem quoque ac fratres feciſſe decuiſſet: non autē
palam oſtentationis cauſa foras euocare. Et clarius
Ioan. 2. & 7. Homil. 20. in Ioannem, inquiens, Optabat enim hoc,
ideſt, miraculum fieri, vt ipſe hominum gratiam ſibi
conciliaret, & ipſa clarior gratia filij efficeretur, & for
taſſe aliquo humano afficiebatur affectu: quemadmo-
dum & fratres eius, cum dixerunt, Oſtende teipſum
mundo, cupidi eius miraculis ſibi famam comparare.
Et paulò poſt, Non adhuc, debitam de ipſo opinionem
habebat, ſed more matrum Maria iure omnia ſeſe fi-
lio præcepturam cenſebat: cum tanquam dominum
colere ac revereri fas eſſet. Huic ſententiæ antea ſub-
Origenes. ſcripſit Origenes Homil. 17. in illa verba, Et tuam ip-
ſius animam pertranſiuit gladius doloris. Et Theophi
Theophilactus. lactus in Lucæ 2. qui caute legendus eſt: cuius verba
ſunt hæc, Humanum quid volebat oſtendere mater:
videlicet, quòd in filium poteſtatem haberet. Nihil
enim magnum adhuc de eo intelligebat, propter hoc
loquēte ipſo, adhuc volebat ad ſe illum attrahere, qua-
ſi ambitioſula tanto ſibi filio ſubdito: quam corrigens
Chriſtus dixit. Quæ eſt mater mea? Conſentit illis Au
Auguſt. guſtinus in libro Quæſtionum veteris & noui teſta-
menti quæſt. 73. cuius verba hæc ſunt, Quod autem
adijciens, & tuam ipſius animam pertranſiuit gladius,
vt reuelentur multorum cordium cogitationes. Hoc
vtique ſignificauit, quia etiā Maria per quā geſtum eſt
myſterium Incarnationis ſaluatoris, in morte Domi-
ni dubitaret: ita tamen vt in reſurrectione firmaretur.
Quis enim nō ambigeret, videns eum qui ſe filiū Dei
dicebat, ita humiliatū vt vſque ad mortē deſcenderet?

Non obſtante ſententia iſtorum Doctorum ſacro-
rum, communis ſententia Doctorum ſcholaſticorum
contrarium docet, 3. ſent. diſt. 3. quorum ſententia vt
vera & certa amplectenda eſt. His adhæret S. Thom.
3. part. quæſt. 27. art. 4 Cuius concluſio eſt. Simplici-
citer eſt fatendum, quòd B. Virgo nullum actuale pec
catum commiſit, neque mortale, neque veniale. Pro-
bat: quia illos quos Deus ad aliquid elegit, ita præpa-
rat, & diſponit, vt ad id, ad quod eliguntur inuenian-
1. Corint. 3. tur idonei, ſecundum illud: Idoneos nos fecit mini-
ſtros noui teſtamenti. Beata autem Virgo fuit electa
diuinitus, vt eſſet mater Dei, & ideo non eſt dubitan-
dum, quòd Deus per ſuam gratiam, eam ad hoc ido-
neam reddidit. Non autem fuiſſet idonea mater Dei
ſi peccaſſet aliquando, tum, quia honor parentum re-
Prouer. 7. dundat in prolem, ſecundum illud: Gloria filiorum,
patres eorum. Vnde & per oppoſitum, ignominia ma
tris in filium redundaſſet. Tum etiam, quia habuit ſin
gularem affinitatem ad Chriſtum, qui ab ea carnem ac
2. Corint. 6. cepit; Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Tum
etiam, quia ſingulari modo Dei filius, qui eſt Dei ſa-
pientia in ipſa habitauit, nō ſolum in anima, ſed etiam
Sapien. 1. in vtero. Dicitur autem, In maleuolam animam non
intrabit ſapientia, neque habitabit in corpore ſubdito
peccatis. Et vt non poſſit deinceps dubium incidere
circa ſententiam veram quam diffiniuimus, Conci- Concil. Trident.
lium Tridentinum Seſs. 6. Canone 23. ſic diffinit. Si
quis hominē ſemel iuſtificatum, dixerit amplius pec-
care nō poſſe, nec gratiā amittere, atque ideo eum qui
labitur, & peccat, nunquam vere fuiſſe iuſtificatum,
aut contra, poſſe in tota vita peccata omnia etiam ve-
nialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemad-
modū de B. Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit. Ad-
uertendum tamen, non colligi ex eo, quòd B. Virgo
non potuit peccare, quia confirmata in gratia, quod
ideo nec potuit mereri. Et omiſſis ſolutionibus Do-
ctorum Scholaſticorum, has ſequentes tenendas pro-
poſitiones aſſigno.

Prima propoſitio. Non dicitur aliquis confirmatus 1. Propoſitio.
in gratia, ex eo, quòd in toto vitæ curſu nunquam pec
cet, quod cōſtat: quia poteſt quis per diem, & per heb-
domadam, & per menſem viuere, etiam ſine peccato
mori: vt de Ioanne Baptiſta multi Doctores affirmāt,
quòd nec veniali peccato vitam denigrauit.

Secunda propoſitio. Neque dicitur aliquis confir- 2. Propoſitio.
matus in gratia, per hoc, quòd Deus non concurrit
cum illo ad peccandum. Id ex eo conſtat, quia ſi de
facto quis non peccet, Deus decreuit non concurre-
re cum illo.

Tertia propoſitio. Ratio ſpecialis cōfirmationis in 3. Propoſitio.
hoc ſita eſt: quòd Deus fecit legem præſeruandi ali-
quos à peccato: & hoc modo aſſerimus Beatos, & A-
poſtolos fuiſſe confirmatos in gratia, licet eum hoc, e-
tiam ſpeciali amore & dilectione adiuuentur, vt non
peccent. Aſsiſtit etiā illis ſpeciali prouidentia: adeò vt
ſecuri dicant cum Paulo. Quis nos ſeparabit à chari- Rom. 8.
tate Chriſti? &c. Certus ſum, quod nec mors, neque
vita, neque creatura aliqua. Cum hoc ſtat bene, liberta
tem manere in confirmatis ad merendum, & non ad
peccandum: ſicut in Apoſtolis, qui in die ſancto Pen-
tecoſtes fuerunt in gratia confirmati. Et de lege con-
firmationis eſt, quòd confirmatus in gratia, non poſſit
à charitate, & à dilectione Dei cadere. Libertas autem
cōſiſtit in hoc, quòd confirmatus in gratia, poteſt adim
plere præceptum, non pro iſto, vel illo inſtanti, ſed pro
tēpore quo uoluerit, & charitas ordinauerit. Sic tenet
S. Tho. 3 par. q. 18. art. 4. de Chriſto domino noſtro.

Pro Chryſoſtomo, & cæteris Doctoribus excuſan
dis reſpondet S. Thom. in ſolutione argumentorum,
excuſans eos ex impetu dicendi, ſicut oratoribus &
concionatoribus interdum uſu uenit, exceſiſſe. Et poſ
ſe uerba adducta ſic exponi, ut intelligamus Chriſtū
dominum cohibuiſſe affectum in matre, non qui ei
reuera ineſſet, ſed quem alij forſitan exiſtimare potuiſ
ſent eidem ineſſe. Et pro Auguſtino reſpondet, & ait,
eius ſententiam intelligendam eſſe, non de eo genere
dubitationis, quòd ex infidelitate procedit: ſed ex ex-
citatione ſtuporis quæ ingentem admirationem co-
mitari ſolet. Et hoc eſt quod Auguſtinus dixit, omnes
ſtupore quodam in morte Domini dubitaſſe. Quod
ſæpe accidere experimur, quoties præter naturæ mo-
dum & ordinem, inſolitū aliquid euenit. Et ſic Chry-
ſoſtomus deſcribit Mariam ad ſermones Angeli ſum-
ma admiratione ſtupefactam.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An Thamar Iudæ congrediens, adulterium perpetrarit.

CHryſoſtomus examinans illud, *Ingrediens Iudas* Gen. 38.
ad Thamar, dixit, dimitte me vt coēam tecum.
diuerſa & cōtraria dictis uidetur ſentire: nam
Homil. 62. in Geneſ. ſocerum & nurum ab omni cri-
mine

mine liberat, inquit, enim. Thamar furari uoluit ſoceri concubitum, & ex illo filios procreare, non libidinẽ explere concupiſcens, (abſit hoc) ſed diſpenſatio erat quod fiebat: & propterea nec illa inde reprehenſionẽ meretur, nec Iudas criminibus fuit obnoxius, hac enim uia ex pueris Iudæ natis, Chriſtus ſecundũ carnem deſcendit: & duo pueri inde nati, figura fuerunt duorum populorum, & prædictio quædam unæ Iudaicę, & ſpiritualis. Alijs locis aperte hos damnat, Thamar ut inceſtam, Iudam ut fornicarium; nã Homil. 1. in Matthæum, ita inquit. Cur Matthæus in generatione Chriſti eas tantummodo fœminas, quæ de aliquo uitio celebratæ ſunt, adducit in medium, id eſt, ſi qua adultera, uel meretrix, uel ex nuptiis non legitime copulata, ſi qua alienigena, uel barbara fuit: ſi quidẽ, non modo Vriæ uxorem, ſed etiam Thamar, & Ruth Euangeliſta commemorat: quarum alia erat alienigena, ut Ruth, alia ſcortum, ut Thamar, quæ furata concubitũ, intra habitum meretricis eſt abſcõdita. Cuius facti Homil. 3. in Matthæum tres cauſas aſſignat.

Primam, ut oſtenderet quòd Chriſtus dominus progenitores peccatores dignatus eſt habere, nihil ob mala noſtra erubeſcens.

Secundam, ut demonſtraret, nobis non eſſe erubeſcendum de parentibus fœditate adulterij ſordidatis, ſi propria decoremur uirtute.

Tertiam, ut faſtum reprimeret Iudæorum qui de parentum uirtutibus inſolenter gloriabãtur, docens, Patriarcham ipſorum Iudam à quo Iudæi nomen acceperunt, non exiguum delictum in fornicatione Thamar admiſiſſe. Priorem ſententiam amplectitur Ambroſius, lib. 3. Commen. in Lucam. Poſteriorem Hieronymus in Quęſtionibus Hebraicis, & D. Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum, ubi inquit. Non omnia hominum facta eſſe à nobis comprobanda: ex quibus bona quædam iuxta diuinæ prouidentię diſpenſationem, aut ſequuntur, aut ſignificantur, nam Diuina prouidentia de libidine Iudæ, qua Thamar concupiſcentia uictus, intrauit, non ſolum aliquid boni efficere, ſed aliqua bona prophetice ſignificare uoluit. Ad ſignificanda enim aliquando bona, nihil intereſt facta illa, quibus illa ſignificantur, ſeu bona, ſeu mala ſint.

Concordant cũ Hieronymo, & Auguſtino plures alij Doctores, qui affirmant Iudam multipliciter peccaſſe, & in alijs, mendacio, proditione & odio. Alij liberant Thamar ab omni crimine, ex eo quòd non explendæ libidinis gratia id egerit, ſed quodam inſtinctu, nempe vt ex Iuda expectatum Meſsiã conciperet.

Doctores Scholaſtici de Thamar peculiari diſtinctione haud diſputant, diffinitio tamen huius quęſtionis pendet ex hoc: An in pręcepta Decalogi Dei diſpẽſatio cadere poſsit? Qua de re Doctores Scholaſtici 3. Sentent. diſtinct. 37. & Durand. 1. Sentent. diſtinct. 47. quæſt. 4. & S. Thom. 1. 2. quęſt. 100. artic. 8. quo in loco tenet, omnia pręcepta Decalogi non admittere diſpenſationem. In ſolutione etiam ad primum inquit. Præcepta iuris naturę, circa bonum particulare diſpenſationis ſubiacere, vt reddere depoſitum, quod aliquãdo expedit non reddere, vti gladium furioſo: ſed circa bonum commune ſunt diſpenſationis expertia. Vt non ſeruire Deo, vel falſum teſtimonium dicere. Et in ſolutione ad ſecundum, explicat amplius ſuam mẽtem: vbi ait, Deus per ſuam omnipotentiam nõ poteſt diſpenſare in aliquo præcepto Decalogi: ſicut non poteſt facere hominem eſſe equum, vel aſinum, quia ſi diſpenſaret Deus, negaret ſeipſum. Et ratio huius aſſertionis eſt: Quia omnia pręcepta Decalogi ſuapte natura, & intrinſece habent neceſſarium ordinem ad regulam diuinam, & ad id eam practicam: ſicut hominem eſſe animal. Et ideo, ſi diſpenſaret in homicidio, vel adulterio, faceret contra ſuam regulam, & ex conſequenti negaret ſe; Et quia hæc ſententia S. Thomę eſt uerior cæteris aliorum Doctorum Scholaſticorũ, & conſonat ſententię Hieronymi, & Auguſtini, qui non excuſant à culpa Iudam, & Thamar, ideo probabilius cenſeo, peccaſſe: & bonitas Dei, vti ſolet, elicuit bonum, quod inde eſt ſequutum. Inducor in hanc ſententiam quia ſi Doctores Scholaſtici intellixiſſent non peccaſſe, ſicut excuſant Oſeam, ex eo, quod eius quæ antea fuit meretrix, de nouo conſenſit in matrimonium, & habuit pręceptum à Domino, vt illã duceret in vxorem, nec defuit in illo myſterio inſpiratio Dei: & tamẽ de Iuda, & Thamar nihil tale affirmant.

An in præcepta Decalogi cadat diſpenſatio.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An ſufficiat ſoli Deo confiteri.

CHryſoſtomus Homil. 2. explicans uerſiculũ illum Pſalm. 50. tomo 1. folio 150. E. *Peccatum meum contra me eſt ſemper*. inquit, Peccata tua dicito, ut deleas illa, ſi confunderis alicui dicere quia peccaſti, dicito ea quotidie in anima tua, non dico ut confitearis cum ſeruo tuo, ſed dicito Deo, qui curat eam. Conſimilem ſentẽtiam & eiſdem pene uerbis inculcat quamplurimis in locis, Homil. 4. de Lazaro in Lucam cap. 16. Cur, inquit, erubeſcis cõfiteri peccata tua? caue homini ne dixeris, ne opprobret tibi, & in publicum proferat, ſed ei qui dominus eſt, ei qui medicus eſt, oſtende uulnera tua. Et Homilia de Publicano, in Lucam 18. Admoneo te, ut aſsiduè confiteare, neque te cogo peccata tua hominibus enudare, conſcientiam tuam Deo expone. Et Homilia 31. in cap. 12. Epiſtolę ad Hębreos. Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque te apud alios accuſes, ſed obedire te uolo prophetę dicẽti, Reuela Domino uiam tuam. Homilia de pœnitentia & confeſſione, ait. Tu confunderis & erubeſcis peccata tua effari; & infra, Nunc autem neque neceſſarium eſt, pręſentibus teſtibus confiteri, cogitatione fiat delictorum exquiſitio, abſque teſte ſit hoc iudicium, ſolus te Deus confitentem uideat. Et Homil. 8. inter eas quę de pœnitentia habentur, Non reueles, inquit, ulcus, ne in commune theatrum accuſationem producas, non delictorum teſtes ſtatuas, intus in conſcientia nemine aſtante, pręter eũ qui cuncta uidet Deum, qui & ſcrutatur, & de peccatis iudicat. Et Homil. 5. de incõprehenſibili Dei natura, ait, Quas ob res vos hortor, & rogo, & oro, fratres chariſſimi, crebrius Deo immortali confiteamini; & infra, Non te hominibus peccata tua detegere cogo, repete coram Deo conſcientiam tuam, & pete ab eo medicamentum, ut abſterſis tuis maculis habearis illinc mundus, & à delictis libereris.

Pſal. 50.

Pſal. 36.

Ioannem Caſsianus cõſentit ſuo præceptori Chryſoſtomo, libro 2. Collationum, cap. 8. qui ait, Quis eſt qui non poſsit Deo ſuppliciter dicere, Delictum meũ cognitum tibi feci, ut per hanc confeſsionem ſubiungere mereatur, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Quòd ſi verecundia retrahente reuelare peccata tua coram hominibus erubeſcis, illi quem latere non poſſunt, confiteri ea iugi ſupplicatione non deſinas, ac dicere, iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper: Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Qui & abſque vllius verecundiæ publicatione curare & ſine improperio donare conſueuit.

Caſſianus

Pſal. 31.

Ad hanc quęſtionem, cuius materia latiſsima eſt, & eam diſputãt Doctores Scholaſtici cum Magiſtro ſentent. 4. ſentent. diſtinct. 18. opinionibus, & contentionibus Doctorum Scholaſticorum omiſsis, reſpondeo his propoſitionibus.

Prima

Digitized by Google

1. propoſitio. Prima propoſitio. Hæreticum eſt dicere, quacũque determinatione Eccleſiæ ſecluſa, quòd in Eccleſia nulla eſt poteſtas remittendi peccata. Quia in Euangelio aperte legimus, Tibi dabo claues regni cęlorum: cuius miniſteriũ precipue exercetur in confeſſione, in qua, virtute abſolutionis aperitur regnum cœlorum. Et quodcunque ſolueritis ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, & quæ ligaueritis erunt ligata. (Matth. 16. Matth. 18.)

2. propoſitio. Secunda propoſitio. Hæreticum eſt aſſerere, non eſſe vtile confiteri peccata. Hæc aſſertio conſtat ex vtilitatibus confeſſionis, quas omnes Doctores tã Scholaſtici, quàm Sacri colligũt, & ex praxi quam quilibet qui cõfitetur vt debet, & tenetur, in ſeipſo experitur.

3. propoſitio. Tertia propoſitio. Hæreticum eſt dicere, non eſſe præceptum de confeſſione peccatorum. Conſtat hæc aſſertio ex cap. omnis vtriuſque ſexus, de pœnitentijs, & remiſſionibus: quia id aſſerere, eſt negare autoritatem Eccleſiæ obligandi ad mortale: ſicut affirmare nõ teneri nos ieiunare in Quadrageſima, nec in diebus feſtiuis audire ſacrum, neque ſoluere decimas, & primitiàs. Quod eſt hæreticum.

4. & vltima propoſitio. Vltima propoſitio eſt. Abſolute dicere, in Eccleſia non eſſe præceptum Diuinum de confeſſione, eſt hæreticum. Probatur hęc aſſertio, ex Concilio Conſtantienſi contra Ioannem Hus, qui affirmauit ſufficere peccatoribus ad ſalutem; de peccatis ſuis conteri, & confiteri, ſecluſa omni confeſſione vocali. Et licet Concilium non declaret, vocalem confeſſionem neceſſariam eſſe de iure diuino, ſed eſſe neceſſariam; attamen, quia Ioannes Hus intendebat, nullum eſſe ius diuinum, quod peccatores ad confeſſionem vocalem aſtringat, ſed ad ſolam mẽtalem, quæ Deo fit, ideò determinatio Concilij eſt ad ius diuinum extendenda. In Cõcilio quodam Prouinciali Complutenſi fuit damnatus Magiſter quidam Oxomenſis, qui proterue defendebat, quòd nouelli Lutherani contendunt, auricularem confeſsionem non eſſe de iure diuino. Et damnatio Compluti facta ſub Archiepiſcopo Toletano Alfonſo Carillo, & poſtmodum fuit approbata per ſummum Pontificẽ Sixtum Quartum & nunc in Concilio Tridentino, Seſs. 14. Canone 6. ſic diffinitur. Si quis negauerit confeſsionem ſacramẽtalem vel inſtitutam vel ad ſalutem neceſſariam eſſe, iure diuino, aut dixerit modum ſecrete confitendi ſoli ſacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſeruauit, & obſeruat, alienum eſſe ab inſtitutione & mãdato Chriſti, & inuentum eſſe humanum, anathema ſit. Et Canone 7. diffinit, confiteri omnia & ſingula peccata mortalia, & circunſtantias quæ peccati ſpeciẽ mutant, eſſe de iure diuino. Et Canone 3. quòd verba Ioannis 20. Accipite Spiritum Sanctum quorum remiſeritis peccata, remittẽtur eis, quorum retinueritis, retenta ſunt, diffinit eſſe intelligenda de poteſtate remittendi & retinendi peccata in Sacramento pęnitentiæ. Et cap. ad abolendam, de hęreticis, diffinitur, quòd qui aliter ſenſerit de Sacramentis Eccleſiæ quam Romana Eccleſia habet, hæreticus habeatur. (Concilium Conſtantienſe. Concil. Trident. Ioan. 20.)

Ad Chryſoſtomum reſpondetur.

Primo, quòd, ſi locis allegatis id ſentit, pluribus alijs locis tenuit, & firmiſsime affirmauit ſententiam Catholicam, quam diffiniuimus: vt videre licet ad longum in decreto, de pœnitentia, diſt. 1.

Secundo reſpondemus, Chryſoſtomum ea quæ attulimus affirmaſſe non de ſecreta & auriculari confeſſione, ſed de theatrali, & publica, quæ pars eſt publicæ pœnitentiæ, & olim valde frequens. Ad hanc noluit Chryſoſtomus aſtringere eos, qui occulte deliquerãt: quia occulta corã hominibus, iudicauit non publicanda. Tum etiam, quia ſuis temporibus fuerat à Nectario prædeceſſore ſuo abrogata, ob matronam à Diacono ſub prætextu confeſsionis in templo oppreſſam, ſicut indicat Sozomenus libro 9. hiſtoriæ Tripartitæ, cap. 35. qui ſic ſcribit: Poſt multa hæc ergo, antiquitus Romani Pontifices vſque ad noſtrũ obſeruarunt tempus. Porrò Conſtantinopoli presbyter ſuper pęnitentes fuit vſque ad illud tempus, quò quædam mulier nobiliſsima, cũ peccata ſua fuiſſet confeſſa, & ei à presbytero fuiſſet pręceptum, vt ieiunaret, & de operibus ſupplicaret, cum hoc obſeruaret, crebrius, in Eccleſia cum Diacono ſe concubuiſſe confeſſa eſt: hoc cum populus cognouiſſet, ſęuiebat in ſacerdotes quaſi per eos facta fuiſſet iniuria Eccleſiæ ſuæ: tunc Nectarius Epiſcopus remouit Diaconum ſceleratum, & quibuſdam ſuadentibus, vt ſingulos ad communicandum iudicio conſcientiæ ſuæ relinqueret, etiam presbyterum nequaquam ſuper pœnitentes eſſe præcepit. Et ex tunc probabile eſt, quòd illa conſuetudo fuit ſublata, & ita Chryſoſtomi dicta ſunt interpretanda. Sozomenus.

SECVNDVS TOMVS.

1 *An columba, quæ apparuit Chriſto, fuerit vera columba.*
2 *An in oratione Dominica poſtulemus panem corporeum.*
3 *An in Euchariſtia contineatur Corpus Chriſti.*
4 *An orationes vocales ſint ocioſæ.*
5 *An priuatio Diuinæ gloriæ ſit gehenna grauior.*
6 *An ſuffragia proſint beatis.*
7 *An fides ante Chriſti aduentum fuerit neceſſaria.*
8 *An hæretici ſint de vita tollendi.*
9 *De ratione hæreſis quid ſit.*
10 *An Angeli ob amorem mulierum ceciderint.*
11 *An reſtitutio rapinæ debeat in duplum fieri.*
12 *An liceat adulteram repudiare.*
13 *An vocatio ſit ex meritis.*
14 *An ieiunium ſine eleemoſyna aliquid valeat.*
15 *Euchariſtiam quibus verbis Chriſtus conſecrauerit.*
16 *An Chriſtus in cœna ſe immolauerit.*
17 *An ſolo vino ſit vtendum in Euchariſtia.*
18 *An Chriſtianis bellum gerere liceat.*
19 *An clerici poſſeſsiones habere poſſint.*
20 *An Chriſtus prius lancea percuſus, quam mortuus.*
21 *An Maria Iacobi fuerit mater Chriſti.*
22 *An vllus abſque lectione ſcripturæ ſacræ ſaluari poſſit.*
32 *An qui præceſſerunt Chriſtum redemptionem ſperauerint.*

PRIMVM QVAESITVM.

An columba, quæ apparuit Chriſto, fuerit vera columba.

CHRYSOSTOMVS Homilia 12. in Matthæum, confutans Arrianos Matth. 3. torquentes hunc locum. *Vidi Spiritum Sanctum deſcendentem ſicut columbam.* Sicut ad inæqualitatem Filij & Spiritus Sancti, videtur aſſerere columbam in qua viſus eſt Spiritus ſanctus, non habuiſſe naturam columbæ, ſed tantum figuram & ſpeciem, his verbis, Audio aliquos dicentes, quantum inter hominem, & columbam diſcrimen eſt, tantam Chriſti & ſancti Spiritus eſſe diſtantiam, quia ille in noſtra vtique natura, hic vero in ſpecie ſit viſus columbæ. Quid igitur ad talia reſponderi poteſt, niſi quòd filius Dei, naturā hominis ſuſceperit, Spiritus vero ſanctus non aſſumpſerit naturam columbæ; Idcirco Euangeliſta non in natura, ſed in ſpecie columbæ, dixit, tunc enim ſolum Ambroſ. in hac viſus eſt figura. Ambroſius lib. 1. de Sacramentis, c. 5. conſentit Chryſoſtomo, ait enim, Et ecce quaſi columba, Spiritus ſanctus, non columba deſcendit, ſed quaſi columba: memento quid dixerim, Chriſtus carnem ſuſcepit, non ſicut carnem, ſed carnis iſtius veritatem. Spiritus autem ſanctus non in veritate colūbæ, ſed in ſpecie columbæ deſcendit de cœlo. Idem ſen Caietan. ſit Caietanus, in explanatione huius capituli.

Contrariam ſententiam, quæ vera eſt, & tenenda, ſequitur & tenet communis ſchola Doctorum Scholaſticorum, 1. ſentent. diſtinct. 16. & S. Thom. 3. parte Summæ, artic. 7. quæſt. 39. Qui ad quęſtionem, vtrum illa columba, in qua apparuit Spiritus ſanctus, fuerit verum animal, reſpondet concluſione affirmatiua, & probat: quia non decebat, vt filius Dei, qui eſt veritas patris aliqua fictione vteretur: & ideo non phantaſti-Ioan. 16. cum, ſed verū corpus accepit. Et quia Spiritus ſanctus dicitur Spiritus veritatis, ideo etiam ipſe verā columbam formauit, in qua appareret, licet non aſſumeret Auguſt. in vnitatem perſonę. Et hæc eſt ſententia B. Auguſtini libro de Agone Chriſtiano, cap. 22. vbi inquit. Neque hoc ita dicimus, vt dominum Ieſum Chriſtum dicamus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum autem ſanctum fallaciter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa corpora vera eſſe credimus. Et poſt prædicta verba ſubdit. Sicut non oportebat, vt homines falleret filius Dei, ſic etiam non oportebat, vt falleret Spiritus ſanctus. Sed omnipotenti Deo qui vniuerſam creaturam ex nihilo fabricauit, non erat difficile verum corpus columbæ, ſine aliarum columbarum miniſterio, figurare, ſicut nō fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ ſine virili ſemine fabricare, cum creatura corporea, & in viſceribus fœminę ad formandum hominem, & in ipſo mundo, ad formandam columbam, imperio Domini voluntatique ſeruiret.

Spiritus ſanctus quibus modis appareat. Aduertenda tamen ſunt tria, circa hanc materiam; & præcipue circa apparitionem Spiritus ſancti, qui aliquando apparuit per ſigna viſibilia, & aliquando inuiſibiliter.

Primum eſt, quòd miſsio viſibilis, non debuit fieri, ante incarnationem Chriſti: quia ſignum plenitudinis gratiæ non debuit dari ante aduentum Chriſti, Galat. 4. vt patet ex Apoſtolo: cum ergo miſsio viſibilis Spiritus ſancti, ſit ſignum plenitudinis gratiæ in Chriſto, ad quem ſit, & in quo permanſit: conſtat, quòd non debuit fieri ante Chriſti aduentum. Et conſentit huic aſſertioni D. Auguſtinus 4. de Trinitate, vbi ait, quòd licet filius, & Spiritus ſanctus, in veteri teſtamento apparuerint, tamen nunquam leguntur viſibiliter miſsi.

Secundum eſt, Quod miſsio viſibilis modo non debet fieri; cuius ratio eſt: quia illius cuius probatio ſemel facta eſt, non oportet iterari, ſed ex ſuppoſitione eius procedere, miſsio autem viſibilis Spiritus ſancti erat in confirmationem fidei, & vt crederetur illis, quibus incumbebat fidem docere ad fundamentum Eccleſiæ, ſed cum id iam ſit ſatis ſuperque factum, nō oportet hāc probationem iterum exhibere, ſed ex eius exhibitione procedere, maxime, quia loquimur fidelibus, qui argumentis, & ſignis nō indigent, vt credant, propter quod non oportet miſsionem viſibilem modo fieri. *Miſſio viſibilis Spiritus ſancti modo non debet fieri.*

Tertium eſt, Quòd non debet fieri miſsio viſibilis ad aliquam mulierem; Quod ex eo conſtat: quia miſsio viſibilis fit ad ſignificandum redundantiam gratiæ in alios per miniſterium ſuum, ſiue per ſuam prędicationem: mulieri autem, docere aut prædicare non licet, iuxta illud Pauli, mulierem in Eccleſia docere nō 1. Thim. 2. permitto. Et ideo miſsio viſibilis ad mulierem nō debuit fieri. De Beatiſsima Virgine pie credimus, quod die Pētecoſtes fuit ſimul cum Apoſtolis, & ad ipſam, & alios, ex ſpeciali priuilegio facta fuit aliquando miſſio viſibilis. Cum ego aliquando uerbum diuinū quibuſdam monialibus proponerem, quæ viſiones Angelorum ſe vidiſſe affirmabant, & doctrinam hanc illis ſuaderem, doceremque viſiones, quas viderant, eſſe, quales fræneticis & ſtultis apparent, & ideo tales eſſe ſtultas, vel parum diſtare à ſtultis, affuit quędam fœmina concioni, quæ ſæcularis erat, & fere tanquàm ſancta à maxima parte ciuitatis venerabatur, & inſtātēr me compulit, vt eius confeſsionem auricularem audirem, poſtquàm miniſterium meum adimpleui, palàm confeſſa eſt, per plures annos ſe à Dæmone fuiſſe deceptam, quia tempore quo Spiritus ſanctus recedebat, ut ipſa ſomniabat, ſemper ſpiritus eius triſtis, & in amaritudine, & abſque vlla conſolatione remanebat, qui eſt effectus ſpiritus maligni, quando transfigurat ſe in Angelum lucis.

Ad Chryſoſtomum, Ambroſium, & Caietanum non oportet illorum cauſam defendere, cum plures Doctores Scholaſtici in eam ſententiam, quam hi tenuerunt, conſentiant.

SECVNDVM QVAESITVM.

An in oratione Dominica poſtulemus panem corporeum, an ſuperſubſtantialem.

CHryſoſtomus Homil. 20. in Matthæum, ait, Matth. 6. petitionem hanc, *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie*, eſſe intelligendam corporaliter, his uerbis, Quid eſt panis ſuperſubſtantialis, niſi quotidianus? Quoniam dixerat, Fiat uoluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra. Id autem loquebatur hominibus carnis fragilitate circundatis. Condeſcendit fragilitati noſtrę, ac ſi diceret conuerſationis diligentiam à vobis efflagito, non impoſsibilitatē requiro. Et ideo pro pane duntaxat quotidiano, iuſsit orationem fundere, ne pro craſtino die ſimus ſoliciti. Auguſtinus, in Epiſtola ad Probam, conſentit Auguſt. Chryſoſtomo, & diffinit, omne id poſſe à Deo peti, quod licet deſiderare. Temporalia verò, quatenus ad virtutem conducunt, deſiderare licet, ergo etiam poſtulare.

Hieronymus vero lib. 1. Comment. in Matthæum, aſſerit. Petitionem hanc eſſe intelligendam de pane ſuperſubſtantiali, quia quādo petimus, vt peculiarem, vel præcipuum Deus nobis tribuat panem, illum petimus,

timus, qui dicit, Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Et hoc clarius explicat in Commentario ſecũdi capitis Epiſtolę ad Titũ, vbi ait, illud quod in Euangelio, ſecundum Latinos interpretes ſcriptum eſt, Panem quotidianum da nobis hodie, melius in Gręco habetur: Panem noſtrum pręcipuum egregium & peculiarem, qui de cœlo deſcendit, da nobis hodie. Abſit quippe, vt nos qui in craſtinum cogitare prohibemur de pane iſto, qui poſt paululum cõcoquendus & abijciendus eſt in ſeceſſum, in prece Dominica rogare iubemur. Conſentit Hieronymo Ioannes Caſsianus, vbi decernit eos grauiter offendere Deum, qui tam in hac, quam in cęteris poſtulationibus orationis Dominicę aliquid corporeum, ac temporale à Deo flagitant.

Doctores Scholaſtici diſputant de oratione, 4. ſent. diſtinct. 15. & S. Thom. 2. 2. quęſt. 83. artic. 9. & tenet, prędictam petitionem poſſe intelligi, tam de pane corporeo, quam de pane ſuperſubſtantiali: quia temporalia poſſunt peti, & deſiderari, non pręcipue, & propter ſe, ſed vt neceſſaria ad ſuſtentationem vitę. Et de ſuperſubſtantiali, quia pręcipuus panis, quo indigemus, eſt cibus Euchariſtię, quę eſt pręcipuum ſacramentorum, probabile eſt, Hieronymum, & Caſsianum voluiſſe admonere, ne temporalia & caduca propter ſe ipſa peteremus, ſed vt per ipſa corpus ſeruemus, & in obſequium ſpiritus redigentes, ad fœlicitatem ęternã aſpiremus. Valde etiam probabile eſt, quòd in ſenſu literali petitio iſta ſolum intelligatur de pane materiali, ut Chryſoſtomus & Auguſtinus affirmant. Primo, quia cum Euchariſtitia nondum eſſet inſtituta, Apoſtoli non poſſent intelligere quid peterent hac petitione. Tum etiam, quia vt in plurimum, non petimus à Deo id quod intelligimus, quod nõ poteſt nobis deeſſe: certũ autem ſumus quod ſacrificium Euchariſtiæ non poteſt deeſſe in Eccleſia, nec ſacerdotes qui offerant vſque in finem ſęculi. Petimus ergo cũ Salomone, quòd tribuat nobis victui noſtro neceſſaria.

TERTIVM QVAESITVM.

An in Euchariſtia contineatur corpus Chriſti.

CHryſoſtomus in Homilia quadam excutiẽs illa verba Pſalmiſtę. *Paraſti in conſpectu meo menſam*, aſſerit hęc uerba. Eſt altaris Domini conſecratio, & quia iſtam menſam pręparauit Diuina ſapientia ſeruis & ancillis ſuis in conſpectu eorum, ut quotidie in ſimilitudinem corporis & ſanguinis Chriſti, panem & uinum, ſecundum ordinem Melchiſedech, nobis in Sacramento oſtenderet, ideo dicit, Paraſti in conſpectu meo menſam. Oecolampadius, & cæteri hæretici nouelli Sacramẽtarij, detorquent hunc locum Chryſoſtomi, ſicut & alios D. Auguſtini, & Ambroſij, vt ſuadeant Euchariſtiam nihil aliud eſſe, quam panis & vini ſubſtãtiam, quæ figuram, & ſimilitudinem, & appellationem gerit corporis Chriſti. Quod (inquiunt) corporaliter, & vere in Sacramento non eſt, ſed ſpiritualiter tantum, & myſtice. Quæ pro ſe inducunt ex Auguſtino, ſunt hæc quæ ſubijcimus.

Auguſtinus tractatu 26. in Ioannem, ait, Manducauit Manna Phinees, manducauerunt ibi multi, qui Domino placuerunt, & mortui nõ ſunt, quare? Quia viſibilem cibum ſpiritualiter intellexerunt, ſpiritualiter eſurierunt, ſpiritualiter guſtauerunt, vt ſpiritualiter ſaciarentur. Et de doctrina Chriſtiana cap. 16. aſſerit hæc verba, Si præceptiua locutio, aut flagitium, aut facinus vetat, aut vtilitatem, aut beneficentiam iubet, non eſt figurata: ſi autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut utilitatem aut beneficium vetare, figurata eſt: niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et epiſtola 28. ad Bonifacium Epiſcopum, videtur Ioan. 6. illi, Sacramentũ altaris dici corpus Chriſti, iuxta vulgatam formam loquendi, qua diem commemorationis paſsionis Dominicæ, nuncupamus paſſionẽ Chriſti: Et dicimus de die Dominico: hodie Dominus reſurrexit, cum tot anni tranſierint. Nonne, ait, ſimul immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo, & tamen in Sacramento, non ſolum per omnes Paſchæ ſolẽnitates, ſed omni die populis immolatur. Et ſermone de Sacramẽto ad infantes, aſſerit hæc verba. Hoc quod videtis in altari Dei, etiam tranſacta nocte vidiſtis: ſed quid eſſet, quid ſibi vellet, quam magnæ rei ſacramentũ contineret, nondum audiſtis, quod ergo videtis panis eſt, & calix, quod vobis etiam oculi veſtri renunciant: quod autem fides veſtra poſtulat, inſtruenda: Panis eſt corpus Chriſti, calix eſt, ſanguis Chriſti. Et in Pſalmum 3. ait, Chriſtus Iudam admiſit ad conuiuium, in quo corporis, & ſanguinis ſui figurã diſcipulis ſuis commendauit. Et in Pſalmo 98. Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quidquam. Verba quę locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Spiritualiter, inquit, intelligite quod locutus ſum: Non hoc corpus quod videtis, manducaturi eſtis & bibituri illum ſanguinẽ, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent, Sacramentum vobis aliquod commendaui: ſpiritualiter intellectum viuificauit vos, & ſic neceſſe eſt illud viſibiliter celebrari: oportet tamen illud inuiſibiliter intelligi; Et idem tractatu 25. in Ioannem, & epiſtola 57. ad Dardanum idem videtur aſſerere.

Colligunt etiã ex duobus alijs locis B. Ambroſij id quod intẽdunt. Primus, ex libro ad eos qui myſterijs initiãtur, in cuius 8. & 9. cap. verba iſta interpolate leguntur. Iſta eſca quã accipis, iſte panis viuus qui deſcẽdit de cœlo, vitæ æternæ ſubſtantiã ſubminiſtrat. Et quicunque hunc panẽ manducauerit, non morietur in æternum, & eſt corpus Chriſti. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore? cum præter naturam ſit ipſe dominus Ieſus natus ex Virgine. Vere ergo, carnis illius Sacramentum eſt, ante benedictionem verborũ cœleſtium alia ſpecies nominatur, poſt conſecrationem corpus Chriſti ſignificatur, & infra. Nõ ergo corporalis eſca, ſed ſpiritualis eſt, vnde Apoſtolus de typo eius ait, Quia patres noſtri eſcam ſpiritualem manducauerunt, & potum ſpiritualem biberunt. 1. Cor. 10. Corpus enim Dei corpus eſt ſpirituale, corpus Chriſti corpus eſt diuini ſpiritus. Secundus locus, quem adducũt, eſt ſub nomine Ambroſij ex libro de Sacramentis, in hæc verba. Poſt conſecrationem altaris fiunt panis & vinum Sacramentum religionis, nõ vt deſinãt eſſe quæ erant, ſed vt ſint quę erant, & in aliud cõmutentur. Hæc ſunt dicta Auguſtini, & Ambroſij, & Chryſoſtomi, quos olim Berengarius, & nouiſsime Sacramẽtarij perperam inducunt contra veritatem fidei.

Diſputant Doctores Scholaſtici hanc quæſt. 4. ſentent. Magiſter diſtinct. 8. cęteri diſt. 9. & 10. S. Thom. in Summa, 3. part. quæſt 75. artic. 1. Et reſpondet eſſe de fide, in Sacramento Euchariſtiæ contineri verum corpus Chriſti. Quã ſuadere conabor modis quibus in Concilio Tridentino, articulos ad quos reſpondere tenebamur, oſtendere nitebamur.

Primo, ex verbo Dei expreſſo.

Secundo, ex diffinitione Eccleſiæ & Cõciliorum.

Tertio, ex doctrina Doctorum Sanctorum.

Quarto & vltimo loco, rationibus Theologicis, & ſolutionibus rationum in contrarium.

Primo medio probatur ex verbo Dei expreſſo, Ioãnis 6. Ioan. 6 Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi. Et quia hæretici dicunt non eſſe verum, & realem cibũ, ſed ſolum ſpiritualem, ideo ſubdit, Caro mea vere eſt

Digitized by Google

Lucæ 22.
cibus, & ſanguis meus vere eſt potus, Et Lucæ 22. Hoc eſt Corpus meũ,& hic eſt Calix ſanguinis mei; Verba autem Domini ſunt practica, & operatiua,& efficiunt ꝙ ſubſtãtia panis tranſeat in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſubſtantiam ſanguinis eius. Et
Matth. 6.
Matthæi 6. in oratione Dominica petimus,panẽ noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie,quod Hieronymus, & Caſsianus, & plures Doctores Scholaſtici interpretãtur de Sacramẽto Euchariſtiæ. Et
1.Cor.10.
Paulus exhortans,vt non accedant ad mẽſam Idolorum, ait,Calix benedictionis,cui benedicimus, nonne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt?& panis,quem frangimus,nõne participatio corporis Domini eſt? Et rur-
1.Cor.10.
ſum, Qui indigne mãducat,reus erit corporis,& ſanguinis Domini. Et aſsignat rationem: quia non diiudicat, id eſt non diſcernit corpus Domini à cæteris ci-
Matt. 28.
bis. Et Matthæi 28. Ego vobiſcum ſum, vſque ad conſummationẽ ſęculi: quod intelligi non poteſt de præſentia qua aſſiſtit beatis, & eſt illis præſens: quia vt ſic,eſt in cœlo,ergo loquitur de præſentia qua in Sacramento Euchariſtiæ eſt nobiſcum, & ſacramentaliter,& præſentia reali eſt nobis præſens.

Secundo medio probatur ex diffinitione Eccleſię, & ſacrorum Conciliorum, cap. cum Marthæ, de celebratione miſſarum,& cap. firmiter, de ſumma Trinitate & fide Catholica, & de conſecratione, diſtinctione 2. habetur,quòd prima hæreſis,quæ fuit inter diſcipulos Chriſti,fuit circa hoc Sacramentum: quia cum Dominus dixit,Niſi manducaueritis carnem filii hominis,& biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã in vobis: dixerunt, Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum caperę? quibus Dominus, Nunquid & vos vultis abire? inſinuans, quod nedum intellexerunt,ſed quod aliqui ex illis non crediderunt, ſaltem modum, quo ſub ſpeciebus ſacramentalibus erat nobis communicandus. Ex hoc tempore vſque ad Berengarium, vix legitur qui circa hoc Sacramentum Euchariſtiæ errauerit: qui fuit damnatus ſub Leone IX. & ſub Victore II. ſucceſſore eius. & in Concilio Vercellenſi, & in Concilio Turonenſi. Poſtea Vuicleph ſuſcitauit hanc hæreſim, quæ fuit damnata in Concilio Conſtantienſi, Seſſ.8. ſimul cũ aliis quadraginta tribus erroribus. Bohemi ſemper perſeuerarunt,& nunc noſtris temporibus hanc hæreſim veluti ab Orco reuocarunt. Martinus Lutherus, & eius ſequaces Sacramentarii,contra quos doctiſſime ſcripſerunt, Vualdenſis, cõtra Oecolampadium: & Roffenſis,& Clithoueus,& alii doctiſsimi Moderni. Et aduertendum,in concionibus non oportere has hæreſes adducere,ne detur ſimplicibus occaſio errandi: nec oportet ſæculares intelligere circa concluſionem quæ eſt de fide,& articulos fidei fuiſſe aliquando hęreſim,in ſcholis tamen bene licet,vt his mediis hęreticos reuincamus. Et vltimo hæc præcedens hæreſis
Concil. Trident.
eſt damnata Seſs.13. Concilii Tridentini,Canone 1. qui ſic habet; Si quis negauerit in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento contineri vere, realiter, & ſubſtantialiter,corpus & ſanguinem vna cum anima, & diuinitate Domini noſtri Ieſu Chriſti; ac proinde totum Chriſtum: ſed dixerit tantummodo eſſe in eo vt in ſigno,vel figura,aut virtute,anathema ſit.

Tertio medio probatur autoritate Doctorum ſacrorum,& inducimus Doctores,quos hæretici con-
Chryſoſt.
tendunt pro ſe facere,contra eos. Chryſoſtomus in cap. 9. ad Hebræos,& in pluribus aliis locis, expreſſe affirmat concluſionem Catholicam, ait enim, Licet videatur oculis aduerſarij, oportet nos credere, & ſic manducare; & infra, Ecce eum vides, & ipſum tangis,non oculis corporeis, ſed oculis mentis: ſic ergo ipſum manduca. Et Auguſtinus in Pſal.98. Dei vni-
Auguſt.
genitus ſuſcepit filius de terra terram; quia caro de terra eſt,& de carne Marię carnem,& ipſam dedit nobis manducandam ad ſalutem. Et libro 3. de Trinitate,ca.4. Corpus,& ſanguinem Chriſti dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece myſtica conſecratum,rectè ſumimus ad ſalutem ſpiritualem, in memoriam pro nobis Dominicæ paſsionis. Et tractatu 84. in Ioannem, Legitur in Prouerbiis Salomonis,Cum ſederis ad menſam potentis attende diligenter,&c. Et poſt,Quæ eſt iſta menſa potentis,niſi vnde ſumitur corpus,& ſanguis Chriſti,qui animam ſuam poſuit pro nobis?Quid eſt ad eam ſedere,niſi humiliter accedere? Quid eſt conſiderare & intelligere quę apponuntur tibi, niſi dignè tantam gratiam cogitare? Et in Pſalmo 33.& in epiſtola tertia ad Iulianum,eandem aſſertionem affirmat.

Ambroſius libro quarto de Sacramentis, ait, Tu fortè dices, meus eſt panis iſte vſitatus, ſed panis iſte panis eſt ante verba Sacramentorum, vbi acceſſit cõſecratio,de pane fit caro Chriſti. Et ſubdit reliqua omnia quæ dicuntur, Laus Deo defertur vbi venitur, vt conficiatur venerabile Sacramentum,iam nõ ſuis ſermonibus ſacerdos,ſed vtitur ſermonibus Chriſti: ergo hoc Sacramentum conficit ſermo Chriſti. Et libro eodem,cap. 5. Qui pridie inquit, quam pateretur, in ſanctis manibus ſuis accepit panem, antequam conſecretur,panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Denique,audite dicentem, Accipite & edite ex eo: Hoc eſt enim corpus meum. Deinde ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis, quòd corpus ſuum accipiamus, & ſanguinem, nunquid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare? Et libro 5. de Sacramentis, cap.4. ait. Cum de Sacramentis tractatur,ante verba Chriſti panis dicitur, vbi verba Chriſti deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Et lib.6. de Sacramentis, cap. 1. idem affirmat.

Quarto medio id ſuadetur. Et quæro ab hæreticis, An potuerit Chriſtus ponere corpus ſuum ſub ſpeciebus ſacramentalibus? Si negauerint, eſt deterior hęreſis: & ideo non negant. Et ſi potuit facere, quæro, quibus verbis apertius potuit oſtendere ſe feciſſe,quã his: Hoc eſt corpus meum, & caro mea vere eſt cibus,& ſanguis meus vere eſt potus.

Secunda ratio,quia Chriſtus dominus dixit Petro, Ego rogabo pro te,vt non deficiat fides tua. Et Matthæi vltimo,Ego vobiſcum ſum, vſque ad cõſummationem ſęculi:&,vbi fuerint duo,vel tres congregati in nomine meo,ibi ſum. Et Paulus, Aduocatum habemus apud Patrem. Cum his quomodo ſtat, quòd Chriſtus dominus permiſerit Eccleſiã ſuam ita turpiter errare ante Berengarium per mille annos: & quòd adoremus panem pro Deo. Et hæc ratio cõuincit,cum diligat ſponſam ſuam Eccleſiam: nam ſi quęras à Sarraceno, an diligat quam permiſit per mille annos errare,dicet utique,quòd non diligit.

Tertia ratio eſt: Quia panis iſte qui de cęlo deſcendit,amplius habet quam manna: ſi enim amplius nõ haberet, non illum tanta reuerentia coleremus, nec tantam diſpoſitionem exigeret à nobis Paulus,ſit tantum in figura, & ut in ſigno eſſet ibi corpus Chriſti. Concluditur ergo,quod corpus Chriſti eſt in Sacramento uere & realiter. Prudens omitto alias rationes,& alios Doctores ſacros,ne ſim oneri lectori.

Dubium tamen eſt inter Doctores Scholaſticos, an Eccleſia de hoc myſterio fecerit nouũ articulum. Diuerſi diuerſas & contrarias ſententias tenent. Sed reſpondeo affirmatiue: quia in ſe habet & cõtinet ſpecialem difficultatem,& quilibet fidelis tenetur explicite credere. Et hæc eſt ratio ſpecialis articuli. Eſt ergo nedum concluſio de fide,ſed articulus fidei.
An ſit articulus fidei quod Chriſtus cõtinetur in Euchariſtia.

Pro liberandis Doctoribus ſacris à calumnia, & ſolutio-

Digitized by Google

ſolutione eorum, quæ adducunt hęretici: eſt notanda doctrina Magiſtri ſententiarum, 4. ſent. diſt. 8. & Doctorum Scholaſticorum, quę tribus aſſertionibus abſoluitur.

1. aſſertio. Prima, quòd in Euchariſtia oportet conſiderare tria, vnum, quod eſt Sacramentum, & non res: vt ſpecies panis & vini, & forma quę viſibilis eſt, quę ſignificant corpus & ſanguinem Chriſti, & verum cibum & potum animę ibi latẽtem, & vnitatem corporis Chriſti: nam panis ex multis granis, & vinum ex multis acinis colligitur. Alterum, quod eſt ſacramentum, & res, vt caro propria Chriſti & ſanguis. Tertium eſt, quod eſt res, & non Sacramentum, neque ſignum, vt eſt vnitas Eccleſię in prędeſtinatis, vocatis, & iuſtificatis.

2. aſſertio. Secunda aſſertio eſt: Quòd ſunt duo modi manducandi, & bibendi carnem, & ſanguinem Chriſti: ſcilicet ſacramentalis, & ſpiritualis. Sacramentalis eſt, quo verum Chriſti corpus ſumimus, ritu ſacramentali, pro alimento animę, ſub ſpeciebus panis & vini. Spiritualis vero, qui tantum bonis, ac piis conuenit, & vitam animę confert. De priore modo ait Dominus, Caro non prodeſt quidquam. De poſteriore autem, Spiritus eſt qui viuificat.

3. aſſertio. Tertia aſſertio eſt, quòd in corpore Chriſti poteſt conſiderari duplex pręſentia: vna conſpicua & uiſibilis, qua olim in terra viſus eſt, & cum hominibus eſt conuerſatus; Altera eſt inuiſibilis, & occulta, ſecundum quam inuiſibiliter adeſt in Sacramento altaris, contentus in ſpeciebus panis & vini. Ex his facilis eſt ſolutio ad loca Doctorum obiecta.

Pro Chryſoſtomo adducto ſuper Pſal. 22. reſpondemus, quòd locus inductus eſt falſo ab Oecolampadio, ut ſub nomine Chryſoſtomi ſuę hęreſi fidem aſtrueret. Phraſis enim palam indicat, non eſſe eius cuius titulo pręnotatur: nec verba concludunt quòd Oecolampadius intendit: quia nihil prohibet, imò neceſſarium eſt, vt vna cum vero corpore & ſanguine Chriſti ſint in Sacramento altaris panis & vini accidentia: quę gerunt figuram corporis Chriſti myſtici, quod eſt eccleſia: dicente Paulo, Vnus panis, & vnũ corpus ſumus omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus.

Pro Auguſtino adducto primo loco, in Ioannẽ 26. reſpondemus, loqui de manducatione ſpirituali, quę non excludit ſacramentalem, quod conſtat ex eius uerbis, quæ ſunt hęc, Nam & nos hodie accipimus uiſibilem cibum, ſed aliud eſt ſacramentum, aliud uirtus ſacramenti, petra Chriſtus in ſigno, uerus Chriſtus in uerbo & ueritate. Ad ſecundum locum ex 3. libro de Doctrina Chriſtiana, reſpondemus, quod non excludit ſacramentalem manducationem: ſed ſignificat ſententiam Chriſti, non eſſe intelligendam, iuxta duram ac ferinam Capharnaitarum intelligentiam, exiſtimantium edendam eſſe carnem Chriſti, in fruſta diſſectam, & dentibus laniandam. Hanc interpretationem intendens excludere Auguſtinus, docet locutionem Domini non eſſe intelligendam de manducatione cadaueris dilacerati, ſed de manducatione ſacramentali, ac ſpirituali. Ad tertium ex epiſtola ad Bonifacium, reſpondemus, quòd Auguſtinus ſolum ibi oſtendit eſſe corpus Chriſti uere, & eſſentialiter, in ſacramento exiſtens: ipſum quoque ſecundum quendam modum eſſe ſacramentum, & ſignum corporis Chriſti ſecundum quandam ſimilitudinẽ, qua res ſępe ſignificatæ ſolent nominari uoce rerum ſignificantium, ſicut ſpecies ſacramenti Euchariſtię nuncupamus corpus Chriſti, quoniam ſunt ſigna corporis Chriſti, quòd occultum in eis continetur. Et ſimiliter reſpondemus ad quartum, nã ex uulgato loquendi more, ſolemus res appellare nominibus quę antea fuerant. Et ſimiliter ad quintum locum ex Pſalmo 3. & ad cętera adducta, ex fundamentis poſitis, patet ſolutio.

Pro Ambroſio reſpondemus, quòd in principio loquitur de corpore myſtico, & quod addit, Non ergo corporalis eſt eſca, ſed ſpiritualis, dicimus, quòd intelligit, non eſſe eſcam corporalem, hoc eſt de numero corporalium ciborum, quos quotidie ad nutrimentum corporis ſumimus: ſed eſt ſpiritualis eſca, in qua, ſine eius conſumptione, & diminutione, verum corpus Chriſti ſacramentaliter, & ſpiritualiter ſumitur. Alius locus contra Ambroſium impudenter eſt confictus à Berengario. Supereſt ſoluere locum illum Ioan. 6. Verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita ſunt. Ex quibus pertinaciter contendunt hæretici, quòd omnia quæ Chriſtus dominus dixit in illo cap. ſunt intelligenda in ſenſu ſpirituali, & de manducatione ſpirituali, & non de vera, & reali ſubſtantia corporis Chriſti. Sed quis dubitet, cui ſit maior fides adhibenda, Berengario, & Sacramentarijs, an Hieronymo, Auguſtino, Ambroſio, Gregorio, Cyrillo, Theophilacto, & cæteris Doctoribus ſacris. Reſpondemus tamen: Primò, quia ſi ſpiritualiter ſolum Dominus intelligeret, eſt euidens, quod non eſſet verus, & realis cibus, quod eſt contra illud, Caro mea verè eſt cibus. Secundo, quia multi, ex his qui ſequebantur Chriſtum, ſcandalizati ſunt: ſed ſi Chriſtus dominus ſpiritualiter loqueretur, non eſſet vnde poſſet oriri ſcandalum, nam quando dixit, Ego ſum vitis vera, non ſunt ſcandalizati, quia intelligebant, quòd loquebatur Methaphoricè: Et ſi ipſi deciperentur, intelligentes quòd Dominus ſpiritualiter loquebatur, declaraſſet vtique illis, quòd non corporaliter intelligebat, carnem eius eſſe manducandam, ſed ſolum ſpiritualiter, ne eſſet cauſa receſſus illorum: ſed non explicauit, eſt ergo conſequens, quòd intelligebat corporaliter: ſicut & de facto ipſi intelligebant. Tertio, quia ſicut in moralibus idem eſt dicere, Petrus currit, quòd Petrus vere currit, ſimiliter ergo, hoc eſt corpus meum, id eſt ac ſi dicat, hoc eſt vere & realiter corpus meum: ſed ſi ibi non eſſet niſi in ſenſu ſpirituali, aut in figura, non eſſet ibi vere & realiter: ſicut agnus Typicus, & Paſchalis, erat figura Chriſti, & tamen non erat verus Chriſtus. Et per hæc ad omnia obiecta ab hæreticis & adducta facillime reſpondetur. Ioan. 6.

QVARTVM QVAESITVM.

An orationes vocales ſint ocioſæ.

Chryſoſtomus Homil. 19. in Matthæum, in illa verba, ***Tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum, &c.*** habet quædam verba, ex quibus hæretici intendunt damnare orationes & preces, quæ publice à ſacerdotibus Chriſtianorum legi, vel decantari ſolent. Chryſoſtomi verba ſunt hæc, Non geſtibus corporis, neque clamoribus vocis, ſed intentione optimæ voluntatis orationum vota reddamus: non cum ſonitu oris, ac ſtrepitu, non ad tam importunam oſtentationem, atque iactantiam, ſed cum omni modeſtia, &c.

Doctrina contraria huius, Catholica eſt, & tenenda, eſtque communis omnium Doctorum Scholaſticorum, in 4. diſt inct. 15. & Sanct. Thomæ 2. 2. quæſt. 83. artic. 12. qui ad titulum quæſtionis propoſitæ reſpondens, ait, Duplex eſt oratio, communis, & ſingularis: Communis, quæ per miniſtros Eccleſiæ in perſona totius populi fidelis, offertur Deo, & ideo oportet, quòd talis oratio innoteſcat toti populo, pro

quo profertur, quod fieri non poteſt, niſi eſſet vocalis, & ideo rationabiliter inſtitutum eſt, vt miniſtri Eccleſiæ huiuſmodi orationes alta voce pronunciét, vt ad notitiam omnium poſſint peruenire. Singularis verò eſt, quæ profertur à particulari perſona, ſiue pro ſe, ſiue pro alijs: ex neceſſitate huiuſmodi orationis non eſt, quòd ſit vocalis, adiungitur tamen illi vox, triplici ratione; Primo, ad excitandum interiorem deuotionem, qua mens orantis eleuatur in Deum; Secundo, quaſi ad redditionem debiti, vt ſcilicet homo Deo ſeruiat, ſecundum illud quod ex Deo habet, id eſt, non ſolum mente, ſed etiam corpore. Tertio, ex quadam redundantia ab anima in corpus, ex beneuolenti affectione, ſecundum illud Pſalmi, Lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea. Hic modus orandi, & pſallendi voce, ſemper fuit in Eccleſia à tempore Apoſtolorum, vt concors eſt omnium Doctorum ſacrorum traditio. Et modus alternus pſallendi, Alexandriæ ortus, reſtitutus eſt à Chryſoſtomo, & per omnes eccleſias receptus; Quod Concilium Toletanum confirmat: ſic enim habet, De hymnis canendis, & Ieſu ſaluatoris, & Apoſtolorum habemus exéplum. Idem concilium, Iſidoro Præſide, ait, Ne aliquibus noſtra diuerſitas, apud carnales, vel ignaros, ſchiſmatis errorem videatur oſtendere, & multis extet in ſcandalum varietas Eccleſiarum. Vnus igitur ordo orandi, atque pſallendi, à nobis per omnem Hiſpaniam, atque Galatiam conſeruetur, S. Ambroſius Græcos imitatus, apud Latinos Antiphonas inſtituit. Ex multis quæ Doctores circa hanc quæſtionem adducunt, hæc pauca ſufficiant.

De conſecrat. diſt. 1. cap. de hymnis.

Pro defendendo Chryſoſtomo reſpondemus, ex verbis ipſius palam conſtare, eum non damnare publicas & vocales preces Eccleſiæ, ad quas omnibus pene concionibus populum hortatur, ſed conſtat, ipſum loqui aduerſus quoſdam vanos, & ineptos oratores, qui orationem vocalem, mentali & ſpirituali præponebant, & ob id, incópoſitis geſtibus, & indecoris vociferationibus, in templo orabant, vt à cæteris diſcernerentur. Hos ergo arguit Chryſoſtomus, reuocans eos ad modeſtiam, & humilitatem,

QVINTVM QVAESITVM.

An priuatio Diuinæ gloriæ ſit gehenna grauior.

Matth. 7.

CHryſoſtomus Homil. 24. in illa verba, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum exſcindetur, & in ignem mittetur.* inquit carentiam Diuinæ viſionis maius eſſe ſupplicium quam omnia tormenta gehennæ. Sic enim habet, Noui quòd plurimi pertimeſcant tantum gehennam: ego tamen, illius gloriæ amiſſionem, multo amarius, quam ipſius gehennæ dico eſſe ſupplicium. Et infra, Intolerabilis quidem res eſt, & ſupplicium iſtud horribile, tamen ſi mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus, quale eſt à beatæ illius gloriæ honore repelli; & in ad Theodorum lapſum Pareneſi. Sunt, ait, quidam abſurdi iudicij, hi duntaxat amant effugiſſe gehennam: contra ego, multo durius eſſe tormentum quoddam aſſero, quam gehenna eſt, hoc eſt, non eſſe aſſecutum tantam gloriam, & illinc elapſum eſſe, neque opinor equidem tanto dolore lugendum de malis gehennæ quanto neceſſe eſt, calamitatem deplorare, quo de cœlis excidimus, qui eſt nimirum cruciatus omnium duriſſimus.

Doctores Scholaſtici diſputant materiã huius quæſtionis 4. ſentent. diſt. 50. Sanct. Thom. quæſt. 5. de pœna originalis peccati, art. 1. in ſolutione ad 3. vbi conciliat Chryſoſtomum, & Auguſtinum, qui in Enchir. capit. 92. docet, mitiſſimam pœnam eorum qui pro ſolo peccato originali puniuntur, eſſe carentiam diuinæ viſionis. Sanct. Thom. vt eos in concordiam redigat, ait, Grauitatem alicuius pœnæ poſſe attendi dupliciter: aut ex parte boni, quo priuatur, & ſic ſententia Chryſoſtomi eſt uera: carentia enim uiſionis Diuinæ, & fruitionis Dei, eſt grauiſſima pœnarum. Aut per comparationem ad eum qui punitur: & ſic eſt uera ſententia Auguſtini, quia tanto eſt grauior pœna, quanto id quod ſubtrahitur eſt magis propriũ, & connaturale ei cui ſubtrahitur: ſicut diceremus, hominem magis puniri ſi auferretur ei patrimonium ſuum, quam ſi impediretur, ne perueniret ad Regnũ, quod ad eum non ſpectat. Hac ergo ratione carentia viſionis Diuinæ dicitur mitiſſima omnium pœnarũ: quatenus viſio Diuinæ eſſentię eſt quoddam bonum omnino ſupernaturale. Et hac diſtinctione ex parte boni, quo quis priuatur, vel ex conditione illius qui punitur, vera eſt vtriuſque Doctoris ſententia.

Bonauentura ſecundo ſentent. diſtinctione 33. & Richardus diſtinctione 50. 4. quæſtione vltima, concordiam inter Doctores ſacros cóſtituunt, aſſeruntque ſententiam Chryſoſtomi in adultis eſſe veriſſimam, nequaquam tamen in infantibus, & de his eſſe intelligendam ſententiam Auguſtini, verum enim eſt, paruulos, qui diſceſſerunt ex hac vita ſine regeneratione Baptiſmi, pœna omnium mitiſſima puniri. Ratio & cauſa huius diuerſitatis eſt, quia adulti nequitia propriæ voluntatis intelligunt, ſe ab æterna fęlicitate expulſos: paruuli vero intelligunt non ſua, ſed primi parentis culpa, cœleſti gloria carere.

Durandus, 4 diſtinct. 50. quæſt. 1. art. 2 ait, De comparatione iſtarum pœnarum dicendum eſt, quòd ſi comparemus pœnam ſpiritualem, quæ dicitur pœna vermis, quæ eſt triſtitia carentiæ diuinæ uiſionis propter culpam, ad pœnam corporalem, qua damnati puniuntur, ut ſit pœna damni, ſimpliciter eſt grauior cæteris: quia priuat ſummo bono, ut Chryſoſtomus ait, quamuis nobis nunc exiſtentibus in carne contrarium uideatur, propter hoc, quod nunc magis iudicamus ſecundum ſenſum, quam ſecundum intellectum. Si autem comparemus pœnas corporales adinuicem, ſic pœna ignis eſt grauior: quia ignis eſt maxime actiuus, & ideo maxime afflictiuus: & propter hoc cæteræ pœnæ corporales frequenter tacentur in ſcripturis, expreſſa ſola pœna ignis, quia in ea, tãquàm in grauiſſima, omnes aliæ intelliguntur. Omnes iſtæ ſententię ſunt ueræ, ſi in proprio ſenſu unamquamlibet accipias.

SEXTVM QVAESITVM.

An ſuffragia proſint Beatis.

CHryſoſtomus Homil. 33. in illa verba, Matthæi, *Non eſt mortua puella, ſed dormit.* videtur aſſerere ſuffragia quæ in Eccleſia agũtur, prodeſſe his, qui apud inferos ſunt, & his qui æterna gloria fruuntur. Sic enim habet. Nam ſi multæ Barbaræ gentes, vna eum defunctis, res eorum cremare ſolent, quanto æquius tu defuncto filio, ſua tradere potes: da ipſi ſua, vt illis ſe à maculis tergat. Et in Liturgia Diuini ſacrificii ab eo edita, & in varijs Homiliis ab eodem approbatis, conſcribit formulam precandi, & offerendi, pro omnibus fidelibus defunctis: præcipue pro animabus beatorum, in hæc verba, Offerimus tibi rationalem hunc cultum, pro in fide requieſcentibus Patribus, Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Euangeliſtis, Martyribus, Confeſſoribus, & omni anima in fide initiata. Et Homilia 3. in Epiſtolam ad Philip. ſic habet, Deploratò eos, qui in diuitiis mortui ſunt, & nihil conſo-

conſolationis animabus ſuis, ex diuitijs ſuis procurarunt; & infra, Qua ratione precantes adhortemur, vt pro illis orent; Verum iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide abſceſſerunt: Cathecumeni vero, nec hac digni conſolatione cenſentur, ſed omni huius ſunt auxilio deſtituti, præter vnum ſolum, quod autem illud pauperibus eorum nomine, dare licet, vnde eis nonnihil refrigerii accedit. Huic ſententiæ videtur conſentire Gregorius Romanus Pontifex, in libro Sacramentorum, vbi in ſacris miſſæ myſteriis, orandum inſtituit, his verbis. Sumpſimus Domine Diuina myſteria, quæ ſicut Sanctis tuis proſunt ad gloriam, ita nobis quæſumus proficiant ad medelam.

Gregor.

Damaſcenus, in ſermone de mortuis adiuuandis, confirmat ſententiam Chryſoſtomi, allatis aliquot exemplis, vt oſtendat, ſuffragia fidelium infidelibus, & impijs ad æterna ſupplicia damnatis aliqua ex parte prodeſse. Primo inducit Falconillam fœminam idolorum cultricem; & à religione Chriſti alienam: quã Tecla adhuc viuens prece ſua eripuit ab inferis. Secundo, adducit hiſtoriam Macarii magni, aſsiduè pro mortuis deprecantis, cui anxie perquirenti, an orationes ſuæ defunctis prodeſsent? Cranium quoddam aridum hominis idolatræ, quod forte in via iacebat, diuino iuſſu prorumpens in vocem, inquit, quando ò Machari, pro mortuis offers preces, nos interim aliquid lenimenti ſentimus. Tertio, inter alia, addit exempla Gregorii Papæ, qui cum enixè Deum deprecaretur pro ſalute Traiani Auguſti, annis penè quingentis, defuncti, ante ſua tempora, audiuit vocem diuinitus allatam, dicentem, preces tuas audiui, & veniam Traiano do: tu veró deinceps pro impio hoſtiam mihi ne offeras.

Auguſtinus non omnino videtur abhorruiſſe ab hac ſententia: nam in Enchirid. ad Laurentium, cap. 110. ſic habet. Cum ſacrificia, ſiue altaris, ſiue quarumcumque eleemoſynarũ, pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones ſunt, pro non valde malis, propiciationes ſunt, pro valde malis, etſi nulla ſint adjumenta mortuorum, qualeſcumque viuorum conſolationes ſunt; & infra, mitigationem damnationis permittés credi, ait, Pœnas damnatorum certis temporum interuallis exiſtiment, ſi eis hoc placet, aliquatenus mitigari, dummodo intelligatur, in illis manere ira Dei, hoc eſt ipſa damnatio, in qua Deus manente ira ſua, non tamen contineat miſerationes ſuas, non æterna ſupplicia finiendo, ſed leuamen adhibendo cruciatibus.

Prudentius in Hymno de volumine Sabbati Paſchalis, refert, perditas noxiorum animas in priuilegio Paſchæ, quod olim totum Chriſtiani precibus & ſacrificiis traducere ſolebant, à tormentis quieſcere. Ocaſione hac Doctores, maxime Scholaſtici, varie deſudarunt, ne in errorem Origenis inciderent, de ſupplicijs damnatorum aliquando finiendis, poterant enim ſuffragijs multiplicatis ſupplicia à Deo mitigari, & minui, vt aliquando eſſe deſinerent.

Doctores Scholaſtici de ſuffragiis defunctorum diſputant 4. ſentent. diſtinct. 45. & ibidem S. Thom. communis ſententia Theologorum ſtat ſequentibus aſſertionibus.

1. Aſſertio. Prima aſſertio. Damnatis ſecundum ordinariam legem, non proſunt ſuffragia eccleſiæ. Dixi, ſecundum ordinariam legem, vt excludam ſenſum illorum, qui arbitrantur priuilegio ſingulari poſſe contrarium accidere. Suadetur hæc aſſertio, ex ratione ſtatus damnatorum, qui ſunt in odio Dei obſtinati, & inceſſanter Deum blaſphemantes, iuxta illud,
Pſalm. 6. Conuertere Domine, & eripe animam meam; quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Ac ſi dicat, in mortis articulo difficile eſt, in inferno autem impoſſibile. Secundo, probatur ex parte noſtra, quia fundamentum ſuffragiorum eſt charitas: cum ergo illi ſint extra charitatem, nullatenus noſtrorum ſuffragiorum poſſunt eſſe participes. Et confirmatur ex illa ſententia, Venite benedicti in vitam æternam: & ite maledicti in ignem æternum. Sicut ergo beatorum gloria eſſentialis, neque augeri, neque minui poteſt; ita neque damnatorum tormenta. Adeò hæc aſſertio eſt vera; vt orare pro damnatis, ex ſuo genere ſit mortale: quia cum ſint à miſericordia Dei excluſi, peccatum eſt pro illis orare. Vnde Auguſtinus, Si ſcirem, inquit, matrem meam eſſe in inferno, non magis pro illa orarem, quam pro diabolo. Nec deſunt teſtimonia Scripturæ quæ hanc aſſertionem confirment. Eccleſiaſ. 11. Vbi ceciderit lignum, illic erit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem: quia poſt vitæ diſceſſum, in cœlo, vel in inferno, nulla eſt mutatio. Et Deuteron. 25. Pro menſura delicti, erit & plagarum modus. Et Apocalip. 18. Quantum glorificauit ſe in delicijs, tantum date illi tormentum & luctus. Et quod eccleſia canit, in inferno nulla eſt redemptio: videlicet, nec vt poſſint inde exire, nec vt poſſit eorum pœna remitti, neque vt vllo valeant refrigerio releuari.

Secunda aſſertio. Pueris non baptizatis in limbo ſuffragia viuẽtium non proſunt. Ratio eſt: quia ſunt 2. Aſſertio.
in perpetuum relegati à regno cœlorum, neque in vita meruerunt, vt ſuffragia viuorum eis prodeſſent, neque ſunt in charitate, cui defuncti, & nos, tanquã mẽbra viuentia in Chriſto, ſumus communicantes, quibus pręcipit Apoſtolus, alter alterius onera portare.

Tertia aſſertio. Suffragia noſtra beatis nihil proſunt. Ratio eſt: quia vt nomen ſuffragij ſonat, idem 3. Aſſertio.
eſt, quòd iuuamen, quibus miſeris, & egenis opem ferimus: beati verò ab omni ſunt miſeria & egeſtate immunes, neque quidpiam habent, de quo ſatisfacere debeant: neque eorum poteſt augeri fœlicitas; & ideo, vt Auguſtinus inquit, Iniuria fit ſanctis, dum Serm. 32.
pro eis oratur. Et ſermone 17. de verbis Apoſto. & De verbis
citatur cap. cum Marthę, de celebratione miſſarum, Apoſt.
iniuria inquit eſt orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari.

Quarta aſſertio, quæ ex ſuperioribus colligitur, eſt. 4. Aſſertio.
Suffragia viuorum ſolum proſunt animabus exiſtentibus in purgatorio. Ratio aſſertionis eſt: quia indigent ſuffragijs, quo differunt à beatis, & ſunt in charitate, qua meruerunt, vt viuentes poſsint illis ſuffragari, quo differunt à damnatis. Licet hęretici refutent hanc aſſertionem, nihilominus ſtat firmum contra illos teſtimonium 2. libro, Machab. cap. 12. vbi legitur, fortiſſimum Iudam miſiſſe Hieroſolimam mille drachmas argenti, offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene & religioſe de reſurrectione cogitans mortuorum, qui cum pietate dormitionem acceperant. Vnde ſubdit ſacra hiſtoria, Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur, Et Thobiæ 4. Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue. Et hæc concluſio eſt de fide, diffinita in Concilio Tridentino, decreto de indulgentiis, quas Concilium approbat, poteſtate diuinitus tradita ſummo Pontifici vt indulgentias poſſit concedere, vt omnibus fidelibus diſpenſentur, tam viuis, quam defunctis: indulgentiis autem ſubuenimus defunctis in purgatorio detentis, per modum ſuffragij.

Pro defenſione Doctorum ſacrorum, inducimus loca ipſorum, ex quibus conſtat Catholice ſenſiſſe, circa ſuffragia defunctorum. Chryſoſtomus Homil. 41. Chryſoſt.
ſuper

ſuper primam ad Corinth. cap. 15. ait, Non eſt temere hoc excogitatum, neque fruſtra memoriam mortuorum inter ſacra myſteria celebramus, nec temere qui altari aſſiſtit, inter horrenda myſteria clamat pro omnibus in Chriſto dormientibus: damnatos autem, eſt euidens, non dormiſſe in Chriſto, ſed in Satana. Vnde concludit, dicens, Opitulemur igitur his fratres, & memoriam pro ipſis faciamus. Et Homilia 69. & 70. ad populum, mirifice de ſuffragijs mortuorum, & catholice loquitur.

Damaſcenus, ſermone de his qui in fide hinc migrauerunt, catholice locupletat argumentum hoc ſuffragiorum pro defunctis. Vbi ait, Apoſtolos memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixiſſe: quod Apoſtolica, & catholica eccleſia Chriſti & Dei obſeruat à finibus, vſque ad fines terræ, ab eo tempore, vſque in præſens, & vſque in finem ſæculi, hæc ille. Et ideo conſultiſsimè præter quotidiana ſuffragia, diem craſtinum omnium ſanctorum eccleſia dedicauit, quo viuentium pietas animabus purgatorij ſuffragaretur.

Auguſtinus, libro de cura pro mortuis agenda, capit. 1. poſtquam teſtimonium illud Machab. ad hanc veritatem allegauit, ſubiungit dicens. Sed etſi nuſquam in ſcripturis veteribus omnino legeretur, non parua hac conſuetudine claret authoritas, vbi in precibus ſacerdotis quæ domino Deo, ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Et de verbis Apoſtoli, ſermone 32. Orationibus, inquit, ſanctæ eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis miſericordius agatur à Domino, quam ſua peccata meruerunt, hoc enim à Patribus traditum, vniuerſa ſeruat eccleſia, vt pro eis, qui in corporis, & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cum ad ipſum ſacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, atque pro illis quoque id offerri commemoretur, hæc ille. De damnatis autem conſtat, quòd non ſunt defuncti in communione corporis & ſanguinis Chriſti. De cathecumenis vita functis diffiniemus quid tenendum ſit, tomo 4. iuxta illum locum Philip. 1. deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. His præiactis,

Reſpondemus ad ea, quæ ex Chryſoſtomo, & alijs Patribus in ſubſidium damnatorũ adducta ſunt, & ad ea quæ Gregorius cum illis admonet, de precibus pertinentibus ad beatos. Aſſero dicta illorum non eſſe intelligenda, vt exiſtimemus ex orationinibus, & oblationibus noſtris beatitudinem eſſentialem beatorum poſſe augeri, ſed vt credamus, gloriam eorum nobis orantibus & offerentibus, in nobis creſcere, & magna incrementa ad ipſam gloriam conſequendam nobis afferre: ſicut cum Deum laudamus, nullam noſtris laudibus diuinitati & gloriæ Dei auctionem acquirimus, ſed gloria maieſtatis ipſius magis ac magis in nobis conſpicua redditur. Tum etiam, quia D. Thom. loco citato ait, quòd nomen damnationis etiam extenditur ad pœnas purgatorij; Et iuxta hanc ſignificationem dixerunt Doctores ſacri, damnationem aliquorum, ſcilicet in purgatorio exiſtentium, auxilijs fidelium fieri tolerabiliorem. Tum etiam, quia id quod narratur aliquando ex precibus ſanctorum ad animas damnatorum perueniſſe, dicimus, non attuliſſe eis vllam diminutionem tormentorum, ſed quandam inanem ſpeciem fallacis gaudij, & gratiam mærentis animi illuſionem: qualem in dæmonibus eſſe ferunt, quando homines pertraxerunt ad peccandum: ita falſa quadam, & imaginaria lętitia afficiuntur, ſic tamen, vt nihil eorum ſupplicijs decreſcat.

Ad id vero quòd Damaſcenus refert de Falconillæ, & Traiani animabus, Tecla, & Gregorio deprecantibus, communis ſolutio eſt, quod id fuit ex priuilegio ſingulari: & ea quæ aliquibus extra legem communem conceduntur, non eſſe trahenda cæteris in exemplum. Alij reſpondent, Traianum & Falconillam à morte in vitam reuocatos, ad tempus breue conuerſos fuiſſe in Deum, & poſtea defunctos, ſalutem conſecutos. Hæc tamen ſolutio dura videtur: quia certum eſt, orare pro damnatis, eſſe peccatum mortale, quod Gregorius, & etiam Tecla ignoraſſe non potuerunt. Tum etiam, quia quod aliqui fuerint ex inferno damnatorũ in uitã reſtituti, qui poſtea in cęlũ euolauerint, apparet rationi prædeſtinationis aduerſum, deducitur enim aliquos prędeſtinatos fuiſſe in inferno damnatos, non ſimpliciter, ſed ſub cõditione, niſi poſtea in lucem reuocarentur, quod tamen non eſt uero ſimile, quia in obitu cuiuſcunque ſententia, non ſub conditione, ſed abſolute fertur, Ite in ignem ęternum, aut in vitam æternam: ſicut & in die iudicij ferenda eſt. Quòd ſi quis dicat Apoſtolos, & Euangelij promulgatores, plures ex Gentilitate damnatos ſuſcitaſſe, reſpondemus, fortè non ſuſcitaſſe niſi eos, qui ignorantia inuincibili legis Euangelicæ laborarunt: & legem naturalem ſeruarunt: aut cathecumenos, aut chriſtianos in purgatorio exiſtentes. Et licèt hæc opinio ſuſcipiatur, quæ docet, ex priuilegio poſſe aliquos ab inferno exire, nullatenus tamen pro illis orare licet, oratio enim nõ debet fieri niſi ſecundum legem communem.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An fides ante Chriſti aduentum fuerit neceſſaria.

Chryſoſtomus in illa verba Matthæi, *Ite, renunciate Ioanni, cæci vident, &c.* Hom. 37. videtur opinari, Gentilibus fidem Chriſti nõ fuiſse neceſsariam ad ſalutem. Sic enim habet, Homines, qui ante Chriſti aduentum obierunt, poterant tum, etiam ipſum non confeſsi, ſaluari, non enim Chriſti qui nondum venerat, ab illis cultus petebatur, ſed vt idolorum cultu ſpreto, vnum ſolum Deum conditorem omnium cognoſcerent. Dominus enim inquit, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. Idcirco Machabæi admirationi ſunt, qui ne legem violarent, mori maluerunt. Et licet tunc ſufficiebat vnum ſolum Deum noſſe, nunc autem non ita eſt. Et infra, Si ab idolis receſſerunt, & Deum ſolum adorarunt, & honeſtè vitam peregerunt, & æterna bona, & beatitudinem adipiſcentur. Et concione prima de Lazaro idem affirmat; Cuius ſententiam ſequitur Iuſtinus Martyr, lib. Quæſtionum à Gentibus poſitarum, q. 8. Qui cum ratione, inquit, vixerunt, Chriſtiani, etiam ſi non nouiſſent Deũ, exiſtimati ſunt, quales apud Græcos, Socrates, Heraclitus, atque alij ſimiles, & c. Clemens Alexandrinus lib. 5. & 6. Stromaton, eos, ait, qui ante Chriſtum fuerunt, honeſteque vixerunt, eſſe iuſtos factos, vel per legem, vel per philoſophiam, ſed defuiſse eis tantum fidem in Chriſtum: quare in inferno expectaſse Chriſti, & Apoſtolorum aduentum, eorumque ibi prędicatione eſſe conuerſos, vt in Chriſtum crederent, & ſic demum ſeruatos eſſe.

Iuſtinus Martyr.

Clemens Alexãdrinus.

Huic aſsertioni reclamant, & contradicunt cæteri Theologi, maxime Doctores Scholaſtici. 3. ſen. di. 25. & S. Thom. 2. 2. q. 2. ar. 6. 7. & 8. Et fuerũt quidẽ non pauci, affirmantes, quemlibet in ſua ſecta ſaluari, Iudæorum,

dæum, Sarracenum, Paganum, quemcunque hæreticum, ſiue ſchiſmaticum, nulla illis ratione opitulante. Sed quòd hæc aſſertio nedum falſa, ſed hæretica ſit, demonſtro.

1.Ratio. Primo, quia fides eſt fundamentum beatitudinis, ſed impoſsibile eſt, eos qui ſunt alieni à fundamento ſpiritualis ædificij, conſequi beatitudinē, ergo impoſſibile eſt de lege, quòd quis ſine fide ſaluetur. Collectio eſt nota, & antecedens patet ex illo 1. Corint. Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Glo. 1. Fides Ieſu Chriſti, per quam habitat in cordibus. Et Hebr. 11. Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium. Glo. 1. Fundamentum omnium bonorum, ſine quo non eſt beatitudo. Ita 24. quæſt. 1. cap. quicunque.

2.Ratio. Secundo, Hebreo. 11. Sine fide impoſsibile eſt placere Deo, qui ſunt extra Eccleſiam, non habent fidē, ergo nec Deo placere, nec ſaluari poſſunt. Et Act. 4. Non eſt aliud nomen ſub cœlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, id eſt, in fide & virtute meritorum Chriſti. Ita de ſumma Trinitate, & fide Catholica, cap. 1. Vna eſt fides Eccleſiæ, extra quam nullus omnino ſaluatur.

3.Ratio. Tertia ratio, Conſecutio beatitudinis eſt effectus fidei, ergo ſine fide conſequi non poteſt, deficiente enim cauſa, deficit effectus: antecedens habetur Marci 9. & Lucæ 8. Mulieri, quæ patiebatur fluxum ſanguinis & fimbriam veſtimēti Chriſti tetigerat, dixit Saluator noſter, Filia, fides tua te ſaluam fecit. Et Marci 10. Cęco dixit, Fides tua te ſaluum fecit. Et ad Galatas ſecundo, Ex operibus legis non iuſtificabitur homo, niſi per fidem. Et ad Epheſios ſecundo, Gratia ſaluati eſtis per fidem. Et Marci vltimo, Qui non crediderit, cōdemnabitur. Hinc Athanaſius, Hæc eſt fides catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.

4.Ratio. Quarto, vita ſpiritualis animæ, tribuitur fidei formatæ, patet Roma. 1. Iuſtus ex fide viuit, ergo, qui eſt extra vnitatem fidei, qua eccleſia viuit, non eſt de numero ſpiritualiter viuentium, quibus vita æterna promittitur, ſed de numero mortuorum, & damnatorum.

5.Ratio. Quinto, fidei attribuitur filiatio Dei, Ioann. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: is autem qui alienus eſt ab vnitate fidei, non eſt de numero filiorum, ergo neque erit hæres, Roma. 8. Si filij, ergo & hæredes.

6.Ratio. Sexto, fides eſt oſtium ſalutis æternæ, qui autem non intrat per oſtium, non poteſt conſequi uitā æternā, Io. 10. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſcilicet credendo, ſaluabitur, ergo qui non intrat credendo, damnabitur. Vnde Hyeronymus. Sicut tempore diluuij nullus extra arcam potuit ſaluari, ita & poſt Chriſti aduentum, extra eccleſiam nullus ſaluatur. Et ita nedum falſum, ſed hæreticum eſt, extra vnitatem eccleſiæ quempiam poſſe ſalutem adipiſci, ſuæ ſectæ inhærentem. In cuius teſtimonium Paulus ſcribit, Philoſophos damnatos, quia cum Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt, ſcilicet, bene viuendo, & vnum Deum colendo, ideo euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor illorum, Diffinitio iam, nullum extra eccleſiam poſſe mereri, neque ſalutem obtinere æternam,

Quæſtio. *Eccleſia quo tēpore incœperit.* Rogamus, quo tempore incœperit eccleſia? vt cognoſcamus, an pro omni tempore, & ſtatu homines ſalutem conſequi potuerint? Et quidem iuxta hanc quæſtionem, fuere quidam hęretici, aſſerentes, apud Patres veteris teſtamenti eccleſiam non fuiſſe.

1.Ratio. Probant primo ex Paulo ad Galat. 3. Itaque lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur: at vbi uenit fides, iam non ſumus ſub pedagogo. Si venit fides, ergo antea non erat: & ſi fides nō erat, nec eccleſia, quæ eſt fidelium collectio.

2.Ratio. Secundo, quia Chriſtus dixit Petro, Tu es Petrus, & ſuper hāc petram ędificabo eccleſiam meam, id eſt, ſuper hanc confeſſionem fidei. Si ergo eſt fundata ſuper confeſſionem Petri, ergo ante aduentum Chriſti, non erat eccleſia.

3.Ratio. Tertio, quia Auguſtinus tractatu ſecundo in canonicam primam Ioannis, dicit, quòd inchoata eſt eccleſia vbi venit de cœlo Spiritus ſanctus, & impleuit omnes 120. qui erant in vna domo ſedentes. Et ſuper illud Pſalm. 40. Nunquid qui dormit, non adijciet vt reſurgat? dicit, Sicut de latere dormientis, qui erat figura Chriſti futuri, aſſumpta eſt coſta, de qua formata eſt Eua: ita dormiuit Chriſtus, de quo fluxerunt ſanguis & aqua, vt de latere dormientis formaretur ſponſa eccleſia: quod etiam habetur ad Epheſ. 4.

Eccleſia fuit apud Patres veteres. His non obſtantibus, hæreticum, & ſcripturæ ſacræ aduerſum, & error Manichæi eſt, affirmare, apud Patres veteres, eccleſiam non fuiſſe. Primo eſt contra illud Pſalm. 118. Initio cognoui de teſtimonijs tuis, quia in æternum fundaſti eam. Glo. 1. Eccleſiam, quę non defuit in terra ab initio generis humani: cuius primitiæ Abel ſcilicet, Deo eſt immolatus. Secundo, Paulus ad Epheſ. 5. exponens illud Geneſ. 1. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit vxori ſuæ. Dicit ſacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico, in Chriſto, & in eccleſia, ſi ergo in ſtatu ignorantiæ & naturæ fuit ſacramentum, ergo & eccleſia: collectio patet, quia extra eccleſiam non eſt ſacramentum. Tertio, ſuper illud Matthæi 20. Simile eſt regnum cœlorum homini Patrifamilias, qui exiit primo mane, conducere operarios in vineam ſuam, dicit Gregorius, aliįque expoſitores ſacri, hunc Patremfamilias eſſe Deum, vineam eccleſiam, quæ incœpit ab Abel iuſto, uſque ad vltimum electum, quæ quot ſanctos protulit, tot palmites emiſit: hos vocat à primo mane, quòd fuit ab Adam, vſque ad vndecimam, id eſt, ab aduentu Chriſti, uſque ad finem mundi. Si ergo pro omni ætate uocat operarios in vineam, & vinea eſt eccleſia, ergo in omni ætate fuit eccleſia. Auguſtin. Quarto, Auguſtinus ſermone de Iacob & Eſau, ait, eccleſia non eſt accipienda in his, qui poſt aduentum Domini cœperunt eſſe ſancti, ſed omnes quotquot fuerūt ſancti, ad eccleſiam pertinent: quia eccleſia non fuit à præſentia corporali Chriſti, ſed ab ipſo Abel, qui habuit Chriſtum caput: ſicut & illi qui illum venturum crediderunt: ſicut nos iam ueniſſe credimus. Et quòd nullus extra eccleſiam, & ſine fide Chriſti mediatoris poſſit ſaluari, affirmat in Epiſtola 157. ad Optatum Epiſcoſcopum, ubi ſic habet, Ista fides in nobis ſalua ſit, qua credimus, nullum hominē ſiue maioris, ſiue paruulę cuiuslibet creſcentis ætatis, liberari à cōtagione mortis antiquæ, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, niſi per vnum mediatorem Dei, & hominum, hominem Chriſtum Ieſum, cuius hominis eiuſdemque Dei ſaluberrima fide, etiam illi iuſti ſalui facti ſunt, qui priuſquā veniret in carne, crediderunt in carne venturum: eadem namque fides eſt, & noſtra, & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum. Et infra, Proinde cum omnes iuſti, ſiue ante incarnationem, ſiue poſt incarnationem Chriſti, neque vixerunt, neque viuant, niſi ex fide incarnationis Chriſti, in quo eſt gratiæ plenitudo, profecto quod ſcriptum eſt, non eſſe aliud nomen ſub cœlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri, ex illo tempore valet ad ſaluandum genus humanum,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

num,ex quo in Adam vitiatum eſt genus humanum. Hæc Auguſtinus. Ex cuius ſententia conſtat extra Eccleſiam nullum vnquam potuiſſe ſaluum fieri.

Pro ſolutione argumentorum notandum: Primo, quod cum Eccleſia ſit collectio fidelium, fidem antiquorum Patrum,& noſtram eādem eſſe,patet 2. Corinth. 4. Habentes eundem ſpiritum fidei,ſcilicet,quē patres veteres habuerunt: quia eadem fides mediatoris quæ in nobis eſt ſalutis cauſa, & ſalutis illorum etiam extitit:tempora ſunt variata, & ipſi credentes, non fides, quia eadem eſt, & ſic variatio ex parte noſtra, & temporis eſt, & non ex parte fidei: quia ſicut nos credimus Chriſtum veniſſe,paſſum eſſe,& reſurrexiſſe,ita illi venturum,paſſurum, & reſurrecturum, crediderunt.

Secundo notandum, Eccleſiam dupliciter poſſe accipi. Primo modo,prout eſt collectio fidelium, vt fidelis dicatur quis ſimpliciter à fide,& hac ratione Eccleſia incępit eſſe à tempore ex quo ſancti inceperunt eſſe in terra. Secundo modo, poteſt accipi pro congregatione fidelium, vt fides ſit Chriſti iam nati, & hoc modo ſi loquaris de Eccleſia, varia dicta ſanctorum ſunt,ſecūdum quod habuit diuerſa initia:quia quoad interiorem, & actualem aſſenſum credendi Chriſtū iam fuiſſe incarnatum,habuit initium à Virgine, Ioſeph, Paſtoribus, Eliſabeth,& à Magis,qui hoc modo fuerunt primi credentes,cum Simeone, & Anna,qui aſſenſerunt primo Chriſtum iam incarnatum. Fuere alij, qui dicuntur primi credentes reſpectu prædicationis, quia primo per doctrinam Chriſti vocati, vt Andreas, Ioannes, Petrus, Philippus,& Nathanael, vt patet Ioan. 1. Fuere alij, qui dicuntur primi, reſpectu confirmationis in fide, quales ſunt Apoſtoli, qui die Pentecoſtes cōfirmati ſunt in fide,iuxta illud Pſalmi 78. Ego confirmaui columnas eius. Demum alij dicuntur primi,reſpectu applicationis ſacramētorum à quo fluxerunt,quia à Chriſto.

Ad rationes,& primam reſpondeo, quòd quando Paulus dicit,Vbi venit fides: nō loquitur ſimpliciter de aduentu fidei Chriſti,quòd antea non fuerit,cùm dicat Hebr. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: ſed intelligitur vbi uenit fides, id eſt, poſtquam reuelata & manifeſtata eſt,quæ prius erat occulta,vel impletum,quod futurum credebatur. Ad ſecundam,Supra hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Reſpondeo,dici fundatam Eccleſiam ſupra confeſſionem Petri,quoad illos qui credituri erāt in Chriſtum,& hoc modo quotidie fundatur, quoties aliqui conuertuntur ad fidem. Vnde Epheſ. 4. poſuit quoſdam Apoſtolos,&c. in ædificationem corporis Chriſti, nihilominus quia principio ſimpliciter fuit fides,fuit etiam Eccleſia: Vnde Matt. 21. Turbæ quæ præcedebāt,& quæ ſequebantur pariter clamabant, Oſanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini. Sic etiā venit intelligendum illud Pſal. 109. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion. Quia Apoſtoli exeuntes inde,prædicauerunt Euangelium per vniuerſum orbem. Ad tertiam,eodem modo dicimus,quòd quantum ad illum effectum, ſcilicet, promulgationem & dilatationem fidei, incepit Eccleſia à miſſione Spiritus ſancti: ſimpliciter tamen falſum eſt,quia ab initio orbis fuit. Ad quartum reſpondeo,quòd Eccleſia quātum ad vim ſacramentorum,quæ ex paſſione Chriſti ſuſceperunt virtutem, ſumpſit exordium à Chriſto, nihilominus,ipſa fides,& Eccleſia à principio fuerūt.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpōdeo, illum ſuis verbis voluiſſe alludere ad illam fidem, & cognitionem, quam ſcholaſtici vocant explicitam, id eſt, diſtinctam, & ſingularium miſteriorum notitiam Chriſti: quam non omnes iuſti ante aduētum Chriſti conſecuti ſunt,quia minoribus & ſimplicioribus ſufficiebat fides implicita incarnationis,paſsionis,& reſurrectionis, quæ includebatur velaminibus ſacrificiorū, & cæremoniarum. De Gentilibus ſunt qui aſſerant, ſi qui illorū ſalutem ſunt aſſecuti,quod ſat fuit illis habere fidē vnius Dei,& credere eſſe ſeruatorem humani generis,iuxta ordinē, in ſua admirabili prouidētia, occultū,& aliquibus ipſorum vatibus,ac Sybillis, peculiari priuilegio reuelatum, huic tamen aſſertioni repugnat ſententia ſupra poſita. De hac quęſtione latius diſputabimus, tomo 5. B. Auguſtini: vbi Ludouicus Viues Platonem appellat ſanctiſſimum, & ait alios Philoſophos cum illo ſalutem eſſe cōſecutos, & cum ſanctis ſimul beatitudine perfrui.

OCTAVVM QVAESITVM.

An hæretici nolentes reſipiſcere ſint de vita tollendi.

CHryſoſtomus Homilia 47. in Matthæum, in illa verba. *Sinite vtraque ſimul creſcere vſque ad meſſem.* examinans hunc locum, videtur aſſerere hæreticos non eſſe pœna mortis puniendos. Sic enim ait, Non prohibet Chriſtus concilia hæreticorum diſſipari,ora obſtruere, libertatem loquendi concidere, ſed prohibet interficere,& trucidare. Et vide quam mitis ſit, non enim ſolum prohibet,ſed cur prohibeat, rationem exponit,dicens: parcēdum eſſe zizaniis,quouſque vna cum frumento in agro ſint, quia poſſunt in frumenti ſtatum commutari. Et Chryſoſtomi ſententia hæc eſt.

Doctores Scholaſtici diſputationem ſuſcipiunt de hęreſi,& pęnis hęreticorum, 4. diſt. 13. & S. Thom. 2. 2. q. 11. art. 3. qui omnes vno ore ſententiam contrariam tutantur,cum S. Thoma, qui ita ait: Miſericordia ex parte Eccleſiæ eſt, vt expectet conuerſionē errantium, & non ſtatim eos condemnet, ſed poſt primam & ſecundam correctionem, vt Apoſtolus docet ad Titum 3. ſi tamen poſtmodum pertinax inueniatur,Eccleſia de eius conuerſione non ſperans,aliorum ſaluti prouidet,eum ab Eccleſia ſeparando per excommunicationis ſententiam, & vlterius relinquit eum iudicio ſęculari, à mundo exterminandum per mortem. Et quia hæc materia omnibus diſciplinis eſt maxime neceſſaria,aliquantulum calamum extendā, ſcribens ea, quorum ignorantia errorem poſſet parere. Et primo ſumimus exordium à diffinitione hęreſis: quæ error eſt contra Catholicam fidem, & veritati Catholicæ manifeſte contrarius, cum pertinacia aſſertus,ab eo qui Catholicam fidem generaliter profitetur. Hæc ſunt de ratione & diffinitione hæreſis. Prima conditio eſt,quòd ſit error. Secunda, quòd ſit contrarius veritati Catholicæ. Tertia,quòd ſit manifeſtus error contra fidem. Quarta,pertinacia, Quinta, in Chriſtiano, ſcilicet, ſecundum generalem fidei profeſsionem.

Quatuor gradus propoſitionis Catholicarum.

Secundo ſupponimus genera propoſitionum Catholicarum,ex quibus cognoſcemus quis error ſit hęreſis,reduci ad quatuor gradus, quibus cæteri omnes continentur. Primus gradus eſt propoſitionum, quæ in ſacris literis habentur expreſſe. Secundus, earum quę à Chriſto veluti per manus ad nos vſque peruenerunt,ſcilicet,ab aure in aurem transfuſę. Tertius, earum quę in hiſce non continentur expreſſe,ſed per intelligentiam Eccleſię in eiſdem ſacris literis, vel traditionibus re vera habentur, quę ſcilicet implicitę & obſcurę,ſunt reuelatę,ſed explicitę per Eccleſię diffinitionem. Quartus earum quę per ratiocinationem neceſſariam colliguntur: exemplum primi, Verbum caro factum eſt, Ioannis 1. Exemplum ſecundi, Confeſsio ſacramentalis eſt ad ſalutem neceſſaria, Chriſti

inſti-

inſtitutione; Vel, Epiſcopi ſunt iure Diuino ſimplicibus ſacerdotibus ſuperiores; Vel, Sacramentum Confirmationis eſt chriſmate peragendum. Exemplum tertii, Spiritus ſanctus procedit à Filio; Vel, Pater & Filius ſunt eiuſdem ſubſtantiæ, quarum priorem accepit eccleſia ex illo, De meo accipiet, vt patet in Concilio Epheſino; poſteriorem ex illo, Ego & Pater vnũ ſumus; & ex illo, Qui videt me, videt & Patrem meum; & vt in eodem Concilio habetur, Chriſtum habere duas voluntates. Exemplum quarti de hac, Chriſtus eſt riſibilis, Chriſtus habet animam intellectiuam; quæ ſequitur ex illa, Verbum caro factum eſt; Chriſtus eſt omnipotens; quæ colligitur ex illa, Chriſtus eſt Deus; Item, accidentia manent ſine ſubiecto in ſacramento altaris, ex illo, Hoc eſt corpus meum. Hinc fit, hæreſim quadrifariam, huius rei expoſitione, contingere, aduerſus quadruplicem gradũ Catholicæ veritatis. Et pro ampliori expeditione.

Diuerſi gradus aſſertionum contra fidẽ.

Oritur dubium de diſcrimine graduum inter propoſitionem hæreticam, & ſapientem hæreſim, erroneam, temerariam, ſeditioſam, ſcãdaloſam, piarum aurium offenſiuam; qui gradus habentur ſeſſ. 8. Concilii Conſtantienſis, vbi damnantur 45. articuli Ioannis Vuiclephi, diuerſo nomine, & cenſura, alii tanquã hæretici, alii erronei, alii ſcandaloſi, & blaſphemi, alii piarum aurium offenſiui, alii denique temerarii, & ſeditioſi. Igitur propoſitio hæretica, eſt error manifeſte contrarius Catholicæ veritati. Sapiens hæreſim eſt, quæ eſt hæreſi propinqua, & quæ ſecundum ſententiam ſapientum aduerſatur fidei; Vt nullus in Hiſpania conſecrat Euchariſtiam; Vel non eſt licitum litigare. Erronea propoſitio in materia fidei, eſt minus quam hæreſis, vt cum propoſitio eſt quidem contra fidem, ſed illud non eſt manifeſtum, nec diffinitum ab eccleſia; vt, Eua non eſt proprie de coſta Adæ formata; Vel aſſertio erronea eſt, quæ eſt contra doctrinam eccleſię proximã fidei. Temeraria minus eſt quã erronea, eſt autem propoſitio quam quis aſſerit ſine fundamento, & ratione, quæ tamen communi ſapientum ſententiæ aduerſatur, vt contra ſenſum omnium ſcholaſticorum nouam aſſertionem inducere, temerarium eſt, id enim temere, & audacter, imo uero impudenter, atque inſolenter fit. Seditioſa, quæ factioni & ſeditioni uiam parat; Vt, quod licet Tyrannum priuata autoritate interficere; Vel quòd non eſt obediendum poteſtati ſęculari. Scandaloſa, quę rationem præbet ruinæ ſimplicibus, & infirmis; Vt hæc, Confeſſio auricularis habet plura inconuenientia, quam conuenientia, hæc præterquam quod hæretica eſt, etiam hęc eidẽ nota inuritur, quod ſcandaloſa eſt. Piarum aurium offenſiua, aut male ſonans; Vt Romana eccleſia eſt Synagoga Satanæ, Papa non debet uocari ſanctiſſimus, propter officium, aliàs diabolus deberet uocari ſanctus, quia eſt Dei miniſter. De quibus propoſitionibus ſimiliter dicendum eſt, quod præterquã quod hæreticæ ſunt, piorum aures acriter offendunt. Solet addi propoſitio iniurioſa, ſeu blaſphema; Vt Cardinales ſunt miniſtri Satanæ, Monachi ſunt hypocritæ; Breuiter, quæ contumeliam irrogat ſtatui alicui hominum priuato, uel perſonæ communi. Poſt hæc ſequitur quæſtio grauis.

NONVM QVAESITVM.

An ſatis ſit ad rationem hereſis, quòd ſit error manifeſtus contra fidem, ab eo qui fidem profeſſus eſt.

RESpondemus ad quæſtionem, prę ter hoc, neceſſariam eſſe pertinaciam, citra quam hæreticus nemo eſſe poteſt. Ita Sanct. Thom. artic. 2. ad 3. & habetur 24. quæſt. 3. Dixit Apoſtolus, hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam admonitionem deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt huiuſmodi, ſuo proprio iudicio condemnatus. Auguſtinus idem lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 51. & contra Manichęos. Huius rei argumentum ſumitur à Sanct. Thoma ſuper 11. cap. epiſtolæ primæ ad Corinth. lectione 4. ex nominis ſignificatione, inquiens, Hæreſis ab electione dicitur: de ratione ergo hereſis primum eſt, ut priuatam diſciplinam aliquis ſequatur, quaſi per electionem propriam, non autem doctrinam publicam, quæ diuinitus traditur; Deinde, quòd tali diſciplinę pertinaciter adhęreat: nam electio importat firmam inhęſionem, & ideo Hæreticus dicitur, qui ſpernens diſciplinam fidei, quæ diuinitus traditur, pertinaciter proprium errorem ſequitur, nolens ſubire iudicium Eccleſiæ: quæ eſt ſuperbia, qua homo præfert ſenſum ſuum, totius eccleſiæ ſententiæ: Vnde bene Apoſtolus 1. Thimoth. 6. Si quis aliter docet & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt doctrinæ, ſuperbus eſt, & nihil ſciens. Hæc autem colligit Sanct. Thom. ex Conciliis, cap. damnans, de ſumma Trinitate & fide Catholica, Si quis doctrinam Abbatis Ioachim defendere præſumpſerit, tanquam hæreticus euitetur. Et in 6. de ſumma Trinitate & fide Catholica, cap. damnamus eos qui negare præſumpſerint, aut temerario auſu aſſerere. Et in Clemẽtina de ſumma Trinitate, Si quis aſſerere, vel tenere præſumpſerit pertinaciter contra hoc, hæreticus eſt cenſendus; Hæc Concluſio apud omnes Doctores Theologos, & Iuriſperitos eſt receptiſſima, ſed nõ eſt apud omnes compertũ quid ſit pertinacia, ac proinde

Quæritur, quando aliquis dicatur pertinaciter errare.

TVrrecremata, lib. 4. parte 2. cap. 16. ponit 20. modos pertinacię, & Ioannes Gerſon, 1. parte Alphab. 14. ponit 12. conſiderationes, & ſigna. Gloſ. in Extrauaganti, Cum inter nõnullos, ponit 7. Verumtamen ex his omnibus non traditur quod quærimus: ideo reſpondemus his ſubmiſſis propoſitionibus. Prima propoſitio, Pertinacia, *1. propoſitio.* quæ hæreſim facit, non eſt iudicanda ex duratione, vt ſcilicet ille ſit pertinax, qui in errore perſiſtit, vel vſque ad mortem perdurat, contra Syluestrum, verbo Hæreſis, 1. §. 2. idem videtur ſentire Archid. Florent. 2. parte, tit. 12. cap. 3. §. 1. Patet hęc aſſertio ex communi vſu Eccleſiæ in iudicandis hæreticis: ſi enim per diem conſtaret quempiam in hanc conſenſiſſe, Deus non eſt trinus, certe ab eccleſia hæreticus iudicaretur, vnde ex vno actu adorandi idola, vel circunciſendi puerũ, eccleſia hæreticum iudicat: quod nõ faceret ſi ad hæreſim tam longa, & diuturna perſiſtentia requireretur. Præterea, ſi quis renunciet toti fidei ſciẽs ac prudens, eſt apoſtata quantumlibet breui tempore faciat, ergo etiam erit hęreticus, ſi vni manifeſto articulo diſſentiat. Secunda propoſitio; Quicunque voluntarie aſſentitur alicui propoſitioni, quam ſcit ad- *2. propoſitio.* uerſari ſacris literis, vel eccleſię diffinitioni, eo ipſo, eſt hęreticus, ac proinde pertinax: probatur à Palud. 4. diſt. 13. q. 3. & Caiet. art. 2. quia fides proficiſcitur ab aſſenſu intellectus, & conſenſu voluntatis, ergo & infidelitas à diſſenſu intellectus, & conſenſu voluntatis: ſicut ergo eſt Chriſtianus, qui dogmati fidei volens conſentit, ita eſt hęreticus, qui volens diſſentit, iam enim voluntarie, & formaliter elegit dogma aduerſum fidei Catholicę. Et cõfirmatur ex nominis ſignificatione. Pertinax enim eſt, qui plus nimio, & contra rationem perſiſtit in propria ſententia, ſed qui

ſciens

Digitized by Google

ſciens, & prudens, contra communem eccleſię ſenſum, & fidem, adhuc ſuam tenet opinionem, uere cõtra rationem eſt plus nimio capitoſus ergo; Et confirmatur ex Auguſtino, libro de Baptiſmo contra Donatũ, ibi inquit, Si aliquis hoc ſentiat de Chriſto, quod Photinus opinatus eſt, & hoc credit eſſe fidem catholicam, non dico eſſe hęreticum, niſi manifeſtæ doctrinę catholicę fidei reſiſtere maluerit, & illud quod tenebat, elegit. Prętereà, qui ſic tenet errorem, vt non ſit paratus corrigi ab eccleſia, veriſimile eſt quod ſit hęreticus. 24. queſt. 3. Dixit Apoſtolus; Sed qui ſciẽs, & prudens, ſuam opinionem contrariam fidei, defendit, non eſt paratus corrigi, ergo, uere eſt pertinax, eſt ergo pertinacia conſenſus in propoſitione quam quis cognoſcit contrariam diffinitæ ab eccleſia. Hinc collige primum; Quantumuis homo teneat propoſitionem apertè repugnantẽ catholicæ fidei, ſi tamen ignoret eſſe contra fidem, nõ eſſe pertinacem, vt ſi neſciat oppoſitum eſſe in ſacris literis expreſſum, nec ſcire tenetur, vel ignorantia inuincibili ignoret. Ita S. Tho. ad Titum 3. lectione 2. vt ſi parochus cauſa ludendi ruſticum deciperet, talis licet poſtea erret, non eſt hæreticus, quia non eſt pertinax, nec contemnit, & eſt paratus tenere quod eccleſia tenet. Quòd ſi quis obijciat, quia ignorantia talis eſt vincibilis; & cum non ſit Paganiſmus, neque Iudaiſmus, erit hæreſis. Tum etiam, quia habet actum culpabilem cõtrarium fidei: Facit ad hoc communis ſententia Doctorum, quòd ab errore circa articulos fidei, non poteſt aliquis propter ſimplicitatem excuſari, quin ſit hæreticus, præſertim, quantum ad ea quæ eccleſiæ ſolennitate celebrãtur, & quotidie obſeruantur more fidelium. Reſpondemus ad hoc (ſaluo ſaniori iudicio) dupliciter poſſe eſſe peccatum in aliqua ſpecie, vno modo, formaliter, & directe: alio modo materialiter, & reductiue: ſicut in prædicamentis, per ſe perfecta ponuntur in illo genere, reductiue imperfecta, vt materia in prædicamento ſubſtantiæ, punctum in genere quantitatis, embrio in ſpecie eius animalis, ad quod eſt naturalis diſpoſitio; Sic ergo in moralibus, ſunt quædam peccata perfecta, quæ à ſcientibus & prudentibus, committuntur, & ea per ſe, & formaliter, ſunt in ſpecie. Alia ſunt imperfecta, quæ præter intentionem fiunt ab ignorantibus, & non attendentibus, & huiuſmodi reducuntur ad ſpeciem ſui perfecti: hæreticus ergo communi vſu iuris, & Theologorum ille dicitur, qui perfecte, id eſt, ſciens, & prudens, conſentit in hæreſim; Vnde, cap. 13. de hæreticis, excommunicamus inquit, omnem hęreſim extollentem ſe aduerſus catholicam fidem; quòd ſi non ſe extollat, non cenſetur hęreſis. Hinc patet ad argumenta, quia illud peccatum de quo in illis habetur mentio, eſt imperfectum in ſpecie hæreſis, quare licet materialiter ſit hæreſis, non tamen perfecte, &c.

Auguſtin. — *Corol. 1.* — *Argumentum.* — *Reſpondetur.*

Corol. 2. Secundo infertur, quòd ſi quis non craſſa, ſed affectata ignorantia, ignoret dogmata fidei, talis errans cẽſetur hęreticus, quia huiuſmodi ignorantia non tollit, quin peccatum ſit eiuſmodi, quale eſſet cum ſcientia, cum error ſit ex electione.

Corol. 3. Tertio colligitur, quòd etiam ante admonitionem eccleſię poteſt quis eſſe hæreticus, in his quę ſunt manifeſtè contra fidem. Quare falluntur, qui ad contumaciam exigi putant, vt præuia ſit admonitio; Nec Paulus eſt pro illis, ſed contra illos: nam cenſet talem eſſe hęreticum, niſi ſemel, aut bis admonitus, reſipuerit, eſſe deuitandum, ne cum illi prodeſſe non poſſumus, eius conuerſatio noceat. Secundo dicitur, quòd Paulus loquitur de euitatione publica & fori exterioris, quæ olim non fiebat niſi admonitione pręuia, nũc autem, cum hæretici ipſo iure ſubiaceant excõmunicationi, lex publica ꝓ ſufficiẽti admonitione habetur.

Dubium tamen eſt, à quo debeat quis admoneri, vt pertinax cenſeatur.

AD hoc dico primo in articulis fidei ruſticum teneri credere parocho, & ſi perſiſtat negare articulum, quem omnes tenentur credere; poſt admonitionem parochi, mortale peccatum committit, ſed non videtur hęreticus, cum ignorans credit, doctrinam parochi non eſſe doctrinam eccleſię. Secundo dico, quod Epiſcopo tenentur credere ſubditi, aſſerenti aliquam ſententiam eſſe hæreticam, niſi ſint tales, quales hodie aliqui ſunt indocti, ſed per ſolam admonitionem Epiſcopi non cenſetur pertinax, quantumuis Epiſcopus ſit eruditus. Tertio dico, regulariter loquendo, inquiſitoribus aſſerentibus eſſe hæreſim, qui illis non adhibet fidem, peccat, tamen non eſt hæreticus. Dico regulariter, ſi eſſet inquiſitor tantum in iure peritus, & nõ conſuluiſſet viros doctos Theologos, tunc enim, etſi illis nõ aſſentiretur, non eſſet pertinax contra fidem; Ratio horum trium eſt, & notanda, quia neque parochus, neque Epiſcopus, neque inquiſitores, ſunt regula fidei, quare qui ab his diſſentit, credens eos non dicere quod Eccleſia tenet ac diffinit, non diſcedit à fidei dogmatibus. Quòd ſi quis in contrarium adducat vſum inquiſitorum, & cap. cum ad abolendam, vbi excommunicantur, qui fuerunt per Epiſcopum cum conſilio clericorum hęretici iudicati. Ad primũ dico, quòd in foro exteriori nonnunquam proceditur ex pręſumptione iuris; & non ex ipſa rei veritate; vnde licet inquiſitores non habeant infallibilem authoritatem in determinando ea quæ ſunt fidei, poſſunt tamẽ ex iuriſdictione quam habent in foro exteriori, damnare hominem tanquam hæreticum, & illorum ſententiæ parendum eſt, niſi contineat manifeſtum errorem. Secundo dico, quòd ſi non eſt manifeſtum dogma contra fidem catholicam, inquiſitores, aut Epiſcopi, non debent condemnare tanquam hęreſim, quòd re vera non eſt, licet aduerſetur fidei, ſecundum ſententiam Theologorum, ſed debet condemnari tãquam ſapiens hęreſim, erroneum, vel temerariũ. Tertio dico, quòd ſi re vera manifeſte aduerſetur fidei, licet ignoret qui conuenitur, oportet eum admonere, & oſtendere diffinitionem eccleſię, uel locum ſcripturę, cuius aſſertioni repugnat, quòd ſi tunc perſiſtat, vere eſt hęreticus. Ad confirmationem cap. ad abolendam, dico gloſſam dicere, cap. illud procedere in manifeſtis contra fidem; ſed nos reſpondemus, & melius, procedere ex pręſumptione iuris, merito enim habetur ſuſpectus de hæreſi, qui à prouinciali Concilio damnatur, quare interim cauendus eſt à populo, quod fit per excommunicationem. Sed adhuc dubium aliud graue eſt in hac materia.

Argumentum. — *Reſpondetur.*

An dubius in fide ſit infidelis.

QVod, in partem negantem huius dubitationis, fidem facere videtur, eſt, primo authoritas S. Thom. 1. Corint. 11. lectione 4. De ratione hęreſis eſt, vt quis priuatę diſciplinę cum pertinacia hęreat: nam electio firmam importat adhęſionem, at qui dubitat, non habet firmam hęſionem, ergo. Secundò hęreſis contrarie opponitur fidei, ut dicit S. Thomas, at dubitatio, cum non habeat aſſenſum, nec diſſenſum, non opponitur contrarie fidei, quę importat aſſenſum, ergo, dubitatio non eſt hęreſis. Tertio, ſi dubius in fide eſſet hæreticus, Apoſtoli fuiſſent hęretici, quia ſępe dubitarunt poſt fidem ſuſceptam, conſequens autem eſt falſum, ergo; confirmatur, ex eo quod habe-

tur

Digitized by Google

tur Matthæi 14. Modicæ fidei, quare dubitaſti. Ergo dubitatio non penitus excludit fidem, quare non eſt hæreſis. Ad hanc quæſtionem eſt diſtinctio communis, quòd duobus modis contingit dubitare in fide: vno modo ex infirmitate & vacillatione: alio modo, ſponte, & ex pertinacia. Iuxta hanc diſtinctionem eſt

1. Propoſitio. prima propoſitio, Dubius in fide ex infirmitate animi, vt qui vacillat ex tentatione, non eſt hæreticus: patet, quia non eſt pertinax.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio, Qui dubitat ex animo deliberato, i. cũ pertinacia circa ea quę ſunt fidei, eſt hæreticus, & ſic intelligunt Doctores cõmuniter illud cap. 1. de hæreticis, Dubius in fide infi-

Dubium. delis eſt. Sed oritur ex hac determinatione dubium: quia qui dubitat in fide dubio morali, etiam ſi faciat ex infirmitate animi, non eſt fidelis, cum fides exigat certitudinẽ, vt patet ex eius diffinitione, & ex D. Bernardo dicente, quòd fides ambiguum non habet, & ſi habet, fides non eſt, ergo ille qui dubitat, eſt infidelis, & ſi ſuſcepit fidem Chriſtianam, eſt hæreticus.

Turrecremata, lib. 3. cap. 61. reſpondet ad hoc, infidelitatem poſſe accipi tripliciter, vno modo, pure negatiue, vt dicatur infidelis, qui non habet fidem. Secundo modo ſecundum contrarietatem ad fidem. Tertius modus eſt medius, & eſt quædam fluctuatio inter duas partes, nec uni, nec alteri firmiter adhęrendo: & hoc tertio modo, inquit, intelligatur c. 1. de hæret. Dubius in fide, &c. Cum autem infidelitas diuidatur in tres ſpecies, debet intelligi de perfecta infidelitate, quę eſt contraria fidei. Ad argumenta ergo, quæ inter dubitandum poſuimus. Ad primum ex dictis patet duplex ſolutio. Prima, quòd licet ille ſit infidelis, imperfecte tamen, ac ſubinde non eſt hæreticus. Secunda, ꝙ dubius in fide, eſt infidelis, ſi adſit pertinacia, & ex animo deliberato dubitat circa ea quę vidit & cognoſcit eſſe dogmata fidei Catholicę. Ad aliud ex autoritate S. Thom. reſpondetur, eum loqui de hęreſi perfecta, quę contrarie & directe repugnat fidei: qui autẽ dubitat, non eſt perfecte hęreticus per contrarietatem. Secundo reſpondetur, quòd regulariter loquendo, nõ videtur poſſe quempiam pertinaciter dubitare in fide, ſine aliquo errore poſitiuo. Vnde Auguſtinus in Enchirid. ait, Errare, eſt approbare falſa pro veris, aut improbare vera pro falſis, aut habere incerta pro certis, aut certa pro incertis. Et hinc eſt, eum, qui pertinaciter dubitat, in his quę videt eſſe dogmata fidei contraria, ſemper habere aſſenſum erroneum: & cum ex pertinaci animo dubitet, vere eſt hæreticus in iure, & incurrit pœnas hęreticorum. Ad tertiũ reſpondet Turrecre. lib. 3. cap. 61. Apoſtolos non fuiſſe hęreticos, quia nõ habuerunt pertinaciam, non enim legimus cum pertinacia oppoſitum fidei defendiſſe, ſed parati erant corrigi. De Thoma aliqui dubitant, quia dixit, Niſi videro, non credam, quæ conditio aduerſatur fidei, & antequam Spiritu ſancto replerentur & in gratia eſſent confirmati, non mirum ex turbatione præcedenti ſubſecuta, & ex aliqua ignorantia Apoſtolos dubitaſſe, non tamen ex malitia, neque ex pertinacia, etſi aliqui illorum amiſerint conſtantiam, & confeſſionem fidei, vt Petro Dominus dixit, Matth. 14. Modicæ fidei, quare dubitaſti? Non dicit, nullius fidei, ſed modicæ. Non tamen omnes amiſerunt fidem.

Hæreticorum pœnæ. Iã tractandũ ſequitur de pœnis, hęreticorum, quæ ſunt in duplici differẽtia: aliæ ſpũales, & eccleſiaſticæ, vt excommunicatio, aliæ corporales, & quaſi ciuiles, vt confiſcatio bonorum, & occiſio: de prioribus nulla eſt ambiguitas, etiam apud hęreticos, quin legi Euãgelicę ſint conformes, Mathęi 18. ad Titum 3. 2. Epiſtola Ioann. & ideo de hac pœna ſpirituali, & an eccleſia habeat poteſtatem ſupra actus interiores, nil diſputamus, ſed de pœna temporali, & exteriori, ideo rogamus,

An hæreticus exterior, occultus tamen, incidat in pœnas hæreticorum.

VErbi gratia, ſi quis ſolus verbo, aut facto hæreſim commiſit. Ad hæc omnia affirmanter reſpõdemus ex ſententia omniũ: eſt enim expreſſa determinatio cap. 2. de officio iud. ordin. & excommunicatio non eſt ex corpore iuris, ſed ex annuali proceſſu Curiæ in Cœna Domini. Verumtamen eſt quæſtio. An teneatur confiteri inquiſitoribus, qui in foro confeſſionis & ſecreto nolunt quidquam audire? Reſpondemus, quòd quemadmodum non teneor confiteri peccata, quę ſcio confeſſorem proditurum, ita non teneor inquiſitoribus aperire ſecretum, niſi uelint audire in foro ſecreto pœnitentię: ideo mittatur ſacerdos, qui petat abſolutionis facultatem, quam ſi neget, expectetur tẽpus commodius, & ſi forte notatur ex eo, quòd abſtinet à ſacramentorum communione, communicet cũ gemitu & dolore, ſicut & reliqui Chriſtiani. Vel quòd in promptu eſt, expectet Iubileum pleniſſimũ, vel accipiat diploma Pontificum, quam Hiſpanè dicimus, La bula de la Cruzada, & ex priuilegio illius poterit abſolui à quocunque confeſſore, & facultate Concilij Tridentini, ſeſſione 24. decreto 6. de reformatione generali, liceat Epiſcopis, &c. in fine Decreti habetur idem, & in hęreſis crimine, in eodem foro conſcientiæ eis tantum, non eorum vicarijs, ſit permiſſum eos abſoluere, impoſita pœnitentia ſalutari.

Sed oritur aliud dubium. Diffiniuimus enim, eum qui peccat lethaliter in fide, committere hęreſim materialiter, & imperfecte, ſed non eſſe perfectũ hęreticum, niſi ſit pertinax. Dubium enim eſt, An hęreſis imperfecta pœnæ Canonis ſubiaceat? Et ſuadetur pars affirmans, qui enim occidit clericum ex ignorantia vincibili, incidit in pœnam Canonis, ergo etiam errans in fide, patet conſequentia, ſicut hic non committit ſacrilegium formaliter ex intentione, licet reducatur ad ſpeciem ſacrilegij, vt actus imperfectus ad ſpeciem ſui perfecti, ita etiam error culpabilis in fide; Vel aſſigna rationem, quare actus imperfecti, qui fiunt à neſcientibus, non excuſentur à pęnis iuris: hic autem ſolus actus infidelitatis non incidat in pœnam Canonis, niſi ſit perfectus, hoc eſt, procedens ex animo deliberato.

Hæreſis ꝑfecta an pœna Canonis ſubiaceat.

Ad hoc reſpondemus, ſecundum communem vſum, hæreſim imperfectam ſine pertinacia, non appellari hæreſim, ſolos enim pertinaces conſueuimus hæreticos appellare, & qui occidit clericum ex ignorantia vincibili, vere & proprie ſacrilegus eſt, quia occidit clericum, & ideo pœna lata contra huiuſmodi, vere comprehendit eum, quamuis ex ignorantia fecerit. At excommunicatio, quæ fertur in hæreticos, non complectitur niſi eos, qui vſu communi, & proprie hæretici vocantur, tales autem ſunt, qui ex animo pertinaci fidei reſiſtunt. Secundo reſpondemus, ipſa iura iam ſupra citata, indicare ſe non ferre ſententiam, niſi contra hæreticos, qui pertinaci animo ſuas hęreſes amplectuntur, atque defendunt: ſicut & in alijs criminibus etiam cautum eſt, vt nemo incidat in pœnas pro illis illatas, niſi ſciens & prudens conſenſerit, aut commiſerit: patet hoc in Clementina prima, de hæretic. & ca. vnico, de ſchiſmat. in 6. & Clementina Cupientes, de pœnitent. ubi ſolum excommunicãtur, qui ſcientes & animo deliberato peccauerint. De qua Sanct. Thom. ſupra illud ad Galatas 1. Sed licet nos aut Angelus de cœlo, &c. anathema ſit. Conſequens eſt iam, vt de pęnis corporeis diſſeramus: & prima quidem diſputatio eſt,

Digitized by Google

An iuſte eccleſia huiuſcemodi pœnas inſligat, præſertim mortem, qua plectuntur brachio ſæculari traditi.

RESpondet ad hoc Lutherus, eſſe contra voluntatem Spiritus ſancti, hæreticos cõburi: & eſt arti. 33. condemnatus à Leone X. Hũc errorẽ tenuit primus Ioannes Hus in ordine 8. dãnatus, ſeſſ. 15. Conc. Conſt. in hæc verba. Qui aſſerunt per cẽſuram eccleſiaſticã emendandum, niſi corrigi voluerit, & iudicio ſæculari nõ eſſe tradendum, ſequuntur Scribas & Phariſæos, qui dixerunt, Nobis non licet interficere quẽquam: & tamen Chriſtum Pilato tradiderunt. Hanc ſententiam tenuerant ante Donatiſtæ. Argumenta, quibus hoc dogma conantur ſuadere, ea ſunt. Primum ex Matth. 13. quod eſt tertium argumentum S. Thom. de Zizanijs non eradicandis. Secundum eiuſdem octauum, Dominus iam dedit arma, quibus eſſet in eccleſia militandum aduerſus hæreticos. Paulus ad Titum 3. & Ioann. in ſua 2. Canon. & ad Corinth. 10. Arma noſtra non ſunt carnalia, ſed ſpiritualia. Tertium Matth. 26. Conuerte gladium tuum in vaginam, &c. dedit enim nobis gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Quartum Matth. 12. ex Iſaia, ponam ſpiritum meum ſuper eum, arundinem caſſatam non conteret, & lignum fumigans non extinguet. Quintum Lucæ 9. cum duo Apoſtoli dixiſſent Domino, Vis ignis deſcendat de cœlo, & comburat eos? Reſpondet, Neſcitis cuius ſpiritus eſtis, filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. Sextum Eſaiæ 11. Vbi de tempore Meſsiæ, & eius Republica Propheta loquens, ait, Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit, Vitulus, & leo, & ouis, ſimul morabuntur, & puer paruulus minabit eos, & protinus non nocebunt, & non occident in vniuerſo ſancto monte meo, quia repleta eſt terra ſcientia Domini. Poſtremum, quia nunquam in eccleſia recte inſtituta factum eſt: cùm tamen ſi res eſſet Euangelij digna, eadem eſſet cauſa, cum neceſſitas eadem occurrerit.

Contra hanc hæreſim ſupra ſtatuimus concluſionem de fide, quam probamus, primo ex Verbo Dei expreſſo. Ad Titum 3. & Matth. 7. vocat hęreticos lupos, quis autem tam inſanus, qui lupos non arceat ab ouili, & ſi aliter nequit, interimat, potius quam oues rapi permittat? Et Matth. 18. Si eccleſiam nõ audierit, ſit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. Et Paulus 2. Timo. 2. Sermo eorum vt cancer ſerpit, & Acto. 5. Petrus Ananiam & Safiram interfecit, ob fraudatã pecunię partem: quòd ſi propter fraudem puſillæ pecunię tunc id factum eſt, nunc aduerſus eos qui nõ pecuniarum, ſed animarum ſunt rapaces, &c. Secundò id probatur ex Concilijs, & decretis eccleſiæ ſupra citatis, & Gratianus 23. q. 4. 5. 6. & 7. in confirmationem noſtræ concluſionis, & damnationem prædictæ hæreſis plura adducit. Tertio probatur ex doctrina
Hierony. Doctorum ſacrorum. Hieronymus, & habetur 24. q. 3. Reſecandæ ſunt putridę carnes, & ſcabioſa ouis à caulis repellenda, ne tota domus, maſſa, corpus, & pecora, ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereãt. Arrius in Alexandria vna ſcintilla fuit, ſed quoniam non ſtatim oppreſſus eſt, totum orbem eius flamma depopu-
Auguſtin. lata eſt. Auguſt. 5. lib contra Epiſtolam Parminiani, Epiſtola 48. & lib. 2. contra literas Petiliani, & Epiſtola 48. ad Vincentium Rogatianæ hæreſis aſſertorem, licet in multis locis ſcripturæ eius videãtur in partem Lutheranorum declinare, hic tamen omnino mutauit ſententiam, ſic ſcribens, Mea primitus ſententia erat, neminem ad vnitatem Chriſti eſſe cogendum, diſputatione pugnandum, ratione vincendũ, ne fictos catholicos haberemus, quos apertos hęreticos noueramus. Sed hęc opinio mea, non contradicentiũ verbis, ſed demonſtrantiũ ſuperabatur exemplis. Nã primo mihi opponebatur ciuitas mea, quæ cum tota eſſet in parte Donatiſtarum, ad vnitatẽ catholicam, timore legum Imperialium conuerſa eſt: quam nunc videmus, ita huius perniciem deteſtari, vt in ea nunquã fuiſſe credatur. Ita & alię multę, quæ mihi nominatim commemorantur, vt ipſis rebus agnoſcerem, & in hac cauſa recte poſſe intelligi ꝙ ſcriptum eſt, Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit. Hęc Auguſtin. Et in lib. contra Epiſtolam Parminiani, explicans verba Chriſti dicentis, Sinite vtraque ſimul creſcere vſque ad meſſem. Ait hęc verba in eo tantum caſu ſeruanda ſunt, quando zizanię ſine extirpatione tritici extirpari non poſſunt, ideſt, quãdo hęretici occidi, & extingui nequeunt, niſi etiam cum eis Catholici trucidentur: ſed cum metus iſte non ſubeſt, & crimẽ eorum notum eſt, & execrabile, nec tales habent defenſores, per quos poſsit ſchiſma contingere, tunc aduerſus eos ſeueritas exercenda eſt: Nam ſi Imperatores puniunt furta & homicidia, cur non punient hęreſes & ſacrilegia? Quarto probatur ratione conuincenti, quia ad Roman. 13. Poteſtas ciuilis miniſtra Dei eſt in vindictam malefactorum: non enim ſine cauſa gladium portat, quęnam igitur ſtultitia eſt, ut Auguſtinus ait ad Bonifacium, velle vt adulteria puniantur, & ſacrilegia permittantur? Quis mente ſobrius Regibus, aut Principibus dicat, nolite curare à quo defendatur vel oppugnetur eccleſia Ieſu Chriſti: ſed illud curate, à quo Regna veſtra, uel ciuitas vna, vel domus etiã vna, impetatur? quaſi minus ſit crimen, aut minus Reipublicę noceat perturbata religio, quam perturbata pudicitia. Et hęc eſt ratio Innocentij, capit. 10. de hęretic. quę concludit id quod à nobis intendebatur.

Ad argumenta Lutheranorum. Ad primum reſpõdet S. Thom. loco citato, & q. 10. art. 8. & Auguſtinus ad Petilianum. Ad ſecundum ſi ſolis his armis agendũ eſt, aduerſus hæreticos, cur ipſe Dominus nummularios eiecit de templo? quid faceret hęreticis, qui ſic fecit nummularijs? cur Petrus Ananiam & Saphiram horribili morte coercuit, niſi vt fieret timor in eccleſia? Eodem modo Paulus Satanę tradidit Alexandrũ, & Himineum. 1. Thim. 7. vt diſcerent non blaſphemare. Et Corinthiũ, eadem ratione punitionis, in diaboli poteſtatem tradidit. Et Dominus mitis & pius cõſulit, vt malum de medio tollant: quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Ad tertium, is ipſe Petrus Ananiam & Saphiram interemit, non ergo ei à Chriſto iuſſum eſt ſic gladium in vaginam condere, ne unquam ulla ratione diſtringeretur. Ad quartum dico, ſcriptum eſt in eodem Eſaia, cap. 42. Quòd Dominus ſic fortis egredietur, ſicut vir pręliator, ſuſcitabit cœlum, vociferabitur, clamabit, ſuper inimicos ſuos confortabitur: tacui ſemper, ſilui, paciens fui: ſicut parturiens loquar, diſſipabo, & abſorbebo, ſimul deſertos faciam montes, & colles, & omne germen eorum exſiccabo. Ad quintum, cupiditatem vindictæ reprehendit Chriſtus, alioquin ex zelo domus Dei id conceſſit. Apoſt. ad Galat. 5. Vtinam abſcindantur qui vos conturbant. Ad ſextum, Hieronymus ſuper Eſaiam, exponens hunc locum, ait, Is qui prius erat lupus, aut leo, vt Paulus, & alij diuites, & potentes, poſtea conuerſi ſunt in agnum, exuentes feritatem antiquam. Ad vltimum reſpõdet Auguſtinus ad Bonifacium, & Pſal. 50. ꝙ à principio naſcentis eccleſię, principes laici oppugnabant illam, iuxta illud Pſalm. 2. Quare fremuerunt gentes: poſt vero, quando in ſeruitutem fidei redacti ſunt, ac nouerunt il-

lud

Digitized by Google

lud ſibi præceptum, & nunc Reges intelligite, & apprehendite diſciplinam. Et adducit illud Danielis 3. vbi, is ipſe Nabuchodonoſor qui Dei veri religionem inſectabatur, poſt nõ fuit contetus viros religioſos honorare, ſed publico edicto ſáxit, vt omnis qui locutus fuerit blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus eius vaſtetur: tandem ſubiicit, Cogunt multas inuenire medicinas, multorum experimenta morborum. Et in omnibus ferè Concilijs hæretici varijs pœnis ſunt puniti, quia cum omnia media tentauerit eccleſia, primo excommunicando, cenſuram eccleſiaſticam contempſerunt. Deinde, exulare fecit eos, ſed per epiſtolas Chriſtianos corrumpebant: pecuniarum mulctam indixit, ſed nihil profecit: addidit carceres, ſed comperit ipſos cuſtodes interfectos. Quid faceret? lupis parceret, an ouibus? Non poteſt alia via lupos à gregibus arcere, niſi pœnam mortis illis infligendo, & brachio ſæculari tradendo, Iuſte ergo, & ſanctè, eccleſia huiuſmodi pœnas contra tales ſtatuit. Supereſt iam dubium aliud de bonis hæreticorum confiſcandis.

An hæreticus ſtatim quòd incidit in hæreſim amittat dominium bonorum ſuorum.

VErbi gratia, hereticus heri commiſit hæreſim, & ſtatim vendidit domũ, an emptor domus ſit ſecurus, poſtquam intellexerit crimen ante venditionẽ fuiſſe cõmiſſum? Idem dubium eſt, ſi donauit, An is quis accepit, teneatur reſtituere, quia donatio ſit ipſo iure nulla. Et ſuadetur, quod donatio, & venditio eſt ipſo facto irrita, quia bona hæreticorum ſunt à die commiſsi criminis, ipſo iure confiſcata, vt habetur cap. cum ſecundum leges, de hæretic. in 6. ergo donatio, & venditio eſt nulla. Ad hoc Conradus, de contract. q. 7. col. 2. & 3. & Panormit. cap. 1. de conſtitution. & Felinus tenet, quòd in foro conſcientiæ, hæreticus ſimpliciter amittit dominium ipſo facto omnium bonorum. Ratio Felini eſt, quia aliàs nihil referret, ipſo iure, an poſt ſententiam, bona confiſcarentur. Sunt alij qui aſſerũt oppoſitum, quia pœna non debet tradi executioni, uſque ad ſententiæ declarationem, ut etiam in illo cap. cum ſecũdum, dicitur: ſed amittere dominium, eſt aliqua pœna, ergo in foro conſcientiæ non obligat, uſque ad ſententiam prolatam à iudice. Confirmatur hoc: quia ſecundum eandem legem ſunt confiſcata bona hæreticorum, & bona eius, qui contrahit inceſtuoſum matrimonium, & eorum qui deferunt merces, uel arma bellica ad infideles, vt patet in d. cap. cum ſecundum, ſed ad pœnam hanc non tenentur iſti in foro conſcientiæ, uſque ad ſententiæ declarationem, ergo non amiſerunt dominium, neque retinent aliena. Ex hoc inducuntur aliqua. Primum, hæreticos licitè viuere de bonis ſuis. Secundum, ante condemnationem, eos poſſe transferre bona ſua titulo gratioſo, & etiam è conuerſo, ſi conſtaret illis crimen non eſſe probabile, quia ſi ſecus fieret, nõ poſſent uenire in iudicium, quia tunc deciperetur emptor, uerbi gratia; poteſt uendere hæreticus rem homini regni extranei, uel etiam eiuſdem regni, ſi crimen eſt penitus occultum: poteſt etiam ſi ſit publicum, ante condemnationem. Ex quo ſequitur tertio, ſi quis emit, vel alio iuſto titulo, vel gratioſa donatione poſſidet bona hæreticorum confiſcata, priuſquam condemnetur, non obligatur reſtituere fiſco, niſi poſt condemnationem repetantur.

Opinio canoniſtarũ.

1. Corol. 2. Corol. 3. Corol.

1. aſſertio. Ad hoc nos dubiũ quibuſdã aſſertionibus reſpondemus. Prima, bona hæreticorum ſunt à die cõmiſſi criminis ipſo iure confiſcata: ita quòd ſtatim amittũt dominiũ, & acquiritur proprietas fiſco. Hæc patet manifeſtè de hæreti. lib. 4. & cap. cum ſecundum, de hæreti. lib. 6. vbi apertè id ita aſſeritur. Secunda ẽt eſt certa, à die commiſſi criminis, omnis donatio, emptio, & venditio, per hæreticos facta, eſt irrita ipſo iure, ff. de donatio. & demonſtrat. l. donationes in crimine læſæ Maieſtatis, & de præſcrip. cap. fi. in 6. Et expreſſe, cap. cum ſecundum, iam citato. Item ex vſu inquiſitorũ, qui omnia bona uendita ab hæreticis repetunt, & nullum pretium ſoluunt ipſi emptori. Tamen ſi uenditio eſſet rata, & valida, ſine noua irritatione, bona tranſlata non auferrentur inſoluto pretio. Item, cap. accuſatus, de hæretic. lib. 6. & c. 2 eod. titulo, vbi habetur, quòd emancipatio filiorum, quorum parẽtes poſt emancipationem etiam huiuſmodi, apparuerit ante ipſam hæreticos fuiſſe, nullius ſit momenti, velut facta de hominibus ſui iuris, cũ dignum ſit, inquit, vt propter tanti atrocitatem delicti filij in parentum hæreticorum deſierint eſſe poteſtate. Et confirmatur hoc: quia declaratio criminis per iudicem eccleſiaſticum facta, non dat dominium, & tamen fiſcus ſtatim occupat tanquam ſua, ergo dominium à die commiſſi criminis in fiſcum erat tranſlatum. Tertia probabilis. Hæretici non tenentur reddere fiſco bona, donec per ſententiam iudicis auferantur. Hæc videtur nota ex d. cap. cum ſecundum, de hæretic. lib. 6. Et ex communi Theologorum ſententia: ad huiuſmodi enim pœnas poſitiuas non tenetur reus ante condemnationẽ. Ita S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 3. Et Caie. ibidem. Et confirmatur: quia leges ſunt de his quæ frequẽter eueniũt, ſed ſi quis hæreticus teneretur bona ſua reddere fiſco, proderet ſe vt in plurimum, quare lex eſſet iniqua. Aſſigna enim modum, quo huiuſmodi bona poſsunt aſſignari fiſco ſine infamia, & cum nõ ſit talis modus, oportet fateri hæreticos licitè bona ſua retinere. Quarta, licitè poſſunt hæretici vti huiuſmodi bonis donec per ſententiam auferantur. Probatur: quia vſus illorum eſt hæreticorum, eſto quod dominium ſit fiſci, vt patet ex dictis: unde poſſunt bona fide comedere, bibere, veſtiri, & idem facere pro ſuis filijs, & ſeruis, & vt antea ſolebant alimenta præbere eiſdem. Quinta, hũc vſum poſſunt licitè donare cui voluerint, ſiue crimen ſit occultum, ſiue publicum, nemini enim faciunt iniuriam: neque tenentur eſſe depoſitarij ipſius fiſci, ea bona apud ſe reſeruando. Sexta, ſi crimen non poteſt probari in iudicio, idque conſtat, poſſunt licitè donare, aut vendere, titulo quocũque oneroſo, cuicunque uoluerint. Patet: quia in hoc caſu vſus bonorũ æquiualet proprietati, cũ ſit perpetuus, vt ſupponimus ex caſu, ꝙ nullo modo poſsit probari: ſecus eſſet, ſi crimẽ eſſet probabile, quia tunc emptorem in periculo conſtitueret. Iſtæ aſſertiones ſunt Syluestri, verbo Hæreſis, 1. §. 8. & Adriani, Quodlib. 6. q. 1. corol. 3. & Caietani, loco citato, & in Summa, verbo pœna, & aliorũ multorum. Septima, non poſſunt in fraudem fiſci bona ſua diſſipare, imò illud faciendo, mortaliter peccãt, verbi gratia, euertere domum confiſcatam ante condemnationem, mittere pecuniam in mare, hæc patet ex prima, & ſecunda aſſertionibus. Octaua, qui huiuſmodi bona confiſcata acceperunt iuſto titulo, ſcilicet per donationem, vel emptionem, uel in pignorationem, licitè ea retinent quamdiu non repetuntur, ſi tamen interrogantur à iudice, vel à lege communi, tenentur in foro conſcientiæ declarare ſe ea bona poſſidere, vt ſi ſub pœna excommunicationis præcipiat iudex, vel lex, omnes qui habent huiuſmodi bona, tenentur ea manifeſtare. Hæc omnia ſunt ex mente Syluestri, & Caietani, neque dubito quin uera ſint.

2. aſſertio. 3. aſſertio. 4. aſſertio. 5. aſſertio. 6. aſſertio. 7. aſſertio. 8. aſſertio.

Ad argumenta eorum, qui in duas partes extremas declinarunt, patet ex his reſponſio. Nam ad argumentum Conradi, & Felini, concedimus dominium

nium eſſe fiſci à commiſſo crimine, ſed vſus eſt hæretici, quouſque bona occupentur per ſententiam declaratoriam quare interea licite vtitur ſuis bonis, & magnum eſt diſcrimen, etiam ſi à die commiſſi criminis publicentur bona. Ad primum argumẽtum aliorum reſpondetur, priuationem dominii eſſe pœnam, ad quam nulla actio Iudicis requiritur, neque ipſius rei, aut delinquentis, ſed ſola lex ſufficit, quia non exigit executionẽ: talibus enim pœnis, ante iudicis ſententiam, manent homines ligati, vt ad ſuſpenſionem, irregularitatem, excommunicationem. Ad ſecundum negamus in illis caſibus reos non amittere rerum dominium, cum oppoſitum ſit expreſſum in illo c. cum ſecundum, de hæret. lib. 6. quãquam non teneantur ea reddere ante condemnationem, quia lex non priuat eos vſu, ſed proprietate. Et hæc de dubiis, & quęſtionibus circa materiam quam propoſuimus diſputandam emergentibus.

Vt defendamus Chryſoſtomum, reſpondemus, in doctrina, quam aſſeruimus, non diſcrepare ab Auguſtino, neque à cæteris Doctoribus ſacris, & Scholaſticis, ſicut aperte oſtendunt eiuſdem verba, prædictis verbis præmiſſa, quæ ſic habent, Dominus prohibet euelli zizaniam, ne fortè ſimul cum zizaniis, herbam etiam tritici euellant: decebat enim vt bella & effuſionem ſanguinis prohiberet, nam ſi tunc trucidarentur hæretici, atrox & irreconciliabile bellum orbi inferreretur.

DECIMVM QVAESITVM.

An Angeli ob amorem mulierum de cœlo ceciderint.

CHryſoſtomus in illud Matth. 14. *Herodes tenuit Ioannem, & decollauit eum in carcere.* Homil. ſpeciali in decollatione Ioannis Baptiſtæ indicare videtur, Angelos Dei fœminarum amore illectos, de cœleſti gloria corruiſſe. Sic enim habet. O malum ſummum & acutiſſimum diaboli telum, mulier; per mulierem Adam in paradiſo proſtrauit, per mulierem caſtiſſimum Ioſeph detruſit in carcerem, per mulierem, illum totius mundi lucernam capite truncauit: & quid dicam de hominibus? mulier non ſolum homines, ſed etiam Angelos de cœlo proſtrauit.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 2. ſent. diſt. 5. & 6. & S. Thom. 1. parte, q. 63. art. 2. quo quærit; An poſſit ſolum in Angelo eſſe ſuperbiæ & inuidiæ peccatum? Et conſtituto, peccatum in aliquo bifariam poſſe eſſe, nempe quantum ad actũ, vel quantum ad reatum: reſpondetur tribus concluſionibus. Prima, Quãtum ad reatum, in Angelo poteſt eſſe omne peccatum. Probatur, quia poteſt eſſe cauſa cuiuſlibet peccati, vt de facto in hominibus perditiſſimis eſt cauſa multorum peccatorum. Secunda, concluſio, quantum ad affectum, aut actum formalem, ſola ſuperbia, & inuidia, poſſunt eſſe in Angelis. Probat, quia Angeli ſunt incorporei, ergo peccare non poſſunt, ſibi ipſis bona corporalia appetendo: quia ſola ſuperbia, & inuidia, ſunt materia aliorum peccatorũ, bona verò incorporea ſunt materia circa quam ſuperbia & inuidia verſantur. Tertia concluſio, in Angelo fuerunt illa duo peccata, ſed prior fuit ſuperbia: probat, ſuppoſito bona ſpiritualia optare ex parte obiecti nunquam eſſe peccatum, ſed peccatum ſolum conſiſtit in ordine & modo appetendi, tunc ſic, Angelus peccauit quantum ad ſpiritualia, non autem aliàs, niſi quia inordinate voluit habere beatitudinem per media illicita, non ſcilicet à Deo, ſed à ſeipſo volens eam habere, ergo primo peccato peccauit delicto ſuperbię. Quòd vero ſecundario peccauerit peccato inuidiæ, probat, ſuppoſito quòd qui vult aliquod bonum, odit impeditiuum illius boni, tunc ſic, dæmon voluit beatitudinem ſibi, & à ſeipſo habere, ergo odio habuit ꝙ Deus ex ſe, & ex ſua natura beatitudinem haberet, hoc autem eſt inuidia, ergo.

Quantum ad primam concluſionẽ aduertendum, mentem S. Thom. non eſſe aſſerere, dęmones per mala opera ſua mereri omnium peccatorum pęnas. Cũ quantum ad eſſentialia non ſunt in ſtatu merendi & demerendi: ſed mens eius eſt, quòd dęmones de facto multa mala opera exercent, quæ niſi iam eſſent extra ſtatum viæ, ex ſe punirentur.

Quoad ſecundã concluſionem Doct. Scholaſtici conueniunt cũ S. Th. Qui verò tenet cũ Tertulliano, Origene, Cipriano, Auguſtino, & aliis antiquis patribus, ꝙ Angeli habẽt corpora, licet aërea, cõſequenter affirmarent, vltra ſuperbiam & inuidiam, alia peccata poſſe eſſe in Angelis, iuxta quod Tertullianus in illud Geneſ. 4. Videntes filij Dei filias hominum, quòd eſſent pulchrę, &c. inquit. Quòd Angeli peccauerunt peccato luxuriæ. Et B. Auguſtinus 15. de Ciuitate Dei, cap. 23. ponit dęmones incubos & ſuccubos, de quo vide Chryſoſtomum primo tomo ad quartum: vbi diffiniuimus, quòd vere & ſecundum rem, in dęmone non eſt peccatum luxuriæ: ſed ſolum dæmones gaudent homines peccato carnis peccare, & luxuriæ peccato ſolum peccant, quantum ad cauſam, inſtimulando homines ad opera carnis, & ſi lares vident hominem ad auaritiam procliuem, offerunt illi cauſam, & occaſionem lucri, vt animam perdant. Et Hieronymus in expoſitione ſuper epiſtolam primi capitis ad Epheſ. reddit rationem, quare vnus dæmon delectatur cum miniſtrat materiam vnius peccati, & alius cum miniſtrat materiam alterius, nempe quia iſti cacodæmones inter ſe ſunt compoſiti, & ordinati, ita vt unus tentet de materia unius peccati, alter de materia alterius, quo altius uenenatas ſagitas in animabus peccatorum infigant.

Scotus 2. diſt. 6. q. 2. art. 2. ſuſtinet de facto in dęmone fuiſſe peccatum luxuriæ, inquit enim, quòd fuit in illo duplex amor inordinatus, primus amor amicitię, quo ſibi uoluit beatitudinem, ſecundus concupiſcentiæ: beatitudo uerò inordinatè uolita amore concupiſcentiæ, in quantũ delectabilis eſt, Dicimus tamẽ, ꝙ licet in dęmone fuerit quidam amor amicitiæ ſuæ & concupiſcentiæ beatitudinis: negamus tamen, ꝙ illi ſint duo amores, imò eſt unicus amor, ſicut appetere diuitias reſpectu mei eſt amicitia, ſed reſpectu diuitiarum eſt concupiſcentia. Secundo dicimus, quòd dæmon non appetijt beatitudinem, quia delectabilis, ſed quia bona, & ideo non peccauit peccato luxurię: tunc etiam quia appetitus ille non fuit delectabilis per tactum, ad luxuriam verò requiritur, quòd obiectum per tactum ſit delectabile: tali autem tactu caret dæmon, ergo uerum eſt quòd in quantum Scotus aſſerit, primum peccatum Angeli eſſe luxuriam, capit luxuriam largo modo, ſicut Sanctus Thom. in ſolutione ad ſecundum argumentum, loco citato, ait, in Angelo non fuiſſe peccatum auaritiæ ſtricto modo captæ, largo autem modo uitium auaritię uſurpando, aſſignat illi uitium auaritiæ. Et in hoc ſenſu excuſari poteſt Scotus non tamẽ caret culpa in hoc quod impugnat antiquos, aſſerentes primum peccatum Angeli fuiſſe ſuperbiam. *Dæmon an peccauerit peccatum luxuria.*

Quantum ad rationem, qua probat S. Thom. Angelum non peccaſſe ex parte boni uoliti, quia optare bona ſpiritualia ex parte obiecti, nunquam eſt peccatũ, ſed ſolum conſiſtit in ordine, & modo appetendi, quia inordinato modo appetit; cuius rei ratio eſt,

quia

quia ſpiritualia de ſe bona ſunt. Extat contra hoc ratio vrgens, ſequitur enim in quocunque actu malo, quo quis peccat, eſſe peccatum ſuperbiæ: probo, quia omnis peccãs inordinatè amat id, ratione cuius delinquit, inordinate verò appetere quod non eſt appetendum, ſecundum S. Thom. eſt peccatum ſuperbię; ergo. Tum etiam, quia omnis peccans eſt inobediens, inobediens verò omnis eſt ſuperbus, ergo. Reſpondemus, ad hoc vt ſit peccatum ſuperbiæ non ſat eſſe, quòd in ſe includat modum inordinatum, aut inobedientiam, ſed requiritur quòd illa ponantur & includantur formaliter in obiecto peccati; quare qui comedit quando tenetur ieiunare, niſi includatur in obiecto, & formaliter dicat, volo comedere vt ſim inobediens, aut quia Deus præcepit, non peccat peccato ſuperbiæ: ſi verò illam circunſtantiam apponat formaliter in obiecto, tunc peccat peccato ſuperbiæ: & hoc modo ſine dubio peccauit primus Angelus, appetens beatitudinem tanquam ſibi debitam, ſicut & de facto Deo eſt debita. Et ideo vt clarius hoc conſtet,

Primus Angelus an appetierit eſſe vt Deus. Dubiũ aliud ſubiicimus, An primus, Angelus peccauerit ex eo quòd voluit eſſe vt Deus? Dubio huic reſpondet S. Thom. art. 3. tribus Concluſionibus. Prima concluſio, certum eſt peccaſſe, quia voluit eſſe vt Deus, patet ex illo Eſaiæ 14. Ero ſimilis altiſsimo. Quòd ſi quæras, quomodo voluit eſſe vt Deus? duobus enim modis poteſt quis velle eſſe vt Deus: vno modo ſecundũ ęqualitatem, alio modo ſecundũ ſolã ſimilitudinẽ. Secũda concluſio, Angelus non appetijt eſſe vt Deus per ęqualitatẽ: probatur, quia nullus appetit impoſſibile, maxime qui cognoſcit eſſe impoſſibile, vt Angelus: non ſicut nos, qui qñq; exiſtimamus poſſibile, quod impoſſibile eſt, ideo tũc appetimus poſſibile ſecundum noſtram imaginationẽ. Dato quod id ſit poſſibile, probo, ꝙ Angelus illud appetere non potuit, nã Angelus æqualis Deo eſſe non potuit, quin ſuam naturã amitteret, vt vero ſecundo Phyſicorum habetur, Omnis res naturaliter appetit ſuũ eſſe, neq; vnquam res aliqua naturaliter aliam natura pro ſua appetit, licet appetat ſuam magis perfici, ergo. Tertia concluſio, Angelus appetijt eſſe vt Deus per ſimilitudinem, patet ex ſufficiẽti diuiſione, & ex Auguſt. lib. de quæſtion. veter. teſta. & elatione inflatus voluit dici Deus, nõ ait eſſe, ſed dici, ſed quomodo voluit Deo ſimilis eſſe, reſpondet S. Tho. voluiſſe ſuam naturalẽ perfectionem ſibi eſſe vltimum finem, & in illa cõſtituit ſuam beatitudinem, quod eſt ſuperbia maxima, vel uoluit eſſe ſimilis Deo, quia inordinatè Deum, & beatitudinem amauit, ac ſi a ſe, & non à Deo haberet: & hunc ſenſum magis recipit S. Tho. quia eſt de mente Anſelmi, libro de caſu diaboli, cap. 4.

Doctores Scholaſtici cum Magiſtro ſent. recipiunt primam concluſionem S. Thomæ, nempe, ꝙ primus Angelus peccauit, quia voluit eſſe vt Deus. Doctores tamen vt in plurimum intelligunt locum illũ Eſaiæ 14. Ero ſimilis altiſſimo, in ſenſu literali de Nabuchodonoſor Rege ſuperbiſſimo: ſed ſententię San. Thomę non obſtat, nam Auguſtinus lib. 3. de doctrina Chriſtiana, inquit, Ea quæ de membris dicuntur, ſæpe in ſcriptura attribui capiti, & Hieronymus ſuper Eſaiam cap. 14. & Auguſtinus 14. de ciuitate Dei, cap. 13. ita exponunt, ſicut San. Thom. Certum enim eſt Nabuchodonoſor & peccatorum omnẽ eſſe membrum diaboli. Et Auguſtinus ibidem probat, quòd primus Angelus peccauit peccato ſuperbiæ, ex illo Eccleſiaſtes 10. Initium omnis peccati ſuperbia, nam nõ ſolum primum Angelum ſuperbia proſtrauit, ſed & primos parentes; *Ierem. 2.* Vnde, A ſæculo confregiſti iugum meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti, non ſeruiam. Nolle autem Deo ſeruire, neque obedire, ſuperbia maxima eſt.

Dubium maius eſt, circa ſecundam concluſionem, quam tenet San. Thom. quòd Angelus non appetiit eſſe vt Deus per æqualitatem. Nam Scotus, *Scotus.* 2. diſtinct. 6. quæſtio. 1. tenet expreſſe contrarium, nempe, quòd potuit appetere eſſe æqualis Deo; Probat primo, quia omne quod quis amat amore concupiſcentiæ, poteſt ſibi, ſicut & alus concupiſcere, ſed Angelus omnes perfectiones Dei potuit amare, & concupiſcere ipſi Deo, ergo & ſibi potuit, ergo appetere eſſe æqualis Deo. Secundo, quia non impedit obiectum eſſe impoſsibile, ad hoc vt appetatur, cum 3. Ethico. cap. 3. habeatur, appetitum quandoque eſſe impoſſibilium, ergo; Confirmatur: quia damnati appetunt Deum non eſſe, ut conſtat ex illo Pſalm. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper, ſi ergo appetunt Deum non eſſe, ergo de facto Deum odio habent. Tertio, quia nos volumus non commiſiſſe peccata, quæ volitio licita eſt, ergo ſi conemur volitione illicita, poſſumus quod impoſsibile eſt appetere. Et citat Scotus pro ſe Auguſtinum lib. 83. Quæſtionum, quæſt. 30. vbi aſſerit, quòd dæmon potuit perfectionem Dei appetere. Moderni conſentiunt Scoto, & adducunt in teſtem Magiſtrum ſententiarum, & aſſerunt, quòd licet electio ſit impoſſibilium, cum nullus curet media apponere ad id quod aſſequi non valet, appetitus tamen per modum complacentiæ poteſt eſſe impoſſibilium. Sicut damnati ſibi complacent, quòd non ſit Deus. Sententia tamen communis Scholaſticorum tenet cum San. Thom. & quidem Anſelmus loco citato, ait. Si dæmon appetijſſet æqualitatem Dei, appeteret ſe non eſſe, quod eſt impoſſibile:

Pro reſolutione argumentorum in oppoſitum, notandum, Impoſſibile contingere dupliciter, vno modo ſimpliciter, alio modo per accidens, ant ex ſuppoſitione. Et impoſſibile dupliciter poteſt appeti, Primo modo de ſe, id eſt, in quantum impoſſibile eſt, Secundo modo de per accidens, id eſt, non in quantum impoſſibile, ſed in quantum eſt coniunctum alicui bono: vt Deum non eſſe, ne videlicet puniat. His ſuppoſitis ait Caietanus, primo, quod illud quod eſt impoſſibile de per ſe, abſolute & ſimpliciter nullus poteſt de per ſe appetere. Patet, quia in tali impoſſibili nulla eſt ratio boni veri, vel apparentis. Secundo dicit, quòd impoſſibile ex ſuppoſitione poteſt de per ſe appeti, vt de per ſe appeto non peccaſſe, quod ex ſuppoſitione eſt impoſſibile, cum ſemel peccauerim. Tertio ait, quòd de per accidens poſſumus id, quod de per ſe eſt impoſſibile, appetere, patet in dęmone, qui appetit Deũ non eſſe, quia eſt coniunctum alicui bono apparenti, ne eum puniat; ex quibus patet, quòd primus Angelus non potuit velle ſe eſſe æqualem Deo. Et ad illud, quòd appetitus eſt impoſſibilium, ait Caietanus, intelligi de impoſſibili per accidens, aut de appetitu quo per accidens bonum aliquod appetitur. Solutio alia eſt verior, non eſſe poſſibile, quempiam abſolute appetere impoſſibile, nec per ſe, nec per accidens, ſed ſolum per velleitatem, aut volitionem conditionatam. Exemplum eſt, Dæmon non habet hanc volitionem de præſenti & abſolutam, Volo Deum non eſſe, ſed ſolum hanc conditionatam, vellem Deum non eſſe, & de hac velleitate intelligitur illud, appetitus non eſt impoſſibilium, & ideo ſecundum aſſertum Caietani videtur reijciendum: & contra illud eſt, quia nullus vir cordatus, reſpectu illorum quæ ex ſuppoſitione ſunt impoſsibilia, habet volitionẽ ſimplicẽ, ex quibus conſtat de veritate ſecundæ concluſionis S. Tho.

Angelus an peccauerit, q. a ſuã beati- Contra aliam concluſionem S. Thomæ, ſcilicet, ꝙ Angelus peccauit, quia appetijt ſuam beatitudinem naturalem tanquam vltimũ finem, inſurgo. Primo, quia Angelus id appetere nõ potuit, quin prius hoc

tudinē naturalem, tanquam vltimum finem appetiit. iudicium haberet, beatitudo naturalis eſt appetenda tanquam vltimus finis, ſed tale iudicium erroneum eſt, quia ſequitur in pœnā peccati, nullum autem peccatum præceſſerat in Angelis, maxime quia habuerūt ſcientiam omnium naturalium, non ergo peccauit, quia ſuam naturalem beatitudinem appetijt. Ad argumentum Neotherici facile reſponderent, tenent enim non oportere iudicium rationis præcedere primum illum, aut quemcūque alium appetitum, ſola enim apprehenſione dicunt, fit, vt appetitus, & voluntas quòd volunt appetant. Sed tamen quia ſecundum doctrinam S. Tho. ſemper iudicium rationis pręcedit appetitum, & volitionem: reſpondemus iudicium illud fuiſſe verum, & non falſum, nec peccatum: nam Angelus ſolum habuit hoc iudicium, appetenda eſt beatitudo, ſiue naturalis, ſiue ſupernaturalis, non autem addidit ex proprijs meis naturalibus. Et contra hoc ago, quia omne peccatum eſt conforme iudicio falſo, Angelus vero peccauit, pręceſſit ergo iudicium falſum. Communis ſolutio eſt, non ſemper oportere peccatum conforme eſſe iudicio falſo: ſufficit enim ad hoc quod ſit peccatum, difformem eſſe actum uoluntatis iudicio vero, & ideo licet Angelus non habuerit illud iudicium, appetenda eſt beatitudo à ſolo Deo, ſufficit vt verè peccauerit, quòd tenebatur illud habere. Secundo reſpondet Caietanus, quod Angelus formaliter non habuit hunc actum, volo habere beatitudinem ſupernaturalem ex me ipſo, ſed tantum habuit hunc actum, volo beatitudinē. Et in hoc peccauit, quia non appoſuit in obiecto illā circunſtantiam volitionis requiſitam, ſcilicet, à Deo. Sed contra hoc eſt argumentum, quia nos non tenemur formaliter, & actualiter, illam circunſtantiam apponere, ergo, nec Angelus. Reſpondet Duran. 2. diſt. 5. q. 1. quòd imaginandum eſt, Angelum habuiſſe nouum præceptum, quo tenebatur talem circunſtantiā formaliter apponere, & quia non appoſuit, ideo peccauit: quod tamen præceptū in nobis nō eſt expreſſum, & formale, ſed tantum virtuale. Idem reſpondet Caietanus, & addit, Angelis præceptum illud fuiſſe naturale: probat, quia Angeli habuerunt omnes ſcientias ſibi connaturales, & ex ſimplici intuitu, ſine diſcurſu aliquo cognoſcunt: quod contrarium eſt in hominibus, in quo ab Angelis tanquam imperfectiores à perfectioribus differimus: & ita tenet Angelum peccaſſe, quia non appoſuit illam circunſtantiam, quam apponere tenebatur. Ex quo patet peccaſſe ex maxima malitia, quia in primo inſtanti quo ſe in Deum conuerterunt, ſecundum omnes Doctores, appoſuerunt Angeli bonam circunſtantiam illam, quam, quia non appoſuerunt in ſecundo inſtanti, ideo peccarūt. Sed contra Caietanum probo, quod illud præceptum de apponenda illa circunſtantia, nempe appetenda eſt, vel volo habere beatitudinem à Deo, non fuit naturale, quia contra naturalia Angelus nullo modo peccare poterat, ideo dicimus Caietanum nolle affirmare illud præceptum fuiſſe purè naturale, quia ſic Angelus non poſſet cōtra illud peccare. Mens ergo illius eſt, quòd pręceptum illud fuit conforme iuri naturali; Poſſet etiam reſpōderi, quòd licèt communiter, & regulariter, Angelus contra præcepta naturalia non peccet, ſi tamen omnibus ſuis viribus naturalibus vtatūr, poteſt peccare. Vltimo, & forte melius reſpondemus, licèt Angelus non peccauerit cōtra dictamen ſpeculatiuum, quia error præcederet culpam, peccauit tamen contra dictamen practicum, nempe mihi ex meis naturalibus eſt debita beatitudo, ſicut & Deo eſt debita.

Pro Chryſoſtomo dicimus, hanc homiliam, cęteris Chryſoſtomo falſo impoſitis, eſſe additam, & inſertā: & primum ab ſtudioſo quopiam in margine expoſitio hæc fuit appoſita, per mulierem Angelos de cœlo depoſuit, id eſt, homines ſanctos, ac deinde vt plerumque accidit, à ſcriptoribus in contextum tranſlata, vide ſupra tomo 1. ad 4 quæſitum Chryſoſtomi.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An reſtitutio rapinæ fieri debeat in duplum.

CHryſoſtomus Homil. 53. in illa verba Matthęi 15. *Cum tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus mare Galilea.* circa finem, verba faciens de reſtitutione, aſſerit, raptoribus non ſatis eſſe ad expiationem criminis, vt tantundem reſtituant, quantum rapuerunt, ſed opus eſſe, vt pluſquam decuplum reddant, ratione contumeliæ, quam præter damnum intulerunt, & ratione Euangelicæ legis, quæ plura à fidelibus exigit quam lex Moſaica: quæ quadruplum reſtitui præcipiebat, ſic enim habet. Nolito mihi dicere, quoniam ſi abſtuli ab alio, tantundem contuli, hoc enim certe peſſimum eſt, non credas eſſe poſsibile, dando eandem menſuram, quam rapuiſti, vulnus illud curare, quod per auaritiam abs te illatum eſt: nam qui minam rapuit, non erit ſibi ſatis ad remedium huius vlceris, ſi pœnitentia pulſus minam miſericorditer dederit, ſed talento indigebit, propterea furti condemnatus quadruplum reddit. Cum igitur fure multo peior rapax ſit, & ille quadruplum reddat, decuplum, imò vero multo plus reſtituere *iſte* debet, atque vtinam etiam ſi hic rapinæ ſordes omnino detergamus, non enim puto hanc illam eſſe miſericordiam, cui magnus meritorum cumulus reſeruatur. Quocirca Zachæus dicebat, ſi quid calumniatus ſum, quadruplum dabo, & mediā mearum rerum partem inopibus offeram. *Lucæ 9.* Quòd ſi quadruplum tempore legis redditur, quanto magis ſub gratia; & ſi furem tantum reſtituere oportet, quantum rapacem, nam præter damnum contumelioſa res rapacitas eſt, quare ſi centuplum ei iam dabis vix totum reddidiſti? Non temere igitur diximus talentum eſſe offerendum ſi mina tibi rapta eſt. Huic ſententiæ reclamāt omnes Doctores Scholaſtici, 4. ſenten. diſtinct. 15. Conueniunt neminem eſſe cogendum, vt ratione rei ablatæ, plus reſtituat quam abſtulit, ex eo quòd ſcopus reſtitutionis eſt ad æqualitatem reducere, quod iniuſte ſublatum eſt, S. Tho. 2. 2. quæſtio. 66. artic. 9. de grauitate rapinæ ſupra furtum, & quæſtio. 62. artic. 3. an ſufficiat reſtituere ſimplum, quod iniuſte ablatum eſt. Ad primum de grauitate rapinę ſupra furtum, San. Thom. reſpondet, eſſe differentiam ex parte inuoluntarij, quam includit ratio furti, quia eſt per ignorantiam, in rapina autem eſt inuoluntarium per violentiam: & ideo rapina eſt grauius peccatum quam furtum. Eſt & alia ratio: quia per rapinam non ſolum infertur alicui damnum in rebus, ſed etiam vergit in quandam ignominiam, & iniuriam perſonæ, & hoc præponderat fraudi vel dolo, quę pertinent ad furtum. Ad ſecundum, an ſufficiat ſimplum reſtituere, quando quis rapina abſtulit. Reſpondet, quòd ibi duo ſunt conſideranda: vnū eſt inæqualitas, aliud eſt culpa iniuſtitiæ. Quantum ad primum, ſufficit, quòd tantum reſtituat, quantum habet de alieno. Sed quantum ad ſecundum & culpam, adhibetur remedium per pœnam, cuius inflictio pertinet ad iudicem, & ideo anteaquam ſit condemnatus per iudicem non tenetur reſtituere plus quam accepit, ſed poſtquā condemnatus eſt, tenetur pœnā ſoluere. Plura ſe offerebant circa hanc quæſtionem diſputāda, cōſule Doctores Scholaſticos locis citatis.

Pro

Prò defenſione Chryſoſtomi aſſerimus, eius mentem interpretandam iuxta doctrinam S. Thomæ, ſcilicet, grauitatem culpæ & reſtitutionis obligationem ſumendam eſſe, non ex natura rei ſublatæ ſolum, ſed etiam ex modo arripiendi, nam ſi rem ſublatam expectemus, reſtitutionis iuſtitia nihil vltra à raptore repoſcit, ſi quod rapuit, & quantum rapuit reſtituat. Si verò contumeliam & iniuriam conſideremus, quam intulit ei à quo rapuit, non ſatis eſt tantundem reſtituere, ſed vbi condemnatus fuerit, tantundem debet reddere, quãtum iudex pronunciauerit reddendum, ſiue illud decuplum, ſiue plus quam decuplum ſit. Et hunc ſenſum verba Chryſoſtomi vidétur præſeferre.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An liceat vxorem adulteram repudiare, & aliam ducere.

CHryſoſtomus Homil. 17. in illud Matth. 19. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Occurrens his qui hanc legem oneroſam eſſe quæruntur, inquit: hanc legem leuem fecit, ac facilem, ſiquidem reliquit viro vnum expulſionis modum, dicendo, excepta cauſa fornicationis, alioquin in eandem rurſus turpitudinem cuncta remearent, ſic enim iuberet cum pluribus mixtam retineri tamẽ à viro coniugem. Rurſus in adulterii licentiam negotium omne conuerteret. Rurſus Homil. de repudio in 1. Corinth. 7. ita repudium damnat, vt cauſam adulterii excipiat, inquiens, Nam quando uir dimiſerit uxorem abſque cauſa ſtupri, quando alter eiectam, uiuente uiro, duxerit, cum eiecta illa punietur.

Ambroſius in caput ſeptimum primæ ad Corinthios, enarrans illud: Præcipio, non ego, ſed Dominus, uirum uxorem non dimittere, &c. ait, Subauditur autem excepta fornicationis cauſa, & ideo non ſubiecit, dicens, Sicut de muliere, quòd ſi diſceſſerit maneret ſic, quia uiro licet ducere uxorem, ſi dimiſerit uxorem peccantem, quia non ita lege conſtringitur ſicut mulier, caput enim mulieris uir eſt. Et paulò ſuperius, de muliere loquens, ait, Quòd ſi ſe continere non poteſt, quia pugnare non uult contra carnem, uiro reconcilietur, non enim permittitur mulieri ut nubat, ſi uirum ſuum cauſa fornicationis dimiſerit, aut apoſtaſiæ, aut ſi illicitè impellente laſciuia uſum quærit uxoris, quia inferior non omnino hac lege utitur qua potior: ſi tamẽ apoſtatat uir, aut uſum quærit uxoris inuertere, nec alii poteſt nubere mulier, nec reuerti ad illum.

Auguſtinus in lib. de fide, & operibus, cap. 19. teſtatur, non eſſe ex Diuinis ſcripturis manifeſtum: an ille qui poſt dimiſſam uxorem adulteram, duxerit alterã, ſit adulter: ſic enim habet, Quiſquis uxorem in adulterio deprehenſam, dimiſerit, & aliam duxerit, non uidetur æquandus eis, qui excepta cauſa adulterii dimittunt, & ducunt: & ipſis Diuinis ſententiis ita eſt obſcurum, utrum & iſte, cui quidem ſine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, ſi alteram duxerit, ut quantum exiſtimo, uenialiter quiſque fallatur.

Theophilactus in 16. Lucæ cap. inducit Chriſtum ſic loquentem, Ecce enim de ſolutione matrimonii lex præcipit propter cędem Iudęorum: ego ad perfectiora exercens auditores, repudium abſque rationabili cauſa prohibeo. Et in Matth. c. 5. non ſoluit Chriſtus Moſaica, ſed corrigit, exterrens uirum ut ne abſque cauſa odio habeat uxorem: nam ſi iuſta de cauſa dimiſerit eam, nempe fornicantem, nulli condemnationi eſt obnoxius: quòd ſi abſque fornicationis cauſa, condemnatus eſt, cogit enim eam mœchari.

Hylarius, Canone 4. in Matth. explicans illud, Qui dimiſerit uxorem ſuam, &c. ſic habet, Cum lex libertatem dandi repudii, ex libelli authoritate, tribuiſſet, nunc marito fides Euangelica nõ ſolum uoluntatẽ pacis indixit, uerumetiã reatũ coactę in adulterium uxoris impoſuit, ſi alii ex diſceſſionis neceſſitate nubenda ſit, nullam aliam cauſam deſiſtendi à coniugio præſcribens, quam quæ uirũ proſtitutæ uxoris ſocietate pollueret. Hęc adducunt hęretici, & pręcipue Philippus Melãchthon, ſimul cum Tertulliano, lib. 4. aduerſus Marcionem, & authorem operis imperfecti. Homil. 32. in Mathæum, Euthimium in Matth. cap. 5. Cromancium in commentariis ſuper Matth. cap. 5. decretum Zacharię Papę, quod refert Gratianus, Cauſa 32. quæſt. 7. & concilia Maguntiacum, & Triburiẽſe. Inter Modernos Caietanus in Matth. 19. uidetur dicere, quod liceat uxorem adulteram repudiare, & aliam ducere, ſic enim habet, Intelligo ex hac Domini Ieſu Chriſti lege, licitum eſſe Chriſtiano dimittere uxorem ob fornicationem carnalem ipſius uxoris, & poſſe ducere aliam uxorem, ſalua ſemper Eccleſię diffinitione, quę hactenus non apparet: nam decretales Pontificię de hac materia non ſunt diffinitiuę fidei, ſed iudiciales facti. Et infra, nec ex his intelligas, uxorem quoque poſſe dimittere uirum fornicantem: quia Ieſus, qui eſt uerus Deus de hoc non conceſſit; Nec eſt par ratio, ut patet, nec etiam in ueteri lege uxor poterat repudiare uirum. Nec ego ſum primus qui intelligo Euangelii textum, quia ante annos mille B. Ambroſius ſic intelligens, idem docuit 1. Corinth. 7.

Multa ſe offerunt circa hanc materiam de diuortio, diſcernenda: perſtringam aliqua quæ noſſe non pigebit. Et primo dubitatur, an ſit licitũ viro propter fornicationem vxorem dimittere? Diſputant Doctores Scholaſtici de hac materia, 4. ſentent. diſt. 36. & ibi S. Thom. ad dubium hoc, præiacto ſcilicet, diuortium dici à diuertendo, quia qui matrimonium diſtrahunt, in diuerſas partes eunt, quia thoro & domo ſe ſeparant: vnica aſſertione, reſpondetur, licitum eſt viro vxorem ſuam fornicationis cauſa dimittere. Hæc patet ex ſententia Domini, Si quis dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, &c. Et probatur ratione iure naturali fundata. Primo, quia ius naturæ hoc docet, vt vbi duo ſunt mutua fide inter ſe ligati, fides ei frangatur, qui fidem fregit, cap. peruenit, extra, de iureiuran. ſi ergo adultera fidem traditam frangit marito, digna redditur cui debitum non ſoluatur, ſed thoro pellatur, ac domo. Secundo, quia fornicatio uxoris aduerſatur debitæ educationi prolis, quæ eſt finis matrimonii, quia partum reddit incertum, cuius pater ignoratur. Tertio, quia repugnat alteri fini matrimoni, qui eſt pacificus conuictus coniugatorum, ad quẽ mutuus amor neceſſarius eſt: atque hoc ita natura comparatum eſt, ut uir uxorem, quam elegit ad procreandas proles, ſi uicio alterius pollutam cognouerit, ferre eam nequeat, ſed deſpectam habeat, & odio proſequatur, & hac de cauſa Dominus Chriſtus, cæteris excluſis diuortium permiſit. Sola enim fornicatio eſt, ut ait Hieronymus, quæ uxoris uincit affectum. Can. dixit Dominus, 32. quæſt. 1 & Auguſtinus ſuper Deuteron. inquit, Quòd cum multæ eſſent in lege cauſæ dimittendi uxores, Chriſtus ſolam fornicationem excepit, cæteras moleſtias iubet pro fide & caſtitate ſuſtinere. Ex quibus cõſtat, diuortium non eſſe ſolum decretum humanum, ſed ex Diuino iure & naturali ortum.

Sunt autem ſeptem caſus, qui ab hac concluſione excipiuntur. Quia uel uxor immunis eſt, uel uterque

Dubium. An liceat viro ꝓpter fornicationẽ vxorẽ dimittere.

Matt. 19.

Hierony.
Auguſt.

Septẽ caſus exce-

culpam

pti à concluſione.

Primus.

culpam æqualem habet. Primus, ſi vir quoque ſe deturpauerit. Secundus, ſi ipſe vxorem proſtituerit, & in his ſunt paris conditionis. Tertius, ſi vxor virum ſuum defunctum ex coniecturis exiſtimauerit, propter longam eius abſentiam, & alteri nupſerit. Quartus, ſi fraude latenti ab eo fuerit cognita, qui ſub ſpecie mariti ſe in eius lectum inſinuauit. Quintus, ſi vi fuerit oppreſſa. Ii enim euentus culpam auferunt, vel ſaltem minuunt. Sextus, ſi poſt commiſſum adulteriũ eam vir ſuo thoro ſuſceptam reconciliauerit, quia tũc ei culpam cõdonauit. Septimus, ſi in infidelitate vxor, cui maritus dederat libellum repudii, alteri nupſerit, tunc enim ſi ambo fidem ſuſceperint, tenetur vir eam in matrimonium reaſſumere. Hi ſeptem caſus è iure naturali & diuino habent ortum. Primus, fundatur in illa regula naturalis iuris, l. viro, ff. ſolut. matrim. paria delicta mutua compenſatione diſſoluuntur. Vnde Auguſtinus, libro de ſermone Domini in monte, Nihil iniquius eſt, quam cauſa fornicationis dimittere vxorem, ſi ipſe conuincitur fornicari, 32. quęſt. 2. Canone, Nihil. Et Paulus, Rom. 2. In quo alium iudicas, teipſum condemnas. Et Ioan. 8. Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in eam lapidem mittat.

Secundus.

Secundus caſus etiam habet fundamentum in iure naturali, nam ſi ipſe per lenocinium vxoré expoſuit, in ipſum culpa refunditur. Caſus eſt, cap. diſcretioné, de eo qui cognouit conſanguineam vxoris, vbi maritus propter lenocinium, prohibetur vxorem accuſare, l. cum mulier, ff. ſoluto matrim. & merito propter lenocinium mariti, lege damnantur vt ab vxoribus publicè flagellis, & fidiculis vapulent.

Tertius.

Tertius caſus, ſcilicet, quando uxor bona fide arbitrata maritum defunctum, alteri nupſit, eſt deciſio Canonis, Cum per bellicam, 34. quæſt. 2.

Quartus.

Quartus caſus, ſcilicet, ſi ignorãter paſſa fuerit adulterium, excuſetur ex ſententia Auguſtini, libro de fide & operibus, Can. Si virgo. Et Concilij Triburienſis, Can. In lectum, 34. quæſt. 3. Et ratio naturalis eſt, quia ignorantia inuincibilis excuſat à culpa, vt patet ex exemplo Iacob cum Lia.

Quintus.

Quintus caſus, eadem ratione excuſatur propter illatã uiolentiam. Auguſtinus lib. 2. de Ciuitate Dei, & refertur Can. Ita ne, & Can. Propoſito, 32. q. 5. intelligitur autem, quando uiolentia eſt talis, quòd mulier non contrahat culpam, quia ſi per metum ipſa cõſentiret, non excuſaretur, nec à culpa, nec à diuortio, ut ait Hieronymus ad Damaſum, Can. Omnes cauſationes, 32. quæſt. 7.

Sextus.

Sextus caſus, ſcilicet, quòd ſemel reconciliatam nõ poteſt uir, niſi iterum relabatur, abiicere, colligitur ex utroque, Can. Si quis, & Quod autem, 32. q. 1. Ad reconciliationem uere requiritur, quòd eam cognouerit poſtquam habuit ſcientiam adulterii uxoris: at uero poſt celebratum diuortium, ſi eam cognouerit, reconciliare illam cenſetur, atque adeò deinceps tenetur in matrimonio permanere. Et aduertẽdum, quòd etſi in his ſex caſibus uir nequeat uxorem ab alio cognitam dimittere, nihilominus bigamiæ irregularitatem incurrit, ſi eam cognouerit, nã bigamia citra propriam culpam incurritur, ut Can. Si cuius, & Si laici, diſtin. 34. decernunt.

Septimus.

Septimus caſus, habetur c. gaudemus, de diuort.

An vir teneatur vxorem fornicantẽ dimittere.

Prima cõcluſio.

Dubium ſecundum eſt, An uir teneatur ex pręcepto uxorem fornicanté dimittere. Qua de re ſunt uariæ ſententię Doctorum Scholaſticorũ, ſed illis omiſſis, reſpondemus duabus aſſertionibus; Prima, ſi ad cor rediens, pęnitentia adducta, emendetur, poteſt illam retinere: imo ſæpe id conſultum eſt. Ratio aſſertionis eſt: quia cum pœna illa diuortii ſit poſita ob culpam fornicationis, poſtquam culpa deleta eſt per emendationem, poteſt vir iuri ſuo renunciare, & vxori pœnam illam condonare. Ita Auguſtinus ad Pollentium, lib. 3. Can Quod autem, 32. q. 1. ait, non eſſe durum reputandum, vt coniunx adultera per pœnitentiam ſanata, viro reconcilietur; quod autem hoc ſæpe ſit conſultum, inde patet, quòd mulier emendata, cùm ſe viderit deſtitutam præſidio mariti, periculum ſubibit, ne per inopiam oppreſſa, turpem procuret quæſtum: iuxta quod à viris prudentibus conſilium ſolet adhiberi vxori viri adulteri, ne thorum diuidat, illa enim abſtinentia adeo non cedit in remedium viro, vt ſæpius conſueuerit eſſe maius præcipitium, quia recrudeſcere ſolent viri, & peiores fieri.

Secunda concluſio.

Secunda aſſertio, & maxime probabilis eſt. Viri non tenentur vxores quantumcumque pertinaces, & abſque ſpe correctionis obſtinatas, ſimpliciter & abſolute loquẽdo, relinquere. Patet primo, quia Chriſti verba, ſi perpendantur, non iubent, ſed permittunt. Secundo, quia vir, ob crimen vxoris, nullam culpam contrahit, deſerere autem vxorem, pœna etiam eſt viro. Et cum poſſit iuri ſuo petendi diuortium renunciare, non ergo tenetur hoc genus ſupplicii extra culpam ſuam ſubire. Quòd ſi quis inferat: crimen vxoris, videtur redundare in virum, quia ſi eam nõ relinquat, quaſi conſentit in crimen, & dat occaſioné ſcandali, ac ſi patronus, & particeps eius fiat. Dicimus, quòd ſi de facto ita eſt, tenetur ab illa diſcedere, quia ne det ſcandalum, tenetur aliquid de ſuo iure perdere: ſi tamen hanc maculam poteſt diluere, tunc non tenetur ab ea ſeparari, quia ſcandalum tunc non eſſet datum, ſed acceptum: ſi enim illecebris carnis vritur adeò, quòd nequit ab vxore niſi cum magno periculo abſtinere, re vera tunc non tenetur tali periculo ſe obijcere, ut uxorem relinquat. Similiter ſi eſt vir infirmus, aut pauper, qui viuit labore manuum ſuarum, & ideo vxore valde indiget, quæ ei in re familiari ſeruiat, tunc non tenetur ſibi nocere, illam abiiciendo, vt experientia in regno Galaciæ docet. In ſimilibus ergo caſibus ſatis eſt, quòd vir vxorem acriter reprehẽdat, & quam poterit caute cuſtodiat, vt Vicinia intelligat neceſſitate compulſum cum illa manere. At dicet quis, forte per diuortium uxor emẽdabitur, aliàs non. Dico, quòd excludere uxorem eſt maius periculum, quia regulariter, & in plurimum, poſtquam ſunt repulſæ, peiores fiunt. Secundò, quando illud eſſet neceſſarium, non tenetur vir cum tanto detrimẽto uxori mederi: ſi autem non pateretur tantum detrimentum, conſilium eſſet, vt faceret.

An maritus ꝓpria authoritate poſſit adulterã dimittere.

Sed an maritus propria authoritate, non expectato iudicio eccleſiæ, poſsit adulteram dimittere? Suppoſita diſtinctione, reſpondetur tribus aſſertionibus. Quia dimiſsio poteſt intelligi, aut quantum ad thorum, aut quantum ad cohabitationem. De thoro ſit prima concluſio. Poteſt uir priuata authoritate vxorem à ſe in adulterio deprehenſam, dimittere, hoc eſt, ab eius amplexu abſtinere, & debitum illi etiam petenti denegare. Probatur: quia iam certus eſt, illam fidem ſibi fregiſſe, atque adeo diuina lege ſolutum eſſe ab obligatione reddendi. Tum etiam, quia ſi poſt notum adulterium eam cognouerit, irregularitatem bigamię incurrit, & ſe iure petendi diuortium priuat, quare non tenetur hæc ſubire incommoda. Quòd ſi quis quærat, quęnam cognitio criminis exigatur, ut vir poſſit uxori debitum denegare. Dico, illam ſatis eſſe, quæ in foro eccleſiæ ad faciendum diuortium ſufficeret. Vt ſi eam in cubili cum adultero reperiret, aut ſe amplexantes. Alia minora indicia non ſufficerent, niſi ſuſpicio vehementiſsima fuerit, quæ pro legitimo teſtimonio, & præſumptione valeat. Quòd ſi quæras, an poſſit ab illa debitum petere, non tamẽ reddere? Dico, nequaquam id licere, ſed eligere debet, aut nec petere, nec reddere, aut ſi petierit, tenetur reddere:

dere: quia contractus non debet claudicare. Secunda aſſertio, nemini licet adulteram quantum ad cohabitationem ſine iudicio eccleſiæ domo pellere, ſaltem ſi matrimonium fuerit in facie eccleſiæ celebratũ. Probatur: quia publicum ſupplicium nemo, niſi iudex publicus, inferre valet: idque teſtibus, aut alia legitima via comprobatum iuridice. Traducere autẽ vxorem, domo pellendo quam ſibi publice copulauit, eſt ſupplicium publicum: nemo ergo id priuata authoritate inferre valet, idem enim tunc eſſet iudex & actor, quod iura abhorrent. Hæc aſſertio eſt diffinita decreto Alexandri III. cap. 3. de diuortiis. Quòd ſi quis priuata authoritate vxorem dimittat, & ipſa reſtitutionem petat, compellendus eſt illam in domum recipere, niſi incontinenti teſtimonia ipſe legitima fornicationis perhibeat, iuxta cap. literas, de reſtitutione ſpoliat. Tertia aſſertio, colligitur ex his: diuortium priuata authoritate fieri non poteſt, ſed ſola publica eccleſiæ, quia diuortium non dicit ſolum abſtinentiam illã occultam, & priuatam ab vſu coniugali, ſed diuerſionem hanc, vt nomen ſonat, vt facultas innocenti fiat, non cohabitandi cum vxore, nec in re familiari communicandi.

Sed an in cauſa diuortij vir & vxor pari iure gaudeant.

RESpondetur duabus aſſertionibus; Prima, in cauſa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur: par enim facultas conceditur vtrique. Determinatio eſt eccleſiæ pluribus capitibus, & ex Concilio Mileuitano, Can. Complacuit: & ex Paulo idem colligitur. 1. Corinth. 7. Vir nõ habet poteſtatem ſui corporis, ſed vxor, &c. Vbi diffinit, virum & vxorem pari iure teneri: & confirmat, dicens, His qui in matrimonio coniuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, &c. Et Dominus Matth. 19. explicat, quòd quãuis repudium in lege aliis de cauſis, impune permittebatur, in eccleſia tamen non eſſe permittendum, niſi ſolius fornicationis cauſa: & quia æqualis obligatio ſeruandæ fidei exiſtit in vtroque, propter quam vir diuortium facit, Dominus tanquam notiſsimum inde reliquit, vxori quoque idem ius patrocinari. Secũda aſſertio, Non eſt par cauſa in vtroque abſcedendi, vnde conſuetum eſt dici, ad paria ſe habere, ſed non pariter. Nam licet cauſa in viro maior ſit diſcedendi, tamen quæ eſt in fœmina ad ipſum ſufficit. Solent enim duo homicidæ pari ſupplicio capitis plecti, quãuis ſcelus vnius atrocius fuerit quàm alterius; ex parte infirmitatis ſexus muliebris potius indulgendum eſſet fœminæ. Tum etiam, quia ratio in viro plus debet vigere quam in fœmina, & ideo grauius eſt crimẽ viri, quam fœminæ. Si tamen adulterium conſideretur ex parte finis principalis matrimonij, qui eſt debita educatio filiorum, grauius delinquit vxor propter incertitudinem prolis, cuius eſt cauſa: fractio tamen fidei in viro ſufficiens eſt, vt faciat vxori ius petendi diuortium. Ex his incidimus in quæſtionem præcipuam, quam propoſuimus, ſcilicet,

1. Cor. 7.

Matth. 19.

An celebrato diuortio, relinquatur viro ius ineundi aliud matrimonium.

QVam vnica concluſione negante abſoluimus, quæ eſt, Neutiquam viro, ſeu vxori, fas eſt poſt diuortium ad ſecundas nuptias tranſire. Hæc concluſio eſt de fide, & oppoſitum hæreticum, poſt diffinitionem Concilij Tridentini, & habetur cap. ex literis, de diuortiis: vt niſi reconciliari maluerint, in perpetua caſtitate deinceps vitam ducant. Suadere conabor hanc catholicam aſſertionem. Primo, ex uerbo Dei expreſſo. Secundo, ex communi conſenſu Doctorũ ſacrorum. Tertio, ex diffinitionibus Conciliorum. Quarto, rationibus Theologicis, & ſolutione eorum quæ adducta ſunt in contrarium. Primo, eſt manifeſtus locus Matth. 19. Si quis dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, &c. Circa quem locum Doctores ſacri diffiniunt, quòd licet apud Iudęos per repudium vere matrimonium diſſolueretur, ſecus eſt in lege Euangelica: nam Chriſtus ex veteri lege fecit gradum ad legem Euangelicam, intendens duos modos illius corrigere. Primus erat, quòd multis de cauſis vxor abijciebatur. Et ſecundus, quòd illa abiecta, vterque ad ſecunda matrimonia tranſibat. Et ideo cõtra primum ait Dominus, Dico autem vobis, quòd quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, mæchatur. Puta fidem infringit coniugalem: & ideo ſibi & vxori periculum offert męchandi. Et continuo contra ſecundum ſubdit. Et qui aliam duxerit, męchatur, nempe, quia dimiſſio illa non eſt matrimonij diſſolutio, & eadem ratione qui dimiſſam duxerit, męchatur, ueluti ipſa. Quocirca, illa enunciatio, vt hic ait Sanctus Thomas, copulatiua fuit, vt verbum, męchatur, bis referatur, & ad dimittere vxorẽ, & aliam ducere. Atque hoc luculentius explicatur Matth. 5. vbi diſtinctiſſimam copulatiuã ponit, Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam męchari. Et qui dimiſſam duxerit, adulterat. Secundus locus & planiſſimus eſt ille Pauli, iam citatus, His qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptã, aut viro ſuo reconciliari. Tertius locus eſt apud eundem Paulum, Quæ ſub viro mulier eſt, viuente viro, alligata eſt legi, ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri: vbi non ſolum Iudæis, ſed ipſis conuerſis, & vniuerſis Chriſtianis loquebatur, docens, viuente viro nullam cauſam interuenire poſſe ſoluendi uinculum matrimonij: ſed ſolam mortem id facere. Vnde colligit, Igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: nullam hic excipit fornicationis cauſam, ſed quamcunque viuente viro alteri nubentem, adulterij condemnat.

Matth. 19.

Matth. 5.

1. Cor. 7.

Rom. 7.

Secundo mediõ id confirmo ex communi conſenſu Doctorum ſacrorum, Origenes Homilia ſeptima ſuper Matth. eandem docet in viro & muliere eſſe rationem, vt alteruter poſſit alterum fornicationis cauſa dimittere. Cæterum, neuter poteſt altera inire connubia, & ſi alteruter id faciat, mæchatur. Et Chryſoſtomus Homil. 17. ſuper verba Chriſti, Matthæ. 5. Qui dimiſerit vxorem ſuam, facit eam mæchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat, ait, quòd tam ille dimittens, qui aliam ducit, quam ipſa dimiſſa, alteri nubens, adulterium committit. Et ne quis dicat, vt Caietanus, & Eraſmus, aliud concedi viro quam vxori, ſubdit Chryſoſtomus, quòd de muliere eò nihil Chriſtus locutus eſt, quòd cum muliebris ſexus infirmior ſit, dum deterret virum, vitium quoque vxoris emendat. Et Hieronymus Matth. 19. & refertur 32. quæſ. 1. Can. Dixit Dominus, vbicunque eſt fornicatio, libere vxor dimittitur: & quia poterat accidere, vt quis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptialem veteri copulæ crimen impingeret, ſic priorem dimittere iubetur vxorem, vt prima viuente, ſecundam non habeat. Et ſuper eundem locum epiſtolæ ad Corint. ad Amandum, eadem Cauſa, quæſtio. 7. Omnes, inquit, cauſationes Apoſtolus amputans, apertiſsime diffiniuit, viuẽte viro, ſiue adulter ſit, ſiue ſodomita, adulteram eſſe mulierem, ſi alteri nupſerit, nam quomodocũque derelictus, tamen maritus eius

Origenes.

Chryſoſt.

Hierony.

ſemper

Ambroſ. ſemper reputandus. Amboſius ſupra locum citatum Roman. 7. Quòd mulier, viuente viro, alligata eſt legi eius, ait, Hæc idcirco proſequitur, vt doceat, quòd mulier etiam ſi à viro fuerit eiecta, nubendi licentiam

Auguſt. non habet. Idem omnino de viro ſentit Auguſtinus, quem non opus eſt referre, cum tres integros libros ſuper hoc argumentum ad Polentium ſcripſerit. Licitè, inquit, dimittitur vxor, cauſa fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter quod fit reus adulterij quicunque dimiſſam duxerit, & ſubdit commodiſsimum exemplum. Quòd ſicut Chriſtianus dum excommunicatur, manet in ſacramento regenerationis, ita coniux propter crimen ab altero ſeparata, non caret Sacramento coniugii. Et lib. 2. cap. 9. ambos coniuges in hac cauſa exæquans, concludit dicens, Vnde neceſſe eſt ex duobus coniugiis quatuor adulteros fieri, ſi & ille alteram duxit, & illa alteri nupſit. Et in libro de bono coniugali, inquit, Interueniente diuor-

Gregor. tio, non aboletur confederatio nuptialis. Idem Gre-

Beda. gorius Magnus Can. Hi vero, 32. q. 7. & Beda ſuper

Theophil. verbum Pauli, 1. Corint. 7. & Theophilactus ſuper Matth. cap. 19.

Concilia. Tertio modo confirmatur ex decretis Côciliorum & ſanctorum Pontificum. Mileuitanum Concilium ſic habet, Placuit vt ſecundum Euangelicam & Apoſtolicam diſciplinam, neque dimiſſus ab uxore, neque dimiſſa à marito, alteri côiungantur, &c. 32. quæſt. 7. Can. Placuit. Idemque in Concilio Elibertino, Can. Fidelis, & Innocentius III. Can. Quanto, de diuortiis. Sacramentum, inquit, fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ipſum in coniugibus perdurat. Et Concilium Florentinum, in Armeniorum inſtitutione, ſic habet, Quamuis ex cauſa fornicationis liceat thori ſeparationem facere, non inde aliud matrimonium contrahere fas eſt, cum matrimonii vinculum legitime contractum, legitimum ſit. His demum accedat Concilium Tridentinum, ſeſſ. 8. ſub Pio IIII. Can. 7. vel aliàs ſeſsio. 24. Si quis dixerit, eccleſiam errare, cum docuit & docet (iuxta Euâgelicam & Apoſtolicam doctrinam) propter adulterium alterius coniugum, matrimonii uinculum non poſſe diſſolui: & vtrumque, vel etiam innocentem, qui cauſam adulterio non dedit, non poſſe, altero coniuge uiuente, aliud matrimonium contrahere, mæcharique eum, qui dimiſſa altera, aliam duxerit, & eâ, quæ dimiſſo adultero, alii nupſerit, anathema ſit.

Quarto medio idem probamus rationibus Theo-

1. Ratio. logicis. Primo quæro, ſi cauſa fornicationis dirimitur matrimonium, quando dirimitur, aut enim cum primus coniunx adulteratur, & hoc non, quia liberum eſt innocenti adulterantem ſibi reconciliare, vel quâdo eccleſia facit diuortium, & neque hoc aſſerere licet, quia eccleſia tantum pronunciat ſententiam illius ſeparationis quæ per fornicationem occultam accidérat. Reſtat ergo, quòd non dirimitur quoadusque trâſeat ad ſecundas nuptias, quod tamen abſurdum eſt affirmare: nunquam enim matrimonium legitimum auditum eſt diſſolui, niſi fauore religionis Chriſtianæ: vt quando infidelis conuertitur ad fidem, ex traditione Pauli: vel in fauorem religionis, ut quando matrimonium nondum eſt conſummatum, ſed ſolû ratum, licet poſt profeſſionem alterius coniugis ad ſe-

2. Ratio. cundas nuptias tranſire. Secunda ratio, & eſt D. Hieronymi, loco citato. Si matrimonium per diuortium dirimeretur, tunc id quod flagitioſis decretum eſt in ſupplicium, ſæpiſſime eis cęderet in commodum: nâ cum primum inter ſe diſſiderent, & mulier inciperet eſſe inuiſa uiro, aut maritus uxori, aut ſi maritus aliâ deamaret, aut uxor alium, facile quilibet illorû adulterium committeret, vt ad optatas nuptias conuolaret: imò uir facile occaſionem offerret uxori adulterandi, & uxor uiro, & falſos teſtes alteruter diſquireret, ut ad noua connubia tranſiret: qua vtique ratione diuortium, quod inter Chriſtianos odioſiſſimum eſſe debet, & velut infamia fugiendum, fieret ſæpe optatiſsimum. Vltima, quia nunquam in eccleſia aliqua 3. Ratio.
natio, uel prouincia inuenta eſt, ubi diuortium tale auditum ſit, quo fuerit matrimonium diſciſſum, & tamen fuit maxima occaſio faciendi, & nunquam eſt factum, non ergo licuit vnquam facere.

Pro defenſione Chryſoſtomi, Ambroſii, Auguſtini, & cæterorum Patrum adduximus loca euidentia ipſorum, quibus affirmant: oportere viro caſto adulteram uxorem eiicere, & ea ſuperſtite, nemini vnquam licere ad ſecundas nuptias tranſire. Pro Ambroſio, excuſat eum Magiſter. 4. ſenten. diſtinctio. 35. affirmans Ambroſii commentaria eo loco à falſariis corrupta. Caietani aſſertionem quidam ſunt qui excuſent, ex eo, quòd non firmè id tenuerit, ſed opinionem probabilem Doctorum diſputationibus excutiendam, & authoritate eccleſiæ iudicandam reliquerit. Pariſiis tamen, primum contra Eraſ. ac ſubinde contra Caietanum, hic error condemnatus eſt.

DECIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An vocatio & prædeſtinatio ſit ex meritis vocatorum & prædeſtinatorum.

CHryſoſtomus Homil. 56. in illa verba Matth. 20. *Exiit primo mane, côducere operarios in vineam ſuam*. quærens, cur non ſtatim ab initio omnes operarios in uineam conduxerit, videtur gratiam vocationis diuinæ tribuere voluntati, & fidei vocatorum, his verbis, Omnes qui dem ille ab initio conduxiſſe voluiſſet, ſed à voluntate vocatorum hæc differentia reſultauit: idcirco alij mane, alii tertia, alii ſexta, alii nona, alii undecima uocantur: quia tunc obtemperaturi erant; quòd Paulus aperte ſignificauit dicens, Quando autem uiſum eſt Deo, qui me ſegregauit ex utero matris meæ. Quâdo autem ei viſum eſt? certe quando ob temperaturus erat. Idem habet Homil. in epiſtolam ad Rom. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, ſic enim habetur. Qua igitur de cauſa Iacob quidem amori, Eſau autê odio habiturus erat? qua de cauſa hic ſeruiebat, ille autem imperabat? quoniam quidem hic malus erat, ille autem bonus erat, & infra, comparans diuinam electionem electioni artificum, qui res eligunt quas norunt ſuo uſui aptiores, ait, Multi Matthæo meliores eſſe videbantur ab apparenti operum argumento: verum qui arcana nouit, margaritam in cęno iacentem nouit, omiſſiſque aliis admiratus huius pulchritudinem, illum elegit. Et equorum domitores hoc idem ſæpe in equis factitant, & qui iudices ſunt precioſorum lapidum, & cæteri opifices: multo ergo magis benignus Deus, qui ſolus omnia aperte nouit. Propterea ſane publicanum elegit, & latronê, & meretricem: ſacerdotes autem, & ſenes, & magiſtratus, reprobauit & eiecit.

Matth. 20

Galat. 1.

Rom. 9.

Et Homil. in epiſtolam ad Epheſios 1. de electione, ait, Si homines quando eligunt, optima ſibi eligunt, multo magis Deus. Et Homil. ad Epheſ. 2. Elegit omnino iuxta delectum liberumque propoſitum prædeſtinatos: hoc eſt, prædeſtinauit quos ipſe ſibi delegerat, iuxta quod nos vidit, antequam in ſortem aſciſceremur. Et Hom. 31. in Matth. cauſam vocationis Matthæi, & Pauli, & aliorum Apoſtolorum aſcribês obedientiæ, quam Deus in illis futuram præuiderat, eos

vocauit. Et idem aſſerit de Petro & Ioanne, & aliis
diſcipulis. Et Homil. in Pſal. 115. de vocatione Cen-
turionis loquens, id ipſum confirmat.
Origenes lib. in epiſtolam ad Rom. 7. exponens il-
lud: An non habet poteſtatem figulus luti? ait, Illud
quod paulo antea de Iacob & Eſau propoſuit, aper-
tius explanatur: vt enim Iacob eſſet uas ad honorem
ſanctificatum, & ad omne opus bonum paratum, ani
mam eius emendauerat, ſemetipſum fecit vas ad ho-
norem. Eſau vero cuius animam non ita puram, ne-
que ita ſimplicem uidit, ex eadem maſſa fecit vas ad
contumeliam, de quo ſcriptura teſtimonium perhi-
Gen. 25. bet. Erat autem, inquit, Iacob homo ſimplex, & ideo
Malac. 1. dicitur de eis, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.
Et idem aſſerit de Paulo: & concludit, Hæc ergo &
his ſimilia, & alia multa in eo de uentre matris præ-
uidens Ieſus, pro his ſegregauit eum in Euangelium.
Hieronymus, quæſtione ad Hedibiam, 10. expo-
nens illud, Nunquid iniquitas apud Deum? vaſa, in-
quit, miſericordiæ non ſolum populus gentium eſt,
ſed etiam hi qui ex Iudæis credere uoluerunt; ex quo
oſtenditur, non gentes eligi, ſed hominum uolunta-
tes. Et libro primo in epiſtolam ad Galatas, ſuper il-
lud, Cum autem placuit ei, qui me ſegregauit, &c.
Et in commentario Malachiæ, cap. 1. exponens illud,
Ambroſ. Iacob dilexi. Idem aſſerit Ambroſius in commenta-
rijs epiſtolæ ad Romanos, explicans illud Eſaiæ, Qui
ſecúdum propoſitum vocati ſunt ſancti. Illi, inquit,
ſecundum propoſitum uocantur, quos credentes præ
ſciuit futuros ſibi deuotos, ipſos elegit ad æterna præ
mia. Et declarans illud, Miſerebor cui miſerebor: ait,
Eius miſerebor cui præſcius eram, quòd miſericor-
diam daturus eſſem, ſciens cóuerſurum illum, & per-
manſurum apud me.
Auguſt. Auguſtinus in libro Propoſitionum, ſuper illud, Ia
cob dilexi, affirmat, Deum elegiſſe Iacob ex fide, quã
in eo præuidit. Et concludit, Idem Deus qui operatur
omnia in omnibus: nuſquam auté dictum eſt, Deus
credit omnia in omnibus. Et lib. 83. Quæſtionum,
quæſt. 68. inquit, Cui vult miſeretur Deus, & quem
vult indurat: ſed hæc uoluntas Dei iniuſta eſſe non
poteſt, uenit enim de occultiſſimis meritis. Et conclu
dit, Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quam
uis non ſint iuſtificati, digni efficiantur iuſtificatio-
ne. Et idem pręcedit in alijs peccatoribus, quo digni
ſunt excluſione. Et lib. 6. quæſtionum contra Paga-
nos, q. 2. refert cauſam diuinę uocationis in fidem uo
catorum à Deo præuiſam; & breuitatis cauſa, hoc
Theodoretus. idem affirmant Theodoretus in commentarijs epiſto
læ ad Rom. ſuper, Iacob dilexi. Sedulius in Collecta-
neis epiſtolæ ad Rom. in illud. Hi qui ſecundum pro
Theophilactus. poſitum uocati ſunt ſancti. Theophilactus in Com-
mentarijs epiſtolæ ad Rom. explanãs illud, Quos pręſ
ciuit & prædeſtinauit, &c.
Diſputant Doctores Scholaſtici de hac q. 1. ſenten.
diſt. 41. & S. Thom. 1. par. q. 23. art. 5. ubi ait, quòd ex
parte actus uolentis, ſtultum eſt quęrere cauſam uo-
luntatis diuinæ: ſed ſolum uertitur ſub quæſtione,
utrum ex parte effectus, prædeſtinatio habeat aliquã
cauſam. Et excluſis uarijs opinionibus, dicendum
eſt, inquit, quòd effectum prædeſtinationis conſide-
rare poſſumus dupliciter: Vno modo in particulari,
& ſic nihil prohibet aliquem effectum prędeſtinatio-
nis, uel uocationis, eſſe cauſam, & rationem alterius,
poſteriorem prioris, ſecundum rationem cauſæ fina-
lis, priorem poſterioris, ſecúdum rationem cauſę me
ritoriæ: ſicut ſi dicamus, quòd Deus præordinauit ſe
daturum alicui gloriam ex meritis, & gratiam, ut me-
reretur gloriam, conſecutio gloriæ habet rationem
cauſę finalis, gratia, & opera meritoria, habent ratio-
nem cauſæ meritoriæ, quia reducuntur ad diſpoſitio-
nem cauſæ materialis: & ſic ſecundum diuerſas ra-
tiones, gloria, & merita, ſunt ſibi inuicem cauſæ. Alio
modo poteſt conſiderari prædeſtinationis effectus in
communi: & ſic, inquit, impoſſibile eſt, quòd totius
prædeſtinationis effectus in communi habeat aliquã
cauſam ex parte noſtra: quia ut ſic, includit præpara-
tionem ad gratiam, quę non ex nobis, ſed ex Dei mu-
nere procedit, ſecundum illud, Conuerte nos Domi- Tren. vlt.
ne ad te, & conuertemur. Quęſtio hæc eſt grauiſſi-
ma, includens in ſe, an prędeſtinatio imponat neceſſi
tatem prędeſtinatis, & reprobatio reprobatis, & qua-
re potius Deus Iacob prędeſtinauit, quam Eſau, &
econtra. Et ex his quę adduximus ex S. Thom. elici-
tur de mente eius talis concluſio. Nulla eſt cauſa uo-
cationis, neque prędeſtinationis in uocato, uel pręde-
ſtinato, quia non eſt aſſignare cauſam illius uolitionis
diuinę. Volo uitam ęternam dare Iacob. Sed ſolum
uoluit, quia uoluit, non quia quòd futurus eſſet bo-
nus, pręſciuit. Et concludit, quòd nullo modo po-
teſt dari, uel imaginari, quòd totius effectus prędeſti
nationis ſit aliqua cauſa, ſed ſolum reſpectu effectus
particularis.
De hac quęſtione ſunt duę ſententię extremę: una,
quę docet pręſcientiam meritorum eſſe rationem &
cauſam prædeſtinationis. Alia eſt, merita prædeſtina-
tionis eſſe effectus, & ideo non poſſunt eſſe cauſa. Et
hęc eſt Magiſtri, diſtin. 41. primi, & Sanct. Thom. &
communis ſcholę Theologorum. Pro qua ſane facit
authoritas Pauli Rom. 9. quę ſola ſufficere deberet. Rom. 9.
Nam ex profeſſo ibi diſputat quęſtioné iſtam, & con-
cludit Deum aliquos eligere ad uitam æternã, & alios
reprobare ſine alia aliqua cauſa, præter ipſius meram
uoluntatem. Et excludens omnia quæ excogitari poſ-
ſunt, concludit, quia non ex operibus, ſed ex uocante
dictum eſt, quia maior ſeruiat minori. Et ad hoc indu
cit illud, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Rom. 11.
Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius. Non
autem eſſent Dei iudicia ualde incomprehenſibilia, ſi
prædeſtinaret Deus propter præſcientiam futurorũ.
Et ne quis diceret ex hoc Deum iniuſtum, uel perſo-
narum acceptorem, ſubdit, nunquid iniquitas apud
Deum? abſit. Moiſi enim dixit. Miſerebor cuius mi- Exod. 33.
ſereor, & miſericordiam præſtabo cui miſerebor. Igi-
tur non uolentis, neque currentis. Et inducit exem-
plum de figulo dicens, O homo tu quis es, qui reſpó-
deas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui ſe fingit,
quid me feciſti? &c. intendens prædeſtinationis, &
uocationis, nullam eſſe aſſignandam rationem aliam,
niſi quia Deus uoluit, & idem confirmat Apoſtolus
in omnibus ſuis epiſtolis Epheſ. 1. Elegit nos in ipſo Epheſ. 1.
ante mũdi conſtitutioné. Et ad Titum 3. Non ex ope Titum 3.
ribus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam
miſericordiam ſaluos nos fecit. Et miror, quòd ſic tã
cito transferimini ab eo, qui uos uocauit in gratiam
Chriſti, & uocauit nos per Euangelium, &c. Et certi Galat. 1.
facti eſtis, quòd uocaſſet nos Deus euangelizare, & 2. Thim. 1.
Petrus, Qui de tenebris uos uocauit, 1. Petr. 2. & c. 5. Acto. 16.
Deus autem omnis gratiæ qui uocauit nos, &c.
Rationibus ſuadeo ſententiam S. Thom. (quin po
tius D. Pauli) primo, quia tota ratio opinionis con-
trariæ eſt, ne Deus perſonarum uideatur acceptor pręn
deſtinando ex præuiſis meritis, rationabilius & ſua-
uius prædeſtinatio eſſet ordinata. Ago ergo ſic. Quia
etiam hoc dato, nihilominus aſſignanda eſſet aliqua
ultimata diuina uoluntas, ex qua dependeat omnis
creaturarum prædeſtinatio, & hoc ſtante, fruſtra ex
parte prædeſtinatorum quæritur cauſa, nam ſecundũ
imaginationem iſtorum, Deus prius cognouit quis eſ
ſet bonus futurus, & quis malus, & poſtea dixit, uolo
hunc prædeſtinare, quia futurus eſt bonus, & iſtum
quia futurus eſt malus, reprobare. Quęrimus ab iſtis,
quare

quare Deus hoc voluit. Reſpondent, quia præſciuit futuros bonos. Sed vlterius quærimus, quòd iſte ſit futurus bonus vnde prouenit? vtique quia ab æterno voluit, quòd eſſet fidelis, igitur ex iſta diuina volũtate vniuerſa prædeſtinatio hominum pendet. Secundo, quia omne agens per intellectum & voluntatẽ prius vult finem, quam quæ ſunt ad finem, vt inductiue patet: omnes autem actiones noſtræ meritoriæ ſunt ad vitam æternam, ergo Deus, qui hæc omnia ordinauit, prius vitam æternam nobis voluit, quam alia bona opera quæ ad illam ordinantur: ille autem actus diuinæ voluntatis à nullo dependet, igitur. Et confirmatur: quia prædeſtinationẽ dupliciter poſſumus cõſiderare: Vno modo, in communi, id eſt, non deſcendendo ad iſtum, vel illum. Alio modo in particulari, volo illum prædeſtinare: ſed ille actus diuinæ voluntatis eſt donum Dei gratuitum ſine vllo reſpectu ad aliquod aliud, ſi igitur in communi nõ habet cauſam, neque in particulari. Tertio, quia Deus aliquos gratis prædeſtinat, ergo & omnes: cum nulla ſit maior ratio de vno, quam de alio; antecedens patet, de pueris baptizatis, qui ante vſum rationis obeunt. Quarto, quia ſecundum omnes Catholicos merita omnia humana finaliter reducuntur in Dei voluntatem. & eſt communis conſenſus omnium Doctorum, & neceſſario fatendum. Non ergo affirmari poteſt, quòd ratio aliqua humana ſit cauſa prædeſtinationis, ſed ſola bonitas diuina. Et ita fatendum & tenendum eſt.

De effectibus verò prædeſtinationis aſſerimus, omnes quoſcũque aſſignaueris, eſſe ex dono Dei gratuito, & eius gratia: non enim Deus dat gratiam propter
Auguſt. merita, vt probat Auguſtinus lib. 1. de prędeſtinatione ſanctorum, c. 16. 17. & 18. & lib. 1. retractat. c. 23. Et quicunque effectus aſſignentur, licet aliqui includantur in gratia, vt ſunt merita, totus tamen effectus prædeſtinationis ſimpliciter & abſolute reſoluitur in meram Dei voluntatem, Sed eſto, ex parte prædeſtinati, quod prædeſtinationis non poſſit aſsignari ratio: nunquid ex parte Dei poterit aſsignari? an ſcilicet Paulum conuerterit propter aliquam cauſam exiſtentem in ipſo Deo? S. Thom. ad tertium, tenet, nullam fuiſſe rationem prędeſtinationis Pauli, niſi ſolam meram Dei voluntatem; Et ratio eſt: quia omnes creaturæ ęque ſe habent reſpectu Dei, cũ ergo ex parte creaturę non ſit ratio, neque eſt aſsignanda ex parte Dei.

De reprobatione eſt etiam dubium: An ſit cauſa aliqua? S. Thom. ar. 6. & ſuper c. 9. ad Rom. dicit, nullam dari cauſam reprobationis, inquit enim, quòd reprobatio includit culpam, & illius Deus non eſt cauſa, neque reducitur in voluntatẽ diuinam: & in hoc reprobatio differt à prędeſtinatione. Et licet hęc ſen-
Rom. 9. tentia videatur dura, probatur ex Paulo Rom. 9. Antea quam quidquam boni aut mali egiſſent, Iacob prędeſtinauit, & Eſau reprobauit. Et idẽ tenet B. Auguſt. locis citatis. Doctores ſententię contrarię aſſerunt, in reprobatione eſſe duo, vnum negatiuum, ſcilicet, non dare gloriam, & huius concedunt nõ dari rationem. Alterum eſt poſitiuum, ſcilicet, perpetuo puniri, & huius dicunt quòd debet dari cauſa. Sed ad hoc dicimus de adultis nihil concludere: quia omnis qui nõ habuerit gloriam perennem, habebit pęnam ęternam: & hanc legem Deus gratis fecit. Ex quo cõcludimus, totius reprobationis nullam eſſe cauſam ex parte reprobatorum.

Vt materiã prędeſtinationis, & reprobationis, pau-
1. Concluſio. cis perſtringamus, has aſsignamus Concluſiones. Prima, Non eſt hereticum dicere, dari aliquam cauſam prędeſtinationis & reprobationis, ex parte prędeſtinatorum, aut pręſcitorum. Probatur; quia Catholici & graues Doctores id aſſerunt: & licet Auguſtinus id retractauerit, ſed non tanquam hęreticum. Secundo, quia Eccleſia hucuſque id non diffiniuit, et ſi cognouiſſet eſſe hęreticum, Seſs. 6. de Iuſtificatione Tridentinum Concilium damnaſſet, quod tamen non fecit. Secunda Concluſio, Nihilominus non eſſet pium 2. Concluſio.
nec religioſe dictum, quòd detur cauſa prędeſtinationis & reprobationis. Ratio eſt: quia eſſe videtur contra Paulum, neque poteſt rationabiliter in cõtrarium ſenſum exponi. Tertia Concluſio, Probabilis eſt ſen- 3. Concluſio.
tentia quę aſſerit reprobationis poſitiuę poſſe aſsignari aliquam cauſam. Probatur: quia rationes opinionis contrarię ſunt probabiles. Tum etiam, quia Auguſtinus multis in locis id ſenſit, & non conſtat quòd retractauerit, ſed ſolum locum, in quo de prędeſtinatione affirmauerat. De reprobatione autem negatiua eadem eſt ratio & cauſa, quę eſt reprobationis abſolute & ſimpliciter ſumptę. Quarta Concluſio, Sententia 4. Concluſio.
Magiſtri, & S. Thom. quoad hoc, eſt cæteris probabilior. Probatur ex Paulo, qui æque de ambobus loquitur. Dionyſius Ciſtercienſ. diſtin. 41. primi, citat octauum, & nonum articulum Pariſienſem. Octauus, ſic habet, Aſſerere, quod propter futura bona Deus aliquẽ prędeſtinauit ab ęterno, error. Nonus, aſſerere ꝙ aliquis eſt prędeſtinatus à Deo ab ęterno, propter bonum vſum liberi arbitrii, quem pręſciuit Deus habiturum, error. Ex quibus conſtat, quòd opinio contraria non eſt probabilis, licet non ſit hęretica, & nullus eam deberet aſſerere in Scholis, neque alibi, cum opinio Magiſtri, & S. Thom. ſit iam ab omnibus recepta.

Pro tranquilitate autem mentis eorum qui vexari ſolent: An prædeſtinati vel præſciti ſint: Quæ in concionibus publicis, cum de hac materia diſputatio ſe offerret, omnibus mihi commiſsis ſemper propoſui, breuiſsime referam. Primum eſt id Ezechielis, Et ecce Ezech. 2.
manus miſſa ad me, in qua erat inuolutus liber, & expandit illum coram me, qui erat ſcriptus intus & foris, in quo erant ſcriptæ lamentationes, & carmen, & væ. Liber hic implicatus & inuolutus, eſt liber prędeſtinationis diuinę quid intus in ſe contineat, Deus ſibi reſeruauit, ſolus enim ipſe nouit, quem debeat admittere, vel a Regno ſecludere, ſtultus autem eſt qui myſteria Dei occulta cognoſcere intendit, ſat ſit vnicuique legere, & intelligere, quæ foris in hoc libro ſcripta ſunt: ea nimirum ſunt opera fidei, & meritoria, quæ vnuſquiſque fidelis operatur. Ex quibus conijcere poterit quis finis illum maneat, iuxta id Ioannis, Opera illorum ſequuntur illos. Secundo aſſere- Apoc. 14.
bam, tenendum eſſe, Deum ita prædeſtinaſſe, & reprobaſſe ab æterno, nulla futuris rebus neceſſitate impoſita: ac ſi nihil omnino feciſſet ex cauſis quas Doctores qui tenent ſententiam contrariam S. Thom. fingunt. Demus enim, quòd Deus ab ęterno nullum omnino prædeſtinauerit, neque reprobauerit, ſed ſolum exerceret miniſterium optimi rectoris & gubernatoris vniuerſi, cuius munus eſt præmio afficere bonos, & malos punire. Hoc ſuppoſito, nunquid non aliqui fuiſſent boni, & aliqui improbi? Vtique, neque in dubium cadere poteſt: iſto ergo modo aſſero, quòd Deus prædeſtinauit iuſtos, ſanctos: & iniquos, & reprobos, reprobauit: & omnes dimiſit ita liberos, ac ſi nihil pręuidiſſet, neque ordinaſſet. Præſciuit tamen, & voluit iſto modo diſponere, & ordinare, propter perfectionẽ ſui intellectus diuini. Si ergo nullum vexat, quòd munus optimi Principis ſit, bonos pręmio afficere, & malos punire, vt Reſpublica in quiete & pace conſeruetur, alienus igitur à ſenſu erit, qui Deo hoc munus negauerit, quod ſuis miniſtris commiſit. Pro cęteris qui tardioris ſunt ingenij, cũ huiuſmodi cogitationes in corda illorum aſcenderint, ſufficiat illis credere, vt ex fide habemus, illud Athanaſij, qui bona egerũt, ibunt in vitam ęternam, qui verò mala, in ignem æternum. Tum etiam, quia homo habet liberum arbitrium, &

cum

Digitized by Google

cum Dei auxilio quãtumuis obſtinatus, poteſt bonũ, ſi velit, operari, vt Concilium Tridentinum, Seſs. 6. Cano. 9. diffiniuit. Quod ſi Dei præcepta cuſtodire contempſerit, perditio ex ipſo erit.

Pro defenſione Chryſoſtomi, & Doctorum, quos adduximus in conſenſum ſententiæ ipſius, reſpondemus ex doctrina S. Thomæ in corpore articuli, quòd ſi conſideremus cauſam meritoriam, erga electos diſtinguere debemus duplices actus diuinæ prouidentiæ: nam alii præcedunt ſuſceptionem gratiæ gratificãtis: quales ſunt, dilectio, electio, prædeſtinatio, vocatio, iuſtificationis inchoatio; Alii ſequuntur receptionem gratiæ iuſtificantis, quales ſunt, gratiæ augmentum, iuſtitiæ incrementum, fęlicitatis adeptio. Si ergo quæratur, an præuiſio operũ noſtrorum ſit cauſa meritoria graduum præcedentium, negandum eſt abſolute, ne cõueniamus cum Pelagianis, dicentibus Deũ in ſua præſcientia elegiſſe noſtra merita. Et in hoc ſenſu interpretãdi ſunt omnes Patres, qui diffiniũt æternam Dei electionem, & prædeſtinationẽ, ex ſola Dei gratia nullis præuiſis meritis procedere. Si verò quæratur, an ſequentes gradus habeant in diuina prouiſione cauſam meritoriam? Reſpondendum eſt affirmanter, quia Deus ab æterno decreuit daturum ſe incremẽta amplioris gratiæ & iuſtitię his, qui bene vſuri eſſent primo dono gratię & iuſtitiæ, & vltimo, coronam beatitudinis. Et in hoc ſenſu poſſumus Patres à calumnia vindicare, eo quod interdum, ſecundum gradum diuini ordinis, accommodant priori, denominantes totum à parte. Rurſus, ſi conſideremus rationem cauſę finalis, affirmare poſſumus, pręuiſionẽ operum ſubſequentium, & receptionem diuinæ gratię, eſſe cauſam finalem electionis: Deus enim elegit nos, ut Paulus ait, ante mundi conſtitutionem, & prędeſtinauit nos, vt eſſemus ſancti, & immaculati corã eo in laudem glorię & gratię eius, hoc eſt ab ęterno nos ſibi aſciuit in ſuos, & pręparauit nobis uocationis & iuſtificationis gratiam in eum finem, ut ea bene uteremur, & eius bono uſu, gloriam fęlicitatis adipiſceremur. Secundum ergo hunc loquendi modum, poſſumus Patres liberare, cum dicunt, opera noſtra pręuiſa, eſſe cauſam diuinę prędeſtinationis, finalem ſcilicet, non autem meritoriam. *Epheſ. 1.*

Auguſtinus patrono non indiget, nam cum prius huic dogmati conſtanter adhęſiſſet, re tamen diligentius perſpecta, opinionem locis innumeris retractauit, pręſertim, lib. 1. retract. c. 25. quo loco teſtatur ſe nunquam hoc fuiſſe dicturum, ſi ſciuiſſet electionem ſine ullis pręcedentibus meritis eſſe ex ſola gratia, & fidem ipſam, inter Dei munera, quę dantur per Spiritum ſanctum, reperiri: nam quamuis credere, & operari, utrumque noſtrum ſit, propter liberum uoluntatis arbitrium, & quòd non niſi uolentibus nobis fiunt, utrumque tamen Dei donum eſt, qui & credere, & uelle, & perficere, ſubminiſtrat. De reprobatione, uide decimum tomum Auguſt. ad 10.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An ieiunium, oratio, & virginitas, ſine eleemoſyna aliquid valeant.

CHryſoſtomus in fine, Homil. 78. in illud Matth. 24. *Veniet Dominus ſerui illius in die qua non exiſtimat.* uidetur docere, quòd ieiunium, oratio, caſtitas, & uirginitas, abſque eleemoſyna nihil proſint, ſic enim habet, Oratio ab eleemoſyna uires, atque alas aſſumit: non autem ſola oratio, uerumetiam ieiunium inde roboratur, quippe, ſi abſque eleemoſyna ieiunes, neque ieiunium quidem hoc reputatur, cum uentris ſeruo ac temulento, qui ita ieiunat, deterior ſit, tantoque peior quanto crudelitas delitijs nequior eſt: cur de ieiunio ita loquor, cum ipſa caſtimonia, & virginitas eleemoſyna carens, ex thalamo ſponſi eijciatur: quamquam enim magna quidem res virginitas ſit, tamen niſi eleemoſyna ipſam comitetur, eiicietur.

Diſputant Doctores Scholaſtici de cõnexione virtutum inter ſe, & cum charitate, 3. ſentent. diſt. 36. & S. Tho. 1. 2. q. 65. art. 1. & 2. & art. 1. tenet, quod in gradu imperfecto morales virtutes nõ ſunt connexæ, in gradu uero perfecto ſunt inter ſe cõnexæ, & vniuerſali prudentiæ. Et licet hæc ſententia ſit Ariſtotelis, 6. Ethic. c. 10. & 11. indiget tamen expoſitione: aſſignat enim in virtute diuerſos gradus virtutis, vel in eſſe perfecto, vel in eſſe imperfecto. Quod in habitibus poteſt intelligi trifariam: Vno modo, vt ſit differentia ſpecifica, ſicut eſt inter ſcientiam, & opinionem, & ſic non accipitur hic, nam eadem qualitas, quæ prius eſt diſpoſitio, & imperfecta virtus, fit poſtea habitus, & virtus perfecta. Secundo modo, vt differant penes intenſionem, & remiſſionem, & nec ſic accipi debet, nã ſtat virtutem imperfectam intenſiorem eſſe perfecta. In actibus id conſtat, poteſt enim is, qui virtutem nõ habet, intenſiori actu & conatu operari, quàm alius qui habet habitum virtutis, poteſt circa illam materiã habere intenſiſſimum actum, qui tamen non eſt virtus, quia non operabitur firmiter, & in omni euentu. Tertio modo intelligi poteſt, ut in ſe contineat omne quod eſt de ratione uirtutis perfectæ: & iſto modo S. Tho. debet intelligi, ut ſcilicet uirtus perfecta ſit habitus quo quis operatur, ſciens, eligens firmiter propter hoc, & in omni euẽtu, ut Ariſtoteles, 2. Ethic. explicat, & aſſerit hoc ſufficere ad hoc, ꝙ quis dicatur ſimpliciter ſtudioſus, & bene agat. Imperfecta uero uirtus eſt, inclinatio ad aliquod bonum, nõ tamen ſufficiens, ad hoc, ut operetur bonũ ſimpliciter, ſecundum omnes circunſtantias, in omni ſcilicet tempore, & in omni euentu. Et aſſignat exemplum inter hoc quòd eſt iuſte agere, & agere iuſtum. Nam ad hoc quod quis iuſte dicatur agere, & quòd ſit ſtudioſus, non ſufficit quod aliquando aliquod opus bonum, & iuſtum fecerit, ſed exigitur, quod ſemper prompte, delectabiliter, & in omni euentu operetur. Aduertendum etiã, quod quando aſſerimus ad eſſe uirtutis perfectæ requiri ut operetur firmiter, & in omni euentu, intelligi debet regulariter, & in caſibus regulariter occurrentibus, uerbi gratia, ad hoc ut mulier ſit uere temperata, ſat eſt, quòd in caſibus qui ut in plurimum accidunt intemperate non ageret: ſi tamen oblato periculo mortis, vel quòd regina fieret, ſi in ſtuprum, vel in turpitudinem aliquam conſentiret, dato quòd talis de facto ſtuprum pateretur, nihilominus temperata ſimpliciter diceretur. Sicut enim per unum actum uirtutis non dicitur quis ſimpliciter temperatus, ſic neque per unum actum intemperantiæ intemperatus. Quando ergo Sanct. Thom. dicit, uirtutes in ſtatu perfecto ſunt connexæ, intelligit de uirtute perfecta, & quæ eſt uera uirtus. Item aduertendum, quòd Doctores Scholaſtici in unaquaque uirtute aſſignant tres gradus, ſcilicet, continentiæ, temperantiæ, & gradus heroici. Gradum continentiæ dicunt in materia temperantiæ, ſiue in quauis alia materia uirtutis, quando paſſionibus uere nondum ſedatis, à uicijs continetur. Gradus temperantiæ eſt, quando luctamur cum paſſionibus, ſed illas ſuperamus. In gradu heroico eſt uirtus, quando nullæ omnino ſunt paſſiones, & cum delectatione operamur. Primus iſtorum graduum, qui eſt quando *Tres gradus ĩ unaquaq; uirtute.*

D quis

quis ceſſat à uitiis, recte vocari poteſt continentia, quia Ariſtoteles, & Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 55. articu. 2. continentiam in genere accipit, vt eſt conditio omnium uirtutum, & incontinentia conditio uitiorum. Secundus tamen gradus non recte uocatur gradus temperantiæ: Ariſtoteles enim non vocaſſet fortitudinem in gradu temperantiæ. Temperantia enim non eſt niſi circa delectabilia guſtus, & tactus, & illum gradum medium Ariſtoteles non uocat virtutem. Et ita S. Thom. loco citato, & in hoc diſfert ab aliis Doctoribus Scholaſticis. Vltimum uero gradum ſicut Ariſtoteles, ita & S. Thom. uocat heroicum & perfectæ uirtutis. Alii uero gradus in rigore vocari non debent niſi imperfectæ uirtutis, non tamẽ ſimpliciter & abſolute niſi ſit in gradu heroico. Alii hos gradus uocant incipientium, proficiẽtium, & perfectorum. His ſuppoſitis, conſtat de mente S. Thomę, quæ eſt Ariſtotelis loco citato, Virtutes morales, quibus homo ſimpliciter dicitur bonus, eſſe inter ſe connexas, & nullo modo ſeparari poſſe, quia omnes connectuntur & inhęrent vni prudentiæ. Et Ariſtotelis ratio eſt: quia temperantia eſſe non poteſt ſine prudentia: prudentia autem eſſe non poteſt ſine omnibus virtutibus, quia debet de omnibus recte iudicare; Tẽperantia igitur eſſe non poteſt ſine aliis virtutibus. Et eadem in re eſt ratio S. Thom. quæ ea eſt, Omnis uirtus habet firmiter operari, & in omni euentu. Loquamur igitur de temperantia: ad hoc quod temperantia ſit uirtus, requiritur quòd in omni euentu delectabilibus actibus recte utatur. Sit igitur mulier quę nullas paſſiones concupiſcentiæ patiatur, propter auaritiam tamen admittit ſtuprum, vel turpem quæſtum, uelut meretrix, talis utique non eſſet temperata, requiritur ergo ut ſit temperata, quòd ſit etiam liberalis: & ſi non admitteret ſtuprum propter aliquod iſtorum, poſſet admittere propter metũ, requiritur ergo quòd ſit etiam fortis: poſſet etiam honore capta, congredi cum Principe, requiritur ergo quòd habeat uirtutem circa moderandos honores: non ergo eſt perfecta temperantia niſi habeat omnes uirtutes. Et id probo ex communi modo loquendi. Nam quis dicet, quod meretrix quę ex ſola auaritia peccat, ſit temperata? tum etiam quia qui męchatur propter furtum, licet denominetur fur, vere committit peccatum męchi, & meretrix uere fornicatur, & ex illis actibus uere habitus intemperantiæ gignitur. Igitur talis ſimpliciter eſt intemperata. Requiritur ergo ad hoc, ut ſit perfecta temperantia, quod habeat iunctas & connexas omnes alias uirtutes: quę eſt ſententia S. Tho. Ex hac doctrina oritur aliud dubium, quod eſt,

Prudentia non eſt ſine omnibus virtutibus.

An virtutes morales ſint connexæ charitati.

AD quod reſpondet S. Tho. art. 2. ſuppoſita diſtinctione: Nam uirtutes morales, aliæ ſunt infuſæ, aliæ acquiſitę. De acquiſitis aſſerit ſine charitate reperiri: quod ex eo conſtat, quia illę ordinant ad fęlicitatem humanam & naturalem, non ergo indigent diſponi per charitatem ad finem ſupernaturalem. De moralibus infuſis, quæ ordinant ad bonum regulatum ratione ſupernaturali, inquit, eſſe ſine charitate minime poſſe, ſed infunduntur cum illa, & producuntur quando illa producitur. Probat: quia uirtutes illæ eſſe non poſſunt ſine prudẽtia infuſa, ſicut neque morales acquiſitæ ſine prudentia acquiſita. Nam eodem modo prudentia infuſa dirigit uirtutes infuſas, ſicut acquiſita acquiſitas, ſed prudentia infuſa non poteſt eſſe ſine charitate, ergo: Minor probatur, quia prudentia eſſe non poteſt niſi appetitus ſit recte diſpoſitus circa finẽ, ſed per charitatem recte diſponitur ad vltimum finem, ergo ſine charitate non poteſt eſſe prudentia circa media, quę ordinantur in finem ſupernaturalem. Ex quo infert ſolas uirtutes infuſas ſimpliciter & perfecte eſſe dicendas uirtutes: quia bene ordinant hominem ad vltimum finẽ ſimpliciter: Acquiſitas vero uirtutes non eſſe ſimpliciter & perfecte virtutes, ſed ſolum ſecundum quid, quia ordinant hominem ad finem non ſimpliciter ultimum, ſed humanum.

Sed econtrario nunc quærimus, an charitas eſſe poſſit ſine uirtutibus moralibus? artic. 3. reſpondet S. Tho. neganter. Nunquam eſt charitas quin ſimul cum illa ſint virtutes morales infuſę. Probat: quia Deus non imperfectius operatur in operibus gratiæ, quam in operibus naturæ, ſed in operibus naturæ, vbi eſt principium eſſentiale operandi, ſimul infunditur potentia naturalis illi opera neceſſaria, ut cum anima infunduntur complexiones, & accidentia, quę requiruntur ad opera humana, ſed charitas eſt principium omnium operum, quæ ordinant nos in finem ſupernaturalem, ergo ſimul cum illa infunduntur omnes uirtutes circa media, quæ ſunt neceſſaria ad conſecutionem illius finis. Temperantia circa delectabilia guſtus & tactus; Fortitudo circa paſſiones iraſcibiles; & ſic de aliis.

Pro Chryſoſtomo reſpõdemus: Primo, omnia opera virtutum, ſi abſque affectu miſericordiæ, & charitate fiant, eiiciuntur, & apud Deum nulla ſunt: quia præmio æterno non ſunt digna. Et ſi loquatur de eleemoſyna exteriori, transferenda ſunt ad tranſgreſſionem præcepti miſericordiæ, & charitatis: vt cum quis adeo ſit auaritiæ ſubditus, vt etiam extreme indigentibus opem ferre recuſet. Et cauendum ne decipiaris, affirmans, opera bona in mortali facta, nihil ualere. Nam Scholaſtici Doctores unanimes tradunt, opera bona in peccato mortali facta ad plura prodeſſe. Valent etenim veniam petentibus humiliter, ad impetrandam gratiam: nam Cornelio dixit Angelus, *Act. 10.* exauditas fuiſſe eius eleemoſynas, & orationes, in cõſpectu Dei, vt adduceretur ad fidem Chriſti, & ſaluus fieret cum omni domo ſua. Et de publicano, qui hu- *Lucæ 18.* mili, & deuota oratione impetrauit indulgentiã ſuorum peccatorum, & deſcendit iuſtificatus in domum ſuam. Secundo, valent opera bona extra charitatem facta, ad bona temporalia impetranda: ut patet de obſtetricibus Aegyptiorum, quibus in remuneratio- *Exod. 1.* nem miſericordię, quam exhibuerunt pueris Hebræorum, ędificauit eis Deus domos. De quo Gregorius ait, Benignitas earũ, ſcilicet, obſtetricum mercedẽ potuit in uita æterna conſequi: ſed culpa mendacii terrenam compenſationẽ accepit. Quod recte intellige: Nã Deus mendaciũ non remunerat, ſed benignitatẽ & pietatem. Et Aug. 5. de Ciuit. c. 12. inquit, Romani *Auguſt.* iuſtitia, & actibus ſtrenuis pro meruerunt à Deo Imperium. Tertio, valent ad euitandã tranſgreſſionẽ præcepti: patet de honore parentibus impẽſo, de eleemoſyna donata pauperi, & Horis Canonicis dictis à peccatore in ſtatu peccati mortalis. Quarto, valent, vt inclinationi peccati reſiſtamus, iuxta illud, Ignem arden *Ezech. 3.* tẽ extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccato. Quinto, valent, vt homines in opere bono aſſueſcant, quod fit, vt conſuetudine operandi, quaſi ex natura, & tandem ex charitate operetur: ſicut econtra, ex cõſuetudine peccandi incipit cum difficultate operari, & tarde in Deum conuerti. Sexto, valent ad temporalis pœnæ relaxationem, aut æternæ diminutionem: ideo merito Doctores Scholaſtici docent, opera bona in mortali peccato facta, prodeſſe non ſolum vt prōptiores reddamur ad bonũ, & tardiores ad malum, ſed vt nos diſponãt & inducant ad Dei gratiã, & ad vitãda peccata, & tolerabilius extremi Iudicii ſuppliciũ ſubeundũ. Et etiã ad impetrandum à Deo bona aliqua temporalia,

lia,

Digitized by Google

lia, vt oſtendimus. Et hanc aſſertionem ſufficienter firmat teſtimonium Pauli, Si linguis hominum loquar & Angelorum, &c. Quæ opera cum ſint egregia, licet non ſint meritoria vitæ æternæ, nedum ſtultus, ſed hæreticus erit, qui affirmauerit ſimilia opera eſſe mala, & peccatum. Concil. Trident. Ita diffinnit ſancta Synodus Tridentina, Seſs. 6. de Iuſtificatione, Can. 7. Si quis dixerit, opera omnia quæ ante iuſtificationem fiunt, quacunque ratione facta ſint, vere eſſe peccata, vel odiũ Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur ſe diſponere ad gratiã, tanto eũ grauius peccare, anathema ſit.

DECIMVMQVINTVM QVAESITVM.

Quæritur, quibus verbis Chriſtus Dominus Euchariſtiam conſecrauerit.

CHryſoſtomus iuxta illa verba, *Accepit Ieſus panem, & benedixit*, Matth. 26. poſt recitationem Dominici verbi, Hoc eſt corpus meũ, quibus Chriſtus Dominus vere Euchariſtiam conſecrauit, & fecit, tali vtitur deprecatoria conſecratione, Precamur, ſupplicamus, & depoſcimus, vt mittas Spiritum ſanctum ſuper nos, & ſuper hęc appoſita munera, & fac panem iſtum quidem precioſum corpus Chriſti tui, & quod eſt in calice iſto precioſum ſanguinem Chriſti tui, permutans Sancto Lutherus. ſpiritu tuo, Amen. Ex his aſtruunt Græci, & Lutherus libello ſuo de abroganda miſſa priuata, formam conſecrationis corporis & ſanguinis, non eſſe inſtitutam à Chriſto, ſed ab Eccleſia.

Caietanus in Commentariis ſupra verba poſita, ſic habet, Accepit Ieſus panem & benedixit benedictione laudis, non benedictione conſecrationis. Quòd patet ex eo, quia tam Lucas, quam Paulus, loco benedictionis ponit gratiarum actionem, quę eſt benedictio laudis. Ex quibus verbis aliqui colligunt Caietanum fuiſſe ambiguum, quibus verbis Chriſtus Dominus cõſecrauerit. Ratio prima ſuſpicionis eſt, quia noluit hæc verba intelligi de benedictione conſecrationis, ſicut S. Thom. & communis ſchola Theologorum intelligunt, & exponunt. Altera eſt, quia cum toties in ſuis Commentariis explanauerit ſententiam illam, Hoc eſt corpus meum, nuſquam de forma conſecrationis, quę in ipſa includitur, mentionẽ vel minimam fecerit. Eraſmus in annotationibus noui teſtamenti, inquit, non eſſe pertinaciter aſſeuerandũ, quibus verbis conſecrauerit Chriſtus, & quibus conſecret ſacerdos: cum id nuſquam expreſſe legatur: & ea verba, Hoc eſt corpus meum, magis videantur eſſe, iam panem conſecratum porrigentis, quam panem conſecrantis. Et alii quidam recentiores Græci, qui explanationes in Liturgiã, vel miſſam Eccleſiæ Græcæ ediderunt, eſto nõ inficientur verba illa, Hoc eſt corpus meũ, eſſe ad ſanctificationẽ & conſecrationẽ Dominici corporis neceſſaria, negant tamen ea ſufficere ad transſmutationem panis & uini, in corpus & ſanguinem Chriſti: niſi his addãtur precationes & benedictiones quædam à Patribus ſanctis traditæ, quæ per inuocationem Spiritus ſancti uim habent tranſmutandi panem, & vinum, in corpus, & ſanguinem Domini. Quam ſententiam oſtendere cõtendunt ex Liturgiis, ſiue miſsis Iacobi, Baſilii, & Chryſoſtomi, in quibus poſt recitationem Dominici ſermonis, Hoc eſt corpus meũ, ſuperinducuntur orationes, quæ per diuini ſpiritus implorationem, actu complcãt, ac perficiant conſecrationem, & tranſmutationem panis & uini, quę ex prolatione uerborum Chriſti, diſpoſitionem acceperãt, ut per ſequẽtem ſacerdotis deprecationem ſanctificarentur, & in Dominicũ corpus uerterentur. Liturgiam Chryſoſtomi iam poſuimus.

Baſilius in ſua ita habet, Chriſtus in nocte, qua tradebat ſeipſum pro mundi uita, accipiens panem in ſanctis ſuis & immaculatis manibus, oſtendens tibi Deo & patri, gratias agẽs, benedicens, ſanctificans, frangẽs, dedit Apoſtolis dicens: Accipite, & manducate, Hoc eſt corpus meum, quod pro nobis frangitur in remiſſionem peccatorum, Amen. Similiter & calicem, &c. Et poſt hæc, Ideo rogamus uenire Spiritum ſanctum ſuper nos, & ſuper propoſita munera iſta, & benedicere ea, & ſanctificare, & efficere panem quidem iſtum ipſum honorificum corpus Domini Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti: quod autem eſt in calice iſto, ipſum ſanguinem Domini Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui effuſus eſt pro mundi vita. Aliæ Liturgię fere his conſonant.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſt. 4. ſent. diſt. 8. S. Tho. 3. par. q. 78. art. 1. Qui omnes vno ore cõueniunt, formam hanc, Hoc eſt corpus meum, & hanc, Hic eſt ſanguis, &c. eſſe cõuenientes formas Euchariſtiæ, & Chriſtum Dominum his verbis conſecraſſe. Et probatur primo authoritate Euangelica, 1. Ratio. Matth. 26. Per illam enim Chriſtus dominus conſecrauit: tum etiam, quia formã Sacramenti id ſignificare oportet quod efficit, fit autem per illam formã conuerſio panis in corpus Chriſti, ergo illam debet aptè exprimere. In conuerſione verò tria eſt conſiderare, ſcilicet, actionem ipſam, & terminum à quo, & terminum ad quem, quæ per hanc formam optime explicãtur. Et conuerſio nõ debuit explicari in fieri, quia nõ eſt ſucceſsiua, ſed momentanea, in quibus idem eſt fieri, & factum eſſe. Explicanda ergo eſt conuerſio in facto eſſe, & termini debent actioni proportionari. Terminus autem ad quem, ſcilicet, corpus, facta conuerſione, habet naturam ſuæ ſubſtantiæ. Terminus verò à quo, ſcilicet panis, non manet ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed ſecundum accidentia, quibus ad ſenſum demonſtratur. Ex quibus fit conſequens, vt terminus à quo, congruè exprimatur per pronomen hoc, demõſtratiuũ, relatum ad accidentia ſenſibilia, quæ manẽt, non tamen quòd demonſtret accidentia, nã ipſa non ſunt corpus, ſed contentũ ſub illis. Terminus verò ad quem, exprimatur per nomen ſignificãs ſubſtantiam illam, in quam fit conuerſio, ut eſt corpus, verbum autem, non fit, fit, ſed, eſt, quod ſignificat rem iam factã. Quare cõcludit S. Tho. quod hæc eſt forma congruẽtiſſima, Hoc eſt corpus meum; quibus Chriſtus Dominus Euchariſtiam conſecrauit. Secundo probatur, 2. Ratio. quia quamuis Euangelium non palam dixiſſet Chriſtum illis verbis conſecraſſe, Catholicis tamen ſufficere debet ſolenniſsimus vniuerſalis Eccleſiæ vſus: nã cum à tempore Apoſtolorum vſu perpetuo utatur his formis conſecrandi, firmiſſimum documentum eſt, non modo Apoſtolos, verum & Chriſtum fuiſſe vſum illa forma. Eccleſiam enim quæ Spiritu ſancto gubernatur, conſtat non inſtituiſſe aliam formam ab eã quam Chriſtus inſtituit. Tertio probatur ex Am- 3. Ratio. broſio, libro de Sacramentis, & refertur de conſecra. diſt. 2. Can. Panis. Cum panem accipiẽs, diceret, Hoc eſt corpus meum, plane monſtratur, verbũ illud operatoriũ fuiſſe, conuerſiuumque panis in corpus. Quare non alio teſtimonio indigebat Eccleſia, vt illam formam, vt à Chriſto ſancitam, vſurparet, vt Ambroſius ibidem ait, & Euſebius Cano, quia corpus: & Innocentius, c. cum Marthæ, de celebr. miſſ. Et tandem in Concilio Florentino decretum eſt, formam huius Sa- Concil. Florent. cramenti, eſſe verba Saluatoris, quibus hoc Sacramẽtum confecit, ſcilicet, Hoc eſt corpus meum: & Hic eſt calix ſanguinis mei.

Aduertendum tamen, quòd quamuis Chriſtus Do-

minus benedixerit, ut Euangeliſtæ tradunt, per uerbũ benedixit, quod refert Euangeliſta ante fractionem, non aliud debet intelligi, quam forma ipſa conſecrationis in fine prolata, licet forte aliud deſignetur. Erat enim Chriſto in more quotieſcunque panes comederet, gratias agere, imo quotieſcunque miraculum aliquod adornaret. Quocirca, ſi dum quinque panibus turbas pauit, benedixit, ac fregit, ut ait Matt. cap. 4. & Lucas, c. 9. licet verba benedictionis nõ expreſſerint, nihil mirum, ſi aliqua benedictione vſus fuerit ante fractionem, quam quia conſuetiſſima illi erat, Euangeliſtæ non expreſſerunt. Vnde quò Matth. ait, benedixit, Lucas ait, gratias egit, cui concinit & Paulus, 1. Corint. 11. quare eccleſia illud vſurpauit, eleuatis oculis in cœlum, tibi gratias agens, benedixit, fregit, & dixit, Accipite, Hoc eſt corpus meũ. Vbi inſinuatur, quòd gratiarum actio conſecrationem anteceſſerit, imo propterea ante conſecrationem dicens ſacerdos, benedixit, ſigno crucis benedicit materiam, non quod tali ſigno fuerit vſus Chriſtus, ſed vt nonnulla eius benedictionis fiat imitatio. Hoc ex ſolutione S. Tho. ad primum argumentum.

Circa formam ſanguinis eſt maior difficultas, maximè circa Doctores Scholaſticos, alijs aſſerentibus, illa verba, quòd pro vobis tradetur, non eſſe dicta a Chriſto, alijs Græcos vere conſecrare, & tamẽ non dicunt omnia verba quæ nos, quia ipſi non habent, noui & æterni teſtamẽti, neque myſterium fidei. Quid in his contentionibus ſit tenendũ his accipe aſſertionibus.

1. aſſertio. Prima, non ſolum hæc verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſunt de forma huius Sacramenti, contra Durandum, Bonau. & Alexan. Probatur: quia vt ipſi fatentur, Græci non habent, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſed Matth. 16 Hic eſt ſanguis meus, ut alius Euangeliſta habet. Tum quæro, an illa particula, Calix, ſit pars formæ? Videtur enim eſſe, quia illa ablata, manet. Hic eſt ſanguinis mei, quod nihil ſignificat. Tum etiam quia Græci uere conſecrant, & tamen non ponunt particulam, Calix. Item, quia compertum eſt Græcos conſecrare uerbis Pauli, hac forma, Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Ex hoc ago contra Doctores citatos, quia Græci conſecrant iſta forma, Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Et quæro ab illis, an illa duo verba, nouum, & teſtamentum, ſint de forma, nec ne? Si primum, male ergo aſſerunt, ſolum illa, Hic eſt calix ſanguinis mei, eſſe de ratione formæ; ſi dicant, nouum teſtamentum, non eſſe de forma, quid manet niſi hic calix eſt in meo ſanguine? quę nullum ſenſum faciunt: non ergo poſſunt eſſe forma Sacramenti, ergo illa duo verba, nouum, & teſtamentum, ſunt de ratione formæ; illis enim ablatis cætera verba, neque ſunt vera, neque falſa. Item, quia quod nos in forma noſtra habemus, effundetur, ut forma eorum, habetur, effundet Deus pro nobis, ſed non eſt uerisimile, quod Chriſtus noluerit formam eſſe, Hic eſt calix ſanguinis mei, & adiectiuum, effundendus, non ſit de forma. Voluit ergo totam rationẽ eſſe formam.

2. aſſertio. Ideo ſit ſecunda aſſertio, nõ ſola iſta uerba, Hic eſt calix ſanguinis mei, uel iſta, Hic eſt ſanguis meus, eſt forma præciſa, ſed per quæcunque alia uerba his æquipollentia poteſt ſufficiẽter fieri conſecratio. Probo: quia quæcunque uerba ſi habeant eandem ſententiam, ſignificant quod efficiunt: & ſi ſufficienter ſignificant, & exprimunt effectum ſacramenti, ergo eſt uera forma. Tum etiam, quia oportet dare aliquid commune in quo nos & Græci conueniamus, & hoc ſit per talem formam, ergo.

3. aſſertio. Tertia aſſertio, omnia iſta verba, quibus Romana Eccleſia utitur, ſcilicet, Hic eſt calix ſanguinis mei, &c. ſunt de ratione formæ. Pro quo aduertendum, maxime referre, dicere, hoc eſt de eſſentia, vel hoc eſt de forma, & in hoc ſunt decepti Doctores citati: quia vtrumque pro eodem accipiunt; & hanc differentiam declaro in naturalibus: nam manus eſt pars hominis, & tamen nõ eſt de eſsẽtia illius: ſic in propoſito, omnia illa verba ſunt pars formę, nõ tamen omnia ſunt de eſſentia. Et quod hoc ita ſit, probo, Primo, quia quando ego dico, Ego te abſoluo à peccatis tuis, totum eſt forma pęnitentię, & datur gratia in fine illorum verborum, & tamen illa duo verba, à peccatis tuis, nõ ſunt de eſſentia, neque de neceſſitate ſacramenti: ſat enim eſt dicere, Ego te abſoluo. Similiter, in forma baptiſmi, verbũ illud, ego, non eſt de eſſentia, licet ſit pars formæ, igitur. Item, id probo ex forma Grçcorũ, ſcilicet: Baptizętur ſeruus Chriſti, verbum illud Chriſti, eſt pars formæ, & tamẽ non eſt de eſſentia formę, quia nos non conſtituimus illud in noſtra forma, & tamen verè baptizamus; Igitur aliquid eſt pars alicuius, quod non eſt de eſſentia eius. Et idem concluditur de qualibet ſyllaba, ſi moroſe proferatur, vt aliqui proferunt, omnes illæ ſyllabæ ſunt partes formæ, & tamen nõ ſunt de eſſentia illius. Ex quibus patet veritas tertiæ aſſertionis. Itẽ ex Miſſali Ambroſij, in quo omnia illa verba erant ſcripta literis aureis. Item quia neque ſacerdos, neque populus adorant quouſque omnia proferantur. Item ex conſuetudine totius Romanæ Eccleſiæ.

Pro defenſione Chryſoſtomi, & eorum quæ allata ſunt in confirmationem ſententiæ ipſius, reſpondeo primo. Cum in miſsis Græcorum patrum, poſt prolationem verborum Chriſti, additur, fiat corpus, fiat ſanguis, &c. non eſſe credendum tunc fieri conſecrationem, cum iam antea facta ſit, ſed ſolum oſtendi, quod licet ſermo Chriſti in voce tranſierit, remanet tamen effectus conſecrationis ſub ſpeciebus panis & vini. Quem modum loquendi legimus apud Marcum, de muliere quæ fluxum ſanguinis patiebatur, quæ poſteaquam à Chriſto ſanata eſt fide, & poſt contactum fimbriæ, nihilominus audiuit à Chriſto, eſto ſana à plaga tua, quæ tamen iam ſanata fuerat, vt ſignificatur, quod licet tactus fimbriæ tranſiſſet, effectus tamen inde cõſecutus perſeuerabat. Secundo reſpondeo, hęc quę in Liturgijs adduntur, accipienda eſſe per figuram, vt intelligamus, tunc inuocari Spiritum ſanctum, tãquam peractæ iam conſecrationis, & iam perfectæ conuerſionis operatorem. Tertio reſpondeo quòd Liturgiæ illæ exponi non poſſunt de corpore Chriſti vero, ſed tantum myſtico: pro quo ſacerdos deprecatur, vt omnes aſtantes myſterijs vnum corpus cum Chriſto efficiantur, quod conſtat ex Liturgijs Chryſoſtomi, & Baſilij, quæ ſic habent, Vt omnes qui de vno pane & calice participamus coadunemur inuicem in vnius Spiritus ſancti communionem.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An Chriſtus ſeipſum in cęna ſub ſpeciebus panis & vini obtulerit.

CONtentio fuit maxima inter Patres congregatos in Synodo Tridentina ſub Pio IIII. Quidam illorum pertinaciter contendebant partem negatiuam. Sed affirmatiua ſuadetur ſequentibus. Primo, ex traditione Patrum, Beatus Iacobus Hieroſolymorum Epiſcopus, Iacobus. qui & cœnæ Domini interfuit, ita habet in Miſſa ſua, quam 6. Synodus Conſtantinopolitana approbat. Ea nocte qua tradebatur vel potius ſeipſum tradebat pro vita & ſalute mundi, accipiens panem in ſanctas, immaculatas, & inculpabiles manus ſuas, in cœlum aſpiciens, ac tibi Deo & Patri gratias agens,

agens,

agens,ſanctificans,frangens dedit nobis,dicens,acci-
pite & comedite,Hoc eſt corpus meum,quod pro vo
bis frangitur, & datur in remiſſionem peccatorum.
Quibus verbis aperte facit mentionem ſacrificij:quia
extenſio manuum in cęlum, ſigna ſunt expreſſa offe-
rentis.

Clemens Romanus Petri diſcipulus,lib.8.Conſti-
tutionum Apoſtolicarum,ita habet, Princeps ſacerdo
tum Dei unigenitus Chriſtus,qui non ſibi ipſi digni-
tatē arripuit,ſpiritalem hoſtiam offerens Deo & Patri
ſuo, anteaquam pateretur, nobis conſtituit ſolis hoc
facere.

Eccleſia Romana id expreſſe affirmat,quæ in ſolē-
nitate corporis Chriſti hanc antiphonam cantat: Sa-
cerdos in æternum Chriſtus Dominus ſecundum or
dinem Melchiſedech panem & vinum obtulit, & cū
non dicat, cui, intelligendum eſt obtuliſſe Deo.

Cyprianus lib.2.Epiſt.3. ad Cecilium ita habet, In
ſacerdote Melchiſedech ſacrificii Dominici ſacramen
tum præfiguratum uidemus: nā quis magni ſacerdos
Dei ſummi,quā Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui
obtulit hoc idem quod Melchiſedech panem & uinū,
corpus,ſcilicet,& ſanguinem:& infra,Ille ſacerdos mi
niſterio Chriſti vere fungitur qui Chriſtū imitatur.

Euſebius Cęſarienſis,lib.5.de demōſtratione Euā-
gelica,c.3.tractans verſiculum Dauid,Tu es ſacerdos
in æternum,&c.ita habet. Nam quemadmodum ille
qui ſacerdos eſt,nunquam videtur ſacrificiis corpora-
libus functus,ſed uino ſolo & pane,dum ipſe Abrahā
benedixit, ita ſane Chriſtus ſaluator ac Dominus no-
ſter. Deinde quia ab ipſo præfecti ſunt ſacerdotes,vi-
no & pane,corporis illius ac Saluatoris ſanguinis my
ſteria repreſentant.

Chryſoſtomus Hom. de proditione Iudæ ait, Vtrū
que Paſcha Chriſtus in cœna exhibuit. Et Homil.2.
c.1.in epiſtolam ſecundam ad Thim. Volo ait,quædā
adducere plane mirabilia,& nolite mirari,neque tur-
bemini, quia verò iſtud eſt ſacra ipſa oblatio, eadem
eſt quam dedit Chriſtus ipſe diſcipulis, & quam mo-
do ſacerdotes conficiunt, nihil habet iſta minus quā
illa, eadem enim eſt.

Theophilactus in c.10. Matth. ſuper illud, Hic eſt
ſanguis meus,ita habet.Sicut vetus Teſtamentum im
molationem habebat & ſanguinem,ita & nouum: &
c.28.in Matth. inquit, Ex quo Dominus poteſtatem
accepit à ſeipſo ponendi animam ſuam, ex tunc ſeip-
ſum immolauit. Et idem habet in c.7. ad Hebræos,
vbi ait, Tu es ſacerdos in æternum,&c. manifeſte de
Chriſto dictum eſt.

Damaſcenus,lib.4.de fide orthodoxa,c.14. ſic ſcri-
bit, Pane & vino ſuſcepit Melchiſedech Abraham à
cæde alienigenarum reuertentem, qui erat ſacerdos
Dei altiſſimi, illo menſam hanc myſticam præfigura-
uit, velut & ſacerdos ille Chriſti veri ſacerdotis figu-
ram præſeferebat & imaginem,Tu es ſacerdos in ęter
num,&c. Hęc eſt pura hoſtia, & incruenta, quam ab
ortu ſolis uſque ad occaſum ipſi offerri per prophetā
Dominus præcipit,docens Chriſtum ſicut Melchiſe-
dech ſacrificium obtuliſſe.

Cyrillus Homil.15.in myſticam cęnā,& in lotione
pedum ſic ſcribit, Eamus ad illam glorioſiſſimā Sion,
& contemplemur mente, qūo qui terminos terræ te-
nebat, ad myſticam cęnam parabatur: quomodo qui
ſedebat ſuper Cherubin,in cęna recumbebat: quomo
do qui typice comeſtus eſt in Aegypto, illic, id eſt, in
cœna ſeipſum ſponte immolat, præbens ſeipſum ci-
bum unæ.

Clemens Alexandrinus,lib.4.Stromatum,Melchi
ſedech,inquit, panem & vinum ſanctificatū dedit ad
comedendum in typum Euchariſtiæ: ſanctificatū di-
xit pro eo quod eſt oblatum, vt dicitur ibi. Sanctifica
mihi omne primogenitum, id eſt, offer. Et Ioan. 17.
Ego pro eis ſanctifico meipſum, id eſt,offero in ſacri-
ficium. Et Melchiſedech non aliter ſanctificauit pa-
nem,quam Deo offerendo.

Ambroſius in Pſal.90.Tu es ſacerdos in ęternum,
ita ſcribit. Non ergo ſicut damnabilis Photinus cre-
dit,ex Mariæ partu ſumpſit exordium, ſed ante Luci-
ferum eſt ex ore Patris progenitus,hic,qui per mini-
ſterium panis & vini ſacerdos factus eſt in æternum
ſecundum ordinem Melchiſedech. Docens Melchi-
ſedech obtuliſſe panem & vinum, & Chriſtum ſacer
dotium ſuum conſecraſſe in pane & vino.

Hieronymus c.27.in Matthæum,ſic ſcribit, Poſt-
quam typicum Paſcha fuerat impletum,aſſumpſit pa-
nem,& ad verum Paſchæ tranſgreditur ſacramētum,
vt quomodo in præfiguratione eius Melchiſedech fe
cerat, ipſe quoque veritatem ſui corporis & ſangui-
nis repreſentaret. Quod intelligi non poteſt, niſi de
oblatione in cęna facta. Idem ait in Pſal.109.& idem
affirmat de Quæſtionibus Hebraicis,q.16.

Ambroſius in Canone miſſæ Ambroſianæ ita ha-
bet, Quid deſperare de tua miſericordia poſſumus,
qui tantum munus accepimus, vt talem tibi hoſtiam
offerre merereamur corpus,ſcilicet,& ſanguinē Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti,qui ſe pro mundi redemptio
ne,piæ illi & uenerandæ paſſioni tradens, qui formā
ſacrificij perennis ſalutis inſtituens, hoſtiam ſe patri
obtulit, & docuit offerre? Et infra, Dominus noſter
Ieſus Chriſtus ſacrificandi ritum inſtituit, dum panē
& uinum in ſacrum ſuū corpus & ſanguinem tranſ-
formauit celebrandū. Quid clarius?& idē dicit ī c.5.
ad Hebræos, & in oratione præparatoria ad Miſſam.

Auguſtinus ſermone 150.de tēpore,ita habet,Chri
ſtus nouo Eccleſię populo nouum ſacerdotium, &
nouum ſacrificium inchoauit, ut nouum uinum in
utres nouos mitteretur. Et in Manuali,c.11.Pulcher-
rime Ieſu Chriſte rogo te per illam ſacratiſſimam ef-
fuſionem precioſi ſanguinis tui,&c.cupiens tibi offer
re illud mirabile & cęleſte ſacrificium, omni reueren
tia & deuotione dignum, quod tu Domine Deus
meus,ſacerdos immaculate inſtituiſti,& offerre præ-
cepiſti in cōmemorationem tuæ charitatis,mortis ſci-
licet,& paſſionis,pro ſalute noſtra,& quotidiana fra-
gilitate.Et lib.17.de Ciuitate Dei,c.22.hoc idē repetit.

Anſelmus, lib.de diuerſitate ſacramentorum. Ber-
nardus Sermone in cęna Domini.Rupertus Abbas,
lib.5. de diuinis officiis, & omnes fere Doctores ſa-
cri,hanc eandem doctrinam unanimes confitentur.

Doctores Scholaſtici, S.Thom. in officio corporis
Chriſti,quod Vrbanus Papa approbauit, hanc Anti-
phonā ad primas ueſperas proponit, Sacerdos in æter
num Chriſtus Dominus,ſecūdum ordinem Melchi-
ſedech,panem & uinum obtulit. Et 3.part.q.46.art.9.
ad primum argumentum,reprobat opinionem eorū,
qui dicunt Chriſtū non eo die celebraſſe Paſcha, quo
Iudæi celebrabāt, ita concludit. Simul ergo Chriſtus,
& Iudæi uetus Paſcha celebrauerūt: & tunc ſacrauit
exordium paſſionis. Idem docet Remigius in Mat-
thæum,& Rupertus, nimirum,figuram correſponde
re figurato in hoc,quòd licet Luna decimaquinta fuit
in cruce ſacrificatus, tamen exordium ſuæ paſſionis
fuit Luna decimaquatta ad ueſperam: tum, quia ſub
ſpeciebus panis & uini ſe Patri obtulit,tum etiā, quia
illa nocte tentus eſt,& alligatus, & cœpit exordium
ſuæ immolationis exhibere. Idem docent Alexander
de Ales,Bonauentura,& communiter Scholaſtici.

Doctores noſtri temporis qui cōtra hæreticos glo-
rioſe ſcripſerūt,omnes in hanc ſententiā conueniunt.
Roffenſis lib.de Sacerdotio uiſibili,in Lutherum, cō
greſsione 10. ait, impietatem eſſe magnam, negare,
quòd Chriſtus ſe obtulerit in cęna,quia fuit ſacerdos

ſecundum ordinem Melchiſedech in eo, quod vt ille ſacrificauit in pane & vino, ita & Chriſtus in cęna. Et Ioan. Eckius lib. 3. de Sacrificio Miſſæ ad regē Scotiæ.

Caietanus lib. de Sacrificio Miſſæ in Lutheranos, c. 3. ex verbis Domini, Hoc facite in meam commemorationem, probat Miſſam eſſe ſacrificium, Facite, inquit, corpus meum, quod datur & frangitur in remiſſionem peccatorum, id eſt, quatenus offertur, & ſacrificatur ad remittendum peccata, vt ipſe exponit. Ioannes Groppetus, lib. de veritate corporis & ſanguinis Chriſti, ar. 1. c. 52. ita habet, Nobis verò, & ſciēdum, & accurate obſeruandum venit, Chriſti immolationem, non in cruce inchoatam, nec ibi ea ratione peractam, vt deinceps ceſſaret, ſed Chriſtum prius in cœna, veram carnem & ſanguinem ſuum, ſub panis ac vini ſpeciebus, modo incruento, ac deinde abſque ſacrificii diſtractione, vel diuiſione, in cruce modo cruento, & ſimul etiam in cęlis inuiſibiliter in conſpectu cœleſtis patris obtuliſſe. Et hoc idē affirmārũ omnes Doctores noſtri tēporis, qui de hac reſcripſerunt.

Rationes etiam non deſunt ad probandum, Chriſtum ſe obtuliſſe in cœna. Primo, quia Chriſtus dixit, Hoc facite in meam commemorationem, quibus verbis præcepit Apoſtolis, vt offerrent, ergo ipſe obtulit. Nec enim aliud nobis agendum eſt in hoc ſacrificio, quam quod ipſe egit: quòd ſi ille nō obtuliſſet, neque nobis eſſet offerendum. Et ideo primus ipſe de ſacrificio participauit, ut exemplo eius, alii non deterrerentur manducare corpus eius, & bibere ſanguinē. Nec valet, quod Chriſtus præcepit baptizare Matth. vltimo, ipſe tamen neminem baptizauit; Chryſoſtomus namque in c. 5. Matth. dicit, Chriſtum baptizaſſe Baptiſtam, à quo fuerat baptizatus. Et multi ex vetuſtiſſimis Patribus baptizaſſe Petrum, & Ioannem Euangeliſtam. Et Euthimius docet, baptizaſſe Beatam Virginem. Quod verò Ioannes c. 4. inquit, Ieſus non baptizabat, ſed diſcipuli eius, intelligendum venit frequenter, & regulariter, ſicut Apoſtoli, & hanc expoſitionem ſancti Patres tradunt, cum referunt Chriſtum aliquos baptizaſſe.

Secunda ratio eſt, quia ſi Chriſtus non obtulit in cœna, ergo minus dignum fuit eius ſacramentum, quàm noſtrum, quia noſtrum præſtat hoc priuilegio, vt ſit oblatum, & ſacrificatum Domino, quo illud caret. Deinde Apoſtoli non tam digne communicaſſent corpori & ſanguini Chriſti, quàm nos communicamus, quia illi non ſacrificarunt Domino, nos autem illi oblata & immolata, ſumimus.

Tertia ratio, quia Chriſtus, ſecundum omnes Patres, fuit in cœna ſacerdos ſecundum ordinē Melchiſedech: nullus autem, præter hæreticos recentiores, docuit fuiſſe ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech in cruce, ergo in cœna exercuit ſacerdotium
Hebr. 5. Melchiſedech, & per conſequens ibi obtulit in pane & vino, ſicut olim Melchiſedech. Sacerdotium enim rationem habet ad ſacrificium: neque concipi, aut intelligi, citra ſacrificium poteſt: quia ſacerdos ad offerendum dona & ſacrificia, pro peccatis conſtituitur: quòd ſi Chriſtus in cœna non obtulit, ut quidam cōtendunt, ergo non fuit ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech: quia in cruce hoſtiam cruentam obtulit, non panem & vinum: & tunc eius hoſtia ad ſacerdotium Aaronicum ſpectaret, ut docet S. Thom. 3. parte, q. 22. art. 6. & q. 73. art. 6. quod tamen falſum eſt, quia ſacerdotium Chriſti ad ſacerdotium Melchiſedech pertinet, & non ad ſacerdotium Aaronicum.

Quarta ratio eſt à tēpore ſumpta, quia cū in Exod. 12. pręcipiatur ut agnus decimaquarta Luna ad ueſperam immoletur, opus eſt figuram hanc in Chriſto impleri, cum autem Chriſtus decimaquarta Luna non fuerit realiter immolatus, conſtituendus eſt aliquis modus immolationis, quo uerus agnus illa nocte ſit immolatus, ſed non eſt alia quam quæ aſſignatur à Patribus ſupra citatis, ſub ſpeciebus panis et uini, ſub quibus Patri ſe obtulit, & Apoſtolis manducandum tradidit, ergo.

Quinta ratio eſt, quia Chriſtus completo agno typico, dixit Apoſtolis, Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum: quod de Paſchate nouo intelligēdum eſſe, docēt permulti Patres, ut Tertullianus, lib. 4. in Marcionem, cap. 62. & Euſebius in c. 22. Lucæ, & Theophilactus ibidem, & S. Thom. 3. par. q. 81. artic. 1. ad tertium. Et ratio id conuincit: quia diſcumbentibus illis, dixit Chriſtus, Deſiderio deſideraui, vt ponderat Theophilactus. Nam Paſcha vetus appellauit ſacramentum corporis & ſanguinis ſui: cum ergo Paſcha ſit ſpecies ſacrificii, ergo diffinitio ſacrificii tāquam genus illi cōuenit: & ſic Paulus inquit, Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur in Azymis. De Chriſto autem in cruce immolato non aliter guſtamus, quam ſub ſpecie panis conſecrati: & ideo addit in Azymis ſinceritatis & ueritatis, alludēs ad ritum, quem cum conſecrauit Chriſtus, ſacrauit. Vnde Hieronymus in Leuiticum, & habetur de conſecratione, diſt. 2. c. de hac quidem hoſtia, quę in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa autem quam Chriſtus in ara crucis obtulit, ſecūdum ſe, nulli edere licet. Et idem Origenes in Matth. 26. Ambroſius in Lucam, cap. 1. Chryſoſtomus Homil. in primum Paſcha ieiunantes.

Sexta ratio, quia non eſt dubium quin ex omnium Patrum ſenſu & conſenſu, agnus Paſchalis fuerit figura huius ſacramenti, vnde poſt eſum illius agni, hoc obtulit ſacramentum, & ſacrificium, ſed conſtat agnū Paſchalem non niſi Deo immolatum & oblatum immolari ſolitum, vt ergo figura dignitate non antecellat veritatem, & umbra corpus, neceſſe eſt dicere, corpus & ſanguinem Chriſti non niſi immolata in cœna illa & oblata Patri, tradita fuiſſe diſcipulis à Chriſto in eadem cœna.

Septimo ratio, quia Chriſtus præcepit hoc facere in ſuam cōmemorationem, adeò, ut miſſa nō ſit aliud, quam ſenſibilis quędā repræſentatio paſſionis & mortis Chriſti: cum autem potiſſimus actus Chriſti patiētis fuerit offerre paſſionem & mortem ſuam pro expiatione delictorum, ergo illa oblatio Chriſti in cruce, debuit à Chriſto in cœna ſenſibiliter repreſentari, ſicut à nobis repreſentatur: & per conſequens in cœna obtulit, & ſigna oblationis oſtendit, tum eleuando oculos in cœlum, tum Patri oſtendendo panem et calicem, vt B. Iacobus affert, tum benedicendo et gratias agendo, atque hac ratione noui Teſtamenti nouā docuit oblationem, ut docet Irenęus.

Octaua ratio eſt, quia nullus ex vetuſtis Patribus, & nullus ex recentioribus, qui in hęreticos pro ſacrificio Miſſæ propugnādo, ſcripſerunt, negat Chriſtum in cœna obtuliſſe: niſi ſolus Lutherus, qui à Satana inſtructus, ut ipſe ait, pertinaciſſimè hoc negat. Videtur ergo quod nulla ratione Sancta Synodus hoc diffinire omittere debeat: nam ex huius articuli omiſſione obſcurabitur doctrina de ſacrificio Miſſæ, neque ita certum & diffinitum erit Miſſam eſſe ſacrificiū quod Deo offertur, ſi Chriſtus non obtulit. Secundò, obſcurabitur ſacerdotium Chriſti ſecundum ordinem Melchiſedech, quia ut ſic, tantum in cœna obtulit. Tertio, obſcurabitur doctrina Patrū, & iniuria fiet traditioni & tanto numero teſtium, & ſolū dæmoni & Lutheranis gratificabitur Sancta Synodus, ſi id nō diffiniat.

Vltimo, quia conſtat Chriſtum in cœna inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, vt omnes Patres aſſerunt, illis uerbis, Hoc facite in meam commemorationem: ſed Eccleſia inuiolabiliter obſeruauit, ut nunquam Epiſco-

Digitized by Google

Epiſcopi ad ſacerdotium alios promoueant, niſi offerentes ſacrificium incruentum Miſſæ, ergo ne hic tanti momenti ritus deſiderari poſſit in ipſo archetipo & exemplari Christo, dicendum eſt, illum, non niſi oblato ſacrificio incruento, Apoſtolos ad ſacerdotium Euangelicum promouiſſe: & ab eo hanc conſuetudinem inuiolabiliter in eccleſia conſeruatam, ad nos promanaſſe.

Rationes quæ noſtram ſententiam impugnare poſſunt, faciliime diſſoluuntur. Primo agunt, quia nullũ verbum habetur ex textu, quod ſacrificium aut oblationem ſignificet. Sed hæc ratio etiam concluderet Chriſtum nihil præcepiſſe Apoſtolis de ſacrificio offerendo, quia nullum eſt uerbum, quod expreſsè ſacrificandi præceptum explicet. Sed eſto, daremus nullum eſſe verbum formale, & expreſſum, quod oblationem ſacrificij explicet, ſatis eſt quod educitur per conſequentiam valde vrgentem, & intellectum cogentem: nam ex geſtibus & actibus Chriſti, quæ non minus quàm verba docebant, promptum eſt id accipere: quia dicitur, quòd eleuauit oculos in cœlum, & oſtenderit Patri panem & calicem, & benedixerit, & gratias egerit, quod ſubſtituerit hunc agnum verum loco alterius, & eſum eius loco eſus alterius: quæ omnia, rationem ſacrificij aperte demonſtrant. Et ex verbis etiam idem accipere poſſumus, nam dicit, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur, & frangitur: & Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum: frangitur autem, & effunditur de præſenti, non tam ob futuram paſſionem iam imminentem & inchoatam, quam quòd in myſterio Euchariſtiæ offerebat & ſacrificabat Deo. Dari autẽ & frangi corpus, & effundi ſanguinem, uerba ſunt ad oblationem, & ſacrificium ſpectantia, vt conſtat: vt ergo ex Euangelicis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, conſideratis circunſtantiis, & traditione Patrum, neceſſario colligitur, præceptum de ſacrificio Euchariſtiæ offerendo traditum, ita ex eiſdẽ neceſſario deducitur Chriſtum obtuliſſe.

Secunda ratio eſt, quia ſi Chriſtus in cœna obtulit, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt: neque opus fuiſſet alia oblatione cruenta in cruce. Sed ſi hæc ratio aliquid concluderet, ex ea ſequitur modo non eſſe nobis offerendum in Miſſa, neque Chriſtus deberet ſeipſum Patri offerre in cœlo, quæ falſa ſunt: neque derogatur dignitati, & merito Chriſti patientis in cruce paſſione cruenta, quod multis aliis actionibus expiationem noſtrorum peccatorum, reconciliationem cum patre, & ſalutem mundi promeruerit: ſicut nos pluribus operibus promereri poſſumus vitam ęternã.

Tertia ratio eſt, quia imago propriè rem de qua exprimitur ſequitur, vt effectus cauſam ſuam, non præcedit, ſicut neque effectus eſt ante cauſam: at Miſſæ ſacrificium incruentum nihil aliud eſt, quam repræſentatio quædam ſenſibilis oblationis cruentæ Chriſti, ergo ſequitur, quòd cum illa nondum eſſet actu exhibita, ſed die ſequenti exhibenda, quòd Chriſtus non obtulerit. Reſpondemus, Euchariſtiam imaginem eſſe quandam, & repræſentationem ſenſibilem oblationis Chriſti cruenti: ſed non propterea tollitur quin Chriſtus in cœna obtulerit: quia ſicut veteris teſtamenti ſacrificia omnia erant imago quædam, & repræſentatio illius oblationis, quã Chriſtus in cruce impleuit, neque tamen tollitur quin illa fuerint uera ſacrificia, & verè oblata. Similiter dicendum eſt de Euchariſtia, quam Chriſtus non obtulit in memoriam oblationis cruentæ præteritæ, ſed in præſignationem mortis ſuæ imminentis, vt doceret nos ritum, & modum Chriſtianorum, & modum ſacrificandi & offerendi, quod poſt mortem non ita cõuenienter tradere poterat. Quod autem dixit Apoſtolus, Hoc facite in meam commemorationem, ad tempus illud reſpiciebat, quo iam præterita & exhibita Chriſti paſsio, & oblatio in cruce facta repręſentanda erat per ſuos ſacerdotes in eccleſia.

Et ideo Concilium hoc Tridentinum, poſt longã Patrum concertationem, merito, Seſſione ſexta, ſub Pio IIII. cap. 1. diffiniuit, Quòd Chriſtus Dominus illis verbis, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur, hoc facite in meam commemorationẽ, & Apoſtolos ſacerdotes inſtituit, & oblatione incruẽta, modo expiatorio ſeipſum Patri obtulit.

DECIMVMSEPTIMVM QVAESITVM.

An ſolo vino ſine aqua in ſacris myſterijs vtendum ſit.

CHryſoſtomus Homil. 83. in expoſitione illorum verborum, *Non bibam de hoc genimine vitis,* ſic habet, Cuius rei gratia Chriſtus non aquam, ſed vinum poſt reſurrectionem bibit, pernicioſam quandam hæreſim radicitus euellere voluit, eorum, qui aqua in myſteriis utũtur, ita, ut oſtenderet, quia, & quando hoc myſterium tradidit, uinum tradidit, & quando poſt reſurrectionem in nuda myſterii menſa uino vſus eſt. Ex genimine autem, ait, vitis, quæ certe uinum, non aquã producit.

Diſputant Doctores Scholaſtici, 4. ſenten. diſtinct. 11. Sanct. Thom. 3. parte, quæſt. 74. artic. 6. qui omnes conueniunt, vinum quod offertur in Euchariſtię ſacramento debere aqua miſceri. Primo, propter inſtitutionem: coniectura enim probabili creditur, Dominum hoc ſacramentum inſtituiſſe in uino aqua permixto. Vnde Prouerb. 9. Bibite vinum quod miſcui uobis. Secundo, quia hoc conuenit repræſentationi Dominicæ paſſionis. Vnde dicit Alexander Papa, Nõ debet in calice Domini aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrumque permixtum: quia vtrumque ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur. Tertio, quia hoc conuenit ut ſignificemus effectum huius ſacramẽti, qui eſt vnio populi Chriſtiani ad Chriſtum, quia in aqua populus ſignificatur, in vino Chriſti ſanguis oſtenditur: cum ergo in calice aqua uino miſcetur, Chriſto populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad ultimum effectum huius ſacramenti, qui eſt introitus ad uitam æternam. Vnde Ambroſius dicit in libro de ſacramentis, Redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam ęternam.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus, ex uerbis eius malè intellectis Armenos ſolo uino in myſteriis uſos: aduerſus quos Concilium vniuerſale cognomento Trullenſe, ſub Iuſtiniano celebratum, Can. 32. ita decernit, Quoniam nouimus ꝙ in Armenorum regione vinum tantum in ſacra menſa offerũt, aquam illi non miſcentes, qui incruentum ſacrificium peragunt, prætendentes Doctorẽ eccleſiæ Ioannem Chryſoſtomum, propter hæc verba, in interpretatione Matthæi. Cuius rei gratia Chriſtus non aquã, ſed vinum, &c. Quibus verbis exiſtimant Chriſtum prohibere aquæ oblationem in ſancto ſacrificio: ſed vt hi ab ignorantia liberentur, illius Patris mentem orthodoxè aperimus, dicentes illum voluiſſe ſubuertere antiquam prauamque Hidroparaſtarum hæreſim, qui pro vino ſola aqua in ſacrificio vſi ſunt. Si quis ergo Epiſcopus vel presbyter, vinum aqua mixtum in ſacrificio non offert, deponatur. Et ſeſſione 6. ſub Pio IIII. Papa, Can. 9. tanquam de fide diffinitur.

tur. Et ideo hodie oppoſitum eſſet hæreticum. Can. ſic habet, Si quis dixerit, aquam non miſcendam vino in calice offerendo, quòd ſit contra Chriſti inſtitutionem, Anathema ſit.

DECIMVMOCTAVVM QVAESITVM.

An Chriſtianis bellum gerere liceat.

CHryſoſtomus Homil. 85. in illum locum, *Qui acceperint gladiũ gladio peribunt*, Matth. 26. inquit, Vt facilius crederent, quia traderetur, propterea dixit eis, emite gladios, non vt percutiant animas, ſed vt perditionem ante oculos poneret. His verbis vtuntur hæretici & cum illis Eraſmus in annotationibus in Lucam, ad confirmationem ſui dogmatis, quo docet, omne genus belli Chriſtianis interdictum eſſe. Et adiungit Eraſmus alium locum Chryſoſtomi citatum à D. Thom. ex Catena aurea, qui ſic habet, Qui non habet, vendat veſtem ſuam, & emat gladium, quidnam hoc? armat ne diſcipulos qui dixit, Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam obuerte ei & alterã, qui præcipit vt benedicamus his qui nos cõuicijs laceſſunt, feramus inuadẽtes, oremus pro perſequentibus, nunc armat, armatque vno tm̃ gladio? Et quomodo hæc rationi conſona ſunt? Nam ſi omnino armis opus erat, nõ ſolo gladio, ſed & ſcuto & galea & cruralibus armare oportebat.
Origenes. Adducunt etiam Origenem in ſuam ſententiam, qui tractatu in Matthæum 7. præſentem locũ explanans, ſermonem Chriſti de gladio emendo peſtiferum eſſe
Ambroſ. pronunciat, ſi ad literam accipiatur. Similiter & Ambroſium, commentario decimo in Lucam, vbi ſic habet, O Domine, cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? cur habere præcipis, quem vetas promi, niſi forte vt parata ſit defenſio? non vltor neceſſe ſit, & videar potuiſſe vendicari, ſed noluiſſe, lex ferire me non vetat. Et ideo fortaſſe Petro duos gladios afferenti ſatis eſt dicit, quaſi licuerit vſque ad Euangelium, vt ſit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio. Multis hoc iniquum videtur, ſed nõ iniquus Dominus, qui cũ ſe potuiſſet vlciſci, maluit immolari. Et ijdẽ in lib. de viduis afferunt, id palam declaraſſe, cum inquit, Arma eccleſiæ fides eſt, arma eccleſiæ oratio eſt, quæ aduerſarium vincit.
Eraſmus. Eraſmus plura adducit in hanc ſententiam, ſed potiora
Matth. 5. teſtimonia ſunt, quod Chriſtus in Euangelio præcipit ſuis ne reſiſterent malo, ſed inimicos diligant, orẽt pro calumniantibus & perſequentibus, benefaciant hoſtibus, vnam maxillam percutientibus, alteram præbeant, auferentibus tunicam pallium quoque relinquant, & iuxta Pauli præceptũ, aduerſarios amoris ac
Rom. 12. beneficiorum flammis exurant.

Diſputant de hac quæſtione Doctores Scholaſtici, 4. ſent. diſt. 15. circa materiã de reſtitutione, S. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. & tenet, ad hoc vt bellum ſit iuſtum tria requiri. Primo, authoritas Principis, cuius mandato bellum eſt gerendum, cuius etiam eſt multitudinem conuocare, & cui cura Reipublicæ eſt commiſſa, vt bonos præmio & honore afficiat malefactores vero puniat, ſecundum illud Apoſtoli, non ſine cauſa gladium portat. Secundo, requiritur cauſa iuſta, vt ſcilicet, illi qui impugnantur, propter aliquam culpã, impugnationem mereantur. Vnde Auguſtinus dicit lib. 83. Quæſtionum, Iuſta bella ſolẽt diffiniri quæ vlciſcuntur iniurias, ſi gens vel ciuitas plectenda eſt, quæ vel uindicare neglexerit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere quod per iniuriam ablatum eſt. Tertio requiritur vt ſit intẽtio bellantium recta, qua intendatur vt bonum promoueatur, & malum vitetur. Et ſubdit, Poteſt contingere ut ſit legitima authoritas indicentis bellum, & cauſa iuſta: nihilominus propter prauam intentionem, bellum reddatur illicitum. Dicit enim Auguſtinus libro contra Fauſtum, nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſunt ſimilia: hæc ſunt quæ in bellis iure culpantur.

Examinare oportet hanc doctrinam S. Thom. & quæ illam tangunt. Vidimus circa licentiam belli, & an ſit licitum Chriſtianis bellare, ſententiam Eraſmi, qui Lutherum & eius ſequaces, nedum conatur defendere, ſed ſententiæ illorum ſubſcribit: & in Adagio, Dulce bellum inexpertis, multa cumulat cõtra Theologos, & damnat tanquam hæreticum aſſertum, eſſe licitum bella gerere. Et licèt olim Tertullianus in libro de Corona militis Chriſtiani, & alij Patres, fuerint in illa ſententia, nunc tñ hæc aſſertio, Licitum eſt Chriſtianis indicere bellum, & contra hoſtes fidei bellare, eſt concluſio de fide, & oppoſitum eſt hæreticum. Quod ex eo patet: quia licitum eſt iniurias arcere, & illas vindicare, hoc enim eſt munus iuſtitiæ diſtributiuæ; Si ergo Princeps aliquis inferat iniuriam alteri, non eſt uia neque modus quo poſſit ſe vindicare, niſi aduerſus illum bellum indicat. Si enim priuata perſona iniuriam, vel quid patiatur, poteſt illũ Rex vel Princeps vindicare. Si tamen Rex alteri potenti iniuriam inferat, quis erit ſufficiens, niſi ipſemet qui iniuriam eſt paſſus? ſed ad id neceſſarium eſt bellum indicere: licet ergo bella gerere. Tum etiam, quia ad Principem non ſolum ſpectat conſeruare pacem Reipublicæ, ſed etiam ſi hoſtes externi eam perturbent, eam defendere: ſed medio humano non poteſt, niſi bellum contra exteriores hoſtes indicendo. Licitum igitur eſt Chriſtianis bellare. At dicet quis, rationes probant, quòd licet Principi ſe defendere ab eo qui ſibi infert iniuriam, non tamen quòd illi liceat alium aggredi. Reſpondemus, & hoc probare rationes: quia Reſpublica perfecta non ſolum debet eſſe ſufficiens ad ſe defendendum ab iniurijs illatis, ſed etiam ad aggrediendum & vindicandum iniurias quas paſſa eſt: alias enim turbatio eſſet magna & confuſio in Republica, ſi poſſet quis iniuriam inferre alicui, & alteri non liceret ſe vindicare. Quòd ſi dicas, ſuprema poteſtas, & Romanus Pontifex vindicabit, refugium hoc inſufficiens eſt, quia in temporalibus Romanus Pontifex non eſt ſupremus dominus, niſi in quantũ ordinantur, & attinent ad ſpiritualia. Dices, vindicet Imperator, Dico primo, quòd multi Reges ſunt, qui non ſunt ſubditi Imperatori. Secundo, quando iniuria illata eſt alicui Regi ab alio Rege, habet ius ſe vindicandi: ſicur poteſt in ſuo Regno malefactores punire; & hæc eſt in communi praxi tam apud Reges, quàm apud Principes.

Conditiones quas aſſignauit Sãctus Thomas, expedit aliquantulum tangere: nam licèt conſtet, cuilibet licere ſe defendere, non tamen ſat conſtat, cui perſonæ publicè liceat bellum indicere. Nam de Duce dubium eſt. Caietanus inquit, quòd cuicunque Reipublicæ, & perſonis, & ciuibus eius, ſi non eſt pars alterius Reipublicæ, poteſt bellum indicere. Illa vero Reſpublica, quæ non dependet in ſua gubernatione ab alia, eſt ſibi ſufficiens, & poteſt bellum indicere, etſi Imperator ſit ſuperior illis, & poſſet poteſtate Imperatoria illos congregare, vt conſtat de Republica Hiſpaniæ & Gallorum, & de epiſcopatu Salmantino & Aſturicenſi, qui ſunt ſubditi Archiepiſcopo Compoſtellano: & tamen quilibet illorum eſt Reſpublica ſpiritualis & perfecta. Similiter Reſpublica Venetorum, quæ quia non dependet ab alio in ſua gubernatione, poteſt ſe vindicare. Secus eſt de Ducibus Hi-

ſpaniæ,

ſpaniæ, qui licèt habeant ius ſe defendendi, non tamẽ habent ius ſe vindicandi, quia non habent perfectam Rempublicam, & in ſua gubernatione dependent à Rege Hiſpano.

Secunda conditio eſt, quòd ſit cauſa iuſta: iuſta autem cauſa indicendi bellum eſt, ſi quis eſt ab alio paſſus iniuriam. Sed quæ iniuria dicetur ad hoc ſufficiens? An ſi quidam Rex furatus eſt à Rege Hiſpano quingentos aureos, vel mille, vel ſi iniuſtè occidit Hiſpanum, in quibus caſibus mortaliter peccauit, an propter hæc, & his ſimilia, liceat bellum indicere? Reſpondeo neganter, quia nulla iſtarum eſt cauſa ſufficiens, vt totum Regnum deprędetur, & damna bellis annexa patiatur. Secus ſi ciuitatem incenderet, poſſet enim tunc iniuriam illatam vindicare, ſimiliter iniuriam amici acceptam, vt ſi Rex quidam irrogaſſet iniuriam amico & familiari Regis Hiſpanię, liceret tunc iniuriã amico illatam vindicare. Ratio eſt: quia vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo, & ſi nõ poteſt illum adiuuare, neq; vindicare, niſi bellũ indicendo, licet illi bellũ indicere. Maius dubium eſt: an pro re dubia liceat bellum indicere? Vt quando Reges & Principes contendunt de Ducatu, vel Regno aliquo, de quo de facto dubium eſt, cui conueniat ius illius. Et ratio dubij in hoc ſita eſt, quia ſi vni licet bellum indicere, alteri non licet ſe defendere, aliàs bellum eſſet iuſtum ex vtraque parte, cum dubio, & ſine ignorantia inuincibili, vt ſi Petrus & Paulus dubitent cuius ſit pallium, poſſidet Petrus, non poteſt Paulus ſurripere, quia melior eſt conditio poſſidentis. Dico ad hoc, quòd ſi res eſt dubia inter Principes, qui non habent ſuperiorem: nec iure diffiniri poteſt cuius ſit, poteſt vnus illorum bellum indicere aduerſus alterum: inter perſonas verò priuatas, hoc non licet, ſed tenentur conuenire apud iudicem, & ſtare ſententiæ & diffinitioni illius. Defendere poſſeſſorem medijs licitis licet. Et pro re dubia licet etiam iuuare aggredientem; Ratio eſt: quia ſi eſſent perſonæ priuatæ, & iudex non poſſet cauſam diffinire, tenentur cauſam inter ſe componere, & ſi neceſſe fuerit rem de qua agunt inter ſe diuidere: ergo quando res eſt dubia licebit pro medietate illius bellare. Et de ſubditis dico, quòd ſi ſunt magnates, & qui admittuntur ad Conſilium Regis, non poſſunt arma arripere, niſi primo diffiniant cui competat ius; Ratio eſt: quia licet dubitent inter ſe, an bellum ſit iuſtum, tamen quia dubium eſt practicum, nõ dubitant an liceat illis bellare, ſed certo cognoſcunt id ſibi non licere; Exemplum eſt: ſi dubitem de re quam poſſideo an ſit mea, quia dubium eſt practicum, & nõ dubito, ſed certo ſcio quòd poſſum poſſidere, non teneor alteri dare donec ſententia iudicis ſim deuictus; Sic de ſubditis. In dubijs verò ſubditi tenentur Principi parere.

An pro re dubia liceat bellũ indicere.

Sed an in bello liceat homines occidere? certum eſt hoc licitum eſſe, vel ſi ſint infideles in ſeruitutem redigere: de quo Doctores, 4. ſentent. diſt. 15. & Summiſtæ, verbo, bellum. De innocentibus, vt ſunt pueri, & mulieres, ſenes, & ſacerdotes, qui non fuerunt cauſa belli, eſt grauior difficultas. Et ad illam reſpondeo his propoſitionibus.

1. Propoſitio. Omnes qui ſunt inter hoſtes, & ſunt illis admiſti, ſi poſſunt arma arripere, reputantur nocentes, niſi cõtrarium euidenter conſtet: vt eſt de pueris, & de cęteris, qui neque cõſilio, neque opere poſſunt alicui iniuriam inferre. *Secunda.* Secunda, non licet occidere innocentes, ſi poſſunt diſtingui à nocentibus: & nocentes occidi poſſunt ſine innocentibus: ex quo fit, quòd poſt partam victoriam, innocentes nõ debent occidi: poſſunt enim à nocentibus diſtingui. *Tertia.* Tertia, licèt de per accidens innocentes occidere, ſi non poſſunt à nocẽtibus diſtingui: vt licet ciuitatem incendere, vt nocentes occidantur, in qua multi ſunt innocentes. Ex quo ſequitur dubium aliud,

An liceat innocentes ſpoliare, quando poſſunt à nocentibus diſtingui, & totam ciuitatem prædæ militum committere? Reſpondeo per has propoſitiones. *1. Propoſitio.* Prima, totam ciuitatem in prædam committere, & eã incendere non licet, niſi quando victoria alio medio obtineri non poteſt; Ratio eſt: quia damnum innocẽtium, in quantum fieri poteſt, eſt cauendum ſemper, charitas enim Chriſtiana id ita exigit. *Secunda.* Secunda propoſitio, non licet vrbem in prædam tradere, niſi quando in exercitu eſt extrema neceſſitas. *Tertia.* Tertia, non licet capere bona innocentium cauſa ſolius vindictæ, vel punitionis; Ratio eſt: quia illi non fuerunt cauſa iniuriæ uel mali illati: & qui bona illorum ſurripuerunt, tenentur illa reſtituere. Sed an alia de cauſa liceat innocentes ſpoliare, pręterquam ad alẽdum exercitum, & ſubſidium militum? *Quarta.* De hoc ſit quarta propoſitio, ad reſarciendum damnum illatum à nocentibus, licet innocentes ſpoliare: vt ſi exteri fecerũt prædam in Hiſpania, licet damnum illatum etiam ab innocentibus reſarcire, & eos ſpoliare; Ratio eſt: quia tota Reſpublica intulit damnum, & ideo licet ab illa recuperare.

Dubium tamen eſt, an liceat pueros occidere, de quibus probabiliter timetur, eos poſt ętatem adultam aduerſus nos præliaturos? Reſpondeo, ſi poſſunt à nocentibus diſtingui, non licet occidere, quia ſunt innocentes. Surripere vero paruulos, ſenes, & mulieres ad vendendum, ſicut cætera alia bona licet, inferre illis damna, vnde mors ſequatur, non licet: ſed tantum in captiuitatem & ſeruitutem redigere. An uero capti bello iuſto ipſo iure fiant ſerui? Dico de Chriſtianis, quòd licet iure antiquo erant facti ſerui, & redimebantur, id uero iure poſitiuo eſt abrogatum: & ideo Chriſtiani capti à Chriſtianis, non ſunt ſerui, ſed manent ſui iuris, & poſſunt teſtamentum condere, & legatum facere, infideles vero omnes manent ſerui, & non ſunt ſui iuris.

Sed an ſpolia militiæ cedant in ius victorum, & ſupponimus quòd ſi in principio bona fide indixere bellum, parta uero victoria, intellexerunt eſſe iniuſtum, tunc eſt dubium, an ſpolia ſint illorum, quia bona fide pugnabant, an teneantur illa reſtituere? Reſpõdeo, ea in quibus facti ſunt diuites, reſtituere teneri: ea uero quæ bona fide conſumpſerunt, non teneri reſtituere. Simile eſt, ſi fur me inuitet de his quę furatus eſt, non teneor ad reſtitutionem, quia bona fide & ſine culpa mea, & cum ignorantia aliena bona conſumpſi: neque diues factus ſum. Si autẽ miles à principio intellexit bellum eſſe iniuſtum, tenetur illa bona reſtituere ex quibus ſit diues. Similiter tenetur de damnis quæ ad finem & ius belli non erant neceſſaria. Sed an parta uictoria, tantum propter vindicandã iniuriam, liceat ciuitatem igne incendere? Reſpondeo, de iure gentium id non licere, ſi vero timetur, ab illis ſe futuro tempore paſſuros damna ciuibus ciuitatis, tunc comburere licet. Vaſtare agros, & alia damna inferre, iniquum eſt, ſi tamen bellum eſt iuſtum, ad reſtitutionem uaſtantes non tenentur. Et hoc conſtat ex praxi communi, & quia huiuſmodi damna quaſi neceſſario ſunt bellis annexa, & eſſet iuguni graue milites ad huiuſmodi reſtitutionem cogere: nam uix eſt qui ab huiuſmodi damnis ſe temperet.

Tertia conditio belli eſt, quòd ſit intentio recta & bona: ſed quid dices, ſi intentione iniqua & peruerſa Princeps indicat bellum, ſcilicet, quia Rex priuatus eſt eius inimicus, & odio illum habet, an talis teneatur de damnis illatis? dicimus, quòd ſi cauſa belli eſt iuſta, licet mala intentione bellum indicat, non tenetur damna illata reſtituere; Ratio eſt: quia ibi non eſt

viola-

violatio iuſtitiæ,quæ eſt radix reſtitutionis,ſed ſolum deliquit contra charitatem. Simile eſt de Prætore,qui ſi iniqua intentione ſuſpendat furem, licet peccet, ad reſtitutionem tamen non tenetur.

Sed an clericis bellare,& arma arripere liceat, San. Thom. art. 2. reſpondet,negantèr. Sed quo iure? Reſpondet,id ſolum eſſe de iure poſitiuo,& ita tenet cõmunis ſententia Theologorum: & hinc ſequitur ex rationabili cauſa Romanum Pontificem poſſe cum clerico diſpenſare,vt poſſit arma arripere,& in irregularitate diſpenſare. Et ſententia Theologorũ intelligẽda venit de omnibus clericis, conſtitutis ſiue in maioribus, ſiue in minoribus ordinibus. Sed quid ad id, quod frequenter accidit? quia in minoribus cõſtituit præliãtur in bello. Dico eos,licet male faciant,non tñ mortaliter peccare. In maioribus vero conſtituti,ſi in bello prælientur, mortaliter peccant. De pœnis ſtandum eſt diſpoſitioni iuris. Dubium. Caietan. Sed an ad defendendã Rẽpublicam liceat clericis arma arripere? Caietanus dicit tria. Primum, ad aggrediendum non licet. Secundum, ad defendendam Rempublicam licet. Et hoc ſiue fiet ad ianuas Ciuitatis, ſiue in agrum exeat. Et in his omnes conueniunt, quia eſt de iure naturali. Tertium dicit,nihilominus tales ſunt irregulares, quia irregularitas ſine culpa incurritur. Et addit, quòd clericis non ſolum licet Ciuitatem defendere, ſed tenentur: quod eſt mirum,ſcilicet teneri defendere,& in irregularitatem incidere: nam Prætor ideo incidit in irregularitatem,quia non tenetur furem occidere: quia poteſt miniſteriũ ſibi commiſſum ſuſpẽdere, &, alteri cõmittere, Syluester, verbo, Irregularitas,§.4. tenet,nõ incurrere irregularitatem, & plures alij illum ſequuntur. Sed ſententia Caietani eſt valdè probabilis, quam credo veram: nam Clementina illa, Si furioſus, de homicidio voluntario, permittit clerico ſe defendere, & occidere ipſum inuadentem, ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ,& non excipit aliũ caſum; Defendendo ergo Rempublicam manet irregularis. Sed alij dicunt defendere Rempublicam,eſſe ſe defendere, & ideo vtraque ſententia eſt probabilis: dico tamen, ſi quando defendit Rempublicam, exiſtimat quòd & ipſe occidetur, tunc non eſt irregularis, ſi vero exiſtimat, quòd non occidetur, eſto, liceat illi ſe defendere, manet tamen irregularis, quia non ſe defendit.

De eccleſiis,an liceat incendere, cognoſcẽdo quòd eſt eccleſia: dico ſine magna cauſa id non licere. Si vero hoſtes in eccleſia ſe defendant, licet illam incendere:& ſi ibi ſit Sacramentum, non debet niſi pro maxima cauſa id fieri:& licet eccleſia incendio ardeat, Sacramentum tamen non comburitur: ſicut in ſtomacho. Et licèt licitum ſit, ad recuperandum damnum belli, bona clericorum ſurripere, bona tamen eccleſiæ non licet, niſi exercitus in extrema neceſſitate fuerit conſtitutus.

Pro defenſione Chryſoſt. reſpondeo, quòd ipſe ſeipſum defendit contra Eraſmum, Hom. in illud Epiſtolæ ad Romanos, Salutate Priſcam & Aquilam: vbi ſic habet, Quid igitur ad hæc dicemus? cur Chriſtus Apoſtolis marſupiũ, calceos, & tunicas geminatas lege prohibuit, inquit, Chriſtus Apoſtolos non ſemper huic legi neceſſitate aſtringi voluit. Etenim,iã forte dicet aliquis, ſi eos abſoluit ab hac lege, quæritur vltra, quare Chriſtus contraria præceperit? nam interdum dicit, ne poſſideatis perã, interdum, qui nõ habet marſupium, tollat & peram: quare hoc fecit? ſanè dignè fecit pro ſua ſapientia, curaque, quam pro diſcipulis gerebat ab initio vocationis, vt periculũ virtutis ſuæ facerẽt, & in orbem terrarum exituri magis in eo fiderent. Verum ubi potentiam ſuam agnoſcere cœperunt, voluit vt ipſi domi virtutis ſpecimen aliquod præberẽt: nam in initio nihil eos pati ſinebat, poſt uero tempore quo permiſit eis vt marſupium haberẽt, & peram, & calceos, liquidum eſt cur eos periclitari & affligi ſinat: nempe, ut mercedem aliquam habeãt. Et adducit exemplum de aue,& pullis, quos dum viderit creuiſſe, primum circa nidũ volitare docet, deinde adminiculo ſuo totos deſtituit: ita faciebat & Chriſtus: in Paleſtina enim quaſi in nido nutriebat diſcipulos,& eos volare docuit, præſens, & geſtans, tandem permiſit eos volare in totum orbem,dato eis mandato,ne ſibi ipſis deeſſent.

Theophilactus in expoſitione eiuſdem loci inquit, In principio curam habens diſcipulorum tanquã infirmorum,faciebat eis omnia neceſſaria affluere abũdè circa ipſorum curam, nunc autem opus eſt eis vt curent ea quæ uirorum ſunt, & prouideant ſibiipſis.

Ad ea uero quæ contra Patres inducta ſunt reſpõdeo,verba eorum, non ita eſſe accipiẽda, ac ſi ſentiãt, bellum Chriſtianis omnibus eſſe illicitum: ſed ſolis illis uiris,qui diuino cultui totos ſeſe dederunt,& perfectionem habent poſitam in obſeruatione conſiliorum; & ad hunc ſenſum referenda ſunt verba Chryſoſtomi,& Ambroſij: cum enim Apoſtoli in vertice puritatis Euangelicæ conſiſterent, non licebat eis arma induere, enſe accingi,in gladium manus inijcere, & alieno ſanguine cõſpergi. Et hinc Origenes dixit, ſermonem Chriſti ad gladium adhortantis, peſtiferũ eſſe iis,qui cum iuxta literam intelligunt, & arbitrantur Chriſtum præcepiſſe Apoſtolis, ut ſeipſos in prælium armarent, cum id viros arcem totius perfectionis tenentes,non deceret.

Ad Eraſmum reſpondemus, ex his quæ enumerat quædã eſſe præcepta, quędã uero conſilia. Præcepta ſunt aliquo pacto & in cõmuni: Diligere inimicos & amare, hoſtes perſecutores auxilio orationis non deſtituere, pacem & beneuolẽtiam eorũ optare & perquirere,quæ facultatem pugnandi nec adimunt, nec ſemper impediũt: iuſta enim & uere Chriſtiana bella ſunt, quæ pro defenſione iuſtitiæ, & adeptione pacis geruntur, iuxta illã Auguſt. Regulam. Bellum geritur vt pax acquiratur. Eſto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatẽ vincendo perducas. Conſilia vero ſunt, non reſiſtere malo, non defendere malũ pro bono, offerre dexteram maxillã ferienti, tunicã rapienti, pallium vltrò dimittere, & id genus alia plurima, quæ extra diſcrimen neceſſitatis non ſunt operis præcepta, ſed affectus in præparatione animi ſeruanda: vt, ſcilicet, ſemper ſimus parati non reſiſtere malo, ſed vincere in bono malum, & pro maleficio beneficium rependere, ſi opus fuerit, verum ſi aliter expediat, vel propter bonum commune, vel eorum qui nos oppugnant, tunc Auguſtinus, in Epiſtola ad Marcellinum, ait, Agenda ſunt multa etiam cum inuitis, quoniam nihil eſt infœlicius fœlicitate peccantium, quia pœnalis nutritur impunitas,& mala voluntas, velut hoſtis interior, roboratur.

Ad id verò quod obiicit, Chriſtiano, orationibus & precibus pugnandum, fatemur iuſto bellatori neceſſarias in primis eſſe orationes, & ſupplicationes toto pectore ad Deum emiſſas: quia vt nobilis ille Machabæus dixit, Non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt: ſi tamen neceſſitas vrgeat, capienda ſunt arma, quia Moiſe orante in mõte, exercitus Malechitarum à Ioſue pugnante ſuperatur; quod conſonum eſt Euangelio, Ioannes enim militibus percunctantibus, quid eis ad ſalutem expediret, non dixit: Militiam deſerite, ſed tantum, contenti eſtote ſtipendiis veſtris, & neminem concutiatis. Lucæ 3. Et Centurio cum imperium Chriſti oſtendere conaretur, id fecit ex imperio quod ipſe in milites ſuos habebat,& Chriſtus collaudata fide illius, non et imperauit militiam deſerere, quod ſine dubio feciſſet, ſi Matth. 8.

bella

Digitized by Google

Matt. 22. bella gerere non liceret. Et Herodianis reſpondit, reddite quæ ſunt Cæſaris Cęſari, &c. Rectè igitur Au- Auguſtin. guſtinus Epiſtola 5. ad Marcellinum, de Chriſtiano bello diſſerens, ita habet, Nam ſi Chriſtiana diſciplina omnia bella culparet, conſilium ſalutis petentibus in Euangelio, diceretur, vt abiicerent arma, quod tamen non docuit, ſed quòd contenti eſſent ſuis ſtipendiis. Et Epiſtola 50. ad Bonifacium Comitem id aſſerit, & probat exemplo Dauid, & Centurionis, & cõcludit, pacem habere voluntatis eſt, bellum autem debet eſſe neceſſitatis: non enim pax quæritur, vt bellum exerceatur, ſed bellũ geritur, vt pax acquiratur.

DECIMVMNONVM QVAESITVM.

An clericis poſſeſſiones rerum temporalium habere liceat.

CHryſoſtomus Homil. 86. in illud, *Acceperũt triginta argenteos, & dederunt eos in agrum figuli*, Matth. 27. deplorat calamitatem eccleſię, ex eo, quod paſtores uillas, poſſeſſiones, aurum, & argentum poſſideant. Sic enim habet, Veniat in mentem uobis octo millia Leuitarum Iudęos alere ſolitos fuiſſe, & cum his viduas, & parentibus orbos: nunc autem agros, domus, locationes ædificiorum, vehicula, equos, mulas, multaque alia huiuſmodi, propter uos, & veſtram crudelitatem eccleſia poſſidet: & infra, Modo duo mala committuntur: nam & vos, quaſi nihil dare debeatis, nihil cõfertis: & ideo ſacerdotes aliena pertractant, quod à ſacerdotio eſt a- Lucæ 18. lienum. Et in illud Lucæ, Vade vende uniuerſa quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me, &c. Opportunè, inquit, nunc ad eccleſiæ præſides, propter latas eccleſiæ poſſeſſiones, & merito dici poteſt: non enim ſequi Chriſtum aliter poſſumus, niſi omnis craſſioris & ſæcularis curæ ſimus expertes, nunc uero pro dolore vindemiæ ac meſſis, Dei ſacerdotes venditioni ac emptioni ſructuum aſsiſtunt, &c. Hanc eandem ſententiam lucidius repetit, Homil. 15. in priorem ad Thimotæum, ſi placuerit, vide ibi.

Hieronymus in libello de vita clericorum ad Nepotianum ſubſcribit ſententiæ Chryſoſtomi, qui ſic habet, Clericus qui Chriſti ſeruit eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum, & nominis diffinitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur: ſi enim cleros Græcè, ſors, Latinè appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſũt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors & pars clericorum eſt, qui autem pars Domini eſt, vel domini partem habet, talem ſe exhibere debet, vt & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino: qui Dominum poſſidet, & cum propheta dicit, Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere poteſt: quòd ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus; Verbi gratia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem. Et concludit, habens uictum & ueſtitũ, ſeruiens altari, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4. ſent. diſt. 15. circa reſtitutionem bonorum eccleſiaſticorum. & S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. qui omnes conueniunt in hac aſſertione. Epiſcopi & clerici licitè poſſunt propriũ aliquid poſſidere de bonis quæ illis iure hæreditario, ſeu donationis, ſeu quouis alio titulo ſeculari, euenerint. Aſſertio eſt plana & manifeſta; De bonis verò quæ titulo eccleſiaſtico illis obtigerint, probatur Concluſio ratione S. Thomæ, artic. 6. Ad ea quæ ſunt ſupererogationis, nemo, niſi ſpecialiter ſe ad illud voto aſtringat, conſtringitur: ait enim Auguſtinus Epiſtola ad Paulinam, & Armentarium, Quia vouiſti, iam te obſtrinxiſti, & aliud tibi facere nõ licet. Sed nec Epiſcopus, nec clericus voto paupertatis ſe obſtrinxerunt, ergo ſecundum leges dignitatis Epiſcopalis, & ſacerdotalis, non arcentur, quo minus dominio rerum fungi poſſint. Iuxta hanc rationem eſt aduertendum, quod cum Epiſcopus, vel clericus votum religionis nõ emittant; fit vt neque faciant votum ſpeciale caſtitatis, neque paupertatis, præter id, quod ſacerdotio eſt adiũctum, ſed Epiſcopus promittit obedientiam Papę, & fidem huic eccleſiæ, clericus pręlato ſuo: à quo vinculo Epiſcopus diſſolui nequit, niſi ipſius Pontificis authoritate: & parochus niſi authoritate Epiſcopi. Ex quo conſtat, Epiſcopo, quatenus Epiſcopus eſt, neque clerico repugnare propriũ poſsidere, non ſolum hęreditario, uel quouis alio ciuili iure, uerum neque eccleſiaſtico: non enim ex parte dignitatis ei repugnat iuſtum ſtipendium pro ratione ſuæ functionis percipere, cuius ſit verè Dominus, ſicut olim erant Sacerdotes & Leuitę. Ex quibus ſat eſt conſtitutum, dignitatem Epiſcopalem, vel Sacerdotalem non eſſe paupertatis ſtatum, atque adeo, neque illis repugnare habere dominium rerum quæ poſsident.

Aduertendum tamen eſt, hæreſim antiquã fuiſſe, nullum eccleſiaſticum ſalutem poſſe conſequi, ſi proprium poſsideret, de qua meminit Auguſtinus libro de hæreſibus, c. 40. & S. Thom. 3. Cõtra gentes, c. 27. quam hæreſim poſt ſuſcitauit Vuicleph, & nunc hæretici nouiſsimi in gratiam Principum, ſuadentes illis, vt eccleſias diſſipent, & facultates & poſſeſsiones eccleſiæ & clericorum in fiſcum redigant, & in proprios vſus vertant. Hanc autem hæreſim, ex ſacris literis conſtat merito eſſe damnatam. 1. Roma. 4. vbi Rom. 4. non eſt lex, neque præuaricatio legis, ſed non aſſignabitur lex, quæ coerceat perſonas eccleſiaſticas vt proprium non poſſideant, ergo. Secundo, quia 1. Thimo. 1. Thimo. vltimo. vltimo, Paulus non damnat diuites: quinimo Eccleſ. 31. Eccleſ. 31. abſolutè dicitur, Beatus diues, qui inuentus eſt ſine macula. Tertio, quia multi viri ſanctiſſimi de eccleſiaſticorum numero aliquid proprium poſſederunt, vt Athanaſius, Ambroſius, Auguſtinus, qui diuites fuerunt. Quarto, quia iſte error damnatus eſt Cõcilio Conſtantienſi, Seſſione 8. & eſt articulus 10. ex damnatis contra Vuicleph. At aſſerunt hæretici, ſaltem proprium poſſidere non eſt antiquum in eccleſia. Falſitas huius aſſertionis conſtat ex Can. Apoſtolorum, cap. 39. 40. & 41. Et Pius Papa, qui fuit anno 150. poſt tempora Chriſti, edidit Canonem de redditibus eccleſiæ, & habetur 12. quæſtio. 2. cap. prędia. Et Calixtus Papa, qui fuit circa annum Domini 218. edidit Decretum de hoc, ut refert Euſebius lib. 3. eccleſiaſticæ hiſtorię; Non ergo nouum, ſed antiquum eſt, eccleſiaſticos proprium poſſe poſsidere.

Dubium tamen graue eſt, an bonorum eccleſiaſticorum habeant verum dominium? De quo S. Tho. art. 7. Et omiſsis controuerſiis & opinionibus Doctorum, tam iuris Canonici, quàm Theologorum: reſpondemus cum San. Thoma illius portionis, quæ particulariter applicata eſt Epiſcopo, & idem eſt de parochis, perinde uidentur domini, atque aliorum bonorum, quæ titulo ſæculari poſsident. Pro cuius explanatione duo oportet prænotare: unum, de diuerſis bonis eccleſiæ: alterum de uariis ſtatibus eius.

Quantum ad primum, quatuor ſunt bonorum tẽporalium genera, quibus fruuntur clerici, & olim in penu eccleſiaſtico reponebantur. Eorum prima pars erat applicata clericis & pauperibus, qui illis alebantur, iuxta illud, quod ſcriptum eſt, non fuiſſe quem- Actu 4. quam egenum inter illos, nam qui fidem ſuſcipiebãt,

poſſeſ-

Digitized by Google

poſſeſſiones vẽdebant, & exponebãt ante pedes Apoſtolorum, & diuidebatur ſingulis, prout cuique opus erat: & cum eccleſia ſuberesceret non ſolum precia, ſed etiam poſſeſſiones eccleſię conferebant, vt de Cõſtantino Cæſare conſtat. Poſt verò Pontifices cœperunt prædia & agros, quos vendere ſolebant, matricibus eccleſijs tradere, & ex ſumptibus earum viuere, vt conſtat ex Decretis Melchiadis Papæ, Can. Futurã. 12.q.1. & Vrbani, Can. ſtatim proximo. Alia ſunt bona quæ poſtmodum offerri eccleſiæ cęperunt, non ſolũ in fabricę aut pauperum ſubſidium, ſed tanquã ſtipendium alicuius perpetuæ capellanię, vt ſunt anniuerſaria quę in eccleſijs Cathedralibus adhuc perſeuerant. His adiuncta ſunt alia bona in particulari, applicata ſedi Epiſcopali, vt caſtra, & vaſalli. Tertium genus eſt quotidianum ſtipendiũ, oblationesque vel pro ſacris celebrandis, vel quę ſacerdoti offeruntur. Quartum genus eſt, quota decimarum iuri clericorum addita.

Quantum ad ſecundum aduertendum eſt, quòd in principio naſcentis eccleſiæ omnes cœperunt in communi viuere: qui decentiſsimus ſtatus eccleſiæ erat, ſi perdurare potuiſſet, cuius ſpecimen in aliquibus eccleſijs cathedralibus & collegiatis vſque adhuc durat. Et quando omnia erant communia, facultati Epiſcopi erat commiſſa diſpenſatio eorum, vt clero, fabricę, & pauperibus, ſecundum indigẽtiam cuiuſque illa diſtribueret, & ſibi neceſſaria perciperet: vt habetur 12.q.2. Can. Epiſcopus, & Can. ſtatim proximo. At uero aucto clericorum numero, uix illa uita communis tolerari potuit: vnde tempore Auguſtini in lite erat, ipſo iudice, An deberent ſacerdotis initiari, niſi qui vellent in communi uiuere: cum autem clerici per ſe uitam degerent, cœperunt Epiſcopi infideliter bona illa communia diſtribuere, ratione cuius, Pontifices in quatuor portiones diuiſerũt: Epiſcopo vnã, clero alteram, fabricæ eccleſię tertiam, ac deinde quartam pauperibus: quæ diſtributio facta eſt anno Domini quadringenteſimo ſeptuageſimo, tempore Hieronymi, & Auguſtini. His ſuppoſitis, ad dubium propoſitum reſpondeo vnica concluſione.

Cõcluſio. Poſt factam eccleſiaſticorũ fructuum diuiſionẽ, Epiſcopus verè eſt dominus portionis quæ ſibi contingit, neque ullo iuſtitiæ vinculo quicquam illius, pauperibus aut cuiuis alteri debet. Et ſuadetur aſſertio, quæ eſt S. Thomæ,

1. Ratio. primo ex ipſa iuris diuiſione, quia diuidere eccleſiaſticos fructus in quatuor partes, nihil aliud effingi poteſt fuiſſe, quã cuilibet ſuæ partis dominium adiudicare, ergo ſicut fabrica & pauperes dominium habent ſuę partis, ſic Epiſcopus & clerus habebit ſuæ: neque diſcrimen vllum excogitari poteſt. Et ita tenet gloſſa, ſuper Can. duo ſunt. 12.q.1. & facit ad id, cap. peruenit, extra, de fideiuſſoribus, ubi præcipitur de beneficiorum fructibus ſatisfieri clerici debitoribus, quòd ſi non eſſent domini fructuum, id non præciperetur.

Secunda. Secundo, quia ſi per illam diuiſionem non eſſet clero dominium aſcriptum, fruſtra eſſet facta talis diuiſio: cùm ergo non ſit fruſtra facta, concluditur ita dominium ſuę ſortis eſſe applicatum clero, ſicut & fabricæ.

Tertia. Tertio, in cunctis Reipublicæ magiſtratibus creandis, illa ſemper habetur ratio, vt ſtipendia diſcernantur iuſta, quorum domini fiunt, cum ergo clerus præſtet poteſtati ciuili, iniqua eſſet eius conditio, ſi non eſſet ei decretum ſtipendium, cuius verè eſſet dominus. Neque obſtat quòd Epiſcopus ſit pater pauperum, nam vt Paulus ait, Diuites huius ſæculi tenentur in pauperes eſſe benefici. Et ſi in ſimilitudine perſiſtere velimus: pater verè eſt dominus omnium quæ filiis tribuit.

Quarta. Quarto, ſi clerus dominium fructuum eccleſiaſticorum non haberet, ſequeretur inde, nullam certam partẽ ei eſſe applicatam, ſed tantũ indultum, vt pro ratione ſui ſtatus de fructibus viuat, & quod ſupererit rigore iuſtitiæ egenis tanquam veris dominis conferat, quod tamen inopinabile eſt, cum quota qua indiget, & quantum diſtribuere teneatur, neque excogitari poteſt, neque regula comprehendi. Nam ſi dicatur ad prudentiam boni viri id eſſe deferendum: inter bonos & prudentes eſt opinionum varietas.

Quinta. Quinta, ſi clero adimatur dominium fructuũ eccleſiaſticorum, eadem ratione fabricæ & pauperibus, quod tamen defenſores contrarię ſententiæ non admittunt: quod ſit eadem ratio, ex eo conſtat, quia ita illis addita eſt ſua pars, ſicut fabricæ & pauperibus ſua.

Sexta. Poſtremo, quia ſi clerus non acquirit dominium ſuæ partis, ſed pauperibus debetur, conſequens fit, aliter facientes, ad reſtitutionẽ teneri, quod conſequens vix poteſt admitti. Valeat, verbi gratia, Epiſcopatus Lucenſis quatuor millia ducatorum, qui eſt vſus cõmunis fructuũ ipſius, quorũ Epiſcopo ad ſuſtentationẽ ſuæ familiæ, & decentiã ſtatus, neceſſaria ſunt tria millia, fac reliqua mille, quæ pauperibus debebat, illis præſenti anno ſubtraxiſſe, & in alios vſus diſpendiſſe: tunc anno ſequenti vnde reſtituet? nam tribus pro ſua ſuſtentatione indiget, alia mille quæ ſuperſunt, pauperum ſunt: nihil ergo habet vnde reſtituat. Et in ſumma, ſi, quod Epiſcopo quotannis redundat, pauperum eſt, lege iuſtitiæ, vnde quæſo, quod pauperibus ſemel ademit, poſtea reſtituet? maxime ſi nulla habeat bona patrimonialia? & aſtringere illum, ad hoc ut minuat ſtatum, ut pauperibus diſtribuat, non eſt conceſſu dignum, neque rationi conſonum. Ex his conſtat reſponſio ad aliam quæſtionem,

Vtrum illi, quibus Epiſcopus ſua bona diſtribuit, ſiue conſanguinei fuerint, ſiue alij extranei, ad reſtitutionem teneantur: illi namque qui Epiſcopum non faciunt dominum, affirmant, niſi tanquam pauperes illa receperint, reſtituere tenentur. Attamen dicimus, ꝙ quamuis tales contra præceptum miſericordiæ nimia parcitate eleemoſynarum mortaliter delinquant, ſi tamẽ ſua bona aliter profundant etiã in malos vſus, vere dominia transferunt: quocirca, qui illa recipiũt, ad reſtitutionem non tenentur. Simile eſt, dum quis cuipiam extreme laboranti non ſubuenit, & id quod illi præbere tenebatur, alteri diuiti prodige cõtulit: neque qui recipit, neque ipſe qui negauit, vllatenus fit reſtituendi reus. Aduertẽdum tamen maxime, quod S. Thom. art. 7. ad ſecundum, tenet, videlicet, ſi de eo, quod viui Epiſcopi vel alicuius clerici eſt deputatũ, velit aliquid ſibi ſubtrahere, & cõſanguineis vel alijs dare, non peccat, dummodo illud faciat moderate, vt non indigeant, non autem vt ditiores inde fiant: quo expreſſe affirmat, ex bonis eccleſiaſticis ditare conſanguineos, eſſe mortale. De bonis patrimonialibus, vel titulo ſęculari acquiſitis, libere poteſt diſtribuere. Idẽ tenet Caietanus in Summa, verbo, Beneficium eccleſiaſticum, & Syluester, verbo, Clericus, §.4. & Adrianus in 4. de reſtitutione bonorum eccleſiaſticorum. Et eſt communis ſententia Theologorum. Et Auguſtinus Sermone 37. ad fratres in Heremo, ait ad illos, Teſtes eſtis, quòd nullum cõſanguineum ditauerim, nam tales ſunt in damnatione Iudæ & Iieci. Et Ambroſius, libro de officio inquit, Hæc eſt approbanda libertas, vt proximos ſeminis tui ne deſpicias, ſi egere cognoſcas, non tamẽ vt illos ditiores fieri velis, ex eo quod tu potes offerre inopibus. Ex hac doctrina ſequitur, Epiſcopum, de per ſe loquendo, ſi ex deputatis ſuo vſui aliquid ſubtrahat, augere poſſe ſtatum nepotis, vel conſanguinei: niſi in quibus ſit extrema vel grauis neceſſitas: & quia moraliter nunquam graues neceſſitates deſunt in viduis & pupillis & multis alijs ciuibus, inde fit regulariter, iſtos qui ſtatum conſanguineis augent, mortaliter peccare, ſi iura primogenito-

genito-

genitorum creent: ſed moderatè illis ſtatum mutare poſſunt, vt abſque neceſſitate deinceps vitam ducant.

Dubium tamen eſt, habito, eccleſiaſticos proprium poſſidere, & habere verum dominium, an ſtrictiori vinculo teneantur pauperibus ſubuenire quam laici? De hoc ſit prima concluſio,

1. Concluſio.

Cæteris paribus, grauius peccant Epiſcopi & clerici ſua bona prodigè conſumentes, quam laici. Primò, auarè retinendo, quia parentes debent theſaurizare filiis, eccleſiaſtici verò alieni debent eſſe à liberis, neque debent hæredes quærere. Secundo, prodige conſumendo, quia debent eſſe laicis in exemplum in omnibus, maximè in eleemoſynis largiendis.

2. Concluſio.

Secunda concluſio, De per ſe loquendo, ſcandalo ſecluſo, & graui neceſſitate non imminente, eccleſiaſticus non peccat mortaliter ſua bona prodigè conſumendo. Probatur primo, quia prodigalitas de ſe, tantſi eſt veniale, vt tenet Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 119. Eadem enim eſt ratio ex ſuppoſitione de bonis eccleſiaſticis, quæ eſt de bonis patrimonij. Secundo, quia eſt regula Theologica, quod id quod non eſt contra præceptum, neque contra dilectionem Dei, vel dilectionem proximi, non eſt mortale: prodiga autem conſumptio non eſt contra aliquod iſtorum, ergo.

3. Concluſio.

Tertia concluſio, Non ſtrictiori uinculo eccleſiaſtici tenentur ad reſtitutionem, quam ſæculares prodigè ſua bona conſumentes. Probatur primo, quia in utriſque eadem eſt ratio dominij & iuſtitiæ, ſed ſæcularis ad reſtitutionem non tenetur, ergo neque eccleſiaſticus. Secundo, quia ſancti ita laicos appellant diſpenſatores bonorum quæ illis Deus donauit, ſicut eccleſiaſticos: ſed laici non tenentur, ergo. Tertio, quia eadem eſt ratio portionis titulo eccleſiaſtico applicatæ Epiſcopo, vel clerico, quæ eſt de bonis patrimonialibus, & quaſi patrimonialibus: ſed de his ſecundũ omnes Theologos, poteſt ita liberę donare ac diſtribuere, ſicut ſęcularis quicunque: ſi autem bona quæ titulo ſęculari poſſidet malè diſtribuat, reſtitutioni non ſunt obnoxia, ergo neque ea quę titulo eccleſiaſtico acquiſiuit. Quarto, quia portio illis applicata conceditur illis ad ſibi neceſſaria in vſum qualitercumque, ergo ſi illa diſtribuant, ad reſtitutionem non tenentur. Quę diximus, intelligenda ſunt de Epiſcopis ac clericis præſertim quibus animarum cura incumbit, & de monaſterijs religioſorum quibus prouentus redundant. Neque ob id quòd ad reſtitutionem non teneantur debent maximè Epiſcopi conſcientias pacatas habere, ſi remiſſiores ſint in eleemoſynis erogandis, arbitrantes debitę conſcientiæ ſuæ ſubuenire, ſi in mortis articulo Sacramento pœnitentiæ eiuſmodi culpas abluant: nam præceptum miſericordiæ, quod ſub reatu mortalis criminis obligat, ſatis omnes deberet exterrere, ut fidem Deo illæſam ſeruarẽt. Præterquam, quod quamuis lex iuſtitiæ eos ad reſtitutionem non obliget, debent eorum confeſſarij, tã durante uita, quam in mortis articulo, eis quos pauperum negligentes nouerint, per modum Sacramentalis ſatisfactionis, largiſſimas eleemoſynas imponere, vt eodem propè modo reſarciant, ac ſi lege iuſtitię ad reſtitutionem tenerentur.

Modus eleemoſynarũ Deo gratiſſimus.

Modus autem eleemoſynarum Deo gratiſſimus eſt, ut in præſentes pauperes diuites ſint benigni, iuxta id Domini, Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, diuites admonens, vt cura eorum pauperum nos angat, qui nobiſcum ſunt: futuris enim miſeris Deus per futuros miſericordes proſpiciet. Nec eo inficias quin ubi hoſpitalia cõſtructa non ſunt, poſſit Epiſcopus fabricis vacare, & eccleſiarum ruinas reficere, ac collegia pauperum ſcholarium erigere & dotare. Huiuſmodi enim opera laudabilia ſunt & Deo grata. Nomen autem ſuum perpetuo celebrare in ædificiis ampliandis, & nepotum iure augendo, pauperibus oblitis & fame pereuntibus, hoc non ſolum vanum, ſed pernicioſum, & Chriſto ingratiſſimum eſt.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus, quòd qui pio animo eius dicta perpenderit, agnoſcet eum non damnaſſe in clericis diuitiarum poſſeſsiones, ſed inclementiam & crudelitatem diuitum ſui ſæculi, qui vt ſe liberarent à moleſtia inueniendi, prouidendi ac diſtribuendi ea quæ uſibus quotidianis clericorum & pauperum erant neceſſaria, omiſſo eo ad quod tenebantur, onus omnino recuſabant. Hoc ergo eſt quod Chryſoſtomus reprehendit, & maximè, quia cum ſæculares nollent huic oneri ſe ſubmittere, clericos cogebant hæc onera ſubire, & ob curam corporalem pauperum, dimittere ſpiritualium ac ſacerdotalium functionum officia, quod & Apoſtoli conqueſti ſunt, dicentes. Non eſt æquum nos relinquerę verbum Dei, & miniſtrare menſis. Diuites ergo ſui temporis idcirco Chryſoſtomus uituperat, non quòd diuitiarum poſſeſsionem damnet, ſed ꝙ animo parum beneuolo & grato dediſſent, eo ſcilicet fine, ut ſe tędio ac faſtidio alendi clericos & pauperes exoluerent.

Ad Beatum Hieronymum reſpondet S. Thom. artic. 6. ad ſecundum argumentum, & reſpondet tripliciter, Primus modus eſt myſticus, vt ſub nomine auri & argenti prohibiti ſunt prędicatores, ne innitantur ſapientiæ & eloquentię huius ſęculi. Secũdus modus eſt Auguſtini libro de conſenſu Euangeliſtarum, ſcilicet, vt illud, Nolite poſſidere aurum, &c. non habeat vim præcepti, ſed permiſſionis, ac ſi dixiſſet, non opus eſt vobis auro & argento, permittitur tamen vobis tanquam operariis victum ſuſcipere: dignus eſt enim operarius mercede ſua. 1. Cor. 9. Tertia reſpõſio eſt Chryſoſtomi, vt intelligatur prohibitio illa peculiariter facta diſcipulis, dum ad prædicandum Iudæis mittebantur, tum vt populus ille facilius alliceretur, tum etiam vt ipſi firmiorem haberent fiduciam, quòd diuina ſubſidia non eſſent eis defutura. Ex quo neque ipſi, neque eorum ſucceſſores propriis ſumptibus tenentur Euangelium prædicare. Ex hac ſolutione apparet S. Thom. negare Apoſtolos fuiſſe profeſſos paupertatem, Matth. 19 quod falſum eſſe conſtat ex illo, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Ad quod reſpondemus D. Thomam hic non diſputare de Apoſtolis, vtrum tria vota monaſtica emiſerint, tanquam exemplaria futurarum religionum, id enim affirmat 2. 2. q. 88. art. 4. ſed modo tantum de illis differit, quatenus Apoſtoli & Epiſcopi erant, cui ſtatui non neceſſariò eſt annexa paupertas.

Dubitatio.

Scrupulus alter eſt hic, quia affirmat quod poteſt Epiſcopus habere dominium, non ſolum rerum alio iure acquiſitarum, verum ſtipendii eccleſiaſtici, quod ſuæ functioni deputatum eſt.

Reſpõſio.

Pro ſolutione notandum eſt, quòd Deus dicitur pars Cleri, non vt dicat reſpectum ad aliam partem ab ipſo clero poſſeſſam, ſed ſicut vnus hæres poſsidet partem hæreditatis, quę ſibi eſt tota ſubſtantia: dicitur autem pars reſpectu alterius, quæ alteri hęredi obuenit: exempli gratia, Debet clericus contentus eſſe Deo, quem poſsidet, vt cum illo nihil aliud poſsideat, non quòd nequeat poſſidere famam, honorem, ſalutem, & alia bona temporalia, ſed quod reliqua omnia ad nutũ eius poſsideat, ita tamen, quòd ſtudium erga Deum, nullatenus per curam aliarum rerum diminuatur, hoc enim eſſet aliquid extra Deum poſſidere: qui uero ſic Deum poſſidet, Deus eſt, ſua pars, & tota ſua poſſeſſio, reſpectu reliqui uniuerſi, quod aliis poſſidendum relinquit.

VIGESIMVM QVAESITVM.

An Chriſtus prius fuerit lancea percuſſus quam mortuus.

CHryſoſtomus Hom. 89. in illud, *Heli, heli, Lamazabathani*, Poſt expoſitionem horum verborum ſic habet, Putauerunt enim Heliam ab eo vocari, & aceto illum potauerũt, alius autem accedens lancea latus eius aperuit: deinde appoſita narratione horum verborum, iterum ex eodem Euangeliſta ſubnectit, Ieſus autem clamans voce magna, emiſit ſpiritum. Ex hac lectione occaſionem ſumpſit Cornelius Agrippa, libro de vanitate ſcientiarum, cap. 100. vt affirmaret Matthęũ Euangeliſtam erraſſe, cùm dixit Chriſtum lancea percuſſum, anteaquam expiraret, contra Ioannis authoritatem, qui eum poſt mortem lancea percuſſum narrauit. Cæterum cum hæc lectio nuſquam reperiatur apud Matthæum, neque in exemplaribus Latinorũ, neque Græcorum, fateri oportet verba hæc vna cum expoſitione Chryſoſtomi iniuria ſcriptorum fuiſſe tranſpoſita: quod conſtat ex Homil. 84. in Ioannem, explicans illud, Vnus militum lancea latus eius aperuit. Vbi expreſſè aſſerit, ꝙ poſtquã Chriſtus expirauit, vnus militum aperuit eius latus. Forſan Agrippa huius aſſertionis ſumpſit occaſionem non ex Matthæi Euangelio, vbi nulla eius rei fit mentio, ſed ex deliramentis Petri Ioannis Minoritæ, qui, vt in libro aduerſus hæreſes teſtis eſt Guido Epiſcopus Elnenſis, hunc errorem ſtulto zelo primus inculcauit, is enim, cum paſſionem & mortem Chriſti pro concione enarraret, finxit Chriſtum adhuc viuentem lancea vulneratum, vt ex maiori dolore vulnerum Chriſti populum ad lachrymas maiores conciiaret. Quam ſententiam cum poſtea pertinaciter defenderet, Concilio Viennenſi damnatus eſt.

VIGESIMVMPRIMVM QVAESITVM.

An ea, quæ mater Iacobi & Ioſeph ab Euangeliſta dicitur, mater Chriſti fuerit.

CHryſoſtomus Homil. 89. in illud, *Maria Iacobi & Ioſeph mater*, *&c.* Matth. 27. in explanatione huius loci habet nõnulla verba ſignificantia, Mariam, quæ hic ab Euangeliſta appellatur mater Iacobi & Ioſeph, eſſe Mariam Chriſti matrem. Quę ſententia cum facilè inflecti queat ad hæreſim Heluidij, aſſerentis Mariam virginem poſt partum Chriſti alios filios peperiſſe, aſſerẽdum eſt exmplaria illa ab hęreticis deprauata. Et firmiter tenendum, quod eccleſia vniuerſalis tenet, ſcilicet, Mariam Iacobi & Ioſeph alteram fuiſſe à Maria virgine Chriſti matre. Quòd ſi quis quærat quomodo Euangeliſtæ non meminerint ita ſpecialiter narrationem facere aſſiſtentiæ Mariæ virginis circa ſepulchrum, & curam corporis ipſius, ſicut de Maria Iacobi & altera Maria, & de Maria Magdalenæ, reſpondemus, quod conſulto ea quæ de ſe nota erant tacuerunt, nam ea quæ matrũ ſunt euidenter demonſtrauit, & ideo neque planctum eius ſcripſerunt: ſatis enim abundè fecerunt, pronunciantes, quòd filium docentem ſequebatur.

VIGESIMVM SECVNDVM QVAESITVM.

An vllus abſque lectione diuinæ ſcripturæ ſalutem aſſequi poſſit.

CHryſoſtomus in illud, *Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum*, Lucæ 16. Cõcione 3. de Lazaro, & in pleriſque aliis Homeliis, cohortans auditores ad lectionem ſacrorum uoluminum, habet aliqua ex quibus hæretici ſuadere conantur ſcripturas ſacras in linguas omnium gentium oportere transferri, vt ab omnibus legi & intelligi ſine labore poſſint. Sunt autẽ propoſitiones ab hæreticis ex Chryſoſtomo decerptæ tres.

Prima, in tertia Cõcione de Lazaro, ubi ſic habet, Eminus veniẽtia diaboli ſpicula extinguamus, depellamuſq; per aſſiduã ſcripturarum lectionẽ, neque enim fieri põt vt quiſquã ſalutẽ aſſequatur, niſi perpetuo uerſetur in lectione ſpũali. Hanc propoſitionem duplici argumento ſuadeo. Primo ex neceſſitate inſtrumentorũ in quacunque arte. Sic enim inquit, An non vides fabros ferrarios, artifices, fabros argentarios, & omnes qui quamcunque exercent artẽ, omnia artis inſtrumẽta habere parata? quod ergo illis sũt inſtrumenta, ſic & nobis omnis ſcriptura diuinitus reuelata: & quemadmodum illi quidquid faciendum ſuſcipiunt, per ſua inſtrumenta perficiunt, ita & nos animam noſtram corrigimus, & inueteratam per ſcripturam renouamus. Secundo Homil. in Ioan. 16. ſic inquit, Si Gentiles, vt contra noſtram religionem loquerentur, tantopere vigilarunt, qua nos venia digni erimus, niſi huiuſmodi contra nos inſultus propulſare calleamus? Hoc nobis præcipit Petrus, Parati ſem- 1.Pet. 3.
per ad ſatisfactionem omni poſcenti uos rationem reddere de ea quę in uobis eſt, ſpe.

Secunda propoſitio eſt, quod diuinę ſcripturę lectio, non ſolũ ad Theologos, clericos & monachos pertinet, ſed ẽt multo magis ad laicos, prę ſertim negotiatores & artifices. Hanc oſtẽdit concione tertia de Lazaro, ſic enim habet, Ne quis mihi dixerit, ego publica & forenſia gero negocia, artificium exerceo, vxorẽ habeo, nou eſt meum legere ſcripturas, ſed eorũ qui mundo dixerunt vale. Et concludit, Nos velut in medio mari fluctuantes, innumeriſque velimus nolimus peccatis obſtricti, ſemper opus habemus perpetuo iugiq; ſcripturarũ ſolatio. Et Hom. 2. in Matth. hoc ipſum confirmat, & ait, Lectio ſcripturarum magis uobis eſt neceſſaria quàm monachis.

Tertia propoſitio eſt, Nemo aut negotiorũ occupatione, aut librorum inopia, aut Diuini eloquii obſcuritate excuſari poteſt à lectione Diuinarũ ſcripturarum. Duas priores partes ſuadet Homil. 10. in Ioan. in hæc verba, Quid igitur à vobis contendimus, vt in vna dierum hebdomadę ſaltẽ in Sabbatho curę vobis ſit Euangelicas lectiones legere: quòd ſi qui ſunt qui negocia, occupationeſque cauſantur, in hoc non parum errant, quòd ita ſemper ſęcularibus negocijs affixi ſint, vt ne minimum quidẽ in his quę maximè neceſſaria ſunt ſtudiũ impẽdant. Eſt & alia his oſcitãtibus inepta excuſatio, inopia videlicet librorũ: diuitibus ad hoc reſpondere ridiculũ eſt, cùm pauperibus libet parũper iocari, atq; ita ab eis percũctari placet, nũquid omnia artis ſuę habeant inſtrumenta? & ſi inopia his cõparandis non impediuntur, abſurdum ergo eſt paupertatẽ cauſare. Tertiam partẽ habet Homil. iã citata de Lazaro, & Homil. 3. in poſteriorem ad Theſſalonicenſes Epiſtolam, indicat ſcripturas adeo eſſe dilucidas vt qui eas legunt, prędicatorum & Doctorũ explanatione non egeant; ſi placet tibi, ibi lege.

Docto-

Digitized by Google

Doctores Scholaſtici de his quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem aſſequendam diſputant, 3. ſent. diſt. 25. & S. Thom. 2.2. q. 2. art. 5. 6. & 7. & omnes conueniunt ſimpliciter eſſe neceſſaria ad ſalutem, fidem & opera, pro omni tempore & ſtatu. Roma. 1. De fide conſtat, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, & rurſus iuſtificati ergo ex fide & gratia, eſtis ſaluati per fidem, & iuſtus ex fide viuit. De operibus conſtat ex Iacobo, Matth. 19. Fides ſine operibus mortua eſt: & ex Matthæo, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata: & ex diffini- Can. 20. tione Concilij Tridentini, Si quis hominem iuſtificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad obſeruantiam mandatorum Dei & eccleſiæ, Dubium. Anathema ſit, Seſſ. 6. In ſpeciali tamen dubiũ eſt, quæ ſint illa quæ in lege naturæ neceſſario erant credenda. Dico, quòd credere tenebantur illa credibilia quæ Hebr. 11. Paulus in epiſtola ad Hebręos aſſignat, inquiens, Accedentem ad Deũ oportet credere quia eſt, & quod inquirentibus ſe, remunerator eſt, Et Doctores ſacri aſſerunt, quòd qui vera fide Deum eſſe fatentur, credunt etiam & fatentur animam hominis eſſe immortalem: nam cum intelligant quòd ſunt plures qui in præſenti ſęculo Deum corde vero & puro diligũt, qui nedum in præſenti ſęculo præmiantur, ſed in anguſtijs & afflictionibus vitam præſentem finiunt: cũ ergo nullum bonum ſit irremuneratum, huiuſmodi autem iuſti in præſenti ſęculo coronam laborum ſuorum non receperunt, pręmiandi ergo ſunt in futuro ſęculo, non autem præmiari poſſent niſi anima eſſet immortalis, ergo in illa confeſſione fidei, quòd Deus eſt, & quòd remunerator eſt, includitur confeſſio hæc, Animam hominis eſſe immortalem. Ex quo infertur, omni tempore, & in omni lege, neceſſarium fuiſſe credere, animam eſſe immortalem; Quod ex eo conſtat: quia fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum: qui verò non credit animam eſſe immortalem, qua ratione præmium à Deo poterit ſperare, & ſine huiuſmodi fide quo pacto Deo placere poterit? Tum etiam, ſine huiuſmodi fide, quòd anima eſt immortalis, quo medio homo allici poſſet & inſtitui ad exercitium virtutis? Sed declinarent in illud Sapientiæ, nomine reproborum dictum, Coronemus nos roſis antequã marceſcant, nullum ſit pratum quod non pertranſeat luxuria noſtra, comedamus & bibamus, cras enim moriemur: quoniã hæc eſt pars & ſors noſtra. Et hæc duo credere, nõ ſolum fuit neceſſarium in ſtatu naturę corruptæ, ſed etiam in ſtatu naturę integræ. Et de Angelis affirmat S. Thom. 2.2. q. 5. art. 1. quòd fuit in illis neceſſaria fides, vt in Deum conuerterentur.

Secundo, fuit neceſſaria fides creationis, id eſt, quòd ab vno Deo & ab vna prima cauſa, vnde ſunt creatã, procedunt, ratione cuius, homo tenetur Deũ ſupra oĩa condita colere, & eidẽ gratias agere, quia ſine hac cognitione non debitè coleremus Deum, neque homo poſſet allici ad virtutem colendam. Tertio, fuit neceſſaria fides redemptionis, iuſtificationis, & glorificationis, ſine hac enim cognitione, ſcilicet, quòd eſt remiſſio peccatorum, & quòd poſt præſentem vitam pręmium ſperare debemus, hac cognitione de medio ſublata, vix eſſet qui Deũ coleret, & qui propter bonũ honeſtum & decorem virtutis, pręmio de medio ſublato, arduis & difficilibus ſe ſubmitteret.

Quantum ad opera, lex naturalis ſpecialiter in ſe includebat hæc quatuor principia practica. Primum principium generaliſſimum omnium præceptorum, conuenit homini quatenus eſt ens: & vt ſic, allicit ad hoc quod eſt bonum & appetendum, & proſequendum, malum reſpuendum & fugiendum: & hoc pręceptum eſt cõmune cunctis mundi rebus: & ideo, finis omnium appetibiliũ, in quem ſuaſibilia omnia, tanquam in primum principium reducuntur, ſicut in ſpeculabilibus, quodlibet eſſe, aut nõ eſſe, vt autor eſt Ariſtoteles 4. Meta. tex. 9. Ex hoc primo principio ſtatim oritur ſecundum principium practicum, quod proprium eſt omnibus entibus, ſuum eſſe conſeruare: omnia enim appetunt ſe conſeruare, & ſuis cõtrarijs reſiſtere; & ratio eſt: quia omnia quidquid appetunt, ſub ratione boni, vel veri, vel apparentis: res vniuerſæ id ſolum bonum appetũt quod illis eſt vere bonum: homo verò illud ẽt quod licet ſenſui eſt bonũ, rationi tamen cedit in malum, hæc enim ſua natura eſt deſcendendo. Tertium principium legis naturæ conuenit homini in quantum animal eſt, quod attinet ad commixtionem maſculi & fœminę: hic enim exiſtit animalibus peculiaris appetitus, conſeruandi ſpeciẽ, vt in plantis, & in cunctis animalibus experimur. Ex his trahitur aliud peculiare hominis principiũ, in quantum eſt rationalis, qua vtique ratione, habet inclinationem ad cognitionẽ Dei, ac virtutis bonum: ex quo ei rurſus conuenit deſiderium & appetitus ad ſocietatem, & ciuilitatem, vnde oritur peculiare illud principiũ: Id facias alijs, quod tibi fieri vis, Idque neque facias quod nõ tibi vis fieri. Ex quibus colligo, quod ſi in lege naturæ cognitum eſt bonum eſſe optandum & amplectendum, malum vero refellendum, quia impedit ne ad fœlicitatẽ perueniamus: & quod id teneamur alijs facere quod volumus nobis fieri: qui contra hæc principia deliquerunt, & illa ſunt tranſgreſſi in legem naturæ peccauerunt.

In lege verò veteri ſcripta, præter ea quæ fuit neceſſarium cognoſcere in lege naturali, maioribus fuit neceſſarium credere explicitè aduentum Meſsiæ, minoribus credere implicitè; quod ex eo conſtat: quia cæremoniæ & ſacrificia legis hoc proteſtabantur. Ex quibus conſtat, tam lege naturali, quàm lege ſcripta, ad ſalutem conſequendam omnes homines teneri id credere: quòd ſi aliqui non crediderunt, illis id imputandum eſt, quia illud quod in ſe erat, & ad quod tenebantur non præſtiterunt: quod ſi præſtitiſſent, illis hoc Deus reuelaret; Tum etiam, quia non ſolum damnati ſunt propter peccatum infidelitatis, ſed etiã propter plura alia, quibus contra ius naturale turpiter peccauerunt: nam, vt habetur Sapientiæ 2. Excæcauit Sapien. 2. eos malitia eorum.

Dubium tamen eſt quo præcepto teneamur credere, diuino vel humano? Reſpondeo per propoſitiones. Prima eſt, credere hoc quod eſt: Deus eſt, & 1. Propoſitio. remunerator eſt, de iure diuino eſt & naturali: & ideo in omni tempore & in omni ſtatu fuit neceſſarium illa credere. Sed rogas, quid eſt quòd amplius tenemur explicitè credere? Secunda propoſitio, de 2. Propoſitio. iure diuino tenemur credere Chriſtum eſſe Deum. Probo: quia hoc ipſemet Chriſtus & Apoſtoli prædicarunt. Item quòd mortuus eſt, & reſurrexit, quia iſta in eccleſia ſunt triuialia & notiſſĩma. De iure etiam diuino tenemur myſterium Trinitatis credere. Probo: quia iſta ſunt uerba profeſſionis Chriſtianæ, profitemur enim Patri, Filio, & Spiritui ſancto, obedientiam, ſicut monachus prælato ſuo. Tertia propoſitio, Eccleſia poteſt nos obliga- 3. Propoſitio. re ad fidem aliquorum quæ in ſcriptura non ſunt explicata, nec antea iure naturali credere tenebamur. Quòd ſi quæras, quæ ſint iſta? Dico, quæ Chriſtus dominus ſub præcepto conſtringit nos credere: quę autem ſunt hęc, & quomodo hoc diſpenſationi eccleſiæ commiſit, quando Marci vltimo di- Marc. vlt. xit, Ite docete omnes gentes. Et Ioannis vltimo, Pa- Ioan. vlt. ſce oues meas. Simile eſt de præcepto confeſſionis, quod eſt de iure diuino, ſed quando & quõ, manſit in arbitrio & diſpẽſatione eccleſiæ, ſic ergo Chriſtus dominus quę eſſent credenda arbitrio eccleſiæ iudican-

Notandũ. dum commiſit. Notandum tamen, quod aſſeruimus,
minoribus & ſimplicibus ſat eſſe myſteria fidei impli
citè credere. Hoc Doctores Scholaſtici uariè expli-
cant, ſed Patres antiqui credere implicitè, aſſerunt eſ-
ſe credere aliquam propoſitionem, in qua omnes aliæ
propoſitiones credendæ virtute quadam continẽtur,
vti in articulo hoc, Credo quod Deus eſt, omnes arti
culi diuinitatis, virtute includuntur: & in hoc, quod
remunerator eſt, omnes articuli humanitatis. Tenen-
tur etiam omnes Chriſtiani credere non tamen ſub
cõditione, puta ſi uerum eſt quod eccleſia credit: hoc
enim modo Lutherus credit: ſed abſolutè Chriſtia-
nus quilibet tenetur credere quod eccleſia credit.

De myſterio autem incarnationis eſt dubium pe-
culiare. An in omni ætate explicitè & in ſpecie fuerit
1. Propoſitio. neceſſarium illud credere? De hac re ſit prima propo-
ſitio, In lege naturæ ſufficiebat iſta cognitio ſpecialis,
ſcilicet, Deus eſt, & remunerator eſt, etsi omnes fa-
mulatum, obedientiam, & reuerentiam exhibere te-
nentur, & ad hoc cognitione naturali ſolum tenebã-
tur, quia altiora his cognitione naturali attingi nõ po
terant: & ideo Paulus inquit, Accedentem ad Deũ,
oportet credere quia eſt, inſinuans ultra hæc, amplio-
2. Propoſitio. rem cognitionem habere non potuiſſe. Secunda pro-
poſitio, in illa cognitione naturali incarnationis my-
ſterium implicitè continebatur. Probo; quia in illo
ſtatu homines explicitè nõ poterant cognoſcere quo-
modo futura eſſet redẽptio, an per Angelum, uel per
hominem: ſolum ergo tenebantur myſterium incar-
nationis implicitè credere.

Quantum ad opera, ſuggeſtione diuina per Moi-
ſen & Aaron legi naturali decem præcepta decalogi
ſuperaddita ſunt: ad quæ cætera præcepta quæ implici
1. Præceptum. tè continentur, reducuntur, vt exemplis patebit. Cũ
enim primo præcepto decalogi, alienorum deorum
cultus damnatus ſit, cuncta quæ ad idolatriam & ſu-
perſtitionem ſpectant, ad ipſum referuntur: quale eſt
Deut. 18 illud Deuteronom. 18. Non inueniatur in te qui lu-
ſtret filium ſuum, aut filiam ſuam, ducendo per ignẽ,
nec ſit maleficus, neque incantator, neque qui Pitho
nes conſulat, neque diuinos, & quærat à mortuis ve-
Secundũ. ritatem. Et quia ſecundo mandato periuriũ cauetur,
Leuit. 24. eodẽ reducitur prohibitio blaſphemię, quæ Leuit. 24.
extat, ubi blaſphemus præcipitur lapidibus obrui. Et
prohibitio falſæ doctrinæ Deuteronom. 18. ubi falſi
Tertium. prophetæ refelli iubentur. Ad tertium præceptum
de ſabbathi ſanctificatione reducuntur cuncta cęre-
Quartũ. moniarum inſtituta. Ad quartum de honore paren-
tibus deferendo, referũtur omnia quibus iubemur ſe
Leuit. 19. niores & magiſtros honeſtare, quale eſt illud, Leu. 19.
Coram cano capite ſurge & honora perſonam ſe-
Quintũ. nis. Ad quintum quo homicidium condemnatur, re-
ducuntur omnia iura quibus proximi lęſio prohibe-
tur: quin vero & internum odium, qualia ſunt eiuſ-
dem capitis, Non ſtabis contra ſanguinẽ proximi tui,
Sextum. & ne oderis fratrẽ tuum in corde tuo. Ad ſextũ quod
adulterium prohibet, reducitur omne luxurię genus,
in primis ſimplex ſcortatio, nefandũ crimen, atq; be-
Deut. 24. ſtialitas, ſecundum illud Deut. 24. Non erit meretrix
de filiabus Iſrael, neque fornicator de filiis Iſrael. Et
Leuit. 18. Leuit. 18. Cũ maſculo non cõmiſcueris, cũ omni pe-
Septimũ. core non coibis. Ad ſeptimum quo furtũ prohibetur
Deut. 18. affine eſt illud Deut. 18. quo prohibetur, non fęnera-
Deut. 25. bis fratrem tuũ ad vſuram, & prohibitio fraudis, Deu
te. 25. Non habebis in ſacculo diuerſa pondera. Ad o-
Octauum ctauum quod prohibitio eſt falſi teſtimonij, refertur
prohibitio falſi iudicij atque omnes ſpecies menda-
Exodi 23. cij, & detractionis, legitur enim Exo. 23. Neque in iu
dicio plurimorum acquieſces ſententiæ vt à veritate
Nonũ & decimum. deuies. Et infra, mendacium fugies. Et Leuit. 19. Nõ
eris criminator & ſuſurro in populis. Ad poſtrema
duo, vtpote quibus omnis cohibetur ſiniſtra cupido, non eſt aliud quod referatur. Lex uerò Euangelica, vltra ea quæ ſunt de iure naturali, & vltra moralia legis ſcriptæ, ſolũ nos aſtringit ad præcepta fidei & eccleſiæ & vſum ſacramẽtorum. Si ergo omiſſio lectionis diuinæ deleta eſt, id erit ſolum ratione negligentiæ & omiſsionis curæ propriæ ſalutis, S. autem Tho. 2. 2. q. 54. art. 3. inquit, Negligentiã dupliciter poſſe eſſe peccatum mortale, ſcilicet, vel quando prætermittitur actus ſeu circunſtantia neceſſaria ad ſalutem, vel ex cõtemptu. Exercitium vero lectionis ſacræ in præcepto non eſt, neque eſt circunſtantia ad ſalutẽ neceſſaria: ſi enim talis eſſet, maxima pars fideliũ damnaretur; Neque affirmandum eſt, ꝙ quis ex contemptu medicinam adeo ſalubrem animæ contemnat. Lectio ergo ſacra, his, qui præcepto ad illam non aſtringuntur, ſub conſilio eſt, & in pręceptum non cadit.

Pro Chryſoſtomi defenſione reſpondemus, vt alibi ſæpe monuimus, Concionatorum verba non ſemper eſſe eo rigore accipienda quo primum ad aures auditorum perueniunt: multa enim per hyperbolem ſæpe enunciãt, occaſione locorum, temporum, ac perſonarum, adducti, & curſu orationis rapti: hoc & Chryſoſtomo contigit, potiſſimum de hoc argumento loquenti: cùm enim animaduerteret multitudinẽ hominum theatris, ſpectaculis, & fabulis poetarum intentam, & diuinas ſcripturas omnino cõtemnere, deſiderabat omnes, ſi fieri poſſet, eſſe Theologos & pręceptores: ſicut olim Moſes dicebat. Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det ei Dominus Spiritum ſuum? Ob id ergo omnes indiſcriminatim hortabatur ad diuinarum ſcripturarum lectionem.

Proinde cum apud ipſum legimus ſtudium diuinæ ſcripturæ eſſe omnibus neceſſarium, & magis pertinere ad laicos, quam ad monachos, ipſius verba non ita accipienda ſunt, ac ſi ſentiat quòd illiterati homines ſaluari nequeant: hoc enim eſſet regnum cœlorum inſipientibus ac rudibus claudere: ſed credendũ eſt, eum per lectionem ſacram, intellexiſſe pręcepta Decalogi & Symbolum, quibus prorſus ignoratis, certum eſt neminem conſequi vitam ęternam.

Quod autem ait, diuinas ſcripturas ſic eſſe perſpicuas, vt à quouis intelligi queant, non referendũ eſt ad myſteria recondita, neque omnibus neceſſaria, velut ſunt ex parte, Pauli Epiſtolæ, de quibus Petrus ait, Chariſſimus frater noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſapientiam, ſcripſit Epiſtolas, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Non ergo ad hæc referenda ſunt uerba Chryſoſtomi, ſed ad prima rerum credendarum principia, & præcipua bene viuendi præcepta, cognitu facilia, vt ſunt morales ſententiæ, & ſacræ quædam hiſtoriæ formandis moribus vtiles: de his ergo adhortationes Chryſoſtomi intelligendæ ſunt.

Ad id verò, quod hæretici contendunt, vertendas eſſe diuinas literas in maternã cuiuſque nationis linguam, quia hoc olim factũ eſt, nã Chryſoſtomus Dauidicos Pſalmos in linguã Armenicã tranſtulit, Hieronymus vtrumq; teſtamentũ in linguã Dalmaticam, & Chryſoſtomi tẽporibus omnis Græca eccleſia diuinos libros vulgari lingua legebat: Rñdemus, quòd multa olim eccleſia permiſit, quæ ſanctiſſimè hodie omnia ſublata ſunt, ut ex ſanctione Elibertini Concilii conſtat. Dabatur enim olim Euchariſtiæ Sacramẽtum in manus omnium fidelium, ſed deprehẽſis multis, qui id tractarent indignè, & ad magicas uanitates occultatum, domum furtim aſportarent, conſulto conſuetudo illa abolita eſt; Sic ergo accidit de libris vulgari idiomate redditis, experimento enim cognouimus, plurimam ſimplicium turbam ex hac

occaſione

occaſione in deteſtabiles errores corruiſſe. Cohibenda eſt igitur huiuſmodi licentia, tam propter Scripturæ Diuinæ reuerentiam, quam propter animarum ſalutem, ne contra Saluatoris præceptum, ſanctum detur canibus edendum, & margaritę ante porcos ſpargantur. Et ideo curandum eſt, ne Diuinæ literę paſſim omnibus committantur, ſed his duntaxat, qui recta fide in Deum & probatis moribus præditi ſunt: quemadmodum ſacroſancta Synodus Tridentina in Indice prohibitorũ voluminum Regula quarta deſcribit, vide ibi & conſule ad octauum hoc ſecundo tomo Chriſoſtomi.

VIGESIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An qui Chriſti prædicationem præceſſerunt, reſurrectionem ſperauerint.

CHryſoſtomus concione 1. de Lazaro, in illud, *Erat quidam mendicus nomine Lazarus.* Lucæ 16. non longe a fine, inquit, Lazarum nihil de reſurrectione potuiſſe ſperare, quia qui tempus Euangelicæ gratiæ præceſſerũt, nullam habuerunt reſurrectionis notitiam. Sic enim habet, Poſſum & aliud his omnibus addere, videlicet, quòd Lazarus ne de reſurrectione quidem quicquam potuerit philoſophari, ſed huius vitę res credebat vitæ fine terminari: erat enim ex eorum numero qui gratiam Euangelij pręceſſerunt. Et infra, Nam ille tale nihil unquã philoſophari potuit, eo quod nondum adueniſſet tempus huiuſmodi dogmatum.

Diſputant Doctores Scholaſtici de Spe, 3. ſent. diſtinct. 26. & S. Thom. 2.2. q. 17. & 1.2. q. 62. & q. 65. artic. 5. & communis Schola Theologorum tenet, Patres antiquos in fide, ſpe, & charitate, ſalutem eſſe cõſecutos, & ſine his tribus virtutibus Theologicis nullus vnquam ad patriam peruenit, & S. Tho. articu. 5. diffinit, charitatem eſſe non poſſe ſine fide, & ſpe. Probat, ſuppoſito quòd charitas non ſolum ſignificat amorem quo amamus Deum, ſed mutuam amicitiam quo amamus & amamur à Deo, vt conſtat ex illo Ioãnis, Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo: ſed iſta amicitia & familiaritas in via eſſe non poteſt ſine fide & ſpe, quia niſi crederemus amico, & ſperaremus in ipſum, nulla eſſet familiaritas, neque amicitia inter amicos. Charitas ergo ſine fide & ſpe eſſe non poteſt. Aduertendum aũt, quòd cum S. Tho. inquit, charitatem eſſe amicitiam quandam qua amamur à Deo, non intelligit, quòd Deus formaliter nos diligat per habitum charitatis, qui eſt in nobis, neque per illum nos acceptet ad gloriam, ſed quòd charitas ſit amor quo nos diligimus Deum, & in ſe includit, quòd & nos ab ipſo diligimur, ſicut amicitia quæ eſt inter duos amicos, vterque diligit alterum, ſed nõ per eundem actum. Hæc ſententia S. Thom. nedum eſt vera apud Theologos, ſed etiam apud Philoſophos, Cicero enim dicit, non poſſe eſſe amicitiam inter homines & Deum, niſi ipſi crederent, & ab illo aliquid ſperarent.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus ſicut ſuperius de fide reſpondimus, quòd Patres, qui præceſſerunt Chriſti aduentum, non habuerunt ſpem reſurrectionis ita claram & diſtinctam ſicut nos fideles habemus, poſtquã Chriſtus dominus à mortuis reſurrexit. (1. Cor. 15) Et Paulus oſtendit argumentis vrgentiſſimis, quòd ſi Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus.

TERTIVS TOMVS.

1 *An Angeli ex Euangelicis ſcripturis aliquid didicerint.*

2 *An punctuatio particulæ, ſine ipſo factum eſt nihil, tolerari poſſit.*

3 *An Dei eſſentia ab vlla creatura conſpici queat.*

4 *An ſalutis initium ſit in nobis.*

5 *Maria an de Chriſto decentem opinionem ſemper habuerit.*

6 *An iuramentum omne, etiam in cauſa vera & iuſta, peccatum ſit.*

PRIMVM QVAESITVM.

An Angeli ex Euãgelicis ſcripturis aliquid didicerint.

CHryſoſt. Hom. 1. in illud, *In principio erat verbum.* Io. 1. ait, Angelos ex prædicatione Io. Euangeliſtæ multa didiciſſe, quæ antea ignorabant, qui ſic habet, Ioannes nihil nobis humanum, ſed à Spiritus ſancti profundis & abditis theſauris omnia proloquitur: quę neque Angeli priuſquã hic diceret, nouerunt, nãque & ipſi nobiſcum didicerunt per Ioãnis vocem, & per nos didicerunt, quę cognouimus. Quod B. etiã Paulus his verbis ſignificauit, Vt innoteſcat nũc principatibus & poteſtatibus in cęleſtibus (Epheſ. 3.) per Eccleſiã multiformis ſapientiæ Dei: ſi igitur Principatus & Poteſtates, Cherubin & Seraphin, hęc per Eccleſiã didicerunt, plane conſtat, ipſos Angelos ſumma cũ attentione eius ſeſe auditores exhibuiſſe: quippe idcirco non parum honoris conſequimur, quod nobiſcum Angeli didicerunt, quæ neſciebant. Eiuſdem ſententiæ eſt Origenes, Homil. 23. in Lucam. Hieronymus lib. 2. in Epiſt. ad Epheſ. ediſſerens locũ citatum Pauli Epheſ. 3. videtur ſentire, Angelos ante paſſionẽ & reſurrectionẽ Chriſti nõ cognouiſſe myſterium Verbi Incarnati, & humanæ redẽptionis Sacramentum; Sic enim habet, Crux Chriſti non ſolum nobis, ſed & Angelis cunctiſque in cœlo virtutibus aperuit Sacramentum quod ante neſciebant. Denique ad cœlum cum corpore reuertentẽ mirantur, & dicunt, Quis eſt iſte qui aſcendit de Edon, fuluida veſtimenta eius ex Boſra? (Pſal. 63.) Et in alio loco, quis eſt iſte Rex gloriæ? (Pſal. 28.) quaſi interrogãtes quæ antea neſciebãt.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione diſputant 2. ſent. diſt. 11. & S. Tho. 1. p. q. 106. ar. 4. & q. 107. ar. 1. & de veritate, q. 9. art. 5. Et quòd Angeli in cognitione proficiant, & vnus Angelus alteri loquatur, eſt communis conſenſus Scholæ Theologicæ. Circa modum vero cognitionis & locutionis Angelorũ, ſunt variæ ſententiæ Doct. Scholaſt. Et diſtinctior cęteris eſt ſententia S. Th. q. 107. art. 1. quę eſt, vnum Angelum loqui alteri, hoc ipſo, ꝙ ſuos cõceptus ordinat ad illũ. Hic modus cõformis eſt noſtro modo loquẽdo, Deo enim loquimur per hoc ꝙ conceptus noſtros in illum dirigimus: eodem igitur modo Angeli ſibi inuicem loquuntur: Hęc aũt conceptuum ordinatio per liberam voluntatẽ vniuſcuiuſq; Angeli fit: vult enim ꝙ vnus Angelus eius conceptum cognoſcat, & alterũ lateat: ex quo cõſtat, Angelum quemlibet quoad manifeſtationem, eſſe dominum ſuorum conceptuum.

Digitized by Google

Sentētia varia circa modū illuminationis Angelorum.

Circa illuminationem etiam Angelorum, eſto, omnes Scholaſtici conueniant in concluſione S. Th. q. 106. ſcilicet, aliquos Angelos illuminari ab alijs, quia rem occultam alijs manifeſtant: circa modum tamen illuminationis variæ ſunt Doctorum Scholaſticorū ſententiæ. Nam Durandus diſ. 11. q. 2. recitatis variis modis illuminationis Angelorum, tutatur vnum Angelum non illuminari ab alio ſed à ſolo Deo. Tū contrarium tenendū eſt cum S. Tho. & cōi Theolog. ſententia, eſt enim expreſsè contra Dionyſium, 7. & 8. cap. Cęleſtis Hierarchiæ, vbi aſſignat hos actus, quibus Angeli ſuperiores, inferiores illuminant, ſcilicet, illuminare, purgare, & perficere. Illuminant docentes quæ neſciebant, purgant ab ignorantia, perficiunt clariori & diſtinctiori notitia, quam antea habebant. Alij verò Scholaſtici affirmant, Angelos inferiores à ſuperioribus illuminari, eo quòd ſuperiores in intellectu inferiorum producunt virtutem aliquam, vel qualitatem, quam lumen dicunt. ſicut S. Thom. in intellectu beatorum lumen gloriæ conſtituit, vt Deum videre poſſint. Contrarium tamen aſſerit S. Tho. loco citato, ſcilicet, Angelos inferiores à ſuperioribus nihil omnino recipere, ſed eos tantum intelligere faciunt quæ antea ignorabant. Et hoc idem tenet de veritate, q. 9. art. 5. Et hoc conſtat: Angeli enim non poſſunt quicquam agere niſi per motum obiecti, ita ꝙ obiectiue ſolum moueat: non igitur quando illuminant, qualitatem aliquam producunt, per quam inferior Angelus quod ignorabat cognoſcat: illuminantur ergo Angeli, eo quòd ſuperiores faciunt inferiores cognoſcere quæ antea ignorabant. Simile eſt de phantaſmatibus & ſpeciebus intelligibilibus, quæ in intellectu poſſibili reſeruantur, quæ tamen ad intelligendum non ſufficiunt, niſi ab intellectu agente illuminentur. Hoc ergo modo aſſerimus Angelos inferiores à ſuperioribus illuminari; Vel illuminantur per modum doctrinæ, quia à ſuperioribus de his quę ignorabant, docentur.

Ex his ad quęſtionē propoſitā de Incarnationis myſterio, & de alijs fidei arcanis ad quæ S. Tho. art. 4. rñdet ex illo Petri, Vnuſquiſq; ſicut accepit gratiā in alterutrū illā adminiſtrātes: multo igitur magis S. Angeli, q ſunt in pleniſſima participatione diuinę bonitatis, quæ à Deo percipiunt ſubiectis impartiuntur: non tamen recipitur ab inferioribus ita excellenter ſicut eſt in ſuperioribus: & ideo ſuperiores ſemper remanent in altiori ordine, & perfectiorem ſciētiam habentes; ſicut unam & eādem rem plenius intelligit magiſter quam diſcipulus, qui ab eo addiſcit. Et reſpondet ad Magiſtrum Sent. verba eius non ſic debere intelligi, ac ſi inferiores Angeli penitus ignorauerint myſterium Incarnationis, ſed quia non ita plene cognouerunt ſicut ſuperiores, & in eius cognitione poſtmodum profecerunt, dum myſterium illius impletū fuit. Quam ſententiam etiam habet D. Auguſtinus in locum citatum Epheſ. 3. ubi ſic habet, Non latuit Angelos myſterium Regni cœlorum, quod oportuno tempore reuelatum eſt pro ſalute noſtra, illis ergo à ſæculis innotuit ſupra memoratum myſterium, quia omnis creatura non ante ſæcula, ſed à ſæculis eſt. *1. Petr. 4.*

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpōdęmus, illis Angelis, qui maioris dignitatis ſunt, & per quorum miniſterium illa myſteria nunciata ſunt, ex parte fuiſſe cognita à ſæculis, vtpote familiaribus & nunciis: illis vero qui minoris dignitatis ſunt, aliquo modo & ex parte fuiſſe incognita, vſque quo impleta ſunt, & per eccleſiam prædicata, & tunc perfecte ab omnibus Angelis fuiſſe cognita. Et in hoc ſenſu defendi poſſunt ſententiæ Chryſoſtomi & Hieronymi, Angelos in cognitione diuinorum myſteriorum, ſecūdum proceſſum temporis, profeciſſe.

SECVNDVM QVAESITVM.

An punctuatio particulæ, ſine ipſo factum eſt nihil, tolerari poſſit.

CHryſoſtomus Homil. 4. in Ioannem, in hāc periodum, *Sine ipſo factum eſt nihil*, Ioannis 1. videtur dānare, vt hæreticam, lectionem eorum, qui legunt, ſine ipſo factū eſt nihil. & deinde poſito puncto, aggrediuntur aliā clauſulam, dicētes, Quod factum eſt in ipſo vita erat, Ait enim, Cum dixerimus, ſine ipſo factum eſt nihil, non id perfecto puncto notamus, vt hæretici opinantur. Hic enim cum velint Spiritum ſanctum creatū eſſe, ſic legunt, Quod factum eſt in ipſo uita erat: verum nulla profecto ratione hęc intelligi poteſt oratio.

Theophilactus in commentarijs Chryſoſtomi conſentit cum illo, ait enim, Macedoniani, qui Spiritum ſanctum negant Deum, hanc particulam ſic legunt: Et ſine ipſo factum eſt nihil. deinde facto puncto, legunt quaſi ab altero principio, quod factum eſt in ipſo, interpretantur locum iſtum iuxta ſuam mentem, dicentes, quòd hoc loco Euangeliſta de Spiritu ſancto diſſerat, dicens, ꝙ factum eſt in ipſo, hoc eſt Spiritus ſanctus, conantes oſtendere Spiritum ſanctū eſſe creaturam, & annumerare cum his quæ facta ſunt. Nos autem non ſic, ſed puncto facto, poſtquam dixit, quod factum eſt, legimus ut principium nouum, In ipſo uita erat. *Macedoniani.*

Euthimius eis ſubſcribens, rationē reddit, & ait, qđ ea lectio nō ſit recipiēda his verbis, quæ Spiritui ſancto reſiſtunt eiuſque naturā diminuunt poſt id quod dicitur, ſine ipſo factum eſt nihil, diſtinctionem ſtatuunt, deinde quod ſequitur ſimul legūt, quod factū eſt in ipſo vita erat, ut Spiritum ſanctum eſſe demonſtrent. His tamen facile refelluntur: Primū, quia pars illa, quod factum eſt, indiſtinctè poſita, omne quod factum eſt indicat: deinde quia vita etiam dicitur eſſe ſubdit, quòd vita erat lux hominum: & poſt paululū de Ioanne loquens, hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine. Manifeſtum eſt autē quòd Ioannes non de Spiritu ſancto, ſed de Filio tulit teſtimonium, vt ex ſequentibus conſtat.

Doctores Scholaſtici de cauſa peccati, iuxta expoſitionē Auguſtini & eccleſiæ Latinæ quæ ſequitur pūctuationē quam Chryſoſtomus damnat, & eſt expoſitio communis, ſine ipſo factum eſt nihil, ideſt, peccatum, diſputant 2. ſen. diſt. 37. & S. Tho. 1. 2. q. 79. ar. 1. & 2. & de malo q. 3. ar. 1. & ad quæſtionem, An Deus ſit cauſa peccati? reſpondet hominem dupliciter eſſe cauſam peccati ſui & alieni: vno modo directe, quia peccat: alio modo indirecte, quia tenetur & poteſt impedire, & non impedit. Primo modo & directe, Deus non eſt cauſa peccati, quia repugnat Deo peccare. Secundo modo, nec Deus indirecte eſt cauſa peccati, non quia nos permittit peccare, ſed quia id propter maius bonum ſinit: & ideo peccatum non ei imputatur. Et art. 2. affirmat, quòd Deus eſt cauſa actus peccati. Hæc eſt vna quæſtio ſæpe in ſcholis agitata, & uix diffinita, ſemper enim ſcrupulus manet quanam ratione ſtare poteſt, Deum cauſam eſſe iſtius entitatis, ſ. odij proximi, inquantum eſt quædam actio & quodam ens, & tamen non ſit cauſa peccati. Quæſtio ſane eſt in qua plus ſcitur quàm explicari queat. Ex uariis ſententiis quę circa hanc quęſtionem uerſantur, Caietani ſententia videtur rem magis attingere, inquit enim, quòd Deus eſt cauſa materialis peccati, non autem formalis, quod eſt de mente S. Tho. probat: quia peccatum non ſolū dicit ordinem ad rationem, ideſt, priuationem rationis, ſed dicit etiam ordinem *Caietani.*

dinem ad cauſam efficienté: itaque peccatum dicit actű procedenté ex cauſa deficiente à ſua regula: quéadmodű claudicatio eſt actus procedés à tibia deficiéte: dato ergo, quòd Deus & Petrus concurrant ad entitatem homicidij, defectus Petro attribuitur & non Deo, quia Deus in tali operatione non deficit, ſed Petrus, quia tenebatur actum elicere conformé ſuæ regulæ, quod quia non fecit ideo deficit. Et hoc duobus exemplis patet: Primum eſt, quia vt S. Tho. 1. par. q. 13. tenet, in Deo non eſt contingentia, nihil enim contingenter agit, eſto, liberè agat: in cõtingentibus vero ſæpe defectus committitur, ex quo monſtruoſitas contingit, talis non Deo, ſed creaturæ attribuitur, quia Deus in ſuis actibus deficere nõ poteſt: & quia creatura deficit, ideo illi tanquam cauſę deficienti attribuitur. Secundum exemplum eſt de nauta, cuius abſentia eſt cauſa ſubmerſionis nauis, quando tenetur & poteſt, & non facit, ideo ſubmerſio nauis ei imputatur, Deus verò, etſi poſſit effectum peccati impedire, quia tamen non tenetur, ideo defectus peccati ei non attribuitur. Et ſolutio hæc eſt S. Tho. ar. 2. ad ſecundum.

Dubium tamen eſt, dato ex omnium Theologorű ſententia certum eſſe, Deum non eſſe cauſam peccati, qua certitudine hoc certum eſt, an ſit certum certitudine fidei? Et hoc non eſſe tanquam de fide certum apparet, quia Magiſter ſententiarum in confirmationem huius aſſertionis non adducit locum aliquem ſcripturæ, qui tamen in ea peritiſſimus erat; neque etiam alij Doctores verbum ſcripturarum ex-

Sap. 11. preſſum ad id inducunt. S. Tho. adducit illud, Nihil

Sap. 14. odiſti eorum quæ feciſti; odit autem Deus peccatű ſecundum illud, Odio eſt Deo impius & impietas eius: ergo Deus non eſt cauſa peccati. Et perditio tua ex te Iſrael, tantum ex me auxilium tuum. Probant etiam Doctores ex Auguſt. lib. 83. Quæſtionű, q. 3. vbi inquit, quòd Deo autore nullus ſit deterior. Sed omnes iſti loci facilem gloſſam patiuntur, interpretando de ſubiectis quæ Deus creauit, nullű enim illorum odio habet. Et ſententia Auguſtini ſimiliter facile exponi poteſt, quòd Deus nullum mouet, neque inclinat ad malum, & ideo ſi quis ſit deterior, ſua culpa eſt, quia non vult in bonum niti. Ex quibus uidetur, hãc aſſertionem, Deus non eſt cauſa peccati, non eſſe certam ſaltem certitudine fidei: nihilominus eſt vera. Et licet formaliter in ſcripturis ſacris non habeatur: ſat tamen eſt, quòd in conſequentia formali & Syllogiſtica ex contentis in ſcriptura euidenter deducatur, vt S. Thom. deducit ex illo, Nihil odiſti eorum quæ feciſti. Cæterum, vt dubium principio propoſitum eluceſcat, has ſubiungo propoſitiones.

1. propoſitio. Aſſertio hæc, Deus non eſt cauſa peccati, in ſenſu hoc, id eſt, quòd Deus non peccat, de ſe eſt manifeſta: implicat enim, quòd Deus offendat. Tum etiam quia Deus obligari nequit, obligatio enim includit, quòd quis ſub pœna culpæ aliquid facere teneatur.

2. propoſitio. Sed an ſit peccati cauſa quia concurrit ad peccatum, ſit ſecunda propoſitio, Deus immediate & effectiue concurrit ad totam entitatem peccati contra Durandum, aſſertio hęc in vera Theologia eſt per ſe nota, ſicut iſta, Deus eſt omnipotens, quia omnia creat, ſuſtinet, & verbo uirtutis ſuæ portat, & gubernat. Et Durandus deceptus eſt in hoc, quòd ſi Deus concurrit ad entitatem peccati, peccat. & inſtantię ſunt manifeſtę, Deus concurrit immediate cum igne ad calefaciédum, ergo calefacit: ſimiliter Deus concurrit immediate cum ſole ad vniuerſum illuminandum, ergo Deus vniuerſum illuminat: quę tamen propoſitiones impropriæ ſunt, quia licet Deus dederit igni virtutem calefaciendi, & cum igne ad calefaciendum concurrat, Deus tamen non dicitur calefacere, ſed ignis, neque illuminare, ſed ſol: & ideo, licet Deus cű cauſis ſecundis immediate concurrat, defectus eſt in cauſa ſecunda & particulari, & non in Deo. Tertia 3. propoſitio.

propoſitio, Deus non eſt cauſa quòd homo peccet, videlicet quòd homo adulteretur, quod proximum occidat, quod alienum rapiat: & hic eſt ſenſus in quo quęſtio pręſens à Doctoribus diſputatur: an Deus ſit cauſa quod ego occidam, cum ego manum mouere non poſſim quin Deus mecum effectiue concurrat? cum ergo ita ſit, cur ergo Deus non erit cauſa peccati? & tamen abſque aliqua approbatione & ſuaſione quilibet pius homo aſſereret, quod iſta eſt vera, Deus non eſt cauſa peccati, id eſt, non eſt cauſa quod ego peccem, neque quod occidam proximum, neque quod alienum rapiam. Sed dubium eſt de ratione, quanam ratione ſtare poteſt, Deum mecum concurrere ad homicidium, ego autem ſim cauſa homicidii, Deus autem cauſa non ſit quod ego occidam. Sit ergo quar- 4. propoſitio.

ta propoſitio, ratio quam aſſignat Ocham, Gabriel, & cęteri Nominales, ſcilicet quia Deus pręcepto non tenetur, friuola eſt: idque ex eo patet, quia dato, quod Deus mecum diſpenſaret in pręcepto, Non occides, vel licentiam concederet vt Petrum occiderem, ſi hoc ſtante ego Ioannem mouerem ad Petrum occidendum (cui occidere non licet) certè ego eſſem cauſa peccati, quia moueo & induco Ioannem ad hoc quod occidat, & peccet: dato ergo, quod quis ad aliquid prohibitum non obligetur, ſi tamen moueat & inſtiget ad peccandum, erit cauſa quòd homo peccet: quinimo poteſt quis aliquando eſſe cauſa peccati, licet non peccet, vt uerbi gratia, ſi quis deprehẽdat adulterum in flagranti delicto, & amicus cum ignorantia inuincibili ſuadeat illi quòd adulteram & adulterum occidat, exiſtimans, quòd ſicut lex impune id permittit, ſic & innoxius ſit apud Deum: talis cauſa fuit peccati, & tamen non peccat, quia ſuppono, quòd inuincibiliter ſit cauſa ſufficiens ut à culpa excuſari queat. Idem eſt de inuaſore, ſi conſeruare potuit uitam ſine hoc quòd occideret, & alter ex ignorantia inuincibili ſuadeat quòd occidat. Simile etiam eſt de fure nocturno, in quo caſu poteſt quis eſſe cauſa peccati, & tamẽ non peccat, quia ignorantia inuincibili excuſatur. Nõ ergo requiritur quòd obligetur ad hoc quòd quis peccet, & ad hoc quòd ſit cauſa peccati: ſat enim eſt quòd ſit cauſa mouens & inducens ad hoc, quòd alter peccet. Quinta propoſitio, Ratio Scoti & Gregorii videtur probabilis, ſcilicet, Deum non eſſe cauſam peccati, quia libere concurrit cum libero arbitrio ad peccandum, ita quòd in noſtra poteſtate manet id facere, uel non facere, & Deus ſemper eſt paratus auxilium præſtare ad hoc quòd homines non peccent. Simile eſt; 5 propoſitio.

Tenetur Petrus ire ad ſacrű, ſi de facto iubetur, ibit, ſin autem, domi manebit: ſum ego paratus auxilium præſtare, rogo ut eat, ſuadeo, contẽnit, & ire nõ uult, nunquid ego ero cauſa delicti illius? neutiquam. At dices ſi de facto iuuarem, iret ſacrum audire, fateor, ſed tamen per me non ſtetit quin ad eccleſiã ueniret, rogaui, ſuaſi, ui non teneor trahere, illi ergo imputetur, non autem mihi. Similiter ergo uidetur de Deo, & ideo iſta ratio uidetur ſufficiens, quia in mea poteſtate & libertate eſt, facere uel non facere, cum Dei auxilio, qui ſemper eſt paratus. Et ſimpliciter & abſolute id eſt uerum quod id poſſumus, quod per amicos poſſumus, Deus autem ipſe amat nos.

Alius modus reſpondendi eſt, quòd Deus eſt agẽs uniuerſale & etiam particulare, & quando concurrit concurſu generali habet ſe ut agẽs uniuerſale, & quãdo concurrit concurſu particulari, habet ſe ut agens particulare: & licet concurrat concurſu generali ut agens uniuerſale, libere tamen concurrit, & ille concurſus

Digitized by Google

curſus dicitur materialis. Exemplum eſt de ſole, qui naturaliter illuminat, & tamen licet haberet uoluntatem, & libere illuminaret, ſua tamen natura illuminare illi ineſſet. Sic & Deus, dato quod libere cum creaturis concurrat, ſua tamen natura habet cum illis generali concurſu concurrere: adeò, ut non concurrere miraculum eſſet. Simile etiam eſt, ſi ſol, ſicut concurrit ad motum naturalem & localem, concurreret ad motum progreſſiuum, non diceremus ſolem eſſe cauſam quòd ego occidam, quia eſt cauſa naturalis, ſic ergo dicimus quòd licet Deus concurrat mecum ad occidendum, non eſt cauſa peccati, qui ſolum concurrit tanquã cauſa generalis, & ac ſi naturaliter concurret.

Modus ultimus reſpondendi eſt forte melior cæteris, ſuppoſito de ratione libertatis & uoluntatis hominis eſſe, poſitis omnibus requiſitis ad agendum, in poteſtate uoluntatis eſt agere & non agere, etiam Dei concurſu poſito. Quo ſuppoſito, modus exponendi quo pacto Deus non ſit cauſa peccati, facilis eſt: fingamus enim Dei concurſum eſſe aliquam qualitatem in me uel in uoluntate mea exiſtentem: talis qualitas non me neceſsitat ad agendum: poſſum enim illa uti & non uti, & cum illa qualitate poſſum occidere, & ſine illa non poſſum: ſed quia in poteſtate mea eſt illa non uti, ſi occido, ego ſum cauſa peccati, & non qualitas illa: ſicut quia dedit manus, & manu occido, non dicitur Deus cauſa homicidii: ſicut ergo hoc falſo ſuppoſito, Deus non dicitur cauſa peccati, ita neque modo in rei ueritate: ille enim concurſus licet nõ ſit qualitas aliqua, Deus tamen in concurſu cum creaturis ita omnino ſe habet ac ſi eſſet qualitas quædam in me, & in quocunque ſingulari exiſtens: oportet ergo, quòd Deus actu me moueat vt ego agam, & licet ille concurſus non me moueat ſine hoc ꝙ ego agam, ita quòd illo poſito in ſenſu compoſito, non poſſum non agere, ex natura tamen rei nõ infert mihi neceſſitatem, ſimpliciter enim poſſum non vti illo, & non agere, & ita in poteſtate mea eſt efficere quòd Deus non concurrat: & ſi non concurrit, non ergo eſt cauſa quòd ego peccem. Et ſi de peccatis contra præcepta negatiua hoc eſt verum, facilius eſt hoc intelligere de omiſsionibus, non enim Deus eſt cauſa, quòd ego nõ audiam aut faciã ſacrum, ipſe enim paratus eſt vt mecum concurrat, quòd ſi nolo, mihi imputatur.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus, non eſſe mẽtem ipſius, neque eorum qui eum ſequuntur, eos eſſe hæreticos, qui punctum ſtatuunt poſt particulam, nihil, ſed qui eo fine id faciunt vt Spiritus ſancti diuinitatem negent. Nam Auguſtinus & omnis Latina Eccleſia punctuationem hãc ſequitur, vt punctum ſtatuant poſt particulam, nihil, quæ punctuatio germana eſt, & intentioni Euangeliſtæ congruit. Verum enim & Catholicum eſt nihil, id eſt, peccatum, quantum ad formale, ſine ipſo factum eſſe: quia ſimpliciter & abſolute iſta eſt vera & Catholica, Deus non eſt cauſa peccati. Finiens hãc particulam inchoat ſequentem, ſcilicet, quod factum, quæ etiã de fide eſt, quia in re idẽ eſt ac ſi diceret, omnia per ipſum facta ſunt. Quod ſequitur, in ipſo vita erat, & etiam eſt de fide, quia in ipſo viuimus, mouemur, & ſumus.

TERTIVM QVAESITVM.

An eſſentia Dei ab vlla creatura conſpici queat.

CHryſoſtomus Homil. 14. in Ioannem iuxta illam periodum, *Deum nemo vidit vnquam*, duo colligit: Primum, quòd natura, ſubſtãtia, & eſſentia Dei à nulla creatura poteſt intuitiua mentis viſione conſpici, ſed ſola cogitationis & imaginationis abſtractione poteſt cognoſci. Secundum eſt, quòd ante Incarnationem filius Dei fuit Angelis inuiſibilis. Conſule de hac quæſtione primum tomum ad quintum.

QVARTVM QVAESITVM.

An ſalutis noſtræ initium ſit ex nobis.

CHryſoſtomus Homil. 17. in Ioannem, exponens hoc, *Conuerſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes, dixit eis, quid quæritis?* creditur eſſe in ea ſententia, quòd initium ſalutis noſtræ ita ſit nobis à natura inſitum, vt ſine præuenientis gratiæ auxilio poſſimus propriis uiribus iuſtificationem adipiſci, quòd Pelagianorum dogma ſapit: de quo vide ſupra tomo ſecundo, quæſtione 13.

QVINTVM QVAESITVM.

Maria num de Chriſto ſemper decentem opinionem habuerit.

CHryſoſtomus Homil. 20. in Ioannem circa hæc verba, *Deficiente vino, dicit, vinum non habent*, Ioan. 2. aſſerere videtur, Mariam virginem non ſemper habuiſſe de Chriſti diuinitate decentem opinionem: & obiicit, eam in nuptiis in Cana Galilçæ humano quodam inanis gloriæ affectu intempeſtiue miraculum à filio poſtulaſſe. De quo conſule primum tomum, ad decimum.

SEXTVM QVAESITVM.

An iuramentum omne etiam in cauſa vera & iuſta, ſit peccatum.

CHryſoſtomus locis pene innumeris ſentire videtur, iuramentum rem eſſe illicitam, atque ita Chriſtianis interdictam, ut nuſquã eis, neque etiam in cauſa iuſta iurare liceat. Hanc ſententiam aſſerit in Geneſim Homil. 15. his uerbis, Chriſtianus iuramẽta modis omnibus fugiat, audiens ſententiam Chriſti, qui dicit, Dictum eſt antiquis, non peierabis, ego autem dico uobis, non iurã dum omnino, ne igitur dicat aliquis in re iuſta iuro, neque enim in re iuſta, neque iniuſta, iurare licet. Idẽ affirmat in illud Matth. 5. Ego autem dico vobis, nolite iurare omnino. Et Homil. 9. in actus Apoſtolorum, decernit eſſe impios & dignos vt ab Eccleſia arceantur, qui in forenſibus actionibus & cõtractibus & fideiuſsionibus aut iurant, aut ab aliis iuramẽtum exigunt. Et Homil. in Pſal. 5. ſic habet, Iurare ex diabolo eſt: dicente Chriſto, Quòd enim his amplius eſt, à malo eſt. Et Homil. 19. ad populum Antiochen. Audiſti, inquit, Chriſti ſapientiam dicentem, Quòd non peierare tantum, verumetiam quomodocunque iurare diabolicum eſt, & tota maligni machinatio. Et lib. 1. aduerſus vituperatores vitæ Monaſticæ, ait, Si iurare diabolicum eſſe comperitur, qua animaduerſione plectendi ſunt qui iurant. Et lib. 1. de compunctione cordis, Si uere iurare crimen eſt, & pręuaricatio mandati, periurium vbi ponemus?

Matth. 5.

Et ad ea quæ ſibi obiiciebantur reſpõdet, Primum argumentum erat, Quia ſi iuramentum eſſet de ſe malum, Deus non iuraſſet: & tamen ad Abraham dicit, Per meipſum iuraui dicit Dominus. Et Pſal. 109. Iurauit Dominus, & non pęnitebit eum. Reſpondet in

Pſal. 109.

Pſal.

Pſal. 109 Quòd Deum non proprie, ſed metaphorice & improprie intelligendũ eſt iuraſſe: ſicut ira in Deo, ira non eſt, ſed ius puniendi ſine animi perturbatione: ſic etiam de iuramento, Deus enim non iurat, ſed dicit quòd omnino futurum eſt. Similiter reſpon-
Hebr. 11. det Homil. 47. in Geneſ. & in Epiſtolam ad Heb. 11. quod Deus non iurauit Abrahę, non enim ſunt iuramenta quę dixit, ſed promiſſiones quas more humano iuramenta appellat, condeſcendens infirmitati hominum qui ea quę ſine vlla dubitatione credi uolunt ſe eſſe facturos, adhibito iuramento promittunt. Secundum argumentum, Si iurare eſſet malum, non pręcepiſſet nobis Deus per Ieremiam iurare per Deũ verum. Reſpondet Homil. 17. in Matth. Iuramentum in lege veteri non fuit præceptum, ſed duntaxat permiſſum: ſicut repudium propter infirmitatem eorum, ne aut ſimulachra colerent, aut per ſimulachra iurarent: quare ſicut nunc repudium adulterium iudicatur, ita & iuramentum quod olim permiſſum, nunc in lege Euangelica ex malo eſſe creditur, & plurimum mali in ſe habet. Ad tertium, quod eſt, quia ſępe iuramentum eſt neceſſarium ad componendas ciuiles & eccleſiaſticas controuerſias, non ergo à bono viro detrectandum, ſed pręſtandum. Reſpondet Homil. 8. ad populum Antiochen. & Homil. 17 in Matth. ait, Quid igitur ſi aliquis exigat iuramentum, & neceſſitatẽ iurationis imponat. Reſpõdeo, Sit tibi timor Dei omni neceſsitate violentior, ſi enim velis huiuſmodi occaſiones ſemper afferre, nihil de his quę ſunt imperata cuſtodies.

Origenes tractatu 35. in Matth. conſentit Chryſoſtomo, ſic enim habet, Non oportet, vt vir qui vult ſecundum Euangelium uiuere, adiuret. Alterum, ſimile eſt enim quod Dominus in Euangelio dicit, Ego autem dico, non iurare omnino, & non adiurare omnino. Si enim iurare non licet quantum ad Chriſti mandatum, verum eſt, quia neque adiurare alterum licet.

Hieronymus idem aſſerit c. 5. Commentariorum in Matth. vbi ſic habet, Nolite iurare omnino, &c. Iudęi iurare permittebantur in Deum, nõ quod hoc recte facerent, ſed quòd melius eſſet id Deo exhibere quàm dęmonibus. Euangelica autem ueritas non recipit iuramentum, cum omnis ſermo fidelis pro iureiurando ſit. Et cap. 4. Commentariorum in Ieremiam exponens illud, Iurabis in veritate, dicit Dominus, &c. ait, Iurabis pro confeſſione dicitur, & ad cõdemnationem Idolorum, per quę iurabat Iſrael. Item in commentarijs ſuper 8. Zachariæ c. ait, In præceptis quæ ad vitam pertinent & ſunt perſpicua, non debemus quærere Allegoriam, ne iuxta Comicũ, nodum quæramus in ſcirpo.

Ambroſius in expoſitione Pſal. 118. ſuper, Iuraui & ſtatui, idem aſſerit, Ideo, inquit, Dominus qui uenit docere paruulos, imbuere nouos, formare perfectos, ait in Euangelio non iurandum omnino, quia infirmis loquebatur, denique non ad ſolos Apoſtolos loquebatur, ſed ad turbas. Voluit enim te non iurare, ne periures. Et infra, Iuret ergo ille quem ſacramenti ſui pœnitere non poterit, & quid iurauit Dominus? quia Chriſtus in æternum ſacerdos eſt: nunquid incertum? nũquid impoſſibile quod iurauit Dominus? noli ergo vſurpare exemplum ſacramenti, qui implendi ſacramenti non habes poteſtatem. Subſcribunt his plures alij Patres ex antiquis.

Theophilactus, c. 5. Commentariorum in Matth. Iurare, inquit, & adiicere amplius quam etiam, uel nõ, à diabolo eſt. Porrò ſi dixeris, quòd & lex Moſi mala erit, quia iurare iubet, diſce quòd tunc non erat malum iurare: poſt Chriſtum autem malum eſt, ſicut & circuncidi, & in ſumma, quidquid eſt Iudaicum: ſugere enim puero conuenit, uiro verò minime.

Diſputant Doctores Scholaſtici de iuramẽto, 3. ſent. diſt. 39. S. Thom. 2. 2. quæſt. 89. art. 2. ubi quærit, an ſit licitum iurare? & reſpondet, nihil prohibere aliquid eſſe ſecundum ſe bonum, quod tamen cedit in malum eius, qui non utitur eo conuenienter: ſicut ſumere Euchariſtiam illum qui indigne ſumit: ſic ergo iuramentum ſecundum ſe eſt licitum & honeſtũ, quod patet ex origine, & ex fine: ex origine quidem, quia iuramentum ortum habet ex reuerentia quam Deo exhibemus, oſtendentes qualem exiſtimationẽ de ipſo habeamus, nempe quòd ea agnoſcat de quibus apud nos controuerſia eſt: & quòd mentiri non poteſt: & ob id iurantes, Deum inuocamus teſtem eorum quæ dicimus; ex fine uerò, quia neceſſarium eſt iuramentum ad iuſtificandas hominum actiones, & ad finiendas inexplicabiles controuerſias quæ humano iudicio diſſolui non poſſunt. Aliquando tamen cedit in malum iurantis, ex eo quòd male utitur eo, & ſine neceſſitate, & cautela debita iuri. Concluſio hæc S. Thom. eſt de fide: & aſſertio contraria eſt hæretica: Vualdenſes enim, Albanenſes, Vuiclephiſtæ, pſeudo apoſtoli, & nuper Lutherani, & Anabaptiſtæ, Chriſtianis omne prorſus iuſiurãdi genus interdixerunt: contra quos eſt expreſſum Dei uerbum Deut. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues, & per Deuter. 6.
nomen illius iurabis. Et Matt. 5. Redde Domino iuramenta tua. Et in Euangelio ſæpe Dominus affirmat Matth. 5.
inquiens, Amen amen dico uobis, quę uerba iuramẽtum ſonare uidentur. Et Paulus, omnis controuerſię finis ad confirmationem ueritatis eſt iuramentum. Et Hebr. 6.
ipſe Apoſtolus in Epiſtolis ſuis ſæpe iurauit, ait enim, In ueritate dico uobis fratres, quia non mentior. Et Rom. 9.
ad Corinthios ait, Viuit Dominus quia non mentior. 1. Cor. 11.
Et idem ad Galat. 1. & Philippen. 1.

Epheſina Synodus quarta, idem decreuit, diffiniẽs ut Neſtorius palinodiam ſuæ hęreſis caneret: & quia uerbis eius fidem ſatis nõ dederunt, exegerunt ab eo iuramentum his uerbis, Conſequens eſt, etiam iureiurando fateri te, quòd anathematizes tua polluta ac profana dogmata, ſentias autem & doceas, quæ nos credimus & ſentimus. Et in eadem Synodo Victor quidam Cyrilli amicus, falſo accuſatus, non prius purgari potuit quam ſublatis in cœlum manibus, per ſacroſanctum baptiſma, & ueneranda Chriſti myſteria ſe innocentem iuraſſet. Et in Concilio Conſtantienſi poſtquam inter cæteras Vuicleph hæreſes, etiam articulus tollens omnia iuramenta damnatus eſſet, decretum eſt à patribus, ut ad confirmationẽ fœderis, quòd pro euerſione ſchiſmatis inierant Romanorũ & Aragonum Reges, iuramentum ab omnibus qui tunc in Concilio aderant, flagitaretur: quòd & illico iurantibus omnibus expletum eſt.

Auguſtinus ſermone Domini in monte, & ſuper Epiſtolam ad Galat. 1. & ad Rom. 1. & Matth. 5. inquit, Si autem quæritur, utrum iurare ſit malum: dicimus aliquando malum eſſe, aliquando non. Sponte enim & ſine neceſſitate, uel falſum iurare, peccatum grande eſt, ex neceſſitate autem iurare, ſcilicet, uel ad aſſerendum innocẽtiam, uel ad fœdera pacis confirmanda, uel ad perſuadendum auditoribus quod eſt eis utile, malum non eſt: quia neceſſarium ei eſt: iuramentum enim faciendum eſt in neceſſariis, cum pigri ſunt homines credere quod eis utile eſt; iuratio bona non eſt, non tamen mala cum eſt neceſſaria, id eſt, nõ eſt appetenda ſicut bona neque tamen fugienda tanquam mala, cùm eſt neceſſaria.

Animaduertendum hic primum omnium, præceptum ſecundum de nõ aſſumendo nomen Dei in vanum, non eſſe prorſus negatiuum, ita vt nullatenus iurare liceat, ſic enim præceptum hoc excludit iuran-

di abuſum, vt ſimul implicet iurandi religionem: ideo ſicut deierans hanc tranſgreditur prohibitionem, ſic legitimè iurans, uirtutem exercet quæ ad hoc reducitur præceptum: & quòd legitimè iurare religio ſit, patet Deuter. 6. Dominum Deum timebis, ac per nomen illius iurabis. Et Ieremiæ 5. non quæritur Deus, quòd filii Iſrael iuraſſent, ſed quod iuraſſent in his qui non erant dii. Iurare ergo, ſi legitimè fiat, virtus eſt religionis, qua profitemur Deum ſupremum fontem veritatis, cuius teſtimonio omne uerum conſtat. At dices, Dominus ſimpliciter omne iuramentum prohibuit dicens, Nolite iurare omnino. Hieronymus reſpondet, Dominum non prohibuiſſe omnino iurare, ſed iurare per creaturas, idolatrarum more, qui in ipſis diuinum numen eſſe putabant. Sed re vera ſenſus ſimplex eſt ut iacet, vt neque per Deum, neque per creaturas iuremus, niſi vbi ratio naturalis, religioque popoſcerit, ut patet ex verbo Iacobi 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum: hoc eſt neque per Deū, neque per creaturam. Ad intelligentiam ergo mandati Chriſti notandum eſt, præcepta omnia Decalogi, & cuncta moralia quæ in illis implicite continentur, nihil aliud eſſe quam explicationes naturalis iuris: quapropter, luce naturæ ueniunt illuſtrandæ, verbi gratia, præcepit, Non occides, illic non prohibetur niſi homicidium, quod contra ius naturale eſt. Vnde quòd iudex reum patibulo affixit, vel quiſque ſe legitimo tutamine defendens aggreſſorem occidit, quia ius naturale alterum iubet, alterumque permittit, nulla fit mandati exceptio: quia neque iſtos caſus vetabat. Pari modo dicens Chriſtus, nolite iurare omnino, neutiquam nobis interdixit niſi iuramentorum abuſum: nam ubi ratio iuſiurandum exigit, naturale ius eſt mandati interpres. Adiicit autem omnino ad abſtergendum ignorantiam, ne quis falſo crederet, iurare per creaturas etiam vane, non eſſe periurium, itaque uerbum illud, omnino, non excluſit caſus omnes iurandi, ſed formas uniuerſas uane iurandi, ideo ait, Neque per cœlum, &c.

Secundo etiam animaduertendum, iurandi officium per ſeipſum non eſſe uirtutem, velut eſt charitas & iuſtitia, ſed neceſsitas illud conſtituit intra lineam uirtutis, ut inquit Sanctus Thom. loco citato, ſcilicet, iuramentum ſecundum ſe licitum eſſe, ſecundum ſuos indiuiduos comites, ſcilicet, veritatem, iuſtitiam, & neceſſitatem. Si enim ſtatus innocentiæ perduraſſet, quia nulla fuiſſet fraus, neque eſſet uirtus iurare: ſed quia inde deiectus, factus eſt omnis homo mendax, fideſque humana adeo eſt debilitata, vt per ſe non ſatis ſit ad animum creditoris confirmandum, ideo beneficio Dei conceſſum eſt nobis iuramentum ad corroborationem fidei noſtræ. Vnde quòd Dominus ait, Sit ſermo ueſter, eſt, eſt, non, non: id eſt, quod uerum eſt ſimpliciter affirmate, quod falſum, ſimpliciter negate, ſinceritatem in qua Deus naturam noſtram creauit, & quam nos ſemper deberemus imitari, deſignat. Quod autem ſubiicit quod amplius eſt, à malo eſt, Auguſtino interprete, non ſonat malum culpæ, quaſi nunquam iurare liceat, ſed malum pœnę culpæ originalis, per quam homines autoritatem ſuam perdiderunt, vt non illis habeatur citra iuramentum integra fides; quocirca iuramentum, (vt ait Auguſtinus) à iure dicitur, nam [Auguſt.] qui iurat, ius ueritatis Deo reddit, vel ex eo, quod id quod iuratur, pro lege habendum eſt, ac velut ius ſic ſancte ſeruandum, eo quod Deum ipſum pro teſte ueritatis conſtituit. Ex quo fit quod Deo ipſi iniuria fiat, ſi poſt iuramentum teſtimonium aliud exquiratur. Vnde Paulus, Iuramentum eſt omnis con- [Hebr. 6.] trouerſiæ finis ad confirmationem. Quare Iuriſconſultus in titu. de iureiurando, ff. maximum, inquit, remedium expediendarum litium in uſum uenit iuriſiurandi religio. Et libro de Officiis Cicero, Nullum uinculum ad adſtringendam fidem, iureiurando, mares arctius eſſe uoluerunt.

Supereſt, vt explicemus comites, qui iuramentum inter lineam virtutis & honeſtatis cuſtodiūt: qui ſunt tres, quos Hieremias c. 4. aſſignat, vbi ait, Iurabis, viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iuſtitia. [Ierem. 4.] Vbi Hieronymus, animaduertēdum inquit, ꝙ iuſiurādum hos habet comites, veritatem, iudicium, atque iuſtitiam: ob idque vbicūque aliquod iſtorum abſuerit, periurium eſt, tametſi diuerſa ratione. Enimuerò iuſiurandum cui deeſt veritas, maximè & propriè eſt periurium. Cui deeſt iuſtitia, licet ſit verum nihilominus eſt iniquum, & ſubinde periurium: nam qui rem iniuſtam ſub iuramento pollicetur, id iurat quod non debet implere, & eadem ratione ſit periurus, ſiue poſtea ad impleat, ſiue ſecus. Iuramentum quod abſque diſcretione & iudicio fit, quamuis ſit verum, ac de re iuſta, eſt nihilominus temerarium, quod ob peiurandi periculum, nomen etiam meretur periurij. Hoc ſuppoſito, notandum eſt, quòd vbi aſſumptio diuini nominis vana prohibetur, tres gradus vanitatis certo ordine ſubnotantur. [*Tres gradus vanitatis.*] Vanum enim eſt, quod ſit fruſtra, hoc eſt, quòd ſuo caret fine. Iuramentum in iſto primo gradu vanitatis, ſi falſum eſt, caret veritate, quæ ſubſtantia & fundamentum eſt iuramenti: & ideo ſic eſt vanum vt auellanę teſta nucleo vacua. Iuramentum autem iniquum, nempe cum iuraſti facturum rem iniuſtam, vt homicidium, aut furtum, ideo vanum eſt, quòd ornamento iuſtitiæ vacat, quocirca, non ſolum non obligat, imò peccatum eſt illud adimplere, & ideo iniquitas eius de qualitate iuſtitiæ quæ eſt in obiecto penſanda eſt: vt ſi iuraſti peccatum mortale patrare, iuramentum eſt mortale, ſiue adimpleas, ſiue non perpetres. Si autem iocoſe mentiri iuraſti, iuramentum eſt veniale, eo quòd illud implere non peius quam veniale eſt. At dices, ſi non impleat, falſum iurauit, iurare autem falſum in quocunque indiuiduo mortale eſt, ergo iuramentum de veniali erit mortale. Minor negatur: nam non implere iuramentum promiſſorium, tunc eſt peccatum, quando eſt obligatorium: quando verò non obligat, quia tunc nullatenus peccat, non inde penſanda eſt malitia iuramenti, ſed ex ipſo actu iurandi, qui ſi eius obiectum peccatum eſt veniale, non erit peior quam veniale. At vero iuramentum temerarium, ſcilicet, quòd verum eſt, & de re iuſta, ſed iudicio & prudentia uacat, ea ratione uanum eſt, quòd neceſſitate caret, quæ efficit iuramentum eſſe uirtutem: ſed ob hoc ſolum dicitur periurium, quòd qui uane iurat in periculo uerſatur iurandi falſum. Ex his grauitatem culpę horum trium graduum peiurandi rimari quiſque facile poteſt. [*Ordo grauitatis inter varia periuria.*] In primis periurium primi generis, hoc eſt aſſertorium iuramentum falſi, non modo ex genere, ſed ex ratione obiecti, mortale crimen eſt in quocunque indiuiduo: quòd genere ſuo mortale ſit, commune eſt illi cum reliquis Decalogi mandatis: nam cum omnia ad iuſtitiam pertineant Reipublicæ neceſſariam, ſit, ut obſeruantia omnium ſit de neceſſitate ſalutis: at uerò quòd in quocunque indiuiduo ſit etiam mortale, ſingulare eſt illi inter omnia. Etenim licet furtum genere ſuo ſit mortale, attamen leuitate materiæ, ut ſi obolum fureris, ſit ueniale: falſum tamen iurare, etiam in re minima, ut ſi peieres te nō habere pomum, quod ſiue tenes, quacunque neceſſitate id iures, etiam pro ſalute totius mundi, peccatum nihilominus mortale eſt: nam tam falſum eſt te non habere pomum, quam ſi iuraſſes rem aliam grauiſſimam

Digitized by Google

niſſimam falſam: adducere autem Deum in teſtem falſi, mortalis irreuerentia eſt. Iuramenti autem promiſſorii grauitatem iam diximus ex obiecto eſſe penſandam. Iuramentum uerò temerarium quod ideo uanum eſt, quòd citra neceſſitatem & circunſpectionem fit, genere ſuo non eſt mortale, ſed tantum ueniale, ut ſi dum in conſpectu omnium pluit, iuramento affirmes id: aut cum res eſt leuiſſima, quam credere, aut non credere, nihil refert: aut dum alius citra iuramentum fidem tibi adhiberet. In iuramentorum autem frequentia præſentiſſimum eſt periculum peierandi, ob idque omni cura & uigilantia cauenda eſt immanis iſta beſtia: nam qui peccat ex habitu, ex malitia peccat: & frequentia iurandi nedum culpam leuat, ſed grauat. Hinc fit, quòd qui mendaciis aſſuetus eſt, & iuramenta paſsim multiplicat, ut in plurimum iurando mortaliter peccat ratione periculi cui ſe exponit, ſcilicet, id quod falſum eſt iuramento affirmandi: qui enim amat periculum peribit in illo. At uerò per falſos Deos iurare, quantumcunque ueritas & humana iuſtitia inſit, peccatum eſt idolatriæ. Vti autem infidelium iuramento, ut ait ad Publi. Auguſtinus in caſu neceſſitatis, licitum eſt.

Pro defenſione Chryſoſtomi, & cæterorum Patrum, ſi æquo animo expendamus mentem eorum, cognoſcemus illos non uoluiſſe adimere Chriſtianis iuramenti religionem, ſed tria potiſsimum circa iuramenti ritum prohibere uoluiſſe. Primo, ne quis ullo modo blaſphemè & impiè iuraret per creaturas, quaſi in eis exiſtimans aliquid diuinitatis latere, & cultum creatori debitum eis impendere. Et ſic Hieronymus interpretatur uerba Chriſti, Nolite iurare omnino, ut diximus tollere uoluiſſe conſuetudinem prauam iurandi per Elementa. Secundo, ne quis faciliter, & ſine neceſsitate Deum iuraret, ne ex facilitate ad conſuetudinem, ex conſuetudine ad contemptum iuramenti, & ad periuriũ deſcenderet: & ideo Dominus dixit, Sit ſermo ueſter, eſt, eſt, &c. Et quod amplius eſt, à malo eſt, hoc eſt à malo originalis culpæ, uel à malo, hoc eſt à mala conſuetudine eius qui frequenter iurat, uel à malo eius, cui iuratur, qui fidem dictis ſine iuramento præſtare non uult. Et ad hunc finem referenda ſunt quæ Chryſoſtomus per exceſſum orationis & reprehenſionis ardorem, aduerſus iuramenta protulit, cupiens radicitus euellere inueteratam Græcorum licentiam. Tertio, admonere uoluerunt ne quiſque ex his qui ſummum Chriſtianæ perfectionis ſtatum profitentur, ulla de cauſa, uel etiam iuſta, Deum in controuerſiis incidentibus inter ipſos perfectos iuraret, quia Chriſtus hoc conſuluit, ut perfecti etiam in propriis cauſis ab omni iuramento abſtinerent: quod olim ſeruarunt Eſſæi, ut Ioſephus ſcribit, qui iuſiurandum quaſi periurium uitabant, exiſtimantes inter perfectos iuramentum omnino cauendum. Tum etiam, quod oporteret quidquid perfectus affirmet, iuriſiurandi uim habere, & quia his mendaciis argui uidetur cui ſine Deo non creditur teſte. Et in hoc ſenſu interpretandi ſunt Ambroſius, & Theophilactus.

QVARTVS TOMVS.

1 *An damnandi ſint qui diuina myſteria ſcrutantur.*

2 *An Circunciſio gratiam conferat.*

3 *An peccatum Adæ ad poſteros tranſierit, tam culpa quàm pœna.*

4 *An abſtinentia Iuramenti, & dilectio inimicorum, ſint conſilia, vel præcepta.*

5 *An paſsiones naturales fuerint in homine ante peccatum.*

6 *An lex Moiſis minora præcipiat quàm lex naturæ.*

7 *An Cœli ob peccatum Adæ corruptibiles effecti ſint.*

8 *An pœna damni grauior ſit quàm pœna gehennæ.*

9 *An merita præuiſa ſint cauſa prædeſtinationis.*

10 *An Philoſophi ex viribus naturalibus adimpleuerint præcepta diuina.*

11 *An Chryſoſtomus cognouerit Purgatorium eſſe.*

12 *An preces publicæ in lingua vulgari dicendæ ſint.*

13 *An omnes homines die iudicij morientur.*

14 *An liceat viuos vel mortuos anathemate plecti.*

15 *An neceſſe ſit Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie laicis exhibere.*

16 *An Petrus cæteris Apoſtolis ſuperior.*

17 *An electio ſit ex meritis præuiſis.*

18 *An lapſis neganda ſit pœnitentia.*

19 *Originale quam pœnam attulerit.*

20 *An ſancti ſint à nobis inuocandi.*

21 *An ſit orandum pro Cathecumenis decedentibus abſque baptiſmo.*

22 *An Deo ſit pœnitentia tribuenda.*

23 *An ſingulis hominibus ſinguli Angeli deputentur.*

24 *An ſit faſcinatio.*

25 *An in ſcriptura diuina omnia ſint clara & plana.*

26 *An Biblia lingua vulgari ſint legenda.*

27 *An Epiſcopus & presbyter ſint idem.*

28 *An clerici poſsint proprium poſsidere.*

29 *An liceat priuatæ perſonæ blaſphemum punire.*

30 *An in Chriſto ſint duæ perſonæ.*

31 *An ſæcularis & Monachus ſint pares obligatione & delictis.*

An

32 An initium ſalutis ſit ex nobis.

33 Sanctorum animæ an adhuc beatæ, an non.

34 An ſufficiat ſoli Deo confiteri.

35 Animæ ſanctorum an videant Deum ante diem Iudicij.

PRIMVM QVAESITVM.

An damnandi ſint qui diuina myſteria ſcrutantur.

CHryſoſtomus in fine, Homil. 2. in Epiſtolam ad Rom. in illa verba, *Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem*, inquit, quòd ſi periculoſum eſt ea indagare quæ præcepit, & curioſos homines vltimum manet ſupplicium, quam tandem defenſionem habebunt hi, qui longè iſtis occultiora ac magis verenda ſcrutari præſumunt? hoc eſt quo pacto, & qua ratione Deus filium genuit? & quæ ſit illius ſubſtantia? Et Hom 8. in Epiſtolã ad Rom. Quòd ſi hæc inferiora ſcrutantes ac exquirentes, honorem Deo non damus, multo magis ortum Domini ſupertiacanea curioſitate indagantes, tanquam qui contumeliis Deum affecerimus, extrema paſſuri ſumus. Si enim figuram reſurrectionis diſcutere nefas eſt, multo magis arcana illa horrenda, ac reuerentia plena. Occaſione horum verborum ſumpta, nouelli hæretici Theologos Scholaſticos inſectantur, & temeritatis cauſa accuſant, quòd ſacratiſſimæ Trinitatis penetralia, & fidei myſteria Deo reſeruata, ingredi audeant, ſcrutantes in quibus perſona vna ab aliis differat, & in quibus conueniat, certa aſſeueratione diffiniãt.

Diſputant Doctores Scholaſtici de materia huius quæſtionis 3. ſent. diſt. 24. & S. Thom. 2. 2. q. 2. art. 10. vbi quærit, An ratio inducta ad ea quæ ſunt fidei, minuat meritum fidei: & reſpondet, quòd ratio humana, inducta ad ea quæ ſunt fidei, dupliciter ſe poteſt habere ad voluntatem credentis. Vno modo ſicut præcedens, ſic, vt niſi ratione humana induceretur, promptus non eſſet ad credendum: & ratio humana ſic inducta diminuit meritum fidei: tenetur enim homo ſic eſſe affectus, vt ea quæ ſunt fidei credat, non propter rationem humanam, ſed propter authoritatem Diuinam. Alio modo ratio humana ſe poteſt habere ad voluntatem credentis conſequenter: cum enim homo habet propriam voluntatem ad credendum, diligit veritatem creditam, & ſuper ea excogitat, & amplectitur ſi quas rationes ad hoc inuenire poteſt: & quantum ad hoc, ratio humana non excludit meritum fidei, ſed eſt ſignũ maioris meriti. Et hoc ſignificatur Ioan. 4. vbi Samaritani ad mulierem, per quam ratio humana figuratur, dixerunt, Iam nõ propter tuam loquelam credimus. & 1. Petri 3. dicitur, Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos reddere rationem de ea quæ in vobis eſt, fide & ſpe. Non autem Apoſtolus ad hoc nos induceret ſi per hoc fidei meritum diminueretur.

Ioan. 4.

1. Petr. 3.

Ex hac doctrina S. Thom. colligi videtur, in credendo minus meritum Theologum quam ruſticum habere: quod ex eo conſtat, quia minorem difficultatem habet ad credendum quàm ruſticus: difficultas autem auget meritum. Ad ſecundum reſpõdet Sanct. Thom. quòd ſi rationes inductæ ſunt demonſtratiuæ, minuitur quidem ratio fidei, ſed non meritum, fides enim eſt de non viſis: & cum meritum ſit in voluntate, & Theologus, eſto, non videret, paratus eſt credere, ideo meritum fidei in illo non minuitur. At dices ſaltem Theologus facilius credit quã ruſticus. Propter hanc rationem nouelli hæretici pertinaciter affirmant, nihil conducere, imo obeſſe rationes ad ea quæ ſunt fidei, inquirere. Et hinc damnant Theologiam Scholaſticam. Nos uero aſſerimus, quòd licet ex difficultate obiecti ruſticus amplius mereatur, Theologo tamen ex multis aliis meritum auctius accreſcit. Pro quo notãdum eſt, actum aliquem dupliciter poſſe eſſe difficilem, vno modo ex parte obiecti; vtpote in pane & aqua ieiunare, quod difficilius eſt quàm ieiunare, vt in vſu communi eſt, alio modo ex parte ſubiecti, quia talis inique affectus eſt ad bonum honeſtum. Difficultas ergo quæ ex parte ſubiecti ſe tenet, non auget, ſed meritum minuit: ea verò quæ eſt ex parte obiecti meritum auget: cum ergo ruſtici difficultas ſe habeat ex indiſpoſitione ſubiecti, hinc fit ipſum minus mereri Theologo: & cum Theologus ex fidei affectione ad inquirendas rationes mouetur, hinc fit quòd ſicut dilectio creſcit, ſic & meritum augetur. Item quia ſæpe illis ſe offerunt rationes quæ apparenter videntur oppoſitum articuli concludere, quibus dum non acquieſcit, ſed intellectum in obſequiũ fidei captiuat, meritum eius creſcit. Conſtat enim, quanto Theologus articulos fidei altius rimatur, tanto ſibi difficiliores apparent. Tum etiam, quia nullæ rationes citra demonſtrationem adductæ ad articulum probandum tollunt rationem fidei, & inde fit, quòd neque meritum: obiectum enim, ſcilicet, non viſum, ſemper manet idem, & licet eſſet demonſtratio, & tolleret rationẽ non viſi, & rationem fidei, non tamen tollit meritum, propter animi præparationem, quam ad credendum habet.

Ad hæc aduertenda eſt doctrina S. Thom. in ſolutione ad tertium argumentum, vbi docet impedimenta quæ occurrunt circa articulos fidei, ſiue exteriora ſint, ſiue interiora, augere meritum: ſicut & impedimenta, quæ ſe circa actus virtutum offerunt ex parte voluntatis, augent meritum: verbi cauſa, Petrus & Paulus parati ſunt pro fidei confeſſione mori, Petrus martyrium patitur, Paulus paratus fuit mortem pati, nihilominus paſſus non eſt: merito eſſentiali ambo æqualiter merentur: ratio eſt, quia ſecundum S. Tho. doctrinam actus exterior ſupra interiorem nouum meritum non auget. At quæres, an ſicut illi qui paſſus eſt pro Chriſto omnis culpa & pœna remittitur, ſimiliter & alteri qui non paſſus eſt remittatur? Doctores aliqui tenuerunt etiam huic qui non patitur remitti omnem culpam & pœnam. Ratio eſt, quia etiã de hoc verum eſt dicere maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: cum igitur talis quantum ex parte illius fuit, animam pro Chriſto ſufficienter poſuit, meritò ergo dignus eſt vt priuilegio hoc gaudeat. Nihilominus contraria aſſertio probabilior videtur, nempe quòd affectio uoluntatis reſpectu remiſſionis pœnæ, non tantũ operetur ſicut ipſa paſſio actualis martyrii. Ratio huius eſt: quia pœnæ remiſſio ad gloriam eſſentialem quid accidentale eſt, ſicut & martyrum aureola, quã non habent, neque donatur niſi ſolum his qui de facto pro Chriſto mortem ſubeunt. Simili ergo ratione nec pœna in totum remittetur, niſi de facto pro Chriſto patiatur. Ad hæreticos qui Theologos Scholaſticos inſectantur & damnant, quia myſteria diuina rationibus Theologicis ſcrutantur, in quorum dãnatione eſt etiam Eraſmus, qui ſuper Commentariis D. Hieronymi, ſæpe eos mordet. Reſpondemus, ſat eſſe contra illos damnationem Luciani Monachi, qui ſimul cum ſuis annotationibus ſuper Chryſoſtomũ à Synodo Tridentina reprobatis, ſimul & inſectatores Theologiæ Scholaſticæ merito damnati ſunt.

Ioan. 14.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus, eius uerba in eos potiſsimum ferri, qui ambitioſa, & ina-

ni

ni quadam curioſitate, & arroganti ſupercilio, huiuſmodi rimantur myſteria, non autem aduerſus pios, & catholicos Theologos qui hæc ad Dei gloriam, & ad fidei defenſionẽ, ad hæreticorum euerſionẽ, humili ac venerando ſtudio, occulta myſteria perſcrutantur.

SECVNDVM QVAESITVM.

An Circuncifio gratiam conferat.

CHryſoſtomus Homil. 7. in Epiſtol. ad Rom. in illud, *Circuncifio quidem prodeſt ſi legem obſerues.* Rom. 2. ſic inquit, Licebat Paulo aliter ipſam circuncifionem excludere, ac dicere, quid eſt circuncifio? num illius eſt meritũ qui eam habuerit? num bonę mentis atque propoſitæ demonſtratio? Etenim in ætate immatura fit, & qui in ſolitudine vixerunt multos annos incircunciſi manſerunt. Et aliunde multis argumentis oſtendi poteſt, ipſam non admodum neceſſariam eſſe, veruntamen nõ inde ipſam repudiat. De hac quæſtione vide in primo tomo ad ſeptimum quæſitum.

TERTIVM QVAESITVM.

An peccatum Adæ ad poſteros tranſierit, non culpa, ſed pœna.

CHryſoſtomus ediſſerens hunc locum, *Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in mũdum*, & alios huic affines, tria de peccato originali videtur ſentire. Primum eſt, peccatum Adæ ad poſteros tranſiſſe non culpa, ſed pœna, quia vnuſquiſque ex ſuo ſcelere ſceleratus efficitur. Secundum eſt, pœnam peccati huius non eſſe animæ damnationem, ſed ſolam corporis infirmitatem, corruptionem & mortem: animæ autem mors illos conſequitur qui ex libera electione voluntariè peccant: mors verò corporis peccantes & non peccantes comprehendit. Tertium eſt peccatum primi parentis nihil nobis detrimenti attuliſſe, ſed maxima lucra.

Primam & ſecundam aſſertionem aſſerere videtur Homil. 10. in Epiſtolam ad Romanos, his verbis, Quid igitur ſibi vult in quo omnes peccauerunt? Reſpondetur, quòd illo lapſo, & illi item qui de ligno non comederunt effecti ſunt ex illo tempore omnes mortales. Et infra videtur quæſtionem non paruam habere, quòd dictum eſt multos ob vnius inobedientiam peccatores extitiſſe, &c. Et ſubdit quid igitur hoc loco verbum hoc, peccatores, ſignificat? mihi videtur tantundem ſignificare quantum illud, ſupplicio obnoxii ac mortis rei, quòd porrò Adam mortuo, omnes ſunt mortales effecti: rurſum in enarratione primæ Epiſtolæ ad Corinth. Homil. 39. explicans ea verba c. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur: idem confirmare videtur, ita inquiens, Si hoc de corpore dictum eſſe velimus, conſtabit oratio, Noe enim, Abraham, Iob, & multi alii mortui ſunt: ſi autem de iuſtitia & peccato, nequaquam. Et Homil. 17. in caput 6. eiuſdem Epiſtolæ, oſtendit mortem animæ non ex primi parentis culpa, ſed ex actualibus duntaxat cuiuſque peccatis accidiſſe. Et Homil. 24. in Epiſtolam ad Epheſ. exponens poſtrema verba vltimi capitis, idem apertius refert. Huc etiam pertinent quæ in Homil. quæ inſcribitur ad Neophitos tradere exiſtimatur, eius verba ſic habent, Vides quot ſunt baptiſmatis largitates. Sed multis quidem videtur baptiſmi gratiam in peccatorum tantum remiſsione conſiſtere: nos autem baptiſmi honores iam computauimus decem: Hac de cauſa & infantulos baptizamus, quamuis non ſint coinquinati peccato, nempe ut eis addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hęreditas, & fraternitas Chriſti, vt eius mẽbra ſint oẽs, & ſpiritus habitatio fiant. Ex quibus dictis duas priores propoſitiones uidetur affirmaſſe.

Tertiam propoſitionem ſuadet his uerbis, Quòd porrò Adam mortuo, omnes ſimus mortales effecti, aperte & multis demonſtrauit. Quod autem in quęſtionem cadit, eſt, qua id de cauſa factum ſit? quòd ſi quis veſtrum quęrat diſcere, id dicemus quòd non ſolum nihil nocumenti accepimus à morte huius mundi, & condemnatione ſi ſapuerimus, ſed mortales effecti lucrum etiam fecimus: primum hoc uidelicet, vt mortali in corpore non peccemus: deinde ut infinita habeamus philoſophiæ argumenta. Nam ut & modum ſeruemus, temperantes, cõpoſiti, ac ſedati ſimus, itemq; uitioſitati, omni libertati, & præſentanea & expectata mors ſuadet: cum hiſce autem ſeu potius ante hæc ipſa & plura alia attulit bona, &c. hucuſque Chryſoſtomus.

Eraſmus in annotationib. quinti capitis ad Rom. & Iacobus Faber in Apologia ſuorum Cõmentariorũ in Paulum, ex prædictis Chryſoſtomi teſtimoniis nituntur defendere id quod ipſimet in expoſitione quinti capitis ad Rom. de peccato originis perperam ſcripſerunt, affirmantes peccatum originis nihil aliud eſſe quã obligationem humani generis ad mortẽ corpoream ex noxa primi parentis contractam.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 2. ſent. à diſt. 30. vſque ad 35. & S. Tho. 1. 2. q. 81. 82. & 83. & ad quæſtionem propoſitam reſpondet unica concluſione affirmatiua, quæ eſt. Secundum fidem tenendum eſt, quòd omnes præter Chriſtum ex Adam deriuati, culpam originalem contrahunt. Probat ex illo Rom. 5. Mors in omnes homines pertranſiit in quo omnes peccauerũt, & quia alioquin non omnes indigerent redemptione, quæ eſt per Chriſtum, quod eſt erroneum: aduertendum tamen multos, etiam ex Thomiſtis exiſtimare. D. Tho. hoc articulo aſſerere, eſſe de fide, Beatam Virginem in originali culpa fuiſſe conceptam, quod tamen falſum eſt. Sed S. Tho. concluſio eſt B. Pauli, ſcilicet, omnes in Adam peccauerunt, quæ lex vniuerſalis eſt, quòd omnes ab Adam per carnis generationem propagati in originali culpa ſunt concepti. Quòd vero ex priuilegio particulari, quis liber ſit ab illa lege, S. Thom. non damnat tanquam ſit contra fidem, ſed tanquam opinionem probabilem tenet: & hoc patet exemplo: nam illa lex, Non videbit me homo, & rurſus uiuet, vniuerſalis eſt, & tamen de Moiſe & Paulo Doctores ſacri affirmant, eos Deum vidiſſe, qui licet poſtea uiuerent quia id fuit ex priuilegio ſpeciali, lex in ſuo rigore vniuerſali permanſit: & ideo quòd in nobis ſacramentum baptiſmi operatur, id in Beata Virgine ſpeciale priuilegium effecit. Quod ante Concilium Mileuitanum diffinitum eſt, ſcilicet ilel omnes ab Adam deſcendentes in peccato originali eſſe conceptos, & nuper Concilio Tridentino, ſeſſio. 5. ſub Paulo III. Concil. Triden.
Si quis Adæ præuaricationem, ſibi ſoli & non eius propagini aſſerit nocuiſſe & acceptam à Deo ſanctitatem & iuſtitiam quam perdidit ſibi ſoli & non nobis etiam eum perdidiſſe: aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudiſſe, non autem & peccatum, quod mors eſt animæ, anathema ſit: cum contradicat Apoſtolo dicenti, Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Rom. 5.

Poſtquam diffiniuimus peccatũ Adę per originem

in omnes homines pertranſiſſe, aſſertionemq́ue hanc eſſe de fide, & Concilium, & Sanct. Thom. id diffiniunt ex Paulo ad Rom. 5. per vnum hominem, &c. quæritur, an ſint alii loci ex quibus hæretici poſſint conuinci? Auguſtinus multa congregauit contra Pelagium, qui hanc hæreſim profitebatur, & præcipue ſeptimo tomo lib. 1. aduerſus Iulianum, & Pelagium. Et Paulus aliis etiam locis idem affirmat, & eodem cap. inquit, Vt quid enim Chriſtus, cum adhuc infirmi eſſemus ſecundum tempus pro impiis mortuus eſt, & commendat charitatem ſuam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus pro nobis mortuus eſt. Et eramus natura filii iræ, ſicut & cæteri. Et conſtat, quòd non loquitur de inimicitia quæ eſt & contrahitur per actuale peccatum, aliàs non pro omnibus qui ante vſum rationis diſcedunt, mortuus eſſet. Et Pſal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Et plures alii loci ſunt in ſcriptura qui id manifeſtant, & probant, quidquid hęretici ganniant.

Epheſ. 2.

Pſal. 50.

Circa modum verò, quo originale traducitur, plures aſſignant Doctores Scholaſtici modos. Clarior cęteris eſt, ſuppoſito, quòd duplex eſt proceſſus naturæ: aliquando enim perſonam natura inficit, aliquando vero naturam perſona. Adam autem aliquando fuit tota natura, eo modo quo omnes homines qui fuerunt, ſunt, & erunt, ſi omnes ſimul eſſent, vnica natura dicerentur: ſicut nunc & collectio ciuium Lucenſium totam poſteritatem repręſentat, ſic & Adam: quia ciues qui nunc ſunt omnem poſteritatem obligare poſſunt, ſicut de facto præſentes pro ſe & pro ſibi ſucceſſoribus ſe aſtringunt, & ſicut ſe omnes obligant, ſic & alios, ac ſi vnuſquiſque in particulari ſe aſtringeret. Similiter ergo & Adam, quia cum aliquando fuit tota natura, ſicut ſe, ita & totam poſteritatem potuit obligare. Secundo ſupponendum eſt, quòd Adam originalem iuſtitiam ſuſcepit nomine totius naturæ, hac lege, quòd ſi ipſe eam ſeruaſſet, omnis eius poſteritas in ea ſuccederet, & hoc ex natura generationis, non quòd generatio iuſtitiam produceret, ſed quia erant filii Adę, ideo Deus illam donabat. Similis conditio fuit ſi amiſiſſet, vnde quia pactum fecerat pro ſe, & pro ſua poſteritate, ideo ratione generationis, quia peccando iuſtitiam originalem amiſit, ſicut pro ſe, ita & pro nobis eam perdidiq. Simile eſt, ſi Rex daret donum alicui pro ſe, & ſua poſteritate, talis ſi in Regem peccaret, dominium perderet pro ſe, & ſua poſteritate. Et quia culpa infecit naturam Adæ, illa infecta, quando parentes traducunt liberos, proles infecta naſcitur ab illo ſuppoſito Adæ infecto. Hoc ergo modo intelligit Sanct. Thomas originale traduci. Et quia peccatum Adę fuit voluntarium, & ipſe gerebat vicem naturę, ideo in nobis etiã uoluntate interpretatiua eſt etiam uoluntariũ, ſicut e conuerſo per Chriſtum Dominum omnes in gratiam uenimus, in peccato enim prius eramus quia Deo ingrati, quia filii Adę: ſicut ſi ciuitas aliqua iniuriam Regi inferat, poſteri omnes Regi ſunt ingrati: ſimiliter ergo de Chriſto Domino, quia ipſe fuit Deo gratiſſimus, ideo filii eius iam grati ſumus Deo. Et hoc eſt quod Paulus inquit, Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita in omnes homines pertranſiit. Et infra, Sed non ſicut delictum ita & donum, ſi enim unius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Chriſti in plures abundauit, hoc eſt, ſicut per unum hominem ingrati facti ſumus, ſic & per alium grati. Et hoc eſt quod alibi Paulus dicit, Cuius gratia uos eſtis ſaluati. Hoc eſt, illa gratuitas Chriſti fuit cauſa quòd nos eſſemus grati.

Dubium tamen eſt, an hoc quod ex Adam contrahimus uere & proprie ſit peccatum, & an ſit uera & propria culpa? Videtur enim quod non ſit uere & ſimpliciter peccatum, quia non eſt uoluntarium ſimpliciter in paruulo, licet in primo parente uoluntariũ fuerit. Communis Schola Theologorum tenet originale eſſe ueram culpam, & uere & proprie peccatum, & non ſolum obligationem ad pœnam. Nam Durandus illud quod aſſerit, 2. diſt. 30. quæſt. 2. quod originale in paruulo non eſt proprie peccatũ, neque uere & proprie culpa, eſt erroneum: quia aſſerere quòd proprie non eſt peccatum, idem eſt ac ſi diceret, quòd nõ eſt peccatum: ſicut aſſerere quòd proprie non eſt homo, eſt dicere, non eſt homo: & aſſerere, hoc abſolute non eſt tale, eſt dicere, quod non eſt tale: ſi ergo originale proprie non eſt culpa, ergo non eſt culpa: ſed Paulus uocat culpam: tenendum ergo eſt ſimpliciter uere & proprie eſſe culpam & peccatum. Et in puero aſſerimus originale ſimpliciter eſſe uoluntariũ voluntate propria, quia eſt eadem cum uoluntate primi parentis, ſicut peccatũ quod eſt in manu, eſt uoluntariũ ſimpliciter, non uoluntate ipſius manus, ſed totius ſuppoſiti: idq́; ſufficit ut in puero ſit vere peccatũ: ſat enim eſt ad id, voluntatem primi parentis legem iuſtitiæ originalis pro ſe & ſua poſteritate ſuſcepiſſe. Secũdo dico, ſat eſſe ad hoc quòd originale in puero ſit voluntarium, primum parentem fuiſſe autorem totius naturæ, & volũtarie peccaſſe: & illud idem quod in primo parẽte formaliter fuit uolũtarium, interpretatiue eſt uoluntariũ in puero. Sicut baptiſmus in puero eſt voluntarius, quia interpretatiuè conſentit in voluntate parentum. Et ꝙ originale ſit paruulo uoluntarium, & uere & proprie ſit peccatũ, diffiniuit S. Synodus Trid. ſeſſ. 5. in Decreto de peccato originali. Si quis hoc Adę peccatum, quod origine vnũ eſt, & propagatione, non imitatione tranſfuſum omnibus in eſt, unicuique proprium, uel per humanæ naturę vires, vel per aliud remedium aſſerit tolli, quã per meritũ unius mediatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nos Deo reconciliauit in ſanguine ſuo, factus nobis iuſtitia, ſanctificatio, & redemptio: aut negat ipſum Chriſti Ieſu meritũ per baptiſmi ſacramentum in forma Eccleſiæ rite collatum, tam adultis quam paruulis applicari, anathema ſit. Quia non eſt aliud nomen ſub cęlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Vnde illa uox, ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et illa, Quicunque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

Originale an vere & proprie ſit peccatum.

Concil. Trident.

Acto. 4.

Ioan. 1.

Galat. 3.

Ad maiorem huius materię intelligentiã, quia multi intelligere nequeunt quomodo originale traducatur, explicabo cõparatione quam Paulus facit ad Roma. 5. Redemptio Chriſti ſic ſe habuit in ordine ad nos, cum inimici eſſemus Dei, qui cum tantum Patri placuit, factum eſt ꝙ omnes fratres Chriſti eſſemus, & Dei amici facti ſumus, quia ille fuit Deo Patri chariſſimus: ſicut inter homines accidit, quòd quia aliquis eſt Regi gratus, omnes eius conſanguinei ſunt ei dem grati: ſic & in præſenti, quia Chriſtus Patri fuit gratus, nos Deo gratos efficit, & in baptiſmo Chriſti fratres & filii Dei efficimur: e contra accidit aliquem tantum regi diſplicere, quòd omnes eius cõſanguinei illi ſunt ingrati: ſic ergo nobis in Adam accidit. Deus enim tam gratum illum condidit, quòd ſi non Dei pręceptum tranſgrederetur, nos omnes, eius poſteritas, in gratia naſceremur & in amicitia Dei, ſolum quia filij Adę: ſed quia pręuaricatus eſt pactum quod cũ Deo virtualiter pepegit, tantũ Deo diſplicuit, ꝙ oẽs naſcamur Deo ingrati, & in ira eius: & hæc eſt uera offenſa & culpa poſitiua. Simile aliud eſt poſtquã quis peccato actuali peccauit, trãſeunte peccato actuali, antequam pęniteat, manet in illo culpa aliqua, & ex hoc ꝙ pecca-

Rom. 5.

peccauit verè eſt in peccato, & manet in vera offenſa & in inimicitia Dei, non ſolum negatiuè, ſed poſitiuè etiam ſi dormiat, ſicut ergo ex peccato actuali iam præterito manet in nobis offenſa quædam qua Deo diſplicuimus, & ſumus Deo ingrati, & Deo indigni, non ſolum negatiuè, ſicut qui Regem nunquã nouit, ſed poſitiuè, quia cum cognoſceret, eum offen-
Rom. 5. dit: ſic ergo & nobis euenit. Et ideo Paulus ait, Cum inimici eſſemus, & pro iuſto vix aliquis moritur, pro iniuſtis & inimicis quis ponet vitam? Hæc ergo inimicitia & iniuſtitia verè & propriè vocatur peccatum: potuit enim Deus legem facere, quod quidquid noſter primus parens faceret, nobis imputaretur, & ſic factum eſt.

Ad quærelam communem ſecularium, quæ eſt, cũ Deus ſit piiſſimus & miſericors, quæ ergo eſt ratio quare originale iſti puero imputetur, & cum ipſe non deliquerit. Dico primò, quòd lex quàm Deus cum illo pepegit non eſt iniuſta, quia licet Deus ſit miſericors, eſt etiam iuſtus, & ſicut ordinauit quòd originale in poſteros traduceretur, ſic diſpoſuit, quòd ſi non peccaret in iuſtitia originali naſceremur. Secundo dico, quòd ſi morbus ex culpa ſucceſsit, remedium in omni ſtatu virtute paſsionis Chriſti adhibuit. Tertio dico, quòd homini ſupernaturale eſt Deum videre: & ſicut brutis non ſit iniuria ex eo, quòd illis denegat Deus gloriam, non enim illis eſt debita: ſic homini, eſto, permittat quòd in originali oriatur: ſed donũ Dei maximum eſt, ſtatim quòd naſcitur remedium baptiſmatis inuenire, quo ſi tingatur ex opere operato abſque vlla diſpoſitione ex parte pueri iuſtus efficitur: non ergò fit iniuria homini, cum ex ſuis naturalibus gloriam conſequi non poſſet. Simile eſt ſi in naturalibus relinqueretur, quæ iniuria illi fieret? verè nulla. Si enim duo pueri diſcedant vnus in puris naturalibus, alter in originali, tales poſt præſentem vitam eodem omnino modo ſe haberent, dato ergo Deus legem illam ſtatuerit, quòd peccatum Adæ nobis inhęreat ex illo pacto nihil peius haberemus, quam ſi in puris naturalibus diſcederemus: ſolum hæc eſſet differentia quòd in nobis pœna diceretur, non autem in illis qui in puris naturalibus naſcerentur. Ex quibus conſtat Deum ex hoc pacto & lege, non debere alicui rigidum videri: eſt enim in omnibus ſuis operibus ſicut iuſtus ſic & miſericors.

At quia circa quidditatem originalis culpæ ſunt variæ controuerſiæ inter Scholaſticos Doctores, quid tanquam verius & probabilius amplectendum ſit, ſe-
1 propoſitio. quentibus propoſitionibus expono. Prima propoſitio fundamentalis ſit, In Adam per eius peccatum, nulla qualitas fuit in eo genita, nec morbida, nec non morbida, neque in corpore, neque in anima, neque habitus aliquis, neque aliud quicquam: ſed natura ſic fuit relicta ac ſi in puris naturalibus eſſet creatus. Et probatur ratione communi, quia pluralitas ſine neceſsitate ponenda non eſt: ſed omnibus ſecluſis ſaluantur, quæ fides de originali tradidit, quòd ex eo patet, quia vires inferiores, & appetitus ſenſitiuus ſine ordine rationis in obiectum delectabile fertur ſecundum vltimum ſuæ potentiæ: talis ergo qualitas vel habitus non eſt neceſſario ponendus. Secundo quia Adam per priorem culpam non amplius infecit carnem quã per ſecundam, ſed per ſecundam non eſt genita morbida aliqua qualitas, neque infectum eſt corpus, ergo neque per primam: maxime quia talis imaginatio fun-
Lucæ 10. damentum non habet in ſcriptura. Et quod adducitur de homine vulnerato tam in naturalibus quàm in gratuitis, dicimus primò, quòd originale ipſum eſt præuaricatio iuſtitiæ, & vulneratio naturæ abſolutè conſideratæ: natura enim noſtra cum ſit naturalis, eius viuere eſt ſecundum rationem, & quòd non viuat ſecundum rationem, vulnus eſt naturæ. Secundò dicimus, quòd natura vulnerata dicitur, quia ex actibus peccati mali habitus generantur, per quos natura pronior fit ad peccandum. At dices, ſi originale nõ eſt qualitas aliqua, unde ergo habet rationem peccati? Dicimus, quòd ex eo, quia dicit priuationem iuſtitiæ, poſitis enim duobus, altero in puris naturalibus, & altero in originali, nihil aliud eſt in uno, quod non ſit in altero: niſi quòd in iſto eſt peccatum, in altero verò non, quia in iſto eſt priuatio iuſtitiæ originalis, in altero non. Secunda propoſitio, Fomes concupi- 2. propoſitio.
ſcentiæ carnalis, languor animę, tyrannis carnis, idem omnino ſignificant, & pro eodem ſupponunt, & non dicunt qualitatem aliquam, ſed potentias ipſas cum deordinatione ad rationem: quia hæc deordinatio prouenit à carentia iuſtitię originalis, ideo dicitur fomes peccati, lex membrorum, concupiſcentię carnis, &c. Propoſitio hęc probatur ex eo, quia totus effectus concupiſcentię carnis & legis membrorum, ſaluari poteſt ſine hoc, quòd quodlibet iſtorum ſit aliqua qualitas, non ergo ſunt potentię. Tertia propo- 3. propoſitio.
ſitio, fomes, concupiſcentia carnis, lex membrorum, & ſimilia non diſtinguuntur realiter à potentiis naturalibus, ſed ſunt ipſæ potentiæ inordinatæ & repugnãtes rationi, quæ in rigore ſunt nomina diſpoſitionis, quia tollunt harmoniam quæ erat inter ipſas potentias & diſpoſitiones, & iuſtitiam originalem, cuius ratione diſpoſitiones has ſtatui innocentiæ contrarias, concupiſcentiam carnis, & legem membrorum nuncupamus. Probatio huius propoſitionis eſt eadem cum præcedentibus, quia ſuperfluit ponere aliquid diſtinctum realiter ab ipſis potẽtiis ad hoc quòd caro aliquid aduerſus ſpiritum concupiſcat, & lex membrorum realiter contra rationem. Tum etiam, quia appetitus ſenſitiuus de ſe fertur in bonum delectabile, ratio & voluntas in bonum honeſtum & ſpirituale. Iſta tamen aliquando inter ſe repugnant, quæ repugnantia impediebatur per iuſtitiam originalem, illa ergo remota, ſine aliqua qualitate manet contrarietas inter appetitum ſenſitiuum & voluntatem. Ex quo inferimus, quod quando Sanct. Thom. ait quæſtione 83. articulo 3. originale eſſe habitum, non vocat habitum qualitatem aliquam diſtinctam à potentia, ſed deordinationem ipſam virium inferiorum: habitus enim ſecundum Sanct. Thom. eſt diſpoſitio inordinata contra rationem: iuſtitia enim originalis erat ordo ille inter vires animæ, originale ergo erit illa deordinatio, cum diffiniri debeat oppoſito modo ad iuſtitiam originalem. Et ideo ſit quarta propoſi- 4. propoſitio.
tio, originale eſſentialiter non eſt concupiſcentia, neque fomes, neque illa inordinata diſpoſitio potentiarum. Probo: quia totum hoc homini eſt naturale, originale autem naturale non eſt, ſed delicti pœna. Tum etiam, quia ſimul eſt & culpa, repugnantia autem iſta non eſt culpa. Quinta propoſitio, originale 5. propoſitio.
eſſentialiter eſt priuatio iuſtitiæ originalis, neque oportet addere, debite ineſſe, vt Anſelmus ait. Si enim quis crearetur in puris naturalibus, non eſſet in originali, & tamen iuſtitia non eſt ei debita: & ſi illa particula eſt addenda, oporteret, adhuc addere, non per libidinem. Sexta propoſitio, originale non 6. propoſitio.
dicit ſolam priuationem, vt inquit Sanct. Thom. loco citato, ſed de materiali dicit concupiſcentiam, & fomitem, & alia ſimilia, de formali verò dicit priuationem iuſtitiæ originalis. Sicut beatitudo licet ſupponat pro viſione, tamen non ſtat quòd ſit viſio ſine fruitione. Ex quibus conſtat, quòd non oportet ponere qualitates illas, vt Gregorius Ariminenſis & alii imaginantur: nam inter hominem creatum in puris naturalibus, & hominem natum in originali, non eſt alia differentia, niſi quæ eſt in-

ter hominem nudum & hominem ſpoliatum: & in re originale eſt potentia ipſa deſtituta iuſtitia originali. Vnde ſi diffinire eſſentialiter deberet, apta diffinitio eſſet hæc, originale eſt auerſio quædam à Deo, & indiſpoſitio ad gratiam, & uitam æternam, propter peccatum primorum parentum.

Dubium tamen eſt, an originale ſolum dicat priuationem iuſtitiæ originalis, an ultra addat priuationem gratiæ gratum facientis? Pro quo intelligendum eſt, iuſtitiam originalem, non ſolum dicere gratiam gratum facientem, ſed addere ordinem inter uires inferiores & rationem. Ex quo liquido conſtat perperam loqui qui Beatiſſimam Virginem affirmãt conceptam in iuſtitia originali, & quamuis appetitus in illa non inſurgebat contra rationem, id ideo fuit, quia erat omnino extinctus, uel dono ſpeciali ligatus. Ad dubium ergo dicimus, originale non ſolum dicere priuationem iuſtitiæ originalis, ſcilicet, illius doni, ſed etiam gratiæ. Probo: quia eſt uere peccatum, & poſitiuè cauſat inimicitiam, conceptus enim in peccato uere & poſitiue eſt Deo inimicus. Opponitur ergo originale gratiæ gratum facienti, & priuat dono iuſtitiæ originalis.

Pro defenſione Chryſoſtomi ipſe pro ſe reſpondet Homil. 12. in epiſtolam ad Rom. ubi ſic habet, Quando peccauit Adam, tum & illius corpus mortale effectum eſt ac patibile, receptis naturæ uitiis permultis equo præterea grauiori, atque effręni reddito: at Chriſtus vbi aduenit per baptiſmum nobis illum leuiorem fecit. Et Homil. 11. in eandem Epiſtolam, Corpus noſtrum ante Chriſti aduentum facile expugnabatur, vnà enim cum morte magnum etiam affectuum veluti examen introierat, itaque corpus non valde agile erat ad eum curſum qui ad uirtutem ferret, ſed efferæni equi ritu currebat aberrabatque. Et Homil. 13. in eandem Epiſtolam ait, In homine vna cum morte & affectuum turba introiit, cum enim corpus mortale effectum eſt, tum denique neceſſario admiſit concupiſcentiam, & iracundiam, & dolorem, & cætera omnia quæ magna admodum cõſtantia ac ſapientia indigebant. Et Homil. 40. in priorem ad Corint. manifeſte pronunciat, in baptiſmi regeneratione auferri peccatum originale, quod ipſe radicale peccatum vtpote à radice primi parentis creatum, appellat, ſic dicens, Deus in regenerationis lauacro mentem gratia tangit, radicale peccatum euellit, & hominem, qualis erat iam olim dum conderetur, imò illuſtriorem facit.

Auguſtinus refellens Iulianum, quod ex ſuperioribus Chryſoſtomi dictis peccati originalis traducem euertere conaretur, volumine primo, aduerſus eum pro defenſione Chryſoſtomi hęc ſcribit. Itane nobis verba S. Ioannis Epiſcopi audes opponere, abſit, abſit, hoc malum de tanto uiro credere, aut dicere, abſit inquam, vt Conſtantinopolitanus Ioannes loquens de baptiſmate paruulorum, qui paterni chirographi libertatem habent per Chriſtum tot ac tantis coepiſcopis ſuis maximeque Romano Innocentio, Carthaginenſi Cypriano Capadoci Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Mediolanenſi reſiſtat Ambroſio, quod enim illi ſenſerunt, hoc ſenſit, hoc credidit, hoc docuit Ioannes Chryſoſtomus; & ideo inquit Auguſtinus, cum dixit neminem peccato primorum parentum peccatorem conſtitui, & à regno ſecludi, ſignificare uoluit, quòd Adę poſteri non ea ratione peccatores ſint, quia primi tantum parentes actualiter peccauerint, ſed quòd etiã ipſi poſteri in ipſo Adam, & vnà cum ipſo Adam peccauerunt, quatenus omnes ob humanæ ſpeciei participationem unus idemque homo ſunt cum progenitore Adam, & concludit; nullus enim, vt rectè dixit Chryſoſtomus, ex alieno, & à ſe non participato ſcelere ſceleratus exiſtit.

Ad illud verò quod in Homilia ad Neophitos dixit, nimirum, infantes, neque eſſe peccato coinquinatos, neque in remiſſionem peccatorum baptizari. reſpondet Auguſtinus loco citato, hanc ſententiã Chryſoſtomi fuiſſe à Pelagianis corruptam, aut malè verſam: illi enim pro eo quod Chryſoſtomus dixit, infantes non habere peccata, poſuerunt, infantes nõ eſſe coinquinatos peccato: vt magis loqui videretur de vno illo peccato ex Adam traducto, quàm de aliis. Quibus verbis, inquit Auguſtinus, non negat Ioannes paruulos coinquinatos eſſe peccato, ſed aſſerit eos peccata actualia non habere, neque propter illa baptizari, ſed ſolum propter originale. Et per hæc ad primum & ſecundum quæ contra Chryſoſtomum adducta ſunt reſponſum eſt.

Ad tertium, ſcilicet, quòd nihil nobis detrimenti accidit ex Adæ condemnatione, ſed ampliſſima & innumera emolumenta, reſpondemus, verba Chryſoſtomi ſic eſſe accipienda, vt intelligamus eum non loqui de condemnatione ſpirituali animæ ad mortem æternam, ſed de condemnatione corporeæ mortis, quæ plura lucra nobis attulit. Quòd ſi quis contendat, ipſius verba etiam ad damnationem animæ extendi, dicemus ea interpretanda eſſe eo ſenſu quo Beatus Gregorius pronunciauit fęlicem fuiſſe primi parentis culpam, quia talem ac tantum meruit habere redemptorem.

QVARTVM QVAESITVM.

An abſtinentia iuramenti, & dilectio inimici, ſint conſilia, vel præcepta.

CHryſoſtomus Homil. 12. in epiſt. ad Rom. in expoſitione loci huius. *Vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate literæ*, Rom. 7. ſic habet, Quo tempore Adam peccauit, tum eius corpus mortale factum eſt & paſſibile, ac plurimos inde morbos accepit, unde & ponderoſior & effrænatior equus redditus eſt: uerũ Chriſtus adueniens, moderatiorem eum nobis per baptiſma reſtituit, pennis ſpiritus eum alleuans, & accommodans, unde neque eadem nobis & antiquis ſtudia propoſita ſunt, quòd non tam facilis curſus eſſet: quã ob rem quoque non tantum petit à nobis ut mundi ſimus à cęde ſicut ab eis petebat, verumetiam ne iraſcamur, nec ſolum ab adulterio, ſed ab impudico etiã aſpectu abſtinere nos iubet: & non modo à periurio, ſed etiam à quouis iuramento nos prohibet: atque una cum amicis & inimicos diligere præcipit: ſicque & in omnibus aliis rebus curſus nobis longiores inſtituit: at niſi pareamus, gehennam minatus eſt, oſtendens hæc ipſa non magnificentiæ aut liberalitatis certãtium eſſe, quemadmodum uirginitas & paupertas, ſed quòd omnino perfici debent, vrgentia enim & neceſſaria ſunt, & quiſquis eam non fecerit vltimas pœnas daturus eſt. Hæretici à Concilio Tridentino dãnati in cenſura librorum, & contra eos qui Theologos Scholares mordent, ex his uerbis Chryſoſtomi contra eos inſurgunt, eo quòd inter Euangelica conſilia collocauerint abſtinentiam à iuramento, & dilectionem inimicorum, quæ Chryſoſtomus ita demonſtrat eſſe præcepta neceſſaria & urgentia, ut extrema ſupplicia luiturus ſit qui ea non peregerit.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quęſtione 3. ſent. diſt. 30. & S. Th. 2. 2. q. 25. art. 8. & 9. & art. 8. quęrit, an teneamur inimicos diligere, & reſpõdet per

quatuor

quatuor concluſiones. Prima, inimici ut inimici, non ſunt diligendi. Secunda concluſio, dilectio inimicorum eſt neceſſaria in vniuerſali, hoc eſt quando proximum diligimus, non debemus inimicos excludere dicendo, Diligo Proximum, ſed non inimicum; nam hoc eſſet inimicum odiſſe. Tertia concluſio, Non eſt de neceſsitate charitatis, inimicos diligere in particulari, ſcilicet, Petrum diligere actu & effectu vt inimicus eſt, tamen neceſſariũ in præparatione animi hunc actum habere, vt ſi inimicus extremã neceſsitatẽ paſſus fuerit, de facto illi ſubueniam. Quarta concluſio, Diligere inimicũ in particulari pertinet ad perfectionem charitatis. In nono articulo quærit, an teneamur aliquando benefacere inimicis. Reſpondet affirmatiuè, Nam ſi tenemur habere actum interiorem, & etiam exteriorem. Et ponit tres concluſiones. Prima, Sicut tenemur nõ excludere inimicos à dilectione in communi, & in vniuerſali, ſic neque à beneficio communi, vt ab oratione. Vt ſi populo orante peccatorem inimicum ab oratione excluderem. Secunda concluſio, In particulari non tenemur inimico beneficia exhibere, ſed bene parati eſſe, quòd ſi extremè indiguerit, illi ſubuenire. Tertia concluſio, Beneficium ſpeciale inimico conferre, pertinet ad perfectionem charitatis.

Aduertendum illud quod Matth. 5. habetur, Diligite inimicos veſtros, efficere poſſe ſenſum de conſilio & etiam de præcepto, vt S. Thom. expoſuit, in illo enim c. Chriſtus Dominus multa poſuit de conſilio, & plurima etiam de præcepto: nam dixit, Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, nõ occides, quod eſt de præcepto: ideo enim in principio dixit, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſeorum, non intrabitis in regnum cęlorum. Alia tamen ibi poſuit, quæ ſolum ſunt de conſilio: & ideo Dominus dixit, Eſtote ergo perfecti, ſicut Pater veſter cęleſtis perfectus eſt. Ex quo conſtat verba Chriſti Domini quãtum ad vltimas concluſiones S. Thomæ, poſſe facere ſenſum de conſilio. Sic enim intelligitur illud, Eſtote perfecti: poſſunt etiam facere ſenſum de præcepto, quantum ad priores concluſiones, ſcilicet in communi & in vniuerſali.

Secundo, aduertẽdum eſt, præceptum hoc affirmatiuum de proximi amicitia includere negatiuum, ſcilicet non odio habebis inimicos, & hoc obligat ſemper & ad ſemper: odio enim habere inimicum, eſt vel optare illi malum, vel irrogare illi iniuriam, & quodlibet iſtorum, ex genere ſuo peccatum mortale eſt, & ideo ſemper tenemur proximum non odio habere, & ab oratione communi non excludere. Quantum vero ad actum poſitiuum illius pręcepti, ſolum tenemur in neceſsitate.

Dubium tamen eſt, an expectanda ſit extrema neceſsitas vt inimicis benefaciamus? Reſpondeo, Extremam neceſsitatem non eſſe expectandam, quia tunc vt in plurimum ſubuentio nihil vel parum illi proderit, maximè ad conſeruationem vitę: & ideo in graui neceſsitate ſubuenire tenemur. Et eadem neceſsitas quæ me obligat ad ſubueniendum amico, eadẽ aſtringor ſubuenire inimico, non tamen ęqualiter, ſed ordine charitatis ſeruato. Sed dices, animi pręparatio qua ratione me aſtringet? quo pacto paratus teneor eſſe? Dico non teneri quempiam habere actum quo ſubueniet in neceſsitate, ſed ſolum habitualiter, id eſt, ꝙ nunquam neceſsitas occurret quin ſubueniat.

Dubium etiam eſt, an quę debemus omnibus, ſint eadem & communia, vel aliqua vni, & alia alijs, verbi gratia, ſi ciuis eſt mihi inimicus, non tamen eſt conſanguineus, caſu ſit mihi obuius in itinere, non ſaluto illum, nihil ad rem, quia non teneor omnes quibus in itinere obuio, ſalutare: ſed eſt inimicus & conſanguineus quem ſalutare conſueui, quando contingit, quòd eſſet mihi obuius, an tenear quando eſt mihi inimicus illum alloqui? Dico eadem non eſſe omnibus ęqualiter debita, & ideo ſi conſanguineum inimicum non ſalutarem, peccatum eſſet, licet non ſemper mortale. Habetur hoc ex illo Matth. 5. Diligite inimicos veſtros, ex quo intulimus, quòd quantum ad communia & vniuerſalia non debemus inimicos excludere, ſicut Pater noſter cęleſtis qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos; Sicut ergo Deus ſolem & pluuiam non tollit ab inimicis, quia communia ſunt omnibus: ita neque nos communia debemus ab inimicis ſubtrahere. Sed an ſi inimicus ſalutet me, teneor reſalutare? Doctores plures affirmant ita eſſe, quia ſalutatio eſt quid commune. Sed contrarium, ſecluſo ſcandalo, eſt ualde probabile, quia ſalutare non eſt commune, quia tamen ut in plurimũ ſcandalum ſequitur ſi non reſalutem, ne alijs prębeam occaſionem ſcandali, conſultius eſt omnem ſalutantem reſalutare. Sed an tenear iniuriam remittere inimico? Diſtingunt Doctores, quia ſi iniuriam remittere, ſit odium interius, & rancorem amouere, teneor, eſto, is qui me offendit, non petat veniam. Quod conſtat ex illo Lucę 6. Dimittite, & dimittetur vobis. Et Matth. 18. Remittite, & Pater meus remittet uobis. Quantum ad damnum tamen quod mihi intulit, non teneor remittere, ſed poſſum contra illũ in iudicio agere, donec mihi ſatisfaciat ratione damni quod intulit, & iudex pęnas iuris in illum exequatur. Sed an liceat ſigna rancoris inimico oſtendere? Dico id non licere, ſicut enim non licet odium interius habere, ſic nec oſtendere ſigna quę ſunt manifeſtatiua & poſitiua interni odij. Alia uerò ſigna quę odium non exprimunt, ſed tantum oſtendunt, nolle cum illo conuerſari, id peccatum non eſt. Notandum tamen cõtra excuſationem communem eorum qui inimicitiam cum aliquo longo tempore conſeruant, qui dicunt, ego non habeo odium contra perſonam Petri, ſed deteſtor malum & iniquitatem eius, quòd eſt ualdè difficile odiſſe malum, & iniquitatem inimici, & non perſonam: nam ſemper manet ſcrupulus, ſunt enim adeò coniuncta perſona & iniquitas inimici, quòd uix unum poteſt ab alio ſeparari, nam conſcientia mille teſtes. Etenim cum quis dicit, non opto malum Petro, ſed abhorreo maligna opera ipſius, Deus illi parcat, ſemper conſcientia ferè contrarium clamat.

Lucæ 6.
Matt. 18.

Dubium ultimũ in hac materia eſt, an liceat mala precari inimicis? Ad hoc per ſequentes concluſiones ſatisfacio. Prima concluſio. Optare inimicis mala ſpiritualia, nullo modo licet, grauiſſimum enim peccatum eſt optare illis peccata, uel damnationem; Ratio eſt: quia iſta in bonum finem ordinari nequeunt, & ideo ſimpliciter hoc non licet, de per accidens bene licet, ut optare mortem Turcis, qui hoſtiliter nos debellant, ex qua morte ſequitur damnatio illorum. Secunda concluſio. Licet optare inimicis paupertatem, & quòd cadant ab honore. Ratio eſt: quia ego mihi ipſi poſſum iſta optare, & inimicus ſibi, ergo & ego illi. De morte eſt dubium, ſi non ſit hoſtis, an liceat illã optare inimico. Tertia concluſio. Dico quòd eadem eſt ratio de bonis tẽporalibus, & de uita, nam uita inter bona temporalia computatur, unde quando bona temporalia ſunt mihi nocumento, uel Reipublicæ, uel illi qui ea poſſidet, tũc licet illa mala optare, quia ſunt nocumenta, & impediunt cõſecutionem boni finis: hac ergo ratione licet illis optare mala tẽporalia, vt à malo reſipiſcant, & conuertantur in bonum, aliàs enim ſi non ſunt nocumenta nobis, nec Reipublicæ, neque ipſi inimico, optare illis mala non licet, id enim peccatũ eſt. Et idem eſt de uita: nam

1. Concluſio.
2. Concluſio.
3. Concluſio.

ſi eſt hoſtis, qui patrem meum occidit, licet mihi optare illi mortem à iudice, quia licet accuſare, & deſiderare quod iudex munus ſuum exequatur: & ſi non timeo ab illo mortem, non mihi licet optare illi mortem priuatam, ſi tamen eſt hoſtis à quo timeo mortẽ & more humano uitam non poſſum ſaluare, tunc ſi nulla pateat via qua poſſim uitam conſeruare, licet mihi illi optare mortem, quia hoc ad defenſionem reducitur, defendendo autem me, poſſum illum occidere, poſſum ergo optare quòd Deus illum de medio tollat, ut uitam propriam ſaluem.

Pro defenſione Chyſoſtomi ex doctrina poſita cõſtat ſolutio, & quatenus tangit obligationem iuramẽti, communis doctrina Theologorum eſt, per creaturas quaſi eis diuinam reuerentiam exhibentes, nullo modo iurare licet; In dubiis & ambiguis ſimiliter iurare non licet, ne temere iuremus; Inter perfectos, & Religioſos, & qui ſtatũ perfectionis Chriſtianæ profitentur, in cauſis inter ipſos verſantibus nullo modo iurare licet. Duo priores gradus uim habent præcepti: tertius aſſignatur inter conſilia perfectis tradita, ut Bernardus inquit Sermone 65. ſuper Cantica Canticorum inuehens contra quoſdam hęreticos, dicentes non eſſe licitum iurare, eſſe tamen licitum peierare: ſic ait, Pater uos & ſuperſtitioſe obſeruare de iuramento, & flagitioſe præſumere, & de periurio ob peruerſitatem quod ad cautelam conſultum eſt, videlicet non iurare, hoc iſti mandati vice tam cõtentioſe obſeruant, & quod immobili iure ſancitum eſt non peierandum, ſcilicet hoc tanquam indifferẽs pro voluntate diſpenſant, de quo uide ſupra tomo 3. ad 6. quæſitum. Ad id verò quod de inimicis diligendis inductum eſt, oſtendimus dilectionem in communi & vniuerſali indifferenter omnibus & omni tempore amicis & inimicis exhibendam eſſe. Dilectionẽ vero in particulari inimicis eſſe exhibendam tempore neceſſitatis: at vero extra neceſſitatem inimicos actu & affectu diligere perfectionis eſſe charitatis. Primus & ſecundus gradus cadunt ſub præceptum, vltimus eſt in conſilio. Et iuxta hanc doctrinam interpretandus eſt Chryſoſtomus primo loco de compunctione cordis, vbi ait, Dilectionem inimicorum non eſſe cohortationem, ſed iuſſionem. Soluitur etiam ex hac doctrina dictum illud Auguſtini quòd Lutherani aduerſus Scholaſticos allegant ex Sermone eius de tempore, 61. vbi ſic habet, Dominus in Euãgelio ut inimicos diligere debeamus non dedit conſilium, ſed præceptum. Aliud eſt conſilium, aliud eſt præceptum, conſilium datur, vt uirginitas conſeruetur, vt à vino & carnibus abſtineatur, vt uendantur omnia, & pauperibus erogentur: præceptum datur, ut iuſtitia cuſtodiatur, vt homo diuertat à malo, & faciat bonum. Et ſic præcipit Dominus, diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos, ſcilicet, in communi, & in caſu neceſsitatis.

QVINTVM QVAESITVM.

An paſſiones naturales fuerint in homine ante peccatum.

CHryſoſtomus Homil. 13. in illa verba, *Ego autem carnalis ſum venundatus ſub peccato.* Rom. 7. aſſerere uidetur, paſſiones naturales concupiſcibilẽ & iraſcibilem non fuiſſe in homine ante peccatum, ſed ſtatim poſt peccatum ex neceſſitate mortalitatis intraſſe in hominem, ita enim ait, In homine una cum morte & affectuum turba introiit, cum enim corpus mortale effectum eſt, cum neceſſario admiſit concupiſcentiam, iracundiam, & dolorem, &c. Et infra, Iſti enim affectus haudquaquam erant, ſed illorum immoderatio effrę nata hoc efficiebat. Et Homil. 18. in Geneſim, aſſerit concupiſcentiam rei venereæ ſubintraſſe in hominem poſt peccatum, cum antea nulla fuiſſet, eius uerba ſic habent, Ante inobedientiam primi parentes Angelicam uitam imitabantur, & nullus de re venerea ſermo erat, quomodo enim potuit cũ neque corporalibus neceſſitatibus obnoxii fuerint? itaque ab initio uirginitas palmam principatus accepit, ſed poſtquam per deſidiam peccatum intrauit, & aditus patefactus eſt his quæ peccati ſunt, & illa quidem auolauit, vtpote, ab his qui indigni tanta uirtutis magnitudine facti erant, ſubintrauit autem rei venereæ lex. Et infra: Poſtquàm enim per inobedientiam intrauit peccatum, & ſententia mortales illos fecit, conſequenter omnipotens Deus ſecundum ſuam ſapientiam, humani generis durationem gubernans, conceſſit per coitum auctum iri noſtrum genus. Hæretici ex adductis impingunt Chryſoſtomo, quòd contra communem Theologorum diffinitionem docuerit, affectus mortalium inordinatos, & innatam concupiſcentiam peccati, non eſſe peccatum.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 2. ſentent. diſtin. 30. & S. Thom. 1. par. quæſt. 95. artic. 2. ubi ſuppoſitis diſtinctionibus, reſpondet per tres Concluſiones. ſupponit enim duplices paſſiones eſſe, alias de bono obiecto, ut amor & gaudium: alias de malo, ut timor & dolor. Prima Concluſio, In illo ſtatu non potuerunt eſſe paſſiones de malo obiecto, probat ex Auguſtino, 14. de Ciuit. Dei, vbi ait, Omnes illæ paſſiones quæ reſpiciunt malum, in Adam non erant, ut timor & dolor. Secunda Concluſio, in illo ſtatu bene poſſent eſſe paſſiones de bono obiecto, vt gaudium & amor. Tertia Concluſio, paſſiones quæ fuiſſent in Adam de bono obiecto, fuiſſent ualde ordinatæ, in illo enim ſtatu innocentiæ appetitus inferior, erat rationi totaliter ſubiectus, unde non erant in eo paſſiones animæ, niſi ex rationis iudicio conſequentes, & hoc relinquit S. Th, tanquam per ſe notum, quia hę ſunt naturales, & nullum malum in homine ponunt.

Doctores Scholaſtici loco citato, contendunt contra S. Thom. nullum inconueniens eſſe, aſſerere, in ſtatu illo eſſe poſſe paſſiones de obiecto malo, poſſet enim puer unus alterum percutere, & mater de tali malo filio illato naturaliter triſtaretur. Sententia tamen S. Thom. probabilior eſt, nam alii inconueniẽs reputant, in ſtatu illo damna & corporalia mala reperiri, ſimiliter ergo inconueniens eſſe reputare deberent, eſſe paſſiones. probo: quia iſtę paſſiones licet non multum lędant, fęlicitatem tamen minuunt. Ad rationes illorum dico, quòd Deus ne eſſent talia nocumenta prouideret, & ſic nec paſſiones inſurgerent. Dubium maius eſt, an in ſtatu illo poſſent eſſe paſſiones de obiecto bono, pręuenientes uſum rationis? & quòd in illo ſtatu non eſſent, ratio eſt: quia cum tales paſsiones eſſent imperfectiones, non ergo in ſtatu illo ſe compatiebantur. Tum etiam, quia appetitus rationi erat ſubditus, & uires inferiores rationi: & ideo affirmandum eſt & tenendum, quòd in illo ſtatu non fuiſſent paſſiones uſum rationis pręuenientes, ſed omnes fuiſſent uolitę & ordinatę: ſicut de Chriſto Domino affirmamus, in illo non fuiſſe paſsiones naturales, ſed propaſsiones, quia omnes erant deliberatæ & imperatę à ratione. Et hæc ſententia uidetur eſſe de mente Sancti Thomæ. Nec ualet, paſsiones illę ſunt indeliberatæ, ergo peccata eſſe nequeunt, & ex conſequenti, neque eſt inconueniens in illo ſtatu fuiſſe. Dico, quòd licet peccata non ſint, ſunt tamen imperfectiones, &

ideo

ideo negamus illas in illo ſtatu fuiſſe. Ex quo deduco, ſtatum illum Adæ quo ad hoc, perfectiorem fuiſſe ſtatu cuiuſuis ſancti, etiam in gratia confirmati, quia in tali poſſunt eſſe motus primo primi, non autem in Adam.

Dubium tamen eſt Adam per quid eſſet præſeruatus ab huiuſmodi motibus primo primis? Scholaſticorum Doctorum ſententia loco citato eſt, ꝙ præſeruatus eſſet ab illis per iuſtitiam originalem exiſtētem in eſſentia animæ, & per alias qualitates in ſingulis potentiis exiſtentes, per quas ſingulæ potentiæ rationi ſubdebantur. At nos dicimus, non opus eſſe in ſingulis potentiis qualitates huiuſmodi collocare, ſed ad hoc, vt omnes uires inferiores ſubditæ eſſent rationi, ſufficiens erat ſola iuſtitia originalis exiſtens in eſſentia animæ cum cæteris virtutibus communibus: nam ſicut per iuſtitiam originalem homo Deo erat ſubditus, ſic & omnes potentiæ, & vires inferiores ſubditæ erant rationi.

Pro defenſione Chryſoſtomi primò ad hæreticos respondeo, eos perperam exponere ſancti viri dictū, quod quidem referendum eſt non ad affectus mortalis hominis poſt lapſum Adæ corruptos, ſed ad illos adhuc integros affectus quos homo in ſua prima formatione acceperat. Secundo, ad alia dicta Chryſoſtomi dico, non eſſe intelligenda de ipſis naturalibus affectibus qui homini ante peccatum fuerunt in prima naturæ ſuę conditione inditi, ſed de perturbatione & exceſſu affectuum, qui peccatum ſecuti ſunt. Vndè, prudenter Chryſoſtomus non dixit, poſt peccatum introiſſe affectus, ſed affectuum turbam, hoc eſt, perturbationem & exceſſum. Poſſunt etiam hæc ipſa verba aliqua ex parte ad vſum & exercitium naturalium paſſionum referri, nam rei venereę vſum & ſtimulos ac dolores ſenſuum poſt Adæ lapſum incepiſſe conſtat.

SEXTVM QVAESITVM.

An lex Moiſi minora præcipiat quàm lex naturæ.

CHryſoſtomus Homil. 13. in Epiſtolam ad Rom. in enarratione huius clauſulæ, *Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum*, Rom. 7. inquit, tantam fuiſſe Dei indulgentia, vt in lege Moiſis minora ac leuiora præcepta dederit quàm in lege naturæ. Quam ſententiam duplici argumento demonſtrat, his verbis, Deus in lege ſcripta homines non ad ſummam pertra[illegible] politiam, ſed permiſit pecuniis illos frui, pluribus vxoribus vti non prohibens, & irę gratificari quod iuſtum eſſet, & voluptatum moderatarum vſum habere, denique tāta erat indulgentia, vt ſcripta lex minora exigeret etiam quam naturalis lex dictaret: nam naturę lex virum vnum mulieris vnius conſuetudine contentum eſſe iuſſit, quod & Chriſtus indicans ait, Qui ab initio fecit, marem & fęminam eos fecit. At Moſis lex neque hanc repudiari, nec illam repudiatę in locum admitti prohibuit, neque duæ quominus eodem haberentur tempore interdixit. Præter id autem, videas qui ante Moſis legem vixere, ſub naturali lege eruditi, eos plura præſtitiſſe, quam Moſis lege contenta eſſent.

Diſputant Doctores Scholaſtici de materia huius quæſtionis, 2. ſent. diſt. vltima, & S. Thom. 1. 2. q. 98. art. 5. vbi reſpondens quæſtioni, An omnes homines obligabātur ſeruare veterē legem, reſpōdet ſuppoſito, ꝙ lex vetus ſuperaddebat quædā propria præcepta ſuper præcepta legis naturæ, duabus concluſionibus.

Prima concluſio eſt, Quantū ad illa quæ vetus lex cōtinebat, de lege naturæ totus orbis tenebatur eam ſeruare, puta decem præcepta Decalogi, quæ ex iure naturali ſequuntur, lex autē naturæ omnes obligat. Secunda concluſio, quantum ad ea quæ ſuperaddebat legi naturali, ut ſunt cæremonialia & iudicialia, ſolus ille populus tenebatur: data enim lege, conceſſum eſt prærogatiua ſpeciali vt ille populus cęteris gētibus ſupereminere ratione ſanctitatis Patriarcharū & Prophetarum, tum etiam ob reuerentiam Chriſti qui in lege ueteri includebatur: ſicut modo clerici prærogatiuam quandam habent ſupra laicos, & religioſi inter ſæculares. Vnde, ſicut totus populus nunc non tenetur legibus clericorum, ita & tunc nec totus orbis legibus Iudæorum tenebatur.

Circa primam concluſionem, dubium eſt, An Gentiles tunc ad decem pręcepta tenerentur eodem modo quo Iudæi? S. Thom. videtur affirmanter reſpondere. Sed nos dicimus quantum ad genus obligationis, totum orbem teneri ſub pœna mortalis: ius enim naturę omnes obligat, præcepta enim illa ſunt de grauiſſimis rebus, & inferuntur ex iure naturali, ergo omnes obligant ſub pœna mortalis. Eſt tamen duplex differentia. Prima, Gentiles aliquod illorum præceptorum forſan poterant inuincibiliter ignorare, ut an fornicatio ſimplex peccatum eſſet, quod paganus ſtādo in lege naturæ ignorauit, uel ſumere alienum in graui neceſſitate, quia hęc non euidenter deducuntur ex principiis naturalibus: Iudęi tamen id non poterant inuincibiliter ignorare, quia lex iam erat illis expreſſa. Secunda differentia quia Iudæi grauius peccaſſent quam Gentiles, etiam quàm illi qui non ignorabāt; Ratio eſt: quia præceptum diuinum aliquid addebat ſupra ius naturale: Et hoc eſt quod Paulus inquit, Lex ſubintrauit vt abundaret delictum.

Circa ſecundam concluſionem, dubium eſt, An Gentiles legem Iudæorum poſſent recipere? Dico duo; primum, leges cæremoniales Iudæorum poterant recipere tanquam leges poſitiuas proprias, & in ſuis ciuitatibus illas ſtatuere: ſed tunc non eſſent illis leges diuinæ, neque circunciſione illis deleretur originale, quia ad illum effectum ſoli populo Iudæorum fuit lex data, & illis qui in ſuam coloniam tranſitēt. Secundo dico, quòd Gentiles ſi velint ad coloniam Iudæorum tranſire, & legem ſcriptam recipere, poterant: quia ita diſpoſitum eſt Exodi 12. Sed an legem Exod. 12. Iudæorum poſſent in partem recipere, & non in totum? Verbi gratia, An poterant circunciſionem, tanquam legem diuinam, recipere, & tamen quo ad omnes alias cæremonias non tenerentur? Ad hoc dico, eſſe valde probabile, & uero ſimile, poſt legem datam nullum circuncidi potuiſſe tanquam de lege diuina, & vt populus Iudæorum faciebat, quin ad totam legem Iudæorum teneretur, quod ex Paulo conſtat, qui ad Galatas, qui circuncidi volebant ait, Quòd talis debitor eſt vniuerſæ legis. Galat. 5. Tum etiam, quia ſicut nunc baptiſmus eſt profeſſio totius legis Chriſtianæ, ita & tunc circunciſio: baptizatus autem ad totam Euangelicam legem tenetur, ergo & circunciſus ad totam legem ſcriptam tenebatur.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus, quòd quando inquit, lex Moſis minora præcipit quàm lex naturæ, intelligi debet, quo ad vim punitiuam: multa enim impune permittebat, quæ tamen apud Deum culpa non carebant. Et ideo Chryſoſtomus prudens dixit, quòd lex uetus permiſit illos pecuniis frui, & libellum repudij dare, & ſcribere, ſicut & lege etiam Euangelica lupanaria permittuntur ad maiora mala euitanda: vnde ſicut lex Euangelica illa quæ permittit non approbat, ſic & lex vetus.

SEPTI-

SEPTIMVM QVAESITVM.

An cæli ob peccatum Adæ corruptibiles & diſſolubiles effecti ſint.

CRryſoſtomus Homil. 14. in Epiſtolam ad Roman. in enarratione huius clauſulæ, *Vanitati creatura ſubiecta eſt non volens*, ſentire videtur, elementorum & cœlorum corpora ob primi hominis peccatum facta eſſe corruptioni & interitui obnoxia, quodque incorruptionem & immortalitatem recipiēt in reſurrectione vltima. Verba eius hæc ſunt, Quid hoc ſibi vult, vanitati creatura ſubiacet, corruptibilis effecta eſt, inquit, cuius rei gratia, & quamobrem? Propter hominem: nam poſtquam corpus tuum mortale feciſti, atque paſſibile, terra ipſa quoque maledicto ſubiecta, ſpinas protulit & tribulos: quòd autem & cœlum vna cum terra ſeneſcens tandem in meliorem ſtatum ſit transferendum, audi Prophetam dicentem, Domine ab initio (Pſal. 101.) tu terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli, tu autem permanes & ipſi peribunt, & omnes vt veſtimentum veteraſcent, & tanquam veſtem mutabis eos & mutabuntur. Eſaias quoque eadem aſſerit dicens, (Eſa. 51.) Suſpicite cœlum, & reſpicite terram, quoniam cœlum vt fumus deficiet, terra ſicut veſtimentum ſeneſcet, qui autem ipſam incolunt inſtar illorũ peribunt. Videsne vt vanitati ſeruiat vniuerſitas, & quo pacto liberanda ſit à corruptione? ille enim ait tãquam veſtem mutabis eos, & mutabuntur. Eſaias autem dicit, Qui verò terram incolunt, inſtar illorum, peribunt, non penitus abolenda ſignificans, ſed temporalis eorum interitus erit per quem etiam ad immortalitatem tranſibunt, quemadmodum & natura omnis condita. Et infra concludit, Quid doles in rebus aduerſis? An non tu tui ſolius cauſa pateris? Mundus autem propter te omnis, & ſi mundus ipſe ſperat atque confidit, ſcilicet, quòd in melius commutabitur qui propter te conditus eſt, multo magis & tu ſpē alere debes, ob quem mundus bonis illis fruetur: ſic & parentes facere conſueuerunt vbi filius in altiori gradu collocandus ſit, ſeruos enim nouis & ſplendidioribus veſtibus induunt, ad gloriam eius, ſic igitur & Deus fabricam hanc induet immortalitate in libertatem gloriæ filiorum. Hom. 10. ad populum Antioch. appoſuit verba his conſona, dicens, Deus mirabilem & magnum fecit mundum, ſed corruptibilem & marceſcibilem, & ipſius imbecillitatis multas miſcuit demonſtrationes: Dauid enim demonſtrans ꝙ etſi pulchrum & magnum, tamen eſt corruptibile: (Pſal. 101.) ſic inquit, Initio tu Domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli, ipſi peribunt, tu autē permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. Et (Pſalm. 18.) de ſole inquit, idem, Tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit, vt gigas ad currendam viam. Vidiſti ipſe pulchritudinem? vidiſti magnitudinem? vide & imbecillitatis eius demonſtrationem: Nam (Eccleſ. 17.) de hoc Sapiēs dicebat, Quid lucidius ſole? & hic deficiet. Et infra, Non de cœlo & terra ſigillatim vobis dicemus, ſed de omni pariter creatura, de qua Apoſto- (Rom. 8.) lus, Omnis creatura corruptioni nunc ſeruit, ſed expectat ꝙ liberabitur à ſeruitute corruptionis, quando reſurgemus.

Ambroſius lib. 1. Hexameron, cap. 6. refellens eos qui cœlos ponunt incorruptibiles, & ex quinta quadam ſubſtantia conſtantes, ita ſcribit, Aethereum corpus cœli ſtellarumque philoſophi arbitrati ſunt quintam quandam naturam corporis eſſe, quo diuturnā cœli putarent manſuram eſſe ſubſtantiam. Sed non iſta opinio propheticæ potuit obuiare ſententiæ, quā diuina Ieſu Chriſti maieſtas in Euangelio comprobauit. Dixit enim Dauid, Principio tu terram fundaſti (Pſal. 101.) Domine, opera manuum tuarũ ſunt cœli, &c. Quod adeo probauit in Euangelio Dominus, vt diceret, Cœ- (Lucæ 21.) lum & terra tranſibunt, mea autem verba non tranſibunt. Nihil ergo agunt qui propter cœli aſſerēdam perpetuitatem, quintum corpus Aethereum introducendum putarunt. Pręterea B. Petrus Epiſtola 2. de (2. Petri 3.) cœlis, hoc teſtimonium reliquit, Adueniet dies Domini vt fur, in quo cœli magno impetu tranſient, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſſoluēda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus, expectantes aduentum Dei Domini, per quem cœli ardentes ſoluētur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nouos vero cœlos & nouam terram, iuxta promiſſum ipſius, expectamus. Ad hęc dilectus in Apocalypſi, Vidi cœlum (Apoc. 21.) nouum, & terram nouam, primum enim cœlum & prima terra abiit. Et Eſaias, Leuate in cœlos oculos (Eſai. 51.) veſtros, & videte ſub terra deorſum, quia cœli ſicut fumus liqueſcent. Et rurſus, Ecce ego creo cœlos nouos & terram nouam. Ex quibus apparet quòd ob peccatũ Adæ cœli corruptibiles & diſſolubiles erunt.

Clemens volumine 2. Recognitionum introducit Petrum Apoſtolum duos cęlos docentem, vnum ſuperius, & inuiſibile, perpetuum, & æternum; quod ſpiritus beati incolunt: alterum inferius, viſibile, varijs diſtinctum ſyderibus, corruptibile, & in conſumatione ſęculi abolendum, vt velamine eo amoto, cœlum illud excelſius his appareat, qui eius conſpectu digni ſunt. Deinde lib. 3. eiuſdem operis introducit Simonem Magum ſententiæ eius repugnantem, & inquit, At Simon ait, reſponde mihi, & dic ſi viſibile iſtud (vt vis) cœlum reſoluetur cur ex initio factum eſt? Reſpondit Petrus, Propter vitam præſentem hominum factum eſt, ne quis forte indignus habitationem cœleſtium, & Dei ipſius ſedem videret, quæ his ſolis qui mundo corde ſunt videnda præparantur. Simon ait, Si conditor bonus eſt, & mundus bonus, quomodo bonus bona diſſoluet aliquando? Si autem quaſi malum deſtruit, quomodo non videbitur malus, qui malum fecit? Petrus ad hæc, Audi cœlũ iſtud, quod viſibile eſt, & pertranſit, ſiquidem propter ſemetipſum factum eſſet, reſolui minime deberet: ſi vero propter aliud, & non propter ſe factum eſt, neceſſario ſoluetur, vt illud pro quo factum videtur, appareat. Sicut, verbi gratia, dixerim, teſta ouorum quanuis pulchre facta & diligenter formata videatur, neceſſe eſt tamen eam frangi & reſolui, vt inde pullus procedat, & illud pro quo totius oui forma expreſſa videtur, appareat: ita ergo & huiuſmodi neceſſe eſt tranſire ſtatum, vt ſtatus ille ſublimior regni cœleſtis effulgeat.

Hieronymus lib. 14. in Eſaiam refert hanc opinionem Clementis à quibuſdam fuiſſe comprobatā prę- (2. Petri 3.) ſenti Petri teſtimonio. Cœli qui nunc ſunt, & terra (2. Cor. 7.) reſeruata igni, & elementa ardentia ſoluentur. Itemque Pauli authoritate dicentis, præterit figura mundi huius contemplantibus nobis non quæ videntur, ſed quæ non videntur: quæ enim videntur temporalia ſunt, quæ non videntur, ęterna. Et rurſus Eſaiæ vaticinatio clamantis, Cœli ſicut fumus liqueſcent. Quod Aquila & Simmachus verterunt, Cœli comminuentur in nihil, & in ſalis modum contetentur, & euanaſcent, & notat Hieronymus, hanc fuiſſe philoſophorum quorundam opinionem exiſtimantium omnia quæ cernimus igne peritura. Euſebius lib. 15. Euangelicæ præparationis ſcribit hanc fuiſſe Stoicorum doctrinam, in quibus omnium vetuſtiſſimè Zeno, Cleantes, & Chryſippus, tradiderunt, omnia

nia

nia poſt longos æui circuitus in ignem æthereum reſoluenda.

Oecumenius propoſitum Petri locum in Collectaneis ſuis examinans, contrarium affirmat, ſ. Cœlos neque perituros, neque abolendos, ſed tantum flammarum exuſtione purificandos: vt ſic purgati incorruptibiles & immortales fiant. Sic enim habet, Porro, quòd huius vniuerſi fiat corruptio, non ſolum Chriſtianis, verum etiam Græcorum ſapientibus videtur, quemadmodum Heraclito Epheſio, & Empedocli, Aetneo. Sed dicet aliquis, & quæ fuit ratio vt conderetur, ſi rurſus oportebat ad nihilum redigi mundum? Dicimus, quòd non penitus ad corruptionem tendet mundus, ſed ad renouationem: ſicut igne fundere ſolemus res quaſdam corporeas, non vt abſolutum interitum eis tribuamus, ſed vt puritatem ac ſinceritatem eis præſtemus.

Auguſtinus in lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 24. aſſerit ſuperiores cęlos nec ſupremo illo incendio purgãdos, neque ab ignibus attingendos, ſed tantum cœlos aereos, & elementa duntaxat conflagratione ignis renouanda. Exponens enim locum Petri adductum, ſic ait, In epiſtola Petri Apoſtoli vbi aqua inundatus qui tum erat perijſſe dictus eſt mundus: ſatis clarum eſt quæ pars mundi toto ſignificata eſt, & quatenus periiſſe dicta ſit: & qui cœli repoſiti igni reſeruandi in diem iudicii. Et perditiones impiorum, in eo quòd paulò poſt ait, Veniet dies Domini vt fur, in quo cęli magno impetu tranſcurrent, elementa autem ardentia reſoluentur, &c. Poſſunt illi cęli intelligi perituri, quos dicit repoſitos igni ſeruãdos, & ea elemẽta accipi arſura quæ in hac ima mũdi parte ſubſiſtũt procelloſa & turbulenta, in qua eoſdẽ cęlos dixit eſſe repoſitos, ſaluis illis ſuperioribus, & in ſua integritate manentibus, in quorũ firmamẽto ſunt ſydera conſtituta.

Doctores Scholaſtici diſputant materiam hanc 4. ſent. diſtinct. 47. & S. Thom. in ſupplemento 3. partis, 4. diſtinct. 47. & in qq. diſputatis quęſtio. 5. ad quintum, ſextum, & ſeptimum. Et ad quæſtionem: An motus cœli quandoque deficiet? Reſpondet, quòd ſecundum documenta ſanctorum, affirmandum eſt, motum cœli aliquando ceſſaturum, quamuis magis fide teneatur, quàm ratione demonſtrari poſſit. Suadetur tamen, quia natura nunquam inclinat ad motũ propter mouere, ſed propter aliquid determinatũ, quod ex motu conſequitur: ſicut natura grauis inclinat ad quietem in medio, & per conſequens ad motum qui eſt deorſum, ſecundum quod tali motu in talem locum peruenitur: cœlum autem non peruenit ſuo motu in aliquod ubi, ad quod per ſuam naturam inclinetur, quia quodlibet ubi, eſt principiũ & finis motus: vnde ſuus motus non poteſt eſſe naturalis, quaſi ſequens inclinationem ſuæ naturæ: ſicut eſt ignis cuius motus naturalis eſt ſurſum ferri: & ideo principium motus & quietis cœli, eſt ſubſtantia aliqua ſeparata ut Deus vel intelligentia. Et quia omne agens propter finem agit, conſiderare oportet, quis ſit finis motus cœli: & conſtat, quòd non ponitur motus cœli propter aliquid vilius, nam cum finis ſit unde ratio ſumitur, oportet finem præeminere his quæ ſunt ad finem, generatio autem iſtorum inferiorum non eſt finis motus cœli, ſed effectus eius vel terminus, quia cœlum his inferioribus pręeminet, & motus eius motionibus & mutationibus horum. Neque ponitur finis motus cœli propter aliquid infinitum, nihil enim mouetur ad id, quod eſt impoſſibile ipſum conſequi, pertingere autem infinitum impoſſibile eſt. Et ideo ſententia communis eſt, quòd motus cœli eſt propter implẽdum numerum electorum. Anima verò rationalis nobilior eſt ipſo cœlo, impleto ergo numero electorum, motus cœli ceſſabit.

An verò ceſſante motu cęli, remaneat actio & paſſio in ipſis elementis, reſpondeo, quòd motus cœli cũ ceſſet, ceſſabit actio & paſſio in elementis, quę motus communicat, & ad generationem attinet, & tranſmutationem materiæ: nam ſicut habetur in libro de cauſis, Quando cauſa prima retrahit actionem ſuam à cauſato, oportet etiam quòd cauſa ſecunda in virtute cauſæ primæ, retrahat actionem ſuam ab eodem, eo quod cauſa ſecunda agit: cum autem omne agens agat ſecundum quod eſt in actu, corpora autem inferiora minus habent de actualitate quàm corpora cœleſtia, eo quòd materia ſubſtans uni formæ, remanet in potentia ad aliam formam, corpora verò cœleſtia non ſunt in potentia ad aliam formam, quia ea potentialitas eſt terminata per formam quam habet; Subſtantiæ verò ſeparatæ ſunt perfectiores in actualitate quam corpora cœleſtia, quia non ſunt compoſitæ ex materia & forma, ſed ſunt per ſe ſubſiſtentes: quę tamen deficiunt ab actualitate Dei qui eſt ſuum eſſe. Elementa ergo agunt in uirtute corporum cœleſtiũ, & corpora cœleſtia in virtute ſubſtantiarum ſeparatarum: vnde ceſſante actione ſubſtantiæ ſeparatæ, oportet quòd ceſſet actio corporis cęleſtis, & ea ceſſante, oportet quòd ceſſet actio corporis elementalis in operibus potentiarum animæ. Hoc videre poſſumus, Senſus enim communis una ęſt ei conueniens actio ſecundum naturam propriam, alia ſecundum quod continuatur rationi & imaginationi in qua eſt aliquod iudicium. Similiter & ignis ſuo calore tranſmutat materiam ex uirtute corporis cœleſtis, & corpora uiſibilia multiplicant ſuas ſpecies in medio virtute luminis, cuius fons eſt in cœleſti corpore, vnde ſi actio vtraque corporis cœleſtis ceſſaret, nulla actio in iſtis inferioribus remaneret, ſed ceſſante motu cœli, ceſſabit prima actio per quam tranſmutatur materia, quam ſequitur generatio & corruptio. Ex quo fit cõſequens, quòd ceſſante motu cœli, non erit actio & paſſio in elementis, & per conſequens neque generatio, neque corruptio.

Sed an plantæ, & bruta animalia, & corporea mineralia, remaneant poſt finem mundi, reſpondeo, in illa mundi innouatione nullum corpus mixtum remanere præter corpus humanum, Pro cuius probatione ſupponendum eſt, prius conſiderandam eſſe rationẽ cauſæ finalis, deinde principia materialia & formalia, poſtmodum verò cauſas mouentes, vt philoſophus docet 2. Phyſic. Finis autem mineralium corporum, & plantarum, & animalium duplex poteſt cõſiderari, unus inquantum ſunt quidam particulares effectus cauſarum vniuerſalium, qui non pertinent ad perfectionem vniuerſi ſimpliciter, ſed in quantũ ſub motu primæ cauſæ exiſtunt, & ab intelligentia mouente cœlum, & ideo ceſſante motu & mutabilitate vniuerſi, oportet, quòd omnia prædicta ceſſent: alius finis eorum quæ Deus condidit, eſt homo, quia philoſophus in ſua Politica dicit, ea quæ ſunt imperfecta in natura, ordinantur ad perfecta ſicut ad finẽ, vnde animalia cũ habeant vitã imperfectam reſpectu uitæ humanę, quæ ſimpliciter perfecta eſt: & plantæ reſpectu animalium, ſunt enim propter animalia præparatę eis in cibum, animalia uero propter hominem neceſſaria ei ad cibum, & ad alia auxilia humana: iſta autem neceſſitas eſt durante uita animalis hominis, quæ in illa rerum innouatione tolletur, quia corpus non reſurgit animale, ſed ſpiritale, 1. Corinth. 15. Et ideo tunc etiam animalia & plantæ ceſſabunt. Hoc idem inuenitur ex conſideratione cauſæ mouẽtis: eſſe enim plantarum & animaliũ, quoddam viuere eſt, quod in rebus corporalibus ſine motu non exiſtit: vnde ceſſante motu cordis, animalia deficiunt, & planta, ceſſante nutrimento. In his autem rebus non

eſt

eſt aliquod principium motus non dependens à primo mobili, quia ipſæ animæ animalium & plantarũ totaliter ſubijciuntur impreſſionibus corporum cęleſtium, vnde motu cęli omnino ceſſante, non poterit in eis motus remanere neque vita. Ex quo patet, quòd in illa mundi innouatione res prædictæ non poterunt remanere.

Sed an corpora humana motu cœli ceſſante maneant? Reſpondemus, ꝙ cum ad perfectionem vniuerſi & naturæ hominis attineant, ea manere poſt finem mundi motu cœli ceſſante, non eſt inconueniens. Vnde S. Tho. 1. p. q. 77. ar. 8. probat, intellectũ & voluntatem neceſſe manere in anima à corpore ſeparata, & ipſo corrupto, quia comparantur ad ſolam animam ſicut ad ſubiectum, & tales neceſſe eſt quod corpore deſtructo in anima maneant. Secus eſt de potentiis ſenſitiuis, quę ſunt in coniuncto principio ſicut in ſubiecto, deſtructo autem ſubiecto non poteſt accidens remanere, ſed tantum manet in anima ſicut in principio vel radice. Et ideo falſum eſt quod quidam dicunt, actus potentiarum ſenſitiuarum remanere in anima ſeparata, quia talium potentiarum nulla eſt actio niſi per organum corporeum.

Pro defenſione Chryſoſtomi dicimus primo, Doctores Scholaſticos ſecutos fuiſſe ſententiam Auguſtini vtpote rationabiliorem & magis conſonantem verbis Petri, qui ſeipſum explanans, oſtendit, ſe non loqui de cœlis ſydereis, ſed aereis, & terris, quę olim inundatione diluuii perierant, inquiens, Cœli prius & terra per aquam perierant, atque in hunc ſenſum expoſuerunt quod in pręmiſſis Diuinę ſcripturæ oraculis dictum eſt, cœlos ſeneſcere, atteri, liqueſcere, diſſolui, mutari, tranſire, deficere, & perire.

Secundo dicimus, duplicem eſſe mutationem, ſenium, & interitum, vnum, quod res mortales corrũpit & abolet, qualis in cœlis non eſt, alterum ſimilitudinarium, quod ceſſationem à priſtino vſu, & iuxta Hieronymum, commutationem in melius deſignat: ſeneſcent igitur & interibunt non ea vetuſtate qua animalia & plantæ ad interitum tendunt, ſed ceſſatione vſus, quia vt diffiniuimus, eorum ceſſauit vſus, hominibus enim in æternam fœlicitatem aſſumptis nullus erit amplius vſus motus cœleſtis lucis atque caloris, quibus vita mortalium fouetur.

Tertio dicimus, quòd interibunt mutationis & renouationis interitu, eo modo quo Hieronymus lib. 18. in Eſaiam expreſſit his verbis, Ipſi peribunt, tu autem permanes, &c. In quo perſpicue demonſtratur, perditionem & interitum, non abolitionem in nihil, ſed commutationem ſonare in melius, neque enim
Eſa. 30. illud quod in alio loco ſcriptum eſt, Luna fulgebit vt ſol, & ſeptuplum lumen accipiet, & c. interitum ſignificat priſtinorum, ſed commutationem in melius. Quod vt intelligi poſſit, noſtræ conditionis ponamus exempla. Infans cùm in puerum creuerit, & puer in iuuenem, & iuuenis in virum, & vir in ſenem, nequaquam per ſingulas ætates perit: idem enim eſt qui prius fuit, ſed paulatim immutatur, & ætati priſtinæ periiſſe dicitur. Quod intelligens & Paulus Apoſtolus inquit: præterit figura huius mundi; conſideremus quod dixerit, figura præterit, non ſubſtantia. Hoc idem ſignificat & Petrus dicens, Latet eos hoc volentes, quoniam cœli erant ab initio, & terra de aqua & per aquam, per quæ prior mundus diluuio periit, cœli autem qui nunc ſunt, & terra eadem ratione ſeruantur igne. Quod quo ſenſu accipiendum ſit poſtmodum docet, Nouos autem cœlos & nouam terram videbimus. Non dixit alios cœlos & aliam terram videbimus, ſed veteres & antiquos in melius commutatos.

OCTAVVM QVAESITVM.

An æternæ gloriæ priuatio gehennæ pęna ſit grauior.

Chryſoſtomus Homil. 14. in verba illa, *Secundum Deum poſtulat pro ſanctis*, Rom. 8. non longè à fine, ad peculiarem ſibi ſententiam recurrens ait, diuinæ gloriæ priuationem & damni pœnam quauis gehenna grauiorem: & alienationem ab æterna quiete quibuslibet ſupplicijs deteriorem. Vide ſupra ſecundo tomo ad quintum quæſitum.

NONVM QVAESITVM.

An prædeſtinatio ſit ex meritis prædeſtinatorum præuiſis.

Chryſoſtomus Homil. in Epiſtolã ad Rom. hunc locum *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui*, pertractans, inſinuare videtur æternam Dei erga ſuos dilectionem, electionem, prædeſtinationem, & temporalem uocationem, oriri ex meritis electorum ab æterno in diuina præſentia præuiſis. Vide ſupra ſecundo tomo, ad decimũ tertium. Et aduertendum, quod Concilium Tridennum Seſſio. 6. cap. 12. circa temerariam pręſumptionem prædeſtinationis his verbis diffiniuit. Concilij Trident. Nemo quoque, quamdiu in hac mortalitate viuitur, de arcano diuinæ prædeſtinationis myſterio uſque adeo pręſumere debet, vt certo ſtatuat ſe omnino eſſe in numero prædeſtinatorum, quaſi uerum eſſet quòd iuſtificatus aut amplius peccare non poſſit, aut ſi peccauerit, certam ſibi reſipiſcentiam promittere debeat: nam (niſi ex ſpeciali reuelatione) ſciri non poteſt, quos Deus ſibi elegerit.

DECIMVM QVAESITVM.

An præcepta legis diuinæ ex ſolis naturalibus viribus poſſint impleri.

Chryſoſtomus Homil. 3. in priorem ad Corinth. hunc locum, *Obſecro vos per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti*, 1. Corinth. 1. enarrans, ſentire videtur, quòd multi Gentilium philoſophorum ſola naturali ratione adducti præcepta legis diuinæ, non ſolum impleuerint, ſed etiam tranſcenderint. Sic enim habet, Nonne Deus legem tulit & ſcriptam & naturalem? nonne filium miſit? nonne ſigna fecit? nonne cœli regnum pollicitus eſt? nonne præcepta eius adeo leuia ſunt, ut multi philoſophica tantum ratione ea excellerint?

Doctores Scholaſtici quæſtionem hanc diſputant, 2. ſent. diſtinct. 28. & Sanct. Tho. 1. 2. quęſt. 109. art. 4. ubi ad quæſtionẽ, An homo per ſua naturalia ſine gratia, pręcepta legis poſſit adimplere, ſuppoſita diſtinctione, reſpõdet per tres Concluſiones. Dupliciter enim præceptum adimplere poſſumus, vno modo quantum ad operis ſubſtantiam, hoc eſt quando quis opus iuſtum facit, vtpote parentes honorando, & ſic eſt prima Concluſio. Quòd Adam in ſtatu naturæ integræ omnia mandata legis potuit quantum ad ſubſtantiam adimplere. Secunda concluſio, Homo in ſtatu naturæ corruptæ ex naturalibus non poteſt omnia adimplere. Probat ambas concluſiones, Quia præcepta omnia ſunt de lege naturæ, quando ergo natura

erat

erat ſana & integra, homo ex naturalibus poterat omnia adimplere, nunc verò quia natura eſt infirma, & vires eius ſunt diminutæ, licet poſſit ſingula, omnia tamen adimplere non poteſt. Secundo modo, conſiderare poſſumus adimpletionem mandatorum quã tum ad modum agendi & operandi, & ſic conſiderã do eſt tertia concluſio. Quantum ad modum agendi, id eſt, vt in charitate fiant, hoc modo in nullo ſtatu potuit homo ex naturalibus aliquod mandatum Diuinum adimplere. Ratio eſt: quia illud eſt opus ſuper naturale, ſi ergo vires naturales excedit, ergo ſine auxilio Diuinæ gratiæ adimpleri nequit. Circa hanc tertiam aſſertionem eſt dubium, videtur enim quòd Adam ex naturalibus poterat in charitate mandata omnia adimplere, poterat enim ex naturalibus Deũ perfectè diligere. Deum autem perfectè diligere, idẽ eſt, quòd charitatem habere, reſpondeo ſecundum S. Thom. nomine charitatis intelligi habitum infuſum, qui vere nos Dei amicos efficit, & ideo licet Adam dilectione naturali quæ amorem dicit cum adimpletione præceptorum, potuit Deum perfectè diligere, charitatem tamen ſimpliciter & abſolute, quæ in finem ſupernaturalem hominem ordinat, ex ſuis naturalibus habere non potuit.

Dubium maius eſt circa primam & ſecundam Cõcluſionem de præceptis fidei & ſpei, quæ opera ſuper naturalia eſſe videntur: an quantum ad ſubſtantiam homo ſine gratia poſſit illa adimplere. Et quia de hoc ſunt variæ ſentẽtiæ Doctorum Scholaſticorum, ideo

Prima ꝓpoſitio. reſpondeo per ſequentes propoſitiones. Prima propoſitio. Non eſt idem præceptum fidei adimplere, & ſufficienter ad ſalutem credere, probatur enim nõ poſſumus ſufficienter ad ſalutem credere, niſi per habitũ fidei infuſum: illum autem ex naturalibus non poſſumus habere, hic enim fuit error Pelagij qui prius affirmauerat, quòd ex operibus naturaliter poteramus gratiam habere, poſt uero à Patribus & Conciliis cõuictus id retractauit. Deinde verò aſſeruit, quòd ſaltem ex naturalibus iuſtificationem inchoare poſſumus, puta credere, & propter meritum fidei gratia nobis confertur. In quo errore fuit aliquando Auguſtinus: ſed poſtea lib. 1. Retractatio. retractauit, affirmans, quòd nedum credere, ſed neque inchoare ex

2. Cor. 3. naturalibus poſſumus, iuxta ſententiã Apoſtoli, 2. Corinth. 3. Non ſufficientes ſumus cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex

Ephe. 2. Deo eſt. Et ad Epheſ. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem,

Ioann. 6. & non ex uobis, Dei enim donum eſt. Et Ioan. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eũ. Ex quibus concluditur, quòd ex naturalibus nõ poſ-

Secunda ꝓpoſitio. ſumus ſufficienter ad ſalutem credere. Secunda propoſitio, de modo credendi, hoc eſt, quòd fide viua & formata credamus, præceptum non habemus. Ratio eſt: quia præcepta non dantur de habitibus, & maximè ſupernaturalibus, ſed ſolũ de actibus. Quinimò, Caietanus articulo hoc, aſſerit, non adimplere nos præceptum per infuſionem habitus, ſed per hoc quòd Deus nos effecit habiles & diſpoſitos ad hoc quòd

Tertia ꝓpoſitio. ſufficienter ad ſalutem credamus. Tertia propoſitio, præceptum aliquod & ſpeciale eſt de ſuſcipienda fi-

Matth. vl. de, aſſertio hęc conſtat ex illo Matth. vltimo, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur: vbi præceptum de fide &

Quarta ꝓpoſitio. ſpe manifeſte traditur. Quarta propoſitio, præceptum hoc ſpeciale de fide ſuſcipienda, quantum ad ſubſtantiam, ſine auxilio ſpeciali etiam manens in peccato, poteſt quis adimplere, ita quòd nouum peccatum excuſet, verbi cauſa, eſt hęreticus qui fidei habitum nõ habet, negabat articulum Trinitatis, vel Euchariſtiæ, occurrit caſus præcepti, dolet & confitetur articulum quem negabat, talis per actum credẽdi adimplere poteſt præceptum fidei, eſto, non habeat habitum infuſum: quinimò is qui numquam fuit Chriſtianus ſi concionantem audiat, aſſentiri poteſt articulis fidei, licet baptizari & Chriſtianus fieri recuſet. Paruulus etiam ex parentibus Iudæis vel Gentilibus qui baptizatus non eſt, tamen inter Chriſtianos nutritus, vix poſſet Euangelio non credere quod diuulgari ſæpe inter Chriſtianos audiuit, licet propter metum vel finem alium temporalem baptizari recuſet. Vlti- Quinta ꝓpoſitio.

ma propoſitio, adhuc actum iſtum quantum ad ſubſtantiam ſine reuelatione illi vel alteri facta qui eum doceat, quis habere non poteſt: ſi enim Deus myſteria fidei orbi non reuelaſſet, nullus ex naturalibus credere poſſet. Ex quibus conſtat, quòd quis in peccato mortali manens, poteſt quantum ad ſubſtantiam præceptum fidei, ſicut & charitatis, vt aſſeruimus, adimplere. Et idem de præcepto ſpei affirmamus. De præcepto Sacramentorum eſt etiam dubium, ex eo, quia vſus & opera eorum videntur eſſe ſupranaturalia, vt eſt præceptum de Baptiſmo Euchariſtiæ & Confirmatione. Reſpondeo dubitationi huic, in communi & vniuerſali, nullum eſſe præceptum, nec de Sacramentis, neque de quauis alia materia, quòd quo ad ſubſtantiam ſine gratia non poſſit adimpleri: conſtat enim poſſe quempiam baptizari ſine intentione recta ſuſcipiendi baptiſmum, concubinarium tamen manentem, in quo obicem ponit gratiæ, & tamen præceptum baptiſmi adimplet. Idem etiam eſt de confeſſionis præcepto, ſtat enim quòd quis confiteatur cum obice alicuius mortalis, qui tamen auditur ab eccleſia, vel ſaltem cum ignorantia vincibili, quia exiſtimat ſe ſufficientem examinationem delictorum ſuorum feciſſe, qui tamen de facto non fecit, tum ſine gratia pręceptũ adimplet. Et idem omnino eſt de præcepto ſumptionis Euchariſtię in die Paſchatis ſancto.

Dubium maius eſt de præcepto contritionis, ſuppoſito quòd tale præceptum ſit, nec tamen ſine gratia adimpleri poſſe, quia contritio eſt dolor perfectus de peccatis reconcilians peccatorem & illum efficiens Dei amicum. Ad hoc reſpondemus primo, iſto modo accipiendo contritionem, non eſſe ſpeciale præceptũ de contritione amplius quàm de habenda gratia, ſed tantum eſt neceſſariũ neceſſitate finis, hoc eſt ad beatitudinem conſequendam. Secundo dico, licet eſſet tale præceptum, non tamẽ eſſe generale omnibus, quia poſſet quis eſſe adeo iuſtus & ſanctus, vt peccata nõ committeret, de quibus conteri tenetur. Et licet Doctores Scholaſtici contra hanc doctrinam affirment, eſſe præceptum de habenda gratia, & peccatum nouum illam non conſeruare: ſed nos dicimus, per hoc, quòd quis gratiam perdat, non peccare, ſed ſolũ quia contra aliquod præceptum delinquit. Et cæteri Doctores Scholaſtici in hoc differunt à Sancto Thoma, quia ſine diſtinctione aliqua affirmant, quòd poteſt homo benè moraliter agere, & adimplere ſingula, & omnia præcepta, & ſingula, & omnia ꝑcepta euitare.

Ex quibus fit conſequens, quòd in omni lege etiã naturæ, potuerunt omnes homines ſalutem obtinere, dixi in lege naturæ, non tamen per eiuſdem naturę uires, nã Dei gratia ſemper eſt res ſupernaturalis, quam idcirco ſine fide aliqua intellectus & ope diuinæ voluntatis motrice nemo vnquam adipiſci valuit. Et in hoc ſenſu intelligitur Dionyſius, cap. 9. cœleſtis Hierarch. vbi ait, multos Gentiles per Angelũ fuiſſe in Deum reductos. Et Eccleſ. 17. In vnamquãque gentem propoſuit Deus rectorem, ac perinde ea quæ ad ſalutem ſufficiebant: nam in omni lege voluit omnem hominem ſaluum fieri, vſque ad Euangeli- *Quid ſentiendũ de ſalute philoſophorũ.*

cam, quæ omnibus eſt neceſſaria. Igitur ſi de Socrate, Platone, Ariſtotele, Catone, Seneca, & id genus Ethnicis præcipuis inter homines, explorare quis cupit,

cupit, fuerint ne ingreſſi ſalutis viam, perpendendum primum eſt, an aliqua vitia admiſerint tam apertè cū naturali ratione repugnantia, vt nulla ignorantia excuſari poſſint: nam cum tales inuenerimus, impietas eſt ſuſpicari fuiſſe ſalutem conſecutos: quare nullus idolatrarum excuſari potuit, neque eorum qui adulteria, furta, ac peiora flagitia ignorarunt. Secus ſi in aliquo ignorantia inuincibilis de facto reperta eſt, ſicut fortè Socrates, qui etſi venenum potauit quod re vera illicitum eſt, potuit tamen ignorantia excuſari, credens legem illam qua damnatus erat, fuiſſe iuſtā. Et ideo dicendum de Seneca, cui data fuit à tyranno mortis optio. At neque Catonem, neque aliorum quempiam qui mortem ſibi intulerunt, legitima ignorantia excuſat, quia lumen naturæ planè docet, nemini licere ſibi mortem inferre. De Platone lib. 8. de Ciuitate Dei diffiniemus, quid ſecundum ſententiam veterum Patrum ſentiendum ſit.

Pro Chryſoſtomi defenſione aduertēdum primo, quòd Auguſtinus libro de Hereſibus, cap. 88. aſſertionem Chryſoſtomi videtur collocare inter primos ac præcipuos Pelagianorum errores, aſſerens, Pelagianos in tantum fuiſſe inimicos gratiæ Dei, quæ diffunditur in cordibus noſtris, vt ſine hac poſſe hominem credere, & facere omnia diuina mādata crediderint. Sunt qui exiſtiment verba Chryſoſtomi per hyperbolem dicta, vt ab eo qui exemplo ſolertiæ Gentiliū, vellet ſocordiam Chriſtianorum confundere, & deſides eorum animos ad executionem Euangelicæ legis prouocare. Secundo, poſſumus eius verba ſic interpretari, vt dicamus, philoſophos non omnia, ſed quædam præcepta diuina impleuiſſe, & exceſſiſſe quo ad ipſam operis actionem, & externam rei geſtæ executionē: nā multi Gentiles abiectis prorſus diuitiis, paupertatem voluntariam elegerunt, & multi virginitatem ita ſeruarunt, vt occidi maluerint, quam ipſam perdere: & in hoc ſenſu intelligendus eſt Chryſoſtomus, philoſophos his actionibus exterioribus exceſſiſſe. At ſi eadem hæc opera conſideremus iuxta internum modum agendi, & rectum operandi finem, qui à nobis ſecundum regulam Chriſtianæ charitatis exigitur, negandum eſt eos nedum exceſſiſſe, ſed philoſophica tantum ratione, neque præcepta legis impleſſe: nequaquam enim credendum eſt, philoſophos talem animi caſtitatem, qualem à nobis exigitur, aſſecutos, quibus iniungitur, vt non ſolum fornicatio, ſed ne immunditia quidem nominetur in nobis. Habuerunt illi portiunculam quandam caſtitatis, & carnis abſtinentiam, vt tantum à coitus libidine ſe coercerent: hanc autem internam mentis & corporis perfectam puritatem, non ſolum corpore, ſed neque cogitatione aſſequi potuerunt.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An Chryſoſtomus Purgatorium agnouerit.

Chryſoſtomus Homil. 9. in priorem ad Corinth. explanans hunc locum, *Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* 1. Corinth. 3. ſic ſcribit, Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem, hoc ſignificat, quod ipſe non ita peribit, quemadmodum opera, in nihilum rediens, ſed manebit in igne: ſalutem igitur rem hanc appellat, inquit, non ſimpliciter, propterea addit, quaſi per ignem. Etenim nobis conſuetudo dicendi eſt, in igne ſalua eſſe quæ non comburuntur, neque in cinerem conuertuntur. Noli igitur cum ignem audis, in nihilum redire ardentes arbitrari. Quod ſi ſalutem tale ſupplicium appellat, noli admirari, ſolet enim in male ſignificantibus rebus, bonis vti nominibus, & in bene, malis, vt exempli gratia, captiuitatis nomē malę ſignificationis nomen videtur, ſed in bona eo Paulus his verbis vtitur, In captiuitatem redigentes intellectum in obſequium Chriſti: contra in re mala, præclaro vtitur verbo, Regnauit peccatum, Atqui regni nomen laudabilius eſt. Iisdem hoc in loco, cum inquit, ſaluus erit, nihil aliud quam ſupplicij incrementum ſignificat, quaſi dicat, Ipſe perpetuò in ſupplicio permanebit, quibus verbis videtur purgatorium negare.

2. Cor. 10
Rom. 5.

Diſputant Doctores Scholaſtici de purgatorio, 4. ſenten. diſt. 19. & ibidem Sanct. Thom. 1. 2. q. 89. artic. 2. circa quam quæſtionem, hæc perſtringam: Primum, an purgatorium ſit? Secundum, quo loco ſit? Tertium, an ibidem animæ purgentur? Quartum, quanto tempore ibi morentur. Circa primum, Purgatorium eſſe oſtendam ex verbo Dei expreſſo. Secundo, ex diffinitionibus Conciliorum, & traditione eccleſiæ. Tertio, ex ſententijs Patrum. Quarto, rationibus theologicis, & ſolutione rationum hæreticorum. Et primo, purgatorium eſſe ſatis, conſtat ex illo, Si quis ſuperędificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fænum & ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit, dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit: ſi cuiuſque opus manſerit quod ſuperædificauit, mercedem accipiet: ſi cuius opus arſerit detrimentum patietur, ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Hoc autem poſtremum verbum intelligi nequit de opere quod arſurum eſt in inferno, quia inde nulla eſt redemptio, neque vllus inde ſaluus euadere poteſt, intelligitur ergo de homine illo cuius peccatum in gehennę purgatorio purgabitur, vt ſic purgatus in regnum recipiatur. Ideo Sanct. Thom. loco citato 1. 2. q. 89. articulo 2. exploſis interpretationibus falſis diffinit, quòd verba Pauli non poſſunt alium ſenſum recipere, quam quòd per aurum, argentum, & lapides pretioſos, intelligantur bona opera, quę ſupra fundamentum fidei ſecundum diuerſos virtutis gradus extruuntur: per lignum autem, fęnum, & ſtipulam, venialia peccata, quę etiam ſuos habent gradus: nam ſicut hęc ſaluo ędificio comburi poſſunt, ita & veniales culpę in purgatorio, ſalua fide formata, ac perinde perſona. Secundus locus manifeſtus eſt, 2. Machab. 12. vbi de fortiſſimo Iuda legitur, qui poſtquam cadauera quę in pręlio ceciderant ſepeliuit, collatione facta duodecim mille drachmas argenti miſit Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene & religioſè cogitans, vbi concluditur, quòd ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis orare, vt à peccatis ſoluantur. Hoc teſtimonium adeo eſt euidens, vt hęretici aliter illud refellere nequeant quam negando librum illum eſſe Canonicum, Attamen licet vſque ad tempus Hieronymi ſub iudice lis fuerit, eccleſia tamen ſemper eum habuit vt Canonicum. Vnde Auguſtinus lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 36. ait, quòd libros Machabęorum non Iudęi, ſed eccleſia pro Canonicis hēt. Et Hieronymus in prologo ſuper ſecundum eorum librum, ait, quòd licet non habeantur in Canone Hebræorum tamen ab eccleſia adnotantur inter hiſtorias diuinorum uoluminum. Tertius locus eſt ex illo Matth. 12. qui dixerit uerbū contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei in hoc ſæculo, neque in futuro, vbi Gregor. 4. libro Dialogorum adnotauit aliqua leuia peccata remitti in futuro ſæculo per ignē purgationis, & refertur diſtinct. 25. Can. Qualis. Et rurſum in eodem Matth. Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es in via cum eo, ne fortè tradat te aduerſario iudici, & iudex tradat te miniſtro,

1. Cor. 3.
2. Mac. 12
Matth. 12
Matth. 5.

ſtro,

ſtro, & in carcerem mittaris: Amen dico tibi non exibis inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem. Beatus Ambroſius, & Doctores ſacri hunc carcerem pur- [Thobiæ 4] gatorium intelligi aſſerunt. Item, panem tuum & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, vt ſcilicet, pauperes inde refecti, pro defuncti ſalute Deum [Philip. 2.] deprecentur. Et Paulus, In nomine Ieſu omne genuflectetur, cœleſtiū, terreſtrium, & infernorum. Palam eſt autem (quantum ad hos attinet) qui ſubtus terrã in gehenna ſunt, quòd neque genua flectant nomini Ieſu, quin contra potius ipſum iugiter blaſphement. [Apoc. 5.] Et Ioann. in Apocalyp. Et omnem creaturam quæ in cœlo eſt, & ſuper terram, & ſubtus terrã, & mare, & quæ in eo ſunt, omnes audiui dicẽtes, Benedictio ſedenti in throno, & agno, benedictio & honor & gloria & poteſtas in ſæcula ſæculorum. Triplicem hic ponit ordinem laudantium Deum, ſcilicet in cœlo beatorum, in terra iuſtorum, ſub terra purgandorum: damnati enim nedum laudant Deum ſedentẽ in throno, nec benedicunt, quin potius blaſphemant.

Secundo medio probatur Purgatorium eſſe, ex diffinitione Conciliorum. In Carthaginenſi Concilio 1. & decreto Gelaſij & Innocentij primi, & Cõcilio Florentino, & Epheſino, inter Armenorum inſtructiones, vna eſt hęc, quòd qui in hac vita purgare peccata ſua non potuit, poſt tranſitum hinc conflagratione ignis purgatorii purgabitur, iuxta quod eccleſia in libris Pſalmorum multa orthodoxa deſumit ad orãdum pro mortuis, vt illud, De profundis clamaui ad te Domine, &c. & Circundederunt me doloris mortis, & dolores inferni circundederunt me. Inferni autem nomine non ſolum damnatorum locus, verum & quo iuſti etiam deſcendunt deſignatur, iuxta illud Geneſ. 37. Deſcendam ad filium meum lugens in infernum. Concilio etiam Conſtantienſi errores omnes Ioannis Hus, & Vuicleph, fuerunt damnati, quos Lutherus ſecutus eſt. Et inter articulos damnatos à Leone contra Lutherum hic eſt 4. & 37. & [Conciliū Trident.] 38. Et nunc tandem Concilio Tridentino, Seſſione 6. Can. 30. Si quis poſt acceptam iuſtificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluendæ, vel in hoc ſæculo, vel in futuro in purgatorio, anteaquam ad regna cœlorum aditus patere poſſit, anathema ſit. Et rurſum Seſſione 25. Decreto de purgatorio ſic diffinit, Cùm Catholica eccleſia Spiritu ſancto edocta ex ſacris literis, & antiqua Patrum traditione in ſacris Concilijs, & nouiſſimè in hac Oecumenica Synodo docuerit, purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas fidelium ſuffragijs, potiſſimum verò acceptabili altaris Sacrificio, iuuari, præcipit ſancta Synodus Epiſcopis, vt ſanam de purgatorio doctrinam à ſanctis Patribus, & ſacris Concilijs traditam, à Chriſti fidelibus teneri, doceri, & vbique prædicari diligenter ſtudeant. Et infra. Curent autem Epiſcopi, vt fidelium viuorum ſuffragia, miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, eleemoſynæ, aliaque pietatis opera, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus defunctis fieri conſueuerunt, ſecundum eccleſiæ inſtituta, piè ac deuotè fiant.

[Origenes Hom. 6.] Tertio medio id ſuadetur, ex communi conſenſu ſanctorum Patrum, Origenes Homil. 6. ſuper Exodum, diſcutiens locum Pauli adductum, exponit, dicens, quòd Dominus purgauit filios Leui, ſed inquit, Cum illuc venitur, ſi quis multa bona opera, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquã plumbum igne reſoluitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum: & ſi quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, vt amplius decoquatur, vt ſi purum aliquid eſt auri, purgatum tandem reſideat: quod ſi aliquis illuc totus plũbeus venerit, fiet de illo hoc quod ſcriptum eſt, Demergetur in profundum tanquam plumbum in aqua validiſſima.

Chryſoſtomus, vt conſtet de purgatorio catholicè ſenſiſſe, & ea quæ nos diffinimus affirmaſſe, amplius eſt excutiendus, Homil. enim 32. in Matth. Cur poſt mortem, ait, tuorum pauperes conuocas? cur presbyteros vt pro eo velint orare obſecras? non ignoro te reſponſurum, vt defunctus requiem adipiſcatur, vt propitium iudicem inueniat. Et infra, [Hom. ead.] Nam ſi multæ barbaræ gentes vna cum defunctis res eorum cremare ſolent, quanto æquius tu defuncto filio tua tradere debes, non vt in aerem redigatur, ſed vt glorioſum magis illum reddas? Putas enim maculis inquinatum abijſſe: da ipſi ſua, vt illis ſe à maculis detergat; opitulemur igitur defunctis fratribus, pro ipſis memoriam faciamus. Nam ſi Iobi illius liberos patris victima purgauit, quid dubitas à nobis quoque ſi pro dormientibus offeramus, ſolatij quiddam illis acceſſurum? gratificari Deus propter alios alijs ſolet.

Homil. 13. in Epiſtolam ad Philippen. & Homil. 69. ad populum Antiochenum, Defleamus ait, iſtos mortuos, iuuemus eos pro viribus, procuremus illis aliquid auxilij, &c. Modicè quidẽ attamen viuemus, eos, quomodo, qua ratione peccantes adhortemur, & alios vt pro illis orent? pauperibuſque indeſinenter pro illis eleemoſynas demus. Habet res iſta nonnihil conſolationis: audi quippe quid Deus dicat, Protegam ciuitatem iſtam propter me, & propter Dauid [4. Reg. 19.] ſeruum meum. Si memoria duntaxat iuſti tantum valuit, quando & opera pro tali viuunt, quid non poterunt? Non fruſtra ab Apoſtolis ſancitum eſt vt in celebratione venerandorum myſteriorum memoria fiat eorum qui hinc diſceſſerunt. Et Homilia 4. in Epiſtolam ad Hebræos, Dic mihi quid ſibi volunt in funere lampades iſtæ feſtiuæ? nonne ſicut athletas eos (defunctos) producimus? Quid etiam hymni? nonne vt Deum glorificemus, & Deo gratias agamus? Quid iam coronauit diſcedentem? quid iam à laboribus liberatum, de ſeruitute ducens apud ſe habet? nonne propter hoc pſalmi & hymni? nonne propter hoc pſalmodia iſta gaudentium? Et poſt pauca quid pſalmi illo tempore, Reuertere anima mea in [Pſal. 114.] requiem tuam, quia dominus benefecit tibi, nõ time bo mala, quoniam tu mecum es. Et iterum, Tu es refugium meum à tribulatione mea quæ circundedit [Pſal. 31.] me, intelligis quid ſibi volunt pſalmi iſti, &c. Et iterum pro qua re dic mihi presbyteros vocas & pſallentes? nonne vt conſolationem recipias? nonne vt honores decedentem?

Hieronymus in poſtremis verbis, lib. 18. ſuper Eſaiam refert quoſdam verba Pauli, 1. Corinth. 3. ſic intelligentes, vt colligerent quòd etiam ignis quo in inferno puniũtur peccata mortalia, quod intelligebat, per ligna, fęnum, & ſtipulas, non ſit ęternus, ſed tranſitorius, vt tãdem damnati ſalui fiant. Cõtra quod ait, quod ſicut diaboli & omnium negatorum ac impiorum, qui dixerunt in corde ſuo non eſt Deus, credimus æterna tormenta, ſic peccatorum, & impiorum, & Chriſtianorum, ſcilicet, per fidem formatam, quorum opera in igne probanda ſunt atque purganda, moderatam arbitramur & mixtam ſententiam clementia iudicis.

Auguſtinus Sermone de commemoratione animarum, & de fide & operibus, & in Enchiridio, cap. 69. & refertur diſt. 25. quin aliud, ait, quòd qui in alium ſæculum diſtulit fructum cõuerſionis, prius purgabitur igne purgationis qui non eſt æternus; & libro de cura pro mortuis agenda idem confirmat.

Ratione hoc idem probatur, ſuppoſito, iuſtitiam

Chriſti non ſic nobis imputari, ac ſi nos illam exhibuiſſemus, illud enim eſt hæreticorum fundamentũ ad negandas ſatisfactiones, & ſubinde purgatoriũ: nam ſi cũ primum quilibet poſt baptiſmum lapſus reunitur Chriſto, fitque eius membrum, imputatur ei eius paſſio, veluti dum legitimè baptizatur, profectò, nec vlla amplius ſatisfactione opus eſt in hac vita, neque purgatione in altera, ſed veritas Catholica eſt, ꝙ ſolum in baptiſmo, vbi regeneramur in Chriſto, & cõmorimur, ac ſepelimur in illo, fit nobis illa pleniſſima paſſionis cõmunicatio. Deinde non applicatur nobis niſi per pœnitentiã, & alia Sacramenta, quæ habẽt certũ gradum gratiæ, ac perinde certũ ſatisfactionis, aut ſecundum menſuram noſtrorum operum quæ Diuina ope maiora eſſe poſſunt & minora, quod negare, eſt facere omnes iuſtos æquales in ſanctitate, quę eſt Lutherana blaſphemia. Hoc autem conſtituto, palam conſequitur, non ſemper per contritionem, aut Sacramentum pœnitentiæ remitti totam pęnam temporalem. Ex quo ſubinfertur, quod neque illud quod relinquitur, ſemper in hoc ſęculo per ſatisfactionem in integrum deletur. Prætereà, cum peccatum veniale natiuum etiã habeat reatũ pœnæ, & eiuſmodi peccata ſimul poſſint eſſe cum gratia, fit conſequens vt non omnis qui ex hac vita diſcedit prorſus ab his pœnarum maculis purgatus diſcedat. Hinc ergo argumentum inſurgit, Paradiſus cœleſtis, vbi diuina præſentia conſpicitur, ferre nequit, vt quiſpiam
Eſai.35. maculoſus in eum ingrediatur, vnde Eſaia 35. Via ſancta vocabitur, non tranſibit per eam pollutus: &
Apoca.21 Apocal. 21. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum. Sic & ad Epheſ. 5. ait Paulus de eccleſia ſponſa Chriſti, quæ illam ſanctam Ciuitatem ingreſſura eſt, quod Chriſtus eam ſanctificauit, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem maculam aũt rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata: vbi denotatur, quòd non ſit cœlum ingreſſura, donec ſine macula ſit & ruga, ſicut de lauacro baptiſmi emerſit. Neceſſarius ergo eſt locus per quem fœlices animæ tranſeuntes à quocunque inquinamẽto quod diuinis oculis indignum eſt, purgentur. Et huic veritati concinit Malachias cap. 3. ubi ait, ipſe (ſcilicet Chriſtus) quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & ſedebit conflans & emundans argentum & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia.

Ad rationes hæreticorum. Argumentantur enim Lutherani ex illo Apocalyp. 14. Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodo iam dicit ſpiritus vt requieſcant à laboribus ſuis, ſed qui in charitate decedunt in Domino moriuntur, ergo nullus ei reſtat labor, atque adeo neque purgatorium. Reſpondetur verbum illud Apocalypſis ſic intelligendum, quòd morientes in Domino ſtatim ceſſant à labore merendi & demerendi quem habent in uia, non tamen omnes à labore paſſionis qua vrgentur. Secundo argumentantur, quia nullibi in ſacra pagina legitur vbinam ſit locus purgatorij, nam illis verbis Matth. 25. ibunt in ignem æternum, ſolum ignis damnatorum deſignatur. Argumentum hoc petit quod ſecundo loco propoſuimus. De quo variæ fuerunt Doctorũ ſententiæ: quidam enim opinati ſunt, lege communi vnumquemque illic purgari vbi deliquit, ſed hoc probabile non eſt, eo quod homo pro multis peccatis poteſt ſimul puniri, quæ diuerſis locis commiſit. Alij dixerunt, omnes puniri lege communi in aere, vel in elemento ignis, eo quòd ſtatus eorum medius eſt inter noſtrum & beatorũ, ſed neque hoc probabile eſt, quia non puniuntur pro charitate, qua nos excedũt, ſed pro peccato, quod in eis eſt infimum. Dicendum ergo, quòd licet de hoc teſtimonium ſcripturæ non habeamus, neque ſit ratio conuincens, ex natura tamen rei ducuntur coniectura, quod lege communi eodem igne crucientur quo damnati in inferno: tum quod in ſcriptura non eſt alia mentio quàm ignis inferni: tum etiam quòd cum in purgatorio fiat peccatorum punitio ſicut in inferno, videtur eidem igni cõpetere. Neque opus eſt plures multiplicari, poſtquam non aliter differunt quam ꝙ unus eſt æternus, alius eſt temporalis: vnde Gregorius 4. lib. Dialogor. Sicut ſub eodem igne aurum rutilat & palea fumat, ita ſub eodem igne peccator crematur, & electus purgatur. Eſt autem ille ignis corporeus, quandoquidem & corpora poſt reſurrectionem comburit, qui diuerſis nominibus iuxta atrocitatem quam exercet, nuncupatur, iuxta illud Pſalmiſtæ, ignis, ſulfur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum. At uerò quia pœna purgatorij ſolum eſt ad purgandum quod proprium eſt ignis illa pœna ſoli igni tribuitur. Eſt igitur in mediis terræ viſceribus, nam & nomen inferni locum infimum ſonat, & ubique in ſacra pagina legitur in infernum deſcenſus, vt de Dathan & Abiron, Numer. 16. quòd deſcenderint uiuentes in infernum. & Pſalm. 54. vbi Pſalmiſta iniquis maledicens, ait, Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes. & Iob. 14. Vt in inferno protegas me. Et Dauid, Deus redimet manũ meam de manu inferi, hoc eſt, de purgatorio & lymbo, quapropter ſinus purgatorij paulò eſt eleuatior quàm locus damnatorũ, nempe ubi certa ſpes eſt beatitudinis, cui loco ſupereminet lymbus puerorum, quo ignis non attingit, nam ſupremus ſinus Abrahæ, hoc eſt, Patrum lymbus, iam ab orbe redempto vacuus eſt.

Tertio loco propoſuimus, an animæ alibi quàm in purgatorio purgentur? Ad quod dico, de lege communi animas in purgatorio purgari, nam ex diſpenſatione ſpeciali probabile eſt, ut Hugo ait, in his locis, aliquando puniri vbi culpas commiſerunt. Et Gregorius in Dialogis narrat de quodam Epiſcopo Germano Capuano, quod purgabatur in balneis, quæ quidem diſpenſatio nonnunquam fit, vel ad viuorum inſtructionem, uel ad mortuorum ſubuentionem, vt viuentibus eorum pœnæ innoteſcant, qui ſuis ſuffragijs eos adiuuent. Adhibenda eſt tamen cautela, cum anima alicuius defuncti viuentibus apparet, quia frequenter Satanas transfigurat ſe in Angelum lucis, & talio ſæpenumero mentitur, quia mẽdax eſt, & pater mendacij.

Ad vltimum quod propoſuimus, quanto tempore quis ſit in purgatorio: ratio dubitandi eſt, quia cum peccata venialia tam leuibus ſatisfactionibus in hac vita purgentur, & pœna mortalibus remiſſis, non multum duris expietur, vt ieiunijs, eleemoſynis, orationibus, flagellis, & ſacrificiis, quomodo ſtat tantam pœnarum acerbitatem eiſdem peccatis in purgatorio eſſe decretam. Dico in primis pœnam hanc ſponte aſſumptam, quia uoluntaria & meritoria eſt, maiorem habere virtutem; quàm quæ à Deo infligitur in purgatorio: illa enim tantum eſt afflictiua & purgatiua, & nullatenus meritoria. Secundo dico, fortè Dei clementiam non ferre multo tempore amicos ſuos à ſuo conſpectu cohibere, & ideo ſapientiſſima eius prouidentia fuit, illas pœnas ad eos purgandos inſtituere, quæ breui tẽpore poſſent animas illinc purgare. Quapropter Doctores aliqui affirmarunt, nunquam aliquem in purgatorio viginti annis detentum, alij nec decem. Ratio eſt: nam cum nemo illic ſit niſi Dei amicus, contritio eius: & poſt Chriſtum paſſum, ſacramenta, & ſuffragia, & bona opera quæ egit, ad cumulum ei ſatisfactionis accedunt. Nec cre-

dibile

dibile eſt, vt quos pœnarum accumulatione liberare Deus breuius inde potuit, temporis prolixitate detineat. Aduertendum tamen, quòd licet quis huic ſententiæ conſentiat, publicè tamen prædicari non conuenit, quia retrahit fideles à ſuffragiis defunctorum, & quod penitus ignoramus, tutius eſt ut Dei iudicio, qui omnia nouit, relinquamus.

Pro defenſione Chryſoſtomi vidimus ex locis eius quæ adduximus ſententiam eius eſſe quam eccleſia Catholica tenet, vero ſimile tamen fit, Chryſoſtomum fuiſſe hoc loco abuſum, non vt expoſitioni Latinorum quam neque fortè viderat, contradiceret, ſed vt hinc arriperet occaſionem deterrendi quoſdã, qui id temporis credebant gehennæ ſupplicia aliquando, iuxta Origenis dogma, finem habitura.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An miſſa & publicę preces lingua vulgari ſint dicendæ.

CHryſoſtomus Homil. 35. in illa verba, *Si orem lingua ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt, cæterum qui ſupplet locũ idiotæ quomodo dicet amen ſuper tuam benedictionem, quoniam quid dicas neſcit.* 1. Corin. 14. Si inquit, Idiotam promiſcuam plebem vocat, monſtratq; non leue incommodum eſſe ſi, amen, dicere non poſſit, ſi enim peregrina lingua gratias agas, quam neque intellexiſſe, nec cęteris interpreteris; ſubiicere, amen, plebeius non poteſt. Et illud in ſæcula ſæculorum, qui finis precum eſt, audiens non dicet, amen.

Baſilius in libro quæſtionum ex uariis ſcripturæ locis, q. 278. ſic loquitur, Quomodo ſpiritus alicuius, vt ait Paulus, orat, mens vero infructuoſa eſt. Reſpõdeo, hoc de his qui in lingua audientibus ignota orationes edunt dictum eſt, quia cũ ignota fuerint præſentibus verba orationis, infructuoſa eſt mens orantis, cum nemo vtilitatem capiat, cum vero præſentes intellexerint orationem prodeſſe audientibus, potentem tunc is qui orat fructum habet, quòd hi qui vtilitatem capiunt meliores reddantur.

Caietanus in Commentariis ſupra locum citatum Pauli, inquit, Ex hac Pauli doctrina habetur, ꝙ melius ad ædificationem eccleſiæ eſt, orationes publicas, quę audiente populo dicuntur, dici lingua communi clericis & populo, quàm dici Latinè.

Communis conſenſus Doctorum ſacrorum & Scholaſticorum eſt in contrarium. Hoc enim dogma inuentũ eſt à Luthero, qui hac vafritie, plebeios, ac rudes homines Theologos magnos efficere contẽdit: in quo adeo profecit, vt qui in ſua ignorantia facile in fide eccleſiæ ſuſtinebantur, nunc in ſua iſta mirabili ſapiẽtia, mirabiliter à Chriſti gremio exciderint. Quòd ergo conſilium hoc à ſpiritu veritatis non veniat, illud ſatis argumentum erat, quòd ab his profectum eſt, qui ſpiritu erroris aguntur. Tum etiam, quia merito damnãdi ſunt qui ex ſuo capite moliuntur euertere & abrogare uetuſtiſſimam eccleſię traditionem, non ſolum longa conſuetudine receptam, ſed & prudenti ratione firmatã. Viſum eſt enim antiquis eccleſiæ Patribus & Paſtoribus, ut Miſſarum & diuinarum laudum officia, his potiſſimum linguis celebrentur, quibus primum editæ ſunt ab earum autoribus, nempe à ſanctis Apoſtolis, eorũque diſcipulis, ac ſucceſſoribus, cum ob eximiam, quæ illis debetur obſeruantiam, tum ob maiorem ſacrorum myſteriorũ venerationem, ne poſſint in foro & in compitis diuinæ ſcripturæ oracula, & myſtica Sacramentorum uerba omni reuerẽtia & ſilentio digna, irridere, & in ludibrium vertere profani & impuri homines. Vnde Canticorum 4. eccleſia, & ſcriptura his titulis inſignitur, Hortus concluſus, & fons ſignatus, quia myſteria eccleſiæ non ſunt vulgaribus hominibus manifeſtanda, ne detur ſanctum canibus, aut margaritæ lutulentis ſuibus conculcandę proiiciantur: ſignatus eſt iſte fons, qui tectus eſſe debet, ne veneno hæreticorum inficiatur, quod Spiritus diuinus nobis adumbrauit, Geneſ. 29. vbi habetur, quòd puteus grandi lapide claudebatur, & deuoluebatur à paſtoribus, vt oues adaquarentur, & poſtea rurſus imponebatur puteo grande illud operculum, ſignificans, ſcripturam ſacram non vulgari lingua tradendam, ſed à prædicatoribus tantum aperiendam.

Tridentinum Concilium huic poſſit ſubueniens, ſeſſ. 22. cap. 8. ſic diffiniuit, Etſi Miſſa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire viſum eſt patribus, vt vulgari paſſim lingua celebraretur. Quamobrem retento ubique cuiuſque eccleſiæ antiquo, & à ſancta Romana eccleſia omnium eccleſiarum matre & magiſtra probato ritu, ne oues Chriſti eſuriant, neue paruuli panem petant, & non ſit qui frangat eis, mandat ſancta Synodus Paſtoribus, & ſingulis curam animarum gerentibus, vt frequenter inter miſſarum celebrationem vel per ſe, vel per alios, ex iis quæ in miſſa leguntur aliquid exponãt, atque inter cętera ſanctiſsimi huius ſacrificii myſterium aliquod declarent, diebus pręſertim Dominicis & feſtis, & Can. 9. Si quis dixerit eccleſiæ Romanę ritum, quo ſubmiſſa voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe, aut lingua tantum vulgari Miſſam celebrari debere, aut aquã non miſcendam eſſe uino in calice offerendo, eo quòd ſit contra Chriſti inſtitutionem, anathema ſit.

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An animæ ſanctorum ante diem iudicii ſint beatæ.

CHryſoſtomus in Homil. 39. in illud Apoſtoli, *Si in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.* 1. Cor. 15. Videtur incidere in errorem Armenorum & Anabaptiſtarum, qui dicunt, nullam animam ante diem iudicii fore beatam ea beatitudine quæ in viſione & fruitione diuinæ eſſentiæ conſiſtit. Eius ſententia ad uerbum expreſſa hęc eſt, Quid ais Paule? ſupererit ne fiducia ſola, ſi corpus nõ excitetur? an non animus ſuperſtes erit? erit, & immortalis quidem; quamquam uero uel ſexcenties ſit, ut ſane eſt immortalis, tamen ſine carne ipſa admirandis illis bonis non fruetur, quemadmodum neque pœnis punietur: omnia enim coram tribunali Chriſti manifeſtabuntur, inquit Paulus, ut unuſquiſque ferat quę per corpus ſiue bona, ſiue mala fecit: nam ſi corpus non reſurgat, anima noſtra incoronata iacebit, & extra cęleſtem beatitudinem erit. Et Homil. 28. ad Hebr. 11. in hęc uerba, Hi mercedem non receperunt ne ſine nobis conſumerentur, &c. nondum, inquit Apoſtolus, receperunt mercedem, ſed adhuc permanent, & ita mortui, & in tanta tribulatione nec dum receperunt mercedem, intelligite & uos, quale & quantum eſt Abraham ſedere, & Apoſtolum Paulum, expectantes, ut poſſint tunc mercedem recipere, tunc prędixit eis Saluator non dare mercedem, ſicut pater bonus & amator filiorum, dicit ſe non daturum comedere, niſi uenerint etiam alii fratres: tu autem anxius es, quia non-

dum mercedem accipis, quid itaque faciet Abel, qui adhuc ſine corona ſedit? quid Noe? quid cæteri, qui te & alios, qui poſt te futuri ſunt præſtolantur? Et infra, Si enim corpus vnum omnes ſumus, maior ex hoc efficitur corpori iocunditas, cùm ſimul & communiter coronantur, & non per partes, ſimul enim glorificari magna iocunditas eſt.

De loco autem, in quo animæ nondum coronatæ detineantur, in cõmentariis ſuper illud ad Hebræos, cap. 5. Accedamus ergo cum fiducia, &c. Et indicare videtur, quod in ſinu Abrahæ maneant. Sic enim habet, Nemo nunc de ſe ipſo deſperet, tunc deſperationis tempus erit, cum thalamus fuerit clauſus, cum intrauerit Rex videre diſcumbentes, cùm venerit ad ſinum Abrahæ, qui eo fuerint facti digni: nunc autẽ adhuc permanet agon, adhuc palma pendet. Et Homil. 33. ad populum Antiochenum, Eleemoſyna, inquit, non ſinit nos eo decidere vbi diues ille, neque audire verba illa tremenda, ſed in Abrahæ ſinum nos deducit. Et Homil. 53. in Matth. Miſericordia, inquit, non patitur eo nos detrudi, vbi diues ille cruciatur, ſed in ſinũ Abrahæ certo itinere ducit. Et Hom. 40. in Geneſim, Audi, inquit, q̃ oẽs iuſti ab illo tempore Abrahæ vſque nunc, & vſque ad conſummationẽ ipſius Abrahæ, opus orationis faciunt vt in ſinũ Patriarchæ occurrãt. Et Hom. 24. in priorẽ ad Corin. inquit, Si hinc Euchariſtiæ ſacrificio communiti migrauimus, maxima cũ fiducia, ſanctum aſcendemus veſtibulum, tanquam aureis veſtibus vndique contecti.

Tertullianus lib. 4. aduerſus Marcionẽ, ait, vnde apparet ſapienti cuique, qui aliquando Eliſeos cãpos audierit, eſſe aliquam localem determinationẽ, quæ ſinus dicta ſit Abrahę, & recipiendas animas filiorum eius etiã ex nationibus, & ex fide Abrahæ, qua Deo credidit. Eã ſinum dico Abrahæ, etſi non cœleſtẽ, ſublimiorem tamen inferis, refrigerium præbituram animabus iuſtorum, donec conſummatio rerum reſurrectionem omnium plenitudine mercedis expugnet. Et libro de Anima, cap. antepenultimò, Nemini, inquit, ante reſurrectionem, ex his quæ in vita geſſit præmium redditur. Et ibidem, Si Chriſtus forma humanæ mortis apud inferos functus, non antea aſcendit in ſublimiora cœlorũ, quã deſcendit in inferiora terrarũ, vt illic Patriarchas & Prophetas compotes ſui faceret, ſuperbè iudicant, qui exiſtimant ſeruum ſupra dominum, & diſcipulum eſſe ſupra magiſtrum. Et paulò infra, Nulli patet cœlum terra adhuc ſalua, ne dixerim clauſa, cum tranſactione enim mundi reſerabuntur regna cœlorum. Et addit: Habes etiam de paradiſo à nobis libellum, quo conſtituimus omnem animam apud inferos ſequeſtrari in diem Domini, & cap. vltimo eiuſdem operis hęc intulit, Omnes ergo animæ penes inferos velis ac nolis ſunt, & ſupplicia iam illic & refrigeria, &c.

Origenes Homil. 7. in Leuiticũ, Nondum, ait, Sancti receperunt lætitiam ſuam, neque Apoſtoli quidẽ, ſed & ipſi expectãt, vt & ego lætitiæ eorũ particeps fiam, neque enim decedentes ſancti continuo integra meritorum ſuorum præmia conſequuntur: ſed expectant etiam nos, licèt morantes, licet deſides, non eſt enim illis perfecta lętitia, donec pro erroribus noſtris dolent, & lugent noſtra peccata, ſicut Paulus dicit, Nondum aſſecuti ſunt promiſſiones, Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne ſine nobis perfectionẽ conſequerentur. Vides ergo quia expectat adhuc Abraham, expectat Iſaac & Iacob, & omnes prophetę expectant nos, vt nobiſcum perfectam beatitudinem percipiant. Et lib. 2. Periarchon, non longe à fine, eandem ſententiam confirmat, & lib. 4. Periarchon de loco animarum ſanctarum, inquit, Qui de hoc mundo ſecundum communem iſtam mortem recedunt, pro actibus ſuis & meritis diſpenſantur prout digni fuerint iudicati, alij quidem in locũ qui dicitur infernus, alij in ſinum Abrahæ per diuerſas manſiones.

Ambroſius lib. 2. de Cain & Abel, c. 2. Soluitur, inquit, à corpore anima, & poſt finem uitæ huius adhuc tamen futuri iudicij ambigua ſuſpenditur. Et libro de bono mortis, cap. 10. ſcriptura Eſdræ 4. Habitaculum animarum promptuaria nuncupat, & occurrens querelæ humanæ, eo quòd iuſti, qui præceſſerunt, uidentur longitudine temporis debita ſibi remuneratione fraudari, mirabiliter ait, coronam in diem Domini ab omnibus expectari, vt victi erubeſcãt, & uictores palmam uictoriæ adipiſcantur. Et eodem c. locum, quem animæ corporibus exutę petunt, appellat infernum, qui non videtur. Eſdræ 4.

Auguſtinus in enarratione Pſal. 36. ait, Poſt uitam nondum eris ubi erunt ſancti, quibus dicitur, Venite benedicti patris mei percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi, nondum ibi eris, quis neſcit, ſed iam poteris ibi eſſe vbi illum quondam vlceroſum pauperem diues ille ſuperbus in mediis tormentis videt longe requieſcentem in illa requie, certe ſecure expectabis iudicij diem. & libro 12. Geneſ. ad literam c. 9. inquit, Pars illa ciuitatis Dei, quæ coniungenda immortalibus Angelis, ex mortalibus congregatur, nunc vel mortaliter peregrinatur in terris, vel in eis qui mortẽ obierunt ſecretis animarũ receptaculis ſedibusq́; requieſcit. His ſimilia ait in illud pſal. 36. Adhuc puſillum, & non erit peccator.

Theophilactus ad Hebr. 11. Sancti, ait, nihil adhuc cœleſtium promiſſionum ſunt aſſecuti, tametſi fuiſſe conſtat nonnullos, vt Dauidem regem his terræ bonis affectos, aut tamen præſentia hęc ipſi inquirimus, ſed quæ in cœlo ſunt certiores & beatiores promiſſiones. Hoc idem habet in cõmẽtariis ſuper 23. c. Lucę, exponens illud, Hodie mecum eris in paradiſo.

Bernardus enarrans hunc locum, vidi ſub altare Dei animas interfectorum, Apocal. 6. & in Sermone 4. feſtiuitatis omnium ſanctorum aſſerit, animas ſanctorum vſque ad diem iudicii quieſcere ſub altare Dei, hoc eſt, in ſola uiſione humanitatis Chriſti, donec veniat tempus in quo filius Dei poſt vniuerſalẽ reſurrectionẽ oſtẽdat ſeipſum illis in forma Dei, vna cum Patre & Spiritu ſancto: ſic enim ait, In hunc ergo locũ (hoc eſt Abrahæ ſinum) Saluator deſcẽdes cõtriuit portas æreas, eductosque vinctos de domo carceris, iam tum quidẽ ſub altare Dei collocauit, abſcondens eos in abſcõdito tabernaculi ſui, donec veniat tẽpus in quo procedãt cõpleto iam numero fratrum, & percipiant regnum paratũ ab origine mundi. Et paulò poſt addit, Porrò altare Dei de quo nobis ſermo eſt, ego pro meo ſapere nihil aliud arbitror eſſe quam corpus ipſum Domini ſaluatoris, de quo dictum eſt in Euangelio, Vbi fuerit corpus ibi congregabuntur & aquilæ. Et infra, Oſtendit enim tunc ſe nobis filius, vt pollicitus eſt ſemetipſum, non in forma ſerui, ſed in forma Dei. Rurſum in ſermone 3. eiuſdem feſti obiter explicans Dauidicum illud, Quam dilecta tabernacula tua Domine, concupiſcit anima mea in atriis domus tuæ, &c. Tres inquit eſſe animarũ ſtatus. Primus ĩ tabernaculis, ſecũdus in atriis, tertius in domo Dei, hoc eſt in beatitudine, in quã ſine corporibus nõ intratur. Sic enim habet, Aduertiſtis, ni fallor, ex his quæ pręcedenti ſermone ſunt dicta, tres eſſe ſanctarũ animarum ſtatus. Primus videlicet in corpore corruptibili, ſecundus ſine corpore, tertius in beatitudine conſummata. Primus, in tabernaculis, ſecundus in atriis, tertius in domo Dei. Et poſt pauca ſubdit, in illam beatiſsimam Dei domum animę nec ſine nobis intrabunt, nec ſine corporibus ſuis, id eſt, neque ſancti ſine plebe, neque ſpiritus ſine carne.

Ioan-

Ioannes XXII. videtur ſententiæ horum Patrum ſubſcripſiſſe, & decreto ſanciuiſſe ſic eſſe credendum, vt referunt Guillelmus Ochan in opere nonaginta tritum dierum, & Adrianus Papa VI. qui libro 4. ſen. in fine quæſtionis de Sacramento Confirmationis inquit, nouiſſimè fertur de Ioanne XXII. ꝙ publicè docuit, declarauit, & ab omnibus teneri mandauit, ꝙ animæ purgatæ ante finale iudicium, non habent ſtolam, quę eſt clara & facilis viſio Dei. Et fertur vniuerſitatem Pariſienſem ad hoc induxiſſe, ꝙ nemo in ea poſſet gradũ in Theologia adipiſci, niſi prius iuraſſet hunc errorẽ ſe defenſurum. Irenęus, Iuſtinus, Lactantius, Theodoretus, & alij antiqui his ſubſcripſerunt.

Doctores Scholaſtici diſputant de materia huius quæſtionis, 4. ſent. diſt. 49. & S. Tho. 4. contra Gẽtes, c. 91. & 1. 2. q. 4. art. 5. ubi ſequentes Cõcluſiones nobis proponit, ſuppoſita diſtinctione beatitudinis perfectæ & imperfectæ. Prima concluſio, Beatitudo imperfecta, qualis in hac vita haberi poteſt, non poteſt eſſe ſine corpore. Probat, quia conſiſtit in cognitione intellectus ſpeculatiui vel practici, vt Ariſt. 1. Ethic. dicit, ſed cognitio intellectus pro iſto ſtatu dependet à phantaſmatibus corporis, ergo ſine corpore eſſe non poteſt. Secunda concluſio, Ad beatitudinem perfectã; qualis in patria poſſidetur, nõ requiritur corpus, probat authoritate Pauli 2. Corin. 5. quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino; & quæ ſit ratio peregrinationis, oſtendit, ſubdens, per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem: animæ autem ſanctorum ambulant non per fidem, ſed per ſpeciem, Dei eſſentiam videntes, in quo eſt beatitudo, ergo; Ratione id etiam probat: nam intellectus ad ſuam operationem non indiget corpore niſi propter phantaſmata, manifeſtum eſt autem quòd diuina eſſentia per phantaſmata videri non poteſt. Cũ ergo hominis beatitudo perfecta in viſione diuinæ eſſentiæ conſiſtat, non dependet à corpore, vnde ſine corpore poteſt anima eſſe beata. Tertia concluſio, Ad perfectionem illius beatitudinis aliquo modo requiritur corpus, tanquã ad bene eſſe illius.

Aduertendũ, errorem, quem impugnat S. Thom. Concluſio. 2. fere à tempore Apoſtolorum fuiſſe in eccleſia: nã Tertullianus, Irenæus, & Lactantius circa tempora Apoſtolorum fuerunt, quo tempore multi fuerunt in illo notabili errore, ꝙ ſcilicet Chriſtus Redemptor noſter poſt ſex millia annorũ in corpore glorioſo erat venturus, & Hieruſalem erat renouaturus, & ibi cũ iuſtis mille annis erat regnaturus; Occaſionem huius erroris ſumpſerunt ex illo Apoca. 21. Vidi cœlum nouum, & terram nouam, & ciuitatem nouam ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cęlo. Quẽ locum literaliter & groſſo modo intelligebant. Ex hoc errore, vt ego conijcio, inciderunt in alium, quòd ſcilicet animæ vſque ad illud tempus quo erãt corpora reaſſumpturæ, in cœlũ non aſcendebant, ſed quidã illorum affirmarunt, vt vidimus, ꝙ detinebantur in Lymbo, alij in paradiſo terreſtri, Bernardus ꝙ ſunt in cœlo, ſed non fruuntur diuinitate, cuius uiſio beatificat, ſed ſolũ humanitate Chriſti, poſt diẽ uero iudicij finalis, oſtẽdet ſe Chriſtus beatis, nõ in forma ſerui, ſed in forma Dei, & tunc perfectè erunt beatæ cum eſſentia Dei, & præſentia Trinitatis fruentur.

Concluſio S. Thom. eſt de fide, & Catholica, quã probo primo ex verbo Dei expreſſo, 2. Corin. 5. dum ſumus in corpore, &c. & Philip. 1. Cupio diſſolui & eſſe cũ Chriſto; Quid ſit autem eſſe cum Chriſto explicat 1. Theſſalo. 4. ꝙ ſcilicet eſt beatitudine ipſius Chriſti frui, dicens. Et ſic ſemper cum Domino erimus. Sunt etiam in Euangelio loca expreſſa, vt eſt illud Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiſo, ꝙ intelligi non poteſt niſi de beatifica viſione. Et Lucæ 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, ſcilicet, morte corporali, recipiant vos in æterna tabernacula ſua. Item Actuum 7. Stephanus dicit, Ecce video cœlos apertos, &c. inſinuans, ꝙ ſtatim illic eſſet recipiendus. Sunt etiam ad hoc ſanctorum Patrũ teſtimonia. Origenes Homil. 3. in Apoca. Origenes. expreſſe aſſerit, ꝙ hi qui de corpore exierunt, ſi mũda habuerunt corda, merentur ſtatim Deũ videre, quia diuina illa & ſpiritualia non videntur per corpus, ſed animæ intellectu. Et Auguſtinus lib. 9. Confeſſionũ Auguſtin. cap. 3. ait, Quidquid ibi eſt, ꝙ ſinus Abrahæ vocatur, iam non audit me, ſed anima iuſti bibit ad fontẽ aquæ viuæ, quantum capere poteſt. Et in lib. Supputationũ loquens ad ſanctos, Fœlices inquit, ſancti Dei, beati omnes, quia de pulchritudine Dei iam ſaciamini, de cuius beatiſsima viſione ſemper gaudetis. Et Gregorius in Dialogis hæc ſæpe repetit. Gregor. Et Concilium Oecumenicum Florentinum ſic decreuit, Diffinimus illorum animas qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutas prout ſuperius dictum eſt ubi ſunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Dominum trinum & vnum ſicuti eſt, pro meritorum tamẽ diuerſitate aliũ alio perfectius: illorum autẽ animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. Innocentius etiam III. & Benedictus XI. idem ſuis Decretalibus Epiſtolis definierunt, & cum illis Benedictus XII. in ſua Extrauaganti, quæ incipit, Animas purgatas, quòd animæ ſanctorum vtrinſque teſtamenti, poſtquam iam ſunt purgatæ, ante reſurrectionem corporum ſunt in beatitudine in conſortio ſanctorum Angelorum, & contemplantur eſſentiam Diuinam poſtquam Chriſtus Dominus in cœlum aſcendit: & ex illa viſione & fruitione beatificantur, cum ergo Pontifices ij hoc tanquam Catholicum diffinierunt, conſtat ſecundam concluſionem S. Tho. eſſe de fide.

Rationes etiam ſunt, quæ concluſionem conuincunt eſſe Catholicam. 1. Ratio. Prima eſt S. Thom. Si animæ ſeparatæ non viderent Deum, maximè quia ad hoc corpus requiritur, ſed ad intellectionem corpus non requiritur, niſi propter phantaſmata, Deus verò non videtur mediantibus phantaſmatibus, ergo. 2. Ratio. Secunda ratio, Beatitudo eſt merces, vt patet Matth. 5. Merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Sed Leuit. 19. Deus præcipit ne merces mercenarij maneat apud ipſos vſque mane, ergo beatitudo ſtatim poſt meritum confertur: ſic in hac vita tempus merendi finitur, ergo præmiũ ſtatim poſt mortem confertur. Et confirmatur, quia Deus opera gratiæ ordinatè & propter finem debitũ facit, ſed nullius eſt finis neque ratio quare animæ corpora expectent ad videndum Deum, ſtatim ergo vident. 3. Ratio. Tertia ratio, Nam ſi animæ ſanctorum vſque ad diem iudicij Deum non ſunt viſuræ, parum nobis profuiſſet Chriſtum Dominum tanto tempore ante diem iudicii mortuum fuiſſe, idem enim eſſet ac ſi per vnum annum ante diem iudicij fuiſſet mortuus, eodem enim modo animæ iuſtorum detinerentur, ſicut & animæ ſanctorum Patrum, conſequens autem eſt erroneum, quia contra illud Matth. 3. pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorũ: appropinquare autem quid aliud eſt, quàm cœlorum regnum aperiri. Et extra de baptiſmo & eius effectu, diffinitur, cap. maiores, quòd baptiſmus aperit regnum cœlorum. Tum etiam; quia lex noſtra dicitur lex gratiæ: quæ omnia oſtendunt animas iam ad veram amicitiam Dei admiſſas & Deum ipſum videre. 4. Ratio. Quarta ratio, quia Apoſtoli in die iudicij ſeſſuri ſunt ad iudicandũ, ſed niſi eſſent beati, iudices eſſe nõ poſſent, er-

go: item quia maneret illis ſpes contra illud Pauli 1.
Corinth. 13. Charitas nunquam excidit, fides vero
5. Ratio. & ſpes quæ nunc manent, euacuabuntur. Quinta ra
tio, quia Deus pronior eſt ad miſerandum quam ad
puniendum, ſed diuitem epulonem ſtatim in inferno
puniuit, vt patet Lucę 16. ergo iuſtos ſtatim præmiat.
6. Ratio. Vltima ratio eſt argumentum de illis qui in tempore
paſſionis in corporibus cum Chriſto reſurrexerunt,
ſi poſtea mortui non ſunt, vt communis Theologorũ
opinio tenet, vident ergo iam Deum poſtquam ha-
bent corpora, & ſi illi vident, cur non iuſtorum ani-
mæ? aliàs non eſſet æqua ratio iuſtitiæ.

Dubium tamen eſt, an poſt reſurrectionẽ corporis
beatitudo eſſentialis in beatis augeatur, & perfectius
quã nunc, Deum videant? S. Thom. reſpondet 4. ſent.
diſt. 49. q. 1. art. 4 per tres propoſitiones. Prima, beati-
tudo animarum erit maior extenſiuè, hęc patet, quia
gloria animæ redundabit in corpus, & dotes in cor-
poribus extendentur. Secunda, animæ beatorum ha-
bebunt maius gaudium accidentale, hæc etiam eſt no
ta, quia gaudebunt corporibus glorificatis. Tertia, po
teſt etiam dici, quod beatitudo animæ augebitur in-
tenſiuè, quia anima habebit tunc perfectius eſſe, ergo
& perfectius operabitur. Hoc tamen articulo S. Tho.
retractauit hanc vltimam propoſitionem. & ratio eſt
quam hic aſſignat: quia intellectus in ſua operatione
non dependet à corpore, & ideo tam perfectè intelli-
git ſine corpore, ſicut illo glorificato. Eſt etiam hoc cõ
tra Doctores Scholaſticos, qui contrarium affirmãt;
& eſt ratio Theologica, nam vel animæ habent to-
tum præmium eſſentiale quod meruerunt, vel mi-
nus, ſi totum, augeri ergo non poteſt, nam præmium
iuxta quantitatem meriti eſt: ſi minus, quare Deus il
las præmio priuat, poſtquam intellectus poteſt recipe
re. Et confirmamus: quia viſio beatifica proportio-
nata eſt lumini glorię, ſed lumen glorię non augebi-
tur, ergo neque uiſio. Tum etiam, quia hi qui ſunt
in inferiori Hierarchia cum Angelis, tranſirent ad ſu
periorem, quia poſt corpora ſumpta clarius viderent.
Vltimo, quia anima Chriſti in Limbo non tam per-
fectè Dei eſſentiam videret, ſicut quando erat in cor
pore, quod tñ aſſerendum nõ eſt. Ex quibus conuin
citur ſnĩam quam S. Tho. retractauit, eſſe tenendam.

Pro defenſione Chryſoſtomi teſtimonia ſequentia
apertiſſime prędicant ſententiam eius, ſanctorum a-
nimas ſtatim vt ex hac vita migrauerint eſſe beatas,
& diuini cõſpectus gloria potiri, nam illud Sapien. 5.
Sapien. 5. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, &c. Et Homilia
ſpeciali, inquit, Iuſti in aliam uitã tranſlati, beati ſunt,
eo quòd ad Chriſtum abierunt, & propinquius ad
Regem, non per acceſſum & fidem, ſed facie ad faciẽ.
Et Hom. 69. ad populum Antiochenum, Iuſti, ait, cũ
hinc migrauerint, fœlices omnino ſunt, ad Chriſtum
enim tranſierunt, illic cum Rege ſunt, & illinc pro-
pinquius, non per fidem, ſed facie ad faciem. Homil.
16. in Epiſtolam ad Rom. Mors, ait, nõ ſeparat nos à
Chriſto, ſed ad eum chorũ coniungit qui cum Chri-
ſto eſt, gloriaque illa potiri facit. Et Homil. 32. in Epi-
ſtolã ad Rom. Pauli, inquit, vocem audiamus, vt poſt-
quã acceſſerimus, athletam hunc videre mereamur,
illic enim ipſum omnino videbimus, vbi Cherubin
Deum glorificant, vbi Seraphin volant. Et Homil. ad
Philip. 4. ſuper illud Philip. 1. Quid eligã ignoro, ait,
Quid inquis Paule? cũ hinc abiens in ipſum cœlum
migraturus ſis, atq; cũ Chriſto futurus, ignoras quid
eligere debeas? Et Homil. de cruce & latrone, Paradi-
ſum inquit, quinque & eo amplius annorũ millibus
pręcluſum, hodie nobis Chriſtus patefecit, & latronẽ
in paradiſum introduxit. Et ne putes eum loqui de pa
radiſo terreſtri, poſt intulit, Chriſto non iniuriæ fuit,
ſacram ingredienti patriam facere ingreſſus ſui latro
nem participem, nam ſecum eum perduxit non con-
fundens paradiſum, ſed honorem præſtans, nam cum
publicanos & fornicarios ad cœlorum regnum intro
duxit, non cœlorum regnum inflammauit. Et paulò
infra, Vidiſti latronem, & latronem vtrumque fura-
cis vitæ, ſed non eis ſimilis dominatur euentus, vnus
beatitudinem cœli hæreditario iure promeruit, alter
ad gehennam mittebatur & pœnam.

Pro defenſione cæterorum Patrum animaduertẽ
dum, Beatorum diuina viſione fruentium duos eſſe
beatitudinis ſtatus, vnum animæ ſine corpore vſque
ad vniuerſale iudicium, quem veteres varijs nomini
bus appellarunt, ſinum Abrahæ, paradiſum terreſtre,
altare exterius, ſubaltare Dei, ſanctorũ veſtibulum, a-
tria Dei, promptuaria animarũ, abdita receptacula, ani
marum cuſtodiam, ſecuritatis requiem, arrabonẽ re-
gni, ſtolam albam, adepta repromiſſionis, & alijs hu-
iuſmodi; alterum verò eſſe ſtatum animæ, reſumpto
corpore poſt iudicium, quem ſimiliter diuerſis ap-
pellationibus nuncupauerunt: Domum Dei, altare
interius, ſuperaltare, ſublimiora cœlorum, conſum
mationem gloriæ, reſurrectionis gloriam, perfectã lę-
titiam, immortalitatis præmium, bonorũ omniũ ter-
minum, futuram gloriam, coronarum tempus, fruitio
nis regnum, & cæteris his ſimilib. Proinde cum apud
priſcos Doctores eccleſiæ legimus iuſtorum animas
in ſinu Abrahæ, aut in paradiſo terreſtri, aut ſub al-
tare Dei, & ibi expectare futuræ gloriæ præmia, non
ideo ſuſpicandum eſt, ſanctorum animas carere glo-
ria viſionis & fruitionis Diuinæ, ſed intelligendum
eſt, eas nondũ potiri perfecta & conſummata illa fęli
citate, quã poſt corporis reſurrectionem expectant, &
in hunc ſenſum interpretandæ ſunt ſententiæ Chry-
ſoſtomi, Ambroſij, & Auguſtini. Quòd ſi aliqua di-
cta eorum nequeant huiuſmodi interpretationem
pati, aduertendum, hunc errorem nil officere erudi-
tioni & pietati illorum, cum Eccleſiam temporibus
illorum, nondum aliquid certi in hoc articulo ſtatuiſ-
ſe ſit credendum.

Et ne ſcrupulus in animo alicuius reſideat, ob de-
cretum Ioannis Papæ XXII. aduertendũ, nõ eſſe om
ninò certum quod illi Ochan, & Adrianus, forte im-
ponunt, nã Benedictus XI. in Decretali ſua epiſtola
aſſerit, cum nihil de hac re potuiſſet diffinire, mortis
pręuentione, ſic dicens. Cum dudum tempore fęlicis
recordationis Ioannis XXII. prędeceſſoris noſtri in-
ter nonnullos etiã theologicæ facultatis magiſtros ſu
per viſione animarum iuſtorum hominum, poſt mor
tem ſuam, an Diuinam eſſentiã videant ante iudiciũ
generale, & ſuper nõnullis alijs orta eſt materia quæ-
ſtionis, cumque idem prædeceſſor noſter ad deciſio-
nem concertationũ huiuſmodi ſe pararet in ſuo Cõ-
ſiſtorio publico, tam fratribus ſuis ſanctæ Romanæ
eccleſiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc era-
mus, quam prælatis & magiſtris in Theologia, qui
multi aderãt præſentes, iniungendo diſtrictius, vt ſu-
per materia de viſione prædicta deliberatè vnuſquiſ-
que diceret quod ſentiret, tamẽ morte præuentus ſi-
cut Domino placuit, illud perficere nequiuit.

DECIMVMQVARTVM QVAESITVM.

An omnes homines die iudicij morientur.

CHryſoſtomus Homil. 42. in illum locum,
*Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes
immutabimur*. 1. Corinth. 15. hunc lo- 1. Cor. 15
cum contrario ferè ſenſu legit, hoc modo.
Omnes quidem nõ dormiemus, ſed omnes immuta-
bimur:

bimur: quam ſententiam ſic exponit, vt aſſerat nō omnes eſſe morituros, ſic enim ſcribit, Non moriemur omnes, omnes tamen immutabimur, etiam hi qui nō moriuntur, etſi enim mortales. Ne igitur ſi mori contingat ob id terreare, tanquā non reſurrecturus. Sunt enim quidam, ſunt etiam qui hoc ſubterfugient, quibus ad reſurrectionem illam non erit tamen hoc ſatis, verum illa corpora nondum mortua etiam immutari, & incorruptibilitatē conſequi nihilominus oportebit; Subſcribunt huic ſentētiæ Chryſoſtomi, Theodorus Heracleę Epiſcopus in Commentariis Apoſtoli in hūc locum, & Diodorus Tarſenſis Epiſcopus in eundem locum, & Apollinarius Laodicæę Epiſcopus in Commentariis Apoſtoli eodem modo explanat, & Theodoretus Cyrenſis Epiſcopus hoc ipſum habet, & cum illis Theophilactus in eundem locum.

Doctores Scholaſtici quæſtionem hanc diſputant, 4. ſentent. diſt. 44. S. Thom. in ſcriptis ibidem. Communi ſententia Theologorum è contrario legitur, omnes quidem dormiemus, ſed non omnes immutabimur: ſi ergo omnes dormient & morientur, omnes ergo reſurgent, iuxta quam lectionem aſſerebant omnes morituros, ac deinde reſurrecturos; ſic affirmat Origenes volumine 3. epiſtolæ Pauli ad Theſſalonicenſes, exponens illud, Nos qui viuimus, & qui reſidui ſumus. Similiter & Ambroſius ibidem, & Auguſtinus libro 20. de Ciuitate Dei, cap. 20. quibus adhærent Acatius Cęſarienſis Epiſcopus, lib. 4. Selectarum quæſtionum, & Didimus Alexandrinus; & hæc lectio & ſententia eſt conformior traditioni Eccleſię, & ſententiæ Pauli, qui ſimpliciter & abſolute affirmat, ꝙ omnes reſurgemus: reſurgere vero quis nō poteſt niſi prius moriatur, omnes ergo homines morituri ſunt. Tum etiam, quia qui dicit omnes, nullum excipit. Ratio etiam ad hoc eſt: quia pœna originalis peccati eſt mors, à qua etiam Beata Virgo immunis non fuit: ſi ergo illa non fuit immunis, conſequens ergo eſt, quòd nullus homo immunis fiat à morte, & ſicut omnes moriuntur, ſic & omnes reſurgent, quia omnes ad generale iudicium pertinebunt. Sed quid fiet de illis qui in aduentu Chriſti viui inuenientur, de quibus Apoſtolus 1. Theſſalon. 4. dicit, quòd rapiētur in nubibus obuiam Chriſto in aera? Communis Theologorum ſententia tenet cum Auguſtino, 20. de Ciuitate Dei, quòd ipſo raptu morientur, & corpora eorum reſoluentur, & ſubito reparabuntur: & oportet ſic dicere, nam electi ad gloriam cum peccatis venialibus reſurgere non poſſunt: quia nihil coinquinatum neque pollutum in Sanctam Ciuitatem ingredi poteſt, oportet ergo peccata illa ante reſurrectionem eſſe punita, quia poſt reſurrectionem non erit purgatorium in quo peccata venialia puniantur: nō autem videtur ante reſurrectionem poſſe aliter puniri, niſi in mortem & poſt mortem, mira ergo celeritate morientur, purgabuntur, & reſurgent. Dubium tamen eſt, an reſurrectio omnium mortuorū fiet in eodem inſtanti? Reſpondeo, probabile eſſe non fieri, prius enim reſurgent illi qui fuerunt antea mortui, quàm illi qui in aduentu Chriſti inueniuntur viui, & hoc oportet ſic affirmare propter authoritatem Apoſtoli, qui 1. Theſſal. 4. inquit, quòd mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos qui reſidui ſumus ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera. Ex quo videtur cum dicat, nos hic qui viuimus, deinde rapiemur, ergo prius reſurgent illi qui antea fuerunt mortui, & poſterius qui viui inuenietur. Hoc vero quod ait, prius reſurgent primi mortui, intelligi nequit de prioritate dignitatis apud Deū, quia multi qui in Chriſti aduentu viui inuenientur erunt maioris dignitatis apud Deum quàm aliqui eorū qui prius fuerunt mortui. Neque intelligi poteſt de prioritate naturæ, quia inter indiuidua eiuſdē ſpeciei ordo naturæ non eſt: oportet ergo quòd intelligatur de prioritate temporis, ſic quòd iam aliis reſuſcitatis, qui in aduentu Chriſti inuenientur viui, adhuc viuentes rapientur à vita mortali cum illis, deinde morientur, qui mira celeritate ſi quid fuerit purgandum purgabūtur, & reſurgent, ſic ergo reſurrectio omnium nō erit eodem inſtanti. De illo inſtanti quæritur quando erit? Dico de hoc certitudinem haberi non poſſe, imò nec de tempore, neque de die, neque de hora, nā interrogantibus Apoſtolis Actuum 1. Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? reſpondit illis Dominus, Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Super quæ verba Auguſtinus 16. de Ciuitate Dei, inquit, Omnium de hac re calcantium digitos reſoluit, & quieſcere iubet, quod enim Apoſtolis quærentibus noluit indicare, nec aliis reuelabit, vnde omnes illi qui tempus illud præfigere voluerunt, falſo loqui inuenti ſunt.

Dubium.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondeo, quod Beatus Hieronymus in epiſtola ad Minerium & Alexandrum excutit vtramque lectionem, & in arbitrio lectoris ponit, vt harum eligat quam ipſe maluerit: & ſimiliter D. Auguſtinus quæſtione 3. ad Dulcitium aſſerit, ęque Catholicos eſſe, qui tam iſtam, quàm illam lectionem & opinionem ſequuntur.

DECIMVMQVINTVM QVAESITVM.

An liceat viuos vel mortuos anathemate plecti.

Chryſoſtomus in Homil. quę de Anathemate inſcribitur, occaſione huius ſententiæ, *Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, anathema ſit*, 1. Corinth. 16. videtur aſſerere, quòd neque viui, neque mortui ſint anathemate plectendi, etiam ſi hæretici fuerint. Sic enim inquit, Apoſtoli admodum diligentes fuere hęreſes redarguendo, & eiiciendo, nulli autem hæreticorum hanc anathematis pœnam adiiciendo. Porrò Apoſtolus in duobus duntaxat locis vocem hanc quaſi coactus affert, nec tamen certæ ac determinatę perſonæ illam intentat, nā Corinthiis ſcribit, Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, anathema ſit. Et ſi quis uobis euangelizauerit pręter id quod accepiſtis, anathema ſit. Galat. 1. Cur ergo quod nullus eorū fecit, tu facere audes? Et infra, Hæreticus, aiunt, ille factus eſt, inhabitantem habet diabolum, aduerſus eum iniuſtitiam loquitur, ſane Paulus hos redarguens, Doce, ait, in lenitate erudiens eos, qui obſiſtunt, ſi quando det Deus eis pœnitentiam, &c. 2. Timo. 2. extende ſagenam charitatis vt non ſubuertatur claudicans, ſed potius ſanetur. Et infra, Is quem tu anathematizare decreuiſti, uel uiuit, vel mortuus eſt: ſi uiuit, impiè agis, qui eum qui à malo in bonum ſubuertere poteſt, crudeliter abſecas, ſi mortuus eſt multo magis crudelis es: cur nam? quia domino ſuo ſtat vel cadit, non iam ſub iure humano exiſtens. Et poſt pauca, Eapropter vos oro, ne vobis uerba hęc mēte excidant: dogmata enim impia & quæ ab hæreticis profecta arguere, & anathematizare oportet, hominibus autem parcendum, & pro ſalute ipſorum orandum.

Doctores Scholaſtici de excommunicatione diſputant 4. ſent. diſt. 18. & S. Thom. in ſcriptis ibidem: & de malo, q. 1. art. 3. & ſuper epiſtolam primam ad Corinth. in cap. 5. Hæretici, authoritatem excommunicandi, & priuandi bonis ſpiritualibus internis contēdunt non eſſe in Eccleſia. Vuicleph, & Hieronymus Vuicleph.
à Praga

à Praga utramque poteſtatem, ſcilicet, ſoluendi & ligandi, tam in Sacramento, quàm extra, negant, contẽdentes Eccleſiam non habere poteſtatem conferendi Indulgentias, quod pertinet ad authoritatem ſoluendi, neque facultatem excommunicandi, quod attinet ad poteſtatem ligandi, vt ex Concilio Conſtantienſi, ſeſsione 8. & 19. cõſtat. Et poſtmodum in Bulla Martini V. ubi de ambobus articulis fuerunt dãnati, Eaſ-

Lutherus.

dem hæreſes ſuſcitauit Lutherus, cuius articulus 23. inter eos qui à Leone X. condemnati ſunt, ſic habet, Excommunicationes ſunt tantum pęnæ externæ, nec priuant hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus. Ratio eius eſt: quoniam, homo per fidem, ſpem, & charitatem, fit membrum Chriſti: hęc autem ſpiritualia bona non eſt in poteſtate Eccleſiæ tollere, quia non perduntur niſi per proprium conſenſum hominis in peccatum: eum autem qui uerum Chriſti membrum eſt, nõ poteſt Eccleſia orationibus ſuis aut alijs ſuffragijs ſpoliare. Vnde in articulo 24. addit excommunicationem plus eſſe diligendam quã timẽdam, cum ſit medicinalis. Contra hos ſtatuimus ſequentes Concluſiones. Prima, Eccleſia per autoritatem clauium facultatem habet excõmunicandi, hoc eſt, priuandi hominem non ſolum cętu fidelium, uerum & communibus bonis ſpiritualibus, & orationibus, & ſuffragijs. Ad cuius intellectum notandum, quòd homo dum per baptiſmum efficitur Eccleſiæ membrum, admittitur in Eccleſiæ gremium, & in cõmunionem fidelium. Communio autem dicit rationem conferendi & ſuſcipiẽdi aliquid inter plures, & hoc conſiſtit in communicatione bonorum tam internorum & ſpiritualium, quam externorum & corporalium: bona uerò interna & ſpiritualia, ſunt in duplici differentia: quædam enim ſunt in quibus conſiſtit ſubſtantia uitæ ſpiritualis, ut gratia, charitas, fides, ſpes, & reliquæ uirtutes, quę eadem charitate & gratia informantur: alia verò ſunt accidentalia, ſcilicet, quibus homo ad eandem gratiam adipiſcendam & colendam adiuuatur, atqui inter iſta, primum eſt communio meritorum, ob id enim quòd ſumus mẽbra eiuſdem corporis, meritum unius alteri prodeſt, non quòd meritum eſſentiale unius, poſſit alteri communicari, poteſt tamen, ſi pro illo oret, pro eo ſatisfacere, ob id etiam quòd Deus propter meritum vnius membri, gratius audit orationes alterius, & eis ſuffragatur, iuxta illud Pſal. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua, ſicuti Regi ob gratiã unius ciuis gratiores illi ſunt alij eiuſ-

Geneſ. 18.

dem ciuitatis. Vnde Deus Abrahæ dicebat, quòd ſi eſſent in Sodomis quinquaginta, aut triginta, aut certe decem uiri iuſti, toti urbi pepercisset. Et hęc communio explicatur in ſymbolo, vbi credimus Sanctorum communionem, pręcedens enim articulus, Credo ſanctam Eccleſiam, pertinet ad fidẽ, & ſubſequẽs, Sanctorum communionem, ad charitatem, qua uiua Chriſti membra conglutinantur. Deinde ſunt orationes & ſuffragia communia, quibus Eccleſia adiuuat ſuos filios, ac demum Sacramentorum participatio. Eſt autem inter illa priora bona ſubſtantialia & alia accidentalia, duplex diſcrimen. Primum, quod illa ſolum pendẽt ex Deo & Domino ipſo, qui illis bonis utitur, gratiam enim & gloriam ſolus Deus dat, ideo qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: quocirca talis non indiget applicatione Eccleſię; Neque ulla poteſtas poteſt illa bona ab homine auferre, ſed ſolus Deus, & ille peccando ẽa perdit. Alia uerò bona ut orationes, & ſuffragia, ſunt quæ Eccleſia inſtituit & decreuit, atque per eius applicationem membris eius proſunt. Secundum diſcrimen conſequitur ex hoc, quòd illa non niſi iuſtis competunt, hæc uero etiam peccatoribus, ideo Eccleſia ſuis orationibus & ſuffragijs illis opitulatur ut à peccato exeant. Ex his ſumitur ratio ad noſtram concluſionẽ. Et primo, quòd Eccleſia poſſit hominem priuare cõmunione Sacramentorum, quod fit per excommunicationem, ſiue maiorem, ſiue minorem. Res eſt clara: Ratio.
nam cum omnes Chriſtiani ſint Eccleſiæ, & eius prę latis ſubditi, & quodcũque peccatum mortale ſit obex gratiæ, quæ per Sacramenta cõfertur, iure propter delictum inobedientiæ, quod genere ſuo eſt mortale, poteſt Eccleſia inobedientem à Sacramentorum ſuſceptione prohibere. Quod uerò poſſit etiam priuare bonis ſpiritualibus, quæ ex eius inſtitutione procedũt probatur: nam poſtquam illa ex eius applicatione pendent, poteſt eũ qui à ſua obedientia eximitur, illis priuare. At dices, ſupplicium eſſe nimis rigidum vt hominem illis ſubſidijs deſtituat, probatur, non eſſe niſi ſalutare, condecens enim fuit iudicium Eccleſiæ quæ miniſtra eſt Dei ſimilitudinem præſeferre iudicii diuini. Deus autem peccatores vt eos ad ſe trahat dupliciter corripit. Primo, ſalutaribus monitis alliciendo, vt medicus lenitiuis emplaſtris, deinde vrgente magis calamitate aliqua, inſtar potionis, ac demum, ſi opus eſt, putre membrum ne alia inficiat, reſecando, nempe deſtituendo homines ſalutaribus auxilijs ex culpa ipſorum, vt ſuam fragilitatem cognoſcant. Hæc duo poſtrema in excommunicatione reperiuntur: nã erubeſcentia excluſi eſt ei calamitas & ſupplicium. Deinde priuare eum ſuffragijs & Sacramentis, eſt eũ deſerere, vt ſic derelictus ſuam inopiam ſentiat, & ad cor redeat. Hanc authoritatem tribuit Chriſtus Matth. 18. vbi inſtruens in Petro omnes, quemadmodum deberent fratrem corripere, ait, Si correptus nõ audierit eccleſiam, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: & ſubdit, Amen dico uobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlo. Et hoc quod ait, ſicut ethnicus & publicanus, notatur non ſolum ab externo conſortio Chriſtianorum debere eſſe ſemotum, verum a communibus orationibus & ſuffragiis ac ſacramentis: nam eccleſia hæc non impartitur niſi his qui ſunt ſui gremii. Vnde Auguſtinus de eth- Auguſt.
nico ibidem ait, Noli eum reputare in numero fratrũ tuorum, quod & notatur in verbo ſubiuncto, quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: nam excludere hominem tanquam ethnicum, nõ ſolum eſt à terrena communicatione repellere: ſed etiam ab ſpiritualibus ſubſidiis, quę vim habent apud Deum in cœlo. Ideo illic Chryſoſtomus, vide, inquit, Chryſoſtomus.
qualiter duplicibus colligauit neceſſitatibus, ſcilicet, pœna, quia hic proiicitur ab eccleſia, & habetur ſicut ethnicus, & ſupplicio futuro, quod eſt etiam ligatum in cœlo, hoc eſt, peccati reus, niſi eccleſiam audierit. Eadem authoritate uſus eſt Paulus in illum inceſtuo- 1. Cor. 5.
ſum qui nouerca abutebatur, Iudicaui enim, inquit, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere huiuſmodi hominem Satanę in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quare ut hic S. Thom. & Doctores exponunt, ueluti Chriſtus Apoſtolis poteſtatem Matth. 10.
tradidit eiiciendi dęmonia, ita è conuerſo tradere homines dęmoniis, à quibus torquerentur, quando eſſent Eccleſię inobedientes, ut metu illo reſipiſcerent. Quocirca, in primitiua eccleſia ad confirmandam fidem Spiritus ſanctus ſuper baptizatos uiſibiliter deſcendebat, ita fortaſſe tunc rebelles uiſibiliter Satanę torquendi tradebantur. Vel forte excommunicatus dicitur Satanę traditus, quia auxiliis eccleſię deſtitutus, in magno uerſatur periculo, ut iterum atque iterum incurſu dęmonum in peccatorũ barathrum pręcipitetur. At forſan Lutheri patronus dicet hic, Paulus non ait tradidiſſe Satanę animam Corinthii, quia ipſe per peccatum iam eã tradiderat, ſed in interitum

carnis,

carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat: ideo illinc non ſignifi-
catur ſeparatio quoad bona ſpiritualia, ſed ex verbis
Pauli contrarium colligitur, nam etſi anima per pec-
catum tradatur Satanæ, Paulus tamẽ aliud genus tra-
ditionis inſinuat, quia cum ait, In interitum carnis,
illecebram carnalem ſignificat, qua ille inceſtum com
miſerat. Traditio ergo illa fuit vt ille vehementius
dæmonis incurſibus perculſus, tanquam ab Eccleſia
deſtitutus, rediret ad cor: & hoc ſignificat cum ait, In
nomine Domini Ieſu Chriſti, vbi notatur virtus ſu-
pernaturalis clauium, quæ cum ſit ſpiritualis, ad ani-
mam penetrat, eam ſpiritualibus auxiliis priuans: &
1. Tim. 1. ideo ſubdit, Neſcitis, quia modicum fermentum to-
tam maſſam corrumpit, expurgate vetus fermentum,
vt ſitis noua conſperſio, ne familiam Chriſtianam cõ
taminet. Eandem etiam excommunicandi authorita-
tem Apoſtolus exercuit aduerſus Himeneum, & Ale
xandrum, quos tradidit Satanę, vt diſcerent non blaſ-
Ad Tit. 3. phemare, & ad Titum, hæreticum hominem poſt vnã
& ſecũdam correctionem deuita, ſciens quia ſubuer-
ſus eſt, qui huiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit pro-
1. Ioan. 5. prio iudicio condemnatus. Et Ioannes in Canonica,
Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo vt oret
quis: cuius communis expoſitio eſt, vt pro excommu
nicato non ſit orandum, vt S. Thom. de malo, q. 3.
2. Ioan. 1. art. 13. exponit: ſed de euitatione excommunicati quã
tum ad commercia externa intelligitur illud, Si quis
venit ad vos & hanc doctrinam non adferat, nolite re
cipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim
dicit illi Aue, communicat eius operibus malignis. Ex
his ſequitur vt quæramus,

Vtrum excommunicatio ſit ex iure Diuino? appa-
ret enim formam excommunicationis in ſcriptura
nullibi eſſe expreſſam, e contra uidetur ex præmiſſis
locis deſignari. Sunt qui cenſeant quoſdam iure di-
uino eſſe excommunicatos propter illud Pauli, hære
ticum hominem poſt unam & ſecundam correctio-
nem deuita, verumtamen hoc non eſt uerum, quia ſe
cundum formam quę eſt in uſu Eccleſiæ nemo eſt
in Euangelio excommunicatus: ideo dicamus, quòd
poteſtas excommunicandi iure diuino eſt tradita ec-
cleſiæ, vt oſtenſum eſt: attamen forma ipſa & effe-
ctus, ſcilicet, priuare hominem participatione Sacra-
mentorum, orationibus & ſuffragiis eccleſię, non eſt
expreſſum in Euangelio, quia Chriſtus ſub hoc no-
mine, neminem excommunicari iuſſit: ſed tamen ec
cleſia poteſtatem ſibi diuinitus conceſſam optimè ſic
interpretata eſt: ideo vſus excommunicandi quem
ſeruat eccleſia hac ratione, eſt de iure diuino, quod
habet fundamentum in Euangelio. Ad hæc, huius ec
cleſiaſticæ cenſuræ, in antiqua lege figura præfuit, &
exemplum: figura, quia leproſi excludebantur à ca-
ſtris: ſi enim ad cauendam corporalem cõtagionem
illud tunc permittebatur, multo ergo melius ad cauen
dam ſpiritualem labem hæretici: & hac ratione alij
rebelles ab eccleſia pelluntur. Præceſſit etiam exem
plum, quia propter delicta etiam excludebantur à Sy-
nagoga, vt patet Ioan. 9. vbi Iudæi diffinierunt, quòd
ſi quis Chriſtum confiteretur, extra Synagogam fie-
ret, quamuis illa non proprie eſſet excommunicatio
vt noſtra, quoniam illic nulla erat ſpiritualis uirtus
clauium, & ideo ſacerdotes nullum poterant ſacrifi-
ciis communibus priuare: & ideo, qui negant eccle
ſiam per excommunicationem priuare excommuni-
catum à fructu ſuffragiorum, dicentes ſolum priuare
ab externa communione, re ipſa negant uirtutem ſpi
ritualem clauium: nam id ſæcularis Princeps facere
poteſt relegando in exilium aliquem, & prohibendo
ne quis cum illo communicet. Tum etiam, quia nec
excommunicatio eſſet maxima pœna, quæ eſt in Ec-
cleſia, vt Hugo ait, Can. corripiantur, 24. q. 3. Com-

probatur hæc ueritas Patrum teſtimoniis: Cyprianus Cyprian.
epiſt. 11. lib. 1. Epiſtolarum, ubi docet pœnam excom-
municationis in Euangelio ſucceſſiſſe pœnæ legis ue
teris mortis tẽporalis. Adnotandum enim eſt, quod
cum lege veteri præter ſupplicia de iure gentium pro
multis criminibus Deus iure diuino poſitiuo ſtatue-
rit pœnam capitis, in Euangelio tamen Chriſtus nul-
lam pęnam capitis ſtatuit, ſed Principibus ſæculari-
bus commiſit gladium, qui iure gentium illis conue-
nit ad ulciſcendum crimina. Eccleſiæ autem ſolum
reliquit gladium ſpiritualem. & ratio eſt: quia circun
ciſio tunc carnalis erat, nunc uero ut ait Apoſtolus, Colloſ. 2.
circuncifio eſt mere ſpiritualis per baptiſmum; unde
cum lata eſſet lex quòd quicunque ſacerdotem non Deut. 17.
audierit, morte morietur, loco illius in eccleſia reli-
quit excommunicationem, vt gladius olim ferreus,
in Euangelio eſſet ſpiritualis, & hi ſunt duo gladii, ſci
licet, ciuilis & ſpiritualis, quos dixit Dominus ſatis Luc. 22.
eſſe ad familiam Chriſtianam gubernandam: unde
deriuatum eſt, ut poteſtas ſpiritualis dicatur gladius;
& hac ratione Auguſtinus loco citato diſtinguẽs ma- Auguſt.
iorem & minorem excommunicationem, ait, Quòd
corripiantur ſubditi minoribus uel amplioribus ex-
communicationibus pro culparum diuerſitate, quo-
niam pœna quæ per Epiſcopale iudicium fit, nulla ma
ior eſt, & ſubdit ut paſtores ſeparare curent morbi-
dum pecus ab ouibus ſuis ne per plures ſerpant diur-
na contagia.

Eſt ergo Lutheri irriſio, qua ait, excommunicatio-
nem non eſſe timendam, quod ex damnato ſuo præ-
deceſſore Ioanne Vuilceph in Concilio Conſtan-
tienſi ebibit. Idem affirmauerat, ſcilicet excommuni-
cationem pręlatorum non eſſe timendam, ſed peccata
per quæ homo à Deo excommunicatur, quibus con-
ſentit Eraſmus in Colloquiis de fide, dicens, quòd hu Eraſmus.
iuſmodi excommunicationes territant pueros, non
autem fortes viros, quia tantum eſt pęnæ malum, non
culpæ: nam cum triplex ſit bonum, honeſtum, utile,
& delectabile, priuatio boni honeſti eſt malum cul-
pæ, boni vero utilis, & delectabilis, eſt malum pęnæ;
excommunicatio ergo non eſt malum culpæ: quare
quæcunque culpa etiam uenialis, eſt maior quàm
excommunicatio; Eſt tamen malum pœnæ priuatio
dulciſsimæ & utiliſſimæ communionis Eccleſiæ, &
tunc eſt effectus peccati, ſcilicet, pœna eius. Tum
etiam peraccidens cauſa aliorum peccatorum, nam
qui Eccleſiæ pręſidiis deſtituitur in pręcipitio eſt di
labendi. Eſt nihilominus ſic malum quoddam, ut
tamen intentione Eccleſiæ referatur ad bonum ex-
communicati, iuxta id Pauli, Vt ſpiritus eius ſal-
uus fiat in die Domini: ei tamen qui non reſipue-
rit, uertitur in perniciem, ideo Auguſtinus in loco Auguſt.
citato appellat eam maximam pœnam, & lib. 1. con-
tra aduerſarium legis, & prophetarum, cap. 17. expo-
nens illud, Quæcunque ligaueris, &c. ait, grauius eſſe
hominem excommunicare, quàm ſi gladio feriretur,
flammis exureretur, feris ſubiiceretur. Et Sermo. 68.
de verbis Apoſtoli, & refertur 11. q. 3. Canon. Omnis
Chriſtianus, inquit, Qui à ſacerdote excommunica-
tur, Satanæ traditur, quia extra eccleſiã diabolus eſt,
ſicut in eccleſia Chriſtus, ideo nihil ſic debet timere
Chriſtianus quã ſeparari à Chriſto. Et Hieronymus Hieron.
exponens illud Pauli, Tradidi eum Satanæ: vides, in-
quit, quia & modo non ſolum per Apoſtolos ſuos tra
didit Deus delinquentes in manibus iniquorum, ſed
etiam per eos qui eccleſiæ præſunt, & non ſolum po-
teſtatem habent ſoluendi, ſed etiam ligandi: vbi multa
de forma excommunicationis ſubnectit. Et 24. q. 3.
reſecandæ ſunt putridæ carnes. Idem Hieronymus,
Et ſcabioſa ouis à caulis repellenda, ne tota domus,
maſſa, corpus, & pecora, ardeant, corrumpantur, putre
ſcant,

ſcant, & intereant. Et Ambroſius lib. 2. de officiis, cap. 27. Omnia, inquit, tentanda priuſquam ad hoc diſciplinæ genus veniatur, cum dolore enim amputatur etiam quæ putruit pars corporis, nihil denique antiquius & firmius in eccleſia eſt, quam excommunicandi authoritas, qua Synodus Nicena c. 5. & 12. vſa eſt aduerſus Arrium, & Synodus Calcedonenſis, & aliæ antiquiſsimæ & celeberrimæ aduerſus alios hæreticos. Atque adeò concluſio aſſerta, non ſolum eſt vera, ſed & Catholica, & non ſolum in Canonibus eccleſiæ, verum & Euangelica & Apoſtolica doctrina fundata; & ideo Concilium Tridentinum, ſeſs. 25. c. 3. tantum reformauit excommunicationis abuſus.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus primo, quòd locus qui ab hæreticis ſolet adduci ex Sermone qui incipit, Nuper ad vos, tomo 5. neque Chryſoſtomi eſt, neque eius redolet phraſim, nam Homil. 5. ſuper primã epiſtolam ad Timotheum, & Homil. 15. ſuper primam ad Corinth. & Homil. 4. ſuper epiſtolam ad Hebr. & refertur Can. Nemo contemnat, 11. q. 3. apertè docet, eos qui non audiunt eccleſiam, eſſe excommunicandos. Secundo dicimus, quod id quod videtur affirmaſſe Homil. hac, quæ de Anathemate inſcribitur, credendum eſt eam protuliſſe aduerſus quoſdam temerarios & indoctos, qui cum neque eſſent eccleſię Paſtores, neque vllam haberent excommunicandi poteſtatem, tamen odio & contentione inducti, dogmata ab ipſis non intellecta vna cum authoribus eorum temerè damnabant, & anathemate notabant: quòd ipſa verba Chryſoſtomi apertè indicant, quæ ſic habent, Hem expecto viros qui nullum ex ſacris literis germanum ſenſum, imò nihil omnino ſacratum literarum tenent, & vt pleraque tranſeam, non erubeſco dicere furibundos, nugaces, contentioſos, qui neque ſciunt quæ dicunt, neque de quibus affirmant, in hoc vno tãtum audaces, quòd dogmata ſtatuunt, & anathema declarant ea quę maxime ignorant. Et infra, Quis tu tantæ authoritatis qui tantam tibi vſurpas anathematizandi potentiam? Cur dignitatem tantam aſſumis, quæ Apoſtolis tantum communicata, & his qui illorum idonei ſunt ſucceſſores? &c.

Ad Dilemma quod hæretici aduerſus doctrinam quam ſtatuimus, obiiciunt, ad priorem partem, nempe, Aut is quem anathematizas viuit, aut obiit: ſi uiuit impie agis, qui eum qui conuerti poteſt, ab eccleſiæ corpore abſcindis. Reſpondeo, Chryſoſtomũ hoc dicto non damnare anathematis pœnam, qua eccleſia uiuentes coercet, ſed eorum impiam mentem, qui finem pium anathematis peruertebant. Cum enim eccleſia excommunicatione affectu pio utatur tãquam pharmaco ſalutari, ut excommunicatus culpam ſuam agnoſcat, & ad eccleſiam, de qua eiectus fuerat ſupplex reuertatur, crudeles illi eo fine homines anathematizabant, ut irreuocabiliter ab eccleſia eiicerent, nõ ultra recipiendos. Et meritò ob hoc ait Chryſoſtomus crudelitatem huiuſmodi redarguens, Impie agis, qui eum qui à malo in bonum ſe poteſt uertere, crudeliter abſecas.

Ad ſecundam partem Dilemmatis, ſcilicet, ſi obiit, multo crudelior es, qui in eum qui ſub humano iure non eſt, pœnam inferre niteris, ſimiliter reſpondetur, Chryſoſtomum eos refellere, qui mortuos, anathematizarent intentione diuerſa à traditione eccleſiaſtica: nam cum eccleſia dum hæreticos anathematizat, eorum animas non excommunicat, qui ipſa morte diabolo ſunt traditę, ſed quia in erroris pertinacia migrarunt, & pronunciat eas excluſas à cętu fidelium, & ideo cadauera & cineres eorum, qui in pertinacia hęreſis deceſſerunt, ad euidentiorem rei demonſtrationem, arcet ab eccleſiaſtica ſepultura, ut uiuentes ab hęreſibus deterreat. Chryſoſtomus igitur non hunc ritum eccleſię, ſed imperitos illos accuſat qui quaſi ius haberent in mortuos, exiſtimabant anathematizationibus ſuis animas defunctorum ex loco quietis & ſalutis deturbare, & in locum damnationis ęternę deiicere. Furorem ergo eorum & ſęuitiam Chryſoſtomus compeſcere contendit.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An neceſſe ſit Euchariſtiam laicis ſub vtraque ſpecie exhibere.

CHryſoſtomus Homil. 18. in illud, *Oſtenſionem ergo quæ eſt charitatis veſtræ oſtendite*, 2. Corinthior. 8. indicare videtur Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie panis & vini laicis exhibendam, ſic inquiens, Eſt autem ubi nihil differt ſacerdos à ſubdito, vt quando fruendum eſt horrendis myſteriis, ſimiliter enim omnes ut illa percipiamus digni habemur, non ſicut in veteri lege partem quidem ſacerdos comedebat, partem autem populus, & non licebat populo participem eſſe eorum quorũ particeps erat ſacerdos: ſed nunc non ſic, verum omnibus vnum corpus proponitur, & poculum unum. Hieronymus videtur conſentire Chryſoſtomo in Cõmentariis Malachiæ, c. 1. vbi inquit, Sacerdotes qui Euchariſtiam conficiunt & ſanguinem Domini populo diſtribuunt, &c. His accedit decretum Gelaſii Papæ, quod habetur diſtinct. 2. c. comperimus, his verbis, Comperimus, quòd quidam ſumpta tantummodo ſacri corporis portione, à calice abſtineant, qui proculdubio, quoniam neſcio qua ſuperſtitione videntur aſtricti, aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, diuiſio enim ipſius myſterii, ſine grandi ſacrilegio non admittitur, &c. His teſtimoniis innituntur nunc Lutherani ad aſſerendum Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie omnibus Chriſtianis neceſſariò eſſe tradendam.

Doctores Scholaſtici diſputant quæſtionem hanc, 4. ſent. diſt. 11. & S. Thom. 3. part. q. 80. art. 12. & ad quæſtionem, an liceat corpus Chriſti ſumere ſine ſanguine, diſtinctione præmiſſa, duabus reſpondet concluſionibus. Hoc enim ſacramentum conſiderari poteſt ex parte ipſius, & ex parte ſumentium. Ex parte ipſius eſt prima concluſio, Sacerdos conficiens de neceſſitate Sacramenti, atq; adeo præcepti, tenetur vtrãque ſpeciem ſumere. Probat, quia Sacramentum, quãtum ad integram ſignificationem, non niſi in utraque ſpecie perficitur: eſt enim conuiuium ex cibo & potu conſtans: munus autem ſacerdotis eſt ſacramentum conſecrare & perficere, ergo ſicut non poteſt corpus ſine ſanguine conſecrare, ita neque vnum ſine altero ſumere. Secunda concluſio, Ex parte ſumẽtium prouide in quibuſdam eccleſiis obſeruatur, ut ſęculari populo ſanguis ſumendus nõ detur, ſed tantum corpus, ſanguis verò à ſolis ſacerdotibus ſumatur. Probat concluſionem, quia ad ſumptionẽ huius ſacramenti, maxima exigitur, tum reuerentia, tum cautela, ne quid accidat quod in iniuriam tanti myſterii cedat, quod in ſumptione calicis præſertim cõtingere poſſet: nam ſi incautè ſumeretur, facile poſſet effundi: igitur cum creſcente familia Chriſtiana, ſenum debilitas, & iuuenum imprudentia, & paruulorum temeritas commiſceretur, difficile eſſet tantum diſcretionis & cautelæ vbique adhiberi, vt non crebro periculum effuſionis immineret: conſultiſſimum ergo fuit populum à ſanguinis poculo arcere.

De antiquitate huius hæreſis variè Doctores ſentiunt.

tiunt. Communis tamen Theologorum ſententia tenet, quòd originem traxit à Bohemis. Et Dionyſius de Eccleſiaſt. Hierarch. c. 13. de eius ritu ſic habet, Velatum enim & non diuiſum panem reuelans, & in multa diuidens, & vnionem calicis omnibus diſpertiens, &c. quæ quidem conſuetudo in eccleſia nonnullis ſęculis durauit, vt eſt videre apud Cyprianum epiſtola 2. vbi ait, quòd martyribus dabatur ſanguis, vt acriores eſſent ad pugnã. Et ſermone de lapſis, ſubdit hiſtoriam de conſecrato ſanguine, quem ipſe puellæ in os infudit. Et in hiſtoria Laurentii legimus, dixiſſe Sixto, Experire vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationē. Ex quo colligimus diaconos tunc miniſtraſſe ſanguinem populo. Et lib. 9. Hiſtoriæ Tripartitæ, c. 30. refertur Ambroſium hæc verba dixiſſe Theodoſio in obiurgationem eius, Quomodo huiuſmodi manibus ſuſcipies ſanctũ Domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum ſanguinis pretioſi percipies? Ritus ergo ille non modo inter hæreticos, verum inter Catholicos multo tẽpore inualuit: adeo ut temporibus Sanct. Thomæ, nondum fuerit abolitus: dicẽs enim in quibuſdam eccleſiis prouide ritum noſtrum obſeruari, inſinuat, quandoque fuiſſe vniuerſalem. Et B. Rhenanus in annotationibus in Tertullianum lib de Corona militis, refert Benedictinorum, & Carthuſianorum ritum fuiſſe miniſtrandi ſanguinem laicis, quem è calice fiſtula argentea, vel aurea ſumebant. Poſtea vero temporis cum ritus noſter tanquã tutior & cautior cresceret, Vuiclephiſtæ, & ciues Pragenſes, cęperunt edicto publico proclamare, neceſſariam eſſe communionem ſub vtraque ſpecie, noſtrumque morem hæreticum eſſe, quorum error damnatus eſt Concilio Conſtantienſi, Seſſ. 13. vbi habetur, conſuetudinē hanc noſtram ad euitandum aliqua pericula & ſcandalum rationabiliter introductam: licet in primitiua eccleſia huiuſmodi ſacramentum reciperetur à fidelibus ſub vtraque ſpecie: cum firmiſsimè credendum ſit, & nullatenus dubitandum, integrum Chriſti corpus & ſanguinem, tam ſub ſpecie panis, quam ſub ſpecie vini, ueraciter contineri. Qua diffinitione Concilij non obſtante, Lutherus omnium hæreſum ſentina, in Bohęmorum errorem iuratus, apud Germanos eundem ſuſcitauit. Contra quos nuper Concil. Trident. Seſſ. 21. Can. 1. 2. & 3. in hęc uerba ſic diffiniuit, Si quis dixerit ex Dei pręcepto, uel neceſſitate ſalutis omnes & ſingulos Chriſti fideles utramque ſpeciem ſanctiſſimæ Euchariſtiæ ſacramenti ſumere debere, anathema ſit.

Concil. Trident.

Secundo, Si quis dixerit, ſanctam Eccleſiã Catholicam non iuſtis cauſis & rationibus adductam fuiſſe, ut laicos atque etiam clericos non cõficientes ſub panis tantummodo ſpecie communicaret, aut in eo erraſſe, anathema ſit.

Tertio, ſi quis negauerit totum & integrum Chriſtum omnium gratiarum fontem & authorē ſub una panis ſpecie ſumi, quia ut quidam falſo aſſerunt, non ſecundum ipſius Chriſti conſtitutionem ſub utraque ſpecie ſumatur, anathema ſit. Ex qua diffinitione duas colligimus concluſiones.

Concluſio prior eſt. Communio ſub utraque ſpecie non eſt adeò condemnata, ut ſit omnino contra ius diuinum, nam uerba Euangelica ſuperficie tenus id uidentur ſonare, & præterea conſuetudo antiqua eccleſiæ: quo fit, ut priuilegio eiuſdem eccleſiæ poſſit nunc etiam quibuſdam illuſtribus indulgeri, ut Principibus, & Regibus, & Cardinalibus non ſacerdotibus, ut poſſint cum omni decentia & cautela ſanguinem ſumere. Secunda concluſio, Eccleſia conſultiſſimè ac ſanctiſſimè, ut Concil. Trident. diffiniuit, interdixit populo huiuſmodi ſanguinis communionem. Et ideo merito qui dixerit Concilium id non potuiſſe aut debuiſſe diffinire, manifeſtus hæreticus eſt. Si enim uerum eſt quod Apoſtoli illam formam ſolennem baptiſmi, baptizandi in nomine Domini Ieſu, ex rationabili cauſa mutarunt, nihil ergo mirum, ſi eccleſia hunc ritum emendauerit: licet diſcrimen ſit, quòd mutatio formæ, cum ſit de eſſentia ſacramenti, abſque reuelatione ſpeciali fieri nequiuerit; hæc autem mutatio, nō eſt niſi de uſu ſacramenti, qui non eſt de eius eſſentia. Et idem etiam eſt de ritu, & uſu ſacramenti matrimonii, quem nunc mutauit eccleſia, & diffinitio Concilii Tridentini, cum clandeſtina matrimonia irritauit; Quia ergo huiuſmodi ritum & uſus, non eſt de eſſentia ſacramenti, ideo abſque noua reuelatione per generalem prouidentiã id facere potuit, ſicut olim eccleſia ſanxit, ut fideles abſtinerent à ſuffocato, & ſanguine, & conſuluit, ut Chriſtiani bona ſua ad pedes Apoſtolorum afferrent, quæ quidem pro ratione temporum mutata ſunt.

Prima ratio conuincens mutationem uſus ſanguinis fuiſſe decentiſſimam, eſt, quam S. Thom. adducit de periculo effuſionis ſanguinis. Secundo, accedit periculum corruptionis, quia ſacramentum hoc pro infirmis paratum eſſe debet, ut de conſecratione diſt. 2. Can. Presbyter, iubetur: uinum autem facillimè aceſcit, & corrumpitur. Tertia ratio eſt, quòd multis uinum horribile eſt, & nauſeam mouet, & infirmis hauſtus ſæpe noxius eſt. Quarto, quia poſſet prouincia tanta uini inopia laborare, ut non poſſet pro populo copia haberi: qui caſus ſufficiens eſſet, licet ritus antiquus ſtaret in eccleſia, ut Papa interpretaretur, ꝙ ſolus ſacerdos corpus cum ſanguine conſecraret & ſumeret, & populus ſolum corpus ſine ſanguine ſuſciperet. Quinto, & id fuit cōdecens, ad repellendum errorem eorum, qui cenſebant non totum Chriſtum ſub utraque ſpecie contineri, ſed corpus ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub ſpecie uini. Similiter eccleſia, ad propulſandum Hebionitarum hęreſim, dicentium ſeruandas eſſe Iudaicas cęremonias, inſtituit, ut conſecraretur in fermentato: in his enim quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, aut de eſſentia ſacramentorum, conſultiſſimè eccleſia temporum rationes obſeruat. Sexto, ut inter ſacerdotes & populum hac dignitate diſcriminetur, non enim decet in hoc ſacramento pares eſſe: habet quippe ſacroſancta Euchariſtia & rationem ſacrificii, & rationem ſacramenti, & quatenus ſacrificium, eſt oblatio, qua ſacerdos, nomine populi, Chriſtum hoſtiam uiuam ſanctam & immaculatam Deo offert: nam etſi plebs tanquam aſſiſtens ſuo ordine dicatur offerre, ſacerdos tamē eſt qui conſecrat, & ſacrificium perficit, & ideò debet paſſionem ipſam perfectiſſimè repreſentare, in qua ſanguis à corpore fuit effuſus, & ideo ad utrumque tenetur, tum conſecrare, tum perinde ſumere. Gratiam uerò quam uſus ſacramenti ſuſcipientibus digne, communicat uirtute corporis abundè participant, nam ſub ſpeciebus panis ſimul etiam & ſanguinē ſuſcipiunt. At uero quoniam Lutherus utrumque negat, ſcilicet, & Miſſam eſſe Sacrificium, & munus ſacerdotis omnibus Chriſtianis æqualiter conuenire: nos contrarium manifeſtè oſtendimus ex concordia ueritatis & figurarum: nam Geneſ. 14. legitur, quòd Melchiſedech ſacerdos, Chriſti typus, panem & uinũ offerebat. Et in eſu agni paſchalis, aut in manna, quibus in figuram huius ſacramenti, populus paſtus eſt, nulla fit mentio uini, ſed tantum cibi. Et dum Chriſtus Dominus tãquam pręambulum huius ſacramẽti quinque panibus turbam ſatiauit, nulla fit mentio potus aut uini. Et S. Tho. 4. ſent. diſt. 11. q. 2. art. 1. ait, In ueteri lege qui animalia ſacerdotibus in ſacrificium offerebant, partem eorum quandoque ſumebant: de liquidis autem libaminibus

Figuræ.

bus

bus oblatis, ut de uino & oleo, ut legitur Leuit. 23. nihil populus ſumebat, ſed in ſolum uſum ſacerdotũ cedebant. Tum etiam, quia ſi panes propoſitionis, qui erant ſuper altari in templo, populus ſemel in hebdomada ederet, ſanguinem tamen ſacrificiorum ut Leuit. 3. legitur, ſolus ſacerdos tractabat, liniens altaris cornua.

Hæreticorum oppoſitiones.

1. Oppoſitio.

Aduerſus hanc Catholicam ueritatem hæretici opponunt, primo de loco illo Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis uitam in uobis, ubi cum ſub eodem tenore caro & ſanguis nominetur, utrumque neceſſarium iubetur. Ad hoc plerique reſpondent, locũ hunc non intelligi de ſacramentali manducatione, ſed per metaphoram de incorporatione in Chriſtum per fidem, cui reſpondet in gloria eſus & potus per uiſionem: iuxta uerbum ipſius, Ego diſpono uobis Regnum, ut edatis & bibatis ſuper mẽſam meam in Regno meo, ſicut Chriſtus dicitur panis Angelorum. At uero proculdubio locus hic de manducatione ſacramentali intelligitur: nam quamuis à principio locutus fuerit de huiuſmodi manducatione per fidẽ, poſtmodum uero & potiſſimè illis uerbis de ſacramentali loquitur, quod Auguſtinus optime nouit, nam

Auguſt.

Pelagianos reuincens, eo quòd aſſererent pueros ſine peccato naſci, & ſine illo ſacramento eſſe dignos uita æterna, ipſos ex hoc uerbo redarguit, Niſi manducaueritis, &c. non habebitis uitam in uobis, & ideo concludit ſacramentum hoc eſſe de neceſſitate ſalutis, ſaltem uoto, quod includitur in baptiſmo. Et ideo reſpondeo primo, quod illud, Niſi manducaueritis, &c. Dictum eſt eccleſię in communi, hoc eſt, niſi manducaueritis, vt eccleſia diſpoſuerit carnem & ſanguinem, eccleſia uero diſpoſuit quod ſacerdotes ſumant corpus & ſanguinem, plebs ſolum corpus, ſed quia ſingulis dictum eſt, non habebitis uitam in uobis: ideo ſecundo reſpondeo, quòd ſub ſpeciebus panis caro ſimul & ſanguis ſumitur, vt Synodus Conſtantienſis innuit: nam licet ſanguis illic non ſit niſi ex naturali concomitantia, tam verè tamẽ eſt ibidem, ſicut corpus, & ideo utrumque ſimul ſub qualibet ſpecie ſumitur, nam ſub forma panis comeditur corpus, ſumitur & ſanguis: quare Chriſtus non dixit, niſi manducaueritis carnem ſub ſpecie panis, aut biberitis ſanguinẽ ſub ſpecie uini, ſed ſimpliciter, niſi manducaueritis, &c. vt manducatio referatur ad res, quæ ambæ ſub utraque ſpecie continentur.

2. Oppoſitio.

Secũdo loco obiiciunt locum illum Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem, unde duplex formant argumentum, prius ex forma pręcepti, poſterius ratione exempli, quia dedit diſcipulis corpus, & ſeorſum ſanguinem, dicens, ut Matth. refert, Bibite ex hoc omnes. Ad hoc reſpondeo primo, uerbum illud, facite, multiplicem habere ſenſum, nam per illud inſtituit Chriſtus diſcipulos ſacerdotes, adeoq́ue præcepit eis iuxta diſpoſitionem eccleſiæ celebrare, & populo ſacramẽtum diſpenſare, ac ſubinde populo iuſſit, ſecundum eiuſdem eccleſiæ diſpoſitionem ſacramentum ſumere: quemadmodum quando Ioan. 20. Tradidit eis Spiritumſanctum, tanquam facultatẽ remittendi peccata in uirtute præcepit Chriſtianis ut ea confiterentur. Secundo reſpondeo, quod ſi attendamus rigorem uerborum, ut ſonant, quando tradidit corpus, ut eſt apud Lucam, dixit, Hoc facite, poſt calicem verò id non adiecit. Vnde & Paul. 1. Corin. 11. pariter in traditione corporis commemorat dixiſſe, Hoc facite, ſed in porrectione calicis non ait, niſi, Hoc facite quotieſcunque bibetis in meam commemorationem, ubi nõ ſubiungitur uniuerſale pręceptum bibendi, quod omnes liget, ſed ſecundum eccleſię ritum. Vltimo reſpondeo, quod quamuis Chriſtus pręcepto illo uniuerſalem fidelium eccleſiam comprehenderit, nihilominus Apoſtolis eccleſiam tunc repreſentantibus poſitum eſt, & ideo in communi eſt intelligendum ſecũdum eccleſiæ diſpoſitionem, ut concilia diffinierunt: & Chriſtus, Apoſtolis quos ſacerdotes inſtituebat, vtráque ſpeciem communicauit, & ideo illud, bibite omnes, non ad omnes fideles, ſed præciſè ad Apoſtolos, & perinde ad ſacerdotes refertur; Nec ritus iſte nouus eſt in eccleſia, nã diſcipulis eũtibus in Emaus, vt Luc. 24. legitur, in fractione panis ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacramentum communicauit, ut Auguſtin. ſermone feriæ ſecundæ paſchatis exponit. Item Actu. 2. legitur, quod tunc fideles erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & in communicatione fractionis panis, & in orationibus, quod Doctores aliqui interpretantur de fractione ſacramenti: & in hiſtoria Iacobi Apoſtoli legitur, quòd cũ mortuo Chriſto iuraſſet ſe non comeſturum panem, quouſque reſurrexiſſet, apparuit ei Dominus, deditque panẽ qui creditur ſacramentalis, vbi nulla fit mentio uini: & in oratione Dominica petimus panem quotidianum, quod plurimi de ſacramento explicant. Vſus etiam eccleſię fuit apud quoſdam, ut parochiani farinam cõferrent, qua panis fieret pro omnibus conſecrandus, & non uinum, in cuius memoriam relicta fuit diſtributio panis benedicti in eccleſia ſine uino. Denique Pius Papa, decimus à Petro, circa annũ Domini 160. vt refertur de Conſecratione, diſt. 2. Can. Si per negligentiam, cauit, ut ſi ſanguis ſuper terram ſtillaret, ſacerdos quadraginta diebus pœniteret, & ſi ſuper altare, quatuor diebus, vbi de ſęcularibus nihil meminit: quod eſt indicium, iam tunc inchoatum morem ſubtrahendi ſanguinem populo.

Vltimum argumentum ſumitur ex detrimẽto gratiæ, nam cum ſanguis virtutem in ſe contineat conferendi gratiam, ſicut & corpus, apparet diſtinctum gradum gratię infundi per ſanguinem, ab illo qui infuſus eſt per corpus, quo ideo nõ debet populus priuari. Ad hoc bifariè ſolet reſponderi: primum, non eſſe abſurdum concedere auctiorem gratiam ſub vtraque ſpecie ſacerdotibus conferri, quam populo ſub vna, nam cum effectus ſacramenti abunde per ſumptionẽ corporis conferatur, Eccleſia nullam iniuriam facit ſæcularibus, dum ſanguinem illis ſubtrahit. Hæc tamen ſolutio ſuſtineri non poteſt. Primo, quia eſt cõtra diffinitionem Concilii Conſtantienſis, ſeſs. vltima, vbi diffinitur, nõ conferri gratiam maiorem ſub vtraque ſpecie quam ſub vnica. Secundo, quia ſi ſolutio ſtaret, vtique hæretici contenti eſſent. Tertio, quia expreſſe eſt contra ſententiam D. Tho. 3. parte, quæſt. 79 ar. 7. ideo ſecundo & verius reſpondetur, tantam, imò eandem præciſè gratiam conferri ſacerdotibus ſub ambabus ſpeciebus, quam populo ſub altera: & ſic docet Caietanus artic. 12. quæſtionis 80. ſcilicet, quòd gratia non minus confertur virtute illius rei quæ ſub ſpeciebus continetur, per concomitantiam, quam virtute illius quæ continetur ex vi conſecrationis; quocirca, quando poſtmodum ſacerdos ſanguinem ſeorſum ſumit, quia eius effectum iam ſumpſerat, non amplius recipit, ſicut ſi vnam hoſtiam poſt alteram ſumeret. Addit tamẽ Magiſter Soto, in locum citatum; Si vero dum ſumebat corpus fortè non erat digne diſpoſitus, ut gratiam ſuſciperet, & diſpoſitus eſt in ſumptione ſanguinis, tunc eandem uirtutem ſanguinis ſimul & corporis recipiet. Salua tamen gratia ſapientiſſimi ac religioſiſſimi uiri, contrarium aſſertionis eius exiſtimo uerum. Primò, quia ſi cum ſumebat corpus non erat dignus, indigne ergo manducauit, & ideo ſibi iudicium. Secundo, quia ſi corpus Dominicum, ſicuti eſt medela animæ, uenenum eſſet, corporaliter illum occideret, igitur ſpiritualiter

ter

tet occidit. Tertio, quia ſub diſtinctis ſpeciebus diſtincta gratia concederetur, quod eſt contra diffinitionem Concilii Conſtantienſis. Quarto, quia id eſſet occaſio vt peccatores cum conſcientia mortalis ad Euchariſtiam accederent. Quinto, quia ſi hoc datur, debet etiam concedi ſpecies panis in ſtomacho operari eundem effectum, quem operarentur ſi digne ſumerent. Sexto, quia ſimpliciter & abſolute panis hic non eſt mortuorum, ſed viuentium, vel ſaltem cum ignorantia inuincibili ad panem Dominicum veſcendum accedentium. Vltimò, quia idem ſacramentum eidem ſub vnica & eadem actione eſſet cauſa mortis dum corpus ſumit indignè, & cauſa vitæ dum ſanguinem iam contritus ſumit, quæ rationes ſuadere videntur contrarium prædictæ aſſertionis.

Pro defenſione Chryſoſtomi, & Hieronymi reſpondeo, quòd quamuis primo aſpectu verba eius videantur Græcis & nouis Lutheranæ ſectæ hæreticis fauere, ab vtriſque tamen triplici diſcrimine differunt. Primo, quia quod Gelaſius & cæteri Pontifices de ſumenda Euchariſtia ſub vtraque ſpecie iniunxere, hi etiam laicis præceptum eſſe volunt, contra decreta & titulum quo ſolis ſacerdotibus comprehenduntur: & contradicentibus hiſtoricis aliquot, qui affirmant ſanctionem à Gelaſio datam hoc cauere, vt ſacerdotes neque Euchariſtiam ſub vna tantum ſpecie conſecrarent, neque ſub utraque ſpecie populo diſtribuerent. Secundo, quòd Chryſoſtomus, Hieronymus, & alii quidam eccleſiarum paſtores ex indulgentia & benigna diſpenſatione populo conceſſerunt, iſti in præceptum & obligationem vertunt. Tertio, quòd illi anteaquam contrarium ea de re ſtatuiſſet eccleſia, aut permiſerunt, aut conceſſerunt, iſti vero etiam poſt Synodicas & Oecumenicas prohibitiones ita neceſſariū faciunt, vt diffiniant ac decernant ex Dei præcepto & ex neceſſitate ſalutis omnibus fidelibus Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ſumendam, & eos grauiter peccare, qui alteram ſine altera ſumant, quos merito Conſtantienſe Concilium, & Tridentina Synodus damnant.

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An Petrus Paulo ac cæteris Apoſtolis fuerit dignitate ſuperior.

CHryſoſtomus in commentario epiſtolæ ad Galat. *Deinde poſt annos tres aſcendi Hieroſolymam vt viderem Petrum.* Galat. 1. (Galat. 1.) Quid hoc, inquit, Pauli animo poſſit eſſe modeſtius poſt tāta taliaq; beneficia, cum nihil opus haberet Petro, nec illius egeret, ſed honore par eſſet illi, (nihil enim hic dicam amplius) tamen aſcendit velut ad maiorem ac ſeniorem, ſoluſque Petri conſpectus commouit illum, vt eo proficiſceretur. Ad eandem ſententiam alludere videtur Homil. in epiſtolam ad Rom. 18. inquiens, (Rom. 18.) Neque enim ſi populum ſuum Deus repulſurus fuiſſet, Paulum ſibi ex Iſraelitis elegiſſet, cui omnem prædicationem, cui res orbis, myſteria cuncta, vniuerſamque diſpenſationem concederet.

Hieronymus conſentire videtur Chryſoſtomo, nempe quòd Petrus authoritate & dignitate non fuerit Paulo ſuperior, in expoſitione tituli huius, Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, &c. Galat. 1. (Galat. 1.) ſic ſcribens, Poteſt obliquè in Petrum, & in cæteros dictum accipi, quod non ab Apoſtolis ei ſit traditum Euangelium, ſed ab ipſo Ieſu Chriſto, qui & illos & Apoſtolos elegerat; quod manifeſtius facit, dum ab eis qui videbantur eſſe aliquid, nihil in ſe collatum refert; & ipſi Petro in faciem reſtitiſſe ſcribit. Et infra, exponens illud Euangelium, Ab homine non accepi, neque didici: idem repetit. Item ſuper illud ex cap. 2. Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatum, &c. loquens ſub perſona Pauli, ait, ego in nullo ſum Petro inferior, quia ab vno Deo ſumus ambo in miniſterio ordinati. Et lib. 1. aduerſus Iouinianum indicare videtur Petrum parem poteſtatem habere cum cæteris Apoſtolis, his verbis, Eccleſia licet fundetur ſuper omnes Apoſtolos, & cuncti claues regni cœlorum accipiant, & ex ęquo ſuper eos eccleſiæ fortitudo ſolidetur, tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt conſtituto capite ſchiſmatis tollatur occaſio. Et in epiſtola ad Euagrium, videtur Romano Pontifici quemlibet Epiſcopum ęquare, ait enim, Vbicunque fuerit Epiſcopus ſiue Romæ, ſiue Conſtantinopoli, ſiue Alexandriæ, eiuſdem meriti, eiuſdem eſt ſacerdotii: potentia diuitiarum, & paupertatis humilitas, vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum facit: cæterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt. His dictis Chryſoſtomi & Hieronymi abutuntur noſtrorum temporum hæretici aduerſus Petri primatum, contendentes labefactare ſupremam poteſtatem Petri, ad primatum Apoſtolicæ ſedis Romanæ ſupra cęteros Apoſtolos ac Epiſcopos.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4. ſentent. diſtinct. 18. & Caietanus inter ſua opuſcula. Eckius in opere quod de hac re non minus egregium quam amplum edidit. Et quoniam materia hæc de poteſtate eccleſiaſtica, & in quo primo reſideat, nimis lata ac diffuſa eſt, aliqua ex illis, ſequentibus propoſitionibus exponam. Prima propoſitio, (1. Propoſitio.) Tota poteſtas eccleſiaſtica tam ordinis, quàm Iuriſdictionis fuit in Petro Apoſtolo ſibi à Chriſto domino collata. Hæc patet Matth. 16. Tibi dabo claues (Matt. 16.) Regni cœlorum: vbi Dominus totam & integram poteſtatem Petro promiſit, non ergo dubium quia quod promiſerit, impleuerit, dato ergo quòd ignoremus, quando vel ubi Dominus impleuerit, Catholico tamen ſat eſt ſcire & cognoſcere, quòd ſi Dominus promiſit, id opere adimpleuit. Et de hac propoſitione controuerſia non eſt. Secunda, in omnibus Apoſtolis fuit poteſtas eccleſiaſtica ordinis & (2. Propoſitio.) Iuriſdictionis: hæc etiam manifeſta eſt ex illo Matth. 18. (Matt. 18.) vbi omnibus dictum eſt, Quodcunque ligaueritis, &c. & quodcunque ſolueritis. Et Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem, quotiéſcunque feceritis, ubi omnes ſacerdotes ſunt conſtituti. Dubium tamen eſt, an omnes Apoſtoli poteſtatem immediate à Chriſto acceperint, uel an à Petro ad ipſos deriuata ſit. Et dubium eſt tam de ordinis poteſtate, quam iuriſdictionis: & de ordinis poteſtate, quia Iacobus maior ordinatus eſt Epiſcopus Hieroſolymitanus à Petro, Iacobo, & Ioanne, ut habetur, c. porrò, diſtinct. 66. & Paulus & Barnabas uidetur quòd ab aliis Apoſtolis poteſtatem ordinis ſuſceperunt: habetur enim Act. 13. dixit Spiritus ſanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. & ſequitur, imponentes eis manus, dimiſerunt eos. His tamen nō obſtantibus ſtatuitur tertia propoſitio, Omnes Apoſtoli poteſtatē ordinis immediate acceperunt (3. Propoſitio.) à Chriſto, hæc patet Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem. De poteſtate verò iuriſdictionis dubiū eſt grauius. Nam Turrecremata lib. 2. c. 24. de- (Turrecremata.) fendit non omnes Apoſtolos poteſtatē iuriſdictionis

ſuſcepiſſe à Chriſto, ſed Petrus eam accepit, & ab ipſo in alios eſt deriuata: & ea quæ adducit ſolum concludunt aliorum Apoſtolorum authoritatem ſubiectam eſſe authoritati Petri, & ei ſubordinatam. Ratio vero eius hæc eſt, quia ſi Chriſtus dominus poteſtatem iuriſdictionis omnibus Apoſtolis tradidit, dedit ergo ſubditos & inferiores: tunc ſic, aut diuiſit inter eos prouincias, & hoc credendū non eſt, quia neq; in Euangelio neq; in ſacris literis habetur; aut dedit illis poteſtatē ſupra totum orbem, quod neq; vero ſimile eſt, tunc enim plures ſuper eoſdē ſubditos eandem poteſtatē haberent, quod tamen eſt cōtra illud Domini Lucæ 11. Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur: & Principum pluralitas in eadem prouincia & Republica confuſionem parit. Tum etiam quia ſi Petrus maioris poteſtatis & authoritatis nō eſſet quam cæteri Apoſtoli, tunc omnes eſſent æquales, quod tamen hæreticum eſt, quia tunc Petrus princeps Apoſtolorum nō eſſet, & contra diffinitionem Oecumenici Concilii Florentini Seſſ. vltima, ſic enim habet, **Concil. Florent.** Diffinimus ſanctam Apoſtolicam Sedem & Romanum Pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorē eſſe B. Petri Principis Apoſtolorum, & verè Chriſti Vicarium, totiuſque eccleſiæ caput. Hoc tamen non obſtāte, ſtatuitur quarta propoſitio, **4. Propoſitio.** Apoſtoli à Petro nullā poteſtatem acceperunt, ſed totam habuerunt à Chriſto. Probatur hæc aſſertio contra Turrecrematam, & plures alios Doctores, qui plus debito authoritatem ſummo Pontifici tribuunt, ſicut etiam alii Concilio. **1. Ratio.** Primo, quia omnibus Apoſtolis dictum eſt Matt. 18. Quodcunque ſolueritis, &c. Et Ioannis 20. Quorum remiſeritis, &c. & Marc. vltimo, Euntes in vniuerſum mundum prædicate Euangelium, &c. Prædicare autem, poteſtas iuriſdictionis eſt. Et rurſum Ioan. 20. Sicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos: non dicit Petrus mittet vos, ſed ego mitto vos. Si ergo à Chriſto ſunt miſſi, & hoc cum poteſtate & authoritate, dicit enim, ſicut miſit me pater, ergo. **2. Ratio.** Secundo arguitur quia Chriſtus Dominus duodecim Apoſtolos inſtituit, ad authoritatem autem & Apoſtolatus miniſterium ſpectat plenam poteſtatem habere, ergo eos miſit cū plenitudine poteſtatis, antecedens patet Matt. 6. & Luc. 10. & Marc. 3. & minor probatur ex doctrina S. Thom. in locum illum Epheſ. 4. Et ipſe poſuit in eccleſia quoſdam Apoſtolos, &c. vbi inquit, Quod ad officium Apoſtolatus tria requiruntur. Primum authoritas populum fidelem gubernandi. Secundo, docēdi authoritas. Tertio, miraculorum poteſtas. Sed quia iſta Apoſtolis omnibus ſunt data, ut patet Lucæ 9. Marc. vlt. dedit eis poteſtatem ut dęmonia eiicerent, & ut languores curarent, & miſit eos prædicare: & Marc. vltimo, Euntes in vniuerſum mundum docete omnes gentes, &c. Si ergo æqualiter omnibus Apoſtolis iſta tria miniſteria tradidit, quæ ad officium Apoſtolatus ſpectant, non ergo à Petro, ſed à Chriſto poteſtatē immediate acceperunt. **3. Ratio.** Tertio probatur, quia certum eſt, quòd cæteri Apoſtoli non minorem poteſtatem acceperunt quam Paulus, Paulus vero poteſtatem non accepit à Petro, ſed à Chriſto, ergo & cęteri Apoſtoli: minor habetur ad Gal. 1. & 2. vbi inquit, Hi qui aliquid eſſe videbantur nihil mihi contulerunt, ſed qui operatus eſt Petro in Apoſtolatum, operatus eſt mihi: non enim ſegregatus ſum in Euangeliū ab hominibus, nec per homines, ſed per reuelationē Ieſu Chriſti. Et quod Apoſtolus de ſe affirmat, idem de cęteris Apoſtolis tenendū eſt. Sed offert ſe ſtatim dubium, quā poteſtatē Apoſtoli à Chriſto receperint, nunquid ęqualē? an Petrus maiorem acceperit? **5. Propoſitio.** De hoc ſit quinta propoſitio, Apoſtoli omnes extenſiuè ęqualem acceperunt poteſtatē à Chriſto, hoc eſt, quòd ſicut Petrus poteſtatem accepit in totum orbem, ſic & Apoſtoli: item extenſiue, id eſt, quantum ad actus omnes, ſic quòd quidquid Petrus in totum orbem poterat, ſimiliter & quicunque alius Apoſtolus: hoc patet, quia Marci vltimo, omnes in uniuerſum orbem ad prædicandum miſſi ſunt. Et Ioan. 20. Sicut miſit me pater, & ego mitto uos: Chriſtus uerò in uniuerſum orbem eſt miſſus. Tum etiam quia vniuerſaliter omnibus dictum eſt, quorum remiſeritis peccata, & non ſoli Petro. Ad hæc, quia omnibus æqualiter data eſt uniuerſalis poteſtas, ad tres illas functiones, & actus, quos requiri diximus ad miniſterium Apoſtolatus, ſcilicet gubernandi, & docendi fidelem populum, cum miraculorum poteſtate. Secundo id probatur ex geſtis ipſorum Apoſtolorum, legimus enim, quòd ubicunque erant, omnia quæ ſpectabant ad vniuerſalem poteſtatem eccleſiaſticā, exercebant. Et hoc ex Paulo conſtat, qui ad Gala. 1. & 2. pro virili authoritatem ſuam defendit, oſtendens parem ſe habere poteſtatem cum Petro: & idem indicium eſt de cæteris Apoſtolis, quia poteſtatem maiorem non habuit, quam illis data fuit; quod ēt ex Cypriano conſtat in epiſtola ad Nouatianum de unitate eccleſiæ, & habetur 24. q. 1. ca. loquitur Dominus, vbi inquit, Erant vtique cæteri Apoſtoli quo Petrus pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis. Sed quia hoc uidetur eſſe contra Petri primatum, ideo ſtatuitur Sexta propoſitio, Petrus inter omnes Apoſtolos authoritate & poteſtate princeps fuit, & ſupremus. **6. Propoſitio.** Probatur hæc aſſertio, primum Math. 10. & 12. vbi habentur Apoſtolorum nomina, quę ſunt hęc, primus Simon qui dicitur Petrus. Et Lucæ 6. idem habetur, & Mar. 3. eodem ordine nominantur. Ex quo ſic arguitur, Petrus dici non potuit primus, niſi authoritate uel vocatione: vocatione autem primus non fuit, nam vt Ioan. 1. habetur, Andreas fuit primo vocatus, qui fratri ſuo Simoni dixit, Inuenimus Meſſiam, & duxit Petrum ad Ieſum. Si ergo uocatione non fuit primus, ſequitur quòd authoritate & dignitate primus fuerit. Secundo probatur Math. 16. Chriſtus pro confeſſione heroica fidei, Apoſtolis aliis præſentibus ei dixit, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cęlorum: Ex quo liquido conſtat, quod aliquid ſpeciale Petro conceſſit, quod aliis non tradidit, vt ex promiſſione ipſa conſtat: hoc autem non uidetur quid eſſe poſſit, niſi ſuprema dignitas & authoritas. Item Lucæ 22. Ego rogaui pro te Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Si ergo curam fratrum ei commiſit, id arguit poteſtatem ſupra cæteros ſupereminentem. Item Ioan. vltimo, aliis Apoſtolis præſentibus, ter interrogauit illum, dicens, Petre diligis me plus his? & tandem dicit illi, paſce oues meas. Ex quo manifeſtè conſtat, quod pro maiori dilectione aliquid Petro, quòd non aliis Apoſtolis conceſſit. Dubium tamen eſt, ſi ita eſt, quòd Petrus authoritate & poteſtate cæteris Apoſtolis fuit ſuperior, quomodo igitur ſtat, omnes Apoſtolos æqualem poteſtatem habuiſſe cum Petro? Reſpondeo extenſiue, æqualem poteſtatem & authoritatem fuiſſe in omnibus: Petri uerò authoritas intenſiue in quatuor fuit ſuperior & maior. Primò, quia Petri poteſtas ordinaria erat, cęterorum uero quaſi delegata: erat enim tanquam delegata, vt poteſtas Vicarii eſt delegata ab Epiſcopo, & ei ſubordinata, licet Epiſcopus ei cōcedat poteſtatem omnem quā ſupra oues ſibi commiſſas habet. Secundò, quia Petri poteſtas, quoad extenſionē perſeueratura erat in eccleſia, aliorum autem Apoſtolorum, ipſis defunctis, quoad extenſio-

tenſionem ceſſauit. Epiſcopus enim poteſtatem & authoritatem tãtum in ſua diœceſi exercere poteſt, Petri vero ſucceſſor extẽdit ſe in totum orbem. Tertio, quia licet authoritas & poteſtas aliorum Apoſtolorũ in totum orbem ſe extenderet, non tamen ſupra ſe inuicem erant, nec ſupra Petrum: ſicut Epiſcopus Lucenſis non poteſt Epiſcopo Aurienſi aliquid imperare authoritate coerciua: Petri uero poteſtas ſupra cæteros Apoſtolos erat: ideo ſi Iacobo præcepiſſet ut Hieroſolymis maneret, obedire tenebatur, & idẽ de aliis Apoſtolis. Quarto, quia in cauſis maioribus & grauibus Petri authoritas ſupra cęterorum poteſtatẽ præualuiſſet: utpote ſi Petrus & Paulus de re aliqua contendiſſent, & Petrus tanquam de fide id diffiniſſet, Petri diffinitioni ſtandum fuiſset.

7. Propoſitio. Septima & ultima propoſitio, Præter Apoſtolos nullus alius poteſtatem & authoritatem habuit immediate à Chriſto. Probatur hæc aſſertio, quia locis omnibus quibus poteſtatem eccleſiaſticam Chriſtus tradidit, diſcipuli ibi non erant, ſed ſolum Apoſtoli, ut patet Matth. 16. & 18. & Lucæ 22. & Io. 20. & vlt. Tum etiam quia Ioſephus, qui cognominatus eſt & Barnabas, vnus erat ex diſcipulis, vt Actuum 1. patet, qui tamen poteſtatem à Chriſto non accepit: legitur enim Actuum 9. quòd erat Leuita & diaconus, & hoc poſt aſcenſionẽ Domini erat, & ſi illi Chriſtus poteſtatem non dedit, creditur neque alicui alii dediſſe. Etiam de Philippo Actuum 8. conſtat, quòd prædicauit Samaritanis, & tamen S. Tho. 4. diſtin. 2. q. 2. art. 4. ad primum argumentum, & quodlibeto 10. aſſerit illum Philippum, qui prędicauit Samaritanis, & baptizauit illos, non fuiſse Philippum Apoſtolum: ratione probatur, quia ibi legitur ipſos Samaritanos per prędicationem & Philippi baptiſmum, Spiritumſanctum non recepiſſe; & credibile non eſt, quòd fuerit aliquis extra diſcipulorum numerum, & poſt Apoſtoli ſunt miſſi vt Spiritumſanctum acciperent, compertum ergo eſt fuiſse ex diſcipulis. Et Actuum 6 & 21. legitur Philippum iſtum fuiſse unum ex ſeptem diaconibus, & cum non ſit uero ſimile, quòd Chriſtus illum ſolum diaconum inſtituerit, non ergo poteſtatem aliquam à Chriſto accepit. Et idem de aliis ſeptuaginta duobus exiſtimandum eſt.

Dubium tamen eſt, an iure diuino in eccleſia ſit vna ſuprema poteſtas, quę authoritate & poteſtate à Chriſto Domino ſuccedat. Ad quod affirmatiue reſpondeo vnica Catholica concluſione de fide. In eccleſia catholica dignitas Pontificis Maximi ſupereminet cæteris dignitatibus eccleſiaſticis authoritate & poteſtate, & hoc de iure diuino. Quod conſtat Matth. 16. vbi Petrum fundamentum inſtituit eccleſiæ, dicens ei, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, &c. Sunt qui uerbum illud, Super hanc petram, non ad Petrum referant, ſed uel ad Chriſtum, qui lapis eſt angularis totius eccleſiaſtici ędificij, de quo 1. Corin. 3. ait Paulus, Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus; Vel ad ipſam confeſsionem Petri, Tu es Chriſtus filius Dei uiui, quæ prima petra eſt, & articulus, cui fides noſtra ſubnititur. Alii, Tibi dabo claues regni cœlorum, non Petro ſingulariter dictum exiſtimant, ſed uel toti Apoſtolorum collegio, vel eccleſiæ in communi. Sed contextu Euangelico attentius inſpecto, ad Petrum ſingulariter totum pertinere conſtat, nam Chriſto interrogante Apoſtolos, quem dicunt homines eſſe filium hominis, non omnes, ſed ſingulariter Petrus reſpondit, Tu es Chriſtus filius Dei uiui. Vnde cum poſtmodum Petrus omnium nomine fidem cunctorum confiteretur dicens, Nos credimus & cognouimus quia tu es Chriſtus: reſpondit Ieſus, Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt? Quaſi dixiſſet, Non ſatis omnium pectora inſpexiſti, vt pro omnibus reſpondeas. Quocirca Leo Papa ſermone 3. de paſſione Domini, Vnus, inquit, de toto mundo eligitur Petrus, qui cunctis eccleſiæ Patribus præponatur; & aſſignans rationem ait, Quia primus eſt in Domini confeſſione, ideo primus eſt in Apoſtolica dignitate & poteſtate; Confeſſio ergo Petri prærogatiuæ ſingularis ſibi conceſſæ, cauſa fuit. [Leo Papa.] Et hæc eſt ſententia Clemẽtis Papæ in epiſtola prima ad Iacobum fratrem Domini, vbi Petrum fundamẽtum fidei a Chriſto poſitũ eſſe oſtendit, cuius ideo ore cognominatus eſt Petrus, [Clemens Papa.] nam primum, inquit, Petro Deus Pater filium reuelauit, cui & Chriſtus beatudinẽ contulit: quod & nomen ipſum Petri pandit; quid enim in cauſa eſſe potuit, quòd ſolum Simonem Petrum nuncupauerit, niſi ut de petra fidei, quã ore protulerat, nomen duceret, quo deinceps appellaretur: & ideo fateamur cõfeſſionem illam, Tu es Chriſtus, primam eſſe fidei petram; nam ſi quis primum agnouerit Chriſtum eſſe Deum, qui mentiri nequit, ea quæ ipſe nos docuit firma fide tenebit. Verumtamen non dixit, Super hanc petram ædificabo fidem meam (quãquam & hoc ueriſſimũ ſit) ſed eccleſiam, hoc eſt Politiam, & Rempublicam meam, quæ Prælatorum adminiſtratione gubernatur, atque ſuper uno ſummo Prælato fundari debet: fuit ergo legitimus ſenſus, eo quod tu me confeſſus es filium Dei, atque adeo primam petram & fundamentum, ut uerè ſum, eccleſię, quam fabricare intendo, ego te uicis im Petrum (id eſt petram) inſtituo, qui uice mea petra eccleſię ſis, & fundamentum in terris. Ideo cũ Dominus dixit, Tu es Petrus, uerbum illud, Tu es Petrus, ad Petrum ipſum refertur, ac ſi dixiſſet, Tu es petra, & ſuper hanc petram, &c. & portę inferi non preualebunt aduerſus eam (ſcilicet eccleſiam) ſuper te fundatã: & ſicut ego habeo clauem Dauid, qui cęlos clauſos aperiturus modo ſum, eorundem cœlorum ego tibi claues concredam, ut quidquid tu uice mea ſolueris ſuper terram; ſit ſolutum in cœlo, & quidquid ligaueris ligatũ. Atque huius ſententię ſunt Patres antiqui, qui eiuſdem eccleſię columnę & fundamentum fuerunt: Origenes Homil. 5. ſuper Exod. [Origenes.] Magno illi inquit, Eccleſiæ fundamento, petræque ſolidiſsimæ, ſuper quam Chriſtus fundauit Eccleſiam ſuam, unde quid dicatur: Modicæ fidei, quare dubitaſti? Cyprianus in Epiſtola ad Iulianũ ſuper Petrum inquit, [Cyprian.] Chriſtus ædificauit eccleſiam ſuam, unde unitatis haberet originẽ. Et Hieronymus ſuper eundem locum, Matth. [Hierony.] Quid eſt inquit, quod ait Chriſtus, & ego dico tibi, quia tu mihi dixiſti, Tu es Chriſtus filius Dei uiui, & ego dico tibi, non ſermone caſſo, neque ullum opus habẽte, ſed dico tibi, quia meum dixiſse feciſse eſt, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meã. Idem Ambroſius in ſermone de natali Petri & Pauli, [Ambroſ.] & in Sermone de fide Petri, & multis aliis locis. Auguſtinus in Sermone de cathedra Petri, & Sermone 26. de Sanctis, [Auguſt.] Audiſtis, inquit, frequenter ipſum Petrum à Domino petram nuncupatum, ſicut ait, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, ſi ergo Petrus petra eſt, ſuper quam ædificatur eccleſia, rectè pedes ſanat. Extant decreta Leonis citati, Anacleti, Can. In nouo. 21. diſtinct. quæ aſſerta confirmant.

Locus alius confirmans authoritatem ſummi Pontificis ſupremam eſse de iure diuino, eſt, qui habetur Ioan. ultimo, non enim temere Chriſtus Petrũ interrogauit, Diligis me plus his? ſed qui aliquid ſingulare ei præ aliis cõmittere volebat, nempe Chriſtiani orbis gubernaculum, ob id enim examen eius præmiſit, an dignior reliquis eſſet, quo præmiſſo, ſubiugit, quia di-

ligis me plus his, paſce oues meas, hoc eſt (interprete Chryſoſtomo illic) præpoſitus & caput eſto fratrum, vt ipſi te in loco meo aſſumentes, vbique terrarum te in throno tuo ſedentē prædicent & confirment; Qua de cauſa, fidem Petri, eccleſiæ appellat Lucæ 22. vbi ſe cernens eum à reliquis ait, Ego rogabo pro te, vt non deficiat fides tua, tu autem aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Accedit ad hoc, quod in Concilio Niceno, & alijs antiquis, ſummus honos Romano Pontifici eſt delatus. *Cyrillus.* Et B. Cyrillus Epiſcopus Alexandrinus, inter ſua decreta, Vt membra, inquit, maneamus in capite noſtro Apoſtolico throno Romanorū Pontificum, à quo, noſtrum eſt quærere, quid credere, quid tenere debeamus, ipſum venerātes, ipſum rogantes, præ omnibus, quoniam ipſius ſolius eſt reprehendere, corrigere, ſtatuere, diſponere, ſoluere, & ligare, loco illius qui ipſum ædificauit, & nulli alii quod ſuum eſt plenum, ſed ipſi ſoli dedit, cui omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi, tanquam ipſi Domino Ieſu Chriſto obediunt. Idemque Anacletus Can. In ſancta, diſt. 22. Ex qua doctrina conſtat ſolutio diffinitionis Concilij Florentini; Conſenſimus enim diffinitioni illius, ſcilicet, Romanum Pontificē in vniuerſum orbem tenere primatum, & ſucceſſorē eſſe Petri, verum Chriſti vicarium, & totius eccleſiæ caput: & addidimus diffinitionem hanc tanquam de iure diuino eſſe habendam.

Ex diffinitis fit conſequens, in facultate eccleſiæ non eſſe poſitum, ſic gubernationem Chriſtianę Reipublicæ mutare, vt non ſit in ea Papa, ſed vt diœceſes per Epiſcopos & Archiepiſcopos & Patriarchas gubernarentur, quoniā Papam Chriſtus diuino iure ſibi ſubrogauit Vicarium, qui cum de iure diuino ſit inſtitutus, ideo de medio eum tollere eccleſia non poteſt, ſed tenetur illum tanquam caput ſuum colere. Quòd ſi arguas, ſi eccleſia non eligeret eum, nullus eſſet Papa: poſſet autem eccleſia pro bono pacis, aut alia iuſta cauſa, nullū creare, ergo hoc eſt in ſua facultate poſitum. Reſpondeo conceſſa maiori, nam electio Papæ ad eccleſiam pertinet: & ideo, niſi ea ipſum legitimè creaſſet, nullus eſſet: ſicut nullus eſſet Epiſcopus, neque presbyter, niſi eius authoritate ordinibus initiatus, attamen eccleſia nullo iure poſſet ab electione Pontificis abſtinere, ideo Spiritus ſanctus eam non permittit in talem erroris foueam incidere. *An duo Pontifices poſſint eccleſiæ præeſſe.* Quòd ſi quæras utrum poſſet ſaltem duos aut tres Romanos Pōtifices eligere, quorum alter Occidentali eccleſiæ, alter vero Orientali præſideret? Non enim defuerūt quibus hoc probabile ſit iudicatū: vt ſi inter Romanā & Conſtātinopolitanam eccleſias diſſideret, quod aliter diſſidium pacari non poſſet, quam ſingulis earū ſingulos concedendo Pontifices, apparet enim inſtitutionem talem iuri diuino non aduerſari, quia vterque eſſet Vicarius Chriſti, alteri minime ſubditus; nihilominus reſpondetur huiuſmodi aſſertionem nedū eſſe erroneam, ſed etiam *hæreticam*, quoniam Chriſtus vnam Monarchiam inſtituit, cui vnum ſui vicarium prætulit, ſicut ipſe vnicus eſt Rex regni cœlorū, quem ideo conſtituit eſſe ſummum caput, cui vniuerſalis eccleſia pareret: repugnat autē duos eſſe, & utrūque ſummum. Sed forte quis arguat, quamuis cōſtet Chriſtum Dominū perſonam Petri ſibi ſuo loco ſubſtituiſſe paſtorem, non tamen inde palam colligitur inſtituiſſe eius ſucceſſores ut apicem illum authoritatis & poteſtatis ſemper tenerent: Reſpondeo uerba ipſa, Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam; & tibi dabo claues, &c. & paſce oues meas, palam demonſtraſſe illa ratione, eccleſiam fundaſſe, uſque ad poſtremam diem orbis duraturā, ut ſicut Petrus, ſic & eius ſucceſſores uice Chriſti fungerentur, atq; adeò unuſquiſque eorum ſummum in eccleſia faſtigium teneret. *Legati Papæ.* Poteſt tamen ſuos legatos ad diuerſas eccleſias delegare cum plenitudine poteſtatis, ut ſæpe accidit, nō tamē poteſt ſupremam poteſtatem a ſe abdicare, quin illos ualeat amouere, & ſi ab illis appellaretur, cauſas cognoſcere & diffinire.

Dubium autem eſt, an Epiſcopus Romanus iure diuino Papa eſſe debeat? Caietanus c. 3. Apologiæ de primatu Papę id conſtanter affirmat, ex hiſtoria illa in qua habetur, quòd cum Petrus carceribus liberatus ab Vrbe exiret, obuians Chriſtus ei dixit, Vado Romam iterum crucifigi: quam hiſtoriam Innocentius, c. per uenerabilem, qui filij ſint legitimi, ad idem propoſitum allegauit. Inde colligit Caietanus, diuinitus fuiſſe Petro mandatum, ut ad urbem reuerſus, illic uitam finiret, atque adeò morte ſua ſummum Epiſcopatum orbis ſibi cōmiſſum ſtabiliret, eſſe Epiſcopatum Romanum. Hęc ſubtiliter dicit, cui ſi quis adhæreat, nihil fortè periculi ſubeſt. Attamen hiſtoria illa quam Ambroſius lib. 5. Epiſt. refert, non tanta pollet authoritate ut rei tanti momenti ſolidum ſit fundamentū: quare neque Innocentius ut ſacram refert. Pręterea, quāuis hiſtoria infirma non eſſet, collectio tamen nō eſt ſatis firma: nam etſi inde utrumque colligatur, uoluntatem Chriſti Domini fuiſſe, ut Apoſtolus Romā ſuo ſanguine conſecraret, tenuiſſima tamē eſt illatio, ut ſubinde uoluerit ſedem Romanam ſic eſſe ſedem ſummi Pontificis, ut nulla ratione eccleſia poſſit iſta duo ſeiungere. Ideo ad quęſtionem dico primum, rē eſſe maximè decentiſſimam, ut Romana ſedes Petri ſanguine decorata, ſit ſedes ſucceſſorū Petri, id quod hactenus omniū Conciliorum ſanctionibus, & Pontificum Decretis, qui huc uſque pręceſſerunt confirmatur: & hoc eſt quod Innocentius uoluit docere. Sed hac non obſtante ueritate, nulla ex Euāgelio prohibitio planè colligitur, quo minus conſtitutione eccleſię fieri poſſet, ut Epiſcopus orbis ſedem ſuam ab Vrbe demutaret, imo ut nullam particularem eccleſiā ſibi applicaret, cuius diceretur antiſtes, ſed eſſet uniuerſalis Epiſcopus, cui omnes particulares ſubiicerentur. Primum, quia in hoc more, exemplum Apoſtolorum referret, qui in quantum Apoſtoli, fuerunt Epiſcopi uniuerſales totius orbis, quāuis in orbem nutu Spiritus ſancti fuerint diſperſi. *1. Ratio.* Secundò, quia cū Petrus quando inſtitutus fuit à Chriſto uniuerſalis eccleſię caput, nulli fuerit particulari addictus, nulla ratio conuincit, ut per eius mortem iure diuino aſtrictus fuerit eccleſię Romanę; quapropter, ſicut ipſe Antiochię ſeptem annis ſedit, & poſtmodum ſe Romam contulit, ſic & unus ſuorum ſucceſſorum Auinionę ex cauſa iuſta pluribus annis fuit cōmoratus, & licet poſtea Romam redierit, non tamen uidetur ius diuinum quòd prohibeat ex cauſa tum iuſta tum honeſta, poſſe ſedem mutari. *2. Ratio.* Tridenti uidi & legi librū integrum, partem Caietani ſuſtinentem: tenui tamen non nimis urgebat. Sed cum eccleſia hactenus de hac re nihil diffinierit, ſententiam hanc diffinitioni illius, & Romani Pontificis ſubiicio.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondeo, quòd ipſe uerborum ſenſus & occaſio palam arguunt, Chryſoſtomum hic non loqui de primaria Petri authoritate ac iuriſdictione ſuper omnes Apoſtolos, & in omnē eccleſiā: ſed de honore Apoſtolatus & dignitate Euāgelicę prędicationis, & in hoc, inquit, ꝙ Paulus Petro nō fuit inferior: nā de Petri Monarchia faciens mentionē Homil. 55. in Matth. ait, Eccleſię, quę tot tantiſque fluctibus irrumpentibus immobilis manet, paſtor & caput piſcator homo eſt. Pro defenſione Hieronymi aduertendum, ex dictis, triplicem in Petro fuiſſe poteſtatem, nimirum Ordinis, Apoſtolatus, ac Regiminis: ſi Apoſtolatum ſpectemus, hoc eſt docendi officium, & Euangelicæ prædicationis curam,

quo

quo ad hæc, inquit Hieronymus in Commentariis ad Galat. Paulum non eſſe inferiorem Petro, quia ſicut Petrus electus eſt à Deo, vt euangelizaret Iudæis, ſic Paulus ut Gentibus. Si verò reſpectum habeamus ad poteſtatem quæ in Sacramento ordinis confertur, palam eſt, (vt contra Iouinianum & Euagrium ſcripſit) omnes Epiſcopos pares eſſe. Si verò de poteſtate Regiminis, & de illa primaria ſuper omnes Epiſcopos & eccleſias authoritate, ſit ſermo, optimè contra Iouinianum, & contra Luciferianos, & alibi ſcripſit, Petrum inter duodecim Apoſtolos electum, & caput omnium conſtitutum, vt eius ſuprema authoritate contentiones eccleſiæ dirimantur, & omnis ſchiſmatum occaſio tollatur.

DECIMVMOCTAVVM QVAESITVM.

An electio ſit ex meritis præuiſis.

CHryſoſtomus Homilia 1. in verba illa, *Elegit nos ante mundi conſtitutionem*, Epheſ. 1. ait, quòd quemadmodum homines eligunt ſibi optima, multo magis & Deus. Et Homil. 2. ad Epheſ. ſuper illud, Prædeſtinauit nos, addit, prædeſtinauit ſeu prædiffiniuit homines ſecundum opera quæ præuidit in eis quos elegerat, vnde electionis gratia nõ ſolum eſt ex Deo, ſed ex nobis eſt. Quæ ſententia Pelagianum quid reſipere videtur. De hac quæſtione vide ſupra, 2. tomo Chryſoſtomi ad decimumtertium.

DECIMVMNONVM QVAESITVM.

An lapſis pœnitentia deneganda ſit.

CHryſoſtomus Homil. 2. in illud, *In laudem gloriæ gratiæ ipſius*, Videtur vna cum Nouatianis pœnitentiam lapſis denegare, ſic inquiens, Deus ad ſalutem prouexit illos, qui vbi ſemel amici ipſius facti ſunt, perſeuerẽt: quòd ſi denuo ad priores recurrant inimicitias, omnia fruſtra & incaſſum, non enim alterum regenerationis lauacrum conceditur, neque rurſus ſupereſt ſecundaria reconciliatio, ſed terribilis quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios. Et paulo poſt, Oſtendit tibi Deus lumen verum, quòd ſi ipſo depulſo, tenebras rurſus incurris, quis tibi relinquitur excuſationi locus? quam ſperes veniam? ne vna quidem ſperanda eſt deinceps. Et paulo infra, Si neceſſitatem pateris peccandi, aut vim, veniam vtique aſſequeris, ſi autem per ignauiam aut torporem laberis, non item.

Diſputant Doctores Scholaſtici quæſtionem hanc 4. diſtinct. 14. & S. Thom. 3. part. quæſt. 84. artic. 10. & ad quæſtionem, (impugnatis hæreſibus,) reſpondet unica concluſione, dicens, Manifeſtum eſt, quòd pœnitentia eſt pluries iterabilis, probat authoritate Euangelica Lucæ 6. Eſtote miſericordes, ſicut Pater veſter miſericors eſt. Dominus autem miſericordiam ſine numero ſuis diſcipulis iuſſit, dicens Petro Matthæi 18. quærenti, quoties fratri in ſe peccanti noxam condonaret, reſpondit, non ſolum uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagieſſepties, ubi numerus finitus pro infinito ponitur: pari ergo modo nobis peccantibus Deus quoties pœnitentiam egerimus, ignoſcit, præſertim cum nos petere doceat, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Deinde probat ratione duplici contra duas contrarias hæreſes: uide ibi. Primus author hæreſis huius, ſcilicet, lapſis non patere remedium pœnitentiæ, fuit Hæreſiarcha ille vetuſtiſſimus Montanus, vt author eſt Hieronymus, lib. 2. contra Iouinianum, à quo poſtmodum Nouatus Romanus presbyter hæreditauit, ut lib. 6. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ refert Euſebius, capit. 34. deinde Chatari Nouatum ſectantes, vt lib. de hæreſibus, cap. 38. ait Auguſtinus, unde ſuperbiſſimum & odioſiſſimum nomen ſibi arrogarunt, ut propter munditiam, quia nunquam peccabant, Chatari, id eſt, mundi dicerentur; tametſi Hieronymus ſuper Pſalm. 95. Nouatianos non prorſus dixerit omnium peccatorum pœnitentiam de medio tollere, ſed aiebant, inquit, de mendacio, periurio, & de furto, quia minora ab eis exiſtimabantur, pœnitentiam poſſe haberi; Cæterum de fornicatione & homicidio minimè. Hæc autem hæreſis adeo illo ſæculo exectabilis fuit, vt plerique Patres contra illam ſcripſerint, vt Chryſoſtomus lib. de Reparatione lapſi, & Cyprianus in Sermone de lapſis, & Hieronymus ad Damaſum, & Ambroſius duobus libris de Pœnitentia, & Auguſtinus inter Quæſtiones noui & veteris teſtamenti, q. 22. & libro de vera & falſa pœnitentia. Fuit error hic condemnatus, primo in Concilio Romano, 60. Epiſcoporum, & Concilio Nicæno, cap. 8. & in Concilio Lateranenſi, quo diffinitur, quòd lapſus poſt ſuſceptionem baptiſmi per pœnitentiam poteſt etiam reparari, & Concilio Florentino pœnitentia annumeratur inter ſeptem Sacramenta. Et licèt Tertullianus libro de Pœnitentia videatur Nouatianis conſentire, verum inferius dictum corrigit.

Marginal notes: Euſebius. Auguſt. Hierony. Chryſoſt. Concilia.

Vltra Concilia, rationibus probo, hæreſim hanc merito ab eccleſia eſſe damnatam. Primò, quia ſi hęreſis hæc vllum haberet probabilitatis colorem, homines abiiceret in deſperationis periculum, & ideo funditus ex humanis mentibus eradicanda eſt. Secundò, teſtimoniis diuinis, Deus enim in hunc finem & Angelos & homines condidit, ut eos ſua diuinitate bearet, & ob id 1. Timoth. 2. ait Paul. Vult omnes homines ſaluos fieri, niſi per ipſos ſteterit. & cum homo ſua natura infirmus ſit & labilis, Dominus in infirmitate illi ſubueniens, pœnitentiæ remedium inſtituit, quo poſſet mutata mente à malo in bonum conuerti. Vnde ſicut in ſæculari uita corporis generatio non eſt niſi una, ſic & regeneratio per baptiſmum vnica tantum eſt: quia vero ſanatio eſt à frequentibus morbis, ſic & in uita ſpirituali baptiſmus non iteratur, pœnitentia vero toties quoties morbus mortis ex poſtulat. Tertiò, fragilitas humani generis id exigit: nam poſtquam iuſtitiam originalem amiſit, ſic manſit vulnerata, ut frequenter homines collabantur, quod Dominus Tren. 8. in cauſam indulgentiæ adduxit, ubi ait, Nequaquam maledicam terræ propter homines, ſenſus enim & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua; Naturalis ergo pronitas ad malum frequentationem pęnitentiæ requirit, quod Dauid Pſ. 50. in cauſam veniæ deprecandæ allegabat, dicens, Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, quarum impulſu ſæpe proſternor. Quartò, ex natura ipſa pœnitentiæ ſacramẽti colligitur eius repetitio; nam qui negat pœnitentiam poſt baptiſmũ, omnino negat Sacramentum pęnitentiæ: & ideo pęnitentia quæ eſt Sacramentum in ſui ratione & diffinitione includit remiſſionem peccatorum, quæ poſt baptiſmum committuntur: igitur ſi ſemel poſt baptiſmum lapſo pœnitentia non negatur, eadem ratione nec ſi ſeptuagies ſepties labatur, nam eadem eſt ingratitudo in omnibus, & licet creſcat in poſterioribus, alia tamen ratione priora poſſunt eſſe grauiora. Quintò, qui negat pœnitentiam toties iterandam,

dam,quoties quis peccat, radicitus ius naturæ tollit: natura enim admonet,vt quoties homo deliquerit,redire ſtudeat in viam:quòd ſi per Dei auxilium, vt fides docet,homo nequit,ſublata ergo pęnitentia, cum nulla ſit reliqua ſpes veniæ, nemo curaret reſipiſcere, & ſic in hac vita homo diabolus fieret. Vltimò quia infernorum miſeria in hoc ab hac noſtra huius ſęculi militia differt, quod quamdiu hic viuimus, patientia Dei Rom. 2. ad pœnitentiam nos adducit, iterum atque iterum nobis parcendo, ſed eos impęnitentes, qui longaminitatem pacientiæ eius contemnunt, ira Dei in infernum adducit, vt pœnitentiæ via illis claudatur.

Eandem Catholicam veritatẽ Deus mentibus no-
Ezech.18. ſtris impreſſit,Ezech. 18. vbi ait, Si impius egerit pę-
nitentiam ab omnibus peccatis ſuis(non ait iſtis aut
illis,ſemel aut bis, ſed quotieſcunque) vita viuet, &
Ezec.33. non morietur. Et ſubdit,Nunquid voluntatis meę eſt
mors hominis,dicit Dominus,& non vt conuertatur
à viis ſuis, & viuat. Et c.33. iuramento id firmat,Viuo ego,dicit Dominus meus,nolo mortem impij,ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat. Si verò vt hæretici aiunt,lapſis non pateret reditus, falſum vtiq; eſſet iuramẽtum Dei,dicentis,nolo illorum mortem; quem errorẽ,vt à nobis auferat,replicate inquit,Conuertimini, conuertimini à viis ueſtris peſſimis, hoc eſt quantumcunque ſcelera & flagitia cumulaueritis. Et ſubiungit, Impietas impij non nocebit ei in quacũ
que die conuerſus fuerit ab impietate ſua, licet mil-
Ierem.18. lies id fecerit.Et Ierem. 18. ſine pręſcriptione alicuius
termini,Si pęnitentiam,inquit,egerit gens illa à malo ſuo, quod locutus ſum aduerſus illam, agam & ego pęnitentiam ſuper malo quod cogitaui ut facerem ei. Et tandem ſicut nobis baptiſmus eſt, quo originale remittitur, ita Hebræis fides per circuncisionẽ applicata: ſed illos relapſos Deus ad pœnitentiam admonebat, & veniam pollicebatur, ergo & nobis baptizatis per pœnitentię ſacramentum reconciliatio conceditur.

Geneſ.4. Exempla huius rei ſunt quamplura, Gen.enim 4.
legitur, quòd Deus Cain ad pœnitentiam fratricidii induxit, quod poſt remiſſionem originalis patrauerat: & in lege Euangelica Petrus qui, vt ait Auguſtinus,baptizatus tunc erat,poſt trinam negationem pęnitentiam adeptus eſt. Et Paul. 1.Cor. 5. Fornicarium baptizatum Satanæ tradidit,vt pęnitentiam ageret,de quo ait epiſtola 2.cap.2. Ego quod donaui,ſi quid donaui propter vos in perſonam Chriſti. Nouatiani cõcedunt,vt ait Ambroſius, ſacerdotes ſuper baptizatos ſemper habere poteſtatem ligãdi, cum ergo Deus qui ad miſerendum propenſior eſt, quam ad puniendum, ſimul coniunxerit, quodcunque ligaueritis erit ligatum, &c. quodcunque ſolueritis erit ſolutum,abſurdè negant ſimul etiam habere poteſtatem abſoluendi à peccatis,quã non niſi per Sacramentum pœnitentiæ exercere valent. Accedit & parabola de filio prodigo,
Lucæ 15. Luc. 15. qui totam paternam ſubſtãtiam diſſipauerat,
& tamen conuerſus ad Cor, & ad patrem reuerſus,
Matth.12 apertis viſceribus ſuſceptus eſt. Item Matth. 12. ubi
Dominus ait,Omne peccatum remittetur omnibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Quis autem ſit ſpiritus blaſphemiæ explicat dicens, Quicunque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur. Omne ergo peccatum remitti poteſt, præter peccatum in Spiritum ſanctum, quod eſt deſperatio,uel perſeuerantia in mortali uſque ad mortẽ. Et Ioan. Can. c. 2. Filioli mei hæc ſcribo uobis,ut non peccetis,ſed ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum, & ipſe eſt pro peccatis noſtris propiciatio,& non pro noſtris tantum, ſed etiam pro totius mundi. Multi alii loci ſunt in ſcriptura,ſed hæc ſatis. Ex quibus colligitur regula Theologica, quòd nunquam per Deum ſtat, quo minus peccator quantumuis ſceleratus, cum ipſo recõciliari ualeat, nulli enim auxilium neceſſarium denegat, quod ad reconciliationem ſufficit, ut conſtat ex illo
Apoc. 3. Ego quos amo arguo & caſtigo: ęmulate ergo, & pœnitentiam age: ecce ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis audierit uocem meam, & aperuerit mihi ianuam, cœnabo cum eo, & ipſe mecum. Ex quo diuinum illud Axioma colligitur, Perditio tua ex te Iſrael (hoc eſt, tu es illius cauſa) ex me autem auxilium tuum. Tandem memoriæ comendandum, quòd cum hoc tam maximum beneficium Deus nobis in bonum noſtrum contulerit, nos illo perniciosiſſimè abutimur, quia tam certa ſpes veniæ ſecuriores nos reddit, vt in peccatorum uolutabro diutius reuoluamur. Sed caueant ſero pœnitentes incertum exitum, quo ſępe iratum Deum experiuntur. Apoc.3.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondeo, quòd ipſe libro de reparatione lapſi, & Homil. 2. in illum uerſiculum Pſalmi 50. Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam, ſufficientiſſimè mentem ſuam explicuit, nam cum peccatores ad pœnitentiam animaret, in multis Homiliis ſæpiſſimè in illam uocem prorupit, Peccaſti, pœnitere, millies peccaſti, millies pœnitere; Quam uocem non defuerũt qui damnarent, ſed in eorum damnationem,ut ex doctrina adducta conſtat. Dicta uero Chryſoſtomi facilè eſt reconciliare: nam cum Homil. 2. ad Epheſ. aſfirmat lapſis pœnitentiam eſſe denegandam, non ſunt intelligenda uerba hæc de pœnitentia priuata, ad quã frequenter inuitat peccatores, ſed de pœnitentia ſolenni, quę ſecundum antiquo iura non iterabatur, vt ait Auguſtinus Epiſtola 54. ad Macedonium, ne medicina pluries iterata vileſceret, ut habetur de pœnitentia, diſtinct. 3. Quando verò in multis Homilijs aſſerit, Millies peccaſti, millies pœnitere, de priuata ac ſecreta pœnitentia loquitur: & hanc peccãtib. millies, in remedium millies offert, non ut eis licentiam delinquendi præbeat, ſed ut eos ab omni occaſione deſperandi liberet: quod ipſe eadem Homil. 2. declarat, dicens, Hęc dico, non ut negligentes uos faciam, ſed ut ad fidem uos ſalutaris expectationis adducam, ne unquam deſperetis de nobis,ſed ſemper de Dei miſericordia confidatis: deſperandum enim de illo tantum eſt, qui de ſeipſo deſperauit.

VIGESIMVM QVAESITVM.

An originale attulerit nobis mortem animæ ſicut corporis.

CHryſoſtomus Homilia 24. enarrans illud Pauli, *Qui diligunt Dominum Ieſum Chriſtum in corruptione*, aſſerere uidetur, peccatum Adæ,in quo naſcimur, intuliſſe nobis mortem corporis. Peccata uerò actualia poſt baptiſmum commiſſa offerre nobis mortem animæ, inquit enim, Corruptibile eſt nobis corpus, uerum incorruptibilis anima, ne itaque & ipſam corrumpamus, hoc primum illud peccatum fecit, quod autem poſt lauacrum committitur & animam corrumpere poteſt, & captu facilem reddere uermi immortali. Quod uero originale corpus & animam, & eius uires ſuperiores & inferiores lęſerit, uide ſupra, tomo 4. ad tertium quæſitum.

VIGE-

VIGESIMVMPRIMVM.
QVAESITVM.

An Sancti ſint à nobis orandi.

CHryſoſtomus in fine Homil. quæ de pro-
fectu Euangelii inſcribitur, quæ extra ordi-
nem cæterarum eſt, in hunc locum Pauli,
*Siue occaſione ſiue veritate Chriſtus annun-
ciatur*. Philip. 1. Explodere videtur interceſſiones &
patrocinia ſanctorum, ſic enim ſcribit, Cæterum non
opus tibi patronis apud Deum, neque multo diſcur-
ſu, vt blandiare aliis: ſed licet ſolus ſis patroniſque ca-
reas, & per te ipſum Deum depreceris, omnino tamẽ
voti compos eris: Neque enim tam facile Deus an-
nuit, cum alii pro nobis orant, vt cum ipſimet ora-
mus, etiam ſi plurimis pleni ſimus malis. Et paulo
poſt, Vis diſcere quod etiam per nos ipſos orantes a-
pud Deum plus efficimus, quam dum alii pro nobis
orant? Clamauit Cananęa, & vt acceſſerunt diſcipuli,
dicunt, dimitte eam, quia clamat poſt nos: & ad illos
quidem dixit, Non ſum miſſus niſi ad oues domus
Iſrael; quando ipſamet acceſſit, & perſeuerauit cla-
mans, Domine etiam catelli edunt de menſa domi-
norum, tunc beneficium dedit, & ait; Fiat tibi ſicut
vis. Vides quomodo repulit cum alii precarentur, vbi
vero ipſamet pro dono clamauit, annuit.

Doctores Scholaſtici diſputant hanc quæſtionem
4. ſentent. diſtinct. 15. & alii diſtinct. 45. S. Thom. 2. 2.
q. 83. art. 4. & ad quæſtionem, an ſolus Deus debeat
orari. Reſpondet orationem dupliciter ordinari ad
aliquem: uno modo quaſi per ipſum implendam, alio
modo ſicut per ipſum impetrandam. Primo modo ſo
li Deo orationem porrigimus, quia omnes orationes
noſtræ ordinari debent ad gratiam & gloriam conſe-
quendam, quæ ſolus Deus dat, ſecundum illud Pſal.
Gratiam & gloriam dabit Dominus. Secundo vero
modo orationem porrigimus ſanctis Angelis & ho-
minibus, vt eorum precibus & meritis orationes no-
ſtrę ſortiantur effectum. Probat ex illo Iob. 5. Voca, ſi
eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum con
uertere. Et Apoca. 8. ubi habetur, Aſcendit fumus in-
cenſorum de orationibus ſanctorum de manu An-
geli coram Deo. Hoc etiam patet ex modo quo ec-
cleſia orat: nam à Sancta Trinitate petimus vt no-
ſtri miſereatur: à cæteris autem Sanctis, vt orent
pro nobis.

Primum ſe offert locus Iob. 5. excutiendus, Voca
ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum
conuertere. Apparet enim ex hoc loco ſanctum Tho
mam non cõcludere intentũ, verba enim illa nõ ſunt
Iob, ſed Eliphad Themanites, qui erronea multa aſſe-
ruit, quale eſt illud, Circa cardines cœli perambular,
ubi expreſſe Dei prouidentiam negat. Tum etiã quia
id dixit Iob irridendo. Sed reſpondeo, quòd etiã hoc
admiſſo, locus vrget maximè. Putat enim Eliphad
Themanites Iob ob ſua ſcelera à Deo flagellari, ideo
quaſi irridendo ei dicit, quòd ſe ad ſanctos conuer-
tat: quaſi inſinuans nullum ſanctum pro eo oraturũ,
cum iuſtè patiatur. Quidquid ergo Eliphad ſenſe-
rit, ſat eſt, Iob ſanctos oraſſe, quod ex hoc loco ſuffi-
cienter elicitur. Error iſte, quòd ſancti non ſunt à no-
bis orandi, fuit Vigilantij, poſt fuit Vuicleph, & Bohę
morum, & noſtris temporibus Lutherani illum ſuſci
tarunt. De Deo quòd ſit à nobis orandus, ex ſcriptu-
ra euidenter notum eſt, nam Patriarchæ & Prophe-
tæ Deum orauerunt: & Chriſtus Dominus nedum
orauit, ſed etiam nos orare docuit: & eccleſia Chriſti
ſponſa quotidie & frequentiſſime orat: & huiuſmo-
di orationes ſalutares eſſe diffinit. Naturalis etiam ra-
tio hoc idem dictat eſſe, ſcilicet ſuperiorem orandum,
in cuius poteſtate eſt noſtris ſubuenire miſeriis, hic
autem Deus eſt.

De Angelis ſtultum & abſurdum eſſet negare ꝙ
Deum orent & pro hominibus intercedant: nam in
Zacharia legimus, Angelum afflictioni populi Dei mi Zach. 1.
ſertum, ſic Dominum rogaſſe, Domine exercituum
vſque quo tu non miſereberis Hieruſalem & vrbiũ
Iuda, quibus tu iratus es? Qui reſponſum clemens
accepit à Domino, quod populo annunciaret. Et in
Daniele habetur, princeps Perſarum reſtitit mihi vi- Daniel 10
ginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de princi-
pibus primus venit in adiutorium meum. Cuius lo-
ci vera expoſito eſt, quòd Princeps Regni Perſarum
erat Angelus cuſtos prouinciæ Perſarum: Angelus
autem telis materialibus reſiſtere non poterat: reſtitit
ergo orationibus, Deum deprecando, vt Regnum &
prouinciam ſibi cõmiſſam cuſtodiret. Daniel etiã 7. Daniel 7.
habetur, Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus, & verita-
tem quærebam ab eo de omnibus his. Thobiæ 12. di- Thob. 12.
xit Angelus ad Thobiam, Quando orabas cum la-
chrymis, & ſepeliebas mortuos, & eleemoſynam da-
bas, ego orationem tuam obtuli Domino: quid autẽ
eſt Angelum orationem noſtram Deo offerre, niſi il-
lum ſimpliciter orare, vt ſupplicationi & petitioni e-
ius condeſcendat. Neque Angelus id ipſi Thobiæ
narraſſet, ſcilicet, orationem eius Domino obtuliſſe,
niſi vt ſignificaret modum, quo ipſe Thobias vota ſua
fuerit conſecutus, mediante ſcilicet, opere ipſius An-
geli. Et in Geneſ. Iacob dixit Angelo, Non dimittam Gen. 33.
te vſque dum benedicas mihi. Et in Matth. Angeli
eorum ſemper vident faciem patris, Cuius expoſitio
eſt, vt illos cuſtodiant, vindicent, & à Deo impetrent
quod illis ad ſalutem expedit. Et Paul. ad Hebræ. Om- Hebr. 1.
nes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſ-
ſi, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.

Quod vero ſancti defuncti pro nobis intercedant,
& eorum orationes Deus exaudiat, habetur Iere. 15. Ierem. 15.
Si ſteterit Moſes & Samuel coram me, non eſt ani-
ma mea ad populum iſtum: Moſes autem & Sa-
muel functi erant vita: ſupponit ergo quòd iam de-
functi Deum orabant. Et in Ezech. Si Noe, Iob, & Ezech. 14
Daniel oraſſent pro eis, non eos ſaluarem. Conſtat ta
mẽ prophetas illos ſanctos defunctos fuiſſe, & tamẽ
inde apertè colligitur, ſanctos illos ſolitos eſſe Deum
orare, & à Deo exaudiri. Præterea legimus in libris
Machab. quòd Ieremias (cum defunctus eſſet) ora- 2. Mach. 5
bat aſſiduè dominum pro populo Dei, dediſſeque ei
gladium dicens, Accipe ſanctum gladium, munus à
Deo, in quo deiicies aduerſarios populi Iſrael, ſicut
& factum eſt. Item in Exodo, Recordare Domine Exod. 32.
Abraham, Iſaac, & Iacob. Et in pſalmo, Memento Do Pſal. 131.
mine Dauid, & omnis manſuetudinis eius. Et Matt. Matth. 27
Multa corpora ſanctorum ſurrexerunt, & venerunt
in ſanctam ciuitatem, ſed non ob aliud venerunt, niſi
vt homines viuẽtes de neceſſariis ad ſalutem inſtrue
rent: gerebant ergo curam illorũ. Et Lucę 17. diues in Luc. 17.
inferno orabat Abraham, ne eius fratres in locũ quo
cruciabatur venirent. Si ergo diues in inferno ora-
bat, à fortiori ergo beati & ſancti orabunt pro his qui
Deo charitate ſunt coniuncti. Et in Apocal. Vſque- Apoca. 6.
quo Domine ſanctus & iuſtus non uindicas ſangui-
nem noſtrum. Si ergo ſancti uindictam contra inimi
cos orant, quid prohibet quo minus pro amicis orẽt?
maximè cum de multis ſanctis viuis legamus, eos
Chriſtum & Deum pro aliis oraſſe, eoſque exaudi-
tos eſſe. A fortiori ergo credendum eſt, de ſanctis de-
functis cum Chriſto regnantibus, quòd pro nobis o-
rant, & exaudiuntur. Et ideo cum ex ſcriptura diffini
tum ſit, Deum, Angelos, & ſanctos defunctos oran-
dos, merito error Lutheri dãnatus eſt Conciliis Car-

thaginenſi,

thaginenſi, Can. 13. & Mileuitano, & Bracharenſi ſecundo, & Toletano 5. Can. 9. & nuper Concilio Tridentino Seſſ. 25 titulo de inuocatione, & ueneratione, & reliquiis ſanctorum. Sic enim habet, Illos vero qui negant ſanctos æterna fœlicitate in cœlo fruentes inuocandos eſſe: aut qui aſſerunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorũ, vt pro nobis etiam ſingulis orent, inuocationem, eſſe idolatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduerſarique honori vnius mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti, vel ſtultum eſſe in cœlo regnantibus voce, vel mente ſupplicare, impie ſentire, &c.

Dubium tamen eſt, quomodo beati orationes, quas ad ipſos dirigimus, cognoſcant. Caietano & aliis viſum eſt, illos eas formaliter cognoſcere in verbo, & à principio ſuæ beatitudinis omnes orationes noſtras cognouiſſe. Oppoſitum tamen tenendum eſt cum Sanct. Thom. qui in iſto articulo 4. tenet, quòd eas non cognoſcunt formaliter, ſed cauſaliter, hoc eſt, quòd cauſat in illis cognitionem orationum & petitionum Deus, eis reuelando. Et quod hoc ita ſit, probatur; Quæro quando ego loquor cum Petro, nunquid poteſt verba quæ ego profero ſine Dei concurſu intelligere? certum eſt quòd non, ſed Dei concurſus ſemper eſt quolibet inſtanti paratus, ergo ſancti non ex ſuis naturalibus, ſed per Dei auxilium ſpeciale ſtatim quod illos oramus & orationes & petitiones noſtras agnoſcunt. Et Caietanus, & qui illum ſequuntur in hoc decepti ſunt: exiſtimãt enim quòd ea quæ Deus cognoſcit reuelare moratur, ac ſi conditionis eſſet humanæ: quod non ita eſt, ſed cum cognoſcit, ſtatim reuelat.

De exiſtentibus in purgatorio dubium eſt, an ſint à nobis orandi; Videtur enim quòd ipſi pro nobis orent. Maiorem enim charitatem ibi habent, quam cum eſſent in via. Reſpondeo, non eſſe à nobis orandos; Ratio eſt: quia orationes noſtras non intelligunt, neque neceſſitates, quas patimur, ſciunt, cum beati non ſint, & ideo licèt ipſi pro nobis orent, nos non debemus ipſos orare, ſed pro illis orare, & eos ſuffragiis iuuare.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus, ipſum nec ſomniaſſe, ſanctos à fidelibus non eſſe inuocandos, ſed aduerſus deſides inuehebatur, qui ſuę ſalutis omnino in peccatis dormientes, obliti erant. Contra quos Hom. 8. in Matth. inquit, Si negligentes fuerimus ac deſides, neque per aliorum quidem merita poſſumus ſaluari, &c. hæc autem dicimus, non vt pro peccatoribus ſupplicandum eſſe ſanctis negemus, ſed ne noſmetipſos in ocium ac deſidiam reſoluamus, & dormientes ipſi, aliis tantummodo noſtra curanda mandemus. Et idem confirmat Homil. 5. in Matt. ait enim, Etiam ſi Abraham Patriarcha pro his ſupplicet, qui in ſuis vitiis permanendo, immedicabiliter ægrotant, abibit Deus, relinquens rogantem, ne vocẽ pro talibus interuenientis exaudiat. Et Homil. 43. in Geneſ. Quando, inquit, quod ex nobis eſt, ſi mala ferimus, & accedit interceſſio ſanctorum, plurimum nobis confert, quòd ſi ipſi negligentes fuerimus, ſpem ſalutis noſtræ in ſolis ipſis collocauerimus, nihil amplius nobis prodeſt, non quòd infirmi ſint iuſti, ſed quia propter noſtram deſidiam nos ipſos perdimus. Et Homil. 1. in priorem Epiſtolam ad Theſſal. ait, His itaque cognitis, neque ſanctorum preces contemnamus, neque totum in illas proiiciamus hoc quidẽ ne temerè inſidiis opprimamur, illud verò ne extra multum lucrum & profectum excidamus, ſed oremus etiam vt pro nobis precentur, manumque porrigant, vt virtutis ſtudio ipſi adhæramus, vt bona diligẽtibus Deum promiſſa, conſequi valeamus, &c.

VIGESIMVM SECVNDVM QVAESITVM.

An pro cathecumenis abſque baptiſmo decedentibus orandum ſit.

CHryſoſtomus Homil. 3. in illud, *Deſideriũ habens diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Philip. 1. indicare videtur, ꝙ pro Cathecumenis abſque baptiſmo decedentibus nõ ſit orandũ. Sic enim ſcribit, Deum placamus pro defunctis orantes, verum iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide deceſſerunt. Cathecumenos verò neque iſto ſolatio dignamur, ſed omni huiuſmodi deſtituti ſunt auxilio, vno quidem dempto, quoniam illo? pauperibus illorum nomine dare licet, vnde illis nonnihil refrigerii accedit.

Diſputant Doctores Scholaſtici materiam quæ tãgitur in hac quæſtione, 4. Sent. diſt. 3. & diſt. 45. S. Thom. 3. p. q. 66. art. 11. vbi quærit, an conuenienter deſcribantur tria baptiſmata. Nam an cathecumenus ſine baptiſmate aquæ diſcedens, ſalutem cõſequatur, eſt quæſtio facti, quę pendet ex hoc, an baptiſmate pœnitentiæ & flaminis deceſſerit baptizatus? Et reſpondet S. Thom. duabus Concluſionibus. Prior, Tria ſunt peccati remedia, quæ vocãtur baptiſmata, nempe baptiſmus aquæ, martyrium, & pœnitentia, ſeu quiuis actus ſufficiens peccata remittere. Et martyrium nuncupatur baptiſmus ſanguinis, ab effectu effuſionis eius. Motus verò cordis appellatur baptiſmus flaminis, à cauſa, quia flamine Spiritus ſancti inſpiratur. Baptiſmus aquæ à ſua materia ſumit nomen fluminis. Poſterior concluſio, baptiſmus tam ſanguinis quã flaminis ob id nominatur baptiſmus, quòd vterque ſupplet vicem baptiſmi aquæ. In quo inſinuat, ſimpliciter & abſolutè baptiſmum aquæ cenſeri baptiſmũ, reliqua non ſic, ſed propterea baptiſmata appellari, quia vicem baptiſmi ſupplent. Probat ambas concluſiones. In litera vide. Et confirmatur doctrina S. Thom. authoritate Auguſtini lib. 4. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 22. Et refertur de Conſecratione, diſt. 4. cap. baptiſmi vicem. Baptiſmi enim vicem, inquit, aliquando implere paſſionem. De latrone illo, cui non baptizato dictum eſt, hodie mecum eris in paradiſo, B. Cyprianus non leue documentum aſſumit, quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id quod baptiſmo deerat poſſe ſuppleri, ſed etiam fidem confeſſionemque cordis, ſi forte ad celebrandum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Hæc S. Thom. Auguſtin. Cyprian.

Doctrina trium baptiſmatum ſolennis eſt, nõ modo inter Scholaſticos, verum inter patres antiquos, qualis eſt Auguſtinus loco citato, & de fide ad Petrum, lib. 6. quod refertur. Can. firmiſſimè, de conſecratione diſt. 4. & lib. 13. de Ciuitate Dei, cap. 7. & Hieronymus ſuper illud ad Epheſ. 4. Vna fides, vnũ baptiſma, & Greg. Nazianzenus Orat. 2. de Epiphaniis, & Cyrillus ſuper Leuit. 2. libro: & Bernardus epiſtola 69. atque Hugo lib. 2. de ſacram. parte 6. cap. 7. & Vualden. tomo 2. de Sacrametis, cap. 96. & 97. Et hoc in ſcriptura fundamentum habet. De baptiſmo paſſionis Apocal. 7. Hi ſunt qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni. Lucæ 12. Baptiſmo habeo baptizari. Et Marc. 10. poteſtis baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari. De baptiſmo flaminis Eſa. 4. Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Hieruſalem lauerit de medio eius, in ſpiritu iudicij Hierony. Greg. Nazianzen. Bernard. Apoc. 7. Lucæ 12. Marc. 10. Eſaiæ 4.

(ſcilicet

(ſcilicet diſcretionis cordis) & ſpiritu ardoris. Et Actuum 1. Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, & igne, non poſt multos hos dies. Doctrina hæc inde traxit ortum, quòd baptiſmus in Euangelio ad remiſſionem originalis culpæ inſtituitur; Niſi quis renatus fuerit, &c. & Qui crediderit & baptizatus fuerit, &c. Hinc hæretici colligebant præter baptiſmum aquæ, in re nemini patere remiſſionem originalis, atque adeò nec ſalutẽ. Contra quos ſancti Euangeliorũ interpretes, ne negare contra Euangelium viderentur actiones illas, quę per ſe ſine baptiſmo ad remiſſionem originalis ſufficere poſſunt, & illius ſacramenti vicem ſupplere: & ideo appellari baptiſma, qualis eſt conuerſio in Deum, adueniente vſu rationis, vbi includitur votum baptiſmi, vel formaliter, vel (vt communis ſchola Theologorũ tenet) virtualiter: vt quando eſt ignorantia inuincibilis baptiſmi, ac præcipuè martyrium, & denique omnis actus, qui originale peccatũ ſufficiens eſt remittere, atque adeo qui baptiſmi votum formaliter & virtualiter includit, appellationem baptiſmatis meretur. Vnde Auguſtinus & cæteri Doctores poſt illum, cõtra hæreticos ſic arguebant. Deus neminẽ ad impoſſibile obligat, ergo licet præceptũ baptiſmi quantumuis ſtrictum poſuerit, nihilominus ubi nulla adeſt baptiſmi poſſibilitas, vel ubi inuincibiliter ignoratur, voluntas obtinendi remiſſionẽ peccatorum, pro baptiſmi facto in aqua à Deo reputatur: nam qui dixit, Niſi quis renatus fuerit, &c. pariter dixit, Si impius egerit pœnitẽtiam, vitam viuet, Ezech. 18. Et quod ad martyres attinet, ſimiliter dixit, Maiorem charitatem nemo habet, quam vt ponat animam ſuam quis pro amicis ſuis.

Actuũ 1.

Atqui Cornelius, vt legitur Actu. 10. antequã baptizaretur à Petro, in gratia erat, quia eius eleemoſynæ iam Deo placuerant. Et Paulus ante quã baptizaretur ab Anania, conuerſus fuerat baptiſmo flaminis. Et eod. c. 10. ait Petrus, Quis prohibere poteſt vt baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos. Baptiſmus ergo flaminis cum voto realis baptiſmi, antea quã ſit copia aquæ, ſanctificat. Ecce ergo cur baptiſmo hoc congruit priuilegium. Nam cætera ſacramenta non ſunt inſtituta ad remiſſionem originalis, ſed ad alios effectus gratię conferendos. Patet deinde, ꝙ baptiſmus ſanguinis & flaminis ſolum illi ſunt actus principaliter charitatis, qui baptiſmi votũ quodammodo includunt, quare contritio Chriſtiani peccatorum actualium, non tam propriè dicitur baptiſmus flaminis, quã virtus pœnitentiæ. Ideo Cyrillus eleemoſynam & alias actiones miſericordiæ, quibus peccata dicuntur remitti, non vocat baptiſmata, ſed remiſſiones peccatorũ: tametſi largo & nomine extenſo, non modo tales contritiones, verum omnes motus charitatis dici queant baptiſmata.

Tridentina Synodus Seſs. 7. Can. 5. diffinit doctrinã hic poſitam: ſic enim habet, Si quis dixerit, baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem, anathema ſit. Et Can. 4. de Sacramentis in genere; Si quis dixerit, ſacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua, & ſine eis, aut eorũ voto per ſolam fidem homines à Deo gratiã iuſtificationis adipiſci, licet omnia ſingulis neceſſaria nõ ſint, anathema ſit. Ex qua diffinitione aduertendum, ꝙ licet baptiſmus flaminis & pœnitentię in caſu ſuppleat aquę baptiſmum, ſed poſt huius diffinitionem concedi non debet, ꝙ de facto quis ſalutem conſequatur ſine aliquo actu fidei explicito. Nam decreto Seſs. 5. ſic diffinitur, Fides noſtra Catholica ſine qua impoſſibile eſt Deo placere: fides autẽ noſtra explicita eſt. Et infra Can. 3. Si quis originale peccatũ, vel per humanæ naturæ vires, vel per aliud remedium aſſerit tolli, q̃ per meritũ vnius mediatoris Dñi noſtri Ieſu Chriſti, aut negat ipſum Chriſti Ieſu meritũ p baptiſmi ſacramentũ iam adultis q̃ paruulis applicari, anathema ſit. Quia nõ eſt aliud nomen ſub cęlo datũ hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in noĩe Dñi noſtri Ieſu Chriſti. Vnde illa vox, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et illa, Quicunque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Item, quia remedia ſalutis magis expreſſa & explicita ſunt in lege Euãgelica, quàm in lege naturæ, aut ſcripta erant: ſed in omni lege accedentem ad Deum ſaltem oportuit credere, quòd eſt, & quòd ſe inquirẽtibus remunerator ſit: ſi ergo tunc neceſſarius fuit actus aliquis expreſſus fidei, à fortiori ergo nunc lege Euangelica, in qua ea quæ ad ſalutẽ ſunt neceſſaria planiora ſunt. Quòd ſi quis quærat quis actus ſit iſte? reſpondeo, quòd ſaltem credere Chriſtum Dominum eſſe verũ Deũ & hominum mediatorem: & ſi tempus ei conceditur vitæ, & cæteri articuli illi proponantur, tenetur illos explicitè credere: ſi vero de facto, anteaquàm baptiſmũ ſuſcipiat, ex vita migrauerit, ſalutem potuit conſequi, & de facto ſaluari. An vero ſalutem ſit conſecutus, quæſtio eſt facti, & Deus ſcit. An vero pro illo ſit orãdum, iam eccleſia diffiniuit, non eſſe pro illis orandũ, Concilio Bracharenſi primo, ſeſſione 35. ſic enim habet, Placuit vt cathecumenis ſine redemptione baptiſmi defunctis, ſimili modo, non oblationis oratio, vel commemoratio, neque pſallendi impendatur officiũ: nam & hoc per ingnorantiam vſurpatum eſt. Et de Palude, 4. diſtinctione 4. quæſtione 3. concluſione 1. affirmat, quòd tales priuantur eccleſiaſtica ſepultura. Et de conſecratione, diſtin. 4. Can. Cathecumenum, ex profeſſo verbis Auguſtini ad Fortunatum probatur, quòd ſi cathecumenus per baptiſmum flaminis potuit gratiam conſequi, à fortiori per baptiſmum ſanguinis. Sed ad quæſtionem facti videtur, quòd eccleſia aliter ſentiat de illis, quàm de baptizatis baptiſmate regenerationis, cũ eos priuet his ſuffragijs externis & eccleſiaſtica ſepultura, de quibus tamen non repugnat iudicium id haberi, quod de deſcẽdente maiori excõicatione excõicato, formamus, quẽ eccleſia priuat per viã punitionis, eccleſiaſtica ſepultura, qui tamen potuit in Deũ conuerti, & ſalutẽ cõſequi. Similiter ergo de cathecumeno ſine baptiſmo decedente.

Pro defenſione Chryſoſtomi ex dictis patet reſponſum, nam cum priſci Patres animaduertiſſent, quoſdam cathecumenos, ex ignauia & ſocordia, baptiſmatis ſacramentum vſque ad extremam diem uitæ differre, abſtulerunt eis ſacrificii oblationem publicam, & funeris honorem, vt hac ignominia deterriti, ad baptiſma properarent. Et hoc eſt quod Bracharenſe Cõcilium diffiniuit. De priuatis uero & ſecretis orationibus Cõcilium nihil diffiniuit. Ideo Chryſoſtomus primo loco aſſerit cathecumenos eſſe priuatos publicis & ſolennibus precationibus eccleſiæ. Ex priuatis vero aſſerit, ꝙ poteſt illis aliquid refrigerii accedere, ſicut & qui excõicatus deceſſit, ſi poſt mortem ab excõicatione abſoluatur, & corpus eius eccleſiaſticæ ſepulturæ tradatur, aliquid refrigerij illi accedit.

VIGESIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An ſacræ literæ Deo patientiam tribuant.

CHryſoſtomus Homilia ſecunda in Epiſtolam ad Coloſſenſes in illa verba, *Ad omnem patientiam & longanimitatẽ*, Coloſſ. 1. explicans hanc clauſulam, ait, nuſquam in ſacris literis Deo tribui patientiam, ſed crebro longanimitatem, verba eius hęc ſunt, Longanimes erga eos

ſumus,

ſumus, quos vlciſci poſſumus, patientes vero erga eos quos vlciſci non poſſumus: propterea patientia Deo nunquam tribuitur, longanimitas vero ſæpiſſime. Quemadmodum hic ipſe Beatus alibi ſcribens dicit, an diuitias bonitatis eius patientiæ & longanimitatis contemnis? Rom. 2.

Diſputant Doctores Scholaſtici in 4. ſent. diſtin. 16. de materia huius quæſtionis, ubi de partibus ſatiſfactionis, per patientiam uero triſtium, Deo ſatisfacimus. Et S. Thom. 2. 2. q. 136. art. 5. ubi quærit, an patientia ſit idem q̃ longanimitas? Et reſpondet, q̃ ſicut magnanimitas dicitur per quam aliquis habet animũ tendendi in magna, ſic longanimitas dicitur per quã quis habet animum tendendi in aliquid quod in longum diſtat: & ideo ſicut magnanimitas magis reſpicit ſpem tendentem in bonum, quàm audacia, vel timor, quæ reſpiciunt malum, ſic & longanimitas. Vnde longanimitas maiorem conuenientiam videtur habere cum magnanimitate quàm cum patientia: ſed poteſt conuenire cum patiẽtia duplici ratione. Primo, quia patientia, ſicut & fortitudo, ſuſtinet aliqua mala propter aliquod bonum, quòd ſi ex propinquo expectetur, facile eſt ſuſtinere, ſi autem in longinquum differatur, difficilis eſt expectatio: mala autem in præſenti ſuſtinere difficilius eſt. Secũdo, quia hoc ipſum quod eſt bonum ſperatum differri, natum eſt cauſare triſtitiam, ſecundum illud, Spes quæ differtur affligit
Prouer. 13 animam. Vnde in ſuſtinendo huiuſmodi afflictionẽ poteſt eſſe patientia, ſicut in ſuſtinendo quaſcunque alias triſtitias. Sic ergo ſecundum quod ſub ratione mali contriſtantis, poteſt comprehendi dilatio boni ſperati, quæ pertinet ad longanimitatem, & labor quẽ homo ſuſtinet in executione continuata boni operis, quod pertinet ad conſtantiam, tam longanimitas quã conſtantia ſub patientia comprehenduntur. Vnde Tullius diffiniens patientiam dicit, Patientia eſt honeſtatis ac vtilitatis cauſa uolũtaria, ac diuturna perpeſſio rerum arduarum ac difficilium. Quod dicit, difficilium, pertinet ad grauitatem mali, quod propriè reſpicit patientia, quod uero additur, diuturna, pertinet ad longanimitatem, ſecundum quod conuenit cum patientia.

Dubium eſt, an in Deo ſit patientia. Ratio dubitãdi eſt, quia plura diuinę ſcripturæ teſtimonia Deum patientem appellant, & eius patientiam comendant:
Pſal. 88. ut illud, Et tu Domine Deus patiens, & multæ miſe
Pſal. 144. ricordię, & verax. Et rurſum, Dominus patiens, &
Eccleſ. 8. multum miſericors, & de patietitia eius, centies peccator facit malum, & à Deo per patientiam expectatur. Et ad Rom. Suſtinuit Deus in multa patientia
Rom. 9. vaſa aptata in interitum. Et Petrus, expectabant Dei patientiam in diebus Noe. Tertullianus fecit librum
1. Petr. 3. de patientia Dei, & valde eius patientiam exagerat, per hoc quòd patiens peccata non punit. Et Auguſtinus libro de patientia, multa de eius patientia adducit. Contra quod hæretici ſtatim inſurgunt, aſſerentes abſurdum eſſe in Deo patientiam ponere, cum curã horum inferiorum non habeat. Duo huic dubio reſpondemus, Primo, propriè & in rigore loquendo, in Deo non eſt patientia. Probo, quia obiectum & materia patientiæ eſt triſtitia, ſed propriè loquendo in Deo non eſt triſtitia, ergo neque patientia. Secundo dicimus metaphoricè in Deo eſſe patientiam, ſicut & pœnitentiam, hoc eſt, quo ad eius effectum. Effectus enim Dei eſt peccatores, cum eos poſſet iuſte punire, patienter ferre, ſicut accidit inter homines. Vnde ſimilitudo metaphorica in hoc ſtat, quòd ſicut homo iuſtus triſtitiam patiẽter fert, ſic & Deus hominum ſcelera. Obiectum uero proprium patientiæ eſt tam remittere triſtitiam, quam eam temperare.

Dubium aliud eſt, cum obiectum patientiæ ſit arduum & difficile, ſicut de facto eſt omni tempore, & aduentu triſtitiam remittere & temperare, an hoc homo ex ſuis viribus naturalibus valeat? an ad hoc indigeat ſpeciali auxilio? Huic dubitationi ſatisfacimus per ſequentes concluſiones. Prima, virtus non eſt, niſi circa ſuum obiectum verſetur firmiter, & in omni euentu. Hæc patet, dato enim quòd quis faciat vnum actum fortitudinis, fortis non dicitur, ſic ergo & in actibus omnium aliarum virtutum, nam propter vnũ actum virtutis quis ſtudioſus non dicitur. Secunda concluſio, patientia, vt virtus ſingularis, verſatur generaliter circa triſtitiam, ex quacunque cauſa prouenniat, ſiue ex bonorum ſpiritualium amiſſione, ſiue ex amici vel parẽtis morte. Tertia concluſio, Triſtitia prouenire poteſt ex quocunque naturali malo; ſiue ſit malũ lædens, ſiue ex amiſſione alicuius boni proueniat, vt ex amiſſione honoris, famæ, vel diuitiarũ. Quarta concluſio, Ferre triſtitiam de per ſe non eſt bonum, niſi propter aliquod aliud bonum. Hoc ex Euangelio patet, Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, præbe ei & alteram. Triſtitiam illam & iniuriã ferre, de ſe bonum non eſt, niſi propter fælicitatem, aut aliquod aliud bonum honeſtum percuſſus triſtitiam illam ferret. Ex his reſpondeo ad propoſitum dubium. Et quæro prius, quòd quis ſit paratus omnia triſtia & aduerſa ferre, & bona omnia naturalia admittere, vnde hoc illi prouenit? Si dicas ex bono ęquanimitatis, & propter pacem mentis & cordis, iũ amplius quæro? ęquanimitas illa bonitatem unde accipit? utique à fine & bono ſupernaturali. Quòd ſi arguas, In Platone, Catone, Diogene, & alijs Philoſophis, erat uirtus patientiæ in lumine naturali: patienter enim triſtia, quæ ex amiſſione bonorum temporalium procedunt, ferebant neque tamen bonum ſupernaturale cognoſcebant. Dico ad hoc primò, in lege naturali patientiam nunquam fuiſſe perfectè cognitam: & ſi fuit cognita, uſque ad legem Euangelicam non fuit in executione, & exercitio poſita: non fuit enim tũc aliquis qui mortẽ fuerit perpeſſus propter gloriam & Dei honorem, ſicut martyres paſſi ſunt, vel non omnino cognoſcebatur, bonum eſſe triſtitiam ferre. Secundo dico, quòd philoſophi ſi triſtia patienter ferebant, erat propter bonum quod lumine naturali cognoſcere potuerunt, ſiue hoc eſſet bonum aliquod honeſtum, vel præmium, quod poſt hanc vitam ſperabant, qui animum cognouerunt eſſe immortalem: & propter hoc virtutem patientiæ in materia aliqua ſpeciali habuerunt. In omni tamen caſu, & in omni euentu quod ad virtutem perſeuerantiæ pertinet, quia hoc excedit vires naturales, ſine Dei ſpeciali auxilio, nequaquam valuerunt.

Pro defenſione Chryſoſtomi aduertendum, nomen hoc patientiæ, in ſcriptura duo ſignificare, virtutem, ſcilicet, qua aduerſa fortiter tolerantur: & hęc in Deum non cadit, quia capax calamitatis non eſt: & expectationem qua errantes ad reſipiſcentiam longo tempore expectare ſolent. Et hæc, inquit Auguſtinus libro de patientia, propriè Deo conuenit. Sic enim inquit, Patientia Dei prædicatur, non in hoc, quod malum aliquod patiatur, ſed in hoc, quòd expectat malos vt conuertantur. Diffinimus tamen, quòd in rigore, propriè patientia Deo non conuenit, ſed metaphoricè. Chryſoſtomus uero ad priorem ſignificationem reſpiciens, rectè adnotauit nullibi in ſanctis libris patientiæ nomen Deo attribui, quia nec triſtitiæ, nec calamitatis capax eſt, metaphoricè verò admittendum eſt, in Deo eſſe patientiam.

VIGE-

VIGESIMVMQVARTVM QVAESITVM.

An ſingulis hominibus ſinguli Angeli ſint deputati?

CHryſoſtomus Homil. 3. in illud, *Pacificans per ſanguinem crucis quæ ſuper terrã ſunt & quæ in cœlis.* Coloſ. 1. indicare videtur, non eſſe ſingulis hominibus ſingulos Angelos ad cuſtodiam deputatos, ſed tantum fidelibus in Chriſtum credentibus: ſic enim ait, Primum iuxta numerum gentium erant Angeli, nunc verò non ſecundũ numerum gentium, ſed ſecundum numerum fidelium. Vnde liquet? Audi Chriſtum dicentem, Angeli eorum ſemper vident faciẽ patris, qui in cœlis eſt. Etenim vnuſquiſque credentiũ Angelum habet, nã & ab initio quiſque virorum celebrium ac probatorum Angelũ habebat, quẽadmodum Iacob dicit, Angelus qui paſcit me, & qui liberauit me à iuuentute mea.

Doctores Scholaſtici de cuſtodia Angelorum diſputant 2. ſen. di. 11. & S. Th. 1. p. q. 113. & ar. 4. quærit, An omnibus hominibus Angeli ad cuſtodiam deputentur. Reſpondet affirmatiuè, & probat ex Hieronymo, qui exponens illud Matth. Angeli eorum in cęlis, &c. dicit. Magna eſt dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis, in cuſtodiam ſui, Angelum delegatum. Et ratione, quia homo in ſtatu vitæ iſtius conſtitutus eſt quaſi in quadam via, qua debet tendere ad patriam, in qua multa pericula homini imminent, tum ab interiori, tum etiam ab exteriori, ſecundum illud Pſal. In via hac qua ambulabam abſconderunt laqueum mihi. Et ideo ſicut hominibus per viam non tutam ambulantibus dantur cuſtodes, ita & cuilibet homini, quamdiu viator eſt, cuſtos Angelus deputatur: quando autem iam ad terminum viæ peruenerit, iam non habebit Angelum cuſtodem, ſed habebit in regno Angelum corregnantem, in inferno dæmonem punientem.

Dubium eſt in quo gradu fidei ſit certum, homines cuſtodiri ab Angelis. Reſpondeo, id eſſe certum
Pſal. 90. certitudine fidei. Probo ex illo Pſalm. Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Quem locum licet tentator de Chriſto induxerit, ab omnibus tamen Doctoribus de hominibus exponitur. Nam cùm Chriſtus Dominus cuſtos ſit Angelorum, cuſtodia Angeli non indiguit. Et cùm Euangelium dicat, quòd apparuit Angelus confortans eum, vt ad prælium, quod iamiam imminebat, vt caro rationi eſſet conformis, more humano loquens, humanitatem Domini, quaſi derelictam, conforta-
Matth. 18 bat, Et Matth. 18. habetur, Angeli eorum vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt, Vbi Hieronymus, Magna eſt dignitas animarum, &c. Et
Eſa. 63. Eſai. Super te Hieruſalem conſtitui cuſtodes. Quem locum Doctores ſacri exponunt de Angelis, quos Dominus pro auxilio ſpeciali fauore ſuper Hieruſalem conſtituit. Sed an ſingulis hominibus ſinguli Angeli ad cuſtodiam deputentur? Reſpondeo, id certum eſſe ex ſententia Hieronymi, Auguſtini, & ex communi Schola Theologorum: & Sanct. Thomæ articulo 2. qui optima ratione probat, quæ eſt, quia Angelorum cuſtodia eſt quædam executio Diuinæ prouidentiæ circa homines: prouidentia autem Dei aliter ſe habet ad homines, & aliter ad creaturas corruptibiles: homo enim non ſolum eſt incorruptibilis quantum ad communem ſpeciem, ſed etiam quantum ad propriam formam, quæ eſt anima rationalis: quod de alijs rebus corruptibilibus dici non poteſt: manifeſtũ eſt autem quòd prouidentia Dei principaliter eſt circa illa quæ perpetuo manent: ſed ſecundum Gregorium, Diuerſi ordines deputantur diuerſis rerum generibus: puta poteſtatem, ad arcendos dęmones: virtutes, ad miracula faciẽda. Rationabile ergo eſt, quòd diuerſis hominibus, diuerſi Angeli ad cuſtodiam deputentur. Sed nunquid hoc eſt de fide? & qui contrarium aſſereret nunquid hæreticus eſſet? Reſpondeo, non eſſe de fide in primo gradu, quòd ſingulis hominibus ſinguli Angeli deputentur: eſſet tamen temerarium, quia eſt contra communem ſententiam Doctorum Sacrorum & Scholaſticorum. Quinimo apud Gentiles etiam cuſtodes animarum concedebantur, quos ipſi Genios appellabant.

Dubium tamẽ eſt, ſuppoſito ex S. Tho. art. 3. quòd Angeli cuſtodes ſunt ex infimo ordine Angelorum, videtur quod non omnes homines ſingulos Angelos cuſtodes habeant. Probo, quia plures homines erunt quam ſunt Angeli infimi ordinis: quod ex eo conſtat, quia tot homines ſaluandi ſunt, quot Angeli ceciderunt, ſed plures Angeli ceciderunt quam ſunt in infimo ordine, vt Apoc. 6. habetur, Draco de cœlo cadens traxit ſecum tertiam partem ſtellarum: ſi ergo plures ceciderunt quam ſunt in infimo ordine Angelorum, ergo ſinguli homines ſingulos Angelos cuſtodes non habent. Reſpondeo ad hoc, & dico primo, Vnum Angelum multos homines cuſtodire ſucceſsiuè, & iſto modo plures ſunt Angeli ordinis inferioris, quàm homines ſaluandi, qui eodem tempore ſimul uiuunt. Secundo reſpondeo, negando plures homines eſſe quã ſint Angeli inferioris ordinis, quia multi affirmant nõ eſſe neceſſariũ, ſedes ruinę, quoad numerum reparandas fore, ſed ſolum quoad ſpeciem. Sed quia communis ſententia Theologorum tenet, ſedes ruinæ, etiam quoad numerum reparandas, ideo prior ſolutio ſufficienter argumentum ſoluit: ſcilicet, quòd quia ſucceſsiue vnus Angelus plures homines poteſt cuſtodire, ideo non concluditur plures eſſe homines iuſtos quam ſint Angeli infimi ordinis. Et ideo bene ſtat quòd ſingulis hominibus ſinguli Angeli deputentur. Ex qua doctrina infertur, primum parentem in ſtatu innocentiæ Angelum habuiſſe cuſtodem: nam licèt ei in ſtatu illo pericula non imminerent, poterat tamen peccare, vt de facto peccauit: & quia Dominus illum peccaturum ſciebat, ideo ei Angelum cuſtodem dedit. Secundo, infertur, Beatiſſimam Virginem Angelum cuſtodem habuiſſe, & fortè de ſuprema Hierarchia eum habuit.

Dubium tamen eſt de Antechriſto, & de omnibus reprobis, & damnandis, an Angelos cuſtodes habeãt? Reſpondet Sanctus Thom. artic. 4. ad tertium, quòd ſicut præſciti & infideles non priuantur cuſtodia Angelorum, ſic nec Antechriſtus exteriori auxilio toti naturę humanæ diuinitus conceſſo, ſcilicet, cuſtodia Angelorum, per quam etſi non iuuentur, quantum ad hoc quòd vitam ęternam bonis operibus mereantur, iuuantur tamen, quantum ad hoc, quòd ab aliquibus malis retrahũtur, quibus & ſibi ipſis, & alijs, nocere poſſunt. Nam & ipſi dęmones arcentur per bonos Angelos, ne noceant quantum uolunt. Et ſimiliter Antechriſtus cuſtodia Angelorum non tantum nocebit quantum uellet. Tum etiam, quia licet ſint pręſciti, Angelus tamen cuſtos ignorat damnationem, & quia neſcit eum quem cuſtodit eſſe damnandum, ideo cuſtodit. Tum etiam cuſtodit à maioribus peccatis, quæ committere poſſet, vel à malis corporalibus, quæ ei poſſent accidere.

Dubium tamẽ eſt, an ſicut ſingulis hominibus ſinguli Angeli in cuſtodiam deputantur, ſic etiam ſinguli dęmones ſingulis hominibus ad inſtigãdum ad malum, & ad accuſandum, deputentur. Dicimus non opor-

Digitized by Google

oportere fateri illud, Deo tamen permittente, ex malitia prouinciæ uel ciuitatis deputantur Angeli aliqui in punitionem talis prouinciç uel ciuitatis, vel ad certas aliquando perſonas. Et hoc patet ex illo Danielis 10. vbi habetur, quod Angelus Perſarum reſtitit alteri Angelo, ne regno ſibi commiſſo noceret. Qui Angelus ſecundum Hieronym. malus Angelus erat. Ex quo elicitur, Deo permittente, fatendum eſſe, quòd ſicut cuilibet prouinciç, & ciuitati, & cuilibet homini deputati ſunt Angeli in cuſtodiam, ſimiliter in pœnam peccati deputantur ſinguli dęmones in punitionem.

Dubium tamen eſt, an vni homini plures Angeli deputentur; Sanct. Thom. partem affirmatiuam aſſetere videtur, nam Archangeli Principibus & magnatibus deputati ſunt. Detur ergo particularis homo, qui Angelum cuſtodem habeat, & poſtmodum in ſummum Pontificem eligitur, tunc datur ei Archangelus, & ſic plures Angelos habet cuſtodes. Dico ad hoc primo, id concedere, non eſſe inconueniens, vel ſecundo id concedere non eſſe neceſſarium, ſed ſufficit quod vnus vnum cuſtodiat, in quacũque ſublimi dignitate ſit conſtitutus. Vel tertio dico, illi, qui ad maximam dignitatem eſt aſſumendus, à principio ſuę natiuitatis non Angelum, ſed Archangelum in cuſtodem dari.

De cultu Angelorum eſt dubium quouſque ſe extendat? & an poſſit homo quotannis Angelo ſuo cuſtodi miſſam celebrare. Magiſter Victoria aſſerit Pariſijs diſputatam fuiſſe iſtam quæſtionem. Et aliqui ſuſtinuerunt partem negatiuam, ex illo Apocal. 19. Vide ne feceris, conſeruus enim tuus ſum & fratrũ tuorum, Deum adora. Ex alia parte alij affirmant fortiter, quia ſunt ſancti: ſi ergo ſancti ſunt colendi, cur non & Angeli? Tum etiam, quia cuſtodiunt nos, & pro nobis intercedunt pluſquam aliqui ſanctorum. Si ergo ſancti ſunt colendi, ergo & Angeli. Dico ad hoc primum, licitum eſſe ſanctos Angelos colere, & plurimum etiam venerari. Hoc ex vſu Eccleſiæ conſtat, quia ſanctos Angelos orat, & eorum feſta colit. Et adductum ex Apocal. non obſtat, nam ille locus exponitur primo, quòd Angelus ille prohibuit ſe adorari cultu latriæ, qui ſoli Deo debetur: & ideo merito tali cultu ſe adorari prohibuit. Sed quia Ioan. bene ſciebat cultum latriæ ſoli Deo deberi, ideo ſecundo & apparentius dico, Angelum dixiſſe propter dignitatem Apoſtolatus, & honorem ſancti Ioannis, & ideo ſic dixit, Conſeruus tuus ſuum, quaſi inſinuans, ſanctitate mihi æqualis es: & ideo ex vrbanitate quadam Angelus id aſſerere potuit. Tum etiam ob reuerentiã humanitatis in vnitatẽ ſuppoſiti diuini aſſumptæ. Et ideo licet ante Domini incarnationem Angeli ab hominibus adorarẽtur, poſt Chriſtum tamen Dominum incarnatum, id nõ ſunt paſſi, & hoc eſt quod Apocalip. 19. ſignificatur. Quantum ad cuſtodienda feſta Angelorum ſeruandus eſt mos eccleſiæ. Et conſultius eſt feſta reſtringere, quàm ampliare.

Sed an Angelus deputetur homini ad cuſtodiam à principio ſuæ natiuitatis? Reſpondet Sanct. Thomas affirmatiuè. Probat, quia beneficia quæ dantur homini diuinitus, ex eo quòd eſt Chriſtianus, principium habent à tempore baptiſmi, ſed ea, quæ prouidentur homini à Deo, in quantum habet animam rationalem, ex tunc ei exhibentur, ex quo naſcendo talem naturam accipit: tale autem beneficium eſt cuſtodia Angelorum, ideo ſtatim à natiuitate habet homo Angelum ad ſui cuſtodiam deputatum. Concluſio hæc S. Thom. eſt communis, & ab omnibus recipitur loco citato. Et ad argumentum quod ſtatim ſe offert. Quia homo, quouſque ad vſum rationis perueniat male operari, & delinquere non poteſt, ergo vſque dum ad vſum rationis perueniat, Angelo cuſtode non eget. Reſpondeo, licet ita ſit, quòd donec perueniat ad vſum rationis, peccare non poſſit, ſunt tamen rationes propter quas oportet puero Angelum eſſe deputatum. Primo, vt parentes eius moneat, ad hoc, quòd curent, ut ſacramenta ei miniſtrentur. Secundo, vt eum à dæmonibus & maleficiis defendat. Tertio, vt eum à periculis naturalibus imminentibus cuſtodiat. Sed nunquid quando mulier eſt prægnans, ſunt ibi duo Angeli cuſtodes, an vnus? Reſpondet Sanct. Thom. ad tertium, quòd puer quãdiu eſt in materno vtero, non totaliter eſt à matre ſeparatus, ſed per quandam colligationem eſt quodammodo adhuc aliquid eius, ſicut fructus pendens in arbore eſt aliquid arboris: & ideo probabiliter dici poteſt, Angelum qui eſt in cuſtodia matris, cuſtodire prolem in matris vtero exiſtentem.

Vltimo dubitatur, an Angelus cuſtos quandoque deſerat hominem? Reſpondet Sanctus Thom. articulo 6. totaliter, nunquàm hominem ab Angelo deſeri, ſed ad aliquid interdum eum dimittit, prout ſcilicet non impedit quin ſubdatur alicui tribulationi, vel etiam quin cadat in peccatum ſecundum ordinem diuinorum iudiciorum. Et ſecundum hoc Babylon, & domus Iſrael ab Angelis derelictæ dicuntur, quia Angeli earum cuſtodes non impedierunt quin tribulationibus ſubderentur. Circa hanc doctrinam aduertendum, quòd licet homini quandoque multa eueniant, hoc tamen non eſt ex culpa Angeli cuſtodis, & ideo ſi aliquando nos deſerunt, id non eſt ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, hoc eſt, quoad periculum certum, uel malum certum, & hoc ex diuina diſpoſitione: aliquando etiam in pœnam delictorum præcedentium. Et hoc ſenſu exponendi ſunt loci illi Ierem. 51. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam. Et Eſai. 5. conquerens de uinea, ait, Auferam ſepem eius, & erit in conculcationem omnibus beſtiis terræ. Et notandum, quòd Angelus cuſtos non ſemper nobis in terra adeſt, ſed quandoque in cœlum conſcendit, & tamen propterea non deſinit nos cuſtodire, quia in cœlis quæ hic aguntur cognoſcit: & ſi oportuerit ſubito deſcendit, & miniſterium ſibi commiſſum exequitur. Sententia Beati Chryſoſtomi ſuſtineri non poteſt, quia aduerſatur ſententiæ omnium Doctorum Sacrorum & Scholaſticorum. Hier. 51. Eſai. 7.

VIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

Biblia an lingua vulgari omnibus ſint legenda.

CHryſoſtomus Homil. 9. in illa verba, *Sermo Chriſti inhabitet in vobis*. Coloſ. 3. inquit, Videte obſecro ſeculares omnes, comparate vobis Biblia, animæ pharmaca, ſi nihil aliud vultis, uel nouum Teſtamentum acquirite, Apoſtolorum acta, Euangelia, his incumbite: imo non incumbite ſolum, ſed aſſumite omnia illa, quæ mente continete. Lutherani obiiciunt hunc locum Epiſcopis Catholicis, qui non omnibus concedunt lectionem vulgarem Bibliorum, quæ Chryſoſtomus omnibus ſæcularibus emenda monet. Vide ſupra hoc tomo 4. ad 12. quæſitum.

VIGE-

VIGESIMVM SEXTVM QVAESITVM.

Epiſcopus an presbytero ſit maior.

CHryſoſtomus Homil. in priorem ad Timot. 2. in illa verba, *Diaconos ſimiliter & pudicos*, t. 1. tomo 2. aſſerit inter Epiſcopum & ſacerdotem nullum fere eſſe diſcrimen, ſic enim inquit, Poſtquam de Epiſcopis dixit, omiſſo presbyterorum ordine, ad diaconatum tranſit: cur id quæſo? quia ſcilicet inter Epiſcopum & presbyterum intereſt fermè nihil, quippe & presbyteris eccleſiæ cura commiſſa eſt, & quæ de Epiſcopis dixit, etiam presbyteris congruunt, ſola quippe ordinatione ſuperiores illis ſunt, atque hoc tantum pluſquam presbyteri habere videntur.

Hieronymus in Comentario epiſtolæ ad Titum, dilucidans hunc locum, Vt conſtituas per ciuitates presbyteros, titulo 1. Epiſcopum & ſacerdotem aſſerit vtrumque idem eſſe. Cuius verba ſunt hæc, Diligenter verba Apoſtoli attendamus dicentis, Vt conſtituas per ciuitates presbyteros: idē eſt enim presbyter quòd Epiſcopus, & anteaquam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent: & diceretur in populis, ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi presbyterorum conſilio eccleſiæ gubernabantur, poſtquam vero vnuſquiſque, eos quos baptizabat ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris electis ſuperponeretur cæteris, vt ſchiſmatum ſemina tollerentur. Et diſcant hanc non meā, ſed Apoſtoli eſſe ſententiam: legant eius verba ad Philippenſ. dicentis, Paulus & Thimotheus ſanctis qui ſunt Philippis, cū Epiſcopis & diaconis, gratia & pax.
Philip. 1. Philippis una eſt vrbs Macedoniæ, & Cęſarçæ, in vna ciuitate plures vt nuncupantur Epiſcopi, eſſe non poterant: ſed quia eoſdem Epiſcopos illo tempore & presbyteros appellabant, propterea indifferenter de presbyteris, quaſi de Epiſcopis eſt locutus. Et in actibus Apoſtolorum, Attendite vobis & vniuerſo gregi,
Act. 20. in quo poſuit vos Spiritus ſanctus Epiſcopos. Et hic diligentius obſerua, quomodo vnius ciuitatis Epheſi presbyteros poſtea Epiſcopos dixerit. Hæc diximus, vt oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe presbyteros quos epiſcopos. Et ut Epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine quam diſpoſitionis Dominicæ veritate presbyteris eſſe maiores: & in communi debere eccleſiam regere.

Ambroſius in Commentariis Epiſtolæ ad Epheſ. in cap. 4. eiſdem ſuffragatur, ita ſcribens, Non per omnia conueniunt dicta Apoſtoli ordinationi quę nunc in eccleſia eſt, quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta, nam & Timotheum Epiſcopum à ſe creatum, presbyterum uocat: quia primi presbyteri epiſcopi appellabantur, ut recedente eo, ſequens ei ſuccederet. Denique apud Aegyptum presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus: ſed quia cœperunt ſequentes presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio, proſpiciente Concilio: ut non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum multorum ſacerdotum iudicio conſtitutum, ne indignus temere uſurparet, & eſſet multis ſcandalum.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 4. ſentent. diſt. 24. & S. Thom. 2. 2. quæſt. 184. artic. 6. & quæſtionis propoſitæ ſunt duo ſenſus; Vnus, vtrū re uera ullum ſit diſcrimen inter Epiſcopum, & ſimplicem ſacerdotem, ullo iure, ſiue diuino, ſiue humano? Alter uerò, utrum hoc diſcrimen ſit de iure diuino? Et ideo quæſtioni duabus concluſionibus fiet ſatis. De priori ſenſu ſoli hæretici inficiantur: Vuicleph ait, nullum eſſe prorſus diſcrimen, ſed promiſcuè omnes ſacerdotes eſſe Epiſcopos, atq; adeo quēlibet poſſe confirmare, & ordinare, & habere plenam iuriſdictionem in ſua parœcia. Vuicleph. Eundem errorem ſequuntur Lutherani, imo nequiorem, quia omnes quos ciuilis Reſpublica creat paſtores, cenſet eſſe presbyteros, & Epiſcopos. Probant ſuam perfidiam. Primo, ex Apoſtolo 1. ad Timoth. 3. ubi dicens, epiſcopum oportere eſſe irreprehenſibilem, &c. omnes presbyteros comprehendit. Et è conuerſo ad Titum 1. in illis uerbis, Huius gratia reliqui te Cretæ, ut conſtituas per ciuitates presbyteros. Nomine presbyterorum Epiſcopos intelligit. Secundo, id confirmant authoritate Hieronymi ſuper eundem locum ad Titum, Et refertur Can. Olim. diſtin. 95. Olim enim inquit, idem erat presbyter qui & Epiſcopus. Contra hanc hęreſim ſtatuitur

Prima concluſio. Quidquid ſit de iure diuino, certiſſimum tamen eſt ſaltem Apoſtolorum traditione diſcrimen eſſe inter Epiſcopos & ſimplices presbyteros. Quod & Hieronymus loco citato affirmat, ſubdit enim antea quam diaboli inſtinctu ſtudia uel ſchiſmata, &c. ubi expreſsè affirmat Epiſcopos inſtituto Apoſtolorū præpoſitos eſſe presbyteris. Et ſuper Eſa. lib. 2. inquit, Inter ſenes & Principes hoc diſcrimen fuiſſe reor in ueteri populo, quòd nunc eſt inter presbyteros & epiſcopos. Vafrities Vuicleph fuit reſcindere pro ſe unam partem uerborum Hieronymi, olim erat idem presbyter qui & epiſcopus, & alteram diſſimulare, ubi adiecit, Toto deinde orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris ſuperponeretur omnibus. Manifeſta ergo hęreſis eſt eccleſiaſticam Hierarchiam cōfundere, aſſerendo nullum eſſe diſcrimē inter presbyteros & Epiſcopos. Et eodem commento negant poteſtatem Maximi Pontificis. Auguſt. Auguſtinus namque lib. de hæreſibus hæreſi 53. Aerium quendam commemorat, qui cum presbyter eſſet, doluiſſe fertur, quòd non potuerit eſſe epiſcopus, quamobrem in Arrianorum hæreſim lapſus, proprium adhibuit dogma, quòd presbyter ab epiſcopo nulla differentia deberet diſcerni: quod & Vuicleph accidit. Alter ſenſus eſt, utrum ſemper iure diuino inter epiſcopos, & ſimplices presbyteros fuerit diſcrimen. Verba Hieronymi inſinuare uidentur, quòd hoc diſcrimen non ſit de iure diuino, ſed ex traditione Apoſtolorum. Nihilominus ſubiungitur

Secunda concluſio, Diſcrimen hoc & præeminentiam inter epiſcopos, & ſimplices presbyteros, non ex ſola traditione Apoſtolorū ſuſcepit eccleſia, ſed iure diuino ex inſtitutione Chriſti. Hæc eſt ſentētia S. Tho. loco citato, & omnium ſanctorum Patrum, & Doctorum, & Dionyſii Apoſtolorum diſcipuli de eccleſiaſt. Hierar. c. 5. Dionyſius ubi ponit tres ordines Hierarchicos: ut ſunt purgantium tantum, nempe Diaconorum; quibus conuenit cathecumenos cathechizare: & illuminantium, ſcilicet, presbyterorum adminiſtrantium baptiſma, pœnitentiam, Euchariſtiam: & perficientium, ſcilicet epiſcoporum, quibus conuenit confirmare, ordinare, & prædicare. Et cum iſtæ functiones ſint de iure diuino, palam docet, eodem iure fuiſſe diſtinctos. Et ad hoc eſt urgentiſſimum argumentum, quia multa poſſunt epiſcopi facere, ad quæ presbyterorum facultas non pertingit: adeò ut ſi presbyteri id tentarent, nihil facerent, idque præcipuè in ſacramentis, ergo illa diſtinctio eſt de iure Diuino. Antecedens probatur, quia Epiſcopi poſſunt confirmare: & tamen ſi presbyter id tentaret, nihil faceret. Et idem mos, ait Euſebius Papa, tempore Euſebius Papa. Apoſtolorum erat celebris. Et eadem ratione ſi ſim-

plex ſacerdos conferret maiores ordines, nullum perficeretur ſacramentum. Et idem eſt de conſecratione chriſmatis, & templorum. Eccleſia uero non poteſt ſic poteſtatem ſacramẽtorum uariare, ergo illa deſcendit de iure diuino. Si ergo ſacerdos de iure diuino poſſet omnia perficere quæ Epiſcopi, nequiſſet Eccleſia facere, ut ſacramenta confirmationis, & ordinis, per ipſos adminiſtrata, non eſſent ualida. Quinimò de iuriſdictione arguitur. Si quilibet ſacerdos ſimplex tam plenam haberet iuriſdictionem iure diuino in ſua parœcia, quàm Epiſcopi, iniuria eis irrogaretur ab eccleſia, ſi prohiberet ne excommunicandi ius, aliaque iudicia tam plenè exercerent, quam Epiſcopi. In hoc autem non ſolum nulla eis fit iniuria, imò optimus lucet ordo, ergo à iure diuino inſtitutum eſt. Ex quo concludimus non differre Epiſcopum à presbyteris ſolo merito, & electione, ut hæretici contendunt, ſed inſtituebantur conſecratione, & manuum impoſitione. Quod ex dictis Pauli ad Titum, & Timotheum, palam fit, nam Apoſtoli per impoſitionem manuum Epiſcopos creabant.

Vnum tamen argumentum dictis obuiare uidetur quod format Duran. diſt. 24. q. 5. quia in Euangelio nullibi legitur, Epiſcopos ſeorſum a presbyteris ordinatos, ergo diſcrimen non eſt de iure diuino. Antecedens probatur, Chriſtus nunquã ordinaſſet Apoſtolos Epiſcopos anteaquam eos ſacerdotes feciſſet, fecit tamen eos ſacerdotes in cœna, quibus poteſtatem remittendi peccata contulit poſt reſurrectionem, dicens, Quorum remiſeritis peccata, &c. Et poſtmodũ uero, non legitur ſuperiorem eis Epiſcoporum dignitatem contuliſſe, ergo presbyter & Epiſcopus iure diuino non differunt. Reſpondetur primo, multa, ut ait Ioannes, feciſſe Chriſtum quæ Euangeliſtæ ſcripto non mandarunt. Secundo, quòd Chriſtus per poteſtatem excellentiæ, prætermiſſo ordine, qui nunc ſeruatur, potuit Apoſtolos, cum eos ad Apoſtolatum aſſumpſit, epiſcopos creaſse, quantum ad eorum peculiares functiones, licet poſtmodum uirtutem conſecrandi & abſoluendi contulerit. Certo enim certius eſt, ſiue ante ſacerdotium, ſiue poſtea, Apoſtolos in Epiſcopos fuiſse à Chriſto inſtitutos, quandoquidem ſumma eis eccleſiæ gubernatio incumbebat. Apoſtolis autem Epiſcopi ſucceſſerunt. Auguſtinus enim in

Auguſt. lib. de quæſtionibus noui & ueteris Teſtamenti, c. 97. nemo, inquit, ignorat Epiſcopos Saluatorem eccleſiis inſtituiſse: ipſe enim priuſquam in cœlos aſcenderet, imponens manum Apoſtolis, ordinauit eos Epiſcopos. Hoc Apoſtolus Sancto ſpiritui deputat, cum dicit, Attendite uobis, & omni gregi, in quo uos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere eccleſiam Domi-

Anaclet. ni Ieſu. Et Anacletus Papa Petri diſcipulus in epiſtola de Patriarchis, & Primatibus, & reliquis Epiſcopis, quæ refertur Can. in nouo, 21. diſt. & Iſidorus in Synodo aiunt, Apoſtolis ſucceſſiſse Epiſcopos, & ſeptuaginta duobus diſcipulis, ſimplices presbyteros, quo diſcrimen inter presbyteros & Epiſcopos in iure di-

Beda. uino fundatum, docent. Et Beda lib. 5. ſuper Lucam c. 15. ſicut duodecim, inquit, Apoſtolos formam Epiſcoporum exhibere, ſimul & demonſtrare, nemo eſt qui dubitet, ſic & ſeptuaginta duos figuram presbyterorum geſſiſse, ſciendum eſt. Tametſi primis eccleſiæ temporibus, ut Apoſtolica ſcriptura teſtis eſt, utrique presbyteri, & utrique uocabantur Epiſcopi: quorum unum ſcientiæ maturitatem, aliud induſtriam curæ paſtoralis ſignificat. Sunt ergo iure diuino Epiſcopi à prebyteris prælatione diſtinct. Vnde Apoſtolus ad Epheſ. 4. Poſtquam dixit quod Chriſtus quoſdam dedit Apoſtolos, quoſdam Prophetas, &c. adnotandum reliquos presbyteros ſubiungit, alios Paſtores, alios Doctores, &c.

Synodus Tridentina ſeſſ. 23. Can. 7. hanc doctrinã confirmauit ſic diffiniens. Si quis dixerit, Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi, & ordinandi, vel etiam quam habent, illis eſſe cum presbyteris cõmunem, vel ordines ab ipſis collatos ſine populi, vel poteſtatis ſæcularis conſenſu, aut vocatione, irritos eſſe, aut eos, qui nec ab eccleſiaſtica, & canonica poteſtate rite ordinati, neque miſſi ſunt, ſed aliunde veniunt, legitimos eſſe verbi, & ſacramentorum miniſtros, anathema ſit. Supereſt ad obiecta in contrarium reſpondere, nam ad Timoth. 4. nomine Epiſcorum, presbyteros intelligit. Nam cum dixiſſet, oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, &c. nulla facta presbyterorum mentione, ad diaconos ſe transfert, quos ait debere eſſe pudicos, nõ bilingues, &c. ergo vniuerſos presbyteros Epiſcopos appellauit. Et Philipp. 1. Paulus & Timotheus omnibus ſanctis, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & diaconibus. Gratia vobis & pax. Si autem medius eſſet ordo presbyterorum, illos non prætериiſſet. Et ad Tit. 1. admonet Titum, vt per ciuitates presbyteros conſtituat, nomine illo intelligens Epiſcopos. Et 1. Timot. 5. dicens, quòd qui bene præſunt presbyteri duplici honore digni ſunt, Epiſcopos quoque ſignificat. Et Actuum 20. presbyteris loquens, ait, Attendite & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos: Epheſi autem non erant plures Epiſcopi.

Ad hæc reſpondet S. Thom. loco citato, 2. 2. q. 184. artic. 6. quòd de Epiſcopo & presbytero poſſumus loqui vno modo, quantum ad nomen: quoniam olim omnes promiſcuè vocabãtur & Epiſcopi & presbyteri. Nam presbyteri, vt Auguſtinus 19. de Ciuitate inquit, idem eſt Græcè, quod Latinè, ſeniores, quod nomen aptiſſimè cõgruit Epiſcopis. Et Epiſcopus etiam Græcè idem eſt quòd ſuperintendens, ſeu vigilans: quæ etiam appellatio presbyteris accommodatur: ſiquidem omnis, cui animarum cura incumbit, debet ſupra gregem vigilare: ſed re uera inter ipſos presbyteros erat in diœceſi vnus, iuxta Chriſti inſtitutum, præpoſitus, qui erat Epiſcopus. Quare licet honoris gratia presbyteri omnes dicerentur Epiſcopi: & ne Epiſcopi ſuperbirent, etiam dicebantur presbyteri: nihilominus in re erat diſtinctio. Et ita Paulus, non dignitatem, ſed ſola nomina, ait, Epiſcopis & reliquis prebyteris fuiſſe communia.

Pro defenſione Chryſoſtomi, & in communi pro Doctoribus, qui videntur presbyteros æqualle Epiſcopis. Reſpondeo, eos nõ intellexiſſe de poteſtate iuriſdictionis, qua Epiſcopus presbytero longe maior eſt, ſed ſacramento ordinis, quo prebyter ab Epiſcopo nõ differt. Neque quicquam amplius habet Epiſcopus quam ſacerdos, idem enim vtrique eſt ſacramentum, & eadem vis ſacramenti, idem character, & eadẽ gratia: licet ad plura ſe extendat poteſtas Epiſcopi, tam ordinis quàm iuriſdictionis, quam poteſtas presbyteri. Et ideo Chryſoſtomus aſſeruit presbyteros non differre multum ab Epiſcopis, ſed ſola intronizatione Epiſcopi ſuper reliquos presbyteros aſcenderunt. Si ergo aſcenderunt, conſequitur quòd licet omnis Epiſcopus ſit presbyter, non tamen omnis presbyter eſt Epiſcopus. In ſolutione vero & defenſione Hieronymi maior eſt difficultas. Non enim ait, quòd ſolo nomine prebyter & Epiſcopus ſunt idem, ſed quòd idem omnino erant, neque aliud habebat Epiſcopus quam presbyteri. Et ad rem ſubiungit, ꝙ Epiſcopi nouerint, ſe magis conſuetudine, quam diſpenſationis Dominicæ veritate, presbyteris eſſe maiores. Et in epiſtola ad Euandrium, eandem ſententiam confirmat, exiſtimãs tempore Apoſtolorum non nomine tantum, ſed re, eundem fuiſſe Epiſcopum, qui erat presbyter. Ex quibus

bus cōſtat Hieronymum in ea fuiſſe opinione, quòd primitus de iure diuino nullum erat diſcrimen: cuius contrarium concluſione ſecunda ſufficienter probauimus. Et pro reuerentia, quæ illi debetur, dicimus ad contundenda Epiſcoporum ſupercilia, illum exceſſiſſe zelo diuini amoris & honoris ardentem: quod in Doctorum ſacrorum ſcriptis ſæpè reperimus. Ambroſio idem omnino reſpondendum. Et quòd ait, Apud Aegyptum presbyteri conſignant, hoc eſt confirmant, ſi non ſit præſens Epiſcopus: dicimus ſimpliciter id falſum eſſe, neque vnquam fuiſſe presbyterum ſine noua conſecratione Epiſcopum. Quo circa ſi Aegyptii illum ritum ſeruant, errore tenentur.

VIGESIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An clerici, præter victum & veſtitum, debeant aliquid poſſidere?

CHryſoſtomus Homil. 15. in priorem ad Timot. in illud, *Dignus eſt operarius mercede ſua.* 1. Timo. 5. inquit Leuitis ex lege conſtitui fuerant redditus decimarum, primitiæ, vota, & alia plurima: verum illis lege iſta merito permittebantur præſentia tantum, & terrena, quęrentibus: Ego eccleſiæ pręſules audenter dixerim, nihil, præter victum & veſtitum habere oportere, ne ad iſta trahantur deſiderio. De hac quęſtione uide ſup. 2. tomo ad 19.

VIGESIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

An perſonæ priuatæ liceat blaſphemantes punire.

CHryſoſtomus Homil. 1. ad populum Antiochenum, poſt expoſitionem loci huius, *Modico vino vtere.* 1. Tim. 5. ſermonem ad blaſphemantes conuertens, aduerſus blaſphemos, inter cætera, ſic prorumpit, Sed poſtquam de blaſphemia nobis verba ſunt facta, vnam uos omnes petere uolo retributionem pro concione hac atque ſermone: vt in ciuitate blaſphemantes mihi, caſtigetis. Etſi quempiam in biuio, & foro, Deum blaſphemantem audieris, accede, increpa: & ſi uerbera infligere oporteat, ne recuſes: ipſius faciem alapa percute, contere os ipſius, percuſſione manum tuam ſanctifica. Et ſi ulli accuſauerint, & ſi in carcerem traxerint, ſequere. Et ſi pœnas iudex pro tribunali depopoſcerit, dic cum libertate, quòd angelorum regem blaſphemauit. Si enim regem terræ blaſphemantem punire oportet, multo magis illum contumelia afficientes.

Doctores Scholaſtici diſputant 4. ſenten. diſtin. 15. de obligatione reſtitutionis damni illati per iniuriā. Et S. Thom. 2. 2. q. 60. artic. 2. cuius concluſio eſt. Ad hoc quòd iudicium quodlibet rectum ſit, tria exiguntur: nempe ut procedat ex authoritate Iudicis, & ex affectione iuſtitiæ, & ex rectitudine prudentiæ, quorum quolibet deficiente, iudicium erit vicioſum, & ex conſequenti illicitum. Probatur concluſio. Iudicium eatenus eſt rectum, ac perinde licitum, quatenus eſt actus iuſtitiæ, ad hoc autem vt ſit actus iuſtitiæ, tria hæc commemorata requiruntur, ergo eadem ſunt ad rectum iudicium neceſſaria. Poſterior præmiſſa probatur. Propria enim iuſtitiæ vis eſt coactiua: cogere autem alterum nemo poteſt, niſi ſit illi ſubditus. Quod naturali exēplo conſtat. Agens nāque paſſiuum non vincit, niſi ſit ſibi intra ſuæ actiuitatis periodum ſubiectum, requiritur ergo Principis iudiciſque authoritas. Vnde Paulus ad Rom. 14. Tu qui es, qui iudicas alienum ſeruum? domino ſuo ſtat aut cadit. Atque cum Deus ſit Dominus vniuerſalis omnium, nemo inter mortales legitimus eſt iudex, niſi qui ab ipſo authoritatem iudicandi receperit. Vnde Rom. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Et infra, Quemcunque iudicem ait eſſe Dei miniſtrum, vindicem in irā ei qui male agit. Secundum, quod ad rectitudinem iudicij requiritur eſt, ut proficiſcatur ab affectione, & inclinatione iuſtitiæ. Quòd nulla alia indiget probatione, quàm quòd iudicium eſt proprius huius virtutis actus, tanquam animum ad iuſtum afficientis. Tertium, quòd rectitudo iudicij poſtulat eſt officium prudentiæ, cuius munus eſt iudicium proferre. Quapropter qui ius dicit, & iuſtum inter litigantes conſtituit, munus ſuum iuſtè exequitur: ſecus qui in alteram partem contra ius declinat. Hinc fit quòd iudicium, cum authoritas præſidentis deeſt, dicitur vſurpatum: cū ſubſtantia iuſtitiæ, nuncupatur iniquum, quod fit abſque prudentia: ſi defuerit ordo iuris, cenſetur ſuſpectum, ſi vero ex leuitate, & abſque legitimis probationibus proferatur, eſt temerarium.

Aduertendum circa has conditiones, quòd defectus cuiuslibet illarum ſuo genere conſtituit mortale peccatum. Iudex inquam, qui vel nullam habens authoritatem, uel alienam uſurpans, cum iudicat eū qui ſibi non ſubditur, mortaliter peccat. Vt ſi iudex ſęcularis in clericorum cauſas ſe inferat, etiam ſi à iure excommunicatus non eſſet, ipſo facto mortali culpa cōmacularetur, perinde ac priuata eſſet perſona: imò & eo grauius, quòd obtentu publicæ authoritatis id facit: & ſi clericum bonis ſuis priuaret, uerè eſſet latro: & ſi occideret, uere homicida. Secunda etiam conditio eſt conſiderate aduertenda. Nam quod iudicium debeat ex affectione, & inclinatione iuſtitiæ procedere, ambiguum eſt. Et triplicem poteſt efficere ſenſum. Primus ut non fiat contra iuſtitiam: & hic eſt legitimus, ut ſcilicet, unicuique ſyncerè tribuatur quod ſuum eſt, cuius defectus reddit iudicium iniquum. Secundo, ut iudicium procedat ex affectu iuſtitiæ: defectus huius nunquam eſt peccatum mortale: nam ſi iudex iuſtitiam exercendo, iuſtam ferat ſententiam, licet hoc non faciat ex habitu, uel amore iuſtitiæ, quia improbus homo eſt, non mortaliter peccat: eſſet tamē ueniale, quia cum iudex ſit cuſtos iuſtitiæ, eius affectu debet ſemper iudicare. Tertius ſenſus eſt, iudiciū non feratur ex alio prauo affectu, ſcilicet, odio, amore, uel cupiditate. Defectus huius peccatum erit, ſecundum affectum ex quo procedit. Verbi cauſa, Si iudex furem, legitime talem comprobatum, paulo ex odio ſuſpendat, non peccat contra iuſtitiam, ſed contra charitatem: & ſi cupiditate pecuniæ id faciat, non iniquus, ſed auarus erit: & ſi appetitu inanis gloriæ, tunc uanus erit, & uenialiter peccabit. Quocirca licet ex odio occidat, non cenſebitur homicida, ſicut ſi eſſet priuata perſona, quia habet ius occidendi. Defectus etiam tertiæ conditionis erit peccatum mortale. Vt ſi regulas & circunſtantias iuris prætermittat, & dum ut perſona priuata leuiter ac temere de occultis iudicat: poteſt autem fieri ueniale ex leuitate materiæ, ut ſi iudex terminos aliquos leues iuris omittat, aut ſi quis quempiam de re leui leuiter iudicet.

Dubium eſt, an peccatori iudicare liceat? Videtur enim ꝙ non, ex illo Rom. 2. Inexcuſabilis eſt ò homo omnis qui iudicas, in quo .n. alterum iudicas, teipſum condēnas. Eadem agis quæ iudicas. Nemo autē eſt à

peccato immunis, Nam ſi dixerimus, ait Ioan. quòd peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus. Nemini ergo licitum eſt iudicare. Reſpondet S. Thom. ad ſecundum argumentum diſtinguens, videlicet iudicem, qui eſt in graui peccato publico, non poſſe iudicare alios, qui ſimilium aut minorum rei ſunt: præcipuè quando peccata ſunt publica. Et allegat pro ſe Chryſoſtomum id exhortantem ſuper illud Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini: ſi vero iudicis peccata occulta ſunt, poterit ſimiles peccatores condemnare, ſi id cum humilitate faciat. Quod confirmat ſententia Auguſtini, qui in libro de ſermone Domini in monte ait, Si inuenerimus nos in eodem vitio eſſe, congemiſcamus, & ad pariter conandum nos inuitemus. In hac autem reſponſione primum adnotandum eſt, Vuicleph, & eius aſſeclas aſſeueraſſe, per quodcunque mortale peccatum, vna cum Dei gratia, amitti & rerum dominium, & omnem iudicandi poteſtatem, quæ Dei largitate recipiuntur. Hæreſis tamē hæc damnata eſt Concil. Conſtant. ſeſſ. 8. Sed inter

Opinio quorundam. Catholicos ſunt qui teneant, iudici qui delicto ſordeſcit, crimen eſſe, ſententiam in alium ferre peccatorem: non ſolum ſi in peccato ſit publico propter ſcandalum, verumetiam ſi ſit in occulto.

1. Ratio. Quia officium iuſtitiæ ex affectu eiuſdem virtutis non præſtat. Qui in vno enim eſt ſcelere, omnibus eſt priuatus virtutibus, atque adeò habitu iuſtitiæ caret. Vnde inexcuſabilis es ò homo (ſcilicet peccator) omnis qui iudicas, &c.

2. Ratio. Secundo, quia cum iudex ſit Dei miniſter, debet ei dum alium iudicat, aſſimilari, ſecundum illud Leuit. 19. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.

3. Ratio. Tertio, ratione naturali id probatur. Docet enim Philoſophus 2. de Anima, viſum, qui de coloribus iudicat, ab omni eſſe colore alienum: aliàs colorem, quo

4. Ratio. inficeretur, in nullo poſſet obiecto percipere. Quarto, quicunque ſacerdos in peccato exiſtēs, quantumuis occulto, ſi munus ſacerdotale, in adminiſtrandis ſacramentis exerceat, mortaliter peccat, ut communis Theologorum ſentētia tenet, ergo eodem modo, qui in peccato poteſtatem iuriſdictionis exercet: nā vtraque poteſtas à Domino Deo eſt, Rom. 13. Accedit & c. quęſitum, de tempori. ordin. Vbi id admoneri vide-

5. Ratio. mur. Huius ſententiæ fuit S. Thom. 4. diſtin. 19. q. 2. art. 2. Sed eam mutauit hoc loco, & 3. par. q. 64. art. 6. quibus locis tenet, quòd peccator occultus, qui Iudex eſt, non delinquit mortaliter, peccatorem publicum damnando. Et ad dubium propoſitum reſpondemus ſequentibus propoſitionibus.

1. Propoſitio. Prima propoſitio, iudici qui occulto irretitus eſt ſcelere quantumcunque grauiſſimo, niſi excommunicatus ſit, vel ſuſpenſus, licet ſubditos, ſiue de eodem crimine, ſiue de alieno, condemnare. Ratio eſt: quia huiuſmodi Iudex habet iudicandi titulum: & id negare hæreſis eſt, & poteſt habere prudentiam, & animum ſeruandi vnicuique ius ſuū, nihil ergo illi deeſt, quo minus poteſtate iudicandi vtatur, ſecus ſi eſſet hęreticus, qui ratione excommunicationis iudex ſedere non poteſt. Neque eſt ſimile de ſacerdote, qui in peccato ſacramenta adminiſtrat, nam ad hoc munus requiritur poteſtas ordinis, in cuius collatione confertur gratia, per quam dignus efficitur ad miniſtranda ſacramenta, quibus gratia confertur, & ideo ſanctitate qua aliis præſtet, vigere debet. Et hoc præciſe diffinitur cap. quæſitum. Aliter verò cenſendum eſt de poteſtate iuriſdictionis. Aliæ rationes tantum conuincunt, quòd ſit quidem decens, vt qui alios iudicat, talem ſe gerat, quales vult eſſe ſubditos, quos condemnat.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio, quod peccator peccatorem dānet, peccatum veniale eſt. Hæc propoſitio eſt Caietani Quodlibeto ſecundo, q. 14. Ratio eius eſt: quia contra rationem videtur, quòd is qui alium damnat de leuiori delicto, alienus ſit ab omni culpa. Secundo, quia deficere ab ordine, aliquo modo eſt à lege deuiare, ſed ordo naturæ & charitatis eſt, quòd vnuſquiſque in iudicādo prius à ſe quam ab alio incipiat. Tertio, quia quicunque alium iudicat, profitetur ſe nudū eſſe à crimine: & ideo ſi non eſt, talis eſt quodammodo hypocrita, quem taxat illic Chriſtus, Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? hypocrita, eiice prius trabem, &c. Sed quia iniuriam non facit, non peccat mortaliter. Illud autē Apoſtoli Rom. 2. In quo alterum iudicas, &c. intelligi debet, non quòd ſimile peccatum committat, ſed quòd alium condemnando, oſtendit ſe dignum eſſe, qui ſimili ſententia condemnetur, iuxta verbum Domini Lucæ 19. Ex ore tuo te iudico ſerue nequam.

Tertia propoſitio S. Thomæ eſt, quòd publicus peccator alios condemnans, mortaliter propter ſcandalū peccat. Nam tunc iuſtitia in vilipendium venit apud populum, nempe qui uidet non habere eandem uim in iudice, quam exercet ipſe in ſubditos. 3. Propoſitio.

Quarta propoſitio, licet genere ſuo peccatum ſit mortale, poteſt nihilominus ex leuitate materiæ fieri ueniale: & ideo dicit S. Thom. ſi ſit in grauioribus criminibus, & præcipuè ſi ſit in ſimilibus, ut ſi eſſet ipſe publicus latro, & latrunculos perſequeretur, aut publica admitteret adulteria, & adulteros iudicio premeret. Nam ſi eſſet, uerbi gratia, fornicarius, & latrocinia, & homicidia ulciſceretur, non eſſet mortale ſcādalum: imo quando crimen non eſſet infame, nullum eſſet ſcandalum, ut ſi præ auaritia non largiretur, quando dare tenetur. 4. Propoſitio.

Pro defenſione Chryſoſtomi reſpondemus, quòd iſto loco, ſicut & in pluribus aliis, zelus ardens Diuini honoris, & odium blaſphemiæ acerrimum, coegerunt uirum Dei charitate flagrantem, excedere metam. Vt iuxta uetus prouerbium, multa peteret, ut ſaltem pauca obtineret: & iniqua interdum poſtularet, ut ęqua reciperet.

VIGESIMVMNONVM QVAESITVM.

An in Chriſto duæ ſint perſonæ.

CHryſoſtomus Homil. 3. in illa uerba, *Vnxit te Deus Deus tuus.* Hebr. 1. uidetur duas in Chriſto ponere perſonas, quod nefas eſt dicere, & ſentire. Sic enim habet, Quid eſt quod dicit, Deus Deus tuus, hic Iudæos, & Paulum Samoſatenum, & Arrianos, & Marcellum, & Sabellium percuſſit, quo modo? Iudæos quidem, oſtēdens eis duas perſonas, Deum & hominem.

Doctores Scholaſtici diſputant hanc quæſtionem 3. ſent. diſt. 6. & S. Thom. 3. p. q. 4. art. 2. ubi quærit, an filius Dei aſſumpſerit perſonam? Et reſpondet negatiuè. Et probat ex Auguſtini libro de fide ad Petrū, ubi dicit, quòd Deus naturā hominis aſſumpſit, non perſonam, aſſumi autem aliquid dicitur ex eo, quòd ad aliquid ſumitur, unde illud quod aſſumitur oportet præintelligi aſſumptioni, perſona autē non præintelligitur in humana natura aſſumptioni, ſed magis ſe habet ut terminus aſſumptionis, ſi enim præintelligeretur, uel oporteret ꝙ corrumperetur, & ſic fruſtra eſſet aſſumpta, uel ꝙ remaneret poſt unionē, & ſic eſſēt duæ perſonę, una aſſumēs, & alia aſſūpta, quod eſt erroneum. Vnde relinquitur ꝙ nullo modo filius Dei aſſumpſit humanam perſonā, quia ſi perſonam aſſumpſiſſet, in Chriſto eſſent duæ perſonę, quod eſt hęreticum. Tum etiam, quia humanitas in Chriſto non conſti-

conſtituit proprium ſuppoſitum, ſed ſuſtentatur in alieno, hoc eſt, in diuino, vt patet in inſerto, ergo ſicut Chriſtus non eſt duo ſuppoſita, ita neque duæ perſonæ.

Dubium tamen eſt, quæ perſona ſit iſta quæ reſultat ex vnione humanitatis ad Verbum; Dicunt quidam, perſonam diuinam eſſe quæ inde reſultauit. Ratio eorum eſt: quia in Chriſto Domino unicum tantum ſuppoſitum eſt, ſi autem humana perſona reſultaret, eſſent duæ perſonæ, quod eſt hæreticum. Tum etiam, quia perſona humana intrinſecè ex humanitate conſtituitur, humanitas verò in Chriſto intrinſecè non fuit, ſed extrinſecè, ergo in Chriſto non fuit perſona humana, ſed tantum diuina. Hoc tamen non obſtante, dico, ſtultum eſſe, negare Chriſtum eſſe perſonam humanam, & ideo aſſerendum eſt, Chriſtum eſſe perſonam diuinam & humanam, & ex illa unione hoc reſultauit; Quod Chriſtus eſſet perſona humana, probatur clariſſimè, quia ex illa vnione reſultauit veriſſimus homo, ergo vera perſona humana: & contrarium eſt negare ipſum uerum hominem fuiſſe. Et confirmatur; habebat veram humanitatem, ergo erat verè perſona humana. Et ad argumentum in contrarium negamus ſequelam, ſcilicet, quòd incidamus in errorem aſſerentium in Chriſto eſſe duplex ſuppoſitum, quia hæretici in Chriſto Domino conſtituebant duas perſonas realiter diſtinctas, & ſic aſſignabant perſonam unam diſtinctam, quæ humanitatem conſtituebat, & aliam perſonam diſtinctam, quæ conſtituebat diuinitatem, nos verò in Chriſto non duas perſonas, ſed duas naturas, & unam perſonam tantummodo aſſignamus, & iſtam, quæ ſit ſimul diuina & humana, non autem duo ſuppoſita: quia ad pluralitatem perſonarum naturarum pluralitas non ſufficit, ſed requiritur pluralitas ſuppoſitorum. Et ſuppoſito quod eſt de fide in Chriſto tantum eſſe unicam perſonam, quæ eadem eſt diuina & humana, in art. 3. affirmat tanquam de fide eſſe tenendum. Et huius oppoſitum inquit eſſe erroneum, ſcilicet, in Chriſto tantum eſſe unum ſuppoſitum. Probat ex authoritate Fęlicis Papæ & martyris, quæ introducitur in Synodo Epheſina, Credimus in Dominú noſtrum Ieſum Chriſtum, &c. Et ratione, quia homo idem eſt quod habens humanitatem, Verbum autem quod habebat, non aſſumpſit, ſed humanitatem ipſam, ergo non aſſumpſit hominem. Tum etiam quia id quod aſſumitur, præſupponitur & præintelligitur ad aſſumptionem, ſicut id quod mouetur præſupponitur ad motum: ſi ergo ſuppoſitum aſſumatur, ſuppoſitum eſſet prius aſſumptione, & ſic eſſet principium aſſumptionis, quod tamen falſum eſt, quia ſolum eſt terminus. Item, quia ſi in Chriſto eſſent duo ſuppoſita, quodlibet illorum per ſe ſubſiſteret, & ſi per ſe ſubſiſtit, per ſe ſonat, & ſi per ſe ſonat, ergo eſt perſona. Ad hæc, multiplicato ſuperiori, multiplicatur inferius, ſuppoſitum uerò & perſona habent ſe tanquam ſuperius et inferius, ergo multiplicato ſuperiori, quod eſt ſuppoſitum, multiplicabitur inferius, quod eſt perſona, & ex conſequenti eſſent duæ perſonæ. Præterea, quia ſuppoſitorum dualitas damnata eſt Conſtantinopolitano Concilio, ſexta Synodo, & Concilio Epheſino, & Calcedonenſi, contra Neſtorium damnata eſt in Chriſto perſonarum pluralitas, qua admiſſa, pluralitas ſuppoſitorũ manifeſtè inde ſequitur. Et Damaſc. ait, ꝙ in Chriſto ſunt duę naturæ, & vnica tantum hypoſtaſis, quod tanquam de fide tenendum eſt.

Difficultas tamen eſt circa doctrinã quã conſtituimus, quia Doctores omnes ſacri (maximè B. Auguſtinus) paſſim affirmant, quòd Verbum aſſumpſit hominem, S. Th. q. 4. art. 3. ad primum argumentum dicit ſanctos interpretandos & exponendos eſſe. Aſſumpſit hominem, id eſt, naturam hominis, vel aſſumpſit hominem, id eſt, ut eſſet homo. Sed ſuppono hominem poſſe capi dupliciter. Primo modo concretiuè pro ſuppoſito humano, & iſto modo non ſunt intelligendi ſancti, quando dicunt, quòd Verbum aſſumpſit hominem: non enim aſſumpſit hominem in concreto. Secundo modo, homo poteſt capi abſtractiuè, hoc eſt, pro natura humana in abſtracto, & in hoc ſenſu ſancti intelligi debent. Et confirmatur hoc ex modo loquendi communi, dicimus enim, Prætor aſſumpſit perſonam Regis, id eſt, dignitatem & figurã eius, ita ſancti dicunt, Deus aſſumpſit perſonam hominis, id eſt, naturam eius. Poſſunt etiam ſancti, quãdo dicunt Deum aſſumpſiſſe hominem, exponi, vt verbum illud, hominem, capiatur, vt importat terminum, ſed non vt importet medium, hoc eſt, quòd mẽs ſanctorum eſt, cum dicũt, quòd aſſumpſit hominem, hoc eſt, quòd Deus factus eſt homo. Ita S. Thom. & Caietanus loco citato. Vltimo dico, quòd licet ſancti pro reuerentia, quæ illis debetur, ita exponendi ſint, paſſim tamen vtendum non eſt illa propoſitione, neque illo modo loquendi: ſed hæc propoſitio, Verbum aſſumpſit hominem, ſimpliciter & abſoluiè neganda eſt, & ſi aliquando illa utamur, tantum ſit ad exponendos ſanctos.

Quæſtione 17. S. Thom. artic. 1. ſuppoſito, in Chriſto Domino tantum eſſe vnicum ſuppoſitum, & vnicam perſonam, & duas naturas diſtinctas realiter, & naturam humanam non prædicari de diuina, quærit an Chriſtus ſit unus, uel plura. Et reſpondet, quòd licet in Chriſto includantur duo, non tamen concedendum eſt quòd Chriſtus eſt duo, ſed vnum. Addit tamen, hæreticos ponentes in Chriſto duo ſuppoſita, fateri Chriſtum eſſe duo. Aduertendum eſt pro quæſtione tractanda, hanc quæſtionem poſſe duplicẽ habere ſenſum. Primus eſt, an Chriſtus ſit plura diuiſiuè, ita vt ſeorſum quodlibet illorum ſit, ſicut Deus eſt tres perſonæ ſimul, & illarum quælibet eſt Deus, ita quòd eodem modo Chriſtus ſit plures, ſcilicet, diuinitas & humanitas, & ſeorſum quęlibet earum ſit ita, vt ſeorſum ſit humanitas, & ſeorſum diuinitas. Et in hoc ſenſu quæſtio hæc apud Patres antiquos fuit diſputata ſtatim in eccleſiæ initiis. Sed nunc in Conciliis concluſio negatiua tanquam de fide eſt diffinita, & in hoc ſenſu articulo hoc 1. S. Thom. quærit, an Chriſtus ſit unum, uel plura. Secundus ſenſus eſt cõplexiuus, an Chriſtus ſit plures, & ſeorſum nulla illarum collectiuè, ſed complexiuè, ſicut Petrus eſt materia & forma cõplexiuè, & nullum illorum ſeorſum. Et in hoc ſenſu Doctores Scholaſtici diſputant. Et licet affirment contrariam ſententiam S. Thom. Contra illos concluſionem negatiuam cõſtituimus. Chriſtus non eſt plura, neque diuiſiuè, neque complexiuè, ſed tantum eſt unus. Concluſio hæc diffinita eſt in Conciliis Epheſino, Calcedonenſi, Cõſtantinopolitano, & Nicęno. Vbi habetur, Credo in Ieſum Chriſtum vnicum filium eius. Quæ quatuor Concilia Diuus Gregorius tanquam quatuor Euangelia veneratur. Ratione ſic probo, Primo, quia ſi Chriſtus eſt plura, quæ ſunt iſta plura? Si dicas, quòd diuinitas & humanitas, arguitur ſic, Chriſtus in abſtracto non eſt humanitas, neque diuinitas, quia iſta propoſitio, Chriſtus eſt humanitas, aut iſta, Chriſtus eſt diuinitas, diuiſiuè falſa eſt. Neque etiam complexiuè eſt plura, quia ſequeretur Chriſtum non eſſe Deum, ſi Chriſtus eſt humanitas & diuinitas ſimul, quia quãdo aliquid ſimul eſt plura, ſeorſum nõ eſt vnum. Secundo, quia ſi Chriſtus eſſet duo, uel aggregatum ex duobus, ſequeretur quòd Chriſtus eſſet compoſitus: nam ex eo dicimus quòd Chriſtus compoſitus eſt, quia habet duo diſtincta, quæ ipſum componunt. Tertio,

quia hoc aggregatum ex diuinitate & humanitate eſt Chriſtus, ergo Chriſtus in triduo incępit eſſe, & deſiit eſſe, hoc autem concedere nullo modo ſuſtineri valet, quia falſum eſt. Quarto, quia ſequitur quòd Chriſtus non eſt Deus, ſequela probatur, quia per te Chriſtus eſt aggregatum ex duabus naturis, ſed huiuſmodi aggregatum non eſt Deus, vt aggregatum ex mundo & Deo, non eſt Deus, ergo. Vltimo, quia ſicut album eſt corpus habens albedinem, ita Chriſtus eſt filius Dei habens humanitatem ſibi vnitam, ſed album non eſt aggregatum ex corpore & albedine, ergo neque Chriſtus ex natura diuina & humana. Minorem probo, Dato enim oppoſito arguitur ſic, Socrates eſt album, & album eſt corpus, & albedo, ergo Socrates eſt corpus & albedo, & aggregatum ex vtroque, ergo Socrates eſt ſubſtantia & accidens: & per conſequens accidens eſt de eſſentia ſubſtantiæ: quod ſuſtineri nequit. Et ideo tenendum eſt cum Sancto Thoma, Chriſtum plura non eſſe, neque diuiſiuè, neque complexiuè. Et oppoſitum aſſerere erroneum eſt. Et qui contrarium affirmarunt, decepti ſunt in hoc, quòd in omnibus entibus naturalibus ens ſit ſuæ partis ſimul, ſic exiſtimarunt in Chriſto, quod tamen in eo locum non habet, ut ſufficienter oſtendimus.

Pro defenſione Chryſoſtomi, ſuſpicio eſt hunc locum in codicibus Græcis eſſe deprauatum, & pro eo quod eſt, Deum & hominem, legendum eſſe, Deum & Deum. Occaſio ſuſpicionis eſt duplex. Prior eſt, quia Theophilactus ſic ſcribit, Hoc aduerſus Iudęos, & Sabellium, & Marcellum pugnat, tanquam duas perſonas indicans Deum & Deum. Altera eſt, quòd conduplicatio particulæ, Dei, aptiſſimè congruit cum propoſita Pauli ſententia, in qua geminato nomine Dei, dicitur, unxit te Deus Deus tuus, ad expreſſionē duarum perſonarum, reclamantibus Iudæis, Sabellio & Marcello, qui unam tantum Deitatis perſonam agnoſcunt. Quòd ſi quis contendat legendum eſſe duas perſonas Deum & hominem, exponi debet, ut per hominem intelligamus ſignificari perſonam Chriſti, quæ ſimul eſt perſona Dei & hominis, ut expoſuimus: per Deum uero perſonam Patris, & Spiritus ſancti.

TRIGESIMVM QVAESITVM.

An Sęculares & Monachi eodem genere peccati æqualiter peccent.

Chryſoſtomus Homil. 7. in illam periodum, *Accedamus ergo ad thronū gratiæ*. Heb. 4. ſentire uidetur, quòd excepta fornicatione quæ in Monachis grauior eſt, tam grauia eſſe ſęcularium omnia peccata quam Monachorū. Verba eius hæc ſunt, Sed quid ad nos, labores, lectiones, uigiliæ, ieiunia, inquis, qui non ſumus Monachi, hęc mihi dicis? Dic Paulo, cum dicit, Vigilantes in omni patientia, & oratione: cum dicit, carnis curam ne feceritis in concupiſcentiis. Non enim Monachis tantum ita ſcripſit, ſed omnibus qui erant in ciuitatibus. Nō enim ſęcularis debet aliquid amplius habere Monacho, quàm cum uxore cohabitare tantum, hic enim habet ueniam: in aliis autem nequaquam, ſed omnia æqualiter, ſicut Monachi, agere debent. Hoc ipſum lib. 3. aduerſus uituper. uitæ monaſticæ clarius ita ſcribit. At inquies, non ambo ex eadem altitudine decidunt, ita neque eadem vulnera ſuſcipiunt, fallis teipſum prorſus ac decipis, eadem namque ab utriſque totius vitæ ratio requiritur, eiſdem pro culpis pęna una omnibus debetur: imo uero ut aliquid ex nobis adde re audeamus, magis ſine ulla ſpe uenię peccauit, qui ex ſęculo id ſcęlus admiſit, &c.

Doctores Scholaſtici de hac quęſtione agunt, 2. ſent. diſtinct. 44. & Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 186. & ad quæſtionem, an religioſus eodem genere peccati grauius peccet quam ſęcularis, reſpondet quatuor cō cluſionibus. Prior, ſi religioſus peccet contra uotum religionis, puta ſi fornicetur, vel furetur, grauius peccat quam ſęcularis. Probat, quia talis non ſolum facit contra præceptum diuinæ legis, ſed etiam contra uotum: quia fornicando facit contra uotum continentiæ: & furando, contra uotum paupertatis. Ex quo deducitur opera præcepti cadere ſub uoto. Conſtat enim uitare furtum & fornicationem non eſſe bonum conſilii, & ſupererogationis, ſed legis & præcepti. Secunda concluſio, ſi religioſus peccet ex contemptu, grauius peccat quā ſęcularis. Probatur: quia talis eſt magis ingratus diuinis beneficiis, quibus eſt ſublimatus ad ſtatum perfectionis, ſicut Apoſtolus dicit ad Hebr. 10. quod fidelis grauiora meretur ſupplicia, ex hoc quòd peccando, filium Dei conculcat per contemptum. Vnde & Dominus conqueritur Hierem. 11. Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? Tertia concluſio, peccatum religioſi poteſt eſſe grauius peccato ſęcularis propter ſcandalum, quia ad uitam eius plures reſpiciunt: unde dicitur Hier. 23. In prophetis Hieruſalem vidi ſimilitudinem adulterantium, & iter mendacii, & confortauerunt manus peſſimorum, ut non conuerteretur unuſquiſque à malitia ſua. Quarta concluſio. Si uero religioſus non ex cōtemptu, ſed ex infirmitate uel ignorantia aliquod peccatum, quod nō eſt contra uotum committit in occulto, leuius peccat eodem genere peccati quàm ſęcularis, quia peccatum eius, ſi leue ſit, quaſi abſorberetur ex multis operibus bonis quæ fecit: & ſi ſit mortale, facilius ab eo reſurgit, id eſt, propter intentionem quam habet erectam ad Deū, quia ſi ad horam intercipiatur, de facili ad priſtinum reparatur. Vnde ſuper illud, cum ceciderit iuſtus, non collidetur, dicit Origen. Iniuſtus, ſi peccauerit, non pœnitet, & peccatum ſuum emendare neſcit: iuſtus autem ſcit emendare, ſcit corrigere. Sicut ille qui dixerat, Neſcio hominem, paulo poſt cum reſpexit eū Dominus, flere cępit amariſſimè. Et ille qui de tecto mulierem uidit, & concupiuit, ſtatim dixit, Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. Secunda ratio eſt, quia iuuatur à ſociis ad reſurgendum, ſecundum illud Eccleſiaſt. 4. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur: uę ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe.

1. Concluſio.

2. Concluſio.

3. Concluſio.

4. Concluſio.

Aduertenda doctrina, quam ponit in ſolutione ad tertium argumentum, quod eſt, Præſens uita ſine peccato non tranſigitur, ſecundum illud Iacobi, In multis offendimus omnes, ſi ergo peccata religioſorum eſſent grauiora peccatis ſęcularium, ſequeretur quòd religioſi eſſent peioris conditionis quam ſęculares, & ſic non eſſet ſanum conſilium ad religionem tranſire. Reſpondet, quòd iuſti non de facili peccant ex contemptu, & ſi aliquando cadant in aliquod peccatum ex ignorantia uel infirmitate, de facili reſurgunt: ſi autem perueniant ad hoc quod ex contemptu peccent: efficiuntur peſſimi, & maximè incorrigibiles, ſecundum illud Hierem. 2. Confregiſti iugum, dirupiſti uincula, dixiſti, Non ſeruiam in omni colle ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo tu proſternabaris meretrix. Vnde Auguſtinus dicit in epiſtola ad plebem Hypponenſem, Ex quo Deo ſeruire cœpi, quomodo difficilè ſum expertus meliores, quam qui in monaſteriis profecerunt, ita nō ſum expertus peiores, quàm qui in monaſteriis ceciderunt. Ex qua doctrina colligitur, quòd ſecundum Auguſtinum, & Thom. religioſi peſſimi, deteriores ſunt quibuſcun-

buſcunque ſæcularibus quantumuis ſceleratis, quia ſunt incapaces correctionis.

Pro defenſione Chryſoſtomi ſufficit ſolutio San. Tho. nunc aſſignata, ſcilicet, monachorum, qui poſtquam ceciderint, incorrigibiles facti ſunt, peccata grauiora eſſe, quam ſæcularium. Secundo dicimus, Chryſoſtomum per hyperbolem enunciaſſe ad depellendã ignauiam, & ſocordem opinionem quorundam ſæcularium exiſtimantium, orationes, ieiunia, ac vigilias, monachis duntaxat à Chriſto impoſita. Tertio dicimus, quòd Chryſoſtomus reſpiciens ad crimina, quæ religioſus committit ex fragilitate vel ignorantia, aſſeruit eſſe leuiora quam ſæcularium delicta propter rationem Sancti Thom. Et quòd de his ſit locutus ex verbis eius conſtat, inquit enim, magis ſine villa ſpe veniæ peccauit ſæcularis, qui mulierem reſpicit, & concupiſcit, quam monachus: neque enim par facinus admittere videtur qui vxoris ſolatio ſubnixus, decore mulieris irretitur, atque is qui huiuſmodi auxilio, & infirmitatis remedio deſtitutus, hac interdum peſte corripitur.

TRIGESIMVMPRIMVM QVAESITVM.

An ſalutis initium ſit ex nobis.

Chryſoſtomus Homilia 12. ad Hebr. explicans hunc locum. *Adhuc enim in lumbis patris erat*, Hebr. 7. videtur initium noſtræ ſalutis voluntati humanæ tribuere diuinã gratiam præuenienti, inquit enim, Oportet nos quippe eligere primum quæ bona ſunt, & tunc ipſe quæ ſua ſunt introducat, non antecedit noſtras voluntates, ne lædatur liberum arbitrium: cũ autem nos elegerimus multa, tũc nobis aufert auxiliationem. Hoc ipſum quam plurimis locis repetit. Vide ſupra tomo 2. ad decimumtertium.

TRIGESIMVMSECVNDVM QVAESITVM.

An animæ ſanctorum adhuc ſint beatæ.

Chryſoſtomus Homilia 28. in Epiſtolam ad Heb. enarrans hunc locum, *Circuierunt in melotis in pellibus caprinis*. Indicat ſanctorũ animas ante diem iudicij non frui diuina viſione. Vide ſupra, in tomo quarto, ad decimumtertium quæſitum.

TRIGESIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An ſufficiat ſoli Deo confiteri.

Chryſoſtomus Homil. 31. in hunc locum, *Non inuenit pœnitentiæ locum*. Hebr. 12. alludit ad dogma eorum, qui exiſtimant peccata ſoli Deo confitenda, & non ſacerdoti: ait enim, Non tibi dico, vt te prodas in publicum, vt te apud alios accuſes, &c. Vide tomo primo, ad duodecimum quæſitum.

QVINTVS TOMVS.

An Iudæi agnouerint Chriſti deitatem.

AD QVAESITVM.

An Iudæi Chriſtum & eius deitatem agnouerint.

Chryſoſtomus tomo 5. demonſtratione aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus cõuertitur ad Iudæos, & ait, Nam quot ſunt, qui nullis vnquam auditis legibus, honeſtè ac legitimè vixerũt: cùm interim quidam à pueritia enutriti legibus, vſque ad ſenectam nunquam tranſgredi illas ceſſarunt. Hæc & apud veteres contigerunt. Nam Iudæi licet ſigna & miracula plurima haberent, nunquam tamẽ per ea meliores euaſere. Niniuitæ vna tantum voce audita, vitam mutarunt à peccatis liberati. Explicans illud Matth. 21. hic eſt hæres, inquit, quòd principes Iudæorum non per ignorantiam, ſed per inuidiam filium Dei crucifixerunt, cognouerunt enim eum eſſe filium Dei, intellexerunt eum eſſe illum, cui Pater per prophetam dicit, Poſtula à me, & dabo tibi hæreditatem meam. Ionæ 3. Pſal. 2.

Diſputant Doctores Scholaſtici 3. ſent. diſtin. 22. & Sanct. Thom. 3. p. q. 47. Et ad quæſtionem, an Chriſti perſecutores eum cognouerint. Reſpondet art. 5. ſequentibus concluſionibus. Prima concluſio, Maiores Iudæorum cognouerunt Chriſtum eſſe Meſſiam promiſſum in lege. Secunda concluſio, Licet Iudæi cognouerint Chriſtum eſſe Meſsiam, non tamen cognouerunt, eum eſſe filium Dei naturalem. Tertia cõcluſio, Maiores Iudæorum nòn excuſantur ab occiſione filii Dei, quia ignorantia illorum fuit affectata: videbant enim euidentia ſigna diuinitatis ipſius, ſed ex odio & inuidia Chriſti, eam peruertebant, & verbis eius, quibus ſe Dei filium fatebatur, credere noluerunt. Vnde ipſe de eis dicit, Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Et poſtea ſubdit, Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et ideo ex perſona eorum accipi poteſt id, quod habetur Iob 21. Dixerunt Deo, recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quarta concluſio, Minores de populo, id eſt, turba, non cognouerunt eum eſſe Meſſiam, neque filium Dei, licèt enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Quinta concluſio, aliqui de populo bene affecti ex auditu cognouerunt eſſe Meſsiam, & propter ſignorum multitudinem, & propter efficaciam doctrinæ: qui tamen poſtea, vt habetur Ioan. 7. decepti fuerunt à ſuis principibus, vt eum non crederent, neque filium Dei, neque Meſsiam. Et ideo Petrus eis dixit, Scio quod per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri, quia ſcilicet per Principes ſeducti erant. Ioan. 15.

Concluſiones S. Tho. ſunt examinandæ. Et contra primam, ſ. quod maiores Iudæorum cognouerũt Chriſtũ Dominum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, ſunt argumenta. Primum, quia 1. ad Cor. 2. habetur, Sapientiam loquimur inter perfectos. Et ſubdit, Nam ſi cognouiſſent, non utique Regem gloriæ crucifixiſſent. Videtur ergo quòd illum non cognouerint. Secundo arguitur, quia ſi maiores cognouiſſent Chriſtum Dominum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, ex

co ma-

eo maximè eſſet, quia ex miraculis, & ſcripturis, & ex prophetiis in Chriſto adimpletis, id cognouerũt: hoc autem non. Maior eſt nota. Et minor probatur, quia maiora & excelſiora ſigna poſt mortem erant adimplenda, vt conſtat ex ſignis reſurrectionis & aſcenſionis, ergo non cognouerunt. Tertio, diſcipuli, qui edocti fuerunt à Chriſto, non cognouerunt myſteria verbi Dei, neque illum eſſe Meſſiã, ergo neque maiores Iudęorũ. Et quod amplius vrget, quia Paulus in ſcholis Iudæorum enutritus ait 1. ad Tim. 1. Miſericordiã conſecutus ſum, quia ignorans feci, in incredulitate mea. Et Petrus Actuum 3. ad populum ita loquitur, Scio fratres quòd per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri. Vltimò, quia Chriſtus Dominus Matth. 26. à Pilato adiuratus, an filius Dei eſſet, reſpõdit, Videbitis filium hominis venientem in nubibus cęli. Quod cum Iudæi audiſſent, dicunt, Blaſphemauit, quid adhuc egemus teſtibus? Caietanus in hac re dubius manet, & aſſignat duas ſolutiones. Prima, ꝙ inter maiores Iudęorum differentia erat, nam quidã illorum ſcripturas præcallebant, alii verò, licèt ex maioribus eſſent, legem tamen ignorabant: Illi qui legẽ & ſcripturas intelligebant, Chriſtum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, cognouerunt, alii vero illum ignorarunt. Secundo aſſerit, quòd Meſſiam dupliciter potuerunt cognoſcere. Primo modo in particulari, firmiter aſſentientes, ille eſt Meſſias in lege promiſſus: alio modo potuerunt eum cognoſcere non in particulari, neque in rei facto, ſed quod habuerunt, & viderunt myſteria, & ſigna tam aperta, quod facilè potuerunt cognoſcere. Et hoc, inquit, eſt, quod Apoſtolus vocat cognoſcere. Hæc tamen ſolutio minime placet, eſt enim contra S. Tho. qui differentiam aſſignauit inter modum, quo cognouerunt Chriſtum eſſe Meſſiam, & eſſe filium Dei naturalem. Et ita tenendum eſt, quòd maiores illorum cognouerunt Chriſtum Dominum eſſe Meſſiam in lege promiſſum. Et iſta eſt ſententia Auguſtini ſuper Ioann. loco citato, & Chryſoſtomi ſuper illud Matth. 21. Hic eſt hæres, & Bedæ Lucæ 23. in illa uerba, ignoſce illis, quia neſciũt quid faciunt, & Hieronymi in Matth. 21. Denique eſt opinio communis Doctorum ſacrorum. Et probatur ex parabola Matth. 21. vbi miſſis ſeruis, occiderũt eos, & deinde, cognito hærede, cum dicere deberent, Hic eſt hæres, venite adoremus eum, dixerunt, Venite occidamus eum. Quæ parabola, ſecundum Hieronymum & Auguſtinum, in ſenſu literali de Chriſto Domino & Iudæis intelligitur, Cognouerunt ergo eſſe Meſſiam, & occiderunt. Secundo, quia cognouerunt ſcripturas, & prophetias omnes, & myſteria de Chriſto, aliqua tamen illarum intelligi non poterant niſi de Chriſto, vt patet Eſai. 9. Paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius: & Zachariæ 9. Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus, & ſaluator, ipſe pauper aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ: & Gen. 49. Non auferetur ſceptrum de tribu Iuda, & Dux de fęmore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.

Ad argumenta reſpondetur primo, quòd in principio maiores cognouerunt, Chriſtum Dominum eſſe Meſſiam, poſt vero illos malitia excæcauit, & ideo ab illa priori cognitione receſſerunt. Secũdo dico, quòd de facto cum cognitione quòd erat Meſſias eum occiderunt, vt ex parabola Matt. 21. Hic eſt hæres, cõſtat. Tertio dico pro intelligentia Pauli, quod ſi dæmones cognouiſſent eſſe Meſsiam, & ſimul eſſe Deũ, ad occiſioné Dei non anhelaſſent: ſi enim Deũ eſſe cognouiſſent, cognouiſſent, & cognoſcerent, redemptorem eſſe generis humani: & ex hac ſecunda conditione ab occiſione Chriſti ceſſarent. Et ita Paulus non dicit, Quia ſi cognouiſſent Deũ, nõ crucifixiſſent, ſed, quia non cognouerunt ſapientiam abſconditam. Ex quo conſtat ad primum argumentum, quòd Paulus loquitur de ignorantia redemptionis, & fructus paſſionis, & non de Deo, neque de Meſſia. Ad ſecundum reſpondetur concedendo maiorem. Et dico, quòd licet cognouerint aliqua, quæ nec dici, neque affirmari poterant niſi de Chriſto redemptore noſtro, non tamen omnes ſcripturas, neque omnes prophetias cognouerunt, donec Spiritus ſanctus aduenit, qui eas Apoſtolis manifeſtauit. Ad tertium, non cõſentio cum Theologis aſſerentibus maiores Iudæorum non cognouiſſe Chriſtum dominum, neque Meſſiam, neq; Deum eſſe. Hoc enim falſum eſt, quia de facto cognoſcebãt: non tamen cognoſcebant myſteria omnia, & ſigna quæ de Chriſto erant, & ordinabantur ad redemptionem generis humani. Ad Paulum, Miſericordiam cõſecutus ſum, quia ignorans feci: reſpondetur, quòd Paulus tunc non erat de maioribus. Secundo dicit Sanct. Thom. quòd id fecit ex ignorantia Dei, hoc eſt, quod licet cognouerit eſſe Meſſiam, non tamen eſſe Deum. Similiter reſpõdetur ad aliud Actorum 3. quod id fecerunt ex ignorantia Dei. Ad aliud de interrogatione Pilati, reſpondetur, quòd Iudæi maiores non cognouerunt myſteriũ ſecundi aduentus, quando iudicaturus veniet: ex hoc tamen nihil cõtra nos, quia ignorabant ex affectata ignorantia: ſat eſt quòd cognouerunt aliqua, quę intelligi non poterant, niſi de Chriſto & Meſſia.

Contra ſecundam cõcluſionem, quæ eſt, *Licet maiores cognouerunt Chriſtum dominum eſſe Meſſiã, non tamen cognouerunt filium Dei naturalem eſſe.* Arguitur primo, quia Eſaiæ 9. habetur, Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, &c. & ſubdit, Vocabitur Deus fortis. Tunc ſic, Iudæi omnes prophetiam illam intelligebant eſſe de Chriſto: & ait, ꝙ vocabitur Deus fortis, cognoſcebant ergo eſſe Deũ. Secundo Hierem. 23. Ecce dies venient, & ſuſcitabo germen iuſtum, hoc autem eſt nomen quod Hebræi Iehouah, & Tetragrammaton dicunt, quòd ſoli Deo conuenit, ergo cognouerunt eſſe Deum. Tertio, quia in illa parabola Matth. 21. Hic eſt hęres, venite, occidamus eum, cognouerunt eſſe hęredem: hæredem autem cognoſcere non poterant, niſi filium Dei cognouiſſent, ergo. Quarto, dæmones cognouerunt Chriſtum eſſe Deum, ergo: antecedens patet Marci 5. Quid tibi & nobis fili Dei, ſcimus quod ſis ſanctus Dei. Vbi Chryſoſtomus & Theophilactus dicunt. Quòd ſis ſanctus Dei, id eſt, peculiaris ſanctus Dei, hoc eſt, filius Dei. Et Lucæ 4. habetur, Exibant dęmonia clamantia, & dicentia, Hic eſt filius Dei. Et quod amplius vrget eſt, quia increpans eos Chriſtus, nolebat eos loqui, quia ſciebant eum eſſe filium Dei. Quinto, quia miracula quę faciebat, & modus quo ea operabatur, ipſum eſſe filium Dei euidenter demõſtrabant. Et probatur ex illo Ioann. *Si opera non feciſſem, quæ nullus alius fecit, excuſationem haberẽt.* Vltimo, quia ipſe de ſe affirmabat ſe eſſe filium Dei, & in confirmationem miracula faciebat, ergo euidẽter id cognouerunt. Et ita Chryſoſtomus & Beda aſſerere videntur, quòd dęmones & maiores, non ſolum cognouerunt Chriſtum dominum Meſsiam eſſe, ſed etiam eſſe Deũ. Sed Auguſtinus libro de quæſtionibus noui & veteris Teſtamenti, quæſtio. 66. Hieronymus, Caietanus, Sanct. Thom. & Liranus, in illum locum Matth. 21. tenent, quòd cognouerunt eum eſſe Meſsiam, non tamé intellexerunt eſſe Deũ. Et ita tenendum eſt. Et quòd ita ſit, probo, quia dæmones non cognouerunt eum eſſe Deum, & filium Dei naturalem, ergo neque maiores Iudęorum. Antecedens patet Matth. 4. Si filius Dei es, dic vt lapides

iſti panes fiant. Et Matth. 27. mulier Pilati fatetur, ſe multa paſſam in ſomnis: & ideo miſit ad virum ſuũ, & dixit ei, ne virum iuſtum occideret: ſomnium autem illud dæmonis erat, qui ſententiam mortis Chriſti mutare intendebat, & hoc non quia ſciret Chriſtum Dominum eſſe Deum, ſed quia ex ſignis id ſuſpicabatur.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum dico, Eſaiã nõ dicere quòd erat Deus, ſed vocabitur Deus. Secundo dico cum Sanct. Thom. art. iſto 5. ad ſecundum, Deum dici aliquando per naturam, vt Deus pater: aliquando per gratiam, vt illud, Ego dixi, Dij eſtis vos. Hoc ergo pacto, ſcilicet, per gratiam, & adoptionem, Iudæi & dęmones Chriſtum eſſe Deum cognoſcebant: ſed an eſſet per naturam Deus, & filius Dei naturalis, ignorabant. Et ſimiliter reſpondetur ad ſecundum ex Hieremia inductum. Ad tertium reſpondet Sanct. Thom. art. 5. ad primum, parabolam ſufficienter verificari, in quantum Chriſtum eſſe Meſsiã cognouerunt. Sed contra hoc eſt ratio, quia nos ex eo dicimus, quòd hæreditas Chriſto eueniebat, quia filius Dei erat, & tamen hoc Iudæi cognouerunt, ſed reſpondeo eſſe ita: ignorabant tamen, an filius Dei naturalis eſſet, an per gratiam vel adoptionem. Sanctus Tho. 1. parte, quæſtio. 44. articulo primo, ad quartum, negat antecedens, & ad illud Marci quinto, & Lucæ quarto, dico, Dæmones ſuſpicatos fuiſſe vehementer, quòd Chriſtus dominus filius Dei eſſet, & ideo dubitanter loquebantur: vt ex mendacio veritatem elicerent. Ad aliud quòd dęmones ſciebant eſſe Deum, dico primo, intelligi debere, ſciebant, id eſt, eſſe Chriſtum, uel Meſsiam. Secundo dico, quòd ex eo dicuntur ſcire, quia facile poterant cognoſcere. Tertio dico cum Caietano, particulam, quia, illic capi pro quod, hoc eſt, nolebat eos loqui quòd ſcirent, quia non eſt Deo grata laus in ore mendacis. Ad quintum reſpondeo, eos ex miraculis, & ex modo faciendi, cognoſcere facilè potuiſſe, Chiſtum eſſe Deum, non tamen habebant euidentiam, an alius, vt puta Angelus in eo miracula illa faceret, & ita euidenter non cognouerunt. Ad ultimũ dico dupliciter. Primo, quòd non erat illis euidens, alium in eo miracula illa non poſſe facere, aut Angelum, vel uirtute doni miraculorum ſpecialiter illi communicati. Secundo, quia in ſacris literis euidenter non inuenitur, quòd miracula faceret, vt ſe eſſe filium Dei oſtenderet, licet ex ſcripturis ferè euidẽter id deducatur. Et ita doctrina Sancti Thomæ tanquam vera, & ſcripturæ ſacræ conſona, amplectẽda eſt. Et quod Caietanus aſſerit, Iudæos peccaſſe non ſolum peccato occiſionis Meſſiæ, ſed etiam peccato occiſionis Dei, eſt conſonum doctrinæ ſanctorum Patrum, quia niſi inuidia & malitia eos excęcaſſet, ex vita Chriſti immaculata, & ex miraculis & ſcripturis, facile Chriſtum dominum eſſe Deũ cognoſcere poterant. Et hæc vltima aduertentia eſt circa ea quæ Beatus Chryſoſtomus, tum doctiſsimè, tum ſanctiſsimè, in vtilitatem eccleſiæ Catholicæ ſcripſit.

Finiuntur aduertentiæ in B. Chryſoſtomum.

ADVERTENTIAE IN TERTIVM TOMVM BEATI HIERONYMI.

AD PRIMVM QVAESITVM.

An Paradiſus terreſtris ante mundum ſit conditus.

HIERONYMVS Tomo 3. c. 204. in principio Hebraicarũ traditionum, in illud, *Plantauit Dominus Paradiſum*, Gen. 2. aſſerere videtur, quòd priuſquam cęlum & terram Deus crearet, paradiſum ante condiderat, ſicut & legitur in Hebræo, Plantauerat autem Deus paradiſum in Aedem à principio.

Doctores Scholaſtici de paradiſo terreſtri, an ſit locus corporeus conueniens habitationi humanæ, & ad quid in paradiſo poſitus fuerit, & an conditus fuerit ante paradiſum? diſputant 2. ſen. di. 17. & S. Tho. 1. parte. q. 102. per quatuor articulos. Ad primum reAuguſtin. ſpondet, quòd ſecundum Auguſtinũ octauo in Gen. ad literam, tres ſunt de paradiſo generales ſententiæ. Vna eorum, qui tãtummodo corporaliter paradiſum intelligi volunt. Alia eorum, qui ſpiritualiter tantum. Tertia eorum, qui vtroque modo paradiſum accipiunt. Et inquit, Fateor hanc ſententiã mihi placere. Et aduertit, quòd ea quæ de paradiſo in ſcriptura dicuntur, per modum hiſtoriæ proponuntur. In omnibus autem, quæ ſic ſcriptura tradit, pro fundamento tenenda eſt veritas hiſtoriæ, & deſuper ſpirituales expoſitiones fabricandæ. Et ratio eſt: nã cętera alia quæ in illo cap. narrantur in ſenſu literali, & corporaliter intelliguntur, ergo & ea quæ de paradiſo dicuntur: nam vt S. Thom. notat, paradiſus idem eſt quòd hortus, hortus autem locus eſt corporeus, ergo & paradiſus verè fuit locus corporeus.

An vero fuerit conueniens habitationi humanę? Reſpondet affirmatiuè, nam ſecundum Iſidorum lib. Etymolo. ſitus fuit in parte Orientali, tanquam in nobiliſsimo loco totius terræ, Cũ vero Oriens ſit dextera cœli, & ſecundum philoſophum, dextera eſt nobilior quam ſiniſtra, cõueniens fuit, vt in parte Oriẽtali, tanquam in loco conuenienti habitationi humanæ, paradiſus conſtitueretur à Deo. Et ut Damaſcenus dicit, eſt locus temperato, tenuiſsimo, & puriſsimo aere circumfulgens, plantis ſemper floridis comatus: & ideo conueniens habitationi humanæ, ſecundum ſtatum primæ conditionis hominis. In concluſione

Damaſcenus lib. 2. c. 11.

Doctores omnes conueniunt. Fuerunt tamen diuerſi modi dicendi de paradiſo. Primus fuit quorundam Patrum antiquorum. Primus modus. Hugo ſuper Pentateuchon, in principio docet, paradiſum illum fuiſſe totam terrã, & non locum aliquem ſpecialem, nam tunc omnis terra plena erat arboribus, & velut hortus quidam amœnus. Et non defuerunt moderni, qui exiſtimarũt modum hunc dicendi nõ eſſe omnino vanum: quod ſequentibus rationibus probant. Prima ratio, nã con- 1. Ratio. ſtat extra paradiſum multas arbores fuiſſe, & piſces, & animalia, non tamen eſt aſſerendum, quòd ſuperflua fuiſſent: ſi tamen Adam in paradiſo eſſet, & ab eo non egrederetur, ſi non peccaſſet, ſuperflua ergo fuiſſent in orbe, hoc autem aſſerendum non eſt, ergo terra tota ille paradiſus fuit. Secundo, Si Adam non pec- 2. Ratio. caſſet cunctis animantibus terræ dominaretur: ſi autem animalia per orbem eſſent diſperſa, & ipſe in certo loco paradiſi eſſet, non poſſet omnibus animalibus dominari, ergo. Tertio, ſi eſſet certus locus paradiſi, 3. Ratio. nauigantes maximè noſtris temporibus, cum fere totum orbem perluſtrauerint, ad illum etiã locum perueniſſent, talis autem locus nondum eſt repertus, affirmandum ergo non eſt, quòd ſit ſpecialis aliquis locus, qui paradiſus nuncupetur. Quarto, quia in ſcri- 4. Ratio. ptura de paradiſo tantum habetur, Gen. 2. quòd tulit Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo. Scriptura tamen non narrat, quando fuerit factus, ſed tantum præſupponitur, quòd fuerit iam creatus, antea quam homo eſſet conditus.

His non obſtantibus, ſententia oppoſita tanquam vera tenenda eſt, ſcilicet, paradiſum non totam terrã, ſed ſpecialem locum eſſe, in quo Deus primum hominem poſuit, Et ſententia hæc eſt de mente Auguſtini, Bedę, & antiquorum Patrum. Et probatur ex illo Gene. 2. Tulit Dominus Adam, & poſuit eum in paradiſo. Si ergo tota terra eſſet paradiſus, quomodo ergo ſtat, Tulit eum Dominus, & poſuit eum in paradiſo? falſum ergo eſſe conuincitur, quòd tota terra fuerit paradiſus. Tum etiam, quia illa quæ de quatuor fluminibus affirmantur, qui egrediuntur de paradiſo, non ſtant, neque niſi paradiſus eſt certus locus cõueniunt. Ad hæc, poſtquam Adam peccauit, poſuit

Deus

Deus Cherubim vt paradiſum cuſtodiret, ergo paradiſus locus fuit ſpecialis.

Dubitatur tamen in qua parte terræ paradiſus ſitus ſit? Quorundam ſententia eſt, in terra promiſsionis paradiſum ſitum eſſe. Probatur, quia Gen. 2. habetur, quòd Cain poſtquam fratrem ſuum Abel occidit, habitauit circa regionem Hebron, quæ in terra promiſsionis eſt. & Ioſue 14. habetur, quòd mortuus eſt Adam, & ſepultus eſt in Hebron, qui locus eſt in terra promiſsionis. Ex his locis argumentantur. Si Adam ſepultus eſt in Hebron, cum ergo Adam nõ maxime diſtaret à paradiſo, apparens ergo videtur, paradiſum fuiſſe in terra promiſsionis. Hanc ſententiam tenet Beroſus lib. 1. de hiſtoriis, & geſtis ante diluuiũ. Strabo, & Beda aſſerunt, quòd paradiſus eſt ſitus in loco altiſsimo, adeo vt nullus ad illum locum peruenire poſſit. Alij affirmant, ſitum eſſe ſub æquinoctiali, & ſub quarto climate. Fundamentum horum eſt, quia nunc temporibus noſtris conuenientiſsima habitatio hominum eſt ſub æquinoctiali, licet Ariſtoteles, & antiqui omnes contrarium tenuerint. Ad dubiũ nos reſpondemus, Hi qui aſſerunt, paradiſum eſſe ſitum in terra promiſsionis, coguntur dicere, ſitum, & amœnitatem loci, & omnia quæ de paradiſo terreſtri ſcriptura tradit, ex diluuijs omnia eſſe valde mutata. Secundo dicimus, hodie hoc certum eſſe, ignorari, vbi ſitus ſit certo paradiſus: cum tamen certum ſit, alicubi eſſe, vt ſcriptura tradit. Et ad argumenta in contrarium inducta dicimus, nihil concludere. Ad tertiũ vero, quod eſt potiſsimum, quia nullus eorum, qui orbem peragrarunt, ad eum locum peruenit, iam reſpõſum eſt, locum illum ex diluuiis eſſe valde mutatum: & licet forte aliqui ad eum locum peruenerint, propter mutationem factam non agnoſcitur. Et ad aliud, quia in ſcriptura non ſit mentio, quando, & ubi creatus. Reſpondeo, ſat eſſe, quòd ſcriptura in communi dicit, quod Deus à principio creauit paradiſum voluptatis.

An vero Adam in paradiſo fuerit poſitus, textus Gen. 2. ſic habet, Tulit Dominus hominem, & poſuit illum in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum. Auguſtinus octauo ſuper Gen. ad literam ait, verbum iſtud dupliciter poſſe intelligi. Vno modo ſic, quòd Deus poſuit hominem in paradiſo, vt ipſe Deus operaretur iuſtificando & cuſtodiendo ipſum, cuius operatio, ſi ab homine ceſſet, continuo obtenebratur: ſicut aer obtenebratur, ſi ceſſet influentia luminis. Alio modo poteſt intelligi, vt ipſe homo operaretur & cuſtodiret paradiſum, nec tamen illa operatio eſſet laborioſa, ſicut poſt peccatum, ſed fuiſſet iocunda, propter experientiam uirtutis naturæ. Cuſtodia vero illa non eſſet contra inuaſorem, ſed ad hoc paradiſum ſibi cuſtodiret, ne peccando ipſum amitteret: & hoc totum in bonum hominis cedebat: fuit tamen malus cuſtos, & ideo merito audiuit, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.

An autem factus fuerit in paradiſo? Reſpondet S. Thom. negatiuè, nempe quòd factus fuit extra paradiſum, & deinde translatus eſt in illum. Probat ex illo Gen. 2. Tulit Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo, & ita Patres veteres tenent. Et ratio eſt, ne Adam, exiſtimans quòd ille locus eſſet ſibi naturalis, ſuperbiret, vt ergo Dei gratiæ imputaretur, & non humanæ naturæ, Deus hominem extra paradiſum fecit, & poſtea ipſum in paradiſo poſuit, vt habitaret ibi toto tempore animalis vitæ, poſtmodum uero cum ſpiritualem uitam adeptus eſſet, transferendus in cœlũ. Quod vero Deus prius cœlum & terram fecerit, quã paradiſum condiderit, diffinitum eſt Concilio Lateranẽſi ſub Innocentio III. anno 1215. Nam in primo cap. ſuarum ſanctionum ſic habet, Creator omnium inuiſibilium, & viſibilium, ſpiritualium, & corporalium, ſua omnipotenti virtute, ſimul ab initio tẽporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam. Qualiter vero creaturam corpoream condiderit, primum cap. Gen. explicat dicens, Fiat firmamẽtum, & factum eſt cœlum. Deinde diuiſit aquas ab aquis: & poſt factum eſt mane, & veſpere dies vnus. Et tandem compleuit Deus die ſeptimo opus ſuum, iuxta quam periodum Baſilius, Gregorius Nizenus, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, & cæteri Patres vetuſtiſſimi concorditer conueniunt, quòd prius Deus cœlum & terram creauit, deinde paradiſum condidit, neque exiſtimandum eſt Hieronymum contra communem ſenſum antiquorum Patrum ſenſiſſe, cum neque humana ratio capere poſſit, paradiſum localem, & terrenum locum, imò & terræ ornatum, ante terram fuiſſe. Exiſtimandum ergo eſt, Doctorem ſacrum ſignificare voluiſſe, quòd anteaquam Deus cœlum & terram diſtinguendo, & ornando, perficeret, paradiſum tertia die condiderit. Licet aliqui exiſtiment Diuum Hieronymum idcirco paradiſum poſuiſſe ante mundum, quia iuxta nudam allegoriam crediderit, paradiſum nihil aliud eſſe, quam ſtatum fœlicem creaturarum rationalium, quẽ Deus ante hunc viſibilem mundum creauit. Quòd hoc autem falſo ſibi imponatur, palam conſtat ex 10. cap. Commentariorum Danielis, ubi ſic inquit, Conticeſcant eorum deliramenta, qui vmbras, & imagines in veritate ſequentes, ipſam conantur euertere veritatem, vt paradiſum, & flumina, & arbores, putent allegoriæ legibus ſe poſſe ſubruere.

QVARTVS TOMVS.

1 *An bona quæ hominibus inſunt, illis ſint à natura.*

2 *An ſpirituales diuitiæ ſint ex nobis, an ex Deo.*

3 *An peccator de Eccleſia dici poſſit.*

AD PRIMVM QVAESITVM.

An bona quæ hominibus inſunt, illis ſint à gratia, vel natura?

Hieronymus ad Demetriadem virginem, de virginitate, conſtituta prima hominis dignitate, ex eo, quia ad Dei imaginem eſt conditus, & ideo omnia illi ſubdita: & ſecunda, quia in libertate arbitrij conditus, reſpõdens ſecundæ obiectioni inquit, Sed plerique impiè non minus quam imperitè, cum ſuper ſtatu hominis quæritur, vereor dicere, quaſi reprehendẽtes opus Domini talem illum aiunt, debuiſſe fieri, qui omnino facere non poſſet malum. Dicit itaque figmentum ei qui ſe fingit, Quid me feciſti ſic: & improbiſſimi hominum dum diſſimulãt idipſum bene adminiſtrare, quòd facti ſunt, aliter ſe factos fuiſſe malunt, vt qui uitam ſuam emendare nolunt, videantur emendare velle naturam. Cuius bonum ita generaliter cunctis inſtitutum eſt, vt in Gentilibus quoque hominibus, qui ſine ullo cultu Dei ſunt, ſe nonnunquam oſtendat ac proferat. Quàm multos enim

enim philoſophorum audiuimus, & legimus, & ipſi
vidimus caſtos, patientes, modeſtos, liberales, abſtinē-
res, benignos, & honores mundi, ſimul & delicias re-
ſpuenres, & amatores iuſtitiæ, non minus quam ſciē
tiæ. Vnde quæſo hominibus alienis à Deo, iſta quæ
Deo placent? Vnde autem illis bona, niſi de naturæ
bono, &c. Hæretici nouelli ex hoc loco cum aliis con
tendunt libertatem liberi arbitrii negare, & auxiliū
gratiæ ad bene operandum neceſſarium non eſſe.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quęſtione
2. ſenten. diſtinct. 25. & S. Thom. 1. 2. quæſtio. 109. ar
tic. 2. in quo quærit, an homo poſſit velle, & facere bo
num abſque gratia? & reſpondet per ſex concluſio-
nes. Et primo diſtinguit duplicem hominis ſtatum, ſci
licet, naturæ integræ, in quo fuit à Deo creatus, & na
1. Concluſio. turæ lapſæ, in quo ſumus. Prior concluſio, In vtroq;
ſtatu homo auxilio diuino indiget ad volendum &
operandum bonum, auxilio inquam generali: conclu
2. Concluſio. ſio eſt clara. Secunda concluſio, In ſtatu naturæ inte-
græ per ſolą naturalia poterat homo oē bonū virtutis
acquiſitæ operari, puta morale bonū. Non probat, ſed
relinquit tanquā notū: quia natura hominis eſt ratio
nalis, ergo qn̄ eſt perfecta in ſua natura poteſt bonū ra
tionis agere, quia hoc eſt bonū ſuum naturale, ſicut
3. Concluſio. bonū ignis eſt calefacere. Tertia concluſio, Homo in
ſtatu naturæ integræ, ad bonū ſupernaturale operan-
dum, auxilio ſpeciali Dei indigebat. Hoc de ſe eſt no-
tum, quia vitam æternam mereri, vires naturales ex-
4. Concluſio. cedit. Quarta concluſio, Homo in ſtatu naturę lap-
ſę non poteſt omne bonum morale naturaliter adim
plere, hoc eſt, opera bona moralia facere, vt parentes
honorare, & ſimiliter cętera omnia. Probatur: quia
natura eſt infirma, & vires animæ attenuatę, & ab ap
petitu ſenſitiuo inſurgunt paſſiones vehemētes, quę
rationemq; trahunt, vt illi cōſentiat. Tum etiam, quia
vt Ioann. inquit, Mundus totus in maligno poſitus
eſt, & frequenter pericula multa ſe offerunt, quæ om
nia vincere non poteſt, & ideo vt bonum totum mo-
5. Concluſio. rale adimpleat, auxilio ſpeciali indiget. Quinta conclu
ſio, Homo in ſtatu naturæ lapſę poteſt aliqua bona
naturalia ſine auxilio ſpeciali agere, vt plantare vi-
neas, domos ędificare. Et probatur hoc: quia licēt na-
tura poſt peccatum manſerit infirma, non tamen eſt
6. Concluſio, omnino corrupta. Ex his infertur vltima concluſio
reſponſiua ad quæſitum, ſcilicet, quòd in ſtatu inno-
centiæ, homo indigebat gratia, ſolum ad bonū ſuper-
naturale: in ſtatu verò naturę lapſę, indiget auxilio, nō
ſolum ad ſupernaturale bonum, ſed etiam vt reſpe-
ctu boni naturalis, ſanetur: & in vtroque auxilio ge-
nerali indiget, quo ad operandum moueatur.

Quęſtio hęc eſt grauiſsima in materia de Gratia. Et
aduertendū primo, ꝙ S. Th. nomine gratię nō intelli-
git gratiā gratum facientem, quę hominē gratū & a-
micum Dei efficit, ſed gratiā accipit pro quocunque
Dei auxilio ſpeciali, & ſupernaturali, ac dono Dei gra
tuito, vt cōtra vires naturales diſtinguitur. Secūdo ad
uertendum, quòd homo in tribus ſtatibus conſidera
ri poteſt. Primus eſt, vt in puris naturalibus condi-
tus, nec in peccato, nec in gratia, nec in iuſtitia, ſicut
equus gignitur: & hoc modo ſunt qui exiſtiment, A-
dam in primo inſtanti ſuæ creationis fuiſſe. Secundo,
conſiderari poteſt cum originali iuſtitia. Tertio, vt
nudus illa iuſtitia originali, ſicut modo homo naſci-
tur. Et ait Caietanus, quòd ſtatus merè naturalis, &
ſtatus naturæ lapſæ, non differunt per hoc, quòd natu
ra lapſa ſit magis deſtituta, vel magis infirma, quam ſi
iuſtitiam originalem non habuiſſet, ſed in puris natu-
ralibus eſſet creata, ſecluſo enim originali, nullum na
turæ principium manſit in nobis amplius corruptū,
quam ſi in puris naturalibus creati eſſemus, nec maio
rem ignorantiam, nec inclinationē maiorem ad ma-
lum habemus: hoc conſtat; quia per peccatum ſolum
donum ſupernaturale iuſtitiæ & gratię amiſimus, ex
naturalibus tamen nullam iactura fecimus, ſed natu-
ra ipſa, ac ſi nunquam habuiſſet iuſtitiam, manet. Eſt
ergo differentia ſicut inter hominem de ſe nudum, &
hominem ab alio denudatum. Creatus eſt homo nu
dus, & in puris naturalibus, veſtitus eſt originali iu-
ſtitia, qua poſtea denudatus eſt: nudus vero non am-
plius veſtitus eſt, quam ille qui nunquam veſtem ha-
buit. Simile aliud eſt, lapis deſcendens, non deſcendit
ſi prohibeatur, impedimento tamen remoto, eodem
modo deſcendit, ſicut ſi impeditus non fuiſſet. Simili
ter ergo homo in puris naturalibus creatus, habet ſen
ſualitatem aduerſus rationem repugnantem, contra-
rietas hæc per iuſtitiam originalem eſt impedita, re-
moueątur iuſtitia, & appetitus remanet ita contra ra-
tionem propenſus ſicut antea. Differentia ſtat in hoc;
quia nuditas, quam homo in puris naturalibus habet,
eſt pura negatio, & eſt merè naturalis: ſicut in equo
eſt mera negatio, vt non rideat, quia ridere non po-
teſt: poſt peccatum vero carentia illa eſt priuatio, &
habet rationem pœnæ. Et ideo in ſcriptura appellatur
fomes, vulnus peccati, rebellio carnis, tyrannus. Vnde
Concilio Tridentino, ſeſsione quinta, Can. 1. diffi- Concilii
nitur ſic. Si quis non confitetur, totum Adam per Trident.
illam præuaricationis offenſam, ſecundum corpus
& animam in deterius commutatum fuiſſe, ana-
thema ſit. Et ſeſſ. 6. Can. 4. & 5. declarat liberum
arbitrium minimè extinctum viribus naturalibus,
licēt fuerit attenuatum per hoc quòd iuſtitia origina-
li eſt deſtitutum.

Dubium primum eſt, quia ſi hæc doctrina ſtaret
& vera eſſet, perperam ergo S. Tho. aſſeruit, hominē
in ſtatu innocentiæ ex naturalibus poſſe omne bo-
num morale, & naturale operari, quia id non ex na-
turalibus, ſed ex iuſtitia originali erat, quę naturam
appetitus impediebat, ne contra rationem inſurgeret.
Tum etiam quia cauſabat, quòd in mundo non eſ-
ſent pericula, & occaſiones, quæ modo ſunt, vt homo
decidat. Ad hoc dico primo, quòd S. Thom. naturale
illud vocat, quod Deus homini, ratione illius ſtatus,
conceſſit. Tum etiam quia integritas & ſanitas na-
turæ rationalis illa erat, quòd nullus motus ſenſuali-
tatis rationem vinceret, neque contra rationem face
ret: velut ſanitas corporis ea eſt, ut debita ſit propor-
tio humorum. Item quia Adæ data ſunt auxilia per
modum habitus, quibus ſine aliquo alio auxilio ope-
rari poſſet. Et in hoc ſenſu exponendus eſt S. Thom.
quando aſſerit, quòd homo in ſtatu innocentiæ ex
naturalibus omne bonum morale operari poterat,
hoc eſt, ſine alio auxilio ſpeciali, uel motione diuina.
In hoc uero noſtro ſtatu, licēt homo ſit in gratia & in
charitate, auxilio tamen ſpeciali & particulari ad per-
ſeuerandum, & ad omne bonum faciendum, indiget:
quantumcunque enim homo Deo ſit gratus, naturā
tamen habet infirmam, quia autem tunc ſana erat, au
xilio non indigebat.

Dubium ſecundum eſt circa id, quod S. Thom. di-
cit, nempe quod in ſtatu illo homo auxilio ſpeciali ad
bonum ſupernaturale indigebat: uidetur enim quòd
iuſtitia originalis, & fides, cum cæteris virtutibus
infuſis, & gratia gratum faciens, bonum ſupernatu-
rale operari ſufficerent. Dico ad hoc, quòd S. Tho.
omnia hæc auxilium ſpeciale vocat: ſtatus enim ille
ſanitatem & integritatem naturæ per iuſtitiam ori-
ginalem dicit: illa tamen poſita, adhuc bonum ſuper-
naturale manebat. Sicut aqua quantumcunque per-
fecta natura ſua calefacere non poteſt. Ideo Adam
fide indigebat ad ſupernaturalia cognoſcendum,
& auxilio ſpeciali ad meritoriè propter Deum ope-
randum. Aduertendum etiam eſt, Durandum di-
ſtinct.

ſtinct. 28. q. 1. 2. ſen. docere, non ſolum in ſtatu illo, ſed etiam in noſtro, ſine Dei concurſu ſpeciali, & abſque habitu aliquo infuſo, opinionem aliquam de articulis fidei nos habere minime poſſe, ſicut tempore Chriſti Domini multi in ſua infidelitate permanentes, opinionem habebant, quòd Chriſtus Dominus vera prædicabat, & hæreticus diſcredens vni articulo, poteſt alteri adhærere. Certum tamen aſſenſum ſine auxilio ſpeciali habere non poſſumus.

De ſtatu noſtro dubium eſt, quid nos ex puris naturalibus poſſimus? Gregorius Arimin. 2. ſent. diſt. 28. q. 1. tenet primo, Hominem ex puris naturalibus ſine ſpeciali Dei auxilio, in his quæ ad uitam moralem pertinent, non poſſe cognoſcere quid volendum, vel quid agendum. Scientias & artes ſcire poteſt homo, quod vero ad bene moraliter agendum pertinet, ſcire non poteſt. Secundo ait, quòd homo poſtquã agendorum notitiam habuerit ex ſuis naturalibus ſine Dei ſpeciali auxilio, neque velle, neque operari bonum poteſt. Et intelligit non ſolum de bono meritorio gloriæ, ſed etiam de bono morali. Et Capreolus eadem diſtin. q. 1. affirmat hanc eſſe ſententiam S. Thom. Et primo, quãtum ad cognitionem notum eſt S. Tho. contrarium ſenſiſſe, art. enim primò diffinit, quòd homo, quantum ad veritates naturales cognoſcendas, alia illuſtratione niſi naturali non indiget. Et non diſtinxit, circa artes, vel ſcientias, vel circa operabilia, ſed de omnibus in genere loquitur. Et ita eſſe affirmandum probatur ex Pſal. 4. Ad quæſtionẽ, Quis oſtendet nobis bona? Reſpondet Propheta, Signatum eſt ſuper nos lumẽ vultus tui Domine. Hoc autem omnes de lumine naturali intelligunt, quòd veritates naturales etiam operabiles oſtendere valet. Et Paulus Rom. 1. Qui cum Deum cognouiſſent, nõ ſicut Deum glorificauerunt. Qui de cognitione naturali expreſsè loquitur: quæ ut Deum glorificaſſent, ſufficiebat. Ratione probo, Homo creatus in puris naturalibus, licèt iuſtitiam nunquam habuiſſet, bonũ tamen operabile ſufficienter cognouiſſet, nam quod honeſtum eſſet parentes honorare, amico fidem ſeruare, & alia his ſimilia, in ſolo lumine naturali intellexiſſet, ergo poſt peccatum id cognoſcere, & operari poſſet. Collectio ex dictis patet, quia, ut diffiniuimus, homo poſt peccatum non habet maiorem ignorantiam, quam in puris naturalibus habuiſſet. Et quod Gregorius ait, quòd actus non poteſt eſſe moraliter bonus, niſi in Deum, tanquam in ultimum finem ſupernaturalem referatur, id nos negamus: neque probare poteſt. Imò dicimus (& in hoc ſtat differentia opinionum) bonum morale in hoc conſiſtere, quod ſit bonum honeſtum, & de ſe laudabile. Vnde qui parentes honorat, quia illum genuerunt, bonum morale ſine vlla relatione facit, quia bonum omne honeſtum ex natura ſua in Deum refertur. Et in hoc Gregorius eſt deceptus. Mirabile enim eſt, brutum cognitionem ſufficientem habere ad ſuas operationes naturales: & quòd homo, qui natura ſua rationalis eſt, neque cognoſcere, neque operari poſſit bonum rationis. Et ad omnia quæ pro ſe adducit Gregorius reſpondetur, quòd per peccatum non incurrimus maiorem ignorantiam, quam in puris naturalibus haberemus, ſed quia per iuſtitiam paſſiones impediebãtur, ne inſurgerent, & ne rationem excæcarent, ideo iuſtitia ſublata, natura manſit pura. Non tamen inde ſequitur, quòd nullum bonum poſſimus cognoſcere, neque operari: & licèt natura manſit pura, quia tamen infirma, & debilitata remanſit, ideo in operationibus etiam naturalibus frequenter erramus, propterea que à Deo petimus, vt nos dirigat maximè ad ſupernaturalia merenda.

Dubium maius eſt, an agendorum notitia ſuppoſita, homo ſine gratia poſſit velle, & bonum operari? Gregorius & Capreolus negatiuè reſpondent, & aſſerunt eſſe opinionem S. Tho. art. iſto ſecundo, quia aſſerit hominem in innocentiæ ſtatu auxilio non indigere, niſi ad ſupernaturalia: in ſtatu uerò naturæ corruptæ præter hoc, auxilio indiget homo, vt natura ſanetur, ad agendum bonum artis. Et ſubdit, quòd homo in natura corrupta ſolum aliquod bonum artis poteſt facere, vt uineas plantare, domos ædificare: neque exemplum de aliquo bono morali aſſignat; Nihilominus aſſerimus contrariam fuiſſe ſententiã S. Th. quod probo primo, quia hoc articulo, ſolum dicit, ꝙ homo in ſtatu naturę lapſæ per ſua naturalia omne bonum morale implere non poteſt: nihilominus nõ negat, quin aliquid boni facere poſſit. Et 1. parte, q. 23. ponit duplex auxilium generale, quod eſt proportionatum naturæ, & ſpeciale in ordine ad ſupernaturalia: quòd proportionem naturæ excedit. Et 2. 2. q. 10. ar. 1. tenet, non omnia opera infidelium eſſe peccata. Et quæſtione 137. articu. 4. vbi quærit, an homo perſeuerare poſſit in bono ſine gratia, dicit, quòd poteſt quidem eligere, perſeuerare verò ſine gratia non poteſt, quia illa indiget, ut benè ſemper agat. Et in ſolutione ad ſecundum ait, quòd ex naturalibus poteſt vnum opus bonum facere, ſed illud ac perſeuerandũ non ſufficit. Simile eſt de infirmo, qui aliquod opus ſanitatis poteſt agere, ſed non omne. Secundo arguitur ſic, Homo in puris naturalibus poterat bene moraliter agere, ergo in natura corrupta, poſtquam eodem modo ſe habent. Antecedens probo, quia homo de lege naturæ tenetur operari conformiter ad rationem, ergo ex natura poteſt illud adimplere. Mirabile enim eſſet, quòd natura ad aliquid obligaret, ad quod ipſa non ſufficeret. Et confirmatur: Homo ex ſuis naturalibus poteſt conformiter ad appetitum ſenſitiuum agere, ergo licet ſæpè ab illo uincatur, aliquando tamen agere poterit conformiter ad appetitum rationalem, poſtquam ille eſt ſibi magis naturalis. Tertio, quia actus bonus ſicut ſacrum audire, & malus, ſicut quando parentibus teneor ſubuenire, & non ſubuenio, ſunt eiuſdem ſpeciei in genere naturæ, ſi ergo quando eſt peccatum, poſſum parentibus ſubuenire, à fortiori ergo quando eſt bonum. Cõfirmatur: quia poteſt homo malo ſine ambulare, ergo & bono, & poteſt denarium in flumen proiicere, ergo & dare indigenti. Quarto, quia Deus potuit hominem condere, qui ex ſuis naturalibus conformiter rationi ageret, cum eum ergo rationalem fecerit, de facto ita fecit, poſtquam aliis agẽtibus dedit naturam ad ſua opera naturalia ſufficientem. Vltimò, quia ſequitur contra Gregorium omnes actus infidelium eſſe peccata: quòd licet ipſe concedat, eſt tamen contra communem ſententiam Doctorum Scholaſticorum, & damnatum Synodo Tridentina, ſeſſio. 6. Can. 7. Concil. Triden. qui ſic habet, Si quis dixerit, omnia opera, quæ ante iuſtificationem fiunt, vere eſſe peccata, anathema ſit.

Ad argumenta Gregorii, quæ intendunt, requiri expreſſam & formalem relationem in vltimum finem, nos dicimus, ſufficere relationem uirtualem. Et ad omnia quæ adducit ex Auguſtino, dicimus, quòd intelliguntur de bono meritorio uitæ ęternę. Et ne quis exiſtimet hoc gratis dictum, probatur manifeſtè, quia Auguſtinus & antiqui Patres ſolum aduerſus errorem Pelagii loquebantur, qui affirmabat, quòd ex naturalibus gratiam & gloriam mereri poſſumus, quod Concilium Mileuitanum damnat, Cano. 4. & 5. & Arauſicanum, Can. 7. Carthaginenſe, & omnes ſancti, & Synodus Tridentina, ſeſſione 7. Can. 1. 2. & 3. Secundo dicimus, quod propter naturę infirmitatem perſeueranter non poſſumus be-

nè moraliter agere. Secundum argumentum Gregorij eſt, Si homo ex naturalibus poſſet bene moraliter agere, poſſet ergo tentationes uincere, quod cõtra Pelagium damnatum eſt; quia aſſerebat, liberum arbitrium ad reſiſtendum tentationibus, ſufficere. Dicimus contra Pelagium, illic ſolum diffinitum eſſe, quòd non poſſumus propter infirmitatem naturæ, tentationibus omnibus reſiſtere: non tamen quòd nulli. Et eodem modo ſoluimus tertium, quo arguit, Sancti orant Deum, vt ad bene agendum, & reſiſtendum tentationibus adiuuentur. Dicimus, quòd id quod petunt eſt, vt ad merendum vitam æternam, & ad perſeuerandum, adiuuentur. Et ad damnationem Pelagij, qui compulſus eſt fateri, gratiam Dei ad ſingulos actus requiri, dico, intelligi de ſingulis actibus meritorijs. Error enim Pelagii erat, quòd ad primũ actum fidei, qui eſt meritorius gratiæ, auxilio non indigemus. Quod damnatum eſt contra illum, & ita intelligendus eſt Apoſtolus, cum ait, Non eſt uolentis, neque currentis, &c. Et non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis. Quod intelligi debet reſpectu gloriæ cœleſtis, quam Chriſtus Dominus nobis prædicauit. Ad vltimum argumentum, quia ſi ad benè moraliter operandum, concurſus generalis ſufficit, non aliter ad actus bonos, quam ad peccata adiuuaremur à Deo: quòd contra Pelagium fuit damnatum. Dicimus aliter ad actus meritorios, & ad perſeuerandum in actibus moraliter bonis, nos adiuuari, nam ad ſingula Deus concurrit, dando legem, & conſilia, & adiuuando per doctrinam prædicatorum, proponendo iuſtis præmia.

Vt autem reſoluamus quæſtionem propoſitam, tenendæ ſunt ſequentes propoſitiones. 1. Propoſitio. Prima propoſitio, Qnidquid poterat homo in puris naturalibus, poteſt in ſtatu naturæ corruptæ. Et ſi arguatur ex gloſſa ſuper illud Lucæ 10. de homine qui incidit in latrones, quem dicit, non ſolum eſſe priuatum gratuitis, ſed læſum in naturalibus. Reſpondeo, quòd læſio in naturalibus, de habitibus uitioſis, & de conſuetudine peſſima peccandi, intelligitur: propter quæ homo ad benè agendum debilitatur, nullum tamẽ principium naturæ imperfectius eſt, quam in puris naturalibus. 2. Propoſitio. Secunda propoſitio, In ſtatu naturæ integræ ex naturalibus plus homo poterat, quam nũc poteſt. Poterat enim in bono morali perſeuerare: nunc autem non poteſt. 3. Propoſitio. Tertia propoſitio, Nunc homo licèt non poſſit perſeuerare, poteſt tamen aliquando bene moraliter agere. Quòd ſi quis arguat, ſi homo ſine ſpeciali auxilio poteſt unum bonum opus facere, poterit ergo poſtea aliud, & conſequenter omnia. Dico ad hoc primum, aliquid dupliciter poſſibile dici. Primo modo de potentia Logica, quia contradictionem non implicat. Secundo modo moraliter, hoc eſt, quòd naturaliter, & vt in plurimum poſſibile eſt, verbi gratia, Infirmus per tres dietas poteſt rectè ambulare, nõ tamen per ſex: & ſi iter ignoret, quo Romam perueniat, poterit rectè per duas dietas iter agere: peruenire tamen Romam, niſi iter interroget, non poteſt. Sic ergo dicimus, quòd licèt homo unum opus moraliter bonum poſſit facere, non tamen omnia, & in omni euentu, & per totam vitam. 4. Propoſitio. Quarta propoſitio, quòd poterat Adam in ſtatu naturæ integræ propter ſanctitatem naturæ, poteſt nunc homo per gratiam gratis datam, quæ eſt auxilium Dei ſpeciale. Tantum enim nũc poteſt Deus per auxilium facere, ſicut tũc per originalem iuſtitiam. Quinimo Beatiſſimam Virginem impeccabilem, etiam uenialiter fecerit. Vlt. propoſitio. Vltima propoſitio, Ad merendum vitam æternam, in utroque ſtatu indiget homo auxilio ſpeciali, vel gratia gratum faciente.

Pro beato Hieronymo reſpondemus, quòd quando inquit, ſe vidiſſe philoſophos caſtos, modeſtos, &c. Et reſpondet, Vnde illis bona niſi de naturæ bono? interpretandus eſt ſecundum doctrinam quam tradidimus, ſcilicet, quòd licèt philoſophi poſſent aliqua bona moraliter agere, non tamen ſe ad gratiam diſponere ex naturalibus, neque omne bonum moraliter agere, & in omni euentu, & per totam vitam in bono ſine auxilio ſpeciali perſeuerare. Et tantum abfuit ab errore Pelagii, vt plura contra eum nobis ſcripta reliquerit, vt tomo 4. 318. c. & eodem tomo 374. c. & tomo 7. eſt videre.

SECVNDVM QVAESITVM.

Spirituales diuitiæ, num ex nobis, an ex Deo ſint.

Hieronymus ad Demetriadem de uirginitate, poſtquam illi ſuaſit, quòd virginitas ſanctitate morum ornata eſſe debet, & quòd ſola virtus proprium bonum hominis eſt, ſubindicare uidetur, quòd ſpirituales diuitiæ, quia ex nobis ſunt, proprium bonum noſtrum ſunt. Et de bonis externis ait, Cuncta enim illa foris petũtur, & quidquid aliundè ſperatur, alienum eſt. De diuitiis vero ſpiritualibus, & internis, ſubiungit, Hæc vero in tua poteſtate ſunt, & uere propria, quæ nõ extrinſecus veniunt, ſed in ipſo corde generantur: illa enim, neque omnis qui quærit, inuenit, neque qui inuenerit, ſemper tenet, quia ut ea cõmodare, ita & diripere caſus poteſt, hæc autem & omnis qui quærit inuenit, & qui inuenerit, eripi ſibi nunquam timet. Iſta enim ſola bona ſunt, quæ ſine voluntate neque inuenimus aliquando, neqne perdimus. Habes ergo & hic per quæ, meritò præponaris alijs: imo hic magis, nam corporalis nobilitas, atque opulentia morum intelliguntur eſſe, non tua: ſpirituales verò diuitias, nullus tibi præter te, conferre põterit. In his ergo iure laudanda es, in his merito cæteris præferenda es, quæ niſi ex te, & in te, eſſe non poſſunt. Cauillus contra Beatum Hieronymum ex his verbis deducitur, quia ſpirituales diuitias aſſerere uidetur, ex nobis eſſe: & ex eo, quòd qui ſemel inuenerit, eripi ſibi nunquam timet. Quæ verba quoad corticem, Pelagii errorem ſapere uidentur.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione diſputant 2. ſenten. diſtinc. 28. & S. Thom. 1. 2. quæſtio. 109. articu. 3. in quo quærit, An homo ex puris naturalibus poſſit diligere Deum ſuper omnia: verę enim diuitiæ ſpirituales in dilectione, qua Deus propter ſe, & proximus propter Deum, diligitur, conſiſtunt. Et reſpondet duabus concluſionibus. Prior, in ſtatu naturæ integræ, ſine gratiæ dono, homo ſuper omnia, ex naturalibus diligere poterat per generale auxilium. Probatur, qnia homo in natura integra ex naturalibus omne bonum ſibi connaturale operari poterat, connaturale vero eſt non ſolum homini, ſed omni creaturæ, Deum ſuper omnia diligere, ergo. Minor probatur, quia bonum partis eſt propter totum, ergo appetitus naturalis partis magis ad totum, quam ad ſe eſt: quia vnumquodque, ſecũdum quod eſt, agit. Secunda concluſio eſt, Homo in ſtatu naturæ lapſæ indiget auxilio gratiæ, & ſanitatis, ad Deũ ſupra omnia diligendum. Probatur, quia in iſto ſtatu homo eſt infirmus, & non poteſt totum illud, in quod natura inclinat.

Dubium primnm quod ſe offert, eſt circa id, qnod dicit S. Th. ꝙ homo ex natura ſua inclinatur ad hoc, ut Deum plus quã ſe diligat: cuius contrarium Scho-

laſtici plures defendunt, 3.ſent.diſtin.29. puta, quòd natura hominem non inclinat, vt Deum plus quam ſe diligat: quia amicabilia quę ſunt ad alterum, ſunt ex amicabilibus quæ ſunt ad nos: & propter quod vnũquodque tale, & illud magis, ergo ex naturalibus plus me, quam Deum amo. Tenenda tamen eſt ſententia S. Tho. Primo, quia aliàs pręceptum dilectionis Dei naturale non eſſet, & per conſequens præcepta omnia naturalia in iure naturę non fundarentur; quinimò ſequitur, quòd Deus nobis præcipit aliquid cõtra naturam, quia præcipit vt ipſum plus quam nos diligamus, ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex omnibus viribus, & ut crucem noſtram tollamus, & noſmetipſos propter ipſum abnegemus. Secundo, quia Deus ſe plus quam omnia diligit, & fecit nos naturaliter, ergo inclinauit nos ad ſe plus quam omnia diligendum: conſtat enim, ſi homo rerum naturam condidiſſet, cum tali propenſione illam conderet. Tertio, quia ſimile quod S. Thom. de partibus & toto adducit, in tantum concludit, quòd naturaliter pars in defenſionem totius ſe obiicit, vt manus vt caput conſeruet. Doctores contrariæ ſententiæ ad hoc ſimile naturale reſpondent dupliciter. Primo, quòd pars non ſe obiicit, eo quòd plus amet totum quam ſe, ſed quia ſe plus quam totũ amat: & quia conſeruatio ſui à conſeruatione totius dependet: hoc tamen ridiculum videtur, quòd pars ſe obiiciat ad conſeruandum ſe, quia tunc totum, conſeruando ſe, non conſeruat. Scotus, 3.ſenten. diſtinctio.27. pariter reſpondet, & ait, quòd manus non ſe obiicit in defenſionem totius, ſed totum mouet manum, & ideo ſequitur ſolum, quòd totum ſe plus quã manum diligit. Sed dato, vt verum eſt, totum mouere manum, quæro, vel mouet illam contra inclinationem ipſius manus, vel iuxta inclinationem ipſius, nõ primum, quia tunc pugna naturalis eſſet inter totum & partem, quod ordini naturali non condecet: ſi vero manum mouet iuxta inclinationem ipſius, ergo manus ad hoc inclinatur. Confirmatur: quia ſicut Deus, ita & natura agit propter finem, fini autem ita expediebat, quòd partes ad conſeruandum totum inclinarentur, nam ſunt propter totum, tanquam propter finem. Simili ergo modo quia creaturæ ex natura ſua ſunt propter Deum, inclinantur ergo ad Deum plus quam ſe diligendum, & hoc eſt pręceptum naturale, & doctrina S. Thom. vera.

Dubium ſecundum eſt, an ſit præceptum poſitiuũ de dilectione Dei? Doctores omnes Scholaſtici affirmanter reſpondent, vt patet ex illo Deuteron. 6. & Matth. 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Et concedunt omnes concluſionem tanquam de fide. Sed quando aſſeritur in præcepto eſſe, dubium eſt, dilectio Dei quomodo accipiatur? Poteſt enim tripliciter accipi: vno modo, vt quidam actus ſpecialis eſt diligendi Deum: alio modo, vt adimpletionem præceptorum dicit, ſic, vt ſit vnus actus voluntatis habens pro obiecto Deum ſuper omnia, vt uolo Deo in omnibus, & ſuper omnia placere, qui actus poteſt cum mortali eſſe, & in infideli: ideo dicitur dilectio imperfecta. Alia vero eſt dilectio perfecta, quæ dici poteſt executiua, ſiue effectiua, hoc eſt, quòd non tantum in actu uoluntatis, ſed in executione operis conſiſtit: hęc ergo eſt perfecta dilectio, quia impletionem mandatorum Dei in ſe includit. Et eſt aduertendum, quòd in ſcriptura quando exprimitur præceptum, vel eſt ſermo de dilectione Dei, vt in plurimum intelligi debet de dilectione perfecta, hoc ſecundo modo, vt Ioann. 14. Si quis diligit me, Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus; & 1. Ioan. 2. qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Et de charitate perfecta ſubdit, qui autem ſeruat verbum eius, vere in hoc charitas Dei perfecta eſt, quaſi charitas alia imperfecta ſit, puta ſolius voluntatis actus, & cap. 5. Hęc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & Paul. Rom. 13. Plenitudo legis eſt dilectio, hoc eſt, implere legem, eſt diligere. Et hanc diſtinctionem charitatis inſinuauit Dominus Matth. 7. Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnũ cœlorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei. ac ſi diceret, Multi qui affectu dicunt Domine, Domine, in effectu tamen non faciunt. Tertio modo accipi poteſt dilectio pro ſpeciali Dei amicitia, quæ eſt acceptatio ad gloriam per gratiam. Hoc ſtatuto, pro ſolutione dubii pono tres propoſitiones. Prima propoſitio, dilectio Dei iſto tertio modo, hoc eſt, quòd ex gratia diligamus, non eſt in præcepto. Hanc pono contra Marſilium, 2. ſenten. quæſtio. 18. articu. 2. qui ſolus tenet, quòd eſt præceptum de habenda gratia gratum faciente. Probat: quia aliàs lex ad vitam æternam eſſet inſufficiens, quia illam ſine gratia non meremur. Contrarium tamen probo. Primo, quia pręcepta Dei moralia ſunt de iure naturæ, hoc eſt, ꝙ licet Deus ea non præciperet, ad illa teneremur: natura vero ad aliquid ſupernaturale non nos obligat: amicitia uero iſta eſt ſupernaturalis, licet ex natura capaces ſimus acceptationis ad gloriam Dei, non tamen obligamur, quia natura de ſe ad id non valet. Confirmatur hoc: quia ut Sanct. Thom. iſto articulo dicit, Homo in ſtatu naturæ integræ ex naturalibus poterat Deum ſuper omnia diligere, ſicuti nunc eſt in præcepto, ex naturalibus tamen Dei amicus eſſe non poterat, neque ad gloriam acceptus, dilectio ergo Dei, quæ eſt in præcepto, eſt illa ad quam de iure naturæ tenemur: quæ in hoc conſiſtit, ut Dei præcepta adimpleamus, quod propter infirmitatem naturæ naturaliter non poſſumus: quòd ſi natura eſſet ſana, potentes eſſemus: nullum ergo præceptum morale obligat, niſi ad id, quod naturaliter poſſumus, aliàs de iure naturæ non eſſet. Secundo, quia acceptatio ad gloriam meriti rationem non habet, ſed præmii: de præmio uero non eſt obligatio, ſed de actibus virtutis: quinimo nec vt gloriam mereamur eſt præceptum, ſed ut Deum diligamus, & iuſtitiam inter proximos ſeruemus, & ideo ſicut non eſt præceptum, vt proximum ex charitate diligamus, ita nec Deum: licet propter hoc diligamus, ut gratiam, & gloriam det nobis. Vltimo, quia ut dicit Paulus 1. Timo. 1. finis præcepti eſt charitas, ad hoc enim præcepta omnia ordinantur, ut Dei ſimus amici, finis vero præcepti non eſt in præcepto, ergo. Ex quo ſequitur, contra Marſilium (licet ipſe concedat) quòd qui peccat, propter peccatum quod committit, quamdiu eſt extra gratiam, ſemper continuat peccatum de non habenda gratia: & ita nunquam quis in uno ſolo peccato eſſet, quod merito commentum eſt. Secunda propoſitio, De dilectione Dei ſecundo modo, non eſt unicum & ſingulare præceptũ, ſed omnia præcepta ſimul: quia Deum diligere hoc ſecundo modo eſt Dei pręcepta adimplere: nullum tamen ſingulare præceptum eſt de hoc quòd Dei pręcepta faciamus. Secundum eſt, quòd Deum colamus, parentes honoremus, ne occidamus. Et quia concluſio eſt euidens, ideo ſit tertia propoſitio, dilectio Dei primo modo, ut eſt ſpecialis actus amoris uoluntatis erga Deũ, eſt in pręcepto ſpeciali. Concluſio hæc eſt S. Thom. ſupra, quæſtione 100. articulo 10. Et probatur primo, quia ſi eſt præceptum de dilectione Dei, & tertio, nec ſecundo modo, ergo primo modo, quia dilectio non aliis modis accipitur. Secundo, quia præceptum dilectionis Dei, ſicut alia præcepta intelligitur,

1. Propoſitio.

2. Propoſitio.

3. Propoſitio.

ligitur, ſed alia de actibus ſingularibus materiæ ſingularis intelliguntur, vt Honora parentes, Sabbatha ſanctifices, ergo eodem modo, diliges dominum Deũ tuum, de ſingulari amore intelligitur: quia tamen affirmatiuum eſt, non obligat pro ſemper, ſed aliquãdo ſaltem, quantum ad id, quòd affirmatiuum habet: nã ad non odiſſe Deum ſemper obligat.

Dubium tertium eſt, quãdo quis obligetur Deum diligere? Dicunt nonnulli, ſemel in vita. Hoc tamen ridiculum eſt, quid enim Deo præſtaret, quòd ego in tota vita vnicum ſolum actum haberem diligendi Deum? Ad hæc, quia præceptum illud eſt de amicitia, vel ad amicitiam ordinãs, ad amicitiam autem ſemel vnum actum dilectionis habere, nihil conduceret, alij dicunt obligare in articulo mortis. Sed nec hoc placet, quia hoc eſt præceptum conciliandæ, & conſeruandæ amicitiæ, per totam vitam cum Deo: ridiculum ergo eſt, tantum obligare, quando bene merendi tempus non ſupereſt. Scotus loco citato tenet, quòd eccleſia determinauit in diebus feſtiuis obligare. Idem tenet Adrianus Quodlibeto 7. quæſt. 4. puta, quod quando quis ſacrum audit, tenetur ad cor redire, & mente in Deum aſcendere. Sed certe hoc eccleſia non præcipit, niſi ſacrum audire, & ab operibus ſeruilibus ceſſare: & licèt illud ſit præcepti finis, non tamen obligat ad finem. Secundo, quia neque ad celebrandum, tenemur actum illum dilectionis habere, ergo a fortiori neque ad ſacrum audiendum. Tertio, quia iure humano ſecluſo, de obligatione Diuina quærimus, de qua valde probabile eſt, non eſſe amplius diffinitum quam præceptum de honoratione parentum; quod tantum obligat, quando neceſſitas ſe obtulerit. Sed quando neceſſarium eſſe dicetur? Reſpondeo, Quando occurrit neceſſitas reſpondendi pro fidei vel Dei honore, puta ſi fides, vel cultus Diuinus, vel religio periclitaretur, vel quando neceſſitas martyrij ſe offert, vel ſi atrociter coram me quis blaſphemaret, vel hæreticus fidem impugnat, vel de religione quis malè loquitur, vel quando caſus occurrit, in quo teneor pro Deo reſpondere, ſicuti lege amicitiæ amicus aſtrictus eſt pro amico reſpondere. Et ſtrictius tenemur quam leges amicitiæ humanæ obligant. Et vltra iſtos caſus, quando quis venit ad vſum rationis, hoc eſt, quando quis cognoſcit plenè Deum, vel primam cauſam, à qua omnes aliæ tanquam à ſuperiori dependent, & intelligit quod tenetur Deo ſeruire, tum ſub pœna mortalis tenetur proponere, quòd Deo ſeruiet, & declinabit à malo, & faciet bonum, quia lumen naturale hoc oſtendit: ſicut ſi quis tenetur regi ſeruire, tenetur aliquando proponere, quòd illi ſeruiet. Dilectio etiam proximi obligat in articulo neceſſitatis, vt quando vita, vel ſubſtantia, vel honor illius maximo periculo ſubiacet, ſi poſſumus illi ſubuenire, tenemur. Et pro Republica in caſu tenetur quis etiam vitam ponere.

Dubium vltimum eſt, An homo ex naturalibus ſine gratia poſſit præceptum hoc adimplere? Sanct. Thom. dubiè de hoc loquitur, nam quæſtione. 100. artic. 10. ad tertium, reſpondendo Pelagio, qui affirmabat, quòd ſine gratia poſſumus omnia præcepta adimplere, ait S. Tho. hoc eſſe falſum, quia ſaltem præceptũ de dilectione Dei ſine gratia adimplere non poſſumus. Sed ad dubium per hanc diſtinctionem reſpondeo; Dilectio Dei, prout eſt in præcepto, duo dicit, primum, quod eſt intrinſecum illi actui, ſcilicet, Deum in obiecto habere affectiuo, & quantum ad hoc, eſt concluſio, quòd ſine gratia illud implere poſſumus. Aliud eſt illi extrinſecum, quod ad perfectionem illius actus pertinet, quod eſt adimpletio omnium præceptorum, iſto modo ſine gratia adimplere non poſſumus. Probo primo, quia de hoc præcepto nullibi legitur quòd ſit ſingularis obligatio, quod ex gratia impleatur, quam de aliis. Secundò, quia præcepta non dantur de habitibus, ſed de actibus virtutum, gratia verò non eſt actus virtutis, ſed habitus. Tertiò, quia ſequitur; quòd nullus poſſet præceptum illud tranſgredi, quin duo peccata peccaret, vnum quia non diligit, alterum quia non diligit ex gratia; duo enim præcepta videntur, vnum de actu, alterum de modo. Quartò, quia ſequitur, quòd nullus ad vſum rationis veniens, per actum dilectionis poſſit in Deum conuerti. Probo, quia primus actus nullo modo poteſt ex gratia procedere: quinimo illa dilectio eſſet peccatum, quia non procedit ex gratia. Ex quo ſumitur argumentum in via Sanct. Thom. quòd ipſe non intellexit præceptum illud debere ex gratia adimpleri, & expreſſe id affirmat quæſtio. 3 de malo, articu. 5. ad 3. argumentum. Secundum membrum diſtinctionis probatur, videlicet, quòd quantum ad illud extrinſecum illi actui, ſcilicet, omnia præcepta implere, id pro iſto ſtatu naturaliter non poſſumus. Probo primo, quia pro iſto ſtatu, omne bonum morale nobis connaturale propter infirmitatem naturæ implere non poſſumus: non poſſe vero omne bonum morale implere, eſt ſine auxilio Dei omnia præcepta implere non poſſe: dilectio enim perfecta dicit actum illum amoris ſimul cum omnium præceptorum adimpletione. Secundò, quia licèt Adam in ſtatu illo, quando natura integra erat, illud potuit, nos tamen non poſſumus, quia natura debilitata eſt, & infirma. Quantum ergo ad modum loquendi, dico tria ſequentia. Primum, quòd abſolute negandum non eſt, præceptum eſſe de actu charitatis, & vt eſt habitus infuſus. Secundum, quòd abſolutè pro iſto ſtatu ſine gratia illud adimplere non poſſumus. Tertium, quòd quoad ſubſtantiam actus, poſſumus illud implere ſine gratia ad excuſandum nouum peccatum. Et differentia inter ſtatum innocentiæ, & nos eſt, quia Adam illud habere poterat, quotieſcunque præceptum occurreret, & quotieſcunque vellet, nos vero moraliter loquendo non poſſumus: aliquando enim paſſiones tam vehementes inſurgunt, quòd illum actum, volo Deo in omnibus & per omnia placere, habere non poſſumus: hoc de concubinariis, & de illis qui inimicitiam gerunt, manifeſtè conſtat, quia intelligunt ſe Deo diſplicere, & tarde placent.

Pro D. Hieronymo dicimus longe abeſſe, vt errorem Pelagii ſapiat: cum enim Demetriadi dicit, ſpirituales diuitias, nullus tibi præter te conferre poterit, manifeſtum eſt, auxilium, & Dei concurſum ſpecialem non excludere: diuitiæ enim omnes ſpirituales in gratia & charitate fundamentum habent, ſi ergo gratiam ſine Dei auxilio ſpeciali nullus aſſequi poteſt, ergo neque ſpirituales diuitias: quia verò Dei auxilium ſemper eſt paratum, & ad oſtium pulſat, & id poſſumus, quod per amicos poſſumus, ideo Beatus Hieronymus dicit illi, quòd præter ſe, diuitias ſpirituales nullus ei conferre poterit: ſuas vero diuitias appellat, ſicut nos merita noſtra, diuitias animæ nuncupamus: quia licet Deus initium meriti, & perſeuerantiam vſque in finem ponat, quia tamen nos cum eius auxilio concurrimus ad benè & meritoriè operandum, ideo merita noſtra, & iuſtitiam, & diuitias, dicimus. Sic ergo & Hieronymus. Et quod inquit, Si inueneris, eripi ne timeas, in rigore verum eſt, quia perditio peccatoris ex ſe eſt, & niſi liberè in delictum conſenſerit, ſemel habitę eripi non poſſunt.

TER-

TERTIVM QVAESITVM.

An peccator de eccleſia dici poſſit?

HIeronymus in regula monachorũ in fine cap. de pœnitentia & miſericordia, inſinuare videtur, peccatorem ſorde aliqua maculatum de eccleſia Chriſti non eſſe. Exponens enim quòd magna ira Dei ſit, Deum peccatoribus non iraſci, inquit, Vnde in Ezechiele ad Hieruſalem, Iam non iraſcar tibi, zelus tuus receſſit à me: ſed reuera Deus hominibus non iraſcitur, ſed vitiis, quæ cum in homine non fuerint, nequaquam punit. Habet autem ira Dei menſuras, quantum, & quanto tempore, & ob quas cauſas, & quibus inferatur, iuxta illud quod ſcriptum eſt, Cibabis nos pane lachrymarum in menſura. Miſericordiam igitur à Deo conſequitur, qui ſe putat eſſe miſerum: nam Deus qui nullis viribus ſuperari poteſt, publicani tamen precibus vincitur: quanto ergo tempore te errare noſti, quanto tempore deliquiſti, tanto tempore humilia teipſum Deo, & ſatisfacito in confeſſione pœnitentiæ, quoniam qui peccator eſt aliqua ſorde maculatus, de eccleſia Chriſti non poteſt appellari, neque Chriſto ſubiectus dici, igitur quia errauimus iuuenes, emendemus ſenes, iungamus gemitus, & lachrymas copulemus, culpam ſimpliciter confitendo. Hac aſſertione inſinuare videtur Hieronymus, quòd peccatores de eccleſia Chriſti non ſint.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione 3. ſenten. diſtinctio. 24. & Sanct. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 5. articu. 3. vbi diffinit, quòd fides ſolum per peccatum infidelitatis, aut hæreſim, corrumpitur: nullum aliud mortale ualet fidem corrumpere. Probatio illius eſt: quia vnumquodque per ſuum contrarium corrumpitur, charitati contrariatur omne mortale, & ideo illam corrumpit: fidei vero infidelitas tantum, aut hæreſis contrariatur, ergo ſolum infidelitas, vel hæreſis fidem corrumpunt: adeo vt diſcredens vni articulo, in eo non maneat fides, nec formata, neque informis, quod ex eo conſtat: quia qui inhæret doctrinæ eccleſię tanquam regulæ infallibili, omnibus aſſentitur, quæ eccleſia docet: alioquin ſi ex his quæ eccleſia docet, quæ vult tenet, & quæ vult non tenet, iam non inhæret eccleſiæ doctrinę, ſicut infallibili regulæ, ſed propriæ voluntati. Et ſic manifeſtum eſt, quòd hęreticus qui pertinaciter diſcredit vni articulo, non eſt paratus ſequi in omnibus doctrinam eccleſiæ: ſi enim pertinax non eſt, neque eſt hæreticus, ſed ſolum errans. San. Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio. 24. artic. 12. de corruptione charitatis, ponit has tres concluſiones: Prima, Peccatum, ſi mortale ſit, ex natura peccati habet excludere charitatem, & eam de facto excludit. Secunda concluſio, Vnus actus non corrumpit habitum acquiſitum, licèt unum mortale charitatem infuſam corrumpat. Ratio eſt: quia charitas infuſa dependet ab obiecto, & à Deo conſeruante, charitas vero acquiſita dependet ex uirtute & diſpoſitione ſubiecti. Tertia concluſio, Charitas infuſa unico mortali corrumpitur.

Dubium eſt, quia Sanct. Thom. ait, habitum acquiſitum per vnum actum contrarium non corrumpi, an ſemper ita ſit, ſcilicet, nunquam vno actu contrario corrumpi, maximè ſi habitus ſit in ſubiecto radicatus; Ad hoc dico, quantũ ad formale, habitum poſſe uno actu contrario corrumpi; quod ex eo conſtat, quia vnicus actus poteſt habitum generare in potentia, ubi alius contrarius erat: quod S. Tho. aſſerit 1. 2. q. 5. art. 3. & experientia hoc docet. Et ratio S. Thom. eſt: quia habitus ratio in hoc conſiſtit, ꝙ facit potentiam faciliter & promptè operari; in potentiis appetitiuis, unicus actus cauſare nõ poteſt promptitudinẽ, & dare facilitatem ad operandum, quia habet multa motiua in contrarium, & vnicus actus nõ poteſt omnes illas difficultates uincere, quia operatur ex multis, vtpote ex auaritia, vel ex amicitia, & ideo unus actus in potentiis appetitiuis non poteſt habitum generare: quod ſecus eſt in potentiis intellectiuis, & apprehenſiuis, in quibus unicus actus acquiſitus ſufficit ad vincendum omnem difficultatem: vt ſi difficultas ex ignorantia procederet, adueniente ſcientia, iam non eſt difficultas, & potentia non poteſt non aſſentiri, & per conſequens generat habitum. Quinimo in potentiis appetitiuis unicus actus (licet rariſſimè) generat habitum, vt in conuerſione Magdalenæ, quæ unico actu habitum temperantiæ genuit, ita vt ex tunc promptè & delectabiliter operaretur. Ratione id probo: quia ſi habeam habitum erroris circa aliquam concluſionem, adueniente demõſtratione, aſſentior illi promptè & delectabiliter, ergo generatur habitus, ſed habitus erroris & ſcientiæ repugnat, neque ſimul ſtare poſſunt; ergo per actum generantem habitum ſcientię ſtatim corrumpitur habitus erroris. Dixerim, quantum ad formale, quia veriſimile non eſt, quòd illam qualitatem unicus actus corrumpat, ſed tollit quòd habitus erroris amplius non ſit. Et hoc eſt conſonum doctrinę S. Tho. qui tenet, quòd unicus habitus ſcientię ſe extendit ad omnes vel plures concluſiones illius ſcientiæ, & corrumpitur in ordine ad aliquas, & manet in ordine ad alias: & ſic habitus ille erroris manet in quantum qualitas, licèt non in quantum habitus, poſt verò per alios actus contrarios corrumpitur.

Aduertendum circa tertiam concluſionem Sanct. Thom. ſcilicet, Charitas infuſa vnico mortali corrumpitur, quòd Germani Luterani aſſerunt, non eſſe veriſimile vnico mortali charitatem corrumpi. Dico ad hoc, ſi aſſerere iſti velint, quòd vnico mortali non ſtat charitatem corrumpi, eſt hæreticum, & fatuum in philoſophia, quia contrarium repugnat: & fieri nequit, vt mortale ſimul ſit cum charitate, ſicut & quòd quis ſimul ſit amicus & inimicus. Si vero aſſerere velint, quòd non ſtat quempiam pro vno tantum mortali damnari, hoc licèt non ſit hæreticum, eſt tamen temerarium: nam ignoramus, an Deus permittat illum in illo peccato mortali mori, & quod ignoramus, neque ſcire poſſumus, temerarium eſt, tanquam certum aſſerere.

Dubium grauius eſt, an ſi quis diſcredat vni articulo, & credit alijs, an maneat in illo fides infuſa, licet informis? Durandus, 3. ſen. diſt. 23. q. 9. ſuſtinet partem affirmantẽ. Primò, quia ſtat aliquem in ſcientia aliqua aſſentiri aliquibus concluſionibus, & aliis diſſentire, ergo manente fide, poteſt vni articulo aſſentiri, & aliis diſſentire. Antecedens probatur: quia ſi aliquis doceatur in ſcientia de homine, & illi fiant ſolum duæ demonſtrationes, illas ſciet, alias vero ignorabit, ſic ergo erit in fide. Et confirmatur: quia ſi ſit tantum vnicus habitus vnius ſcientiæ, vt Sanct. Thom. tenet, licèt circa vnam concluſionem quis erret, habitus ille ſcientiæ non corrumpitur, ſic ergo erit in fide, quòd licet quis circa unum articulum erret, non ideo habitus fidei corrumpitur. Secundo, quia hæreticus ita bene aliis articulis quos credit aſſentitur, ſicut antea quam hæreticus eſſet, eundem ergo habitum habet: quod ex eo patet, quia per aſſenſum habitum cognoſcimus: ſi enim ęquè faciliter & promptè nunc aſſentior, ſicut antea, eundem ergo habitũ habeo. Antecedens patet, quia Lutherus

ęquè bene Deum trinum & vnum eſſe credit, ſicut anteaquam hæreticus eſſet.

Communis ſententia Theologorum contrariũ tenet cũ Magiſtro, diſtin. 23. Notandum verò eſt, quòd hæreticum dicimus, non qui circa articulos errat, ſed eum, qui circa articulum aliquem pertinaciter errat, vel circa eccleſiæ diffinitionem, aliàs hæreticus non dicitur, licèt mortaliter erret, ſi paratus ſit credere, ſi eccleſia proponat; Is vero pertinaciter dicitur credere, qui alicui articulo non credit propter fidei rationẽ formalem, hoc eſt, quia reuelatum à Deo, ſed rationibus conuictus. Hoc ſuppoſito contra Durandum arguitur. Primo, quia ex eius ſententia ſequitur nullũ, qui ſemel habuit fidem, eam perdere poſſe. Patet: quia ſi hæreticus vni articulo diſcredens, habitum fidei nõ perdit, ergo eadem ratione ſi omnibus diſcredat: quinimò, qui vnum ſolum articulum crederet, licèt toti ſcripturæ diſcredat, habitum fidei non perderet, & ſi propter ſolas rationes naturales crederet, adhuc fidẽ haberet, ſi quidem adeo firmiter nunc illi articulo, ſicut antea, aſſentitur. Secundo ſequitur, quòd ſi quis ad baptiſmum accedat, omnes articulos præter unũ negans, vt puta Deus eſt unus, illi inquam, fides infunderetur, quod patet, quia ſi prius Chriſtianus fuiſſet, vnum vel duos articulos credens, fidem non perderet, ergo ſimiliter ſi vni articulo aſſentiatur, fidem recipit in baptiſmo. Tertio ſequitur, quòd quis ſimul fidelis, & infidelis eſſet, quod implicat, hoc patet, quia ſi eſt hæreticus, ergo infidelis; extra, de hæret. cap. 3. Dubius in fide infidelis eſt. Sed talis fidem negat, eſt ergo infidelis. Quòd vero ſit fidelis, conſtat, quia aperte habet fidem infuſam, ergo eſt fidelis. Et ideo tenendum eſt, tanquam firmum & certum, quòd hæreticus quomodocunque non credat, non habet fidem infuſam. Et aſſertio Durandi à Doctoribus Scholaſticis erronea cenſetur. Et aduertenda diffinitio Synodi Tridentinæ circa quæſtionem propoſitam, An peccatores ſint de eccleſia Chriſti, Seſſione 6. Can. 28. Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidẽ ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet, non eſſe veram fidem, licet non ſit uiua, aut eum qui fidem ſine charitate habet, non eſſe Chriſtianum, anathema ſit.

Ad rationes Durandi, ad primum damus antecedẽs, & negamus collectionem, & diſcrimen aſſignat Sanct. Thom. loco citato, ad ſecundum, quia in ſcientia ſunt diuerſæ demonſtrationes, quod ſecus eſt in fide, verbi gratia, In ſcientia naturali per vnum medium probamus, quòd homo eſt animal rationale, & per aliud, quòd materia eſt ingenerabilis: ſed in fide omnes cõcluſiones probamus per hoc medium, quia reuelatum à Deo. Et ideo Sanct. Thom. ad primum argumentum ait, quod hæreticus, qui uni articulo diſſentit, & alios credit, authoritate diuina non credit. Ad confirmationem uero reſpondetur, quod nõ eſt idem de ſcientia & fide. Pro quo notanda eſt differentia inter habitum fidei infuſum, quoad alios habitus ſcientiæ acquiſitos: quia habitus ſcientiæ, vt philoſophiæ naturalis, acquiſitus, habet vnam rationẽ formalem terminatiuã, ſcilicet, mobilitatem, & ſub hac inclinat ad omnes cõcluſiones philoſophiæ, quę ſunt de re mobili: ſicut potentia viſiua eſt de omnibus coloribus, quia color eſt obiectum terminatiuum uiſus, non tamen habet vnicam rationem, ſub qua hoc eſt vnicum medium procedendi, quinimo per diuerſa media diuerſas concluſiones demonſtrat: ſecus vero eſt in fide, quia unitas fidei infuſæ non ſolum dependet ab unitate obiecti terminatiui, hoc eſt, quòd omnes propoſitiones fidei ſunt à Deo ſub ratione deitatis, ſed etiam dependent ab vnitate medii: idem enim mediũ eſt procedendi circa omnes articulos, ſcilicet, quia à Deo reuelati, & ab eccleſia propoſiti. Vnde qui authoritatem eccleſiæ ſimul negat, & medium vniuerſale procedendi ad omnes articulos negat.

Ad ſecundum reſpondetur negando conſequentiam. Stat enim quòd aliquis abſque Dei inclinatione, alicui articulo, ſaltem pro paruo tempore, adeò firmiter credat, quòd pro tunc fide infuſa non indiget. Sicut etiam ex paſſione, vt quis vleiſcatur iniuriam, pro tempore quo durat paſſio, adeo firmiter inimicũ odit, vt pro nihilo ducat mori: qui vero fidem infuſam habet, perſeuerantius credit, immotus enim in fide perſiſtit, ſed qui ſine fide infuſa credit, tandem à credulitate amouetur. Secundo dico, quòd hæreticus non ita firmiter credit ſicut fidelis, nam licet hæreticus quandoque pro defenſione ſuæ ſectæ moriatur, nõ tamen ita perſeueranter in illa perſiſtit, ſicut Chriſtianus in fide Chriſti. Tum etiam, quia hæreticus vni articulo diſcredens, facilime in varios errores, circa alios articulos, labitur. Vltimo dico, quòd nunquã tot martyres pro defenſione ſectæ infidelium, vel hæreſeos, occubuerunt, ſicut pro fide Catholica. Vnde argumentum eſt nullum, hæreticum poſſe mori pro ſua ſecta, non ergo habet fidem infuſam: quia nõ ita paſſim, ſicut fideles, mori reperiuntur: quod argumentum eſt, eos fidem infuſam non habere.

Pro beato Hieronymo quando inquit, quòd peccator, qui aliqua ſorde eſt maculatus, de eccleſia Chriſti non poteſt appellari, pro reuerentia quæ illi debetur, exponendus eſt per hyperbolem, vel exceſſum fuiſſe locutum, vt timore tanti damni, à delictis abſtineret. Vel intelligit, quod peccator de eccleſia Chriſti non poteſt appellari, non quoad numerum (peccatores enim ſi baptizati ſunt, & in infidelitatem, vel hęreſim non ſint lapſi, de numero fidelium ſunt) ſed quoad meritum, quamdiu enim peccator in mortali perſiſtit, præmium gloriæ mereri non poteſt. Quod non modicum damnũ eſt, maximè religioſis, quibus normam viuendi iuſtè & religioſè tradebat.

QVINTVS TOMVS.

1 *An leuius ſit apertè peccare, quam ſanctitatem fingere.*
2 *An ſancti in cælo præteritorum malorum recordentur.*
3 *An ignis inferni ſit metaphoricus.*
4 *An aliquis in hac vita verè iuſtus ſit.*
5 *An Regia poteſtas ſublimior ſit eccleſiaſtica.*
6 *An Chiliaſtarum opinio damnanda ſit.*
7 *An liberum arbitrium ſit ponendum.*
8 *An barbam & capillos poſſint clerici radere.*
9 *De Danielis & Suſannæ hiſtoria quid ſentiendum.*
10 *De regno Romanorum quid tenendum.*
11 *An ſacræ imagines colendæ ſint.*
12 *De hæreticis à Hieronymo damnatis.*
13 *De tempore mundani interitus.*

PRI-

PRIMVM QVAESITVM.

An leuius ſit apertè peccare, quam ſanctitatem fingere.

HIeronymus in illud Eſa. *In tribus annis mercenarii auferetur gloria*, Eſa. 16. inquit, Si caſtum me ſimulo, & aliud eſt in conſcientia mea, habeo non gloriam mercenarij, ſed ſupplicia peccatoris, quia in comparatione duorum malorũ, leuius eſt apertè peccare, quam ſimulare & fingere ſanctitatem. Doctor S. de hypocriſi diſputat 2.2. q. 111. art. 4. Et ſuppoſito fundamento reſpondet per quatuor concluſiones. Fundamentum eſt, quòd in hypocriſi ſunt duo, ſcilicet, defectus ſanctitatis, & ſimulatio ipſius, qui cum peccator ſit, ſanctus intendit reputari. Prima concluſio, Qui non vult eſſe ſanctus, & ſanctum ſe eſſe ſimulat, mortaliter peccat. Et hoc modo in ſcriptura hypocriſis accipi conſueuit: nam ſanctitate nullus priuatur, niſi propter peccatum mortale. Secunda concluſio, Qui ſanctitatem ſimulat, quamuis ſit in peccato mortali, ipſa ſimulatio non ſemper eſt peccatum mortale, ſed quandoque veniale. Tertia concluſio, Si fictio vel hypocriſis repugnet charitati Dei, vel proximi, eſt peccatum mortale, puta cum ſanctitatem ſimulat, ut doctrinam falſam diſſeminet, uel ſi ſit indignus, ut eccleſiaſticam dignitatem adipiſcatur, vel quæcunque alia bona temporalia intendat, in quibus finem conſtituit. Quarta concluſio. Si finis intentus charitati non repugnet, erit veniale peccatum, puta cum aliquis in ipſa fictione delectatur, de quo dicitur 4. Threnorum, quòd magis uidetur vanus quam malus, inanis autem gloria de ſe tantum eſt ueniale: eadem enim ratio eſt de mendacio, & ſimulatione: mẽdacium uerò officioſum & iocoſum, eſt veniale, quia charitati non repugnat, idem ergo erit de ſimulatione, quando non repugnat charitati. Aduertendum uero circa hanc doctrinam, quod non licet æquiuocatione, vel ſimulatione uti, quando interroganti reſpondere teneor: quòd ſi reſpondere nõ teneat, verbis ęquiuocis, & ſimulatione uti poſſum. Ex quo infertur, quòd ſi iudex, prælatus, & pater, iuſte me interrogent, & ſimulatione vtar, peccatum admiſi, quia iniuriam illis irrogo: ſi uero ſignis vtar, veritatem ſimulando, contra illos quibus non teneor reſpondere, & iuſtè poſſum nocere, tunc licitum eſt verbis & ſignis ęquiuocis uti. Vtpote quando Chriſtiani in bello contra Turcas, vel Sarracenos, in ſigniis, & lingua eorum vtuntur, tunc peccatum nõ eſt: quia inſidiæ in bello contra hoſtes licitæ ſunt, quod patet ex Ioſue, qui contra Gabaonitas inſidiis eſt vſus, tubis canendo, & ignem in amphoris concludendo. De ſe tamen fictio ſimulatio eſt indebita, ſimulatio vero indebita mendacium eſt, & ideo ſimulatio de ſe, ſi ex induſtria fiat, peccatum eſt mortale, ſi contrarietur charitati, veniale, ſi inaniter gloriari intendat. Apud Theologos hypocrita is dicitur, qui cum non ſit iuſtus, nec intendat eſſe iuſtus, iuſtum tamen ſe eſſe ſimulat: & hic eſt qui in ſcriptura damnatur. Ex hac doctrina reſpondemus pro diuo Hieronymo, verba eius intelligenda eſſe de eo genere ſimulationis, quo quis ſanctitatem ſimulat, quam neque habet, neque habere deſiderat, quinimò etiam odit: & de tali verum eſt quod non gloriam mercenarij, ſed ſupplicia peccatoris habet. Et in hoc ſenſu intelligi debet illud gloſſę in Iob 1. Sicut Domino placuit, ita factũ eſt, &c. Simulata ęquitas, nõ eſt ęquitas, ſed duplex iniquitas. Et illud Tren. c. 4. vbi exponẽs illud, Maior eſt iniquitas populi mei peccato Sodomorum. Inquit, Scelera animæ planguntur, quę in hypocriſim labitur, cuius iniquitas maior eſt peccato Sodomorũ. Quod ſi ex vanitate & leuitate, aliquis ſe ſanctum ſimulet, fictio talis veniale tantum eſt.

SECVNDVM QVAESITVM.

An ſancti in cęlo præteritorum malorum recordentur.

HIeronymus exponens illud Eſaiæ, *Obliuioni tradita ſunt anguſtia priores.* Eſai. 65. aſſerere videtur, ſanctos in cęlo non habituros memoriam præcedentium criminũ, ait enim, In cęlo nouo, & in terra noua, omnis conuerſationis priſtinæ memoria deletur, ne hoc ipſum pars malorum ſit, prioris anguſtiæ recordari. Magiſter ſentent. 4. ſent. diſt. 43. adducit hunc locum, & ait ſic eſſe intelligendum, ut non excludamus à beatis memoriam præcedentium delictorum, ſed memoriæ lęſionem, ac moleſtiam: memoria enim delictorum fęlicitatem ſanctorum non minuet, ſed ad gratias peragendas promptiores, & alacriores reddet. Quam interpretationem à Gregorio accipit, qui in fine libri 4. in Iob ita habet, Quærendum eſt, quomodo electorum mens perfecta eſſe in beatitudine poterit, ſi hanc inter gaudia ſui reatus tangit memoria. Sed ſciẽdum eſt, quod ſicut nunc ſæpe triſti lethi reminiſcimur, ita tunc tranſactæ nequitiæ ſine lęſione noſtræ beatitudinis recordabimur, plerumque enim incolumitatis tempore, ad memoriam dolores præteritos ſine dolore reducimus, & quo ęgros nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus: & id ergo in illa beatitudine, culpæ memoria, non quæ mentem polluat, ſed quæ nos arctius lætitia aſtringat: vt dum doloris ſui amicus ſine dolore reminiſcitur: & debitorem ſe medico uerius intelligat, & eo magis acceptam ſalutem diligat, quo moleſtię meminit, quã euaſit. Vnde Pſal. 57. Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. Et Ethnicus poeta, Forſan & hæc olim quondam meminiſſe iuuabit.

TERTIVM QVAESITVM.

An ignis inferni ſit verus & realis, an metaphoricus: & an damnatorum pęnæ æternæ ſint.

HIeronymus in illud Eſaiæ, *Vermis eorum nõ morietur, & ignis eorum non extinguetur*, Eſaiæ 66. duas damnabiles expoſitiones ſine nomine authorum adfert. Prior docet, ignem inferni eſſe metaphoricũ in ſola afflictione cõſcientiæ ac memoriæ poſitum. Altera, ignem inferni tandem aliquando finiendum. Quas cum non confutet, Rufinus eum calumniatur, tanquam vtriuſque dogmatis fautorem. Verba prioris expoſitionis hæc ſunt, Vermis qui non morietur, & ignis qui non extinguetur à pleriſque conſcientia accipitur peccatorũ, quæ torqueat in ſupplicijs cõſtitutos, iuxta illud, Verſatus ſum in miſeria dũ infigitur ſpina. Pſal. 31. Et in Prouerbijs, Tinea oſſium, cor intelligens. Prou. 25. Verba poſterioris interpretationis ſic habent, Porrò qui volunt ſupplicia aliquando finiri, & licet poſt multa tempora, tamẽ terminum habere tormenta, his vtuntur teſtimoniis, Cum intrauerit plenitudo gẽtium, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet: Rom. 11. & iterum, Concluſit Deus omnia ſub peccato, vt omnium miſereatur: & rurſum, Benedicam te Domine, quoniam iratus es mihi, auertiſti faciem Galat. 5.

tuam

tuam à me,& miſertus es mei:& Dominus ad peccatorem,Cum ita furoris mei fuerit,rurſum ſanabo: & hoc eſt quod in alio loco dicitur, Quam magna multitudo bonitatis tuæ Domine timentibus te:& infra, Sicut diaboli & omnium negatorum atque impiorũ qui dixerunt,in corde ſuo nõ eſt Deus,credimus æterna tormenta,ſic peccatorum ac impiorum, & tamen Chriſtianorum,quorum opera in igne probãda ſunt, atque purganda, moderatam arbitramur, & mixtam clementiæ ſententiam iudicis.

Eſa. 12. Pſal. 30. Pſal. 6. Pſal. 13.

Auguſtinus libro 12.explicans illud,Plantauit Dominus paradiſum Geneſ.2. diſputans cap.22. de paradiſo ait,Loca quibus animæ corporibus exutæ afficiũtur,ſeu bene,ſeu male,non eſſe corporalia,ſed ſpiritualia, quæ una cum uariis rerum corporalium ſimilitudinibus,iam lætis,quam triſtibus animis defunctorũ repræſentantur,non ſecus atq; his,quibus aut in ſomno conſtitutis,aut à ſenſibus ſubtractis, modo graues terrores & cruciatus, modo lætę res & inconcupitæ exhibentur. Hoc idem confirmare uidetur libro 21. de Ciuitate Dei,cap.10. vbi ignem inferni diues ille, quo cruciabatur,ſpiritualem eſſe innuit his verbis,Dicerem quidem ſic arſuros ſiue vllo ſuo corpore ſpiritus, ſicut ardebat apud inferos ille diues, quando dicebat,crucior in hac flamma, niſi conuenienter reſpõderi cernerem,talem fuiſſe illam flammã,quales oculi,quos leuabit, & Lazarum vidit, qualis lingua,cui humorem exiguum deſiderauit infundi, qualis digitus Lazari, de quo id ſibi fieri poſtulabat, vbi tamen erant ſine corporibus animæ: ſic ergo & incorporalis illa flamma,qua exarſit,& illa guttula,quam popoſcit, qualia etiam ſunt viſa dormientium ſibi in extaſi cernentium res incorporales, habentes tamen ſimilitudines corporum,&c. Et 20.de Ciuitate Dei, c.16. inquit,ignis cuiuſmodi,& in qua mundi uel rerum parte futurus ſit,hominem ſcire arbitror neminem, niſi forte cui ſpiritus diuinus oſtendit.

Lucæ 16.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4.ſent.diſt.50.Et ad duo propoſita,ordine quo ſtatuta ſunt,reſpondeo.Et primum ad id, An ignis inferni ſit corporeus, per ſequentes propoſitiones. Prima propoſitio,Ignis inferni eſt corporeus ab initio mundi ibidem creatus. Probatur primo ex regula theologica,nempe quòd quoties uerbum ſacræ ſcripturæ,eo præſertim loco ubi hiſtoria narratur, in ſenſu literali ſane interpretari poteſt,ſic eſt interpretandum:ait uero Chriſtus electis ſe dicturum, Venite benedicti Patris mei,percipite regnum: reprobis, Ite maledicti in ignem æternũ,qui paratus eſt diabolo: ubi prior pars ad literam intelligitur de regno,quod etiam in corporibus beati poſſidebunt,non eſt ergo cur non & ignis nomen ad literam corporeum ſignificet paratum ab initio diabolo. Ratione id etiam probo,Damnati corporibus reaſſumptis igne corporeo ſunt cruciandi: & non eſt credibile,quòd tunc de nouo ſit creãdus ignis conflagrationis, ut ſit illis adhibendus, ergo & nunc eſt ibi corporeus. Confirmatur hoc,ſi uerbum illud, Ite in ignem æternum, corporeum ſignificat, vtpote quo damnati cum ſuis corporibus mittuntur, & ſubdit Chriſtus,Qui paratus eſt diabolo & angelis eius, conſequens eſt, ut idem ignis corporeus ſit ab initio in inferno. Secundo,quia ſi non ſit uerus ignis corporeus,non eſt cur potius dixiſſet in ignem, quam in aquam,uel aerem æternum:nam quantum ad tormẽtum ſpirituale,non plus ignis confert, quam quodlibet aliud elementum. Tertio, quia ob id ignis potius quã res alia prædicatur in inferno torquere miſeros, quod elementum illud,propter uehementiſſimã agendi uim horribiliſſimum eſt, ac proinde ad ulciſcenda crimina aptiſſimum: ſi autem non eſſet ignis corporeus, neque uehementiorem haberet cruciandi uim,

1. Propoſitio. 1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio.

neque ſignificantius referendi nomen,quod eſſet religioni Chriſtianæ quoddam genus deceptionis. Quarto, id probatur Lucæ 16. de diuite epulone, qui inquit, Qui crucior in hac flamma. Quem locum, licet Auguſtinus efficaciam eius infirmet,& dicat flãmam ſpiritualiter intelligendam, ueluti & aquam,uerumtamen,ſalua eius authoritate,dici poteſt, quòd Chriſtus accommodans parabolam ad noſtram normam intelligendi,ambos induxit,ac ſi in corporibus illic eſſent, & ideo non leue argumentum inde ſumitur,quòd illic ſit uera,& adeo terribilis flamma, ut deſtillantem aquæ guttulam pro refrigerio duceret. Quinto, accedit & illud Sapien. 11. Per ea quæ quis peccat,per hęc & torquetur: peccant autem homines per res ſenſibiles,ergo igni ſenſibili torquentur. Vltimo arguitur ex illo Pauli de purgatorio, 1. Corinth. 3. Si quis ſuperędificat ligna,fęnum, & ſtipulas,ſaluus erit, ſic tamẽ quaſi per ignem; Vnde Auguſtinus 21. de Ciuit. Dei, c.26.ſic colligit, Si hoc temporis interuallo, donec dies reſurrectionis adueniat, ſpiritus iuſti defunctorum ignem dicuntur perpeti purgatorium, quod non ſentient illi, qui non habuerunt tales mores, & amores in huius corporis uita, ut eorum ligna & fęnum, & ſtipula conſumantur? Quod ſi quis quærat, an ignis ille eiuſdem ſit ſpeciei cum noſtro? Sit ſecunda propoſitio,Ignem illum probabile eſt,eſſe eiuſdem ſpeciei cum iſto,quem uidemus, quamuis materia ſit forte diuerſa.Dico eſſe probabile,quia ex ſcriptura ſacra id conuinci nequit.Et probo,quia aqua (ut 1.Topic.ait philoſophus) omni aquæ eſt idem ſpecie. Et eadem ratione ignis omni igni: quandoquidem nomen ignis ſpecificum eſt. Ex quo ſequitur quòd ignis, qui non eſt eiuſdem ſpeciei cum elemento, non ſit uerè ignis, cum igitur ille inferni uerè ſit ignis (ſiquidem ſic in Euangelio uocatur) colligitur ut ſit eiuſdem ſpeciei cum iſto,quem nos experimur. Eſt tamen notandum,quòd ignis poteſt eſſe,uel in materia propria, ſicut eſt in elemento, uel in aliena, quemadmodum in noſtros uſus uenit:& illa ratione poteſt differre ignis ab igne materialiter,ut ignis carbo, differt ab igne flãma: quamuis in carbone non eſt uerus ignis,ſed plurimus calor propter denſitatem materiæ, ut eſt in ferro ignito,pari modo ignis ille inferni differt à noſtro; Et illa ratione Auguſtinus dicit ſe neſcire cuiuſmodi eſt,id eſt,in qua materia. Et ideo Gregorius 15. libro Moralium ſuper illud Iob 20. Deuorauit eum ignis, qui non ſuccenditur. Ignis,inquit, corporeus, ut eſſe ualeat,corporeis indiget fomentis, nec ualet niſi ſuccenſus eſſet,& niſi refotus,ſubſiſtere:at contra gehennæ ignis, cũ ſit corporeus, & in ſemetipſos reprobos corporaliter exurat, neque ſtudio humano ſuccenditur, neque lignis nutritur, ſed ſubactus ſemel durat inextinguibilis. Tertia propoſitio, Locus ille inferni gehẽna ignis dicitur,quaſi ignis fornax,quod in Apocalyp. uocatur ſtagnum ignis ardentis ſulphure,quod à Chriſto Domino poſitũ eſt. Eſt enim gehenna quaſi uallis filiorum Henon, iacebat enim prope Hieroſolymorum muros, ut 4. Reg.23. legitur, Filij Henon idolo Moloch filios ſuos & filias igne ſacrificabant. Et ideo Chriſtus nomen gehennæ ad fornacem inferni tranſtulit, eo quòd uallis illa cadaueribus combuſtis plena,inferni imaginem referebat. Quarta propoſitio,Ignis ille eſt æternus,hoc eſt,perpetuò crucians, à quo nulla eſt redemptio. Hæc ſtatuitur contra Origeniſtas, quos Auguſtinus poſt Epiphanium libro de hæreſib.cap.43.refert. Aiebant enim, ignem illum inferni,quo iniqui torquentur, purgationem eſſe ipſorum,ſicut nos de purgatorio iuſtorum aſſerimus, atque adeo diabolum, & angelos eius poſt longiſſima tempora purgatos regno Dei reſtitui,& ruſus ad hęc mala denuo labi, & reuerti, & has uices alternantes

4. Ratio. 5. Ratio. 6. Ratio. 2. Propoſitio. 3. Propoſitio. 4. Propoſitio.

beati

beatitudinũ & miſeriarum rationales creaturæ ſemper fuiſſe ſemperque fore: quamuis veriſimile eſt, Originem in illa opinione non manſiſſe.

Hanc veſaniam à philoſophis, & potiſſime à Platonicis didicerunt: contra quos Auguſtinus lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 13. & 17. latè diſputat: non enim illi perſuadere ſibi poterant piſſimum Deum ſupplicijs ęternis quoſpiam quantũuis ſceleratos punire. Quare alij dicebant in die iudicii, prolata damnatorũ ſententia, precibus ſanctorum Dei viſcera commouenda, vt eis ignoſcat, ſunt autem huiuſmodi fabulę ſub pietatis cortice impientiſſimæ. Vbi enim Chriſtus ait, Ite in ignem ęternum: ſententiam irreuocabilem deſignat: neque ſolum dicitur æternus, quia in ęternum permanet, ſed quia in æternũ damnatos tenet, & perpetuo cruciat. Et ideo ſubditur, Et ibunt in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam. Si ergo iuſti gaudium ęternum habebunt, ergo, & iniqui ſupplicium ęternum abſque redemptione vlla habebunt. Accedit & illud Marci 9. Bonum eſt tibi claudum introire in uitam æternam, quàm duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis, vbi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur. Quod Dominus Ioann. 5. explicuit, dicens, Procedent hi, qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ, qui uero mala egerunt, in reſurrectionem iudicii. Ex quibus conſtat de fide eſſe, & contrarium hęreticum, quòd damnati in inferno perpetuo cruciabuntur. At dicet quis, Si vnus eſt gehẽnę ignis, quomodo diuerſos cruciat peccatores: Dicimus, quòd cũ ſit inſtrumentum diuinæ iuſtitię: & inſtrumentum non agat niſi vt à principali agente mouetur, ignis ille non prorſus vt naturalis ęqualiter agit in omnes, ſed vt iuſtitia poſtulat. Et ſimile eſt in naturalibus, Nõ enim omnes qui ſolis radios ſuſcipiunt, ęqualiter caleſcunt, ſed ſecundum cuiuſque diſpoſitionem: nam actus agentium, vt ait Philoſophus, ſunt ſecundum diſpoſitionem patientis.

Dubium grauius eſt, An animę ſeparatę igne illo inferni corporeo torqueantur? Ad quod duabus concluſionibus reſpondetur. Prima, Animę ſeparatę ab igne inferni, neque quidpiam corporale recipiunt, neque illum ſenſu aliquo percipiunt. Prior pars per ſe nota eſt, quia ſubiectum indiuiſibile corpoream qualitatem, quę diuiſibilis eſt, recipere nequit. Secunda etiam probatur: quia in anima ſeparata nullę ſunt potentię ſenſitiuę, atque adeo neque ſenſationes vllę: ſentire enim quamuis ſit animę, tanquam principii in quo eſt virtus agendi, non tamen tanquam ſubiecti, quod ſentit, ſed totius coniuncti; intelligere vero, & velle; quia ſunt actiones per ſe non pendentes ab organo corporali, ſunt in anima ſeparata: ſentire autem, quia fit mediante organo corporali, ideo eſt totius ſubiecti: corrupto autem ſubiecto, neceſſe eſt & corrumpi potentiam, quæ eſt propria ipſius: igitur in anima ſeparata non manent potentię ſenſitiuę, niſi tanquam in radice: & ideo ſi in anima ſeparata non ſunt potentię ſenſitiuę, multo minus eſſe poſſunt ſenſationes. Hoc ergo ſuppoſito, non eſt intellectu facilè, quemadmodum anima ſeparata, cum purus ſpiritus ſit, ab igne corporeo patiatur.

Primus mod⁹ quo anima patitur.

Etenim qui diceret cruciatus illos eſſe imaginationes in phantaſia, iam excluſi ſunt: quia tales potentię ſenſitiuę etſi in radice maneant, organa tamen non habent, donec corpora reaſſumant. Item quia illę imaginationes deberent eſſe per ſpecies, quas in hac vita receperunt, per illas vero non poſſunt dici ab igne pati.

Secundus modus.

Ideo alii dixerunt ſolum pati per intellectualem viſum illius ignis, nempe triſtari: ait enim Gregorius 4. Dialogo ca. 29. quod anima ignem eo ipſo patitur quo videt, & quia aſpicit ſe cremare, crematur. Hoc autem nõ ſufficit, quia obiectum viſus ſola ratione qua videtur, non afficit triſtitia, ſed lętitia: neceſſe ergo eſt, vt contriſtetur ſub ratione diſconuenietis & nociui cerni: & ideo quod pręter quam per viſum, aliter noceat.

Tertius modus.

Ideo alii dixerunt, quod ſola apprehenſio, qua anima apprehendit ignem vt ſibi nocentem, ſufficit nocere, & triſtitiam cauſare. At vero opinio hęc in multis deficit. Primo, quia tunc paſſio illa non eſſet ſecundum rei veritatem ſed ſolum ſecundum apparentiam, & quamuis ex ſola falſa imaginatione poſſit quis triſtari, ut Auguſtinus 12. ſuper Gen. ad literam ait, per illam tamen triſtitiam non vere patitur à re ipſa, ſed à ſola imaginatione: & ideo iſto modo animę non dicentur pati ab igne, ſed à ſua falſa opinione. Præterea, cum animę ſeparatę & pręſertim dęmones acumine uiuacis ingenii polleant, credibile non eſt, eo vſque falli poſſe, ut ignis eis nocere appareat, ſi uere non nocet.

Quartus modus.

Ideo quartus modus dicendi fuit concedentium, animam ſeparatam vere ab igne pati. Quomodo autem patiatur, dicunt corporeum illum ignem bifariam poſſe conſiderari. Vno modo, quatenus res quędam corporea eſt: & iſto modo nequit in animam agere. Alio modo conſideratur, quatenus eſt inſtrumentum iuſtitiæ punitiuę Dei, quę exigit ut anima quę peccando, ſe rebus corporalibus ſubiecit, eiſdem pœnam patiendo, ſubdatur. Et quia inſtrumentum in uirtute agit principalis agentis, non mirum ſi ea ratione ignis ille poſſit realiter agere in animam, calorem, ſcilicet, in eã proferendo, ſicut Deus per aquam baptiſmi infundit gratiam.

Quintus modus.

Sed neque iſte modus placet, quoniam inſtrumentum nequit in virtute principalis agentis moueri, niſi per propriam actionem, quæ ſibi natiua eſt: nequit enim artifex ſerra lanea uti, ſed ferrea, vel alia, quę apta ſit ad ſerrandum: & ideo Deus nequit creatura vti tanquam inſtrumento ad creandum, quia creatura nequit actionem circa nihilum exercere. In baptiſmo vero, quia aqua realem actionem habet circa hominem, Deus illa actione utitur vt inſtrumento ad ipſum ſanctificandum per gratiam, quæ in anima recipitur: igitur cum ignis corporeus nequear actionem realem exercere in anima, producendo calorem, quia anima non eſt capax ipſius recipiendi, fit vt idem ignis, neque tanquam diuinum inſtrumentum valeat animam calore illo reali afficere. Ideo eſt quintus modus, & communis Theologorum opinio, ꝙ anima ſeparata cruciatur ab igne inferni per hoc ꝙ illic ab illo detinetur. Pro quo notandum, quòd anima non poteſt ab igne detineri, niſi ei aliquo modo uniatur: corpori vero anima bifariam vnitur: uno modo vt forma materiæ, vt ex ambabus fiat unum uiuens: quo pacto, neque dęmon, neque anima igni corporeo uniri valet. Secundo modo unitur ei, vt mouens mobili, & locatum loco, eo pacto quo ſpiritus loco poteſt diffiniri: diffinitur enim ſpiritus loco ea ratione, quia omnis ſpiritus creatus res finita eſt, qua de cauſa ſic in iſto loco eſt, vt ſimul alibi per naturã eſſe nequeat: at uero quamuis loco diffiniatur, per naturam tamen ab ipſo ligari, & teneri non poteſt, quo minus ualeat, dum libuerit inde exire, quia ſpiritus non pendent à loco, anima tamen dum corpus informat, non ſolum à corpore diffinitur, verum ei alligatur, & tenetur, ita vt nequeat niſi per mortem inde exire. Habet ergo hoc ignis ille virtute Dei, cuius eſt inſtrumentum, ut velut ergaſtulum animas teneat & coerceat, ne inde exeant: & hoc ſatis exiſtimant, vt ab illo igne cruciati dicantur. At vero neque hoc plenè ſatisfacit, vt anima uerè crucietur ab igne, ſatis ſit, ipſo, ueluti carcere, & compedibus ac manicis detineri. Ideo ſtatuitur ſecunda concluſio.

2. Concluſio.

Animæ, perinde ac dęmones, à corporeo igne inferni, non ſolum ueluti in ergaſtulo & uinculis detinentur, uerum & illa triſtitia affliguntur,

guntur, eiuſdemque prorſus rationis, ac ſi corpora, quibus eſſent vnita, concremarentur. Etenim quòd ab igne detineantur certiſſimum eſt, quia illic tã animæ, quàm dæmones velut in carcere detruſæ ſunt, quare infernus per metaphoram portis & ferreis vectibus prędicatur occluſus, vt Pſalm. 106. Eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit, quia contriuit portas ęreas, & vectes ferreos confregit. Vnde Auguſtinus 12. de Ciuitate Dei, cap. 10. Sicut anima inquit, iungitur corpori, dans ei vitam, & ex illa coniunctione maximum concipit amorem ad corpus, ſic ligatur igni, vt accipiens ab eo pœnam, & ex illa coniunctione concipit horrorem. Et Gregorius lib. Dialog. cap. 29. Si viuentis, inquit, hominis incorporeus ſpiritus detinetur in corpore, cur non poſt mortem etiam corporeo igne teneatur? Ad cuius confirmationem adducit illud Euangelij de epulone, qui cruciabatur in flamma. At verò ita hoc verũ eſt, vt tamen ſufficere non videatur, vt anima peculiariter ab igne cruciari dicatur: nam vt tantum eſſet carcer & vincula, non plus ignis conferret, quam aqua vel aer, imo ſolus Dei iuſſus ſufficeret, vt dæmones & animas illic teneret. Neque ſatis eſt reſpondere, quòd detinentur animæ in igne parato vt eas affligeret, propterea, quòd poſtea ſit cruciaturus corpora, nam & dęmones cruciat, quorum corpora non torquebit. Tum etiam, quia animæ, reaſſumptis corporibus, acrius affligentur, quam per modum detentionis, propter dolorem ſenſualem ignis, qui erit in corpore, ergo & nunc eadem torquentur afflictione, quoniam pœna ignis non creſcit in anima. Ideo crediderim, quòd ſicut anima, dum corpus, quod in hac vita viuificat, exuritur, peculiarem afflictionem & triſtitiam patitur, illam ſcilicet, quam ſi tormentum alicuius generis pateretur corpus, puta ſi febre vreretur, ita in inferno exuta corpore, eandem triſtitiam & afflictionem ſentit, quam paſſura eſt, quando corpus, quod reaſſumpſerit, ſenſualem dolorem patietur. Et hanc vim habet ille ignis tanquam inſtrumentum Diuinæ iuſtitiæ in dæmones, atque animas, nempe quòd afflictionem, quam in anima mediante dolore corporis reaſſumpti, effecturus eſt, faciat abſque illo dolore. Et hoc eſt quod ait Auguſtinus loco citato, quòd quãuis miris, veris tamen modis, ſpiritus affligitur ab illo igne, recipiens pœnam, non dando illi vitam. Et quod Gregorius ait, quòd anima non ſolum viuendo, ſed experiendo incendium patitur, experiri vero incendium eſt perinde pati, ac ſi corpus eius cõbureretur, imo hoc eſt quod ſignificat Euangelicus Epulo petens aquæ guttam, qua ardorem flammæ mitigaret. Ad ſecundum, an ſupplicia infernorum aliquando finienda ſint, ſat ſunt quæ quæſtione præcedenti propoſitione quarta attulimus. Et quod Hieronymus non ſub propria, ſed alterius perſona attulerit, conſtat ex locis, quibus prædictum errorem damnat, præſertim in epiſtola ad Abitum, vbi enumerans Origenis hæreſes, hanc inter alias his verbis recenſet. Origenes libro 2. Periarchon, ignem gehennæ, & tormenta, quæ ſcriptura ſancta peccatoribus comminatur, non ponit in ſuppliciis, ſed in conſcientia peccatorum, quando Dei virtute & potentia omnes, memoriam delictorũ ante oculos noſtros ponit, & quidquid feceramus in vita, vel turpe, vel impium, omnis eorum in conſpectu noſtro pictura deſcribitur, ad prę teritas voluptates mens intuens, cõſcientiæ punitur ardore, & pęnitudinis ſtimulis confoditur. Et lib. 3. in epiſtola ad Epheſ. exponens illud cap. 5. Nemo vos decipiat inanibus verbis, &c. ait, Quia ſunt plerique, qui dicunt non futura pro peccatis ſupplicia, nec extrinſecus adhibenda tormenta, ſed ipſum peccatum, & conſcientiam delicti eſſe pro pœna, &c. ſubdit. Has itaque perſuaſiones, & aciculas fraudulentas, Paulus verba inania appellauit, & vacua, quæ videntur florem quendam habere ſermonis, & blandiri peccantibus, ſed dum fiduciam tribuunt, magis eos ferunt ad æterna ſupplica. Ex his vero duobus locis cõſtat Hieronymum Catholicè ſenſiſſe, ignem infernorum eſſe corporeum, & eos qui in inferno ſunt, intrinſecus, & extrinſecus torqueri.

Quòd etiam Catholicè ſenſerit pœnam damnatorum eſſe perpetuam, & nunquam finiendam, palam conſtat ex Apologia ipſius aduerſus Rufinum, & in pleriſq; aliis locis, quibus conſtantiſſimè fatetur, dãnatos etiã Chriſtianos, ab inferni ſuppliciis nunquã liberãdos: & opinionẽ eorũ, qui aliter ſentiunt, omninò deteſtãdã, multis argumẽtis probat. Ex quibus in cõmẽtario 3. c. Ionæ hęc ſummatim perſtringit. Primò, quia opinionem hanc de finiendis damnatorũ ſuppliciis, nuſquã Diuina ſcriptura doceat. Secũdò, quia in euangelio ignis æternus dicitur, & ſupplicium æternum: & apud Eſaiã, Vermis eorum nõ morietur, & ignis eorũ non extinguetur. Tertio, quia hęc ſentẽtia euertit penitus timorem Dei, dum facilè homines labuntur ad vitia, putantes omnes improbos aliquãdo poſt pœnas fore ſaluandos. Quarto, ſi poſt longum ſęculorum circuitum, omnium rerum reſtitutio fiat, vt vna ſit dignitas animarum, nulla diſtantia erit inter virginem, & proſtibulum: inter matrem Domini, & inter victimas libidinum publicarum: idem erit Gabriel & diabolus, Apoſtoli, & dæmones, idem prophetæ, pſeudoprophetæ, idem martyres, & perſecutores, ſcilicèt, ſi finis omnium ſimilis eſt, finge infinitas ætates cruciatus præteriti omnes pro nihilo ſunt, non quærimus, quod aliquando fuerimus, ſed quod ſemper futuri ſumus. Ex quibus conſtat Hieronymum huius dogmatis fuiſſe hoſtem: & ea quæ in commentariis ad Epheſ. ſcripſit, non ex ſua, ſed aliorum ſententia retuliſſe: & quod in fine Comment. Eſaiæ aduerſus Pelagianos ait, Chriſtianos poſt pœnas & tormenta ignis ſaluandos, referendum eſſe non ad ignem æternum inferni, ſed ad ignẽ temporalem purgatorii: in quo, cum animæ fuerint ad tempus purgatæ, ſaluabuntur. Ad teſtimonia ſcripturæ dicimus, quòd licet hic inexplicata reliquerit, alibi pleniſſimè declarauit: & eis non auferri corporeas & extrinſecas damnatorum pœnas, ſed mentionem fieri interioris ac ſpiritualis ſupplicii, memoriã & conſcientiam damnatorum perpetuo ſtimulo excruciantis: eſt enim prima ac maxima reproborum pœna vltricis conſcientiæ flagellum: proxima huic eſt pœna exterior, ignis ſcilicet, ſulphur, ſpiritus procellarum, & cętera tormenta corporea; quę literæ diuinæ impiis comminantur.

Pro defenſione Beati Auguſtini reſpondeo, quòd licet aliquando ambiguus fuerit, an ignis inferni corporeus eſſet, libro tamen 21. de Ciuitate Dei, cap. 26. & pluribus aliis locis, firmiter aſſeruit, ignem illum corporeum eſſe, quo etiam nunc dęmones, & humani ſpiritus cruciantur. Et Sanct. Thom. loco citato ſic eum exponit, inquiens dictum Auguſtini poteſt hoc modo accipi, ut pro tanto dicatur locus ille, ad quem animæ deferuntur, non eſſe corporeus, quia anima in eo corporaliter non exiſtit, per modum ſcilicet, quo corpora exiſtunt in loco, ſed alio modo ſpirituali, ſicut Angeli in loco ſunt. Vel dicendum, quòd Auguſtinus opinando loquitur, & non determinando, ſicut frequenter facit in libris illis. Tertio dicimus, Auguſtinum ea uerba non protuliſſe, ut aſſereret ignem inferni incorporeum, quem in toto illo c. docuerat eſſe corporeum, ſed ut oſtenderet aſſertionem ſuam de igne corporeo non poſſe euidenter confirmari: exemplo diuitis in flamma ardentis, quippe

quòd

quòd facile eluderetur ab eo, qui reſponderet, tales fuiſſe flammas illas, quales erant oculi, & lingua diuitis, ſine ſuo corpore patientis.

QVARTVM QVAESITVM.

An aliquis in hac vita verè iuſtus ſit.

HIeronymus lib. 3. in Hieremiam elucidās locum hunc, *Omnis lagunculа implebitur vino, & omnes Reges, & Sacerdotes ebrietate*, Hiere. 13. hæc adfert, Oſtendit Propheta non eſſe vas fragile, iuxta Apoſtolum dicentem, Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, neque poſſe fieri, vt non illud impleatur in nobis, quod ſcriptum eſt, Non habitat in carne mea bonum. Et iterum, Non enim quòd volo bonum hoc facio, ſed quòd nolo malum hoc operor: ac deinde, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Hęc autem ebrietas, qua obliuiſcimur præceptorum Dei, & vitiis, atque peccatis omnis impletur humana conditio, dicente Propheta, Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, non ad cōparationem Dei, vt veteres & noui hæretici volunt, & patroni hęreticorum, ſed ad ſcientiam eius refertur. Homo enim videt in facie, Deus in corde, & quod nobis interdum pulchrum videtur, illius oculis ſordidum deprehenditur: non ſolum vulgus ignobile, viliſq; plebecula, ſed Reges eccleſiarum, qui ſedent ſuper thronum, Sacerdotes quoque ipſi, ſecundus in Eccleſiaſtico honore gradus, varietate peccatorum complentur. Ex hac doctrina Lutherani duo dogmata deduxerunt. Primum, neminem quantumlibet perfectum, in hac vita verum iuſtum eſſe, ſed in omnibus ira Dei dignum, & in peccato vſque ad mortem permanere. Secundum, quòd Sęcularis & Regia poteſtas ſupereminet Sacerdotali dignitati.

De dogmate priori diſputant Doctores Scholaſtici 2. ſent. diſt. 26. & 1. diſt. 17. S. Tho. 1. 2. q. 112. art. 5. vbi quærit, An homo poſſit ſcire ſe habere gratiam. Et ſecundum quod aliquid tripliciter poteſt cognoſci, reſpondet tribus concluſionibus. Prima, per reuelationem: & eſt prima concluſio, quòd Deus ex priuilegio ſpeciali, aliquando reuelat alicui illum eſſe in gratia, ſicut 2. Corint. 12. Paulo dixit, Sufficit tibi gratia mea. Alio modo, aliquid cognoſci poteſt per ſemetipſum, & hoc dupliciter, aut certitudinaliter: & tunc eſt ſecunda concluſio, Nullus certitudine ſcientiæ ſe eſſe in gratia cognoſcere poteſt, quia concluſionem nullus cognoſcere poteſt, niſi prius ſciat principium, ſed Deus, qui nobis ignotus eſt, principium & obiectum gratiæ eſt, cognoſcere ergo non poſſumus, quando eius amici vel inimici ſumus. Tertio modo, homo id poteſt cognoſcere ex coniecturis, & per ſigna aliqua: & eſt tertia concluſio, Homo iſto modo cognoſcere poteſt ſe eſſe in gratia. Et ponit duo ſigna: primum rerum mundanarum contemptus: ſecundū, quòd homo alicuius mortalis non ſit conſcius. De prima quæſtione dubium non eſt quin Deus ex priuilegio alicui reuelare poſſit, quòd eſt in gratia. Dubium tamen eſt, an de facto hoc alicui euidenter reuelauerit. Dico ad hoc primum nos de hoc certitudinem aliquam non habere, neque de fide eſt, aſſerere, quòd aliquis in via confirmationem ſuam in gratia euidenter agnouerit, præter ſolum Chriſtum. Secundo dico, quòd ego crediderim Beatiſſimam Virginem habuiſſe reuelationē, quòd eſſet grata & amica Deo, ſicut & ſuæ prædeſtinationis ſimiliter; & Apoſtoli poſt confirmationem Spiritus ſancti ſuæ ſalutis habuerunt certitudinē, qualis per cognitionem propheticam haberi poteſt, fuerunt enim Apoſtoli, & Prophetæ in gratia confirmati, & illo Spiritu ſancto confirmationem ſuam in gratia cognouerunt: & iſto modo prior concluſio S. Thom. intelligitur, & illud Pauli dictum, Sufficit tibi gratia mea. Et quòd hanc certitudinem Paulus habuerit, conſtat ex illo 2. ad Tim. 1. Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt Deus depoſitum meum ſeruare. Et ratio eſt manifeſta, quia nos ſumus certi certitudine fidei de ſua confirmatione, ergo & ipſi certi fuerunt, conſequentia patet, quia nos aliundè non credimus ipſos fuiſſe confirmatos, niſi quia ipſi ita ſcripſerunt, ut habetur Lucæ 14. & in Actibus Apoſtolorum, c. 1. & 2. Vos autem ſedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. De Stephano uidetur maius dubium, vidit enim cęlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei, vt Actuum 7. habetur. De hoc aliqui affirmant, intuitiuè eum cognouiſſe gloriam ſuam, ſed fortè per extaſim cognouit, & ſi ſuæ gloriæ notitiam intuitiuā habuit, hoc fuit Stephano peculiare. De latrone vero, cui dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo, fides tantum eſt. De martyribus multis, quibus Deus ſua martyria reuelauit, & de prophetis, vt de Moſe, & Helia, qui curru igneo aſſumptus eſt, credendum eſt quòd propè mortem, ſuæ ſalutis habuerunt certitudinem, non tamen euidentiam. Sed contra hæc quę diffiniuimus, rationes non deſunt. Videtur enim quòd Paulus certitudinem talem non habuerit; nam 1. Corin. 4. habetur, Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, Deus enim eſt qui me iudicat. Dico, quòd ibi ſolum aſſerit certitudinem ſuæ ſalutis ex conſcientia ſua ſufficienter non prouenire: collectio enim iſta non eſt euidens, neſcio an ſim in peccato, ergo ſcio quòd ſum in gratia: non tamen repugnabat aliundè illam certitudinem habere. At dices, Si Apoſtoli erant certi de ſua ſalute, ad quid corpus caſtigabant, vt 1. Corin. 9. Paulus ait, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, & 2. Corint. 12. Ne magnitudo reuelationum extolleret me, datus eſt mihi Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Dico, quòd certitudo una, aliam non tollebat: cum hoc enim certiſſimi erant, quòd ſi aduerſus tentationes dæmonis nō pugnaſſent, gratiam perderent, & ideò pugnare neceſſe habebant, vt tentationes vincerent.

Secunda concluſio certiſſima eſt, & ab omnibus recepta, quòd nullus ſine reuelatione de ſua ſalute certus eſſe poteſt, iuxta illud Eccleſiaſt. 9. Neſcit homo an odio uel amore dignus ſit. Et ratio eſt: quia forma ſpiritualis, quæ in nobis eſt, non niſi per actū cognoſcitur, quinimò animam ipſam per actus ipſius cognoſcimus, ſed non eſt ſpiritualis actus à gratia, & charitate procedens, cui ſimilis in ſubſtantia ex ſola potentia cum habitu acquiſito procedere non poſſit, ergo, minor probatur, quia talis eſſet maximè peccatorum dolor propter Deum, vel Dei dilectio ſuper omnia: at actus iſti, quantum ad ſubſtantiam actus, in peccatore eſſe poſſunt: hæreticus enim in affectu habere poteſt pro Deo mori, ſicut & Catholicus. Quòd ſi dicas, ſaltem ſtudioſus actus, quantum ad modum, vt manifeſtum eſt, ſignum gratię eſt, vt puta ſi quis promptè, & delectabiliter pro Deo moriatur, & alia opera uirtutis exerceat. Dicimus quòd neque hoc ſignum eſt manifeſtum, dato, ſit rationabilis coniectura, ex habitu enim acquiſito poteſt quis promptè & delectabiliter operari: hæreticus enim delectabiliter ſe poſſet morti offerre, ut puta pro Chriſto, in ſuo tamen errore permanens. Vrgens tamen argumentum eſt, quòd quis poſſit eſſe certus ſe eſſe in gratia: nam, ſit paruulus, qui primo uenit ad vſum rationis: hic quando incipit liberè operari,

aut

aut poteſt primum peccatum cognoſcere, aut non: ſi non poteſt, non ergo peccauit, & tunc certus erit, quòd in gratia baptiſmali permanet: ſi vero illud cognoſcere poteſt, ergo poteſt vitare: ſi enim vitare nō poſſet, neque peccaret. Durandus 1. ſent. diſt. 17. q. 4. ait, quòd pro aliquo tempore quis certus poteſt eſſe ſe in gratia eſſe, certus tamen non eſt, quòd in illa finaliter permanebit. Hoc tamen non placet, nam in primis, ſi baptiſmum recipit ante uſum rationis, ſcientiam non habet quòd ſit baptizatus: ſi poſt uſum rationis, de intentione baptizantis certus eſſe non poteſt. Tum etiam, quia licet ei conſtaret, quòd eſt baptizatus, non tamen conſtat, quando primo ad vſum rationis uenit, & ſic de ſe nullus euidenter ſcire poteſt an in gratia ſit. De alio tamen certitudine fidei certi eſſe poſſumus, ut Sacerdos, paruulū ante uſum rationis baptizans, certus eſt, quod ipſe intendit baptizare, & quòd puer obicem non ponit, ergo certitudine fidei certus eſt, quod paruulus ſit in gratia, uti Concilium Tridentinum merito ſeſſione 6. Can. 13. diffiniuit. Si quis dixerit, omni homini, ad remiſſionem peccatorum aſſequendam, neceſſarium eſſe, ut credat certo & abſque ulla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis, peccata ſibi eſſe remiſſa, anathema ſit. Et Can. 15. Si quis dixerit, hominem renatum & iuſtificatum teneri ex fide ad credendum, ſe certo eſſe in numero prædeſtinatorum, anathema ſit. Et eadem ſeſſ. c. 9. contra inanem hæreticorum fiduciam in fine: nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, & de Chriſti merito, deq; ſacramentorum uirtute & efficacia dubitare debet, ſic quilibet, dum ſeipſum, ſuamq; propriam infirmitatem, & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare, ac timere poteſt cum nullus ſcire ualeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum.

Concilii Tridentinum.

Concluſio tertia de ſe eſt manifeſta. Multæ enim ſunt coniecturæ, ex quibus homo probabilitatem poteſt habere, quod Deo ſit gratus. Bernardus ſermone ſecundo in octauis Paſchæ, ait, quod ſunt tria teſtimonia gratiæ inhabitantis in homine, quæ explicātur 1. Ioann. 5. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: teſtimonium ſanguinis eſt a peccatis nos abſtinere, à quibus Chriſtus per eius ſanguinem nos liberauit: teſtimonium aquæ eſt contritionis vehementia offenſionis Diuinę: nam Chriſtus per aquam offenſas peccatorum lauit: teſtimonium ſpiritus eſt, opera vitæ, quę à Spirituſancto poſſumus operari. At dices, coniecturæ iſtæ quā certitudinem facere poſſunt? ſunt enim aliqua adeo certa, quòd de illis dubitare non poſſumus citra certitudinem articulorum fidei, ſicut ego habeo certitudinē quòd eſt Roma, uel quòd Rex eſt in Curia, quæritur, an iſto modo coniecturę certitudinem cauſent? Reſpondeo, coniecturas non poſſe talem certitudinē cauſare, nam authoritas dicentium, quod eſt Roma, me conuincit, neque diſſentire poſſum. Sed nunquid, qui ita firmiter aſſentiretur ſe eſſe ī gratia, ſicut aſſentitur, quòd Roma eſt, delinqueret mortaliter? Dico mortalia non ita leuiter alicui imputanda: nihilominus tamen eſſet iactantia, & leuitas venialis, aliquando etiam poſſet eſſe mortalis, vt puta, ſi ignorantia eſſet nimis craſſa, vt ſi homo, qui perditè viuit, crederet, quòd eſt in gratia, & quod tutus eſt de ſua ſalute: homo tamen qui ſanctè uiuit, ut D. Benedictus, & Hieronymus, & alij his ſimiles, talis mortaliter non peccaret. Dices tamen, quid eſt melius, multum de ſua ſalute dubitare, an nimis confidere. Reſpondeo, vtrumque periculoſum eſſe: & dubitare, neque eſt tutum, neque laudabile, quia tale dubium animum deijcit, & vires ad perſeuerandum remittit, aliqualis verò confidentia alacritatem generat, quæ ad Deum diligendum maximè iuuat: & ideo ſpes amplius iuuat, quàm timor. Sunt enim aliqui animo adeò abiecto, ſemper ſe eſſe in inferno putantes, quod laudabile non eſt.

Pro D. Hieronymo ad adducta reſpondemus, eū reſpexiſſe ad humanam conditionem Dei gratia deſtitutam: nullus enim ſine auxilio Diuinæ gratiæ iuſtus eſt, neque diu ſtare poteſt quin cadat. Quòd ſi vrgeas ipſum etiam de iuſtis, ea quæ aſſeruit, pronunciaſſe. Dicimus, eum de leuibus ac venialibus intelligendum eſſe, non de mortalibus ſceleribus: multa enim ſunt venialia, à quibus etiā iuſtus vix liberari poteſt: ideo Paul. ingemiſcens exclamabat, Infęlix ego homo, &c. Et ſcio quòd non habitat in carne mea bonum, & non quòd volo bonum, hoc ago, ſed quod nolo malum. Et Dauid dicebat, Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, ſi iuxta rigorem Diuinæ iuſtitiæ examinetur, quia ſepties in die cadit iuſtus.

Rom. 7.

Pſal. 142

QVINTVM QVAESITVM.

An Regia poteſtas Sacerdotali præferenda ſit.

Hieronymus c. 13. in commentarium Hiere. videtur cum Lutheranis id affirmaſſe, quia ſic habet, Nō ſolum vulgus ignobile, viliſq; plebecula, ſed Reges Eccleſiarum, qui ſedent ſuper thronum, ſacerdotes quoque ipſi, ſecundus in Eccleſiaſtico honore gradus, varietate peccatorum complentur. Faciunt pro illis verba illa, Sacerdotes ſecundus gradus in honore Eccleſiaſtico.

Bernardus lib. 1. de Conſideratione ad Eugenium, poteſtatem temporalem à Romano Pontifice videtur auferre: vbi inquit, In criminibus, non in poſſeſſionibus eſt poteſtas ueſtra, quoniam propter illa, & non propter has accepiſtis claues Regni cœlorum. Sequitur, Quæ nam tibi maior uidetur poteſtas peccata remittendi, an prædia diuidendi? habent hæc terrena & infima iudices ſuos Reges, & Principes terræ: quid fines alienos inuaditis? quid falcem ueſtrā in alienam meſſem extenditis? cur maior uis eſſe Domino, qui interpellatus à quodam dicente, Dic fratri meo ut diuidat mecum hęreditatem, Luc. 12. reſpondet, Quis me conſtituit iudicem inter uos?

Doctores Scholaſtici agunt de hac quæſtione 4. ſent. diſtin. 18. ad quam, quia materia nimis lata eſt, quinque concluſionibus reſpondetur. Prima concluſio, Poteſtas eccleſiaſtica & ciuilis, duę poteſtates diſtinctę ſunt. Probatur primo, Potentiæ & artes ut 2. Ethi. ait Philoſophus, per actiones differunt, & actiones per obiecta & fines, quo actiones diriguntur, ſed in corpore myſtico Chriſti ſunt duo fines, unus naturalis, quo adminiſtratio ciuilis tendit, nempe pax, & tranquillitas Reipublicæ, alter ſupernaturalis, qui in uiſione Dei completur, ergò ſunt duæ poteſtates diſtinctæ: nam cum ſint duæ vitæ, una terrena, & altera ſpiritualis, & in utraq; iuſtitia ſeruetur, & utilitas proueniat, neceſſaria eſt duplex poteſtas ad conſeruationem iuſtitiæ, una quę præſit terrenis, altera ſpiritualibus. Secundo, Poteſtas eccleſiaſtica eſt facultas clauium Regni cœlorum, ut patet Matth. 16. & 18. ac perinde remiſſionis peccatorum, ut habetur Ioann. 20. inſuper, & conſecrandi Corpus Chriſti uerum, & ſanguinem, hæc autem facultas poteſtati ciuili non eſt conceſſa, ergo ſunt duæ poteſtates. Tertiò, quia ad promouendos homines ad huiuſmodi fines, ſunt diuerſæ leges, ſcilicèt, temporalis, & eccleſiaſtica, & diuerſi gladij, hoc eſt, diuerſa

1. Concluſio. 1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio.

ſupplicia,

ſupplicia, temporalia morte conſumantur, eccleſiaſtica excommunicatione, & aliis cenſuris. **4. Ratio.** Quarto, poteſtas ſpiritualis ad animas refertur, & ideo pontifices, & ſacerdotes inſtituit: quæ munera Regibus non competunt, ſed Prætores, & alios magiſtratus creare, ergo ſunt diuerſæ Hierarchiæ ac poteſtates. **5. Ratio.** Vltimò, quia non ſolum in lege Moſaica, ſed etiam in lege naturæ diuerſi erant ſacerdotes ab aliis magiſtratibus: in omni enim lege ſemper fuit neceſſaria aliqua reuelatio fidei ſupernaturalis, quæ cultum Dei neceſſarium oſtendebat. Sed arguet quis, finis Reipublicę ciuilis, eſt bonos facere ciues, ac bene inſtitutos: bonus autem non eſt, niſi qui amicus Dei fuerit, hęc autem amicitia ſufficit ad vitam æternam, iura ergo ciuilia ad conſecutionem vitæ æternæ ſufficiunt.

Confirmatur ex illo Matth. 22. Si vis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Vbi ſermo fiebat de mandatis naturæ, Non occides, non furtum facies, &c. Si ergo unus eſt finis vtriuſque poteſtatis, unica ergo eſt poteſtas. Hinc Lutherani colligunt penes Regem ciuilem & ſpiritualem poteſtatem reſidere. Reſpōdetur, quòd etſi mandata vtriuſque iuris naturalis & ciuilis ad conſecutionem fœlicitatis referantur, ad illum tamen aſſequendum non ſunt ſufficientia: quia officia moralia ad amicitiam Dei ſine charitate infuſa nō ſufficiunt: & ideo ſuper legem naturalem, & ciuilem requiritur Dei ſpeciale auxilium, & ſacramentorum vſus: & ideo poteſtas hęc excelſior eſt ciuili, quam Chriſtus Dominus vicario ſuo, & per ipſum eccleſię reliquit. Quòd ſi quęras, Nunquid Deus per unicam poteſtatem, & per vnicum caput comprehendere non poterat ambas, ita ut poteſtas Regia, vel eccleſiaſtica, vtrumque adminiſtraret? Dico, ꝙ de poteſtate abſoluta nihil diffiniuimus: tamen quia vt Sap. 7. legitur, Deus omnia ſuauiter diſponit, & ſecundum ſuos fines omnia ordinate gubernat, ideo condecens non fuit, tam diuerſa officia vni ſoli poteſtati committere: ſi enim ambę poteſtates penes eundem ſupremum gubernatorem eſſent, omnia eſſent confuſa, & multis periculis ſubiecta: quare neceſſarium fuit, vt tam diuerſis rebus diuerſa capita decernerentur, & eſſet eccleſia ſicut regina à dextris principis ſedens circumamicta varietate, & corpus iſtud myſticum, ut 1. Corin. 10. ait Paulus, ex variis membris compactum. **2. Concluſio.** Secunda concluſio, Poteſtas ſpiritualis & eccleſiaſtica pręſtantior eſt ciuili. **1. Ratio.** Concluſio hęc eſt diffinita cap. ſolitæ, de maior. & obedien. vbi Innocentius reprehendit Conſtantinopolitanū Imperatorem, qui ex illo 1. Petr. 2. Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ, propter Deum, ſiue Regi tanquam pręcellenti, &c. opinabatur poteſtatem Regiam cęteris pręcellere: reprehendit eum, & oſtendit illic Apoſtolum ſolum ſignificare pręcellentiam Regum in temporalibus reſpectu ducum, & illorum, qui ab illis illa accipiunt: ſed Pontifex in ſpiritualibus antecedit, quæ tanto ſunt temporalibus digniora, quanto anima corpori præfertur, Deus duo luminaria magna inſtituit, nempe Solem, & Lunam. Sicut enim Sol præeſt diei, ita & pontifex ſpiritualibus: & ſicut Luna nocti, ita & Rex temporalibus: & ſicut Luna à Sole, ita poteſtas ciuilis à ſpirituali recipit lumen: ſic enim Rex temporalia regere debet, ut ſpirituali religioni ſeruiant. **2. Ratio.** Secundò id probatur ex fine utriuſque poteſtatis, quia vt 1. Ethicor. ait philoſophus, Qualis eſt ordo inter fines, talis eſt inter facultates, & artes, quæ habent illos propoſitos fines: & ideo ars æqueſtris præſtantior eſt frænefactiua: & nautica, arte extruendarum nauium, eo quòd fines illarum ſunt finibus iſtarum ſuperiores. Cum ergo finis poteſtatis ſpiritualis ſit ſempiterna beatitudo, & finis poteſtatis ſęcularis ſit tranquillus ſtatus Reipublicę, quia ad illam refertur, ſit vt poteſtas eccleſiaſtica ſublimior ſit. Confirmatur exemplo Pauli ad Heb. 7. ubi probat, quod Sacerdos Melchiſedech ſuperior fuit, quia ſæcularis Abraham, quia Gen. 14. legitur, quòd Melchiſedech benedixit Abraham: & inquit, Sine dubio maior eſt qui benedixit, quam qui benedicitur. **3. Concluſio.** Tertia concluſio, excellentia poteſtatis eccleſiaſticæ ſupra ciuilem non eſt huius rationis, ut Papa ſit dominus totius orbis in temporalibus: non loquimur de prouinciis, quarum habet ſupremum dominium; ſed de uniuerſali regno orbis. Concluſio hæc ſequitur ex prima, quia ſi Papa eſſet ſupremus omnium, non eſſent duę poteſtates, ſed vna: & ideo cum tota poteſtas eccleſiaſtica ſit vna, ſi ciuilis eſſet eadem cum illa, tunc ambę ſimul eſſent vna. Quò autem concluſio hæc, & ſequentes amplius eluceſcant, notandum eſt Chriſtum non aliam poteſtatem Vicario ſuo reliquiſſe, quam ipſe in quantum homo, & redemptor orbis accepit, qui Regnum temporale non aſſumpſit, ſed illud rerum temporalium præciſum dominium, quod ad finem redemptionis erat neceſſariū. Dixerim in quantum homo, quia quatenus Deus, iure creationis dominium abſolutum habuit uniuerſi orbis, Domini enim eſt terra, ut eſt in Pſalmo, & plenitudo eius. Et Sap. 8. per ipſum Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Verum eſt, quòd in quantum homo, poterat, ſi voluiſſet dominium vniuerſale, etiam ſæculare accipere, non tamen accepit: ſed quantum ad regnum ſpirituale, fuit neceſſarium. **1. Ratio.** Probatur ergo concluſio. Primò, in toto Euangelio nulla ſit mentio regni Chriſti temporalis, vanum eſt ergo illud aſſerere, ne dicam temerarium, quoniam rem tanti momenti Euangeliſtæ non tacuiſſent: ſolum autem meminerunt de ſpirituali: ideo Baptiſta initium prædicationis Chriſti regno cęlorum accepit Matt. 4. Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum. & Matth. 5. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. **2. Ratio.** Et pluta id genus. Secundò, Chriſtus, qui cum Deus eſſet, vt ait Dauid, bonorum noſtrorum non egebat, humanitatem ea ratione induit, ut noſtram redemptionem perficeret: hac enim ratione prædicauit fidem, & leges inſtituit, & pontifices creauit, qui noſtri eſſent paſtores, vt ad illam beatitudinem nos perducerent, cum ergo Chriſtus nihil ſuperfluum aſſumpſerit: & poteſtas regni temporalis ad illum finem non fuerit illi neceſſaria, non ergo illam aſſumpſit, neque ad excellentiam dignitatis eius id expediebat: longe enim altius maieſtas eius inde commendatur, quòd vniuerſum orbem deſpexerit: nam in paupertate vixit, & Apoſtolos pauperes elegit, & paupertatem, & humilitatem ſemper prædicauit, & laudibus extulit. Vnde Paul. ad Philippen. 3. Hæc omnia tanquam ſtercora arbitrabatur. Tertio Chriſtus munere hoc Regiæ poteſtatis nunquam functus eſt, imò ab eo ſemper ſe ſubtraxit, vnde ipſe Ioan. 3. Non miſit Deus filium ſuum in mundum, ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. Et quando adultera coram eo fuit accuſata, nullam ſententiam ut iudex tulit, ſed tantum ius naturale ac diuinum explicuit, dicens, Qui ſine peccato eſt veſtrum, primum in eam lapidem mittat. Et Matt. 22. quando numiſma cenſus illi fuit oblatum, ius naturæ & diuinum commendans dixit, quę ſunt Cęſaris, date Cæſari, & quę Dei, Deo. Et quando alij eum conuenerunt, ut inter ipſos iudex ſederet, munus detrectans ait, Luc. 12. Quis me conſtituit iudicem inter vos? Si igitur regis munere nunquam functus eſt, ſit, ut neque talem poteſtatem aſſumpſerit: vana eſt enim poteſtas, quę nunquam reducitur in actum,

& tantum abfuit ab eius propoſito vſus huius poteſtatis, vt quando eum turbæ in regem eligere adornabant, ſeſe ab eorum conatu ſub duxerit. Quarto, Chriſtus non fuit niſi rex Iudæorum, Rex autem Iudæorum non erat Rex futurus bonorum temporalium, ſed æternæ & ſpiritualis hęreditatis, ergo non fuit Rex in temporalibus, vt ſunt ſæculares Reges. Confirmatur ex illo Ioann. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo, hoc eſt, illius generis, cuius ſunt regna temporalia, & caduca: & ideo præſes myſterium illud non intelligens, eum à crimine ipſi obiecto abſoluit. Et poſt, quaſi ſpiritu prophetico, titulum illũ cruci affixit, Ieſus Nazarenus Rex Iudæorũ.

Teſtimonia prophetarum id palam manifeſtant, (Pſal. 2.) ait enim ipſe per Prophetam, Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo (hoc eſt à Deo) ſuper Sion montem ſanctum eius (nempe ſuper eccleſiam) prædicãs præceptum eius. Ecce regnum eius in ſola prędicatione fidei regni cœleſtis conſtituiſſe, cui & ipſe conſonat: (Matt. 28.) Vbi ait, Data eſt mihi omnis poteſtas in cęlo, & in terra: euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos. Quæ poteſtas ad regnum cęleſte ordinatur. (Hiere. 23.) Et per Hier. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit Rex, & ſapiens erit, in diebus illis ſaluabitur Iuda, hoc eſt, ſolum erit Rex ad ſaluandum Iuda, & ſuper ſolium Dauid, & ſuper Regnum eius ſedebit, ut (Pſal. 144.) confirmet illud amodo in ſempiternum. Et Dauid (Eſai. 9.) de ſua prole ait, Regnum tuum, Regnum omnium ſęculorum, quia non finietur, ſicut ſæculare, ſed abſque ulla interpollatione durabit in ęternum. Et hoc Angelus Mariæ expoſuit, dicens: Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in ęternum, & Regni eius non erit finis. Quod verò fingunt, iure paterno regem fuiſſe, quia Ioſeph deſcendit à Dauid per Salomonem, & B. Virgo per Nathan, nihil ad rem. Primò, quia illud erat Regnum ſpeciale, nos loquimur de Regno totius orbis vniuerſali. Secundo, quia Regnum illud temporale Dauidis in Sedechia extinctum fuit, iuxta prophetiam Hiere. 22. vt 4. Reg. 24. patet. Tertio, quia licèt Sedechias ſederit in ſede Dauid, non tamen in eadem, qua Chriſtus, cuius regnum fuit æternum, quale non fuit Dauid. Confirmatur eadem veritas (*Patrum teſtimonia.*) Patrum teſtimoniis. Auguſtinus lib. 83. q. 61. & vbilibet de hac re diſſerit, non ait, niſi quòd Ieſus Chriſtus fuerit Rex noſter, eo quòd nobis pugnandi, & vincendi tradit exemplum, cuius ducatu ab AEgypto liberamur, & in cœleſtem Hieruſalem, tanquam in terram promiſſionis, introducimur. Quod vero Sanct. Thom. opuſculo 20. lib. 3. cap. 3. ait, intelligi debet, quod Chriſtus fuerit Monarcha totius vniuerſi, quod ex illo Pſal. 8. deduxit, Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius: & ex illo Malachiæ, Ab ortu ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen eius. Quæ de regno cęleſti intelliguntur, cuius reſpectu omnia ſunt illi ſubiecta: nam temporalia à Regno Chriſti non excluduntur eo modo quo ad ſpiritualia ordinantur, & ideo ſolum affirmat fuiſſe Regem in temporalibus, ex eo quia Iudæi eum expectabant Regem temporalem, & ideo Deus ordinauit, ut Chriſtus eandem quoque dignitatem haberet. Coniectura tamen hęc adeò leuis eſt, vt ſententiam contrariam affirmet, quia exiſtimatio illa Iudęorum falſa erat, & erronea. nam pręter teſtimonia citata, habebant illud clarum Zacharię, Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam. Quo docebãtur abſque Regia pompa venturum, nõ enim decuit, ut propter illorum errorem, Chriſtus regnum temporale aſſumeret, hoc ſtatuto fundamento.

Tertia concluſio confirmatur, quia quamuis Chriſtus Regnum temporale ſimpliciter aſſumpſit, non tamen inde conſequens ſit, ut parem poteſtatem ſuo Vicario commiſiſſet, nam dicere poſſumus illud ad poteſtatem excellentiæ attinuiſſe, vt ſacramenta instituere, & ſine illis gratiam conferre, quod munus Papæ non commiſit: at cum ipſe poteſtatem hanc Regiam non aſſumpſerit, conſtat illam Vicario ſuo non contuliſſe. Præterea, veritas hæc conſtat ex illo Matth. 20. & Lucæ 22. Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, &c. Et concludit, Filius enim hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare. & animã ſuam dare in redemptionem pro multis. Quem locum Bernardus li. 2. de Conſideratione ad Eugeniũ, poſt multa concludit, Nec ille tibi dare quòd non habuit potuit, quod habuit dedit, ſolicitudinem ſuper Eccleſiam. Nunquid dominationem mundi? ipſum audi, Nec dominantes in clero, ſed forma facti gregis. Et infra, Si vtrumq; ſimul habere voles, perdes vtrumque, alioquin non te exceptum illorum numero putes. Oſeæ 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognoui. Item, ſi talem potentiam haberet, poſſet Papa citra iniuriam principum iuriſdictionem vſurpare, & Reges etiam extra cauſas fidei amouere, & inſtituere, quod tamen ſanctiſſimi Pontifices non attentarunt. Innocentius Can. citato, Duo ſunt, agnoſcit duas eſſe poteſtates diſtinctas Imperatoris & Papæ: neque aliam Papæ ſuper Reges, quam paſtoris tribuit, vt illos poſſit excommunicare, & in cauſa fidei Regno priuare. Et c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, fatetur, ſe non habere poteſtatem in temporalibus ſuper Regẽ Franciæ. Et idem intelligit de omnibus Regibus. Et Nicolaus, Can. Cum ad verum, expreſsè ait, quòd neque Imperator iura Pontificatus nunquam arripuit, neque Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit, quia Chriſtus Dominus actibus proprijs, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit. Confirmatur concluſio patentius. Adminiſtrationes Reipublicæ eccleſiaſticæ, & ciuilis adeò ſunt diuerſę, vt eccleſiaſtica per negocia ſæcularia maximè impediantur: & ideo iuſtiſſimum fuit, ut eccleſiaſtici ab vxoribus eſſent alieni: nam ut Paul. ait, qui vxores habent, quęrunt quomodo placeant uxori; & negotijs ſecularibus, qui Deo militant, non ſe debent miſcere; repugnant ergo iſtæ duę poteſtates ſimul. Item poteſtas vtraq; a Deo inſtituta eſt, Rom. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo: Deus vero ſapienter eas diuerſas diſpoſuit, ciuilem, vt Rempublicam in pace gubernaret, eccleſiaſticam, ut in beatitudinẽ perduceret. Regia vero poteſtas à ſpirituali deriuatur, iuxta illud, per me Reges regnant, & legum conditores iura decernunt, Sapien. 8. ſed poteſtas eccleſiaſtica à Chriſto Petro eſt collata, ergo non Petro, aut ſucceſſoribus eius, dominia ſęcularia Regnorũ ſimpliciter ſunt commiſſa. Ad hæc, lex fidei legem naturæ non deſtruit, ſed perficit, lege autem naturæ, quę ab ęterna deriuatur, ante Aduentum Chriſti, dominabantur Reges, ut Daniel 2. legitur, Deum cœli Imperium, & regnum Nabuchdonoſor tradidiſſe: & ad Rom. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, &c. Et 1. Petri 2. iubet vniuerſis Chriſtianis Petrus, ut ſubiecti ſint omni humanę creaturę propter Deum. Et infra, Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non ſolum bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis. Vnde colligitur, quòd etiã Regibus infidelibus quamdiu abſque periculo fidei, & iniuria Saluatoris, regnant, parere debent Chriſtiani: multo ergo liberius Reges Chriſtianorũ per ſe ſuis funguntur poteſtatibus independenter à Papa, quamdiu nullam iniuriam irrogant fidei. Ea propter minorem probabilitatem habent patroni illius

lius

lius opinionis, qui aſſerunt donationem factam Sylueſtro à Conſtantino (ſi qua fuit) vel à Philippo Cæſare, non fuiſſe donationem, ſed reſtitutionem: quin vero vice verſa Sylueſtrum bono pacis Orientale imperium Conſtantino donaſſe. Item quòd Papa, ſi non vtatur adminiſtratione bonorum temporalium in toto orbe Chriſtiano, non ex defectu poteſtatis, qua reuera pollet, ſed propter confirmandam cum filiis ſuis tranquillitatem, & pacem. Sed hæc nugæ ſunt, nam ſi ius haberet, omnium temporalium citra iniuriam poſſet habere uſum, quòd & ipſi non dant.

Quarta concluſio, Non ſolum Papa non eſt dominus temporalium regnorum, imò nec ſic ſuperior, vt reges poſſit inſtituere. Dicere enim quiſpiam forte poſſet, quòd quamuis non ſit dominus ſimpliciter temporalium regnorum, poteſt tamen uia ordinaria Reges vbique inſtituere, ſicut inſtituit Epiſcopos, licet ſimpliciter dominus non ſit Epiſcopatuum, vel ſicut Rex inſtituit magnates, quamuis ſimpliciter nõ ſit dominus patrimoniorum illorum. Contrarium aſſerit concluſio, quare via ordinaria non poteſt Reges extra cauſas fidei iudicare, ſicut inter eccleſiæ Prę ſules, niſi eorum deſidia in detrimentum fidei aut Religionis vergeret: tum enim poſſet non tantum per uiam correctionis fraternæ, vt cap. nouit, de iudiciis, ait Innocentius, verum & coactiuo iudicio. Hæc concluſio colligitur ex ſuperiori, quia utraque poteſtas per ſe ſufficiens, & diuerſimodè Diuinitus inſtituta eſt. Quocirca eodẽ cap. idem Pontifex proteſtatur, ſe non intromittere ad uſurpandum iudicium Regium. Ex quibus ſit conſequens, quòd quamuis Rex in tyrannidem incideret, citra iniuriam fidei, illum è regno depellere, non Pontifici, ſed Reipublicæ incumberet. In ſumma, in Papa nulla eſt poteſtas merè temporalis, vt in Regibus, præterquam in terris ſibi ſæculariter ſubditis: ratio eſt, quia huiuſmodi poteſtas merè temporalis non eſt ad regimen eccleſiæ neceſſaria.

Quinta concluſio, Poteſtas quæcunque ciuilis eatenus eſt eccleſiaſticæ ſubiecta, in ordine ad ſpiritualia, ut Papa poſſit per ſuam ſpiritualem poteſtatẽ, quoties ratio fidei & Religionis exegerit, non ſolum cenſuris aduerſus Reges agere, eoſq́ue cogere, verum & cunctos Chriſtianos Principes temporalibus bonis priuare, & vſque ad eorum depoſitionem procedere, Dixi, per ſuam poteſtatem ſpiritualem, quia poteſtas Pontificis, quatenus Pontifex eſt, non eſt merè temporalis, ſed temporali utitur, ut miniſtret ſpiritualibus. Hęc autem concluſio ſupra ſecundam addit, quòd Papa poteſt uti bonis temporalibus ad finem ipſius, & per pœnas temporales principes coercere. Ad cuius declarationem notandum, quòd poteſtas eccleſiaſtica non ſolum eſt præſtantior ciuili, eo quòd eius finis, qui eſt beatitudo æterna, eſt ſublimior fęlicitate ciuili, ſed etiam ea ratione quia fęlicitas ciuilis non eſt in ſe adeò perfecta, & ordinata ad cœleſtem beatitudinem: vnde ciuilis Reſpublica ſpirituali ſubſeruit, licet ambæ ſimul in unum corpus myſticum ſint compactę, vt ad Roma. 12. & 1. Corint. 12. Paulus optimè declarat: in uno autem corpore omnia membra debent ad unum caput referri, non autem ſpiritualia ad temporalia, quę minus perfecta ſunt, ergo temporalia debent iudicio ſpiritualium ſubeſſe. Hoc ergo ſubiecto fundamento arguitur ſic, Ad debitum regimen, & adminiſtrationem Reipublicæ ſpiritualis, neceſſarium eſt, vt omnis ſæcularis poteſtas illi obtemperet, ergo & neceſſaria eſt in præſidenti ſpiritualis facultas vtendi temporalibus, quatenus ad eius finem ſunt neceſſaria, atque adeò principes cogendi dum oportuerit, etiam uſque ad eorum depoſitionem, tanquam membrum putridum & peſtiferum: Chriſtus autem non dęfuit in his quæ eccleſiæ erant neceſſaria, ergo huiuſmodi poteſtatem temporalem relatam ad ſpiritualem ipſe aſſumpſit, & vicariis ſuis reliquit. Secundo, Pontifex Maximus paſtor ſummus atque vniuerſalis à Chriſto conſtitutus eſt totius Chriſtiani gregis: paſtoris autem officium eſt, errantes oues cuiuſcunque ordinis & dignitatis ſint, in uiam reuocare, & quacunque ratione compellere, ergo per illam paſtoralem poteſtatem poteſt, dum opus illi fuerit, temporalibus uti. Atque hac ratione Innocentius, cap. ſolitę, de maior. & obed. aduerſus Imperatorem Conſtantinopolitanum ſe muniuit. Et ſimiliter Nicolaus Pontifex, Canone, Omnes, 22. diſt. Oportet autem diſcrimen inter hanc & duas præcedentes concluſiones exemplis aperire. Quamuis enim Rex aliis generibus iniuriarum, citra periculum fidei, Regni gubernacula adminiſtret, nihil ad Papam, niſi per viam correctionis fraternæ; ſi uero Rex leges in detrimentum fidei conderet, ſacramentis aut Religioni Chriſtianæ contrarias, aut ſi Papa concilium indiceret, quòd Rex contra ius per neſas impediret, aut ſi Hæreticis, aut infidelibus, fidem noſtram oppugnantibus, aut Schiſmaticis ſuppetitas ferret, aut aliam perniciem Sedi Apoſtolicæ vel Eccleſiæ moliretur, tunc Papa poſſet non ſolum ſpirituali, verumetiam temporali gladio aduerſus eum agere. Sed dices, Nonne ſatis eſſet gladio ſpirituali, nempe anathemate, & aliis cenſuris contra eum agere: uidetur enim alia nõ habere arma, nam vt Paul. 1. Corinth. 10. ait, Arma militiæ noſtræ, non carnalia, ſed ſpiritualia ſunt. Reſpondeo, quòd non ſat fuiſſet eccleſiæ conſultum, niſi rebus eius per potentatus ſeculares afflictis, dum arma ſpiritualia non ſufficiunt, temporali quoque gladio poſſet illos punire, quia tunc non haberet uim prorſus coerciuam, qualis eſt illi neceſſaria. Quòd ſi rurſus quæras, an in eiuſmodi euentibus poſſet Papa illico, prætermiſſo ſpirituali gladio, temporalem eximere? Videtur enim poſſe, quia vtrumque habet. Ex quo reſpondeo id nec decere, nec licere, niſi periculum eſſet in mora, quoniam via ordinaria Pontificis eſt paſtorale baculum gladius vero ſecularis eſt extra ordinarius: debet autem via ordinaria antecedere, & gladio temporali, niſi in urgenti, & exigenti neceſſitate, non uti: uidelicet dum expertus cognoſcit uires ſpirituales ad rem non ſatis eſſe, imò niſi eſſet in terris propriis, quarum eſt dominus temporalis, ad illas defendendum: in reliquis vero nõ decet Papam per ſe bella gerere, niſi quando Princeps aliquis eſt eccleſiæ, aut fidei rebellis, & iniurius: aliàs alteri principi debet negotium armorum exhibere. Eatenus verum eſt quod ait Paul. Arma militiæ Chriſtianæ non eſſe carnalia. Quamuis legitimus ſenſus ſit de bellis, quæ quiſque aduerſus dæmones, & propriam carnem ſuſtinet. Leges fidei noxias conſtat, quòd poteſt Papa abrogare. Et hęc ſint ſatis ad quęſtionem propoſitam.

Pro Diuo Hieronymo dicimus, eius verba referenda eſſe ad regnum, & Sacerdotium Iudęorum, & Gentilium, apud quos, cum omnis cultus ſacerdotalis inſtitutus eſſet ad conſequendum terrena & temporalia bona pręſentis uitę, quorum cura ſpectat ad Regem, iuſtè Sacerdotes, & Pontifices Iudęorum, & Gentilium, Regibus & Imperatoribus ſubdebantur. At in lege Euangelica, in qua Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum inſtituit Sacerdotium longe pręſtantius, quòd nobis conferret ſpiritualia & cœleſtia bona, in quibus poteſtas Regia nullum habet ius, ęquum eſt, Reges Imperio pontificum ſubeſſe, & Sacerdotum dicto parere. Aduer-

Digitized by Google

tendum tamen, vt Philo Iudæus notat, lib. 3. de vita Moſis, quòd etſi ſummus Sacerdos Iudæorum Rege eſſet inferior, tamen quamdiu miniſterio ſuo fungebatur, ingrediens templum, amictus ſacerdotali veſte, & cidarim in locum Regij Diadematis capite geſtans, & auream laminam Dei nomine inſignitam, erat ipſo Rege ſuperior.

Pro beato Bernardo reſpondemus, non eſſe credibile quod illi falſo imponitur, ſenſiſſe, nam eodem libro vtramque poteſtatem eſſe in ſummo Pontifice ſuſtinet: aſſerit enim Romano Epiſcopo, non ſolum Pontificiam Aaronis ſummi Sacerdotis maieſtatem, ſed etiam politici Principatus iuriſdictionem, quæ olim fuit in Samuele iudice, in Moſe iudice, in Melchiſedech Rege, & Sacerdote. Ita enim Eugenium Papam alloquitur, Age indagemus diligentius, quàm geras pro tempore perſonam in eccleſia Dei. Quis eſt ſacerdos magnus, ſummus Pontifex: tu Princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu Primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, authoritate Moſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus. Et lib. 5. eiuſdem voluminis, de vtroque gladio loquens, eandem doctrinam confirmat. Et concludit, Vterque ergo gladius eccleſiæ ſpiritualis, & materialis; ſed is quidem pro eccleſia, ille vero ab eccleſia exercendus eſt: ille Sacerdotis, is militię manu; ſed ſanè an nutu Sacerdotis, an iuſſu Imperatoris, &c. Hæc Bernardus.

Quòd ſi verba eius quis in toto rigore accipiat, reſpondemus ſecundò, duplicem eſſe rerum temporalium poteſtatem. Monarchicam ſcilicet, ac paſtoralem. Monarchica poteſtas eſt, quæ hominem conſtituit vniuerſi Monarcham, ac ſummum & ſingularem dominum terrarum omnium: vt non ſolum ei liceat ius & nomen Monarchiæ ſibi vendicare, ſed etiam ſuæ ditioni ſubditos, ac principatus, regna, & imperia, vt ei uiſum fuerit, aſſumere, & aſſumpto etiam ſine cauſa, ab eiſdem regnis deponere, & regna ex uno ad alterum pro arbitrio ſuæ uoluntatis transferre. Huiuſmodi ergo genus poteſtatis exiſtimat Romanum Pontificem iure Pontificatus ſibi vſurpare non poſſe, nam cum ſit ſucceſſor Petri, nequit ſibi arrogare quod Chriſtus Petro, & Apoſtolis interdixit, cum illis de Monarchia temporali inter ſe altercantibus dixit, Matth. 20. Reges gentium dominantur eorum, &c. Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare. Temporalibus tamen in ordine ad ſpiritualia ius habent utendi, ut diffiniuimus.

SEXTVM QVAESITVM.

An Chiliaſtarum opinio, duas reſurrectiones aſſerentium, damnanda ſit.

Hieronymus lib. 4. in Hierem. explicans hunc locum, *Contra populum iſtum, & Ciuitatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli, quòd non poteſt vltra reſtaurari.* Hiere. 19. videtur dogma Chiliaſtarum non damnare, ſed unicuique liberum eſſe ſentire, quod uelit. Duas enim eſſe futuras carnis reſurrectiones affirmabant, primam bonorum, ſecundam uero malorum poſt mille annos. Chriſtum uerò, à prima uſque ad ſecundam reſurrectionem, manſurum in terris, ibiq; per mille annos cum ſanctis, & dilectis ſuis regnaturum in maxima pace, affluente undique incredibili omnium terreſtrium fęlicitate delictarum. Hieronymus autem ſic ſcribit ſupra locum citatum, Perſpicue hoc nō de Babylonica, ſed de Romana dicitur captiuitate. Poſt Babylonios quippe & vrbs inſtaurata, & populus reductus in Iudæam, & abundantiæ priſtinæ reſtitutus eſt: poſt captiuitatem autem, quæ ſub Veſpaſiano & Tito, & poſtea accidit ſub Adriano, vſque ad conſumationem ſæculi, ruinæ Hieruſalem permanſuræ ſunt: quanquam autem ſibi Iudæi auratam atque gemmatam Hieruſalem reſtituendam putent: rurſumque victimas, & ſacrificia, & coniugia ſanctorum, & regnum in terris Domini Saluatoris. Quæ licet non ſequamur, tamen damnare non poſſumus, quia multi eccleſiaſticorum virorum & martyres iſta dixerunt, & vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet, & Domini cuncta iudicio reſeruentur. Et libro de viris illuſtribus, aſſertores huius opinionis nominatim prodit.

Auguſtinus ab hac ſententia Hieronymi non abhorruit, qui non auſus eam appellare hæreſim, nec errorem, ſic de ipſa 20. de Ciuitate Dei, capit. 7. ſcripſit. Hęc opinio eſſet vtcunque tolerabilis, ſi aliquæ diuitiæ ſpirituales in illo ſabbatho, ſcilicet, mille annorum affuturæ ſanctis per Domini præſentiam crederentur: nam etiam nos hoc opinati ſumus aliquando.

Doctores Scholaſtici de reſurrectione corporum diſputant 4. ſent. diſt. 43. Circa quæſtionem hanc variæ fuerunt hęreticorum hæreſes, quarum una eſt de qua nunc agimus. Contra quam ſunt teſtimonia ſcripturæ manifeſta. Iob enim ait 14. c. Homo cùm Iob. 14
dormierit non reſurget, donec atteratur cœlum. Quod non quoad ſubſtantiam cœli, quæ perpetua eſt, intelligi debet. ſed quantum ad eius virtutem generatiuam, quia corruptiones, & generationes poſt reſurrectionem ceſſabunt. Et Ezechiel. 37. ait pro- Eze. 37.
pheta, quòd in ſpiritu Domini eductus fuerit in campum, qui erat plenus oſſibus, & iuſſus eſt illis vaticinari. Ecce ego intromittam in uos ſpiritum, & uiuetis, & dabo ſuper uos neruos, & ſuccreſcere faciam ſuper uos carnes, & ſuperextendam ſuper uos cutem & dabo uobis ſpiritum, & uiuetis, & ſcietis quia ego Dominus. Vnde Chriſtus improperans Saducæis ait. Erratis neſcientes ſcripturas, neque uirtutē Dei: ſuis enim affectibus excęcati, illas non intelligebant, neque exiſtimabant Dei uirtutem id efficere poſſe. Quare de reſurrectione mortuorum ſubdit. Non legiſtis quod dictum eſt, ſcilicet, Moyſi de rubo. Exodi Exo. 3.
3. Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob? & ſubiungit, Non eſt Deus mortuorum, ſed uiuentium. Vbi cum dictum non fuiſſet, Deus animę Abrahę, Iſaac, & Iacob, ſed Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, quod totum compoſitum dicit, docuit mortuos reſurrecturos: quod per Moyſen inſinuabat, ut intelligeret, quod potens erat Deus mortuos de ſepulchris reſuſcitare, ut intelligeret, quod facilius erat Deo populum de AEgypto educere. Et Dauid Pſal. 1. dicens, Non reſur- Pſal. 1.
gent impij in iudicio, unicam reſurrectionem prædixit. Et idem Eſa. 26. Reſurgent mortui, exſuſcita- Eſai. 26.
buntur qui ſunt in monumentis. Quinimò & rebus geſtis reſurrectio ſeculo illo legis antiquę fuit demonſtrata, cum Elias, & Eliſæus, ut 3. & 4. Reg. Reg. 3. 4.
legitur, mortuos ſuſcitauerunt. Chriſtus Dominus lege Euangelica hanc eandem ueritatem palam mundo prędicauit, ut Ioann. 5. Venit hora, & Ioann. 5.
nunc eſt, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audierint uiuent. Sicut enim Pater habet uitam in ſemetipſo, ſic dedit, & Filio habere uitam in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei iudicium facere: quia in finali iudicio poteſtatem hanc executurus eſt: & ob id ſubdit; Quia filius hominis eſt, nolite mirari hoc, hoc eſt, nolite mirari quòd in filio hominis, tam excelſa ſit uirtus: uenit enim hora,

hora, in qua omnes (non dicit vnus prius, & poſt alius) ſed omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei. Cùm prædixiſſet, filius hominis, ſubiungit, filius Dei, ut exprimeret qua virtute id facturus ſit: nam etſi per vocem humanam, & Angelum ſit mortuos ſuſcitaturus, virtute tamen Diuina: & procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, & qui mala fecerunt, in reſurrectionem iudicii. Quod negocium non poſt mille annos, ſed breuiſſimo tempore executioni mandabitur. Atque ad eandem fidem reſurrectionis confirmandam, poſtea diſcipulis poteſtatem dedit mortuos ſuſcitandi. Et ipſe tum alios, tum præcipue Lazarum ſuſcitauit, Ioann. 11. vbi poſt prolixum ſermonem cum Martha, quæ vbi à Chriſto audiuit, Reſurget frater tuus, reſpondit, Scio, quia reſurget in nouiſſimo die: intelligens omnes ſimul ad vocem tubæ reſurrecturos. In cuius confirmationem ſubiungit Chriſtus, Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, uiuet, & omnis qui credit in me, non peribit in æternum. Et ait illi, Credis hoc? Reſpondit, Vtique Domine. Et merito eiuſdem confeſſionis, quæ de gratia Chriſti proceſſerat, fratrem ſuſcitauit. Accedit in confirmationem huius Catholicæ Concluſionis reſurrectio Chriſti de qua uaticinatus fuerat Dauid, Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Et alibi, Surge Domine in requiem tuam, tu, & arca ſanctificationis tuæ. Sicut enim ſua morte liberauit nos à peccato, nobiſq; uitam comparauit: ita reſurrexit, ut cauſa eſſet & exemplar noſtrę reſurrectionis. Eſt ergo concluſio non ſolum de fide, ſed articulus fidei, quo fatemur reſurrectionem mortuorum, quam Eccleſia tradit, ſimul futuram.

Pro Diuo Hieron. reſpondemus, quòd id quod ſibi imponitur, nunquam ſenſit, ſed ut exemplo ſuæ modeſtiæ nobis indicaret, ab erroribus ueterum Patrum Eccleſiæ ſumma cum reuerentia diſſentiendum, iudicio domini id reliquit, & ne plures Catholicos, qui tunc ea ducebantur opinione, inſectari uideretur. Quod clarè expreſſit in præfatione decimi octaui Commentarii in Eſaiam his uerbis, Apocalypſim Ioannis, ſi iuxta literam accipimus iudicandum eſt, ſi ſpiritualiter vt ſcripta eſt diſſerimus, multorum veterum uidebimus opinionibus contraire Latinorum, Tertulliani, Victorini, Lactantii: Græcorum, ut cæteros prætermittam, Irenęi tantum Lugdunenſis Epiſcopi faciam mentionem: aduerſus quem vir eloquentiſſimus Dionyſius Alexandrinæ Eccleſiæ Pontifex elegantem ſcripſit librum, irridens mille annorum fabulam, & auream, atque gemmatam in terris Hieruſalem, inſtaurationem templi, hoſtiarum ſanguinem, otium ſabbathi, circuncisionis iniuriam, nuptias partus, liberorum educationem, epularum delicias, & cunctarum gentium ſeruitutem, ruſuſque bella, exercitus, ac triumphos, & ſuperatorum neces mortemque centenarii peccatoris. Cui duobus voluminibus reſpondit Apollinarius, quem non ſolum ſuæ ſectæ homines, ſed & noſtrorum in hac parte duntaxat plurima ſequitur multitudo: vt præſaga mente iam cernam, quantorum in me rabies concitanda ſit, quibus non inuideo, ſi tantum amant terram, ut in regno Chriſti terrena deſiderent, & poſt ciborum abundantiam, gulæq; atque ventris ingluuiem, ea quæ ſub ventre ſunt, quærant. Quibus verbis conſtat, quæ fuerit Hieronymi ſententia, & quòd contrarium opinioni Chiliaſtarum ſenſerit.

Pro Auguſtino dicimus, quòd eadem modeſtia qua & Hieronymus locutus eſt, nam lib. 20. de Ciuitate Dei, cap. 7. & 8. ediſſerens illud Apocalyp. 20. vbi duplicis reſurrectionis videtur fieri mentio, ait enim 1. Ioan. Vidi Angelum deſcendentem de cœlo, &c. & ligauit diabolum per annos mille, & vidi ſedes, & animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu ſedentis ſuper eas, & vixerunt, & regnauerunt cum Chriſto mille annis: cæteri mortuorum non vixerunt quouſque conſumerentur mille anni, & eſt reſurrectio prima: vbi duæ videntur inſinuari reſurrectiones, una ſanctorum martyrum, altera poſt mille annos vniuerſalis, iuſtorum & damnatorum. Ex quibus uerbis Ioann. Papias eius diſcipulus duas commentus eſt corporum reſurrectiones. Quo errore Lactantius lib. 7. Diuinarum inſtitutionum, & plures alii commaculati fuerunt. Ex cogitarunt ſiquidem, quòd quemadmodum mundus ſex diebus fuit conditus, & in ſabbatho fuit ſeptimus dies in quo requieuit, ita in fine ſexti millenarii ab orbe condito uenturus eſſet Chriſtus, iuſtos omnes reſuſcitans, quos illic Ioannes nomine martyrum deſignat, qui fuerunt propter teſtimonium Ieſu decollati, qui quidem ſeptimo millenario illo quo dominus ligaturus erat diabolum, ne eos poſſet tentare, aut infeſtare: illo autem expleto millenario ſoluendus erat exiguo tempore, ſub ætate Antichriſti, ut gentes ſeduceret, & protinus facienda erat uniuerſalis reſurrectio proborum & reproborum. Sed hęc fabula, ait Auguſtinus, eſt: & ideo tanquam erroneum & fabuloſum in Eccleſia diu non perſtitit: erat enim inuentio hominum nimium ſenſibus indulgentium. Quid enim opus erat eis, qui in domino dormierant, & à maculis peccatorum erant purgati, & in Dei amicitia confirmati, uoluptate ſenſibilium delectari: ac ſi fruitio terrenorum merces eorum eſſet, cum Chriſtus, iuſtis, non niſi regnum cęlorum fuerit pollicitus. Gaudete enim inquit, & exultate, quia merces ueſtra copioſa eſt in cœlis. Tum etiam, quia ſi cibo & potu deberent indulgere, deberent etiam rei uxoriæ uacare, atque adeò filios procreare, qui, ut ipſi, beati non eſſent, quod nedum fabuloſum, ſed ridiculum eſt.

Duæ ergo illæ reſurrectiones, interprete Auguſtino, non aliæ intelligendæ ſunt, quam ſpiritualis à peccatis, & corporalis, duplici aduentu Chriſti celebratæ. Quare Angelus ille, quem cum claue deſcendentem uidit Ioannes, non alius fuit quam Chriſtus dominus in carne deſcendens: mille uero anni, quibus dicitur Satanam ligaſſe, totum tempus deſignat Eccleſiæ Euangelicæ, nempe ab orbe redempto ad finem mundi. Numerus enim ille, cum ſit perfectus, tempus perfectum deſignat. Dicitur autem Chriſtus hoc tempore ligaſſe Satanam, eo quòd cum non permittit prædeſtinatos ſic tentare, & ſuperare, ut uſque ad mortem uinctos detineat. Quare iſto tempore prędeſtinati ſunt ſicut ſacerdotes, ut illic ait Ioannes, & Petrus in ſua Canonica, ſacrificia ſuorum corporum Chriſto offerentes, & ideo iſto millenario cum ipſo regnantes, & ideo Ioannes eos beatos appellat, qui habent partem in hac prima reſurrectione à peccatis per gratiam. Et ideo inquit, In his ſecunda mors non habet poteſtatem. Prima enim mors eſt corporis, quę tam bonos quam malos rete ſuo comprehendit: Secunda uerò eſt animæ, quæ ſanctos fœlices non tangit. Secunda ergo reſurrectio eſt uniuerſalis corporum, quæ unica tantum erit, tam prędeſtinatorum, quam reproborum. Et conſtat hanc eſſe ſententiam Hieronymi & Auguſtini.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An in homine ſit liberum arbitrium.

HIeronymus lib.4. in Hiere. interpretans hunc locũ, *Propheta qui habet ſomnium, narret ſomnium*, Hierem. 23. Hæc, inquit, Solent hæretici ſemper proſpera polliceri, & cœlorum regna peccatoribus pandere, vt dicant parata ſunt tibi regna cęlorum, potes imitari maieſtatem Dei, vt abſque peccato ſis: accepiſti enim liberi arbitrij poteſtatem, & legis ſcientiam, per quam conſequaris quod volueris: decipiuntque blanditiis miſeros, & maxime mulierculas oneratas peccatis, quæ circunferuntur omni vento doctrinæ. Locum hunc vſurpant Lutherani, vt oſtendant, nos eſſe hæreticos, quia docemus hominem accepiſſe liberi arbitrii poteſtatem, vt Diuina fauente gratia, poſſit ab omni culpa mortali abſtinere.

Doctores Scholaſtici diſputant de libero arbitrio 2. ſent. diſtin.25. & S. Thom. 1.2. & q. 6. vſque ad quæſtionem decimam, & ex multis quæ his quæſtionibus adducit, pauca perſtringam. Et primo aduertendum, liberum arbitrium idem eſſe, quod hominem eſſe dominum ſuarum actionum: ita ait Sanctus Thom. 1.2. quæſt.1. articulo primo, ubi inquit, Hominem in hoc differre ab aliis animantibus, quia eſt ſuarum actionum dominus: vnde proprie illæ ſolum vocantur actiones humanæ quarum homo eſt dominus: eſt autem homo dominus ſuarum actionum per voluntatem & rationem: vnde liberum arbitrium dicitur facultas libertatis, vel voluntatis & rationis. Et articulo ſecundo dicit, Homo habet dominium ſuarum actionum per liberum arbitrium. Ad hoc autẽ quod homo dominus ſit ſuarum actionum, duo requiruntur. Primum, ut homo habeat facultatem conſultandi, aut deliberandi quid bonũ, quid malum, quid ſequendum, aut quid fugiendũ; Alterum eſt, ut habeat in ſua poteſtate deliberationem eligendi, aut reſpuendi quod ſic deliberatum eſt, non enim primum ſine ſecundo ſufficeret, nec quis eſſet dominus ſuarum actionum, ſi poſt deliberationem neceſſariò ſequeretur electio, aut non poſſet cõſilium ſequi. Hoc ex acceptione verborum conſtat, nam dominus is ab omnibus dicitur, qui facultatem habet re aliqua utendi, & hæc facultas ſine facultate rationis & voluntatis haberi non poteſt, quæ eſt in libero arbitrio: vnde idem eſt liberum arbitrium habere, quod habere dominium ſuarum actionum: quinimo ideo dicitur liberum arbitrium, quia ſuarum actionum habet dominium: & ſic dominium & liberum arbitrium per idem diffiniuntur, ſcilicet, per facultatem. Eſt enim liberum arbitrium facultas rationis & voluntatis, & dominium ſuarum actionũ: eſt etiam facultas vtendi ratione & voluntate.

Secundò aduertendum eſt, quòd ex duobus requiſitis ad liberum arbitrium, ſecundum non poteſt eſſe ſine primo, poſito autem primo, ponitur ſecundum. Hoc de ſe eſt notum, nam vbi eſt facultas deliberandi, eſt & facultas eligendi, & ècontra, nec vnum ſine alio inuenitur, vt tam in pueris, quam in adultis conſtat, & in amentibus, vbi nulla differentia aut mutatione, ex parte voluntatis poſita, qua intellectus à deliberatione, & conſilio impeditur, voluntas in ſua poteſtate libera non habet eligere, uel non eligere. Quia ſi quis quærat à quo tunc voluntas neceſſitatur in amente? dicimus quòd à natura ſua, quia libertas uoluntatis ab intellectu dependet, nam licèt libertas formaliter in voluntate ſit tanquam in ſubiecto, eſt tamen in intellectu tanquam in cauſa & radice, vt S. Thom. ait, 1.2. quæſt.6. artic.2. ad ſecundum, & quæſt.17. artic. 1. ad ſecundum, & de veritate, quæſtio. 24. artic.2. & Ariſtoteles 3. Ethicor. inquit, Deſiderium ſiue delectationem ex conſilio naſci. Ex quo ſequitur, hominem vſum rationis habere, vel ad vſum rationis peruenire, eſt hominem tali in ſtatu eſſe, ut de agendis conſiliari, & deliberare poſſit, quamuis enim pręter hoc vſus rationis etiam poteſtatem dicat eligendi, quod ad uoluntatem ſpectat, in quocunque tamen poteſtas conſiliandi eſt & eligendi. Ex hac doctrina in qua omnes conuenire debent, aliqua oriuntur dubia.

Libertatem liberi arbitrii impugnarunt plures antiqui hæretici. Primo Manichæi, qui nullam ponebant in homine potentiam ad vtrumlibet liberam, ſed duas dixerunt eſſe in homine animas: alteram rationalem ex bono principio conditam, & ex neceſſitate quæ bona ſunt & honeſta operantem: alteram ſenſualem & malam, ab altero malo principio, quæ pari neceſſitate mala perpetrat. Contra hunc errorem antiquiſſimi tam Græci quàm Latini Doctores ſcripſere, & maximè Auguſtinus libro de libero arbitrio, ubi copioſè diſſerit & diffinit, cauſam delinquendi nobis à propria voluntate competere, & non ab aliquo principio malo. Secundo, liberum arbitrium negauit Priſcillianus, qui homines fatalibus ſtellis alligatos eſſe dicebat. Qui damnatus eſt à Leone Papa I. in epiſtola 71. quæ eſt ad Aſtoricenſem Epiſcopum, & Concilio primo Bracharenſi, cano.9. & Hieronymus in epiſt. ad Creſiph. dicit eum ſæculi gladio & totius orbis authoritate damnatum. Tertio, Petrus Abailardus tempore Innocentij III. aſſeruit, omnia ex neceſſitate abſolutè euenire, neque Deum aliter poſſe facere res quam facit. Quod quidem olim Stoici, Empedocles, Critolaus, Diodorus, & alii ſtulti philoſophi docuerunt, quos ſecutus eſt Ioannes Vuicleph damnatus Concilio Conſtantienſi ſeſſ.8. Quem errorem licet damnatum, noſtris temporibus, peſtilentiſſimus Martinus Lutherus ſuſcitauit. Cuius error à Leone X. fuit dãnatus, vt ex Bulla damnationis ipſius artic.30. patet: quem ſecuti ſunt Oecolãpadius, Philippus Melanchthon, Caroloſtadius, & alij pleriq; factionis eiuſdem. Verba Lutheri hæc ſunt. Liberum arbitrium poſt peccatum res eſt de ſolo titulo, & dum facit quod in ſe eſt, peccat mortaliter. Et ſubdit, Imò ſimpliciter debuit dicere, liberum arbitrium eſt figmentum in rebus, & titulus ſine re, quia nulli eſt in manu ſua quidpiam cogitare mali & boni, ſed omnia de neceſſitate abſoluta eueniunt. Quem errorem Roffenſis tempeſtate noſtra, & Ioannes Eckius in Enchiridion, art.32. & Ioan. Cochleus, 2. lib. contra Philippum Melanchthonem copioſiſſimè confutarunt. Sed vt veritas Catholica, & diffinitio Conciliorum manifeſtè pateat, eam confirmabimus primo, ex verbo Dei expreſſo, ſecundo, teſtimoniis ſanctorum, tertio, argumentis & rationibus etiam naturalibus.

Primò, libertas arbitrii probatur ex verbo Dei expreſſo, quo nobis optio & electio datur & permittitur, vt vtrumuis ex duobus eligamus. In Deuteronomio Moyſes proponit populo Iſraelitico, vt eligat benedictionem, vel maledictionem. (Deut. 30.) Ioſue etiam eidem propoſuit, an Deum vellet ſequi, necne. (Ioſue vlt.) Dauid data eſt optio eligendi vnam ex tribus plagis. (2. Reg. c. 24.) Hiere. præcipit Dominus, vt diceret populo ſuo, (Hier. 21.) Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego do coram vobis uiã uitæ, & viam mortis: qui habitauerit in urbe, morietur, q egreſſus fuerit, viuet. Eccleſiaſticus apertè dicit, ante hominẽ poſuiſſe Deum vitã & mortem, bonum & malũ, vt quod placuerit detur & illi. (Eccle. 15.) Ad hęc multa in ſcriptura dicuntur voluntariè & ſpontè fieri, & voluntati

tati

Exod. 35. tati noſtræ relinqui: in Exodo vocatur voluntaria dona, quæ obtulerunt viri & fœminæ Iſrael ad conficiendum tabernaculum. Pſal. 34. Et Dauid, Voluntariè ſacrificabo tibi. Eſai 1. Eſaias, Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Hieremias, Si pœnitentiam egerit gens illa. Hier. 18. Ezechiel, Si impius egerit pœnitentiam. Ezec. 18. Et Dominus in Euangelio, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Matt. 19. Tertio, multa dicuntur eſſe in noſtra poteſtate: Gen 4 ad Cain ait Dominus, Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Ioann. 1 Ioan. dicit Deum dediſſe poteſtatem credentibus, vt filii Dei fiant. Acto. 5. Petrus Ananiæ dixit, etiam pretium agri venundati in ſua fuiſſe poteſtate. Quarto, multa dicuntur in ſcriptura fieri à peccatoribus contra Dei voluntatem, & ei reſiſtere. Exo. 16. In Exodo Pharao dicitur Deo reſiſtere. Acto. 7. In Actibus dixit Stephanus Iudæis, ſemper eos Spiritui ſancto reſtitiſſe. Prou. 1. In Prouerbiis, Vocaui, inquit, & renuiſtis. Eſai. 5. In Eſa. Expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruſcas. Et ad Hieruſalem, Quoties volui congregare filios tuos ſub alis, & noluiſti. Mat. 23. Quinto, omnia docet ſcriptura facere cum conſilio: & vt paſſim in ea eſt videre, aliqua præcipit, aliqua prohibet, aliqua conſulit, alia dehortatur, aliqua laudat, alia vituperat, aliqua præmiat, alia punit. Omnis ſcriptura, ſicut docet 2. Tim. 3. Paulus, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus Ex quibus conſtat, libertatem noſtri arbitrii ex ſcriptura manifeſtè colligi.

Secundo medio id ſuadeo teſtimoniis Doctorum ſacrorum, Origenes lib. 3. de principiis, c. 3. Tertullianus lib. 2. aduerſus Marcionem de Emonogamia, Cyprianus lib. 1. epiſtola 3. & in tractatu de ſimplicitate prælatorum, Chryſoſtomus homil. 60. in c. 18. Matth. Theophilactus in parabola de filio prodigo, Ambroſius lib. 1. de Iacob, & vita beata, Hieronymus ad Hedibiam, & in 3. epiſtola ad Damaſum, Auguſtinus de vera religione, c. 14. contra Fortunatum Manichæum in initio ſecundæ diſputationis, & contra Creſconium Grammaticum, lib. 3. c. 51. & lib. 12. de Ciuitate Dei, c. 6. & homil. 92. ſuper Ioannem, & epiſtola quadam ad Paulinum refert, in Concilio Paleſtino damnatum Pelagium, eo quòd diceret, non eſſe liberum arbitrium. Et tandem Magiſter ſen. & vniuerſi Doctores Scholaſtici ſecundo loco citato, Doctoribus ſacris ſubſcribunt.

Tertio medio probamus libertatem arbitrii rationibus etiam naturalibus: experientia enim ipſa, & lumen noſtrum naturale eam manifeſtè oſtendit. Neque perfectius aſſentior meditare quæ diſcipuli ſcribunt, quam meæ ſubeſſe poteſtati, ea dictare, vel non dictare. Ideo Ariſtoteles merito dicit, negantes liberum arbitrium, non rationibus, ſed verberibus conuincendos eſſe: & aptiſſimum eſſe, huiuſmodi hæreticos, vt ab hac inſania reſipiſcerent, in fornacem mittere, & eos rogare, num poſſimus inde illos extrahere, vt pœna tormenti coacti veritatem agnoſcerent. Quid quod vnicuique potentiæ cognoſcitiuæ Deus hunc appetitum eiuſdem generis & naturæ accommodauit, cum igitur intellectus noſter natura ſua ſit in vtramque partem ratiocinatiuus, vt quilibet in ſe experitur, & appetitus noſter rationalis, hoc eſt voluntas, qui ſibi reſpondet, liber ad vtrumlibet, & natura ſua in vtramque partem contradictionis indeterminatus. Tum etiam qui libertatem arbitrij à nobis tollunt, ſtipites & truncos nos faciunt, quis enim locus eſſet conſiliis, pœnis & præmiis, ſi nullum liberum Augu. de vera reli. arbitrium haberemus? Vnde Auguſtinus, Si non ex gratia, quomodo Deus ſaluat mundum? & ſi non eſt liberum arbitrium, quomodo Deus iudicat mundũ? ſi non erat morbus, cur fruſtra medicus? ſi ex nobis poſſumus, quaſi ex nobis, cur dicit Dominus, Sine me nihil poteſtis facere; & ſi nihil poſſumus, quomodo ait Paulus, Omnia poſſum in eo qui me cõfortat? Item, quia ſi liberum arbitrium non haberemus, nullum ergo opus, quantumcunque prauum & rectę rationi diſſonum, peccatum erit. Quis enim peccat in eo quod vitare non poteſt? Vnde Auguſtinus, Peccatum adeo voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi voluntarium non eſt. Auguſt. epiſt. 46. cap. 14. Et qui pertinaciter contrarium ſuſtinent, attendant quid in ſe quotidie experiantur, & volentes, ac nolentes cogentur veritati aſſentiri. Si enim fieri non poſſunt, quæ non fiunt, neque vitari, quæ fiunt, nemo vtique vel in ſe, vel in alio, culpæ quidquã poteſt tribuere, neque mala opera noſtra in Deum poſſunt refundi, nam ſi ea quæ Deus præcipit, aut conſulit, longiſſima à peccato ſunt, quomodo peccata Deo tribui poſſunt? Vnde Iacobus ipſa Dei bonitate admonitus dicit, Nemo Iac. 1. cum tentatur, dicat ꝙ à Deo tentatur, Deus enim intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat, & ſi ad malum non hortatur, neque inſtigat, qua ratione neceſſitatem infert? Conſtanter ergo aſſerendum eſt, omnia operum noſtrorum vitia, & defectus omnes, nobis, ſed non Deo debere imputari, nos enim ſumus, qui ad mala opera ipſius generali concurſu abutimur, cùm ille paratiſſimus ſit nobiſcum ad bona cooperari. Et quemadmodum nemo imputat fabro homicidium gladio ab ipſo bona intentione facto perpetratum, neque Angelo motori orbium cœleſtium mala quæ per eorum influxum facimus, neque vitium malæ ambulationis claudi in tibiam detortam reiicimus, neque vitium ſcripturæ exaratę ab optimo ſcriba in papyrum malam, aut in calamum male temperatum, ita prorſus neque peccata noſtra Deo imputari debent, qui auxilio ſolum generali ad ea concurrit, ſed nobis, qui ab ipſius lege deflectimus, & claudicamus, & ipſius influxum in malum detorquemus. Quod ex eo conſtat, quia in moralibus ille, alicuius operis iudicatur cauſa, qui lege, conſilio, fauore, ope, aut perſuaſione ad illud mouet: Deus vero, licet generali concurſu nobiſcum ad peccata concurrat, non tamen præcipit, neque conſulit, neque ſuadet, neque præmiat, neque illa approbat. Vnde Salomon, Odio ſunt Deo impius, & impietas Sap. 14. eius. Et Habacuc, Mundi ſunt oculi tui, ne videas ma Habac. 1. lum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris. Et per Oſeam, Perditio tua ex te Iſrael, tantummodo ex me Oſeæ 13. auxilium tuum. A nobis ergo ipſis eſt, ꝙ deficimus, quòd erramus, & quod perimus: ille ſemper ſtat ad oſtium, & pulſat, ſemper vocat, ſemper allicit, ſemper hortatur, & inſtigat ad bonum. Ideo veriſſimè Auguſtinus inquit, Deo authore nemo ſit deterior. Aug. lib. 83. quæſtionum. Et ſententia Fulgentii ab omnibus receptiſſima eſt, nempe Deus non eſt author eius, cuius eſt vltor. Quare iure optimo Tridentina Synodus contra omnes hos hęreticos, Synodus Tridentina. ſeſſ. 6. Can. 5. ſic diffinit, Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, imo titulum ſine re, figmentum denique à Satana inuentum in eccleſia, anathema ſit. Et Can. 6. Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita vt bona, Deum operari non per miſſiuè ſolum, ſed etiam propriè, & per ſe, adeò, vt ſit eius proprium opus non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli, anathema ſit.

Vnde dubium eſt phyſicum, quare cum non ſolum homines ſint vnius ſpeciei, ſed etiam vires ipſæ & potentiæ, imò, vt ſupponimus, ex ſe vna non eſt perfectior alia, cum hoc inquam ſit, vnde prouenit, vt vnus homo vſum rationis habeat, & alius non? Item cur in infantia, & in aliquibus etiam in adoleſcentia

ſcentia

ſcentia non ſit; cùm idem ſit omnino intellectus in
1. Propoſitio. pueritia, & in ſenectute? Pro ſolutione, eſt prima pro
poſitio. Hæc differentia prouenire non poteſt ex par-
te intellectus aut voluntatis. Propoſitio hæc clariſſi-
ma eſt, quia licet in dubium reuocetur, an intellectus
vnius perfectior ſit alterius, non tamen tanta inęqua
litas eſſe poteſt, vt amentiam aut ſanitatem cauſet. Tũ
etiam quia de infantia & adoleſcentia ratio haud aſ-
ſignari poſſet, niſi eædem potentiæ ſint. Et ſecundo
probatur, quia ſi cauſa immediate ex parte intellectus
aut voluntatis prouenirer, tunc etiam in animabus ſe
paratis inueniretur: quod nedum abſurdum, ſed im-
pium eſt aſſerere. Secunda propoſitio, Talis differen-
2. Propoſitio. tia non ex aliquo habitu concreato à natura, vel in in
tellectu, vel in voluntate prouenit, qui ſcilicet, in vno
homine, & non in alio ſit, vel in puero, & non in a-
dulto. Hoc patet, quia anima noſtra in principio ſui
eſſe tamquàm tabula raſa eſt, vt tertio de Anima, com
men. 14. etſi qui habitus in illa ſunt, ſolum primorũ
principiorum ſint, qui omnibus communes ſunt: &
tranſiens à vigilia in ſomnum, non aliquem habitum
perdit, neque à ſanitate in dementiam, neque è con-
trario à dementia ad ſanitatem rediens habitum ali-
quem acquirit. Tertia propoſitio, Defectus & priua
3. Propoſitio. tio vſus rationis, ſemper velut plurimũ ex defectu &
imperfectione partis ſenſitiuæ, cogitatiuæ, hoc eſt à
ſenſibus maxime interioribus prouenit. Probatur
primo in pueris in quibus cum rationales potentiæ
perfectæ ſint, ratio reddi non poteſt, quid in cauſa
huius priuationis ſit, niſi ex ſenſitiua parte. Item ne-
que in dormiente, neque in ſomniante. Secundo,
quia cum in intellectu nihil ſit, quin prius in ſenſu
fuerit, primo Poſter. & neceſſe ſit phantaſmata ſpe-
culari, 3. de anima, corruptio & imperfectio in ſen-
tiendo neceſſe eſt quòd redũdet in intellectum. Hęc
ergo ſufficiens cauſa eſt priuationis vſus rationis. Et
confirmatur: quia diuerſitas ingeniorum ſolum ex
differentia ſenſuum prouenit. Vnde Ariſtoteles ſecũ-
do de Anima dicit, quòd carnes molliores, & delica-
tiores ſunt aptiores, & ingenioſiores, quod ideo eſt,
quia omnes ſenſus in tactus ſenſu fundantur, vt illic
ipſe dicit, qui in carne perfectiori perfectior eſt. Hanc
concluſionem probat Sanct. Thom. 1. parte, q. 84. ar-
tic. 2. vbi probat, ligatis ſenſibus ligari intellectum. Et
Ariſtoteles libro de ſomno & vigilia reddit rationem
quare ſenſus ligentur in dormientibus, quia ſcilicet
vapores & humores fumoſi ad cerebrum reſoluun-
tur, & quantò ſenſus ſoluuntur, tantò ratio ligatur;
totum ergo prouenit ex parte ſenſuum: ſed hoc ad
medicos. Hoc ſcimus, eos qui ęquo modo ſe habent
in ſenſibus, vt plurimum æqualiter ſe habere circa v-
ſum rationis. Quarta propoſitio, Appetitus ſenſiti-
4. Propoſitio. uus poteſt eſſe cauſa priuationis vſus rationis, hoc eſt,
dato quòd quis habeat vires ſenſitiuas conuenien-
ter diſpoſitas ad ſuum vſum, ex vehementi tamen paſ
ſione poteſt quis vſum rationis perdere. Hoc patet,
quia vt Ariſtoteles 6. & 7. Ethicor. ait, Perturbationes
impediunt iudicium rationis, ſic enim in agendis iu-
dicat homo, ſicut affectus eſt. Et ideo Ariſtoteles ait,
quòd conſtituti in perturbationibus, eodem modo ſe
habent, ſicut dormientes, furioſi, & ebrij, & eo mo
do falluntur: & ideo incontinentes impoſſibile eſt eſ
ſe ſapientes, aut prudentes. Si ergo perturbationes ap
petitus ſenſitiui vſum rationis impediunt, tantum er
go creſcere poſſunt, quòd omnino tollatur. Et Ariſto
teles Ethicor. ſeptimò, expreſſe affirmat, quòd ira &
veneris cupiditas, & his ſimilia, nonnullos in furo-
rem & inſaniam adigunt. Et Comicus minimè mira
tur eos qui ex iniuria inſanire incipiunt. Et hinc fit,
regulariter iudicium rationis non impediri, neque
5. Propoſ. perturbari, niſi prius turbato ſenſu. Quinta propoſi
tio. Probabile eſt omnino, illa rectitudine poſſita ex
parte ſenſitiua, vſum rationis tolli poſſe per habitus
in voluntate exiſtentes, puta, ex odio vel amore ip-
ſius voluntatis. Probatur, quia, vt Ariſtoteles 6. Ethi
cor. tradit, & experientia docet, mali habitus pertur-
bant iudicium rationis, tantum ergo creſcere poſſunt
quòd virtutem naturalem intellectus ſuperent, & po
teſtatem deliberandi omnino tollant; quia ſi difficul-
tatem inferre poſſunt, ergo omnino impedire. Con-
firmatur, quia mali habitus ſic poſſunt rationem per
turbare, ſicut paſſiones: ſi ergo paſſiones, quare non
mali habitus? nam licet verum ſit, quòd eo caſu ſen-
ſus turbantur, prior tamen videtur turbatio rationis.
Et confirmatur, quia ſpecies non intellectus, ſed ſen-
ſus recipit: ad vſum vero rationis diſcurſus ac ratio-
cinatio requiritur. Dato ergo ſenſum commodè ſpe-
cies adminiſtrare poſſe, tamen aliundè ab vſu ratio
impeditur. Quòd ſi hoc verum eſt, poteſt ergo ali-
quis furere, non tamen ex imperfectione ſenſuum.
Dixi hanc propoſitionem probabilem, nõ tamen om-
nino certam, quia ex hoc videtur ſequi, eum qui ita
inſaniret in corpore, poſſe & extra corpus in inſania
perſeuerare, quia mali habitus in animabus damna-
tis perſeuerant; & ſic in inferno eſſent aliquæ ani-
mæ non habentes vſum rationis. Licet poſſit reſpon
deri, quod habitus quidam eſſe non poſſunt circa om
nes materias, ſed tantum circa raras, & ſic intellectus
habens illos malos habitus, remaneret liber circa om
nes alias materias. Neque inconueniens eſſet, quòd
anima aliqua ſeparata circa materiam aliquam inſani-
ret, ſicut maniacis accidit. Quod de paſſionibus non
ita eſt, nam ex illis corpus commouetur, & ipſum in
ſtrumentum vel organum virium ſenſitiuarum cor-
rumpitur, quo corrupto ad aliquam operationem nõ
manet idoneum, quod experientia docet in his qui
ſenſu aliquo ſunt læſi. Sexta propoſitio, Nulla diſpo- « Propoſitio.
ſitio qualitatum naturalium ſine ſpeciebus ſenſibili-
bus eſt ſufficiens ad vſum rationis, hoc eſt dicere, ꝙ
quantumcunque organum optimè eſſet diſpoſitum
per qualitates naturales etiam ad ſpecies recipiendũ,
non dicitur vſum rationis habere. Hoc patet, nam ad
conſultandum & iudicandum, quid vitandum, quid
ve proſequendum, multitudo ſpecierum requiritur.
Nam ad bene conſultandum in agendis requiritur
memoria præteritorum, & intelligentia præſentium,
& prouidentia futurorum, vt Cicero ſecundo Re-
thor. & Ariſtoteles ſecundo Ethicor. dicunt, quia vir
tutes intellectuales experientia & tempore indigent:
neque poteſt homo de contingentibus iudicare, niſi
ex his quæ vt in plurimum accidunt, quæ ſine memo
ria cognoſci non poſſunt. Vnde ſi quis ſpecies om-
nes amitteret, quantumcunque organa bene diſpoſi
ta manerent ad recipiendum nouas ſpecies, conſtat
quod ille vſum rationis non haberet. Septima propo 7. Propoſitio.
ſitio, Ad hoc quod aliquis perueniat ad vſum ratio-
nis, maximè conducit doctrina, educatio, & inſtitu-
tio, hoc eſt dicere, quòd cæteris paribus, ſi quis bene
inſtruatur inter homines ciuiles, citius perueniat ad
vſum rationis, quàm ſi inter ruſticos educaretur. Pa
tet hæc, quia ad vſum rationis non ſolum acquiſitio
ſpecierum requiritur, ſed etiam ordinatio: ad hoc au-
tem inſtitutio plurimum iuuat, ergo. Ex quo ſequi-
tur æquales in naturalibus, non æquali tempore per-
uenire ad vſum rationis. Et ex dictis patet, ꝙ aliquẽ
habere, vel peruenire ad vſum rationis, nihil aliud eſt
quam ad talem ſtatum perueniſſe, ꝙ præſentato obie-
cto aliquo circa quod contigit operari, potentia pro-
pinqua ſufficienter deliberare poſsit, & conſultare,
quid agendum, aut quid vitandum ſit, mediatè uel
immediatè. Quod addimus, quia non oportet, ut qui
cunque habet uſum rationis, per ſeipſum cognoſcere
&

Digitized by Google

& iudicare poſſit quid ſit agendum, uel quid vitandum: ſed ſat eſt, vt hoc poſſit per ſe, vel per inſtitutionem, uel per inſtructionem aliorum: & ipſe ſit capax iudicii, iuxta illud Ariſtot. 1. Ethicor. Optimus quidem qui ex ſe omnia nouit: & rurſus bonus, qui paret recta monenti: quãuis ingenuè fateor longè facilius eſſe intelligere, & cognoſcere, quis uſum rõnis habeat, aut non habeat, quam expedire quid hoc ſit: illud enim vel idiotæ, & ineruditi cognoſcunt, & amentes à ſanis diſcernuut: hoc verò neque philoſophis facilè eſt explicare: nam & hoc ipſum quod diffiniuimus, calumnia non caret: nam ignorantes, & in moribus aliàs errantes, ut ſunt hæretici, conſultare & iudicare quid agendum, quidve vitandum, non ſunt ſufficientes, aliàs non ita longe à veritate aberrarent, & tamen eis vſum rationis non negamus: non ergo hoc requiritur. Licèt reſponderi ad hoc poſſit, aſſumptũ negando, quia omnes illi ſufficientes ſunt, errant tamen ex prauo affectu, vel ex negligentia ſua. Hæc tamen phyſica ſunt, de quibus non oportet theologum adeò ſolicitum eſſe.

Pro Diuo Hieronymo ſufficientiſſima eſt defenſio, ex eo quòd in epiſtola 3. ad Damaſum Papam, ſcribit, ſic inquiens, Liberum ſic confitemur arbitrium, vt dicamus nos ſemper indigere Dei auxilio, & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non poſſe, quàm illos qui cum Iouiniano aſſerunt, hominem non poſſe peccare: uterque enim aufert arbitrii libertatem. Nos verò dicimus, hominem ſemper & peccare & non peccare poſſe, vt ſemper nos liberi confiteamur arbitrij. Secundò dicimus, Hieronymum non damnare loco citato ſententiam Catholicam, quam de libero arbitrio diffiniuimus, ſed ſuperbum atque inſolens dogma Pelagii, qui auxilio Diuinæ gratiæ excluſo, hominem aſſerebat ex ſcientia legis, & ex uiribus propriæ voluntatis poſſe ad imitationem Dei omnino fieri impeccabilẽ, & æternæ fœlicitatis poſſeſſorem.

OCTAVVM QVAESITVM.

An clericis barba capillive tondendi ſint.

HIeronymus Commentario 13. in explanatione horum verborum, *Sacerdotes caput ſuum non radant*. Ezech. 44. his uerbis ea explicat, Quòd autem ſequitur, caput ſuum non radant, &c. (Ezec. 44.) & perſpicuè demonſtrat, ne radant capita, ſicut ſacerdotes cultoreſq; Iſidis, atque Serapis non eſſe debere, nec rurſum comam dimittere, quod propriè luxurioſorũ eſt Barbarorumque, ſed ut honeſtus habitus ſacerdotum facie demõſtretur, neque caluitium nouacula eſſe faciendum, neque ita ad præſſum eſſe tondendum caput, ut raſorum ſimiles eſſe uideantur. Et poſt pauca, Raſa capita habet ſuperſtitio Gentilis. (Eſai. 15.) Et lib. 6. in Eſaiam explicans illud, In cunctis capitibus caluitium, & omnis barba radetur, &c. ait, Si quid utilitatis haberi uidebatur in barba, raſum à uiro eccleſiaſtico effœminatum & debile comprobatur. (Eſai. 7.) Et iterum lib. 3. in Eſai. ediſſerens de illa Dei comminatione in die illa radet dominus in nouacula, &c. inquit, Ergò in iſta nouacula acutiſſima, hoc eſt in Rege Syriorum, omnes capillos, decoremq; barbæ, quod utilitatis indiciũ eſt, radet dominus de Iudæa, ut nihil in ea fortè, nihil pulchrum reſideat, ſed effœminatis hominibus, imò ignominioſis mulieribus comparetur. Epiphanius Salaminæ Epiſcopus, in tertio Panarii uolumine, aduerſus Maſſalianos aſſerit, ſancitum eſſe ab Apoſtolis ex authoritate Diuinæ ſcripturę, ne barba raderetur. Eius verba hæc ſunt, Ne corrumpas, hoc eſt, ne ſeces capillos barbæ, neque meretricio more, ob comam efferaris. Clemens etiam Alexandrinus Origenis præceptor, libro 3. Pedagogi, cap. 11. ſic ſcribit, uirorum capilli ne à capite nimium demittantur in comam muliebrem dilabentes, uiris enim barba ſufficit, quòd ſi quis etiam barbam nonnihil tondeat, ea tamen non eſt omnino denudanda, eſt enim turpe ſpectaculum. Pſalmographus barbæ coma delectatus inquit, Sicut unguentum quòd deſcendit in barbam Aaronis, cum barbæ decorem conduplicatione laudaſſet, uultum exhilarauit unguento Domini: capilli ergo tondendi ſunt, non nouacula radendi: eſt enim hoc illiberale, ſed tonſorum forficibus: barbæ autem pilli, qui nihil moleſtiæ adferunt, non ſunt uexandi, ut qui uultui grauitatem adferant, & quendam paternum terrorem incutiant.

Hæretici nouelli ex his dictis patrum ſcommatibus, conuitiis, & blaſphemiis inſectantur, tam clericos, quàm monachos, qui religioſum inſtitutum radendi verticis & menti ſeruant. Et Hortenſius quendam libellum huius argumenti ſcripſit particularem, retorquens loca hæc ſcripturæ. Nam de raſura interdictionem ſcriptam eſſe dicit in Ezechiele, Sacerdotes (Ezec. 44.) caput ſuum non radent. Et de Samuele ſacerdote (1. Reg. 1.), Omnibus diebus vitæ ſuæ nouacula non tranſibit per caput eius. Et in Numeris, ei qui ſe Deo con- (Num. 6.) ſecrauit dicitur, Nouacula non tranſibit per caput eius omni tempore conſecrationis ſuæ. Et in Leuitico præceptum eſt omnibus, Non radetis barbam. (Leuit. 19.) Vnde in Epiſtola Hieremię (Hiere. 9.) deteſtans Propheta ritum Sacerdotis Babylonis caput & barbam radentis, ait, In domibus idolorum ſacerdotes ſedent habentes tunicas ſciſſas, & capita & barbam raſam, quorum capita nuda ſunt. De circulari autem capitis tonſura ait, Deum mandaſſe in Leuitico, Non tondebitis comam (Leuit. 19.) in rotundum, neque barbam radetis. Et in Hieremia, Contemptores huius legis, inquit, diſpergam in omnem ventum eos qui circumtonſi ſunt comã.

Doctores Scholaſtici diſputant de ſtatuum conditione, & habitu vniuſcuiuſque ſtatus in ſingulari, 2. ſent. diſt. vltima. & S. Tho. 2. 2. q. 183. & art. 2. diffinit optare in eccleſia eſſe diuerſitatem officiorum, & ſtatuum. Primo, quia id pertinet ad perfectionem ipſius Eccleſiæ: & hoc eſt, quod Apoſtolus dicit ad Eph. 4. Et ipſe poſuit in Eccleſia quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios autem Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum. Secundò, id pertinet ad neceſſitatẽ actionum, quæ ſunt in eccleſia neceſſariæ: oportet autem ad diuerſas actiones diuerſos homines deputari ad hoc quòd expeditius, & ſine confuſione omnia peragantur: & hoc eſt quod Apoſtolus dicit ad Roman. 12. Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto. Tertio, hoc pertinet ad dignitatem & pulchritudinem eccleſiæ, quę in quodam ordine conſiſtit. Vnde 3. Reg. (3. Reg. 10.) 10. dicitur, quòd videns Regina Sabba, ſapientiam Salomonis, & habitabitacula ſeruorum, & ordines miniſtrantium, non habuit vltra ſpiritum. Et in laudem Eccleſiæ Propheta dicit, ꝙ eſt circumamicta varietate. Vbi gloſſa explicat, ꝙ varietas hæc cõſiſtit in doctrina Apoſtolorum, & confeſſione martyrum, & puritate Virginum, & lamento Pęnitentium, quibus regina, id eſt Eccleſia, varietate diuerſa miniſtrantium ornatur: & non minus varietate diuerſi habitus eorundem miniſtrorum ornatur. Maximè quia diuerſitas habitus & tonſuræ nõ modicam reuerentiam miniſtris ſacrorum adhibent, quem habitum & tonſuræ ritum Patres omnes antiqui concorditer affirmant,

mant, eccleſiam ab Apoſtolis & Chriſti diſcipulis aſſumpſiſſe. Et licet à principio naſcentis Eccleſię in contemptum Religionis initium acceperit, ſed Dei diſpoſitione in gloriam Eccleſiæ vilipendium, & contemptus tonſuræ, & habitus, commutatus eſt. Et ad fundamentum Achileũ, Lutheri, & eius ſequacium, nempe quia in Eccleſia militanti, triumphanti Eccleſiæ conformari debemus, ſed in Eccleſia triumphanti non eſt iſta diſtinctio tonſuræ & habitus, ergo neque in Eccleſia militanti eſſe debet. Reſpondemus ad hoc, Primo, quia Eccleſia triumphans eſt præmium Eccleſiæ militantis, non autem exemplum. Secundò dicimus, ꝙ illa quia finis eſt, debet eſſe tantum vna: media autem ad finem ſunt diuerſa. Cum ergo eccleſia militans ſit medium tendendi ad triumphantem, nedum obſtat, ſed expedit, & maximè refert ad decorem & pulchritudinem Eccleſiæ, ꝙ ſicut media miniſtrantium ſunt diuerſa, ſic & tonſuræ & habitus.

Quod autem mos tundendi habitus & coronę nõ ſit ſcripturæ diſſonus, ſequentibus probamus. Nam de naturali lege tonſionis ſcribens Paulus inquit, 1.Cor.11. Natura ipſa docet nos, quòd vir ſi comam nutriat, ignominia eſt illi: mulier ſi comam nutriat, gloria eſt illi, quia capilli pro velamine ei dati ſunt: et turpe eſt mulierem tonderi, aut caluari. Quæ verba edifferens Cryſoſtomus ait, Naturam humano generi, etiam in cultu, capillorum dediſſe præſidentiæ ac ſubiectioni ſymbolum, nam ſi mulier abſciſſa cęſariæ, detectoq; capite viri ſymbolum contra naturæ ordinem vſurpauerit, ſeipſam deturpat. Ita vir, ſi neglecta poteſtatis ſuæ dignitate, muliebrem comã aſſumpſerit, ſeipſum ignominia afficiet, ſeruitutis inſigne, & effęminati animi indicium geſtans. Et ſi viros decet, quanto magis religioſos & ſacerdotes, qui officii dignitate, & vitę exemplo cæteris præeſſe debent.

Quod verò barbæ tonſionem clericis ſæpenumero Deus præceperit, docent nos ſacræ literæ, ex quibus didicimus quòd Nazaræi prius crine ſeruato, demum poſt magnam vitæ continentiam, caput radebant, & capillos in ignem ſacrificii ponere iubebantur, vt hoc viſibili ſigno monerentur, omnia bona ſuperflua vitæ præſentis, quæ per capillos ſignificantur abſcindere, & ſe in Dei obſequium immolare. Hoc Ezech. 5. Ezechieli prophetæ mandatum legimus, dicente ad ipſum Deo, Tu fili hominis ſume tibi nouaculam radentem pilos, & duces eam per caput, & per barbam Actor. 18. tuam. Et in Actibus Apoſtolorum, Priſcilla & Aquila, ſuſcepto Nazaręorum voto in Cenchreis Corinthiorum portu, cęſariem ſibi abraſere. Et idem non multo poſt hortatu Iacobi Paulus & plures alii diſcipuli Chriſti Hieroſolymis fecerunt. Quod vero ab initio naſcẽtis Eccleſiæ hic mos in Eccleſia fuerit obſeruatus, teſtatur Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, li. 2. de officiis Eccleſiaſticis, & cauſas referens, ait, eccleſiam id inſtituiſſe. Primo, vt ſicut clericos à laicis viuendi ratione oportet eſſe diſtinctos, & inter eos probitate vitæ conſpicuos, ita quodam diſtincto capitis cultu oportuit eos à cæteris ſæcularibus diſcerni, vt decretum Aniceti indicat, inquiens, Vt ſicut eſſe debent in conuerſatione ab alijs diſcreti, ita ſint habitu & tonſura. Secundo, vt clerici hoc externo capitis tonſi ſymbolo docerentur, ꝙ intus in mente, cuius ſedes caput eſt, illis gerendum foret, hoc eſt, curas carnis ſuperfluas, quas ſuperfluitas capillorum adumbrat, vna cum capillis reſecare, & crimina cum crinibus, abiicere, & muliebrem mentem cum muliebri cæſarie deponere, & nouam, ac virilem mentem in tonſo capite viriliter imponere. Tertio, vt in clericis vtriuſque dignitatis Regiæ ſcilicet ac Sacerdotalis inſigna expectarentur. Sicut enim in veteri lege ſacerdotes Thiaram, hoc eſt, pileolum dimidiatæ ſphęræ figuram habentem, capiti imponebant, & reges corona aurea tempora cingebant, ita nunc ſuperior portio capitis ad ſimilitudinem thiaræ detonſa ſacerdotalem præfert dignitatẽ, capillorum vero ſertum, in modum coronæ, temporibus circunductum ſimilitudinem regiæ maieſtatis repreſentat, vt illa Petri ſententia clericis conueniat, Vos eſtis genus electum, Regale ſa- 1.Pet.2. cerdotium. Quarto, cum Iudęi in contumeliam Chriſtiani nominis Petrum Antiochiæ prædicantem in ſuperiore parte capitis abraſiſſent. Poſteriores pontifices & Chriſtiani ignominiam Petro illatam, humilitatis gratia, capiti ſuo impoſuerunt, & in ornamentũ & gloriam Chriſtiani ſacerdotii commutarunt.

Radendæ vero barbæ rationem Beda in commentarius Eſdræ inſtitutam eſſe dicit, ad humilitatis recordationem, nempe ut homines Deo dicati magnitudine, aut multitudine uirtutum ſuarum in ſuperbiam ne extollerentur. Nam cum barba, quæ virilis ſexus & ætatis eſt index, fortitudinem, prudentiam, & alias virtutes viro dignas ſignificet: idcirco ſancti viri eã abradere iubentur, ut ex hoc intelligant, oportere eos omnem confidentiam propriæ virtutis abiicere, & meminiſſe, virtutes ſuas quantumlibet magnas ac multas vitiis eſſe permixtas, & proinde paucas auſer re nullas, ſi examine diuinæ æquitatis excutiantur, iuxta illud Dauidis, Non intres in iudicium cum ſer- Pſal.144. uo tuo domine, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. & Iob, Si iuſtificare me voluero, & innocentem oſtendero, prauum me Deus comprobabit. Ex quibus conſtat, tonſuram & raſuram, non ſolum diuinis legibus approbari, ſed etiam ob iuſtas cauſas præcipi.

Extat etiam in Concilio Carthaginẽſi 4. quod celebratum fuit anno ſalutis noſtrę 416 can. 44. diffinitio eorum, quæ aſſerimus his verbis; Clerici, neque comam nutriant, neque barbam. Et quarta Sinodo Toletana mille ab hinc annis celebrata, cano. 40. omnes clerici, vel lectores, ſicut Leuitæ & Sacerdotes, detonſo ſuperius capite toto, ſolam circuli coronam relinquant. Non ſicut huc uſque in Galaciæ partibus facere lectores videntur, qui prolixis, ut laici, comis in ſolo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iſte in Hiſpanus hucuſque hæreticorũ fuit. Vnde oportet, vt pro amputando ab eccleſiis ſcandalo, hoc ſignum dedecoris auferatur: & ſit vna tonſura, vel habitus, ſicut totius Hiſpaniæ eſt uſus. Qui autem hoc non cuſtodierit, fidei Catholicę reus erit.

Pro defenſione Hieronymi, & ad adducta ab Hortenſio reſpondemus. Primo, quod teſtimonia ab eo inducta raſuram vel tonſuram non omnibus perſonis, & ubicunque eſt, ſemper interdicunt, ſed certis perſonis, locis, ac temporibus, hoc eſt, ſolis Nazaræis, donec votum explerent, vel ſolis Leuitis, donec in terra ſancta morarentur, & quoad templum Hieroſolymis ſtaret, in quo ſolo ſacrificare, & cętera ad ſacrificium pertinentia exercere poterant: pro eo ergo tempore ſolis ſacerdotibus præcepit Deus, ut nec caput, nec barbam raderent, ut longe abeſſent à ſuperſtitione gentium, quorum ſacerdotes raſo capite, ac mento, idolis immolabant. Nunc vero ſacerdotes Chriſtiani ab ea non prohibentur, quos Chriſtus morte ſua, ab antiquis ſacerdotii legibus liberauit. Hoc ergo modo intelligi debent quę Deus Nazaræis in libro Numerorum impoſuit, & quæ Moſes per Ezechielem ſiue per alios prophetas de raſura mandauit, & præcepit.

Secundo reſpondetur, quòd loca inducta ab Hortenſio, quæ tonſuram & raſuram prohibere videntur, id de facto non prohibent, ſed tantum inhibent peruerſam intentionem ac prauam conſuetudinem tondentium, & radentium: ex quibus alii uana ſuperſti-

perſtitione perſuaſi, ſeipſos radebant ad imitationem Gentilium ſacerdotum, alii muliebri quadam mollicie inducti, barbam radebant, ut ſeipſos effœminarent. Sicut Suetonius de Iulio Cæſare ſcripſit, ea diligentia ac moroſitate barbam raſiſſe, vt pilos etiam nō ſine calumnia velleret. Et Othonem quotidie faciē raſiſſe, ac pane madido liniſſe, idque inſtituiſſe à prima lanugine, ne barbatus vnquam eſſet. Hunc igitur impium vſum & improbum radendi tondendique morem damnat Hieronymus, & cū eo Epiphanius, & Clemens Alexandrinus.

NONVM QVAESITVM.

An ea, quæ Daniel de Suſanna & Hymno puerorum ſcripſit, vera ſint, an Hagiographa.

HIeronymus in præfatione tranſlationis in Danielem, in verba hæc, *Anno tertio regni Ioachim, &c.* Daniel. 1. ita ſcribit, hæc idcirco refero, vti difficultatem vobis Danielis oſtenderem, qui apud Hebræos, nec Suſannæ habet hiſtoriam, neque Hymnum trium puerorum, neque Belis, draconiſq; fabulas, quas nos, ne videremur apud imperitos magnam partem uoluminis detruncaſſe, ſubiecimus. Audiui quendam de præceptoribus Iudæorum cum Suſannæ hiſtoriam derideret, & à Græco neſcio quo diceret eſſe confictam. Dein-
Dan. 3. de tantum fuiſſe otii tribus pueris cauillabatur, ut in camino æſtuantis incendii metro luderent, & per ordinem in laudem Dei omnia elementa prouoca-
Dan. 14. rent. Aut quod miraculum Diuinæque aſpirationis indicium, vel draconem interfectum offa picis, vel ſacerdotum Belis machinas deprehenſas, quæ magis prudentia ſolertis uiri, quàm prophetali eſſent ſpiritu perpetrata? Cum vero ad Habacuc ueniret, & de Iudæa in Chaldæam raptum diſcophorum lectitaret, quærebat exemplum, ubi legiſſemus in toto ueteri Teſtamento, quenquam ſanctorum graui uolaſſe corpore, & in puncto horæ tanta terrarum ſpacia tranſiſſe. Cui cum quidam ex noſtris Ezechielem adduxiſſet in medium, & diceret eum de Chaldæa in Iudæā tranſlatum fuiſſe, deriſit hominem
Ezech. 8. & ex ipſo volumine demonſtrauit, Ezechielem in ſpi-
1. Cor. 12 ritu ſe vidiſſe tranſpoſitum: ſicut Paulus de ſe, cum raptus fuit, dixit, Siue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit. His argumentis apocriphas in libro eccleſiæ fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud admoneo, non haberi Danielem apud Hebræos inter Prophetas, ſed inter eos, qui Hagiographa conſcripſerunt. In tres ſiquidem partes omnis ab eis ſcriptura diuiditur in Legē, in Prophetas, & in Hagiographa. Rufinus lib. 2. Inuectiuarum ob tria criminatur Hieronymum. Primū, quod hortatu Barrabæ Iudæi præceptoris ſui Danielis volumen abiecerit, cum eum eccleſia per quadringentos annos legiſſet. Secundum, ꝙ trium puerorum Hymnum, quem maximè diebus ſolennibus eccleſia cātaret, loco ſuo dimouerit, & abſciderit. Tertium, ꝙ Danielē dixerit, non eſſe habendum inter Prophetas.

Danielis librum hæretici falſo nomine conſcriptū, & multas fabuloſas narrationes cōtinere affirmant, quod Anabaptiſtæ ex fontibus Manichæorum hauſerunt, qui inter ſe diſſident. Alii enim totum Danielis volumen, tanquam falſum reiiciunt. Alii tantum ea recipiunt, quæ Hebræi Danielis eſſe credunt, & ſola inter hagiographa computant, quæ in codicibus Hebraicis non habentur, ſicuti ſunt Hymnus trium pue-
Dan. 13. rorum, Suſanæ hiſtoria, Belis narratio, ac Danielis in
Dan. 14. lacum deiecti, & rapti Habacuc hiſtoria.

Hæreticorum obiectiones hę ſunt. Primò, quia ſatis conſtat Danielem, cuius geſta & viſiones in præſenti volumine referuntur, non eſſe Danielem illum, qui inter ſanctos viros, ac prophetas memoratur, quia nullatenus ei accommodari poſſunt, quæ de Propheta Daniele ſcripſit Ezechiel, qui eum recenſuit in- Ezech. 14
ter viros natu grandes, & coniugatos, filios & filias habentem. At Daniel, de quo hic liber loquitur, tribus pueris, Ananiæ, Azariæ, & Miſaeli comparatur, & inter Eunuchos Regios enumeratur. Et Hieronymus lib. 1. aduerſus Iouinianum, ſpadonem illum fuiſſe, confirmat. Secundo, quia liber non à Daniele Propheta, ſed ab incerto authore poſt tempora Antiochi conſcriptus eſt: qui non futura prædixit, ſed præterita narrauit. Cuius rei argumentum eſt, quòd viſioni de Leone, Vrſo, Pardo, & rebus à Nabuchodonoſor vſque ad Antiochum geſtis, reſpondent: ſed in his, quæ poſt Antiochum vſque ad hæc noſtra tempora prædixit, quoniam vates non erat, ſeipſum, & eos qui ei crediderunt, fefellit, quia eorum quæ de quarta beſtia, hoc eſt, de quarta Romanorum Monarchia prę uidit, nihil impletum eſt. Deſcribens enim decem cornua, hoc eſt, decem Reges eodem tempore in regno Romano ſeſſuros, & paruum regem ſuper illos aſcenſurum, viſum non eſt. Tertiò phraſis, non Danielem, ſed Græculum quendam Iudæis amicum, authorem libri fuiſſe indicat: qui tametſi tam Chaldæum, quàm Hebræum ſermonem facile mentitus ſit, non tamen potuit tamdiu impoſturam celare, quin ſe proderet in calce voluminis cum Græcum, Danielem Græcis alluſionibus presbyteris reſpondentem induxit, deductis verbo ſcindere & ſecare à nomine ilice, quorum etymologia, neque Hebreæ, neque Chaldeę coaptari poſſunt. Quarto, quia negari non poteſt, magnam huius voluminis partem confictam fuiſſe, velut id quod de adoratione Danielis in eo legitur. Nefas enim eſt, Danielem paſſum ſe adorari, & tanquam Dan. 3.
Deum ſacrificio adhibito à potentiſſimo Rege ſuo coli, cum Paulus eūdem honorem à Licaonibus ſciſ- Acto. 14.
ſis veſtibus fuerit execratus. Similiter Hymnus triū puerorum ſuſpectus eſt, nam vltra id quod veriſimile non eſt, vt in mediis flammis luderent, & omnia elementa per ordinem ad Dei laudem inuocarent, etiam in Hebræis exemplaribus nullibi inuenitur. Quinto, hiſtoriam Suſannæ, quam ab authore Græco ſcriptam prędictę etymologię ilicis & lentiſci uetuſtiſſimi eccleſię Patres, vt confictam reiiciunt, vt Euſebius lib. 6. Eccleſiaſticę hiſtorię c. 23. refert, & Origenes aſſerit, nequaquam Iudæorum commentis, & fraudibus auſcultandum, ſed hoc ſolum pro vero habendum in ſcripturis Diuinis, quòd ſeptuaginta interpretes tranſtulerunt: & ita Origenes exiſtimauit, Simachi fortè, vel Theodotionis fraudem fuiſſe. Prę- Dan. 13.
ter hęc, tempus iudicii Suſannę conſtare non videtur, nam contigit poſt mortem Aſtiagis, Medorum, ac Perſarum rege regnante Cyro, qui Aſtiagis regnum ſuſcepit, quo tempore vt ex eodem libro conſtat, Daniel non puer erat, ſed ſexagenario maior, apud Cyrū in honore viuebat. Sexto, quia Belis deſtructio, & Habacuc tranſlatio ad Danielem in lacum leonum, fabuloſę ſunt, nam pręterquam quòd Draco ille ad imitationem Minotauri Cretenſis, offa picis fingitur interfectus, & fraus ſacerdotum inſperſione cineris deprehenſa, quod ſine ſpiritu prophetico, à quocun- Dan. 6.
que vel mediocris ingenii homine fieri potuit, hoc accidit, quòd author fabulę ſibi non conſtat, qui cum prius dixiſſet Danielem vna tantum nocte fuiſſe in Dan. vlt.
lacu, poſtea ſcribit, ſeptem diebus in lacu permanſiſſe, & à propheta Habacuc prandio refectum. Vltimò, quia prudentiſſimus Ioſephus, huiuſmodi narrationis cum Daniele geſta in decimo Antiquitatum libro perſcri-

perſcriberet, tanquam fabuloſas tamen omiſit. Et Hieronymus in præfacione Danielis, eas fabulas appellauit, & à reliquo Danielis uolumine detruncauit, & aſſumpta arguentis Iudæi perſona, multis illas confutauit. Et in pręfacione Commentariorum in Danielem, irridens harum fabularum defenſores, inquit, Miror quoſdam querulos indignari mihi, quaſi ego detruncauerim librum, cum Origenes & Euſebius, & Appollinarius, aliique eccleſiaſtici uiri, & Doctores Græci, has, ut dixi, uiſiones non haberi apud Hebræos fateantur.

Communis conſenſus Patrum eſt, ꝙ ea quæ in libro Danielis ab eccleſia leguntur, ueriſſima ſunt, idque oſtendunt certiſſimi euentus earum rerum, quæ in ipſo, multis ante ſæculis quàm euenirent, prædicta inueniuntur: & ut inquit Ioſephus, non ſolum futura prædixit, quod omnibus prophetis commune eſt, ſed etiam quo tempore, & ſub quibus regibus, numeratis per ordinem annis, quibus euenire debuerant, certiſſimè præuidit: cuius prophetiæ tantę fides fuit, ut incredulis hominibus non uideatur futura dixiſſe, ſed præterita narraſſe. Nihil enim ferme de quatuor Monarchiis Babyloniorum, Perſarum, Gręcorum, ac Romanorum, in hiſtoriis gentium continetur, quod non in libro Danielis ante plura ſęcula prænunciatum legatur. Vnde rectè Hieronymus in præfacione Commentariorum Danielis dixit, ad intelligendum hunc librum multiplici Græcorum & Latinorum hiſtoria opus eſſe. His accedit conſenſus ſacrorum uoluminum, tam ueteris, quam noui Teſta-
1.Mach.2 menti, Danielis prophetias atteſtantium. In 1. Machabæorum volumine Mathathias morti proximus, filios ſuos hortatur ad legis obſeruantiam, & tormentorum tolerantiam, acceptis ex hoc libro exemplis trium puerorum, qui de camino ignis ardentis libera-
Dan.6. ti ſunt, & Danielis, qui de ore leonum ſaluatus eſt, & Chriſtus excidium vrbis, & tẽpli Hieroſolymæ abominationem à Daniele propheta prædictam denun-
Heb.11. ciat. Et Paulus trium puerorum, & Danielis meminit, cum ait, Extinxerunt impetum ignis, obturauerunt ora leonum. Quibus teſtimonijs additur, quòd per omnes eccleſias ſemper inter prophetas Danielis volumen annumeratum fuit, & vna cum Hymno trium puerorum, & hiſtoria Suſannæ, Belis, & Habacuc in authoritate receptum, vt teſtantur Rufinus, libro 2. aduerſus Hieron. & Auguſtinus ſermone de ſanctis 47. & Origenes Homil. 1. ſuper Leuiticum, inquit, Anguſtiæ mihi ſunt vndique eccleſia vero quotannis hanc hiſtoriam Suſannæ Quadrageſimali tempore in ſanctis miſſæ myſterijs legit, ac ſimili honore hiſtoriam Belis, Draconis, & Habacuc eodem
Conc.Tri tempore legens, veneratur. Et tandem Synodus Tri-
dentinũ. dentina, ſeſſione 4. qua recipit, & aſſignat numerũ veteris & noui Teſtamenti, inter quatuor prophetas maiores, Danielem annumerat, & diffinit, Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens, & prudens contempſerit, anathema ſit.

Pro defenſione Hieronymi, ipſe criminationibus obiectis occurrens lib. 1. Inuectiuarum aduerſus Rufinum, eidem ſic reſpondet. De Daniele autem breuiter reſpondebo, me non negaſſe eum prophetam, quem ſtatim in fronte prologi prophetam eſſe confeſſus ſum, ſed quid Hebræi dicerent, & quibus argumentis ſuam niterentur probare ſententiam, voluiſſe monſtrare, & docuiſſe lectorem, eccleſias Chriſti hunc prophetam iuxta Theodotionem legere, & non iuxta ſeptuaginta translatores, quorum ſi in iſto libro editionem dixi multum à veritate diſtare, & recto iudicio eccleſiarum Chriſti reprobatam, non eſt meæ culpæ, qui dixi, ſed eorum qui legunt. In promptu ſunt quatuor editiones, Aquilæ, Simachi Septuaginta, & Theodotionis. Si eccleſiæ iuxta Theodotionem legunt Danielem, ego quid peccaui, ſi eccleſiarum iudicium ſecutus ſum? Quod autem refero, quid aduerſus Suſannæ hiſtoriam, & Hymnum trium puerorum, & Belis, Draconis fabulas, quæ in uolumine Hebraico non habentur, Hebræi ſoleant dicere, qui me criminantur ſtultum, ſe ſicophantas probant. Non enim quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos dicere ſoleant, explicaui. Quorum opinioni non reſpondi in Prologo breuitati ſtudens, ne non Præfacionem, ſed librum viderer ſcribere. Puto quod ſtatim ſubiecerim, dixi enim, de quo non eſt huius temporis diſſerere. Et tandem cõcludit contra Rufinum, Qui iſtiuſmodi nęnias conſectatur, & ſcripturæ Hebraicæ veritatem non vult recipere, audiat liberè proclamantem, nemo cogitur legere quod non vult, ego petentibus ſcripſi, non faſtidioſis, gratis, non inuidis, ſtudioſis, non oſcitantibus: & tamen miror, quomodo Theodotionem hæreticum, & Iudaizantem legit, & qualiſcunque peccatoris Chriſtiani translationem faſtidit.

His habitis ad rationes hæreticorum reſpondetur. Ad primum, quod ab Anabaptiſtis affertur argumentum, reſpondet D. Hieronymus lib. 1. aduerſus Iouinianum, his verbis, Dicimus Ezechielem Danielis non viri, ſed adhuc pueri meminiſſe. Si verò aliquis illud oppoſuerit quod in Ezechiele dicitur Noe, & Daniel, & Iob in terra peccatrice filios & filias ſuas liberare non poſſe, reſpondendum eſt, quòd iuxta hypotheſim dictum ſit, neque enim eo tẽpore Noe & Iob erant, quos multis ante ſæculis fuiſſe cognouimus: & eſt ſenſus, Si tales & tales viri fuerint in terra peccatrice, filios & filias ſuas liberare non poterunt. Annumeratur autem puer Daniel inter duos grandæuos viros, vel quia ad huc puer notus erat populo, aut propter interpretationem ſomniorum regis, aut propter Suſannæ libertatem, & occiſionem presbyterorum, annumeratur etiam inter viros illos coniugatos, non quòd coniugem & filios habuerit, ſed quia tres illi viri, vt idem Hieronymus exiſtimat, magnam præ cæteris calamitatem ac fęlicitatem in tribus diuerſis ſtatibus experti ſunt, Noe vidit ſeculi proſperitatem ante diluuium, ruinam in diluuio, reparationem eius poſt diluuium. Iob vidit fœlicitatem ſuam, deinde vidit filiorum ac omniũ bonorum ſuorum interitum, rurſus uidit ſe reſtitutum. Daniel uidit ſe charum ante captiuitatem, deinde uidit ſe captiuum, deinde uidit ſe ad regnum ſublimatum. Quod uero Rufinus obiicit Hieronymo, negaſſe Danielem eſſe prophetam, ipſe reſpondet, ſe id non negaſſe, ſed tantum quod Hebręi dicerent, indicaſſe.

Ad ſecundum reſpondit idem Hieronymus 7. c. in Danielem, his uerbis, ergo dicamus quòd omnes ſcriptores eccleſiaſtici tradiderunt, In conſummatione mundi, quando Regnum Romanorum deſtruendum eſt, decem futuros reges, qui orbem Romanum inter ſe diuidant, & undecimum ſurrecturum eſſe regem paruulum, qui regem Aegyptiorum, Africæ & Aethiopię ſuperaturus ſit, quibus interfectus, & alii ſeptem reges uictori colla ſubmittent. Cui conſonat quod in Apocalypſi ſcribitur de beſtia habente decem cornua, ubi Angelus uiſionem illam expoſuit, dicens Decem cornua quæ uidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam reges una hora accipient. Cum igitur tot modis refelli queat Porphirii calumnia, nihil contra ueritatem concludit.

Ad tertium, quod de etymologiis inducunt, nihil

probat.

probat. Fatemur enim hiſtoriam Suſannæ, cuius ea verba ſunt, vt Hieronymus, & Patres omnes teſtantur, neque in Hebraico legi codice, neque ab Hebræo ſcriptore, ſed à pio quodam Græco iuxta facti veritatem Græco ſermone ſcriptam, deinde verò iudicio Apoſtolicæ eccleſiæ additam ſub fine libri Danielis, tanquam rem tali Propheta dignam.

Ad quartum reſpondet Hieronymus 3. cap. in Danielem, quòd rex non tam Danielem, quam in Daniele adorauit Deum, qui myſteria reuelauit. Quod & Alexandrum Magnum regem Macedonum in Ioyada Pontifice feciſſe legimus. Secundò reſpondetur, Nabuchodonoſor magnitudine ſignorum, & ſtupore confuſum, ignoraſſe quid faceret, quod à Ioſepho apud Pharaonem & Aegyptum factum legimus. Et in Mardochæo apud Aſſuerum. Et ad id quod Anabaptiſtæ opponunt, Paulum talia recuſaſſe, reſpondetur, quod Paulus idcirco veſtes diſcidit, quia vidit Licaones illis honoribus, non Deum in ſe, & in Barnaba, ſicut Nabuchodonoſor in Daniele colere voluiſſe, ſed tanquam Deos impios gentium Iouem, ſcilicet, ac Mercurium, ſtulta quadam opinione commotos, venerari voluiſſe. De hymno verò trium puerorum credimus à pueris illis in camino ignis fuiſſe cantatum, neque mirum quod in flammis metro luſerint, ac per ordinem ad Dei benedictionem ſingulas creaturas prouocarent, cum ex Dei benignitate multo maiora & mirabiliora potuerint, deambulare ſcilicet per medios ignes, intactis veſtibus, & capillorum ſummitatibus illæſis.

Ad quintum de ſententia Origenis reſpondetur, quod tantum abfuit à ſententia hæreticorum, vt ſententiam Catholicam longa & erudita epiſtola firmiſſimè confirmauerit. Sic enim in calce epiſtolæ ſcripſit: Hæc à me dicta ſint pro defendenda Suſannæ hiſtoria, atque vtinam ſcripturæ Suſannæ encomium celebrare poſſem, cùm in ſingulis dictionibus immorando, tum ſenſa eximia oſtendendo, id quod priuatim aliquis, qui ſtudioſè & abundè meditatus fuerit in Diuinis componere poterit. De temporibus autem pueritiæ Danielis, & liberationis Suſannæ, quæ inter ſe diſcrepare videntur, ſciendum eſt verba illa: Et Rex Aſtiages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus regnum eius, quæ in fine capitis 13. leguntur, non pertinent ad ſtatim ſupra commemoratam hiſtoriam Suſannæ, ſed ad hiſtoriam Belis & draconis proximè in capite 14. ſequentem, cuius tempus deſignatur: & cum dicitur, Rex Aſtuages appoſitus eſt ad patres ſuos, &c.

Ad ſextum, de diuerſo dierum numero, quibus legitur Danielem fuiſſe in lacu leonum, quidam ſequẽtes opinionem eorum, quos Hieronymus refert, duos diſtinguunt Danieles, ſic dicentes, Danielem hunc, qui in hiſtoria Suſannæ, ac Belis & draconis ponitur, non eſſe eum cuius geſta in libro Danielis narrantur, ſed alium, qui non fuit de tribu Iuda, & eunuchus regis Babylonis, ſed ſacerdos de tribu Leui: proinde nullam eſſe contradictionem, cum hiſtoria Suſannæ, Belis & Habacuc, ad librum Danielis non pertineat: ſicut iuxta ſeptuaginta interpretes, in titulo eiuſdem hiſtoriæ Belis ponitur: Homo quidam erat ſacerdos nomine Daniel filius Abda, conuiua regis Babylonis. &c. Hæc illi. Sed nos controuerſiam ſic tollimus, Daniel non ſemel, ſed ob diuerſas cauſas in lacum miſſus eſt: primum ſub Dario Hiſtaſpe, quia contra eius edictum, Deum ſuum intra triginta dies prohibitos adorauerit: & tunc vt 6. cap. huius

Daniel 14 libri legitur, vna tantum nocte in lacu fuit, & inde ſequenti luce à rege extractus. Secundo verò iterum miſſus eſt in lacum ob deſtructum Belem, interfectum draconem, ſub Cyro rege, qui cum Dario Hiſtaſpe duobus annis, & poſt eum annos viginti duos regnauit, & fuit in lacu ſex continuis diebus, & ſeptimo à Cyro rege liberatus eſt. Neque mirum eſt, Habacuc ab Angelo ad Danielem delatum. Si enim permittente Deo, potuit diabolus ſaluatorem ex deſerto in templum, & ex templo in montem, in momento temporis, vt Lucas ait, ferre, cur incredibile videri debet, iubẽte Deo potuiſſe Angelum intra vnius horæ ſpatium Habacuc de Iudæa in Chaldæam corporaliter aſportare?

Ad vltimum Ioſephus lib. 10. antiquitatum, cap. 12. fertur, has & multas alias ſacras hiſtorias prætermiſſe, non quia eas narratione ſua indignas iudicaret, ſed quia in antiquis Hebræorum libris ſcriptæ non eſſent, quos ſolos ille transferendos ſumpſerat. Hieronymus autem Rufino ſic reſpondet. Quod autem refero quid aduerſum Suſannæ hiſtoriam, & Hymnum trium puerorum, & Belis & Draconis fabulas, non quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos dicere ſolent, explicaui, &c. Quòd ſi quis Hieronymum carpere velit, quòd has hiſtorias vbique fabulas appellauit. Reſpondetur, eum fabulæ nomen non à fabulando, ſed à fando deduxiſſe. Nam & qui vera narrant communi gentium locutione fabulari dicuntur. Sicut de duobus diſcipulis Lucas dixit, Dum fabularentur adinuicem, hoc eſt, colloquerentur. Lucæ 24.

DECIMVM QVAESITVM.

An ſacræ imagines colendæ ſint.

Hieronymus in expoſitione illius, ***Deos tuos non colimus, ſtatuam quam erexiſti, non adoramus:*** Ad elucidationem huius Clauſulæ his verbis vtitur, Cultores Dei imagines adorare non debent, ergo iudices & principes ſęculi, qui Imperatorum ſtatuas adorant & imagines, hoc ſe facere intelligant, quod tres pueri facere nolentes, placuerunt Deo. Et notanda proprietates, Deos coli, imagines adorari dicunt, quod vtrumque ſeruis Dei non conuenit. Et in epiſtola Epiphanij ad Ioannem Hieroſolymorum Epiſcopum, ab ipſo Hieronymo tranſlata & approbata, hæc verba habentur: Cùm veniſſem ad villam quę Anablata dicitur, & vidiſſem lucernam ardentem, didici Eccleſiam eſſe, intraui vt orarem, inueni ibi Belum depictum, habens imaginem quaſi Chriſti: & cùm vidiſſem in Eccleſia Chriſti, contra authoritatem ſcripturarum, hominis pendere imaginem, ſcidi illam, & magis dedi conſilium cuſtodibus eiuſdem loci, vt pauperem mortuum eo obuoluerent, & efferrent, &c. Rurſum in alia epiſtola, quæ in actis ſeptimæ Synodi citatur, idem author ſic ſcribit, Eſtote memores dilecti filij, ne in eccleſiam imagines inferatis, neque in ſanctorum cęmiterijs eas ſtatuatis, ſed perpetuò circũferte Deum in cordibus veſtris, quin & neq; in domo communi tolerentur: non enim fas eſt Chriſtianum per oculos ſuſpenſum teneri, ſed per occupationem mentis. Et idem confirmat in epiſtola ad Conſtantiam Auguſtam. Ex his & alijs locis Patrum, hæretici cultum imaginum ab Eccleſia relegarunt.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione tertio ſentent. diſtinct. 9. & S. Thom. 3. par. quæſtio. 25. articu. tertio. in quo, ſuppoſito ex Philoſopho libro de Memoria & reminiſcentia, quòd imago dupliciter conſiderari poteſt, vno modo vt res quædam eſt: alio modo vt eſt imago: addit, quòd motus in imaginem, vt res quædam eſt, diſtinguitur à motu in imaginem, vt imago eſt: motus verò animi in imaginem, vt imago eſt, idem eſt cum motu

M animi

animi in rem cuius eſt imago. Secundo notat, quòd imagini, vt res eſt, nulla omnino reuerentia debetur, quia reuerentia ſoli creaturæ intellectuali debetur: imagini vero, vt imago eſt, debetur reuerentia propter illud cuius eſt imago: quod Sabellicus lib.8. Aeneadis tradidit, & Latini patres temporibus Caroli Magni his duobus verſibus, ex Gręco translatis, concluſerunt.

Hoc Deus eſt, quod imago docet, ſed non Deus ipſa:
Hanc videas, ſed mente colas quod cernis in ipſa.

His ſuppoſitis eſt cóclusio prior S.Tho. Imago Chriſti eſt adoráda adoratione latrię. Probat: Chriſtus eſt adorãdus latriæ adoratione, Chriſtus verò & Chriſti imago (vt imago eſt) eadem omninò adoratione adorari debent, imago ergo Chriſti latriæ adoratione eſt adoranda. Minorem probat ex eo, quòd ſuppoſuit, quia idem eſt animi motus in imaginem, vt imago eſt, & in rem cuius eſt imago: adoratio autem eſt animi appetitus, ergo & ipſius animi motus, vt expoſuimus.

Dubium primum iuxta hanc materiam eſt, an imaginibus aliqua reuerentia ſit debita. Durandus inter Scholaſticos Doctores tenet, primo, quòd Cruci, in qua Chriſtus pependit, nullus debetur honor propter contactum ad Chriſtum, impropriè tamen illi debetur honor, quia eſt ſignum paſſionis Chriſti. Ratio eius eſt; quia Crux non eſt ſubiectum capax honoris, neque per illum contactum excellentiam aliquam, aut virtutem acquiſiuit. Hoc aſſerit ad tertium argumentum. Secundo, inquit, Imaginibus propriè non debetur aliquis honor aut adoratio. Vltimò ait, Quando Doctores aſſerunt imagines eſſe adorandas, & quòd eas debemus adorare, debet ſano modo intelligi, nempe ſic adoramus imagines, id eſt, res repræſentatas per imagines, & exemplaria imaginum: & quando dicimus nos imagines adorare, hoc non ex eo eſt, quia ipſas imagines adoremus, ſed quia ſigna ſunt recordatiua rerum, quas adoramus: cui Moderni aliqui ſubſcribunt, aſſerentes imagines venerandas eſſe, nõn tamen adorandas. Nos tamen ſententiam iſtam nedum falſam, ſed temerariam & erroneam exiſtimamus, maximè poſt diffinitionem Tridentinæ Synodi, Seſſione vltima, ſub Pio IIII. Canon.1. Aegidius magiſtralis Canonicus Hiſpali, abiuratione 8. aſſertionem hanc tanquã hæreticam abiurauit, videlicet, Imagines ſanctorum non ſunt adorandæ eadem adoratione qua adorantur ipſa prototypa & exemplaria, quia contrarium per Concilia antiqua eſt diffinitum. Et abiuratione 9. Cruci tantum debetur adoratio Duliæ, eſt hæretica, & illam retracto. Et tandem coactus eſt confiteri, quòd Crux eſt adoranda eadẽ adoratione latriæ qua Chriſtus Dominus adoratur, vt S.Thom. artic.4. diffinit, aſſerens, quòd Crux in qua Chriſtus Dominus pependit, quia repræſentat Chriſtum Dominum, & quia mẽbra eius ſancta tetigit, & quia ſanguine eius fuit perfuſa, ideo adoratione latriæ propter vtramque rationem eſt adoranda. Et hæc eſt ratio, quare cum Cruce, ſicut cum ipſo Deo loquimur, cùm dicimus, Aue Crux ſpes vnica. Quæcumq; verò alia Crux eadem etiam adoratione eſt adoranda, quia Chriſtum Dominum crucifixum repræſentat. His ſuppoſitis, probo ſententiam Durandi nedum temerariam & erroneam, ſed fortè hæreticam eſſe. Et primo probatur ex verbo Dei, licèt non omnino expreſſo, vt S.Thom. aſſerit, Gens enim Iudæa, licèt ad idolatriam propenſior eſſet, imagines tamen aliquas Deus eis præcepit in Exodo, Duos quoque Cherubin aureos, & productiles facies ex vtraque parte oraculi: Cherubin vnus ſit in latere vno, & alter in altero. Et in Numer. locutus eſt Dominus ad Moyſen, Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno. Et in Leuitico, Non facietis vobis idolum vel ſculptile, neque titulos erigetis, neque inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum. Et tamen Ioſue moriturus, poſuit lapidem prægrandem ſubter quercum quæ erat in ſanctuario Domini. Similiter Samuel. Sic permiſſum eſt altare filijs Ruben, & Gad.

Ægidius. Exod. 25. Num. 21. Leuit. 29. Ioſue vlt. 1.Reg.17. Ioſue 22.

Secundo probatur ex traditione Eccleſiæ, quia vt S.Thom. artic.3. in ſolutione ad quartum ait, imaginum vſus, & adorandi illas ritus, & conſuetudo, inſtinctu ſpeciali Spiritus ſancti nobis ab Apoſtoli ſunt tradita: & licèt in ſcriptis non reliquerint, ſat eſt, quòd per conſuetudinem fidelem & obſeruationem Eccleſiæ id docuerunt. Vnde Paulus 2. ad Theſſalo. 2. inquit, State & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſcilicet ore prolatum, ſiue per epiſtolam ſcripto tranſmiſſam. Vnde Patres eccleſiæ tradunt B. Lucam Chriſti Domini imaginem depinxiſſe, quæ (vt fertur) Romæ ſtat: ergo imaginum vſus, & conſuetudo illas adorandi habetur ex traditione Apoſtolica. Et confirmatur ex ſeptima Synodo generali, Actione 7. vbi circa finem hæc verba habentur, ſic enim tenet noſtrorum ſanctorum Patrum diſciplina, vel traditio Catholicæ Eccleſiæ, & diffinierat ſupra adorandas eſſe imagines. 2.The. 2.

Tertio, quia Patres ſacri Eccleſiæ ſic nobis tradiderunt. Baſilius inquit, Quæ ſermo hiſtoriæ per auditum exhibet, hoc pictura tacens per imitationem oſtendit. Vnde quidam rectè dixit, picturam eſſe mutam poeſim. Sexta Synodus generalis tradit Chriſti imaginem per Marcionitas & Manichæos, qui veritatem humanæ naturæ in Chriſto negabant, fuiſſe introductam, & iuxta hoc Chriſti imago fuit prima ex his, quæ in templis receptæ ſunt, neque ſine cauſa, cum plura nobis beneficia, quàm cæteræ aliæ imagines repræſentet. Damaſcenus libro 4. de fide orthod. cap. 17. inquit, quòd Chriſtus Dominus volens deſiderio noſtro ſatisfacere, qui mirum in modum eum incarnatum videre cupiebamus, ſacratiſſimam ſui vultus imaginem ad nos tranſmiſit, nempe filium, qui figura eſt, ſubſtantia & Patris ſplendor. Athanaſius refert qualiter Iudæi quidam in Chriſti imaginem atrociter ſęuierunt, quam in domo ſua inuenit, qui poſt à Iudice requiſitus, quomodo imago illa ad illum perueniſſet, reſpondit, quòd Nicodemus proprijs manibus ex conſpectu vultus Chriſti eam depinxit, quam tradidit Gamalieli, Gamaliel Iacobo, Iacobus Simoni, & ſic conſeruata eſt vſque ad excidium Hieroſolymæ, quæ deuaſtata eſt anno poſt aſcenſionem Domini. 43. Euſebius lib. 2. ſuæ hiſtoriæ ſuper teſtimonio martyrij Apoſtolorum Petri & Pauli idem de imaginibus Apoſtolorum aſſerit, per quas fideles ad eorum memoriam excitabantur. Et idem libro 7. de ſtatua Saluatoris apud Cæſaream Philippi, refert, quod ad pedes eius herba quædam naſcebatur, quæ virtute mira morbos omnes curabat. Baſilius etiam refert, quòd cum Prætor quidam vellet Chriſtum ad Iouis ſimilitudinem depingere, manus eius areſacta eſt, qui poſt delicti confeſſionem, precibus ipſius ſubito manus ſuæ ſanitatem accepit.

Baſilius. Damaſcenus. Athanaſius. Euſebius. Baſilius.

Quarto, ritus adorandi imagines probatur ex diffinitionibus Conciliorum. Primò, ex ſexta Synodo generali Conſtantinopolitana, vbi abuſus picturæ imaginum damnatur, tunc ergo imagines in templis erant, non autem ob aliud, niſi vt prototypa & exemplaria in ipſis adorarentur. Secundo, ſeptima Synodus generalis Concilij Niceni ſecundi, exponẽs illud Exodi 20. Non erunt tibi dij alieni præter me, Non facies tibi idolum, neque alicuius ſimilitudinem ait Synodus, Et ſi faciamus hominum piorum ſimilitudines, non tñ eæ fiant, vt adorentur, vt dij, (quod gentes

gentes faciunt) ſed ut Deus adoretur in ipſis, ſicut & veneratur in ſanctis: adoramus ergo ſanctos, quia Deus adoratur in ipſis: & ſimiliter ſanctorum imagines, quia in ipſis adorantur ſancti. Et quia humanitas Chriſti eadem adoratione latriæ adoratur, qua Verbum ipſum, ideo Synodus ſubiungit: Si verò ſimiles Chriſti facimus, ſcilicet imagines, ſanè non propter ſimilitudinem adoramus, ergo propter prototypa & exemplaria quæ repræſentant, & vt mens per ea quæ conſpicit ſurſum eleuetur. Et actione 7 his verbis idem confirmatur: Diffiniuimus cum omni diligentia & cura venerandas ſanctas imagines, & in templis ſanctis Dei collocandas, habendaſque. Et ſubditur, quòd per picturarum inſpectionem ad prototyporum & exemplarium memoriam & recordationem veniant, illiſque ſalutationes, & honorariam adorationem exhibeant. Et ſubdit Concilium rationem, quare imagines adorari debeant, aſſerens, Imaginis enim honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, adorat etiam in ea deſcriptum. Circa quod aduertendum, quòd Synodo 8. actione 10. Can. 3. circa finem adduntur hæc verba. Dignum eſt enim vt imagines honorentur & adorentur. Ex quo conſtat, quòd vltra honorem & reuerentiam, quæ rebus omnibus ſacris debetur, imaginibus ſanctorum adoratio, vltra hanc reuerentiam eſt debita, ex quo ſic arguitur: Librum Euangeliorum, veſtes, & vaſa ſacra ueneramur, illis tamen neque genua flectimus, neque caput aperimus, quòd tamen imaginibus facimus, maiori ergo reuerentia imagines, quam res has ſacras veneramur, hæc autem alia eſſe non poteſt, niſi ſpecies aliqua adorationis, ergo imagines adoramus.

Tridentina etiam Synodus, ſeſſione vltima, Can. 1. poſtquam diffiniuit, Chriſti, & Virginis, & aliorum ſanctorum imagines in templis habendas eſſe, ſubdidit, vt per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoramus, & ſanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, quòd Conciliorum decreto contra impugnatores imaginum, præſertim ſecunda Nicœna Synodo, ſancitum eſt. Rationibus eadem veritas probatur.
1. Ratio. Primo, quia vel imago eſt colenda, vel non. Pars negatiua eſt contra Conciliorum diffinitionem, colenda ergo eſt, aliquo ergo cultu colenda; tum ſic: vel inquantum res quædam eſt, vel inquantum imago eſt, non inquantum res quædam eſt, vt patet, neque iuxta ſententiam Durandi, & eorum qui illum ſequuntur, in quantum imago eſt, nullo ergo modo eſt colenda, quod tamen hæreticum eſt, ergo.
2. Ratio. Secundo, quia ſi Cruci, in qua Chriſtus pependit, nullus debetur honor propter contactum ad ipſum, ergo nó magis illam, quàm aliam quamlibet Crucem honorare tenemur, neq; in precio maiori eſt habenda; hoc tamen eſt contra communem Chriſtianorum omnium conſenſum, ergo.
3. Ratio. Tertio, quia loca ſancta, vt ſepulchrum, præſepe, templum ſanctum Hieruſalem, non eſſent maiori reuerentia veneranda, quam quæuis alia loca ſancta.
4. Ratio. Quarto, quia ſi fiat iniuria imagini Regis, ipſi Regi irrogatur iniuria, vt patet de ſtatuis, quas inquiſitores igni tradunt, ergo ex oppoſito, quæ exhibetur imagini, prototypo & exemplari tribuitur, ſunt ergo imagines adorandæ: & oppoſitum eſt hæreticis, qui imagines tollunt, conſentire.
5. Ratio. Quinto, quia ſi imagines tantum adoramus ex eo, quod ſignum recordatiuum ſunt rei, quam adoramus, ergo Solem, & omnes creaturas adorare debemus, quia inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.
6. Ratio. Vltimo, in præſentia imaginum flectimus genua, & caput aperimus, non autem in præſentia rerum omnium ſacrarum, ergo imagines adoramus, non quia ſignum recordatiuū ſunt, ſed quia in eis prototypus adoratur. Et oppoſitum eſt Vuiclephiſtis conſentire, & imagines tollere.

Pro ſolutione rationum Durandi, & hæreticorum, aduertendum, quòd licèt adoratio ex vi & rigore vocabuli, creaturis conueniat, vt patet Geneſ. 18. 3. Reg. 1. & Gen. 33. & Apocal. vltimo, Theologi tamen ex vſu communi, & accommodatione, adorationem tribuunt Deo, ita vt exiſtiment creaturas adorare grande nefas eſſe, ſic ergo ex vſu communi Theologorum, & ritu & traditione Eccleſiæ potuit imaginibus adaptari. Et hinc eſt quòd dulia ex vi & rigore vocabuli, Latinè idem eſt, quòd ſeruitus & reuerentia, quam ſeruus Domino exhibet. Theologi tamen, & communis vſus Eccleſiæ, duliam vocant cultum illum, qui cuicunque ſancto exhibetur. Et idem de alijs ſpeciebus adorationis. Ex quo ſuppoſito facile eſt rationes Durandi, & eorum qui illum ſequuntur, ſoluere. His ita diffinitis,

Dubium eſt, an imaginum vſus ſit licitus? de quo Vualdenſis de Sacramentis, cap. 156. Eckius in Enchiridion, cap. 16. Circa hanc quæſtionem fuit duplex hæreſis. Prima, quòd imago Dei dicitur homo, & imago illa non in anima ipſa, ſed in corpore eſt, hoc eſt, quòd homo factus eſt ad imaginem Dei ſecundum corpus, & non ſecundum animam. Cùm his tamen hæreticis diſputandum non eſt, quia Deum corporeum exiſtimant. Secunda hæreſis fuit dicentium, quòd imaginum vſus erat illicitus, quia ſpecies idololatriæ, & imagines adorare idololatria erat. Hæc hæreſis fuit damnata 2. Concilio Nicæno, quam ſuſcitauit Vuicleph Concilio Conſtantienſi damnatus, & hac noſtra tempeſtate Lutherani. Contra quos hanc conſtituimus Catholicam concluſionem, & fide tenendam. Imaginum vſus in eccleſia eſt valde vtilis, cùm per eas rudes doceantur, & cum illi qui terrenarum rerum curis ſunt diſtracti, ad Diuina contemplanda raro ſe mente conuertunt, ut mira Dei opera illis ob oculos proponantur. Et quòd hæc concluſio ſit de fide, & quod tempore Apoſtolorum imaginum vſus fuerit in Eccleſia, probatur primo ex his quæ ex Exodo, & ex Numeris, & ex Ioſue induximus. Item 3. Reg. c. 5. & 7. Salomon in templo fecit Cherubin, & palmas, & mala granata, de quo non eſt reprehenſus, ſed potius laudatus, depinxit etiam duodecim boues, licebit ergo in Eccleſia duodecim Apoſtolos pingere, quorum figuram boues illi gerebant, nam ſi figuram pingere licuit, cur non & rem figuratam?

Secundo loco probatur hoc ipſum ex traditione Eccleſiæ, & Patrum. Baſilius enim inquit: Quæ ſermo hiſtoriæ per auditum exhibet, pictura tacens per mutationem mentis oſtendit. Et Damaſcenus lib. 4. de fide orthodoxa, c. 17. idem aſſerit. Et ſimiliter Athanaſius, & Euſebius libro ſecundo ſuæ hiſtoriæ.

Tertio, id oſtendo ex diffinitionibus Cōciliorum, Primo ex Synodo Nicæna ſecunda, & Synodo Francofordiana coacta tempore Caroli Magni contra hæreſim Fœliciani, qua vſus imaginum, tamquam licitus & vtilis, approbatur. Et Concilium Calcedonen. hæreſim hanc, quæ durauit vſque ad tempora Gregorij Magni, damnauit. Et tribus Concilijs Lateranen. ſub Gregorio ſecundo & tertio, ſimiliter fuit damnata. Sexta Synodus tradit Chriſti imaginem introductam propter Marcioniſtas, & Manichæos, qui veritatem humanæ naturæ in Chriſto negabant. Et ſexta Synodus in hunc modum diffinit: Venerandas imagines ex quauis materia commodè paratas in templis ſanctis Dei colendas habendaſque, maximè Chriſti imaginem. Sic enim tenet ſanctorum Patrum diſciplina, vel traditio Catholicæ

tholicæ Eccleſiæ, quæ à finibus vſque ad finem Euangelium ſuſcepit. Et tandem Synodus Tridentina ſeſſ. vltim. hoc tanquam Catholicum diffiniuit.

Rationibus hoc ipſum probatur. Primo, quia per vſum imaginum, mentes fidelium ad imitationem ſanctorum excitantur. Sunt enim imagines veluti libri, in quibus ruſtici Chriſti exempla, & ſanctorum legunt, & legendo agnoſcunt, agnoſcendo admirantur, & admiratione gaudent, & in Domino exultant. Secundo, quia ratio naturalis dictat, imaginum uſum eſſe vtiliſſimum; quia cum imago Chriſti naturaliter Chriſtum ipſum repreſentet, & ſanctorum trophæa, ſi ergo ſancti iure à nobis venerantur, eadem ratione & res quæ ad eos pertinent, venerari debent. Vltimo, quia per vſum imaginum, non ſolum ſimplices inſtruuntur, ſed etiam ſcientes, & prudentes admonentur, tardi excitantur, deuoti & contemplatiui piè afficiuntur. Ex quibus conſtat, quòd à temporibus Apoſtolorum vſque ad nos, imaginum vſus ſemper fuit, tanquam vtilis & licitus, in eccleſia retentus, vt Magiſter Soto libro ſecundo de Iuſtitia & iure, quæſtione 4. articulo 2. oſtendit. Et ad rationem hæreticorum in contrarium, quia 4. Reg. cap. 18. habetur, quòd rex Ezechias confregit ſerpentem æneum, quem Moſes condiderat, & contriuit ſtatuas, qui tamen de hoc non eſt reprehenſus, quin potius laudatus, Reſpondetur, quòd Ezechias laudabiliter fecit, quia Iudæi ad idololatriam erant propenſi, & ſerpentem æneum, tanquam Deum adorabant, vt ex textu patet, nam vſque ad tempus illud filij Iſrael incenſum ſerpenti adolebant.

Ad ſecundum, quo argumentatur ex illo Exodi 20. vbi Deus præcepit populo, Ne facias tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, non ergo licet imagines facere, reſpondetur, quòd Deus ibi ſolum prohibuit imagines tanquam Deos adorare, vt gentes faciebant, quod conſtat ex eo quod ſtatim ſequitur, Non habebis Deos alienos præter me, &c.

Et ad decretum Concilij Elibertini, Cano. 36. anno Domini tricenteſimo vigeſimo celebrati, cuius verba hæc ſunt: Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, nec quod colitur, aut adoratur, in parietibus pingatur. Et ad Concilium Epheſinum tertium, anno Domini 330. ſub Leone & Conſtantino filio Auguſtis, qui ſic habet: Si quis Dei Verbi incarnati figuram, & ſanctorum omnium Ideas, in imaginibus inanimatis, & mutis, materialibus coloribus depingere ſtudeat, cùm nullum omninò vſum afferant picturæ, anathema ſit, vna enim eſt excogitatio & diabolicæ inſimulationis intentio. Poſt cuius decreti promulgationem ijdem Imperatores omnes imagines & ſtatuas, à templis auferri, & incendi mandarunt. Reſpondetur ad diffinitionem Concilij Elibertini, quòd cauſa cur Concilium illud prouinciale à decem & nouem Epiſcopis in Hiſpania peractum, imagines in templis pingi vetuit, eſt, vt idolatriam hoc remedio extingueret. Nam etſi Patres illius Synodi ſcirent, imaginum cultum vtilitatem maximam conferre, tamen cum animaduertiſſent, gentes illas nuper ab idolorum ſuperſtitione ad Chriſtum venientes, adhuc ad priſtinam idolatrię cõſuetudinem inclinari, & Diuinos honores imaginibus impendere, ac ſi illis aliquid ineſſet Diuinitatis, iudicarunt præſenti morbo aliter mederi nõ poſſe, quam imaginum interdictione. Et quia periculum tale hodie non imminet, ideo imagines non ſunt de eccleſia auferendæ. Quòd ſi quis ruſticus ex ſimplicitate erret, docendus eſt, qualiter imagines ſint colendæ, & quid in illis veneretur. Leges enim non paucorum numero, ſed maiori gentium multitudini proſpiciunt. Ad Concilium Epheſinum, & duorum Imperatorum, adducta reſpondet Damaſcenus, in dogmatibus, & diſpoſitionibus Eccleſiaſticis, Imperatorum non eſſe ut leges imponant, ſed accipiant: paſtoribus verò & Doctoribus eccleſiæ mandatum eſſe, vt eccleſiaſticæ rei ordinem nõ ad Imperatorum arbitrium, ſed ad rectè fidei normam perſcribant, dicentę Apoſtolo, In eccleſia quoſdam poſuit Deus primum Apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio paſtores & Doctores, nullam inter iſtos mentionem Imperatorum faciente. Quapropter Imperatores illi, qui Apoſtolicam poteſtatem inuaſerunt, & 4. Synodo impios Canones pro ſua libidine fieri ab Epiſcopis iuſſerunt, meritò, vt prædones & latrones, fuerunt à Catholicis damnati. Et aliquot ex Epiſcopis, qui Conciliabulo illi interfuerunt, poſtea reſipiſcentes, Canonem illum aduerſus imagines editum, abiurarunt coram trecentis & quinquaginta patribus in 2. Nicæna Synodo, in cuius actione prima Palinodia Epiſcoporum pęnitentiũ legitur.

Sed an quicunque vſus imaginum ſit licitus, ut Trinitas cum tribus capitibus? Reſpondetur, quòd imago rei ſpiritualis tripliter poteſt depingi. Primo ad figurandam Diuinitatem, & rem ſpiritualem, & talis imaginum vſus nedum eſt licitus, ſed ſacrilegus, ſacrilegum enim eſt, Deum, qui figura aliqua affici non poteſt, depingere velle. Secundo modo poteſt quis imaginem condere, non ad rem ſpiritualem, vt Deum vel Angelum figurandum, ſed ad oſtendendũ ſpecies, ſub quibus Deus aliquando Prophetis apparuit, vt Danielis 7. habetur, vel ſi quis Angelos in veſtibus albis depingat, vt mulieribus apparuerunt, & talis vſus imaginum licitus eſt, & vtilis. Tertio modo poteſt quis imaginem condere ad animos hominum excitandos, vt per imagines ſenſibilium, ad contemplationem ſpiritualium & inuiſibilium inducantur, vt cum quis Angelum depingit cum alis, ad explicandam illorum agilitatem, & in forma iuuenis, ad oſtendendum illorum perpetuitatem, & cum diademate, ad explicandum gloriam, quam habent.

Dubium tamen eſt, an imaginem Dei depingere liceat, non ſolum ad oſtendendum ſub quibus ſpeciebus apparuit, ſed ad cultum, & ipſius adorationem: Caietanus loco citato, art. 4. reſpondet, quòd ſic imaginibus vti, de ſe neque eſt bonum, neque malum, ſicut hominis occiſio de ſe neque eſt bona, neque eſt mala, quia poteſt benè & male fieri. Secundo dicit, ꝙ quodam caſu vſus ille imaginum tollendus eſt, & prohibendus, vt ſi ex tali vſu ſequatur error credendi Deum habere talem formam, ſub qua depingitur. Tertio dicit, quòd ſi talis error in mente ſimplicium non generetur, & fiat cum circunſtantijs ab eccleſia approbatis, & conſuetudine eccleſiæ ſit receptum, tũc licebit trinitatem depingere non cum tribus capitibus, ſed in forma ſenis, crucifixum manu tenentis, & columba medio interpoſita, quia ſub iſtis tribus formis tres perſonæ Diuinæ apparuerunt. Addit etiam, quòd imagines multiplicandæ non ſunt, ſed illis tantum vtendum, quibus Eccleſia vtitur, vt 6. Synodo Concilij generalis cautum eſt, ubi prohibet imaginum picturas oculorum præſtigiatrices, & mentis corruptrices, ſiue in tabulis, ſiue in quibuſuis alijs rebus depictas, & ad turpes voluptates incentiuas, ideo inquit: Sancimus, ut nullatenus in poſterum pingantur, ſi quis autem hoc fecerit, excommunicationem, vel aliquam aliam pœnam, ad placitum Synodi incurrat. Cæteri abuſus Epiſcopis committantur, melius enim eorum cura, & diligentia poterit illis ſubueniri, quam uia cuiuſcunque cenſuræ Eccleſiaſticæ. Quem Canonem Concilium Tridentinum ſeſſ. 9. ſub Pio IIII. Can. 1. denuo confirmauit.

Pro

Pro defenſione Hieronymi reſpondetur, ꝙ ineptiſſimè hæretici inducunt ad abrogandas imagines, ea quæ de ſtatua regis Aſſyriorum ſcripſit, Gentes enim non ſolum imagines Diis & Dæmonibus ſuis faciebant, ſed etiam regibus, ac Principibus ſuis uiuis & defunctis ſtatuebant, & impiè adorabant. Has B. Hieronymus dixit non eſſe adorandas, non autem illas, quas uero Deo & ſanctis amicis eius nos Chriſtiani ſacramus. Et ad id quod ex Epiphanio opponitur, Ioãnes Damaſcenus annis ab hinc octingentis, reſpondit libro 1. aduerſus Iconomachiſtas in hunc modum, Quod ſi obiicias eximium illum & admirabilem Epiphanium cultum imaginum interdixiſſe, Primo reſponderim, opinionem illam cõmentitiam eſſe, non enim Epiphanii eximii, ſed alterius, qui eodem dictus ſit nomine fictam eſſe, id quod multi facere conſueuerunt. Tum ſecundo, ſi opponis B. Athanaſium vetuiſſe ſanctorum reliquias imponi caſulis, ſiue loculis, reſpondeo, uetius præcepiſſe ob id quod modis omnibus cuperet abrogare abſurdam Aegyptiorum conſuetudinem, qui ſuorum cadauera non terra tegebant ſed in lectieis & feretris deponebant. Tertio reſponderim, non infringi traditam eccleſię doctrinam uno aut altero euentu qui in contrarium accidat: neque enim una hirundo facit Ver, uti Gregorio, & ipſi ueritati uidetur, neque ſententia unius poteſt totius eccleſiæ traditionem funditus demoliri, et à termino terræ ad extremum uſque limitem conuellere. Hęc Damaſcenus.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An reliquiæ Sanctorum ſint adorandæ.

SAnct. Thom. 3. parte, q. 25. art. 6. reſpondet affirmatiuè. Et probatur, quia libro primo de dogmatibus eccleſiæ id ita habetur. Tum etiã Concilio Lateranenſi & Gangrenſi, quibus anathematizãtur aſſerentes reliquias ſanctorum in Baſilicis non eſſe ſeruandas. Ratione vero ſic probatur, Chriſtus Dominus ſanctorum corpora veneratur, cum ad præſentiã illorum miracula facit, ergo & nos eorum reliquias venerari debemus; Tum etiam quia ſancti ſunt membra Chriſti, & amici noſtri, & intercedunt pro nobis, & horum corpora fuerunt tẽpla & organa Spiritus ſancti, oportet ergo eorum corpora & reliquias venerari, & nedum corpora, ſed etiam exteriora aliqua, vt veſtes, baculum, & ſimilia. Et idem probatur ex Auguſtino, 1. de Ciuitate Dei: vbi ait, Si paterna veſtis, annulus, & ſimilia, tanto chariora ſunt poſteris, quanto erga parentes eſt maior affectus, nullo ergo modo ſanctorum reliquię ſpernendæ ſunt.

De hac quæſtione eſt nobis diſputandum cum Hæreticis, & ex Catholicis cum Durando loco citato: qui aſſerunt, quòd reliquiis ſanctorum de per ſe, nullus debetur honor, niſi quatenus nos ducunt in ſanctorum recordationem. Durandus de reliquiis non loquitur, ait tamen, ꝙ Cruci in qua Chriſtus pependit, non debetur honor propter contactum ad ipſum. Sequitur igitur ſecundũ illum, ꝙ non refert reliquias veras aut falſas in eccleſiis ſtatuere, quia ſicut veræ in memoriam ſanctorum nos inducunt, ſimiliter & falſæ pro veris habitæ: conſequens tamen falſum eſt: minor patet, quia reliquias falſas ſupponere, ſacrilegum eſt, & in Concilio Lateranenſi primo, ſub Innocentio III. canon. 62. damnatum. Et de Cruce Domini, quòd non ſit adoranda, & ſimiliter de Euchariſtia, fuerunt antiquæ hæreſes, quas Oecolampadius ſuſcitauit, quæ per plura Concilia damnata fuerunt, & Vualdenſis de Sacramentalibus, à cap. 150. vſque ad. 160. refert. Contra quos ſtatuimus concluſionem Catholicam, & de fide tenendam. Reliquiæ ſanctorum, ſepulchra, & Baſilicæ eorum ſunt adorandæ. Et oppoſitum eſt hæreticum. Probatur ex Paulo 1. ad Cor. 6. vbi oſtenſurus corpora ſanctorum, dum in terris agerent, habitacula fuiſſe Spiritus ſancti, inquit, Anneſcitis quia corpora veſtra templum ſunt Spiritus ſancti? Qua ratione poſt hanc vitam magnis honoribus ſunt à fidelibus venerata. Et de Abraham habetur Gen. 27. ꝙ emit duplicem ſpeluncam, vbi honorificè ipſe ſepultus eſt, & Sara eius vxor. Et Gene. 47. Iacob filium ſuum Ioſeph adiurauit, vt non ſepeliret eum in Aegypto, ſed in terra Canaan in ſepulchro maiorum ſuorum. Et Ioſeph moriens idem etiam poſteris ſuis præcepit.

De reliquiis idem etiam patet ex veteri Teſtamento. Nam Nu. 4. habetur de obſeruantia arcæ, in qua erat vrna mannæ plena. & virga Aaron, & tabulæ legis, quæ tanquam reliquiæ ab Iſraelitis colebantur. Rex etiam Dauid coram arca Domini ſaltabat, quia reliquię illæ in ea erant incluſę. & 1. Reg. c. 21. De gladio Philiſtæi habetur, quòd fuit ſeruatus, & in magna veneratione habitus. Quid ergo mirum ſi nos gladium Petri, quo auriculã Malchi abſcidit, veneremur? Quarto ẽt Reg. c. 5. poſtquã Naaman ab Eliſeo ſanitati fuit reſtitutus, cum nollet eius munera accipere, petiuit ab eo partem terrę, in qua ipſe habitabat, & accepit duo onera iumentorum, quod Eliſeus permiſit. Anaſtaſius etiam libro de incarnatione verbi, & B. Laurentius, de ligno crucis mira aſſerunt, & denique miracula, quę in crucis inuentione facta ſunt, omnibus ſunt nota, neque id mirum cum virga Moyſis, & ſerpens ęneus, quę crucem adumbrabant, tanta venerationne colerentur.

Secundo probatur ex traditione eccleſię & Patrũ ſacrorum. Clemens lib. 1. Recogni. mentionem facit de ſepulchris duorum ſanctorum fratrum, qui de proximo paſſi, multis miraculis ibidem claruerunt. Anacletus ad omnes Epiſcopos & Sacerdotes aſſignans ordinem Patriarchalium ſediũ aſſerit, à ſancto Marco Euangeliſta Diuo Petro ſedem erectam eſſe, & templum quoddam inſtructum. Anaſtaſius libro quęſtionum ad Apoſtolos inquit, Apoſtolos fabricaſſe eccleſiam verſus Orientem. & idem Ignatius Apoſtolorum diſcipulus, & Euſebius, & Tertullianus, Cyprianus, Felix martyr, Baſilius, Chryſoſtomus, & Hieronymus refert, beatum Antonium veſtem Pauli primi eremitę geſtare aliquando ſolitum; et ad ſepulchrum Epiphanii dicit dęmones terreri, et torqueri affirmat. Ambroſius ſermone B. Agnetis, de reliquiis Geruaſii, et Prothaſii, et Vitalis, et Agricolę, idem affirmat. Et Auguſtinus epiſtola 137. ait, ratio nota eſt, quare miracula in aliquibus locis fiant, et non in omnibus, quia id prouenit à ſanctitate loci, ubi corpus ſancti conditum eſt. Et lib. 3. retractationum, cap. 13. refert quomodo cęcus illuminatus fuerit ad contactum Felicis martyris. Loca latius apud Roffenſem contra Lutherum, et apud Ecknium habentur, conſule, ſi placuerit.

Tertio medio probatur diffinitionibus Conciliorum. Concilio Gangrenſi, quod ante mille ducentos annos celebratum fuit, damnatus eſt error cuiuſdam Euſtachii, qui aſſerebat ſanctorum martyrum locos et Baſilicas contemni debere, & quotquot illuc conueniunt, et ſacra faciunt, reprehendi, Neque hoc Patres tanquam nouum dogma diffiniunt, ſed quia Euſtachius aduerſus traditionem eccleſiæ docebat, vt ex Can. 20. conſtat, qui ſic habet, Si quis per ſuperbiam, conuentus, qui per loca et Baſilicas ſanctorum martyrum fiunt, accuſauerit, uel etiam oblationes,

Digitized by Google

quæ ibidem celebrantur, ſpernendas eſſe crediderit, memoriaſque ſanctorum contemnendas, anathema ſit. Item Synodus Laodicen. Non oportet,inquit,in quadrageſima martyrum natalitia celebrari, ſed eorum in ſabbatho & dominica tantum memoriam facere. Et quinta Synodus Carthaginenſis, cano. 14. ſic ſtatuit, Placuit, vt altaria, quæ paſſim per agros, aut vicos, tanquam memoria martyrum conſtituuntur, in quibus nullum corpus conditum, aut reliquiæ martyrum conditæ,probentur ab Epiſcopis,qui illis locis præſunt, & euertantur, & omnino nulla memoria martyrum acceptetur, niſi vbi corpus, reliquiæ, aut origo alicuius habitationis, poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſima origine tradatur. Et 7. Synodo generali habetur, quòd quemadmodum à Deo Chriſtianam fidem, accepimus, &c. Deinde ſubditur,Sanctam Mariam,quæ ſecundum carnem filium Dei peperit, ſanctos etiam Apoſtolos, Prophetas, & Martyres, qui pro nobis apud Deum ſupplicant, ut remiſſionem peccatorum largiatur, verè confitemur. Et Concilio Later.1. can.62. de reliquiis ſanctorum ſub Innocentio III. ſic diffinitur, Cum ex eo quòd quidam ſanctorum reliquias exiſtimant venales, & eas paſſim oſtendãt, Chriſtianæ religioni ſit detractũ ſæpius, ne in poſterum detrahatur, præſenti decreto ſtatuimus, ut antiquæ reliquiæ nullatenus vęnales exponantur: & extra capſam non oſtendantur: inuentas autem de nouo nemo publice venerari præſumat, niſi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ, & præcipitur, quòd prælati habeant ſpecialẽ curam de hoc. Et tandem Concilium Trid. ſeſſ.vlt.can.1.damnat eos qui dixerint, reliquias ſanctorum non eſſe venerandas, & approbat omnia decreta antiquorum Conciliorum.

Quarto mediò rationibus idem in principio quæſtionis id probauimus. De hac re fuit ſpecialis hęreſis Vigilantij, quam poſtea Vuicleph, & poſt illum Oecolampadius ſuſcitauit,ꝙ Euchariſtia non eſt adoranda: quę hęreſis Conciliis allegatis damnata eſt.

De reliquijs veteris Teſtamenti dubitant aliqui quare illas non veneramur? Reſpondetur, quòd ſi alicubi ſint, venerandę ſunt. De reliquiis Eliſæi prophetę fertur, quòd Rauennę in magna veneratione habentur. Beda refert, quòd Imperator quidam tranſtulit corpora Habacuc, Michęę, & Samuelis, in ſuã ciuitatem, quę eſt in Tracia, & ibi in magna veneratione habentur. Et ſi nos fideles eorum reliquias nõ veneramur, id ideo eſt,quia ignoramus vbi ſint, neque eccleſia de hoc ſolicita eſt, ne periculo ſacrilegii ſe exponat.

Dubium aliud eſt, quare feſta ſanctorum ueteris teſtamenti non ueneramur. Reſpondetur, quòd aliqua feſta eorum veneramur, ut Machabęorum, & B.Ioſeph, & Ioannis Baptiſtæ, qui Chriſto fuerunt confines & in Canone Miſſę eccleſia commemorationem facit aliquorum ſanctorum Patrum, ut Abel, & Melchiſedech. Illorum tamen feſta,& facta,ideo non veneramur, quia in nouo Teſtamento ſunt innumeri ſancti: & eccleſia non valet feſta tot venerari, & celebrare. Et eccleſia forſan eorum feſta non veneratur,quia de fide eſt, quòd non ſtatim poſt mortem euolarunt ad cœlos: die enim ſanctiſſimę Aſcenſionis, Chriſtus Dominus captiuam ſecum duxit captiuitatem, neque habuerunt tam perfectam gratiam. Sed vrget dubium, quare Synagoga feſta ſanctorum ſuorum non veneratur, ſicut nos feſta ſanctorum noſtrorum ueneramur? Reſpondetur,quia ſanctos propter excellentiam uirtutum & dignitatem animarum, quæ in cœlo Deo fruuntur, veneramur, & ante Chriſtũ Aſcenſionem animę ſanctorum Patrum non erant in cœlo, ſed detinebantur in Lymbo. Et ideo S.Thom.artic.6. ad ſecundum, ait, quòd corpora ſanctorum ſenſibilia non adoramus propter ipſa, ſed propter animas, quibus fuerunt unita, & quia Deo fruuntur, & propter Deum ipſum cuius miniſtri fuerunt: quod ex eo patet, quia mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Et ad argumentum hęreticorum contra diffinitionem hanc, quia corpus mortuum non eſt eiuſdem ſpeciei cum uiuo, non ergo eſt adorandum, reſpondet S.Thom. in ſolutione ad quartum,quòd quamuis corpus iſtud non fuit in homine uiuo, ſat tamen eſt, quòd materia iſta fuit in illo, & ſic ratione materiæ colitur: Vndè, licèt corpus uiuum & mortuum ſpecie differant, phyſicè tamen& materialiter idem ſunt,unum enim ſuccedit alteri, ſicut aqua, quæ ante annos fluxit,& quę nunc fluit,diſtinguuntur,fluuius tamen,qui antea fuit,idẽ eſt: ſtat enim, aliquid plura eſſe in uno genere,cum ſit unum in alio, ut domus:ſic etiã corpus hominis phyſicè & materialiter vnum eſt, ſpecie uerò plura: quia uiuens informatur una forma,& mortuum alia: ad hoc autem ꝙ uenerari & coli debeat, ſat eſt, quòd phyſicè & materialiter ſit idem corpus.

Circa reliquiarum abuſus maximè cauendũ eſt. Primò,ne talis veneratio fiat cum ſuperſtitione. Secũdò, ne falſę reliquię adorẽtur pro ueris, & ideo oportet id cõſtare ex multis miraculis,aut teſtimonio maximo,& irrefragabili,ut Concilio Lateranenſi quod adduximus, cautum eſt. Aduertendum etiam, ꝙ his temporibus multa miracula falſa, reliquiis & imaginibus ſanctorũ, gratia quæſtus impoſita ſunt,ꝙ non ſolum in eccleſię ſcandalum, ac fidelium, ſed etiam in irriſionem hæreticorum aliquando ceſſit: & ideo huiuſmodi miracula publicare non licet, niſi prius ab epiſcopo examinata approbentur.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An mundi interitus ſit certus & diffinitus.

HIeronymus in Cathalogo ſcriptorum eccleſiaſticorum,Iudam Sirum in commẽtariis Dan.9. explicantem verba illa, *ſeptuaginta hebdomadæ abbreuiatæ ſunt.* notat his verbis. Iudas de ſeptuaginta apud Danielem hebdomadibus pleniſſimè diſputauit, erroris tamen arguitur, quod aduentum Antichriſti circa ſua tempora, hoc eſt, anno poſt Chriſtum ducentiſſimo futurum eſſe dixerit: ſed hoc ideo, quia magnitudo perſecutionum præſentem mundi minabatur occaſum. In quo errore longe ante illos fideles illi ducebantur, quos Paulus admonens, inquit, Rogamus vos per 2.Theſ.2. aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt non cito moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini quaſi inſtet dies Domini. Et exponens citatum locum Danielis, vitio datum eſt Hieronymo ab æmulis, quòd in recenſendis Iudæorum, & quorundam hæreticorum opinionibus nimius fuerit,& quod authores in multis à puritate recedentes eccleſiæ,magiſtros appellauerit. Et in epiſtolari expoſitione Pſalm.89. ad Cyprianum ex verſiculo hoc, Quoniam mille anni ante oculos tuos ſicut dies heſterna, quæ præterit, deducit, omnem præſentis ſeculi durationem,ab orbe condito vſque ad diem Iudicii, ſex millium annorum ſpacio concludi: ſic ſcribens, Ego arbitror ex hoc loco, & ex epiſtola, quæ nomine Petri inſcribitur, mille annos pro vna die ſolitos appellari, vt ſcilicet,quia mundus in ſex diebus fabricatus, ſex millibus tantũ annorum credatur ſubſiſtere: & poſtea venire ſeptenarium numerum, & octonarium, in quo verus exercebitur ſabbatiſmus, & circunciſionis puritas reddetur:

detur: unde & octo beatitudinibus bonorum operum præmia promittuntur, iuxta id Petri, 2.Pet.3. Vnum hoc vos non prætereat fratres, quia vna dies apud Dominum, quaſi mille anni, & mille anni, quaſi vnus dies. Ad eandem ſententiam alludit Micheę, c.4.

Iuſtinus Philoſophus & Martyr in lib. Quæſtionum ad Gentes, q.71. eandem ſententiam ſequitur, ſic ſcribens. Ex pleriſque ſcripturę verbis intelligere Hebr.1. licet, verum pronunciare eos, qui ſex annorum mil- 1.Cor.10. lia eſſe tempus nunc ab orbe condito tradunt. Nã aliquando Paulus dicit, In extremis his temporibus per Gala.4. filium nobiſcũ locutus eſt Deus. Aliàs uero, In quos fines ſeculorum deuenerunt. Interdum, Cùm uenit plenitudo temporum. Hęc autem omnia in ſexies milleſimo anno dicta ſunt.

Irenęus lib. quinto aduerſus hæreſes, c. vltimo, ſic ait, Quotquot diebus hic factus eſt mũdus, tot & millenis annis conſumatur: & propter hoc ait ſcriptura, Gen.2. Conſummauit Dominus Deus ſexta die omnia opera ſua quę fecit, & requieuit in die ſeptimo, quod futurorum prophetia eſt.

Lactantius lib. ſeptimo inſtitutionum, cap.7. Irenęo his verbis ſubſcribit, Sunt igitur Philoſophi, qui ab exordio mũdi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum, quo numero expleto conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari. Et infra, dies enim magnus Dei mille annorum circulo terminatur: ſicut indicat Propheta, di- Pſal.89. cens, Ante oculos tuos Domine mille anni, tanquam dies unus. Et ſicut Deus in tantis rebus faciendis laborauit, ita & religio eius, & veritas in his ſex millibus annorum laborare neceſſe eſt, malitia præualente, ac dominante: & ſicut die ſeptima Deus requieuit, & ei benedixit, neceſſe eſt vt in fine ſexti milleſimi anni, ceſſet malitia omnis, & aboleatur externa, & regnet per annos mille iuſtitia, ſitq́ue tranquillitas & requies à laboribus, quos mundus iam diu perfert.

Auguſtinus lib. 20. de Ciuitate Dei. c.7. explanans mille annos, quibus Ioannes pręuidit Satanam alligãdum fore, eandem ſententiam ſecutus eſt. Et multi ex Hebręis cum eis ſenſerunt.

Communis Theologorum Schola 4. ſent. diſt. 43. contrariam ſententiam tenet. Conſule de hac quæſtione ſupra, ubi errorem Chiliaſtarum impugnauimus, tomo hoc quinto ad ſextum. Et ad adducta contra Hieronymum ipſe reſpondet in præfatione vndecima Commentarii in Eſaiam, his uerbis, in Commẽtariolis Danielis breuitati ſtudui, præter ultimam & penultimam uiſionem, in quibus obſcuritatis magnitudine neceſſe fuit, me ſermonem tendere, præcipuè in expoſitione ſeptem & ſexaginta duarum, & vnius hebdomarum, in quibus differendis quid Africanus temporum ſcriptor, quid Origenes, & Cæſarienſis Euſebius, Clemens quoque Alexandrinæ eccleſiæ presbyter, & Appollinarius Laodicenus, Hippolituſq́ue & Hebręi, & Tertullianus ſenſerint, breuiter comprehendit lectoris arbitrio derelinquens, quid de pluribus eligeret. Itaque quod nos uerecundia fecimus iudicandi, & horum honore, qui lecturi erant, quibuſdam non placet, qui non antiquorũ opiniones, ſed noſtram ſententiam ſcire deſiderant, quibus facilis reſponſio eſt, noluiſſe me ſic unum recipere, ut uiderer alios condemnare: hoc intelligant, me non omnium probare fidem, qui certe inter ſe contrarii ſunt, ſed ad diſtinctionẽ Ioſephi, & Porphirii dixiſſe, qui de hac quæſtione plurima diſputarunt. Hæc Hieronymus.

SEXTVS TOMVS.

1 *An tantum ſint duo loca poſt hanc vitam.*
2 *An cauſa ſeruanda pudicitia liceat ſe interimere.*
3 *Hedera tranſlatio vel cucurbita qua ſit tenenda.*
4 *An Angeli die iudicij iudicandi.*
5 *An Deus ſcientiam habeat & prouidentiam minutarum rerum.*
6 *An mali ſacerdotes conſecrent, & boni poſſint ordines conferre.*
7 *An Chriſtianis iurare liceat.*
8 *An ſinus Abraha, & infernus damnatorum, idem ſint.*
9 *An electio & reprobatio ſint ex meritis.*
10 *An clauus, quo Auguſtus freno equi vſus eſt, fuerit ex Cruce Chriſti.*

PRIMVM QVAESITVM.

An tantum ſint duo loca poſt hanc vitam.

HIeronymus lib.3. Commentariorũ in Amos exponens illud, *Si deſcenderint vſque ad infernum, inde manus mea educet eos.* Amos 9. Amos 9. ſic habet, quando anima uinculis laxata corporeis, volandi quo uelit, ſiue quo ire compellitur, habuerit libertatem, aut ad inferna adducetur: de quibus ſcriptum eſt, Conuertantur in infernum peccatorũ, omnes gentes quæ obliuiſcuntur Deum. Et in inferno quis confitebitur tibi? Et deſcendit in infernum gloria tua, aut certè ad cœleſtia ſubleuabitur.

Hæretici hoc loco cum aliis abutuntur, ut purgatorium poſt hanc uitam denegẽt: quia Hieronymus duo tantum uidetur loca aſſerere, ad quæ animæ ſolutæ corporibus ferantur. At vero Hieronymus nõ de ſolutione animæ, quæ fit adueniente morte per ſeparationem à corpore, ſed de ſolutione ſpiritualis animæ per ſpeculationem & cõtemplationem loquitur: in qua anima à corpore rapta & eleuata, quaſi à corpore uidetur eſſe ſeparata, cum tamen corpus illi ſit vnitum. Et hunc ſenſum apertè oſtendunt uerba ſequentia Hieronymi, cum inquit, Aut certe ad cœleſtia ſubleuabitur, vbi ſunt ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, &c. Conſule de hac quæſtione quartum tomum Chryſoſtomi, ad undecimum, ubi contra hæreticos nouellos diffiniuimus Chryſoſtomum purgatoriũ agnouiſſe: & de fide eſſe tenendum, purgatorium eſſe: & contrarium eſſe hæreticum.

SECVNDVM QVAESITVM.

An ſeruandæ pudicitiæ cauſa liceat propria manu ſe interimere.

HIeronymus in Commentariis ſuper Ionam, hanc prophetæ vocem, *Tollit me, & mittite in mare*. Ionæ 1. vltro ſe offerentis ad mortem, ſic exponit, ut ſentire uideatur, licere in perſecutionibus, caſtitatis ſeruandæ

cauſa

cauſa mortem ſibi ipſi propria manu inferre, eius verba hæc ſunt, Non eſt noſtrum mortem arripere, ſed illatam ab alijs libenter accipere. Vnde & in perſecutionibus non licet propria nos perimere manu, abſque eo vbi caſtitas periclitetur, ſed percutienti colla

Ambroſ.

ſubmittere. Eiuſdem ſententiæ putatur fuiſſe Ambroſius, qui tertio libro de Virginibus, reſpondens Marcellinæ ſorori ſuæ de hac re percunctanti, arbitratur mortes earum fœminarum, quę ut pudicitiæ conſulerent, manus ſibi conſciuerunt, fuiſſe martyria: idq; oſtendit exemplo Pelagiæ Antiochenæ virginis, ac duarum ſororum, ac matris eius: quarum illa, ſubuerſis prius idolorum aris, ſe ferro peremit: illæ uero ſeſe una cum matre in fluuium demerſerunt. Et aſſertionem ſuam ſequentibus uerbis ſuadere videtur, inquit enim Pelagiæ reſpondens. Quid agimus? niſi proſpicias, captiua eſt virginitas, & votum eſt, & metus eſt mortis, quia mors non excipitur, ſed aſciſcitur: moriamur, ſcilicet, vel ſi nolunt licere, moriamur. Deus remedio non offenditur, & facinus fides alleuiat: mori non timeo cùm nullum peccatũ carni relinquam, poſſumus mori noſtris armis, poſſumus mori ſine carnificis beneficio. Et ad duas ſorores, & matrem eius, Quid veremur dicentes, ecce aqua, quis nos baptizari prohibet? & hoc baptiſma eſt, quo peccata donantur, regna quæruntur, hoc baptiſma eſt poſt quod nemo delinquit, excipiat nos aqua, quæ regenerare conſueuit, quæ cœlum aperit, infirmos tegit: Hæc effatæ, conſertis manibus, tanquam choros ducerent in medium progrediuntur alueum. Et concludit: ſancta mater, licet ſenſu carens, pietatis tamen adhuc ſeruabat amplexum, nam quas ad martyrium vinxerat, vſque ad tumulum vindicabat.

Euſebius Cęſarienſis 8. lib. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ eiſdem aſſentitur, non enim diſſimili à pręcedẽtibus exemplo, Antiochenæ virgines ſibiipſis manus intulerunt, qui ſic inquit, Admirabilis quædam fœmina fuit, genere nobilis, pulchritudine pariter, & pudicitia formoſa, cui erant duæ filię virgines, ad maternæ pudicitiæ regulam nutritæ: has declinandæ perſecutionis gratia abſentes, miſſi in hoc ipſum milites, Antiochiam venire cogunt, quę cum vehiculo impoſito iter agerent, religioſa & pudica mater ad filias talibus vtitur verbis, Scitis dulciſſimæ mihi filiæ, quomodo vos in diſciplina Dei educauerim, ſcitis quòd à paruulis Deus vobis pater, Deus nutritor, Deus inſtitutor extiterit, & quòd pudicitię & caſtitatis, bonum ita mecum pariter dilexiſtis, vt ne oculus quidem veſter vnquam, ſicut vobis conſcia ſum, laſciuiori fuerit maculatus aſpectu. Quid igitur nunc agimus? proſternentur publicis lupanaribus membra, quæ aer pene ipſe publicus habuit incognita? præueniamus impuras carnificum manus, mundumq; hunc, qui ad impuram & impudicam compellit ac pertrahit vitam, pura & pudica morte damnemus. Vbi cum ſe humanæ neceſſitatis cauſa deſcendiſſe ſimulaſſent, iuxta fluuium in itinere poſitum, & cuſtodes, cogente naturali reuerentia, paululum ſeceſſiſſent, adductis diligentius hinc inde veſtibus, minacibus ſe fluuij rapidis iniecerunt fluentis. Et rurſus cap. 17. eiuſdem voluminis in eadem narratione, & opinione perſiſtens, hæc addit. Silere æquum non puto, nobiliſſimæ fœminæ in vrbe Roma mirabile factum Sophoniæ; cuius vir præfectus vrbis Romæ, ſub Maxẽtio tyranno degebat, qui cum pulchritudinem eius cognouiſſet, maritum coegit, ut eam ad ſe mitteret, quæ cum defixis genibus Deum oraſſet, ut non ſineret pudicitiam ſuam maculari, mucrone arrepto, pectus ac viſcera transuerberat. Hæc Euſebius, cuius placitum eccleſia amplecti uidetur, quæ in teſtimonium precioſæ mortis, perpetuo martyrio honores prædictis virginibus decreuit.

Communis Theologorum contrariam aſſertionẽ indubitanter tenet, ut diffinit S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 5. quo diffinit, ſeipſum occidere, nedum eſſe contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam. Vita enim hominis alterius rationis eſt, quàm temporalia bona: eſt enim Dei, & Reipublicæ. Bona vero temporalia ſunt mea, quia ſum dominus illorum, uitæ autem non ſum dominus, quia non licet illa pro voluntate propria uti, ſed ſecundum Dei beneplacitum, & ipſius leges, & præcepta, vt S. Thom. ait in ſolutione ad primum argumentum, & in ſolutione ad tertium enumerat cauſas, ex quibus uidetur, quòd liceat in caſu aliquo ſe occidere, & illis excluſis reprehendit Catonem, eo quòd ſe occidit, quia Cæſaris victoriã ſuſtinere non valuit. Carpit etiam Lucretiam, ex eo quòd ex animi fragilitate ſe occidit. Similiter & Plinium, qui podagrę dolores patienter ferre non valẽs, ſe interemit. De Sampſone, excuſant eum Doctores ſacri, ſicut & alios martyres, quòd ſe morti tradiderint inſtinctu Spiritus ſancti. Nam vires Sãpſonis erant ſupernaturales, & licèt ad tempus eas amiſerit, reſtitutæ tamen ei ſunt. De Appollonia dicendum & cęteris virginibus, quòd ex fortitudine animi id fecerunt, & in rigore potius pati dicebantur, quam ſe occidere: nam cùm rogum viderent paratum, lætantes currebant ad martyrium inſtinctu Spiritus ſancti, vt fidei fortitudinem oſtenderent.

Dubium tamen eſt, ſi quis ſit damnatus ad inciſionem venæ, & lictor non eſt peritus, vt ſanguis effluat, tamen qui mori debet eſt peritus, an ſibi liceat venã incidere, vt dolorem euitet? Videtur enim id licere, quia de Seneca legitur, quòd ita fecerit. Similiter ſi quis damnetur, ut ueneni potu moriatur, an tali liceat uenenum bibere? Idem eſt, ſi quis damnatus eſſet, ut lingua eius abſcinderetur, & lictor forte totam linguam abſcindet, an ſic damnato ad euitandũ maius damnum ſibi inſcindere liceat. Similiter habetur in Ioſepho de bello Iudaico lib. 2. cap. 27. tyrannus quidã Reo propoſuit, Si tibi aſcideris ſiniſtram manum, concedam tibi dexteram, ambabus enim tu te erat priuandus. Ad hæc dico per propoſitiones.

1. Propoſitio.

Prima ſit de veneni ſumptione, Si lex licitè poſita eſt, quæ hominem damnet ad veneni ſumptionem, reus licite poteſt uenenum ſumere. Ratio eſt: quia apud Athenienſes fuit huiuſmodi lex, qui tamen in ſuis legibus laudantur, videtur ergo id licere.

2. Propoſitio.

Secunda propoſitio Veroſimilius tamen eſt, quòd lex illa erat iniuſta, quia contra naturam eſt, quòd quis ſibi inferat mortem: quia deglutire eſt in poteſtate ſumentis, & licet vi venenum in os immitti poſſit, tamen quia deglutire eſt in eius poteſtate, ideo talis potius agit, quam patitur mortem.

3. Propoſitio.

Tertia propoſitio, Si quis iuſtè damnetur, ut ſibi ipſe vnam manum abſcindat, tum ſi iuſta eſſet lex, poſſet manum abſcindere: ſed dico, ꝙ lex talis eſſet iniuſta. Ad alios caſus dico, quòd ſunt metaphyſici. Et ad inductum de Seneca, id potius fuit mortem pati, quam agere: & credibile eſt quòd ignorantia fuit excuſatus.

Dubium aliud eſt de illo, qui damnatus vt fame pereat, an ſi panis copiam habeat, liceat ei comedere? Conſtat quòd ſentẽtia talis eſſet iniuſta, & licitè poſſet panem comedere; Sed ſi iuſtè eſt ad mortem damnatus, an liceat illi non comedere? Communis ſententia eſt, quòd non licet: contrarium tamen eſt verius, quia ideſt ad mortem agere, ſicut ſi ſeipſum iugularet, quod nullo caſu licet. Idem dicimus de illo qui eſt ad mortem in carcere damnatus, qui poteſt fugere, & non fugere.

De religioſis, qui per ieiunia, & abſtinentiam uitam

tam

tam minuunt, an id liceat, & ſic ſe occidere? Dico tria. Primum, quòd minuere vitam ſi ſciens & prudens faciat, nullo modo licet. Secundum dico, quòd vti cibis, qui non ſunt communes, neque vitæ hominis conueniunt, non licet: vtputa veſci herbis & oleribus venenoſis homini non licet: neque tanta media vti, quod ſit ſcienter vitam breuiare. Tertium dico, licitum cuicunque cibis communibus tantum vti ad vitam conſeruandam, quia id non eſt vitam breuiare, ſed non prolongare.

Dubitatur vltimo, an alicui liceat ſe occidere. Videtur quòd ſic: nam poteſt quis non fugere à carcere, licèt ſit ad mortem damnatus. Item extremum patiens, ſi panem habeat, poteſt illum extremè indigenti dare, & mortem pati, vt alterius vitam ſaluet: reſpondetur, quòd aliquem ſe occidere ſtat dupliciter: Vno modo directè, & ex intentione: & hoc nunquam licet, & ſemper eſt peccatum. Alio modo virtualiter, & indirectè: & hoc modo, vt mors alicui imputetur, requiritur quòd poſſit, & teneatur, & non faciat, quia ſi non poſſet mortem fugere, impoſſibilitas eum excuſat, & ſi non tenebatur, charitas eum excuſat: vt ſi ex cauſa rationabili panem, quem poterat comedere, perſonæ Reipublicæ vtili tradat, nedum peccat, ſed meritum ſibi auget. Si verò ſine cauſa aliqua comedere nollet talis, tunc virtualiter ſeipſum occidit. Simile eſt, ſi domus ruat, & nolit, cùm poſſit, fugere, homicida eſt: non enim eſt cauſa quare nó fugiat. Si tamen ſit in carcere, & ad mortem damnatus, patienter vult mortem pati, vt pœnam delictorum ſuorum exoluat, conſule de hac quæſtione beatum Chryſoſtomum Tomo 1. ad ſextum.

Pro defenſione Hieronymi reſpondemus, eũ cum communi Theologorum ſententia conſentire: nam ait, nulli licere propria manu perire: quod ſimpliciter verum eſt. Et cum addit, Abſque eo vbi caſtitas periclitetur, intelligit in caſibus ſpecialibus, de quibus diximus voluntarias cędes fuiſſe, & ex ſpeciali Diuinæ voluntatis diſpenſatione, & licèt corpus morte periret, animas tamen ſaluas faciebant: & ſimilia facta non omnibus imitanda, ſed his tantum, quibus id certa & indubitata Spiritus ſancti reuelatione ſingulariter mandatum, vel inſpiratum ſit. Et hæc ſolutio eſt conſona ſententiæ Auguſtini lib. 1. de Ciuitate Dei, vbi ſtatuit, nulla prorſus cauſa licere alicui ſibi manus inſerre. Et arguit, quod ſi quis dixerit, id licere, ne virginitatis & pudicitiæ integritas amittatur: reſpondet, caſtitatem corporis, manente animæ caſtitate, non amitti. Proinde qui ſe interfecit vt libidinis violentiam euitet, maius flagitium eligit, vt minus peccatum euitet. Et ad exempla ſanctarum mulierum reſpondet cap. 26. eiuſdem libri, quòd de his nihil temerè iudicare audet, fieri enim potuit, vt ita ſit, vt narratur: & quòd ſi id fecerunt non humanitus deceptæ, ſed diuinitus iuſſæ, neque errantes, ſed obedientes id fecerunt. Sicut de Sampſone inquit, aliud nobis fas non eſt credere. Cum autem Deus iubet, ſe iubere ſine vllis ambagibus intimat: quis obedientiam in crimen vocet? quis obſequium pietatis accuſet?

TERTIVM QVAESITVM.

An Hieronymus pro cucurbita rectè tranſtulerit hederam.

HIeronymus in tranſlatione huius periodi, *Et præparauit Dominus Deus hederam*, Ion. 4. à pleriſque veterum notatur, quòd pro eo quòd ſeptuaginta interpretes trãſtulerunt cucurbitam, verterit hederam. Rufinus libro 2. inuectiuarum, ipſum irridens, inquit: Scribamus etiam in ſepulchris veterum, vt ſciãt & ipſi qui hic aliter legerunt, quòd Ionas non habuit vmbram cucurbitæ, ſed hederæ. Et iterum cum voluerit legiſlator neque hederæ, ſed virgulti. Auguſtinus in tertia epiſtola ad Hieronymum adducta in eũ fabella iocatur. Et vtrique Hieronymus in commentarijs Ionæ reſpondet, ad Rufinum par pari referens, ait, Canthelius, id eſt, pręgrandis aſinus tardus & hębes, de antiquiſſimo genere Corneliorum, dudum Romæ dicitur me accuſaſſe ſacrilegij, quòd pro cucurbita hederam tranſtulerim. Timuit, ne ſi pro cucurbitis hèderæ naſcerentur, vnde occultè & tenebroſè biberet, non haberet. Et re vera in ipſis vaſculorum cucurbitis ſolent Apoſtolorum imagines adumbrare, è quibus & ille non ſuum ſibi nomen aſſumpſit, quòd ſi tam facilè vocabula commutantur, vt pro Cornelijs ſeditioſis Tribunis, Aemilij Conſules appellentur, miror cur mihi non liceat, hederam tranſerre pro cucurbita. Sed veniamus ad ſeria. Pro cucurbita ſiue hedera, in Hebræo legimus Ki Kaion, quæ lingua Syria & Punica, El Keroa dicitur, eſt autem genus virgulti, vel arbuſculæ, lata habens folia in modum pampini, & vmbram denſiſſimam, ſuo trunco ſe ſuſtinẽs, quæ in Paleſtina creberrimè naſcitur, mirumque in modum, ſi ſementem in terram ieceris, cito conſota conſurgit in arborem. Et quia ſermo Latinus hanc ſpeciem arboris non habet, timuimus Grammaticos, ne inuenirent licentiam commentandi, vel beſtias Indiæ, vel montes Boetiæ, aut iſtius modi portenta confingerent, ſecutique ſumus veteres tranſlatores, qui & hederam interpretati ſunt.

Ad Auguſtinum verò in epiſtolis hunc in modum reſcribit: Huiuſcemodi in epiſtola tua texis fabulam: Quidã frater noſter, Coepiſcopus cum lectitare inſtituiſſet in Eccleſia cui præeſt, interpretationem tuam mouit, quiddã longe aliter a te poſitum apud Ionam Prophetam, quam erat omnium ſenſibus memoriæque inueteratum, & tot ætatum ſucceſſionibus decantatum, factuſque eſt tantus tumultus in plebe, maximè Græcis, arguẽtibus & inclamantibus calumniam falſitatis, vt cogeretur Epiſcopus, Iudæorum teſtimonium flagitare. Quid plura? coactus eſt homo, velut mendacium corrigere. Vnde etiam nobis videtur, aliquando in nonnullis te quoque falli potuiſſe. Dicis me in Ionam Prophetam male interpretatum, & ſeditione populi conclamante propter vnius verbi diſſonantiam, Epiſcopum penè ſacerdotium perdidiſſe. De qua re in commentarijs Ionæ plenè reſpondimus. Peto in fine Epiſtolæ, vt quieſcentem ſenem, olimque veteranum militare non cogas, & rurſum de vita periclitari. Tu qui iuuenis es, & in Pontificali culmine conſtitutus, doceto populos, & nouis Africæ frugibus Romana tecta locupletato. Mihi ſufficit cum auditore & lectore pauperculo in angulo monaſterij ſuſurrare.

QVARTVM QVAESITVM.

An Angeli die Iudicij iudicandi ſint.

HIeronymus huius clauſulæ, *Surge & contende iudicio aduerſum montes, &c.* Micheæ 6. intelligentiam aperiens, imitari videtur Origenem aſſerentem, Angelos hominibus præpoſitos in adminiſtratione ſua poſſe errare, & ideo die Iudicij iudicandos, vt ſecundum peractæ curæ meritum pœnas, vel præmia recipiant. Eius verba in l. 2. comment. in Michæam, ſic habent, In expoſitione illorum verborum, cap. 6. Surge & cõtende iudicio aduerſum montes: quos non alios ſignificari

ficari puto, quàm Angelos, quibus rerum humanarũ commiſſa eſt procuratio. (Deut. 32.) Deuteronomij cantico in idipſum congruente, Cùm diuideret excelſus gentes cùm diſſeminaret filios Adam, conſtituit terminos terræ ſecundum numerum Angelorum Dei. (Hebr. 1.) Hi ſunt adminiſtratorij ſpiritus, miſſi in miniſterium propter eos, qui hæreditatem ſalutis poſſeſſuri ſunt. Et contende iudicio, vt ſiue montes, ſiue colles reperti fuerint, non dignè populos procuraſſe: vel meum videatur eſſe, qui tales præpoſui, vel culpa tollatur à populo, & referatur ad Angelos. Legimus Apocalyp. Ioan. Apoſtoli, in qua laudantur, accuſanturque Angeli eccleſiarum, pro virtutibus, vitijſque eorum, quibus præeſſe dicuntur. Sicut enim interdum Epiſcopi culpa eſt, interdum Plebis: & ſæpè magiſter peccat, ſępè diſcipulus, & nonnunquam patris vicium eſt, nonnunquam filij, vt vel benè, vel malè erudiatur: ita in iudicio Dei, vel in Angelos crimen refertur, ſi non egerint omnia, quę ad ſuum officium pertinebant, vel ad populum, ſi illis vniuerſa facientibus, ipſi audire contempſerint. Hactenus Hieronymus.

Origenes Homil. 20. in Numeros, huic loco, Et iratus Dominus dixit ad Moyſen, Tolle cunctos Principes, & oſtenta illos contra ſolem, Num. 25. allegoricam interpretationem apponens, docet Angelos cuſtodes noſtros in die Iudicij iudicandos a Deo. Eius verba hæc ſunt, Venient Angeli ad iudicium nobiſcum, & ſtabunt pro nobis ante ſolem iuſtitiæ, ne fortè aliqui etiam ex ipſis cauſa fuerint, quòd nos delinquimus, ne fortè minus erga nos operis & laboris expenderint, quo nos à peccatorum labe reuocarent: niſi enim eſſet etiam aliquid in ipſis, quòd in cauſa noſtri culpandum videretur, nunquàm diceret ſcriptura ad Angelum illius vel illius Eccleſiæ, Quia habes, verbi gratia, quoſdam tenentes doctrinam Balaam, vel quia dereliquiſti charitatem tuam primam, vel patientiam tuam, vel alia huiuſmodi, pro quibus in Apocalypſi Angeli vniuſcuiuſque Eccleſiæ culpantur. Et Homil. 24. in Numeros, exponens illud ex cap. 20. eiuſdem libri: Mulier ſi quippiam nouerit, &c. idẽ repetens, inquit: Sępè diximus, animarum, quæ in Eccleſia Dei ſunt, curam procurationemque haberi per Angelos, quoſque etiam ad iudicium venire cum hominibus oſtendimus, vt illo Diuino conſtet examine, vtrum ſua deſidia peccauerint homines, an monitorum cuſtodumque negligentia. Rurſum Homil. 13. in Lucam, enarrans illud ex cap. 2. Facta eſt multitudo exercitus. Et latius idipſum pertractat, ita ſcribens: Si audacter expedit loqui, ſcripturarum ſenſum ſequenti, per ſingulas Eccleſias bini ſunt Epiſcopi, alius viſibilis, ſcilicet homo, alius inuiſibilis, q eſt Angelus. Et quomodo ſi homo commiſſam ſibi diſpenſationem benè egerit, laudatur à Domino, ſi malè, culpæ & vitio ſubiacet: ſic & Angelus, ſcriptum eſt enim Apocalyp. Ioannis: Sed habes ibi nomina pauca, quæ polluerũt illud vel illud, &c. Iterum Hom. 35. in Lucam, ſuper illud cap. 11. Cùm vadis cum aduerſario tuo, &c. eadem apertius repetit, inquiens: Scribitur alibi quòd aſſiſtant homini ſiue in bonam, ſiue in malam partem duplices Angeli: de bonis ſaluator meminit dicens: Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei. Si fuero de Eccleſia quamuis minimus ſim, habet libertatem Angelus meus, fiduciam ſemper videndi faciem Patris mei: ſi autem fuero forinſecus, non habet fiduciam Angelus meus reſpiciendi vultus Patris mei, qui in cęlis eſt. Et concludit, Secundum enim meritum eorum, quorum Angeli ſunt, aut ſemper, aut nunquam, vel parum, vel plus faciem Dei Angeli contemplabuntur.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac materia, 2. ſent. diſt. 11. S. Thom. 1. par. q. 113. artic. 7. vbi quærit, vtrum Angeli doleant de malis eorũ quos cuſtodiũt? & reſpondet negatiuè, nempe quòd Angeli non dolent de peccatis, neque de pęnis hominum, quia triſtitia & dolor ſecundum Auguſtinum non eſt niſi de his quæ contrariantur voluntati: nihil autem accidit in mundo, quod ſit contrarium voluntati Angelorũ, vel beatorum: quia voluntas eorum ſemper totaliter inhæret ordini Diuinę iuſtitię: nihil autem fit in mũdo, niſi quod per Diuinam iuſtitiam fit, aut permittitur: & ideo ſimpliciter loquendo, nihil fit in mundo contra voluntatem beatorum. Argumentatur argumento vltimo contra hanc ſententiam ex Origene locis citatis, ex quibus habetur, quòd Angeli trahuntur in iudicium propter negligentiam ipſorum, vel propter ignauiam eorum, qui lapſi ſunt. Et ex ſolutione ipſius conſtat defenſio beati Hieronymi, & eiuſdẽ Origenis: reſpondet enim, quòd Angeli ducuntur in iudicium pro peccatis hominum, non quaſi rei, ſed quaſi teſtes ad conuincendum homines de eorũ ignauia. Et Hieronymus multis locis hunc errorem impugnat, & in hoc loco non ex mente propria, ſed ex mente Origenis adducta ſcripſit, ſuppreſſo ob modeſtiam, vt ſui moris eſt, Origenis nomine. Quod ex his deprehendi poteſt, quę paulò infra adiecit. Vide loco citato. Origenes etiam inſinuare videtur, Angelos in iudicium adducendos, non vt reos, ſed vt teſtes ad conuincendum ignauiam eorum, qui Angelorum monitis acquieſcere neglexerunt. Homil. enim. 11. in Numeros, ſic habet: Igitur vnuſquiſque Angelorum in cõſummatione ſęculi aderit in iudicio, educens eos ſecum quibus præfuit: & puto etiam ibi inquiſitionem futuram: nam non quidem an culturæ hominum Angelus defuerit, ſed an culturæ Angelicę nequaquam dignè ſegnicies humana reſponderit. Cõſule de hac quæſtione beatum Chryſoſtomum. 4. tomo, ad 24.

QVINTVM QVAESITVM.

An Deus ſcientiam habeat, & prouidentiam minimarum rerum.

HIeronymus in primum cap. Habacuc in in illa verba, *Mundi ſunt oculi tui, ne videas malum*. affirmare videtur Deum non habere ſingularem & peculiarem prouidentiam irrationabilium, ac certam & particularem notitiam minutuli animalis, ſed generali tantum & in ſpecie curam illorum gerere: ſic enim ſcribit: In cęteris animalibus generalem quidem Dei diſpoſitionem & ordinem curſumque rerum intelligere poſſumus, verbi gratia, quomodo naſcatur piſcium multitudo, & viuat in aquis: quomodo reptilia, & quadrupedia oriantur in terra, & quibus alantur cibis: cęterum abſurdum eſt, ad hoc Dei deducere maieſtatem, vt ſciat per momenta ſingula, quot naſcantur culices, quotve moriantur, quæ cimicum, & pulicum, & muſcarum ſit in terra multitudo, quanti piſces in aqua natent, & qui de minoribus maiorum præcedere debeant. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, vt dum potentiam eius etiam ad ima detrahimus, in nos ipſos iniurioſi ſimus, eandem rationabilium, quam irrationabilium prouidentiam eſſe dicentes.

Doctores Scholaſtici de ſcientia Dei diſputant 1. ſent. diſt. 35. & S. Thom. 1. par. q. 14. art. 5. & 11. & de prouidentia Dei, 1. ſentent. diſtin. 39. & S. Thom. eadem 1. par. q. 22. artic. 2. & quantum ad ſcientiam Dei attinet, & an alia à ſe cognoſcat, reſpondet artic. 5. Neceſſe eſt Deum cognoſcere alia à ſe. Manifeſtum eſt enim, quòd ſeipſum perfecte intelligit: ſi autem perfe-

ctè aliquid cognoſcitur, neceſſe eſt quod eius virtutes perfectè cognoſcatur, vnde cum virtus Diuina ſit prima cauſa effectiua omnium entium, neceſſe eſt, quòd Deus alia à ſe cognoſcat. Et addit: Ad ſciendum autem qualiter alia à ſe cognoſcat, conſiderandum eſt, quòd dupliciter aliquid cognoſcitur. Vno modo in ſeipſo, vt quando aliquid cognoſcitur per ſpeciem propriam adæquatam ipſi cognoſcibili, ſicut cum oculus videt hominem per ſpeciem hominis. Alio modo in alio, vt cùm aliquid videtur per ſpeciem continentis, vt cum homo videtur in ſpeculo per ſpeciem, ſpeciali vel quocunque alio modo contingat aliquid in alio, videri ſic igitur dicendum eſt, quod Deus ſeipſum videt in ſeipſo, quia ſeipſum videt per eſſentiam ſuam. Alia autem à ſe videt non in ipſis, ſed in ſeipſo, in quantum eſſentia ſua continet ſimilitudinem aliorum ab ipſo. Et artic. 1. idem probat hac ratione, quia immaterialitas eſt cauſa de ſe cognoſcendi aliquid, ſicut è contra materialitas eſt impedimentum cognoſcendi: ſed Deus eſt purus actus, & omnino immaterialis, ergo cognoſcit ſe, & alia à ſe. Maior probatur: quia hæc eſt differentia inter cognoſcentia, & non cognoſcentia, quòd non cognoſcentia præciſè ad ſuam formam extenduntur, lapis enim eſſe non poteſt niſi lapis, & lignum non niſi lignum: cognoſcentia vero in ſe recipere poſſunt formam ignis & lapidis, quia recipere poſſunt ſpecies, quæ formæ ſunt quemadmodum rerum, & ſaltem eminenter ſpecies eſt forma rei. Ex quo ſequitur, quòd non cognoſcentia ſunt terminata, cognoſcentia vero ſunt illimitata. Ratio eſt; quia materia eſt principium limitationis & indiuiduationis, forma vero eſt principium & cauſa cognitionis. Cùm ergo Deus ſit purus actus, ſequitur quòd ſe, & alia à ſe cognoſcit. Concluſio S. Thom. eſt de fide, & oppoſitum eſt hæreticum. Et habetur expreſsè in ſcriptura Roma. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. Et 1. Corint. 2. quæ ſunt Dei nemo nouit niſi ſpiritus Dei. Et ad Heb. 4. omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Et ibidem, pertingit vſque ad diuiſionem ſpiritus & animæ, compagum quoque ac medularum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Et Roma. 4. qui vocat ea quæ non ſunt tanquam ea quæ ſunt. Et Prouerbiorum. 15. Infernus & perditio coram Deo. Et Prouerbiorum 16. Omnes viæ hominis patent oculis eius. In concluſione, quia eſt de fide, omnes Doctores tam ſacri quàm Scholaſtici conueniunt.

Sed quia eius rationem impugnant, breuiter probo illam eſſe efficacem. Et primo ex eodem, qui infra quæſtione 84. articu. 2. ſic arguit, eandem rationem aſſumens, Omne cognoſcitiuum non ſolum eſt ſui cognoſcitiuum, ſed etiam aliorum, & cognoſcens oportet eſſe idem cum cognito, vt Ariſtoteles libris de Anima inquit, non enim poteſt homo lapidem intelligere, niſi eius intellectus eminenter & quodammodo lapis fiat, vt de uiſu & alijs ſenſibus patet, propter quod multi Philoſophi aſſeruerunt animam eſſe omnia, quia omnia intelligit: imaginari enim non poterant quomodo aliàs intelligere poſſet. Ex quo S. Tho. infert, cognoſcitiuum multorum, oportere multa fieri, quod ſine immaterialitate propria & vera, ſaltem quoad effectum illum fieri non poteſt. Quod ex eo conſtat, quia intellectus lapidem intelligere non poſſet, niſi vnum cum lapide fiat, per quod immaterialiter formam lapidis recipit: hinc quodammodo eminenter & ſpiritualiter fit idem cum lapide. Et hinc multi affirmarunt ſpecies obiectorum in aere eſſe ſpirituales, quia habent conditiones ſpirituales, non enim corrumpi poſſunt, niſi corruptione ſubiectorum corrumpantur. Species enim, per quas intelligimus, de per ſe incorruptibiles ſunt. Et ideo ratio S. Tho. optima eſt, ſic enim in ſententia & in re arguit, quia omne cognoſcitiuum oportet, quòd quodammodo fiat vnum cum cognito, ergo immaterialitas eſt cauſa cognoſcendi, ſic enim Ariſtoteles 3. de Anima probauit, intellectum humanum eſſe immaterialem, eo quod multa intelligit.

Secunda controuerſia circa hanc quæſtionem eſt cum Philoſophis, qui non rectè philoſophantes, quinimò turpiter in lumine naturali errantes, pertinaciter ſuſtinuerunt, Deum alia à ſe non cognoſcere. Inter hos Auerroes, 12. Meta. commento 51. id ſuſtinuit. Et idem aſſerit de omnibus ſubſtantijs ſeparatis, & exiſtimat eſſe opinionem Ariſtotelis; Et argumentatur Primo, quia ſi Deus intelligit aliquid extra ſe, ergo Deus eſt creatura illa, quam intelligit. 1. Ratio. Probatur, quia intellectus quilibet fit intelligibile in actu per id quod extra ſe intelligit. Et libro 3. de Anima, Commen. 5. quòd ex intelligente & intellectu fit vnum pluſquam ex materia & forma, ergo. Reſpondetur, quòd illa propoſitio S. Thom. Intelligere Dei eſt ſuum eſſe, intelligi nõ debet materialiter, ſic enim falſa eſt, ſed formaliter & cauſaliter, vel eminenter, hoc eſt, quòd perfectus modus eſſendi Dei eſt ratio, quòd perfectè intelligat ſe, & alia extra ſe cognoſcere, non imperfectio, ſed perfectio eſt, quinimo non cognoſcere imperfectio eſſet. Secundo argumentatur, 2. Ratio. quia aliàs ſequeretur, quòd potentia Diuina moueretur à creatura, & dependeret ab illa. Reſpondetur negando ſequelam, ſed obiectum immediatum Dei eſt ipſemet Deus, qui per hoc quòd ſe reſpicit, omnia alia à ſe intelligit. Tertio, quia ſi Deus intelligit aliquid extra ſe, ergo omnia intelligit, conſequens eſt falſum. 3. Ratio. Minor vero probatur, quia ſequitur quod diſtinctè intelligeret omnes partes continui, quod tamen implicat, quia continuum in omnem ſuam partem diuidi non poteſt. Reſpondetur concedendo, quòd in Deo omnes partes continui ſunt diſtinctæ, & ſufficienter diuiſæ. Et ad argumentum, quia iterum adhuc ſunt diuiſibiles, dico, quòd iſta omnia Deus diſtinctè intelligit. Quarto, quia Deus non cognoſcit omnes numeros poſſibiles, probatur, quia ſi cognoſceret, ponantur ergo in eſſe, & ſequitur, quod non poſſet poſtea alium numerum efficere, quod tamen omnipotentiæ Dei repugnat. 4. Ratio. Confirmatur: quia ſi cognoſcit omnes numeros, ergo aggregatum ex illis erit infinitum quoddam, quod concedere eſt abſurdum. Reſpondetur, quòd Deus intelligit omnes numeros collectiuè, & iſti ſunt illi, quos Deus intelligit, & idem dico de continuo, nec præter illos, quos Deus intelligit, ſunt aliqui alij. Et ad probationem, quia eſſet infinitum, dico, quòd non poſſunt poni in eſſe, quia eſt merè figmentum, quòd Deus aliquando creet omnia ab ipſo creabilia, & ideo iſta opinio Auerrois eſt mera fabula, & fit iniuria Ariſtoteli, illi imponendo quod fuerit huius ſententiæ, nam libro de bona fortuna inquit, quòd aliqui homines ſunt, qui patiuntur ſpiritus quoſdam ad eligendum ea, quæ meliora ſunt ſine deliberatione, quòd fieri nõ poſſet niſi à principio aliquo extrinſeco id acciperent: & ibidẽ ait Ariſtotiles, quod id refertur in principiũ aliquod nobilius & melius homine, quod eſt ſupra rationem hominis, quod niſi ipſe Deus eſſe non poteſt. Et libello quodam de ſomno & vigilia inquit, quòd negare diuinationes per ſomnia, eſt negare ſenſationem. Probat: quia multi ſunt experti, quòd illa quæ illis per ſomnia nunciata ſunt, ſic eueniunt: huiuſmodi autem a caſu fieri non poſſunt, fiunt ergo à Deo, ergo Deus alia à ſe intelligit. Et ſi alicubi Ariſtotiles contrarium aſſeruit, ſibi contradixit. Quòd verò ea quæ extra ſe Deus cognoſcit, cognitione diſtincta co-

cta cognoſcat, probatur, Primo, quia cognitio confuſa eſt cognitio imperfecta, quæ in Deo eſſe non poteſt. Secundo, quia proprietates rerum ſunt veræ perfectiones, & continentur in Deo, ergo ſicut ſe perfectè cognoſcit, ſic & proprietates omnes rerum perfectè cognoſcit. Et articulo 11. probat, quòd Deus ſingularia omnia cognoſcit. Vide ibi. Et aduertendum, quòd ſicut dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Iob 22. Deus, ſic & inſipientes Philoſophi dixerunt, Circa cardines cęli perambulat, neque noſtra conſiderat.

Ad ſecundum quod eſt de prouidentia, ſuppoſito, quòd prouidentia eſt ipſa Diuina ratio in ſummo omnium Principe conſtituta, qua cuncta diſponit, vel ratio ordinandorum in finem, reſpondet S. Thom. q. 22. articu. 2. quòd omnia ſunt ſubiecta Diuinæ prouidentiæ. Probat Sap. 8. vbi de Diuina ſapientia dicitur: quod attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Et Sap. 14. Tu autem Pater gubernas omnia prouidentia. Democritus & Epicurei, totaliter Dei prouidentiam negarunt ponentes mundum factum eſſe à caſu. Alij poſuerunt incorruptibilia tantum prouidentiæ ſubiacere, corruptibilia verò non: ex quorum perſona dicitur Iob. cap. 22. Nubes latibulum eius circa cardines cœli perambulat, neque noſtra conſiderat. Rabbi Moyſes à generalitate corruptibilium excipit homines propter ſplendorem intellectus, quo participant. Contra quos omnes ſtatuimus concluſionem. Neceſſe eſt dicere omnia Diuinæ prouidentiæ ſubiacere, non tantum in vniuerſali, ſed etiam in ſingulari, quod ſic patet: quia cùm omne agens agat propter finem, tantum ſe extendit ordinatio effectuum in finem, quantum ſe extendit cauſalitas primi agentis, cauſalitas autem Dei, qui eſt primum agens, extendit ſe vſque ad omnia entia, nō ſolum quantum ad principia ſpeciei, ſed etiam quantum ad indiuidua, tam corruptibilia, quàm incorruptibilia, cùm ergo prouidentia Dei nihil aliud ſit quàm ratio ordinis rerum in finem, neceſſe ergo eſt, omnia in quantum participant eſſe, in tantum ſubdi Diuinæ prouidentiæ.

Dubium breue eſt, an ſub prouidentia Dei cadant preciſè media, non autem fines. Et quidem ex S. Th. videtur, quod ordinatio mediorum in finem, ſolum fuit humana induſtria acquiſita. Nam de veritate q. 6. articu. 1. ponit differentiam inter prouidentiam & prædeſtinationem, & ait, quòd prouidentia non ſe extendit ad finem, ſed tantum ad media. Et ibidem. quęſt. 5. articu. 1. inquit, quòd finis non cadit ſub prudentia, ſed ſolum media, ſi ergo prudentia ſecundum ipſum non eſt de fine, ergo neque prouidentia, cùm ſecundum ipſum prouidentia ſit pars prudentiæ. Et ita tenet Durandus, 1. diſtinct. 40. q. 15. finis non cadit ſub prouidentia, ſed ſolum media. Sed dicimus Dei prouidentiam eſſe de fine & de medijs, & in hoc prouidentia Diuina ab humana, quæ ſolum ordinat media, differt. Et probatur hoc primo ex hoc S. Th. artic. 2. quo aſſerit, omnium, abſque nulla exceptione, eſſe Dei prouidentiam. Secundo probatur, quòd ſit hæc eius opinio, nam quęſtione ſequenti art. 6. aſſerit, prædeſtinationem eſſet in Deo partem prouidentiæ, ſed prædeſtinatio eſt de fine, ergo & prouidentia. Tertio, quia expreſsè 3. Contra Gentes, c. 49. aſſerit, quòd prouidentia Dei eſt de fine & medijs, idque rationabiliter fatendum eſt, ne concedamus aliquid fieri in rerum natura, quod non cadit ſub Dei prouidentia. Et ad adducta in contrarium reſpondemus, verum eſſe, quod S. Thom. illis locis ita ſenſit, ſed poſtea tanquam ſapiens ſententiam mutauit. Ad rationem dicimus, ꝙ ſolum procedit de humana prouidētia, quę ſolū de medijs ordinat & cōſiderat, prouidētia uerò Diuina media & fines ordinat, & ordine miro diſponit.

Pro defenſione B. Hieronymi reſpondimus, non fuiſſe eius mentem, id quod ſibi imponitur, vt ex explanatione eiuſdem in Matt. cap. 10. conſtat, vbi diſſerens illud: Nonne duo paſſeres aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro, vbi ait: Senſus eſt, ſi parua animalia & vilia abſque Deo autore non decidunt, & in omnibus ſemper eſt prouidentia, & quæ in his peritura ſunt, ſine Dei voluntate non pereunt, vos qui æterni eſtis, non timere debetis, quod abſque Dei viuatis prouidentia. Et paulò poſt cum dicitur: Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos, idem confirmat, dicens: Quoniam ſi ſine Dei ſcientia parua animalia non decidūt, quanto magis homo. Quod autem ait: Veſtri capilli capitis omnes numerati ſunt, immenſam Dei erga homines oſtendit prouidētiam, & ineffabilem ſignat affectum, quòd nihil noſtrum latet Deum: etiam parua & ocioſè dicta eius ſcientiam non fugiunt. Secundo reſpondetur Hieronymum, Doctores Scholaſticos 1. ſen. diſt. 39. duplici modo interpretari. Primo, vt intelligat, Deum non alternatim & particulatim, & per diuerſa temporum momenta minima quęque proſpicere, ſicut per varia momenta quædam illorum deficiunt, quædam incipiunt, ſed vnico indiuiſibili ac ſempiterno intuitu cuncta ſimul ac ſingula quantumuis minima cognoſcere, culicum, vermium, pulicum, muſcarumque, tam naſcentium, quam intereuntium, ſingulo quoque momento numerum. Secundo, vt intelligi velit Deum non ita & eodem modo penitus ſcientiam & prouidentiam habere hominum & brutorum, hominibus enim & præcepta dedit, & Angelos ad cuſtodiam, brutis verò ea tātum quæ corporis ſunt adminiſtrat neceſſaria.

SEXTVM QVAESITVM.

An mali ſacerdotes conſecrent, & boni poſſint conferre ordines.

Hieronymus locum hunc, *Sacerdotes eius polluerunt ſanctum.* Sophoniæ 3. ſic exponit. Sacerdotes, qui Euchariſtię ſeruiunt, ſanguinem Domini populis eius diuidunt, impiè agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam imprecantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe tantum ſolennem orationem, & non ſacerdotum merita, de quibus dicitur: Et ſacerdos in quo fuerit macula, non accedet offerre oblationem Domino. Et paulo poſt idem exponens ait, Sacerdotes qui dant baptiſmum, & ad Euchariſtiam Domini imprecantur aduentum, faciunt oleum, Baptizatis manus imponunt, cathecumenos erudiunt, Leuitas, & alios conſtituunt ſacerdotes, non indignentur nobis ſic exponentibus, ſed ſtudioſè agant, ne de ſacerdotibus qui violant ſancta Domini, eſſe mereantur.

Ex his Hieronymi verbis nouelli hæretici tria deduxere. Primum eſt, ſacramentum Euchariſtiæ non poſſe ab improbo ſacerdote conſecrari. Secundum eſt, cuicunque ſacerdoti licere ſanctum confirmationis chriſma conſecrare, & manus his qui confirmantur, imponere. Tertium eſt, in poteſtate cuiuſcunque ſacerdotis eſſe vt ſacros ordines conferat. Quartum colligit Caluinus, cap. 18. Inſtitutionis ſuæ, nempe Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie laicis exhibendam, ex eo quòd Hieronymus inquit. Sacerdotes ſanguinem Domini populis diuidunt. Doctores Scholaſtici diſputant de priori quæſtione, nempe, An mali ſacerdotes Euchariſtiæ ſacramentum conſecrent, 4. ſent. diſtinct. 13. & S. Thom. 3. p. q. 82. art. 5.

Et re-

Et reſpondet, Sacerdotes, etiam ſi non iuſti ſint, ſed peccatores, poſſunt Euchariſtiam conſecrare. Probatur, Primo, authoritate Auguſtini in lib. de corpore Domini dicentis: Intra eccleſiam Catholicam in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil a bono maius, nihil à malo minus perficitur ſacerdote: quia nõ in merito conſecratio, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus ſancti, 1.q.1. Can. intra Catholicam, & de conſecr. d.2. Can. vtrum ſub figura. Secũdo probatur ratione; Sacerdos conſecrat non virtute propria, ſed tãquam Dei miniſter in eius perſona, malignitas vero non priuat miniſtrum Domini poteſtate, nempe qui bonos & malos habet miniſtros & ſeruos, vt patet Matth. 24. vbi poſtquam Chriſtus dixit, Quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens, &c. ſubdit, ſi autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo, &c. Et Apoſt. 1. Cor. 4. poſtquã dixerat: Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, &c. ſubdit: Nihil mihi conſcius ſum, ſed neque in hoc iuſtificatus ſum, ergo certum eſſe poteſt, aliquem eſſe miniſtrum abſque certitudine probitatis eius. Quòd ſi qs obijciat hoc Chriſti maieſtati derogare, vt iniquis miniſtris vtatur. Reſpondetur id potius eius excellentiæ congruere, cui ſicut vero Deo ſeruiunt non ſolum bona, ſed etiã mala quæ per ipſius prouidentiã in eius gloriã ordinantur.

Concluſio hæc nemini orthodoxorũ eſt ambigua. Hæretici tamen contrariũ docent, vt Vuicleph apud Vualdenſem, to. 2. de ſacramentis, c. 7. qui ſic argumẽtatur: Si Spiritus ſanctus cũ laico ſanctiſſimo, quem inhabitat, non concurrit ad conſecrandum, à fortiori neque cum peſſimo ſacerdote, in quo non eſt Spiritus ſanctus. Illatio tamen illa hæretica eſt, ſicuti ſi colligeret, qui non concurrit cum optimo Nathanaele, vt eſſet Apoſtolus, ergo neque cum peſſimo Iuda, ad id muneris concurrit: poteſtates enim Diuinitus collatæ, non in bonum ſingularium perſonarum, ſed in bonum commune totius Eccleſiæ conferuntur: ſicq; ex moribus miniſtrorum non dependent. Aliàs cum hominum crimina occultiſſima ſint, vix vnquã certi eſſe poſſemus, an publici miniſtri Eccleſię poteſtatem habeant, & eorum acta iuridica, & Sacramenta ſolida ſint & valida. Vndè ſemper in Eccleſia cõfuſio & turbatio oriretur, quã hæretici eiuſdem perturbatores moliuntur. Secundò, quia character ſacerdotalis ſacerdotibus non ad modum habitus imprimitur, tã quam virtus ad bene operandum, ſed eſt mera potentia, & indelebilis facultas ad operandum, ſiue benè ſiue malè. Tertiò, quia ſecundum iſtos, nunquã eſſemus certi, vtrum verum Sacramentum adoremus. Quartò, quia eſt error Donatiſtarum, ab omnib. Doctoribus ſacris dãnatus, quorũ teſtimonia de conſec. d. 4. referuntur, vbi diffinitur, ꝙ mali miniſtri, quantumuis hęretici, vera adminiſtrant Sacramenta; eſt etiam error Armachani, dicentis, per quodcunque mortale delictum, quãcunque publicam poteſtatem delinquentis perire.

Quantum ad ſecundum, ſcilicet, ꝙ cuicunque ſacerdoti licet Sacramentum Confirmationis cõferre, diſputant Doct. Scolaſtici 4. d. 7. & S. Th. 3. par. q. 72. ar. 11. vbi hanc concluſionem conſtituit. Collatio huius Sacramenti Epiſcopis reſeruatur. Probatur ex ſimilitudinę tum artis, tum etiam humanorum cõtractuum. In ædificijs namque exſtruẽdis inferiores miniſtri architecto materiam præparãt, ſed architectus ipſe formam imponit. Huius ædificij vſus ad patronũ ſpectat. Et epiſtolæ per notarium ſcriptæ manu Pontificis ſubſcribuntur. Fidelium autem Eccleſia ædificium quodam Diuinum eſt, ſecundum illud 1. Cor. 3. Dei ędificatio eſtis. Item epiſtola quędam ſpiritu Dei in cordibus ſcripta, vt habetur 2. Cor. 3. Hoc autem ædificium & epiſtola per baptiſmum, ſacerdotum miniſterio ędificatur, & ſcribitur: per Sacramentum autem Confirmationis domus quaſi iam ędificata, dedicatur in templum Spiritus ſancti. Et epiſtola iam ſcripta conſignatur ſigno crucis: munus ergo hoc Epiſcopis ex officio incumbit, qui tanquam ſucceſſores Apoſtolorum ſummam poteſtatem in Eccleſia obtinent, ſicuti in eius primordijs, per manus impoſitionẽ Apoſtolorum, vt in eorum Actis. c. 8. & c. 9. legitur, plenitudo Spiritus ſancti dabatur. Vide de hac quæſtione ſupra tom. 4. Chryſoſtomi ad 26. vbi ſtatuimus concluſionem de fide. Collationem huius Sacramenti ſolis Epiſcopis eſſe conceſſam, contra hæreticos tam veteres, quàm nouellos.

Ad tertium, ſcilicet, An in poteſtate ſit cuiuslibet ſacerdotis ſacros ordines conferre, ſufficit defiuitio Concilij Tridentini in damnationem illorum, Seſ. 7. ſub Pio Quarto, Can. 7. Si quis dixerit, Epiſcopos nõ eſſe presbyteris ſuperiores, vel nõ habere poteſtatem confirmandi, vel eam quam habent, illis eſſe cum presbyteris communem, vel ordines ab ipſis collatos, ſine populi, vel poteſtatis ſæcularis conſenſu, aut vocatione, irritos eſſe, aut eos qui nec ab Eccleſiaſtica & canonica poteſtate ritè ordinati, neque miſſi ſunt, ſed aliundè veniunt, legitimos eſſe verbi, & Sacramentorum miniſtros, anathema ſit. De quæſtione, an ſcilicèt Euchariſtiæ Sacramentum ſub vtraque ſpecie laicis ſit exhibendum, vide ſupra ad quartum tomum B. Chryſoſtomi, ad 16.

Pro defenſione Hieronymi reſpondet S. Thom. loco citato ad primum argumentum, Hieronymum illic tantum admonere, quòd indignè accedere ad Sacramentum, ſit graue ſcelus, contra illos qui credebant, ſe dignè poſſe Euchariſtiam conſecrare, eo tantum merito, quo ſunt Sacerdotes, quamuis peſſimi ſint: non tamẽ negat eſſe verum Sacramentum, etiã dum in crimine conſecrant. Ad ſecundum & tertiũ reſpondetur, per Sacerdotes, qui oleum chriſmatis ſacrant, manus imponunt, & ſacerdotes ac leuitas conſtituunt, intellexiſſe Epiſcopos, quòd ordinis ſacramento à ſacerdotibus non differant, licet iuriſdictione & dignitate longè diſtent.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An Chriſtianis iurare liceat.

HIeronymus libro ſecundo in Zachariam occaſione huius præcepti, ***Iuramentum mendax non diligatis***, Zach. 8. affirmare videtur, omne prorſus iuramentũ Chriſtianis interdictum eſſe. Sic enim ait, Iuramentum mendax non diligatis, præcipiente Domino in Euangelio: Ego autem dico vobis, nolite iurare omninò, ſed ſit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non. Qui enim non iurauerit, nunquam poterit peierare, in præceptis quę ad vitam pertinent, & ſunt perſpicua, non debemus quærere allegoriam, ne iuxta Comicum nodum quęramus in ſcirpo. Vide de hac quæſtione ſupra, tom. 3. Beati Chryſoſtomi, ad ſextum.

OCTAVVM QVAESITVM.

An ſinus Abrahæ & infernus damnatorum idem ſint.

HIeronymus Commentario 2. in Zachariam, explicans hunc locum, ***Tuo quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua***. Zachar. 9. exiſtimat, collocaſſe ſinum

Abrahæ in inferno damnatorum, & putaſſe idem vtrumq; eſſe, ſic enim habet, Tu quoque in ſanguine, &c. Quod ita intelligitur, In ſanguine paſſionis tuæ, eos qui vincti in carcere tenebantur, in quo non eſt vlla miſericordia tua clemẽtia liberaſti. Et paulò poſt in huius præfigurationem, Lacus qui nõ habet aquas, & Ioſeph à fratribus miſſus eſt in lacum, & Hieremias à Chaldæis, non in aquam latij, ſed in lutum cœnumque latij demergitur, quod poſſit ſuffocare magis, quam refrigerare, vnde in Pſalmiſta inſcribitur, Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.
Lucæ 16. In hoc lacu inferni morabatur diues ille quondam purpuratus, cuius lingua magniloqua pœnarum exurebatur incendijs, & in tantum nulla habebat pœnarum refrigeria, vt extremi digiti pauperis tincti in aqua, refrigerium poſtularet.

Auguſtinus epiſtola 57. ad Dardanum, & epiſtola 99. ad Euodium, & lib. 12. de Geneſi ad literam, refellere videtur hanc ſententiam, duplici de cauſa. Primò, quòd in Euangelio dicatur, Chaos magnum & profundum, & hiatum intranſibilem poſitum eſſe in ter ſinum Abrahæ, vbi Lazarus ſolatio fruebatur, & infernum, vbi diues tormentis ardebat. Deinde, quòd cum in ſacris literis nuſquam inueniatur, inferorum nomen in bonam partẽ accipi, credibile non ſit, requiem illam, in qua Lazarus cum cæteris animis ſanctorum Patrum lætabatur, eſſe apud inferos.

De hac quæſtione diſputauimus ſupra tomo 4. D. Chryſoſtomi ad 11. Vide ibi. Et pro defenſione D. Hieronymi aduertendum, quòd Doctores ſcholaſtici docent, ſinum Abrahæ, & infernum, ſitu idem eſſe, qualitate vero differre, eodem enim ſubterranei loci clauſtro, vt rectè ſentit Hieronymus, vterque concluditur, ſic tamen, vt ſinus Abrahę in ſuperiori, & infernus in infima regione collocentur, & interſtitio aliquo inter ſe diſtinguantur. Qualitas vtriuſque regionis ita diuerſa eſt, vt in ſinu Abrahæ olim fuerint refrigeria animarum piarum, in infima verò regione ſupplicia impiorum perpetua, & hiatus ingens vtrique regioni interiacens, veluti quadam impermeabili voragine horum, & illorum commixtione prohibente. Ex quo conſtat, quòd nihil prohibet, quin ſinus Abrahæ, & infernus, eodem terrenæ concauitatis ambitu comprehendantur, & inter ſe ſint habitacula valde diſtincta, alterum in ſolatium animatum iuſtarum, alterum in dolorem impiorum. Ad id autem quòd Auguſtinus ait, in ſacris litteris nuſquam infernum in bonam partem accipi, reſpondet S. Thom. 4. ſent. diſt. 45. quæſt. 1. his verbis, Locus & ſtatus ſanctorum Patrum quantum ad id, quod de bono, ſinus Abrahæ dicebatur, ſed quantum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus. Et ſic neq; ſinus Abrahæ in malum accipitur, neque infernus in bonũ, quamuis quodãmodo ſint vnum.

NONVM QVAESITVM.

An electio & reprobatio ſint ex praſcientia meritorum.

Hieronymus in Commentario Malachiæ, hoc explicans, *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Malachiæ 1. non longe abeſſe videtur à ſententia Pelagianorum dicentium, electionem & reprobationem oriri ex præſcientia meritorum, ſiquidem ſic ſcribit: Porrò dilectio & odium Dei, vel ex præſcientia naſcitur futurorum, vel ex operibus, alioquin nouimus, quòd omnia Deus diligat, nec quicquam eorum oderit, quæ creauit, ſed propriè eos ſuæ vindicet charitati, qui vitiorum hoſtes ſunt & rebelles, & è contrario illos odit, qui à Deo deſtructa, cupiunt rurſus ſtruere. Vide de hac quæſt. ſupra 4. tomo D. Chryſoſtomi, ad nonum.

DECIMVM QVAESITVM.

An clauus, quo Auguſtus freno equi vſus eſt, fuerit quo Chriſtus cruci affixus eſt.

Hieronymus lib. 3 Commentar. in Zachariam, cap. 14. in illa verba, *In die illa erit, quod ſuper frenum equi eſt ſanctum Domini.* aſſerere videtur, Auguſtũ clauo Crucis Dominicę freno equi nũquã fuiſſe vſum, ſic enim inquit, Audiui à quodam rem ſenſu pio quidem dictam, ſed ridiculam, Clauos Dominicæ Crucis, è quibus Conſtantinus Auguſtus frenos equo ſuo fecerit, ſanctum Domini appellari. Hoc vtrum accipiendum ſit, lectoris prudentiæ derelinquo. Aduertendum, quòd licèt tempore B. Hieronymi, quod ſibi relatum eſt, fidem non haberet, tamen poſtquam eccleſia feſtiuitatem inuentionis ſanctæ Crucis inſtituit, tenendum eſt, quòd in lectione inuentionis ſanctæ Crucis Eccleſia nobis tradit, ſic enim legimus de Helena, cuius medio & diligentia Dominica Crux inuenta eſt, attulit etiam clauos tres, quibus Chriſti corpus fuerat affixum, quorum in vno Conſtantinus pro amuleto in cono galeæ vſus eſt, alterum deiecit in mare ad ſędam tempeſtatem compeſcendam, reliquum inſeruit bellatoris equi freno, veterem prophetiam adimplens, olim enim ſic Zacharias Propheta clamauerat, Erit quod ſuper frenum equi eſt ſanctum Domino. Et pro Hieronymo reſpondemus, quod ſi eccleſia illi tradidiſſet, ſicut nobis tradidit, piè credidiſſet, ſicut & nos credimus, & ſat eſt quòd ait, hoc vtrum accipiendum ſit, lectoris prudentię relinquo.

SEPTIMVS TOMVS.

1 *An aſtra ſint animantia rationalia.*
2 *An Angeli & animæ natura ſint corporea.*
3 *An poſt hanc vitam detur locus vnde animæ ſemel ingreſſæ egrediantur.*
4 *Quiſnam ſit auctor libri Sapientiæ.*

PRIMVM QVAESITVM.

An ſydera ſint animantia rationalia.

Hieronymus exponens illud Eccl. 1. *Gyrãs gyrando vadit ſpiritus.* Aſſerit, Quòd aũt ait, Gyrans gyrando vadit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur ſibi, ipſum ſolem ſpiritum nominauit, quòd animet, & ſpiret, & vigeat, & annos orbis curſus expleat, vt ait Poeta.

Interea magnum ſol circumuoluitur annum,
Atque in ſe ſua per veſtigia voluitur annus,
Lucentemque globum lunæ, Titaneaque aſtra,
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Non de annuo Solis curſu, ſed de quotidianis eius ſemitis loquitur.

Origenes 1. tomo Commentariorum in Io. de ſtellis ſic locutus eſt: Etenim abſurdũ eſt dicere Chriſtũ pro humanis tantum peccatis mortuum eſſe, & non

pro

pro aliquo alio quòd pręter hominem in peccato fuit, veluti poſt ſtellis, cum neque ſtellæ omnino mundæ ſint coram Deo: vt in Iob legimus, ſtellæ autem non ſunt mundæ coram ipſo. Rurſus de ſyderum animatione in 1. Periarchon c.7. oſtendit, aſtra eſſe animalia ratione prædita, quæ in virtutibus proficiant & deficiant, eſſeque illis ſpiritum intrinſecus a Deo inſuſum. Et hoc idem ait homilia vltima in libris Numerorum: & alijs quamplurimis locis hoc idem frequenter aſſerit.

Aug. horum Patrum ſententiam non eſt auſus improbare, ſed eam ſub dubio reliquit, 2. lib. de Gen. ad literam, c. 18. ita ſcribens: Solet etiam quęri vtrũ cœli luminaria ſolum corpora conſpicua ſint, an habeant rectores quoſdam ſpiritus ſuos, & ſi habeant, vtrum ab eis vitaliter inſpirentur, ſicut animãtur carnes per animas animalium, an ſola ſine vlla permixtione præſentia. Quod licèt in præſenti facile comprehendi poſſit, loco tamen opportuniori poterunt occurrere, vbi nobis de hac re ſecundum ſanctę authoritatis literas, & ſignum oſtendere, certum aliquid tamen credere licebit. Et in Enchiridion ad Laurentium, 18. idem repetens addit, ſed neque illud quidem certũ habeo, vtrum ad eandem ſocietatem Angelorum pertineãt Sol & Luna, & cuncta ſydera, quãuis nonnullis lucida corpora eſſe, nõ cũ ſenſu & intelligentia videãtur. Caiet. in Pſ. 135. enarrans illud, Fecit cęlos in intellectu, ait, in intellectu, hoc eſt, intellectuales, quod eſt verum, vel quantum ad ſubſtantiam cęlorum, ſi ſunt animati, vt multi philoſophi rationabiliter putãt, vel quoad motum, quia motus eorum proculdubio intellectualis eſt, hoc eſt, ab intellectu. Et alio loco obiter exponens quod in præfatione Diuini ſacrificij canitur. Cœli cœlorumq; virtutes, ſocia exultatione concelebrant, exiſtimauit id poſſe intelligi de cœlis, qui cum animati ſint, ipſi quoque vna cum cæteris Angelis laudant Deum.

Diſputant Doctores Scholaſtici quæſtionem hanc 2. ſen. diſt. 15. & S. Thom. 1. par. q. 70. ar. 3. Primo tamen referens opiniones antiquorum falſas, & illis impugnatis, reſpondet negatiuè. Anaxagoras, vt refert Auguſt. 8. de Ciuit. Dei, factus eſt reus apud Atheniẽſes, quia dixit, Solem eſſe lapidem ardentem, negans eſſe Deum, vel aliquid animatum. Platonici poſuerũt corpora cœleſtia eſſe animata. Apud Doctores etiam fidei fuerunt circa hoc diuerſæ opiniones. Contrariũ Origenis, Hieronymi & Auguſtini tenuit Baſilius Homil. 3. in Hexameron, vbi inquit, neque enim cœli animati ſunt, quoniam enarrant gloriam Dei: neque firmamentum animal eſt ſenſitiuum, quia annũciat opera manuum ipſius: ſic enim & ros & pruina & frigus ſpiritualis, quædã & rationalis natura erunt quia apud Danielem Deum laudare videntur. Conſentit illi Damaſcenus lib. 2. de Orthodoxa fide, c. 6. Nullus, ait, cœlos aut luminaria arbitretur animata, inanima enim ſunt, & inſenſibilia: quare ſi ſcriptura dicit, Lætentur cœli, Angelos qui ſunt in cœlo ad lætitiam vocat. Nouit etiam ſcriptura proſopopęiam, perſonarumque fictionem uſurpare, & de inanimis, vt de animatis, vt Mare vidit & fugit. Et S. Thom. inquit: Conſiderandum eſſe, quòd vnio animæ & corporis non eſt propter corpus, ſed propter animam. De operationibus vero animæ, nullæ poſſunt competere animæ cœleſti, niſi duæ, intelligere & mouere: operatio autem intellectus nõ indiget corpore, niſi in quantum ei per ſenſus miniſtrantur phantaſmata: operationes autem animæ ſenſitiuæ corporibus cœleſtibus non conueniunt: neque propter operationem intellectualem corpori cœleſti vnitur, relinquitur ergo ꝙ propter ſolam motionem; ad hoc autem quòd moueat, non oportet vniri ei, vt forma: ſed per contactum virtutis, ſicut motor vnitur mobili. Ita Ariſtot. 8. Phyſ. Platonici etiam animas corporibus vniri non ponebant, niſi per contactum virtutis, ſicut motor mobili, vnde Plato corpora cœleſtia animata dicens, intelligit ſubſtantias ſpirituales vniri corporibus cœleſtibus, vt motores mobilibus. Auguſtinus etiam dicit 3. de Trinit. corpora omnia adminiſtrari a Deo per ſpiritum vitæ. Ex quibus patet, quòd corpora cœleſtia non ſunt animata eo modo quo plantæ & animalia, ſed æquiuocè. Vndè inter ponentes, ea eſſe animata, & ponentes ea eſse inanimata, in re parua vel nulla differẽtia inuenitur, ſed in voce tantum: biſariam enim poteſt intelligi corpora cœleſtia eſſe animata. Aut vniuocè, hoc eſt, anima informante, quæ ſit forma corporis, quales ſunt animę plantarum & animalium, & iſto modo nullus ſanctorum ſomniauit, corpora cœleſtia eſſe animata: aut ęquiuocè, hoc eſt, anima exiſtente, quæ vnitur corpori, non tanquam forma, ſed tanquam mouens mobili. Et in hoc ſenſu Hieronymus, Origenes, Auguſtinus, & Caietanus, interpretandi ſunt, ſi aliquando dixerunt, corpora cœleſtia eſſe animata.

Dubium tamen eſt, ſecundum ſententiam Ariſtotelicam, quidnam circa hanc quæſtionem tenendum ſit. S. Thom. 2. contra Gentes, cap. 60. videtur aſſerere, de mente Ariſtot. eſſe, quòd intelligentia dicatur anima Cœli: & ſic de mente eius apparet, cœlum animatum eſſe. Nam ſecundo de Cœlo tex. 62. innuere videtur, quod de cœlo ſentiendum eſt, ſicut de animali quodam. In fine tamen huius articuli aſſerit de mente Ariſtotelis, cœlum non habere intelligentiam coniunctam ad hoc ut eam moueat. Et quando Ariſtot. ait, quòd de cœlo loquendum eſt ſicut de quodam animali, interpretandus eſt, cœlum habet animam mouentem, hoc eſt, habet intelligentiam, quæ illud mouet, ſicut animal anima, quæ mouet corpus, vnde notandum eſt, ex mente Ariſtotelis eſſe differentiam inter viuentia & non viuentia: nam viuentia habent uim intrinſecam mouentem, ſcilicet, animam, ſed non viuentia principaliter mouentur à generante, & non à forma intrinſeca, vt conſtat ex Ariſtotele, 2. de Anima, vbi de animali agens, inter potentias animalis ponit ſecundum locum motiuum. Mens ergo Ariſtotelis eſt, quòd cœlum potius participat naturam viuentis, & rationem vitæ, quam non viuentis, quia ſicut animal ab intrinſeco motore mouetur, ſic & cœlum ab intelligentia, tanquam à proprio motore mouetur. Tum etiam, quia animalia ad certum finem mouentur, inanimata ad motum & terminum naturalem, quem ſi conſequuntur, non amplius mouentur. Cœlum vero ad modum animati, ad certum finem mouetur: & ita participat rationem viuentis.

Dubium eſt, an cœlum perfectius ſit, quàm hæc inferiora. Reſpondeo cum S. Thom ad ſecundum argumentum, quòd multa inferiora perfectiora ſunt, quã ſit cœlum, probatur ex axiomate communi Auguſtini lib. de vera religione: Omne viuens perfectius eſt non viuente: inferiora ergo animalia viuentia perfectiora ſunt cœlò. Ariſtoteles etiam 2. de Anima ait, quòd anima perfectior forma eſt, quam quorumcunque inanimatorum forma. Sed an axioma Auguſtini ſit vniuerſaliter verum? dico, Doctores vniuerſaliter illud recipere. Sed nos concluſionem contrariam ſtatuimus, ſcilicet: Multa viuentia imperfectiora eſſe non viuentibus. Probo primo, nam quilibet ſanæ mentis firmiter & verè aſſereret, cœlum & eius ornatum perfectius eſſe vermiculo, vel quam parua herba. Secundo, quia experientia docet, gemmas, & pretioſos lapides, perfectiores eſſe vnica formica. Et quod ita ſit, probo, quia illa quæ difficilius, tardius

& rarius producuntur, perfectiora ſunt, quàm ea quæ facilius gignuntur, vt de pulicibus conſtat. Tum etiam quæ ordinantur ad finem perfectiorem, perfectiora videntur: Sed ſic eſt de cœlo & de gemmis, quæ ad perfectiorem finem ordinantur, quàm multa inanimata: ſunt ergo perfectiora illis. Quarto, quia cœlum perfectiorem operationem habet quàm formica, vel pulex, nam eſt cauſa animalium imperfectorum, ergo eſt perfectius illis: probo, quia nullus effectus eſt perfectior ſua cauſa. Vltimo, quia qui minus turpiter inter idololatras errarunt, ſunt qui ſolem adorauerunt: ſol igitur multis animalibus eſt perfectior. Et ad Auguſtinum reſpondeo, quòd quando ait, omne viuens eſt perfectius non viuente, intelligi debet à toto genere, hoc eſt, tota collectio viuentium perfectior eſt, quàm cœlum, vel ſic, quòd perfectiſſimum inter viuentia, ex natura ſua perfectius eſt cœlo. Sicut Doctores Scholaſtici communiter dicunt, quòd iuſtitiæ actus, actu temperantiæ, vel fortitudinis, eſt perfectior; dantur tamen aliqui actus temperantiæ vel ſortitudinis perfectiores aliquo actu iuſtitiæ: ſic & in propoſito.

Vltimo eſt dubium, poſtquam cœlum ab intelligentia mouetur, an motus cœli dicatur proprius & naturalis ipſius cœli? Videtur enim quòd non, quia non eſt ab intrinſeco: ſed nos affirmanter reſpondemus, quia quamuis ab extrinſeco moueatur, puta ab intelligentia, eſt tamen ipſi proprius & naturalis, quemadmodum ſi quis lapidem deorſum mittat, motus ille lapidi naturalis eſt. Sicut ergo motus naturalis inclinat deorſum, ſic & cœlum ad ſuum motum: eſt ergo ei naturalis. Secundo dico, quòd cœlo non ſolum eſt motus naturalis moueri ab Occidente in Oriens, ſed etiam naturalis motus eſt ei, quod certa velocitate, puta in anno moueatur. Tum etiam quia ſi intelligentia cœlum velocius vel tardius moueret, ita mirandum eſſet, ac ſi quieſceret. Et ideo dico, eſto, quòd intelligentia cœlum ſua voluntate moueat, ex natura tamen rei eſt, quòd certa velocitate, neque tardius, neque velocius moueatur. Et probo, quia Deus cum quacumque cauſa ſecunda ad operandum liberè concurrit: naturaliter tamen non eſt poſſibile, quòd Deus concurſu generali non concurrat, quia ſi non concurreret, miraculum eſſet.

Pro D. Hierònymo iam reſpondimus, eum & cęteros Patres non intellexiſſe, corpora cœleſtia vniuocè eſſe animata, ſicut cętera animalia, ſed æquiuocè, tanquam mouens mobili. Tum etiam quia Hieronymus iu epiſtola ad Abitum, inter hæreſes, quas in libris Periarchon Origenis caueri commonet, aſſertionem quoque de ſtellis anima rationalis præditis enumerat.

SECVNDVM QVAESITVM.

An Angeli & animæ natura ſint corporea?

Hieronymus in commentarijs Iob, hunc locum pertractans: *Stellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius*: Iob 25. ait: Si enim Angeli & cœlorum etiam corpora ad cōparationem Dei, immunda eſſe dicuntur, quid putas homo exiſtimandus eſt, cùm ſit ipſe putredo? Ex his verbis Hieronymi Auſtus in Gallia circa annum Domini 430. Epiſcopus elicit, Hieronymum fuiſſe in ſententia eorum, qui docuerunt, animarum & Angelorum naturam eſſe corpoream: ſic enim in principio libri de creaturis ſcripſit: Nonnulli eruditiſſimi Patrū, quidquid creatum eſt corpus eſſe, diffiniunt, & animatum & Angelorum naturam, aſſerunt corpoream eſſe, pro eo quod initio conſcribitur & ſpatio, nam ſicut in quodam S. Hieronymi tractatu legimus, globos inquit, ſyderum corporatos eſſe ſpiritus arbitrantur. Et item ſi Angeli, inquit, cœleſtia etiam corpora ad comparationem Dei, immunda eſſe dicūtur, quid putas homo exiſtimandus eſt?

Hilarius Can. 5. in expoſitione illius clauſulę: Nonne anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam veſtimentum, aſſerit nullam creaturam eſſe incorpoream, ſic enim inquit. Nihil eſt quod non in ſubſtantia & creatione corporeum ſit: & omnium ſiue in cęlo, ſiue in terra, ſiue viſibilium, ſiue inuiſibilium, elementa formata ſunt: nam & animarum ſpecies ſiue obtinentiū corpora, ſiue corporibus exulantium, corpoream tñ naturę ſuæ ſubſtantiam ſortiuntur, quia omne quod creatum eſt, in aliquo ſit neceſſe eſt.

Tertullianus lib. de Anima, cap. 2. ſic loquatur corporalitas animæ in Euangelio relucet, dolet enim apud inferos anima cuiuſdam & punitur in flamma, (Lucæ 16.) & cruciatur in lingua, & de digito animæ fęlicioris implorat ſolatium, roris imaginem exiſtimans exitū illum pauperis lętantis, & diuitis męrentis & quid illic Lazari nomen ſi non in veritate res eſt. Sed & ſi imago credēda eſt, teſtimonium erit veritatis: ſi enim non haberet anima corpus, non caperet imago animę imaginem corporis, nec mentiretur de corporalibus membris ſcriptura, ſi non erant. Igitur ſi quid tormenti ſiue ſolatij anima percepit in igne, vel in ſinu Abrahæ, probata erit corporalitas animæ. Incorporalitas enim nihil patitur, non habens per quod pati poſſit, aut ſi habet, hoc erit corpus, in quantum omne corporale paſſibile eſt, in tantum omne quod paſſibile eſt, corporale eſt.

Ioannes Caſſianus de hac re ſcribens, c. 13. collationis ſeptimæ ait, Quamquam pronunciemus nonnullas eſſe ſpirituales naturas, vt ſunt Angeli, Archangeli, cęteræque virtutes, ipſa quoque anima noſtra, vel certè aer iſte ſubtilis, tamen incorporeæ nullatenus exiſtimandæ ſunt, habent enim ſecundum ſe corpus quo ſubſiſtunt, licèt multo tenuius quam noſtra ſunt corpora, ſecundum Apoſtoli ſententiam ità dicentis: Et corpora cœleſtia, & corpora terreſtria, & iterum ſeminatur corpus animale, exurget ſpirituale, quibus manifeſtè colligitur, nihil eſſe incorporeum, niſi ſolum Deum.

Doctores Scholaſtici diſputant quæſtionem hanc, 2. ſent. diſt. 8. & S. Tho. 1. par. q. 50. artic. 1. quo quærit, an Angelus ſit omnino incorporeus. Et reſpondet, ꝙ neceſſe eſt ponere aliquas creaturas incorporeas, probat, & nō ex hoc quòd non informet corpus, ſed quia non operatur mediante organo corporeo: ad perfectionem enim vniuerſi requiritur quòd ſint aliquæ creaturæ intellectuales. Intelligere autem non poteſt eſſe actus corporis, neque alicuius virtutis corporeæ, quia omne corpus determinatur ad hic & nunc, vnde neceſſe eſt ponere ad hoc quod vniuerſum ſit perfectum, quòd ſit aliqua creatura perfecta. Antiqui autem ignorantes vim intelligendi, & non diſtinguentes, inter ſenſum & intellectum, nihil eſſe exiſtimauerunt in mundo, niſi quod ſenſu & imaginatione apprehendi poteſt. Et quia ſub imaginatione non cadit niſi corpus exiſtimauerunt quòd nullum ens eſſet niſi corpus, vt Philoſophus quarto Phyſic. dicit. Et ex his proceſſit Saduceorum error dicētium, non eſſe ſpiritum, ſed hoc ipſum, ꝙ intellectus altior eſt ſenſu, ratonabiliter oſtendit, eſſe aliquas res incorporeas à ſolo intellectu comprehēſibiles. Et iuxta hác ſententiam cōis opinio Theologorum Scholaſticorū tenet, ꝙ angelus eſt omnino incorporeus, & idem de anima. Et aſſertio in contrarium hæretica eſt, vt conſtat ex illo Pſal. 103. Qui facit Angelos ſuos ſpiritus. Pſal. 103.

Et

Ioann. ult. Et ex illo Ioan. Palpate & videte, quoniam ſpiritus carnem & oſſa non habent. Et pro impugnatione aſſertionis in contrarium, notandum, quòd corporeum aliquid dici poteſt ex eo quia non ſit compoſitum, vt quidam philoſophi de cœlo dixerunt. Et ita Origenes Angelum dixit ſine anima eſſe, lib. Periarchon, cap. 9. Et idem aſſeruit Auguſtinus ſuper Geneſ. ad literam, c. 10. Et in 3. de Trinitate, c. 12. Et vterque aſſeruiſſe videtur, Angelum corporeum eſſe, quod concedi non debet, quia ſi omnino corporeus eſſet, anima eſſet nobilior Angelo, neque Angelus capax gratiæ eſſet. Tum etiam quia neque eſſet viſionis Diuinæ capax, neque intelligeret. Et ideo oportet dicere, quòd eſt purè intellectualis. Secundo modo, Angelus poteſt dici corporeus, ſicut homo, dempto quòd eius corpus ſubtilius & rarius eſt. Et ſecundum hoc ſunt intelligendi Doctores, tam antiqui, quam moderni, qui dicunt, Angelum eſſe corporeum. Hoc tamen modo intelligendo ſequitur, primo, Angelum eſſe animatū, & animal. Sic enim arguit Philoſophus 1. de Anima textu vltimo, contra opinantes omnia habere animā. Secundo, quia vt dicitur 2. Phyſ. omne agens eſt propter finem. Si verò Angelus corporeus eſſet, non propter finem, ſed omnino fruſtra eſſet. Tertio, quia quęrendum eſſet, cuius figuræ eſſet Angelus: ſi dicatur rotundæ, quia eſt ens perfectum, hoc nihil eſt, nam ex hoc ſequitur quòd non impleret locum angularē. Moderni reſpondent, Angelum eſſe figuræ cuius voluerit. Sed hoc etiam nihil eſt, ſua enim natura eſſet valde mutabilis. Quarto, quia 4. Phyſic. habetur, quòd omne corpus occupat locum, ſed hunc Angelus omnino non occupat, minor probatur, quia pono Angelum ſubito à cœlo in terram deſcendētem, tum quæro, an penetratiuè ſe habeat cum omnibus partibus cœli, an deſcendat à parte in partem, aut rumpat cœlum: ſed quodcumque detur, aſſignari non poteſt locus, quem in quolibet inſtanti occupet, ergo. Quinto, quia Marci 5. habetur, quòd legio dęmoniorum fuit in eodem homine: & tamen affirmari non poteſt, quòd ſe penetrarent. Sexto, 12. Metaphyſic. tex. 20. arguitur, quòd intelligentia non habet corpus, quia poteſt quamcunque partem cœli ſimul mouere, quod mouere non poſſet, niſi ſecundum ſuam ſubſtantiam vel virtutem in omni parte eſſet. Vltimò, quia Ioan. 4. Chriſtus Dominus Samaritanæ dixit, Deus ſpiritus eſt, & oportet veros adoratores in ſpiritu & veritate adorare: ſi ergo Deus ſpiritus eſt, & tertiam perſonam Trinitatis Spiritum dicimus, non ergo ſpiritus aerē ſonat, ſed rem omnino ſine corpore.

Vrget tamen, quia Magiſter ſen. diſtin. 8. c. 1. tenere videtur Angelum eſſe corporeum, & illi adhæret Rupert. Abbas, in tractatu de vita verbi, c. 28. cum ſequentibus. Et libro de Eccleſiaſt. dogmatibus, c. 12. ponitur iſta opinio, & tamen ibidem continentur, ea quæ tanquam de fide tenenda ſunt. Reſpondetur, quòd non omnia ibi contenta tanquam de fide habenda ſunt, licèt contra ea, quæ habentur à capit. 22. vſque ad 51. contrarium aſſerere non licet, quia ſumpta ſunt ex Concilio, Mileuitano, multa tamen ibi continentur ex ſanctis copulata, quorum contrarium aſſerere hæreticum non eſſet, ſicut eſſet aſſerere contra Concilia, quę in Decreto habentur ſub nomine Hieronymi, Auguſtini, aut Gregorij.

Caietanus opinatiuè tenet Angelum eſſe aereum, non tamen vt aer illius eiuſdem ſpeciei ſit cum noſtro. Sed contra illum eſt, quia ſi Angelus eſſet corporeus, ergo materialis, & ſi materialis, ergo corruptibilis, quodcunque enim corpus habens materiam requirit diſpoſitiones præuias, quibus medijs forma conſeruetur. Tum etiam, quia anima eius eſſet ab eo ſeparabilis, ſi enim inſeparabilis eſſet, eius imperfectior materia eſſet, quam corpus bruti. Ad argumenta modernorum reſpondetur per hoc, quòd Angelus componitur ſaltem ex eſſe & eſſentia, & quòd licèt Angelus moueatur, vt patet 6. Phyſ. & 1. de cœlo, & motus idem ſit cum corpore, & loco, non tamen localiter mouetur, ſed à rectis & veris philoſophis motus Angelorum mutatio dicitur. Quòd ſi quis arguat, Angelus patitur ab igne, ſicut animæ cruciantur ab illo, ergo eſt corpus. Reſpondetur, quòd punitio illa ſecundum Thom. optimè ſaluatur aſſerendo, quòd puniuntur à detentione, qua tam animæ, quam Angeli inuiti ibi detinentur. Suppoſito ergo quòd Angelus eſt incorporeus.

Dubium tamen eſt, an Angelus ſit compoſitus ex materia, & forma. Ad quod reſpondet S. Thom. negatiuè contra quoſdam, qui opinati ſunt Angelos eſſe compoſitos ex materia & forma, vt aſſignarent conuenientiam in eſſe noſtro & eſſe Angelico, res enim ſicut ſe habent ad eſſe, ſic & ad cognoſci. Quòd verò Angelus non ſit compoſitus ex materia & forma, probatur. Primò, quia ſi materia hominis, & Angelorum eſſet eiuſdem ſpeciei, ergo pars hominis & pars Angeli diſtinguuntur, & ſeparantur ſecundum materiam, & tamen, vt 1. Phyſ. habetur, materia de ſe non eſt extenſa, ergo. Secundo, quia operatio ſequitur formam & eſſentiam rei, nulla autem operatio Angeli eſt materialis, ſed eius operatio eſt ſuum velle, & ſuum intelligere, ergo eſſentia Angeli non materialis, ſed immaterialis eſt. Sed prima ratio S. Tho. ſcilicet ad hoc vt partes ſeparentur, requiritur materia & quantitas, videtur non concludere, quia ſi à materia informetur forma humana, & à materia informetur forma Angelica, habent penes quid diſtinguantur & non per quantitatem, ergo. Reſpondemus rationem S. Thom. procedere de partibus materiæ continuatis, quæ diſtingui nequeunt, niſi per quantitatem. Secundo, dicimus, adhuc rationem S. Thom. habere, magnam apparentiam, quia licèt partes illæ materiæ Angelicæ & humanæ ſint ſeparatæ, tamen quia ſecundum tenentes Angelum eſſe compoſitum ex materia & forma, materiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, nihil prohibet quin continuari poſſint, & tunc ratio S. Thom. procedere videtur. Et ſi arguatur, Materia Angelica, quamdiu informatur forma Angeli, continuari non poteſt materia, quia illa eſt indiuiſibilis, hæc autem noſtra eſt extenſa & diuiſibilis. Reſpondetur, quòd ideo S. Thom. addidit ſecundam rationem, quæ ſufficienter concluſionem probat. Et ad rationem Durandi contra ſecundam rationem S. Thom. nempe, Operatio ſequitur formam & eſſentiam rei, nam tunc Durandus inquit: Sequitur quod homo eſſet immaterialis, patet: nam intelligere eſt immateriale, & eſt hominis operatio, reſpondet 2. diſtinctio. tertia, quæſtio. 1. Capreolus, S. Thom. intelligere & loqui de re purè immateriali, & purè intellectuali, non autem de omni intelligente. Solutio tamen non placet, quia ſi S. Thom. ſupponit ſermonem eſſe de re purè intellectuali, ſupponit ergo id quod probare deberet, ſcilicet, Angelum eſſe purè immaterialem, quia intelligere poteſt. Ratio ergo S. Thom. in forma hęc eſt, Omnis operatio Angeli eſt immaterialis, & ſit abſque materia, ergo ipſe Angelis eſt immaterialis. Et ſic Durandi replica nulla eſt; cum intelligere hominis ſenſationes prærequirat & habeat. In concluſione S. Thom. conuenit communis opinio Scholaſticorum.

Marſilius 2. q. 2. art. 1. conſentit cum S. Th. Et probat eius concluſionem duabus rationibuus. Prima, ſi Angelus eſt materialis, ergo vel eius materia eſt eiuſdem ſpeciei, vel non cum noſtra, ſi primum, ergo

eſt in potentia ad noſtras formas, & ex conſequenti aliquando illas haberet, & ſic continget Angelum aliquando corrumpi, quia eius forma cedet alia de nouo adueniente. Prima conſequentia patet, quia ideo dicimus materiam hominis & equi eiuſdem ſpeciei eſſe, quia ſunt in potentia ad eaſdem formas. Simile argumentum Thomiſtæ formant ad probandum quòd materia cœli ſpecie differat à materia horum inferiorum: aliàs enim cœlum naturaliter corruptibile eſſet per aduentum nouæ formæ: ſicut ergo de cœlo hi, qui dicunt materiam cœli eſſe eiuſdem ſpeciei cum materia inferiorum, ſed non eſſe in potentia ad aliam formam, reſpondent eam eſſe ſatiatam, idem reſpondetur de Angelo, & de anima rationali, quæ, cùm ſit perfectiſſima, ſatiat materiam hominis. Hæc tamen ſolutio omnino non ſatisfacit, quia ſaltem materia cœli appetit formam rationalem, vtpote perfectiorem. Ideo alij aliter reſpondent, nempè, quòd cœlum non habet neque habere poteſt aliam formam, quia eſt perpetuum, & eius materia eſt perpetua, & ideo aliam formam non appetit. Sed neque hoc ſatisfacit, quia idem dicerent, qui affirmant, Angelum eſſe compoſitum ex materia & forma: nam eadem ratione materia Angeli aliam formam non appetit, quia id fruſtra eſſet, eo quòd Angeli forma eſt perpetua. Sed ſine dubio ſuſtineri non poteſt materiam Angeli, & materiam cœli eſſe eiuſdem ſpeciei cum noſtra: & quòd non ſint in potentia ad alias formas probatur: nam 1. Phyſicorum & alibi ſæpè, habetur, quòd materia eſt potentia, & eius eſſentia eſt eſſe in potentia ad recipiendas formas, ſicut de eſſentia formæ eſt actuare materiam: ſic ergo potentiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, erunt ergo in potentia ad eoſdem actus omnino: ideo enim intellectus & voluntas ſpecie differunt, quia ſunt ad diuerſos actus: & ideo ratio Marſilij ſic intellecta in ſuo vigore manet. Sic enim eam confirmat, quia ſi materia Angeli eſt eiuſdem ſpeciei cum noſtra, ergo pôt recipere quantitatem, & ſic erit extenſa, & contingeret aliquando corrumpi.

Secunda ratio principalis Marſilij eſt, quia non poteſt dici quòd materia Angeli & noſtra differant ſpecie, ergo, antecedens probatur, quia vt 8. meta. habetur, ſpecies rerũ ſunt ſicut numeri, numeri autẽ æquales eſſe nequeunt, materia ergo noſtra & Angeli haberent ſe ſicut minus & maius perfectum, cum tamen materia ſit pura potentia æqualiter ſe habens ad formas, vnde potentia vna perfectior alia eſſe non poteſt. Sed hæc ratio etiam probaret materiam cœli non differre ſpecie à materia inferiorum, & ideo non concludit. Dico ergo ad argumentum Marſilij, de facto vnam materiam eſſe perfectiorem alia, quia materia illa erit perfectior, quæ fuerit in potentia ad perfectiorem formam. Exemplum eſt de materia cœli & noſtra: illa enim eſt perfectior quæ eſt actuata ſua forma nobiliori, & ideo hæc noſtra materia non eſt in potentia ad formam cœli. Ex quibus conſtat ſolum ſecundam rationem Sancti Thom. eſſe quæ vrget.

Aduertendum tamen, quòd ſi quis ſuſtinere velit Angelum eſſe materialem, vim facere debet in hoc, quòd materia Angeli eſt indiuiſibilis, & ſpecie diſtincta à materia noſtra: & iſto modò ſuſtinere Angelum eſſe compoſitum ex materia & forma, non eſſet hæreticum, licèt eſſet falſum: hinc enim euidenter ſequitur dari Angelum craſſiorem alio, & vt Hiſpanè dicimus (Darſe hia vn Angel patudo.) Ratio autem conſtituendi diſtinctionem ſpecificam inter materiam Angeli & noſtram, & tamen quòd ſit indiuiſibilis, ea eſt, vt ponatur diſtinctio numerica inter Angelos: quilibet Angelus ſpecie ab alio diſtinguitur, vt S. Thom. quæſt. 50. artic. 4. ſuſtinet, ſuppoſita veritate illa quòd in Angelis neque per ſomnium eſt materiam aſſignare, ad argumentum principale aſſerentium Angelum eſſe compoſitum ex materia & forma, nempe, quia Angelus mutat locum, ergo eſt in eo mouens & motum, ex 7. Phyſic. quia omne quod mouetur, ab alio mouetur, in omni ergo quod mouetur eſt principium actiuum & paſſiuum, ſcilicet, materia, reſpondetur. Primò, quòd Angelus propriè, non mouetur, neque eius deſertio loci proprie motus dicitur, ſed mutatio. Secundo dico, quòd mouetur per ſolum imperium voluntatis. Dictum autem philoſophi intelligitur ſolum de ente naturali compoſito ex materia & forma. *Ad 1. argumentum.*

Ad aliud argumentum, quia ſi Angelus eſt, immaterialis, ergo actus purus, conſequentia patet, quia actus purus nihil habet de materia, conſequens autem eſt falſum, quia ſolus Deus eſt actus purus, ergo. Reſpondet S. Thom. ad tertium argumentum, quòd Angelus eſt actus purus, hoc eſt, non compoſitum phyſicum ex materia & forma, eſt autem compoſitus ex actu & potentia, id eſt, ex eſſe & eſſentia. Pro quo aduertendum, quòd vt habetur 8. Metha. eſſentiæ rerum ſunt perpetuæ, illæ tamen eſſentiæ ſunt in potentia ad exiſtere, quia exiſtere poſſunt: & iſto modo omnis creatura eſt compoſita: Angelus enim componitur ex eo quòd eſt, & quo eſt, id eſt, ex eſſentia & actualiter exiſtere, quod ſecùs eſt in Deo, vt inquit S. Thom. 3. par. quæſt. 3. artic. 4. qui eſt actus purus, hoc eſt, neque compoſitus ex eſſe & eſſentia, neque compoſitus Phyſicè: Dei enim eſſentia eſt exiſtere, id eſt, in quidditate Dei includitur eſſe, & ita in ipſo Deo exiſtere non differt ab eſſentia, quia includitur in illo: vnde ſi exiſtere eſt de eſſentia Dei, & illi conuenit ab intrinſeco, ergo eſt à ſeipſo. Et item ſi exiſtere eſſet extrinſecum Deo, Deus ergo haberet eſſe participatum, & ita aliquid participatum exiſteret ante Deum ipſum: & in hoc Deus ab hominibus & omnibus creaturis differt, quia exiſtere diſtinctum eſt in illis ab earum eſſentia, quia eſt illis per participationem: & ideo creatura omnis compoſita eſt, Deus verò ſimplex & purus actus, & ab omni compoſitione alienus: vnde ſi Deus quidditatiuè diffiniri deberet, per eſſe exiſtentiæ diffiniri oporteret. *Ad 2. argumentum.*

Pro defenſione Diui Hieronymi, Auguſtini, & Doctorum antiquorum, reſpondemus, credi poſſe veteres illos Patres, Angelos & animas aſſeruiſſe eſſe corporeas, non tamen exiſtimarunt, ſeipſis & in ſua natura corpus eſſe, ſed ratione habita ad Deum cuius comparatione nihil eſt, quod omnino incorporeum dici poſſit, quippe qui nec corpore indiget, neque loco circunſcribitur, nec terminis clauditur, ſed vbique eſt, & omnia implet: creaturæ verò quantumlibet ſpirituales ſint, certis applicantur corporibus, animæ illis quæ animant, Angeli locis quibus præſunt & aſſiſtunt. Et Auguſtinus libro 10. de Gen. ad litteram, improbat ſententiam Tertulliani.

TERTIVM QVAESITVM.

An poſt hanc vitam detur locus, vnde animæ ſemel ingreſſæ egrediantur.

Hieronymus in Eccleſiaſtem hæc verba ediſſerens: *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, in locum vbi ceciderit lignum, ibi erit*, Eccleſiaſt. vndecimo. innuere videtur, poſt hanc vitam nullum eſſe locum ex quo animæ, cùm ad ipſum perueue-

uenerint, amplius exire queant. Sic enim ſcripſit, In locum vbi ceciderit lignum ibi erit, vbicunque enim tibi locum præparaueris futuramq; ſedem, ſiue ad Boreá, ſiue ad Auſtrum, ibi cum mortuus fueris, permanebis: tu.n.quaſi lignum quàuis lógæuus ſis, non eris in perpetuum, ſed ſubita vi ventorum, ita mortis tempeſtate ſubuerſus, vbicunque cecideris, ibi iugiter permanebis, ſiue te rigidum & trucem, ſiue clementem & miſericordem, vltimum inuenerit tempus. Hoc teſtimonio & alijs ſanctorum abutuntur Lutherani aduerſus Catholicam aſſertionem de purgatorio, vnde animæ, expleta peccatorum expiatione, liberantur. Hieronymus verò, & Doctores ſacri nihil aliud affirmant, niſi quòd mortuus, in quo ſtatu diſceſſerit, ibi manebit, in charitate videlicèt, vel extra charitatem, vt ſi ſine charitate obierit quis, quod eſt eſſe rigidum & trucem, non poſſit fieri miſericors & clemens aut è diuerſo, nam nemo poteſt poſt mortem charitatem perdere, vel acquirere, ſibi de nouo. Cùm hoc tamen immutabili ſtatu ſtat, vt qui hoc meruerunt in charitate exiſtentes, poſſint hinc decedentes, viuorum ſuffragijs à pœnis debitis liberari, non enim illa releuatio pœnarum ſtatum mutat, ſed in eo ſunt ſtatu, in quo poſſint à debitis pęnis releuari. De hac quæſtione vide ſupra tomo 4. Chryſoſtomi ad 11. & infra tomo 2. Auguſtini ad 14.

QVARTVM QVAESITVM.

An ſit certus author libri Sapientiæ & Eccleſiaſtici.

Hieronymus libro Sapientiæ Salomonis à ſe emendato argumentú proponens iuxta illud, *Diligite ſapientiam qui iudicatis terram*, inquit, liber Sapientię apud Hebreos nuſquam eſt, vnde ipſe ſtylus Græcam linguam & loquelá redolet, hunc Iudæi Philonis eſſe affirmát. Ex hac aſſertione Hieronymi olim Pelagiani (vt Hilarius ad Auguſtinum ſcribit) occaſionem ſumpſerunt, vt aſſererent, librum Sapientiæ falſo nomine Salomonis ſcriptum eſſe, & ideo vná cum libro Eccleſiaſtes à canone ſanctorum voluminum eum excluſerunt. Qui error nuper ab Anabaptiſtis & Lutheranis ſuſcitatus eſt. Qui duo aſſerunt. Primum eſt, authorem libri Sapientiæ non eſſe Salomonem, ſed Philonem Iudæum Patria Alexandrinum Græcæ linguę peritiſſimum, de quo propter ſimilitudinem dictionis, quam cum Platone habuit, olim dictum eſt, Plato Philonem, aut Philo Platonem ſequitur. Alterum eſt, neutrum horum voluminum eſſe canonicum. Harum aſſertionum primam incertam ac temerariam eſſe ante Concilij Tridentini diffinitionem, ſecundam hæreticam eſſe, oſtendemus.

Primo, ſi liber Sapientiæ à Philone Iudæo ſit editus, inter libros veteris Teſtamenti numerari non debet, ſed inter noui Teſtamenti volumina recenſeri: nam Philo poſt Chriſti tempora floruit ſub Caio Cæſare, ad quem miſſus eſt Iudæorum legatus, cùm ergo eccleſia reponat hunc librum inter alios veteris Teſtamenti, qui ante nouum Teſtamentum ſunt conditi, maniſeſtum eſt, illum non eſſe Iudæi Philonis, qui ſub nouo Teſtamento claruit. Secundo, quia author huius libri c. 2. ſpiritu prophetico deſcribit futuros conatus Iudæorum aduerſus Chriſtum, dicens, Venite circunueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius operibus noſtris, &c. Et concludit: Si enim eſt verus filius Dei, ſuſcipiet eum, & liberabit eum de manibus contrariorum, contumelia & tormento intorregemus eum, vt ſciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam eius, morte turpiſſima condemnemus eum. Quę verba apertum de paſſione & morte Chriſti futura vaticiniú continent, quòd cum tempore Philonis iam eſſet impletum, ſequitur, eum vaticinij huius non fuiſſe ſcriptorem. Tertio, ad hæc accedit, quòd author libri huius, eodem cap. 2. deteſtatur impiorum Iudæorum inuidiam, æmulationem, & zelum in ipſum iuſtum Chriſtum, & execratur grauem illorum malitiam & impietatem, quod non eſt veriſimile feciſſe Philonem virum inter ipſos celebrem, & ſummo honore ſemper habitum, ne tam recens patrum ſuorum ſcelus tam liberè & apertè accuſans, ſuorum in ſe odium concitaret. Quarto, quia Dionyſius Areopagita in prima parte, capit. 4. libri de Diuinis nominibus, ex hoc libro teſtimonium profert, dicens in primis ſcripturarú inſtitutionibus quendam de Diuina ſapientia copioſius dixiſſe, Amator factus ſum formæ illius, quod ex 8. c. huius libri ſumptum eſt. Neque credendum eſt B. Dionyſium id ex libro Philonis iam recenter editi citaſſe, quem librum, etiam ſi poſſibile ſit, B. Dionyſium vidiſſe nuper editum, adhuc veriſimile tamen non eſt, vt talis ac tantus Pater dignatus fuerit in re grauiſſima authoritate Philonis inniti. Vltimo ſtat catalogus omnium operum Philonis apud Eſeubium lib. 2. hiſto. Eccleſiaſt. c. 18. & apud Hieronymum in libro de viris illuſtribus, in quo liber Sapientiæ nuſquam nominatur.

Sap. 2. — Sap. 8. — Euſeb. lib hiſt. Eccl.

Verum quia nonnulli ex Lutheranis prædicta ſuæ ſententiæ obſtare viderunt, vt ſe ab illis explicarent, dixerunt duos fuiſſe Philones, vnum poſt Chriſti tempora ſub Imperatoribus Caio, Claudio, & Nerone, de quo Euſebius & Hieronymus meminerunt, alterum vero vetuſtiorem Græca facundia diſertiſſimum ſupra centum & ſexaginta annos ante Chriſti ortum, temporibus Oniæ pontificis Iudæorum, & hunc fuiſſe libri ſapientiæ authorem. Huic ſententiæ tamen omnino repugnant quæ author c. 9. huius libri de ſeipſo ſcribens aſſeruit, ſe fuiſſe regem Iſrael, & in vrbe Hieruſalem ædificaſſe Deo templú, his verbis, Tu autem Domine elegiſti me regem populo tuo, & iudicem filiorum, & filiarum tuarum, & dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, ſimilitudinem tabernaculi tui, quod præparaſti ab initio. Quæ ſane verba neutri ex his Philonibus accommodari poſſunt, qui neque Reges fuerunt in Hieruſalem, neque templum in ea conſtruxerunt, ſed vni tantum Salomoni conueniunt, qui Hieroſolymis regnauit, & templum Deo ædificauit, & veluti regum omnium ſapientiſſimus hunc librum Sapientiæ condidit, in cuius prædicto c. ſcripſit, ſe oraſſe Deum pro impetranda ſapientia ad rectè gubernandum populum, ſicut ſcriptum eſt 3. lib. Regum. c. 3. 3. Reg. 3.

Eccleſiæ Catholicæ authoritas, & communis Patrum conſenſus ſufficienter declarant Salomonem huius libri authorem, eccleſia enim quotannis feria 4. Pentecoſtes, in ſacroſanctis myſterijs primam ſententiam huius libri decantat, dicens, Dixit Salomon filijs ſuis, Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram, cui omnes Patres tam Græci, quam Latini conſentiunt. Et primum de Græcis Euſebius lib. 4. hiſtor. Eccleſ. c. 22. ſic ait, Verú & hic ipſe Aegeſippus, & Irenæus, & omnis antiquorum chorus librum, qui attitulatur Sapientia Salomonis, ſicut & Prouerbia eſſe dixerunt. Et Epiphanius libro de ponderibus & menſuris, Salomonis eſſe credidit. Et Ioannes Damaſcenus lib. 4. c. 18. librum Sapientię Salomoni authori attribuit; Inter Latinos Diuus Ambroſius in libro de quattuor difficilibus quæſtionibus ſic inquit, In libro Sapientiæ Salomon ſe Dominum deprecatum fuiſſe commemorat.

memorat. Addit, inquit, Dominum deprecatus ſum illud, da mihi Domine ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiã. Auguſtinus, lib. 2. Retractationum, c. 8. retractauit ſe aliquando aſſeruiſſe librum hunc non eſſe Salomonis, ex quibus probatum relinquitur, librum Sapientiæ à Salomone fuiſſe conditum.

Quod autem liber Sapientiæ Salomonis, & liber Sapientiæ Ieſu filij Sirac, qui Eccleſiaſticus dicitur, ſint recepti in Can. ſanctarum ſcripturarum, probatur atteſtatione noui teſtamenti, authoritate Eccleſiæ: Conciliorum determinatione, & Patrum vetuſtiſſimorum teſtimonio. Et primum ex verbo Dei expreſſo, Nam Paulus ad Rom. 11. & Hebr. 11. ex c. 4. ex 6. & 9. Sapientiæ ſententias allegat. Et Petrus & Iacobus, vterque 1. c. ſuarum epiſtolarum, ex capit. 14. Eccleſiaſtici teſtimonia proferunt. Secundo id probatur Eccleſiæ authoritate, & Patrum: nam Clemens Romanus Pontifex in 1. epiſtola, Anacletus, in 2. Euariſtus in 1. epiſtola ad Africanos, ex libro Sapiẽtiæ teſtimonia adducunt. Similiter de libro Eccleſiaſtici idem faciunt Fabianus Papa 1. qui in epiſtola 2. ad omnes Orientales epiſcopos, ex 10. & 11. eius cap. verba ſumit. Et Sixtus Papa primus, ex 24. c. illud accepit, Ego ex ore altiſſimi prodiui & gyrum cœlo circuiui ſola. Ioannes Damaſcenus vtriuſque voluminis lib. 4. de fide Orthodoxa memoriam facit. Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 8. ita inquit, Illi duo libri, vnus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, quoniam in authoritatem recipi, meruerunt inter Propheticos numerandi ſunt. Et lib. 1. de prædeſtinatione ſanctorum idem confirmat. Tertio medio probatur poſt tot teſtimonia Patrum, determinatione Conciliorum, Nam Concilio 3. Carthaginenſi, & Concilio magno Lateranenſi, & epiſtola Innocentij Papę ad Exuperium, & Gelaſij deſcriptus eſt catalogus librorum Canonicorum, in quibus vterque Sapientiæ liber annumeratur. Et nunc tandem Concilio Tridentino, Canone quo habetur receptio & enumeratio librorum ſacrorum veteris, & noui Teſtamenti, ſuo ordine ſtatuuntur Parabolæ Salomonis: Eccleſiaſtes: Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus. Et diffinitur: Si quis libros ipſos integros, prout in eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens, & prudens contempſerit, anathema ſit. Ex quo conſtat, quòd licet hæc aſſertio, Liber Sapientiæ non eſt Salomonis, neque in Canone ſanctarum Scripturarum recipiendus, ante diffinitionem Concilij Tridentini tantum eſſet aſſertio temeraria, nunc tamen talis aſſertio hæretica eſt, ſicut & aſſerere librum Eccleſiaſticum non eſſe canonicum.

Ad obiectiones hæreticorum, & pro defenſione B. Hieronymi, ad rationes & fundamenta illorum reſpondemus. Et primum & maximum argumentum illorum eſt, quia B. Hieronymus in prologo librorum Salomonis inquit, librum illum falſo inſcriptũ Salomoni, cùm ſit Philonis Iudæi, & apud Hebræos nuſquam eſt, & ipſe ſtylus Græcam redoleat eloquẽtiam, cui ſubſcribit Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana, c. 8. vbi inquit: Nam illi duo libri, primus qui Sapientia, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, de quadam ſimilitudinem Salomonis eſſe dicuntur, nam Ieſum filium Sirac eos ſcripſiſſe conſtantiſſimè perhibetur. Et 17. lib. de ciuitate Dei, c. 26. ait. Alij duo libri, quorum vnus Sapientia, alter verò Eccleſiaſticus, propter eloquij nonnullam ſimilitudinem, vt Salomonis dicantur, obtinuit conſuetudo, non autem eſſe ipſius, non dubitant Doctores.

Secundo cõtendunt hæretici, quòd neuter horum voluminum canonicam habeat authoritatem, quia Hieronymus in prædicto prologo inquit, Fertur & Panaretos Ieſu filij Sirac liber, & alius pſeudepigraphus, qui ſapientia Salomonis inſcribitur. Et paulò poſt, ſicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit eccleſia, ſed inter canonicas ſcripturas nõ recipit, ſic & hæc duo volumina ad ædificationem plebis, non ad authoritatẽ eccleſiaſticorum dogmatum confirmandam. Et idem confirmat in prologo galeato. Epiphanius libello de ponderibus & menſuris de vtroque libro, ait, Vtiles quidem ſunt & commodi, ſed in numero receptorum non referuntur. Iſidorus quoque lib. 6. Etymologiarum, c. 2. librum Eccleſiaſtici inter apocriphos reijcit. Sed neque Euſebius, neque Origenes, neque vllus veterum hos libros in catalogo Diuinorum voluminum recenſet.

Ad hæc reſpondetur ad primum, falſo hæreticos imponere Hieronymo, quod ipſe non aſſerit, ſed referendo ſcribit, non ipſe, id credens, ſed nonnullos veteres ſciptores, hoc eſt, Iudæos id credidiſſe narrans, ait enim, Iudæi Philonis eſſe affirmant, qui forte in hoc ſenſu id affirmarunt, vt putauerint Philonem ſententias huius libri à Salomone primum editas ac diſperſas, in vnum collegiſſe volumen, ita vt à nomine collectoris Sapientia Philonis à nonnullis poſtea vocaretur. Ad Auguſtinum reſpondetur, quòd libro 2. Retractationum, c. 8. ſententias inductas his verbis retractauit. Quod dixi de authore libri, quem plures vocant Sapientiam Salomonis, quòd ipſum etiam, ſicut eccleſiaſticum ſcripſerit Ieſus filius Sirac, poſtea didici: non ita conſtare ſicut à me dictum eſt, & omninò probabilius comperi non eſſe hunc libri illius authorem.

Ad ſecundum, nempe quod Hieronymus aſſeruit, librum Sapientiæ inter canonicos ab Eccleſia non recipi, reſpondemus, eum de eccleſia ſuorum tẽporum id intellexiſſe, paulò verò poſt Eccleſia ab Spiritu ſancto edocta, in Concilio 3. Carthaginenſi volumen vtrumque recepit, ac deinceps ſequentia concilia vſque ad Synodum Tridentinam in ſacris catalogis vtrumque numerarunt. Ad Originem & cæteros Patres reſpondemus, ex eorum authoritate tantum colligi, libros huiuſmodi non eſſe de numero ſcripturarum, quæ ſemper in eccleſia habitæ ſunt vt canonicę, ita vt ex illis eccleſia ſua dogmata confirmaret, poſtea tamẽ ab Spiritu ſancto plenius illuſtrata, tanquam canonicos recepit eos.

OCTAVVS TOMVS.

1 *An oratio Chriſti ſemper fuerit exaudita.*

2 *An mundi ætas ſex millibus annorũ conſtet.*

PRIMVM QVAESITVM.

An oratiò Chriſti ſemper fuerit exaudita.

Hieronymus in Commentarijs Pſalmorum pertractans hunc verſiculum, *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies*, inquit, Clamauit Chriſtus in Cruce, & orauit pro ſuis, exauditus, & nõ exauditus eſt: exauditus pro prædeſtinatis, ſicut in octo millibus, vel pro illis centum viginti & quingentis fratribus, & non exauditus, hoc eſt pro illis qui

non

non erant prædeſtinati, de quibus dixit Euangeliſta, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.

Diſputant Doctores Scholaſtici de oratione Chriſti, 3. ſen. diſtin. 17. & S. Thom. 3. par. q. 21. art. 4. & reſpondet, quòd omnis oratio abſoluta Chriſti ſemper fuit exaudita, non tamen conditionata, vt illa, Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte. Sed contra hoc arguitur, quia Chriſtus orauit, pro omnibus hominibus, qui per verbum Apoſtolorum credituri erant in illum, ſed non omnes qui credunt, ſalutem conſequũtur æternam, ergo. Tum etiam, quia orauit pro crucifigentibus, dicens, Pater ignoſce illis, & tamen licèt aliqui ex illis, non tamen omnes ſalutẽ ſunt aſſecuti, reſpondet S. Thom. ad ſecundum, cum B. Hieronymo, quòd Chriſtus pro ſolis prædeſtinatis tantum orauit, & pro illis exauditus eſt. Et ad tertium dicit, illud Pſalmi, Clamabo per diem, & non exaudies, intelligendum eſſe quantum ad effectum ſenſualitatis quo mortem refugiebat, non tamen quoad effectum rationis, quia vt ſic exauditus eſt. Caietanus vero inquit, omnem Chriſti orationem, tam ſecundum rationem, quam ſecundum effectum ſenſualitatis ſemper fuiſſe exauditam, quia quod caro petebat, non fixa determinatione flagitabat, ſed à conditione, ſi Patri ita viſum foret, quod ſi ſecùs ei videretur, poſtulabat voluntatem patris expleri, inquiens, Fiat voluntas tua. Pro quo aduertendum, quòd Chriſto in quantum Deus, non conuenit orare, ſed tantum in quantum homo, quia orare importat relationem inferioris in ordine ad ſuperiorem, & in quantum Deus potuit facere quodcunque voluit, in quantum verò homo propriã voluntatem explicabat Patri. Ex quo patet, quòd ſi in Chriſto ſolum fuit voluntas Diuina, ut Sergius, Arrius, Appollinarius, Neſtorius, & Eutiches contendunt, non poſſet Patrem orare, & ideo merito actione quarta ſextæ Synodi Conſtantinopolitanæ vſque ad decimam quartam actionem ſunt damnati. Eſt ergo de fide, & oppoſitum eſt hæreticum, quod in Chriſto fuit duplex voluntas, nempe Diuina & humana, & Patrem orauit ſecundum voluntatem humanam, quia in quantum homo eſt minor Patre, & ſubditus illi, & vt ſic omnipotentiam non habet, neque per potentiam animæ poteſt omnia quæ vult facere. Secundo aduertendum, Chriſtum neque oraſſe ſecundum ſenſualitatem, neque potuiſſe orare, ita vt oratio eſſet proprius actus ſenſualitatis. Probatur quia oratio importat & includit ordinem in finem, omnis enim qui orat, orationem ad aliquem finem ordinat, ordinare autem actus eſt intellectus, non volũtatis, neque appetitus ſenſitiui, cui ordinare non conuenit, vt author eſt S. Tho. 1. 2. q. 1. artic. 1. & 2. nam cum hirundo nidificat, opus illud non ordinat ad filiorum generationem, & ſi formica interrogetur propter quem finem grana congregat, reſponderet ſe neſcire, & cum hoc ita ſit, quòd orare ſenſualitati non conuenit, Chriſtus tamen Dominus ſecundum ſenſualitatem orare potuit, exprimendo affectum & deſideriũ ſenſualitatis, & proponendo appetitui rationali id, quod ſibi diſconueniens erat, & quia ſenſualitas Chriſti mortem refugiebat, inde eſt, quòd orabat affectum ſenſualitatis exprimendo, dicens, Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, & hoc modo conue-
Ioan. 13. niens fuit Chriſtum pro ſe oraſſe, vt de facto orauit, dicens: Pater clarifica filium tuum, vbi pro glorificatione corporis orauit. Pro cuius ampliori explicatione notandum, quòd Chriſtus dupliciter orabat, vno modo exprimendo affectum ſenſualitatis vel voluntatis ſimplicis, quæ conſideratur vt natura, ſicut cum orauit, vt calix paſſionis à ſe tranſiret: alio modo orabat exprimendo affectum voluntatis deliberatæ, quæ conſideratur vt ratio, vt cum gloriam reſurrectionis poſtulauit, quod ideo fecit vt nobis exemplum orandi traderet, & vt oſtenderet Patrem authorem, à quo ſecundum humanam naturam Diuinam æternaliter, & ſecundum humanam temporaliter, proceſſit, & quod quidquid habet à Deo habet: & ideo Ioann. 11. gratias Patri agebat pro bonis in natura humana iam perceptis, dicens, Gratias ago tibi Pater, &c. & etiam pro accipiendis, vt nobis vtriuſque exemplum relinqueret. Et ideo S. Thom. artic. 3. inquit, Oratio vocalis Chriſti non fuit illi neceſſaria propter ſe, ſed propter nos, & idem aſſerit B. Hilarius, 10. de Trinitate, iuxta quod Ioan. 11. dixit, Pater ego ſciebam quia ſem- Ioan. 11.
per me audis, ſed propter populum qui circunſtat, dixi, vt credant quia tu me miſiſti. His diffinitis.

Dubium eſt, quare non oramus Chriſtum, vt pro nobis apud Patrem intercedat, neque id eccleſia facere conſueuit, ſed Chriſtum oramus, vt noſtri miſereatur. Et probo, illum nos orare poſſe, vt ad Patrem pro nobis intercedat, quia re vera in mundo exiſtens pro nobis Patrem orauit, quid ergo obſtat quòd nunc etiam pro nobis Patrem oret? Tum etiam quia. 1. Io. capit. 2. Apoſtolus inquit, Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum, & ipſe interpellat pro nobis, poſſumus ergo illum orare, vt munus hoc exequatur. Reſpondetur ad hoc, eccleſiam in hoc quòd non orat Chriſtum, vt pro nobis intercedat, optimum ſeruare morem, & ideo rectius orat, vt noſtri miſereatur quia orare reſpectum dicit inferioris ad ſuperiorem, & impotentiam quandam & infirmitatem arguit, vnde qui orat, nequit ea quæ vult per ſeipſum facere, neque ea pro quibus orat, ſecundum illum modum, ſecundum quem orat Chriſtus Deum, licèt omnia pro quibus orabat, efficere poterat, non tamen ſecundum hamanitatem, ſecundum quam orabat, & ideo quia orare de ſe fragilitatem & impotentiã quandam dicit, ideo poſtquam reſurrexit, conueniens non eſt, ipſum Patrem orare, qui ſurrexit ſine defectu aliquo, quia neque impotentiam, neque fragilitatem, neque imbecillitatem aliquam habuit, bene támen quãdo viator erat, & hæc eſt ratio quare Chriſtum non oramus, vt pro nobis oret. Secundo dico, quòd ſi quis per ignorantiam Chriſtum oraret, vt pro ſe Patrem oret, ſacrilegium magnum non eſſet.

Dubium alterum eſt, quando dicimus Chriſtum in hoc mundo Patrem oraſſe, quomodo Pater accipiatur, eſſentialiter ne, an perſonaliter? Pro quo aduertendum, quòd Pater eſſentialiter dicitur de Deo, in quantum eſt Pater omnium creaturarum per creationem, & hoc modo ſumitur, cùm orantes dicimus, Pater noſter qui es in cœlis, perſonaliter vero vt in Diuinis Pater ſumitur pro prima perſona, quæ filium generauit. Hoc ſuppoſito reſpondemus, quando dicimus Chriſtum oraſſe Patrem, & quòd erat ſubditus Patri, Pater ſumitur eſſentialiter, videlicèt pro Deo, ſicut quando nos Patrem oramus, eſſentialiter etiam ſumitur, non enim amplius pro perſona Patris quam Filij vel ſpiritus ſancti accipitur, & ſicut nos aliquando orationem noſtram ad perſonam Patris ordinamus, ſic & Chriſtus ſuam orationem ad perſonam Patris potuit dirigere: quemadmodum ſi quis ex deuotione ſpeciali, cuilibet perſonæ Diuinæ orationem & deprecationem ſuam commendaret.

Pro B. Hieronymo reſpondemus ex dictis, ipſum non negare, Chriſtum à Patre fuiſſe exauditum, cùm Paulum legiſſet, qui de Chriſto in cruce oratione valida exclamante dicat: Qui cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia, neque ipſe aſſerit, cũ pro omnibus crucifixoribus oraſſe, neque etiam pro omnibus, qui erant in eum credituri, ſed pro his ſolum, qui erãt prędeſtinati ad vitam æternam, & pro his exauditum eſſe. Quod autem

Pſal.

Pſal.ait, Clamabo, & nō exaudies, intelligi debet, non quoad rationis deſiderium, quod ſemper exaudita eſt, ſed quoad effectum carnis mortem refugientis.

SECVNDVM QVAESITVM.

An mundi ætas ſex tantum annorum millibus conſtet.

HIeronymus in epiſtolari expoſitione Pſalmi octogeſiminoni ad Cyprianum in hunc verſiculum. *Quoniam mille anni ante oculos tuos, ſicut dies heſterna quæ præterijt*, Pſal. 89. deducit omnem durationem præſentis ſęculi ab orbe condito vſque ad diem Iudicij, ſex millium annorum ſpatio concludi, ſic ſcribens, Ego arbitror ex hoc loco, & ex epiſtola, quæ nomine Petri inſcribitur, mille annos pro vna die ſolitos appellari, vt ſcilicet, quia mundus in ſex diebus fabricatus, ſex millibus tantum annorum credatur ſubſiſtere, & poſtea venire ſeptenarium numerum, & octonarium, in quo verus exercetur ſabbatiſmus, & circunciſionis puritas redditur, ad eandem ſentētiam alludit. Vide ſupra de hac quæſtione tomo 5. B. Hieronymi ad quintum, & eodem tomo ad duodecimum & vltimum.

NONVS TOMVS.

1 *An lucta Iacob corporea fuerit, an ſpiritualis.*

2 *An coniugium Mariæ & Ioſeph legitimum fuerit.*

3 *An panis, quem in oratione Dominica poſtulamus, corporeus ſit.*

4 *An ſacerdotibus inſit ligandi & ſoluendi poteſtas.*

5 *An Moſes apparuerit in Transfiguratione Chriſti.*

6 *An clerici ſint immunes à tributo ſæcularium Principum.*

7 *An Euangelia & cruces collo appendere liceat.*

8 *An Angeli tam boni quàm mali flecti ad vitium vel virtutem queant.*

9 *An hæreticorum ſcripta ſint legenda.*

10 *An Petrus Paulo & cæteris Apoſtolis dignitate fuerit ſuperior.*

11 *An electio & reprobatio ſit ex meritis.*

12 *An ſtriges poſſint infantulos faſcinare.*

13 *An in ſacris litteris legatur, Deum alicui maledixiſſe.*

14 *An liceat præfectos Cœnobiorum Abbates vel patres appellare.*

15 *An damnati aliquando ſaluandi ſint.*

16 *An ſancti defuncti pro nobis poſſint orare.*

17 *An animæ ante mundum conditæ, & poſtea in corpora ob ſuas culpas deiectæ.*

18 *An in Euchariſtia ſit vera & realis Chriſti caro.*

19 *An damnatorum ſupplicia finienda ſint.*

20 *An in Angelis ſint profectus & honores, crementa & incrementa.*

21 *An Aſtrorum animæ Chriſti ſanguine ſint purgatæ.*

22 *An dæmones aliquando iuuandi.*

23 *An Angeli ſanguine Chriſti ſint purgati.*

24 *An corpus ſit carcer animæ.*

25 *An Angeli ante paſſionem Chriſti myſterium redemptionis agnouerint.*

26 *An qui docere non poteſt, conſtituendus ſit Epiſcopus.*

27 *An paſſio Chriſti dæmonibus profuerit.*

28 *An in Diuinis laudibus cantu ſit vtendum.*

29 *An peccatores membra ſint eccleſiæ.*

30 *An Eccleſia Chriſti ſit viſibilis vel inuiſibilis.*

31 *An Iacob cùm Angelo corporea lucta certauerit.*

32 *An liceat bigamum eligere in Epiſcopū.*

33 *Angeli an longè ante mundum fuerint creati.*

34 *An Epiſcopus presbytero ſit maior.*

35 *An panis, quem in oratione Dominica petimus ſit panis corporalis.*

36 *An Epiſtola ad Hebræos ſit Pauli.*

PRIMVM QVAESITVM.

An Iacob corporea lucta cum Angelo certauerit.

HIeronymus. 3. lib. Commentariorū Epiſtolæ ad Ephe. explicans illud, *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.* Inquit, Iacob non pugnaſſe corporaliter contra Angelum, qui ſibi in itinere apparuit. Vbi ſcriptura ait: Et ecce vir luctabatur cum eo vſque mane, ſed magis auxilio eius, qui ſibi in itinere apparuit ſpiritualiter decertaſſe, non aduerſus tentationes humanas, ſed contra improbi dæmonis tentationes, quas Paulus appellauit colluctationes, nō aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Hunc ſenſum his verbis expreſſit: Hæc in medium protulimus, vt retundamus eorum opinionem, qui putant, omnia vitia eſſe carnis & ſanguinis, & nullam habere dæmones poteſtatem, vt nos incitent ad peccandum: talem luctationem & Iacob fuiſſe putamus, quòd ſcilicet non aduerſus carnem & ſanguinem contenderit, quando remanſit ſolus, & luctabatur cum eo homo adiuuans eum, & corroborans aduerſus alium ſudore nimio dimicantem, & ſimul vide ne Gen. 32.

forté

forte ridiculi ſint, qui arbitrantur in ritum luctantium tota Iacob nocte luctatum, quid enim grande, ſi, vt illi aiunt, luctans aut ſuperarit, aut victus ſit, ſed iuxta rationabilem & conuenientem Patriarchæ luctam, talem illi colluctationem fuiſſe crededendum eſt, qualem illi habent, qui poſſunt dicere, non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cęleſtibus.

Origenes hanc eandem ſententiam prius in 3. Periarchon ſuſtinuit, ſic enim habet, vnde & Angelus luctatus dicitur cum Iacob, quod nos quidem non ita intelligimus, vt idem ſit luctatum cum Iacob Angelum eſſe, quod eſt aduerſum Iacob, ſed quòd is qui ei ſalutis cauſa aderat, & ei nomen Iſrael imponebat, ille idem cum ipſo luctabatur, cum ipſo eſt in agone, & iuuat eum in certamine, cum ſine dubio alius eſſet, aduerſus quem dimicaret, & aduerſus quem ei certamen ageretur. Denique & Paulus non dixit, nobis eſſe luctamen cum principibus & poteſtatibus, ſed aduerſus principatus & poteſtates, vñ ſi Iacob luctatus eſt, ſine dubio aduerſus aliquam harum virtutum luctatus eſt, quas humano generi & ſanctis aduerſari, & certamina mouere, Paulus annunciat. Ideo de Iacob denique dicit ſciptura, Qui luctatus eſt cum Angelo, & inualuit ad Deum, vt ſi ſit agonis certamen, Angeli tamen adiutorio ſuſtentatum, perſectionis vero palma vincentem perducat ad Deum.

Procopius in Commentarijs Gen. 32. inquit, Quidam, vt ex docto quodam viro accepimus, profitentur, cum Iacob concertaſſe diabolum in ſpecie Eſau, volentem deuincere ipſum, cæterum à Iacob ſtetiſſe Angelum auxiliarem, ob cuius auxilium nihil diabolus quiuerit efficere, ne igitur putaret Iacob propria virtute debellaſſe aduerſariũ, ſed Angeli virtute adiutus, tactus eſt ei neruus, & claudicatio ſubſecuta.

Communis ſententia antiquorum Patrum, locum citatum elucidantium, aſſeuerat, & tenet, Iacob vera & corporea luctatione aduerſus Angelum dimicaſſe, qui virili forma ad tempus aſſumpta, Patriarcham ipſum ad luctam prouocauerat. Et hanc ſententiam ferè omnes Patres tam Hebræi, quam Græci, & Latini expoſitores ſequuntur. Et quia hæc eſt ſententia communis Patrum, ab ea non eſt recedendum, ſed potius eſt amplectenda.

Pro B. Hieronymo reſpondetur, quòd ſecutus eſt ſententiam Origenis, quæ licet ſuſtineri poſſit ſaltem in ſenſu allegorico, publicè tamen & in concionibus ſententiam Origenis enunciare non licet, quia pias aures offenderet audientium, cuius contrarium textus expreſſit dicens, Et ecce vir luctabatur cum Angelo, vſque mane.

SECVNDVM QVAESITVM.

An coniugium Mariæ & Ioſeph fuerit legitimum:

HIeronymus libro 1. commentariorum in hunc locum Matth. 1. *Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ, de qua natus eſt Ieſus*, Mat. 1. inquit, Cùm virum audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat nuptiarum, ſed recordare conſuetudinis ſcripturarum, quòd ſponſi viri, & ſponſæ vocentur vxores. Et in libro aduerſus Heluidium; ait Ioſeph Mariæ potius cuſtodem fuiſſe quàm maritum. Hoc loco Hieronymi abutuntur aliquando Doctores, qui diſceptandi cauſa, contendunt inter Mariam virginem & Ioſephum, non fuiſſe verum ſacramentum matrimonij.

Doctores Scholaſti de hac quæſtione diſputant 4. ſen. diſtin. 30. & ibidem S. Thom. & quia quæſtio ſupponit, Deiparam Virginem, virginem perpetuo manſiſſe, id probamus, quia id orthodoxa nos admonet fides, non ſolum per eccleſiaſticā ſanctionē, ſed per verbum illud Virginis ad Angelum, Quomodo fiet iſtud quia virum non cognoſco? Tum etiam ex eo, quòd Angelus reſpondit, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Cauſas virginei ſtatus Mariæ percenſet S. Thom. 3. par. q. 28. per quattuor articulos illius quæſtionis. Decuit enim Dei Filium, qui Verbum Patris eſt, inſtar verbi, à ſolo ipſo Patre, obumbrante Spiritu ſancto concipi. Decuit & Patris dignitatem, vt eius naturalis Filius nullum alium patrem haberet in terris quam in cęlo. Decuit & Chriſti humanitatem, in qua nec peccatum, neque operatio carnis peccatricis locum habere debuit, per quem peccatum mundi tollebatur. Decuit & ad incarnationis finem, qui fuit vt homines renaſcerentur in filios Dei, nō ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed quòd & in partu maneret virgo, eidem etiam verbo congruens fuit: nam Verbum in corde abſq; corruptione concipitur, ita & inde abſque corruptione procedit. Item congruebat effectui redemptionis, qui erat noſtram corruptionem tollere, quare naſcendo non debuit vterum corrumpere, quod & ad honorem matris maximè referebat, vt integra & inuiolata permaneret. Quòd verò poſt partum debuerit etiam virgo perpetuo perſeuerare, res erat adeò condecens, vt hæreticum ſit id negare. Virgo enim, ſi poſtea erat virum cognitura, non ex libidine, quæ ab ipſa longiſſimè aberat, ſed gratia prolis procreandæ, id dignitati Chriſti filij eius maximè derogabat, quippe quem, vt Filius erat vnigenitus Patris, ita maximè decebat vnigenitum eſſe matris. Tum etiam, quia in iniuriam cederet Spiritus ſancti, vt vterus qui eius fuerat ſacrarium, homini eſſet cognitus. Sed inde quia ingratiſſima eſſet Virgo, ſi vnicą prole non fuiſſet contenta, quæ erat Dei filius & ſuus, & virginitatem, quam ſupra naturam Filius ei ſeruauerat, naturali officio amitteret. Et vltimo Ioſeph temeritatis & impudentię reus eſſet, ſi quam de Spiritu ſancto concepiſſe nouerat, polluere cogitaret.

Quare Ebion, Cherintus, & Heluidius contraria his blaſphemantes, merito ſunt tanquam impudentiſſimi hæretici condemnati. Contra quos hæc ſtatuitur Concluſio. Condecens fuit ſacroſanctam Virginem ſuam virginitatem Deo per votum conſecrare. (Cōcluſio.) Hæc ſtatuitur contra moleſtos homines, qui nihil aliud approbant, quam quòd in ſacris Biblijs legerint: ſat enim illis eſſe debuiſſet, quòd Auguſtinus, Ambroſius, & plerique ſacri Patres id ita affirmant. Sed ratio hæc illos vincit, quòd cùm fides Catholica (1. Ratio.) teneat, Mariam fuiſſe perpetuo Virginem, ratione concluditur, perfectiſſimum virginitatis ſtatum habuiſſe, qualem Dei matrem decebat, ſtatus autem firmitatem ſonat, firmitas verò non niſi per votum conſtabilitur, certiſſimum ergo eſt, Virginem votum emiſiſſe, quod verbo ipſius virginis, ad Angelum confirmatur: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Conſtat enim verbum illud non facere ſenſum, qui eſt, non cognoui, quia id ad conceptionem futuram impertinens erat. Sed ſenſus eſt, Statui, & voto firmaui virum non cognoſcere, & ideo, quomodo fiet iſtud, non erat verbum renuentis facere quod Angelus propoſuerat, ſed modum interrogātis, an virum cognitura eſſet, vel an per ſolam orationem vel conſenſum conceptura. Ad quod reſpondens Angelus, ait, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, &c. Sed quæres cur Euangeliſta hanc virginitatem perpetuam non expreſſit? Reſpondetur, quod ex eo, quod minus erat credibile, id quod facilius erat creditu,

tu,

tu, reliquit vt notum, quod quidem viri ſancti non niſi prolis generandæ gratia conſummare debuiſſent. Matth. Lucæ 3. Vnde quia Matthæus propter perfectum matrimonium appellauit Mariam coniugem Ioſeph, Lucas verbum temperans ait, c. 3. quòd putabatur (quia non erat) pater Chriſti, nec quòd Matthæus appellat Chriſtum primogenitum Virginis, inſinuat alium fuiſſe poſtgenitum, ſed quòd nullum ante genuiſſet: nam & vnigeniti cenſentur primogenituræ heredes. Et quod ait, antea quàm conuenirent, inuenta eſt in vtero habens, & non cognouit eam, donec peperit filium ſuũ, non ſignificat, quòd poſtea conuenerint, ſed ſolum, vt inquit Hieronymus, ſignificauit anteaquàm id accideret, quòd communi lege ſperabatur, eam tunc & concepiſſe & peperiſſe. Sic enim & nos loquimur antea quam viginti annos exploret, ſeu ante quam nauem intraret, mortuus eſt: hæc autem apud Patres peruulgata ſunt.

Argumenta quæ contra hanc diffinitionem induci ſolent, nonnihil difficultatis offerunt, & primum eſt, quia lege veteri Deuteron. 7. & Exod. 23. prohibitum videtur, non dare operam ad relinquendum ſemen ſuper terram. S. Thom. loco citato artic. 4. reſpondet B. Virginem ante nuptias non vouiſſe virginitatem ſimpliciter, ſed ſub conditione, ſi Deo placeret. Et diſtinctione præſenti, q. 2. ait, quòd quamuis virginitas in ſe optima ſit, tamen tempore Moſaicæ legis matrimonium ei præferebatur propter expectationem Chriſti venturi. Horum vtrũq; durum eſſe videtur. Primum, quia ipſe D. Thom. 4. diſtinct. 33. quæſt. 3. artic. 2. ad ſecundum, fatetur, quòd poſt multiplicatum genus humanum, tam in ſtatu naturæ integræ quam corruptæ nullum fuiſſet peccatum à matrimonio abſtinere, quia iã ceſſaſſet neceſſitas præcepit, Creſcite & multiplicamini. Et eadem ratione in lege Moyſi poſt ſufficientem promulgationem illius populi, qui ad cultum Dei erat neceſſarius, non peccaſſet, qui à matrimonio ſe abſtineret, atque adeò multo minus qui virginitatem ſeruaſſet, & ſi matrimonium aliquando fuit in præcepto, id forte fuit initio dum populus erat exiguus, vt in Abraam, Iſaac, & Iacob, quorum matrimonia ideo ſcriptura commendat. Ad ſecundum. Neque ſecundum multum mouet, nam etſi Abrahæ vt Geneſ. 22. legitur, facta fuerit promiſſio, ꝙ in ſemine ſuo benedicturus eſſet Deus omnes gentes, ſola tamen tribus Iuda erat, quæ Meſsiæ carnem erat exhibitura, iuxta vaticinium illud, Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, &c. Et ideo aliæ tribus vinculo illo non tenebantur. Tum etiam, quia licèt aliqui à matrimonio abſtinerent, prouidentia Dei ordinaret, ne linea Chriſti procreando deficeret. Ad hæc, quia ſi tunc tanta eſſet obligatio coniugij, conſequens fieret, vt qui ex primo matrimonio prolem non ſuſcepiſſet, teneretur ad ſecundas nuptias commigrare, quod ex nulla hiſtoria colligitur, imo Iudith abſque prole in virginitate permanſit, quinimo poſt naturam corruptam, virginitas ſemper fuit matrimonio prælata. Et ideo vt ait S. Thom. in natura integra, propagato genere humano, non fuiſſet virtus ex genere ſuo à matrimonio abſtinere, neque eſſet peccatum, ſed eſſet indifferens, quod ex fine poſſit fieri bonum. At verò ſub lege naturæ corruptæ, genere humano multiplicato, ſemper virginitas fuit præſtantior matrimonio, vtpote quæ ad contemplationem & opera ſpiritualia longè aptior eſt, quin vero de Abel nulla fert hiſtoria vxorem habuiſſe, & inde iam Angelica virginitas genus humanum decorare cœpit. Veritas hæc exemplis prophetarum comprobatur. Eſaias namque, Eliſeus, & Hieremias, (vt Hieronymus lib. 1. aduerſus Iouinianum c. 16. author eſt,) & ab vxoribus ſe abſtinerunt, circumeuntes, vt ait Paulus, in melotis, & in pellibus caprinis, & in ſolitudinibus oberrantes, & in ſpeluncis & cauernis terræ. Hebr. 11. Et Ioſephus lib. 18. antiquitatum refert ante Chriſti aduentum Eſſenorum collegium in Ioſephus deſerto Iudeæ, more noſtrorum Anachoritarum, ſanctiſſimam egiſſe vitam, ab vxoribus prorſus & conſpectu earum abſtinentes, quorum inſtitutum ſecutus eſt Ioannes Baptiſta, vnde quamuis B. Virgo nullam aliam habuiſſet reuelationem, exemplum in ſua gente haberet virginitatis colendæ. Et ad S. Tho. reſpondetur, eum 2. 2. q. 152. art. 4. ſimpliciter concludere, virginitatem præferendam eſſe matrimonio, vbi exceptionem illius legis non facit, ſed ſolum ait, matrimonium Abrahæ propter neceſſitatem illius temporis, æquatum fuiſſe continentiæ virginis Ioannis. Virgo recta linea ex tribu Iuda proceſſit, & licèt certum non ſit, fuiſſe ei reuelatum futuram Dei genitricem, eſt tamen credibile, aliqualem inſpirationem à Spiritu ſancto recepiſſe, ſe eius generationi aliquid operis præſtituram. Et ideo ante nuptias deſiderium, quod virginitatis habebat, non auſa eſt abſoluto voto aſfirmare.

Dubium tamen eſt, an Virginem Dei matrem nuptam ſimul eſſe decuerit; S. Thom. loco citato, vndecim cauſas congruentiſſimas decentiæ huius connumerat, quarum quattuor ad Chriſtum ſpectant. Prima, ne à Iudæis tanquam illegitimè natus, repudiaretur. Rationes ꝑ quas decuit virginem nuptã eſſe. Secunda, vt conſueto modò genealogia eius per virum deſcriberetur. Tertia, vt diabolo eius partus occultaretur, ne in puerum machinamenta moliretur. Quarta, vt obſequio patris Ioſeph nutriretur. Ex parte Virginis ſunt tres aliæ cauſæ. Prima, vt à pœna lapidationis liberaretur. Secunda, vt ab infamia eſſet immunis. Tertia, vt honeſtius & accuratius eidem virgini miniſterium maritus exhiberet. Ad nos quattuor aliæ attinent. Prima, vt teſtimonio mariti firmius natiuitas Chriſti ex virgine comprobaretur. Secunda, vt verba Virginis credibiliora redderentur, quod & in noſtram redundauit fidei firmitatem. Tertia, vt tolleretur excuſatio Virginibus, quæ non omnem cautelam adhibent, vt infamiam euitẽt. Quarta, per illud Virginis connubium vniuerſalis eccleſia deſignatur, quæ virgo, vt Paulus 2. Cor. 11. ait, deſponſata eſt vni viro Chriſto. Vltima & duodecima cauſa eſt, vt quemadmodum in Chriſto duæ naturæ Dei & hominis copulatę ſunt, ſic & in virgine duę coniungerẽtur egregiæ dignitates, matris & virginis, vt neque fructus coniugij florem virginitatis deijceret, neque flos virginitatis prolem occuparet, ambo iura in Maria conſyderata ſunt, nimirum vt inuiolata matris virginitas filium pareret Deum & hominem.

Dubium grauius eſt, poſtquam diffiniuimus decuiſſe Dei matrem nuptam eſſe iuxta Euangelicum verbum Luc. 1. Miſſus eſt Gabriel Angelus ad Mariam Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph, an puriſſimum illud coniugium fuerit perfectum, An coniugium Mariæ perfectum fuerit. ſuppoſito, vt fides Catholica tenet, illud nunquam fuiſſe per copulam confirmatum. Vuicleph, vt ait Thomas Vualdenſis c. 130. opinatus eſt, matrimoniũ non eſſe legitimum & perfectum, niſi fuerit conſummatum, & ideo inficiabatur matrimonium Virginis, aſſerens non fuiſſe perfectum. Probat primò, quia 1. Ratio. perfectum matrimonium dicit abſolutum conſenſum, & tamen videtur quòd Virgo in matrimonium non abſolutè conſenſit, ſed illud commiſit Deo, ſicut & ſuam virginitatem, quia ſi abſolutè conſenſiſſet, non licuiſſet Ioſepho eam dimittere, quòd tamen Euangeliſta ait eum cogitaſſe. Secundo, quia ad perfectionem matrimonij conuenit conſummatio & perfecta ſignificatio, illud autem nunquam fuit conſummatum, & ideo per illud non fuit ſignificata vnio 2. Ratio.

Chriſti

Cõcluſio. Chriſti cum natura humana. His tamen non obſtantibus, ſtatuitur hæc concluſio. Sacroſanctum illud matrimonium fuit perfectiſſimum: Dei nanque perfecta ſunt opera; illud autem matrimonium fuit Diuinitus inſpiratum, ergo perfectum, quod Euangeliſta illo nomine ſignificauit, quo Mariam appellauit coniugem Ioſeph. Ratione eadem concluſio exponitur, ſuppoſito quòd duplex eſt rei perfectio, vna eſſentialis, quæ ad eius naturam ſpectat: alia accidentalis, quæ ſecundum eius operationem conſideratur. Ignis enim, licèt in vacuo poſitus non calefaceret, in ſuis tamen partibus eſſet eſſentialiter perfectus. Perfectio autem eſſentialis matrimonij conſiſtit in mutuo conſenſu de præſenti, quo ſe alter coniugum alteri tradit, quo pacto inter Mariam & Ioſeph fuit perfectiſſimum matrimonium. Commixtio verò per copulam, eſt vſus & operatio matrimonij, & ideo accidentaria perfectio, quæ non eſt de eius eſſentia. Et per hoc eſt reſponſum ad argumentum factum de conſummatione & ſignificatione vnionis humanitatis Chriſti, ſunt enim accidentariæ matrimonio, & ideo defectus eorũ nihil tollit de eius perfectione eſſentiali. Ad aliud argumentum, negatur Virginem ſub conditione contraxiſſe, imò abſolutè contraxit, certa tamen quòd eius virginitas violanda non eſſet. Quod autem Ioſeph cogitabat eam dimittere, non intelligitur de ſeparatione quoad vinculum, ſed quoad cohabitationem.

Dubium aliud eſt circa id quod diffiniuimus, Beatã Mariam votum virginitatis emiſiſſe, & poſt matrimonium contraxiſſe: quoniam, vt ait Hieronymus, vouentibus virginitatem, non ſolum nubere, ſed velle nubere damnabile eſt, non ergo ei licuit votum virginitatis emittere, & contractum matrimonij celebrare. Reſpondent Doctores Scholaſtici cum S. Thom. Virginem ante contractas nuptias non emiſiſſe votum abſolutè, aliàs in illas conſentire neſas eſſet, ſed ſub conditione, nempe niſi Deus aliud diſponeret, aut præciperet. Contra hanc tamen ſolutionem arguitur, quia in omni voto ſiue ſimplici, ſiue ſolemni, intelligitur conditio illa, niſi Deus aliter diſponat, ergo illa conditio expreſſa nihil obſtat, quo minus votum Virginis abſolutum eſſet, ſicuti modo vſu & more fit. Paludanus & alij reſpondent, quòd licèt illa conditio implicitè includatur in omni voto, perfectius tamen eſt illam exprimere. Sed hoc difficultatem non euacuat, tum, quia ſi naturam voti non mutaret, non tanti referret exprimere: tum etiam, quia argumentum eo tendit, quòd ſicut poſt votum abſolutum non licet inire matrimonium, non obſtante incluſione illius conditionis, ita neque licuit Virgini non obſtante eiuſdem conditionis expreſſione. Ideo Scotus diſtinctione trigeſima, quæſtione ſecunda, tenet, Beatam Virginem etiam ante nuptias abſolutè vouiſſe, cui voto, inquit, non repugnauit abſolutus conſenſus in matrimonium, quia certa erat, ſe nunquàm daturam operam rei vxoriæ. Solutio tamen hæc difficile ſuſtineri valet: eſt enim contra citatum Hieronymum, dicentem, quòd vouentibus virginitatem etiam velle nubere damnabile eſt: nam nubere eſt tradere poteſtatem ſui corporis alteri, quod vouenti virginitatem non licet. Et ideo communis ſententia Theologorum tenet Virginem ante nuptias non vouiſſe abſolutè. Vnde reſpondendum eſt, longè differre inter votum abſolutum quòd illam conditionem non implicat, ſi Deus voluerit, & votum Virginis ante contractum matrimonium: nunc enim nequaquam licet poſt votum ſolenne aut ſimplex, ſine diſpenſatione nuptias contrahere, quoniam per talem contractum concedit alteri coniugi facultatem ſui corporis, quod antea

Paludan.

Scotus.

Reſpondetur ad argumentũ.

Deo vouit: quare licèt includatur conditio, niſi Deus aliter iuſſerit, intelligitur tamen per Diuinas leges, Deum non aliud iubere quam vt votum ſeruetur: votum ergo Virginis ante nuptias ſic intelligitur, quòd non fuerit firmatum, nunquam enim abſolutè dixit, Voueo. Quocirca, in rigore non tam votum dicendum eſt, quam deſiderium vouendi: ſed quia animo dubia erat quod Deus vellet, ipſi concluſionem deliberationis reliquit. Et Auguſtinus non dicit quòd votum vouerit, ſed quòd propoſuit ſe permanſuram virginem, niſi Deus aliter reuelaret. Et licèt quando contraxit conſenſus copulæ in virtute illic fuerit implicitus, ſicut actus in potentia, at quia per Spiritum ſanctum certa erat, nunquam ſuum coniugem exacturum debitum, nihil de perpetua virginitate etiam mentis detractum eſt ei, virginitati enim non niſi voluntas contrahendi conſummandique matrimonium officit: atque eapropter, ſi D. Ioan. fuit ille ſponſus, cuius nuptijs Chriſtus interfuit, non eſt cenſendus iam virgo mente, quia credibile eſt contraxiſſe matrimonium lege communi conſummandi: per mutationem tamen propoſiti fuit virgo corpore & mente, quia poſtmodum voto eam confirmauit, quod ad laureolam ſufficit. Virgo verò beata & Ioſeph, ambo, matrimonio contracto ante Angelicam ſalutationem communi conſenſu per abſolutum votum ſuam virginitatem Deo conſecrarunt, quod B. Virgo verbis illis ad Angelum expreſſit: Quomodo fiet iſtud? &c.

Dubium vltimum eſt, quia ſi decens fuit virginem deſponſari, vt partus eius diabolo celaretur, illa via omninò celare nequiuit, quoniam diabolus noſcere poterat intactam Virginem concepiſſe: cauſa verò iſta friuola videtur. Reſpondent Doctores, quòd diabolo Diuinitus non permittitur omnia myſteria fidei perſcrutari, quia vt 3. de Trinitate ait Auguſtinus, multa poteſt virtute ſuæ naturæ, à quibus Diuinitus prohibetur: & ideo non deprehendit modum conceptionis Chriſti. Hæc autem ſolutio non prorſus ſatisfacit, nam ſi per ſolam Dei prouidentiam idem conceptus celatus fuit, nulla erat neceſſitas vt illa de cauſa Virgo deſponſaretur. Et ideo dicendum quòd Deus ad occultandũ diabolo ſecretum illud, vſus eſt modo naturali conſueto, diabolus namque non eſt ad omnes cõceptus hominũ attentus, quando ſolito modo per matrimonium fiunt. Et ideo quia Virgo virum habebat, non explorauit myſterium, quod feciſſet, ſi innupta eſſet, cum eximiam eius ſanctitatem & puritatem compertam haberet.

Pro Hieronymo reſpõdetur, eum viri ac mariti vocabulo ſignificaſſe eum, qui cum coniuge matrimonij contractum inierit, per nuptias verò nuptialem ſponſi ac ſponſæ concubitum, cuius Maria & Ioſeph omnino fuerint expertes, ſola & indiuiſibili animorum cõiunctione contenti, quæ prima ac præcipua eſt veri ac ſancti matrimonij dignitas, & potiſſima forma.

TERTIVM QVAESITVM.

An panis, quem in oratione Dominica poſtulamus, ſit corporeus.

Hieronymus libro 1. commentariorum in Matth. eos qui putant panem corporeum poſtulandum eſſe, hac petitione, *Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie*, Matthæus capit. ſexto. improbare videtur his verbis, quòd nos ſuperſubſtantialem expreſſimus, in Græco habetur ἐπιούσιον: quod verbum ſeptuaginta interpretates περιούσιον frequentiſſimè transferunt. Conſiderauimus ergo id in Hebræo, & inueni-

uenimus, Segula, quod Simachus præcipuum vel egregium tranſtulit, licèt quodam loco peculiare interpretatus ſit. Quando ergo petimus, vt peculiarem vel præcipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus qui dicit, Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi, in Euangelio quod appellatur ſecundum Hebræos pro ſubſtantiali pane reperi Machar, quod dicitur craſtinum, vt ſit ſenſus, panem noſtrum craſtinum, id eſt, futurum da nobis hodie. Poſſumus ſuperſubſtantialem panem aliter intelligere, qui ſuper omnes ſubſtantias ſit, & vniuerſas ſuperet creaturas. Et in commentario 2. cap. epiſtolæ ad Titum, ait: Abſit vt nos, qui in craſtinum cogitari prohibemur, de pane iſto qui poſt paululum coquendus eſt, & abijciendus in ſeceſſum, in prece Dominica rogare iubemur. Conſentit Hieronymo Ioannes Caſſianus collatione 9.

Chryſoſtomus homil. 20. in Matthæum petitionem iſtam corporaliter intelligendam eſſe demonſtrat his verbis: Tu verò conſidera quemadmodum etiam carnalibus rebus plurimum ſpirituale ſocietur. Non enim propter diuitias ac delicias, ſed pro pane duntaxat quotidiano iuſſit orationem fundere, & pro pane quidem quotidiano, ne pro craſtino die ſimus ſoliciti.

Auguſtinus quoque in epiſtola ad Probam, ſtatuit omne id poſſe a Deo peti quod licet deſiderare, temporalia verò, quatenus ad virtutem conducunt, deſiderare licet, ergo etiam orare. Pro Hieronymo dicimus, ipſum admonere voluiſſe, ne temporalia & caduca propter ſeipſa peteremus, ſed tantum vt per ipſa corpus hoc noſtrum ſeruemus in obſequium ſpiritus ad æterna properantes. Vide ſupra de hac quæſtione ſecundo tomo Chryſoſtomi ad ſecundum.

QVARTVM QVAESITVM.

An ſacerdotibus inſit ſoluendi & ligandi poteſtas.

Hieronymus libro 3. Commentariorum in Matth. hunc locum exponens, *Tibi dabo claues regni cœlorum*, aſſerere videtur, ſacerdotes nullam habere ſoluendi ac ligandi poteſtatem, neque his aliud à Chriſto conceſſum, niſi vt oſtendant ac pronuncient peccatores ligatos vel ſolutos his verbis: Iſtum locum Epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum ſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere noxios arbitrentur: cum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur vt oſtendāt ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à ſacerdote immundi fiant: non quo ſacerdotes leproſos faciūt & immundos, ſed quo habeant notitiam leproſi, & non leproſi, & poſſint diſcernere, qui immundus, quiue mundus ſit: quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & hic alligat vel ſoluit Epiſcopus vel presbyter, non eos qui inſontes vel noxij, ſed pro officio ſuo cum peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus, quiue ſoluendus ſit. Hieronymo conſentiunt aliqui ex modernis: ſimile adducunt de leproſis, quos Dominus per ſe ſanitati reſtituit, deinde eos ad ſacerdotes miſit quorum iudicio mundati oſtenderentur. Sic & Lazarum iam viuificatum diſcipulis obtulit ſoluendum: in ſoluendis ergo culpis vel retinendis aſſerunt, ita operatur ſacerdos Euangelicus & iudicat, ſicut olim Legalis in illis, qui contaminati erant lepra, quæ peccatum ſignificat.

Ex hac Hieronymi ſententia duo emerſerunt errores. Prior quorundam Scholaſticorum, aſſerentium excommunicationem iniuſtè latam nullius eſſe momenti, ac proinde neque eſſe timendam: cuius aſſertionis anſam acceperunt, ex eo quòd Hieronymus dixit Epiſcopos, qui arbitrantur ſe damnare innocentes, & ſoluere noxios, ſumere de Phariſæorum ſupercilio ac ſuperbia: Chriſti teſtimonio ſententia hæc damnata. Huic errori occurrit communis ſententia Theologorum 4. Sent. diſtinct. 18. qui concorditer aſſerunt B. Hieronymum locutum eſſe quatenus ad culpam attinet, non ad pœnam. Nullus enim innocens poteſt à ſacerdotibus in peccatis ligari, neque vllus in peccatis de induſtria perſeuerans, à peccatis abſolui. In pœnis verò eccleſiaſticis poſſunt peccatores ab iniuſtis paſtoribus ex ira vel odio excommunicantibus ligari, vel aliquando ex præſumptione falſa.

Secundus error eſt, quem Martinus Lutherus hinc inique detorſit, docens nullo modo à ſacerdotibus peccata retineri poſſe vel ſolui. Quod ſuadere nititur ex eo quòd Theophilactus in commentarijs interpretans illud Ioannis, Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, ait, Sed peccati grauior ſeruitus eſt, à qua ſolus Deus liberare poteſt: remittere enim peccata ſolius Dei eſt, ideo dicit: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: & vos igitur ſerui eſtis, quia peccatores & ſacerdotes veſtri ſerui ſunt, & non habent poteſtatem: quod Paulus manifeſtè dicit, cum ait, Omnes peccarunt & indigent gloria Dei. Et rurſum, Opus habet ſacerdos pro ſeipſo offerre ſicut pro populo, quia & ipſe infirmitati obnoxius eſt. Rom. 3. Hebr. 5.

Diſputant Doctores Scholaſtici quæſtionem hanc 4. diſtinct. 18. & S. Thom. ibidem quæſtio. 1. artic. 3. & 3. parte, quæſtione vigeſima. & Doctores Scholaſtici maxime Thomiſtæ conueniunt in ſequentibus concluſionibus, ſuppoſito fundamento, ſcilicet, Agens alicuius effectus eſſe duplex, ſcilicet, principale & inſtrumentale: Prima concluſio eſt, Tanquam agens principale & per naturalem & propriam authoritatem ſacerdos non remittit culpam, ſed ſolus Deus: vt enim peccatum contra ipſum ſolum committitur, iuxta illud Pſalm. Tibi ſoli peccaui; ita & ipſius eſt proprium peccata remittere. Tum etiam, quia cum gratia, per quam fit remiſſio, ſit acceptatio ad gloriam, ſicut dare gloriam ſoli Deo conuenit, ita & dare gratiam. Et hoc eſt quod Propheta ait, Gratiam & gloriam dabit Dominus. Nam qui dat finem ſupernaturalem dat media ſupernaturalia ad ipſum. Secunda concluſio: Tanquam miniſter in inſtrumentum Dei ſacerdos, dum abſoluit, verè peccata remittit. Hæc conſtat, quia communis conſenſus Theologorum omnium eſt, ſacramenta Euangelica gratiam conferre: & ſi ita eſt, quòd ſacramentum eſt cauſa gratiæ, miniſter, dum illud applicat miniſterio ſuo peccata remittit. Et hæc eſt diffinitio Concilij Conſtantienſis, quo decretum eſt, miniſtrum ſacramentorum per ipſa ſacramenta gratiam conferre. Quod & Euangelium manifeſtè probat; vbi Chriſtus ait: Quæcunque ſolueritis ſuper terram, &c. Et quorum remiſeritis peccata, &c. quod & forma ipſa ſacramenti declarat, quæ certe, ſi ſacerdos peccata non remitteret, falſa eſſet. Cōcilium Conſtantienſe.

De hac re duplex eſt nobis controuerſia. Prima cùm hæreticis qui clauium virtutem negant, & ſacramentorum efficaciam gratiæ. Lutherus enim articu. decimo, à Leone X. damnatus in illo peſtifero libello de abroganda miſſa priuata contendit omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes. Et in præfato articulo ait: Tantum quilibet Chriſtianus facit, quantum Papa & Epiſcopus, etiam ſi mulier aut puer ſit.

Huius

Huius hæreſis author prius fuerat Vuicleph, vt Thomas Vualdenſis refert tomo ſecundo, de ſacramen. cap. 7. & 28. Alius error de hac re temporibus noſtris Angliæ error. exortus fuit in Anglia ſub Henrico VIII. qui animo repudiandi vxorem Catherinam, litem cum Romano Pontifice conteſtatus eſt. Vnde occaſionem nactus contendere cœpit, poteſtatem clauium eccleſiaſticarum penes regem eſſe: & ita in temporalibus & ſpiritualibus ſe regem prædicans, epiſcopos & ſacerdotes creauit: quem errorem, vt ab Anglia propulſarent, multæ martyrum centuriæ ſe Deo conſecrarunt. Pro ſolutione ergo controuerſiæ contra hæreticos, qui virtutem clauium, & ſacramentorum negant, aduertendum eſt, quòd duplex eſt poteſtas characteris ſacerdotalis: & duplex iuriſdictio, tam in foro interiori ad ligandum & ſoluendum per ſacramentum pœnitentiæ, quàm in foro exteriori ad ſoluendum & ligandum per indulgentias vel excommunicationem, ac demum ad gubernandam eccleſiam. Secundò ſupponendum eſt, huiuſmodi poteſtates eccleſiaſticas eſſe ſupernaturales, vt patet ex earum fine, qui eſt ingreſſus regni cœlorum. Reipublicæ verò poteſtas ciuilis, naturalis eſt, quia ad finem naturalem refertur, nempe ad pacem & tranquillitatem Reipublicæ, licèt finis hic proximus ad illum ſupremum per Dei prouidentiam referatur. His ſuppoſitis, ad quæſtionem ſequentibus concluſionibus reſpondemus. 1. Concluſio. Prima, Ante orbem redemptum nulla fuit ſpiritualis poteſtas in lege naturæ, aut ſub lege ſcripta, quæ eſſet cauſa gratiæ. Probatur primo, quia clauis regni cœlorum eſt qua ipſum aperitur: ſed ante Chriſtum natum, regnum cœlorum cunctis hominibus fuit clauſum, nam iuſti ad lymbum deſcendebant ſperantes beatam ſpem, & aduentū regni Chriſti, ergo tunc nulla erat poteſtas clauium. Secundò, quia in lege naturæ nulla erant propriè ſacramenta, & in lege ſcripta licèt eſſent ſacramenta gratiam ſignificantia per Chriſtum conferendam, per ſe tamen illam non conferebant, ſed ſola fide Chriſti venturi, ſalui fiebant: potiſſima vero virtus clauium in applicatione ſacramentorum conſiſtit, ergo tunc nulla erat poteſtas clauium. Et hoc eſt quod Baptiſta, & poſt ipſe Dominus nos docuerunt, prædicationem inde incipientes. Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum, inſinuans Dominus in ſacramento potiſſimè pœnitentiæ claues eiuſdem regni ſe collaturum. 2. Concluſio. Secunda concluſio, Chriſtus fuit qui primus habuit claues regni cœlorum. Hæc conſtat, quia ſolus ipſe habuit clauem excellentiæ, & latroni, potuit dicere, Hodie mecum eris in paradiſo, quia regnum poterat abſque ſacramentis aperire: ſacerdotes verò qui ſunt eius inſtrumentales miniſtri, non niſi per ſacramenta, iuxta illud Apocalip. 3. vbi aſſeritur, habuiſſe clauem Dauid, quod intelligitur quantum ad reſeranda myſteria ſcripturæ ſacræ, cuius ſpiritus exponitur, & quantum ad ingreſſum regni cœlorum, 3. Concluſio. cuius virtute illuc ingreditur. Tertia concluſio, Chriſtus hanc poteſtatem eccleſiæ Apoſtolis tradidit, non ſolum vt in eis temporaliter duraret, ſed vt perpetuò eſſet in eccleſia permanſura: quod hæretici inficiantur ex eo quòd ſolis perſonis Apoſtolorum dictum eſt, Tibi dabo claues, &c. Et quorum remiſeritis peccata. Et item quia Apoſtolos alijs facultatibus inſigniuit, quæ in eccleſia ceſſarunt, vt dono linguarum, & ſanitatum, & ſpiritu prophetico ad ſcripturam ſacram condendam. Contra huiuſmodi verò cauillationes probatur concluſio: Chriſtus fundauit eccleſiam vſque ad conſummationem ſeculi duraturam, nempe ſuper ſuam fidem, & eccleſiæ leges, quam qui non intrauerint, ſalui eſſe nequeunt, vnde Matth. 28, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi, ſed poteſtates clauium ſunt collatæ in bonum commune totius eccleſiæ, ergo non ſolum Apoſtolis, ſed in illis etiam ſuis poſteris ſunt collatæ, quare non opus fuit Chriſto ſucceſſionū meminiſſe, ſed ipſamet traditio clauiū perpetuitatē deſignabat, ſicut & baptiſmi, dicente Chriſto: Ite & baptizate, &c. Alias verò dignitates, quæ ad Apoſtolicam functionem pertinebant, neceſſario oportuit in eccleſia perſeuerare. Vnde Paulus ad Epheſios 4. Ipſe poſuit in eccleſia quoſdam Apoſtolos, &c. Et concludit, Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, ſcilicèt, in die iudicij. Quocirca ipſi Apoſtoli ſucceſſores ſibi crearunt. Quarta concluſio, Poteſtas clauium ſacramentalis in ſolis Euangelicis ſacerdotibus conſiſtit. 4. Concluſio. Vbi aduertendum, quod Chriſtum claues contuliſſe, intelligi poteſt aut toti eccleſiaſticæ Reipublicæ in communi, ſicut poteſtas ſeſe gubernandi, aut regem eligendi; aut ſingulis perſonis, ſicuti eſt poteſtas ſacerdotalis, quam ſacerdos dum ſacro ordine initiatur, ſuſcipit, quam corpus eccleſiæ non ſuſcipit in communi, ſed perſona priuata & ſpecialis. Concluſio hæc apud Catholicos non indiget probatione, ſed aduerſus hæreticos conſtituitur, qui in ſacramentis nullam vim conferendi gratiam aut virtutem ſupernaturalem agnoſcunt: ſed docent vnicuique propriam fidem ad ſalutem ſufficere. Quapropter non eo faciunt omnes Chriſtianos ſacerdotes, quo Chriſtianam dignitatem extollant, ſed quo ſacramenta conculcent, in quibus poſita eſt Chriſtiana religio. Illis ergo, quia ſacramenta noſtra virtutem fatentur habere iuſtificandi, facilè eſt ſuadere, miniſtros eſſe Diuinitus ad id delegatos, & per ſanctam vnctionem inſtitutos, vt in ordinis ſuſceptione gratiam recipiant, qua fiant idonei ſacramentis adminiſtrandis: vnde Paulus 1. Corint. 4. non de cunctis Chriſtianis, ſed de ſolis Apoſtolis & ſacerdotibus dicebat, Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei. Vnde ſi in cęteris Reipublicæ functionibus ad ſingula officia publica ſuis ſint deſtinati peculiares miniſtri, quanto ergo decentius eccleſiaſtica Hierarchia id poſtulat, quam Regius propheta reginam appellat ad dexteram Sapientiæ ſedentem in veſtitu deaurato circumamictam varietate. Ad litteram Apoſtolus videtur 1. Corinth. 12. ſimilem popularem cæremoniam reprimere, 1. Cor. 12. ſimilitudinem membrorum inducens, ait enim in corpore eccleſiæ alios eſſe oculos, alios manus, alios pedes, ſic & diuerſa ſunt gratiarum dona, vt ait ad Epheſ. 4. Alij ſunt Apoſtoli, Epheſ. 4. alij paſtores & Doctores, &c. Si ergo, inquit, dixerit pes quoniam non ſum manus, non ſum de corpore, & concludit. Si totum corpus oculus, vbi auditus? ſi totum auditus, vbi odoratus? Sic ergo, ſi omnes ſunt epiſcopi, vbi ſubditi? & ſi omnes parochi, vbi parochiani? Ad quid opus eſt cum iſtis litigare, cum manifeſtum ſit Apoſtolos ipſos creaſſe Epiſcopos & ſacerdotes, ſiue ſucceſſores? vt conſtat Actorum 20. Vocauit ad ſe presbytores Aſiæ, Acto. 20. quibus ait: Vos poſuit Spiritus ſanctus epiſcopos regere eccleſiam. Et 1. Timoth. 3. docet qualem 1. Tim. 3. oporteat eſſe Epiſcopum. Et ad Titum 1. admonet ipſum vt conſtituat per ciuitates presbyteros, ſicut & ipſe diſpoſuit ei, quem Epiſcopum ordinauerat. Et ad id quod Lutherus adducit ex Apocalyp. 5. Ad Lutherum. Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes: & capit. vigeſimoſecundo. Sederunt ſacerdotes & Chriſti eius: reſpondetur, quòd licèt Ioannes & Petrus dicant Chriſtianos omnes genus electum, & regale ſacerdotium eſſe, non tamen Lutherus affirmauit, omnes Chriſtianos reges eſſe: pari ergo modo licèt omnes Chriſtiani ea generali

ratione ſacerdotes dicantur, quòd ſe & ſua Deo in ſacrificium offerunt, nihilominus per Antonomaſiam illi ſacerdotes dicuntur, qui ad adminiſtranda ſacramenta conſecrati ſunt.

Magiſter Sent. Secundò lis nobis offert ſeſe cum Magiſtro Sent. qui diſtinct. 18. negat vnquam ſacerdotem verè abſoluere, ſed ait duntaxat oſtendere abſolutum. Et ratio eius eſt, quia cenſet neminem dignè ad ſacramentum accedere niſi in gratia exiſtat. Et hæc opinio fuit Alexandri, 4. parte, quæſt. 80. membro 1. & Bonauenturæ diſtinct. 18. & ibidem Richardi, & Gabriel. diſtinct. 14. quæſtione prima. Almaini diſtin. 18. quæſtione ſecunda. & Maioris ibidem, qui omnes dicunt, ſacramentum pœnitentiæ nunquam primam gratiam conferre poſſe: & conſequenter aſſerunt ſacramentum pœnitentiæ nunquam niſi ſolam pęnam remittere.

Contrarium tamen communis ſchola Theologorum tenet, nempè, quòd licèt quis ad pœnitentiam non contritus accedat, ſi obicem non ponat, primam recipit gratiam, ſicut per baptiſmum. Ratio eſt, quia ſacramentum hoc non tantum ad pœnæ remiſſionem ordinatur, ſed etiam culpę, vt baptiſmus: & ideo concorditer tenet ſacramentum pœnitentiæ attrito credito contrito, ſi cum ignorantia inuincibili accedat, poſſe primam gratiam conferre.

In hac autem controuerſia tres gradus diſtinguendi ſunt. Primus, quando homo ad ſacramentum contritus accedit. Secundus, quando per aliud extremum accedit cum obice ne gratiam ſuſcipiat, & ſacerdos putans eum ſufficienter diſpoſitum, abſoluit, ſed fruſtra. Tertius modus, quando attritus ex ignorantia inuincibili accedit bona fide putans contritum eſſe. In primo caſu qui eſt Magiſtri & eius ſequacium, licèt ſacerdos non conferat primam gratiam, quia accedit in illa, nihilominus negandum non eſt, quin verè abſoluat, ac peccata remittat, nam alioquin forma ipſa falſa eſſet: Ego te abſoluo. Item quia qui baptizatur, quandoque in gratia eſt, & tamen vera eſt forma, Ego te baptizo, hoc eſt, abluo etiam ſpiritualiter à peccatis. Item quia ſacramentum non ſolum ſignum eſt gratiæ, verum & vera cauſa, vnde cum quis formam illam profert, Ego te baptizo, & Ego te abſoluo: non in hoc ſenſu debet accipi, Ego te oſtendo baptizatum & abſolutum, ſed Ego verè te baptizo & abſoluo, veram cauſam ablutionis & abſolutionis applicando. Neque ob id dicitur abſoluere, vt ait Alexander, quia remittit pœnam, neque ob id quòd abſoluit à præcepto confeſſionis: nam abſoluere abſolutè principaliter eſt à culpis, iuxta verbum Euangelicum, Quorum remiſeritis peccata. Veritas ergo formæ optimè ſaluatur in hoc ſenſu, vt ego te abſoluo, idem ſit, quod ego ſacramentum abſolutionis tibi impendo, cuius virtute ſi in peccatis exiſteres, quibus obicem non opponeres, remiſſionem conſequereris, nam & per eàdem abſolutionem augmentum gratiæ confertur, quæ per ſe ſufficeret peccatum remittere. Pari modo & in ſecundo caſu, ſi quis cum obice gratiæ accedat, veritas formæ ſaluatur, Ego te abſoluo, id eſt, ſacramentum abſolutionis impendo, quòd niſi ex parte tua obicem inueniret, remiſſionem peccatorum conferret. Et in hoc ſenſu Magiſtri opinio tenenda eſt, quòd ſcilicèt interpretatio formæ ſit, Ego te abſoluo, id eſt, abſolutum oſtendo. Simile eſt de prætore, qui non poteſt verè debita remittere, quæ quis alteri debet, ſed per ſuam ſententiam oſtendere, quod nihil debet: & in hoc ſenſu dicitur abſoluere reum, non quidem ab eo quod debebat, ſed à lite: creditor autem ſolus eſt qui poteſt debita remittere, & hoc pacto Deus miniſterio ſacerdotis, quare verbum, abſoluo, non poteſt exponi in priori membro, per verbum, oſtendo, ſed ſolum in ſecundo caſu: nam in priori, ſi talem poſſet facere ſenſum, liceret ſacerdoti commutare verba, & dicere, Ego te abſolutum oſtendo, ſacrilegus tamen eſſet qui illa vteretur forma.

De tertio verò ſenſu medio, an ſcilicèt, quis poſſit ita attritus ad ſacramentum accedere, vt per ipſum primam gratiam & remiſſionem peccatorum obtineat, licèt inter Scholaſticos ſit controuerſia, reſpondemus tamen affirmatiuè cum communi ſententia Theologorum: nam fundamentum illorum falſum eſt, nempe quòd quicumque accedit ſine contritione, ſic indignè accedat, vt peccet accedẽdo, nam poteſt eſſe attritus, & bona fide ex ignorantia inuincibili exiſtimare ſe eſſe contritum, vt ſi ſe diſpoſuit prout potuit, non tamen fecit totum, quod requirebatur, tunc talis non indignè accedit: neque verò quicumque putat ſe eſſe contritum, dignè accedit, ita vt ſit in gratia, nam illa cogitatio mentis, licèt ſufficiat ad excuſandam culpam, ne accedendo peccet, non tamen ad tollendum peccata præterita, nam peccata non tolluntur per actum mentis, ſed per legitimam contritionem: at verò cum ſacramentum per ſe gratiam conferat, virtute illius iuſtificatur & gratiam ſuſcipit. 1.Ratio.

Secunda ratione probatur ex nomine ipſo clauium; Si enim nunquam abſolutio in re exhibita peccatum tollit, fruſtra ſacerdos dicetur habere claues in foro pœnitentiæ, nam metaphora clauium ſumpta eſt ab aperiendo, & claudendo oſtium, ſi autem ſacerdos nunquàm verè cœlum aperit, ſed tantum oſtendit apertum, inepta eſſet clauium metaphora, & tunc aptior forma eſſet, Ego te abſolutum oſtendo. 2.Ratio.

Tertiò, quia hoc eſt inclinare in errorẽ eorum, qui claues negant, nam hoc hæretici contendunt, quòd ſacerdos neque poteſt abſoluere, neque peccata remittere, niſi homo prius à peccatis ſit abſolutus. Contra quos Auguſtinus libro de pœnit. capitulo 9. comparans noſtros ſacerdotes veteribus, ait, quòd illi ſolum oſtendebant homines mundatos eſſe à lepra, noſtri verò habent poteſtatem emundandi. Vnde Bernardus in ſermone Apoſtolorum Petri & Pauli, ait, quòd ſententiam cœli præcedit ſententia Petri. Et Chryſoſtomus in lib. 3. Dialogor. idem confirmans, ait, quòd illi mundatos oſtendebant, Euangelici verò immunditiam mentium non ex parte probandi, ſed omniſariam mundandi obtinent poteſtatem. 3.Ratio.

Quartò, Chriſtus dicens Ioann. 20. Data eſt mihi poteſtas, &c. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, &c. eandem poteſtatem tradidit Apoſtolis, quam ipſe habebat, ſed Chriſtus veram poteſtatem habuit remittendi peccata, vt Magdalenę remiſit dicens: Remittuntur tibi peccata tua, ergo per illa ſimilia verba, quorum remiſeritis peccata, eandem poteſtatem illis tradidit, niſi quòd eis illam tribuit ſacramentis alligatam. 4.Ratio.

Quintò, quia ſi ſacerdos non habet poteſtatem remittendi peccata per primam gratiam, plus oneris quàm commodi præceptum confeſſionis haberet: obligare enim hominem ad rem tam difficilem, quæ eſt, peccata grauiſſima alteri patefacere, niſi remiſſionis beneficium illic poſſet aliquando aſſequi, non videtur ſuaui iugo Dei conſentaneum. 5.Ratio.

Sextò, ſacerdos habet authoritatem ligandi, nam poſſunt tum prælati excommunicare, tum etiam ſacerdos pœnitentem ad opera ſatisfactionis exſoluenda obligare, ergo & poſſunt abſoluere: alioquin Chriſtus in collatione clauium rigorẽ potius iuſtitiæ erga nos, quam miſericordiæ ſuæ clementiam declaraſſet. 6.Ratio.

Septimò, ſicut baptiſmus inſtitutus eſt in remiſſionem 7.Ratio.

ſionem originalium: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, ita pœnitentia in remiſſioné actualium, iuxta illud Lucæ 24. Oportebat Chriſtum pati, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, ſed per baptiſmum confertur prima gratia, quinimò & per reliqua omnia ſacramenta. ergo & per pœnitentiam poteſt prima gratia conferri; præſertim cum de ipſa dicta ſint: Quorum remiſeritis peccata. Et ita diffinitum eſt in Concilio Florentino in inſtructione Armenorum, his verbis: In hoc differunt ſacramenta nouæ legis à veteribus, quòd illa ſignificabant quidem, ſed non conferebant gratiam: noſtra verò continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt.

8. & vltima ratio. Vltimò, quia ſi pœnitentia ex ſe non haberet, vt aliquando primam gratiam conferret, perſuaderi nõ poteſt eſſe ſacramentum; concilia enim ex traditione Apoſtolorum collegerunt ſacramentorum naturam, & nomina, nempe quia de baptiſmo dictum eſt: Niſi quis renatus fuerit, &c. & de Euchariſtia: Niſi manducaueritis carnem, &c. ſi idem de pœnitentia non colligatur ex verbis: Quorum remiſeritis, nulla reſtat perſuaſio quòd ſit ſacramentum. Et licet ſententia hæc firmiter ſit tenenda, non tamen propterea pœnitentes ſegniores fieri debent in legitima procuranda contritione.

De remiſſione verò pœnæ dicimus, eandem virtutem clauium etiam ad remittendam pœnam ſe extendere: nam de æterna tam damni quam ſenſus in dubium cadere non poteſt, nam cum remiſſio culpæ nõ fiat niſi per gratiam, tunc fit homo Diuina viſione dignus; atque adeò ab inferno liber. De pœna verò temporali probatur, quia plus eſt gratiam infundere, & culpam remittere, quam pœnam: quæcunque ergo cauſa poteſt primum, poteſt & ſecundum, maximè, cum cuicunque operi meritorio hoc conueniat, eſſe ſimul & ſatisfactorium. Item quia remittere peccatum, totum dicit, ſcilicet, remittere & culpam & pęnam, & tam paruus eſſe poſſet pœnæ reatus, & contritio tanta, vt totus extinguatur. Si autem quæras, vtrum ſemper totam pęnam remittat, reſpondetur, quòd hoc eſt diſcrimen inter ſacramentum baptiſmi & pœnitentiæ, quòd per baptiſmum, quia eſt regeneratio in nouam vitam, ſic complantamur morti & reſurrectioni Chriſti, vt pleniſſima ibi condonatio fiat culpæ, & totius pœnæ; at verò, quia per ſacramentum pœnitentiæ non regeneramur, ſed ſanamur virtute clauium Eccleſiæ, non fit ibidem tam plena pœnarum remiſſio, ſed iudicio ſacerdotis, habito reſpectu, tam diſpoſitionis pęnitentis, quam grauitatis peccatorum. Et hoc eſt fundamentum tam ſatisfactionis, quam purgatorij.

Ad argumenta, quę contra hanc diffinitioné fiunt, reſpondetur, & potiſſimum eſt, quia remiſſio peccatorum fit per gratiam, quæ eſt proprius effectus Dei per Spiritum ſanctum, iuxta illud Pſal. Gratiam & gloriam dabit Dominus, remittere peccata per propriam & ſupremam authoritatem ſolius Dei eſt, illius autem authoritati nihil derogat, imò multum honoris arrogat, quod eius miniſtri, ſicut & eius ſacramenta veluti inſtrumenta ſuæ paſſionis, eundem ſortiantur effectum. Et ideo quod Eſaias ait: Ego ſum qui deleo iniquitates veſtras: & Auguſtinus: Nemo tollit peccata, niſi ſolus Deus, & omnia quæ Magiſter Sentent. congregat ad probandum ſacerdotem non remittere peccata, nullius ſunt roboris; quoniam licét Deus authoritatiuè remittat, miniſtri tamen eius miniſterialiter diluunt. Ita Ambroſius inducens

Ambroſ. hoc, ſubdit: Sed iſtas authoritates ita interpretari debemus, vt non auferamus quod Chriſtus commiſit hominibus, dicit enim ipſa veritas: Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt. Sed aliud teſtimonium Ambroſij videtur repugnare definitis, nam [illegible] diſtinc. prima, ait in Cant. Verbum, Verbum Dei, hoc eſt, filius Dei, dimittit peccata, ſacerdos eſt iudex; ſacerdos quidem ſuum officium exhibet, & nullius poteſtatis iura exercet. Vbi videtur dicere, ſacerdotem non abſoluere. Reſpondemus, dum ait: Nullius poteſtatis iura exercere, non negat eum abſoluere, ſed ait quòd non exercet propriæ poteſtatis ius, ſed poteſtate miniſtri Diuinitus ſuſcepta: ſic enim dicere poſſumus, quòd Prætor non vtitur iure ſuo, ſed Regis. Subdit enim illico, Dominus, pares & ſoluendi eſſe voluit & ligandi, qui vtrumque pari ratione commiſit. Et rurſus: Certum eſt quòd eccleſiæ vtrumque licitum eſt. Ad aliud argumentum, nempe, quòd vi clauium nulla remittatur pœna temporalis, quoniam eadem ratione poſſet remitti tota pœna, conſequens tamen falſum eſt, quia cum ſatisfactio ſit pars ſacramenti, apparet ſemper relinqui aliquam particulam, quæ ſit materia ſatisfactionis. Reſpondetur, quòd abſolutio de ſe ſemper æqualem partem remittit, ſiue pœnitens ſit reus paruę ſiue magnę, & ideo quandoque totam pœnam remittit, ſicut contingit ante abſolutionem per contritionem & confeſſionem totam eſſe remiſſam, accedenti tamén ad ſacramentum melius diſpoſito fortaſſe vi clauium maior pœna remittitur. Et ideo ait S. Thom. 3. parte, quæſt. 69. artic. 8. quòd tanta poteſt eſſe contritio, vt tota pœna remittatur. Quòd ſi quis arguat, ex hoc ſequi, quòd aliquando ſacerdos nullam deberet imponere pœnitentiam: reſpondetur, quòd ſi ei conſtaret, nullum reatum pœnæ manere, verum concluderet argumentum, ſed quia id non conſtat, ideo ſemper debet aliquam iniungere.

Pro defenſione Hieronymi reſpondetur, ex verbis ipſius apertè conuinci, poſuiſſe diſcrimen inter ſacerdotem diſcernentem de lepra, & ſacerdotem Euangelicum abſoluentem à peccato, quia ſacerdos veteris legis non mundabat leproſum, ſed ſolum iudicabat eſſe mundatum, ſacerdos autem Euangelicus iudicat, an talis ſit dignus abſolutione, vel non, non tamen eſt abſolutus anteaquam ſacerdos verba abſolutionis proferat, leproſus autem verè erat mundus, anteaquam ſacerdos iudicaret eum mundum. Quapropter, Beatus Hieronymus de ſacerdote nouæ legis loquens, non dixit: Scit qui ligatus ſit, qui ve ſolutus: ſed dixit: Scit quis ſit ligandus, quis ve ſoluendus, quia ex cognitione peccatorum, & diſpoſitione pœnitentis, agnoſcit an abſoluere vel ligare debeat: cum ergo de ſacerdote dixit, quòd ſcit qui ligandus ſit, qui ve ſoluendus, aperte innuit, poſt audientiam peccatorum aliquid adhuc reſtare, quod operandum ſit a ſacerdote circa ipſum pœnitentem. Quod autem dixit, quòd apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæritur, intelligendum eſt, quòd non ſola vita reorum quæratur, ſed quòd principaliter quæratur tanquam fundamentum totius ſtructuræ, cui innitatur quidquid ſacerdos poſtea operatus fuerit: nam ſi peccator fuerit in voto peccandi, quantumlibet ſacerdos verba abſolutionis proferat, nunquam peccator erit abſolutus. Secundo reſpondetur, Hieronymum nihil aliud docere, quam quòd presbyteris non licet vt libet abſoluere, ſed cum iudicio clauis ſcientiæ: quare ſi ſuo cæco arbitrio vel innocétes damnent, vel indignos abſoluant, illam ſententiam Deus non approbat.

Pro Theophilacto reſpondetur, quòd eius verba palam arguunt eum non loqui de ſacerdotibus Euangelicis, ſed de Moſaycis, de quibus etiam Paulus dixit Heb. 10.
eos non potuiſſe peccata dimittere: noſtri vero ſacerdotes nobiliorem ſortiti ſunt dignitaté, ius enim ha-

bent ſoluendi ac ligandi, vereque etiam peccata remittant, non tanquam præcipui authores huiuſmodi remiſſionis (ſolus enim Deus qui ſolus creator eſt gratiæ iuſtificantis, hoc modo delicta condonat) ſed tanquam miniſtri ac diſpenſatores Diuinæ gratiæ.

QVINTVM QVAESITVM.

An Moſes apparuerit in Chriſti transfiguratione.

HIeronymus lib. 3. Commentariorum in Matthæum, exponens hunc locum: *Et ecce apparuerunt eis Moſes & Helias*, innuit Moſen ab inferis reſurrexiſſe, & in proprio corpore ſeruatori noſtro ſeipſum transfiguranti adfuiſſe, his verbis: Scribis & phariſæis tentantibus ſe, & de cœlo ſigna poſcentibus dare noluit; ſed prauam poſtulationem confutauit reſponſione prudenti, hic verò vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cœlo, Helia inde deſcendente, quo conſcenderat, Moſe verò ab inferis reſurgente.

Ambroſius eundem locum exponens aſſerere videtur, Moſen & Heliam non verè, ſed imaginariè adfuiſſe, & apparuiſſe in Chriſti Transfiguratione, his verbis: Sciendum eſt, non corpora, neque animas Moſis & Heliæ ibi apparuiſſe, ſed in ſubiecta creatura illa corpora fuiſſe formata. Poteſt enim credi Angelico miniſterio hoc factum eſſe, vt Angeli perſonas eorum aſſumerent: Hæc in poſtilla Hugonis ad litteram.

Doctores Scholaſtici de claritate & gloria Transfigurationis diſputant 3. Sent. diſt. 16. & S. Thom. 3. par. q. 45. artic. 3. quærit, vtrum teſtes Transfigurationis conuenienter fuerint inducti: & reſpondet affirmatiuè, quòd ex eo conſtat, quia Chriſtus transfigurari voluit, vt gloriam ſuam hominibus oſtenderet, & ad eam deſiderandam homines prouocaret: ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducit homines, non ſolum qui poſt Chriſtum fuerunt, ſed etiam qui eum præceſſerunt, vnde eo ad paſſionem properante, tam turbæ quæ ſequebantur, quàm quæ præcedebant clamabant, Oſanna in excelſis, quaſi ſalutem ab eo petentes: & ideo conueniens fuit, vt de præcedentibus ipſum teſtes adeſſent Moſes & Helias, de ſequentibus, Petrus, Iacobus, & Ioannes, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtaret hoc verbum. Matt. 21.

Circa hanc materiam glorioſæ Transfigurationis ſunt aliqua dubia. Primum eſt circa id quod S. Tho. ait art. 2. nempe quòd claritas corporis glorioſi deriuatur à claritate animæ, ſicut Auguſtinus dicit in epiſtola ad Dioſcorum: & ſimiliter in Transfiguratione claritas corporis Chriſti deriuata eſt à Diuinitate ipſius, & à gloria animæ eius; quòd enim à principio cõceptionis Chriſti gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam diſpenſatione Diuina factum eſt, vt in corpore paſſibili redemptionis expleret myſteria. Ex hac doctrina conſtat, mentem illius fuiſſe, ſcilicèt, claritatem corporis effectiuè cauſari ex gloria animæ. Communis tamen ſententia Theologorum loco citato docet, claritatem corporis à gloria animæ effectiuè non cauſari. Probatur primo, quia certum eſt, gloriam animæ eſſe quid ſpirituale, quia eſt qualitas merè ſpiritualis, potentias animæ perficiens, ergo corpoream qualitatem cauſare nequit. Secundò, quia nulla creatura particularis effectum cauſat ſpecie à ſe diſtinctum, gloria autem animæ quædam cauſa particularis eſt, ergo claritatem corporis, cùm ſit à ſe ſpecie diſtincta, cauſare non poteſt. Tertiò, quia ſi gloria animæ effectiuè claritatem & gloriam corporis poſſet cauſare, eadem ergo ratione concedendum eſſet, quòd poſſet in medio; hoc eſt, in aere lucem & ſplendorem cauſare, conſequens autem eſt falſum, & nullo modo concedendum, ergo. Reſpondetur pro Tho. primò, mentem illius eſſe, quòd gloria corporis cauſatur à gloria animæ, non tanquam ab effectiua, ſed tanquam ab exemplari: Et hæc ſolutio eſt Petri de Palude, loco citato. Secundò reſpondetur, quòd gloria corporis cauſabatur à gloria animæ, tanquam à cauſa finali, ſicut Thom. ait de gloria animæ Chriſti procedente ab vnione hypoſtatica: ratio enim & finis quare Deus tantam gratiam contulit animæ Chriſti fuit ipſa vnio hypoſtatica: Tertio dici poteſt, quòd Deus animæ beatæ hanc virtutem communicat & tribuit, vt corpus ſuum glorificet, licèt contrarium ſit probabilium: & licèt beatorum animæ poſt diem Iudicij, corporibus reaſſumptis, vendicent ſibi corpora glorioſa, nullus tamen illorum beatorum in claritate, neque in gloria, corporis Chriſti gloriæ & claritati adæquari valebit.

Dubium aliud eſt de claritate & gloria illa, vbi ſubiectabatur. Videtur enim quòd non potuit in corpore Chriſti ſubiectari, quia claritas tantum in corpore diaphano ſubiectatur, corpus verò Chriſti non erat diaphanum; Reſpondemus, de facto fuiſſe ſubiectatam in corpore Chriſti, quod ex illo Matth. 17. conſtat: Reſplenduit facies eius ſicut ſol. Et ad argumentum reſpondetur, illud eſſe verum de claritate quæ verè & propriè eſt lumen: claritas, quæ eſt lux, non oportet quòd ſit in corpore diaphano, ſed poterat ſubiectari in corpore opaco, quale eſt corpus Chriſti: hoc patet ex Ariſtot. 2. de Cœlo, vbi dicit, quod ſtella eſt denſior pars ſui orbis; & ſicut Saturnus & Iupiter, ita & Sol eſt pars denſior. Et ſi arguatur quòd Luna non habet propriam lucem, ſed à Sole participatam, & tamen eſt corpus opacum, ſimiliter ergo Chriſti corpus non habuit à ſe lucem, ſicut neque Luna: argumentum hoc inquirit; an claritas Chriſti in Transfiguratione tantum fuerit in ſuperficie, an in partibus interioribus, & in toto corpore? Pro ſolutione ſupponendum eſt cum S. Thom. 4. diſt. 44. quæſt. 1. art. 3. quæſtiuncula prima, in corporibus beatis claritatem eſſe non ſolum in ſuperficie, ſed in omnibus partibus interioribus: ſi ergo ita erit in corporibus glorioſis beatorum, idem ergo videtur de corpore Chriſti dicendum. Hoc tamen non obſtante, contrarium tenet S. Thom. quæſt. citata, artic. 2. ad primum, & ſecundum argumentum, nempe, quòd in Transfiguratione claritas non fuit in partibus interioribus corporis Criſti, ſed tantum apparuit in vultu, & in partibus exterioribus. Et ad argumentum reſpondetur, non eſſe eandem rationem claritatis, quæ erit in corporibus glorioſis beatorum, & claritatis quæ apparuit in Transfiguratiône, quia non fuit dos, neque per modum dotis, ſed per modum diſpoſitionis tranſeuntis: & ideo dato, quòd in corporibus glorioſis claritas futura ſit in toto corpore, in Transfiguratione tamen id non oportuit. Et quod ita ſit, probo ex fine, quia Transfiguratio ordinabatur ad oſtendendam lucem & claritatem corporum beatorum ipſis Apoſtolis, quia manifeſtata ſtatim ceſſare debebat, ad hunc autem effectum manifeſtandum ſat erat quòd claritas tantum eſſet in ſuperficie, ergo. Tum etiam, quia id eſſet miracula ſine neceſſitate multiplicare. Et ita quidquid S. Thom. in ſcriptis dixerit, tenendum eſt quod tertia parte loco citato affirmauit. Et ad argumentum de luna reſpondetur, corpus Chriſti fuiſſe opacum, & ſimul terreſtre, & ideo lucem & claritatem in partibus interioribus non habuiſſe.

Dubium aliud eſt, quomodo Apoſtoli cognouerunt,

runt,

runt, quòd illi qui in Transfiguratione apparuerunt, erant Moyſes & Helias? Reſpondeo, id potuerunt cognoſcere Apoſtoli ex colloquio, quod habuerunt cum Chriſto, loquebantur enim, vt Lucas ait, de exceſſu quem paſſurus erat in Hieruſalem, vel ex verbis ipſorum, vel forte poſtea Chriſtus id eis manifeſtauit. De Apoſtolis, ſi etiam quæras cur adducti ſunt, vt eſſent teſtes Transfigurationis, factum id fuiſſe reſpondemus, vt viderent, & experirentur aliqua, per quæ cognoſcerent ſe non eſſe à Chriſto deceptos. Item ne hęretici calumniare poſſent, quòd fides, doctrina, & miracula Chriſti deceptoria erant: nam ex illa viſione & claritate Transfigurationis ſe non eſſe deceptos apertè cognouerunt, & nos etiam id cognoſcimus ex eo quòd ipſi Apoſtoli poſtea pro manifeſtatione veritatis, & plantatione fidei, mundo contempto, martyriū paſſi ſunt, ex quo nobis conſtat, nec Chriſtum ipſos, neque ipſos nos decipere.

Dubium vltimum eſt de voce Patris, Hic eſt filius meus dilectus, an fuerit vera vox? Reſpondetur affirmanter, veram fuiſſe vocem, miniſterio Angelorum in aere formatam. Et quòd non fuerit tantum imaginaria ex eo conſtat, quia fuit tantæ virtutis, quòd voce audita, Apoſtoli territi ſuper facies ſuas ceciderūt, ſed ſi ſolum fuiſſet imaginaria, vt Beda & alij affirmant, non ſic illos terruiſſet, vt caderent ſuper facies ſuas, neque tantum ſonitum, & tantam commotionem in aere cauſaſſet. Et ideo tenendum eſt, fuiſſe veram vocem, ſicut & illa, quæ in baptiſmo Chriſti fuit audita.

Pro defenſione Hieronymi notanda ſolutio S. Thom. artic. 3. ad ſecundum, vbi ſimul reſpondet pro eo & Ambroſio, nempe quod gloſſa illa, nomine Ambroſij inducta, dicitur eſſe ſumpta ex libro qui intitulatur de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, qui non eſt liber authenticus, ſed falſo inſcribitur Auguſtino, & ideo illi gloſſæ non eſt ſtandum, dicit enim expreſsè Hieronymus ſuper Matthæum, Conſiderandum eſt, quòd Scribis & Phariſæis de cęlo ſigna poſcentibus dare noluit, hic verò, vt Apoſtolorum augeret fidem, dat ſignum de cęlo, Helia inde deſcendente quo aſcenderat, Moyſe ab inferis reſurgente, & declarat mentem Hieronymi, dicens, quòd non eſt ſic intelligendum, quaſi animam Moyſes reſumpſerit, ſed quòd anima eius apparuerit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent. Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cœlo empyrio allato, ſed de aliquo eminenti loco, in quem fuerat in curru igneo raptus, & de Moſe ſimile eſt, ſicut quando Samuel viſus eſt, & conſtat quòd non in proprio corpore viſus eſt, ſed in corpore aſſumpto. Suſtineri etiam poteſt, quòd ſicut Helias in proprio corpore apparuit, ſimiliter & Moyſes, & hac vice reſurrectionem ſuam, quæ cęteris non niſi nouiſſimo die futura eſt, compleuit, ſed Dominus Ieſus primogenitus mortuorum rationabiliter creditur corpus Moſis iterum poſt hanc viſionem ſepulturæ commendaſſe, vt ipſum in nouiſſimo die, quando mortui reſurgent, ſperetur aſſumere.

SEXTVM QVAESITVM.

An Clerici immunes ſint à tributo ſæcularium principum.

Hieronymum lib. 3. exponentem hunc locum, *Reges terræ à quibus tributa accipiunt*, Matth. 7. Eraſmus in annotationibus ſuis notauit his verbis: Non ſatis intelligo quid ſibi velit quod in hunc locum ſcribit Hieronymus? Dominus noſter, & ſecundum carnem & ſecundum ſpiritum filius Regis erat, vel ex Dauid ſtirpe generatus, vel omnipotentis verbum Patris, ergo tributa quaſi regum filius non debebat, ſed qui humilitatem carnis aſſumpſerat, debuit adimplere omnem iuſtitiam, nos infelices, qui Chriſti cenſemur nomine, & nihil dignum tanta maieſtate facimus, ille propter eximiam charitatem pro nobis & crucem ſuſtinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quaſi filij regis à vectigalibus immunes ſumus, ſiquidē videtur Hieronymus hoc arrogantiæ tribuere, quòd eccleſiaſtici grauentur tributum pendere principibus, cùm hodie ſumma pietas habeatur pro immunitate clericorum modis omnibus digladiari. Hæc Eraſmus.

Vt diffinitionem quæſtionis propoſitæ ſyncerè perſtringamus, ſequentes propoſitiones ſubijcimus. 1. Propoſitio. Prima propoſitio, Clerici ſunt exempti & liberi à poteſtate ciuili, ita vt non poſſint conueniri apud iudicem ſecularem in cauſis criminalibus aut ciuilibus. Hæc eſt diffinita 11. queſt. 1. & in varijs alijs locis, quæ prudens omitto, quia nota ſunt, & oppoſitum eſt damnatum in concilio Conſtantienſi inter articulos Ioannis Vuicleph. 2. Propoſitio. Secunda propoſitio, Non omnis exemptio clericorum eſt de iure Diuino. Probatur hoc, quia id tanquàm de iure Diuino alicubi non habetur, ergo huiuſmodi exemptio tanquam de iure Diuino non eſt ſtatuenda. Antecedens probatur, quia duo teſtimonia, quæ ad hoc probandum inducuntur, non ſatis exemptionem hanc oſtendūt. Primus locus eſt Matt. 17. vbi cum didragma exegiſſent à Chriſto, Dominus dixit Petro, Reges gentium à quibus accipiunt cenſum, à filijs ſuis, an ab alienis, &c. Et dixit illis Ieſus, ergo liberi ſunt filij, vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & tolle piſcem qui primo aſcenderit, & aperto ore eius inuenies ſtaterem, illum ſumens da eis pro me & te. Ex hoc loco arguitur ſic; Chriſtus loco hoc tantum ſignificauit, aliquod hominum genus non eſſe obnoxium principibus, ſed eſſe liberum, non autem videtur poſſe intelligi aliud genus hominum præter perſonas eccleſiaſticas, qualis Chriſtus cum ſuis Apoſtolis erat, ergo illi ſunt liberi. Aſſumptum probatur, quia certè de militibus & de nobilibus videtur quòd intelligi nequeat, cum ſint tributo ſubiecti, ergo omnino oportet intelligi de eccleſiaſticis. Nihilominus ad iſtum locum reſpondetur, Dominum tantum loqui de ſe, & de diſcipulis ſuis, qui non erant ſeruilis conditionis, nec temporalia poſſidebant, ex quibus tenerentur tributa ſoluere, & ideo ex hoc loco non ſequitur, quòd Chriſtianus omnis ſit particeps huius libertatis, ſed illi ſolum qui Apoſtolicam vitam ſequentes non ſunt ſeruilis conditionis. Et ita intelligit S. Thom. hunc locum Matt. 17. vbi addit, quòd videtur Dominus velle innuere, ipſum nō teneri cenſum ſoluere, quia Rex regum, & Dominus dominantium erat. Eſt autem differentia inter tributum & cenſum, tributum enim ſoluitur ex temporalibus bonis, cenſus autem pro capite in ſignum ſubiectionis. Chriſtus verò ſubiectus non erat, quia Rex regum Meſſias erat & eſto, nō eſſet Rex regno ſeculari, in quantum tamen verus Meſſias, quòad perſonam ſaltem, exemptus erat à poteſtate principum. Tum etiam, quia erat de genere regum, quia erat filius Dauid, quod ad exēptionem ſatis erat, quia ſi pater eſt exemptus, ergo etiam filius iure gentium. Item, quia Chriſtus eſt Rex totius orbis, & per conſequens filij naturales eius iure gentium eſſent exempti; Vel forte Chriſtus voluit filium Dei ſe ſignificare. Secundus locus, qui ex ſcriptura afferri ſolet, eſt ex Pſalm. 104. Nolite tangere Chriſtos meos. Ex quo haberi volunt, quòd cùm clerici Chriſti Domini reuera Domino ſint vncti & conſecrati, eos tangere,

hoc

hoc eſt, iudicare non licet. Sed locus hic cauſam clericorum parum iuuat: aut locus ſpecialiter de eccleſiaſticis non loquitur: aut ſi de illis intelligitur, tantum eſt in ſenſu allegorico, vnde non trahitur argumentum.

Secundo principaliter arguitur, quia S. Thom. ſuper locum illum ad Rom. 13. Non enim tributa pręſtatis, &c. inquit, quòd clerici exempti ſunt à tributis, non iure Diuino, ſed priuilegio principum. Et addit; exemptionem hanc æquitatem quandam habere, non autem neceſſitatem. Et probatur, quia in eodem loco Paulus abſolutè pręcipit tributa ſolui, nulla de clericis, aut alio genere hominum, mentione facta, ergo exemptio à tributis Principum non eſt de iure Diuino. Et confirmatur, quia ſi clerici ſentiunt commoda Reipublicæ, debent & onera illius ſentire. 3. Propoſitio. Tertia propoſitio: Aliqua exemptio clericorum à poteſtate ſæculari eſt, de iure Diuino. Probatur hæc, quia in cauſis purè eccleſiaſticis de iure Diuino non ſubijciuntur poteſtate ciuili: quod ex eo conſtat, quia poteſtas eccleſiaſtica diſtincta eſt à ciuili, neque in ſpiritualibus ab ea dependet, nec ſæcularium principum eſt de cauſis ſpiritualibus iudicare: in cauſis ergo eccleſiaſticis omnino exempti ſunt à poteſtate ciuili. Et confirmatur: quia tota poteſtas principum ſæcularium eſt à Republica, ſed Reſpublica non habet aliquam poteſtatem ſpiritualem, ergo neque principes ſęculares in ſpiritualibus poſſunt iudicium habere. Secundo confirmatur, quia Apoſtoli exercebant omnem adminiſtrationem eccleſiæ, & curam illius habebant ſine vllo reſpectu ad principes ſæculares, & ita omnes ſancti, & Patres eccleſiæ fecerunt, poſtquam principes & Imperatores baptizati ſunt, ergo eccleſia in rebus eccleſiaſticis omnimodam poteſtatem habet, nec illis ſubijcitur, vt Actuum 5. patet, vbi Petrus Ananiam & Saphiram morti tradidit. Et oppoſitum eſt damnatum à Ioanne 22. contra Marſilium de Padua. Ex his ſequitur, quòd ſi princeps circa adminiſtrationem rerum eccleſiaſticarum poteſtatem aliquam habet, vt in electione, ad præſentationem perſonarum, ad dignitates & ſacerdotia eccleſiaſtica, totum hoc habet, & illi cõuenit priuilegio & indulgentia eccleſiæ, non autem ratione, dignitatis ſuæ. Aduertendum tamen quòd Caietanus de poteſtate eccleſiaſtica docet cap. 27. ſcilicèt, principes circa adminiſtrationem eccleſiaſticam poſſe Papæ reſiſtere, ſi manifeſtè eccleſiam diſſipet, vt ſi perniitiosè & ſymoniacè beneficia eccleſiaſtica conferret, tunc illi parendum non eſſet, neque ſymoniacè euidenter promoto danda eſt poſſeſſio. Et confirmatur ex cap. quamquam, de cenſi. lib. 6. vbi habetur, quòd perſonæ eccleſiaſticæ in ſpiritualibus iure Diuino exẽptæ ſunt à poteſtate ſeculari. & c. ſi Imperator, 96. diſ. quòd Deus voluit, non à legibus publicis, neque à poteſtatibus ſęculi, ſed à Pontificibus ordinari & iudicari. Et confirmantur dicta quia ſoli Petro dictum eſt, Paſce oues meas. Ioann. 21. Et ſi princeps haberet iudicare in cauſis eccleſiaſticis, vel hanc poteſtatem haberet ex æquo cum Papa, & hoc non eſt poſſibile, quia eſſet confuſio Reipublicæ Chriſtianæ, vel ſupra Petrum, & hoc minimè, quia Petrus à Chriſto immediatè accepit poteſtatem ad regẽdam eccleſiam, ergo poteſtatem in eccleſiaſticis habere non poteſt niſi ſub Petro. Confirmatur iterum ex 11. q. 1. c. ſacerdotibus, & ex facto Conſtantini Magni, qui, vt Rufinus refert lib. 10. eccleſiaſticæ hiſtoriæ, cùm hi qui ad Synodum Nicęnam venerunt, libellos ei obtuliſſent, quibus cauſæ & querelæ Epiſcoporum continebantur aduerſus alios, omnibus illis conuocatis, dixit, Deus vos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis, quoque iudicandi dedit, ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem à nobis, ſeu ab hominibus iudicari non poteſtis. Ecce Imperatoris confeſſionem, & quidem veriſimile eſt, quod non ex ſuo ſenſu expreſſo, ſed à viris ſpiritualibus & ſapientibus instructus hæc videtur dixiſſe, vbi confitetur clericos non poſſe à principibus ſæcularibus iudicari, & ſic hoc verum eſt, & potiſſimum locum habet in cauſis ſpiritualibus. Et ideò dubitandum non eſt quin principes ſæculares poteſtatem, iudicium adminiſtrationem, non habent, neque iure Diuino, neque à Republica in rebus ſpiritualibus, & ſi quid iuris habent, totum eſt à Papa, & ab eccleſia.

Quarta propoſitio, Perſonæ clericorum non omnino, & quoad omnia ſunt exemptæ à poteſtate ciuili, 4. Propoſitio. neque iure Diuino, neque humano. Probatur, quia clerici tenentur obedire legibus ciuilibus in his quæ ſpectant ad debitam adminiſtrationem & gubernationem temporalem Reipublicæ, & non impedientibus eccleſiaſticam adminiſtrationem, & contra leges facientes peccant, ergo non ſunt omnino exempti. Collectio eſt nota, nam ſi omnino eſſent exempti, nõ plus tenerentur ad leges ciuitatis, quàm ſi ciues eſſent alterius Republicę, antecedens patet, quia Clerici vltra hoc quod ſunt miniſtri eccleſiæ, ſunt ciues ciuitatis, ergo tenentur aliquibus legibus ciuilibus non latis à Papa, quia Papa ordinare leges ciuiles & condere non valet: tenentur ergo legibus ciuilibus à principe laico latis. Tum etiam, quia Rex non ſolum eſt Rex laicorum, ſed etiam clericorum, ergo aliquo modo ei ſubijciuntur, quia clerici quantum ad temporalia non adminiſtrantur à poteſtate eccleſiaſtica, habent ergo principem cui in temporalibus obedirẽ tenentur.

Quinta propoſitio, dato quòd perſonæ eccleſiaſticę 5. Propoſitio. iure Diuino, aut Cęſareo non eſſent exemptæ, ſummus tamen Pontifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili. Probatur, quia hoc nedum conueniens, ſed neceſſarium videtur, ad adminiſtrationem rerum ſpiritualium, cum ergo Reſpublica Chriſtiana ſit perfecta, & ſibi ſufficiens, ergo in ea eſt poteſtas ad condendas leges conuenientes adminiſtrationi eccleſiæ, & ſi clericorum exemptioni eſt conueniens, Pontifex poteſt leges facere tali exemptioni expedientes. Quòd vero talis exemptio ſit neceſſaria, ex eo patet, quia ſi miniſtri eccleſiæ ad iudicium ſæculare poſſent trahi, hoc eſſet, eos poſſe à miniſterio eccleſię reuocare, neque poſſent commodè officio ſuo vacare, & ideo Paulus ait, Nemo militans Deo, implicat ſe negotijs ſæcularibus: nã ſi illis implicarentur, non poſſent Deo debitè militare. Tum etiam, quia propria authoritate poteſt eligere miniſtros eccleſiæ, non obſtante quòd poteſtas ciuilis contradicat: ergo eadem ratione poteſt eos ſubtrahere à Iudicio ſæculari. Item, quia ſi pro cauſis eccleſiaſticis non poteſt conueniri niſi coram iudice eccleſiaſtico, ſi poſſet ſimul in eadem cauſa iudicium ſæculare vocari, eſſet perplexus, ita vt non poſſet vtrique iudicio ſimul ſatisfacere. Vltimo, quia re vera contentaneum non eſſet, vt eccleſiaſtici, quia laicorum ſunt paſtores, à ſubditis ſuis in iudicijs vexarentur.

Sexta propoſitio, Exemptio clericorum, maximè quoad perſonas, ſcilicèt, quòd neque iudicari, 6. Propoſitio. neque puniri à poteſtate ſæculari poſſint, eſt valdè conformis iuri Diuino & naturali. Probatur, ex iudicio illo Conſtantini Magni, cuius verba ſunt, Vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari, propter quod Dei ſolius inter vos expectate iudicium. Et intra, Vos enim à Deo dicti eſtis Dij, conueniens autem non eſt, vt homo iudicet Deos. Idem apparet ex facto Ioſeph Geneſ. 47. qui reliquit terram ſacerdotalem liberam. Tum etiam, quia ſunt diſtinctæ poteſtates & Reſpublicæ, ergo de ſe oportet vt habeant mi-

niſtros

niſtros proprios, qui non habeant ſeruire alijs præpoſitis, neque ab illis à ſuo miniſterio impediri. Item omnino ſequeretur magna abſurditas, vt Prætor cauſam corā Epiſcopo diceret, & Epiſcopus coram Prætore, & accideret quòd aliquando apud Ethnicos cauſas agerent, contra illud Pauli 1. Corinth. 6. Audet aliquis veſtrum habens negotium aduerſus alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos? quod ſcandalo carere non poſſet, videntes fidei profeſſores cauſas corā rege pagano habere.

7. Propoſitio. Septima propoſitio, Siue exemptio clericorum ſit de iure Diuino, ſiue non, libertas ſiue exemptio illorū à principe ſæculari illis auferri non poteſt. Hæc concluſio patet ex quinta propoſitione, quia ſi exemptio & libertas clericorum expedit adminiſtrationi rerum eccleſiaſticarum, potuit ergo Papa miniſtros eccleſiæ eximere ſine principum authoritate. Secundo probatur: quia poteſtas principum eſt tota à Republica Chriſtiana, ſed hæc iam diu conſenſit in hanc libertatem clericorum, ergo principes non poſſunt illam illis auferre.

8. Propoſitio. Octaua propoſitio, Nihilominus ſi libertas clericorum eſſet in manifeſtam perniciem Reipublicæ, ita vt eccleſiaſtici impunè vacarent neci laicorum, & Pontifices nollent remedium adhibere, poſſent principes ſuis ſubditis & ciuibus conſulere, non obſtante priuilegio clericorum. Probatur quia Reſpublica ciuilis eſt perfecta & ſibi ſufficiens, ergo poteſt ſe defendere, & iniurias illatas vindicare, & ſuper hoc leges condere. Confirmatur: quia principes poſſunt proprias Reſpublicas ab iniuria aliarum Rerumpublicarum ſeruare, & ſi opus fuerit vindicare, non ſolum per modum defenſionis, ſed authoritatiuè, ergo & ab iniuria clericorum.

9. Propoſitio. Vltima propoſitio, Prætores & omnes magiſtratus, citra principem, grauiter errant & peccant iudicia exercentes contra priuilegia clericorum, quamuis pernitioſi & criminoſi ſint, eos ab eccleſia extrahentes, extra caſus à iure permiſſos. Probatur: quia non ſunt ſubditi illorum, neque ſtantibus legibus, habent poteſtatem in illos, ergo non licet eis contra leges agere, quia ipſi non habent poteſtatem tollendi legem, vel diſpenſandi in eas, ſed ſolus princeps. Conſule ſi libet de hac quæſtione Caietanum libello de poteſtate eccleſiaſtica, c. 27.

Pro defenſione Hieronymi reſpondetur, eum non loqui de eo tributo, quod ſubditi huiuſmodi principibus debent, ſed de eo tributo, quod omnes debemus Chriſto, qui cum talis ac tantus pro nobis vectigalia ſoluerit, cur nos miſeri, inquit Hieronymus, qui Chriſti ſeruos nos eſſe profitemur, maieſtati ipſius debitū ſeruitutis tributum non reddimus?

SEPTIMVM QVAESITVM.

An liceat Euangelia & cruces collo appendere.

Hieronymus lib. 4. in Matthæum in expoſitione huius clauſulæ, *Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias*, Matt. 23. damnare videtur conſuetudinem eorum, qui ex pio animi affectu Diuina verba, & res ſacras collo ſuſpenſas gerunt, ſic inquiens: Non intelligebant phariſęi, quòd hęc in corde portanda ſint, non in corpore, alioquin & armaria, & arcæ habent libros & notitiam Dei non habent, hoc apud nos ſuperſtitioſæ mulierculæ in paruulis Euangelijs & Crucis ligno, & iſtius modi rebus, quæ habent quidem zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam vſque hodie factitant culicem ligantes, camelum glutientes.

Author operis imperfecti, homi. 44. in expoſitione eiuſdem ſententiæ Hieronymo conſentit his verbis, Multi, Scribarum & Phariſæorum exemplo, aliqua nomina Hebraica Angelorū confingunt, et ſcribunt, & alligant ſibi, quæ non intelligentibus linguam Hebraicam, quaſi metuenda videntur, quidam verò partem Euangelij ſcriptam, dic ſacerdos inſipiens, nonne quotidie Euangelium in eccleſia legitur, & auditur ab hominibus? cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo eum poterunt circa collū ſuſpenſa ſaluare? Deinde, vbi eſt virtus Euangelij in figuris literarum, aut in intellectu ſenſuum? Si in figuris, benè circa collum ſuſpendis: Si in intellectu, ergo melius in corde poſita poſſunt, quam circa collum ſuſpenſa.

Diſputat S. Thom. hanc quæſtionem. 2. 2. q. 96. art. 4. quo quærit, vtrum ſuſpendere Diuina verba ad collum ſit illicitum, & reſpondet, quòd in omnibus incātationibus vel ſcripturis ſuſpenſis duo ſunt cauenda: primum quid ſit quod profertur vel ſcribitur, quia ſi eſt aliquid ad inuocationes dæmonum pertinens, eſt ſuperſtitioſum & illicitum: & ſi contineat ignota nomina, cauendum eſt, ne ſub illis aliquid illicitum lateat: eſt etiam cauēdum ne aliquid falſitatis cōtineat, quia ſic eius effectus à Deo expectari non poſſet, qui falſitatis non eſt teſtis. Secundo præcipuè cauendum, ne cùm verbis ſacris contineantur aliqua vana, puta, aliqui characteres inſcripti præter ſignum crucis, aut ſi ſpes habeatur in modo ſcribendi ac ligandi, aut in quacunque alia vanitate, quæ ad Diuinam reuerentiam non pertineant, quia id iudicaretur ſuperſtitioſum: aliàs autem licitum eſt, vnde 26. quęſ. 6. non licet Chriſtianis, diſpoſitum eſt, quòd vti rebus ſacris ſuperſtitione aliqua illicitum eſt, & ideo neque in collectionibus herbarum, quæ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes aut incantationes licet attendere, niſi tantum cum ſymbolo Diuino, aut Dominica oratione, vt tantum Deus in illis adoretur & honoretur. Hęc S. Thom.

Aduertendum, multos præcipere ſacrum ſacere cū certo numero candelarum, exiſtimantes quòd ſi vna ſuperet, vel deficiat, oblatio talis nullius ſit momenti. Hoc autem euidenter ſuperſtitio eſt, licèt de per ſe celebrare cum candelis nulla ſit ſuperſtitio, ſed eſt opus religionis. Similiter iudicādum de trigenarijs, de quibus aliqui exiſtimant, ſi ſacerdos tantum pede ab eccleſia exeat perire omnes fructus, & effectus ipſius trigenarij. Et hoc vanum omnino & ſuperſtitioſum eſt. Idem iudicium eſt de medicamentis & balneis, quæ nouem diebus ſumi præcipiuntur, & non pluribus, neque paucioribus: in his & ſimilibus ſuperſtitionibus arbitrio boni viri ſtandum eſt, & timendum in ſimilibus ne ſit antiquum inuentum dęmonis.

De his, quos Hiſpanè ſalutatores nuncupamus, qui pecora à rabie curant, an tales donum ſanctitatis habeant dubium videtur, quia de facto habēt rotam ſanctæ Catherinæ, è ſucceſſione paterna ſimilem effectum ſalutis operantur. In contrarium tamen eſt, quia tales ſunt perditi viri, & vini potatores. Ad hoc dico ſequentia, Primo, non dubium eſt, quin Deus huiuſmodi virtutem poſſit hominibus conferre, vt Marci vltimo Apoſtolis conceſſit dicens, In nomine meo dęmonia ejcient. Secundò dico, huiuſmodi virtutem & gratiam ſanitatis poſſe hominibus iniquis donare. Probatur: quia non datur illis huiuſmodi virtus propter priuatam vtilitatem ipſorum, ſed propter bonum commune ciuium, vt eorum pecora ſanitatem recipiant. Tum etiam, quia prophetia eſt potiſſimum donum, & illud Deus hominibus iniquis dedit, vt Caiphæ, & Balam, ergo poteſt hanc virtutem ebrioſis & iniquis concedere. Et hinc ad argumentum

tum in contrarium factum. Tertio dico, valdè dubium eſſe, an huiuſmodi homines talem virtutem habeant, ratio eſt: quia, eſto, in primitiua eccleſia fuerit donum ſanitatis in confirmationem fidei, quia tamē iſtis temporibus tale medium non eſt neceſſarium ad propagandam fidem, ideo timendum eſt, an huiuſmodi donum tales habeant. Item quia conditio huiuſmodi hominum ſolum eſt in Hiſpania, & ſine talibus in alijs regionibus animalia viuunt ſana, timendum ergo eſt eos talem virtutem nō habere: & ſi effectum aliquem operantur, id efficiunt ope & arte dæmonis. Vltimo dico hos, donec de veritate conſtet, non debere omnino à Republica excludi, neque puniri, quamdiu à prætoribus & iudicibus tolerantur. Idem iudicium eſt de vetulis, quæ de facto plures morbos curāt, de quibus ſuſpitio eſt, ne arte dæmonis ſanitatem operentur, ſed quia de hoc non conſtat, quamdiu à iudicibus tolerantur, neque excludi à Republica, neque puniri debent. Denique in his & ſimilibus ſtandum eſt iudicio Epiſcoporum & officialium eorum, & arbitrio boni viri.

Pro Hieronymo reſpondet S. Tho. loco citato eius ſententiam exponens, inquit eum non damnare eos, qui pietatis & religionis gratia Euangelia & ſanctorum reliquias, & alias res ſacras ſecum gerunt, vel collo ſuſpendunt, ſed eos, qui magis ad characteres eccleſiæ inſpiciunt, quam ad ſcripturæ intelligentiam, & eos potiſſimum, qui vel ſuperſtitione bona adducti, vel ambitione inflati hæc deferunt, illi igitur qui verba Euangelij reliquias ſanctorum, vel alias res ſacras portant ex fiducia Dei, & ſanctorum, & reuerentia Dei, accuſandi & calumniandi non ſunt, nam B. Cęciliam legimus codicem Euangelicum ſemper in ſinu geſtaſſe: & Conſtantinum Auguſtum Chriſti clauum diademate circuntuliſſe, & Apoſtolum Barnabam tactu Euangeliorum ęgros curaſſe.

OCTAVVM QVAESITVM.

An Angeli tam boni quam mali flecti ad vitium vel virtutem queant.

HIeronymus in expoſitione parabolę de filijs prodigo & frugi ad Damaſum hunc locum explicans, *Fili tu ſemper mecum es*, Lucæ 15. ſic ſcribit, Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, non ait, Non iuſtificabitur omnis homo, ſed omnis viuens, id eſt, non Euangeliſta, non Apoſtolus, non propheta, ad maiora conſcendo, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Poteſtates, cęteræque Virtutes, ſolus Deus eſt, in quem peccatum non cadit, cætera, cum ſint liberi arbitrij, iuxta quod & homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus eſt, in vtramque partem poſſunt ſuam flectere voluntatem. Magiſter Sen. lib. 2. diſtin. 7. adducit hunc locum Hieronymi, & inquit, Hic videtur dicere, quòd omnis creatura in libero arbitrio conſtituta flecti ad bonum & ad malū poſſit; quod ſi ita eſt, ergo & boni Angeli & mali ad vtrumq; flecti poſſunt, ergo & boni poſſunt fieri mali, & mali poſſunt fieri boni.

Diſputant Doctores Scholaſtici quæſtionem hanc 2. ſent. diſt. 7. & S. Thom. 1. par. q. 62. art. 8. & de veritate, q. 28. arti. 4. his locis quærit, an Angeli beati poſſint peccare, an verò mali poſſint aliquod bonum facere, 1. parte q. 64. articu. 2. & de veritate, q. 24. artic. 10. ad primum, an Angeli beati poſſint peccare? & reſpondet negantèr. Et licèt Auguſtinus, 11. de Ciuit. Dei, c. 11. dicat, omnes Angelos fuiſſe creatos cum viſione Dei & in notitia matutina, non tamen eſt contra ſententiam S. Th. quia non intelligit quòd fuerint creati in beatitudine, quæ eſſet ſecura & permanens.

Origenes homi. 13. ſuper Lucam, tenet ſententiam ſpecialem contra communem Theologorum, nempe Angelos beatos peccare poſſe. Fundamentum ſententiæ eius eſt, quia ſunt adminiſtratorij ſpiritus & hominum cuſtodes, & in cuſtodiendo poſſunt quandoque eſſe negligentes, & ſic à miniſterio ſuo deficere & delinquere. Sed in hac parte Origenes non eſt tenendus, & reprobatur ab omnibus Doctores Scholaſticis. Et ad locum alium Iob. 4. In Angelis ſuis reperit prauitatem, vbi per Angelos intelligit beatos, S. Tho. reſpondet 1. parte, q. 63. art. 1. ad ſecundum argumentum, ex illo loco ſolum conuinci, quod ex Angelis, qui boni fuerunt creati, aliqui peccauerunt, nempe hi qui à pinguedine Spiritus ſancti, in qua creati ſunt, ceciderunt.

Dubium eſt, propter quid, & quomodo Angeli beati impeccabiles redditi ſint. Durandus 2. diſtin. 7. q. 1. inquit, ex eo Angelos beatos non poſſe peccare, quia error aliquis in ratione & intellectu eorum eſſe non poteſt: & ſupponit malitiam in voluntate eſſe non poſſe, niſi prius ſit defectus & error in intellectu. Probat, quia voluntas ſemper ſequitur iudicium practicum & rationis, & conformatur illi, ſiue ſit vniuerſale, vt omne bonum eſt proſequendum, ſiue particulare, vt hoc eſt bonum, ergo proſequendum. Ex quo, inquit, patet, quòd nullus beatus peccare poteſt, omnis enim beatus per iudicium practicum cognoſcit omnia, quæ ad conſeruationem ſtatus beatifici ſpectant, & ſic voluntas beati, quia ſemper eſt recta, eſt impeccabilis. Et ſecundum hanc ſententiam aſſerendum eſt, tam Angelos, quàm omnes beatos eſſe impeccabiles, non ratione ſtatus, & ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, ab intellectu ſcientia & prudentia per iudicium practicum tracto, vt voluntati beatorum conformetur. Voluntas verò ſecundum eum erit impeccabilis ab extrinſeco, nempe ab intellectu recto, & ipſius rectitudine. Scotus 1. Sent. diſtinct. 1. q. 4. aſſignat alium modum, aſſerens beatos impeccabiles ab extrinſeco, vtiq; ex Diuina prouidentia, & manutenentia Dei, quia ita diſpoſuit & ordinauit, vt nullus beatus peccare poſſet. Et quòd non ſint impeccabiles ratione voluntatis probat, quia illorum voluntas eſt liberrima. Et ſuam ſententiam ſic explicat, quia Deus ordinauit nunquam concurrere cum beato, neque cū eius voluntate, niſi ad ſolum actum bonum. Conſonant Scoto, Gabriel, Ochan, & omnes moderni, qui concorditer tenent, quòd beati de ſe ſunt liberi libertate contradictionis, & contrarietatis, hoc eſt, quòd poſſunt amare, & non amare, & Deum etiam odio habere, ſed tamen de facto nunquam non diligent, aut Deum odio habebunt, & hoc ex Diuina Dei manutenentia. Sed contra hanc ſententiam arguitur. Primo, quia ex ea ſequitur eſſe ſemper miraculum quod tam Angeli quàm beati non peccent, miraculum enim eſſet quod Deus ſaltem concurſu generali cum aliqua cauſa ſecunda non concurrat. Confirmatur: nam eodem modo ſequitur, quòd hæc non eſſet magis propria: Beati ſunt impeccabiles, quam hęc, Iſte ignis non poteſt comburere, ſuppoſito quòd Deus nō concurrat cum igne. Probatur: quia vtrobique eſt ęquale miraculum. Confirmatur ſecundo, quia ſequitur de ſe tam Angelos quàm omnes beatos eſſe peccabiles, patet: quia ſicut ignis eſſet calefactiuus, licèt non calefaceret, ſi Deus cum illo non concurreret, vt conſtat de igne, qui pueros in camino non cruciabat, ſimiliter ergo & beati de ſe peccabiles eſſent, ſicut & ignis calefactiuus. Secundo arguitur, quia ex illorum ſententia ſequitur, quod non eſt aſſignabilis ratio, quare beati peccato omiſſionis non peccent, patet: quia ſecūdum

Durand.

Primū argumētum cōtra modernos.

2. argumētum.

dum illos dicendum eſt, ad omiſſionem Dei concurſum non requiri. Quòd ſi quis dicat, ſat eſt Deum cum beatis ad amorem concurrere, nihil eſt, nam ſic Deus beatos effectiuè ad diligendũ neceſſitaret, quod eſt contra ipſos qui dicunt, beatos poſſe & non amare, & Deum odiſſe, & certè miraculũ eſt quòd Deus cauſam ſecundam & liberam effectiuè neceſſitet. Et ideo dicendum eſt cum S. Thom. quòd Angeli & omnes beati ſunt impeccabiles, ex eo quod ex amore Dei perfecto, quem habent, excludente omnem actum & cogitationem malam, neceſſitantur ad amorem. Et hæc eſt ſententia communis S. Thom. pluribus in locis, quòd beati neceſſitantur ad diligẽdum Deum clarè viſum quoad ſpecificationem, quia ſi de facto beatus aliquẽ actũ habeat, ille neceſſariò erit amor & Dei dilectio. Quod autem hæc ſit eius mens ex eo cõſtat, quia inquit, ſicut voluntas neceſſitatur reſpectu boni vniuerſalis, ſic & Angelus, conſtat autem quòd voluntas circa bonum in vniuerſali cognitum tantum neceſſitatur quoad ſpecificationem, ergo. Sed moderni omnes contra hanc doctrinam Sancti Thomæ argumentantur. Primo, quia beati omnes ſunt adeò liberi, vt poſſint Deum odio proſequi, & Auguſtinus ait, quod nihil eſt tam in poteſtate voluntatis alicuius, quàm ipſa voluntas, hoc eſt, quam actus ipſius voluntatis. Reſpondetur ita eſſe, voluntatem beatorum eſſe liberrimam, ſed nihilominus dicimus, quòd ſemper libertas illa ſaluatur, quando elicit actum circa obiectum, in quo nulla apparet ratio mali, quia obiectum odibile, in quo nulla apparet ratio, neque veſtigium boni, non eſt obiectum voluntatis, bonum enim eſt quod omnes appetunt, verum vel ſaltem apparens. Secundo argumentantur ſic, Demus Paulo, aut alicui videnti Deum repræſentari Deum ſub hac ratione particulari, nempe, quia eſt punitor, ille poteſt odio proſequi Deum, ſicut & damnati, ergo. Confirmatur, Demus, quòd damnatus aliquis per miraculum Deum videat, ſicut Paulus vidit, & ſimul in Deo cognoſcat & videat ſe damnandum, & in inferno puniendum: talis poteſt Deum odio habere, ergo. Rñdetur, quòd licèt demus caſum, nihilominus talis ſummam bonitatem non poteſt odio proſequi, & ad rationem, quia cognoſcit Deum ſub ratione mali, ſcilicet, quia eſt punitor, reſpondetur, hoc non ſufficere, vt eum odio proſequatur, quia talis notitia non gignit in illo cognitionem Dei ſub ratione mali, quia videt eum, & cognoſcit punitorem ſub ratione boni, & ſummæ iuſtitiæ, & ſi damnatis Deus apparet malus, quia punitor, hoc ex malitia illorum, & quia ſunt peſſimi, & obſtinati in malo, eſt. Tertio argumentantur, quia fundamentum illud S. Tho. infirmum eſt, ſcilicet, voluntas beatorum neceſſitatur quoad ſpecificationem ergo ſunt impeccabiles, quia quemcunque actum habeant, ille neceſſario erit amor Dei: hoc non valet, quia poterũt ſaltem peccare peccato omiſſionis, quia beatus quo ad exercitium actus non neceſſitatur. Reſpondetur ex lege beatum, priuſquam habeat aliquem actum, ſe conuertere in Deum, ſaltem prius natura: & cùm non poſsit Deum odio proſequi, conuertetur in Deum, & amabit illum amore, qui omnem defectum excludit. Et hanc rationem aſsignat S. Thom. 1. parte, q. 82. art. 1. & 1. 2. q. 6. art. vltimo, ſcilicèt, quòd beati neceſsitantur etiam quoad exercitium, & ſunt impeccabiles ex eo quia amor perfectus Dei, qualis eſt beatorũ excludit omnem imperfectionem. Ideò contra hoc argumentantur omnes moderni, nempe, quòd beatus quãtum ad exercitium non neceſsitetur, nã ex hoc quòd Deus ſit ſummum bonum, tantum ſequitur, quòd nõ poteſt odio haberi, non autem ſequitur, quòd ſaltem per inſtans non poſsit ab amore ceſſare. Tum etiam quia Deus nõ mouet voluntatem beati infinitè, cum Deum cognoſcat finitè: intellectus enim & voluntas beati finita eſt, ergo Deus voluntatem beatis non neceſsitat ad ſemper amandum, & per conſequens beati non neceſsitantur quantum ad exercitium. Pro ſolutione aduertendum, quod mens S. Thom. hæc eſt, ſcilicet, voluntatem beatorum ex natura ſua inclinari ad Deum tanquam in vltimum finem, & ideo ex natura ſua neceſſitatur quantum ad exercitium, ſicut graue ex natura ſua inclinatur deorſum. Et quod ita ſit probari poteſt ex illo 2. Phyſic. ſcilicet, ſicut principium in ſpeculabilibus, ita finis in agibilibus, tunc ſic apprehenſo hoc principio in ſpeculabilibus, quodlibet eſt, vel non eſt, ſtatim intellectus neceſsitatur ad aſſentiendum, ergo apprehenſo vltimo fine ex natura ſua, voluntas inclinatur ad amandum. Et ideò dicendum, quòd voluntas neceſsitatur quantum ad exercitium ex natura ipſius voluntatis, quam dedit ei generans. Ex quo patet reſponſio ad argumenta. Quinto arguitur, quia Deus poteſt præcipere beatis, vt non diligant ipſum, & beati poſſunt ſe conformare præcepto eius, tunc ergo beatus non neceſsitabitur ad amãdum. Reſpondemus aliquos negare, & benè, Deum poſſe id præcipere. Secundò, quia ſiue prohibeat, ſiue non, dummodò Deus cum beatis generaliter concurrat, beati neceſſariò amabunt. Sed adhuc arguitur, quia cum quocunque actu amoris Dei etiam ſecundum Sanct. Tho. ſtat peccatum aliquod, ergo ex hoc quòd beati neceſsitentur ad exercitium, non ſequitur quòd ſint impeccabiles. Reſpondetur, quòd licèt cum dilectione Dei ſuper omnia compatiatur ſe peccatum aliquod, hoc tantum eſt, quando eſt cum ignorantia inuincibili alicuius præcepti, ignorantia autem omninò abeſt ab ſtatu beatorum. Secundò dicimus, quòd in via aliquando ſtat veniale cum dilectione Dei ſuper omnia: ratio eſt, quia dilectio viæ eſt imperfecta, non autem in patria, quia eſt perfectiſsima dilectio, & in via etiam perfectiſſima dilectio dari poteſt, quæ omne peccatum excludat, vt patet ex illo Ioann. 14. Si quis diligit me, Pater meus diliget eum, &c. Et ſic in via dilectio ſufficiens ad implendum omnia præcepta, excludit peccatum, ergo à fortiori in patria. Sed contra, quia cum quacunque ſumma dilectione ſe cõpatitur veniale, ergo. Reſpondetur, veniale ſimpliciter charitati non repugnare, neque illi opponi, ſed ſeruori charitatis, quam cum beati habeant maximam, ideo ſimpliciter tenendum eſt, tam Angelos, quàm omnes beatos impeccabiles eſſe.

Contra S. Thom. argumentantur primo.

2. argumẽtum.

3. argumẽtum.

4. argumẽtum.

5. argumẽtum.

Dubium tamen eſt, poſtquam in malum Angeli flecti nequeunt, & bonum operari valent, an poſsint in beatitudine proficere? S. Thom. quæſtione 62. articulo 9. reſpondet negatiuè. Et probatur, quia beatitudo augetur per merita, tempus meriti eſt viæ non termini, vnde operamini dum lucem habetis, quia veniet nox (nempe mortis) quando nullus poterit operari, ſcilicèt, meritoriè. Item omne ens ordinatur ad certum finem, quo habito ſtatim quieſcit, ergo Angeli, poſtquam ſuum finem Deum optimum maximumque adepti ſunt, quieſcunt. Aduertendum, concluſionem iſtam Sancti Thom. poſſe dupliciter intelligi, uno modo ſic, quòd beati non poſſunt mereri alium gradum beatitudinis, vltrà beatitudinem qua nunc fruuntur, & ſecundum hoc procedit ratio, quam ponit in argumento in contrarium, quæ eſt, quia mereri & proficere pertinet ad ſtatum viæ, ſed Angeli non ſunt uiatores, ſed comprehenſores, ergo Angeli beati non poſſunt mereri, neque in beatitudine proficere. Secundo modo ſic, quod de lege non poteſt augeri beatitudo beatorum, & ſecundum hunc ſenſum procedit ratio corporis articuli, & in utroque concluſio S. Tho. eſt uera. Magiſter Sen. diſtin. 5. in fine tenuit Angelos beatos nunc mereri ſuam beatitudinem per miniſteria,

Magiſter.

ſteria, quæ circa homines exhibent. Sed eius aſſertio non eſt contra concluſionē S. Thomæ, quia non concedit Angelos proficere in gloria per merita, nec beatitudinem in illis augeri, ſed ſolum aſſerit, eos beatitudinem, quia nunc Deo fruuntur, mereri per bona opera. Et concluſio S. Thomæ eſt intelligēda ſic, quòd beati non poſſunt proficere in beatitudine eſſentiali, bene tamen in accidentali, vt patet ex illo Lucæ 15. Gaudium magnum eſt in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Sed eſt argumentum contra concluſionem poſitam, quia non omnis motus qui ordinatur in aliquem finem, adepto fine, quieſcit, quia motus cœli videtur quòd non habet finem, & ſi habet non tamen quieſcit: tum etiam quia Deus poſſet facere, quòd motus cœli (licèt de facto ceſſauerit) quod ſit perpetuus, ſimiliter ergo videtur quòd beati poſſint perpetuò in beatitudine proficere. Reſpondetur duplicem eſſe motum, vnum, qui ordinatur ad conſequendam ſuam formam & perfectionem, quę conuenit ipſi mobili: alium eſſe motum, qui non ordinatur ad formam aliquam: motus primi generis ſtatim ceſſat, adepta ſua forma, non autem motus ſecūdi generis, cuiuſmodi dicimus eſſe motum cœli, & tendentiā beatorum in Deum. Sed contra hoc arguitur, nam licèt ex hoc probetur, beatos quieſcere in beatitudine, ad quam ſunt prædeſtinati & ordinati, non tamē probatur, eos quieſcere, & non proficere reſpectu alicuius gradus gloriæ, ad quem non ſunt prædeſtinati. Reſpondetur ſimiliter quieſcere reſpectu cuiuslibet gradus gloriæ, ſicut quieſcunt in adeptione ipſius gloriæ, quia ſicut beatus ordinatur ad gloriam ſic ad certum gradum gloriæ, aliàs beati nunquam quieſcerent, & ſi nulla res inclinatur ad finem, quem non poteſt conſequi, ergo nec beatus ad alium gradum gloriæ, quam ad illum ad quem eſt prædeſtinatus. Quòd ſi quis dicat, Beatus non adipiſcitur illum gradum gloriæ, quā primum adeptus eſt gloriam, ſed paulatim progreditur, & conſequitur illum, reſpondetur, rationabile eſſe quòd beatus quamprimum peruenit ad beatitudinem, habeat omnem gloriam, quàm debet habere, & non acquirat eam ſucceſſiuè. Simile eſt de habitibus, nam licèt habitus producatur ab actibus, tamen poſt habitum acquiſitum, licèt quis eliciat multitudinem actuum, non acquiritur nouus habitus, ſed qui elicit prompte operatur, & in illis eliciendis delectatur, ſic & beati non acquirunt nouum gradum gloriæ, ſed delectantur tantum in actibus beatitudinis, nā ſi eſſentialis beatitudo poſſet augeri, poſſet quis aſſerere, ꝙ etiam valeret in infinitum creſcere. Tum etiā, quia ſi damnatorum pœna eſſentialis non augetur, ergo neque beatorum gloria. Quòd ſi quis arguat: Si in patria datur certus gradus gloriæ, ergò in via datur certus gradus gratię, qd eſt contra illud Apoſtoli, Sequor ſi quo modo compræhēdam. Collectio probatur, quia gloriæ correſpondet gratia, ſi ergo ſumus prędeſtinati ad certū gradū gloriæ, ergo & ad certū gradū gratię, quo habito, viator non poſſet vltra in gratia proficere. Rndemus, diſparem rōnem eſſe inter compręhenſorē & viatorem: nā viator ſemper poteſt mereri, & in gratia proficere, quod inde prouenit, quia de viatoribus non eſt lex, quæ eſt de beatis, nam de beatis lex Dei eſt, quòd nō poſſint in gratia neque in gloria proficere, quod non ſic eſt de viatoribus. At ſi quæras, vbi ſit talis lex, & Dei ordinatio? Aliqui reſpondent, quòd ibi Eccleſiaſtes 11. Lignum vbi ceciderit, ſiue ad Aquilonem, id eſt, in infernum, ſiue ad Auſtrum, id eſt gloriam, ibi erit, hoc eſt, non vltra in gratia, neque in gloria proficiet. Hic tamen locus non conuincit, ſed tantum probat, locum inferni, aut gloriæ in æternum manſurū, non autem probat eorum beatitudinem augeri non poſſe. Et ideo dę Angelis dicendū, talem legem non eſſe expreſsè poſitam. Quod verò homines poſſint in via, quamdiu viatores ſunt, in gratia & meritis proficere, ſuadere videtur lectio ſcripturæ in multis locis, vt ex illo Corinth. 2. cap. 5. Omnes nos pręſentari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; prout geſſit in corpore ſuo. Et Matt. 25. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod correſpondet operibus meritorijs, quibus beatitudinem meruerunt. Et ad Galat. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum, &c. Si ergo de hominibus lex poſita eſt, quòd in patria non proficiunt, credibile eſt, quòd idem omninò ſit de Angelis, vt qui natura ſua amplius inuariabiles ſunt quam homines.

De ſecundo membro principali, nempe, an Angeli mali flecti queant tam ad bonum, quam ad malum, reſpondet S. Thom. 1. parte, q. 64. artic. 2. & excluſa ſententia Origenis in Periarchon, vbi aſſeruit, quòd omnis voluntas creaturæ propter libertatem arbitrij poteſt flecti & in bonum & in malum, excepta anima Chriſti, propter vnionem verbi. Hæc tamen poſitio, ait, tollit veritatem beatitudinis tam ab Angelis quā ab hominibus, Primò, quia ſtabilitas ſempiterna eſt de ratione veræ beatitudinis. Secundò, quia repugnat ſcripturæ ſacræ, quæ dæmones, & homines malos in ſupplicium æternum mittendos, bonos autem in vitam æternam transferendos pronunciat. Et ideo aſſertio Origenis, tanquam erronea, eſt contemnenda. Hoc ſuppoſito, reſpondet per ſequentes concluſiones. Prima, beati ſunt in beatitudine ſua confirmati: damnati vero obſtinatè ſe habent, & non poſſunt meritoriè agere. Et ſi quæritur vnde iſta proueniunt, eſt Secunda concluſio, Obſtinatio non prouenit à peccato, nec confirmatio ab actu bono; ſed illis iſta proueniunt ratione ſtatus. Et amplius explicans obſtinationem dæmonum, addit tertiam concluſionem, Obſtinatio dæmonum prouenit etiam ex modo cognoſcendi ipſorum damnatorum. Probat, quia Angeli cognoſcunt immobiliter, & quibus adhærent, immobiliter adhærent, ergo voluntas illorum, quæ ab intellectu dirigitur, obiectum quod amauerit immobiliter diliget, & quòd oderit, immobiliter odio proſequetur. Antecedens probatur, quia Angelus non poteſt decipi, & cui ſemel aſſentitur, ſemper illi aſſentitur, ſi ergo Angelus damnatus ſemel peccauerit, ſemper durat in peccato, cum eius intellectus & voluntas omnino immobiliter ſe habeant.

Doctores Scholaſtici loco citato ferè omnes impugnant hanc ſententiam S. Tho. & maximè rationem in qua obſtinationem dęmonum fundat, & argumentantur contra illum, quod ratio obſtinationis ſit, quia cui adhęrent, immobiliter adhærent, Primò, quia Auguſtinus in libro de fide ad Petrum, cap. 5. ait, quòd ſi homines damnati poſſent à peccato reſilire, poſſent etiam dæmones reſipiſcere, homines autem non ideo ſunt obſtinati quia immobiles ſint, ergo neque Angeli. Secundò, quia quocumque iudicio ſtante in intellectu Angelico, poteſt Angelus ex liberate arbitrij mutare & non mutare. Probatur, quia in quocunque homine habente vſum rationis ſtante hoc iudicio immobili, non eſt adulterandum, eſt liber ad vtrumque ergo idem erit de Angelo. Tertiò, quia de mente omnium modernorum eadem eſt ratio obſtinationis dęmonum & hominum, ſiquidem omnes vniuocè dicuntur obſtinati, ſed nullus vnquam dixit quòd homines ſunt immobiles, ergò neque Angeli. Quartò, quia S. Thom. aſſerit, quod dæmon peccauit duplici peccato, nempe inuidiæ, & ſuperbiæ; tum ſic, ſi primo peccato ſtatim fuit obſtinatus, non ergo demeruit in ſecundo, ſi in primo malo immobiliter adhæſit. Quintò, quia ſequitur ex illo, quòd omnes Angeli fuerunt confirmati in gratia in primo inſtanti ſui

eſſę;

eſſe: ſequela patet ex eo quod Sanct. Thom. aſſerit, Angelum obiecto, cui ſemel adhæret, ſemper immobiliter adhærere. Vltimò certum eſt, Angelum poſſe diſſuaderi ab eo quod ſemel ſibi ſuaſit, vt ſancti dicunt, dæmonem antequam cognoſceret Chriſtum eſſe Deum, conatum eſſe eum interficere: ſed tamen poſtquam tempore paſſionis ex coniecturis ſuſpicatus eſt eſſe Deum, intendit illum viuere: & tamen oppoſitum concluditur ex conſenſu Sancti Thomæ. Et confirmatur: quia licèt dæmones ſint immobiles quantum ad naturalia, non tamen indè fit, quòd quantum ad ſupernaturalia non ſint mobiles, quia circa illa omnino diſcurrunt, & decipi poſſunt.

Pro ſolutione harum rationum exponimus ſententiam S. Thomæ, priuſquam illas ſoluamus. Poteſt ergo S. Thom. intelligi duobus modis: Primò modo ad ſenſum, in quo Durandus & Scotus eum impugnant, nempe, quòd ſint immobiles & immobiliter adhæreant tam circa obiecta naturalia, quàm ſupernaturalia. Et licèt Capreolus, & Caietanus conentur eum in hoc ſenſu defendere, vix tamen in hoc ſenſu ſententia eius ſuſtineri poteſt, vt ex argumentis factis conuincitur. Secundò modo poteſt intelligi, quòd ſint immobiles, & obſtinati circa obiecta naturalia, quibus ſemel adhæſerunt. Pro cuius expoſitione ponimus ſequentia dicta. Primum, tam Angeli quàm homines habent eandem cauſam obſtinationis. Hoc patet, quia vniuocè ſunt obſtinati, ſicut beati omnes vniuocè ſunt in gratia confirmati. Secũdum dictum, Cauſa immediata præcipua & totalis quare damnati omnes ſunt obſtinati, eſt ſola ordinatio Dei ſtatuentis, vt Angeli ſtatim poſt peccatum commiſſum non ſint amplius in via, ſed in termino, & homines ſtatim poſt mortem ſint in termino, iuxta dictum Damaſceni libro 2. cap. 3. quod hominibus eſt mors, hoc fuit Angelis caſus. Tertium dictum, Ratio, quare Deus legem illam de Angelis ſtatuit, ea eſt, quia Angelus quantum ad naturalia neque flecti neque mutari poteſt, & ideo ſtatuit legem naturalibus Angelorum conformem: diſponit enim omnia ſuauiter: quia verò homines ex natura ſua ſunt variabiles, diſpoſuit Deus quòd homo per primum peccatum non eſſet obſtinatus, ſed poſt mortem. Probatur hoc, quia homines vt in plurimum ex ignorantia aut paſſione cadunt, ceſſante verò paſſione, aut adueniente ſcientia, pœnitent, & poſſunt ſtatim bene operari: & ideo rationabiliter per primum peccatum non ſunt obſtinati: quod in Angelis locum non habet, quia circa ea, in quibus diligunt, non peccant ex ignorantia neque ex paſſione, ſed ex malitia, & ideo in primo peccato obſtinati manent. Hanc ergo dicimus eſſe mentem S. Thomæ quod conſtat ex ſecunda concluſione qua aſſerit, quòd dęmones non ſunt obſtinati ex natura peccati, ita vt ſit irremiſſibile, ſed ſolum ex ſtatu, hoc eſt, quia ſunt in termino: & poſtquam ſemel peccauerunt, inquit in tertia concluſione, quòd Angeli ex eo ſunt obſtinati, quia ſunt immobiles, & cui adhærent, immobiliter adhærent: in quo hoc ſignificat, quia ratio, quare Deus illam legem diſpoſuit Angelo, ea eſt, quia Angelus quantum ad ſua naturalia eſt immobilis, & decipi non poteſt, non autem dicere voluit, quòd Angelus ex ſe ſit immobilis à peccato. Dubium enim non eſt, quòd ſi lex illa à Deo non eſſet ſtatuta, Angelus à peccato reſilire poſſet, ſicut & homo. Et in hoc ſenſu S. Thom. quæſt. 16. de malo, artic. 5. ad tertium argumentum exponit ſententiam ſuam: ibi enim ait, quòd Angelis præfixus eſt terminus viæ poſt primum peccatum, quia ſunt immobiles quantum ad naturalia, in quo non tollimus ab illis libertatem arbitrij, ſed tantum aſſerimus, quòd quantum ad naturalia non poſſunt errare: vel ſunt immobiles, hoc eſt difficulter mobiles, quia raro aut nunquam reſiliunt ab eo, cui ſemel adhæſerunt.

Dubium autem eſt, an commiſſo primo peccato, potuit Angelus pœnitere in ſecunda morula? Scotus 2. ſentent. diſtinct. 7. quæſt. 2. tenet partem affirmatiuam, nam aſſignat etiam tertiam morulam, in qua omnes qui peccarunt ſunt damnati, & qui perſtiterunt ſunt beatitudinem conſecuti. Nihilominus ſententia S. Thomæ eſt verior & probabilior, vt ex his quæ aſſeruimus, conſtat, nam commiſſo primo peccato, ſtatim Angelus fuit in termino: & ideo Sanctus Thom. tantum aſſignat duas morulas, in prima fuerunt in via, in ſecunda ſtatim poſt illud inſtans fuerunt in termino: licet ſecunda morula fuerit diuiſibilis, vt S. Thom. ait quæſtione 64. artic. 2. in ſolutione ad ſecundum argumentum. Et quòd hęc ſententia ſit tenenda, probatur contra Scotum, & eos qui eum ſequuntur. Primo, quia ſi Angelus potuit pœnitere, quomodo in tertia parte ſtellarum quæ cecidit, neque vnus quidem eſt inuentus, qui de facto pœniteret? ideo Auguſtinus de mirabi. ſacræ ſcripturæ, lib. 1. c. 2. ait, quòd nullus Angelorum, qui peccauerunt, pœnituit. Et reddit rationem, quare in ſcriptura fiat tam aperta mentio de peccato primi hominis, & de peccato Angelorum ferè nulla fiat, & inquit, quia peccatum hominis reparandum erat, non autem peccatum primi Angeli, neque laboratur in cognoſcendo morbo, qui curandus non eſt. Et ibidem ait, quòd Angeli ceciderunt à maximo gradu & ſtatu beatitudinis. Item, ſi potuiſſent pœnitere, certè Chriſtus debuit ad redimendos Angelos venire, ſed nullus vnquam aſſeruit, quòd Chriſtus Angelos redemerit, licèt aliqui dixerint, quòd habuerunt gratiam in virtute paſſionis Chriſti præuiſæ: argumentum ergo eſt, quòd neque pœnituerunt, neque pœnitere potuerunt. Et aduertendum, quòd licèt Sanct. Thom. ponat ſecundam morulam diuiſibilem & ſucceſſiuam, non tamen aſſerendum eſt cum Scoto, quòd tota fuerit via, ſed ſolum primum eius inſtans.

Dubium aliud eſt, an damnati poſſint bene moraliter agere? Moderni ferè omnes tenent partem affirmatiuam: ratio eorum eſt, quia Angelus & homo dãnati, poſſunt habere actum circa bonum obiectum, & debitam materiam: & cum ſint liberi, non neceſſitantur ad malam circunſtantiam: ergo poſſunt benè moraliter agere. Confirmatur: quia damnati habent vermem, & remorſum conſcientiæ, & Deus ordinauit ꝙ illum habeant: remorſus autem ille conſcientiæ eſt actus moraliter bonus, ergo. Et addit Scotus quòd dãnati ſe poſſunt habere merè negatiuè ad bonum & malum: quod non placet, quia ſic dæmon & damnati poſſent ſe priuare & triſtitia & pęna ſenſus. Probatur: quia triſtitia non eſt ſine actu nolendi, ſed damnati ſecundum illum poſſunt ſe habere negatiuè, ergo & triſtitia ſe priuare, & pęna ſenſus. Poteſt Scotus interpretari, quòd damnati pro inſtanti poſſint ſe habere negatiuè quoad meritum & demeritum: non tamen quod aſſeruerit, poſſe eos omni actu carere. Contra hos oẽs modernos ſtatuimus concluſionem de mente S. Tho. Damnati non poſſunt benè moraliter agere. Ita tenet in ſolutione ad quintum argumentum loco citato: ꝙ eſt, quia dęmon aliquando bona opera facit: confitetur enim veritatem, dicens Chriſto, Scio quia ſis ſanctus Dei, Matth. 1. Et dęmones credunt & contremiſcunt Iacobi 3. reſpondet, ꝙ actus dęmonis eſt duplex. Quidã ex voluntate liberata procedens, & talis actus dęmonis ſemper eſt malus: quia ſi aliquando aliquod bonum facit, non tamen benè facit, ſicut dum veritatem

tem dicit, vt melius decipiat: & dum non voluntariè credit, & confitetur, ſed rerum euidentia coactus. Alius autem actus dęmonis eſt naturalis, qui bonus eſſe poteſt: & tamen tali actu bono abutuntur ad malum, & referunt illum in malum finem. Idem tenet Auguſtinus in lib. de fide ad Petrum, cap.3. vbi inquit, quòd damnati non poſſunt carere mala voluntate, iuxta illud Prophetæ, Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper: & vltra hoc ſemper referunt ſuos actus in finem illum, in quem peccarunt, nempe, in excellentiam propriam: & ideo ex ſe, damnati ſemper peccant. Simile eſt de illo qui finem ſuum conſtituit in diuitijs, qui formaliter, aut virtualiter omnes actus ſuos in illas refert: ſic & damnati omnes actus ſuos ſemper in propriam excellentiam referunt. Et ideo propheta dicit, Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper. Confirmatur, nam ſicut viſo vltimo fine, nempe Deo, neceſſitamur ad Deum amandum, ita dæmones viſa excellentia ſua, quæ fuit finis illorum, neceſſitantur tanquam ex vltimo fine ad eam diligendam. Et quia hæc eſt vera ſententia, & tenenda, ad argumenta in oppoſitum reſpondemus, quòd licèt in damnatis ſit remorſus, & vermis conſcientiæ, abutuntur tamen illo actu, vt S. Thom. dicit, in malum finem referendo. Pro quo aduertendum, quòd in quolibet actu reperitur quadruplex bonitas. Prima eſt bonitas meritoria, quæ fundatur in gratia. Secunda eſt bonitas moralis, quæ reperitur in actu induto omnibus debitis circunſtantijs. In actibus damnatorum nulla harum bonitatum reperitur. Tertia bonitas appellatur bonitas ex genere, hoc eſt, bonitas circa bonam, & debitam materiam: hæc benè reperitur in actibus damnatorum, licèt ipſi ſint ſimpliciter mali ex defectu bonæ circunſtantiæ. Quarta bonitas eſt naturalis, & hæc etiam reperitur in actibus dęmonum, ſed cum hoc ſemper ſunt mali. Pſal. 73.

Gandenſis Quodlibeto 10. quæſt. 8. aſſerit, dæmones ideo obſtinatos eſſe quando primo peccarunt, quia toto conatu actum malum elicuerunt, non ſicut nos, qui ob ignorantiam & paſſiones, tardi & cum mora in obiectum ferimur. Ponit exemplum, Vt ſi mittatur clauus in trabem, & frons illius retundatur, non poteſt niſi cum maxima difficultate extra mitti. Hunc modum dicendi impugnat Scotus & Durandus. Primo, quia angeli ex libertate peccarunt, ergo potuerunt ſine toto conatu peccare. Secundò, quia licèt intellectus toto conatu in obiectum tenderet, voluntas tamen illorum non eſt, vndè reſilire non poſſit. Hoc non obſtante ſententia Henrici eſt conſona ſententiæ S. Thom. Et ad rationes ex dictis conſtat.

Pro defenſione Hieronymi reſpondetur eius ſententiam intelligendam eſſe ſecundum ſtatum, in quo primum homo & Angelus creati ſunt. Talis & homo & Angelus creatus eſt, vt ad vtrumque flecti poſſint: ſed poſtea boni Angeli ita per gratiam ſunt confirmati, vt peccare non poſſint, & mali ita in vitio obdurati, vt non valeant fieri boni: tamen vtrique habent liberum arbitrium, quia boni non aliqua cogente neceſſitate, ſed propria ac ſpontanea voluntate, per gratiam quidem adiuti bonum eligunt, & malum reſpuunt, & mali ſimiliter ſpontanea voluntate, à gratia deſtituti bonum vitant, & malum ſequuntur.

NONVM QVAESITVM.

An hæreticorum ſcripta ſint legenda?

Hieronymus in epiſtola ad Minerium, & Alexandrum, cum ad explicationem huius loci, *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur,* plures veterum expoſitiones attuliſſet, demum excuſans ſe, quòd in his etiam hæreticorum ſententias enumeraſſet, eorumque damnata ſcripta legiſſet, hæc intulit: Si quis immurmurat, quare eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquieſco, ſciat me illud Apoſtoli libenter audire, Omnia probate, quod bonum eſt tenete, & Saluatoris verba dicentis, Eſtote probati nummularij, vt ſi quis nummus adulter eſt, & figuram non habet, nec ſignatus eſt moneta publica, reprobetur: qui autem Chriſti faciem claro præfert lumine in cordis noſtri marſupium recondatur. Ego in adoleſcentia, & in extrema ætate profiteor & Euſebium & Origenem viros eſſe doctiſſimos, ſed erraſſe in dogmatum veritate: quod etiam de Theodoro, Acatio, & Apollinario poſſumus dicere: & tamen omnes in explanationibus ſcripturarum ſudoris ſui nobis memoriam reliquerunt: in terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis ſplendens profertur glarea. Pactolusque ditior eſt cœno quam fluento. Cur me lacerant amici mei, & aduerſus ſilentem craſſæ ſues grunniunt? Meum propoſitum eſt antiquos legere, probare ſingula, retinere quæ bona ſunt, & à fide Catholicæ Eccleſiæ non recedere. 1. Cor. 15. 1. Theſ. 5.

Ex his Hieronymi verbis colligunt Oecolampadius, ac plerique alij noſtrorum temporum hæretici, iniuſtè à Romanis Pontificibus interdictam eſſe hæreticorum voluminum lectionem contra multorum grauiſſimorum Patrum iudicium, qui ſenſerunt hæreticorum libros, cùm propter intelligentiam ſcripturarum, tum ob variam multarum rerum eruditionem, quæ apud Catholicos non habentur, legendos. Inter alios verò Patres Theophilum Alexandriæ Epiſcopum inducunt, qui cum in Synodo Ebdomiana vna cum cęteris Epiſcopis, qui aderant, vniuerſa Origenis volumina damnaſſet, & editis etiam ſcriptis publicè confutaſſet, nunquam tamē lectionem ipſorum intermiſit: cumque ab amicis interrogaretur, cur libros illos iterum complecteretur, quos ante reiecîſſet, Socrates in libro hiſtoriæ Eccleſiaſti. capit. 17. refert eum in hunc modum reſpondiſſe, Origenis libri ſimiles ſunt prato omnis generis floribus ornato: itaque ſi quid boni in illis reperio, illud excerpo: ſi verò ſpinoſum quid viſum fuerit, hoc tanquam aculeatum prætereo.

Huic teſtimonio Theophili adijciunt Dionyſij martyris eiuſdem eccleſiæ Epiſcopi authoritatem, qui longè ante ipſum, de legendis hæreticorum libris in epiſtola ad Philemonem Romanum presbyterum ita ſcripſerat. Ego verò etiam hæreticorum commentarios & traditiones legi, parumper quidem animum meum impuriſſimis illorum cogitationibus cōmaculans, verum id vtilitatis inde capiens, vt eas apud me ipſum redarguam, & multo amplius abominer: & cùm à fratre quodam presbytero prohiberer, qui verebatur, ne malitiæ illorum ſcriptorum cœno inuoluerer, vnde anima mea perderetur, qui, vt ſenſi, verum dicebat, viſio quædam diuinitus oblata eſt, quæ me confortaret, & ſermo ad me factus perſpicuè præcepit dicens, Lege omnia quæ in manus tuas veniunt, valebis omnia expendere, & probare, & hinc data eſt tibi initio fidei occaſio. Acceptaui Euſebius, lib. 7. c. 7.

viſionem hanc, tanquam Apoſtolicæ voci conformé
1. Petri. 1. ad potentiores dicenti, ſitis probati diſpenſatores. Hæc igitur ſunt quæ ab Oecolampadio pro defenſione hæreticæ lectionis trahuntur & inducuntur.

Doctores omnes ſacri & Scholaſtici conueniunt in hac ſententia, hæreticorum libros non eſſe legendos hodiè niſi ſolum ab illis quibus ex ſpeciali licentia Summi Pontificis id conceſſum fuerit. Et ita diffinitum fuit in concluſione Concilij Tridentini ſeſſione vltima ſub Pio IIII. & publicè abrogatæ fuerunt omnes licentiæ Patribus antea conceſſæ, vt dogmata hæreticorum impugnarent, & decreto ſub anathematis aduerſione omnibus præceptum, vt à ſcriptis omnibus hæretiticorum abſtinerent. Ratio huius præcepti ſanctiſſimi præcipua, & vt experientia docuit, neceſſaria, ea nimirum eſt, quam omnes, qui concilio adſuimus, experti ſumus, nam quidam Doctor, cum diſputatio verſaretur circa verum ſacrificium, & propitiatorium, quod in Miſſa offertur, eius mens adeò fuit adducta in ſententiam hæreticorum, qui eorum ſcripta legerat, vt maxima pars Patrum publicè acclamaret: Hic Lutheraniſmum ſapit. Et ego expertus ſum Doctorem Aegidium, & Magiſtrum Conſtantinum, ambos Canonicos Magiſtrales Eccleſiæ Hiſpalenſis, ab Inquiſitoribus, vt hæreticos merito damnatos, quorum cauſa perditionis fuit lectio librorum hæreticorum, qui ſunt ſimiles angui ſub herba latenti, qui occultè mordens, corpus inficit, ſic & animam lectio librorum hæreticorum. Vnus iſtorum cuidam Theologo amico meo conſuluit, vt ſi gloriam ſæculi quæreret, & fimbrias ſuas dilatare cuperet, hæreticorum libros legeret, ex tunc timui quod illi de facto euenit. Et idem timendum de omnibus, qui ſine licentia ſpeciali, & in ſcriptis Sanctiſſimi Papæ legerit eorum ſcripta.

Ad hæreticos reſpondemus, Romanos Pontifices, neque vllam Synodum prorſus prohibuiſſe, ne ſcripta hæreticorum legerentur, ſed ne ſine licentia & facultate maiorum legerentur, maximè verò ab ineruditis, qui facilè eorum lectione falli poſſunt, & ab eruditis etiam, quos non vrgeret neceſſitas huiuſmodi lectionis, vt rationibus & argumentis hæreticorum reſponderent. Nam & Carthaginenſis 4. Synodus, cap. 17. concedit Epiſcopis eruditione & fide conſpicuis, lectionem librorum hæreticorum, quo facilius poſſint illorum inſidias agnoſcere, & validius confutare. Quapropter omnes, ſiue docti, ſiue indocti, grauiſſimè peccant, qui ſine licentia & authoritate maiorum, & maximè Summi Pontificis libros ab eccleſia reiectos legunt: & vltra culpam etiam anathematis animaduerſionem incurrunt, & maximè ſi ad id nulla neceſſitate ſint adducti.

Pro defenſione Hieronymi & cæterorum Patrum, reſpondetur inter illos, & eos qui nunc ſcripta hæreticorum legunt, longè diſparem eſſe cauſam: illi enim erant viri vndequaque eruditi, & in ſynceritate fidei conſtantiſſimi: hodie Chriſtianorum vulgus maiori ex parte indoctum eſt, & quouis vento nouæ doctrinæ circumagitur. Tum etiam, quia illi cum non longè ab exordio naſcentis eccleſiæ diſtarent, ob inopiam Catholicorum interpretum cogebantur hæreticorum commentaria conſulere, vt inde haurirent explanationẽ multarum Diuinæ ſcripturæ partium, quas Orthodoxi Doctores, vel nondum tentauerant, vel nondum ſatis feliciter attigerant. Nos cùm tot innumeris veterum ac recentium Doctorum pijs ac doctiſſimis commentarijs affluamus, & in his habeamus omnes ac ſingulas vtriuſque teſtamenti partes longè verius, doctius, & elegantius, quam in libris hæreticorum explicatas, quanam venia digni erimus, ſi relictis puriſſimæ doctrinæ fontib. paluſtres, ac mortiferas hæreticorum aquas perquiramus. Illi demum nulla generali Synodi ſanctione arcebantur à lectione hæreticorum voluminum, nos prohibemur & authoritate Papæ, & Conciliorum, & ideò quod Patribus antiquiſſimis licuit, nobis non licet.

DECIMVM QVAESITVM.

An Petrus, Paulo, & cæteris Apoſtolis dignitate fuerit ſuperior.

Hieronymus in principio Commentariorum epiſtolæ ad Galatas aggrediens expoſitionem tituli huius, *Paulus Apoſtolus non ab hominibus, nec per hominem*, Galat. 1. videtur ſentire, quòd Petrus authoritate & dignitate non fuerit Paulo ſuperior. Et idem confirmat exponens illud, Euangelium, ab homine non accepi, neque didici. In alijs etiam commentarijs eius nomine inſcriptis ſuper illud ex capit. ſecundo. Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatu, &c. loquens ſub perſona Pauli ait, Ego in nullo ſum Petro inferior, quia ab vno Deo ſumus ambo in miniſterio ordinati. Rurſus libro primo aduerſus Iouinianum, indicare videtur Petrum non eſſe cæteris Apoſtolis maiorem. Iterum in epiſtola ad Euagrium videtur adimere ſucceſſoribus Petri poteſtatem ſuper alios Epiſcopos. De hac quæſtione vide ſupra in quarto tomo Chryſoſtomi, ad decimumſeptimum.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An electio & reprobatio ſit ex meritis.

Hieronymus libro primo, in epiſtolam ad Galatas ſuper his verbis, *Cum autem placuit ei qui me ſegregauit, &c.* cap. primo, ſentire videtur, quòd Deus nec eligit, nec reprobat quenquam niſi ex præſcientia meritorum, inquiens: Hoc ex Dei præſcientia euenit; vt quem ſcit iuſtum futurum, prius diligat quam oriatur ex vtero, & quem peccatorem, oderit, anteaquam peccet, &c. Vide ſupra quarto tomo Chryſoſtomi, ad nonum quæſitum.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An ſtriges poſſint infantulos faſcinare.

Hieronymus libro primo in epiſtolam ad Galatas in hoc *O inſenſati Galatæ quis vos faſcinauit*, ad Galatas tertio talem adhibet expoſitionem, Dicitur faſcinum propriè infantibus nocere & ætati paruulæ, & his, qui nedum firmo veſtigio figant gradum: vnde & quidam ex Gentilibus dixit,

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Virgilius egl. 3.

Hoc vtrum verum necne ſit, Deus viderit: quia poteſt fieri vt & dæmones huic peccato ſeruiant, & quoſcumque in Dei opere vel cœpiſſe vel profeciſſe cognouerint, eos à bonis operibus auertant: nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum, vt quomodo tenera ætas infici dicitur faſcino, ſic etiam Galatæ in Chriſti fide nuper nati, & nutriti lacte, veluti quodam faſcinante ſint infecti, & ſtomacho fidei nauſeante Spiritus

ſancti cibum euomerint. Quòd ſi aliquis contradicit, exponat quomodo de cõmuni opinione ſint ſumpta vallis Titanum in regnorum libris, Sirene & Onocentauri in Eſaia, Arcturus & Orion & Pleiades in Iob, &c. his ſimilia, quæ vtique vocabula Gentiliũ ſabularum & cauſas & origenes habent.

Cornelius Agrippa homo hæreticus in lib. aduerſus lamiarum inquiſitores à ſe edito occaſionem ex his verbis ſumens lacerandi inquiſitores hæreticę prauitatis, accuſat eos, quòd inter cętera, hoc etiam calũniæ genus inuenerint aduerſus ſimplices, & innoxias mulierculas, quas ſtriges vocant, nempe eas faciet obiectu pueros faſcinare, & oculorum intuitu corrumpere, quam rem, vt ipſe inquit Hieronymus in cõmentarijs epiſtolæ ad Galatas, & Chriſoſtomus in homilijs epiſtolæ ad Colloſ. ceu fabulam & à ſuperſtitione Gentilium profectam explodunt.

S. Thom. 1. parte. q. 117. art. 3. in ſolutione ad ſecundum argumentum, quod eſt ſuper illud ad Galat. 3. Quis vos faſcinauit veritati non obedire? Dicit gloſſa, quòd quidam habent oculos vrentes, qui ſolo aſpectu inficiunt alios, & maximè pueros. Et reſpondet quòd Auicēna aſſignauit cauſam faſcinationis ex hoc quòd materia corporalis nata eſt obedire ſubſtantiæ ſpirituali, & ideo quando anima fuerit fortis in ſua imaginatione, materia corporalis immutatur ſecundum eam, & hanc dicit eſſe cauſam faſcinationis, fortis enim imaginatio vetulæ, ſi attentè reſpiciat puerum, ſufficit alterare corpus pueri, & ſic faſcinare. Hæc tamen ſententia ſuſtineri non poteſt, nempe, quòd intellectus per ſolam imaginationem cauſet alterationem in corpore pueri. Albertus Magnus in libro de ſecretis mulierum, inquit, huiuſmodi faſcinationem in ſe continere, & includere, non ſolum imaginationem vetulæ, ſed etiam verba aliqua, & ſic virtute illorum verborum pueros faſcinant. Si Albertus velit aſſerere, quòd ſolis verbis cauſetur faſcinatio, ſuſtineri non poteſt; ſi verò intelligat quòd ex verbis & anhelitu, ſuſtineri poteſt, quòd illo modo fiat faſcinatio. S. vero Thom. loco citato, & lectione 1. in epiſtolam ad Galatas 3. inquit, ex vehementi imaginatione vetulæ moueri ſpecies eius, & peruenire ad oculos, ex oculis mitti vſque ad puerum, & ita eos faſcinant. Quod experientia confirmatur, quia mulieres menſtruatæ ſpecula inficiunt. Secunda ratio faſcinationis eſt, quia vetulæ iſtæ vt in plurimum habent pactum cum dęmonibus, & ſi odio puerum proſequuntur, tunc dæmon ad imperium vetulæ puero nocet. Et aduertendum, quòd negare huiuſmodi faſcinationes, non eſſet ſcripturam ſacram negare, nam quod Paulus inquit ad Galatas, Quis vos faſcinauit? non intelligit quod eos morbo aliquo inſecerit, & illos facinauerit, ſed loquitur mataphoricè, ac ſi diceret, Quis vos decepit vt ad Chriſtum non conuertamini, & in fide ſtetis. Remedia verò quæ matres pueris apponũt ad faſcinationem vitandam, non ſunt omninò vana. Primò, quia illa remedia poſſunt habere virtutem aliquam naturalem contrariam faſcinationi. Secundò, vt oculi vetulæ faſcinantis directè & immediatè tendant in illa remedia, & non in puerum.

Pro defenſione Hieronymi notandum, quòd faſcinatio duobus modis fieri cõſueuit, hoc eſt, animali virtute, ac dæmonis maleficio: animali virtute, cùm ab oculis faſcinantis noxij quidam ſpiritus, & maligni anhelitus ad res viſas prodeunt, quomodo ſpeculum fœdari accidit aſpectu mulieris menſtruatæ, & infectis ac tabidis oculis quorundam ſenum aerem inſici, flores plantarum corrumpi, & animalcula quædã delicatula eorum intuitu necari, hoc ergo modo cenſent Doctores Scholaſtici infantes aſpectu improbarum vetularum adeò lædi poſſe, vt ſenſim contabeſcant, ac pereant. Alter modus faſcinandi deterior priore eſt, cùm edunt peſſimæ vetulę defluxiones illas ab oculis emiſſas, & dæmonum cooperatione reddunt peſtilentiores, & potentiores ad occidendum efficiunt. Hanc ergo ſententiam Scholaſticorum non improbat Hieronymus, imò confirmat, cùm inquit, fieri poſſe vt dæmones huic peccato ſeruiant. Nec Chryſoſtomus ab hac ſententia diſſentit, faſcinationem deridens, ſed eos damnat, qui in ægritudinibus ſuorum infantium relicto Chriſti auxilio, & medicæ artis remedijs, confugiunt ad incantatrices vetulas, aduerſus quas homil. ad Coloſſen. 8. ſic ait, Chriſtus eijcitur & inducitur temulenta & nugatrix anus: myſterium crucis conculcatur, & ſeductio diaboli tripudiat, quid verò & alia ridicula commemorem? cinerem, ſalem, ſuliginem, & rurſus vetulam in medium productam, re vera ridiculum, & dedecus, & oculus quiſque, inquis, faſcinauit puerum. Quouſque Sathanica iſta? Quomodo non ridebunt nos Græci, quando illis dicimus magnam eſſe Crucis virtutem, cùm videant nos egere iſtis, quæ ipſi derident? nonne Deus medicos dedit, & pharmaca? Hęc Chryſoſtomus.

DECIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An in ſacris literis legatur Deum alicui maledixiſſe.

Hieronymus in commentarijs epiſtolæ ad Galatas hæc verba exponens, ***Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis***, Gala. 3. reprehenditur à Luthero, quòd tam audacter neget in ſcripturis inueniri quenquam à Deo maledictum, & nunquam Dei nomen cum maledictione adiũctum, cum in Geneſi legiſſet, Deum maledixiſſe ſerpēti, & terrã Gene. 3.
in opere Adę à Deo maledictam, & Cain Diuina ma Gene. 4.
ledictione percuſſum, & Deum in Malachia dicentē, Malach. 4
Maledicam benedictionibus veſtris, & Eliſęum maledixiſſe in nomine Domini pueris Bethel. 4. Reg. 2.

De maledictione diſputat S. Thom. 2. 2. q. 76. & articu. 1. quærit an cuipiam ſit licitum alteris maledicere, & ſuppoſito quòd maledicere eſt expreſſio quædã affectus id deſiderantis quod verbo exprimitur, cui affectui inſeruit verbum optatiui modi, & hic modus vulgo appellatur, ſi malum optet, maledictio: boni verò inprecatio, benedictio. Hoc ſuppoſito reſpondet, S. Thom. per tres concluſiones. Prima, 1. Concluſio.
imprecari vt alteri malum fiat, optareque, aut imprecari malum, quatenus malum illi eſt, & illud propoſito ſuo intendens, peccatum eſt genere ſuo mortale. Concluſio eſt nota, quia malum alteri irrogare vel optare, charitati repugnat. Secunda 2. Concluſio.
concluſio, Malum imperare, optare, aut imprecari, vt rationem induit boni, licitum eſt, & quandoque neceſſarium officium. Probatur, nonnunquam malum particularis perſonæ accipitur vt medium ad executionem boni, nam licèt de per ſe malum non ſit medium neceſſarium boni finis, ex malitia tamen hominum accidere poteſt vt ſit conducens: tali ergo caſu ſicut uoluntas huiuſmodi finis eſt bona, ita imperium & imprecatio illius medij, licèt ſit perſonæ in commodum: quapropter tunc eiuſmodi affectio per ſe non eſt propria maledictio, ſed accidentariè, quia tunc per ſe non intenditur malum, ſed bonum, quemadmodum mors quam intulit qui ſeipſũ defendebat. Tertia concluſio, Imperiũ huiuſmodi, 3. Concluſio.
& un-

& imprecatio mali biſariam poteſt rationem boni induere. Vno modo, quia habet rationem iuſtitiæ, ſicut Deus, ac humanus iudex licitè malefactorem maledicit, ſupplicium ei adiudicando: quemadmodum ſancta ipſa eccleſia dum rebelles anathemate ferit, iure & merito maledicit: atque hac ratione prophetæ ſæpe maledicunt, imprecantes peccatoribus malum (licet in bonum ipſorum ordinatum) Diuinæ ſeſe accommodantes voluntati, ſicut totus Pſalmus. 108. Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius, &, confundantur ſuperbi, qui iniuſtè iniquitatem fecerunt in me. & Pſalm. 100. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperirent de ciuitate Domini omnes peccatores operantes iniquitatem: licet huiuſmodi imprecationes nonnunquam habeant vim pronunciationum propheticarum. Secundo modo contingit malum alteri imprecari ſub ratione vtilis: & hac ratione licet ægritudinem aliquam imprecari ei, qui moribus corruptus eſt, aut aliam calamitatem, qua ſalubriter correptus, cautius reſurgat.

Circa has concluſiones notandum, quòd ad iudicandum maledictionis culpam, perpendendum eſt animi propoſitum: & hinc fit primo, quòd cum matres filijs maledicunt nullum intus habentes malum deſiderium, non eſt mortale, quamuis conſuetudo peſſima eſt, & infimis hominibus peculiaris, neque ad correctionem conducens, præterquam quòd ipſe maledicendi impetus ſæpè iram in odium conuertit, & ſic animum mutat: & quidquid malum eis imprecantur ferè illis optent. Secundo, fit quòd imprecatio dæmonis, vt eum portet, cui maledicitur, aſſerit Magiſter de Soto, quòd vix à mortali peccato excuſari poteſt, quia eſt blaſphemiæ genus, & ſcandalum mortem æternam alicui imprecari: neque quòd poſt maledictionem dicti pœniteat, inditium eſt non præceſſiſſe conſenſum, ſed tantum eſt ſignum, impetum illum, non tam ex habitu, quàm ex paſſione emanaſſe. Circa hanc tamen aſſertionem aduertendum, quòd ad hoc vt maledictio ſit peccatum, oportet quòd ab electione & conſenſu voluntatis procedat, quia vbi non eſt electio, neque voluntatis conſenſus, ibi non adeſt peccatum. Et ex hoc fit, & ſequitur maledictiones, quæ ex vehementi paſſione procedunt, non eſſe peccata: vnde ſi tranſeunte paſſione, qui malum imprecatus eſt alicui, ſtatim pœniteat, ſignum eſt, quòd ibi tantum fuit venialis culpa, maximè ſi talis ad ſe conuerſus tale malum nullo modo optet illi cui maledixit: ſi verò ad ſe conuerſus id optet, mortale eſt, quia conuincitur talem imprecationem ex paſſione vehementi non præceſſiſſe, ſed ex odio. Qui verò in hac materia ex habitu peccat, ex malitia peccare iudicatur. In leuioribus verò maledictionibus, vt in plurimum ſunt venialia peccata. Aduertendum eſt diſcrimen inter maledictionem ſub forma imperandi, & alteram imprecatoriam: qui enim tenore imprecationis alteri maledicit, ſi nullam habeat malam intentionem, nec ſcandalum det, nullam committit culpam: qui verò imperat, vt malum fiat, licèt ſiniſtram intentionem non habeat, licèt fictè id iubeat, poteſt incautus cauſam damni dare, & ideo tam graue delictum committere, quanta fuit negligentia cautelæ. Vt ſi quis famulis præcipiat, vt nudis enſibus aliquem terrefaciant, ex quo læſio fuit ſubſecuta. Et licèt ex obiecto peccatum maledictionis ſpeciem, & malitiam trahat, prælatus, aut quæuis grauis perſona vix ſine ſcandalo poteſt malè ſubditis precare. Idem de filijs reſpectu parentum, & ſubditis reſpectu ſuperiorum.

Contra tertiam concluſionem S. Thom. eſt argumentum, quòd perſonæ priuatæ non licet optare alicui malum, tanquam medium ad executionem boni, quoniam quod facere non licet, neque alteri optare nulli autem priuatæ perſonæ licet illi, qui corruptus eſt moribus, damnum dare, vt emendetur, ergo neq; illud licet ei optare. Reſpondetur negando antecedens, nam quamuis mihi non liceat alteri malum inferre, qui non ſum miniſter iuſtitiæ, licet tamen mihi optare, vt Deus aut poteſtas publica flagello illum corrigat, vt reſipiſcat, neque ſolum ob bonum ſpirituale poſſumus malum temporale vitioſo optare, verum & ad cauendũ aliud temporale peius, ut dilapidatori ſuorum bonorum, ne luſibus illa conſumat, quin etiam & mortem Turcis poſſumus optare, vt Chriſtianitatis mala caueantur, & in pace & in tranquillitate viuamus, & ab eius tyrannide liberemur: quin verò & Chriſtianis hoſtibus, qui nos iniuſtè perſequuntur, quando alia non potuiſſemus via neq; alio modo, licitum eſt id ipſum optare.

Dubium tamen eſt, an creaturis irrationabilibus liceat maledicere. Reſpondet S. Thom. artic. 2. per ſequentes concluſiones. Prima, Benedictio ac maledictio per ſe & propriè in ſolam poteſt cadere rationalem, aut intellectualem creaturam. Probatur: benedictio & maledictio ei rei tantum competit, cui bonum ac malum ad felicitatem ſeu infelicitatem pertinens, contingere poteſt, id autem ſoli creaturæ ſpirituali, aut homini congruit, nam bruta animantia, quæ ſuarum actionum dominium non habent, propriè, neque felicitatis aut iuſtitiæ, neque infelicitatis & iniuriæ ſunt capaces: conſiſtit enim felicitas in aſſecutione vltimi finis, quem creatura per ſuas actiones intendit, irrationales autem atque inanimatæ creaturæ neque finem agnoſcunt, neque in illum ſuas actiones referunt, & ideo propriè & per ſe ius ad aliquam rem non habent, ſed quidquid ſunt, hominis ſunt. Quòd ſi quis dicat, quia irrationalia fameſcunt, infirmantur, & moriuntur, & hæc mala poſſunt eis imprecari, atque adeò eis maledicere: reſpondetur, quòd bona mala, quæ per benedictionem aut maledictionem imprecamur, non ſunt illius generis, quæ merè ſunt naturalia, & generali Dei concurſu lignis ac ſaxis contingunt, ſed quæ ſub ſpeciali prouidentia Dei ad humanam fœlicitatem referuntur, & hoc eſt quod imprecatio optatiui modi deſignat. Secunda concluſio, Benedicere ac maledicere irrationalibus creaturis contingit in ordine ad hominem, propter quem creatæ ſunt, ita vt in ipſum hominem refundatur. Probatur, quia earum bonum & malum ad noſtram fœlicitatem & infœlicitatem refertur. Hęc autem relatio tribus modis conſideratur, primo per modum ſubuentionis, quatenus eorum ſeruitio & adiumento vtimur, & ideo qui agris ſterilitatem imprecatur, homini irrogat iniuriam, cui arua fructus ferunt: & qui armentis aut pecoribus mortem optat, domino damnum illud optat, quare in pœnam delictorum noſtrorum ſterilitates accidere ſolent, & iumentorum peſtes: & hac ratione Dominus Geneſ. 3. terræ maledixit, vt homo ſudore vultus ſui victum quærens, pœnas ſuæ culpæ lueret. Et Deuteronom. 28. Maledictum horreum tuum. Secundo modo irrationalis creatura ſeruit homini per modum ſignificationis, & hac ratione Dominus maledixit Ficulneæ in ſignificationem Iudaicæ ſterilitatis. Tertio modo irrationalis creatura ad nos refertur per modum continentis, vt tempus, & locus, & hac ratione Iob diei natiuitatis ſuæ, non quidem malè hominibus precando, vt ille facit, qui inclementiam aeris in detrimentum frugum deſiderat: tunc enim peccaret; & tamen de Iob legimus, quòd in omnibus illis non peccauit, ſed maledixiſſe potius illa dici poteſt propter amorem huma-

P 3 ni ge-

Marginalia: 1. Concluſio. — 2. Concluſio.

ni generis, ac potiſſimum Dei, nempe propter culpam originalem, & ærumnas inde humano generi ſuccreſcentes: & ad hunc modum reducitur maledictio Dauidis 2. Reg. 1. qui montibus Gelboe male precatus

3. Concluſio. eſt, quia clades Saulis ibi contigit. Tertia concluſio, Maledicere rebus irrationabilibus, immo & dæmonibus, quatenus creaturæ Dei ſunt, blaſphemia eſt.

4. Concluſio. Quarta, Maledicere eiſdem ſecundum ſe conſideratis, ocioſum ac vanum eſt, ac per conſequens illicitum. Concluſio hæc ex prima manifeſtè colligitur. Ex his prudens quiſque clarè eliciet quouſque liceat tempeſtatibus, ærugini, & locuſtis, & alijs id genus portentis maledicere: abſit enim, vt fertur, in iudicium locuſtam & bruchum vocare, & conteſtata lite cauſa vtrique agitata anathematis cenſura exterminentur. Quæ enim res maiore ludibrio digna eſſe poteſt, quam cum eiuſmodi vermiculis, quæ merè naturali inſtinctu aguntur, seriò res agere. Quòd ergo in huiuſmodi calamitatibus licet, id tantum eſt, vt Diuinum auxilium aduerſus dæmones legitimis exorciſmis imploremus, qui in vltionem delictorum noſtrorum, permitti Diuinitus ſolent nos infeſtare, & hac fortè ratione licet terminis benedicere.

Vltimum dubium eſt, an maledictio in genere ſuo mortale ſit peccatum, & detractione peius? Ad quod reſpondet S. Thom. artic. 3. quatuor concluſionibus.

1. Concluſio. Prima, Maledictio ſecundum ſuum genus mortale eſt. Loquimur de maledictione illa, quæ fit intentione mali. Probatur concluſio, imperare malum alteri infligendum, ſicut & illud cuipiam imprecari, in genere ſuo contrariatur charitati, cuius proprium eſt bona dilectis optare: occidit ergo vitium hoc animũ maledicentis, quo fit, vt tanto ſit grauius, quanto perſonam charius amare tenemur, aut malum quod illi optamus nocentius eſt: vnde Leuit. 20. Qui maledi-

2. Concluſio. xerit patri vel matri, morte moriatur. Secunda concluſio, Poteſt nihilominus contingere, vt maledictio ſit veniale, vel propter paruitatem mali, quod imprecamur, vel propter defectum deliberationis, nempe ex leui motu, vel ſi ex ſurreptione verbum ore labitur: culpa enim verborum ex affectu potiſſimum penſanda eſt. Ex his aperte ſit maledictionis peccatum multiplicis eſſe ſpeciei: eſt enim de illo perinde ac de odio cenſendum, vnde ſi maledictio in genere fiat, vt ſi quis dicat maledicaris à Deo, tunc committitur generale maledictionis delictum, ſi verò mortem fueris alteri ex animo imprecatus, homicidium mente com-

3. Concluſio. miſiſti. Tertia concluſio, Maledictio, quæ exprimit ſimplex deſiderium, genere ſuo minoris eſt culpæ quã detractio. Probatur, quia detractor ſicuti & contumelioſus malum culpæ diſpergit aduerſus alterum, qui autem ſimpliciter maledicit alicui, non optat illi niſi malum pœnæ, culpa verò grauius malum eſt quã pœna, eſt ergo detractio maledictione grauior. Confirmatur ex proferendi modo: detractio & contumelia ac deriſio eſt annunciatio & aſſertio mali, ſimplex verò maledictio non eſt niſi ſolum deſiderium, peior autem eſt enuntiatio & aſſertio quam deſiderium, nam deſiderans non ſtatim deſiderio ſuo cauſa eſt mali, qui verò enuntiat cauſa eſt infamiæ, detractio ergo peior eſt ſimplici maledictione, attamen deſiderium internum mali malitia ſui obiecti inficitur. Vndè Chryſoſtomus ſuper Matth. Cùm dixeris maledic ei, & domum euerte, & omnia perire fac, nihil ab ho-

4. Concluſio. micida differs. Quarta concluſio, Maledictio, quæ per modum imperij fit, cum rationem cauſæ habeat, poteſt eſſe detractione grauior, ſi modo ingentius nocumentum inferat quam ſit famæ denigratio: erit autem tunc leuior, dum leuius damnum per ipſam detur. Hæc autem intelligenda ſunt de per ſe, & quantum ad rationem horum vitiorum attinent, quia poſſunt alia accidentia conſiderari, quibus prædicta vitia vel incrementum accipiant, vel decrementum. Scrupulus vnus reliquus ſit circa tertiam concluſionem, qua dictum eſt, ſimplicem maledictionem leuioris eſſe culpæ, quam detractionem, eo quod non eſt cauſa mali: contra quod arguitur, quia maledictiones parentum in filios ſæpè ſolent eſſe efficaces, & ideo timendæ, quia Deus nonnumquam huiuſmodi imprecationibus annuit, ac potiſſimum ſanctorum, vti de Helia legitur 4. Reg. 1. quòd ob ſuam maledictionem ignis de cœlo cadens vnum ac alterum quinquagenarium deuorauit: & de Eliſæo cap. 2. quòd cum maledixiſſet pueris nomine Dei, egreſſi duo vrſi de ſaltu lacerauerunt quadraginta duos. Reſpondetur primo dictum D. Thomæ intelligi de verbis exterioribus, illa enim non ſunt perinde cauſa, ſicut verba detractionis, per quam peccatum alterius ſecretum proditur. Secundo intelligitur de maledictione, quæ fit mala intentione: illas enim Deus non eo modo exaudit, quo iuſtas imprecationes parentum, ac ſanctorum. Ex dictis elici poteſt qualiter Deus creaturis maledixerit.

Pro defenſione Hieronymi reſpondetur eum non negaſſe quod Martinus Lutherus falſo illi imponit, nempe Deum maledicere aut maledixiſſe, vel ſanctos homines in Dei nomine maledictionem protuliſſe, ſed hoc tantum affirmauit, nomen Dei nunquam inueniri adiunctum verbo maledicendi, quia licèt in ſcripturis ſanctis legamus Deum aliquibus maledixiſſe, & aliquos à Deo maledictos, nullibi tamen Diuina maledictio exprimitur ſub hac forma verborũ, Deus maledixit huic, ſiue hoc maledictum eſt à Deo. Hanc autem fuiſſe Hieronymi ſententiam ex eius explanatione conſtat, cuius verba ſic habent; Audaci itaque pede in hoc procedo certamen, vt ad libros ſanctos prouocem, nullo loco ſcriptum à Deo quemquam eſſe maledictum, & vbicumque maledictio ponitur, nunquam Dei nomen adiunctum: Maledictus tu ab omnibus beſtijs dicitur ad ſerpentem, & ad Adam, Maledicta terra in operibus tuis, & ad Cain, Maledictus tu ſuper terram, & alibi, Maledictus Chanaam puer, necnon in alio loco, Maledictus furor eorum, quia audax. Longum eſt ſi vniuerſas maledictiones enumerem, quas in Leuitico & Deuteronomio & in Ieſu Naue ſcribuntur, & tamen in nulla earum nomen Dei eſt adiunctum. Nõ deſunt, qui hanc periodum affirment non eſſe Hieronymi, ſed vitio ſcriptorum ex margine in contextum tranſlatam.

DECIMVMQVARTVM QVAESITVM.

An liceat præfectos Cœnobiorum Abbates vel Patres appellare.

Hieronymus libro ſecundo, in epiſtolam ad Galatas in explanatione huius periodi, *Miſſit Deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra clamantem Abba Pater*, Gala. quarto, creditur improbaſſe piam monachorum conſuetudinem, qui præfectos ſuos honoris gratia Abbates ac Patres appellant, præter hoc etiam iuramenti ius Chriſtianis videtur ademiſſe, ſic enim eo loco habet: Cum autem Abba Pater Hebræo Syroque ſermone dicatur, & Dominus noſter in Euangelio præcipiat, nullum patrem vocandum, niſi Deum, neſcio qua licentia in monaſterijs vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquieſcamus, & cer-

& certè ipſe præcipit hoc, qui dixerat non eſſe iurandum, ſi non iurandum eſt nobis, neque patrem quidem quempiam nominemus, ſi de patre interpretabimur aliud, & de iurando aliter ſentire cogemur. Hæc ille.

Circa hoc quod B. Hieronymus aſſerit dubiū eſt, an ſit malum vocari Magiſter, vel Pater, vel Abbas, cùm ſint plures Magiſtri, Patres, & Abbates, Romanus Pontifex ſanctiſſimus Pater vocatur, & Abbates Patres dicūtur, & in ſcholis plures ſunt Magiſtri. Reſpondetur primo, Dominum non prohibere Magiſterij nomen, aut Patris, Hoc conſtat, quia Paulus ſe Doctorem, & Magiſtrum gentium nominauit, idem etiam patet de ſanctis viris, qui in deſerto Patres appellabantur. Secundo dico, Magiſterium licitè appeti poſſe propter honorem Dei, vt ſit in teſtimonium veritatis, & ab audientibus cum maiori beneuolentia & efficacia veritas recipiatur, ex eo quòd Magiſtri & Doctores amplius ſunt probati in ſcientia & virtute. Tertio dico appetere nomen Magiſtri ex inani gloria & ambitione ſicut Phariſæi appetebant (licèt occultè) hoc eſſe quod à Chriſto Domino prohibetur, quod tribus modis accidere poteſt: Primo, quando is qui appetit non eſt ad tale munus ſufficiens, vt ſi ignarus & indoctus docēdi authoritatē peteret, & qui in ſcripturis ſacris non eſt eruditus, magiſterium in Theologia appeteret, vult enim Dominus quòd tales ſint in vtroque teſtamento eruditi, Matth. 13. Omnis ſcriba doctus in regno cœlorum profert de theſauro ſuo noua & vetera. Secundò indebitè quis appetit nomē Magiſterij, quando propter finem malum illud quærit, vt propter inanem gloriam, vel temporale lucrum. Tertio, quando intendit docere tanquam Doctor principalis, ſuum Magiſterium non attribuens Deo, credens auditores ſuos ſe facturum doctos, non tribuens hoc Diuinæ bonitati, quæ interius ſcientiam neceſſariam ad ſalutem docet: vnde de Baptiſta, Ioannis 1. dicitur, Non erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Et qui contrarium audent, in pœnam ſui delicti ſcientia propria inflati, in eam ignorantiam incidunt, vt eorum nomina deleantur de libro viuentium, & gentes nominum eorum obliuiſcantur. Hoc ergo eſt quod Dominus Phariſæis improperat dicens, Vos autem nolite vocari Rabbi, vnus eſt enim Magiſter veſter; & idem concludit dicens: Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur, & qui ſe exaltat humiliabitur, non enim quis poteſt ſurgere, niſi prius ſederit, vnde Propheta, Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, non verò ante lucem corporalem dici, alioquin idem Propheta non dixiſſet, Media nocte ſurgebam ad confitendum nomini tuo, ſed de luce futuri ſeculi loquitur, qua conſilia cordium manifeſta erunt, & ideo oportet hic ſedere, & humiliari, quā diu panem doloris & tribulationis manducamus: humilitas enim nunc facit hominem minimum, vt poſtea faciat eum gigantem, vnde Matth. 19. Sinite paruulos venire ad me. Talis erat Zachæus, qui ſtatura puſillus erat, talis erat etiam Hieremias dicens, A, A, A, Domine neſcio loqui, quia puer ego ſum, talis Paulus, qui dicebat, Ego ſum minimus Apoſtolorum, nō ſum dignus vocari Apoſtolus. Timeant qui ſe fictè humiliant, quia de illis ſcriptura ait Eccleſiaſ. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Et quia de claſſe iſtorum erant Scribæ & Phariſæi, ideo ſanctiſſimè Dominus ait illis, Vos autem nolite vocari Rabbi, vnus eſt enim Magiſter veſter.

Pro defenſione Hieronymi reſpondetur ſententententiam adductam falſo illi eſſe impoſitam, idque conſtat ex eo quod ex profeſſo ſcripſit lib. 4. in Matth. vbi inquirens quomodo intelligendū ſit illud mandatum Domini, Nolite vocari Magiſtri, & patrem nolite vocare vobis ſuper terram, ſic ait, Quare aduerſus hoc præceptum Doctorem gentium Apoſtolus ſe eſſe dixerit, aut quomodo vulgato ſermone maximè in Paleſtina, & Aegypti monaſterijs ſe inuicem Patres vocant? Quod ſic ſoluitur, aliud eſſe natura patrem vel magiſtrum, aliud indulgentia: nos ſi hominem patrē vocamus, honorem ætati deferimus, non authorem noſtræ oſtendimus vitæ, magiſter quoque dicitur ex conſortio veri magiſtri. Et ne infinita replicem, quo modo vnus per naturam Deus, & vnus filius, non prę iudicat cæteris, ne per adoptionem Dij vocentur & filij, ita & vnus pater & magiſter non præiudicat alijs, vt abuſiuè, & per adoptionem appellentur patres & magiſtri.

DECIMVMQVINTVM QVAESITVM.

An damnati aliquando ſaluandi ſint.

Hieronymus lib. 5. comment. ad Gala. declarans hunc locum, ***Fructus autem ſpiritus eſt charitas***, Galat. 5. alludere videtur ad Origenicum dogma de damnatis aliquando ſaluandis, in hæc verba: Notandum quòd poſt dilectionem gaudium ſequitur, qui enim diligit quempiam, ſemper in eius felicitate lætatur, & ſi eum viderit aliquo errore deceptum, & peccatorum lubrico concidiſſe, dolebit quidem, & eruere feſtinabit, ſed non poterit gaudium mutare triſtitia, ſciens nullam rationabilium creaturarum apud Deum perire in perpetuum.

Origenes allegoriam huius loci, Ioſue ſuccendit vrbem Hai, & fecit eam tumulum ſempiternum, Ioſ. 8. componens viſus eſt aſſerere, quòd poſt reſurrectionis diem, neque dæmones, neque infernus dæmonū locus ſemper futuri ſint, ſed poſt aliqua temporū ſpacia dæmones cum cæteris damnatis, qui ab inferis detinentur, ad beatitudinem peruenturos: ſic enim ſcripſit homi. 8. in libris Ioſue. Eſt in hoc etiam reſurrectionis futuræ myſterium, iam enim tunc vltra omnino non erit diabolus, quia iam non erit mors. De diabolo enim loquens Apoſtolus dicit: Nouiſſimus inimicus deſtruetur mors: Sed videamus quæ in poſterioribus ſequuntur; Et incendit Ioſue urbem Hai, & effecta eſt vrbs quæ non habitetur in æternum. Vides quia hæc quæ conſequuntur magis ad myſterij quam hiſtoriæ pertinent veritatem: non enim tam ille locus terræ inhabitabilis eſt in æternum, quam locus dęmonū inhabitabilis erit, tunc cū iam nemo peccabit, neque regnabit in aliquo peccatum, cum diabolus & angeli eius igni tradentur æterno, dicente Chriſto his qui uicerunt, Venite benedicti Patris mei, &c. alijs autem, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, donec omni animæ, quibus ipſe nouit, remedijs cōſulat, & omnis Iſrael ſaluus fiat. Eandem ſententiam tenet lib. 1. Periarchon c. 6. & tomo 8. in Ioannem, exponēs illud Ioannis 8. Quo ego uado, uos non poteſtis uenire. 1. Cor. 15.

Ambroſius in commentarijs clauſulam hanc, ut innoteſceret principatibus & poteſtatibus, Epheſ. 3. elucidans, ita ſcribit. Tantum de hoc, ſcilicet, Paulo benè ſenſit Deus, ut non ſolum gentibus hunc Magiſtrum daret, uerumetiam ut per eum ueritas Chriſti innoteſcat ſpiritibus in cęleſtibus, ut agnoſcentes per eccleſiam, quæ multifarie ad uitā attracta eſt in Chriſto unius Dei manere myſterium deſinant ab errore id enim agitur, ut prædicatio eccleſiaſtica etiam his proficiat, & deſerant aſſenſum tyrānidis diaboli, quæ ſe aduerſus Dei vnius fidem impia præſumptione armauit.

Pſal. 23. mauit. Qui ſenſus in Pſ. 23. perſcriptus eſt, vbi Deus vniuerſitatis Dominus demonſtratur, dicēte Dei ſpiritu per Dauid, Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo, & in ſubiectis, Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus virtutum, ipſe eſt Rex gloriæ. Dicitur ergo his principibus, qui in errore ſunt in cœleſtibus ſiue miniſtris eius in terris, vt auferant portas principis, id eſt diaboli, de mētibus ſuis, per quas multorum Deorum aſſerendorum error intrauit.

Anſelmus in gloſſa interlineari, hūc locum, Tu autem proiectus eſt, &c. Eſaiæ. 14. allegoricè ad diabolū pertrahens, ait. Et ſi omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nunquam habebis.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione 4. Sen. diſt. 45. & S. Thom. diſtin. 46. qui omnes concorditer conueniunt, quòd infernus eſt carcer damnatorum, & nunquam ſalutem æternam conſequentur, vt fides Catholica prædicat, & docet Ioannis enim 5.
Ioan. 5. Dominus ait, Procedent qui mala fecerunt in reſurre
Matth. 25. ctionē Iudicij: & Matth. Ite maledicti in ignem æter-
Matth. 11. num. Et rurſus, & tu Capharnaum nunquid vſque in cœlum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes. Et
Pſal. 54. Dauid de impijs, Veniet mors ſuper illos, & deſcēdēt
Lucæ 16. in infernum viuentes. Et Lucas, Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno. Et licèt de loco, quo ſitus eſt infernus, ſint variæ ſententiæ Doctorum, quamuis de hoc expreſſa ſacræ ſcripturæ authoritate non conuincatur, minimè tamen ambigendum eſt, quin infernus ſit ſubter terram, quod adeò ſacris oraculis cōſonum eſt, vt id negare plus eſſet quam temerariū, & fortè etiam erroneum eſſet. Primum, nomen ipſum infernum id plene admonet, ſonat enim locum infimum, non tantum reſpectu noſtri, ſed ſimpliciter, infimus autem locus ſub terra eſt. Vnde Pſal. 85. Liberaſti animam meam ex inferno inferiori. Vbi Gregorius adnotauit infernum quoque eſſe ſuper terrā, vbi animæ nunc cruciantur. Et Eſai. 14. Infernus ſubtus te conturbatus eſt in occurſum tui. Et ſuper illud Ionæ 2. Poſuiſti me in profundo in corde maris, ait gloſſa, quòd illic intelligitur infernus, de quo Chriſtus Matth. 12. dixit, Sicut Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita filius hominis in corde terræ: & Nume. 16. de Dathan & Abiron legitur, quòd deſcenderunt in infernum viuentes, eo ꝙ aperta terra eos abſorbuit: & Apoc. 19. illi qui adorauerunt beſtiam, miſſi ſunt in ſtagnum ignis ardentis ſulphure. & Eſa. 7. Pete tibi ſignum à Domino in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. Quòd ſi quis quærat quare infernus ſit ſub terra. Reſpondetur primū, quòd cum animæ amore carnis deliquerunt, conſentaneum ſit, vt hoc eis exhibeatur, quod mortuæ carni exhiberi ſolet, nempe, vt ſub terra condantur. Deinde, quòd illud ſit animabus triſtitia & lætitia, quòd corporibus grauitas & leuitas, & ideo ſicut gaudio electorum conueniens eſt cœlum empyrium, ſic & reproborum mœſtitiæ congruat locus infimus ſub terra; vnde Auguſtinus libro 20. de Ciuitate Dei, & lib. 2. retractationum, c. 24. ait, quòd potius debuiſſet docere, quòd inferi ſint ſub terris, quam rationem reddere, cur ſub terris eſſe credantur, & ponderat quod Chriſtus, vt articulus Chriſtianæ confeſſionis habet, deſcendit ad inferos, & ipſe aſſerit fuiſſe in corde terræ, & hac ratione omnia receptacula inferorū dicuntur tartara, & eſt valde credibile, quòd exiſtat in centro grauitatis terræ, vt Gregorius lib. 4. Dialogo. c. 42. inſinuat his verbis: Si idcirco infernus dicitur, quòd inferius iacet, quòd terra à cœlo eſt, hoc eſſe debet infernus à terra, quòd ſicut terra centrum eſt reſpectu orbium cœleſtium, ita infernus centrum eſt terræ. Et ratio id ſuadet, quia cum beati ſint in ſupremo cœlo, damnati eſſe debent deorſum in puncto longiſſimè indiſtanti: illud autem eſt centrum grauitatis terræ, ergo. Et denique, poetæ omnes fabulantur infernum cauernis terræ ſubeſſe. Et apud Virgilium lib. 6. Aenei. qui Aeneam inducit ad inferos deſcendiſſe, & Ouidius lib. 4. Methamor.

Eſt via decliuis funeſta nubila taxo.
Ducit ad infernas per muta ſilentia ſedes.

Dubium tamen eſſe poſſet, an ſicut ignis inferni eſt ęternus, ut fides Catholica docet ex illo Matth. 25. Ite maledicti in ignem ęternum, & ex prędicatione eccleſiæ, quæ docet, quòd in inferno nulla eſt redemptio, an infernus portis claudatur, & vectibus ferreis ſit obſeratus. Hoc tamen percunctari vanum eſt, nulla eſt enim horum neceſſitas, quippè cum ab huiuſmodi impedimentis Deus virtute ſua potuerit illic miſeros inuitos tenere, ſed per metaphoram ad ſignificādum impoſſibilem eſſe inde regreſſum, dicitur infernus habere portas, vt in Pſal. 23. Attolite portas principes veſtras, & Pſalm. 106. Eduxit eos de tenebris & vmbra mortis, & vincula eorum dirupit, contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit. Hinc Dominus hæreticos, per quos infernus aperitur, appellauit Matth. 16. portas inferi dicens, Et portę inferi non præualebunt aduerſus eam. Dicitur autem Chriſtus diruptiſſe vincula, vt deduceret vinctos, quia ingreſſus ad inferos omnibus iniquis vltrò patet, vt intret, ſed nō vt exeant, quod & Ethnici cecinere. Vnde illud Maronis 6. Aeneidos,

——— Facilis deſcenſus Auerni.
Noctes atque dies patet atri ianua ditis:
Sed reuocare gradum ſuperaſq́; euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor eſt.

Et hęc perpetua pœna conſona eſt ſapientiæ & Diuinę iuſtitiæ, quarum prima eſt mors, ſecunda exiliūm à patria, tertia carcer æterni inferni, quia ſubiectum iſtarum perpetuò durabat. Secundò, quia manente culpa, debet manere pœna, ſed in damnatis perpetua manebit culpa, propter obſtinationem mentis eorum, ergo & pœna perpetuò remanebit. Tertiò, quia peccator maiori pœna eſt dignus propter culpam, quam iuſtus ſit dignus præmio propter quodcunque meritum: iuſtus autem propter quodcumque meritum ſimpliciter & ſtrictè reddit Deum debitorem: peccator verò voluntariè auertens ſe ab obedientia Dei ſecūdum iuſtitiam uerè debet puniri, uerè ergo eſt debitor pœnæ, ſed iuſtus propter opus meritorum præmiatur præmio ęterno; fortiori ergo ratione peccator propter demeritum iuſtè pœna æterna punitur. Aduertendum tamen quòd iuxta hanc quæſtionem, an pœna æterna debeatur peccato mortali, cauendi ſunt duo extremi errores. Primus eſt, quem tenuit Picus Mirandulanus, nempe, quòd nulli peccato mortali, quod tempore finito durat, debetur pœna infinita, ne dum intenſiuè, ſed neque extēſiuè. Et ad Matthæum, Ite in ignem æternum, reſpondet, quòd perpetuo, ut de fide eſt, peccator punitur pro mortali, non tamē pro quolibet, ſed tantum pro peccato finali impœnitentiæ. Tenendum uerò eſt cum ſententia communi omnium Theologorum, qui affirmant, quòd ex ſe cuilibet mortali debetur pœna infinita, ut rationes adductæ oſtendunt. Secundus error in alio extremo eſt, quem tenuit Gerſon, 3. parte, tractatu 4. de uita ſpirituali, & ante illum tenuit Alexander Alenſis, nempe, quòd omni peccato, quantumlibet ueniali, ex ſe, & ex natura ſua debetur pęna ęterna, quod ſimiliter nedū falſum, ſed erroneum eſt, ſicut & primum.

Pro Hieronymo reſpondetur, ipſum epiſtola ad Auitum, & alijs pleriſque locis, mentem ſuam explicuiſſe, & errorem Origeni fortè impoſitum deteſtatur,

tur, & in Apologia aduerſus Rufinum conſtantiſſi-
mè fatetur damnatos etiam Chriſtianos nũquam ab
inferni ſupplicijs liberandos. Et opinionem eorum,
qui aliter ſentiunt, omnino deteſtandam, & à Chri-
ſtianorum mentibus abijciendam in comment. tertij
c. Ionæ multis argumentis probat. Primò, quia opi-
nionem hanc de finiendis damnatorum ſupplicijs,
nunquam Diuina ſcriptura doceat. Secundo, quia in
Euangelio ignis æternus dicitur, & ſupplicium æter-
num & apud Eſaiam, Vermis eorum non morietur,
& ignis eorum non extinguetur. Tertiò, quia hæc ſen
tentia penitus euertit timorem Dei, dum homines fa
cilè labuntur ad vitia, putantes omnes improbos ali-
quando poſt pœnas fore ſaluandos. Quartò, quia ſi
poſt longum circuitum ſeculorum, omnium rerum
reſtitutio fiat, vt ſit vna dignitas animarum, nulla di-
ſtantia erit inter virginem, & proſtibulum, inter ma-
trem Domini, & inter victimas libidinum publica-
rum, idem erit Gabriel, & Lucifer: Apoſtoli, & dęmo
nes, idem Prophetæ, & pſeudoprophetæ, idem mar-
tyres, & perſecutores. Quinto, ſi finis omnium ſimi-
lis eſt, finge infinitas ætates cruciatuum præteritorũ,
omne pro illo eſt, quia non quærimus quod aliquãdo fue
rimus, ſed quòd ſemper futuri ſumus. Ex quibus pa-
tet B. Hieronymum huius dogmatis hoſtem, & ea
quę in commentarijs ad Epheſios ſcripſit, non ex ſua,
ſed aliorum mente retulit. Quod autem in fine com-
mentariorum Eſaiæ ait, Chriſtianos poſt pœnas & i-
gnis tormenta ſaluandos, referendũ eſt nõ ad ignem
æternum inferni, ſed ad ignem temporalem purgato-
rij, in quo cùm animæ fuerint purgatæ, ſaluabuntur.
Vide ſupra tomo S. Hieronymi, ad tertium.

Pro Origene reſpondetur, præmiſſas ſententias nõ
ab ipſo Origene, ſed ab æmulis ipſius iniquo animo
fuiſſe inſertas, vt ex multis eius dictis clarè colligitur.
Nam ſuper Ezechielem homi. 14. inquit, Angelos nõ
cuſtodientes principatum ſuum, in iudicio magnæ
diei vinculis ſempiternis ſub tenebris ſeruabit. Hom.
14. ſuper Ieſu Naue, inquit, quòd poſt conſummatio-
nem huius ſeculi, omnis virtus contraria deſtruetur,
& ijs qui a ſiniſtris ſunt dicetur, Ite in ignem æternũ,
quem pręparauit Deus diabolo, & angelis eius. Idem
aſſerit homi. 14. Num. exponens illud, Rogabant Do-
minum, ne torqueret eos ante tempus. Idem lib. 5. in
explanatione epiſtolæ ad Rom. aſſerit. Et exponens il-
Rom. 6. lud Pauli, Mors illi vltra non dominabitur. Rurſus
Rom. 11. exponendo illud Pauli, Nunquid ſic offenderunt vt
caderent, inquit, Iſrael ſaluus fiet, iſtius autem qui de
cœlo cecidiſſe dicitur, neque in fines ſeculi erit vlla
conuerſio. De damnatis idem ſentit ſuper Eſaiam ibi,
exponendo illa verba, Reſurgent hi, qui ſint in ſepul-
chris, inquit, Melius eſt ergo dicere, quòd omnes qui
dem reſurgemus, vt & impij veniant in illum locum,
vbi fletus eſt & ſtridor dentium, & iuſti, vbi recipiet
vnuſquiſque in ſuo ordine ſecundum meritum bono
rum geſtorum ſuorum. Et homi. 18. Num. inquit, ſi
anima non habet virtutes, non veniet caro, neque ani
ma ad hæreditatem, ſed ſolum ad iudicium illius, qui
poteſt animam & corpus perdere in gehenna. Et ho-
mil. 1. ſuper Ezech. exponendo illud: Reſtituetur So-
doma, culpat aliquos ex Hebræis aſſerentes, Sodo-
mam aliquando reſtitui. Et in expoſitione Pſal. 37.
hortatur peccatorem, vt in ſeculo ſe præparet ad fla-
gella, ne ignibus æternis reſeruetur. Et ſi libet, librum
Ioſue lege, vbi gehennam comparando diuerſis lo-
cis terræ promiſſionis, infert, Vtinam ea quę diximus,
non videremur temerè & periculosè dixiſſe. Et in li-
bro Periarchon, vbi de conſummatione loquitur, in-
quit. Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu &
cautela dicuntur, diſcutientibus magis & pertractan-
tibus, quam pro certo ac definito ſtatuentibus, Ex
quibus apertum eſt ſententiam contrariam ab æmu-
lis Origenis iniquo animo fuiſſe inſertam.

Pro Ambroſio reſpondetur, non locutum eſſe ex
mente propria, ſed ex mente illorum, qui falsò dog-
ma præcedens Origeni imponunt: tum etiam loqui
de Angelis, non ſecundum naturam, ſed ſecundum
myſterium, & officium, quales ſunt omnes prædicato
res Verbi Diuini, & de his aſſerit, poſſe reſtitui ad gra
tiam per eccleſiaſticas prædicationes, & ſalutares ad-
monitiones. Et ſi ad literam intelligatur, eccleſia Ca-
tholica eius dogma damnat.

Pro Anſelmo reſpondet S. Thom. 4. ſen. diſtin. 46.
q. 2. & monet eius verba prudenter eſſe legenda, ne
quis per incuriam labatur in dogma Origenis, qui
ſupplicia damnatorum hominum exiſtimauit aliquã-
do finienda. Prudenter autem legentur, ſi conſidere-
mus Anſelmum non ſimpliciter & abſolutè locu-
tum, ſed ſub hypotheſi impoſſibilis, ad exaggeran-
dam magnitudinem peccati, in quod diabolus ſe vl-
trò dedit.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An ſancti defuncti poſſint pro nobis orare.

Hieronymus libro 3. in epiſtolam ad Gala.
huic dicto, *Vnuſquiſq; onus ſuum portabit*
Galatis. talem ſubdit expoſitionem: Ob-
ſcurè licet docemur per hanc ſententio-
lam nouũ dogma, quod latitat, dum in præſenti ſecu-
lo ſumus, ſiue orationibus, ſiue conſilijs inuicem poſ-
ſe nos coadiuuare, cum ante tribunal Chriſti veneri-
mus, non Iob, non Daniel, nec Noe rogare poſſe pro
quoquam, ſed quenquam portare onus ſuum. Vide-
tur hæc expoſitio difficultatem pati, nam ſi verum eſt
ſanctos poſt hanc vitam non poſſe pro nobis orare,
cur hoc aſſertum noui, ac latitantis, ſiue ſuſpecti dog-
matis appellatione notat, & ſi nouum ac ſuſpectum
eſt dogma, cur Paulum facit ſuſpecti dogmatis au-
thorem ac Doctorem?

Doctores ſcholaſtici diſputant de hac quæſtione 4.
ſenten. diſt. 15. Et alij diſt. 18. Et S. Thom. 2. 2. q. 83.
articulo 4. quo quærit, an ſolus Deus debeat orari. Et
reſpondet, quòd oratio dupliciter ordinatur ad ali-
quem. Vno modo, quaſi per ipſum implendam. Alio
modo ſicut per ipſum impetrandam. Primo modo,
ſolum Deum oramus, quia orationes noſtræ ordina-
ri debent ad gratiam & gloriam conſequendam, quæ
ſolus Deus dat, ſecundum illud Pſal. Gratiam & glo-
riam dabit Dominus. Secundo modo, orationem or-
dinamus ad ſanctos, non vt per eos Deus noſtras peti
tiones cognoſcat, ſed vt eorum precibus, & meritis
orationes noſtræ ſortiantur effectum, & ideo dicitur
Apoc. 8. quòd aſcendit fumus incenſorum de oratio-
nictus ſanctorũ de manu Angeli coram Deo. Quòd
etiam patet ex modo, quo eccleſia vtitur in orationi-
bus, nam à ſancta Trinitate petimus, vt noſtri miſe-
reatur, ab alijs autem ſanctis, vt orent pro nobis. Hæc
doctrina S. Tho. eſt de fide, & oppoſitum damnatum
cõtra Vuicleph, & Bohæmos, & Lutheranos. Vide ſu
pra tomo 4. Chryſoſtomi ad vigeſimum primum
quæſitum.

Pro Hieronymo reſpondetur, verba eius per anti-
phraſin & ironycè eſſe accipienda aduerſus nouum
dogma Vigilantij, qui in latibulis ſuis docebat, ſan-
ctos, qui ex hac vita migrarunt, neminem poſſe oratio
nibus ſuis adiuuare, nam & verba huius loci allude-
re videntur ad verba Vigilantij, quæ Hieronymus
in declamatione cõtra Vigilantium ex libro eiuſdem
refert

refert inquiens, Dicis in libello tuo, quòd dum viuimus mutuo pro nobis orare poſſumus, poſtquam autem mortui fuerimus, nullius ſit pro alio exaudiendo oratio, præſertim cũ martyres vltionem ſui ſanguinis obſecrantes, impetrare non quiuerint.

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An animæ ante mundum conditæ, & poſtea in corpora ob ſuas culpas deiectæ.

HIeronymum lõga inuectiua obiurgat Rufinus, eo quòd in commentarijs epiſtolæ ad Epheſios hunc locũ excutiẽs, *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem*, Epheſ. 1. ſecutus ſit errorem Origenis, affirmans omnes animas ante hunc mundum corporeum in inuiſibili mũdo conditas, & poſt formationem huius mundi viſibilis deiectas fuiſſe in vallem iſtam lachrymarum, & in corpora detruſas, alias quidem ob pœnam peccatorum, quæ ante comiſerant, alias vero non propter earum delicta, ſed in eruditionem & magiſterium animarum peccatricium. Loca quæ Rufinus contra Hieronymum collegit hæc ſunt. Primus citatus. Secũdus ſuper illud Epheſ. 1. Secundum beneplacitum voluntatis ſuæ. Tertius ſuper illud Epheſ. 1. In laudem gloriæ gratiæ ſuæ. Quartus, in illud Epheſ. 1. Vt ſimus in laudem gloriæ eius nos qui ante ſperauimus. Quintus in illud Epheſ. 1. In cognitione eius illuminate oculos cordis noſtri, &c. Sextus in illud Epheſ. 3. Cuius gratia ego Paulus vinctus in Domino. Septimus in illud Epheſ. 6. Pro quo legatione fungor in catena. Octauus in illud ad Philemonem, Salutat te Epaphras concaptiuus meus. His locis Rufinus aſſerit Hieronymum huiuſmodi errorem ſub alterius innominatæ perſonæ fixa vafricie docuiſſe ad imitationem rhetorum, qui cum aliquos aut offendere metuunt, aut inuidiam declinare cupiunt, tunc rhetorico quodam artificio ſententiam ſub alterius perſona proferunt. Aſſeuerat autem hoc quattuor indicijs. Primo, quòd authorem opinionis illius non nominet, ſed tantum dicat, Alius inquit, &c. Secundo, quia non exprimat, vtrum ille alius ſit ſibi contrarius, aut concors, neque oſtendat an illi ipſi diſcors ſit vel concors. Tertio, quia alterius dicta nõ deſtruit, neq; impugnat, neque authorem ipſum reprehendit, ſed laudat eum, & diligentem vocat. Quarto, quia ſententiam ſub alterius perſona propoſitam non ſolum non refellit, nec damnat, ſed validis rationibus, & multis Diuinæ ſcripturæ teſtimonijs munit.

Doctores Scholaſtici diſputant de origine animæ, 2. ſentent. diſtinct. 17. & Sanct. Tho. 1. parte, q. 90. art. 4. & q. 118. artic. 3. quo quærit, vtrum animæ humanę fuerint creatæ ſimul à principio mundi. Reſpondet referens errorem eorum, qui poſuerunt animas hominum ſimul à principio cum Angelis creatas. Quod ſuſtineri nequit. Primum quantum ad radicem, quia ſi accidentaliter conueniret animæ corpori vniri, ſequeretur quòd homo, qui ex iſta vnione conſtituitur, eſſet ens per accidens, vel ꝙ anima eſſet homo, quod omninò falſum eſt. Secundò, quia ſi animæ naturale eſt corpori vniri, eſſe ſine corpore, eſt ſibi contra naturã, & contra naturæ eius perfectionem: non autem fuit conueniens, vt Deus ab imperfectis opus ſuum inchoaret, & ab his qui ſunt præter naturam, non enim fecit hominem ſine manu, aut ſine pede, quæ ſunt partes naturales hominis, multo igitur minus fecit animam ſine corpore. Si verò quis dicat quod non eſt naturale animæ corpori vniri, oportet cauſam inquirere quare ſint corporibus vnitæ. Quia aut hoc factum eſt ex eius voluntate, aut ex alia cauſa. Si ex eius voluntate, hoc non: Primò, quia hęc voluntas irrationabilis eſſet, ſi corpore non indigeret, & vellet ei vniri, ſi verò eo indigeret, naturale eſſet quòd corpori vniretur, quia natura non dicit in neceſſarijs. Secundò, quia nulla eſſet ratio quare animæ à principio mũdi createę poſt tot tempora acceſſerit voluntas vt nunc corpori vniatur. Tertio, quia videtur à caſu eſſe quòd hęc anima huic corpori vniretur, cum ad hoc requiratur concurſus duarum voluntatum, ſcilicet, animæ aduenientis, & hominis generantis. Si autem propter voluntatem ipſius, & præter eius naturã corpori vnitur, oportet quòd hæc vnio ſit ex cauſa violentiam inferente, & ſic erit ei pœnalẽ, & triſte, quod eſt ſecundum errorem Origenis, qui poſuit animas corporibus vniri propter pœnam peccati. Et ideò inquit S. Tho. ſimpliciter confitendum eſt, quòd animæ non ſunt creatæ ante corpora, ſed ſimul creantur & cum corporibus infunduntur, vt habetur lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus, quòd anima ſimul creatur cũ corpore.

Auguſtinus 7. ſuper Gen. ad literam inquit, quòd anima primi hominis ante corpus cum Angelis eſt, creata: quia ponit quòd corpus hominis in operibus ſex dierum non fuit productum in actu, ſed ſolum ſecundum rationes cauſales, vel ſeminales, quod non poteſt de anima dici, quia neque ex aliqua materia corporali aut ſpirituali præexiſtenti facta fuit, neque ex aliqua virtute creata produci potuit, videtur ergo quòd anima in operibus ſex dierum, quibus omnia facta fuerunt, ſimul cum Angelis fuerit creata, & quòd poſtmodum propria voluntate inclinatæ ſunt ad corpus adminiſtrandum. Sed S. Thom. ponit concluſionem, & quæ tenenda eſt, nempe, quòd anima rationalis ſimul eſt cum corpore, & quòd nunquam fuit extra corpus, aut ante corpus. Quantum ad primum de errore Origenis, impugnatur ab omnibus Doctoribus tam ſacris quam Scholaſticis ex illo Pſal. 32. Qui fingit ſigillatim corda eorum. Vnaquæque ergo anima ſigillatim creatur, & ex conſequenti non omnes fuerunt ſimul creatæ. Tum etiam ex illo ad Roma. 9. Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiat minori, non ergo propter demerita animæ in corpora ſunt detruſæ. Eſt etiam determinatio Concilij primi Bacharenſis Can. 6. vbi diffinitur, ꝙ anima rationalis per ſe eſt forma corporis. Et Concilium Vienneſe generale ſub Clemente V. celebratũ ſic diffinit: Doctrinam omnem, ſeu poſitionem temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quòd ſubſtãtia animæ rationalis ſeu intellectualis verè ac perfectè humani corporis non ſit forma, velut erroneam, ac veritati Catholicæ inimicam fidei, hoc ſacro approbante Concilio, reprobamus, diffinientes, vt cunctis nota ſit fidei ſynceræ veritas, ac præcludatur vniuerſis erroribus aditus, ne ſubintrent, quòd quiſquis deinde aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter pręſumpſerit, quòd anima rationalis ſeu intellectiua nõ ſit forma corporis humani per ſe & eſſentialiter, tanquam hæreticus ſit cenſendus. Eſt etiam ratio contra Origenẽ, quod ex eius ſententia ſequitur, animã Chriſti fuiſſe obnoxiam peccato. Probo, quia ipſe aſſerit, quòd ex eo quia animæ peccauerunt, ideò ſunt corporibus vnitæ, quod tamen abſurdum eſt. Tum etiam quia ex eius ſententia ſequitur, ſi propter peccata vnitæ ſunt corporibus, quòd dimiſſis peccatis, ſtatim deberent à corporibus exire.

Quantum ad ſententiam Auguſtini, tenendum eſt animam Adæ creatam fuiſſe ſimul in corpore, & cum corpore. Et pro impugnatione ſentẽtiæ illius non poteſt adduci ratio alia congruentior quàm eſt ratio

S. Tho.

S. Tho. loco citato, quæ eſt, quia anima rationalis eſt pars naturæ humanę per ſe, & eſſentialiter, neque habet aliam perfectionem naturalem niſi ſecundū quod eſt corpori vnita, & producitur in materia, & eſt forma corporis, quod habetur Clemētina prima de ſumma Trinitate & fide Catholica, §. 1. vbi diffinitur tanquam erroneum aſſerere quòd anima rationalis non eſt forma corporis: producitur ergo in corpore. Et ad Auguſtinum, & pro eo reſpondet Sanct. Th. quod id non dixit aſſerendo, vt eius verba demonſtrant, dixit enim, Credatur, ſi nulla ſcripturarum authoritas, ſeu veritatis ratio contradicit, hominem ita factum ſexto die, vt corporis quidem humani ratio cauſalis in elementis mundi, anima verò iam ipſa crearetur. Secundo pro eo reſpōdet dici poſſe animam humanam præceſſiſſe in operibus ſex dierum ſecundum quandā ſimilitudinem generis, prout conuenit cum Angelis in intellectuali natura, ipſam verò fuiſſe creatā ſimul cum corpore. Secundum tamen alios ſanctos tam anima quam corpus primi hominis in operibus ſex dierum producta ſunt. Et ita tenendum eſt.

Pro Hieronymo reſpondetur, quòd ipſe in prima apologia contra accuſationem Rufini confutat omnia contra ſe adducta. Et ad primam coniecturam reſpondet, ſe non poſuiſſe nomina authorum eius erroris, quia ſuperfluum erat per ſingula Apoſtoli dicta nomina eorum expoſitorum ponere, quos iam in præfatione totius operis abundè nominauerat. Secundæ ſuſpitioni ſatisfacit, inquiens in fine capitis, ſatis apertè oſtendiſſe diſcordem eſſe ab ea ſententia, quam ſub alterius perſona retulerat, & eodē loco redarguerat. Tertiam coniecturam ſic diluit, vt dicat ſe modeſtiæ & Chriſtianæ verecundiæ ſtudio non reprehendiſſe authores illos, quia cum commentatoris officio fungeretur, non debebat eos carpere, quos imitabatur ex parte, & quorum ſententias in linguam Latinā tranſferebat. Quod ſi eos ob diligentiam laudauit, diligentes appellans, parum id refert, quādoquidem & fures etiam appellari ſolebant diligentes. Ad quartam coniecturam ait, ſe vna cum Origenis erroribus etiam attuliſſe rationes, & argumenta, quibus illi errores innīterentur, vt lectoribus omnem ſententiam Origenis aperiens, & nihil ab eo dictum prætermittens, maleuolorū calumnias deuitaret, ne dicerent Hieronymum, quæ ab Origene ne fortiter dicta fuerant, tacuiſſe, & illum in Græco robuſtius diſputare.

DECIMVMOCTAVVM QVAESITVM.

An in Euchariſtia ſit vera & realis Chriſti caro.

Hieronymi interpretationem ex hoc loco, *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius.* Epheſ. 1. vſurpant hæretici, vt oſtendant in Euchariſtia non eſſe veram ac realē Chriſti carnem, quæ pro nobis crucifixa eſt, neque verum illum ſanguinem, qui pro nobis effuſus eſt, ſed ſanguinem myſticum, & carnem ſpiritualem & typicam, non in veritate, ſed in figura. Propoſita verba Hieronymi ſic habēt, Dupliciter ſanguis Chriſti & caro intelligitur, vel ſpiritualis illa atque Diuina, de qua ipſe dixit, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, & Niſi manducaueritis carnem meam, & ſanguinem meum biberitis, non habebitis vitam æternam, vel caro & ſanguis quæ crucifixa eſt, & qui militis effuſus eſt lancea. Iuxta hanc diuiſionem & in ſanctis eius diuerſitas ſanguinis & carnis accipitur, vt alia ſit caro, quę viſura ſit ſalutare Dei alia caro & ſanguis, quæ regnum Dei non queant poſſidere. Hæc Hieronymi ſententia alludere videtur ad ea quæ Clemens Alexandrinus ſcripſit lib. 2. Pędagogij, c. 2. in hæc verba, Duplex eſt ſanguis Domini, alter enim eſt carnalis, quo redempti ſumus ab interitu: alter vero ſpiritualis, quo ſcilicet, vncti ſumus, & hoc eſt bibere Ieſu ſanguinem, eſſe participem incorruptionis Domini, verbi enim virtus eſt ſpiritus, quēmodum ſanguis carnis commoderatæ. Itaque proportio eſt & conuenientia, vinum aquę, homini vero ſpiritus admiſcetur, ac temperatum quidem vinum ad fidem conuiuio excipitur, ſpiritus autem deducitur ad incorruptionem, amborum autē temperatura potus ſcilicet & cibi dicitur Euchariſtia, cuius qui per fidem ſunt participes ſanctificantur corpore & anima. Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4. Sen. diſt. 8. & alij diſ. 10. S. Thom. 3. par. q. 75. art. 1. Vide ſupra tomo 2. Chryſoſtomi, in ſolutione ad 3. quæſitum, quia ibi diſputata eſt.

Pro Hieronymo reſpondet Magiſter ſententiarū lib. 4. diſtinc. 8. & ait Hieronymi verba eſſe interpretanda per regulam de ſacramento & re ſacramenti, qua docemur duplicem eſſe carnem Chriſti, alteram Euchariſtia contentam & ſignificatam, quæ cruſixa & mortua eſt, & poſt mortem rediuiua in cęlum aſcēdit, alteram verò Euchariſtia ſignificatam, & non contentam, quæ eſt vnitas eccleſiæ in prædeſtinatis & glorificatis. Et iuxta eandem regulam dicta Clementis accipienda ſunt.

DECIMVMNONVM QVAESITVM.

An damnatorum ſupplicia finienda ſint.

Hieronymus notatur à Rufino quod in cōmentarijs epiſtolæ ad Epheſios exponens hūc locum, *Vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto*, ad Epheſ. 1. aſſeruerit finienda eſſe damnatorum ſupplicia, & quod diabolus & angeli eius, omneſque peccatores & increduli poſt diem iudicij, expletis aliquot annorum ſeculis, non ſolum veniam accipient delictorum, ſed etiam cœleſtia præmia conſequentur. Hæc queſtio tractata eſt ſupra tomo 5. Hieronymi ad 3. quæſitum, & tomo 9. Hieronymi ad 25. Ibi videabundè tractatam.

VIGESIMVM QVAESITVM.

An in Angelis ſint profectus & honores, crementa & incremēta.

Hieronymus hunc locum pertractans, *Super omnem principatum & poteſtates & virtutes*, Epheſ. 1. taxatur à Rufino, quòd ſecutus Origenem poſuerit in Angelis profectus & honores, aſcenſiones & deſcenſiones, in crementa & imminutiones.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 2. ſent. diſt. 3. & S. Thom. 1. parte, q. 58. art. 1. Et ſuppoſita diſtinctione, ex Ariſtotele, 2. de Anima, ad quæſtionem, an intellectus Angelicus ſit in potentia, an in actu, reſpondet, nēpe, quòd intellectus dupliciter eſt in potentia, vno modo ſicuti eſt anteaquam aliquid addiſcat, ſecundo modo poſtquam habet habitum, & non exit in actum in quem poteſt. Prima concluſio, Primo modo in ordine ad naturalia, intellectus Angelicus nunquam eſt in potentia. Hęc patet, quia habet ſpecies omnium corporalium: tum etiam, quia

quia creatus eſt in tota perfectione naturali, ſed inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, credendum ergo eſt quòd perfectiones naturales ſit conſecutus. Secunda concludo: Quantum ad ea quæ ſupernaturalia ſunt, ſunt in potentia, non ſimpliciter quia in gratia creati ſunt, & ſi habuerunt gratiã ergo & fidem, & ideo licet aliquas reuelationes acceperint, aliquas tamen de nouo poſſunt accipere. Tertia concluſio, Angelus poteſt eſſe in potentia etiam in ordine ad naturalia, loquendo de eſſe in potentia ſecundo modo: hęc patet, quia licèt habeat habitum, nõ tamen eſt neceſſarium quòd ſemper ſit in actu. Quarta concluſio, Angeli beati ſemper ſunt in actu in ordine ad eſſentiæ Diuinæ viſionem, quam ſemper vident.

Dubium eſt circa primam concluſionem S. Tho. qua docet Angelos non eſſe in potentia reſpectu naturalium, omnes ferè moderni qui non ponunt ſpecies Angeli concreatas omnium naturalium, cum impugnãt, ideo quæritur an eius ſententia ſit vera, & reſpondetur, quòd licèt Angeli ſint inæquales in naturalibus, non tamen ſunt in potentia primo modo in ordine ad naturalia, quia de omnibus naturalibus habent ſpecies. Probatur, quia Deus diſponit omnia ſuauiter, & oppoſito dato deberent conſtitui in ordinibus Angelorum, Magiſtri, & ſcholæ, vt inferiores addiſcerent a ſuperioribus. Tum etiam, quia non eſt maior ratio quòd Deus Angelis potius communicauerit has ſpecies quam illas, ergo habent ſpecies de omnibus naturalibus, vel de nullis. Et confirmatur, quia dato in Angelis non eſſe magiſtros, peioris conditionis eſſent quam homines qui poſſunt omnes ſcientias habere. Item arguitur ſic, quia ſi Angelus non haberet omnes ſcientias, ſequitur, quòd nõ poſſet illas addiſcere. Sequela patet, quia Angelus non poteſt à rebus naturalibus ſpecies acquirere, corpus enim non agit in ſpiritualia, nec vnus Angelus poteſt in alio ſpecies naturales cauſare, magiſter enim non cauſat ſpeciem in diſcipulo. Confirmatur, quia ſequeretur dæmones inter quos nullus eſt ordo, nec magiſter, ſed purum odium & inuidia, ſi non haberent ſcientiam omnium naturalium, non poſſent aliquid addiſcere, & ſic quantum ad naturalia indoctiores eſſent hominibus. Quòd ſi quis dicat Angelum habere ſpecies de rebus nobilioribus, eſto, ita ſit, nihilominus cũ habeant ſpecies concreatas, ſi poſtea acquirunt ſpecies de dignioribus obiectis, ſequitur quòd haberent duplices ſpecies, idem omnino repræſentantes.

De ſecunda concluſione, ſcilicet, de ſupernaturalibus Angelos ſuſcipere nouas reuelationes, & de quarta concluſione, nempe, Angelos ſimul videre omnia in uerbo, ab omnibus Doctoribus recipitur. Circa tertiam verò concluſionem, ſcilicet, nullum inconueniens eſſe Angelos eſſe in potentia ſecundo modo in ordine ad naturalia, quia non eſt neceſſarium Angelum actu ſemper naturalia conſiderare, concordant omnes cum S. Thom. dempto Durando, qui ponit ſequentes concluſiones affirmatiuas. Prima concluſio, Angelus ſemper actu conſiderat omnia quæ naturaliter cognoſcit, & habitualiter ſcit. Probat, qa obiectũ ſemper eſt pręſens, & intellectus Angelicus ſemper vigilat. Secunda concluſio, illa quę contingenter ſunt, ſemper actu conſiderantur ab Angelo, quoties ſunt, & quando ſunt. Tertia concluſio, reſpectu ſupernaturalium, & actuum voluntatis, Angelus eſt in potentia. Quarta concluſio in qua reſpondet obiectioni eſt, poſſe fieri, ſi Angelus actu omnia naturalia cognoſceret, quod eſſet maxime impeditus, inquit, quòd vnico actu omnia conſiderat. Vltima concluſio, Angelus habet ſe ſicut Deus in ordine ad naturalia, quia actu & ſimul omnia naturalia conſiderat.

Durandus diſt. 3. q. 7. & 8.

Contra Durandi ſententiam hoc ſat ſit, ipſum male poſſe ſaluare, quomodo Angelus cognoſcat, niſi ſemper actu conſideret, cùm neget illum habere ſpecies concreatas, vno tamen inconuenienti dato, aliud & alia ſequi neceſſum eſt, nam quod Angelus vnico actu omnia conſideret, vix intelligi poteſt, nam ego non poſſum habere vnam notitiam, quæ mihi diſtinctè repræſentet Petrũ & Ioannem. Oportet enim eũ docere & oſtendere, quomodo vna notitia Angeli, cùm finita ſit, eadem ipſa ad omnia naturalia cognoſcenda diſtinctè & particulariter ſe extendat. Et licèt Durandus ita affirmet, non tamen probat, nam licèt de ſupernaturalibus adduci non poſſint rationes omninò demonſtrantes: Durandus tamen pro ſe neque argumenta topica poteſt adducere. Si enim Angelus actu omnia conſiderat, à fortiori ergo habet notitiam apprehenſiuam omnium ſyllogiſmorum. Præterea ſi Angelus neceſſaria omnia conſiderat, ergo eſt peioris conditionis quam homo, qui poteſt conſiderare, & non poteſt conſiderare. Quòd ſi quis dicat, In hoc Angelus aſſimilatur Deo, qui neceſſario actu cuncta conſiderat, hoc nihil eſt, nam Deus non neceſſitatur, id eſt, non cogitur, nec ad aliquid eſt impoſſibilitatus. Itẽ quia Angelus non ſemper vult, imo neque poteſt omnia ſemper actu velle, ergo nec ſemper omnia actu conſiderat. Ex quibus conſtat opinionem Durandi non eſſe vero ſimilem, tantum abeſt vt vera ſit.

Dubium ſecundum eſt, an Angelus in ſuis naturalibus poſſit à conſideratione ceſſare. Capreolus, 2. ſen. diſtinct. 3. q. 2. ad argumenta contra primam concluſionem, tenet Angelum nũquam carere aliqua conſideratione, nam ſe & ſuam eſſentiam ſemper actu conſiderat, quia de ſe eſt intelligibilis, & per ſuam eſſentiam ſe cognoſcit. Conſentit illi Caietanus, 1. parte, q. 58. articu. 2. & S. Thom. videtur eſſe eiuſdem ſententiæ, eadem 1. parte, q. 54. art. 1. ad ſecundum argumentum, & quæſtionibus de malo, q. 16. Et hæc ſententia eſt probabilis. Quòd ſi agas contra hoc, quia ſi Angelus ſemper actuale quid conſiderat, ergo ſemper actu conſiderat omnia, poſtquam non eſt maior ratio de vno quam de alio. Reſpondetur, quòd maior ratio eſt de eius eſſentia quam de alijs rebus, quia ſecũdum communiter loquentes, habitibus vtimur cum volumus, & ideo alia ab eius eſſentia poteſt non intelligere actu, cum verò propriam eſſentiam non intelligat per habitum, neque per ſpeciem, ideo ſemper actu ſe & ſuam eſſentiam conſiderat. Et licèt hæc ſententia ſit probabilior, oppoſita tamen non omnino probabilitate caret.

Dubium tertium eſt, ſuppoſito, quod Angelus ceſſet ab omni actu, à quo obiecto in cognoſcendo incipiet, poſtquam non mouetur ab obiecto, ſicut mouetur homo. De hoc eſt quæſtio inter Doctores, An Angelus moueatur ex imperio voluntatis ab eo obiecto, quod mauult, quia voluntas non fertur in incognitũ, & ſemper actus intellectus præcedit actum voluntatis. Moderni, nempe Gregorius 2. Sen. diſ. 11. Capreolus, 2. diſt. 3. q. 2. Henricus, Quolibeto 1. q. 5. tenẽt omnem intellectionem in nobis præcedere imperium voluntatis, quia ita exprimitur. Et addit Gregorius, quod extra repentina, quia præſente obiecto non eſt in poteſtate noſtra, vt ait Auguſtinus, quin viſis tangamur, ſemper omnem intellectionem præcedit imperium voluntatis. Et ad illud, Nihil eſt volitum quin ſit præcognitum, ergo volitionem illam voluntatis pręcedit aliqua intellectio, & ſic nõ erit illa prima, reſpondet, quòd illa prima volitio procedit ex mera libertate voluntatis mouentis per ſeipſam intellectum ſine aliquo actu ipſius, & ſic primam volitionem non præcedit aliqua cognitio. Sed hoc vix intelligi poteſt, nempe, quod volũtas vtatur ſua libertate ſine aliquo

quo actu ſuo, nam voluntas eſt potentia paſſiua, & finis eſt prima cauſarum, ergo voluntas ſemper prius mouetur à fine vltimo, quam in actum exeat. Et ideo dico, quòd omnis cogitatio quæ præcedit actum voluntatis, eſt merè naturalis, & non in noſtra libertate. Quòd ſi quis dicat, Quomodo hoc ſtat, maximè quia quandoque excitamur, & à nullo obiecto mouemur intuitiuè? Reſpondetur quòd illud prouenit vel ex phantaſia, eo quòd ex vigilia in illa relicta ſunt phantaſmata, & in certa intenſione, ex qua fit, quòd cum excitamur, potius cogitemus hoc quam illud, vel prouenit ab affectione, quia potius ad hoc quam ad illud obiectum afficimur. Sed quid de Angelis cum intelligant per ſpecies, & omnes æqualiter ſint præſentes, & nec habent phantaſiam nec phantaſmata? Reſpondetur, quòd argumentum concludit, de inuiſibilibus vix poſſe nos certam ſcientiam habere, maximè de omnibus, quorum principium eſſe habet in nobis. Secundo reſpondetur, hoc eſſe vrgens argumentum, quòd Angelus ſemper eſt in actu, ſaltem reſpectu ſuæ eſſentiæ, vt communis opinio tenet, qui ex illa cognitione ſui mouetur ad alia cognoſcenda, ſicut per cognitioné vniuerſalem venitur medietaté in cognitionem ſingularium. Vltimò dicimus, quòd licèt ſpecies Angelorum æqualiter repræſentet, tamen Angelus quandoque ſæpius verſatur circa vnam ſpeciem quam circa aliam, & ſic magis ad illam quam ad aliam afficitur, non enim Angeli ad omnia æqualiter afficiuntur, ſicut Angelus cuſtos magis illi quem cuſtodit, quàm alijs afficitur.

Pro Hieronymo reſpondetur, quòd ipſe refellit accuſationem Rufini aſſerens, ſe illis verbis, quibus videtur in Angelis poſuiſſe profectus & honores, aſcenſiones & deſcenſiones, crementa & decrementa, non ſignificaſſe aſcenſiones & deſcenſiones illas, quibus Origenes fingit Angelos deſcendere ad hominum & dæmonum naturam, & vice verſa, homines ac dæmones in Angelorum naturam extolli, ſed exprimere ſe voluiſſe his dictis diuerſa Angelorum officia ac dignitates iuxta intelligentiam eccleſiaſticæ doctrinæ.

VIGESIMVMPRIMVM QVAESITVM.

An aſtrorum animæ Chriſti ſanguine ſint purgatæ.

Hieronymo vitio vertit Rufinus, quòd interpretans hunc locum, *Et omnia ſubiecit pedibus eius*, Epheſ. primo, affirmauerit aſtra eſſe animantia rationalia, & delicti capacia, Chriſtum quoque eorum peccata purgaſſe, dum hæc ſcriberet: Cum autem omnia, id eſt, Angeli, Throni, Dominationes, Poteſtates, & Virtutes, cæteraque nunquam fuerunt contrariæ Deo, eius pedibus ſubijciuntur, videtur obſcurum. Poteſt itaque reſponderi, quòd abſque peccato nullus ſit, & ſydera ipſa non ſint munda coram Deo, omniſque creatura paueat creatoris aduentum. Vnde & Crux Saluatoris, non ſolum ea quæ in terra, ſed ea quæ in cœlis purgaſſe perhibetur. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra ſeptimo tomo Hieronymi, ad primum. Vide ibi. Et pro Hieronymo reſpondemus loqui ex Origenis ſententia, vt conſtat ex illis verbis: Non ſolum ea quæ in terra, ſed ea quæ in cœlis purgaſſe perhibetur. Et qui id affirmauerat, conſtat fuiſſe Origenem, vt loco citato habetur.

VIGESIMVMSECVNDVM QVAESITVM.

An dæmones aliquando iuuandi.

Hieronymus à Rufino taxatur, quòd huic loco, *Vt oſtenderet in ſæculis ſuperuenientibus*, Epheſ. ſecundo, apponat exceptionem Origenis dicentis dæmones in futuro ſeculo à ſanctis beneficia recepturos, & ſub cura eorum futuros, prætérito authoris nomine, & ſine vlla erroris improbatione. Vide ſupra tomo quinto Hieronymi, ad tertium: & tomo nono ad decimumquintum.

VIGESIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An Angeli ſanguine Chriſti ſint purgati.

Hieronymus exponens hunc locum, *Veniens euangelizauit pacem*, Epheſ. ſecundo, reprehenſus eſt à Rufino, quòd Origenem imitatus affirmauerit omnes creaturas tam homines quàm Angelos ſanguine Chriſti purgatos, inquiens, Crux Domini non ſolum terræ, ſed cœlo profuit, non ſolum hominibus, ſed & Angelis, & omnis creatura Domini ſui cruore purgata eſt.

Origenes aſſerit Chriſtum paſſum eſſe, non ſolum pro hominibus, ſed etiam pro Angelis, atque ſyderibus, in hæc verba, Quoniam igitur is qui tam magna habet, & eſt aduocatus, compaſſus noſtris infirmitatibus quòd tentatus eſt per omnia humana, pro ſimilitudine abſque peccato, magnus eſt Pontifex, cùm non pro hominibus ſolis, ſed etiam pro omni quod rationis eſt particeps, hoſtia quæ ſemel oblata eſt, ſemetipſum obtuliſſet, nam excepto Deo pro omnibus mortem guſtauit, vt in quibuſdam epiſtolæ ad Hebræos exemplaribus poſitum eſt, Dei munere & gratia, ſi autem Deo excepto, pro omnibus mortem guſtauit, non ſolum pro hominibus mortem perpeſſus eſt, ſed etiam pro reliquis, quæ ratione vtuntur, gratia enim Dei mortem guſtauit pro omnibus: etenim abſurdum eſt eum pro humanis quidem peccatis mortuum eſſe dicere, non autem etiam pro aliquo alio, quod præter hominem in peccato fuit, veluti pro ſtellis, cum neque ſtellæ omnino mundæ ſint coram Deo, vt in Iob legimus, Stellæ autem non ſunt mundæ coram ipſo, niſi fortè hyperbolicè hoc dictum ſit. Eandem ſententiam tenet in Leuitico, capit. primo, vbi expreſsè aſſerit, Chriſtum non ſolum paſſum pro peccatis hominum, ſed etiam Angelorum, inquit enim: Vis autem ſcire quòd duplex hoſtia in eo fuit conueniens terreſtribus, & aptata cœleſtibus, Apoſtolus ad Hebræos ſcribens dicit, Per velamen, id eſt, carnem ſuam. Et iterum interius velamen interpretatur cœlum, quod penetrauit Ieſus, vt aſſiſtat nunc vultui Dei pro nobis: ſi ergo duo velamina, & duplex intelligendum eſt ſacrificium, per quod terreſtria ſaluantur & cœleſtia. Eandem ſententiam confirmat homil. 2. in Leuitico, & libro primo, commentariorum in epiſtolam ad Epheſios explicans illud: Omnia ſubiecit ſub pedibus

Iob 22.
Hebr. 10.
Epheſ. 1.

bus eius, inquit, Quomodo autem omnia, id eſt Angeli throni, Dominationes, Poteſtates, & virtutes ceteræ quæ nunquam fuerunt Deo contrariæ. Et tandem infert, Vnde & Crux Saluatoris, non ſolum ea quæ in terris, ſed etiam quæ in cœlis erant, purgaſſe perhibetur.

Doctores Scholaſtici agunt de hac quæſtione, 3. Sent. diſtinct. 20. & S. Thom. 3. par. quæſt. 26. & articu. 1. quærit, an eſſe mediatorem Dei & hominum ſit proprium Chriſto. Et reſpondet per duas concluſiones. Prima, Simpliciter proprium eſt Chriſto eſſe mediatorem inter Deum & homines. Probat ex eo quod habetur 1. Timoth. 2. Vnus eſt mediator Dei & hominũ homo Ieſus Chriſtus. Ratione ſic, quia ad officium mediatoris propriè pertinet coniungere & vnire eos inter quos eſt mediator, nam extrema vniuntur in medio: vnire autem homines Deo perfectiuè conuenit Chriſto, ſecundum illud, Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, & ideò ſimpliciter ei conuenit eſſe mediatorem, qui per ſuam mortem genus humanum reconciliauit Deo. Vnde cùm Apoſtolus dixiſſet, Mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus, ſubiungit, Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus. Secunda concluſio, Nihil prohibet aliquos alios ſecundum quid dici mediatores inter Deum & hominem, prout ſcilicet, quòd cooperantur ad vnionem hominum cum Deo diſpoſitiuè vel miniſterialiter.

Dubium tamen eſt, an ſit mediator Dei & hominum, ſecundum quod homo, vel ſecundum quod Deus eſt. Reſpondet S. Tho. artic. 2. præmiſſis duabus conditionibus mediatoris. Prima, de ratione mediatoris eſt ipſa ratio medij. Secunda eſt officium coniungendi: de ratione autem medij eſt, quod diſtet ab vtroque extremorum, coniungit autem mediator per hoc, quod ea quæ ſunt vnius deferat ad alterum. Hoc ſuppoſito reſpondet S. Thom. vnica concluſione, quæ eſt, Chriſtus veriſſimè dicitur mediator Dei & hominum, ſecundum quod homo eſt, non autem ſecundum quod Deus eſt. Probat, nam ſecundum quod Deus non differt à Patre, neque à Spiritu ſancto: neque Pater & Spiritus ſanctus aliquid habent quod non ſit filij, vt ſic poſſit id quod eſt Patris, vel Spiritus ſancti, quaſi quod eſt aliorum, ad alios deferre: vtrumque ergo conuenit ei inquãtum eſt homo, quia ſecũdum ꝙ eſt homo diſtat à Deo in natura, & ab hominibus in dignitate gratiæ & gloriæ: in quantum etiam eſt homo, conuenit ei homines Deo coniungere, dona & præcepta eis exhibendo, & pro illis Deo ſatisfaciendo, & interpellando: & ideo veriſſimè dicitur mediator ſecundum quod homo. Ex qua doctrina conſtat ſolos homines ſanguine Chriſti eſſe purgatos & redemptos.

Dubium tamen eſt, poſtquam Chriſtus Angelos non redemit, an aliquid in illos influat, cum ſit ita caput Angelorum, ſicut & hominum, vt conſtat ex illo Coloſſ. 2. Qui eſt caput omnis Principatus & Poteſtatis. Et eadem ratio eſt de Angelis aliorum ordinũ. Et idem habetur ad Philipp. 1. S. Thom. 3. parte, quæſtio. 8. artic. 4. reſpondet concluſione affirmatiua probat hoc ratione, quia tota multitudo ad vnum finem ordinata, dicitur vnum corpus myſticum, manifeſtũ eſt autem, quòd ad vnum finem, qui eſt gloriæ Diuinæ fruitionis, ordinantur homines & Angeli: corpus enim myſticum eccleſiæ non ſolum conſtat ex hominibus, ſed etiam ex Angelis: hoc autem corpus caput habet, & non niſi Chriſtum, quia propinquius ſe habet ad Deum, & perfectius participat dona ipſius: de eius ergo influentia non ſolum homines recipiunt, ſed etiam Angeli, ergò eſt caput non ſolum omnium hominum, ſed etiam Angelorum, nam de ratione veri capitis eſt influere, ergo non ſolum in homines, ſed etiam in Angelos influit.

Dubium tamen eſt, quomodo huiuſmodi influentia fiat. Ad quod reſpondet Caietanus loco citato, ꝙ ſicut phantaſmata corporalia, quæ ſunt in ſenſu, propter coniunctionem ſenſus ad intellectum influunt in ipſum intellectum ſpecies intelligibiles, ita natura humana propter vnionem ad Diuinitatem poteſt in Angelos ſua dona influere.

Dubium aliud eſt, iam quòd Chriſtus eſt caput Angelorum, & in illos influit, an ſit illorum caput in quãtum Deus, vel inquantum homo? Sanct. Thom. tenet articulo citato, quod inquantum homo. Et probatur ex illo Marci vltimo, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Hic autem locus intelligitur de Chriſto inquantum homo, ergo ſecundum quòd homo, eſt caput Angelorum. Et confirmatur: quia Paulus inquit, quòd ſedet ad dexteram Patris in cœleſtibus, ſedere autem humanitatis eſt, non Diuinitatis, ergo. Idem etiam conſtat ex Paulo ad Hebr. primo. vbi agit de præeminentia Chriſti in Angelos ſecundum quod homo eſt, ergo vt ſic eſt caput illorum. Moderni contendunt contra Sanctum Thomam, quòd ſit caput Angelorum in quantum Deus. Probant primo, quia caput & membra debent eſſe eiuſdem rationis, ſed Angeli natura ſua ſunt ſpirituales, ergo Chriſtus ſecundum ſpiritualem naturam debet eſſe Angelorum caput, hæc autem eſt Diuinitas, & non humanitas, ergo. Reſpondetur ad argumentum negando maiorem, nam ſecundum illos Chriſtus in quantum Deus eſt caput Angelorum, & tamen Deus diuerſæ naturæ eſt ab Angelis. Secundo arguunt, quia Chriſtus eo modo eſt caput quo Pater vel Spiritus ſanctus, quia docet & illuminat Angelos, & gratiam illis communicat, hæc autem æqualiter conueniunt Patri & Spiritui ſancto, non ergò potius Chriſtus dicendus eſt caput quàm Pater vel Spiritus ſanctus. Reſpondetur, quòd licèt ita ſit, quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, tamen quia Filius ſpecialiter illos illuminat, & quia ſapientia eſt attributum ſpeciale ipſius Filij, ideo hac ratione ſpeciali Chriſtus caput Angelorum dicitur. Tertio argumentantur, Chriſtus ſecundum quod homo non eſt ita perfectus in naturalibus ſicut Angeli, ergo ſecundum quòd homo non eſt caput Angelorum. Reſpondetur negando conſequentiam, quia licèt ſecundum naturalia Chriſti humanitas non ſit ita perfecta ſicut Angeli, ſecundum tamen gratuita, eſt longè præſtantior illis, vt ex illo ad Hæbreos primo, conſtat, Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Verum tamen eſt quòd licet Chriſtus abſolutè caput Angelorum dicatur, & in ipſos Angelos etiam influat, maiori tamen proprietate caput hominum dicitur quàm Angelorum ob conformitatem naturæ humanæ, & ob influxum ſpecialem gratiæ & gloriæ.

(Margin notes: 1. argumẽtum cõtra S. Thom. — 2. argumẽtum. — 3. argumẽtum.)

Dubium inſuper aliud eſt, quid eſt quod Chriſtus in Angelos influit, poſtquam illorum eſt caput. Dico primò, Chriſtum Angelis non meruiſſe gratiam, neque gloriam, neque eos ſicut nos redemiſſe, ſicut nobis gratiam & gloriam meruit, & nos redemit. Secundò dico, quòd Chriſtus docet Angelos reuelans illis aliqua myſteria, & influit in illos notitiam myſteriorum, quæ ſunt illis abſcondita. Tertiò dicó, quòd poteſt cum illis vocaliter loqui, ſicut poſt reſurrectionem nobiſcum loquetur, & nunc cum Beatiſſima Virgine loquitur. Probo, quia Angeli ita bene intelligũt ſignificationes verborum ſicut & nos, & non

eſt

eſt quod impediat ne illis loquatur, ergo. Sed contra hoc eſt argumentum, quia res corporalis non poteſt agere in ſpiritualem, ergo natura humana Chriſti non poteſt in Angelos vocem locutionis influere. Sanct. Thom. loco citato ad tertium argumentum reſpondet, humanitatem Chriſti in virtute naturæ Diuinæ, cui eſt vnita & coniuncta, poſſe aliquid corporale in Angelos influere. Et ponit Caietanus exẽplum de phantaſmatibus iam poſitum. Secundo reſpondemus, quòd etiam ſi humanitas Chriſti non eſſet Diuinitati coniuncta, poſſet Angelos docere & illuminare, ſecretum aliquod illis reuelando, ſicut ego ſecretum meum & occultum poſſum Angelis reuelare. Verum eſt, quòd non poſſet immediatè in mente Angelorum notitiam producere ſecundum humanitatem, & ſecundum quod homo: benè tamen ſecundum quod Deus eſt, & etiam ſecundum quod homo virtute naturæ Diuinæ, cui humanitas eſt vnita.

Dubium tamen aliud eſt, an Angeli beati gratiam & gloriam, quam habent, acceperint, tãquam per medium, à paſſione & humanitate Chriſti ſicuti homines, vel ſolum ex Dei beneficio ſine ordine ad humanitatem & paſſionem Chriſti. Bernardus ſermone 22. in Cantica Canticorum verbis expreſſis docere videtur, Angelos ſicut & homines, per humanitatẽ Chriſti & eius paſſionem fuiſſe ſanctificatos, & inquit non obſtare bonos ſtatim ab exordio habuiſſe gratiam, & ſtatim fuiſſe in gloria confirmatos, quia vniuerſi homines quotquot ab initio fuerunt, & paſſionem Chriſti præceſſerunt, in virtute tamen paſſionis eius iuſtificati ſunt, quia Deus decreuit nulli dare gratiam & gloriam, niſi in fide & dilectione poſſionis Chriſti: & quod de facto eſt in hominibus, idem exiſtimat in Angelis factum. Confirmatur ex illo Coloſſen. 1. Pacificans per ſanguinem ſuum, ſiue quæ in cœlis, ſiue in terris ſunt, Angeli ergo etiam per paſſionem Chriſti iuſtificati ſunt.

Hoc non obſtante, tenendum eſt Angelos beatos non recepiſſe gratiam neque gloriam mediante humanitate vel paſſione Chriſti, ſed ſola Dei gratia ſanctificatoſ fuiſſe ſine vllo reſpectu ad Chriſti humanitatem. Patet primo ex ſcripturæ ſacræ ſerie, ſecundum quam habemus: Propter homines, & propter ſalutem noſtram deſcendit. Et quoties de Chriſti aduentu fit mentio, pro ratione peccatum hominis redditur. Secundo ex illo ad Hebr. 2. Nunquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ, in quo inſinuatur aſſumpſiſſe illam naturam, pro qua paſſus eſt. Tertio, quia res tanti momenti ſine magno fundamento in ſcriptura ſacra, vel vrgenti ratione, affirmari non debet: at neque ex ſcriptura, neque ratione efficaci probari poteſt, Deum per paſſionem Chriſti Angelos beatificaſſe, ergo. Et ad illud Coloſ. 1. reſpondetur, locum illum accipi debere de hominibus, qui ſanguine Chriſti iuſtificati ſunt, & beatitudinem in virtute illius conſequuntur, & reconciliati ſunt Deo ſimul cum Angelis. Vel aliter, Pacificans ea quæ in cœlis, & quæ in terris ſunt, quia homines iuſti ſanguine Chriſti redempti aſſumpti fuerunt in locum Angelorum, qui ceciderunt: & ita ait, Pacificans quæ in cœlis erant, reparando Angelorum ruinas, & in locum illorum homines collocando. Vel aliter, Pacificans, &c. quia pacem inter Deum & homines compoſuit: reconciliati enim ſumus Deo per ſanguinem Chriſti. Ex quibus conſtat, Chriſtum aliter dici caput hominum quàm Angelorum, nam cum maiori proprietate de hominibus quam de Angelis dicitur. Et ita tenendum eſt, quòd Angelis, & primo parenti mera & gratuita Dei bonitate gratia eſt collata ſine ordine ad Chriſtum: poſt peccatum vero Adæ, nulli vnquàm fuit gratia collata ſine reſpectu ad ſanguinem Chriſti.

Pro Hieronymo reſpondetur, Rufinum coniectura planè inualida dogma impugnatum Hieronymo impoſuiſſe, cum conſtet eum ſententiam contrariam in ſuis ſcriptis nobis reliquiſſe.

VIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An corpus ſit carcer animæ.

Hieronymo impingit Rufinus, quòd hoc loco, ***Paulus vinctus Ieſu Chriſti***, Ephe. 3. tradiderit corpus eſſe animæ carcerem, quam calumniam deuitans Hieronymus ait, ſe id non ex ſua, ſed Origenis mente ſcripſiſſe.

VIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An Angeli ante paſſionem Chriſti myſterium redemptionis agnouerint.

Hieronymus libro 2. in epiſtolam ad Ephe. ediſſerens hunc locum, ***Vt innoteſcat nunc principatibus in cœleſtibus per eccleſiam, multiformis ſapientia Dei***, Ephe. 3. videtur ſentire Angelos ante paſſionem & reſurrectionem Chriſti non cognouiſſe myſterium Verbi incarnati, & humanæ redemptionis ſacramentum: Quippe, ait, Crux Chriſti non ſolum vobis, ſed & Angelis cunctiſque in cœlis virtutibus aperuit ſacramẽtum, quod ante neſciebant. Denique ad cœlum cum corpore reuertentem mirantur, & dicunt: Quis eſt ille qui aſcẽdit de Edon, fuluida veſtimenta eius ex Boſor? Et in alio loco: Quis eſt iſte rex gloriæ? Vide ſupra de hac quæſtione tomo 3. Chryſoſtomi ad primum.

VIGESIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An conſtituendus ſit Epiſcopus qui docere non poteſt.

Hieronymus libro 2. in epiſtolam ad Ephe. has particulas explicans, ***Alios autem Paſtores & Magiſtros***, Epheſ. 4. affirmare videtur, neminem conſtituendum eſſe eccleſiæ Epiſcopum & paſtorem, qui non poſſit eos docere quos paſcit, neque aliquem eſſe paſtoris nomine appellandum, qui plebem ſubiectam non inſtruat, quia Paſtoris & Magiſtri officia idem ſunt. Verba eius ſic habent: Nec verò putandum eſt, quòd ſicut in ſuperioribus tribus alios dixit Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, ita in Paſtoribus, & Magiſtris officia diuerſa poſuerit. Non enim ait, Alios autem Paſtores, & alios Magiſtros, vt qui Paſtor eſt, eſſe debeat & Magiſter, neque in eccleſijs quamuis ſanctus ſit, Paſtoribus ſibi nomen aſſumere, niſi poſſit docere quos paſcit; vel certè aliter, vt vnus atque idem præſes eccleſiæ ſit Paſtor & Doctor: Paſtor enim ouium Magiſter eſt hominum. Et infra, Si quis igitur plebem ſibi ſubiectam non inſtruit, vt de ſubiecto populo Chriſti eccleſia conſtruatur, iſte neque Apoſtolus, neque Propheta, nec Euangeliſta, neque Paſtor, neque Magiſter eſt appellandus.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 2. Sent. diſtin. 44. & S. Thom. 2. 2. quæſt. 185. per articulos illius quæſtionis. Et circa hanc quæſtionem conueniunt omnes Doctores tam ſacri quàm Scholaſtici in hoc, quòd Paſtoris officium eſt vitam præbere gregi, eundemque alere, ſanare, & ſuſtentare. Functiones autem huiuſmodi ad tria genera & ordines reducuntur. Primum & potiſſimum fit per adminiſtrationem omnium ſacramentorum, Baptiſmo enim regeneramur, Euchariſtia alimur, per Pœnitentiam ſanamur, &c. Hæc ſacramenta ad vitam ſpiritualem prorſus neceſſaria & congrua incumbit cuicumq; parocho adminiſtrare, & præter hæc ſponſis benedicere. Ordinare verò miniſtros incumbit epiſcopo, & ſimul plebem confirmare. In adminiſtratione ergo ſacramentorum primum incipit Paſtorale officiū, quod perfectius eſt in epiſcopo quam in parocho: tum quòd ſacerdotes non omnia ſacramenta conferre poſſunt, tum etiam quia ea quæ poſſunt habent ex iuriſdictione ab epiſcopo conceſſa.

Secundum quod ad officium Paſtorale pertinet eſt fidem docere populum. Huius miniſterij duo ſunt gradus, alter explicare illos articulos, qui ſunt ad ſalutem neceſſarij, & hoc propriè parochianis ſacerdotibus curam gerentibus animarum incumbit, & vbi grandis eſt negligentia huius muneris, peccatum eſt illis mortale. Tenentur enim plebem articulos fidei docere, & decalogum, & orationem Dominicā, & illa quæ pœnitentes, an ſciant, ſunt interrogandi: ſcire enim tenetur Chriſtianus quiſque quidnam ſibi credendum, & quid agendum, & quid à Deo petendum. Alter gradus eſt altiora fide myſteria explicando, & ſacram ſcripturam propalare, ac morum probitate gregem imbuere & inſtruere: & hoc munus propriè pertinet ad Epiſcopum, cui in conſecratione, tradito Euangeliorum libro, ſub forma præcepti dicitur, Vade & prædica populo Dei. Tertium quod ad officium Paſtoris ſpectat, eſt gubernatio & correctio, nam & hoc pacto vita gregis ſeruatur. Et per hoc intelligendus eſt Dionyſius diſtinguens tres Hierarchias, hoc eſt, ſacri principatus actiones, puta, purgare, perficere, & illuminare: quorum primum, ait, ad Diaconum pertinere, ſecundum ad Sacerdotes, tertium ad Epiſcopos. Purgare enim eſt purum ab impuro ſeparare, vt triticum cribro à palea. Venientes enim ad baptiſma Diaconus examinabat, an vellent vitam priſtinam deſerere, erroreſque abiurare, & ſic illos, qui baptiſmo digni erant, ab alijs ſeparabat. Sacerdos verò catechiſmo fidei illos erudiens fonte ſacro tingebat, vbi per gratiam gratum facientem illos illuminabat. Epiſcopus verò confirmabat, hoc eſt, gratia perficiebat, deinde prædicatione ea, quam de ſacra ſcriptura hauſerat, ad Diuinum amorem inflammabat, in quo Chriſtiana perfectio conſiſtit. Per hæc fit liquidum, quemadmodum epiſcopi ſoli ſucceſſerunt loco Apoſtolorum, & eorum funguntur vicibus, vt Can. quorum vices, diſtin. 68. authoritate Auguſtini fulcitur dicentis, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, Patres miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt Epiſcopi. Pro cuius intelligentia notandum eſt tria eſſe munera, in quibus ordo Apoſtolorum conſiſtit, vt S. Thom. ſuper illud verbum Pauli 1. Corint. 12. Quoſdam poſuit Deus in eccleſia, primo Apoſtolos adnotauit, videlicet authoritatem gubernandi populum fidelem, facultatem docendi fidem, & Chriſtianos mores, tertio poteſtatem miracula faciendi ad confirmationem doctrinæ. Et quantum ad primum munus, Epiſcopi ſunt illis ſubrogati, tametſi ſinguli illorum poteſtatem haberent in vniuerſum orbem Chriſtianorum, Epiſcopi verò non niſi in ſuas diœceſes. In ſecunda

Epiſcopi Apoſtolis in miniſterio ſucceſſere.

eiuſdem poteſtatis virtute, quæ eſt fidem prædicare, gradus ſunt dignoſcendi, Apoſtoli namque eo vſque ea pollebant virtute, vt quod ipſi docerent, tanquam de fide habendum erat, vtpotè qui organa eſſent, per quæ Spiritus ſanctus loqueretur, & ideo non opus haberent cogitare, quomodo, aut quid loquerētur: & hic gradus poſt Apoſtolos & Euangeliſtas non permanſit in eccleſia: poteſt quidem Papa & Concilium articulos fidei, & ea, quæ in ſcriptura implicita ſunt, explicare, vtendo fundamento Chriſti & Apoſtolorum, illi verò ſine perſcrutatione ſcripturæ ſacræ à Spiritu ſancto mouebantur: in ſingulis verò Epiſcopis non eſt facultas, quæ eſt in Papa & in Concilio, ſed tantum prædicandi, interpretandi, amplificandi, perſuadendique ea quæ Chriſtus per ſe, & per Apoſtolos docuit. Tertia verò facultas faciendi miracula non perinde modo eſt in eccleſia, atque in Apoſtolis fuit, quia non eadem eſt prorſus neceſſitas, quamuis vbi ratio id fidei modo exigeret, miracula non deeſſent. Ecce differentiam inter epiſcopi functionem, & parochionorum ſacerdotum. Et ideo vt epiſcopi Apoſtolis, ſic parochi ſucceſſerunt ſeptuaginta duobus diſcipulis, quos, quia meſſis multa erat, in auxiliū Epiſcoporum idem Chriſtus ſuffecit, vt Lucæ 10. legitur, vt illis miniſtri auxiliares eſſent. Quare de lege communi epiſcoporum eſt in eccleſijs parochialibus presbyteros inſtituere, vt habetur, cap. ſicut, 16. quæſtione ſeptima.

Dubium eſt, an prædicare etiam parochis conueniat, & an aliqua iuriſdictionis imago illis inſit de prædicatione. Reſpondetur, certum eſſe ex officio nil amplius eis incumbere quàm doctrinam Chriſtianam populo neceſſariam docere, his verò qui Theologi veri ſunt, decorum & ſalutiferum eſt, id muneris ſuis ouibus impendere: ignaris verò Theologiæ id munus committere peſtilentiſſimum eſt, & ideo ſub Pio IIII. ſeſſ. 8. Can. 7. Concilij Tridentini ſic diſponitur: Præcipit ſancta Synodus epiſcopis omnibus, vt non ſolum cum hæc per ipſos erunt populo adminiſtranda, prius illorum vim & vſum pro ſuſcipientium captu explicent, ſed etiam idem à ſingulis parochis pie prudenterque etiam lingua vernacula, ſi opus ſit, & commodè fieri poterit, ſeruari ſtudeant, iuxta formam à ſancta Synodo præſcribendam, quam epiſcopi à parochis omnibus populo exponi curabunt, necnon inter miſſarum ſolennia, aut Diuinorum celebrationem, ſacra eloquia, & ſalutis monita eadem vernacula lingua ſingulis diebus feſtis vel ſolennibus explanent: eademque in omnium cordibus poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus inſerere, atque eos in lege Domini erudire ſtudeant. Ad ſecundum membrum reſpondetur, in ſacerdote ſecundum ſuam propriam authoritatem, nullam eſſe vim coactiuam, quantum ad forum iudiciale, nam maximè per excommunicationem, quæ pœna annexa eſt baculo Paſtorali: excommunicare autem propria authoritate ſolius eſt epiſcopalis muneris, vt habetur 24. quæſtio. 3. Can. corripiantur. Eſt nihilominus peccatum inobedientiæ illis non parere in his quæ iure poſſunt præcipere, nempe, vt feſta eccleſiæ celebrent, & ſtatutis temporibus ſacramenta ſuſcipiant, & doctrinam eccleſiaſticam diſcant: at niſi adſit contemptus, non eſt mortale nouum, præter tranſgreſſionem præcepti eccleſiaſtici. In his verò quæ illicitè ſubditis præcipiūtur, non tenentur eis obtemperare, nam obediendum eſt Deo magis quā hominibus. Aſſignat tñ D. Th. loco citato ad ſecundum argumentum tria genera impedimentorum obſtantia obedientiæ. Primū quod ſubditus ipſe amouere pōt, vt ſi ſit in mortali, quod amouere tenetur vt obediat, ſecūdum quod nō ipſi ſed prælato incūbit, auferendū eſt, quale eſt irregularitatis, aut

excom-

excommunicationis: & tunc debet eidem prælato ipſum pateſacere, vt iudicet ſi expediat diſpenſari: tertiũ verò eſt, cui neque ſubditus, neque prælatus mederi poteſt, vt ſi Archiepiſcopus cum electo ſuper irregularitate diſpenſare nequeat: & tunc ad Papam recurrendum eſt. Duo vltima notata ſunt. Circa primum aduertendum eſt, quòd qui eſt in mortali peccato, indignus eſt Epiſcopatu, anteaquam animum mutet, nã contra Dei iuſſum prouinciam ſubit, & vt Paulus ait, præfici debet, ſi in crimine non ſit, vnde qui animo perſeuerandi in peccato Epiſcopatum acceptat, eodem ipſo facto mortaliter peccat.

Diffinitione Conciliorum probatur, eum qui gregem Verbi Diuini paſcere per ſe non poteſt, in epiſcopum promoueri non debere. Et primo, quia omnium, quæ concludunt reſidentiam Paſtorum eſſe in præcepto tam Diuino, quàm naturali, quàm etiam Pontificio, ſcopus totus eſt, vt munus ſuum exequatur, quòd ſi per ſe exequi non valet, neque ſcientiam habet vt gregem paſcat, valdè tenuis & ferè inutilis eſſet eius præſentia, cum finem ad quem tenetur, per ſe aſſequi non valeat. Et diffinitionibus antiquorum Conciliorum omiſſis, Concilio Tridentino ſeſſ. 6. diffinitum eſt, nullos Epiſcopos quouis gradu & dignitatę fulgentes (vt Cardinales etiam comprehenderentur) excuſari à perſonali reſidentia Epiſcopali in ſuis eccleſijs, niſi legitima habeant impedimenta, nempe, quæ *Cõcilium* iure ipſo naturali probentur. Et idem diffinitum eſt *Trident.* ſeſſ. 23. quę fuit ſeſſ. 7. ſub Pio IIII. Can. 1. reformationis generalis, vbi ſic diſponitur: Cum præcepto Diuino mandatum ſit omnibus, quibus cura animarum commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique Diuini prædicatione, ſacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium exemplo operum paſcere, pauperum, aliarumq; miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cętera munia paſtoralia incumbere, quæ omnia nequaquam ab his præſtari & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non inuigilant, neque aſſiſtunt, ſed mercenariorum more, deſerunt: ſacroſancta Synodus eos admonet & hortatur, vt Diuinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in iudicio & veritate paſcant & regant, &c. Et ſeſſione 6. ſub Pio IIII. Capit. 2. de reformatione generali inter qualitates, quæ ad præficiendum aliquem in Epiſcopum, nempe vita, ætas, doctrina, cæteris qualitatibus additur, quòd ſit gradum Licentiæ vel Doctoràtus in ſacra Theologia, vel iure Pontificio aſſecutus: quæ qualitas fruſtra eſſet addita, ſi Epiſcopus id munus per alium exequi poſſet.

Suadetur hæc veritas teſtimonijs ſcripturæ ſacræ. *Ioan. 20.* Et primo ex illo Ioannis 20. Paſce oues meas, vtpotè eo Epiſcopalis dignitas planè declaratur: nõ ait Chriſtus, Sis Præſul, aut Epiſcopus, immo nec ſis Paſtor, nam Paſtores negligentes eſſe poſſunt, & gregi dormientes, ſed paſce, hoc eſt, doce, inſtitue, atque adeò *Lucæ 9.* guberna exemplo meo meas oues. Et vbi Apoſtolos ad prædicandum miſit, dixit, Meſſis quidem multa, & quia pauci ſunt docti, qui vt tenentur, munus ſuum exequantur, addidit, Operarij vero pauci. Parum enim refert, quod doctrina ſint præditi, niſi munere ſuo fungantur. Miſit ergo Deus non qui operari poſſint, ſed qui operarentur. Similiter inſtitue- *Leuit. 28.* rat Deus Aaron, & inquit, Applica ad me Aaron, & filios eius: non ait, Vt ſacerdotes mihi ſint, ſed, vt ſa- *2. Titũ 1.* cerdotio fungantur mihi. Et Paulus, Oportet epiſcopum Doctorem eſſe, quo nomine non deſignatur habitus, ſeu facultas & dignitas, ſed vſus, hoc eſt, oportet, vt doceat. Vnde Auguſtinus ad Paulinum inquit, Epiſcopatus nomen eſt operis, non honoris. Et Hieronymus ad Honoratum, Qui Epiſcopatum deſiderat, opus deſiderat non opes, hoc eſt, non dignitatẽ, aut delicias, ſed opus & laborem. Et inter alias qualitates, quas Paulus Timotheo ad functionem Epiſcopalem conſtituit, earum vna præcipua eſt, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt veritati, redarguere: ſi verò ſcientia non polleat, quomodo ſtat, quòd hæreticos reuincat? Tum etiam, quia ſi ſtipendia congrua ſunt illis applicata, vtique non in gratiam perſonæ quantumuis boni vel docti ſint, ſed in hoc potius, vt Paulus ait, vt benè eccleſijs præſint, & eis inſeruiant. Haud ergo arbitrentur vel nobiliſſimo vel doctiſſimo ſibi vlla ratione deberi ſtipendia eccleſiaſtica, neque eorum gratia fuiſſe inſtituta, ſed eo prorſus quod ad obſequium eccleſiarum Dominus ipſis opus habet. Etenim Num. *Num. 18.* 18. non alia de cauſa Deus decimas inſtituiſſet, quam pro miniſterio, quo Leuitæ ac potiſſimum ſacerdotes *Lucæ 9.* tabernaculo ſeruiebant. Et cùm Chriſtus Apoſto- *1. Cor. 9.* los miſit prædicare, voluit eſſe meſſores, qui ratione operis digni ſunt mercede ſua. Et Paulus naturalia exempla ad hoc propoſitum congerit, vt de milite, qui non militat ſuis ſtipendijs, & de triturante boue, &c. Et 1. Timoth. 1. Presbyteros non cenſet pręmio eccleſiaſtico dignos, quia boni ſunt, ſed quia bene præſunt. Vnde cap. fin. de reſcript. aſſeritur, Beneficium non datur niſi propter officium. Quid? quod Epiſcopus prudentia debet eſſe præditus, vt debitè gubernet, cui functioni adiungitur pauperum, viduarum, ac pupillorum cura, quod Dominus per Ezechielem nobis explicauit, vbi ait, Filij hominis *Ezech. 34.* Propheta de paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, nonne greges à paſtoribus paſcuntur? lac comedebatis, lanis operiebamini. His duobus deſignantur cuncta, quæ ad victum & veſtitum ſpectant, quæ populus ad ſuſtentationem epiſcopis adminiſtrat: ad deſignãdam autem eorum luxuriam ſubditur, Quòd craſſum eſt occidebatis. Vbi ſumma iniquitas paſtoris inſinuatur: cùm enim eius officium ſit gregem doctrinæ ac morum pinguedine ſaginare, potius ipſi curant eius ſubſtantia pingueſcere. Et gregem meum non paſcebatis. Quid autem ſit gregem paſcere explicat dicens: Quod infirmum eſt, non conſolidaſtis, quod ægrotum, non ſanaſtis, quod confractum, non alligaſtis, quod abiectum eſt, non reduxiſtis, & quod perierat, non quæſiſtis. Propheta mirificè hac quinaria oratione paſtoris munus delineat, ſaltem quantum ad ea, quæ in grege medenda ſunt. Quinque enim incommodis Chriſtianus grex periclitari conſueuit. Primum eſt in fide, quæ totius vitæ Chriſtianæ fundamentum eſt, nam ſine fide impoſſibile eſt Deo placere: primum autem detrimentum fidei eſt languor, & imbecillitas, quando ſcilicet homo propter magnitudinem credendorum, nutabun- *Rom. 14.* dus vacillat. Quare Paulus inquit, Infirmum in fide ſumite, hoc eſt, ſuſtentate ne cadat. Hæc eſt ergo prima functio epiſcopi, qui Doctor tenetur eſſe fidei, ſcrupulos excutiendo, dubia explicando, animos conſolando, vt intellectum, vt ait Apoſtolus, in obſequium fidei captiuent. Aegritudo autem ad mores attinet, cum quis corruptis affectibus infectus eſt, ſicut enim intellectus ſcrupulis fidei infirmatur, ita & appetitus tumultu affectionum ægrotat, & ideo ſicut illud luce doctrinæ eſt conſolidandum, ita & hoc ſalutaribus monitis ſanandum. Confractio verò ad diſcordiam inter fratres attinet, vt cum populus varijs opinionibus, litibus, aut iurgijs inter ſe diſſidet, tunc vinculo pacis & vnitatis confœderandus eſt, & amicitia conglutinandus. Ex his fracturis, niſi in tempore colligantur, hæreſes ſolent intumeſcere, quod re vera vecordia, & inertia præſulum creberrimè accidere ſolet: ideo id quod ſubditur: Quod abiectum eſt non reduxiſtis, ad manifeſtam hæ-

reſim & apoſtaſiam refertur, diſſenſio enim populi ſeminarium ad hæreſim, per quas ab eccleſia exitur. Et ideo docet Paulus, quòd vna atque altera munitione enitatur, vt abiectos in eccleſiam reducat: & concludit, Quod perierat: perit autem homo per quodcumque mortale delictum, & maximè per obſtinationem, ſed neque de illo prorſus deſperandum eſt, quin omnis adeatur via ipſum quærendi. Hæc ſunt munia Epiſcopi. Tamen propter eorum negligentiam ſæpè vſu venit, vt populus hac gratia priuetur, quod Dominus admonet dicens, Diſperſæ ſunt oues meæ, eo quòd non eſſet paſtor, & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri, hoc eſt, ab omnibus vitijs oppreſſæ ſunt, & omni errore conculcatæ. Et hac de cauſa ſtatim comminatur paſtoribus, Requiram gregem de manibus eorum. Et eadem ratione Paulus ad Hebr. vltimo ait præpoſitos ſic debere ſuper gregem vigilare, quaſi rationem pro eius animabus ſint reddituri. Et non ſolum hæc munia perficere debēt, verum priuatis viſitationibus, exhortationibus, recreationibus, & conſilijs conſolari, immo non verbo tantum, verum & exemplo, ac denique re ipſa iuuando, nempe egentium cauſas negotio etiam tuendo, & eleemoſynis adiuuando. Hæc ſunt miniſteria, ad quę quicumque Paſtor tenetur, nocumenta gregis, quantum in ſe eſt, ſemper cauendo. At verò ex ea parte, qua tenetur ſubditos ad perfectum promouere, altius eius præeminet functio. Hac enim ratione Dominus Paſtores eccleſiæ lucem mundi appellat, ſua largitate his nominibus eos decorat, vt ſi in officio non perſtiterint, eos peius in die iudicij pudefaciat, quin verò non ſolum lucem, ſed etiam oculos eccleſiæ illos Deus inſtituit, ſiue per quos Deus gregi ſuo prouidet, ſiue populus Diuina ſuſcipit. Appellat etiam illos ciuitatem ſupra montem poſitam, quia non ſolum doctrinæ lumine in candelabro lucere debent, verum præeminenti vitæ exemplo in conſpectu populi, & veluti ſal terræ mores condire. Perpende an illiteratus huiuſmodi officia exhibere poſſit.

Alter locus Euangelij intentum concludens eſt, qui habetur Ioan. 10. Vbi Chriſtus naturam boni paſtoris ſub hac verborum exaggeratione commendat, Ego ſum bonus Paſtor, Paſtor bonus animam ſuam dat pro ouibus ſuis, mercenarius autem fugit. Perpendendus eſt verborum contextus, Ego ſum Paſtor bonus, ecce aſſertionem, nec ſatis duxit ſimpliciter id aſſerere, ſed demonſtrauit dicens, Quia bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis, hoc ergo non de ſe peculiariter & propriè aſſeruit, ſed naturam & ſubſtantiam boni Paſtoris diffinitione patefecit, nempe, vt ſic colligeret: Ille qui animam ſuam dat pro ouibus ſuis, bonus eſt Paſtor, ego autem animam meam, hoc eſt, vitā do pro ouibus meis, ergo ego ſum bonus Paſtor. Generalem ergo regulam præfixit, per quam bonus Paſtor ab his qui non ſunt boni diſcernendus eſt. Et ſicut ait Auguſtinus ad Honoratum, quòd inſtante perſecutione Epiſcopus non poteſt fugere, quia exemplo Domini tenetur bonus Paſtor animam ſuam ponere pro ouibus ſuis. Quòd ſi quis hanc ſententiam & ſenſum cauilletur, dicens, quòd licèt Chriſtus de ſe peculiariter id diceret, poſuit nihilominus de ſe imitandum exemplum. Sed dicimus eum poſuiſſe regulam & diffinitionem, per quam probauit ſe bonum Paſtorem eſſe, quanquam licèt ipſe per impoſſibile non ſeruaſſet, tenentur vniuerſi epiſcopi iure Diuino & naturali ſeruare. Tum etiam quia cum ſubdit, Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit. Quomodo ergo illic vſurpauit mercenarij nomen, an peculiariter pro aliquo? re vera non niſi generaliter, eodem ergo modo acceperat vocem boni Paſtoris: maximè quia Sancti omnes & Doctores ex hoc loco colligunt teneri Epiſcopum, dum neceſſitas gregi ſuo ingruerit, vitam exponere, anteaquam inde recedat. Rogandi meritò ſunt colendiſſimi Epiſcopi, an potuerit Chriſtus ſignificantius rem aperire, & vehementius eos dehortari, ne greges ſuos mercenarijs cōſiderent. Quomodo enim diligere animas vſque ad ſanguinis effuſionem poſſunt, quas vt proprias non habent? & niſi ita charas in Domino habeant, quomodo poſſunt eis legitimè proſpicere? ideo Dominus ignauiam paſtorum agnoſcens ait: Diligenter cognoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera, non enim habebis iugiter poteſtatem, ſed corona tribuetur in generatione & generationem. *Prou. 27.*

Ad rationes aſſerentium Epiſcopos nec teneri per ſe oues paſcere, neque præditos eſſe ſcientia ad paſtum ouium requiſita. *Ad primū argumentum.* Reſpondetur ad primum, quod eſt, Quidquid homo per ſuos miniſtros facit, per ſeipſum cenſetur efficere, ergo cum Epiſcopus vicarium eccleſiæ ſuſtituat, reſidere non tenetur. Primum non diſputamus, an cauſa aliqua intercedere poſſit propter quam poſſit abeſſe à grege, ſed rei naturam conſtituimus, & ea quæ lege Diuina Epiſcopo ſunt iuſſa. Et primo dicimus, quòd ſi factum expectemus, Epiſcopi abſentes non ſubſtituunt vicarium ad omnia ſua munera, ſed tantum quia ad lites audiendas ſedeant: quod re vera non eſt præcipuum, vt Concilio 4. Carthaginenſi his verbis admonetur, nempe: Cui animarum longè maior cura incumbit quam temporalium in hoc poſita eſt, vt lites quæ ſine iudiciorum ſtrepitu diffiniri poſſunt, componere ſatagat, pacareque & extinguere procuret, vt tempus ſecundum Chriſti mandatum redimant, & oues in Chriſtianis exercitijs collocent, quæ ſine epiſcopi præſentia nemo perficere valet. Secundo dicimus, quòd viſitationes, vt experientia teſtatur, per alium quàm per Epiſcopum caſtè fieri non poſſunt: haud enim criminibus ſola pecuniarum mulcta, aut excommunicatione medendum eſt, ſed verbo nunc placido, nunc acerbo, ac alijs adhibitis remedijs quorum viſitatores, quia mercenarij ſunt nulla tangit cura. Tertiò, quia eleemoſynæ, quæ inter epiſcopales operas tam altum tenēt gradum, oportet enim epiſcopum, vt Paulus ait, hoſpitalem eſſe, per abſentiam epiſcopi commodè fieri nequeunt, nam conſpectus pauperis egenorum clamor viſcera commouet, vt miſeriam pauperis ſubleuet. *2. argumētum.* Sed dicunt, quid ſi Epiſcopus hæc omnia, atque alia per alium rectè diſpenſet? accidere enim poteſt, vt alij efficaciores prædicatores ſint ipſo Epiſcopo, & alij ad alia munera aptiores, quos cum ſuſtituerit, munus ſuum expleuit. Reſpondetur, moraliter hoc eſſe impoſſibile. Tum etiam, quia non ſunt perinde vicarij conſtituti, ac ſi ſint futuri Præſules, ſed omnes vicarij epiſcoporum ſunt quaſi adiutores Præſulum, & ideo per hoc non excuſantur, ne præſint gregi: debent enim vicarij eſſe ſicut membra in corpore, ipſe verò ſicut anima: & Paulus non ait, oportere epiſcopum eſſe ſuſtitutorem Doctoris, ſed eſſe Doctorem. Et aliud admonet, vt qui non operatur, nec manducet. Tertio reſpondetur, quòd iſti non vident, quemadmodum vniuerſas leges electionis Epiſcoporum & Paſtorum de medio tollant, cum ergo iura omnia illa certa ratione conſtituta ſint, planè colligitur perſonalem induſtriā in Epiſcopo eligi, & quando induſtria perſonæ ad exequendum aliquod munus eligitur, nullo modo poteſt per alium tertium ſuppleri, nam licèt vnicuique liberum ſit de ſuis proprijs bonis vt libuerit per famulum diſponere, ſecùs tamen eſt in publicis magiſtratibus, atque illis potiſſimum, quibus ob perſonalem functionem iuſta ſtipendia decreta ſunt.

Quòd ſi quis obijciat Valerium, qui Auguſtinum ſibi ſubſtituit, & alij etiam Patres id fecerunt. Reſpondetur id feciſſe vrgente neceſſitate, quando vires pro debito miniſterij eorum non ſuppetebant, nec tunc à miniſterio ceſſabant, ſed ſecundum virtutem à labore non quieſcebant, & eos ſuſtituebant, vt ſibi eſſent vicarij auxiliares, quod & nunc eadem cauſa ſtante, facere licet. Et ab iſtis quæro, quis Conſulem, aut Prætorem, aut ducem crearet, vt per alium rem adminiſtraret, imò verò in rebus priuatis, quis œconomum, cocum, nauclerum, vel aurigam conduxit, qui nō munus eiuſdem perſonæ requirat: quòd ſi in his conſtat induſtriam perſonæ eligi, quanto fortius vbi de ſalute animarum agitur, quas Deus diſpendio propriç vitæ redemit. Vnde Paulus 1. Corint. 9. Væ autem mihi eſt, ſi non euangelizauero, neceſſitas enim mihi incumbit.

Alius cauillus iſtorum eſt quòd etſi Papæ dictum ſit, Paſce oues meas, non tamen inde colligitur, quòd de ſingulis intelligatur, quòd teneantur in ſuis diœceſibus reſidere, reſpondetur, quòd cauillus hic fictilis eſt, iuſſum eſt enim Papæ per ſeipſum paſcere, atque adeò in ſua eccleſia, quæ Romana deſtinata eſt, reſidere, uel vbi viſum eſſet expedire, & cum hoc præceptū eſt illi, vt Epiſcopos conſignet, qui eodem Diuino iure teneantur in ſuis diœceſibus reſidere, non ergo propter dignitatem, ſed propter opus, quod reſidentes perſonaliter exercent, in epiſcopos præficiuntur. Ad aliud argumentum, quo arguunt, quòd cum Papa poſſit Epiſcopos à ſua diœceſi dimouere, & alteri adſcribere, fit, vt diſpenſatio Epiſcopi cum ab eccleſia non ſit de iure Diuino, atque adeò neque reſidentia. Reſpondetur negando collectionem, nam licèt Papa poſſit Epiſcopos ex vna eccleſia in aliam mutare, non tamen eorum naturam, & functiones, quæ iure Diuino annexæ ſunt dignitati. Sed quæres nunquid epiſcopus per titulares Epiſcopos non poteſt ordines conferre, confirmare, benedicere templa, & ornamenta, & chriſma conficere, & ſacris initiare? Poteſt vtique. Sed reſpondetur inter munera Epiſcopalia gradus eſſe dignoſcendos. Quędam enim ſunt, quæ licèt non ita decenter fiant nō tamen valde abſurdū eſt per ſubſtitutos illa exercere, vt ſunt confectio chriſmatis, & conſecratio templorum, & ornamentorum, & hæc dum per particulares Epiſcopos fiunt eſt ſępè indecorum, eo quod non tanta grauitate, vt decet, exercentur. Secundò, quia anſa inde porrigitur introducendis Epiſcopis titularibus. Tertiò, quia ideo Epiſcopi obliti ſunt, obligationis reſidendi, quia exiſtimant quòd non alia ſibi incumbunt onera quam lites audire, & ſemel in anno ordines conferre: ſi enim ſe lucem ignorantium, regulam delinquentium, refugium afflictorum, ſubſidium egentium eſſe cognoſcerent, perſuaſum haberent quod Concilium Tridentinum ſanctiſſimè diffiniuit. Quod autem de epiſcopis aſſeruimus, de cunctis etiam parochialibus paſtoribus intelligendum eſt, nam teſtimonia lata vtroſque tangunt, licèt Epiſcopos efficatius vrgeant. Aduertendum tamen quod reſidendi obligatio ſic eſt præceptum, vt non ſit præcepti finis. Sunt enim Præſules in ſuis eccleſijs reſidentes, ſed adeò negligenter in adminiſtratione verbi, in gubernatione, in afflictorum conſolatione, & pauperum ſubſidio ſe gerentes, vt nihil referat abſentes ne ſint, an præſidentes. Reſidentia enim propter hæc neceſſaria eſt, quæ ni fiant, ſuperuacanea erit, imò quandoque cauſa eſt, vt Epiſcopus maiori opprobrio & vilipendio à ſua plebe habeatur.

Pro Hieronymo reſpondetur, quòd eius doctrina eſt Catholica, & diffinitioni Concilij Tridentini conſona, & vim quam facit in verbis Apoſtoli, ab omnibus Patribus, Concilij Tridentini receptam, nam cū dixiſſet quòd Dominus poſuit in eccleſia quoſdā Apoſtolos, alios Prophetas, & c. cum dixit Paſtores & Doctores, non addidit alios, vt intelligeremus quòd qui Paſtor eſt, & Doctor eſſe debet, & ſi per ſe docere nō poteſt, in Epiſcopum eligendus non eſt. Neque audiendi ſunt, qui ſuſtinent quòd licèt per ſe nō doceat, ſat eſt, quòd per alium erudiat, ut oſtendimus.

VIGESIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An paſſio Chriſti dæmonibus profuerit.

Hieronymus lib. 2. in epiſtolam ad Ephe. ſuper hanc ſententiam, *Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit*, Ephe. 4. non longe diſtare videtur à dogmate Origenis dicentis & aſſerentis paſſionem Chriſti, non ſolum hominibus, ſed etiam Angelis, ac dæmonibus profuiſſe: ait enim, deſcendit ergo in inferiora terræ, & aſcendit ſupra omnes cœlos filius Dei, vt non tam legem prophetaſque compleret, ſed alias quaſdam occultas diſpenſationes, quas ſolus ipſe nouit cum Patre, neque enim ſcire poſſumus quomodo & Angelis, & his qui in inferno erant ſanguis Chriſti profuerit, & tamen quin profuerit neſcire non poſſumus. Et hoc Rufinus in Hieronymo damnauit loco citato ad Epheſ. 1. Vide ſupra tomo 5. Hieronymi ad tertium: & tomo 9. ad 15. & ad 19.

VIGESIMVMOCTAVVM QVAESITVM.

An in Diuinis laudibus vtendum ſit cantu.

Hieronymus lib. 3. in epiſtolam ad Epheſ. hunc locum exponens, *Cantantes pſallentes in cordibus veſtris*, Epheſ. 5. ſentire videtur, quòd in templis Diuinæ laudes nō ſint voce muſica decantandæ. Ait enim, Audiant hæc adoleſcentuli, audiant hi, quibus pſallendi in eccleſia officium eſt, Deo non voce, ſed corde, cantandum, neque in tragædorum modum, guttur & fauces dulci medicamine colliniendas, vt in eccleſia theatrales moduli audiantur, & cantica. Refertur hæc ſententia Hieronymi in collectaneis Decretorum diſtinct. 92. capitulo 1.

Diſputat D. Thom. de hac quæſtione, 2. 2. q. 91. & articu. 2. quærit, an in Diuinis laudibus ſint cantus aſſumendi, & reſpondet concluſione affirmatiua. Probat, quia laus vocalis ad hoc neceſſaria eſt, vt affectus hominis prouocetur in Deum, & ideo quæcunque ad hoc vtilia eſſe poſſunt, in Diuinas laudes congruenter aſſumuntur: manifeſtum eſt autem, quòd ſecundum diuerſas melodias ſonorum: animi hominū diuerſimodè diſponuntur, vt patet per Philoſophum, 8. Politi. & per Boetium in prologum muſicę, & ideo ſalubriter fuit inſtitutum, vt in Diuinas laudes cantus aſſumerentur, vt animi infirmorum magis prouocarentur ad deuotionem: vnde Auguſtinis dicit in 10. Confeſſio. Adducor cantandi conſuetudinem approbare in eccleſia, vt per oblectamenta infirmorum animus in affectum pietatis aſſurgat. Et de ipſo dicit in 9. Confeſſio. Fletum in hymnis & canticis tuis, ſuauè ſonantis eccleſiæ tuæ vocibus cōmotus acriter.

Apud Catholicos non eſt difficultas circa concluſionem S. Thom. conſtat enim, quòd licet in eccleſia cantare. Sed fuit error Arrianorum & Manichęorū, & Vuitcleffiſtarum, quòd in Diuinis laudibus non licet

ect cantibus vti. Errorem hunc impugnauit Vualdenſis de ſacramentalibus, libro 1. c. 16. Et fuit damnatus Concilio Conſtantienſi ex ſententia Auguſtini, quã S.Tho. citat. Et inquit Auguſtinus, quòd quando audiebat cantores pſalmum illum, Cùm inuocarẽ, pſallẽtes, interdum quòd cãtabatur, flebat. Et lib.9. Confeſſio. inquit, quòd primus qui in eccleſia cantum conſtituit fuit B. Ambroſius in eccleſia Mediolanenſi. Ex quo alicui videri poterit, quòd tempore primitiuæ eccleſiæ non fuerint in ea cantus. Nihilominus dico ꝙ cantus ſemper fuit in eccleſia. Et veteri lege non dubium eſt, quin multi cantus fuerint. Et idem tenendum eſt de tempore Chriſti & Apoſtolorũ. Et quod Auguſt. inquit, ꝙ in eccleſia Mediolanenſi B. Ambroſius fuit primus qui inſtituit cantus, verum eſt, ſed in alijs eccleſijs longè antea iam cantus erant. Et Chriſtus Dominus in Cruce cum clamore valido emiſit ſpiritum. Et Matth.28. Apoſtoli hymno dicto exierunt in montem Oliuarũ, & Doctores ſacri aſſerunt, quòd hymnus ille fuit ſono vocali, & cum aliquo cantu, & credi poteſt quòd fuerit pſalmus ille, Edent pauperes & ſaturabuntur. Facit etiam ad illud Lucæ 2. Angeli in Domini natiuitate cecinere, Gloria in excelſis Deo, &c. Exemplo Angelorum licet Chriſtianis Diuinis cantibus vti. Caſſiodorus hiſtoria Tripartita de B.Cypriano refert, quod cum eſſet morti proximus, ei apparuerunt multi Angeli cum iubilo canẽtes. Confirmat concluſionem S.Tho. conſuetudo antiqua eccleſiæ, quæ cantibus in ſuis laudibus communiter vſa eſt. Neque obſtat illud Matt.6. quod Dominus dixit, Tu aũt cũ oraueris, intra cubiculum tuũ & clauſo oſtio, ora Patrem: nam Auguſtinus exponens locum hunc, inquit, quòd Dominus ibi non reprehendit, ne laudes Diuinæ cantibus fiant, ne corã multis orare, ſed quod ibi prohibet eſt, ne ea intentione principali quis oret, vt ab hominibus videatur, quod ſimiliter de ieiunantibus admonet, & idem prohibuit ibidem ne eleemoſyna propter inanem gloriã detur. Ex quo infertur, vt S.Tho. in ſolutione ad quartum tangit, quòd licitum eſt in eccleſijs inſtrumentis muſicis & organis vti. Verum eſt, quòd ſi inſtrumenta muſica ſint nimis curioſa, moderanda ſunt, nam licèt veteri lege fuerint in vſu, permittebatur tamẽ illa varietas organorũ, quia veteres Iudęi carnales erant, Chriſtiani verò non carni, ſed ſpiritui cõformari debẽt; ideo Caietanus articulo citato inquit, ꝙ ſi inſtrumenta & cantus ſunt adeò profana, quòd animos audientium ad vanas cogitationes rapiunt & inducunt, huiuſmodi profanis cantibus non licere in eccleſia vti, & eſt mortale. Secundò inquit, ſi cantica vel inſtrumenta animos audientium ad cogitationem vanorũ & profanorum non ducant, quãtumuis curioſa ſint, talia cantica, ait, nõ eſſe peccatum, licèt ſi in hoc excedatur, erit veniale. Ex qua doctrina colligitur laudabilius eſſe non vti profanis & curioſis muſicis, quam illis vti. Chryſoſtomus ſuper Matth. capit.6. optimè de oratione vocali agit, & eam nimis extollit, quia in oratione Deum alloquimur.

Aduertendum quòd diſt.92. capit. cantantes, quod eſt Hieronymi ſuper epiſtolam ad Eph. 5. reprehenduntur hi, qui cantibus etiam in laudibus Diuinis multum indulgent, & eadem diſtinct. Cant. in ſancta Romana, apertè habetur, quòd officium diaconi & ſubdiaconi eſt, ea quæ in eccleſia cantantur, interpretari.

Pro Hieronymo reſpondet S.Thom. loco citato in ſolutione ad ſecundum argumentum, quòd Hieronymus non ſimpliciter vituperat cantum, ſed reprehendit eos qui in eccleſia cantant more theatrico, nõ propter deuotionem excitandam, ſed propter oſtentationem, vel delectationem prouocandam. Vnde Auguſtinus dicit in 10. Confeſſion. Cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ cantatur, moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.

VIGESIMVMNONVM QVAESITVM.

An peccatores eccleſiæ ſint membra.

Hieronymus libro 3. in hunc locum, *Sed vt eccleſia ſubiecta eſt Chriſto*, Eph.5. videtur ſentire nullum peccatorem eſſe de eccleſia Chriſti, Nam, inquit, eccleſia Chriſti glorioſa eſt, non habens maculam, neque rugam, aut quid iſtiuſmodi, qui ergo peccator eſt, & aliqua ſorde maculatus, de eccleſia Chriſti non poteſt appellari, nec Chriſto ſubiectus dici, poſſibile eſt autem, vt quomodo eccleſia, quæ prius rugam habuerat & maculam, in iuuentutem poſtea, & munditiem reſtituta eſt, ita & peccator currat ad medicum, & curentur vulnera ipſius, & fiat de eccleſia, quæ corpus eſt Chriſti. Locus hic vſurpatur à Lutheranis, hunc aſſerentibus, veram eccleſiam conſtare ex ſolis prædeſtinatis & electis Dei, quibus peccata non imputantur, in quorum damnationem ſufficit diffinitio Concilij Tridentini ſeſſ.6. Can.17. de iuſtificatione, & Can. 28.

Diſputant de hac quæſtione Doctores Scholaſtici. 3. Sentent. diſtinct.24. & Sanctus Thomas, 2.2. quæſtione 5. articulo 3. De qua fuerunt antiquiſſimæ hæreſes, quas refert Vualdenſis titulo nono de ſacramentalibus, c.73. & Turrecremata lib.1. de Eccleſia c.54. Poſtremo eundem errorem iam extinctum contra Huſſitas, & Vuitcleffiſtas diligentia Concilij Cõſtantienſis, reuocauit in lucem Martinus Lutherus ſequens errorem Donatiſtarum, nempe ſolos iuſtos eſſe de eccleſia, cui fauet Caluinus in ſuo illo catechiſmo, & Brentius in cõfeſſione Vvittembergenſi, & innumeri alij, quos prudens prætereo. Omnes iſti, quaſi fundamentum & baſim totius Lutheraniſmi, hoc dogma recipiunt, nempe quòd eccleſia Chriſti eſt inuiſibilis, quo totum externum cultum, viſibilemque Chriſtianorum ſocietatem demoliuntur. Quapropter tria differam. Primò, an eccleſia tantum ſit prædeſtinatorum, & exiſtentium in charitate, an etiam peccatores includantur in illa. Secundò, cùm de hæreticis loquens dicat, Odiui eccleſiam malignantium, an hæretici ſint de illa. Tertiò, an eccleſia Chriſti ſit viſibilis, an inuiſibilis. Et ad primum fuit error antiquiſſimus Donatiſtarum, quos ſecuti ſunt illi quos citauimus, affirmantes ſolum prædeſtinatos, & in charitate exiſtentes eſſe de eccleſia. Probant primo, quia Canticorum 4. habetur, Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te, peccatores verò non ſunt pulchri, quin potius ſordibus peccatorum maculati, ergò. Secundo ad Epheſ.5. Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſequitur, non habentem maculam, neque rugam, neque aliquid huiuſmoni, haberet autem maculam, ſi cõtineret malos bonis admixtos, ergo. Tertio, quia arca Domini, quæ eccleſiam deſignabat, erat de lignis Setim, quæ alba & imputribilia ſunt, ſimiliter ergo & eccleſia tantum eos continet, qui ſine culpa & ſine corruptione ſunt. Quarto, quia confitemur eccleſiam ſanctam & Catholicam, ſicut & vnam, vt ex ſymbolo fidei patet, ſi ergo eſt ſancta, ergo ab omni immunditia & macula libera, non ergo peccatores maculis delictorum deturpatos continet. Vltimo 2. Corint.6. Quæ ſocietas lucis ad tenebras, quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? mali verò tenebræ ſunt, boni lux, vt ad Eph.5. patet, Eratis aliquando tenebræ, nunc

An eccleſia tãtũ ſit exiſtentiũ in charitate.

nunc autem lux in Domino, boni ergo & mali non ſunt de vnitate eccleſiæ ſanctæ. Alia plura his ſimilia multiplicant, iſta tamen ſunt fortiora loca. Et hinc deſiniunt eccleſiam eſſe congregationem ſanctorum & verè credentium.

His non obſtantibus, error iſte meritò eſt damnatus Concilijs Conſtantienſi, & Baſileenſi, & nunc demum Concilio Tridentino. Quòd verò aſſertio iſtorum ſit contra Euangelium. 1. Ratio. Probatur primo, quia Chriſtus vniuerſalem eccleſiam rebus multis comparauit, quæ ſimul mixturam malorum cum bonis compatiuntur, vt ſagenæ maris dicens: Matt. 13. Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Gregorius, Eccleſia nunc bonos & malos, ſicut ſagena piſces quaſi permixtos cõtinet, ſed littus, id eſt, finis indicauit, quid ſagena trahat. Et alibi, Boni ſoli nuſquàm ſunt niſi in cœlo, mali nuſquam niſi in inferno, hæc autem vita, quæ inter cœlum & infernum ſita eſt, ſic in medio ſubſiſtit, vt vtroſque ciues recipiat. Et habetur 23.q.4. Can. hæc autem vita, eodem etiam capite Dominus eccleſiam cõparauit agro, in quo ſimul cùm bono ſemine inuenta ſunt orta zizania, & præcepit vtrumque creſcere. Et Matth. 25. decem virginibus, quarum quinque erant fatuæ, & quinque prudentes. Vbi Doctores, prudentes iuſtos, fatuas peccatores interpretantur. Hoc idem arca Noe, quæ figura fuit eccleſiæ, præſignabat, in qua cum mundis animalibus erant immunda: vndè Gregorius, ſicut arca continuit coruum & columbam, ita 2. Ratio. eccleſia bonos & malos. Secundo, quia quanto Dei populus extenſior eſt, eo amplius gloria ipſius manifeſtatur, iuxta id Prouer. 14. In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis. Quam amplitudinẽ Deus Abrahæ promiſſit Gen. 15. Suſpice cœlum, & numera ſtellas cœli, ſi potes, ſic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cœli & arena maris. Hæc autem amplitudo vix eſſe poteſt, ſi tantum prædeſtinati exiſtentes in gratia eſſent de eccleſia Chriſti, ergo. 3. Ratio. Tertio, quia gratia ſpecialis & dignitas ſingularis eſt, quòd quis ad eccleſiam Chriſti ſe pertinere cognoſcat, hoc autem per fidem ſcit, vnuſquiſque verò ſi infidelitatem vel hæreſim non admiſit, verè ſcit ſe fidẽ habere, & ita ad eccleſiam pertinere, nemo verò ſcire poteſt, an prædeſtinatus ſit, & an Deo ſit charus, nullus ergo eſſet certus, an dignitas hæc, nempe quod eſt membrum eccleſiæ, ſit illi collata: conſequens autem eſt contra communem conſenſum Doctorum Scholaſticorum, qui cum Magiſtro Sen. 3. diſtinct. 23. dicunt, fidem ſuam vnuſquiſque videt in corde ſuo, & 4. Ratio. an credat, vel non credat. Quarto, quia, ſi ſolum prædeſtinati ad eccleſiam pertinerent, nulla haberetur certitudo prælationis, quæ clauibus eccleſiæ innittitur, & niſi de hoc ſpecialis reuelatio fieret, omnia in eccleſia eſſent dubia, & incerta, conſequens autem abſurdum eſt, ergo eccleſia non tantum eſt prædeſtinatorum congregatio, ſed etiam omnium verè credentium. Vltimò, quia tantum abeſt, vt iniqui & peccatores non ſint de Eccleſia, quod Doctores ſancti dicant, eſſe vtiles & neceſſarios in miniſterium iuſtorum, & vt ſint illis ratio merendi.

Pro ſolutione argumentorum notandum, quòd licet in vniuerſali eccleſia fideles boni & mali ſint permixti, perfectius tamen membrum eius dicitur, qui maiori vnitate illi vnitur, quæ vnitas eſt per fidem, ſpem, & charitatem, & quia iuſti Chriſto & eccleſiæ per charitatem vniuntur, peccatores verò tantum per fidem & ſpem, hinc fit quòd iuſti dicuntur membra perfectiora eccleſię: peccatores verò, licèt imperfecta, membra tamen ſunt, quia ſtat quòd ſint membra vera, non tamen perfecta. Simile eſt de muſca quæ verum animal eſt, licèt non perfectum: fides etiam informis vera fides eſt, ſed non perfecta: in corpore etiã humano ſæpe ſunt humores mali, & membra arida, & mortua illi ſunt vnita: ſimiliter ergo dicendum de peccatoribus, quòd ſunt vera membra eccleſiæ, licèt non perfecta. Et ex hoc conſtat differentia, quæ eſt inter iuſtos & iniuſtos. Prima, quia iniuſti ſunt membra arida, iuſti virentia. Secunda, quia iniuſti ſunt veluti humores mali, iuſti vt boni & perfecti. Tertia, quia fides informis, quæ eſt in peccatore, patitur ſecũ maculas & ſordes peccatorum, fides verò formata nullam maculam criminis neque erroris circa fidem ſecum admittit. Quarta, quia qui in eccleſia tantum per fidem continentur, ſolũ dicuntur eſſe de numero fidelium, amici vero Dei ad numerum & meritum eccleſiæ pertinent. Vnde Paulus 1. Corinth. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.

Ex his ad rationes in contrarium. Ad primam quæ eſt: Tota pulchra es amica mea, reſpondetur primo, de ſe eſſe totam pulchram & ſanctam, & in quantum eſt eccleſia Chriſti. Secundo dico, quòd eccleſia ibi loquitur de illis qui ſunt membra eius, quantum ad numerum, & quantum ad meritum, ſicuti ſunt iuſti, qui ſine macula criminis ſunt, nihilominus qui fidem habent, ẽt ad eccleſiam pértinent, eſto, non ſint perfecta membra. Tertio dico, quod Doctores ſacri hunc locum non de terrena hac militante eccleſia, ſed de cœleſti trimphante & glorioſa interpretantur, quæ peccatis omnibus libera, neque rugam, neque maculam habet. Et per hoc reſpondetur ad ſecundum, vt Auguſtinus locum intelligit non de eccleſia, ſecundum præſentem ſtatum, ſed ſecundum futurum, eſt tamen ſine macula & ruga in his qui ſunt in eccleſia numero & merito. Ad tertium, Arca Domini erat de lignis Setim, reſpondetur, quod Arca Domini fuit figura illorum qui in eccleſia ſunt membra perfecta. Ad quartum confitemur ex ſymbolo eccleſiam ſanctam, ſed ſolum in his qui de eccleſia ſunt numero & merito. Ad vltimum, Quæ ſocietas lucis ad tenebras? Reſpondetur, quòd ex ea parte qua fideles ſunt peccatores, ſunt tenebræ, & iuſti lux, nõ poſſunt pertinere ad eãdem ſocietatem, benè tamen conuenire poſſunt ex ea parte, qua fides lux eſt animarum, & de facto in eandem vnitatem & ſocietatem eccleſię conueniunt: Diffinito quòd eccleſia bonos & malos includit, pro qua Cõcilium diffinitione, & contra errorem hæreticorum eſt Con Tridentinum. cilium Tridentinum ſeſ. 6. Cano. de iuſtificatione, qui ſic habet: Si quis iuſtificationis gratiam non niſi prędeſtinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos verò omnes qui vocantur, vocari quidem, ſed gratiam non accipere, vtpote Diuina poteſtate prędeſtinatos ad malum, anathema ſit. Et Can. 28. Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet non eſſe veram fidem, licèt non ſit viua, aut eum qui fidem ſine charitate habet, non eſſe Chriſtianum, anathema ſit. Vide ſupra 4. tomo Hieronymi, ad tertium.

Dubium ſecundum eſt, an hæretici ſint de eccleſia. Et videtur quod ſic, quia eccleſia iudicat de illis, illos excommunicat, & tamen Paulus 1. Corint. 5. ait, Quid ad me de his qui foris ſunt, iudicare. Secundo, quia tenentur præceptis eccleſiæ, nempe, confiteri, ieiunare, ſacrum audire. Tertio, quia hæretici ſunt baptizati, & tamen baptiſma eſt vnum de ſacramentis eccleſiæ. Vltimo, quia presbyteri & epiſcopi, quinimo & ſummus Pontifex poteſt eſſe hæreticus, & in caſu deponi, ſunt ergo de eccleſia.

His non obſtantibus communis ſententia Theologorum tenet contrariam ſententiam. Probatur primo, quia vt Iſidorus dicit lib. 6. Etymo. Hæreſis nomen eſt Græcum, idem ſignificans quod electio uel 1. Ratio.
diuiſio,

diuiſio, ſi ergo hæretici ſunt diuiſi & ſeparati ab eccleſia, & ergò non ſunt de illa. Confirmatur, hæretici nõ habent fidem, ergo non ſunt de eccleſia, collectio probatur, quia eccleſia eſt Catholicorum vel fidelium collectio. *2. Ratio.* Secundo, quia Matth. 18. Petro dictum eſt: Si peccauerit in te frater tuus, &c. Et ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus: ethnici verò & publicani non ſunt de eccleſia, ergo neque hæretici. *3. Ratio.* Tertio, de ſumma Trinitate & fide Catholica, cap. 1. habetur, Vna eſt fidelis eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur. Et ad Epheſ. 4. Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma. Ex quo elicitur, quòd vnio eccleſiæ hæc tria continet: hęretici autem non conueniunt in vnitate fidei, ergo neque in vnitate eccleſiæ, *4. Ratio.* ergo non ſunt de eccleſia. Vltimo, quia Cyprianus ad Rogantium ait, Hæc ſunt initia hæreticorum, & ornatus ſchiſmaticorum, qui de eccleſia egrediuntur, ſi egrediuntur de eccleſia, non ergo ſunt de illa: ex quo conſtat eccleſiam idem ſignificare quod Chriſtiana Reſpublica, vel conuentus, vel religio Patrum, vnde iuxta illud Pauli, Vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu, GL id eſt, in fide Ieſu Chriſti.

Reſpondetur ad rationes in contrariũ. Solutio rationum in contrarium in hoc conſiſtit: dupliciter ſtat aliquem ad eccleſia pertinere, vel quantum ad debitum & obligationem, vel quantum ad factum, exercitium & executionem. Primo modo, omnes homines ſunt de eccleſia, quia nullus eſt qui non teneatur ad fidem recipere. Secundo modo conſtat, quòd hæretici non ſint de eccleſia, quia non exequuntur, neque opera Catholica exercent. Hinc ad rationes in contrarium reſpondetur. Ad primum, Eccleſia iudicat de illis, reſpondetur ita eſſe, quia in baptiſmo legibus Chriſtianorum ſe aſtrinxere, & debent iuxta illas iudicari, & licèt extra illam ſint, habet iuriſdictionem ſupra illos: Paulus verò de illis loquitur, qui fidem non receperunt. Ad ſecundum reſpondetur, teneri præceptis eccleſiæ ratione fere voti & promiſſionis in baptiſmo factæ, quod ſecus eſt de eo, qui nunquam fuit baptizatus. Ad tertium reſpondetur, quòd licèt quantum ad debitum & obligationem ſint de eccleſia, non tamen quantum ad factum & executionem, & ideo ſuffragijs eccleſiæ non gaudent, tanquam membra ab eccleſia præciſſa, eſto, pro illis, ſicut & pro ethnicis orat. Ad vltimum de Romano Pontifice reſpondetur, ſub iudice litem eſſe, nam aliqui tenent, quòd ipſo facto quòd eſt hæreticus, deſinit eſſe Papa. Thomiſtæ cõtrarium ſuſtinent, quòd verius & probabilius eſt.

Pro Hieronymo reſpondetur, quòd non loquitur de hac terrena & militante eccleſia, ſed de triumphante & cœleſti, quæ peccatis omnibus libera, neque maculam habet, neque rugam.

TRIGESIMVM QVAESITVM.

An eccleſia Chriſti ſit viſibilis, aut inuiſibilis.

HAeretici nouelli contendunt, eccleſiam Chriſtianam eſſe ſocietatem inuiſibilem. *1. argumẽtum.* Et primum argumentum Caluini eſt. In ſymbolo dicimus, Credo ſanctam eccleſiam, ergo eccleſia eſt inuiſibilis, collectionem probat quia fides authore Paulo, eſt argumentum non apparentium, ſi ergo credimus eccleſiam, eſt ergo non apparens, & per conſequens inuiſibilis, fides enim de inuiſibilibus eſt, teſte Paulo 1. Corinth. 13. Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et rurſus nunc ambulamus per fidem, non per ſpeciem. Accedit inſuper, quod nos profitemur credere ſanctam eccleſiam, atqui ſanctam eccleſiam videre nullus poteſt, ergo eccleſia Chriſtiana inuiſibilis eſt. *2. argumẽtum.* Secundo arguit Caluinus, Ioan. 4. cum eccleſiam ſuam Chriſtus vellet ſuis coloribus depingere, Samaritanæ ad puteum cum ipſo loquenti ita ait, Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Deum in ſpiritu & veritate, tales enim quærit Deus, qui adorent Deum. Hinc argumentantur ſic, Chriſtus hoc loco ſignificat futuram eccleſiam, quæ per ipſum & euangelicos prædicatores erat propaganda, totoque terrarum orbe colligenda, hæc autem conſtat ex illis qui adorant Deum in ſpiritu & veritate, ergo eccleſia eſt inuiſibilis. Conſequentia conſtat, quia nemini conſtare clarè poteſt, quis fictè, quis verè in ſpiritu & veritate Deum adoret, ſocietas ergo adorantium Deum in ſpiritu & veritate inuiſibilis eſt, atque adeò eccleſia ipſa. *3. argumẽtum.* Tertio arguit, Eccleſia hæc Chriſtiana ſæpenumero in ſacris literis dicitur Hieruſalem. Atqui ſocietas eorum, qui pertinent ad Hieruſalem, non eſt viſibilis, ergo eccleſia non eſt viſibilis. Maior eſt Ioann. Apocal. 21. Vidi, inquit, ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cœlo, ornatam à Deo, tanquam ſponſam viro ſuo. Ecce quomodo apertè eccleſia Hieruſalem appellatur. Minor probatur, quia ad Hieruſalem pertinent, teſte Auguſtino, illi qui amant Deum, vſque ad contemptum ſui, ad Babylonem autem, qui amant ſe vſque ad contemptum Dei, nulli autem poteſt eſſe compertum, quis amet Deum vſque ad contemptum ſui, cum hoc fiat per gratiam & charitatem, eccleſia ergo Chriſtianorum eſt inuiſibilis, ſiquidem & iuſtorum numerus inuiſibilis eſt. Confirmatur ex illo Pſalmi, Hieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas, vnio ad ciuitatem illam charitate fit, quæ, vt Paulus inquit, eſt vinculum perfectionis, charitas autem inuiſibilis eſt, ergo congregatio Chriſtianorum eſt inuiſibilis. Et ad Eph. 5. Creſcamus in Chriſto per omnia, qui eſt caput eccleſiæ, ex quo totum corpus compactum & connexum eſt per coniunctionem ſubminiſtrationis, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate, charitate igitur iunguntur membra corporis Chriſti, vt ad incrementum perfectionis attingant. *4. argumẽtum.* Quarto, quia Canticorum 5. inter alios titulos, quibus eccleſia inſignitur, appellatur hortus concluſus, fons ſignatus, at fons ſignatus operculo quodã obductus eſt, nec expoſitus vſui, voluit ergo ſpiritus Diuinus nomine fontis ſignati eccleſiam ſignificare, non quæ ſenſibus expoſita, ſed abſcondita & inuiſibilis ſit: hinc liber legis à Prophetis dicitur ſignatus, quia reconditus. *5. argumẽtum.* Vltimò arguit Caluinus, Fundamentum huius eccleſiæ inuiſibile eſt, inſuper & lapis angularis inuiſibilis eſt, tota ergo ſtructura erit inuiſibilis, aliàs ſumma deformitas in hoc ædificio eſſet. Maior eſt Pauli ad Epheſ. 2. Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, &c. Si ergo caput & fundamentum, & lapis totum ædificiũ claudens inuiſibilis eſt, nempe Chriſtus, quem nunc nullus videt, eccleſia ergo ipſius inuiſibilis eſt. Confirmatur, Chriſtus eſt caput eccleſiæ, teſte Paulo ad Epheſ. 5. hoc autem caput oculis non cernimus, ſenſibus non percipimus, ergò neque ipſa membra, quæ totam eccleſiam conficiunt, eſſet enim deforme & monſtriferum corpus, cuius caput eſſet inuiſibile, & membram viſibilia, ergo corpus iſtud myſticum, quod eſt eccleſia, inuiſibile eſt. Accumulat inſuper teſtimonia Pauli. 1. Corint. 12. Nos in vno ſpiritu vnũ corpus baptizati ſumus. Et eiuſdem epiſtolæ capit. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. Galat. 5. Spiritu viuimus, ſpiritu ambulemus. Quæ teſtimonia declarant, eccleſiam eſſe ſocietatem ſpiritualem, & vinculum huius ſocietatis eſſe inuiſibile, cui ſen-

tentiæ patrocinati videtur Irenæus diſcipulus Policarpi martyris vicinus Apoſtolorum libro 2. contra oẽs hæreſes inquiens: Vbi ſpiritus Dei, ibi eſt eccleſia.

Contra hãc ſententiam conſtituimus certiſſimam & Catholicam hanc aſſertionem, nempe, quòd eccleſia militans eſt viſibilis, & ſenſibus expoſita. Et vt ex altiſſimis principijs exordiamur, ſtatuimus principio fundamentum hoc: Ab origine mundi, vſque ad finẽ ſeculi, vnam eſſe, eandemque eccleſiam, iuxta illud
1. argumẽtum. Cantic. 4. Vna eſt columba mea, vna eſt perfecta mea: & in ſymbolo, Credimus vnam ſanctam eccleſiam: tunc argumentor ſic: Eccleſia quæ erat in mundi principio, erat viſibilis, ergò & quæ nunc, cùm ſit eadem. Antecedens probo, quia in principio mundi Adam & Eua cum ſua familia conſtituebant eccleſiam, at familia illa erat viſibilis, ergo eccleſia illa erat viſibilis. Reſpondent hæretici, Copulabantur quodam vinculo inuiſibili, & ideo ſocietas erat inuiſibilis, ſed Deus volens hoc falſum fundamentum hæreticorum ſubuertere, in ipſo mundi principio excitauit Abelẽ & Cain ad offerendum ſibi ſacrificium viſibile ſigno quodam viſibili, oſtendens ſibi fuiſſe gratam oblationem Abelis, mittens ignem ſenſibilem, qui illius oblationem deuoraret, & Cain ſacrificium præterijt. Leuit. 19. primam oblationem Aaron ſibi gratam oſtendit, & Gedeonis ſacrificium Iudith. 6. Salomonis hoſtiam in tẽplo. 2. Paralipom. 7. Et. 3. Reg. 18. ſacrificium Heliæ. Ex his teſtimonijs formatur argumentũ. Iubet Deus offerri ſibi ſacrificium viſibile, inſuper ſigno viſibili teſtatur ſimile ſacrificium ſibi gratum eſſe, ergo ſocietas fidelium viſibilis eſt, & ſymbolis viſibilibus conſtat. Nam quando eccleſiam ſeruauit in Arca ab aquis diluuij, quis non videat totam illam familiam Noe eſſe viſibilem? ſocietas præterea Abraæ, Loth, Iſaac, & Iacob, & in ſumma totus populus Iſraeliticus, per quem tunc erat eccleſia, viſibilis erat, ergo.

Confirmatur tota eccleſia Euangelica repræſentabatur in collegio Apoſtolorum, at collegium hoc erat viſibile, ergo eccleſia eſt viſibilis. Quis enim tam cæcus eſt, quando Chriſtus Dominus ianuis clauſis ingreſſus eſt ad Apoſtolos, vt non videat ſocietatem hanc viſibilem eſſe, & omnia quæ illic gerebantur, eſſe viſibilia? Ad hæc, & Actorum 1. cùm eccleſia Chriſtiana florere, ac parturire incipiebat in cœnaculo viſibilis oſtendebatur, cum ſacer ille chorus Apoſtolicus inſtabat orationi, vna cum Virgine Ieſu matre. Vlterius in eodem cap. D. Lucas eccleſiam nobis hoc modo deſcribit, Cùm introiſſent in cœnaculum, aſcẽderunt vbi manebant Petrus & Ioannes, vbi numerum Apoſtolorum & Chriſtianorum ibi cernimus, & omnia quæ c. 2. 8. & 9. ibi acta ſunt, viſibilia cernimus. Et Paulus paſſim epiſtolas mittit ad eccleſias viſibiles, alias qui epiſtolas deferebant, neſcirent cui dandæ eſſent, & ille ſcribit nominatim ad eccleſiam Romanorum, Corinthiorum, Hebræorum, & Ephe-
2. argumẽtum. ſiorum. Si iſta viſibilia non ſunt, quæ ſunt viſibilia? Secundo arguitur ad Eph. 4. inquit Paulus, totam eccleſiam viſibilem eſſe, ſic ſcribens: Et ipſe poſuit in eccleſia quoſdam Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios autem Euangeliſtas, &c. ac ſi apertiſſimè diceret, Voluit Chriſtus huius eccleſiæ Hierarcha nobiliores miniſtros eccleſię nobis clariſſimè oſtendere, eoſque in ſua eccleſia eſſe exploratiſſimos, vt & totum corpus perfectiſſimum ſit, & ipſi Chriſtiani cognoſcant, in rebus dubijs ad quos recurrere debeant, vt non ſint tanquã paruuli fluctuantes, & circũferantur omni vento doctrinæ. Vnde idem Paulus alibi dicit, Et ſi Angelus de cœlo euangelizauerit vobis præter id quod euangelizauimus, anathema ſit. Potius ergo credere debemus miniſtris viſibilibus à Deo præfectis, nempe Paulo, Petro, Iacobo, quàm cuicunque miniſtro ſpirituali Angelico, & inuiſibili. Nam rogo Lutherum, ſi naſcatur controuerſia inter Catholicos de re aliqua ſpectante ad noſtram religionem, & fidem, quid facturi ſumus, niſi præſto ſint iudices viſibiles, quorum iudicio res ſit terminanda, & finienda? ſanè Deus præſcripſit quid obſeruandum eſſet in ſimili euentu. Si difficile, inquit, & ambiguũ apud te iudicium eſſe perſpexeris, &c. Surge & aſcende ad locum, quem elegerit Deus tuus, veniesque ad ſacerdotes Leuitici generis, Deut. 17.
& ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcunque dixerint, ſequeriſque ſententiam eorũ, neque declinabis ad dextram neque ad ſiniſtram. Et hæc, quæ tunc Deus iuſſit, diſtinctius Chriſtianis præcepit Lucæ 10. ad Apoſtolos inquiens, Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. At ſi non viderem quis eſſet ſupremus iudex, quis meus prælatus, neque eſſet in rebus dubijs, ad quem recurrerem, nec cuius imperio tenerer obtemperare, ſunt ergo in eccleſia Dei miniſtri viſibiles, ac ſubinde eccleſia viſibilis, & conſtat ex partibus viſibilibus. Tertium argumen- 3. argumẽtum.
tum ſumitur ex illo Matth. 18. vbi Chriſtus inquit, Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum, &c. Si autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, vbi nobis pręcipitur, quòd crimen fratris incorrigibilis eccleſiæ denunciemus, quod ſi eccleſia eſt inuiſibilis, non poſſem ego facere ſatis huic præcepto, ſiquidem ignoro, cui eccleſię ſim denunciaturus, cum illa ſit inuiſibilis. Confirmatur inſuper, Omnes tenemur credere remiſſionem peccatorum eſſe in eccleſia, & fieri per miniſtros eccleſiæ, ergo vt videamus per quos miniſtros accepturi ſimus hanc remiſſionem, oportet eos eſſe viſibiles. Quarto arguitur ex illo Io. 4. argumẽtum.
10. vbi imaginem Euangelici Paſtoris ad viuum exprimens Chriſtus ait, quod cognoſcit oues ſuas, & vocat eas nominatim, & oues cognoſcunt eũ, & non cognoſcunt vocem alienorum. Quomodo ergo paſtor oues videre, & cognoſcere poteſt, & oues paſtorem, ſi inuiſibiles ſunt? In ſumma, quæcunque teſtimonia probant neceſſarios eſſe in eccleſia miniſtros, Paſtores, Doctores, & vnum ſummum Pontificem, qui toti eccleſiæ præſideat, eadem conuincunt eccleſiam eſſe viſibilem. Vltimo arguitur, Chriſtus Petro Matth. 5. argumẽtum.
16. qui erat homo uiſibilis, & quem uidebant & agnoſcebant cæteri Apoſtoli pollicetur claues regni cœlorum, quas tradidit illi Ioannis ultimo in præſentia cõdiſcipulorum, præcipiens ei, Paſce oues meas, ergo Monarcha eccleſiæ Chriſtianæ eſt uiſibilis, quod intellexere planiſſimè quattuor illa Concilia generalia prima, quæ tanquam ſacratiſſima ſuſcepit eccleſia, & ad Romanum Pontificem deferebant poſtremũ ſuorum canonum iudicium. Confirmatur hoc: Lege Diuina Euangelica tenentur omnes ingredi eccleſiam, in qua, ceu arca Noe, peccatorum diluuium effugient, ergo oportet eſſe uiſibilem. Collectionem probo, quia ſecus neſcirent in quam eccleſiam eſſent ingreſſuri. Reſpondent Lutherani, quòd tenentur iungere ſe eccleſiæ illi, quam credunt eccleſiam eſſe, ſed mentiuntur in caput ſuum: extrà eccleſiam enim ueram nemini patet ſalus, ſicut extra arcam nullus fuit ſeruatus à diluuio, & Chriſtus teſtatur, Ego ſum oſtium, & qui Ioan. 10.
non intrat per oſtium in ouile ouium, ille fur eſt & latro: & Paulus ad Timo. priori. c. 3. & 4. Eſto exemplũ fidelium in uerbo, conuerſatione, charitate, fide, caſtitate, proculdubio Timothæus non poterat eſſe aliorum exemplum, ni eſſet miniſter & paſtor uiſibilis. Neque uerò aſſertio hæc ſolum Catholica eſt, & lumini fidei conſona, ſed oſtendam eam eſſe euidentem lumine naturali. Ideo ſit ſecunda concluſio, Ratione 2. Concluſio.
naturali euidenter conſtat, quòd eccleſia militans eſt viſibilis. Hæc eſt Auguſtini lib. 9. contra Fauſtũ. c. 11. Auguſt.
quam

quam aſſumit, tanquam dignitatem, quòd in nullum nomen religionis ſiue veræ ſiue ſalſæ coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculo, id eſt, ſacramentorum viſibilium conſortio ſocientur, omnibus igitur hominibus à natura hoc inſitum eſt, vt ſi conueni re in eandem religionem nolunt ſiue veri, ſiue ſalſi dei, vinculo aliquo & ſignaculo ſenſibili ſocientur. Quòd clare fiet, ſi per omnes nationes diſcurramus. Romani ſuis idolis ſacrificijs viſibilibus ſeruientes cõueniebant. Africani olim ſua habebant ſignacula externa, per quę vnum cultum dijs exhibebant. Indi nuper inuenti externas oblationes ac libationes habebant, cultumque deorum ſuorum ſenſibilem. Et idẽ in Sarracenis, & Turcis experimur. Eſt igitur notum, & conſenſus omnium mortalium à natura inſitus & impreſſus, vt conuentus Deum colentium ſit viſibilis.
2. Ratio. Secundò ratione arguitur multitudo colentium Chriſtum humana eſt, non Angelica, ergo quẽadmodum homo viſibilis eſt ipſa quoque multitudo colentium humana & viſibilis eſt. Accedit præterea, quòd homines more humano inter ſe conuerſari debent, at conſuetudo & ingenium hominum eſt ut ſenſibilibus ſignis inter ſe conueniant, & concilientur, ergo reſpublica Chriſtiana eſt viſibilis. Certè vnitas cultu, cæremonijs, & in ſacrificijs ſeruari non poterat, niſi colligarentur homines Chriſtiani inter ſe eiſdem cæremonijs, & ritibus viſibilibus, nam affectus animi, & vota in diuerſis hominibus diuerſa ſunt, ni
3. Ratio. ſi adunentur vnitate ſacramentorum viſibilium. Tertio in vnam militiam, rempublicam, & regnum homines concurrunt per ſymbola & ſigna eadem viſibilia, ergo in rempublicam Chriſtianam etiam copulantur vinculo aliquo ſenſibili, cùm ſit humana ſocietas. Antecedens notum eſt, ad ſenſum habent milites teſſeram militarem, & ſua quæque vexilla habent ciuitatis inſignia, habent regna habitum, linguam, & alia ſymbola, per quæ inter ſe concilientur, & ab alijs diſſideant, idem ergo habeat neceſſe eſt reſpublica Chriſtiana. Confirmatur: nam ſi illi iactant eccleſiam antiquam, quæ fuit temporibus Apoſtolorum proxima cum illis, hac in parte facile conueniemus, ſed audiat Tertullianum libro de Coro. militis, vbi apertiſſimè profitetur in principio naſcentis eccleſiæ multa fuiſſe ſymbola viſibilia, per quæ iungebatur Chriſtiana fa-
4. Ratio. milia. Quarto res Diuinæ traduntur nobis ſub literis corporeis & viſibilibus, non mirum ergo ſi ad fidem, ſpem & charitatem, ad ſupercęleſtem illam felicitatem copulentur homines ſignis ſenſibilibus: non poteſt homo homini mentis arcana niſi voce aut ſigno ſenſibili ſignificare, quomodo ergo poterit cultũ Dei homini profiteri, niſi per ſigna ſenſibilia? Sed hæretici inſtant, quòd oportet miniſtros eſſe ſanctos & iuſtos, quaſi experimẽto non nouerimus multos eſſe viros probos, ineptos tamen ad regendum: in naui non qui iuſtior eſt reſidet ad clauum, ſed qui peritior eſt in nauigandi arte, currum non ſancto, ſed experto aurigæ committimus, ſic ergo ad eccleſiam regendam non ſola ſanctitas ſufficit, ſed neceſſaria eſt prudentia & ſapientia. Vnde Matt. 5. Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam.

Tertia concluſio fide & luce rationis naturalis conſtat, in eccleſia Chriſti oportere eſſe ſacrificia, miniſteria viſibilia, templa, miniſtros, imagines, cantum vocalem, & cætera ad Dei cultum neceſſaria. Hæc ex prę cedentibus manifeſte colligitur. Hoc docent vel bruta animantia, affectiones internas vocibus externis indicantia. Hoc diſcimus in formicarum & apicularum republica, nam apertè inter ſe imaginem ſerunt reipublicæ benè inſtitutæ, ſi enim iſthæc viſibilia ſigna de medio tollas, eccleſiaſticam Hierarchiam miniſtrorum, ſtatuum varietates, neceſſe eſt tolli, pulchritudinem eccleſiæ omnino perire, & omnia quæ per Prophetas & Euangeliſtas nobis tradita ſunt, funditus interire, quod hæretici contendunt, ſed nunquam id impetrabunt, eſt namque eccleſia columna & firmamentum veritatis, contra quam portæ inferi non præualebunt. Conſonat hæc doctrina diffinitioni Concilij Tridentini, ſeſſ. 24. de ſacramento ordinis, Can. 1. vbi ſic diffinit; Si quis dixerit non eſſe in nouo Teſtamento ſacerdotium uiſibile & externum, anathema ſit.

Supereſt ut hæreticorum argumenta diſſoluamus. Ad primum argumentum damus antecedens, quòd credimus ſanctam Eccleſiam, ergo non uidemus illam, negamus collectionem. Videmus enim externam ſocietatem eccleſię, credimus internam fide, ſpẽ, & charitatem, atque aſſiſtentiam Spiritus ſancti: ſicut videmus ſigna ſenſibilia ſacramentorum, & credimus internum effectum. Apoſtoli oculis corporeis Chriſtum videbant, & internis eum Filium Dei eſſe credebant. Vnde dominus Ioan. 20. ad Thomam, Ioan. 20.
qui vnum vidit, & aliud credidit, ait, Beati, qui non viderunt & crediderunt. Sic Caluino dicimus, quòd videmus quidem eccleſiam, & credimus illam ſanctam, hoc eſt, ſtabilem per fidem, quia ſupra petram fundatam, quæ columna eſt & fundamentum ueritatis, credimus ſanctam, hoc eſt puram, & ſanguine Chriſti ſanctificatam, & nos efficacia eorundem ſacramentorum ſanctificantem. Videmus ergo eccleſiam uiſibilem, quam credimus ſanctam.

Ad ſecundum argumentũ reſpondetur, quòd Chriſtus uoluit oſtendere diſcrimen inter Euangelicam eccleſiam & Synagogam Iudæorum, quòd illa corporeis quibuſdam cæremonijs, purificationibus, ac ritibus omnimodo intenta erat, hæc potiſſimum eſt intenta ſpiritui gratiæ, & charitati, vt Irenæus libro 3. contra omnes hæreſes, c. 29. & lib. 4. c. 31. In illis enim erat ſignaculum circunciſionis, quo quaſi mancipia fugitiua, ſtigmate inurebantur, deinde vinciebantur catenis & compedibus ſacrificiorum, baptiſmatum & cæremoniarum, ut permanerent in cultu ueri Dei, & non tranſirent ad idolatriam, Chriſtiani, qui liberi ſunt, & filij cum Iſaac & alijs tenentur, quia iuſtificantur per Chriſtum, & per baptiſmum regenerantur, & per Crucem redimuntur, & ideo in Chriſtianis potiſſima adoratio eſt in ſpiritu & ueritate, more filiorum, illorum principalis cultus erat in externis & cæremonijs. Hinc negatur conſequentia, ſicut non ualet, alia ratione ueneratur patrem ſeruus, alia filius, ergo filius eſt inuiſibilis. Et de tali ſocietate filiorum ſuorum loquitur Chriſtus Samaritanæ inquiens, Venit hora, & nunc eſt, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & ueritate, ſpiritus eſt Deus, & eos qui adorãt eũ, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Ecce qualiter rñdet Chriſtus nouam futuram eccleſiã, quę per totum terrarum orbem ipſum coleret, & iam non more ſeruorum, exteriori tantum cultu, ſed more filiorum ſacrificaret, ut iam non ſit populus Chriſtianus ſeruili & abiecto ingenio, ſicut ille Iudicrus, de quo dicitur, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

Ad tertium argumentum reſpondetur, quòd triſariam apud ſanctos Doctores dicitur quiſpiam pertinere ad Hieruſalem. Primo, ſola ratione, ſiue ut alij uolunt in potentia remota, ut Chriſtus de his qui nondum ingreſſi fuerant eccleſiam, aiebat, Alias oues habeo, ſtatum tamen ſubdit, quæ non ſunt ex hoc ouili, quia nondum charactere baptiſmatis conſignatæ ſunt, ſed tantum à me cognitæ, & prædeſtinatæ. Secundo pertinent ad eccleſiam numero, ſed non merito, tales ſunt peccatores, qui quamuis fide, & charactere, & multis alijs titulis ſunt de ſocietate Chriſti,

animo

animo tamen & affectu ſequutur vexilla Satanę, pertinent ad Babylonem, cuius caput eſt dæmon, quia teſte Domino, Qui non eſt mecũ, contra me eſt, & qui non colligit mecum, ſpargit, ſunt membra Chriſti, ſed mortua, & in quibus ſupereſt adhuc aliquod principium vitale, de quo inquit Dominus, cum in latrones
Lucæ 10. incidiſſet, quòd vulnerauerunt eum, ſemiuiuo relicto, quia in peccatore manet fides, quæ eſt primum ſeminarium vitæ ſpiritualis. Tertio modo pertinent ad eccleſiam numero & merito, & tales ſunt iuſti, de quibus intelligendus eſt Auguſtinus libro de Baptiſmo contra Donatiſtas, & citatur de conſecratione, diſt.4. c.eſt vnitas, dũ ait, Sic ſũt in eccleſia hoĩes mali, vt in corpore humano mali humores, qui interdum de corpore exeunt, interdũ manent in corpore, ſignificans quòd licet in præſenti vita mali ſint permixti bonis, & in eadem verſentur eccleſia, eſt tamen inter eos hoc diſcrimen, quòd boni per bona opera ædificant ſibi locum in Hieruſalem triumphãte, & ſanctorum ciuitate, mali in ſocietate dæmonum, & confuſione Babylonica, & hoc probant teſtimonia, quæ inducuntur à Caluino. Concedimus ergo, quòd illi qui ſunt in charitate, meritò ſpectant ad Hieruſalem, & hoc vinculum eſt inuiſibile, numero verò, atque re, & iuriſdictione ad eccleſiam pertinent omnes qui baptizati ſunt, vel qui exterius profitentur Chriſtianiſmũ, ideo ſocietas Chriſtiana, viſibilis eſt. Hiſpanum cognoſcimus per linguam, & habitum, Chriſtianum, per profeſſionem, cultum, & ſacramenta.

Ad quartum argumentum, damus Caluino eccleſiam eſſe fontem ſignatum, & hortum concluſum, quia vallo & ſepe cæremoniarum, & aliarum conſuetudinum cingitur, & munitur, vt verè de illa dicatur, Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, Saluator ponet in ea muros, & antemurale, & ſicut hortus concluſus, ita & fons ſignatus dicitur, quia ſub ſignis viſibilibus ſacramentorum latet vnda ſalubris Spiritus ſancti, vel quia myſteria eccleſiæ non ſunt vulgaribus manifeſtanda, ne detur ſanctum canibus, aut margaritæ lutulentis ſuibus conculcandæ proijciantur. Signatus eſt iſte fons, quia tectus debet eſſe & munitus, ne veneno hæreticorum inficiatur, qui limpidiſſimos ſcripturarum fontes, dogmatum ſuorum veneno ſemper inficiunt, idque nobis voluit adumbrare ſpiri-
Gen. 29. tus Diuinus, Geneſ. 29. vbi habetur, quòd puteus lapide grandi claudebatur, & deuoluebatur à paſtoribus, vt oues adaquarentur, & poſtea rurſus imponebatur puteo grande illud operculum; Sic ſacra ſcriptura non vulgari lingua traducenda eſt, ſed per prædicatores tantum aperienda, & hæc eccleſia, quæ hac
Zach. 13. ratione fons ſignatus dicitur, per Zachariam prophetam fons patentiſſimus appellatur, erit enim in die illa (nimirum tempore legis gratiæ) fons patens domui Iuda, & habitantibus Hieruſalem in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Ad hunc fontem reſpiciebat alius propheta, quando dixit, Vidi aquam egredientem à latere dextro, & omnes, ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti ſunt. Et ad hunc fontem nos inuitabat Chriſtus inquiens, Qui ſitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Habeant ergo hæretici, & agnoſcant eſſe quidem in eccleſia fontem ſignatum, & eſſe quoque fontem omnibus bibere cupientibus patentiſſimum.

Ad quintum argumentum, quod opponunt, de fundamento lapide angulari & capite ſimiliter reſpondetur, quòd Chriſtus viſibilis eſt, in quantum eccleſiæ caput, & huius pulcherrimi ædificij fundamentum, vnde eccleſia canit, Quia per incarnati Verbi myſterium, mentis noſtræ oculis lux tuæ claritatis infulſit, vt dum viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in-
Cant. 5. uiſibilium amorem rapiamur. Et ſponſa, Quis det te mihi fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt videam te foris, & deoſculer te. Sperabat ergo eccleſia ſponſum ſuum viſibilem. Sed dicunt hæretici, Nunc non videtur, quia in cœlis eſt. Ridicula quidem eſt obiectio, primum quia rex ſolet in nobiliſſima ciuitate reſidere, & ex illa per præfectos ſubditum ſibi regnum gubernare, & longe ſitis ciuitatibus leges ferre, ita Chriſtus in eccleſia illa triumphante reſidens, inde nos gubernat per ſuos miniſtros. Et quòd ſit caput viſibile eiuſdem rationis cum membris, docet Paulus ad Epheſ.5. dicens, Chriſtus eſt caput eccleſiæ, quia ſumus membra de corpore eius, de carne eius, & de oſſibus eius. Alia teſtimonia, quæ pro ſuo errore congerunt, ſolum probant eccleſiam Chriſtianam, non ſolum conſtare uiſibilibus & externis ſignis, ſed potiſſimum in uita quadam altiſſima & ſpirituali ad Rom. 8. Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ceſſaſſe legem illam carnalem, incepiſſe Euangelicam, quæ interiorem hominem ſpiritualem reddit, & numeris omnibus abſolutum, teſtante Petro, Magnifica nobis promiſſa donauit, ut Diuinæ efficiamur conſortes naturæ, & huc alludebat Irenæus aſſerens, eccleſiam illic eſſe, ubi eſt Dei ſpiritus, uel ſignificauit id quod res habet, quòd Spiritus ſanctus potiſſimum reſidet in eccleſia Chriſti, regens illam, defendens, & protegens contra omnem dæmonum, hæreticorum, atque hoſtium prauitatem, & regnat in eccleſia Chriſti, quia frequenter communicatur per ſacramenta.

TRIGESIMVMPRIMVM QVAESITVM.

An Iacob cum Angelo corporea lucta certauerit.

Hieronymus in Commentarijs expendens hunc locum, *Non eſt nobis colluctatio, &c.* Epheſ.4. exiſtimat eos eſſe ridiculos, qui cenſent Iacob cum Angelo corporea lucta dimicaſſe. Vide ſupra tomo hoc 9. ad primum quæſitum.

TRIGESIMVMSECVNDVM QVAESITVM.

An liceat bigamum eligere in epiſcopum.

Hieronymus in epiſtola ad Oceanum hũc locum exponens, *Oportet epiſcopum eſſe vnius vxoris virum*, affirmat eos creari 1.Timo.3
poſſe Epiſcopos, qui duas habuerunt uxores, vnam ante baptiſmum, & ea defuncta, alteram poſt baptiſmum, & ſententiam eorum, qui hoc negant, Cainam hæreſim appellat. Hoc ipſum habet in commentario epiſtolæ ad Titum, ubi hunc locum, Si quis ſine crimine eſt unius uxoris uir, ad Tit. 1. ita exponit, Multi ſuperſtitioſius magis quàm uerius, etiam eos qui cum Gentiles fuerint, & unam uxorem habuerint, qua amiſſa, poſt baptiſmum Chriſti, alteram duxerint, putant in ſacerdotio non eligendos, cũ utique ſi hoc ſeruandum ſit, illi magis ab Epiſcopatu arceri debeant, qui uagam per meretrices ante exercentes libidinem, unam regenerati uxorem acceperint, & multo deteſtabilius ſit fornicatum eſſe cum pluribus, quam bigamum reperiri, quia in alio infelicitas matrimonij eſt, in alio ad peccandum prona laſciuia.

Doctores Scholaſtici diſputant de bigamia, 4.Sen. diſt.27.

diſt.27.& alij diſt.33. Et primò dubitatur, an per bigamiã irregularitas contrahatur. Pro quo notãdum, ꝙ bigamia in omni lege contracta eſt. In lege naturæ Lamech, qui fuit ſeptimus ab Adam per Cain vel inde peſſimus cenſetur, quòd primus fuit qui duas vxores duxit, vt Geneſ.4. legitur. Deinde in lege Moſaica poligamia (hoc eſt vxorum pluralitas) fuit etiam celebris. At verò cum ante legem Euangelicam nulla fuerint ſacramenta ſanctificantia, quæ ideo hac ratione in miniſtris dignitatem ſanctitatis depòſcerent, neque matrimonium vnionem indiſſolubilem Chriſti cum noſtra humanitate factam deſignaret, bigamiæ nulla erat irregularitas annexa: idcirco huiuſmodi irregularitas ſub lege Euangelica cœpit, & ideo de illa per ſacros Canones eſt diffiniendum. Et ad hoc propoſitum Innocentius, cap. debitum, de bigamis, inquit, In matrimonio rato non conſummato ſignificari vnionem Chriſti & eccleſiæ ſecundum animam, hoc eſt, ſecundum charitatem, in matrimonio verò conſummato deſignari vnionem eiuſdem Chriſti ſecundum corpus, hoc eſt, aſſumptionem humanitatis, cuius partes nunquam dimiſit, & ideo matrimonium conſummatum perfectam vnionem Chriſti & eccleſiæ ſignificare. Et ideo eccleſia neminem cenſet ſimpliciter bigamum, hoc eſt, irregularem propter duo, aut decem matrimonia contracta per verba de præſenti, niſi duo ſaltem conſummauerit. Et in hoc Magiſter Sent. non tenetur, qui diſtin. 27. tenuit, ſolos conſenſus de præſenti in duo matrimonia, citra copulam, conſtituere bigamum. Contrarium enim diffinitum eſt in prællegato capite, debitum. Et multo minus iterata ſponſalia, neque fornicationes, aut adulteria iterata bigamum efficiunt, vt habetur cap. Quocirca, eodem titulo, niſi matrimonijs de iure aut de facto ſuperuenerit copula. Gratia tamẽ maioris claritatis, duplex poteſt diſtingui genus bigamiæ: verum ſcilicet, & interpretatiuum, verum eſt, vbi duo vera matrimonia fuerint cõſummata: interpretatiuum, vbi vnum fuit verum, & aliud de facto tentatum. Vnde D. Tho. quattuor deſignat modos bigamiæ.

Modi varu bigamiæ.

Primus eſt dum quis ſucceſſiuè duas habuit legitimas vxores, quas cognouit, & hæc eſt legitima bigamia. Secundus, cum quis plures ſimul habet vxores, cum quibus cõtraxit per uerba de præſenti. Prior eſt legitima, poſterior verò non niſi de facto. Tertius, cum plures habuit ſucceſſiuè, vnam de iure, & alteram de facto. Iſti autem duo modi ſolum interpretatiuè dicuntur bigamia, & ſunt intelligendi quando ille ambas cognouit, alioquin non contrahitur irregularitas. Quartus, quando quis viduam, atque ab alio viro cognitam ducit vxorem, nam niſi matrimonium prius conſummauerit, ille nõ fit bigamus, & iſte modus eſt vera bigamia, eo quòd ibi fuerunt duo matrimonia ex parte vxoris. Præter hos ſunt etiam alij tres modi interpretatiuæ bigamiæ. Quintus, quando quis contrahit & conſummat matrimonium cum illa, quæ ab alio fuerat per fornicationem corrupta, ſiue ipſe id ſciuerit, ſiue ignorauerit. Sextus, vbi quis propriam vxorem cognoſcit, poſtquam fuerit cum alio adulterata. Septimus, quando quis poſt votum ſolenne caſtitatis emiſſum, de facto matrimonium contrahit, licèt iure ſit nullum. His ſic præmiſſis, ad quæſtionem ſequentibus concluſionibus reſpondetur.

Prima concluſio. Per bigamiam primi modi, hoc eſt, per matrimonium cum duabus vxoribus ſucceſſiuè conſummatum, contrahitur irregularitas, vt habetur Concilio Aurelianen. capit. 1. de bigamis, & capit. ſuper eo, & c. debitum & multis alijs. Ratio huiuſmodi irregularitatis eſt duplex, prior ſumitur ex ſignificatione, nam cum per ſuſceptionem ſacrorum ordinum inſtituantur miniſtri ſacramentorum, decens fuit, vt qui ſacris ordinibus initiarentur, nullo eſſent maculati defectu, cùm verò ſacramentum matrimonij in lege Euangelica indiſſolubilem coniunctionem Chriſti & eccleſiæ deſignet, macula cenſeretur, ſi qui ad hos ordines promouetur, eandem integram ſignificationem non haberet, quæ in ſingulari matrimonij vnitate perficitur: bigamus namque in plures carnem ſuam diuidit, cum Chriſtus unicam ſibi eccleſiam vnitate baptiſmi, & fidei copulauit: vnde Can.6. Vna eſt columba mea, &c. Poſterior ratio ſumitur ex ſanctitate & candore, qui huiuſmodi miniſtris debet eſſe cognatus, nam qui pluries cõtrahit, indiciũ præſefert nimiæ incontinẽtiæ, q̃ miniſtros altaris deturpat.

Dubium tamen eſt, an huiuſmodi irregularitas bigamiæ ſit de iure Diuino. Id enim ita uidetur ex eo quòd Paulus 1. ad Tim.3. admonet, Epiſcopum & ſacerdotem debere eſſe unius uxoris uirum, ubi ad literam huiuſmodi bigamiam reprobat. Et ad idem eſt argumentum quo c. ſuper eo, propter authoritatem Pauli cauetur, ne fiat diſpenſatio cum bigamis. Reſpondetur tamen, quòd ſi ius Diuinum propriè accipiatur, irregularitas bigamiæ non eſt de iure Diuino. Probatur, quia ſi de iure Diuino eſſet, non caderet ſuper eam diſpenſatio; contrarium tamen experimur, quia Papa diſpenſat cum bigamis, ergo. Tum etiam, quia in ſacramentis id ſolum eſt de iure Diuino, quod ad eorum eſſentiam ſpectat, de eſſentia uerò ſacramenti Ordinis non eſt, ut is qui ſacris initiatur, ſit unius vxoris uir, quia ſi bigamus ordinaretur, eſſet uerum ſacramentum, huiuſmodi ergo irregularitas propriè non eſt de iure Diuino, neque uerò de iure naturæ, quatenus matrimonium contractus ciuilis eſt.

Notandum tamen, quòd Apoſtoli non tantum erant Apoſtoli, uerum Eccleſiæ rectores & paſtores, ſicut modo eſt ſummus Pontifex, & ideo quatenus Apoſtoli, utebantur ſpiritu prophetico, quo ſacram ſcripturam condebant, quatenus paſtores & prælati leges in concilio ſtatuebant, ut actorum. 15. & conſilia dabant, ut 1. Corint. 7. Præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. Et ſic Paulus tanquam rem decentiſſimam, & ſignificationem matrimonij Chriſti aptam, admonuit, vt ſacerdos eſſet unius uxoris uir, ueluti ut eſſet hoſpitalis, & pudicus, neque eſſet uinolentus, &c. Et hac ratione Canones Pauli teſtimonium ad hoc propoſitum citant.

Secunda concluſio, ex bigamis ſecundi & tertij modi, vnius de iure, & alterius de facto, ſiue ſucceſſiuè, ſiue ſimul contrahitur irregularitas. Concluſio eſt Innocentij III. c. nuper, de bigamis, vbi ait, quòd licèt illi non ſint ueri bigami, quia uerè non contraxere duo matrimonia, ſunt tamen bigami, quia quantum in ipſis fuit, ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter coniunxerunt, ideo reputantur bigami, non propter defectum ſignificationis ſacramenti, quia cùm non fuerint duo ſacramenta, non defuit ſignificatio coniunctionis Chriſti & eccleſiæ, ſed propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto, & ideo fuit aliqua ſimilitudo, & interpetatio duorum matrimoniorum. Et ſubdit Papa exemplum in Can. Presbyterum, diſtin.28. ubi refertur, quòd presbyter Orientalis eccleſiæ, mortua prima uxore, contraxit cum ſecunda de facto quidem, ſed nõ legalibus nuptijs, ob quod facinus, tanquam irregularis ſuſpenſus eſt ab officio.

Dubium tamen eſt, an ſi quis duo matrimonia de facto contraxerit, & conſummauerit, neutrum tamẽ fuerit ualidum de iure, quia contraxit cum conſanguinea, uel alio impedimento prohibitus, reputandus ſit ne bigamus. Pontifex caſum hunc non clarè decidit. Palud. diſ.27. q.4. cẽſet illũ eſſe bigamũ. Et ita tenendũ eſt, quia ibi interpretatiuè ſunt duo matrimonia.

Tertia concluſio, Bigamia quarti generis, cum quis

ſcilicet viduam ab alia viro cognitam ducit, irregularitatem contrahit, diffinitio eſt cap. debitum, de bigamis & cap. bigamis, eodem titulo, quibus cauetur, ne bigamus, aut maritus viduæ ad ſacros ordines promoueatur. Ratio concluſionis eſt, quia in coniunctione Chriſti & eccleſiæ vnitas vtrinque inuenitur, nam Chriſtus vnicus fuit ſponſus eccleſiæ, & eccleſia vnica ſponſa Chriſti, in qua vnicum eſt baptiſma, & vnica fides. Vnde Paulus 2. Corinth. 11. Deſpondi enim vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Quocirca, ſinceritas matrimonij illius qui ad ſacros ordines eſt promouendus, poſtulat, non ſolum ex parte ipſius, verumetiam ex parte vxoris, vnicum eſſe matrimonium; & intelligitur vidua ea etiam, quæ à marito fuerit repudiata, dummodò ab ipſo fuerit cognita, vt habetur Can. Qui in aliquo, diſt. 51.

Quarta concluſio, Quintus modus bigamiæ, cum quis videlicet duxerit vxorem corruptam, licèt nõ fuerit vidua, inducit irregularitatem, eam enim damnare videtur Paulus inquiens, Deſpondi vos vni viro virginem caſtam, &c. Et de hoc eſt text. eodem Can. Qui in aliquo, & extra, Qui clerici vel vouent. c. 1. vbi Doctores adnotant, quòd etiam ſi ille corruptionem ſponſæ ignorauerit, putans fuiſſe virginem, ſi poſtea conſtiterit, non poteſt ſacros ordines ſuſcipere. Ratio Diui Thom. eſt, quia irregularitas non eſt pœna inflicta pro culpa, ſed propter defectum ſignificationis ſacramenti. Et ideo etiam præter voluntatem poteſt contrahi. Et ad rationem, plus impeditur homo defectu proprio, quàm alieno; ſi verò homo corruptus ducat virginem, non fit bigamus, ergo neque cùm ducit corruptam. Reſpondetur negando maiorem: cauſam huius diſcriminis aſſignãt Canoniſtæ ex eo, quòd Epiſcopus vel ſacerdos ſignificant eccleſiam militantem, cuius curam gerit, in qua ſunt corruptiones multæ, & ideo corruptio ſponſi in viris non obſtat; ſponſa verò ſignificat Chriſtum qui fuit virgo. Hoc tamen nihil eſt, falſum eſt enim Chriſtum per ſponſam ſignificari, & contra illud ad Eph. 5. Viri diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam vbi Chriſtus ſignificatur ſponſus, & eccleſia vt ſponſa. Et ideo ſubdit, quòd caput mulieris eſt vir, ſicut Chriſtus eccleſiæ & 2. Cor. 11. Deſpõdi vos vni viro, id eſt Chriſto. Alij dicunr per ſpõſam ſignificari eccleſiam triumphantem, cuius nulla eſt macula, Chriſtus autem eius ſponſus in primo aſſociauit ſibi Synagogam, ceu concubinam, & ideo ſignificationi ſacramẽti propter corruptionem ſponſi, nihil defecit. Sed hæc ſolutio minimè placet, quia Synagoga non fuit Chriſti concubina, ſed vera vxor, eadem enim fuit antiquorum fides & noſtra, & quòd illa ſignificabat futurum, noſtra ſignificat factum, quare Hier. 3. & Ezec. 16. Oſeæ. 2. memoratur ſponſatio Meſſiæ & ſynagogæ. Ratio hæc eſt, quòd mulier non poteſt eſſe irregularis; eo quòd ipſa non eſt ordinibus ſuſcipiendis idonea, ſed ſolus vir, defectus autem ſignificationis qui eſt cauſa irregularitatis, eſt ille qui in ſacramento committitur, non autem ille, qui eſt extra ſacramentum: corruptio autem viri ante matrimoniũ extra ipſum ſacramentum eſt, cum verò ipſe ſibi corruptam matrimonio iungit, ipſum viciat, eius ſignificationem tollens, nam motus ex termino ſumit ſpeciem, & matrimonium viri terminatur ad fœminam, & ideo contrahens cum corrupta, fit irregularis. Et eadem ratione, ſi ipſa poſſet eſſe irregularis, contraheret irregularitatem nubendo ei, qui corruptus eſt. Si autem quis virginem deflorauerit, quam poſtea ducit, cum qua & matrimonium conſummat, ſunt qui dicant fieri bigamum, ac ſi ab alio fuiſſet corrupta, ſed probabilius eſt, inquit Sanct. Thom. quin verò ita tenendum, quòd non ſit bigamus, quia neque ipſe, neque ipſa carnem ſuam diuiſit in plures.

Quinta concluſio, Sextum genus bigamiæ, nempe, dum vxor cum alio rem habuit, maritus poſtea eam cognouit, irregularis fit, ſecundum probabiliorem opinionem, vt ait S. Thom. quamuis dum eam cognouit, eius ignorauerit adulterium, vel illud ſciens ei indulſerit, quanquam ab eccleſia fuerit compulſus cohabitare cum illa, quia fortè in iudicio adulterium non probauit: in quocunque ergo caſu fit irregularis ille, non propter pœnam culpæ, ſed propter defectum ſignificationis, veluti ſi corruptam duxiſſet, quæ ideo irregularitas contra voluntatem quoque contrahi poteſt. Pro hac concluſione citantur Canones, Si cuius, & Si laici. 34. diſt.

Sexta concluſio, ex poſtremo bigamiæ genere, nempe, dum quis poſt votum ſolenne caſtitatis, matrimonium de facto contrahit, irregularitas incurritur, vt patet capit. Presbyterum, 28. diſt. quanquam illic ſermo habeatur de illo, qui ante ordines fuerat coniugatus, & illis ſuſceptis, aliud matrimonium de facto contraxerat. Sed eſt text. Can. Quodquod, 27. q. 1. & cap. nuper, de bigamis, vbi ſancitur, quòd cum illis non diſpenſetur, licèt in veritate bigami non exiſtant, matrimonium namque ſpirituale, quod voto contraxerant, per aliud de facto carnale violarunt.

Dubium aliud eſt, an cum bigamo diſpenſare liceat. Canoniſtæ exiſtimantes irregularitatem bigamiæ iure Diuino contrahi, quia Apoſtolus monet ſacerdotem debere eſſe vnius vxoris virum, inter ſe digladiantur, cap. ſuper eo, extra de bigamis, an Papa poſſit cum bigamis diſpenſare. Reſpondetur nihilominus duabus concluſionibus. Prima concluſio, Papa poteſt ſuper irregularitate cuiuſcunque bigamiæ diſpenſare, vbicunque ratio id exegerit. (1. Concluſio.) Concluſio conſtat ex conſuetudine eccleſiæ, quæ cum bigamis paſſim diſpenſat ad omnes ſacros ordinès ſuſcipiendos: nam Lucius Papa fertur (vt S. Tho. & gloſſator ſuper capit. Lector, referunt) diſpenſaſſe cum Epiſcopo Panormitano, qui fuerat bigamus. Et ratio eſt manifeſta, quia in omne ius poſitiuum, quod ab eccleſia habet ortum, habet Papa poteſtatem diſpenſandi, hæc autem irregularitas à iure poſitiuo, vt oſtendimus, vim habuit, Apoſtolus namque non tanquam Chriſti præceptum promulgans, ſed ſicut Paſtor eccleſiæ, decentiam ſacerdotis docens, dixit debere eſſe vnius vxoris virum, veluti pudicum, non vinolentum, nec percuſſorem, ergo & Papa qui eadem authoritate Paſtoris vtitur in Eccleſia, poteſt diſpenſare; ſicuti & Paulus, ſi modo Eccleſiæ præſideret, diſpenſaret, cum ad eſſentiam ſacramenti monogamia non attineat. Et confirmatur; quia Papa cum homicidis diſpenſat, licèt Paulus dicat, Non percuſſorem, vana ergo eſt illa collectio: Papa non poteſt facere de bigamo non bigamum, ergo non poteſt cum eo diſpenſare. Similiter, neque poteſt de homicida non homicidam, & tamen cum eo diſpenſat. Confirmatur eadem veritas per capit. Presbyter, diſtinctio. 82. vbi habetur, quod quanquam ſecundum Canones Apoſtolorum, fornicatores presbyteri ſint deponendi, habet tamen locum ſuper eo Pontificia diſpenſatio.

Secunda concluſio, Licet ad ſuſcipiendos ſacros ordines maiores, ſolus Papa cum bigamo diſpenſare ualeat, tamen ad ſuſcipiendos minores, Epiſcopus diſpenſare poteſt. Prima pars ab omnibus conceditur, ſuper citato cap. Lector, 34. diſtinct. vbi habetur, quòd ſi quis uiduam in uxorem acceperit, in Lectoratu permaneat, aut ſi neceſſitas fuerit, Subdiaconus fiat, hoc eſt, ad altiores ordines non promoueatur, nunc verò ſuper Subdiaconatum, per ſolum Pontificem maximum diſpenſatur. Ratio eſt; quia ordinibus ſacris

annexum eſt continentiæ votum, per quos homo Diuino cultui mancipatur. Per rationem contrariam probatur ſecunda pars tanquam probabilior opinio, quam S. Thom. tenet, quia cum per minores ordines homo ſacris non ſimpliciter mancipetur, non eſt cur Epiſcopis non liceat quandoque ordinare, & poteſtate qua pollent, vti. Ex quo fit, quòd Franciſcus ille Iuriſperitus, qui in gloſſa ſuper capit. vnico, de bigamis, lib. 6. refertur abſque ratione ex d. c. intulit, Epiſcopis huiuſmodi diſpenſationem eſſe prohibitam, quia in textu nihil aliud ſancitur, quàm quòd bigami omni clericali priuilegio ſint priuati, de diſpenſatione verò nihil prohibetur, quinimò D. Thom. addit, quoſdam dicere, quòd etiam Epiſcopi poſſunt diſpenſare, quantum ad maiores ordines, cum religioſis, ad euitandũ eorum diſcurſum. Huiuſmodi tamen opinio iam more & vſu aboleuit, vt ait Palud. diſtinct. 29. q. 4. Abbates verò niſi ex priuilegio, aut ex conſuetudine, quæ priuilegij inditium ſit, ſuper bigamia diſpenſare nequeunt.

Pro Hieronymo, controuerſia fuit inter ipſum & Auguſtinum, an bigamus per baptiſmum ſoluatur ab irregularitate bigamiæ? Hieronymus quippe, vt vidimus, & habetur diſtinct. 26. Can. Vnius vxoris, & 28. quæſt. 3. Can. oportet, cenſuit, quòd ſi quis in infidelitate fuerit coniugatus, licèt mortua vxore, aliam poſt baptiſmum ducat; non cenſetur bigamus, quia cùm tunc nouus fiat homo, nihil quod anteceſſerit, debet ei obeſſe. Auguſtinus verò, quod Can. acutius, eadem diſtin. & quæſtione refertur, contrarium cenſuit, nempe huiuſmodi hominem eſſe bigamum. Nã inquit de ſacramento agitur, non de peccato, ideo qui carnem ſuam in plures diuiſerit, ſiue ante, ſiue poſt baptiſmum, ſignificationem non retinet vnitatis ſacramenti, & ideo ſacris ordinibus ſuſcipiendis idoneus non eſt: Quemadmodum ſi puella ante baptiſmum corrupta fuit, non refertur poſt baptiſmum in catalogum virginum, & ideo ſi quis eam coniugio ſibi copulauerit bigamus fit, ac perinde irregularis. Iuxta quam doctrinam in controuerſia hac, vſus eccleſię, & eius traditio ſequitur ſententiam Auguſtini, quam non dubito quin Hieronymus hodiè ſequeretur, ſed cum diffinitio Conciliorum, nec decreta Innocentij, & cęterorum Pontificum non præceſſiſſent, non mirum quòd partem contrariam, eam quæ nunc in praxi eccleſiæ eſt, ſuſtinuerit.

TRIGESIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An Angeli longe ante mundum fuerint creati.

Hieronymus in commentario epiſtolæ ad Titum explicans hoc, *Quam promiſit Deus ante tempora ſecularia*, ad Titum 1. docet Angelos conditos ante hunc mundum viſibilem, inquiens, Sex millia nedum noſtri orbis implentur anni, & quantas prius æternitates, quãta tempora, quantas ſæculorum origenes arbitrandũ eſt, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cęteræque virtutes ſeruierint Deo; & abſque temporum vicibus atque menſuris, Deo iubente ſubſtiterint?

Baſilius in primo ſermone Hexameron enarrans hanc ſententiam, In principio creauit Deus cœlum & terram, Geneſ. 1. ſentire videtur, quòd Deus multis ſęculis ante hunc mundum viſibilem, alium inuiſibilem mundum creauit, & in ipſo Angelicam naturam longè ante huius viſibilis mundi creationem, conderit. Sic enim ait, Moſes hanc vocem præpoſuit inquiens, In principio fecit, quia etiam ante hunc mundum erat (veluti veriſimile eſt) aliquid, quod intelligentia quidem noſtra contemplari licet, verum id narrare omiſit, quod his qui introducuntur adhuc, & infantibus parum apta ea cognitio extitit. Erat ſanè ſtatus quidem mundi generatione vetuſtior, abſtractis illis à concreatione materiæ potentijs mundo præſtantioribus, conueniens temporis etiam conditione anterior, æternus nimirum ac ſempiternus, hoc eſt; nulli vnquam ſubiectus corruptioni ac deſtructioni: opificia autem in ipſo omnium conditor perfecit lucem ſpiritualem beatitudini diligentium Dominum conuenientem, rationales & inuiſibiles naturas, & omnium intelligibilium ornatum, quæ intelligentiã noſtram excedunt, quorumque nomina inuenire impoſſibile eſt: hæc enim inuiſibilis mundi eſſentiam cõplent, veluti nos docet Paulus, dicens, quod in ipſo condita ſunt omnia, ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia, ſiue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates, ſiue Potentiæ, ſiue Angelorum exercitus, ſiue Archãgelorum perfecturæ. Rurſum ſerm. 2. explicans illud: Terra erat inanis & vacua, idem confirmat his verbis, Conſideremus itaque, quòd quid erat ante ſenſibilis vſus, & corruptibilis mundi conſtitutionem, in luce nimirum id erat, neque enim Angelorum dignitates, neque omnes cœleſtes exercitus, neque in ſumma, ſi quid eſt nominatũ ex rationabilibus, & miniſtrantibus ſpiritibus in tenebris degebant, ſed in luce, & in omni ſpirituali lætitia ſibi ipſis conuenientẽ ſtatum habebant.

Origenes in libris Periarchon, & homi. 4. in Eſaiã, fuit primus qui mundum inuiſibilem, & Angelos ante hunc mundum creatos aſſeruit, à quo Patres antiqui ſententiam ei ſimilem ſumpſerunt.

Gregorius Nazianzenus ſermone de Natali, ſic inquit: Deus primo quidem Angelicos & cœleſtes excogitauit virtutes, ſtatimque excogitato opus fuit verbo pariter adimpletum, & ſpiritu conſummatum, & ita ſubſiſterunt ſplendores ſecundi, primi illius ſplendoris miniſtri. Cęterum poſtquam illi primo rectè ſucceſſerant, ſecundario mundum excogitauit materialem & viſibilem, his eſt cęlo & terra & horum quę in medio ſunt commixtio.

Ambroſius lib. 1. Hexameron. cap. 5. hunc locum, In principio creauit Deus cœlum & terram exponens ſic ſcripſit, Factus eſt ergo mundus, & cœpit eſſe qui non erat: Verbum autem Dei in principio erat, & ſemper, ſed & Angeli, Dominationes, & Poteſtates, & ſi aliquando eſſe cęperint, erant tamen quando hic mundus factus. In præfatione Pſalmi primi, Laudãt, inquit, Angeli Dominum, & ante ipſum mundi initium Cherubin & Seraphin cum ſuauitate canorę vocis dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus.

Hylarius libro 12. de Trinitate non longè à fine, & in libello contra Auxentium paulò ante finem. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus libro primo, de ſummo bono, cap. 12. Ioannes Damaſcenus volumine 2. Orthodoxæ fidei cap. 1. & plerique alij tam Græci quàm Latini quod longum eſſet dinumerare, indicant, ſuo tempore hanc fuiſſe opinionem communem Theologorum Catholicorum omnium.

Auguſtinus quanquam magis approbet opinionem eorum, qui Angelos ſimul cum mundo creatos aſſerunt, in 11. tamen de Ciuitate Dei, cap. 32. permittit, vt in hac re liberè ſentiat vnuſquiſq; quod velit, dum modò ſpirituales ſubſtantias Deo coæternas non faciat, & omnia tam viſibilia quàm inuiſibilia affirmet, & teneat à Deo in tempore condita.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 2. Sent. diſtin. 1. & S. Thom. 1. parte, q. 40. artic. 1. & 2.

In

In primo quærit, an vniuerſitas creaturarum ſemper fuerit; & reſpondet duabus Concluſionibus. Prima, quòd mundus non fuit ab æterno, ſed ſolus Deus, mundus verò incepit eſſe. Secunda concluſio, Hoc quòd mundus inceperit eſſe, vt fides aſſerit, non eſt impoſſibile, vt multi Philoſophi putauerunt. Primam concluſionem probat: quia voluntas Dei eſt cauſa rerum, ſi ergo neceſſe eſſet aliqua ita neceſſe eſſe, ſicut neceſſe eſt Deum eſſe, neceſſarium ergo eſſet Deum illa non liberè, ſed neceſſario velle, cùm neceſſitas effectus ex neceſſitate cauſæ dependeat, vt dicitur 5. Metaph. abſolutè autem loquendo, nō eſt neceſſe Deum velle aliquid, niſi ſeipſum, non ergo eſt neceſſarium Deum velle quod mundus ſemper fuerit, ſed eatenus mundus eſt, quatenus Deus vult illum eſſe, cùm eſſe mundi ex voluntate Dei dependeat, ſicut ex ſua cauſa, non eſt igitur neceſſarium mundum ſemper eſſe. Secundam concluſionem probat, quia rationes in contrarium induci non poſſunt, quæ ſimpliciter ſint demonſtratiuæ, ſed ſolum ſecundum quid, nempè ad contradicendum rationibus antiquorum ponentium mundum incepiſſe ſecundum quoſdam modos in veritate impoſſibiles. Et hoc apparet ex tribus. Primò quidem, quia tam 8. Phyſic. quam 1. de Cœlo, præmittit quaſdam opiniones, vt Anaxagoræ, Empedoclis, & Platonis, contra quos rationes contradictorias inducit. Secundò, quia vbicumque de hac materia loquitur, inducit teſtimonia antiquorum, quod non eſt demonſtratoris, ſed probabiliter perſuadentis. Tertiò, quia expreſsè dicit 1. Topico. quòd quædam ſunt problemata Dialectica, de quibus rationes non habemus, vt vtrum mundus ſit æternus. Iuxta quam doctrinam aduertendum, quod maximum fundamētum philoſophorum, ad probandum mundum ſemper fuiſſe, ſumebant ex neceſſitate Dei, & ex neceſſitate cœli; argumentum tamen nihil probat, neque concludit, quia tota res, & quod intendunt pro inconueniente inducere, eſt, quod Deus poſſet mundum deſtruere, quod Chriſtiani libenter concedimus, nec tamen inde ſequitur obligatio aliqua neceſſitatis naturalis in Deo, quia ſicut ſi conſeruat mundum, liberè conſeruat, ſic ſi deſtrueret, liberè perderet. Aliud argumentum potiſſimum illorum eſt, quia ex nihilo nihil fit, ergo per creationem, quæ apud ipſos omnino erat impoſſibilis, Deus mundum, neque Angelos creauit. Sed argumentum hoc nihil concludit: quia licèt illi experti ſunt, quòd in creaturis ex nihilo nihil fiat, non autem in Deo, cuius potentia ad nihilum extendit ſe. Et ideo rectè ait S. Tho. quòd imaginatio iſta philoſophorum demonſtratiuè non poteſt aliquid probare. Cum Catholicis eſt grauior diſputatio.

An mundum incepiſſe ſit articulus fidei? Reſpondet S. Thom. articulo ſecundo, quod poſſibile fuit, mundum fuiſſe ab æterno, & non ſemper fuiſſe, ſola fide tenetur, & demonſtratiuè probari non poteſt. Ratio eſt: quia nouitas mundi non poteſt demonſtrationem recipere ex parte ipſius mundi, ſicut demonſtrari non poteſt, quòd homo, aut cœlum, aut lapis non ſemper fuit, vniuerſalia enim ſunt vbique & ſemper: ſimiliter etiam neque ex parte cauſæ agentis, quæ agit per voluntatem, voluntas enim Dei ratione inueſtigari non poteſt, niſi circa ea quæ abſolutè neceſſe eſt Deum velle: talia autem non ſunt quæ circa creaturas vult, poteſt autem huiuſmodi voluntas Diuina manifeſtari per reuelationem, cui fides innititur: ideo mundum incepiſſe eſt credibile, non autem demonſtrabile, vel ſcibile, quod conſiderare vtile eſt, ne fortè aliquis id quod fidei eſt, demonſtrare præſumens, rationes inducat, quæ infidelibus materiam irridendi præbeant, exiſtimantibus, nos propter huiuſmodi rationes credere, quæ fidei ſunt.

Dubium eſt, & ſolennis quæſtio, an Deus potuerit ab æterno creare mundum. De quo eſt opinionum diuerſitas. Albertus Magnus 2. Sentent. diſtinct. 1. aſſerit, mundum non potuiſſe ab æterno creari. Secundò inquit, quòd dicere ab æterno potuiſſe creari, non ſolum eſt impoſſibile, ſed eſt implicans contradictionem, ſuppoſita Catholica fide, quòd ex nihilo ſit factus. Idem tenet Richardus eadem diſtinctione, Henricus Quodlibeto primo, Guilielmus Pariſienſis, libro de Vniuerſo, idem tenet Marſilius, quæſt. 1. 2. Sent. & Gregorius, diſtinct. 1. quæſt. 3. Durandus, quæſt. 3. 2. Sentent. Ochan & Gabriel, & eſt communis opinio omnium Nominalium. Opinio S. Thom. & aliquorum ipſum ſequentium, nempè, quòd poſſibile fuit mundum fuiſſe ab æterno, eſt omnino tenenda, & deberet pro ea ſufficere vnicum argumentum, quod in litera formauit, quia ſi Deus non potuit mundum ab æterno facere, vel eſſet ex parte impotentiæ voluntatis ipſius, qui non poterat velle, vel quia implicabat ex parte ipſius mundi, nullum iſtorum eſt verum, ergo potuit mundum ab æterno producere. Secundò, produxit Filium & Spiritum Sanctum ab æterno quare ergo eodem modo non potuit mundū ab æterno producere. Confirmatur: quia nullus poteſt negare, quin Deus ab æterno habuerit voluntatem producendi mundum, dato pro iſto tempore, ergo potuit habere volitionem producendi illum ab æterno. Tertiò, ſi Deus eſſet cauſa naturalis productionis mundi, hoc eſt, agens naturale, quòd neceſſario produceret mundum, produxiſſet mundum ab æterno, ergo per hoc quod Deus agit per intellectum & voluntatem, eſt minus potens, conſequens autem abſurdum eſt, ergo. Et confirmatur authoritate Auguſtini, quem citat S. Thom. Quia ſi ſol, ait Auguſtinus, fuiſſet ab æterno, ſplenduiſſet ab æterno, ſimiliter ergo Deus qui ab æterno eſt, ſplenduit, vel ſplendere potuit ab æterno in omnibus ſuis operibus, & ita omnino tenendum eſt. Quòd verò ex tempore inceperit eſſe, eſt articulus fidei: confitemur enim, Credo in vnum Deum creatorem cœli & terræ. Et Gregorius dicit homil. 1. Ezechielis, quòd Moyſes prophetauit de præterito dicens, In principio, nempe, mundi, creauit Deus cœlum & terram, hoc eſt, ſecundum expoſitionem ſacrorum Doctorum, naturā Angelicam, & naturam corpoream.

Vltimo dubitatur, an creatio rerum fuerit in principio temporis. Reſpondetur affirmatiuè, vt conſtat ex illo, In principio creauit Deus cœlum & terram, Gen. 1. qui locus tripliciter exponitur, ad excludendum tres errores. Quidam enim poſuerunt mundum ſemper fuiſſe, & tempus non habere principium, & ad hoc excludendum eſt prima expoſitio, in principio ſcilicet temporis. Quidam verò poſuerunt duo eſſe creationis principia, vnum bonorum, aliud malorum, & ad hoc excludendum eſt ſecunda expoſitio, in principio, id eſt, in Filio: ſicut enim principium effectiuum appropriatur Patri propter potentiam, ita principium exemplare appropriatur Filio, propter ſapientiam, vt ſicut dicitur, Omnia in ſapientia feciſti, ita intelligatur Deum omnia feciſſe in principio, id eſt, in Filio, ſecundum illud Apoſtoli ad Coloſſenſ. primo. In ipſo, ſcilicet, filio condita ſunt vniuerſa. Alij verò dixerunt, corporalia eſſe creata à Deo mediantibus creaturis ſpiritualibus, & ad hoc excludendum eſt tertia expoſitio, In principio creauit Deus cęlum, & terrā, id eſt, ante omnia. Quatuor. n. ponūtur ſimul creata, nempe, cęlum empyriū, materia corporalis, quę nomine terrę intelligitur, tempus, & natura Angelica. Ex qua doctrina conſtat, q̄

mundus & Angeli ante hũc mundum non ſunt creati, ſed Deum tam cęlum quàm terram, & naturam Angelicam & humanam in principio creaſſe, ſecundum ordinem & diſpoſitionem, quam Deus nobis per Moſem in Geneſ. tradidit. Et hæc ſententia Catholica diffinita eſt Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. anno M.CC.XV. his verbis, cap. 1. ſuarum ſanctionum. Creator omnium inuiſibilium & viſibilium, ſpiritualium & corporalium, ſua omnipotente virtute ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam, videlicet & mundanam. Et aduertendum, quòd propoſitum Cõcilij fuit refellere errorem Origenis, & eorum qui dixerunt, ſpirituales ſubſtantias primum productas à Deo, vt ſpirituali dignitate potirentur, deinde cũ peccaſſent, creata fuiſſe corpora omnia, quibus veluti carceribus detruſæ, ſcelerum darent pœnas.

Pro Hieronymo reſpondetur, eum ſecutum fuiſſe opinionem magiſtri ſui Gregorij Nazianzeni, qui cum cæteris Patribus Origeni conſenſerunt, & tunc, vt Auguſtinus ait loco citato, iuxta hanc quæſtionem, liberum erat vnicuique, quod vellet ſentiret, dummodò Angelos non efficeret coęternos Deo, & omnia affirmet à Deo in tempore condita. Quod verò tunc licuit, nunc nec fari, neque opinari licet, cùm Deum cratorem fateamur cœli & terræ.

TRIGESIMVM QVARTVM. QVAESITVM.

An epiſcopus presbytero ſit maior.

Hieronymus in commentario epiſtolæ ad Titum hunc locum dilucidans, *Vt conſtituas per ciuitates presbyteros*, Creditur eſſe in eorum ſententia, qui docent Epiſcopum non eſſe ſimplici ſacerdoti ſuperiorem, ſed vtrũque idem eſſe, verba eius hæc ſunt, Diligenter verba Apoſtoli attendemus dicentis, Vt conſtituas per Ciuitates presbyteros, idem eſt enim presbyter qui Epiſcopus. Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap. 53. numerat ſententiam hanc inter damnatos Arrij errores. Et Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. Can. 7. ſic diffiniuit, Si quis dixerit Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem Confirmandi & Ordinandi, vel eam quam habent, illis eſſe cum presbyteris communem, vel Ordines ab ipſis collatos ſine populi vel poteſtatis ſęcularis conſenſu aut vocatione irritos eſſe, aut eos, qui non ab eccleſiaſtica & canonica poteſtate ritè ordinati, neque miſſi ſunt, ſed aliundè veniunt, legitimos eſſe verbi & ſacramentorum miniſtros, anathema ſit. Vide de hac quæſtione ſupra, tomo 4. Chryſoſtomi ad 26.

TRIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An panis, quem in oratione Dominica petimus, ſit panis corporalis.

Hieronymus explicans hunc locum, *Apparuit gratia Dei*, ad Titum 2. affirmat petitionem panis quotidiani, quem in oratione Dominica petimus, non eſſe intelligendam de pane corporali, ſed de ſpirituali duntaxat cibo. Vide de hac quæſtione ſupra tomo 2. Chryſoſtomi ad ſecundum.

TRIGESIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An epiſtola ad Hebræos Pauli ſit.

Multi fuerunt aſſertores epiſtolam Pauli ad Hebræos neque eſſe Pauli, nec eſſe inter Catholicas ſcripturas numerandam. Epiphanius in 1. libro aduerſus hæreſes, ſcribit authorem huius erroris fuiſſe Marcionem, qui præſentem epiſtolam vna cum epiſtolis ad Titum & Timotheum, vt Apoſtolo indignas reiecit. Arrius, Aerianus, & Ariomanites videntes hanc epiſtolam dogmati eorum maximè repugnare, negauerunt illam eſſe Pauli, & ideo eam de Canonicis ſcripturis, tanquam adulterinam & ſuſpectam, abiecerunt: & eadem ex cauſa Anabaptiſtæ eam repudiarunt. Lutherus verò & Caluinus atque alij ex eorum officina, Pauli Apoſtoli eſſe negant, dicentes illam nec Pauli ſpiritu, neque Apoſtoli maieſtate dignam eſſe.

Quoniam hæc hæreſis duo aſſerit, nimirum hanc epiſtolam non eſſe Pauli, & eam non eſſe Canonicam, ideo vtrumque confutandum eſt. Et quòd hæc epiſtola ſit Pauli Apoſtoli, probatur primo ex teſtimonio B. Petri, qui ſcribens ad Hebræos per Galatiam, Capadociam, ac Bithiniam diſperſos, ſic inquit: Propter, quod chariſſimi hæc expectantes, ſatagite immaculati & inuiolati inueniri in pace, & Domini noſtri Ieſu Chriſti longanimitatem ſalutem arbitramini, ſicut & chariſſimus frater noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſapientiam, ſcripſit vobis, quod certè Paulus fecerat in tota hac epiſtola, in hoc ſemper incumbens, vt eos ad tolerantiam præſentium erumnarum, & ſpem firmam & certam futurorum præmiorũ inducat, quod quanquam Paulus per omnem epiſtolam proſequatur, id tamen ardentius egit 10. 12. ac 13. capitulis.

Secundò manifeſtè apparet, neque Lucam, neque Clementem, nec Tertullianum, vt quidã exiſtimant, fuiſſe huius epiſtolæ authores, ſed Paulum ipſum, quod ex verbis in fine epiſtolæ poſitis, quibus hortatur Hebræos, vt pro ſalute ſua Deum orent, quo celerius ad eos reuerti poſſit, ſit manifeſtum, ſic enim ait, Amplius deprecor vos hoc facere, quo celerius vobis reſtituar. *Hebr. 13.* Quæ verba Clementi, qui Romanus erat, neque Roma vnquam abſuerat, neque apud Hebręos vixerat, conuenire non poſſunt, ſicut neque Barnabæ, de quo ſcriptores affirmant in Italiam non veniſſe. Vnde hanc epiſtolam ab Italia per Timotheum ſcriptam, ipſe in fine epiſtolæ aſſerit, eam tradidiſſe Timotheo Hebræis deferendam, quod forte Clemens non feciſſet, quippe qui non tanto ſocietatis vinculo Timotheo iungeretur. Sed nec Tertulliano ea verba aptari poſſunt. Primo, quia ante tempora Tertulliani in ſcriptis Patrum inueniuntur plura teſtimonia ex hac epiſtola deſumpta: tum etiã, quia Tertullianus ipſe, vt Hieronymus in lib. de viris illuſtribus adnotat, de authore huius epiſtolæ ſuam ſententiam protulit.

Tertiò, quia ipſe author finem huius epiſtolæ claudit in illa feliciſſima gratiæ procatione, dicens, Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis amen. Quam precationem ipſemet Paulus in calce ſecundæ epiſtolæ ad Theſſalonicenſ. teſtatur eſſe ſignum ac teſſeram ſuam, qua omnes epiſtolas ſuas ſubſcribere conſueuerat. *2. Theſ. vltimo.* Salutatio (inquiens) mea manu Pauli, quod ſignum in omni epiſtola ſcribo, Gratia Domini noſtri, &c.

Quartò ſuadet hanc epiſtolam eſſe Pauli ardentiſſimus illi zelus ac feruor, quo totus flagrabat Pauli animus ad conuerſionem Hebræorũ ad fidei veritatem,

quem

Rom. 9. Rom. 11. quem ſcribens ad Romanos iudicat, dicens, Optabam anathema eſſe pro ſratribus meis, qui ſunt cognati mei, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem. Et rurſum, Quamdiu quidem ego ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo, ſi quomodo ad æmulandum prouocem carnem meam, id eſt, Iudæos, & ſaluos faciam aliquos ex illis. Eandem eſſe Pauli comprobat commune omnium vetuſtorum teſtimonium. Beatus Dionyſius Pauli diſcipulus in operibus ſuis cap. 38. citat teſtimonium ex illa epiſtola, tamquam à ſuo (vt vocat) præceptore, duce, ac inſtitutore compoſita, cui ſubſcribit B. Clemens tertius à Beato Petro Romanæ vrbis Epiſcopus, de quo Euſebius lib. 3. inquit, quòd vtitur in epiſtola, quam Corintijs ſcripſit, teſtimonijs Pauli ex epiſtola ad Hebræos. Aſtipulatur Euſebio Clemens Alexandrinus, qui eandem epiſtolam à Paulo ſcriptam idiomate Hebræo aſſerit, at deinde à Luca in Græcum fuiſſe translatam. Origenes in Pſalmum primum ait, Quamuis nonnulli de ea, quæ ad Hebræos ſcripta eſt, dubitauerint, ſed ego dico, ſicut mihi à maioribus traditum eſt, quia manifeſtiſſimè Pauli eſt, & ſemper omnes antiqui maioris noſtri ita eam, vt Pauli Apoſtoli, acceperunt. Idem ſentit Chryſoſtomus & eius abbreuiator Theophilactus, qui ita inuehitur contra eos, qui negant hanc epiſtolam eſſe Pauli; Non poſſum non admirari multum hominum impudentiam, qui cum intelligant per epiſtolæ huius exordium tam multas hæreſes fuiſſe confutatas, haud affirmare deſiſtunt Paulum non conuenire: velim autem non eſſe hos neſcios, epiſtolæ huius & ſenſum, & profunditatem, & vim illam inconfutabilem nullius alterius eſſe poſſe quam Pauli, qui Chriſtum habet in ſe loquentem. Idem ſentiunt Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Nobis ſat ſit, vnum totius Catholicæ eccleſiæ teſtimonium, qui in Natalitijs Domini noſtri Ieſu Chriſti ſolennitatibus, huius epiſtolæ initium ſub nomine Beati Pauli Apoſtoli in Diuinis myſterijs cantat, è quibus conſtat, epiſtolam hanc alterius non eſſe quam Pauli.

Quòd vero præſens epiſtola in Canonem Diuinarum ſcripturarum recipienda ſit, teſtantur ſanctorum Conciliorum decreta; nã Nicęna Synodus eã tanquã à Paulo Apoſtolo ſcriptam, inter ſacra volumina recipit, Concilium Laodicęnum in cathalogum retulit, & Carthaginenſe 3. & Arauſicanum, quibus ſubſcribũt decreta Innocentij I. Gelaſij, & Eugenij IIII. quæ hanc epiſtolam catalogo Diuinarum ſcripturarum annumerant.

Quod etiam in eccleſia ſemper vt Canonica recepta fuerit, communis Patrum Græcorum conſenſus oſtendit, & contra hæreticos (ne teſtimonia omnia percurram) ſententia Theodoreti contra Arrianos hanc epiſtolam repudiantes, nobis ſufficiat, qui inquit, quòd qui eam à reliquis ſeparant, & eam adulterinam appellant, qui enim aduerſus Chriſtum Dominum linguas mouent, quid non auſi fuerint aduerſus eius beneuolos & grandiloquos veritatis præcones? ipſius enim Domini vox eſt, Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Quòd ſi ne hoc quidem ad eis perſuadendum ſatis eſt, Euſebio oportebat eos credere, quem patronum ſuorum decretorum appellant, nam is Pauli hanc eſſe epiſtolam confeſſus eſt: ſed miſeri cum non poſſent ijs, quæ de vnigeniti Diuinitate apertè dicta fuerant, reſiſtere, auſi ſunt epiſtolam reijcere, cùm tamen eius & decreta & ſententiæ magnã habeant cognationem cùm alijs eiuſdem epiſtolis. Hæc Theodoretus. At Auguſtinus, cum aliquos Latinos hanc epiſtolam non recipere audiſſet, malle ſe dixit Orientalium eccleſiarum ſequi authoritatem, apud quas nulla vnquam fuit de hac epiſtola ambiguitas. Hieronymus autem ad Dardanum efficaciſſimum argumentum eius authoritatis exiſtimat, quòd eam longiſſimus eccleſiæ vſus continua lectione approbauerit. Hæc ſatis ſint aduerſus huius epiſtolæ hoſtes, at obiectis eorum nunc ſatisfaciamus.

Obiectiones Hæreticorum.

Hieronymo obijciunt hæretici, quòd teſtatus ſit epiſtolam Pauli ad Hebræos vſque ad ſua tempora in canone non fuiſſe aſſumpta, ait enim ſuper 6. Eſaiæ caput. Vnde & Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos, quam Latina conſuetudo non recipit & in caput Eſaiæ 8. inquit, cæterũ, B. Apoſtolus in epiſtola quæ ad Hebræos ſcribitur, licèt eam Latina conſuetudo inter Canonicas ſcripturas non recipiat. Quin parum authoritati huius epiſtolæ tribuere videtur, quia eam ſemper præmiſſa dubitationis nota citare ſolet. Reſpondetur, dato nuſquam nedum à Hieronymo, neque ab antiquis Patribus hanc epiſtolam citatam fuiſſe, & quod plus eſt etiam, ſi ab ipſis aliquando fuiſſet de ea dubitatum, quid ergo, nunquid & nobis licebit iterum de ea dubitare? minimè profecto, nam poſt tot Conciliorum decreta, & communem totius eccleſiæ Catholicæ conſenſum, de ea dubitare abſque nota hæreſis minimè liceret, nam cum nondum totius eccleſiæ authoritas, quidquam de hac epiſtola decreuiſſet, liberum fuit Patribus ſine periculo hæreſis de ea dubitare, ac diſſerere; nunc verò quando epiſtola hæc poſt tantam annorum multitudinem, tot Conciliorum decretis in Canone aſſumpta eſt, non ſolum temerarium, ſed hæreticum eſt, iterum illius authoritatem in dubium reuocare. Quod autem aſſerunt, hanc epiſtolam tempore Hieronymi non fuiſſe in Canone, & ipſum authoritati eius parum tribuiſſe, id illi imponunt, vt cõſtat ex epiſtola ipſius ad Dardanum, vbi inquit, Epiſtola quæ inſcribitur ad Hebræos, non ſolum ab eccleſijs Orientis, ſed ab omnibus Græci ſermonis ſcriptoribus, quaſi Pauli Apoſtoli recipitur. Quòd ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit, nec Græcorum quidem eccleſiæ Apocalypſim Ioannis eadem libertate recipiunt, & nos vtramque recipimus. Ex quibus patet, quòd licèt irrationabilis vulgi conſuetudo tempore Hieronymi epiſtolam hanc non reciperet, tamen ipſe Hieronymus, & cęteri eccleſię pręſides, quorum de authoritate Diuinarum literarum erat diſcernere, epiſtolam ad Hebræos pro Canonica recipiebant, ſicut Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. in receptione & numeratione librorum ſacrorum veteris & noui Teſtamenti eam recipit, his verbis. Quatuordecim epiſtolæ B. Pauli Apoſtoli, ſcilicèt, ad Romanos, ad Corinthios duæ, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, &c. ad Hebræos.

Secundo obijciũt Hieronymo, quòd ſcripſit quòd nihil refert ſcire cuius ea epiſtola ſit, cum citra crimen hęreſis affirmari poſſit, illam non eſſe Pauli, ipſo ita diffiniente in epiſtola ad Dardanum, vbi ſic ait, eam epiſtolam plerique vel Barnabæ, vel Clementis arbitrantur, verum nihil intereſt cuius ſit, cùm ſit eccleſiaſtici viri, & quotidie eccleſiarum lectione celebretur. Reſpondetur, Hieronymum non in morem aſſerentis ac determinantis id protuliſſe, ſed ex aduerſariorum ſententia, vt ſecundum diſputantium legem, oſtenderet abſurdam illationem eorum, qui ex incertitudine authoris inferebant epiſtolam hanc non eſſe Canonicam: hanc igitur collectionem reijciens Hieronymus, inquit, quod cuiuſcunque epiſtola ſit, nihil obeſt, quin Canonica eſſe poſſit, dummodò orthodoxi & eccleſiaſtici viri ſit.

Tertio argumentãtur, epiſtolam abijciendam eſſe,

ex eo

ex eo quòd author eius in ipſo ſtatim exordio vna cũ Arrianis malè de vnigenito Filio Dei ſentire videtur tum quia Filium Dei diuerſum ſubſtantia à Patre facit, nominans eum non ſubſtantiam Patris, ſed ſplendorem gloriæ, & imaginem ſubſtantiæ eius, quorum neutrum ſubſtantia eſt. Tum quòd Filium non à Patre genitum, ſed cum alijs creaturis factum demonſtrat, cùm addit tantò melior Angelis effectus, quanto præ illis excellentius nomen hæreditauit. Reſpondetur, Pauli verba tantum abeſſe ab Arrianorum fauore, vt eis quam maximè aduerſentur: nam, vt Theophilactus ait, verba hæc ſunt iuxta Gregorij. Niſſeni explanationem, Paulus filium Patris ſplendorem ac figuram docens, non eum ſignificat Patre minorem, ſed per ſplendorem oſtendit eſſentiæ vnitatem, quia filius Patri coæternus & conſubſtantialis eſt, non ſecùs ac lucis ſplendor; per figuram verò naturæ æqualitatem, quia figura, neque ſuppoſitum excedit, neque à ſuppoſito exceditur, cum verò filium factum dixit, non Diuinitate factum intellexit, ſed corpore & humanitate factum demonſtrat.

Quarto argumentantur, quia idem author capit. 6. huius epiſtolę, fauere videtur Nouatianis, qui veniam denegant lapſis, ait enim, Impoſſibile eſt qui ſemel illuminati ſunt, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam, & capit. decimo, hoc idem confirmans addit, Voluntariè nobis, peccantibus, poſtquam accepimus veritatis agnitionem, non relinquitur hoſtia pro peccatis. Quæ ſententię, dicunt, adeò crudeles ſunt, vt imbecilles peccatorum conſcientias in deſperationem adducant. Reſpondetur primò, Paulum non excludere peccatores à pœnitentia, ſed oſtendit diuerſum gradum dignitatis inter eum, qui ſe innocentem cuſtodiuit, & illum qui peccauit, glorioſius enim eſt non cecidiſſe, quam poſt caſum à peccati deformitate reſurgere: dignitatis ergo detrimentum eſt in eo qui peccauit, non damnum ſalutis, quia ſicut amiſſo decore virginitatis, impoſſibile eſt ad ipſum renouari, ita & amiſſa dignitate iuſtitiæ ad eandem innocentiæ dignitatem per pœnitentiam renouari, verum ſicut ei, qui à virginitate lapſus eſt, ſecundus honor cõtinentiæ adhuc remanet, ita illi qui poſt lauacrum collapſus eſt, ſecunda adhuc remanet medela. Secundò dicimus, quòd Paulus in his verbis non prorſus pœnitentiam excluſit, ſed rebaptizantium pęnitentiam, qui peccatores poſt lapſum ad pœnitentiam non recipiebant, niſi reiterato baptiſmate, quod Marcioniſtis in vſu erat, quod Pauli tempore fieri cęptum eſſet, pronuntiat Apoſtolus fieri non poſſe, vt peccatores per baptiſmi iterationem ad pœnitentiam renouentur. Et in hoc ſenſu verba illa decimi capitis intelligenda eſſe oſtendit Chryſoſtomus, his verbis, Quoniam in hoc nõ pœnitentiam excludit, neque propitiationem, quæ fit per pœnitentiam, neque repellit aut reijcit per deſperationem delinquentem, nõ enim ita inimicus eſt ſalutis noſtrę: ſed quid? ſecundum excludit lauacrum, non enim dixit, Non eſt vltrà pęnitentia: neque dixit, Nõ eſt vltrà remiſſio, ſed hoſtia (inquit) vltrà non eſt crux ſecunda vltrà non eſt, hoſtiã quippe hanc vocat.

Quintò, Anabaptiſtæ accuſant Paulum, quòd teſtimonia veteris Teſtamenti perperam interpretetur, ſicut fecit in principio epiſtolæ, vbi demonſtraturus
Hebr. 1. Chriſtum eſſe filium Dei, teſtimonium illud Reg. vio
2. Reg. 7. lenter detorſit, nempe, Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium, quæ verba non de Chriſto, ſed de Salomone prolata ſunt, ſic enim eo loco Dominus per Natam prophetam ad Dauidem loquitur, Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius, ipſe ædificabit domum nomini meo, & ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium, qui ſi iniquè aliquid geſſerit, arguã eũ in virga virorum, & in plagis filiorum hominum, miſericordiam autem meam non auferam ab eo, ſicut abſtuli à Saul, quem amoui à facie mea. Quæ verba Chriſto accomodari nequeunt. Quomodo enim verba illa, Qui ſi iniquè aliquid egerit, arguam eum in virga virorum, Chriſto aptari poſſunt, cum peccatum non ſolum non fecerit, ſed neque peccare potuerit? Reſpondetur, Paulum non violenter verba poſita ad Chriſtum detorſiſſe, quia multa, quæ ad literam de aliquibus in veteri Teſtamento dicta fuerunt, ſecundũ ſpiritum in Chriſto impleta ſunt. Præſens teſtimonium, vt Lactantius inquit, de Salomone intelligi nequit ſecundum literam, nam neque regnum Salomonis, quod in tranſmigratione Babylonis defecit, perpetuum dici poteſt, ſicut eius vaticinij verba pollicentur, cùm dicit Deus, Stabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternum, neque de Salomone intelligi poſſunt verba quæ ſequuntur, Et fidelis erit domus tua, & regnum tuum vſque in æternum, quia domus Salomonis plena fuit mulieribus alienigenis falſos deos colentibus, & Salomonem ad idem impellentibus. Reſtat ergo ut in Chriſto filio Dauidis completa ſint, cuius domus, hoc eſt, cętus fidelium in ſempiternum fuit, & erit fidelis, cuius regnum, hoc eſt, eccleſia Chriſtianorum in perpetuum eſt, iuxta Danielis ſenten- Dan. 7.
tiam, Poteſtas eius poteſtas æterna, & regnum eius quod non corrumpetur. Quare ſicut hæc verba de Chriſto intelliguntur, ita & illa, Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium, quibus non obſtant verba ſequentia, Si iniquè aliquid egerit, arguam eum, quia non de Chriſti perſona, ſed de eius corpore myſtico accipienda ſunt, quod peccare poteſt, & ideo
viſitat Dominus in virga iniquitates eorum, & in ver Pſal. 88.
beribus peccata eorum, miſericordia autem Domini, non auſertur ab eis.

Sextò, calumniantur Paulum ex eo, quòd commentitia quædam ex incertis Hebræorum aſſertionibus aſſumit, aſſerens in arca fœderis Iudæorum fuiſſe vrnam quandam auream cum manna, quæ pluit in
deſerto, & virgam illam Aaron, quæ fronduerat, cum Hebr. 9.
3. Reg. ſcribatur, quòd in arca non erat aliud, niſi duæ 3. Reg. 3.
tabulæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Oreb, quando pepigit fœdus cum filijs Iſrael, cùm egrederentur de terra Aegypti. Ad hanc captionem reſpondet Theophilactus in explatione noni capitis ad Hebræos, quòd eo fortè Paulus vrnam & virgam Aaron adiungit, quia à Gamaliele inſtructus, optimè Hebraicam callebat hiſtoriam, & maiorum traditione rem ita ſe habere acceperat, quin reddens cauſam cur hæc tria in arca locata ſint, inquit Diuina prouidentia factum eſſe, vt in ea potiſſima Iudaicæ ingratitudinis monumenta ſeruarentur: manna inducebat in memoriam, quod contra Deum murmuraſſent, & ſæpè eum exacerbaſſent, virga Aaron contumaciam illorum, & quemadmodum illi obſtitiſſent, tabulę teſtamenti infidelitatis & inconſtantiæ illos arguebant, quia illorum cauſa contritæ ſunt, quia vitulum conflatilem adorarunt, & idolis ſeruierunt.

Septimò, Paulum inficiantur, pręſertim ex eo quod author eius ſermone plauſibili rethoricè ſcripſerit, ſplendidiori oratione, & grandiori ſtylo, minimè ſententiam illam obſeruans, quam de ſeipſo Paulus pronuntiat, dicens, ſe imperitum ſermone: & non veni ad uos in ſublimitate ſermonis, vtpote, qui facundior non eſſet, nec Pauli ſimplicitatem, quæ in eius epiſtolis apparet, potuerit imitari. Reſpondetur, non eſſe mirandum, quòd Paulus per loca rethorica ſit diuagatus, & ſtylo ſplendidiori vſus, cum naturale ſit vnicuique, plus in ſua, quàm in aliena lingua vigere: cæteras enim epiſtolas Græco ſermone compoſuit, hanc autem Hebraicè, & proprio eloquio, in quo facundior

candior erat. Credibile eſt etiam, vt Origenes in pſalmum primum inquit, vt quę Paulus Hebraica lingua eloquenter ſcripſerat, Græcus interpres (quiſquis ille fuerit) eloquentius etiam in Græcum ſermonem tranſtulerit.

Octauò illud præterea perſuadere videtur epiſtolam non eſſe Pauli, quòd ipſe nomen ſuum, ſicut in cęteris epiſtolis ſuis facere conſueuerat, huic epiſtolæ non præpoſuerit: neque ex hoc occaſio dubitandi tollitur, ex eo quòd inquiunt Apoſtolum id conſulto feciſſe, ne Hebræi ſibi inſenſi, conſpecto in fronte epiſtolæ Pauli nomine, ſtatim illam abijcerent: poterat enim Apoſtolus, ſi fortè hoc veritus fuit, nomen ſuũ, vel in media epiſtola, vel iuxta finem inſerere, ſicut in omnibus ſuis epiſtolis facere ſolebat. Reſpondet huic captioni D. Hieronymus, in præfatione epiſtolæ ad Hebræos, ſic inquiens, quòd ſi epiſtola hæc non eſt B. Pauli, quia nomen eius præſcriptum non habet, ergo nullius erit, quia nullius alterius ei præſcribitur nomen, quanto ergo prudentius vel ob hoc ipſum exiſtimare, eam eſſe B. Pauli, quia ſingularis in ea fuit nominis ſupprimendi ratio: ea verò duplex fuit: vna, quòd ad eos ſcribens, qui ex circuncisione crediderat, quaſi Gentium Apoſtolus & non Hebræorũ, ſciens quoque eorum ſuperbiam, ſuamque humilitatem ipſe demonſtrans, meritum officij ſui noluit anteferre: nam ſimili modo Ioannes Apoſtolus propter humilitatem in epiſtola ſua nomen ſuum eadem ratione non prætulit. Altera cauſa eſt, quòd Paulus Hebræis odioſus erat, quibus & Gentiũ Apoſtolus, & legis deſtructor videbatur. Itaque nomen ſuum odioſum epiſtolæ non præpoſuit, ne præſcripti nominis inuidia ſequentis vtilitatem excluderet lectionis, atque ea de cauſa nomen ſuum, neque intrò ſcripſit, neque ſubſcripſit, ſicut in cæteris epiſtolis fecerat, vt epiſtola libentius ab Hebræis à principio vſque ad finem tota perlegeretur.

Nonò inducunt teſtimonia multa, & in primis ipſius Pauli, quia cap. 2. huius epiſtolæ numerat ſe inter illos, in quos Euangelica ſalus confirmata eſt per illos, qui audierunt à Domino Ieſu, cuius oppoſitum de ſe ipſe Paulus prædicat inquiens, ſe nec ab homine, neque per hominem didiciſſe, ſed per reuelationẽ Ieſu Chriſti, nihil ſibi Apoſtolis conferentibus. Reſpondetur, de verbis Apoſtoli, quibus ſe inter eos annumerat, videtur, qui non à Chriſto, ſed ab Apoſtolis acceperunt Paulum his verbis aſſerere, ſed non de doctrina, ſed de ſalute ab alijs didiciſſe, quæ ſalus confirmata eſt in ipſo per eos qui audierunt à Domino, nempe ab Anania diſcipulo Domini, ad quem miſſus eſt, vt per illum in eo confirmaretur ſalus ex baptiſmi ablutione, & viſus reſtitutione: quanquam ſi de doctrina eius loquamur, hæc quoque per eos, qui videbantur eſſe columnæ eccleſiæ confirmata eſt, vt ipſe ad Galatas teſtatur, ſe cum Apoſtolis contuliſſe Euangelium ſuum, quod prædicabat in gentibus, ne forte in vacuum curreret.

Galat. 1.

Galat. 2.

Decimo dicunt, quod neque illud Paulo conuenire poteſt, quod author in calce epiſtolæ pro Timotheo ſcribit, recognoſcite fratrẽ veſtrum Timotheum dimiſſum, cũm quo ſi celerius venerit, videbo vos. Quo modo enim conueniens eſt, vt Paulus, qui iam Cęſarem appellauerat, nec alia de cauſa quam vt manibus Iudæorum elaberetur, tam repente mutatus, iterum vellet ad eos reuerti, promittatque eis ſe celerius reuerſurum, vnde paulò antè metu mortis effugerat? Reſpondetur, mirũ non debere videri, ſi Paulus, qui ob metum Iudæorum Cæſarem appellauerat, ad Iudæos iterum quaſi mutato conſilio, reuerti deſiderauit, quando Chriſtus in Iudæam, vnde paulo ante vix è manibus lapidantium effugerat, etiam reprehendentibus Apoſtolis, reuerti voluerit. Duodecim enim, ait, horę ſunt diei, vnde & poſſibile eſt Paulum tum admonitum Dei ſpiritu, illud à quo prius abhorrebat animo deſideraſſe, præſertim cum exacto Romæ biennio, tutius crediderit ſe Hieroſolymam reuerſurum, vel quòd iam Iudæorum ſedatam inuidiam ſperaret, vel ſi nondum ſedatam crederet, tamẽ cum iam ſolutus eſſet, facile à Cæſare tutum ſibi reditum ad ſuos polliceri.

Hebr. vlt.

Ioan. 11.

Vndecimò aſſerunt teſtimonia ſcripturarum ab authore aliter inducta, & aliter intellecta, quam à Paulo induci & intelligi ſoleant, quæ indicant eũ alium ſcripſiſſe quam Paulum, quod enim pręſentis epiſtolę ſcriptor ex Pſal. 2. deſumpſit, vt oſtenderet Chriſtum eſſe Angelis maiorem, inquiens, Cui aliquando dixit Angelorũ, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Paulus aliter intellexit, aſſumens illud ad probandam Chriſti reſurrectionem, in ſynagoga Antiochiæ illud exponeret dicens, Et nos annunciantes vobis eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt, quoniam hanc Deus adimpleuit filijs veſtris, reſuſcitans Ieſum, ſicut in Pſ. 2. ſcriptum eſt, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Beda facilè obiectionem hanc diluit, inquiens, teſtimonium Pſalmi à Paulo in Actibus recitatum, non ad reſurrectionem Chriſti, de qua proximè Apoſtolus in concione ſua dicturus erat pertinere, ſed ad vtramque Chriſti natiuitatem, æternam, ſcilicet, ac tẽporalem, de qua Paulus ſuprà locutus eſt in eadem concione, dicens eum natum de ſemine Dauid ſecundum carnem, & à Ioanne tanquam Meſſiam verum Dei filium pręedicatum.

Hebr. 1.

Actor. 13.

Beda ſup 13. c. Act.

Vltimò, quia omnis conſenſus Latinorum & Gręcorum aliquorum oſtendit authorem huius epiſtolæ non fuiſſe Paulum, ſicut Hieronymus ſępenumero id annotauit, velut in libro de viris illuſtribus, vbi epiſtola hæc (inquit) apud Romanos vſque hodie quaſi Pauli non habetur. Et rurſus eodem libro, epiſtola (ait) quæ fertur ad Hebræos non eſſe Pauli creditur, propter ſtyli ſermoniſque diſtantiam, ſed vel Barnabæ, vel Lucæ. Idem quoque in epiſtola ad Paulinum, & in epiſtola ad Euagrium, ac pleriſque alijs locis confirmatur. Inter Græcos autem, ſicut Euſebius refert, Gaius inter eccleſiaſticos ſcriptores minimè contemnendus, eã a cęteris Pauli Apoſtoli epiſtolis reijcit. Ad omnia Hieronymi teſtimonia, vt iam diximus, reſpondemus, eum, non ſecundum ſuam ſententiam, ſed aliquorum Latinorum, & vulgi conſuetudinem loqui. Sed iam vt diffiniuimus, non licet de ea amplius dubitare.

Lib. 6. c. 16.

Finiuntur aduertentiæ in B. Hieronymum.

ADVERTENTIAE IN B. AMBROSIVM.

1 *An ſit paradiſus terreſtris.*
2 *An Moſes mortuus ſit.*
3 *An ſacerdotes ligent & abſoluant.*
4 *An animæ ſanctorum ante diem iudicij Diuina viſione fruantur.*
5 *An Gigantes ex Angelis & mulieribus ſint geniti.*
6 *An militibus prædari liceat.*
7 *An Abraham cum Agar congreſſus fuerit adulterium.*
8 *An Angeli ante mundum conditi, & an cæli ſonum edant.*
9 *An omnes animæ poſt hanc vitam ignibus probandæ ſint.*
10 *An iurare in cauſa vera & iuſtâ, peccatum ſit.*
11 *An peccata dimittantur manentibus in infidelitate.*
12 *An anima Chriſti æqualem habeat cum Deo omnipotentiam.*
13 *An Mariæ Virginis vulua in partu fuerit aperta.*
14 *An Chriſtus Dominus ſapientia profecerit ſicut ætate.*
15 *An liceat Chriſtianis aliquid proprium habere.*
16 *An Chriſtianis bellum gerere liceat.*
17 *An Petrus Chriſti Deitatem negauerit.*
18 *An ſine confeſſione & ſatisfactione pœnitentia proſit.*
19 *An mors Chriſti ſit lugenda.*
20 *An Deitas ab humanitate Chriſti morte ſeparata fuerit.*
21 *An omnes homines eligantur ad æternam vitam.*
22 *An omnis infidelium vita peccatum ſit.*
23 *An liceat marito adulterã repudiare vxorem, & vxori adulterum repudiare virum; & an Synodus Tridentina clandeſtina irritare matrimonia valuerit.*
24 *An Iacob frater Domini filius fuerit Ioſeph.*
25 *An Apoſtoli gentibus quatuor præcepta poſuerint.*
26 *An Epiſcopus & presbyter ſint idem.*
27 *An fide ſola ſine operibus iuſtificemur.*
28 *An in lege fuerit vera remiſſio peccatorũ.*
29 *An detur delictorũ menſura extra quam non eſt ſalus.*
30 *An vera pœnitentia ſit a peccato ceſſare.*
31 *An quis ſciat ſe Chriſtum habere, & in eo habitare.*
32 *An dæmones reparandi.*

PRIMVM QVAESITVM.

An ſit paradiſus terreſtris.

AMBROSIVS lib. de paradiſo, in hæc verba, *Plãtauit Dominus paradiſum.* Geneſ. 2. duo à communi Theologorum conſenſu aliena aſſerere videtur. Primum, quòd in terra non ſit, ſed in tertio cœlo: qui error Origeni tribuitur, cùm enim in præfatione libri proponat, ſe inueſtigaturum quid, & qualis ſit paradiſus, maximam eſſe huiuſmodi inquiſitionis difficultatem ex eo potiſſimum oſtendit quòd Paulus in hunc paradiſum raptus, neget ſe reminiſci poſſe an in corpore, an extra corpus illum viderit, addens etiam ſe in eo audiſſe & vidiſſe quæ non licet loqui. Et ne putes quòd Paulus non in cœleſtem, ſed in terreſtrem paradiſum ſit raptus, idem in expoſitione ſecundæ epiſtolæ ad Corint. apertè affirmat Apoſtolum ſublatum ad cœlos in paradiſum Dei Patris cęleſtem. 2. Cor. 12.

Secundum eſt, quòd ad imitationem philoſophorum videtur paradiſum, & quæcumque in eo ſcripta ſunt iuxta allegoriam intelligere, reiecto hiſtorico ſenſu, hoc eſt, per paradiſum animam, per hominem mentem, per fœminam ſenſum, per ſerpentem delectationem, per lignum ſcientiæ boni & mali, ſapientiam, & per cęteras arbores, virtutes animæ inſitas. Quam aſ-

ſertionem

ſertionem apertioribus verbis exprimit in epiſtola ad Sabinum, ſic ſcribens, Lecto Examеron vtrum paradiſum ſubtraxerim requirendum putaſti, & quam de eo haberem ſententiam ſignificandum, idque velle te ſtudioſè cognoſcere: ego autem iamdudum de eo ſcripſi nondum veteranus ſacerdos; ſententias autem de eo diuerſas eſſe plurimorum comperi, nam Ioſeph locum terræ dicit refertum arboribus, virgultiſque plurimis, irrigari etiam flumine, qui diuidatur in quatuor fluuios. Alij alias: omnes tamen congruunt, in paradiſo lignum vitæ radicatum, & lignum ſcientiæ, quæ diſcernat bonum & malum, & cętera quoque ligna plena viuificationis ſpirantia, & rationabilia, ex quibus colligitur paradiſum ipſum non terrenum videri poſſe, non in ſolo aliquo, ſed in noſtro principali, quod animatur & viuificatur virtutibus animæ, & infuſione ſpiritus Dei. Hæc Ambroſius.

Origenis dogma fuit, quod ſcriptura de paradiſo tradidit, totum in ſenſu allegorico intelligendum eſſe, ex eo quia in ſacris literis nuſquam inuenitur paradiſum illum plantatum fuiſſe in terra. Deinde quòd fruſtra diceret Moſes, hunc hortum poſt ſextam diem materialibus plantis & arboribus fuiſſe conſitum in terra, cum ante ſcripſiſſet omnes plantas & arbores tertia die fuiſſe à Deo productas. Item, quòd fruſtra & inani conſilio Deus hortum terreſtrem primis parentibus conſtruxiſſet, qui nec ipſis ſtatim peccantibus vſui futurus eſſet, & poſt Adæ peccatum à nemine colendus eſſet. His accedit quod Hieronymus his conſideratis pronunciabat, paradiſum fuiſſe à Deo cõditum, antequam ipſe faceret cœlum & terram, ſignificans non eſſe in hac viſibili terra ſitum, ſed in illa terra viuentium, quæ ante hunc viſibilem mundum in inuiſibili mundo creata eſt.

De hac quæſtione diſputauimus ſupra, 3. tomo Hieronymi, & quid circa eam tenendum ſit, diffiniuimus ex mente S. Thom. 1. parte, q. 102. per quatuor articulos illius quæſtionis. Vide ibi. Rationes verò inductæ vt ſuadeant paradiſum terreſtrem non eſſe, ſed in ſenſu allegorico, quæ de eo traduntur, eſſe intelligenda, parum aut nihil ſuadent, nam quod primo loco inductum eſt, ex ſacris literis non conſtare, an paradiſus ſit in terra, falſiſſimum eſt: Moſes enim clariſſimè inquit, paradiſum à Deo in regione terræ Orientalis, quæ dicitur Heden, conditum, Heden verò eſſe proprium nomen loci apparet ex 4. c. Geneſ. vbi legimus
Geneſ. 4. Cain habitaſſe ad Orientalem plagam Heden, & Eze
Ezech. 17. chielis, c. 17. habetur Heden fuiſſe prope Charam Meſopotaniæ regionem; Illud verò quod Moſes ſcribit, hortum delitiarum poſt ſextum diem à Deo conditũ, non repugnat eo, quod prius retulit plantas, ſcilicèt, omnes tertia die conditas: fieri enim poteſt, vt Auguſtinus cenſet, quòd plantę quæ tertia die ſecundũ quaſdam rationes ſeminales productæ fuerãt, iterum poſt opera ſex dierum actu productæ & abſolutæ ſint: vel iuxta Chryſoſtomi ſententiam dici poteſt, omnes plãtas vna cum paradiſi plantis tertia die ſimul conditas, Moſem verò poſt opera ſex dierum iterum per epilogum meminiſſe productionis plantarum paradiſi, qui etiam ſi à nullo poſt peccatum incoleretur, cum tamẽ nemo ſanę mentis ſuperfluum eſſe dixerit: ſicut enim, teſte Auguſtino, dicendum non eſt homini fruſtra datam immortalitatem corporis, quam ipſe conſeruaturus non erat, ita neque paradiſum illum exiſtimare oportet fruſtra conditum eſſe, quia poſt peccatum ibi habitatio magna non ſit, nam etſi locus ille homini ad habitandum non ſeruiat, prodeſt tamen & ad eruditionem, vt agnoſcat ſe inde culpa primi parentis eiectum, & vt per ea quæ corporaliter in eo eſſe ſcribuntur, ad ſpiritualia & inuiſibilia cœleſtis paradiſi myſteria animum attollat. Ad id autem quod vltimo loco ex verbis Hieronymi violenter detorquere conantur, paradiſum videlicet conditum eſſe à Deo in illo inuiſibili mundo, qui huius viſibilis mundi conſtitutionem præceſſit, reſpondemus, id falſo ſibi imponi: ratio enim humana capere non poteſt, quod paradiſus localis & terrenus locus, imò terræ ornatus ante terram fuerit, ſed eum id ſignificare voluiſſe, quòd antequam Deus cœlum & terram diſtinguendo & ornando perficeret, paradiſum tertia die plantauerit, vt ipſe Hieronymus, 10. c. comment. Danielis palam fecit his verbis: Conticeſcant eorum deliramenta, qui vmbras & imagines in veritate ſequentes, ipſam conantur euertere veritatem, vt paradiſum, & flumina, & arbores putẽt allegoriæ legibus ſe debere ſubruere.

Pro Ambroſio reſpondemus, credendum non eſſe ipſum Origeni in hac parte aſſenſiſſe, prælertim cùm in expoſitione ſexti capitis 1. ad Corinth. conſtanter affirmet, geminum eſſe paradiſum, alterum terrenũ, in quo Adam fuit conditus, alterum cœleſtem, in quẽ Paulus fuit raptus. Eius verba ſunt hæc: Eſt & Hieruſalem inferior, eſt & ſuperior, quam matrem noſtrã vocat Apoſtolus, eſt & inferior paradiſus, in quo homo poſitus mandatum & vt operaretur ibi, & vt cuſtodiret eum, accepit, eſt & ille cœleſtis, in quem raptus Apoſtolus, audiuit verba arcana, &c.

SECVNDVM QVAESITVM.

An Moſes mortuus ſit.

AMbroſius 1. libro de Cain & Abel, cap. 2. pertractans hunc locum, *Adam verò cognouit vxorem & peperit Cain*, Geneſ. 4. Deut. 34.
in expoſitionem huius periodi, Et mortuus eſt Moſes per verbum Dei, &c. cuius vocabuli occaſione aſſeruit Moſen nondum eſſe mortuum, ſed translatum in meliorem vitam, ſicut Helias, quòd enim ſcriptum dixit Moſen mortuum eſſe, voluit intelligi non de interitu, qui fit per ſeparationem animę à corpore, ſed de tranſlatione ad felicem & beatam vitam, ſic enim ſcripſit: Non legimus de Moſe, ſicut de cæteris, quia deficiens mortuus eſt, ſed per verbum Dei mortuus eſt: Deus enim neque defectionem neq; adiectionem capit, vnde & addit ſcriptura: Quia nemo ſcit ſepulturam eius, quod ad tranſlationem magis quã ad interitum intelligas: mors enim ſeceſſio eſt quædam animæ & corporis: mortuus eſt igitur per verbum Dei, ait ſcriptura, non ſecundum verbum, vt aduertas non nuncium mortis, ſed gratiæ munus expreſſum, qui tranſlatus magis quam derelictus eſt, cuius nemo nouit ſepulturam: quis enim in terrenis reliquias eius potuit deprehendere, quem ſecum eſſe
Dei filius in Euangelio demonſtrauit? denique & He Matth. 17
lias ſimul eſt à quibuſdam viſus, qui tranſlatus curru eſt, non ſepultus, neq; mortuus eſſe legitur, viuit enim qui cum Dei filio eſt. Moyſes autem mortuus quidem legitur, ſed per verbum Dei mortuus, per quod facta ſunt omnia, per verbum igitur Dei non lapſus operis, ſed firmamentum eſt, non ergo tanquam relapſus in terram deprehenditur corporis ſolutione, ſed tanquã verbi cœleſtis operatione donatus & munere, vt quieta magis caro eius quam buſtum acceperit.

Hylarius Canone 20. in Matth. in hanc periodum, Acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi, Matth. 20. tradit Moſen nondum eſſe mortuum, ſed uiuere uſque ad tempus Antichriſti, in quo ſimul cum Helia propheta occidetur, uerba eius ſic habent: Chriſtus aſſumptis Petro, Iacobo, & Ioanne, apparuit cum gloriæ ſuæ habitu, Moſe & Helia in monte comitantibus, & hos quidem eoſdem duos prophetas præuenientes

Apoc. 11. nientes aduentum eius intelligimus, quos Apocalypſis Ioannis ab Antechriſto perimendos eſſe dicit, licet variè de Enoch, vel de Hieremia, plurimorum extiterint opiniones, quòd alterum eorum, ſicut Heliam, mori oportebat, ſed non poſſumus veritatem fidei, quam Dominus tribus ſuperioribus teſtibus reuelauit, ſenſus noſtri opinione corrumpere, neque alios venturos exiſtimare, quam qui ad ſponſionem fidei veniſſe conſpecti ſunt, & quanquam vltra Euangelicam veritatem non neceſſe ſit opinari, tamen ſi quis conditionem & mortis & ſepulchri Moſi diligenter aduerterit, ſi & ſecretarum ſcripturarum ſecundum Apoſtoli authoritatē cognitionem adeptus ſit, intelliget omnia ita eſſe tractata, vt Moſes potuerit iā videri.

Ambroſius in hunc locum, Collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubin, Gen. 3. tradit Moſen vna cùm corpore viuentem fuiſſe traſlatum in paradiſum voluptatis, vt ibi vſque ad conſummationem ſeculi viueret cum Enoch, Helia & Ioanne. Et eandem ſententiam confirmat in expoſitione illius, Plantauerat Dominus paradiſum Heden.

S. Thom. 3. parte. q. 45. art. 3. in ſolutione ad ſecundum argumentum innuere videtur Moſem mortuū eſſe, & quando teſtis transfigurationis apparuit, ab inferis reſurrexiſſe, & addit non ſic intelligendum eſſe, quaſi anima Moyſi ſuum corpus reaſſumpſiſſet, ſed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent, Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cœlo empyrio allato, ſed de aliquo eminenti loco, in quem fuerat in curru igneo raptus. Ex qua doctrina conſtat diſcrimen quod aſſignat inter apparitionē Moyſi & Heliæ, quia Moſes apparuit, eius anima in aliquo corpore aſūpto, Helias in proprio corpore: euidenter ergo aſſentitur quòd Moſes mortuus eſt, poſtquam non apparuit in proprio corpore, ſed ſola eius anima, corpore aliquo aſſumpto. Nec eſt eadem ratio de Helia & Enoch quæ eſt de Moſe, quia de his duobus ſcriptura expreſſe aſfirmat, quòd rapti ſunt, & tranſlati corpore & anima à præſenti ſeculo cuius contrarium expreſsè affirmat de Moſe, nam Deuter. 31. habetur, quòd dixit Dominus ad Moyſen, Ecce tu dormies cum Patribus tuis. & c. 34. viſa terra promiſſionis, dixit illi Dominus, Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam, mortuusq; eſt ibi Moyſes ſeruus Domini, in terra Moab, iubēte Domino, & ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor.

Pro Ambroſio & Hylario reſpondemus, piè eos locutos fuiſſe, ex eo, quòd loco citato poſt mortem Moſis ſubiungit ſcriptura, Et non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem, ex quo opinati ſunt tranſlatū fuiſſe, ſicut Helias & Henoc, vel quòd non eſt mortuus morte communi, vt cæteri homines, ſed morte ſpeciali, quia mortuus eſt, vt ſtatim corpus reaſſumeret, vt Virgo Beatiſſima. Verior tamen ſententia eſt quam S. Thom. inſinuat.

TERTIVM QVAESITVM.

An ſacerdotes ligent & abſoluant.

AMbroſij teſtimonium ex opere de Cain & Abel in expoſitione horum verborum, *Adam autem cognouit vxorem ſuam & peperit Cain*, adducit Magiſter Sententiarum, 4. diſt. 18. vbi oſtenſurus quòd ſacerdotes neque ligant, neque abſoluunt peccatores, ſed tantum pronuntiant & oſtendunt à ſolo Deo ligatos vel abſolutos, in confirmationem ſuæ ſententiæ citat Ambroſium loco citato ſic habentem, Verbum Dei dimittit peccata, ſacerdos eſt iudex, ſacerdos quidem officium ſuum exhibet, ſed nullius poteſtatis iura exercet. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra tomo 9. Beati Hieronymi, ad 4. Vide ibi.

Animaduertendum tamen exiſtimaui, vt Ambroſium ab hac ſuſpitione vindicarem, & eos admonerem, qui compendiarijs & ſummiſtis delectantur, ne grauentur à riuulis ad fontes concurrere, & ipſas Patrum ſententias apud authores ſuos exquirere: plerumque enim accidit, vt abreuiatores & collectores vel ex incuria vel ex nimio breuitatis ſtudio colligant aliorum ſententias, aut mutilas, aut interruptas, & ſæpè tranſpoſitis verbis, & adeò immutatis, vt ex illis nouus ac planè diuerſus ſenſus oriatur. Hæc dixerim, vt lectorem admoneam, Ambroſium longè aliter ſenſiſſe quàm à Magiſtro Sententiarum citatur, verba enim eius ad literam in hunc modum habent. Remittuntur peccata per Dei verbum, cuius Leuites interpres eſt, & quidam executor, remittuntur etiam per officium ſacerdotis, ſacrumque miniſterium. Quæ ſanè verba, Ambroſius idcirco protulit, vt oſtenderet, non ſolum Deum, ſed etiam ſacerdotes peccata remittere, ſicut apertius id ipſum explicauit lib. 1. de pœnitentia, c. 2. inquiens: Qui ſpiritum ſanctum accipit, & ſoluendi peccata poteſtatem accipit, & ligandi, ſic enim ſcriptum eſt: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt, ergo qui ſoluere non poteſt peccatum, non habet Spiritum ſanctum: munus Spiritus ſancti eſt officium ſacerdotis, ius autem Spiritus ſancti in ſoluendis ligandiſque criminibus. Ex qua litera conſtat, quantum longius à ſententia Magiſtri Ambroſius diſtet.

QVARTVM QVAESITVM.

An animæ ſanctorum ante diem iudicij Diuina viſione fruantur.

AMbroſius lib. 2. de Cain & Abel hunc locum enarrans, *Concepit & peperit Cain*. Gen. 4. ſentire videtur animas defunctorum vſque ad diem iudicij de ſua ſalute incertas eſſe. Ait enim: Soluitur à corpore anima, & poſt finem vitæ huius adhuc tamen futuri iudicij ambigua ſuſpenditur. Apertius hoc habet in libro de bono mortis, c. 10. vbi tradit animas ſanctorum contineri ſub terra in abditis receptaculis, ibique vſque ad diem iudicij expectare gloriam Dei, ſic ſcribens: Scriptura Eſdræ habitacula animarum promptuaria nuncupat, & occurrens querelæ humanæ, eo quòd iuſti qui præceſſerunt videntur vſque ad diem iudicij per plurimum temporis debita ſibi remuneratione fraudari, mirabiliter ait, coronæ eſſe ſimilem diem iudicij, coronæ enim dies expectatur ab omnibus, vt intra eum diem & victi erubeſcant, & victores palmam adipiſcantur victoriæ, ergo dum expectatur plenitudo temporis, expectant animæ remunerationem debitam, alias manet pœna, alias gloria. Et in eodem c. vocat infernum locum, qui non videtur, quem petunt omnes animæ corporibus exutæ. Quæ verba referre oportet ad conſummatam felicitatem animæ & corporis, ac miſeriam. Non enim credendum eſt Ambroſium in ea fuiſſe ſententia, quam verba hæc prima fronte præſeferunt, cum ipſe multis in locis aſſerat animas ſanctorum ante reſurrectionem viſione eſſentiæ Diuinæ frui, ſicut in epiſtola 59. ad Theſſalon. de obitu Acolij, vbi inquit. Eſt igitur Acolius ſuperiorū incola, poſſeſſor ciuitatis æternæ illius Hieruſalem, quæ in cœlo eſt, videt illic vrbis eius menſurā immenſam,

purum

4. Eſdræ 4.

purum aurum, lapidẽ pretioſum, lumen ſine ſole perpetuum, & hæc omnia iam dudum quidem ſibi comperta, ſed nunc facie ad faciem. Et in commentarijs
Phil.5. epiſtolæ ad Philippenſ. ſuper illud, Cupio diſſolui, de Paulo ait: Deſiderium habet diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multo melius exiſtimans, vt iam præſens ſit apud Deum, vt exoptatis promiſſis fruatur. Et in primam
1.Cor.13. ad Corinth. Exeuntes ſancti de hoc mundo plus neceſſe eſt inueniant, quam nunc putant, ſicut Ioannes
1.Ioan.3. Apoſtolus de Saluatore dixit. Tunc videbunt illum ſicuti eſt. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra, quarto tomo Chryſoſtomi ad 13. & eod. tomo ad 31. Vide ibi.

QVINTVM QVAESITVM.

An Gigantes ex Angelis & mulieribus ſint geniti.

Ambroſius lib. 1. de Noe, c. 4. enarrans hũc locum, *Gigantes autem erant ſuper terram,* tradere videtur gigantes, qui diluuiũ præceſſerunt, fuiſſe ex Angelorum & mulierum concubitu genitos. Sunt autem Ambroſij verba: Non poetarum more Gigantes illos terræ filios vult videri Diuinæ ſcripturæ conditor, ſed ex Angelis & mulieribus generatos aſſerit, &c. Alibi indicat Ambroſius cauſam Angelicæ ruinæ atque lapſus de cœlis ex eo cõtigiſſe, quòd Angeli cum mulieribus turpiter coirent, ſicut primo libro de virginibus non longe à fine, quo loco comparans inter ſe merita continentiæ virginum, & incontinentiæ Angelorum, ait, Quid pluribus exequar laudem caſtitatum? caſtitas enim Angelos fecit, qui eam ſeruauit Angelus eſt, qui eam perdidit diabolus: quam præclarum eſt autem Angelos propter intemperantiam ſuam in ſeculum cecidiſſe de cœlo, virgines propter caſtimoniam in cœlum tranſiſſe de ſeculo.

Chryſoſtomus Ambroſio videtur conſentire homilia habita in feſto decollationis Ioannis Baptiſtæ, ait enim, Mulier non ſolum homines, ſed etiam Angelos de cęlo proſtrauit. Sunt qui exiſtiment Ambroſium & Chryſoſtomum hæc à Philone, Lactantio, & Euſebio accepiſſe: nam Philo. lib. de dogmatibus ita habet, Viderũt Angeli Dei filias hominum, &c. quos alij philoſophi Genios, Moſes ſolet vocare Angelos: hi ſunt animæ volantes per aerem. Neque eſt cur quiſquam hoc fabuloſum exiſtimet, neceſſe eſt enim vt totus mũdus in omnibus ſuis partibus animata habeat, terra terreſtria, mare aquatilia, ignis ex igne genita, quæ feruntur plurima naſci in Macedonia cœlum ſidera: hæc enim in totum ſunt animæ immortales Diuinæque. Proinde neceſſario ſequitur, vt aer plenus ſit ſuis animalibus, quę nobis inuiſibilia ſunt. Horum igitur quædam deſcenderunt in corpora. Hæc Philo.

Lactantius 2. Diuinarum inſtitutionum cap. 15. de hac re ſic loquitur, Cum ergo numerus hominum cępiſſet increſcere, prouidẽs Deus, ne fraudibus ſuis diabolus, cui ab initio terræ dederat poteſtatem, vel corrumperet, vel diſpergeret homines, quos in exordio fecerat, miſit Angelos ad tutelam cultumque generis humani, quibus præcepit ante omnia ne terræ contagione maculati ſubſtãtiæ cęleſtis amitterẽt dignitatẽ: itaque illos cum hominibus commorantes dominator ille terræ fallaciſſimus, conſuetudine ipſa paulatim ad vitia pellexit, & mulierum cõgreſſibus inquinauit, tum in cœlum, ob peccata, quibus ſe immerſerant, nõ recepti, ceciderunt in terrã, ſic eos diabolus ex Angelis Dei ſuos fecit ſatellites ac miniſtros. Hæc Lactantius.

Iuſtinus martyr multis ante annis idem ſenſerat in apologia ad Senatum Romanum, & in apologia ad Antoninum Pium, & Clemens Alexandrinus in tertio & quinto Stromatum, clariſſimè aſſerunt Angelos peccaſſe cum fœminis. His ſubſcripſit Tertullianus libro de habitu mulierum, vbi ait, Angeli ad filias hominum ruerunt de cœlo, & poſt libidinum vaporata momenta cœlum ſuſpirabant. Euſebius Cęſarienſis 5. volum. præparationis Euangelicæ ſubſcripſit eis. Quam rem Plutarchus confirmauit, dicens fabuloſas de dijs orationes res quaſdam ſignificare à dæmonibus antiquiſſimis temporibus geſtas, & ea quæ de Gigantibus & Titanibus decantantur, dæmonum fuiſſe operationes. Vnde mihi ſuſpicio nonnunquam incidit, ne iſta illa ſint, quæ ante diluuium à Gigantibus facta Diuina ſcriptura tetigit, de quibus dicitur; Cùm autem vidiſſent filias hominum, quòd eſſent ſpecioſę, elegerunt ſibi ex illis vxores, è quibus procreati ſunt famoſiſſimi Gigantes à ſęculo: Suſpicabitur enim quiſpiam, illos & illorum ſpiritus eſſe qui ab omnibus poſtea dij nuncupati ſunt, pugnasq; illorum, tumultus, & bella eſſe, quæ fabuloſæ de dijs conſcribuntur. Hactenus Euſebius. Quæſtio hæc iam diſputata eſt latius primo tomo Chryſoſtomi ad quartum, & ſecundo tomo eiuſdem Chryſoſtomi ad decimum. Quid circa hanc quæſtionem tenendum ſit, vide ibi.

Clemens Alexandrinus.

Euſebius.

Pro Ambroſio reſpondemus, cum longe diſtaſſe ab opinione, quæ illi imponitur, idque ex multis locis illius conſtat, maxime in expoſitione Pſalmi 118. ſermone ſeptimo, in quo de cauſa lapſus Angelici verba faciens, demonſtrat eam non fuiſſe libidinem, ſed ſuperbiam, ſic dicens, Ipſe diabolus per ſuperbiam naturæ ſuæ amiſit gratiam, dum enim dicit, Ponam thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis altiſſimo, conſortia excedit Angelorum. Et epiſtola 84. ad Demetriadem, oſtẽdens diabolum ante hominis lapſum per ſuperbiam excidiſſe, ait, Superbia à diabolo ſumpſit exordium, qui quoniam ſua, quam à creatore acceperat, potentia & dignitate ſibi placuit, ſeque authoris ſuæ gloriæ comparauit, cùm his Angelis, quos in conſenſum impietatis ſuæ traxerat, à cœleſti ſublimitate deiectus eſt, & ideo primis hominibus nocere potuit, quia illis malè credulis perſuaſit, vt meliores ſe futuros putarent, ſi in libertatem ſui arbitrij proſilirent, quam ſi in legis datæ cuſtodia permanerent.

Ne quem prędicta verba Ambroſij moueant, noſſe oportet, ipſum per Angelos non intellexiſſe ſpirituales & cœleſtes ſubſtantias, ſed viros illuſtres & vnius Dei cultores ex ſancta ſtirpe Seth deſcendentes, quos, quia in fide & cultu Dei permanſerunt, Moſes, Eloim hoc eſt, filios Dei appellabat, & appellauit, & Auguſtinus, 15. de Ciuit. Dei, Angelos Dei nuncupauit. Et hac occaſione Ambroſius Angelos parentes Gigantium vocauit, quòd & ipſa eius verba oſtendunt, dum in libro de Noe & Arca in loco ſuprà citato addidit, plerumque filios Dei, ſeu viros fide les ſcriptura Angelos vocat, quia ex nullo homine generantur animæ.

Auguſtinus aſtipulatur huic expoſitioni in quæſtionibus ſuper Gen. q. 3. in hunc modum. Quæritur, quomodo potuerunt Angeli cum filiabus hominum concubare, vnde Gigantes nati eſſe perhibentur, quãuis nonnulli Latini & Græci codices non Angelos habeant, ſed filios Dei. Quos quidam ad ſoluendam hanc quæſtionem iuſtos homines fuiſſe crediderunt, qui potuerunt etiam Angelorum nomine nuncupari, nam de homine Ioanne ſcriptum eſt, Ecce ego mitto Angelum meum, &c. vnde credibilius eſt homines iuſtos appellatos, vel Angelos, vel filios Dei, concupiſcentia lapſos peccaſſe cum fœminis, quàm Angelos carnem non habentes vſque ad illud peccatum deſcendere potuiſſe. Malach.3

SEXTVM QVAESITVM.

An militibus prædari liceat.

AMbroſius libro 1. de Abraham cap.3. explicans hunc locum, *Non accipiam ex hominibus quæ tua ſunt*, Geneſ.14. prædam militibus licitam facere videtur, his verbis: Cùm præda fuerit in poteſtate victoris, decet militarem diſciplinam vt regi ſeruentur omnia. Contrariã ſententiam huic aſſerit Auguſtinus, in libro de verbis Domini, ſermone 19. vbi prędam interdicit militibus, inquiens: Militare peccatum non eſt, ſed militare propter prædam peccatum eſt.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 4. Sentent. diſtinct. 15. & S. Thom. 2.2. quæſt. 66. articu. 8. quo quærit, an rapina poſſit aliquando fieri ſine peccato. Et reſpondet per tres concluſiones. Prima. Nemini licet priuata authoritate capere aliquid ab alio, nec alienum, nec proprium. Probat: quia qui rapit aliquid ab alio, violentiam committit, & ideò contra iuſtitiam peccat, quia in ſocietate hominis nullus habet coactionem niſi per publicam poteſtatem; ideo quicumque per violentiam aliquid alteri aufert, ſi ſit priuata perſona, non vtens publicà poteſtate, illicitè agit, & rapinam committit, ſicut patet in latronibus, non ergò licet priuata authoritate aliquid ab alio ſurripere. Secunda concluſio, Principes & habentes poteſtatem publicam poſſunt contra hoſtes pugnando, vel contra ciues malefactores puniendo, aliquid accipere, & quòd per talem violentiam aufertur, non habet rationẽ rapinæ, cùm non ſit contra iuſtitiam. Tertia concluſio. Si verò principes vel habentes poteſtatem violenter res aliorum abſtulerint, illicitè agunt, & rapinam committunt, & ad reſtitutionẽ tenentur.

Dubium eſt circa ſecundam concluſionem S. Tho. an poſt partam victoriam liceat victori innocentes in punitionem occidere. Videtur quòd ſic, quia principes non ſolum habẽt ius indicendi bellum, vt ſeipſos & ſuas Reſpublicas defendant, ſed etiam ad iniuriam vindicandam. Dico tamen innocentes occidere de per ſe, non licere, per accidens tamen ad vindicandam culpam nocentium, ſi aliàs nocentes punire, & iniuriam illatam vindicare non poſſunt, licebit occidere. Si tamen à nocentibus diſtingui poſſunt, innocentes occidere nullo modo licet. Sed an princeps cauſa timoris, vt metu alij arceantur ne illi ſint rebelles, ſicut Scipio fecit quando Carthaginẽ expugnauit, & eam omnino euertit, ne contra Romanos amplius arma moueret, & Ioſue 6. quando Ierico capta eſt, neque vnus viuus remanſit. & idem in punitione Sodomitarum: an hoc liceat? Dico, neque etiam iſta cauſa innocentes occidere licere. Ratio eſt: quia paruuli & innocentes vim non inferunt. Iure tamen belli licèt de per ſe id non liceat, de per accidens tamen licet, cùm liceat ciuitatem ſubuertere, & igne perdere, & licebit innocentes occidere, ſicut & licet paruulos in captiuitatem redigere. Inductum de Ioſue & de Sodomitis non conuincit, quia Deus eſt Dominus vitæ & mortis. Ad reſarciendum expenſas belli licet captiuos & innocentes ſpoliare, quia omnia bona victi iure belli ſunt victoris.

Dubium maius eſt, an Reſpublica pro ſalute totius Reipublicæ poſſit innocentem occidere, verbi cauſa, ſi ciuitas ſit à tyranno poſſeſſa intendente tantum occidere virum aliquem iuſtum & ſanctum, qui eſt in ciuitate. Videtur quòd in hoc caſu liceat Reipublicæ huiuſmodi innocentem illi tradere. Primum, quia bonum totius Reipublicæ pręferendum eſt bono priuato & particulari vnius ciuilis. Confirmatur: quia poſſet Reſpublica innocentes exponere periculo mortis, etiam ſi conſtiterit in illo periculo omnes eſſe perituros, licebit ergò quando conſtat totam ſalutem Reipublicæ ex vita innocentis pendere. Secundo, ſicut poteſt corpus obijcere manum in defenſionem ipſius, etiam ſi manus ſit innocens, licebit ergo innocentem tradere, vt Reſpublica conſeruetur. Confirmatur: pro ſalute corporis non ſolum licet membrum putridum abſcindere, ſed etiam ſanũ, vt totum corpus conſeruetur, ſimiliter ergò & in Republica. Tertio, in caſu poſito, ille innocens tenetur ſe morti exponere, ne tota Reſpublica pereat, vt Ioan. 11. habetur, Opertet vt vnus homo moriatur, ne tota gens pereat, ergo poteſt Reſpublica eũ cogere, vt exequatur id, ad quod ipſe tenetur. Vltimò, quia ſaltem videtur innocentem licere tyranno tradere, quia licèt intendat occidere, fortè non occidet.

Reſpondetur tamen ad dubium propoſitum, innocentem re & iure, hoc eſt, quem conſtat innocentem eſſe, occidere non licere: licet tamen innocentem probatum nocentem occidere. Eſt hæc ſententia S. Tho. 2.2. quæſt. 64. artic. 6. vbi abſolutè affirmat, quòd non licet innocentem occidere, & nullum caſum excipit. Idque de ſe patet: quia ſi eſt innocens, nulli nocet, & eſt bonus & vtilis Reipublicæ, non ergò licet eum occidere. Quòd ſi caſus accidat, in quo neceſſarium ſit vt occidatur, hoc non eſt ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco: & ex hac diſtinctione reſpondetur ad argumenta. Ad primum de bello & obſeſſa ciuitate, Primò, quòd ſi talis caſus accidat & de facto detur, id erit ab extrinſeco & de per accidens. Secundo dico, quòd membrum nullum dominium ſui habet, ſed corpus habet dominium ſupra omnia membra, ciuis verò ita eſt membrum & pars Reipublicæ, quòd ipſe habet libertatem & dominium ſui, & ideo Reſpublica contra voluntatem ipſius non poteſt illum morti exponere. Probatur, quia ſi tyrannus mortem mihi minetur, niſi Petrum innocentem occidam, non poſſum, neq; mihi licet, vt vitã conſeruem, illũ occidere, ſi verò ſim innocens, & minetur mihi mortem, ſi non propriam manum abſcindam, non poſſum mihi manum abſcindere, quia metus ille eſt ab extrinſeco, & de per accidens; neque licet mihi iacturam manus facere, vt vitam conſeruem, ſic in propoſito quando de per ſe & ab intrinſeco vita ciuis eſſet neceſſaria ad conſeruationem ſalutis Reipublicæ, tunc tenetur ſe morti offerre: quando verò id ſit per tyrannidem & ab extrinſeco ex malitia ipſius tyranni, Reſpublica non poteſt illum tyranno tradere, neque morti exponere contra ipſius voluntatem. Et hinc reſpondetur ad tertium argumentum, nempe, quia Reſpublica poteſt illum morti exponere, ne tota pereat, dico, quòd licèt ex charitate talis teneatur, non tamen eſt in Republica vis coactiua, qua poſſit innocẽtem cogere, vt ſe morti tradat. Sed nunquid poterit talem innocẽtem Reſpublica hoſtibus tradere? Reſpondetur, neutiquam poſſe, tamen poteſt eum non defendere, & permittere quòd à tyranno occidatur.

Caſus alius eſt, quando dantur obſides, & hi qui in huiuſmodi obſides traduntur, ſunt omnino innocẽtes, nunquid princeps alterius Reipublicæ, qui eos in obſides recepit, poterit eos occidere? Videtur quòd ſic, quia poterat occidi rex, qui eos in obſides tradidit, poterunt ergo & ipſi occidi. Dico, quòd ſi princeps, qui eos tali lege & fide ſuſcepit, eos occidat, eſt infidus, & cõtra ius naturale delinquit: & ideo neque in iſto caſu, quia innocẽtes ſunt poſſunt occidi. Similiter de per ſe, nec iure belli licet innocentẽ occidere, ſed ſolum de per accidẽs ad defenſionẽ propriam, verbi cauſa, exercitus Chriſtianorum Turcarum exercitũ aggreditur, miſcetur Turcis Chriſtianus, aliquis in de-

ſenſio-

Digitized by Google

ſenſionem propriam credens illum eſſe Turcam, occidit eum, licuit occidere, ratio eſt ius belli, quia in bello licet ſciant quòd aliqui ſunt innocentes, quãdo bellum eſt iuſtum ex vtraque parte, & milites habent ignorantiam inuincibilem, in deſenſionem propriam licet illis innocẽtes occidere. Alia etiam via poſſumus innocentes de per accidens in deſenſionem propriam occidere, puta, quando nocentes aliter occidere non poſſumus, niſi etiam innocentes occidamus, verbi gratia, ſi in ciuitate cum militibus, qui ſunt nocentes, ſint aliqui innocentes, ſi aliàs non poſſumus vitam conſeruare, & nos tueri, poſſumus ciuitatem incendio tradere, licet innocentes ſimul cum nocentibus pereant. Debent tamen ſimiles caſus magna prudentia ponderari, quia res eſt grauiſſima, quod innocentes, qui nullam vim hoſtibus intulerunt, ſine culpa licèt non ſine cauſa, pereant. Et hac ratione bella inter Chriſtianos ſunt periculoſiſſima.

Dubium tamen eſt circa tertiam concluſionem S. Tho. an vnus princeps poſſit ab alio principe non ſolum mobilia bona, ſed etiam immobilia, vt puta, Ciuitatem vel Regnum vſurpare, ita, vt in perpetuum retineat, vti Gothi & Sarraceni in Hiſpania fecerunt. Ad hoc dico primo, certum eſſe, eos poſſe omnia bona mobilia ſurripere, non ſolum ad reſarciendum damnum illatum, & iniuriam quam intulerunt, ſed etiam ad puniendum. Secundo dico, quòd per modum punitionis, & ad reſarciẽdam iniuriam paſſam, fortè vnus princeps non poſſet alium toto ſuo Regno priuare. Ratio eſt: quia pœna debet eſſe proportionata culpæ, ſed propter iniuriam paſſam Regno alterum priuare eſſet attrociſſima pœna, videtur ergo quòd id non liceat. Tum etiam, quia Regno alterum priuare, idem ferè eſſet ac totum Regnum in captiuitatem redigere, qua pęna innocentes & paruuli oẽs nõ ſunt digni. Tertio dico, ꝙ per viã punitionis princeps vnus contra alterum ſolũ habet ius punitionis, ꝙ contra ſuũ ſubditũ ciuem hẽt, ſed princeps non põt ducẽ Albanum, neq; quemuis aliũ Marchionẽ ſuo iure, primogenitura, & maioratu priuare, niſi propter crimen hæreſis, vel maieſtatis læſæ, ſed inter duos principes non eſt læſæ maieſtatis crimen: & ſi incidat in hæreſim, publicatio & punitio huiuſmodi delicti ſpectat ad ſummum Pontificem, ergo. Tum etiam quia inde magna perturbatio in toto orbe oriretur. Vltimo dicò, poſſe omnia bona mobilia vſurpare, & immobilia, quaſi iure depoſiti detinere, donec talis princeps omnes expenſas & damna, quæ intulit, reſarciat. De cęteris verò magnatibus conſtat, propria authoritate vnum contra alium non poſſe bellum indicere.

Dubium tamen eſt, ſi Rex vnus Chriſtianus bellũ indicat aduerſus alium Regem, bellum verò ſit iniuſtum, & milites exiſtimant eſſe iuſtum, qui expenſas ſecerunt, & ſimiliter prædas, an tales poſtquam eis conſtiterit bellum fuiſſe iniuſtum, ea quæ ſurripuerunt, reſtituere teneantur. Dico primo, ratione acceptionis milites non teneri reſtituere, quia ad illos non ſpectat de iuſtitia vel iniuſtitia belli diffinire, ſed tantum vocati bona fide munus ſuum exequi. Ex quo ſequitur, illa bona quæ bona fide conſumpſerunt, neque illis facti ſunt ditiores, eos non teneri reſtituere. Secundò dico, quòd ratione rei acceptæ, quando conſtiterit bellum fuiſſe iniuſtum, bona illa quæ apud ſe habent, tenentur reſtituere.

Dubium maius eſt de rebus infidelium, an liceat illis bona ſua ſurripere, & an amittant ius bonorum ſuorum, eo ipſo quia ſunt infideles. Caietanus reſpondet trimembri diſtinctione. Nam aliqui ſunt infideles, qui principibus Chriſtianis ſunt ſubditi, & inter Chriſtianos cohabitant & morantur, & de his ſunt aliqua iura, quæ priuant eos aliquibus priuilegijs, vt patet extra de Iudæis & Sarracenis, & diſt. 54. vtputa priuantur ne poſſint mancipia Chriſtiana habere, & priuilegijs. Alij verò ſunt infideles iure ſubditi principibus Chriſtianorum, non tamen re neque de facto, vt Turcæ, qui poſſident terram Sanctam, & Sarraceni, qui Chriſtianos terra, quam poſſident, ſpoliarunt, & de iſtis, inquit S. Thom. & eſt communis ſententia Theologorum, quòd princeps Chriſtianus poteſt eos bonis ſuis ſpoliare, priuata autem authoritate non licet eos ſuis rebus priuare, ſed iure belli, & authoritate publica poteſt princeps cõtra illos bellum indicere, & bona eorum capere. Dubitat tamen Caietanus, an indiſtinctè hoc ius ſpectet ad quẽlibet principem fidelẽ. Et reſpondet per diſtinctionem, nam ſi eſt memoria quiſnam princeps Chriſtianus amiſit dominiũ illius Regni, quod Sarraceni nunc poſſident, tunc princeps ille ſolum, qui amiſit ius talis Regni, vel eius hæredes iure belli valent tale Regnum inuadere, & ſibi de nouo reſtituere: ſi verò non ſtet huiuſmodi memoria, tunc inquit quod ad ſummum Pontificem ſpectat talia Regna diuidere, & ius belli, cui ſibi videbitur concedere, ſicut de facto inter principem Hiſpanum & Luſitanum diuiſit. Sed an Papa propria authoritate, & pro ſuo libito, huiuſmodi diuiſionem & particularem applicationem facere poſſit. Dico non poſſe, ſed tenetur reſpicere bonum pacis, & quod tranquillitati fidei & Chriſtianitatis expedit, ne perturbationes inter principes Chriſtianos inde ſequantur. Addit tamẽ Caietanus, quòd ſi Papa regna infidelium non diuideret, quicumq; princeps Chriſtianus regnum, quod ſibi placuerit, poteſt à Papa petere, & bellum contra tales infideles indicere. Alij ſunt infideles, qui neq; iure neq; facto ſunt ſubditi principibus Chriſtianorũ, neque eſt vlla memoria quòd aliquando fuerint Chriſtiani, & de iſtis eſt grauius dubium, an infidelitas ipſa eos priuet, ne ſint domini ſuorum bonorum.

Ideo dubium eſt de titulis quibus Hiſpaniæ principes prætendunt, iuſtè Indos ſuo dominio & imperio ſubiugaſſe. Doctores moderni multa & doctiſſimè ſcripſerunt, ex quibus pauca ex his, quæ ad rem noſtram pertinent, referam, titulis omnibus omiſſis, ſolum tangam, an Barbari eſſent veri domini bonorum temporalium, quę poſſidebant anteaquam Hiſpani ad eos perueniſſent. Secundum, an ratione infidelitatis tale dominium amiſerint. Ad primum poſſet videri, eos non eſſe veros dominos, neque inter eos eſſe aliquem verè principem. Primò, quia ſeruus nihil habere poteſt, vnde, quidquid acquirit, acquirit domino, Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris, §. natura apud omnes, ſed Barbari iſti à natura ſunt ſerui, vt Ariſtoteles 1. Ethic. tradit inquiens, Aliqui à natura ſunt ſerui, quibus melius ſeruire quàm imperare eſt, hi autem ſunt, quibus ratio non ſufficit ad regendum etiam ſeipſos, ſed ſolum ad iura capeſſenda, & quorũ vis magis in corpore quàm in animo eſt: ſed aliqui tales ſunt, maximè iſti Barbari, qui re vera parum diſtare videntur ab animalibus brutis, & omnino inhabiles ſunt ad regendum, & ſine dubio melius eſt illis vt ab alio regantur, & Ariſtoteles iuſtum naturale dicit eſſe, quòd tales ſeruiant, prædicti ergo Barbari domini eſſe non poſſunt. Neque obſtat quòd ante aduentum Hiſpanorum ad Indos, alios dominos non haberent, non enim repugnat ſeruum eſſe ſine domino, vt habetur in l. quod ſeruus, ff. de ſeru. ſtipul. quia domino derelictus eſt, & à nullo occupatus, qui poteſt à quocumque occupari. In contrarium verò eſt, quia illi erant in pacifica poſſeſſione rerum & publicè & priuatè, ergò omninò habendi ſunt pro dominis, niſi contrarium cõſtet. Pro ſolutione huius dubij notandum eſt, quòd ſi Barbari habent verum dominium ſuorum bonorum, non videtur ad

hoc quòd iuſtè, ſubiugari poſſint, alia cauſa prætendi poſſe,niſi uel quia ſunt peccatores, vel infideles,vel amentes. Nam quòd aliqui defendere contenderunt, titulum dominij temporalis eſſe gratiam, & per conſequens peccatores in mortali exiſtentes nullum dominium in quacumque re habere, iſte fuit error Vualdenſium, & poſtea Vuitcleff Concilio Conſtantienſi damnatus his verbis: Nullus eſt dominus ciuilis dum eſt in peccato mortali,error. Eadem ſententia fuit Armachani libro de quæſtionibus Armenorum, capite quarto, & in dialogo de Pace probat Armachanus, quia tale dominium reprobatur à Deo: Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui, & ſubiungit cauſam, Argentum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola vt interirent,&c. Et ideo inquit tales carent iuſto dominio apud Deum: certum eſt autem omne dominium eſſe authoritate Diuina, cum ipſe ſit creator omnium, neque quiſquam poteſt dominium habere,niſi ipſe dederit, non autem decet quòd Deus det dominium non obedientibus & tranſgreſſoribus præceptorum ſuorum: ſicut etiam principes humani non dant ſua bona, nempe villas aut caſtra rebellibus,& ſi dederint, auferentur ab eis. Per
Rom.1. humana autem debemus iudicare Diuina, Rom.1. ergo Deus inobedientibus non concedit dominiũ. Vnde in ſignum huius, Deus tales aliquando proijcit, vt
1.Reg.15. Saulem, 1.Reg.15.& Nabuchodonoſor,& Baltaſ. Da
Dan 4.5. ni.4.& 5. Item Gen.1. Faciamus hominem ad imagi-
Gen.1. nem & ſimilitudinem noſtram,&c. ex quo apparet dominium fundari in imagine Dei, ſed talis imago non eſt in peccatore, ergo nec dominium. Item peccator cõmittit crimen læſæ maieſtatis cùm peccat, ergo meretur dominium amittere. Tum etiam quia Auguſtinus dicit quòd peccator non eſt dignus pane quo ve-
Gen.1. ſcitur,multo ergo minus dominio. Quid,quod Dominus primis parentibus dederat dominium paradiſi,& tamen propter peccatum priuauit eos tali dominio,ergo. Verum eſt tamen quod Vuitcleff,& Armachanus videtur potius loqui de dominio ſuperioritatis, quod eſt principium,quàm de dominio priuato: ſed quia argumenta æquè procedunt de omni dominio, ideò idẽ videntur ſentire de omni dominio. Ex qua ſententia videtur Barbaros non eſſe verè dominos, quia ſemper ſunt in peccato mortali.

Sed contra hanc ſententiam ſtatuitur talis propoſitio. Peccatum mortale non impedit dominium ciuile,nec verum dominium. Hæc concluſio, licèt fuerit diffinita à Concilio Conſtantienſi, probatur tamen: quia aliàs exiſtens in mortali, & in extrema neceſſitate conſtitutus, eſſet perplexus, quia tenetur comedere panem quem habet, & ſi nullum habeat dominium, ſi comedit, rapit alienum, ergo non poteſt peccatum mortale euadere. Sed hoc argumentum Aliacenſis, 4.diſt.15.q.2. parum probat. Primò, quia nec Armachanus, neque Vuitcleff. videntur loqui de dominio naturali,ſed de ciuili. Secundò, quia dicetur in caſu extremæ neceſſitatis licitum eſſe alienum accipere. Tertiò dici poterit, talem non eſſe perplexum, quia ſi comedit, poteſt ſtatim pœnitere: ideo aliter arguitur.
1.Ratio. Primò, quia ſi peccator non habet dominium ciuile, ergo neque habet dominium naturale, conſequens eſt falſum, & ſequela patet, quia dominium naturale eſt etiam ex dono Dei, ſicut ciuile, imò plus, quia ciuile videtur eſſe iure humano, ergo ſi propter offenſam Dei perdit homo dominium ciuile perdet & naturale: falſitas conſequentis probatur, quia non perdit dominium ſupra proprios actus, & ſuper propria mem-
2.Ratio. bra. Secundò, quia ſcriptura ſacra ſæpè nominat Reges principes, qui tametſi erant peſſimi & peccatores, vt patet de Saule, Achab, Roboam, & multis alijs.
3.Ratio. Tertiò arguitur contra argumentum factum pro parte contraria, Dominium fundatur in imagine Dei, ſed homo eſt imago Dei per naturam, nempe per potentias naturales, ergo dominium non amittitur per mortale. Conſequentia patet ex Auguſtino,& ex doctrina communi Doctorum. Quartò, Dauid Sau- 4.Ratio.
lem vocabat dominum ſuũ, & Regem, tempore quo perſequebatur ab eo, 1.Reg.26.& in alijs locis, immo ipſe Dauid aliquando peccauit, & tamen non perdidit regnum. Quintò Geneſ.42. non auferetur ſce- 5.Ratio.
ptrum de tribu Iuda, nec Dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt,& tamen interim multi fuerunt iniqui Reges. Sextò, poteſtas ſpiritualis non a- 6.Ratio.
mittitur propter mortale,ergo nec ciuilis, quæ multo minus videtur fundari in gratia, conſequens patet, quia ſacerdos malus verè conſecrat Euchariſtiam, & malus Epiſcopus ſacerdotes. & Armachanus id concedit, licèt id neget Vuitcleff. Septima ratio & vlti- 7.Ratio.
ma, nullo modo videtur hæc ſententia veriſimilis, quia cum ſit præceptũ de obediendis principibus Roman.13.& 1.Petri 2.& etiam eſt præceptum de non accipiendo alienum, incertum eſſet qui eſſent veri domini,& principes legitimi, & in ſumma, hæc eſt manifeſta hæreſis, quia ſicut Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, &c. ita bona temporalia voluit eſſe communia bonis ſimul ac malis. Sed reſtat inquirere,

Vtrum dominium perdatur ſaltem ratione infidelitatis. Et videtur quòd ſic,quia hæretici non habent dominium, ergò neque alij infideles, cùm non videantur eſſe melioris conditionis. Antecedens c.cum ſecũdum, de hæretic. in 6. vbi cauetur, bona hæreticorum ipſo iure eſſe confiſcata. Ad hoc reſpondemus per propoſitiones. Prima propoſitio, Infidelitas non im- 1. Propoſitio.
pedit, neque tollit verum dominium. Hęc eſt S. Thomæ, 2.2.q.10.artic.12. Probatur primò, quia ſcriptura ſacra vocat Reges aliquos infidelium, vt Senacherib, Pharaonem,& multos alios. Item Rom.13.& 1.Petri 2. iubentur fideles præſtare obedientiam principibus infidelibus. Item, quia grauius peccatum eſt odium Dei, quàm infidelitas, ſed illud non tollit dominium, ergo neque hoc. Item Tobias iubet reſtitui hędum à gentibus captum, tanquam furtiuum, quod quidem non præciperet, ſi Gentiles non haberent dominium. Item ratione S. Tho. quia fides non tollit ius naturale, neque humanum, ſed dominia ſunt de iure naturali, vel humano, ergò non tolluntur per defectum fidei. Tandem iſte eſt manifeſtus error, & hæreſis, ſicut præcedens. Ex quo patet, neque à Sarracenis, neq; à Iudęis neq; ab alijs infidelibus licitum eſſe capere res, quas poſſident per ſe loquendo, hoc eſt, eo quòd ſunt infideles, ſed talis acceptio eſt furtum, vel rapina, non minus quàm ſi à Chriſtiano auferrentur. Sed quia peculiaris difficultas eſt de hæreſi, ſit ſecunda propoſitio. Stando in iure Diuino, hæreticus non 2. Propoſitio.
amittit dominium bonorum ſuorum. Hęc eſt omniũ, & eſt nota: cum enim amiſſio bonorum ſit pœna, & nulla pœna ſit de iure Diuino ſtatuta, pro iſto ſtatu, certum eſt, ſtando illi iuri, non perdi bona propter hæreſim. Secundò patet ex prima propoſitione, quia ſi propter infidelitatem non perditur dominium, ergo neque propter hæreſim, cum iure Diuino de hæreſi nihil ſit ſpecialiter cautum. Sed an de iure humano? Conradus lib.1.de contr. q.2. & 3. & aliqui moderni ſuſtinent, quòd hæreticus ipſo facto amittit dominiũ in omnibus & per omnia, itaque in foro conſcientiæ cadit à dominio, quàm primum hæreſim committit. Sed de hoc diſſeruimus ſecundo tomo Chryſoſtomi, ad octauum & nonum. Vide ibi. Ex quibus ſequitur Barbaros, neq, propter infidelitatẽ, neq; propter alia peccata mortalia impediri, quin ſint veri domini tam publicè quã priuatim, nec hoc titulo poſſunt à Chri-
ſtianis

ſtianis occupari regiones, & bona eorum, vt latè Caietanus, 2.2.q.66.artic.8.deducit.

Dubium autem reſtat, an ideò non eſſent domini, quia inſenſati, aut dementes eſſent. Et quæſtio hæc eadem eſt cum illa, qua ſolet quæri, an ad hoc quòd aliquod ſubiectum ſit capax dominij requiratur vſus rationis. Et quidem Conradus lib. 1.q.6. hanc concluſionem ſtatuit, Dominium conuenit creaturæ rationali tam ſenſibili quàm inſenſibili. Probat: quia dominiũ nihil aliud eſt, quàm ius vtendi re in ſuum vſum, ſed bruta habent hoc ius ſuper plantas & herbas, Geneſis 1. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcã, & cunctis animantibus terræ. Item, aſtra habent ius illuminandi, Geneſ. 1. Poſuit ea in firmamento cœli, vt lucerent, vt præeſſent diei ac nocti: & leo habet dominium ſuper alia animalia, vnde vocatur Rex animalium, & Aquila eſt domina inter volucres. Eiuſdem ſententiæ eſt Syluester, verbo, Dominium, in principio, vbi dicit, elementa inuicem dominari. Sed ego concluſionem contrariam ſtatuo, Creaturæ irrationales non poſſunt habere dominium. Probatur: quia dominium eſt ius, vt etiam fatetur Conradus, ſed creaturæ irrationales non poſſunt habere ius, ergo neque dominium. Probo antecedẽs, quia non poſſunt pati iniuriam, nam certè qui prohibet lupum, aut leonem à præda, non facit eis iniuriam vllam, neque qui claudit feneſtram ne ſol illuminet, facit iniuriam ſoli, ergo huiuſmodi creaturæ non habent ius. Confirmatur: quia ſi bruta habent dominium, ſequitur, quòd qui tollit herbam à ceruo, committit furtum, quia capit alienum inuito domino. Item feræ non habent dominium ſui, ergo neque aliarum rerum. Antecedens patet, quia licet eas impunè interficere: Vndè Ariſtoteles ait, ꝙ venatio ferarũ eſt licita & naturalis. Itẽ feræ & alia irrationalia ſunt hoīs proprietates, multo magis quàm ſerui, ſed ſerui non poſſunt habere aliquid ſuum, ergo multo minus irrationalia. Confirmatur authoritate S. Thom. 1.2.q.1. artic. 1. ad ſecundum, & quæſt. 6. art. 2. vbi inquit, quòd ſola creatura rationalis habet dominium ſuorũ actuum, quia, vt ipſe dicit, 1. parte, q.82. articu. 1. ad tertium, per hoc aliquis eſt dominus ſuorum actuum, quia poteſt hoc vel illud eligere; Vnde etiam ibidem ait, appetitus circa vltimum finem non habet dominium, ergo neque bruta ſuorum actuum, neque aliarum rerum. Et licèt diſputatio videatur de nomine, eſt tamen valdè impropriè loqui, non enim dicimus in communi modo loquendi quempiam eſſe dominum, niſi eius quod eſt ſitum in ſua poteſtate: ita enim loquimur, non eſt in mea facultate vel poteſtate, quia nõ ſum dominus: bruta verò cũm non moueant ſe, ſed potius moueantur, vt dicit S. Tho. locis citatis; eadem ratione ergo, nec habet dominium. Nec valet quod dicit Syluester, dominium aliquando non dicere ius, ſed ſolam potentiam, & quòd hoc modo ignis habet dominium in aquam, ſi enim hoc ſatis eſt ad dominium, ſequitur lapidem habere dominium ad interficiendum hominem, quia habet poteſtatem ad id. Quod autem dicitur, aſtra dominari, leonem eſſe Regem, & ſimilia, quis non videt metaphoricè dici & per translationẽ.

Dubium tamen eſt de pueris, an ſcilicet, puer ante vſum rationis habeat dominium, quia nihil videtur differre ab irrationabilibus. Et Apoſtolus ad Galat. 4. Quanto tempore paruulus hæres eſt, nihil differt à ſeruo, ſed ſeruus non eſt dominus, ergo. Sed ſit concluſio, pueri ante vſum rationis poſſunt eſſe domini. Probatur, quia poſſunt pati iniuriam, ergo habent ius rerum, ac proinde dominium, quod quidẽ nihil aliud eſt quàm ius: Item bona pupillorum non computantur in bonis tutorum, ergo ſunt domini. Item pueri ſunt hæredes, & hæres ſuccedit in ius defuncti, & eſt dominus hæreditatis, lege, cùm hæres, ff. de diuerſ. & temp. præſcript. & Inſtitut. de hæredum qualitate & differentia, §. fi. Item, quia diximus fundamentum dominij eſſe imaginem Dei, ſed illa eſt in pueris, ergo. Item manifeſtè conſtat ex illo quod ſubditur ad Galat. 4. cum ſit dominus omnium, neque eſt idem iudicium de creatura irrationabili, & de puero, quia puer non eſt ob aliud, ſicut brutum, ſed eſt propter ſe.

Sed quid de perpetuò amentibus, qui. ſ. neq; habent, neq; ſperant habere vſum rationis? Videtur tales poſſe eſſe dominos, quia poſſunt pati iniuriã. Sed de hoc conſulendi ſunt Iuriſconſulti, quorum intereſt ſcire an tales poſſint habere dominiũ ciuile. Sed quidquid de hoc ſit, eſt concluſio, neque ex hac parte impediri barbaros, ne ſint veri domini. Patet: quia ſecundum rei veritatem non ſunt amentes, ſed habent ſuo modo vſum rationis, nam habent aliquem ordinem in ſuis rebus, poſtquam habẽt ciuitates, quæ ordine conſtãt, & matrimonia diſtincta, magiſtratus, dominos, leges, opificia communitates, quę quidem omnia requirunt vſum rationis. Item habent religionis ſpeciem, & nõ errant in rebus, quæ alijs ſunt euidentes, quod eſt inditium vſus rationis. Item Deus & natura non deficiunt in neceſſarijs & in agibilibus, in homine principium eſt ratio, fruſtra verò eſſet potentia, ſi non reduceretur ad actum. Item fuiſſent ſine culpa ſua tot millibus annorum extra ſtatum ſalutis, cũ eſſent in mortali, & non haberent baptiſmum, nec vſum rationis ad quærendum neceſſaria ad ſalutem. Quòd autem videãtur inſenſati & hebetes, puto ex maxima parte prouenire ex mala & barbara educatione, cum etiam ob hanc cauſam videamus apud nos multos ruſticorum parum a brutis differre. Reſtat ergo ex dictis ſine dubio Barbaros fuiſſe & publicè & priuatim, ita veros dominos ſicut Chriſtianos: neque potuerunt ſpoliari hoc titulo publicis aut priuatis ſuis rebus, ſ. quia non erant veri domini. Et certe graue eſſet negare illis, qui nihil iniuſtè vnquam fecerunt, quod concedimus Saracenis & Iudæis hoſtibus perpetuis Chriſtianæ religionis, quos non negamus habere dominia vera rerum ſuarum, ſi aliàs non occuparunt Chriſtianorum terras.

Supereſt ad argumenta reſpondere. Ad primũ quo arguebatur, iſti ſunt ſerui à natura, quia parum habent vſus rationis, nec valent ratione ſeipſos gubernare & regere, dico Ariſtotelem non intellexiſſe tales, qui non pollent ingenio à natura eſſe alieni iuris, & quod non habent dominium & ſui, & aliarum rerum, hęc enim eſt ſeruitus ciuilis, non tamen vult eos à natura eſſe ſeruos, neque quod liceat eorum bona capere, neque eos in ſeruitutem redigere, & venales facere, ſed vult docere, à natura eſſe illis neceſſitatem, qua indigent ab alijs regi & gubernari, & bonum eſt illis alijs ſubdi, ſicut filij indigent ſubijci parentibus ante adultam ætatem, & vxor uiro ſuo & hanc eſſe intentionem Philoſophi, patet, quia eodem modo dicit aliquos à natura eſſe dominos, & ad imperandum natos: certum verò eſt non intelligere eo titulo, nempe, quia ſunt ſapientes, poſſe ab alijs imperium & ſua bona ſurripere, ſed quod tales à natura habent facultatem vt poſſint imperare, & alios regere, & ideo dato quòd iſti Barbari ſint inepti & hebetes, vt fertur, non ideo negandum eſt eos habere dominium verum, neque ſunt in numero ſeruorum ciuiliũ habẽdi, & ideò certum eſt, illos antea quam Hiſpani ad eos perueniſſent, eſſe veros dominos & publicè & priuatim. Quòd verò communiter Doctores moderni circa hanc materiam de ſubiectione Indorũ nouę Hiſpaniæ ſentiunt ſequentibus concluſionibus continetur.

1. Concluſio. Prima concluſio, Non licet principibus Chriſtianis bellum indicere contra huiuſmodi infideles libidine dominandi, aut ditandi cupiditate, ſed duntaxat zelo fidei armatis atque munitis, vt per totum orbem nomen Redemptoris exaltetur. Ex quo infertur primò, non licere ſupradictis principibus terras illorum infidelium inuadere, quæ nunquam fuerunt ſubiectæ iugo fidei Redemptoris noſtri, ſi incolæ earum prædicatores fidei Catholicæ libenter audire velint, & fidem ſuſcipere ſint parati. Secũdò infertur, eos anteaquam illis bellum inferatur, monendos eſſe, vt Chriſti fidẽ totis viribus amplectantur ac venerentur. 2. Concluſio. Secunda concluſio, quamuis Rex aliquis zelo fidei motus, & Papæ authoritate munitus, licitè potuerit contra prędictos Barbaros bellum gerere, illi tamen potuerunt ſe iuſtè defendere, ſi prædicta admonitio non præceſſit. Ex quo ſequitur primò, quod ſic ſuperati, non ſtatim ipſo iure efficiuntur ſerui, donec pertinaciter nolint ſupradicto principi obedire, aut ſe iugo fidei ſubijcere. Secundo ſequitur, quòd poſtquam ſic capti cognitione nominis habita, Redẽptoris baptiſmum ſuſcipere velint nullo modo ſunt regendi principatu deſpotico & ſeruili. 3. Concluſio. Tertia concluſio, authoritate Summi Pontificis & non aliter licebit principibus Chriſtianis ſupradictos Indos politico & Regali imperio, non tamen deſpotico regere, & ſic ſub perpetuo dominio retinere. Vnde ſequitur primò, quòd quicumq; eos hactenus ſeruitute deſpotica oppreſſerunt, poſtquam ſunt ad fidem conuerſi, tenentur ad reſtitutionem de damno & lucro propter talem ſeruitutem dũtaxat, ſecùs autem ſi alia cauſa ſubſit. Secundo ſequitur licere, poſtquam conuerſi ſunt ad fidem exigere ab eis ſeruitia præſtita, dum tamen fidei noſtræ rectęque rationis dictamini ſint conſona, propter expenſas & labores quos ſuſtinuerunt, vt eos in pace & in bono regimine ſub Chriſti iugo conſeruarent. 4. Concluſio. Quarta concluſio, Nunc poſtquam iam multi huiuſmodi Barbarorum conuerſi ſunt ad fidem, non expediret, imò neque liceret principi Chriſtiano adminiſtrationes illarum prouinciarum omnino dimittere. Hæc latius moderni in ſuis ſcriptis.

Pro Ambroſio dicimus S. Thom. 2. 2. quæſt. 66. artic. 8. ad primum, conciliare eum cum Auguſtino, inquit enim circa prædam diſtinguendum eſſe, quia ſi illi qui deprędantur hoſtes, habeant bellum iuſtum, eaque per violentiam in bello acquirunt, eorum domini efficiuntur, & hoc non habet rationem rapinæ, vnde neque ad reſtitutionem tenentur, quamuis poſſint in acceptione prædæ etiam iuſtum bellum habentes prædare per cupiditatem ex praua intentione, ſi ſcilicèt, non propter iuſtitiam, ſed propter prædam principaliter pugnent. Et in hoc ſenſu intelligendus eſt Auguſtinus, quòd propter prędam militare peccatum eſt: ſi tamen bellum ſit iuſtum, ad reſtitutionem non tenerentur, licèt peccent: ſi verò bellum ſit iniuſtum, rapinam committunt, & ad reſtitutionem tenentur.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An Abrahæ cum Agar congreſſus fuerit adulterium.

AMbroſius libro 1. de Abraham Patriarcha, cap. 4. in hunc locum, *Tulit Agar Aegyptiam ancillam ſuam, & dedit eam viro ſuo*, Geneſ. 16. excuſans concubitum Abrahæ cum ancilla Agar, duo præter communẽ Theologorum ſententiam videtur innuere. Primò, quòd congreſſus ille fuerit adulteriũ: ſecundum, quòd adulterium temporibus Abrahæ non fuerit illicitum, quia lex nondum illud interdixerat. Sunt verba eius hæc, Sed fortaſſe dicet aliquis, quomodo Abraham nobis proponis imitandum, cùm de ancilla ſuſceperit filiũ? aut quid ſibi vult hoc eſſe, vt tantus vir huic errori ſuerit obnoxius? Sed conſideremus primum quòd Abraham ante legem Moyſi, & ante legem fuit, cùm non interdictum adulterium videbatur: pœna criminis ex tempore legis eſt, quæ crimen inhibuit, neque ante legem vlla rei damnatio eſt, ergo non in legem commiſit Abraham, ſed legem præuenit, Deus in paradiſo licet coniugium laudauerit, non adulterium damnauit.

Doctores Scholaſtici diſputant de materia huius quæſtionis, 4. Sentent. diſtinct. 33. & S. Thomas, 2. 2. quæſtione 154. artic. ſecundo, & octauo. Et articulo 2. quærit, an fornicatio ſimplex ſit mortale peccatum. Et reſpondet concluſione affirmatiua, qua aſſerit abſque omni dubio tenendum eſſe, fornicationem ſimplicem eſſe peccatum mortale. Probat Tobiæ 4. Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam nunquàm patiaris crimen ſcire, crimen autem importat peccatum mortale, ergo. Secundò, nihil excludit à regno Dei, niſi peccatum mortale, fornicatio autem excludit à regno, vt patet ad Galat. 5. vbi præmiſſa fornicatione, & quibuſdam alijs vitijs, ſubdit: Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur. Tertio, quia peccatum mortale eſt omne quod directè committitur contra vitam hominis, fornicatio autem ſimplex importat in ordinationem, quæ vergit in nocumentũ vitæ eius, qui eſt ex tali concubitu naſciturus. Et videmus in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris & fœminæ, quod in eis non eſt vagus concubitus, ſicut patet in omnibus auibus; manifeſtum eſt autem, quòd ad educationem hominis, nõ ſolum requiritur cura matris, à qua nutritur, ſed multo magis cura patris, à quo eſt inſtruẽdus & defendendus, & in bonis tam interioribus quã exterioribus promouendus, & ideò contra naturam hominis eſt, quòd vtatur vago concubitu, ſed oportet quòd ſit maris ad determinatam fœminam, cum qua permaneat per totam vitam: & inde oritur in hominibus naturalis ſolicitudo de certitudine prolis, quia eis eminet educatio prolis, hæc autem certitudo tolleretur, ſi eſſet vagus concubitus, ideò fornicatio ſimplex cùm ſit contra bonum prolis educandæ, eſt peccatum mortale. Et articulo octauo diffinit, quòd eſt grauius peccatum quam furtum.

Martinus de Magiſtris tractatu de temperantia, q. 2. tenet ſententiam contrariam S. Thomæ, cuius potiſſimum fundamentum eſt, quòd fornicatio ſimplex, natura ſua non eſt mala, neque peccatum mortale, & ob id tantum eſt mala quia prohibita, nempe Deut. 23. Non erit meretrix ex filiabus Iſrael. Et lege Euangelica ad Epheſ. 5. Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habebit hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Eandem ſententiam ſuſtinet Durandus, 4. Sent. diſtinct. 33. quæſt. 2. nempe, quòd ſecluſa Diuina & humana lege, ſimplex fornicatio de ſe & ex natura ſua non eſt peccatum mortale: ratio eius eſt, quia peccatum mortale dicitur, quia meretur mortem temporalem vel æternam, fornicatio autem ſimplex non meretur mortem temporalem ſecundum legem naturalem, quia lex naturalis nihil dicit nec nominat aliquid de morte æterna, & temporalis eam non punit, ideo quòd fornicatio ſimplex mortale ſit, procedit ex iure Diuino, quod id prohibet.

Primus congreſſus circa hanc quæſtionem eſt cum hæreticis, nam fuerunt Philoſophi, qui in lumine naturali affirmarunt concubitum vagum eſſe licitum, vti Socrates, vt habetur apud Ariſtotelem, 2. Polit. qui affirmabat eſſe optimam Rempublicam, in qua

mulieres eſſent communes omnibus. Quæ opinio apud Gentiles per longum tempus viguit, vt habetur Actuum 15. in Concilio Apoſtolorum, vbi cauetur quòd gentes abſtineant ſe à fornicatione, quam licitam eſſe putabant, & ideo eſt illis prohibita. Eundem errorem ſuſtinuit Simon Magus tempore Apoſtolorum, vt Guido Carmelita refert inter errores antiquorum, & Euſebius in hiſtoria eccleſiaſtica, libro 3.c.19. inquit, fuiſſe etiam errorem Nicolaitarum, ita vocati à Nicolao Diacono, qui fuit ſimul electus cum Stephano, qui cùm vxoratus eſſet, reliquit propriam vxorem ex eo ſolum, quia pulchra erat, de quo meminit Ioannes in Apocalyp.cap.2. vbi dictum eſt, per Angelum Epheſi hoc tamen bonum habuiſtis, quòd odiſtis errorem Nicolaitarum. & Paulus 1. Theſſal.4. Vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum in ſanctificatione poſſidere, & non in paſſione deſiderij, ſicut gentes quæ ignorant Deum, inſinuans ex tali ignorantia procedere quòd fornicationem ſimplicem putarent licitam. Poſtea fuit error Vualdenſium, vt refert Guido Carmelita loco citato. Et poſteà fuit error Bigardorum & Beguinorum damnatus in Clemétina, Ad noſtrum, de hæreticis. Et vltimò fuit error Græcorum.

Dubium tamen eſt an nunc hæreticum eſſet aſſerere, quòd fornicatio ſimplex non eſſet mortale. Et videtur non eſſe hæreſim, quia in Euangelio neque in ſacra ſcriptura ſub iſto nomine, fornicatio ſimplex, non videtur eſſe expreſſum. Et probat Martinus, nam dato quòd videantur authoritates ſcripturæ ſacræ eam prohibere, proteruus poſſet gloſſare authoritates illas multis modis, quia fornicatio capitur dupliciter, vno modo vt ſit nomen generale ad omnem immunditiá carnis, & vt ſic includit adulterium, inceſtum, ſtuprũ, & raptum, & iſto modo non dubium eſt, quin ſi quis negaret fornicationem eſſe peccatum, eſſet hæreticus, ſi verò capiamus ſtrictè, pro fornicationé ſimplici, nó videtur manifeſtum, quòd qui negaret fornicationem eſſe peccatum, eſſet hæreticus, quia Doctores ſacri, licet affirment quòd concubitus vagus ſit peccatum mortale, non tamen dicunt contrarium aſſerere, eſſe hæreticum.

Sed contra Martinum ſtatuimus concluſionem. Hæreticum eſt aſſerere abſolutè & ſimpliciter, quòd fornícatio ſimplex non eſt peccatum mortale. Probatur, quia talis aſſertio expreſsè eſt contra Scripturam, quia iure Diuino eſt prohibita: nam quæro, quomodo poterit exponi illud Deut. 23. non erit meretrix in Iſrael. Quòd ſi quis exponere velit, quòd talis prohibitio fuit in lege veteri: expoſitio talis inſufficiens eſt, quia illud erat præceptum morale & iuris naturæ, & illa non ſunt abolita, ſed ſemper obligant. Neque reſponderi poteſt ad illud Matt.15. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes. & 1.Corint.6. Nolite errare, quia neque adulteri, neque fornicarij, neque molles, &c. regnum Dei poſſidebunt. Vbi Apoſtolus fornicationem ab adulterio diſtinguit. Secundo probato, quod talis prohibitio ſub pœna mortalis expreſsè in ſacris literis habeatur, quia dato quòd fornicatio generali nomine pro luxuria accipiatur, tamen propria ſignificatio eius eſt, quòd ſit vna ſpecies particularis luxuriæ, nam fornicatio à fornicio, qui locus eſt publicus in quo mulieres ad illum actum publicè ſe exponebant, nomen ſumpſit, & hæc propria eſt ſignificatio eius, & ideò eſt peculiaris ſpecies luxuriæ. Tertiò probatur, quia Paulus ideò deterret homines à fornicatione, quia apud gentes reputabatur licita, quod non ita fuit de raptu & adulterio, vt Paulus adnotauit 1. Theſſal.4. vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & non ſicut gentes quæ ignorant Deum. Quartò, quia ſancti quando de fornicatione loquuntur, ſupponunt eam in ſacris ſcripturis eſſe prohibitam ſub culpa mortali. Et ad id, quod dicit Martinus, ſancti non dicunt contrarium aſſerere eſſe hæreticum, reſpondemus non eſſe neceſſarium ſanctos hoc dicere, quia ſcriptura ipſa ſufficienter hoc teſtatur. Vltimò probatur ex vſu & traditione eccleſiæ, quæ ita pro ſimplici fornicatione pœnitentiam iniungit, ſicut pro furto & adulterio. Ex quibus conſtat concluſioné aſſertá eſſe Catholicá.

Dubium grauius eſt, an fornicatio ſimplex de ſe & à natura ſua ſit mala, & contra ius naturæ, & ſtando in iure naturali an ſit peccatum mortale. Martinus & Durandus ſuſtinent partem negatiuam. Contra quos ſit concluſio, Aſſerere quòd fornicatio ſimplex de ſe non ſit mala, & contra ius naturæ, eſt error proximus hæreſi. Probatur primò, quia nihil quod de ſe non ſit malum & peccatum mortale reperitur omni lege prohibitum: fornicatio autem ſimplex fuit prohibita omni lege, ergo. Secundò, quia omnia præcepta negatiua legis Euangelicæ ſunt eorum quæ de ſe, & ſtando in lumine naturali, ſunt mala, ſed ſimplex fornicatio fuit prohibita à Chriſto ſub hoc præcepto, Non mæchaberis, quia reducitur ad illud, vt omnes Doctores tradũt aut aſſignetur vbi prohibeatur, ergò. Tertiò, quia fornicatio ſimplex opponitur matrimonio, ſed matrimonium ſecundum ſe & ſimpliciter eſt bonum, ergo fornicatio ſimplex ſecũdum ſe, ſimpliciter eſt mala. Quartò, quia omnes prohibitiones & præcepta moralia ſunt ad conſeruandam charitatem humanam, vt patet ad Rom.13. Non adulterabis, non occides, & ſi quod eſt aliud mandatum, hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: & concludit, Plenitudo ergo legis eſt dilectio. & Ioann. in Canonica, Qui proximum diligit, legem impleuit fornicatio autem ſimplex, eſt contra charitatem & amicitiam humanam, ergo contra ius naturale. Confirmatur, quia vel ſimplex fornicatio eſt contra charitatem, vel non: ſi ſic, ergo intentum, ſi non, ſuperfluè ergò Deus eam prohibuit, hoc autem non eſt aſſerendum, prohibuit ergo eam, quia eſt contra charitatem & amicitiam humanam. Vltimo, quia concubitus vagus apud omnes gentes debitè inſtitutas ſemper malè audiuit, & tanquam malus ab omnibus gentibus eſt damnatus, hoc autem non ita eſſet, niſi de ſe & ex natura ſua eſſet malus, & Reipublicę pernicioſus, ergò.

Ad rationes Martini, quarum prima eſt, quòd proles benè vel malè educetur & alatur, hoc eſt accidentarium, quia poteſt fornicator maiorem facultatem habere, quam coniugatus, tum etiam propoſitum firmius alendi, quin verò ditandi ſuos liberos, ergò. Reſpondemus, id quod Martinus dicit, accidentarium eſt, hoc autem quod nos dicimus conditioni concubitus vagi natiuum & intrinſecum, nam ex natura rei qui non ſunt matrimonio iuncti, non poſſunt bene alere prolem. Secundò, ſi ratio Martini eſſet vllius momenti, tunc ſequeretur coniunctionem maritalem non eſſe vinculum naturale, inde enim hoc habet quod natura eius eſt, vt ſit benè educatiua prolis, & tamen ſæpè accidit, vt coniuges neque facultatem habeant, neque verò voluntatem eos educandi, exiſtimandus ergo eſt actus ex natura, & non ex accidente, quin verò & ſimplex pollutio per mollitiem eo turpior eſt fornicatione, quòd ſeminatio nemini licita eſt, niſi ordinetur ad prolem, quare illa, quia fruſtranea eſt, maiorem habet iniquitatem. Ad ſecundum argumentum Martini, nempe, ſimplex fornicatio non eſt contra iuſtitiam, quia vterque liberè conſentit, & uolenti nó fit iniuria, reſpondetur, dato ita ſit, ſat eſt contra charitaté eſſe & amicitiá humanam ut ſit mortale, & de per ſe cędit in præiudicium prolis generandæ. Secundò reſpondetur, quòd fornicatio eſt etiam quodammodo contra iuſtitiam, quæ

erga

erga futurā prolē ſeruanda eſt, & licèt principaliter cōſtituatur in ſpecie temperātiæ, hoc ideò eſt, quia actus ille fornicarius non eſt contra perſonam actu exiſtentem, neque quæ præceſſerit, ſed contra illam, quæ eſt tantum in potentia. Ad rationem Durandi, quia ius naturale non punit concubitum vagum, ſunt enim lupanaria publica in Rebuſpublicis debitè inſtitutis; reſpondemus, Rempublicam Chriſtianam ideò lupanaria permittere, vt grauiora delicta impediantur, quæ tamen id nunquam tanquam licitum approbauit, ita vt à culpa excuſentur. Ideo.

Dubitatur vltimò, an circa hoc, quod fornicatio ſimplex ſit peccatum, ignorantia inuincibilis poſſit cadere. Et videtur quòd ſic, quia in Decalogo expreſsè & directè non prohibetur, ſed ſolum reductiuè & in Decalogo ea quæ proponuntur ſtatim in lumine naturali, videntur illicita, alia autem, quæ ad illa præcepta reducuntur, indigent expoſitione ſapientum, ſed talis eſt fornicatio ſimplex, ergo quæſtio hæc eſt dubia. Re-
1. Propoſitio. ſpondemus tamen per propoſitiones. Prima, Apud Chriſtianos non poteſt eſſe ignorantia inuincibilis, quæ poſtquam legem receperunt, omninò excuſet. Aſſertio hæc patet: quia tam veteri lege quàm noua & Euangelica, tanquam mala & illicita prohibetur. Tū etiam, quia Paulus in ſuis epiſtolis ſæpè repetit, quod fornicarij regnum Dei non poſſidebunt. In concionibus etiam publicis concionatores ſępè ita prædicant. Et vltimò, quia non eſt Chriſtianus, qui affirmare auderet fornicationem ſimplicem eſſe licitam, & non eſſe peccatum. Et ſi ruſtici aliqui ſunt qui id ignorent, quales ego in hoc Epiſcopatu Lucenſi quondam reperi, docendi ſunt & inſtruendi, ne tali ignorantia labo-
2. Propoſitio. rent. Secunda propoſitio, Gentes qui nihil audiuerunt de lege Chriſti, probabile eſt inuincibiliter ignorare fornicationem ſimplicem eſſe mortale. Probatur: quia poſſunt eſſe gentes adeò barbaræ, quæ ratione id non attingant, cum neque de fide Chriſti aliquid vnquam audierint, nec ab aliquo ſint edocti, tales ergo non mirum quòd per ignorantiam excuſari valeant. Secùs de homicidio, adulterio, & furto, quę intrinſecè includunt rationem indebiti & illiciti, & directè in lege ſunt prohibita, fornicatio verò non magis clarè & diſtinctè reducitur ad adulterium, quā
3. Propoſitio. vſura ad furtum. Tertia propoſitio, Apud gentes barbaras, in quibus eſt Reſpublica benè inſtituta, probabilius eſt ignorantiam fornicationis ſimplicis non eſſe inuincibilem, ſed vincibilem. Ratio eſt: quia ſi tales gentes ad Deum conuerterentur, Deus eos illuminaret de neceſſarijs ad ſalutem, & per doctorem externum vel internum cognoſcerent fornicationem ſimplicem eſſe peccatum: quòd ſi non ſe diſponunt, neque ad Deum conuertuntur, id ex culpa ſua eſt: & ideo in huiuſmodi gentibus talis ignorantia vincibilis eſt.

Articulo 8. diffinit S. Thom. adulterium eſſe determinatam ſpeciem luxuriæ ab alijs diſtinctam, & ex ſe, & ex natura ſua peccatum mortale. Probat: quia adulterium, ſicut ipſum nomen ſonat, eſt acceſſus ad alienum torum, in quo homo dupliciter delinquit. Primò, quia accedit ad mulierem non ſibi matrimonio copulatam, quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ. Secundò, quia accedit ad mulierem alteri per matrimonium copulatam, & ſic impedit bonum prolis alienæ, & irrogatur grauis iniuria viro. Et eadem ratio eſt de muliere coniugata, quę per adulterium corrumpitur, vnde quia habet ſpecialem deformitatem circa actus venereos, ideo eſt ſpecialis ſpecies luxuriæ, & peccatum mortale. Quod probamus, primò, quia præcepta omnia decalogi & cuncta moralia, quæ in illis ſunt implicita, nihil aliud ſunt quam explicationes iuris naturalis, quapropter luce naturali ſunt docenda: verbi gratia, Non occides, illic non prohibetur niſi ſolum homicidium, quod eſt contra ius naturale, vnde dum iudex reum patibulo ſuſpendit, vel quiſquis legitimo tutamine ſe defendens aggreſſorem occidit, quia lex naturæ alterum iubet, & alterum permittit, non tranſgreditur præceptum. Pari modo, dicens Chriſtus, Nolite iurare omninò, ſolum interdixit iuramentorum abſurdum abuſum, & formas vniuerſas vanè iurandi vbi vero ratio iuſiurandum exigit, quia natura eſt mandati interpres, iurare non eſt prohibitum idem ergo ait S. Thom. de præcepto, non mœchaberis, quia ratio naturalis dictat, quod in omnibus ſpeciebus luxuriæ includitur ratio illiciti, & vltra hoc in adulterio ratio ſpecialis iniurię, quæ infertur proximo, & proli generandæ, ideo adulterium eſt peccatum mortale, & ſpecies particularis ab alijs diſtincta. Tum etiam, quia omnia præcepta Decalogi, vt S. Thom. inquit. 2. 2. q. 122. art. 1. ad iuſtitiam pertinent, præcepta primæ tabulæ ad religionem Dei attinent, quæ eſt potiſſima pars iuſtitiæ, quartum vero ad pietatem, quæ eſt illi proxima: ſubſequentia ad iuſtitiam, quæ eſt inter æquales. Violatio autem iuſtitiæ in materia graui, qualis eſt materia adulterij, ſemper eſt peccatum mortale, ergo adulterium de ſe, & ex natura ſua eſt peccatum mortale. Item, quia idem S. Thom. 1. 2. q. 100. artic. 8. tenet præcepta omnia Decalogi eſſe indiſpenſabilia, quia omnia in ſe & intrinſecè continent bonum commune, vt præcepta primę tabulæ obſequium Deo debitum, & præcepta ſecundæ tabulæ continent pacem communē Reipublicæ: ſed circa bonum commune, vt ſeruire Deo, non poteſt cadere diſpenſatio, quia præcepta prioris tabulæ includunt in ſe intrinſecè rationem debiti, ſimiliter ergo nec circa præcepta ſecundę tabulæ, quia intrinſecè includunt rationem illiciti. Et quod liceat iniuriam irrogare alicui, mens non capit, talis irrogatur in adulterio, ergo de ſe & ex natura ſua eſt peccatum mortale, & intrinſecè malum. Vltimo, quia delictum quod omni lege naturali, Diuina & humana, punitur pęna mortis, de ſe, & ex natura ſua eſt peccatum mortale, huiuſmodi autem eſt adulterium, quia pernitioſum Reipublicæ, & ideo Leuit. 20. lex mandat adulteram lapidare, & Deuteronomij 17. idem diſponitur de viro, ergo de ſe & ex natura ſua, eſt peccatum mortale.

Dubium principale quæſtionis propoſitæ eſt, an habere plures vxores ſit contra ius naturæ, & an aliquando id licuerit. Prima quęſtio duos poteſt habere ſenſus; vnum an vxores plures vni commiſceri viro, nunc diſſonum ſit, & iuri naturæ contrarium: alter vero eſt, an ſit contra præceptum naturæ, ita vt citra diſpenſationem nunquam licuerit. Ad primum ſenſum reſpondetur tribus concluſionibus, iuxta tres fines matrimonij. Nam aliquid eſſe contra ius naturę, iudicari debet per id quod eſt naturale, naturale autem eſt quidquid naturę rei congruit, ſiue ratione generis, vt homini in quantum animali eſus & potus, ſeu ratione ſpeciei, vt ratiocinari: inclinatio autem naturalis eſt in omnibus rebus, graue ad deſcenſum, leue ad aſcenſum: eſt etiam commune omnibus rebus inſtinctus naturæ, qui in rebus cognoſcentibus idem eſt cum inclinatione naturę, in rationis expertibus inſtinctus eſt impetus appetitus directionem Dei ſequentis, eſt etiam lex omnibus rebus communis, quę propriè conuenit his, qui intellectu vigent, vt Angelis & hominibus. Et ratio diſcriminis eſt, quia lex idē eſt quod regula, qua actiones diriguntur, bruta vero, cum non cognoſcant finem ſuarum actionum, (hirundo enim non cognoſcit quo fine nidificet) nequeunt actiones ſuas in finem dirigere, & ideo eorum cognitio non poteſt dici regula, aut lex, aut ius, ſed inſtinctus inſtigans appetitum, quo à natura im-

pelli-

pellitur à Deo, quibus vita conſeruatur, inſtinctus verò ille deſcendit ex lege Dei dirigentis res omnes in ſuos fines, & quia homo cognoſcit finem naturalem ſuarum actionum, in quem eas dirigit, cognitio eius practica dicitur, & eſt lex, ſeu regula, & ius naturæ.

Eſt autem finis matrimonij triplex, ſicut & bonum eius. Primo, generatio prolis, & debita educatio, quæ homini conuenit ex natura generis, qui cunctis animalibus eſt communis, & bonum quod huic fini reſpondet eſt prolis. Secundus finis ſecundarius eſt, vt Ariſtoteles 8. Ethic. inquit, communicatio mutua actionum & officiorum tam generandi prolem, quàm neceſſaria ad vitam humanam tranſigendam, & bonum, quod huic fini reſpondet, eſt fides, qua inter ſe coniuges inuicem conſtringuntur. Tertius finis congruit matrimonio, quatenus ſacramentum, qui eſt ſignificare coniunctionem Chriſti & eccleſiæ, nempè aſſumptionem humanitatis, cuius partes nunquam dimiſit, & hac ratione ſacramentum matrimonij eſt vinculum indiſſolubile, & huic fini coniunctum eſt bonum ſacramenti: matrimonium ergo conuenit homini propter primum finem, quatenus animal, propter ſecundum, in quantum homo & animal politicum, propter tertiũ, ea ratione, quia Chriſtianus eſt.

1. Concluſio. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Habere plures vxores non eſt contrarium naturæ primi finis. Hæc patet, quia finis prolis per congeminatas vxores non tollitur, neque impeditur, quia poteſt vir vnus ex pluribus vxoribus proles ſuſcipere, & ſuſceptas alere & educare, & vnaquæque vxorum ſuorum liberorum curam propriam gerere. 2. Concluſio. Secunda concluſio, Vxorum pluralitas quodammodo eſt contra ſecundum finem matrimonij, quodammodo verò non, quia licèt valdè impediat, ſed non prorſus tollit. Prior pars probatur: quia pluribus ſimul debitum exigentibus, non poteſt ſimul omnibus perſoluere, neç ad id eſt potens, cum actus ille vires debilitet, & ideo matrimonium fruſtraretur alio fine, qui eſt eſſe remedium contra concupiſcentiam, potiſſimum, ſi vnam præ altera diligeret, illa deſpecta, viueret tanquam viro orbata. Secundò, quia pax non poſſet inter illas vxores conſtare, cùm zelotipia vrerentur, & inuidia contabeſcerent, neque vna poſſet alterius filium videre: & hac de cauſa nouercæ malæ audiunt erga priuignos, & his de cauſis rixis & litibus domum implerent. Et de hac re exemplum habemus Gen. 21. de Sara & Agar, quam cum Iſmaele e domo expulit, & Rachel Geneſ. 30. inuidens ſorori ſuæ Liæ, famulam marito ſuppoſuit, quæ pro ſe pareret. Poſterior pars concluſionis, ex eo conſtat, quoniam plures vxores, ſi modo honeſtæ ſint & probę, poſſunt vni viro cohabitare, vt Patriarcharum exemplis compertum eſt, & quamuis non tanta probitate vigeant, licèt ægrè, poſſunt tamen vtcunque ſimul cohabitare. 3. Concluſio. Tertia concluſio, pluralitas vxorum apertè contrariatur tertio fini matrimonij, ſcilicet, ſignificationi ſacramentali, ita vt matrimonium non modo impediat, verumetiam dirimat, nam coniugium Chriſti cum eccleſia fuit vnius cum vna, quam vnionem matrimonium repreſentat. Neque obſtat quòd eccleſia ex pluribus fidelibus conſtet, quia propter vnam fidem, & vnum baptiſma, omnes vna ſponſa reputantur, iuxta illud Cantic. 6. Vna eſt columba mea, perfecta mea, &c. & Paulus, Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.

Contra hanc tamen diffinitionem eſt vrgens argumentum, quia ius naturale eſt quod natura omnia animantia docuit, vt ff. de iure naturali gent. & ciu. habetur, ſed natura certa animantia non docuit, vt mas non niſi vni fœminæ copuletur, ergo ſi homo id faciat, non dilinquit contra ius naturæ. Reſpondetur tamen, quòd ius naturæ trifariam vſurpatur, vno modo vt natura, quæ ex neceſſitate quæratur, diſtinguatur contra rationalem appetitum, qui operatur liberè, & ideo quòd propriè competit homini, in quantum homo, quod eſt veluti eſſe politicum, non dicitur de iure naturæ, ſed id tantum quod illi eſt commune cum reliquis animantibus, vt concubitus maris & fœminæ, & hinc neſandum crimen dicitur, & eſt contra ius naturæ: hoc ergo pacto concedimus pluralitatem vxorum non eſſe contra ius naturæ, quippe quod natura generis animalium non vetat. Secundo modo ſumitur ius naturæ pro eo quod ex principio naturæ vnicuique ſpeciei tanquam ei conueniens eſt indictum, & hoc modo pluralitas vxorum eſt contra ius naturę, quia eſt contra modum quem natura ſpeciei hominis præſcripſit, propter quòd fecit eum animal ciuile, & ideo tenetur vxori fidem ſeruare, & familiam in pace regere. Vndè quibuſdam animalibus, in quibus maior cura exigitur ad educationem prolis, natura ſimilem inſtinctum impreſſit, vt perdicibus & turturibus, in quibus vnus vni aſſociatur. Tertius modus eſt, vt ius naturę dicatur id quod Deus homini pręcepit, tanquam ſupremus author naturæ, & ita Iſidorus ius naturæ appellauit dicens, Ius naturale eſt, quod in lege & in Euangelio continetur, veluti refluxus maris, qui ex conſtellatione cęleſti ei imprimitur, dicitur ei naturalis, & hoc modo ſpecialiter Chriſtianis eſt contra ius naturæ plures vxores ducere, vtpote, quorum matrimonium eſt ſacramẽtum coniunctionem Chriſti eccleſiæ ſignificans.

Ad ſecundum quæſitum, an ſimul plures habere vxores aliquando licuerit. Quæſtio hęc implicitè aliã quęſtionem includit, nempe, an per diſpenſationem id licuerit, an verò per ſe fuerit licitum. Pro cuius deciſione animaduertendum, quòd primus qui duas ſibi copulauit vxores fuit Lamech ex linea Cain ſeptimus ab illo, vt habetur Gen. 4. veluti Enoch vir iuſtiſſimus, qui coram Deo ambulauit, fuit ſeptimus à Seth: in his duobus fratribus facta fuit diuiſio duarum ciuitatum, Dei ſcilicet, & diaboli, quocirca factum Lamech non eſt argumentum quod fuerit licitum vni viro ſimul plures vxores ducere, quia credendus eſt id potius libidine quàm iure feciſſe, neque concubitus Loth inebriati cum duabus filiabus, Gen. 19. cenſendus eſt matrimonij vſus, ſed inceſtus. Sed prima bigamia, quę licita creditur, fuit Abrahę, qui poſtquam cũ Sara contraxerat, eius precibus ad ancillam eſt ingreſſus, vt Gen. 16. legitur, cuius exemplo Iacob duas primum ſorores Liam & Rachelem, & deinde ſingulas earum ancillas, vt Gen. 30. habetur, ſibi copulauit, quod vt propagaret populum Dei, fecit, & poſtea eum multi patres ſunt imitati. Ad quęſtionem ergo ſequentibus concluſionibus reſpondetur. 1. Concluſio. Prima, poligamia, hoc eſt vxorum pluralitas, ante legem Euangelicam licita fuit. Abulenſis ſuper Matth. c. 19. q. 34. refert Doctores aliquos, qui contrarium huius concluſionis ſuſtinent, aſſerentes quòd Deus permiſit pluralitatem vxorum, non tanquam rem licitam, ſed vt impunè fieret, ſicut illis permiſſit ab extraneis vſuram accipere, & nunc permittuntur lupanaria ad euitanda maiora mala. Hęc tamen opinio ab omnibus Theologis repudiatur. Probatur ergo Concluſio poſita. Adulterium ſemper fuit cognitum, vt graue peccatum, ergo Abraham, quem Deus vt iuſtiſſimum ex toto orbe elegit, fas non eſt credere, eiuſmodi commiſiſſe ſcelus, ſed iure ad Agar fuiſſe ingreſſum, & cauſa potiſſima fuit, Galat. 4. quam Paulus enarrat, vt in duobus filijs, vno de ancilla, & altero de libera, vetus & nouum Teſtamentum deſignarent, quare nato Iſaac, Iſmael cum matre ſua iuſſu Dei expulſus fuit domo, ad ſignificandum legem veterem, tanquam ancillam, excludendam, & Euangelicam, tanquam liberam, approbandam: vnde

cum

cum Agar in vſu perpetuò matrimonij non permanſerit, non defuerunt, qui Abrahæ crimen fornicationis cum illa obijcerent, vt Auguſtinus libro 2. contra aduerſarium legis, Can. 9. refert, quem excuſat ex eo quòd non concupiſcientia libidinis ad Agar fuerit ingreſſus, ſed de vxoris conſenſu & rogatu. Et Ambroſius loco citato videtur adulterium appellaſſe, 'inſinuans quando dixit, quod fuit ante legem, quod nondum fuerat prohibitum, rurſus quia non ardore libidinis ſuccenſus, ſed ſtudio quærendæ poſteritatis eam cognouit. Ex quo coniunctionem ancillæ non videtur cenſere torum coniugalem. Dicendum tamen eſt, id feciſſe inſpiratione Diuina, & fuiſſe veram vxorem, ſed quia Agar non fuit Abrahæ coniugata niſi per occaſionem, vt à Sara ſubſtituta vt germen vice illius ederet, & poſtea ratione myſterij mandato Dei erat abijcienda, ſancti Patres non appellant illud ita plane coniugium. Præſertim, quòd cum finis matrimonij duplex ſit, vnus generatio, alter communicatio in officijs domeſticis, ad hunc ſecundum finem non fuit admiſſa, vt ea familiaritate & honore tractaretur vt Sara, ſed ſemper habebatur tanquam ancilla, & Sara tanquam domina. Et hoc eſt quod Iudæi inſinuabant dicentes, Nos ex fornicatione non ſumus nati (nempe vt Iſmael) vnum Patrem habemus Deum. Et idem iudicium eſt de Iacob, & ſuis duabus ancillis, nam cum ancillis lege nequeunt matrimonia iniri, niſi fiant liberæ, atque hoc pacto, Gen. 25. duæ vxores, Abrahæ, nempe Agar & Cetura eius concubinæ appellantur. Hinc fit, quòd nunquam fuit licitum habere concubinam, nam fornicatio, quia legitimo fini generationis opponitur, adeò eſt contra ius naturæ, vt nulla diſpenſatione fieri poſſet licita. Quapropter ſi alicubi inter gentes fornicatio ſimplex tanquam licita permittebatur, id ex cæcitate luminis naturalis procedebat. Et hac de cauſa Iudæi ſcandalum accipiebant, quod conuerſi de gentibus fornicatione tanquam licita vtebantur, quam ideo Apoſtoli, vt legitur Actuum 15. eis interdixerunt. Vbicunque ergo in ſacra ſcriptura aliqui leguntur habuiſſe concubinas, vt Salomon, atque alij, vel culpandi ſunt, tanquam fornicarij, veluti Iudas cum Thamar, vel ſi excuſentur, intelligendæ ſunt veræ coniugatæ vxores. Sed ad ſecundum finem matrimonij, qui eſt maritalis ſocietas, non recipiebantur vt legitimæ vxores. Vnde inter ethnicos mos erat, vt licèt paterfamilias pluribus vteretur fœminis, nomine vxorum non tamen niſi vnicam haberet, quę eſſet materfamilias. Et vt ſermonem de Abraham cõcludamus, Deus ad euitandum iurgium inter ancillam & liberam, Iſmaelem & Iſaac, & potiſſimũ ratione myſterij abolitionis veteris Teſtamẽti, iuſſit Agar cum filio domo expelli, quaſi diſpenſans ſuper perpetuitate matrimonij.

De Patriarchis nemo ambigit, quin iure optimo ad propagandum Dei populum & cultum, pluribus fuerint vxoribus vſi. De iure verò, quo huiuſmodi matrimonia defenduntur, eſt controuerſia. Sunt enim qui arbitrentur tunc nulla opus fuiſſe diſpenſatione, ſed per ſe vxorum pluralitatem fuiſſe licitam: quam tuentur Durandus diſt. 33. q. 1. & Abulenſis cap. 19. ſuper Matth. q. 30. vſque ad 34. Et primum argumentũ, quo hæc opinio fulcitur, eſt hoc. Vxorum pluralitas nullatenus aduerſatur primario fini matrimonij, nec ſecundo ſic opponitur, vt illum tollat, ſed quodammodo impedit, non enim propagandis & educandis liberis obuiat, ſed pacificum conuictum domus quodammodo perturbat: illa verò quæ ſunt de iure naturæ tanquã prima principia, vt id non facias alijs quod tibi fieri non vis, ſecum adferunt naturale præceptũ, atque adeò illa, quæ ſunt explicationes eorum, veluti præcepta decalogi, attamen illa, quæ iſto ordine non collocantur, ſed longius deriuantur ex eiſdem primis principijs, non videntur obtinere vim præcepti, quouſque conſuetudo vel lex aliqua Diuina, vel humana illud ſtatuerit, iuxta verbum illud Ciceronianum, Res à natura profectas & à conſuetudine approbatas legum virtus, & religio ſanxit; at verò ante legem Euangelicam nulla inuenitur lex plures vxores prohibens, ergo quanquam aliquo modo eſſet paci conſeruandæ diſſonum, nulla tamen prohibitio erat, quæ diſpenſatione indigeret: ideo ſola conſuetudo gentibus approbata, pro ratione & neceſſitatem temporum, & indigentia propagandi generis humani, potuit illud licitum facere. Hanc rationem videntur confirmare verba Auguſtini, videlicet, quod tunc plures vxores accipere nulla lex vetabat, & quod ſub nomine Ambroſij 32. q. 4. Can. obijciuntur. Gratianus citat, Obijciuntur, inquit, Iacob quatuor vxores, quod quia tũc mos erat, crimen non erat, ſi ergo nulla lege tunc erat prohibitum, nulla ergo exigebatur diſpenſatio.

Opin. Durandi. 1. argumẽtum.

Secundo, quia Abraham non videtur ingreſſus ad Agar niſi precibus vxoris victus, quod Sara non fuiſſet deprecata, niſi quia per ſe licitum illud cenſebat, non ergo ob diſpenſationem illam ſibi ſecundam adhibuit vxorem, & idem apparet in polygamia Iacob. 2. argumẽtum.

Tertio, quia Laban qui erat merè Gentilis, Iacob cum Lia coniugato, vltro obtulit Rachelem in ſecundam vxorem, quam poſtea rogauit ne plures acciperet, quod non feciſſet, niſi quia mos vxorum plurium ſub lege naturæ vigebat. 3. argumẽtum.

Vltimo, perturbatio pacis per plures uxores non per ſe eſt coniuncta matrimonio, ſed accidentariè propter praua ingenia mulierum, ſi enim ſint pacificę & mites, nulla erit conturbatio pacis, id autem quod accidentarium eſt, non mutat rei naturam. 4. argumẽtum.

Nihilominus ſtatuitur ſecunda concluſio, Nunquam fuit licitum uiro plures ſimul habere uxores, niſi ex aliqua ſaltem interna inſpiratione, quę uim Diuinę diſpenſationis haberet. Declaratur concluſio, cum diſpenſatio ſuper aliqua prohibitione fieri debeat, ſit ut qualis eſt prohibitio talis eſſe debeat diſpenſatio, ſed ante legem Euangelicam nulla fuit lex quę plures ſimul habere uxores prohiberet, & ideo non requirebatur expreſſa extrinſecus diſpenſatio, ſed tamen illa prohibitio erat intrinſecus lumine naturali in mentibus hominum impreſſa, niſi ubi per corruptionem naturę erat deleta. Probatur nunc concluſio, Primo, quia cùm plures uxores pacem domus & tranquillitatem impediant, & pręſertim officium reddendi debitum ſingulis, re uera natura ipſa multitudinẽ illam reſpuebat, ac ſubinde lumen naturę, ubi purum erat, id diſſuadebat. Secũdo id patet, nam procul dubio talis lex menti Adę fuit impreſſa, cùm uidens Euam ex unica coſta conditam, dixit, erunt duo in carne una, cùm ergo in Abraham & Iacob lumen naturæ non fuerit obtenebratum (ut in Lamech) nunquam plures uxores ſibi ſociaſſent, niſi interna aliqua inſpiratione Diuina fuiſſent admoniti, ut ſicut prohibitio erat intrinſeca, talis eſſet diſpenſatio. 2. Concluſio. 1. Ratio. 2. Ratio.

Hanc eandem concluſionem aſſeruit Innoc. III. c. Gaudemus, de diuortijs, dicens, Nulli unquam licuit ſimul plures uxores habere, niſi cui fuit Diuina reuelatione conceſſum, nõ dicit diſpenſatione extrinſecus uerbo facta, ſed reuelatione intrinſecus ſpirata.

Dubitatur tamen, quibus facta fuerit huiuſmodi reuelatio. Reſpondetur, quod Abrahæ in primis, & forte Iſaac & Iacob. Et licèt Scotus diſt. citata teneat, quod non alijs patribus fuit facta huiuſmodi reuelatio, niſi ſolum illis, in quibus permanſurus erat cultus Dei, quia illa fuit cauſa reuelationis, ſed nihilominus uerisimilius eſt, cum omnibus deſcendentibus ab Abraham, & cum omni gẽte illius legis Moſaycæ fuiſſe di-

ſe di-

ſe diſpenſatum, neque opus fuiſſe reuelatione in ſingulis; ſed ea quæ facta fuit Abrahæ in conſuetudinem abijt, vt totus populus pro lege illam duceret.

Maior difficultas eſt, an cum gentibus fuerit diſpenſatum. Non deſunt qui putent omnibus infidelibus polygamiam fuiſſe licitam: ſed ratio, quæ id conuincat, non apparet; nam iure naturæ nemini gentium licuit diſpenſatio verò, cùm non fuerit facta niſi ad propagandum populum Iſrael, non eſt cur ad gentes ampliata credatur. Et ita tenet Paludanus loco citato, quare niſi forte per ignorantiam inuicibilem excuſarentur, maximè illi qui cõmertium cum Iudæis habebant, vt eorum exemplo adducerentur, probabile eſt, & valde, nullis gentium fuiſſe vnquam licitam, neque eorum matrimonia fuiſſe firma.

Ad primũ argumentum. Ad argumenta Durandi reſpondetur ad primum, quòd etſi commixtio plurium vxorum cum vno viro, non fuerit tunc lege expreſſa, & præcepto extrinſecus interdicta, erat nihilominus per internam inſpirationem ſic prohibita, vt niſi pro diuerſis conditionibus perſonarum ac temporum fuiſſet contrarium reuelatum, non eſſet legitima: nam illa quæ ſunt in hoc gradu iuris naturæ, moribus hominum variatis, poſſunt variari, attamen quoniam non eſt facilè huiuſmodi varietates agnoſcere & diffinire, neceſſe eſt, vt ipſe qui intrinſecus legem inſpirauit, eandem mentem illuminet, quando liceat contra facere, & illa dicitur diſpenſatio: quare ſola conſuetudo non ſufficeret culpã excuſare. Et quamuis forſan neceſſitas propagandi genus humanum pro reuelatione ſufficeret, temporibus tamen Abrahæ, & aliorum Patrum, ratio naturalis id non docebat, quia neceſſitas tunc non erat, niſi ad propagandum populum Iudęorum, qui vere cultu Deũ coleret. Et ſimiliter reſpondetur ad Auguſtinum; quia Patriarchæ id faciebat ad propagandum cultum Dei, ex Diuina tamen inſpiratione, vnde exortus fuit mos, qui crimen excuſabat. Ad ſecundum argumentum. Ad ſecundum de Sara reſpondetur; quòd fortè eidem fuit facta reuelatio, vt marito perſuaderet ingreſſum ad ancillam, vel forſan; ambobus, qui de hac re ſe inuicem conſuluiſſe credũtur. Quod autem Laban duas filias Iacob matrimonio coniunxerit, vel fuit quia Iacob ei dixit, ſibi eſſe licitum, vel quia forte in lege naturæ propter cæcitatem luminis naturalis putabant ſibi licere. Aliud verò, ꝙ prima vxore conſentiente, non fit iniuria fidei matrimonij; negatur prorſus, quod matrimonium per ſe requirat illam libertatem ne viro ſit impeditum per vnam vxorem ad reddendum alteri. Et ſimiliter negatur accidentariam eſſe perturbationem pacis propter corruptos mores vxorum, imò per ſe ex natura rei multitudo ipſa mulierum ſecum affert zelotypiã & iurgia; ſed accididit, ſi ſint manſuetæ, vt huiuſmodi diſcordiæ non oboriantur.

Confirmatur concluſio poſita, nam ſi vxorum pluralitas abſque Diuina diſpenſatione eſſet licita, ſi tunc licuiſſet, liceret etiam modo infidelibus, qui legibus poſitiuis Euangelij non tenentur, vt notat Innocentius, c. citato, Gaudemus, citans illud Pauli, Quid ad nos de his qui foris ſunt, cõſequens tamen eſt falſum, quia ſi quilibet illorum ad fidẽ conuerteretur, matrimonium non eſſet dirimendum, ſi apud illos fuiſſet ratum; cuius contrarium diffinitum eſt ab eccleſia eodem c. Gaudemus, & certe ſi lex naturalis plures vxores illis permitteret, matrimonia propter legem Euangelicam non eſſent illis irrita, dirimuntur tamen poſt eorum conuerſionem, ſunt igitur irrita, præterquam cum ſola prima, & ideo nunquam niſi per ſpecialem inſpirationem fuerunt licita. Quòd ſi quis arguat: pariter ſi Iudæi conuertantur ad fidem, matrimonia eorum cum pluribus vxoribus dirimuntur, & tamen erant eis licita. Reſpondetur, eis non fuiſſe licita, niſi per Diuinam diſpenſationem, quæ diſpenſatio iam per Chriſtum abrogata eſt: cum gentibus verò nunquam fuit Diuinitus diſpenſatum, & ideo tam gentes, quam Iudæi relicti ſunt in iure naturæ, vt iam matrimonium illorum cum pluribus vxoribus non ſit validum.

Tertia concluſio. Modo poſt Euangelicam legem promulgatam, nemini toto orbe licet plures vxores ducere, vnde qui poſt primam id attentaret, nullum contraheret matrimonium, ſed omnia præter primũ, ſunt irrita & nulla. 3. Concluſio. Probatur: quia ab orbe redempto matrimonium vim habet ſacramenti, quod ex latere Chriſti pendentis in Cruce promanauit, ſignificans coniunctionem eius cum vna eccleſia, & aſſumptionem vnius naturæ humanæ in vnitatem perſonæ, & ideò ſecundum matrimonium; quia non retinet hãc ſignificationem, non eſt ſacramentum, atque adeò neque matrimonium. 1. Ratio. Secundo, matrimonia cum pluribus vxoribus, quia ſunt contra naturam, nunquam fuerunt licita, niſi ex diſpenſatione Dei ob cauſam legitimam, quæ nulla alia creditur quam multiplicandi populi Dei ad eius cultum, lex autem Euangelica non eſt lata vni populo ſingulari, ſed toti orbi, ergo illa cauſa iam ceſſauit. 2. Ratio. Quapropter, Chriſtus legem coniugij ad primęuam inſtitutionem reuocauit, vt neque repudiare liceret vxorem, neque plures ducere. Vnde quęrentibus Iudæis liceret ne vxorem dimittere, neganter reſpondit, legem integrans orientis naturæ, Non legiſtis, inquit, quia qui fecit hominem à principio maſculum & fœminam fecit eos, hoc eſt, vnicum & vnicam, & dixit, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Matth. 19 Quæ uerba ſunt confirmatoria monogamiæ, unde indiſſolubilitatem pręcipiẽs, intulit, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Tertio confirmatur ex uerbis illicò ſubiunctis, Dico uobis, quia quicunque dimiſerit ſuam, niſi ob fornicationem, mæchatur, etenim ſi dimiſſa uxore, non licet uiro aliam ducere, multo minus prima retenta, alteram ducere licebit. Ex his colligitur.

Quarta concluſio, ab Euangelicæ legis tempore nõ licere ſuper hoc diſpenſare, ut quis poſſit ſimul plures uxores habere. 4. Concluſio. Probatur, quia ſuper ius Diuinum, nulla, niſi per Diuinam reuelationem, cadit diſpenſatio, nam cum Papa non ſit niſi Vicarius Chriſti, nequit ſuper eius leges diſpenſare. Et confirmatur, quoniam ſi qua eſſe poſſet diſpenſandi cauſa, illa potiſſimum eſſet religio, dum infidelis cum pluribus uxoribus conuertitur ad fidem, ne propter difficultatem ſe adinuicem ſeparandi, à fide noſtra reuocarentur, ſed tunc nullatenus diſpenſatur, imò omnino ſeparantur ergo nulla reſtat diſpenſandi cauſa, ut difinitur, lib. 4. Decretalium per totum titulum de ſponſa duorum, & aſtipulatur Innocentius III. in præallegato c. Gaudemus, de diuortijs, quibus locis diffinitur, quòd qui de facto duas uxores habet, excommunicationi ſubiaceat, & quòd cum ſecunda adulterium committit, & lege ciuili ſunt infames, ut C. ad legẽ Iuliam, de adulterijs, l. cum quibus, & corporali ſupplicio afficiuntur, nempe cauterio in fronte impreſſo, imò uerò habentur tanquam de hæreſi ſuſpecti, quaſi Moſaycam licentiam in hoc uſurpantes, & de ſacramentis Euangelicis malè ſentientes. Contra hãc autem ueritatem militare uidetur Canon ille Gregorij, Quod propoſuiſti, 32. q. 7. ubi ait, quòd ſi mulier infirmitate correpta non ualuerit debitum reddere, uir poterit aliam ducere, dummodo primæ ſubſidij opem non ſubtrahat. Gratianus non curat Canonem gloſſare, ſed ait, ſacris Canonibus, imò Apoſtolicæ & Euangelicę doctrinę eſſe contrarium, quia permittit bigamiam, utraque uxore uiuente. Et multi Theologi aiunt Gregorium

rium

rium erraſſe, attamen non licet ſic de Pontifice maximo ſentire: & ideò dicendum eſt, quòd loquebatur de ſponſa de futuro, quam infirmitatis gratia dimittere poterat. Vel intelligitur, vt alij dicunt, de illis neophitis, qui conuertebantur ad fidem, qui poterant infideles vxores relinquere. Sed neutra ſolutio ſatisfacit, quia tunc non præciperet, vt opem ſubſidij priori conferret. Alij dicunt illam fuiſſe tolerantiam in illis qui conuertebantur, ne à fide auerterentur. Sed neque hoc credibile eſt. Ideo legitima ſolutio eſt, quod loquebatur de infirmitate, quæ matrimonium dirimit, qualis eſt frigiditas, vel maleficiũ, vt habetur, c. conſultationi, de frigidis & maleficiatis, quod ſi non poteſt habere vt vxorem, ſaltem habeat vt ſororem. Et Can. requiſiſti, 33. q. 1. idem ait Gregorius Magnus, nempe, quòd ſi cum illa impotenti quis cõtraxit, tanquam cum habenda vt ſocia, & alteram poſt voluerit ducere, alat priorem.

Dubium tamen eſt vltimum circa hanc quæſtionem, quid ſi caſu aliquo humanum genus ad extremam hominum raritatem deueniret, an tunc ad eius multiplicationem liceret vni plures ducere, ſaltem an poſſet eccleſia ſuper hoc diſpenſare. Et idem eſt de religioſo, an liceret ei in hoc caſu matrimonium contrahere. Reſpondetur ad hoc primo, quòd niſi extrema neceſſitas ingruerit, hoc non licet, quoniam nec tempore Adæ, neque verò Noe ſeculo illa diſpenſatio legitur. Et ideò, ſi vnus ſolus vir eſſet ſuperſtes, & haberet vxorem fœcundam, quę pareret, non poſſet plures accipere, vt ampliorem ſobolem propagaret. Nam neque ſi aliqui quantumuis pauciſſimi ſeculares eſſent ſuperſtites, liceret religioſis rei vxoriæ operam dare, quare multo minus vni plures ducere, neque eccleſia vnquam ſuper hoc diſpenſaret. Si verò vir ille vnicam vxorem haberet ſterilem, aut ſenio confectam, tunc extrema eſſet neceſſitas ducendi aliam. Nihilominus Scotus loco citato reſpondet, quòd in ſimili caſu fortè Diuina approbatio vel diſpenſatio ſpecialiter reuelaretur eccleſiæ: ſed nihilo minus addẽdum eſt, nulla alia opus eſſe reuelatione præter naturæ clamorem, & ideò tunc liceret illi aliam vxorem accipere, quæ eſſet fœcunda. Alij verò dicunt, in ſimili caſu exiſtimãdum eſſe, quòd voluntas Dei, ſit quòd mundus finiatur, & ideo potius conformandum eſt voluntati Diuinę, quã contra leges à Deo inſtitutas agere. Et hæc ſolutio niſi reuelatio obſtaret de aduentu Antechriſti, & ſimilibus, fortè ſuſtineri poſſet.

Pro B. Ambroſio ſat ſunt quæ diffinimus, Abraham non deliquiſſe congrediẽtem cum Agar, id enim fecit ad euitandum iurgium inter ancillam & liberam, & Iſmaelem & Iſaac, & propter rationem myſterij, abolitionisque veteris Teſtamenti, & quia Deus reuelatione interiori cum illo diſpenſauit in polygamia, vt ex textu colligi poteſt, nam poſtea quàm illam à Sara accepit in vxorem, Moſes inquit, Et dedit eam Sara viro ſuo in vxorem. Sunt qui exiſtiment Ambroſium ſolutionem præmiſſæ dubitationis, non ex ſua, ſed ex aliorum mente protuliſſe, & ob id ſtatim ſolutionem ſecundam & tertiam eiuſdem quæſtionis, veluti ex propria ſubdidiſſe.

Gen. 14.

OCTAVVM QVAESITVM.

An Angeli ante mundum conditi, & an cęli ſonum edant.

AMbroſius in initio præfationis in Pſalmos in locum hunc, *Beatus vir qui non abiit*, Pſalm. 1. dicit Angelos ante hunc viſibilem mundum fuiſſe, aſſerit etiam cęlos rotatu ſuo edere perpetuum ſonitum. Primum quod aſſerit de Angelis, creatos fuiſſe ante mundum, diſputauimus ſupra tomo 9. Hieronymi ad trigeſimum tertium quæſitum. Secundum quod aſſerit, cœlos ſonitum vocalem ſuo motu edere ait his verbis, Laudant Angeli Dominum, pſallunt ei poteſtates cœlorũ, & ante initium mundi Cherubin & Seraphin cum ſuauitate canoræ vocis ſuæ dicunt, Sanctus, Sanctus, ipſum quoque axem cęli fert expreſſior ſeruo cum quadam perpetui concentus ſuauitate verſari, vt ſonus eius extremis terrarum partibus audiretur, ubi ſunt quędam ſecreta naturę, neque id ab uſu naturæ uidetur alienum.

Philo Iudæus in libro de ſomnijs allegoricè pertractans hiſtoriam de puteis à Iacob inuentis, hæc uerba enucleans, Rurſus fodit alios puteos, quos foderãt ſerui patris ſui Abraham, Gen. 26. cum obiter incidiſſet in ſermonem eorum, qui laudant Deum, aſſeruit orbes cęleſtes uocalis harmoniæ ſono, qui ex eorum circuitione conficitur, continuo celebrare Deum. Verba autem eius ſunt hæc, Cęlum perpetuo concentu ſuorum motuum reddit harmoniam ſuauiſſimam, quę, ſi poſſet ad noſtras aures peruenire, in nobis excitaret impotentes amores & inſanum deſiderium, quo ſtimulati rerum ad uictum neceſſariarũ obliuiſceremur non paſtu, cibo, potuque per fauces dimiſſo, ſed quẽadmodum immortalitatis candidati, Diuinis conſumatæ muſicæ cantibus, quales cum Moſes extra corpus raptus audiuiſſet, fertur p quadraginta dies, totidẽq; noctes, neque panem, neq; aquam guſtaſſe. Itaque cœlum inſtrumentum muſicæ archetypum uidetur mihi, non propter aliud ſic elaboratum, quàm ut rerum parentis hymni à te decantentur & muſicę.

Licentius ad Auguſtinum præceptorem ſuum de Deo loquens hoc ipſum elegantiſſimis uerſibus breuiter complexus eſt inquiens, Aptauit numeros cœlis, iuſſitque ſonoros exercere modos, pariſeſque agitare cortas.

Anſelmus libro primo de imagine mundi horum poſitionem approbans, apertiori ſermone eam declarat in hunc modum, Septem cœlorum orbes cum dulciſſima harmonia uoluuntur, ac ſuauiſſimi concentus eorum circuitione efficiuntur, qui ſonus ideo ad noſtras aures non peruenit, quia v ltra aerem fit, & eius magnitudo noſtrũ anguſtum auditum excedit, nullus enim à nobis ſonus percipitur, niſi qui in aere efficitur, ſed à terra vſque ad firmamentum cœleſtis muſica menſuratur, ad cuius exemplar noſtra muſica inuenta eſt.

Epiphanius lib. 1. Panarij huiuſmodi ſententiam, ut rem fabuloſam & riſu dignam reijcit. Subſcribit illi Irenæus libro aduerſus hæreſes hanc aſſertionem inter damnata Marcoſiorum dogmata collocat. Et Baſilius in Examerou homi. 2. eandem veluti debiliſſimo fundamento innixam contemnit. Et hanc ſententiam communiter amplectuntur Doctores tam philoſophi quàm Theologi.

Pro Ambroſio & Patribus, qui eum ſequuntur, reſpondetur, quòd ipſe Ambroſius ſententiam ſuam retractauit in Examerou, ueluti cauillatoriam & ſine fundamento, & ridiculas ratiocinationes, quibus inepti quidam philoſophi eam tueri nitebantur, uelut prodigioſa quædam figmenta, quæ hæretici præſertim Marcoſij ex ipſa deducebant, contemnit, & omnino tanquam fabuloſa excludit & reijcit. Hæc ſint ſatis de hac quæſtione Curioſus de hac conſulat libros de Cęlo Ariſtotelis.

NO-

NONVM QVAESITVM.

An omnes animæ poſt hanc vitam igni-
bus probandæ ſint.

AMbroſius in commentarijs Pſalterij in-
quirens intelligentiam huius clauſulæ,
Gladius ipſorum intret in corda eorum.
Pſalm. 36. conſentire creditur Origeni
dicenti omnes qui ſunt, qui fuerunt, & qui futuri ſunt
homines, vno Chriſto dempto, examinandos, & ali-
quo modo vrendos igne conflagrationis mundanæ
in die Iudicij. Eius verba hæc ſunt, Igne nos exa-
Pſal. 16. minaſti, dicit Dauid, ergò omnes igne examinabi-
Malach. 3 mur, & Malachias dicit, Ecce venit Dominus om-
nipotens, & quis ſuſtinebit diem aduentus eius, quo-
niam ipſe veniet ſicut ignis conflans, & ſedebit con-
flans & purgans ſicut aurum & argentum, & purga-
bit filios Leui igne, ergo purgabuntur filij Leui, igne
Ezechiel, igne Daniel, ſed etiam hi per ignem exa-
minabuntur, dicent tamen, tranſibimus per ignem &
aquam, alij in igne remanebunt, illis roraiut ignis, vt
Hebræis pueris, qui in fornacem miſſi ſunt, Væ mihi
ſi opus meum arſerit, & laboris huius patiar detri-
mentum, & ſi ſaluos faciet Dominus ſeruos ſuos, ſal-
ui erimus per fidem, ſic tamen ſalui quaſi per ignem,
& ſi non exuremur, tamen vremur. Rurſus in expo-
ſitione Pſalmi 118. ſuper illud, Vide humilitatem
meam, & erue me, &c. inquit, Omnes oportet pro-
bari per ignem quicumque ad paradiſum redire deſi-
derant, non enim ocioſè ſcriptum eſt, quòd eiectis
Adam & Eua de paradiſo, poſuit Deus in exitu para-
diſi gladium igneum verſatilem, omnes oportet tran-
Ioan. 21. ſire per flammas, ſiue ille Ioannes Euangeliſta ſit, quẽ
ita dilexit Dominus, vt de eo diceret ad Petrum, Sic
eum volo manere, quid ad te? tu me ſequere: de mor-
te eius aliquid dubitarunt, de tranſitu per ignem du-
bitare non poſſumus: ſiue ille ſit Petrus, qui claues re
Pſal. 65. gni cœlorum accepit, oportet dicat, Tranſiuimus
per ignem: ſed Ioanni cito verſabitur igneus gla-
dius, quia non inuenietur in eo iniquitas, quem dile-
xit æquitas, ſi quid in eo vitij fuit charitas Diuina de-
coxit, ille examinabitur vt argentum, ego examina-
bor vt plumbum, donec plumbum tabeſcat ardebo,
ſi nihil argenti in me inuentum fuerit, & concludit.
Ergo quia examinandi ſumus, ſic nos agamus vt iu-
dicio probari mereamur Diuino, teneamus id poſiti
humilitatem, vt cum vnuſquiſque noſtrum venerit
ad iudicium Dei, ad illos ignes, quos tranſituri ſu-
mus, dicat, Vide humilitatem meam, & erue me. Hęc
ex Origine fere ad literam tranſtulit.

Origenes homil. 3. in Pſalm. 36. in hæc verba, Gla-
dium euaginauerunt peccatores, Pſalm. 36. aſſerit,
quòd poſt hanc vitam tam boni quàm mali ſunt ignẽ
gehennæ addituri, ſic inquiens; Si in hanc vitam
poſiti faciamus in nobis interire peccatum, vt nun-
quam omnino à nobis, neque per cogitationem, ne-
que per opus, neque per verbum peccati gladius pro-
feratur, non indigebimus pœna ignis æterni, non te-
nebris exterioribus condemnabimur, neque illis ſup-
plicijs quæ peccatoribus imminent, ſubiacebimus, ſi
verò in hac vita contemnimus, quomodo nos Diui-
næ ſcripturæ verbis & curari vel emendari eius cor-
rectionibus volumus? certum eſt quia manet nos
ignis, qui præparatus eſt peccatoribus, vt veniamus
ad illum ignem, in quo vniuſcuiuſque opus quale ſit
ignis probabit, & vt ego arbitror, omnes nos veni-
re ad illum ignem neceſſe eſt, etiam ſi Paulus ſit ali-
quis, vel Petrus: ſed illi tales audiunt, Etiam ſi per-
tranſeas, flamma non aduret te: ſi verò aliquis mei
ſimilis peccator ſit, veniet quidem ad illum ignem,
ſicut Petrus & Paulus, ſed non ſic tranſiet, ſicut Pe-
trus & Paulus, & quemadmodum ad rubrum mare
venerunt Hebræi, venerunt & Aegyptij, ſed He-
bræi tranſierunt mare rubrum, Aegyptij dimerſi ſunt
in ipſo, hoc modo etiam nos, ſiquidem Aegyptij ſu-
mus, & ſequimur Pharaonem diabolum, præceptis
eius obedientes demergemur in illum fluuium ſiue
lacum igneum, cùm inuenta fuerint in nos peccata:
ſi autem ſumus Hebræi, & ſanguine agni immacula-
ti redempti, ſi non portamus nobiſcum fermentum
nequitiæ, ingrediemur quidem fluuium ignis, ſed ſi-
cut Hebræis erat aqua dextra læuaque ita etiam ignis
erit nobis murus.

Et in fine libri 8. commentariorum in epiſtolam ad
Roman. hæc habet ad verbum, Omnes quidem qui
beati ſunt, ſiue illi ex Iſrael, ſiue ex gentibus, præſen-
tis temporis Euangelicæ doctrinæ ſermo purificat, vt
ſint tales, ſicut erant illi, ad quos Dominus dicebat,
Ecce iam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem
locutus ſum vobis, qui verò verbo Dei & doctrinæ
Euangelicæ purificationes ſpreuerit, triſtibus & pœ-
nalibus purificationibus ſemetipſum reſeruat, vt igni
gehennæ in cruciatibus purget, quem neque Apoſto-
lica doctrina, neque Euangelicus ſermo purgauit,
ſecundum illud quod ſcriptum eſt, Et purificabo te Malach. 3
igne, ad purificationem verò neque ipſa purgatio,
quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus,
quantisve ſæculis de peccatoribus exigat cruciatus,
ſolus ſcire poteſt ille, cui Pater omne iudicium tra-
didit.

Et rurſum homil. 13. in Hieremiam idem repetens
ait, Si peccati & peccatorum ſorde pollutus eſt, laua-
bit Dominus ſordes filiorum & filiarum Sion in ſan-
guine, ſi autem mortale peccatum eſt, non poſſunt ni-
tropoaque mundari, ſed ſpiritu iudicij, ſpiritu combu
ſtionis & pœnæ. Forſitan & Ieſus baptizat Spiritu Lucæ 3.
ſancto, & igne: non quia eundem in Spiritu ſancto,
atque igne baptizet: ſed quo ſanctus baptizetur Spi-
ritu ſancto, & is qui poſt fidem & magiſterium Dei
rurſum ad ſcelera conuerſus eſt, cruciatu purgetur in-
cendij, beatus qui lauacrum accepit Spiritus ſancti, &
ignis lauacro non indiget, miſerabilis autem, & om-
ni fletu dignus, qui poſt lauacrum Spiritus ſancti ba-
ptizandus eſt igne, beatus qui habet partem in reſur-
rectione prima: ſi quis ſeruauerit lauacrum Spiri- Apoc. 20.
tus ſancti, iſte in reſurrectionis primæ parte commu-
nicat, ſi quis vero in ſecunda reſurrectione ſeruatur,
iſte peccator eſt, qui ignis indiget baptiſmo, qui com-
buſtione purgatur, vt quidquid habuerit lignorum,
ſęni & ſtipulæ ignis conſummat.

Hieronymus libro in Amos 3. ad eandem opinio-
nem Ambroſij apparet alluſiſſe, vbi ediſſerens illud ex
cap. 7. Et ecce vocauit ignem ad iudicium, & deuora-
uit abyſſum, & comedet ſimul partem, &c. ſic habet,
Vocatus ignis ad iudicium & deuorat primum abyſ-
ſum, ideſt, omnia genera peccatorum, ligna, ſęnum, ſti
pulam, & poſtea comedit ſimul partem, hoc eſt, ad ſan
ctos illos peruenit qui in peculium Domini, & in
eius partes reputantur, tempus enim eſt vt iudicium
incipiat à domo Domini. Et in Ezechiele præcipitur Ezech. 9.
his, qui pœnas illaturi ſunt, A ſanctis meis incipite. Et
in Apoſtolo legimus, Si cuius opus arſerit, detrimen- 1. Cor. 3.
tum patietur, ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen quaſi
per ignem, cumque omnes fuerimus in peccato, & ia-
cuerimus ad ſententiæ veritatem, miſerebitur Domi
nus noſtri, & reſurrectionis nos tempore ſuſcitabit.

Hylarius in commentarijs Pſalmi 118. in eum ver
ſiculum, Concupiuit anima mea deſiderare iuſtitiam
tuam, &c. ſic ſcripſit, Meminit Propheta arduum eſ-
ſe deſiderare iudicium, cùm autem nemo viuens in

conſpectu ipſius mundus ſit, quomodo deſiderabile poteſt eſſe iudicium, in quo nobis eſt ille indefenſus ignis obeundus, in quo ſubeunda ſunt grauia illa expiandæ à peccatis animæ ſupplicia? Beatæ Mariæ animam gladius pertranſiuit, vt reuelarentur multorum cordium cogitationes, ſi ergo in iudicij ſeueritatem capax illa Dei Virgo ventura eſt, deſiderare quis audebit à Deo iudicari?

Baſilius in quartum Eſaiæ caput, in illis prophetæ verbis, Expurgauit Hieruſalem in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris, ad eandem ſententiam declinat, inquiens, Hoc autem in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris ad eandem refertur probationem ſiue examen, quod per ignem fiet in ſeculo futuro. Et paulò poſt, Qui poſt acceptam vitæ notitiam conſulto ac ſtudio ſeipſos reddunt obnoxios ſanguini, vtique tales opus eſt purgari per ignem, & hi expurgandi ſunt ſpiritu ardoris, ſiue æſtuationis. Et iterum in eiſdem commentarijs expendens illud Eſaiæ 9. In indignatione iræ Domini ſubuerſa eſt terra, inquit, Declarat Propheta terrena ipſa tradi depaſcenda igni punitiuo in gratiam & beneficium animæ, non enim omnimodum exterminium comminatur, ſed innuit expurgationem iuxta Apoſtoli ſententiam, Quia ſi cuius opus arſerit detrimentum patietur, ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

Lactantius Firmianus longe ante Hieronymum & Hylarium de hoc igne loquens in 7. Diuina. inſtitut. lib. cap. 21. ita ſcripſit, Idem igitur Diuinus ignis vna eademque vi atque potentia & cremauit impios, & recreauit, & quantum è corporibus aſſumet, tantum reſumet, ac ſibi ipſe æternum pabulum ſubminiſtrabit, ſed et iuſtus cùm iudicauerit Deus, etiam igne eos examinabit: tum quorum peccata vel pondere vel numero præualuerint, perſtringentur igne, atque comburentur, in quibus autem plena iuſtitia & maturitas virtutis erit, ignem illum non ſentient, habent enim aliquid in ſe Dei, quod vim flammæ repellat ac reijciat, tanta vis eſt innocentię, vt ab ea ignis ille refugiat innoxius, qui accipit à Deo hanc poteſtatem, vt impios vrat, iuſtis obtemperet.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4. ſentent. diſtinct. 48. & primo quæritur, an aliqua ſit futura mundi purgatio per ignem. Ad quod reſpondetur ſequentibus concluſionibus. Prima, mundus in die Iudicij purgandus eſt. Concluſio hæc colligitur ex illo Apocalyp. 21. Vidi cœlum nouum & terram nouam, primum enim cœlum, & prima terra abijt, & loquitur de vltima conſummatione mundi: omnis autem renouatio alicuius rei fit per aliquam purgationem, vt in purificatione metallorum conſpicimus, cui alludit Paulus 1. Corinth. 7. vbi ait, Præterit figura mundi huius, præterire autem figuram eſt per purgationem immutari. Ratio concluſionis ſic colligitur mundus propter hominem conditus eſt, vt ſecundo Phyſicorum habet Ariſtoteles, & Geneſ. 1. Faciamus hominem, vt præſit piſcibus maribus, volatilibus cœli, & beſtijs terræ. & Pſalm. 8. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, locus verò debet proportionari locato, immunditiės, quæ eſt culpa, impedit gloriam hominis, ad quem ſtatum aſſumendus eſt: nam 1. Corinth. 15. ait Paulus, Corruptio in corruptelam non poſſidebit: & Apocalypſ. vltimo, In ingreſſu ciuitatis gloriæ, inquit, foris manent venefici, impudici, homicidæ, & ideò homines, quouſque ab omni culpa & ab omni reatu pœnæ ante ingreſſum debitè purgentur, gloriam non poſſidebunt: creaturæ verò corporales ea ratione quatenus in ſeruitium hominis ſunt conditæ, quandam incongruitatem, atque indecentiam ex eorum culpis contrahunt, ideo purgari debent, vt fulgore gloriæ reſplendeant, ſicut baſilicæ, dum aliqua fœditate polluuntur, non ſunt idoneæ ſacris faciendis, quouſque purgentur, & hinc elementa omnia ſunt purganda, nam mixta omnia peribunt. Hanc veritatem Paulus Roman. 8. ediſſerit, etenim poſtquam gloriam, quæ reuelabitur in nobis, paſſiones noſtras ſuperaturam affirmauit, ſubiungit, Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat. Et ſubdit, Quia ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei, quo loco ait Chryſoſtomus, omnem corpoream creaturam deſignauit, quæcunque in ſeruitium hominis condita fuerit, cui, ſi in originali iuſtitia perſtitiſſet, abſque aliqua turpitudine inſeruiret, poſtquam ab eadem iuſtitia per præuaricationem Diuini mandati homo cecidit, vanitati culpæ & mortis ſubiecta eſt. Quomodo autem ab his purgabitur ſtatim dicemus.

(Margin: 1. Concluſio. — Rom. 8.)

Secunda concluſio, purgatio illa facienda eſt per ignem. Probatur primo ex illo Pſal. 49. Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida. Quod loquatur de extremo iudicio, probant verba præcedentia & ſubſequentia, ait quippe, Deus manifeſtè veniet, id eſt, non occultè, ſicut in primo aduentu, ignis in conſpectu eius exardeſcet, & vocabit cœlum de ſurſum, hoc eſt, Angelos & animas ſanctorum, & terram diſcernere populum ſuum, id eſt, vt iudicet populum ſuum. Et Auguſtinus 20. de Ciuitate Dei, inquit, Pulchritudo huius mundi mundanorum ignium conflagratione peribit, ſicut factum eſt mundanarum aquarum innundatione diluuij, vt mundus in melius innouatus apertè accommodetur hominibus etiam carne in melius innouatis & 2. Petri 3. Nouos autem cœlos, & nouam terram, & promiſſa expectamus, quando elementa, & cœli ardentes faces ſoluentur. Ratio verò concluſionis ex effectu, & modo, quo ignis purgabitur, ſumitur. Tria enim ſunt ad illam mundi purgationem pertinentia. Primum, purgatio ab illa indignitate qua mundus per humana delicta infectus eſt, vt idoneus maneat beatorum gloriæ. Secundum, purificatio elementorum ab impuritate & commixtione aliarum rerum. Tertium, diſpoſitio ad gloriæ perfectionem, His autem operibus perficiendis aptiſſimus eſt ignis, primum propter ſuam nobilitatem, quia in luce eſt ſimilis qualitatibus gloriæ, & hac ratione accommodatus eſt ad abſtergendas ſordes ex delictis hominum relictas, ſicut ignis purgatorij pœnas peccatorum delet: Secundò, propter ſuam puritatem, quia propter efficaciam virtutis ſuæ actiuæ nullam permixtionem extranei admittit, ſed citiſſimè illud conſumit: & hinc ait Philoſophus ſecundo de Generatione, text. 8. Calidum congregat homogenæa, hoc eſt, ſimilia, ſegregando ab etherogenæis ea, & hac ratione metalla igne purgantur. Tertiò, quòd inter elementa eſt a noſtris viſibus ſemotiſſimus, qua de cauſa minus cęteris elementis afficitur. Quartò, quia purgatio illa citiſſimè facienda eſt, non ſicut priſtina, quæ per aquas diluuij quadraginta diebus durauit, ignis autem velociſſimæ actiuitatis eſt. Quintò, quia non potuit aliud inſtrumentum ad damnatos in infernum rapiendos commodius aſſumi, quandoquidem igneis cruciatibus ſunt perpetuò torquendi. Sexto, quia eodem igne iuſti, qui aliquid pœnarum habent purgandum, expurgabuntur. Vltimò, quia ad maieſtatem iudicis efferendam, & ſplendorem glotiæ iuſtis, & terrorem inferi iniquis repreſentandum apta eſt ignis demonſtratio. Et aduertendum, quòd ignis quo tunc elementa purgabuntur, & iſte quo nos vtimur, qui quidem eſt in aliena materia puta in carbone, & flamma, cuius eſca & fomentum eſt lignum, & aer; qui ideo ignis poterit ab his alienis materijs

(Margin: 2. Concluſio.)

per

per illum alium puriſſimum expurgari: ligna enim, & aer, & omnia, illo conflagrabuntur igne. Et ideò ille ſeipſum non purificabit, neque conſumet. Quod ſi quis arguat, in prima mundi fabrica diſtinctio & ſegregatio rerum non fuit per aliquod corporeum inſtrumentum facta, ſed à Deo ipſo immediatè, ergo eodem modo condecens eſt, vt illa elementorum purificatio à ſolo Deo, fiat, negatur collectio, quia illa prima rerum diſtinctio fuit per productionem formarum in diſtinctis materijs, quas ſolus Deus, vt author naturæ, producere tunc potuit, purificatio verò elementorum in fine mundi erit reductio rerum ad illam puritatem, in qua conditæ ſunt, ad quod opus perficiendum Deus vtitur igne.

3. Concluſio. Tertia concluſio ignis ille erit eiuſdem ſpeciei cum elementari & noſtro. Et licèt de hac re ſint variæ opiniones, rei tamen veritas eſt, quam D. Petrus inſinuare videtur, quod huiuſmodi ignis ſit futurus, velut olim diluuium, aquæ verò diluuij genitæ fuerunt ex aquis naturalibus, coadunatæ tamen virtute ſupernaturali, fecit enim Deus, vt vniuerſæ cauſæ genitrices aquarum, tam cœleſtes quàm terrenæ tunc præter ſuum ordinem naturalem coirent: ſimili ergo modò vniuerſæ cauſæ, quæ ſunt caloris & ignis effectrices, tam quæ in cœlo, quàm quæ in terra exiſtunt, conuenient ad inflammandum omnia, quæ poſſunt eſſe ignis materia. Quocirca ignis ille, vt eſſe habebit ſupernaturale, ita eadem virtute erit puriſſimus, & reliquis rebus expurgandis aptiſſimus. Hinc colligitur probatio concluſionis, Ignis enim ex quacunque materia genitus, tamen eandem ſpeciem ſeruat, vt patet in igne ex radijs ſolaribus procedente, qui eiuſdem ſpeciei eſt cum altero ab igne genito, neque iſte, quo nos vtimur, ratione craſſioris materiæ eſt tam purus, & hæc eſt ratio, quare ille ignis purgabit ignem, qui apud nos eſt. Virtus verò illius ignis, cum ſit ſupernaturalis, ſpecie differt à virtute ignis noſtri, & elementi, licèt ignes ipſi omnes ſint eiuſdem ſpeciei: quapropter ignis ille non ſolum aſcendet ſecundum naturam ignis, ſed circumquaq; diſcurret, ſequendo combuſtibilem materiam, veluti in igne domum inflammante aut ſyluam conſpicimus.

Dubium tamen eſt, an ignis illi ante iudicium veniet. Reſpondemus ſequenti concluſione, Ignis ille iudicium præueniet. Hæc concluſio conſtat ex illo Pſalmi 96. Ignis ante ipſum præcedet, & in alio Pſalmo, Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & Ioel. 2. Ante faciem eius ignis vorax. Ratio autem concluſionis eſt, quia ignis duo erunt effectus, vnus purgatio mundi, alter complicatio damnatorum in inferno, primus antecedet iudicium, ſecundus ſubſequetur ſententiam iudicis, quia erit eiuſdem ſententiæ executio, ex quo fit conſequens vt iudicem antecedat. Quòd autem prior effectus præueniat iudicium, probatur. Reſurrectio mortuorum præcedet iudicium, vt 1. Theſſalon. quarto, ait Apoſtolus, Illi qui tunc reperientur viui rapientur obuiam venienti Chriſto, atque adeò iam tunc mortui erunt excitati, beati verò reſurgent in gloria, quæ eſt terminus & finis reſurrectionis animarum & corporum, iuxta illud 1. Corint. 15. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria in illo, ergo temporis articulo innouabitur mundus, vt nouus mundus ſeruiat innouato homini, quod Paulus confirmat verbo illo Roman. octauo. Ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Colligitur etiam veritas hæc ex eo quòd in momento reſurrectionis ceſſabit tempus, ac proinde motus cœli, quæ quidem ceſſatio ad eandem mundi innouationem ſpectat.

Auguſt. Auguſtinus libro 20. de Ciuitate Dei, recenſens illa quæ tunc contingent, conflagrationem mundi poſt iudicium, & damnatos miſſos in ignem æternum connumerat: ſed quia non cogitabat eo ordine illa referre, quo ſunt euentura, ideo ſubdit, Quæ omnia ventura eſſe credendum eſt: quibus autem modis, & quo ordine veniant, magis tunc rerum experientia docebit, quam nunc id perfecta hominis intelligentia valeat conſequi. Quòd ſi quis arguat, ſi ignis eſſet anteceſſurus, nulli in aduentu Domini reperirentur viui, quia omnes concremaret, quod tamen eſt contra illud Apoſtoli 1. Theſſalon. 4. Nos qui viuimus, rapiemur obuiam Chriſto in aera. Pro ſolutione notandum, quòd ignis ille in illo momento, quo antecedet reſurrectionem, exercebit virtutem naturalem in omnes, quos viuos repererit, tam probos, quàm reprobos, vniuerſos in cineres reſoluendo, & licèt omnes interficiet, cum aliquo tamen diſcrimine, quia iniquos exurendo cruciabit, electos verò, ſi nihil purgandum habeant, vt Doctores, Scholaſtici dicunt, in illa combuſtione nullum dolorem ſentient, Deo ſic diſponente, quia nulla eſt ratio cur crucientur. Verum eſt, quòd ſicut martyres in termino vitæ, ſi exurerentur, dolorem ſentirent, & ſicut ſancti, vt ait Lucas, præ timore areſcent, ſic & de iuſtis, qui tunc reperientur viui, ſuſtineri poteſt, quòd igne cruciabuntur. Et quòd Auguſtinus libro 20. de Ciuitate Dei, capit. decimooctauo, inquit, Ille ignis tunc nihil nocebit iuſtis, intelligi poteſt, poſtquam ſurrexerint. Et qui contrarium voluerit ſuſtinere, probabiliſſimè poterit. Et ſimile eſt de tribus pueris in camino ignis: ſicut enim illi à dolore fuerunt præſeruati, ſic & omnes electi, ſi non habeant quod purgari debeat: nam ſi aliquid purgandum habeant, cruciabuntur illo igne, non ſolum in obitu, verum ſecundum animas in illo breuiſſimo tempore, quo erunt mortui, veluti in purgatorio plus minusve pro qualitate & quantitate pœnarum, quarum rei ſunt, vt Auguſtinus & Patres docent. Quòd ſi quis arguat, mors illa breuiſſimo tempore tenebit animas à corporibus ſeparatas, quomodo ergo tam ſubito poterunt omnes purgari? Reſpondetur triplicem eſſe cauſam. Prima, quòd terroribus & perſecutionibus præcedentibus adeò erunt electi purgati, vt perparum expurgandum reſtet. Secunda, quia cum viui & voluntariè illam mortem inflictam patiantur, permultum erit eis ſatisfactoria, veluti de Cypriano martyre ait Auguſtinus, quòd paſſionis falce fuit citiſſimè purgatus. Tertia cauſa eſt, quòd tormentum illud tantum erit intenſione atrocius, quanto minus extenſum. Ex quibus conſtat ſolutio argumenti, intelligit enim Paulus aliquos tunc viuos reperiendos, dum ignis aduenerit, quo conſumpto, reſurgent, & ibunt obuiam Chriſto.

Dubium aliud eſt, an ignis ille cœlos & omnia elementa purgabit. Ad quod ſequentibus concluſionibus reſpondetur. 1. Concluſio. Prima, cœleſtes orbes ab igne non attingentur, atque adeò neque per ipſum purgabuntur. Pro cuius probatione notandum id quod ſupra diximus, nempe, binam fore purgationem, rerum corporalium videlicet, & ab extranea permixta natura, & à fæcibus & contagione delictorum, cœli autem prima purgatione non indigent, quia in ipſis nihil eſt admixtum extraneæ naturæ, imò neque contrarium quidquam habent, quod eis inhærere, aut nocere poſſit, ſed ſolo motu locali nobis ſeruiunt, qui licèt non ceſſabit, motus autem illa ceſſatio non fiet per aliquam applicationem agentis, ſed ſolo Dei nutu. Ex quo fit, quòd neque ab infectione peccati ſint expiandi, quia non peccauimus in illis, ſicut in terra, aere, & mari, & quia ſolo motu nobis ſeruiunt, hominibus ceſſantibus, ab illo ceſſabunt.

Quòd ſi quis arguat de cœlo empyrio, quia in illo Angeli deliquerunt. Reſpondetur, nulla purgatione egere, eo quòd ſtatim inde fuerunt deiecti, præterquam quòd vbi Deus ſe beatis oſtendit, alia luſtratione opus non eſt. Quod ſi quis arguat ex illo Dauid, Opera manuum tuarum ſunt cœli, ipſi peribunt. Et Petrus, 2. Can. 3. Cœli ardentes ſoluentur. Reſpondetur, quòd nomine cœlorum non intelligũtur orbes cœleſtes, ſed pars aeris, vt 20. libro de Ciuitate Dei ait Auguſtinus, quæ conflagratione ignis purgabitur: vel ſi intelligatur de orbibus cœleſtibus, peribunt, nō quòd eſſentia eorum pereat, ſed quia eorum motus peribit. Et ſimiliter Petrus cœlos regionem aeris nominat, in qua ſignificatione dicitur cœli pluuia, & cœlos rorare, & hos cœlos, inquit, arſuros & purgandos.

2. Concluſio. Secunda concluſio, Tria elementa nempe terra, aqua, & aer, citra ſui corruptionem ignis conflagratione in ſua ſubſtantia permanētia purgabuntur. Pro intellectu concluſionis notandum, quòd duæ fuerunt de hac re opiniones. Prior, quòd omnia elementa retentura erant ſuam materiam, mutanda tamen quantum ad imperfectionem, & cœlum ſolum & terram permanſura, quòd ibi ſuadebant ex illo Apocal. 21. Vidi cœlum nouum, & terram nouam. Et quod iſti affirmant, ignem & terram in formam cœli eſſe tranſitura, eſt contra communem ſententiam ſanctorum, qui tenent totum mundum in cœlis & elementis innouandum. Et per conſequens debent elementa ſecundum ſubſtantiam ſuis formis perdurare, & ideò falſum eſt, quòd ignis propter ſuam lucem, & aqua propter ſuam diaphaneitatem in cœleſtes ſubſtantias transformentur: & ideo Auguſtinus ſuper illud Pauli, Præterit figura mundi huius, ait, Non quod ſubſtantia, ſed quòd pulchritudo eius peribit: nam ſicut olim per aquam fuit purgatus mundus, & elementa omnia fuerunt ſeruata, ſic & in fine mundi ſalua conſiſtent. Tum etiam, quia igne & aqua ſublatis, mundus non remaneret perfectus, ſed truncus: Ioannes verò in Apocalypſi, nomine terræ quidquid ſub orbe lunæ continetur comprehendit, veluti Geneſis primo, In principio creauit Deus cœlum, & terram.

Secunda opinio fuit aliorum, qui aiebant quatuor elementa ſecundum ſubſtantiam permanſura, remouendas tamen eſſe ab illis qualitates actiuas & paſſiuas. Sed neque hæc opinio veritati conſonat, quoniam cùm tunc elementa ſint perficienda, nihil quod ad eorum perfectionem & naturam attinet, amittent: quatuor verò illæ qualitates ſunt propriæ paſſiones elementorum, eorum naturalibus principijs ingenitæ, atque adeò ad eorum ſecundam perfectionem pertinentes, veluti riſibile conuenit homini, & ideo, eorum ſubſtantijs permanentibus, nequeunt illis qualitatibus denudari: cuius teſtimonium eſt aqua, quæ quantocunque calore ferueat, ſi remoueatur ab igne, ſeipſam in ſuam natiuam frigiditatem reducit. Quibus opinionibus depulſis, reſtat veritas noſtræ concluſionis, nempe, quòd elementa in ſuis ſubſtantijs permanebunt, purgabuntur ab impuritate, quam per mutuam actionem & paſſionem contraxerunt per vapores & exhalationes æſtus, & frigoris, ceſſante enim motu cœli, omnia illa ceſſabunt: purgabuntur etiam ab impuritate & infectione noſtrorum delictorum, quæ purgatio nihil aliud erit quam quædam per illum ignem reconciliatio, vt homine Deo reconciliatio, mundus ſit ei gratus, & ipſe ſtatui beatorum idoneus, ſicut quæ immunda ſunt, aqua, & igne, & hyſſopo mundantur, vt antiquitus vaſa, & nunc templa violata. Quod ſi quis arguat ex illo Apocalypſis 21. Primum cœlum, & prima terra abijt, & iam mare non eſt, vbi cœlum videtur vſurpari pro aere, vt Auguſtinus loco citato ait. Reſpondetur primo, quòd ibi ſolum ſignificatur eorum innouatio. Quòd ſi quis de illa purgatione ambigat, quia natura ignis talis eſt, vt non poſſit res aliter mundare, quàm illas in cineres conuertendo, aut in ſeipſum transformando, maximè quia cum ignis ſit nobiliſſimus elementorum, & reliqua poſſint in illum conuerti, ita ergo fiet. Reſpondetur ad primum, quòd ignis ille aget vt inſtrumentum Diuinæ virtutis & prouidentiæ, & ideo non aget vſque ad elementorum conſumptionem, ſed vſque ad purificationem, præſertim cùm neque virtute naturali quidquid purificat conſumit, vt in metallorum eliquatione & purificatione experientia docet. Ad ſecundum reſpondetur, elementa eſſe perficienda, res autem dum corrumpitur non perficitur, quia non eſt ſuperſtes, præterquam quod ſunt perficienda non in ſe tantum, ſed vt veluti mundi partes, qui vno elemento extincto imperfectus eſſet.

Tertia concluſio, ad elementum ignis in ſuo proprio loco exiſtens ille purgatorius ignis non pertinget. Probatur authoritate Apoſtoli, & interpretatione Auguſtini libro ſecundo de Ciuitate Dei, capit. decimooctauo, qui conferunt purgationem finis mundi cum illa quæ per diluuium facta fuit, cùm ergo tunc aquæ illæ non aſcenderint niſi cubitis quindecim ſuper cacumina montium, ſit vt neque ignis ille altius ſit progreſſurus. Et ita Magiſter ſententiarum, & Theologi aſſentiuntur. Ratione id etiam probatur, quia elementum ignis non habet permixtiones aliquas à quibus purgetur, & à noſtris vſibus & iniquitatibus remotiſſimum eſt, terra ergo, & aqua, & aer vſque ad mediam regionem purgandæ ſunt, quia hæc eiuſmodi commixtionibus ſubiecta ſunt, & noſtris vſibus polluuntur. Vnde cùm Petrus Apoſtolus nomine cœlorum ardentium aerem intellexerit, fit ut aquam & terram deſignauerit, quæ eodem calore tabeſcent, vnde Auguſtinus eodem loco cœlos inquit ardentes, Petrus iſtos imos aereos, non illos ſupremos æthereos appellat. 3. Concluſio. Gen. 7.

Quarta concluſio, mixta non purgabuntur, ſed cuncta illo igne conſumentur: enimuero quamuis ceſſante cœlorum motu, generationes ceſſabunt, nihilominus tamen mixta, quæ tunc genita erunt, vt plantæ, metalla, atque id genus reliqua, non illicò perirent, niſi illo igne cuncta cum animalibus inflammante conſumerentur. 4. Concluſio.

Vltimò dubitatur, vtrum ignis ille inuoluet reprobos in inferno. Reſpondetur concluſione affirmatiua, ignis ille, lata ſententia iudicij, protinus damnatos corripiet, & conuolutos in infernum obtrudet, iuxta illud Pſalmi 96. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. & Pſalm. 49. In conſpectu eius ignis exardeſcet, & in circuitu tempeſtas valida. & Daniel. ſeptimo. Ignis fluuius rapidus, qui egrediebatur à facie eius, vbi ait vna gloſſa, ut bonos purget, & malos puniat, & altera, vt peccatores tradat in gehennam. Ratio concluſionis ſic colligitur, Tota purgatio mundi & renouatio propter purgationem & renouationem hominis eſt facienda, purgatio autem humani generis fiet per ſeparationem electorum à reprobis, ſicut grana à paleis ſegregantur, iuxta illud Matth. 3. Cuius uentilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, ergo quia officiũ ignis illius erit purgare orbem, & maximè mortaliũ genus, reprobos uelut paleas à iuſtis, qui grana ſunt fęlicia, ſeparabit, & proijciet in tenebras exteriores. Igitur ubi primũ Chriſtus protulerit illud: Ite maledicti, dęmones homines ſurripient, & ignis utroſque in tartara concludet. Prudentiſſimè ergo ſimul ac ſanctiſ-

2.Petr.3. ſanctiſſimè Diuus Petrus poſt illum cœlorum ardorem, elementorumque calorem, ac mixtorum exuſtionem, concludit, dicens, Cum igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum Domini Dei.

Re vera nũquam de auribus noſtris cadere illa verba deberent, Venite benedicti, & Ite maledicti: aut ab oculis ſpectaculum illud dimoueri pientiſſimi ſimul ac ſeueriſſimi iudicis ventilabro permundantis aream ſuam. Fac mortales vniuerſos in aceruo, veluti in hoc ſeculo ſumus ceu grana cum paleis commixta, congeſtos eſſe: & terribilem Dei maieſtatem ventilabrum manu tenentem ad ventilandum aceruum, atque à dextris horreum ſitum, quo includẽda ſunt grana, & à ſiniſtris hiantem inferni voraginem flammas ſpirantem, voraturam paleas: contemplare tunc ergo, Domino ventilante, quòd in illo aceruo latitent æſtimati in hoc ſeculo ceu grana, quos in altum ventilatos ventus Aquilo, à quo pandetur omne malum, ab ira Dei inſufflatus, in illas inferni flammas, tanquam paleas miſerandas ſurripiet. Videas illic euolantes magnates, antiſtites, reges, ſacerdotes, monachos, doctores, ac magiſtros, cum ſumma ignominia aerem ſua multitudine denſantes, & flammis ardentes, in illam tartarorum voraginem agi præcipites. Videas è contra quam plurimos in hoc ſeculo nullo in pretio habitos, velut grana prodituros ſuorum meritorum pondere, quæ per Dei gratiam compararunt, ad dexteram cedere, vnde in cœleſtia horrea recondantur. O nimium ſtupendum miſerandumque biuium, quo fratres à fratribus, liberi à parentibus, mariti ab vxoribus ſeparantur, cunctisque id genus arctiſſimis vinculis diſſolutis, alij ibunt in vitam æternam, atque alij in ignem æternum.

Ex dictis conſtat quę ſit communis ſententia Theologorum iuxta quæſtionem propoſitam, quæ eſt electos expiatione indigentes igne cum dolore purgandos, in quibus verò nihil erit purgandum, ſine vllo dolore & cruciatu euaſuros, reprobos vna cum ipſo igne deuolutos, in infernum demerſos, ſanctos verò, qui nunc Deo fruuntur, inexpertes debere eſſe ab omni dolore & conflagratione, tum quia mortui non reſurgent, niſi poſtquam ignis ille ab officio purgationis ceſſauerit, depoſita facultate purgandi, tum quia ſanctorum corpora poſt reſurrectionem adeò erunt ſpiritualia & impaſſibilia, vt ignis purgationis non ſint amplius capacia.

Pro Ambroſio & Patribus, qui in eius ſententiam conſenſerunt, reſpondetur, quòd communis ſchola Theologorum Scholaſticorum diſſidet ab illis, ſimul cum Auguſtino libro 20. de Ciuitate Dei, cap. 8. vbi inquit, ſanctos futuros in ſuperioribus mundi partibus, in quibus non aſcendit flamma illius incendij, quemadmodum neque olim vnda diluuij, talia quippe illis inerunt corpora, vt illic ſint vbi eſſe voluerint, ſed neque ignem conflagrationis illius pertimeſcent immortales atque incorruptibiles facti, ſicut virorum trium corruptibilia corpora atque mortalia in camino ardenti viuere illęſa potuerunt. Et libro 21. de Ciuitate Dei, cap. 26. & 27. confutat dogma Origenis.

An Origenis verba interpretari queant de igne vltimę conflagrationis, qui in die iudicij purgabit quoſdam, nempe electos nondum purgatos, & conuoluet omnes reprobos, dubium eſt, piè autem poſſet in ſententiam aliorum Patrum adduci.

DECIMVM QVAESITVM.

An iurare in cauſa vera & iuſta peccatum ſit.

AMbroſius in expoſitione Pſalmi 118. hanc ſententiam explicans, ***Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ***, inquit, ideò Dominus, qui venit docere paruulos, imbuere nouos, formare perfectos, ait in Euangelio, non iurandũ omnino, quia infirmis loquebatur: denique nõ ad ſolos Apoſtolos loquebatur, ſed ad turbas: voluit enim te non iurare, ne periures. Et addit: Non iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque per Hieroſolymam, neque per caput tuum, per ea videlicet, quæ ſubiecta non ſunt poteſtati tuæ. Iurauit Dominus, nec pœnitebit eum. Iuret ergo ille, quem ſacramenti ſui pœnitere non poterit. Et quid iurauit Dominus? quia Chriſtus in æternum ſacerdos eſt. Nunquid incertum, nunquid impoſſibile, quod iurauit Dominus? nunquid poterat eſſe mutabile? noli ergo vſurpare exemplum ſacramenti, qui implendi ſacramenti non habes poteſtatem. Vide de hac quæſtione ſupra tertio tomo Beati Chryſoſtomi ad ſextum, & ad vltimum quæſitum.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An in infidelitate manentibus peccata dimittantur.

AMbroſius in commentarijs inquirens allegoriam litteræ צ zaddik, à qua incipit hic verſiculus, ***Iuſtus es Domine & rectum iudicium tuum***, Pſalm. 118. videtur eſſe in hac ſententia, quòd manente peccato infidelitatis, delicta infidelibus à Deo remittantur. Ita enim ſcribit, Eſt & aliud conſolationis genus his, qui graues exoluerint pœnas, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia, Conſolamini populum meum, quoniam ſolutum eſt peccatum eius, etiam ſi fides deerat, pœna ſatisfecerat.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4. diſtinct. 14. & 15. Sanct. Thom. 3. parte, quæſtio. 86. articulo tertio, quo quærit, vtrum poſſit per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti? Et reſpondet, impoſſibile eſſe per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti. Probat primò, quia peccatum remittitur in quantum offenſa Dei tollitur per gratiam, nullum enim peccatum poteſt ſine gratia remitti, omne autem peccatum mortale contrariatur gratiæ, & excludit eam, impoſſibile ergo eſt, quòd vnum mortale ſine alio remittatur. Secũdò, quia mortale nõ poteſt ſine uera pœnitentia remitti, ad quam pertinet deſerere peccatum, in quantum eſt contra Deum, ergo non poteſt eſſe uerè pœnitens, qui de uno peccato pœnitet, & non de alio: ſi enim diſpliceret ei peccatum, quia eſt contra Deum ſuper omnia dilectum (quod ad rationem ueræ pœnitentiæ requiritur) de omnibus peccatis pœniteret: unde ſequitur quòd impoſſibile eſt per pœnitentiam unum peccatum ſine alio remitti. Tertiò, quia hoc eſſet contra perfectionem miſericordiæ Dei, cuius perfecta ſunt opera, Deuteronom. 32. unde cuius miſeretur, totaliter miſeretur. Et hoc eſt quod Auguſtinus dicit in libro de pœnitentia, Quædam impietas infidelitatis eſt ab illo, qui dimidiam ſperat ueniam. Et rurſum eodem libro, Sunt plures, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omnino, reſeruantes ſibi quędam, in quibus delecten-

tur, non animaduertẽtes Dominum ſimul mutum & ſurdum à dęmonio liberaſſe, per hoc docens nos, nunquam niſi de omnibus ſanari.

De concluſione S. Tho. non eſt quis dubitet. Sunt tamen qui formident eam de potentia Dei abſoluta affirmare & ſuſtinere. Senſus tamen S. Tho. planus eſt, nempe, quod eſt implicatio contradictionis Deum vnum peccatum mortale poſſe ſine omnibus dimittere, quia ſine gratia peccatum remittere nõ poteſt, hoc eſt, ſine eo quòd hominem ſibi faciat gratum: & hoc apertè omnes rationes S. Th. demonſtrant: impoſſibile enim eſt Deum vllum peccatum mortale aut originale remittere, niſi hominem in ſuam gratiam reuocando, cum ergo hominem nequeat habere gratum, niſi iuſtum, & iuſtus nemo eſſe poſſit, ſi in originali aut mortali perſiſtat, repugnat ergo vnum abſque omnibus remitti: imò conſulto non reſtrinxit concluſionem ad mortale, & originale, inſinuans fortaſſe, quòd neque vllum veniale per pęnitentiam remittitur ſine alio: nam ſi pęnitentia legitima eſt venialis culpæ, quatenus feruorem charitatis remittit, in omnia venialia ferri debet, in quibus eadem eſt ratio, quamuis per feruorem charitatis poſſit remitti vnum veniale, cui homo non adhæret abſque alio, cui adhæret.

Quòd ſi qs arguit de peccatis oblitis. Apparet enim neminem per formam ſacramenti abſolui, niſi à peccatis, quæ confeſſus eſt. Si ergo pęnitens aliquorum obliuiſcatur, ab illis non abſoluitur, vnde colligi videtur, quòd aliqua remittantur ſine reliquis. Argumentum tamen hoc contra concluſionem non militat, primũ, quia modo loquimur de remiſſione per pœnitentiam virtutem, per quam quidem, ſi ſit legitima contritio, etiam in genere anteaquã fiat ſingulorum indagatio, fit omnium remiſſio. Secundò, quia etiam in confeſſione qui ex ſua culpa non fecit ſufficientem indaginẽ, & ideò non eſt memor omnium tunc neque ab oblitis, neque ab his, quæ confeſſus eſt, abſoluitur: ſi tamẽ ſufficientem indaginem fecit, & abſq; culpa ſua quorundam eſt oblitus, gratiam recipit, atque adeò remiſſionẽ omnium, & talis in iſto caſu dicendus eſt abſolui ab oblitis, non formaliter, quia non ſunt confeſſa, ſed extenſiuè & conſecutiuè, quia cum perſona abſoluitur, ab omnibus abſoluitur, licèt ſi poſtmodũ in memoriam venerint, teneatur ea neceſſario confiteri.

Dubium tamen eſt, poſtquam vnum mortale ſine alio remitti non poteſt, an veniale peccatum poſſit remitti ſine mortali. Reſpondet S. Thom. 3. parte, q. 87. art. 4. concluſione negatiua. Illi, qui exiſtit in peccato mortali, nullum veniale remittitur. Probatur, quia remiſſio culpæ, quæcunque ſit, nunquam fit niſi virtute gratiæ, quia vt Apoſtolus ait Rom. 4. ad gratiam Dei pertinet, quòd Deus alicui non imputet peccatum, & vbicunque abſque exceptione loquitur gloſſa, etiam intelligitur de veniali, cum peccato autem mortali gratia non eſt ſimul poſſibilis.

Concluſio S. Thom. eſt communis Doctorum omnium antiquorum. Nihilominus Scotus adhærẽs ſuo fundamento, nempe, quòd peccatum remitti, non eſt niſi pœnam condonari vel ſolui, infert inde, quòd in inferno poteſt dimitti veniale ſine mortali, & maiori ratione poterit in hoc ſęculo. Et diſtin. 15. quæſt. 1. art, quòd exiſtens in mortali poteſt ſatisfacere pro pœna mortalis remiſsi, quia apud ipſum culpa non eſt niſi reatus pœnæ. Durandus diſt. 16. q. 2. confeſſus opinionem S. Tho. eſſe communem, nihilominus tenet poſſe veniale ſine mortali remitti. At opinio S. Thom. verior eſt. Iſti enim Doctores non attendunt quemadmodum nulla poſsit eſſe remiſsio culpæ in homine per eius actum, niſi ſit Deo acceptus, quia inter nos peccatores & ipſum Deũm nulla eſt ratio iuſtitiæ, ſed ſecũdum ſuam acceptationem, cùm ergo nullus actus peccatoris, quamuis ſit moraliter bonus, ſit opus amici Dei, per nullum ergo actum peccatoris fieri poteſt remiſsio culpæ, quantumuis leuiſsimę. Vndè Eccl. 34. Dona iniquorum non probat altiſsimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine ſacrificiorum eorũ propitiabitur peccatis. Et Gregorius ad Ricaredum ait, Neque enim apud Deum quid datur, ſed à quo datur attenditur: reſpexit enim ad Abel, & munera eius. Et Auguſtinus 21. de Ciuitate Dei, cap. vltimo, iuxta verbum illud Baptiſtæ, Ioan. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, inquit, dignas eleemoſynas pro peccatis eas eſſe, quæ ab ipſo peccatore incipiunt: vnde colligit, quòd qui animæ ſuæ non miſeretur places Deo, nihil pro ſuis peccatis ei poteſt dignũ offerre. Et Dominus per Eſaiam c. 1. clamat, Væ genti peccatrici, &c. Et ſubdit, Quo mihi multitudo victimarum veſtrarum, dicit Dominus? plenus ſum holocauſtomatum arietum, non offeratis vltra ſacrificium fruſtra. Opera ergò peccatorum Deo non placent, nã ſi ad remiſsionem venialium valerent, non fruſtra fierent. Quod ſi quis dicat, ideo opera illa non fuiſſe Deo grata, quia mala intentione fiebant, ibi tamen nihil aliud ponitur in cauſa, quam quòd in peccato fierent, quia ſcilicet, eorum manus ſanguine plenę erant. Vnde Paulus 1. Corint. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Eſt & ratio vrgens ex illo Matth. 6. Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata ueſtra. Et tamen qui ait, in peccato mortali poſſe dimitti veniale, oportet concedat, etiam illi, qui odio fratris tenetur, poſſe veniale remitti, petere, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus: qui tamen impiè petit. Tum etiam, quia concedere vllum genus peccati poſſe remitti niſi per Chriſtum, & meritum paſsionis eius, eſt impius error, contra Paulum Rom. 3. & contra Ioan. 1. Cano. cap. 2. & 4. Et tamen ſi vera eſſet modernorum opinio, ſine Chriſti uirtute, & ſine reſpectu ad meritum paſsionis eius, poſſe per actum uiribus naturæ elicitum remitti peccatum, atque adeò Iudæis, Sarracenis, idolatris, illud poſset remitti, quod patribus Pelagianum dogma ſaperet.

Ad argumenta modernorum, & ad primum Durandi, Ad remiſsionem peccati uenialis non requiritur infuſio gratiæ ſicut ad remiſsionem mortalis, ergo poteſt ueniale remitti ſine mortali: mortale enim, inquit, à ueniali differt, quia in peccato ſunt tria, ſcilicet, culpa, quæ conſiſtit in deordinatione actus, & offenſa, quæ eſt priuatio gratiæ, & reatus pœnæ æternæ: in ueniali autem non eſt niſi deordinatio actus abſque priuatione gratiæ, & abſque reatu pœnæ æternæ, ergo ad remiſsionem uenialium ſufficit ordinatio actus per diſplicentiam illius. Reſpondetur, quòd licèt ueniale non ſit offenſa ſimpliciter, quæ eſt priuatio gratiæ, eſt tamen offenſa ſecundum quid, quia eſt quædam obſcuratio amicitiæ, aliàs non haberet reatum pœnæ, & ideo ad remiſsionem eius non ſufficit quæcunque reordinatio, ſed illa, quæ ſit Deo placens, & uirtuti paſsionis Chriſti innitatur. Secundò, arguit Durandus. Si puer ueniens ad uſum rationis committat ueniale, quod ſit ſolum cum originali, in quo moriatur, uel punietur in inferno pro illo ueniali pœna finita uel infinita, ſi finita, fortiori ratione potuit in hac uita ſoluere extra gratiam, ſi uixiſſet, infinita non eſt dicendum puniri, quoniam ueniali non debetur niſi pœna finita. Reſpondetur, quòd in doctrina Sancti Thomæ caſus non eſt admittendus, quia prima ſecundæ quæſtione 89. articulo ſexto, probat, uenienti ad uſum rationis neceſſarium eſſe aut referre ſuam vitam in Deum per

2. argumẽtum.

auxilium

auxilium ſpeciale, per quam conuerſionem remittitur originale, aut ſi id omittat, peccaret mortaliter. De hoc autem nihil ad præſens. Et ideò dicendum eſt, quòd illi in inferno nō poſſet remitti veniale, eo quòd non poſſet ſatisſacere, quia licèt ei non deberetur niſi pœna temporalis, tamen ratione perſonæ, quę non eſt Deo gratia, ſed inimica, ideo nunquam fieret ſolutio. Tertiò, quia opera exiſtentis in mortali, authore etiā D. Thom. in 4. diſtin. 15. q. 1. articulo 3. valent ad conſecutionem bonorum temporalium, & ad diſpoſitionem ad gratiam, ergo eadem ratione valebunt ad remiſſionem venialium. Reſpōdetur primò, quòd quāuis illic D. Thom. appellet meritum congrui, non tamen reſpectu Dei ratione ſui actus, ſed propter decentiam, quæ eſt in Deo, qui vbicunque inuenit aliquam diſpoſitionem, remunerat illam, imò non eſt tāta decentia, quanta ſi exiſtens in gratia illa temporalia peteret. Conſiderandi ergo ſunt tres gradus meriti: Primus eſt de condigno, ſub quo non cadit niſi bonum gratiæ & gloriæ ipſius merentis, neque poteſt fieri niſi ab homine, qui eſt in gratia. Secundus eſt congrui propriè, & hic nō eſt niſi in homine exiſtente in gratia, qui poteſt mereri alijs bonum motum in Deū, ac ſubinde gratiam, & poteſt etiam mereri bona temporalia, quæ non conferuntur ex iuſtitia, ſed ex Dei æquitate & decentia: & hunc gradum Bonauentura appellat meritum de digno. Tertius eſt impropriè in homine exiſtenti in peccato, quando ex viribus naturalibus facit opera naturaliter bona, per quæ meretur bona temporalia apud Deum, quatenus retributor eſt naturalium virtutum: tametſi nonnunquam auxilio ſupernaturali diſponat peccatorem ad gratiā. Nulla ergo eſt collectio, qua infertur, valere illa opera ad remiſſionem culpę, ut quæ abſque vſu gratiæ fieri non poteſt, mortale verò tollit gratiam, ſine qua nullū peccatum neque veniale neque mortale remittitur.

Dubium vltimum eſt, qūo remittantur venialia, an ſine pęnitentia poſſint remitti. Reſpondet S. Th. 3. parte, q. 87. art. 1. per ſex concluſiones.

Prima concluuo; Vtrumque peccatum tam mortale quàm veniale eſt ſeparatio hominis à Deo, differenter tamen, quia per mortale fit perfectè ſeparatio vſque ad auerſionem, ideo enim dicitur mortale, quia tollit principium vitæ, quod eſt gratia, ſed per veniale fit imperfectè ſeparatio citra auerſionem à Deo, quia retardatur mens, ne ita promptè feratur in ipſum, & ideò eſt quodam genus deuiationis, & ideò mortale ſimpliciter eſt contra legem, veniale præter legem.

Secunda concluſio, vtrumque peccati genus remittitur per pœnitentiam. Concluſio de ſe patet, & ſenſus illius eſt, quòd non ſolum per pęnitentiam remittitur veniale, ſed quòd aliquod genus pœnitentiæ ſit ad eius remiſſionem neceſſarium, per quòd remoueātur a bono creato, cui præter ordinem adhęret.

Tertio concluſio, Ad remiſſionem mortalis perfectior pœnitentia requiritur, nempe, vt homo actualiter mortale cō̄miſſum deteſtetur, quantum in ipſo eſt, videlicet, vt diligentiam adhibeat ad memorandum ſingula, vt ſingula deteſtetur.

Quarta concluſio bimembris, Ad remiſſionem venialium non requiritur actualis & expreſſa pęnitentia; ſed tamen neque ſufficit habitualis, quæ habetur per habitū charitatis vel pęnitētiæ virtutis. Prior pars inde conſtat, quòd cum veniale non ſit auerſio, nō requirit deteſtationem, quæ ſit conuerſio. Secunda verò inde, quod ſi habitus ſufficeret, exiſtens in charitate nullum haberet veniale, quod falſum eſt.

Quinta concluſio, Ad remiſſionem venialium requiritur diſplicentia virtualis, hæc autem contingit, dum quis eo affectu fertur in Deum & res Diuinas, vt quidquid ſibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doloret ſe cōmiſiſſe, etiam ſi tunc de illo non cogitet.

Sexta concluſio, Hæc virtualis pœnitentia non ſufficit ad remiſſionem mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem. Et notādum quòd ad remiſſionem oblitorum ſi requiritur pęnitentia formalis, quia poſt ſufficientem inquiſitionem per virtualem remittuntur. Suppoſito, aliqua eſſe peccata venialia à mortalibus diſtincta, vt S. Thom. probat 1. 2. q. 88. & 89. circa primam & ſecundam & quartam concluſionem nulla eſt difficultas. Circa tertiam eſt aduertendum, quòd ad remiſſionem mortalis exigitur deteſtatio actualis & formalis, neque ad indulgentiam peccati, Deus qui ut habetur Eccleſ. 11. ſubito poteſt honeſtare pauperem, tempus indagandi omnia peccata expectat, ſed in quacunque hora, vt Ezech. 18. & 33. habetur, ingemuerit peccato, iuſtificabitur, alioquin ſæpè contingeret, vt non poſſet homo niſi longiſſimò tempore in gratiam Dei reddire, quòd deſiderio, quòd Deus habet de ſalute hominum, repugnat. Mens ergo S. Thom. eſt, quòd de per ſe, & ex natura pœnitentiæ debet homo, dum tempus habet, ſed præſertim dum currit præceptum confeſſionis, ſingula peccata mente explorare, etſi non poteſt tot numero deteſtationes habere, quot ſunt peccata, ſaltem vnica ſingulari feratur complexim in omnia ad mentem demonſtrata.

Difficultas ergo præſens eſt circa quintam conclunem, quomodo ſcilicet intelligatur virtualis illa diſplicentia venialiū: nam Durandus diſt. 16. q. 2. hanc doctrinam D. Thom. non admittit: ſuſtinet enim requiri aliquam diſplicentiam & contritionem formalem & actualem. Et ratio prima eius eſt quia D. Thom. etiam fatetur, quòd veniale dicit inordinatam conuerſionem ad bonum commutabile, inordinatio autem non rectificatur niſi per auerſionem actualem ab illo bono commutabili, ac per diſplicentiam actualem illius peccati. Secundo, quia ſi non requiritur diſplicētia, ſufficeret ergo quicūque actus feruidus charitatis, vt ait D. Thom. argumento tertio, hic verò non ſufficit, nam nihil expellitur niſi per ſuum contrarium, actus verò charitatis nulli uenialium contrarius eſt, quia non repugnat, ut homo Deum actu diligat, & maneat in propoſito uenialiter peccandi: & eadem ratione nec ſufficit feruor charitatis, quia neque ille contrariatur venialibus, non enim repugnat, vt quis feruidè Deum diligat, & tamen venialiter peccet, Ioannes enim feruidiſſimè diligebat, & tamē dicebat, Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, &c. Tertiò, quia cùm in ſcriptura nullum præter pœnitentiam legatur ſufficiens remedium peccati, gratis, imò temerè uidetur loqui qui veniale excipit. Et accedit authoritas Aug. de uera & falſa pœnitentia, cap. 8. Pęnitentia, inquit, aſſiduè peccanti, aſſiduè neceſſaria eſt, in multis enim offendimus omnes, quæ quotidie remittuntur, ſi ſemper deplorentur, ubi inquit neceſſariam eſſe pęnitentiam de uenialibus.

Sed his non obſtantibus, tenenda eſt ſententia S. Thom. & quia eſt communis Doctorum, ideò non fuit ſolicitus eam multis demonſtrare. Fundamentum autem opinionis eſt diſcrimen inter ueniale & mortale, nempe, quia mortale eſt auerſio à Deo, ueniale uerò à Deo non auertit, neque hominem inimicum Dei facit, & ideo Deus opera eius, tanquam ei grata, acceptat. Secundò, ad remiſſionem uenialium, propter eorum frequentiam etiam in hominibus perfectis, ſtatuta ſunt ſacramentalia ut aqua benedicta, benedictio epiſcopi, & multa alia, fortiori ergo ratione ſufficiet actus charitatis. Tertiò ſi uera eſſet opinio Durandi, uix poſſet conſtitui differentia inter mortale & ueniale quantum ad remiſſionem: nam ſi dicas,

ſuffi-

ſufficere deteſtationem in genere ad remiſſionem venialium, etiam illa ſufficit ad remiſſionem mortalium. Quartò, quia peccata veniale non ſunt de neceſſitate confeſſionis, ergò neque de neceſſitate formalis contritionis, neque eſt neceſſaria aliqua eorum inquiſitio, licèt ſit conſilium illa ſcrutari & confiteri: neque inter homines ille, cui egregiè amicus morem gereret ab eo exigit vt de minutis offēſis deteſtationē habeat. Poſtremò, Aug. in Enchiridio c. 71. inquit, de quotidianis breuibus leuibusque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit, ſcilicet, Pater noſter, ad venialium ergo remiſſionem non alia deteſtatio requiritur. Et per hæc ad primum argumentum, Durandi.

Secundum quærit, an quicunque actus charitatis, vel quicunque feruor ſufficiat omnia venialia, aut aliqua remittere.

Ad quod Scotus diſt. 21. q. 2. reſpondet, peccata venialia in hac vita remitti per actum Deo magis acceptum, quàm veniale ei diſplicuit. Hæc autem ſententia nimium ampla videtur: quicunque enim actus charitatis gratior eſt Deo, & magis ei placet, quā quodcunque veniale ei diſpliceat. Vnde ſecundum Scotum per quemcunque actum charitatis remitterentur omnia venialia: conſequens tamen eſt falſum, quia peccatum non niſi per contrarium tollitur: ſtat tamen hominem habere propoſitum mentiendi, dicendique uerba iocoſa, & tamen actu etiam feruido Deum diligere. Secundo, quia ſecūdum Scotum, quicunq; actus meritorius, vt orare, dare eleemoſynam, & ſimilia, omnia venialia remitteret, quia non eſt maior ratio de vno quàm de alio: conſequens autem eſt contra illud Ioannis, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. Solutio ergo ſtat in his propoſitionibus. Prima, nullus actus, nec feruor charitatis vllum peccatum veniale remittit, quando eius adeſt complacentia, aut propoſitum. Hæc eſt nota. Secunda, nullus actus, aut feruor charitatis vllum remittit veniale, etiam abſente eius complacentia & propoſito: niſi illud cui eſt contrarius, quia nihil pellitur niſi per ſuum contrarium, & illa ſola dicitur pœnitentia virtualis, ideo autē eſt contrarius veniali, quia ſi menti occurreret, diſpliceret ei, & doleret ſe commiſiſſe, & iſte reputatur feruor charitatis reſpectu illius peccati. Ex quibus ſequitur quòd actus charitatis nonnunquam poteſt omnia venialia remittere, vt ſi ſit tam ardens, vt cuiuſcunque tunc recordaretur, ei diſpliceret: quandoque non remittit niſi quædam, & non omnia, ſtat enim diligentem Deum magis eſſe affectum ad mentiendum iocosè, quàm ad loquendum ociosè, ita quòd ſi huius memoria adeſſet, illud diſpliceret, ſi autem adeſſet memoria alterius, non diſpliceret. Et per hoc reſpondetur ad Auguſtinum dicentem, quòd de venialibus quotidie agitur in eccleſia pœnitentia, non quòd intelligat eſſe neceſſarium, ſed ſalubre & vtile, & ideò addidit, quòd illa per ſacramenta eccleſiæ, & ordinationes ſæpe fugantur.

Sed an attritio ſufficit ad delendum veniale. Et apparet non ſufficere, cum enim non ſit dolor de offenſa Dei, & venialis culpa ſit aliqualis offenſa, non eſt ei contraria. Nihilominus reſpōdemus, attritionem venialium illius, qui eſt in gratia & charitate, poſſe ſufficere ad delendum aliqua venialia, non ex parte obiecti, quia eſt timor inferni, ſed ab extrinſeco, quia procedit à gratia, & imperatur à charitate, qua ratione ille actus ſufficeret delere veniale, ſi tunc memoriæ occurreret. Sed an per alia opera exteriora, vt per eleemoſynas, orationes, ieiunia, remittantur venialia: reſpondemus ſecundum modernos remitti, opera enim illa, licet ex parte obiecti exterioris non videantur habere repugnantiam ad venialia, ſed tantum quantum ad actum dilectionis interiorum, ex quo procedunt, ſufficiunt venialia remittere.

Circa ſolutionem primi argumenti S. Thom. animaduertendum eſt, non ſat eſſe Chriſtianis habere propoſitum colendi religionem in his, quorum tranſgreſſio eſt mortale, nempe, ſi quis contemptu legis qua ſi nihil eam faciens, abſque delectu venialia committeret, mortaliter delinqueret. Si uerò quis venialiter peccat, ſolum contemnens legem in hac particula, ac ſi non eſſet lex mendacio iocoſo uitando, talis non eſt damnandus de mortale, niſi forſan ratione eminentis periculi, dum omnia uenialia contemnerentur, nam ut ait in regula Auguſtinus, Qui minora contemnūt, in maiora paulatim defluunt.

Sed an ad remiſſionem uenialium requiratur gratia, reſpondet S. Thom. loco citato artic. 2. duabus concluſionibus. Prima, ad remiſſionem uenialium non requiritur vt habitus gratię infundatur, ſed ſufficit motus eius, & charitas. Probatur, quia unumquodque per ſuum contrarium tollitur, ueniale autem non eſt contrarium gratiæ uel charitati habituali, ſed tantum retardat, & tepefacit eius actum, ergo ad remiſſionem non requiritur infuſio noui actus, ſed ſufficit actus illius habitus, qui prius fuerat infuſus.

Secunda concluſio, quandocunque de nouo gratia infunditur, uenialia remittuntur. Probatur, quia in habentibus liberum arbitrium, in quibus ſolis poſſunt eſſe uenialia, non contingit infuſio gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrij in Deum, & in peccata, talis autem motus charitatis ſufficit ad remiſſionem uenialium. Moderni tenent contra priorem concluſionem S. Thom. abſque ullo augmento gratiæ poſſe uenialia remitti per actum remiſſiorem quam ſit habitus. Cuius contrarium tenet S. Thom. 2. 2. q. 24. art. 6. Sed prior concluſio S. Thom. intelligi debet non poſſe fieri remiſſionem uenialium ſine augmento gratiæ in genere gratiæ: & ratio eſt, quia non poteſt fieri ſine actu charitatis, omnis autem huiuſmodi actus eſt meritorius, ergo per ipſum acceptatur homo ad maiorē gloriam, per gratiam uerò formaliter homo acceptatur ad gloriam, ergo fit tunc maior acceptatio, atque adeò maior gratia in genere gratiæ; ratio uerò quare charitas nō augetur per actus remiſſiores eſt, quia eſt habitus operatiuus uoluntatis, ex quo elicitur actus: & in naturalibus calidum non augetur per agens remiſſum, ſed gratia non eſt habitus operatiuus, ſed acceptatio ad gloriam, ideo ſtat charitatem non augeri, & augeri gratiam.

Circa ſecundam concluſionem videtur difficultas, nam cum per venialia non opponatur obex gratiæ, poteſt quis verè dolere, de mortalibus, manente complacentia venialium, tunc remittuntur mortalia ſine venialibus, reſpondemus, S. Tho. hoc non negare, quia per infuſionem gratiæ non deletur peccatum, cui voluntas adhæret, ſed ſequitur, vbi non ponitur obex, & dum regulariter hominem ſuorum peccatorum pœnitet, nam ſecundum communem vſum, dum quis conteritur, omnium peccatorum pœnitet, nullum excipiens, & ideò talis pęnitentia omnia venialia, etiam oblita delet, quia non ſolum eſt pœnitentia virtualis, ſed etiam formalis & actualis.

Sed an peccata venialia remittantur per aquam benedictam, & alia ſacramentalia, reſpondet S. Thom. loco citato artic. 3. venialia tribus modis poſſe remitti. Primo per infuſionem gratiæ, vbi non ponitur obex, Secundo modo per aliqualem motum deteſtationis peccatorum, & hoc pacto tria ad hoc poſſunt concurrere, ſcilicet, confeſſio generalis, tunſio pectoris, & oratio Dominica: nam tunſio illa ſignum eſt pœnitentis, & in oratione Dominica petimus, vt dimittantur nobis debita noſtra; tertiò modo remittuntur per mo-

tum

tum reuerentiæ in Deum, & ad res Diuinas, & hoc modo remittuntur per benedictionem Epiſcopi, per aſperſionem aquę benedictæ, per quamlibet ſacramentalem vnctionem, qualis fit in ſacramento confirmationis, & in collatione ordinum, & per orationem publicam eccleſiæ ad id inſtitutam, quales ſunt collectæ multę in Miſſa.

Concluſio hæc S. Tho. non ſolum eſt conceſſio generalis Doctorum, verum ſanctionibus, more, & vſu eccleſiæ celebrata. Vnde verſus,

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Orans, oratione Dominica: tinctus, aqua benedicta: edens, Euchariſtiam: confeſſus, confeſſione generali: dans eleemoſynam, benedicens Epiſcopus. Sed hoc omnibus generale eſt, vt nullum eorum veniale remittat, ſi opponatur obex, vt S. Thom. docet ad ſecundum argumentum.

Circa primum modum eſt dubium, an ſola infuſio gratiæ, quomodocunque fiat, per ſe abſque actu charitatis ſuſcipientis, remittat omnia venialia. Et quæritur propter ſacramenta, an ex opere operato remittant omnia venialia. Caietanus iſto articulo ait, duo requiri ad remiſſionem venialium, ſcilicet, gratiam, ſiue quę tunc infunditur, ſiue quæ fuerit infuſa, & actualem vſum eius & motum, & ita viſus eſt dicere S. Thom. articulo præcedenti, & 3. parte. q. 79. articu. 4. dicit per Euchariſtiam remitti venialia, tum quia datur per modum refectionis, tum etiam quia per Euchariſtiam excitatur deuotio charitatis, cui venialia contrariantur, & eſt argumentum de omnibus ſacramentis, cùm omnia per ſe habeant infundere gratiam, ergo & venialia remittere. Vt medium conſtituamus in hac cauſa, probabile eſt, per omne ſacramentum remitti omnia venialia, ſolo illo actu concurrente, quo quis illud ſuſcipit, licèt non concurrat alius actus dilectionis, & ille eſt vſus gratiæ, nam ſi per ſumptionem aquæ benedictæ, quia per illum actum homo reueretur rem Diuinam, ſuſcipit remiſſionem venialium, multo fortius per actum, quo ſuſcipit ſacramentum: ex quo fit, vt quodcunque ſacramentum quis attritus, putans ſe eſſe contritum, ſuſcipiat, remittuntur illi venialia, quorum non ponit obicem, nam illa attritio informatur vſu gratiæ per gratiam ſacramentalem.

De oratione Dominica eſt tex. de pœnit. diſtinct. 3. Cano. de quotidianis, Auguſtinus in Enchidio. c. 71. Eſt enim pęnitentia humilium & bonorum fidelium pœna quotidiana, in qua pectora contundimus dicentes, Dimitte nobis debita noſtra, &c. De confeſſione generali eſt conſuetudo eccleſiaſtica. Et hac de cauſa dicitur in Prima, & in Completorio, & à ſacerdote anteaquam ſacrum faciat, præmittitur ante gradum altaris. De aqua benedicta eſt text. de conſecra. diſt. 2. Cano. Aqua. De eleemoſyna eodem titulo diſtinct. 1. Can. Medicinam. De alijs ſufficit antiquiſſimus eccleſiæ vſus.

De iſtis ſacramentalibus dubium eſt, an habeant virtutem remittendi venialia. Quidam cenſent nullam aliam habere virtutem, quam excitare deuotionem, vt de venialibus pœniteant. Et S. Thom. videtur ita ſentire in ſolutione ad primum argumétum, quod eſt, Venialia non remittuntur niſi per pœnitentiam formalem aut virtualem, ſed aſperſio aquæ benedictę benedictio Epiſcopi, & reliqua, nullam habent rationem pœnitentiæ, ergo non ſufficiunt ad remiſſionem venialium, in quantum inclinant animum ad motum pœnitentiæ. In contrarium tamen eſt, quia ſępe ei, qui ſic aſpergit aqua benedicta, non excitatur mens eius, neque habet memoriam venialium: & è contra ſiquis accipiat aquam non benedictam, quia putat eſſe benedictam, quamuis mens eius excitetur, & de venialibus cogitet, nō obtinebit per huiuſmodi aſperſionem eorum veniam. Et ideò dicendum eſt, hæc habere vim remittendi venialia ex vi clauium eccleſiæ ex opere operato, vt patet ex verbis, quibus aqua benedicitur, alioquin non plus referret dicere, Credo, quam Pater noſter, & aſpergi aqua non benedicta, quàm benedicta, neque benedici ab Epiſcopo, quàm à ſimplici ſacerdote, Vndè ſolutio S. Thom. ſic eſt intelligenda, quòd iſta dimittunt venialia, quia inclinant animum ad motum pœnitentiæ, non quòd ſemper requiratur illa excitatio, ſed quòd de ſe ad hoc ſunt inſtituta. Quòd ſi arguat, ſequeretur iſta eſſe ſacramenta, poſtquam ex opere operato effectum ſpiritualem ſortiuntur, ac perinde ſubſequeretur eccleſiam poſſe ſacramẽta inſtituere, reſpondemus negando conſequentiam quia de ratione ſacramenti non eſt qualemcunque effectum ſpiritualem habere, ſed requiritur, vt infundat gratiam: remiſſio vero venialium non exigit gratiæ infuſionem, & hinc colligitur, quòd licet eccleſia non poſſit inſtituere ſacramenta, quia conferunt gratiam, poteſt tamen hæc ſacramentalia inſtituere, nam cùm hæc peccata frequentiſſima ſint etiam in viris circunſpectis, conſultum fuit ut tam multis, tanquā pręſentaneis remedijs, eis ſuccurreretur. Quòd ſi quis replicet, quia venialia inducunt aliquem reatum pœnæ temporalis, ſecundum illud 1. Cor. 3. Qui ſuperædificat lignum, fœnum, ſtipulam (hoc eſt venialia) ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. Huiuſmodi autem ſacramentalia nullam aſſlictionem pœnæ in ſe habent, ergo non ſufficiunt culpam & pœnam remittere. Reſpondemus, quoad culpam, per quodlibet iſtorum remitti veniale virtute alicuius ſatisfactionis, aut motus charitatis, aut affectionis erga Deum, non tamen quo ad pœnam, quia hac ratione qui eſſet immunis à mortali, per ſolam aſperſionem aquæ benedictæ, aut tunſionem pectoris, euolaret in cœlum ſine tranſitu per purgatorium, quod non eſt concedendum: remittitur ergo reatus pœnæ ſecundum quantitatem & proportionem feruoris charitatis, qui per prædicta excitatur.

Sed de purgatorio eſt dubium, quomodo ibi remittantur venialia. De quo ſunt variæ ſententiæ Doctorum Scholaſticorum. Tenendum tamen eſt, vel quòd in primo ingreſſu purgatorij per illum actum elicitū charitatis, cum quo de hac vita deceſſerunt, qui durat toto tempore purgatorij, remittuntur omnia venialia, etiam ſi homo in complacentia eorum deceſſerit, quia tunc illa charitas ratione ſtatus, quia firma eſt, & inuertibilis ad malum, & ab omni concupiſcentia liberā, eſt pœnitentia virtualis omnium venialium. Et hanc ſolutionem tangit S. Thom. q. 7. de malo, articulo 12. vel quod veriſimilius eſt, dicendū quòd per actum charitatis, & pœnitentiæ continuationem illo tempore, quo veniale punitur, remittitur culpa, vt pęna remittatur, nam eſt actus Deo placens, & ad remiſſionem accommodatiſſimus.

Et ad argumentum in contrarium fieri ſolitum, ꝙ in purgatorio nullum poteſt eſſe meritum, eo quòd qui illic purgantur ſunt extra viam, ac perinde extra ſtatum merendi aut demerendi, reſpondemus, illic nullum poſſe eſſe augmentum meriti gratiæ aut gloriæ, hoc enim proprium eſt viatoribus, attamen cùm ſit ibi actus charitatis, nihil obſtat, quo minus ſit ſufficiens venialia quoad culpam remittere, quia nulla pœna peccato cuicunque debita ſolui poteſt, niſi prius remittatur culpa, per quam ratione ſtatus, neque augetur gratia, neque gloria.

Pro B. Ambroſio reſpondet S. Thom. 3. parte, q. 86. ar. 3. ad ſecundum argumentum negando conſequentiam, nam cum inquit, Et ſi fides deſit, pęna ſatisfacit & releuat, in verbo illo Ambroſij fides non poteſt accipi pro ea qua creditur in Chriſtum, quia, vt Auguſtinus dicit ſuper illud Ioannis, Si non veniſſem, &

locutus

locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent, ſcilicet, infidelitatis(hoc enim eſt peccatum quo tenentur cũcta peccata)ſed accipitur pro conſcientia,quia interdũ per pœnas, quas quis patienter ſuſtinet, conſequitur remiſſionem peccati, cuius conſcientiam non habet. Quare ſenſus Ambroſij eſt, quòd ſecunda conſolatio eſt, puniri hominem in hac vita, per quas pœnas patienter toleratas,ſatisfacit homo pro peccatis remiſſis quo ad culpam, etiam ſi homo illorum conſcientiam non habet,eo quòd ſine culpa ſua fuerint oblita,quare reuelantur ei pœnæ purgatorij.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An anima Chriſti æqualem habeat cum Deo omnipotentiam.

AMbroſius in Lucæ commentarijs hunc locum explicans, *Hic erit magnus & filius altiſsimi vocabitur*, Lucæ 1. viſus eſt tribuere animæ Chriſti æqualem omnipotentiam cum Deo, quod Theologi non recipiunt, ne creaturam æquent creatori, cum enim periodum iſtam interpretaretur,ſic ſcripſit,Non ideo,inquit,Angelus erit magnus, quòd ante Virginis partum non fuerit magnus,ſed quia potentiam,quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus, vt vna ſit perſona homo & Deus.

Diſputant Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 3.ſen. d. 14. & S. Th.3.p.q.13. per quatuor articulos. Et primo quærit, vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam ſimpliciter. Supponendum eſt primo, quid intelligatur per omnipotentiam. Durand.3, diſt. 14.q.vltima, inquit, omnipotentiam eſſe virtutem, qua quis poteſt res omnes modis omnibus tranſmutare,quibus ſunt tranſmutabiles per creationem,generationem,& alterationem. Secundò, ſupponendum eſt formam rei idem eſſe cum natura ipſius in ſimplicibus & in compoſitis, forma enim Angeli eſt ipſius natura,forma hominis, quæ ipſum in eſſe hominis conſtituit: & hinc dicimus formam rei eſſe naturam ipſius,etſi non completam. Tertiò, ſupponendum eſt, naturam Dei eſſe ipſius eſſe incircunſcriptum, & totum eſſe ſimul dicitur eſſe Dei incircunſcriptum,quia in ſe continet, & eſt eminenter eſſe omnium poſſibilium & imaginabilium. Hoc ſuppoſito, quãdo S.Th. quærit,an anima Chriſti habuerit omnipotentiã ſimpliciter, idem eſt ac ſi quærat, an habuerit virtutem tranſmutãdi res oẽs modis oib.quibus ſunt tranſmutabiles. Et reſpondet negatiuè, anima Chriſti fuit priuata tali potentia. Probatur, omnipotentia eſt proprium Dei attributum, & illi ſpecialiter conueniens, quia omnipotens nomen eius,nulli ergò creaturę poteſt competere. Secundò, quia omnis virtus actiua cõſequitur formam,ſicut paſſiua materiam, qualis ergo eſt forma, talis eſt & virtus:ergo ſi forma eſt infinita,virtus erit infinita,& ſi forma eſt finita, ſimiliter & virtus:anima autem Chriſti erat forma finita, quia creatura, ergo tantum habebat virtutem finitam, & per conſequens non habuit omnipotentiam ſimpliciter.

Dubium eſt,quia S. Thom. videtur in probatione deficere,tantum enim probat omnipotentiam non cõpetere creaturæ, non tamen probat Deum non poſſe omnipotentiam creaturæ communicare,neque de facto communicaſſe. Confirmatur;quia licèt ſolius Dei ſit gratiam & gloriam dare,creaturę tamen poteſt gratiam impartiri, ſimiliter ergo in præſenti caſu. Iuxta hanc quæſtionem fuit ſpecialis modus dicendi Doctoris cuiuſdam Pariſienſis, nempe, quòd Deus potuit omnipotentiam creaturæ communicare de potentia eius abſoluta. Secundo aſſerebat de facto fuiſſe communicatam animæ Chriſti, habuit enim potentiam & virtutem res omnes omnibus modi tranſmutandi. Argumentum huius opinionis eſt Sophiſticum, & tale. Deus potuit & poteſt talem creaturam producere in locis diſtantibus, ergo Petrus exiſtens in ciuitate hac Lucenſi poteſt anihilari,& Romæ reproduci. Itẽ quia Chriſtus Redemptor noſter in vtero materno ſeipſum genuit, & produxit, ergo non ſolum potuit omnia tranſmutare, ſed & ſeipſum. Reſpondemus concluſionem S.Tho.intelligendam eſſe non tantum de facto,ſed etiam de poſſibili.Ita quòd creaturæ omnipotentia communicari non poteſt, quia id ſibi repugnat, & ideo anima Chriſti nedum habuit omnipotẽtiam,ſed neque illi communicari potuit. Vnde S.Th. 1.parte,q.45.art. 5.tenet potentiam creandi non poſſe communicari creaturæ, quia requirit potentiam infinitam. Et hinc probatur concluſio, Omnipotentia arguit, imò de facto requirit infinitam virtutem & perfectionem, ergo non poteſt creaturæ communicari. Antecedens patet,omnipotentiam enim in obiectum tendit infinitum,hoc enim dicit quòd non poſſit tot,quin poſſit plura, hoc autem eſt obiectum infinitum,ergo nõ poteſt creaturę competere; patet;quia virtus infinita in ſubiecto finito ſubiectari nequit, ergo Deus creaturæ, intra limites creaturæ non poteſt talem potentiam communicare. Secundò,quia licèt de facto omnipotentia ſit alicui creaturæ communicata,adhuc Deus potentior eſſet illa creatura,& ex conſequenti illa non eſſet oĩpotens: patet, quia Deus adhuc aliquid poſſet per creaturam illam. Tertiò quæro, creatura illa vel poteſt operari ſine concurſu Dei, vel non,ſi dederis partem affirmatiuam,id eſt hęreticum, omnis enim creatura ſubdita, & ſubordinata eſt ipſi Deo, ſi autem dependat à concurſu Dei, non ergo eſt omnipotens,quia omnipotentia dependentiam excludit ab alio.

Dubium tamen eſt, an Deus poſſit communicare creaturæ omnipotentiam non ſimpliciter & abſolutè, ſed reſpectiuè,& per comparationem ad alia producibilia. Reſpondetur neganter. Primò,quia de ratione omnipotentiæ eſt, quod poſſit omnes creaturas poſſibiles tanquam cauſa adæquata producere, hoc autem repugnat creaturæ,ergo non poteſt illi communicari: minor probatur, quia omne quod producit aliud tanquam cauſa adęquata, tantam perfectionem habet ſicut illud,ergo ſi verbi cauſa, A. poteſt omnes creaturas poſſibiles producere, conſequens ſit,quòd habet omnes perfectiones omnium creaturarum poſſibilium, ſed quacunque creatura data,poteſt in infinitum ſyncategorematicè perfectiorem creaturam producere, ergo A. habet infinitam perfectionem actualiter, ſed hoc repugnat creaturæ, ergò. Secundò, quia vel illa creatura eſt agens naturale, vel liberum, ſi naturale, vt ſol,tunc omnia producibilia ſimul produceret; & infinities illa produceret, & anihilaret. Probatur: quia omne agens naturale ſemper ſecundum vltimũ de potentia agit,cũ ergo eſſet omnipotẽs, poſſet infinities illa ſimul producere & anihilare: ſi verò eſſet agẽs liberum, vel ergo poſſet agere ſine Dei concurſu, vel cum illo,primum repugnat creaturæ,ſi ſecundum, ergò non eſſet omnipotens, quia non haberet omnia neceſſaria ad agendum. Ex quibus patet ad rationem Doctoris Pariſienſis, nam reſpondemus ſtultum eſſe aſſerere animam Chriſti exiſtentem in vno loco, poſſe reproduci in alio loco, nam producere rem aliquam eſt efficere quòd res illa ſimpliciter ſit in rerum natura,ergo eſto,anima Chriſti exiſtens in vno loco, in alio ſe poneret,non ſe reproduceret. Item ſequeretur, quando hoſtia de nouo cõſecratur, quòd anima Chriſti de

ſti de nouo producitur, nam exiſtens in cęlo ſe ponit ſub panis ſpeciebus, hoc autem eſt hæreticum, ergò. Item quæro, quo pacto anima Chriſti poſſet equũ producere. Reſpondet Doctor ille, quòd mediante ſemine equi, formam productam poterat introducere in materiam, ex conſequenti equum generare, ſicut homo, quia introducit formam in materiam diſpoſitam, generat hominem, ſed iſta omnia ſalſa ſunt, vt patet.

Contra ſententiam S. Tho. arguitur ex illo Matth. vltimo, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, vbi Doctores per cœlum intelligunt ſuperiora, per terram inferiora. Ad hoc reſpondet S. Thom. loco cito ad primum argumentum de mente Hieronymi in locum illũ, Data eſt mihi, hoc eſt, huic ſuppoſito, quia per communicationem idiomatum hic homo, nempe Chriſtus eſt omnipotens. Sed contra, quia videtur tũc male dicere, data, quia hoc ſuppoſitum ante habuit illam poteſtatem, non ergo eſt ſibi data, maximè quia id poſt reſurrectionem dictum eſt. Ad hoc reſpondet Hieronymus ibidem egregiè, quod non dicitur data ex tunc, & ſic de nouo, ſed dicitur data, quia tunc fuit manifeſtata. Secundò dico cum Durando, poſſe nos concedere, animam Chriſti fuiſſe omnipotentem, nõ per omnipotentiam ſibi propriam, ſed per omnipotẽtiam ſibi aſſiſtentem & coexiſtentem, quia Deus tanquam amicus ſemper ei coexiſtit.

Solutio ad ſecundum argumentum eſt notanda, Argumentum eſt hoc, Anima Chriſti habuit potentiam reſpectu præſentium, præteritorum, & futurorum, & omnium quæ ſunt in potentia creaturæ, quia habuit ſimilitudines omnium illorum, & potuit illa producere, ergo habebat omnipotẽtiam reſpectu omnium illorum, quæ producebat. Reſpondet S. Thom. ideas & ſimilitudines, quæ ſint in Deo, eſſe principia cognoſcendi res, & producendi eas, potentia tamen indita, & infuſa animæ Chriſti, & ſimilitudines rerum in ea exiſtentes, tantum ſunt principia cognoſcẽdi res, non tamen producendi, & ratio eſt, quia quando aliqua natura inferior recipit aliquam formam à natura ſuperiori, non recipit eam ſecundum eandem perfectionem: verbi cauſa, aqua recipit calorẽ ab igne non ſecundum eãdẽ perfectionem, calor tamẽ in aqua non ita intenſus eſt, neque ita radicatus ut in igne, ob idque anima Chriſti cùm in infinitum ſit inferior eſſentia Diuina, recipit ideas & ſimilitudines rerum, non tamen ſecundum eandem perfectionem, & ideò licèt in anima Chriſti ſint principia cognoſcendi, non tamen producendi.

Dubium tamen eſt, an anima Chriſti habuerit potentiam reſpectu immutationis creaturarum. Reſpondet S. Thom. art. 2. ſuppoſitis duabus diſtinctionibus, per tres concluſiones. Diſtinctio prima, effectus ſeu tranſmutatio ex parte rei eſt triplex, quidam naturalis, in quem poteſt creatura ſecundum ordinem & curſum naturæ, vt generatio: alius effectus eſt miraculoſus, qui competit creaturę ſupernaturaliter, & ſupra conſuetum & ordinatũ ordinem naturæ: alius eſt qui cõpetit creatori & non creaturæ, vt creatio, & anihilatio. Secunda diſtinctio eſt, ꝙ anima Chriſti poteſt dupliciter conſiderari: primo modo ſecundũ ſuam propriam naturalem virtutem, quatenus vniuocè cum cęteris erat anima: ſecundo modo poteſt conſiderari quatenus inſtrumentum Diuinitatis. Prima concluſio, ſi conſideremus animam Chriſti ſecundum virtutem ſibi connaturalem, habebat potentiam ſuper omnes actus naturales ſecundum naturalem virtutem ſibi collatam, vt corpus regere, pręedicare, & his ſimilia. Secunda concluſio, ſi verò conſideretur quatenus inſtrumentum Diuinitatis ſibi hypoſtaticè vnitæ, poterat omnes effectus ſupęrnaturales & miraculoſos, & iſto modo illuminabat cœcos, & mortuos ſuſcitabat. Tertia concluſio, anihilare, & creare non poterat animæ Chriſti competere, etiam ſecundum quod erat inſtrumentum Diuinitatis. Probatur, quia anihilatio & creatio requirunt virtutem infinitam, anima autẽ Chriſti eſt creatura, nõ ergo poterat creare. Cõtra hoc argumentatur, Chriſtus in omnibus ſuis operationibus erat inſtrumentum verbi Diuini, malè ergò diſtinguit S. Tho. quatenus inſtrumentum, vel ſecundum ſuam propriam virtutem; collectio eſt optima, antecedens probo, actiones ſunt ſuppoſitorum, ſuppoſitum erat Diuinum, ergo verbum Diuinum vtebatur humanitate ad omnia opera exequenda tanquam inſtrumento, & per conſequens in operationibus omnibus inſtrumentaliter ſe exhibuit, neque opus eſt diſtinctione S. Tho. Reſpondetur ad hoc ex doctrina Leonis Papæ epiſtola 41. & 43. & eſt communis ſanctorum: opera Chriſti erant in duplici genere, alia quæ primo & per ſe conueniebant Verbo Diuino per communicationem tamen idiomatum communicabantur humanitati, vti ſunt omnia opera Chriſti ſupra cõmunem concurſum naturæ operata, & de his operibus intelligitur ſecunda concluſio S. Thom. & ſecundum membrum diſtinctionis, nempe, de anima Chriſti conſiderata tanquam eſt inſtrumentum Diuinitatis: alia erant opera conuenientia primo & per ſe humanitati, & per communicationem idiomatum Diuinitati, vt ſameſcere, dolere, mortem pati, & reliqua opera pœnalia, quæ Chriſtus paſſus eſt, de quibus intelligenda eſt prima concluſio S. Th. & prima pars diſtinctionis, iſto enim modo anima Chriſti erat cauſa principalis. Ex hoc reſpondetur ad argumentum, omnia opera Chriſti erant inſtrumentum Diuinitatis, negatur, quod ad omnia opera haberet ſe & concurreret tanquam inſtrumentum, quia in operibus omnibus naturalibus non ſe habebat tanquam inſtrumentum Diuinitatis, ſed tanquã cauſa prima & per ſe, licèt in virtute eſſet inſtrumentum. Secundò reſpondetur, quòd Chriſtus, vel eius anima, quoad patrãda opera, non recipit virtutem aliquam inhęrentem, vel permanentem, ſed habebat ſe veluti inſtrumentum Diuinitatis: in alijs verò, ad quæ recepit virtutem ſibi inhærentem, habebat ſe vt cauſa efficiens vel ſecundaria, vti ignis non eſt cauſa inſtrumentalis caloris, ſed cauſa efficiens, ſicut ergo ignis in caleſactione non eſt inſtrumentum Dei, ſed cauſa efficiens, & principalis, quia recepit hanc virtutem à Deo, & ſic reſpectu ſui effectus eſt cauſa principalis & ſecunda. Similiter anima Chriſti in ordine ad operationes, ad quas exercendas recepit aliquam virtutem, reſpectu verò operum, circa quæ non habebat virtutem aliquam communicatam, habebat ſe anima Chriſti tanquam inſtrumentum Diuinitatis, & hoc inſinuat S. Tho. dicens, quòd opera miraculoſa excedebãt virtutem animæ Chriſti.

Dubium tamen oritur ex hoc, anima Chriſti vel eius humanitas circa opera miraculoſa quomodo ſe habebat, an haberet ſe inſtrumentaliter, an verò efficienter? Quod eſt quærere, an Chriſti humanitas in ſe habuerit aliquam virtutem ſibi inhærentem, per quam opera miraculoſa operabatur, an eſſet tali uirtute ſpoliata. Videtur enim quòd verbum Diuinum per ſe ſolum operaretur, nam ſi habebat in ſe virtutem aliquam ſibi inhærentem, non ergo erat inſtrumentum Diuinitatis, ſi verò non habebat talem virtutem ſibi inhęrentem, dicendum eſt contrarium, nempe, verbũ Diuinum per ſe omnia opera operari.

Opinio S. Thom.

Circa hanc quæſtionem eſt opinio curioſa, quæ in ſcholis gratia diſputationis ſuſtineri poteſt: & conſiſtit in duabus concluſionibus. Prima concluſio, Deus poteſt communicare creaturæ virtutem ad languores omnes curandos, quę intelligitur de potentia Logica, ita quod ſit qualitas permanens in anima exiſtens &

difficile

difficile mobilis. Secunda concluſio, de facto ita contigit in anima Chriſti, quòd Deus contulit ei hanc virtutem. Et hæc eſt ſententia S. Thom. in catena aurea ſuper illa verba. Lucæ.6. Imponens manus ſuas ſuper ægros, curabat eos, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Et citat Cyrillum, qui hæc verba ſcripſit, Chriſtus recepit virtutem ad curandum omnes languores, veluti ferrum ignitum ab igne recepit virtutem ad calefaciendum. Suadetur hæc ſententia ex illo Lucæ.6. Virtus de illo exibat, & ſanabat omnes, & iterum dixit Chriſtus Luc.8. Quis me tetigit, quaſi ſentiens virtutem ſanandi ab illo exijſſe. Marci vltimo Apoſtolis contulit virtutem ad languores omnes ſanandos, & dæmones eijciendos, ſi ergo hoc particulare donum contulit Apoſtolis, ſignum eſt quod ipſe habebat. Ratione probatur: quia gratia ſupernaturalis eſt qualitas quædam in anima exiſtens, diſtincta ab illa, ergo virtus miracula operandi in Chriſto, & in Apoſtolis erat diſtincta ab ipſa anima, antecedens eſt notum, collectionē probo, quia gratia eſt qualitas, & qualitas paſſiua non diſtinguitur realiter ab eo, quod recipit, vt de materia prima patet, hæc aūt qualitas eſt diſtincta ab ipſa anima, quia operatiua, ergo. Secundo, quia leuiora motiua ſunt, ad aſſerendum gratiam eſſe qualitatem diſtinctam ab anima Chriſti, quam hanc virtutem eſſe diſtinctam, ſed ſecundum ſententiam communem Theologorum gratia eſt qualitas ab anima diſtincta, multo ergo fortius virtus animę Chriſti communicata ponenda eſt tanquam qualitas particularis ab ea diſtincta. Item, alias ſequeretur non eſſe differentiam inter Chriſtum & cęteros ſanctos, quantum ad miracula operanda, nam ſi diſcrimen aliquod eſſet, maximè quia Chriſtus virtute propria operabatur, ſancti ex aliena, ſed per te Chriſtus non habebat virtutem talem in anima permanentem, nulla ergo eſt differentia: quod tamen abſurdum eſt.

Ad quæſtionem reſpondetur hac cōcluſione, Chriſtus Dominus ad miracula omnia facienda nullam virtutem in anima inexiſtentē & permanentem recepit, ſed eius humanitas in operationibus omnibus miraculoſis tanquā inſtrumētum Diuinitatis ſe habebat itaque neque humanitas erat principalis cauſa, neque ſine qua non, ſed tantum inſtrumentalis, non habens in ſe virtutem aliquam, ſi enim in ſe virtutem haberet, inſtrumentum non eſſet, ſic enim eſt in rebus omnibus naturalibus. Doctrina hæc eſt Sancti Thom. loco citato, art.2.&.2.2.q.178. artic. 1. ad primum argumentum, & eſt communis ſententia Patrum ſacrorum. Et ſuadetur ſequentibus: primo, ex illo Ioan.12. Pater in me manens ipſe facit opera, arguitur ſic, humanitas Chriſti talia opera exequens erat inſtrumentum reſpectu illorum operum, ergò habebat ſe tanquam inſtrumentum: conſequentiam probo, quia verba illa non inſtrumento, ſed cauſæ principali quadrant, nam ſi verba illa de igne dicerentur, Deus in igne manens calefacit, neutiquam conuenirent, quia ignis ipſe ex ſe, & ex natura ſua calefacit, ſic ergo ſi humanitas per ſe operaretur, non diceret Chriſtus, Pater in me manens ipſe facit opera. & Ioann.14. ſimilia teſtimonia habentur. Rationibus arguitur ſententiā illam non eſſe admittendam, nam qualitas illa aut habebat virtutem ex natura ſua, aut ex concurſu Dei, neutrum dici poteſt, ergo. Probatur, non primum, nam ſi ex ſe haberet talem virtutem, illa ergo opera naturalia erant, ſicuti igni naturale eſt calefacere probatur: ſunt opera proportionata virtuti naturali creaturæ, non ergo ſunt ſupernaturalia: neque prodigioſa: hoc enim differunt miraculoſa opera à naturalibus quia excedunt virtutem omnem creatam, & maximè quia virtus naturalis nuſquam in extremum operatur ſine medio, nō ergo poſſet Chriſtus per virtutem talem ſine medio operari miraculoſè, verbi cauſa, non poteſt cæcū curare Hyeroſolymis, ſi eſſet Nazareth, neque ſecundum poteſt aſſeri, nam ſi illa qualitas ſolum haberet virtutem ex concurſu Dei, vanum eſſet eam ponere, nam ſi per ſe non poteſt aliquid efficere, fruſtra ergo ponitur, poſtquam cōcurſus ſine tali qualitate eſſet ſufficiens.

2. Ratio. Secundò, Chriſtus poterat patrare miracula in inſtanti, ergo non operabatur per qualitatem diſtinctā, ſiquidem ad diſtantiam maximam miracula faciebat, vt de filia Reguli in Euangelio conſtat: conſequētiam probo, quia nulla qualitas operatur in inſtanti, vbi eſt contrarium, neque creatura id poteſt, ſi enim ſol in inſtanti illuminat, ex eo eſt, quia contrarium ibi non eſt in prædictis autem miraculis Chriſti contrarietas erat. Confirmatur, nam vel qualitas illa erat corporalis & hoc nō, quia effectus operabatur ſpirituales, vel ſpiritualis, & hoc minimè, quia operabatur ſanitatem, qui eſt effectus corporalis, ergo non operabatur per qualitatem aliquam.

3. Ratio. Tertiò, ſi qualitas illa ponenda eſſet, ſequeretur Chriſtum Dominum non naturaliter, ſed miraculoſè fuiſſe mortuum: ſequelam probo, qualitas illa virtutem habebat infirmos ſanandi, & mortuos viuificandi, miraculoſè ergo fuit impedita, ne in morte Chriſti operaretur, conſequens autem abſurdum eſt, nō ergo talis qualitas conſtituenda eſt.

4. Ratio. Vltimò, quando aliquis inſtrumento aliquo vtitur non influit qualitatem aliquam in illud, ſed ſolū motum paſſiuum, quo inſtrumentum mouetur, vt de ſerra patet, Diuinitas autem humanitate vtebatur tanquam inſtrumento ad miracula facienda, nullam ergo qualitatem imprimebat humanitati.

Ad argumenta autem reſpondemus: ad primum, Virtus de illo exibat, & ſanabat omnes, & ad Cyrillum, & loca Euangelij, ſacram ſcripturam, & ſanctos loqui more humano, & ſecundum noſtrum modum loquendi. Vnde ſicut in omnibus, & in omnibus naturalibus rebus qualitas eſt quid diſtinctum, ita ſcriptura de Chriſto loquitur, vt commodius virtutem hanc nobis explicaret, vtpotè hominibus non ſatis lucidi & perſpicui intellectus. Quod conſiderans S. Thom. locis citatis ſuam ſententiam retractauit. Ad ſecundum, gratia eſt qualitas diſtincta ab anima, ergò & virtus illa, negatur collectio, quia de gratia & virtutibus infuſis, quòd ſint qualitates ab anima diſtinctæ habemus ex diffinitione eccleſiæ, Clem. Vnica, de ſumma Trinitate, & fide Catholica, c. Maiores. & Concilij Florentini, & Tridentini. Qualitatem autem hanc eſſe addendam humanitati Chriſti nullus ſanctorum affirmat. Ad vltimum reſpondemus, eſſe quadruplicē differentiam. Prima eſt, quia humanitas Chriſti erat cauſa miraculorum meritoria de condigno, & de lege ratione vnionis hypoſtaticæ, cæteri autem ſancti tantum de congruo & ex miſericordia Dei. Secunda, quia humanitas Chriſti erat inſtrumentum coniunctum, & erat vnita Diuinitati in vnione perſonę, humanitas aliorum ſanctorum reſpectu miraculorum erat inſtrumentum à Diuinitate ſeparatum, ſicut manus mea eſt ſeparata à lapide, quem baculo moueo, ita & in ſanctis humanitas à Diuina virtute erat ſeparata. Tertia differentia eſt, quia virtus miraculorum in Chriſto erat per modum habitus permanentis, virtus verò operatiua miraculorum in ſanctis, erat per modum diſpoſitionis tranſeuntis, vndè Chriſtus ad faciēda miracula ita vtebatur, humanitate, ſicut nos habitibus pro noſtra volūtate utimur. Quarta differentia, Chriſtus operabatur miracula authoritatiue, cęteri ſancti tanquam miniſtri orantes & deprecantes. Ad argumentum ergo negandum eſt, quòd Chriſtus in operatione miraculorū omnes ſanctos nō excederet.

Dubium

Dubium tamen eſt, an Chriſti humanitas ex ſe aliquam efficaciam habuerit reſpectu miraculorum, vel ſolum in quantum verbo Diuino vnita operaretur. Reſpondeo, Chriſti humanitatem conſideratam etiã in quantum non vnitam, habuiſſe potentiam reſpectu miraculorum. Probatur primò, quia multi ſancti habuerunt potentiam miraculorum, quorum humanitas non erat verbo vnita, à fortiori ergo Chriſti humanitas, cum eſſet dignior illis. Secundò, Crux Chriſti habuit potentiam aliquam reſpectu miraculorum, ergo & Chriſti humanitas. Tertiò, ad vmbram Petri miracula fiebant, ergo à fortiori ad præſentiam humanitatis Chriſti. Quartò, ſacramenta ſunt cauſa gratiæ, ergo ſimiliter humanitas Chriſti. Vltimò, ſacerdos Euangelicus virtute abſolutionis confert gratiã, ergo & Chriſti humanitas: & ita tenendum eſt, humanitatem Chriſti habuiſſe aliquam efficaciam reſpectu miraculorum.

Durandus, 3. ſentent. diſt. 14. q. vltima, tenet humanitatem Chriſti ad miracula peragenda non concurrere effectiuè, ſed tantum per modum orationis & impetrationis propter præſentiam Diuinitatis, & ideò impetrabat omnia, quæ à Deo petebat: quod ex eo conſtat, quia in aliquibus miraculis orabat Patrem. Idem aſſerit de ſacramentis, quòd nõ cõferunt gratiam, ſed Deus ad præſentiam ſacramentorum dat gratiam, & ita habent ſe tanquam cauſa, ſine qua non. Et huius ſententiæ ſunt Scotus & Moderni. Caietanus tenet concluſionem cõtrariam, nempè, humanitatem Chriſti verè & effectiuè concurrere ad facienda miracula. Primò, quia potiſſima gratia inter dona creaturæ communicata eſt miracula facere, tale ergo donum fuit communicatum animę Chriſti. Secundò, quia humanitas Chriſti omnium gratiarum habuit plenitudinem, ſed vna illarum eſt ad miracula effectiuè concurrere ipſa attingendo, ergo. Tertiò, quia ſi per modum orationis & impetrationis tantum miracula feciſſet, ſequitur quòd non eſſet tutum affirmare, humanitatem Chriſti miracula feciſſe: ſequelam probo, quia ſi quis precibus meis currat, vel ſaltet, ego propriè neque curro, nec ſalto: ſi ergo Chriſti humanitas precibus miracula operabatur, ergo non propriè, & tamen ſepiſſimè Chriſtus miracula faciebat nulla oratione præuia, vt quando dæmonibus, & mari imperabat, & Lazaro, Veni foras, dixit. Vltimò ſancti ſemper per contactum, & manus impoſitionem, operabantur miracula, vt ex illo Marci vltimo patet, Super ægros manus imponent, & benè habebunt: & hoc nulla oratione præuia, quod ergo ſanctis eſt conceſſum, Chriſto non eſt denegandum. Confirmatur Ioſue 10. ad imperium Ioſue ſol ſtetit contra Gabaon. Et quòd hæc ſit ſententia S. Thom. conſtat, quia aſſerit humanitatem Chriſti habere virtutem operandi miracula, non tamen ad creationem, neque anihilationẽ: & ſi ad miracula ſolum per modum orationis & impetrationis concurreret, hoc pacto poteſt etiam ad creationem concurrere, vt ſi Patrem oret, quòd vnam animam, aut Angelum creet, non ergo ſolum per modum impetrationis, ſed effectiuè ad miracula concurrebat. Et hoc eſt vnum argumentum, ex quibus probamus Chriſtum eſſe verum Deum, quia authoritatiuè miracula operabatur, cęteri verò ſancti non ſic, ſed præuia oratione. Et hæc eſt ſentẽtia B. Gregorij 2. dialogorum, vbi inquit, quòd ſancti aliquando imperantes miracula operabantur, vt quando Petrus Tabitham ſuſcitauit Actorum 9. aliquando ex poteſtate, vt quando Ananiam & Saphiram increpando occidit Actorum 5. aliquando ex oratione & poſtulatione.

Dubium tamen eſt, quo pacto Chriſti humanitas miracula attingebat. Videtur enim effectiuè illa non attingere, vt in ſuſcitatione Lazari: benè enim ſequitur effectiuè miracula attingebat, ergo virtute propria & mediante ſua operatione: propria enim virtute & operatione ignis calorem attingit, ſed Chriſti operatio ad ſuſcitationem Lazari nihil conducebat, ergo: probatur, quia maximè vox illa, Lazare veni foras, Lazarum attigit, ſed virtus vocis illius tantum habebat virtutem ad corpus Lazari diſponendum, vt anima illi reuniretur, ergo. Item quia S. Thom. 3. diſtin. 16. quæſt. 2. articulo 3. inquit, quòd neque Angelo, neque animæ Chriſti virtus aliqua ſpiritualis ad operanda miracula fuit impreſſa, ſed illa patrabat per modum orationis & impetrationis. Hic tamen mutauit ſententiam Caietanus reſpondet dubio, nempe, quod Chriſti humanitas effectiuè miracula attingebat per delationem imperij Diuini, deferendo Diuinũ ipſum imperiũ ad corpus Lazari, cui anima erat reunienda. Quam ſententiam mutauit Sanct. Thom. de potentia, vbi ſupra, vbi ait quòd ſicut imperium Dei præſentatur hominibus per Angelos, ut quando Deus dedit legem Moyſi, ita imperium Diuinum notificatur creaturis irrationabilibus per homines. Caietanus

Dubium tamen eſt, imperium diuinum quid deferat rei, circa quam miraculum eſt operandum? Si dicatur, quod eſt tali rei declarare, & imperium Diuinũ illi repreſentare; Contra quia omnibus rebus irrationabilibus poteſt imperium Diuinum deferri, & tamẽ non poſſunt illis illud declarare, quia cognitionis non ſunt capaces: ſi dicatur quòd eſt concurſum Dei ad facienda miracula, applicare, ergo creatura poteſt ad creationem concurrere: probo, nam ſi Deus hanc legem faciat, quòd quotieſcunque ego velim, Deus vnũ Angelum illicò creet, ſtatuta tali lege, poſſum ego facere, quòd executio Diuini imperij ponatur in eſſe, & quòd creet vnum Angelum, & ſic creatura poſſet ad creationem concurrere, quod tamen S. Thom. negat. Nihilominus dicò, deferre imperium Diuinum, eſſe concurſum Dei illi rei applicare. Sed hoc eſt quod quærimus, quid eſt concurſum Dei applicare? Dico eſſe propriam ipſius operationem rei, in qua faciendum eſt miraculum, applicare, qua poſita, ſecundum legem Dei concurſus applicatur: verbi gratia, quando Lazarus fuit ſuſcitatus, Chriſti humanitas applicauit ſuam volitionem, & vocem ad ſuſcitandum Lazarum, & ad reuniendum animam corpori, quibus poſitis, ſecundum legem poſitus eſt in eſſe Dei concurſus ad Lazarum ſuſcitandum, quia erat lex, quòd quotieſcunque Dei humanitas vellet miraculum aliquod facere, Deus cum eo concurreret, & ita tenendę ſunt iſtæ concluſiones.

Prima concluſio, Chriſti humanitas, & ſancti ſæpe ad miracula concurrunt per virtutem ſibi à Deo communicatam, & ſunt veræ cauſæ inſtrumentales, & non tantum cauſa ſine qua non, & accidentalis. Iſta concluſio eſt Sancti Thomæ, 2. 2. quæſt. 178. articu. 1. ad primum, & de potentia, quæſt. 6. articulo 4. & conſtat ex illo Actuum 6. Stephanus plenus gratia & fortitudine faciebat ſigna & prodigia magna in populo. 1. Concluſio.

Secunda concluſio, humanitas Chriſti, & ſancti nunquam concurrunt ad miracula per virtutem aliquam immanentẽ & habitualem: probatur ex illo Pauli 2. Corinth. 12. Propter quod ter Dominum rogaui &c. & tamẽ impetrare nec potuit quod rogauit, ſi tamen virtutem miraculorum inhærentem habuiſſet, facili negotio poſſet tentationem ſuperare, & loquens de operibus miraculorum inquit Ioann. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, & Io. 10. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, teſtimonium perhibent de me, & cap. 14. Pater in me manens ipſe facit opera. 2. Concluſio.

3. Concluſio.

Tertia concluſio, humanitas Chriſti verè & effectiuè ad miracula patranda concurrebat. Hæc ſufficienter probata eſt contra Durandum, Scotum, & Modernos.

Contra hanc tamen doctrinam ſunt duo argumenta. Primum, quia videtur Chriſti humanitatem nullam actionem prǽſtare circa res, quas ſupernaturaliter exercebat. Probatur, quia non egebant aliqua diſpẽſatione naturali, cum Diuinitas id operabatur, maximè quia omne inſtrumentum debet habere aliquã virtutem, ſaltem inſtrumentalem circa effectum, quẽ operatur. Et hæc eſt ratio, quare creatura non poteſt creare, ſecundum S. Tho. quia non poteſt operari, neque attingere ad id quod nihil eſt, eodem ergo modo in noſtro caſu. Reſpondetur ad argumentum negando totum antecedens, quinimò Chriſti humanitas habebat actionem naturalem per contactum, quo tangebat corpora, ſicut ſacramenta habent effectum naturalem ſuper actionem ſpiritualem, ſic & humanitas Chriſti habebat actionem naturalem per contactum, ſicut materia & forma ſacramentum: & hoc erat ſufficiens ad hoc quòd Chriſti humanitas operaretur miracula ſicut ſacramenta ſunt cauſa gratiæ, & eam operantur. Secundum argumentum eſt, Chriſti humanitas in abſentia, & ad maximam diſtantiam operabatur miracula, non ergo erat inſtrumentum ad illa prǽſtanda, antecedens patet ex pluribus locis Euangelij, collectio probatur, quia nullus poteſt vti inſtrumento ad aliquam actionem ſine coniunctione cauſæ. Reſpondeo duplex eſſe inſtrumentum, vnum naturale, & tale requirit præſentiam cauſæ principalis, vt operetur: aliud eſt Diuinum, & ſupernaturale, quale erat Chriſti humanitas, & tale inſtrumentum poterat in diſtantia operari. Tum etiam, quia licèt Chriſti humanitas abſens eſſet ſecundum realem prǽſentiam, ſecundum tamen virtutem & efficaciam præſens erat.

Vltimò dubitatur, an Chriſti humanitas, poſtquam eſt inſtrumentum reſpectu miraculorum, an ſit etiam reſpectu iuſtificationis peccatoris, nempe quoad remiſſionem peccatorum, & collationem gratiæ & gloriæ.

Opinio Magiſtri Victoria.

Magiſter Victoria tenet Chriſti humanitatẽ eſſe cauſam principalem & effectiuam iuſtificationis peccatoris, & ſpectare ad Chriſtum, tanquam ad cauſam principalem. Probat primo, quia opera iuſtificationis non erant omnino miraculoſa, ergo Chriſti humanitas erat cauſa principalis reſpectu illorum. Antecedens patet, quia hæc opera non habebantur tanquam prodigioſa, conſequentia probatur, quia humanitas Chriſti eſt cauſa inſtrumentalis reſpectu miraculorum omnino. Secundo, illuminare aliquem hominem per plenitudinem gratiæ vel ſciẽtię ſpectat ad primam cauſam, & eſt de mente S. Tho. ſed quantum ad illuminationẽ Chriſtus eſt cauſa principalis, ergo quantum ad gratiam, antecedens eſt S. Tho. conſequentia probatur, quia aliquem illuminare nihil aliud eſt, quã illi viam patriæ oſtendere, & cęcitatis tenebras à mente ipſius excludere, vt videat, vt ſe ad gratiam præparet. Ex quo ſequitur collationem gratiæ ſpectare ad primam cauſam. Vltimo probatur, omnes ſacerdotes recipiunt virtutem aliquam ad opus iuſtificationis exequendum, ergo Chriſtus ad opera iuſtificationis huiuſmodi virtutem accipit, antecedens patet, quia recipiunt characterem permanẽtem & indelebilẽ ad conſecrandum & abſoluendum, eodem ergo modo Chriſtus characterem recepit, ac ex conſequenti erat cauſa principalis, & inſtrumentalis, poſtquam in ſe habebat virtutẽ ſibi inhærentem & fixam.

His non obſtantibus ſententia contraria eſt verior & probabilior, cui nos ſubſcribimus, nẽpe, quòd Chriſti humanitas reſpectu operum iuſtificationis tantum erat cauſa inſtrumentalis, & non principalis, ſicut reſpectu operum miraculorum. Probatur primo, opera omnia iuſtificationis ſunt excellentiora & diuiniora quibuſcunq; alijs operibus miraculoſis, ergo Chriſti humanitas reſpectu illorum tantum erat inſtrumentum: probo conſequentiam, reſpectu miraculorum tantum erat inſtrumentum, quia erant à Diuinitate procedentia, ergo multo fortius reſpectu operum iuſtificationis, cum ſint excellentiora illis. Confirmatur, nulla qualitas vel virtus potuit eſſe in Chriſto, quæ talem gratiam ex natura ſua poſſet conferre, ergo tantum erat inſtrumentum. Argumentum eſt euidẽs, neque poterit calumniam pati. Item omnia opera iuſtificationis per ſe & principaliter tribuuntur Diuinitati, ſicut cętera opera miraculoſa, reſpectu autem miraculorum Chriſti humanitas tantum erat inſtrumentum, ita ergo reſpectu operũ iuſtificationis. Vnde Eſa. 45. Ego ſum qui deleo iniquitates populi, & non eſt alius & Iob, Quis poteſt facere mundum de immundo conceptũ ſemine, nonne tu qui ſolus es? & Matt. 9. cum Chriſtus dixit paralitico. Remittuntur tibi peccata tua, dixerunt Iudæi, Hic blaſphemat, quia illud erat opus ſolius Dei, & 1. Cor. 5. Deus erat in Chriſto recõcilians ſibi mundũ, ideſt, Diuinitas erat in humanitate, & humanitas operabatur quatenus inſtrumẽtũ erat.

Ad argumenta reſpondeo, ad primum, nego antecedens, nempe, quòd opera iuſtificationis non ſint miraculoſa, & excedant omnem virtutem naturalem, ſicut Concilio Tridentino Can. 1. de iuſtificatione diffinitum eſt his verbis, Si quis dixerit hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, abſque Diuina per Chriſtum Ieſum gratia poſſe iuſtificari coram Deo, anathema ſit. & Can. 3. Si quis dixerit ſine prǽueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pęnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit. Ex qua diffinitione conſtat, quòd opera iuſtificationis excedunt vires noſtras naturales: ſi verò miraculoſa nõ dicuntur, ex eo eſt, quia Chriſtus inſtituit legem, vt cõtritus & cõfeſſus ſtatim illuminetur, vt veniam delictorum ſuſcipiat. Ad ſecundum argumentum reſpondetur negando conſequentiam, ratio eſt: quia illuminare, vt S. Tho. in prima concluſione intelligit, accipitur pro prædicatione & doctrina, illuminare per gratiam eſt opus iuſtificationis ad Diuinitatem ſpectans. Ad tertiũ reſpondetur, quòd ſacerdos tantum eſt cauſa inſtrumentalis: & argumentum concludit, quòd quemadmodum ſacramenta ſunt cauſa effectiua gratiæ inſtrumentaliter, ita & humanitas Chriſti.

Concilium Trident.

De tertia concluſione uidendus eſt S. Thom. 1. par. q. 45. ar. 5. Ratio concluſionis eſt, quia omne agens naturale agit mediante materia, creatio verò non prǽſupponit materiam, quia eſt ex nihilo aliquid facere, & ideo repugnat quòd creatura creet. Et eadem ratio militat de anihilatione, quia ſunt duo extrema contraria, & ambo requirunt infinitam & illimitatam uirtutem.

An anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu proprij corporis.

RESpondet S. Tho. art. 3. per duas concluſiones. Prima concluſio, anima Chriſti, in quantum inſtrumentum Diuinitatis, habet omnipotentiam reſpectu proprij corporis, hoc eſt, poterat proprium corpus quocunque genere tranſmutationis tranſmutare, uti facere maius uel minus uiſibile uel inuiſibile, huius uel illius figuræ. Concluſio eſt nota. Contra hoc tamen uidetur eſſe, quia anima Chriſti non poterat ſuum corpus in

infernum

infernum detrudere, neque ſe occidere, cum tamen poſſet omnia aliorum corpora, non ergo habebat eandem potentiam ſupra ſuum corpus quam ſupra alia acceperat. Reſpondeo concluſionem S. Tho. eſſe ſic intelligendam, quòd anima Chriſti conſiderata quatenus inſtrumentum Diuinitatis, ſupra ſuum corpus poterat omnia, quæ ſupra alia corpora, intelligitur, non repugnantia ſtatui & conditioni ſuæ, & ſimiliter debet intelligi demptis creatione, anihilatione, & conſeruatione.

Secunda cóclusio, ſi verò conſideretur anima Chriſti ſecundum propriam virtutem, non habet omnipotentiam ſupra ſuum corpus, id eſt, circa diſpoſitionem naturalem corporis, non enim poterat corpus ſuum in figuram aliam mutare: ratio eſt, quia Chriſti anima eiuſdem ſpeciei eſt cum animabus noſtris. Durandus, 3. Sent. diſt. 14. q. vltima, Dionyſius Carthuſianus, & cómuniter moderni tenent ibi contra S. Tho. ſcilicet, animam Chriſti per virtutem propriam potuiſſe corpus ſuum facere impaſſibile, & inuiſibile, & ita aſſerunt, quòd quando tranſiens per medium Iudæorum ibat, ſine miraculo factus eſt inuiſibilis, & quando tranauit mare, & quando in monte Tabor tranſfiguratus eſt. Sententia hæc duplici argumento innititur: primum eſt, anima cuiuſcumque hominis in ſtatu innocentiæ maiorem potentiam & virtutem habebat, quam nunc anima noſtra habet, eandem ergo virtutē animæ Chriſti tribuere debemus: antecedens probatur, quia tunc anima omnis corpori communicabat immortalitatem, ſimilis ergo virtus tribuenda eſt animæ Chriſti reſpectu ſui corporis. Secundum, animæ poſt reſurrectionem maiorem virtutem habebunt ſupra ſuam, quam modo habent, idem ergo tribuendū eſt animę Chriſti cū haberet dotes corporis glorificati.

Tenenda tamen eſt ſententia S. Tho. nempe, quòd anima Chriſti conſiderata per ſe, & ſecundum ſuam virtutem, non habebat omnipotentiam ſupra ſuum corpus. Probatur, ſecundum corpus, Chriſtus erat viator purus, ergo non habebat maiorem virtutem qua quilibet iuſtus, 1. Petri 2. & ad Hebr. 2. Oportuit per omnia fratribus aſſimilari. Confirmatur: quia aliàs ſequeretur Chriſtū, quatenus homo erat, fuiſſe immortalem, impaſſibilem, incorruptibilem, & quòd miraculosè mortuus eſt: probo, anima Chriſti habebat ſupra corpus ſuum eandem virtutem quam animæ beatorum ſupra ſuum, ergo niſi miraculosè non poterat pati, hoc autem eſt abſurdum, ergo. Tum etiam quia anima etiam ex viſione Dei in corpore non habebat virtutē immortalitatis, quantumuis ergo anima Chriſti eſſet beata, non ideo ſequitur incorruptibilitas in corpore Chriſti, antecedens patet de Moſe, & Paulo in tertium cęlum rapto. Ad argumenta in oppoſitum, reſpondemus, in miraculis, quæ Chriſtus operabatur, animam communicare corpori, tanquam inſtrumentum Diuiniatis, ſubtilitatem, agilitatem, & ſimilia: & hoc non eſt contra nos, quia id concedimus.

An anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu executionis ſuæ voluntatis.

HOc eſt, an fuerit omnipotens ad operandum quidquid vellet. Suppoſita diſtinctione reſpondet S. Thom. articu. 4. per duas concluſiones. Prima concluſio, quidquid anima Chriſti voluit adimplendum vel faciendum per ſeipſam faciebat. Secunda concluſio, Chriſti anima non habuit omnipotentiam reſpectu omnium, quę Deus volebât facere, id eſt, multa voluit Deus facere, quæ ipſa anima facere non poterat. Difficultas iuxta hunc articulum eſt circa illud Matth. 9. Voluit latere, & non potuit; quando etiam prædicabat, volebat conuerſionem peccatorum, & non conuertebantur. Dico ad hoc, quòd in Chriſto erat duplex voluntas, Diuina & humana, de Diuina locutus eſt S. Thom. 1. parte, q. 19. in præſenti agit de voluntate humana, quæ erat duplex, alia abſoluta & efficax, alia conditionata & inefficax: abſoluta exprimitur per verbum indicatiui modi, volo, conditionata, optatiui, velim, de quibus S. Thom. 3. parte, q. 18. Prout ad propoſitum attinet, ſtatuo duas concluſiones. Prima concluſio, ómnis voluntas Chriſti abſoluta & deliberata ſemper fuit adimpleta, & loquor de humana voluntate, ita Sanct. Thom. abſolutam diſtinguit contra conditionatam, deliberatam contra naturalem. Probatur concluſio, voluntas abſoluta cuiuſcunque beati ſemper adimpletur, ergo voluntas abſoluta Chriſti ſemper adimplebatur, conſequentia patet, qui erat cęteris beatior, & probatur, nullus enim prudens efficaciter appetit quod iudicat impoſſibile, vel videt ſibi non profuturum, vel ſibi non eſſe conueniens, ergo Chriſtus non optabat quod ſibi non erat profuturum, quidquid ergo optabat poſſibile erat, & ideo eius voluntas abſoluta & deliberata adimplebatur: tum etiam, quia quidquid Chriſtus uolebat, Verbum Diuinum conſentiebat, quidquid ergo anima Chriſti volebat, ut ſic ſemper adimplebatur: antecedens probo, quia cùm actiones ſint ſuppoſitorum, actiones Chriſti Verbo tribuebantur, quidquid ergo volebat Chriſtus, & Verbum uolebat, uoluntas ergo eius ſemper adimplebatur. Secunda concluſio, uoluntas humana conditionata Chriſti non ſemper fuit adimpleta, & hoc intendunt argumēta in contrarium. Aduertendum tamen, ad hoc quòd uoluntas ſit conditionata, non oportet quòd explicetur conditio, ut in prophetia Ionæ, Adhuc quadraginta dies Niniue ſubuertetur: & in prophetia ad Ezechiam regem, Diſpone domui tuæ, quia cras morieris. Ad hunc ergo modum intelligendum eſt illud Matth. Voluit latere, & non potuit. Probatur concluſio. Voluntas ſigni Dei, quia conditionata, non ſemper adimpletur, & idem eſt de uoluntate antecedenti, ergo Chriſti uoluntas, non ſemper adimpletur. Et hoc pede claudicant omnia argumenta in contrarium. Notandum tamen quo ad hanc uoluntatem conditionatam, eſſe latum diſcrimen inter animam Chriſti & uoluntatem Diuinam, quia in Deo non eſt actus elicitus inefficax uoluntatis Diuinæ, nempe, uellem quòd omnes ſaluarentur, & hinc uoluntas hæc in Deo eſt metaphorica, & impropria: in anima uerò Chriſti uerè fuit actus ille elicitus uellem calicem paſſionis à me tranſire, & quia erat actus inefficax uoluntatis, ideò non eſt adimpletus: ſicut & Deus multa uult inefficaciter uoluntate ſigni & antecedente quæ non adimplentur: uult enim omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. 1. ad Timot. 2. quod tamen non fit. Vide Sanct. Thom. 3. parte, q. 18. articulo 5. & 6.

Pro B. Ambroſio reſpondet Magiſter ſentent. 3. diſtinct. 14. & ait, ſententiam Ambroſij intelligendam eſſe de perſona Chriſti, non in quantum eſt Dei, ſed in quantum eſt hominis, nam licèt vna ſit filij Dei & filij hominis perſona, tñ in quātū Dei eſt perſona ſemper, & naturaliter omnipotentiam habuit, ſed in quātum eſt hominis non ſemper habuit, quia non ſemper fuit, & ſecundum hoc, quòd futura erat hominis, perſona, acceptura erat ex tempore potentiam, quam naturaliter & ſemper habuerat, in quantum Dei perſona: in quantum verò homo, creatori æquari non potuit, quia repugnat creaturæ. Et hoc eſt quod Ambroſius ait, quòd ex tempore accepturus erat hominem.

DECIMVMTERTIVM QVAESITVM.

An Mariæ Virginis vulua in partu fuerit aperta.

Ambroſius libro 2. commẽtariorum in Lucam, exponens hunc locum, *Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domini vocabitur.* Luc. 2. ſentire videtur Virginis vuluam in partu adapertam, & reſoluta Virginis clauſtra. Quod pugnat cum diffinitione omnium Theologorum, qui docent Chriſtum ſine nixu doloris, ac ſordibus parturientis, clauſo virginis vtero, per integra virginitatis clauſtra prodijſſe, inſtar radij ſolaris per vitri ſoliditatem ſine vlla vitri lęſione dimiſſi.
Hiere. 1. Verba eius hæc ſunt, Qui dixerat ad Prophetã, priuſquam te formarem in vtero noui te, & in vulua matris ſanctificaui te: & qui vuluam ſanctificauit alienã, vt Propheta naſceretur, hic eſt, qui aperuit matris ſuę vuluam, vt immaculatus exiret.

Origenes homil. 14. in Lucam pertractans eandem clauſulam, aſſeuerat matris Chriſti vuluam in partu adapertam, his verbis, Omnium mulierum non partus infantis, ſed viri coitus vuluam reſerat: matris verò Domini eo tempore vulua reſerata eſt, quo & partus editus, quia ſanctum vterum, & omni veneratione dignum ante natiuitatem Chriſti maſculus omnino non tetigit.

Tertullianus ſimiliter eodem modo præſentem periodum ediſſerens in fine libri de carne Chriſti ſic intulit, Hæc denique vulua eſt, propter quam & de alijs
Exod. 35. ſcriptum eſt, Omne maſculinum adaperiẽs vuluam, ſanctum Domino vocabitur. Quis verè ſanctus quã Dei filius? Quis propriè vuluam adaperuit, quàm qui clauſam patefecit? Cęterum omnibus nuptiæ patefaciunt. Itaque magis patefacta eſt, quia magis clauſa erat. Vtique magis non virgo dicenda eſt quam virgo, ſaltu quodam mater antequam nupta. Et quidquid vltra de hoc retractandũ eſt? Cum hac ratione Apoſtolus non ex virgine, ſed de muliere editum filium Dei pronunciauit, agnouit adapertæ vuluæ nuptialem paſſionem.

Diſputat S. Thom. de virginitate B. Mariæ, 3. parte, quæſt. 28. articulo primo, quærit an B. Maria virgo fuerit in concipiendo: & reſpondet concluſione affirmatiua, quæ eſt de fide, & probatur primo verbo Dei expreſſo Eſaiæ 7. Ecce virgo concipit in vtero, & pariet filium: & Ezech. 44. Hæc porta erit clauſa, & non aperietur, quia per eam ingreſſus eſt rex Iſrael: & myſterium hoc adumbratum fuit Exod. 3. per rubum, quem Moſes vidit ardere, neque comburebatur, quia virgo plena fuerat igne Diuino, neque debuit comburi, quia uirgo erat permanſura. Hoc idem deſignatum eſt in vellere Gedeonis. Secundo probatur ex traditione eccleſiæ tanquam de fide proponentis, Natus eſt ex Maria Virgine, & conceptus eſt de Spiritu ſancto, & ex traditione Patrum. Hieronymus enim, & Auguſtinus ſuper Matth. cap. primo affirmant, Beatiſſimam Virginem in conceptione Chriſti verè virginem permanſiſſe. Tertiò probatur ex diffinitione Conciliorum, nam in Nicæno Symbolo, & Apoſtolorum cum cæteris poſtea ſequentibus eccleſia affirmat, Conceptus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Et idem probatur ex illo Lucæ 1. Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Ex quo arguitur ſic, Patres omnes concorditer conueniunt, quòd Virgo votum virginitatis ſeruauit, quod antea emiſerat, permanſit ergo virgo in Chriſti conceptione.

Dubium tamen eſt, an ex illo loco Eſaię ſufficienter probetur quòd permanſerit virgo. Videtur enim quòd non, quia propoſitio illa, virgo concipiet, in rigore eſt vera, licèt tempore conceptionis corrumpatur. Sed dico ſufficienter probari ex illo loco, & quòd ita ſit probo, quia Patres omnes locum illum concorditer ita exponunt: & regula ampliationum, qua communiter conceditur; iſta virgo erit mater, eſt puerilis, & non vſquequaque vera, quia eſt contra communem modum concipiendi: modus enim communis concipiendi eſt, quòd virgo concipiet manens virgo. Sed contra hoc eſt quia traditio Hebræa loco Virginis habet, Alma concipiet. Dico vocem, alma, in Hebræo duas habere ſignificationes. Prima, alma, id eſt, abſcondita & intacta. Secunda, alma, hoc eſt, quod ſit apta nuptui, & in hoc ſenſu locus eſt verus, & probat intentum. Arguitur tamen ex verbis, quæ ſequuntur, & vocabitur nomen eius Emanuel, quia in Hebræo habetur, Vocabit, nempe ipſa virgo. Dico Euangelium hoc exponere, cum ait, Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus: & addit vltra, Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum: licet illa dictio, Vt, poteſt aduerſatiuè accipi pro, quamuis, ſciat reprobare malum, &c.

Secundum argumentum S. Thom. eſt Fauſti Manichæi, & Ebionitarum, & in ſolutione aſſignat rationes, quare in ſcriptura ſicut enarratur genealogia Ioſeph tacetur genealogia Virginis, & inquit duo de mente Hieronymi, & Auguſtini ſuper Matth. capit. primo. primum, quòd Ioſeph ordine generationis non ponitur pater Domini, quia verè non fuit, vt ordo ipſe indicat, ſed ponitur in Chriſti genealogia, & omittitur Virginis, quia non eſt mos ſcripturarum, vt mulieres in ſerie genealogiæ taxantur. Secundo dicit, quòd Maria & Ioſeph erant ex eadem tribu, & ideo iure propinquitatis eam ducere cogebatur, quod patet ex illo Num. vltimo, vbi habetur de filiabus Saphad, quæ à Moſe petierunt, vt eis daret viros, & Moſes præcepit, quòd contraherent cum viris propriæ tribus, quod & Beata Virgo fecit. Quòd ſi quis quærat, quare Matthæus enarrat fœminas aliquas, & inter eas ſpecialiter annumerat aliquas, quæ fuerunt peccatrices: dico ideo eſſe, quia Chriſtus venit peccatores ſaluos facere, & ne in deſperationem tenderent, ideo in genealogia fit mentio de peccatoribus, & ſpecialiter de mulieribus, quas dæmon illudens, ſæpè in deſperationem inducit. Liranus in locum illum Num. vltimo, inquit, quòd lex illa habebat locum in fœminis habentibus hæreditatem ex ſucceſſione, & ne hæreditas ad extraneos tranſiret, tenebantur cum viris ex eadem tribu contrahere: vnde fœminæ non ſemper contrahebant cum viris eiuſdem tribus, maximè quia Patres affirmant Beatam Virginem eſſe ex duplici tribu, nempe, ex tribu Iuda, & ex tribu Leui. Contra hoc tamen eſt argumentum, quia eodem cap. paulò inferius, Moſes expreſſit, quòd omnes viri contrahant cum fœminis eiuſdem tribus, & aſſignat rationem, ne tribus Domini confundantur: lex ergo illa indiſtinctè, & vniuerſaliter loquitur, & ideo intelligi debet de omnibus viris, & de omnibus fœminis. Reſpondet Liranus fuiſſe exceptas duas tribus, nempe Leuiticam, & tribum Iuda, quæ erat regia, & Leuitica ſacerdotalis, & iſtæ duæ tribus poterant adinuicem miſceri: & ratio diſpenſationis fuit: prima, propter nobilitatem earum. Secunda, vt reges haberent cum ſacerdotibus conuerſationem, & non ignorarent leges. Tertia, propter pacem confirmandam, ne inter eos eſſent iurgia, cùm eſſent ambæ præcipuæ tribus. Burgenſi non placet hæc ſententia Lirani, & ait, illam legem Num. vltimo, non eſſe vniuerſalem,

lem, ſed tantum intelligi debere de fœminis habentibus hæreditatem, quod in tex. ſignificatur, vt ne hæreditas vnius tribus ad aliam transferatur: ſi ergo fœmina bonis hæreditarijs carebat, poterat cum viro alienæ tribus contrahere. Ex quo ſumitur argumentum contra Auguſtinum & communem opinionem, quia de B. Virgine non conſtat, an bona paterna habuerit, & ex conſequẽti quòd Ioſeph & virgo fuerint eiuſdem tribus. Secundò, quia dato ꝙ eſſent eiuſdem tribus, non tamen conſtat, quòd Virgo fuerit ex ſemine Dauid, poterant enim procedere ex diuerſa familia, nam Iudas duos filios habuit, nempe, Phares, & Zaram, ergò licet conſtet eſſe eiuſdem tribus, non tamen conſtat, quod eſſent eiuſdem familiæ, & ex conſequenti, quòd Virgo eſſet ex ſemine Dauid. Tertiò, Hieronymus, Auguſtinus, & communis opinio tenet, ſcripturam non conſueuiſſe fœminas texere in genealogijs, & tamen 1. Paralip. cap. 2. narratur genealogia Hebræorum, & ibi ponuntur Harbia, & Abigail ſorores Dauid: nonne ergo inconueniens eſſet, ꝙ Euangeliſtæ genealogiam Virginis narrarent. Vltimò, quia poſſent Euangeliſtæ ſcribere genealogiam Virginis vſque ad genealogiam patris ſui Ioachim, & ſic, eſto, non eſſet conſuetudo texendi genealogiam mulierum, haberemus genealogiam Chriſti. Pro ſolutione quæſtionis, & concordia harum opinionum conſtituo quatuor concluſiones.

1. Concluſio. Prima concluſio. Certum eſt, Virginem Mariam, & Chriſtum deſcendiſſe de ſemine Abrahæ, & ex ſemine Dauid. Probo ex illo Geneſ. 22. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ, quod exponens Paulus ad Gal. 2. inquit, In ſemine ait, non in ſeminibus, quia in vno Chriſto benedicendæ erant omnes gentes terræ, & rurſum, Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem: & Propheta regius, Iurauit Dominus veritatem, & non fruſtrabitur eum, quia de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Et quòd hæc concluſio ſit de fide, probo ex illo Hierem. 23. Suſcitabo ex Dauid ſemen iuſtum, quod Patres, Gloſſa, & Doctores ſacri de Chriſto exponunt.

2. Concluſio. Secunda concluſio, conuenientiſſimum fuit, quòd Euangeliſtæ, Chriſti genealogiam texerent ex Abraham & ex Dauid. Probo, quia experimur Euangeliſtas quando aliquod geſtum narrant, ſtatim allegare prophetas dicentes, Vt adimpleretur quod dictum eſt, vel, Sicut ſcriptum eſt per prophetam.

3. Concluſio. Tertia concluſio, Euangeliſtæ genealogiam Chriſti ex Abraham, & ex Dauid ſufficienter explicarunt. Probo, quia Matthæus ſtatim in principio primi capitis ait, Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham, quod ſufficit pro fidelibus, nam infideles ſcripturam ſacram non admittunt.

4. Concluſio. Quarta concluſio, cętera, quæ in Euangelio conſequuntur circa genealogiam Ioſeph, valde deſeruiunt ad Chriſti genealogiam perſuadendam in Iudæorum damnationem, qui exiſtimabant, quòd Ioſeph verus erat pater Chriſti: vnde ſi Euangeliſtæ non explicarent, quòd Ioſeph erat ex tribu Abraham, & ex tribu Dauid, eſſet illis occaſio, vt in ſua cęcitate & errore permanerent, nempe, Meſſiam nondum veniſſe: expectabãt enim illum ex ſemine Dauid naſciturum, neceſſum ergo fuit Euangeliſtas, id explicare, vt conuincerentur Chriſtum ex tribu regia, & ex tribu ſacerdotali natum. Confirmatur ex doctrina S. Thom. qui 2. 2. quæſt. 1. artic. 9. ait, in prædicatione & manifeſtatione fidei paulatim debere procedi, & non ſtatim ad ſummos articulos eſſe deueniendum, ſed paulatim à leuioribus, & magis manifeſtis fideles ſunt inſtruendi. Ex quibus conſtat ſententiam Burgenſis, qui ſequitur Hieronymum & Auguſtinum eſſe probabiliorem, quàm ſententia Lirani. Ad argumentum, quare non fuit texta genealogia Ioachim, reſpondet Burgenſis: Primò, quia fortè non potuit bene enarrari, niſi mulieres aliquas inducendo, quod eſt contra conſuetudinem texendi genealogiam. Secundò, quia ex contextura Euangelij conſtat, eſſe B. Virginem ex familia Abraham & Dauid. Tertiò, quia cõuenientiſſimum fuit, quòd ſicut primus homo productus fuit ſine patre & matre, & nos omnes ex patre & matre, quod impleretur tertius modus, vt aliquis naſceretur ex matre ſine carnali patre, ſicut Chriſtus Dominus. Poſtquam ergo diffiniuimus B. Mariam fuiſſe virginem in concipiendo, nunc Dubium eſt an Beata Maria permanſerit virgo in partu? Reſpondet S. Tho. loco citato, concluſione affirmatiua, quam triplici medio probat, & licèt concluſio ex ſacris literis expreſsè & formaliter non habeatur, eſt tamen de fide, ex traditione eccleſiæ, & Patrum omnium, & eſt diffinita Concilio Niceno cum cæteris ſubſequentibus. Dubium tamen eſt, an fuerit miraculum quòd Chriſtus conciperetur & naſceretur ex Virgine ſine clauſtri Virginis corruptione. Ratio dubitandi eſt, quia Auguſtinus, 4. de Ciuitate, cap. 19. videtur affirmare, naturaliter id poſſe fieri. Et S. Tho. 1. parte, quæſtio. 98. art. 2. ad quartum argumentum, & Durandus 4. Sent. diſt. 44. q. 6. idem tenet. Probat, quia in ſtatu innocentiæ mulieres ſine corruptione conciperent, & parerent, quia in ſtatu illo dolor non poterat eſſe, corruptio autem non eſt ſine dolore. Et tamen ratio non conuincit, quia illa erat cõditio illius ſtatus, ſecùs poſt peccatum, & poſtquam mulieri dictum eſt, In dolore paries filios: nobis ſat eſt quod eccleſia conceptionem & natiuitatem Chriſti tanquam miraculoſam proponit. Et S. Thom. 3. par. 53. q. articulo 6. diffinit Chriſtum Dominum natum eſſe ſine dolore matris. Et eſt concluſio de fide, quę licèt explicitè non cõtineatur in ſcriptura, educitur tamen ex illa: nam Eſaiæ 7. habetur, Ecce virgo concipiet, & pariet. ex quo ſequitur, ꝙ ſi permanſit virgo, quòd non fuit in ea apertio aliqua, & ſic nec diuiſio carnis, nec dolor, & hoc ſpeciali Dei prouidentia, quia ita matrem Dei decebat. Ideo dico, opinionem Durandi eſſe erroneam, & vt talis cauenda eſt: & quod aſſerit, partes quantitatiuas non poſſe eſſe ſimul, falſum eſt, nam in Sacramento altaris quantitas & partes corporis Chriſti ſunt ſimul, ſimiliter ergò in partu Virginis duo corpora fuerunt ſimul per penetrationem, ita Auguſtinus, 14. de Ciuitate Dei, cap. 16. & licèt in ſtatu innocentiæ probabile eſſet, fœminas per membri dilatationẽ parituras fuiſſe quod etiam S. Thom. affirmat, 2. Sentent. diſtin. 20. ſecutus ſententiam Auguſtini, de Virgine tamen Beata nullo modo affirmandum eſt, quòd eius partus per dilatationem vel relaxationem membri fuerit, ſed per corporum penetrationem. Vnde de fide tenendum eſt: Primò, Virginem Chriſtum, eodem modo & eadem parte qua reliquę mulieres pariunt pepeiſſe. Probatur ex illo Lucæ 1. Ecce concipies in vtero, & paries. Secundò, quia de fide eſt, quòd Chriſtus fuit conceptus, & natus ex Maria virgine: conceptio ergo & partus ſimilis fuit cum alijs aliarũ mulierum. Tertiò probatur ex communi conſenſu totius eccleſiæ, & omnium Patrum ſanctorum. Ex quo ſequitur damnationem Magiſtri de Alcaraz Pinciæ factam, rectam fuiſſe, affirmantis in concione publica annũciationis Virginis, Virginem Mariam oculis concepiſſe, & oculis peperiſſe, quia oculus eſt pars dignior & ſubtilior hominis. Reſpondeo tamen ad rationem hanc cum Hieronymo ad Heluidium, ꝙ quanto pro me Deus viliora paſſus eſt, tanto magis illi debeo. Et aduertendum quod Ioannes de Neapoli contra oẽs tenẽtes partum Virginis fuiſſe per relaxationẽ mẽbri, & non per penetrationem, arguit ingenioſè ex illo Euangelij, Facilius

Durand.

Gen. 3.

Ioan. Neapoli.

cilius eſt camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum, quia apud Deum poſſibilem eſt diuitem intrare in regnum cœlorum, ergo etiam camelum, hoc eſt, Chriſtum per foramen acus, id eſt, ex Virginis vtero tranſire & naſci. S. Th. 2.2.q.10. ad primum inquit, quod in ſtatu innocentiæ eſſet apertio clauſtri ſine dolore, quia dolor in fœmina non tantum ſequitur ex apertione clauſtri, ſed etiã ex interiori fractura venarum, quibus puer concipitur, ſicut ergo Deus prouidit, quod non experiretur
Scotus. dolorem in concipiendo, ita neque in partu. Scotus inquit eodem modo potuiſſe ex vtero egredi, quo ianuis clauſis potuit ad diſcipulos ingredi, & ex tumulo reſurgere. At dicet Durandus quòd etiam ſi clauſtra Virginis aperirentur, nihil de virginitate periret, quia vt ait S.Thom. quodlibeto 6. art. 16. ſi aperiantur clauſtra alicuius virginis non per concubitum viri, ſed via alia, manet virgo: ſi ergo hoc verum eſt, potuit clauſtris ruptis parere ſalua virginitate. Reſpondeo, quòd licèt ita ſit, in tali nihil de virginitate ſpirituali neque corporali perire, decentia tamen quædam carnis, & materia virginitatis periret, qua non eſt affirmandum Virginem caruiſſe, vt patet ex illo Ezechielis 44. Porta hæc clauſa erit in æternum, & ex illo Canticorum, Hortus concluſus, fons ſignatus, amica mea.

Eraſmus. Eraſmus in annotationibus in Lucam in illa verba. Omnem maſculinum adaperiens vuluam, inquit, Virginem nõ peperiſſe vulua clauſa, ſed aperta, more cæterarum fœminarum: & inquit, quòd hæc eſt ſentẽtia Origenis, & Ambroſij. & ait ſententiam Patrum antiquorum pugnare cum noſtra pia credulitate: ſed cauendus Eraſmus in hoc eſt, ſicut in pluribus alij. Et Petrus de Lerma Complutenſis Abbas aſſertionem Eraſmi Compluti retractauit.

Abulenſis Abulenſis Paradox. 1. c. 18. vſquè ad capit. 66. circa difficultatem hanc aliquos conſtituit modos. Primus, quòd Chriſtus naſci potuit ſine eo quòd modum exiſtendi quantitatiuum haberet. Secundus modus eſt, quòd ibi corpus Chriſti modum exiſtendi habuit, quem in partu cæteri filij habent. Ratio iſtorum eſt, quia miracula multiplicanda non ſunt ſine neceſſitate, niſi ad id ex ſcriptura cogamur: & ideò affirmari non poteſt, Chriſtum alia via natum eſſe. Et hunc tertium modum aſſignat, ſcilicet, quòd Chriſtus ex vtero per penetrationem duorum corporum exiuit, nempe, carnis Virginis, & corporis Chriſti: in quo affirmat, Chriſtum non ſolum exiſſe per locum naturalem, ſed etiam per carnem. Mens tandem & intentio Abulenſis Catholica cenſenda eſt, modus autem loquendi periculoſus, & ideo cauendus, quia affirmare videtur, Chriſtum per locum non conſuetum natum eſſe: quod pertinaciter aſſerere hæreticum diximus eſſe. Et ideo ſententia S. Thom. tenenda, quæ communis eſt Patrum, & Doctorum Scholaſticorum, nempe, quòd ibi fuit penetratio corpo-
Durand. rum. Et Durandus, qui modum ſingularem ſecutus eſt, ſimiliter cauendus, ſicut & in ſolutionibus argumentorum. Ad primum, quod ibi fuit penetratio corporum, reſpondet, exiuiſſe per poros. Ad aliud, quod ex vtero Virginis exiuit, ſicuti ex tumulo ſurrexit, reſpondet, id ex Euangelio non conſtare. Ad aliud Ioannis 20. quod ingreſſus eſt ad diſcipulos ianuis clauſis, reſpondet, eſt ita, ſed non ingreſſus eſt per ianuas, ſed fortè ingreſſus per feneſtram. Hæc ipſe aſſerit, ne duo corpora ſe poſſe penetrare concedat. Quæ quidem ſolutiones ſuſpectæ ſunt, & ideo vt tales cauendæ. Itaque firmiter tenendum eſt, ex miraculo ibi penetrationem corporum fuiſſe, quia Chriſti corpus nondum glorioſum erat. Poſtquam diffiniuimus, Beatiſſimam Virginem etiam in partu virginem permanſiſſe.

Dubium eſt, an poſt partum virgo permanſerit. Concluſio eſt affirmatiua de fide contra Heluidium, & licèt in ſcriptura expreſsè non habeatur, ſat tamen nobis eſt traditio eccleſiæ, & Patrum omnium. Habet illam D. Auguſtinus libro de hæreſibus, Hæreſi 57. Hieronymus contra Heluidium. Vnde cum Catholicis non eſt nobis controuerſia, ſed tantum cum hæreticis, qui ex illo Matth. 1. Anteaquam conuenirent, inuenta eſt habens in vtero de Spiritu ſancto, affirmant, quòd poſtquam virgo Chriſtum peperit, poſt concepit, & enixa eſt. Ad hoc argumentum reſpondet S. Thom. ad tertium argumentum, articu. 3. ex mente Hieronymi, quòd illa particula, anteaquã, licèt ſæpè indicet ſequentia & futura, nonnunquam tamen oſtendit ea, quæ prius cogitabantur, vt ſi quis dicat, Antequam in portu pranderem nauigaui, non intelligitur, quod poſtquam nauigauit, pranſus eſt in portu, ſed quòd cogitabat ſe in portu pranſurum, non tamen quod poſtea in portu pranſus ſit. Similiter in propoſito, anteaquam conuenirent, non tamen quòd poſtea conuenerint. Secundum argumentum hæreticorum eſt, quia Matth. 12. & Lucæ 8. & Ioan. 7. habetur, quòd Chriſtus Dominus habebat fratres: & ex his locis ſcripturæ exiſtimarunt hæretici, Ioſeph eſſe verum patrem Chriſti. Reſpondetur ex mente Hieronymi, quòd nepotes, vel conſobrini in ſcriptura appellantur fratres, quod ex Geneſi conſtat, nam Abraham Loth ſæpe fratrem appellabat, & nos lingua Hiſpana nepotes appellamus, Primos hermanos. Vnde Ouidius epiſtola quadam ait,

Nam mihi quot fratres totidem periere ſorores:

vbi conſobrinos fratres vocat.

Pro cuius elucidatione notandum, communem ſententiam Patrum tenere, Beatam Annam habuiſſe tres viros, primus Ioachim fuit, ex quo nata eſt Beata Virgo: ſecundus Cleophas, ex quo orta eſt Maria Cleophe: tertius Salome, ex quo habuit Mariam Salome. Ex Maria Cleophe, proceſſerunt quatuor filij, Iacobus minor, Simon, Iudas, & Ioſeph: ex Maria Salome duo, Iacobus maior, & Ioannes Euangeliſta, quod hiſtoria vulgata habetur. Sed quia durum videtur, quòd Beata Anna tribus viris nupſerit, ideo Faber, & Abulenſis libro de triplici connubio Annæ tenet, Beatam Annam non habuiſſe niſi vnicum virum, & Virginem Beatam non habuiſſe ſorores. Probat ex Euſebio libro tertio, hiſtoriæ antiquitatum, vbi ex profeſſo probat Mariam Cleophe habuiſſe vnicum filium, vndecim annis maiorem Chriſto, Maria ergo Cleophe non erat Virgine minor. Secundo probatur ex Aegiſyppo Apoſtolis contemporaneo, qui idem affirmat. Tertio ex Auguſtino homil. 28. ſuper Matth. vbi expreſsè affirmat, Salome eſſe nomen fœminæ, & non viri, & per conſequens non fuiſſe virum Annæ. Ratione idem probat, quia conſtat, quòd Maria Salome habuit duos filios, ſcilicet, Ioannem Euangeliſtam, & Iacobum maiorem: Ioannis autem Euangeliſta vnico anno fuit minor Chriſto, Maria ergo Salome nequiuit filia Annæ eſſe ex tertio viro, quia ſi ex tertio viro eſſet, multis annis Chriſtus illum excedere deberet, Ioannes verò tempore fuit ferè æqualis Chriſto, ergo. Quod verò Ioannes ætate minor fuerit Chriſto, probat, quia Ioannis Euangeliſta mortuus eſt anno primo Traiani Imperatoris, & à natiuitate Chriſti vſque ad primum Traiani annum præceſſerunt centum anni, cum ergo Ioannes nonagenarius mortuus ſit, fuit ergo vnico anno minor Chriſto, ex quo conuincitur quòd non potuit eſſe filius natus ex tertia filia Beatæ Annæ. Concluſio alia Fabri & Abulenſis eſt, quòd neque Maria Cleophe, neque Maria Salome fuerunt ſorores B. Virginis. Eius verba ſunt hæc, Non eſt dicen-

dum

dium quòd Beata Anna habuit tres viros, probat, quia in hiſtoria B. Annæ habetur, quòd Virginem Beatam concepit, cùm iam ſenex eſſet, non ergo ſtat cum hoc, quod poſtea duobus viris nupſerit.

Contra hanc tamen ſententiam eſt vrgens argumentum ex illo Ioannis 19. Stabant iuxta Crucem Ieſu Maria mater Ieſu, & Maria Cleophe, & Maria Magdalene. Et Patres ſacri, & Doctores Scholaſtici tradunt, quòd Maria Cleophe & Salome erant ſorores Virginis. Reſpondet Faber ad hoc, quòd non erant ſorores via ſanguinis, ſed per quandam affinitatem legalem, quia Cleophas & Ioſephus ideo dicebantur fratres, quia erant viri duorum ſororum. Et ex hoc reſpondetur ad argumentum commune, quod eſt, quia in Euangelio vocantur fratres Chriſti, eſt ita, ſed fratres vocabantur ſecundum exiſtimationem populi, qui exiſtimabat quòd Ioſeph & Cleophas erant veri fratres, qui tamen non erant, ſed viri duarum ſororum. Ioſephus. Ioſephus de antiquitatibus libro ſecundo, cap. 16. inquit, quòd filius Mariæ Cleophe & Chriſtus erant conſobrini ſecundum exiſtimationem populi: ex quibus ſententia Fabri maximam habet apparentiam. Et ad argumenta in contrarium reſpondetur pro Fabro, quòd hiſtoriæ quæ citantur in contrarium non continent infallibilem veritatem, quia in eis aliqua apocripha continentur: & illis opponimus hiſtoriam Euſebij, & Aegiſyppi, qui ſunt maioris authoritatis.

Dubium tamen eſt, cum D. Hieronymus, & communiter Patres hiſtoriam communem recipiant, cui potius adhærendum ſit? Reſpondemus, in ſcholis diſputationis gratia ſuſtineri poſſe opinionem Fabri, extra ſcholas verò tenenda eſt ſententia communis, quia eccleſia eam recipit. Martinus de Magiſtris tractatu de temperantia, in ſolutione quarti argumenti tenet, Ioſephum patrem putatiuum Chriſti, fuiſſe virum Mariæ Cleophe, & ex illa ſuſcepiſſe Iacobum minorem & Ioſephum. Hoc tamen non eſt piè dictum, quia communis opinio tenet, quod permanſit virgo. Secundo, quia non potuit illos ratione ſecundi matrimonij ſuſcipere. Tertullianus libro de carne Chriſti, habuit ſententiam impiam, nẽpe Virginem Mariam, poſtquam Chriſtum Dominũ peperit, non ſeruaſſe virginitatem. Beatus tamen Hieronymus inquit, non eſſe mirum quod id aſſeruerit, & in errorem, & cæcitatem maiorem inciderit, quia cum id aſſeruit, iam tunc de gremio eccleſiæ non erat. Alij aſſerunt fuiſſe impoſitum Tertulliano ab hæreticis. Si libet, conſule Hieronymum cõtra Heluidium, & Auguſtinum libro de hæreſibus loco citato. In ſubſidium Virginis Mariæ fuit diffinitum ſecunda Synodo Conſtantinop. circa principium, & habetur libello epiſtolarum epiſtola ad Imperatorem Iuſtinum, & libro de eccleſiaſticis dogmatibus. c. 69. Et Athanaſius lib. de paſſione c. 3. Beda magiſter Pariſienſis ſcripſit librum contra Fabrum, qui intitulatur, de triplici connubio Annę, & impugnat Fabrum, & ſuſtinet opinionem communem. Conradus etiam ſcripſit ſpecialem tractatum de hoc, & ſimiliter approbat opinionem communem. Similes tamen quæſtiones, vt Paulus conſulit, quia ſuperfluæ ſunt, & ad ædificationem eccleſiæ non conducunt, omittendæ ſunt, & ab illis abſtinendum, cum eccleſia iam communem opinionem receperit.

Dubium tamen eſt, an mater Dei virginitatem vouerit; S. Thom. loco citato, art. 4. reſpondet duabus cõcluſionibus. Prima concluſio, Beata Virgo emiſit votum virginitatis. Probat ex illo Lucæ 1. Quoniam virum non cognoſco, id eſt, firmo animo propoſui virum non cognoſcere. Item, quia virginitas ex voto ut S. Thom. probat 2. 2. q. 152. articu. 2. dignior eſt, quàm ſine voto. & Auguſtinus lib. de ſancta virginitate ait, annuncianti Angelo Maria reſpondet, Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Quod profecto non diceret, niſi prius ſe virginem Deo vouiſſet. Secunda concluſio, votum virginis, antequam cum Ioſeph contraheret, ſolum fuit conditionatum, poſtquam verò contraxit abſolutè vouit. Probatur, quia tempore legis ſcriptæ oportebat generationi inſiſtere, vt cultus Dei propagaretur, ergo ante matrimoniũ nõ vouit abſolute, ſed votum in deſiderio tantum habuit voluntatem ſuam Diuinæ committens, ſponſo tamen ſuſcepto, ex communi conſenſu ambo abſolutè vouerunt. In priori concluſione Doctores omnes conueniunt, dempto Martino, qui tractatu de temperantia oppoſitum Sanct. Thom. contendit. Standum tamen eſt in opinione communi, quæ eſt communis Doctorum Scholaſticorum, 4. diſt. 30. Et probatur, quia laurea virginitatis non ſolum perpetuæ caſtitati debetur, ſed etiam propoſito & firmitati caſtitatis, illa tamen firmitas radicem & originem trahit ex voto, ergo laureola virginitatis B. Virginis ex propoſito firmæ caſtitatis proceſſit.

Dubium tamen eſt, an anteaquam ſponſata eſſet, virginitatem uouerit. Et arguitur pro parte negatiua. Primò, quia non licuiſſet Virgini poſtea virum ducere, contraxit verò per verba de præſenti cum Ioſeph: & non eſt credendum, quòd imprudenter ſe geſſerit ante deſponſationem vouens, ergo ante non vouit. Secundò, quia in lege ſcripta virginitas non erat laudabilis, quinimo ſterilitas opprobrio erat, vt patet 1. Reg. 1. de Anna matre Samuelis, & de B. Eliſabeth ſi ergo tunc virginitas non erat laudabilis, videtur quòd B. Virgo non debuit vouere. Tertiò, quia Chriſtus Dominus naſciturus erat ex ſemine Dauid ſecũdum carnem, cognoſci aũt non poterat, per quã Deus deſcẽdere deberet, vt ergo aduentus Meſſiæ non impediretur nulli ex ſemine Dauid licebat virginitatem vouere. In contrarium tamen eſt, quia Magiſter, 3. diſt. 30. citat Auguſtinum libro de nuptijs in partem affirmatiuam, & eſt ſententia S. Tho. art. 4. citato ad primum, & in 4. diſtin. 30. q. 2. & Alexandri, Scoti, Bonauenturæ, Durandi, Richardi, & omnes in eadẽ diſtinctione, & eſt opinio communis Theologorum, quòd anteaquam contraheret, ſolum habuit votum ſeruandi virginitatem, nempe, ſi Deo placeret, poſt matrimonium uerò abſolutè uotum emiſit. Probatur primò, quia B. Maria fuit uirgo per excellentiam, ſed uirginitas ex uoto eſt dignior, ut S. Thom. ait loco citato, ergo ante matrimonium uouit: conſequentiam probo, quia nihil obſtat ei, qui firmiter propoſuit caſtitatem ſeruare, ante uel poſt uouere. Secundo, quia fides Catholica eſt, B. Mariam perpetuo fuiſſe uirginem, habuit ergo perfectiſſimum ſtatum uirginitatis, qualem matrem Dei decebat, ſed ſtatus ſonat firmitatem, firmitas non ſtabilitur niſi per uotum, certiſſimum ergo eſt, Virginem uotum emiſiſſe. Tertio probatur ex uerbis Virginis ad Angelum, Quomodo fiet iſtud, quoniam uirum non cognoſco? Quibus uerbis Virgo modum, quod poſſet cõcipere, interrogabat: ad quod Angelus reſpõdit, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, &c. Poſſet tamen quis quærere, quare Euangeliſta hanc perpetuitatem uoti non expreſſit. Reſpondemus, reliquiſſe ut notum, cùm dixiſſet, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei, cum ergo conceptum & partum Virgineum deſignaſſet, ut notum reliquit, poſt partum uirginem manſiſſe. Et licèt Matthæus dicat, Chriſtum primogenitum Virginis, nõ inſinuat alium poſt eum genitum, ſed quòd nullum antea genuiſſet: nam unigeniti hæredes primogenituræ cenſentur.

Ad rationes in contrarium reſpondemus, Virginẽ

ante

ante nuptias non uouiſſe uirginitatem ſimpliciter, ſed ſub conditione, nempe, ſi Deo placeret, & aliud non diſponeret. Sed S. Thom. 4. diſt. 30. q. 2. inquit, quòd quamuis uirginitas in ſe egregia ſit uirtus, tempore tamen legis Moſaicæ matrimoniũ ei præferebatur propter expectationem benedicti ſeminis per uiam generationis uenturi, & ideo B. Virgo ſub cõditione uouit.

Dubium duplex eſt circa hanc doctrinam. Primò, an licitum eſſet abſque peccato in lege illa uirginitatem ſeruare. Secundo, an uotum uirginitatis fuerit abſolutum, uel conditionatum. Ad primum reſpondet idem S. Tho. 4. diſt. 33. q. 3. artic. 2. ad ſecundum, quod poſt multiplicatum genus humanum nullum fuit peccatum à matrimonio abſtinere, quia præcepti neceſſitas Geneſis 2. Creſcite & multiplicamini, iam ceſſauerat, & eadem ratione, inquit, in lege Moſi poſt ſufficiẽtem propagationem populi non peccaſſet, qui à matrimonio abſtineret, atque adeo multo minus qui uirginitatem ſeruaſſet. Quòd ſi quis arguat ex illo quod Deuteronom. 7. habetur, ubi uidetur matrimonium in præcepto tradi ad populum Iſraeliticum augendum, & ex conſequenti uirginitas uidetur prohibita, & ſterilitas in populo illo opprobrio dabatur, non ergo debuit Virgo virginitatem uouere. Reſpondemus; quòd dum populus erat exiguus, ut in Abrahã, Iſaac, & Iacob, eſt ita, ſecus populo iam multiplicato. Sed contra, quia propter expectationem Meſſiæ uenturi nẽfas erat à matrimonio abſtinere. Reſpondeo, quòd licèt Abrahæ, ut Gen. 22. habetur, fuerit facta promiſſio, quòd ex ſemine ſuo Deus benedicturus eſſet omnes gentes, ex tribu tamen Iuda, deſceſurus erat Chriſtus, iuxta illud Micheæ 5. Et tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux: quare illo uinculo aliæ tribus non tenebantur. Tum etiam, quia licèt aliqui ex illis uouerant, ad prouidentiam tamen Dei expectabat, ne linea, per quam deſcendere debebat Chriſtus, deficeret. Item, quia ſi tam ſtricta eſſet obligatio matrimonij, ſequeretur quòd ſi quis ex primo matrimonio prolem non ſuſciperet, teneretur ad ſecundas nuptias commigrare, ad quod tamẽ ſcriptura nõ obligat: quinimo Iudith abſque prole in viduitate permanſit. Et ideo eſt valde probabile, ſemper etiam poſt corruptam naturam, virginitatem fuiſſe prælatam matrimonio, quippe quę ad cõtemplationem, & opera ſpiritualia eſt longè aptior. Cuius gratia multi ſapientes cęlibem vitam elegerũt. Vnde de Abel nulla hiſtoria refert vxorem habuiſſe, & ita Patres tradunt, quod virginitas Angelica ab illo genus humanum decorare cœpit: ſi ergo ita eſt, cur ob eaſdem cauſas, ob quas in lege naturæ virginitas laudabilior erat, in lege etiam ſcripta eundem gradum excellentiæ non obtinuerit. Et comprobatur hoc exẽplis multis prophetarũ, quia Eſaias, Heliſeus, & Hieremias, vt author eſt Hieronymus aduerſus Iulianũ, c. 16. ab vxoribus abſtinuerunt: & Ioſephus libro 18. antiquitatum ait, ante Chriſti aduentum collegium Eſſenorum fuiſſe in deſerto Iudę, more noſtrorũ monachorum & Anachoritarum, qui ſanctiſſimam degebant vitam ab vxoribus abſtinentes, quorum inſtitutum ſecutus eſt Baptiſta. Vnde, eſto, Virgo nullam habuiſſet reuelationem in ſpeciali, exemplum tamen virginitatis colendæ in ſua gente haberet.

Sed quid ad S. Thom. qui contrarium ſentire videtur? Reſpondeo, intelligere in initio illius legis, & mutauiſſe ſententiam, 2. 2. q. 152. art. 4. vbi diffinit, virginitatẽ ſimpliciter præferendam eſſe matrimonio: & articulo 4. citato nõ dicit ſimpliciter, ſed ait videtur, quòd fortè dixit propter lineam rectam tribus Iuda, ex qua erat Virgo per paternam lineam, qui deſcendit ex Dauid per Nathan, quam aſcendendo recenſuit Lucas cap. 3. per lineam verò maternam creditur fuiſſe ex tribu Leui. Et licèt non ſit omnino certum, pium tamen eſt credere B. Virginem inſpirationem aliquam in ſpeciali ab Spiritu ſancto accepiſſe, Dei genitricem futuram eſſe, & ideo ante nuptias deſiderium & propoſitum virginitatis, quod habebat, non eſt auſa abſoluto firmare voto. Paucis ergo per ſtringendo dubium hoc dico primò, à principio creationis mundi ante multiplicationem generis humani, non fuiſſe licitam virginitatem, quia contra illud Geneſ. 1. Creſcite & multiplicamini. Secundo, dico poſt genus humanum iam multiplicatum, virginitatem non eſſe illicitam. Patet, quia præceptum iam tunc non currebat. Item, quia nullus in particulari, genere humano multiplicato, cõſeruare ſpeciem tenebatur. Tertio dico, poſt illum ſtatum naturæ, poſteà in lege ſcripta virginitatem non fuiſſe ita laudabilem, neque ita de conſilio, ſicut nunc; & hoc eſt de mente S. Thom. 4. diſt. 30. q. 2. & 1. parte, q. 98. articulo 2. Et conſtat ex illo quod habetur Deuter. 7. vbi dominus præcipit, quòd omnes contrahant: verum eſt non eſſe præceptum ſtrictè, ſed ſolum permiſſionem, eo quod gentes illę futuræ erant diuites & fęcundæ. Nunc vero lege Euangelica virginitas eſt de conſilio, & eius votum, & ideò B. Virgo laudabiliter fecit vouendo. Vltimo dicò, in ſcholis ſuſtineri poſſe, lege veteri virginitatem non eſſe licitam, neque laudabilem, vt patet ex illo Deut. 7. vnde ſi B. Virgo, Eſaias, Hieremias, & Baptiſta fuerunt virgines, aſſerendum eſt, id feciſſe ex reuelatione ſpeciali, & ideo B. Virgo fecit votum conditionatum. Et hoc Scotus loco citato ſuſtinet. Primum tamen, quod diximus, eſt verius & probabilius.

Ad ſecũdum, an votum Virginis fuerit abſolutum vel conditionatum ante matrimonium. Sanct. Tho. artic. 4. citato ad ſecundum argumentum, & cum illo communis opinio Doctorum Scholaſticorum, Scoto dempto, tenent, fuiſſe conditionatum, quia addidit cõditionem illam, niſi aliud Deus diſpoſuerit. Videtur tamen conditionem iſtam fuiſſe friuolam, quia in omni promiſſione ſubintelligitur, fruſtra ergò fuit addita. Confirmatur, quia dato, quòd conditio illa expreſsè & formaliter non ponatur, ſemper tamen virtualiter intelligitur, & ita ſat erat Deum poſtea illi reuelare quòd contraheret. Reſpõdeo ad argumentum, ſuppoſito primò, conditionem, quam Virgo appoſuit, nõ fuiſſe illam, niſi Deus aliud voluerit, ſed illam, niſi Deus reuelando mediatè vel immediatè aliter diſpoſuerit: non enim ſufficiebat, quòd eius parentes vellẽt (etiam rationabiliter) quod illa nuberet, vel quòd homines probi & ſancti ei conſulerent, quòd contraheret. Hoc ſuppoſito, nego conditionem illam fuiſſe fruſtra, quia cõditio addita fuit, niſi aliud expediret, quod potuit ex reuelatione, vel ex cõſilio proborum & ſanctorum uirorum cognoſcere. Ad confirmationem dico, conditionem uirtualem, dato quòd virtualiter intelligatur, poſt votum tamen, qui formaliter non appoſuit, indiget diſpenſatione ſummi Pontificis; ſic ergo dico de B. Virgine, & de omni voto, quod licèt includat conditionem aliquam uirtualem, ſi tamen uouens illam formaliter non explicet, requiritur diſpenſatio ſummi Pontificis, vt iudicet an teneatur uoto, uel non. 1. Ratio.

Secundo arguit Scotus ex illis uerbis Lucæ 1. Quo modo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Hæc uerba potius uidentur inſinuare uotum abſolutum, quàm conditionatum, ergò abſolutè uouit. Reſpondeo, rationem illam nihil probare, quia uerba illa fuerunt ante matrimonium contractum cum Ioſeph dicta, & poſtea ex mutuo conſenſu utriuſque emiſit uotum abſolutum, & poſt contractum matrimonium fatemur, ꝙ fuit uotum abſolutũ, antea uerò negamus.

Tertiò argumentatur, quia nos concedimus Virginem

ginem non emiſiſſe uotum abſolutum, ſed conditionatum: ne concedamus, quòd contra uotum fecerit; ſed arguitur ſic, dato, quòd fuiſſet abſolutum, Virgo tamen ſciebat quòd Ioſeph nunquam erat debitum petiturus, & hoc ex reuelatione Diuina nouerat, ergo contrahendo non faciebat contra uotum. Reſpondemus, dato, quòd certa eſſet, ſi tamen uotum, abſolutè emiſiſſet, & poſtea contraheret, contra uotum faceret. Probo, quia ex ui contractus matrimonij ſe aſtringebat ad debitum reddendum, & ſi Ioſeph peteret, reddere tenebatur, quia mulier (ut Paulus ait Ro. 7.) non habet poteſtatem ſui corporis, ſed uir, unde licèt copula de eſſentia matrimonij non ſit, benè tamē ius ad copulam.

Quarto argumētatur, qu[illegible] Virgo potuit cōtrahere matrimonium ſine uiolatione uoti. Probat, quia ſtat quòd Virgo tradat poteſtatem, dominium, & poſſeſſionem ſui corporis alteri, ſine eo quòd ſe obliget ad uſum matrimonij, & tunc uotum non frangeret. Et patet ex Extrauaganti, Exijt qui ſeminat, de uerbor. ſigni. Vbi diffinitur, Stat quòd aliquis habeat rei dominium ſine hoc quòd habeat uſum, & è contra, ſimiliter ergo & Virgo potuit Ioſeph tradere dominium ſui corporis, non tamen uſum. Reſpondeo, per uiam contractus non poſſe quis dominium rei alteri tradere, quin tradat & uſum: & quia matrimonium non ſolum eſt ſacramenum, ſed etiam quidam contractus naturalis, ideo Virgo per uiam contractus matrimonialis nō potuit Ioſeph dare dominium ſui corporis, quin traderet & uſum, ſicut cęteri coniuges aſtringuntur.

Vltimo arguit ex cap. commiſſum, extra; de ſponſal. ubi habetur de quodam qui iurauit Mariam ducere, & ingreſſus eſt Religionem, diffinit Pontifex, quòd contrahat, ut iuramentum ſeruet, & poſtea Religionem ingrediatur. Ex hoc ſic, illud uotum fuit abſolutum, & non repugnat matrimonio: ſimiliter ergo & uotum Virginis. Reſpondeo primò, quòd ſi ille doloſè contraxit, deliquit, iniuriam irrogans uxori. Secundò dico, quòd ibi nulla fuit facta mētio de uoto, quia ſi facta fuiſſet, contrarium Pontifex diſpoſuiſſet: & quia talis mentio non fuit facta in gratiam religionis iuramenti, rationabiliter diſpoſuit quòd ſeruaret iuramentum, & poſt contractum ingrediatur Religionem.

Sed contra Scotum arguo, probando, quòd ſi emiſiſſet votum abſolutum, non liceret ei poſtea contrahere. Probatur ex eo quod inquit Hieronymus ſuper primam ad Tim. 5. Vouentibus virginitatem non ſolum nubere, ſed velle nubere dānabile eſt: ſi ergo emiſit votum abſolutum, peccauit contrahendo. Sanct. Thom. facilè reſpondet, votum fuiſſe conditionatum, & ideo nubere potuiſſe. Sed quid Scotus reſpondebit? Dico poſſe dicere, quòd vouentibus nō eſt licitum velle nubere, quando non conſtat de viro quòd debitum non petet, quia tamen Virgini per reuelationem conſtabat eius virum non eſſe debitum petiturum, ideo licitè cōtrahere potuit.

Notanda eſt expoſitio vera illius textus Lucæ 1. Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Communiter Doctores ſecuti Auguſtinum exponūt, Virum non cognoui, id eſt, feci votum virginitatis. Sed expoſitio hæc videtur ſtare non poſſe, quia imprudentiæ eſt Angelo obijcere votum, in quo Deus diſpēſabat, ſed talis in Virgine admittenda non eſt. Ideo dico ſenſum loci illius eſſe, & eſt mens Auguſtini, quòd Virgo cognita voluntate Dei in ſpeciali per reuelationem, ex multis modis, quibus Deus id efficere poteſt, quæſiuit in ſpeciali modum, quo myſteriū illud adimplere deberet, ad quod conſequenter reſpondet Angelus, Spiritus ſanctus ſuperueniet, &c.

Dubitatur vltimò, quando Virgo emiſit votum virginitatis perpetuæ, an poſtquam contraxit matrimonium, vel anteaquam Chriſtum conciperet, vel poſt? Sanct. Thom. inquit, ante ſalutationem Angeli, & poſt matrimonium cōtractum, votum emiſiſſe abſolutum. Quod patet ex reſponſione Virginis, Virum non cognoſco. Auguſtinus tamen in libro de nuptijs, & habetur 26. q. 2. capit. ſufficiat, tenet contrarium, & ait, quòd poſt conceptionem Chriſti ambo ſimul vouerunt virginitatem. Vtrumque probabile videtur: poſſunt nihilominus ſic conciliari, quòd S. Thom. intelligit, quòd ante ſalutationem virtualiter & implicitè emiſit uotum. Auguſtinus verò intelligit, quod poſt ſalutationem & conceptionem ambo formaliter & explicitè ſua vota explicuerunt.

Pro Ambroſio reſpondet S. Th. 3. parte, q. 28. ar. 2. ad primum argumentum, quòd Ambroſius apertionis vocabulo non ſignificauit pateſactionem vllam uteri, quæ cæteris parientibus accidit, ſed eum exitum prolis, qui clauſtra Virginei pudoris non uiolauit, exponens enim illud, quod Euangeliſta de lege induxit, Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domini vocabitur, quod, vt Beda dicit, more conſuetæ natiuitatis loquitur, non quòd Dominus ſacri ventris hoſpitiū, quòd ingreſſus ſanctificauerat, egreſſus violaſſe credendus ſit: unde illa adapertio nō ſignificat reſerationē cōem clauſtri pudoris uirginei, ſed ſolū exitum prolis de utero matris. Et ne cui ſcrupulus remaneat, Ambroſium uocabulo apertionis non ſignificaſſe pateſactionem uteri, quæ cęteris accidit, ſed prolis exitum, qui clauſtra Virginei pudoris non uiolauerit. Libet hic ſcribere ſententiam Bernardi in principio tertij Sermonis de Purificatione Mariæ, qui ſic ſcribit: In lege ſcriptum erat, ut mulier, quæ ſuſcepto ſemine, peperiſſet filium, immunda eſſet ſeptem diebus, & octauo die circuncideretur puer, de hinc ablutioni & purificationi intenta abſtineret ab ingreſſu templi triginta tribus diebus, quibus expletis, offerret filium Domino cum muneribus. Sed quis non aduertat, in ipſo ſententiæ huius initio liberam matrem Domini ab hoc præcepto. Putas enim, quia dicturus Moſes, Mulierem, quę peperiſſet filium immundam eſſe, non timuerit ſuper matre Domini blaſphemiæ crimen incurrere, & idcirco præmiſerit, ſuſcepto ſemine alioquin niſi parituram præuidiſſet ſine ſemine Virginē, quę neceſſitas erat de ſuſcepto ſemine fieri mentionē? Patet itaque, quòd lex iſta matrem Domini non includit, quæ non ſuſcepto ſemine, filium peperit.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

Chriſtus Dominus an ſapientia profecerit, ſicut ætate.

Ambroſius in explanationibus ſuper Lucā hunc locum explicans, ***Ieſus proficiebat ætate & ſapientia***, aſſerere uidetur, Chriſtum quatenus homo erat, ſecundum incremētum ætatis, doctrina & ſapientia profeciſſe. Ambroſij uerba hæc ſunt, Ieſus proficiebat ætate & ſapientia. Quomodo proficiebat? Doceat te ordo uerborum, ideo enim, ætatem ante præmiſit, ut ſecundum hominem crederes dictum: ætas enim non Diuinitatis, ſed corporis eſt, ergò ſicut proficiebat ætate hominis, ſic proficiebat ſapientia hominis.

Doctores Scholaſtici de hac materia tractant 3. Sent. diſt. 14. & Sanct. Thom. 3. parte, q. 9. de ſcientia Chriſti in communi, & articulo 1. quęrit, an Chriſtus habuerit aliquam ſcientiam, & reſpondet affirmatiuè. Notandum tamen, quòd ſcientia increata à S. Thom. dicitur Diuinitas ipſa, ſcientia uerò humana & creata, qua-

ta, qualitas quædam in anima Chriſti reſidens, qua mediante, ſicut vnus noſtrum ſciebat. Inquit ergo S. Thom. quòd in Chriſto præter ſcientiam, increatam quam ratione vnionis, anima Chriſti habebat, oportuit ponere ſcientiam cratam, hoc eſt, qualitatem particularē. Probatur primò ex perfectione animę Chriſti, quia omnis anima eſt in potentia ad recipiendum ſpecies intelligibiles, & cognoſcendum: tum ſic, quod eſt in potentia ad aliquid recipiendum, eſt imperfectū ſi ergo anima Chriſti eſſet in potentia ad qualitatem illam recipiendam, & eam non haberet, eſſet imperfecta, imperfectio verò non eſt ponenda in Chriſto, ergo. Secundò, quia Chriſtus natura humana vtebatur tanquam inſtrumento ad operandum, ſed natura humana, quia agens intellectuale eſt, vtebatur per cognitionem creatam, ergo. Tertiò, cognitio principiorum eſt naturalis, ſed Chriſtus naturam humanam integram aſſumpſit in naturalibus, ergo cum cognitione & ſcientia principiorum. Quartò, quia finis cuiuſcunque rei eſt operatio, operatio autem realis animæ eſt cognitio, habuit ergo cognitionem naturalem. Collectio patet, quia ſi cognitionem naturalem non habuiſſet, fruſtra Deus illam aſſumpſiſſet: id enim eſt fruſtrà, quod finem ſuum non aſſequitur. Vltimò probatur, quia concluſio Sanct. Tho. eſt diffinita 6. Synodo generali, actione 4. 8. 11. & 17. & ſubdit rationem Synodus, quia Chriſtus eſt verus & perfectus homo, ſicut verus & perfectus Deus, contra Macharium, & alios hæreticos in Chriſto operationē Diuinitatis tantum ponentes. Et in damnationem illorum ſufficit, quòd ſi ex parte intellectus & voluntatis operationes creatas non habuiſſet, non ergo actus liberos & meritorios, quibus nobis ſalutem meruit, habuiſſet, quod dicere, eſt affirmare Chriſti humanitatem non fuiſſe inſtrumentum noſtræ redemptionis. Et vt conſtet hanc eſſe mentem Patrum, eorum ſententiam referam.

Hieronymus in illud Eſaiæ 7. Vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum, inquit, Licèt multa poſt ſęcula de eo Euangeliſta teſtetur: Puer autem proficiebat ætate & ſapientia, & hoc dicatur, vt veritas humani corporis approbetur, tamen adhuc pannis inuolutus habuit boni malique iudicium, vt per hæc verba noſcamus infantiam humani corporis, Diuinæ non præiudicaſſe ſapientiæ, vt in illud Hieremiæ 31. Nouum creauit Dominus: iuxta incrementa quidem ætatis proficere videbitur ſapientia, ſed perfectus vir in vtero fœmineo continetur.

Ambroſius de incarnationis Dominicę ſacra. cap. 7. Deus in carne perfectionem naturæ aſsumpſit humanę, ſuſcepit ſenſus hominis, &c. perfectam ergo animam aſsumpſit Verbum, non imperfectam. Et lib. 7. epiſtola 47. ad Irenęum idem confirmat, Accepit plenitudinem perfectionis humanę, vt eſset perfectus in vtraque natura.

Auguſtinus in libro de Trinitate, Mox vt Verbum venit in vterum, factum eſt perfectus homo. Et ſuper Exod. Non habuit omnino Chriſtus iuxta animæ meritum, quo poſset proficere. Et illum verſum Pſal. 64. Beatus quem elegiſti & aſsumpſiſti, de vnita humanitate interpretatur.

Remigius in illud, Et ecce aperti ſunt ei cęli, ait, Sed nunquid tunc primo aperti ſunt ei cęli? etiam, ſecundum humanam naturam: fides enim eccleſiæ tenet, quòd non minus aperti ſunt ei antè quam poſt.

Gręcus, quem refert ſæpiſſimè D. Th. in catena, exponit ſecundum humanitatem proficere, non quòd ipſa augmentum, quę ab initio fuerit perfecta, acciperet, ſed ex eo quòd paulatim manifeſtabatur.

Damaſcenus, Qui proficere dicunt Chriſtum gratia, non venerantur vnionem, quæ eſt ſecundum hypoſtaſim.

Theophilactus, Diuina erant, quæ dicebantur, & agebantur à puero nō quaſi duodecim annorum, ſed quaſi perfecti viri. Euangeliſta verò interpretatur, quid ſit proficere illum ſapientia, ſubdit enim, Et ſtatura, profectum enim ætatis, ſapientiæ dicit profectū.

Leo epiſcopus ad Leonem Auguſtum, 95. Deitas aſſumptam naturam beatificans, vt glorificata in glorificante permaneat: loquebatur autē de incarnatione. Et alio itē loco Cyrillū citat in hæc verba: Aſſumpſit Verbum humanitatis naturam in ſua ratione perfectam. Cyrillus in Ioan. lib. 1. c. 17. Vidimus, inquit, gloriam Chriſti à Deo ſublimiorem creaturarum gloria: vt mentis quiſque compos nulli aliquam vnigenito Dei filio illam conuenire fateretur. Plenus enim erat veritate ac gratia. Nō enim mēſura ſibi datur, vt cęteris, ſed vt in perfecto perfecta ineſt: ſed ſi plena eſt, inquies, gloria eius gratiæ & veritatis, quomodo ſapientia & gratia profeciſſe apud Lucam ſcribitur? aut quid accedere poteſt ad plenum: verum quia magis eum in dies homines admirabantur, illorum potius de Ieſu opinio, quam illius perfecta creſcebat gratia, vt magis in dies cognoſcentes, magis illum procedere, ac gratia creſcere arbitrarentur. Et idem repetit cap. 20. in illud Et de plenitudine eius omnes accepimus. Hac veritate Catholica diffinita,

Quæſtio præcipua circa hanc quæſtionem eſt, an anima Chriſti per ſcientiam increatam abſque creata hæc omnia cognoſcere potuerit? Circa quam quęſtionem eſt ſententia ſingularis Ioannis de Ripa, 3. diſt. 14. q. 1. quæ abſoluitur ſequentibus concluſionibus. Prima concluſio. Anima Chriſti & quælibet alia, poteſt per Diuinitatem cognoſcere quidquid per ſcientiam creatam cognoſcere valet. Itaque ſi Deus alicui intellectui hypoſtaticè vniretur per vnionem illam, omne illud ſciret. Secunda concluſio. Ita in Chriſto factum fuit, quòd eius anima omnia per Diuinitatem cognoſcebat, itaque in eius anima nō erat ſciētia aliqua creata. Tertia concluſio, Beati habent ſcientiam omnium immediatè per ſolam viſionem & vnionem ad eſſentiam Diuinam ſine aliqua qualitate vel gratia creata. Quarta concluſio, impoſſibile eſt eſſentiam Diuinam vniri alicui intellectui formaliter, quin per illam cognoſcat & intelligat omnia. Quemadmodum nō ſtat albedinem parieti vniri, quin albus formaliter fiat. Suadetur hæc ſententia duplici argumento. Primò, ex authoritate difficillima Auguſtini, 4. de Trinitate, cap. vltimo, vbi inquit: Viſio beatifica eſt ſummum bonum, quo Deus eſt beatus, eſt ergo qualitas increata, aliàs Deus beatificaretur per qualitatem aliquam. Et Hugo lib. de ſapientia Chriſti ſcripſit verba fortiora, Indubitanter affirmo, in anima Chriſti haud ſcientiā creatam fuiſſe, nam qui ſcientiam creatam admittit in Chriſto, carnaliter potius quam ſpiritualiter loquitur. Auerroes, 3. de Anima Commen. 36. ait, quòd intellectus hominis ſeparatus intelligit per intellectionem ſeparatam à rebus, quo innuit, homines immediatè per ſcientiam Diuinam intellectiuam intelligere, & non per creatam. Ratione ſic ſuadetur, Eſſentia Diuina poteſt alicui formaliter vniri, ergo & ſapiētia Diuina, & ſic per illam formalem intelligere. Antecedens patet in Incarnatione Chriſti, vbi eſſentia Diuina humanitati eſt communicata. Conſequentia probatur, quia non eſt maior repugnantia de ſapientia quàm de eſſentia. Secundo, Deus poteſt ſupplere vicē & abſentiam ſpeciei intelligibilis, ergo vicem notitię, ita quòd Deus faciat quidquid notitia facere debet: antecedens patet: quia Deus potentia ſua efficere poteſt, quod ego ſine ſpecie intelligibili Petri recorder, cuius ſpeciem ignoro, quia ſpecies ad productionem notitiæ effectiuè concurrit: vicem autem cauſæ efficiētis Deus ſupplere poteſt, conſequentiam probo, quia

eadem

eadem repugnantia eſt primi & ſecundi,ſed poteſt pri
mum,poterit ergo & ſecundum:& ex conſequenti in
tellectus per vnionem eſſentiæ Diuinæ ſine qualita-
te aliqua poteſt eſſe immediatè ſapiens. Confirma-
tur ex doctrina S.Thom.1.parte,q.12.art.2. & eſt ar-
gumentum ad hominem. Omnes enim rationes,qui-
bus probat Sanct.Thom. quòd Deus non poteſt ſup-
plere vicem notitiæ, conuincunt quòd vicem ſpeciei
ſupplere non poſſit,ſed poteſt ſupplere vicem ſpeciei,
poterit ergo & vicem notitiæ.

Sententiam hanc impugnant omnes Scholaſtici.
Capreolus,3.diſt.14.q.vnica. Marſilius,3.q.10. art.2.
Cōcluſio. & Caietanus,1.parte,q.26.art.5. Vnde ſtatuimus con
cluſionem contra dictam opinionem. Impoſſibile eſt
intellectum cuiuſcunque beati intelligere, vel imme-
diatè cognoſcere per Diuinitatem ſibi vnitam. Con-
trarium aſſerere eſt chimęricum, & ideo dico animā
Chriſti præter Diuinitatem ſibi vnitam habuiſſe ſciē-
tiam creatam,& niſi illam haberet,formaliter ſapiens
non eſſet,quinimò innocens eſſet,nam ad intelligen-
dum qualitas,notitia,vel aliquid creatum requiritur.
1. Ratio. Sententia hæc probatur, Primò,ex ſexta Synodo Cō
ſtātin.qua contra Machariun diffinitum eſt,in Chri-
ſto eſſe duas notitias impermixtas,& ita duas proprie
tates,& duas volitiones,ergo & duplex cognitio, vna
intellectus Diuini,& altera humani. Et contrarium
eſt hæreticum, quia contra diffinitionem huius Con-
cilij. Rationibus efficaciſſimis idem probatur. Si enim
in Chriſto non eſſet aliqua cognitio,vel volitio huma
na,ſequeretur Chriſtum nihil nobis meruiſſe,conſe-
quens eſt hæreticum. Collectio probatur,non habuit
cognitionem vel voluntatem humanam, ergo nō me
ruit. Patet, quia per Diuinitatem merere non potuit.
2.Ratio. Secundò probatur à S.Thom.de veritate,q.20. art.2.
Diuinitas ſiue eſſentia Diuina inhærere alicui intelle
ctui non poteſt, neque eſſe forma illi inhærens, ergo
per eam intellectus formaliter intelligere non poteſt,
antecedens eſt de fide:conſequentiam probo, quia ad
hoc quòd intellectus per aliquam formam intelligat,
requiritur quòd illi formaliter inhæreat,quemadmo-
dum ignis calefacere non poteſt niſi per calorem ſibi
inhærentem, neque paries eſſe albus ſine inhærenti
ſibi albedine. Et ratio eſt,quia de ratione actus intelli
gendi noſtri eſt,quod inhęreat,non tamen de ratione
actus intelligendi Dei,quia eſt ſubſtantia,& ſubſtan-
tiæ repugnat inhærere,vt ait Ariſtoteles,12. Metaphy
3.Ratio. ſices. Tertiò, quia omne intelligere debet eſſe eiuſdē
rationis cum potentia intellectiua, eſſentia autem Di
uina alterius rationis & ordinis eſt ab intellectu crea
to,quia eſt infinita,intellectus ergo noſter per eſſentiā
Diuinam formaliter intelligere nequit. Conſequentia
eſt nota,minor eſt de fide. Maiorē probo,quia hæc eſt
cauſa quare intellectus noſter per notitiam exterio-
rem,vt puta viſiuam, intelligere non poteſt, quia eſt
maxima diſconuenientia inter notitiam,& viſiuā po-
tentiam,& intellectum,eodem ergo modo in caſu no
4.Ratio. ſtro. Quartò,quia nulla creatura per eſſentiam Diui-
nam immediatè humanitati vnitam poteſt alicui for-
maliter inhærere, ergo neque intellectus per eſſentiā
Diuinam ſibi immediatè vnitam intelligere: antece-
dens eſt notum: conſequentia patet, quia intelligere
eſt actus vitalis, & nulla res per ſeipſam cognoſcere
poteſt, ſed per notitiam ab illa diſtinctam,ergo neque
habere Dei ſcientiam poſſumus, niſi per notitiam ab
eo diſtinctam. Vnde ratio, quare anima Chriſti,aut
beati alicuius, mediante eſſentia Diuina, intelligere
non poteſt,eſt,quia omnis notitia potentiæ cognitiuę
debet inhærere,& eſſentia Diuina alicui inhærere nō
5.Ratio. poteſt,quia eſſet in ea imperfectio. Vltimum argumē-
tum eſt Caietani,q.9.ar.1. Intelligere, ſiue cognoſcere
effectiuè, eſt vitalis actio procedens ab anima nota,
ergo per eſſentiam Diuinam ſine qualitate aliqua ſup
pleri non poteſt,eſto,ei immediatè vniatur:conſequē
tia eſt nota antecedens probatur, quia intellectio eſt
actio vitalis dimanans ab anima, vnde ſicut quis non
poteſt ſine actu proprio generare, neque per ædifica-
tionem alterius domum ædificare, neque per calefa-
ctionem alterius ignis,ignis iſte calefacere, ita neque
per actum intellectus ab alio productum intelligere.

Ratio hæc Caietani cauillari ſolet,primò, qui fun-
damento falſo innititur, nempe, quòd Deus notitiā
aliquam in intellectu noſtro immediatè producere
non poteſt: quod falſum eſſe conſtat ex Ariſtot. 3. de
Anima, Intelligere eſt quoddam pati;cum ergo ad in-
telligēdum requiruntur duo,receptio ſpeciei, & noti
tię productio,& intelligere potius eſt recipere, quam
producere, ſequitur quòd Deus poteſt in intellectu
meo notitiam producere. Secundò, quia innititur
huic Maximæ, Omnis actio vitalis intrinſecè in eſſe
& conſeruari dependet ab anima, itaque per Deum
ſuppleri non poteſt:hęc tamen maxima tantum habet
locum in actionibus, quæ à potentia non diſtingun-
tur,tanquam res à re,vt ambulatio,generatio, quę im
mediatè à ſuis potentijs dependent,& non diſtingun
tur ab illis:tamen in actionibus,quæ diſtinguntur tā-
quam res a re, Maxima habet inſtantiam,ſicut cogni-
tio quæ à potentia tanquam res à re diſtinguitur, &
ideò poteſt à Diuina eſſentia ſuppleri. Maxima ta-
men Caietani poteſt ſic defendi,nempe, quòd omnis
actio,quæ ex natura ſua à potentia noſtra eſt produci
bilis, de per ſe & regulariter à potentia noſtra depen-
det,quòd ſi aliud fiat,id erit de per accidens. Secun-
dò reſpondeo,nos loqui de actionibus, quę ſimplici-
ter ſunt actiones:& ita verum eſt,quod ait Caietanus
vt ex diffinitione ipſius patet,loquitur enim de actio-
ne, quæ eſt motus,vt prouenit ab agente: bene enim
ſequitur,iſte agit, ergo eius actio prouenit ab illo: de
actionibus verò,quæ non ſunt ſimpliciter actiones,id
falſum eſt. Vndè cùm intelligere ſit quoddam pati, po
tius eſt paſſio quàm actio: de ratione autem paſſionis
nō eſt quod producatur ab eo,qui patitur,ideò per Di
uinam potentiam poteſt quis per notitiam à Deo pro
ductam intelligere.

Quòd ſi quæras, quare potius intelligere eſt paſſio
quàm actio? Dico id eſſe,quia intelligere ſimpliciter,
non eſt notitiam producere, quia ad productionem
notitiæ phantaſmata & intellectus agens ſimul con-
currunt, & tamen phantaſmata & intellectus agens
non intelligunt,ſed intelligere quodammodo eſt noti
ciam recipere,& ex conſequenti pati,nam recipere pa
ti eſt:& ſignum huius eſt, quòd intellectus poſſibilis
ſolum recipit & intelligit, & non producit, ſed noti-
tiam ab intellectu agenti accipit,& quia non poteſt in
telligere,niſi notitiam ſibi inhærentem habeat, quod
eſt quoddam pati,ideò notanter diximus,quodammo
do notitiam recipere,ſed non ſimpliciter, vnde intelli
gere eſt habere notitiam ſibi inhærentem, ipſum in-
formantem, & vitaliter immutantem, quod eſt uerè
pati. Et ideò diximus de ratione huius, quod eſt intel-
ligere, eſſe, quod habeat notitiam ſibi formaliter in-
hærentem, & vitaliter à notitia immutetur, & hoc
eſt pati.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum, quia
Auguſtinus, inquit, quòd viſio beatifica eſt ſum-
mum bonum,ergò non eſt qualitas,aliàs Deus beatifi
caretur per aliquam qualitatem. Reſpondemus dupli-
citer, Primò, Auguſtinum loqui de viſione beatifica
obiectiuè,non ſubiectiuè: obiectiua eſt Deus ipſe vi-
ſus,ſubiectiua uerò actus Deum videndi. Secundò,
viſionem beatificam,quæ eſt actus videndi Deum,eſ-
ſe quid creatum, & vocatur à ſanctis ſummum bonū
cauſaliter,quia ex illa in nobis ſummum bonum cau
ſatur,

ſatur, & hoc modo loquendi vtuntur Patres: vnde Deus eſt beatus per viſionem beatificam formaliter, quia illa viſio eſt ipſius ſubſtantia, nos verò ſumus beati illa viſione non formaliter, ſed ſolum obiectiuè, vel cauſaliter. Ad Hugonem reſpondeo, neque gloſſari, *Ad primũ argumẽtũ* neque defendi poſſe, ipſe enim tenet illam ſingularem opinionem, cuius contrarium eſt tenendum. Ad primum argumentum reſpondeo negando conſequentiam, quia eſt maxima diſparitas rationis, nam exiſtentia non requirit vt ſit actu exiſtens, & ideo per alienã exiſtentiam extrinſecam ſibi communicatam poteſt quis exiſtere, vt accidens non per ſuam, ſed per ſubiecti exiſtentiam exiſtit: exiſtere enim non ſemper eſt actus exiſtentis, patet in materia, quæ habet exiſtentiam compoſiti, & in incarnatione Chriſti humanitas & partes corporis non per ſuam exiſtentiam, ſed per alienam, hoc eſt, ſuppoſiti Diuini, exiſtunt: intelligere tamen, ſemper eſt actus intelligentis, & ſic repugnat quòd quis per notitiam alterius intelligat, eſt enim effectus formalis & actus proprius vitalis, qui etiam per potentiam Diuinam ſuppleri non poteſt, & ſic eſt ma- *Ad ſecundum argumentum.* xima diſparitas. Ad ſecundum reſpondeo, negando conſequẽtiam, quia licèt Deus vicem ſpeciei ſupplere poſſit, non tñ notitiæ. Pro quo aduertendũ ad intellectionẽ concurrere ſpecies & notitiã, ſpecies effectiuè tanquam cauſa efficiens, ſicut & obiectum concurrit effectiuè, notitiam verò tanquam cauſa formalis. Ad argumentum ergo dico, Deum poſſe ſupplere vicem ſpeciei, quia poteſt ſupplere vicem cauſę efficientis, nõ tamen notitiæ, quia non poteſt vicem cauſæ formalis ſupplere: nam ſicut obiectum concurrit effectiuè, ita & ſpecies: & cùm obiectum per ſe non poſſit eſſe in potentia, in abſentia ipſius ſpecies ſupplent vicem obiecti, & quia ſpecies concurrit effectiuè, poteſt Deus vicem eius ſupplere, quia verò notitia eſt qualitas, qua potentia formaliter cognoſcit, ideo concurrit formaliter, & Deus non poteſt vicem cauſæ formalis ſuppl- *Ad confirmationẽ.* re. Ad confirmationem reſpondet Sanct. Tho. 1. parte, q. 12. artic. 2. quòd ſi beatus Deum cognoſceret per notitiam increatam verbi, ſequeretur beatum comprehendere Deum, ac perinde eſſet æquè beatus atque Deus, quia actus ille increatus eſt comprehenſiuus, per quem Deus cognoſcitur quantum cognoſcibilis eſt, ſi ergo per illum actum beatus Deum cogno ſceret, eum comprahenderet, & ita æque beatus eſſet vt Deus. Tum etiam, quia tolluntur gradus beatitudinis contra illud Ioannis, In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Et Clementina, Ad noſtrum, de hæreticis, diffinitur beatos indigere lumine gloriæ eleuante intellectum ad Deum videndum & contemplandum, vbi ſupponitur, quòd viſio beatificata effectiuè ab intellectu procedit, & quia intellectus non poteſt illam attingere, ideo lumine gloriæ eget.

Hoc ſuppoſito, eſt quæſtio, an Deus ab aliquo beato per aliquam ſimilitudinem creatam videri poſſit. Et an viſio cauſetur ſine aliqua ſimilitudine ipſius Dei. In ſcholis de hac quæſtione multi ſunt modi dicendi. Et eſt argumentum, viſionem beatificam eſſe non poſſe niſi mediante, aliqua Dei ſimilitudine, vt cauſa, ex illa Canon. Ioannis 3. Cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, videbimus enim eum ſicuti eſt, viſio ergo quæ ſubſequitur, mediante ſimilitudine præcedenti ſit. Hoc enim verba ſignificare videntur. Et Auguſtinus 14 de Trinitate, cap. 6. & 9. explicans hoc teſtimonium Ioannis, inquit, quòd notitia eſt naturalis ſimilitudo eius cuius eſt notitia: cum ergo beati in patria notitiam Dei habeant, habebunt & ſimilitudinẽ. Ratione probatur, quia omnis cognitio intellectiua ſit per ſimilitudinem cognoſcentis ad obiectum cognitum, viſio autem beatifica eſt cognitio intellectiua, beati enim per intellectum cognoſcunt beatitudinem, ſit ergo per aliquam ſimilitudinem potentiæ cognoſcentis ad obiectum cognitum, quod eſt eſſentia Diuina. Secundo, quia viſio illa & notitia beatifica eſt ſimilitudo Dei non ergo inconuenit Deum per ſimilitudinem ſeu per ſpeciem videri. Conſequentia eſt nota, antecedens probo, quia notitia eſt qualitas mentalis, ergo eſt ſimilitudo formalis obiecti: collectionem probo, quia proprium eſt qualitatis uel notitiæ formalis ſignificare formaliter, non ergo inconuenit Deum per ſimilitudinem aliquam videri.

Pro ſolutione quæſtionis ſunt duo modi interpretandi Sanct. Thom. Primus ſuppoſita diſtinctione, *Prim^9 modus.* quòd duplex eſt ſimilitudo: quædam obiectiua, & eſt id ad quod potentia tanquam in obiectum terminatur & finitur: alia eſt ſimilitudo ſubiectiua, uel mediũ tendendi in ipſum obiectum, vt ſpecies viſiua qua parietem video, quæ eſt principium uel medium, quo potentia tendit in obiectum. Hoc ſuppoſito prima opinio tenet has duas concluſiones.

1. Concluſio. Prima concluſio, ſimilitudo omnis obiectiua impedit, ne obiectum, ſicuti in ſe eſt, videatur, hoc eſt dicere, quòd ſimilitudo obiectiua cauſat notitiam implicitam vel abſtractiuam & confuſam ipſius obiecti, & ita impedit, ne obiectum clarè videatur: verbi cauſa, regis imago non cauſat notitiam intuitiuam regis, ſed confuſam & abſtractiuã: & iſto modo dicunt Doctores hi, nos Deum in hac vita cognoſcere, non enim eum ſicuti eſt, ſed per veſtigia & ſimilitudines vti Paulus Rom. 1. ait, eum cognoſcimus, inuiſibilia enim Dei per creaturas ab eo formatas intelligimus.

2. Concluſio. Secunda concluſio, ſimilitudo ſubiectiua non impedit quo minus obiectum videatur ſicuti eſt, hoc eſt, intuitiuè cognoſcatur, nam ſpecies cognitionem diſtinctam & intuitiuam rei non impedit. Hoc ſuppoſito ad S. Tho. quando 1. parte, q. 12. art. 2. negat Deum per ſimilitudinem videri poſſe, intelligit obiectiuam, videlicet per aliquam ſpeciem uel uerbum, poteſt tamen per ſubiectiuam uideri, quia beati in patria eſſentiam Diuinam per aliquam qualitatem & ſimilitudinem uident, non per obiectiuam, quia eſſet Deum confuſè & abſtractiuè videre, ſed per ſubiectiuam: & hoc modo exponunt S. Thom. Qui tamen hoc nunquam ſomniauit: loco enim citato duplicem vnionẽ diſtinguit, ait enim, quòd res aliqua dupliciter alicui vniri poteſt, primo modo, per ſeipſam immediatè; alio modo, per ſui ſimilitudinem. Poſtea, inquit, quòd eſſentia Diuina unitur intellectui & menti beati, non per ſimilitudinem aliquam: expreſsè ergo affirmat cõtrarium doctrinæ iſtorum, & ita dicit expreſsè art. 1. quæſtionis nonæ, ad tertium. Et tertio contra gentes, capit. 15. inquit, quòd Deus per nullam ſimilitudinem uidetur, ſed per ſeipſũ immediatè, & per ſuã eſſentiã.

Secundus mod^9 Magiſtri de Victoria: Ideo eſt ſecundus modus exponendi S. Thom. qui in hac concluſione conſiſtit. Beati in patria vident Deum, non per aliquam ſpeciem, bene tamen per aliquam notitiam, quæ eſt ſimilitudo ipſius Dei, nã cùm S. Thom. dixit, Deum non uideri per ſimilitudinem, intelligendus eſt de ſimilitudine quæ eſt ſpecies, non tamen negauit de ſimilitudine quę eſt notitia. Et rationes S. Th. id ſuadere uidentur, quia ſi ſpecies Deitatis poneretur, ocioſa eſſet ibi, quia legitimo fine priuaretur, ſpecies enim eſt ad præſentãdum obiectum, Deus autem intellectui cuiuslibet beati eſt præſens, quia tamen uidetur per notitiam, neceſſaria eſt notitia. Secundò, ratio S. Thom. eſt, quia ſi ſpecies media daretur, ratione cuius in obiectum Diuinum tenderemus, ſequeretur, quòd potẽtia creata beati ſe beatificarent, patet, nam intellectus poſſet producere Dei uiſionem, & per conſequens ſe beatificare, quod hæreticum eſt, ſequitur ergo quòd ſpecies Deitatis non eſt admittenda. Et hæc eſt ratio potiſſima huius ſentẽtiæ.

Aduerſus

Aduerſus tamen hanc ſententiam ſunt duo difficillima argumenta. 1. argumẽtum. Primum, notitia & verbum identificantur, ſed in beatis eſt notititia, ergo & verbum: conſequens tamen eſt hæreticum, nempe, beatos formare verbum, ergo uel fatendum eſt, beatos non habere notitiam, vel ſi habent, quòd etiam habeant verbum. De hoc Sanct. Thom. 1. parte, q. 27. articulo 1. & quæſtione 34. articulo 1. Triplex autem eſt opinio de verbo & notitia. Prima Scoti & Durandi, qui inquiunt, verbum & notitiam idem prorſus eſſe. Secunda Capreoli, & Caietani, & aliorum Thomiſtarum, aſſerentium diſtingui, tanquam res à re. Tertia Magiſtri de Victoria, ſcilicèt, verbum diſtingui à notitia realiter, non tanquam res à re, ſed tanquam modus realis, ſicut ſeſſio & ſedens, homo & humanitas, ſunt enim eadem res, licet realiter diſtinguantur. Ex hoc reſpondeo ad argumentum. Beati in patria habent notitiam, & notitia eſt eadem res cum verbo, ergo habent verbum, negatur collectio, quia verbum & notitia diſtinguntur realiter, tanquam modus realis, vt expoſuimus, quæ diſtinctio ſufficit ad hoc quòd vnum negetur de alio. 2. argumẽtum. Secundum argumentum eſt, beati in patria habent notitiam Dei, ergo habent ſpeciem Dei, probo collectionem, quia perfectior & expreſſior eſt Dei notitia, quam eius ſimilitudo, ſi ergo in beatis ponitur notitia, ergo & ſpecies. Reſpondeo antecedente dato, negando collectionem: ratio eſt, quia ſpecies effectiuè, & ex ſe repræſentat obiectum, & ideo ſi beati ſpeciem haberent, poſſent ſeipſos beatificare, quia poſſent actum beatificum producere, notitia verò obiectum repręſentat formaliter, & quia ſpecies efficit obiectum præſens, habet enim omnem efficientiam quam habet obiectum, hinc eſt, quod beati non habent ſpeciem Dei, quia eſſet eiuſdem perfectionis cum ipſo Deo, quia vero notitia ſolum repreſentat obiectum formaliter, qui modus repreſentandi eſt à ſolo Deo, ideo homo ſe non beatificat, ſed Deus beatificat illum, hac ergo ratione in beatis ponenda eſt notitia Dei, non autem ſpecies.

Reſolutio huius quæſtionis tribus concluſionibus abſoluitur. 1. Concluſio. Prima concluſio, Beati in patria nullam ſpeciem habent, per quam Diuinam eſſentiam intueantur. Concluſio hæc eſt communis Theologorum, & aſſertio contraria eſt temeraria; & probatur primò, omnis ſpecies ex natura ſua eſt ſimilitudo repreſentatiua obiecti, ergo in patria non poteſt eſſe aliqua ſpecies repreſentatiua Dei, antecedens eſt notum, conſequentiam probo, quia talis ſpecies eſſet infinitè perfecta, & æqualis perfectionis cum eſſentia Diuina, quia ſi ſpecies eſt naturalis ſimilitudo obiecti effectiua, erit ergo tantæ perfectionis ſicut obiectum, hoc autem eſt omnino falſum, ergò. Secundò, non poteſt dari ſubſtantia, quæ Deum ſicut in ſe eſt, effectiuè repræſentet, ergo multo minus accidens, ſicuti eſt ſpecies, dari poteſt, quod Deum ipſum repræſentet: antecedens eſt notum: conſequentiam probo, quia ad repræſentandum impertinens eſt quòd ſit ſubſtantia vel accidens. 2. Concluſio. Secunda concluſio, beati in patria nullum formant Dei verbum, per quod eſſentiam Diuinam videat. Hęc eſt communis Theologorum, Scoto dempto. Probatur ex prima concluſione, beati in patria nullam habent ſpeciem, ergo neque verbum: antecedens patet ex concluſione prima: conſequentia probatur, quia verbum clarior & expreſſior ſimilitudo Dei eſt, quam ſpecies, ſed repugnat ſpeciem Deitatis dari, à fortiori ergo & verbum. Item verbum a theologis aſſignatur, vt obiectum fiat præſens, & proportionetur potentiæ, ſed Deus eſt obiectum præſens proportionatum & commenſuratum intellectui beati, diſponens potentiam per lumen gloriæ, fruſtra ergo ponitur verbum. Concluſiones iſtæ ſunt veræ & certiſſimæ. Punctum difficultatis eſt in tertia concluſione, quæ talis eſt, Beati in patria non vident Deum per aliquam ſimilitudinem, ſed eſſentia Diuina immediatè intellectui beati vnitur, ſecluſa omni qualitate & ſimilitudine, quæ eſſentiam Diuinam repræſentat. 3. Concluſio. Pro explicatione huius concluſionis ſint fundamenta. Primum: per notitiam intuitiuam nullum formatur verbum. Ita Sanctus Thom. 1. parte, quæſtione 12. articulo 1. ad ſecundum, ſic enim accidit in intentionali ſeu intellectuali cognitione, ſicut in generatione phyſica & naturali: *Cognitio intellectiua ſimilis generationi naturali.* in generatione autem naturali quatuor concurrunt, generans, ſemen, actus generandi, & effectus, vel embrio: ſic & in cognitione intellectuali, eſt generans, nempe obiectum, producens notitiam, ſpecies, quæ ſe habet velut ſemen, nam ſicut ſemen eſt ſimilitudo imperfecta & confuſa generantis, eodem modo ſpecies intellectualis eſt ſimilitudo confuſa & imperfecta ipſius obiecti. Tertio in cognitione reperitur actus cognoſcendi, qui eſt notitia: ideò ſicut actus generãtis in generatione non eſt ſimilitudo generantis, ita notitia eſt actus cognoſcentis, ſed non ſimilitudo conoſcentis, notitia enim nihil aliud eſt quàm actus cognoſcendi, verbi cauſa, ambulatio non eſt qualitas, ſed actus ambulandi, locutio, actus loquendi: ſic notitia ſeu cognitio nihil aliud eſt, quàm actus cognoſcendi, non verò ſimilitudo: vnde notitia contra Summuliſtas omnes, non eſt terminus mentalis, nec manet in mente, vt qualitas, ſed eſt actus tranſiens. Vndè quando Doctores dicunt notitiam eſſe qualitatem, vel manere in mente, notitia tunc capitur pro verbo, vel pro ſpecie, diſtinguitur tamen à verbo vel ſpecie, & quia notitia non eſt qualitas, ideò nullo modo eſt ſimilitudo obiecti. Quartum quod reperitur in generatione naturali, eſt effectus, in cognitione verò intellectuali eſt verbum ipſum, *Verbũ ſimilitudo expreſſa obiecti.* nam ſicut fœtus eſt ſimilitudo expreſſa generantis, eodem modo in generatione intellectuali verbum eſt ſimilitudo expreſſa ipſius obiecti, quia clarè & diſtinctè obiectum ipſum repræſentat. Vltimum fundamentum ſit, quòd verbum eſt quædam ſpecies, quæ eſt expreſſa ſimilitudo ipſius obiecti producta à potentia cognitiua: vnde quando aliquis habet obiectum abſens, vt illud cognoſcat & reducat obiectum proportionatum potentiæ, ponitur verbum: potentia enim cognoſcitiua informata ſpecie, producit qualitatem quandam, quæ eſt idolum vel verbum potentiæ: & hinc in Trinitate perſonam ſecundam vocamus Verbum, quia Pater ſe reſpiciendo verbum produxit, nempe Filium. Ex quo infero primo, quòd ſpecies non eſt verbum, patet ex diffinitione verbi, nam verbum eſt expreſſa ſimilitudo obiecti, ſpecies autem eſt confuſa & imperfecta, diſtinguitur ergo ſpecies à verbo.

Secundo infero, quòd verbum eſt terminus actionis, quæ eſt cognitio, hoc eſt, potentia mea cognoſcitiua informata ſpecie intelligibili, cognoſcendo tanquam terminum verbum ipſum producit, quod eſt naturalis ſimilitudo obiecti, ſicut calor eſt terminus calefactionis, & Filius eſt terminus in actu generandi, ita verbum per actum cognoſcendi producitur tanquam terminus illius actus, vnde verbum à notitia ipſa realiter diſtinguitur, ſicut actus & terminus actus.

Tertio infero, quòd in potentia vel cognitione viſiua, ſecundum S. Thom. nullum ponitur verbum: quod eſt valdè notandum, ratio eſt, quia obiectum ſenſibile eſt proportionatum potentiæ, eſt enim præſens, quia potẽtia mea viſiua immediatè ad obiectum terminatur, & non ad idolũ. Similiter ergo accidit in viſione beatifica: viſio enim illa eſt notitia intuitiua, et poten-

potentia intellectiua beati diſpoſita per lumen gloriȩ, & immediatè ad eſſentiam Diuinam terminatur. Ex his ſequitur concluſio poſita, beatos in patria nullam habere ſimilitudinem Dei, quia neque ſpeciem, neque verbum habent: notitia verò non eſt ſimilitudo, ſed actus cognoſcendi. Et licèt hęc videatur opinio noua, eam tamen inſinuat S. Tho. 4. diſt. 49. & Capreolus ea dem diſt. q. 1. Caietanus, 1. par. q. 12. art. 1. Et pro hac opinione, nempe, non dari notitiam, quæ ſit ſimilitudo Dei, eſt ratio demonſtratiua: in patria nulla datur ſpecies repręſentatiua Dei, ergo neque notitia, quæ ſit ſimilitudo eius: antecedens eſt omnium: conſequentiam probo, ſecundum totam ſcholam expreſſior & perfectior ſimilitudo obiecti eſt ſpecies quam notitia, ſed non datur ſpecies Deitatis, à fortiori, ergo neque notitia. Secundò, quia ſecundum S. Thom. non datur aliqua ſpecies, quæ repræſenter Deum, quia eſſet infinitè perfecta, ſed ſimiliter ſi notitia repræſentaret Deũ eſſet infinitè perfecta, repugnat ergo dari notitiam, quæ ſimilitudo Dei ſit, & eum repræſentet: minorem probo, quia quanto obiectum eſt maioris perfectionis, tanto notitia eſt perfectior, ſi ergo obiectum ctum eſt infinitæ perfectionis, ergo & notitia obiecti. Patet inductiuè, deſcendendo à ſuprema Hierarchia Angelorum vſque ad infimam, non ergo dari poteſt aliqua notitia vel ſimilitudo Dei. Et ad argumentum S. Thom. beati in patria non habent ſpeciem, concedo, ergò neque notitiam, nos concedimus, habent tamen actum beatificum, quo beatificantur viſione obiecti beatifici. Et eodem modo poteſt ad omnia alia argumenta reſponderi. Et ad id Ioannis, Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Dico ſimilitudinem illam non eſſe ratione alicuius qualitatis, quæ Deum ipſum repræſentat, ſed ex parte potentiæ intellectiuæ, quæ per lumen gloriæ eleuatur, vt Deum videat.

Ad aliud viſio eſt ſimilitudo, negamus ex his quæ diximus.

Circa ſecundum argumentum S. Th. quod eſt, Lux minor offuſcatur per maiorem, vt conſtat de luce candelæ in præſentia ſolis, omnis autem ſcientia creata collata ad increatam, habet ſe ſicut lux minor ad maiorem, ergo offuſcatur ab illa, & ex conſequenti Chriſtus non habuit ſcientiam aliquam creatam. Pro ſolutione notandum, quòd lux eſt qualitas, quæ inhæret luminoſo, qua lumen producit, lumen verò effectus eſt lucis diaphano inhærens, & productum in corpore ipſo luminoſo. Hoc ſuppoſito reſpondet S. Th. lucẽ cãdelæ per lucem ſolis offuſcari, quia ſunt eiuſdem ordinis ex parte, nempe illuminantis, lumen autem candelæ in aere productum, non offuſcatur à lumine ſolis, vt experientia docet, de medio prius à candela illuminato, ſi poſtea à ſole illumineiur. Ratio eſt, inquit S. Tho. quia ſunt diuerſorum ordinum, vnum in genere illuminantis, aliud in genere illuminati: & hac ratione ſcientia creata Chriſti non offuſcatur per ſciẽtiam Diuinam, ſed potius perficitur & augetur, quia habet ſe ad illam ſicut lumen candelæ in aere ad lumen ſolis, vnde Ioann. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Sed eſt notandum quòd lux candelæ non dicitur à luce ſolis offuſcari, eo quod impediatur à productione ſui actus, ſed ex eo quod lux ſolis impedit, ne lux candelæ ita percipiatur. Quòd ſi quæras, vnde hoc prouenit? Dico rationem eſſe, quia ſi duo obiecta vni potentiæ præſententur, & illorum alterum eſt excedens, alterum ab immutatione impedit, quia totam aduertentiam potentiæ occupat, vt experientia eſt de duobus ſonis, alter campanę, alter cytharæ.

Dubium tamen eſt, an Chriſtus quatenus homo erat, Deum videat per viſionem beatificam, ſicut cęteri beati. Sanct. Thom. quæſt. 9. articulo ſecundo. reſpondet affirmatiuè: probat, quia omne quòd agit, ſecundum quod eſt in actu agit, omnes autem homines reducuntur in beatitudinem per humanitatem Chriſti, vt patet ex illo ad Hebr. 2. Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, per paſſionem eius conſummari, humanitas ergo Chriſti erat beata: nã ꝙ aliud reducit in actũ, oportet quod & ipsũ ſit in actu.

Dubium tamen eſt circa hanc rationem. Videtur enim infirma, maxima enim, quam aſſumit, videlicet, Omne quod agit, in quantum eſt in actu, agit, non habet locum niſi in cauſa principali, in cauſa tamen inſtrumentali habet fallentiam: penicillus enim, quo imago fit, non habet in ſe formam per quam agit, quia cauſa inſtrumentalis ad hoc vt operetur non requiritur quòd ſit in actu: ſacramenta enim in ſe non continent formaliter gratiam, ſed tantum ſunt cauſa gratiæ inſtrumentaliter, ſimili ergo modo in noſtro caſu ceſſat maxima quia Chriſti humanitas eſt cauſa gratiæ & gloriæ inſtrumentalis, quia in ſe gratiam & gloriam continebat. Quinimo de cauſa principali maxima non videtur vera: piper enim eſt cauſa principalis caloris, tamen in ſe ſaltem formaliter calorem non continet, ergo maxima falſa. Reſpondeo, Sanct. Tho. hic loqui, vt Theologum, non vt metaphyſicum, maxima autem illa eſt omnium philoſophorum: & Sanctus Thom. non procedit demonſtratiuè, ſed Theologicè, & fide ſuppoſita. Et ratio Ariſtotelis eſt, quia omnis cauſa vt agat, debet eſſe in actu, actio autem tenet ſe ex parte formæ, paſſio ex parte materiæ, ad hoc ergo quòd aliquid agat, oportet quòd habeat formam, quia forma eſt actus materiæ, quælibet ergo cauſa debet eſſe in actu, vt aliquid operetur, & ſic maxima habet verum in cauſa principali & inſtrumentali ei coniuncta. Vnde optimè arguit S. Tho. quòd cùm humanitas Chriſti eſſet inſtrumentum coniunctum Diuinitati, ſi eſt cauſa gratiæ & gloriæ, in actu debuit gratiam & gloriam habere: fallit autem maxima in cauſa inſtrumentali ſeparata, de qua etiam poteſt maxima S. Tho. intelligi, ſi tamen cauſa inſtrumentalis eſt capax effectus, quem producit: ideo ſacramenta licèt ſint cauſa gratiæ, in ſe tamen illam formaliter non habẽt. Ratio eſt, quia gratiæ capacia nõ ſunt. Exemplum eſt, ſi baculo velim lignum calefacere, oportet quòd baculus actu ſit calidus, ad hoc quod lignũ calefaciat, quia autem baculus capax eſt caloris, ideo poteſt lignum calefacere. Ad argumentum de pipere reſpondeo, ꝙ licet piper non ſit formaliter calidus, continet in ſe tamen qualitatem quãdam eminenter continentem calorem, & hoc ſufficit ad hoc quod ſit cauſa caloris.

Dubium tamen eſt, in quo gradu certitudinis tenẽda ſit concluſio S. Tho. Reſpondeo non eſſe in primo gradu fidei, ita vt oppoſitum aſſerere eſſet hæreticum. Ratio eſt, quia ad hoc ꝙ aliqua concluſio ſit in primo gradu fidei, requiritur ꝙ contineatur in ſacra ſcriptura, vel deducatur ex illa per conſequentiam neceſſariã & euidentem, nullum autem iſtorum eſt in præſenti, ergo, maior eſt canon ab omnibus receptus, minor probatur, quia in ſcriptura ſacra non continetur formaliter, neque ex illa per conſequentiam neceſſariam deducitur: quinimò in ſcriptura ſunt loca contrarium ſonantia, vt Lucæ 24. Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam, ergo antea illam nõ habebat: & Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem, vbi ſecundum S. Thom. ſecundum portionem ſuperiorem triſtis erat, triſtitia autem repugnat claræ viſioni, ergo ſecundum portionem ſuperiorem gloriam non habebat, aliàs triſtari non potuiſſet. Ratione probatur ſic, nihil eſt aſſerendum quod legi ordinatæ repugnet, cõtra omnem autem legem ordinatam eſſet, aliquem ſimul viatorem & comprehẽſorem eſſe, non

ergo

ergo concluſio aſſerenda eſt tanquam de fide. Sit tamen de hoc concluſio, propoſitio S.Tho. eſt vera, & certiſſimè tenenda, ita vt oppoſitum nedum eſſet temerarium, ſed erroneum, vel errori proximum, & qui contrarium aſſereret, tanquam ſtultus & temerarius puniendus eſſet: patet, quia concluſio S.Tho. eſt omnium Theologorum, 3. diſt.24. vbi omnes in Chriſto negant fidem & ſpem, quia erat beatus. Et id conſtat Matth.17. ex eius Transfiguratione, vbi Chriſtus nihil aliud fecit, niſi miraculum ſuſpendere, vt gloria animæ in corpus redundaret. Et Ioan.1. Vidimus gloriam eius, habuit ergo gloriam. Et Ioan.3. Datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram, dedit ergo ei Pater quantum potuit, & ex conſequenti beatitudinem, quæ eſt perfecta & conſummata gratia. Et ibidem, Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo: vbi aduertendum, quòd Chriſtus dum viator erat, iam in cœlum aſcenderat per viſionẽ beatificam, qua Deum videbat. Et Ioan.8. Ego noui Patrem, & ſi dixero ꝙ non noui eum, ero ſimilis vobis mendax, non autem nouit vt homo, niſi quia beatus erat, ergo Eſaiæ 4. & 42. Merces eius, id eſt, gloria eius, cum illo eſt. Ita Hieronymus & Auguſtinus ibi & ad Col.2. In ipſo inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. Et ad Hebr. 2. Hebr. Minuiſti eum paulo minus ab Angelis, ac ſi diceret, in hoc quòd homo erat, minor erat Angelis, in alijs vero maior, quia prius habuit maiorem gloriam illis. Ratione probatur, primo, quia ratione vnionis hypoſtaticæ debebatur Chriſto gratia & gloria, ergo habuit illam: antecedens eſt notum: conſequentia probatur, quia Chriſtus habuit gloriam gratiam conſummatam, ergo habuit gloriam: probo, quia gloria nihil aliud eſt niſi gratia conſummata. Vnde Auguſtinus dicit, quod gratia & gloria differunt, quia gratia eſt gloria inchoata, gloria gratia conſummata. Confirmatur, quia Chriſtus magis dignus erat gratia, & gloria, quàm omnes beati, habuit ergo beatitudinẽ, quã beati in patria habent. Secundò, quia poſtquam quis extra ſtatum merendi & demerendi eſt, ſtatim gloria redditur à Deo, niſi ſit obſtaculum, vt in exiſtentibus in purgatorio, Chriſtus autem non ſibi, ſed nobis meruit, habuit ergo gloriam animæ ab initio. Vltimò, quia naturam humanam aſſumpſit quantum ad animam cum omnibus perfectionibus, quas poterat habere de potentia Dei ordinata, maxima autem illarũ eſt beatitudo, ergo.

Dubium tamen eſt, an Chriſtus habuerit ſciẽtiam inditam. Præmittit S.Thom. art.3. ex Auguſtino, beatos habere duplicem notitiam, alteram matutinam, alteram veſpertinam. Matutina eſt, qua res cognoſcuntur in verbo: veſpertina qua cognoſcuntur in genere & per ſpecies proprias: matutina eſt clariſſima, veſpertina non ita clara, quia veſpertina habetur per ſpeciẽ propriam creaturarũ tanquam per medium, matutina comparatur immediatè per Diuinam eſſentiam: Diuina aũt eſſentia perfectius creaturas repræſentat, quã ipſæ in ſeipſis repræſententur. Secundò eſt præmittendũ, quòd in anima Chriſti ſicut in qualibet alia anima eſt naturaliter potentia quædam naturalis ad omnia naturalia cognoſcenda, quæ per virtutem intellectus agentis cognoſci poſſunt, & ad habendas ſcientias oẽs naturales, quæ naturali lumine comparari poſſunt, vt Geometriam, vel Metaphyſicam: alia eſt potentia obedientialis, quę eſt potentia ad cognoſcendum ſupernaturalia per virtutem luminis ſupernaturalis, vel per reuelationem. Tertiò præmittit, quòd omnis potentia imperfectionem quandam dicit, & hæc tollitur per reductionem ad actum. Ex quo ſequitur, quòd ad hoc quòd anima Chriſti eſſet perfecta, ꝙ vtraque potentia tam naturalis quam obedientialis neceſſum erat, quod ad actum reduceretur, & ex conſequenti vt ſcientiam haberet, qua omnes res per ſpecies earum cognoſceret: & hæc dicitur ſcientia infuſa in anima Chriſti.

Hoc ſuppoſito, eſt concluſio affirmatiua, quæ probatur ex illo ad Coloſ. 2. In ipſo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei, ergo & theſauri ſcientiæ infuſæ. Ratione ſic, verbum humanitatem perfectam aſſumpſit, ad perfectionem autem humanitatis neceſſaria eſt cognitio rerum in ſe per proprias ſpecies, quæ eſt ſcientia infuſa & indita, illa ergo fuit in Chriſto: conſequentia eſt nota, & antecedẽs, quia anima Chriſti eſt in potentia ad res omnes per proprias ſpecies cognoſcendas, ſed tunc potentia perficitur, cùm ad actũ reducitur, ergò. Concluſio hæc S.Thom eodem gradu certitudinis eſt tenenda, quo pręcedens: & contrarium aſſerere temerarium & erroneum eſſet. Vndè qñ Eſa.c.7. inquit, Vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum, intelligendum eſt, ſicut illud eiuſdem capitis 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus pro tempore infantiæ: & idem ad Coloſ.2. & Lucæ 2. quando in templo Doctores ſtupebant in reſponſis illius. & Ioan.7. Vnde hic literas ſcit, cum non didicerit? Ratione probatur à maiore ad minus; primis parentibus fuit hæc gratia collata, ergo à fortiori Chriſto. Vnde Dionyſius, 7.cap. eccleſiaſticæ Hierarchiæ ait, quòd Chriſtus erat Doctor & Magiſter nedum hominum, ſed etiam Angelorum, debuit ergo ſcientiam Doctoris habere, quæ fuit indita & infuſa. Ex quibus patet veritas concluſionis S.Thom.

Sed licèt ita ſit, quòd concluſio ſit vera & Catholica, non tamen in eo gradu, vt contrariũ aſſerere eſſet hæreticum. Marſilius 3.q.10. art.3. tenet nullas ſpecies neq; habitus fuiſſe infuſos Chriſto: & authoritates in contrarium adductæ gloſſari poſſunt de ſcientia Diuina & beata. Et quòd ita ſit, ſuadetur primo, potentia animæ Chriſti erat ſufficienter ſatiata per ſcientiam beatam, non ergo neceſſarium eſt aliam infuſam addere: vnde ſicut Chriſti humanitas ex natura ſua ad propriã ſubſiſtentiam inclinabatur, nihilominus quia per vnionem ad verbum erat ſatiata, & quia in ſe perfectiones omnium ſubiectorum continebat, hinc propriam ſubſiſtẽtiam non habuit: ſic ergo in propoſito, ſcientia Diuina ſufficiebat vt potentia animæ Chriſti eſſet ſatiata, non ergo opus eſt ſciẽtiam inditam in eo ponere. Secundo, ſcientia hæc indita ſeu infuſa in ordine ad ſcientiam beatam comparata, eſt imperfectiſſima, ſicut lux candelæ in præſentia ſolis: vnde Paulus 1.Cor.13. Siue prophetiæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur, charitas nunquam excidit, non ergo neceſſum eſt hanc ſcientiam inditam in Chriſto ponere. Vltimò, ſi ratio S.Tho. aliquid probaret, ſequeretur animæ Chriſti ſolum ſcientiam rerum naturalium ac horum inferiorum eſſe collatam: ſequelam probo, quia anima Chriſti ſolum erat in potentia ad res naturales inferiores comprehendendas, ergo Chriſto ſolũ ſcientia horum inferiorum erat infundenda.

2. Ratio.
3. Ratio.

Pro ſolutione notandum, ſcientiam beatificam & infuſam diuerſo modo cauſari: quia beatifica cauſatur ab intellectu, & Diuina eſſentia, tanquam ab obiecto: infuſa verò producitur à ſolo Deo per ſpecies inditas, & ſic differunt ſpecie. Secundò, quia ordinantur ad diuerſum finem: cognitio enim beatifica ordinatur ad cognoſcendum perfectè verbum, infuſa verò ad cognoſcendum res ipſas. Sanct. Thom. probat concluſionem receptiſſimam congruentia quadam, quæ veriſſima eſt. Et hinc reſpondetur ad argumentum quod ſolet de paruulis fieri: primò, non eſſe incõuenieus in animabus paruulorum imperfectionem aliquam ponere, ex eo, quòd non proprio marte ſcientiam ſibi comparauerint: & ideo minus gaudium tam eſſentiale quàm accidẽtale eſt in illis quam in adultis.

Secundò reſpondeo & melius, paruulos præter cognitionem beatificam etiam in ſe ſentire, & reuelationes aliquas particulares experiri, quas Deus ſua magnificentia illis largitur.

Ad primum argumentum de potentia animæ Chriſti, negatur antecedens, quia ſcientia indita animæ Chriſti erat alterius rationis, & alio modo animam Chriſti perficiebat, quam ſciẽtia beata. Ad ſecundum negamus, quòd talis ſcientia imperfecta eſſet. Et ad Paulum reſpondeo, non loqui abſolutè, ſed conditionaliter, ita quòd mens intentio ipſius eſt, quòd quamuis aliæ ſcientiæ de facto euacuarentur, charitas tamẽ non excidit. Ad vltimum negatur ſequela, anima enim Chriſti non ſolum erat in potentia ad ſcientiam iſtorum inferiorum, ſed etiam ad altiores & eminentiores ſcientias.

Aduertendum circa ſolutionem S. Tho. ad ſecundum, qua videtur S. Tho. ſentire, diſpoſitiones præuias introductionis formę remanere poſt introductionem formæ, eſſe contra ipſum, quia alijs locis tenet ad introductionem formæ corrumpi: videtur etiam ſentire, quòd opinio & ſcientia in eodem ſubiecto ſimul eſſe poſſunt: cuius contrarium tenet 2.2.q.1.articu.5. Caietanus inquit, opinionem importare duo, aſſenſum & formidinem. Et inquit, quòd mens S. Tho. eſt, opinionem remanere cum ſcientia quantum ad aſſenſum, non tamen quantum ad formidinem: & ita 2. 2. loco citato inquit S. Tho. quòd opinio de ſua ratione non dicit formidinem, ſed ſolum aſſenſum imperfectum formidoloſum, talis tamen aſſenſus ſemper eſt cum formidine aliqua, ſicut lux parua importat claritatem imperfectam, quæ tamen ſine tenebris non eſt.

Dubitatur vltimò an Chriſtus habuerit ſcientiam acquiſitam. Reſpondet S. Thom. articulo 4. concluſione affirmatiua. Probat, & ſuadetur ex illo Hebr. 5. Qui cùm filius Dei eſſet, didicit ex his, quæ paſſus eſt, obedientiam, vbi gloſſa decidit, id eſt, expertus eſt, ſed experientia eſt ſcientia acquiſita, ergo. Supponit Sancti Thom. in probatione, Deum & naturam nihil fruſtra facere ex Ariſto. libro 1. de Cœlo, qui idem aſſerit. Secundò ſupponit illud dici fruſtra, quod propriam operationem non habet, quia finem ſuum non conſequitur, finis autem cuiuſcunque rei eſt eius propria operatio ex Ariſtot. 2. Cœli cap. 1. Tertiò ſupponit ex Ariſtotele 3. de Anima, quòd munus intellectus agentis eſt ſpecies abſtrahere à phantaſmatibus. His ſuppoſitis, eſt ratio S. Thom. In anima Chriſti eſt intellectus agens, propria autem operatio intellectus agentis eſt ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus abſtrahere, abſtrahebat ergo, & ex conſequenti ſcientiam acquiſitam habuit, quia ſpecies abſtractæ ſunt ſcientia acquiſita: conſequentia patet, aliàs enim fruſtra talis ſpecies & intellectus eſſet. Secundò, quia in Chriſto ponenda eſt ſcientia proportionata naturæ humanæ, non ſolum ex parte recipientis, ſed ex parte agentis, hoc autem eſt ſcientia acquiſita, nam agens illam cauſans eſt lumen & virtus intellectus agentis, quæ eſt proportionata naturæ humanæ, illa ergo ponenda eſt in Chriſto. Tertiò, in Chriſto eſt ſcientia beata, quæ Deo eſt naturalis, & ſcientia infuſa, quæ eſt naturalis Angelo, ergo debet eſſe in Chriſto ſcientia acquiſita, quæ animæ ipſius ſit naturalis. Quartò, in Chriſto ponitur ſcientia ſecundum lumen ſupernaturale, ergo & ſcientia ſecundum lumen naturale, quod eſt intellectus agens, hæc autem eſt acquiſita, ergo. Quintò, nulla perfectio, maximè naturalis eſt neganda animæ Chriſti, ſed talis eſt ſcientia acquiſita, ergo.

Pro declaratione concluſionis notandum, quòd S. Thom. non loquitur de ſcientia actuali, quam Chriſtus habebat per experientiam à rebus, vt ignem calefacere, quia hanc ſcientiam habuiſſe eſt euidens, ſed loquitur, & quærit de ſcientia habituali, quam docti homines ſibi comparant, vel inuentione propria, vel traditione præceptorum. De quo Ariſtot. 1. Metaph. cap. 1. ait, memoriam fieri ex pluribus experientijs, & ex memoria ſæpè repetita colligit primum vniuerſale, ex quo & alijs inferuntur multæ concluſiones euidentes, quæ generant ſcientiam habitualem in anima. De hac quæſtione intelligenda eſt cõcluſio S. Th.

Secundo notandum, S. Thom. 3. diſt. 14. tenuiſſe, in Chriſto non fuiſſe ſcientiam acquiſitam, articulo tamen 4. quæſtionis nonæ mutauit ſententiam. Tertiò notandum ex doctrina S. Thom. colligi quatuor ſcientias eſſe in Chriſto, nempe Diuinam & increatam, quę illi conueniebat quatenus Deus, deinde ſcientiam beatam, item ſcientiam inditam & infuſam in primo inſtanti ſuæ conceptionis, vltimò, ſcientiam proprijs viribus & actibus acquiſitam, & de hac agit artic. 4. huius materiæ. Summa ſequentibus concluſionibus abſoluitur.

Prima concluſio, ſcientia beata in Chriſto non producebat alias ſcientias, itaque ex ſcientia beatificata non cauſabantur aliæ ſcientiæ. Hæc pugnat cum Marſilio loco citato, eſt etiam contra Scotum 3. diſt. 14. q. 3. qui tenent ſcientiam beatificam producere alias ſcientias & habitus ſcientificos. Probant primo, quia ſcientia Diuina magis repræſentat quamcunque rem, quam ſpecies eiuſdem rei, ſi ergo intellectui beati vniatur, ſufficit quamcunque rem in prorio genere ſine ſpeciebus ipſius rei repræſentare. Secundo, quia paruuli diſcedentes cum ſola gratia baptiſmali, cognitiones aliquas citra Diuinam habent, quæ ex ſcientia & viſione beatifica oriuntur, viſio ergo beatifica ad producendum ſcientiam aliarum rerum & habitus ſcientificos ſufficiens eſt. Durandus etiam eadem diſtin. quæſt. 4. inquit opinionem S. Tho. eſſe probabilem, probabilior tamen ait, eſt oppoſita. Probatur primò, quia cognoſcere per abſtractionem a rebus eſt imperfectio, Chriſtus verò erat Doctor & Magiſter Angelorum, vt patet Ioann. 7. non ergo egebat ſcientia à rebus abſtracta. Secundò, quia poſtquam aliquis habuit ſcientiam de aliqua re, licèt poſtea videat & experiatur id quod antea ſciuit, non cauſatur noua ſcientia, ſed illa prior tantum augetur, ita ergo in Chriſto.

His non obſtantibus, tenenda eſt concluſio S. Tho. & probatur, quia B. Paulus in raptu habuit ſcientiam beatificam, & tamen ex viſione illa nulla eſt orta cognitio, ergo, maior nota eſt, minor probatur, quia ipſe Paulus inquit, Audiui arcana verba, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, ex viſione ergo beatifica Pauli non producebantur aliæ ſcientiæ. Secundo, quia ex ſententia oppoſita ſequeretur, quòd quilibet beatus in patria haberet duplicem viſionem, & duplicem beatitudinem, quia habet viſionem eſſentię Diuinę, & viſio illa habet aliam viſionem producere, haberet ergo duplicem beatitudinẽ: antecedens probatur, quia beatus producere poteſt actus ſibi ſimiles, & ſibi proportionatos, conſequens autem eſt falſum, ergo. 1. Concluſio.

Ad rationes Marſilij. Ad argumentum primum negatur conſequentia, quia eadem ratione in Chriſto ponẽda non eſſet ſcientia infuſa, ſufficiens eſt enim ſcientia Diuina omnia repræſentare; hoc autem eſt erroneum, ergo. Ad ſecundum reſpondeo, quòd ſi Deus aliquam aliam ſcientiam illis communicat, id ex largitate ipſius procedit.

Ad primum Durandi reſpondeo, non eſſe imperfectionẽ, ſed naturę humanæ conſonum, per abſtractionem à rebus cognoſcere. Ad ſecundum, reſpondeo, ꝙ licèt Chriſtus multa cognouerit, non tñ omnia vidit, & reſpe-

& reſpectu illorum ſcientiam acquirebat. Et expoſitio Durandi loci illius, *Lucæ 2.* Proficiebat ætate, ſapientia & gratia, nulla eſt, explicat enim, proficiebat ſapientia, id eſt, non noua ſcientia, ſed certitudine & experientia: gloſſa tamen hæc nulla eſt, quia contra textũ, qui dicit proficiebat ætate, ſcientia, & ſapientia apud Deum & homines. Gregorius homi. in locum illum, exponit, proficiebat apud homines, id eſt, quantum ad apparentiam, quia ſuam ſapiẽtiam quotidie magis hominibus manifeſtabat. Scotus tamen loco allegato ad primum argumentum, ait, hanc expoſitionẽ Gregorij non eſſe ſufficientem: nam Auguſtinus in eundem locum ait, quòd Euangelij verba hiſtorialiter debẽt intelligi, & ita ait, quòd Chriſtus proficiebat ſcientia & ætate, quantum ad notitias intuitiuas, quas ſemper dẽ nouo formabat: ex quibus cùm non cauſaretur habitus, ideò neque ſcientia, quia non eſt de ſingularibus, ſed de vniuerſalibus. Tenenda tamen eſt ſententia S. Tho. nempe, quòd licet in ſcientia ſimpliciter non profecerit, quia non plus vno tempore quam alio ſciuit, benè tamen ſecundum quid, quia alijs modis, & alijs medijs, quod antea cognouerat, ſciuit.

2. Concluſio. Et ideo ſit ſecunda concluſio, Chriſtus ſimul & ſemel vtraque ſcientia reſpectu eiuſdem rei vti poterat, & ita cauſaretur duplex cognitio, & duplex iudicium, itaque per beatificam ſcientiam cognoſcebat, verbi cauſa, hominem in verbo, & per acquiſitam in proprio genere, & ſic duplex cognitio & duplex iudiciũ. Hæc ſtatuitur contra Nominales, qui. 3. diſt. 14. ſuſtinent oppoſitum S. Tho. Et probat primo, quia ſcientia indita vana eſſet in Chriſto, quia eſt nimis diminuta reſpectu ſcientiæ beatificæ, non ergo opus erat illa. Secundo, quia duæ cognitiones reſpectu eiuſdem rei repugnant, neque ſe compatiuntur, Chriſtus ergo non potuit illas habere, antecedens probatur, quia duo accidentia ſolum numero differentia ſimul eſſe non poſſunt, & ex conſequenti neque duæ ſcientiæ, neque duo iudicia.

Nihilominus concluſio ſtatuta eſt vera, & probatur, quia aliàs ſequeretur Chriſtum aliqua alia ſcientia vti non poſſe, præter beatam: ſequela patet, quia viſio beata erat inuariabilis, amitti ergo non poterat, & tamen cum illa ſcientia infuſa, ſecundum Nominales iſtos, non ſe poteſt compati, non ergo vti alia ſcientia valebat.

Ad argumenta in oppoſitum reſpondeo, ad primũ, nego antecedens, imò eſt optimum, & vtile, & rationi conſonum, Chriſtum ſimul cum ſcientia beata habuiſſe acquiſitam: conſtat enim, quòd quando aliquis rem aliquam intuetur, habet viſionem ocularem, & intellectualem reſpectu eiuſdem rei: ita Chriſtus licèt ſcientia beata clarè rem intueretur, optimè tamen diſpoſitum fuit, vt illam eadem ſcientia acquiſita cognoſceret. Ad ſecundum negatur antecedẽs, quia illę duæ cognitiones non ſolum diſtinguntur numero, ſed etiã ſpecie, & ita eſt diſtinctio ſpecifica, et alterius rationis: maxima autem intelligitur de accidẽtibus, quæ ex parte ſubiecti diſtinguntur, non verò de illis, quæ diſtinguntur ex parte obiecti, verbi cauſa, albedo, quæ eſt in pariete, & hæc albedo, non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto, quin vnum faciant: notitia uero Petri, & notitia Pauli licèt ſint eiuſdem ſpeciei, in eodem tamen ſubiecto eſſe poſſunt, quin vnum efficiant.

3. Concluſio. Tertia concluſio, ſcientia Chriſti infuſa erat alterius ſpeciei à ſcientia acquiſita, quam ipſe acquiſiuit, & etiam à ſcientia noſtra acquiſita. Hęc concluſio eſt cõtra plures Doctores Scholaſticos, qui oppoſitum ſuſtinent. Sed probatur: primo, quia Chriſtus comparauit ſibi temporis ſucceſſu realem aliquam ſcientiam, quam antea non habebat, erat ergo alterius ſpeciei à ſcientia acquiſita: antecedẽs patet ex illo Lucę 2. Proficiebat ſapientia: conſequentia probatur, quia ſi eſſet eiuſdem ſpeciei cum infuſa, non opus eſſet illam acquirere, erat ergo diuerſæ ſpeciei ab illa. Secũdo, quia ſcientia infuſa Chriſti quantum ex natura ſua erat, nõ dependebat à phantaſmatibus, neque illis ſubordinanabatur, ſcientia autem Chriſti acquiſita à phantaſmatibus, ſicut noſtra, dependet, ſunt ergo diſtinctarum ſpecierum: conſequentia probatur, quia dependẽre à phantaſmatibus, vel non dependere, arguit diſtinctionem ſpecificam. Tertiò, ſcientia Angeli eſt diſtincta à ſcientia noſtra, ergo & ſcientia Chriſti, conſequentia patet, quia ſcientiam Angelorum ſcientia Chriſti ſuperexcedit, & noſtram: & ita ſcientia infuſa & acquiſita differunt: primò, quia acquiſita dependet à phantaſmatibus, non autem infuſa. Secundò, quia acquiſita ad pauciora ſe extendit quàm infuſa, infuſa enim extendit ſe ad ſubſtantias ſeparatas, & ad articulos fidei. Tertiò, quia ſciẽtia acquiſita habet pro obiecto quidditatem rei materialis, infuſa verò rerum omnium materialium & immaterialium. Et ex hac differentia ſoluuntur omnia argumenta contra S. Tho. Vltimò probatur, quia ſi non differrent ſpecie, ſequeretur quòd omnis ſcientia animæ Chriſti ſcientia Angeli eſſet imperfectior, nam ſi infuſa & acquiſita ſunt eiuſdem ſpeciei, ſimpliciter tota ſcientia Chriſti imperfectior eſt quàm ſcientia Angeli, quod tamen abſurdum eſt. Et ideo tenendum eſt, quòd differunt ſpecie, & ſimiliter ſpecies infuſæ ab acquiſitis.

Dubium tamen eſt, an Chriſtus per diſciplinam acquiſiuerit ſcientiam hanc acquiſitam. Reſpondeo negatiuè vt patet ex illo Ioannis 7. Vnde hic literas ſcit, cùm non didicerit? Secundo, quia erat Doctor omnium gentium, vt patet Eſaiæ 55. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem. Tertio, quia modus perfectior comparandi ſcientiam non eſt adiſcendo, ſed inueniendo, vt ait Ariſtot. 1. Ethic. Ille eſt optimus, qui omnia per ſeipſum intelligit, bonus autem qui benè obedit dicenti. Hæc S. Tho. in ſolutione ad primum.

Dubium aliud eſt, quare Chriſto à principio natiuitatis vel in infantia ſcientia acquiſita non fuit infuſa, ſicut cæteræ virtutes, abſque eo quod ipſe proprijs actibus illam compararet. Huius rei quatuor aſſignantur cauſæ. Prima deducta ex doctrina Sancti Tho. 1. 2. quæſt. 60. articu. 2. inquit, ex actibus virtutis infuſæ nunquam generari habitum, quia quantoſcunque actus fortitudinis, temperantiæ, & cæterarum virtutum infuſarum producat, nunquam generabit habitum, quia actus illi ſunt ſupernaturales, & ideò ex illis habitus naturales produci nequeunt. Quo ſuppoſito, eſt ratio, quoniam Chriſtus nunquam aliquam virtutem vel habitum acquiſitum præter infuſos acquirere potuiſſet, quos Deus illi communicauit, ſcientiam vero acquirere potuit, & de facto acquiſiuit, & ideo neceſſum non fuit, ſcientiam illam illi cõmunicari. Ratio verò quare Chriſto virtutes acquiſitæ non fuerunt infuſæ, eſt, quia habebat virtutes infuſas, & ſecundum illas operabatur: & quia ex actibus virtutum infuſarum virtus acquiſita generari nõ poteſt, ideò neceſſum fuit, vt illi communicarentur, cùm illas comparare proprio marte non poſſet: ſcientias tamen acquiſitas potuit laborare proprio acquirere, ideo neceſſum non fuit, illas ſibi infundi. Secunda ratio eſt, quia virtutes infuſæ appetitum ſine acquiſitis quietare non ſufficiunt, neceſſarium ergo fuit Chriſto infundere virtutes infuſas: & cùm acquiſitæ ad moderandas paſſiones ordinentur, & tales omninò ſedatæ erant in Chriſto, ideò neceſſe non fuit quòd illi infunderentur. Tertia ratio, qua ſoluitur quæſtio propoſita eſt, quia Adam ſtatim à ſui creatione ſcientia acquiſita eſt vſus, quia ætate prouecta

creatus eſt, Chriſtus verò puer eſt natus, ideoque non ſtatim ſcientiam acquiſitam habuit. Quod etiam quarta ratione naturali probatur, quia ſi Chriſto à principio collata fuiſſet ſcientia acquiſita, vel fuiſſet ſine phantaſmatibus cum ſpeciebus, vel cum phantaſmatibus ſine ſpeciebus, vel cum vtriſque, ſed nullum iſtorum, ergo. Non primum, quia eſt contra naturam, quia habere ſcientiam ſine phantaſmate rationi repugnat, ſequeretur enim quòd ſcientia illa à phantaſmatibus non dependeret, & talis haberet ſcientiam ſine ſpeciebus, & ex conſequenti ſcientia acquiſita non eſſet.

Neque ſecundum dici poteſt, quia ſequeretur Chriſtum tali ſcientia vti non poſſe, cùm ſpeciebus careret, eſto, phantaſmata haberet, nam cùm ſpecies non haberet, actum non poſſet producere, implicat enim actum ſine ſpeciebus produci.

Neque tertium, quia tunc ſequeretur, Chriſtum plorare non poſſe, neque aliquem actum naturalem exercere: ſequela patet, quia tunc haberet ſenſualitatem phantaſmatibus diſpoſitam & perfectam, & ita non poſſet vt puer plorare, neque ſine maxima cauſa: ex hoc enim pueri ex cauſis leuiſſimis plorant, quia ſcientia rerum eis deficit: ideo neceſſe fuit, quòd Chriſtus ſciētiam proprio labore compararet, maximè cùm à principio ætatis ſuæ organorum diſpoſitionem non haberet, vt ſcientiam acquiſitam ſubito ſibi poſſet comparare.

Pro Ambroſio reſpondet Magiſter Sentent. 3. diſtin. 14. & ait, eius verba non ſic eſſe accipienda, vt putemus puerum Ieſum per ætatis incrementa aliquid ſibi ſapientiæ comparaſſe, ſed quòd expreſſione & oſtēſione ſuæ ſapientiæ quotidie magis ac magis proficeret, & iuxta hominum exiſtimationem indies ſapientia eius creſcere ac proficere videretur. Quod ipſe Ambroſius expreſſit de incarnationis Domini ſacramento capitu. ſeptimo, vbi ſic habet, Deus in carne perfectionem nat ræ aſſumpſit humanæ, ſuſcepit ſenſum hominis, &c. Et concludit, Perfectam ergo animam aſſumpſit verbum, non imperfectam. Et libro ſeptimo epiſtola 47. ad Irenæum idem confirmat inquiens, Accepit plenitudinem perfectionis humanæ, ut eſſet perfectus in vtraque natura.

DECIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An liceat Chriſtianis aliquid proprium habere.

Lucæ 12. AMbroſius hunc locum tangens, *Congregabo omnia quæ nata ſunt mihi & bona mea, &c.* agens de diuite, cuius ager fructus vberes attulit ſentire videtur, quòd nemini liceat rē aliquam vt propriam poſſidere. Eius verba ſunt hæc, Quid iniuſtum eſt, inquis, ſi cum aliena non inuadam, propria diligentius ſeruo. O impudens dictum, propria dicis quæ? ex quibus recondiiis in hunc mundum detuliſti, quando in hanc ingreſſus lucem, quando de ventre matris exiſti, quibus quæſo facultatibus, quibusq; ſubſidijs ſtipatus ingreſſus es? Aduentum tuum in hunc mundum diſce ab Apoſtolo Paulo dicente, Nihil enim intulimus in hunc mundum, ſed neque auferre quidem quid poſſumus: habentes autem victum & veſtitum, his contenti ſimus. terra communiter omnibus hominibus data eſt, proprium nemo dicat, quod eſt commune, pluſquam ſufficeret ſumptum & violenter obtentum eſt. Et paulò poſt, Nunquid, inquis, eſt Deus, vt nobis non æqualiter diſtribuat vitæ ſubſidia, vt tu quidem eſſes affluēs & abundans, his verò deeſſet & egerent? eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumētum eſt, quod tu recludis: miſerorum redemptio & abſolutio pecunia, quam tu in terra defodis: tot te ergo ſcias inuadere bona, quot poſſis præſtare dum velis.

Baſilius ſubſcribit Ambroſio in eundem locum, talibus enim vtitur verbis. Cui, inquit diues, iniuriam facio, ſi mea retineo & conſeruo: qualia mihi dic tua, vnde accepta intuliſti? Quemadmodum ſi quis, theatro ſpectandi loco occupato, deinde ingredientes prohibeat, proprium ſui ipſius iudicans id, quod communiter omnibus iuxta vſum propoſitum eſt: tales ſunt diuites, communia enim præoccupantes, & ipſa propter anticipationem propria faciunt, & exiſtimant ſua eſſe, quandoquidem ſi vnuſquiſque ad ſuæ neceſſitatis conſolationem capiens id quod redundat, egenti dimitteret, nemó eſſet diues, nemo inops: nonne nudus ex vtero excidiſti? nonne nudus rurſus in terram reuerteris? Præſentia verò vnde tibi ſunt? ſi caſu ſpontaneo dicis, impius es, non cognoſcens conditorem: ſi uerò confiteris eſſe à Deo, dic rationē nobis ob quam accepiſti: num iniuſtus eſt Deus, qui inæqualiter nobis ad vitam neceſſaria diſtribuit? cur tu quidem diues es, ille vero egenus? Et infra, Nonne es prædator, qui ea quæ æquè diſpenſanda ſuſcepiſti, tibi ipſi propria facis, eſurientis eſt panis, quem tu detines: nudi eſt pallium, quod tu in veſtiario conſeruas: indigentis eſt argentum, quod tu defoſſum habes: quare tot hominibus iniuriam facis, quot dare potes, &c.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione diſputant diſtinct. 15. & S. Thom. 2.2. quæſtio. 66. articulo primo, quo quærit, an poſſeſſio rerum ſit naturalis homini, & in ſecundo articulo, an ſit naturale quod ſint diuiſa dominia. Et quia materia eſt latiſſima, præſentem quæſtionem ſequentibus concluſionibus abſoluam. Suppoſito, aſſertionem Ambroſij, & Baſilij eſſe prudenter inſpiciendam, ne ex defectu aduertentiæ in errorem Apoſtolicorum quis labatur: de quibus Auguſtinus libro de hæreſibus ad Quoduuldeum ex libro ſecundo, Epiphanij aduerſus hæreſes ſic ſcripſit, Apoſtolici, qui ſe illo nomine arrogantiſſimè vocauerunt, eo quòd in ſua communione non reciperent vtentes coniugibus, & res proprias poſſidentes, quales habet Catholica eccleſia, & monachos, & clericos plurimos, ſed ideo iſti hæretici ſunt, quoniam ſe ab eccleſia ſeparantes nullam ſpem putant eos habere, qui vtuntur his rebus, quibus ipſi carent. Similes ſunt iſti Encraticis, hoc eſt, qui extraordinarij ſiue ſæculo renunciantes appellantur. Ex quo conſtat, quòd diuiſio rerum adeo eſt iuri omni conſona, vt id negare hæreticum ſit: & in Concilio Conſtantienſi de hoc etiam damnatus eſt Ioannes Hus, quia negabat clericos quidpiam proprium poſſidere poſſe. Hoc ſuppoſito ſit prima concluſio. Vt ſtatu innocentiæ concors erat rerum 1. Concluſio. poſſeſſio in communi, præterquam vxorum, ſic & conditioni naturæ corruptæ vſque adeo congruens eſt dominiorum diuiſio, vt citra miraculum genus humanum longo ſæculo durare non poſſet. Prior pars de ſe liquet, tunc enim temporis terra ſua ſponte fructus tuliſſet, vel parua cultura indiguiſſet, iuxta illud Geneſi ſecundo. Tulit Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum: poſt peccatum verò dictum eſt homini, In labore vultus tui veſceris pane tuo. Florem ætatis illius olfaciebat Ethnicus ille, qui ſic ſcripſit,

Ipſa quoque immunis, raſtroq; intacta, nec vllis
Saucia vomeribus, per ſe dabat omnia tellus,
Contentiq; cibis, nullo cogente, creatis.

Qua-

Quapropter nulla tunc erat cura, aut quòd fructus terræ deficerent, aut quòd ulla inter felices illos oriretur diſcordia.

Cõtra Platonem.

Poſterior autem pars ex duabus radicibus contrarijs probatur. Illam enim Socraticam ſeu Platonicam vxorum & liberorum communitatem in Republica non opus eſt multis impugnare rationibus, vt eius ap-

1. Ratio.

pareat abſurditas: primò, quia charitas, quæ per illam communionem curabatur fulciri, per eandem labefactatur, aiebant enim philoſophi illi, quod tunc omnes viri vocarent quamcunque mulierem, mea vxor, & pueros omnes, mei filij, & iuuenes ſeniorem quemlibet, meus pater. Id autem optimè Ariſtoteles redarguit. Perparum enim id ad charitatem refert, nam amor ille tenuis exiliſq; eſſet, ſicut tantillum mellis in aqua multa, quam dulcem facere nequit: imo inde citius langueſceret amor, quod nemo ſuum proprium filium ſeu patrẽ cognoſceret, & inde fieret neglectus filiorũ & parentum, eo quod raro filius patrem, & pater filium cognoſceret. Secundò, quia ſæpè ex lineamentis vultus deprehenditur proles cuius patris ſit, & ob id tunc animus hominis non poſſet eſſe propenſior in ſuos liberos quam in alienos, & ideo natura ipſa communitati illi confuſæ reclamabat. Tertiò, quia poſt naturam lapſam fieri non poſſit quin inter homines iurgia orirentur, ac ſubinde inter patres & filios incertos tum fierent impiæ cædes, tum nefandi innirentur amores & coitus. Quarto, quia adeò eſt naturalis diſtinctio vxorum & filiorum, vt etiam natura integra permixtio illa vxorum & liberorum abſurda eſſet, vnuſquiſque enim ſuam vxorem haberet, iuxta illud, Erunt duo in carne vna. Vltimò, quia licèt vetus lex, gratia propagandi peculiarem Dei populum, in hoc diſpenſauerit, nunquàm tamen vt vna vxor duobus nuberet viris, ſanè vt caueretur incerta turba prolium.

Hac ergo communitate confuſa & communi prætermiſſa, oſtendimus quam ſit congruens naturæ corruptæ poſſeſſionum diuiſio, idque ex duabus radicibus corruptus, nempe, ex humana negligentia, & ex cupiditate. Quod Chriſtianus poeta dixit ſic ſcribens,

Si duo de noſtris tollis pronomina rebus,
Prælia ceſſarent, pax ſine lite foret.

Etenim dum terra ex vna parte propter hominis inobedientiam ſpinas & tribulos ferre cœpit, & ſudore vultus humani indigere, vt ipſum aleret, atque homo ex altera parte, poſt eſum ligni vetiti, tam multis fuit cupiditatibus plenus, neceſſaria fuit rerum diuiſio & poſſeſſio, quæ terræ colendæ, & auaritiæ humanæ reprimendæ commodiſſimè ſeruiret, talis autem poſſeſſio in communi eſſe non potuit, ergo neceſſario fuit

1. Ratio.

diuiſio. Et quod ita ſit, probatur: nam, vt Ariſtoteles ait, triſariam intelligere poſſumus hanc poſſeſſionem in communi, nempè, quòd fundi eſſent proprij, fructus verò communes, vel è contra, vt agri eſſent communes, & fructus diuiſi, aut quòd agri & fructus eſſent communes. Si dederis primum, porrigis anſam diſcordijs, labores enim eſſent impares, nam qui plus haberet ſoli, plus laboraret, fructus tamen pariter pro cuiuſque neceſſitate cunctis obuenirent, quod nemo æquanimiter ferret, ne tanto amplius fructuum perciperet, quanto plus laborauit. Si verò agros vellent eſſe communes, inde occaſio ignauiæ & ſocordiæ oriretur: ineffabile enim eſt, quam ſit ardens amor ad propria, & quam deſes & languens ad communia: ſicut dũ in domo multi ſunt ſerui, eo peius ſeruitur, quòd quiſque alium expectat, vt faciat quæ ipſe facturus erat: hunc in modum tali Reipublicæ vſui veniret, qua ratione fructus maligne prouenirent. Et idem ſequeretur incommodum, ſi fructus & fundi eſſent cõmunes, ac ſubinde aliter quod præ humana rerum ſiti pro ſe quiſque contenderet, quantum poſſet fructuũ arripere, qua via neceſſe erat pacem & tranquillitatem ciuium, & amicitiam perturbari.

2. Ratio.

Secunda ratio ſumitur ex debito ordine in Republica, quia aliter nequiret cum decoro ſeruari, neceſſarij enim ſunt diuerſi ordines, diuerſæq; claſſes hominum, vt Socrates ipſe agnouit, tres enim ordines conſtituebat, ſcilicet, agricolarum, quibus connumerantur opifices, & cuſtodum, nempe, militum ac nobiliũ defenſioni Reipublicæ aſcriptorum: & tertio legum Prudentum, qui ius dicant, & de rebus dubijs reſpondeant. Hinc ergo arguitur, Si omnia eſſent communia, vnuſquiſque onus agricolarum recuſaret, anhelaretque vt eſſet miles, at imminenti bello, niſi ſtatuta eſſent propria præmia, omnes ſe periculo ſubducerent, & quotquot poſt hæc ad gubernacula inhiarent, mox cum iſti ſupremę claſſis pluribus indigerent, accideret vt alijs maiora onera, alijs verò maiores honores decernerentur, quòd niſi dominia eſſent diuiſa, non poſſet non vehementer Rempublicam inquietare. Ter- 3. Ratio.

tiò patet concluſio, quemadmodum, conceſſa vxorum communitate, tollitur temperantiæ virtus, qua quis abſtinet ab alieno toro, ſic conceſſa communitate poſſeſſionum, tollitur & virtus liberalitatis, quod maximum eccleſiæ lumen eſt: qui enim proprium non habet, liberalis eſſe non poteſt, & qui omnia poſſidet, alienæ liberalitatis non eget, & ſic periret virtus ſuſcipiendi hoſpites & peregrinos, ſubueniendiq; miſerijs & ex conſequenti animorum gratitudo pro ſuſceptis beneficijs. Eſt ergo aſſertio hæc diuiſionis rerum eo gradu certa, vt id negare ſit hæreticum, vt in principio diximus. Quod ſi quis arguat per diuiſionem rerum non ſufficienter eſſe prouiſum malis & incommodis Reipublicæ, nam Ariſtot. 2. Polit. ait, diuiſionem rerũ factam primò propter cultum agrorum, ſecundò, propter pacificum conuictum ciuium, quia aliàs ille ditior eſſet, qui fortior, nam & modo propter ignauiam hominum terræ manent incultæ, & homines ambitione & cupiditate in aliena iura ſe ingerunt. Reſpondeo ad æquitatem legis non eſſe neceſſarium, vt perfectè finẽ ſuũ aſſequatur, ſat enim eſt, pro ſua facultate ſtabiliri, quæ ad finẽ illum accomodantur, nã effrenis hominũ libertas nullis põt habenis in totũ compeſci.

2. Concluſio.

Secunda concluſio, etſi conueniat res quantum ad proprietatem & dominium diuiſim poſſidere, vt quod ſuum eſt quiſque lege iuſtitiæ cognoſcat, & ab alieno manus abſtineat, tamen quantum ad vſus debent per miſericordiæ & liberalitatis benignitatem eſſe communes, vt qui abundat, det egenti, & qui eget, gratias illi referat: hac enim ratione mortalium amicitia facilius cõciliatur, quàm ſi omnia communi dominio poſſiderentur. Et hinc elicitum eſt axioma illud celebratiſſimum, Amicorum omnia ſunt communia.

3. Concluſio.

Tertia concluſio, prima rerum externarum diuiſio facta fuit iure gentium, licèt poſtea iure ciuili plures acceſſerint. Concluſio patet hac ratione, quia dominium cœpit ab orbe condito, tunc enim primũ Deus habere cœpit quibus dominaretur, ac perinde tunc tã Angeli quàm homines ſuapte natura et iure cęperunt eſſe domini ſuarum actionum, vt illa libertate creatori ſeruirent: quo fit vt aliqua dominiorum diuiſio iure naturali facta fuerit, nẽpe, hęc actionum: & quod homo habet proprij honoris & famæ, haud enim iure gentium, ſed naturali factum eſt cuique proprium: poſſeſſionum autem non fuit facta diſtributio ante peccatum, ſed poſt ſtatim: nam inde orta eſt ratio diuiſionis, quocirca ſtatim legimus inter duos fratres diuiſa eſſe peculia, Cain enim obtulit de fructibus terræ, & Abel de optimis ſui gregis: quod ſi ſua non eſſent cuique propria, nullam mererentur, uel Abel laudem, uel Cain uituperationem.

Dicitur

Dicitur autem diuiſio facta iure non naturali, ſed gentium, propterea quod ius naturale nulla indiget ratiocinatione, ſed ſcriptum eſt in cordibus, ius verò gentium eſt illud, quòd collatis principijs, ratio cuiuſq; infert, & ideò dicitur gentium, id eſt, hominum, quibus proprium eſt ratiocinari: enimuerò ex principijs naturæ corruptæ docta fuit ſtatim familiæ Adæ, ac deinceps in vniuerſum gentes, vt ſuum vnuſquiſque poſſideret.

Quæſtio. Diuiſionē rerū, quis primo fecerit.

Quòd ſi quæras, quis primum huiuſmodi diuiſionem fecit. Sunt qui dicant, Adam fuiſſe primum diuiſorem. Alij contra arguunt, ipſum non habuiſſe poteſtatem regiam, nec authoritatem Reipublicæ coerciuam, ſed tantum fuiſſe patrem familias, qui non potuit filijs diſtribuere niſi proprium peculium. Argumentum tamē hoc non eſt multum efficax: tum quod forſan authoritatē habuit principis ipſo iure quo fuit primus parens generis humani, nam veriſimile non eſt, vt aliquo tempore mundus eſſet abſque humano principe, qui poſſet malefacta vlciſci. Tum etiam, quòd iure etiam paterno, potuit facultates, quibus affluebat, diſtribuere filijs, imò neque abſurdum eſſet dicere, fuiſſe dominum totius orbis, quandoquidem mūdus propter hominem factus eſt, & tunc ipſe fuit ſolus, neque mundus erat tam amplus, quin per miniſtros poſſet eum regere.

Reſpondetur ad quæſtionem.

At vero quantum ad diuiſionem de iure gentium, non eſt nobis neceſſe his anguſtijs coarctari: illa enim, quæ tali iure ſtatuuntur, non indigent principe, neque vllo Reipublicæ conſenſu. Hac enim ratione ius gentium differt à ciuili, nempe, quòd ratio ipſa ſingulos ſeorſum homines illud docet, quare ex condicto poterant ſinguli fratrum, ac deinceps nepotes ac pronepotes ſingulos fundos et agros occupare, & peculium augere, ipſa docente ratione, & res dominorum neſciæ primo occupanti cederent, & ab illis alij abſtinerent, vt habetur Inſti. de rerum diuiſione, §. ferè. Quod enim, inquit, ante nullius fuit, id naturali ratione occupanti conceditur. Et hoc quod dicit, naturali ratione, intelligit ius gentium, id ex naturalibus principijs colligentium. Sic enim legimus Cain vrbem ædificaſſe Gen. 10. & diſperſam eſſe propaginē Noe ad diuerſas regiones & inſulas orbis. Sic ſtatim c. 11. diſgregatam propaginem Nemrod & eorum multitudinem. Sic & ſtatim Geneſ. 13. legitur diuiſio pacto facta inter Abraham & Loth. Ecce vniuerſa terra coram te eſt, recede à me obſecro, ſi ad ſiniſtram ieris, ego dextram tenebo: ſi tu dextram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Ex quo fit non ſolum diuiſionem in genere, verum & quòd iſtæ nationes hanc regionem poſſideant, & aliæ aliam, eſſe de iure gentium. Contra quam Caietanus loco citato articulo 2. tenet, quòd diuiſio in genere eſt de iure gentium, appropriatio tamē in particulari de iure poſitiuo, hoc eſt ciuili. Attamen S. Tho. ius poſitiuum extendit ad omnem ius humanum, vt includat ius gentium.

Secundum membrum concluſionis, nempe, poſtmodum iure ciuili, hoc eſt, ſingularium ciuitatum & regionum multa eſſe adiudicata particularia dominia notum eſt, inde namque lapſu temporum Reipublicę imperium ſuum, & regnorum dominia in reges tranſtulerunt, vt habetur l. quod principi placuit, ff. de conſtit. Princ. atque inde per legem agrariam communes agri diuiſi, & iure Diuino poſitiuo promiſſa eſt & donata regio Cananæorum Iſraelitis, ac Sauli, Dauidique regnum, & poſt Leuitis decimæ, & nunc eccleſiaſticis.

4. Concluſio.

Quarta concluſio, complura manſerunt communia iure naturæ, quorum dominia ius gentium diuidere nequiuit, puta locus, vt ait illic Ariſtoteles, nempe ciuitas, itinera, &c. (& vt refertur eadem inſti.) elementa, videlicet aer, aqua, littora, portus, piſces, feræ, aues, &c. iure enim naturali, & permiſſione iuris gentium piſcatio & venatio communes ſunt, & hinc ea prohibentes à Doctoribus damnantur, licēt poſtea iura ciuilia non tam æquitate, quàm licentia & conſuetudine forſan plus nimio interdixerint.

5. Concluſio.

Quinta concluſio, tranſlatio dominiorum omni iure fieri poteſt, primum eſt, ſuppoſitis per rerum diuiſionem peculiaribus dominijs & poſſeſſionibus iure naturali libertatis, quo liber eſt homo, dominiū ſuorum in alium transferr, tum ſpontanea donatione, tū etiam quacunque alia libera commutatione, vt vendendo, vel cambiendo, præterea & hæreditaria filiorum ſucceſſio in bona paterna iure gentium eſt introducta: de hoc enim ratiò naturalis ſtatim vniuerſitatem gentium erudiuit, vt in filijs ſubſtantia patris quodammodo permaneret, & nomen, & bonorum ius, deinde ius ciuile particularium regionum adhibuit iura primogenituræ, præſcriptionis, & alia, quibus dominia transferuntur. Præterea, contra domini voluntatem transferuntur dominia in vindictam & vltionem criminum: priuantur enim homines ſuis bonis ob hæreſis impietatem, ob crimen leſæ maieſtatis, & ob alia id genus multa: item cauſa reſcindendarum litium, vt in præſcriptione.

Contra hanc diffinitionem eſt vrgens argumentū, Iuri enim naturali nullum ius humanum contrauenire poteſt, quòd autem bona huius mundi in communi poſſideantur ius eſt naturale, vt patet Geneſ. 1. vbi homini in communi conceſſa eſt rerum poſſeſſio, neque tum tantum natura integra, verum & poſtea iam corrupta, legimus ſimile Gen. 9. Noe dictum eſt & filijs eius, Creſcite & multiplicamini, & ingredimini ſuper terram, & implete eam, vbi Deus nihil videtur voluiſſe fore diuiſum. Ad hoc argumentum varij ſunt modi reſpondendi. Sunt enim, qui axioma illud, iure naturali omīa ſunt communia, non vniuerſaliter ſed ſtrictè intelligant, ſcilicet, aut in extrema neceſſitate, aut inter amicos. Huic tamen ſenſui res ipſa & iura contradicunt, intelligunt enim illud de generali illa communitate, quæ poſtea iure gentium fuit diuiſa.

Scotus.

Scotus 4. diſt. 15. q. 2. illud vniuerſaliter recipit, & ait poſt naturam corruptam idem ius naturæ abrogatum eſſe. Sed neque hoc rationi congruit: primum, quia ius naturale immobile eſt, & ideò præcepta decalogi ſunt indiſpēſabilia, quia ſunt de iure naturæ. Secūdò, quia aut fuit pręceptum iuris naturæ, quod res in communi poſſiderētur, aut nullum tale fuit: ſi prius membrum dederis, tunc vel illud præceptum fuit vniuerſale pro quocunque ſtatu, et hoc non, nam error eſſet ſic dictare, vt natura lapſa perſeueraret idem poſſeſſionis modus, aut fuit particulare pro ſtatu illo innocentiæ, & illius nulla facta eſt abrogatio, nam quòd diuiſio fiat in noſtro ſtatu, illi æquitati non derogat, vt durante innocentia communis poſſeſſio perduraret. Ideò reſpondetur, quòd in rebus conſiderare eſt dominium, & vſum, & quantum ad dominium ius naturæ nunquam præcepto prohibuit rerum diuiſionem, quod per legem contrariam fuerit derogatum, ſed eo ſenſu negatiuo dicitur communis poſſeſſio de iure gentium quòd lex naturalis nunquam eandem diuiſionem pręcepit, ſed permiſſit hoc vel illo modo poſſideri, quo pacto diuerſis ſtatibus hominum commodius eſſet & expeditius: quare ius naturale non eſt mutatum, ſed res. Sententia eſt Auguſtini lib. 1. Confeſ. quam exemplo optimo explicat. Eſt inquit, medicinalis regula, uinum eſſe hominibus congruum, hæc autem non derogatur, dum infirmo potus uini interdicitur, ſed mutatio fit in homine, cui perpetua illa regula non congruit. At uerò quantum ad uſum, poteſt quodammodò affirmari, ius naturæ præcipere omnia eſſe communia in neceſſitate.

Pro

Pro Ambroſio reſpondet S. Thom. loco citato, & ait, quòd ius poſſidendi propria, duo inter cętera ſignificare poteſt. Primum, poteſtatem procurandi & diſpenſandi bona externa ſibi à Deo tradita, quomodo licitum eſt cuique propria poſſidere, neque huiuſmodi poſſeſſionem proprietatis præmiſſæ ſententiæ Patrum improbant. Secundo, peculiarem ac ſingularem quendam rei vſum eius tantum poſſeſſori additum, quo pacto nemini licet externas res, tanquam ſibi vni proprias, poſſidere. Et hoc eſt quod Ambroſius & Baſilius in diuitibus potiſſimum damnant, qui nihil egenis impartientes, omnia in proprios vſus conuertunt. Ad ſecundum argumentum ex Baſilio reſpondetur, quòd ille qui præueniens ad ſpectacula, præoccuparet alijs locum, non illicitè ageret, ſed ex hoc illicitè agit, quòd alios prohibet. Et ſimiliter diues non illicitè agit præoccupans poſſeſſionem rei, quæ à principio erat cõmunis, alijs etiam communicás; peccat autem, ſi alios ab vſu illius rei indiſcretè prohibeat, quod ex verbis Baſilij conſtat. Ait enim, Cur tu abundas, ille verò mendicat, niſi vt tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris, ille verò patientiæ præmijs coronetur. Et ſimiliter quòd Ambroſius inquit, Nemo proprium dicat, quod eſt commune, loquitur de proprietate quantum ad vſum: & ideo ſubdit pluſquam ſufficeret ſumptũ, violenter obtentum eſt.

DECIMVMSEXTVM QVAESITVM.

Bellum gerere An Chriſtianis liceat.

AMbroſius lib. 10. in Lucam locum hunc, *At ille dixit eis ſatis eſt*, Luc. 22. ita interpretatur, vt videatur ſentire bellãdi ius Euangelica lege prohiberi. Sic enim ſcribit, O Domine cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? cur habere pręcipis, quem vetas promi? niſi vt forte parata ſit defenſio, non vltio neceſſaria, & videar potuiſſe vindicari, ſed noluiſſe, lex tamen referire me non vetat, & ideo fortaſſe Petro duos gladios offerenti, Sat eſt, dicit, quaſi licuerit vſque ad Euangelium, vt ſit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio. Multis hoc iniquum videtur, ſed nõ iniquus Dominus, qui cùm ſe potuit vlciſci, maluit immolari. Hac ſententia abutuntur Eraſmus, & Oecolampadius ad euerſionem Chriſtianæ militiæ. Vide de hac quęſtione ſupra ſecũdo tomo Chryſoſtomi ad decimum octauum.

DECIMVMSEPTIMVM QVÆSITVM.

An Petrus Chriſti Deitatem negauerit.

AMbroſius libro 1. commentar. in Lucam, explicans hunc locum, *At ille negauit eum, dicens, Mulier non noui illum*, Luc. 22. excuſans negationem Petri ait, eum non negaſſe illum eſſe Deum, ſed negaſſe eum non eſſe tantum hominẽ. Sic enim inquit: Primo vox negantis eſt Petri, qua tamen non negare Dominum, ſed à proditione ſeparaſſe mulieris videtur. Quid tamen negauerit conſidera, ex illis vtique ſe eſſe, qui cum Ieſu Galilæo erant: uel vt Marcus poſuit cum Ieſu Nazareno, nunquid negauit ſe cum Dei filio fuiſſe; hoc eſt dicere, Neſcio Galilæum, neſcio Nazarenum, quem Dei filium noui. Habeant homines locorum vocabula Dei filiũ patria non põt nũcupare cuius maieſtatẽ nullus locus includit &c. Hoc idẽ ſenſit Hylarius cõm. 2. in Matth.

Non obſtante ſententia Ambroſij, communis ſenſus Patrum eſt, Petrum ſimpliciter Chriſtum negaſſe, & non tantum hominem, ſed etiam Deum eſſe. Et eſt ſententia Hieronymi, qui lib. 4. in Matthæum ſententiam Hilarij & Ambroſij improbans ait, Scio quoſdam pij affectus erga Apoſtolum locum hunc ita interpretatos, vt dicerent, Petrum non Deum negaſſe, ſed hominem, & eſſe ſenſum, neſcio hominem, quia ſcio Deum. Hoc quam friuolum ſit, prudens lector intelligit. Sic defendunt Apoſtolum, vt Deum mendatij reum faciant. Si enim iſte non negauit, ergo mentitus eſt Dominus, qui dixerat, Amen dico tibi, quia hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. *Matt. 26.* Cerne quid dicat, me negabis, non hominem, nempe, quia Deum & hominem & ſuppoſitum Diuinum negauit.

DECIMVMOCTAVVM QVAESITVM.

An ſine confeſſione ſatisfactione pœnitentia proſit.

AMbroſius 10. comment. in Lucam, hunc locum, *Et egreſſus foras Petrus fleuit amare*. Lucæ 22. ita exponit, vt à vera pęnitentia confeſſionem & ſatisfactionem excludere videatur. Sic enim habet, Petrus doluit, & fleuit, quia errauit vt homo, non inuenio quid dixerit, inuenio quòd fleuerit, lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego, ſed quod defendi non poteſt, lauant lachrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri, & veniæ fletus conſulunt & verecundiæ, lachrymæ ſine horrore culpam loquuntur, lachrymæ crimen ſine offenſione verecundiæ confitentur, lachrymæ veniam non poſtulant, ſed merentur. Eandem ſententiam repetit ſermone de Petri pœnitentia, qui eſt numero 46. vbi ſic ait, Petrus prorupit ad lachrymas, nihil voce precatus, inuenio quòd fleuerit, non inuenio quod dixerit lachrymas eius lego, ſatisfactionem non lego: rectè plane Petrus fleuit & tacuit, quia quod defleri ſolet, non ſolet excuſari, & quod defendi non poteſt, ablui poteſt: lauant enim lachrymæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri, lachrymæ ergo verecundiæ conſulunt pariter ac ſaluti, neque erubeſcunt in petendo, & impetrant in rogando, vtiliores lachrymarum preces ſunt, quam ſermonum, quia ſermo in precãdo forte fallit, lachryma omnino non fallit.

Chryſoſtomus homil. 6. in Geneſ. hoc exponens, Factum eſt veſpere, & mane dies quartus, Geneſ. 1. adhortans auditores, vt confeſſione peccatorum Deũ placent, neque poſt confeſſionem vltrà in peccata recidant, inquit, Sufficit Deo ob magnam ſuam miſericordiam, vt deſiſtamus à peccatis. Hoc idem latius explicans in oratione de B. Philogonio ait, Ego teſtificor ac fide iubeo, vt ſi noſtrum quiſque, qui peccatis obnoxij ſumus, recedens à priſtinis malis, ex animo vereq; promittat Deo ſe poſtea nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requiret ad ſatisfactionem vlteriorem, benignus eſt enim. Et homil. 1. in Pſalmum 50. interpretans hanc clauſulam: Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meã, hæc verba inferit, Vbi miſericordia flagitatur, ſed interrogatio ceſſat, vbi miſericordia poſtulatur, iudiciũ non ſeuit. Vbi miſericordia petitur, pœnæ locus non eſt. Vbi miſericordia, quæſtio nulla. Vbi miſericordia, condonata reſponſio eſt. Ioannes Caluinus capit. 9. ſuarum Inſtitutionum contra ſatisfactionarios (hoc eſt Catholicos, qui tertiam partem pœnitentiæ ſatiſfactionem docent) his locis Ambroſij & Chryſoſtomi

mi

mi abutitur, vt ſatisfactionem pœnitentibus auferat.

Doctores Scholaſtici 4. Sent. diſt. 17. quærunt, primò, an communiter aſſignentur partes pœnitentiæ, contritio, confeſſio, & ſatisfactio. Ad quod præmiſſa diſtinctione reſpondeo duabus concluſionibus. Duplex enim eſt pars rei, vt 5. Metaphyſ. ait Philoſophus ſcilicèt, pars eſſentiæ, & pars quantitatis: & partes rei materialis phyſicè & naturales ſunt materia & forma Logicæ autem, & per abſtractionem Metaphyſicam ſunt genus & differentia: conſtat enim homo ex corpore & anima, & Logicè ex animali & rationali. Et de his eſt prima concluſio, Sacramentum conſtat ex duabus partibus, ſcilicet, ex rebus & verbis, vt baptiſmus ex ablutione, & forma verborum, & pariter ex genere & differentia, ſicut baptiſmus eſt ſacramẽtum regenerationis ex aqua & Spiritu ſancto. Iſto tamen modo non quæritur, an ſacramentum pœnitentiæ habeat has partes, quia neque in dubium vertitur, ſed quia in ſacramento pœnitentiæ materia ſunt actus pęnitentis, ideo quæritur an hæc materia ſacramenti diuidatur in partes, ſicut quantitas corporis diuiditur in partes. Et in hoc ſenſu reſpondetur per ſecundam concluſionem, Contritio, confeſſio, & ſatisfactio ſunt partes pœnitentiæ. Probatur: pœnitentia eſt compenſatio offenſæ, non quæ fit inſtar iuſtitiæ vindicatiuæ, in qua fit compenſatio ſecundum arbitrium iudicis, & non ad libitum offendentis vel offenſi, ſed in pœnitentia fit recompenſatio ſecundum voluntatem ſpõtaneam peccantis, & ſecundum arbitrium Dei, in quem peccatur: quia hic non quæritur ſola reintegratio æqualitatis iuſtitiæ, ſicut in iuſtitia vindicatiua, ſed magis reconciliatio amici, quæ fit, dum offendens offenſo ſecũdum eius voluntatem recompenſat. Hac igitur ratione requiritur ex parte pœnitentis: primò, voluntas cõpenſandi, quod fit per contritionem: ſecundò, quòd ſe ſubijciat ſacerdotis arbitrio, tanquam Dei vices gerẽtis, quod fit in confeſſione: tertiò, quòd recompenſet ſecundum arbitrium eiuſdem Diuini miniſtri, quod fit in ſatisfactione. Ex quibus palam fit, vt partes pęnitentiæ, neque ſint plures, neque pauciores his tribus.

De hac re hæretici ſe nobis opponunt. Lutherus enim art. 5. ex damnatis à Leone X. negat has tres eſſe partes pęnitentiæ, dicens, fundamentum neque in ſacra ſcriptura, neque in ſanctis Doctoribus haberi. At verò contritionem eſſe neceſſariam probant Doctores Scholaſtici ex varijs locis ſcripturæ diſtin. 14. & 15. Et conſtat ex illis locis Matth. 16. & Ioan. vltimo, quibus Chriſtus pro themate dum mundum ingrederetur, fuit vſus, vt pęnitentiam agerent, & modum Euangelicum pœnitentiæ præſcripſit, Petro & Apoſtolis poteſtatem tribuens, vt quidquid ſoluerent ſuper terram, eſſet ſolutum & in cęlo, & quidquid ligarent, eſſet ligatum, & quorum peccata remitterent, remiſſa eſſent, & quorum retinerent, retenta eſſent: illic enim Apoſtolos, & eorum poſteros iudices peccatorũ inſtituit, quorum iudicio peccatores ſubiecit, ad quos ſua peccata deferrent: nemo autem accuſator ſui eſſe poteſt, niſi quem erratorum pęniteat, quibus Deum offendit, & qui legitimè confeſſus, ſe iudici ſubdat, vt ſecũdum eius arbitrium ſe ſatisfacturum offerat. Hoc ergo eſt fundamentum Euangelicũ trium partium pęnitentiæ. Vnde Chryſoſtomus Can. perfecta, de pęnitentia diſt. 3. perfecta, inquit, pęnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre, in corde eius contritio, in ore confeſſio, in opere tota humilitas: hæc eſt fructifera pœnitentia. Quocirca, vt tria ſunt peccatorum genera, ſcilicet, in corde, ore, & opere, tot ſunt pœnitentiæ partes, quæ ad ſingulorum remiſſionem ſunt neceſſariæ.

Scotus, 4. Sent. diſt. 16. q. 1. inquit, iſta tria non eſſe partes pœnitentię, neque vt eſt virtus, neque vt eſt ſacramentum, nam virtus pœnitentiæ eſt habitus quidam permanens, non habens partes, iſti autem ſunt actus tranſitorij, neque ſunt partes pœnitentiæ, vt eſt ſacramentum. Tenet etiam diſt. 14. q. 4. quòd ſacramẽtum pœnitentiæ non eſt niſi ſola ſacerdotis abſolutio, qua virtus clauium ad conferendam gratiam applicatur, ex quo diſt. 16. q. 1. infert, huiuſmodi actus pęnitentis non eſſe partes pęnitentiæ, ſed potius diſpoſitionem prætiam, vt dignè ſuſcipiatur ſacramentum. Sed profectò negare, quòd tres iſtæ ſint partes pęnitentię, eſt negare vniuerſam Theologorum ſcholam & omnes Doctores, qui vno ore partes pęnitentiæ appellãt: quin ẽt hoc eſt negare authoritatẽ ſanctorum Patrũ, à quibus ſermo hic deriuatus eſt, ac ſubinde generale ſacerdotum idioma, qui ita in tota eccleſia loquuntur. Sunt ergò partes pęnitentiæ ſacramenti. Nam cum omne ſacramentum conſtet ex materia & forma, ſuſtineri non poteſt, quòd ſola abſolutio ſit pęnitentia, ex quo fit vt actus iſti ſint materia ſacramenti, pro qua ſupponit nomen ſacramenti, connotando formam, ſicut baptiſmus ſupponit pro ablutione, & ideo iſtæ ſunt tres partes materiales ſacramenti, ſicuti carnes & oſſa ſunt partes materiales hominis. Cõtra Scotum.

Durandus diſt. 16. q. 1. aliter hunc numerum partium inficiatur, dicens, quòd ſola confeſſio eſt materia ſacramenti, eo quòd eſt materia proxima, nam contritio non eſt niſi diſpoſitio, quia eſſe poteſt ſine ſacramento, preterquam quòd cum ſit intus in mente, non eſt ſenſibile ſignum. Et quòd ſatisfacti non ſit pars ſacramenti, ſed fructus eius, probat: tum quia ſequitur ſacramentalem formam, tum præſertim, quia non eſt de eſſentia, vt patet in confeſſione, quæ fit ſub articulum mortis, vbi nulla imponitur ſatisfactio. Et ideo diſt. 4. inquit, ſacramentum hoc vocandum eſſe ſacramentum, non quidem pœnitentiæ, ſed confeſſionis. Quod ex eo falſum eſſe conſtat, quia peccata ipſa cõfeſſa contritionem includunt, & propoſitum ſatisfaciendi, ſuper quę fertur abſolutio. Quare omnes tres actus ſunt materia ad gratiam ſacramentalem partialiter concurrens cum forma. Et hæc eſt vera & legitima Theologia, quam eccleſię vſus, & Synodus Florentina ſub his verbis ſanxit. Quartum ſacramentum eſt pœnitentia, vbi docetur ſacramentum ſupponere pro actibus pœnitentiæ. Et ſubditur, cuius quaſi materia ſunt actus pęnitentis, qui in tres diſtinguntur partes: neque verò ait, quaſi, ac ſi non ſint vera materia, ſed quia non ſunt materia extrinſecus appoſita, vt ablutio, & chriſmatio, quarum prima, inquit, eſt cordis cõtritio: ſecunda, oris confeſſio: tertia, ſatisfactio pro peccatis ſecundum arbitrium ſacerdotis. Præterea, contrarius error dãnatus fuit primo à Leone pontifice X. deinde à Concilio Tridentino, ſeſſ. 14. Can. 4. ſub his verbis, Si quis negauerit ad integram & perfectã peccatorum remiſſionem requiri tres actus pœnitentiæ, quaſi materiam ſacramenti pœnitentiæ, videlicet, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur: aut dixerit duas tantum eſſe pœnitentiæ partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euãgelio vel abſolutione, qua credit quis ſibi per Chriſtũ remiſſa peccata, anathema ſit. Poſt hos ergo ſacros canones fas non eſt negare tres eſſe partes pęnitentiæ, ſed veritas hæc tanquam de fide Catholica amplectenda eſt.

Ad argumenta Durandi. Et eſt primum, quia nonnunquam homo confitetur ſine contritione cum ſola attritione, quæ ſufficit ad ſacramentum. Secundo Alexander III. c. Quod quidam, de pęniten & remiſſ. iubet, vt illi qui non habent propoſitum abſtinendi in futurum, nihilominus confiteantur, & tamen ſi confeſſio eſſet pars ſacramenti, eſſet peccatum ſacrilegij,

gij, quia cum ſit ficta, ſacramentum vitiaret. Ad primũ reſpondeo, quòd attritio exiſtimata cõtritio, dum forma ſacramentali informatur, fit etiam pars ſacramenti. Ad ſecundum negamus confeſſionem illius, qui nõ habet firmum propoſitum emendandi vitam eſſe fictam, ſi tamen pœnitens defectum propoſiti confiteatur, quia confeſſio nõ eſt ficta, niſi vbi crimen aliquod celatur: vnde licèt cõfeſſio illa inualida ſit ad gratiam, valet tamen ad prȩſtandam obedientiam prælato, qui illum poſſit ſalutaribus documentis admonere.

Argumentum aliud eſt, Contritio eſt in corde, confeſſio in ore, ſatisfactio in opere, quorum primum ad interiorem pertinet pœnitentiam, & duo ad exteriorem: pœnitentia verò interior non eſt ſacramentum, quia non eſt ſignum ſenſibile, ergo tantum ſunt duæ partes. Reſpondeo, quòd quamuis contritio, quantum ad eſſentiam ſit in corde, tamen quatenus propoſitum contiñet confitendi & ſatisfaciendi, ad exterioré pertinet pœnitentiam. Quod ſi quis arguat, ſi contritio ſecundum ſuam eſſentiam non eſt pars ſacramenti, ſed quatenus includit cõfeſſionem, fit vt per ſe nõ ſit pars, atque adeò non ſint niſi duæ partes. Reſpondeo S. Thom. art. 2. ad primum argumentum non dicere ſecundum eſſentiam non eſſe partem, ſed quòd ſecundum eſſentiam eſt in corde, nihilominus ſecundum ſuam eſſentiam eſt pars, ſcilicèt, quatenus eſt dolor, & deteſtatio peccatorum cum propoſito ea tollendi: ſed quia peccatum non tollitur niſi per propoſitum confeſſionis & ſatisfactionis, in ſua eſſentia includit idem propoſitum confitendi & ſatisfaciendi, & ideò ſunt tres partes habentes diuerſas rationes, inter quas contritio eſt aliarum initium. Nam cum confeſſio & vendicatio peccati fieri ab homine poſſit, vel inuito, cum punitur à iudice, & ſolum ad recompenſandam iniuriam ſine intentione amicitiæ, vel ab ſpontaneo, ad reconciliandam amicitiam, contritio illa, quæ propoſitum hoc poſtremum habet, diſtincta pars eſt à confeſſione & ſatisfactione ſecundum ſe conſideratis. Itaque contritio per ſe eſt pars ſacramenti, ſed per ſe, non eſt ſignum ſenſibile, niſi quatenus per cõfeſſionem & ſatisfactionem innoteſcit, ſicut conſenſus interni contrahentium matrimonium.

Vltimò arguitur, in ſacramentis nouæ legis confertur gratia, ſed per ſatisfactionem talis non confertur, quia ſubſequitur abſolutionem, imò verò quandoque non eſt neceſſaria, vt dum quis in articulo mortis confitetur, ergo non eſt pars. Reſpondeo, ſatisfactionem conferre gratiam prout eſt in propoſito, & auget eam in exercitatione, ſicut baptiſmus adulto accedenti in gratia, eam illi auget. Conſideratè ſolutio iſta audienda eſt, nam ſatisfactio, quãdo vi clauium eſt iniuncta à ſacerdote, peculiarem quendam modum habet augẽdi gratiam, tanquam pars ſacramentalis, præ ſatisfactione illa, quam quis ſua ſpõte faceret: quapropter ſacerdotes non benè pœnitentibus conſulunt ſatisfacere paratis, non iniungendo eis dignas pęnitentias.

Ad argumentum Durãdi ſupra factum, quòd cùm ſine ſatisfactione poſſit eſſe legitimum ſacramentum, ſequatur non eſſe partem, negatur conſequentia: nam licèt ſine parte eſſentiali res conſiſtere non poſſit, ſine parte tamẽ integrali, qualem nos ponimus ſatisfactionem, eſſe poteſt: homo enim quamuis ſine anima exiſtere non valeat, ſine manu tamen ſic. Ideo.

Dubium eſt, an prædicta tria ſint partes integrales pœnitentiæ. Reſpondeo concluſione affirmatiua, tria hæc partes eſſe integrales pœnitentiæ. Vt enim ad propoſitum ſpectat, tria ſunt genera partium, ſcilicet, eſſentialium, vt materia & forma, & ſubiectiuarum, vt ſpecies generi, ſcilicet, homo & equus animalis, & potentialium, vt potentiæ animæ, ſcilicet, intellectus & voluntas, quæ dicuntur eius partes. Has conſtat, non eſſe partes componentes eſſentiam ſacramẽti, vt materia & forma. Quidam tamen dixerunt, quòd eſſent partes ſubiectiuæ, ita vt iſtæ ſint prædicationes generis, contritio eſt pœnitentia, confeſſio eſt pœnitentia, &c. Sed quòd hoc ſit falſum inde patet, quia in ſingulis partium ſubiectiuarum eſt tota ſubſtantia generis, & ideò verũ eſt, quòd homo eſt animal, & equus etiam eſt animal: contritio verò non eſt ſacramentum pœnitentiæ, neque confeſſio, ſed omnes ſimul tres partes ſub connotatione ſuperuenientis formæ abſolutionis, vt expoſuimus. Alij verò dixerunt, quòd eſſent partes potentiales, itaque ſicut anima per potentias, ſic pœnitentia ſacramentum per has partes operatur. Sed neque hoc eſt verum, quia partibus potentialibus adeſt ſubiectum ſecundum totam ſuam eſſentiam, nõ quòd intellectus ſit anima, imò eſt proprium eius accidens, vt ait Ariſtoteles, ſed quòd ſit in tota eſſentia animæ: tota enim eſſentia adeſt intellectui; & tota voluntati. Sacramentum verò pœnitentiæ non totum confeſſioni, vt Durandus exiſtimat, ſed totum (forma ſcilicet ſacramenti) adeſt omnibus ſimul, ſicut anima informat omnes partes corporis. Et hæc eſt propria ratio partium integralium, videlicet vt ſimul ſumptæ recipiant formam. Illæ enim ſunt partes integrales, è quibus perfectio totius integratur. Et ex his tribus gerentibus vicem materiæ informatæ per formam abſolutionis integratur ſacramentum pœnitentiæ.

Contra hanc tamen diffinitionem ſunt duo argumenta. Primum, peccatum cordis, oris, & operis ſunt partes ſubiectiuæ, hoc eſt, ſpecies, imò genera peccatorum, nam quodlibet per ſe eſt peccatum, ergo etiam pœnitentia cordis, oris, & operis erunt partes ſubiectiuę pœnitentiæ: negatur conſequentia. Ad cuius intellectum aduertendum eſt, quòd peccata cordis, oris, & operis poſſunt duobus modis conſiderari. Vno modo per ſe & abſolutè ſecundum ſuam rationem, quæ in aliqua harum potentiarum conſummatur, & iſto modo ſunt ſpecies, imo genera peccati. Exempli gratia, hæreſis, quæ in intellectu conſummatur, per ſe eſt peccatum cordis: ſimiliter conſenſus in delectatione venerea ſine ordine ad opus: contumelia verò per ſe eſt peccatum, quod cõſummatur in ore: homicidium ſeu adulterium, quod conſummatur in opere: & iſto modo non eſt ſimile de pęnitentia, eo quod malum ex ſingulis defectibus conſummatur, bonum verò non niſi ex integra cauſa. Alio autem modo diſtinguntur illa peccata, non tãquam genera, ſed tanquam gradus eiuſdem peccati: vt ſi quis conſentiat in homicidium, & dicat ſe perpetraturum, et tandem perpetret, vnum quidem eſt peccatum habens gradus in corde, ore, & opere: quare tunc ſatis eſt confiteri homicidium, & tunc illi gradus ſe habent ſicut partes integrales, atque huius inſtar ſe habent hæ tres partes pœnitentiæ, quæ ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio.

Secundò arguitur, ex partibus integralibus, ſimul & æqualiter conſtituitur totum, ſicut linea ex ſuis partibus, ſed hoc non contingit hic, ergo non ſunt partes integrales. Reſpondeo ad maiorem, inter partes quaſcunque integrales eſſe ordinem adinuicem, diuerſimode tamen: nam quædam habent ordinem ſitu tãtum, ſiue conſequenter ſe habeant, vt partes exercitus ſiue ſe tangant, ſicut partes acerui, ſiue etiam colligentur, ſicut partes domus, ſiue etiam continuentur, ſicut partes lineæ: & hę partes quia non ſunt entia ſucceſſiua, neque habent diuerſas virtutes, ſimul & æqualiter conſtituunt totum. Quædam verò habent inſuper ordinem temporis, vt mane, meridies, & veſper: & iſtæ, quia ſunt ſucceſſiuæ non eodẽ momento conſtituunt, ſed ſucceſſione. Alia verò partes præterea habent ordinem virtutis, ſicut partes animalis, quarum prima virtus eſt cor, à qua reliquæ pendent, & inter reliquas

aliæ

aliæ ab alijs. Et iſto modo ſe habent partes pœnitentiæ, quarum reliquæ, vt legitimæ ſint, ex contritione pendent, & ſucceſſu temporis vnam integram materiam ſacramenti conſtituunt.

Pro Ambroſio reſpondeo, eius verba referenda eſſe ad publicam pœnitentiam, non enim oportet confeſſione & ſatisfactione publica quod occultũ eſt procedere, ſed ſatis eſt occultis lachrymis, & confeſſione ſecreta ſoli ſacerdoti accuſare delictum, quod pudet nos publicè confiteri. Quod vero Ambroſius inquit, ſe lachrymas Petri legiſſe, confeſſionem & ſatisfactionem non legiſſe, Magiſter Sent. 4. diſt. in 17. ait, neque confeſſionem, neque ſatisfactionem excludere, quia multa facta ſint, quæ ſcripta non ſunt, & quia fortè cõfeſſio, quia nunc vtimur, tũc nondum ita expreſſe diffinitum erat, eam, & eius partes eſſe de iure Diuino, vti Concilia diffinierunt.

Pro Chryſoſtomo reſpondeo, inſaniam hæreticorum in ipſos retorquens: & vice verſa eos interrogo, ſi des ſufficit, vt à peccatis deſiſtamus, neque vltra ſatiſfactionibus & indulgentijs opus eſt, cur Chryſoſtomus vbique prædicat opera ſatiſfactoria pœnitentiæ, ſiquidẽ homil. in Matthæum 10. oſtendens quòd non ſufficiat à peccato ceſſare, niſi ſatisfaciamus, per ea, quæ delictis perpetratis aduerſa, ſunt, ait, agemus pœnitentiam, pœnitentiam dico, non ſolum ut à malis prioribus deſiſtamus, verumetiam vt bonorum operum fructibus impleamur. Facite, inquit Ioan. fructus dignos pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus, ſi vtique peccatis aduerſa faciamus. Verbi gratia, aliena rapuiſti, incipe donare iam propria: longo tempore es fornicatus, à legitimo vſu coniugij ſuſpendere ad perpetuam cõtinentiam ſæpius paucorum dierum caſtitatem meditare: neque enim uulnerato ſufficit ad ſalutem tantummodo ſpicula de corpore euellere, ſed etiam oportet remedia adhibere vulneribus. Rurſus homi. in Pſalm. 106. ita ſcriptum eſt, Cùm peccatum attulit mortem, confeſſio adfert ſanitatem, confeſſio enim pœnitentiam monſtrat, ſatiſfactio veniam ſibi Diuina pietate conciliat. Et infra ſequitur Peius eſt Dei offenſam non ſatiſfactione placare, quàm peccando Dei bonitatem offendere. Et paulò poſt, Confeſſio reddat quod peccatum detraxerat, curet pęnitentia quod delictorum macula ſordidarat, ſerpentinum virus, ſatiſfactionis antidoto recuretur. Hæc Chryſoſtomus. Pro cuius authoritate hæreticis reſpondẽtes, dicimus, ſufficere Deo, vt nobis tam culpę quàm pęnę veniam concedat, vt à peccatis iam ſacerdoti confeſſis deſiſtamus, ſed manent ſatiſfactiones & indulgentiæ ad pœnas temporaneas expiandas, quibus poſt condonata crimina, in hac vel in alia vita ſumus obnoxij.

DECIMVMNONVM QVAESITVM.

Chriſti mors an lugenda ſit.

Lucæ 23. AMbroſius in illud, *Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, &c.* Poſtquam Domini ſermonem ad fœminas conuertiſſet, ad Crucis ſermonẽ ſtatim erumpit in verba triũphalia, non lugubria, ſed iam trophæum victor ſuum attollat, ac deinde nunc quoniam trophæum iam vidimus, currum ſuum triumphator aſcendat.

Theophilactus. Theophilactus eandem clauſulam elucidans inquit, Mulieres quidem genus hominum eſt facile lachrymans & plorans, quaſi graue quidam accidiſſet Domino plorant, compaſſionem præſeferentes magnam, & iniuſtitiam lamentantes: at ille non approbat, ſed magis increpat illas, voluntariè enim patiebatur, non decet autem lamẽtari eum, qui ſponte & pro ſalute omnium patitur, ſed congruum eſt, vt ille magis laudibus efferatur & celebretur, per crucem enim & mors deſtructa eſt, & infernus captiuus factus, lamenta enim his, qui ſponte patiuntur, nullam conſiderationem adferunt, proinde Dominus eas, quæ ipſum lugebant, increparet.

Beda lib. 6. commen. in Lucam ſic ſcribit, Ne me, inquit Chriſtus, moriturum lamentemini, cuius ſcita reſurrectio mortem ſoluere poteſt, cuius mors & omnem mortem, & ipſum mortis deſtructura eſt authorem. Beda.

Eraſmus colligit ex his, non licere Chriſtiano uiro paſſionem Chriſti deflere, mortemque ipſius lachrymis proſequi, quia Chriſtus mortem ſuam non lugubrẽ, ſed glorioſam eſſe voluit, neque deplorari voluit, ſed adorari, vt quæ ſponte pro totius mundi ſalute ſuſcipiebatur. Eraſmus.

Communis conſenſus Patrum tenet ſententiam contrariam Eraſmi, & prędictę authoritates Patrum accipiendæ ſunt eo ſenſu, quo Chriſtus ad mulieres lugentes dixit, Filię Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos flete. Quibus ſanè verbis non prohibuit ſe à fœminis Hieroſolymitanis pro quodam charitatis affectu prudenter & decore defleri, neque enim credibile eſt Chriſtum in his aut vetuiſſe aut reprehendiſſe, quod condoleſcentis naturæ ſenſus ſurrexit, amicitiæ ratio ſuadet, & Diuina prophetarum oracula futurum prædixerant. Nam, vt cætera omittam, Mariæ matris animam iuxta Simeonis vaticinium doloris gladius in morte filij transfixit, huius autem dolorem ac lachrymas nemo credat à Chriſto dãnatas, niſi prorſus deſipiat; aliud ergo flendi genus Chriſtus filiabus Hieruſalem prohibuit, nempe, muliercularũ aliquot cæcum & indecorum luctum, quę nondum agnoſcentes Diuinam filij Dei potentiam, & ineffabilem charitatem, qui uolens & libens pro ſalute ſuorum vltro properaret ad mortem, lugebant illum, vt infirmum & imbecillum hominem inuicto animo dira & indigna patientem, neque ſe potentem ab hoſtilibus iniurijs defendere; huiuſmodi dignum fletum compeſcẽs Chriſtus, admonet vt ſeipſas potius ac filios ſuos hac lugendi ratione deploret, quibus immineret ineluctabilis calamitas, & ineuitabile vrbis excidium. Ex his liquet Chriſtum non prohibuiſſe neque damnaſſe piũ ac religioſum lugendi morem, quo Chriſtiana eccleſia ſingulis annis memoriã paſſionis & mortis Chriſti lugubri pompa & flebilibus cęremonijs concelebrat. Nouit enim eccleſia ſpiritu Chriſti edocta conſentaneum eſſe, vt filij ſui, qui membra ſunt Chriſti, Chriſto capiti conformentur, dolenti & patienti condolentes & compatientes, proindeque huiuſmodi flendi ritum inſtituit, in quo potiſſimum ac maximè omnium iuſſit lugeri peccata noſtra, vtpotè cauſa mortis Chriſti. Vnde Paulus ad Hebræos, Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit aduerſus ſemetipſum a peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini in animis veſtis deficientes, id enim recogitantes intelligemus expiationem delictorum noſtrorum Chriſtum in mortem adegiſſe. Quod & propheta Zacha. tanquam præcipuum monuit inquiens, Plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ, non dixit tantummodo, plangent eum, ſed plangent ſe ſuper eum, hoc eſt, flagitia ſua poſita ſuper eũ, qui pœnam ipſorum mortem ſua luit. Pro Ambroſio.

Eraſinus cauendus in aſſertione hac, ſicut & in alijs.

VIGE-

VIGESIMVM QVAESITVM.

Deitas ab humanitate Chriſti an morte ſeparata fuerit.

AMbroſius lib.10.in Lucam docens quomodo Redemptor noſter expirauerit, locum hunc elucidans, *Et hæc dicens expirauit*, Lucæ 23. videtur ſentire, humanitatem Chriſti morientis à Diuinitate verbi fuiſſe ſeparatã, ſic ſcribens, Ego non erubeſcam fateri quòd Chriſtus non erubuit voce magna profiteri, conteſtatus ſeceſſionem Diuinitatis & corporis, ſic enim habet: Clamauit Ieſus voce magna dicens, Deus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti? Clamauit homo Diuinitatis ſeparatione moriturus, nam cùm Diuinitas mortis libera ſit, vtique mors eſſe non poterat, niſi vita diſcederet, quia vita Diuinitas eſt.

Hylarius Canone 33. in Matth. hunc locum ediſſerens, Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Matth.27. ſententiæ Ambroſij ſubſcribit, ſic inquiens, Clamor verò ad Deum corporis vox eſt recedẽtis à ſe verbi Dei conteſtata diſſidium, denique cur relinquatur exclamat dicens, Deus meus Deus meus, quare me dereliquiſti? ſed relinquitur, quia erat homo etiam morte peragendus.

Matt.27.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 3. Sentent. diſt.21.& S.Thom.3.parte, q.50. artic.2. quo quærit, an Diuinitas fuerit ſeparata in triduo ab humanitate. Et reſpondet negatiuè. Ratio eius eſt, quia illa quæ Deus gratis dat, & alicui communicat, ſine ipſius peccato nunquam auferuntur, quia ſine pœnitentia ſunt dona Dei, vnio autem animæ & corporis ad Diuinitatem fuit per gratiam facta, Diuinitas ergo nunquã à corpore ſeparata eſt. Dubium tamen eſt, an concluſio iſta ſit de fide. Ratio dubitandi eſt, quia pleriq; Doctores cum Alexandro Alenſi tenent, Chriſtum naturam irrationalem non potuiſſe ſumere, non ergo eſt de fide Diuinitatem in triduo fuiſſe corpori vnitam: probo, quia in triduo corpus erat irrationale, ergo. Ad hoc dicimus: primo, concluſionem S.Thom. eſſe de fide: & illam negare hæreticum eſſe. Patet, quia articulus fidei eſt, quòd Chriſtus ſepultus eſt non ratione Diuinitatis, neque ratione animæ, ergo ratione humanitatis verbo vnitæ. Secundo dico ſecundum Alexandrum, & eos qui illum ſequuntur, non poſſe aſſumere naturam irrationalem tanquam finem vnionis, bene tamen tanquam medium: & ita corpus erat medium, vt verbum vniretur toti creaturæ rationali & iſto modo neque Alexander, neque alij negant quòd Deus non poſſit creaturam irrationalem aſſumere.

Dubium tamen eſt, ſi Diuinitas corpori non maneret vnita, an Chriſtus diceretur mortuus. Reſpondetur affirmatiuè, quia ad eſſe mortuum ſufficit, quod anima eſſet ſeparata, & ſicut Petrus exanimis verè & propriè mortuus dicitur, ita & Chriſtus, anima à corpore ſeparata.

Circa rationem S.Tho. qua dicit, quòd gratiæ gratis datæ non auferentur ſine peccato illius, cui communicatur, eſt dubium, & argumentum, quia contrarium experimur. Reſpondeo dupliciter: Primò, illa quæ dantur gratis & permanenter ad vltimum finem conſequendum, non perduntur niſi ex propria culpa, quæ verò dantur tranſitiuè & per modum diſpoſitionis, nil prohibet, cùm non propter vltimum finem donentur, quòd ſine culpa perdantur. Secundò dico, rationem S.Tho. eſſe rationem congruentię, nẽpe, ꝙ nõ eſt cauſa aliqua rationabilis, ratione cuius Diuinitas ab humanitate ſepararetur, & quare corpus dimiſerit, quia quod ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit.

Dubium tamen eſt, an morte Chriſti ſit ſeparata Diuinitas ab anima. Reſpondet S.Tho art.3. concluſione negatiua, quæ eſt de fide. Et probatur: quia de fide eſt, quòd deſcendit ad inferos ſecundum animam Diuinitati vnitam, ergo. Dubium tamen eſt, an iſta ſit concedenda, Deus eſt anima, ſicut conceditur iſta, Deus eſt homo. Reſpondeo in triduo id affirmare hæreticum eſſe, ſicut modo affirmare iſtam, Deus eſt humanitas. Doctores tamen ſcholaſtici cum S.Tho. art. 3. ad tertium, aſſerunt, iſtam eſſe concedendam, Chriſtus habebat animam, & nõ ſolum hæc, ſed etiam iſta in triduo erat vera, Chriſtus eſt rationalis & eſt intellectiuus: & ita in triduo concedendę ſunt omnes propoſitiones, quę non requirunt vnionem animæ ad corpus. Dubium tamen eſt, an Chriſtus in triduo humanitatẽ dimiſerit. Si conceſſeris, aliquid ergo aſſumpſit, quod dimiſit, id aũt eſt contra Damaſcenum, Quod enim ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit. In contrariũ eſt, quia ſi non dimiſit humanitatem, ergo viuebat, & verè erat homo: quod eſt contra fidem. Ad hoc reſpõdet Durandus, & optime, 3. diſt.21.q.2. propriè non dimiſiſſe humanitatem. Ratio eſt, quia quod dimittitur in rigore per ſe manet, humanitas vero non per ſe mãſit, ſed Diuinitati vnita, ergo propriè non dimiſit humanitatẽ. Secundo dico, dato ꝙ concedatur dimiſiſſe humanitatem, id tamen aſſerere cõtra Damaſcenum non eſſet, neque contra id, quod eccleſia recipit, intelligitur enim, non dimiſit, permanenter, quod ſemel aſſumpſit, ſed ad tempus, & hoc nil obſtat. Ex quo patet ſolutio ad argumenta.

Dubium tamen eſt, quod moderni omnes mouent loco citato, an Chriſtus dimiſerit aliquas alias partes. Verbi gratia, in vita ſua nutriebatur, & augebatur: in nutritione autem & augmentationem perduntur minores partes, & maiores augentur. Dubium ergo eſt, an hæ partes in Chriſto perderentur. Reſpondent moderni in augmentatione Chriſti nihil perire, ſed ſine perditione illarum partium augmentabatur. Sed ſi hoc eſſet verum, certè Chriſtus maior eſſet duobus hominibus: quod tamen affirmandum non eſt, quia eſt contra veram philoſophiam. Et ita dicimus, multas partes dimiſiſſe Chriſtum tempore quo augebatur. Et Damaſcenus intelligit de partibus eſſentialibus, & de per ſe.

Circa ſolutionem ad primum argumentum art. 3. eſt dubium, quomodo ſtat cum concluſione S.Tho. illud, Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam. Reſpondet S.Tho. intelligi illud de ſeparatione animæ à corpore, & non de ſeparatione à Diuinitate. Sed contra arguitur, quia actiones ſunt ſuppoſitorũ, non ergo poteſt de corpore intelligi, quòd ponat animam ſuam à ſe. Secundò, quia Chriſtus non dicit corpus ponit animam, ſed ego pono animã: ex quo videtur S.Tho. non conueniẽter reſpõdere. Ideo dicimus, hoc loco animam non ſumi pro altera parte cõpoſiti, ſed pro vita, ac ſi diceret, Ego pono animam meam, & iterum ſumo eam. Et animam pro vita vſurpare phraſis eſt ſcripturæ, vt patet Io.10. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis, & Ioan.12. Qui perdit animam ſuam, in vitam æternam cuſtodit eam, id eſt, qui perdiderit vitam, cuſtodit eam. Vnde Auguſt. in locũ illum Lucæ 6. Interrogo vos, an liceat animam ſaluã facere, inquit, quòd intelligitur, & loquitur de vita: & idem inquit lib.2. de quæſt. Euangeli.q.7. Et ita dicimus, quòd locus ille, Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam, capiẽdo animam pro vita, optimè conſonat concluſioni S.Tho.

Dubiũ vltimũ eſt, an Chriſtus in triduo fuerit homo. Reſpõdet S.Th. art.4. duabus concluſ. Prima concluſio, error eſt dicere, ꝙ Chriſtus in triduo fuit homo. Secunda cõcluſio, ſecundũ vulgarem & commu-

nem modum loquendi concedi poteſt, quòd Chriſtus fuit homo mortuus. Circa hoc dubium Doctores aliqui errauerunt, licèt non in ſenſu, ſed in verbis, vt puta Hugo. lib. 1. de ſacramentis, parte 2. cap. vltimo, & Magiſt. Sent. 3. diſt. 22. & ibidem Doctores Scholaſtici, qui quæſtionem propoſitam dubiam fecerunt. Ideo arguitur contra primam concluſionem. Iſta eſt modo vera, Socrates eſt homo, & iſta, Adam eſt homo, ergo ſimiliter & iſta, in triduo, Chriſtus eſt homo, quia prædicatum verè prædicatur de ſubiecto. Secundò ex Durando, iſta in triduo erat vera, Chriſtus erat rationalis, ergo & homo, nam quando differentia prædicatur de aliquo, de eodem prædicatur ſpecies. Tertiò iſta eſt modò vera, hic eſt homo, quando Chriſtus fuit in ſepulchro, habuit ergo vnam de in eſſe veram, nempe, hic homo erat in ſepulchro. Quartò, iſta erat vera, Chriſtus eſt in ſepulchro, ergo iſta etiam, Chriſtus eſt homo. Ex quibus videtur, quòd aſſertio S. Tho. ſit dubia. Ad hoc dico, quæſtionem hãc dupliciter diſputari poſſe. Vno modo in rigore Dialectico, an iſta in triduo ſit vera, Chriſtus eſt homo, ſicut iſta, Adam eſt homo. Alio modo Theologicè; Si Dialecticè, Capreolus, 3. diſt. 21. q vnica ad vnum argumentum Aureoli contra S. Tho. dicit, iſtam, Chriſtus in triduo fuit homo, in rigore Dialectico eſſe falſam, quia regula illa, copula abſoluitur à tempore, quã do prædicatum eſt de eſſentia & ratione ſubiecti, intelligenda eſt, quando ex parte ſubiecti nõ ponitur aliqua determinatio, quæ non conueniat eſſentialiter ſubiecto, & quia in Chriſto ſunt duæ naturæ, & altera illarũ conuenit illi accidentaliter, ideò iſta eſt falſa, Chriſtus in triduo fuit homo. Et quando obijcitur ei, quod eſt contra S. Thom. qui concedit illam, Chriſtus eſt homo, reſpondet, quòd licèt iſta ſit vera, Chriſtus eſt homo, tamen eum determinatione temporis addendo in triduo eſt falſa, quia copula abſoluitur à tempore: iſtæ tamen Adam hodie eſt homo, Antichriſtus hodie eſt homo, ſunt falſæ, quia per illam determinationem fit, vt copula non abſoluatur à tempore. Et ad replicam, quia quando copula abſoluitur à tempore, propoſitio eſt vera, ſiue res ſit, ſiue non ſit, reſpondet id eſſe verum, dummodo non implicet aliquid accidẽtale & contingens, quia æquiualet huic, Deus & homo eſt homo, & ideo eſt neganda. Item, quia Chriſtus eſt nomen connotatiuum, ſicut albus, vnde ſicut in iſta, albus homo eſt animal, copula non abſoluitur a tempore, ita neque in iſta, Chriſtus eſt homo in triduo, & ita inquit, quòd eſt neganda: addit tamen, iſtam, iſte homo eſt homo, in triduo eſſe veram. Hæc Capreolus. Ad hoc dicimus primò, quòd quantum ad rigorem Dialecticum, vtrumque eſt probabile, ita, ꝙ iſta in triduo ſit vera, Chriſtus eſt homo, ſicut iſta, Socrates eſt homo, Adam eſt homo. Secundò dico, Sancti Thomæ hic non fuiſſe diſputationem in rigore Dialectico, ſed ſolum Theologico, & ita diffinit quòd Chriſtus in triduo actualiter non erat homo. vitam degens, vt nos viuimus, vndè, vt Capreolus ait, non diffiniuit, an iſta ſit vera vel falſa, Chriſtus eſt homo, ſed tantum, an Chriſtus ſit homo in triduo. Et inquit eſſe falſam, ſicut iſtam, Adam eſt hodie homo, Socrates eſt hodie homo. Sed contra hoc eſt argumentum, quia hæc eſt in materia naturali, Chriſtus eſt homo, ergo in triduo erat vera & neceſſaria. Reſpondeo, ad hoc quòd propoſitio ſit in materia naturali, ſat eſt, quòd per nullam potentiam creatam poſſit cõtrarium fieri, non tamen impedit, quòd Deus poſſit contrariũ facere, quia Deus poteſt naturam & materiam in materiam mutare, quia iſta, Deus eſt homo, ab æterno fuit in materia remota, in triduo in materia contingẽti, modo verò in materia naturali.

Capreol.

Dubium eſt de veritate iſtius. Chriſtus eſt Chriſtus in triduo. Et probo, quòd tunc eſſet vera, quia hæc erat vera, Chriſtus eſt in ſepulcro, ſed hæc æquiualet huic, Chriſtus eſt Chriſtus in ſepulchro, erat ergo illa vera. Dico ad hoc certum eſſe, quòd Chriſtus ſupponit pro verbo ſuſtentante naturam humanam, & ideo illa eſt vera, & quæſtio eſt de nomine: ſed quia veriſimilius eſt, quòd Chriſtus in triduo non erat homo, ideò non erat Chriſtus: quod ex eo conſtat, quia Chriſtus eſt vnica perſona ex duabus naturis Diuina & humana ſubſiſtens, in ſepulchro vero non conſtabat ex illis duabus naturis, non ergo erat Chriſtus. Item, quia Chriſtus idem eſt quod Meſſias, Meſſias idem quod Rex, ſed in triduo non erat Rex, ergo neque Chriſtus. Præterea, in triduo non erat Ieſus, ſed Ieſus & Chriſtus pro eodem ſupponunt, ergo. Item, quia ſi Deus ab initio veniſſet, & aſſumpſiſſet corpus & animam, ſi tamen eam non informaret, non eſſet Meſſias, neque Chriſtus, quia promiſſus in lege futurus erat homo, ergo in triduo non erat Chriſtus, nihil enim conducit, quòd corpus & anima prius eſſent coniuncta, cum tunc eſſent ſeparata. Vltimò arguit Durandus Dialecticè, quia poſt reſurrectionem iſta eſt vera, iſte homo fuit in ſepulchro, ergo habuit vnam de præſenti veram, hanc, ſcilicet, iſte homo eſt in ſepulchro, aut in lymbo: quod ſi concedas, conuertendo ſequitur, quòd iſte homo exiſtens in ſepulchro eſt iſte homo exiſtens in lymbo, ſed conſequens eſt falſum, ergo. Moderni dicunt, quòd quando in propoſitione aliqua implicatur aliquid accidentale, vt in iſta, album fuit nigrum, vel eſt propoſitio vniuerſalis, vt iſta homo currit, quòd tales propoſitiones prius ſunt reſoluendæ, quàm ponantur in eſſe, & ideo illa debet prius reſolui nempe, hoc eſt in ſepulchro, id eſt, Filius Dei eſt in ſepulchro. Sed dicimus illam eſſe veram per ſynedochen, capiendo partem pro toto, ſicut iſtam, Lazarus eſt in ſepulchro, quæ de rigore tamen Logico eſt falſa: & ita credo quòd iſta, Chriſtus eſt Chriſtus, loquendo de Chriſto in triduo, ſimpliciter eſt neganda. Ad argumenta, & ad primum iam eſt reſponſum. Ad ſecundum reſpondeo, rationale dupliciter ſumi, vno modo completè, vt eſt differentia totius ſpeciei, alio modo incompletè, prout eſt in anima rationali. Primo modo in triduo rationale non dicebatur de Chriſto, Chriſtus eſt rationalis. Secundo modo ſic, & ex hoc non ſequitur, ergo eſt homo, quia tunc non erat differentia ſpeciei, ſed rationalitas erat in anima Chriſti. Ad tertium reſpondet Durandus, 3. diſtinct. 22. quæſt. 2. quòd modus ille ponendi in eſſe habeat ſuas inſtantias, nam non valet, mille homines fuerunt in hac aula, ergo & modo ſunt. Ad quartum dico, quòd propoſitiones illæ erant veræ per ſynedochen, qua ſumitur pars pro toto, & quia ratione corporis fuit in ſepulchro, ideo iſta conceditur, Chriſtus fuit in ſepulchro, ex quibus conſtat argumenta non concludere.

Pro Ambroſio reſpondet Magiſt. Sentent. 3. diſtinct. 21. vbi dilucidat dicta eius & Hilarij, & inquit eam ſeparationem de qua ambò loquuntur ſic eſſe accipiendam, ſicut intelligitur derelictio, quæ illis verbis ſignificatur, Vt quid me dereliquiſti, hoc eſt, non ſecundum ſolutionem, & diuiſionem vnionis Dei & hominis, ſed ſecundum ſucceſſionem protectionis, qua Diuinitas humanitatis patrocinium ad tempus deferens, hominem illum in tormentis, doloribus, & morte deſtituit ſeparatum à defenſione, non diuiſum ab vnione.

VIGESIMVM PRIMVM QVAESITVM.

Homines omnes an ad æternam vitam eligantur.

AMbroſius in commentarijs epiſtolæ ad Rom. explicans illud, *Iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti*, &c. inquit, Illi ſecundum propoſitum vocantur, quos credentes præſciuit Deus, vt anteaquam crederent ſcirentur, quos enim præſciuit futuros ſibi deuotos, ipſos elegit ad æterna præmia. Quibus verbis expreſsè indicat, ęternam Dei erga ſuos dilectionem, electionem, prædeſtinationem & temporalem vocationem oriri ex meritis electorum ab æterno in Diuina præſcientia præuiſis. Item declarans illud, Miſerebor cui miſerebor, ſic ſcribit, Ego miſerebor inquit, eius cuius miſertus ero, hoc eſt, eius miſerebor, cui præſcius eram quòd miſericordiam daturus eſſem, ſciens conuerſurum illum & permanſurum apud me, & miſericordiam præſtabo, ei cui miſericordiam præſtitero, id eſt, ei miſericordiam dabo, quem præſciui poſt errorem recto corde reuerſurum ad me, hoc eſt dare illi, cui dandum non eſt, neque non dare illi, cui dandum eſt, vt eum vocet, quem ſciat obaudire, illum autem non vocet, quem ſciat minimè obaudire.

Ambroſius Catherinus Compſe. epiſcopus in illud, Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum ijs qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti, Rom. 8. dogma hoc ſtatuit, Deum ab æterno ſua gratuita bonitate omnes homines, nemine eorum excluſo, nouiſſe, dilexiſſe, elegiſſe, deſtinaſſe, & in tempore ad vitam æternam vocaſſe, non tamen eodem modo & ordine: diſtinxit enim Deus omne genus hominum in duas partes ſiue claſſes, in quarū priori ac præſtantiori aſſumpſit eos, quos rectè appellare poſſumus quaſi præſcitos, prædilectos, prædeſtinatos, & prçuocatos, q a Deus eximia quadā amoris prerogatiua illos præ alijs dilexit, præ alijs elegit, præ alijs deſtinauit, & ſingulari quodam priuilegio magis ac fortius quàm cæter[illegible] vocauit, quales ſunt, Maria Virgo, Apoſtoli, Paulus, & alij, quos Deus tanto gratiæ munere donauit, tantiſque ad ſalutem præſidijs inſtruxit, vt, ſalua etiam arbitrij libertate, à ſalute excludere nequeat, qui immutabili quodam & ineffabili Diuinæ prouidentiæ decreto ſtante, ſemper liberæ voluntatis arbitrio ad vitam æternam prædeſtinati ſunt. In ſecunda verò claſſe aptauit Deus reliquam humani generis multitudinem, quam, non fixo & ineuitabili decreto, ſed ſub conditione quadam mutabili ſaluos eſſe voluit, & ob id eos nec tanta gratiarum affluentia dignatus eſt, neque tot ac talibus ad beatitudinem conſequendam adminiculis adiuuit. Ambroſius igitur ad primam ſaluandorum claſſem referens quos ſpeciali priuilegio vocauit, ait, ad eam pertinere illos, quos Paulus ſcribit, ſecundum propoſitum vocatos eſſe, quibus omnia cooperantur in bonum, quos Deus præſciuit, hoc eſt, præ cæteris, ſciuit, & approbationis notitia nouit, quos Deus prędeſtinauit, hoc eſt præ omnibus, & ante omnes deſtinauit ad conformitatem imaginis filij eius, quos præ alijs purius iuſtificauit, potentius vocauit, ſplendidius magnificauit, quos nemo accuſare, nemo damnare, nemo à Chriſti charitate & gloria ſeparare poteſt, quia immobiliter prædeſtinati ſunt ad gloriam, neque augeri poteſt eorum numerus, neque minui, quibus tanta ineſt de futura gloria & præſenti gratia certitudo, vt vnuſquiſque eorum vna cum Paulo fidentiſſimè dicere queat, Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque vlla creatura poterit ſeparare nos à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto. Hinc aduerſus reprobationis opinionē colligit, nullos fuiſſe reprobatos, eo modo quo Auguſt. Scholaſtici volunt, id eſt, nullos ab æterno odio Deo habitos, anteaquam illi in ſua propria voluntate quidpiam malè egerint. Et contrariam opinionem ait, dirā eſſe, & horribilem, & malè piam, et contra vniuerſam ſcripturam militantem.

Et quia opinio hæc plebeis auribus applaudit, ideò operæ pretium duximus illam excutere. Et primum, quam ſit extorta expoſitio verborum Pauli, Quos prędeſtinauit, &c. vel inde palam fit [illegible]uòd nemo hactenus excogitauit: omnes enim tam Græci quàm Latini Patres, ſub verbo, prędeſtinauit, vnicū genus prędeſtinationis intelligunt, in quo vnanimiter intelligunt & agnoſcunt oppoſitionem ad verbum, reprobauit, & non relationem ad alios communiter deſtinatos, nam, præ, non id ſubnotat quod præ alijs altius deſtinati, ſed importat præceſſionem æternitatis ad tempus gratiæ: & mirabile quidem eſt, quomodo Patres omnes contempſerit, qui ſuper præſenti loco, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, omnes concorditer confitentur, prædeſtinationis & reprobationis diſcrimen: & contra omnes, inquit, illi, dicuntur odio haberi, qui communiter deſtinati ſunt, & ſaluandi non ſimpliciter, ſed reſpectu ſingulariter prædeſtinatorū, eo quòd non ſunt electi ad gratiam tam excellentem, cùm tamen ex æquo odium Eſau oppoſitum eſt dilectioni Iacob. Reſpondeat, quæſo, vtrum iniquos omnes in *1. argumētum.* ſua iniquitate è vita decedentes Deus odio abſoluto habeat in altero ſeculo, quos miſſurus eſt in ignē æternum: certè hoc negare non valet. Et rurſus, an illud odium abſolutum, & voluntas puniendo in tempore aduenit Deo, an potius fuerit in ipſo ſempiterna: neceſſario dabit hoc ſecundum, aliàs Deus eſſet mutabilis, neceſſum ergo eſt reprobationem concedat, quæ nihil aliud eſt quàm abſoluta voluntas Dei & æterna, excludendi quoſdam à regno. Et confirmatur hæc *2. argumētum.* ratio, illo tunc articulo, quo Deus quoſdam certa & abſoluta voluntate ordinauit ad gloriam, nunquid de reliquis etiam aliquid abſolutè diffiniuit? quis ambigat? cum ergo in finali iudicio duas tantum hominum ſortes diſcreturus ſit Chriſtus, eorum ſcilicet, qui admittuntur in regnum, & aliorum, qui mittuntur in ignem, conſequens fit, vt Deus in illa æternitate quotquot abſoluta voluntate non ordinauit ad gloriam, abſoluta contra deſtinauerit in gehennam, hoc autem eſt quod Patres intellexerunt nouæ reprobationis: fuit ergo manifeſtus abuſus aliud genus prædeſtinatorum, vel ſaluandorum excogitare, quàm eorū, qui abſoluto propoſito & voluntate prędeſtinantur, prædeſtinatio namque, & reprobatio ſecundum abſolutam volūtatem exiſtimari debet, & non ſecundum conditionalem. Quapropter quamuis reprobi in ſenſu diuiſo poſſint ſaluari, propterea quod nulla illis libertas adēpta eſt, non tñ ſunt ſaluandi. In ſumma quęro ab iſto, an illi quos vocat ſaluandos, & nō prędeſtinatos, abſoluta voluntate fuerint deſtinati ad gloriā, & tunc propriè ſunt prædeſtinati, an verò non niſi cōditionali & antecedenti voluntate? Et tūc neceſſe eſt dicere, ꝙ nunquam peruenient ad gloriam, nam aliàs voluntas gloriæ illis conferendę ęterna fuiſſet in Deo & abſoluta; ſi ergò nō ſunt peruenturi ad gloriā, ergo neq; ſunt ſaluādi, & ex conſequenti, mittendi ſunt foras, atq; adeo exiliū abſoluta voluntate ab ęterno illis decretum eſt, qđ eſt eoſdē eſſe reprobos. Rurſum, ſi ſo- *3. argumētum.* lū ob conditionalē voluntatē Dei dicūtur hoies prędeſtinati, fit, vt vniuerſi mortales ſint ſaluandi: vel declaretur pp illos, q abſoluto propoſito ſunt ꝑdeſtinati, q nā ſunt ſaluādi, & qui minimè, ꝙ ſi vniuerſi concedā-

tur eſſe ſaluandi, cõſequens fiet, vt damnandi, hoc eſt, qui verè damnabuntur, ſint ſaluandi: at cum hanc opinionem tot ſubſequantur abſurda, patronus tamen eius adeò habet illam pro euidenti, vt pluſquam cęcos exiſtimet, qui eam ingenuè non confitentur. Præſtat nihilominus communis Patrum ſententia, nullos eſſe ſaluandos, niſi qui ſunt prædeſtinati, quorum numerus eſt certus, qui neque augeri, neque minui poteſt, vt in de Corre. & gratia, & alibi crebro author eſt Auguſtinus, inter quos tamen ſunt nonnulli eximiè prædeſtinati, vt Beata Virgo, & poſt eam Apoſtoli, tũ quòd ad excelſum gradum gloriæ ordinati ſunt, tum quod fuerint in gratia confirmati.

Auguſt.

Ad obiecta reſpondetur, & primum eſt, quod exhortet animus audire clementiſſimum Deum, vt oſtẽderet iuſtitiam ſuam, meditatum fuiſſe pœnas ante peccatum, tãquam multitudinem, quã creauit mortalium, odio habuiſſe, anteaquam eſſet odio digna. Argumẽtum hoc, ſi aduerſus ſenſum Lutheranorum dirigatur, lethaliter illos ferit, vt qui aiunt, Deum pro ſua voluntate odiſſe quoſdam; atque adeo ita induraſſe, anteaquam quidquã boni uel mali agerent, ne iuſſa ſua capeſcere valeant, & ſalui fieri: qua ratione Deum faciunt authorem mali. Patres autem & Scholaſtici non ſic impiè loquuntur: ſed hoc prorſus quod in tempore ſit, aiunt, æternum fuiſſe in voluntate Dei. Vnde ſicut neminem punit niſi ob commiſſa delicta, ita neminem reprobat, niſi ob eandem culpam præuiſam, quod fecit, vt iuſtitiam ſuam oſtenderet: neque hoc negari poteſt, nam quæro ab iſto, cùm omnibus pueris poſſet Deus per ſacramentum proſpicere, cur aliquos perire ſinit? Itẽ, cur illa ſigna, quæ fecit in Iſrael, non fecit inter Tyrios & Sydonis, quos ait Chriſtus credituros fuiſſe, ſi ea vidiſſent. Præterea, quamobrem cum Pharaonem & reliquos obſtinatos potuerit ſpecialioribus auxilijs emollire, eos perire permiſit? Reſpondet iſte, quia nemini quicquam debet: at licèt reſponſio ſatis ſit, vt Deus ab iniquitate vendicetur, plenè tamen non ſatisfacit: nam cum neque prædeſtinatis quicquam deberet, ſcrupulus reſtat, cur eius voluntas efficax fuit in illos, nõ autem in iſtos, profectò nulla eſt cauſa finalis, niſi quam dat Paulus, ut iuſtitia Dei appareret, quæ ſi infernus non eſſet, adeò illuſtris non eſſet: quam ergo cauſam finalem cernimus in temporaneis effectibus, qui in æternitate fuerunt pręuiſi, eandem tribuimus reprobationi: punit enim malos ad oſtenſionẽ gloriæ ſuæ, & eadẽ de cauſa permiſit eos in culpam cadere, atque eadẽ eoſdem reprobauit. Sed ais, crudelem fuiſſe Deum, quòd tantam multitudinem odio habuerit. Reſpõdeat ipſe quæſo, an ſit crudelis propterea quod tantam multitudinem permittit præcipitem ire in perditionem, quantam in die iudicij conſpiciemus? quod ſi non ob hoc dirus, profectò neque fuit, ſi quod facit in tempore, decreuit in æternitate.

Luc. 10.

1. Petr. 3.
Ezech. 18.

Obijcit & illud Petri, quòd Deus nolit aliquos perire: & quòd non vult mortem impij, ſed magis ut conuertatur, & ſexcenta, inquit, huiuſmodi talia. Sed reſpondeat ipſe nobis, nunquid Deus odio habet peccatores, & perfecto odio odit illos, qui in peccato decedunt, & odio eſt Deo iniquus, & iniquitas eius. Profectò, reſpondere non poteſt, niſi ſub diſtinctione, ſcilicet, quòd voluntate antecedenti nolit aliquos perire, conſequenter tamen permittit pereuntes perire, & odio habet illos. Has ergo differentias voluntatum, quas per effectus Dei deprehendimus, concedimus eſſe illi ſempiternas. Reliqua ſuorum argumentorum phalanx per hæc euaneſcit. Non ergo erat, cur iſte reuerendus epiſcopus in proloquio ſui libelli diceret, pũctum ſe prædeſtinationis vera ratione attigiſſe, quæ Auguſtino ac cæteris antea Patribus celata ſemper fuiſſet. His dilucidatis, liquet reſponſio ad priorem quæſtionem Pauli, nullam reſtare in Deo iniquitatem, eo quod in ſua prædeſtinatione nulla ſunt præuiſa humana debita miſericordiæ, ſed tantum reprobationis demerita. Et ideò quod bonus fuerit in aliquos, nemo aliorum iniquitati tribuere valet, niſi cuius oculus, iuxta Euangelicam parabolam, nequam eſt. Et ſanè mirandum, inficiatores iſtos prædeſtinationis hoc non animaduertiſſe, quemadmodum neque ipſi aliter poſſunt reſpondere: nam licèt gratis donemus eis, prædeſtinatos propter ſua bona opera præuiſa electos fuiſſe, cum negare nequeant, eadem opera præuiſa non niſi Deo authore perfici, reſpondere tenentur, cur his præ cæteris auxilium præſtitit, vt ipſius inſpirationi aſſentirent. Ad quod reſpondere aliud nequeunt, quàm quod nos reſpondemus, ergo in operibus meræ gratiæ nulla poteſt eſſe perſonarum acceptio, ſed in operibus iuſtitiæ. Quod quidem perſpiciens Paulus, non aliter liberat Deum hac iniquitatis macula, quàm dicendo quod pro ſuo beneplacito cui vult miſeretur, & quem vult indurat. Sed tamen vbi capitu. 2. de iudicio finali ſermonem texit, quia in operibus iuſti vera eſt iuſtitia, atque adeò acceptio eſſe poſſet, ſi non pro conditione operum redderetur præmium, non recurrit ad beneplacitum Dei, ſed ait, quod vnicuique reddet iuxta opera ſua: ob idque Dauid miſericordiam & iudicium cantabat Domino: & Chriſtus inquit, Non veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluum faciam mũdum: quia primus aduentus ſumma eſt miſericordia: quando verò venturus eſt, iudex erit.

Pſal. 110.
Ioan. 12.

Igitur ſi in genere quæſieris, cur quoſdam prædeſtinauerit, quoſdam vero reprobauerit, reſpondemus, quod prædeſtinationis nulla eſt in nobis cauſa, reprobationis vero meritum (quin potius demeritum) eſt in nobis, finis autem in Deo, nempe manifeſtatio iuſtitiæ eius. Si autem in particulari ſcrutari pergas, cur hos prædeſtinauit, ut Iacob & Paulum, hos vero reprobauit, vt Eſau & Iudam? Reſpondet ſuper Ioannem Auguſtinus, Cur hunc trahàt, & illum non trahat, noli iudicare, ſi non vis errare, quamuis tractionis alia ratio eſt, quia eſt effectus prædeſtinationis: & ideo ſubdit: Nondum traheris, ora vt traharis: at non dixiſſet, Non es prædeſtinatus, ora vt prædeſtineris, tametſi quia res nobis abdita eſt & recondita, optare ſibi quiſque apud Deum poteſt, vtinam & ego Domine in numero ſim prædeſtinatorum.

Circa prædeſtinationem, an detur cauſa illius, an non? fuerunt diuerſæ ſententiæ Doctorum, quarum vna, quam ſequitur Ambroſius, tenet quòd opera iuſtorum præuiſa fuerunt cauſa ſuæ iuſtificationis, non illa quę in puncto iuſtificationis cõcurrunt, ſed ea quę per vſum gratiæ ſubſequuntur, vtputa quod Deus penitus conſtituiſſet gratiam ſuam communicare illis, quos præſciuit bene illa vſuros, ſicuti rex quiſque prouidentiſſimus eum donaret equo in bello, quem noſſet ſtrenuè illo præliaturum, illique arcem concederet, quem exiſtimaret conſtanter propugnaturum. In qua opinione olim plures Patres fuerunt, vt conſtat ex illo quod refert Proſper in epiſtola ad Auguſtinũ, his verbis: Illud etiam qualiter diluatur quæſumus, patienter inſipientiam noſtram ferendo demonſtret. Quod retractis priorum de hac re opinionibus, penè omnium pars inuenitur & vna ſententia, qua propoſitum & prædeſtinationem Dei ſecundum præſcientiam receperunt, vt ob hoc Deus alios vaſa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finis uniuſcuiuſque ab eo præuiſus ſit, & ſuo ipſo gratiæ adiutorio, in qua futurus eſſet, voluntate & actione præſcierit. Quin etiã video pleroſque multos iam nunc temporis hanc opinionem plauſibiliter ſuſcipere, & fauere illi, nam aliàs

Proſper.

percipere

percipere nequeunt, quomodo non ſit Deus perſonarum acceptor: & præterea quomodo prædeſtinatio non tollat libertatem arbitrij: præterquam quòd Paulus affirmat redendum vnicuique iuxta opera ſua, vbi inſinuat, gloriam pro meritis reddi, quæ effectus ſunt gratiæ.

1. argumētum. Opinio tamen iſta eſt omninò falſa, & ſacræ ſcripturæ aduerſa, cuius ratio eſt; quia opera, quæ effectus ſunt prædeſtinationis, nequeunt eſſe ipſius cauſa motrix & efficiens, de qua iſti loquuntur, opera autem illa effectus ſunt prædeſtinationis, non ergo ſunt cauſa: prædeſtinatio enim eſt deſtinatio ad illum ſupernaturalem finem, quem naturæ viribus attingere non valemus, & ideo quodcunque medium nos illuc perducit, effectus eſt prædeſtinationis. Quod Paulus ſapienter nos admonet, vbi prædeſtinatos vocat vaſa miſericordiæ, quæ Deus præparauit in gloriam. Quo fit, vt illa, qua reconciliamur, gratia, effectus ſit prædeſtinationis, iuxta illud, Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, & eoſdem iuſtificauit, id eſt, quia prædeſtinauit, iuſtificauit, cùm ergo opera, quæ gloriæ ſunt merita, effectus ſint & munera eiuſdem gratiæ, qua rectè vtimur, fit, vt & eadem opera effectus itidem ſint eiuſdē prædeſtinationis. Atque hic proditur latens fallacia, concedimus enim, quòd inter effectus prædeſtinationis vnus eſt cauſa alterius, at nullus eſſe poteſt cauſa prædeſtinationis: & enim vt architectus prænoſcens prius finem, materiam deinde præparat, ita Deus Iacob, verbi gratia, prædeſtinauit ad vitam, & ob id contulit ei gratiam, adiuuitque eius arbitrium, vt exerceret opera, per quæ illuc perduceretur: quæ opera tum effectus ſunt gratię, tum & cauſa gratiæ. Quo demum fit, vt gloria quę ſupremus eſt finis, ſit quidem in intentione Dei prima, in executione tamen poſtrema. Et hac ratione Pauli dicta cohærent, qui vbicunque loquitur de gratia, illam ait gratis & abſque operibus nobis impendi: vbi autem de gloria, illam propoſitam eſſe nobis aſſerit propter opera. Eſt ergo paralogiſmus dum ſic infert, opera quæ uſus ſunt gratiæ, ſunt cauſa gloriæ, ergo ſunt cauſa prædeſtinationis ad gloriam, ſed hoc conſequitur quòd Deus prædeſtinauit nos, vt
2. argumētum. per hāc gratiam ac talia opera promoueremur ad gloriam. Et hinc conficitur ſecundum argumentum cōtra iſtam opinionem, retorquentes in eos telum, quod ipſi contra nos contorquent. Aiunt quippe, niſi Deus ob præuiſa opera iuſtorum, eos prædeſtinauerit, acceptorem eſſe perſonarum: hoc enim neque ipſi excutere valent niſi ratione noſtra: nam ſi merita illa, ob quę homines prædeſtinantur, non niſi præueniente auxilio Dei fiunt; reſpondeant cur & duobus, verbi gratia crucifixis latronibus, alteri propoſuerit, efficaciter
3. argumētum. auxiliari, alteri verò minimè: re uera nulla extitit alia cauſa, niſi quia neutri quicquam debebat. Sed tertiò arguitur, reprobis ea male vſuris ſæpenumero Deus confert gratiam, ergo & quam largitur prædeſtinatis non confert præuidens tanquam cauſam bonū vſum eius, eadem namque eſt ratio ex parte Dei communicandi omnibus gratiam ſuam. Niſi ridiculus quis dixerit, Quando duo paruuli baptizantur, quorum alter reprobus eſt, alter verò prædeſtinatus, diuerſis eo rationibus abluiſſe ab originis labe, eum recepiſſeq; in gratiam ſuam, vnde tunc propterea conſequeretur, quòd gratia prædeſtinato collata propter opera præuiſa minorem haberet rationem gratiæ, quàm illa quæ donatur reprobo omnino gratis. Adde, quòd cum prędeſtinatis ipſis ſæpè Deus impertiat gratiam, qua male vtuntur, relabentes in culpam, falſum eſt, quòd prædeſtinatorum gratia conferatur ſemper ob opera præuiſa, atque adeò fit, vt neque prædeſtinatio fiat propter huiuſcemodi opera. Quartum argumentum eſt inſolubile, quod Auguſtinus facit in epiſtola ad Sixtum, Gratia, qua paruuli in baptiſmo abluuntur, qui ante vſum rationis obeunt mortem, non illis datur propter opera præuiſa, quæ nunquam facturi ſunt, ergò neque ſi victuri eſſent, illam reciperent tali ratione, vnius enim rationis eſt gratia illa baptiſmalis: niſi in dementiam illorum incidant quos Proſper eadem epiſtola refert, quòd ex paruulis tales perduntur, taleſque ſaluātur, quales futuros illos in annis maioribus, ſi ad adultam ſeruarentur ætatem, ſcientia Diuina prę uiderit. Quam veſaniam eadem epiſtola ad Sixtum & libro de prædeſtinatione Sanctorum Auguſtinus refutat, nempe, quòd Deus opera, quæ nunquam erunt, vel coronet vel puniat, ſic enim Deus ei, qui futurus erat bonus, illa cauſa per baptiſmum conſuluiſſet, ſeruaſſet tunc illum profectò quoaduſque talia bona opera præſtaret: neque ſi Deus vindicaturus eſſet mala opera, quæ iuſtus perpetraturus erat, ſi ſuperuixiſſet, vera eſſet ſententia Sapientię, quòd nonnunquam iuſtus raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius,
aut ne fictio deciperet animam illius. Ex his ergo Au- August.
guſtinus illic, & lib. 1. contra Iulianum, & ſæpè alibi, concludit, quòd prædeſtinatio non ſit ex operibus, neque præcedentibus, neque ſubſequentibus: quod pla-
nè Paulus vbique proclamat, quippe qui abſque illa Titum 3.
operum diſcretione omnia excludit à cauſa gratiæ, ait enim: Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, & ſi ex operibus, ea gratia non eſſet gratia, & quam plurima talia. Neque verò aſſertores ſententiæ contrariæ perpendunt quid dicant, nam ſi Deus non prædeſtinat propter futura opera, quæ gratiam ſubſequuntur, neceſſe eſt, vt dicant, quod propterea, quòd Deus præuidit dilecturos ipſum, ipſe nos dilexit. Quod quàm ſit diuinæ ſcripturæ aduerſum, nemo non videt, qui
Ioannem & Paulum conſuluit: In hoc quippe, inquit 1. Ioan. 4.
Ioannes, eſt charitas, non quaſi nos dileximus Deū;
ſed quoniam ipſe prior dilexit nos. Et Paulus, Quis Rom. 11.
prior dedit illi, & retribuetur ei, & elegit nos ante mū- Ephe. 1.
di conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, non ait, quia prę uidit nos ſanctos, ſed vt eſſemus ſancti. Cui conſonat dictum Chriſti, Non vos elegiſtis me, ſed ego elegi vos. In ſumma, ſi hanc efficientiam operum præuiſorum agnouiſſet Paulus in ratione prædeſtinationis eorum ſanè meminiſſet operum, vel hīc pro diſcrimine inter Iacob & Eſau, vel cap. 11. vbi diſcriminat inter Iſrel & gentes, antequam in illam admirationem prorumperet, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſciētiæ Dei. Etenim ſi opera præuiſa cauſa fuiſſet prædeſtinationis, ceſſaret omninò ratio dubitandi, aliquam eſſe perſonarum acceptionem, atq; adeò nulla ſupereſſet admirandi occaſio: ac demum, nam cùm ex ordine, qui eſt in executione, iudicari debeat ordo prædeſtinationis, nequit abſque periculo affirmari, opera noſtra præuiſa fuiſſe cauſa ipſius.

Sunt præterea Patrum teſtimonia, quę ante cenſuram eccleſiaſticam aduerſus Pelagium potuiſſent animos legentium in diuerſam fortè opinionem propel-
lere. Etenim Origenes ſuper illud, Cuius vult miſe- Origenes.
retur, & quem vult indurat, Sciens, inquit, & prænoſcens vniuſcuiuſque motibus & propoſito vtitur ad ea opera perficienda, quæ vniuſcuiuſque animus ac voluntas elegit: veluti paterfamilias, qui ſagaciter cōtemplatus ſeruorum ingenia, ſingulos illis muneribus & officijs deputat, ad quæ aptos prænouerit. Et poſt in illud, An non habet poteſtatem figulus, &c. Iacob, inquit, quia mundauit ſemetipſum, fecit vas ad honorem, Eſau autem, cuius animam non ita puram vidit, fecit vas ad contumeliam.

Et Chryſoſtomus ſuper illud, Cum nondum nati Chryſoſt.
fuiſſent, interrogans cuius rei gratia in nondum natis vnum prę altero elegerit. Reſpōdet, cauſam eſſe, quòd

Deus non ſpectat quemadmodum homo, vt ex rerũ fine bonum iudicet, aut malum, ſed anteaquam quicquam geratur, nouit quòd hic malus, iſte verò non malus ſit: quam ſententiam ſemper defenſat.

Hierony. Hieronymus in prologo ſuper Malach. Omninò, inquit, Iacob dilexit, Eſau autem odio habuit, quia Iacob pium, Eſau autem ſciebat futurum iniquum. Et Ambroſ. ſuper eundem locum Ambroſius, ſciendo quid vnuſquiſq; illorum futurus eſſet, dixit: Minor erit dignus, & maior indignus. Et inferius ſuper illud, Miſerebor cuius miſerebor, id eſt, ei miſericordiam dabo, quem præſciui recto corde reuerſurum ad me. Et ſubdit, quòd eum Deus vocat, quem ſciat obaudire, & eum non vocat, quem ſciuit, minimè obaudire.

Pro defenſione Ambroſij & cęterorum Patrum reſpondemus, quòd loquuntur de operibus ſubſequentibus gratiam, cuius vſus cauſa fuit prædeſtinationis, non quidem quaſi efficiens, ſed finalis: largitur enim Deus nobis gratiam propter eius bonum vſum, hoc eſt, nõ quia bene ea vſuri ſumus, ſed vt bene vtamur: quanquam fortaſſe hoc ſibi volunt, quòd prædeſtinauerit Deus inter adultos eos penitus, quos præſciebat ei aſſenſuros, & cooperaturos, non quòd illa opera præuiſa eſſent cauſa prædeſtinationis, ſed diſpoſitiones ad eius effectum, ſcilicet, ad gratiam. Quod verò Auguſtinus lib. 83. queſt. 68. ſuper verbum Malachię, Iacob dilexi, &c. cui vult miſeretur Deus, & quẽ vult indurat, ſed hæc voluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt, venit enim de occultis meritis, non enim exiſtimo (vt opinantur quidam) ſenſum habere de meritis ſubſequentibus gratiam, ſed loquebatur de præcedentibus: tenebatur enim tunc errore illo, anteaquam eſſet antiſtes, vt in quæſtionibus ſuper hanc epiſtolam eſt videre apud ipſum. De quo errore poſtea ſeſe retractauit 1. lib. Retractat. cap. 23. vbi cum eccleſia damnante Pelagium omnia hæc merito diffitetur. Quod denique Petrus, Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionẽ faciatis, nihil obſtat, quia neque vult opera abſolutè cauſam eſſe prædeſtinationis, ſed tantum eſſe cauſam, per quam Deus inſtituit ipſam exequi, ſcilicèt, qua vtitur, vt nos ad prædeſtinatum finem perducat: fit ergo electio noſtra & vocatio certa per noſtra opera, ſicuti per cauſas ſecundas certi fiunt Dei effectus, quos per illas perficere conſtituit. Vide de hac quæſtione ſupra tomo ſecundo Chryſoſtomi, ad quæſitum decimum tertiũ.

VIGESIMVM SECVNDVM QVAESITVM.

An omnis infidelium vita peccatum ſit.

AMbroſius libro 1. de vocatione gentium capit. 3. innuere videtur, omnia infidelium opera eſſe peccata: nihil ab eis fieri poſſe, quod bonum ſit. Sic enim habet, Sine cultu Dei etiam quod virtus videtur peccatum eſt, neque placere vllus Deo ſine Deo poteſt. Conſentit illi Anſelmus hunc locum explicans, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Roman. 14. his verbis. Anſelmus Omnis infidelium vita peccatum eſt, & nihil bonum, ſine ſummo bono, vbi deeſt agnitio veritatis æternæ, falſa virtus eſt, etiam in optimis moribus opera quæ videntur probabilia propter fidem ſic ſunt, vt magnæ vires & curſus celerrimus extra vitam. Neque ab his diſſentit author commentariorum Origenis in Iob, qui capit. primo ita ſcribit, Vt breuiter atque audenter dicam, omnia quæcunque fecerunt homines, ſiue in virginitate, ſiue in abſtinentia, ſiue in corporis caſtitate, ſiue in bonorum ſuorum diſtributione, omnia gratis faciunt, ſi non in fide fecerint: omnem enim ſeueritatem & omnem iuſtitiam, quam fecerit quis foris à vera Dei fide fruſtra facit, in perditione facit, non prodeſt ei, non adiuuat eũ in diem iræ, ad quod teſtis eſt Paulus dicens, omne quod non ex fide eſt, peccatum eſt,

Ferus libro primo comment. in Matthæum, enarrans hanc periodum, Arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit, Matth. ſeptimo, inquit, Ex hoc conſequitur, quòd nullum bonum & Deo gratum opus eſt extra fidem, imò ſoli fideles bona opera faciunt. Ratio huius eſt, quia ſine fide & gratia homo nihil aliud eſt quàm infructuoſa & mala arbor, non igitur poteſt bonos fructus ferre. Virtutes igitur philoſophorum bonæ non ſunt, quia etſi ſpeciem habeant boni, non tamen è bona arbore prodeunt, aut enim ex amore, vel ſpe laudis, aut timore vituperij hæ proceſſerunt: nec ſolum bonos fructus ferre non poteſt natura noſtra citra gratiam, ſed & malos producit iuxta illud: Senſus & cogitatio hominis prona eſt ad malum. Item omnes hypocritæ ſunt, & omne os locutum eſt mendacium. Item, Vani ſunt omnes, vana opera eorum, vanaque omnia conſilia eorum. Item, Omnes errauimus, vnuſquilque in viam ſuam, &c. Vides igitur nedum non bonum, ſed malum eſſe quidquid extra fidem fit. Hanc eandem ſententiam habet in explanatione illius ſententiæ Ioannis cap. primo. Vita erat lux hominum, & idem in illud eiuſdem capitis. Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ait, Hoc igitur verbo damnat in totum veterem virginitatem, atque adeò omnes vires naturæ, quæ naturali propagatione transfunduntur in ſobolem: rurſum in illud, De cuius plenitudine omnes accepimus, inquit, Maledicta ſunt non ſolum quæ nos agimus, ſed quæ in nos aguntur, maledicta eſt cordis noſtri cogitatio, ratio, os, manus, pedes, maledicta ſunt in nobis omnia contingentia, ſiue læta, ſiue triſtitia. Hinc eſt quòd in lætis intumeſcimus, in triſtibus frangimur & deſperamus: & infra ſuper illis verbis Ioan. 1. Lex per Moyſen data eſt, ait, quamuis ipſa lex in ſe bona ſit, tamẽ ſi non adſit gratia, nihil facit niſi hypocritas: & in illud Ioan. 3. Lux venit in mundum, &c. Chriſtus, ait, primo manifeſtat, omnia noſtra eſſe meras tenebras & peccata.

Ferus. Gen. 8. Eſa. 9. 41. & 53.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione, 2. Sentent. diſtinct. 41. & S. Thom. ſecunda, ſecundæ quæſtione decima, articulo quarto. quo quærit vtrum omnis actio infidelis ſit peccatum, & reſpondet unica concluſione negatiua, Non oportet quòd infideles in omni opere ſuo peccent, ſed quando aliquod opus operantur ex infidelitate, tunc peccant. Probat, quia licèt peccatum mortale tollat gratiam gratum facientem, non tamen totaliter corrumpit bonum naturæ, vnde cùm infidelitas ſit mortale, infideles gratia carent, remanet tamen in eis aliquod bonum naturæ. Vnde manifeſtum eſt, quòd infideles non poſſunt operari opera meritoria, quæ ſunt ex gratia, bene tamen aliqualiter operari poſſunt opera, ad quæ ſufficit bonum naturæ. Addit, Et quia ſicut habens fidem, poteſt committere opus aliquod, & ex eo quod nõ refert ad fidei finem, uenialiter, uel etiam mortaliter peccando, ita etiam infidelis poteſt opus aliquod bonum facere, eo quòd non refert ad finem infidelitatis.

Dubium primum circa hanc quæſtionem eſt, an infidelitas ſit peccatum. Et ratio dubij ſumitur ex Sancti Thomæ quæſtione decima, articulo primo, ubi inquit, quòd infidelitas dupliciter accipi poteſt, uno modo ſecundum puram negationem, ſicut

cut in illis qui nihil audierunt de fide, & in his non habet rationem peccati, ſed magis pœnæ. Alio modo poteſt accipi poſitiuè, & ſecundum contrarietatem ad fidem, qua quis repugnat auditui fidei, vel contemnit ipſam, in quo propriè perficitur ratio infidelitatis. Et ſecundum hoc infidelitas eſt peccatum. Ex quo infert, quòd infideles infidelitate negatiua damnantur quidē propter alia peccata, quę ſine fide remitti non poſſunt, non autem propter peccatum infidelitatis, quia Dominus dicit Ioann. 15. Si non veniſſem, & locutus eis nō fuiſſem, peccatum non haberent, quod Auguſtinus exponit de peccato infidelitatis, quo non crediderunt in Chriſtum.

Dubium eſt circa hanc doctrinam S. Tho. quia arguet aliquis non eſſe infidelitatem negatiuam, quando aliquis nihil vnquam de fide audiuit, quia quando ly, in, capitur negatiue, nō dicit aptitudinem aliquam in ſubiecto: vnde nō lignum indoctum, quia nullam habet aptitudinem ad ſcientiam: quia autem de fide nihil audierunt, aptitudinem habent ad fidem, non ergo tales ſunt infideles negatiue, ſed potius priuatiuè. Reſpondetur, quòd S. Thom. accipit infidelitatem negatiuè, prout negatiuum opponitur poſitiuo, non prout opponitur priuatiuo. Secundò dico, quòd infidelitas illa dici poteſt negatiua, quia fides eſt cognitio ſupernaturalis, ad quam homo ex ſuis naturalibus attingere non valet, et ideo in ordine ad illam, qui fide carent, nō ſunt in potentia propinqua, quod ad priuationem requiritur. Tertio dico, quòd Sanct. Thom. loquitur moraliter, & non Metaphyſicè.

Quod infidelitas poſitiua ſit peccatum mortale, eſt communis conſenſus Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Et probatur vnico medio, quia talis infidelis facit contra præceptum fidei, ergo peccat. Antecedens patet Marci vltimo, Qui non crediderit, condēnabitur. Sed contra hoc eſt argumentum, videtur enim quòd Deus iniuſtè homines aſtringat ad credendū: quod ex eo patet, quia nullus ad illa, quæ eius facultatem & naturam excedunt, obligatur, huiuſmodi autem ſunt ſupernaturalia, ergo: collectio patet, quia ſupernaturalia facultatem hominis excedunt: antecedens probatur, quia ruſticus nō tenetur in ciuem promoueri, neque ciuis ſe equitem facere. Reſpondeo ad hoc Deum in prima hois conditione illum condidiſſe, quaſi in quodā gradu ſupernaturali, ex eo quod formans illum ad imaginem ſuam, viſionis Diuinę fecit eum capacem. Ex quo infertur, quòd ſicut homo iniuſte conquereretur ex eo quòd Deus illū ad imaginem ſuam plaſmauerit, & capacem Diuinæ viſionis fecerit, ſic & iniuſtè ex hoc conquereretur, quòd illi media neceſſaria ad beatitudinem præcipiat. Vnde ad argumentum reſpondetur negando antecedens, quia ſicut ex cauſa rationabili ruſticus cogi poteſt ut ciuis fiat, & ciuis ut fiat miles, ſic & homo cùm capax ſit beatitudinis, quòd apponat media ad illam conſequendam: conſonum enim rationi eſt, quòd cum Deus magnificentiam ſuam velit homini communicare, quod ipſe aliquid ex ſuo ponat, & faciet ad illam conſequendam. Secundò reſpondemus cum S. Thom. q. 2. art. 5. ad primum, quòd licèt ex viribus noſtris id non poſſimus, ſat eſt, quòd id cū auxilio ſpeciale Dei poſſumus: id enim poſſumus, quod per amicos poſſumus.

Dubium grauius eſt circa ſecundam concluſionem S. Thom. in qua tenet infidelitatem negatiuam non eſſe peccatum, quæ eſt concluſio peculiaris illius. Et ferè omnes ſcholaſtici tenent contrarium. Et primo Adrianus quodlibeto 4. q. 1. inquit, infidelitatem, quā S. Thom. appellat negatiuam, eſſe peccatum, quia eſt ignorantia vincibilis, & per ſe peccatum, quia contra præceptum de fide. Et pro expoſitione ſuæ opinionis notat, quòd homo articulorum fidei triplici via poteſt habere cognitionem. Vno modo lumine naturali, iuxta id Pſal. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, & Rom. 1. inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Secundò addiſcendo ab alijs via humana. Tertiò modo ſupernaturali, ſicut Apoſtoli edocti ſunt articulos à Chriſto, & alij ab Apoſtolis: & ſic non poſſunt aliqui edoceri, iuxta id 1. Ioann. 2. Vnctio docuit vos. Secundo notat quod ea, quæ homo diſcere poteſt, ſunt in duplici differentia. Quędam enim ad ſalutē ſunt neceſſaria, vt articulorum cognitio, & decalogi præcepta. Alia verò ſunt, quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria. Qui contractus ſunt vſurarij, quive ſimoniaci? Hoc ſuppoſito, ponit duas propoſitiones.

1. Propoſitio. Prima, ad aliquam eſſe ignorantiam inuincibilem, reſpectu eorum, quæ non ſunt neceſſaria ad ſalutem, ſat eſt quòd homo faciat quod humano modo facere poteſt: ſicuti vir prudens faceret, verbi gratia, ſi facturus cōtractum aliquem, ignorans an ſit vſuratius, quęrat ab alijs fide dignis, an talis contractus licitus ſit, an vſurarius. Et hoc dicit ſatis eſſe, ad hoc, quod ignorantia ſubſequens inuincibilis ſit.

2. Propoſitio. Ex quo ſecundam concluſionem infert, quæ reſpondet quæſtioni. Infideles in remotiſſimis Indijs commorātes, eſto, fidem Chriſti humano more cognoſcere non poſſint, quia fides eſt ex auditu, tales licèt vnquam nihil de fide audierint, à peccato infidelitatis non excuſantur, quia ad habendam gratiam non ſe diſponunt, præcepta naturalia ſeruando, quæ ſi ſeruaſſent, profecto à Deo illuminarentur ad hoc quod fidem reciperent. Hanc ſententiam communiter moderni ſeqūntur. Et addunt, hoc non ſolum de infidelibus verum habere, verumetiam de vetula ruſtica, nempe, quòd ſi à ſuo prælato audiat Deum trinum non eſſe, delinquit ignorantia vincibili, quia ſi ſe ad gratiam diſponeret, Deus illam errare nō permitteret. Idem tenet Alexander, 2. parte, q. 129. membro 8. Denique opinio modernorum eſt.

S. Thom. contra iſtos omnes modernos tenet, ignorantiam fidei in his, qui nihil unquam audierunt de fide, nullum eſſe peccatum, & ita inuincibilem eſſe: aliàs enim, ſi peccatum eſſet, vincibilis eſſet. Et probatur primò, & eſt argumentum ad hominem contra ipſos, qui nullum præceptum ponunt de fide, ſi ergo præceptum non eſt de fide, vnde eſt quod Inſulani dānentur. Secundò arguitur ex illo Ioannis 15. Si non veniſſem & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberēt, ergo vbi nullus audiuit, nullum eſt peccatum, maxime ſi humano more audire non potuerunt. Et Rom. 10. Quomodo credent ei quem audierunt, ac ſi diceret, niſi audiant, nullo modo credere poſſunt. Quòd ſi forſan quis dicat, ſi ſe diſponerent, audiſſent: hoc nihil eſt, quia Paulus de prædicatione externa loquitur, ad quam homines mittuntur. Tertiò eſt vrgens argumentum, quia aut illi tenentur ſe diſponere, ad hoc quòd per miraculum illuminentur, aut nō: non ſecundum, quia ipſimet fatentur, ſat eſſe quod à viris & Doctoribus fide dignis inquirunt, tales tamē apud illos non ſunt, ergo, neq; primum dici pōt, quia hic miracula expectanda non ſunt, aliàs Deus eccleſię ſuæ ſufficienter non prouidiſſet, quę ſufficientia in hoc conſiſtit, quòd ſine miraculo nouo homines credere, & ſaluari poſſint. Quartò, quia ſi quis à Doctoribus aliquam expoſitionem audiret alicuius loci ſcripturę, de his quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria (eſtò, interius reuelatio contraria ei fieret) deberet credere Doctoribus, & non reuelationi interiori: aliàs vetulis locus daretur vt dicerent, reuelationem ſibi fieri, & ſe eſſe ſapientiores Theologis. Et iſta ſententia eſt B. Auguſtini in quæſtionibus noui & veteris teſtamenti, & allegatur ab Adriano, qui inquit, Si non fuerit à quo diſcat, neque ad quem rumor aliquis doctrinæ peruenerit: tum, quia non ſuo vitio ignorat, immunis eſt à dānatione. Auguſt.

natione. Quintò, quia illa quæ ſunt fidei, hominum captum excedunt, donec ergo audiant credere non tenentur: antecedens eſt notum: conſequentia probatur ex B. Auguſtino lib. 3. de libero arbitrio c. 22. vbi inquit, Non enim quòd naturaliter neſcit, & quòd naturaliter non poteſt, deputetur animę ad reatũ, ſed qđ ſcire non ſtuduit: ſed iſte more humano ſcire non potuit, excuſatur ergo à culpa. Vltimò, quia ſequitur, quòd quis infidelis eſſet propter peccatum furti: ſequela probatur, ſit, verbi gratia, caſus, quòd ille primo veniens ad vſum rationis, in Deum ſe conuertat, & gratiam habeat, & cùm hoc ignorat articulos aliquos, & præcepta aliqua decalogi, & furatur, tunc ille non excuſatur ab infidelitate, & tamen nõ admiſit peccatum aliquod aliud niſi furtum: talis ergo propter ſolum furtum eſt infidelis. Probatur, quia non facit quod in ſe eſt ad tollendam infidelitatem, non ergo excuſatur à peccato infidelitatis. Tum etiam, quia diſtinctio illorũ eſt vana, nempe, quòd in neceſſarijs ad ſalutem non ſufficit diligentiam poſſibilem more humano adhibere, in alijs autem ſic.

Ad rationes illorum, & primò arguunt, quia ignorantia illa eſt ſibi in pœnam aliorum peccatorũ, quamdiu ergò in peccatis manent, ignorantia illa non eſt inuincibilis. Antecedens probatur ex illo Rom. 1. Propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum & Oſeę. 14. Si peccator venerit ad conſulendum prophetas, ego Dominus decipiam prophetas, vt illum hoc autem in pœnam peccati eſt & Eſaiæ 29. Propter peccata populi ſapientia ſapientium deſtruetur, & intelligentia intelligentium abſcondetur & 2. Theſſalo. 2. Eo quòd non receperunt charitatem veritatis, vt ſalui fierẽt, ideò mittet illis Dominus operationem erroris & loquitur de aduentu Antechriſti, ignorantia ergo infidelium peccatum eſt. Quòd ſi ad hæc quis dicat, eſtò, Inſulanus omnia præcepta naturalia ſeruaret non tamen poteſt illico illuminari, & audire, cùm longè à Chriſtianis diſtet. Reſpondẽt, quòd tunc ſupernaturaliter illuminabitur, vt conſtat ex illo 1. Ioan. 2. Vnctio docebit vos & in Pſalmo, Dabit Dominus ſignificationem timentibus ſe, vt fugiant à facie arcus. Ex quibus contendunt, ignorantiam talem vincibilem eſſe. Nos tamen dicimus, verum eſſe, Deum ſępè permittere nos in errores & ignorantias in pœnam peccatorum incidere, ignorantia tamen ipſa non ſemper eſt peccatum, etiam ſi ſit vincibilis: concedimus ergo infideles propter peccata ſua ignorantiam fidei habere, non tamen inde fit, quòd ignorantia illa peccatum ſit quia ſolum obligantur credere quando audierint, vt conſtat ex illo Ioann. 15. Si non veniſſem, & loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent: excuſantur ergo à peccato infidelitatis, licet propter ſua peccata ignorare permittantur. Ad omnes autem authoritates reſpondemus, eis non fauere: ſenſus enim eſt, quòd Deus excęcauit illorum corda, ne per ſcientiam de pręteritis pœniterent, & ne in Deum conuerterentur. Ad aliud, quia eſt pręceptum de fide, ergo non poſſunt excuſari, negamus conſequentiam.

Dubium tamen eſt, quia ex dictis ſequi videtur, quòd idola ſeu falſos deos adorare, Inſulanis & Indis peccatum non eſſet & idem de Sarracenis, qui Mahometum pro Deo colunt, quia illi inuincibiliter ignorant an ſit tantum vnus Deus, hi autem an Chriſtus ſit verus Deus. Ad hoc dicimus, circa peccatum idololatrię ignorãtiam inuincibilem cadere non poſſe, cùm lumine naturali notum ſit, tantum eſſe vnicum Deũ, per magnum ergo tempus circa hoc cadere non poteſt ignorantia, quæ ſit inuincibilis: tum etiam, quia ad prouidentiam Dei ſpectat, quòd in vnaquaque prouintia ſint qui neceſſaria ad ſalutem doceant, quod verò quis ignoret Deum trinum & vnum eſſe, non obſtat, quia vires naturales homines excedit. De Sarracenis autem dicimus, illos non poſſe inuincibiliter ignorare, eorum ſectam & fidem erroneam eſſe, cùm enim multa contineant, quæ in lumine etiam naturali repugnantiam includũt, quamuis per paruum tempus, quando primum veniunt ad vſum rationis, ignorare poſſint. Et forſan in hoc habet verum ſententia Adriani quodlibeto 4. q. 1. nempe, quòd quando quis ad ſalutem ex culpa ſua neceſſaria ignorat, ignorantiam illam peccatum eſſe. Sed eſt argumentum, videtur enim ſaltem Inſulanos illos, qui ſolem adorant, quia experiuntur quòd eſt cauſa generationis omniũ, excuſari. Item, quia requiritur longum tempus ad vnitatem Dei cognoſcendam, dicimus tamen non excuſari, quia ex lumine naturali, ſi vellent id faciliter cognoſcere poſſent, ſed quia vitijs pluribus ſunt offuſcati, malitia eorum excæcauit eos, & ideo parui ducunt veritatem quærere.

Dubium tamen ſuboritur, ad hoc quòd infidelitas negatiua Paganorum ſit peccatum, ſat ſit quòd parentes eorum notitiam aliquam fidei habuerint. Verbi gratia, ſi apud infideles Inſulanos fides tempore Apoſtolorum (vt aliqui volunt) fuit prædicata, dico, non ſufficere eorum parentes fidem audiſſe prædicari, vt iſti inexcuſabiliter teneantur credere, ita quòd ignorãtia inuincibili excuſari poſſint, nam licèt ab hinc mille annis fuerit eis prædicata fides, ſi tamen propter malitiam hominum obliuioni fuit tradita, & ob id eorũ poſteritas ignorat, non videtur quin tales inuincibiliter ignorent, ac ſi fides ibi nunquam fuiſſet prædicata. Vnde ſtat, quòd aliquo tempore ignorantia ſit vincibilis, vt quando non longo ante tempore fides pręlicabatur, & ex malitia audientium incipit in alijs ignorantia generari, poſtea verò poſt longum tempus ſit inuincibilis, cùm iam illi qui ſic ignorant, ob maximã temporis intercapedinem non audierint aliquid de fide. Secundo dico, quòd Sarraceni non habent ignorantiam inuincibilem fidei Euangelicæ, cùm ſint propè nos, & frequenter fidem Euangelij audiunt, & ſaltem maiores & principes eorũ non excuſantur. Quòd ſi quæras, nunquid quando primum iſti audiũt fidem noſtram pręducari, tenẽtur ſtatim credere? Dico quòd non tenentur ſtatim credere, neque id eſt peccatum, quinimo illico credere non eſſet opus virtutis, neque meritorium: quando verò Euangelij doctrina eſt illis ſufficienter prædicata, & non credunt, tunc eſt peccatum.

Dubium aliud eſt, an poſt ſufficientem Euangelij promulgationem poſſit quis ſine fide explicita Chriſti ſalutem conſequi? Doctores ad hoc reſpondent negatiuè, ex eo quòd ſi Doctor exterior defecerit, Deus tamen interius illum illuminabit. Et probatur ex illo Actorum 4. Nõ eſt aliud nomen ſub cęlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri, &c. Et ex illo Actuum 10. de Cornelio, qui licèt in gratia eſſet, præcipitur tamẽ illi aliud facere, vt fidem explicitam habeat. Et ex illo Marci vltimo, Qui non crediderit, condemnabitur. In contrarium tamen eſt, quia paruulus baptizatus, cùm primum ad vſum rationis peruenerit, moriatur, ſaluabitur, & tamen ſine fide explicita & cognitione Dei, ergo. Ad hoc communiter reſpondetur, caſum non debere admitti, nempe, quòd talis moriatur, & ſine cognitione Dei, ſicut neque præſcitus moriatur in gratia. Ita tenet Sanct. Tho. de veritate, q. 14. articulo 11. ad primum argumentum, & inquit, ita certiſſimè tenendum eſſe, quòd Deus illum illuminauit. Moderni ſuſtinent ſententiam oppoſitam, ſcilicet, ſtat, quòd adultus aliquis moriatur ſine cognitione explicita Dei & ſaluetur. Probatur primò, talis adultus eſt baptizatus, & membrum Chriſti, ergo ſi moriatur, ſaluabitur. Secundò, quia id quod aſſeritur, fundamentum

non

non habet in ſcriptura. Item argumentatur Altiſiodorenſ. quia ſi puer eſt baptizatus, & educetur inter infideles, & nunquam aliquid de fide audierit, ſi veniens ad vſum rationis moriatur, ſaluabitur. Probatur: quia ſi poſtquã talis venit ad primũ inſtãs rationis, oportet ꝙ deliberet vt credat, cum deliberatio tpe indigeat, ſi talis medio illo tempore moriatur, affirmandum non eſt, quòd talis damnetur, ergo. Secundò, quia iſte non habet viam aliquam humanam per quam poſſet de veritate edoceri, & Deus non promiſit reuelationẽ interiorẽ, niſi quando talis ſe diſpoſuerit, ſi ergò talis moriatur, ſaluabitur, & tamen ſine Dei cognitione. Tertiò, quia ſi quis non poſſit ſaluari ſine fide explicita Chriſti, maximè ex illo Actorum 4. Non eſt aliud nomen in quo oporteat nos ſaluos fieri, niſi in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, id tamen non obſtat, quia locus ille tãtum probat, quòd quis ſine fide Chriſti iuſtificari non poteſt: ſed poteſt quis iuſtificari ſine fide explicita Chriſti, vt communis Theologorum tenet, ergo & ſaluari.

Magiſter Soto 4. ſen. diſt. 5. q. vnica art. 2. parum differt ab opinione Modernorum: ſuſtinet enim, quòd qui inuincibiliter ignorant Chriſti fidem, cum fide implicita ſine reuelatione aliqua ſi moriantur, ſalutẽ æternã conſequentur. Probat ſequentibus argumẽtis.

1. argumẽtum. Primò, quia cum gratia ſit acceptatio ad gloriam, gratis dicitur quòd aliquid requiratur ad obtinẽdam gloriam, quod non erat requiſitum ad obtinendam gratiam, atque adeò fides implicita ſufficiat ad gratiã, & explicita requiratur ad gloriam: quòd ſi non requiratur, non eſt cur negetur, poſſe quempiam cum fide implicita ſine alia reuelatione mori.

2. argumẽtum. Secundò, ad obtinẽdam vitam æternam nihil aliud requiritur, quàm ſeruare mãdata, iuxta illud Matt. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, ille autem, qui eſt in gratia per fidem implicitam ſeruat mandata aliàs non eſſet Deo gratus, ergò habet totum quod requiritur, vt gloriam obtineat.

3. argumẽtum. Tertiò, quia Actuum 4. Non eſt aliud nomen datum ſub cœlo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, ſalus illic non accipitur tantum pro gloria, ſed pro ſalute, quæ fit per gratiam: nam præceptum non datur de gloria, ſed de medijs ad gratiam, vt quis obtineat remiſſionem originalis: cùm ergo ille, de quo loquimur, obtinuerit gratiam, fit ut habeat eiuſdem nominis fidem, quæ illi ſufficit. Confirmatur, cognitio illa nominis Chriſti, non ſolum nobis, ſed & cunctis mortalibus poſt peccatum Adæ fuit, ad ſalutem neceſſaria, vt D. Thom. 2. 2. q. 2. articulo 7. docet, quæritur ergo, vtrum hoc ſæculo adhibeat aliam obligationem explicitam fidei ſuper illam, quam ante aduentũ Chriſti adferebat, vel nullam: ſi aliquam, ergò ignoranti inuincibiliter non ſufficit fides implicita, vt ſit in gratia: ſi nullam, ergo eadem fides implicita ſufficiat ad gloriam, ſicut ſub lege naturæ. Item ſicut dixit Petrus, Non eſt datum aliud nomen ſub cœlo, &c. ita dixit Paulus, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo, ſed per fidem implicitam homo placet Deo, poſtquam eſt in gratia, ergo nulla præterea fides expectanda eſt ad obtinendam gloriam.

4. argumẽtum. Quarto, quia exigere quidpiam ſine neceſſitate ad obtinendam gloriam, temerarium eſt: dicere autem quòd poſt fidem implicitam, quæ ad gratiam ſufficit, exigatur explicita ad gloriam, eſt rem ſine neceſſitate excogitare: gratis ergo excogitatur aliud quidquam exigi, cum cuicunque exiſtenti in gratia aperta eſt cęli ianua, niſi reliquiæ aliquæ peccatorum in purgatorio remorentur.

5. argumẽtum. Quinto, quia fides explicita non aliter eſt neceſſaria, quam ſicut baptiſmus, nempe neceſſitate præcepti & finis ad obtinendam indulgentiæ gratiam: quare qui per ignorantiam ab illo præcepto excuſatur, nullam habet eius fidei neceſſitatem. Vndè qui dicunt eſſe neceſſariam ad gloriam, & non ad gratiam, affirmant non eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti: quod falſum eſt.

6. argumẽtum. Vltimò, quia cum illa reuelatio ſæpiſſimè apud remotiſſimas gentes ſine miraculo fieri non poſſet, deberent frequentia miracula ſine neceſſitate admitti, imò conſequens fieret, Deum non ſatis prouidè ſaluti humani per ordinaria media proſpexiſſe, ſiquidem abſque miraculis illis non conſuluerit. Et concludit ſalua cenſura doctius iudicantum, quod qui ignorantia inuincibili Euangelij laborant, ſine fide explicita per ſolam implicitam, quemadmodum gratiam, ita & gloriam obtinere poſſunt. Quid autem circa quæſtionem hanc tenendum ſit, reſpondemus per ſequentes propoſitiones.

1. Propoſitio. Prima propoſitio, hæreticum eſt aſſerere, quòd adultus, qui non eſt baptizatus, obtineat remiſſionem peccatorum per ſolam rationem naturalem, cum primum venerit ad vſum rationis. Probatur: quia iſte nó eſt baptizatus in re, neq; habuit baptiſmum in voto, ergo non ſaluabitur: conſequentia eſt de fide, Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt ingredi in regnum Dei & Concilio Tridentino ſeſſ. 6. Can. 4. diffinitũ eſt, quòd nullus poteſt ſaluari ſine lauacro baptiſmi in re vel in voto: nàm Ananias gratus erat Deo, tamen Deus ad illum Paulum miſit, vt ab illo erudiretur, & ad Cornelium Angelum, vt accerſeret Petrum & Philippum ad inſtruendum eunuchum: ſi ergo iſtis fides implicita non fuit ſufficiens ad ſalutem, ſed oportuit adhuc aliud facere, nó ergo ſufficit quòd ex naturalibus quis in Deum conuertatur, niſi fides pręceſſerit.

2. Propoſitio. Propoſitio ſecunda, de fide eſt, quòd poſt promulgationem Euangelij ſine fide explicita Chriſti nullus eſt vitam æternam conſequutus. Probatur concluſio, profeſſio Euangelica idem prorſus eſt quòd confiteri fidẽ explicitam Chriſti, hoc. n. docet & præcipit Euangeliũ, cũ ergo vniuerſitas mortaliũ teneatur Chriſto credere, de eius Euangelio conſequens eſt, vt teneantur habere fidem explicitam, eandem quæ ſit ad ſalutem neceſſaria. Secundò, quia id ipſum nos docuit Chriſtus dicens Marci vltimo, Euntes in vniuerſum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Quid autem omnis creatura credere teneatur, vtique Euãgelium ipſum, quod Chriſtus prædicare iuſſit: credere autem Euangelio Chriſti, eſt fidem explicitam habere de Chriſto, quam qui non habuerit, condemnabitur. Ex quo fit, quòd fides explicita tum neceſſaria eſt ad ſalutẽ, tum ſubinde in præcepto, ſicut & baptiſmus, ideo ſimul componuntur, qui crediderit & baptizatus fuerit, eodem ergò modo eſt neceſſaria Chriſti fides explicita. Tertio, Apoſtolus ad Galatas 3. id nobis patefecit inquiens, Priuſquam veniret fides (nempe Euangelica) ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quę reuelanda erat, ergo ſicut antea ſufficiebat ad ſalutem velata fides, ita & nunc requiritur reuelata. Vnde Auguſtinus libro 19. contra Fauſtum, cap. 14. Antiqui, inquit iuſti, ſacramentis ſuis intelligebant venturam prænunciari reuelationem fidei, ex qua, licèt adhuc cooperta & abſcondita, etiam ipſi viuebant. Et in fine capituli, Nunc autem reuelata eſt fides, in quam incluſus erat populus, quamdiu ſub lege cuſtodiebatur: ad quid autem reueleta, niſi vt hoc ſeculo ſic explicita, proinde obliget, atque antiquitus illa abſcõdita. Quarto, Athanaſius in Symbolo fidei ait: Quicunque vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt vt teneat Catholicam fidem. Quid eſt quicunque? Re vera, quicunque poſt promulgatum Euangelium in toto orbe fuerit, eſt, futuruſque

turusque ſit: fides autem Catholica, inquit, hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur. Et poſitis Diuinitatis articulis ſubdit: Sed neceſſarium eſt etiam ad æternam ſalutem, vt incarnationem quoque Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat: ac demum abſolutis prædictis articulis humanitatis, concludit. Hæc eſt fides Catholica, quã niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit. Vnde Concilio Tridentino ſeſſ 4. decreto 1. diffinitur, quòd ſine fide noſtra Catholica impoſſibile eſt placere Deo. Et vocat fidem Catholicam, quæ explicatur in Symbolis Apoſtolorum, Athanaſij, & Nicęni.

Cõcilium Trident.

3. Propoſitio. Tertia propoſitio, aſſerere quòd nunc aliquis ſalutem æternam aſſequi poſſit ſine fide explicita Chriſti, fortè non eſt ſatis tutum. Concluſio hæc eſt S. Tho. de veritate, quęſt. 14. artic. 11. ad primum argumentum. & 3. Sentent. diſt. 25. quæſt. 2. articulo 1. quæſtiuncula 1. ad primum, vbi tenet, quòd paruulus baptizatus, veniens ad vſum rationis, certiſſimè tenendum eſt, ꝙ à Deo illuminabitur, anteaquã moriatur. Deus enim facienti quod in ſe eſt, in his quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, nunquam deficit: & ita fidem explicatiorem ei reuelabit aut per magiſtrum internum, aut per hominem & doctorem externum, aut per Angelum: ſicut miſit Ananiam ad Paulum, à quo erudiretur, & Angelum ad Cornelium, vt Petrum aduocaret, vt ab eo erudiretur, & Philippum ad Eunuchum, vt de neceſſarijs ad ſalutem inſtrueretur. Et probatur concluſio ex illo Marci vltimo, Qui non crediderit, condemnabitur: ſed iſte non credit, ergo damnabitur. Reſpondent, quòd talis implicitè credit. Contra, quia ſi fides implicita hodie ad ſalutẽ ſufficeret, ſequtur ꝙ apud Barbaros & Inſulanos ſalus eſſet ſine cognitione aliqua explicita Chriſti: probatur, quia ſecundum oppoſitũ opinantes per fidem implicitam, quam habet aliquis, aſſequitur gratiam, ſi ergo moriatur, conſequeretur ſalutem, & tamen ſine aliqua cognitione Chriſti: quod aſſerere tutum non eſt. Quòd ſi dicatur, non eſſe eandem rationẽ de Barbaris, & Inſulanis, & de adulto baptizato inter ethnicos enutrito, qui nunquam aliquid audiuit de fide, quia iſte, q baptizatus eſt, eſt mẽbrum Chriſti, alij verò, quia neque in re, neque in voto ſunt baptizati, non ſunt membra Chriſti, ideo non ſaluantur: contra, quia ſecundum communem ſententiam Theologorum, baptiſmus ideo paruulis miniſtratur, quia per proprium actum fidem Chriſti profiteri non poſſunt: adultus verò, licèt ſit in gratia, ideò ad baptiſmum tenetur, vt per ipſum fidem profiteatur: Barbari autem omnes & Inſulani, cùm iam ſunt adulti, fidem non profitẽtur, ergo ſalutem non conſequuntur. Confirmatur ſuppoſito quòd præcepta dantur de actibus & non de habitibus, tunc ſic, ea, quæ in ſacris literis nobis traduntur, intelligenda ſunt de actibus, ergo de adultis, quia paruuli actus fidei habere non poſſunt, cùm vſu rationis careant. Sed in ſacris literis ſunt loca expreſſa, quibus habetur, quòd quis ſine fide explicita Chriſti non poteſt ſaluari, ergo illa de adultis ſunt intelligenda: antecedens patet Epheſ. 2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, &c. Dei enim donum eſt, & ad Rom. 3. Iuſtitia aũt Dei per fidẽ Ieſu Chriſti in omnes & ſuper oẽs qui credunt in eũ. & Io. 3. Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, &c. vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. & Ioan. 14. Ego ſum via, veritas, & vita: & nemo venit ad Patrem, niſi per me, hoc eſt, niſi per fidẽ explicitam mei ipſius, & Actorum 16. Crede in Dominum Ieſum Chriſtum, & ſaluus eris, tu, & domus tua. & in Symbolo Athanaſij, Neceſſarium eſt ad ſalutem, vt incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat. & Auguſtinus ad Optatum Epiſcopum, epiſtola 157. Illa eſt, inquit vera fides, nullum hominem ab Adam ſaluari, niſi per fidem Chriſti, & expreſſiùs de prædeſtinatione ſanctorum, tomo 7. capit. 7. vbi de prædeſtinatione Cornelij diſputat, inquit, quòd quando eleemoſynas aliquas faciebat, fidem aliquam habebat: & tamen ſi ſine fide Chriſti explicita ſaluari poſſet, non eſſet monitus, vt Petrum accerſeret, vt de neceſſarijs ad ſalutem eum inſtrueret. Ex quibus conſtat veritas concluſionis aſſertæ.

Ad argumenta modernorum, & præcipuè Altiſiodorenſis, libro 3. tractatu 2. quæſtione 3. Ad primum reſpondeo, antecedenti dato, negãdo conſequentiam. Ratio eſt, quia adultus, ad hoc, quòd perfectè Chriſto vniatur & incorporetur, oportet quòd ſit per propriũ actum: iſta eſt enim differentia inter paruulũ & adultum, nempe, quòd paruulus Chriſto vnitur per alium ſcilicèt, per fidem eccleſiæ, vel parentum, adultus verò per proprium actum debet Chriſto vniri, ſed primus actus neceſſariò debet eſſe actus explicitus fidei, ille ergo eſt neceſſarius, & implicitus non ſufficit. Ad ſecundum dicimus, quòd quinimò fundamentum aſſertionis poſitæ expreſsè in ſacris literis habetur, nempè, ꝙ facientem quod in ſe eſt, Deus illuminabit. Et adducit S. Tho. loco citato fundamentum Actorum 10. de Cornelio, & Actorum 8. vbi Angelus miſit Philippũ & Eunuchum, vt illum doceret, & de facto fidem docuit. Sicut ergò hos Deus illuminauit, idem erit de omni homine, qui quod in ſe eſt, fecerit. Et hinc patet ſolutio ad rationes modernorum, & Altiſiodorenſis. Et ad primũ reſpondeo, quòd ſi talis de facto moriatur medio illo tempore, eſt argumentum, quòd conuerſio non fuit perfecta, neque vt debuit fieri facta ſit, maximè, quia deliberatio non tantam moram requirit, ſicut iſti imaginantur. Ad ſecundum reſpõdeo, quòd ſicut Cornelius & Eunuchus fuerunt illuminati, ſic & quilibet, ſi ſe diſponat: quòd ſi non illuminatur, ex culpa ſua eſt. Ad tertium reſpondetur, quòd perfecta iuſtificatione id negamus, quia illa ſine fide Chriſti non ſtat.

Ad rationes doctiſſimi Magiſtri Soto reſpondeo: ad primum, quod ſufficit ad obtinendam gratiam, idẽ ſufficit ad conſequendam gloriam, id negamus, quia legi conſonat, quòd Cornelius & Eunuchus fide implicita ſunt iuſtificati, & tamẽ ſine fide explicita Chriſti non ſunt ſalutem æternam conſecuti, vt conſtat Actuum 8. & 10. Et primum non repugnat ſcripturæ. Secundum verò opponitur ſententiæ eccleſię, quæ tenet, neceſſarium eſſe ad ſalutem æternam, incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credere, & tamen ſine actu explicito, incarnationem, & medium redemptionis credere non poſſumus. Ad ſecundum, quia ad vitam æternam obtinendam, ſat eſt mandata ſeruare, quare non opus eſt reuelationem nouam expectare. Reſpondeo mandatum Dei eſſe, quòd ſine fide Chriſti mediatoris nullus ſaluetur: etſi de facto quis ſit iuſtificatus; & ſicut reuelauit Cornelio & Eunucho neceſſaria ad ſalutem, ſic & illi reuelauit, quòd ſi non reuelet, argumentum eſt quòd non perfectè ſe diſpoſuit, neque perfecta fuit iuſtificatio, neque ad cõſequendam vitam æternam ſufficiens. Ad tertium reſpondeo, quòd locus ille Actuum 4. Non eſt aliud nomen datum ſub cęlo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, eſt vnum ex præcipuis fundamentis aſſertionis poſitæ. Et quando infertur, quòd ſalus illic non accipitur tantum pro gloria, ſed pro ſalute, quæ ſit per gratiam, fideo, ꝙ ſalus perfecta in ſe includit aſſecutionẽ beatitudinis. Et hac cõcluſione ſecunda ſufficiẽter probauimus, quòd ſine fide explicita Chriſti poſt promulgatum Euangelium, nunquam vllus eſt ſalutem aſſecutus. Ad quartum, quia exigere aliquid ad obtinendam gloriam ſine neceſſitate, temerarium eſt: reſpon-

reſpondeo, quinimo aſſerere, quòd ſine fide explicita Chriſti per ſolam implicitam, ſicut quis poteſt obtinere gratiam, ita & gloriam, fortè aſſertio talis eſt temeraria, quia contra communem ſenſum Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Et ſimiliter reſpondeo ad quintum. Ad ſextum ipſemet Doctor fatetur in fine quæſtionis, quòd hodie de facto nullus per fidem implicitam ſufficienter in Deum conuertitur, ſi ergò talis conuerſio non eſt ſufficiens, neque perfecta, concluditur, quòd ſine fide explicita mediatoris Chriſti non eſt ſalus. Et vt clarius veritas eluceſcat,

Dubium eſt, an per fidem implicitam ſine actuali & explicita fide Chriſti, hodie quis iuſtificari poſſit. Pro expeditione dubij notandum, quòd hoc poteſt dupliciter intelligi. Primò, an ſine fide in communi, vt eſt illa, de qua Paulus ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator eſt. Vel ſecundò, ſine fide explicita & particulari Chriſti tunc ſit

1. Propoſitio. Prima propoſitio. Quis iuſtificari poteſt ſine fide Chriſti explicita. Hæc eſt communis Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Et probatur: quia ſtat nunc, quòd quis apud Barbaros vel Inſulanos quod in ſe eſt, faciat, vt in Deum conuertatur, tali Deus communicauit gratiam, & ſine fide explicita Chriſti, ergò. Antecedens probatur: quia ſicut in lege naturæ multi inſtinctu rationis naturalis in Deum conuertebantur, & erant iuſti, quos Deus ad ſuam gratiam & amicitiam recipiebat, quos tamen non ſtatim illuminabat, vt conſtat de Cornelio & Eunucho, ſimiliter ergò nunc poteſt quis in Deum conuerti, & gratiam recipere, & iuſtificari, & tamen ſine fide explicita Chriſti.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio, quòd verò quis iuſtificari poſſit ſine fide in particulari, ſiue in communi, erroneum videtur. Concluſio hæc ſtatuitur contra modernos aliquos, qui tenent, quòd per ſolam cognitionem naturalem poſſunt in Deum conuerti. Ita videtur ſentire Caietanus 2.2.q.10.articu. 4. & intendit id probare ex S. Tho. 1.2.q.89. art. 6. vbi inquit, quòd veniale non ſtat ſimul cum originali ſolo. Et probat: quia primum, quòd puero occurrit, cùm primum ad vſum rationis venit, eſt de propria ſalute deliberare: ſi talis poſt deliberationem viam virtutis eligat, conſequitur gratiam, & remittitur ei originale: ſi verò à via virtutis deuiet, peccat mortaliter. tunc arguitur ſic: Puer iſte eligit viam virtutis & veritatis, & proponit iuſtè & rectè viuere, per hoc habet gratiam, & non habet fidem ſupernaturalem, ergo per ſolam cognitioné naturalem poteſt iuſtificari. Secundò, quia ſecundum legem communem in quocunque inſtanti poteſt quis iuſtificari, & tamen ſecundum legem communem nó in quocunque inſtanti poteſt de fide illuminari, ergò. Maior probatur ex illo Ezech. In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. ex illo prophetæ, Ego dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Dno, & tu remiſiſti, &c. Minor patet: quia fides ex auditu eſt, ſed in inſtanti quis non poteſt audire, ergò. Tertiò, quia ad hoc quòd aliquis accedat ad Deum, ſat eſt quòd cognoſcat Deum eſſe, & remuneratorem eſſe, iſta autem poſſunt ex ſolis naturalibus agnoſci, non ergo indiget homo fide, neque cognitione aliqua ſupernaturali, ad hoc quòd iuſtificetur.

Caietan.

Dicimus tamen Sanct. Thom. non fuiſſe huius ſententię, quinimò, multis in locis contrarium aſſeruit: & primo, 2.2. q. 10. articulo 1. vbi expreſsè inquit, quòd peccata infidelium ſine fide remitti non poſſunt. Et ait, quòd damnantur, nó propter ſolam infidelitatem, ſed & propter alia peccata, & 1.2. quæſtione 113. artic. 4. aſſerit, quòd ad iuſtificationem peccatoris requiritur motus in Deum per fidem, & probat ex illo Ro. 5. Iuſtificati ergo ex fide, & 3. Sent. diſt. 30. q. vnica, articulo 5. ad ſecundum, ait, quòd iuſtus diſtinguitur ab impio per actum fidei formatum, & 3. parte, q. 86. articulo ſexto, ad ſecundum, & in c. 10. ad Ro. lect. 3. idem affirma. Hoc ſuppoſito, probo ſententiam oppoſitam eſſe veram, primo, Hierem. 31. Conuerte nos Domine, & conuertemur, vbi Hieronymus inquit, Attende, quàm neceſſarium eſt Dei auxilium, & quanta ſit hominis fragilitas, neceſſarium ergo eſt ſicut auxiliũ, ita & cognitio ſupernaturalis, vt quis iuſtificetur; & Paulus ad Ro. 1. adducit illud Abacuc 2. Iuſtus ex fide viuit, & cap. 3. Iuſtitia Dei ex fide Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum, & ſimilibus teſtimonijs vbique Paulus abundat, & ad Hebr. 1. adducit quotquot ex fide iuſtificati ſunt, & concludit, Sine fide ergo impoſſibile eſt placere Deo; & tamen ſi per ſolam cognitionem naturalem quis iuſtificari poſſet, Pauli intentum nullum eſſet, hoc enim ſolum toto illo capite intendit: ad hoc ergò quod quis iuſtificetur, neceſſaria eſt fides implicita, vel explicita. Secundò, quia Concilio Carthaginienſi primo, hæc noſtra pars contra Pelagium eſt diffinita, & adducit Concilium contra illum illud Pauli 2. Corinth. 3. Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: cogitatio autem, qua quis de ſalute ſua deliberat, eſt aliquid, quinimò res maximi ponderis, ergo ex Deo eſt. Eſt etiam determinatio Cęleſtini Papæ, epiſtola 1. ad Gallos, cap. 9. & 10. Sunt etiam teſtimonia ad hoc idem Beati Auguſtini in Pſal. 13. in principio expoſitionis Pſalmi inquit: Chriſto credimus, cùm bonam vitam incipimus ingredi. & libro octuaginta trium quæſtionum, q. 68. ait, Credendo meritum comparatur, & ibidem: Viuere non poſſunt, niſi rectè viuant, & rectè viuere non poſſunt, niſi credant. Quare à fide eſt inchoandum. Et pluribus alijs locis idem expreſsè affirmat. Vnde Caietani aſſertio, tanquam ſuſpecta & periculoſa, cauenda eſt. Et eam retractauit Petrus de Lerma Abbas Cõplutenſis, propoſitione 6. in vndecim propoſitionibus, quas retractauit.

Ad argumẽta Caietani. Ad primum dicimus, quòd in illo inſtanti, in quo puer de ſua ſalute deliberat, vt in Deum conuertatur, illuminabitur de fide à Domino. Quòd ſi quęras, vnde hoc habetur? Dicimus, quod ex ſacris literis, vt ex adductis conſtat. At contra, quia legimus, quòd inter gentes pauci cognouerunt Deũ, & tamen multi illorum iuſtificati ſunt, non ergo eſt neceſſaria cognitio fidei ad iuſtificationem. Dicimus ad hoc, quòd omnes quotquot ex illis iuſtificati ſunt, cognitione fidei; vnum verum Deum cognouerunt, & ſine hac cognitione nullus illorum iuſtificatus eſt. Ad ſecundum argumentum, maiori data, negamus minorem, nam interius illuminabitur à Deo: vndè quando talis ſufficienter in Deum conuertitur, eſto, non ſit prædicator exterior, Deus tamen interius illũ illuminabit. Et ad argumentum, quia oportet quòd doceatur in tempore, diſtinguo: vel ad hoc quòd doceatur exterius, & eſt ita, vel interius, & ſic Deus in inſtanti poteſt illum docere. Pro ſolutione tertij eſt notandum, quòd dupliciter poſſumus Deum cognoſcere, vno modo, ſecundum quod eſt prima cauſa, & finis rerum naturalium, à quo omnia in eſſe & conſeruari dependent. Secundo modo cognoſci poteſt, in quantum eſt finis ſupernaturalis. Dicimus ergò, quòd prima cognitio neque ad ſalutem, neque ad iuſtificationem eſt ſufficiens, ſed requiritur ſecunda, nempe, quòd cognoſcatur in quantum eſt finis, & obiectum ſupernaturale. Et hæc ſola cognitio eſt ſufficiens iuſtificare, & hanc ex uiribus noſtris habere non poſſumus. Et Caietanus videtur retractaſſe ſententiam in epiſtolam Pauli ad Hebræos, cap. 11. vbi inquit, quòd nulla ſcilicet ſcientia ſpeculatiua, neque ratio aliqua

ſine

ſine fide ſufficit ad uerè Deum cognoſcendum, quod ſumpſit ex S.Thom.1.2.q.113.art.4.ad ſecundum argumentum.

Pro expoſitione principalis quæſiti, an ſcilicèt omnis actio infidelium ſit peccatum, eſt notandum, duplices eſſe infideles: quoſdam, qui Deum verũ colunt, ſeruant tamen ritus aliquos vanos, & cæremonias falſas, uti Iudæi & Sarraceni. Et inter iſtos dubium non eſt, quin aliquod bonum opus faciant. Alij verò ſunt infideles, qui ſunt idolatræ, & plures deos venerãtur. De iſtis ergo eſt dubium, an illorum actiones omnes ſint peccata.

Opinio Gregorij.

Gregorius Arimi.2.diſtinct.38.q.1.tenet has duas concluſiones. Prima, Infidelis, qui verum Deum non cognoſcit, non poteſt aliquod bonũ opus morale facere. Secunda, Omnis actio huiuſmodi infidelis, eſt peccatum. Probat primò, quia non datur actus aliquis indifferens in particulari, tunc ſic; ad hoc quòd actus aliquis ſit bonus moraliter, oportet quòd omnes circunſtantiæ ſint bonæ, omnis ergo actio infidelium eſt peccatum. Antecedens patet, quia bonum conſurgit ex integra cauſa: conſequentia probatur, quia in omnibus actibus iſtorum infidelium deeſt circunſtantia vltimi finis. Secundò, quia creaturam propter ſe diligere eſt peccatum, ſed talis eſt infidelis, quia dilectionem creaturæ non refert in Deum, quinimò illam propter ſe, vt parentes et vxorem diligit. Tertiò, quia ſequitur, quòd diuitias & honorẽ, & quodlibet temporale poſſemus propter ſe diligere: ſequela probatur, quia ſi non requiritur relatio in Deum, nulla mala circunſtantia adeſt: hoc autem contra Auguſtinum eſt, qui inquit, quòd frui vtendis, eſt peccatũ, ergò. Quartò, quia ſequitur, quod veræ virtutes eſſent in infidelibus, quod eſt contra Auguſtinum, qui in Pſal.67.ait, Nulla bona opera cenſenda ſunt, niſi quæ ex dilectione Dei fiunt. Et in Pſalm.31. Nullum opus bonum eſt, niſi quod ex religione procedit, & lib.4. contra Iulianum, & 5. libro de Ciuitate Dei, c.25. diffinit, nullum eſſe actum virtutis, niſi ex fide procedat: ſi ergo in gentibus non fuerunt veræ virtutes, ergò neque actus virtutum, & ex conſequenti neque actus moraliter bonus. Quintò probatur ex gloſſa ſuper illud ad Rom.14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, vbi gloſſa ait, quòd omnis vita infidelium eſt peccatum.

Communis ſententia Theologorum tenet ſententiam contrariam. Magiſter Sentent. loco citato, Albertus Magnus, Bonauentura, Alexander Alenſ.2.parte, q.118. membro 3. ad quartum argumentum. Durandus, 2.diſt.41.q.1. S. Thom.q.10.artic.4. & Caietanus ibidem, & Capreolus eadem diſtinctione, q.vnica, ad primum ponit, ſequentes propoſitiones.

1. Propoſitio Capr.

Prima, ad hoc quòd actus aliquis ſit moraliter bonus, nõ requiritur quòd actualiter in vltimum finem referatur, ſed ſufficit virtualis relatio, hoc eſt, quòd obiectum habeat bonum, & fiat propter bonum honeſtum. Et addit Caietanus, quod ſicut repetitur in cauſis efficientibus, ſimiliter & in finalibus, nam ſicut, dato, ſit vna prima cauſa omnium efficiens, ſunt tamẽ aliæ cauſæ primæ in ſuo genere: vt in genere calidorũ prima cauſa caloris eſt ignis; in genere frigidorum, aqua: ſic dato, ſit vnus vltimus finis, qui eſt Deus, non tamen repugnat, quòd ſint alij vltimi fines in certo genere, vt in genere regni politici finis vltimus eſt pax, in genere animalium homo. Secundò ait Caietanus, quod referre omnia in Deum, ſtat dupliciter: Vno modo explicitè, vt, quãdo quis dat eleemoſynam propter Deum, & id exprimit exterioribus verbis, vtpote ſi dicat, eleemoſynam huius diei do propter Deum, quæ eſt relatio explicita, & efficit opus meritorium. Secundo modo implicitè vtendo bonis rebus, ſicut ſunt à Deo ordinatæ: verbi gratia, Deus fecit honeſtum aliquod bonum, vt parentes diligere, & ait, dato, quòd ille talis Deum ignoret, diligere tamen parentes eſt bonum, quia implicitè Deum diligit, ex eo quod vtitur re illa bona à Deo creata, & ſic implicitè in Deum refert. Quod ſi quis dicat, hoc eſſe gratis dictum: non tamen eſt, quia vt S.Thom. inquit, 1.2.q.2.art.1. ad hoc quod quis aliquid faciat propter finem, non opus eſt quod finem præcognoſcat: hirundo enim propter finem nidificat, quem tamen non cognoſcit. & ſimiliter qui parentes honorat, ſi ſit infidelis, propter finem veneratur, & tamen finem non cognoſcit. Tertio ait, Deum eſſe diligendum propter ſe, naturaliter eſt cognoſcibile: & ita ſenſit Ariſt.12. Metha. primam cauſam eſſe propter ſe diligendam. Quarto dicit, iure tamen naturæ non omnes tenentur Deum ſtatim propter ſe diligere, cùm id lumine ſolum naturali breui tempore cognoſci non poſſit, ſed requiruntur induciæ temporis. Ex quibus infert, ad aliquem actum eſſe moraliter bonum, non requiri quod explicitè referatur in Deum, quia non ſtatim homines poſſunt Deum cognoſcere, ſed ſat eſt, quod implicitè referatur operando propter bonum finem honeſtum.

2. Propoſitio.

Secunda propoſitio Capreoli, tempore quo quis tenetur præceptum Diuinum, adimplere, tenetur actũ, quo illud adimplet, actualiter vel virtualiter in Deum referre: virtualis relatio eſt, quod talis ſit in gratia, quæ omnia opera in Deum referet, vel quod aliquando ſe, & ſua in Deum retulerit. Probat ex S.Thom. qui 2.Sent.diſtin.41.q.1.art.2. ad quartum argumentum aſſerit, nõ teneri quemlibet omnem ſuum actum in vltimum finem dirigere, quia illum dirigit fides. Tum etiam quia præceptum illud eſt affirmatiuum, non ergo obligat ad ſemper, ſed ſolum pro tempore, quo quis tenetur Deum diligere. Et idem tenet S.Th. 1.2.q.88. articu.1. ad ſecundum, & ita mens eius eſt, quod quando præceptum de charitate currit, homo tenetur opus illud ex charitate facere, expreſsè in Deũ referendo: vt ſi occurrat præceptum de contritione, de dilectione parentum, vel aliud ſimile. Nos tamen concluſionem contrariam veram affirmamus, nempè, quod quantumcunque quis ſit in mortali, poteſt pręceptum de veneratione parentum, vel eleemoſyna danda adimplere: nullum enim eſt præceptum, quod, quantum ad ipſius ſubſtantiam, ſine gratia adimpleri non poſſit. Primo, quia non eſt præceptum de habenda gratia, nõ enim dantur præcepta de habitibus, ſed de actibus. Secundò, quia ſequitur, quod nullus eſſet certus, an præceptum aliquod adimpleat, cum certus eſſe non poſsit an habeat gratiam. Tertio, quia circunſtantia illa eſſet de neceſsitate confeſsionis: & tamen nullus quantumuis timoratæ conſcientiæ circunſtantiam illam confitetur. Quarto, quia ſequitur, quod ad implendum præceptum iuris Diuini, quilibet teneretur ſe ad gratiam diſponere, & de peccatis conteri: verbi gratia, ſi præceptum de danda eleemoſyna currit, ad dandam eleemoſynam teneretur de peccatis conteri: patet, quia teneretur præceptum in gratia adimplere, ergo teneretur ſe ad illam diſponere: aliàs periculo ſe exponeret præceptum non adimplendi. Vndè S. Thom. de malo, q.2.art.5. ad ſeptimum, impugnat opinionem Gregorij, quia ex illa ſequitur non debere nos conſulere peccatoribus in mortali exiſtentibus, quod ſe in Deum conuertant per obſeruationem mãdatorum Dei. Patet, quia ſecundum illum exiſtens in mortali, ſeruando mãdata, peccat, conſulerem ergo illi mortale. Quod ſi quis arguat, quia Paulus, 1.Cor.10. inquit, Omnia in gloriam Dei facite, facere autem in gloriã Dei, eſt facere propter Deum, ergo. Dico, quod ſi locus hic haberet ſenſum, quem Capreolus exiſtimat, ſequitur contra ipſum, quod quando aliquid ex conſilio facimus, teneremur id in Deum referre, cum

dicat

dicat, Omnia quæ facitis in gloriam Dei facite, opera autem conſilij non tenemur explicitè in Deum referre, ergo neque alia. Vnde locus exponitur, primo negatiuè, Omnia in gloria Dei facite, hoc eſt, contra gloriam Dei, neque charitati obuiantes. Secundo, exponitur affirmatiuè, id eſt, omnia facite propter bonum honeſtum, ideſt, propter finem à Deo conſtitutum, vt ſi comediris ꝑpter neceſſitatē ſuſtentationis corporis.

3. Propoſitio. Tertia propoſitio Capreoli, quando non currit præceptum aliquod de charitate, non tenetur homo opera ſua in Deum referre, vt ſi quis nunc eleemoſynam daret nō ex pręcepto, ſed ex cōſilio, non tenetur opus illud in Deus referre. Concluſio hęc eſt vera & communis theologorum. Quid autem tenendum ſit, reſpondeo ad quæſtionem per ſequentes propoſitiones.

Ad quæſtionē 1. ꝑpoſitio. Prima propoſitio, Ad hoc, quòd aliquis actus ſit mortaliter bonus, non requiritur quòd in Deum referatur, neque formaliter, neque virtualiter, ſed ſat eſt, quòd finem habeat honeſtum. Probatur; quia ſi omnis actio infidelium eſſet mala, & peccatum, ſequitur quòd nullus infidelis poſſet ſe ad gratiam diſponere: patet, quia per actus malos nullus ſe ad gratiam diſponit. Quod ſi dicas, eſt ita, vt communis Theologorū tenet, quod ex puris naturalibus nullus poteſt ſe ad gratiam diſponere; contra, quia ſi ita eſſet, ſequitur ꝙ infidelis nullo modo ſe poſſet ad gratiam diſponere, niſi prius Deus abſque vlla diſpoſitione illius, illi infundat cognitionem ſupernaturalem: ſequela probatur, quia infidelis non pōt ſe diſponere niſi per actum bonum, ſed actum bonū habere non poteſt, niſi prius habeat cognitionem ſupernaturalem, quia ad bonitatem actus requiritur relatio in vltimum finem, referri autem in vltimum finem non poteſt, niſi prius cognoſcat, requiritur ergo cognitio ſupernaturalis. Secundo, quia occurrente materia præcepti infidelis eſſet perplexus, quia ſi faciat peccat, ſi non adimpleat, ſimiliter peccat, præceptum tranſgrediens, ergo. Reſpō det Gregorius, conuertat ſe in Deum. Contra, quia talis, vt probaui, ex naturalibus non poteſt ſe in Deum conuertere. Tertio, quia ſequitur quòd talis ſalutem æternam aſſequi non poſſit: patet, quia talis nullo modo poſſet ſe ad gratiam diſponere, probatur: quia maximè pręcepta iuris naturalis ſeruando, & opera virtutum exequendo, ſed per hoc non, quia ſecundum Gregorium peccat, ergo. Quarto, quia ſequitur quod infideli melius eſſet per horam dormire, quàm parentes & patriam ab hoſtibus liberare: quod abſurdum eſt; probatur: quia dormiendo non delinquit, liberando autem parentes, & patriam peccat, ergò, vndè concluſio poſita euidenter eſt vera, & Gregorij oppoſita falſa.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio, Quodcunque præceptum, pręcepto de dilectione Dei ſuper omnia, dempto, poteſt homo in mortali adimplere, etiam ſine relatione aliqua in finem vltimum. Patet: nam ſi eſt fur quando reſtituit, & parentibus in graui neceſſitate ſubuenit, pręceptum adimplet.

3. Propoſitio. Tertia propoſitio, quicumque Deum verè diligit, & eſt in gratia, omnes eius actus boni, qui ex dilectione & gratia procedunt ſine relatione vlteriori, in Deum virtualiter teteruntur, etiam ſi de Deo non cogitet, verbi gratia, ſi quis exiſtens in gratia, eleemoſynam det, actus ille in Deum refertur: ratio eſt, quia dilectio Dei ſuper omnia quodammodo omnia includit, & omnia bona opera in Deum refert. Hinc Bonauentura loco citato ait, quòd religioſus, qui ex dilectione Dei & charitate ingreſſus eſt religionem, per omnia opera quæ facit ad religionem attinentia, meretur, dato, illa in Deum non referat, quia ex primo actu opera alia fructum habent. Et addit Gabriel, quòd non ſolum per opera, quæ ad religionem pertinet, ſed etiam per alia opera quæ ad obedientiam pręlatorum ſpectant, meretur: ratio eſt, quia in prima obedientia cætera alia opera in Deum virtualiter referuntur.

Ad argumenta Gregorij reſpondetur: Ad primum dicimus, ad hoc quòd actus aliquis ſit mortaliter bonus, ſat eſt, quòd finis proximus ſit honeſtus, dummodò circunſtantia aliqua mala non apponatur. Ad ſecundum reſpondetur ex Caietano, quòd diligere aliquid propter ſe ſtat dupliciter. Primo modo vltimate, & iſto modo non ſtat creaturam aliquam diligere licitè, quia ſolus Deus vltimatè poteſt licitè diligi. Secundo modo non vltimatè, ordinando dilectionem in finem aliquem proximum, qui tamen non ſit vltimatus: & iſto modo diligere licet creaturas aliquas propter ſe, vt virtutes, quæ ſecundum ſe ſunt bonæ & appetendæ. Ad tertium, negamus conſequentiam: & ratio eſt, quia virtus de ſe eſt bonum honeſtum, & datio eleemoſynæ abſolutè finem honeſtum habet, pecunia verò & cætera temporalia, non ſunt, neque appeti poſſunt tanquam finis & bonum honeſtum, ſed tantum ſicut bonum vtile. Ad quartum ex B. Auguſtino reſpondetur, primò, Auguſtinus quādo inquit, quod in gentibus non fuerunt uerè uirtutes, intelligit uirtutes, quæ illis fuerunt, non perducere vſque ad vltimum finem. Secundo dicimus, quòd virtus poteſt dupliciter conſiderari: primo modo ſecundum quod eſt diſpoſitio ad optimum ſimpliciter, quod eſt Deus clarè viſus: & iſto modo Auguſtinus ſumpſit virtutem, quando dixit, quòd in gentibus non fuerunt virtutes. Secundo modo, conſideratur virtus ſecundum quod eſt diſpoſitio in tali genere, & ſecundum quod diſponit ad facilitatem naturalem: & iſto modo Auguſtinus non negat, quod in gentibus fuerunt virtutes. Et nos non negamus quod iſto modo non fuerint virtutes in gentibus; nam vt patet ex philoſopho, 1. Rhetori. cap. 5. virtus eſt pars fęlicitatis. Tertio dicimus, Patres & Sanctos ſolum illud vocare bonum & uerum, quod ad uitam æternam conducit, & quia ſine charitate & gratia uitam æternam aſſequi non poſſumus, ideò Auguſtinus dixit, opera gentium eſſe potius uitia, quàm uirtutes. Ad ultimum argumentum reſpondet S. Tho. q. 10. artic. 4. ad primum.

Sed eſt argumentum urgens ex doctrina S. Thom. qui inquit, quod omnis actus infidelis procedens ex infidelitate, eſt peccatum. Arguitur ſic, Omnis actus infidelis (eſtò, ex genere ſuo ſit bonus) procedit ex infidelitate ſaltem uirtualitèr, ergò eſt malus: antecedens probatur: quia uirtualiter referuntur in ſuum falſum Deum, ſicut actus Chriſtiani in uerum Deum, ſi Deo ſeruire propoſuit, ex quo propoſito actus ſubſequentes imperantur; ſimiliter ergo eſt de infideli. Pro ſolutione notandum, quod aliquid referri in Deum ſtat dupliciter, uno modo explicitè & formaliter, ut cum do eleemoſynam actualiter propter Deum. Alio modo uirtualiter ad quem relatio habitualis non ſufficit, ut cum quis ex habitu operatur, ſed requiritur uirtualis, quæ poteſt eſſe dupliciter: uno modo quando actus procedit ex intentione præcedenti, uerbi gratia, quando ego dico, craſtina die propter Deum ieiunabo, & poſt per peccatum aliquod propoſitum iſtud non interrumpo: ſi craſtina die ieiunem, eſtò, Deus memoriæ non occurrat, ieiunium tale uirtualiter in Deum refertur, quia propoſitum præcedens manet in uirtute. Idem eſt de illo, qui propoſuit propter Deum adire B. Iacobum, & poſt in itinere de Deo non recordatur. Alio modo opus refertur uirtualiter in Deum, quia uirtualiter continetur in ipſa uolitione finis, uerbi gratia, infidelis abſolutè uult parentes honorare, tale opus uir-

tualiter in Deum refertur, non primo modo, quia nō procedit ex intentione finis, cum eam prius non habuerit, ſed ſecundo modo, nempè, quia bonum illud honeſtum includitur in ipſa volitione finis, ſcilicet Dei, quia bonum honeſtum de ſe ordinatur in Deū. Ex his dico duo, primum, quòd quando aliquid refertur virtualiter primo modo in finem, quia ſcilicèt, procedit ex intentione finis tanquam ex cauſa, ſi finis eſt malus, opus eſt malum, eſtò, è genere ſit bonū, verbi gratia, dare eleemoſynam propter inanem gloriam, opus eſt malum: ſic de Sarracenis & infidelibus opus procedēs ex amore falſi Dei, eſt malum, & peccatum: vnde ſi Sarracenus honoret parentes, vt Mahometo placeat peccat. Secundò dico, quòd capiendo virtualiter referri, ſecundo modo nullum opus ex genere ſuo bonum refertur in finem malum, neq; opus ex genere malum in finem bonum, ſed opus bonū refertur in finem bonum, malum verò in malum. Vt ſi abſolutè velim parentes honorare, in finem bonum refertur, quia in Deum, eſt enim bonum honeſtum: vnde tales actus, ſi illis malus finis non apponatur, virtualiter in Deum referuntur, Secus eſſet, ſi Sarracenus formaliter in Mahometum referret, vel ſi antea retulit, quia tunc primo modo virtualiter in malum finem refertur. Ex hoc ad argumentum dicimus, talia opera quæ de ſe in finem honeſtum ordinantur, non eſſe peccata, quia non referuntur virtualiter in idolum, bonū vero omne particulare de ſe ordinatur in Deum, tāquam in bonum commune & vniuerſale.

An autem liceat bona temporalia ſine aliqua relatione amare, vti honorem, vel famam appetere? Dico primo, non eſſe eandem rationem de bono honeſto & vtili, quia bonum honeſtum eſt bonum propter ſe, bonum vero vtile propter aliud. Secundo dico, amare iſta bona vtilia ſine relatione actuali in vltimum finē, non eſſe peccatum, cum ſint verè bona, vnde non ſolum bona honeſta, ſed etiam vtilia abſque peccato appeti poſſunt. De quo Doctores Scholaſtici, 2. diſt. 41.

Caietanus artic. 4. citato dubitat, an liceat nobis ſtatuas & idola Sarracenis & infidelibus vendere, vel Paſchalem agnum Iudæis. Videtur enim id non licere, eſſet enim cooperari peccatis illorum, cum demus illis peccandi materiam. Et reſpondet per tria dicta, ſuppoſito, quod ea quæ infidelibus poſſumus vendere, ſunt in triplici differentia, quia aut ſunt talis conditionis, quod illis vti non poſſunt, niſi in miniſteriū infidelitatis ſuæ, & tunc eſt prima concluſio, Talia infidelibus vendere, peccatum eſt. Secundo modo, poſſunt eſſe res quæ ad alia ſunt vtiles, vt panis, oleum, & agnus. Eſt ſecunda concluſio, Si quis iſta intentione ſiniſtra illis vendiderit, nempè, vt eis ſuis ritibus & ſacrificijs abutantur, peccat, ſi vero è contra, non peccat, eſto, vendens ſciat infidelem emere ad ſuæ infidelitatis miniſteria exercenda: vnde eſt tertia concluſio, Vendere infidelibus res, quæ bono & malo vſui aptari poſſunt, nullum prorſus eſt peccatum, quamuis vendens ſciat eos illis rebus male vſuros. Ratio eſt: quia vēdens peccatū illorū vitare non tenetur. Quòd ſi qs arguat, qa hoc eſt peccatis illorū cooperari, dico, ꝙ directè & de per ſe ad peccatum alterius cooperari non licet, de per accidens vero vti malitia alterius ad vtilitatem propriam licet. Vnde mihi non eſt volūtarium niſi indirectè, qūia licèt poſſim vitare, non tn̄ teneor.

Pro defenſione Ambroſij, & Anſelmi reſpondet S. Thom. 2. 2. q. 10. art. 4. & aſſerit eorum aſſerta bifariam poſſe intelligi, hoc eſt, vel quod vita infidelium non poteſt eſſe ſine peccato, cum peccata ſine fide nō tollantur, vel quia quidquid agunt ex infidelitate, peccatum eſt. Vnde ibidem ſubditur, quia omnis infideliter uiuens, uel infideliter agens, uehementer peccat: hinc autem non conſequitur infideles in quolibet opere peccare, ſed tantum in illis, quæ ex radice infidelitatis procedunt, & in ſua idola formaliter referunt: bonitas enim naturalis rationis, quæ deprecatur ad optima, non eſt in illis penitus extincta & abolita.

Ferus in locis citatis cauendus eſt, uidetur enim in illis hæreticis Lutheranis fauere, docentibus naturam humanam ſine peculiari iuſtificantis gratiæ auxilio nō poſſe niſi malum eligere & facere, & ob id omnes infidelium actiones, atque etiam ipſas uirtutes, eſſe peccata, & omnium Chriſtianorum opera, quantumlibet bona, ſi abſque ſpeciali gratificatis gratiæ dono fiant, eſſe mala & hypocritica. Hunc autem errorem deteſtatur ſancta Synodus Tridentina ſeſſione. 6. Cano. 7. his uerbis, Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iuſtificationem fiunt, quacunque ratione facta ſint, uerè eſſe peccata, aut quanto uehementius quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tanto grauius peccare, anathema ſit.

VIGESIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An liceat marito adulteram repudiare vxorem, & vxori adulterum repudiare virum; & an Synodus Tridentina clandeſtina irritare matrimonia valuerit.

AMbroſius in Commentarijs hunc locum differens, *Præcipio, non ego, ſed Dominus vxorem a viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam*, duas habet ſententias ab Eccleſia non receptas. 1. Cor. 7. Primam, licere viro dimittere adulteram uxorem, &, ea uiuente, accipere aliam. Secundam, imparia eſſe iura coniugij, & ob id non licere uxori uirum adulterum dimittere, neque ab eo diſcedere. Sic enim ſcripſit, Non permittitur mulieri ut nubat, ſi uirum cauſa fornicationis aut apoſtaſiæ, aut ſi illicitè impellente laſciuia, uſum quærat uxoris, quia inferior non omnino hac lege utitur, qua potior, ſi tamen apoſtataret uir, aut uſum quærat uxoris inuertere, nec alij poteſt nubere mulier, nec reuerti ad illum: & uirum uxorem non dimittere, ſubauditur autem, excepta fornicationis cauſa: & ideo non ſubiecit ſicut de muliere, quod ſi diſceſſerit, manere ſic, quia uiro licet ducere uxorem, ſi dimiſerit is uxorem peccantem, quia non ita lege conſtringitur ſicut mulier. Harum ſententiarum poſteriorem repræhendit Hieronymus in epitaphio Fabiolæ, (Hierony.) inquiens, Præcepit Dominus uxorem non dimitti, excepta cauſa fornicationis, & ſi dimiſſa fuerit, manere innuptam: quidquid uiris præcipitur, hoc conſequenter redundat ad fœminas, non enim adultera uxor dimittenda eſt, & uir mœchus tenendus. Apud nos enim quod non licet fœminis, æquè non licet uiris, & eadem ſeruitus pari conditione cenſetur. Et idem ſentit Auguſtinus libro primo, de ſermone (Auguſt.) Domini in monte, capit. 26. quorum authoritatem Pontifices & omnes Theologi Scholaſtici ſequentes, decernunt, in cauſa diuortij parem eſſe uiri & uxoris conditionem. Prior quoque ſententia damnata eſt concilio Tridentino, ſeſſione 24. Can. 7. Et quia quæſtio hæc ſupra diſputata eſt, tomo ſecundo Chryſoſtomi, ad duodecimum quæſitum, hæc ſint ſat. Vide ibi.

Quia cùm Concilium Tridentinum de irritatione clandeſtini matrimonij ageret, & plures Doctores ſententiam circa articulum propoſitum, nempè, an expediat quod Eccleſia matrimonia clandeſtina irritet in futu-

in futurum, tuliſſent, quia viſum fuit Patribus non ſufficienter eſſe de hac re inſtructos, præceptum mihi fuit, vt ſententiam meam circa hanc rem ferrem: non enim eram ex claſſe eorum, qui ſignati ſunt, vt ſententiam in propoſitum articulum enuntiarem. Et quia quæſtioni propoſitæ maximè cõiunctum eſt, quod mihi accidit, cum confeſſiones auriculares ſecularium audirem, inter quos vnus occurrit, qui cum vndecim publicè & in facie eccleſiæ contraxerat, iniuria non fit perditiſſimis hominibus, ſi aſſeratur, quòd aliqui ex illis clandeſtinè cum viginti contraxerint. Et quia multi etiam hodie nõ plenè attingunt, quibus rationibus Synodus fuerit adducta, ut clandeſtina irritaret, ſententiam, quam ibi dixi, hic ſcribam: fortè non pigebit legiſſe, quæ hæc eſt.

Circa præſentem articulum, an expediat quòd Eccleſia matrimonia clandeſtinà irritet in futurum, tria diſcutiam. Primum, an Eccleſia matrimonia clandeſtina irritare poſſit. Secundum, an expediat quod illa irritet. Tertium, quis modus & forma in huiuſmodi irritatione adhiberi debeat. Ad primum, hac vnica aſſertione reſpondetur, Eccleſia poteſt matrimonia clandeſtina irritare. Quam veram & Catholicam exiſtimo: & illam ſuadeo triplici medio. Primò traditione Patrum & eccleſiæ. Secundò, diffinitionibus Cõciliorum. Tertiò, rationibus Theologicis. Circa primum medium, Euariſtius Papa, qui anno centeſimo à Chriſto paſſo Eccleſiæ præfuit, ſubſcribere videtur, matrimonia clandeſtina irritaſſe. Cuius ſententia habetur 30.q.5.c.aliter, vbi aſſerit, quòd talia non coniugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra & fornicationes, potius quam legitima coniugia eſſe non dubitetur. Si ergo coniugia non ſunt, tanti Patris ſẽtẽtia, poterit ergo Eccleſia talia irrita eſſe, declarare. Ex quo vrgens argumentum ſumitur, quòd eccleſia ritum ab Apoſtolis accepit. Et ſicut diuerſis temporibus in ea diuerſus fuit vſus ſanguinis, ſic & diuerſus vſus matrimonij clandeſtini. Neque ſatisfacit gloſſa, quæ communiter aſſignatur, nempè, quòd in foro contentioſo talia non ſunt legitima matrimonia, benè tamen in foro conſcientiæ. Contra quod ſic arguitur, Axioma Theologorum commune eſt in materia de contractibus, quòd contractus qui eſt inuualidus iure fori, non ligat iure poli, ergo, ſicut contractus cæteri, qui iure fori ſunt irriti, ſunt etiam iure poli: ſic ergo cũ matrimonia clãdeſtina ciuili iure puniantur, poterit ergo eccleſia illa ea ratione, qua matrimonium eſt contractus ciuilis & naturalis, iure poli irritare, ſicut *Alexãder tertius.* ius ciuile iure fori irritauit de facto. Alexander etiam III. idem etiam diffiniuit, inquiens, ſimiliter contrahentes non eſſe compellendos vinculum agnoſcere, niſi ipſi hoc ſponte vellent publicare, quia tunc ab Eccleſia recipiendi ſunt, ergò iudicio Eccleſiæ ante publicationem non ſunt legitima matrimonia. Probo: quia *Vrbanus.* quod Eccleſia non acceptat, irritum habet. Vrbanus etiam Papa, 31.q.2. ita diffiniuit, Quoniam Canonum legumque authoritas talia ſponſalia non approbat, ita ſententiam temperamus, vt ſi princeps cum filiæ, matris & parentelæ aſſenſu, quod ceptum eſt, perficere *Nicolaus.* uoluerit, concedamus. Et Nicolaus ad conſulta Bulgarorum, & habetur 30.q.5.Can. Noſtrates, idem diffinit. & 31.q.3.Ca. Patrem puellæ, & 30.q.5.Ca. Qualis vxor eſſe debeat à parentibus tradita, ſponſo accipienda, idem eſt diffinitum.

Diffinitionibus etiam Conciliorum, quibus clandeſtina hæc matrimonia prohibentur, tanquam turpia & illicita, idem probatur. Et primò damnat illa Concilium Carthaginenſe III. & Africanum IIII. Can.13. & Synodus Triburenſis Can.38. & Can. 42. & Synodus Auguſten. Can. 19. & habetur 30. quæſt.2. Can. nullus viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum, aut rapere præſumat, aut Regis beneficio exiſtimet poſtulandam, & Aurelianen. IIII. Can.22. Nullus per imperium poteſtatis filiam competere audeat alienam: coniugium, quod contra parentum voluntatẽ copulatur, velut captiuitas iudicetur. & Synodus Turonica ſecunda, c.21. & Toletana III. Can.10. & Aquiſgranenſ. & Meldenſ. Can.10. & 65. & Lateran. Ca. Cum inter, ſic diffinitur, Prædeceſsorum noſtrorum veſtigijs inhærendo, clandeſtina coniugia penitus inhibemus, prohibentes, ne quis ſacerdos talibus intereſse præſumat. Eccleſia autem non prohibet niſi quod de ſe malum eſt, & licèt multa fieri prohibeantur, quę tamen facta tenent, vt ſi quis poſtquam uotum religionis emiſit, de facto contrahat matrimonium, & copulam conſumet, nihilo minus cum ſimiles contractus, tanquàm iniquos & illicitos, Eccleſia prohibeat, poterit illos irritos & inualidos habere. Patres etiam, qui Concilio Colonienſi præfuere, Can.31. in hanc ſententiam ſubſcripſerunt. Nam poſt uerba Euariſtij hunc Canonem, qui ſanctiſſimus eſt, addiderunt. Cuperemus in Eccleſia Concilio generali renouari, ob clandeſtina illa matrimonia tollenda, quæ nunc paſſim, non palam, ſed furtim inter pueros & puellas citrà parentum conſenſum, per lenones & lenonas copulantur, ex ſola cauſa libidinis, non Dei reſpectu, ſed diaboli inſtinctu coniunguntur, idque ſæpenumero abſque debito conſenſu. Et probant: quia quis debitum conſenſum vocet (in re tanta, quæ reſcindi non poteſt) cuius non conſilium, ſed pueritia, vel temulentia, vel inſidię, uel libido in cauſa fuit? Et concludit, inde non immerito non coniugia, ſed adulteria, contubernia, ſtupra, vel fornicationes ſanctius ea Pontifex appellat.

Ius etiam ciuile huic ſententiæ concinit, l. in ſponſa, t. eodem titulo, & ff. de irrit. nupt. l. nuptiæ, quibus iuribus diffinitur, quòd nuptiæ non conſtant niſi hi conſentiant, ſub quorum poteſtate conſtituuntur. Et merito iure ciuili talia coniugia irrita habentur: iudicat enim ſimilibus contractibus ius naturale, Diuinum, & humanum violari, & ſpecialiter internum ius. Vnde in damnationem illorum, qui clandeſtinè contrahunt, volens nobis Dominus proponere exẽ- *Gen.2.* plum, Euã adduxit ad Adam, vt ipſe tanquam amborũ pater, inter eos matrimonium conciliaret. Idẽ legi- *Gen.21.* mus de Iſmaele, cui mater vxorẽ accepit de terra Aegypti: & Abraham, vocato Eleazar, dixit ei, pone ma- *Gen.26.* num tuam ſuper femur meum, &c. Vnde Iſaac & Rebecca ex cõſenſu parentum amborum copulati ſunt. Idem etiam legimus de Iacob & vxoribus eius. Et *Gen.29.* Sichen patri Emor dixit, Accipe mihi puellam hanc *Gen.34.* coniugem. Et Thamar dixit Abſalon, Noli facere ſtul- *2.Reg.13* titiam hanc, quin potius pete me à Rege, qui me tibi *1.Cor.7.* non negabit. Et Paulus, qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit. Ex quibus conuincitur, liberos coniungere, munus eſſe parentum: & quòd clãdeſtinè copulentur, eſſe contra honeſtatem, reuerentiam, & obedientiam parentibus debitam. Cum ergo vix ſit, quia quanta mala ex huiuſmodi nuptijs malè contractis oriantur, non ſit expertus, & iure Naturali, Canonico, & ciuili prohibeantur, nihil ergo eſt quòd prohibeat, quòd Eccleſia clandeſtina matrimonia in futurum irrita eſſe diffiniat.

Rationibus Theologicis idem probatur. Primò, qa *1.Ratio.* poteſtas Eccleſiaſtica & ſpiritualis ita perfecta & ſibi ſufficiens eſt, ſicut ciuilis & temporalis, ſed poteſtas ciuilis de facto plures contractus ciuiles irritat, qui lege naturali validi eſſent, ergo poteſtas Eccleſiaſtica cõtractus matrimonij clandeſtini irritare poteſt: collectio eſt nota. Probatur antecedens ex illo Ioann. vltimo: Sicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos, cum plenitudine poteſtatis quam à Patre accepi ad ædificatio-

ficationem eccleſiæ: dempta excellentiæ poteſtate, qua ſacramenta condidit, quia hâc neceſſe non fuit, quod in eccleſia relinqueret: facultates enim, ſicut & artes, ex fine ſuperiori exiſtimandæ ſunt, quanto autem felicitas æterna temporalem excedit, eo finis ſpiritualis poteſtatis excedit finem temporalis, vt inquit Innocentius, cap. ſolitæ, de maiorit. & obedient. Spiritualia autem tanto ſunt temporalibus digniora, quanto anima corpori præfertur. Vnde Paulus Hebr. 7. dignitatem ſacerdotij Euangelici præfert dignitati temporali, ex eo quòd Melchiſedech, qui erat Dei ſacerdos, benedixit Abrahæ: & ideo ait, ſine contradictione maior eſt qui benedicit, quam qui benedicitur. Abraham typum gerebat poteſtatis temporalis, Melchiſedech ſpiritualis, & ita ſine contradictione poteſtas eccleſiaſtica & ſpiritualis dignior eſt poteſtate temporali, quod erat antecedens. Minor probatur: quia irritat teſtamentum occluſum etiam cum ſignaculo tabellionis, ſi numerus ſeptem teſtium non adſit, Inſtit. de teſtamentis, §. fin. & l. hac conſultiſſima, C. de teſtamen. & in regno Hiſpaniæ, l. 3. Tauri, poteſtas etiam eccleſiaſtica plures contractus, qui iure naturali validi eſſent, irritauit. Iure enim Pontificio cautum eſt, ne res eccleſiæ ſine tribus pręcedentibus contractibus diſtrahantur, 10. q. 2. Can. ea enim, & 12. q. 2. Can. ſine exceptione. Mirabile ergò eſt, quòd poteſtas eccleſiaſtica dignior ſit temporali: & temporalis ſit ſibi ſufficiens, & poteſt contractus, qui iure naturali ſunt validi, irritare, & tamen eccleſiaſtica id non poſſit; ſi ergò temporalis poteſt, à fortiori ergo poteſtas eccleſiaſtica clandeſtina matrimonia in futurum irrita eſſe diſſinire poteſt.

2. Ratio. Secundò, quia quando Chriſtus inſtituit matrimonium in eſſe ſacramenti, dicens, Quos ergò Deus coniunxit, homo non ſeparet, non mutauit naturam contractus matrimonij, ſed tantum matrimonio Chriſtianorum addidit priuilegium hoc, quòd gratiam conferret, ſed prout matrimonium eſt contractus in lege naturali, Reſpublica, & princeps temporalis, expertis malis & incommodis, quæ ex matrimonijs clandeſtinis oriuntur, poteſt clandeſtina irritare, ergò à fortiori & eccleſia, cum non poſſit ſaluti animarum ſubueniri, niſi illa irritet, non aſſignabitur remedium aliud: cum ergo poſſit eccleſia contractum naturalem irritare, corruet quidquid inſuper ædificetur: collectio eſt nota; antecedens eſt cõmunis conſenſus omnium Patrum: minor probatur: aliàs enim poteſtati temporali non eſſet ſufficienter prouiſum, quia cum clandeſtina occultè & ſine teſtibus contrahantur, & occultorum Deus ſit iudex, poteſtas ciuilis de illis iudicare nequit: gentes autem matrimonium rem ſanctam & quid maius quàm inuentum exiſtimant humanum, ſi ergo concubitus vagos arcebant & damnabant, & de his, qui ſtuprum vel adulterium perpetrabant, pęnam capitis ſuis legibus ſumebant, quis dubitet, quin ſicut legibus concubitus vagos damnabant, poſſent & clãdeſtina irrita habere? Quòd ſi princeps temporalis id de facto non exequitur, non eſt ex defectu poteſtatis: poteſtas enim ſęcularis ſibi ſufficiens eſt, ſed quia eccleſia id (& rationabiliter) interdixit: ea enim ratione qua ſacramentum eſt, rationem Eccleſiaſticam induit ratione ſpiritualitatis, quam in ſe includit, & ne eadem cauſa in tribunalibus diuerſis agitaretur, & quia quæ ſint valida, & quæ inualida matrimonia ex ſacris litteris diſſiniendum eſt, quarum cognitio non ad principes ſęculares, ſed Eccleſiaſticos ſpectat.

3. Ratio. Tertiò, quia religio maius bonum eſt quam matrimonium, & vinculum religionis fortius vinculum eſt quàm matrimonij, cum ſoluat illud, ſed Eccleſia irritat vota, quæ cum ſolennitate eccleſiæ non ſunt emiſſa, & vota impuberũ, vt habetur 33. q. 5. Can. Manifeſtum, & Can. Nonnulli, & c. nequiui, pari ergo ratione poteſt clandeſtina matrimonia irritare. Conſequentiam probo, quia vota reddere, ita eſt de iure naturali & diuino, ſicut indiſſolubilitas vinculi matrimonij, & ſicut vnus ſpontè & voluntariè contrahit, ſic & alter vouet.

Quartò, quia ratio & natura matrimonij, ſicut cuiuſuis alterius rei, ex fine penſanda eſt, præcipuus autem finis matrimonij eſt debita & religioſa liberorũ educatio, experientia autem magiſtra nouimus adulterinos & ſpurios filios raro & fortè nunquam Chriſtianè & religioſè educari, ex natura ergo rei ſimiles contractus, quia præcipuo fini matrimonij contrarij ſunt, ab eccleſia relegandi ſunt, hoc autem commodè fieri nequit, niſi tales contractus irritet, poteſt ergò cõtractum irritando, clandeſtina irritare. 4. Ratio.

Quintò, quia ſtando in iure naturali & diuino, pauciſſimi ſunt gradus, qui vltrà primum, & qui in recta linea continentur, prohibiti: eccleſia autem diuerſis temporibus gradus diuerſos prohibuit. Aliquando enim ne ſeptimo gradu affinitatis vel conſanguinitatis coniuncti copulari poſſent inhibuit, poſt verò ad quartum gradum reſtrinxit, vt c. non debet, cum cęteris, de affinit. & conſang. conſtat. Si ergo eccleſia ſtatuto ſuo perſonas in talibus gradibus contrahentes illegitimare potuit, & illa matrimonia haberi irrita diſſinire potuit, ergo ut malis obſtet, quæ ex clandeſtinis oriuntur, illa irrita eſſe diſſinire. 5. Ratio.

Sextò, quia eccleſia, quæ nunc eſt (hoc tantum dempto, quòd ſcripturam ſacram condere non poteſt, quia ſcripturam condere, eſt ex immediata Dei reuelatione loqui, ac ſi Deus ipſe loqueretur) tantæ poteſtatis & authoritatis eſt, ſicut eccleſia quæ fuit tempore Petri, & Apoſtolorum, & Patrum antiquorum: in fauorem autem religionis Patres antiqui, c. ex publico, de conuerſione coniugatorum, ius Diuinum interpretantes, diſſinierunt, quòd matrimonium ratum per profeſſionem religionis approbatæ diſſoluitur. Et Paulus in fauorem fidei, quod conſummatum per conuerſionem alterius ad fidem, dirimitur, 1. Corinth. 7. inquiens, His qui matrimonio coniuncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari: & vir vxorem non dimittat, nam cęteris ego dico, non Dominus (inſinuans quod id non vult haberi tanquam de iure Diuino, ſed tãquam traditio Apoſtolica) ſi quis frater vxorem habet infidelẽ, non dimittat illam, &c. Et concludit, quòd ſi uoluerit diſcedere, diſcedat, non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater, aut ſoror in huiuſmodi eccleſia, ergò quæ nunc eſt, ius Diuinum interpretando, in fauorem matrimonii diſſinire poteſt, clandeſtina in futurum irrita haberi: probo, aliàs enim cum malis omnibus quæ ex illis oriuntur, mederi non poſſit, niſi illa irritando, eccleſia quæ nunc eſt, tantę poteſtatis & authoritatis nõ eſſet, ſicut eccleſia quæ olim fuit, neque in neceſſariis ad ſalutem ſufficienter illi prouiſum eſſet, cùm cõſtet non ſat eſſe temporales pęnas, cenſuras eccleſiaſticas, mulctam etiam capitis addidiſſe, quia cùm in occulto contrahantur temporales pœnæ exequi nequeunt. Solum ergo reſtat medium hoc vt in futurum eccleſia clandeſtina irrita diſſiniat. 6. Ratio.

Septimò, axioma Theologorum eſt 4. diſt. 34. agentium de impedimentis, quæ natura ſua matrimoniũ dirimunt, quòd ſi vſus matrimonii ſine peccato eſſe non poteſt, matrimonium natura ſua eſt irritum: neq; aſſignabitur inſtantia, vſus autẽ clandeſtini matrimonii de ſe & ex natura ſua eſt peccatum mortale, quia intrinſecè includit contemptum legis Naturalis, Diuinæ, & Humanæ; ergò ſicut quando alia impedimenta vſui debito matrimonii opponũtur, eccleſia irrita declarauit, 7. Ratio.

claranit, ſimiliter ergo eadem ratione poterit clandeſtina in futurum irrita diffinire. Et confirmatur, quia c. ſignificaſti, de eo qui duxit quam polluit per adulterium, eccleſia ad obuiandum inſidijs & dolis, irritat matrimonia, in quibus præceſſit fidei datio cum machinatione in mortem coniugis, cum ergo clandeſtina ſine dolis & inſidijs maximis raro aut nunquam fiant, vt experientia docet, eadem ergo ratione poterit diffinire clandeſtina irrita haberi: vel aſſignetur diſparitas rationis, quare in vno caſu irrita diffiniat, & in alio irritare non poſſit.

Ex quibus infero, quòd aſſerere eccleſiam non poſſe clandeſtina matrimonia in futurum irritare, nedũ eſt falſum & erroneum, ſed ſalua omnium veſtrum Patrum ſententia, hæreſim & Lutheraniſmum ſapit. Quod ſic probo: Lutherus enim affirmat, eccleſiam non poſſe perſonas ad ſacramentum ordinis illegitimare, neque ad ſacramentum matrimonij, neque gradus aliquos prohibere, qui iure naturali & diuino nõ ſunt prohibiti. Arguitur ſic; Propoſitio ſapiens hęreſim eſt, quæ eſt hæreſi propinqua, & quæ ſecundum ſententiam ſapientum aduerſatur fidei, vt iſta, Nullus in Hiſpania conſecrat Euchariſtiam, vel, Non eſt licitum litigare, aut quòd plures ſaluantur in ſtatu coniugali, quàm in cęlibatu. Sed iſtæ ſunt maximè proximæ & coniunctæ, eccleſia non poteſt clandeſtina irritare, & iſta, eccleſia non poteſt perſonas illegitimare, eccleſia non poteſt prohibere gradus, qui iure naturali & diuino non ſunt prohibiti. Iſtæ autem ſunt formaliter hæreticæ, & vt tales contra Lutherum damnatæ, ergo & hæc quæ eſt illis proxima, eccleſia non poteſt clandeſtina irritare, ſapit hæreſim. Quis enim dubitet, quin in fauorem hæreticorum cederet, & contra fideles eſſet vrgens argumentum, eccleſia tentauit clandeſtina irritare, & non obtinuit quod tentauit, ſi ergo hoc non poteſt, ergo neque gradus qui iure naturali non ſunt prohibiti, prohibere, neque perſonas, quæ ſunt legitimæ ſecundum ius naturale & diuinum illegitimare.

Item, quia propoſitio ſapiens hæreſim, ſecundum aliam eius diffinitionem, eſt illa, ex qua, cum aliqua quæ rationabiliter negari non poteſt, infertur vna, quæ eſt formaliter hæretica, vtpote ex iſta, Sub iſta hoſtia (quam ſacerdos eleuat) non eſt corpus Chriſti, cũ iſta, Sacerdos iſte eſt vir probus, & protulit verba cõſecrationis ſupra materiam debitam, & cum intentione debita, quæ rationabiliter negari non poteſt, infertur iſta, quæ eſt formaliter hæretica, Sacerdos proferens verba conſecrationis ſupra debitam materiam non verè conſecrat, & ideo alia, ex qua iſta infertur, ſapit hæreſim. Similiter iſta, Sanctiſſimus Pius IIII. non eſt Papa, quia ex illa cum iſta, quæ rationabiliter negari non poteſt, Dominus Pius IIII. fuit legitimè à dominis Cardinalibus electus in Papam, infertur, iſta, quæ eſt formaliter hæretica, Rectè & legitimè electus à dominis Cardinalibus in Papam, non eſt Papa. Tunc arguitur ſic, ex iſta, eccleſia non poteſt clandeſtina matrimonia irritare, cum iſta, quæ rationabiliter non poteſt negari, ſubueniri non poteſt omnibus incommodis, quæ ex clandeſtinis matrimonijs oriuntur, niſi eccleſia illa irritet, infertur iſta, quæ eſt formaliter hæretica, In eccleſia non eſt poteſtas ad obuiandum malis & incommodis, quæ in illa oriuntur, quæ huic æquipollet, eccleſiæ non eſt ſufficienter prouiſum de remedijs ad ſalutem neceſſarijs, quæ eſt formaliter hæretica. Et per hæc ad primum.

Ad ſecundum, an ſcilicet expediat quòd eccleſia in futurum clandeſtina matrimonia irritet, aſſertione vnica reſpondetur; Nedum expediens, ſed neceſſariũ videtur, quod ſancta Synodus irrita eſſe in futurum declaret & diffiniat quæ ex incommodis ex huiuſmodi nuptijs malè contractis oriuntur. Suadetur primũ, quia ex huiuſmodi clandeſtinis matrimonijs affinitas contrahitur, abſurdum autem eſt, quòd cum neſcientibus & omnino ignorantibus affinitas contrahatur. Secundò, quia ſternitur via ad adulteria, quia qui ignorat mulierem alteri eſſe copulatam, facile eã ſolicitat: vt patet de Pharaone & Abimelech, qui Abrahæ vxorem ſolicitarunt, quia non vxorem, ſed ſororem eam vocabat. Tertiò, paratur via ad ſtupra, inceſtus, & aborſus, vt paſſim experimur. Quartò, quia filij ex tali coniugio habiti pro non legitimis habentur, & quia in peccatis concepti (vt in plurimum) ad malum ſunt proni. Quinto, quia nedum fini & debitę educationi prolis, ſed triplici bono matrimonij opponitur: bono fidei; quia regulariter & vt in plurimum fides violatur: bono prolis, quia raro aut nunquam religioſè educatur, & varijs periculis tam animæ quàm corporis exponitur: bono ſacramenti, quia quilibet illorum pro ſua concupiſcentia facilè matrimonium diſſoluit. Vltimo, quia clandeſtinis permiſſis, poſtquã tales occultè contraxerunt, quilibet illorum pro ſua libidine, & animi leuitate ad nuptias ſecundas accedit, & cum eccleſia de occultis non iudicet, cogitur cum ſecunda cohabitare: & tamen parochus, qui veritatẽ nouit, illum cum priori cohabitare cogit, quia illius eſt verè vir, & non ſecũdæ. Quid ergo faciet miſer his conſtrictus anguſtijs? certè dubitari non poteſt, quin multi laqueis ſimilibus aſtricti, de ſalute periclitentur, quod dæmon ſimilibus nuptijs principaliter intẽdit. Si ergo hæc, & alia plura damna (quæ prudens omitto) ex ſimilibus nuptijs oriuntur, vt tot incommodis ſancta Synodus obuiet, nedum expediens, ſed neceſſarium videtur, quod clandeſtina matrimonia in futurum irritet. Et hoc ſolo medio omnibus malis medetur. Omnia enim alia media eccleſia tentauit, & quod intendebat, obtinere non valuit, vt experientia docet. Et ideo videtur, quod præciſè hoc medium ſit neceſſarium, ſi ſaluti animarum eccleſia proſpicere intendit.

Ad tertium nempe, quis modus ſit adhibendus ad hoc, quod matrimonium non clandeſtinum, ſed legitimum & in facie eccleſiæ contractum eſſe dicatur, duabus aſſertionibus reſpondeo. Prior, poteſtas eſt in eccleſia ad diffiniendum omnem contractum matri- 1. Concluſio.
monij eſſe irritum, qui ſine benedictione ſacerdotali, & ſine ſolennitate eccleſiæ fuerit celebratus. Probo: quia poteſtas eccleſiaſtica nõ eſt ſibi minus ſufficiens, quam ciuilis poteſtas, ſed ciuilis poteſtas irritat teſtamenta occluſa etiam cum ſignaculo tabellionis, ſi ſolennitas iuris non ſeruetur, vt probatur ex Inſtitut. de teſtam. §. fin. & l. hac conſultiſſima, C. de teſtam. ergo & eccleſiaſtica poteſtas, ſi contractus matrimonij ſine benedictione proprij parochi celebretur. Et hoc habet verum, maximè ſecundum ſententiam illorum, qui tenent benedictionem ſacerdotalem eſſe de eſſentia matrimonij. Item, quia eccleſia de facto irritat vota, quibus deeſt ſolennitas eccleſiæ, vt habetur 33. q. 5. cap. manifeſtum, cum ſimilibus. & ſimiliter rerum eccleſiaſticarum alienationem, ſi ſolennitas, quam inſtituit non ſeruetur, 12. q. 2. c. ſine exceptione, poterit ergo idem circa matrimonium ſtatuere.

Secunda aſſertio, licèt hæc poteſtas ſit in eccleſia, amplius tamen conuenit, quòd ſacra Synodus diffiniat, omnes clandeſtinè contrahentes ſententiam excommunicationis incurrere. De iure enim communi contra tales hactenus ſententia hęc non eſt lata. Et vltra hoc, omnis contractus matrimonialis, qui coram quinque vel ſaltem tribus teſtibus omni exceptione maiorib. nõ fuerit celebratus, et pręſentia proprij parochi, irritus in futurum habeatur. Probo aſſertionem,

primò, quia ſi in Republica ciuili, vbi de ſucceſſione agitur temporali hæc ſolennitas exigitur, quanto fortiori ratione in Eccleſiaſtica, in qua de ſalute æterna animarum agitur. Secundò, quia hac diffinitione ſubuenitur præcipuis malis, quæ ex ſimilibus contractibus oriuntur, quia qui coram teſtibus, qui nec muneribus, neq; pretio aliquo corrumpi poſſunt, cum vnica ſemel clandeſtinè contraxit, poſtea non valebit publicè & in facie eccleſiæ cum ſecunda contrahere: cui malo præcipuè obuiandum eſt, & illi ſufficienter ſubuenitur, ſi eccleſia id in futurum diffiniat, quod ſanctè, & cum maxima laude, & merito efficiet, ſi id diffinierit: tunc enim puellæ prudentius agere diſcent, & malis, quæ ex huiuſmodi clandeſtinis malè contractis oriuntur, via præcludetur, & matrimonio ſuus honor ſeruabitur: & vbi locus tantum eſſet matrimonijs legitimè contractis, bona ſpes eſſet, vt ea quæ bono eſſent principio inchoata, bono quoque exitu terminarentur. Suſtinuit autem Eccleſia hactenus hæc matrimonia (modo teſtibus probari poſſent) ne viciatis puellis, ſua ſimplicitas noceret, neve adoleſcentibus impunè foret, quod puellis fraudem & ſtuprum intuliſſent, conformando ſe in hoc ordinationi Diuinæ, quæ olim Deuter. 22. pręcepit, Si quis puellam nulli deſponſatam virginem vitiarit, dabit patri puellæ centum quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam in vxorem, quia humiliauit eam, & non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ.

Quod verò contractus authoritate & præſentia parochi celebretur, ex eo conſtat neceſſarium eſſe, quia ſi nullus contractus ciuilis ſine ſignaculo & ſubſcriptione tabellionis eſt validus, fortiori ergo ratione fides & authoritas parochi in re tam graui & ſacra expedit, quòd tanquam neceſſaria diffiniatur. Hæc ſunt Patres grauiſſimi, quæ circa propoſitum articulum mihi viſum eſt in medium adducere.

Fateor motiua eorum, qui partem contrariam ſuſtinent, non eſſe leuia, ſed niſi fortè ego fallor, efficaciter parum aut nihil concludunt. Et quia multa ſunt, ad efficaciora reſpondebo. Primum argumentum ſumitur ex illo Matth. 19. Ergo quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, vbi Chriſtus ſeruator noſter matrimonium ad primæuam eius inſtitutionem reduxit, & illud etiam de iure Diuino inſtituit. Quod Paulus explicauit dicens, Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia, ad Epheſ. 5. Reſpondetur, quòd ſtante prohibitione & irritatione eccleſiæ, talis non eſt coniunctio maritalis, neque Deus illos coniunxit, vt ex tali coniunctione uinculum indiſſolubile oriatur, ſed propria libido & concupiſcentia: & ſicut Deus illos non coniunxit, ſic neque homo illos ſeparat, ſed declarat ex defectu legitimi contractus, conſonum eſſe iuri naturali & Diuino, quòd talia coniugia irrita habeantur. Similiter reſpondetur ad illud Pauli ad Rom. 7. Mulier alligata eſt legi, quanto tempore uiuit eius uir. Et ad alia quę ex eodem 1. Corinth. 7. poſſunt adduci, nempè, quod ſtante prohibitione & irritatione eccleſiæ, talis non vir, ſed męchus & leno eſt, eccleſia non ſoluit legem matrimonij, ſed interpretatur ius naturale & Diuinum, quibus concinit, quòd nullus clandeſtinè coniungatur.

Ad ſecundam rationem, quia nihil eſt magis naturale quàm ut poſſit quiſquę per ſuam voluntatem alteri ſe tradere, & dominium ſui corporis in alterum transferre. Reſpondetur, quòd niſi lege ſit prohibitum, ita eſt: ſtando enim in lege naturali & Diuina, poſſet fidelis infideli ſe tradere, quia matrimonium eſt de iure naturali, quod apud omnes idem eſt. Tamen ſi quis poſt prohibitionem eccleſiæ 28. quæſt. 1. capit. caue, & cap. Iudæi, cum ſimilibus, & Concilijs Toletanis, 3. & 4. cum infideli contrahere tentet, matrimonium eſt irritum. Sic & in pręſenti, poſtquam eccleſia clandeſtina in futurum irritauerit, coniugium tale irritum erit, ut & idem eſt de gradibus ab eccleſia prohibitis.

Ad tertiam rationem, quia matrimonium eſt de iure naturali, & vltra hoc eſt ſacramentum de iure Diuino, & poteſtatem excellentiæ, qua Chriſtus Dominus ſacramenta condidit, non reliquit in eccleſia, ergo ſicut in cęteris ſacramentis, ſi concurrant ea, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti, eccleſia efficere non poteſt, quòd non ſit ſacramentum, vt de baptiſmo, Euchariſtia, & cæteris ſacramentis, patet, ergo idem erit de matrimonio: conſequentiam probo, quia ita eſt de iure Diuino, ſicut & cętera ſacramenta. Ad primum, Quod eſt de iure naturali quod eſt inuariabile, reſpondeo diſtinguendo de iure naturali, vel primæuo, vel ſecundario. Primęuum quod dicit ordinem & neceſſitatem intrinſecam ad legem æternam inuariabile eſt. Et hac ratione tenet S. Thom. 1. 2. quæſt. 100. art. 8. præcepta omnia decalogi eſſe indiſpenſabilia. Secundarium verò eſt, quod talem neceſſitatem & ordinem intrinſecum non dicit ad legem æternam, & ideò uariabile eſt, & mutari poteſt, & huius ordinis eſt indiſſolubilitas & vinculum matrimonij, & eius vnitas. Quod ex eo patet, quia Deus cum Patriarchis in polygamia diſpenſauit, ut conſtat cap. gaudemus, extra, de diuort. vbi habetur, quod nulli vnquam licuit plures habere vxores, niſi quibus Diuina diſpenſatione conceſſum eſt: & in indiſſolubilitate matrimonij cum filijs Iſrael, ſimiliter eſt diſpenſatum, ut habetur Deut. 24. & Matth. 19. Item, quia cognitio huius ueritatis ex cognitione & iudicio ſapientium pendet, ſapientes autem omnes non conſenſere circa indiſſolubilitatem matrimonij: Socrates enim, & alij, uagos concubitus approbarunt, indiſſolubilitas ergo matrimonij non eſt de iure naturali primęuo, ſed ſecundario: quod ſicut à Deo, ita & ab eccleſia variari & mutari poteſt: iure enim Diuino Chriſtus Dominus poteſtatem ei commiſſit ad ſtatuendum ea, quæ debito regimini & ſaluti animarum concernunt, quale eſt hoc, de quo pręſens eſt ſermo. Secundo reſpondetur, quod ea, quę ſunt iuris naturalis & Diuini purè, nempè, naturalis & Diuini, nihil humanum includentis inuariabilia ſunt, ſi tamen aliquid humanum includant, ratione illius uariari poſſunt, ut de traditione voti, & iuramenti conſtat, quæ ſunt de iure naturali & Diuino: quia tamen à uoluntate humana, quæ oblicabilis & defectabilis eſt, oriũtur, ideo regulæ ſuperiori ſubduntur. Et hic ſummus Pontifex ex cauſa iuſta & rationabili in illis diſpenſat, idem ergo de matrimonio dicimus, quod ex ea parte qua humanum aliquid includit, & contractus eſt naturalis, regula ſuperiori rectificari poteſt. Hæc autem facultas in præſentia in hac ſacra Synodo reſidet, ſi ergo clandeſtina rectificari aliter nequeunt, niſi illa irritet, poterit ergo illa irritare.

Ad ſecundum membrum, quia eſt ſacramentum, & de iure Diuino, ſicut cætera ſacramenta: reſpondetur primò, quòd matrimonium inter cætera ſacramenta hoc ſpeciale habet, quod eſt contractus in lege naturali, & eſt etiam ſacramentum, & vt ſecunda ratione prioris membri articuli dixi, Chriſtus Dominus matrimonium inſtituendo in eſſe ſacramenti, circa illud, prout erat contractus in lege naturali, nullam uariationem, neque mutationem fecit, ſed tantum contractui illi naturali addidit priuilegium, & uim gratiam conferendi: probaui autem quod princeps ſęcularis, niſi ab eccleſia eſſet prohibitus, poteſt contractus matrimonij irritare, aliàs Reſpublica ciuilis non eſſet ſibi ſufficientis, ergo eccleſia

cleſia vniuerſalis, quam hæc ſacra Synodus repræſentat, ſimiles contractus poteſt irritare, & indirectè irritando contractum, declarat non eſſe ſacramentum: deſtructo enim fundamento, corruit quidquid ſuper illud superędificatur: vnde ſi contractus eſt inualidus, neutiquam erit ſacramentum. Secundò reſpondetur, quòd ea ratione, qua matrimonium eſt ſacramētum, ſicut in cæteris ſacramentis Eccleſiæ declarat, quæ ſit debita materia: vt in baptiſmo, cuius materia eſt aqua, declarat quòd non quæuis aqua, quia non roſacea, ſed elementalis: & in Confirmatione, cuius materia eſt Chriſma, declarat, quòd oleum, non quouis liquore, ſed balſamo mixtum: & in Euchariſtia, quòd non quiuis panis, ſed triticeus, ſic & in matrimonio: cum materia ſecundũ S. Th. ſit actus primi conſentientis, & exprimentis conſenſum per verba de præſenti, & forma, verba vltimo conſentientis, Eccleſia declarare poteſt, quòd materia debita ſit actus taliter expreſſus & qualificatus, quòd in præſentia parochi, & coram quinque vel ſaltem tribus teſtibus exprimatur: & hoc ſtatuere rationi conſonum eſt, vt conſenſus ſit omninò liber, & ex deliberatione plena proficiſcatur, & vt ſit ſpes bona, vt ea quæ bono principio ſunt inchoata, felici exitu terminabuntur: & quia in moralibus regulæ traduntur ex his, quæ vt in plurimum accidunt, & vt in plurimum connubia clandeſtina infœlices exitus habent, ideò Eccleſia merito illa in futurum irritare poteſt ex defectu debitæ materiæ, & debiti conſenſus.

Ad quartam rationem, quia teſtes ſunt poſteriores, poſterius autem deſtruere non poteſt contractum, qui teſtimonium teſtium præcedit, ergò. Reſpondetur, quòd argumētum ſupponit falſum, nempe, quod ſicut in teſtamento occluſo teſtes ſunt de ſubſtantia contractus, & ideò ſi numerus teſtium deſit, contractus eſt irritus, ſimiliter & matrimonium. Quòd verò hoc falſum ſit ex eo conſtat, quia modus & accidens rei non variat eius ſubſtantiam: quod verum eſt, quando modus eſt extrinſecus, quia ſi ſit intrinſecus, variato modo, variatur ſubſtantia, ſicut deſtructa caliditate & ſiccitate, ignis deſtruitur; ſic deſtructo contractu naturali, deſtruitur & ſacramentum: & teſtes quòd ſint priores vel poſteriores extrinſecum & de per accidens eſt: quia tamen contractus naturalis intrinſecus eſt matrimonio, ideò deſtructo contractu, ſicut neque eſt matrimonium, ita neque ſacramentum.

Ad quintam rationem, quia Eccleſia non poteſt variare materiam, neque formam aliorum ſacramentorum, ergo nec matrimonij, cùm ſit ſacramentum; reſpondetur, vt dixi, negando conſequentiam: nō enim eadem eſt ratio, quia in alijs ſacramentis tam materia quam forma eſt ex inſtitutione Diuina, in matrimonio autem Chriſtus tantum addidit contractui naturali priuilegium & vim conferendi gratiam: & irritando contractum, ſicut contractus non manet, ita neque ſacramentum.

Ad ſextam, quia filiusfamiliàs in his quæ ſibi de iure naturali conueniunt, eſt ſui iuris, parentibus enim & Eccleſia inuitis, poteſt Religionem ingredi, ergò & matrimonium contrahere. Reſpondetur negando conſequentiam: pater enim neque Eccleſia priuare non poteſt filium his, quæ ad conſeruationem indiuidui ordinantur, nempe, vt ne comedat uel bibat: ſecus eſt de matrimonio, quod ordinatur ad conſeruationem ſpeciei, quæ cum iam ſufficienter ſit multiplicata, & ex nuptijs illegitimè contractis nulla ſit ſpes, quòd feliciter ſuccedant, ideò Eccleſia tales irritare poteſt. Similiter neque eſt eadem ratio de Religione, quæ eſt de matrimonio, quia Religionem ingredi eſt de ſe opus conſilij & perfectionis, & cùm ſit optimum bonum filij, parentes tenentur eius voluntati conſentire, quia neque ius parentum violat, neque honorem ſibi debitum illis ſubtrahit, cuius oppoſitum clandeſtinum matrimonium obtinet.

Ad ſeptimam, quia Eccleſia non poteſt facere de matrimonio non matrimonium, hoc autem faceret, ſi clandeſtina irritaret, ergò. Confirmatur: quia matrimonium legitimè contractum, niſi morte, vel per ingreſſum Religionis, vel conuerſionem infidelis ad fidem, diſſolui non poteſt. Reſpondetur, negando minorem, quia ſicut quando materia eſt illegitimata, eſtò, aliqui contrahant, contractus eſt inualidus: ſimiliter clandeſtinis irritatis, contractus non tenet, & per conſequens neque eſt matrimonium, ideo eccleſia nō efficit de matrimonio matrimonium, ſed declarat eſſe irritum, quia nunquam fuit verum matrimonium. Ad confirmationem reſpondeo, quòd eſt ita, ſi matrimonium ſit legitimè contractum, clandeſtinum autem illegitimum eſt, & ideo ab eccleſia irritatum.

Ad octauam, eccleſia non poteſt diſpenſare in matrimonio rato, ergò neque in matrimonio clandeſtino: reſpondemus primo, antecedens ſecundum Doctores iuris Canonici & Ciuilis eſſe dubiũ, c. enim ex publico, de conuerſione coniugatorum, opinatur oppoſitum ex facto ſummorum Pontificum, quia Martinus V. & Eugenius IIII. in illo diſpenſarunt. Sed quia oppoſitum cum communi Theologorum exiſtimo verum, reſpondemus negando conſequentiam: non enim eadem eſt ratio, quia diſpenſatio in matrimonio rato cederet in perniciem grauem matrimonij (& niſi ſummus Pontifex epiſcopis interdixiſſet, poſſent in illo diſpenſare: axioma enim commune eſt, quòd quidquid poteſt Papa in toto orbe, poteſt epiſcopus in ſua diœceſi, ſtando in iure Diuino) irritatio verò clandeſtini matrimonij non in perniciem, ſed in fauorem Reipublicæ & matrimonij cedit, & ideo eccleſia illud irritare poteſt.

Ad nonam, quia ſtat, parentes eſſe duros & difficiles ad liberos copulandos, & quòd puella, quæ patri placet, filio diſpliceat, & è contra, quæ placet filio, diſpliceat parenti: quid tunc faciet filius? nunquid poterit à parentibus vel eccleſia cogi, ut inuitus contrahat cum illa, quæ ei diſplicet. Item, quia ſtat, quòd ſint æmuli, qui potentia & tyrannide matrimonia impedire ſufficiant, quæ tam contrahentibus quàm Reipublicæ valdè eſſent vtilia. Reſpondemus primò, quod leges in communi dantur, neque proſpicere, & prouidere poſſunt omnibus caſibus contingentibus & particularibus. Secundò reſpondemus, quòd Deus omnia ſuauiter diſponit, & more humano loquendo raro aut nunquam accidit, quòd ſi contrahenti vel Reipublicæ expediret, ſaltem per recurſum ad ſuperiorē tales nuptiæ impedirentur. Tertiò reſpondemus, in his & in ſimilibus caſibus, nedum parentibus inſcijs, ſed etiam illis inuitis, poſſe filios contrahere, dum tamen adeāt epiſcopum vel Parochum, & de conſenſu illorum contrahāt. Et in ſimilibus caſibus eccleſia ratum habet ſimile matrimonium, neque incurrūt cenſuram, neque pœnas, quæ contra clandeſtinè contrahentes ſunt inſtitutæ. Et ad obiectionem, quid iuris ſi epiſcopus vel Parochus ne parentibus iuuenis diſpliceat, voto illius nolunt acquieſcere, neq; eum pro ſua voluntate & electione matrimonio volunt copulare. Reſpondemus, quòd tunc proteſtetur id coram teſtibus fide dignis, & contrahat in Domino, quia cum vtatur ſuo iure, parentibus non irrogatur iniuria, neque alicui alteri, & habetur immunis ab omni culpa & pœna contra clandeſtinè contrahentes lata.

Ad vltimam, quia ſi contrahentes ſunt perſonæ illuſtres, non videtur decens, neque expediens, quòd in eccleſia publicentur, & omnibus fiat notum, tales velle matrimonio copulari. Reſpondemus, quinimò ma

ximè expediens eſt, quia maiora mala ex clandeſtinis nobilium ſequuntur, quam ex illis, qui infimæ ſunt cõditionis, & bonum commune præferendum eſt decentiæ honeſtatis & honoris illorum. Idem enim dicimus, ſi inter contrahentes diſparitas maxima ſit, vel ſi matrimonium aliquid pudoris habuerit. Vndè quãdo ſenex contrahit cum puella, vel iuuenis cum vetula ex licentia Paſtoris, his, & ſimilibus caſibus facile ſubuenitur. Hæc ſunt, quæ circa propoſitum articulum, an expediat quòd Eccleſia matrimonia clandeſtina irritet in futurum, mihi viſa ſunt in medium Patrum aduci poſſe, quorum cenſuræ & tunc ſubieci, & nunc ſubijcio.

Vltrà rationes, quibus eccleſiam poſſe clandeſtina in futurum irritare ſuaſi, Patres illi grauiſſimi has aliàs quatuor rationis addidere. 1. Ratio. Prima, quia vel homo conſideratur quatenus membrum Reipublicæ ciuilis eſt, vel ſpiritualis & Eccleſiaſticæ: ſi quatenus membrum reipublicæ ciuilis, ſe, & ſuam voluntatem, & omnia bona ſua, & perſonam diſpoſitioni Reipublicæ commiſit, poteſt ergo Reſpublica in caſu illum cogere propter bonum Reipublicæ, vt cum Ioanna, vel cum Maria contrahat, ergo propter idem bonum, vt contrahere non poſſit niſi publicè & in facie Eccleſię, poteſt in futurum clandeſtinum irritare. Si verò conſideratur quatenus membrum Reipublicæ ſpiritualis, & ſic ſubijcitur Papæ & Eccleſiæ, Dominus autem reliquit in Eccleſia poteſtatem condendi omnes leges, quæ ad debitum regimen illius concernunt, ſed ita nunc iudicat expedire, poteſt ergo clandeſtina in futurum irritare.

2. Ratio. Secundò, quia ſi eſſet Reſpublica Paganorũ aut Gẽtium, cuius princeps irritaſſet omnia matrimonia, niſi celebrata eſſent tabellione præſente, & tribus teſtibus, vt de facto Iulianus Imperator inſtituit, vt technis & dolis obuiaret, quæ paſſim circa coniugia accidebant, demus ergò, quod tota illa Gentium aut Paganorum Reſpublica ad fidem conuertatur & baptizetur, arguitur ſic: Matrimonia iſtorum, quæ antea non erant ſacramentum, poſt baptiſmum & conuerſionem ad fidem iam ſunt ſacramenta, quæro, baptiſmus abrogauit legem illam, vel non, ſi non, habeo intentum: ſi ſic, contra, quia tunc gratia deſtrueret naturam: tum etiam quia mirabile eſſet, quòd per ſolam ſuſceptionem baptiſmi remedium neceſſarium ad cõſeruationem pacis Reipublicæ ceſſaret, & quòd Paganus vel Gentilis conditionis deterioris eſſet poſt baptiſmum quàm ante fidem ſuſceptam. Et hinc reſpondetur ad rationem quæ amplius videtur vrgere, quia intelligi non poteſt, quòd eccleſia irritet contractum, & non ſacramentum, ſupra cuius materiam & formam Eccleſia authoritatem non habet. Dicimus, quod imò in eo ſuppoſito facilè intelligi poteſt, nam toto illo tempore quo Pagani Gentes non ſunt ad fidem conuerſi, contractus præceſſit ſacramentum, & contractu naturali deſtructo, ſacramentum eſſe non poteſt. Et ad replicam, quia ſaltem in baptizatis id intelligi nequit, reſpondetur, quòd imò intelligi poteſt, quia ſicut in naturalibus diſpoſitiones præcedunt introductionem formæ, ſic & in moralibus, & ideo matrimonium prius eſt in eſſe cõtractus naturalis, quàm ſit ſacramentum: ſicut in generatione hominis, diſpoſitione pręcedunt introductionem animæ rationalis, & tamen intelligimus, quòd ſtante vltima diſpoſitione, ſtatim introducitur forma. Et ſi qui contrahant per litteras vel per procuratorem, ſunt Theologi qui tenent, quòd tunc tantum eſt contractus matrimonialis, & tamen non eſt ſacramentum, donec ambo ſimul conſentiant.

3. Ratio. Tertia ratio, quia cap. ex publico, de conuerſione coniugatorum, communis Canoniſtarum, & Caietanus cũ illis tenet, quòd ſummus Pontifex poteſt diſpẽſare in matrimonio rato & non conſummato, mirabile autem videtur ſecundum eoſdem, quòd poſſit in ſacramento vero & reali, & quod actu eſt, diſpenſare, & non poſſit in illo, quod nondum eſt diſpoſitum in futurum, quid ſaluti animarum expediat. Reſpondent, quòd Papa in rato diſponere & diſpenſare poteſt, quia ſignificat coniunctionem Chriſti ad animã, quæ per mortale diſſoluitur: clandeſtinum vero matrimonium coniunctionem verbi ad humanitatem ſignificat, quæ inſolubilis eſt, ideo ratione ſignificationis vnum poteſt diſſolui, & non aliud. Sed contra arguitur, quia Theologi communiter dicunt, quòd ratum ſignificat coniunctionem Chriſti ad eccleſiam, quæ etiam indiſſolubilis eſt. Secundo, quia vnde tu habes ratum, quòd actu eſt, ſignificare hanc coniunctionem, clandeſtinum verò, quòd nondum eſt, ſignificare aliam? cum repugnet, quòd res futura tantundem ſignificet ſicut præſens, & præſens in caſu & ex cauſa per te poteſt irritari, ergò & clandeſtina futura. Tertiò, quia in rigore non ad ſignificationem, ſed ad rei naturam recurrendum eſt, intrinſecum autem eſt his clandeſtinis, quod violatur ius paternum, inferuntur damna grauia Reipublicę, opponuntur triplici bono coniugij, poteſt ergo Eccleſia illa irritare: mirabile enim eſſet, quod aliquid Reipublicæ Chriſtianæ eſſet expediens, & tamen circa illud Eccleſia non poſset aliquid diſponere.

Quarta ratio, ſi poſt fidei dationem poſtea ſequatur machinatio in mortem coniugis, ex diffinitione eccleſiæ matrimonium eſt irritum, ſimiliter ergò, ſi nunc clandeſtina irritet, erunt poſt irrita, neque aſſignabitur ratio diſparitatis. 4. Ratio. Arguitur ſic, eccleſia quid fecit tunc, vt alia coniungia irritaret, vtique illegitimauit talem conſenſum, & ſi conſenſus non eſt legitimus, & legi eccleſiæ conſonus, neque materia, neque forma legitima erit, & ex conſequenti contractus erit irritus. Et hinc reſpondetur ad Achillem eorum, qui ſententiam oppoſitam ſuſtinent, nempè, quia conſenſus contrahentium eſt de iure naturali, materia & forma de iure Diuino, ergo Eccleſia clandeſtina non poteſt irritare. Reſpõdetur, quòd materia & forma aliorum ſacramẽtorum eſt purè ſacramentalis, & à Chriſto inſtituta, materia vero & forma matrimonij eſt purè ciuilis, & contractus naturalis: & Chriſtus Dominus neque materiam, neque formam huius ſacramenti inſtituit, ſed illam præſuppoſuit, & addidit illi priuilegium & vim, vt gratiam conferret, & dato, conſenſus ſit naturalis, ſicut tamen lex ciuilis plures conſenſus & contractus irritat, qui, ſtando in iure naturali, validi eſsent, dominium rei transferendo, ſic & Eccleſia conſenſum clandeſtinè contrahentium irritat, tanquam inſufficientem ad transferendum dominium ſui corporis in alterum: & ideo ex defectu cõſenſus, & debitæ materiæ & debitæ formę, ſi eccleſia clandeſtina in futurum irritet, contractus erit inualidus, & ex conſequenti, neque erit matrimonium, neque ſacramentum, vt de facto ſancta Synodus diffiniuit, ſeſſione 24. & 8. ſub Pio IIII. decreto 1. de reformatione, his verbis, Qui aliter quàm præſente parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius Parochi ſeu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus, matrimonium contrahere attentabunt, ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiuſmodi contractus irritos & nullos eſse decernit, prout eos pręſenti decreto irritos facit & annullat. Concilij Trident.

VIGE.

VIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An Iacob frater Domini filius fuerit Ioſeph.

AMbroſius in Commentarijs cap. 1. ad Galatas, hunc locum ediſſerens, *Niſi Iacobum fratrē Domini*, aſſerit Iacobum fratrē Domini fuiſſe filium Ioſeph, his verbis, Hic Iacobus filius fuit Ioſeph qui ideo frater Domini appellatus eſt, quia & Ioſeph pater eius, etiam Domini pater nuncupatus eſt: ſic enim dicit Maria ad Ieſum in Lucæ Euangelio, Quid feciſti nobis ſic? etenim & ego, & pater tuus mœſti & triſtes quærebamus te. Et in Euangelio Ioannis dicit Philippus ad Nathanael, quem ſcripſit Moyſes in lege & prophetis inuenimus Ieſum à Nazareth filium Ioſeph. (Lucæ 2.)

Theophilactus hunc locum exponens, Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas? & ſorores eius, nonne apud nos ſunt, ſic ſcripſit, Fratres habuit Dominus & ſorores Ioſeph filios quos genuit ex vxore fratris ſui Cleophe, mortuo enim abſque liberis Cleopha, Ioſeph iuxta legem vxorem eius accepit, & pueros procreauit ſex, quatuor mares & duas fœminas, Mariam, quæ dicebatur Cleophe filiam ſecundum legem, & Salome. Idipſum repetit c. 27. in Matthæum, vbi etiam ſcribit, matrem Chriſti filiorum Ioſeph fuiſſe nouercam.

Euſebius. Conſentiunt huic opinioni plerique ex Græcis Patribus, in primus Euſebius libro 2. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, cap. 1. vbi ſcribit Iacobum iuſtum Hieroſolymitanum epiſcopum appellatum fratrem Domini, filium fuiſſe Ioſeph, ex alia coniuge anteaquam deſponſaretur Mariæ.

Eutimius. Eutimius cap. 12. in Mattheum, Ioſephum ait filios habuiſſe & filias.

Oecumenius. Oecumenius in Commentarijs epiſtolę ad Galat. cap. 2. & in Actuum Apoſtolorum cap. 2. refert filios Ioſeph dubitaſſet de Chriſto, de quo nunquam pater ipſe Ioſeph dubitauerat.

Epiphanius. Epiphanius libro 3. Panarij aduerſus Antidicomarianiſtas diſputans, narrat Ioſeph habuiſſe primam vxorem de tribu Iuda, ſuſcepiſſeque ex ea liberos ſex, in quibus primogenitus fuerit Iacobus cognomento Iuſtus circa annum paternæ ætatis quadrageſimum, natus, deinde vxore hac mortua, cum annum ageret octogeſimum, duxiſſe Mariam Chriſti matrem.

Origenes. Origenes cùm hunc locum diſſereret iudicauit, opinionem hanc ex Euangelio, cui titulus eſt iuxta Petrum, aut ex Euangelio, quod Iacobi dicitur, prophetiam, ſibiq; mirum in modum placere, quia & rationi conſentaneum ſit virilis virginitatis primitias fuiſſe Ieſum, muliebris verò Mariam, nec plauſibile ſit alijs præterquam iſtis virginitatis primitias aſcribere.

Hoc ipſum apud Latinos profitentur Hilarius Comm. 1. in Matt. Caietanus in commentarijs eiuſdē epiſtolæ ad Galatas.

Hieronymus libro 2. in Matthæum diſſidet à ſententia iſtorum Patrum, ſic enim ſcribit. Quidam fratres Domini de alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta apocriphorum, & à quadam Fiſcha muliercula confingentes: nos autem ſicut in libro, quem contra Eluidium ſcripſimus continetur, fratres Domini non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris & Ioſeph & Iudæ, quos in Euangelio fratres Domini legimus appellatos, fratres autem conſobrinos dici omnis ſcriptura demonſtrat.

Auguſt. Auguſtinus ſermone 14. in natiuitatem Chriſti, Ioſepho priuilegium virginitatis aſcribit, his verbis, Habe ergo ô Ioſeph cum Maria cōiuge tua communem virginitatem membrorum, quia de virgineis membris virtus naſcitur Angelorum: ſit Maria ſpōſa Chriſti in carne ſua virginitate ſeruata, his autem & tu pater Chriſti cura caſtitatis & honorificentia virginitatis; gaude itaque Ioſeph, quia per meritum virginitatis, ita ſeparatus es à concubitu vxoris, ut pater dicaris Saluatoris. Et hanc ſententiam Hieronymi & Auguſtini ſequitur & tenet eccleſia, & ita indubitanter tenendum eſt, Iacobum fratrem Domini non fuiſſe filium Ioſeph, ſed ideo fratrem appellatum, quia phraſis ſcripturæ eſt conſobrinos fratres appellare.

Pro Ambroſio, ipſe pro ſe reſpondet, nam loco citato ſtatim hæc verba ſubiungit, Hoc ergo modo dictus eſt Dominus frater Iacobi & cæterorum, quo & filius nuncupabatur Ioſeph. Quidam enim ducti inſania, hos veros Domini fratres de Maria natos impia aſſertione contendunt, cum Ioſeph non verum eius patrē dicāt appellatum, ſi hi enim veri erant fratres eius, & Ioſeph erit verus pater, quia qui dixit patrem eius Ioſeph, idem dixit & fratres eius Iacobum, & cæteros, de quibus conſtat, quòd Domini conſobrini erant, nō fratres. Vide ſupra ſecundo tomo Beati Chryſoſtomi ad vigeſimum primum quæſitum.

VIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An Apoſtoli Gentibus quatuor præcepta poſuerint.

AMbroſius in commentarijs epiſtolæ ad Galatas locum hunc exponens, *Ne forte in vacuum currerem*, obiter attingens locum illum Actuum 15. vbi legitur Apoſtolos pręcepiſſe gentibus, vt abſtinerent à quatuor, videlicet, ab Idolothytis, à fornicatione, à ſāguine, & ſuffocato, monet ab Apoſtolis non fuiſſe præſcripta niſi tria, quartum vero à Græcis eius loci corruptoribus additum. Eius verba ſic habent, Denique hæc tria mandata ab Apoſtolis & ſenioribus data reperiuntur, quæ ignorant leges Romanorum, id eſt, vt obſeruent ſe ab idololatria & ſanguine, ſicut Noe, & fornicatione, quæ Sophiſtæ Græcorum non intelligentes, ſcientes tamen à ſanguine abſtinendum, adulterarunt ſcripturam, quartum mandatum addentes, & à ſuffocato obſeruandum, quod puto nunc Dei nutu intellecturi ſunt, quia iam ſupra dictum erat, quòd addiderunt. Conſentit Ambroſio Irenæus libro 3. aduerſus hæreſes, cap. 12. vbi hunc locum referens, mentionem ſuffocatorum non addit. Communis tamen conſenſus Patrum eſt, Apoſtolos diffiniſſe, vt gentes à quatuor illis abſtinerent: & Ambroſius forte ſaluari poteſt, eo quod inquit, quod Græci addiderint iam ſupra dictū erat, in quo inſinuare videtur, quod prohibitione ſanguinis abſtinere tenebantur à ſuffocato. (Galat. 2. / Irenæus.)

VIGESIMVM SEXTMVM QVAESITVM.

An Epiſcopus & presbyter ſint idem.

AMbroſius in Commentaris epiſtolæ 4. ad Epheſ. aſſerit epiſcopum non eſſe ſimplici ſacerdoti ſuperiorem, ſed vtrumque idem eſſe, ita inquiens, Non per omnia conueniunt ſcripta Apoſtoli, ordinationi quæ nunc in eccleſia eſt,

ſia eſt, quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta, nam & Timothæum Epiſcopum à ſe creatum presbyterum vocat, quia primi presbyteri Epiſcopi appellabantur, vt recedente eo, ſequens ei ſuccederet. Denique apud Ægyptum presbyteri conſignant, ſi præſens nõ ſit Epiſcopus, ſed quia cęperunt ſequentes presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio proſpiciente Concilio, vt non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum multorum ſacerdotum iudicio conſtitutum, ne indignus temerè vſurparet, & eſſet multis ſcandalum. Huic ſententiæ ſubſcripſerunt Hieronymus, Chryſoſtomus, & alij Patres. Controuerſiam hanc diffiniuit Synodus Tridentina ſeſſione 23. Can. 7. his verbis: Si quis dixerit Epiſcopos non eſſe presbyteris ſuperiores, vel non habere poteſtatem confirmandi & ordinandi, vel eam quam habent, illis eſſe cum presbyteris communem, anathema ſit. Quęſtio hęc diſputata eſt ſupra quarto tomo Chryſoſtomi ad vigeſimum ſextum quæſitum. Vide ibi.

VIGESIMVM SEPTIMVM QVÆSITVM.

An fide ſola ſine operibus iuſtificemur.

Ambroſius libro ſecundo de Iacob & vita beata inſinuare videtur, explicans qualiter Iſaac caligauerit, quòd ſola fide ſine operibus iuſtificamur. Sic enim habet, Agnouit Iſaac notum odorem generis ſui, recognouit ſtolam ſcripturæ veteris, ſed vocem plebis veteris nõ recognouit, & ideò cognouit eſſe mutatam, manet enim hodie ſtola eadem, ſed populi deuotioris canora cępit eſſe confeſſio, merito dixit, vox quidem vox Iacob, manus autem manus Eſau, & odoratus eſt odorem veſtimentorum, & fortaſſe illud eſt, quia non operibus iuſtificamur, ſed fide, quoniam carnalis infirmitas operibus impedimento eſt, ſed fidei claritas factorũ obumbrat errorẽ, quæ meretur veniam delictorũ.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 3. Sentent. diſtinctione 23. & 24. & Sanctus Thom. 2. 2. quæſtione 4. articulo 3. quo quærit, an charitas ſit forma fidei, & reſpondet concluſione affirmatiua, nempe, quòd charitas eſt forma fidei, quia actus fidei per charitatem perficitur & formatur. Probatur primò, quia vnumquodque operatur per ſuam formam, fides autem operatur per dilectionem, ergo dilectio charitatis eſt forma fidei. Secundò, quia actus voluntarij ſpeciem recipiunt à fine, qui eſt obiectum voluntatis, in rebus autem naturalibus id à quo aliquid ſortitur ſpeciem, habet modum formæ, & ideo forma cuiuslibet actus uoluntarij quodammodo eſt finis ad quem ordinatur, tum quia ex ipſo recipit formam, tũ etiam quia modus actionis oportet quòd proportionabiliter reſpondeat fini, actus verò fidei ordinatur ad obiectum volũtatis, quod eſt bonum ſicut ad finem, hoc autem bonum Diuinum quod eſt finis fidei, eſt proprium obiectum charitatis, ergo charitas eſt forma fidei, in quãtũ actus fidei per charitatẽ perficitur & formatur.

Moderni non recipiunt hanc Cõcluſionem S. Th. & arguunt contra illam. Primò, quia fides ſpeciem immediatè recipit ab obiecto, ergo nõ percipitur à charitate: conſequentia probatur, quia nihil à duobus recipit ſpeciem. Secundò, quia nulla res ſine ſua forma eſſe poteſt, fides autem poteſt eſſe ſine charitate, non ergo charitas eſt forma fidei, ſicuti equi anima non eſt Petri forma, quia poteſt ſine illa eſſe. Quid quid tamen ſit de his rationibus, concluſio Sanct. Tho. eſt, Magiſtri Sentent. 3. diſtinctione 23. qui pro ſe adducit Beatum Ambroſium. Et quòd charitas ſit forma fidei, probat euidenter ratio Sancti Thomæ, ſcilicet, ideſt, forma alicuius per quod operatur, fides autem operatur per charitatem, vt patet ad Galatas 5. Fides quæ per dilectionem operatur: antecedens exemplis patet, quia frigiditas eſt forma aquæ, quia per illam operatur, & caliditas ignis, & idem de cæteris formis actiuis. Secundò, quia illud dicitur forma rei, quæ illi viuere & vitam dat, charitas autem dat vitam fidei, eſt ergo forma illius maior. nota eſt: minor, probatur, quia Iacobi 5. habetur, quòd fides ſine charitate mortua vocatur, & de facto eſt. Tertiò, quia in ſcholis hoc eſt receptiſſimum, quòd fidem ſine charitate fidẽ informem vocant, ergo charitas eſt forma fidei. Pro ſolutione autem rationum notandum, quòd duplex eſt forma rei, nempè, intrinſeca, & extrinſeca: intrinſeca eſt, quæ alicui tanquam ſubiecto inhæret: extrinſeca quæ licet realiter non inhæreat, habet tamen proprietates formæ inhærentis: proprietas autem formæ eſt alium perficere, & vitam rei ipſi tribuere, iſto ergo modo dicimus, quòd charitas eſt forma fidei, forma enim extrinſeca propter reſpectum aliquem quem habet ad aliquam rem, ſufficit illam denominare, ſicut ſanitas, quæ eſt in animali, utinam denominat ſanam. Hinc reſpondetur ad argumenta. Ad primum antecedenti dato, nego conſequentiam, quia vtrumque immediatè recipit ab obiecto & mediatè à charitate. Secundò dicimus, quòd fides conſideratur dupliciter: vno modo in quantum eſt habitus, & vt ſic, ſpeciem recipit à ſuo obiecto: ſecundo modo prout eſt virtus, & vt ſic, recipit ſpeciem à charitate, ipſa enim eſt, quæ fidei dat eſſe virtutem. Ad ſecundum dicimus primò, quia id habet verum de forma phyſica: ſecundo concedimus, quod nulla res eſt ſine ſua forma: minorem verò diſtinguo, uel in eſſe virtutis, & ſic nego, quia in eſſe virtutis fides ſine charitate eſſe non poteſt, vel in eſſe habitus, & ſic damus quòd verè ſine charitate eſſe poteſt: quòd verò in eſſe virtutis ſine charitate eſſe non poſſit, exemplum eſt, Petrus poteſt eſſe ſine albedine, ſed in eſſe albo ſine albedine eſſe non poteſt.

Dubium tamen eſt, cum charitas ſit forma omniũ virtutum, an ſpecialiori modo ſit forma fidei, quàm cęterarum virtutum. Reſpondeo, quòd ſic. Pro quo notanda eſt differentia inter fidem & virtutes cæteras, quantum ad hoc, quod eſt à charitate informari: aliæ enim uirtutes recipiunt formam à charitate, per hoc, quòd earum vſus eſt in poteſtate voluntatis, ex hoc enim quòd voluntas charitate eſt perfecta, actus aliarum virtutum in Deum ordinat, vti quod eleemoſyna propter Deum detur: actus vero fidei non ſolum eſt in poteſtate voluntatis quantum ad vſum & exercitium, ſed etiam quantum ad ſpecificationem actus, ſicut quòd domum ego faciam, eſt à voluntate, quòd verò bonam ſaciam, eſt ab arte, ſic quòd temperatè agam, eſt à voluntate, quòd autem promptè & delectabiliter, eſt ab habitu: in fide verò, non ſolum quantum ad vſum, ſed etiam quantum ad ſpecificationem, actus à voluntate dependet, quia aſſentior articulis, quia volo, & aſsentior promptè & delectabiliter, quia erga articulos ſum benè affectus. Item, quia via generationis fides præſupponitur ad charitatem, & ideò habet ſe ad illam in genere cauſæ materialis, charitas verò habet ſe ut forma reſpectu fidei, quod ex eo conſtat, quia per fidem Deum cognoſcimus, per charitatem verò eum amamus: nihil enim eſt volitum quin ſit præcognitum, habitus ergo fidei pręſupponitur ad charitatem, & quia ponit perfectionem in fide, quam ipſa de ſe attingere non ualet, ideò ſpecialiori modo charitas eſt forma fidei quam aliarum virtutum.

Diſputatio eſt nunc cum Luthero, qui tenet, quòd fides nullo modo perficitur per charitatem, ſed charitas perficitur per fidem: & hinc in hæreſim illam incidit,

cidit, quòd fides ſola ſine operibus ad ſalutem ſufficit, & ita non admittit diſtinctionem Sanct. Thom. quæſtione 4 articulo 4. & communem Theologorum de fide formata, & informi: ſecundum enim illum nulla eſt fides informis, vt Roffenſis contra Lutherum refert articulo 14. & 15. Probat ex varijs locis Pauli ad Rom. 1. Iuſtus ex fide viuit, & cap. 10. Corde creditur ad iuſtitiam. & idem habetur ad Hebr. 10. & 11. & Marci vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Item Actuum 10. Fide purificânte corda eorum. Si ergò fides purificat, ſola ergò illa ſufficit: & ad Rom. 4. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Reſpondemus nihilominus, quòd Lutheri ſententia eſt hæretica: & probatur primo Iacobi 2. Fides ſine operibus mortua eſt. Et quia locus hic conuincit illum, reſpondet, quòd epiſtola iſta non eſt Canonica, neque Iacobi, cuius oppoſitum Concilium Tridentinum diffiniuit ſeſſione 5. Can. de receptione & numero librorum ſacrorum veteris & noui Teſtamenti, his verbis; Quatuordecim epiſtolæ Beati Pauli, Petri Apoſtoli duæ, Ioannes Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli vna. Secundò probatur ex illo 1. Corint. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes trāſferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum: & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Et in fine capitis, Nunc autem manent tria hæc, fides, ſpes, charitas, horum autem maior eſt charitas. Tertio, probatur ex Paulo ad Roman. 5. vbi ex profeſſo duos errores eradicare contendit, alterum Iudeorum, & alterum Gentium. Iudæi enim contendebant Legalia ſimul cum fide Chriſti neceſſario eſſe ſeruanda, Gentes verò credebant ſolam fidem Chriſti ſine veteri lege ad ſalutem ſufficere: Paulus verò vtrumque extirpat errorem, primò Iudæorum, Legalia enim poſt Euangelij promulgationem hominem non iuſtificabant, quinimo, neque ante Chriſti aduētum, ſed fides per legalia adumbrata. Et inde probat, quòd iam legalia neceſſaria non erant, ad quod adducit illud Abrahæ, Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, antea enim quàm circuncideretur iuſtificatus erat. Ex quo infert, quòd Circunciſio non iuſtificabat. Errorem autem Gentium confutat, quia dato, quòd ad iuſtificationem fides implicita & credere ſufficeret, requiritur tamen amplius, nempe confeſſio oris ad ſalutem, hoc eſt, poſt fidem requiruntur etiam opera fidei, fides enim, ipſo Paulo teſte, per dilectionem operatur, ad remiſſionem enim originalis ſufficit credere fide formata, ad ſalutem verò æternam conſequendam poſtmodum obſeruatio mandatorum Dei exigitur. Ad argumenta autem dicimus, quòd ſimiles & fortiores loci ſunt ſcripturæ pro charitate, vt patet Lucæ 17. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum; & Ioann. 14. Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & Prouerb. 10. Charitas operit multitudinem peccatorum. Ad omnes autem authoritates, dicimus, quòd intelliguntur de fide formata. Et in damnationem Lutheri ſufficit diffinitio

Conciliū Trident. Concilij Tridentini ſeſſione 6. Can. 9. Si quis dixerit, ſola fide impium iuſtificari, ita vt intelligat nihil aliud requiri, quod ad iuſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe eum ſuæ voluntatis motu præparari atque diſponi, anathema ſit: & Can. 12. Si quis dixerit, fidem iuſtificantem nihil aliud eſſe, quàm fiduciam Diuinæ miſericordiæ peccata remittentis propter Chriſtum, vel eam fiduciam ſolum eſſe, qua iuſtificamur, anathema ſit, qua Lutherus negat diſtinctionem fidei formatam & informem.

Dubium eſt, an eadem ſit fides formata & informis. Sanctus Thomas, 2. 2. q. 4. articulo, 4. reſpondet, quòd fides formata & informis non ſunt diuerſi habitus. Probat ex illo, quod gloſſa dicit ſuper illud Iacobi 2. Fides ſine operibus mortua eſt. vbi ait, quibus reuiuiſcit, ergo fides quæ erat prius mortua & informis, ſit formata & viuens. Item, quia habitus diuerſificantur ſecundum illud quod per ſe ad habitum pertinet, cùm autem fides ſit perfectio intellectus, illud per ſe pertinet ad fidem, quod pertinet ad intellectū, quod autem pertinet ad voluntatem, non per ſe pertinet ad fidem, ita quod per hoc habitus fidei poſſit diuerſificari: diſtinctio autem fidei formatę & informis eſt ſecundum charitatem, quæ pertinet ad voluntaté, non aūt ſecundum illud, quod pertinet ad intellectū, ergo fides formata & informis nō ſūt diuerſi habitus.

Dubium circa hanc doctrinam S. Thom. quomodo maneat fides gratia deſtructa. Videtur enim quòd ſimul cum illa corrumpatur: primò, quia omnes aliæ virtutes morales ad infuſionem gratiæ generantur, & ad corruptionem eius corrumpuntur, ergo & fides. Secundò, quia homo mortuus non eſt idem qui erat viuus, ergo fides informis non eſt formata. Tertiò, quia fides informis non eſt virtus, fides formata eſt virtus, ergo ſaltem non ſunt vnus habitus, vt Sanct. Thom. dicit de hoc, 1. 2. quæſt. 65. articulo quarto. S. Thom. aſſignat rationem concluſionis, quam articulo hoc quarto tenuit, quia omne prius poteſt eſſe ſine poſteriori, ſed in iuſtificatione impij fides eſt prior charitate, non ſolum in genere cauſæ materialis, ſed etiam in genere cauſæ efficientis, ex fide enim generatur charitas, ergò. Hæc tamen ratio probat, quod id ſit poſſibile, non tamen quod de ſe & de facto ita ſit. Ideò ſit prima propoſitio, quamuis ſit hæreticum aſſerere, 1. Propoſitio.
quòd omnis qui peccat mortaliter, amittit fidem, non tamen eſt hæreticum aſſerere, quòd omnis qui peccat mortaliter amittit fidem infuſam, eſt tamen hoc ipſum ſapiēs hæreſim. Et probatur, quia à Concilio Tridentino, ne incideremus in errorem Lutheri, qui ponit tantam connexionem inter fidem & charitatem, quòd vna ſine alia manere non poteſt, ſeſſione 6. Can. 28. ſanctiſſimè diffinitum eſt, per quodcunque mortale gratiam amitti, non autem ſemper fidem, his verbis; Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem quæ remanet, non eſſe veram fidem, licèt non ſit viua, aut eum, qui fidem ſine charitate haber, nō eſſe Chriſtianum, anathema ſit. Quòd verò non ſit hæreticum aſſerere, quòd omnis qui peccat mortaliter amittit fidem infuſam, conſtat, quia non eſt de fide ſtrictè, & in primo gradu fidei, quòd ſunt ponendi habitus infuſi, vt communis ſententia Theologorum tenet, nam in Clemētina vnica, de ſumma Trinitate & fide Catholica, non diffinitur tanquam de fide, quòd habitus infuſi ſunt ponendi, ſed tanquam opinio verior & probabilior, vt conſtat ex §. nos autem, eadem Clementina, qui ſic habet. Nos autem opinionem illam ſecundam tenentes, quòd in baptiſmo infunditur gratia cum virtutibus, tanquam probabiliorem duximus eligendam; quòd in baptiſmo detur paruulis gratia, diffinitur tanquam de fide, contra aſſerentes, quòd baptiſmus remittit originale, non tamen confert gratiam; Quod autem ſint ponendi habitus infuſi, non diffinitur tanquam de fide, ſed tanquam opinio verior & probabilior: ſi ergo quòd ſint habitus infuſi non eſt de fide, neque erit de fide quod per quodcunque peccatum mortale amittantur, uel non amittantur; quod uero ſit ſapiens hæreſim aſſerere, quod per peccatum quodcunque mortale amittitur fides infuſa, probatur, quia talis propoſitio eſt proxima huic, Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, quæ eſt formaliter hæretica, & dogma Lutheri, & aſ-

ſertor

ſertor talis propoſitionis cogeretur eam retractare, nõ ſolum tanquam temerariam & erroneam, ſed etiam tanquam ſapientem hæreſim.

2. Propoſitio.

Secunda propoſitio, Ante diffinitionem Concilij Tridentini ſemper fuit temerarium & erroneum aſſerere, quòd fides infuſa per peccatum mortale corrumpatur. Probatur, quia ex aſſertione ſequitur, quòd omnis qui eſt in peccato mortali, eſt infidelis: conſequens autem eſt falſum, ergo: ſequela patet, quia ille iam non credit, quomodo oportet eum credere, ſcilicet, quia Deus dixit & reuelauit, ſed propter teſtimonium humanum, quilibet autem contrarium in ſe experitur tempore quo in aliquo mortali perſeuerauit. Vnde omnes Doctores tanquam certum & firmum ſupponunt, quòd fides ſtat cum mortali, neque id aliundè probant, niſi à poſteriori, quia in mortali exiſtens credit Deo & Eccleſiæ, habet ergo fidem. Et hoc ſuppoſito, S. Thom. probat eſſe poſſibile, quòd fides, quæ nunc eſt formata, poſtmodum fit informis, fides enim ſolum corrumpitur per infidelitatem vel hæreſim, ſicut ſpes per deſperationem, charitas verò per quodcunque mortale, & ſimiliter aliæ virtutes illi connexæ: mortale enim contrariatur charitati, non autem fidei, neque ſpei: vnde ſicut in eſſe virtutis omnes virtutes ſunt connexæ, ſic & fides charitati, corrupta autem charitate, licèt remaneat habitus fidei infuſæ, ſed non manet in eſſe virtutis. Quæret forte quis, an ſicut fides & ſpes poſſunt ſine charitate manere, poſſint ſine illa infundi? Sanct. Thom. 1.2. quæſt. 65. articulo 4. tenet partem affirmatiuam, nam qui baptizatur animo non expellendi concubinam, eſt in mortali, qui tamen, ſi baptizetur, eſt fidelis, & quia non ponit obicem fidei, quin potius ipſa profeſſione fidei, à fide, quæ illi infunditur, quia illi non ponit obicem, denominatur fidelis, quia tamen ponit obicem gratiæ, non communicatur illi, donec obicem tollat. Hinc reſpondetur ad argumenta. Ad primum negatur conſequentia, quia aliæ virtutes ex eo corrumpuntur, quia charitas, quæ eſt principium illarum corrumpitur, fides verò & ſpes, quia natura ſunt priores ipſa charitate, ideo non corrumpuntur. Ad ſecundum reſpondetur, negando conſequentiam, nam homo viuus habet principium eſſentiale, per quod viuit, remota autem anima, remouetur homo, quia ei dabat principium vitæ, quia verò charitas non eſt de eſſentia fidei, ideò fides poteſt ſine charitate eſſe. Ad tertium negamus conſequentiam, idem enim habitus eſt in eſſe naturæ & habitus, licèt non ſit idem in eſſe virtutis: quia autem Lutherus affirmat, quòd fides eius, qui manet in mortali, non eſt vera fides, neque propriè fides illius eſt virtus, ideo

Dubium eſt, an fides ſit verè & propriè virtus. Ad quod reſpondet Sanct. Thom. 2.2. quæſtione 4. articulo 5. duabus concluſionibus. Prima, fides formata eſt virtus. Probat, quia homo per virtutem iuſtificatur, nam iuſtitia eſt tota virtus, vt habetur 5. Ethic. ſed per fidem homo iuſtificatur, ſecundum illud ad Roman. 5. Iuſtificati ergo ex fide, pacem habeamus, ergò fides eſt virtus. Tum etiam, quia cùm credere ſit actus intellectus aſſentientis vero ex imperio voluntatis, ad hoc quòd iſte actus ſit perfectus, duo requiruntur: primum, quòd infallibiliter intellectus tendat in ſuum bonum, quod eſt verum: ſecundum eſt, quod infallibiliter ordinetur ad vltimum finem, propter quem voluntas aſſentit verò, & vtrumque inuenitur in actu fidei formatæ, nam ex ratione ipſius fidei eſt, quòd intellectus ſemper feratur in verum, quia fidei non poteſt ſubeſſe falſum, ex charitate autem, quæ format fidẽ, habet anima quòd infallibiliter voluntas ordinetur in finem bonum, & ideò fides formata eſt virtus.

1. Concluſio.

Secunda concluſio, fides informis non eſt virtus.

2. Cõcluſ.

Probat, quia licèt habeat perfectionem debitam ex parte intellectus, non tamen habet perfectionem debitam ex parte voluntatis.

Durandus, 3. diſtinctione 23. q. 6. aduerſatur Sanct. Thom. tenet enim has duas Concluſiones. Primam, fides non eſt propriè virtus, ſed ſecundum quid. Secundam, fides formata non eſt amplius virtus quàm informis. Pro quo notat, quòd fides dupliciter accipitur: vno modo ſtrictè pro habitu perficiente potẽtiam reſpectu optimi actus, virtus enim eſt, quæ habentem perficit, & opus eius bonum reddit, 2. Ethic. Alio modo largè pro habitu inclinante potentiam, non autem ad optimum actum: fides, inquit, inclinat potentiam ad bonum actum, non autem ad optimum, probat: quia optimus actus intellectus eſt, quando aſſentitur rei in ſe vel in ſuis principijs, hoc autem non euenit in aſſenſu fidei, ergo fides propriè non eſt virtus, ſed ſolum ſecundum quid. Quòd autem fides formata nõ ſit amplius virtus, quam informis, probat, quia fides per charitatis aduentum aſſenſum intenſiorem aut clariorem non producit, non ergò per charitatem perficitur, nam licèt charitas actui fidei det eſſe meritorium, aſſenſus tamẽ fidei in ſe nõ redditur perfectior.

Caietanus ad quæſtionem reſpondet, quòd fides non eſt ſimpliciter virtus intellectualis, quia non inclinat ad optimum actum intellectus, & licèt ſimpliciter non ſit virtus intellectualis, ſimpliciter tamen eſt virtus theologica, quia producit optimum actum, quem de ſupernaturalibus pro ſtatu viæ habere poſſumus. Difficile tamen eſt intellectu, quod fides ſimpliciter ſit virtus Theologica, & tamen ſimpliciter non ſit virtus intellectualis: & ideò dicimus, quòd fides ſimpliciter eſt virtus intellectualis, quia inclinat ad optimum actum, quem pro ſtatu viæ habere poſſumus. Probatur primo ex S. Thom. 1.2. quæſt. 65. art. 4. vbi tenet, quòd ad connexionem virtutum ſufficit, omnes illas virtutes habere, quas pro illo ſtatu aſſequi poteſt. Vnde in monialibus, licèt non habeant fortitudinem, virtutes ſunt connexæ, quia materia fortitudinis illis occurrere non poteſt, & ideo fortitudine non egent. Similiter ergò dicimus, quòd fides in via habet ſtatum perfectæ virtutis, quia producit optimũ actum quem in via producere poteſt. Si enim Deum in via videre poſſemus, fides tunc propriè & ſimpliciter virtus non eſſet, ſicut fides quam habeo quòd Roma eſt ſimpliciter, non eſt virtus, quia Romam poſſum videre. Secundò, fides inclinat potentiam ad actum laudabilem, ergò eſt virtus ſimpliciter. Confirmatur: quia communis vſus Eccleſiæ ſic recepit, fidẽ enim, ſpem, & charitatem, tres virtutes Theologicas appellat. Tertio, per fidem formatam iuſtificamur, ergò fides formata ſimpliciter & abſolutè eſt dicenda virtus: antecedens patet Abacuc 2. Iuſtus ex fide viuit & Actuum 10. Fide purificante corda eorum. Et Philoſophi omnes conſentiunt, quòd pietas eſt virtus, quia illa ergà parentes benè nos habemus, ſed per fidem formatam erga Patrem cœleſtem benè nos habemus, ergò fides formata ſimpliciter & abſolutè eſt virtus. Quartò, quia ſancti fidem formatam communiter vocant virtutem, vt habetur Clementina vnica, de ſumma Trinitate & fide Catholica, & extra, de baptiſmo & eius effectu, c. maiores, & Magiſter Sent. 3. diſtin. 23. Hinc reſpondetur ad rationem Durandi, quod ad eſſe virtutem ſimpliciter, ſufficit quod potentiam ponat in perfectione illa, quam pro ſtatu hoc poſſumus habere. Et quando Ariſtoteles inquit 6. Ethic. quòd fides humana non eſt virtus intellectualis, non ideo dicit, quia non cauſat euidentiam, ſed quia falſum poteſt illi ſubeſſe, fidei autem Diuinæ ſubeſſe nõ poteſt falſum, ideo ſimpliciter & abſolutè eſt virtus. Quod ſi quis contra hoc arguat, quia fides adhuc pro ſtatu

Caietanus

Fides ſimpliciter eſt virtus intellectualis.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

Reſpondetur ad rationẽ Durandi.

ſtatu hoc intellectum non ponit in perfectione vltima reſpectu ſupernaturalium, probatur: quia cognitio prophetica perfectiorem notitiam cauſat quam fides infuſa, quia eſt medium inter fidem & viſionem, ergo. Reſpondeo, ex hoc nihil contra nos colligi, quia nos loquimur de habitibus, prophetia verò non eſt habitus: prophetæ enim non quando volebant prophetabant, ſed quando à Deo mouebantur.

Dubium maius eſt circa ſecundam Concluſionem Durandi, qua dicit, quòd charitas non conducit ad perfectionem actus fidei. Caietanus inquit articulo quinto, citato, quòd quando S. Thom. diſtinguit inter fidem formatam & informem, non diſtinguit hęc tanquam duos habitus ſpecie differentes, quorum vnus intrinſecè ſit virtus, & alter non, ſed diſtinctio debet ſic intelligi, quod fides formata habet ſtatum virtutis, fides autem informis non, licèt ſint idem habitus. Sumitur autem differentia hæc ratione charitatis, vnde actus illarum ſolum differunt in genere moris, non autem in eſſe naturæ. Ratio autem & fundamentum eſt, quia actus fidei dependet ab intellectu & voluntate, non ſolum quantum ad vſum, ſed etiam quantum ad ſpecificationem, vnde ad perfectionem fidei requiritur, quòd voluntas per charitatem ſit perfecta. Quòd ſi quis arguat, quia fides ſine charitate habet ſtatum virtutis. Probatur, quia voluntas ſine charitate poteſt intellectum ita firmiter inclinare, ac ſi charitate eſſet perfecta, ergo. Ad hoc damus antecedens, negamus tamen conſequentiam, quia ſola voluntas non inclinat intellectum promptè, delectabiliter, & in omni euentu, ideo fides tunc ſtatum non haberet virtutis: verbi gratia, ſi quis Deum non diligeret, non ita promptè & faciliter dictis eius aſſentitur, ac ſi ipſum diligeret, amplius enim illi aſſentior, cui magis affectus ſum, vt magis ſententiæ S. Tho. quàm modernorum, veluti qui Chriſto erant affecti, dictis eius aſſentiebantur, & qui odio proſequebantur illũ, dictis eius non credebant: & hoc eſt aſſerere, quòd ſine charitate non ita promptè & delectabiliter aſſentimur, ſicut cum illa. Et hinc ad Durandum dicimus, quòd licèt charitate voluntatem perficiente, non producatur aſſenſus firmior, producitur tamẽ promptior & delectabilior, & ſæpè firmior.

Circa id quod Caietanus dicit, nempè, fidem informem eſſe aliquando virtutẽ, eſt dubium: quia S. Tho. id negare videtur, quia non inclinat ad promptè & delectabiliter operandum. Dico ad hoc, fidem informem eſſe veram virtutem, licèt non perfectam, ſicuti muſca eſt verum animal, non tamen perfectum animal, ita aſſerit S. Thom. articu. 5. ad tertium argumentum, quod fides informis non attingit ad perfectam rationem virtutis, concedit ergò, quòd abſolutè eſt virtus, licèt non perfecta. Quod verò ita ſit, probatur: quia de ratione fidei eſt, quod ad aſſenſum moueatur à uoluntate, ſi ergo voluntas non eſt perfecta, fides perfecta non erit. Confirmatur: quia credere eſt alicui per voluntatem aſſentiri, experientia autem conſtat, quòd ſi erga aliquem malè ſum affectus, difficile illi fidem adhibeo, qui ergo eſt inimicus Dei, non ita, neque eo modo illi credit, ſicuti qui eſt amicus. Ex quo ſequitur, quòd fides infuſa firmior eſt in illo, qui eſt in charitate, quam in illo qui eſt in mortali: quod ex eo conſtat, quia fides dependet à voluntate, ſi ergo voluntas eſt perfectior, & fides erit perfectior. Et hinc reſpondeo ad aliam rationem Durandi, qua arguit, quòd non ſit eadem ratio de prudentia perficiente virtutes morales, & charitate perficiente intellectum, quia inter prudentiam & alias virtutes, ſaltem in eſſe perfecto, eſt neceſſaria connexio, inter fidem autem & charitatem talis connexio non eſt neceſſaria. Nos tamen dicimus, ſimile eſſe optimum: quia ſicuti temperantia non inclinat ad opus, niſi à prudentia dirigatur, ita neque fides ad aſſenſum ſine imperio voluntatis bene affectæ circa Deum. Ex dictis ſequitur, quòd charitas eſt forma extrinſeca fidei, ea ratione, qua fides procedit ab intellectu, & eſt intrinſeca forma eiuſdem, vt procedit à voluntate, & in genere virtutis, ſicuti prudentia in genere virtutis eſt forma intrinſeca temperantiæ, & albedo eſt forma extrinſeca hominis, ſed intrinſeca Socratis, vt albus eſt.

Dubium vltimum eſt, an fides infuſa ſemper inclinet ad verum. Quod mouetur propter Scotum, qui 3. diſtinct. 23. quæſt. 1. ait, fidem infuſam & acquiſitam non differre eo modo quo ponit S. Thom. ſcilicèt, quòd infuſa ſemper inclinat ad verum, acquiſita verò aliquando ad falſum, inquit enim iſtam differentiam non eſſe ex parte habituum, ſed ſolum prouenire ex parte obiectorum, quia materia fidei infuſæ ſemper eſt de vero & neceſſario, non autem materia fidei acquiſitæ, quia aliquando eſt de falſo, cum ſit de contingenti. Ex quo infert, quòd fides quantum eſt de ſe, ſiue ſit infuſa, ſiue acquiſita, non magis inclinat ad verum, quàm ad falſum. Caietanus eodem articulo quinto, miratur Scoti ſubtilitatem, & quidem mirandum: Ariſtoteles ſiquidem 6. Ethic. ideò inquit, fides non eſt virtus, quia aliquando inclinat ad falſum: quare ſi fides infuſa, quantum eſt de ſe, non magis inclinat ad verum quam ad falſum, non ergò eſt verè & propriè virtus, quod profectò mirabile eſt. Tenendum ergo eſt, quod fides infuſa ſemper inclinat ad verum Sanct. Thom. 2. 2. quæſt. 1. articu. 3. ait, quòd quando maior eſt de fide, & minor eſt falſa, tunc fides maioris non inclinat ad aſſenſum concluſionis; quod autem fides infuſa ſemper inclinat ad verum, probatur: quia fides infuſa eſt inclinatio Dei, non ergò ad falſum inclinat, aliàs Deus fallere poſſet. Et ideò aſſertum Scoti erroneum videtur. Confirmatur: quia omni uirtuti eſt commune, vt non inclinet ad malum, temperantia enim inclinare non poteſt ad hoc, quòd quis tempore prohibito carnes comedat, ſimiliter ergò neque fides ad falſum inclinare poteſt, cum illud ſit maximum malum intellectus.

Pro Ambroſio reſpondet Magiſter, 3. Sentent. diſtinctione vigeſimatertia. quod fuit euidenter ſententiæ contrariæ Lutheri, nam ſuper epiſtolam ad Roman. inquit, Charitas eſt mater omnium virtutum, quia omnes informat, ſine qua nulla vera uirtus eſt, fides ergo operans per dilectionem, uirtus eſt, qua non viſa creduntur, hæc eſt fundamentum, quod mutari non poteſt, vt ait Apoſtolus 1. Corinth. 1. qua poſita, in fundamento neminem perire ſinit. Intelligendus ergo eſt Ambroſius de fide formata.

VIGESIMVMOCTAVVM QVAESITVM.

An in lege fuerit vera remiſſio peccatorum.

Ambroſius in periodum illam, *Iuſtitia in æternum, & lex tua veritas*, Pſalmo 118. aſſerere videtur, quòd in lege non fuit vera remiſſio peccatorum. Sic enim habet: Qui præcepta Dei non habent in cordibus ſuis, non habent legem, ſiue quia inueteratur in Iudæis, renouatur in nobis, vmbra

Aa

bra eſt, non veritas, vt cùm fiat oblatio pro peccatis ſecundum legem, non fiat remiſſio peccatorum: impoſſibile eſt enim ſanguine taurorum & hircorum peccata mundari, mendax ergo erat illa remiſſio, donec remiſſionis veritas adueniret. Quid inde manifeſtius, quàm Ioannis Euangeliſtæ ſententia, qui ait, Quia lex per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et infra, Quia ſi veritas fuiſſet in lege, non fuiſſet gratia facta per Chriſtum.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſtinct. 2. & alij, diſtinct. 1. & S. Thom. 3. parte, quæſt. 61. artic. 2. diſputant de differentia veteris & nouæ legis. Pro quo ſupponendum eſt, tria fuiſſe operum genera in veteri lege, nempe, moralium, iudicialium, & cęremonialium: moralia eadem ipſa fuerunt quæ in lege Euangelica, ſcilicèt, decem præcepta Decalogi: iudicialia verò alia diuerſa, vt de vxoribus ducendis, ſcilicèt, nemo vxorem ſibi niſi de ſua tribu copularet, vt Num. vltimo legitur, & quòd frater illius qui abſque liberis defunctus eſſet, vxorem eius duceret, vt habetur Deut. 25. atque alia id genus: cæremonialia, quæ numero quamplurima erant, vt eſus agni paſchalis, oblationes, vnctiones, lotiones, atque huiuſmodi reliqua. Quantum ad moralia inter Doctores Scholaſticos nullum eſt diſcrimen: non enim ratione operis gratiam conferebant, niſi per modum meriti, ſicut apud nos, dummodò ex fide Chriſti formata procederent, aliàs eſſent opera moraliter bona, non tamen meritoria, neque apud Deum grata. Hoc enim eſt quod Paulus in epiſtola ad Romanos, & ad Galatas intendit, quòd nullius opera legis ualuerunt unquam, neque valent ſine fide Chriſti Deo placere, & quia illam gratiam in ſua paſſione uniuerſis meruit, dicitur noſtra lex gratiæ, iuxta illud Ioannis, Lex per Moyſen data eſt, quæ ſcilicet tantum iubebat, non autem iuuabat. Gratia verò & illarum figurarum ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Et idem omninò de iudicialibus ſentiendum eſt. De cęremonialibus uerò Scotus, 4. diſtinct. 1. quæſt. 6. & Durandus diſtinct. 1. quęſt. 5. quos ſequuntur Moderni, tenent ſolam Circuncisionem gratiam contuliſſe, ſicut Baptiſmus confert, reliquarum autem cęremoniarum nullam talem habuiſſe uirtutem, ſed omnimodò perinde ac reliqua opera, ſi fierent in gratia, illam per modum meriti augerent, & quando in peccato eſſent, tantummodo opera moraliter bona. Quantum ad cęremonias reliquas, Sanct. Thom. & uniuerſi in eandem ſententiam conſentiunt. Sed tamen de Circuncisione diſcrimen eſt inter S. Thom. & modernos, nam moderni contendunt, quòd circuncisio ex ſe & ex uirtute ſua gratiam conferebat. S. uerò Tho. contendit, quòd iuſtificatio ex fide erat, quæ per circuncisionem proteſtabatur. Hoc ſuppoſito, dicimus, diſcrimen latum eſſe inter legem ueterem & nouam, nempè, ut loca frequentia ſcripturæ & præcipuè Pauli intelligamus, quibus latum diſcrimen aſſignat inter ueterem & nouam legem. Poſſet enim quiſpiam arbitrari, ubi Paulus ad Rom. 3. & Galat. 2. ait, hominem non iuſtificari ex operibus legis, ſed per fidem Ieſu Chriſti, & ubi ait Ioann. cap. 1. Lex per Moyſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, hoc diſcrimen inter legem illam ueterem & noſtram conſtitui, quod ſcilicèt, illa non conferret gratiam, noſtra uero illam efficeret: quod tamen falſum eſt. Ideò ad rectum horum intellectum primum omnium animaduertendum eſt conuenientia inter omnes leges. Hoc enim à lapſu primi hominis fuit ſemper commune omni legi & ſęculo, ut non niſi per unicam fidem mediatoris implicitam uel explicitam pateret unquam ulli mortalium ſalus, iuxta illud Actuum 4. Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, &c. & ad Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, &c. quod Paulus ad Rom. 3. vſque ad 8. & ad Galat. 2. vſque ad 5. conſtituere contendit. Quare cùm ait, Arbitramur iuſtificari hominem per fidem, & non ex operibus legis, non intendit peculiare diſcrimen inter legem veterem & noſtram conſtituere, vt nonnulli falſo arbitrantur, dicentes de operibus legis antiquæ illic propriè habere ſermonem, ſcilicet, de cęremonijs & obſeruationibus legalibus: imò vt Auguſtinus libro de ſpiritu & litera, cap. 14. planè docet, de omnibus operibus moralibus & præceptis Decalogi id intelligitur: cum enim populus ille de hoc ſeſe iactaret, quòd opera legis, quam diuinitus ſuſceperat, & virtute propria Circuncisionis amicitiam Dei promeruiſſet, contendit aduerſus illos probare, quòd nullius gentis opera, neque gentium, neque illorum, neque ipſa Circuncisio, niſi quatenus fide Chriſti innitebantur, digna erant gratia & vita æterna apud Deum. Et idem de operibus noſtris dixiſſet, ſi per ſe conſiderentur abſque fide Chriſti & Diuina ope. Itaque non conſtituebat differentiam inter legem & legem, ſed inter opera cuiuſcunque legis ſiue naturalis, ſiue ſcriptæ, quamuis Diuinitus conditæ, ſiue humanæ, & fidem Chriſti, ſcilicèt, quod ſola fides per Dei auxilium tribuit operibus omnibus, vt ſint Deo grata, & ad vitam æternam accepta. Denique errorem illum illic Paulus damnat qui poſtea Pelagium excœcauit, dicentem, poſſe hominem viribus naturalibus & meritis proprijs gratiam Dei promereri. Sed ſi roges, quod ergo diſcrimen eſt inter legem veterem & noſtram? reſpondeo, non vnum, ſed multa.

In veteri lege tria operũ genera.

Circuncisio an ex ſe gratiã conferret.

Auguſt.

Prima, quæ omnium fundamentum eſt, hæc ſcilicèt, quòd illam virtutem & gratiam, quæ cauſa fuit vt opera mortalium poſt hominis lapſum Deo eſſent grata, nemo vnquam niſi ſolus Chriſtus autor nouæ legis operatus eſt, iuxta illud ad Hebr. 9. vbi Paulus ait, mortem Chriſti interceſſiſſe in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, vt remiſſionem, inquit, acciperent, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Vnde quod cap. 1. ait Ioann. De plenitudine eius omnes accepimus, ad vniuerſos mortales à præuaricatione Adæ vſque ad finem mundi refertur. Et hoc eſt quod ſubdit, Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Vbi ſecunda adnotatur excellentia ex parte datoris vnius & conditoris alterius legis: enimuerò Moyſes non condidit, ſed legem dedit, quam Deus condiderat, quæ per ſe non iuſtificabat, gratia autem, per quam illa iuſtificabat, per Ieſum Chriſtum non ſolum data, ſed facta eſt, & pariter veritas, nempe lex Euangelica, quam ipſe dedit & fecit, quæ idcirco veritas dicitur, quòd Moſayca erat eius vmbra. Et hoc eſt quod ait Paulus ad Galat. 2. Si ex lege iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt, hoc eſt ſine cauſa. Et hæc eſt ratio, quare illa dicitur ſcripta, ad differentiam legis naturalis: noſtra verò lex gratiæ videlicèt, quòd Chriſtus eius lator, cui ſumma gratia fuit collata, & per eum mundo legem condens, qua nos doceret, quid agere deberemus, gratiam ſimul contulit, qua illam dignè apud Deum implere poſſemus, & ideo ait Paulus ad Romanos 7. quòd lex vetus iubendo docebat cognitionem peccati: noſtra verò iuuando iuſtificat.

1. Excellẽtia legis noſtræ ſupra veterẽ.

2. Excellẽtia.

Atque hinc tertia excellentia colligitur, videlicet, quòd lex illa ſcripta eſt in tabulis lapideis, noſtra vero in cordibus, iuxta illud Hierem. 31. Dabo legem meã in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, lex enim Euangelica non fuit primo tradita in ſcripto,

3. Excellẽtia.

ſcripto, ſed ore Chriſti viua & viuificante voce vſque ad corda audientium penetrante, vbi adiutricem gratiam, qua illam impleamus, inſtillat, vnde. 2. Corinth. 3. Paulus epiſtola, inquit, eſtis Chriſti miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei uiui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.

4. Excellē tia. Ex eadem prima excellentia ſubſequitur quarta, quantum ad ſacramenta, videlicet, quòd in lege naturæ nullū fuit ſingulariū inſtitutione Dei determinatum, & ideo nullum fuit proprie ſacramentum illius fidei applicandæ, in lege autem ſcripta fuerunt quidem proprie ſacramenta, nempe, vera ſigna gratiæ, per Chriſtum promerendæ & efficiendæ, in quo proprie conſiſtit vera ratio ſacramenti: nullum tamen gratiam contulit, quare nullum fuit ſacramentum perfectum: ſed vt Paulus ait, omnia fuerunt infirma & egena: nam etſi Circunciſio fuerit ſacramentum neceſſarium ad applicandam fidem, qua iuſtificabantur, tamen de illa ſicut & de lege, probat Apoſtolus Rom. 4. neminem iuſtificaſſe, ſed tantum fuiſſe ſignaculum iuſtitiæ fidei, lex vero Euangelica non ſolum ad remiſſionem originalis, verum & ad alios effectus gratuitos ſacramentis affluit, quæ tum propria, tum etiam perfecta ſunt, vtpote quæ non tantum ſunt ſigna gratię, verum & cauſę inſtrumentales, & hac etiā de cauſa lex gratię dicitur, eo quòd tam multis abūdat inſtrumentis, quibus illam ſuis cultoribus diſpenſat.

5. Excellē tia. Quinta excellentia, ſubſequitur hinc, quod lex illa ianuam cęli non aperiebat, ſed id ſolus Chriſtus author Euangelicæ legis præſtitit, unde tunc modus loquendi de mortuis erat, quòd in infernum deſcenderent, ut Iacob Gen. 37. Deſcendam, inquit, ad filium meum lugens in infernum, & Iob. 17. Infernus domus mea eſt, eo quod quantouis gradu eſſent in amicitia Dei, ad lymbum deſcendebant, ut illic aduentū Chriſti præſtolarentur: in lege verò Euangelica, inquit, Paulus, bonam voluntatem habentes peregrinari a corpore & præſentes eſſe Domino: & ad Philipp. 1. Cupio diſſolui, & eſſe cū Chriſto, quaſi inter egreſſum huius vitæ & ingreſſum cœli nullum impedimētum eſſet, niſi quod noſtra fecit culpa, unde Chriſtus ad latronem, Hodie mecum eris in paradiſo.

6. Excellē tia. Sexta excellentia eſt, quod cultores illius legis non plenè & perfectè merebantur nomen filiorum Dei, nam quamuis eſſent hæredes regni, nō tamen in eius poſſeſſionem admittebantur, & ideò loco ſeruorum habebantur, iuxta illud Pauli ad Galat. 4. Quanto tēpore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, &c. ita & nos cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes, at ubi uenit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, &c. ut adoptionem filiorum reciperemus. Qua utique ratione Ioann. cap. 1. de Chriſto ait, Dedit eis poteſtatē filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, &c. non quòd non omnes ab Adam uſque ad nos per eādem fidem gratiā recepiſſent, ſed quod poſt Chriſtum paſſum filij in paternam hæreditatem fuerint admiſſi. Vnde Paulus ad Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, nempe, ſeruitutis, ſicut ſub lege ueteri, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater, ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij & hæredes, hæredes quidem Dei, cohęredes autem Chriſti, qui cum antea non fuiſſet incarnatus, antiquitas digna nō erat, ut tunc mortales eius diceremur cohæredes.

7. Excellē tia. Septima excellentia Euangelicæ legis eſt, quòd eius gratia abſolutum & completum & perfectum nomē gratiæ obtinuit, quod antiquæ legi non competebat, nam licet inter Patres propria ratio gratiæ apud Deū fuerit, nam multi ſancti Patres ſuo teſtamento illo fuerunt in amicitia Dei, tam uiuentes, quàm mortui, propria enim ratio gratiæ in hoc conſiſtit, quòd hominem facit acceptum ad vitam æternā, ſiue illico poſt mortem, ſiue aliquo poſt tempore conferendam. Abel innocens fuit, cuius viuētis munera, & morientis patientia Deo placuerunt: & de Abraham Geneſ. 15. legimus, quod credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiā: & Iacobi 2. habetur, quòd amicus Dei appellatus eſt: & ad Hebr. 11. idem ait Paulus de Moyſe, & multis alijs, & de Ioanne Baptiſta aſſeruit Dominus, Inter natos mulierum neminem illo fuiſſe maiorem; quin verò in lege naturæ etiam Iob legitur fuiſſe iuſtus, & rectus, & timens Deum, & de alijs pluribus idem creditur. Sacratiſſimam autem Virginem eò inter Patres illius legis non connumeramus, quam Gabriel gratia plenam pronūciauit, quòd cum non eſſet ante paſſionem Chriſti moritura, fit, vt neque deberet ad lymbum deſcēdere, ſed illico ſuper choros Angelorum euolare, quare ad gratiam noui teſtamenti pertinet.

Illa ergo hic prætermiſſa, quòd gratia illorum ſęculorum ad completum, abſolutum, & perfectum gratiæ non pertigerit, argumentum eſt, quòd amici illi ſunt, quibus omnia ea ſunt communia, in quibus ius amicitiæ fundatur, ea vero in quibus amicitia inter Deum & homines fundamentum habet, ſunt illa cęleſtia ſupernæ vitæ, illa autem ante Chriſti paſſionem nemini Deus communicauit, ergo homines illius tēporis non erant in gratia Dei perfecta, abſoluta, & conſummata. Profecto ſi quis ob crimen aliquod læſæ maieſtatis ſuis eſſet mulctatus bonis, quamuis poſtea veniam principis obtineret, quouſque illum in integrum honorem & ſtatum priſtinum reſtitueret, non diceretur in eius amicitiam priſtinam reconciliatus, ſed ſemper eſſet in debito, quouſque pretium illius patrati ſceleris alius pro illo perſolueret. Hoc autem exemplo ait Paulus Roman. 3. Chriſtus remiſſionem præcedentium delictorum ſuo ſanguine feciſſe, eorū ſcilicet omnium hominum, qui vſque tunc fuerant in ſuſtētatione Dei, ergo quouſque Chriſtus gratiam redemptionis, ex qua illi pendebant, meruit, fecitque in cruce, non erant in perfecta gratia Dei.

Accedit, quòd ſi perfecte fuiſſent grati & amici, loco filiorum fuiſſent tractati, nam amicus Dei filius eius eſt, atque adeò in hæreditatem paternam fuiſſent recepti, nam inter homines, ob id filius niſi mortuo patre hæreditatem non adit, quod vtrique matrimonium temporale non ſufficit, regnum autem Dei, quia infinitum, mundis infinitis ſufficeret: nihilominus, vti ait Paulus, ſicuti paruuli ſub tutore continebantur, patres illi, vt ſerui quouſque more humano, vt ad Hebr. 9. Paulus ait, morte intercedente Chriſti, hæreditatem adirent: quin verò & in hoc etiam habebantur vt ſerui, quòd ſecreta Diuina non illis communicabantur, vt in lege noua, quare Chriſtus ad eorum differentiam ait Euangelij cultoribus, Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos, quia quæcunque audiui à Patre meo nota feci vobis: ſecreta ſiquidem prudentiſſimus quiſque non ſeruis committit, ſed amicis pandit. Ioan. 15. Gratia ergo illius legis non ad iuſtum ſuum culmen aſcenderat, qua ratione (quod rem maximè confirmat) nomē gratiæ apud Deū in hac Euangelica ſignificatione vix in teſtamento veteri reperias, ſed ſolum nomen iuſtificationis fidei, qua Paulus ad Hebr. 11. omnes iuſtos tam in lege naturæ quàm in ſcripta ait, Deo obedientiam præſtitiſſe: ſi ergo cultores illius priſcæ legis contemplari licet, ac ſi ciues, qui regis maieſtatem lęſiſſent, veniam ab illo deprecantes, nec repulſam omnino paterentur, neque verò omnimodam obtinerēt indulgentiam, ſed expectare regiū filium iuberentur, qui eorum veniam apud ipſum promereretur, quod de facto Chriſti aduentu euenit.

Pro Ambroſio reſpondemus, quòd quando ait, remiſſionem illam, quæ veteri lege fiebat, mendacem eſſe, donec remiſſionis veritas adueniret, Ioan. enim Euangeliſta, ait, quia lex per Moyſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, intelligendus eſt de remiſſione completa & perfecta: nam ſi Rex delictum alicui remittat, hac lege, quòd aulam eius non ingrediatur, neque faciem eius videat, remiſſio illa non eſt perfecta, ſic ergo Patribus accidit. Idē dicimus de gratia illorum, quòd neque erat perfecta, neque conſummata. Et quòd hæc ſit mens eius, ex eo conſtat, quia Abraham, Iſaac, & Iacob, iuſtos & amicos Dei ſæpè aſſerit.

VIGESIMVMNONVM QVAESITVM.

An detur delictorum menſura, extra quam non eſt ſalus.

AMbroſius locum hunc exponens. *Vt fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum*, Ad Rom. 7. aſſerere uidetur eſſe quandam delictorum menſuram, quam cum peccatores impleuerint, indigni fiunt uita æterna. Sic enim ſcripſit: Quid eſt ſupra modum, quaſi datus ſit modus delinquentibus, cum peccare non liceat, ſed Dei uerba ſunt dicentis, Non ſunt completa peccata Amorrhæorum, per quod oſtendit menſurā quandam eſſe delictorum, quam cùm impleuerint peccatores, uita digni: minimè iudicētur, ſicut & Pharao, qui iſtum modum impleuerat, Dei uirtutes & ſigna in illo oſtenſa ſunt, per quæ cæteri territi ad emolumentum uitæ ſe exercerent, vt in mortuo uita diſcatur.

Gene. 15.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 4. Sentent. diſtin. 14. & 2. diſtin. 43. S. verò Thom. 2. 2. quæſt. 14. artic. 3. & tertia parte, quæſt. 84. articulo 10. & quærunt in uniuerſali utrum pœnitentia omnia peccata deleat, ita ut nullum ſit peccatum, quod per pœnitentiam remitti nequeat. De qua re duo uerſantur errores. Prior Lutheranorum de poteſtate liberi arbitrij tam abſurdè loquentium, vt putent nos cogi ad peccandum, & quod turpius eſt, inquiunt, Deum ad peccandum nos ſæpè cogere. Vnde ſecundum iſtos, peccatum per pœnitentiam non ſolum non poteſt deleri, ſed neque vllo modo euitare poſſumus, quin delinquamus. Vnde axioma Lutheri fuit, non eſſe in poteſtate noſtra malas vias facere, ſed mala opera in impijs Deus operatur. Quod eiſdem verbis Tridentina Synodus ſeſſ. 6. Can. 6. his verbis damnauit, Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis, vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita ut bona, Deum operari, non permiſſiuè ſolum, ſed etiam propriè & per ſe, adeò vt ſit eius proprium opus, non minus proditio Iudæ ſit, quā uocatio Pauli, anathema ſit. Probabile ualdè eſt, prouidentia Dei permiſſum fuiſſe in iſtam ueſaniam eos incidiſſe, ut conſtaret eos, qui ſic de Deo & libero arbitrio ſenſerunt, in reliquis qua authoritate eſſent digni: nam ſi aliud argumentum contra eos non eſſet, hoc ſufficeret, quod Deus qui ſumma bonitas eſt, nullatenus uoluntatem habere poteſt mali culpæ: immo nihil eſt, quod in hominibus eius uoluntati magis aduerſetur: nam ſi nos ad malum cogeret, uellet nos peccare, quod animus audire abhorret. Secundò, quia peccatum, ut Auguſtinus libro 22. contra Fauſtum ait, non eſt niſi quid factum contra legem Dei, Lex autem Dei, eadem res eſt quæ ſua uoluntas, nam intellectus & uoluntas in ipſo eadem eſſentia ſunt, quomodo ergo poteſt eſſe peccatum, quod Deo uolente immo cogente ſit? ſi enim ſit per eius uoluntatem, eſt eidem uoluntati conſonum, ac perinde ſuæ legi ſimile, unde palam ſit non eſſe peccatum. Tertio, quia peccatum, ut idem Auguſtinus libro de uera religione author eſt, adeo eſt uoluntarium malum, ut niſi ſit uoluntarium, nequeat eſſe peccatum, quia ſola voluntate peccatur, ſi ergò Deus nos cogit, non eſt in noſtra uoluntate non peccare, atque adeo non peccamus. Abſurditas Lutheri ex eo conſtat, quia Deum facit, nedum authorem, ſed coactorem noſtri peccati, & nos pecudes, & iniquioris conditionis illis, cum nos affirmat inuitos peccare: & tamen Iacobus inſtinctu & reuelatione Dei clamat, quod Deus intentator malorum eſt, nos admonens, ut nemo dum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Et reclamat Lutherus quod non ſolum nos tentat, uerum quod inuitos nos cogit. Quarto, quo modo uniuerſalis illa uera eſſet, qua Paulus aſſerit, quod Deus vult oēs hoīes ſaluos fieri? & monita illa Diuina. Noli vinci à malo, noli deficere, à diſciplina Domini & quod ait Pſaltes, Nolite fieri ſicut equus & mulus huiuſmodi eſt, qui ſuæ ſubiugatur ſenſualitati; quod ſi euitare nequiremus, minimè euitare admoneremur. Mouentur hæretici iſti ex illò ad Rom. 1. Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum, & Eſaiæ 6. Excæca Domine cor populi huius, & Geneſ. 14. Indurauit Dominus cor Pharaonis. Hæc autem nihil aliud conuincunt, quàm quòd Deus ſæpe hominem ſinit proprium affectum ſequi & implere, vt longa peccatorum catena illaqueatus, vix admonenti ei obedire poſſit: nam vt ait Sanct. Thom. 1. 2. quęſt. 79. cùm ſol corporeus naturaliter illuminet, ſit vt dū qs claudit feneſtram, ne radij ſolares ingrediantur mihi, cauſa in ſolem reijci poſſit, ſed tota cauſa fuit, qui feneſtram clauſit, tamen dum homo cor Deo occludit, quia Deus non vti ſol merè naturaliter, ſed liberè ſciēs & prudens id permittit, quodammodo dicitur excæcare, & tradere, & indurare: ſic filius qui nimia patris indulgentia perdite vixit, ad patrem reuerſus ait, Tu pater errorum meorum, ea mihi permittendo, cauſa fuiſti. Et quòd Deus non aliter induret, hiſtoria ipſa Pharaonis oſtendit, cùm enim Deus aiebat, Quoniam non vis populum dimittere, ego percutiam omnia primitiua Aegypti, palàm docebat, quòd ſi populum vellet dimittere, pœnitentiam recepiſſet: longa enim illa comminatio, & plagarum ſucceſſio, indicium fuit bonitatis Dei, qui ipſum ad pęnitentiam adducebat. Dicitur etiam induraſſe Pharaonem, quia ſingulari prouidentia duritiam eius permiſit, vt maieſtatem gloriæ ſuæ in miraculis illis oſtenderet.

Concili
Trident.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

Lutheranorū motiua.

Secundus error eſt Armachani, libro 9. de quæſtionib. Armenorum, cap. 27. vbi contendit, probabile eſſe ſecundum ſcripturam, eſſe aliquod peccatum irremiſſibile, & ſuſtinet, quòd ſicut Deus aliquos confirmat in bono, vt Apoſtolos, quæ confirmatio non fuit ablatio liberi arbitrij, ſed lex irreuocabilis, vt nunquā peccarent mortaliter, ſic ſunt quorundam peccata firmata lege irremiſſibilia, veluti peccata dæmonum.

Opinio autem hæc non ſolum eſt falſa, verum etiā erronea, vt aſſerit S. Thom. 3. parte, q. 86. ar. 1. & probatur primò, quia aduerſatur Dei bonitati, cuius nullum magis motiuum eſt in omnibus operibus extra ſe factis, quam omnes homines, vt Paulus ait, ſaluos facere, hoc enim ꝓpoſito illos creauit, & hac lege eos redemit, vt ſuam beatitudinem illis impartiretur. 1. Ratio.

Secundò, quia hoc eſt cōtra naturam hominis viatoris, hoc enim homo ab Angelo diſtat, quòd cū Angelus ſit mere intellectualis, diſcurſu non vtens, primo peccato ſic voluntatem ſuam malo infixerit, ut nō eſſet amplius in bonum vertibilis, ſed homo cum ſit 2. Ratio.

rationalis,

rationalis, ſicut per intellectum poteſt ſemper diſcurrere, ita per voluntatem à bono, in malum, & vice verſa mutari. Vnde Damaſcenus, quod hominibus eſt mors, hoc Angelis caſus.

3. Ratio. Tertiò, hominem eſſe viatorem, nihil aliud eſt, quã eſſe in via ad patriam, via autem hæc eſt libertas arbitrij, quo Dei auxilio poteſt quiſque ad cęleſtem patriã peruenire. Quare huiuſmodi errores nedum ſunt à veritate Euangelica alieni, verum & hominibus pernitioſiſſimi, æquiparant enim viuentes homines dęmonibus, & in ſcopum deſperationis adigunt eos: cũ Iacobus in ſua Canonica dicat, Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra. & cap. 2. Si quis peccauerit, (ſcilicèt quocunque genere peccati) aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, qui propitiatio eſt pro peccatis totius mundi. Quocirca error blaſphemus eſt, & Chriſto & paſſioni eius iniurius, nam ſi aliquod eſſet peccatum irremiſſibile, non fuiſſet vniuerſalis Redemptor.

4. Ratio. Quartò, quia Deus abſque vlla exceptione vniuerſos mortales à via veritatis aberrantes, vt ad mentem redeant & conuertantur, inuitat Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, &c. ab omnibus inquit, ideo ſubditur, Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor, & c. 33. Viuo, inquit Dominus, nolo mortem impij, hoc eſt, cuiuſuis conditionis impietate fuerit infectus: & ſubdit, Nunquid voluntatis meæ eſt mors impij, inquit Dominus. & illud Ioel 2. etiam verbum eſt vniuerſale: Conuertimini ad me. ſicut & illud Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Et ad Apoſtolos Ioann. 21. Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, id eſt, quorumcumque, & quæcumque. & Matth. 16. Non dico ſepties, ſed ſeptuagies ſepties, hoc eſt, nullus erit peccatorum numerus, nullumve genus, quod non remittes.

5. Ratio. Quintò, quia ſi aliquod peccatum eſt per pœnitentiam irremiſſibile, eadem erit ratio de baptiſmo, quod eſt contra illud Ioann. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam, & contra illud Marci vltimo: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalus erit. Ex his, & alijs teſtimonijs, quæ prudens omitto, Eccleſia, cap. firmiter, de ſumma Trinit. & fide Cathol. decretum illud collegit, Si quiſquam poſt baptiſmum prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt ſemper pœnitentiam reparari. Vnde Chryſoſtomus libro de reparatione lapſi, (Chryſoſ.) & refertur Can. Talis, de pœnitent. diſtinct. 3. Talis, inquit, mihi crede, eſt erga homines pietas Dei, nunquam ſpernit pœnitentiam, ſi ei ſinceré, & ſimpliciter offeratur, etiam ſi ad ſummum quis perueniat malorum, conuerſum ad libertatis viam libenter amplectitur.

Contra hanc diffinitionem eſt vrgens argumentum ex illo Ioan. 12. Propterea non poterant credere, (Ioan. 12.) quia iterum dixit Eſaias, Excęcauit oculos eorum, & (Eſai. 6.) indurauit cor eorum, vt non uideant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos. Si enim non poterant, nulla pœnitentia ergo eis ſufficiebat. Reſpondeo, & eſt valdè notãdum, quòd inter auxilia ſpecialia ſunt gradus: eſt enim auxilium ordinarium, quod per ſe cuiq; ſufficit, ut reſurgat, quod Deus ſemper cuicumque homini etiam ſceleratiſſimo communicat, de quo Apocal. 3. Ego ſto ad oſtium & pulſo. Aliud auxilium eſt excellentius & ſuperabundans, quo homines in profundum malorum colapſi indigent, ut reſurgãt, & hoc Deus non ſemper illis offert, neque communicat, ſed eſt quaſi miraculum ut reſipiſcant, ut apparuit in Pharaone, & in Babylonicis, de quibus Hiere. 51. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam, quoniam peruenit uſque ad cœlum iudicium eius; In hoc ergo ſenſu dicuntur excęcati non poſſe credere, culpam uerò in Deum retorquere nequeunt, ſufficienter enim, quantum eſt de ſe, illis auxiliatur, ſed in ſeipſos, qui ſalutem ſuam tam difficilem fecerunt, ut ſemper ſtet ſentẽtia Oſeę, Perditio tua ex te Iſrael, id eſt, tu es cauſa illius. Quo fit, ut quando per timores ſeruiles, quos naturaliter habere poſſunt, eiuſmodi obſtinati cor emolliuerint, & per alias calamitates attriti à delictis ceſſare cœperint, tunc ſufficiet eis auxilium ordinarium, prætérquam quod etiam illud egregium & ſuperabundans nonnunquam illis offert & communicat, ut Matthęo Magdalneæ, Paulo, & Latroni.

Ad argumenta in contrarium reſpondemus. Ad primum, quòd ſumitur ex illo ad Heb. 12. quod Eſau non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquiſiſſet eam, ubi gloſſa, non inuenit locũ ueniæ & benedictionis per pœnitentiam. & 2. Machab. 9. de Antiocho dicitur, Orabat ſceleſtus Deũ, a quo non erat miſericordiam conſecuturus.

Ex illa hiſtoria Eſau inſert Armachanus, quòd peccatum, quod leuiſſima de cauſa, & abſque paſſione ulla, & quaſi pro nihilo fit, eſſet irremiſſibile, quia fit ex magno contemptu, ſicuti Eſau, qui pro miſera lenticula primogenituram uendidit, & ideo benedictionem à patre obtinere non potuit. Argumentum tamen non conuincit, quòd ſi quis uerè pœniteat, ueniam peccatorum obtinere non poſſit, ſed hoc tantũ, quòd huiuſmodi contemptores legis, nunquam, aut uix unquam, ueram agunt pœnitentiam, ſicuti Eſau qui nõ plangebat niſi propter primogenituram amiſſam, odium tamen fratris non deponebat, imò dicebat, Veniet dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Similiter reſpondeo ad hiſtoriam Antiochi, qui cum ſuperbia elatus, ſubuerſionem Hieroſolymorum moliretur, plaga diuinitus percuſſus cœpit imaginem quandam pœnitentiæ uerbis fingere, ſed quia nõ uerè offenſæ Dei pœnitebat, ſed quòd culpa cauſa plagæ fuerat, ueniam non obtinuit, & hoc denotat hiſtoria appellans eum ſceleſtum, quia ſceleſtè Dominum orabat.

Secundum argumentum ſumitur ex Auguſtino, (2. argumẽtum.) in libro de ſermone Domini in monte, ubi loquens de impugnantibus fraternitatem, ait, quod tanta labes eſt illius peccati, ubi quis poſt agnitionem per gratiam Chriſti oppũgnat fraternitatem, ut deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiam ſi peccatum ſuũ mala conſcientia agnoſcere & annunciare cogatur. Ex quo colligi uidetur, non omne peccatum per pęnitentiam eſſe remiſſibile. Reſpondeo, quòd ubi ait Auguſtinus, non poſſit, intelligit, nõ facilè poſſit: ſic enim Patres loqui conſueuere, ſecundum Ariſtot. 1. de Cęlo, ubi ait, quòd impoſſibile dicitur, quòd ſimpliciter non eſt poſſibile, & quod nõ eſt facilè factu, ſicut morbus dicitur inſanabilis, qui ſecundum communem curſum non ſanatur, ſic & impugnatores pacis & fraternitatis, ſecundum communem curſum nunquam reſipiſcunt, nihilominus, auxilio ſuperabundanti conuerti poſſunt, iuxta illud Pſal. 67. Dixit Dominus ex Baſan, conuertam, conuertam, in profundum maris, hoc eſt, etiam ſi quis in profundo malorum ſit.

Tertiò arguitur ex illo uerbo Chriſti Matthæi 12. Qui dixerit uerbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei in hoc ſæculo, neque in futuro. Pro ſolutione notandum, quòd triſariam Patres de Spiritu ſancto loquuntur, Auguſtinus in libro de uerbis Domini, appellat peccatum in Spiritum ſanctũ finalem inpęnitentiã, quia opponitur remiſſioni peccatorum,

quæ fit per charitatem, quę Spiritu ſancto attribuitur: ſi autem ſic accipiatur, non eſt ſpeciale peccatum, ſed generalis conditio omnium. Athanaſius verò, & antiquiſſimi Patres, peccatum in Spiritum ſanctum appellabât illud, quod fit contra Diuinitatem, vel contra quamcunque perſonam Trinitatis: & diſtinguitur contra peccatum in humanitatem Chriſti, vel contra homines, & hoc dicitur irremiſſibile, non ſimpliciter, ſed quia difficulter remittitur, eo quòd vel nihil, vel minimum habet excuſationis. Quando enim Iudæi obijciebant Chriſto, quòd eſſet vorax, & potator vini, & publicanorum amicus, aliquam excuſationem habebant, quia hæc conuitia ad eius humanitatē pertinebant propter infirmitatem carnis, quam in eo cernebant, ſed quando obijciebant, quod in Beelzebub eijceret dæmonia, iniuriam Diuinitati irrogabant, ideo nullam habebant excuſationem, opera Spiritus ſancti, diabolo tribuentes.

Athanaſius.

Alij verò diſtingunt tria genera peccatorũ, vnum, quod procedit ex ignorantia, hoc eſt, contra Filium, cui tribuitur ſapientia: aliud quod procedit ex paſſione, quod eſt contra Patrem, cui attribuitur omnipotentia: tertium, quod procedit ex malitia, quod peculiariter eſt contra Spiritum ſanctum, cui attribuitur bonitas; & hoc etiam pacto peccatum in Spiritum ſanctum dicitur irremiſſibile, nō ſimpliciter, ſed quia difficile eſt vt remittatur.

Præſertim quòd Chriſtus non ait eſſe irremiſſibile, ſed quod non remittetur, loquitur enim de facto ſecundum communem curſum rerum, ſcilicèt, ob defectum pœnitentiæ, quæ difficilis eſt in his, qui malitia abſque ignorantia & paſſione delinquunt, iuxta illud Eſaiæ 22. Comedamus & bibamus cras enim moriemur, &c. Reuelata eſt in auribus meis vox Domini exercituum, ſi dimittetur iniquitas hæc vobis donec moramini, dicit Dominus, quaſi dicat minimè. Vnde Iob 9. Verebar inquit, opera mea, ſciens quòd non parceres delinquenti, id eſt, manenti in peccato, quamuis & ad pœnas hoc referri poſſit, nam ibi ait Gregorius lib. 9. Moralium, c. 17. Etiam ſi delicti culpa per pœnitentiam tollatur, pœnas luẻre debemus, vel in hac vita, vel in altera: eodem modo exponit Chryſoſtomus homi. 42. ſuper Matth. quod peccatum in Spiritum ſanctum non remittetur, non quòd per pœnitentiam non poſſit remitti, ſed quòd huiuſmodi pęnitentia difficilis eſt, & qui illam non fecerit, pœnas & in hoc ſeculo & in futuro dabit.

Eſaiæ 22.

Chryſoſt.

4. argumẽtum.

Quarto, arguitur ex illo Ioann. prima Canonica, capit. 5. Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo vt oret quis, & Ezech. 14. Si beſtias induxerim ſuper terram, vt vaſtem eam, ſcilicèt, propter idolatriam, & tres viri iſti Noe, Daniel, & Iob fuerint in ea, viuo ego, dicit Dominus, quia neque filios, neque filias liberabunt, ſed ipſi ſoli liberabuntur. Et Hiere. 14. Noli orare pro populo iſto in bonum, cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum, &c. quoniam gladio, & fame, & peſte conſumam eos. Ad locum Ioannis, Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. 43. multis modis reſpõdent S. Tho. citat Auguſtinum de ſermone Domini in monte, lib. 1. qui illud intelligit de peccato impugnantium fraternitatem & gratiam Dei: ſed tamen libro 1. Retractat. cap 9. dictum correxit, dicens, quod debuiſſet addere, ſi peccator in tam ſcelerata mentis peruerſitate finierit hanc vitam, quoniam de quocunque peſſimo in hac vita conſtituto, non eſt deſperandum, neque pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur. Multi autem Theologorum, & cum illis S. Thom. de malo, quæſt. 3. articu. 13. intelligunt peccatum ad mortem, peccatum finalis impœnitentiæ. Hic tamen ſenſus ſtare non poſſe videtur: nam etſi huiuſmodi peccatum irremiſſibile ſit, nemo tamen in hac vita illud cognoſcere poteſt: quis enim de alio nouerit, an ante mortem ſit pœnitentiam facturus? Ioannes verò peccatum aliquod inſinuabat, quod homines agnoſcere poſſent, quomodo ergò dicere potuit, ut pro illo peccato nemo oret? quod nemo nouit niſi forſan de aliquo conſtaret in peccato fuiſſe defunctum, quod vix conſtare poteſt.

Alij intelligunt, non eſſe orandum pro eo qui ex certa malitia peccat, ſed ſi Ioannes peccatum ad mortem appellat, ob difficultatem quam habet, vt tollatur, eadem ratione appellauit alia, in quibus ob conſuetudinem obſtinatam tantumdem difficultatis ineſt.

Auguſtinus libro 1. de vera & falſa pœnitentia, cap. 4. aliam adfert expoſitionem. Nouatiani enim omne peccatum poſt baptiſmum commiſſum appellabât in Spiritum ſanctum, qui in baptiſmo ſuſcipitur, nam quæ præcedebant baptiſmum, quia uel ex ignorantia vel ex paſſione procedebant, dicebant eſſe contra Filium, cui attribuitur ſapientia, & contra Patrē, cui attribuitur potentia: & ideò per baptiſmum profitebantur remitti peccata, ſed relapſis pęnitentiam negabant, ideò omne peccatum poſt baptiſmum commiſſum aiebant eſſe ad mortem; & de illo eſſe intelligendum Ioannem. Contra hanc ergò blaſphemiã ait Auguſtinus, Ioannem per peccatum ad mortem, intelligere omne peccatum mortale, & per peccatum non ad mortem ueniale. Eſt ergo ſenſus, quod ſi quis uenialia commiſſit, per orationem Dominicam, uelu ti per aquam benedictam, ueniam obtinebit: ubi autē peccatum eſt mortale, non ſufficit oratio Dominica, ſed pęnitentia requiritur: expoſitio bona, ſed non ſatisfaciens quoniam oratio Dominica non delet ueniale, niſi facta ab illo qui eſt in peccato, Ioannes autem de precibus loquitur, quas quis pro alio fundit.

Auguſt.

Ambroſius libro 1. de pœnitentia, c. 8. & 9. inquit, quòd Ioannes peccatum ad mortem, appellat peccatũ grauiſſimum cuiuſcunq; generis ſit: pro quo non ſufficit, ut quilibet oret: quare Ioannes ait, Non dico vt pro eo oret quis, id eſt quilibet, ſed requiritur oratio inſtantiſſima excellentiſſimæ perſonæ, ſicut pro peccato Iſrael ad orationis uituli, non quilibet, ſed Moyſes orauit, idque inſtantiſſimè, aut dele me de libro uitæ, aut noxam populo remitte. Cui alludit illud 1. Reg. 2. Si peccauerit uir in uirum, placari poteſt ei Deus, ſi autem in Dominum peccauerit homo, quis orabit pro eo? quaſi dicat, non niſi qui fuerit Deo gratiſſimus.

Expoſitiones iſtæ Patrum uenerandæ ſunt, licèt ſenſus Ioannis differre ab illis uideatur, præmiſerat enim dicens, quòd quodcunq; petierimus ſecundum Dei uoluntatem, obtinebimus ab eo, & ideo orandũ nobis eſſe cum fiducia. Quia tamen poterat quis obijcere, ſępè nos orare pro illo qui eſt in mortali, & tamen fruſtra, reſpondet, quòd quando peccatum fratris eſt ad mortem, non tenemur pro illo orare: uocat ergo peccatum ad mortem, quando hominem uidemus peccatis adeo inueteratum & obſtinatum, ut in inimicitijs aut in concubinatu, aut uſura, aut in hęreſi pertinaci, ut quantum prudentia docet humana, nulla ſpes de illo habeatur: & tunc non prohibet pro illo orare, nam non ait, nemo oret, ſed non dico, hoc eſt, non præcipio, ut roget quis: nemo enim poteſt alteri primam gratiam numeri, Niſi merendo illi bonum motum, ut Monica Auguſtino: & orare pro talibus, eſt orare pro re difficillima, poſſibili tamen, quia conuerti poſſunt, ut Paulus precibus Stephani: quare ſæpe conſilium eſt pro talibus orare: pro Turca tamen rari ſunt qui orent, ne uana ſit eorum oratio, quare eccleſia pro infidelibus non niſi in die Paraſceue orat.

Alia

Reſpondetur ad teſtimonia inducta.

Alia teſtimonia facile duobus modis exponuntur. Ad illud Ezechielis, Licèt illi tres viri ſancti orent pro populo, non impetrabunt, non eſt ſermo de remiſſione peccati populi quoad culpam, ſed quoad pœnam, quæ culpa remiſſa infligitur ad emendationem. Et locis citatis comminabatur Deus populo vaſtationem, & aliàs calamitates propter peccata. Et ut habetur 2. Reg. 12. licèt Dominus dimiſerit culpam adulterij Dauid, puniuit eum tamen morte filij. Secundo, verba illa, Noli orare pro populo iſto, &c. intelligenda ſunt in ſenſu comminatorio, ſicut illa Ionæ, Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur, hoc eſt, ſecundum præſentem iuſtitiam, nam poſtquā Hieremiæ dixit cap. 14. Noli orare pro populo iſto, & 15. Si Moiſes & Samuel ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum: ſtatim eodem capite propter orationem Hieremiæ nomine populi ait Dominus, Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam ſtabis. Similiter intelligendum illud Amos c. 1. & 2. vbi ait Dominus, Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non conuertam eam. Ex quibus Hebræi, vt Liranus refert, inferunt Deum ſemel & bis peccanti indulgere, non autem ei, qui ter, aut quater, aut pluries peccat, intelligitur inquam quantum ad vltiones & flagella, quæ illic comminatur Damaſco & Tyro affligentibus populum Iſrael: ait enim Dominus, quòd ſi vnum aut alterum incurſum feciſſent aduerſus populum, forſan ignouiſſet eis: ſed quia pergebant bella multiplicare, diſperdet eos. Quo ad culpam verò, ſeptuagies ſepties, vt eſt in Euangelio, conuerſis peperciſſet.

Quòd ſi quis objiciat illud Prouer. 1. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane conſurgent, & non inuenient me. Reſpondeo primò, quòd comminatio hæc intelligi poteſt quo ad ſupplicia temporalia, quæ pro peccatis infliguntur, vt ex verbis præcedentibus patet, Quando venerit ſuper vos, tribulatio, & anguſtia, & repentina calamitas, ad remittendas enim peccatorum pœnas non neceſſe eſt, vt Deus ſemper exaudiat. Secundò, comminatio illa ad literam videtur poſita contra ſero pęnitentes, nam prædixerat quia deſpexiſtis conſilium meum, ego in interitu veſtro ridebo. Pro ampliori elucidatione ſunt nonnulla dubia diſcutienda, & primo,

Dubium primum eſt, an peccator, ſi poſt veram pęnitentiam ceciderit, poſſit poſt reſurgere ad gratiam, & per pœnitentiam reparari. Reſpondet S. Thom. 3. parte, q. 84. art. 10. concluſione affirmatiua contra Nouatianos, & alios hæreticos, qui affirmarunt, ſemel per pœnitentiam hominem reparari poſſe ad gratiam non autem pluries. Autor primus huius hæreſis, vt autor eſt Hieronymus, lib. 2. aduerſus Iouinianum, fuit hæreſiarcha ille vetuſtiſſimus Montanus, à quo eam poſt modū Nouatus Romanus presbyter hæreditauit: deinde Chatari Nouatum ſectantes, vt libro de hæreſibus hæreſi 59. ait Auguſtinus, qui ſuperbiſſimum & odioſiſſimum nomen ſibi arrogarunt, vt propter munditiam, quia nunquam peccabant, Chatari, id eſt, mundi dicebantur. Contra hanc hæreſim execrabilem multi Patres ſcripſerunt: Chriſoſtomus libro de reparatione lapſi, & Cyprianus in ſermone de lapſis, & Hieronymus ad Damaſum, & Ambroſius duobus libris de pœnitentia, & Auguſtinus inter quæſtiones noui & veteris Teſtamenti, quæſt. 22. & lib. de vera & falſa pœnitentia. Fuit error hic condemnatus primo in Concilio Romano 60. Epiſcoporum, & Concilio Niceno Can. 8. & eſt diffinitio Concilij Lateranenſis, quo habetur, quòd lapſus poſt ſuſceptionem baptiſmi per pœnitentiam poteſt ſemper reparari. Et Concilium Florentinum inter ſeptem ſacramenta Pœnitentiam connumerat, & Concilio

Concilium Trident.

Tridentino ſeſſ. 15. Can. 1. hæreſis prædicta his verbis damnatur; Si quis dixerit in Catholica Eccleſia, pœnitentiam non eſſe verè & proprium ſacramentum pro fidelibus, quoties poſt baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis, à Chriſto Domino noſtro inſtitutum, anathema ſit.

1. Ratio.

Et prima ratio contra hæreſim hanc eſt, quia ſi vllum haberet probabilitatis colorem, homines in periculum deſperationis abijceret.

2. Ratio.

Secundò, quia Deus Angelos & homines in hunc finem condidit, vt eos beatificaret: vnde 1. ad Thim. 2. ait Paulus, Vult omnes homines ſaluos fieri, niſi per ipſos ſteterit: Angelis, quia cui adhærent immobiliter adhærent medium reparationis non inſtituit, hominibus verò, quia ad vtrumque mutari poſſunt, pœnitentiæ remedium adhibuit, quo poſſet homo, mutata mente, à malo in bonum conuerti; quare non ſolum ſacramentum baptiſmi eis contulit, quo originali remiſſo in vitam ſpiritualem regenerarentur, verum & pœnitentiam, vt medicinam, qua, quoties infirmaretur, ſanari poſſet. Vnde ſicut in ſęculari vita generatio corporis non eſt niſi vna, curatio verò a morbis frequentibus multiplex eſt, ſic in ſpirituali vita baptiſmus natura ſua non iteratur, pœnitentia verò toties quoties mortalis morbus expoſtulat.

3. Ratio.

Tertiò, quia fragilitas humani generis id exigit, nam poſtquā iuſtitiam originalem perdidit, ſic manſit vulnerata, vt cùm ſæpe cadat reparatione indigeat, quod Geneſis 8. Dominus in cauſam indulgentiæ adduxit, vbi ait, Nequaquam maledicam terræ propter homines, ſenſus enim & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua, non igitur percutiam omnem animam viuentem, ſicut feci. Naturalis ergo pronitas ad malum, frequentationem pœnitentiæ requirit. Et Dauid Pſal. 50. in cauſam veniæ deprecandæ allegabat quòd fuiſſet in iniquitatibus conceptus, quarum impulſus ſæpè eum proſternebat.

4. Ratio.

Quartò, ex natura ipſa ſacramenti pœnitentiæ eius reparatio colligitur, nam qui negat poſt baptiſmum pœnitentiam, ſimpliciter negat ſacramentum pœnitentiæ, nam illa quæ ante baptiſmum fit, non eſt ſacramentum remiſſionis peccatorum, quæ poſt baptiſmum committuntur, ſi ergo poſt baptiſmum ſemel lapſo pœnitentia non negatur, eadem ratione neque ſi ſeptuagies ſepties cadat, nam ingratitudo eadem eſt in omnibus, & licèt in poſterioribus creſcat, tamen alia ratione priora poſſunt eſſe grauiora.

5. Ratio.

Quinta ratio, qui negat pœnitentiam toties iterandam, quoties qui peccat, ius naturæ abrogat: naturam enim admonet, vt quoties homo deliqueret, redire ſtudeat in viam: fides autem nos docet, neminem in viam redire poſſe, niſi per Dei auxilium in eius gratia reconcilietur, ſublata verò pœnitentia, cùm non ſuperſit ſpes veniæ, nemo curaret reſipiſcere, ſed in hac vita homo diabolus fieret.

6. Ratio.

Vltimo, quia in hoc damnatorum miſeria à militia huius ſęculi differt, quod quādiu hic viuimus, vt Paulus ad Romanos 2. ait, Pacientia Dei ad pœnitentiam nos adducit, iterum atque iterum nobis parcendo, ſe in pœnitentes, qui diuitias bonitatis eius patientiæ & longanimitatis contemnunt, confirmata ira, in infernum occludit, vbi omnis fructuoſæ pœnitentiæ clauditur via.

Eandem Catholicam veritatem Deus nobis manifeſtare curauit, vnde Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, (non ait his aut illis, ſemel aut bis, ſed quotieſcunque) vita viuet, & non morietur; & ſubdit: Nunquid voluntatis meę eſt mors impij, dicit Dominus, & non vt conuertatur à vijs ſuis, & viuat? quod c. 33. iuramento confirmat, Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem impij, ſed vt conuertatur impius à via ſua, & viuat. Si autem, vt hæretici aiunt, lapſis non pateret reditus, certè falſum

eſſet

eſſet iuramentum Dei dicentis, Nolo mortem illorũ. Quem errorem vt à nobis auferar, replicatè inquit, Conuertimini, conuertimini à vijs veſtris peſſimis. Vnde ſubiungit, Impietas impij nõ nocebit ei in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua; in quacunque die, inquit, licèt millies deliquerit. Et Hierem. 18. ſine aliquo termino præſcripto ſi pœnitentiã, inquit, egerit gens illa à malo ſuo, quòd locutus ſum aduerſus illam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui vt facerem ei.

Sunt & rei huius exempla cõplura, Geneſ. 4. Deus Cain ad pœnitentiam fratricidij induxit, quod poſt remiſſionem originalis patrauerat, & lege Euangelica Petrus poſt trinam Domini negationem pœnitentiam adeptus eſt, & Paulus 1. Cor. 5. fornicarium baptizatum Satanæ tradidit, vt pœnitentiam ageret, de quo ait epiſtola 2. c. 2. Ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti.

Lucæ 15. Accedit & parabola de filio prodigo, qui peregrè proficiſcens, totam paternam ſubſtantiam diſſipauerat, & tamen cõuerſus ad cor, & ad patrem reuerſus, patentiſſimis eius viſceribus ſuſceptus eſt.

Super hæc omnia eſt locus ille apertus, Matth. 12. vbi ait Chriſtus, Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur ei: quis autem ſit ſpiritus blaſphemiæ ſtatim explicat dicens, Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittitur ei: qui autem dixerit cõtra Spiritum ſanctum, non remittetur. Omne ergò peccatum quotieſcunque committatur, remitti poteſt præter peccatum in Spiritum ſanctum, quòd inter ſpecies alias vna eſt deſperatio, quam illi negantes pœnitentiam, hominibus perſuadere contendunt. Vltimo Ioann. 1. Can. c. 2. inquit, Filioli mei hæc ſcribo vobis, vt non peccetis, ſed ſi quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tãtum, ſed etiam pro totius mundi. Regula. Ex quibus colligitur regula, quòd nunquam ſtat per Deum, quo minus quicunque peccator reconciliari cum ipſo valeat, nemini enim auxilium neceſſarium & ſpeciale negat, quòd ad reconciliationem ſufficit, iuxta illud Apoc. 3. Ego quos amo, arguo & caſtigo, æmulare ergo & pœnitentiam age, ecce, ſto ad oſtium, & pulſo. Ex quo colligitur axioma illud Diuinum Oſeæ 2. Perditio tua ex te Iſrael (id eſt tu illius es cauſa) ex me autem auxilium tuum. Hoc autem memoriæ commendandum eſt, quòd cum hoc tam magnum beneficium in bonum noſtrum Deus nobis contulerit, nos illo turpiſſimè abutimur, nam tam certa ſpes veniæ ſecuriores nos reddit, vt in volutabro peccatorum diutius reuoluamur. Caueant tamen ſerò pœnitentes incertum exitum, quo ſæpe iratum Deum experiuntur.

Argumenta hæreticorum nullius ſunt ponderis. Præcipuum illorum ſumitur ex illo ad Hebr. 6. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, & guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, & prolapſi ſunt, renouari rurſus ad pœnitentiam: ſed qui ſemel pœnituerunt, fuerunt illuminati, & in baptiſmo receperunt donum Spiritus ſancti, ergo nemo eorum, qui poſt pœnitentiam relabuntur, poterit poſtea per pœnitentiam renouari. Hic locus eſt, qui hæreticos refellit, quem S. Tho. loco citato ad primum ſic interpretatur. Exiſtimabant Iudæi lauacrum baptiſmi perinde eſſe, atque illa veteris legis, quibus ſe ab immundities frequenter abluebant. Et quia epiſtolam illam ſcribebat ad Hebr. curauit hunc errorẽ ab illis eradicare, videlicet, ne quis poſtquam baptizatus eſt, vbi lumine fidei illuminatur exiſtimet, ſi recidat, poſſe renouari, hoc eſt, iteratò in nouam vitam regenerari, baptiſmum iterandò iterum, quia eſt lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus ſancti: & quia ante baptiſmum requiritur nonnulla pœnitentia ſaltem in communi, ideò dixit iterum renouari ad pœnitentiam; & quia per baptiſmum, vt ait ad Rom. 6. commorimur, & conſepelimur Chriſto, quaſi cum ipſo crucifixi, vel ipſum nobis crucifigentes, ideo ſubdit, Rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei. Quod autem huiuſmodi relapſi non ſint remedio pœnitentiæ deſtituti, oſtendit illico ſubdens. Confidimus autem de vobis dilectiſſimi meliora, & viciniora ſaluti, tametſi ita loquimur, non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, hoc eſt, ſi vos meditamini per pœnitentiam ſalutem recuperare, iuſtus eſt Deus, qui vos ſuſcipiet, poſtquam diffiniuimus, quod in via nemini adimitur facultas pęnitendi.

Dubium eſt, an poſſit peccator per pœnitentiam ad gratiam reparari, quæcunque & qualiacunque crimina commiſſerit. Ad quod reſpondet S. Thom. 3. parte, quæſt. 84. art. 6. nulla eſſe peccata, quantumuis numero & grauitate magna, de quibus homo veniam non poſſit per pœnitentiam conſequi, quamdiu viuit; ideo enim pœnitentia metaphoricè dicitur ſecunda tabula poſt naufragium, quæ metaphora ſumitur ex mari elementali: primum enim præſidium illud tranandi eſt integra nauis, ſecundum, illa fracta, eſt vna quælibet tabula, qua in naufragijs inſidens vitam ſaluare conatur. Similiter in via ſpirituali, amiſſa gratia baptiſmi, per pęnitentiam liberamur.

Metaphora Hæc Hieronymo attribuitur, eſt enim apud ipſum in epiſtola ad Demetriadem, & in alia ad Sabinianum, & lib. 2. ſuper Eſaiam, cap. 3. & ſolet à Doctoribus 4. diſt. 14. bifariam explicari, vno modo vt nauis integra fuerit ſtatus innocentiæ, a quo per præuaricationem Adæ cecidimus, quare prima tabula poſt naufragium, fracta naui, eſt baptiſmus, & ſecunda pœnitentia. Metaphora tamen hæc non aptè rei cohærere videtur. Primum, quia ſtatus innocentiæ, in quo erat ſumma tranquillitas mari comparari nequit, neque naui quæ inter fluctus & ſcopulos fluctuat. Secundo, quia ſi baptiſmus eſt prima tabula, fracta naui, perit ſimilitudo, vt pœnitentia dicatur ſecunda, nam ſecunda tabula in fractatione nauis reſultat, ſi ergo baptiſmus non eſt nauis, ſed prima tabula, nõ ergo frangitur, vt pęnitentia dicatur ſecunda. Tertio, quia iſta ſubſidia tranandi mare non ſunt niſi eccleſiaſtica ſacramenta, in ſtatu autẽ innocentiæ nulla erant ſacramenta. Rectius ergo metaphoram exponit S. Tho. vt mare cenſeatur mundus poſt peccatum Adæ, quem omnes intrantes nauim baptiſmi aſcendunt, quod ex eo integra dicitur, quod per ipſum omnia peccata quoad culpam & pœnam condonentur, per quã hõies in ſumma innocẽtia nauigãt: qua naui per mortale, quod naufragiũ eſt, fracta, reſtat pęnitentia, vnde pęnitentia non dr̃ ſecunda tabula reſpectu primæ tabulæ, ſed reſpectu ſaluæ nauis, neque debet comparari ſcaphæ vt nonnullis placet, quæ ex naui iactatur in vndas in naufragio ſed ſimpliciter ſolutæ tabulæ, ex qua nauis erat compacta. Vbi attente penſandum eſt pęnitentium periculum eorum pręſertum qui cum paſſionibus colluctantur, vt enim, naui rupta, homines videas tabulis affixos adeò fluctuum inſania hinc inde iactari, & nunc vndarum fluctibus ſumergi, nunc vero emergi, vt calamitatem aſpicientes, qui miſeros clamoribus animant, aliquando ſpem ſalutis eorum concipiant, & protinus amittant, in hunc modum eiuſmodi pœnitentes timere ſibi maximè debent, niſi Deo manus porrigente, per firmum propoſitum emẽdationis ſeſe mancipare ſumma ope nitantur.

Quòd verò nulla ſint peccata quantumuis magno numero, & quauis grauitate magna, propter quæ hęc ſecunda tabula pœnitentiæ vitam ſaluam facere non

poſſit

1. Ratio. poſſit homo probatur ſequentibus. Primò ex Auguſtino ſuper epiſtolam ad Rom. 5. vbi inquit, iniuſtum fore Deum, ſi peccatores ad ipſum confugientes in ſui gratiam non admittat, quod Ioann. in ſua Canonica 1. c. 1. Si confitemini peccata veſtra, fidelis & iuſtus eſt Deus vt remittat vobis peccata veſtra, & emundet vos ab omni iniquitate, vbi nullam iniquitatem cuiuſcunque grauitatis ſit excludit. Vanum autem omninò eſſet tam Chriſtum quam eccleſiam pro peccatis fidelium intercedere, ſi remitti non poſſent. 2. Ratio. Secundò idē probatur ex illo Eſaiæ 49. Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Ex quo apertè patet, Deum gremium ſuum nemini claudere, ſed pro ſua infinita bonitate & clementia paratum eſſe omnem verè pœnitentem in ſui gratiam admittere: maximè cum hi, ad quos Dominus loquebatur, crimina grauiſſima commiſiſſent, nempè, infidelitatis, idolatriæ, & blaſphemiæ. 3. Ratio. Tertiò eſt determinatio Eccleſiæ de ſumma Trinitate & fide Cathol. c. firmiter, vbi diffinitum eſt, hominem peccatorem poſſe ſemper per veram pœnitentiam reparari. Quod ſi infidelibus idolatris & peſſimis hominibus per baptiſmum omniū & qualiſcunque criminū hęc gratia fit, vt illis remittantur, & per baptiſmum iuſtificentur, quis neget de Chriſtianis in peccatum lapſis ſimilem gratiam eis fieri non debere, vt per pœnitentiam iuſtificentur? quam ſecundam tabulam ita eſſe conſtat, ſicut & baptiſmus eſt prima: maximè cùm præfata decretalis idipſum ſonet, nempè, de hominibus poſt baptiſmum in peccata lapſis. 4. Ratio. Quartò, quia Eccleſia nullum peccatorem quantumuis criminoſum, à pœnitētia repellit, quæ omnes in articulo mortis conſtitutos, ſi in eiſdem ſigna contritionis appareant, iubet vniuerſaliter abſolui, ſicuti Chriſtus ſacerdotibus poteſtatem contulit omnia peccata remittendi, nullam inter hæc & illa peccata differentiam aſſignans. Vnde de pœnitentia diſt. 1. cap. multiplex habetur, His autem, qui tempore neceſſitatis, & periculi vrgentis inſtantia, pœnitentiæ præſidium, & mox reconciliationis implorant, nec ſatisfactio interdicenda eſt, neque reconciliatio deneganda, quia miſericordiæ Dei, neque menſuram poſſumus ponere, neque tempora diffinire, apud quem nullas patitur moras veniæ conuerſio: Spiritus ſancti enim gratia tarda neſcit habere molimina. Et c. nemo, ibidem Ambroſius ait, Deus autem nullum crimen excipit, qui peccata omnia donauit. Et cap. poteſt fieri, ita concludit. Ergo euidentiſſimè Domini prædicatione mandatum eſt, etiam grauiſſimi criminis reis, ſi ex toto corde & manifeſta confeſſione peccati pœnitentiam agant, ſacramenti cęleſtis gratiam perfruendam, & de Iuda peccatore grauiſſimo ait Ambroſius, Arbitror enim quòd & Iudas potuiſſet tanta miſeratione Domini non excludi à venia, ſi pœnitentiam non ſolum apud Iudæos, ſed apud Chriſtum egiſſet. Cyprianus etiam ſignificans omnes pœnitentes eſſe admittendos, Miror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, vt dandam non putent lapſis pęnitentiam, aut pęnitentibus exiſtimetur veniam denegandam. 5. Ratio. Quinto, Hieronymus oſtendit Chriſtum neminem verè pœnitentem expuliſſe, ſed in ſui gratiam admiſiſſe, exemplo mulieris importunæ, quæ precibus ab amico impetrauit tres panes: Chriſtus etiam à publicano precibus vincitur Niniue ciuitas, quæ peccato perierat, fletibus extitit: Chriſtus in paradiſum latronem de cruce tulit: prodigum filium ſero etiam reuertentem Chriſtus lętus amplectitur: & nonaginta nouem ouibus derelictis, vna ouicula, quæ remanſit, humeris boni paſtoris aduehitur. Pro his etiam, qui ipſum Chriſtum crucifigebant, orauit dicens, Ignoſce illis, qui neſciunt quid faciunt: alios etiam, qui in Spiritum ſanctum blaſphemantes peccauerant, adhortatur, vt pœnitentiam agant, & ſic pœnitentibus veniā promittit, nunquam denique repulit quenquam, qui ad ipſum confugeret. Ex quibus intentum noſtrum patet.

Gelaſius etiam Papa in tomo anathematis dicit, nullum eſſe peccatum, pro quo Eccleſia non oret, & quod remitti non poſſet, niſi peccatum perſeuerantiæ vſque ad finem, & habetur in decretis Gelaſij, in lib. Conciliorum.

Et Auguſtinus libro Retractationum ait, De nemine quantumcunque ſcelerato deſperandum eſt, quia quamdiu viuit, pœnitere poteſt, & ad Deum conuerti: vbi retractat quod ante de peccato aliquo dixerat poſt habitam charitatem commiſſo, dicens, illud remitti non poſſe. Argumenta in contrarium prudens omitto, ne ſim grauis lectori. Vltimò

Dubium eſt, an facultas verè & fructuosè pęnitendi duret vſque ad extremum vitæ, ita vt qui ſemper vſque ad vltimum articulum vitæ in vitijs vixit, in eodem poſſit illum verè pœnitere. Res hæc plus timoris quam dubitationis offert. Reſpondeo autem ad illam duabus concluſionibus. Prima, quocunque temporis articulo homo habeat iudicium ſanum, & vſum liberi arbitrij, poteſt legitimè per pœnitentiam conuerti: 1. Concluſio. & ratio eſt manifeſta, quia ad conuerſionem non requiritur niſi Dei auxilium, vt homo liberè conſentiat, 1. Ratio. Deus autem, quamdiu vita durat, ſemper eſt ad oſtiū pulſans, quamdiu ergo homo libere valuerit auxilio illo vti, poteſt conuerti, iuxta illud Ezech. 33. In quacunque die, hoc eſt in quacunque hora, conuerſus fuerit peccator ab impietate ſua, impietas eius non nocebit ei. & Pſaltes, Ego dixi, cōfitebor aduerſum me iniquitatem, & tu remiſiſti. 2. Ratio. Secundò, quia in hoc differt ſtatus præſentis vitæ ab illo qui eſt in inferno, quod homo, quamdiu viuit, intellectum & vſum rationis habet, vt poſſit manum vel ad bonum, vel ad malum porrigere, in inferno autem irreparabiliter ſunt in malo obſtinati, ſicut in cęlo ſancti in bono confirmati. 3. Ratio. Tertiò, quia Deus propenſior eſt ad indulgentiam, quàm ad vindictam, cùm ergo homo, quamdiu viuit, delinquere poſſit, iniqua eſſet eius conditio, niſi & reſurgere valeret. Et eſt ſententia Auguſtini loco citato de vera & falſa pęnitentia, cap. 5. & Gratianus Can. 1. de pœnit. diſt. 7. quòd vſque ad extremum ſpiritum vitæ duret tempus pœnitentiæ, probat authoritate Leonis Can. Nemo, vbi ait, Nemo deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus eſt, quia quod confidentia differtur, conſilio maturiori ſæpè perficitur.

2. Concluſio. Secunda concluſio, pęnitentia vſque ad articulum vltimum vitę dilata, præſertim in illis qui vſque tunc perditè vixerunt, non eſt tuta, neque multum confidentię generans, niſi fortè tunc maximè compunctus appareat: & licèt Auguſtinus nūquam de illa dubitaſſet, rationes ſequentes id ſuadent. 1. Ratio. Primum, qui vſque ad illud punctum benignitatem Dei adducentis eum ad pœnitentiam deſpexit, indignus eſt, cui Dominus manus porrigat, præſertim quòd ſæpè & ſæpiſſimè illo articulo & momento fortaſsè non ſufficit neceſſarium & ordinarium auxilium ſpeciale Dei, vt homo tanto peccatorum onere preſſus, tam ſubito reſipiſcat, ſed fortè requiritur extraordinarium & ſuperabundans, quod nō neceſse eſt vt Deus ſemper cōmunicet.

2. Ratio. Secundò, mors repentina plurimos occupat, quibus non datur gemendi ſpatium, & quamuis ſuperſit tempus, corpus tamen, dum infirmitate vexatur, aggrauat animam, quam vix permittit de Deo cogitare, & ad cor conuerti, quod maculis, delictorum plenum videre exhorreſcit: præterquam quòd vxor, filij, familiares, & alij qui ei aſſiſtunt, ſeculare potius commodum quàm morituri ſalutem quærētes, maximo ſunt

agoni-

agonizanti impedimento. Ob has ergo cauſas frequenter in eiuſmodi hominibus non eſt contritio vera, neque dolor offenſæ Dei, imò quæ contritio apparet, non eſt niſi attritio, de inferni memoria & metu genita. Quapropter qui ſic abſque ſacramento diſcedunt, timendum eſt ne damnationem incurrant, ſunt enim veluti fatuæ illæ virgines Euangelicæ, quæ, veniente Domino, internum virtutis oleũ non habent, quo poſſint igne charitatis ardere, ſed extrinſecus illegitimo dolore fumigant, quia tempore opportuno nõ impleuerunt vaſa ſua.

Et quod poſtremò deterret, eſt, non eſſe articulum fidei, ut attriti per ſacramentum fiant contriti, non eſt enim expreſſa aſſertio Euangelica, aut Eccleſiaſtica diffinitio, imò neque apud Patres id reperitur, ſed eſt Doctorum Scholaſticorum collectio, quæ quanquam vera ſit, non tamen eſt digna, cui ancipites perpetuę noſtræ ſalutis aut dãnationis, cõfidamus.

Auguſt. Sanctè ergo Auguſtinus hanc dubiam & malè fidam pœnitentiam depingit, lib. 5. homiliarum, ho. 4. quam Gratianus inter Decreta retulit, Can. Si quis, de pœnitent. diſtinct. 17. Si quis, inquit, poſitus in vltima neceſſitate ægritudinis ſuæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis, non illi negamus quod petit, ſed non præſumimus quia bene hinc exit, non præſumo, non vos fallo & infrà, agens pœnitentiam & reconciliatus, cum ſanus eſt, & poſtea bene viuens, ſecurus hinc exit: agens pœnitentiam ad vltimum reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus: mẽs ergo Auguſtini eſt, quod pœnitentia in articulo mortis facta, non eſt ſufficiens ſignum, quod vita defunctus ingrediatur viam ſalutis: ſed tamen neque eſt aſſerendum, quòd damnetur, & ideo ſubdit. Non dico damnabitur, ſed nec dico liberabitur.

Cyprian. Cyprianus duriora verba his habet, quæ referuntur de pœniten. diſt. 7. Can. Idcirco, videlicèt, ſi in infirmitate aut periculo cęperint deprecari, qui ante pœnitentiam non egerunt, prohibendi ſunt à ſpe communionis & pacis, quia rogare illos non pœnitentia, ſed mortis vrgentis admonitio compellit, neque dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitauit moriturum. At verò probabile eſt, quod loquebatur de his qui erant in pœnitentia ſolenni, quibus tunc forſan, ſi nõ reconciliabantur vſque ad articulũ mortis, non porrigebatur ſacramentum Euchariſtiæ: ſed vſus ille mutatus eſt, vt habetur 26. quæſt. 6. Can. Is qui, & ſequentibus, ubi iubetur, conciliationem ſuſcipi publicè & ſolenniter pœnitentium, dum ſunt in articulo mortis. Gratianus ait, quòd quamuis de ſalute ſero pœnitentium Auguſtinus potuit dubitare, ipſe tamen credit, illi qui dixit, Quacunque hora peccator ingemuerit, & conuerſus fuerit, vita viuet.

Hugo. Hugo libro 2. de ſacramentis, parte 14. c. 5. Difficile inquit eſt, vt tunc (ſcilicet, in articulo mortis) vera ſit pœnitentia, quando tam ſera uenit, quando enim cruciatus membra ligat, & dolor ſenſum opprimit, uix homo aliud cogitare poteſt: ualdè ſuſpecta debet eſſe pœnitentia, quę coacta videtur eſſe, facilè eſt ut homo ſe nolle putet, quod poſſe non datur, poſſibilitas optimè uoluntatem probat, ſi non facis dum potes, manifeſtè oſtendis, quod non uis. Ad quam ſententiam & hoc addimus, quòd etſi certi eſſemus tunc nos pęnitẽtia legitima conuerſuros, meditandum tamen nobis eſſet, non in hoc tantum à Deo conditos, ut in finę miſericordiam de peccatis petamus, ille enim amor noſter potius quam Dei uidetur, ſed in hoc præcipuè, ut uitam in eius iuſtitia exequenda mandatorum expendamus, vt eius adimpleatur uoluntas, & gloria exaltetur.

Pro defenſione Ambroſij ipſe ſeipſum explicat, cùm dixit dari menſuram quandam delictorum, quã cum impleuerint peccatores, vita digni minimè iudicentur: nam lib. 1. de pęnitentia, c. 8. & 9. aduerſus Nouatianos, explicans locum Ioannis 1. Can. c. 5. Eſt peccatum ad mortem, non dico pro eo vt oret quis, inquit, quòd Ioannes peccatum ad mortem appellat peccatum grauiſſimũ, cuiuſcunque generis ſit, pro quo non ſufficit vt vnus quilibet oret, ſed requiritur ratio inſtantiſſima & excellentiſſimæ perſonæ, ſicut Moyſes pro peccato Iſrael adorationis vituli orauit: in quo euidenter innuat, quòd auxilio ægregio & ſuperabũdanti peccata grauiſſima, in quocunque numero ſint, ſi homo verè pœniteat, ſalutem poterit aſſequi. Et de pœnitent. diſtin. 1. c. Nemo, ibidem ait Ambroſius, Deus autem nullum crimen excipit, qui peccata omnia donauit: & c. poteſt fieri, ita concludit, ergò euidẽtiſsimè Domini prædicatione mandatum eſt, etiam grauiſſimi criminis reis, ſi ex toto corde & confeſſione manifeſta peccati pœnitentiam agant, ſacramenti cœleſtis gratiam perfruendam: & de Iuda peccatore grauiſſimo ait, Arbitror enim, quod & Iudas potuiſſet tanta miſeratione Domini non excludi à venia, ſi pœnitentiam non ſolum apud Iudæos, ſed apud Chriſtũ geſſiſſet. Secundò dicimus, quòd pro Ambroſio reſpõdet S. Thom. 3. parte, quæſt. 84. art. 10. ad ſecundum argumentum, nam libro de pœnitentia ait, quòd ſicut vnum eſt baptiſma, ita vna eſt pœnitentia, vbi inſinuat, quòd ſicut baptiſmus non iteratur, ita neque pœnitentia, quod loquitur de pœnitentia ſolenni, quæ non eſt iterabilis: de pœnitentia verò priuata & particulari ſemper tenuit & affirmauit, quòd poteſt iterari, & habet vim remittendi peccata quantumuis grauiſſima, & in quocũque numero ſint, ſaltem auxilio Dei egregio & ſuperabundanti, vt de Iuda affirmat.

TRIGESIMVM QVAESITVM.

An vera pœnitentia ſit à peccato ceſſare.

AMbroſius locum hunc edifferens, *Ita vt contra magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui huiuſmodi eſt*, 2. Corin. cap. 2. inſinuare videtur, veram pœnitentiam eſſe à peccato ceſſare, cap. enim 2. ſic habet, Hoc eſt maiori triſtitia abſorberi deſperantem de ſe conuerti ad admittenda peccata, quibus grauatus abſorbeatur à ſecunda morte. Hęc enim vera pœnitentia eſt iam ceſſare à peccato, ſic enim probat dolere ſe, ſi de cętero deſinat.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 4. diſtin. 14. & S. Thom. 3. parte, quæſt. 84. art. 5. quo quærit, an pęnitentia ſit de neceſſitate ſalutis: & reſpõdet ſequentibus concluſionibus. Prima, pœnitentia abſolutè ad ſalutem non neceſſaria eſt, Hæc conſtat, quia Dei auxilio poteſt quis non mortaliter peccare: baptiſmus uerò ex eo eſt neceſſarius, quia de lege omnes in originali orimur. Secunda concluſio, pœnitentia ex ſuppoſitione, peccatis nempe ſuppoſitis, eſt neceſſaria ad ſalutem. Concluſio iſta poteſt dupliciter intelligi, vno modo ſimpliciter, ita quòd eſt neceſſaria ad ſalutem ſicuti alia præcepta, hoc eſt quòd peccatoribus omnibus præceptum eſt ad ſacramentum pœnitentiæ accedere: & in hoc ſenſu concluſio, nedum eſt vera, ſed de fide contra hæreticos, qui negant confeſſionem eſſe de iure Diuino: alio modo intelligi poteſt, quòd nõ ſolum eſt in præcepto, ſed quòd peccator ſine pęnitentia nullo modo poteſt gratiam conſequi, ſicuti baptiſmus pueri non eſt in præcepto, & tamen ſine baptiſmo gratiam conſequi nequeunt. An etiam iſto modo peccatori pœnitentia ſit neceſſaria, dato quod in præcepto

pro non eſſet? Dicimus ad hoc, quòd pœnitentia duo dicit, alterum eſt dolor, alterum ſenſibile ſignum exterius: de primo ergò quæritur, an dolor de peccatis

Dubium.

peccatori ſit neceſſarius ad ſalutem. Et de hoc cum Catholicis nulla eſt concertatio: omnes enim tam Patres, quàm Doctores ſcholaſtici conueniunt, 4.diſt. 14.quòd eſt neceſſarius ad medelam peccatorum. Sed

Lutherus.

tota concertatio eſt cum hæreticis: nam Lutherus inquit, quòd non requiritur dolor, de peccatis, ſed tantum emendatio vitæ in futurum. Vera enim pœnitentia, ait, eſt à peccatis ceſſare, ita quòd ſi quis proponat in futurum bene viuere, & faciat, præterita peccata ei remittuntur. Contra quem ſunt duo articuli à Leone X. damnati, vnus (qui eſt quintus in ordine) quo aſſerebat, tres partes pœnitentiæ, nempe, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem non habere fundamentum in ſcriptura ſacra, neque in Patribus antiquis. Secundus error eſt, & ſeptimus in ordine, quo aſſerit, quod eſt prouerbium veriſſimum, quòd inter homines dicitur, quòd vera & optima pœnitentia eſt noua vita: vera autem pœnitentia, ait, non eſt dolor de peccatis, ſed ſolum propoſitum cauendi in futurum, & emendatio vitæ.

Cõtra Luthe.

Nos tamen contra Lutherum aſſerimus, concluſionem hanc tanquam de fide, Neceſſarius eſt dolor de peccatis ad remiſſionem peccatorum. Probatur ex ſcriptura ſacra, nam remedium quod pro delictis in ea traditur, eſt pœnitentia, pœnitentia autem eſt dolor de peccatis, ergo: maior probatur, nam Matth.3. peccatoribus præcipitur, Facite fructus dignos pœnitentiæ, & Lucæ 5. Non egent qui ſani ſunt, medico, ſed qui male habent, non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam, non ait ad nouam vitam inchoandam, ſed ad pęnitentiam, & Lucæ 13. Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. & Lucæ 15. Gaudium erit Angelis in cęlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, non inquit nouam vitam inchoante: & Actuum 2. Pęnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum, & Actuum 3. Pęnitemini. & cap. 8. Pęnitentiam age ab hac iniquitate tua, ſi forte remittat tibi Deus: & ad Hebr. 12. de Eſau, inquit Apoſtolus, Reprobatus eſt, & non inuenit pęnitentię locum & apertius 2. Petri 3. Non tardat Deus, &c. ſequitur nolens aliquos perire, ſed omnes ad pęnitentiam conuerti. Et non ſolum in nouo teſtamento, ſed & in veteri multi loca ad idem faciunt. Ezech. 18. & 33. Conuertimini, & agite pęnitentiam, &c. &, ſi autem impius egerit pęnitentiam. Quod ſi forte quis quærat, Quid ad hæc dicit Lutherus? nunquid negat Euangelium vel ſcripturam? Dico quòd Euangelium ſaltem quantum ad verba non negat, ſed aſſerit, quòd nos erramus, credentes quod pęnitentia eſt dolor de peccatis: non enim eſt niſi ſolum in futurum peccata cauere: nam Græcè pro pęnitere habetur, methanaeo, quod idẽ eſt quod in futurum reſipiſcere, & inde, methanya, quòd idem eſt quod reſipiſcentia, quod Latini pęnitentiam vel dolorem tranſtulerunt: vnde ex interpretatione huius vocabuli ſcripturam euertere conatur.

Contra ipſum autem primum habemus omnes Patres & Doctores Eccleſiæ, qui verbum illud, methanaeo, pęnitere tranſtulerunt, &, methanya, pęnitentia, qui doctiores ipſo Luthero, & ſuo Melãchthone fuerunt. Et conſtat, quòd pęnitere non ſolum dicit ordinem ad futurum, ſed etiam ad pręteritum. Vnde illud Demoſthenis, qui cum ſtuprum à Taide meretrice peteret, & ipſa ſtipendium nimium exigeret, dixit ipſe, ego pęnitere tanti non emo, hoc eſt, non emo tanti id, ex quo non niſi dolor aliquis manebit. Et inter Patres Auguſtinus, de vera & falſa pęnitentia, capit. 19. abſolute, & omni æquiuocatione ſecluſa, inquit, dolendum eſt de peccatis. Item ipſa dictionis virtus id declarat, pœnitere enim eſt pęnam tenere, ille ergo pęnitentiam tenet, qui peccatum commiſiſſe ſemper dolet. Idem etiam habetur de conſec. diſtinct. 4. c. Omnis qui ſuæ voluntatis arbiter eſt conſtitutus, cùm accedit ad ſacramentum fidei, niſi eum pęniteat veteris vitæ, non poteſt nouam inchoare. Aliud ergò eſt nouam vitam inchoare, aliud autem præteritæ vitæ pęnitere, contra Lutherum. Quòd verò pęnitentia dicat ordinem ad præteritum, patet Genef.6. pęnitet me feciſſe hominem. Et Eccleſia.92. poſt factum non pęnitebis & 33. Et ne dederis alijs poſſeſſionem tuam, ne forté pęniteat te, nempe, facti & 2.Corint.7. Si contriſtaui vos in epiſtola, non me pęnitet; & quod Lutherus ait, quod pęnitentia Græcè non dicit ordinem ad præteritum, ſed ad futurum. Patres, qui eo doctiores in linguis omnibus fuerunt, contrarium affirmant, quod patet: nam illud Actuum 8. Pęnitentiam age ab hac iniquitate tua, intelligi non poteſt, quin dicat ordinem ad præteritum. Item hoc patet ex illo Sapientię, Fili, peccaſti, non adijcias iterum, ſed de præteritis deprecare, vt tibi dimittantur. Tenenda eſt ergo concluſio poſita, tanquam de fide; Itaque licèt quis caueat, & in futurum emendetur, præterita peccata non dimittentur ei, niſi de illis doleat. Quòd ſi quis arguat de peccatis commiſſis ante baptiſmum, ſi quis baptizari velit, ſecundum Ambroſium, non requiritur dolor, non ergo in vniuerſum eſt verum, quòd ad remiſſionem peccatorum requiritur dolor. Reſpondeo primò, quòd concluſio tenet, verùm de peccatis poſt baptiſmum commiſſis. Secundò dico, quòd opinio communis eſt verior & ſecurior, nempe, quòd etiam de præteritis, & ante baptiſmum admiſſis requiritur aliquis dolor, ſaltem in communi & vniuerſali. Et Ambroſius intelligit, quòd non requiritur dolor in particulari, ſicut de commiſſis poſt baptiſmũ. Et concluſio poſita diffinita eſt à Concilio Tridentino ſeſſ. 15. Can.4. qui ſic habet: Si quis negauerit, ad

Conciliũ Trident.

integram & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pęnitente, quaſi materiam ſacramenti pęnitentiæ, videlicèt, contritionem, confeſſionem, & ſatiſfactionem, quæ tres pęnitentiæ partes dicuntur, anathema ſit. Conſtat autem, quod de ratione & eſſentia contritionis eſt, quòd ſit dolor de peccatis propter Deum, ergò. Et ſeſſ.6. de iuſtificatione, Can 29. inſaniam Lutheri nullibi vſque ad ipſum auditam condemnat, pronuncians anathema eum, qui ſola fide abſque ſacramento pęnitentię in re vel in voto dixerit lapſum recuperare ſalutem, his verbis, Si quis dixerit eum, qui poſt baptiſmum lapſus eſt, nõ poſſe per Dei gratiam reſurgere, aut poſſe quidem, ſed ſola fide, amiſſam iuſtitiam recuperare ſine ſacramento pęnitentiæ, prout ſancta Romana & vniuerſalis eccleſia à Chriſto Domino & eius Apoſtolis edocta huc uſque profeſſa eſt, ſeruauit, & docuit, anathema ſit.

Dubium eſt circa diffinitionem poſitam. Videtur enim quòd dolor de peccatis non ſit neceſſarius, ut quis iuſtificetur, quia ſufficit martyrium, nam Doctores aſſerunt de quodam Bonifacio & Martione, quod cum eſſent Chriſtiani, erant tamen perditæ vitæ, qui oppreſſi à tyranno Idolis ſacrificare noluerunt, & pro confeſſione fidei animas poſuerunt, & in numero martyrum habiti ſunt: ſi ergo martyrium ad ſalutem ſufficit, pęnitentia pro peccatis poſt baptiſmum non eſt neceſſaria. Dicimus cum communi ſentẽtia Theologorum, quod ſi quis ſubito rapiatur ad martyrium, ita quòd non habeat tempus, vt ad cor reuertatur, & peccata ſua recogitet, quantumcunque maximus peccator ſit, ſi à tyranno opprimitur, ſufficit illi ad ſalutem quod fidem profiteatur, & vt pro illa reſpondeat,

ponat vitam. Quòd autem hoc ei ſufficit ad ſalutem, ex eo patet: quia aliàs dubitare liceret de ſalute alicuius, qui pro Chriſto paſſus eſt: hoc autem aſſerere non licet, quia Eccleſia pro teſtimonio ſufficienti ſalutis alicuius martyrium ſuſcipit, ergo. Item, quia ſicut de pœnitentia dicitur Matth. 3. Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum, ſimiliter Chriſtus ait, Si quis me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Ex quo Doctores inferunt, quòd martyrium ad ſalutem eſt ſufficiens, & Ioann. 15. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & cap. 14. ante dixerat Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam vt animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis, illi ergo, qui tempus non habet, vt peccata ſua recogitare poſſit, martyrium ad ſalutem ſufficit: tum etiam, quia martyrium virtualis eſt pœnitentia, ſecundum Doctores aliquos.

Dubium tamen eſt, ſi Sarracenus aliquis ad Chriſti fidem conuertatur, multis tamen ſceleribus grauatus, qui poſt baptiſmum a tyranno ſubito rapitur, vt dijs immolet, an dato quòd habeat tempus pœnitendi, & copiam ſacerdotis, cui confiteatur, an in tali requiratur pœnitentia de peccatis? Aliqui moderni tenent partem affirmatiuam. Nos tamen dicimus, quòd in illo non requiritur aliquis dolor, quantumcunque locum habeat pœnitendi. Ratio eſt: quia ſi eccleſia ad canonizandum martyrem, non reſpicit, an pœnituit, necne, ſed tantum quòd pro Chriſto paſſus ſit, ſufficit ergo ei martyrium ſine quocunque dolore; nam etſi talis peccaret non adhibendo diligentiam, vt conuerſus ad cor, de peccatis doleret, ſi tñ poſtea ꝑ Chriſto patitur, peccatum illud negligentiæ per martyriũ remittitur, ſicut & alia condonantur. Et in hoc non aſſero in martyre non requiri dolorem, ſicut aliqui Doctores dicunt, quòd martyrium eſt dolor vel pœnitẽtia virtualis, quod ergo dico, eſt, martyriũ per ſe, & ratione ſui, ſufficere ad remiſſionem peccatorum, & non ex eo quod ſit virtualis pœnitentia. Probatur hoc, quia ipſi dicunt: ſi quis pro Chriſto patitur, argumentum eſſe, quòd ſi in vita maneret, doleret de peccatis, cum minus ſit de commiſſis dolere, quam vitam pro Chriſto ponere. Dico hoc eſſe falſum, nam martyr ille profligatæ vitæ, qui pro confeſſione fidei martyrium eſt paſſus, de peccatis non doluiſſet, ſi vita eſſet illi ſuperſtes. Et oppoſitum aſſerentes decipiuntur, quia exiſtimant dolorem de peccatis ita eſſe neceſſarium, quod de lege ſine dolore non poſſet quis remiſſionem peccatorum conſequi. Et ſecundò, quia eſt ita ſufficiens quod contritione poſita, de lege Deus nõ poteſt veniam peccatorum illi denegare, taliter quod poſt contritionem Deus ex debito dat illi gratiam. Nos verò dicimus, quòd Deus ita gratis & ita liberè dat remiſſionem peccatorum poſt contritionem, ſicut ante contritionem, non ex debito, ſed ex ſola ſua miſericordia, & ita etiam voluit, quod martyribus remitterentur peccata ſolum ratione martyrij, & non quia virtualis pœnitentia: nam ſicut eſt lex infallibilis reſpectu contritionis, quòd ratione eius, pœnitenti concedatur remiſſio peccatorum, dato, quòd Deus liberè & ex miſericordia peccata illi remittat, ita etiam ratione martyrij.

Notandũ. Dubium aliud eſt, an ſi aliquis in mortali exiſtens, dormiens pro Chriſto interficiatur, ſit martyr, ſuppoſito, quòd vigilans paratus erat pro confeſſione fidei vitam ponere. Et videtur quòd ſic: nam ſi puer vel adultus in gratia exiſtens pro Chriſto interficiatur, eſt vere martyr, ergo etiam in mortali exiſtens. Et probatur: quia Eccleſia non reſpicit vt martyrium alicuius ſuſpiciat, an ſit in mortali, necne, ſed ad hoc tantum, quòd pro Chriſto paſſus eſt. Et hac ratione S. Thom. aſſerere videtur, quòd tales ſunt martyres, & eſt probabilis opinio. In contrarium eſt, quia videtur illud non eſſe martyrium propriè & ſtrictè: & ita tenet communis Theologorum. Et ideò concluſio manet in ſua veritate, quod martyrium de ſe, & ratione ſui, ſufficit ad remiſſionem peccatorum. Sed contra hoc eſt vrgens argumentum, videtur enim quòd dilectio Dei ſine dolore ſufficiens ſit, vt peccata remittat. De hoc ſunt opiniones. Moderni enim cum Adriano & Scoto tenent, ad remiſſionem peccatorum Dei dilectionem ſine contritione ſufficere, quod probant ex illo Ioannis 15. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo: diligi autem idem eſt ac ſi quis in gratia eſſet, per hoc ergo ſolum quòd quis Deum diligat, in gratia erit. Secundò, quia dilectio Dei virtualiter eſt contritio, patet, quia ex Dei dilectione ſequitur contritio, nam ſi ego volo Deo in omnibus placere, & in nullo diſplicere, de peccatis dolebo. Tertiò, quia dilectio Dei vinculum perfectius eſt, quam contritio, charitas enim perfectior eſt, quam aliæ virtutes, ergo effectus eius qui eſt dilectio, eſt perfectior. Quartò, arguit Adrianus, ad ſalutem ſufficit adimplere mandata, qui autem Deum diligit, ſeruat mandata, vt patet Ioann. 15. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & in ſua Canonica, qui dicit ſe in charitate eſſe, & mandata eius non ſeruat, mendax eſt, & Auguſtinus tractans illud ad Romanos 5. Iuſtificati ergo ex fide, &c. ait, Si Deus confugientes ad ſe non reciperet, iniquus eſſet, ad Deum autem quis poteſt melius confugere, quàm per eius dilectionem, ergò. Reſpondemus, ad remiſſionem peccatorum requiri dolorem formalem de peccatis, & nullum alium actũ ſine dolore formali ea remittere poſſe. Hæc ſententia Sanct. Thom. 1.2. quæſt. 113. art. 5. vbi inquit, ad remiſſionem peccati requiritur motus liberi arbitrij in peccatum, qui eſt dolor formalis. Idem dicit 4. diſt. 14. quæſt. 2. quòd ad remiſſionem peccati requiritur motus in peccatum, & deteſtatio illius. Et licèt ſententia oppoſita erronea vel hæretica non ſit, non tamen eſt tuta, quia fauet hæreticis, qui aſſerunt pœnitentiam ad ſalutem non eſſe neceſſariam, & quòd ad remiſſionem delictorum dilectio non ſufficiat, ſed requiratur dolor, conſtat ex illo: Niſi pœnitentiam egeritis, omnes peribitis, non dixit Dominus, niſi Deum dilexeritis, peribitis, ſed niſi pœnitentiam egeritis, ꝙ etiam habetur Actuum 8. & Ezech. 18. Secundò probatur, apparet enim & videtur ſententiam S. Thom. quam tanquam veriorem & tutiorem ſuſtinemus, eſſe diffinitam contra Lutherum, nam ipſe aſſerit quòd non requiritur dolor de peccatis præteritis, ſed ſolum propoſitum in futurum: ſed hoc idem iſti dicunt, nam aſſerere quòd dilectio Dei eſt ſufficiens peccata dimittere, eſt idem quod Lutherus dicit, non eſt ergo tutum id aſſerere. Item probatur ex traditione & conſuetudine Eccleſiæ, nam hoc eſt peccatoribus, qui ad fidem conuertuntur, dicere, pœnitentiam agite, non autem Deum diligite.

Dubium vltimum eſt, an culpa venialis ſine pœnitẽtia remitti poſſit? De hac quæſtione vide ſupra in B. Ambroſio ad vndecimum quæſitum.

Pro B. Ambroſio dicimus, defenſore, neque defenſione indigere, nam cum dixiſſet hæc vera pœnitentia eſt, iam ceſſare à peccato, ſtatim ſubiunxit, Sic enim probat dolere ſe ſibi, ſi de cætero deſinat, nam qui vitam præteritam male actam conſiderat, ideò à delictis ceſſat, quia illi diſplicent, & ideo regulariter, & vt in plurimum, homo vitæ perditæ cum verè in Deum conuertitur, peccata deteſtatur, & de illis dolet, quia Deum offendit, & dolendo proponit in futurum vitam in melius emendare.

TRIGESIMVMPRIMVM QVAESITVM.

An quis ſciat ſe Chriſtum habere, & in eo habitare.

AMbroſius hunc locum exponens, *An non cognoſcitis vos quod Chriſtus Ieſus in vobis eſt: niſi reprobi eſtis.* 2. Corinth. 13. videtur aſſerere, quòd quis ſcire poteſt Chriſtum Ieſum in ipſo eſſe, ſic enim expoſuit: hoc dicit, Quia ſi probare vos inuicem neſcitis, non cognoſcitis quia Ieſus Chriſtus eſt in vobis: & hoc eſt reprobum eſſe, neſcire religionis vel profeſſionis ſuæ fidem, qui enim fidei ſuæ ſenſum in corde habet, hic ſcit Chriſtum Ieſum in ſe eſſe.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſtinct. 26. S. Thom. 1. 2. quæſt. 112. articu. 5. quo quærit, an homo poſſit ſcire ſe habere gratiam, & reſpondet tribus concluſionibus, ſecundum quod aliquid poteſt tripliciter cognoſci. Primò, per reuelationem. Et eſt prima concluſio, Deus ex priuilegio ſpeciali aliquando reuelat alicui ſe eſſe in gratia, ſicut Paulo dictum eſt, 2. Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Alio modo homo cognoſcit aliquid per ſemetipſum, & hoc dupliciter aut certitudinaliter, & eſt ſecunda concluſio, Homo, nullo modo certitudinaliter ſcire poteſt, ſe eſſe in gratia, quia concluſionem nullus poteſt cognoſcere, niſi prius ſciat principium, ſed obiectum & principium gratiæ eſt Deus, qui nobis eſt ignotus: non ergo ſcire poſſumus quando eius ſumus amici uel inimici. Tertio modo poteſt homo aliquid cognoſcere ex coniecturis & per ſigna aliqua. Et eſt tertia concluſio, Homo iſto modo poteſt cognoſcere ſe eſſe in gratia. Et ponit duo ſigna, primum contemptus rerum temporalium, ſecundum quod homo non ſit conſcius neque habeat conſcientiam alicuius mortalis. De prima concluſione dubium non eſt, quin Deus ex priuilegio ſpeciali poſſit alicui reuelare, quod eſt in gratia. An verò de facto & euidenter alicui reuelauerit, reſpondeo de hoc certitudinem aliquam haberi non poſſe: neque eſt de fide, quòd aliquis in via ſuam confirmationem in gratia euidenter cognouerit, præter ſolum Chriſtum; & de Beatiſſima Virgine piè credimus, quòd hoc illi Deus euidenter reuelauerit, nam ſicut habuit reuelationem ſuæ prædeſtinationis, ita credendum eſt euidenter cognouiſſe ſuam confirmationem in gratia. Secundò dico, Beatiſſimam Virginem & Apoſtolos, habuiſſe poſt confirmationem certitudinem ſuæ ſalutis, qualem per cognitionem propheticam habuerunt Prophetæ, nam Apoſtoli prophetæ fuerunt, & ſpiritu prophetico ſuam confirmationem in gratia cognouerunt. Et ita intelligenda eſt concluſio S. Thom. Et illud quod dictum eſt Paulo, Sufficit tibi gratia mea. In ſpiritu enim prophetico dictum eſt illi. Et quod iſtam certitudinem Paulus habuerit ex iſto loco conſtat, & ex illo ad Thim. 1. Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt Deus depoſitum meum ſeruare. Ad idem etiam eſt ratio manifeſta, quia nos per fidem ſumus certi de ſua confirmatione, ergo & ipſi certi fuerunt: conſequentia patet, quia nos non ob aliud credimus, illos fuiſſe in gratia confirmatos, niſi quia illi ita ſcripſerunt, vt Lucæ 24. habetur, Vos autem ſedete in ciuitate, quoaduſque induamini virtute ex alto. Et idem habetur in Actibus Apoſtolorum, cap. 1. & 2. & de Stephano aliqui dubitant, licèt viderit cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris Dei vt Actuum 7. habetur, quia viſio illa fortè non fuit notitia intuitiua ſuæ beatitudinis, ſed Ieſum à dextris Dei per extaſim vidit. Alij verò aſſerunt, quod gloriam ſuam intuitiuè cognouit. Et ſi ita eſt, hoc fuit peculiare cum Stephano. De latrone, cui dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo, tantum eſt fides. De multis verò martyribus, quibus Deus ſua martyria reuelauit, & prophetis, vt de Moyſe, & Helia, qui in curru aſſumptus eſt, credendum eſt, propè mortem ſuæ ſalutis habuiſſe certitudinem, non tamen euidentiam. Quod ſi quis arguat, videtur enim quod Paulus certitudinem illam non habuerit, nam ipſe 1. Corinth. 4. inquit, Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui iudicat me Dominus eſt. Reſpondeo, quòd ibi ſolum aſſerit, certitudinem ſuæ ſalutis, quæ ex conſcientia procedebat, ſufficienter eum non facere certum, nam conſequentia iſta non eſt euidens, Neſcio an ſim in peccato, ergo ſcio quod ſum in gratia: non tamen repugnabat quod aliundè certitudinem illam haberet. Quod ſi quis quærat, ſi Apoſtoli de ſua ſalute erant certi, ad quid ergo corpus caſtigabant? vt ait Paulus, 1. Corinth. 9. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. & 2. Corinth. 12. Ne magnitudo reuelationũ extolleret me, eſt mihi datus ſtimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphizet. Reſpondeo, quòd certitudo illa aliam certitudinem non tollebat, nam cum hoc certiſſimi erant, quod ſi aduerſus tentationes dæmonis, mundi & carnis, non pugnarent, gratiam perderent: & ideò neceſſe habebant pugnare, vt tentationes vincerent. Vndè concluſio Sancti Thomæ, quòd nullus poteſt eſſe certus de ſua ſalute ſine reuelatione, eſt certiſſima, & ab omnibus recepta, iuxta illud Eccleſiaſt. 9. Nemo ſcit an odio vel amore dignus ſit. Et hodie Concilio Tridentino diffinita eſt, tanquam de fide, c. 9. contra inanem hæreticorum fiduciam, his verbis, Nã ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, deq; ſacramẽtorum virtute & efficacia dubitare debet ſic quilibet, dum ſeipſum ſuãque propriam infirmitatem indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare, ac timere poteſt, cum nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum. Et capit. 9. damnantur, qui certitudinem prædeſtinationis ſibi arrogant. Et Can. 13. Qui ſibi promittunt ſecuritatem perſeuerantiæ in bono. *Conciliũ Trident.*

Pro Ambroſio reſpondemus, quod ipſe mentem ſuam exponit, de qua ſcientia loquatur, cum inquit, Qui fidei ſuæ ſenſum in corde habet, hic ſcit Chriſtum Ieſum in ſe eſſe, non intelligit ſe habere ſcientiam euidentiæ, neque certitudinem fidei, quod Eccleſia & Concilium Tridentinum damnat, ſed de ſcientia coniecturali & probabili, de qua Sancti Thomæ aſſerit, quod qui mundum contempſit, & conſcientiam qui habet de aliquo mortali, coniectura probabili exiſtimare poteſt, quod eſt Dei amicus. Quod ſignificat verbis illis, Quia ſi probare vos inuicem neſcius, non cognoſcitis quia Ieſus Chriſtus eſt in vobis, probatio verò fit, cùm quis ad cor conteritur, & cognoſcit quia Chriſtum mortaliter non offendit. Hic ex coniecturis arguit, ipſum in Chriſti amicitia manere.

TRIGESIMVMSECVNDVM QVAESITVM.

An dæmones reparandi.

AMbroſius in commentarijs epiſtolæ ad Epheſios,locum hunc elucidans, *Vt innoteſceret principatibus & poteſtatibus.* ſic habet: Tantum de hoc ſcilicet Paulo bene ſenſit Deus, vt non ſolum gentibus hunc magiſtrũ daret, verum etiam vt per eum veritas Chriſti innoteſcat ſpiritibus in cœleſtibus, qui ſunt principes & poteſtates: poteſtates ideò, quia potentiores ſunt inter cęteros ſpiritus: principes autem, eo quod principentur poteſtatibus, ut agnoſcentes per Eccleſiam, quæ multiſariè ad vitam attracta eſt, in Chriſto vnius Dei manere myſterium, deſinant aberrare, id enim agitur, vt prædicatio eccleſiaſtica etiam his proficiat, & deſerant aſſenſum tyrannidis diaboli, qui ſe aduerſus Dei vnius fidem impia præſumptione armauit. Qui ſenſus in Pſalm. 23. perſcriptus eſt, vbi Deus vniuerſitatis Dominus demonſtratur dicente Dei ſpiritu per Dauid, Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuerſi qui habitant in eo: & in ſubiectis, Attolite portas principis veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus uirtutum, ipſe eſt Rex gloriæ. Dicitur ergo his principibus qui in errore ſunt, & in cœleſtibus, ſiue miniſtris eius in terris, ut auferant portas principis, id eſt diaboli, de mentibus ſuis, per quas multorum deorum aſſerendorum error intrauit. Dogma hoc damnat Eccleſia, quod Origenes libro 1. Periarchon capit. 6. ſcripſit affirmans, Angelos quoſdam, qui de ſtatu beatitudinis non ſunt irremediabiliter amoti, poſſe iterum per eccleſiaſticas prædicationes & ſalutares admonitiones ad priſtinam fœlicitatem reuocari & reſtitui. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra tomo 9. & ultimo Hieronymi ad decimum quintum quæſitum. Vide ibi.

Finiuntur aduertentiæ in B.Ambroſium.

INDEX LOCORVM QVOS B. AVGVSTINVS RETRACTAVIT.

QVIA maximè conducit pro intelligentia Beati Auguſtini locos, quos retractauit, præ oculis habere, quod mihi incumbebat per venerabilem fratrem Barthol. de Vrbino, ordine alphabetico elaboratũ reperi in fine indicis Beati Auguſtini in Milleloquio. Addam quæ mihi viſa fuerint addenda, & ſub ſilentio quæ viſa fuerint omittenda, omittam.

Libro 1. & 2. retractationum retractat, quod ſæpè nominauit fortunam, inquit, non volui tali nomine aliquam intelligi Deam; ſed ſolum fortuitum rerum euentum, vel in corporis veſtri, vel exteris bonis aut malis. Vnde iſta verba in nulla ſunt religione prohibita, fortè, forſan, forſitan, fortaſſe, fortuito, quod tamen totum reuocandum eſt ad Diuinam prouidentiam: & infra, fortaſſe, fortuna in rebus nihil aliud eſt, quàm quod caſum vocamus, cuius cauſa & ratio quæ ordine quodam oculto regitur, cauſa & ratio ſecreta fit in rebus. Retractat hoc, quia peſſima conſuetudo hominum habet, dicere, hoc fortuna voluit, vbi dici debet, Deus voluit vel permiſit.

Secundum, quod dixit ita comparatum eſt, ſiue pro meritis noſtris, ſiue pro neceſſitate naturæ, retractat, quia non debuit dicere pro neceſſitate naturę, quia naturæ noſtræ neceſſitas dura, merito præcedentis iniquitatis exorta eſt.

Tertium, quod dixit nihil omnino eſſe colendum, totumque abijciendum, quidquid mortalibus oculis cernitur, quidquid vllus ſenſus attingit, retractat, quia eſt ſenſus mentis, & loquebatur more eorum, qui tantum ſenſum corporis dicunt, & ſenſibilia non niſi corporalia credunt: ideò vitanda eſt ambiguitas.

Quartum quòd beate viuere, eſt ſecundum mentem & rationem viuere, retractat, quia dicere debuit, ſecundum Deum, cui ſubdenda eſt totaliter mens noſtra.

De ſecundo libro retractat duo, ſcilicèt, fabulam, quam narrat de Philocalia & Philoſophia, quòd ſint ſorores germanę eodem patre procreatæ, quia poeticum eſt.

Secundum, vbi dixit de animo, quòd ſecurus erat rediturus in cęlum, debuit dicere, iturus propter eos qui dicunt, animas de cęlo in corpora lapſas.

De eo ſecundo libro retractat quinque.

Primum vbi dixit, ſummum bonum hominis eſſe in mente, cùm ſit in Deo.

Secundum, vbi dixit, licet deierare per nomen Diuinum.

Tertium, vbi dixit, Veriſimile eſt falſum, quia hoc non eſt vniuerſaliter verum.

Quartum, quia Platonẽ & Platonicos laudat plus quam debuit cũ contra eorum errores pia veritas defendenda ſit.

Quintum, quia Ciceronis verbis & argumentis vſus eſt: quanquam ironicè ſuis dixit eſſe nugas, quod ſic dici non debuit.

Lib. incipit: O utinam Romani hominem ſibi aptũ, ita viciſſim virtus fortunæ repugnanti.

Libro de adulterinis coniugijs recenſetur ab eo. Libro 2. retractat. capitu. 57. nihil tamen retractat ex eo. In duobus diuiditur libris contra affirmantes vxorem dimittendam etiam abſque cauſa adulterij.

Libro 2. retracta. c. 3. quo libro emendat, quod verſus finem dixerant contra negantes reſurrectionem, exponẽs illud Apoſtoli, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebũt. Immutabitur, inquit, caro & ſanguis, & fiet cœleſte corpus & Angelicum. Hoc autem non ſic deber intelligi, quaſi non ſit futura carnis & ſanguinis ſubſtantia: ſed non erit ea corruptio carnis, quæ nunc eſt.

Libro de origine animæ ad Hieronymum, cuius meminit libro ſecundo, retractat. capitu. 44. quærit, quæ ſit origo animæ rationalis, neque quæſitum ſoluit.

Libro de anima & eius origine contra Vincentiũ Victorem, qui in quatuor libros diuiditur, vt aſſerit lib. 2. retract. arguit eum leuiter temeritatis, poſtmodum verò ſe correxit.

Libro de immortalitate animæ ipſe dicit lib. 1. retract. 1. c. 5. de quo 7. ſibi diſplicent.

Primum, quod dixit nec eſſe in eo, qui nihil didicit diſciplina, poteſt, quia Deus nullam didicit diſciplinam, & omnium habet ſcientiam, & futurorum præſcientiam.

Secundum, quod nullam rem ſciētia complectitur, niſi quæ ad aliquam pertinet diſciplinam.

Tertium, non eſſe vitam cum ratione vlli niſi animæ, quia Deus ſine ratione vita eſt, cùm apud eum ſit ſumma vita ſummaque ratio.

Quartum, quod intelligitur eiuſmodi ſemper eſt, cum intelligatur & animus, qui vtique non eiuſmodi eſt ſemper.

Quintum, animum propterea non poſſe ab æterna ratione ſeparari, quia non ei localiter iungitur retractat, quia peccata noſtra ſeparant inter nos & Deum.

Sextum animam, ſi caret corpore, non eſſe in hoc mundo, explicat ad ſanum intellectum, quia animæ mortuorum eſſe poſſunt in hoc mundo.

Septimum, à ſumma eſſentia ſpeciem corpori per animam tribuit, qua eſt in quātumcunque eſt per animam, ergo corpus ſubſiſtit, & eo ipſo eſt quo anima, ſiue vniuerſaliter, vt mundus, ſiue particulariter, vt vnumquodque animal intra mundum, hoc totum dicit temere dictum eſſe.

Lib. de duabus animabus contra Manichæos, de quo facit mentionem lib. retract. c. 14 de quo nihil retractat, ſed declarat decem puncta. Vide ibi.

Libro de quantitate animæ, de quo meminit lib. 1. retract. c. 8. de quo duo dicta declarat.

Primum eſt, quod dixit, omnes artes animam ſecū attuliſſe videri, neque aliud quid quàm eſſe id quod dicitur diſcere, quam reminiſci, quod non debet intelligi, animam humanam in aliquo corpore ante vixiſſe, in aliaque vita didiciſſe, ſed quia intelligibilibus & immutabilibus rebus connectitur.

Secundum, quod dixit, eſt, nil aliud agerem, quam reddere mihi, cui me maximè debeo, dicere debuit Deo, ſed quodam ordine prius homo redit ad ſe, poſtea attollitur ad Deum: ſicut iunior filius reuerſus eſt ad ſeipſum, poſtea iuit ad patrem.

Lib. de ſpiritu & anima, licèt probetur nō eſſe Auguſtini, communiter tamen ſibi appropriatur, in eo nihil retractat.

Lib. de baptiſmo paruulorum ad Marcellinum, de quo lib. 2. retracta. c. 33. nihil in eo retractat.

Libro vnico de baptiſmo ad Conſtantinum contra Petilianum Donatiſtam, cuius meminit lib. 2. retracta. c. 34. emendat, quod dixit Conſtantinum Imperatorem, Donatiſtis criminantibus felicem quendam ordinatorem Ceciliani accuſationis locum dediſſe, licet ſciret eos criminibus falſis calumniari: hoc poſtmodum Auguſtinus in geſtis aliter reperit, quia à Proconſule ille Imperator ipſam cauſam fecit inquiri.

Libro de baptiſmo contra Donatiſtas, de quo lib. 2. retract. c. 8. contra ipſos hæreticos baptiſmum iterantes, deſtruit eorum errores, in quibus confutandis frequenter nominat Eccleſiam nō habentem maculam aut rugam, quod de præſenti eccleſia aſſerit non intelligi, quod ita ſit, ſed credi, quod præparatur, ut in alia vita ſic ſit.

In 4. libro contra Donatiſtas, vbi dixit vicem baptiſmi habere ſanguinis effuſionem ſeu paſſionem, dicit ſe nō potuiſſe ſufficiens exemplum, de latrone, quia incertum eſt, vtrum fuerit baptizatus.

In libro 7. contra eoſdem, inducens illud Apoſtoli, quod in domo magna ſunt vaſa aurea, & lignea, atque fictilia, dixit illud referri ad vaſa ligna, & fictilia, quia alia ſunt in contumeliam, reprobat, quia melius dixiſſet, de vtriſque intelligi poſſe, quædam in honorem, quædam in contumeliam.

Libro de beata vita concludit, quòd in Dei cognitione conſiſtit.

Lib. 1. retracta. c. 2. tria emendat.

Primum, quod pluſquam debuit, laudarit Theodorum, cui illum miſit librum.

Secundum, quia ſæpius nominauerit fortunam.

Tertium, quod dixit, tempore vitæ huius in ſolo animo ſapientis beatam habitare vitam, quomodolibet ſe habeat corpus eius, cùm hoc non hic, ſed in futuro ſit, vbi hoc corruptibile induet incorruptionem.

Libro de blaſphemia in Spiritum ſanctum exponit illud Euangelij. Si quis dixerit verbum in Spiritum ſanctum, non dimittetur ei in hoc ſeculo, neque in futuro, nihil in eo retractat.

Libro de natura boni, vel de ſummo bono contra Manichæos oſtendit, Deum ſummum bonum, & incommutabile, & cæteras naturas eſſe bonas, & quid, vel vnde malum, & quod vel poſitiuè dicat.

Libro de cathechizandis rudibus, id eſt, docendis in fide nouellis, de quo lib. 2. retracta. c. 14. emendat in eo tantum vnum verbum, vbi dixit, quòd Angelus, qui cum ſatellitibus ſuis deſeruit obedientiam Dei, & diabolus factus eſt, conuenientius diceretur ſpiritus, quam Angelus.

Liber de Ciuitate Dei, in 22. libros diuiditur partiales, de quo lib. lib. 2. retract. cap. 43. vbi narrat, quod eo tempore quo ſub rege Alarico, à Gothis Roma fuit capta & incenſa, idolatrę hoc aſcribebant Chriſtianæ religioni, quia cultus ſuorum deorum erat abolitus, vnde blaſphemabant Chriſti nomen & fidem; propterea ipſe Auguſtinus exardeſcens zelo Dei, hos libros edidit contra dictos blaſphemos, eorumque errores: de quibus retractat duo tantum.

Primum eſt in lib. 10. c. 8. dicens, quod non debuit pro miraculo poni in Abrahæ ſacrificio flammam cęlicam factam inter diuiſas victimas curriſſe, quia hoc illi in viſione monſtratum eſt.

Secundum eſt in lib. 17. c. 5. vbi dixit de Samuele, quod non erat de filijs Aaron, dicendum potius fuit, non erat filius ſacerdotis, quia in filijs Aaron reperitur pater Samuelis; ſed ſacerdos non fuit, ſed ſicut omnes illius populi dicuntur filij Iſrael, non immediatè geniti ab Aaron, ſed ab Aaron ſucceſſione progreſſi.

Lib. Confeſſionum vt dicit lib. 2. retract. c. 6. in 13. diuiditur partiales, in quibus duo emendat.

Primum eſt in 4. lib. quod dixit de amici ſui morte, anima, inquit, noſtra facta fuerat ex duabus vna, & ideo forte mori metuebam, ne totus ille moreretur quem multum amaueram: ineptia quædam fuit, licèt temperauerim eam, quia addidi, forte imitatus Horatium lib. 1. carminum, Ode. 3. Reddas & incolumem precor, & ſerues animæ dimidium meę.

Secundò, emendat quòd in 13. dixit, firmamentū, inquit inter ſpirituales eſt aquas ſuperiores, non corporales inferiores. Hoc, ut dicit, non ſatis conſideratè dictum eſt, quia res valdè in abdito eſt.

In lib. de conflictu vitiorum, nihil retractat.

Lib. de bono coniugali contra Iouinianum lib. 2. retract. c. 22. emendat de eo tria.

Primum eſt, quia quæſtione de carnali concubitu non plenè diſcuſſit: alibi tamen fecit, nempe lib. de Ciuit. Dei.

Secundum eſt, quod dixit, quia concubitus temperantiæ refrenatæ libido eſſe non poteſt, quòd ideò dixit, quia libido nō eſt bonus & rectus vſus, ſicut enim malum eſt malè vti bonis, ita bonum, benèvti malis.

Tertium eſt, quod de Abraham dixit, ex hac obedientia pater ille Abraham, qui ſine vxore non fuit, eſſe ſine vnico filio & à ſe occiſo paratus fuit, non approbat hoc, quia mox reſuſcitatione reddendum ſibi filium credidit, ſicut ad Heb. Apoſtolus dicit.

Lib. de conſenſu Euangeliſtarū quatuor libros partiales continet. 1. lib. retract. reprobat quod dixit gentem Hebræam ad Abraham cępiſſe, quia cępit ad Hebræis, vnde non Abrahei ab Abraham, ſed Hebræi ab Hebræis melius deriuatur. De 3. lib. duo emendat.

Pri-

Primum eſt, vbi dixit, Ioſeph virum Mariæ duos habuiſſe patres, vnum à quo genitus, alterum à quo adoptatus, debuit dicere, cui adoptatus.

Secundum eſt, quod dixit, Lucam aſcendiſſe ad Dauid per Natham, per quem propheta Dominus illius expiauit peccatum, hoc non ſapit veritatem, quia licèt Nathan dicatur, non fuit tamen ille, ſed propheta eiuſdem nominis.

Lib. de vtilitate credendi, lib. 1. retract. c. 14. de quo ſeptem emedanda ſupplet.

Primum eſt, quod illud exponens, Litera occidit, ſpiritus autem viuificat, quamuis benè dixerit, melius tamen poſtmodum in lib. de ſpiritu & litera pertractauit.

Secundum eſt, quod dixit beatiſſimos, qui iam inuenerunt veritatem, ſupplet, quod hoc debet intelligi in patria, & non in via.

Tertium, quod dixit, ſcire magna, honeſta, & diuina, erat beatiſſimũ, dicit debere intelligi modo ſimili.

Quartum eſt, quando dixit, quod ſcimus credimus multa per teſtes, & percipimus multa per ſenſus.

Quintum eſt, quod dixit, omnes homines ſtultos eſſe aut ſapientes, addidit debere intelligi in his, qui libero arbitrio vti poſſunt.

Sextum eſt, quando dixit, quod miracula non fiũt nunc tanta & omnimoda, non debet intelligi, quod nullo modo fiant.

Septimum eſt, quod dixit in fine libri nondum ſe Manichæos cœpiſſe refellere: debet intelligi in hoc lib. quia iam alibi contra eos ſcripſerat.

Lib. de cura pro mortuis agenda nominatur ab eo, lib. 2. retract. 63. nihil in eo retractat.

Lib. de diuinatione dæmonum, recenſetur ab eo lib. 2. retractat. cap. 30. de quo emendat quod dixit dæmones aliquando hominum diſpoſitione non ſolum voce prolata, uerumetiam cognitione concepta, cum ſigna quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiſcere. Hoc quidem occultum nobis eſt, vt dicit, & per quæ ſigna ſciant, incertum eſt, propterea aſſerit ſe audacius quàm debuit, fuiſſe locutum.

Lib. de doctrina Chriſtiana, recenſetur ab eo lib. retract. cap. 4. in quatuor partiales libros diuiditur: in tribus docet, quomodo ſcripturæ intelligãtur; in quarto, quomodo intellectæ proferẽdæ ſint, & quomodo doceantur. De ſecundo huius operis lib. tria corrigit.

Primum eſt, quod dixit, librum Sapientiæ à Ieſu Sirac ſcriptum fuiſſe, quem tamen ſcripſit Philo.

Secũdum eſt, quod dixit in 44. libris vetus teſtamẽtum contineri, ex conſuetudine vetus teſtamentum appellauit, cùm Apoſtolus propriè non niſi legem datam in monte Sinai vetus Teſtamentum appellet:

Tertium eſt, vbi de temporũ hiſtoria ſanctum Ambroſium ſoluiſſe quæſtionem dicit, tanquam ea ætate fuerint Plato & Hieremias, hoc emendans dicit, ſe ſefelliſſe memoriam. Lib. 1. de Abraham, c. 11. Ambroſius ſcribit, Platonem fuiſſe in Aegypto, vbi prophetarum dicta potuit audire: addit etiam, quòd nullus philoſophus noſtros præceſſit authores.

Lib. Enchiri. i. manualis, quia paruus in verbis, ſed ſententijs copioſus, agitur in eo quomodo ſit colendus Deus, libro ſecundo, retracta. vocat eum Auguſtinus librum de fide, ſpe, & charitate, nihil in eo retractat.

Lib. de fide & Symbolo, quem ſcripſit in Africano Concilio, nominatur ab eo lib. retracta. c. 17. de quo ſupplet quod dixit, de reſurrectione corporum, corpora terreſtria in cœleſtia mutari, quia debet intelligi nõ corpoream ſubſtantiam, ſed eorum corruptionem in incorruptionem mutari.

Lib. de fide & operibus nominatur ab eo lib. 2. retracta. c. 37. probat adultos ſine operibus non ſaluari, deducit qualiter viuere debeant Chriſtiani.

Lib. de gratia & libero arbitrio lib. 2. retract. recenſetur. Eſt contra illos qui liberum arbitrium negantes aſſerunt ipſam gratiam ſecundum merita mandari.

Lib. de hæreſibus ad Quoduultdeum Diaconum: hunc librum poſt librum retract. edidit, vt patet ex epiſtola quam præmittit.

Lib. de inquiſitionibus Ianuarij lib. 2. retract. c. 20. de quo 2. lib. dicit non ſibi placere, quod dixit de manna quod ſapiebat ſecundum cuiuſque voluntatẽ, quia ſi ſic fuiſſet, non alia cibaria voluiſſent, nec cõtra Deũ murmuraſſent: quod bis in lib. Sapientiæ hoc dicatur, dicit tamen eum librum à Iudæis non recipi in authoritatẽ, in quo inſinuat, quod a Chriſtianis ſemper tanquam liber Canonicus fuit habitus.

Lib. de libero arbitrio recenſetur lib. 1. retract. c. 9. de quo longam agit hiſtoriam contra Manichæos & Pelagianos, nihil retractando.

Liber contra mendacium, nuncupatur ab eo lib. 2. retract. cap. 40. qui lib. ſic vocatur: quia Priſcillianiſtę hæretici mendacio ſuam hæreſim occultabãt, ad quos capiendos quidam Catholici etiam mentiri & fingere ſe de ipſorum ſecta, vt eos de latebris educerent, licitum eſſe dicebant. Quam opinionem Auguſtinus impugnans, librum contra mendacium nominauit.

Liber de opere monachorum, nominatur ab eo libro ſecundo retract. c. 21. qui vt dicit, ſcriptus eſt contra quoſdam monachos crinitos extra morem aliorũ & ocioſos à corporali labore, dicentes ſe eſſe velut volatilia cœli, & lilia agri: & ſine labore de aliorum eleemoſynis debere viuere.

Libri de moribus eccleſiæ & Manichæorum, ſunt duo, & dicit libro primo retractat. cap. 7. agit in his libris contra Manichæos, quia fallaci continentia & abſtinentia ſe præferebant veriſſimis Chriſtianis. De libro primo, qui eſt de moribus Eccleſiæ Catholicæ, ſex emendat.

Primum eſt, quia uolens teſtimonium de Pſalm. inducere, dixit, Propter te afficimur tota die, æſtimati ſumus ut oues occiſionis: debuit dicere, Propter te morte afficimur vel mortificamur: ait tamen, quod in hoc mendoſitas codicis eum ſefellit, quia erat nouellus in fide Chriſtiana & ſcriptura ſacra.

Secundum vbi dixit, ſobrietatem ſapientiam docet & iuſtitiam & virtutem, ſimili modo fuit deceptus à codice mendoſo, quia dicere debuit, ſobrietatem & ſapientiam docet, &c. ſicut habetur Sapientiæ 8.

Tertium eſt quod dixit, Vanitas vanitatum dixit Eccleſiaſtes, melius dixiſſet, Vanitas vanitantium, cuius cauſa codex fuit.

Quartum eſt, quòd dixit ipſum quem cognoſcere volumus, hoc eſt, Deum, prius plena charitate diligamus, dicit melius fuiſſe dicere, ſyncera, quia propria charitas plena erit in patria, niſi dicatur, plena, qua maior eſſe non poſſet in via.

Quintum eſt, quod dixit cap. 27. Si ſapientes uſque adeò ſint, vt iam nullo animi dolore turbentur, hoc ſupplet, quia non dixit, quòd tales ſint, ſed dixit, ſi tales ſint, quia in hac vita nullus ſine aliqua perturbatione eſſe poteſt.

Sextum eſt, quod dixit in 30. capitu. quòd ſi alicui tantus charitatis ardor innaſcitur, poteſt eſſe purgatus omni vitio, emendat Pelagianorum cauſa dicens, hoc non eſſe in uia, ſed in patria.

De ſecundo libro, qui intitulatur, de moribus Manichæorum, emendat duo.

Primum eſt, quod dixit, quia Dei bonitas omnia

nia deficientia ſic ordinat, ut ibi ſint, vbi congruentiſſimè poſſint eſſe, donec ad id recurrant, vnde deſecerunt: hoc non dicit debere abſolutè intelligi, ne incidatur in Origenis errorem, qui omnes animas quantumcumque peccantes, aliquando dicebat eſſe ſaluandas, ſed debet accipi pro recurrētibus ad Deū, à quo defecerunt, licèt omnia deficientia ſic ordinentur, vt ibi ſint, vbi congruentiſſimè eſſe poſſunt, etiam ſi in pœna ſint.

Secundum eſt, quod dixit, ſcarabeos de fimo procreari, dicit, hoc non vniuerſaliter eſſe verum.

Lib. de muſica in ſex diuiditur partiales libros. & in 6. ſupplet tria, & vnum retractat.

Primum eſt, quod animam carendo corpore & corporis numeris, fieri meliorem, non debet ſic intelligi, vt poſt reſurrectionem anima non ſit in corpore corporales numeros habens, ſed ab eis neque allici, neque occupari.

Secundū eſt, q̃ dixit, quia ſanitas erit firmiſſima cū priſtinæ ſanitati poſt reſurrectionem corpus reſtituetur: quod non debet ſic intelligi, quaſi illa corpora nō ſint meliora quam primorum hominum, ſed priſtina ſanitas intelligatur, quia nullam ægritudinem illa corpora patientur.

Tertium eſt, quando dixit, quoniam rerum tranſitu completur infirma pulchritudo, & quòd in illa imitatur conſtantiam, à ſummo Deo per animam traijcitur: hoc non debet intelligi niſi in corporibus hominum, non autem quòd mundus habeat animam, ſecundum opinionem Platonis, & aliquorū philoſophorum: additque vbicunque in libris ſuis dixit, animal eſſe mundum, temerè fuiſſe dictum, non quòd mundus nō adminiſtretur per Angelos, ſed ſcriptura ſpiritus Angelicos animarum nomine ſignificare non ſolet. Quòd autem retractat, eſt circa finem libri, vbi dixit, quòd rationes & intellectuales numeri beatarum animarum atque ſanctarum, vbi per animas ſanctas Angelos ſanctos voluit intelligi, non benè dictum eſt, quia Angelos habere animas, nunquā legitur in ſacra ſcriptura.

Lib. de natura & gratia, vt dicit lib. 2. retractationū, c. 42. qui contra Pelagianos ſcriptus eſt, & tali nomine nuncupauit, quia probat, gratiam non eſſe contra naturam, ſed per quam natura liberatur, & regitur. De quo libro vnum ſolum emendat, quia Pelagius in ſuo libro verba quædam veluti Sixti Papæ poſuit, quę Auguſtinus, ac ſi Sixti eſſent, defendendo ad ſanum intellectum reduxit: quæ poſtmodum verba comperit, fuiſſe Sixti philoſophi Pythagorici, nō Sixti Chriſtiani martyris & epiſcopi Romani.

Lib. de ordine rerum in duos libros diuiditur partiales, recenſuit lib. 1. retract. c. 2. de quibus 9. dicit ſibi diſplicere.

Primum eſt, quòd vſus eſt frequēter noīe fortunæ.

Secundum, cum dicebat, ſenſus, non addebat, corporis.

Tertium, quòd multum dedit laudis liberalibus diſciplinis, quas multi ſancti neſciunt, & multi ſcientes ſancti non ſunt.

Quartum, quòd muſas appellauit Deas, licet iocando dixerit.

Quintum, quòd admirationē vitium nuncupauit.

Sextum, quòd philoſophos non vera pietate præditos, dixit, virtutis luce fulſiſſe.

Septimum, quòd duos mundos, vnum ſenſibilem, & alterum intelligibilem poſuit, tanquam hoc Chriſtus ſignificare voluerit, quando dixit, Regnum meū non eſt de hoc mundo, cum congruentius ille mundus debeat intelligi, in quo erit cęlum nouum & terra noua: cum complebitur quod oramus Adueniat regnum tuum.

Octauum eſt, quia dixit, operam dandam ſummis moribus, quia Deus aliter exaudire non poterat: hoc non bene dictū eſt, quia Deus peccatores exaudit, licet cæcus illuminatus contrarium dixerit, tamen nōdum agnoſcebat Chriſtum, quando illud dixit.

Nonum eſt, quod Pythagoræ multū laudis dedit, neque quis putet, eum credere in Pythagorica doctrina nullos errores eſſe, cum ſint & capitales. Ex quibus patet Auguſtinum aliqua in iſto libro dixiſſe incongruè, ſed non falsè, neque erroneè dixiſſe.

Lib 83. quæſtionum nominat lib. 1. retract. c. 26. de quo 23. emendat.

Primum, quòd in quæſtione 9. dixit, quia omne quòd corporeus ſenſus attingit, quod & ſenſibile dicitur, ſine vlla intermiſſione temporis commutatur, dicit, hoc non eſſe in corporibus glorificatis, ſicut poſt reſurrectionem erit, tamen ea nunc nullus noſtri corporis ſenſus attingit, niſi diuinitus concedatur.

Secundū de q. 12. quæ eſt de mente mundāda ad audiendum Deum, vel videndum, quā quæſtionē dicit non fuiſſe ſuam, ſed cuiuſdam Fonthei Carthaginenſis, qui paganus quidem ſcripſit, ſed Chriſtianus obijt.

Tertium in quæſtio. 21. vbi dixit, quòd Deus non eſt author mali, quod debet intelligi de malo culpæ, quia malum pœnæ eſt à Deo, quod quamuis patientibus ſit malum, tamē quia iuſtum, poteſt dici bonum.

Quartum in quæſt. 23. vbi dixit, Deum eam genuiſſe ſapientiam, qua ſapiens dicitur, de qua re dicit in libris de Trinitate ſe melius pertractaſſe.

Quintum in quæſtione 24. vbi dixit, peccatum & recte factum eſſe in libero voluntatis arbitrio, addi debuit quod ad rectè faciendum Dei gratia operatur.

Sextum eſt de quęſtione 31. quia non fuit ſua, ſed Tulij, tamen fratres qui cum Auguſtino erant inter alias voluerunt conſcribi.

Septimū eſt in quęſt. 35. quod dixit, illud eſſe amandum, quod nihil aliud eſt habere quàm noſſe: hoc nō approbat, quia aliqui Deum habent, quem ignorant, vel non ſicut agnoſci debet, agnoſcunt.

Octauum eſt ibidem, quod dixit, Nemo beatam vitam nouit, & miſer eſt, quod debet intelligi, ſicut noſcenda eſt.

Nonum eſt in q. 36. vbi dixit, quòd Deus & animus, quo amatur, charitas propriè dicitur conſumata, ſi nihil aliud amatur, quod intelligi debet, ſi nihil aliud amatur, quod ad Deum non referatur.

Decimum, in q 44. vbi Chriſtum dicit, in iuuenili ætate veniſse, quod debet intelligi de iuuentute hominis, non mundi.

Vndecimum in 47. vbi dixit, Poſt reſurrectionem corpora nos habituros Angelica, & cogitationes noſtras inuicem eſse viſuros, hoc aſserit in lib. de Ciuit. Dei ſe melius pertractaſse.

Duodecimum in quæſtio. 51. ubi dixit, quod homo ſine anima non rectè dicitur homo, debuit dicere non propriè.

Decimumtertium ibidem, vbi dixit, Aliud eſt imago Dei, & aliud ad imaginem Dei, ſicut dicitur factus homo: hoc non debet intelligi, quod homo ēt non ſit imago, cum dicit Apoſtolus, vir non debet velare caput, cum ſit imago Dei, ſed ita eſt imago, vt etiā dicatur ad imaginem Dei, quod de vnigenito non dicitur, qui tantum imago Dei eſt.

Decimumquartum in q. 54. vbi dixit, quod eſt omni anima melius, Deum dicimus, dicere magis, debuit omni creato ſpiritu melius.

Decimumquintum in q. 61. vbi dixit, quod ad perſonas regiā & ſacerdotalem ſacra vnctio pertinebat, addi debuit, maximè pertinebat, quia etiam Prophetæ vngebantur eadem.

Decimumſextum ibidem, niſi quod Lucas Euangeliſta

geſta per Nathan aſcēdit ad Dauid, per quem Deus eius peccatum arguit, hoc verum non fuit, quia alius iſte, alius ille Nathā extitit, licet fuerit eiuſdem nōis.

Decimumſeptimum in quæſt.62. vbi dixit de latrone bono, quòd non fuerit baptizatus, ſecutus eſt opinionem aliorum, tamen incertum eſt, vtrum, non baptizatus fuerit.

Decimumoctauum eſt in q.66. vbi exponens illud Apoſtoli, Lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, dixit, ego, inquit, carnalis ſum, id eſt, carni conſentio, nondum ſpirituali gratia liberatus: hoc non debet ſic accipi, quod ſpiritualis homo etiam iam ſub gratia cōſtitutus de ſe dicere non poſſit.

Decimumnonum ibidem, propter illud Apoſtoli, Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, vbi dixit corpus mortuum, quamdiu rerum temporalium animam indigentia moleſtabat, ſed melius poſtmodū dixit: ideo propter peccatum mortuum, quia habet neceſſitatem moriendi, quam non habuit ante peccatū.

Vigeſimū, in q.67. vbi dixit, Homo ſignaculo imaginis propter peccatum amiſſo remanſit tantummodo creatura, quod non debet intelligi, quaſi totū amiſerit, quod erat imaginis Dei.

Vigeſimumprimum eſt ibidem, vbi bonos Angelos dixit ſpiritualiter, malos vero animaliter viuere, quod dictum de malis Angelis audacius eſt, quam vt poſſit ſacris probari ſcripturis.

Vigeſimumſecundum eſt in q.68. vbi dixit, quod Deus non miſeretur, qui ad pacem uocat, niſi voluntas præceſſerit ad pacem, quod nō dixit, quaſi non ſentiret in miſericordiā Dei præcedere volūtatem, quod ibidem lib. retracta. probat diffusè.

Vigeſimumtertium eſt ibidem, vbi dixit, illud Prophetę, In vtero ſanctificaui te, & cum eſſes in renibus patris tui vidi te, quod verbū, (cum eſſes in renibus) ex quo exemplari habuit, minimè recordatur.

Lib. de diuerſis quęſtionibus ad Simplicianum, qui Ambroſio in Epiſcopatu ſucceſſit, ſunt duo. In primo continentur duæ quæſtiones: prima, de illo verbo epiſtolæ ad Romanos, Lex peccatum eſt, abſit, quæ verba expoſuit, tanquam de homine ſub lege, & nondum ſub gratia conſtituto: quod poſtea ad ſpiritualem hominem animaduertit poſſe etiam referri. In ſecūda verò quęſtione de libero voluntatis arbitrio multa dixit, non tamen quaſi non intellexerit Dei gratiam præualere, & vtitur verbo Cypriani, qui inquit, in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit. In 2. lib. q.1. dixit, nihil ſic eſſe in noſtra poteſtate, quam ipſum velle, debet tamen ſemper intelligi, quod ad benè viuendum præparatur voluntas à Domino.

Lib. quæſtionum Euangeliorum in tres partiales partitur libros, de quo 2. retract. c.12. Primo libro dixit, Chriſtum duobus diſcipulis ſeorſum ſuam retuliſſe paſſionem, debuit dicere duodecim, ſed Codicis mēdoſitas eū decepit. Secundo lib. in q.5. dixit de Ioſeph ſponſo Mariæ, quomodo duos patres potuit habere, dicendo, quod defuncti fratris vxorem frater debebat accipere, vt ſemen ſuſcitaret defuncti, adiunxit quod lex iubebat, ortum inde filium nomen fratris habere, quod retractat, quia lex volebat, eum ſolum nomē habere defuncti, quod filius diceretur, non quod eodem nomine vocaretur.

Lib. de ſex quæſtionibus ad Deo gratias intitulatur ab eo 2. retracta. c.31. Prima eſt de reſurrectione. Secunda de tempore Chriſtianæ religionis, in qua dixit, quòd ſalus huius religionis nulli vnquam defuit, qui dignus fuit: & cui defuit dignus non fuit, hoc dicit, ſe non dixiſſe tanquam proprijs meritis quis dignus exiſtat, ſed vocatione Dei dignus habet fieri.

Libro quæſtionum, qui in ſeptem partiales diuiditur 1. lib. ſuper Geneſim, vbi quærit de virgis, quas Iacob in canalibus ponebat, vt oues conciperent, dicit, hanc quæſtionem ſe incompletè ſoluiſſe. 3. lib. ſuper Leuit. q.82. vbi quærit de ſummo ſacerdote, quomodo poterat intendere coniugio, ſi die quolibet incenſum debebat mundus offerre, & cognoſcendo vxorē, immundus vſque ad veſperam tenebatur, ideò dixit, eūm oportere aut ſemper continētem eſſe, aut officiū intermittere, emendat, quia ſic intelligitur, immundus vſque ad veſperam iam non eſſet immundus, ſed vſque ad ipſam, vt veſpertino tempore incenſum mūdus offerret, cùm propter procreandos filios, poſt matutinum incenſum mixtus eſſet vxori.

Lib. de vera religione, de quo lib. retracta c.13. De quo vndecim emendat, atque declarat, & vnum ſimpliciter retractat.

Primum quod emendat eſt, quod dixit, nullum errorem in religione eſſe potuiſſe, ſi animā pro Deo nō coleret, aut animam aut corpus, hic animam pro omni creatura incorporali poſuit, quod ſecundum morē ſcripturarum ponere non debuit.

Secundum eſt, quando dixit, ea eſt noſtris temporibus Chriſtiana religio, &c. quod debet intelligi ſecundum ipſum nomen tantum, nam apud antiquos noſtra & vera religio fuit, ſed noīata non eſt Chriſtiana.

Tertium eſt, quando dixit, Intende in hæc quæ ſequuntur diligenter, & piè quātum potes tales enim adiuuat Deus, hoc non debet intelligi, quod ſolum adiuuet tales, quia etiam alios adiuuat.

Quartum eſt, quando dixit, quod corpus noſtrum reſtituetur priſtinæ ſanitati, non debet ſic intelligi, quaſi melius non ſit futurum, quam fuiſſet in ſtatu innocentiæ primæ.

Quintum eſt, quando diffiniuit peccatū, dicens vſque adeò uoluntarium malum eſſe, quod nullo modo ſit peccatum, niſi voluntarium ſit. Hanc diffinitionē non tangit illud peccatum, quod etiam eſt pœna peccati, ſed omne aliud, & etiam originale, quia primi hominis mala voluntate fuit contractum, & factum eſt hęreditarium.

Sextum eſt, quod dixit de Chriſto, quod nihil egit vi, ſed dicit, ſe non fuiſſe memorem quando de templo uendentes eiecit, & dæmones de obſeſſis corporibus expulit.

Septimum quando dixit, iſti ſequendi ſunt, qui vnum ſummum verum Deum & ſolum colendum eſſe dicunt, ſi apud hos veritas non illuxerit, tunc demum migrandum eſt, iſtam conuocationem ſi quæ conditionalis eſt & dubitatiua nō poſuit cauſa ſui, ſed illius ad quem librum ſcribebat.

Octauum eſt, quando dixit, Neque miracula illa in noſtra tempora durare promiſſa ſunt, non debet ſic accipi, quod etiam nunc non fiant miracula, quia adhuc multa fiunt.

Nonum eſt, quando dixit, ſicut ait Apoſtolus, Omnis ordo à Deo eſt, non ſunt formaliter verba Apoſtoli, licet eadem poſſit eſſe ſententia.

Decimum eſt, quando dixit, quidquid rectè vituperatur in melioris comparatione reſpicitur, quod dictū intelligitur de ſubſtantijs & naturis: & ipſe loquebatur de actionibus, atque peccatis.

Vndecimum eſt, quando dixit, quod religio dicta eſt à religando, quia etiam ab eligendo dici poteſt. Quod autem ſimpliciter retractat eſt, quando dixit, quod nullas tales neceſſitudines haberemus, quę naſcendo & moriendo contingūt, ſi natura noſtra in præceptis & imagine Dei manens, in iſtam corruptionem non religaretur, hoc improbat dicens, dato quod homo non peccaſſet, eſſent iſtæ cognationes atque affinitates.

Libro primo retract. retractat librum, qui dicitur Pſalm. contra partem Donati, c.20. & lib. qui dicitur

Ephi.

Ephi.Donati.quem retractat cap.21. In ſecundo lib. retractat eos,quos edidit poſtquam fuit Epiſcopus: & ideò minori indiguerunt correctione, quia tunc inſtructior erat in ſacris ſcripturis,& in religione. Hic liber retractationum vtiliſſimus eſt, vt ad intellectum legenti patere poteſt.

Lib. Soliloquiorum ſuorum, qui in duos partiales diuiditur, in primo lib. de quærenda ſapientia agitur. De quibus lib.1.retract.cap.4. emendat ſex, & vnum retractat.

Primum quod emendat eſt,quod in oratione dixit Deus,Qui niſi mũdos verum ſcire voluiſti: quia multi non mundi multa poſſunt ſcire vera.

Secundum eſt,quod ibidẽ dixit, Deus cuius regnũ eſt totus mundus,quem ſenſus ignorat, intelligendũ de mortalis corporis ſenſu,quod addi vult, vbicumq; in libris ſuis ſimilis locutio reperitur.

Tertium eſt, quod dixit de Deo Patre & filio, qui ginit,& quẽ ginit,unum eſt,dici debuit, unum ſunt, ſicut Chriſtus ait, Ego & Pater unum ſumus.

Quartum eſt,quod dixit,beatam animam in iſta uita intellecto Deo, debuit dicere in ſpe.

Quintum eſt, quando dixit, ad ſapientiæ communionem non una uia perueniri, quia non eſt alia uia niſi Chriſtus,ni addidiſſet,uelit, nam ſunt particulares, ſunt plures,iuxta illud, Vias tuas Domine notas mihi fac.

Sextum eſt, quod dixit, penitus eſſe iſta ſenſibilia fugienda, quod non dixit, vt Porphyrium philoſophum ſequeretur, qui dixit omne corpus eſſe fugiendum,ſed addit iſta,hoc eſt,corruptibilia, quæ non erunt in futura uita. Vnum quod retractat eſt, quod dixit, in diſciplinis liberalibus eruditi ſine dubio in ſe illas obliuione obrutas eruunt diſcendo, & quodam modo refodiunt, hoc improbat, quia ſi quidam erunt imperiti, cum bene interrogantur de eis, aliquando vera reſpondent, hoc non eſt, niſi quia præſens eſt eis lumen rationis æternæ, vbi habentur incommutabilia,vera conſpiciunt,non quia ea aliquando nouerant,& obliti ſunt,quod Platoni viſum eſt.Contra quam opinionem lib.13.de Trinit.plenius diſputauit.

Lib.de ſpiritu & litera ad Marcellinum ſcribitur vt dicit lib.2.retract.c.37.In quo principaliter contra Pelagianos agit,De quo nihil retractat, ſed ad cautelam adiungit,quod ibi dixit,quarundam eſcarum cæremoniæ,quod nomen non eſt in vſu ſacrarũ literarum,ſed eo vſus eſt,quia cæremoniæ à carendo dicuntur,quaſi cerimoniæ,eo quòd obſeruantes careant ijs rebus, à quibus ſe abſtinent:tamen ſi eſt alia origo illius nominis eo quod ortum à vera religione,& non ſecundum hanc dicit,ſe fuiſſe locutum.

Lib.de Trinitate recenſetur ab ipſo lib.2. retracta. c.15.De quibus omnibus emendat tantum tria

Primũ eſt in lib.11.vbi de corpore viſibili loquens dixit, Quocirca id amare alienari eſt,quod dixit cum quis amat fruendo,non autem cum amat,in laudem Creatoris referendo.

Secundum eſt ibidem quando dixit, Nec autem quadrupedem memini,quia non vidi, ſed phãtaſiam talem facillimè intueor, dum alicui formæ volatili, qualem vidi, adiũgo alios duos pedes, quales itidem vidi, hoc dicens non recolit volatilia quadrupedia, quæ lex commemorat, ſicut ſunt locuſtæ,& ſcarabei.

Tertium eſt in lib. 12. ibi exponens illud Apoſtoli,Quodcunque peccatum fecerit homo,extra corpus ſuum eſt,&c.dixit,ille hoc facit,qui propter adipiſcẽda ea,quæ per corpus ſentiuntur,vt in his finem boni ſui ponat,quod dictum plura peccata cõplectitur,quã illa fornicatio,de qua Apoſtolus loquitur.

Lib. de videndo Deum,nominatur ab ipſo li.2.retract.c.49.De hoc libro nihil retractat,ſed ſolum aſſerit,quòd de ipſa re,ſcilicet, quomodo Deus q ſpiritus eſt, per corpus videri poſſit à glorificatis: quod copioſius diſſeruit lib.22 de Ciuit.Dei.

Liber cõtra epiſtolam Parmeniani,cuius meminit lib.2. retracta.c.17. in tres diuiditur libros partiales. De quibus ſolum vnum verbum emendat,quod dixit in 3.lib.exponens illud Apoſtoli, Auferte malum ex vobis ipſis. Ex ſeipſo,inquit,vnuſquiſque auferat malum,quod nõ ſic debuerit exponi,vel intelligi,ſed potius vt homo malus auferatur ex hominibus bonis, quod fit per eccleſiaſticam diſciplinam.

Lib.de Geneſi aduerſum Manichæos. De quo 1. retracta.c 9.duos continet partiales libros:primus eſt à principio Geneſis vſque ad requiem Dei in die ſeptimo,De quo quatuor ſupplendo declarat.

Primum eſt,quando dixit, homines ſe ad Dei præcepta implenda conuertunt, quod omnes poſſunt ſi velint,non debet ſic intelligi,quaſi non à Domino voluntas præparetur ſed ideo non poſuit, quia nondum error Pelagij aderat.

Secundum eſt, quãdo dixit,illam Dei benedictionem,creſcite & multiplicamini,&c.poſt peccatum in carnalem fœcunditatem eſſe conuerſam, nõ debet ſic intelligi, quaſi illi homines niſi peccaſſent filios non procreaſſent.

Tertium eſt, quando dixit, allegoricè accipiendum, quod ſcribitur de fructibus herbarum & arborum in cibos beſtiarum & auium: eo quod quædam animalia ſolis carnibus veſcuntur: hoc emẽdat, dicens ad literam intelligi, quod homo habens beſtiarum dominium,ad alios cibos reducere eas potuiſſet.

Quartum eſt, quando dixit, populum Iſrael apud gentes ſacrificare non poſſe,quia agnus paſchalis,quẽ immolant,pro ſacrificio poteſt repreſentari.

Secundo lib.qui terminatur in cuſtodia ligni vitæ, quinque de eo declarat.

Primum eſt,quando dixit, nomine pabuli ſignificari vitam non fuit ſufficiens expoſitio pro alia litera, quę loco pabuli habet fœnum agri.

Secũdum eſt,quod illud Eccleſiaſt. 10. Quid ſuperbis terra & cinis? appellauit verba prophetica, cum inter prophetales libros ille non annumeretur.

Tertium eſt, quando expoſuit illud, Inſufflauit in faciem eius flatum vitæ, dixit, putaui hominem animalem prius eſſe factum,non corpus ſolum.

Quartum eſt, quando dixit, Nulli naturæ nocere peccata niſi ſua, poſſunt dicere Pelagiani, paruulis nullum nocere peccatum, ſed ipſi non ſunt alieni ab humana natura: vnde inſunt eis ſua.

Quintum eſt, quod dixit, Nullum eſſe malum naturale, quod debet intelligi de natura in ſtatu innocentiæ condita.

Lib.qui dicitur acta cõtra Fortunatum Manichęũ, de quo lib.1.retracta.c.15.tria de eo declarat.

Primum, quia dixit, Inter illa omnia quæ Deus omnipotens fecit,principalem locum datum eſſe animæ,quod dixit generaliter pro qualibet rationali creatura, ſed non eſt mos ſcripturæ Angelos animas appellare.

Secundum eſt, quando dixit, peccatum non eſſe, ſi non propria voluntate peccet, quod intelligit de peccato abſolutè, non de peccato quod eſt etiam pœna peccati.

Tertium eſt, quando dixit, quòd poſt reſurrectionem,legem,& Diuina pręcepta ſeruabimus,quod nõ debet intelligi, nos tunc indigere ſcripturis, ſed lex æterna ſeruabitur ſine codice.

Lib.contra Adimãtum Manichæum,de quo 1.lib. retracta.c.22.declarat de eo quatuor.

Primum eſt, quod tota prædicatio veteris Teſta-

menti eſt, prænunciatio noui: ita vt nulla in Euangelica atque Apoſtolica diſciplina reperiantur præcepta, quæ illis libris veteribus deſint, dicit, quòd addi debuit, penè nulla.

Secundum eſt, quando dixit, quòd tribus modis in ſcripturis filiorum nomen accipitur, non ſufficienter dictum eſt, eo quod pluribus modis dicitur, ſicut filius gehennæ, & filius adoptiuus.

Tertium eſt, quando dixit, Cum corruptibile induet incorruptionem, iam caro & ſanguis nō erit, debet intelligi ſecundum corruptionem, non ſecundum ſubſtantiam.

Quartum eſt, quando dixit, In poteſtate hominis eſt mutare in melius voluntatem, dictum non eſt contra Dei gratiam, quia poteſtas nulla eſt, niſi detur à Deo.

Lib. contra Fauſtum Manichæum, de quo lib. 2. retract. c. 7. emendat de eo quatuor.

Primum eſt in 3. lib. vbi dixit, quod Ioſeph habuit duos patres ex alio natus, & ab alio adoptatus, debuit adoptionis genus exprimere, quod non fecit.

Secundum eſt, quòd in lib. 12. & 13. dixit, Chan, Noe filium fuiſſe maledictum, cum nō ipſe fuerit, ſed eius filius tanquam maledictus in filio pater.

Tertium eſt in eodem 13. vbi ſolem & lunam alloquitur, quia tolerant vanos ſuos adoratores, quod dixit, metaphoricè loquendo, non credendo eos ſentientes, aut eſſe animatos.

Quartum eſt, in lib. 31. vbi dixit, quòd in membris genitalibus ſanctorum nulla erat turpitudo, ſed cur ea Apoſtolus dixerit inhoneſta, melius alibi dicit ſe expoſuiſſe, ſcilicèt, Propter legem in membris repugnantem legi mentis, quæ de peccato venit, non de prima inſtitutione naturæ.

Lib. contra Iulianū Pelagianiſtā de quo lib. retrac. c. 62. continet ſex partiales libros. De hoc tam magno volumine ſolum emendat, quod ſcripſit in li. 5. deformem maritum coniugi ſuæ, ne deformem pareret prolem, proponere in concubitu formoſam ſolere picturam, cuius viri nomen poſuit certum, cum eſſet incertum, quod contigit memoria decipiente: hoc autem Soranus author Medicinæ ſcripſit, Regem Cipri facere ſolere, ſed nomen eius proprium non expreſſit.

Lib. de Geneſi ad literam de qua ſecundo retractat. cap. 20. continet duodecim partiales libros!. De quibus emendat tria.

Primum eſt in lib. 5. cap. 19. loquens de ſemine, cui repromiſſum eſt, dixit illud diſpoſitum per Angelos, in manu Mediatoris, quod quidem non de ſemine, ſed de lege dictum eſt, quod plures Latinos Codices dicit habere propter interpretantis errorem. Vnde ipſe deceptus hic emendat, & ſicubi ſimile dixit, vult non aliter intelligi.

Secundum eſt in lib. 6. vbi dixit, hominem peccato perdidiſſe imaginem Dei, quod non debet ſic accipi, vt nulla remanſerit imago, ſed quia tam deformis, vt reformatione opus haberet.

Tertium eſt in lib. 12. vbi rationem reddit cur ſub terris inferri credantur, dicit magis debuiſſe hoc docere, quam cur crederentur, reddere rationem.

Super Euangelia de conſenſu Euangeliſtarum, qui diuiditur in duos libros partiales, de quo lib. 1. retract. cap. 19. De 1. lib. vel emendat. 12.

Primum eſt vbi ſuper illud, Beati pacifici, &c. dixit, quod cuncta obtemperant ſpiritui hominis ſapiētis, & nullus motus aduerſus rationem eſt rebellis, debet intelligi, quantum eſt poſſibile in hac uita.

Secundum eſt ibidem, quod dixit, iſta in hac uita compleri poſſe ſicut completa eſſe in Apoſtolis credimus, cuius intellectus in idem redit, vt dicantur in Apoſtolis completa quadam perfectione, cuius eſt capax vita iſta.

Tertium eſt, quod dixit, non ad menſurā dat Deus ſpiritum, quod verbum ſolum habet verificari de Chriſto.

Quartum eſt, quòd illud iota vnum, aut vnus apex non tranſiuit à lege, expoſuit propter vehementem expreſſionem perfectionis, quod quidem non debet intelligi, vt quis ita perfectè ſeruet, quaſi non neceſſe habeat dicere, Dimitte nobis debita noſtra, ſed omnia mandata facta deputantur, quando quod non fit, ignoſcitur.

Quintum eſt, quòd verba ab illo loco, Quicunque ſoluerit de mandatis iſtis minimis, uſque, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum, &c. melius alibi dicit, expoſuiſſe.

Sextum eſt, quia illud, Qui ira ſcitur fratri ſuo, &c. melius expoſuit alibi.

Septimum eſt, quando dixit de patre & matre vt in eis oderimus, quòd genus humanum naſcendo & moriendo ſortium eſt, quod non debet ſic accipi: quin ét ſi, peccatum, non fuiſſet, affinitates eſſent.

Octauum eſt, quod ſupplet expoſitionem de diligendis inimicis & parentibus odiendis, ſicut alibi melius expoſuit, quia illi diligendi ſunt ad regnum Dei, iſti odiendi, ſi impediunt à regno Dei.

Nonum eſt, quod dicit, non ſufficere expoſitionem quam fecit de præcepto, quo prohibetur vxor dimitti, niſi propter fornicationem, nam debuit de fornicatione clarius exponendo diſtinguere, ſicut alibi fecit.

Decimum eſt ibidem, & ad idem, quādo dixit, hoc permiſſum & iuſſum, quia non aduertit ſcripturam dicentem. Qui, tenet adulteram, ſtultus & impius eſt.

Vndecimum eſt ibidem, de muliere adultera præſentata Chriſto, quia non vlterius adultera erat deputanda, ſi obedienter verba Saluatoris audiuit.

Duodecimum eſt, quod ſupplet expoſitionem, quā fecit de peccato fratris ad mortem, quia dicit, ſe addere debuiſſe, ſi in hac mentis peruerſitate finierit hanc vitam, eo quod de nullo quantumcunque peſſimo, dū hic viuit, eſt deſperandum.

De ſecundo verò libro corrigit & emēdat quinque.

Primum eſt, quod Chriſtum appellauit hominem Dominicum, quod quamuis ab alijs Doctoribus habuerit, non ſibi placet, eo quod non deriuatiuè, ſed eſſentialiter dominus eſt.

Secundum eſt, quod dixit, Neminem poſſe Deum odiſſe, retractat propter illud, Superbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper.

Tertium eſt, ſufficit dici malitia ſua, expoſuit pro malitia neceſſitatem alimenta ſumendi, addens, eam nos meruiſſe peccando: hoc emendat dicens, etiam ante peccatum humana corpora neceſſitate cibanda.

Quartum eſt, vbi dixit, Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, debet intelligi de futura eccleſia, non de præſenti.

Quintum eſt, quia diſtinxit inter petere, pulſare, & quærere, cum tamen iſta tria ad inſtantiſſimam petitionem debeant referri.

Super Apoſtolum ad Romanos lib. 1. retractationum, c. 22. corrigit & ſupplet de eo ſeptem.

Primum eſt, quia illud, Lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, expoſuit de homine tantum ſub lege poſito: poteſt intelligi etiam de ſpirituali quodlibet.

Secundum eum locum, Quis me liberauit de morte corporis huius, & c. dicit, ſe contra Pelagianos melius expoſuiſſe.

Tertium eſt, quod dixit, Deum in ſua præſentia nō opera cuiuſque eligere, ſed fidem eligere in præſentia, vt quem ſibi traditurum eſſe præſciuit, ipſum elegerit, cui daret Spiritum ſanctum, non debet intelli-

gi

gi ita ſimpliciter, quin etiam à gratia Dei ſit fides.

Quartum eſt ibidem & ad idem, quãdo dixit, quod credimus, eſt noſtrum, quod autem operamur bonũ illius eſt, ſcilitet Dei, quod non dixiſſet ſi aduertiſſet fidem annumerari inter cætera dona Dei:

Quintum eſt, quod dixit, noſtrum eſſe credere & & velle, cùm totum ſit à Deo, vt ibidem infra magis clarè concludit. Sed de ipſa vocatione quæ ſit ſecundum propoſitum Dei, minus dixit, quàm debuit.

Sextum eſt, quando dixit, Fidem inchoare meritũ, & infidelitatem ſeu impietatem demeritum, debuit etiam dicere, fidem eſſe donum Dei.

Septimum eſt, quando dixit, quod miſericordia Dei tribuitur merito præcedentis fidei, addere etiam debuit, & declarare meritum fidei venire de miſericordia Dei: ideo benè ſe dicit in eòdem libro dixiſſe, quia non ex operibus, ſed per miſericordiã Dei & vocamur vt credamus & credentibus præſtatur, vt bene operemur. Hæc omnia ſupplet contra hæreſim Pelagianam.

Liber qui dicitur epiſtolæ ad Romanos inchoata expoſitio, de quo lib. 1. retract. c. 25. ſolum de hoc libro verbum vnum declarat, quando dixit, gratiam eſſe in remiſſionem peccatorum, pacem verò in reconciliationem Dei, quòd non debet ſic accipi, quaſi ipſa pax non pertineat ad gratiam generalem, ſed hæc duo poſuit, ſicut lex & prophetæ ſpecialiter dicitur, cum generaliter in lege prophetæ intelligantur.

Lib. ſuper epiſtola ad Galatas, de quo libro 1. retracta. c. 24. emendat quatuor.

Primum eſt, quod exponens illud, Nec ab homine, nec per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, dicit Chriſtum ante reſurrectionem, adhuc ex parte, hominem, id eſt mortalem poſt reſurrectionem verò, iam totum Deum, id eſt omni ex parte immortalem: quod quidem qnamuis ſeipſum exponat, impropria tamen locutio fuit: neque credi poſſet eum credidiſſe, quia nunc Chriſtus eſt immortalis, propterea eum eſſe hominem, contra illud Actu. 1. Sic veniet quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum.

Secundum eſt, quod dixit, gratia Dei eſt, quod nobis donantur peccata, pax autem qua reconciliamur Deo, quod debet accipi, vt proximo ſupra pręcedenti capitulo dixi.

Tertium eſt, quia exponens illud, Quid ergo lex? tranſgreſſionis gratia poſita eſt, ipſe ita diſtinxit, quid ergo, & reſponſio, Lex tranſgreſſionis gratia, ſed melius punctatur dicendo, Quid ergo lex?

Quartum eſt, quia dixit, eos eſse ſub lege & nõ ſub gratia, quorum ſpiritus ita concupiſcit aduerſus carnem, ut non ea quæ volunt faciant, quod etiam eis, qui ſunt ſub gratia contingere poteſt, quia quamuis nõ conſentiant carnis concupiſcentię, eam tamen patiuntur, quam nollent habere.

ADVERTENTIAE
IN PRIMVM TOMVM
BEATI AVGVSTINI.

1 *An anima rationalis originē habeat à Deo, & ex nihilo creetur? an ſit ex traduce?*
2 *An lex impleri non poßit niſi à ſpiritualibus.*
3 *An corpora Angelica lucidiſſima atque æthere a ſint.*
4 *Fides, & charitas an ſint ex nobis.*
5 *Firmamentum an ſit inter aquas ſuperiores & inferiores.*
6 *An ſi Adam non peccaſſet, futurus fuiſſet coitus.*
7 *An anima cum Angelis prima die creata ſit.*
8 *An Adam peccando imaginem Dei amiſerit.*
9 *An vlli naturæ aliena peccata noceant.*
10 *An virtutibus poſſet quis male vti.*
11 *An peccatum, quia nihil eſt, ſciri poſſit.*
12 *Eua an ſecundum locum fuerit in paradiſo? & an talis locus ſit?*

PRIMVM QVAESITVM.

An anima rationalis origenem habeat à Deo, & ex nihilo creetur, an ſit ex traduce?

AVGVSTINVS de origine animæ rationalis in omnibus tomis vſque ad ultimum videtur circa originem animæ dubius fuiſſe: nam primo tomo libro retractat. c. 1. ſic ſcripſit: Nam cum corpus è terra, ſpiritum poſſideamus è cęlo, ipſi terra & cęlum ſumus. Et in lib. Eccleſiaſtes, ſpiritus reuertatur ad Deum, qui dedit illum, quod vtique ſic intelligendum eſt, vt non reſiſtatur Apoſtolo dicenti, Nondum natos nihil egiſſe boni, aut mali; ſine controuerſia ergo quędam originalis regio beatitudinis animę, Deus ipſe eſt, qui eum non quidem de ſeipſo genuit, ſed de nulla re alia condidit, ſicut condidit corpus è terra: nam quod attinet ad eius originem, qua fit, ut ſit in corpore, vtrumque de illo vno fit, qui primum creatus eſt, quando factus eſt homo in animam viuam, an ſemper ita ſimiliter fiant ſingulis ſingulæ, nec tunc ſciebam, nec adhuc ſcio. Et libro 3. de libero arbitrio, quatuor de origine animarum adducit ſententias, & concludit: Harum autem quatuor de anima ſententiarum; Vtrum de propagine veniant, an ſingulis quibuſque naſcentibus nouæ fiant, an in corpora naſcentium iam alicubi exiſtentes præmittantur diuinitus, vel ſua ſpõte labantur, nullam temerè affirmare oportebit. Et tomo 2. epiſtola 7. eandem ſuſtinet ſententiam. Et quia hanc ſententiam in omnibus ſuis libris vſque ad vltimum tomum ſuſtinuit: ideò hic ad literam eam ſcribo, vt de mente eius conſtet. Verba ſententiæ eius hæc ſunt. Diligenter aduertant, qui putant, me aliquid de anima humana velut certum ſtatuiſſe atque fixiſse, ꝙ ex parentibus per propaginem veniat, vel in actibus vitæ ſuperioris atque cęleſtis peccauerit, vt corruptibili carni mereretur includi. Et videant ſic à me verba fuiſſe perpenſa, vt retēta eo quod certum habeo, poſt peccatum primi hominis natos eſſe, atque naſci cæteros homines in carne peccati, cui ſanandæ venit in Domino ſimilitudo carnis peccati, ita omnia ſonarent, ut nulli præiudicarent opinioni quatuor illarum, quas poſtea digeſſi atque diſtinxi, nõ confirmans aliquam, ſed interim quod agebam, ſeque ſtrata illarum diſcuſſione determinans, vt quęcunque illarum vera eſſet, Deus ſine dubio laudaretur, ſiue enim ex illa vna omnes animæ propagarentur, ſiue ſigillatim in ſingulis fiant, ſiue extra creatæ mittatur, ſiue in corpora ſponte mergantur, proculdubio creatura iſta rationalis, id eſt, humanæ animę natura in corporibus inferioribus, hoc eſt, terrenis poſt peccatum ordinata, regit corpus ſuum, nõ omnimodò pro arbitrio interim, quod conſtat poſt peccatum primi
hominis, quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & Galat. 5.
ingemiſcimus grauati, & corpus quod corrumpitur, 2. Cor. 5.
aggrauat animam, & quis omnia enarret carnalis in- Sapi. 9.
firmitatis incommoda, quæ vtique non erunt, cùm corruptibile hoc induerit incorruptionem, ut abſorbeatur mortale à vita, nam illius primi hominis anima ante peccatũ, etiam ſi nõdum ſpirituale corpus ſit ſed animale, tamen pro arbitrio regebat: poſt peccatum autē anima rationalis ſic eſt in inferioribus corporibus ordinata, vt non omnimodò pro arbitrio regat corpus ſuum. Et infra, Quærant ergo alia quæ rectè repræhendant, non ſolum in alijs feſtinantius edi

tis,

tis, verumetiam in ipſis libris meis de libero arbitrio, hæc autem verba cautè à me poſita, vt nulli de animæ exortu quatuor illarum opinioni rationi ve præſcriberent, hi tantum repræhendant, qui repræhendendam putant eandem ipſam de re tam obſcura cunctationẽ meam, cùm omnino non dubitem & immortalem eſſe animam. non ita vt Deus, qui ſolus habet immortalitatem, ſed modo quodam ſui generis: & eã eſſe creaturam, non ſubſtantiam creatoris: & ſi quid aliud de natura eius certiſſimum teneo. Sed quia hoc me facerere compellit de animæ exortu caliginoſiſſimæ quæſtionis obſcuritas, manum potius porrigant confitendi, & doceant vel oſtendant, ſi poſſunt, ſi quid de hac re vel certa ratione didicerunt, vel apertiſſimo Diuino eloquio crediderunt: ſi enim ratio contra Diuinarum ſcripturarum authoritatem redditur, quamlibet acuta ſit fallit, veriſimilitudine, nam vera eſſe non poteſt. Rurſus ſi manifeſtiſſimæ certæque rationi velut ſcripturarum ſanctarum obijcitur authoritas, non intelligit, qui hoc facit, & non ſcripturarum illarum ſenſum, ad quem penetrare non potuit, ſed ſuum potius obijcit veritati: nec quod in eis, ſed quod in ſeipſo velut pro eis inuenit, opponit. Exempli gratia ſcriptum
Eccl. 12. eſt in libro, qui vocatur Eccleſiaſtes, Et conuertatur puluis in terram, ſicut fuit, & ſpiritus reuertatur ad Deum, qui dedit eum. Sententia huius authoritatis certa eſt. Sed ſi quiſpiam voluerit eam ſic interpretari, vt inde animarum propaginem, quod ex illa vna, quam Deus primo homini dedit, omnes cæteræ veniant, conetur aſtruere, videtur illis ſuffragari, quod ibi de carne dictum eſt pulueris nomine, nam vtique puluere & ſpiritu nihil aliud hoc loco quam caro & anima intelligitur, vt eo modo affirmet, animam reuerti ad Deum, quòd ſit de traduce illius animæ, quã primo homini dedit Deus, quemadmodum conuertitur caro in terram, cùm ſit etiam ipſa de traduce illius carnis, quæ in primo homine de terra facta eſt: ac ſi cõtendat ex hoc, quod de carne notiſſimum eſt, deberemus credere, illud quod de anima occultum eſt, de traduce quippe carnis non ambigitur, ſed de animæ ambigitur. Et vt concludat ait, Solæ ergo reliquę duæ opiniones videntur excludi, quia ſi fierent in ſingulis hominibus animæ propriè concreantur, non putaretur dici debuiſſe, Spiritus reuertatur ad Deũ qui dedit eũ, ſed ad Deũ qui fecit eũ: dedit enim, veluti ſic ſonat, quaſi iã extra fuerit, quod dari poſſet. Deinde ꝙ dictũ eſt, reuertatur ad Deũ, vrgẽt verba, & præmunt dicentes, quomodo reuertetur vbi nunquã antea fuerit, potius enim dici debuiſſe aſſerunt. Et ad Deum vel pergat, vel vadat ad Deum, quàm reuertatur ad Deum, ſi nunquam illic antea ſpiritus iſte fuiſſe credendus eſt. Item quomodo animæ ſponte labantur in corpus, cùm ſcriptum ſit, dedit eum, non tã in promptu eſt explicare, ac per hoc, vt dixi, duæ iſtæ opiniones ſub verbis huius teſtimonij laborant: vna qua putantur ſingulæ quæque animæ in ſingulis ſuis corporibus fieri ſingulæ: alia qua putantur in corpora ſponte demergi, duabus autem illis, ſiue de traduce illius vnius veniant, ſiue antea iam creatæ, & apud Deum conſtitutæ ſingulis corporibus dentur ſine labore, verba iſta coaptantur. Et tamen ſi aſſertores eius ſententiæ, qua creduntur animæ in ſuis ſingulis corporibus fieri, affirmant ita dictum eſſe de ſpiritu, qui pro anima poſitus eſt, Deus dedit eum, quemadmodum recte dicitur dediſſe nobis oculos, vel aures, vel manus, vel quodlibet aliud, quæ membra vtique non extra iã fecerat, & alicubi repoſita habebat, quæ cum opus eſſet daret, hoc eſt, adderet & adiungeret, ſed illic ea fecit in corpore, cui dediſſe illa dicitur, quid ei reſpondeatur nõ video, niſi fortè alia vel alia teſtimonia proferantur, vel certa ratio, vnde iſta opinio refelatur.

Itemque illi qui putant animas in corpore ſpontè defluere, ſic accipiunt dictum, Deus dedit eum, quomodo dictum eſt, Tradidit illos Deus in concupiſcentiam cordis illorum, proinde vnum verbum relinquitur, quod dictum eſt, reuertatur ad Deum, pro peccato accipi poſſit, reuerti, vbi ante non fuit, ſi animæ in ſuis quęque corporibus fiunt, quo ſolo verbo vna illarum quatuor anguſtiatur opinio. Sed neque propter hoc vnum verbum exiſtimo illam ſententiam eſſe refutandam, nam rectè dici potuit, vt reuerti intelligatur ad Deum ſpiritus creatus, tanquam ad authorem à quo creatus eſt, non tanquam ad Deum, apud quem primitus fuit, hoc, ſi in iſta obſcuriſſima quæſtione qui contradicit, adinuenit, adiuuet imperitiã meam, quod ſi non poteſt, non didicit, nec culpet cunctationẽ meã.

Hylarius illuſtrans hunc locum, Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ, inſinuat animam primi hominis fuiſſe prius formatam quam corpus: ita enim ſcribit, Cùm Deus perfecto iam mundo hominem ex humili natura cęleſtique compoſuit, anima, videlicet, & corpore, & prius animam, vt Geneſ. 12. longè poſteaquam ad imaginẽ Dei homo erat factus, puluerem ſumptum, formatumque corpus, dehinc rurſus in animam viuentem per inſpirationem factum, naturam hanc, ſcilicet, terrenam atque cœleſtem quodam inſpirationis fœdere copulatam.

Gregorius Nizenus, animas omnium hominum ante corpus Adæ ſimul creatas fuiſſe affirmat, 2. li. philoſophiæ, c. 6. ita ſcripſit, Si quis poſt corporis effectionem, immiſsam animam exiſtimauerit, ſiue poſt corpus eſse genitam, à veritate exorbitat, neque enim Moſes creatam tunc eam dicit, quando in corpus immitebatur, neque ſecundum rationem ita habet: & occurrens Eunomio, qui ex ſententia Chriſti dicentis, Pater meus vſque modo operatur, oſtendebat, nouas quotidie creare animas, ſubdit, Quod autem dicit Pater meus vſque modo operatur, non de creatione, vt illi videtur, ſed prouiſione, & vt bene ſit, accipiendum eſt.

De ſententia verò Origeniſtarum & Priſcillianiſtarum aſserentium, animas anteaquam illaberentur corporibus peccaſse, & propter peccata in corpore tãquam in carcere detruſas ſæpè recenſuimus, & eorum ſententiam damnauimus.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione diſputant, 2. Sent. diſt 17. & S. Thom. 1. parte, q 9. & priori articulo quærit, An anima rationalis ſit facta, vel ſit de ſubſtantia Dei? Et priuſquam reſpondeat, excludit duos errores, Primus fuit quorundam antiquorum, qui affirmarũt, animam eſse de ſubſtantia Dei. Quòd verò hoc falſum ſit, ex eo conſtat, quia anima humana quãdoque eſt intelligens in potentia, & ſcientiam quodammodo à rebus acquirit, & habet diuerſas potentias, quæ omnia aliena ſunt à natura Dei, quæ eſt actus purus, & nihil ab alio accipiens, & nullam in ſe diuerſitatem habens. Principium huius erroris ortum habuit ex duobus erroribus antiquorum. Primus eſt, quia nihil præter corpora eſse poſuerunt, nõ valentes imaginatione ad ſpiritualia tranſcendere: & ideò Deum dicebant eſse quodam corpus, quod principium eſse aliorum corporum iudicabant, & quia animam ponebant, eſse de natura illius corporis, ex conſequenti ſequebatur, quod anima eſset de ſubſtantia Dei, cùm Deus principium omnium rerum ſit, ut primo de Anima habetur. Secundus error fuit eorum, qui aliquid incorporeum eſse appræhenderunt, non tamen à corpore ſeparatum, ſed corporis formã. Vndè & Varro dixit, quod Deus eſt anima mundi, intuitu, vel motu & ratione gubernans, ut Auguſtinus 7. de Ciuitate Dei dicit. Sic igitur illius totalis animæ aliqui poſuerunt partem animam hominis, ſicut

homo

homo eſt pars totius mundi, non valentes intellectu pertingere ad diſtinguendos gradus ſubſtantiarum ſpiritualium, niſi ſecundum diſtinctiones corporum. Cùm autem iſti ſint errores manifeſti, & qui aſſerunt impoſſibilia, concluditur euidenter falſum eſſe, animã eſſe de ſubſtantia Dei, ſed facta eſt à Deo.

Ex quo loco ſcripturæ habeatur aĩam eſſe à Deo creatam.

Dubium eſt, ex quo loco ſcripturæ habeatur animam creatam eſſe à Deo, cùm primum ſit euidens in lumine fidei. Potiſſimus locus ex quo id conuincitur, eſt illud Geneſ. 2. Fecit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ; vbi expoſitio communis Hebræorum & Latinorum eſt, miſit in eum ſpiraculum vitæ, id eſt, immiſit in eum animam rationalem. Quod ſi quis dicat, verbum illud, ſpirauit in eum, ſubindicare, quod anima ſit aliquid de ſubſtantia Dei, nam qui ſpirat, aliquid de ſubſtantia ſua extra ſe mittit. Tum etiam, quia ex eo affirmamus, Spiritum ſanctum eiuſdem ſubſtantiæ eſſe cum Patre & Filio, quia ambo ſimul eum ſpirant: ſic ergo in propoſito, cùm textus dicat, ſpirauit in eum. Reſpondeo, ad hoc verbum, inſpirauit, non vſurpari, vt aliquid dicat, quod de propria ſubſtantia mittitur, ſed ſpirare, eſt ſpiritum emittere: & expoſitio communis eſt, quod accipiatur pro anima rationali, quam ſpiraculo illo de nihilo creauit. Vocatur autem anima rationalis, ſpiraculum vitæ, quia per eam viuimus. Et ita Chryſoſtomus homil. 11. ſuper Geneſim, & Auguſtinus ibidem, & Liranus, & duo Cardinales, & communis expoſitio Patrum, qui ſpiraculum vitæ pro anima rationali accipi affirmant. Quod autem hoc ſit verum, ex verbis ſequentibus conſtat, ſcilicet, Factus eſt homo in animam viuentem. Et Paulus differentiam aſſignans inter primum Adam & Chriſtum, 1. Corin. 5. inquit, Primus homo factus eſt in animam viuentem, ſecundus aũt homo factus eſt in ſpiritum viuificantem. Ex quo loco Doctores ſibi inuicem conuenientes eliciunt, animam rationalem tam Adæ quàm cæterorum hominum, factam & creatam eſſe à Deo ex nihilo: nam ſicut Chriſtus factus eſt in ſpiritum viuificantem, hoc eſt, habuit gratiam gratum facientem, per quam pro omnibus meruit, & factus eſt principium vitæ ſpiritualis, ſic & corporeæ particeps eſt, quam ab anima rationali habet. Neque obſtat id, quod habetur Eccleſiaſt. 4. de ſapientia Diuina, Ego ex ore altiſſimi prodij: nam ſapientia increata non dicitur facta, primus autem homo dicitur, & eſt verè factus. Poteſt tamen ſic argui, quòd per ſpiraculum vitæ non intelligatur anima rationalis: nam poſtquam Moſes dixit, Fecit Deus hominem, poſtmodum addidit, Et inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ: prius ergo hominem fecit, & poſt in eum ſpirauit: quando verò homo eſt factus, habuit animam, non ergò poteſt anima intelligi per vitæ ſpiraculum. Reſpondeo ad argumentum, in ſacris litteris ſæpè nomen totius, pro ſola parte vſurpari, exemplum eſt, Chriſtus verè dicitur ſepultus: & tamen non totus Chriſtus fuit ſepultus, anima enim ſepulta non fuit, quia cum Diuinitate fuit in Lymbo, & corpus ſolum Diuinitati vnitum, ſepultum eſt: eodem ergò modo dicimus, quod intelligitur locus ille, plaſmauit Deus hominem, hoc eſt corpus, & poſtea ſpirauit in eum ſpiraculum vitæ, id eſt, animam rationalem. Cùm autem dicit, ſpirauit, ſucceſſio aliqua non debet intelligi, ſed totum fuit ſimul. Et quia Moyſes vnico verbo totum exprimere non valuit, modo quo dici potuit, id explicauit dicens, plaſmauit Deus hominem, hoc eſt corpus, & ſpirauit in eum ſpiraculum vitæ, id eſt, animam rationalem. Ex quo loco Patres affirmant, quòd anima fuit à Deo creata. Et oppoſitum aſſerere eſt multorum hæreticorum error, vt Auguſtinus aſſerit libro de eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 14. & Irenæus de erroribus hæreticorum, libro...c. 24. aſſerit, fuiſſe errorem cuiuſdam Carpocratis, quem poſtea Manichæi ſecuti ſunt, qui error damnatus eſt concilio I. Bracharenſi, Can. 5. & Leo Papa in ſuis decretis ſimiliter damnauit.

Dubium tamen eſt, an anima facta ſit per creationem. Communis aſſertio eſt Doctorum Scholaſticorum, pars affirmatiua. Et ſupponunt omnes, animam rationalem incorpoream eſſe, & quod ita ſit, probatur: quia in ſacris literis vocatur ſpiritus, de Angelis verò ratio. Vnde colligitur, quòd corpora non habent, quia ſunt ſpiritus: ſic ergo anima rationalis cum ſpiritus dicatur, conſtat corpus non habere. Vnde Dauid, In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum & ad Galat. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, hoc eſt, aduerſus animam: ſi ergo anima rationalis, ſpiritus vocatur, conuincitur incorpoream eſſe. Tum etiam, quia ſi anima rationalis corporea eſſet, intelligere non poſſet, probo: quia ideo bruta intelligere nequeunt, quia illorum animæ ſunt corporeæ: idem ergo eſſet de anima hominis, cùm ergo Deum, & ſe, & Angelos intelligat, eſt incorporea. Item quia cum ex fide habeamus, animam in beatitudine Deum poſſe videre, ſequitur incorpoream eſſe, intelligi enim neque imaginari poteſt, quomodo Deum videre poſſemus, niſi anima noſtra incorporea eſſet.

Dubium tamen eſt, an anima ex nihilo per creationem fiat: an ſit ex traduce per propagationem, hoc eſt, an anima hominis huius à patre eius fiat. Et ſunt rationes, quòd per propagationem fiat à parentibus. Et ſuadetur primo ex illo Geneſ. 46. vbi fit recapitulatio filiorum Iſrael, quando de Aegypto ſunt egreſſi, vbi habetur, Iſtæ ſunt omnes animæ Iſrael quæ ingreſſæ ſunt in Aegyptum, & egreſſæ ſunt de fœmore Iacob, & ſimilia verba in ſacris literis multis locis habentur. Secundo, quia in creatione mulieris, de eius animæ creatione, neque vllum verbum habetur, ſed tantum quod fecit mulierem, in quo innui videtur quod anima eius non fuit per creationem, ſed per propagationem facta: ſi enim creata fuiſſet, ibi exprimeretur. Ex quo argumento ſumitur, quod tota Eua ex coſta Adæ ſit facta. Vltimò eſt ratio communis, quia ſi anima crearetur à ſolo Deo, ſequitur quod nullus homo eſſe poſſit pater alterius, quòd ex eo patet, quia homo per animam rationalem eſt homo, ſi ergo illam non habet à patre, non ergo eſt eius filius: & tamen propriè dicuntur patres, habet ergo anima eſſe per propagationem. Ad hoc dicimus tanquam certum & infallibile tenendum eſſe, quod anima à ſolo Deo creatur. Et ita tenet communis conſenſus Patrum, & Doctorum Scholaſticorum. At dicet quis, vnde hoc probabis? Reſpondeò, quòd ſufficit locus adductus Geneſ. 2. Fecit Deus hominem & inſpirauit in eum ſpiraculum vitæ, in productione autem animalium & reptilium ſimile verbum non habetur, concluditur ergo, quod anima à Deo eſt creata. Secundò probatur ex illo Pſalmiſtæ, qui finxit ſigillatim corda eorum, quem locum Patres communiter ita exponunt, Finxit corda, id eſt, animas ſigillatim, hoc eſt, vnicuique propriam. Tertiò facit id Eccleſiaſtes 12. Et conuertatur puluis in terram ſicut fuit, & ſpiritus reuertatur ad Deum qui dedit eum. Auguſtinus licèt aſſerat, hoc eſſe verum, & de fide tenendum inquit tamen locis citatis, quod non eſt locus aliquis irrefragabilis, ex quo apertè probetur, animam à ſolo Deo eſſe creatam. *Cõcluſio.*

Sed an ſit tanquam de fide ita tenendum, ita vt oppoſitum ſit hæreticum, Auguſtinus licèt aſſerat, hanc ſententiã tenuiſſe multos hæreticos, nẽpe quod anima

Cc eſt

eſt ex traduce, & per propagationem producitur, ut Luciferiani, Manichæi, Tertullianus, non tamen aſſertionem hanc tanquam hæreticam, aut erroneam damnat. Et Magiſter Sent. 2. diſt. 18. inquit, non videtur; vnde ſit hæreticum vel erroneum aſſerere, quòd anima rationalis non creetur à Deo. Nec S. Thom. loco citato articulo 2. id tanquam hæreticum damnat. Sed contra gentes, c. 86. inquit, quod certiſſimè tenendum eſt, quod anima eſt à Deo creata, ſed non ait, oppoſitum eſſe hæreticum. Et Auguſtinus libro de hæreſibus, c. 86. meminit huius ſententiæ, & tamen oppoſitum non damnat, tanquam hæreticum, ſed nihilominus dico aſſertionem hanc, anima rationalis non creatur à Deo, nedum eſſe falſam, ſed etiam erroneam, quia licèt aſſertio hæc tanquàm contra fidem non ſit damnata ab Eccleſia, ſat eſt, quod eſt contra doctrinam communem Patrum & Eccleſiæ: & oppoſita illius, nempe anima rationalis creatur à Deo, eſt proxima fidei.

Ad argumenta in contrarium. Ad primum reſpondeo, quòd anima in ſcriptura ſæpè vſurpatur pro toto homine: & vt diximus, nomen partis ponitur pro toto compoſito, vnde omnes animæ idem eſt, quod omnes homines. Ad ſecundum de creatione mulieris reſpondeo, ſat eſſe, quod Moſes id explicuerit in productione Adam. Ad tertium, vocantur parentes propriè patres: dico, ad hoc quod iſta ſit vera & propria, iſtę pater genuit hunc filium, vel iſta, homo generat hominem: ſat eſt, quod pater vltimam diſpoſitionem attingat, ad hoc vt anima rationalis ſit in corpore: licèt non concurrat ad creationem, concurrit tamen ad introductionem, & facit quòd anima ſit in corpore.

Pro Auguſtino reſpondemus defenſore non indigere, pluribus enim locis mentem ſuam expoſuit: ideo falſo illi imponitur, quod vſque ad terminum vitæ dubius manſit circa originem animæ: nam lib. 6. de origine animæ, poſtquam enumerauit quædam, quæ dicit eſſe multum aperteque peruerſa, & fidei Catholicæ aduerſa, inter ea, inquit, primum eſt, quod quidam dixerunt Deum non animam de nihilo, ſed de ſeipſo feciſſe: diffinit ergo ex ſententia propria, aduerſum eſſe Catholicæ fidei, aſſerere, quod Deus animam non facit de nihilo. Et ad fratres in eremo ſermone 25. qui locus extraneis eſt. Et Dominus ſcit quanto gaudio & lætitia cor meum exultauit, quando locum hunc tam expreſſum & euidentem reperi contra eos qui aſſerunt, circa originem animæ Auguſtinum dubium ſemper manſiſſe. In quorum confuſionem & damnationem ſolus hic locus eſt ſufficiens: ſic enim ſcribit, Sed mox mihi fratres dicitis, cur feſtum natiuitatis Sancti Ioannis celebramus? nunquid in peccato conceptus eſt? Et ideo attendite, quod prius ſeminatur homo, poſtea concipitur in vulua, & ibi caro formatur, deinde poſt dies quadraginta ſeptem creatur anima, & corpori infunditur, ſecundum ſanctum patrem & martyrem Cyprianum, cui in omnibus compellor credere, qui per Spiritum ſanctum optime locutus eſt. Quid clarius & manifeſtius in libris retractationum retractauit & aſſeruit, quàm quod hoc loco fatetur? nempe ſe compelli credere, animam à Deo creari, & corpori infundi, quia per Spiritum ſanctum Cyprianus martyr ita ibi tradidit, & à Deo inſpiratus optimè locutus eſt. Et ſicut in alijs, ita & in hac veritate fidei Catholicæ, cui Eccleſia conſentit. Et contra Fortunatum diſp. 1. ait, Animam dico eſſe factam à Deo, & omnia quæ Deus fecit, de nihilo fecit. Et de actis cum Felice Manichęo lib. 2. c. 16. Ego dico, animam non naturam Dei, ſed factam à Deo. Et lib. ad Oroſium contra Priſcillianiſtas, & Originiſtas, c. 2. fatetur ſe credere animam ex nihilo à Deo factam. Et lib. 1. contra aduerſarium legis & prophetarum, c. 14. ait, animam non eſſe partem Dei, nec de ſubſtantia & natura eius creatam, ſed ex nihilo factam, dubitare fas non eſt. Vide ſupra tomo 1. Chryſoſtomi ad primum.

SECVNDVM QVAESITVM.

An lex impleri non poſſit niſi à ſpiritualibus.

AVguſtinus lib. 1. retract. c. 23. exponens locum Pauli ad Rom. 7. inſinuare videtur, legem impleri non poſſe niſi à ſpiritualibus, quales gratia Dei facit: ſic enim ſcripſit. Cùm presbyter adhuc eſſem, contigit, ut apud Carthaginem inter nos qui ſimul eramus, ad Romanos Apoſtoli epiſtola legeretur, & quædam interrogabâtur à fratribus, quibus cùm, ſicut poteram, reſponderem, voluerunt ſcribi potius quæ dicebam, quam ſine literis fundi, vbi cùm meis obtemperarent, liber unus acceſſit ſuperioribus opuſculis meis: in quo libro, Quod autem ait, inquam, ſcimus quia lex ſpiri- Rom. 7.
tualis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato, ſatis oſtendit, non poſſe impleri legem niſi à ſpiritualibus, quales facit gratia Dei.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 2. Sent. alij diſtin. 37. & alij diſtin. 41. S. Thom. 1. 2. quæſt. 100. & artic. 9. quærit, ad quid obligent præcepta, An ſolum ad ſubſtantiam actus, vel an ad modum. Et in art. 9. tractat de ſubſtantia actus, puta quòd operemur ſciénter, & ex intentione, & firmiter. In articulo autem decimo diffinit, an obligent ad modum. Et articulo 9 ſuppoſita diſtinctione ſtatuit concluſionem generalem: nempe, quòd modus virtutis, quantum ad aliquid reſpicitur ab vtraque lege, humana, ſcilicet & diuina: & quantum ad aliquid reſpicitur à Diuina: & quantum ad aliquid, neque à Diuina, neque ab humana. Aſſignantur, hæc tria media iuxta tres modos virtutis, quos Ariſtoteles 2. Ethic. ſtatuit, quæ ſunt, quòd quis operetur ſciens, & hoc vtraque lex conſiderat, nam qui ignoranter aliquid agit apud Deum & homines, venia eſt dignus, quia non fecit volens. Secundum eſt, quòd quis operetur ſciés, volens, eligens, & propter hoc, hoc eſt, ex intentione, & hoc à lege Diuina conſideratur, quæ iudicat, qua intentione quis fecerit, & an ſciens & volens fecerit: lex enim humana de intentione non curat, neque de illa iudicat: nam ſi quis occidere voluerit, non tamen occidit, nihil ad legem ſpectat. Tertium eſt, quòd quis firmiter, & ex habitu virtutis faciat, & hoc à neutra lege conſideratur, ſi enim quis parentes bona & recta intentione colat, licet ex habitu pietatis non faciat, meretur tamen apud Deum & homines. Quantum ad priorem partem aſſertionis, in qua San. Thom. inquit, ſcientiam & ignorantiam legis conſiderati ab vtraque lege Diuina & humana: nam, ſi quis ex ignorantia legem tranſgrediatur, illi non imputatur, intelligi debet, quantum ad culpam, non quantum ad pœnam. Iudex humanus aliquando illis pęnas infligit, quia lex humana non credit ignorantiá allegandi. Sed an è conuerſo, eſt dubium, an eodem modo quantum ad virtutem ſcientia non conſideranda ſit, ſaltem quantum ad impletionem præceptorum: nempe ſi quis ignoranter præceptum adimpleret, an diceretur verè adimplere præceptum? Et videtur quod non, quia non eſt actus liber. In oppoſitú eſt, quia ſi quis ebrius Eccleſiam ingrediatur, & ſciens ſacrum audiat, digeſto poſtea vino non compelletur ſacrum audire, vt ergo ꝙ præceptum adimpleuerit. Cófirmatur,

firmatur, quia ſi lata eſſet ſententia excommunicationis in non audientes ſacrum, ſi quis tamen inuitus ad Eccleſiam traheretur talis videtur præceptum adimplere, neque ſententiam Canonis incurret, & tamen hic tam inuoluntariè agit ſicut ignorans, ergo ſimiliter ſi cui iniunctum eſt vnius diei ieiunium, inuitus non ieiunaret, quia cibus vi ei aufertur, talis non tenetur amplius ieiunium illud ſoluere. Aliqui putant, diſputationem hanc eſſe de nomine. Ego tamen dico, quæſtionem eſſe de re, & neceſſario aſſerendum per actum, qui nullo modo eſt liber, præceptum impleri non poſſe. Quod probo primò, quia ſi per actum qui nullo modo eſt liber, præceptum impletur: poſſemus ergo affirmare & dicere, quod brutum, vel amens, vel puer, præceptum adimplet. Secundò, quia pueri ideò ante vſum rationis capaces non ſunt præcepti, neque obligationis, quia præceptum adimplere non poſſunt: nam præceptum adimpleri non poteſt niſi per actum ſaltem humanum, cuius pueri non ſunt capaces, quia deliberare non poſſunt. Et huic ſententiæ conſentit S. Thom. hoc artic. 9. cum inquit, quod ſcientia conſideratur ab vtraque lege.

Cõſiluſo.

Ad rationes in oppoſitum reſpondemus primò, non ſequitur: iſte non tenetur amplius ad præceptũ ad quod tenebatur, ergo adimpleuit præceptum: nã ſi quis pecuniam alteri debet, quam ſoluere non vult, ſi tamen creditor vi acciperet, talis non adimpleuit præceptum ſoluendi, & tamen non tenetur amplius ſoluere, quia nihil illi debet. Et hinc ad primum argumentum de ebrio dico, quod talis ſi ſit perſectè ebrius, nedum quoad Deum, ſed neque quoad Eccleſiam præceptum adimpleuit amplius, quam ſi dormiret: ideò ſi ſtatim mentis ſit compos, ſacrum audire tenetur, aliàs pœnas eccleſiaſticas incurreret, ſi tamen quis compos rationis vi teneretur ne ſacrum audiret, talis quoad Deum non delinquit, quoad Eccleſiam, licèt peccet, non tamen compelleretur iterum ſacrum audire.

Si quis verò metu adimplet præceptum, talis verè adimplet, quia habet vſum rationis & volitionem, licet vi & per metum extorta.

De illo verò, cui iniunctus eſt dies ieiunij, quidam dicunt, quod ſi ex eo non adimplet, quia vi ſubtrahitur illi cibus, quod talis licèt quo ad Deum præceptum non adimplet, non tamen tenetur amplius ieiunare, quia iam ſoluit id ad quod tenebatur. Simile eſt ſi Petrus certam pecuniam debeat Paulo, quam cùm ſoluere nolit, vi ab illo ſubtrahit, Petrus non amplius ſoluere tenetur, quia iam alienum non habet, & tamen non adimpleuit præceptum de reddendo alienum; ſed certè licèt hoc de debitore pecuniæ verum ſit, dubium tamen eſt, an ſimiliter idem ſit de illo cui pœnitentia ieiunij eſt iniuncta, exiſtimo enim verum eſſe, quòd ſi alicui pœnitentia pecuniaria iniuncta eſſet, & pauper ui ab illo pecuniam accipiat, quod amplius non tenebitur: ſi tamen pœnitentia ieiunij, vel flagellorum illi eſſet iniuncta, ſi talis vi ab alio flagelletur alia de cauſa, certè talis non deobligatur, quin ſe flagellare teneatur. Ad aliud argumentum, quod fieri ſolet, quia ſi quis dormiens baptizetur, videtur quòd talis adimpleat præceptum de ſuſcipiendo baptiſmo. Argumentum tamen non eſt ad rem, nam ſi talis anteaquam dormiret baptizari voluit, reputatur ſciens & prudens baptizatus: ſin autem intentionem baptiſmi non habuit, tenetur iterum baptizari. Circa ſecundum membrum, nempè, quòd lex Diuina obligat, vt ex intentione rectà faciamus. Eſt dubium, an per actum qui eſt peccatum, quis præceptum Diuinum adimpleat, quod idem eſt, quòd quærere. An modus charitatis cadat ſub præcepto, id eſt, an præcepta teneamur ex charitate adimplere.

Dubium.

Sanct. Thom. quæſt. 100. art. 10. ſuppoſito illud ſub lege cadere, ad quod lex obligat, fuiſſeque duas opiniones contrarias, nam alij partem affirmatiuam, alij negatiuam ſuſtinebat, in quo ſecundum aliquid vtraque opinio verum ſuſtinebat. Nam charitas poteſt dupliciter conſiderari: vno modo in quantum eſt quidam actus ſpecialis per ſe, alio modo vt eſt modus aliorum preceptorum. Hoc ſuppoſito reſpondet duabus concluſionibus. Prior concluſio eſt, ſi charitas conſideretur per ſe, in quantum eſt quidam actus ſpecialis, vt ſic cadit ſub præcepto, nam præceptum ſingulare eſt, Diliges Dominum Deum tuum, &c. ſi verò conſideretur, vt eſt modus aliorum præceptorum & vt illis finem imponit. Eſt ſecunda concluſio, iſto modo charitas non cadit ſub præcepto, nam exiſtens in mortali per actum moralem bonum poteſt præceptum adimplere. Circa iſtam vltimam concluſionem ſe offert dubium an ſit vera? nam eſt opinio Dioniſij Ciſtercienſis, 2. Sent. diſt. 37. quæ conſiſtit in tribus cõcluſionibus.

Dioniſius

Prima eſt; Lex Diuina obligat, vt illam ex charitate, adimpleamus probat authoritate B. Bernardi dicentis, omne quod præcipitur, in ſola charitate ſolidatur. Et Paulus, ſiue comeditis, ſiue bibitis, &c. omnia in gloriam Dei facite. Et Petrus, omnia opera veſtra in charitate fiant. Ratione probat: quia præcepta Diuina in beatitudinem nos ordinant, ſed ſine charitate ſi adimpleantur, beatitudinem non merentur, ergo. Confirmatur: nam ſi Deus præciperet parentes iuſtè, & ex charitate venerari, teneremur ex charitate facere, dato tamen, quod id non exprimat, cùm præcipit fieri, videtur quod ita intelligatur, quicũque enim homo aliquid præciperet, & intenderet, quod ipſius gratia & amore adimpleretur: maxime cùm ſe diſponenti Deus ſit paratus gratiam, & ſui amorem illi communicare. Et citat Auguſtinum aſſerentem, quod ſingula præcepta ſine fide, ſpe, & charitate adimpleri non poſſunt.

Secunda concluſio. Lex humana non obligat, vt eius leges ex charitate adimpleamus. Primò, quia non obligat actus internos. Secũdò, quia homo non poteſt alteri charitatem dare, neq. cõmunicare, ſicuti Deus.

Tertia concluſio eſt ad reſpondendum argumento, quod contra ſe format, nam ſequeretur, exiſtenti in mortali melius illi eſſe præceptum non adimplere, quam adimplere, quia ſi parentes veneretur, vel eleemoſynam largiatur, contra præceptum delinquit, & ita perdit operam, ac ſi nihil faceret. Vt ad hoc reſpondeat, ſtatuit tertiam Concluſionem, nempè, melius eſt facere, quàm omittere, quia ſaltem quoad ſubſtantiam adimplet pręceptum, & ideò non eſt tam graue peccatum.

Hæc opinio eſt ſingularis, & ideo communiter nõ tenetur. Et primò eſt argumentum ad hominem, quia qui præceptum ſine charitate adimpleret, tantundem peccaret ac ſi non adimpleret, nam æqualiter omittit, probatur: quia vnicum præceptum eſt adimplere, & ex charitate facere, ſi ergo extra charitatem facit, totum præceptum omittit, quòd ex eo conſtat, quia ſi eſſent duo præcepta diſtincta: vnum vt faceret, aliud vt ex charitate adimpleret, duo committeret delicta, ſed quia eſt vnicum, ſi fiat ſine charitate, totum omittit. Secundò, quia nullus poſſet habere remiſſionem peccatorum per pœnitentiæ ſacramentum, nullus enim poſtquam eſt præceptum Diuinum, extra charitatem præceptum de confeſſione poſſet adimplere: nam ſi in charitate confitetur, primam gratiam non recipit ſacramenti virtute, ſi extra charitatem, confitendo peccat, ergò virtute pœnitentiæ, neque gratiam recipit, neque peccato-

rum remiſſionem. Tertiò, quia ſequeretur, quod quotieſcunque occurreret materia cuiuslibet præcepti, teneretur conſcientiam eodem modo diſcutere, ac ſi teneretur Euchariſtiam ſuſcipere, quod ex eo conſtat, quia tenetur ſemper præcepta ex charitate adimplere. Quinimò cùm quis furatur, videtur quod duobus peccatis peccet, & quia furatur, & quia conſcientiam non diſcuſſit. Quidquid tamen de his rationibus ſit, opinio de ſe eſt intolerabilis, quod ex eo conuincitur: quia de hoc in toto Euangelio nullum eſt præceptum, non enim habetur, niſi, Non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, &c.

Dubium maius eſt circa hoc, quod in priori concluſione aſſeruit, nempè, in præcepto ſingulari, vtputa, quod Deum diligamus, vel parentes veneremur, de per ſe in tali actu eſſe præceptum charitatis, quia ſingulare præceptum eſt, vt Deum diligamus, & ſimiliter vt parentes veneremur: & tamen qui in peccato Deum diligit, non eſt tranſgreſſor præcepti, & eſt ita. Sed videtur S. Thom. ſentire, quod tàlis eſt trangreſſor præcepti de actu charitatis, nam licèt non teneamur opera legis in Deum referre virtute aliorum præceptorum, referre tamen tenemur virtute præcepti de actu ſpeciali charitatis. Vnde in ſolutione ad ſecundum exponens illud Pauli, Omnia in gloriam Dei facite, inquit, ſub præcepto charitatis contineri, vt Deũ ex toto corde diligamus, & in illo includitur, quod etiam opera aliorum præceptorum in Deum referamus. Subiungit tamen, quod cùm præceptum hoc de dilectione Dei affirmatiuum ſit, non obligat pro ſemper: ideò quando non occurrit tempus præcepti illius charitatis, non tenemur alia in Deum referre, quæ verba obſcura ſunt, vt intelligantur, & difficilia, vt credantur. Vnde Capreolus 2. diſtinct. 41. reſpondens primo argumento Gregorij, hæc verba S. Tho. in hoc ſenſu intelligit, quod quotieſcunque homo tenetur ſe ad gratiam diſponere, vel exequi opus à lege Diuina ſibi præceptum, tenetur huiuſmodi opera in Deum referre: non propter præcepta alia particularia, ſed quia tunc currit præceptum dilectionis Dei: ſed hoc difficile eſt creditu, ideò dico, dilectionem Dei dupliciter capi, vno modo pro actu ſpeciali diligendi Deum, qui poteſt in gratia, & ſine gratia adimpleri, nam Sarracenus actum illum diligendi Deum poteſt habere, ſicut diligendi patrem; Alio modo capitur, pro hoc, quod eſt fieri per dilectionem gratum & amicum Dei, vel pro hoc, quod eſt Dei mandata facere, ſicut in Euangelio habetur, Qui diligit me, mandata mea ſeruabit: quo loco dilectio non vſurpatur pro actu illo ſpeciali dilectionis Dei, ſed pro hoc quod eſt Deo ſeruire, & eius mandata ſeruare.

Et eſt notandum, quòd quando S. Tho. & omnes Theologi inquiũt, eſſe præceptum de dilectione Dei, non uſurpant Dei dilectionem ſecundo modo, nam illo modo non eſt vnicum, ſed plura præcepta, quinimò præcepta omnia Diuina & humana dilectionem illam ſpecificant, Deum enim diligere, eſt non occidere, non mœchari, non falſum iurare, &c. ſed cum hoc eſt præceptum de actu amoris. Quando ergo S. Tho. inquit, quod alia præcepta tenemur aliquando in Deum ex charitate referre, poteſt intelligi, quod tenemur ex gratia facere. Ego verò non credo eſſe tale præceptum de habenda gratia, neque aliquid ex gratia adimplendi, niſi in via. Sanct. Thom. quando quis primo venit ad vſum rationis, qui tenetur ſe in Deum conuertere, puta proponere bene viuere, propter quod gratiam recipit: vel fortè ſi ſit præceptum de conditione, uel quando quis tenetur ſacrum facere, vel Euchariſtiam recipere, & in illo ſenſu poteſt S. Thom. gloſſari & intelligi: quod verò quotieſcunque præceptum aliud occurrit, eo ipſo præceptum dilectionis Dei currat, ſuſtineri non poteſt. Secundus ſenſus eſt, quod aliquando occurrere poteſt præceptum obligandi per ſpecialem actum amoris, licèt nõ ex gratia, vt puta quando occurrit materia, vt quis reſpondeat pro defenſione fidei, vel ſi quis coram me atrociter in Deum blaſphemet, teneor tunc partes Dei, ſicut amici agere, & pro reuerentia & honore quæ illi eſt debita, reſpondere, vel ſi ſim in aliquo grauiſſimo periculo, actu ſpecialis amoris teneor cauſam meam illi proponere, & in eum referre. In iſtis & ſimilibus caſibus teneor dilectionem Dei habere, & ſimilia opera in ipſum referre, licèt non ex gratia, & iſte poteſt eſſe ſecundus ſenſus Sancti Thomæ, qui eſt verus.

Quantum ad locum Pauli, Omnia in gloriam Dei facite, dicimus, mentem eius eſſe, quod operemur bonum, omne enim bonum honeſtum ex natura ſua in Deum ordinatur, non ergo ſunt duo præcepta, honorare parentes, & in gloriam Dei facere, nam ipſa parentum veneratio Dei gloria eſt, neque Paulus diſtinguit inter opera præcepti, & conſilij, ſed generaliter inquit, Siue comedamus, ſiue bibamus, omnia in gloriam Dei faciamus.

An verò præceptum dilectionis Dei extra gratiam & charitatem adimplere poſſimus, tangit dubium, an charitas ſit in præcepto. De quo Sanctus Thomas, 2. 2. quæſt. 44. articulo primo, definit, quod etiam præceptum hoc, quantum ad ſubſtantiam, ſine gratia & charitate adimplere poſſumus. Et quia quæſtione præcedenti, quod quæſitum eſt, non diffiniuimus, ideo

Quæritur, an per actum malum & peccatum, præceptum adimpleri poſſit? verbi gratia, ſi quis ad Eccleſiam eat, vt ſacrum propter gloriam inanem audiat, vel ſi quis propter pecuniam baptizetur. Et videtur quod præceptum non adimpleatur; Probatur primò, quia ille contra intentionem præcipientis facit, quæ eſt, homines facere optimos. Secundò, quia omnes leges & præcepta dantur de actibus virtutum, ille autem non eſt virtutis actus. Tertiò, quia ſi lex præciperet, quod illam debitè adimpleremus, teneremur per actum bonum illam adimplere, in quacũque autem lege & præcepto videtur intelligi, quod debitè faciamus, & adimpleamus, ſicut ergò tenemur ad alias circunſtantias, quæ in lege exprimuntur, videtur, quod etiam teneamur recta & debita intentione facere. Quartò, quia ſi quis extremè laboranti panem teneretur dare, & venenatum porrigeret, talis præceptum non adimplet, quia cùm teneretur eum à morte liberare, occidit. Vltimò, eſt vnum Sophiſma, qui tenetur ad diſiunctiuam, & non tenetur ad vnam partem, tenetur ad aliam, tenemur autem præceptũ adimplere per actum bonum, vel malum: & non per actum malum, ergo per bonum, Dionyſius Ciſtercienſis ſicuti tenet, quod non adimplemus præceptum niſi ex charitate, à fortiori affirmat, quod per actum malum adimplere non poſſumus. Opinio autem hæc eſt valdè dura, ſequitur enim, quod ſi ſacerdos penſum ſolutionis horarum propter inanem gloriam ſolueret, præcepto non ſatisfaceret, ſed iterum teneretur horas Canonicas recitare: & qui mulieri, cui pecuniarum eſt debitor, ſi fictè & ſiniſtra intentione ſolueret, præceptum reſtitutionis non adimpleret. Tum etiam quia ſententia communis Theologorum tenet, quòd qui fictè confitetur, adimplet præceptum Eccleſiæ, neque pœnas Eccleſiaſticas incurrit, quas non confitentes incurrunt. Ideò ad hoc per ſequentes propoſitiones reſpondemus. Prima propoſitio, adimpletio, quæ per actum malum fit, non eſt meritoria, quia non eſt moraliter bona. Secunda, ſi actus eſt venialis, Dubium.

tantum

tantum eſt vnicum veniale delictum, vt ſi quis ſacrum propter inanem gloriam audiat, tantum peccato inanis gloriæ peccat. Tertia, talis adimplet præceptum de ſacro audiendo, quia præceptum eſt affirmatiuum, & non omittit id, ad quod tenebatur, ergo ad implet præceptum, aliàs eſſet mortale. Quarta, qui legem implet per mortale, vnicum tantum mortale admittit, vt qui die profeſto ad Eccleſiam iuit animo furandi, vel adulterandi, ſolum peccat peccato furti, vel adulterij. Quinta, aliqui Neoterici tenent, quod talis præceptum de audiendo ſacro adimplet, licèt contra aliud præceptum peccet: ſed quia malè ſonat quod quis per actum, quo inimicus Dei efficitur, præceptum adimplet, ideò rectius affirmatur, quod talis ſimpliciter non adimplet præceptum, ſed tantum ſecundum quid, hoc eſt, quantum ad ſubſtantiam ad euitandum peccatum, non enim tenetur ſacrum iterum audire. Et ex hoc reſpondetur ad rationes in oppoſitum.

Ad primam, quod ille non adimplet ad intentionē præcipientis, reſpondet S.Thom. art.9. ad ſecundum argumentum, quod finis præcipientis non cadit ſub præcepto, nam lex tantum præcipit actum, & licèt per illum intendat hominem facere optimum, non tamē ad illud obligat. Ad aliud quod ex Deut. 16. adduci ſolet, Iuſtè, quod iuſtum eſt exequeris, reſpondet S.Thom. quod intelligitur, iuſtè, id eſt, ſecundum ordinem iuris, vt ſi iudex debet malefactorem punire, non puniat quin prius ipſum audiat, & ſi quis cupit bona ſua recuperare, quod iuſtum eſt, vi non vſurpet, ſed debitorē coram iudice conueniat. Ad vltimum argumentum, damus, quod ſi quis tenetur ad diſiunctiuam, & non ad vnam partem, tenetur ad aliam, negamus tamen, quod diſiunctiuè teneamur præceptum adimplere per actum bonum vel malum, ſed tantum tenemur complexiuè per aliquem actum, ſiue bonū, ſiue malum adimplere, ſicuti duobus extremè laborantibus, ſi panis ambobus non ſit ſufficiens, non tenemur ambobus porrigere, ſed tantū alicui illorum.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod licèt in expoſitione ſeptimi cap. Rom. 7. exponens verba hæc, Scimus quia lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis, venūdatus ſub peccato, vſque in locum illum, Infelix ego homo, &c. cenſuerit, non ex perſona Apoſtoli accipiēdum eſſe illum, qui ſpiritualis erat, ſed ex perſona hominis ſub lege poſiti, & nondum ſub gratia conſtituti, qui benè facere volens, concupiſcentia victus, male facit. 1. retract. c. 23. locum hunc recēſuit, volens verba hæc Apoſtoli, melius & rectius exponi, ſi intelligantur de perſona hominis ſub gratia conſtituti, propter corpus carnis, quod ſpirituale nondum eſt, & propter carnis concupiſcentiam, cuius motibus ſancti in hac vita non carent, non autem eos habebunt in illa, vbi abſorbebitur mors in victoria. Propter hanc itaque concupiſcentiam, motusq; ipſos, quibus ita reſiſtitur, vt tamen ſint in nobis, poteſt quiſque ſanctus iam ſub gratia poſitus, dicere omnia iſta, quæ hic eſſe dixi verba hominis nondum ſub gratia poſiti, ſed ſub lege.

TERTIVM QVAESITVM.

An corpora Angelica lucidiſſima atque æthera ſint.

AVguſtinus libro ſecundo, de Geneſi ad literam, cap. 17. in expoſitione huius loci,
Gene. 1. *Fiat firmamentum*, tradit Angelos tam bonos quàm malos, ſubtilia lucidiſſima & æthera habere corpora. Et hæc tertio eiuſdem operis libro, cap. 10. oſtendit, eſſe aerea, ſed per mortem indiſſolubilia, eo quod præualeant in ipſis elementa magis ad agendum apta, quàm ad patiendum, hoc eſt, aer & ignis, quæ duo aptiora ſunt ad agendū, ſicut humus, & humor ad patiendum, cui ſententiæ conſentiens in epiſtola 115. ad Nibridium ſcribit, Angelos eſſe animantia aërea, ſiue æthera acerrimi ſenſus. Et lib. 3. de Trinit. cap. 1. ait, illos ſpirituale corpus habere, non cui ſubdantur, ſed quod ſubditum gerāt. Et in Pſalm. 85. aſſerit corpora beatorum futura poſt reſurrectionem, qualia ſunt corpora Angelorum. Et idem repetit in explanatione Pſal. 145. addens, corpus Angelicum inferius eſſe anima. Et lib. 11. de Ciuitate Dei, cap. 23. docet corpora dæmonum eſſe aerea. Et libro 15. de Ciuitate Dei, cap. 23. aſſerit, dæmones ea habere corpora, quibus poſſint cum fœminis coire. Et libro de eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 11 & 12. conſtantiſſimè affirmat, nihil incorporeum eſſe præter Deum: Angelos verò atque omnes cœleſtes virtutes, corporeas eſſe. Hanc ſententiam Auguſtini ante ipſum tenuit Philo, in libro de opificio ſex dierum. Origenes, 1. lib. Periarchon, cap. 6. & in ſecundo libro eiuſdem operis cap. 2. Lactantius, Hilarius, Baſilius: & eſt communis conſenſus Patrum illius ætatis. Subſcribit huic ſententiæ Ioannes Caſſianus libro ſeptimo Collationum, cap. 13. Ioannes Damaſcenus lib. 2. Theologiæ, cap. 3. & lib. 3. aduerſus Iconomachos.

Communis ſententia Doctorum Scholaſticorum contrariam ſententiam ſuſtinet, 2. Sent. diſt. 8. quibus ſubſcribunt Dionyſius Ariopagita, 1. c. cœleſtis Hierarchiæ, vbi Angelos nominat ſubſtantias incorporales, immateriales, Deiformes, & ſimplicitates. Cui aſtipulatur Chryſoſtomus homelia 22. in Geneſim, & homil. in priorem ad Corinth. 17. & 32. & in explanatione ſexti cap. Eſaiæ, Cyrillus lib. 4. commentariorum in Ioannem, cap. 10. & ſtat decretum Concilij Lateranenſ. ſtatuens credendum eſſe non ſolum corporeas, ſed & incorporeas creaturas, hoc eſt, Angelos ex nihilo conditas, iuxta quod tenendum eſt, Angelos incorporeos, & ſubſtantias ſpirituales, & puros ſpiritus eſſe.

Pro Auguſtino licèt aliquantulum ſententiam ſuā moderetur libro 1. retractat. cap 26. non tamen omninò retractat: ſic enim ſcripſit, Vbi quod dixi Angelica corpora, qualia nos ſperamus habituros, lucidiſſima & æthera eſſe, credendum eſt, ſi hoc ſine membris, quæ nunc habemus, & ſine ſubſtantia quamuis incorruptibili, tamen carnis accipiatur, erratur. Multo autem melius in opere de Ciuitate, quæſtio iſta tractatur quia quæſtio hæc ſupra diſputata eſt, & ſatis ſe primo tomo B. Hieronymi ad primū quæſitum, ideo hæc ſint ſat de ea. Vide ibi.

QVARTVM QVAESITVM.

Fides & charitas an ſint ex nobis.

AVguſtinus libro primo, de Geneſi, allegoricè capit. 3. hunc locum explicans, *Terra autem erat inanis & vacua*, Pelagianæ hæreſi aliquantulum aſſentiri videtur, ait enim, Deo credere, & ab amore viſibilium rerum & temporalium ſe ad præcepta implenda conuertere, omnes homines poſſunt, ſi velint, quibus verbis aſtruere videtur, hominem ex naturalibus poſſe ad gratiam ſe præparare.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 2. Sentent. diſtinct. 28. & S. Thom. 1. 2. quæſtio. 109. articu. 6. quo quærit, an homo poſſit ſe diſponere ad gratiam

abſque exteriori auxilio gratiæ, & ſuppoſita diſtinctione reſpondet per duas Concluſiones, inquit enim, ꝙ præparatio voluntatis ad bonum, eſt duplex: vna qua præparatur ad bene operandum, & Deo fruendum, hoc eſt, ad meritorie operandum. Et eſt prior concluſio; iſto modo hō non pōt ſe pręparare abſq; gratia habituali. Vocat autem gratiam habitualem, gratiam facientem gratum, & hoc tanquam notum relinquit, opera enim noſtra meritoria eſſe non poſsunt, niſi ab amico Dei fiant, amicus vero Dei nullus fit, niſi per gratiam gratum facientem, ergo; Alia eſt præparatio qua homo ſe diſponit, & præparatur ad gratiam gratum facientem ſuſcipiendam. Et eſt ſecunda concluſio bimembris, homo ad ſuſcipiendam primam gratiā non indiget alia gratia habituali, ſed tantum auxilio ſpeciali Diuino Dei mouentis ad gratiam illam ſuſcipiendam. Prior pars probatur: quia aliàs eſset proceſſu in infinitum, nam eadem ratione, qua primo habitu indigeo ad ſecundum ſuſcipiendum, indigerem alio ad ſuſcipiendum primum, & ſic in infinitum. Quod vero ſpeciali Dei auxilio indigeamus, probatur per ſimilitudinem à naturalibus, experimur enim in cauſis ſubordinatis, quod inferior cauſa mouetur à ſuperiori ad finem ſuperiorem, ut finis proximus militis alius non eſt, quam vexillum ducis ſequi, tamen quod victoriam intendat, hoc eſt ex motione & intentione ducis; eodem ergò modo, cum Deus ſit primum mouens ſimpliciter, & finis vltimus, ſequitur, quod ipſe eſt, qui omnia ad ſe mouet, & cum ad gratiam diſponi, ſit in Deū conuerti, ſit ergo ex ipſius Dei motione.

Prima Concluſio, videlicèt, quòd ad operandum meritoriæ gratia gratum faciens præexigatur ab omnibus conceditur, & ſimiliter prior pars ſecundæ Concluſionis, nempe, quod ad gratiam gratum facientem recipiendam non requiritur diſpoſitio per aliam gratiam habitualem, aliàs eſſet proceſſus in infinitum. Secunda verò pars ſecundæ Concluſionis ferè ab omnibus Theologis negatur, præter Gregorium Arimenſ. qui cum S. Thom. tenet, quod nullus poteſt ſe ad gratiam diſponere, niſi per actum moraliter bonum: & ſecundum Gregorium ad omnem actum moraliter bonum auxilium ſpeciale requiritur.

Scotus contrarium ſuſtinet, inquit enim, quod dupliciter ex naturalibus poteſt quis ſe diſponere ad gratiam: vno modo per dolorem peccatorum quem ex naturalibus habere poſſumus, vt in 4. diſt. 14. q. 2. tenet: ſecundo modo per dilectionem Dei ſuper omnia quā ex naturalibus habere poſſumus, ita tenet 2. Sent. diſtinct. 28, quem ſequuntur Neoterici omnes, 2. Sent. diſt. 27. & 28.

Pro deciſione quæſtionis huius, primo omnium notandum eſt, quod præparatio ad gratiam dicitur, & eſt actus ille, quem de lege ſtatim ſequitur gratia, & quando homo vltimum quod poteſt facit, ut illi gratia communicetur. Et de præparatione hac eſt duplex quæſtio. Prima, an actum illum qui eſt præparatio, quicunque ille ſit, poſſit homo ex naturalibus habere? Secunda, an actus ille qūocunque habeatur gratiæ ſit meritorius, vel de cōdigno, vel de cōgruo? Scotus enim & eius aſſeclæ vtrūque concedunt, nempe, quod ex naturalibus actum illum habere poſſumus, & quod ille actus eſt meritorius gratiæ de congruo. Sanct. vero Tho. vtrumque negat, inquit enim, quod ex naturalibus actum illum habere non poſſumus, neque poſtquam per Dei auxilium illum habemus, eſt meritorius gratiæ, neque de condigno, neque de congruo, ſed quia iſta ſecunda concluſio ad rem de qua agimus, non ſpectat, eam miſſam facimus. Et quæritur, an actum illum ex naturalibus habere poſſimus. Sanct. Thom. reſpondet negatiuè: cæteri partem affirmatiuam ſuſtinent. Et Durandus arguit primo, intendens, quod ratio S. Tho. ſit infirma, & nihil valeat, nam licet agens ſupremum debeat inferius ad ſuum finem mouere, non tamen oportet quod per ſeipſum moueat, poteſt enim per cauſam ſecundam mouere: verbi gratia, Deus ſe ſolo animam rōnalem infundit in materiā: & tn̄ per ſe nō diſponit materiam, ſed per agens naturale, eodem ergo modo, licèt Deus ſe ſolo gratiam infundat, non opus eſt, ꝙ ſe ſolo hominem diſponat, ſed hoc per lumen naturale rationis & liberum arbitrium eius efficit. Reſpondetur primò, quod virtus ſeminis diſponentis ad formā virtus eſt generantis, & ideò cauſa diſponens proportionem aliquam habet cum forma, ad quam ſit diſpoſitio. Secundò reſpondemus, quod Sanct. Thom. non adducit rationem ad probandam euidenter concluſionem, non enim ignorabat efficaciter non concludere, ſed ſuppoſita veritate Concluſionis ex illo Ioan. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eū: ſuppoſita ergò veritate concluſionis ex ſcriptura, explicat illam ratione, quam adduxit, ex quo ſequitur, fundamentum hoc in hac quæſtione obſeruandum, quod in materia iſta non eſt rationibus naturalibus agendum, ſed ſolum ſcriptura ſacra, ſecundum ſenſum Conciliorum, & Sanctorum Patrum.

Circa hanc quæſtionem, oportet vt primò oſtendamus, in quo opinio iſtorum Doctorum differat à ſententia Pelagij. Duo aſſerunt iſti, primum quod ex naturalibus noſtris actum aliquem habere poſſumus, qui eſt diſpoſitio ad gratiam. Secundum, quod actus ille naturalis eſt meritorius de congruo, quod in re idem eſt quod Pelagius aſſerebat, vt ex Concilijs Paleſtino, Mileuitano, & Tridētino conſtat, quod Can. 1. ſic diffiniuit ſeſſione 6. Si quis dixerit, hominem ſuis operibus quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant, abſque Diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo, anathema ſit. Et Can. 3. eiuſdem ſeſſionis, Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt eius iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit. Et ad literam antea diffinierat Auguſtinus, epiſtola 106. & ſequentibus, tomo ſecundo, aduerſus Pelagianos. Nec Pelagius non tam fatuus erat, vt aſſereret, quod homo per ſua naturalia gratiam faceret & produceret, ſicut ignis calorem facit, ſed aſſerebat, quòd homo per ſua naturalia poterat opus naturale facere, per quod à Deo gratiam mereretur, ſicut inter amicos euenit, quòd ſine aliqua diſtinctione meriti de condigno, vel de congruo dictis Cōcilijs fuit illi damnatum. Iſti autem inquiunt, quod opus aliquod naturale ſaltem de congruo eſt meritorium gratiæ, & quòd Pelagius in hoc errabat, quia exiſtimabat, opus naturale meritorium eſſe de condigno, & tantundem valere ac ſi ex gratia procederet, qui tamen non erraſſet, nec damnatus eſſet, ſi aſſeruiſſet, quod naturale opus meritorium eſt de congruo.

Sed contra hoc arguitur. Primò, quia ſi Pelagius hoc reputaſſet verum, Concilia & Patres non damnarent eum abſolutè, ſed potius diſtinguerent, quòd quantum ad meritum de condigno, eius aſſertio erat erronea, non tamen quantum ad meritum de cōgruo. Secundò hoc maximè ſententiam confirmat, nam potiſſimum argumentum Pelagij erat, quod ſi Deus ratione operum noſtrorum naturalium gratiam nobis non conferret, eſſet acceptor perſonarum, quia alicui gratiam merè gratis donaret, & alteri negaret, & tamen ſi iſtorum opinio vera eſſet, facillimè ei reſponderetur, nō eſſe perſonarum acceptorem, quia illi qui ſe diſponit, dat gratiam quia de congruo illam meretur, alteri verò negabat, quia ad illam non ſe diſponebat,

bat,& tamen Patres ſancti reſpondere hoc nunquam
ſomniarunt,ſed tantum concedebant,quod Deus me
rè gratis dat vni, & alteri negat, & tamen quia nulli
alicui debet,ſicut Paulus ait, quòd merè gratis Iacob
dilexit, Eſau autem odio habuit, Et rurſum, quis pri-
mo,dedit illi,& retribuetur ei, ideò acceptor non eſt
perſonarum. Tertiò eſt vrgens argumentum contra
iſtos,quia Patres contra Pelagiũ contendebant,quod
homo in puris naturalibus quantumcunque perfectiſ
ſimus reſpectu gratiæ ſe habebat,ſicut lutum reſpectu
figuli,quia ſicut nulla penitus in luto eſt ratio, quare
figulus ex vna parte luti vas vnum faciat in honorem
quam ex alia vas in contumeliam,ſic nullum opus na
turale eſt in homine, quod ſit ratio, quare Deus vni
communicet gratiam alteri neget. Quod Paulus hoc
loco manifeſtè contendebat:& tamē ſecundum iſtos
naturale opus eſt ratio aliqua,quare Deus det vni, &
non alteri:ſed certe Sanct. Tho. mentem ſanctorum
Patrum intellexit aduerſus Pelagium.

Aduerſus ſententiam hanc Catholicam Doctores
iſti ſequentibus rationibus inſurgunt. Primò,quia ho
mo ex naturalibus peccatum eſſe offenſam Dei cogno
ſcere poteſt,& quod eſt propter ipſum deteſtandum,
poteſt ergò illud ex ſuis naturalibus deteſtari,deteſta-
tio autem illa eſt diſpoſitio ad gratiam,ergò. Confir-
matur, quia homo ex naturalibus poteſt peccatum
propter aliam cauſam deteſtari, puta propter mortis
metum,poteſt ergo & propter Deum deteſtari. Re-
ſpondetur, quòd argumentum eſt apparens, & erat
præcipuum Pelagianorum, & ideo à Catholicis for-
mari non deberet. Reſpondetur tamen primo,quòd
eſto, argumentum ſcientificè ſolui in lumine naturali
non poſſet,non tamen ideò à ſcriptura ſacra ſecundũ
expoſitionem ſanctorum recedere deberemus. Secun
dò dico, quòd ponere actum ita circunſtãtionatum,
vt ſit vltima diſpoſitio ad gratiam,ex naturalibus non
poſſumus. Tertiò dicendum eſt, quòd licèt actus ex
naturalibus poſſet haberi, Deus tamen voluit id ſibi
reſeruari, ne meritum vitæ æternæ nobis arrogare-
mus:noluit enim Deus,quod ex nobis eſſet vitã æter
nam mereri,vt cum merè gratis ſuam gratiam & amo
rem,& cætera dona nobis communicat, vt totum illi
deberemus,vti Scotus tenet, quòd Angelus ex natu-
ralibus ſuis poteſt cogitationes hominum cognoſce-
re,& tamen Deus id ſibi reſeruare voluit,quia ita no-
2. argumē tum. bis expediens fuit. Secundum argumentum iſtorum
eſt,de illo qui primo venit ad vſum rationis, nam ille
ex naturalibus cognoſcere poteſt quid ſit bonum, &
quid malum,quid proſequendum, & quid fugiendũ,
pôt ergo ex naturalibus proponere benè agere, ſicut
poteſt proponere malè agere,illud autem propoſitum
benè agendi,eſt ſufficiens conuerſio in Deum, etiam
ſecundum opinionem Sancti Thomæ,ergò per natu
ralia poteſt quis ſe diſponere ad gratiam. Reſponde-
tur eodem modo, quòd licèt ille poſſit cognoſcere bo-
num & malum,& proponere bonum proſequi,& ma
lum vitare,tamen vt ſit perfecta conuerſio, vt amicus
Dei conſtituatur,niſi à Deo ſpecialiter trahente neu-
tiquam poteſt, quod Chriſtus voluit nos admonitos
eſſe. Nec ratio naturalis in hoc nos decipiat, quia ne-
mo poteſt ad Deum venire,niſi eo ſpecialiter trahen-
3. argumē tum. te. Tertiò arguitur ex illo Zachariæ 1. Conuertimini
ad me,& ego conuertar ad vos, Deus autem nobis nõ
præcepit, niſi quod ex nobis poſſumus, ergo nos in
Deum poſſumus conuertere. Reſpondetur, quòd
concurſus Dei & liberi arbitrij ſunt ſimul tempore,
ſicut concurſus generalis cum igne & concurſus ignis
& ideò non præcipit nos conuertere, quaſi conuerſio
ex parte noſtra ſit prior, quàm conuerſio Dei ad nos,
ſed ait: Concurrite vos,& ego concurram, ac ſi dice-
ret,per me non ſtat,quin concurram,ſed per vos,quia
ego ſto ad oſtium,& pulſo,concurſus autem Dei,eius
donum & gratia eſt. Ideò Hieremias è conuerſo pe-
tit,Conuerte me Domine,& ego conuertar. Quartò 4. argumē tum.
eſt argumentum,quia Deus quantum de ſe eſt, nulli
denegat gratiam, vt Matth. 7. habetur, per naturalia
autem noſtra facere poſſumus,quod in nobis eſt,ergò
reſpondetur negando minorem, quia id quod in no-
bis eſt, puta motus liberi arbitrij, vt ſit diſpoſitio ad
gratiam,facere non poſſumus,niſi ex Dei ſpeciali mo
tione,Deo verò præueniente, facimus quod in nobis
eſt,ſicuti ignis non calefacit, niſi ex generali cæli mo-
tione. Quintum argumentum eſt,quia ſequeretur pro 5. argumē tum.
ceſſus in infinitum, nam ſi indigemus auxilio, vt di-
ſponamur,eadem ratione indigemus auxilio ad reci-
piendum,primum motum in Deum,& ſic conſequē-
ter reſpondetur, quòd ad illud auxilium ſpeciale non
requiritur aliud auxilium, quia non eſt aliquis habi-
tus,ſed ſolum motus Dei concurrentis nobiſcum.

Vltimum argumentum tangit hanc difficultatem,
An homo in puris naturalibus, ſi non haberet origi-
nale neque actuale,poſſet ſe in Deum conuertere. Et
videtur quod ſic:quia poteſt benè moraliter agere, &
non indiget gratia gratum faciente, vt præcepta poſſit
adimplere, poſſet ergò ſe ad gratiam diſponere,in ſta-
tu enim naturæ integræ poterat homo ex naturalibus
omne bonum morale agere,& præcepta omnia adim
plere, in puris ergo naturalibus poterit aliquod bonũ
morale agere,& per illud ſe ad gratiam diſponere:re-
ſpondetur,quòd mens Sanct. Thom. eſt, quod neque
in puris naturalibus, neque etiam in natura integrâ,
homo ex naturalibus poterat ſe ad gratiam præpara-
re,quia illud eſt opus ſupernaturale, & ideò vt ſe præ
paret,motione ſupernaturali eget,vel dato, quod na-
turale eſſet, Deus ſibi reſeruauit, ne quis meritum glo
riæ ſibi aſcriberet. Quòd ſi quis quærat, quomodo ho
mo auxilium illud habiturus eſſet, vt ſe ad gratiam di
ſponeret? reſpondetur, quòd caſus eſt præter legem,
Deus ſcit, & forſan in primo actu moraliter bono
Deus cum homine concurreret, ut ſe ad gratiam
præpararet, ſicut modo concurrit cum illo qui
quam primum ad vſum rationis venit, ſe conuertit
ad Deum.

Poſtquam argumentis aliorum reſpondimus, opor
tet vt non inficias illis eamus. Scotus enim non tan-
tum aſſerit, quod homo ex naturalibus poteſt ſe ad
gratiam diſponere,ſed quod etiam per dolorem pecca
torum, & quotieſcunque præceptum dilectionis Dei
quo ad ſubſtantiam implet. Contra quod ſpecialiter
arguitur, ſi enim actus ille dilectionis Dei eſſet vlti-
ma diſpoſitio ad gratiam, ſequitur, quod quicunque
alius actus moraliter bonus eſſe poſſet vltima diſpoſi
tio,quod ex eo conſtat,quia actus iſte nullum priuile
gium habet ſupra alios actus:& ſi aliquod habet, eſt,
quia ex parte obiecti eſt melior, poteſt tamē eſſe alius
actus, qui ratione alterius circunſtantiæ in bonitate
ſimpliciter excedat illũ, vt ſi quis mille aureos in elee
moſynam largiretur, vel actum egregium fortitudi-
nis faceret:conſtat quia actus iſte ſimpliciter eſſet me-
lior & magis meritorius,quam actus, quo quis pius
ex animo Deum diligeret,actus ergo iſte eſſet vltima
diſpoſitio ad gratiam. Secundò argumentatur, quia
in Euangelio nõ habetur, quod remiſſio peccatorum
fiat per dilectionem Dei,ſed per pœnitentiam,iuxta il
lud Matth. 3. Pœnitentiam agite, & appropinquabit
regnum cœlorum,& licèt de Magdalena dictum ſit,
quod remiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit
multum,lachrymæ tamen in teſtimonium fuerunt,
quod dilectio fuit cauſa doloris: maximè quia Chri-
ſtus potuit illi peccata remittere,ſicuti voluit, poteſta
te excellentiæ quam habebat, peccatores tamen non
ad dilectionem,ſed ad pœnitentiam exhortamur. Ter
tiò,

tiò, quia iſta opinio fauere videtur ſententiæ Lutheri, qui aſſerit, quod ad remiſſionem peccatorum non requiritur dolor de præteritis, ſed ſufficit propoſitum bonum in futurum, & idem iſta opinio videtur aſſerere affirmans, quòd dilectio Dei eſt ſufficiens ad remiſſionem peccatorum. Forſan opinio hæc Scoti ſuſtineri poſſet in hoc ſenſu quod eſt aliqua certa dilectio Dei ita feruens, quod ſecum non compatitur mortale aliquod, qualis illa Pauli Ro. 8. Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti, &c. Certus ſum enim, quod neque mors, neque vita, &c. Et concludit, poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Sicuti etiam Sanctus Thomas dicit, quod eſt aliqua Dei dilectio ita feruens, quòd venialia remittit.

Dubium tamen eſt, quia diximus, quod opinio S. Thomæ non fundatur in ratione naturali, ſed in ſcriptura ſacra, in quo gradu eſt tenenda, an ſit de fide. Reſpondemus quatuor propoſitiones. Prima, aſſerere quod opus aliquod naturale eſt ſufficiens ad gratiā
1. Propoſitio. acquirendam, eſt hæreticum, & eſt error Pelagij. Ratio eſt: quia ſufficiens idem eſt, quod de ſe & de condigno ſufficiens. Secunda propoſitio, aſſerere quod opus
2. Propoſitio. aliquod naturale eſt meritorium de congruo, vt communis opinio Neotericorum tenet, licèt non ſit hæreticum, non tamen eſt tutum, ſed periculoſum, nam Paulus ad Romanos 9. & omnes Patres aduerſum Pelagium, hoc intendebant, quòd homo ex naturalibus quantumcunque perfectiſſima opera haberet, ſicuti lutum figuli eſt, quia ſicuti ex parte luti nulla eſt ratio, quare ex eadem maſſa vnum vas faciat in honorem, & aliud in contumeliam, ſic neque homo ex parte ſui inducere poteſt rationem, quare Deus potius ſibi, quā alteri donet gratiam, & tamen iſti rationem aliquam ex parte operis aſſignant. Vnde Gregorius 2. Sent. diſ. 26. q. 1. inquit, Pelagianum eſſe, aliquem aſſerere poſſe ex naturalibus ſe ad gratiam diſponere, neque de congruo, neque de condigno. Tertia propoſitio, opinio
3. Propoſitio. Henrici quodlibeto 9. q. 3. & quodlibeto 5. quæſt. 20. nempè, quòd fingi poteſt medius modus inter Sanct. Thom. & Scotum: vt quis diceret cum Scoto ex naturalibus noſtris poſſumus actum illum habere, qui eſt vltima diſpoſitio ad gratiam contra S. Tho. ſed quod ille actus nullo modo eſt meritorius gratiæ, neque de congruo, neque de condigno, cum Sanct. Thom. contra Scotum, licèt videatur opinio apparens, quia hoc modo ſaluatur diffinitio Eccleſiæ contra Pelagium: ſic enim opinando, nullum opus naturale eſt cauſa gra-
4. Propoſitio. tiæ. Quarta propoſitio, hæc opinio ſuſtineri non poteſt ſecundum illud Ioann. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum: venire autem ad Deum eſt motus, ergo Deum trahere, eſt hominem mouere: per gratiam verò gratum facientem non mouet, ergo prius natura per concurſum ſpecialem trahit, quàm gratiam infundat. Secundò, quia tunc non poſſent tempus ſignare, quando Deus gratiam infundit, totum enim opus naturale manere poteſt ſine gratia, & tamen ſecundum Sanc. Tho. dicimus, quod quam primum eſt motus liberi arbitrij per cōcurſum Dei ſpecialem, illa eſt diſpoſitio, ad quam ſequitur gratia. Tertiò, quia ſi opus naturale eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, licèt nō meritoria, certi eſſe poſſemus quā do diſpoſiti ſumus ad gratiam, opera enim naturalia poſſunt nobis eſſe certa, tamen ſecundum Sanct. Th. ideo non ſumus certi de diſpoſitione, quia non ſumus certi quando motus liberi arbitrij procedit ex ſpeciali motione Dei, ergo.

Pro Augustino reſpondemus, quod 1. lib. retract. inquit, quòd dum dixit, Deo credere, & ab amore viſibilium rerum temporalium ſe ad præcepta implenda conuertere, omnes homines poſſunt, ſi velint, retractat, & inquit, non eſſe vera, niſi prius præparetur voluntas noſtra à Deo, & in tantum charitas augeatur ab eo, vt præcepta perficere poſſumus.

QVINTVM QVAESITVM.

Firmamentum an ſit inter aquas ſuperiores & inferiores.

Auguſtinus lib. 3. Confeſſionum cap. 32. exponens hunc locum, *Fiat firmamentum*, Geneſ. 1. aſſeruit firmamentum factum eſſe inter ſpirituales aquas ſuperiores, & corporales inferiores, quod tanquam non ſatis conſideratè in re tam obſcura dictum, retractat lib. 2. cap. 6. ſic inquiens, & illud quod dixi, firmamentum factū inter ſpirituales aquas, &c. non ſatis conſideratè dictum eſt, res autem in abdito eſt valdè.

SEXTVM QVAESITVM.

An ſi Adam non peccaſſet futurus fuiſſet coitus.

Auguſtinus lib. 1. de Geneſi allega. c. 19. ſuper his verbis, *Creſcite & multiplicamini*, Geneſ. 1. ait, primos parentes nos habituros fuiſſe filios homines niſi peccaſſent. Et idem ſcripſit lib. 1. de ſermone Domini in monte, ubi exponens illud, Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, &c. dixit, conſanguinitates & vincula ſanguinis ac neceſſitudines ex peccato & morte primorum parentum contigiſſe. Hanc ſententiam improbat Auguſtinus lib. 1. retractat. capitu. 10. & 19. quia vt ipſe ait libro nono, de Geneſi ad literam, cap. 10. Homines ante peccatum genitalibus membris ad procreationem imperare potuerunt ſine fędæ voluptatis pruritu, & potuerunt eſſe in paradiſo nuptiæ honorabiles, & torus immaculatus ſine ardore libidinis, & ſine labore pariendi. De hac quæſtione vide ſupra tomo 1. Chryſoſtomi, ad tertium quæſitum.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An anima cum Angelis prima die creata ſit.

Auguſtinus lib. 7. de Geneſi ad literam, capitu. 24. qui ſuper hac particula, *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, Geneſ. 2. aſtruere videtur, animam primi hominis creatam eſſe cum Angelis die prima mundani opificij, deinde ſexto die humano corpori infuſam. Sententiam hanc mutuatus eſt ab Origine, qui in expoſitione verſiculi huius, Domine refugium factus es nobis, à generatione in generationem: priuſquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, à ſęculo & vſque in ſęculum tu es Deus, tenuit animas hominū ante corpora conditas, quem nomine tacito, Hieronymus repræhēdit, ita ſcribens in explanatione Pſalmi 89. Ad Cyprianum hunc locum quidam praua diſtinctione ſubuertunt: maximè hi, qui volunt ante fuiſſe animas, quam homo in ſexto diei numero conderetur: ita enim legunt, atque diſtinguunt, Domine refugium factus es nobis, à generatione in generationem, priuſquam montes firmarentur, & fingeretur terra, & orbis terrarum, à ſęculo, & vſque in ſęculum tu es Deus. Ita enim ediſſerunt ſi Dominus antequā montes firmarentur, & fingeretur terra, orbiſque terrarum, refugium fuit hominū, ergò fuerunt animę in cœleſtibus,

cœleſtibus, antequam hominum corpora formarentur. Nos autem vt propoſuimus, lectionem ita debemus diſtinguere, Antequam montes firmarentur, & fingeretur terra & orbis terrarum, à ſeculo & vſque in ſeculum tu es Deus, vt non refugium noſtrum fuerit ante conditionem mundi, qui necdum eramus, ſed quod Deus ab æterno & vſque in æternum ſit ſemper Deus.

Sententia Auguſtini, quæ antea fuit Origenis, repugnat ſententiæ omnium Theologorum, maximè Scholaſticorum. S. Thom. 1. parte, q. 90. articulo 4. reſpondet pro B. Auguſtino, & inquit, illum non promiſiſſe id aſſerendo, ſed arbitrio legentium reliquiſſe, quod & ipſius verba demonſtrant, dum inquit, credant, ſi tamen nulla ſcripturarum authoritas, ſeu veritatis ratio contradicit. Vide de hac quæſtione ſuprà, tomo primo Chryſoſtomi, ad primum quæſitum, & 9. tomo Hieronymi, ad decimumſeptimum quæſitū.

OCTAVVM QVAESITVM.

An Adam peccando imaginem Dei amiſerit.

AVguſtinus lib. 6. de Geneſi ad literam, capitu. 27. & 28. pertractans hunc ipſum locū, *Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, ſcribit, Adam per peccatum perdidiſſe imaginem Dei in ſpiritu mentis impreſſam, ſecundū quam creatus eſt. Sententiam hanc antea Origenes ſcriptam reliquit, nam in tomis ſuper tertium cap. Geneſis, hæc verba expendens, *Cumq́; cognouiſſent ſe eſſe nudos*, Geneſis 3. ſcriptum reliquit, quod homo imaginem Dei, ad quam conditus fuerat, peccando amiſit. Epiphanius in epiſtola ad Ioannem Epiſcopū Hieroſolymitanum, recenſet hanc aſſertionem inter præcipuos errores Origenis. Aduertendum tamen eſt, quod nomen imaginis Dei in ſacris literis duobus modis accipitur, hoc eſt, ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum ſimilitudinem, Dei autem imago ſecundum ſubſtantiam nihil aliud eſt, quàm mens naturaliter omni humanæ animæ à Deo collata, cuius priuilegio cætera carent animalia, imago verò Dei ſecundum ſimilitudinem eſt iuſtæ ſanctæque animę cum Deo cōformitas ex Diuina gratia, & ſanctarum actionū ſtudio comparata, de qua Diuus Ambroſius in Commētarijs epiſtolæ ad Coloſ. cap. 3. exponens illud Apoſtoli, Induentes nouum hominem, qui renouatur ſecundum imaginem eius, qui creauit eum, ſic ait; Imago hæc in conuerſatione bonæ vitæ intelligenda eſt, ſicut dicit ad Corinth. epiſtola 1. Quemadmodum portauimus imaginem eius qui de terra eſt, ita & portemus imaginem illius, qui de cęlo eſt: ipſe eſt ergo creator hominis, cuius imaginem portare nos iubet in ſanctitate & bonis operibus.

1. Cor. 15

Doctores Scholaſtici de imagine Dei, 1. Sent. diſt. 3. & S. Tho. 1. parte, q. 93. & art. priori quærit, an homo ſit imago Dei. Et reſpondet duabus Concluſionibus. Prima, Homo propriè eſt Dei imago, quod patet ex illo Geneſ. 1. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & explicat quomodo homo ſit Dei imago. Secunda concluſio, quamuis homo ſit Dei imago, non tamen eſt perfecta imago Dei, nam Deus hominem in infinitum excedit quantum ad id, quod quæſtionem hanc ſpectat. Potiſſimum circa eā conſiderandum eſt, id eſt, in quo conſiſtat ratio imaginis Dei. Et moderni loco citato ſic explicant, nempe quod imago eſt ſubſtantia ab artifice facta, ad imitationem alicuius rei illi ſimilis, in accidentibus eiuſdē ſpeciei, in eius cognitionem faciens venire. Huic Gabriel multas conditiones aſſignat. Prima eſt, quod ſit ſubſtantia; & ideo accidentia non dicuntur imago. Secunda, quòd fiat ab artifice ad imitationem alterius. Tertia, quòd in accidentibus ſit ſimilis rei, cuius eſt imago. Quarta, quòd imago ipſa faciat venire in notitiam rei imaginatæ. Ex conditione tertia infert, quod imago non eſt repræſentatiua totius rei, ſed per illam ſolum venimus in notitiam accidentium illius rei, ſcilicèt, colorum.

Imago Dei ī quo conſiſtat.

Iſta tamen ſententia minimè placet: quia plures particulas ſuperfluas aſſignat in definitione. Tum etiam, quia aliquæ ex his, quas aſſignat, imagini non conueniunt. Prima enim conditio eſt, quòd imago ſit ſubſtātia, quam tamen conditionem euidenter conſtat eſſe nullam, notitia enim quam ego in intellectu habeo, eſt imago, & tamen non eſt ſubſtantia, ſpecies etiam ſenſibiles ſeu intelligibiles imago vocantur: nam dicere conſueuimus, quod in ſpeculo videmus imaginem, & tamen ibi nihil aliud eſt, quàm ſpecies obiecti, ſpecies ergo imago eſt: ſpecies verò eſt accidens, malè ergo aſſerit, quod imago eſt ſubſtantia. Tum etiam, quia Ariſtoteles tractatu de memoria & reminiſcētia, c. 1. aſſignans rationem propter quid homines reminiſcūtur, inquit, quod ratio eſt: quia imagines rei remanſerunt in noſtra phantaſia, quod autem in phantaſia remanſit, non vtique aliud eſt, quàm ſpecies, ergo à philoſopho ſpecies vocantur imago, vnde potentia dicitur imaginatiua ab imaginibus quæ in ea ſunt. Vndè dico, quod nihil tam propriè poteſt dici imago, ſicut ſpecies, quæ procedunt ab obiecto, & ſunt illi ſimiles. In hoſtia etiam conſecrata, imago illa non eſt ſubſtantia, ſed accidentia quę ibi remanent, & vicem ſubſtantię ſupplent. Quod verò tertio dicit, oportere imaginem ſimilem eſſe rei imaginatæ, ac accidentibus eiuſdem ſpeciei, hoc etiam non requiritur. Probo; quia in ſacris literis legimus, quòd filius dicitur imago Patris, & ad Heb. 1. vocatur figura ſubſtantiæ eius, & tamen in accidentibus non eſt ſimilis Patri: quia in verbo in quantum Deus, nulla ſunt accidentia. Et ad Coloſ. 1. appellatur imago Dei inuiſibilis, & Sapientiæ 7. Candor eſt lucis ęternę, ſpeculum ſine macula, & imago bonitatis illius. Ex quibus conſtat, filium imaginē eſſe Patris, & tamen non in accidentibus. Ratione idem probatur ſi enim daretur ſubſtantia aliqua alteri ſimilis, & ad imaginem alterius formata, dato nulla accidentia haberet, imago & ſimilitudo eſſet alterius, & tamen non ſecundum accidentia, non ergò illud requiritur. Tum etiam, quia Angelis Dei imago eſt, & tamen non ſecundum accidens aliquod, ſed ſecundū ſubſtantiam: intellectus enim Angelicus non eſt accidens ab Angelo diſtinctum. illa ergo particula, quod imago alteri rei in accidentibus ſit ſimilis, non eſt neceſſaria. Ex quo ſit corollarium, quod Gabriel infert eſſe falſum, nempè, imaginem repræſentare accidens rei imaginatæ: nam communiter dicitur, quod imago rem ipſam repræſentat, ergo non tantum accidentia. Item quia viſa imagine, in cognitionem rei quam repræſentat venimus. Verum eſt, quòd per accidentia imaginis, recordamur rei cuius imago eſt, nam per accidentia ſubſtantiam videmus, & per imaginem rem, quam repræſentat cognoſcimus: ideò diffinitio illa modernorum excludenda eſt, & contenti ſumus duabus conditionibus, quas S. Thom. ponit. Prima, quòd ſit ſimilitudo rei. Secunda, quòd ſit expreſſiua rei imaginatæ, hoc eſt, quod ſit cauſata, aut genita à re cuius eſt imago, ſicuti filius à patre, aut quod ſit ab alio tanquam ab exemplari. Verbi gratia, pictor facit imaginem Cęſaris, non quod ſit à Cęſare cauſata, ſed expreſſiua ipſius, tāquam à cauſa exemplari, & hoc eſt, quod nomen imaginis ſignificat, quaſi ſit alterius imitatiua, ex quo conſtat falſum eſſe quod Gabriel inquit, ſcilicet, hominē non multum propriè eſſe imaginem Dei,

quia

quia deficit illi tertia conditio; in accidentibus enim non eſt Deo ſimilis, cùm Deus accidentibus careat, & falſitas ex eo conſtat, quia non eſt, qui affirmare auderet hominem propriè nó eſſe imaginem Dei, nam ex eo ſequeretur ſcripturam ſacram impropriè loqui. Tũ etiã, quia ſequeretur, quòd iſta, homo eſt imago Dei, in ſenſu proprio eſſet falſa, quod concedere abſurdum eſt. Ideo tenendum eſt cum S. Thoma, quòd homo propriè eſt imago Dei. Quod verò in ſecunda concluſione dicit, homo non perſectè eſt imago Dei abſolutè & ſimpliciter loquendo, hic modus non eſt nimis proprius, quia filius dicitur perſecta imago patris, & inter homines ſunt aliqui filij, qui eorum parẽtes perſectè repræſentant, & in communi modo loquendi ſępè verè dicimus, puer hic imago eſt perſecta ſui patris.

In creaturis verò irrationabilibus, nõ tam propriè reperitur ratio imaginis, ſicuti in homine: & ideò propriè non dicuntur imagines Dei.

Et licet Angelus ſimpliciter perfectior imago Dei ſit, quam homo, tamen ſecundum quid, homo dici poteſt magis imago Dei, quam Angelus, probat S. Tho. loco citato, artic. 5. & in 4. probat, quod in homine eſt imago Dei reſpectu trium perſonarum Trinitatis; in qua Concluſione tam Patres, quam Doctores Scholaſtici conueniunt. Et id conuincunt ex illo Geneſ. 2. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Aliqui tamen ſentire voluerunt, hominem ſolum eſſe imaginem filij, & non trium perſonarum, cótra quos arguit Auguſtinus 14. de Trinitate, cap. 12. & 6. de Trinit. c. 10. & in pluribus alijs locis, quia ſi homo ſolum eſt imago filij, non ergo debuiſſet ſcriptura dicere faciamus hominem ad imaginem noſtram; factus eſt ergo homo ad imaginem trium perſonarum. Aduertendum tamen, quod locus ille Geneſ. 2. dupliciter intelligi poteſt: vno modo ita, quod præpoſitio. (Ad) dicat terminum factionis, ſcilicèt, faciamus hominem. Ad imaginem, hoc eſt, faciamus hominem, vt ſit imago noſtras. Alio modo poteſt intelligi, vt dicat cauſam exemplarem, vt ſenſus ſit, Ad imaginem noſtram, id eſt, Ad exemplar noſtrum: ſicut artifex facit imaginem ad ſimilitudinem exemplaris, quod in proſpectu habet; ſic tota Trinitas ad ſe reſpiciens, hominem fecit ad ſuum exemplar, & iſto modo nomen imaginis capiendo, ſupponit pro Deo, in priori verò ſenſu, imago vſurpatur pro homine, ita ut homo ſit Dei imago, & iſte ſenſus eſt verior & proprior & in hoc ſenſu Patres & Doctores Scholaſtici vſurpant nomen imaginis, ita vt ſit ſenſus, faciamus hominem, ut noſtra imago ſit.

Dubium eſt inſuper, an in homine ſit imago ſolum ſecundum animam rationalem, aut etiam ſecundum alias potentias. S. Tho. art. 6. reſpondet, in homine eſſe imaginem ſecundum mentem, id eſt, in quantum homo eſt intellectiuus, & aſſignat differentiam inter veſtigium & imaginem, quia veſtigium ſolum importat rationem effectus, imago verò amplius includit, quàm effectus, habet etiam ſimilitudinem magnam cum re cuius eſt imago. Scotus, 2. Sent. diſt. 16. q. 1. inquit, veſtigium differre ab imagine in alio, nam veſtigium principaliter repræſentat aliquam partem, ſecũdario verò ipſum totum: verbi gratia, pes animalis principaliter pedes animalis repræſentat, ſecundariò autem repræſentat totum animal cuius eſt pes. Imago tamen de per ſe primò & principaliter repræſentat totum. Neoterici ſequuntur Scotum, ſed Sanct. Tho. pro nihilo hoc facit, & merito: nam omnes Doctores vnanimi conſenſu fatentur, in omni creatura eſſe veſtigium creatoris, & tamen non omnis creatura Deũ repræſentat: ideo differentia, quam S. Thom. affirmat, eſt propriiſſima. Aduertendum vltra Sanct. Tho. docere, quod in homine eſt imago Dei, quia in illo repræſentantur proceſſiones Diuinæ, id eſt, quemadmodum Filius procedit à Patre per actum intellectus, ita Spiritus ſanctus à Patre & Filio, tanquam amor: & ideo nexus vtriuſque dicitur, ſimiliter ergo verbum mentale intellectus humani procedit per actum intellectus, & amor mediante verbo cauſatur ab ipſa anima, id eſt, mediante notitia. Pro clariori intellectu notandum, multos Thomiſtas ſuſtinere, quod verbum mentale ſit, quædam qualitas in noſtro intellectu exiſtens, diſtincta ab actu intelligendi & à notitia. Sed S. Thom. rectius exponi poteſt ſine hoc, quod qualitas iſta ponatur intelligendo, verbum mentale non eſſe rem diſtinctam à notitia, ſiue ab actu intelligendi: ſed quod ſit eadem res cum notitia, ſiuę cognitione, nam S. Thom. vbilibet de verbo loquitur, ſolum dicit, quod verbum eſt terminus intellectus, hoc eſt, per intellectionem acquiritur verbum; nihilominus tamen, verbum nó eſt res diſtincta ab intellectione, ſicuti per generationem generatur verbum Diuinum, ſcilicet, Filius, ita per intellectionem generatur verbum: non tamen ſequitur quod ſit res diſtincta, verbi gratia, per calefactionem acquiritur calor, ſed non conceditur, quod calor ſit res aliqua à calefactione diſtincta, ſed calefactio eſt via ad calorem, & eſt eadem res cum calore acquiſito: eodem modo dicimus per intellectionem produci verbum, non tamen ſunt res diſtinctæ. Confirmatur: quia omnes affirmãt, conceptũ eſſe qualitatem mentis, ſed nullus vnquàm dixit, quòd intellectus ſit res diſtincta ab illa qualitate ſic in propoſito; ſed dato, quod verbum & actus intelligendi non ſunt res diſtinctę formaliter, tamen nõ affirmantur de ſe inuicem, quia iſta eſt impropria, actus intellectus eſt verbum mentale, & tamen per actum intellectus acquiritur verbum, ſicut iſta eſt impropria, calefactio eſt calor, ſed per calefactionem acquiritur calor.

Dubium tamen eſt, an imago Dei ſit in homine ſecundum actus animæ, an ratione potentiarum. S. Thom. tenet articulo 7. imaginem Trinitatis primo & principaliter eſſe in homine ſecundum actus animæ, ſecundario tamen & radicaliter ſecundum eius potentias. Scotus, 2. diſt. 16. q. 5. tenet, quod imago Trinitatis eſt in homine ſolum propter actus animæ, & non ſecundum potentias, probat, quia inter potentias non eſt proceſſio, neque emanatio, quia voluntas non eſt memoria, neque è contra, neque potentia intellectiua eſt memoria, neque memoria potentia intellectus: ſi ergo inter potẽtias non eſt emanatio, nõ ergo in homine eſt imago Trinitatis ſecundum potentias, ſed tantum ſecundum actus, nam actus intellectus à ſola anima procedit, & ſit, actus verò voluntatis ab anima cum notitia, quia nihil volitum quin præcognitum. Et hanc ſententiam ſequuntur moderni, & Gabriel affirmat diſt. 5. q. 5. S. Thom. dixiſſe vnum, quod ſuſtineri non poteſt, nempè, quòd imago eſt in homine ſecundum potentias, quod dici non poteſt, & ipſe id finxit ex ſuo capite: dicimus tamen quod S. Thom. in hoc eſt tenendus, nempè, quod principaliter & primariò imago Trinitatis eſt ſecundum actus animæ, ſecundariò ſecundum potentias. Et primò, quòd ſit in anima ſecundum actus, probo ex Auguſtino, 14 de Trinitate, cap. 8. vbi inquit, Homo eſt imago Dei, quia particeps eius eſſe poteſt: arguitur ſic, homo participat Deum, per hoc quod videt Deum, & fruitur eo, videt autem eum, & eo fruitur per actum, intellectus & voluntatis, ergo. Idem 9. de Trinitate ait, quòd in homine eſt imago Dei ſecundum mentem intellectionem, & amorem, ſed intellectio & amor ſunt actus intellectus & volũtatis, ergò de mẽte Auguſtini, ſecundum actus eſt in homine imago Trinitatis. Quòd verò ſit in eo imago Dei ſecundum po-

tentias, probo ex eodem Auguſtino, 14. de Trinit. c. 12. vbi inquit, quod in homine eſt imago Trinitatis ſecundum memoriam intellectum, & voluntatem. Et 12. de Trinit. capitu. 10. hoc idem ait. Opinio ergò S. Thom. Eſt de mente Auguſtini. Hoc tamen vnum veriſſimũ eſt, quòd imago Trinitatis fundamentaliter & radicaliter eſt in homine ſecundum potentias, hoc eſt, quòd ipſę potentię ſunt fundamentum actuũ, inter quos actus eſt emanatio, & ordo: licèt inter potentias ipſa non ſit vlla proceſſio & emanatio: & ideò potentiæ ſunt fundamentum, & radix emanationum.

Durandus

Durandus, 1. diſt. 3. q. 1. inquit, quod imago Trinitatis eſt in anima ſecundum has tres potentias, memoriam, intellectum, & voluntatem & q. 3. id explicat, aſſerens, iſtas potentias habere actus ſubordinatos, nã ex memoria fit actus intellectus, hoc eſt, intellectus cum ſpeciebus, quod eſt memoria fœcunda, ita ipſe vocat alij, quod eſt intellectus agens, ſed malè, deinde eſt actus intellectus, ſcilicèt, intelligentia, quæ cauſatur ab illa memoria fœcunda, & repræſentat emanationem filij à Patre. Vndè Pater ab eo vocatur memoria fœcunda. Scotiſtæ autem dicunt, in actu primo, ſcilicèt, quando intellectus habet ſpecies, ex iſto intellectu cum ſpeciebus emanare notitiam: vnde amor fit mediante intelligentia, & ita Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedit. Quod autem iſta non ſit perfecta ſimilitudo Dei, ex eo conſtat, quia in Diuinis tres perſonæ ſunt vnica eſſentia: & tamen ſecundum S. Tho. & Reales, tres potentię non ſunt vnica anima, ſed inter ſe realiter diſtinguuntur, ſecundum tamen Nominales, tres potentiæ non ſunt diſtinctæ, ſed ſunt ipſa anima: in Diuinis autem tres perſonæ ſunt diſtinctæ, ergo non eſt perfecta ſimilitudo.

Ad dubia eodem modo dicendum eſt de actibus, quod illi actus non ſunt ipſamet anima, ideò neque eſt ſimilitudo perfecta, ſat tñ eſt ad ſaluandam rationem ſimilitudinis, quod actus & potẽtiæ animæ ſunt ipſamet anima: & ideò ſimilitudinem aliquam cùm Trinitatis habemus, nam imago Trinitatis in anima eſt ſecundum actus potentiarum, nam ſecundum illos Deum amamus, & in Deum tendimus, & iudiciorum eius reminiſcimur.

Sed quęret quis, cum Geneſ. 1. habeatur, Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, an ſimilitudo ſit diſtincta ab imagine. Reſpondetur affirmatiuè, plus enim connotat ſimilitudo, quàm imago, nam anima ſimilitudo Dei dicitur ſecundum eſſentiam, & ſecundum actus, nempe ſecundum virtutes, & dona gratuita quæ à Deo accipit. Vnde ſenſus loci huius eſt, Faciamus hominẽ ad imaginem noſtrã propter naturalia, & ad ſimilitudinem noſtram propter gratuita. Expoſitio hæc eſt Damaſceni, & communis Patrum ſanctorum.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd licèt affirmauerit, Adam per peccatum perdidiſſe imaginem Dei, ſecundum quam creatus eſt, hoc tamen ipſum retractauit lib. 1. retractat. cap. 24. inquiens, hanc ſententiã non ſic accipiendam eſſe, tanquam in eo nulla imago Dei remanſerit, ſed quod tam deformis remanſit, vt reformatione opus habuerit.

NONVM QVAESITVM.

An vlli naturæ aliena peccata noceant.

AVguſtinus lib. 2. de Geneſi allegoricè. capitu. 29. ſenſum huius loci, *Inimicitias ponam inter te & mulierem*, Gen. 3. elucidans, inquit, nulli naturæ nocere peccata niſi ſua, quod dogma Pelagianorum ſapere videtur, nam docent, aliena peccata paruulis nocere non potuiſſe.

Doctores Scholaſtici de hac re, 2. Sent. diſtin. 33. S. Thom. 1. quæſt. 81. artic. 2. quo quærit, an alia peccata proximorum parentum deriuentur in filios, & reſpondet concluſione negatiua, cuius ratio eſt, quia homo generat idem ſibi in ſpecie, non autem ſecundum indiuiduum, & ideò ea quæ directe pertinent ad indiuiduum, non traducuntur à parentibus in filios, non enim Grammaticus traducit in filium ſcientiam Grãmaticæ, quam proprio ſtudio acquiſiuit: ea tamen quę pertinent ad naturam ſpeciei, traducuntur à patre in filium, niſi ſit defectus naturæ, nam ſi natura deficiat, licèt pater ſit oculatus, filius aliquando naſcitur monoculus, & ſi natura ſit fortis, aliqua accidẽtia indiuidualia propagantur in filios, ſicut velocitas corporis, bonitas ingenij, & alia huiuſmodi: ad naturam autem poteſt aliquid pertinere ſecundum ſeipſam, ſcilicèt, quod cauſatur ex principijs eius, & aliquid ex dono gratiæ, & hoc modo iuſtitia originalis collata fuit primis parentibus, quod donum per primum peccatum amiſerunt; vnde ſicut illa originalis iuſtitia traducta fuiſſet in poſteros ſimul cum natura: ita etiam inordinatio oppoſita: ſed alia peccata actualia vel primi parẽtis, vel aliorum, non corrumpunt naturam quantum ad id, quod naturę eſt, ſed ſolum quantum ad id, quod perſonę eſt, ideſt, pronitatem ad malum: vnde alia peccata non traducuntur.

Pro intelligentia Concluſionis, Sanct. Thom. aduertendum, quod peccatum traduci, non eſt aliud, quàm quod natura per delictum illud inficiatur, & per naturam ſuppoſitum maculetur, & id ſolum per peccatum naturam inficit, quod tollit & priuat illo, quod ad naturam pertinet: & quia iuſtitia originalis donum erat totius naturæ, infecta per peccatum natura, ſuppoſitum manſit infectum.

Dubium.

Circa hanc doctrinam eſt dubium, videtur enim quod etiam ſi Adam non peccaſſet, peccata traducerentur in poſteros. Pro expeditione dubij eſt notanda doctrina Doctorum, 2. diſtin. 20. & Sanct. Thom. 1. parte, quæſt. 100. qui quærunt, an ſi Adam non peccaſſet, filij eius delinquere potuiſſent. Doctores aliqui aſſerunt, quòd non potuiſſent peccare, quia confirmarentur in gratia. Sed hoc rationi non conſonat. Primò, quia id ex ſcriptura non habetur. Tũ ẽt quia ſi primi parentes peccare potuerunt, quare non deſcendentes ab illis: hoc ergo ſuppoſito, nempè, quòd filij Adã & eius ſucceſſores peccare potuerunt, eſt dubium, an ſi aliquis eorum peccaſſet, deſcendentes ab illo originale contraxiſſent. Et pars affirmatiua ſuadetur, quia ſi Cain peccaſſet, eius delictum in illius poſteritatem tranſiſſet, quod ex eo probatur, quia per hoc quod Adam peccauit, & lex & pactum, quod Deus cum illo pepigit, non fuit reuocatum. Et ſi quis dicat, legem illam reuocatam fuiſſe, aſſignet locum vbi fuit reuocata: quòd ſi non dabitur, non ergo fuit lex reuocata, non ergo ſolum peccatum Adæ, ſed etiam parentum in poſteros traducuntur. Confirmatur: nam tota poſteritas Cain fuit in Cain, ſicut poſteritas Adę in Adã, ſi ergo peccatum Adæ fuit traductum in poſteritatẽ, ergo & peccatum Cain. Ad dubium, hoc reſpondeo, quòd etiam ſi Cain peccaſſet, eius peccatum in poſteritatem ipſius non traduceretur: & ad argumentum dico, per peccatum Adæ legem illam fuiſſe ablatam, lex enim & pactum ſolum fuit inter Deum & Adam, nempè, ſi in gratia perſeueraueris, etiam filij tui erũt mihi grati, quod ſi deliqueris, in peccato concipientur, & quia pater carnalis poteſtatem non habet, ut gratiam in filios traducat, ita neque peccatum: & ideò lex per peccatum eſt ablata, ſicut ſi Adam non peccaſſet, gratiam & iuſtitiam originalem in filios traduceret,

ret,

ret, & eius poſteritas libera manſiſſet à culpa, quantumcunque Cain, ſiue quicunque alius ab Adam deſcendens peccaret, & talis puniretur, & à paradiſo excluderetur, ſed non eius ſucceſſores. Ex his palam fit, pro quo ſupponat originale, quando dicimus, quod traducitur in poſteros, ipſum enim peccatum Adæ eſt, quod traducitur: ipſum enim idem peccatũ Adæ, quod in ipſo fuit actuale, in nobis eſt originale, & traducitur in nobis. Vnde optima expoſitio eſt illius loci Pauli ad Rom. 5. Per peccatum mors intrauit in mundum, &c. in quo omnes peccauerunt, &c. in quo nempe peccato, quia eodem peccato, quo Adam peccauit, & nos in illo peccauimus: in ipſo fuit actuale, in nobis originale. Dubium aliud eſt, an aliquis puniatur pro peccato alterius. Ad quod reſpondet S. Thom. 1. 2. q. 87. artic. 8. ſequentibus Concluſionibus. Prima, pœna ſatisfactoria vnus poteſt pro alio puniri, ſi vnus poteſt pro alio ſatisfacere. Hæc conſtat, quia in libertate mea eſt ieiunium, ad quod ius habeo, vel eleemoſynam alteri applicare, ſiue ſit amicus, ſiue inimicus. Secunda concluſio, ſumendo pœnam propriè, nunquam vnus punitur pro peccato alterius. Tertia concluſio, loquendo de pœna ſecundũ quod habet rationem medicinæ, ſcilicèt, quia ordinatur ad bonum illius, qui punitur, aliquis punitur pro peccato alterius, non ſolum à Deo, ſed etiam ab homine. Quarta concluſio, pœna ſpirituali, qui vnum peccatum per alterum puniri poteſt, nõ punitur vnus pro peccato alterius; ratio eſt: quia peccatum propriè non eſt medicina: & ideo iſta pœna non punitur aliquis pro alterius peccato.

Dubium ſecundum

An liceat filios propter peccata parentum punire.

Circa hanc doctrinam eſt difficultas, quomodo intelligatur Concluſio tertia S. Thom. an liceat ſecundum leges humanas filios punire propter peccata parentum, vel ſubditos propter peccatum Principis, vti ſi prouinciam alterius Regis tyrannide vſurpauit. Et videtur pars affirmatiua vera, quia de facto, vt experimur, ita fit, & apparet, quòd aliter vi fieri poſſit, & augetur dubium, quærimus enim, an tales leges licitæ ſint, nempè, pater fuit rebellis, vel coniurator contra Principem, an liceat iuribus & bonis paternis illum punire. Et idem eſt de filijs hæreticorum, quorum bona applicata ſunt fiſco, & filij omni functione, & officio publico priuantur, & maximè, ſi filius conatus eſt patrem à delicto reuocare, videtur enim contra æquitatem naturalem eſſe, quòd filij in bonis puniantur. Reſpondeo ad hoc, quod duplex eſt pœna: quædam eſt ab alio inflicta, quæ eſt vera pœna: alia verò eſt contracta, pœna inflicta ſunt flagella, contracta autem, vt ſuſpenſio, vel irregularitas, quæ ex facto ipſo contrahitur. Hoc ſuppoſito certum & notum eſt, quod vnus poteſt pro peccato alterius puniri, quia filij hæreticorum huiuſmodi pœnam contrahunt, nempè, quod bonis paternis priuentur, & officio publico non poſſint fungi, non tales in re, bonis ſuis non priuantur, quia non bonis matris, quæ innocens fuit, ſed bonis patris quia reus fuit, & ideò tali pœna iuſtè, ſecundum quod habet rationem medicinæ (ordinatur enim ad bonum Reipublicæ propter maius bonum) puniuntur.

De pœna verò inflicta, ſcilicèt, quòd pedibus vel manibus quis ſeipſum mutilet, quæ eſt propriè loquendo pœna tyrannica, & à tyranno inflicta; de hac dico, apud fideles huiuſmodi pœnam nunquam alicui eſſe inflictam, & ſi fortè apud gentes eſt, iniuſtè & iniquè inflicta eſt. Ratio eſt, quia ſuper ea quæ ſpectant ad conſeruationem vitæ, vel ordinantur ad ipſam vitam, nullus poteſt alterum punire in eo, in quo is qui punitur non habet ius, ſupra manus autem, vel pedes non eſt qui ius habeat: vt ſibi liceat ea amputare, neque pater habet ius in vitam filiorum: & ideo filios punire non poteſt in his, quæ ad conſeruationem vitæ ordinantur, ſecùs eſt, ſi reus non ad hoc quòd agat, ſed ad hoc quòd patiatur damnetur, quia tunc patienter pœnas iuris ſubire tenetur.

Ad id verò quod quæſitum eſt, an ſubditis innocentibus liceat pœnas infligere: reſpondeo, id nullo modo licere, & ſi in bello contingit innocentes occidi, ideò eſt, quia nocentes præſumuntur. Sanct. Thom. in ſolutione ad primum, exponit illud Exodi 20. Ego ſum Deus zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem, his qui oderunt me & Matth. 23. Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram & inquit, vtrũque dictum referendum eſſe ad pœnas temporales, vel corporales, in quantum filij ſunt quædam res parentum, & ſucceſſores prædeceſſorum: vel ſi referantur ad pœnas ſpirituales, dicitur propter imitationem culpæ parentum: ideo in Exodo additur, his qui oderunt me: & in Matth. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum, dicit autem peccata parentum in filijs puniri, quia filij in peccatis parentũ nutriti promptiores ſunt ad peccandum, tum propter conſuetudinem, tum propter exemplum patrum: ſunt etiam maiori pœna digni ſi videntes pœnas parentum, non corriguntur: addidit in tertiam & quartam generationẽ, quia tantum conſueuerunt homines viuere, & ſic ſe mutuo videre poſſunt: & filij peccata parentum ad imitandum, & patres pœnas filiorum ad dolendum, videtur tamen quod in hoc Sanc. Thom. contradicat ſibi, quia ſi Deus filios pro patribus in bonis temporalibus punit, licebit ergo exemplo Dei & principibus, filios pro patribus in bonis temporalibus punire. Reſpondemus non licere nobis omnia opera Dei imitari, Sauli enim non licuiſſet iure belli paruulos & mulieres occidere, niſi peculiare præceptum Dei ad id habuiſſet, neque Abrahæ licitum fuiſſet Iſaac occidere, niſi ſibi à Deo præceptum fuiſſet.

Pro Auguſtino reſpondeo, quòd quando dixit, nulli naturæ nocere peccata, niſi ſua, conſiderans id poſſe trahi ad dogma Pelagianorum, mentem ſuam expoſuit lib. 1. retractation c. 10. inquiens, ſe velle intelligi de adultis iuſtis, quoniam iuſto qui nocet, non verè ei nocet, quandoquidem ei mercedem auget in cœlis, ſibi autem peccãdo verè nocet, quia propter ipſam voluntatem nocendi, recipit id, quod nocet.

DECIMVM QVAESITVM.

An virtutibus poſſet quis male vti.

Auguſtinus de libero arbitrio lib. 2. cap. 17. iuxta quæſtionem hanc, an inter bona numeranda ſit libera voluntas, aſſerere videtur, quòd virtutibus nemo male vtitur, inquit enim, Intueris enim iuſtitiam, qua nemò malè vtitur, hæc inter ſumma bona quæ in ipſo ſunt homine numerantur, omneſque virtutes animæ, quibus ipſa recta via & honeſta conſtat, nam neque prudentia, neque fortitudine, neque temperantia malè quis vtitur, in his enim omnibus, ſicut etiam ipſa, quam tu cõmemoraſti iuſtitia, recta ratio viget, ſine qua virtutes eſſe non poſſunt, recta autem ratione malè vti nemo poteſt, iſta ergo magna bona ſunt, magnis verò bonis malè nemo vtitur, ſed meminiſſe te oportet non ſolum magna, ſed etiam minima bona non eſſe poſſe, niſi ab illo à quo ſunt omnia bona, hoc eſt Deo. Virtutes igitur quibus rectè viuitur, magna bona ſunt: ſpecies autem quorumlibet corporum, ſine quibus rectè viui poteſt, minima bona ſunt: potentiæ verò animæ, ſine quibus rectè viui non poteſt, media bona

ſunt,

ſunt, virtutibus nemò male vtitur, cęteris autem bonis, id eſt, medijs & minimis, non ſolum benè, ſed etiam malè quiſque vti poteſt.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. alij diſtinct. 26. alij verò diſt. 27. & alij de habitibus, 3. diſtin. 23. S. Tho. 1. 2. quæſt. 55. & artic. 4. quo quærit, vtrum virtus conuenienter diffiniatur, & reſpondet Concluſione affirmatiua, qua aſſerit diffinitionem Auguſtini 2. de libero arbitrio, eſſe bonam, qua inquit, quòd virtus eſt bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, & qua nullus malè vtitur quam Deus in nobis ſine nobis operatur: qualitas enim ponitur loco generis, & bona loco differentiæ, licèt rectius diceretur, quod genus proximum eſt habitus bonus, nam vt Ariſtot. qualitas, inquit, eſt generaliſſimum, dicitur mentis, ad exprimendum ſubiectum virtutis humanæ, virtus enim humana non eſt niſi in potentia rationali qua rectè viuitur, diſtinguit virturem ab habitibus, qui natura ſua ſunt mali, ſicuti intemperantia, ſed qua nullus malè vtitur, diſtinguit virturem ab habitibus, qui poſſunt eſſe boni & mali, ſicut opinio, quæ ſecundum Ariſtot. 6. Ethic. non eſt virtus, quia eſt indifferens ad verum & falſum: virtus verò ita debet eſſe bonus habitus, quòd nullo modo poſſit ad malum inclinare. Vltima particula, quam Deus in nobis ſine nobis operatur, ponitur propter virtutes infuſas, nam Auguſtinus illic de illis loquebatur: & illa particula dempta, diffinitio generaliter conuenit omni virtuti.

Dubium eſt, quare Sanct. Thom. vſus eſt diffinitione Auguſtini, & non diffinitione Ariſtot. 2. Ethic. lectione 7. vbi virtutem diffinit, quòd eſt habitus electiuus in mediocritate conſiſtens, quod nos determinata ratione, prout ſapiens determinauerit, & omnes diffinitione hac vtuntur: in materia enim morali diffinitiones ex Ariſtotele ſumendæ ſunt. Dicimus tamē ad hoc quòd S. Thom. ordinatiſſimè procedir, prius enim tractat de virtute in communi, & poſtea diſtinguit in intellectualem, & moralem: & ideò voluit prius tradere diffinitionom virtutis in communi tam moralis, quam intellectualis, nam diffinitio Ariſtotelis ſolum eſt de virtute morali, puta habitus electiuus conſiſtens in mediocritate: diffinitio verò Auguſtini generaliter virtuti morali & intellectuali conuenit.

Argumenta Sancti Thomæ, quia amplius explicant rationem & diffinitionem virtutis, ideo notanda ſunt. Primum eſt, quod virtus non ſit bona qualitas, nam & ipſa bonitas, qua homo eſt bonus, & abſtractum non prædicatur de ſeipſo in concreto, ſicut albedo non eſt alba, neque calor calidus, ergo neque virtus eſt bona, reſponder, quòd in traſcendentibus abſtracta prædicantur de ſeipſis in concreto, quia bonitas non poteſt intelligi niſi ſub ratione entis: & ideo ſicut bonitas eſt ens, etiam bonum, quod conuertitur cum ente, eodem modo eſt entitas, ſed non ita eſt in particularibus ſormis, albedo enim non eſt alba: & ideo bonitas moralis, quia non eſt tranſcendens, vt inquit in ſolutione ad ſecundum, non eſt bona, quaſi habens bonitatem, ſed qua illa aliud eſt, & efficit bonum.

Quartum argumentum eſt, rectum, malè ponitur in diffinitione, vbi dicitur qua rectè viuitur, quia rectum & æquale facere, eſt proprium iuſtitiæ, non ergò conuenit omni virtuti. Reſpondet, quòd rectum in operationibus exterioribus, quæ ſunt inter nos, hoc iuſtitia efficit, ſed rectum actionis in ordine ad rationem, vel in ordine ad legem Dei, eſt commune omni virtuti.

Dubium eſt circa ſolutionem quintam iuxta particulam illam, nempe quòd virtus eſt, qua nullus male vtitur, videtur enim quòd aliquis male vtatur virtute, ſicuti phariſęus in Euangelio, qui de virtute ſuperbiens aiebat, Ieiuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ poſſideo, &c. Reſpondet San. Thom. quòd male vti virtute, ſtat dupliciter: vno modo tanquam obiecto, vt cum quis odio habet illam, vel ſuperbit de illa, & iſto modo poteſt quis male vti virtuti, quia malitia illius actus tunc non eſt à virtute, ſed ex vitio illius: alio modo poteſt intelligi, quòd quis malè vtatur virtute tanquam principio elicitiuo, hoc eſt malū actum eliciendo ex virtute: & iſto modo inquit, quòd nullus poteſt malè vti virtute, quia tunc virtus eſſet cauſa mali actus.

Sed contra hoc arguitur, videtur enim, quòd quis virtute, tanquam principio elicitiuo poſſit malè vti. In primis de virtute intellectuali, poteſt enim pictor imaginem pingere propter auaritiam, vel ad diridendum hominem, cuius eſt imago. Secundò in virtutibus moralibus, ſicuti concubinarius, vel qui in peccatis eſt obſtinatus, eleemoſynam propter inanem gloriam largitur. Et idem eſt de Theologicis, fide enim infuſa informi tamē, poteſt quis malè vti, manet enim cum mortaliter. Ad hoc dico primò, quòd forſan ſuſtineri poſſet, quòd actus elicitus à virtute ſit malus, non in quantum à virture elicitur, ſed in quantum elicitur ab alio habitu vitij. Secundo dico, & verius & probabilius, ꝙ nullus actus elicitus à virtute morali, poteſt eſſe malus moraliter: & ita S. Tho. generaliter inquit, quòd non poſſumus malè vti habitu virtutis. Et ad argumentum de virtute intellectuali, cōcedimus, quòd poteſt quis illa virtute malè vti, non tamen elicitiuè, ſed tantum obiectiuè: habitu enim vitioſo virtute intellectuali malè vtitur, ſicuti optimus actus cytharizantis poteſt eſſe malus moraliter, nempe ad puellas fatuas ad turpem amorem alliciendum. De virtute verò morali dico, quòd ſi actus ſit malus, quomodocunque ſit, nō elicitur à virtute morali, nam ſi ego primo dem eleemoſynam propter bonum virtutis, actus ille eſt à miſericordia elicitus: ſi verò in gloriam inanem ordinem, non elicitur à miſericordia, ſi idem actus numero, quia ante licitus erat, prohiberetur, non eſt amplius à virtute, quia virtus ſolum habet inclinare ſecūdum rationem; eodē modo ſi quis operaretur ex ignorantia vincibili, actus ille non eſſet à virtute, quia virtus regulariter non operatur niſi à prudētia, & ſi ignorantia eſt vincibilis, deficit à prudentia.

Pro B. Auguſtino reſpondetur, quòd eius aſſertio ſimpliciter & abſolutè eſt omnium Theologorum, qui generaliter & in communi affirmant, quòd virtutibus non poſſumus malè vti, quia omnes intelligunt, tanquam à principio elicitiuo, & ſi malus actus eſt, à virtute morali non elicitur, obiectiuè verò, & de per accidens ſi quis habitu vitioſo vtatur, ne dum virtutibus, ſed rebus ſacris & diuinis poteſt quis male vti.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An peccatum quia nihil eſt, ſciri poſſit.

AVguſtinus lib. 2. de libero arbitrio, cap. vltimo, aſſerere videtur, motum in peccatum ſciri non poſſe à quo ſit, cum peccatū ipſum nihil ſit. Sic enim ſcripſit. Sed tu fortaſsè quæſiturus es, quoniam mouetur voluntas cùm ſe auertit ab incommutabili bono ad cōmutabile bonum, vnde ei iſte motus exiſtat, qui profecto malus eſt, tametſi voluntas libera, quia ſine illa neque rectè viui poteſt, in bonis numeranda ſit: ſi enim motus iſte, id eſt, auerſio voluntatis à Domino Deo ſine dubitatione peccatum eſt, non poſſumus authorem peccati Deum dicere, non erit ergò iſte motus ex Deo, vnde igitur erit? Ita quærenti tibi ſi reſpondeam,

neſcire me, fortaſſe eris triſtior, ſed tamen vera reſponderim: ſciri enim non poteſt quod nihil eſt, tu tamen pietatem inconcuſſam tene, vt nullum tibi bonum vel ſentienti, vel intelligenti, vel quoquomodo cogitanti, occurrat, quòd non ſit ex Deo, omnem quippe rem, vbi menſuram, & numerum & ordinem videris, Deo artifici tribuere ne cuncteris.

Doctores Scholaſtici agunt de hac quæſtione Sententiarum 2. diſt. 37 S. Thom. 1. 2. q. 79. artic. 1. quærit an Deus ſit cauſa peccati: & reſpondet, quod homo dupliciter poteſt eſſe cauſa peccati, ſui, & alieni: vno modo directè, quia peccat: alio modo indirectè, quia non impedit, cùm poſſit impedire. Hoc ſuppoſito, reſpondet duabus Concluſionibus. Prima, Deus non eſt cauſa peccati directè, quia peccare non poteſt. Secunda concluſio, Deus neque indirectè eſt cauſa peccati, non quia non permittit peccata, ſed quia propter maius bonum ea permittit, non ergo imputantur ei. Et artic. 2. quærit, an Deus ſit cauſa peccati actus, & reſpondet affirmatiuè. Quæſtio hæc eſt in Scholis ſæpiùs exagitata, & ſemper in diſputationem redit, quia ſemper ſcrupulus manet, quomodo ſtet quod Deus ſit cauſa illius qualitatis, quæ eſt odium Dei: in quantum enim eſt cauſa, eſt actio quædam, & quoddam ens, & quòd ſit cauſa actionis illius entitatis, & qualitatis, & tamen non ſit cauſa peccati, eſt materia hæc, cuius plus ſcitur, quàm explicari queat. Et quòd hæc ſtare non poſſint, probatur primo, quia quidquid eſt cauſa alicuius rei, eſt etiam cauſa illius, quod per ſe ſequitur ad illud, ſed Deus eſt cauſa illius entitatis, ad quam de per ſe ſequitur, quod ſit deformitas rationis, ergo: maior patet de igne, qui eſt cauſa caloris in aqua, ad quam ſequitur priuatio frigiditatis, & ſic ignis eſt cauſa ablationis frigiditatis. Quòd ſi quis dicat quod non ſequitur, quod Deus eſt cauſa peccati, quia Deus ſolum intendit entitatem illam poſitiuam producere, non tamen priuationem rationis, id enim de per accidens ſequitur. Contra hoc tamen arguitur, quia homo eo eſt cauſa peccati, quia per ſe intẽdit delectationem in obiecto, ad quod de per accidens priuatio illa rationis ſequitur: nemo enim reſpiciens ad malum operatur; eodem autem modo Deus vult illud quod eſt ens, eodem ergo modo erit cauſa peccati ſicut homo.

De hac quæſtione fuerunt diuerſæ ſententiæ Doctorum, Durandus, 2. Sent. diſt. 37. q. 1. tenent opinionem ſingularem in hac materia, nempè, quòd Deus non eſt cauſa peccati, quia peccatum nihil eſt, & authoritate Auguſtini, qui inquit, Deo autore nullus fit deterior, & eius ſententia ſtat in his propoſitionibus. Prima, Deus eſt cauſa actionis, quæ eſt peccatum, patet quia actio illa eſt entitas. Secunda, Deus non eſt cauſa propinqua & immediata illius actionis, & actus, probat & ſimul declarat: ait enim, quòd eſt differentia inter actus qui procedunt à libero arbitrio, & inter actus qui ab alijs cauſis naturalibus pullulãt: nam actus qui procedunt à libero arbitrio, ſunt ita liberi, quod per hoc quod voluntas à Deo conſeruatur, ſine alio nouo concurſu poteſt agere, & non agere, ita quòd de lege communi non eſt opus nouo concurſu Dei, non tamen negat, quin Deus ad merendum aliquando concurſu ſpeciali concurrat, non ſolum liberum arbitrium conſeruando, ſed hominem ad contritionem de peccatis mouendo. Ex hac ſecunda concluſione infert tertiam, nempe, quod Deus non eſt cauſa peccati, neque imputatur ei quòd homo peccet, probat, quia Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui, & licèt moueat illum ad benè vel malè agendum, non eſt cauſa proxima illius actus, probat: quia cum malitia illius actus non poſſit ſeparari à ſubſtantia actus, ergò neque defectus malitiæ, & Deo imputatetur. Confirmat quærendo, an aliquid fieri poſſit pręter voluntatem Diuinam, & diſtinguit, ſicut Doctores, puta, alia eſt voluntas antecedens, alia eſt beneplaciti, prima eſt ſigni, ſecunda eſt conſequens: & ponit iſtam concluſionem. Præter voluntatem ſigni poteſt aliquid fieri, contra voluntatem vero placiti nihil fit: verbi gratia, Petrus adulteratur, Deus non habet volitionem iſtam, volo quòd Petrus adulteretur, & non ſolum in malis, ſed neque etiam in bonis, Deus nõ habet volitionem hanc, volo quòd Petrus det hanc eleemoſynam, volo quòd benè, & moraliter, & charitatiuè operetur: hoc enim non eſt neceſſarium, ſed ſat eſt, quòd voluntatem Petri conſeruet. Et confirmatur: quòd non poſſit Deus velle, quòd Petrus delinquat, quia nihil agit niſi iudicando, ſed non poteſt iudicare quòd delictum ſit bonum, ergo neque poteſt velle.

Hæc opinio eſt mirabilis, & parum ab errore differt, impugnant eam Scotus, 2. diſtinct. 37. quæſt. vnica, & eodem loco moderni omnes vrgentiſſimis argumentis. Primò, quia ſequitur, quod Deus non eſſet omnipotẽs, patet: quia ideò omnipotens dicitur, quia ad omnia opera concurrit, & ea producit: ſecundum autem opinionem iſtam datur opus aliquod, quod nõ producit, quinimò neque producere poteſt, nempè odium Dei. Secundò, quia eadem ratione Deus fructus terræ, & alios homines non produceret, niſi ſolum primos: probatur, quia tanta poteſtas erat in eis ad producendum alios, ſicut in voluntate Dei ad producendum primos actus, hoc autem eſt falſum, neque ipſe Durandus concedet. Vnde Auguſtinus 5. ſuper Geneſim ad literam, inquit, quòd aſſerere quòd Deus ad productionem omnium, quæ in vniuerſo fiunt, nõ concurrit, non ſolum eſt falſum, ſed ſcripturę ſacræ cõtrarium. Tertiò arguit Scotus, quia ſequeretur, quod Deus non eſſet conſcius futurorum: ſcit enim omnia, quia ipſe eſt ea facturus, non autem eſt, vt Durandus ait, actus entitatis peccatorum facturus, quia ſubtrahit concurſum, non ergo habemus argumentum ad probandum, quòd Deus ſcit futura. Quartò, quia ſequitur, quod Deus non poſſet annihilare actum voluntatis manente voluntate, quia ſi poſſet, eſſet concurſum ſubtrahendo, hoc autem non: quia concurſu Dei non indiget ad illum conſeruandum; neque per actus cõtrarios, quia tales actus contrarij nõ ſunt, non ergo poterit annihilare. Quintò, quia Deus eadem ratione non eſſet cauſa actuum meritoriorum, ſicut neque actuum peccatoris. Vltimò, quia Auguſtinus ſuper Geneſim ad literam, expreſsè affirmat, quod ſemper Deus concurrit cum actibus humanis, & addit ibidem, quod aſſerere, quòd Deus non eſt cauſa fructuum arborum in producendo, & conſeruando illos, eſt falſum, multo ergo fortius in hominibus id aſſerere erit erroneum: indiget enim homo in actibus ſuis, quod moueatur à Deo, & quod Deus cũ illo concurrat. Et contra Durandum, & in eius damnationem aduertendum eſt, quòd collectio iſta nihil valet, Deus immediatè concurrit ad peccatum, ergo peccat: inſtantiæ ſunt: Deus concurrit immediatè cũ igne ad calefaciendum, ergo Deus calefacit: ſimiliter Deus concurrit immediate cum Sole ad illuminandum, ergo Deus illuminat, quæ ſunt impropriæ, quia Deus non dicitur calefacere, ſed Ignis, neque illuminare, ſed Sol: ſic in præſenti, licèt concurſu vniuerſali, & permiſſiuè concurrat cum peccatore Deus, non dicitur peccare, ſed cauſa ſecunda deficiens. Vide ſupra reliqua quæſtione 2. 2. tom. Chriſoſtomi, ad ſecundum quęſitum.

DVO-

DVODECIMVM QVAESITVM.

Eua an ſecundum locum fuerit in paradiſo, & an talis locus ſit.

AVguſtinus de Geneſi contra Manichæos, lib. 2. exponens qualiter ſerpens callidior fuit omnibus beſtijs terræ, aſſerere videtur, quòd Eua ſecundum locum non fuit in paradiſo, ſed tantum ſecundum locum beatitudinis affectum, & an talis locus paradiſi ſit, dubitare videtur: ſic enim habet. Quod enim dicitur, ſerpens ſapientior erat omnibus beſtijs, figuratè inſinuatur eius verſutia, non autem dictum eſt, quòd in paradiſo erat ſerpens, ſed erat ſerpens inter beſtias, quas Deus fecit, paradiſus namque beatam vitam ſignificat, in qua iã non erat ſerpens, quia iam diabolus erat, & ex ſua beatitudine ceciderat, quia in veritate non extitit, neque mirandum eſt, quomodo mulieri loqui potuerit, cùm illa eſſet in paradiſo, & ille nõ eſſet: nec enim aut illa ſecundum locum erat in paradiſo, ſed potius ſecundum beatitudinis affectum: aut etiam ſi locus eſt talis, qui paradiſus vocetur, in quo corporaliter Adam & mulier habitant, etiam diaboli acceſſum corporaliter intelligere debemus? Non vtique, ſed ſpiritualiter, ſicut Apoſtolus dicit, Secundum principem poteſtatis aeris huius ſpiritus, qui nunc operatur in filijs diffidentiæ.

Pro B. Auguſtino reſpondetur, quòd de Geneſi ad literam, lib. 8. c. 1. ſufficienter mentem ſuam explicuit, ait enim, Non ignoro de paradiſo multos multa dixiſſe, tres tamen de hac re quaſi generales ſunt ſentẽtiæ: vna eorum qui tantum modo corporaliter paradiſum intelligi volunt: alia eorum qui ſpiritualiter tantum: tertia eorũm, qui vtroque modo paradiſum accipiunt, aliàs corporaliter, aliàs autem ſpiritualiter. Breuiter ergò vt dicam, tertiam mihi fateor placere ſententiam, ſecundũ hanc ſuſcepi nunc loqui de paradiſo, vt homo factus è limo in paradiſo corporali collocatus intelligatur. Et infra, ita & paradiſus in quo eum (ſcilicet Adam) collocauit Deus, nihil aliud quã locus quidam intelligatur, terra ſcilicet, vbi habitaret homo terrenus, loco autem de Geneſi contra Manichæos, locutus eſt non ſecũdum ſententiam propriã, ſed aliorum, qui ea quæ Moſes de paradiſo ſcripſit, ſpiritualiter accipiunt: & ideò quibuſdam locis corporaliter, & ad litteram ea quæ de paradiſo ſcripta ſunt interpretantur: alijs verò locis, vt in citato, ſolum ſpiritualiter; & quia de quæſtione hac ſuprà diſputauimus, hæc ſufficiant. Vide tertio tomo Hieronymi, ad ſecundum quæſitum, & in Beatum Ambroſium, ad primum quæſitum.

SECVNDVS TOMVS.

1 *An Deus ſit homini permixtus.*
2 *Anima rationalis an ſit ex traduce, & vnde originem habuerit.*
3 *An legalia morte Chriſti fuerint extincta.*
4 *An iſta ſit concedenda, Chriſtus eſt creatura.*
5 *An ſinus Abrahæ credendus ſit habitatio aliqua quæ ſit pars inferorum.*
6 *An Euchariſtia infantibus ſit neceſſaria.*
7 *An Deus, ſicuti eſt, ab Angelis videri poſſit.*
8 *Angeli an ſint æthera animantia.*
9 *An imago Dei coli debeat.*
10 *An ſola cauſa procreandorum filiorum nuptias excuſet.*
11 *An liceat hæreticos pœna mortis punire.*
12 *Ante fidem ſuſceptam, & ſine fide opera cuiuſquam bona exiſtimanda ſint.*
13 *An corpus Domini cum in Euchariſtia Sacramento ſanguini ſit coniunctum.*
14 *An anima Hieronymi in obitu eius Auguſti nõ apparuerit.*
15 *An anima rationalis ſit ex traduce.*

PRIMVM QVAESITVM.

An Deus ſit homini permixtus.

AVGVSTINVS Buſiliano epiſtola 3. aſſerere videtur propoſitionem hanc, Deus homini eſt permixtus: ſic enim habet, Hoc enim creuit tẽpore quod cœpit ex tempore, Verbũ autem in principio per quod facta ſunt tempora, tempus elegit, quo tẽpore ſuſciperet carnem, non tempori ceſſit, vt verteretur in carnem, homo quippe Deo ceſſit, non Deus à ſe receſſit: ſic autem quidam reddi ſibi rationem flagitant, quomodo homini Deus ſit permixtus, vt vna fieret perſona Chriſti, cùm hoc ſemel fieri oportuerit, quaſi rationem ipſi reddãt de re, quæ quotidie fit, quo modo miſceatur anima corpori, vt vna fiat perſona hominis: nam ſicut in vnitate perſonæ anima vnitur corpori vt homo ſit, ita in vnitate perſonæ Deus vnitur homini vt corpus ſit, in illa ergo perſona mixtura eſt aiæ & corporis, in hac perſona mixtura eſt Dei & hoïs: & cõcludit, ergò perſona hoïs mixtura eſt aiæ & corporis, perſona aũt Chriſti mixtura eſt Dei & hoïs.

Doctores Scholaſtici diſputant quæſtionem hanc 3. Sentent. diſtinct. 7. S. Thom. 3. parte, quæſtione 16. & artic. 6. quærit, an hæc ſit vera, Deus factus eſt homo, & reſpondet Concluſione affirmatiua, quæ eſt de fide tenenda, vt conſtat, ex illo Ioan. 1. Verbum caro factum eſt. Contra hanc tamen ſententiam & Concluſionem arguitur, quoniam fieri hominem eſt ſimpliciter fieri, quia eſt fieri ſubſtantiam, & fieri ſubſtantiam eſt ſimpliciter fieri: filius autem Dei non poteſt ſimpliciter fieri, ergo filius Dei non eſt factus homo. Ad hoc reſpondet Sanct. Thom. ad primum, diſtinguendo antecedens, nam in his in quibus natura humana eſt in proprio ſuppoſito, antecedens eſt verum, nempe, quod fieri hominem eſt ſimpliciter fieri: in his in quibus natura humana non eſt tanquam in proprio ſuppoſito, id fallit, & verum non eſt. Sed arguitur ſecundò, fieri hominem, eſt mutari, Deus autem mutari non poteſt, Malachiæ 3. Ego Deus, & non mutor: ergò Filius Dei non eſt factus homo per mutationem ſui. Reſpondetur primò ad hoc, quòd Deus factus eſt homo, non per mutationem ſui, ſed humanitatis. Secundò dico, quòd Deus eſt mutatus non in quantum Deus, ſed in quantum homo, quia illæ ſunt veræ & propriæ, Deus eſt genitus, conceptus, natus, & paſſus, &c. quæ omnia ex parte humanitatis ſe tenent, non verò ex parte Deitatis. Tertiò reſpon-

demus cum Sancto Thoma ad tertium, pro cuius declaratione notandum, diſcrimen eſſe inter prædicata abſoluta, & relatiua, vel quæ relationem præſupponunt, nam prædicata abſoluta, nequeunt incipere de aliquo prædicari ſine eius mutatione, nam ſi hoc prędicatum, album, incipit de Socrate dici, Socrates reuera mutatur: at verò prædicata relatiua, vel quæ relationem præſupponunt, poſſunt incipere de aliquo prædicari ſine mutatione eius, vt hoc prædicatum, dextrum, incipit de me prædicari ſine vlla mei mutatione, per mutationem Socratis, qui antea fuerat mihi ſiniſter, homo autem quamuis ſit abſolutum, & de Prædicamento Subſtantiæ, tamen quia in quantum de Deo dicitur, & prædicatur, præſupponit vnionem, quæ eſt relatio humanitis ad Verbum, ideò, incipit de Deo ſine eius mutatione prædicari.

Corollarium 1. Ex hoc infertur primò, hanc eſſe veriſſimam & propriam, Deus homo factus eſt, quod eſt contra omnes Neotericos Theologos, qui hanc propoſitionem negant. Ratio eorum eſt, quia factus appellat ſuprà materiale hominis: & ideò tantundem eſt ac dicere, Deus factus eſt homo, quia materiale hominis eſſet Verbum Diuinum. Nos tamen oppoſitum tenemus, nempe iſtam ſimpliciter eſſe cōcedendam, Deus homo factus eſt, ex illo Ioannis 1. Verbum caro factum eſt: & Symbolo, Et homo factus eſt. Vnde notanda eſt regula omnium Doctorum antiquorum, Alexandri Alenſis, Bonauenturæ, & aliorum, quæ eſt, quòd ſemper in his prædicationibus, Verbum caro factum eſt, Deus homo factus eſt, ſubiectum ſe habet materialiter, prædicatum formaliter, ſiue factus ponatur antea, ſiue poſt: vnde ſicut iſta eſt vera, Deus factus eſt homo, ita etiam & hæc, Deus homo factus eſt, quia eundem ſenſum omninò efficit, ſicut præcedens, nam factus appellat formale prædicati, ſcilicet, humanitatem ex tempore competere ſubiecto, qui eſt Deus.

Corollarium 2. Secundum corollarium eſt, hæc prædicatio eſt hæretica, Homo factus eſt Deus, quia ſubiectum ſtat materialiter, & prædicatum formaliter, & ſubiectum ſupponit pro Verbo Diuino, quod eſt materiale huius termini homo: & ſic idem eſt, quòd dicere, Verbum Diuinum factum eſt Deus, cùm tamen ſuppoſitum illud ab æterno ſit Deus Ioan. 8. Anteaquam Abraham fieret, ego ſum: & in hoc Doctores omnes Scholaſtici conſentiunt. Pro maiori tamen expeditione huius materiæ aduertenda ſunt duo fundamenta: primum eſt, quod duplex eſt factio, quædam ſimplex & abſoluta ſine vllo addito, & talis factio Deo nunquam competit, ſed ſolis creaturis: & iſto modo illud ſymboli intelligitur, Non factus, nec creatus, ſed genitus, hoc eſt, non eſt factus factione abſoluta, quia hæc ſoli creaturæ competit: alia verò eſt factio ſecundum quid, & cum addito, vt cùm Petrus fit albus, vel niger, vel calidus, & talis factio benè Deo competit, & ita ſancti & ſcriptura loquuntur, quando affirmāt aliquid de Deo fieri. Secundum fundamentum eſt, quod participium illud, factus, triplicem ſitum poteſt in propoſitione habere, primo enim modo poni poteſt in principio propoſitionis, ita vt ſit modus, & modificet, ac determinet totam propoſitionem, & modalem compoſitam efficiat; & hoc modo propoſitiones omnes ſunt veriſſimę, ſcilicet factum eſt Deum eſſe hominem, & factum eſt hominem eſſe Deum, & ſi quis Patrum propoſitionem aliquam malè ſonantem ſcripſit, aut aſſeruit, in hoc ſenſu accipi & ſaluari debet. Secundò modo (factus) poteſt poni vt ſit pars alterius extremi adiectiuè, vel ſubſtantiuè; & iſto modo oēs prædicationes ſunt falſę, ſcilicèt, Deus factus eſt homo, quæ falſa eſt, quia eſt affirmatiua de ſubiecto non ſupponenti, quia (factus) eſt pars extremi, Deus factus, non ſupponit, quia non eſt talis Deus, qui ſit factus, niſi ſint ſimulachra gentium. Tertiò modo poteſt poni (factus) vt ſit copula coniungens prædicatum cum ſubiecto: & iſto modo hæc eſt vera, Deus factus eſt homo, id eſt, Deus recepit, vel ſibi humanitatem vniuit.

Dubium tamen eſt, quia aſſeruimus, prædicationem hanc homo factus eſt Deus, eſſe hæreticam, quia æquipollet huic, Verbum Diuinum factum eſt Deus, An in aliquo ſenſu hæc ſit vera & concedenda? Reſpondet S. Thom. loco citato, articulo 7. ſequentibus propoſitionibus. Prima, Si (factus) appellet abſolutam factionem ſupra Deum, vel ſupra hominem, eſt falſa: quia neque Deus eſt factus, neque ſuppoſitum, quod eſt Deus & homo. Secunda Concluſio, Si factus modificet, & determinet totam propoſitionem, & efficiat modalem compoſitam, illa eſt vera, Deus factus eſt homo, & homo factus eſt Deus, quia ſenſus eſt, factum eſt, vt Deus ſit homo, & homo Deus. Tertia Concluſio, Si factus ſit pars extremi, omnes prædicationes ſunt falſæ: quoniam ille terminus, homo, ſupponit ſimpliciter, & nullam ſingularem habet veram, nam ſi aliqua eſſet vera, maximè iſta, hic homo eſt factus Deus, hæc autem eſt falſa, quia Chriſtus ab æterno eſt Deus. Quarta Concluſio, Si homo ſupponat ſimpliciter pro homine in communi, vel pro natura humana in concreto, tunc eſt vera, homo factus eſt Deus, quia ſenſus illius eſt, factū eſt, vt homo incipiat eſſe Deus.

Contra hanc vltimam concluſionem arguitur, quia benè ſequitur, homo factus eſt Deus, at ille homo nō eſt niſi filius Dei, filius ergo Dei eſt factus Deus, quod eſt hæreticum. Secundò, quia ille terminus, homo, nullam habet ſingularem veram, ergo iſta, homo eſt factus Deus, eſt ſimpliciter falſa. Reſpondeo ad hæc ſub termino, homo, ſupponenti ſimpliciter non licere aſcendere, neque deſcendere, neque ſyllogizare, vt in iſta, homo eſt ſpecies, animal eſt genus: ſecus eſt, ſi non ſupponat ſimpliciter: ita reſpondeo, quòd in rigore iſta, homo factus eſt Deus, eſt ſimpliciter neganda, quia nullam habet ſingularem veram, & de rigore deſignatur, quod terminus factionis eſt Deus, qđ tamen hæreticum eſt. Vltimo inquit S. Thom. quod ſi per impoſſibile errores hæreticorum fuiſſent veri, qui aſſerebāt in Chriſto fuiſſe duo ſuppoſita, & quod ſuppoſitum hominis non fuit coniunctum ſuppoſito Dei: tunc iſta propoſitio, homo eſt factus Deus, fuiſſet uera, efficeret enim hunc ſenſum, hic homo, oſtendendo ſuppoſitum humanum, fuit coniunctum Deo.

Scotus, 3. diſtin. 7. quæſt. 1. tenet iſtam propoſitionem, homo factus eſt Deus, eſſe veram de rigore ſine vlla diſtinctione, probat: quia conſequentia iſta eſt bona, Socrates eſt ſapiens, & non ſemper fuit ſapiens, ergo factus eſt ſapiens: ſimiliter ergo, homo eſt Deus, & non ſemper fuit Deus, ergo factus eſt Deus. Confirmatur: quia benè ſequitur, Deus factus eſt homo, ergo homo factus eſt Deus per ſimplicem conuerſionem. Reſpondeo ad primum, negando minorem, ſcilicèt, homo non ſemper fuit Deus, de rigore enim hæc eſt falſa, hic homo non ſemper fuit Deus Chriſto oſtenſo. Ad confirmationem reſpondeo, quòd non eſt illa ſua conuertens, quia in conuerſione debet fieri de ſubiecto prædicatum, de prædicato ſubiectum, quod ibi non fit: & ideo dicimus quod conuertens illius eſt iſta, homo factus eſt Deus, & factus appellat factionem ſupra ly Deus, quod tamen eſt falſum. Pro maiori declaratione notare oportet quaſdam regulas de appellationibus. Prima eſt, quando ſubſtantiuum ponitur à parte ſubiecti, & adiectiuum a parte prędicati, adiectiuū

appellat

appellat ſuum formale ſignificatum ſupra materiale ſubiecti, vt in iſta monachus eſt albus, ly albus, appellat ſupra materiale illius termini monachus, materiale eius eſt homo, qui eſt monachus albus. Ex qua regula ſequitur quod omnes iſtæ ſunt falſæ & hæreticæ, Chriſtus eſt factus, & Deus eſt factus, quia ſubiecta ſupponũt pro Chriſto: nam ſenſus illarum eſt, ſuppoſitum, quod eſt Chriſtus, eſſe factum.

Secunda regula quando ſubſtantiuum & adiectiuum ſimul collocantur à parte vnius extremi, ſiue ſit prædicatum, ſiue ſit ſubiectum: adiectiuum appellat ſuum formale ſignificatum ſupra materiale ſubiecti, vt in iſta, Socrates eſt monachus albus, vel monachus albus eſt Socrates ly albus, appellat albedinem ſupra formale monachi: & ſic ſenſus illius eſt, Socrates eſt monachus habens habitum album. Ex quo ſequitur, quod propoſitio hæc, Deus eſt factus homo, eſt vera, nam ly (factus) ſupponit pro Deo, & importat factionem ſupra naturam humanam, & non ſupra Deum, vel ſuppoſitum Diuinum: & ideo ſenſus eſt, quòd Deus ſecundum humanitatem eſt factus homo: at vero Summuliſtæ moderni, aſſerunt regulam hanc eſſe veram, quando adiectiuum præcedit ſubſtantiuum, vt in iſta Socrates eſt albus monachus. Si verò ſubſtantiuum præcedat, inquiunt, oppoſitum eſſe verum, & ideo aſſerunt, quòd hæc eſt falſa, Deus eſt homo factus, & iſta vera, Deus eſt factus homo. Sed contra hoc arguitur, quia ex hoc ſequitur, articulum fidei eſſe falſum, quia in ſymbolo dicitur, homo factus eſt, & Verbum caro factum eſt: & ideò tenendum eſt iuxta regulas poſitas inter has propoſitiones, Deus eſt homo factus, & Deus homo factus eſt, nullum eſſe diſcrimen.

Dubium eſt, quia Auguſtinus cõcedit iſtam, Deus eſt homini permixtus: an in Chriſto ſit permixtio, vel compoſitio aliqua: & an iſta ſit concedenda, Chriſtus eſt compoſitus, vel iſta Chriſtus eſt permixtus? Circa primum, an Chriſtus ſit compoſitus S. Thom. 3. parte, quæſt. 2. articulo 4. ſuppoſita diſtinctione, reſpondet duabus Concluſionibus. Diſtinctio eſt, Chriſtus dupliciter conſiderari poteſt: primo modo, quatenus in ſe eſt: ſecundo modo, in quantum eſt hypoſtaſis, hoc eſt, quòd conſiderari poteſt quatenus eſt Deus, & Filius Patris, ſecundo modo quatenus eſt Deus, & homo, hoc ſuppoſito, eſt prima Concluſio, Chriſtus primo modo cõſideratus, eſt ſimpliciſſimus, & nullam habet compoſitionem, probo: quia ſecundum ſe eſt Deus, qui eſt actus puriſſimus & ſimpliciſſimus. Secunda Cnncluſio, conſiderando Chriſtum ſecundo modo, eſt compoſitus, & habet veram compoſitionem, licèt non propriam. ratio eſt: quia Chriſtus habet duas naturas, & ſubſiſtit in illis, habet ergo duplicem rationem ſubſiſtendi, eſt ergo compoſitus.

Contra hanc tamen rationem Sancti Thomæ arguitur, de fide enim eſt, in Chriſto tantum eſſe vnicã ſubſiſtentiam, quomodo ergo hic duplicem aſſignat: & maximè cum contra Gentes libro 4. cap. 49. diffinit in Chriſto tantum eſſe vnicam ſubſiſtentiam. Reſpondemus S. Thom. optimè loqui, nec ſibi contradicere, nam in Chriſto ipſe non admittit duplicem ſubſiſtentiam, ſed ſolum duplicem rationem ſubſiſtendi: & quod ita ſit affirmandum, hoc exemplo manifeſtatur, nam ſi Petrus duplicia habeat accidentia, nempè ſecundum albedinem, & calorem, eſt tamen vnicum ſubſiſtens, licèt ſecundum aliam, & aliam rationem ſubſiſtendi: ſic ergo Chriſtus non habet niſi vnicam ſubſiſtentiam, habet tamen aliam rationem ſubſiſtendi, ſecundum quod ſubſiſtit in natura Diuina, aliam verò ſecundum quod ſubſiſtit in natura humana.

De priori Concluſione nulla eſt concertatio, omnes enim Doctores in ea conueniunt. Sed circa ſecundam ſunt duæ extremæ opiniones, altera eſt Scoti, 3. diſtinct. 6. quæſt. 3. & Durand. 3. diſtin. 6. quæſtione 1. quæ eſt ferè omnium iuniorum, quod Chriſtus non eſt compoſitus. In alio extremo eſt opinio Sancti Thomæ, loco citato, & 4. contra Gentes, capit. 47. & probatur eius opinio, primò, diffinitione Conciliorum in ſexta Synodo Conſtantinopol. cuius verba habentur capit. firmiter, de ſumma Trinitate & fide Catholica, Chriſtus, inquit, verus Deus & homo eſt, ex anima rationali & humana carne compoſitus. Idẽ habetur eadem ſexta Synodo. actio[illegible] & 12. Sancta Dei eccleſia vnionem Verbi Diuini ad carnem ſecundum compoſitionem fatetur. Et idem diffinitum eſt Concilio Conſtantienſi contra Ioannem Hus & Vuicleph.

Secundò, probatur ex diffinitionibus Patrum. Dionyſius libro 2. de Diuinis nominibus compoſitionem hanc affirmat. Idem Damaſcenus, quem citat Sanct. Thom. in argumento, ſed contra, & Hieronymus, quem inducit Magiſter, 3. diſtinct. 6. & Auguſtinus, libro ſententiarum Proſperi, vbi inquit: Sicut ſacrificium Miſſæ componitur ex ſpeciebus & corpore Chriſti, ita Chriſtus componitur ex verbo inuiſibili, & humanitate viſibili. Et 13. de Trinit. c. 13. expreſsè affirmat, quod Chriſtus conſtituitur ex verbo, & humanitate, & hoc modo loquendi, quod Chriſtus conſtituitur vel componitur, ex verbo & humanitate, omnes Patres loquuntur,

Tertiò probatur ratione. Primò, quia Chriſtus ſecundum quod Deus & homo, plura dicit, quam ſecundum quod Deus, ergò in ſe aliquam aliam compoſitionem admittit ſecundum quod homo, quam non habet ſecundum quòd Deus. Secundò, in omnibus alijs rebus præter Deum quomodocunque ſit vnio, eſt compoſitio, eodem ergo modo in Chriſto, cùm ſit vnio, erit compoſitio, antecedens patet, quia ſi elementa vniantur, ex illis ſit compoſitio: & in homine ex vnione formæ & materiæ ſit compoſitio, in Chriſto autem eſt vera & realis vnio, ergo & vera compoſitio. Tertiò, id probatur ex Pontificali Romanæ Eccleſiæ, in conſecratione Epiſcopi, quando conſecratur, interrogatur: credis in vnum & vnicum Chriſtum in duabus, & ex duabus naturis ſubſiſtentem: ſi ergo ſubſiſtit ex duabus naturis, ex illis ergo componitur.

Contra hanc tamen ſententiam ſunt argumenta, quibus pars contraria nititur. Primò, quia ſi Chriſtus eſſet compoſitus ex natura humana & Diuina, ſequeretur, quòd Chriſtus eſſet Diuinitas & humanitas ſimul, conſequens eſt falſum, ergo: ſequela probatur, quia omne totum eſt ſuæ partes ſimul in vnum iunctæ, ſed in Chriſto Diuinitas & humanitas in vnum ſunt ſimul iunctæ, ergo. Gregorius Ariminenſ. 1. diſtinct. 28. totum concedit, id tamen minimè concedendum eſt, nam inde ſequeretur, Chriſtum non eſſe Deum neque hominem, probo, hæc Diuinitas & humanitas ſunt Chriſtus, Diuinitas autem & humanitas non ſunt Diuinitas, ergo neque Chriſtus, ergo nec Deus. Secundo, quod non ſit homo, probatur, Diuinitas & humanitas non ſunt homo, & Diuinitas & humanitas per te ſunt Chriſtus, ergo Chriſtus non eſt homo. Sequitur etiam Chriſtum non fuiſſe ante Abraham, probatur, quia Diuinitas & humanitas ante Abraham non fuerunt: Chriſtus autem eſt Diuinitas & humanitas, ergo: conſequens tamen eſt contra illud Ioann. 8. Antequam Abraham fieret, ego ſum; ideò ad argumentum reſpondemus, negando conſequentiam: inſtantia enim eſt, quia Petrus albus eſt compoſitus ex corpore & albedine, ergo Petrus eſt corpus & albedo,

neutiquam ſequitur, ſed ſolum quod eſt corpus habens albedinem, vnde ratio negationis conſequentiæ eſt, quia maxima illa, totum eſt ſuæ partes ſimul in vnum iunctæ, non eſt vera, niſi quando reſultat vnum in natura & in perſona: tunc enim totum eſt ſuæ partes, ſicut Petrus eſt materia & forma, quia ex illis vnum reſultat in natura & in perſona: & ideo, quia in Chriſto non reſultauit vnum in natura & in perſona, hinc eſt, quòd partes non ſunt idem cum toto.

Secundum argumentum eſt, quia ſequeretur Chriſtum eſſe perfectiorē ipſo Deo, ſequelam probo, quia omne totum perfectius eſt ſua parte, Chriſtus eſt totum, Diuinitas eſt pars, aggregatum ergo illud nobilius eſſet ſua parte: conſequens autem hæreticum eſt, ergo. Confirmatur: quia ſequeretur, quòd Diuinitas haberet locum partis, poſtquam Chriſtus ex Diuinitate & humanitate, tanquam ex partibus componitur, conſequens autem eſt falſum, ergo. Ad argumentum reſpondeo, primò, negando ſequelam, quia vnum infinitum non eſt maius alio, neque dari poteſt infinito maius: vnde Diuinitas cum humanitate non eſt perfectior, quàm ſola Diuinitas: ſed quia ſolutio hæc calumniam patitur, ſecundo reſpondeo, negando conſequentiam, ratio eſt; quia nulla creatura quantumuis perfecta Deo aliquid addit, quia omnis perfectio creaturæ eminentiori modo in Deo, quàm in ipſa includitur: creatio enim vniuerſi Deo nihil perfectionis addidit, quia anteaquam eum conderet, infinitæ perfectiones erant in eo: idem dicendum de compoſitione humanitatis in Chriſto, diuerſimodè enim ſe habent compoſitio illa cum compoſitione, quæ eſt in creaturis, quia in creaturis eſt perfectio, in Deo verò non. Tertiò reſpondeo, negando, quòd omne compoſitum ſit perfectius ſuo componente, quando vnū componens eminenter continet reliquum, vt aggregatum ex luce & albedine nō eſt perfectius luce, quia lux albedinem continet eminenter: & aggregatum ex auro & argento non eſt perfectius auro: & hinc neque Deus & mundus, quam Deus, quia Deus eminenter continet mundum.

Tertium argumentum eſt ad hominem, nā S. Th. 1. parte, q. 3. art. vltimo, tanquam compertiſſimum habet, quod Deus in compoſitionem rei alicuius venire non poteſt, ſi ergo ita eſt, ergo in Chriſto compoſitio aliqua eſſe non poteſt. Reſpondeo, duplicem eſſe compoſitionem: quædam eſt propria, vt phyſica, vel metaphyſica, & talis Deo competere non poteſt, quia in Deo neque eſt materia, neque forma, neque genus neque differētia: alia eſt impropria, quæ dicitur vnio, ita vt vnio quælibet compoſitio denominetur, & hoc modo intelligit S. Tho. quod in Chriſto eſt compoſitio, in prima verò parte negat in Deo eſſe compoſitionem Phyſicam, vel Metaphyſicam.

Vltimum argumentum, ſi Chriſtus conſtaret ex humanitate & Diuinitate ſequeretur, humanitatem Diuinitate eſſe ſimpliciorem, probo: quia pars ſuo toto eſt ſimplicior, humanitas eſt pars, ergo ſimplicior ipſo Chriſto. Solutionem huius argumenti tradit S. Tho. q. de Verbo incarnato, ad vigeſimumquintum argumentum, & 4. contra Gentes, c. 49. ad ſextum argumentum: & concedit ſequelam. ratio eſt; quia omnis natura re vel ratione ſuo ſuppoſito eſt ſimplicior, vt in Diuinis patet, nam per intellectum eſſentia ſimplicius importatur, & intelligitur, quàm perſona vel re, vt patet in humanitate in creaturis, humanitas enim realiter ſimplicior eſt ſuo ſuppoſito: & ita concludit, quòd humanitas in Chriſto ſimplicior eſt ſuo ſuppoſito, quia importatur ſicut pars.

Vnde reſolutio Caietani circa quæſtionem hanc eſt, abſolutè loquendo nullo modo eſſe affirmandum, verbum neque Chriſtum eſſe compoſitum, neque Theologus aliquis abſolutè affirmare auderet, perſonam Chriſti compoſitam eſſe, quia compoſitio dicit imperfectionem. Tum quia verbum Diuinum eſt omninò ſimplex, cùm addito tamen inquit Caietanus loco citato, dicere poſſumus, quòd in Chriſto eſt compoſitio mirabilis vel ineffabilis: & hoc, ne negemus Patres, qui ita loquuntur.

Alij Patres ſaluant, quia quando dicunt, quòd in Chriſto eſt compoſitio, intelligunt impropriè Hoc tamen non obſtante periculum non eſt vllum affirmare cum S. Thom. Chriſti perſonam eſſe compoſitam, & Chriſtum ex duabus naturis Diuina & humana eſſe compoſitum, probatur; quia Concilia & Doctores ſacri ita loquuntur. Vltimò dico, quod in compoſitione iſta concurrunt natura Diuina & humana, nō tanquam partes, neque tanquam materia & forma, neque tanquam actus & potentia, quia omnia iſta imperfectionem important, ſed componitur Chriſtus, vt S. Tho. inquit in ſolutione ad ſecundum argumentum ex pluribus diſtinctis: vnde compoſitio hæc non eſt eiuſdem ſpeciei cum aliqua naturali, quia in illis reperitur imperfectio, ſed eſt quædam ſpecies cōpoſitionis ſupernaturalis, quam ſolus Deus ſcit efficere, & comprehendere valet. Quod ſi quis quærat, quę ergo compoſitio eſt hæc? facilè reſpondeo, quòd eſt compoſitio quædam ineffabilis, nullam imperfectionem includens, nobis tamen ignota, & per hæc ad primum quod quæſiuimus.

An iſta ſit concedenda, Deus eſt permixtus humanitati? pro expeditione eius, conſtituenda eſt Ariſtotelis de mixtione diffinitio, quam conſtituit c. 10. primi libri de generatione, tex. 90. quę talis eſt. Mixtio eſt miſcibilium alteratorum vnio, ex qua primo colligo mixtionem tantum reperiri inter ea quæ alterari poſſunt. Secundò, quod cum alteratio fieri nequeat ſine actione & paſſione, actio autem & paſſio eſſe non poſſit niſi inter contraria, mixtionem actione mutua contrariorum actiuorum & paſſiuorum fieri.

Secundò, conſtituendum eſt ex Ariſtotele eodem libro & capitu. text. 84. miſcibilia ipſa non manere formaliter & actu, vt manent corpus & albedo, neque omninò corrumpi, ita vt in mixto nulla ratione permaneant, ſed miſcibilia ita ſibi inuicem attemperantur, quòd licèt non maneant actu, manent tamen in potentia & virtute, ac proinde non omninò, ſed aliquo modo corrumpuntur, quod Ariſtoteles his verbis aperte docuit: igitur neque permanent actu, ut corpus & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum, nam eorum virtus atque potentia ſalua manent, quod ſanè in mixtione elementorum apparet: non enim manent actu & formaliter, neque ſecundum ſpecificam denominationem in mixto, quia eorum ſubſtantiales formæ actu non ſunt in mixto, vtpotè, quia corrumpuntur, neque proinde dicetur elementorum corruptio ſimpliciter completa, quia elementa ſuas intentiones non aſſequuntur, intendunt enim contrarium ſibi ſimile facere, quod in mixtione nequaquam nanciſcuntur, quod ex eorum mutua actione & paſſione reſultat media quædam ſubſtantia & forma, virtute omnia elementa continens, & ratione hac dicuntur elementa virtute & potentia in mixto manere: aduertendum tamen eſt, dicta intelligenda eſſe de mixtione ſimpliciter dicta, & ſecundum rigorem philoſophorum accepta, nam ſi de mixtione largè ſumpta loquamur: aliter philoſophandum eſſet, mixtio enim multipliciter accipitur. Primò, pro iuſta poſitione aliquorum ſenſibilium actu manentium & exiſtentium, vt quando grana frumenti miſcentur granis hordei: alio modo ſumitur pro iuſta poſitione partium inſenſibilium, ſicut fit

in

in contritione partium diuerſarum ſpecierum in mortariolo, & tandem accipitur ſtrictè pro mixtione, de qua Ariſtoteles agit, per quam miſcibilibus ſecundum formam corruptis, virtute tamen manentibus, medium quoddam reſultat. Ex quibus conſtat, propoſitionem hanc, Deus eſt homini permixtus, non eſſe accipiendam in rigore, quo Ariſtoteles vſurpauit, ſed largiori modo, pro hoc, quod eſt rem vnam alteri vniri, vel pro poſitione, & exiſtentia duarum naturarum in vno ſuppoſito, quod rationi naturali nō repugnat, & quod in hoc ſenſu Auguſtinus ſit locutus, conſtat, nam 1. de Trinit. vt citatur à S. Thom. 3. parte, q. 16. art. 7. inquit, talis erat illa ſucceſſio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deum: factio autem hæc idem eſt, quòd vnio, nam ex vnione & ſuſceptione naturæ humanæ Deus factus eſt homo, & homo Deus, ſuſceptionem ergo vſurpauit pro vnione, ſimiliter ergo permixtionem pro vnione accepit: & conſtat ex rigore verborum quæ contra eum ſunt inducta, nam poſtquam dixit, Deus eſt homini permixtus, vt vna fieret perſona: ſtatim ſubdit, nam ſicut in vnitate perſonæ anima vnitur corpori, ita vt homo ſit, ita in vnitate perſonæ Deus vnitur homini vt Chriſtus ſit, vbi manifeſtè expreſſit, nomen permixtionis pro vnione vſurpaſſe, & clarius excluſit omnem rationem ſuſpicionis, quòd ex tali permixtione vnum tertium diſtinctum à natura Diuina, & natura humana, reſultaret, inquiens: ſi tamen recedat à dicto & conſuetudine corporum, qua ſolent duo liquores ita commiſceri, vt neuter ſeruet integritatem ſuam, quibus verbis expreſsè manifeſtat, mixtionem non ſtrictè debere accipi, ſicut Ariſtoteles in rigore accipit, ſed in alijs acceptionibus vt diximus. Aduertendum tamē, quòd iſtæ propoſitiones Chriſtus eſt compoſitus, Chriſtus eſt humanitati permixtus, cauendæ ſunt, quia duræ ſunt locutiones & ſimplicibus, vel hæreticis facile poſſunt occaſionem ruinæ præbere. Et hæc pro defenſione Auguſtini.

SECVNDVM QVAESITVM.

Anima rationalis an ſit ex traduce, & vnde originem habuerit.

AVguſtinus Marcellino epiſtola 7. quatuor opiniones inducit, & excluſis duabus ex illo Eccleſiaſt. 12. *Et conuertatur puluis in terram, & ſpiritus reuertatur ad Deum quid dedit eum*, inquit, duæ iſtæ opiniones ſub verbis huius teſtimonij laborant: vna qua putantur ſingulæ quæque animæ in ſingulis ſuis corporibus fieri ſingulæ. Alia qua putantur in corpore ſponté demergi; duabus autem illis, ſiue de traduce illius vnius veniant, ſiue antea iam creatæ, & apud Deum conſtitutæ ſingulis corporibus dentur, ſine labore verba iſta coaptátur, ex quibus verbis conſtat, quod loco illo declinat, in hoc, quod anima rationalis ſit ex traduce, vel antea iam creatæ ſingulæ, corporibus ſingulis dentur, vide ſupra tomo primo Auguſtini, ad primum quæſitum.

TERTIVM QVAESITVM.

An legalia morte Chriſti fuerint extincta.

AVguſtinus pluribus locis primo epiſtola vndecima, qua reſpondet Hieronymo de Petro a Paulo repræhenſo, & epiſtola decimaſeptima, de eadem re, & pluribus alijs locis affirmat, Petrum nō ficte ſed verè ac iuſtè repræhenſum à Paulo, quia ſimulatio, quàm is in remedium ſuæ gentis aſſumpſerat, in ſcandalum, & perniciem Gentilium verteret, & in epiſtolis tribus quas tam piè, quam doctiſſimè ad Hieronymum ſcripſit, & in alijs quoque locis aliquantulum durè in Petrum agit, ſubindicans, eum ſuperſtitioſa quadam ſimulatione voluiſſe imponere onera legalia Gentibus: in commentarijs enim epiſtolæ ad Galatas ſic ſcripſit, Petrus autem cum veniſſet Antiochiam, obiurgatus eſt à Paulo, non quia conſeruabat conſuetudinem Iudæorum, in qua natus, ac educatus erat, quamquam apud Gentes eam non ſeruaret, ſed obiurgatus eſt, quia Gentibus eam volebat imponere: & in libro de Agone Chriſtiano, c. 30. hanc Petri ſimulationem inter grauia eius crimina admiſcens ait, Debet Eccleſia Catholica correctis filijs libenter ignoſcere, quia ipſi Petro perſonam eius geſtanti, cùm in mari titubaſſet, & cùm Dominū carnaliter à paſſione reuocaſſet, & cùm aurem ſerui gladio præſcidiſſet, & cum ipſum Dominum ter negaſſet, & cùm in ſimulationem poſtea ſuperſtitioſam lapſus eſſet, videamus veniam eſſe conceſſam: & infra. Hoc inquit, Eccleſia Catholica materno recepit ſinu, tanquàm Petrum poſt fletum negationis per galli cantum admonitum, aut tanquam eundem poſt prauam ſimulationem Pauli voce correptum.

Doctores Scholaſtici, 4. diſt. 3. de ceſſatione veteris legis, & obligatione baptiſmi, & Sanct. Thom. 3. parte, quæſt. 66. art. 2. qui adducunt duas ſententias oppoſitas harum. Prior eſt, Petrum & Paulum, non vero, ſed ſimulato diſſidio inuicem ad vtilitatem diſcipulorum ſumma animi concordia contendiſſe, vt dum Petrus ſimulatione legalium, à Paulo ſimulata repræhēſione obiurgatus, non contradicit, ſed quaſi delictum ſuum agnoſcens obticeſcit, hi qui legalia putabant ſeruanda, reſipiſcerent, & à legalium obſeruatione deſiſterent. Altera ſententia eſt, neutrum illorum ſimulando peccaſſe, quia licèt, imò etiam oportet, ſimulationem iuuandi ſtudio multis in modis adhibere. Hanc ſententiam ſuſtinet B. Hieronymus, lib. 1. in epiſtola ad Gal. & in epiſtola ad Auguſtinum, ſubſcribit illi Theophilactus in Commentarijs epiſtolæ ad Galat. Scholaſtici alij ſequuntur partem Hieronymi, alij verò Auguſtini. Pro deciſione quæſtionis ſint ſequentes propoſitiones. Prima, ante paſſionem Domini ſemper legalia habuerunt ſuam vim, tam circuncitio, quàm cætera alia legalia, hoc eſt, nulla mutatio fuit facta, neque in circunciſione, neque in alijs legalibus vſque ad paſſionem Chriſti. Secunda propoſitio, ſtatim poſt Domini paſſionem legalia omnia ſunt extincta, & mortua quantum ad vim obligandi, & quā tum ad efficaciam, qui poſt paſſionem Domini neque obligabant, neque aliquid efficiebant. Tertia propoſitio, poſt paſſionem Domini ante ſufficientem legis promulgationem legalia erant licita quoad obſeruationem, licebat enim illa obſeruare. Quarta propoſitio, poſt ſufficientem legis promulgationem, circunciſio, & legalia erant mortifera, hoc eſt, legem Moyſi ſeruare non licebat, hæc Sanct. Thom. 4. diſt. 1. q. 2. & 1. 2. quæſt. 103. art. 3. & 4. Ex quibus patet, quod circa obſeruationem legalium tria tempora diſtinguuntur, primum tempus, ante Chriſti paſſionem, in quo legalia vim habuerunt, & fuerunt in præcepto: ſecundum tempus, poſt paſſionem vſque ad ſufficientem legis Euangelicæ promulgationem, in quo fuerunt extincta, non tamen mortifera: tertium tempus, poſt ſufficientem Euangelij promulgationem, in quo legalia nedum fuerunt mortua, ſed mortifera, & hæc ſententia eſt ferè communis Doctorum Scholaſticorum qui S. Thom. ſunt ſecuti, & eſt ſententia Auguſtini in duabus epiſtolis ad Hieronymum, de ceſſatione legaliū.

Quarta

Quarta Concluſio, nempe, quòd poſt ſufficientem Euangelij promulgationem legalia fuerunt mortifera,& illicita, eſt de fide, & contrarium aſſerere eſt hęreſis Ebionitarum, qui exiſtimabant legē cum Euangelio ſimul currere. Et eſt diffinita c. maiores, de baptiſmo, & Concilio Florentino. Vndè Paulus ad Galat. 5. Si circuncidimini, Chriſtus nihil vobis proderit,& idem eſt de legalibus alijs.

Scotus,4. diſt.3. q.4. tenet ſententiam contrariam S.Thom.quæ ſtat ſequentibus propoſitionibus. Prima, poſt inſtitutionem baptiſmi vſque ad paſſionem Domini legalia non erant in præcepto, ſed ſolum in conſilio: & ideo circuncifio poſt baptiſmi inſtitutionem vſque ad paſſionem Domini non erat in præcepto, hæc eſt contra primam concluſionem Sancti Thomæ. Quod autem baptiſmus fuerit ante paſſionem Domini inſtitutus ex Euangelio conſtat, nam in eo habemus quod Apoſtoli baptizabant, & non baptiſmo Ioannis, ergo baptiſmo Chriſti: inquit ergo Scotus, quòd illo tempore ab inſtitutione baptiſmi vſque ad paſſionem Domini, tam baptiſmus, quàm circuncifio erant in conſilio, & quilibet quod mallet eligere poterat, probat primo: quia præceptum de baptiſmo tollit obligationem circuncifionis, conſilium ergo de baptiſmo debet aliquid operari, tollebat ergo obligationem circuncifionis, non ergo hæc obligatio durauit, vt S. Thom. dicit vſque ad Chriſti paſſionē. Secundo fingamus Iudæum, qui ſciebat inſtitutionē baptiſmi,& demus quod illi tunc naſceretur puer, ille non tenebatur puerum circuncidere, poterat enim illum baptizare,& gratiam haberet, non ergo tenebatur illum circuncidere, vel ſi circuncideret, non tenebatur illum baptizare, ex quo infert, quòd circuncifio,& baptiſmus ab inſtitutione baptiſmi vſque ad ſufficientem Euangelij promulgationem ſimul currebāt de conſilio: fundamentum eius eſt, quia obligatio nō currit ab inſtitutione, ſed ab ipſa promulgatione, ſicuti lex humana:& ideò inquit, quòd vſque ad diem Pētecoſtes, baptiſmus non erat in præcepto, quia antea non fuit facta ſufficiens promulgatio Euangelij.

1. Propoſitio.

Opinio iſta eſt ſingularis, & contra eam arguitur Primò, quia ſi ceſſauit circuncifionis obligatio, ergo & cæterorum legalium,& per conſequens toto illo tēpore ante Domini paſſionem non tenebatur agnum comedere, quòd ſi reſpondeatur, non eſſe eandem rationem de circuncifione,& de alijs legalibus, nam circuncifio, quia erat de baptiſmi figura, ideo ceſſauit. Contra hoc tamen arguitur, primò, quia circuncifio non ſolum erat baptiſmi figura, ſed etiam lauacrum. Secundò, quia legalia omnia figura erant Chriſti, aduentu autem Chriſti non ceſſarunt, ergo neque circuncifio per inſtitutionem baptiſmi. Tertio, quia Matth.5. inquit Dominus, non veni ſoluere legem, ſed adimplere, durauit ergo præceptum vſque ad Domini paſſionem; probo: quia debebat legem adimplere, ſi tamen præceptum de legalibus non impleret, ſolueret legem, ergò. Quartò, qui ignorabant baptiſmū, ad circuncifionem tenebantur ante Domini paſſionem, & hoc ſolùm ratione conſcientiæ, quæ dictabat, quòd ad circuncifionem tenerentur, itaque ſi Iudæus aliquis in Babylonia tunc eſſet, ſi nihil de inſtitutione baptiſmi audiſſet, credere tenebatur quòd circuncifio tunc erat in præcepto, nemo tamen obligatur ex conſcientia falſa, ſi ergo lex tunc Babylonios Iudæos obligabat, ergo etiam Hieroſolymitanos. Quintò, quia in Euangelio non legimus, per quod præceptum circuncifionis ſolueretur ante paſſionem Domini: & licèt inſtitutionem baptiſmi legamus Ioann.3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. non tamen habemus ex ſcriptura, quod adueniente baptiſmo circuncifio ex natura ſua ſoluatur: ſicuti in paſſione Domini legimus inquiens, conſummatum eſt, falſum ergo eſt, quòd ab inſtitutione baptiſmi præceptum circuncifionis ſolueretur. Vltimò, quia ſequeretur, quod poſtquàm Iudæus aliquis deobligatus eſt à circuncifione, iterum ad illam inciperet obligari, conſequens autem eſt falſum, ergo: & pro probatione antecedentis ſuppono, quòd poſtquam quis aliquid cognouit, poteſt illud inuincibiliter ignorare: nam ſi quis dicat negotiatori contractum aliquem eſſe vſurarium, qui re vera eſt:& poſtea Doctor, cui fidem adhibet, dicat illi eſſe licitum, talis habet ignorantiam inuincibilem eius, quod antea ſciebat: ponamus ergò, quòd aliqui à Hieroſolymis Babyloniam peruenirēt & affirmarent Iudæis ibi exiſtentibus, Meſſiam veniſſe, & baptiſmum inſtituiſſe, qui fidem illis adhibuerunt: fingamus alios poſtea veniſſe maioris authoritatis,& in lege peritos, qui eis affirment, fabulam eſſe, quod crediderant, tunc illi rationabiliter crediderunt primis, quia erant boni viri, poſt verò rationabiliter diſſentiunt ab his, quæ antea crediderant: quia ſecundi maioris ponderis & in lege peritiores, tunc arguitur ſic (dato quod ipſe concedit quod nullus ad conſcientiam falſam obligatur) Iudæi illi, qui in Babylonia erant, quando primum audierunt Meſſiam veniſſe, & inſtituiſſe baptiſmum, non tenebantur tunc ad circuncifionem,& tamen poſtea quando diſſentiunt, & contrarium credunt, obligantur ad circuncifionē, ergo poſtquam aliquis ſemel à præcepto aliquo eſt deobligatus, poteſt iterum obligari.

Ad primam rationem Scoti reſpondeo, negando conſequentiam non enim ſequitur, præceptum de baptiſmo tollit circuncifionem, ergo conſilium aliquid tollit, quia non opponitur illi vt virginitas matrimonio, baptiſmus autem tunc non opponebatur circuncifioni, & ideo nihil de obligatione circuncifionis abſtulit. Ad ſecundum reſpondeo, ſimiliter negando cōſequentiam, quia filij ex familia Abrahæ licèt eſſent in gratia, quando præceptum circuncifionis venit, circuncidi poſtea tenebantur, vt de familia Abrahæ fierēt:& ideo collectio illius nihil valet, ſcilicèt, pueri iā erant in ſtatu ſalutis, ergò non tenebantur circuncidi,& ideò ſententia S.Tho. circa primam propoſitionem, quàm diſputauimus, tanquā verior, eſt tenenda.

Secunda propoſitio S. Tho. etiam reijcitur à Scoto, & eſt ſecunda Concluſio illius, quòd poſt paſſionē Domini vſque ad ſufficientem Euangelij promulgationem legalia habebant ſuam virtutem: probat primò, quia circuncifio ſub præcepto erat illis, qui baptiſmum ignorabant, verbi gratia, Iudæi in India exiſtentes, quibus nondum erat facta promulgatio Euangelij, neque inſtitutio baptiſmi, ad circuncifionem tenebātur. Reſpondetur, quòd eſt ita, quòd tenebantur ad circuncifionem, non tamen ratione legis, ſed ratione conſcientiæ, delictum enim eſt conſcientiæ diſſormari. Sed contra hoc arguitur à Scoto, quia iſti tenebantur credere, quòd circuncifio erat neceſſaria ad ſalutem, nullus autem obligatur ad falſum, ergo erat verum, quod circuncifio neceſſario erat ad ſalutem, antecedens patet, quia ex ſcriptura id intelligebant. Dico, quòd negare poſſumus, quòd id credere tenerentur. Contra, quia ex lege habebant, quòd erat neceſſaria ad ſalutem, damus: & nullus dixit eis reuocationem, concedimus, ergo tenebantur credere, negamus collectionem, quia de per accidens eſt, quod nullus ad illos peruenerit. Secundo reſpondetur, concedendo, quòd tenebantur credere, & negamus, quòd nullus obligetur ad credendum falſum: nam ſi Epiſcopus prædicaret quòd in Euangelio habetur Tobiam non habuiſſe canem, vetula teneretur ei credere: & ſi omnes alicui agricolæ affirmarent, quòd die ſabbati poſt horas veſpertinas operari non licet,

licet, teneretur illis credere, poſtquam omnes id aſſe-
runt, quamuis id falſum eſſet, nam de per accidens po
teſt quis ad credendum falſum aſtringi, ſic in propoſi-
to, quia accidit, quòd nullus ad affirmandum eis verũ
2. Ratio. venerit. Secundò, eſt argumentum apparens, quòd cir
cuncisio poſt paſſionem gratiam conferret: nam ſi Iu-
dæus apud Indos puerum circuncideret, gratiam reci
peret, non ergo erat mortua virtus circunciſionis. Re
ſpondetur, quòd verum eſt, quòd puer ille gratiam re-
ciperet, non tamen virtute circunciſionis, in quantũ
legalis erat, ſed in quantum proteſtatiua fidei, nam
poſt paſſionem Domini legalia apud omnes ceſſaue-
runt: ignorantes tamen dico, quòd ſaluari poterant eo
modo ſicut in lege naturæ, vnde puer ille gratiam reci
3. Ratio. peret remedio legis naturæ. Tertiò, quia tenebantur
exiſtentes in India poſt Domini paſſionem ad reme-
dium aliquod, non autem ad aliud, niſi ad circunciſio
nem, tenebantur ergo circuncidi. Reſpondetur pri-
mo, quòd tenebantur ad circunciſionem non ex lege,
ſed ex conſcientia, quæ non eſt ſimpliciter obligatio:
ſicuti ſi hodie docti aliqui ruſtico alicui affirmẽt, quòd
eſt dies ieiunij, teneretur ieiunare, non ex lege, ſed ex
conſcientia. Secundò dico, quòd verum eſt, quòd illi
ad aliquod remedium tenebantur, quia ad baptiſmũ,
& non ad circunciſionem, excuſabantur tamen ab ob
ligatione baptiſmi, quia inuincibiliter ignorabant.

Secunda concluſio Sancti Thom. nempe, quòd le-
galia poſt Domini paſſionem non ſolum non obliga-
rent, ſed nec efficaciam haberent, probatur, quia lex
ſolum obligabat vſque ad paſſionem, & vſque tunc
efficaciam habebat, patet: nam ſi lex eſſet iſta, omne
maſculinum circuncidetur in vobis vſque ad mortem
Chriſti: quærimus à Scoto, an poſt mortem Chriſti
exiſtentes in India ad circunciſionem tenerentur? ſi
affirmatiuè reſpondeat, contra, quia non ex lege hoc
enim non dicit lex, ergo tantum ex conſcientia: morte
autem Chriſti lex Iudæorum fuit abolita, translato
enim ſacerdotio neceſſe eſt vt legis translatio fiat. ad
Heb. 7. & Daniel inquit, Cęlũ mouetur, & in dimidio
hebdomadæ deficiunt aſtra, quod intelligi non poteſt
niſi quo ad obligationem, quia de facto apud illos ad-
huc hoſtiæ durant, intelligit ergo de obligatione apud
Indos, ergo morte Chriſti legalia ceſſauerunt, & ho-
ſtia & ſacrificia: & contrarium eſt contra Danielem.
Secundò, quia in morte Chriſtus Dominus dixit,
Conſummatum eſt, ſignificans obligationẽ legis tranſ
latam eſſe, in cuius ſignum velum templi ſciſſum eſt.
Et Apoſtolus 1. Corintht. 13. inquit, Adueniente
quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt:
& ideò quòd Scotus dicit, quòd ſtatim poſt paſſio-
nem baptiſmus non erat in præcepto, communi-
ter non recipitur, licèt ijs, qui ignorabãt, proderat cir-
cunciſio, non in quantum legalis, ſed vt proteſtatiua
fidei, ſicuti Gentili, qui in lege naturæ viueret.

Tertia propoſitio Sanctæ Thomæ eſt, quòd legalia
poſt Domini paſſionem ante ſufficientem Euangelij
promulgationem non erant mortifera, quod ex eo cõ
ſtat, quia aliàs Paulus non circuncideret Timotheũ,
dato id non liceret, niſi ad hoc vt Synagoga cum ho-
nore ſepeliretur: & ne eſſet ſcandalum, ſi ſtatim poſt
Domini paſſionem Chriſtiani legem illam omninò
dimitterent, eſſet enim ſuſpicio legem illam fuiſſe nõ
bonam, cum tamen fuerit à Domino lata, & nobis ex
peditet, vt authoritas eius cum honore in Domino re
quieſceret: cum ex illa in lege gratiæ multa probemus,
& circa hoc dubitandum non eſt.

Fuit tamen contentio maxima inter Hieronymũ
& Auguſtinum, ex eo quòd Paulus inquit, ad Gala-
tas 2. aſſerit Hieronymus quod ſicut nunc ſeruare le-
galia eſt letiferum, ita etiam tunc apud illos, qui ſcien
tiam legis Euangelicæ habebant: & ſicut nũc ſeruare
legalia mortale eſſet, ita & tunc ſtatim poſt Chriſti
paſſionem, & ad argumentum quia Paulus in templo
ſe purificauit, ut Actuum 21. habetur circuncidit Thi
motheum, & alia legalia ſeruauit, ſimiliter & Petrus,
vt ad Galat. 2. refertur, nam cùm veniſſet Antiochiã,
cum conuerſis è Gentilibus manducabat, ſciẽs illud,
Quod Dominus ſanctificauit ne immundum dixeris;
ſed poſtea cùm veniſſent quidam à Iacobo conuerſi è
Iudaiſmo abſtinebat ſe, ne cùm conuerſis è Gentibus
coram illis comederet, qui ex Iudæis conuerſi erant,
niſi ſolum illa, quæ in lege veteri illicita non erant: &
inde conuerſi è Gentilibus exiſtimarunt, non licere
comedere, niſi ea, quæ in lege veteri non erant pro-
hibita, quod cum Paulus cognouiſſet, dixit Cephæ,
hoc eſt, Petro, Tu Iudæus cùm ſis, &c. cogis gentes
Iudaizare? Ecce quomodo Petrus legalia ſeruauit,
inquit Hieronymus, quòd re vera ſeruare legalia illi-
citum erat, & tamen quòd Petrus re vera legalia non
ſeruauit, ſed ſimulatione eſt vſus, & fingebat ſe ſerua
re: ſimiliter quando Paulus circuncidit Timotheum,
non intendebat legem ſeruare, ſed ſimulatoriè fingit
ſe ſeruare, ſicuti ſi ego apud Sarracenos eſſem, & Tur
ca mihi præciperet, quòd Euchariſtiam conſecrarem,
vt poſt conſecrationem Chriſto illuderet, ſi hoſtiam
acciperem, & fingerem me conſecrare, quamuis re ve
ra id eſſet male factum: illa tamen eſſet ſimulatoria
qua fingerem me conſecrare, non autem vera conſe-
cratio: ſimiliter ergo Petrus ſimulatoriè tantum como
debat legalia, ne conuerſis è Iudæis ſcandalum da-
ret, & ego propter ſalutem corporis, vel propter aliũ
finem à carne ſuilla poſſum me abſtinere: inquit ergo
Hieronymus, quod non peccauit Petrus, ſicut nec
Paulus. Et ad argumentum, quia Paulus repręhendit
Petrum, quia verè repræhenſibilis erat, & quod Pe-
trus & Barnabas non rectè ad veritatem Euangelij
ambulabant. Reſpondet Hieronymus, quod ſimula-
toriè Paulus repræhendit Petrum, aliàs procaciſſimus
eſſet, cum ipſe Timotheum circuncidiſſet, & ideo ait,
quod ad euitandum ſcandalum, & vt alij cauerent,
ſimulatoriè eum repræhendit.

Auguſtinus cum legiſſet commentaria Hieronymi
in Paulum, non ſibi placuit gloſſa iſta, quia admittere
in ſcriptura ſacra ſimulationem, pati nequit, ſicuti nec
mendacium: addit tamen, quod bene fecit Paulus Ti-
motheum circuncidendo, & etiam purificando ſe in
templo, quia id fecit ad ſcandalum vitandum, & ait,
quod Petrus peccauit legalia ſeruando Antiochiæ,
quia id cum ſcandalo gentium fecit: nam licèt cura-
uit ſcandalum Iudæorum vitare, non tamen vitauit
ſcandalum conuerſorum ex gentibus, & tenebatur
gentes admonere: quare ab eſcis gentium abſtineret,
nempe ut Iudæos non ſcandalizaret, & quia hoc non
conſiderauit, ſed negligens fuit, ideo peccauit, non ta-
men mortali peccato, quia ſcandalum gentium non
intendebat, neque id aduertit, vſque quo Paulus eum
repræhendit: ſi enim intelligeret, mortale eſſet, & ſic
inquit Auguſtinus, quòd verè ſeruauit legalia, tam ip-
ſe, quam Paulus, quod tunc licebat, animo, & inten-
tione ſeruandi Euangelium, ſcandalo ſecluſo. Et iſta
eſt etiam opinio Scoti, & communis Theologorum,
quæ tenet, quod Petrus peccauit, licèt fortè excuſari
poſſet, quod nec uenialiter peccauit, quia per ignoran
tiam excuſabatur, & cum hoc ſtat, quod repræhenſi-
bilis eſſet, verum eſt, quidquid de hoc ſit, quod ſi pru-
denter fieret, tunc legalia ſeruare licebat.

Dubium tamen eſt, quouſque intelligi debeat ſuffi
ciens Euangelij promulgatio, an ſolum vſque in diem
Pentecoſtes. Dico, quod etiam poſt Pentecoſtem le-
galia ſeruare licebat etiam Hieroſolymis, ſicuti Pau-
lus ſe purificauit in templo, donec Synagoga cum ho
nore ſepeliretur. Sed quantum temporis hoc durauit,
an

Digitized by Google

an vbi nunc Euangelium non eſt ſufficienter promulgatum, ſeruare liceat? dico, quòd neutiquam, vt Concilio Florentino diffinitum eſt, nam quamuis ſtatim poſt Domini paſſionem ſeruare liceret, ne Iudæi ſcandalizarẽtur, & vt eccleſia probaret, quòd lex illa à Deo fuit tamen, quia iam teſtimonium ſufficienter eſt traditum, ideo legalia ſeruare non licet: & ſi nunc aliqui ſcandalizarentur, quia legalia reijcimus, eſſet ſcandalum phariſæorum.

Legalia quãdo cœperint eſſe mortiſera.

Dubium tamen eſt, quando cœperunt eſſe mortiſera legalia. Dico, quòd non ſolum nunc ſunt mortiſera, ſed etiam ante mille annos, itaque ex quo lex vetus approbata eſt, quòd fuit ſancta, & ideo amplius legalia ſeruare non licuit: tempus tamen certum, in quo mortiſera eſſe cœperunt ignoramus. Quòd ſi quis arguat, quòd nunc legalia aliqua ſeruamus: ſicuti eſt lex de quadruplo, & de repudio, dico, quòd in lege veteri erant triplicia præcepta: quædam moralia vel naturalia, & illa erant communia toti vniuerſo, & hæc non ceſſarunt: alia erant præcepta iudicialia, vt quod adultera occideretur, & quod liceret dare libellum repudij adultera, & illa ceſſarunt, licèt Reipublicę liceat præcepta iudicialia ſimilia illis quæ in veteri lege erãt ſtatuere, & licet huiuſmodi præcepta ſeruare, non tanquam legis veteris, ſed tanquam de nouo lege Euangelica inſtituta: alia erant præcepta cęremonialią, & illa modo ſeruare non licet, quia ſunt omninò mortiſera. Quod ſi quis arguat thuriſicatio erat cęremoniale, & tamen illud modo ſeruamus, licet ergo cæremonialia ſeruare, dico, quod in veteri lege duplicia erant cęremonialia, quædam quæ figura erant legis nouæ, vt lauacra, figura baptiſmi, agnus Paſchalis, figura Chriſti, & huiuſmodi cęremonialia, quæ futurorum erant figura, modo ſeruare non licet, quia id quod figurabãt iam eſt adimpletum: & ideo ſacrilegum eſſet modo illa ſeruare: alia erant cæremonialia quæ non figurabãt aliquid futurum: ſed erant ad ſignificandam reuerentiam & honorem, quem Deo debemus, & talia, quæ ad cultum Diuinum ordinabantur, modo ſeruare licet, vt genua flectere, & thuriſicare, & hæc etiam lege naturæ erant communia. Quod ſi inſurgas, abſtinere à ſanguine & ſuffocato erat purum cæremoniale, & ſignificabat aliquid futurum: & tamen durauit vſque ad Rabani tempus, qui fuit tempore longo poſt ſufficientem Euangelij promulgationem, & poſtquam Synagoga erat cum honore ſepulta, & apud Græcos, etiam nonnulli illorum à ſuffocato abſtinent. Dico primo, ſanguinem & ſuffocatum non eſſe de cæremonijs, quæ futurum aliquid ſignificabant, nam ad cultum Diuinum non ſolum pertinebat illud per quod Deus colebatur, ſed etiam illud per quod miniſtri ad talem cultum fiebant præparatiores, ſicuti per hoc quod à ſanguine & ſuffocato abſtinerent efficiebantur. Secundo dico, quod ſicut modo ratione infirmitatis licet alicui ſe circuncidere, non tamen quia veteri lege præceptum eſt: ſic Apoſtoli præceperunt, vt à ſanguine & ſuffocato abſtinerent, non quia in lege erat præceptum, ſed quia conuerti à Iudaiſmo, à conuictu conuerſorum ex gentibus propter horrorem illum non abſtinerent, quia Iudæi ſanguinem & ſuffocatum maximè abominabantur: eodem enim modo tunc illud fuit præceptum, ſicuti ſi nunc medicus propter modeſtiam abſtinere à ſanguine & ſuffocato præciperet, non tamen quia in veteri lege erat præceptũ.

Dubium tamen eſt, an nunc ſaltem propter reuerẽtiam Chriſti liceret ſe circuncidere, non quia in veteri lege ſcriptum fuit quod quærimus propter illos, qui ſunt ſub ditione Preſte Ioannis qui omnes circunciduntur, qui dicunt ſe nõ circuncidi, quia in lege Moyſi ſcriptum eſt, ſed propter Chriſti reuerentiam. Caietanus, 3. parte, q. 37. artic. 1. diſputat quæſtionem pro vtraque parte, & inquit illis non plus licere quam nobis, ſed nobis non licet, quia eſſet hæreticum, & ſententiam excommunicationis incurreremus, ergo neque illis licet. Secundo, quia illi ſeruant legalia in quãtum legalia, quia ipſi fatentur ſeruare ad imitationem Chriſti, circuncitio autem Chriſti fuit verè legalis, ergo. Tertio, quia illi tenentur ſeruare ritum Romanæ Eccleſiæ. Vltimo, quia Eugenius miſit ad illos conſtitutiones, quas ſeruare deberent, non ergo licet illis ſe circuncidere. Quod ſi quis obijciat, Papa, quando ad nos veniunt, dat illis litteras commendatitias: & communicamus illis, non ergo ſunt excommunicati. Dico, quod eſt vehemens ſuſpitio, iſtos eſſe hæreticos, tẽpore enim antiquo fuerunt ſchiſmatici, & ab Eccleſia ſeparati, & quia ſeparatio illa antiqua eſt, ideo non curamus ab eis cauere, & audiuimus, quod etiam ſeruant Sabbatum, & fortè ſunt in hæreſi Ebionitarũ, & exiſtimant ſe teneri ad circuncitionem tanquàm neceſſariam ad ſalutem, quod ſi ita eſt, ſunt hæretici: cùm Paulus abſolutè dicat, Si circũcidimini Chriſtus nihil vobis proderit: & ideo dico primo, principes eorum, quibus gubernatio Reipublicæ incumbit, eſſe verè hæreticos, & non excuſantur poſtquam ſunt participes ritus Iudaici contra vſum Romanæ Eccleſiæ, & contra ſcripturam, contrarium docentem. Secundo dico, inferiores & ſubditos fortè per ignorantiam excuſari, non tamen illorum ſuperiores. Et ad argumentum, quia Papa dat eis litteras commendatitias, dico, Papam fortè ignorare eos ex illis eſſe, qui in illo ritu perſeuerant. Secundo dico, fortè Eccleſiam Romanã illos permittere, ſperantem illos ad obediẽtiam Eccleſiæ venire, & quia non ſunt hoſtes, nec nos perturbant, ideo dat eis litteras commendatitias: errorem tamen illorum non approbat, ſed ſolum permittit illos, ne maiora damna ſequantur.

Pro Auguſtino reſpondemus, ſententiã ipſius ſequi communem Theologorum, quæ à Concilio Florentino ad literam eſt recepta, vbi poſtquam ſancitur legalia ceſſaſſe in aduentu Chriſti, ſubditur, non tamen negat (ſcilicet ſancta Synodus) à Chriſti paſſione, vſque ad promulgatum Euangelium illa potuiſſe ſeruari, dum tamen minimè ad ſalutem neceſſaria crederentur: iuxta quam ſententiam inficiari nemo poteſt, citrà iniuriam ſcripturę, Petrum fuiſſe repræhenſibilem: nam ſi Paulus eum ſimpliciter repræhendiſſet, cómentari potuiſſet id ſimulatoriè feciſſe, at cum tanta emphaſi aſſerit, in faciem ei reſtitit, quia repræhenſibilis erat: negare verè fuiſſe repræhenſibilem, & verè repræhenſum, eſt ſacræ ſcripturæ contradicere, ideo Auguſtinus merito ait, negare ſcripturæ ſenſum, qui planè eſt literalis, tota eius authoritas illico deperit, quod concedere, & admittere grauius eſt, quàm aſſerere, quod Petrus, quia non exiſtimauit tantum oriturum ſcandalum, ex inconſideratione venialiter deliquerit.

QVARTVM QVAESITVM.

An iſta ſit concedenda, Chriſtus eſt creatura.

AVguſtinus Dardano, quomodo Deus vbique, epiſtola 57. aſſerere videtur iſtam propoſitionẽ, Chriſtus eſt creatura: ſic enim habet, Cum enim ſit Chriſtus Deus & homo, Deus vtique, vnde dicit: Ego & Pater vnum ſumus: homo autem, vnde dicit, Pater maior me eſt, idem quod Filius Dei vnigenitus à Patre, & Filius hominis ex ſemine Dauid ſecundum carnem, vtrũque in illo obſeruandum eſt, cùm loquitur, vel cum de illo ſcriptura loquitur, & quid ſecundum quid di-

catur

eatur intuendum, nã ſicut unus homo eſt animal rationale & caro: ſic & vnus Chriſtus eſt Verbũ & homo, proinde quod ad Verbũ attinet, creator eſt Chriſtus, omnia enim per ipſum facta ſunt, quod verò ad hominem, creatura eſt Chriſtus: factus eſt enim ex ſemine Dauid ſecundum carnem, & in ſimilitudinem hominum factus.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſ. 11. & S. Thom. 3. parte, q. 16. art. 8. quo quærit, an Chriſtus ſit creatura, aduertendum circa titulum ex S. Thom accidentia eſſe duplicis generis: quædam, quæ de ſe conueniunt toti, & partibus indifferenter, & immediatè, & aliquando conueniunt toti ſolum ratione partis, vt albedo cõuenit homini, ratione partis, vt Æthiopi albedo ratione dentium, & huiuſmodi accidentia, quando cõueniunt toti ſolum ratione partis, non poſſunt prædicari niſi cum addito, ratione partis, vnde iſta eſt falſa, Æthiops eſt albus ſimpliciter, niſi addatur ſecundum dentes. Ratio eſt: quia cum albedo poſſit conuenire homini non ſolũ ratione partis, vt creſpitudo, achilinus, naſi curuus, quæ accidentia ſine addito prædicantur de toto, vt Socrates eſt criſpus, vel ſimus: albedo tamen quia conuenit toti & partibus, ideò ſine addito, iſta ſimpliciter eſt falſa Æthiops eſt albus; ſi verò addatur, ſecundum dentes, eſt vera, & ratio eſt: quia additum ad tollendam dubitationem ponitur, vbi autẽ nulla eſt dubitatio, non oportet aliquid addere, vti criſpitudo, dubitari nequit, quin conueniat toti ratione partis.

Hoc ſuppoſito, reſpondet S. Thom. concluſione negatiua, nempè, Chriſtus non eſt creatura. Ratio eſt: quia quando eſt dubium, an aliquod accidens conueniat toti, vel parti, ſi aſcribitur parti, non eſt tribuendum toti ſimpliciter, ſed ratione partis: & ita contingit in hoc prædicato, (creatura) talis ergo prædicatio ſimpliciter non conuenit Chriſto.

Quæſtio hæc controuerti poteſt cum hæreticis, & cum fidelibus, ſecundum quod duplicem poteſt efficere ſenſum. Hæretici enim tenent, Chriſtũ etiam ſecundum Diuinitatem eſſe creaturam, quod probant ex illo Ioannis, Pater maior me eſt. Et ex illo Matth. 13. De die illa nemo ſcit, &c. Ex quo inferunt, Chriſtum diem Iudicij ignorare, quibus aſtipulatur Eraſmus, aſſerens, quòd ex ſacris literis non deducitur euidenter Chriſtum eſſe Deum, quod aſſerit ſuper illud Ioannis 20. Dominus meus & Deus meus, inquit enim, quòd hic eſt vnus locus, ex quibus Euangeliſtæ Chriſto nomen Dei tribuunt; & addit, licet ex libris noui Teſtamenti pijs mentibus conſtet, Chriſtum Deũ pariter & hominem fuiſſe, tamen infrequens eſt, apertè dici Deum, in quo inſinuat, quod ex ſacris literis non deducitur euidenter, Chriſtum eſſe Deum, cõtra quem conſtituo concluſionem firmiter, & de fide tenendã.

Cõcluſio. Ex ſacris literis euidenter deducitur, Chriſtum eſſe verũ Deum & hominem, quam probo, primò ex verbo Dei expreſſo: ſecundo, ex traditione Eccleſiæ; tertio, ex diffinitionibus Conciliorum, & ex Symbolis, & rationibus Theologicis. Primo medio probatur teſtimonijs vtriuſque Teſtamenti. Eſaiæ 9. Paruulus natus eſt nobis, &c. Et vocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius, Deus fortis, vocari autem in ſcriptura, pro eſſe vſurpatur, ita Matth. 5. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur, id eſt, erit: & Habacuc 3. Hic eſt Deus noſter, & non eſt alius: & vt inſinuaret ſe loqui de Meſſia, ſubdit, Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt, & Hiere. 23. de Meſſia loquens ait, Hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus iuſtus, quod erat nomen Tetragrammaton, vocabãt Hebræi Iehouth, quod non eſt vnquam, niſi Deo vero attributum, & Eſai. 4. Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael ſaluator noſter, quo loco Hieronymus & Auguſtinus aſſerũt, locum hunc aptiſſimum, atque apertiſſimum eſſe ad reuincẽdos hæreticos.

Secundò id probatur teſtimonijs noui inſtrumenti, Matt. c. 1. adducit id Eſaiæ 1. Ecce virgo concipiet, & vocabitur nomen eius Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus Ioan. 1. Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, & Verbum caro factum eſt, & Ioan. 4. cum Samaritana Chriſto dixit, Scimus quia Meſſias venit: dixit ei Chriſtus, Qui tecum loquitur, ipſe eſt; & Ioann. 9. cęco dixit Chriſtus: Credis in Filium Dei, qui interrogans qui eſſet: reſpondit ei Chriſtus, Qui loquitur tecum ipſe eſt, & 1. Ioann. 5. Tres ſunt qui teſtimoniũ dant in cœlo, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, qui tres vnum ſunt, interius etiam tres ſunt, quæ idem teſtificantur, primum Spiritus ſanctificandi, ſanguis, qui fluxit ex latere Chriſti, & aqua qua in filios Dei regeneramur, & Ioann. 20. Thomas dixit, Dominus meus & Deus meus. Idem etiam ex Paulo conſtat ad Roman. 9. Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem qui eſt Deus benedictus in ſęcula. Gloſſa autem Eraſmi ridicula eſt, ſic enim legit, ſit Deus benedictus, quia Chriſtus eſt incarnatus; nam gloſſa hæc expreſsè eſt contra textum, & contra Pauli intentum, & ad Epheſ. 2. Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo & ad Coloſ. 2. In quo eſt omnis plenitudo Diuinitatis & ad Titum 2. Expectantes beatã ſpem, & aduentum Domini noſtri, & ſaluatoris noſtri Dei & ad Hebræos 1. ex profeſſo per omne illud caput ſententiam hanc Paulus intendit.

Contra Arrium probamus, Chriſtum creaturam non eſſe, Ioann. 1. Omnia per ipſum facta ſunt ad Coloſſenſes 1. In ipſo condita ſunt vniuerſa, cęlum & terra ad Coloſ. 2. In ipſo habitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter, id eſt, realiter & Ioãnis 10. Quod dedit mihi Pater, maius omnibus eſt, in genere neutro, maius dicit, ad deſignandam naturam, conſtat ergo teſtimonijs vtriuſque paginæ, Chriſtum eſſe verũ Deum, & contra Arrium non eſſe creaturam.

Secũdo medio id probatur ex diffinitione quatuor Conciliorũ generalium, quæ expreſsè & ex profeſſo id diffinierunt. Concilium enim Nicęnum diffiniuit, nomen hoc homouſion admittendum eſſe, & verè & propriè Chriſto cõpetere, quod ſignificat idem, quod eiuſdem ſubſtantiæ & naturæ, quod poſtea Epheſina, Calcedonenſis, & Conſtantinopolytana Synodus cõfirmarunt.

Tertiò, medio id probatur ex cõi conſenſu Patrũ, Cyrillus in ſuo theſauro, lib. 1. c. 5. & lib. 2. c. 2. & li. 12. per plura capita probat, Chriſtum eſſe Deum. Clemẽs Alexandrinus lib. 1. & 2. idem oſtendit. Origenes, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, illis ſubſcribunt. Theophilactus ſuper illud, quod Dominus fecit ficulneam areſcere, & ſuper illud Ioann. 15. Si non veniſſem, & opera non feciſſem, quæ nemo alius fęcit, peccatum non haberent.

Quarto medio, rationibus id probamus: & prima ratio ſumitur ex prophetijs, quæ de ipſo fuerunt, quæ ad literam in Chriſto Domino ſunt adimpletę, vt cõſtat ex illo Geneſis 49. Non auferetur ſceptrum dę tribu Iuda, nec dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt, quam prophetiam conſtat in Chriſto Domino ad literam eſſe adimpletam, & idem eſt de cæteris alijs.

Secundò probatur ex miraculis, & ex modo faciendi miracula, veritas enim fidei teſtibus Diuinis, & miraculis eſt fundata, vt in Noe, Abraham, Moyſe, & cæteris Patriarchis conſtat, Chriſtus autem in confirmationem huius veritatis, ſcilicet, eſſe verum Deum & hominem, non præuia oratione, ſed tanquam Dominus,

minus viſibilium & inuiſibilium, imperando plurima miracula fecit, ergò.

Tertiò id probatur ex dignitate teſtium, nam Pater id teſtificatus eſt, inquiens, Hic eſt Filius meus dilectus. Filius oſtendens claritatem ſui corporis in tráſfiguratione teſtimonium Patris confirmauit. Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper ipſum deſcendens. Angeli in natiuitate quando facta conuentione Angelorum cecinerunt, Gloria in excelſis Deo, &c. concinit illis Baptiſta digito illum oſtendens, & canens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata, mundi. Quatuor Euangeliſtæ concorditer idem teſtificantur, Hieronymus & Auguſtinus in locum hunc Ioann. 15. Si non veniſſem, & opera non feciſſem, quæ nullus alius fecit, excuſationem haberent, &c. inquiunt, ex tribus oſtendi Chriſtum eſſe Filium Dei, & verum Deum. Primum, quia nemo fecit quod Chriſtus fecit, nempe ſeipſum ſuſcitare, vnde Paulus ad Rom. 1. Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei, hoc eſt, manifeſtatus & declaratus quod Filius Dei eſſet: primò ex virtute, & modo miracula faciendi: ſecundò, ex ſpiritu ſanctificationis, quo Magdalenæ, & cæco dixit, Remittuntur tibi peccata tua: ad remiſſionem vero peccatorum infuſio gratiæ & ſanctificatio ſequitur. Tertio ex reſurrectione, ſcilicet, actiua mortuorum, quia Chriſtus virtute propria ex mortuis reſurrexit, ſecundum quod, Chriſtum verum Deum eſſe manifeſtum eſt, quia nullus ſicuti Chriſtus corpore & anima virtute propria in cœlum aſcendit. Tertium, quia fecit miracula in confirmationem ſuæ Deitatis, & ad oſtendendum doctrinam eius eſſe veram: & nedum hoc, ſed eius miracula veteri inſtrumento fuerunt prophetata, vt patet Eſa. 35. Dominus veniet & ſaluabit nos: tunc aperiétur oculi cæcorum, &c. Doctrina ergo Chriſti, ſcripturæ ſacræ, miraculis, & prophetijs, quæ de ipſo erát coniuncta, ſufficienter oſtendunt, eum eſſe verum Deum, & Meſſiam in lege promiſſum.

Et tandem eſt vrgens argumentum & conuincés, Chriſtus eſt filius Dei, ergò verus Deus, habens verá naturam Deitatis. Collectio patet: quia de ratione filij eſt, quòd habeat eádem naturam cum Patre. Antecedens patet Marci 14. vbi interrogatus à Summo Sacerdote, an eſſet filius Dei: reſpondit, ſum & Lucæ 1. Erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur, & Matth. 17. Hic eſt filius meus dilectus. Arriani reſpondent ad hæc, eſſe filium Dei per adoptionem, & per excellentiam quandam, non tamen verum, neque naturalem filium Dei. Sed cótra hoc arguitur ex illo Ioan. 5. Vt ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto, vbi Chriſtú verum filium appellat. Secundò, quia per adoptionem plures ſunt filij Dei, & Chriſtus hoc modo non eſſet vnigenitus, contra illud 1. Ioann. 1. Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu Patris, &c. intelligit de filio naturali, & per propriam generationem. Tertiò Ioann. 1. dicitur, Omnia per ipſum facta ſunt, & ad Coloſ. 1. In ipſo condita ſunt vniuerſa, non ergò eſt creatura, cum ipſe fecerit omnia, & ad Coloſ. 2. In ipſo habitat omnis plenitudo Diuinitatis. Vltimò, Chriſtus non eſt mentitus, quia veritas mentiri non poteſt: ipſe autem inquit, Ego ſum veritas, & hoc Arriani fatentur, & ipſe dixit ſe eſſe verum Deum, ut ex locis citatis cóſtat ergo eſt ita.

Et quia Eraſmus infirmare conatur doctrinam, quam ſtatuimus, opertet eius doctrinam diſcutere. Et primus locus, ad quem Eraſmus reſpondet, eſt ille Ioann. 10. Ego & Pater vnum ſumus & 1. Ioann. 5. Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, cum cæteris quæ adduximus, quæ omnia Eraſmus adulterinis expoſitionibus euertere conatur. In annotationibus 1. Ioann. 5. inquit, quòd in illo Ioannis 10. Ego & Pater vnum ſumus, loquitur de concordia, quam cum Patre habet, eſto, pium ſit ſenſum, iſtum noſtrum iudicio Eccleſiæ ſummittere, quia ut probemus ex iſto loco, Chriſtum eſſe Deum, neceſſum eſt probare ex ſacris literis, ly vnum ſolum importare vnitatem eſſentię, & quia hoc ex ſacris literis probari non poteſt, ideo inquit, locus hic infirmus eſt contra Arrianos. Minor probatur Ioann. 17. Pater ſancte, ſerua eos, vt ſint vnum, ſicut nos vnum ſumus & rurſus, vt ſint, vnú, ſicut ego in te, & tu in me ex quibus cóſtat, quod vnum, importat concordiam animorum.

Contra Eraſmum.

Hoc tamen non obſtante, contra Eraſmum, dicimus, ex loco illo euidéter deduci, Chriſtú eſſe Deum, pro quo notandum eſt quis ſit ſcopus, & finis, ad qué Chriſti verba referuntur: nam poſtquam longum ſermonem de ouibus fecerat, & ſubiunxiſſet, Non rapiet eas quiſquam de manu mea, dixit, Pater qui dedit mihi maior omnibus eſt, quo loco oſtendit, oues eſſe ſuas 1 & concludit, nemo poteſt eas rapere de manu mea, hoc eſt, de poteſtatę mea: in ſcriptura enim manus pro poteſtate vſurpatur, Geneſ. 18. Abraham dę Agar loquendo, dixit ei, In manu tua eſt: & quòd nemo oues de manu ſua rapere poſſit, hac collectione probat, nemo poteſt rapere oues de poteſtate Patris, Pater autem, qui dedit mihi, maior omnibus eſt, nemo ergo rapere eas de manu mea poteſt: quia ego & Pater vnum ſumus, ex hoc contra Eraſmum arguitur, vel ly unum, importat vnitatem eſſentiæ, vel animorum concordiam, ſi primum, habemus intentum: ſi ſecundum, collectio ergo Chriſti nulla eſt, exiſtens enim in gratia affirmare poſſet, ego & pater charitate & concordia animorum unum ſumus: nemo autem ouem rapere poteſt de poteſtate Patris, ergò nec de manu mea.

Tum etiam uerbum illud Eraſmi, pium eſt credere intolerabile eſt, quia Eccleſiæ credere nedum piú, ſed neceſſarium eſt ad ſalutem: nam miracula ſanctorum, quæ ab Eccleſia non ſunt approbata, piè credimus: neceſſaria vero ad ſalutem, & quę fidem tangút, uel fidelium mores, neceſſariò credere tenemur.

Ad alium locum ad Titum 2. Expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, tria dicit Eraſmus. Primum, quod per magnum Deum Patrem poſſumus intelligere. Hieronymus tamen Auguſtinus, & Theophilactus, & communiter Patres de Chriſto Domino exponút. Secundò dicit, quòd quantumcunque Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, & Patres ex iſto loco aduerſus Arrianos exultent, nihil tamen contra illos: nam locus hic illis fauet; probat: quia ſermo Græcus dubius & anceps eſt: ſed dato, id illi demus. Hinc arguitur ad hominem, contra illum: ſi ſermo Gręcus eſt anceps & ambiguus, & ex æquo poteſt ad Patrem & ad Filium referri, quare potius Arrianis quàm Catholicis fauet? Tertiò dicit, quòd dato, locus iſte de Chriſto intelligatur, contra Arrianos non eſt, ipſi enim fatentur, Chriſtum magnum Deum, eſſe, non tamen uerum Deum. Sed contra arguitur ex Paulo ad Philip. 2. Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſi æqualis Deo, uerus ergo Deus. Confirmatur ex eo quod addit: ſuper omnia Deus, ergò uerus Deus antecedens patet ad Rom. 9. Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſęcula, & quòd inquit locus iſte poteſt ſic conſtrui, Deus, qui eſt ſuper omnia, ſit benedictus, iam ſupra excluſimus, & addimus, quòd Eraſmus in ſuis gloſſis Arrium ſuperauit, non enim tam adulterinas expoſitiones auſus eſſet ſcripturæ adhiberet. Similiter ferè reſpondet ad alium locum ad Titium 3. Apparuit benignitas Saluatoris noſtri Dei, inquit, Saluatorem, potius ad Patrem, quàm ad Filium eſſe referendum, & citat in ſuam ſententiam B. Hieronymum,

ſed

ſed falſo: nam Beatus Hieronymus ſolum inquit, quod Saluator noſter Deus, nempe Chriſtus, non eſt alius Deus à Patre.

Vltimus locus eſt Ioann. 1. Deus erat Verbum, & Verbum caro factum eſt, exponit Eraſmus, Deus erat Verbum, id eſt, particeps Diuinitatis. Sed arguitur contra illum ex communi conſenſu omnium Patrum, qui ex hoc loco conuincunt, Chriſtum eſſe verum Filium Dei, & ſi expoſitio illa valida eſſet, locus eſſet infirmus: Arrius enim poſſet ſic reſpondere, erat Deus, id eſt, particeps Diuinitatis. Aduertendum tamen, quòd licèt Eraſmus aſſerat non conuinci ex his locis, Chriſtum eſſe Deum, non tamen negat, ex alijs locis conuinci poſſe, vt ex ipſius Apologia aduerſus Stunicam conſtat, vbi inquit, id conuinci ex illo Thomæ Ioan. 20. Dominus meus & Deus meus. Sed arguitur contra eum. Primò, quia Euangeliſta ibi nõ aſſerit, Chriſtũ eſſe Deũ, ſed tm̃ Thomã id dixiſſe, nihilominus, per impoſſibile dato, quod Euangeliſta id nõ affirmaſſet, aut Thomas mentitus fuiſſet, aſſertio hæc eſſet vera: ſicuti dictum illud cęci Ioan. 9. Scimus quia peccatores Deus non exaudit. Secundò, quia ſi verũ eſt, quod Eraſmus dicit, quia Thomas id dixit, eſt verum; inde nos probaremus non ita eſſe, quia ſimili modo Propheta ait, Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. Tertiò, quia ipſe inquit, quod ſi verba illa ad Titum 2. de Chriſto intelligantur, Arrianos non conuincunt: eodem ergo modo fateri tenetur, quòd neque is locus Ioan. 20. Arrianos conuincat. Quartò, quia hæreticus eſt, qui locum hunc per admirationem exponit, ex diffinitione Concilij Conſtãtienſis, Can. 12. ſimiliter ergo, qui locum illum ad Roman. 9. per admirationem exponit. Collectionem probo: quia minor apparentia admirationis eſt hic, quam illic. Quintò, quia tu Eraſme, vel credis, Chriſtum eſſe verum Deum, vel non credis: ſi credis, contra, quia ex doctrina tua nullum eſt motiuum ad id credendum ſaltem certitudine fidei: probo, quia apud te Eccleſia proponens non eſt neceſſarium, neque ſufficiens motiuũ ad credendum, nec per te eſt aliquis locus in ſcriptura expreſſus, vnde id deducatur, ergo. Quod ſi dicas ex loco Ioann. 20. conuinci, contra, loca alia non te conuincunt, ergo neque hic te debet conuincere, ex quo conſtat te manifeſtè mentiri: nam ſi te conuincit, captiuares in alijs locis intellectum in obſequiũ fidei. Et vltimò, quia cum ſint loci alij fortiores contra Arrianos, quare illis hunc tantum locum obijcis: ideo Eraſmo omiſſo, cuius doctrina in hac parte, vt in multis alijs eſt cauenda.

Dubium eſt, an ex illo Ioann. 20. determinatione Eccleſiæ addita, efficax argumentum ſumi poſſit, ad probandum Chriſtum eſſe Deum, verba ſunt, Dominus meus & Deus meus: & arguitur neganter, nã neque aſſertio ſcripturæ, neque diffinitio Eccleſiæ id euidenter conuincuntur: antecedens probo, quia ſcriptura tantum aſſerit, quòd Thomas id dixit, & Eccleſia ſolum diffinit, Thomam illud dixiſſe: at collectio iſta non conuincit: Thomas dixit, Chriſtũ eſſe Deũ, ergo eſt verus Deus, quoniam Thomas tunc non erat in gratia confirmatus, potuit ergo mentiri. Nihilominus dicimus, quod hunc ſufficientiſſimum argumentum ſumitur, quia eccleſia ex hoc loco cum alijs argumentum ſumpſit contra Arrianos, & diffiniuit, Chriſtum eſſe verum Deum: & in Concilio Nicęno adducitur etiam inter alia locus hic: & ad argumentum reſpondeo, Collectionem hanc eſſe bonam, Thomas dixit, Chriſtum eſſe verum Deum, ergo eſt verus Deus, quia mouebatur à Spiritu ſancto, ſicut Euangeliſta ad ſcribendum.

Reliquum eſt vt argumentis Arrij reſpondeamus, Primum eſt ex illo Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, ergo Filius non eſt verus Deus. Reſpondeo, negando conſequẽtiam, pro quo notandum, quod in ſcriptura ſacra, quãdo dictio excluſiua ponitur in propoſitione vbi prædicatũ eſt eſſentiale, & non perſonale, non excludit à perſona, ſed à natura: vt ibi, nemo nouit Filium, niſi Pater, non excluditur Spiritus ſanctus, ſed ſenſus eſt, nulla alia natura quam natura Patris cognoſcit Filium: & hoc patet ex illo 1. ad Theſſalon. vltimo, Qui ſolus habitat lucem inacceſſibilem, & habet immortalitatem: vbi neque Filium neque Spiritum ſanctum excludit, quia etiam lucem inacceſſibilem habitant. Et Paulus eodẽ c. de Patre loquens, inquit, Solus ipſe eſt Rex regum, & Dominus dominantium. Et idem de ſolo Filio aſſeritur Apocal. 9. ſenſus igitur eſt, hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, quia nulla alia ſubſtantia eſt, quæ verus Deus ſit: vnde Sanct. Tho. 4. contra Gentes, cap. 8. inquit, ſi confeſſus eſſet Filius, quòd ſolus Pater eſt verus Deus, non propter hoc ab eſſentia & Deitate Filius excludi intelligendus eſt.

Secundum argumentum eſt, Filius Dei aliquid ignorat, ergo non eſt verus Deus: antecedens patet Matth. 13. de die illa nemo ſcit, niſi ſolus Pater. Pro ſolutione huius argumenti aſſignamus duas Concluſiones.

1. Concluſio. Prima, Chriſtus ſimul cum Spiritu ſancto, certiſſimè & infallibiliter diem Iudicij cognoſcunt, ſicut Pater cognoſcit, hæc ſtatuitur contra impiiſſimos hæreticos Ignorantes vocatos, vt Iſidorus libro 4. tradit, & probatur Concluſio, quia Filius eſt Deus, vt probauimus, & ſimiliter Spiritus ſanctus, quod probatione non indiget, cognoſcunt ergo diem iudicij ſicuti Pater. Quod ſi arguas Euangelium ait, Solus Pater cognoſcit, excludit ergo Filium, & Spiritum ſanctum à cognitione illa: Collectionem negamus, duæ enim ſunt expoſitiones optimæ loci huius. Prima, quæ eſt Scholaſtica, ſuppoſito, quòd quando dictio excluſiua apponitur reſpectu alicuius termini eſſentialis, non excludit perſonas ab operatione illa, verbi gratia, ſi in ſcriptura inueniatur, quòd ſolus Pater creat, exponenda eſt, nihil aliud à Patre creat, & Filius non eſt aliud, ſed alius: ſi tamen dictio excluſiua ponatur reſpectu termini notionalis, tunc cæteras perſonas excludit: ad rem ergo, quando Euangelium ait, Solum Patrem ſcire diem Iudicij, eſt vera, quia ſcire eſt terminus eſſentialis, verbum enim, ſolum, cæteras perſonas non excludit. Secunda ſolutio eſt moralis, quia etiamſi Euangelium dicat, ſolum Patrem ſcire diem Iudicij, nihil tamen contra nos, quia debet ſic intelligi, ac ſi diceret, Pater habet cognitionem à ſe, non ab alio communicatam: ſicuti intelligitur illud Ioann. 15. Doctrina mea non eſt mea, ſed eius qui miſit me Patris: ac ſi diceret, cognitionem & doctrinam quam habeo, communicatam à Patre habeo, & non eſt ſolum à meipſo: & in cõi modo loquendi dicimus, ſolus ignis eſt calidus, quia cętera calorem habẽt cõicatum ab igne, ipſe vero à ſe habet: ſic ergo in propoſito, quando Chriſtus inquit, Solus Pater ſcit, intelligitur ex ſe, non participando, neque ab alio ſcientiam accipiendo. Expoſitio alia communis eſt, quod Filius neſcit diẽ Iudicij ad reuelandum & manifeſtandum alijs, quia myſterium hoc Deus ſibi reſeruauit.

2. Concluſio. Secunda concluſio, Chriſtus quatenus homo ſciebat diem Iudicij futuri, & cognoſcit illum: probatur ex illo Eſa. 63. vbi de Chriſto, quatenus homo erat, loquens, Ecce dies vltionis coram me eſt, & omnis retributionis mecum. Et Matth. 24. aſſignauit ſigna Iudicij venturi, conſcius ergo erat eius. Et probatur ratione, ad ſtatũ Chriſti ſpectabat, diem illam cognoſcere, cognouit ergo illam: antecedens probatur, quia ſi ignoraſſet, ſequitur quod poſſet eſſe error in Chriſto,

quia ſi vltimum diem ignoraret, ergò & antepenultimum, & ſic de alijs. Et confirmatur: quia Pater dona excellentiora communicauit Filio, quam cognitionē hanc, illam ergò illi communicauit.

Quod ſi quæras, in quo gradu certitudinis Concluſio hæc tenenda ſit: videtur enim non eſſe de fide: probatur, quia plerique grauiſſimi Doctores contrarium affirmarunt. Irenæus Doctor grauiſſimus libro ſecundo, capit. 48. expreſsè affirmat, Chriſtum ſecundum quod homo, diem vltimum ignoraſſe: ſic enim ſcripſit, Neſcio qua temeritate aliqui præſumant horum myſteriorum cognitionem ſibi arrogare, cùm Filius Dei diem iudicij ſe fateatur ignorare. Ambroſius ſuper Lucam cap. 10. inquit, quod etiam ſi Chriſtus, ſecundum quod Deus, conſcius fuerit huius diei, non tamen ſecūdum quod homo. Quibus Chryſoſtomus ſubſcripſit. Et quod amplius mouet, eſt Concilium Conſtantienſe, quod Canon 6. inquit, quòd Chriſtus ſecundum Diuinitatem erat conſcius illius diei, non autem ſecundum quod homo. Nihilominus concluſio poſita eſt vera, & eſt S. Thom. 3. parte, quæſt. 10. artic. 2. & eſt communis Doctorum Scholaſticorum, & oppoſita aſſertio, nedum eſt ſcandaloſa, ſed temeraria, & erronea. Et ad locum Euangelij qui contrarium videtur ſonare, ſufficiunt tres ſolutiones aſſignatæ. & vltrà illas, eſt alia expoſitio Baſilij contra Eunomium, c. 4. quòd Chriſtus verba illa protulit in perſonam corporis myſtici, quod ſæpè in ſcriptura reperimus, vt eſt illud Pſalmi, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ, &c. Et ſubdit: longè à ſalute mea verba delictorum meorū. Et actuum 9. Saule, Saule, quid me perſequeris? quæ verba conſtat in perſona Eccleſiæ eſſe dicta. Vltima ſolutio eſt, quòd Chriſtus verbis illis vſus fuit tropo, & figura, qua aliquando locis alijs vſus eſt ad diſcipulorum importunitatem vitandam: ideo dixit, neque filius hominis ſcit, ac ſi diceret, non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate, vti Actuum 1. habetur; ita & nos, ad cauendam importunitatem illorum dicere ſolemus, neſcio, cùm tamen ſciamus. Expoſitio hæc eſt Auguſtini, 1. de Trin. c. 12. Alia communis, nempe, quod neſcit ad reuelandum, eſt Chryſoſtomi, à quo Caietanus eſt mutuatus.

Tertium argumentum eſt, in Filio eſt indigentia, ergò non eſt verus Deus, antecedens probant, quia omnia quæ Filius habet, à Patre accepit. Tum etiam, quia Pater docet, & adiuuat Filium: omnia autē iſta defectum important, ergò, antecedens patet Ioann. 5. Non poteſt Filius à ſe facere quicquam. Et Io. 15. Omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis. Pro ſolutione notandum, quòd Pater ab æterno omnia quæ habet, Paternitate dempta, Filio cōmunicauit, vt ſciētiam, potentiam, & attributa omnia quæ Filio appropriamus, vt patet ex illo Io. 16. Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. & c. 17. Omnia mea tua ſunt, & tua mea, & c. 10. Quod dedit mihi Pater, maius omnibus eſt. Hoc ſuppoſito, dicimus, quòd Pater dicitur docere Filium, eo quod ei communicat eius ſapientiam infinitam, quam ex ſe habet, & hoc per generationem: vnde audire, & à Patre intelligere, nihil aliud eſt, quam ſapientiam, quam habet, per generationem à Patre accipere, & ideò addidit, & quæcunque ille fecit, hæc & Filius ſimiliter fecit.

Quartum argumentum Arrij eſt, in ſcriptura expreſſe habetur, Filium Dei eſſe creaturam, ergo non eſt Deus: antecedens patet Eccl. 24. vbi Sapientia, qui eſt Filius Dei, inquit: Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Et rurſum, Ab initio & ante ſęcula creata ſum, & ego ex ore altiſſimi prodij ante omnem creaturam. Ad hoc reſpondeo primo, quòd loca iſta de B. Virgine intelligi poſſunt: & ita canit eccleſia. Secundo dicimus, quòd intelliguntur de ſapientia creata, quam Deus creaturis indidit, vt patet ex illo Eccl. 1. Ipſe creauit eam, & effudit illam ſuper omnia opera ſua. Tertiò dico, quòd intelligi poſſunt de natura humana à Filio Dei aſſumpta, vt ſit ſenſus, ab initio & ante ſęcula creata ſum, id eſt, præuiſa ſum meo creatori vniri. Vltimo dicimus, quòd intelliguntur de ſapientia increata, qui eſt Filius Dei. Pro quo notanda eſt differentia inter generationem, & creationem, quia in noſtra generatione, genitum recipit naturam generantis, & generans in generatione animalium mutatur, in creatione tamen creatura non recipit naturam creatoris, neque creator mutatur. Hoc ſuppoſito, ſapientia, quæ Filius Dei eſt, in ſcriptura genita dicitur, & creata, vt ex creatione intelligatur immutabilitas Patris, & ex generatione vnitas naturę in Patre & Filio, dicitur ergo in ſcriptura Filius genitus a Patre, ad oſtendendum eandem naturam cum Patre habere: dicitur etiam creatus, ad manifeſtandum, quòd cum Pater Filium generat, nullo modo mutatur, & hūc ſenſum aſſignant Hillarius, & S. Tho. 4. contra Gentes, c. 8. ſimiliter exponit.

Quintum argumentum Arrij eſt, Ioan. 1. Baptiſta de Chriſto dixit, Ante me factus eſt: ex hoc argumentatur ſic: Chriſtus ſecundum humanitatem ante Baptiſta non eſt factus, ſex enim menſibus illum præceſſit Baptiſta: ſecundum ergo Diuinitatem ante eum eſt factus, ſi factus, non ergo creator, ſed creatura: reſpondeo, ſenſum verborū illorum eſſe; ante me factus eſt, id eſt, mihi eſt prælatus, & prius quam ego factus, & exiſtimatus: & ſenſus Arrianorum damnatus eſt in Concilio Nicęno. Et aduertendum, quòd eſt phraſis ſcripturę, aliqua tunc dici fieri, quando innoteſcūt. Filius enim ab æterno omnipotentiam habuit à Patre: poſt reſurrectionem tamen dixit, data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, hoc eſt, modo hominibus innoteſcit poteſtas, quā in cęlo, & in terra habeo.

Vltimò arguit, ex illo Ioan. 17. claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, Apoſtoli autem non poterant eſſe vnum cum Patre per eſſentiam, ergo neque filius: reſpondemus, quòd verbum illud (ſicut) non dicit omnimodam ſimilitudinem; quòd autem Pater & Filius ſint vna eſſentia, iam contra hæreticos probauimus. Et hæc ſint ſat de priori ſenſu quæſtionis.

Secunda controuerſia eſt inter Doctores fideles, an quemadmodum Filius à Diuinitate habet quòd ſit creator, ſic ratione humanitatis ei conueniat eſſe creaturam. Iuxta quam quæſtionem ſunt tres modi dicendi, vt ex Doctoribus 3. Sentent. diſtinct. 11. conſtat. Primus modus eſt aſſerentium, hanc veriſſimam prædicationem eſſe, Chriſtus eſt creatura, addunt tamen, quòd Eccleſia ideò illam abhorret, ne cum Arrianis conſentiamus: quia cum hæreticis nec nomina debemus habere communia. Hoc tenet Gabriel loco citato, & allegat alios idem tenentes, ſubſcribit illis Caietanus loco citato, inquit enim, hanc in rigore eſſe veram, Chriſtus eſt creatura, hoc tamen affirmari non poteſt, quia ſi de rigore eſſet vera, non negaretur ab Eccleſia. Secundus modus dicendi eſt Scoti, 3. diſtinctio. 11. quæſtione prima, qui aſſerit, quod propoſitio illa, neque eſt vera, nec falſa: ideo Theologus reſpondere non debet ad illam niſi ſub diſtinctione, nempe, vel in quantum Deus, vel in quantum homo.

Contra hos duos modos dicendi ſit Concluſio certiſſima, quòd hæc propoſitio, Deus eſt creatura, in rigore eſt falſa, & abſolute non eſt concedenda, niſi cum addito: itaque ſicut hęc, Aethiops eſt albus, abſolutè eſt falſa, niſi addas, ſecundū dentes: ſic & & iſta, Chriſtus eſt creatura. Hęc eſt ſententia S. Tho. 3. par. q. 16. art. 8. Cōcluſio.

art.8. & de veritate, q.29. art.3. & 3. Sent. diſtinct.11. q.1. & eam defendit Marſilius, 3 q.9. art.3. Idem tenet Magiſter Sent.3. diſt.11. Capreolus & Durandus, & tandem hæc eſt ſententia ferè omnium Patrum. D. Ambroſius ex profeſſo id aſſerit, lib.1. de Trinit. ca.6. D. Auguſtinus, 1. de Trinit. c.36. in expoſitione illorũ verborum, Omnia per ipſum facta ſunt, inquit, nullo modo fatendum eſſe Chriſtum eſſe creaturam: & idẽ affirmat cæteri Patres. Ratione probatur, quia concedimus, quod Chriſtus ſimpliciter non eſt factus, neq; creatus, ergo ſimpliciter non eſt creatura, antecedens habetur in Symbolo Athanaſij. Collectionẽ probo: quia creatura nihil aliud eſt, quã ſimplex factura. Confirmatur: Chriſtus ſimpliciter non habuit eſſe, poſt nõ eſſe, non ergo eſt creatura; antecedens eſt de fide, conſequẽtiam probo ex diffinitione creationis, quæ eſt recipere eſſe, poſt non eſſe, & eſſe ab alio, quod Chriſto nullo modo competere poteſt. Secũdò, omnia illa prædicata, quæ important præciſionem, & excluſionẽ naturæ, de Chriſto affirmari nequeunt: creatura autem eſt huiuſmodi, ergo ſimpliciter de Chriſto prædicari non poteſt. Maior probatur: hæc propoſitio eſt falſa, Chriſtus eſt purus homo, quia prædicatum excludit Diuinitatem. Similiter & hæc, Chriſtus eſt purus Deus, quia prædicatum excludit humanitatem, maior ergo infallibilis eſt, & eſt S.Thom. Minorem probo, quia creatura ſimpliciter excludit creatorem, ergo Diuinitatem, cui creare conuenit, nullo ergo modo creatura poteſt ſimpliciter de Chriſto prædicari. Collectio patet: quia omnia prædicata includentia negationem, cuius oppoſita affirmatio conuenit Chriſto, non valent de Chriſto prædicari: creatura ergo ſimpliciter de eo prędicari nequit, quia creatura dicit, non ſemper fuiſſe, cuius oppoſita affirmatio, nempè, ſemper fuiſſe, conuenit Chriſto. Tertiò, omnis creatura incipit, vel incepit eſſe, at Chriſtus non incepit eſſe, non ergo eſt creatura. Et hæc eſt veriſſima ſententia, & firmiter tenenda.

Contra hãc ſententiam ſunt argumenta. Primum ex Auguſtino loco citato, & in ſermone de Natiuitate Domini, mirabile ſacramentum quo creator voluit eſſe creatura. Et Leo Papa ſermone de Natiuitate, quem refert S.Thom. 3. parte, quæſt.16. art.8. ad tertium, qui inquit, noua & inaudita conuentio, qua qui eſt, & ſemper fuit, voluit eſſe creatura. Et Hieronymus in epiſtolam ad Epheſ. c.2. Ipſius factura ſumus, inquit. Iuxta hæc verba ſunt quidam, qui verentur & trepidant dicere, Chriſtum creaturam, derogãtes myſterio Incarnationis: ego tamen confiteor, Chriſtum fuiſſe creaturam, citra periculum. Ad hæc, & alios locos Patrum his ſimiles, eſt triplex ſolutio. Prima eſt communis in Scholis, ſcilicèt, quod ſancti breuitatis cauſa particulam neceſſariam, nempè, ſecundum humanitatem, omiſerunt: ſenſus enim ſanctorum, ſicut ſcripturæ, ex præcedentibus & ſubſequentibus colligi debet: & cùm ſancti de Chriſto loquerentur ſecundum humanitatem, ſic ſunt interpretandi, quãdo aſſeruerunt, Chriſtum eſſe creaturam. Secunda ſolutio eſt, quòd apud ſanctos, ſententia illa eſt ſemper amplectenda, vbi ex profeſſo, & ex propria ſententia loquuntur, & propoſitionem aliquam diffiniũt tanquam veram & tenendam, non tamen quando ex accidenti, & per exaggerationem alicuius myſterij Diuini loquuntur, quòd illis accidit in caſu, de quo in præſentia agimus: loquentes tamen ex profeſſo, oppoſitam ſententiam affirmant, ad commendandam etiam charitatem, vel vitia carpenda aliquando excedunt: vnde Auguſtinus lib. 1. de Trinit. cap. 46. ait, Cùm de Chriſto loquimur quid, & ſecundum quid, & propter quid, aduertat prudens lector: qui locus eſt valdè notandus pro ſolutione multorum argumentorum. Tertia ſolutio ſancti Thom. artic.8. citato ad ſecundum, qui hãc regulam ſtatuit, qua facilè cognoſcere poſſimus quæ prædicata dicuntur de Deo & homine Chriſto ſine addito, vel cum addito. Regula hęc eſt: ea prædicata, quæ dubitationem non habent circa alterutram naturam, prædicantur de Deo & homine ſine addito: ea verò quæ dubitationem habent, non niſi cum addito, prædicantur, verbi gratia, prædicata hæc, mortuus, paſſus, ſepultus, conueniunt Deo ſolũ ratione naturæ humanæ: neque vnquam dubitatum fuit, an illi conuenirent ratione naturæ Diuinæ: ideò iſtæ concedendæ ſunt ſimpliciter, Deus eſt mortuus, Deus eſt paſſus. Item certum eſt, quòd prædicata iſta, infactibilis, increabilis, conueniunt Deo ſolum rõne naturæ Diuinę: neque vnquam dubitatũ fuit, an Deo cõueniãt ratione naturę humanę: ideo ſimpliciter iſtę ſunt concedendæ, Chriſtus eſt infactibilis, Chriſtus eſt increabilis, & hac ratione Damaſcenus inquit, quòd Chriſtus eſt partibilis & impartibilis, creabilis & increabilis, æternus, & omnipotens: ſimiliter prædicata hæc incorporeum, & impaſſibile, Deo conueniunt ratione naturæ Diuinæ: dubitatum tamen fuit apud Manichæos, an Deo conuenirent ratione naturæ humanæ: aſſerebant enim, Chriſtum non habuiſſe verum corpus, ſed phantaſticum, ideo iſta, Chriſtus eſt incorporeus, non eſt ſimpliciter concedenda, ſed cum addito, ſcilicet, inquantum Deus: ideò S.Th. art.8. ad tertium, inquit, quod hæc prædicata, factum, & natum, de Deo ſine addito prædicantur, quia conueniunt Chriſto ratione naturæ humanæ: & nunquã fuit dubitatum, an ei conuenirent ratione naturæ Diuinę. Ex quo ſequitur hanc, Chriſtus eſt creatura, ſimpliciter eſſe negandam, quia Arriani eam aſſerebant.

Secundum argumentum eſt, Chriſtus ſimpliciter & abſolutè eſt minor Patre, ergo ſimpliciter & abſolutè eſt creatura, antecedens patet Ioann. 14. Pater maior me eſt. Ad argumentum negamus antecedens: eſt enim ſimpliciter falſum, quoniam efficit hunc ſenſum, Verbum Diuinum eſt minus Patre, quod hæreticum eſt: cùm addito tamen, nempe ſecundum humanitatem, concedendum eſt, & loco illo Chriſtus loquebatur ſecundum humanitatem, vt ex textu patet.

Tertiò arguitur, & eſt difficile argumentum, nam ſi Chriſtus creatura non eſſet, maximè ex eo, quia nõ poteſt habere eſſe, poſt non eſſe, ſed hoc non eſt de ratione creaturæ, nihil ergo obſtat quin Chriſtus ſit vera creatura. Maior eſt fundamentum totius Scholæ, Minor probatur: nam ſi Angelus ab æterno produceretur à Deo, conſtat, quòd Angelus eſſet creatura, & tamen non haberet eſſe, poſt non eſſe, non ergo exigitur hoc ad rationem creaturæ. Confirmatur, omnis natura humana communicat ſuppoſito proprium eſſe creatum, ergo humanitas confert & communicat Chriſto quòd ſit creatura, conſequentiã probo propter communicationem idiomatum; prætera ab inferiori ad ſuum ſuperius, Chriſtus eſt homo, ergo eſt creatura. Vltimo, Chriſtus eſt verè genitus, ergo habuit eſſe, poſt non eſſe, ergò eſt vera creatura, patet 5. phyſicorum, generatio eſt mutatio de nõ eſſe, ad eſſe. Ad hæc argumenta reſpondetur: ad primum, præmiſſo fundamento, quod ad rationem creaturæ requiruntur duo: primum, quòd habeat eſſe, poſt non eſſe: ſecundò, quòd non repugnet illi habere eſſe, poſt non eſſe: & hæc conditio maximè requiritur, ita, vt ſi alicui repugnaret habere eſſe, poſt non eſſe, creatura non eſſet: & ita probatur Dei æternitas, quia repugnat illi habere eſſe poſt non eſſe, vnde ad maiorẽ dico, quòd Angelus ille etiam ſi non haberet eſſe, poſt non eſſe, non tamen illi repugnat habere eſſe, poſt non eſſe: & ideo eſt intra limites creaturæ; quia ve-

rò Chriſto repugnat habere eſſe, poſt non eſſe, ideo non eſt creatura. Ad illud de communicatione idiomatum: reſpondetur, ſtatutis his duabus regulis. Prima regula, oīa illa prædicata quæ humanitas non poſſet communicare proprio ſuppoſito, non poteſt communicare ſuppoſito Diuino, verbi gratia, ſi humanitas eſſet in proprio ſuppoſito, non poſſet cõicare hoc prædicatum, quod eſt eſſe in alio, quia implicat eſſe in proprio ſuppoſito, & in alio eſſe, & ideò neque Chriſto: ideò iſta eſt falſa, ſuppoſitum Diuinum eſt in alio, vel ſuſtentatur ab alio.

Secunda regula, omnia illa prædicata, quæ conueniunt humanitati, & includunt negationem cuius oppoſita affirmatio conuenit Verbo Diuino, etiam ſi competant humanitati, non poſſunt communicari Chriſto, neque de eo affirmari: vndè hæc eſt falſa, Chriſtus incepit eſſe, quia hoc prædicatum, incipere eſſe, importat negationem, ſcilicèt, quòd non ſemper fuit, & eius ſuppoſita affirmatio, ſcilicet, ſemper eſſe, competit Verbo, ideò Chriſto non poteſt communicari, nec de eo prædicari: & eadem ratio omninò eſt de iſta, Chriſtus eſt creatura. Ad aliud argumentum, Chriſtus eſt homo, ergo eſt creatura, negamus conſequentiam: ratio eſt, quia prædicatum hoc, homo, non repugnat Chriſto, imò veriſsimè & propriè de Chriſto prædicatur: prædicatum verò hoc, creatura, ſimpliciter repugnat Chriſto, quia creatura dicit aliquando non fuiſſe, quod Chriſto repugnat.

Pro B. Auguſtino reſpondemus in ſolutione ad primum argumentum Arrij, & ex ſecunda ſolutione cõſtat, quia Auguſtinus ex profeſſo non diſputabat, vt diffiniret iſta in rigore eſſe concedendam, Chriſtus eſt creatura, & an cum addito, uel ſine addito, ſed ſolũ ait, quod Chriſtus eſt Deus & homo, & quod attinet ad uerbum, Chriſtus eſt creator: quod uerò attinet ad hominem, Chriſtus eſt creatura: idem verò in virtute eſt, quod attinet ad hominem, quòd aſſerere ſecundum humanitatem eſt creatura, & de mente ipſius conſtat 1. de Trinitate, c.46. vbi aſſerit cùm de Chriſto loquimur, quid, & ſecundum quid, & propter quid, aduertat prudens lector: ex qua regula, & cum in omnibus operibus ſuis vrgentiſſimus inſectator Arrianorum fuerit, conſtat, quod nunquam illis ſubſcripſit.

QVINTVM QVAESITVM.

An ſinus Abrahæ credendus ſit habitatio aliqua, quæ ſit pars inferorum.

AVguſtinus Euodio epiſtola 99. aſſerere videtur, quòd nuſquam in Diuinis ſcripturis legitur, quòd ſinus Abrahę pars aliqua ſit inferorum: ſic enim habet, Inter nos & vos chaos magnum formatum eſt, vt ij, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint, neque inde huc trãſmeare: neſcio vtrum quiſquam ſit, cui non videatur abſurdum; porrò ſi plures quam duo ibi erant, quis audear dicere, non ibi fuiſſe Patriarchas & Prophetas, quibus in ſcriptura Dei iuſtitię pietatiſq; tam inſigne teſtimonium perhibetur? quid his ergo præſtiterit, qui dolores ſoluit inferni, in quibus illi non fuerunt? nondum intelligo, præſertim quia neque ipſos quidẽ inferos vſpiam ſcripturarum locos in bono appellatos potuit reperire: quod ſi nuſquam in Diuinis authoritatibus legitur, non vtique ſinus ille Abrahæ, id eſt, ſecretæ cuiuſdam quietis habitatio, aliqua pars inferorum eſſe credenda eſt. De hac quæſtione vide ſupra tomo ſexto Beati Hieronymi, ad octauum quæſitum.

SEXTVM QVAESITVM.

An Eucharistia infantibus ſit neceſſaria.

AVguſtinus epiſtola 106. contra Pelagianos ſubindicare videtur Euchariſtiã nũc infantibus eſſe neceſſariam, his verbis, Quod ſi abſurdum eſt, & à iuſtitia Dei penitus alienum: & tamen nullus, qui ſe meminit Catholicæ fidei Chriſtianum negat aut dubitat paruulos, non accepta gratia regenerationis in Chriſto ſine cibo carnis eius, & ſanguinis potu, non habere in ſe vitam, ac per hoc pœnæ ſempiternæ obnoxios: profectò reſtat vt quia ipſi non egerunt aliquid boni, aut mali, ideò mortis eorum iuſta ſit pęna, quia in illo moriuntur, in quo omnes peccauerunt: Vnde in illo ſolo iuſtificantur à quo peccatum neque originale trahi potuit, neque proprium perpetrari. Et Vitali, epiſtola 107. de orando Deo, inquit, in verba illa, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Propter quod & illis qui hoc ſacramentum non accipiunt, contingit quod ſequitur: qui autem non crediderit, condemnabitur: vnde & ipſi, ſicut dixi, ſi in illa parua ætate moriuntur, vtique ſecundum ea quæ per corpus geſſerunt, id eſt, tempore quo in corpore fuerunt, quando per corda & ora geſtantium crediderunt, vel non crediderunt, quando baptizati, vel non baptizati ſunt: quando carnem Chriſti manducauerunt, vel non manducauerunt: quando & ſanguinem biberunt, uel non biberunt, ſecundum hæc ergò quæ per corpus geſſerunt, non ſecundum ea quæ ſi diu hic vixerent geſturi fuerant, iudicantur.

Doctores Scholaſtici 4. Sentent. diſt. 12. & Sanct. Thom. 3. parte, q. 80. articulo 9. quo quærit, an non habentes vſum rationis debeant hoc ſacramentum accipere? & præmiſſa diſtinctione reſpondet tribus Cõcluſionibus, dupliciter quis dicitur carere vſu rationis: vno modo, quia habet debilem vſum rationis, ſicuti qui malè videt dicitur non videre, & de illis eſt, prima Concluſio, non eſſe illis ſacramentum denegãdum, exemplum ſit palam in infirmis, quibus licèt ratio claudicare videatur, modo aliquam imaginem deuotionis referant, non eſt eis ſacramentum denegandum: alio vero modo contingit, vt prorſus nullus ſit illis vſus rationis, ita quod à natiuitate ſint perpetuò amentes, & de illis eſt ſecunda concluſio, talibus nullo modo eſt ſacramentum conferendum. Ratio eſt, quia ad eius ſumptionem requiritur aliqua deuotio, uel præſens, uel præterita, quam tales neque habent, neque vnquam habuerunt.

Si uerò non ſunt perpetuò amentes, ſed quandoque mentis compotes, eſt tertia Concluſio, quod ſi dum lucem habebant rationis, deuotionem erga ſacramentum manifeſtarunt, debet eis Euchariſtia in articulo mortis exhiberi, niſi periculum vomitus aut ſpuitionis timeatur, ſecùs ſi talem deuotionem nunquam habuerunt, vnde Cõcilio Carthaginenſi quod refertur 26. quæſt. 6. Can. is qui, definitur, is qui in infirmitate pęnitentiam petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſsus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim conuerſus fuerit, dent teſtimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiã, & ſi continuo ſit moriturus, reconcilietur per manus impoſitionẽ, & infundatur ori eius Euchariſtia.

Prima concluſio eſt communis Theologorum, & ab omnibus recepta. Secunda verò, nempè, quòd amentibus à natiuitate Euchariſtia non eſt miniſtranda, ſunt qui negant, vt Alexander quæſtione 49. membro 4. & gloſſa ſuper Canonem, qui recedunt, 26. quæſtione 6. quæ ait, quòd amens à natiuitate

tiuitate poteſt baptizari, & Corpus Chriſti in neceſſitate recipere: gloſſa tamen hæc non tenetur, quia cum Euchariſtiæ ſuſceptio non ſit ita neceſſitatis, vt baptiſmus, Eccleſia eam non exhibet niſi habentibus, vel eis qui habuerunt deuotionem ad ipſam, alioquin deberet infantibus dari ante vſum rationis: quòd ſi in primitiua Eccleſia talis fuit mos, poterat eadem ratione & amentibus tradi, de quo ſtatim.

Tertiam et Concluſionē inficiatur Alexander, inſinuans, quòd neque illis qui habuerunt lucida interualla, & deuotionem ſacramenti, poſtea, dum ſunt mente ſani ſit conferendum: niſi tunc, vt ait Paulus, diſcernere poſſint inter hoc ſacramentum, & alios ſæculares cibos, & Gabriel. 4. diſtinct. 9. quæſtione 2. ei ſubſcribit, & ait, eſſe Eccleſię conſuetudinem: ignoratur tamen vbi talis conſuetudo vigeat, imò ſunt decreta Arauſicani Concilij, & Carthaginenſ. 4. quæ referuntur 26. quæſtione 6. Cano. qui recedunt, & Cano. is qui, videlicet, quòd illi qui in phreneſim inciderunt, ſi antea in eis pœnitentiæ ſigna præceſſerunt, communio detur. Gloſſa Gabrielis dicentis intelligi, quando aliquis vſus rationis in eis permanſit, nulla eſt, nam Concilia de phræneticis ſimpliciter ſtatuunt; & eadem eſt ratio de amentibus, qui aliqualem vſum rationis habent; & probatur hæc ſententia, ſi quis, quando porrigitur ei ſacramentum, mente alienaretur, nihilominus ſacramentum eſſet ei exhibendum: nam ſi dum quis mente ſanus, quando ſacramentum ſuſcipit, per euagationem mentis ſacramentum ſuſcipit, eſto, ſit diſtractus, cur non etiam ille, qui dum ſacramentum petit, mente capitur: quod ſi mente diſtractus ſacramentum recipit, certè & amens qui antea deuotionem habuit ſacramentum recipiet. Caietanus autem qui opinatur deuotionem actualem eſſe neceſſariam, dum ſacramentum ſuſcipitur, vt gratia conferatur, fortè conſequenter diceret phreneticum non ſuſcipere gratiam, & ideo fruſtra ſuſcipere: niſi dicat, deuotionem præcedentem dum vſus rationis aderat manere in virtute. Hæc tamen ſententia Caietani eſt contra communem Theologorum.

Aliter tamen arguitur, iura non ſunt extendenda vltra quàm ſonant, maximè in re odioſa, qualis eſſe videtur miniſtrare Euchariſtiā amenti, quæ ex natura ſua deuotionem exigit, Canones verò citati ijs pręcisè ſacramentum concedunt, qui paulò poſt pęnitentiæ ſigna in phreneſim inciderunt, ſi quis ergo à duobus vel quatuor annis eſt omnino mentę captus, non apparet conueniens vt ei ſacramentum conferatur, alioquin ſequeretur, quòd deberet etiā ei quotannis exhiberi in Paſcha, ne fraudaretur fructu ſacramēti, quod tamen vſus Eccleſiæ nō habet. Et ſi ſint, quos argumentum conuincat: nihilominus, probabilior eſt concluſio Sancti Thomæ, vt iacet, abſque vlla reſtrictione: nam ſi deuotio, quæ per horam phreneſim anteceſſit, virtute durat in phrenetico, eadem eſt ratio, vt quæ præceſſit ante duos vel quatuor annos ſemper maneat in virtute, cum non ſit per cōtrarium actum intercisa: & hoc non eſt iura Canonica vltra ſuos limites extendere, ſed ea paritate rationis amplificare; nec ſequitur, quod ſingulis annis ſint ad communionem admittendi, quia eſt habenda ratio venerationis ſacramenti, ſed ſatis eſt, vt eis morituris tanquam viaticum communicetur.

Argumento tertio tangit S. Thom. difficultatem quæſtionis propoſitæ, quòd eſt, pueri videntur omnium, qui vſu rationis carent eſſe maximè innocentes: atque adeo hoc ſacramento potiſſimum digni, quibus tamen in more non habet Eccleſia illud miniſtrare. D. Thom. reſpondet quatuor: Primò, quòd de pueris recenter natis idem eſt iudicium, quod de amentibus, vt eis non exhibeatur ſacramentum. Secundò, errorem eſſe Græcorum contrarium facientium propter verbum Dionyſij, 2. capit. eccleſiaſticæ Hierarchiæ malè intellectum, ait enim, baptizatis dandam eſſe ſacram communionem, quod vt ait Sanct. Thom. non intelligebat, niſi quando adulti baptizabantur. Tertio ait, nullum ob id detrimentum eos pati, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, quia Auguſt. in epiſtola ad Boniſacium ait, Tunc vnuſquiſque fidelium corporis & ſanguinis Chriſti particeps ſit, ſcilicet, ſpiritualiter, quando in baptiſmate membrū corporis Chriſti efficitur. Quarto addit, quod quādo ipſi pueri incipiunt aliqualem vſum rationis habere, vt poſſint deuotionem concipere huius ſacramenti, tunc poteſt eis conferri.

Dubium eſt ex verbo Dionyſij, an ętate ſua, & deinceps aliquo temporis curriculo in aliquibus eccleſijs mos fuerit obſeruatus miniſtrandi infantibus Euchariſtiam. Caietanus, 3. parte, q. 80. art. 12. ait, Neſtorem & Pelagium authores fuiſſe rituum communicandi ſub vtraque ſpecie, & porrigendi Euchariſtiam infantibus. Auguſtinus tamen lib. de hæreſibus inter errores Pelagianorum, c. 88. erroris huius porrigendi Euchariſtiam infantibus non meminit: quinimò, cū illic lib. 1. de peccat. merit. c. 20. dicat, Pelagianos non baptizare infantes propter vitam æternam, ſed propter ingreſſum regni cœlorum: & Euchariſtia ſumatur propter vitam æternam, iuxta verbū Chriſti, Niſi manducaueritis carnem, &c. veriſimile eſt, quòd eam non porrigebant infantibus: nam cum nullum crederent contrahi originale, putabant ſine vllo ſacramento eos poſſe habere vitam æternam: quare S. Tho. errorem hunc non reducit niſi ad Græcos, & Th. Vualdenſis hæreſum ſolertiſſimus indagator, tomo 2. de ſacramentis, c. 91. refert, Guidonem Carmelitam, qui recēſet errorem hūnc vigeſimum Armenorū, qui cum paruulos ante diem octauum non baptizarent, tūc ſacramentum vino & aqua liquefactum intra paruuli os ponebant: & citat Sanct. Thom. in hoc loco, cum quo conſentit ſeductos fuiſſe ex verbo Dionyſij perperam intellecto: tametſi mirabile videatur, quod in Concilio Florentino vbi Armeni & Gręci in gremiū Romanæ eccleſię recepti ſunt, nulla fuerit ritus huius eorum mentio facta.

Sed certè videtur Dionyſius inſinuare morem illum ætate ſua obſeruari: loco enim quem hic D. Tho. citat, vbi de baptizatis in vniuerſum loqui videtur, poſtquam ait, eum qui baptizatur trina merſione mergi, ſubdit hæc verba in fine omnium, Pontifex ita profectum ad ſacratiſſimam Euchariſtiam vocat, atque conſummatiuam illi ſacramentorum communionem Deificam tradit, adulti vero non mergebantur, ſed infantes: quem quidem locum, Faber Stapulenſis ait, in antiquis myſteriorum voluminibus etiam de infantibus ſic legi: ſi Epiſcopus adeſt ſtatum confirmari oportet, quòd ſi Epiſcopus præſens non fuerit, antequam lactetur infans, aut aliquid guſtauerit, communicet ei ſacerdos de corpore & ſanguine Domini: ante miſſam, etiam ſi fuerit neceſſitas. Et apud eundem Dionyſium, capite ſeptimo, ad Timotheum hæc verba habentur: Illud verò, quòd pueri quoque qui nondum poſſunt intelligere Diuina, ſacri baptiſmatis, altiſſimorumque communionis ſacroſanctæ ſignorum participes ſiant, videtur profanis, vt dixiſti, rationabiliter irridendum, verumtamen oportet tuam ſanctam prudentiam errantibus non indignari. Faber Stapulenſ.

Et Cyprianus ſermone de lapſis, inter loquendum de illis Chriſtianis, qui tempore perſecutionis idolis Cyprian.

Ee 3 immo-

immolabant, ait, infantes eorum, qui in manibus ad idola portabantur, non amiſiſſe iuſtitiam, quam in baptiſmo ſuſceperant: quare dicere, inquit, poterant in die iudicij Deo, nos nihil fecimus: nec de relicto cibo & poculo Domini ad profana contagia ſponte properauimus. quod quidem verbum Auguſtinus citat in epiſtola 23. ad Bonifacium, vbi adnotatur, Euchariſtiam tunc temporis dari infantibus, id quod ex hiſtoria confirmatur, quam paulò inferius recenſet puellæ infantis nondum loqui ſcientis, quæ cum ab idolorū ſacerdotibus panem vino tinctum idolis immolatū, quia carnes per ætatem comedere non poterat, guſtaſſet, adducta ad eundem Cyprianum, vbi populum cōmunicabat, S. Pontifex ſanguinem conſecratum ori eius infudit, quē ilico euomuit, quia Euchariſtia, inquit, in ore poluto permanere non potuit.

Et de eccleſiaſticis dogmatibus, c. 52. & refertur de cōſecratione, diſt. 4. Can. Si quis, habetur, quòd apud hereticos baptizati in nomine Trinitatis dum veniūt ad Catholicam fidem, recipiantur, & doceātur, & inſtruantur, & ſubditur: ſi verò paruuli ſunt, & hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt: & ſic per manus impoſitionem chriſmate communicent, Euchariſtiæ myſterijs admittantur, vbi inſinuatur, tunc Euchariſtiam pueris diſpenſari. Concilium autem Tridentinum ſic diffinit ſeſſione 21. Can. 4. Si quis dixerit, paruulis antequam ad annos diſcretionis peruenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, anathema ſit.

Nihilominus licèt hæc conſuetudo in aliquibus Eccleſijs aliquando viguerit, merito illam Eccleſia Catholica excluſit. Primò, quia cùm ſumptio huius ſacramenti in re non ſit de neceſſitate ſalutis, conſuli debuit maximè eius reuerentiæ, ne indecenter ſumeretur. Secundò, quia infantibus nequit commode dari: nam cùm Chriſtus dicat, Accipite & manducate, debet corpus per modum manducationis ſumi, pueri autem octo dierum manducare non poſſunt: & ita Armenij non dant niſi liquefactam hoſtiam per modum potus, quæ non eſt manducatio. Tertiò, propter imminens periculum, vt illo modo etiam ſumptam, ilico de ore expuerent: quare fertur morem eorum etiam fuiſſe, id quod infans expueret, concremare, quod abuſus maximus, idémque ſuperfluus eſt. Quartò, quia Chriſtus tradidit hoc ſacramentum, dicens, Accipite & manducate: quare tradi non debet niſi illi qui iudicio rationis vtitʳ, vt accipere poſſit, vel tali iudicio vſus quandoque fuerit, vt affectum illius habuerit. Quòd ſi quæras cur tale iudicium rationis ad hoc potius quā ad ſacramentum baptiſmi exigatur. Reſpondeo, quòd cum baptiſmus ſit ſacramentum regenerationis ad abluendum peccatum, quod non propria voluntate, ſed origine contrahitur, ſatis pueri per voluntatē alienam tanquam non viuentes vitæ offerantur: hoc autem quia eſt ſacramentum viuentium, voluntatē propriam requirit ſuſcipiētis, vnde Dominus, cibus ſum grandium, inquit ad Auguſtinum, creſce, & manducabis me. Vltimo, quod cùm hoc ſacramentum alimentum ſit ad reficienda detrimenta ſpiritualis vitæ, quæ per actualia peccata indies fiunt, non conuenit niſi adultis.

Conſuetudo ergo illa, in ſolo illo loco Euangelico fundari potuit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. illud autem Auguſtinus multis locis & potiſſimum contra duas epiſtolas Pelagianorum lib. 1. c. 22. & lib. 2. cap. 4. & in epiſtola ad Bonifacium, quæ refertur de conſecratione, diſt. 2. Can. Nulli, intelligendum eſſe, ait, de manducatione ſpirituali per votum, quod includitur in baptiſmo. Quapropter, in his atq; alijs frequentibus locis, vbi ait, Euchariſtiam eſſe neceſſariam infantibus, nemo decipiatur, inde colligens tempore Auguſtini infantibus miniſtrari, ſed loquitur contra Pelagianos, vt demonſtret, infantes vitam æternam habere nō poſſe, niſi per baptiſmum, in quo votum Euchariſtiæ includitur.

Quòd ſi quis quærat, an ſi ſacerdos hoc ſacramentū infanti miniſtraret, eſſet ne verum ſacramentum gratiam conferens. Reſpondeo primum, quam difficillimum id fieri poſſe, & facilius eſſe ſanguinem miniſtrare, vt de Cypriano citauimus. Secundo dico, id facere, graue eſſe delictum, ſicuti ſi amenti à natiuitate daretur, qui ſe probare neſcit, vt de cibo illo cœleſti edat; Quantum vero ad collationem gratiæ, ſi verum eſt quòd Eccleſia Catholica aliquando habuit in conſuetudine dare infantibus, conſtat, quod ſi modo daretur, conferret gratiam, quia Eccleſia id quod de eſſentia eſt ſacramenti, mutare non poteſt, licèt poſſit vſum prohibere: ſicuti, licet prohibuit ſanguinem laicis miniſtrari, nihilominus ſi miniſtraretur, etiam ſine corpore, conferret gratiam, ſed quia illud non eſt adeo certum, teneri poſſet, quòd non eſſet ſacramentum, quia requirit actum liberum, vel præſentem, vel præcedentem: ſed tamen neque cōtraria aſſertio eſt omnino improbabilis.

Quæ autem ſit legitima ætas, in qua poſſint paruuli ſacramentum hoc ſuſcipere, nulla eſt certior regula, quàm dum iudicio prudentum, & maximè Confeſſoris, apparet puer biuium literæ Pythagoricæ Y. attigiſſe, vt ſcilicèt, diſcernere poſſit inter bonum & malum, atque adeo inter hunc cibum & alios ſæculares, quod pluribus accidit à decimo vſque ad duodecimū annum, ita Alexander 4. parte, q. 49. membro 5. & Palud. diſtinct. 9. quæſtio. 4. & Caietanus, loco citato, & Syluester, verbo, Euchariſtia, 3. §. 5. imo ante decimum annum poſſet puer pollere ratione, adeo, vt idoneus eſſet ad communicandum; citra octauum vero non eſſet permittendus, quia tunc vix vſus rationis illis arridere ſolet.

Pro Beato Auguſtino reſpondeo, ex rigore verborum eius conſtare, qualiter intelligat Euchariſtiā infantibus neceſſariam: non enim intelligit in re, ſed tantum in voto, neque de manducatione reali, ſed tantum ſpirituali. Verba enim eius ſunt hæc: Nullus qui ſe meminit Catholicæ fidei Chriſtianum, negat, aut dubitat paruulos non accepta gratia regenerationis in Chriſto, ſine cibo carnis eius, & ſanguinis potu non habere in ſe vitam, ac per hoc pœnæ ſempiternæ obnoxios. Conſtat autem baptiſmum ſacramentum eſſe regenerationis, quo ex morte in vitam gratię regeneramur, poſtquam ergo paruuli in Chriſtum ſunt regenerati, regeneratio illa votum includit cibi carnis, & potus ſanguinis, quod expreſsè manifeſtat pluribus locis, & potiſſimum contra duas epiſtolas Pelagianorum, quas cum alijs citauimus.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An Deus, ſicuti eſt, ab Angelis videri poſſit.

AVguſtinus Paulinæ de videndo Deo epiſtola 112. obiter expendens locum illum, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei*, inſinuare vř, quod Deus ſicuti eſt ab Angelis non videtur: ſic enim ſcripſit, ſi enim & ipſis nō ſicuti eſt, ſed latēte ſua natura in ſpecie, qua voluerit apparet, magis magiſq; requirendum eſt, quo eum nos videbimus ſicuti eſt? & ſicut Moyſes deſiderauit cū peteret, vt Deus, qui in conſpectu eius erat, oſtēderet illi ſemetipſum: hoc enim nobis ſummū præmium in reſurrectione promittitur, quòd erimus æquales Angelis Dei, ac per hoc ſi nec ipſi eum vident, ſicuti eſt,

eſt, quomodo nos ita viſuri ſumus, cum eis æquales in reſurrectione facti fuerimus. Et infra, Quoniam ſi aliquando eo modo viſus eſt, non ſicut iſta natura videtur, ſed voluntate viſus eſt ſpecie qua voluit apparẽs, atque in ſe commutabiliter permanẽre, eo autem modo quo videtur ſicuti eſt, nunc fortaſſe videtur à quibuſdam Angelis, à nobis autem tunc ita videbitur, cũ eis facti fuerimus æquales. Quæſtio hæc diſputata eſt ſuprà, primo tomo Chryſoſtomi, ad quintum quæſitum. Vide ibi.

Et pro Diuo Auguſtino reſpondemus, loqui de viatoribus, non debeatis, quod conſtat ex verbis illius, Deum nemo vidit vnquam, nempe viator: de beatis verò ſubdit, à nobis tunc ita videbitur ſicuti eſt, cum Angelis facti fuerimus æquales. Si ergo de nobis concedit, quòd Deum ſicuti eſt videbimus, cõſequens fit, quòd de mente ipſius eſt, quòd etiam ab Angelis ſicuti eſt, videtur. Secundo reſpondetur, quòd intelligit viſione comprehenſiua.

OCTAVVM QVAESITVM.

Angeli an ſint atherea animantia.

AVguſtinus Nebridio de tranquillitate animi, epiſt. 115. aſſerere videtur, Angelos ætherea eſſe animantia, reſpondens enim quæſtioni ſibi propoſitæ, nempè quomodo fiat, vt nobis à ſuperioribus poteſtatibus, vel à dæmonibus cogitationes quędam offerantur, & ſomnia, inquit, Tentabo callens ingenium tuum quædam quęſtionis huius limina pręſeminare, arbitror enim omnem motum animæ aliquid facere in corpore, id autem vſque ad noſtros exire ſenſus tam hebetes tamq; tardos, cùm ſint maioris animi motus, velut cum iraſcimur, aut triſtes, aut gaudentes ſumus: ex quo licet conijcere cum etiam cogitamus aliquid, neque id nobis in noſtro corpore apparet, apparerę tamen poſſe aereis, æthereisve animantibus, quorum & ſenſus acerrimus, & in cuius comparatione noſter, neque ſenſus quidem putandus eſt: igitur ea, quæ vt ita dicam veſtigia ſui motus animus fixit in corpore, poſſunt & manere, & quendam quaſi habitum facere, quæ latenter cum agitata fuerint, & contrectata, ſecundum agitantis & contrectãtis voluntatem ingerunt nobis cogitationes & ſomnia, atque id fit mira facilitate. Ex qua doctrina conſtat, cùm dicat poſſe eſſe æcherea animantia quæ nobis cogitationes, vel ſomnia inſerant, alludere ad ſententiam quam ſupra tenuit tomo 1. vide ibi ad quartum quæſitum.

NONVM QVAESITVM.

An imago Dei coli debeat.

AVguſtinus Ianuario de ritibus eccleſiæ, epiſtola 119. innuerę videtur nullam Dei imaginem coli debere: ſic enim ſcripſit, Sicut enim cùm bene operamur, ipſe dicitur operari in nobis, cuius munere operamur, ita cùm requieſcimus, ipſe requieſcere dicitur, quo donante, requieſcimus. Hinc eſt quòd etiam in tribus primis præceptis Decalogi, quæ ad Deum pertinent, cętera enim ſeptem ad proximum pertinent, id eſt, ad hominem, quia in duobus præceptis tota lex pendet, tertium ibi de obſeruatione Sabbathi poſitum eſt, vt in primo præcepto Patrem intelligimus, vbi prohibetur coli aliqua in figmentis hominum Dei ſimilitudo, non quia non habet imaginem Deus, ſed quia nulla imago eius coli debet, niſi illa, quæ hoc eſt quòd ipſe, neque ipſa pro illo, ſed cum illo.

Doctores Scholaſtici de cultu & adoratione imaginum, 3. Sentent. diſtinct. 9. de quæſtione verò præſenti S. Thom. 2. 2. quæſt. 122. artic. 2. quo quærit an primum præceptum Decalogi modo congruenti ſit traditum: & reſpondet hac concluſione, Forma primi pręcepti per trinam negationem congruentiſſimè fuit expreſſa, ſcilicet, Non habebis deos alienos, non facies tibi ſculptile, non adorabis ea, neque coles. Probatur Concluſio, ſuppoſito finem legiſlatoris eſſe, bonos facere ciues, bonitatis enim progreſſus ordinem naturalem generationis imitari debuit, in ordine verò generationis duo ſunt attendẽda: primum, vt pars illa quæ eſt initium vitę primo conſtituatur: hinc prima pars, quæ in homine viuit, eſt cor; & in ſtruendis domibus, primum quod iacitur eſt fundamentum: in uita morali fundamentum primum eſt recta voluntatis intentio circa finem: indè enim omnes actiones circa media ſortiantur ſuam bonitatem, cum ergò ſupremus finis noſter ſit Deus, primum fundamẽtum in noſtra inſtitutione iaci debuit religionis, qua Deum coleremus. Secundo animaduertendum eſt in ordine generationis, quòd prius naturaliter tollenda ſunt impedimenta, quàm virtutum ſemina iacienda: agricolarum more, qui prius agrum expurgant, quàm ſerant, ſecundum illud Hieremiæ 4. Nouate vobis nouale vetus, & nolite ſerere ſuper ſpinas & tribulos: ex quibus fit conſequens, primum legis illud eſſe debuiſſe, quo religionis impedimentum amoueretur, quod cum potiſſimum ſit dijs falſis adijci congruentiſſima ratione primum præceptum fuit poſitũ ſub forma trinæ negationis; quod Dominus Exod. 20. magis explicitè tradidit, dicens, Ego ſum Dominus Deus tuus, non habebis deos alienos: cuius primum verbum non habet formam præcepti, ſed admonitionis: ac ſi dixiſſet, accedens ad legem meam admonitus ſit, me eſſe Dominum Deum ſuum, qua cõfeſſione fidei præfixa, exorditur legem, ſubdens, non habebis deos alienos, &c. primum ergo Decalogi præceptum eſt latriæ, hoc eſt, Diuini cultus, qui non modo religionis Chriſtianæ, verum & iuris naturalis eſt primũ caput: quare nulla fuit vnquam inter ethnicos tam barbara natio, quæ primum fundamentum, & baſim ſuarum legum non poſuerit in Dei cultura, cultus autem hic in hoc cõſiſtit, vt vnicus tantum credatur, habeatur, adoretur, venereturque Deus. Huic igitur primo præcepto è regione opponitur impietas idololatriæ, & ob id ſub forma negatiua ponitur, non habebis deos alienos: cum enim meridie ſit cunctis mortalibus clarius, Deum eſſe, non opus erat affirmatiuè illud ponere, ſed negatiuè, puta non eſſe plures vno, ex quo fit formam huius præcepti eſſe negatiuã, vt S. Thom. loco citato docet. Aduertendum tamen, negatiuum hoc præceptum includere affirmationem vnius Dei: vnde D. Bonauentura, 3 diſtinct. 37. inquit, quòd licet ſecundum formam ſit negatiuum, ſecundum tamen rem eſt affirmatiuum, id quod ex ſyllogiſmo hoc fit notum, ſuppoſito namque ex lumine naturali, Deum eſſe, negatio plurium deorum eſt affirmatio vnius, vt tantum valeat, Non habebis deos alienos, ac ſi dixiſſet, vnum Deum tantum proprium habebis.

Argumento tertio S. Thom. tangit quæſtionem de qua agimus, quod eſt, per hoc præceptum (vt Auguſtinus in lib. de decem chordis, eſt author) excluditur ſuperſtitionum vitium: multæ autem ſunt ſuperſtitionis peruerſitates præter idolatriam, ergò trunca eſt forma primi præcepti: reſpondet, quòd cuncta ſuperſtitionũ figmenta eodem præcepto exploſa intelliguntur.

Circa ſecundum membrum huius præcepti, Non

facias

facias tibi ſculptile, diſputari ſolet de imaginibus: ſint ne religioni Chriſtianæ conſonæ: videtur enim hic veluti idololatriæ materia prohiberi, & Deut. 4. manifeſtè, vbi Moyſes ait, Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: ne forte decepti, faciatis vobis ſculptã ſimilitudinem, aut imaginem maſculi vel fœminæ, &c. vbi ſanctiſſimè populo illi prohibitum eſt, ſimilitudinem aliquam aſtrorum, rerumve aliarum, cœli aut terræ ad adorandum formare. Horum igitur ſimiliumque occaſione oraculorum ſacræ ſcripturæ, non deſuerunt hæretici, qui imaginum religionem à Chriſtiana familia relegandam contenderint, quæ quidem hæreſis adeò eſt antiqua, vt non ſatis conſtet quis nã eius fuerit primus author & inuentor, quod enim Platina in vita Adriani I. hanc hæreſim Fœliciam appellat, intelligi non poteſt, ac ſi Fęlix illius temporis, fuerit primus eius author, nã antea præceſſerat Leo III. Imperator, imaginum deſtructor, & multo prius Damaſcenus hæreſis eiuſdem confutator: primus ergò qui ante Hieronymi ætatem huius hæreſis fuit inuentor, eſt antiquiſſimus Epiphanius; is enim tomo 2. librò 3. in hæreſi Colliridianorum ſtatuas, & imagines humanas, earumque adorationem acriter inſectatur, quas & in epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum iterum dente canino mordet: hic autem forſan ignorantia excuſatur, eo quod contra idolatras id ſcriberet, & ideo hæreticis non annumeratur: at verò Damaſcenus illi ætate propinquus, lib. 4. cap. 17. hunc errorem ceu hæreticum expugnat, poſt illam autem ętatem annis fermè trecentis, quippe anno 720. Leo III. Imperator Romanus, eandem hæreſim ſuſcitauit, ingenti edictorum rigore, omnes imagines è templis excludens, quem tunc errorem Gregorius III. in Concilio Romano nonaginta trium Epiſcoporum condẽnauit. Ac poſtmodum de eadem re indictum fuit ſecundum Concilium ſub Hirene Auguſta, vbi à trecẽtis Epiſcopis eadem hæreſis eſt anathematizata, poſteaque ab Adriano, vt Platina refert, in Cõcilio Frãconiæ contra Fœlicem exploſa: ac deinde in ſexta Synodo Conſtantinopolitana, vt refertur, de Conſecratione, diſt. 3. Can. venerabiles, ſancitum eſt, venerabiles imagines eſſe colendas: poſt multa verò ſecula, peſtilentiſſimus ille Ioannes Vuicleph, Concilio Conſtantienſi damnatus, eandem hæreſim inducere molitus eſt, contra quem Vualdenſis tomo 5. de ſacramẽtis, cap. 150. multa congeſſit: denique temporibus noſtris Caluiniſtæ templa ſua, quod non ſine ingenii animi anguſtia & mętore per totam Galliam cum Tridentum iter ageremus, vidimus, qui nedum templa ſubuerterant, ſed omnibus imaginibus ſpoliauerant.

De imaginibus igitur adorandis triplex eſt habenda conſideratio. Prima, ſi adorentur adoratione latriæ, hoc eſt, cultu Deo debito, ac ſi numen Diuinum in ipſis inſit, & hæc eſt idololatriæ impietas, quæ hic & loco citato Deut. prohibetur tanquam nefandum crimen primo præcepto contrarium: ideò ſimul componitur, non facies tibi ſculptibile, neque adorabis illud, id eſt, non facies vt tanquam Deum adores, & hoc pacto intelligendus eſt tex. Gregorij ad Sirenum Maſſilienſem Epiſcopum, qui refertur, de Conſecrat. diſt. 3. Can. perlatum, vbi laudat Sirenum, quod imagines adorare prohibuerat, in ſimulat autem, quòd illas infregerit, adorabantur enim tanquam dij: ideoque munus erat Epiſcopi, docere non ſic eſſe adorandas, frangere autem, vt nunc Caluiniſtæ faciunt, nequaquam.

Secundò huiuſmodi adoratio conſideratur tanquã periculo expoſita idololatriæ: & hac ratione Deus antiquum populum ab huiuſmodi imaginibus maximè coercendum duxit, quippe quem nouerat ad vitium propenſiſſimum, non ob id ſolum quod leuis erat, ac ſenſibus deditus, atque adeò ſenſualibus ſimulachris; verùm quod tũ in Aegypto fuiſſet nutritus, vbi aſtra cœli, & infirma terræ animalia adorabantur. Tum quod inter Chananæos, & Gebuſeos, aliosque idololatras vitam ageret. Item quia cum indiget mutatione tunc tempore, Deus non ſicut nobis in forma humana apparuiſſet, nulla (vt Damaſcenus lib. 4. cap. 17. adnotauit) exprimi poterat ſenſuali effigie: & ideo neque ſacrorum ſimulachrorum vllum tunc permittebatur, ſed tantum illa, quibus Diuina maieſtas cum terrore conſpectui illius ſenſualis populi obijceretur, & in hoc munus illi Cherubin Exod. 25. præcipiebantur ex vtraque parte oratorij effingi, non ſicut à nobis modo Angelorum imagines tanquam aduocati noſtri adorantur, ſuſpicerentur, ſed vt tremenda Diuina maieſtas fieret illis venerabilior.

Tertia, imaginum conſideratio eſt quatenus in illis Deus ipſe, & ſancti repræſentantur: ſunt namque veluti quædam ruſticorũ ſcripturæ, ſanctos ipſos in memoriã nobis reuocantes, ut tum ipſos de ſuis claris geſtis veneremur, tum ẽt, vt nos ipſos eorum exemplis informemus, & hac ratione nihil aliud eſt, quam officium bonaque religionis pars, imagines adorare, nobis præcipuè, qui Deum ipſum hominem factum colimus, & profitemur: etenim, poſtquam nobis ſenſuali forma apparuit, fas eſt Deum ipſum: & diuos, ſenſualibus imaginibus exprimere, neque vllus eſt metus, vt tanquam dij à nobis adorentur, ut in ſuprà citato Canone, uenerabiles, ſancta Synodus ait.

Aduertendum tamen, quòd nobis imagines non tantum ſeruiunt quaſi ſcripturæ in memoriam Diuos ipſos reducentes, nam ſcripturas, & ſanctorum nomina non adoramus, ſed Deum, & ſanctos, qui per illam repræſentantur. De imaginibus uerò longè aliter ſentiendum eſt, non enim nos tantum eleuat ut ſanctos adoremus: in hunc enim vſum nullus hæreticorum imagines abnegauit, ſed eaſdem ipſas debemus adorare, non enim tantum ait Eccleſia, te Chriſtum adoramus, ſed tuam crucem, & eidem Cruci ait, O crux aue ſpes vnica, non autem adorantur in quantum lapides ſunt, aut ligna, aut quæuis alia materia, ſed in quantum Dei ſanctorumve formæ in illis exiſtunt, quo fit, ut una quæque imago eodem ſit cultu adoranda, quo res ipſa: ut imago Dei, & Chriſti, adoratione latriæ, imago Virginis hyperduliæ, ſanctorum adoratione duliæ, ut diffinitum eſt Concilio Tridentino ſeſſione ultima, de inuocatione, ueneratione, et reliquijs ſanctorum, & ſacris imaginibus.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod ſolum explicat prohibitionem ſecundæ & tertiæ negationis præcepti primi, nempè, non facies tibi ſculptile, non adorabis illud, neque coles, qualiter debeat intelligi: & inquit, quod prohibetur in figmentis hominum coli aliqua ſimilitudo Dei, & explicat, non quia Deus imaginem non habeat, ſed quia nulla eius imago debet coli vt Deus, ac ſi numen Diuinum ipſi imagini inſit: id enim eſſet crimen idololatriæ, quod hoc primo præcepto prohibetur, & ad excludendam omnem ſuſpitionem idololatrię, docet imagines tam Dei, quã Diuorum, qualiter adorari debeant, & inquit, quòd imagines ſimul cum protothypo uenerari, & adorare debemus, in quantum forma Dei, uel ſanctorum in illis exiſtunt; & hoc eſt, quod inquit, neque ipſa, nempè, imago pro illo, ſed cum illo eodem cultu adorauda eſt, quo res ipſa.

De hac quæſtione uide ſupra tomo quinto Hieronymi, ad decimum quæſitum.

DE-

DECIMVM QVAESITVM.

An ſola cauſa procreandorum filiorum nuptias excuſet.

AVguſtinus Probæ de orando Deum, epiſto. 121. aſſerere vr̃ nuptias ſolam cauſam procreãdorum filiorum à culpa excuſare; ſic enim ait; Orauit & coniugata in dolore animi, & in aſſlictione cordis, quia filios non habe- 1. Reg. 1. bat, tunc ipſum Samuelem impetrauit, & acceptum Deo reddidit quia eum poſcere vouit, ſed oratio eius quomodo ad orationem illam Dominicam pertinẽt, non facilè reperitur, niſi quia in eo quod ibi poſitum eſt, libera nos à malo, non paruum videbatur malum, & nuptam eſſe, & fructu carere nuptiarum, cum ſola excuſet nuptias procreandorum cauſa filiorum.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 4. Sentent. diſt. 31. qui concorditer conueniunt in doctrina hac, quòd matrimonium inſtitutum eſt in remedium concupiſcentiæ, & in officium prolis procreandæ, Chriſtus autem Dominus denuò illud confirmauit in remedium eiuſdem concupiſcentiæ; vti nos Apoſtolus 1. Cor. 7. docet, dicens, Propter fornicationem (nempe vi- 1. Theſ. 4. tandam) vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, quæ debitum viro reddat, & vir vxori, & ad Theſſalon. Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuũ poſſidere in ſanctificatione & honore, alludens ad nouam vim gratiæ, qua Deus ſacramentum matrimonij honorificauit: nam vt ait Bonauentura, ſacramentalis gratia matrimonij contra trinam peruerſitatem concupiſcentiæ confert auxilium, nam concupiſcentia nec numerum perſonarum moderatur, quia impudicus quamcunque promiſcuè optat, neque commoditatem, ſed delectationem quærit, ac demum ſatiatus, fœminas faſtidit; gratia vero ſacramentalis ſpecialiter fauet, vt vir ſua ſit contentus, & vxor ſuo, vt in officium debitum coniugio vtantur: neque vbi opus fuerit ob ſocietatem à debito reddendo abhorreant. Hoc ſuppoſito, quæritur, an matrimonium debeat, & indigeat aliquibus bonis excuſari? Et eſt concluſio communis Theologorum, Matrimonium indiget per aliqua bona excuſari: ratio eſt, quia omne opus ſiue indifferens, ſiue de ſe bonum, quod præſefert ſpeciem mali, ſiue culpæ, ſiue pœnæ, aut alicuius detrimenti, indiget excuſari, eo quod eiuſmodi detrimenta non ſunt abſque alijs conducentibus bonis & commodis eligenda. Exemplum eſt in ſomno, qui vſum rationis priuat, excuſatur tamen per alia commoda, quia per ipſum requieſcit, & refocillatur natura ad alia officia honeſta obeunda: cum ergo matrimonium grauiſſima onera ſecum importet, niſi per alia bona fieret compenſatio, neutiquam eſſet eligibile bonum, neceſſarium ergò eſt aliqua bona ei aſſignare, per quæ excuſetur. Veritas hæc colligitur ex Paulo, in- 1. Cor. 7. quiente, Vellem omnes homines eſſe ſicut meipſum, intendens cupere vinculo matrimonij eſſe ſolutos; quaſi id præſtantius ſit, & eligibilius, ſecundum tamen indulgentiam permittit vnumquemque virum, habere ſuam vxorem, & vnamquamque vxorem ſuum uirum. Et infra, Si acceperis vxorem, non peccaſti, & ſi nupſerit virgo, non peccauit, tribulationem tamen carnis habebunt huiuſmodi; ego autem vobis parco. Quo loco Ambroſius multas commemorat cõiugatorum moleſtias, quales ſunt gemitus ventris, nutrimenta filiorum, &c. quas etiam Hieronymus lib. 6. contra Iouinianum recenſet. In primis enim matrimonium affert uinculum indiſſolubile, quod quodam modo genus eſt ſeruitutis, ut neuter ab altero receder̃e poſſit, & poſtmodum per uſum uxoris, carnis prurigines concitantur, adeo, ut ſicut Ariſtot. uſus rationis tunc abſorbeatur, qua cõſuetudine homo ab alijs ſtudijs dignioribus præpeditur: nã ut ibidem ait Paulus, Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ domini ſunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt: illico uxor tenetur ſub poteſtate uiri eſſe, cum pudore concipit, cum moleſtia uterum geſtat, cum dolore parit, ſed & onera in tolerandis, & mariti, & uxoris peruerſis moribus, in alenda domo, in educandis liberis, in agenda re domeſtica, quæ perferre opus eſt, & ſatis demonſtrant, quam debeat matrimoniũ excuſari, ut eius bonitas & honeſtas ſaluetur.

Dubium tamen eſt, an tria ſint tantum bona matrimonium excuſantia. Reſpondeo Concluſionibus ſequentibus. Prima. tria ſunt tantum bona excuſan- 1. Concluſio. tia matrimonium, ſcilicet fides, proles, & Sacramentum. Doctrina eſt Auguſtini, 9. ſuper Geneſ. ad literã, cap. 7. & lib. de bono coniugali, & lib. de nuptijs & cõcupiſcentijs, & eſt concluſio in ſcholis Theologorum receptiſſima, & refertur à Gratiano 27. q. 2. cap. omne. Pro intellectu concluſionis notandum, quod inter bona matrimonij, quædam ſunt de intrinſeca ratione ipſius: alia uerò ei accidentariè adhærentia, ut ſunt reconciliatio amicitiarum, & alia multa commoda, quæ numero non comprænhenduntur: & ideo de illis ſermo non eſt, ſed de illorum priorum generis, quorũ ſufficientia ſic oſtenditur: matrimonium bifariam cõſideratur, nempè tanquam officium, & tanquam ſacramentum: tanquam officium, duo poſtulat: ut ſit bonum honeſtum: unum ex parte agentis, quod eſt recta intentio finis, & ex hac parte primum bonum excuſans, eſt proles, cuius procreandæ gratia inſtitutum eſt: alterum ex parte ipſius actus, quatenus eſt uirtus quod circa debitam materiam uerſetur, qua ratione ponitur fides, per quam uir ad ſuam propriam coniugem accedit, & uxor ad ſuum uirum. Quòd ſi arguas finem matrimonij non ſolum eſſe prolem; inſtitutum eſt enim in remedium. Reſpondeo, finem directum & proprium eſſe prolem: alter eſt illi annexus, ideò neceſſe non fuit, quod exprimeretur. Quatenus uerò matrimonium eſt Sacramentum, ponitur tertium bonum, ea utique ratione, quia ſacramentum nominat ſignificationem indiſſolubilitatis, quę annexa eſt ſubſtantiæ matrimonij. Aliter etiam depræhendi poteſt ſufficientia hæc, ut ait Richardus diſtin. præſenti: eſt enim in matrimonio & uinculum, & uſus, & fructus; uinculum honeſtat rationem per ſacramentum, uſus per fidem, fructus per prolem: imo tertio modo honeſtari poteſt iuxta diuiſionem illã philoſophi 8. Ethic. capit. 2. Quia bonum diuiditur in utile, delectabile, & honeſtum, utilitas matrimonij eſt proles, delectatio eius conſiſtit in fide tori, honeſtas decoratur per rationem ſacramenti.

Secunda Concluſio, Non omnia hæc bona in re ſunt de eſſentia matrimonij, ſed ſola ratio ſacramenti, reliqua ſatis, eſt ſi intentione ſeruentur. Veritas hæc etiam eſt Auguſtini locis citatis, & communis Theologorum: fides namque ab adulteris uiolata, uinculum matrimonij non ſoluit, nam quæ adultera eſt: non ideo coniux non eſt, ſi enim coniux non eſſet, adultera non eſſet, neque ſteriles, quæ fructu prolis fruſtrantur, ideo coniuges eſſe deſinunt; ſi uero proles accedat, fructuoſum facit ſacramentum, ſin minus, non: ideo ſterile matrimonium non eſt: ſunt tamen ambo de intentione ſacramenti, namque generationis cauſa inſtitutum fuit, ut fideliter alterutrum ſibi debitum ad illum finem redderent, differunt tamen hæc duo, quia fides non ſolum ad intentionem matrimonij ſpectat, ſed debet in intentione contrahentium

hentium exiſtere, nam debent proponere ſibi mutuā fidem ſeruare, quamuis ſi poſtea accidat adulteros ſore, matrimonium non diſſoluatur: proles autem non eſt neceſſum, vt expreſſa exiſtat in intentione contrahentium. Beata enim Virgo verum matrimonium contraxit, tamen prolem procreare per concubitum nunquam expreſsè propoſuit, ſeruauit tamen fidem viro, vt Auguſtinus ait, in hoc quòd alium non cognouit, prolis autem fructu Diuino munere potita fuit, at ratio ſacramenti matrimonij legitimi contracti inſeparabilis eſt: nam vt ait Auguſtinus libro 1. de nuptijs, cap. 20. vſque adeò manent inter viuentes, ſemel inita iura nuptiarum, vt potius ſint inter ſe coniuges etiam ſeparati quoad torum, quàm cum alijs, quibus adhæſerint: ſicut apoſtata anima, etſi è coniugio Chriſti recedens, fidem perdiderit, ſacramentum tamen fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit, quæ ſimilitudo egregia eſt, nam ſicut character baptiſmi indelebilis eſt, ſic vinculum matrimonij indiſſolubile.

3. Concluſio. Tertia Concluſio, Inter hæc bona ratio ſacramenti primatum obtinet: primum, quia proles & fides ad officium naturæ pertinent, ſacramenti verò ratio ad gratiam, quæ præſtantius bonum eſt quam naturai deinde, quia ratio ſacramenti inſeparabilior eſt à matrimonio cui adhæret, quam reliqua bona. Sed vt veritas amplius eluceſcat, contra eam arguitur. [1. argumētum.] Primò, in vnaquaque re finis eſt potiſſimum bonorum, proles autem eſt finis matrimonij, ergo præſtantiſſimum bonum. [2. argumētum.] Secundò, quia ratio ſacramenti eſt generica omnibus conueniens, fides autem & proles contrahūnt genus ad hanc ſpeciem ſacramenti, differentia autem, quæ habet rationem formæ eſt præſtantior genere, quod habet rationem materiæ. [3. argumētum.] Tertiò, quia ratio ſacramenti in matrimonio videtur quod non ſecum inſeparabilitate adferat. Tum, quia matrimonium ratū non conſummatum dirimitur per ingreſſum religionis. Tūm, quia ſacramentum, quod præſefert perpetuitatem, non imprimit characterem, qui tamen in matrimonio non imprimitur.

Pro ſolutionem aduertendum, quod in qualibet re vnum dicitur principalius altero, dupliciter, ſcilicet, aut quia dignius, aut eſſentialius: quòd autem ratio ſacramenti dignior ſit cæteris bonis matrimonij, ex eo conſtat, quia ad gratiam ſpectat. De eſſentia verò diſtinguitur, nam fides & proles biſariam conſiderantur: vno modo in re, quo pacto pertinent ad vſum matrimonij, qui non eſt de eſſentia: & hac ratione eſſentialior eſt ratio ſacramenti, quia ſine illa matrimonium eſt nullum, cùm eſſe poſſit ſine fide & prole: nā ſi matrimonium ratum & non conſummatum dirimitur per ingreſſum religionis, hoc eſt, quia illud nō eſt carnaliter perfectum, ſed per ſpiritualem conſenſum, & eſt religio quædam mors ſpiritualis. Alio verò modo poſſunt proles & fides conſiderari, non in re, ſed in intentione matrimonij, & iſto modo ſunt illi eſſentiales, qnia ſi contrariæ conditiones ponerentur, contractus eſſet nullus: vt ſi contraherent hac conditione, vt nunquam tenerentur ſibi debitum reddere, aut ſterilitatem procurare: & iſto modo fatemur prolem eſſe maxime eſſentialem, ſecundò fidem, deinde ſacramentum, ſed tamen præſtantior eſt ordo ſecundum rem, quam ſecundum intentionem.

Ad primum ergo argumentum reſpondeo, quòd quamuis proles ſit prior in intentione matrimonij, & hac ratione magis eſſentialis, eſt tamen poſterior in executione, & ideò in re magis eſſentialis eſt ratio ſacramenti.

Ad ſecundum reſpondeo, etiam rationem ſacramēti pertinere ad differentiam contrahentem genus in matrimonio, nam generalis ratio eſt, eſſe ſignum rei ſacræ, & peculiaris eſt, ſignificare vnionem Chriſti & eccleſiæ. Ad illud autem de charactere reſpondeo, quòd character eſt poteſtas ſpiritualis: in matrimonio autem non confertur niſi poteſtas corporalis, & ideo non imprimitur.

Quarta Concluſio, non ſolum hæc bona excuſant actum coniugij vt ſit bonus ex parte agentis, ſicuti ſolet per ignorantiam excuſari, quin etiam efficiunt, vt ſit è genere ſuo bonus, & ſæpè meritorius, tantum ab eſt, vt aliqui volunt, vt ſit ſemper peccatum. Vndè ad maiorem explicationem ſuperiorum Concluſionum, notandum, quòd actus humanus dupliciter eſt bonus: vno modo ratione generalis virtutis, quæ eſt vt opus in medio conſiſtat: & hoc in matrimonio efficiunt fides, & proles: hæc enim differentia rectificat actum generandi, per has enim qualitates concubitus coniugalis à fornicario diſtat: atque adeò in ſpecie virtutis collocatur, redditio præterea debiti eſt actus iuſtitiæ, vt ex illo Pauli conſtat, Vir vxori debitum reddat, ſimiliter vxor viro: vnde manifeſta iuris tam Diuini quam naturalis ignorantia eſt dicere, vt Canoniſtæ aliqui aſſerunt, omnem actum coniugalem eſſe peccatum. Altero modo, actus quilpiam eſt bonus quatenus opus Diuinum eſt, perque Diuinam inſtitutionem gratiam ex ſe conſerens, quæ quidem ratio actum non ſolum bonum conſtituit, verumetiam ſanctum, quod in matrimonio ratio ſacramentalis operatur, nempe, nexus indiſſolubilis, qui coniunctionem Chriſti & eccleſiæ ſignificat: & hæc ratio cætera bona ſanctificat, vt fides matrimonij ſit ſancta, neque bonum prolis illis ſatis perficitur, quod ad terrenam vitam, & hæredıtatem procreetur, niſi educatio religioſa accedat, qua filius hominis naturalis, tanquam adoptiuus Dei inſtituatur, vt in vita cœleſti hæreditatem poſſideat æternam. Vnde Auguſtinus lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia, c. 4. in vſu infidelium coniugatorum ueram pudicitiam coniugalium non agnoſcit, non ſolum quia nulla virtus extra charitatem vera uirtus eſt, uerum quia non utuntur coniugio ad finem ſacramenti, qui eſt generare regenerandos in Chriſto: requiritur ergo hæc ſpiritualis intentio in coniugibus, licèt non formaliter, ſaltem in habitu & uirtualiter, nempè, ut utantur matrimonio, eo fine, quo illud Chriſtus inſtituit.

4. Concluſio.

Hugo ſup c. vir cum ꝓpria, 33. q. 4.

Dubium tamen eſt, an uſus matrimonij uoluptatis cauſa ſit licitus. Reſpondeo per ſequentes propoſitiones. [1. Propoſitio.] Prima, concubitus coniugalis ſolius uoluptatis gratia, ita ut principaliter, ſit electa, & intenta, de ſe non eſt mortalia, niſi alia adſit mortalis circunſtantia: probatur, quia ut 10. Ethic. c. 8. ait Philoſophus, delectatio de ſe neque bona neque mala eſt, niſi ratione operationis, unde ſumitur: itaque delectatio operationis bonæ eſt bona, operationis uero malæ eſt mala: concubitus autem coniugalis de ſe non eſt operatio, mala ergo neque delectatio illi adiuncta, quare neque electio huiuſmodi delectationis. Quòd ſi quis inſurgat, ſaltem electio huiuſmodi delectationis eſt peruerſa, quia cùm uſus coniugalis à natura ſit inſtitutis propter generationem, eligere uoluptatem non illo fine eſt, peruerſiò finis. Reſpondeo, quòd nō omnis peruerſio finis de ſe eſt mortalis, niſi quando prorſus ad tranſgreſſionem progreditur limitum naturæ, ut ſi quis citra matrimonium uoluptate illa utatur: at quia matrimonium de ſe bonum eſt & honeſtum, quia ad illum finem inſtitutum, atque adeò uoluptas illa honeſta, cōſequitur, ut etſi eligatur abſque illo fine, non ideo ſit mortalis, ſed ſatis eſt eſſe ueniale, quæ eſt ſententia Auguſtini, lib. de bono coniugali, cap. 6. ſcilicèt, Accedere ad uxorem cauſa ſatiandæ concupiſcentiæ, uenialis culpa eſt: alioquin ſi mortalis eſſet, ſteriles & ſenes nequirent debitum citra mor- [Auguſt.]

talem

ſaltem culpam exigere, quod conceſſu abſurdum eſt.

2. Propoſitio.

Secunda propoſitio, accedere ad coniugem generationis cauſa cum delectatione, & voluptate adhærente, & placente, nullum eſt peccatum, niſi nimius exceſſus voluptatis procuretur, probatur; quia coniugalis vſus ea ratione & conditione, qua naturæ ſagacitate inſtigatur, nullum eſt delictum. Natura autem ſagaciter delectationem illi actui propter neceſſitatem conſeruandæ ſpeciei adiungit, veluti ſumptioni cibi & potus ob neceſſitatem conſeruandi indiuidui, ergo ſicut cibum & potum cum delectatione ſumere nulla eſt culpa, ita neque coniugalis actus: & qui contrariũ dicũnt, videlicet eſſe peccatum, niſi homo tunc delectationem abhorreat, contendunt homines naturali ſenſu priuare, nam vix tunc poteſt ratio diſplicentiam elicere.

3. Propoſitio.

Tertia propoſitio, concubitus voluptatis gratia, culpa tantum eſt venialis: ita affirmat Auguſtinus loco citato de bono coniugali; & lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia, cap. 4. & in Enchirido, c. 78. ait, quod huiuſmodi concubitus ſunt ex illo peccatorum genere, quorum veniam quotidie petimus dicentes, Dimitte nobis debita noſtra. Et eandem veritatem omnes Theologi docent, quos non audire, temerarium eſt.

Aduerſus primam propoſitionem pugnare videtur authoritas Hieronymi aduerſus Iouinianum, vbi Sixtum Pythagoricum inducit, qui aiebat, Adulter eſt in ſuam vxorem ardentior amator, & infra, Sapiens iudicio debet amare coniugem, non affectu, ne regnet in eo voluptatis impetus, neque præceps feratur ad coitum, nihil eſt fœdius, quam vxorem amare vt adulteram. Reſpondeo, quòd vbi delectatio vltra matrimonij honeſtatem quæritur, non attendens coniugem, nec quod coniux eſt, ſed ſolum quòd mulier, idem paratus cum ea facere quamuis coniux non eſſet, tunc mortalis culpa contrahitur: ille enim eſt ardentior amator vxoris, quem Hieronymus damnat; ſi verò delectatio infra limites matrimonij contineatur, videlicet quia aliam, quæ non eſſet vxor, non concupiſceret, tunc eſt veniale. Aduertendum tamen, ne huiuſmodi conditiones aliquam decipiant, quod ſi ſint tantum in re, & non in effectu, nulla ſunt peccata, propterea enim, quod ſi meretrix adeſſet, iſte illam cognoſceret, nulla inficitur culpa, ſed ſi talem habet affectum & actum voluntatis, cognoſcere illam ſi adeſſet, ibi eſt culpa.

Contra ſecundam propoſitionem pugnare videtur authoritas Gregorij Can. vir cum propria, 33. q. 4. vbi ait, quòd voluntas ipſa accedendi ad coniugem ſine culpa, nullatenus eſſe poſſit, in quo inſinuare videtur, actum coniugalem ſine culpa ſaltem veniali contingere non poſſe, quia inquit, Ipſa licita admixtio coniugis ſine voluptate carnis fieri non poteſt, atque adeò voluptatem ipſam adhærentem legitimo fini generandi, quam diximus culpa carere, apparet ipſe culpare: & probat, quia de legitimo, inquit, matrimonio conceptus fuerat Dauid, qui tamen dicebat, In iniquitatibus conceptus ſum: reſpondeo, quòd ipſe non condẽnat voluptatem omnem, ſed illam quæ dominatur, vt paulò inferius ſubdit; In iniquitatibus autem Dauid non dicitur conceptus propterea quod ſemper parentes inique coeant, ſed propter originale, quod puer cõceptus cõtrahit, quod quia cauſa eſt multorum actualium, pluraliter dicitur iniquitates: ita vt ſit ſenſus, iniquitatum ſeminario conceptus ſum.

Dubium ſupereſt, an liceat coniugibus ad vitandã fornicationem debitum exigere? Quæſtio eſt anceps: nam partem negatiuam tuentur Auguſtinus, Gregorius, Beda, Magiſter Sentent. Bonauentura, Richardus, & reliqui ferè Scholaſtici, qui concorditer conueniunt, vt neque ad vitandam fornicationem concubitus coniugatorum ſit licitus. Altiſidiorenſis lib. 4. in materia de matrimonio, cap. 4. q. 2. diſtinguit, aſſerẽs, quòd cognoſcens vxorem cauſa vitandæ incontinentiæ, non peccat, ſed qui illam cognoſcit cauſa libidinis, & vt delectetur. Idem tenet Hugo ſuper Eccleſiaſt. in illo verbo, Tempus amplexandi, &c. Ad eandem ſententiam declinat Scotus, 4. diſtinctione 26. quæſtione vnica. Et eandem opinionem ſuſtinet Durandus, diſtinctione 31. quæſtione 4. & Caietanus in Summa, c. de vſu matrimonij, vbi ait, quòd exercendus eſt, vel cauſa generandi, vel in remedium concupiſcentiæ, & idem Syluester, verbo, debitum coniugale. Reſpondemus tamen duabus Concluſionibus. Prima, maritum debitum ab vxore exigere cauſa vitandæ fornicationis in illa, ſimiliter & ipſam petere à marito cauſa uitandæ in illo, licitum eſt, & ab omni culpa liberum. Sententia eſt Auguſtini, lib. de bono coniugali, cap. 7. & 10. vbi ait, quòd huius cauſa debitum reddere licet, ne alter coniugum fornicando, damnabiliter peccet, exigere tamen non licet. Itidem ait epiſtola 199. ad Eluidiam. Idem tenet Magiſter Sentent. & Sanct. Thomas diſtinctione 31. quæſtione 2. art. 2. & omnes ferè Sententiarum expoſitores. Et ratio eſt, quia huiuſmodi redditio debiti pertinet ad fidem coniugij, quare non opus eſt vt alter formaliter petat, ſed ſat eſt infirmitatem alterius cognoſcere, quia interpretatiuè debitum exigit. — 1. Concluſio.

2. Concluſio.

Secunda concluſio, quamuis opinio, quæ partem negatiuam ſuſtinet, ſit probabilis, oppoſita tamen ſententia eſt verior, & rationi matrimonij & uerbis Apoſtoli magis conſona, qui inquit, Propter fornicationẽ (nempè uitandam) vnuſquiſque ſuam uxorem accipiat. Ratione probatur: matrimonium enim ob duplicem finem inſtitutum eſt, nempè in officium generandi, qui eſt primarius, & in remedium concupiſcentię ipſius, qui matrimonium contrahit: uti autem matrimonio ad ſuum finem, licèt ille non ſit principalis, non eſt ius coniugale tranſgredi, ergò quando concubitus ad id moraliter eſt neceſſarius, quia aliàs pollutionem cauere non poteſt, licitum eſt. Confirmatur ex ſententia Pauli, Nolite fraudare inuicem, niſi forte conſenſu ad tempus, ut uaceris orationi & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet uos Satanas propter incontinentiam ueſtram, hoc autem dico ſecundum indulgentiam, &c. (1. Cor. 7.) Verbum hoc Auguſtinus c. 6. de bono coniugali, ſecundum indulgentiam, ſic exponit, quòd non referatur ad matrimonium, ſed ad concubitum, ut ſi ſit ad cauendam incontinẽtiam abſque cauſa prolis procreandæ, ſit cauſa uenialis: at uerò indulgentia Pauli intelligi poteſt, ut nullatenus illis deſignet id quod minus malum eſt, ſed id quod minus bonum reſpectu illius, quod eſt non nubere. Poteſt etiam referri ad uſum matrimonij, qui ſit cauſa fornicationis uitandæ in ipſo petente, nam loquitur de illis qui abſtinent, ut uacent orationi, & iterum ad torum redeunt: & ait, illud indulgere, melius tamen eſſet ſi ſemper abſtinere poſſent, & conuincit locus adductus Pauli, propter fornicationem unuſquiſque propriam uxorem habeat: ſi enim cuique licet propter fornicationẽ in ſe euitandã, uxorem ducere, quia intelligit ſe continere non poſſe, & melius illi eſſe nubere, quàm uri, conſtat uſum matrimonij ad finem illum eſſe licitum, nam ſi potentia ad finem aliquem eſt bona, & uſus ad eundem finem eſt bonus. Quod ſi quis inſurgat, prudens quiſque ex ordine charitatis ſtrictius tenetur in ſe uitare peccatum, quam in proximum, licet autem uiro debitum reddere uxori ad cauendam fornicationem in illa, ergo & petere, ad cauendam in ſe. Sanct. Thom. negat collectionem, quia ſibi per liberum arbitrium mederi poteſt, coniugi autem nequit aliter mederi: at vero ſi ſententia Pauli

efficax

efficax eſt, cùm concubitus coniugalis ſimpliciter remedium ſit contra fornicationem, ita licitè maritus poteſt illo vti ad vitandum in ſe, ſicut ad vitandum in vxore, ſi moraliter medium neceſſarium videatur, verum eſt, quod non ſemper vſus matrimonij tam neceſſarius eſt ad uitandum in ſe, quam ad vitandum in altero, nam in ſe pluribus quiſque abundat remedijs, ſi tamen illis adhibitis nequit ſe ab illecebris carnis eripere, niſi per vſum coniugalem, tunc moraliter illi reputatur medium neceſſarium. Et hæc eſt ſententia Palud. & Caprioli, qui inquiunt, quòd quando homo alia via poteſt fornicationem vitare, non licet ad vxorem accedere, quia tunc non tam facit cauſa vitandæ fornicationis, quàm voluptatis, quod culpa venialis eſt: ſed dum moraliter loquendo aliam viam non habet, hæc eſt licita, quod probatur, nam quandoque viro ad vitandam fornicationem in vxore, licet illam cognoſcere, quamuis nec formaliter neque interpretatiuè petat, nempe quia eſt occultè adultera, & amore adulteri exoſum habet maritum, & eius abhorret amplexum, tunc ille non accedit cauſa reddendi debitum, ſed ad vitandam fornicationem in illa, poteſt ergò dum neceſſarium eſt, idem remedium ſibi accommodare.

Ad Auguſtinum reſpondet Durandus, quòd cum ait, concubitum ad explendam concupiſcentiam eſſe venialem culpam, intelligit, quando concupiſcentia ipſa dominatur, quod accidit, quando alia via poteſt concupiſcentiam ſedare, nam tunc ſi hæc eligatur, fiet ob voluptatem, & erit culpa venialis: & ſimiliter reſpondeo ad Patres citatos, quòd cum eſſent pudicitiæ amantiſſimi, nimium torum coniugalem coarctabant, & perſtringebant, non attendentes euentus qui humano more contingere poſſent neceſſario ad vitandum fornicationem, aliàs ſteriles ſenes, & prægnãtes, non poſſent neque ad fornicationem cauendam ſe amplexari.

Dubium grauius eſt, an liceat ſanitatis gratia ad vxorem accedere. Reſpondeo neganter, quamuis enim intentio ſanitatis per ſe ſit bona: ſi tamen procuretur per medium, quod non eſt per ſe ad illam ordinatum, tunc intentio efficitur mala, veluti ſi quis ſacramentum baptiſmi tantum ad ſalutem corporalem quæreret. Verum eſt quod ſi tam præſentaneum eſſet periculum ingentis morbi, & conſtaret illud eſſe medium neceſſarium, forſan talis acceſſus culpabilis non eſſet, has tamen veniales culpas, quæ tam facile quotidie cõmittuntur, & diluuntur, non eſt operæ pretium tanta cum anxietate perſcrutari.

Conſilium tamen eſt, de his nunquam prædicare, nec cum ſæcularibus tractare, nam ſi affirmes illud eis licere, ipſi licentiam amplìabunt: in ſacramento tamen pœnitentiæ, vbi quis confiteatur vxore vti ad fornicationem vitandam, non ei ſcrupulum obijcias, ſed admone, vt tanquã Chriſtianus rei vacet vxoriæ.

De vitijs, quæ vſui matrimonij euenire ſolent, breuiter dicimus. Primò, quòd pudendus abuſus illegitimi vaſis contra naturam nefandiſſimum crimen eſt, & grauius inter coniuges, propter fidem quam ſibi mutuo debent, quàm ſi inter ſolutos contingeret. Secundò, effuſio ſeminis extra vas legitimum crimen eſt mortale. Tertiò, ſi dum vir bona fide legitimè cõgredi conatur, præter intentionem tamen extra vas ſeminat, non eſt mortale, quia ſeminatio illa feſtinationi naturæ aſcribenda eſt. Quartò, intra conſuctum vas, ordine & ſitu naturæ ſeruato, vix accidit mortalis culpa: ſi verò vir reſupinus vxori ſuccumbat, licèt ſint qui mortale dicant eſſe, propterea quòd congreſſus ille non eſt generationi idoneus, at vero Albertus Magnus & ex medicis multi inquiunt, ex illo modo concubitus conceptum non impediri, eo quòd matrix, perinde atque ſtomachus, virtutem habet attractiuã, qua ſemen ad ſe trahit: & ideo dicimus intra legitimũ vas nunquam crimen mortale contingere. Quintò, ſunt alij inſueti complexus, venialia peccata, eademq; obſcœna, & ideo probis viris exhorrenda. Sextò, tactus impudici, ſi cum periculo molliciei fiant peccata ſunt mortalia: ſi vero inter coniugatos fiant, tanquam neceſſarij ad venerem irritandam generationis gratia culpa omnino carent, extra hos caſus peccata ſunt venialia. Oſcula vero inter coniuges licèt non alio fine fiant, quam ceu amoris indicia, delicto carent.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quòd quando loco citato dixit, quod nuptias ſola excuſat cauſa procreandorum filiorum, interpretandus eſt, quòd ſola cauſa procreandæ prolis abſque controuerſia aliqua licet ad vxorem accedere, quinimò ſæpe accidit, quod talis coitus & acceſſus meritorius ſit, vt Paulus inſinuare videtur dicens. Honorabile connubium & torus immaculatus in omnibus. Heb. 13. Secundò dicimus, quòd Auguſtinus ſicuti & cęteri Patres, quia amantiſſimi erãt pudicitiæ, nimiũ conſueuere torum coniugalem coarctare, nam ſi affirmaſſent vel cauſa voluptatis, vel propter vitandam in ſe fornicationem eis licere abſque delicto ad proprias vxores accedere, ipſi licentiã hanc & indulgentiam nimium ampliarent: quam occaſionem ut euitarent, adeo ſtrictè in materia hac locuti ſunt. Et Auguſtinus cap. 6. de bono coniugali, cap. 7. & capitu. 10. diffinit, quòd concubitus gratia concupiſcentiæ ſatiandæ, tantum eſt culpa venialis. Et in lib. de verbis Apoſtoli, & pluribus alijs locis, inquit, quod vſus coniugalis cauſa vitandæ fornicationis in altero, delictum non eſt: ſi vero fiat cauſa cauendæ incontinentiæ, in ſe ſolum eſt culpa venialis; in qua ſententia conuenit cum pluribus Patribus, & Doctoribus Scholaſticis licèt tenenda ſit ſententia, quam ſuſtinuimus.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An liceat hæreticos pœna mortis punire.

Auguſtinus epiſtola 127. Donato Proconſuli Africæ, admonere videtur, vt Donatiſtas hæreticos coerceat & corrigat, non tamen occidat: ſic enim illi ſcribit, Denique vnum ſolum eſt quod in tua iuſtitia pertimeſcimus, ne fortè quoniam quidquid mali contra Chriſtianam ſocietatem ab hominibus impijs ingratis cõmittitur, profecto grauius eſt & atrocius, quàm ſi in alios talia committantur. Tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitatis Chriſtianæ conſideratione cenſeas coercendum, quod te per Ieſum Chriſtum ne facias obſecramus: neque enim vindictam de inimicis in hac terra requirimus, haud vero ad eas anguſtias animi nos debent coarctare quæ patimur, ut obliuiſcamur quid nobis præceperit pro cuius veritate ac nomine patimur, qui diligimus inimicos noſtros, & oramus pro eis: vnde ex occaſione terribilium iudicum ac legum, ne in æterni iudicij pœnas incidant, corrigi eos cupimus, non necari, nec diſciplinam circa eos negligi volumus, nec ſupplicijs, quibus digni ſunt exerceri, ſic igitur eorum peccata compeſce, vt ſint quos pœniteat, peccata eſſe.

Quanquam Auguſtinus multis in locis huic ſententiæ ſubſcripſiſſe videatur, & in partem Lutheranorum declinare, primo tamen lib. contra epiſtolam Parminiani, epiſtola 48. & lib. 2. contra literas Petiliani, & epiſtola 48. ad Vincentium rogatione hæreſis aſſertorem omninò ſententiam mutauit, ſic

ſcribens,

ſcribens, Mea primitus ſententia erat, neminem ad vnitatem Chriſti eſſe cogendum, diſputatione pugnãdum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noueramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, ſed demonſtrantium ſuperabatur exemplis, nam primo mihi opponebatur Ciuitas mea, quæ cum tota eſſet in parte Donatiſtarum, ad vnitatem Catholicam timore legũ Imperialium conuerſa eſt, quam nunc videmus, ita huius perniciem deteſtari, vt in ea nunquam fuiſſe credatur: ita & aliæ multæ, quæ mihi nominatim cõmemorabantur, vt ipſis rebus agnoſcerent, etiam in hac cauſa rectè poſſe intelligi, quòd ſcriptum eſt, Da ſapienti occaſionem, & ſapientior erit. Et in libro contra epiſtolam Parmeniani, verba Chriſti explicans: Sinite vtraque ſimul creſcere vſque ad meſſem, inquit, hæc verba in eo tantum caſu ſeruanda ſunt, quando zizania ſine extirpatione tritici extirpari non poteſt, id eſt, quando hæretici occidi, & extingui nequeunt, niſi etiam cum eis Catholici trucidentur, ſed cum metus iſte non ſubeſt, & crimen eorum notum eſt & execrabile, nec tales habent defenſores, per quos poſſit ſchiſma contingere, tunc aduerſus eos ſeueritas exercenda eſt; nam ſi Imperatores puniunt furta, & homicidia, cur non punient hæreſes & ſacrilegia? Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra, ſecundo tomo Chryſoſtomi, ad nonum quæſitum. Vide ibi.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An ante fidem ſuſceptam, & ſine fide opera cuiuſquam bona exiſtimanda ſint.

AVguſtinus epiſtola 145. contra Pelagianos affirmare videtur, quòd opera quæ præcedunt fidem, & quę ex illa non procedunt, nõdũ bona, ſed omnino nulla: ſunt ſic.n. habet: Satis dici non poteſt, quantum cupiamus in eorum hominum ſcriptis, qui propter acrimoniam atque facundiam leguntur à plurimis, apertam cõfuſionem illius gratiæ reperiri, quam vehementer cõmẽ-
Hebr. 11. dat Apoſtolus, qui etiam ipſius menſuram fidei, ſine
Abac. 2. qua impoſſibile eſt placere Deo, ex qua iuſtus viuit,
Galat. 5. quæ per dilectionem operatur, ante quam & ſine qua
Rom. 14. omninò nulla cuiuſque bona opera exiſtimanda ſunt, quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. De hac quæſtione vide ſupra in Beato Ambroſio, ad vigeſimum ſecundum quæſitum.

DECIMVM TERTIVM. QVÆSITVM.

An corpus Dominicum in Euchariſtia ſacramento ſanguini ſit coniunctum.

AVguſtinus epiſtola 146. Conſentio, reſpondens illius quæſtionibus de corpore Chriſti, & noſtris corporibus, qualia futura ſint in reſurrectione, inſinuare videtur Domini corpus ſine ſanguine eſſe, nam propoſita quæſtione, illam indefinitam relinquit: ſic enim ſcripſit in il-
Luc. 24. lum locum, *Videte manus meas & pedes, palpate & videte; quia ſpiritus oſſa & carnem non habet, ſicut me videtis habere.* Sic eorum, cum eſſet in terra, contrectatus eſt manibus: ſic eorum eſt, cum iret in cælum, deductus aſpectibus: ibi vox Angelica ſonuit, ſic veniet, quemadmodum eum videtis euntem in cœlum, fides adſit, & nulla quæſtio remanebit: niſi fortè de ſanguine requirendum eſt, quia cùm dixiſſet, Palpate, & videte, quia ſpiritus, carnem & oſſa non habet, non addit ſanguinem, non ergo & nos addamus inquirere, quòd ille non addit dicere. Et de compendio, ſi placet, finita ſit quæſtio, fortaſſis enim accepta occaſione ſanguinis, vrgebit nos moleſtior perſcrutator, & dicet: Si ſanguis, cur non & pituita, cur non & fel flauum, & fel nigrum, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari etiam medicinæ diſciplina teſtatur, ſed quolibet quiſque addat, corruptionem addere caueat, ne ſuæ fidei ſanitatem, caſtitatemq; corrumpat. Ex qua doctrina conſtat non diffiniſſe, an corpus Dominicum ſanguine ſit informatum: & tamen de fide eſt, quòd quale apud dexteram Patris ſedat, tale ſub ſpeciebus ſacramentalibus continetur, licèt non eodem modo.

Doctores Scholaſtici de hac quæſt. 4. Sent. diſt. 10. S. Th. 3. par. q. 76. & art. 2. quærit an totus Chriſtus cõtineatur ſub vtraque ſpecie. Reſpondet duabus Cõcluſionibus. Prima, certiſſimè tenẽdum eſt, ꝙ ſub vtraq; ſpecie ſacramenti totus eſt Chriſtus: aliter tñ eſt ſub 1. Concluſio.
ſpeciebus panis, & aliter ſub ſpeciebus ſanguinis: nã ſub ſpeciebus panis eſt corpus Chriſti ex vi conſecrationis, ſanguis verò ex naturali concomitantia, ſicut Diuinitas & anima: ſub ſpeciebus autem vini è cõuerſo, eſt quidem ſanguis ex vi conſecrationis, & corpus ex naturali cõcomitantia, ſicut Diuinitas & anima, eo ꝙ nunc ſanguis Chriſti nõ eſt à corpore ſeparatus, ſicut fuit in triduo. Hinc infert ſecundã Concluſionẽ, 2. Concluſio.
quòd ſi in triduo fieret conſecratio corporis, illic non eſſet ſanguis ex cõcomitantia, neque ſi fieret cõſecratio ſanguinis, illic eſſet corpus, in quo ſupponit tunc totum ſanguinem fuiſſe fuſum, & à corpore ſeparatũ.

Quòd totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie eſt certum, & de fide, & Concilio Florentino decretum, & nuper Concilio Tridentino ſeſſ. 22. Can. 3. His verbis Concilii Trident.
Si quis Negauerit, totum & integrum Chriſtum omnium gratiarum fontem, & authorem, ſub vna panis ſpecie ſumi, quia (vt quidam falſo aſſerunt) non ſecundum ipſius Chriſti inſtitutionem ſub vtraque ſpecie ſumatur, anathema ſit; Quæ veritas etiam ex more eccleſiæ colligitur æqualiter adorantis ſanguinem ac corpus, quod niſi ſub vtraque ſpecie totus eſſet Chriſtus, non faceret: imo fideles doceret vt inter cultum ſanguinis, & cultum corporis diſcernerent.

At verò circa id, quod in triduo, ſi tunc fieret conſecratio, neutrum eſſet ſub ſpeciebus alterius, loco citato inſurgit Caietanus aduerſus Scotum, 4. diſt. 10. quæſtione 4. qui licèt concedat, quod in triduo corpus non eſſet ſub ſpeciebus ſanguinis, neque ſanguis ſub ſpeciebus corporis, negat tamen illam cauſalem, quia ex exiſtentia naturali in cœlo infertur ſimilis exiſtentia ſacramentalis, & è conuerſo: imo ponit duas contrarias concluſiones, ſcilicet, quòd poſſet corpus & ſanguis aliquas habere proprietates, & modum exiſtendi naturalem, quas proprietates, & modum non haberet ſacramentaliter, & è conuerſo, nam exiſtentia inquit, corporis Chriſti in rerum natura indifferens eſt, ut exiſtat naturaliter, vel ſacramentaliter, potuiſſet enim Deus ſine eo quòd Chriſtus ex Virgine naſceretur, ponere in ſacramento corpus, eo modo quo eſt Diuinitati vnitum, licèt nullibi modo naturaliter exiſteret, & eadem ratione poſſet nunc in cęlo habere quantitatem, quam non habet in ſacramento: potuit etiam facere, vt licet in triduo corpus eſſet a ſanguine ſeparatum, in ſacramento tamen eſſent tunc coniuncta, & vice uerſa, vt licèt in cęlo ſint modo coniuncta, in ſacramento ſint ſeparata.

Circa opinionem hanc, ſi ſermo ſit de potentia abſoluta, ambigi nõ poteſt quin hæc omnia Deus facere poſſit, ꝗ verò quãuis in triduo anima fuerit à corpo-

re ſeparata, potuit Deus facere, ut in ſacramento eſſet ei coniuncta: ſicut & me viuente, poteſt mei partes alibi ſeorſum diſiunctas ponere. At S. Thom. rationem miraculorum non conſiderauit, quia ad rem non pertinent, ſed ſuppoſito, tunc ſanguinem totum fuiſſe effuſum, & à corpore ſeparatum, effectum admirandæ conſiderationis ſecundum naturam rerum perpendit, quorundam tamen ingenium & rationes, quæ ex vi ſacramenti naturaliter pullulant, per potentiam Dei abſolutam impertinenter labefactare.

Argumentum. Vrgentius tamen argumentum eſt contra Concluſionem principalem poſitã: ſanguis nõ eſt corpori vnitus per continuationem, ſed per venas & arterias proprium habet motum, nam ſi continuatus eſſet, cùm de vena, vel de naribus emittitur, diſcõtinuatio illa dolorem cauſaret, cuius contrarium experimur, ſanguis ergo nõ informatur anima rationali, nam eadē anima duo corpora diſiuncta informare nequit. Ex quo fit ſub ſpeciebus vini ex vi conſecrationis nõ eſſe animã, nam cùm non informet ſanguinem, non dat ei eſſe ſanguinis, atque adeò forma vini non conuertitur in ipſam. Item neque eſt illic corpus ex concomitantia, poſtquam in cœlo non eſt vnitum ſanguini. Secundo confirmatur, dum Chriſtus ſuum corpus conſecrauit, neque ex vi conſecrationis, neque ex concomitantia erat in ſacramento, crudam enim hoſtiam in ſtomacho habebat, quia non erat pars corporis, eadem ergo ratione neque ſanguinis. Tertio id confirmatur, Chriſtus non proprie videtur aſſumpſiſſe ſanguinem, non enim aſſumpſit niſi humanitatem, quæ conſtat ex anima & corpore; anima autem cùm non informet ſanguinem, non perficit Deum, neque tribuit ei vitam, ſanguis enim non viuit: Chriſtus verò corpus aſſumpſit per animam perfectum, & viuens: & ſi ſanguinem non aſſumpſit, non ſequitur, vt conſecratum corpus ſanguinem concomitetur, aut conſecratum ſanguinem concomitari corpus.

Reſpondetur ad argumenta. Ad hæc reſpondeo, quòd etſi ſanguis, & reliqui humores non ſint vniti corpori, nec ſic anima informentur vt viuant, habēt tamen proprias formas ſubſtantiales, licèt imperfectas, nihilominus ſunt de integritate, ac perinde de veritate corporis, ſine quibus corpus viuere non poſſet, vt ait Sanctus Thom. 1. parte, quæſtione vltima, artic. 1. & hac ratione dicuntur corpori coniuncti, qua vtique ratione Philoſophus lib. de animalibus, ſanguinem inter partes animalis connumerat, vnde anima actione caloris naturalis digerit ſanguinem & alios humores, eoſque adeò perficit tanquam in via, vt conuertantur in ſubſtantiam aliti, & tunc anima ipſa informentur. Vnde negandum non eſt, quin Chriſtus conſecutiuè aſſumpſerit ſanguinem, & reliquos humores, ſine quibus viuere non poterat; imo Sanctus Thom. 3. parte, quæſtio. 31. artic. 5. docet, quod ex ſanguine virgineo corpus aſſumpſit, hac ergo ratione ſanguinis concomitatur corpus in ſacramento, & ſanguinem corpus & anima; de cibo autem, quem Chriſtus habebat in ſtomacho dum conſecrauit, non eſt par ratio, cùm crudus eſſet, neque de integritate corporis, magis quam buccella, quam in ore haberet.

Secundum argumentum Sanct. Thom. notandum eſt; ſub nomine carnis omnes partes corporis intelliguntur, veluti oſſa, & nerui, quibus ſanguis & reliqui humores annumerantur, ergo, ſicut poſt conſecrationem corporis non conſecrantur ſeorſum oſſa, aut reliqui humores, ſit, vt neque operæpretium ſit conſecrari ſanguinem, reſpondetur, in paſſione Chriſti, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale, non fuiſſe à corpore reliquas partes, aut humores ſeparatos, iuxta illud Exodi 12. Os non comminuetis ex eo, quia tamen totus ſanguis fuit effuſus à corpore, ideò ſeorſum conſecratur. Eſt & alia optima ratio: quia ſanguinis effuſio mortem repræſentat, per quam nos redemit. Vnde Apocal. capit. 1. & 5. & ad Roman. 5. & aliàs ſæpè in nouo Teſtamento legitur, Chriſtum ſuo ſanguine nos redemiſſe; ſicuti filij Iſrael in Aegypto ſanguine rubricati ſeruati ſunt: atque in huius figuram Pontifex antiquæ legis introibat in Sancta ſanctorum cum hircorum ſanguine & vitulorum, quod Apoſtolus Hebræ. 9. vmbram fuiſſe docet, ſummi Sacerdoti noſtri Chriſti, qui nos ſuo ſanguine redemit: in cuius ideò conſecratione fit mentio, quòd ſit ſanguinis noui & æterni Teſtamenti. Syluester in Roſa aurea, tractatu 3. quæſtione 30. aſſerit, quòd ſub Pio II. fuit diffinitum, quòd ſanguis immediatè fuit vnitus hypoſtaticè Diuinitati.

Dubium tamen eſt, an totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum panis vel vini, reſpondet S. Tho. loco citato, art. 3. concluſione affirmatiua bimembri. Manifeſtum eſt, quod ſub qualibet particula ſpecierum panis eſt totus Chriſtus, etiam hoſtia integra manente: & quia concluſio eſt de fide, declarat illam ratione naturali, nam ſola ſubſtantia corporis Chriſti, & ſanguis, ex vi conſecrationis eſt in hoc ſacramento, quantitas verò dimenſiua eiuſdem corporis non niſi per concomitantiam, ex quo fit corpus illic eſſe per modum ſubſtantiæ, id eſt, per modum, quo corpus eſt ſub dimenſionibus, & non per modum dimenſionum, id eſt, non per modum illum quo quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt ſub quantitate dimenſiua loci, quemadmodum eſt in cœlo, natura verò ſubſtantiæ eſt, tota eſſe ſub qualibet parte dimenſionum, vt tota natura ſpecifica aeris vel panis eſt ſub qualibet particula dimenſionum, ergo Chriſtus hoc modo eſt in ſacramento, ac ſi nullam haberet quantitatem. Declarat ſecundam partem Concluſionis, ſcilicet, hoc eſſe verum, & etiam antequam hoſtia frãgatur, nam vt tota natura ſubſtantiæ ſit ſub qualibet parte dimenſionum indifferens eſt fractio illa earundem dimenſionum.

Ex quo infertur, exemplum illud de ſpeculo eſſe deceptorium, & ad rem parum aptum: in ſpeculo enim integro vna apparet rei imago, cum autem frangitur, in ſingulis partibus repreſentantur ſingulæ imagines, ſed hoc non eſt ſimile, nam multiplicatio illa imaginum reſultat ex fractione ſpeculi, per quam fiunt ſpecula plura, in quorum cuiuſque ſuperficie fit vnus ſpecierum conus, qua ratione fiunt reflexiones diuerſæ in Sacramēto autem antequam hoſtia frangatur, in qualibet parte eſt totus Chriſtus.

Totum Chriſtum eſſe ſub qualibet parte ſpecierũ, confeſſio eſt eccleſiæ, & habetur ex verbis Auguſtini ſermone Dominicæ quintæ poſt Epiphaniam, & refertur de conſecratione diſt. 2. Can. ſinguli, & ex Concilio Florentino & Tridentino ſeſſ. 14. Can. 3. his verbis, Si quis negauerit in venerabili ſacramento Eucharistiæ ſub vnaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſque ſpecierum partibus, ſeparatione facta, totũ Chriſtum contineri, anathema ſit: & id ex vſu eccleſiæ conſtat, quæ vnam hoſtiam in plures ſumentes diſtribuit, tantum tribuens ſingulis, quantum omnibus: & ex ipſa Chriſti actione idem vſus fuit receptus Matthę. 26. & Lucæ 22. Non enim creditur ſingulas buccellas ſingulis conſecrationibus conſecraſſe, ſed eadē omnes, quod & de calice manifeſtum eſt, Accipite enim, inquit, & diuidite inter uos. Concilium Tridènt.

Alexander 4. parte, q. 40. membro 3. artic. 5. & Bonauentura diſt. 10. q. 5. referunt opinionem quorundam aſſerentium, quòd in vna hoſtia eſt totus Chriſtus: in tota ante fractionem, & poſt fractionem in qualibet parte, exemplo ſpeculi fracti probant, ubi non eſt niſi vna hoſtia, ſacerdos non intendit niſi illam conſecrare,

ſecrare, intentionem ad vnam dirigendo, ergo tãtum eſt illic in tota ſimul: cùm autem poſt diuiditur, nó virtute conſecrationis, ſed quia corpus ipſum eſt incorruptibile, & indiuiſibile, non diuiditur ad diuiſionem ſpecierum, ſed manet in ſingulis partibus integrũ. Et ſunt qui dicunt, opinionem hanc non eſſe erroneam, ſaltem ante diffinitionem Concilij Tridentini, eccleſia enim nó diffinierat totum eſſe in ſingulis partibus, niſi quando frangitur: ſic enim in Concilio Florẽtino legitur, Sub qualibet parte ſeparatione facta totus eſt Chriſtus, & in c. ſinguli, citato, tantũ habetur, quòd in ſingulis portionibus, dũ ſumitur, totus eſt Chriſtus.

Cócluſio. Nihilominus aſſerimus, ita erroneum eſſe negare, totum Chriſtum eſſe in ſingulis particulis hoſtiæ ante fractionem, ſicut poſt fractionem. 1. Ratio. Primum, ex Hylario, de conſec. diſt. 2. Can. vbi pars, vbi ſine diſcrimine dicitur: vbi pars eſt corporis, eſt & totum, & ſubditur de manna, de quo dicitur, quòd qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus. 2. Ratio. Secundò, facta diuiſione hoſtiæ ſub ſingulis partibus eſt totum: id autem non fit virtute fractionis, vt fit in ſpeculo fracto, ergo antea exiſtebat in ſingulis, minor probatur, exiſtentia corporis in ſacramento non eſt naturalis, ſed miraculoſa per diuinam virtutem, fractio autem illa ſolum eſt actio humana, ergo exiſtentia corporis ſub qualibet particula non eſt virtute fractionis, ſed virtute conſecrationis, quæ efficit, vt ſub ſingulis particulis eſſet corpus: ratio ergo quare totus exiſtit in ſingulis partibus poſt diuiſioné, eſt, quia in integra hoſtia ſimiliter exiſtebat. 3. Ratio. Tertiò, quia omnes partes hoſtiæ ſunt homogeneæ, hoc eſt, eiuſdem rationis, ergo ſicuti, dum ſacerdos plures hoſtias ſimul conſecrat, eadem intentione fit, quòd corpus ſit in ſingulis, ita & in ſingulis partibus eiuſdem hoſtiæ. Vnde ad argumentum eorum reſpondeo, non opus eſſe ſingulas intentiones ad ſingulas particulas hoſtiæ dirigere, ſed vnica id fit. 4. Ratio. Quartò, ſi in tota hoſtia ſic eſſet totus Chriſtus, quòd non eſſet totus in qualibet parte, deberet ſubinde concedi, quòd illic eſſet tantus quanta eſt tota hoſtia, atque adeò deberet ſignari punctum vbi eſt caput, & non pes, & vbi eſt vnum brachium, & non alterum: ac perinde concedẽdum eſſet, quòd Chriſtus illic nunc eſſet ſupinus, nunc verò reſupinus, quæ in irriſionem fidei vergerent. Præterea, ſi conſecraretur hoſtia multo maior, quàm eſt quantitas Chriſti in cœlo ſequeretur, quòd aliquæ partes illius hoſtiæ eſſent corpore Chriſti priuatæ, puta ad quas eius quantitas pertingere non poſſet. Vltimò, quia cum illic corpus ſit ad modum ſubſtantiæ, fit, vt ſit in quolibet puncto: ſicuti anima rationalis eſt in toto corpore, & in qualibet eius parte.

At quanquam Concluſio ſit vera, ratio verò S. Th. videtur non conuincere, videlicet, quia eſt illic ad modum ſubſtantiæ, cuius tota eſſentia eſt in quolibet puncto: nam etſi hoc verum ſit de ſubſtantia homogenea, id eſt, eiuſdem rationis, vt eſt aer, & ignis, tamen in heterogeneis, id eſt, habentibus partes diuerſarum rationum, id non apparet verum, quale eſt corpus humanum, conſtat enim ſubſtantia hominis ex capite habente os, nares, aures, & ex brachijs, & pedibus: hæc autem cogitari non poſſunt omnia ſubſiſtere ſub quacunque particula ſpecierum, nam tunc ſine ordine eſſent. Reſpondeo etiam, in huiuſmodi ſubſtantijs verum eſſe, non ſic per ſe exiſtere in ordine ad locum, ſed hoc habere ratione quantitatis: verum eſt tamen, non poſſe hominem habere organa niſi quantitate conſtituente ordinem inter partes ipſas corporis, videlicet, vt caput ſit ſupra pectus, & pectus ſupra ventrem: quare corpus Chriſti ſuam habet quantitatem in ſacramento ex naturali concomitantia, vt Sanctus Thomas inquit loco citato articulo 4.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod voluit abſtinere à diffinitione quæſtionis ſibi propoſitæ, id tanquam notum relinquens: ſi enim corpus Chriſti verum eſt, & viuens, & ratione naturali conſtet, corpus ſine ſanguine viuere non poſſe, liquido ergo conſtat, quando Dominus dixit Apoſtolis, Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, non addidiſſe ſanguinem, quia cum eum reſurrexiſſe, & viuentem viderent, euidenter intellexiſſe, ſanguinem, qui ex corpore eius fluxerat, ſibi vniſſe. Et ideo Auguſtinus addit, ex conſuetudine rerum expertarum, in experta opera diuina infirmitas innititur humana: & argutulè ſe garrire arbitratur, cum dicit, Si caro eſt, & ſanguis eſt: ſi ſanguis, & cęteri humores: ſi cæteri humores, ergo & corruptio: eo modo diceret: ſi flamma eſt, & ardet: ſi ardet, & vrit: ſi vrit, ergo virorum trium in fornacem ignis ab impio rege miſſorum corpora incendit: ſi autem hoc in tribus viris miraculum factum eſſe non dubitat quiſquis de Diuinis operibus rectè ſapit, cur non creditur, qui fecit illa corpora non poſſe igne corrumpi? & feciſſe illud corpus, neque igne, neque fame, nec morbo, nec ſenio, nec vlla via alia, qua ſolent humana corpora, labefactari, corrumpi? ſi ergo quando reſurgemus, corpora erunt immortalia & incorruptibilia, neque tamen ſine ſanguine, idem ergo, imò fortiori ratione, firmiter credendum eſt de Dominico corpore, & in cœlo & in ſacramento.

DECIMVM QVARTVM. QVAESITVM.

An anima Hieronymi in obitu eius Auguſtino apparuerit.

AVguſtinus epiſtola 205. ad Cyrillum Hieroſolymitanum Epiſcopum de magnificis admirandiſque S. Hieronymi virtutibus, refert, Hieronymi animam eodẽ die, quo ex hoc ſæculo ad Dominum migrauit, ſibi apparuiſſe. Sic enim nobis ſcriptum reliquit: Quid plura dicam? quæ Hieronymus ignorauit in natura, nullus hominum vnquam ſciuit. Et infra; Sed vt multa merita Hieronymi ſanctiſſimi nõ lateant, quid erga me, Diuina annuente clementia, in ipſo ſui obitus die acciderit, narrabo: eodẽ namque die & hora, qua exutus putredinis & immunditiæ carnis toga Hieronymus ſanctiſſimus veſtimẽtũ perpetuę immortalitatis inæſtimabilis lætitiæ & gloriæ induit, eram Hippone in cellula mea quieſcens, auidè cogitans qualis ineſſet animabus beatorum, qui cum Chriſto gaudent, gloriæ & lætitiarum quantitas, cupiens inde ex hac materia breuem componere tractatum, charta, calamo, pugillaribuſque in manibus ſuſceptis, vt breuem ſcriberem epiſtolam ſanctiſſimo Hieronymo deſtinandam, vt quidquid de hoc ſentiret, reſponderet (ſciebã enim in tam difficili quæſtione à nullo alio viuentium me poſſe melius doceri, & euidentius) cùmque iam ſcribens, ſalutationis exordium Hieronymo prænotarem, ineffabile ſubito lumen noſtris inuiſum temporibus, noſtriſque minimè linguis declarandum, cum ineffabili inauditaque odorum omnium fragrantia, cellulam, in qua ſtabam, intrauit, hora iam completorij: quo à me viſo, ſtupore admirationeque commotus, animi & membrorum virtutes repente amiſit neſciebam enim tunc, quòd dextra mirabilis Dei exaltaſſet ſeruum ſuum: & mox, inter hæc autem, meis in me perſtrepentibus cogitationibus, quid hoc eſſet, de luce hæc dicens verba vox emicuit: Auguſtinę, Auguſtine, quid quæris: putasnè breui immittere

vaſculo mare totum? breui includere pugillo terrarum orbem? cœlum firmare, ne vſitatos exerceat motus? que oculus nullius hominum videre potuit, tuus videbit? quæ auris nulla per ſonum hauſit, audiet tua? quæ cor humanum nullatenus intellexit, neque etiam cogitauit, exiſtimas te poſſe intelligere? Et tandem, at ille, inquit, nomen meũ quæris. Hieronymi illius presbyteri, cui transmittendam epiſtolã iam ſcribens cœpiſti ſum anima, quæ hac in hora, in Bethleem Iuda, carnis onere depoſito, omni diademate coronata, omni beatitudine & fęlicitate vallata, iam nullum deinceps expecto gloriæ defectum, ſed augmentum.

Doctores Scholaſtici, de exitu animarum à ſuis receptaculis, 4. Sent. diſt. 45. & Sanct. Thom. ibidem in ſcriptis. Et de exitu illarum à ſuis receptaculis dupliciter poſſumus loqui: vno modo, vt ſimpliciter inde exeant, nunquam illuc amplius reuerſuræ: alio modo, vt egrediantur ad tempus, iterum reuerſuræ. Item exire de receptaculis poteſt vno modo contingere citra reſurrectionem corporum, ſcilicet, vt velut nudæ exeant, vel ſic, corporibus aſſumptis, vt non ſint in illis vita animali vſuri: alio modo per veram ſuſcitationem, ſicuti puer, quem Eliſæus ſuſcitauit, & Lazarus, & alij, quos ſuſcitauit Chriſtus. His prænotatis reſpondeo ad quæſtionem ſequentibus Concluſionibus.

1. Concluſio. Prima, Beatorum animæ ſecundum legem beatitudinis poſitam nequeunt inde exire, nunquam amplius reuerſuræ. Concluſio eſt nota: quia de ratione beatitudinis eſt æternitas, æternum eſt quod nunquam eſt habiturum finem. Secundò, quia beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, non autem eſſet ſtatus perfectus, niſi beatus ſuæ beatitudinis haberet certitudinem: dubitatio enim an poſſet perdere quod habet, animum anxium redderet, & ideo talis ſimpliciter beatus non eſſet: cùm ergo beatitudo ſit vita æterna, quicunque beatus eſt, certus ſe habere vitam æternam, neque ab illo ſtatu cadere poſſe, quo iudicio falli nequit: ſi autem inde exire poſſet, non reuerſurus, falſum haberet iudicium: repugnat ergo vt hoc pacto exire valeat, vt Paulus docuit 1. ad Theſ. 4. Rapiemur obuiam Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

2. Concluſio. Secunda Concluſio, neque de inferno, neq; de lymbo puerorum poſſibilis eſt egreſſus, qui non ſit habiturus regreſſum. Probatur ratione ſimili per contrariũ, nam infernus ſuo nomine mortem æternam ſignificat, nullam habens redemptionem, iuxta illud Matthæi. 25. Ite maledicti in ignem æternum, ideo ſecundum legem illius ſtatus, nemo inde egredi poteſt non reuerſurus, & idem eſt de lymbo puerorũ: ſunt enim in perpetuum à regno cœlorum excluſi, iuxta verbum Domini Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt ingredi in regnum Dei: in damnatis autem eſt obſtinata voluntas, iuxta illud Pſalm. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper: pœna autem remitti non poteſt, niſi deleta culpa, vnde obſtinatio eorum in odio Dei, eſt cauſa quòd nulla poſſit eſſe ab inferno redemptio.

3. Concluſio. Tertia Concluſio, A purgatorio & lymbo Patrum conſtat poſſibilem, imò neceſſarium fieri in cœlum tranſitum.

4. Concluſio. Quarta Concluſio, quamuis ſecundum legem ordinariam animabus ſeparatis congruentem, neque ad nos exeant, neque vllum nobiſcum habeant commercium, ſecundum tamen permiſſionem, aut diſpoſitionem Diuinam, & legem extraordinariam nihil prohibet, quo minus in quocunque ſint receptaculo, ad nos reuertantur. Prima pars inde probatur, quòd animæ ſeparatæ eo quòd à corpore exeunt, & à vita præſenti aſcendunt à nobis, & rebus noſtris, officijs, & moribus ſegregãtur, & ideò lege ordinaria, ſicut nos rebus earum non adſumus, ita neque ipſæ nobis interſunt: & hanc legem ordinariam explicat Auguſtinus lib. de cura pro mortuis agenda, c. 13. dicens: Si rebus viuentium intereſſent animæ mortuorum, vt de alijs taceam, meipſum pia mater nulla nocte dereſeret, vt me cum viueret. Et confirmat hoc ex illo 4. Reg. 22. ad piẽtiſſimum regem Ioſiam, cui cum Deus exitum regni & gentis ſuæ prænunciaſſet, pollicitus eſt ſubinde dicens: Ecce ego ponam te ad patres tuos, & apponeris cum pace, & non videbunt oculi tui omnia mala, quę ego induco in locum hunc, & eos qui commorantur in eo.

Secunda pars colligitur ex verbis Hieronymi contra Vigilãtium, qui exiſtimabat Apoſtolorum & martyrum animas in fortunatorum inſulis & campis Elyſeis, vt Ethnici de animabus philoſophantur, detineri, in quem Hieronymus ſic inuehitur: Ais vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei, animas Apoſtolorum & martyrum conſediſſe, nec poſſe tumulis ſuis, nec vbi voluerint adeſſe præſentes, quaſi dicat falſo id ais: & ſubdit: Tu Deo leges ponis, tu Apoſtolis vincula inijcis, vt vſque ad diem Iudicii teneantur in cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt: Sequuntur agnum quocunque ierit. Et Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, capit. 16. ait, Fęlicem Confeſſorem, cum Nola à Barbaris oppugnaretur, humanis aſpectibus fuiſſe viſum, non incertis rumoribus, ſed teſtibus certis. Et ambas Concluſionis partes his verbis docet idem Auguſtinus, nempè, quòd ſecundum ordinariũ & vſitatum curſum animarum, ex ſuis receptaculis non exeunt, ſed tamen ſecundum Diuinam diſpenſationem exire poſſunt, & ſolent, id quod cumulatis exẽplis Gregorii 4. lib. Dialogorum confirmatur.

Quapropter ex paradiſo, ex inferno, purgatorio, & ex lymbo Patrum exire ſolent, vt de Samuele, 1. Reg. 28. legitur, qui apparuit Sauli. Quamuis, vt Auguſtinus eodem lib. de cura pro mortuis gerenda, capit. 15. refert, non deſunt qui negent verum fuiſſe Samuelẽ. Moſes tamen, vt Matth. 17. legitur in Transfiguratione Domini apparuit.

Atqui & vſu apparitiones iſtæ accidere ſolent, ut ibidem Auguſtinus c. 16. author eſt, ſiue ad viuorum ſolatium, ad quos illi mortui pertinent, ſiue vt iis admonitionibus more humano humanitas ſepulturæ commendetur: animæ namque beatæ, Deo diſpenſante, poſſunt apparere ſuis, vel vt eos conſolentur, oſtendentes ſe Diuino frui conſpectu, vel vt eos ad eandem beatitudinem alliciant, vel vt ſuis reliquiis iuſtos honores deferant, vt de Baptiſta & aliis legitur. Exiſtentes verò in purgatorio ſolent apparẽdo ſibi ſuffragia fieri depoſcere. De lymbo autem puerorum ratio non eſt cur egrediantur.

Inquit verò D. Tho. intereſſe inter ſanctos & damnatos, quòd ſancti cum voluerint, poſſunt viuentibus apparere: damnati tamen non. Et ratio eſt: quia beati nihil optare poſſunt, niſi quod rationi ac voluntati Diuinæ eſt conſentaneum, quidquid enim huiuſmodi à Deo poſcunt, obtinent, quoties ergo volunt exire, exeunt.

Infernales autem animæ exire non permittuntur dum volunt, ſed dum, ob aliquod myſterium nobis occultum, Diuinitus permittuntur, veluti dæmones, quare diues epulo, vt legitur Lucæ 16. rogare non audebat, vt fineretur ipſe ad ſuos ire, ſed rogabat Abraham, vt mitteret Lazarum. Neque egredi cupiunt, vt aliquod beneficium nobis conferant, eo quod nobis bonum optent, adeò enim longè à charitate diſtant, vt neque inclinationem naturalem permittant actus rectos elicere.

Nec

Nec ſatis conſtat, an liceat animabus miſeris officium dæmonum vſurpare, vt, ſcilicet, ceu miniſtri Satanæ, ad tentandos homines, & retia illis tendenda, & parandos laqueos, veniant. Certum tamen eſt, hoc non eſſe earum officium, tametſi cum odio Dei obſtinati ſint, ac ſubinde noſtri, nihil mirum, ſi eodem odio paratæ ſunt id facere: an verò Deus id aliquando permittat ipſe nouit.

Cæterum ita eſt poſſibile animas ex ſuis locis huc redire, vt non ſit facilè creditu, toties id accidere, quoties nobis apparet. Primum, vt idem Auguſtinus lib. de cura pro mortuis gerenda, ait, quod inter ſomnia nobis videntur charorum animæ, vt aliæ nobis infeſtæ apparere, rariſſimè accidit, vt ſint ipſæ animæ, imò ſæpè contigit, vt non niſi ſub earum imaginibus in ſenſu communi, propter noſtras præcedentes cogitationes, appareant illa phantaſmata, ſed vanitas vulgi eſt, credere eſſe veras animas.

Præterquam quòd plurimas huiuſmodi fallacias perſtringentes mulierculæ vulgo offerre ſolent, quibus ignorantibus illudunt, nam animę fęlices raro cupiunt ab illo cœleſti loco exire, & ad viuos admonendum non neceſſe eſt, vt veniant: quare neque Lazarus permiſſus eſt venire, quia habemus leges, & prophetas, quibus nos Deus ſatis edocuit, & indies commonefacit: quibus niſi credamus, nec ſi damnati, neque illi qui purgantur, ea quæ illic ſunt nobis denunciēt, fidem eis dabimus: imò de hoc Deus offenditur, quò magis parati ſimus parentibus defunctis, quam ſuo Euangelio credere.

Quòd ſi quis obijciat, quòd animæ eò ſunt ſuis receptaculis aſcriptæ, vt ſua illic vel pręmia, vel ſupplicia habeant: ſi verò ad nos venirent, interrumperentur præmia & ſupplicia: negatur collectio, quia licèt ab illis receptaculis egrediantur, neque animæ beatæ deſinent videre Deum, neque quæ cruciantur, à ſuis liberantur tormentis.

Supereſt vt de alio exeundi modo dicamus per reaſſumptionē corporis, vt ſuſcitati ab Helia & Eliſęo, à Chriſto & Apoſtolis, qui ex ſuis receptaculis ad nos prodierunt.

Subiungitur ergo quinta Concluſio, Nullus vnquam, cuius anima fęlix cœleſtem beatitudinem inhabitaret, in vitam mortalem reſuſcitatus eſt. Probatur, quia nemo beatus eſt, niſi qui certo ſcit, ſe ſempiternā & indefectibilem vitam poſſidere, quo iudicio falli nequit, nam ſi dubitaret, vel falli poſſit, non eſſet plenariè beatus: ſi verò poſſet in vitam mortalem redire, beatitudo illa interpollaretur, atque adeo falſum fuiſſet iudicium illud, ergo fieri nequit. Quod ſi obijcias de Chriſto redemptore noſtro, qui fuit beatus, & tamen habuit naturam mortalem: nihil ad rem, tum quia erat verè Deus & homo, & ratione vnionis anima viſione illam beatificante fruebatur, & ratione redemptionis corpus erat mortale: tum maximè quòd paſſiones, quas ſecundum corpus pertulit, repugnant ſtatui beatorum, in quo Deo fruuntur. Secundò, quia Deus animabus iuſtorum, præcipuę qui ſunt in gratia & gloria confirmati, nihil confert, niſi quod eis ſit beneficium, at verò quamuis reſuſcitatū Deus in gratia confirmaret, priuaretur tamen illa beatifica viſione, & eſſet multis moleſtijs ſubditus in corpore, quæ anima illa non pro beneficio, ſed pro damno duceret, quare ex natura rei reſuſcitatio non eſſet ei gratia, vt vitam degeret mortalem.

Et idem ſubſequi videtur de illis qui ſunt in inferno, qui ſic ad pœnam æternam ſunt damnati, vt interpollari nequeat: cuius contrarium vſu veniret, ſi damnatus ad vitam reſuſcitaretur. Et idem eſt de illis, qui in lymbo puerorum ſunt & tenentur. Ex quo conſequens fit, vt quotquot reſuſcitati ſunt, vel ex purgatorio, vel ex lymbo Patrum prodierunt. Suppoſnimus enim neminem vnquam verè reſuſcitatum, aut per naturam, aut poteſtate dæmonum, ſed ſolo Diuino miraculo. Quare ſi Samuel, de quo 1. Reg. 14. verus Samuel fuit ſuſcitatus, Diuino numine fuit vitæ reſtitutus, quoniam operis huius ſupernaturalis neque homo neque Angelus per propriam virtutem poteſt eſſe cauſa, ſed ſola virtus Diuina, illi ergo, quos Helias & Eliſæus ſuſcitarunt in lymbo Patrum fuiſſe creduntur, erant enim circuncisi, & minores ætate quam vt poſſent mortaliter deliquiſſe. Et Lazarus vel in lymbo Patrum erat, vel in purgatorio, & idem forte de cunctis alijs credendum eſt.

Contra hanc tamen doctrinam, vt veritas amplius elucescat, arguitur ſic, Quicunque in Lymbo Patrū erant, aut modo in purgatorio exiſtunt, in exitu corporum certi facti ſunt prædeſtinatos ſe eſſe ad gloriā, quo in iudicio falli non poſſunt, imò ſunt in gratia & amicitia Dei confirmati, cum verò ad vitam mortalem redeunt, non apparet lex, vt ſint vel in gratia confirmati, vel ſuæ ſalutis infallibiliter certi, reſuſcitatio ergo illa nullatenus poteſt illis eſſe expediens, nam à firmiſſimo ſtatu ſalutis exire, & periculo perditionis ſubijci, ſummum detrimentum eſt. Item iudicium illud certum deſerere, & hæſitatione, qualem nos de noſtra prædeſtinatione habemus, torqueri, nemo ſanæ mentis eligeret: quare nemo illorum ſuſcitari velit, neque concedendum, quod Deus inuitos ad noſtras miſerias remittat, præſertim illos, qui erant in Lymbo Patrum, vbi ab omni dolore & pœna erant liberi. Tum etiam arguitur de illis, qui ſunt in purgatorio, Aut enim dum ſuſcitantur, omnes pœnas debitas ſoluerant, aut non: ſi luerant, idem quod de beatis iudicium illis patrocinatur, quia inde iam euolant in vitam æternam: ſi verò non omnia debita perſoluerant, non ſeruatur iuſtitia Diuina, cum ante tempus inde eruantur. Ad primum vt reſpondeamus, veritas hæc piè credenda eſt, quòd nemo vnquam à morte in vitam fuit ſuſcitatus, qui nō fuerit ſaluus: itaque nunquam vllus fuit ſuſcitatus, niſi prædeſtinatus. Veritas hæc eſt Abulenſis ſuper 4. Reg. 4. q. 56. inter narrandam ſuſcitationem pueri ab Eliſæo ſuſcitati, qui inquit, quòd quamuis non habeatur in ſcripturis, eſt tamen piè credendum: quod ratione hac colligitur: admiſſo, quòd nemo niſi vel ex purgatorio, vel Lymbo Patrum fuerit vnquam ſuſcitatus, & niſi Dei virtute ſuſcitatus fuit: cum ergo nemini Deus tantum, quantum eſt reſurrectionis beneficium, in detrimentum æternæ ſalutis contulerit, certum eſt, quòd illos, qui in via erant ſalutis certiſſimi, in eandem vitā æternam tandem remittat. Secundo accedit alia ratio ex eorum conditione communi, nam cùm ſe viderint ad beatitudinem deſtinatos in vigilia ſemper erunt & cautiſſima cura, ne inde decidant, quin vero in gratia & meritis cumulatioribus ab hac vita poſt migraſſe quā prius, maximè illi, qui purgatorij tormenta experti fuerint, quā ſint grauia id cuius & Lazari egregia ſanctimonia documentum eſt: & illum viduæ filium reſuſcitatum, aiunt, poſtea ſanctum fuiſse. Quòd ſi neque hæc ſufficiunt, aſsero tertium, crediderim, omnes illos ſuſcitatos ſemper in gratia confirmatos, permanſiſse de ſua ſalute certiſsimos, nam poſtquam fuerunt confirmati, ratio non eſt, cur ab eadem confirmatione fuerint depulſi, neque vero iudicij, quod certiſſimum de ſua ſalute habuerunt, cur fuerint obliti: ſi enim Paulus memor erat ſe in tertio cœlo arcana vidiſse Dei, multo iuſtius illam iudicij certitudinem ſuſcitati retinent, alioquin Chriſtus cum illis clementer non egiſset.

Et ex his reſpondeo ad primum argumentum, quòd etſi exiſtentes in lymbo ad moleſtias huius vitæ

ſuerint reuerſi, non id illis in damnum, ſed in magnũ ceſſit lucrum, & meriti augmentum: reſuſcitatos verò ex purgatorio non eſt credendum omnino fuiſſe purgatos, ſed reliquum pœnarum, quas paſſuri erant, poterant poſt viuentes operibus ſatisfactionis perſoluere, aut ſi negligentiores eſſent, poſtmodum ſecundo defuncti, illas in purgatorio perſoluere.

Pro D. Auguſtino reſpondeo, quòd ſi fidem adhibemus his, quæ B. Gregorius 4. lib. dialogorum de apparitione animarum refert, non mirum quod & fidẽ B. Auguſtino adhibeamus, & ſicut refert de facto ita accidiſſe, vti concluſione 4. ſæpè id ſpeciali Dei prouidentia & diſpoſitione accidiſſe diffiniuimus. In huiuſmodi autem apparitionibus, ſi quando animam alicuius apparuiſſe contingeret, admonendus, & docendus eſt populus, quia ipſe Satanas ſæpe ſe in Angelum lucis transfigurat, & cum ſit dęmon, falſo mentitur eſſe animam defuncti, quam imaginibus falſis repræſentat, vt iudicijs temerarijs occaſionem delinquendi præbeat.

DECIMVM QVINTVM. QVAESITVM.

An anima rationalis ſit ex traduce.

AVguſtinus Marcellino de baptiſmo paruulorum, epiſtola 16. ſub dubio relinquit, an anima rationalis ſit ex traduce. Sic enim ſcribit: At enim ſi anima non eſt ex traduce, ſed ſola caro ipſam tantum habet traducem peccati, & ipſa ſola pœnam meretur, hoc enim ſentiũt iniuſtum eſſe, dicentes, vt hodie nata anima non ex maſſa Adæ tam antiquum peccatum portet alienum. Attende obſecro rem quemadmodum vir circunſpectus Pelagius ſenſit, quam in difficili de anima quæſtione verſetur: non enim ait, quia anima non eſt ex traduce, ſed ſi anima non eſt ex traduce: rectiſſimè facies de re tam obſcura (de qua nulla in ſcripturis ſanctis certa & aperta teſtimonia adinuenire poſſumus) cunctanter loqui, potius quam fidenter. Quapropter, ego quoque huic propoſitioni non præcipiti aſſertione reſpondeo, ſi anima non eſt ex traduce. De hac quæſtione vide ſupra tomo primo Beati Auguſtini, ad primum quæſitum.

TERTIVS TOMVS.

1 *An herba in cibum animantibus datæ.*
2 *An animarum loca & ſupplicia poſt hanc vitam ſint tantum ſpiritualia.*
3 *An Moſes & Paulus viderint Dei eſſentiam.*
4 *Inferorum locus an ſit ſub terra.*
5 *An fide, ſpe, & charitate ſubnixus, ſcripturis indigeat.*
6 *Peccata maiorum quouſque ſe extendant.*
7 *An Angeli cum corporibus hominibus apparuerint.*
8 *An iudicium habere aduerſus alterum peccatum ſit.*
9 *An ſuffragia viuorum defunctis omnibus proſint.*
10 *An ſolus Deus incorporeus ſit.*
11 *An orationem animæ ſolus Deus cognoſcat.*
12 *An Chriſtus ſecundum ſolum corpus fuerit in ſepulchro, & ſecundum ſolam animam in inferno.*
13 *An verbo Dei commixtus ſit homo.*
14 *An columba, quæ in baptiſmo Chriſti apparuit, fuerit vera columba.*
15 *An Perſonæ Diuinæ tres propriè dicantur.*
16 *An ſpiritus ſine corpore cogitare poſſit.*
17 *An opera miſericordiæ Iudæis, & Paganis aliquid proſint.*
18 *Virtutes morales an ſint veræ virtutes, ſi ad fidem non referantur.*
19 *An ſpiritus ſanctus propriè ſit donum Dei.*
20 *An dæmones corporibus ſubtilioribus vigeant.*
21 *An cæli luminaria corpora ſola ſint, vel an ſpiritus rectores habeant.*
22 *An ſciri poſſit Deum animas ex nihilo facere.*
23 *An animæ cum à corpore exeunt, locis corporaliter viſibilibus contineantur.*
24 *An omnis infidelium vita peccatum ſit.*
25 *An mandatum Dei, ſi timore potius pœnæ quàm amore iuſtitiæ fiat, adimpleatur.*

PRIMVM QVAESITVM.

An herba in cibum animantibus datæ,

AVGVSTINVS lib. 1. de Geneſi allegoricè cap. 20. dicit, herbas virides, & ligna fructifera, quæ in lib. Geneſeos cap. 1. his verbis, Ecce dedi vobis omnem herbam, dantur in cibum omnibus auibus, & omnibus ſerpentibus, & omni generi beſtiarum, in allegorica tantummodo ſignificatione intelligenda eſſe. Sententiam hanc improbat libro 1. retractat. cap. 10.

SECVNDVM QVAESITVM.

An animarum loca & ſupplicia poſt hanc vitam ſint tantum ſpiritualia.

AVguſtinus libro 12. de Geneſi ad literã in hunc locum, *Plantauit Dominus paradiſum*, Geneſ. 2. vbi de paradiſo diſputat c. 22. ait, loca quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur ſeu benè, ſeu malè, non eſſe corporalia, ſed ſpiritualia, quæ vna cum varijs rerum corporaliũ ſimilitudinibus tã lętis quàm triſtibus, animis defunctorũ repræſentantur, non ſecùs atque his, quibus aut in ſomno conſtitutis, aut à ſenſibus ſubſtractis, modo graues terrores & cruciatus, modo lętę res & diu cõcũpitæ

cupitæ exhibentur. Et hoc ipſum confirmare videtur lib. 21. de ciuitate Dei, cap. 10. vbi ignem inferni, quo diues ille cruciabatur, ſpiritualem eſſe innuit his verbis, Diceremus quidem ſic arſuros ſine vllo ſuo corpore ſpiritus, ſicut ardebat apud inferos ille diues, quando dicebat, Crucior in hac flamma, niſi conuenienter reſponderi cernerem, talem fuiſſe illam flammam quales oculi, quos leuauit & Lazarum vidit: qualis lingua, cui humorem exiguum deſiderauit infundi: qualis digitus Lazari, de quo id ſibi fieri poſtulauit, vbi tamen erant ſine corporibus animæ. Sic ergo & incorporalis illa flamma, qua exarſit, & illa guttula, quam popoſcit, qualia etiam ſunt viſa dormientium, ſiue in extaſi cernentium res incorporales, habentes tamen ſimilitudines corporum: nam & ipſe homo, cum ſpiritu non corpore ſit in talibus viſis, ita ſe tamen tunc ſimilem ſuo corpori videt, ut diſcernere omninò non poſſit. Quæſtio hæc diſputata eſt ſupra, tomo quinto Hieronymi, ad tertium quæſitum. Vide ibi.

TERTIVM QVAESITVM.

An Moſes & Paulus viderint Dei eſſentiam.

AVguſtinus 12. de Geneſi ad literam hunc locum tractans, *Plantauit Dominus paradiſum*, Gen. 2. cùm de his, qui viderunt Deum diſſereret, cap. 17. & 18 eiuſdem libri ſcripſit, Moſem & Paulum vidiſſe Deum, non in aliqua ſimilitudine vel imagine corporalis creaturæ, ſed in ea ſubiecti eſſentia & natura, quæ Deus eſſet, quãtum ea capere poteſt homo ab omni corporis ſenſu alienatus. Et idem affirmat lib. de videndo Deum ad Paulinam, cap. 12. & 13.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 1. Sent. alij diſt. 1. & alij diſt. 2. & S. Thom. 1. parte, q. 12. art. 11. Et pro cognitione, quam in hac vita homo de Deo poteſt habere, præſupponendæ ſequentes propoſitiones de mente Sancti Thomæ.

1. Propoſitio. Prima propoſitio, Obiectum primum & æquatum intellectus noſtri eſt Ens. Propoſitio hæc eſt S. Thom. 2. contra Gentes, cap. 96. & 1. parte, quæſt. 5. artic. 2. & multis alijs locis: quam probat authoritate Ariſtotelis 9. Metaph. vbi inquit, quòd vnumquodque intelligitur ſecundum quod eſt in actu.

2. Propoſitio. Hac tanquam fundamentali ſuppoſita, eſt ſecunda propoſitio, Obiectum materiale & proportionatum intellectui noſtro pro ſtatu iſto eſt quidditas rei materialis, directè & immediatè loquendo. Aſſertio hæc eſt S. Thom. 1. parte, q. 84. artic. 7. & probatur ex Ariſto. 3. de Anima, vbi ait, quod non contingit intelligere ſine phantaſmate. Iſtæ duæ propoſitiones tantum ſunt propoſitæ tanquam præuiæ, & pro intelligentia ſequentium, & de illis non diſſerimus, quia locus diſputationis illarum eſt in materia de anima.

3. Propoſitio. Tertia propoſitio, Naturaliter de Deo in hac vita haberi non poteſt notitia intuitiua. Et hanc ſtatuit artic. 11. vbi aſſerit, quod dato de Deo in hac vita habeamus notitiam euidentem, non tamen habemus notitiam intuitiuam eſſentiæ. Circa quam eſt controuerſia inter Doctores ſcholaſticos quid ſit notitia intuitiua: nam licèt omnes intelligant quid ſit, non tamen in explicatione nominis conueniunt: nec mirũ, cum nomen non ſit apud Patres antiquos vſitatum, ſed ſolum apud Doctores Scholaſticos, & S. Thom. per notitiam intuituam intelligit notitiam vel ſcientiam viſionis ſine vlteriori iudicio: per notitiam verò abſtractiuam intelligit notitiam ſimplicis intelligentiæ. Gregorius autem Ariminen. ait, quòd notitia intuitiua eſt quæ immediatè terminatur ad rem, abſtractiuam autem dicit, quæ non immediatè terminatur ad rem, ſed mediatè. Explicatio tamen iſta in uno, falſo fundatur, nẽpè, quod ſpecies eſt principium effectiuum notitiæ, & non obiectum, & eadem ratione reijcitur opinio Ochan, qui tenet quod notitia abſtractiua terminatur ad conceptum: quòd falſum eſt, quia actus intelligendi eſt conceptus ipſe. Aliacenſis, 1. Sentent. diſt. 1. q. vltima inquit, quòd notitia intuitiua eſt per quam iudicare poſſumus, an res ſit, vel non ſit: abſtractiua vero è cõtrario, & ita diffinit à poſteriori & per effectum: & licèt hoc verum ſit, ſatiſfacere tamen non videtur, cùm à poſteriori procedat: ideo Dialecticorum diffinitio communis eſt, quòd notitia intuitiua eſt notitia rei præſentis, ut præſens eſt. Sed neque hoc videtur ſufficienter rem explicare, cum Antechriſtus intellectui meo ſit præſens, qui tamen non præſens, ſed futurus eſt. Ideo dicimus, quòd diffinitio debet intelligi, quòd ſit res præſens reſpectu rei cognitæ ad potẽtiam, qua res cognoſcitur: nec ſufficit, quod res ſit vel poſſit eſſe in intellectu, vel quòd ſit in rerum natura, ſed requiritur quòd obiectum ſit præſens, per quod potentia cognoſcitiua moueatur in cognitionẽ rei: ſicuti campanæ ſonus auditui meo eſt præſens, quia obiectum mouet potentiam, & ita proportionabiliter in alijs ſenſibus: Deus tamen, quando nunc illum cognoſco, non mouet intellectum meum obiectiuè, dato effectiuè moueat: & ita moderni omnes aſſerunt, quòd notitia intuitiua eſt rei præſentis, quæ producitur ab obiecto obiectiuè ſe habente, vt ſunt notitiæ omnium ſenſuum exteriorum.

Contra hanc tamen diffinitionem Aliacenſis, & eorum qui illum ſequuntur, inconuenientia innumera inferuntur. Primum, quòd Deus non habet notitiam intuitiuam de re aliqua. Patet, quia potentia Dei obiectiuè à creatura aliqua non mouetur, vt intuitiuè illam cognoſcat & videat. Secundò, quia beati omnia, quæ in verbo vident, intuitiuè vidẽt, & tamen obiectiuè non mouentur à rebus ipſis, vt eas in eſſentia Diuina intuitiue videant. Quòd ſi quis dicat hæc eſſe ſupernaturalia arguitur de Angelis, in quibus ſecundũ S. Thom. notitia intuitiua non cauſatur à rebus ipſis, ſed natura illorum, id eſt, naturale, non ergo rectè notitia intuitiua diffinitur, quod ſit quæ producitur ab obiecto obiectiue ſe habente. Nihilominus reſpondemus ad hæc. Primò, quòd de notitia Dei & beatorum negare poſſumus, quod non cauſetur vel eliciatur à rebus ipſis obiectiue ſe habentibus, non loquendo nĩmis ſtrictè & in rigore, nam vt ſic, conſtat quod notitia Dei elicitur ab eſſentia Diuina, quæ eſt obiectum ipſum, & Deus eſſentiam ſuam reſpiciens, in illa obiectiuè omnia videt, & idem eſt de beatis: de notitia tamen naturali Angelorum diſpar ratio eſt, vt Sanct. Thom. inquit, & ſtatim dicemus, quod connaturale eſt naturæ illorum. Secundo dicimus, quantum Deum & beatos tangit, non oportere diffinitiones, quæ de notitia intuitiua aſſignantur, in rigore & abſolute intelligi, ſed tantum de lege, neque omnes diffinitiones Dialecticę debent ſe ad Deum extendere, vt patet de illa, Scire eſt rem per demonſtrationem intelligere, & alijs ſimilibus: & ideo antecedenti dato, negatur conſequentia, quia ſufficit quod notitia intuitiua diffiniatur prout ad creaturas ſpectat, & adhuc forte non pro omnibus, ſed pro illis, quæ habent eſſe & modum videndi & cognoſcendi naturæ, vt in hac vita eſt. De Angelis autem dicimus, ſatis eſſe, quod natura intuitiua, diffiniatur pro creaturis corporalibus, & in hoc mundo exiſtentibus, & eſt ſufficiens reſponſio. Tertio & forte melius dicimus, quod diffinitio hæc, Notitia intuitiua eſt quæ cauſatur ab obiecto obiectiue ſe habente, intelligitur, mouente potentiam, uel taliter ſe habente, ſicuti ſi notitia obiectiuè produce-

produceretur ab obiecto: & ita habet locum, & procedit tam de Deo, quam de beatis, & de Angelis omnibus: Deus enim intuitiuè omnia cognoſcit, etiam futura, quia taliter ea cognoſcit in ſua eſſentia, ſicut ſi ex illis obiectiuè cauſaretur notitia, & idem de anima Chriſti, & de beatis, & eſt optima reſponſio: abſtractiua autem notitia eſt notitia, quæ non eſt rei præſentis, quæ ideò abſtractiua vocatur, quia notitia abſtracta eſt ab obiecto, & ab illo remanſit alia notitia ex notitia intuitiua. Plura alia moderni de his notitijs adducunt, ſed quia præcipua, quæ in iſta materia ſunt, diximus, ideò ea ſufficiant.

Diffiniuimus ꝓpoſitione tertia, quod Deus in hac vita intuitiuè non poteſt à nobis videri: & probatur, quia notitia intuitiua de re aliqua haberi non poteſt, niſi ſenſus obiectiuè moueatur, Deus autem eſt actus purus omninò immaterialis, non ergo poteſt obiectiuè potentiam mouere, & ex conſequenti ab aliquo viatore intuitiuè videri. Et confirmatur ex communi conſenſu Theologorum omnium, qui concorditer conueniunt, quòd anima noſtra ex naturalibus ſuis Dei eſſentiam videre non poteſt, cùm ergo tota vita hominis, quamdiu viuit, ſit purè naturalis, ſequitur quòd intuitiuè Deum videre non poteſt.

4. Propoſitio. Quarta propoſitio, Nihilominus aliquam notitiam in via de Deo naturaliter habere poſſumus. Concluſio eſt nota, ut Apoſtolus ad Rom. 1. de philoſophis probat, quia naturali lumine multa de Deo cognouerunt: tum etiam, quia Deus obiectum eſt intellectus noſtri.

An Saraceni verũ Deum colant. Circa hoc tamen dubium eſt, an concedendum ſit, quòd infideles & Sarraceni verum Deum cognoſcãt & adorent. Aliqui, quos citat Aliacenſis, 1. Sent. diſtinct. 1. quæſt. 1. aſſeruerunt, infideles, neque verum Deum cognoſcere, neque adorare, & idem de Iudæis affirmarunt. Probant, quia nullus eſt talis Deus, quẽ infideles cognoſcunt, & adorant, multa enim de illo iudicant & ei tribuunt quę vero Deo non conueniũt: Sarraceni enim in Deum credunt, qui non eſt trinus, qualis nullus eſt: Iudæi verò credũt in Deum, qui homo non eſt, & ita de multis alijs, quæ Deo tribuunt: ex quibus conſtat, Deum talem pro nullo ſupponere: tales ergo neque verum Deum agnoſcunt, neque colunt. Quibus non obſtantibus, dicimus, philoſophos naturales, qui idololatræ non fuerunt, ſaltẽ Deum verum cognouiſſe, & coluiſſe: Sarraceni etiam & verum Deum credunt & colunt, ſimiliter & Iudæi: errant tamen circa articulos aliquos, maximè qui Chriſti incarnationem tangunt. Et probatur de philoſophis ex Apoſtolo ad Rom. 1. Qui cum Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. De alijs aũt probatur: quia aliàs ſequeretur, quòd oẽs illi infideles blaſphemi eſſe non poſſent (quod tamen falſum eſt) eundem blaſphemant, quem credũt, ergo, nam ſi Deum falſum blaſphemarent, non vtique peccarent. Item, quia illi credũt in Deum, qui fecit cęlum & terram, hic tamen eſt ſolus Deus & verus, ſequitur ergo manifeſte quod credunt & adorant Deum. Et ad argumentum in contrarium, quia nullus eſt talis Deus, qualis eſt, quem ipſi adorant, dicimus quod ipſi non dicunt formaliter, quod non credunt in Deum qui eſt trinus & vnus, ſed quod credunt verum Deũ, in quo (vt ita dicamus) materialiter credunt in Deum, qui tamen de facto eſt trinus, quod ipſi ignorant, & vnus, quod naturali lumine cognoſcunt, & ita de alijs articulis & myſterijs fidei. Item, quia fides non eſt habitus iudicatiuus, ſed apprehenſiuus, qualem ipſi habent.

5. Propoſitio. Quinta propoſitio, De Deo poteſt haberi aliqua notitia non ſolum abſtractiua, ſed etiam obiectiua, communis tamen, non autem propria, puta Deus eſt ſubſtantia, Deus eſt ens, Deus eſt eſſe. Dicimus, communis, quia prædicata hæc, ſubſtantia, ens, & eſſe, Deo, & creaturis conueniunt, Deum ens ſignificat, & Trinitas etiam ſubſtantiam.

Sexta propoſito, De Deo poſſumus habere propriũ aliquem conceptum, complexum tamen, vti quòd ſit primum mouens, prima cauſa, author vniuerſi, de qua etiam non eſt dubium. 6. Propoſitio.

Septima propoſitio, Pro iſto ſtatu de Deo habere non poſſumus notitiam aliquam abſtractiuam, incomplexam, abſolutam, & propriam. Concluſio iſta eſt Sancti Thom. 1. parte, q. 12. articu. 12. & quæſt. 13. art. 1. Et probatur primò, quia ut diximus, notitia abſtractiua eſt quæ cauſatur & relinquitur ex intuitiua: ſi ergo de Deo in via notitiam intuitiuam habere nõ poſſumus, ergo neque abſtractiuam. Item, quia in hac vita notitiam de Deo habere non poſſumus, niſi in ordine ad creaturas: & patet inductiuè, quia ſi cognoſcitur quòd Deus eſt omnipotens, eſt infinitus, eſt iuſtus & miſericors, & alia his ſimilia, omnia connotatiuè cognoſcimus. 7. Propoſitio.

Octaua propoſitio, De Deo poſſumus naturaliter habere vnum conceptum proprium Dei incomplexũ non abſolutum, ſed connotatiuum. Hoc probatur exẽplis, quia creator eſt nomen proprium Dei, & eſt terminus incomplexus, connotatiuus tamen, & idem eſt de hoc nomine, omnipotens, & infinitus. Secundo probatur, quia vt diximus ſexta propoſitione, poſſumus de Deo habere proprium conceptum complexũ, ex illo autem fieri poſſunt alij incomplexi, ergo ſicuti ex hoc quod ego cognoſco, quod Deus cuncta creat, formo conceptum creatoris, & ex hoc quod cognoſco, quòd non eſt qui ei reſiſtere poſſit, formo conceptum omnipotentis. Et in hac doctrina conueniunt ferè omnes Doctores Scholaſtici loco citato. 8. Propoſitio.

Circa omnes iſtas concluſiones ſunt duo parua dubia. Primum, quia ſi octaua propoſitio eſſet vera, nempe, quod non poſſumus habere conceptum aliquem abſolutum Dei, ſequitur, quòd non poſſemus Deum contemplari, neque de ſolo illo cogitare, quin de creaturis cogitemus. Probatur: quia ſi aliquis cogitat de Deo per conceptum abſolutum, ille eſt communis, ut ens, ſubſtantia, natura: ſi eſt connotatiuum, connotat creaturas, non ergo poſſumus de Deo ſolo contemplari uel cogitare. Capreolus diſt. 2. primo reſpondet ad hoc, quod ſeptima propoſitio debet hæc eſſe, poſſibile eſt immediate de Deo cogitare: neq; imaginandũ eſt quod ſemper quando Deum contemplamur, quod de creaturis cogitemus, non enim oportet ſemper tãtum diſcurſum facere, ſed poſtquam cogitatio creaturarũ præceſſit, poſſumus de ſolo Deo cogitare. Et inferius inquit, quod non poſſumus de Deo cogitare per aliquem cõceptum qui creaturas nõ ſignificet. Et cõmunis ſententia Theologorum eſt, quod poſſumus immediate de Deo cogitare ſide hoc quòd de creaturis cogitemus. Et ad argumentum concedimus, quòd non poſſumus de Deo cogitare niſi per conceptum connotatiuum, non tamen oportet quòd conceptus ille ſemper connotet uel ſignificet creaturam, dato ꝙ ſine creatura formari non poſſit talis conceptus, nã pater non connotat filium, dato eſſe non poſſit niſi ſit filius: ſimiliter ſapientia Diuina nihil connotat de creaturis, dato conceptus de illa formari non poſſit ſine creaturis, quia ab illis conceptus de illa ſumitur. Secundo dico, dato quòd connotet, propriè tamen dicimus cogitare de illo de quo aliquid affirmamus vel negamus, dato enim ꝙ creaturas cõnotet, non tamen diſtinctè, ſed confuſè: & ideo neceſſe non eſt, quod cùm Deum contemplor de creaturis cogitem, ſicuti quando de equo cogito quod eſt ens, nõ dicor de Deo cogitare, dato ens etiam Deum ſignificet.

Dubium

Dubium aliud eſt circa propoſitionem ſeptimam, qua aſſeruimus, quod de Deo non poſſumus formare conceptum abſolutum & incomplexum, arguitur ſic, terminus iſte, Deus, eſt abſolutus & incomplexus & non connotatiuus, qua terminus omnis connotatiuus denotat perfectionem aliquam adiacere rei, quæ in re ipſa non includitur, ſed per alios terminos ſignificatur, ergo de Deo formamus conceptum incomplexum & abſolutum. Reſpondet S. Tho. 1. parte. q. 13. artic. 8. quod Deus eſt nomen naturæ, non perfectionis aut proprietatis alicuius, ideo nihil contra concluſionem.

Pro B. Auguſtino reſpondemus primò, quòd ſententiam quam tenuit 12. de Geneſi ad literam, & de videndo Deo ad Paulinam, improbauit lib. 2. de Trinit. c. 17. & 18. vbi ſtultos eſſe cenſet, qui credunt Deũ à mortalibus in ſua ſubſtantia viſum eſſe. Et eius dicta, licèt contraria videantur, facile eſt conciliare, quod enim Moſi ac Paulo ſpeciali priuilegio conceſſum eſſe docuerat, vt oculo mentis, & per modum diſpoſitionis tranſeuntis Dei eſſentiam intuerentur, id 2. de Trinit. fieri poſſe oculis corporeis per modum habitus permanentis negauit: ſic enim concludit, ipſa enim natura, vel ſubſtantia, vel quolibet alio nomine appellandum eſt idipſum quod Deus eſt, quid illud eſt corporaliter videri non poteſt. Et D. Thom. loco citato articulo 11. ad ſecundum de Moyſe, de quo Numer. 12. quod ore ad os loquebatur Deo, quod videtur Deum per eſſentiam videre, reſpondet, quòd ſicut Deus miraculoſe aliquid ſupernaturaliter in rebus corporeis operabatur, ita etiam ſupernaturaliter, & præter communem ordinem, mentes aliquorum in hac carne viuentium, ſed non ſenſibus carnis vtentium, vſque ad diuiſionem ſuæ eſſentiæ eleuauit, vt dicit Auguſtinus 12. ſuper Geneſ. ad literam, & in lib. de videndo Deum de Moyſe, qui fuit magiſter Iudæorum, & Paulo, qui fuit magiſter gentium.

QVARTVM QVAESITVM.

Inferorum locus an ſit ſub terra.

Auguſtinus libro 1. de Geneſi ad literam, cap. 33. in locum hunc, *Plantauit Dominus paradiſum*, inquirens de paradiſo ſentire videtur, inferos non eſſe ſub terra. Proponit enim quæſtionem in hunc modum. Vndè autem ſub terris eſſe dicantur inferi, ſi corporalia loca non ſunt, aut vnde inferi appellentur, ſi ſub terris nô ſunt, merito quæritur. Cui quæſtioni reſpondens ſequenti cap. 34. ait, duplici ratione inferos dici & credi ſub terris: vel quia, ſicut carni mortuæ locus ſub terra deputatur, ſic animæ per carnis peccatum mortuæ ſimilitudo ſubterranei loci repræſentatur, vel quia ſicut in corporeis rebus inferiora dicuntur quæ grauiora ſunt, ita in rebus ſpiritualibus inferiora dicuntur quæ triſtiora ſunt. Hanc ſententiam Auguſtinus retractauit 2. retracta. capitu. 24. his verbis, De inferis magis mihi videor docere debuiſſe quod ſub terris ſunt, quam rationem reddere cur ſub terris eſſe credantur ſiue dicantur, quaſi non ita ſit. Vide ſupra tomo quinto Hieronymi ad tertiũ, & Chryſoſtomi tomo quarto, ad vndecimum quæſitum.

QVINTVM QVAESITVM.

An fide, ſpe, & charitate, ſubnixus, ſcripturis indigeat.

Auguſtinus de doctrina Chriſtiana lib. 1. c. 39. inſinuare videtur, quòd homo ſi fide, ſpe, & charitate nitatur, ſcripturis non indiget niſi ad alios inſtruẽdos. Sic enim habet, Inter temporalia atque æterna hoc intereſt, quod temporale aliquid plus diligitur antequam habeatur, vileſcit autem cum aduenerit, nõn enim ſaciat animã cui vera & certa ſedes eſt æternitas, æternum autem ardentius diligitur adeptum quam deſideratum. Et infert, Homo itaque fide, ſpe, & charitate ſubnixus eaque inconcuſsè retinens, non indiget ſcripturis, niſi ad alios inſtruendos: itaque multi per hæc tria etiam in ſolitudine ſine codicibus viuunt. Et infra: Quapropter cum quis cognouerit finem præcepti eſſe charitatem, de corde puro, & conſcientia bona, & fide nõ ficta, omnem intellectum Diuinarum ſcripturarum ad iſta tria relaturus, ad retractationem illorum librorum ſecurus accedat.

Doctores Scholaſtici in prologo primi ſententiarum, & S. Thom. 1. parte, quæſt. 1. quærunt, an præter phyſicas & diſciplinas ſit neceſſarium aliam doctrinam habere. Et priori art. S. Thom. reſpondet duabus concluſionibus. Prima, Neceſſarium eſt homini ad ſalutem eſſe doctrinam per reuelationem acceptã de multis quæ excedunt humanam rationem. Probatur: quia homo ordinatur in Deum tanquam in vltimum finem, hoc autem modo vt finis eſt hominis, excedit facultatem naturalis luminis, ſecundum illud Eſa. 64. Oculus non videt Deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te, quem locum Apoſtolus etiam citat 1. Cor. 2. Finem autem oportet præcognitum hominibus, qui ſuas intentiones & actiones debent in finem ordinare. Ad hoc ergo neceſsaria fuit doctrina aliqua ſupernaturalis. Secunda concluſio. Ad ea etiã, quæ de Deo humana ratione inueſtigari poſsunt, neceſsarium fuit homines à reuelatione Diuina inſtrui. Probatur: quia veritas de Deo per rationem inueſtigata à Patribus, & per longum tempus, cum admixtione multorum errorum perueniret, neceſſarium ergò fuit vt aliundè inſtruerentur.

Pro maiori explicatione harum Concluſionum arguitur contra primam. Primo, Nam Deus poſset hominibus ſalutẽ præſtare abſque doctrina aliqua reuelata, cum enim ipſe gloriæ ſit Dominus, 1. Corinth. 2. poteſt illam etiam ignorantibus conferre, ad hominum ergo ſalutem doctrina reuelata neceſsaria non eſt. Notandum pro ſolutione ex 5. Metaphy. duplicem eſse neceſſitatem, nempè, ſimpliciter, & ad finem: primi generis, vt animali reſpirare, & alimentum capere: ſecundi, vt medicinam ſumere, vt non ægrotet. Neceſsarium ergo S. Thom. accipit ſecundo modo, non autem primo, vt eius verba aperrè ſonant. Recentiores philoſophi, qui modo philoſophari cœperunt, quos Schola Nominales vocat, vt olim Peripateticos, Stoicos, Academicos, iſti inquam nihil recipere volunt tanquam ſimpliciter neceſsarium. Vndè apud ipſos iſtæ ſunt ſimpliciter contingentes, Angelus eſt, cœlũ eſt, & aliæ his ſimiles: & è contrario; nulla eſt propoſitio ſimpliciter impoſſibilis, quæ per aliquam potentiam vera eſse non poſsit: vnde apud eos iſtæ propoſitiones ſunt poſſibiles, homo eſt leo, homo eſt cucurbita, eo quod per Diuinam potentiam veræ poſſunt fieri, vel Deo aſſumente per hypoſtaticam vnionẽ huiuſmodi naturas ſimul, vt videre eſt in prologo primi Sentẽtiarum. Et Gregorius Arimin.

1. argumẽtum.

Digitized by Google

Arimin. 1. q. prologi, 2. Sententiarum inquit, Secundum rei veritatem omnis res præter Deum eſt contingens, & non neceſſaria.

Contra iſtorum tamen aſſertionem dico primò, quod ad hoc quod aliquid ſit ſimpliciter neceſſarium ſiue abſolutè ſiue in ordine ad finem, ſatis eſſe, vt ſit neceſſarium neceſſitate ſeu lege naturali, vt iſtæ ſunt neceſſariæ, Sol oritur, Luna eclypſabitur, & iſtę, cęlum eſt, Angelus eſt, homo eſt. Et hæc eſt ſententia Sanct. Thom. 1. parte, quæſt. 82. artic. 1. vbi expreſsè inquit, quòd neceſſitas naturalis eſt neceſſitas abſoluta. Et probatur: quia aliàs nulla eſſet probatio metaphyſica, cum neceſſitas phyſica maximè ſit ex fine, 2. Phyſ. imò neque aſtrologica demonſtratio, cū ſecundum ſententiam iſtorum tales propoſitiones non ſint ſimpliciter neceſſariæ, nempè, cęlum mouetur ab Oriente in Occidens, Sol mouetur in eclytica, Luna eclypſabitur, de quibus & ſimilibus propoſitionibus tota aſtrologia conſtat. Ideo dico, quòd ſimpliciter & abſolutè neceſſarium dici poteſt quidquid neceſſitate legis Diuinæ fieri inſtitutum eſt, vt quòd beati à gloria non cadent, damnati nunquam redimentur, quantumuis poteſtas in contrarium apud Dei omnipotentiam maneat, vti de facto manet. Et probatur, quia non eſt minor vis & efficacia in lege Diuina poſitiua, quam in naturali, cum vtraque Deum habeat authorem; ſi ergo naturalis lex ſufficit rebus neceſſitatem imponere, ergo etiam lex Diuina imponet: & ratio vtriuſque eſt, quia neceſſitas & contingentia in rebus prouenit ex efficacia voluntatis Diuinæ: quia vel Deus ipſe hoc eſſe vult contingens, & illud neceſſarium. Et ita Sanct. Thom. 1. parte, q. 19. art. 8. eleganter probat ex modo loquendi hominum & ſcripturæ, quæ conſuetudo recepta eſt non ſolum in communi hominum ſermone, ſed etiam in ſcriptura, vt Luc. 24. Neceſſe eſt impleri omnia quæ in lege ſcripta ſunt & ad Heb. 7. Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt legis translatio fiat. His præmiſſis reſpondetur ad argumentum, quod neceſſitas doctrinæ reuelatæ, eſt neceſſitas abſoluta ad ſalutē hominum, lex enim Diuina eſt, vt nemo ſaluus fiat ſine fide, ſecundum illud Marci vltimò, Qui non crediderit, cōdemnabitur. & ad Heb. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Nec neceſſitas hæc Diuina excludit potentiam, cui omnia ſubdita ſunt, etiam lex ipſa Diuina, iuxta illud Saluatoris Matth. 19. Quod impoſſibile eſt apud homines, poſſibile eſt apud Deū. Nec ruſus idem eſt iudicium de prouidentia Dei, quæ rerum contingentiam nullo modo tollit, & de lege Diuina, quæ, ut diximus rebus neceſſitatem imponit.

2. argumētum.

Secundò argumentatur, Cognitio naturalis videtur ſufficere ad ſalutem, non ergo eſt neceſſaria alia doctrina: antecedens patet ad Rom. 1. vbi Apoſtolus accuſat philoſophos gentium, non ignorantiæ Diuinitatis, ſed impietatis, eo, quod id quod notum eſt Dei, manifeſtum inquit eſt illis, Deus enim illis reuelauit. Et quod loquatur de cognitione naturali, ex verbis quæ ſequuntur, conſtat, Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Confirmatur; quia ad ſalutem ſufficit cognoſcere, quia Deus eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit. Heb. 11. Hæc autem naturali lumine cognoſci poſſunt, ergo. Reſpondetur primò, quòd an in lege naturali fuerit ſufficiens ad ſalutem ſola cognitio naturalis, nedum in dubium reuocari poteſt, ſed & ſi fidem excludat, eſt hæreticum. Secundò dicimus, quod nunc in lege Euangelica ſalus eſſe non poteſt ſine fide explicita Chriſti, ut Marci vltimo habetur, Qui non crediderit, condemnabitur: & Non eſt aliud nomen ſub cœlo, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

3. argumētum.

Tertiò arguitur, Ad ea cognoſcenda, quę non excedunt lumen naturale, non videtur requiri doctrina reuelata, aliàs facultatem luminis naturalis excederent, concluſio ergo ſecunda falſa eſt. Et confirmatur: quia philoſophi gentium lumine ſolo naturali neceſſaria ad religionem & ſalutem videntur cognouiſſe, vt ex loco citato ad Rom. 1. conſtat. Reſpondetur primò, quòd ſecunda concluſio S. Thom. eſt vera, non de neceſſitate ſimpliciter, ſed ad benè eſſe, vt reſpondeat Caiet. & Capre. 1. q. prologi quod videtur ſentire S. Tho. dicēs, quòd neceſſarium eſt, vt medicina, ad hoc ut ſalus hominibus communius & certius proueniat, quod de Diuinis per Diuinam reuelationem inſtruātur: ſed quia hoc eſt impropriè loqui de neceſſario, nec Ariſtot. 5. Metaph. talem acceptionem neceſſarij ponit, ideo dico ſecundo, ſecundam Concluſionem eſſe veram, etiam de neceſſitate ſimpliciter, ſicut prima. Et ad argumentū dico primo, ꝙ dato, quòd ſint multa, quæ poſſunt de Deo cognoſci, ita vt ſingula facultatem naturalis luminis non excedant, ſed vniuerſa illa rectè intelligere, & non errare in aliquo, conſtat excedere facultatem humanæ mentis. Nec hoc eſt mirum, imò in omnibus rebus difficilibus ita contingit, ut ſingula quidem ſubſint hominis poteſtati, nullus autem vnus omnia poſſit. Exemplum eſt clarum & Theologicum: vt enim Sanct. Thom. docet 1. 2. quæſtio. 109. articulo 2. & 4. poteſt homo ex ſuis naturalibus ſingula bona moralia efficere, & ſingula præcepta adimplere, non autem omnia ſine Dei auxilio ſpeciali & gratia: ita in propoſito, multa quidem ſunt de Deo cognoſcibilia naturali lumine ſingulatim, non tamen omnia copulatim ſine reuelatione, ſed neceſſe eſt in multis errare: quod inde liquido conſtat, quia multi philoſophi circa Diuinitatem in multis errauerunt, vnde Ariſtot. & eius magiſter Plato, ita obſcurè de Deo locuti ſunt, ut eorū poſteros diſputare & dubitare compulerint, quæ fuerit eorum de Deo ſententia, vtrum ſit verum principium & cauſa effectiua mundi, an prouidentiam habeat de rebus humanis, an poſſit errare, an liberè vel ex neceſſitate agat; item de anima, an à Deo creetur & corpori infundatur, uel ſit ex traduce, & an ſit mortalis, & pleraque alia, quæ ad cognitionem & cultum Dei ſpectant, etiā intra terminos naturalis luminis. Et ideo Ariſt. 1. Metaph. dixit, quòd oculus noſter ſe habet ad manifeſtiſſima naturæ, ut oculus noctuæ ad ſolis radios.

Reſpondemus ſecundo ad argumentum, quòd ſi aliqui philoſophi per totam ætatem ſtudijs dediti, & alioquin ingenioſiſſimi poſſent ad talem notitiam peruenire, ſed reliqui mortales, quibus uel ſtudijs vacare non licet, vel ingenio non tantum pollerent, tenerentur ignorantia rerum ad ſalutē prorſus neceſſariarū. Ad confirmationem ex illo Rom. 1. reſpondeo primo, quod Apoſtolus loquitur de philoſophis gentium, ut patet ex eo quod ſequitur, Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, quod nunc in lege Euangelica locum non habet, vbi iam cognitio naturalis neque ad ſalutem, nec ad religionem ſufficere poteſt. Secundo dico, quod philoſophi de Diuinitate cognouere quædā, quæ ad Deum colendum ſufficiebant, ſed multo plura ignorauerunt, et de his, quę naturaliter de Deo cognoſci poſſunt: qui ſi Deum pro ſuo captu glorificaſſent, Dei auxilio in cognitionem aliorum deueniſſēt, ſed quia non glorificauerunt, venerunt in ignorantiā Dei, & errorem multorum circa Diuinitatem, etiam eorum, quæ lumine naturali cognoſci poterant, quæ Apoſtolus explicat, inquiens, Obſcuratum eſt inſipiēs cor eorum, &c. Et concludit, Et coluerunt & ſeruierunt creaturæ, potius quam Creatori. Idololatria autē naturali ratione damnatur; Neque intētum Apoſtoli eſt, aſſerere, quod cognitio naturalis ſufficeret gentibus ad ſalutem, ſed quod ſi lumen naturale ſecuti fuiſ-

ſent,

ſent, Dei prouidentia habuiſſent notitiam de neceſſarijs ad ſalutem.

4. argumē tum. Quartò arguitur, Deus eſt finis naturalis hominis, ergò homo ex naturalibus poteſt habere ſufficientem cognitionem Dei, & conſequi finem illum. Collectio videtur bona, quia quælibet alia creatura poteſt ex naturalibus ſuis conſequi proprium finem naturalem: antecedens probatur ex Ariſt. qui 1. Ethic. c. 2. ponit eſſe vnum vltimum finem actionum humanarum, adeoq; ſummum, bonum, ſummũ aũt bonum non eſt aliud niſi ſolus Deus. Nec Ariſtot. loquitur de fine ſupernaturali, & S. Thom. 1. 2. q. 1. artic. 5. inquit, quòd omniũ hominum naturaliter eſt vnus finis vltimus, hic autem non eſt niſi Deus, ergo Deus eſt finis naturalis hominis. Scotus; 1. q. prologi id fatetur, quod probat, quia homo naturaliter appetit Deum videre, iuxta illud Auguſtini, Feciſti nos Deus ad te, & inquietũ eſt cor noſtrum donec perueniamus ad te, & conſequenter fatetur, quòd homo habet potentiam naturalem ad fruendum Deo. Tum etiam quia Deus diſponit omnia ſuauiter, ſuauiter autẽ vnumquodque diſpoſitum eſt, quando finem, quem naturaliter deſiderat, aſſequitur.

Sed contra Scotum arguitur primò, quia Ariſto. 5. Metha. non ait, quod res, quę eſt finis, & adeptio illius ſunt duo, ſed vnus & idem finis, ſicuti non ſunt duo fines voluptas & conſecutio voluptatis, nec pecunia & adeptio pecuniæ, vnum enim & idem eſt deſiderium vtriuſque, Deus ergo ipſe & fruitio ipſius non ſunt duo fines, ſed vnus, alioquin eſſent duo vltimi fines, ſi ergo Deus eſt finis naturallis, fruitio etiam hominis erit naturalis, quod nullo modo concedendum videtur. Secundò, quia homo ad illum finem non lege naturali, ſed gratuita ordinatur, nempè, ad Deum videndum, non ergo eſt finis naturalis, ad quem homo à natura non ordinatur. Tertiò, beatitudo quæ eſt finis vltimus hominis, eſt donum Dei gratuitum, iuxta illud, Gratiam & gloriam dabit Dominus, non ergo debet inter naturalia annumerari. Quarto, quia non videtur quomodo aliter potentia naturalis diffiniri poſſit, niſi quæ poteſt in actum per agens naturale reduci: ideò enim dicimus materiam generabilium eſſe in potentia naturali ad formas, non autem materiam cęli, quamuis per Diuinam potentiam poſſet formam nouam recipere: falſum ergo eſt quod Scotus aſſerit, hominem ad illum finem vltimum habere potentiam naturalem. Ideo aliter reſpondetur ad argumentum, negamus enim Deum eſſe finem naturalem hominis, imò eſt omninò finis ſupernaturalis, vt San. Thom. inquit, 1. parte, q. 73. art. 1. & 1. 2. q. 109. art. 5. ad 3. Et ad argumentum ex Ariſt. & ex S. Thom. reſpondemus, quod ita eſt, vnum eſſe vltimum finem omnium naturalium actionum, & ille eſt Deus, ſed Deus ipſe aliarum rerum eſt vltimus finis naturalis, non autem hominis: aliæ enim res conſequuntur participationẽ Diuinitatis, quam habere poſſunt ex ſuis naturalibus, non autem homo, ſed ex Diuina gratia. Ad argumentum vero Scoti damus, quod tale deſiderium ſit naturale, negamus tamen Collectionem, & ratio eſt: quia naturale deſiderium eius tendit vlterius, & eſt inquietum vſque ad conſecutionem finis ſupernaturalis. Secundo dicimus, hominem conſiderari dupliciter: vno modo in ſuis naturalibus, & ſic naturali deſiderio nõ fertur diſtinctè & formaliter in Deum, ſed confusè: alio modo cum doctrina & virtutib. infuſis, & vt ſic excitatur in illo deſideriũ illius finis ſupernaturalis, Vnde S. Th. 3. diſt. 23. q. 1. ar. 4. inquit, quod homo per naturalia tantum non habet ſufficientem inclinationem ad finem ſupernaturalem, & ideo oportet quod ei ſuperaddatur aliquid, per quod habeat inclinationem ad finem ſupernaturalem, quæ ſuperadditio ſunt virtutes theologicæ.

Quinto, ſufficit fides ad ſalutem, ergo ſaltem non eſt neceſſarium ſtudium & doctrina ſcripturarum, de qua S. Thom. maximè videtur intelligere Concluſiones: antecedens patet Marci vltimo, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Confirmatur: quia in lege naturæ nulla fuit ſcriptura ſacra, & tamen erãt ſufficienter circa religionem, & neceſſaria ad ſalutem inſtructi, non ergo videtur ad ſalutem neceſſaria doctrina ſcripturarum, & magis in lege Euangelica. Reſpondetur, hæc ipſa fides ad ſalutem neceſſaria in ſcripturis continetur & cõſeruatur, potuit enim fides perſeuerare ab Apoſtolis ex aure in aurem tradita ſine ſcriptura aliqua: quemadmodum non ſunt pauca in Eccleſia, quæ in ſcripturis non ſunt, nec continentur, ſaltem apertè, quæ tamen eadem religione tenentur, ac ſi in Euangelio inuenirentur. In quo maxime deſipiunt nouelli hæretici, nihil volẽtes recipere quod nõ expreſsè in ſacris libris contineatur: multo autem commodius per doctrinam ſcripturarũ conſultum eſt Eccleſiæ, maxime propter hæreticos, vt enim ait Hieronymus ſuper Matth. Euangelium prædicatum eſt ad confirmationem fidei, ſcriptum autem propter hæreticos, vt, ſcilicet arma haberemus, quibus confutari & reuinci poſſent. Tum etiam quia in religione Chriſtiana ſunt myſteria multa nobis tradita, & noua ratio Deum colendi, & multa quæ ſola memoria & conſuetudine Eccleſiæ facile retineri non poſſent: & etiam ea quæ ratione naturali de religione cognoſci poſſent, improbi homines peruertere & corrumpere poſſent, ſicut hodie hęretici facile conantur: & ideo optime fuit conſultum, ut ea etiam quæ ſunt legis naturæ ſcripto traderentur, quo recta & vera doctrina morum & religionis inuiolata conſeruaretur. 5. argumē tum.

Sextò, quia ſaltem Theologica doctrina non eſt neceſſaria, de qua tamen Concluſiones S. Thom. intelligi videntur: patet, quia ſcriptura ſacra ſufficiens & ſatis eſt, in qua neceſſaria omnia ad religionem Chriſtianam perfecte & ſine defectu continentur, ſuperuacuum ergo videtur doctrinis Doctorum & Patrũ operam dare. Reſpondeo Lutherus cum ſuis ſectatoribus inquiunt, quod in ſacris literis nihil obſcurum contiñetur, quod interprete indigeat, ſed omnia ſunt ita aperta & clara: ut quiuis è plebe, qui linguam non ignoret, facilè poſſit quemcunque locum ſcripturæ intelligere. Hic tamen eſt ſons veneficus, & peſtilentiſſimum caput, vnde innumeræ hæreſes pullularunt, dum idiota quiſque inter hæreticos pro ſua libidine ſcripturas interpretari conatur, & nouum dogma ex illis conficęre. Sed quam parum ſibi Lutherns cõſtet, tum multis alijs locis, tum in hoc ipſe idem eiuſdem loci argumento varias interpretationes adfert: & fatetur quid ſibi ſcriptura velit, vbi Apoſtolus dicit 1. Corinth. 3. Si quis ſuper ædificat ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, &c. ſi cuius opus arſerit detrimentum patietur, ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem, ne purgatorium fateri cogatur, ex ſacris literis probari poſſe, fatetur ſe locum hunc nondum intelligere: teſtimonium etiam Petri de epiſtolis Pauli loquens, Notum eſt, inquit, enim eſſe quædam in illis difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perditionem: nec minus obſcuritatis & difficultatis eſſe põt in alijs ſacris libris, quã Petrus ineſſe teſtatur epiſtolis Pauli. & quod egeãt interprete nõ imperito, ſed docto & diligẽti; ſic enim prouidẽtiæ Diuinę placuit, tarditatem noſtrã excitare, vti Auguſtinus, ait, ſiue quod iocundior eſt veritas; & animos hominum acrius afficit, cùm per tenebras erumpens nobis illuxerit, quam ſi oculis quorumlibet expoſita fuiſſet, ſiue quòd theſaurum ſapientiæ abſconditum no- 6. argumē tum.

luerit quibuslibet eſſe expoſitum. Vnde ſcriptura non ſolum neceſſaria fuit, ſed & Doctores qui à Deo illuminati illam nobis exponerent: atque adeò Diuina bonitas ſicut dedit alios Apoſtolos, alios Prophetas, alios verò Euangeliſtas, ita dedit alios Paſtores & Doctores, vt Apoſtolus ait ad Epheſios 4 in opus miniſterij, ad ædificationem corporis Chriſti. Et 1. Cor. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus, vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, alijs autem per ſpiritum datur ſermo ſapientię, alijs autem datur ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem ſpiritum, quid eſt autem ſermo ſapientiæ, & ſermo ſcientiæ, niſi ſpiritus docendi & exponendi Diuina & humana, quæ ſunt neceſſaria ad ædificationem Eccleſiæ? & Auguſtinus 14. de Ciuit. cap. 1. inquit, Apoſtolum non vocare ſcientiam fidem ipſam, ſed facultatem, qua quis nouit quomodo fides ipſa pijs opituletur, & contra impios defendat: prouidētia ergo particulari Dei conſultum eſt, quod eſſent Doctores, qui ſcripturas ſacras nobis interpretarentur.

Et licèt ita ſit, quod in ſacris libris ſufficienter nobis tradita ſunt, quæ neceſſaria ſunt ad cognitionem & cultum veri Dei, multa tamen ſunt ad mores & religionem ſpectantia, quæ non clarè & diſtinctè in ſacris literis continentur, ſed tanquam in principijs, ex quibus deduci & inferri poſſunt, tanquam concluſiones, canones, & præcepta credendi, & vidēdi, & Deum religiosè colendi, munus autem hoc non eſt cuiuslibet, vt putant hæretici, ſed viri magnæ eruditionis & doctrinæ ſimul cum ſpiritu. Ex qua diffinitione colligitur, quod cum Deus (multo minus quam natura) nunquam deficiat in neceſſarijs, & expoſitio ſcripturæ ſit tam neceſſaria Eccleſiæ, ſicuti oſtēdimus, non eſt veriſimile, Chriſtum ſponſam ſuam Eccleſiā reliquiſſe per mille & quingentos annos ſine Doctoribus & expoſitoribus, qui nō ſolum ſint ſcripturas interpretati, ſed inde etiam elicuerint doctrinam & regulas fidei & morum. Vnde inter omnes errores Lutheranorum hic eſt grauiſſimus, quo aſſerunt, neque ab Origine, neque ab Athanaſio, neque à Baſilio, neque à Hieronymo, nec Ambroſio, nec Auguſtino, nec prorſus ab vllo Græcorum aut Latinorum, imò nec in ſacris Synodis ſatis intellectam eſſe ſacram ſcripturam, vel quoad credenda, vel quoad agenda. Quid ſibi conſtent, ipſi viderint, qui ſimul aſſerunt, ſcripturam eſſe clariſſimam, & tamen cum hoc, quod viri tum doctiſſimi, tum ſanctiſſimi perperam eam intellexerunt, nos verò, ſicut re vera eſt, credamus apud Patres & Doctores ſanctos, vel in vniuerſum, vel certè maxima ex parte veram reſidere ſcripturarum intelligentiam, in qua ſtudium legitimum Theologorum verſatur: hic enim debet eſſe vnicum inſtitutum & ſcopus Theologi, verum ſenſum ſacrarum ſcripturarum tenere, maximè quantum ſpectat ad inſtitutionem fidei, religionis, & morum.

7. argumētum. Sed adhuc arguitur; Nam ſi Doctores antiquiores ſcripturam ſacram ſufficienter expoſuerunt, & hoc eſt præcipuum ſtudium Theologorum, ergo poſt Originem, Athanaſium, Baſilium, Chryſoſtomum, Hieronymum & Auguſtinum, Doctores Scholaſtici inanē operam ſumunt, qui in his ſcriptoribus aliquid ſtudij impendunt, cum ſatius eſſet doctrinam Theologicam ab illis maioribus petere. Reſpondeo, quod Patres illi priores egregiè ſcripturam ſacram interpretati ſunt, & eam nobis faciliorem ad intelligendum fecerunt, qui tamen licèt admonerent, quid ex ſacris literis de fide & uera religione credendum ac tenendum eſſet, qua ratione per bonos mores Deus colendus eſſet, ſed hoc ſparſim, & aliquando non ita diſtinctè, vt locus ſcripturæ exigebat, ſed quodammodo confusè: unde ex libris eorum neque præcepta, neque canones religionis & morum, niſi magno labore, & multo tēpore erui poſſunt. Doctores uerò Scholaſtici, quæ Patres illi ſuperiores doctiſſimè quidem & eloquentiſſimè, ſed cumulatim & indiſtinctè tradiderunt, per genera & ſpecies, & per certos rerum & negotiorū articulos & titulos diſtinxerūt, & uiam apertiorē ad ſtudia Theologica inuenerunt & extruxerunt, & ut uerbo uno dicam, Doctores iſti operam hāc ſuſceperunt, ut primū ex ſacris literis, deinde ex optimis & probatiſſimis authoribus epitome, & breuiarum quodam conficerēt, ubi diſtinctis locis & capitibus omnia neceſſaria & cōducentia ad fidem & religionem Chriſtianam continentur: & quod multis annis in ſtudijs Patrum elaborantes uix didiciſſent, breui tempore per certas quæſtiones, articulos & titulos ueritatem, quæ fidem, & religionem, & uitam Chriſtianam tangunt, debitè attingunt. Quod ſi uerum eſt, neſcio cur non rapiamus diligentiam hanc alieno labore nobis impenſam, aut quid obſtet rationi ſtudiorum, ſi quis legat de perſonis Diuinis, de creatione mundi, item de fide, ſpe, & charitate, & cęteris uirtutibus. Sed grāmatici iſti, qui nihil non calumniātur, Doctores Scholaſticos paſſim mordent: fruantur tamen ſuo iudicio, qui nullum autorem lectione dignum putant, qui non ſit ex Patribus, merito tamē à Synodo Tridentina dānati ſunt, niſi caninum dentem reprimant. Et hæc ſatis.

Pro ſolutione argumentorum contra duas Concluſiones, quas S. Thom. loco citato adhibuit, quod neceſſaria ſit doctrina reuelata ad ueram Dei cognitionem & cultum, confirmari poteſt ex eo quod Lactantius in præfatione ſui operis ſcribit, Magno enim & excellenti, inquit, ingenio uiri, cum ſeſe doctrinæ penitus dediſſent, quidquid laboris poterat impendi, cōtemptis publicis & priuatis actionibus, ad inquirendum ueritatis ſtudium ſe contulerunt, ſed neque adepti ſunt id quod uolebant, & operam ſimul atque induſtriam perdiderunt, quia ueritas, hoc eſt, arcanum ſummi Dei, qui omnia fecit, ingenio ac proprijs ſenſibus comprehendi non poteſt, alioquin inter Deum hominemque nihil diſtaret, ſi cōſilia & diſpoſitiones maieſtatis æternæ illius cognitio aſſequeretur humana: quod quia fieri non potuit, ut homini per ſeipſum ratio Diuina noteſceret, non eſt paſſus hominē Deus lumen ſapientiæ requirētem diutius aberrare, ac ſine ullo laboris effectu uagari per tenebras inexplicabiles, aperuit oculos eius aliquando, & notionem ueritatis ei communicauit, & munus eius fecit, ut & humanam ſapientiam nullam eſſe monſtraret, & erranti ac uago uiam conſequendæ immortalitatis oſtenderet. Facit etiam illud Ciceronis in de natura Deorum, dubitare ſe, Pythagoras & Diagoras nullos eſſe. Qui uerò deos eſſe dixerūt, in tanta ſunt uarietate ac diſcuſſione cōſtituti, ut eorum moleſtum ſit numerare ſentētias. Facit & illud, quod de Simonide proditum eſt, qui interrogatus aliquādo quid eſſet Deus, unius diei ſpatium ad cogitandum petiuit: quo exacto, cum quid tandem conſtituiſſet, quæreretur, tres rurſum dies ad deliberandum accepit, ac deinceps aliquod maius ac maius temporis interuallum, profeſſus quo magis ac magis excogitaſſet, tanto ſe incertiorem, uel ad iudicandum, uel ad pronunciandum de Deo, relictum eſſe. Et re uera ita eſt, ſicuti uir quidam doctus & ingenio acutus dixit, Sicuti ſol mortalibus oculis, niſi ipſo illuminante, uideri non poteſt, ſic Diuina natura ab humanitate intelligi ſine Diuino lumine nequit. Atque adeò philoſophi omnes procul à uero in rebus Diuinis aberrauerunt: nobis, ut ait Apoſtolus, 1. Corin. 2. Deus reuelauit per Spiritum ſanctum, quem nemo principum huius ſęculi nouit. Quod uerum eſt non ſolum de myſterijs prorſus ſupernaturalibus, ſed utique de his, quæ etiam lumine naturali, ſed imperfectè

de Deo cognoſci poſſunt. Ex qua doctrina conſtat, ꝙ
homo quantumuis fide, ſpe, & charitate ſubnixus ſit,
indiget tamē cognitione Diuina reuelata, & lectione
ſcripturæ Diuinę, vt breui tempore, & ſine permiſſio-
ne alicuius erroris recta via in Deū tendat, & à via ve
ritatis non diſcedat: aliàs cū in tenebris ambulemus,
& omnis vita hominis tenebræ ſint & lubricum, niſi
lumē ſcientiæ reuelatæ, & ſcripturæ ſacræ lectio ante
eū pcedat, facillimè ruet, & à via veritatis aberrabit.

Pro D. Auguſtino reſpondemus, ꝙ quando inquit,
homo itaque fide, ſpe, & charitate ſubnixus, & ea in-
concuſsè retinens, non indiget ſcripturis, niſi ad alios
inſtruendos, non de omnibus fidelibus loquitur, neq;
intelligit, ſed ſtrictè loquitur de Eremitis, & Anacori
tis, qui circa ea omnia, quę ſunt de fide, ſufficiēter ſunt
inſtructi, & cum ſemper meditationi & orationi va-
cent, memoria myſteriorum & articulorum fidei eſt
illis pro ſcriptura ſacra: ſemper enim meditantur my-
ſteria præcipua fidei, quod exercitium panis quotidia-
nus eſt illis. Et quod de his ſtrictè loquatur, conſtat ex
verbis illius, quibus ait; Itaque multi per hæc tria (nē-
pe fidē, ſpem, & charitatem) ēt in ſolitudine ſine codi-
cibus viuunt. Qui aūt in ſolitudine viuunt, cōſtat eſſe
Eremitas, de quibus ſubdit, Quibus tamen quaſi ma-
chinis tāta fidei, & ſpei, & charitatis ineſt inſtructio,
vt perfectum aliquid tenentes, ea quæ ſunt ex parte,
non quærant. Ex quibus verbis conſtat, quòd non lo-
quitur de omnibus fidelibus, nec de omnibus intelli-
git, quod ſcripturis non indigeant, ſed de ſolis Eremi-
tis & contemplatiuis, qui tāta cognitione fidei & my-
ſteriorum Diuinorum ſunt inſtructi, vt eorum, quæ
retro ſunt, omninò obliti, omni affectu ſpei & charita
tis ad perfectum tendāt, Dei ſpeciali auxilio. Et idē iu-
dicium eſt de ruſticis & ſimplicibus: nam de cæteris,
ꝙ lectione ſcripturæ indigeant, nō ſolum ad alios in-
ſtruendos, ſed vt ipſi recta via & ſine permixtione ali-
cuius erroris incedant, ſtatim c. 40. ſic ſcripſit, Quapro
pter cum quis cognouerit finem præcepti eſſe charita-
tē de corde puro, & conſcientia bona, & fide nō ficta,
omnem intellectum Diuinarum ſcripturarum ad iſta
tria relaturus, ad tractationem illorum librorum, nē-
pe, de doctrina Chriſtiana ſecurus accedat, inſinuans
quòd ſunt multi ſimplices & incauti lectores, qui ſine
vllo iudicio atque obſeruatione in lectionem & expo
ſitionem Patrum non deſiderio charitatis feruntur;
& ideo doctrinā Patrū vti debēt, nō diſcutiunt, neq;
aduertunt qua de cā ea, quæ legūt, ſcripta ſunt, quibus
affectibus, quibus occaſionibus, locis, temporibus, ac
perſonis accōmodata: nū diſputādi, nū opponēdi, aut
increpandi gratia dicta ſint, vel ſub certæ aſſeueratio-
nis diffinitione firmata: quæ dum non aduertunt, ne-
ceſſe eſt eos plerumque labi in aliquot errores, quos in
expoſitorū lucubrationibus, vel ipſi authores tam per
occaſionē, quam aliquando per incuriam reliquerūt,
vel hæretici per fraudem intruſerūt. Contra quos An
ſelmus in cōmentarijs epiſtolæ 2. ad Cor. ita ſcripſit,
In libris ſanctorū Doctorum, quos authēticè legit ec-
cleſia, nōnunquam inueniuntur quædā praua, vel hæ-
retica, non tamen pro his vel libri vel authores dam-
nantur, perlegat eorum libros prudens lector, & inue
niet verum eſſe quod dico. Quid ergo Anſelmus in-
quit? lectorem ſcripturæ Diuinæ prudentem eſſe de-
bere, non autem ſimplicem & incautum, vt nō erret,
inquit Auguſtinus: quòd ad lectionem doctrinæ Chri
ſtianæ ſecurus accedet, ſi cum charitate de corde puro
accedat, ita vt nihil aliud quam id quod diligendū eſt,
diligat, & cum conſciētia bona: quod addidit propter
ſpem, nam ille ſe ad id quod credit & diligit peruen-
turum eſſe deſperat, cui malæ conſcientiæ ſcrupulus
ineſt: & fide non ficta: ſi enim fides noſtra mendacio
caruerit, tunc & nos diligimus verè Deum, & rectè
viuendo beatitudinem ſperamus, ita vt ſpes noſtra nō
fallatur. Si tamen non hac diſpoſitione, ſed contraria
ad lectionem Diuinarum ſcripturarum acceſſerit, nō
dubium quin frequenter erret. In hoc ergo ſenſu in-
terpretandus eſt D. Auguſtinus: & cauendum, quia
aſſertio illa, Qui fidem, ſpem, & charitatem habet,
ſcripturis Diuinis non indiget, ſimpliciter & abſolutè
prolata, eſt erronea, quia contra communem ſenſum
Patrum, & Doctorum Scholaſticorum, & contra do-
ctrinam Eccleſiæ proximā fidei: & ideò quidam Do-
ctor, qui eam in concione quadam affirmauit, compul
ſus fuit à miniſtris inquiſitionis eam publice retracta-
re. Vide ſupra tomo 2. Chryſoſtomi ad vigeſimum ſe-
cundum quæſitum.

SEXTVM QVAESITVM.

Peccata maiorum quouſque ſe extendant.

AVguſtinus enchiridion ad Laurētium lib.
vnico cap. 47. quouſque maiorum peccata
ſe extendant, diffinire non audet, ſed ſub
dubio relinquit. Sic enim ſcripſit, Sed de
peccatis aliorum parentum, quibus ab ipſo Adam vſ-
que ad patrem ſuum progeneratoribus quiſque ſuc-
cedit, non immerito diſputari poteſt, vtrum omnium
malis actibus & multiplicatis delictis originalibus
qui naſcitur implicetur, vt tanto peius, quanto poſte-
rius quiſque naſcatur? an propterea Deus in tertiam
& quartam generationem de peccatis parentum eo-
rum poſteris comminetur, quia iram ſuam quantum
ad progenitorum ſuorum culpas non extendit vlte-
rius moderatione miſerationis ſuæ, ne illi, quibus re-
generationis gratia non confertur, nimia ſarcina in
ipſa ſua æterna damnatione premerentur, ſi cogeren
tur ab initio generis humani omnium pręcedentium
parentum ſuorum originaliter peccata contrahere, &
pœnas pro eis debitas pendere, an aliud aliquid de re
tanta in ſcripturis ſanctis diligenter perſcrutatis at-
que tractatis valeat, vel non valeat reperiri, temerè
nō audeo affirmare. Quæſtio hæc diſputatur à Docto
ribus Scholaſticis. 2. Sent. diſt. 32. & à Sancto Thom.
1. 2. q. 81. art. 2. & quia diſputata eſt ſupra, ne eadem
ſæpè repetamus, vide ſupra tomo quarto Chriſoſtomi
ad tertium, & primo tomo B. Auguſtini ad vndeci-
mum quæſitum.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An Angeli cum corporibus hominibus apparuerint.

AVguſtinus Enchiridion ad Laurentium
diffinire non audet, an ſpiritus ſint, vel cor
porei, & ſi corporei, indefinitū relinquit,
quibus corporibus hominibus apparue-
rint: capite enim 59. ita inquit; Itemque Angeli, quis
explicet, cum qualibus corporibus apparuerint homi-
nibus, vt non ſolum cernerentur, verumetiam tan-
gerentur. Et rurſus, Non ſolida corpulentia, ſed ſpi-
rituali potentia quaſdam viſiones non oculis corpo-
reis, ſed ſpiritualibus vel mentibus ingerant, vel di-
cant aliquid non ad aurem forinſecus, ſed intus in ani
mo hominis etiam ibidem ipſi conſtituti, ſicut ſcriptū
eſt in prophetarū libro: Et dixit mihi Angelus, qui lo Zach. 1.
quebatur in me, non. n. ait, qui loquebatur ad me, ſed
in me; vel appareant & in ſomnijs, & colloquantur
more ſomniorū: habemus quippe in Euangelio, Ecce Mach. 1.
Angelus Domini apparuit illi in ſomnis dicens, His

enim modis velut indicat Angelos contrectabilia corpora non habere. Faciuntque difficilimam quæſtionẽ, quomodo Patres eis pedes lauerint, quomodo Iacob Gen. 18. 19.& 32. cum Angelo tam ſolida contrectatione luctatus ſit, cùm iſta quæruntur, & ea ſicut poteſt quiſque coniectat, non inutiliter exercentur ingenia, adhibeatur diſceptatio moderata, & abſit error opinantium ſe ſcire quod neſciunt. Quid enim opus eſt, vt hæc atque huiuſmodi affirmentur vel negentur, vel diffiniantur cum diſcrimine, quando ſine crimine neſciuntur? De hac quæſtione vide ſupra tomo ſeptimo Hieronymi, ad primum quæſitum, & primo tomo Auguſtini, ad quartum quæſitum.

OCTAVVM QVAESITVM.

An iudicium habere aduerſus alterum peccatum ſit.

AVguſtinus Enchiridion ad Laurentium, cap. 78. hunc locum excutiens, *Audet quiſquam veſtrum aduerſus alterum negotium habens, iudicare apud iniquos, & non apud ſanctos*, inſinuare videtur, iudiciũ habere inter Chriſtianos vnum aduerſus alterum, delictum eſſe, quod infert ex verbis ſequentibus, nam paulopoſt inquit Apoſtolus: Secularia igitur iudicia ſi habueritis, eos qui contemptibiles ſunt in ecclesia, hos conſtituite ad iudicandum ad reuerentiam vobis dico, ſic nõ eſt inter vos quiſquam ſapiens, qui poſſit inter fratrem & fratrem iudicare, ſed frater cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles, nam & hic poſſet putari iudicium habere aduerſus alterum, non eſſe peccatum, ſed tantummodo id extra eccleſiam velle iudicari, niſi ſecutus adiungeret, Iam quidem omninò delictum eſt inter vos, quia iudicia habetis vobiſcum: & ne quiſquam hoc ita excuſaret, vt diceret, iuſtum ſe habere negotium, ſed iniquitatem ſe pati, quam vellet à ſe iudicum ſententia remouere, continuo talibus excuſationibus occurrit, atque ait, Quare non magis iniuriam accepiſtis, quare non potius fraudem patimini? aut ad illud redeatur, quod Math. 5. Dominus ait, Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio contendere tecum, dimitte illi & pallium. Et concludit, Prohibuit itaque ſuos de ſęcularibus rebus cum alijs hominibus habere iudicium.

Doctores ſcholaſtici de hac quæſtione 4. Sentent. diſt. 15. & Sanctus Thomas, 2.2.q.69. articulo 4. quo quærit, ân liceat condemnato ad mortem ſe quacunque via defendere. Et titulus intelligitur tam via iudiciali, quàm extraiudiciali. Et reſpondet duabus concluſionibus. Prior eſt, Nemini iuſtè ac iuridicè condemnato licet ſe a legitimo iudice defendere. Probatur ad Roman. 13. Qui poteſtati reſiſtit, ordinationi Dei reſiſtit, & ipſe ſibi damnationem acquirit. Qui autem iniuſtè à iudice ſuo ſe defendit, poteſtati Dei reſiſtit, ergo damnationem ſibi acquirit. Tum etiam, quia bellum nequit eſſe iuſtum ex vtraque parte, niſi vbi ignorantia alterutram partem excuſaret, ſi ergo iudex iuſtè reum damnat, non poteſt reus iuſtè illi reſiſtere, ſed genere ſuo eſt crimen mortale, ſi ei reſiſtat, non ergò poteſt illi reſiſtere.

Secunda Concluſio, Cuicunque iniuſtè damnato licet iudici reſiſtere, ſi tamen ſcandalum non timetur, ex quo grauis turbatio in Republica oriatur. Concluſio eſt nota, quia tunc iudex non publica, ſed priuata vtitur authoritate, & aggrauatur eius delictum, eo quòd prætextu iuſtitiæ iniuriam infert & violentiam. Vnde Ezech. 22. Princeps eius in medio illius, quaſi lupi rapientes prædam, ſicuti ergo à lupis, ſic ab iniquis & iniuſtis poteſt quiſque ſeipſum tueri, niſi inde graue metueretur ſcandalum, & quòd eſt de vita iudicium, idem eſt de cenſu, nam commune axioma eſt, quòd cenſus æquiparatur vitæ, & ideo iure gentium ac naturali ſi à raptore æs meum liberare non poſſum, tanquam ab iniuſto inuaſore licet mihi bona mea defendere. Ex quo euidenter infertur, quòd vt tam perſonam quam vt bona temporalia defendam, poſſum iudicium & cauſam coram iudice cum fratre habere, vt me & bona mea ab iniuſto fure & raptore defendam. Præterea eſt communis conſenſus Patrum, & omnium Doctorum ſcholaſticorum, quòd ſi quis alteri iniuriam in perſona vel in rebus intulit, ſolum tenetur internum odium in fratrem deponere, & cum eum, qui iniuriam intulit, tanquam proximum & fratrem diligat, poteſt coram iudice eum conuenire, & de damnis illatis agere, neque in conſcientia damnum illatum remittere tenetur, donec illi plenè ſatisfaciat. Quod adeò verum eſt, vt aſſertio oppoſita, nempe, non eſt licitum litigare, aut iudicium cum fratre habere, ſapiat hæreſim: eſt enim hæreſi propinqua, & ſecundum ſententiam ſapientum fidei aduerſatur, & eſt ſimilis iſtis, quæ ſapiunt hæreſim, Nullus in Hiſpania conſecrat Euchariſtiam, aut quòd plures ſaluantur in ſtatu coniugali quàm in cęlibatu.

Dubium primum circa hanc materiam eſt de innocente, qui ſecundum allegata & probata damnatur, an poſſit ſe defendere, vel parere teneatur ſententiæ iudicis. Et quòd poſſit tam via iudiciali quàm extra iudicium ſe defendere, argumentum eſt innocentia eius, durum enim eſt manus innocentis ligare, qui per iniquitatem accuſatus eſt maximè in cauſa mortis, cũ iure naturæ cuilibet liceat ſe, & ſua bona defendere. Sed ex altera parte eſt argumentum, quia iudex illum iuſtè condemnauit, & dato, quòd iudex credat illum eſſe nocentem, ſi damnato liceret ſe defendere, bellũ eſſet iuſtum ex vtraque parte. Res eſt dubia: & eius qui innocentem defendere contenderet, ad argumentum eſt facilis reſponſio, quod bellum ſimpliciter eſt iuſtum ex parte innocentis: iuſtitia autem iudicis fundatur in falſa præſumptione, quæ innocenti non adimit ius ſuæ defenſionis. Probabilius tamen eſt, quod ſi huiuſmodi innocens poſſet ſe defendere citra graue ſcandalum, & citra vulnerationem iudicis, & miniſtrorum eius, poſſet ſe defendere, aut fugam arripiendo, vel in locum munitum ſe includẽdo, & ſi capitur, conari de manibus miniſtrorum ſe eripere: attamẽ ſi defendere ſe non poſſet, niſi vulneribus inflictis, id neutiquã liceret. Primum, quia id non fieret ſine grauiſſimo ſcandalo, quod peccatum eſt. Secundò, quia ſi iudex miniſterium ſuum non exequeretur, grauiter delinqueret: durũ autem eſſet, quòd iudex teneretur reum aggredi, qui iuſto prælio poſſet ſe defendere: & licèt iudex decipiatur, credens illum eſſe reum, non tamen decipitur in hoc, quod etiam ſi ſit in ſecreto innocens, tenetur illum damnare. Tertiò, quia maximè ad rem facit, quòd iudex eſt perſona publica, reus verò priuata. Quartò, quia ſi prætorem vel occideret vel vulneraret, licet poſtmodum de eius innocentia conſtaret, ob id quod vim inferendo ſe defenderet, puniretur, quod ſignum eſt, in conſcientia id non licuiſſe.

Secundum argumentum S. Thom. eſt notandum, quod eſt, quia fugiendo ita eneruatur ſententia, ſicut reſiſtendo, ſi ergo poteſt fugere, vt vitam ſaluet, poteſt ergo & iudici reſiſtere. Reſpondet S. Thom. quòd cùm nemo ita damnetur, vt mortem ſibi inferat, ſed tantum vt patiatur, nullus tenetur facere illud, vnde mors ſequatur, quod contingeret ſi ſponte in carcere maneret, & ideò fugam arripere poteſt. Addit

tamen,

tamen, miniſtro iuſtitiæ reſiſtere non poſſe, quia hoc non ſolum eſſet non agere ad ſuam mortem, verum reſiſtere ne patiatur.

Contra hanc tamen ſententiam ſunt multa argumenta. Primum, quia nemo poteſt vitam ſuam cuſtodire cum alieno damno, quale infertur miniſtro carceris, contra quem, ſi fugeret, lege ageretur. Reſpondeo, quòd hoc de per accidens eſt, & quia cuilibet licet iure ſuo vti, damnum alteris non tenetur cauere, ipſe cuſtos videat quomodo munus ſuum expleat. Secundò, quia ſequeretur, quod ſi fugere ei liceret, pariter ei etiam liceret compedes rumpere, ſeras infringere, & murum perforare, quod tamen vulgo reprehenſibile reputatur: quin verò pœnæ ſunt decretæ in eos, qui talia audent. Caietanus, 2.2.q.69. reſpondet negãdo collectionem, nam inquit, quod ſecluſa reſiſtentia, cætera licent, non tamen reſiſtere, & in foro conſcientiæ, de quo agimus, ita eſt: cuicunque enim fugere licet, ſibinde fit, ei licere quæ ad fugam ordinantur, & ab impedimentis ſe extricare, vis autem rebus inanimatis non infertur, ſed ſolis hominibus: & ideo condemnato non licet vel iudici vel cuſtodi carceris reſiſtere, manus in ipſum inijciendo: vincula verò rumpere, non eſt reſiſtere, ſed fugere: ſicut neque qui leonibus eſſet traditus, vim inferret iuſtitię, dum, vt ſe defenderet, illos interficeret. Qui verò cuſtodem carceris ligaret, aut os illi obſtrueret, ne clamaret, vim inferret, non tamen ſi eum, dum ſe teneret, poſt ſe fugiens traheret. Tertiò, ſi arguas, qui ędes rumperet vicini, vim inferret, ergo qui fores rumpit carceris, vt fugiat. Reſpondeo negando ſequelam, quia ille non habet ius ingrediendi, ſicut hic exeundi, licet in conſcientia teneatur de damno dato. Quarto, quòd ſi inſtes, ſaltem rumpere vincula, peccatum eſt iniuſtitiæ, negatur ſequela, quia totum reducitur ad hoc quod eſt fugere. Etenim ſune ligati poſſunt nodũ diſſoluere, vel funem ſcindere, vel ſi clauem adulterinam habeant, poſſunt ſeras aperire, etiam ſi qui hoc facit, ſciat, alios carcere oocluſos poſt illum exituros, nam ipſe ſuo vtitur iure, cui cura non incumbit cuſtodiendi alios.

Ex dictis tamen non ſequitur, quòd amici damnati poſſint intrinſecus vel extrinſecus vincto operas ſuas impendere, vt vincula vel mura diſrumpat: licet conſulere poſſint, vt fugiat. Ratio eſt, nam ille, cui fugere licet, viam parare poteſt, cęteri vero carceres diruendo maiorem iniuriam inferunt, quam ſi domum priuatam euerterent: & eſſet vtroque foro capitale crimen, nec liceret vincto porrigere vel limam, vel aliud inſtrumentum, quia iam, hoc eſſet cooperari: neque vera eſt illa regula, quòd ſi mihi aliquid operari liceat, & alijs me iuuare, quoniam vincula & carceres rumpere ſolum eſt licitum paranti ſibi viam. Et quamuis Caietanus loco citato contrariæ ſit ſententiæ, verior tamen eſt ſententia, quam affirmauimus. Et ad rationem ipſius, Digni ſunt morte, non ſolum qui talia agunt, ſed qui conſentiunt facientibus Ro.1. arguendo ergo à contrario ſenſu, qui fugit non peccat, ergo neque qui opere in fuga eius conſentiunt, reſpondetur negando ſequelam, quia tales iure ſunt prohibiti. Non tamen quis damnari poteſt, ne fugiat cum periculo mortis, aut corporalis ſupplicij. Neque verò ex eo quòd damnatis in foro conſcientiæ fugere liceat, Reſpublica detrimentum aliquod patitur, nam ſatis prouiſum eſt, ſi carceres ſint benè murati, & cuſtodes vigilantes, non enim neceſſe eſt, vt nullum ſit impunitum crimen.

Quòd ſi quis arguat ex iure ciuili, quo pęna capitis plectuntur fractores carcerum, vt patet ff. de effractor. l. de ijs, & ff. de cuſtodia, & exhibitione reorum, l. in eos: tam grauis autem pœna non niſi pro culpa mortali infligitur. Reſpondetur, quod cùm conditores legum ciuilium non ſint iudices ſpiritualium, vt culpas in foro conſcientiæ iudicare valeant, non mirum, ſi culpam eſſe putent, vbi culpa non eſt, vel leges inductæ in præſumptione ſunt fundatæ: præſumitur enim vis ſemper & reſiſtentia cuſtodibus illata, vbi ineſt culpa, & ideò in dictis legibus additur, Si quis conſpiratione facta cum cæteris, carceres fregerit. Vbi inſinuatur vis & reſiſtentia cuſtodibus illata. Secundò ſubditur ibidem, qui per negligentiam cuſtodum euaſerint, lenius puniantur. Tertiò, quia qui fugit, eo ipſo criminis fit iure ſuſpectus: & ideo quia leges ſemper præſumunt reſiſtentiam, tam grauem pœnam impoſuerunt; aliàs re vera innocentibus nulla eſt culpa, vincula lacerare, & parietes rumpere. Verum eſt, quòd reus poteſt ad carceres ſicut ad exilia damnari, & tunc tenetur in carcere manere, & ſi fugeret, peccaret, niſi ei periculum mortis, aut corporalis ſupplicij immineret.

Dubium tamen eſt, an ſimul poſſit quis damnari ad carcerem & ad mortem. Caietanus loco citato ſentire videtur, tales leges ferri poſſe, licèt latæ non ſint. Et addit, quòd non eſſent iuſtæ, quia non poteſt miſer illo naturali beneficio ſugiendi priuari, qui naſcitur ex appetitu, quem natura dedit rebus, conſeruandi ſe. Reſpondeo tamen ſub diſtinctione, quòd in aliquibus non poteſt homo condemnari, vt ſic patiatur ſicuti in his quæ mortem vel corporale ſupplicium afferunt, & in his damnari non poteſt ne fugiat: diuerſa autem ratio eſt in alijs, in quibus ad corporale ſupplicium non proceditur, tunc enim poteſt reus condemnari non ſolum ad pati verum & ad agere, puta, vt pecuniam ſoluat, in exilium ſecedat, in clauſtro maneat, vel in carcere non ſolum ad tempus, verum donec vitam finiat, in his enim omnibus obedire tenetur.

In eadem ſolutione ad ſecundum ſubdit D. Tho. ſimilitudinem dicens, ſicut etiam ſi aliquis ſit condẽnatus, vt fame moriatur, non peccat, ſi cibum ſibi miniſtratum ſumat, quia non ſumere, eſſet ſeipſum occidere: & quòd verum ſit ex eo conſtat, quia damnari non poteſt, niſi vt ei non miniſtretur.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod ipſe in fine capitis exponit mentem ſuam, & qualiter non ſit de mente ipſius quòd Chriſtianis litigare non liceat, & fratrem in iudicium aduocare, ſed id damnat tanquã imperfectionis charitatis fraternæ: & maximè ſi iudicia extra Eccleſiam apud iudices infideles agantur. Et hoc, inquit, eſt quod Apoſtolus inquit eſſe delictũ. Subdit enim, Tamen cum ſint in eccleſia talia iudicia, finiri deberent inter fratres, fratribus iudicantibus: extra eccleſiam vero terribiliter vetat. Et hoc eſt, quod Apoſtolus ait, eſſe delictum. Et concludit, Manifeſtum eſt etiam hic, quòd ſecundum veniam conceditur infirmis. Et Beatus Chriſoſtomus conſentit B. Auguſtino in expoſitione eiuſdem periodi, Audet aliquis veſtrum habens negotium aduerſum alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos: ſic enim expoſuit, Primum ex ipſis nominibus rem nudat, diſſuadet, accuſat: & à principio quidem non diſſuadet fidelibus, vt iudicent: quando autem eos multis rationibus exterruit, tunc omnino iudicium tollit: maximè enim neque iudicari, inquit, apud iniquos, vel potius omninò non iudicari oportet: ſed hoc poſterius ponit, iam verò primum tollit exterius iudicium, cur enim non abſurdum eſt, inquit, amici negligentioris cauſa inimicum reconciliatorem accipere? cur non pudet? cur non erubeſcis? cum Gentilis ad iudicandum Chriſtianum conſtituatur. Quod ſi pro priuatis non oportet apud Gentiles iudicari, quomodo eis iudicia pro alijs manibus permittemus? Et cõcludit dein

de cum contemptu dignum videtur apud fideles iudicari, quanto grauius apud infideles, & iniquos, intendens Chriſtianis lites diſſuadere. Ex quibus conſtat, ſententiam Pauli & Patrum eſſe, fideles à litibus & iudicijs ſubtrahere, non quia Chriſtianis litigare non liceat, ſed quia in rebus minimis, de quibus frequenter in iudicijs agitur, frater cum fratre non conueniat, vt tempus redimant, & occaſiones rixæ, & odij, & aliarum imperfectionum, quæ lites frequenter comitantur, abſcindant.

NONVM QVAESITVM.

An ſuffragia viuorum defunctis omnibus proſint.

AVguſtinus Enchiridion ad Laurentium, c. 109. aſſerere videtur, quòd ſuffragia viuorum non omnibus defunctis proſint, ſed eis, qui cum viuerent, vt hæc ſibi poſtea prodeſſe poſſent, meruerunt. Sic enim ſcripſit: Neque negandum eſt defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium mediatori offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt, ſed eis hæc proſunt, qui cum viuerent, vt hæc ſibi poſtea prodeſſe poſſent, meruerunt.

Doctores Scholaſtici 4. Sentent. diſt. 45. & Sanct. Thom. ibidem. Et circa quæſtionem propoſitam ſunt variæ ſententiæ Doctorum. Origenis error fuit, quòd ſuffragia viuorum iuuant exiſtentes in inferno, atque adeò cum illa pœna ſecundum intenſionem ſit finita, tandem ſuffragijs multiplicatis, finietur. Sententiam hanc tenuit in libro Periarchon, vt Hieronymus ad Auitum refert, licèt poſtea hom. 9. ſuper illud Matth. 19. Cùm venerit filius hominis, &c. non ita firmiter ſententiæ illi adhæſit. *Origenes.*

Alij diſtinguunt de tempore, & inter perſonas: de tempore affirmant, quòd licèt poſt diem iudicij omnia ſuffragia ceſſabunt, quare deinceps in inferno exiſtens ibi non iuuabitur, tamen quamdiu ſeculum durauit, proſunt nonnullis illorum: illis enim, qui membra Chriſti non fuerunt, neque eccleſiæ filij, ſuffragia eccleſiaſtica non proſunt, eccleſia enim non orat, neque offert niſi ſolum pro illis, qui fidem profeſſi ſunt, & illos cenſebat Auguſtinus appellare valde malos, de quibus Enchirid. ca. ſequenti, 110. ait, quòd noſtra ſuffragia valde malis nulla adiumenta ſunt. Alij verò ſunt, qui fidem receperunt, & ſacramentis ſunt imbuti, aliqua opera genere ſuo bona præſtiterunt, ſed in mortali deceſſerunt, quos arbitrātur appellari ab Auguſtino non valdè malos: & his, inquiunt, opera noſtra ſuffragari: ſed quia intellexerunt in errorem Origenis impingere, & inde conſequi, eorum pœnā, multiplicatis ſuffragijs, finiri poſſe, curantes errorem hūc cauere, bipartiti ſunt.

Præpoſitiuus. Præpoſitiuus cenſuit, poſſe totam pęnam extingui, non tamen in perpetuum, vt Origenes cenſebat, ſed vſque ad diem iudicij, reaſſumptis tamen corporibus, retrudendi eſſent in tartara abſque fine vllo. Sententiam hanc inualidat abſurditas hæc, quòd remittatur pœna ei, cui non eſt condonata culpa, quod tamen ordo Diuinæ ſapientiæ non permittit, nam niſi perſona, quæ opus offert Deo, grata ſit, opera eius Deo accepta non ſunt: prius enim reſpexit Deus ad Abel, & deinde ad munera eius.

Porretanus. Porretanus excogitauit fictionem aliam, nempè, ſuffragia noſtra illis, qui in fide mortua Chriſti receſſerunt, prodeſſe, & ſupplicia minui, non tamen ſecundum æqualem quantitatem, ſed ſecundum partes ſemper eadem proportione minores: verbi gratia, ſi per vnum ſacrificium dimidium pœnæ remittitur, per aliud æquale dimidium illius reſidui tollatur, & ſic conſequenter. Et cum hac diuiſione quantitas ſit diuiſibilis in infinitum, nunquàm tota pœna finiri poterit. Hanc autem opinionem ait S. Thom. multis modis deficere. Primò, quia huiuſmodi diuiſio proportionalis nō tam congruit quantitati ſpirituali, quàm corporali. Secundò, quia non eſt vlla ratio, cur ſuffragium æquale ſubſequens non tantundem pœnæ tollat, quantum præcedens. Tertiò, quia cum pœna ſequatur culpam, & culpa non diminuatur, ratio non permittit pœnam minui. Quartò, quia licèt in diuiſione lineæ procedatur in infinitum, deuenitur tamen ad tam exiguam partem, quæ non ſit ſenſibilis: pariter ergo in diuiſione pœnarum deueniretur ad inſenſibile, quod parum ab Origenis errore abeſſet.

Altiſiodorenſis. Altiſiodorenſis opinatus eſt, quòd per ſuffragia viuorum, licèt pœnæ damnatorum non remittantur, corroborantur tamen ipſi, vt minus eas ſentiant. Sententia tamen hæc etiam falſiſſima eſt, nam cùm pœna infligatur, vt ſenſibiliter cruciet, & culpa damnatorum nullatenus remittatur, leuamen illud iuſtitiæ non eſt conſentaneum, vt pœna minus ſentiatur, præſertim quòd ſi illud eſſet verum, tantum poſſet corroboratio illa creſcere, vt ſenſum pœnarum adimeret.

5. Opinio. Opinio vltima eſt, quòd ſuffragia hoc modo damnatis refrigerium afferant, vt conſpicientes non vſque adeò eſſe à ſuis amicis in hac vita deſpectos, quin pro eis orent, minus doloris ſentiant, quàm ſi viderent prorſus eſſe oblitos, & deſpectui habitos. Hæc tamen opinio legi communi non conſonat, quia vt Auguſtinus in lib. de cura pro mortuis gerenda inquit, ſpiritus damnatorum non uident qua apud nos aguntur: quod autem ſupra legem communem, ſuffragia viuorum Deus eis reuelet, conſentaneum non eſt.

Concluſio 1. His opinionibus falſis omiſſis, ſtatuitur prima Concluſio, Damnatis, qui in inferno cruciantur, ſuffragia Eccleſiæ ſecundum ordinariam legem non proſunt, neque opem eis ferre poſſunt, ſed debent in perpetuum ad iuſtum pœnas meritas luere, quia eas nuſquam perſoluere valent. Dico ſecundum legem ordinariam, propter illos, qui arbitrantur priuilegio ſingulari poſſe ſecus contingere. Ratio concluſionis ex parte damnatorum eſt, quia ratione ſui ſtatus ſunt in odio Dei obſtinati, continuo enim mente ſua contra eum ſunt blaſphemantes: vnde Pſalm. 6. Conuertere Domine, & eripe animam meam, ſcilicèt, dum vita mihi ſupereſt, quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? quaſi dicat, eſſe impoſſibile: neque ſunt miſericordiæ Dei capaces, neque fructus paſſionis Chriſti, per quam ſolā culpæ & pęnæ remitti valent. Secunda ratio ex parte noſtra eſt, quòd fundamentum ſuffragiorum eſt charitas, qua ſumus membra viuentia in Chriſto, cùm ergo damnati extra charitatem ſint, ſuffragiorum noſtrorum participes eſſe non poſſunt. Confirmatur ex illo Matth. 25. Ite in ignem æternum. Sicut ergo beatorum gloria neque augeri neque minui eſſentialiter poteſt, ita neque damnatorum tormentum. Concluſio adeò eſt certa, vt orare pro damnatis peccatum ſit ſuo genere mortale, quoniam non licet à Deo petere niſi quod ſecundum eius legem impetrare ab illo poſſumus, cùm ergo de damnatis firma ſtet ſententia, vim obtinens legis, qua ſunt à miſericordia Dei excluſi, peccatū eſt pro illis orare. Vnde Auguſtinus, Si ſcirem matrem meam eſſe in inferno, non magis pro illa orarem, quàm pro diabolo, ſi ergo pro dęmonibus orare non licèt, ergo neque pro hominibus damnatis. Ad idem facit illud Eccleſiaſt. 11. Vbi ceciderit lignum illic erit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonē,

quaſi

quaſi nulla ſit poſt mortem mutatio, vel in cęlo vel in inferno. Et illud Deuter. 25. Pro menſura delicti erit & plagarum modus, de damnatis præcipuè intelligitur. Et Iob. 7. Sicut conſumitur nubes, & pertranſit, ſic qui deſcenderit ad inferos, non aſcendet. Et quod prę omnibus pōderat, quòd infernus appellatur ignis æternus, ideo eccleſia canit, quod in inferno nulla eſt redemptio, quo verbo excluduntur omnes opiniones ſupra poſitæ, quia non ſolum ait, non eſt redemptio, ſed nulla eſt redemptio: quare in oblatione hoſtiæ nulla particula damnatis conſignatur.

Ad ea quę Prępoſitiuus pro ſe adſert, nempè, quod eccleſia pro omnibus fidelibus defunctis orat in illa collecta, Fidelium Deus omnium conditor, &c. Et licèt damnati ſint, quia baptizati fuerunt, mereri potuerunt iuxta ſententiam Auguſtini, vt eccleſia pro illis oraret. Item orat eccleſia, ne animam defuncti tartarus abſorbeat. Et Altiſiodorenſis Præpoſitiuum defendens affert hiſtoriam de vita S. Brandani, qui vidit Iudam incedentem per prata, & rogatus cur non eſſet in inferno, reſpondit, quod vſque ad aliquod tempus habebat refrigerium propter bona quæ fecerat. Reſpondeo ad primum, eccleſiā non orare niſi pro fidelibus, qui diſceſſerunt cum fide formata: & ideò additur, vt indulgentiam, quam ſemper optauerunt, ſcilicèt, vſque ad mortem, pijs ſupplicationibus conſequantur. Quare licèt Chriſtiani in gratia exiſtentes mereantur, vt Eccleſia poſt obitum eorū pro illis oret, tamen per peccatum mortale meritum illud extinguitur, iuxta illud Ezech. 8. Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, omnes iuſtitię eius, quas fecit, non recordabūtur. Ideò Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſermone 32. & in Enchirid. cap. 112. inquit, Fruſtra nonnulli damnatorum humano miſerentur affectu, allegantes illud Pſalmi, Non obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira miſericordias ſuas: quia hoc de his intelligitur, qui vaſa miſericordiæ nuncupantur. Ad ſecundum reſpondeo, quòd Eccleſia ante obitum orare ſolet pro infirmo, vt ab inferno damnatorum liberetur, poſt obitum verò nequaquam, niſi vt à purgatorio liberentur, vel ſaltem pœna illi remittatur: & quia locus eſt horrendus, & animas dicitur abſorbere, ideò nomine tartari purgatorium intelligit. Ideò licèt ſententia lata ſit, Eccleſia loquitur, ac ſi tunc anima eſſet in iudicio: & ideo inter preces ait, Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo. Hiſtoria verò illa Brandi, non eſt authentica. Quòd ſi arguas ex verbis Auguſtini in Enchiridion, cap. 110. vbi inquit, quod quibus valent ſuffragia, vel ad hoc proſunt vt ſit plena remiſſio, vel ad hoc vt tolerabilior ſit eorum damnatio, plena autem remiſſio non fit niſi in purgatorio, & damnati nulli ſunt niſi in inferno, ergo ſuffragia illis prodeſſe poſſunt, vt tolerabilius crucientur. Ad Auguſtinum reſpondeo, quod diuiſio eius trimembris manifeſtè de tribus diuerſis receptaculis intelligitur: appellat enim valdè bonos beatos, & ideo ait, quod ſuffragia reſpectu illorum ſunt gratiarum actiones: valde malos appellat vniuerſos, qui ſunt in inferno: & de iſtis ait, nullatenus ſuffragia noſtra eſſe adiumenta, ſed ſunt qualeſcunque viuorum conſolationes. Et idem eſt de exiſtentibus in lymbo puerorum. Per non valdè malos, omnes & ſolos exiſtentes in purgatorio intelligit, qui dicuntur mediocriter boni, & mediocriter mali, quia ita ſunt amici Dei, vt tamen ad tempus arceantur ab eius conſpectu: & de iſtis ſubdit, ſuffragia illis vt propitiationes prodeſſe, vel vt ſit plena remiſſio, vel tolerabilior damnatio.

Quòd ſi rurſum arguas, quia in hiſtoria quadam vitæ Gregorij refertur, quod Traianus, qui magno annorū numero in inferno cruciabatur, precibus Gregorij inde fuit liberatus. Reſpondeo, communem cōſenſum Theologorum eſſe, Traianum nō potuiſſe ab inferno eripi, & quia per eius conuerſionem legi Dei repugnat conuerti potuiſſe, ideo aiunt precibus Gregorij reſuſcitatum in paruulum tempus, quo conuerſus defunctus eſt, & ſaluus factus. Quòd ſi ita eſt, neceſſe eſt dicere legem perpetuitatis inferni intelligi ſecundum legem ordinariam, ſed ex priuilegio poſſe inde animas liberari. Sed hiſtoria Traiani creditu eſt duriſſima, quia vt diximus, certum eſt, peccatum mortale eſſe pro dānatis orare: quomodo ergo Gregorius hoc ignorare potuit? quòd ſi non ignorauit, quo modo contrarium fecit? Quòd ſi quis dicat Gregorium dubitantem an in inferno eſſet, pro illo oraſſe, ſed neque hoc facile eſt credere, ſicut & quod Abulenſis ſuper 4. Reg. q. 57. fatetur, Gregorium mortaliter peccaſſe, orando pro Traiano, fuiſſe tamen exauditum, & in pœnam peccati damnatum, vt dolore ſtomachi laboraret.

Quòd ſi arguas, cum Apoſtoli ac deinceps alij Euāgelij promulgatores plures mortuos inter gentes ſuſcitauerint, cōiectura fit ſuſcitaſſe quoſdā in Gentilitate ſua dānatos. Reſpondeo, fortè non ſuſcitaſſe niſi eos, qui ignorantia inuincibili Chriſtianæ legis laborantes, in lege naturali ſaluari poterant, aut cathecumenos, aut Chriſtianos, atque adeò in purgatorio exiſtentes. Et quamuis opinari poſſit, quòd priuilegio ſpeciali aliqui poſſunt ab inferno exire, nullatenus tamē pro damnatis in inferno orare licet, quia oratio non debet niſi ſecundum legem communem fieri.

2. Concluſio.

Secunda Concluſio, Pueris non baptizatis in lymbo ſuffragia viuorum non proſunt. Ratio eſt ſimilis præcedētis Concluſionis, quia in perpetuum à regno cęlorum ſunt relegati, neque in vita meruerunt, vt eis defunctis ſuffragia prodeſſent, neque ſunt in charitate, qua ſumus defuncti, nec nobis tanquam membra viuentia in Chriſto cōmunicantes: quibus iubet Apoſtolus, alterum alterius onera portare.

3. Concluſio.

Tertia Concluſio, Neque beatis ſuffragia noſtra quidquam proſunt: illos enim appellat Auguſt. valde bonos, reſpectu quorū ſuffragia noſtra nō ſunt iuuamē, ſed gratiarū actiones. Et ratio eſt manifeſta, quia ſuffragia vt nomē ſonat, non ſunt niſi auxilia, quibus miſeris & egenis opem ferimus, beati vero ab omni ſunt miſeria & egeſtate immunes, neque quidpiā habent, pro quo ſatisfacere debent: neque eorum poteſt augeri felicitas: & ideo, vt ait Auguſtinus, Iniuria fit ſanctis, dum pro eis oratur.

4. Concluſio.

Quarta Concluſio, Defunctorum animæ quibus ſuffragia viuentium proſunt, ſunt omnes & ſolæ in purgatorio exiſtentes, quas Auguſtinus appellat non valde malas, quibus ait, ſuffragia eſſe propitiationes, & eis ſuffragia proſunt, quia hi qui ſunt in purgatorio, habent duas cōditiones: prior, quod ſuffragijs indigent, quo differunt à beatis: poſterior, quòd ſunt in charitate, qua meruerunt, vt illis defunctis viuentes ſuffragari poſſint, quo differunt à damnatis. Concluſionem hanc refutāt hæretici, dicentes in ſacris literis non contineri. At verò purgatorij confeſſione ſuppoſita, quā ſupra oſtēdimus, quamuis nullum eſſet ſacrū teſtimonium, ratio ipſa charitatis veritatem hanc manifeſtat: pœnæ enim purgatorij adhibitæ ſunt in ſupplementum ſatiſfactionis, quæ non fuerat in hoc ſęculo plenè conſummata, & ideò viui ſicuti viuentibus ita & iſtiuſmodi defunctis ſuffragari poſſunt. In cōfirmationem doctrinæ huius eſt teſtimonium citatum 2. Machab. c. 12. vbi legitur, fortiſſimum Iudam mille drachmas argenti Hieroſolymam miſiſſe offerri pro peccatis mortuorum in ſacrificium, benè & religioſè de reſuſcitatione cogitans, ſcilicèt, mortuorum, qui cum pietate dormitionem acceperant. Et

ſubdit ſacra hiſtoria, Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. At verò hæretici, quia locus hic eos reuincit, cogitarunt authoritatem illorum librorum demoliri, dicentes non eſſe canonicos: ſed licèt in Concilio Laodicæno relati non fuerint, neque Hieronymus in prologo Galeato eos retulerit, tamen Eccleſia, quę velut aurora conſurgens, ſucceſſu temporis magis ac magis aſſlatu Spiritus ſancti lucens, illos in Canonem retulit, vt patet Concilio 3. Carthagin cui Auguſtinus ſubſcripſit, qui lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 8. eos inter canonicos recenſet, & Concilium Florentinū & Tridentinum, quibus fidem abrogare hæreticum eſt. Et Tobiæ 4. Panem tuum & vinum tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue. Et Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, cap. 1. poſtquam teſtimonium Machabeorum ad hanc veritatem allegauit, ſubiungit dicens, Sed & ſi nuſquam in ſcripturis veteribus omninò legeretur, non parua hac conſuetudine claret authoritas, vbi in precibus ſacerdotis, quę Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum. Et de verbis Apoſtoli ſermone 32. orationibus ſanctæ Eccleſiæ & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur non eſt dubitandum mortuos adiuuari, vt cū eis miſericordius agatur à Domino, quam ſua peccata meruerunt.

Auguſt.

Hæc autem ſancta conſuetudo Eccleſiæ à traditione Apoſtolorum originē ducit: Dionyſius enim Pauli diſcipulus, in lib. de eccleſiaſtica Hierarchia, capit. 7. quemadmodum ſacerdos pro defunctis oret commemorat, dicens, Sanctorum preces in vita iſta, & non tantum poſt mortem prodeſſe: dicens poſt mortem, inſinuat, defunctis prodeſſe: & ſubdit, inter precandum igitur oratur Diuina bonitas, vt cuncta peccata defuncti per humanam infirmitatem admiſſa dimittat, eumque in luce collocet, & regione viuorum, in finibus Abrahæ, Iſaac, & Iacob, in loco, vnde aufugit dolor, triſtitia, & gemitus. Idem repetit antiquus ille Theologus, Gregorius Nazianzenus in oratione funebri ad Cęſarium fratrem de matre ſua.

Dioniſius

Greg. Nazianz.

Chryſoſt.

Et Chryſoſtomus homil. 41. ſuper 1. Corinth. 15. ait, Non eſt temere hoc excogitatum, nec fruſtra memoriam mortuorum inter ſacra myſteria celebramus. Et concludit dicens, Opitulemur igitur his fratres, & pro ipſis memoriam faciamus. Et hom. 69. & 70. ad populum mirificè de ſuffragijs mortuorum loquitur. Damaſcenus totum illum ſermonem citatum de his, qui in fide tunc migrarunt, argumentum hoc ſuffragiorum pro defunctis locupletat, vbi ait, Apoſtolos ipſos memoriam eorum, qui fideliter obdormierūt habendam edixiſſe. Quod firmiter obſeruat Apoſtolica & Catholica Eccleſia à finibus vſque ad fines terræ. Vnde cōſultiſſimè ſimul ac ſanctiſſimè præter quotidiana ſuffragia & ſacrificia, diem craſtinum omniū ſanctorum eccleſia dedicauit, qui viuentium pietate animabus purgatorij ſuffragaretur.

Damaſc.

Pro B. Auguſtino reſpōdemus, quòd cum aſſeruit, ſuffragia viuorum eis prodeſſe, qui cum viuerent, vt hæc ſibi poſtea prodeſſe poſſent, meruerunt, loquitur & intelligit de his, qui ex hac vita Chriſto incorporati, & illi vniti, per fidem, ſpem, & charitatem diſceſſerunt: qui ſunt hi, qui in purgatorio purgantur, vt cap. ſequenti 110. manifeſtè explicat: nam damnatis ſuffragia nihil conferunt: beati illis non indigent: proſunt ergo his, qui in purgatorio purgantur, vt ſine macula vlla culpæ, nec pęnæ requiem ingrediantur. Vide ſupra 10. 2. Chriſoſtomi, ad ſextum quæſitum.

DECIMVM QVAESITVM.

An ſolus Deus incorporeus ſit.

AVguſtinus libro de eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 11. aſſerere videtur, ſolum Deū incorporeum eſſe, omnem verò creaturā corpoream eſſe. Sic enim ſcripſit, Nihil incorporeum & inuiſibili natura credēdum niſi ſolum Deum, id eſt, Patrem, & Filiū, & Spiritumſanctum, qui ideo rectè incorporeus dicitur, quia vbique eſt, & omnia implet atque cōſtringit: ideò & inuiſibilis omnibus creaturis, quia incorporeus eſt: creatura omnis corporea eſt, Angeli & omnes cęleſtes virtutes corporeæ, licet non carne ſubſiſtant: ex eo autem corporeas eſſe credimus intellectuales creaturas, quod localiter circunſcribuntur, ſicut & anima humana quæ carne clauditur, & dęmones, qui per ſubſtantiam Angelicæ naturæ ſunt.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſtinct. 2. & Sanctus Tho. 1. parte, q. 52. art. 1. quo quærit, an Angelus propriè & abſolutè ſit in loco, ex quo pendet, an corporeus vel incorporeus ſit, reſpondet duabus Concluſionibus. Prima, Angelus propriè & abſolutè eſt in loco. Patet Cōcluſio, Viſita quæſumus Domine habitationem iſtam, & Angeli tui ſancti habitent in ea.

Secunda cōcluſio, Non eſt vniuoce in loco cū creaturis corporeis. Probatur: quia corpus eſt in loco ratione extenſionis & quantitatis, ſed Angelus neque habet extenſionem, neque eſt quātus, ergo ſolum Angelus eſt in loco per applicationē ſuæ virtutis. Ex quo ſequitur primò, quod non oportet Angelum commēſurari & adæquari loco, id eſt, ibi eſſe circumſcriptū. Secundò ſequitur, quod nō oportet dicere Angelum contineri ſuo loco, imo potius Angelus continet locū, ſicut anima potius corpus continet, quam cōtineatur à corpore. Quia tamē hoc difficultatem facit, quia Angelus eſt in loco diffinitiuè, ſicuti anima diffinitiuè eſt in corpore, ideo aduertendum, quòd contineri, ad pręſens idem eſt quòd conſeruari, iuxta illud 4. Phyſicorum, Omnis locus eſt conſeruatiuus locati.

Durandus quæſtionem pręſentem mouet 1. Sent. diſt. 37. quæſt. 1. ad quam vt reſpondeat, ponit quatuor opiniones.

Prima eſt, Angelus ſecundum aliquos eſt in loco propriè per ſuam eſſentiam & ſubſtantiam.

Secunda, Angelus eſt in loco per operationem ſuā. Probat: quia eſt incorporeus, ergo per ſuam ſubſtantiam non eſt in loco.

Tertia opinio, Abſolutè concedendum non eſt, Angelum eſſe in loco per eius eſſentiam, aut operationē, ſed ex eo quod habet ordinem ad locum.

Quarta opinio, quæ eſt propria ipſius Durandi, Angelus propriè & abſolutè non eſt in loco, cum natura ſit purè ſpiritualis ſubſtantia, neque informet corpus, ſicuti anima rationalis informat. Et ita ſententia eius eſt, quod Angelus eſt in loco, quia habet ordinem ad vnum & ad multa loca, quia habet potentiam ad operandum in illis.

Aliqui vero hunc modum Durandi tribuunt Sancto Thomę, occaſione ſumpta ex illo quod inquit, Angelum eſſe in loco per applicationem ſuæ virtutis, virtus autem eſt potentia ad operandum. Sed certè S. Thom. id non ſenſit, quia expreſsè articulo citato affirmat, quòd Angelus propriè & abſolutè eſt in loco, ſicut Deus, licèt ſit actus purus, & ſpiritus, eſt in loco, vt quæſtione 8. artic. 1. & alijs locis tenuit Deum eſſe in loco per ſuam eſſentiam, præſentiam, & potentiam: ſi ergo Deus, qui purus actus eſt, eſt in locò per ſuam ſubſtantiam & eſſentiam, ergò & Angelus. Et

eadem

eadem 1. parte, quæſt. 113. artic. 6. de Angelo cuſtode inquit, quòd quando hominem deſerit, in cœlum empyrium conſcendit: ſi verò viderit eum, quem cuſtodit, ſua ope indigere, deſcendit, vt eum cuſtodiat. Ex quo patet, Angelum ſecundum ſubſtantiam præſentem eſſe in terra. & quodlibeto 6. articulo 2. ait, Angelum non poſſe operari ad quamcunque diſtantiam, & ob id ſe appropinquat loco, vel corpori, eſt ergò ſecundum ſuam ſubſtantiam magis propinquus vni loco quam alio, non ergo eſt in loco, per hoc quod poteſt operari in loco. Forſan iſti impoſuerunt errorem hunc Sancto Thomæ, occaſione ſumpta ex 1. Senten. diſt. 37. q. 3. art. 1. & maximè in ſolutionibus argumentorum, vbi inquit, quòd Angelus eſt in loco per operationem. Quidquid tamen illic ſenſerit, ſententia, quam ibi habuit, corrigitur quæſtione hac 52. art. 1. Et probatur apertè quòd Angelus nó ſit in loco per operationem, qua in loco operatur, quia ſi nó operaretur, nullibi eſſet. Reſpondet Durandus, quòd ſufficit poſſe operari. Contrà, quia ſequitur, quòd ſi eſſent plures mundi, Angelus æqualiter eſſet in omnibus: cóſequés autem eſt falſum, & ſequela nota, ergo. Confirmatur, quia ſequeretur Angelum eſſe vbique, quia vbique poteſt operari, quodammodo ergo eſſet æqualis Deo.

Contra Durand. Et contra Durandum ipſum arguitur, quia ſequitur ex eius opinione, quòd ſi anima ſeparetur à corpore, quòd nullibi eſſet, cùm à corpore ſeparata operationem aliquam exteriorem habere non poſſit. Durandus omnia concedit, & ait, animam illam eſſe in loco per Diuinam deputationem, quia Angelus deputatum habet locum, ſic etiam & anima. Secundò, Magiſter Sent. 2. diſt. 2. ait de mente Bedæ & Strabonis empyrium repletum eſſe Angelis, cùm primum à Deo ſunt creati. Et Damaſcenus lib. 2. c. 2. inquit, Angelum quandoque eſſe in terra, quandoque in cœlo, licèt non ſimul, vt patet ex verbis Domini, Videbam Satanam, tanquam fulgur è cœlo cadentem: Satanas ergò prius realiter fuit in cœlo, & inde cecidit. Et Lucæ 1. Angelus Gabriel è cœlo miſſus eſt ad Beatiſſimã Virginem. Ad iſta & ſimilia loca reſpondet Durandus, ſolum eſſe intelligenda quãtum ad manifeſtationem, nempe, quòd operatio aliqua Gabrielis vel Michaelis manifeſtata eſt in terra, non tamen quòd Angelus ſecundum ſuam ſubſtantiam deſcenderit. Mira tamen res eſt, quòd Angelus exiſtens in cœlo operetur in terra: ideo ad dubium dico primo, Angelum non eſſe in loco eo modo quo eſſe in loco intelligitur à Philoſopho, ſcilicèt, quòd locus eſt vltima ſuperficies corporis continentis. Probatur, quia Angelo nulla ſuperficies loci eſt coniuncta. Et ideò S. Tho. inquit, quòd Angelus nó eſt in loco vniuocè cum alijs corporibus, vti explicat in ſolutione ad tertium. Secũdò dicimus, Angelum ſtando in fide, eſſe in loco. Patet ex locis citatis & rationibus, quibus id probauimus: verum eſt quòd Philoſophus 1. de Cœlo, & 8. Phyſicorum ait, intelligentiam eſſe in Oriẽte, etiam ſi moueat cœlum in Occidente. Reſpondebit tamen Durandus Philoſophum deceptum eſſe cum Commentatore, quia exiſtimabat Angelum eſſe formam cœli.

Dubium. Scotus. Suppoſito ergo Angelum eſſe in loco, dubium eſt, per quid, aut quomodo Angelus eſt in loco. Scotus, 2. diſt. 2. q. 6. videtur eſſe dubius, & tandem tenet eſſe in loco per ſuam eſſentiam, quia ſcilicèt, eius eſſentia & ſubſtantia loco aut corpori applicatur: itaque eſſentia Angeli eſt magis propinqua vni loco quàm alteri. Eũ ſequuntur ferè omnes moderni cum Marſilio, 2. Sent. q. 2. qui exiſtimant in hoc repugnare Sancto Thomæ: exiſtimant enim de mente ipſius eſſe Angelum in loco eſſe, hoc eſt, hic, quia actualiter hic operatur: & in hunc ſenſum eum defendunt plures Thomiſtæ, qui tamen perperam decepti ſunt, nam loco citato inquit, Angelum eſſe in loco per applicationem virtutis, applicare autem virtutem eſt hic ſecundum ſuam ſubſtantiam actualiter operari. Et quòd nunquam S. Th. ſenſerit, Angelum per ſolam operationem eſſe in loco, probatur ex locis ſupra citatis: nam 1. parte, q. 113. artic. 6. expreſſe affirmat, Angelum realiter eſſe in eo, quem cuſtodit: & 3. parte, q. 52. articu. 2. quærens, an anima Chriſti realiter deſcenderit ad limbum ſolum, an etiam ad infernum damnatorum, reſpondet, quòd quantum ad operationem in vtroque fuit loco, quia in illorum quolibet operatus eſt, quantum ad eſſentiã tamen & realem præſentiam inquit, ſolum deſcendiſſe ad lymbum Patrum. Ex quo patet S. Tho. ſenſiſſe Angelum eſſe in loco per actualem præſentiam, & nó ſolum per operationem. Et idem ſenſit quodlibeto 11. art. 1. Ideò pro intelligentia ſententiæ S. Tho. ſtatuimus propoſitiones ſequentes.

Prima propoſitio contra multos Thomiſtas, Angelus nó eſt in loco ſolum per operationem exteriorem, id eſt, per motionem corporum. Et hanc eſſe de mente Sancti Thomæ ex locis citatis patet, & probatur: prius enim ſaltem natura eſt Angelum eſſe in loco, quàm in eo operari, cùm operari præſupponat eſſe, ergo nó eſt in loco per operationem ſolam exteriorem. Confirmatur, ſi paries prius natura eſſet albus, quàm haberet albedinem, non diceretur albus, quia habet albedinem, ergo neque Angelus eſſe in loco, quia operatur in loco. Secundò, ſtat quòd Angelus nullibi, & nihil à dextra operetur vel voluntate ſua, vel Deo ſic diſponente, illo ergo dato, Angelus nullibi eſſet omninò. Confirmatur Deus poteſt ponere Angelum ſecundum omnes extra vniuerſum, tunc alicubi erit, & tamen nihil operabitur, cum ſit extra omne corpus, ergo. Capreolus, diſt. 2. q. 1. cõcluſione 1. & Caietanus loco citato artic. 4. tenent Angelum in loco eſſe per ordinem ad locum, & operationem, quam vocat Caietanus præſentiam ordinis aut operationis: reputat enim impoſſibile, quòd Angelus, cùm ſit merè ſpiritualis, ſuam eſſentiam applicet corpori. 1. Propoſitio.

Ideò eſt ſecunda propoſitio, Angelus non eſt in loco per ſolam ſuam ſubſtantiam. Probatur, quia tunc Angelus indifferenter eſſet in loco magno & paruo, poſtquam natura ſua eſt ſpiritualis & indiuiſibilis. Item, quia æqualem figurã haberet in omni loco, tam magno quàm paruo, & indifferenter eſſet in omni loco, poſtquam ſubſtantia Angeli, cum ſpiritualis ſit & indiuiſibilis, figura aliqua non ſit figurata: dicendum ergo Angelum ab aliquo alio determinari ad talem locum, & non à ſua ſubſtantia ſolum. 2. Propoſitio.

Tertia propoſitio, Non ſufficit, neque requiritur operatio Angeli ad hoc, quod ſit in tali loco: nó enim ſufficit Angelum velle hic eſſe, ad hoc quòd potius hic quàm alibi ſit. Probatur omninò de Angelo cacodæmone, quem ſtat inuitum ligari, & in tali loco teneri, vti de damnatis conſtat, qui vidẽtur in inferno veluti ſepulti iacere. Confirmatur: quia Angelum ſuperiorem certum eſt, poſſe Angelum inferiorem etiam non volentem, vel ſaltem merè negatiuè ſe habẽtem compellere, & vi eum cogere, ſicuti de magis aſſeritur, dæmones, quando volunt, cogere, & vi eos trahere, & à corpore obſeſſo vi exorciſmi eos expellere. Quid ergò eſt, quod Angelum adeſſe in loco determinat? 3. Propoſitio.

Sit vltima propoſitio, Angelus formaliter eſt in loco per applicationem ſuæ ſubſtantiæ, id eſt, per hoc, quod ſua ſubſtantia eſt præſens huic loco: hinc ſit, vt Angelus ſit hic formaliter, ſicuti homo formaliter eſt in loco, quia eius ſubſtantia eſt in loco, effectiuè verò Angelus eſt in loco, aut à volitione ſua propria, aut operatione alicuius, qui ſuperior ſit Angelo: poteſt enim Deus Angelum inuitum hic ponere, & idem poteſt Angelus ſuperior: & hoc modo intelligendus 4. Propoſitio.

eſt

eſt Sanc. Thom. quando ait, Angelum eſſe in loco per operationem & applicationem ſuæ eſſentiæ, per eſſentiam formaliter, & per operationem effectiuè. Et ita in re conuenit Sanct. Thom. cum modernis, licèt nomine ab eis differat. Et finaliter, Angelus eſt in loco propter operationem exteriorem, hoc eſt, ſtatuit ſe in loco ad aliquid illic operandum.

Pro Beato Auguſtino reſpondemus, quòd cum dixit, ſolum Deum eſſe incorporeum, & ex eo cœleſtes virtutes corporeas eſſe credimus, & intellectuales creaturas, quod localiter circumſcribantur, ſicut & anima humana, quæ carne clauditur, & dæmones, qui per ſubſtantiam Angelicæ naturæ ſunt, locutus eſt conſequenter, iuxta opinionem quam tenuit, Angelos nempe eſſe corporeos: nam ſi ita eſſet, in loco eſſe non poſſent, quin localiter circunſcriberentur: ſed quia contrarium uerum eſt, ideo tenenda eſt ſententia, quam diffiniuimus. Vide ſupra tomo ſeptimo Beati Hieronymi ad primum quæſitum, & B. Auguſtini tomo primo ad tertium.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An creationem animæ ſolus Deus cognoſcat.

Auguſtinus de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 14. id expreſsè aſſirmat & diffinit, ſic docens, animas hominum non eſſe ab initio inter cæteras intellectuales naturas, neque ſimul creatas, ſicut Origenes fingit, neque cum corporibus per coitum ſeminantur, ſicut Luciferiani, Cyrillus, & aliqui Latinorum præſumptores affirmant, quaſi naturæ conſequentiam ſeruantes. Sed dicimus creationem animæ ſolum creatorem omniũ noſſe, & corpus tantum per coniugii copulam ſeminari, Dei verò iudicio coagulari in vulua, & compingi atque formari, ac formato iam corpore, animam creari, & infundi, vt viuat in vtero homo ex anima conſtans & corpore, & egrediatur viuus ex vtero plenus humana ſubſtantia.

Doctores Scholaſtici de creatione, 2. ſent. diſt. 1. & Sanct. Thom. 1. parte, q. 45. art. 5. & quæſt. 90. artic. 1. quo quærit, an ſolius Dei ſit creare. Et reſpondet cõcluſione affirmatiua: & addit, quòd non ſolum, tanquam cauſæ principali, ſed neque tanquam inſtrumẽtali aliquo modo creatio poteſt creaturæ communicari. Ratio eius eſt, quia eſſe eſt à ſolo Deo, in creatione autem acquiritur & de per ſe, & ſimpliciter eſſe, nulla autem creatura de per ſe & ſimpliciter poteſt dare creaturæ, quòd ſit, ergo creatio in ſolum Deum reduci debet. Et confirmatur ratio S. Thomæ, quia ad productionem & creationem requiritur potentia infinita, hoc eſt, ad producendum aliquid ex nihilo: quod ex eo patet, quia cum potentia actiua creaturæ ſit finita & limitata, ſi ad agendum requiritur in illa verbi gratia, potentia actiua vt centum, ergo ad producendum maiorem effectum requiritur maior potentia, ergo ad producendum ex nihilo, requiritur potentia actiua infinita. Et confirmatur: quia nulla creatura conſeruare poteſt effectum, quem producit: quod ex eo patet: quia non poteſt ſeipſum conſeruare, ergo neque effectum quem producit, imò nec Deus creaturæ dare poteſt uirtutem vt ſeipſam ſine Dei concurſu cõſeruet, ergo neque aliam creaturam, & ex conſequenti neque poteſt creare. Et in concluſione omnes Patres & Doctores ſcholaſtici conueniunt, dato in probatione diſcordent à S. Thom. Ex qua doctrina conſtat, quòd non ſolum lumine fidei, & rationibus Theologicis, & naturalibus cognoſcimus creationem animæ à ſolo Deo eſſe, nec ſolum hoc, ſed quòd anima ſit immortalis, non ſolum diffinitione fidei, ſed ratione naturali comprobare poſſumus, nam inter Chriſtianos non deſunt qui hæretica commenta ſuper ſententiam Ariſt. de hac re fingant.

Ideo dubium eſt, an ratione naturali cognoſcere poſſimus animam eſſe immortalem. Et quòd ſit mortalis probatur primo ex illo Eccleſiaſt. 3. Vnus eſt interitus hominum & iumentorum, & æqua vtriuſque conditio. Cum ergo animæ brutorum ſint corruptibiles, ergo & hominis mortalis eſt. Secundo, Sapien. 2. Ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquam ſi non fuerimus, cum ergo etiam ſecundum animam ſimus ex nihilo conditi, ergo ſecundum illam ſumus in nihilum redigendi. Tertio, Ariſtot. in prologo de Anima, tex. 12. diſſinit animam ſine phantaſmate intelligere non poſſe, neceſſe eſt autem intelligentem phantaſmata ſpeculari, 3. de Anima tex. 39. ergo nequit anima eſſe ſine corpore, ergo eſt mortalis. In contrarium eſt, quia anima eſt ſubſtantia intellectualis, ergo immortalis et incorruptibilis. S. Tho. 1. par. q. 75. art. 6.

Circa hanc quæſtionem ſuppoſita fide Catholica, animam eſse immortalem, ſequentibus Concluſionibus reſpondemus. Prima eſt, animam eſſe immortalem firmiſſima & certiſſima fidei confeſſione eſt tenendum, qua ſublata, tota ſpes noſtra corruit. Probatur primò, quia Deus hominem ad imaginem et ſimilitudinem fecit ſuam, imago autem & ſimilitudo Dei in trinitate potentiarum conſiſtit, vt eius Diuinitate perpetuo fruamur: hoc enim fine Deus hominem creauit, ut ſua Deitate in perpetuum frueretur, fruitio vero æterna non eſſet, niſi anima eſſet immortalis, ergo. Confirmatur: quia Deus terram, & ea quæ ambitu cœli continentur propter hominem produxit, iuxta illud Gen. 1. Producat terra animam uiuentem, et cum Deus corpus hominis de terra plaſmauerit, de anima legitur, quod inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę, quaſi anima non eſſet digna vt produceretur forma corruptibilium corporum, ſed ſingulari et diuino modo crearetur. Vnde Eccleſiaſtici vltimo. Reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat, & ſpiritus redeat ad eum, qui dedit illum. 1. Concluſio. 1. Ratio.

Secundo, hiſtoria veteris Teſtamenti immortalitatem animæ certiſſima fide prædicat. Quorſum enim eiectio Adę de paradiſo inundatio diluuij, Abrahæ ſeparatio à Babylonica iniquitate, & tam immenſa beneficia populo Iſraelitico communicata, tantus ordo legum latarum, & ſacrificiorum inſtitutio, niſi vt per hæc gentem illam ad fęlicitatem erudiret. Et inſuper, Quorſum Meſſię promiſſio, cuius aduentum tanto deſiderio mortales pręſtolabantur, poſtulantes vt cœli deſuper rorantes, iuſtum pluerent, & aperta terra germinaret Saluatorem, qui eos beatificaret Eſaiæ 45. 2. Ratio.

Tertio, quæ cauſa potuit Chriſtum de cœlo ad nos deducere, relictis in cœlo 99. ouibus, ſcilicet, Angelorum numero, niſi vt centeſimam, nempe, humanum genus redemptum illuc portaret, vt eorum, qui ceciderant Angelorum ruinas impleret. Ideo initium ſuæ prædicationis fuit, pœnitentiam agite, quia appropinquat regnum cœlorum. Et contra eos, qui aliã vitam ignorantes Eſa. 22. dicebant, Comedamus & bibamus, cras enim moriemur: & quia aliqui eorum in diuitijs, alij in honoribus, alij in voluptatibus fęlicitatem collocabant, eos damnas, ait: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram: beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur: & poſtquam dementiam Philoſophorum doctrina eius & prædicatione relegauit, demum finale iudicium 3. Ratio.

ob

ob oculos repreſentans iuſtis ait: Venite poſſidete vi-
tam æternam, & impijs ſupplicium æternum, Matth.
25. Veritas hæc immortalitatis animæ non ſolum eſt
fides Catholica, verum & articulus fidei, non ob id ſo
lum, quòd in Concilio Viennenſi, & in Concilio La-
teranenſi III. ſeſſione 8. diffinita eſt, verum quòd in
ſcriptura ſacra eſt expreſſa, Symbolum enim ſic con-
cludimus, Credo carnis reſurrectionem, & vitā æter-
nam, quæ vita, ſi anima non eſſet immortalis, æterna
non eſſet.

2. Cōcluſ. Secunda concluſio, Animam eſſe immortalem lu-
mine naturali eſt notum. Plato enim in Phedro, de
Pulchro, animæ immortalitatem diſertè perſuaſit,
imò tā Hiſtorici quàm Poetæ, vt Virgilius, Ouidius,
de campis Elyſæis longas texuerunt hiſtorias, vbi bea
torum animas ſpaciari fabulantur. Et inde ethnicorū
error emanauit, qui defunctos heroas in Deorum nu
merum referebant. Rationibus ſuadetur. Primò,
1. Ratio. anima eſt ſubſtātia per ſe ſubſiſtens, & forma ſimplex,
ergo eſt incorruptibilis: aſſumptum probatur: quia
nemo philoſophorum eſt, qui non planè fateatur, φ
ſit forma ſimplex, quæ dat homini eſſe hominē, nam
Pythagoras & Plato, qui animam non vt formam
ineſſe corpori arbitrati ſunt, ſed vt motorē, à Scholis
exploſi ſunt, aduerſus quorum errorem Ariſtot. 2. de
Anima, textu 4. planè demonſtrauit, eſſe formam, &
actum corporis, actus verò debet eſſe à materia pu-
rus: & inquit, quod eſt ſubſtantia, ergo forma corpo-
ris naturalis. Quod verò ſit per ſe ſubſiſtens, & à cor-
pore nō dependens, vt brutorum animæ ex eius pro-
pria operatione, quæ eſt intelligere, cōſtat, habet enim
anima operationes & paſſiones quaſdam, vt ſentire,
paſſionibus corporeis affici, ſcilicet, ira delectatio-
ne, &c. & has paſſiones palam eſt, non poſſe ſine cor-
pore exercere & pati, intelligere autem & amare per
ſe, & ſine corpore poteſt, quod Ariſtot. 3. de Anima,
textu 4. probat, Anima intelligit vniuerſa corpora, vt
notum eſt, ergo nulli corpori eſt mixta: & eodem pa-
cto probat viſum nullo eſſe colore affectum, quia co-
lores omnes percipit: nam ſicut lingua amaro humo-
re affecta non valet alios ſapores guſtare, ita ſi oculus
colore aliquo eſſet immixtus, per illum impediretur,
ne poſſet alios colores videre: ſimiliter, ſi intellectus
eſſet cum aliquo corpore commixtus, per illud impe-
diretur ne poſſet alia corpora percipere: intelligit au-
tem omnia, nullum ergo habet admixtum, & ideo per
ſe abſque corpore poteſt exiſtere. Quòd ſi obijcias,
indigere organo corporeo, vt ſpecies recipiat, reſpon-
deo, hoc per accidens eſſe, quia quamdiu anima eſt
actus & forma corporis, obiectum applicari non po-
teſt ad intelligendum niſi per phantaſmata, verū neq;
ipſa phantaſmata intelligere valet, niſi virtus intelle-
ctus agentis ab ipſis abſtrahat ſpecies à conditionibus
corporeis denudatas & purificatas, quibus intellectus
poſſibilis informatus, notitiam intellectiuam produ-
cat: & hoc eſt argumentum, quod natura ſua organo
corporeo non indiget, neque eius potentiæ à corpore
dependent, ſed ſua natura per ſe ſubſiſtere, & intelli-
gere poteſt, vt Angelus; ex quo ſumitur argumētum,
vt S. Tho. ait 1. parte, q. 75. art. 6. animam non eſſe cor
ruptibilem: corruptio enim rei biſariam accidit, ſci-
licèt, per ſe, & per accidens, id per accidens corrum-
pitur, quod non corrumpitur niſi ad corruptionem
alterius, per ſe, quod corrumpitur ratione ſui, ſicuti
equus per ſe corrumpitur, forma eius ſubſtantialis per
accidens ad corruptionem equi: quod autem habet
per ſe eſſe ſubſiſtens, non poteſt corrumpi de per acci-
dens. Et hæc eſt differentia inter animam hominis,
& formas brutorum, quia reliquæ, cum educantur de
potentia materiæ, non generantur, ſed congeneran-
tur ad generationem ſuppoſiti, & corrumpuntur ad
corruptionem illius: anima verò noſtra non gignitur
ad generationem hominis, ſed creatur, quia non edu-
citur de potentia materiæ, vt ait lib. 2. de generatione
animalium Ariſtot. cap. 3. vbi ait, mentem extrinſecus
aduenire, & eſſe Diuinam. Hac ergo ratione, quia
Diuinitus embrione diſpoſito, creatur & infunditur,
non corrumpitur de per accidēs ad corruptionem ho-
minis, ſed eodem generali concurſu Dei, quo ſuſten-
tatur in corpore, ſuſtentatur ſeparata, neque eſt corru
ptibilis per ſe, quia eſt forma ſimplex, ſicuti Angelus:
& quòd rei conuenit per ſe, non eſt ab ea ſeparabile, vt
eſſe rationale non eſt ſeparabile ab homine. Ex quo
fit, vt anima quemadmodum Angelus non ſit per na-
turam corruptibilis, ſed per ſolam anihilationem ſu-
pernaturaliter poteſt deſinere eſſe. Tum etiam, quia
nihil niſi per ſuum contrarium corrumpitur, & omne
corrumpens id quod corrumpit in ſeipſum conuertit,
anima contrarium non habet, & dato quod haberet,
in ſe conuertere non poſſet, eſt ergò incorruptibilis.

Adſunt & aliæ rationes vltrà adductas, quæ ſunt Rationes
metaphyſicæ, à poſteriori & ab effectu. Intellectus à poſterio
enim per ſe eſt natura quædam immaterialis & ſpiri- ri.
tualis, non enim coarctatur loco neque tempore, co- 1. Ratio.
gitat enim ſubito, non ſolum præſentia, ſed præterita,
& futura, & quæ ab æterno fuerunt, & quæ in æter-
num futura ſunt; item, & quæ hic exiſtunt, & quæ
vbique orbis, & quæ ſupra cęlum ſunt, & quæ ſub ter-
ra latent, quinimo & à materialibus & à ſingularibus
abſtrahit vniuerſalia, vt ſpecies rerum & genera ſu-
bito ſpeculetur: quæ apertè manifeſtant, eſſe inſtar
ſpirituum cœleſtium, & idem prædicant memoria,
quæ ſicta apotheca theſauri exiſtit, & voluntas, quæ
adeò libera eſt, quod à nulla re neceſſitari valet, ſed
quibuſcunque ablatis, alterutrum liberè eligere valet:
quæ oſtendunt à nullis rebus præterquam à Deo pen
dere, atque adeò eſſe ceu eius perpetuam imaginem.

Item vnaquęque res ſic eſſe appetit, vt natura ſua 2. Ratio.
ſibi eſſe conueniat, deſideria autem hominis pleraque
ſunt perpetua, vix enim eſt, qui non cupiat in memo-
rijs hominum perpetuò manere: qua ratione paren-
tes theſaurizant filijs, ædificant & plantant, & qui ſa-
pientia præſtant, monimenta ſuarum literarum relin
quunt, & principes & diuites egregia facinora inten-
tant, quæ inditia ſunt manifeſta animam, conſumpto
corpore, viuere, & ad poſtera pertinere.

Argumentum aliud ſumitur ex eius inquietudine: 3. Ratio.
conſtat enim præſentibus non ſatiari, ſed vbi vna re
potiti fuerimus, aliud deſiderium inſurgit, ſemperque
in futurum penduli manemus, quod Eccleſiaſtes con
templatus pro themate concionis ſuæ illud aſſumpſit,
cap. 2. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. & con-
cludit. Vidi in omnibus vanitatem & afflictionem
animæ, quaſi dicat, in his omnibus nulla inuenitur
requies, ſed natura ipſa ad alia nos ſemper inducit,
quæ nobis præſtare ſine Diuino auxilio nequit, iuxta
verbum Auguſtini, Feciſti nos Domine ad te, & in-
quietum eſt cor noſtrum, donec perueniat ad te.

Item, quia qui de immortalitate animæ dubitant, 4. Ratio.
omnem prouidentiam Dei, & curam erga nos, om-
nemque ſubinde amorem & cultum ipſius noſtrum,
& omne inter nos cōmercium, fidem & charitatem,
qua mortales inter nos conglutinamur, de medio tol-
lunt: nam ſi anima immortalis nō eſt, Deus non ma-
iorem curam noſtri quàm brutorum animātium ge-
rit, & ſi altiora quàm hæc caduca ab ipſo non ſperare-
mus, neque ſpem haberemus cōſpectu eius fruituros,
legitimum amorem erga eum habere non poſſemus,
neque verò timorem, aut obedientiam vllam, amore
verò Dei de genere humano ſublato, nulla inter mor
tales eſſet charitas, neque fides, neque iuſtitiæ aut
amicitiæ iura conſiſterent.

Præ-

5. Ratio. Præterea, ſi nulla nobis eſſent, aut præmia, aut ſupplicia æterna propoſita, ſed hæc lubrica & caduca bona, quæ iniquis & reprobis, atque iuſtis & probis accidere ſolent, nulla eſſet apud Deum iuſtitiæ æquitas. Vnde Dauid Pſalm. 72. Zelaui ſuper iniquos pacem peccatorum videns & concludit, Exiſtimabam vt cognoſcerem hoc labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei, & intelligam in nouiſſimis eorum. Si ergò nouiſſima mors, alios non mitteret in præmia æterna, & alios in ſupplicia, ſed ſi in hac vita tantum, vt Paulus ait, in Chriſto ſperantes eſſemus, miſerabiliores eſſemus omnibus hominibus.

6. Ratio. Item, quia ſublata immortalitate animæ, re vera nulla in nobis tunc eſſet ratio aut virtutis aut delicti: nam virtus non eſt niſi propter obedientiam Dei, quę officia præcipit, neque delictum propriè niſi quia eſt contra eius obedientiam, nam ratio virtutis etiam naturalis à Deo legiſlatore pullulat. Quis enim non intelligat, quos Deus legibus inſtituit, & ſuum amorem colere iuſſit, eos in ſuam æternam fœlicitatem velle recipere, vbi eorum coronæ & obſequia, quę per ipſius fauorem ei exhibuerunt, & eos qui eius leges tranſgreſſi ſunt, in ſempiterna mittat ſupplicia.

3. Concluſio. Tertia Concluſio, Animam eſſe immortalem Ariſtot. cognouit. Suadetur primò, quia 3. de Anima, tex. 5. planè affirmat intellectum poſſibilem immixtũ eſſe corpori, propterea quod per ipſum vniuerſa intelligimus corpora: ſi enim mixturam haberet corporis, impediretur, ne alia corpora poſſet intelligere, vt iam expoſuimus. Et inde rurſus elicuit eſſe ſeparatum, hoc eſt, in ſua ſubſtantia non dependere à corpore, atque adeò eſſe immortalem & perpetuum. Et tex. 19. & 20. idem inquit de intellectu agente, nempè, eſſe immixtum & ſeparatum: cum ergò intellectus vterque potentia ſit animæ, ſit vt anima ipſa etiam ſit immortalis & perpetua, nam vt Philoſophus ait in Prædicament. cap. 5. non ſubſiſtentibus ſubſtantijs, non poſſunt accidentia, quæ eis inſunt, exiſtere. Commentator verò non vult acquieſcere, intellectum eſſe accidens, & potentiam animæ, ſed ſubſtantiam per ſe ſeparatam & ſubſiſtentem, & vnum numero in omnibus hominibus: qui non ineſt eis vt forma, ſed præeſt vt motor, qui idcirco, mortuo homine, non extinguitur, neque alio naſcente oritur, ſed veluti idea permanens, ſucceſſiuè deſinit in alijs eſſe, & in alijs exiſtere incipit. Et aſſignat diſcrimen inter animam & intellectum, nam animam dicit mortalem eſſe cum homine, intellectum verò perpetuò perſiſtere. Delirant autem qui exiſtimant hanc fuiſſe ſententiam Ariſtotelis. Et qui commentatorem tuentur, fingunt intellectum inſtar Dei exiſtere in rebus quibus ineſt: quod imaginem quandam præſefert infinitatis, Deus enim ob id quod eſt infinita ſubſtantia, omnia virtute continens, in omnibus rebus exiſtit per eſſentiam, præſentiam & potentiam, neque cum intereuntibus interit, neque cum orientibus oritur: quod creaturæ tribuere, dementiæ eſt, id quod lumen ipſum naturale docet: nam Plato, vt D. Tho. 1. parte, q. 70. art. 3. & lib. 2. contra Gentes, c. 57. refert, non negabat intellectum eſſe potentiam animæ, ſed aiebat, non ineſſe corpori tanquam formam, ſed adeſſe tãquam eius motricem, vt intelligentiæ mouent cœlum. Platonicis tamen omiſſis, Ariſtot. planè commentatori aduerſatur. Primum, 2. de Anima, tex. 5. vbi ait, de animæ autem ea parte qua cognoſcit atque cupit, ſiue ſit ſeparabilis, ſiue non, conſiderandum eſt. Vbi apertè intellectum poſſibilem appellat partem potentialem animæ. Et textu 17. & 18. ſubdit intellectum agentem, & poſſibilem exiſtere in anima, tanquam efficientem & materiam, non ergo ſomniauit intellectum eſſe rem ſubſtantialem ab anima ſeparatum. Et ratio id oſtendit, nam Ariſtot. 1. de Anima, tex. 64. ſupponit, actiones non eſſe naturarum in abſtracto, aut partium, ſed ſuppoſitorum, anima enim non dicitur texere, aut ædificare, ſed homo, eodem modo intellectus non intelligit, ſed homo, vel anima per ipſum, præſertim ſeparata.

Et quoniam ſtatus litis in hoc ſtat, quid Ariſtot. de immortalitate animæ ſenſerit, & quia ex hoc dependet diffinitio litis, an intellectus ſit potentia animæ; & ab ea inſeparabilis, id probatur, quia ibidem Ariſt. 1. Ratio. intellectum agentem appellat habitum & lumen, nomen autem habitus, formam inhærẽtem per modum permanentis ſignificat; ſed dicitur lumen, quia illuſtrat ſpecies phantaſiæ, vt ſint intelligibiles, ſicut lumen ſenſibile facit colores viſibiles, neque alius modus eſt cogitabilis quàm quòd mediantibus phantaſmatibus producit ſpecies immateriales & intelligibiles virtute intellectus agentis in intellectu poſſibili, qui illis informatus producit notitiam. Ex quo palam ſit, intellectum agentem & poſſibilem eſſe potentias animæ: de intellectu autem agente, quod ſit tãquam motor ab anima ſeparatus, vt eſt intelligentia orbis, apparentur ſuſtinent Auicena, & Alexãder Aphrodiſeus, & Caietanus ſuper textum decimum ſeptimum 3. de Anima, in expoſitione S. Tho. malè tamen id ſuſtineri poteſt; de intellectu autem poſſibili nulla eſt apparentia rationis, vt ponatur ſeparatus: nam Ariſtot. appellat illum id quo anima ſapit & intelligit; ſicuti viſus eſt, quo videt, auditus quo audit: principium autẽ quo formaliter eſt in agente, præſertim cum intelligere ſit quoddam pati, & actio permanens in agente, vt 3. de Anima, tex. 2. ait Ariſtot. vnde cùm expreſsè dicat, intellectum poſſibilem eſſe immixtum & perpetuum, idipſum profitetur de anima ſentire. Fatemur aliud placitum Ariſtot. qui mundum credidit ab æterno fuiſſe, rem fuiſſe apud ipſum difficilem, nam inde conſequens ſit, infinitas animas eſſe productas, quæ ſi ſimul perſiſtant, & immortales ſint, erunt actu infinitæ, quod dari 3. Phyſicorum negat. Et hinc non ſolum de mundi æternitate ſuamet opinione fuit ſeductus, verum & de animarum creatione nihil firmum, ſed nutando & vacillando ſcripſit. Vndè meritò Clement. Firmiter, de ſumma Trinit. & fide Catho. tanquam veritatem ex ſacra pagina planè deductam explicans, eos condemnat, qui dicerent intellectum & animam non ineſſe corpori tanquam formam, aut nõ ineſſe ſingulis corporibus ſingulas animas, aut non eſſe immortales. Et idem diffinitum eſt in Concilio Lateranen. III. ſeſſ. 8.

Aliud apud Ariſtot. eſt familiare, quod vbi ait intellectum aut mentem eſſe ſeparatam, nõ intelligit actu tunc nulli inhærere, ſed quantũ eſt de natura ſua eſſe per ſe ſubſiſtentem, quod eſt dicere, per ſe natura ſua per ſolum generalem Dei concurſum poſſe ſubſiſtere extra corpus, perinde atque in corpore. Angelus enim & anima ſic differunt, quòd Angelus eſt ſubſtantia ſpiritualis per ſe perfectè ſubſiſtẽs, adeò, vt nulli corpori poſſit tanquam actus & forma inhærere, ſed ſolum mouere corpus: anima verò, nõ vſque adeò perfectè per ſe ſubſiſtit, quin ſit etiam actus & forma corporis, quo nihilominus conſumpto, perſiſtit. 2. Ratio.

Veritatem hanc de immortalitate animæ Philoſophus lib. 2. de gener. animalium, c. 3. expreſsè affirmat, dicens, mentem extrinſecus aduenire, & eſſe Diuinã, mens autem pars eſt intellectiua animæ: & quamuis intellectus agens ſpecies faciat intelligibiles, poſſibilis tamen eſt, quo homo intelligit, ideò mens vtrumque intellectum amplectitur, & ideò nomine illo mentis animam intellexit, quam dixit extrinſecus aduenire, ea ratione qua manſerat. Et quod hic fuerit eius ſenſus, inde cõſtat, quod illic ſermonem habebat de alijs 3. Ratio.

formis

formis ſubſtantialibus, quæ æducuntur de potentia materiæ: & illa ratione fecit exceptionem de anima, quæ eſt forma & pars hominis, quod oſtēdit verbum illud, extrinſecus aduenire.

4. Ratio. Eadem veritas conſtat ex eodem Philoſopho eodē 2. de Anima, tex. 11. vbi ait, nihil prohibere quaſdam partes animæ à corpore ſeparari: ibi intellectum agentem & poſſibilem partes animę appellat. Et lib. 3. textu 4. docet, animā eſſe immaterialem, & ſimiliter intellectum: nam inquit; Si intellectus eſſet calidus aut frigidus, impediretur, ne alia corpora poſſet intelligere. Item, 1. de Anima, tex. 91. negat intellectui poſſibili aliquam competere partem, aut mixtionem corporis. Et lib. 2. tex. 21. ait, contemplatiuam potentiam perpetuam eſſe, & ab eo ꝙ occidit, hoc eſt, quòd corrumpitur eſſe quid ſeparatū & ſeiunctum. Et 12. Metaph. tex. 17. ait, ſeparari intellectum ab eo quod corrumpitur, hoc eſt, ꝙ pars intellectiua & ſpeculatiua ſeparatur à ſenſibili, puta à phantaſia, & æſtimatiua. Et tandem concludimus, quod eis, qui nolunt mortem perpetuam animæ experiri, expedit vt de eius immortalitate non dubitent, ſed firmiter credant immortalem eſſe.

Ad primum argumentum reſpōdeo, Eccleſiaſtem more concionatoris, non protuliſſe verba illa affirmando, ſed quaſi aliorum nomine, qui illo tenebantur errore, vt Sapien. 2. explicatur, Dixerunt impij cogitantes non rectè in corde ſuo, Exiguum & cum tędio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & nō eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis, quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquam ſi non fuerimus.

Pro ſolutione ſecundi notandum, quod aliquo modo, ſcilicèt, quantum ad corporum ortum & interitū, vnus eſt nobis cum brutis: reuertuntur enim corpora hominum & brutorum in puluerem: & quantum ad vitæ curſum ſimilis eſt corporum proceſſus, nam ſimiliter ſpirant omnia, & ſumus, & flatus eſt in naribus noſtris: quaſi dicat, tenuiſſimo aere è quo ſpiramus & reſpiramus, conſeruamur, quo ſublato, extingueremur: at verò quātum ad animam, longè brutis ſuperiores ſumus, nam anima ipſorum de potentia materiæ educitur, iuxta illud: Producat terra animam viuentem: noſtram verò per creationem ſpirauit nobis Deus, tanquam ſpiraculum vitæ: ideò falſum eſt, quod illi dicebant, Nihil amplius habet homo iumento, eſt ergo nobis & brutis vnus interitus corporum, non tamen animorum.

Tertium argumētorum ſolutum eſt, vbi diſcrimen inter Angelum & animam noſtram conſtituimus, ꝙ ille ſic eſt per ſe, vt nequeat eſſe corporis forma, anima verò ſic eſt forma corporis, vt poſſit eſſe per ſe. Reſpondetur ergò, quòd anima quamdiu eſt in corpore, nequit abſque phantaſmate intelligere, eo quod corpora non poſſunt intellectui niſi per corporalia obiecta applicari, illa tamen phantaſmata ad intellectum poſſibilem pertingere nequeunt, niſi virtute intellectus agentis à corporeis conditionibus denudata, quod eſt argumentum ex natura ſua à phantaſmatibus nō dependere: & ita concedimus, quod licèt pro iſto ſtatu ab illis dependeant, non tamen ſimpliciter ex natura ſua, & ideò eſt perpetua & immortalis.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, ꝙ cum dixit, creationem animæ ſolum creatorem omnium noſſe, intelligit de notitia euidenti, quæ ſcientiam & demonſtrationem cauſet, nam quod nos lumine fidei & ſcientia Theologica nouimus, ex hoc capite 14. cōſtat eum nouiſſe, tum quia excludit errorē Origenis, qui aſſeruit animas omnes ab initio eſſe creatas, tum & Luciferanorum, qui tenent cum corporibus per coitum ſeminari, & de potentia materiæ educi: & quod fides Catholica tenet & affirmat dicens, corpus Dei iudicio in vulua compingi atque formari, & corpore iam formato, animam creari & infundi, vt viuat in vtero homo ex anima conſtans & corpore, & egrediatur viuus ex vtero plenus humana ſubſtantia. Cum ergo fateatur animam creari, & corpore formato in eo infundi, hoc idem eſt, quod eccleſia & fides Catholica fatetur & prædicat. Sententiam animarum corrigit, & tenet eſſe incorporeas & ſpirituales, & à Deo creari, de fide ad Petr. cap. 3. & de Eccle. dogma. c. 87. & pluribus alijs locis.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An Chriſtus ſecundum ſolum corpus fuerit in ſepulchro: & ſecundum ſolam animam in inferno.

AVguſtinus de fide ad Petrum, cap. 2. expreſsè aſſerit propoſitionem propoſitam. Sic enim habet, Vnus ergò eſt, atque idē Deus Dei filius natus ante ſæcula, & natus in ſæculo, & vtraque natiuitas vnus eſt filius Dei, Diuina ſecundum quam creator in forma Dei, coæternus Patri Deus eſt, humana ſecundum quam ſemetipſum eſt exinaniens, & formam ſerui accipiens, non ſolum in conceptu materni vteri ſemetipſum, dū homo fieret, eadem ſeruilis formæ ſuſceptione formauit, verumetiam de eodem matris vtero, idem Deus homo factus exiuit. Et in Cruce idem Deus homo factus pependit & in ſepulchro idem Deus homo factus iacuit: & ab infernis idem Deus homo factus tertio die reſurrexit: ſed in ſepulchro ſecundum ſolam carnem idem Deus iacuit: & in infernum ſecundum ſolam animam deſcendit. Sententiam hanc retractauit B. Auguſtinus, de fide enim eſt, quòd in triduo Diuinitas ſemper manſit vnita corpori & animæ, & ab eis in triduo non eſt ſeparata, vt habes ſupra in Beato Ambroſio ad vigeſimum quæſitum. Vide ibi.

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An verbo Dei commixtus ſit homo.

AVguſtinus de Trin. lib. 4. cap. 13. hāc propoſitionem affirmat, Homo in vnitatem commixtus eſt verbo Dei. Sic enim ſcripſit; Quapropter cum ſpiritus corpori præponatur, morſque ſit ſpiritus à Deo deſeri, mors autem corporis à ſpiritu deſeri, eaque ſit pœna in morte corporis, vt ſpiritus, quia volens deſeruit Deū, quia voluit, deſerat corpus, etiam ſi noluerit, neque deſerat cum voluerit, niſi aliquam ſibi vim, qua ipſum corpus perimatur, intulerit: demonſtrauit ſpiritus mediatoris quam nulla pœna peccati vſque ad mortem carnis acceſſerit, quia non eam deſeruit inuitus, ſed quia voluit, quando voluit, quomodo voluit: quippe Dei verbo ad vnitatem commixtus eſt homo, hinc ait, Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatē habeo iterum ſumēdi eam, nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à me, & iterum ſumo eam. Et eandem ſentētiam iterū repetit, licèt aliquo modo moderetur eam de Trinit. lib. 4. cap. 10. Sic enim ſcripſit, exponēs illud Pſal. 18. Non ſunt loquelæ neq; ſermones, quorum nō exaudiantur voces eorum, in omnem terram exiuit ſonus eorū, & in fines orbis terræ verba eorū.

Verbo

Verbo itaque Dei ad vnitatem perſonæ copulatus, & quodammodo commixtus eſt homo, cum veniente plenitudine temporis Gal. 4. miſſus eſt in hunc mundum, factus ex fœmina filius Dei, vt eſſet filius hominis propter filios hominum. De hac quæſtione, & an iſtæ ſunt concedendæ, Deus eſt homini permixtus, homo eſt verbo Dei commixtus, vide ſuprà ſecundo tomo Auguſtini ad primum quæſitum.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An columba, quæ in baptiſmo Chriſti apparuit, fuerit vera columba.

AVguſtinus de Trinitate, lib. 4. c. 21. dubitare videtur, an columba, quę in baptiſmo Domini apparuit, vera columba fuerit, nã id affirmare non audet. Inquit enim: Si autem quæritur, poſt incarnationem Verbi quomodo facta ſit vel vox Patris, vel ſpecies corporalis, qua Spiritus ſanctus demonſtratus eſt: per creaturam quidẽ facta iſta non dubito, ſed vtrum tantummodo corporalem atque ſenſibilem, an adhibito ſpiritu etiam rationali vel intellectuali: hoc enim quibuſdam placuit appellare, quod Græci dicunt νοερὸν: non quidem ad vnitatẽ perſonæ (quis enim hoc dixerit) vt quidquid illud eſt creaturæ per quod ſonuit vox Patris, ita ſit Deus Pater, aut quidquid illud eſt creaturæ, in quo per columbæ ſpeciem, vel per igneas linguas Spiritus ſanctus demonſtratus eſt, ita ſit Spiritus ſanctus, ſicut eſt Dei filius homo ille, qui de Virgine factus eſt, ſed tantummodo ad miniſterium peragendæ ſignificationis, ſicut oportuiſſe Deus iudicauit, an aliquid aliud intelligendum ſit, inuenire difficile eſt, & temerè affirmare non expedit, quomodo tamen iſta ſine ratione, vel intellectuali creatura potuerint fieri, non video. De hac quæſtione vide ſupra ſecundo tomo Chryſoſtomi ad primum quæſitum.

DECIMVM QVINTVM. QVÆSITVM.

An Perſonæ Diuinæ tres propriè dicantur.

AVguſtinus de Trinit. c. 9. aſſerere videtur, Perſonas Diuinas tres propriè non dici. Sic enim ſcripſit, Sed quia noſtra loquendi conſuetudo iam obtinuit, vt hoc intelligatur cum dicimus, eſſentiam, quod intelligitur, cũ dicimus ſubſtantiam, non audemus dicere vnam eſſentiam tres ſubſtantias, ſed vnam eſſentiam vel ſubſtantiam, tres autem perſonas, quemadmodum multi Latini iſta tractantes, & digni authoritate dixerũt, cum alium modum aptiorem non inuenerit, quo enuntiarent verbis quod ſine verbis intelligebant: re vera cum Pater non ſit Filius, & Filius non ſit Pater, & Spiritus ſanctus ille, qui etiam donum Dei vocatur, neque Pater ſit, neque Filius, tres vtique ſunt,
Ioan. 10. ideoque pluraliter dictum eſt, Ego & Pater vnum ſumus: non enim dixit, vnum eſt, quod Sabelliani dicũt ſed vnum ſumus: tamen cùm quęritur, quid tres, magna prorſus inopia laborat humanum eloquium, dictum eſt tamen, tres perſonæ, non vt illud diceretur, ſed nec taceretur. Et idem confirmare videtur de Trinit. lib. 7. ca. 4. vbi inquit, Pater ergo & Filius, & Spiritus ſanctus, quoniam tres ſunt, quæramus quid tres ſunt, & quid commune habeant, ſic enim tribus perſonis commune eſt id quod perſona eſt, ergo ſpeciale hoc aut generale nomen eſt eis, ſi conſuetudinem loquendi reſpicimus. Et infra: Nam perſona generale nomen eſt in tantum, vt etiam homo poſſit hoc dici, cum tantum interſit inter hominem & Deum.

Doctores, Scholaſtici de hac quæſtione, 1. Sentent diſt. 23. S. Tho. 1. parte, q. 29. artic. 3. quo quærit, an nomen perſonæ ſit ponendum in Diuinis. Et reſpondet Concluſione affirmatiua, perſona dicitur propriè, & analogicè de Perſonis Diuinis. Probat, quia perſona eſt perfectiſſima in genere ſubſtantiæ, ſed perſonæ Diuinæ ſunt perfectiſſimæ in ſubſtantia, ergo perſona de illis propriè dicitur. De nomine, perſona, eſt differentia inter Grammaticos. Laurentius Valla Boetium irridet, eo quod hominem vocat perſonam, nã ſecundum Grammaticos, perſonam vocant barbatũ hominem: dicunt enim perſonam à per ſe ſonando dici, quia maiorem ſonum facit, quàm res ipſa ſit: & à translatione iſta & per metaphoram aiunt, perſonam dici ſicuti qui perſonam alterius ageret, vt Papa & epiſcopi perſonam gerunt Petri & Apoſtolorum. Sed addit Valla, ſed Petrus aliàs propriè non poteſt dici perſonas: & ita in Diuinis Latinè loquendo perſona non dicitur propriè. De quæſtione hac dupliciter poſſumus diſputare: vno modo Theologicè, & ſic nomẽ perſonæ proprie & analogicè, vt S. Thom. inquit, neceſſario in Diuinis debet poni: & oppoſitum, nedum temerarium, ſed hæreticum eſſet. Vndè Sanct. Thom. ad primum argumentum inquit, quòd licèt nomen hoc, perſona, in Euangelio non inueniatur, inuenitur tamen in Lactantio, Tertulliano, & Cypriano, qui longo interuallo Laurentium Vallam Latinitate antecedunt. Hi tres patres in Diuinis Patrẽ, Filium, & Spiritum ſanctum tres perſonas vocant, Lactantius de vera ſapientia lib. 4. cap. 29. Tertullianus, & Cyprianus in expoſitione ſymboli, & Cyprianus rurſum in libro de Cœna Domini multis in locis vocat perſonas Diuinas: & de perſona Chriſti inquit, Videbatur humanitas, & latebat Diuinitas. Et poſt ea ſequitur: In perſona Chriſti erat vera vtriuſque naturæ coniunctio, quę tamen neque miſcet perſonas, neque vnit ſubſtantias. Et Tertullianus multis in locis oſtendit, Patrem alium eſſe à Filio, & Filium aliũ à Patre, & Spiritum ſanctum alium à Patre, & à Filio. Et ſubdit, Quomodo autem perſonæ? non ſubſtãtię nomine, ſed proprietate perſonæ? propriè enim Pater eſt perſona, & idem eſt de Filio, & Spiritu ſancto. Ex quibus conuincitur, quòd non ſolum Theologicè, ſed Latinè loquẽdo propriè debemus vocare Perſonas Diuinas: Latina enim lingua Patres illi Laurentium Vallam præceſſerunt.

Pro Auguſtino reſpondemus, locutum fuiſſe non in rigore Theologico, ſicut Doctores de Perſonis diuinis diſputant, ſed ſecutum fuiſſe modum loquendi Latinorum, In re tamen à ſententia Patrum, & diffinitione eccleſiæ non diſcordat, vt ex doctrina, quam in his libris de Trinit. nobis ſcriptam reliquit, manifeſtè conſtat.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An ſpiritus ſine corpore cogitare poſſit.

AVguſtinus lib. 8. de Trinitate, ca. 2. inſinuare videtur, ſpiritum ſine corpore cogitare non poſſe, oſtendens enim quoniam prima cognitio Dei eſt cognoſcere quid non ſit, ſubdit hæc verba, Neque ſicut cogitantur Angeli mundi ſpiritus, cœleſtia corpora inſpirantes, atq;

ad

ad arbitrium quo ſeruiunt Deo mutantes atque verſantes, neque ſi omnes, cùm ſint millia millium, in vnum collecti vnus fiant, neque tale aliquid Deus eſt, nec ſi eoſdem ſpiritus ſine corporibus cogites: quod quidem carnali cogitationi difficillimum eſt: ecce vide ſi poteſt ò anima prægrauata corpore, quod corrumpitur, & onuſta terrenis cogitationibus multis & varijs, ecce vide ſi poteſt, Deus veritas eſt. De hac quæſtione vide ſupra tomo 7. Beati Hieronymi ad primum quæſitum, & primo tomo Beati Auguſtini ad tertium.

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An opera miſericordiæ Iudæis & Paganis aliquid proſint.

AVguſtinus de Trinitate, libro 12. cap. 7. inſinuare videtur, his qui non credunt, neque fidem Chriſti receperunt, opera miſericordiæ nihil prodeſſe, excutiens enim locum illum Pauli, 1. Thim. 5. quo indicat mulierem ſeductam in præuaricationis facta ſaluam fieri per filiorum generationem inquit, & addit, Si permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate, quaſi vero poſſit obeſſe bonæ vitæ, ſi vel filios non habuerit, vel ij quos habuerit, in bonis operibus permanere noluerint, ſed quia ea, quæ dicuntur opera bona, tanquàm filij ſunt vitæ noſtrę, ſecundum quam quæritur, cuius vitæ ſit quiſque, id eſt, quomodo agat hæc temporalia, quam vitam colat, quæ opera bona & miſericordiæ frequentari ſoleant, ſubdit, Opera vero miſericordiæ nihil proſunt ſiue Paganis, ſiue Iudæis, qui Chriſto non credunt, ſiue quibuſcunque hæreticis, vel ſchiſmaticis, vbi fides, & dilectio, & ſobria ſanctificatio non inuenitur. De hac quæſtione vide ſupra in Beato Ambroſio ad vigeſimum ſecundum quæſitum.

DECIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

Virtutes morales an ſint veræ virtutes, ſi ad fidem non referantur.

AVguſtinus de Trinitate, libro 14. cap. 1. aſſerere videtur, morales virtutes, ſi ad fidem non referantur, veras virtutes non eſſe. Sic enim habet. Aliud eſt enim ſcire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam, quæ non niſi æterna eſt: aliud autem ſcire, quemadmodum hoc ipſum & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quã proprio appellare vocabulo, ſciẽtia, uidetur Apoſtolus, de qua prius cum loquerer, ipſam præcipuè fidem commendare curaui, à temporalibus æterna breuiter diſtinguens, atque ibi de temporalibus differens, æterna verò in hunc librum differens, etiam de rebus æternis fidem temporalem quidem, & temporaliter in credentium cordibus habitare, neceſſarium tamen propter adipiſcenda ipſa æterna monſtraui: fidem quoque de temporalibus rebus, quas pro nobis æternus fecit, & paſſus eſt, in homine, quem temporaliter geſſit, atque ad æterna prouexit, ad eandem æternam adeptionem prodeſſe diſſerui: virtuteſque ipſas, quibus in hac tẽporali mortalitate prudenter, fortiter, temperanter, & iuſtè viuitur, niſi ad eandem tẽporalem fidem, quæ tñ ad æterna perducit, referantur, veras nõ eſſe virtutes.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 3. Senten. diſt. 36. & Sanct. Thom. de connexione virtutum, 1. 2. q. 65. & artic. 1. quærit, an virtutes morales adinuicẽ ſint connexæ. Et reſpondet, quod in eſſe ſtatus virtutis perfectæ ſunt cõnexæ: ſed intelligere oportet, quid intelligat per ſtatum perfectum virtutis, & virtutem perfectam, & quid per ſtatum imperfectum, & virtutem imperfectam: an intelligat differre penes intenſionem & remiſſionem. Reſpõdetur, quòd in habitibus perfectum & imperfectum tripliciter poteſt intelligi: vno modo, vt ſit differentia ſpecifica ſicuti inter ſcientiam & opinionem: & iſto modo non ſumitur hic imperfectum, ita vt perfecta virtus ſemper ſpecie differat à virtute imperfecta, nam eadem qualitas, quæ prius eſt diſpoſitio, & imperfecta virtus, poſt ſit habitus, & perfecta virtus. Secundo modo, vt differant penes intenſionem & remiſſionẽ: nec iſto modo hic ſumitur: ſtat enim quòd virtus imperfecta intenſior ſit quam perfecta, ſaltem in via S. Tho. vt in actibus conſtat: poteſt enim quis non habere virtutem nimis intenſam, & conatu amplius operari quam alius, qui habet habitum qui non tantum conatur, & ſi ſolum ſe exerceat in vna ſola materia, poteſt habere actum intenſiſſimũ circa illam materiam, & tamen non erit virtus, quia nõ operabitur firmiter & in omni euentu. Tertio modo, vt habeat omne id, quod eſt de ratione virtutis, & talis erat perfecta virtus, & differt ab illa, quæ eſt imperfecta, quia habet totum quod requiritur ad hoc, vt ſit virtus, hoc eſt, habitus, quo quis operatur, ſciens, eligens firmiter propter hoc & in omni euẽtu, vt Ariſto. 2. Ethic. explicat, ita vt talis habitus dicatur ſufficiens, vt quis ſimpliciter benè operetur: imperfecta tamen virtus eſt, quæ eſt inclinatio ad aliquod bonum, non tamen eſt ſufficiens ad hoc quod agat omne bonum, & ſecundum omnes circunſtantias. Itaque eſt differentia, quam ſtatuit Ariſtot. 2. Ethic. lectione 4. inter agere iuſtè, & agere iuſtum: nam ad hoc quod quis iuſtè agat, & ſit ſtudioſus, non ſufficit quòd aliquando aliquod bonum opus faciat, ſed oportet quòd ſemper & delectabiliter, & in omni euentu. Secundò eſt notandum, quòd cùm dicimus ad eſſe virtutis requiri, vt firmiter & in omni euentu operetur, intelligi debet regulariter in caſibus regulariter contingentibus & occurrentibus, ſicuti ad hoc quòd mulier ſit temperata, ſufficit, quòd per concupiſcientiam in caſibus, qui vt plurimum contingunt, intemperatè non ageret: nam ſi oblato periculo mortis, vel ſi offerretur ei quod in reginam aſſumeretur, ſi talis ſtuprũ, vel turpitudinem carnis admitteret, nihilominus ſimpliciter temperata diceretur, nam ſicut per vnũ actũ temperantiæ non dicitur quis ſimpliciter temperatus, ita nec per vnum actum intemperantiæ intemperatus. Tertiò aduertẽdum, quòd omnes Doctores Scholaſtici eadem diſt. 36. in vnaquaque virtute tres gradus aſſignant, ſcilicet, gradum continentiæ, & temperantiæ, & gradum heroicũ. Almain. in Moralibus, tract. 3. c. 10. inquit, quod quando paſſiones ſunt vehementes, & illis reſiſtimus, tunc eſt virtus in gradu cõtinentiæ, ſiue ſit materia tẽperantiæ, ſiue fortitudinis, ſiuẽ cuiuſcunq; alterius virtutis: quãdo verò paſſiones ſunt ſedatę, tunc eſt virtus in gradu tẽperantiæ: quando verò nullæ ſunt iam paſſiones, eſt virtus in gradu heroico. Itaq; fortitudo eſſe poteſt in gradu tẽperantiæ & liberalitatis, & continentia in gradu temperantiæ, nam virtutes aliquando accipiuntur ſpecialiter, ſicuti temperantia, quæ verſatur circa delectabilia guſtus & tactus, aliquando generaliter, vt ſunt gradus omnium virtutum. Gradus iſti deducti ſunt ex Ariſtot. 6. Ethic. c. 10. vbi inquit, ꝙ in moralibus actibus cauendũ eſt à vitio, & ab incõtinentia, & à beſtialitate. Prima duo manifeſtũ eſt habere cõtraria: beſtialitati

autem contraria eſt heroica virtus: incontinentiam vocat, quando appetitus eſt inordinatus per vehementes paſſiones, ratio tamen manet integra, vt iudicare poſſimus quod id eſt malum, nihilominus paſſionibus vehementibus vincimur; vitium verò vocat, quando ratio eſt etiam peruerſa: & beſtialitatem, quando ratio vitio excæcatur, vt omninò homo ratione à iumento non differat. Per oppoſitum moderni in vnaquaque virtute tres gradus iſtos aſſignant.

1. Propoſitio. 2. Propoſitio. Nihilominus nos ſtatuimus ſequentes propoſitiones. Prima propoſitio, In rei veritate ita eſt, quòd iſti tres gradus ſunt in vnaquaque virtute. Secūda propoſitio, Primus gradus rectè continentia vocari poteſt, poſtquam contrarium Ariſtot. incontinentiam vocat. Et Sanctus Thom. 2.2.q.55.artic.2. etiam continentiam accipit generaliter, vt eſt cōditio omnium virtutum: ſecundus tamen gradus non vocatur gradus temperantiæ, neque vnquam Ariſtot. fortitudinem vocaſſet gradum temperantiæ, nam temperantiam nunquam vocat niſi circa delectabilia guſtus vel tactus, & gradum illum medium abſolutè vocat virtutem, & vltimum gradum Ariſto. vocat heroicū, qui eſt gradus perfectæ virtutis, & alij duo in rigore ſunt gradus imperfectæ virtutis, non tamen virtutis ſimpliciter & abſolutè. Alij gradus hos vocant incipientium, proficientium, & perfectorum. Moderni iſti ponunt virtutes connexas in gradu heroico, non tamen in gradu medio: & Thomiſtæ aliqui ita intelligunt S. Thom. ſed certè malè, nam S. Tho. per perfectam virtutem intelligit ſecundum gradum, & in illo inquit, quòd ſunt connexæ. Sententia Scoti ſtat in his Concluſionibus.

Scotus: Prima Concluſio, Nulla virtus moralis eſt connexa cum alijs moralibus, ſed quælibet ſine alijs poteſt eſſe perfecta.

Secunda Concluſio, Nulla virtus moralis eſt connexa cum vna prudentia generali.

Tertia Concluſio, Quælibet moralis virtus eſt cōnexa cum ſua prudentia particulari, temperantia cum prudentia temperantiæ, & ſic de cæteris.

Ariſtot. Videamus tamen quid Ariſtot 6. Ethicorum c.10. ſenſerit: ex profeſſo ibi Concluſionem hanc probat, impoſſibile eſt eſſe prudentiam ſine virtute morali: & ſtatim cap.11. probat, quod è contrario impoſſibile eſt eſſe virtutem moralem ſine prudentia. Moderni omnes qui repugnant Sācto Thomæ, duas iſtas Cōcluſiones concedunt, tanquam Ariſtotelem, ſed differenter eas intelligunt à Sancto Thoma: nam Sanctus Thomas intelligit, quòd quælibet virtus moralis eſt connexa prudentiæ vniuerſali, moderni intelligunt, quòd ſunt connexæ cum ſua prudentia particulari. Et Ariſtot. loco citato ita clarè loquitur, ſicut Sanct. Thom. & ratio Ariſtot. eſt, temperantia non poteſt eſſe ſine prudentia, & prudentia non poteſt eſſe ſine omnibus virtutibus, quia debet rectè iudicare de omnibus, ergo temperantia non poteſt eſſe ſine alijs virtutibus.

S. Thom. Ratio & fundamentum Sancti Thomæ eſt Ariſtotelis, quæ eſt, omnis virtus habet operari firmiter & in omni euentu, ſi ergo, verbi gratia, temperantia, ad hoc quod ſit virtus requiritur, quòd in omni euentu delectabiliter actibus rectè vtatur, arguitur ſic; Si ſit mulier, quæ nullis paſſionibus concupiſcentię conſentiret, nihilominus propter auaritiam, vel turpem quæſtum ſtuprum, ſicuti meretrix admitteret, illa temperata non eſſet, ad hoc ergo quòd temperata ſit, requiritur etiam quod ſit liberalis: & dato quòd propter aliquod iſtorum ſtuprum non committeret, ſi tamen illi tyrannus mortem minaretur, timore mortis poſſet voluntati illius acquieſcere: vt ergo minis reſiſtat, requiritur quod ſit fortis: & dato, quòd ſit liberalis, & fortis, ſi princeps præmium & ſimul honorem maximum illi offerret, vt cum eo congrederetur, vt temperantiam ſeruet, requiritur, quòd habeat virtutem, quæ circa honores moderandos verſatur. Ex quo manifeſtè conuincitur, non eſſe perfectam temperantiam, ni habeat omnes virtutes; quis enim aſſirmaret, quod meretrix, quæ ex ſola cauſa auaritiæ peccat, ſit temperata? Et confirmatur: nam quæ męchatur propter furtum, licèt ab obiecto & fine denominetur fur, verè tamen peccatum męchiæ committit, & ex illis actibus generatur vitium intemperantiæ, & ipſa verè meretrix dicitur, conuincitur ergo ad hoc quòd ſit perfecta temperātia, requiri omnes alias virtutes habere adiunctas. Ex quo conſtat veritas ſententiæ S. Thom. nempe, quod virtutes morales in eſſe perfectæ virtutis ſunt connexæ, & virtutes morales omnes connectuntur vni prudentiæ.

Gabriel reſpondet ad S. Thom. quòd qui habet ſolum habitum temperantiæ, per illum vincet omnem difficultatem circa materiam temperantiæ, vt cupiditatem pecuniæ, & metum mortis, & honorem ſibi oblatum. Sed contra hoc eſt ratio conuincens, quia vnaquæque virtus habet ſpecialem actum, qui ſolum verſatur circa proprium obiectum, & ſic ad vincendum alias difficultates requiruntur aliæ diſtinctæ virtutes.

Ad rationes modernorum, & præcipuè ad argumenta Scoti, reſpondeo. Primum autem illorū eſt, quia virtutes ſunt diuerſæ perfectionis circa diuerſa obiecta, ſicuti & diuerſi ſenſus, ſicut ergò poteſt eſſe viſus ſine auditu, & guſtus ſine viſu, ita ergò poteſt eſſe temperantia ſine alijs virtutibus. Reſpondemus, negando rationem ſimilitudinis: virtutes enim non ſunt omninò diuerſæ perfectionis, ſed ſunt connexæ, ſicuti intellectus & voluntas, quarum vna ſine alia eſſe non poteſt, nam materiæ omnium virtutum ſunt quodammodo connexæ, nam vt quis firmiter operetur circa delectabilia tactus, oportet quod ſit bene diſpoſitus circa cupiditatem pecunię, nam ſi ſit cupidus, per concupiſcentiam illam à bono temperantiæ facilè poteſt auerti.

Secundò argumentatur Scotus ex diffinitione virtutis, quia virtus eſt habitus electiuus in mediocritate conſiſtens, vna autem virtus non diffinitur per reſpectum ad aliam, ergo vna virtus ſine alijs poteſt eſſe perfecta: reſpondemus negando, quod in diffinitione virtutis non includatur reſpectus ad aliam, vel cōnexio virtutum, nam inquit, quod virtus conſiſtit in mediocritate, prout ſapiens determinauerit, nomine autem ſapientis prudentem intelligit, quia omnis virtus prudentiam requirit, quæ non eſt ſine omni virtute, vt 6. Ethic. cap.2. dicit Ariſtot. quia qui non eſt prudens, continens eſſe non poteſt. Et idem ſentit de omni virtute. Et 2. Ethic. cap.4. ex profeſſo probat, non eſſe virtutem, niſi quis firmiter & delectabiliter, & in omni euentu operetur. Et ex hoc reſpondeo ad tertium argumentum, quod eſt cōmune, ſi quis enim in materia vnius virtutis ſe exerceat, & non in alijs, quia fortè materiæ non occurrunt, tunc vna virtus ſine alijs acquiritur, ergò. Reſpondeo, negando quòd talis ſit virtus: bene acquiretur qualitas aliqua inclinans ad opera illius materiæ, puta temperantiæ, ſed tamen non erit virtus temperantiæ, quoadusque virtutes alias acquirat, quia non delectabiliter, firmiter, & in omni euentu operabitur. Quod ſi inſtes, quod poterit habere prudentiam circa materiam illam, & non circa alias, poterit ergo rectè iudicare de materia illa temperantiæ, & non de alijs. Reſpondemus, negando antecedens, quinimò, prudentia eſſe non poteſt, niſi ſit omnium agibiliū, nam dato, quod mulier nullā cōcupiſcentiā carnis patiatur, ſi tamē auara, vel

timida

timida ſit, iudicabit ex auaritia vel metu fornicandum eſſe. Et hæc eſt ratio Ariſtotelis quare poſuerit vnam prudentiam generalem: prudentia enim in materia temperantiæ eſſe non poteſt, niſi omnes habeat virtutes, nam ex indiſpoſitione appetitus corrumpitur iudicium prudentiæ. Et ita Cicero libro 3. Tuſculan. quæſtion. probat, quod virtutes omnes ſunt connexæ. Et Seneca, & Macrobius, & omnes recte philoſophantes pro indubitato hoc habent.

Argumentum quartum eſt vrgens, quod eſt, non obſtat quòd vir aliquis Sanctus virtutes omnes morales habeat, cui occurrere non poteſt materia aliarum virtutum, vt ſi ſit religioſus, ei occurrere non poteſt materia magnificentiæ, neque magnanimitatis: & ſi ſit coniugatus, occurrere non poteſt materia virginitatis: & tamen negandum non eſt, quin ille talis ſit ſtudioſus, ergo. Reſpondet Sanctus Thomas ad ſecundum, quòd ſunt quædam virtutes morales, quæ perficiunt hominem ſecundum aliquem eminentem ſtatum, ſicut magnificentia & magnanimitas, & quia exercitium circa materias harum virtutum non occurrit vnicuique communiter, poteſt aliquis habere virtutes morales ſine hoc quòd actu habeat habitum harum virtutum: acquiſitis tamen alijs virtutibus, habet iſtas virtutes in potentia propinqua: cum enim aliquis eſt liberalis circa mediocres donationes & ſumptus, ſi ſuperueniat ei abundantia pecuniarum, modico exercitio acquiret habitum magnificentiæ: illud autem habere dicimur, quod in promptu eſt, vt habeamus, ſecundum illud Philoſ. 2. Phyſ. Quod parum diſtat, nihil diſtare videtur.

Dubium tamen eſt, an virtutes morales poſſint eſſe ſine charitate. Suppoſita diſtinctione, ſatisfacit quæſito Sanctus Thomas articulo ſecundo tribus Concluſionibus. Diſtinctio eſt, Virtutes morales aliæ ſunt infuſæ, & aliæ acquiſitæ. Tunc eſt prima

1. Concluſio. Concluſio, Virtutes morales acquiſitæ poſſunt eſſe ſine charitate. Probatur: quia ordinant hominem ad fœlicitatem humanam naturalem, non ergò indigent diſponi per charitatem ad finem ſupernaturalē.

2. Concluſio. Secunda Concluſio, Virtutes morales infuſæ, quæ ordinant hominem ad bonum regulatum ratione ſupernaturali, ſine charitate eſſe non poſſunt, ſed cùm illa infunduntur, & quando illa perditur, perduntur. Probatur: quia virtutes infuſæ ſine prudentia infuſa eſſe non poſſunt, ſicuti nec morales acquiſitæ ſine prudentia acquiſita: eodem enim modo prudentia infuſa virtutes infuſas dirigit, ſicuti acquiſita acquiſitas: ſed prudentia infuſa ſine charitate eſſe non poteſt, ergo: minor probatur, quia prudentia eſſe non poteſt, niſi appetitus rectè ſit diſpoſitus circa finem: per charitatem autem benè diſponitur ad vltimum finem ſupernaturalem.

3. Concluſio. Tertia Concluſio eſt ſicut corollarium, Solæ virtutes infuſæ dicendæ ſunt ſimpliciter. & perfectè virtutes: aliæ ſecundum quid, quia non ordinant hominem ad finem ſimpliciter vltimum, ſed tantum humanum.

In duabus prioribus Concluſionibus conueniunt

Marſilius Doctores Scholaſtici cum Sanctū Thomam Marſilius ſingulariter tenet, quod morales infuſæ ſunt eiuſdem ſpeciei cum acquiſitis: & ſecundum illum, ſi quis ſit in mortali, perditur charitas infuſa, & manent virtutes acquiſitæ, ſi tamen morales infuſæ eſſent eiuſdem ſpeciei cum acquiſitis, videtur quòd deberent cum illis manere: ſed quia contrarium eſt verum, ſpecie enim differunt, & dato quòd eiuſdem ſpeciei eſſent, concedendum non eſt, quòd manent, quia ſunt dona Dei, quæ non dantur niſi amicis. Item, quia ſolum diſponunt appetitum ad operandum ſecundum regulas naturales in ordine ad finem ſupernaturalem: vnde amiſſa charitate circa finem, amittuntur virtutes circa media.

Circa tertiam Concluſionem Sancti Thomæ, qua inquit, virtutes acquiſitas non eſſe ſimpliciter virtutes, eſt dubium, quia Scotus, Durandus, Gabriel, & omnes Moderni loco citato tenent, quod ſine charitate ſunt ſimpliciter virtutes, ſicut erant in Gentilibus, qui ſimpliciter ſtudioſi erant, licèt neque fidem neque charitatem haberent. *Virtutes acquiſitæ an ſimpliciter ſint virtutes.* Et probatur: quia diffinitio virtutis moralis nullum ordinem dicit ad finem vltimum ſupernaturalem, ſed ad eſſe virtutis ſufficit, quòd ſit habitus electiuus in mediocritate conſiſtens, & quòd operatio ſit propter hoc, hoc eſt, propter finem honeſtum: ſed illæ poſſunt in infidelibus eſſe, & in Chriſtiano peccatore, ergo. Tum etiam, quia ſtatus naturalis & ſupernaturalis ſunt duo ſtatus diſtincti, ergo vterque poteſt ſine alio perfectus eſſe, & per conſequens virtutes naturales ſine ſupernaturalibus poſſunt eſſe verè & ſimpliciter virtutes. Ad hoc nos reſpondemus: quia in re Sanctus Thomas conuenit cum Scholaſticis modernis, & nomine tantum differunt: nam quantum ad rem, omnes concedimus, quòd actus virtutis acquiſitæ ſine fide & ſine charitate poteſt eſſe moraliter bonus: non enim Sanctus Thomas cōſentit cum Gregorio Ariminen. neque cum Beato Auguſtino, quòd omnes actus infidelium ſunt peccata. Item, omnes cum Sancto Thoma conueniunt, quòd tales actus non poſſunt eſſe meritorij. Vnde tantum eſt quæſtio, an dicendæ ſint virtutes. Et Sanctus Thomas affirmat, quòd non, alij verò quòd ſic. Caietanus intendens concordare Sanctum Thomam cum modernis, inquit, ꝙ ſecundum philoſophos morales dicendæ ſunt ſimpliciter virtutes, quia illi ſolum finem naturalem reſpiciunt: ſecundum tamen Theologos, qui finem ſupernaturalem conſiderant, non ſunt ſimpliciter virtutes. Hæc tamen concordia non ſatisfacit, quia Sanctus Thomas non ait, quòd ſecundum Theologos non ſunt virtutes, ſed ſimpliciter & abſolutè inquit, non eſſe virtutes: vnde mens illius eſt, quòd virtutes illæ ſecundum morales philoſophos non ſunt virtutes ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum quid, quia exiſtimat non eſſe virtutes ſimpliciter, niſi ordinentur ad vltimum finem ſimpliciter. Ratio eſt: quia finis vltimus ſupernaturalis verè & ſimpliciter eſt finis vltimus hominis, ad quem naturalis fœlicitas ordinatur. Et in via Sancti Thomæ ita eſt affirmandum. Et probatur apparenter, primò, quia peccatores, qui in charitate non ſunt, verè & ſimpliciter non ſunt prudentes nec ſapientes: cùm autem virtutes dependeant à prudentia, ſequitur quod in illis non ſunt ſimpliciter virtutes. Confirmatur: quia nullus eſt in peccato, qui non faciat contra aliquam veram virtutem: & quia illā virtutem firmam non habet in omni euentu, ex conſequenti alias virtutes non habet. Quòd ſi arguas, ꝙ diffiniuimus per vnum actum vitioſum nō impediri nec tolli quin ſit ſtudioſus, reſpondemus, ꝙ illud intelligimus humano modo, non tamen ſimpliciter. Secundò probatur, ad hoc, ꝙ aliqua ſit virtus ſimpliciter, debet eſſe habitus operatiuus firmiter & in omni euentu, requiritur ergò ꝙ operetur bonū, ſecūdum quācunque regulam rationis bonū fuerit: virtutes ergo naturales, quæ ſolum agunt ſecundū regulas rationis naturalis, ſi regulas ſupernaturales nō ſeruent, nō ſunt ſimpliciter virtutes. Verbi gratia, ſi quis optimè vteretur cibis quantum ad corporis valetudinē, ſi tamen in quadrageſima non ieiunaret ad corpus macerandum, non eſſet tēperatus ſimpliciter, idē ergo erit de ſingulis virtutibus. Vltimò, quia Romani eſto fortiſſimi eſſent ſecūdū humanā exiſtimationē, tamen quia tyranni iniuſti erant, nō erant fortes ſimpliciter:

indicere enim bellum iniuſtum non eſt fortitudo ſimpliciter, nam regulæ Diuinæ corrigunt humanas. Et hanc ſententiam tenet S. Tho. 2.2.q.27.art.7. vbi latius probat, virtutem acquiſitam naturalem non eſſe ſimpliciter & perfectè virtutem, ſed tantum ſecundum quid.

Dubium aliud eſt è contrario, poſtquam morales non ſunt ſine charitate, an charitas poſſit eſſe ſine illis. Et reſpondet S. Tho. artic. 3. negatiuè, Nunquam eſt charitas, quin ſimul cum illa ſint morales infuſæ. Probat: quia Deus non imperfectius operatur, in operibus gratiæ, quàm in operibus naturæ: in operibus autem naturę, vbi eſt principium eſſentiale operatiuũ ſimul infunditur potẽtia naturalis, quæ ad opus illud requiritur, ſicuti cum anima infunduntur complexiones & accidentia, quę ad opera humana requiruntur, charitas autem eſt principium operatiuum ordinans nos in finem ſupernaturalem, ſimul ergò cum illa infunduntur virtutes circa media, quę ſunt diſtincta ad conſecutionem illius finis, vt temperantia circa delectabilia tactus. Concluſio hęc Sanct. Thom. ſupponit virtutes morales infundi nobis à Deo, quòd Sanct. Thom. diffiniuit 1. 2. quæſtio. 63. articul. 3. Et probat ex illo Sapien. 8. Sobrietatem & iuſtitiam docet prudentiam & virtutem: ratione, quia effectus proportionari debet ſuis cauſis, virtutes autem omnes producuntur ex certis principijs, vt aliqua principia ſunt naturalia, vt ſyndereſis, & inclinatio voluntatis circa finem naturalem, ſic ergo virtutes Theologicæ ſunt principia ſupernaturalia circa finem ſupernaturalem, ergo ſicut ex principijs naturalibus circa finem naturalem producuntur virtutes morales naturales circa media, ita & ex principijs ſupernaturalibus circa finem producuntur aliæ virtutes ſupernaturales circa media, & illæ ſunt morales: quia Doctores Scholaſtici moderni, 3. Senten. diſt. 33. aliqui negant morales infuſas, alij problematicè ſuſtinent, intelligere oportet, quòd in ſcriptura ſacra eadem apparentia eſt de infuſione moralium, ſicuti de infuſione Theologicarum, vt eſt in Sapien. 8. Sobrietatem & iuſtitiam docet, prudentiam & virtutem: ſermo enim illic eſt de ſapientia increata, quæ quatuor illas virtutes condonat, auxilio tamen & fauore ſpeciali. Et Iacobi 1. Qui indiget, ſapientiam poſtulat à Deo: quòd non de fide, ſed de prudentia, & omnibus virtutibus intellexit. Et cap. maiores, de baptiſ. & eius effectu. & Clementina, de ſumma Trinit. & fide Catholica, generaliter aſſeritur in baptiſmo infundi virtutes, ſicuti Theologi affirmant, non diſtinguendo inter Theologicas & morales. Et Magiſt. Sentent. 3. diſt. 34. & ibidem Theologi ponunt dona à virtutibus Theologicis diſtincta, gratis ergo negãt morales infuſas. Tum etiam, quia morales infuſæ inclinant ad bonum regulatum ratione ſupernaturali, acquiſitæ verò ſolum ratione naturali regulatum: vt temperãtia naturalis inclinat vt ieiunandum ſit propter valetudinem corporis, temperantia autem ſupernaturalis quod ieiunandum ſit ad corpus macerandum, & in remiſſionẽ peccatorum. Et hoc eſt fundamentum ſententiæ Sancti Thomæ, quòd ſicut ex inclinatione finis naturalis oriuntur virtutes naturales, ita ex charitate, quæ eſt amor finis ſupernaturalis, pullulant virtutes ſupernaturales circa media. Et de prudentia infuſa eſt vrgens argumentum: nam ad ſeruandum præcepta ſupernaturalia, verbi gratia, de Sacramentis, requiritur prudentia ſupernaturalis, nam ſi naturalis ſufficeret, etiã gentes ſeruare poſſent. Nec ſolutio Scoti aliquid valet, nempè, quòd ſufficit fides, nam fides non eſt cognitio practica, ſed ſpeculatiua, ſicut in naturalibus philoſophia moralis. Vndè, ſicut præter ſcientiam moralem requiritur prudentia naturalis, ita præter fidem requiritur prudentia ſupernaturalis ad ſeruandam legem de baptiſmo, de confeſſione & cæteris ſacramentis. Eſt etiam argumentum maximum de pœnitentia infuſa, nam eſt virtus, quæ per ſe ſufficit peccatorem amicum Dei efficere: eſt enim dolor de peccatis propter Deum, ad Deum autem nullus venire poteſt ſine eius auxilio ſpeciali, iuxta illud Ioan. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum, & eadem ratio ex parte finis eſt de omnibus virtutibus tam moralibus quàm Theologicis, quia præcepta Diuina ſine Diuino auxilio adimplere non poſſumus: adiuuat nos ergo Deus tam per virtutes morales infuſas, quam per Theologicas. Et vltima ratio eſt, quam Scotus contra ſe format, quia virtutes morales, vt Auguſtinus inquit, debent in patria manere: fingamus enim puerum baptizatum, qui ante vſum rationis moriatur, ſi iſtæ virtutes non recepit in baptiſmo, & eas habebit in patria, quando illas acquiſiuit? Ait Scotus, quòd illi infunduntur in primo ſtatu beatitudinis. Secundo inquit, quòd poteſt illas in cœlo acquirere: ſed quam inanis ſolutio ſit, non eſt cæcus, qui non videat. Vnde qui concedit virtutes Theologicas infuſas, perperam negat, & morales infuſas, nam ſicuti fides eſt neceſſaria ad cognitionem ſupernaturalem, ita & prudentia reſpectu agibilium per rationes ſupernaturales, & per conſequens virtutes potentias mouentes per rationes ſupernaturales. Et dato quod alia ratio non eſſet, hæc eſſet ſufficiens, quòd virtutes non acquiruntur, niſi per longum tempus, & magnum laborem: quare Deus, quia omnia ſuauiter diſponit, non ſolum ordinauit in baptiſmo infundi virtutes circa ipſum immediatè, ſed etiam circa omnia alia obiecta, circa quę poſſumus virtutes acquirere. Hoc ergo ſuppoſito, quod ſunt ponendæ morales infuſæ, arguitur primò, quia videtur quòd ſola charitas ſufficeret ſine alijs virtutibus. Probatur: quia ſecundum Apoſtolum 1. Corinth. 13. Charitas omnia ſuffert. Reſpondeo, quòd charitas vno modo per ſe, ſecluſa quacunque alia virtute, intelligi poteſt, quòd omnia ſuffert: & ſic negamus, ſicut ignis ſine calore calefacere non poteſt. Et ratio eſt: quia non ſufficit perfectio in potentia mouente, niſi potentiæ obedientes etiam ſint perfectæ, vt licèt voluntas immediatè eſſet perfecta in ordine ad Deum, nihilominus requiritur, quòd iraſcibilis ſit perfecta circa ſua obiecta, & concupiſcibilis circa ſua. Si autem intelligatur quòd charitas ſola ſufficit, id eſt, ad illam conſequuntur aliæ virtutes, verum eſt.

Secundò arguitur: ſtat quòd aliquis ſit in charitate, qui nunc reſurgit à multis peccatis, & tamen non experitur ſe promptum in operibus virtutis, aliæ ergo virtutes non infunduntur cum charitate. Reſpondeo, differentiam eſſe inter virtutes infuſas, & acquiſitas: quia infuſæ compatiuntur ſecum paſſiones contrarias, & vehementes, vt experientia in caſu argumenti docet. Ratio eſt: quia non ſunt genitæ ex actibus noſtris, per quos paſſiones reprimuntur, virtutes verò acquiſitæ non ſtant cum paſſionibus vehementibus, quia ſunt genitæ ex actibus noſtris: ideò qui habet virtutes acquiſitas, promptum ſe inuenit ad operandum, non tamen qui habet infuſas, propter contraria impedimenta.

Dubium tamen reſtat, an virtutes infuſæ aliquo modo inclinent potentiam illam modo aliquo facilitando. Videtur enim ex Sancto Thoma ad ſecundum, quòd non: & ita tenent omnes moderni, propter hoc argumentũ, nempè, quod charitas infuſa, & cæteræ virtutes infuſæ, nihil ad promptitudinem faciant, ſed ſolum ad intenſionem actus. Nihilominus dicimus, quòd infuſæ etiam faciunt ad

prom-

promptitudinem, vt ait S. Thom. 2.2. q. 23. art. 7. aliàs cæteræ virtutes parum prodeſſent, niſi nos iuuarent: non tamen experimur promptitudinem infuſarum, ſicut acquiſitarum, propter rationem dictam: nihilominus tamen eſt aliqualis experientia, nam paruulus baptizatus promptior eſt ad opera virtutũ, quàm paruulus Gentilis, quia tamen hoc educationi & complexioni naturali attribui poteſt, ideò non eſt tanta experientia: dubitari tamen non debet, quin Deus virtutes infundat ad adiuuandum ſpecialiter Chriſtianos: experimur enim peſſimum ad fidem recenter conuerſum, maiorem promptitudinem ad ſtudioſè operandum in ſe experiri, quam antea habebat.

Dubium aliud eſt, an fides & ſpes poſſint eſſe ſine charitate. Reſpondet S. Thom. art. 4. tam fides quàm ſpes imperfectè poſſunt eſſe ſine charitate, nõ tamen perfectè. Probat, imperfecta virtus eſt quę ad aliquod opus inclinat, quod de genere ſuo eſt bonum, licèt nõ fiat benè: perfecta autem, quæ inclinat ad opus bonũ, vt benè fiat, opus autem fidei eſt credere Deo, quod eſt propria voluntate illi aſſentiri cum rationibus nõ eſt conuictus, hoc autem facere poteſt homo in mortali, ergo fides eſſe poteſt ſine charitate, non tamen perfectè, quia tũc potẽtia aliqua perfectè exit in opus, quando potẽtia eſt perfecta, cum ergo credere dependeat à voluntate, ſi voluntas non eſt perfecta per charitatem, opus non erit perfectum, quia omnis perfectus motus voluntatis pendet ex amore. Eodem modo probat de ſpe, quę eſt beatitudinem à Deo ſperare, quæ debet eſſe ex meritis: nam ſi quis ſperet ex meritis, quæ actualiter non habet, talis non ſpes ſed præſumptio eſt: ſi verò ſperet per merita, quæ habiturus eſt à peccato reſurgendo, ſpes eſt imperfecta, tamen ſpes perfecta beatitudinis à Deo & ex meritis debet eſſe, & hæc ex charitate procedit.

Dubium eſt circa verba illa Sancti Tho. quod credere eſt propriè voluntati aſſentiri. Scotus 3. diſt. 25. q. 2. ait, Fidem non dependere à voluntate, aliàs ſequeretur, quòd ſi alicui proponeretur aſtra eſſe paria, poſſet per imperium voluntatis aſſentiri. Caietanus articulo iſto concedit conſequens, quod tamen inopinabile eſt, niſi Deus alicui reuelaſſet, quia tunc de fide eſſet aſtra eſſe paria, ſicuti Deus eſt trinus & vnus. Et ita intelligi debet Caietanus. Si verò Scotus inferre velit, quod citrà reuelationem poſſemus aſſentiri, negamus conſequentiam, quia licèt credere ſit per imperium voluntatis, id tamen ſine rationabili motiuo non ſufficit.

Concluſiones Sancti Thomæ ab omnibus conceduntur: notandus eſt tamen modus loquendi, dicit enim, quòd fides ſine charitate manet, ſed tunc non habet ſtatum perfectum virtutis. Omnes qui admittunt morales infuſas, concedunt quod per quodcunque mortale ſimul cum charitate perduntur omnes, manent tamen fides & ſpes informes, quia fides non amittitur niſi per infidelitatem, & ſpes niſi per deſperationem: & nullus eſt qui probet, ſed pro comperto relinquunt, quia homicida, vel adulter manet verè Chriſtianus & fidelis, relinquitur ergò in illo fides, & eadem ratione ſpes, quia adhuc poteſt beatitudinem ſperare.

Dubium tamen eſt, quare morales infuſæ non maneant ſicut fides: arguitur enim ſic. Sicut fides & ſpes infunduntur cum charitate, ita & morales infuſæ, ſicuti ergo manent fides & ſpes ſine charitate, ergo manebunt aliæ, vel ſi aliæ non manent, ergo nec fides. Videtur enim quod ſi morales informes manere non poſſunt, ergo neque fides. Reſpondet Sanctus Thomas ad primum, eſſe differentiam, nam morales infuſæ dependent à prudentia infuſa, prudentia autem infuſa ſine charitate nõ ſolum non eſt virtus, ſed neque eſt prudentia, quia qui non eſt debitè diſpoſitus circa finem, non poteſt rectè iudicare de medijs ad illum finem, ideo charitate amiſſa, prudentia manere non poteſt etiam in eſſe prudentiæ: & cum omnes virtutes infuſæ dependeant à prudentia infuſa, ideò nulla manet: fides tamen licet in eſſe virtutis dependeat à charitate, in eſſe tamen fidei, non dependet à prudẽtia, nam credere ſolum dicit aſſentiri Deo voluntariè, & ſic amiſſa charitate & prudentia, manet in eſſe fidei, licèt non maneat in eſſe virtutis, & idem eſt de ſpe. Quòd ſi quis inſurgat, probetque virtutes infuſas manere ſine charitate, agens ſic, exiſtens in peccato poteſt ieiunare propter rationes Diuinas ad macerandum corpus, & dare elęemoſynam in remiſſionem peccatorum, ergo ſunt virtutes infuſæ. Reſpondeo, argumento eodem probari peccatorem habere charitatem infuſam, nam quantum ad ſubſtantiam actus, poteſt diligere Deum: ideo dicimus, ad hoc vt actus ſit à virtute infuſa, non ſufficere quod habeat in obiecto rationes ſupernaturales, vel Deum, ſed requiritur quòd in actu exercito ita ſit: quando ego ieiuno ad placandum Deum propter peccatum, ſi tamen in illo maneam, non eſt à virtute infuſa.

Dubium vltimum eſt, an charitas poſſit eſſe ſine fide & ſpe. Reſpondet S. Tho. art. 5. Concluſione negatiua, Charitas eſſe non poteſt ſine fide & ſpe. Probat, ſuppoſito quòd charitas non ſolũ ſignificat amorem, quo amamus Deum, ſed mutuã amicitiam, qua amamus & amamur à Deo, vt patet ex illo, Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: amicitia autem iſta & familiaritas in via eſſe non poteſt ſine fide & ſpe, nam niſi credamus amico & in eo nõ ſperemus, familiaritas inter amicos non eſſet. Notandum quomodo charitas dicat amicitiam: ſic enim arguitur, charitas eſt habitus, quo amamus Deum, ergo non eſt habitus, quo amamur à Deo, nam actus quo à Deo diligimur, eſt ſubiectiuè in Deo. Et confirmatur: nam ſi charitate amamus, & diligimur à Deo, ſequitur quòd charitas eſſet gratia, quod S. Tho. contra communem opinionem negat: nam gratia eſt qua ſumus grati & accepti Deo, ſi ergo per charitatem diligimur à Deo, charitas eſt gratia. Reſpondetur, quòd S. Thom. non intendit aſſerere, quòd per habitum charitatis, qui eſt in nobis, Deus formaliter nos diligat, neque ad gloriam acceptet, ſed quòd charitas eſt amor, quo Deum diligimus, connotando quòd etiam nos diligamur ab ipſo: ſicuti amicitia inter duos amicos connotat, quod vterque alterum diligat, non tamen per eundem actum formaliter.

In Concluſione Sancti Thomæ Doctores Scholaſtici vnanimiter conueniunt, nempè, quòd charitas eſſe non poteſt ſine fide & ſpe, fides verò & ſpes poſſunt eſſe informes & ſine charitate. Ratio eſt, quia ſi quis diligit Deum, neceſſe eſt, quòd in ipſum credat & ſperet: vnde Cicero inquit, quòd nulla eſſet amicitia inter nos & Deum, niſi aliquid ab illo ſperaremus.

Dubium tamen eſt de fide & ſpe inter ſe, an vna poſſit eſſe ſine alia. Almain. in Moralibus tract. 3. c. 9. tenet, fidem poſſe eſſe ſine ſpe, & è contrario ſpem ſine fide. Quantum ad primam partem verum eſt, & ita tenet S. Tho. 2.2. in materia de ſpe q. 17. art. 7. conſtat enim, quòd ſi quis in peccatum deſperationis incideret, ſpem amitteret, & ex conſequenti charitatẽ, & tamen non ideo eſſet infidelis, in tali ergo fides ſine ſpe maneret: quinimo non ſolum via corruptionis, ſed etiã via generationis, vt ſi quis baptizaretur, ſacramẽtum baptiſmi volens recipere, & tamen ſi ſimul haberet peccatũ deſperationis, neque ſperaret ad beatitudinem peruenire, probabile eſt, quòd tali in-

ſunderetur fides ſine ſpe, nam virtus non impeditur ne inſundatur niſi per peccatum, per quod corrumpitur: & cum ponat obicem ſpei per peccatum deſperationis, non autem fidei, quia vult fieri Chriſtianus, tali infunderetur fides ſine ſpe: & ita ego credo. Secundam autem partem, ſcilicet, quòd ſpes poſſit eſſe ſine fide, ego non crederem, nec D. Thom. probat loco citato, artic. 7. nam fides eſt fundamentum omnium virtutum: nec quis ſperare aliquid poteſt ab eo cui non credit. Vnde ad caſum Almaini, ſi Chriſtianus aliquis eſſet hæreticus per peccatum infidelitatis, & non haberet peccatum deſperationis, in tali, inquit, maneret ſpes, ſine fide & charitate, nos id negamus, imò amiſſa fide, quæ fundamentum eſt omnium virtutum, amitteretur ſpes.

Pro Beato Auguſtino reſpondemus, quòd quando affirmauit, uirtutes, quibus in hac temporali mortalitate prudenter, fortiter, temperanter, & iuſtè viuitur, niſi ad eandem licet temporalem fidem, quæ tamen ad æterna perducit, referantur, veras non eſſe virtutes, ſenſit cum S. Tho. loco citato, dubio 2. qui virtutes morales ſine fide & charitate ſimpliciter & abſolutè non eſſe virtutes aſſerit: quod autem ſimpliciter & abſolutè non eſt tale, verè tale non eſt, ſicuti quod ſimpliciter non eſt aurum, verè aurum non eſt: & hoc modo intelligit S. Thom. in Gentilibus non fuiſſe veras virtutes ex defectu fidei & charitatis. Vnde licèt Romani exiſtimatione humana ſtudioſi & fortiſſimi eſſent, tamen quia tyranni iniuſti erant, ſimpliciter non erant fortes, neque ſtudioſi, neque propter finem honeſtum, ſed propter inanem gloriam vel cupiditatem operabantur, & bella gerebant: & vt diximus regulę Diuinæ humanas corrigere debent. Cum hoc tamen eſt certum, quod cum honeſtè & benè moraliter in lumine naturali operabantur, non peccabant: nam iuxta B. Ambroſium ad vigeſimum ſecundum quæſitum diffiniuimus, non omnia opera infidelium eſſe peccata, ſed ea quæ ex infidelitate & radice eius procedebant, & ad idololatriam & idolorum cultum referebantur.

DECIMVM NONVM QVAESITVM.

An Spiritus ſanctus propriè ſit donum Dei.

AVguſtinus de Trinit. lib. 15. c. 19. aſſerere videtur, explicans quomodo Spiritus ſanctus cecidit in illos, qui baptizabantur, eſſe donum Dei, in quantum datur eis, qui per eum Deum diligunt. Sic enim habet, Adhuc
[Acto. 1.] loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant uerbum, & obſtupuerunt qui ex circunciſione fideles ſimul cum Petro venerant, quia & in nationes donum Spiritus ſancti effuſum eſt, audiebant enim illos loquentes linguis, &
[Acto. 11.] magnificantes Deum. Et infra, Cum cœpiſſem autem loqui ad illos, cecidit Spiritus ſanctus in illos, ſicut & in nos in initio, memoratuſque ſum verbi Domini, ſicut dicebat: quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto; ſicut igitur æquale donum dedit illis, ſicut & nobis, qui credidimus in Dominum Ieſum Chriſtum, ego quis eram, qui poſſem prohibere Deum non dare illis Spiritum ſanctum? Et multa alia ſunt teſtimonia ſcripturarũ, quæ concorditer atteſtantur donum Dei eſſe Spiritũ ſanctum, in quantum datur eis, qui per eum diligunt Deum.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 1. Sent. Magiſter diſt. 17. alii d. 15. & 16. S. Th. 1. par. q. 43. per octo articulos, & ar. 3. quo quærit, an miſſio inuiſibilis Diuinæ perſonæ ſit ſolum ſecundum donum gratiæ gratum facientis. Reſpõdet, ꝙ Spiritus ſanctus eſt in creatura rationali per gratiã gratum facientem, & habitat in ea. Probat: quia creatura rationalis cognoſcendo & amando Deum, attingit ad ipſum, & ſpeciali modo Deus dicitur eſſe in creatura rationali, ſicut cognitum in cognoſcente, & amatum in amante, & habitare in ea ſicut in templo ſuo: vnde ſecundum ſolam gratiam gratum facientem mittitur & datur Spiritus ſanctus creaturæ rationali.

Secunda Concluſio S. Thom. In dono ipſo gratiæ gratum facientis Spiritus ſanctus habetur, & inhabitat hominem. Probat: quia illud habere dicimur, quo liberè poſſumus vti vel frui, habere autem poteſtatẽ fruendi Diuina perſona, eſt ſolum ſecundum gratiam gratum facientem, dono ergo ipſo gratiæ Spiritus ſanctus nobis datur, & intra nos habitat.

Dubium poſſet hic eſſe, quomodo perſona Diuina mittatur, an per actum amoris, vel per ſolum habitũ. Dicimus, quod quia perfectius dicimur Deum tenere per actum, quam per habitum, ideo miſſio Diuinarũ perſonarum fit in nobis per actum: quia tamen communiter actus procedunt ab habitibus, ideo dici põt, quòd perſona Diuina, nempe Spiritus ſanctus, principalius in nobis habitet per actum, & quodammodo etiam in nobis eſt per habitum.

Magiſter Sent. loco citato diſputat de miſſione inuiſibili Spiritus ſancti, & inquit, Spiritum ſanctum inuiſibiliter alicui donari, nõ eſt aliud quam Deum propter ſe, & proximum propter Deum diligere: & quando dilectio hæc Dei & proximi alicui conceditur, tũc ipſe Spiritus ſanctus alicui donari dicitur, & quia dilectio hęc idem eſt cum charitate, & charitas & amor idem ſunt quod Spiritus ſanctus, quia æternus eſt & increatus, ideò tenet, quod nõ eſt charitas aliqua creata, ſed ſolum increata, quæ Spiritus ſanctus eſt, & ille eſt qui nobis in dono datur. [Magiſter.]

Communis ſchola Theologorum tenet ſentẽtiam contrariam loco citato, & S. Tho. 2. 2. q. 23. art. 2. quo tenet, charitatem eſſe habitum in anima exiſtentem, & eſſe aliquid creatum contra Magiſtrum. Aduertendum tamen, ꝙ Magiſter non expreſſè affirmat, dilectionem ſeu charitatem eſſe Spiritum ſanctum in nobis exiſtentem, ſicuti habitum: hoc enim fatuũ eſſet, ſed ait, quòd Spiritus ſanctus ipſe ad opera charitatis nos mouet per ſeipſum, & non per ſua dona, quod licèt falſum ſit, non tamen eſt hęreticum, nam hoc Scotus 3, diſt. 23. de virtutibus moralibus dubitat, an ſint infuſæ, vel an ſolus Spiritus ſanctus ad opera ſupernaturalia cum intellectu & voluntate concurrat. Durandus etiam habitus infuſos, inquit, neceſſitate nõ cogi vt eos ponamus. Fundamenta pręcipua Magiſtri ſunt hæc. Primum eſt illud 1. Io. 2. Deus charitas eſt, ergo Spiritus ſanctus eſt charitas. Secundò, quia fides & ſpes ſunt imperfectæ virtutes, ideo in patria non manent, neque Spiritus ſanctus immediatè ad opera illarum virtutum concurrit, charitas autem manet in patria, ergo Spiritus ſanctus eſt charitas. Probat, quia ad Dei viſionem attingere non poſſumus per qualitatem aliquam mediam, ſed Deus ſe ſolo ad illam in ratione medij concurrit, ergo. Tertiò probat ex dictis Auguſtini, 15. de Trin. c. 17. qui inquit, Deum charitatem eſſe, & dona Spiritus ſancti ſunt ipſemet Spiritus ſanctus.

Opinio iſta Magiſtri nedum eſt falſa, ſed eſt ſine omni apparẽtia & ratione. Primò, quia Theologi omnes, qui ſimpliciter negant habitus infuſos, abſolutè negant omnes, ipſe tamen concedit fidẽ & ſpem infuſas, negat autem charitatem: hoc autem alienum eſt [Cõtra Magiſtrum.]

ab

ab omni ratione, ergo. Secundò arguitur ex illo Pauli, Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, quo loco Patres omnes tradunt ibi deſignari duplicem dationem, qua Spiritus ſanctus nobis datur, nempè, in dono, quod prioribus verbis denotatur, & in ſeipſo, quod deſignatur poſterioribus verbis. Tertiò probatur ex illo 1. Cor. 13. Nunc manent tria hæc, fides, ſpes, charitas, harum autem maior eſt charitas: vbi Paulus comparatiuè loquitur: ſi tamen de charitate increata loqueretur, cùm ſit infinita, inanis eſſet talis comparatio, cum fides & ſpes finitæ ſint. Vltimò, Auguſtinus multis in locis differentiam aſſignans inter charitatem creatam & increatam, de increata inquit, quod neque ſub ſenſum cadit, neque excogitari poteſt.

Ad rationes Magiſtri reſpondet Sanct. Thom. ad primum, quod Auguſtinus, in quo fundatur, erat Platonicus, ideo Platonicè loquebatur: ſicut enim Plato affirmabat Petrum eſſe hominem participatione hominis vniuerſalis, ita ait Auguſtinus, charitatem noſtram eſſe participatam à charitate Dei.

Quòd ſi quæratur, cum charitas noſtra effectiuè producatur à tota Trinitate, cur ergo potius Spiritus ſanctus dicitur in nobis per charitatem manere, & eſſe in cordibus noſtris, quam Pater vel Filius. Reſpondemus, quod ex eo eſt, quia charitas in cordibus noſtris diffunditur ad exemplar Spiritus ſancti, qui eſt amor & dilectio, ſicut Plato imaginatur de Idea, quæ eſt cauſa exemplaris Petri vel Pauli. Ad ſecundum, quia charitas tanquam perfectior fide & ſpe, manet in patria, reſpondeo negãdo ſequelam: eodem enim modo probaremus, quod temperantia infuſa eſſet Spiritus ſanctus: ſed tantum ſequitur, charitatem eſſe habitum perfectiorem habitu fidei & ſpei, non autem Spiritum ſanctũ. Probatio Magiſtri eſt contra ipſum, ad viſionem enim beatificam non attingit potentia nuda, ſed lumine gloriæ eleuata, & Deo concurrente, viſionem producit in anima beati. Similiter reſpondetur ad tertium. Tenenda eſt ergo ſententia S. Tho. & communis, charitatem eſſe habitum in anima exiſtentem.

Dubium tamen eſt circa rationem S. Thom. inquit enim, quod charitas ex eo in nobis requiritur, quia alias actus aliorum habituum eſſent perfectiores. Contra hoc eſt argumentum, quia poſſet Deus ſe ſolo ſic potentiam iuuare, quod promptè & delectabiliter in actus charitatis feratur, non ergo neceſſum eſt donũ charitatis in anima exiſtentem ponere. Pro ſolutione dicimus, S. Tho. non probare neceſſitatem charitatis, ſicut alij Doctores: alij enim probant ex ratione meriti, quia tenent gratiam & charitatem idem eſſe, & quia per charitatem reddimur Deo grati, ideo charitas neceſſaria eſt, Sanct. verò Tho. probat, quia potentia per habitum debet promptè & delectabiliter operari: quando autem plura principia concurrunt ad aliquem actum, ad hoc quòd actus ſit perfectus, oportet vtrumque principium eſſe perfectum: ſicuti calamus & ſcriba, ad hoc quod actus ſcribæ ſit perfectus, oportet vtrumque principium perfectũ eſſe: ſic ergo cùm ad actum charitatis concurrat voluntas noſtra, & Spiritus ſanctus, non ſufficit Spiritum ſanctum principium perfectum eſſe, ſed etiam voluntatem ipſam. Perfectionem autem hanc habet à charitate in anima exiſtente, ergo. Et ad rationem, ſicut Spiritus ſanctus mouet nos per habitum, poſſet etiam nos ſine habitu mouere, dicimus rationem S. Tho. in hoc fundari, quia ſi voluntas moueretur à principio extrinſeco, licet poſſet liberè moueri, non tamen promptè & delectabiliter moueretur, niſi ex propria inclinatione operaretur, & ideò requiritur habitus, vt ex propria & interiori inclinatione moueatur ad operandum: in alijs enim virtutibus experimur, quod qui ſine habitu operatur, non promptè & delectabiliter facit, neque oportet rationem demonſtratiuam eſſe.

Ex hoc tamen dubium aliud oritur, quia licèt probatum ſit, habitum requiri, ſed non requiri habitum infuſum, ſufficit enim acquiſitus, qui ad finem ſupernaturalem poteſt mouere, & promptitudo ab eo procedere. De hoc quæſtione præcedenti diximus: at nũc reſpondemus, quod requiritur habitus infuſus animam perficiens, quia Deum diligere in omni euentu, ſicuti Deus præcipit, naturale nobis non eſt: & quia natura infirma eſt, & paſſionibus multis & corruptionibus implicata, ideò requiritur habitus ſupernaturalis. Secundò, quia cum primum homo ad vſum rationis venit, tenetur Deum diligere, tunc autem habitũ acquiſitum non habet, neceſſarius ergo eſt infuſus. Et per hoc ad rationem, quæ contra S. Thom. formari ſolet, nempè, quando quis venit ad vſum rationis, Spiritu ſancto ſpecialiter mouente, liberè operatur, & tamen ſicut cum habitu, poſſet ſine habitu facere, ergo. Reſpondemus, de potentia abſoluta ita eſſe, quia tamen Deus omnia ſuauiter diſponit, ideo mediante habitu mouet. Quòd ſi inſtes, quia ſolutio videtur ſupponere nos ex naturalibus non poſſe Deum diligere, quod tamen falſum videtur, homo enim Deum & benefactorem naturaliter diligit promptè & delectabiliter. De hoc aliàs diximus, nunc verò reſpondemus, dato, admittamus volunatem iſto modo poſſe Deum diligere, ſcilicèt, ſecundum quod eſt obiectum naturale adæquatum voluntatis, ad hoc tamen quod voluntas de facto in actum exeat promptè, delectabiliter, & in omni euentu, vt ſic Deum diligat, indiget dono aliquo, ſcilicèt, charitate: & quia aliquando in via inſtant varia pericula, & ſæpè mortis, ideò ſecundum ſententiam S. Thom. cum primum quis venit ad vſum rationis, tenetur Deum diligere, tunc autem habitus non potuit acquiſiſſe, indiget ergo habitu ſupernaturali, hunc autem dicimus charitatem, eſt ergo charitas habitus in anima exiſtens.

Dubium aliud eſt circa rationem S. Thom. quia dicit nullã virtutem eſſe, quæ ita inclinet ad actus ſuos, neque ita delectabiliter operetur ſicut charitas. Videtur enim hoc falſum eſſe, nam quæcunque virtus in ſuos actus æque delectabiliter inclinat ſicut charitas, non ergo amplius in ſuos actus inclinat quam aliæ virtutes: antecedens patet, quia virtutes omnes natura ſua in ſua obiecta inclinant. Confirmatur: quia operari eſt proprium virtutis, proprium autem non recipit magis aut minus, quia fluit ab eſſentia rei, ergo. Caietanus art. 2. citato docet, S. Thom. intendere charitatem perfectiorem eſſe alijs virtutibus in operatione propter has duas rationes. Prima, quia eſt cęteris virtutibus perfectior, & forma quanto perfectior eſt, tanto perfectius operatur: charitas autẽ perfectior eſt omnibus virtutibus, ergo. Et ratio iſta eſt generalis, quæ in virtutibus omnibus & formis reperitur. Secunda ratio eſt, quia charitas eſſentialiter eſt amor, & ex amore paſſiones omnes proficiſcuntur, & in obiectum ſuum tendunt: ex quo prouenit, quod qui verè diligit, facilius & promptius operetur, cęteræ autem virtutes ſolum reſpiciunt bonum particulare. Probabiliter tamen credimus Sanct. Thom. aliud ſpecialiter intendere, non ſolum quia perfectior habitus perfectius inter cęteras virtutes inclinet, ſicuti iuſtitia perfectius in ſuos actus inclinat, quam temperantia, ſed ex natura propria & ſpeciali ipſius charitatis, quæ eſt vt charitas ſit amor, cętere autem virtutes non ſunt amor, & ideò non ita inclinant in ſuum obiectum, ſicut charitas. Tum etiam, quia paſſiones aliæ in ſua obiecta particularia feruntur. Item, quia charitas eſt amor Dei, quod ſummum bonum eſt,

Caietanus

ideò

ideò magis inclinat, & ex maiori inclinatione maior delectatio & promptitudo oritur: quod ex eo prouenit, quia charitas voluntatem perficit. Et ad argumentum in contrarium reſpondeo, proprium, quod manat ab eſſentia, ſua natura in proprium obiectum inclinare, ſicuti quicunque habitus in ſuum obiectum, quod tamen fluit ab accidentibus, falſum eſt, quia ſol magis viſibilis eſt quàm lumen.

Contra hoc tamen arguitur, experientia enim eſt in contrarium, ſi quis enim ſit baptizatus, & tamen in operibus charitatis non ſe exerceat, talis charitatem habet infuſam, tamen inclinationem & promptitudinem talem in ſe non experitur: è contrario tamen ſi alius non baptizatus, qui charitatem infuſam non habet, in operibus charitatis ſe exerceat, promptum & inclinatum ſe reperit, ergo. Reſpondemus, Concluſionē ſancti Thomæ intelligi de per ſe, & ex natura ſua, & ratione ſui, ex conditione tamen ſubiecti aliquando impeditur, ne promptè operetur propter paſſiones contrarias, quas ſecum compatitur: charitas tamen acquiſita exercitio eas corrumpit: & hinc eſt quod uirtutes acquiſitas magis quam infuſas experimur, quia acquiſitæ paſſiones excludunt, quod infuſæ non faciunt, ſed eas ſecum compatiuntur, vnde differentia magna eſt inter virtutes infuſas & acquiſitas, quia charitas infuſa in ſubiectum, quod habet contrarios habitus acquiſitos infunditur: vt quando peſſimus homo ad fidem conuertitur, & baptizatur, licet illi charitas infundatur, manent in illo habitus contrarij vitioſi: in alijs verò virtutibus acquiſitis quam primum eſt vera virtus, quia non manet habitus contrarius malus, ilico promptitudinem experimur: cęteris tamē paribus. virtus infuſa amplius inclinat quam acquiſita, quia ſi duo exerceantur in operibus miſericordiæ, & vnus ſit in gratia, alter verò non, maiorem promptitudinem in ſe experietur qui in gratia eſt, quam alter qui in mortali manet. Secundo dicimus, quòd aliqualiter etiam virtutes infuſas experimur. Probatur; quia ſi baptizatus & non baptizatus æqualiter ſe exerceant in operibus charitatis, qui baptizatus eſt promptius & delectabilius, & maiori ſuauitate operatur, quàm alius operetur.

Notandum, quòd S. Tho. in ſolutione ad tertium inquit, dato, quod forma ſit finita, effectum tamen habet infinitum, quia eſt effectus virtutis infinitæ: in quo inſinuat, aquam calidam uel ferrum ignitum proprié non calefacere, neque de ſe ignem producere, ſed ratione virtutis ignis: nam quemadmodum ſemen, in quantum ab homine deciſum, poteſt hominem generare, ſic in alijs naturalibus: & quemadmodum calor, quia virtus eſt ignis, dato in alio ſit ſubiecto, poteſt producere calorem, ſic & gratia, eo quod eſt à Deo deriuata, poteſt nos filios Dei efficere, & ideò ſeminariū gloriæ dicitur, ut 1. Ioan. 3. habetur, Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quia ſemen eius manet in eo, & nō poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt. Arguitur tamen in contrarium; Si enim charitas eſt finita, quomodo poteſt effectum infinitum cauſare? ſi enim ignis deberet effectum infinitum producere, ſi in ſe calorem infinitum non haberet, non poſſet infinitum calorem producere, ſimiliter ergo & charitas, licèt à virtute infinita ſit, cum ipſa finita ſit, non poteſt effectum infinitum producere. Caietanus reſpondet ad hoc, quod effectus aliquis dupliciter poteſt ab aliquo produci. Primo modo tanquam ab efficiente, ſicuti pictor parietem efficit album. Secundo modo, tanquam à forma, vt albedo parietem facit album: tunc inquit, ad hoc vt effectus ſit infinitus, non requiritur, quod forma ſit infinita, ſed ſat eſt agens infinitum eſſe, & ſic accidit in charitate. Nos tamē aliter dicimus, argumentum conuincere, quod ſi operans producere debet formam infinitam, requiri formam ipſam in ſe vel in ſua virtute eſſe formam infinitam, Deus tamen quando charitatem producit immediatè per ſuam eſſentiam, quæ eſt infinita, eam producit: & charitati dat virtutem, vt lumine gloriæ eleuata ad viſionem Dei attingat, quæ viſio ex parte obiecti, qui Deus viſus eſt, eſt infinita.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod quando aſſeruit multa eſſe teſtimonia ſcripturarum, quæ concorditer atteſtantur donum Dei eſſe Spiritum ſanctum, in quantum datur eis, qui per eum diligunt Deum, non affirmat quod Magiſter aſſeruit, nempè, quòd Spiritus ſanctus ipſe ſit donum Dei in nobis exiſtens, qui immediatè nos mouet ad opera charitatis: hoc enim affirmauimus nedum eſſe falſum, ſed ſine omni apparentia & ratione: ſed ſolum intelligit, quòd licèt ſit duplex datio Spiritus ſancti, qua hominibus datur, vel in dono, vel in ſeipſo, hoc eſt, quod teſtimonia ſcripturarum atteſtantur. Et conſtat, quando alicui Spiritus ſanctus per ſeipſum datur, hoc donum Dei eſſe, ſimiliter & quando alicui per doni viam donatur, vt Deum diligat: & vtrumque conſtat donum eſſe ſpeciale gratiæ gratum facientis, vt intellectu & voluntate dono Dei fidei & charitatis perfectis, facilius & promptius in Deum tendat.

VIGESIMVM QVAESITVM.

An dæmones corporibus ſubtilioribus vigeant.

AVguſtinus lib. 2. de Gene. ad literam, cap. 17. vbi contra mathematicos inuehitur, aſſerere videtur, dęmones corporibus ſubtilioribus vigere. Sic enim nobis ſcriptum reliquit: Quid ergo vanius, quam vt illas conſtellationes intuens mathematicus, ad eundem horoſcopium, & ad eandem lunam diceret vnum à matre dilectum, alterum non dilectum: ſi enim aliud diceret, falſum profectò diceret: ſi autem hoc diceret, verum quidē, ſed non ſecundum ſuorum librorum ineptas canciunculas diceret. Et ſubdit infra: Ideoque fatendum eſt, quando ab iſtis vera dicuntur, inſtinctu quodam occultiſſimo dici, quem neſcientes humanæ mentes patiuntur: quod cum ad decipiendos homines fit, ſpirituum ſeductorum operatio eſt: quibus quædam vera de temporalibus rebus noſſe permittitur, partim quia ſubtilioris ſenſus acumine, partim quia corporibus ſubtilioribus vigent, partim experientia calidiore propter magnam longitudinem vitæ, partim à ſanctis Angelis, quod ipſi ab omnipotenti Deo diſcunt, etiam iuſſu eius ſibi reuelantibus, qui merita humana occultiſſimæ iuſtitiæ ſynceritate diſtribuit. Aliquando autem ijdem neſandi ſpiritus etiam, quæ ipſi facturi ſunt, velut diuinando prædicunt: quapropter bono Chriſtiano ſiue mathematici, ſiue quilibet impiè diuinantium, maximè dicentes vera, cauendi ſunt, ne conſortio dęmoniorum animam deceptam pacto quodam ſocietatis irretiant. Hæc ſcripſimus vt fidelis cum Auguſtinò mathematicos deteſtetur, & vt intelligatur in ſententia ſua perſiſtere, aſſerens dæmones corporibus ſubtilioribus vigere. Vide ſupra ſeptimo tomo Beati Hieronymi ad primum quæſitum.

VIGE-

VIGESIMVM PRIMVM QVAESITVM.

An cœli luminaria corpora ſola ſint, uel an ſpiritus rectores habeant.

Auguſtinus de Gene. ad literam lib. 2. capit. 18. quæſtionem hanc indefinitam relinquit, neque eam abſoluere dignatus eſt. Sic enim habet, Solet etiam quæri, vtrum cœli luminaria iſta conſpicua corpora ſola ſint, an habeant rectores quoſdam ſpiritus ſuos: & ſi habent, vtrum ab eis etiam vitaliter inſpirentur, ſicut animantur carnes per animas animalium, an ſola ſine vlla permixtione præſentia: quod licèt in præſenti facilè non poſſit comprehendi, arbitror tamen in proceſſu tractandarum ſcripturarum oportuniora loca poſſe occurrere, vbi nobis de hac re ſecundum ſanctæ authoritatis regulas etſi non oſtendere certum aliquid, tamen credere licebit: nunc autem ſeruata ſemper moderatione piæ grauitatis, nihil credere de re obſcura temerè debemus, ne fortè quod poſtea veritas patefecerit, quamuis libris ſanctis ſiue Teſtamenti veteris, ſiue noui, nullo modo eſſe poſſit aduerſum, tamen propter amorem noſtri erroris oderimus. De hac quæſtione vide ſupra tomo ſeptimo Hieronymi, ad ſecundum quæſitum.

VIGESIMVM SECVNDVM QVÆSITVM.

An ſciri poſſit Deum animas ex nihilo facere.

Auguſtinus de Gen. ad literam, capit. 4. aſſerere videtur, ſciri non poſſe an Deus animas ex nihilo creet. Eius enim verba hæc ſunt. Vtrum autem ex eo quod omnino non erat, id eſt, ex nihilo, an ex aliqua re, quæ iam ab illo facta ſpiritualiter erat, ſed anima nondum erat, merito quæri poteſt: ſi enim Deum adhuc aliquid ex nihilo creare non credimus, poſteaquam creauit omnia ſimul, & ob hoc conſummatis omnibus operibus, requieuiſſe credimus, quæ inchoauit facere, vt quidquid deinde faceret, ex his faceret, non video quemadmodum intelligamus, adhuc eum ex nihilo animas facere. Et cap. 24. ſubdit, credatur ergo, ſi nulla ſcripturarum authoritas, ſeu veritatis ratio contradicit, hominem ita factum ſexto die, vt corporis quidem humani ratio cauſalis in elementis mundi, anima verò iam ipſa crearetur, ſicut primus conditus eſt dies, & creata lateret in operibus Dei, donec eam ſuo tempore ſufflando, hoc eſt, inſpirando formato ex limo corpori insereret. Et cap. 27. concludit, fruſtra ergo iã quæritur, ex qua veluti materia facta ſit anima, ſi rectè intelligi poteſt in primis illis operibus facta, cùm factus eſt dies: ſicut enim illa, quæ non erant, facta ſunt, ſic & hæc inter illa: quod ſi ex materia aliqua formabilis fuit & corporalis & ſpiritualis, non tamen & ipſa inſtituta niſi à Deo, ex quo ſunt omnia, quæ quidem formationem ſuam non tempore, ſed origine præcederet, ſicut vox cantum: & quid niſi de materia ſpirituali facta anima congruentius creditur. De hac quæſtione vide ſupra tomo primo Auguſtini ad primum quæſitum.

VIGESIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An animæ cùm à corpore exeunt, locis corporaliter viſibilibus contineantur.

Auguſtinus de Geneſ. ad literam lib 8. cap. 5. aſſerere videtur, locum inferorum, quo animæ damnatorum cruciantur, non corporalem, ſed ſpiritualem eſſe: ſic enim ſcripſit: Aut ſi quiſquam putat, animas cùm à corpore exierint, locis corporaliter viſibilibus contineri, cùm ſint ſine corpore, afferat ſententiam ſuam, non deerunt, qui ſic faueant, vt illum etiam diuitem ſitientem in loco vtique corporali fuiſſe contendant, ipſamque animam omnino eſſe corpoream propter arentem linguam, & ſtillam aquæ de Lazari digito concupitam pronuntiare non dubitent: cùm quibus ego de tam magna quæſtione nulla temeritate confligo, melius eſt enim dubitare de occultis, quàm litigare de incertis, illum quippe diuitem in ardore pœnarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum intelligendos eſſe non dubito. Sed quomodo intelligenda ſit illa flamma inferni, ille ſinus Abrahæ, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis, illa ſitis tormenti, illa ſtilla refrigerij, vix fortaſſe à manſuetè quærentibus, à contentioſè autem certantibus nunquam inuenitur. De hac quæſtione vide quarto tomo Beati Chryſoſtomi ad decimum, & B. Hieronymi tomo 5. ad tertium quæſitum.

VIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An omnis infidelium uita peccatum ſit.

Auguſtinus ſententijs ab eo decerptis cap. 106. aſſerere videtur, quòd omnis infidelium vita peccatum eſt: nam poſtquam cap. 105. dixit, Prima Diuini muneris gratia eſt, vt erudiat nos ad noſtræ humilitatis confeſſionem, & agnoſcere faciat, quòd ſi quid boni facimus, per illum poſſimus; cap. ſequenti ſubdit, Omnis infidelium vita peccatum eſt, & nihil eſt bonum ſine ſummo bono, vbi enim deeſt agnitio æternæ & incommutabilis veritatis, falſa veritas eſt etiam in optimis moribus. De hac quæſtione vide ſupra Beatum Ambroſium ad vndecimum, & ad vigeſimum ſecundum quæſitum.

VIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An mandatum Dei, ſi timore potius pœnæ quam amore iuſtitiæ fiat, adimpleatur.

Auguſtinus ſententijs ab eo decerptis cap. 257. aſſerere videtur, qui ſeruiliter, & nõ liberaliter, & amore iuſtitiæ mandatũ adimplet, tranſgreſſorem eſſe mandati: nam poſtquã dixit c. præcedenti, legis litera, quæ docet non eſſe peccandum, ſi ſpiritus viuificator deſit, decidit, ſcire enim peccatũ potius facit quàm cauere, & ideò magis augeri quam minui, quia malæ concupiſcentiæ

tiæ & præuaricatio legis accedit. Et capite ſequenti ſubdit, Mandatum Dei, ſi timore potius pœnæ quam amore iuſtitiæ fit, ſeruiliter non liberaliter fit, & ideò non fit, non enim eius fructus bonus eſt, qui non de charitate procedit.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſt. 34. & S. Thom. 2.2.q.19.art.1. quærit, vtrum timor conuenienter diuidatur in filialem, initialem, ſeruilem, & mundanũ. Reſpondet Concluſione affirmatiua. Et probat, quia cum obiectum timoris ſit malum, quandoque homo propter mala, quæ timet, a Deo recedit, & iſte dicitur timor mundanus: quandoque autem homo propter mala, quæ timet, ad Deum conuertitur: quod malum eſt duplex, ſcilicet, malum pœnæ & malum culpæ, ſi aliquis ergo cõuertatur ad Deum, & ei inhæreat propter timorem pœnæ, eſt timor ſeruilis, ſi autem propter timore culpæ, eſt filialis: filiorum enim eſt timere offenſam patris: ſi autem propter vtrumque, eſt timor initialis, qui eſt medius inter vtrumq; timorem. Duo ſupponenda ſunt circa hanc doctrinam: primum, differentia illorum timorum: ſecundum, acceptiones variæ timoris. Magiſter Senten. doctrinam, quam tradidit de timore, accepit ad Auguſtino tract. 43. ſuper Ioan & de verbis Apoſtoli ſermone 18. & 19. & epiſtola 100. ad Honoratum, quibus locis de triplici timore, nempe, ſeruili, mundano, & filiali diſſerit. Neq; ex ſolo Auguſtino Doctores Scholaſtici diſtinctionem hanc vſurparunt, ſed ex verbo Dei expreſſo. De timore enim mundano habetur Matth. 6. Nolite timere eos qui occidunt corpus. De timore initiali & caſto Pſal. 100. Initium ſapientiæ timor Domini. De ſeruili ad Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterũ in timore. De filiali Pſal. 18. Timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi. Ratio autem nominis eſt, quia in hoc differt ſeruus à filiò, quod ſeruus eſt inſtrumentum Domini, & eſt propter Dominum, filius verò non eſt propter patrem, quinimò pater in quantum pater, eſt propter filium: & hinc pater amplius filium diligit, quam filius patrem, quia magis neceſſarius ad ſpeciei conſeruationem. Tum etiam, quia ſeruus non agit, ſed agitur & ſubijcitur Domino, & ipſe non ſe ſubijcit: filius autem voluntate ſubijcit ſe, & non ſubijcitur. Ex quo ſequitur ſeruum ratione ſeruitutis non ſubijci domino, ſed ſupplicio à domino ſubijcitur: filius verò per amorem ſe ſubijcit patri: vnde propter pœnam agens, ſeruiliter timet, agens autem propter amorem, timet filialiter. Et hac ratione timor vxoris caſtus vocatur. Ex quo conſtat, quòd diſtinctio hæc timoris non eſt fictio Theologorum, vt hæretici nouelli fabulantur, ſed ex ſacris literis elicita.

Dubium tamen eſt, an culpa ipſa ſit obiectum timoris filialis, an ſcilicèt homicidium timeri poſſit, quia Dei offenſiuum. Dubium mouetur propter Durandum, qui 3. diſt. 34. q. 4. partem negatiuam ſuſtinet. *Durãdus.* Probat primò, quia in Chriſto Domino timor filialis fuit, qui tamen culpam timere non potuit, culpa ergo obiectum non eſt timoris filialis. Secundò, quia culpam fugere, eſt actus à timore ipſo imperatus culpa ergò non eſt obiectum immediatum timoris: verbi gratia, mortem pati, eſt actus à charitate imperatus, à fortitudine tamen elicitus: antecedens probat, quia multi propter timorem inferni culpam fugiunt, eſt ergo obiectum mediatum & non immediatum, vt ex Auguſtino patet, qui inquit, quod plures corrigit timor quàm amor. Tertiò, quia S. Thom. 1.2.q.42.art. 3. ait, culpam non eſſe obiectum proprium & immediatum timoris, quia culpam vitare in noſtra eſt poteſtate. Quartò, quia peccare, vel non peccare, non eſt actus elicitus timoris alicuius, ſed defectus timoris filialis, ſicuti peccare timoris mundani: actus autem timoris ſeruilis eſt pœnam nolle, effectus ergo eius eſt non peccare.

Sententia tamen contraria communis eſt Theologorum, & S. Thom. art. 2. citato, nempè, culpam obiectum immediatum eſſe timoris filialis. *Cõtra Durand.* Probatur primò, quia culpa eſt malum difficile, quod nobis imminet, ſpectat ergo ad aliquem timorem, non ad ſeruilem, quia reſpicit pœnam, neque ad mundanum & initialem, ergo ad filialem. Secundo, quia ſi omne bonum ſperamus, timemus ergo omne malum, ergo & culpam. Tertiò, quia homines peccare timent, & multa, ne peccent, faciunt, non propter pœnam ſenſus, nec dãmni, ergò propter vitandam culpam. Quartò, quia fuga mali, puta nolitio, in voluntate eſt, cum ergo timemus peccare, nolitio eſt peccati. Vltimò, quia ad timorem filialem ſpectat ſeparationem à patria, & à Deo timere, per culpam autem homo tantum à Deo & à patria ſeparatur, timere ergo culpam ad timorem filialem ſpectat. Vnde Durandus in hoc errat.

Ad rationes verò Durandi. *Ad rationes Durandi.* Ad primam reſpondet Magiſter, 2. parte, diſt. 34. & inquit, timorem filialem habere multos actus, ſcilicet, patrem revereri, offenſam patris, & aliorum timere. Dato ergò quod Chriſtus culpam non poſſet timere, potuit tamẽ alios actus timoris habere, ſcilicèt, Patrem reuereri. Secundo dico, quòd natura humana Chriſti, vt S. Tho. quæſtione citata art. 11. ait, dupliciter conſiderari poteſt, vno modo ſecundum ſuam conditionem abſolutè, & vt ſic à fruitione Diuina ſeparari poteſt. Secundo modo, ſecundum quod eſt beata, & vt ſic in beatis non eſt fuga alicuius deteſtabilis, & ex conſequenti neque timor: ſufficit tamen quod primo modo fuerit in illo timor filialis, abſolutè ergo Chriſtus timorem non habebat, natura tamen ſecundum ſe conſiderata, timere potuit. Ad ſecundum reſpondet Caietanus artic. 2. quod fugere culpam ſtat dupliciter: primo modo in executione, & eſt non tranſgredi præceptum, & vt ſic imperari poteſt à timore filiali: & ita cõcedimus actũ illum imperatum eſſe. Secundo modo conſiderari poteſt, ſecundum quod fuga culpæ eſt in ipſa voluntate, quæ eſt nolitio alicuius actus, quia Dei offenſiuum: & actus talis à timore filiali eſt elicitus. Quòd ſi inſurgas, quia actus iſte potius ad charitatem quam ad timorem ſpectare videtur: quod ex eo conſtat, quia Diuinum honorem velle, ad charitatem & amicitiam Dei ſpectat, fugere ergo contrarium, ad virtutem eandem ſpectauit, quia vtrumque cõtrarium ad eandem virtutem ſpectat. Confirmatur: quia deteſtari offenſam amici, ad amicitiam ſpectat, ſimiliter ergo offenſam Dei deteſtari. Pro ſolutione notandum eſt, quòd ſicuti ſpes non eſt reſpectu cuiuſcunque boni, ſed de bono arduo, ſic & timor non eſt cuiuſcunque mali, ſed mali ardui. Offenſa etiam Dei poteſt dupliciter conſiderari. Primo modo, vt eſt malum abſolute. Secundo modo, inquantum Dei auxilio poſſum culpam faciliter vitare, & hoc ad charitatem pertinet: ſi tamẽ malum arduum ſit & difficile, pertinet ad timorem, ergo Dei offenſa, in quantum ad malum contra Deũ, ad charitatem pertinet, in quantum vero eſt propriũ malum meum, pertinet ad timorem filialem. Ad tertium ex S. Tho. dicimus, quod ipſe ibidem mentem ſuam explicat. Culpa enim dupliciter conſiderari poteſt. Primo modo, in quantum eſt voluntaria, & vt ſic, neque ad timorem pertinet, neque eſt eius obiectum, quia hoc difficile non eſt. Secundo modo, ſecũdũ cauſas eſt motiua, & vt ſic, eſt actus timoris, quia difficile eſt valde ab omni culpa liberari. Ad vltimũ dicimus, ita eſſe, quòd carentia peccati in effectu eſt effectus timoris, & non actus, actus tamen interior, ſcilicet, nolle peccare, eſt actus timoris.

Dubium

Dubium aliud eſt, an timor mundanus ſit ſemper
malus? Reſpondet S. Thom. quæſtione citata, art. 3. ti
morem mundanum ſemper malum eſſe. Primò, quia
amore rebus temporalibus inhæret tanquam fini. Se
cundò, quia procedit ab amore mundano tanquam à
mala radice, eſt ergò ſemper malus. Dubium eſt, quòd
peccatum ſit timor mundanus, mortale, vel veniale:
videtur enim quòd non ſit ſemper mortale: parentes
enim, filios, vxorem, & pecuniam ſæpè plus diligunt
quam oportet, quæ dilectio ad amorem mundanum
ſpectare videtur, & tamen non ſemper eſt mortale. In
contrarium tamen eſt 1. Ioann. 6. Nolite diligere mun
dum, neque ea quæ in mundo ſunt. Et Iacobi 4. An
neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt Deo?
Dubio ſatisfacimus ſequentibus propoſitionibus. Pri
1. Propoſitio. ma, Amor rerum, quæ ſunt in mundo, ſi moderatus
ſit, mundanus non eſt. Probatur, quia mũdanus amor
ab omnibus damnatur, oportet ergo quòd ſit malus,
quod eſt, vt Sanct. Thom. inquit, quando quis mun-
dum vt finem accipit, qui autem in dilectione mo-
2. Propoſitio. deratur, mundo non initititur tanquam fini. Secun-
da propoſitio, Non quicunque amor illicitus tempo-
ralium rerum eſt amor mundanus, ſicuti ſi quis ſit ali
quantulum parcus, vel aliqualiter pecuniam ſeruet,
3. Propoſitio. mortaliter non peccat, ſi moderatè ſeruet. Tertia pro-
poſitio, Amor mundanus eſt quo quis creaturam di-
ligit, finem in illa conſtituendo. Quòd ſi quæras,
quid ſit vltimum finem in creatura conſtituere, dici-
mus eſſe præceptum Dei propter creaturam tranſgre-
di: amor enim mundanus in ſcriptura damnatur:
non enim videtur alius damnabilior, quam ille quo
finem in creatura ponimus. Notandum tamen eſt,
quod ſignum ad dignoſcendum an temporalia tan-
quam vtilia diligamus: vt ſic enim licet illa amare,
cùm de ſe in finem honeſtum ordinentur, an tanquã
finis? quia bona vtilia tantum amamus ſecundum mẽ
ſuram finis, licèt dilectio ipſa de ſe ſine menſura ſit:
verbi gratia, amamus reubarbum ſecundum tamen
menſuram finis, nam licèt libra nociua eſſet, vncia ta
men vel drachma eſt optima ad finem, ſalutem verò
ſine mẽſura amamus: ſimiliter ergo de temporalibus
bonis, ſi illa ſine termino concupiſcimus, ſignum eſt,
quod tanquam finem amamus, ſi verò cum termino,
& in ordine ad finem amamus, tunc bene concupiſci
4. Propoſitio. mus. Quarta propoſitio, Timor mundanus de ſe eſt
peccatum mortale. Patet ex Canonica Ioannis: Qui
diligit mundum, non eſt charitas in illo, mortale au-
tem priuat charitate, ergo. Item, quia Patres & Do-
ctores omnes amorem mundanum de culpa mortali
damnant, quod ex diffinitione eius conſtat, quæ eſt,
5. Propoſitio. creaturæ adhærere tanquam vltimo fini. Quinta pro-
poſitio, Amor temporalium, quæ de ſe non ſunt pro-
hibita, amor mundanus non eſt, niſi aliàs obſtaculũ
aliquod vel modus ei opponatur ſicuti vxorem vel fi-
lios diligere: vnde Paulus 2. Cor. 12. præcipit parenti-
bus theſaurizare filijs: vnde quantumcunque quis pe
cuniam amet, ſi modum & præceptum non tranſgre-
diatur, non peccat. Patet: quia tunc non innititur illi
tanquam vltimo fini, & ex conſequenti, non habet
amorem mundanum circa illam; vndè quantumcun-
que quis circa temporalia ſit affectus, niſi propter illa
præceptum aliquod tranſgrediatur, timendum non
eſt de mortali. Probatur: quia tantum ſunt duo præ-
cepta, ad quæ cætera reducũtur, nempe, vt Deũ ſupra
nos diligamus, & proximum ſicut nos: qui autem ſic
eſt diſpoſitus, vt propter bona temporalia Deũ nõ of-
fendat, neque proximum, non ergo agit contra præce-
ptum, neque ſaltem mortaliter peccat: quia veniale fa
cilè committitur circa pecuniarum amorem, vt patet
6. Propoſitio. ex illo Matth. 19. Difficile eſt diuitem intrare in re-
gnum cœlorum. Sexta propoſitio, Si amor alicuius rei
de ſe ſit malus, & aliquis expertus eſt, quod ſæpè amo-
re talis rei mortaliter peccabit, tunc talis tenetur amo
rem à ſe reſcindere, vel ſaltem illum moderari. Proba
tur, quia in moralibus neceſſitas ſumitur ex fine & à
communiter contingentibus: confirmatur Matth. 18.
& Marci 9. Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum,
& proijce abs te: quod Patres intelligunt de occaſio-
ne & periculo alicuius mortalis. Septima propoſitio, 7. Propoſitio.
Ad hoc quod aliquis teneatur moderari, vel amorem
reſecare circa rem aliquam creatam, non ſat eſt, quòd
ſemel vel bis occaſione talis creaturæ mortaliter pec-
cauerit: verbi gratia, quis congreſſus eſt cũ puella ali-
qua, pœnituit, & nunc recto animo domũ illius vult
ingredi, ſi periculum maximũ illi nõ immineat, ingre
di licet. Habenda tamen eſt ſemper præ oculis regula
hæc, nempè, inſpiciendum ſemper eſſe, an talis ſpontè
periculo ſe exponat, illud aũt periculum dicitur, quod
regulariter & vt plurimum accidit, regulariter autem
& vt plurimum ita contingit, quod occaſione oblata
quis cadat, regulariter ergo tali periculo ſe exponere
non licet: & experientia docet, quòd ſi quis ſæpè ceci-
dit, facilè iterum cadet. Et in moralibus regula ſumen
da eſt ex his, quæ vt plurimum accidunt, & ita quili-
bet timere dẽt, quòd potius cadet, quàm quòd ſtabit.
Notãdum tamen, ꝙ ſi talis firmiſſimè propoſuit Deũ
non offendere propter amicum, eſto, occaſione illius
ceciderit, non tenetur ab amico recedere. Vnde ſer-
uanda eſt hæc regula, quòd amor mundanus tunc eſt
peccatum, quando eſt cauſa peccati, vel quando pro-
pter amorẽ alicuius creaturæ exponit ſe periculo per-
dendi Deum. Et quod de amore mundano diximus,
idem tenẽdum eſt de timore. Caietanus autem docet,
tranſgredi præceptũ propter mundanum amorem, du
pliciter contingere poſſe. Primò, quando res de ſe eſt
talis, ꝙ licitè poteſt amari, verbi gratia, quis gerit curã
familiæ, vt illi ſubueniat tranſgreditur præceptum ex
amore rei, quæ de ſe diligi poteſt, tunc illic tantum eſt
vnicum peccatum. Secundo modo, quando quis amat
rem prohibitam diligi, verbi gratia, ſi quis ex amore
concubinæ vxorem propriam verberet, tunc duplici
mortali peccat, quia concubinam diligit, & quia vxo-
rem læſit. Et per hæc ad quæſtionem.

Dubium aliud eſt, an timor ſeruilis ſit bonus. Re-
ſpondet Sanct. Thom. art. 4. quòd timor ſeruilis de ſe
non eſt malus, ex parte tamen ſeruilitatis, quæ liber-
tati opponitur, habet quod ſit malus, & ideò inquit,
Timor ſeruilis ſecũdum ſuam ſubſtantiam bonus eſt,
ſed ſeruilitas eius eſt mala. Communis ſentẽtia Theo-
logorum eſt, S. Thom. nempè, timorem ſeruilem eſſe
bonum. Hæretici cũ ſuo magiſtro Luthero affirmãt,
timorem ſeruilem eſſe malum: & addunt, facere pecca
torum diſcuſſionem propter pœnas gehennæ, eſſe ma
lum. Probant primo ad Rom. 8. Non accepiſtis ſpi-
ritum ſeruitutis iterũ in timore, malè ergo facit Chri-
ſtianus timendo, quia Spiritus ſanctus non eſt datus
ad hoc quod timeamus. Et 1. Corinth. 13. Si habeam
fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem
non habuero, nihil mihi prodeſt, talis ergo timor, ſi
ex charitate non procedat, malus eſt. Secundò, quia
Caſſianus doctiſſimus vir, & Dionyſius Cantuſienſis.
3. Sentent. diſt. 34. in hac ſententia ſunt. Et Altiſiodo-
renſis, 3. parte, tractat. 8. quæſtio. 2. citat Theologum
quendam in eandem ſententiam. Probãt primò, quia
timemus quod timere non debemus. Secundò, quia
non licet amare bona temporalia ſine relatione in
Deum, ergo neque timere ſine eadem relatione. Ter-
tiò ex B. Chriſoſtomo, hom. 48. ad populum, vbi idem
videtur aſſerere. Et ratio eius eſt: quia qui odit culpam
propter pœnam, magis odit pœnam quàm culpam, er-
go peccat: antecedens patet ex Philoſopho, Propter
quod vnumquodque tale, & illud magis. Collectio

probatur

probatur: quia ſi amplius odit pœnam quam culpam, ergo magis amat bonum contrarium pœnæ quam culpæ, hoc autem eſt iniquum, ergo. Quartò, timor ſeruilis repugnat charitati, ergo eſt malus: conſequentia eſt nota, antecedens probatur 1. Ioann. 4. Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem, vndè Matth. 20. habetur, quòd hypocritæ timent propter pœnam. Vnde Lutherus ſermone de pœnitentia concludit, quod timor ſeruilis eſt malus, & homines efficit deteriores, de quo Roffenſis optimè contra Lutherum articulo 6.

Hoc non obſtante, Concluſio S. Thom. tanquam vera & certiſſima tenenda eſt, ſcilicet, quod timor ſeruilis eſt bonus, quia habet obiectum bonum, & non habet circunſtantiam malam, vt Sanct. Tho. probat. Et error Lutheri damnatus eſt in Bulla Leonis X. & eſt ſextus error, & in Synodo Tridentina ſeſſ. 6. Ca. 8. his verbis, Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad Dei miſericordiam de peccatis dolendo, confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores peiores facere, anathema ſit. Sunt etiam ad hoc ſcripturæ teſtimonia, Pſalm. 106. Confige timore carnes meas. Et Pſalm. 10. Initium ſapientiæ timor Domini, & loquitur de initiali, qui mixtus eſt ex ſeruili & filiali. Et Pſalm. 2. Seruite Domino in timore. Et Iob 31. Quaſi tumentes ſuper me fluctus ſemper timui. Et Matth. 3. 10. & 13. Baptiſta & Chriſtus Dominus timore gehennæ conantur homines à peccatis reuocare: & hoc publicè proclamare, eſt optimum & laudabile.

Cõcilium Trident.

S. verò Tho. diſtinguit, aſſerens, quòd in timore ſeruili duo poſſumus conſiderare. Primum, ſeruilitatem. Secundum, ſubſtantiam ipſius timoris. Tunc eſt prima propoſitio, Seruilitas, id eſt, conditio ſeruiendi, tanquam ſeruus, de ſe dicit malum, quia dicit excluſionē amoris: ſeruus enim, quia non eſt propter ſe, ideo mouetur à domino, filius verò per amorē mouet ſe: ideò conditio ſerui excludit amorem. Ex Concluſione ſequitur Corollarium, ſcilicèt, quòd ſi ſeruilitas eſſet de intrinſeca ratione timoris ſeruilis, timor ſeruilis eſſet malus, non ergo ſeruilitas eſt de intrinſeca ratione timoris ſeruilis, quia timor ſeruilis dicit timorem pœnæ, & quòd hac cauſa & ratione ad ſeruiendum Deo moueatur. Seruilitas verò in hoc conſiſtit, quòd quis pœnam timeat, tanquam principale malum, ita, quòd ſic pœnam timeat, vt amplius amet bonum contrarium pœnæ, quam Deum, licèt hoc timori ſeruili accidat, timor enim ſeruilis eſt, quo quis timet pœnam, ſiue tanquam principale malum, ſiue minus principale. Vnde, ſi timor ſeruilis pœnam timeret, & haberet tanquam principale malum, eſſet malus, ſed quia de ſe abſtrahit ab hoc & illo, ideò de ſe eſt bonus. Vnde eſt ſecunda propoſitio, Timor ſeruilis eſt bonus, quia obiectū bonum habet, timere enim pœnam, de ſe bonum eſt. Secundò, quia naturalis ratio dictat, vt pœnam & mortem timeamus, Tertiò, quia timor iſte eſt cauſa boni, eſt enim medium, vt in Deum conuertamur. Quartò, quia ex ſcriptura admonemur Deum timere, ergo.

1. Propoſitio S. Tho.

2. Propoſitio.

Ad rationes Lutheri. Ad primam ex Paulo Rom. 8. reſpondemus, eſſe contra ipſum, quia ſi Patres ſpiritū ſeruitutis in timor acceperunt, erat ergo bonus, quia Deus ſpiritum malum eis non dediſſet. Ad aliam ex 1. Corinth. 13. dicimus, Paulum ſolum intendere, quòd nullus actus ſine charitate eſt meritorius. Ad ſecundam reſpondet Roffenſis, impoſitum eſſe Caſſiano. Ad aliam ex Dionyſio negamus, quod talis timor non ſit bonus, quia alia etiam debemus à Deo timere. Et idem ad id quod citat ex Altiſiodorenſi. Ad tertiā dico duo, Primum, quod Chryſoſtomus Luthero nō fauet, homil. enim 15. ad populum, timorem ſeruilem laudat. Et ad argumentum dico, dupliciter poſſe quēpiam amplius pœnam quàm culpam odiſſe, vno modo appreciatiuè, ſicuti ſi vnum illorum debeam admittere, eligo potius odio habere pœnam, quàm culpam, & iſto modo timor ille ſemper eſt malus. Secundo modo intenſiuè, & iſto modo inconueniens non eſt, quia ſæpè euenit intenſiuè, matrem magis filium quā Deū diligere, licèt appreciatiuè amplius diligat Deū. Secundo dico, ly propter poſſe, duplicem cauſam dicere: ſi cauſam dicat principalem, tunc peccatum eſt, viri autem boni non ita timent: ſi verò non dicat principalem cauſam, tunc non eſt peccatum, quia tunc nō magis odit pœnam quàm culpam. Et ad Philoſophū dicimus, quòd intelligitur ſicuti explicuimus, quando, propter, dicit cauſam principalem. Ad quartam reſpondet Sanct. Tho. q. 19. art. 6. ad primum, vbi adducit Auguſtinum, qui inquit Ioannem loqui de timore ſeruili, prout ſeruilis eſt, hoc eſt, quando quis pœnam timet, tanquam principale malum, quod illi euenire poteſt, & iſta eſt communis expoſitio. Expoſitionem ſecundam ponit Auguſtinus tractatu 9. ſuper Ioannē, ſcilicèt, Ioannē loqui de timore, quatenus aliquo modo contrariatur perfectæ fiduciæ erga Deum. Et expoſitio hæc colligitur ex verbis illis Ioannis, quibus ait, In hoc eſt perfecta charitas Dei, vt fiduciam habeamus, ſcilicèt, de iudicio futuro, & ilico ſubdit, Timor non eſt in charitate, id eſt, fiducia imperfecta per charitatem expellitur.

Dubium aliud eſt, an actus timoris ſeruilis ſit bonus actus, hoc eſt, an qui non peccat ex hoc motiuo ſolū, quia pœnas inferni timet, an actus ille ſit bonus. Ratio dubitandi eſt, quia videtur, præceptum timore pœnæ adimplere, non eſſe bonum. Primò, quia habetur extra de regulis iuris, regula, qui timorem, quòd qui timore adimplet legem, aliter facit, quam facere debet, & ſi aliter facit, non ergo bene facit: vnde legem ex timore adimplere, videtur quod non ſit bonum. Idem habetur ex Auguſtino de pœnitent. diſtinct. 1. cap. ſi propterea. Et ex Ariſt. 3. Ethic. ibi inter actus, quos aſſignat fortitudinis inquit, quãdo quis ſubit pericula propter infamiam vitandam, talem nō habere veram fortitudinem. Adrianus quodlibeto 4. quæſt. 2. fine argumentis ait, quidquid homo facit timore mali pœnæ, peccat. Sententiam contrariam tenet S. Thom. artic. hoc quarto, & Alexander, 3. parte, q. 76. membro 3. Et Magiſter Sentent. diſt. 34. Et iſta eſt opinio communis Theologorum. Pro explicatione tamen eius ſint ſequentes propoſitiones. Prima propoſitio, Timor quo quis timet infernum eſt de ſe bonus: ſimiliter & timor, quo mala naturalia timet, ſicuti mortem. Prior pars Concluſionis probata eſt cōtra Lutherum: & adhuc probatur, quia pœnam inferni velle, eſt malum, ergo illam fugere, eſt bonū. Secundò, quia mala naturalia fugere, ex amore naturali, quo homo ſe diligit, procedit, ergo eſt bonum: antecedens eſt notum: conſequentia probatur, quia in via Sanct. Thomæ primus actus Angeli non potuit eſſe malus, quia erat à naturali inclinatione, quā Deus dat, ideò, ſi malus eſſet, à Deo non eſſet. Tertiò, quia timor pœnarum gehennæ eſt diſpoſitio optima ad charitatem. Secunda propoſitio. Adimplere præceptum timore pœnarum, de ſe eſt actus bonus. Probatur ex præcedenti: quia timor ſeruilis eſt bonus, ergò & actus eius. Conſequentia probatur: quia ideò habitus eſt malus, quia actum malum producit. Confirmatur: quia ſequeretur, non licere eleemoſynam dare, neque opus aliquod bonum facere, ad hoc quòd gehennam vitemus. Sequela patet: quia talis actus ex timore procedit. Conſequens autem eſt abſurdū, ergo. Primò, quia Eccleſia in precibus ſuis hoc precatur. Et Lucę 20. Dominus id conſuluit, dicens: Orate, vt non fiat fuga veſtra hyeme vel Sabbatho. Et rurſum: Orate, vt digni habea-

1. Propoſitio.

2. Propoſitio.

3. Propoſitio. habeamini mala ventura fugere. Tertia propoſitio. Quando aliquis conditionaliter vitat culpam propter pœnam, peccat. Probatur: quia tunc quis dicitur præceptum conditionaliter implere propter pœnam, quādo alioquin non impleret. Tum etiam, quia talis conditionaliter vult peccatum, ergo peccat.

Ad rationes in contrarium reſpondeo. Ad primam & ſecundam dicimus, id intelligi quando conditionaliter operatur: & eodem modo ad Philoſophum, tunc enim nō habet amorem honeſtū: vnde, quando actus malus regulariter habet ſeruilitatem annexam, quæ in hoc conſiſtit, quòd amplius timorem pœnę quàm Deū appreciat, ſicuti ſi daretur caſus in quo vel deberet Deū offendere, vel pœnā inferni incurrere, potius Deo diſpliceret, quàm pœnam inferni admitteret: appretiare aūt pœnam magis quàm Deum, eſt ſeruilitas & malum: ſi tamen quis propter pœnam bene operetur, ſine appretiatione illa, eſt actus bonus, & timor bonus, & hoc eſt quod S. Tho. aſſerit.

Dubium. Admiſſo iam quòd ſit actus bonus, dubium eſt, an ſit actus virtutis. Ratio dubitandi eſt, quia S. Tho. 3. ſent. diſt. 34. q. 2. ar. 1. tenet, quod licèt actus timoris ſeruilis ſit bonus, non tamen eſt actus virtutis. Quęſtione hac de hoc non meminit Durandus, & cōiter moderni tenent, actum virtutis non eſſe, nec timorē ſeruilem virtutem eſſe. Ratio eorum eſt: quia ad eſſe virtutis nō ſufficit obiectum eſſe bonum, ſed dēt eſſe bonūm honeſtum, quia idem eſt bonum virtutis & honeſtū: timor aūt ſeruilis obiectum honeſtum non habet, quia pro obiecto habet bonū pœnæ priuatum, ergo. Suſtineri tamē pōt, virtutem eſſe, quia licèt immediatè non habeat pro obiecto bonum honeſtum, ſed vtile, vel delectabile, mediatè tamen poteſt habere. Et probo virtutem eſſe. Timor ſeruilis conformis eſt rectæ rationi, ergo eſt virtus. Confirmatur: quia amare moderatè bona temporalia, eſt virtus, ſicuti eutrapelia, quæ vtitur humanis bonis, & tale bonum delectabile refertur in bonū honeſtū, ergo. Quòd ſi quæras, timor ſeruilis ad quam virtutem pertineat. Scotus nō diſtinguit inter dona & virtutes; ideò loco citato ait, ad humilitatem pertinere, quæ ſpecies eſt tēperantiæ. Ego tamē exiſtimo eſſe diuerſos actus in timore, quia ad diuerſas virtutes pertinent, quia actus aliquis pertinet ad cautelam, vt pœnam inferni timere: ſi verò timeam, non vt malum vitem, ſed vt beatitudinem habeam, pertinet ad fortitudinem.

Sed an timor ſeruilis donum Spiritus ſancti ſit, hoc eſt, an ad hoc quòd Deum ſufficienter timeamus, tanquam verum iudicem, requiratur donū Spiritus ſancti, vel an ad id virtutes naturales ſufficiant, & vires hominis naturales. Pro ſolutione notandum, duplices eſſe pœnas, quædam ſunt naturales, & quæ naturaliter accidūt, vt exilium, mors, infirmitates naturales: aliæ ſunt pœnæ ſupernaturales, quas niſi ex reuelatione Diuina non cognoſcimus: tunc eſt prima propoſitio,
1. Propoſitio. Ad hoc quod timeamus pœnas naturales, dono ſupernaturali non egemus. Probatur: quia huiuſmodi mala ex natura noſtra contraximus. Confirmatur: quia damna iſta ita infideles ſicut fideles fugiunt, ergo.
2. Propoſitio. Secunda propoſitio. Ad hoc quòd timeamus mala ſupernaturalia, requiritur auxiliū ſupernaturale. Probatur: quia ſicut ſe habet ſpes ad bonum ſupernaturale, ita timor ad malum ſupernaturale: non autem poſſumus conuenienter ſperare ſine auxilio ſupernaturali, ergò neque timere. Secundò, quia ſicut ſe habet intellectus ad cognitionem veri ſupernaturalis, ita voluntas ad bonum ſupernaturale: intellectus autem verum ſupernaturale ſine auxilio cognoſcere non poteſt, ergò neque voluntas velle. Et confirmatur ex ſacris literis: quia hoc eſt quod Prophetæ petūt, vt in Pſalm. 118. Confige timore tuo carnes meas, & Eccleſiaſt. 25. Beatus vir cui datum eſt timere Deum. Item, quia pœnæ illæ gehennæ vires naturales excedunt, ad hoc ergo quod rectè illas timeamus, auxiliū ſpeciale requiritur, vt experientia docet: peſſimi enim & obdurati peccatores peccatis implicati gehennam non timent, & tamen timent alia mala naturalia.

Dubium aliud eſt, an timor ſeruilis maneat cum charitate. Reſpondet Sanct. Thom. artic. 6. diſtinct. poſita per duas Concluſiones. Prima principalis, timorem ſeruilem manere cum charitate, quia amor ſui ſtat cum charitate. Pro quo notat, quòd amor ſui ad charitatem tripliciter ſe poteſt habere. Primo modo, quòd ſit charitati contrarius, ſicuti ſi propter temporale bonum Deum quis derelinquat, quia in eo vltimum finem conſtituit, ſicuti eſt amor pecuniarum: huiuſmodi autem timor conſtat, quòd non ſtat cum charitate, quia pœnam illam, vt ſummum malum exiſtimat. Secūdo modo, amor ſic ſe poteſt habere, quòd contineatur in ipſa charitate, idque contingit, quando meipſum in Deum, & propter Deum diligo timore pœnæ, huic dilectioni contrarius in ipſa charitate continetur. Probat: quia à Deo ſeparari eſt maxima pœna, quam charitas reſpicit. Tertio modo, timor ad charitatem ſic ſe poteſt habere, quòd non contineatur in illa, neque illi repugnet, quod contingit, quando quis ſic creaturam diligit, vt in illa vltimum finem conſtituat: & talis timor, ait, poteſt cum charitate eſſe. Ex quo infert timorem, quantum ad ſubſtantiam, ſtare cum charitate.

Dubium eſt circa probationem ſecundi dicti: videtur enim id eſſe falſum, diximus enim, in hoc differre timorem filialem à ſeruili, quòd filialis culpā habet pro obiecto, ſeruilis verò pęnam: à Deo autem ſeparari eſt pęna, ſpectat ergo ad ſeruilem. Ad hoc dicimus, timorem ſeruilem ex natura ſua reſpicere pęnā, in quantum per illam bono aliquo priuamur: verbi gratia, timor ſeruilis reſpicit pęnam inferni, in quantum priuamur vita æterna. Vnde, ad argumentum dicimus, quòd à Deo ſeparari, dupliciter poteſt conſiderari: vno modo, in quantum abſolutè tollit & priuat amicitia Dei, & iſto modo reſpicit charitatem: alio modo, in quantum tollit bonum noſtrum, & vt ſic ſeparari à Deo, reſpicit timorem ſeruilem: abſolutè tamen poteſt eſſe cum charitate, & ſine illa, nam quādo quis in peccato exiſtens à nouo peccato ſe abſtinet, poſtquam pęnituit, in charitate manet, quia propter Deum à delictis ſe abſtinet: poteſt etiam propter ſolam pęnam ſe abſtinere, & timor iſte intrinſecè non includit ſeruilitatem: alius tamen, puta, ſi bonum operetur potius, quia contrarium pęnæ, quàm quia contrarium culpæ, ſeruilitatem includit.

Circa hoc tamen dubium eſt, an abſolutè operari ex timore ſeruili, ſit bonum morale & meritorium: verbi gratia, demus, quod quis faciat bona opera ex timore pęnæ, an tale opus ſit bonum morale & meritorium. Gabriel, 3. diſt. 34. quæſtione vnica, & Adrianus quodlibeto 4. q. 2. ſine argumentis tenent, opus procedens ex timore ſeruili, abſolutè non eſſe bonū, niſi ex charitate procedat. Ratio eorum eſt: quia tale opus procedit ex amore commodi & boni vtilis. Et idem videtur ſentire Scotus, licèt non ita clarè loquatur. Et S. Tho. 3. diſt. 34. q. 2. idem videtur ſentire: & iſta eſt opinio communis. Oppoſitum tamē credimus eſſe probabile, maximè, ſi pro obiecto habeat malum culpæ, nempè, quòd opus procedens ex timore pęnæ, ſiue æternæ ſiue temporalis, eſt opus bonum & laudabile. Primò, quia habet obiectum bonum, & non circunſtantiam malam, quæ illum viciet, ergo, quia de ſe velle illa bona temporalia, vt diuitias, honorem, & famam, non eſt malum: mulieres enim deuotæ opera bona faciunt propter habitudinem ad tempo-

Ii ralia,

ralia, ad hoc ſcilicet, vt Deus illis filios donet, & eſt laudabile, neque eſt qui reprobet: ſimiliter ergo de timore dicimus, quòd ſi quis extra charitatem ſit actus timoris illius, non erit meritorius, ſi verò ſit in charitate, & ex timore pœnæ operetur, opus illud eſt bonũ moraliter & meritorium, quia charitas talem actum virtualiter refert in Deum.

Dubium vltimum eſt an creſcente charitate, timor minuatur. Dubium mouetur propter Auguſtinum, qui ſuper primam Canonicam Ioannis, cap. 1. Exponẽs id, Perfecta charitas foras mittit timorem, inquit: Timor eſt ſicut ſecta, quæ introducit filium, & vadit, & recedit, poſtquam filium introduxit. Doctores omnes Scholaſtici cum S. Tho. q. 19. art. 10. concorditer conueniunt, ꝙ creſcente charitate, timor ſeruilis minuitur, quia quanto aliquis magis diligit Deum, tanto minus timet pœnam: timor autem filialis, neceſſe eſt, quod creſcat, creſcente charitate, ſicut effectus creſcit creſcente cauſa. Solus Durandus, 3. diſt. 34. q. vltima, aduerſatur cęteris Scholaſticis: tenet enim, quòd creſcente charitate, minuitur timor filialis, nam inquit, timorem filialem habere duos actus, vnum elicitum, quo timemus Dei præſentia carere, alium imperatum, quo à peccato fugimus: ait ergo, quòd actus elicitus, creſcente charitate, minuitur, quia quanto quis plus diligit, eo minus Dei præſentia carere timet: augetur tamen actus imperatus, qui eſt à peccatis ceſſare. Probat: quia timor pro obiecto habet malum poſſibile: non enim quis timet, quòd cœlum cadat: ſed quanto charitas eſt maior, minus timemus carere Diuina præſentia, quia videtur minus poſſibile, quod ea carere poſſimus. Confirmat: quia quanto magis minuitur periculum reſpectu alicuius mali, tanto timor minuitur. Et ad rationem ſancti Thom. quòd creſcente cauſa, creſcit effectus, reſpondet id verum eſſe, ſi materia timoris maneret, tunc autem non manet.

Durand.

Cõtra Durand.

Contra hoc dicimus primò, quòd Durandus manifeſtè contra experientiam loquitur, & quod ita ſit, probatur: quia quanto quis plus diligit, amplius diſplicere timet, licèt videat minus eſſe poſſibile, ſicuti amplius mater timet filium ſanum, quem magis diligit perdere, quàm infirmum, quem non tantum diligit. Vnde optimè Caietanus inquit, quòd inter illa, quæ reſpicit timor, duo potiſſimum reſpicit, primum malum arduum, ſecundum, quòd malum illud illi immineat: ex quo ſequitur, quòd quanto malum fuerit maius, eo amplius quis timebit, licèt illi minus immineat: verbi gratia, eſt mercator, qui habet diuitias amplas mari commiſſas, eſt alius pauper in medio maris, iſte minus timet, quàm mercator, dato maius periculum vitæ illi immineat: ſic in præſentia, quanto quis maiorem charitatem habet, amplius timet à Deo ſeparari, quia maius malum eſt illi à Deo ſeparari, quam alteri, qui minus perfectus eſt. Et ad argumentum, antecedente dato, negatur conſequentia, quia non eſt eadem ratio, vt ex dictis patet.

Circa aliud dictum ſancti Thomæ, ſcilicet, quòd creſcente charitate, timor ſeruilis minuitur, eſt dubium, quia intenſio actum bonum efficit meliorem, timere autem pœnam inferni, eſt actus bonus, ergo charitas intenſionem illius non tollit, aliàs in detrimentum noſtrum cederet. Pro ſolutione notandum, quòd inter actus bonos eſt magna differentia, nam quidam ſunt actus boni perfecti, vt virginitatem perpetuo ſeruare, alij ſunt actus, qui dato quod ſint boni, non tamen ſunt perfecti, vt cœnare hodie: tunc charitas augendo actum perfectè bonum, minuit & tollit omninò actum bonum, imperfectum tamen: verbi gratia, quis intendebat vxorem ducere, adueniente tamen poſtea charitate, vouit Religionem, votum illud tollit actum bonum, mutando in meliorem: & ideò in detrimentum noſtrum non cedit: ſic & de timore, nam timor gehennæ, licèt ſit actus bonus, eſt tamen imperfectus, & charitate adueniente, minuitur. Secundò dicimus, quòd charitas non ſemper efficit & cauſat maiorem intenſionem in omnibus actibus bonis, ratio eſt: quia maior intenſio non ſemper iuuat omnes actus bonos: verbi gratia, laudabile eſt hodie cœnare, velle tamen conatu magno cœnare, eſt vituperabile; ſimiliter ergo, gehennam timere eſt bonum, magno tamen conatu infernum timere, non eſt ita bonum. Et ad argumentum negatur antecedens, nam in actibus perfectis verum eſt.

Pro Auguſtino reſpondeo, quando aſſeruit mandatum Dei, ſi timore potius pœnę quàm amore iuſtitiæ fiat, ſeruiliter & non filialiter ſit, & ideò non ſic interpretandus eſt Auguſtinus de timore ſeruili, cui ſeruilitas eſt annexa, & pro obiecto habet & reſpicit malum pœnæ, quod timet, malum culpæ, quod admittit, non conſiderans: & cum talis delinquat, ideo meritò ait, quod non ſit, cum Dei præceptum non adimpleat ratione ſeruilitatis coniunctæ timori, ſecluſa enim ſeruilitate, ſi ſolum pœnam timeret, filialiter præceptum adimpleret.

QVARTVS TOMVS.

1 *An mendacium officioſum furto & adulterio æquiparari debeat.*

2 *An mœchetur, qui vxore in adulterio deprehenſa, alteram duxerit.*

3 *An fornicatio ſimplex ſit in Decalogo prohibita.*

4 *An præceptum Dei adimpleat, qui forinſecus tantum, & non corde facit.*

5 *An Zizania & hæretici tolerandi ſint vſque ad ventilationem.*

6 *An Angelica corpora lucidiſſima & æthea ſint.*

7 *An ſolus Deus melior ſit anima rationali.*

8 *An merita occultiſſima cauſa ſint prædeſtinationis.*

9 *An Angeli omnes æquales ſint creati.*

10 *An Angeli corpora ſua moueant, dũ deſcendunt de cœlo, & aſcendunt in cœlum.*

11 *An Chriſtus dicendus ſit homo Dominicus.*

12 *Quis ſit cibus & potus humanus.*

13 *An in eccleſia ſit peccatum aliquod.*

14 *Eccleſia vera an notis aliquibus dignoſci poſſit.*

15 *An Beatiſſima virgo in Chriſti morte in fide defecerit.*

16 *An Melchiſedech fuerit Spiritusſanctus.*

17 *An ſit liberum arbitrium.*

18 *An homo poſſit impeccabilis fieri.*

19 *Gradus conſanguinitatis quouſque ſe extendant.*

Diuer-

20 *Diuortium an hodie licitum ſit.*
21 *An monachorum veſtitus decens ſit.*
22 *An Chriſtiani ſuis principibus tributa ſoluere teneantur.*
23 *An Chriſtianum iam factum occidere liceat.*
24 *An Adam Spiritum ſanctum habuerit.*
25 *An liber Eccleſiaſticus ſit Canonicus.*
26 *An anima extrinſecus inducatur.*
27 *An ex ſcriptura conſtet Angelos bonos quàdo, quales & quomodo creati ſint.*
28 *An pœnitentia baptiZandis ſit neceſſaria.*
29 *An teneatur quis in abſentia ſacerdotis laico confiteri.*
30 *An ex conſenſu viri liceat vxori in caſu fornicari.*
31 *An Chriſtianis litigare liceat.*
32 *An velle credere ſit noſtrum.*
33 *Tenebrarum locum an aliquis verè nouerit.*
34 *An Eccleſia fundata ſit ſuper Petrum.*

PRIMVM QVAESITVM.

An mendacium officioſum furto & adulterio æquiparari debeat.

AVGVSTINVS de médacio ad Cóſentium c.6. inſinuare videtur, mendacium officioſum grauius delictũ eſſe furto & adulterio. Sic enim ſcripſit. Cùm igitur mentiendo vita æterna amittitur, nunquam pro cuiuſq; téporali vita mentiẽdum eſt, enimuero iſti, qui ſtomachantur & indignantur, ſi nolit aliquis mendacio perimere animam ſuam, vt alius ſeneſcat in carne: quid ſi etiam furto noſtro, quid ſi adulterio liberari poſſit aliquis de morte, ideoque furandum eſt, aut mœchandum? neſciunt enim ad hoc ſe cogere, vt ſi laqueum ferat homo & ſtuprum petat, cõfirmás, quod ſibi collum ligauit, niſi ei cõcedatur quod petit, conſentiatur propter animam, ſicut ipſi dicunt, liberàdam? quod ſi abſurdum & nefarium eſt, cur animam ſuam quiſque mendacio corrumpat, vt alter viuat in corpore, cum ſi ſuum propterea corrumpẽdum daret, omnium iudicio nefariæ turpitudinis damnaretur?

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 3. Sentent. diſt. 38. S. Tho. 2.2. q. 110. Conueniunt Doctores omnes Scholaſtici in hoc, mendacium ſufficienter diuidi in pernitioſum, officioſum, & iocoſum: de pernitioſo inquiunt, mortale eſſe: notat tamen S. Thom. art. 2. ad hoc quòd ſit mendacium pernitioſum, requiri intentionem nocendi alteri, vnde, ſi quis falſum aſſerat ex loquacitate quadam, formaliter & proprie non eſt mẽdacium pernitioſum, quia non intentione nocendi falſum aſſeruit, ſicut detractio, quando quis de proximo ſiniſtrè loquutur, non tamen cum intentione nocẽdi, licèt ſit detractio materialis, non tamen formalis, niſi fortè proximo nocumentum ſequatur: ſic de mendacio, ſi cum intentione nocendi alteri non enuncietur, pernitioſum non eſt, niſi de facto nocumentum proximo ſequatur, quia tunc mortale erit.

De mendacio verò officioſo & iocoſo, S. Tho. ar. 3. ait ex genere ſuo licèt ſit peccatũ, non tamen eſſe mortale, poteſt tamẽ ex circunſtãtijs mortale fieri: & eadẽ 2.2. q. 70. art. 4. ait, quòd mendacium, ſi aliam non habeat maculam quàm falſitatis, genere ſuo non eſt mortale. Patet, quia non eſt contra religionem neque contra iuſtitiam, ideò in genere ſuo non expellit charitatẽ. Et in ſolutione ad ſecundum argumentum inquit, mendaciũ officioſum adeò in genere ſuo non eſt mortale, vt neque in iudicio tale fiat: quare dum innocens vel teſtium calumnijs accuſatur, vel iudicis iniquitate vexatur, dicat aliquid contra veritatem, vt via illa ab iniquo iudicio ſine culpa liberetur, niſi iuſiurandum interueniat, non eſt mortale. Et ratio eſt: quia iudiciũ iniuſtum non eſt iudicium, & ideo contra iuſtitiã non delinquit. Aduertendum tamen, quòd dum S. Thom. ait, iudicium iniuſtum non eſſe iudicium, non loquitur more Doctorum iuris, ſed philoſophorum moralium, qui quidquid vitioſum eſt, nullum arbitrantur: iuris enim prudentes non omnem ſententiam iniuſtã pro nulla ducunt, ſententia enim apud illos duplici de cauſa eſt nulla, ſcilicet, vel quia dimanat à non iudice, vel quia errorem continet tum intollerabilem, tum etiam manifeſtum, attamen etiam ſi non ſit nulla, accidit eſſe iniuſtam triplici de cauſa, nempè, aut ex animo, quia iudex ex odio procedit, licèt niſi alia adſit iniquitas, ſententiam non vitiat: aut ex ordine, nempè, quòd non ſeruatur neceſſarius ordo iuris: aut ex cauſa, ſcilicèt, dum contra veritatem aut facti aut iuris ſententia pronunciatur: & hæc eſt eſſentialis iniuſtitia, nam reliquæ accidentariæ ſunt. Et quod dicimus de ſententia, idem de iudicio cenſendum eſt. Vnde Gregorius Can. Epiſcopus, 11. q. 3. ait, Sententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta, timenda eſt, ob id, ſcilicet, quòd quando errorem non continet manifeſtum & intolerabilem, ad reum non pertinet de ſententia paſtoris iudicare. Conſideratè tamen perpendenda ſunt duo illa verba, ſentẽtia, & paſtoris, nam priori intelligit, quòd non ſit intolerabilis erroris, & poſteriori, quòd ſit veri iudicis, quæ omnia in foro iudiciali intelliguntur, nam in foro conſcientiæ quiſquis cognouerit ſententiam eſſe iniquã, hoc eſt, contra veritatem, põt non parere, dummodò id citra ſcandalum faciat, & ideò S. Tho. omne iudicium iniquum cenſet nullum.

Dubium tamen eſt, mendacium quomodo ſit malum & peccatum. Reſpondeo, ex eo quòd contra ius naturale eſt: eſt enim abuſus verbi contra id ad quod inuentum eſt, ſed an de ſe mendacium ita malum ſit, quòd in nullo caſu poſſit benè fieri, ſicuti fractio voti, licèt de ſe ſit malum, in caſu tamen non tenemur votum ſeruare. Martinus in materia de martyrio inquit, non eſſe ita manifeſtum, quòd de ſe ſit ſemper malũ, quin in aliquo caſu mentiri liceat, vtpuia ad maxima tormenta vitãda. Nos tamen cũ Auguſtino dicimus, mendacium eſſe intrinſecè malum, & quod in nullo caſu mentiri licet, etiam neque ad maxima tormenta vitanda. Quòd ſi quæras, vnde probatis, mendacium eſſe intrinſecè malum? Dicimus, quòd ſicut probamus, adulterium eſſe malum, quia apud omnes gentes eſt malum & damnatum, & dato probationem aliam non haberemus, iſta ſufficiens eſſet, ſic ergo de mendacio dico, quia enim apud omnes gẽtes exiſtimatur malũ & peccatũ, ideò pro nulla cauſa mentiri licet. Ratio etiam eſt, quia cum mendacio ſocietas humana conſtare non poſſet, nam ſi mentiri liceret, omnes adinuicẽ ſe deciperent. Probatur etiam à poſteriori: quia ſi in caſu aliquo mentiri liceret, ergo liceret peierare, conſequens autẽ eſt abſurdum, ergo, antecedens patet: quia peierare nihil aliud eſt, quàm Deum in ſubſidium mẽdacij adducere. Tum etiam quia ſi mentiri poſſet benè fieri, Deus ergo faueret mẽdacio, quia bonum eſt: quod tamen horribile eſt dictũ, falſum ergo eſt quod Martinus inquit.

Martinus

Contra Mart.

Dubium tamen eſt, an Deus poſſit in mendacio

diſpenſare? Aliqui affirmant, quòd ſicut Deus poteſt in alijs præceptis decalogi diſpenſare, ita & in hoc. Opinio tamen communis & verior eſt, quòd Deus non poteſt in mendacio diſpenſare. Probatur: quia ſi poteſt cum homine diſpenſare, ergo & ipſe mentiri poteſt, quia ſi diſpenſat quia eſt bonum, ergo & ipſe mentiri poteſt: conſequens tamen contra Paulum eſt ad Hebr. 6. vbi inquit, Impoſſibile eſt Deum mentiri: quod intelligi debet de potentia etiam abſoluta: tum etiam, quia non haberemus certitudinem articulorum fidei, & ſcientiæ, & prophetiæ, & omnium quæ Deus nobis reuelauit. Quod ſi dicas, Deus ipſe manifeſtare poteſt, quòd in iſta vel iſta reuelatione non ſum mentitus, dicimus hoc non ſufficere, quia quando Angelus id reuelaret, fortè Satanas ipſe transfiguraret ſe in Angelum lucis, & vt nos deciperet, mẽdacium maximum aſſereret.

Dubitari etiam poteſt an quis inuincibiliter ignorare poſſit, an mentiri ſit malum. Dicimus ad hoc, id dupliciter contingere poſſe: vno modo quòd ignoret an mentiri iocosè vel officiosè ſit malum: alio modo, quod mentiri perniciosè malum nó ſit: & iſto modo dicimus, quòd poteſt quis ſe decipere & exiſtimare, quod ſi non mentiatur ad ſaluandam hominis vitam, quòd mortaliter peccat: & ita in caſu cadere poteſt ignorantia inuincibilis circa mendacium pernicioſum, & ex cõſequenti circa iocoſum, & officioſum, cum ſint minimæ entitatis.

Sed an quis inuincibiliter ignorare poſſit quòd in vniuerſum mentiri ſit malum. Reſpondemus, quòd in vniuerſali nullus põt inuincibiliter ignorare, quòd mentiri ſit malum, ſi aliquam adhibeat diligentiam. Et quod ita ſit, patet: quia quòd nullus id ignoret ad prouidentiam Dei pertinet, nam ſemper in eccleſia prouidit, quòd eſſent Paſtores & Doctores, qui neceſſaria ad ſalutem docerent. Tum etiam, quia ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, in communi ergo & vniuerſali, ignorantia inuincibilis cadere non poteſt circa hoc, quod mentiri ſit malum.

In primo argumento art. 3. Sanct. Thom. tangit difficultatem hanc, an Euangeliſtæ aliquando mentiti ſint, vel mendacium dixerint. Ad quod dicimus hæreticum eſſe aſſerere, quòd ex intentione & induſtria mendacium dixerint. Eraſmus tamen inquit, quod lapſu linguæ vel memoriæ obliti ſæpè mendacium dixerunt, vel ſaltem aliquando. Sed dicimus aſſertionẽ Eraſmi erroneam & periculoſam eſſe, nã ſi in aliquo ſunt lapſi & mentiti, potuerant ergo ſimiliter in alijs labi & mentiri, & ſic ſcriptura tota ſacra & reuelata eſſet ſuſpecta, quia neſcimus ſi Euangeliſta fuit lapſus ad mendacium, vbi, vel quo loco lapſus fuerit, & mentitus. Item, quia Chriſtus Dominus dixit, Iota vnũ aut vnus apex non præteribit a lege. Et, Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. Tum etiam, quia Euangeliſtæ, ſicut & Prophetæ ductu & inſtinctu Spiritus ſancti locuti ſunt, Spiritus verò ſanctus non mouet ad ſalſum, neque ad mendacium: aſſertio ergo Eraſmi tanquam erronea & periculoſa, cauenda eſt.

Circa ſolutionem ad vltimum argumentum eiuſdem articuli tertij eſt dubium, quomodo quis excuſetur, vt non ſoluat quod promiſit. Nam S. Tho. inquit, requiri quod omnia omninò immutata maneant: dubium ergo eſt, quomodo cõditio hæc intelligi debeat: verbi gratia; quis vxoratus liberis tamen orbatus, promiſit certam ſummam pecuniæ, vel prædium aliquod Petro, poſt promiſſionem nati ſunt ei liberi, an talis teneatur pecuniam promiſſam vel prædium ei cui promiſit, dare? Caietanus, 2. 2. quæſtio. 88. artic. 1. inquit, quòd quando aliquis promiſit ſe aliquid facturum, intelligitur niſi rerum mutatio fiat, & ponit exempla: ſicuti ſi quis promiſit pecuniam pro filia ſua locanda, poſtea tamen factus eſt pauper, non tenetur promiſſo, & in ſimilibus verum eſt quod Caietanus inquit. Sed an omnis mutatio rei, quæ poſtea caſu euenit, quam ſi ante intellexiſſem, de facto non promiſiſſem, an talis excuſet ab impletione promiſſi, hoc eſt, an in caſibus, in quibus promiſſum ſeruare poſſum, dato de facto rerum mutatio ſit facta, an promiſſum ſeruare tenear. Dicimus ad hoc primo, quod affirmari poſſet, quod omnis euentus, qui ſi fuiſſet præuiſus promiſſio non fieret, tollit obligationem promiſſi. Probatur: quia mutatio talis cauſat inuoluntarium, nam promiſſio fuit facta ex ignorantia: quod ex eo conſtat, quia qui promiſit, poſtquam euentum audit, pœnitet ei ſe promiſiſſe, promiſit ergo ex ignorantia, ignorantia autem cauſat inuoluntarium, ergo talis promiſſio nõ tenet. Item, ignorantia rerum præſentium, ex qua promiſſio procedit, excuſat à promiſſione adimplẽda, ergo ignorantia rerũ futurarũ excuſauit: verbi gratia, diues aliquis exiſtimat ſe in cenſu habere quatuor millia ducatorum, promittit filiæ in nuptias duo millia ex illis, & diligentia adhibita reperit, quòd totus eius cenſus non adæquat duo millia, talis non tenetur promiſſum adimplere, ſi ergo ignorantia illius incommodi præſentis excuſat ab adimpletione talis promiſſi, quanto fortius ignorantia futuri euentus excuſabit à reddendo promiſſo. Quòd ſi licentia hæc nimis ampla videtur, dicimus ſecundo, quod poſt euentum illum videndum eſt, an opus illud quod promiſit ſit adeò bonum & honeſtum nunc, ſicut tempore quo promiſit: ſi opus ita bonum & honeſtum manet, ſicut tempore quo promiſit, tenetur promiſſum adimplere, ſi verò promiſſio non ita bona manet, neque adeo honeſta, excuſatur ab adimpletione promiſſi. Tertio dicimus, quòd de hoc certa regula aſſignari nõ poteſt, ſed penſandum eſt ad arbitrium boni viri, quis euentus excuſet, & quis non, poſtquam ille & ſimiles promiſſiones ex honeſtate quadam obligant.

Pro Beato Auguſtino reſpondetur, quòd ipſe loco citato mentem ſuam explicat, cum inquit, Nunquam pro cuiuſque temporali vita mentiendum eſt. Ex quo manifeſtè aſſerit mendacium, adeò intrinſecè malum eſſe, vt propter nullam cauſam mentiri liceat: quod non ſic eſt de furto, nam in caſu extremæ neceſſitatis, ſi quis alienis bonis fruatur, vt vitam conſeruet, furtum non committit, neque talis fur dicendus eſt.

SECVNDVM QVAESITVM.

An mœchetur, qui vxore in adulterio deprahenſa, alteram duxerit.

AVguſtinus lib. vnico de fide & operibus, cap. 19. dubitare videtur, an qui vxorem in adulterio deprehenſam dimiſerit, ſi alteram duxerit, mœchetur. Sic enim ait, Quiſquis vxorem in adulterio deprehenſam dimiſerit, & aliam duxerit, non enim videtur æquandus eis, qui excepta cauſa adulterij, dimittunt & ducunt: & in ipſis Diuinis ſentẽtijs ita obſcurum eſt, vtrum & iſte, cui quidem ſine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, ſi alteram duxerit, vt quantũ exiſtimo venialiter ibi quiſque fallatur. Sententiam hãc tetractauit B. Auguſtinus libro 83. quæſtionum, quæſtione vltima, his verbis: Verum ſi quiſquam aſſerat, ſolam illam fornicationem Dominum admittere ad cauſam relinquendæ coniugis, quæ vulgo dicitur fornicatio, id eſt, quæ concubitu illicito perpetratur, hic poteſt dicere, Dominum cùm de hac re loqueretur, de vtroque fideli dixiſſe, & marito & vxore, vt ſi

ambo

ambo fideles ſint, neutri liceat alterum relinquere, niſi cauſa fornicationis: vbi non poteſt Paganiſmus intelligi, quia vterque infidelis eſt, ſic enim & Apoſtolus diſtinguere videtur, cum ait, His autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio, nō ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quòd ſi receſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Vbi etiam intelligitur, quòd ſi vna illa cauſa, qua ſola relictio coniugij permittitur, mulier à viro receſſerit, innupta perſeuerare debet, aut ſi ſe non continet, viro potius reconciliari vel correcto, vel certè tolerando, quam alteri nubere. Sequitur autem & dicit, Et vir vxorem non dimittat, breuiter eandem formam inſinuans in viro, quàm præcipiebat in fœmina, quibus ex præcepto Domini inſinuatis, ita ſequitur, Cæteris autem ego dico, non Dominus, ſi quis frater vxorem habet infidelem, & hic conſentit habitare cum illo, non dimittat illam: & mulier, ſi habet virum fidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum. Vbi datur intelligi, Dominum de his locutum, vt neuter alterum dimitteret, ſi fideles ambo eſſent. Ex quo cōſtat priorem ſententiam retractaſſe, & cum eccleſia & diffinitione Concilij Tridentini conſenſiſſe. De hac quæſtione vide ſupra ſecundo tomo B. Chryſoſtomi ad duodecimum quæſitum, & Beati Ambroſij ad vigeſimumtertium.

TERTIVM QVAESITVM.

An fornicatio ſimplex ſit in Decalogo prohibita.

AVguſtinus lib. 2. quæſtionum ſuper Exodum cap. 71. inſinuare videtur, ſe ignorare an fornicatio ſimplex ſit in Decalogo prohibita: explicans enim locum hunc, Matth. 5. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, excepta cauſa fornicationis, facit eam mœchari*, ſic ait, Hoc utique fornicationem appellauit, ſi cum alio peccet, quæ uirum habet, quod eſt mœchia, id eſt, adulterium, omnis ergo mœchia etiam fornicatio in ſcripturis dicitur. Sed vtrum etiam omnis fornicatio mœchia dici poſſit, in eiſdem ſcripturis non mihi interim occurrit locutionis exemplum: ſed ſi non omnis fornicatio etiam mœchia dici poteſt, vbi ſit in decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt uiri, qui uxores non habent, cum fœminis quæ maritos non habent, utrum inueniri poſſit ignoro.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 4. Senten. diſt. 33. & S. Tho. 1.2. q. 100. ar. 7. quo quærit, an præcepta Decalogi rectè tradantur? Et reſpondet, quòd rectè ſunt tradita ſecundū ſummā Dei ſapientiā, & in ſingulis argumentis explicat difficultates, quæ occurrere poſſunt circa ſingula præcepta. Et circa ſextum inquit, quod nomine & prohibitione mæchiæ prohibentur omnes ſpecies luxuriæ, & omnis concubitus illicitus, tam inter ſolutum & ſolutā, quàm inter maſculos, ſi ſimul conueniant. In qua ſententia conueniunt omnes Patres & Doct. Scholaſtici.

Pro B. Auguſtino ipſe eodem c. citato pro ſe reſpondet, inquiens, ꝙ ſicut furti nomine intelligitur omnis illicita vſurpatio rei alienæ, non enim rapinam permiſit qui furtum prohibuit, ſed vtique à parte totum intelligi uoluit, quidquid illicitè rerum proximi auferetur, profectò & nomine mæchiæ omnis illicitus cōcubitus, atque illorum membrorum non legitimus vſus prohibitus debet intelligi. Vide ſupra B. Ambroſium, vbi amplè de adulterio diſputauimus, ad ſeptimum.

QVARTVM QVAESITVM.

An præceptum Dei adimpleat, qui forinſecus tantum, & non corde facit.

AVguſtinus lib. 5. quæſtionum ſuper Deuteronomium, c. 54. ait, quòd qui ea, quæ Deus præcipit, extrinſecus tantum, & nō corde adimplet, præcepto Dei non obtemperat. Exponens enim illud, Propriè eſt verbum hoc valde in ore tuo, & in corde tuo, & in manibus tuis facere illud: inquit deinde, quod additum eſt hic, & in manibus tuis, non ait Apoſtolus, niſi in ore tuo & in corde tuo, & hoc vſque ad finem executus eſt dicens. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: meritò quod ex Hebræo trāſlatum eſt, quantum à nobis inſpici potuit, non habet in manibus tuis, ne fruſtra tamen hoc à ſeptuaginta interpretibus additum exiſtimo, niſi quia intelligi uoluerunt etiam ipſas manus, quibus ſignificatur opera in corde accipi debere, vbi eſt fides, quæ per dilectionem operatur, nam ſi forinſecus ea quæ Deus iubet manibus fiant, & in corde non fiant, nemo eſt tam inſulſus, qui præcepta arbitretur impleri: porrò ſi charitas, quæ eſt plenitudo legis Dei, habitet in corde, ét ſi manibus corporis quiſquam non poſſit operari, pax illi eſt vtique cum hominibus bonæ voluntatis.

Doctores Scholaſtici, 2. ſent. diſt. 27. & 28. S. Tho. 1.2. q. 100. ar. 10. quo quærit, an modus charitatis cadat ſub præcepto Diuinæ legis, ita ut eius iuſſa ſeu filii facere teneamur, vel ea per actum talem adimplere, quo eius filii conſtituamur. Sanct. Thom. recitatis duabus opinionibus contrariis, eaſdem reconcilians reſpondet duabus Concluſionibus, quæ hac diſtinctione patent. Actus charitatis bifariam conſideratur: vno modo, vt eſt quidam ſingularis actus peculiaris virtutis amandi, ſicuti eſt alius actus ſperādi, & alius credendi, nempe, cuius contrarium eſt formaliter odiſſe: & iuxta hunc modum eſt prior Concluſio, Actus charitatis cadit ſub ſingulari præcepto, nēpe, ſub hoc, Diliges Dominum Deum tuum, & proximum tuum, ſicut teipſum. Altera verò ratione conſideratur, non ut eſt ſingularis obiecti, ſed ut uniuerſalis conditio & modus omnium uirtutū, nam non habere Deos alienos, non peierare, Sabbatha ſanctificare, nihil aliud eſt, quàm Deum diligere, ſicuti honorare parentes, non furari, non occidere, &c. nihil aliud eſt quam proximum diligere, licet non formaliter, ſed materialiter. De hac ergo charitatis ratione eſt ſecūda concluſio. Modus talis charitatis non cadit ſub præcepto, quod eſt dicere, in hoc præcepto: Honora patrem & matrem, non includitur ut parentes ſint ex charitate honorandi, ſed quòd exhibeatur eis exterior reuerentia, quam licèt quis in peccato mortali præſtet, nō ideo ſit præcepti tranſgreſſor. Probatur cōcluſio, Charitas Dei ideo eſt generalis modus omnium uirtutū, quod eſt finis ad quē lex Diuina ordinat, iuxta illud 1. Tim. 5. Finis præcepti charitas. Et ad Rom. 13. Plenitudo legis eſt dilectio, finis autē præcepti non cadit ſub præcepto legis, ſed actiones, quibus in finē tenditur, & ideo ait S. Tho. intentionem finis eſſe modum formalem, qui non includitur in ſubſtantia præceptorum, & hoc pacto conciliat dictas opiniones, nempe, ut quæ affirmat modum charitatis cadere ſub præcepto intelligenda ſit de ſingulari præcepto dilectionis: negans uerò interpretāda ſit de alijs. Prętet has duas opiniones, quas S. Th. recitat, eſt tertia opinio, quę in concordiam harum adduci non poteſt. Sunt aūt qui contra ſecundam Concluſionē S. Th. affirment, ſingula Decalogi pręcepta, atque omnia Diuina includere

modum charitatis, ita quòd, niſi in gratia fiant, non ſolum ſunt meritoria, verum ſunt peccata, vtpote eorundem præceptorum tranſgreſſiones. Et hæc opinio eſt Dionyſij Ciſtercienſis, 2. diſtinctione, 17. qui ex fallaci illa conſequentia hallucinatus eſt, quibuſcunque præceptionibus Deus intendit nos ad amorē ipſius pertrahere, ergò ex eodem amore tenemur cuncta perficere & adducit pro ſe illud Petri: Omnia opera veſtra in charitate fiant. & aliud Bernardi: Omne quod præcipitur in ſola charitate ſolidatur: & locum citatum Auguſtini, & alia ſimilia.

Dioniſius Ciſterciē.

Hæc autem opinio nedum eſt falſa, verum & erronea Synodo Tridentina ſeſſ. 6. Can. 7. aduerſus Lutheranos damnata, nempè, cuncta opera, quæ extra gratiam Dei fiunt, eſſe peccata. Et cōtra Dionyſium arguitur primò, nam omiſſis operibus, quæ ex obiecto & circunſtantijs ſunt mala, cætera autem ſunt præcepta, aut conſilia, aut indifferentia, ſi ergò cuncta obſequia præceptorum, quæ extra gratiam fiunt, peccata ſunt, illa etiam erunt peccata, quæ ſunt ſub conſilio, nam ſi Deus ex charitate nos obligat præcepta implere, pariter id de conſilijs iuſſiſſe videtur, atque adeò de alijs operibus naturalibus, quæ ad conſeruationem vitæ ordinantur, & ita omnia opera, quæ in peccato fiunt, peccata eſſent. Secundò ſi vniuerſa mandatorum officia tenemur ex charitate adimplere, vel hoc eſſet ob communem illorum obligationem, vel propter ſingulare præceptum charitatis: non ob generalem obligationem omnium, nam per illa non imperantur nobis aut prohibentur niſi opera, vt paternus honor, & ab iniurijs abſtinere, quibus amicitia violatur: quod ſi in honore parentum charitas aliqua includatur, certè illa ſatis erit quę naturaliter inter homines inuenitur: ſingulare autem mandatum charitatis, cum ſit affirmatiuum, non obligat pro ſemper, ſed certis temporibus, extra quæ non eſt cur obligemur cætera ex charitate adimplere. Tertiò, ſi illud ſingulare præceptum in cunctis alijs eſſet neceſſarium ſeruari, ſequeretur quòd trāſgreſſio cuiuſcunque pręcepti eſſet duplicatum delictum, ſcilicèt & contra peculiare obiectum, verbi gratia, furari, & contra Diuinam charitatem. Quartò, ſequeretur ꝙ occurrente materia cuiuſcunque præcepti teneremur conſcientiā diſcutere, vt in Dei gratiam reciperemur. Quintò, quia ſequeretur, quòd nemo ad ſacramentum confeſſionis dignè accedere poſſet, niſi qui iam in gratia eſſet, quia illud etiam præceptum confeſſionis teneremur in gratia adimplere: imò adultus non poſſet ad baptiſmum accedere, niſi iam factus eſſet membrum Chriſti, quare ſacramenta non poſſent primam gratiam conferre.

1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio. 5. Ratio.

Ideò diſtinguendum eſt cum Theologis, biſariam poſſe Dei præcepto ſatisfieri; vno modo, quantum ad ſubſtantiam operis, quod eſt ſic implere, vt peccatum tranſgreſſionis aut omiſſionis caueamus: altero verò modo, quantum ad intentionem præcipientis, id eſt, eum finem attingendo, quò intentio præcipientis dirigitur, quæ eſt vita æterna, illuc nāque Deus per ſuas leges nos perducere intendit, ſecundum illud: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Vt ergò legi quantum ad ſubſtantiam ſatisfaciamus, charitas neceſſaria non eſt, ſed vt æternam vitam poſſideamus.

Ex quo fit, vt ad illum priorem implendi modum opus non ſit relatione operis in Deum per ſpecialem eius concurſum, ſeu in finem ſupernaturalem, vt Gregorius Ariminen. 1. Senten. diſtin. 26. & ſequentibus ſuſtinet, ſed ſatis eſt in ipſum referri, tanquam in finē naturalem, in quem quodcunque opus honeſtum natiuam habet relationem, Deus namque naturæ conditor ad ſe cuncta, dum condidit, retulit, quocirca impletio huiuſmodi mandati naturali Dei influxu fieri poteſt, iuxta illud ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, tametſi tota lex ſine auxilio ſpeciali gratiæ adimpleri nequeat, longo tempore abſque peccato viuamus.

De priori autem Concluſione S. Thom. nempè, de ſingulari præcepto charitatis grauiora ſunt dubia, tam de eius neceſſitate, quàm de eius materia & modo. Dictum eſt enim, finem legis non cadere ſub præcepto; cum ergo charitas & Dei amicitia finis ſit Diuinæ legis, non oportebat ſingulare inſtitui præceptum de illa, eſt enim ſcopus & brauium, quod per aliorum præceptorum obſeruantiam obtinetur. Secundò, charitas eſt donum ſupernaturale Dei, ergo præceptum aſſequendæ illius nequit à nobis naturali facultate impleri, non enim naturaliter charitatem aſſequi valemus, cum ergo fidelis Deus nihil nobis impoſſibile præcipiat, non debuit nobis tale mandatum iniungere, atque ideo cùm nemo ſciat an odio vel amore dignus ſit, nullus certus eſſe poſſet, an illud impleuerit, quare neque conſcientiam ſuam pacare. Tertiò, quia cùm ſit affirmatiuum, ſignanda eſſent tempora, quibus obligat, quæ tamen facile deprehendi nequeunt: nam ſi dixeris, ſatis eſſe ſemel in vita implere, nēpè in articulo mortis, longè à natura eiuſdem præcepti aberras, nam cùm præceptum hoc cæterorum omnium ſit præambulum, nam vt ait Apoſtolus, finis præcepti charitas, ridiculum eſſet dicere, quod liceat vitam totam transfigere, antequam nos obliget. Et confirmatur: ſi enim ab humanis exemplum petamus, miles dum nomen ſuum in militiam dat, tunc ſe in amicitiam principis addicit: præceptū ergò, ſi vllum eſt charitatis, ſtatim ab initio vitæ obligat. Quòd ſi dicas obligare ſtatim cum primum quis ad vſum rationis peruenit, certè inſtans hoc pauciſſimis notum eſt, vnde nullus vnquā huiuſmodi omiſſionis ſacerdoti eſt confeſſus. Secundò confirmatur: quia S. Thomas loco citato huic præcepto alia tempora conſignat docens tranſgreſſionem eiuſdem præcepti contingere poſſe vbi alia violantur.

1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio. 1. Confirmatio. 2. Confirmatio.

Quod ſi dicas cum Scoto, 3. diſt. 27. tempus huius præcepti eſſe omnes dies feſtos, quibus homo tenetur ſe Deo commendare, & ei gratias agere, in contrariū eſt argumentum, quod hoc non exprimitur in præcepto ſanctificandi Sabbatha, ſed tantum iubemur ab operibus ſeruilibus ceſſare, & quamuis finis eius ſit Deo vacare, iam tamen diximus, finem non cadere ſub præcepto. In ſumma hoc in præſentia quæritur, quidnam in tali præcepto nobis iubeatur, vtrum videlicet intrinſeca ſola dilectio, an vero forinſecus opus. Solutio harum rationum à poſtrema incipienda eſt. Præceptum dilectionis non præciſè ad internum affectum obligat, ſed ad externum opus, affectus enim bonus propter bonum opus eſt: obligat enim primum omnium ſecundum Sanctum Tho. lex charitatis, vt dum quis primum vſum rationis attingit, ſe & ſua in Deum referat, cum primum plenè deliberare incipit, & vnum eſſe primum parentem rerum agnoſcit, quod ratione nō caret, nam cū Deus ad hoc nos condiderit, & ratio naturalis dictet, vnam fuiſſe primam cauſam omnium, conſonū eſt rationi, vt tūc homo amore ipſius primæ cauſæ proponat à malo recedere, & bonū agere, hoc enim eſt pro tunc Deū ſuper oīa diligere: quare tūc præſente eius ſpeciali auxilio, homo fidē & gratiā reciperet, qua ab originali mū daretur. Quidquid autē de hoc ſit, crediderim, vt cū homo rationis compos baptiſmo tingitur, vitam ſuam in Deū referre debeat, ſicuti enim tunc præcepto fidei tenetur credere, ita & quæ credit ſperare, & à quo illa ſperat diligere, inſtar illius, qui in militia nomen ſuū dat principi: ac ſubinde crediderim, quòd qui tunc non ſe ad gratiam diſponeret, peculiariter contra charitatem

Scotus. Ad poſtremū argumentum.

ritatem delinqueret, veluti contra fidem, ſi non crediderit. Neque in his tantum caſibus, verum fortè, quoties opus aliquod egregium aggredimur, vel cauſa martyrij nobis offertur, vel illuſtre aliquod beneficium à Deo ſuſcipimus, vt dum nos ab eminenti mortis periculo eripiunt, non eſſe temerarium affirmare, ſed prudentia, vt eodem quoque præcepto teneamur Deum diligere, etiam quantum ad modum, hoc eſt, quantum in nobis eſt nos diſponere ad ineundam cum Deo gratiam.

Quando præceptũ dilectionis Dei liget.

Aduertendum tamen, quòd vt reliqua, ſic quoque ſingulare præceptum charitatis poteſt quantum ad ſubſtantiam operis impleri abſq; eius modo: exempli gratia, arbitror præceptum hoc hominem aſtringere, vt quoties nomen Dei blaſphemari audierit, & eius honorem peſſundari, à parte ipſius ſtet, & pro eius honore reſpondeat; quo tamen articulo nõ tenetur ſuorum criminum pœnitere, vt Dei amicitiam ſibi conciliet, quare neque hoc præceptum in vniuerſum obligat ad ſuum ipſius modum, ſed quando currit articulus interne diligendi, nam in caſu poſito ſolum eſt neceſſitas protectionis exterioris.

Ad primum autem reſpondet S. Thom. 2. 2. q. 44. quòd etſi charitas ſit finis aliorum præceptorum, atq; adeò non cadat ſub ipſorum obligatione, nihilominus decuit ſingulare eius præceptum cunctis alijs præmitti, tanquam eorum præambulum, & ideò illud neque alterum dilectionis proximi non eſt in Decalogo incluſum, ſed extra in radice præfixum, in quod reducuntur præcepta primæ tabulæ, ſicut in alterum præcepta ſecundæ.

Ad ſecundum facilè reſpondetur per illud Ariſtotelis axioma: Quæ per amicos facimus, per nos ipſos facere videmur, nam quamuis per nos ipſos præceptũ, & modum charitatis nequeamus implere, Deus tamen paratiſſimus eſt, niſi per nos ſteterit, opem nobis ad id perficiendum ferre.

Ad primũ argumentum.

Verum prætereunda non eſt vltima clauſula S. Tho in reſponſione quæſtionis, ait enim, quòd qui parentes ex Dei charitate non honorat non eſt tranſgreſſor præcepti de honorandis parentibus, licèt ſit tranſgreſſor præcepti, quod eſt de actu charitatis, propter quam tranſgreſſionem meretur pœnam. Ex his verbis Thomiſtæ aliqui inferunt, hanc eſſe mentem S. Thom. quod vbicunque occurrit materia aliorum præceptorum, concurrit pariter charitatis mandatum contra quod ſubinde peccatur, ſi cætera non impleantur ex charitate. Intellectus autem iſte contrarius eſt D. Tho. nam diffiniens modum quo charitas nõ includitur in alijs præceptis, docet neq; ſemper cum eis concurrere, ſed cum ſit affirmatiuum, habere ſua tempora diffinita, vt in ſolutione ſecundi docet: mens ergo eius eſt, quòd ſi illo tempore, quo præceptum charitatis & eius modus obligat, accidat quodlibet aliorũ concurrere, tunc illud aliud adimplendum ſit ex charitate, non propter illius obligationem, ſed propter huius vinculum.

Et hoc modo exponimus B. Auguſtinum, cum inquit, quòd ſi quis foriuſecus adimpleat ea, quæ Deus præcipit, ſi corde adimplere non intendat, præceptũ non adimplet, ſcilicet, charitatis. Et quod intelligat de præcepto ſpeciali charitatis, tempore quo obligat, conſtat ex verbis, quæ ſtatim addidit, ait enim, Porro ſi charitas, quæ eſt plenitudo legis Dei, habitet in corde, pax illi eſt cum hominibus bonæ voluntatis, licèt manibus operari non poſſit.

QVINTVM QVAESITVM.

An zizania, & hæretici tolerandi ſint vſque ad ventilationem.

Auguſtinus libro vnico quæſtionũ ex Matth. capit. 12. ſubindicare videtur, tolerandam eſſe zizaniam vſque ad meſſem. Sic enim ſcripſit. Hinc eſt quod ſerui dicunt: Vadimus & colligimus ea, quibus veritas ipſa reſpondet, non ita hominem conſtitutum eſſe in hac vita, vt certus eſſe poſſit, qualis quiſque futurus ſit poſtea, cuius in præſentia cernit errorem, vel quid etiã error eius conferat ad profectum bonorum, non eſſe tales auferendos de hac vita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod fortè futuri ſunt: aut bonis obſit, quibus & inuiti forte vtiles ſunt: ſed tunc opportunè fieri, cùm iam in fine non reſtat, vel tempus commutandæ vitæ, vel proficiendi ad veritatem, ex occaſione atque comparatione alieni erroris, tunc autem hoc non ab hominibus, ſed ab Angelis fieri. Inde eſt quod reſpondet pater familias, Non, ne fortè colligentes zizaniam, erradicetis ſimul & triticum, ſed in tempore meſſis dicam meſſoribus, &c. De hac quæſtione vide ſupra, ſecundo tomo Chryſoſtomi ad octauum quæſitum.

SEXTVM QVAESITVM.

An Angelica corpora lucidiſſima & ætherea ſint.

Auguſtinus libro vnico octuaginta trium quæſtionum, q. 46. expreſsè aſſerit, Angelica corpora lucidiſſima eſſe & ætherea. Sic enim ait, Quæri ſolet quomodo poſt reſurrectionem, atque immutationem corporis, quæ ſanctis promittitur, cogitationes noſtras videre poſſimus: coniectura itaque capienda eſt ex ea parte corporis noſtri, quę plus habet lucis, & quoniam Angelica corpora, qualia nos habituros ſperamus, lucidiſſima atque ætherea eſſe credendum eſt, & multi motus animi noſtri nunc agnoſcuntur in oculis, probabile eſt, quod nullus motus animi latebit, cum motum fuerit corpus æthereum, in cuius comparatione iſti oculi caro ſunt. Vide de hac quæſtione ſeptimo tomo Beati Hieronymi ad primum, & primo tomo Beati Auguſtini ad quartum, quod retractauit lib. 1. retractat. cap. 26.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An ſolus Deus melior ſit anima rationali.

Auguſtinus libro vnico octuaginta trium quæſtionum, q. 54. aſſerere videtur, quidquam non eſſe melius anima rationali, niſi Deum. Sic enim habet. Quod autem eſt omni anima melius, id Deum dicimus, cui, quiſquis eum intelligit, iunctus eſt, intelligit autem rationalis anima Deum, nam intelligit, quod ſemper eiuſmodi eſt, neque vllam patitur mutationem: at & corpus per tempus & locos, & anima ipſa rationalis, quod aliquando ſapiens, aliquando ſtulta eſt, mutationem patitur, quod autem ſemper eodẽ modo eſt, melius profecto eſt, quam id quod non ita eſt, nec quicquam eſt melius rationali anima, niſi Deus.

Doctrina hęc Auguſtini intelligenda eſt ſubſtantijs

tijs corporeis: notum enim eſt apud omnes tam philoſophos quàm Theologos, naturam Angelicam altioris ordinis & gradus eſſe, quàm eſt natura & ſubſtantia animæ rationalis, nam natura Angeli eſt eſſe ſpiritualem & per ſe ſubſiſtentem, quod licèt etiam animę conueniat, diuerſa tamen ratione, vt Ariſto. pluribus in locis inſinuat, quibus ait, intellectum aut mentem ſeparatam eſſe, quod tamen non intelligit actu tunc nulli inhærere, ſed quantum eſt de natura ſua eſſe per ſe ſubſiſtentem, quod eſt dicere, per ſe natura ſua per ſolum generalem Dei concurſum poſſe ſubſiſtere extra corpus, perinde atque in corpore: Angelus ſiquidem & anima ſic differunt, quod ille eſt ſubſtantia ſpiritualis per ſe perfectè ſubſiſtens, adeo, vt neque vlli corpori poſſit tanquam actus & forma inhærere, ſed mouere corpus: anima verò non vſque adeo perfectè eſt ſubſtantia ſpiritualis, quin ſit etiam actus & forma corporis, quo nihilominus conſumpto, per ſe ſubſiſtit. Acumine etiam intellectus Angelus animum excedit: & quòd bonus Angelus vnico actu beatifico meruit, homini datum eſt, vt per totum vitę diſcurſum mereri poſſit, vt augmento gratię ad Hierarchias Angelorum aſſumi & eleuari poſſit.

Pro quo eſt notandum, quòd in politijs humanis ponuntur diuerſi gradus & ordines, ſimiliter & in politia Angelica: in politijs autem humanis ſpecialiter ſunt tres gradus, in primo gradu ſunt optimates, ſicuti diuites uel rectores, in infimo ſunt uiles & abiecti ex plebe, in medio ſunt honorabiles de populo. Ad hũc modum Dionyſius ſtatuit tres Hierarchias Angelorum. Prima eſt ſupremorum. Secunda inferiorũ Angelorum, qui ſunt tanquam miniſtri & executores ſuperiorum. In tertia Hierarchia ponuntur Angeli, qui ſe tanquam honorabiliores habent, & præſunt inferioribus. Quòd uerò iſti diuerſi ordines Angelorum conſtituendi ſint, conſtat ex ſacris literis, nam Paulus de Chriſto Domino ad Epheſ. 1. inquit, quòd Pater conſtituit eum ſuper omnes Principatus & Poteſtates.

Aduertendum etiam ex Magiſtro Senten. 2. diſt. 9. quòd ordo eſt multitudo cœleſtium ſpirituum, qui aliquo munere gratiæ congregantur, quia dono aliquo gratuito ſunt ſimiles. Ex qua doctrina Magiſtri communiter recepta colligit S. Tho. 1. parte, q. 108. art. 2. quòd in quocunque ordine ſunt multi Angeli: à quo differunt moderni, quia tenent, quod omnes Angeli unius ordinis ſunt unius & eiuſdem ſpeciei, ſecundum uerò S. Tho. licèt omnes Angeli unius ordinis ad idem miniſterium aſſumantur, differunt tamen ſpecie. Hierarchiæ autem cœleſtes hoc modo diſtinguũtur, quia ſecundum Dionyſium, qui ſunt de prima & ſuprema Hierarchia, ſolum intendunt contemplationi, & ſecundum diuerſos actus contemplationis in Hierarchia ſuprema diſtinguũtur tres ordines Angelorum: ſecundæ Hierarchiæ tribuitur potentiæ & ſecundum tres actus potentiæ collocantur in ea tres ordines Angelorum: tertię uerò Hierarchiæ attribuitur operatio uel executio, & ſecundum diuerſos gradus executionis collocantur in ea tres ordines alij Angelorum, & ita ſunt tres Hierarchiæ, & nouem ordines Angelorum.

B. Gregorius & Bernardus, quos refert Magiſter diſt. illa 9. has Hierarchias diſtinguunt ſecũdum tres ſtatus hominum, ſcilicet, contemplatiuorum, & prælatorum, & laborantium. Prima Hierarchia correſpondet ſtatui contemplatiuorum. Secunda ſtatui prælatorum. Tertia, ſtatui laborantium. In prima collocãtur tres ordines, ſcilicet, Seraphin, Cherubin, & Throni, qui contemplationi intendunt; ad cõtemplationem uerò tria exiguntur. Primum, actus intellectus, nempè, cognitio, à quo Cherubin, & primus ordo nomẽ ſumpſit, idem enim eſt, quod plenitudo ſcientiæ, quia perfectius alijs intelligunt. Secundus ordo eſt Seraphin, qui actu uoluntatis ab alijs diſtinguuntur, qui eſt amor, unde Seraphin dicuntur, quaſi amore ardentes, uel incenſi, de quibus Propheta, Qui facit Angelos ſuos ſpiritus & miniſtros ſuos flammam ignis, ſcilicet urentes. Tertium, quod eſt in contemplatione, eſt tentio, uel conſecutio eius, quod contemplamur, & ſic eſt tertius ordo, ſcilicet, Thronorum, qui ſedes Dei dicuntur, quia quaſi quieti, & ſedentes contemplatione illa Diuina fruuntur. Neq; imaginandum eſt, quòd in quolibet ordine ſit tantũ unus actus, ſcilicet, quòd Seraphin tantum intelligãt, Cherubin ſolo amore ardeant, Throni ſoli contemplationi uacent, ſed iſti tres actus omnibus competunt, omnes enim intelligunt, amant, & ſunt ſecuri, ſed in ſuo actu ſpeciali unus alio uiget, uel quia Doctores & Patres ita illis tribuunt.

In ſecunda Hierarchia collocãtur Dominationes, Poteſtates, & Virtutes: dicũtur Dominationes, quaſi præſidentes, quia ſua potentia alijs dominantur & præſunt. Poteſtates dicuntur, quia reſiſtunt dęmonibus. Virtutes uerò, quia operibus uirtutem circa res inferiores exercent.

Tertia Hierarchia eſt, in qua ſecũdum Dionyſium collocantur Principatus, Archangeli, & Angeli, Principatus dicuntur à cuſtodia & exercitio quod habent circa cuſtodiam magnatum, ſicuti Principum & Regum. Archangeli à Prouinciarũ, & Ciuitatum. Angeli ſunt perſonarum cuſtodes. Et aduertendum, quod iſti nouem ordines remanebunt poſt diem iudicij, licet non in eiſdem officijs, non enim officia reſpectu inferiorum exercent, remanebunt tamen in eadem natura, & quoad gratiam, & quoad gloriam.

Ad quęſitum principale, utrum homines, qui natura inferiores ſunt Angelis, aſſumẽtur ad ordines Angelorum? S. Tho. loco citato art. 8. reſpondet, eſſe de fide, quòd homines aſſumentur ad ordinem Angelorum: nam ſicut unus ordo Angelorũ alios excedit in gratia & gloria, ita homines in merito ſunt inęquales; & habetur frequenter in Euangelio, ſicuti Matth. 22. & Lucę 20. nempe, quod poſt reſurrectionem erimus ſicut Angeli Dei in cœlo. Et Magiſter ait, quòd contrarium aſſerere hæreticum eſſet. Magiſter Senten. & Durandus diſt. 9. q. 2. inquit, dato quod homines cõmuniter ad ordines Angelorum aſſumantur, aliqui tamen dicunt, quod ad alium ordinem, qui non eſt Angelorum, aſſumentur. Probant de pueris cum ſola gratia baptiſmali diſcedentibus ſine ullis meritis, nã ordo quilibet Angelorum maiorem gratiam & gloriam habet quam paruuli illi: adulti enim omnes maiorem gratiam & gloriam habent, quàm paruuli cum ſola gratia baptiſmali diſcedentes, adulti autem aſſumuntur ad ordines Angelorum, ergo paruuli non aſſumentur ad aliquem ordinem illorum. Hæc tamen ratio non concludit: nam ſecundum S. Th. 1. parte, q. 109. art. 1. Angeli damnati in aliquo ordine Angelorum fuerunt, illi autem poſſent tam paruam gratiam habere, ſicut paruuli baptizati ante uſum rationis habent, nam ubi abundauit delictum, ſuperabundauit, & gratia, illi tamen eſſent in aliquo ordine, eodem ergo modo dicendum eſt de pueris. Et ita dicimus, hoc quod eſt hominem ad aliquem ordinem aſſumi, non ex eo eſſe, quòd tantam uel tantam gratiam habet, ſed quia proportionem aliquam & habitudinem habet ad ordinem, ad quem aſſumitur. Et de Beatiſſima Virgine conſtat, eleuatam eſſe & aſſumptam ſupra omnes choros & ordines Angelorum. Chriſtus etiam Dominus, vt Paulus ait, conſtitutus eſt ſupra omnes Principatus & Poteſtates. Mentem Auguſtini in principio quæſtionis explicuimus.

OCTA-

OCTAVVM QVAESITVM.

An merita occultiſſima cauſa ſint prædeſtinationis.

AVguſtinus libro vnico octuaginta trium quæſtionum q.68. aſſerere videtur, merita occultiſſima cauſam eſſe prędeſtinationis. Sic enim ſcripſit exponens illud ad Rom.9. *Nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quare me ſic feciſti*, ait: Hic fortaſſe conturbatur, ad illam quæſtionem redis; Cuius vult miſeretur, & qué vult obdurat, ſed hęc voluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt, venit enim de occultiſſimis meritis, quia etſi peccatores, cum propter generale peccatum vnã maſſam fecerit, non tamen nulla eſt inter eos diuerſitas, præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondũ ſint iuſtificati, digni efficiantur iuſtificatione, & item præcedit in alijs peccatoribus, quod digni efficiantur obtuſione. Vide ſuprà quarto tomo Chryſoſtomi ad nonum quæſitum.

NONVM QVAESITVM.

An Angeli omnes æquales ſint creati.

AVguſtinus quæſtionum ſexaginta quinque, q.16. aſſerere videtur, Angelos omnes æquales eſſe à Deo creatos. Quærens enim, an Angeli omnes æquales, vel inæquales creati ſint, & ſi æquales, cur non omnes firmi, & ſtabiles fuerunt, ſi verò inæquales, quo merito alij præſcientiæ ſuæ ſtabilitatem accipere meruerunt, alij futurum ſuæ ruinæ caſum minimè præuidere potuerunt. Reſpondet, omnes quidem Angeli æquales creati ſunt, ſed cadentibus illis per ſuperbiam, cæteri Domino pia obedientia cohæſerunt, accipientes certam ſcientiam ſuæ ſtabilitatis, quam illi nunquam habuerunt, & ſic ſunt gratia Dei in omnibus circundati, vt nunquam poſſint cadere à beata vita, qua fruuntur Domino cohærentes.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt.4. & S. Th. 1. par. q.62. & priori articulo quęrit, an Angeli fuerint in ſua creatione beati. Et ſuppoſito, ꝙ beatitudo tam naturalis, de qua Ariſt. 10. Ethic. q̃ ſupernaturalis eſt vltimũ ꝙ Angelus attingere poteſt, reſpõdet duabus Cõcluſionibus. Prima Concluſio, Angeli fuerunt creati in beatitudine naturali. Hæc patet: quia habent cognitionem perfectiſſimam, in primo ergo inſtanti creationis contemplati ſunt Deum, & maximè, quia Angeli non diſcurrunt. Secunda Concluſio, Angeli non fuerunt creati beatitudine ſupernaturali. Hæc etiam conſtat: quia per morulam aliquam fuerunt viatores. Tum etiam, quia peccare non potuiſſent, de ratione enim beatitudinis eſt firmitas & ſecuritas perfecta, Doctores Scholaſtici communiter conueniunt in hac doctrina S.Thom. B. tamen Auguſtinus, 4. ſuper Geneſ. ad literam, c.22. & 2. de Ciuitate Dei cap.14. & 11. de Ciuit. Dei. c.9. & epiſtola ad Oroſium expreſſe affirmare videtur, Angelos fuiſſe creatos in beatitudine ſupernaturali. S.Thom. artic. citato ad primum & tertium interpretatur Auguſtinum, quod intelligit de beatitudine naturali. (Auguſt.)

Suppoſito ergò cum communi Theologorum ſententia, Angelos beatos non fuiſſe creatos beatitudine ſupernaturali, dubium eſt, quam cognitionem in primo inſtanti habuerunt de Deo. S.Tho. 2.2.q.5. art.1. inquit, cum fide creatos fuiſſe. Durandus tamen contra Sact. Thom. 3. diſt.24. q.9. tenet creatos fuiſſe cum euidentia articulorum. Probat; quia Deus non poteſt fallere, & Deus reuelat, ergo eſt ita, Angelus euidenter ſcit conſequentiam eſſe bonam, & euidenter aſſentitur maiori & minori, ergò & concluſioni; habuerunt ergo euidentiam articulorum. Caietanus inquit, argumentum ſolum probare, Angelos euidenter cognouiſſe verum eſſe, quòd Deus trinus & vnus eſt, inde tamen non ſequitur, quòd hæc propoſitio, Deus eſt trinus & vnus, eſſet illis euidens: quia inquit, Angeli in primo inſtanti nõn cognouerunt connexionem prædicati cum ſubiecto, hoc eſt, quod Deo conueniret eſſe trinum & vnum, ſed probamus quod ſi illis fuit euidens, verum eſſe, ꝙ Deus eſt trinus & vnus, fuit etiam illis euidens, propoſitionem illam eſſe veram: arguitur ſic, Deum eſſe trinum & vnũ eſt verum, ergo Deus eſt trinus & vnus: conſequentia eſt euidens, & per Caietanum antecedens eſt etiam euidens, ergò & conſequens: certè malè poteſt ſugere quin dicere cogatur, quòd ſi eſt euidens, Deum eſſe trinum & vnum, & eſſe verum, ꝙ etiam hæc propoſitio, Deus eſt trinus & vnus, ſit etiã euidens: ideò interpretandus eſt Caietanus, quod eſt euidens Deum eſſe trinum & vnum ex parte reuelantis, ad hunc ſenſum, quod cuicunque fideli eſt euidẽs, quod eſt credendum Deo reuelanti, & ſi reuelet eſſe trinum & vnum, credendum eſt illi. Et quòd ita ſit probatur; quia omne illud ad quod eſt ſufficiens ratio, vt credatur, eſt credendum, ſed ad credendum articulum Trinitatis eſt ſufficiens ratio, ſcilicèt, Dei reuelatio, ergò eſt credendum. Tunc ſic, conſequentia cuicunque fideli eſt euidens, maior item & minor, ergò & conſequens, ſcilicèt, credendum eſt articulum Trinitatis eſſe verum: & ita concedimus Caietano, quod aſſerit. Durandus tamen non intendit probare, quod ſit euidens eſſe credendum Deo reuelanti, ſed quod ipſe articulus fuit euidens Angelis. Reſpondemus tamen ad Durandum, maiorem ſui argumenti, ſcilicèt, Deus non poteſt fallere, non eſſe euidentem, neque Angelo, nec mihi. Aliacenſis enim ſuſtinet Deum poſſe fallere. Secundò dicimus, dato, illa eſſet euidens, minor tamen argumenti illius, ſcilicèt, Deus reuelat ſe eſſe trinum & vnum, non erat euidens, quia Angelus in primo inſtanti non vidit Deum, ergò nec potuit euidentiam habere, quod Deus reuelat, ſed ſolum certitudinaliter ſcire: vndè reuelat tunc certitudinaliter cognouerunt Deum eſſe trinum & vnum, non tamen habuerunt euidentiam articuli. Et contra Durandum eſt vrgens argumentum, quia licèt Propheta formet hanc conſequentiam, Deus non poteſt fallere, & Deus mihi reuelat hoc, ergo mihi hoc eſt euidens, quod à Deo propheticè reuelatur. Secundò, contra eundem arguitur, ſi Angeli in primo inſtanti habuerunt euidentiam articulorum, vel ergo ratione notitiæ intuitiuæ, vel abſtractiuæ: non primum, ergò ſecũdum: ſed ipſe prologo primi Sent. q.3. inquit, quod viatori non eſt poſſibilis notitia abſtractiua Dei, & aſſignat rationem: quia viator intuitiuè Deum videre non poteſt, Angeli autem tunc erant viatores, ergò. Ideò tenendum eſt cum S.Tho. quòd Angeli fuerũt creati ſolum cum cognitione fidei.

Dubium tamen eſt, an Angeli indiguerint gratia ad conuertendum ſe in Deum? S.Tho. art.2. reſpondet affirmatiuè. Probatur: quia conuerti in Deum eſt ſupernaturale, non ergo habere poteſt proportionem cum potentia naturali Angeli, niſi à gratia & à cauſa ſupernaturali iuuetũr. Item, quia Angelus ex ſuis naturalibus beatitudinem conſequeretur, quod tamen eſt cõtra illud ad Rom.6. Gratia Dei vita æterna. Aduertendum quòd gratia hic vſurpatur pro auxilio Dei ſpeciali, quo anima ad gratiam habitualem diſponitur.

Scotus

Scotus quodlibeto 12. & Durandus 2.diſt.28.q.5. & ibidem communiter moderni tenent cõtra S. Th. quòd homo ex ſuis naturalibus ſine aliquo ſpeciali Dei auxilio poteſt ſe in Deum conuertere. Probant primò, quia homo ex ſuis naturalibns poteſt totum, quod in ſe eſt facere facienti autē quod in ſe eſt Deus dat gratiam, ergo. Secundo, ad conuerſionem in Deū ſat eſt, Deum ſuper omnia diligere, ſed id poteſt ex naturalibus tā homo, quàm Angelus, ergo: minor probatur, quia ex natura ſua cognoſcere poteſt Deum eſſe ſummum bonum, & ſummè diligendum, poteſt ergo illi cognitioni ſe conſormare, & Deum ſuper omnia diligere. Nihilominus S. Thom. art. 2. citato, & 1.2.q. 109.art.6.ait, quod neque homo, neque Angelus ſine auxilio Dei ſpeciali poteſt ſe in Deum conuertere. Vndè aduertendum, quòd ad conuerſionem in Deum non ſufficit habere dilectionem Dei ſuper omnia ex parte obiecti: dilectio enim Dei ſuper omnia eſt duplex, ſcilicet, obiectiua, qualis eſt iſta, volo Deo placere in omnibus & ſuper omnia, in qua obiectum exprimitur, hæc ſtat cum mortali, nam licèt ego hunc actū habeam, volo Deo placere in omnibus & ſuper omnia, poſſum tamen præceptorum ignorantiam vincibilem habere. Confirmatur: quia probabile eſt, Sarracenos & Paganos habere actum illum, & tamen contra Dei præcepta faciunt: alia eſt dilectio Dei ſuper omnia perfecta & formata, quæ obedientialis dicitur, & hæc non eſt vnus actus ſolus, ſed in ſe includit adimpletionem omnium præceptorum, de qua Ioan. 14. habetur, Si quis diligit me, ſermones meos ſeruabit, hæc autem mortali repugnat, & eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, & ex naturalibus non poteſt haberi. Hoc ſuppoſito probamus nullum ex naturalibus poſſe in Deum conuerti, nam 1. Io.6. habetur, Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater traxerit eum. 2. Threnorum vltimo, Conuerte nos Domine, & cõuertemur: neceſſe ergo eſt, quòd Dei ſpeciale auxilium præcedat & ad Eph.2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & non ex vobis, & ibi gratia auxilium Dei ſpeciale ſonat. & 1. Cor.3. Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficiētia noſtra ex Deo eſt. Et Aug. in illud Io.6. Nemo poteſt venire ad me, &c. ait, Cur iſtum trahat, & illum non trahat, noli velle iudicare, ſi non vis errare, conuerſio ergo opus eſt ſolius Dei. Et Concilio Mileuitano contra Pelagium diſſinitum eſt, quod ex naturalibus gratiam habere non poſſumus, nec gloriam mereri. Quòd ſi Scotus & alij reſpondeant, Concilium ſolum diffinire, quòd de condigno nullus poteſt mereri primam gratiam aut gloriam, contra illos eſt ſententia S. Thom. 1.2.q. vltima art.8. vbi ait, quòd neque de congruo, neque de condigno ex naturalibus poſſumus primam gratiam mereri, nam ſi ex operibus, iam non eſt gratia: & Synodo Tridentina ſeſſione 6. Can.1. diſſinitum eſt, Si quis dixerit, hominem ſuis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiant abſque Diuina per Chriſtum Ieſum gratia, poſſe iuſtificari coram Deo, anathema ſit. Ad rationes in contrariū dicimus. Primò, quod quidquid homo ex ſuis naturalibus faciat, non eſt ſufficiens, vt ſe ad gratiam præparet. Secundò dicimus, quòd de facto homo nunquam facit totum, quod poteſt, niſi gratia habitualis opera naturalia concomitetur, lex autem Dei eſt, quod illi communicet gratiam, qui ſatagit ſe ad illam preparare.

Cōcilium Tridentinum.

Dubium aliud eſt, an Angeli omnes creati ſint in gratia. Sanctus Thom. artic.3. reſpondet, partem affirmatiuam probabiliorem eſſe. Probatur ex Auguſtino, 1. ſuper Geneſim ad literam, vbi inquit, quòd creaturæ omnes creatæ ſunt cum rationibus ſeminalibus, homo autem & Angelus creati ſunt ad gloriam in ſua ergo creatione habuerunt gratiam, quæ eſt ratio ſeminalis beatitudinis. Et 12. de Ciuitate Dei, ait, quòd Deus erat ſimul condens naturam & largiens gratiam. Hanc Sententiam S. Tho. ſequuntur Durandus, 2. diſtin.4.q.2. & Gabriel, eadem diſt. q. vnica inquit, vtramque opinionem probabilem eſſe, & idem inquit Scotus, diſt.5. quæſtione 1.

Opinio Magiſtri Sentent.

Magiſter autem Senten. 2. diſt. 5. & Marſilius 2.q. 4. artic.2. & Bonauentura, 2. diſt. 5.q.1. artic.2. dicunt, Angelos non fuiſſe in gratia creatos. Probant primò quia ſi Angeli habuerunt gratiam in primo inſtanti, rationabiliter ergo debuerunt in illa confirmari. Probatur; quia in primo inſtanti non habebant ignorantiam neque inclinationem malam appetitus, & habebant gratiam, ergo nullo modo peccare poſſent, fuiſſent ergo in gratia confirmati. Secundò, quia ſequeretur, quòd Angeli non habuerunt gratiam ex aliquo merito de congruo, aut ex aliqua diſpoſitione, ſed abſque vllo merito, quod inconueniens reputant, cùm adulti omnes gratiam ex diſpoſitione præuia habeāt. Nihilominus S. Thom. probabilius ſuſtinet, Angelos in gratia creatos. Et probatur vltra rationes Sancti Tho. quia Angeli in primo inſtanti naturalia omnia habuerunt integra, & cognitionem perfectam, in primo ergo inſtanti conuerterunt ſe ad gratiam, & illam habuerunt. Quòd ſi quis dicat, licèt in primo inſtanti ſe diſpoſuerint, in alio autem inſtanti gratiam habitualem habuerint, hoc nihil eſt, nam ad ſufficientem diſpoſitionem ſemper ſequitur gratia habitualis, ſicuti forma ſemper eſt, cum primum materia eſt diſpoſita ad illam.

Dubium.

Suppoſito ergo Angelos in gratia fuiſſe creatos, dubium eſt, an talem gratiam præceſſit in illis diſpoſitio aliqua prius natura quàm eſſent in gratia. Caietanus, 2.2.q.24. art. 3. ad tertium, ait, probabilius ſibi videri, præceſiſſe diſpoſitionem aliquam ad gratiam prius ſaltem natura, quam illam habuerint. Contra illud tamen facit primo, quia certum eſt, talem diſpoſitionē fuiſſe meritoriam de condigno, vt S. Tho. inquit art. 4. ſequenti, quia diſpoſitio talis procedebat ex gratia, dicendum ergo, diſpoſitionem illam fuiſſe poſteriorē natura. Secundò, ſuppoſito quòd gratia cõcomitatur iuſtitiam originalem (ex quo infertur, quod ſicut primus parens fuit creatus in gratia, ita & Angelus) tunc ſic, in primo homine non fuit diſpoſitio, quæ præcederet gratiam, ergo neque in Angelo. His non obſtantibus, probabiliter ſuſtineri poteſt ſententia Caietani, nā S. Th. 2.2.q.24. art.3. ad tertium, ait, Angelos gratiam habuiſſe ſecūdū ſua naturalia maiorē, vel minorem, iuxta vniuſcuiuſq; conatū: in quo innuit, ꝙ Angelus, qui amplius conatus eſt, maiorem gratiā & gloriā habuit, ergo conatus diſponens præceſſit gratia. Et q.62. art.2. ad tertium inquit, non meruiſſe primā gratiā. ſed quod ſicuti homines ad illam ſe diſpoſuerunt, gloriā tamen ſtatim meruerunt. Ex quo patet, Angelos primā gratiā habuiſſe ex diſpoſitione. Et art.1. ad primū inquit, quòd per aliquod tēpus īformitas prius natura præceſſit gratiā, prius ergo natura ſe diſpoſuerunt ad gratiam, quā illā haberent. Et idē tenet q.63. art.5. & Caietanus loco citato inq̄t, quòd habere gratiā ſine diſpoſitione, ſolū animæ Chriſti videtur concedendū. Et ratio id ſuadet, quia adulti habent gratiā diſpoſitione prius natura præcedēte, idē ergo de Angelis tāquā perfectioribus eſt aſſerendū. Quod ſi obijcias, Quidā habuit gratiā ſine diſpoſitione, quia ad iuſtitiā originalē non fuit in eo diſpoſitio, gratia verò iuſtitiā originalem cõcomitatur, primus ergo homo nõ ſe diſpoſuit ad gratiam, ergo neq; Angelus. Reſpõdeo ad hoc argumentum, primò, negando collectionē vltimam: nā iuſtitia originalis cõfertur ratione ſtatus, gratia verò de lege ſolū cõfertur his, qui ſe diſponunt

ad

ad illam. Secundò dicimus, Adam habuiſſe gratiam abſque diſpoſitione, id tamen concedimus ei ratione ſtatus, & ideò de Angelis ratio nihil concludit. Tertiò dicimus, quod forte Adam non prius eſt in Deum conuerſus, quàm gratiam haberet, nam eius anima immerſa erat corpori, & ab eo dependebat: quod in Angelis non habuit locum. Quòd ſi arguas, Angelus per primum actum meruit gloriam de cōdigno, ergo ratione gratiæ præcedentis. Pro ſolutione notādum, de mente S. Tho. 1.2. quæſt. vltima, art. 8. quòd diſpoſitio ſemper præcedit gratiam in genere cauſæ materialis, & gratia præcedit diſpoſitionem in genere cauſæ efficientis, & diſpoſitio ad gratiam eſt meritoria gloriæ, non autem eſt meritoria primæ gratiæ, quia gratia præcedit diſpoſitionem in cauſæ efficiētis genere: & quia prima gratia non cadit ſub merito, nam ſi ex operibus, iam non eſt gratia: ex hoc ad argumētū, quia primus actus Angeli fuit meritorius gloriæ, ergo eliciebatur à gratia, id damus: & quando infertur, ergo non fuit prior quàm gratia: in genere cauſæ efficientis concedimus, in genere vero cauſæ materialis negamus.

Dubium aliud eſt, an Angelus ſuam beatitudinem meruerit. Reſpondeo affirmatiuè. Et probatur: quia ſoli Deo ex natura ſua conuenit quòd ſit beatus, omnis ergo creatura beatitudinem acquirit, & non per actū naturalem, in quo nō eſt meritum, ergo per liberum. Sit tamen ſecunda Concluſio, Neceſſario eſt aſſerendum, Angelos antea habuiſſe gratiā quàm gloriā. Patet: quia meruerunt gloriam, ergo præceſſit in illis gratia, non enim meruerunt gloriam poſtquam fuerunt beati, quia gloria eſt præmium, præceſſit ergo meritū. Tum etiam, quia Angeli cùm eſſent beati & perfecti, mereri nō potuerunt. In doctrina hac Doctores ſcholaſtici conueniunt. Dubium tamen eſt, ſi anima aliqua abſque meritis Deum videret, an eſſet beata. Reſpondemus affirmatiuè, quia talis haberet omnia, quæ eſſentialiter requiruntur ad beatitudinem, & ita eſſentialiter eſſet beata. Aduertendū, quod Magiſter Sent. 2. diſt. 5. in fine ait, quòd videtur eſſe tenendum, Angelos ſuam beatitudinē meruiſſe per actus, quos habuerunt poſtquam fuerunt beati, hoc eſt, per miniſteria, quæ circa homines exercēt. In quo à Doctoribus ſcholaſticis non tenetur. Primò, quia ſequitur, quòd eorū merita & gloria depēderet ab hominibus: vnde ſi homines non eſſent, neque Angeli mererentur, cùm circa eos ſua miniſteria non exercerent. Secundò ſequeretur, quòd homo poſſet primam gratiam mereri, quia ſi Angelus, cur non & homo?

Sed an Angeli habuerint beatitudinem ſtatim per primum meritum? Sanct. Tho. art. 5. reſpōdet affirmatiuè. Probat: quia ordo gratiæ debet eſſe vt ordo naturæ, ordo autem naturalis Angelorum eſt, vt ſuas perfectiones naturales non habeant in tempore, ergo neque beatitudinem. Scotus, 2. diſt. 5. q. 1. ponit tres morulas in Angelis, primam in qua omnes habuerūt gratiam, ſecundam in qua habuerunt merita aut demerita, tertiam in qua receperunt meritorum mercedem. Ex qua doctrina habetur contra Sanct. Thom. quòd Angeli non habuerunt beatitudinem ſtatim poſt primum meritum. Et moderni cum Scoto impugnant fundamentum S. Tho. nempe, quod Angeli perfectiones ſuas acquiſierunt in inſtanti, & non in tempore. Pro explicatione tamen mentis S. Th. notandū, quod ipſe non loquitur de poſſibili, ſed de facto: cōſtat enim Deum diſponere potuiſſe, quòd Angeli non haberent meritum neque præmium poſt centum annos ab eorum creatione. Secundò aduertendum, quòd in hac materia Angelorum, nihil vel parum certi habetur, niſi rationibus naturalibus & coniecturis agatur: vnde ratio S. Tho. qua ex naturalibus ad ſupernaturalia procedit, eſt optima. Vltimo notandum, quod idem eſt dicere Angelos habuiſſe beatitudinem ſtatim poſt primum meritum, & aſſerere, Angelos non habuiſſe longiorem viam, quam vſque ad meritum. Et quòd ita ſit, probatur, quia ideo anima noſtra vſque ad mortem durat, quia corruptibiles ſumus, quod longè ab Angelis abeſt. Confirmatur: quia ſi Angelorum via duraſſet, verbi gratia, per diem, ergo & per duos & per tres, & ita ſine termino, poſtquam non eſt maior ratio de oppoſito. Confirmatur ſecundò, quia ſequeretur quòd Angeli poſt meritum poſſent peccare: quòd ſi dicas, erant confirmati, contra, quia erant viatores, ergo & mali poſt peccatum poterant ſe in Deum conuertere. Et ideò tenendum, quòd ſtatim poſt primum meritum vel demeritum finita eſt eius via, & ideo nulla eſt redemptio. Et ad illud, quia ſi angeli mali in primo inſtanti habuerunt gratiam & diſpoſitionem ad gloriam, prius ergo fuerunt beati quam miſeri, negamus collectionem, quia in ſecūda morula aut inſtanti, obicem poſuerunt. Et ad aliud, quia ſolum perſeuerans vſque ad finem ſaluabitur, non ergo fuit conueniens, quòd Angeli in primo inſtanti & ſtatim poſt primum meritum beatificarentur. Reſpondeo, ſecundam morulam fuiſſe illis finem perſeuerantiæ.

Vltimo dubitatur, an Angeli habuerint gratiam ſecundum quantitatem naturalium. Reſpondet S. Th. art. 6. affirmatiuè. Probat duplici ratione. Primo, nam rationabile eſt, quòd gratuita conſonent naturalibus, ſed hic eſt naturalis ordo, vt perfectiora ordinentur ad altiorem finem, ergo rationabile eſt, vt qui magis conatur, maius præmium recipiat, ergo Angeli perfectiores maiorem gratiam habuerunt, poſtquam ſecundum Doctores, omnes magis conati ſunt. Dubium tamen inſurgit contra Sanct. Thom. quia 2.2. quæſtio. 24 art. 4. inquit, hominibus gratiam non conferri ſecundum naturalia, ſed ſecundum Diuinam voluntatem, vt conſtat ex illo Ioann. 3. Spiritus vbi vult ſpirat, & 1. Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus. & Epheſ. 4. Vnicuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti. Item, quia error eſt Pelagij, quòd homo ex naturalibus, gratiam aut gloriam habere poſſit. Reſpondeo primo, quòd gratia quidem datur ex Diuina voluntate, & non ex naturalibus, naturalia tamen vt inquit Caietanus iſto articulo, ſunt aliquo modo cauſa & occaſio doni gratuiti. Secundo dicimus, quod iſta duo bene ſtant, ſcilicet, quòd detur gratia ſecundum naturalia, & tamen ex beneplacito Dei, naturalia enim ipſa ex Diuino beneplacito ſunt. Vltimo dicimus, quòd quando Sanct. Thom. ait, Angelis dari gratiam ſecundum naturalia, ly ſecundum, non ſonat cauſam, ſed ſolum regulam & modum communem agendi & cognoſcendi: quando vero dixit, quòd hominibus nō datur gratia ſecundum naturalia, ly ſolum dicit cauſam. Contra hoc tamen eſt vrgens argumentum, quia Angeli ſecundum Sanct. Thom. eiuſdem ordinis & Hierarchiæ differunt ſpecie, naturalia ergo eorum non ſunt comparabilia, & ex conſequenti, ſi ſecundum naturalia eorum eſt illis collata gratia, ergo gratia Angelorum ſuperioris ordinis eſſet infinita. Reſpondetur, quòd licèt in naturalibus vnus Angelus alium excedat, gratia tamen ſupremi Angeli infinita eſſe non potuit. Ratio eſt, quia conatus ipſi Angelorum finitè ſe excedunt.

Et ex hac doctrina conſtat, qualiter Auguſtinus intelligendus eſt, quando dixit, Angelos omnes æquales creatos eſſe: quod intelligi debet, ſecundum ſuam ſpeciem, ſicut & omnes animæ rationales æquales ſunt in ſua creatione, qui autem ſecundum ſua naturalia magis conati ſunt, maius præmium receperunt. Pro Aug.

DECI-

DECIMVM QVAESITVM.

An Angeli corpora ſua moueant, dum deſcendunt de cœlo, & aſcendunt in cœlum.

AVguſtinus dialogo ſexaginta quinque quæſtionum, q. 41. aſſerere videtur, Angelos in tempore & localiter moueri: quærit enim, quæ cauſa fecit, vt Deus non moueatur in tempore, aut ſpiritus creatus, qui mouetur in tempore, non moueatur etiam in loco. Reſpondet, Deus, quia inſtituit tempora, & eſt ante tempora, nihil habet præteritum & futurum, nullum conſilium nouum, nullamque nouam cogitationem, quia ſcilicèt, ſi noua, tunc etiam accidens, ſi vero aliquid accidit Deo, iam non immutabilis Deus eſt: nihil illi accidit, nulla noua cogitatio, nullum nouum conſilium, ideo non mouetur in tempore, igitur immutabilis Deus eſt: ſpiritus vero conditi, ſicut eſt Angelorum, quanquam ſine tempore contemplentur Dei æternitatem, veritatem, charitatem, tamen quia ex tempore in inferioribus iuſſa Dei perficiunt, iure creduntur moueri in tempore, corpora verò ſua in loco mouent, dum deſcendunt de cœlo, & aſcendunt in cœlum: ſpiritus itaque hominum mouetur in tempore, reminiſcendo præterita, & futura expectando, aliaque noua diſcendo: neque enim cùm recordor aliquam lectionem, aut aliquam Ciuitatem, ſicut motus eſt ſpiritus meus cogitando, vt hæc recordaretur ex tẽpore, ita motus eſt & loco, quòd ſi loco mouetur, vt in cęlo aut in terra mouetur, quòd ſine cœlo & terra nullus eſt locus, vbi autem fuit ipſe ſpiritus, in cœlo, an in terra, vt videret ipſam lectionem, vel ipſam Ciuitatem? ergo ſi in nullo loco vidit, vt recordaretur, in ſeipſo vidit, & quia initium habet, etiam cogitatio, & omne quod initium habet, etiam tempus habet, igitur ſecundum ſupradictam rationem ſpiritus creatus per tempus moueri poteſt, non per locum, ſpiritus creator ſine tempore & loco, corpus autem & loco & tempore.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. 2. & Sanct. Tho. 1. parte, q. 53. & articulo priori quærit, an Angelus poſſit moueri localiter. Reſpondet duabus Concluſionibus. Prima, Angelus poteſt motu locali moueri. Probatur: anima ſeparata poteſt localiter moueri, ergo & Angelus: antecedens patet de anima Chriſti, quæ in triduo ad Lymbum deſcendit. Secunda Concluſio, Non autem mouetur motu locali vniuocè cum corporibus. Probatur: quia non eſt in loco ſicut corpus, ſed ſolum per ſui applicationem, ergò, Conſequentia patet: quia motus localis eſt acquiſitio noui loci. Addit tamen Sanct. Tho. quòd Angelus poteſt moueri motu diſcontinuo, corpus autem ſemper continuo, & paulatim mouetur, hoc eſt, per partes relinquit locũ, & ſic certo tempore mouetur, Angelus verò ſubito poteſt moueri, ſine hoc quod relinquat partem poſt partem loci, ſed poteſt totum locum ſimul relinquere, & ſimul acquirere: poteſt etiam motu continuo moueri, prout ipſe velit, & motus ille erit continuus, propter hoc ſolum, quòd pars loci poſt partem relinquitur.

Durandus, 1. Sentent. diſtinct. 37. quæſtio. 3. aſſerit falſum eſſe, quod Angelus motu locali moueri poſſit. Probat: quia ſecundum illum Angelus ſemper eſt in omni loco, quia ad omnem habet potentiam, ergo Angelus omnino moueri nequit. Addit tamen, quod in ſenſu valde improprio concedi poteſt, Angelum moueri, in hoc ſenſu quòd manifeſtat ordinem ad talem locum, quando in illo operatur: & ſic ait, Angelus eſt in loco per manifeſtationem; & ſic ſunt interpretandæ authoritates, quæ ſonant Angelum moueri. Et addit amplius, q́ in ſenſu magis improprio cõcedi pót, quod Angelus mouet corpus in aliquo loco.

Caietanus loco citato ait, quòd Angelus impropriè mouetur. Caietan.
Probat, quia Angelus ſecundum ipſum eſt in loco ratione operationis, mouetur ergo, quando in alio & in alio loco operatur, licèt non mutet aut acquirat locum. Et notat, quòd ad hoc quod aliquis ſit in loco, non ſufficit eius præſentialitas, ſed cum hoc requiritur quòd habeat vbicationem, id eſt, relationem ad locum, quia vbi, & ſex vltima Prædicamenta, dicũt relationem: & hæc eſt ratio ſecundum illum, quare Angelus propriè non eſt in loco, quia non continetur à loco, quod idem eſt quod habere vbicationem ad locum. Et aſſignat exemplum, quia ad veſtitum eſſe, non ſufficit præſentia veſtis, ſed requiritur relatio veſtis ad veſtitum: Deus enim, conſtat, quod eſt præſens veſti meæ, qua tamen non eſt veſtitus: Angelus etiam quando eſt præſens galeæ, & tamen non eſt galeatus. Ex hac doctrina Caietani ſequitur, quod Deus non eſt in tempore, quòd licèt tempori ſit præſens, non tamen habet relationem extrinſecus aduenientem ad tempus, quia in eo non conſurgit relatio aliqua ex cõmenſuratione ad tempus.

Doctrina tamen Sancti Thomæ eſt veriſſima & S. Thom.
propria: fatemur enim, quòd Angelus non mouetur localiter ad ſenſum philoſophi, 6. phyſico. text. 30. & 31. aſſerentis, quod indiuiſibile moueri nequit, propriſſime tamen eſt in loco per applicationem ſuæ eſſentiæ, & virtutis ad opus, & ideo Angelus propriſſime mouetur. Scotus. 2. diſtinct. 2. quæſt. 9. tenet ſententiam Sancti Thom. & probat eam ſic. Id quod ex natura ſua non determinatur ad hanc formam, poteſt illam relinquere, & acquirere aliam eiuſdem generis, Angelus autem non eſt determinatus ad hũc locum, poteſt ergo illum relinquere, & alium acquirere, quod eſt moueri. Et quod ita ſit. conſtat ex illo Lucæ 1. Miſſus eſt Angelus Gabriel ad Virginem; & ad Hebr. 1. de Angelis dicitur, quod ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi: & illud, Videbam Satanam de cœlo cadentem. Et Damaſcenus 2. lib. cap. 3 ait, quòd Angelus quandoque eſt in terra, quandoque in cœlo. Quòd ſi dicatur, Angelum non moueri per ſe, ſed in corporibus aſſumptis, contra hoc eſt ratio, quia Angeli quandoque deſcendunt ſine corpore aliquo aſſumpto ad aliquid reuelandum, & aliquando internè loquuntur, vt Matth. 2. patet de Angelo qui in ſomnis apparuit Ioſeph. Vnde aduertendum, quod Angelus mouetur de per ſe, & de per accidens, quando in corpore aſſumpto mouetur, ſicuti anima mouens corpus mouetur ad motum ipſius corporis informati.

Dubium tamen eſt, an Angelus inſtantaneè, id eſt, de toto vno loco ad alium in inſtanti moueri poſſit. Moderni vt reſpondeant quæſtioni, diſtinguunt, quia vel Angelus in loco maximo vel minori eſt: ſi in minori, inquiunt, quod poteſt acquirere maximum, non deſerens minorem: vt ſi modo ſit Angelus in loco tripedali, poteſt id in inſtanti acquirere quincupedale. Probat, quia nihil ei reſiſtit, eſt enim ſpiritus, corpus autem ſpiritui reſiſtere nequit: ſi tamen ſit in loco maximo, aiunt, quod non poteſt in inſtanti locum alium acquirere. Probatur, quia ſi in inſtanti moueretur, ſignetur inſtans in quo fuit in priori loco, ſcilicet. A, & inſtans in quo eſt in ſecundo ſit, B, tunc ſic, vel illa inſtantia ſunt idem, aut diuerſa, non primum, ergo ſecundum: ſi ſecundum, quærimus, vel illa inſtãtia ſunt inſtantanea, vel momentanea: non primum, quia Sanct. Thom. ait, quod indiuiſibile non additur indiuiſibili: ſi ſecũdum, ergo mediat tempus inter illa duo inſtantia, ſcilicet, A, & B, & ſic motus non eſt in inſtanti inſtantaneo, ſed momentaneo. Sed certè ſi ratio iſta aliquid concluderet, etiam probaret contra ip-

ſos, quòd Angelus non mouetur inſtantaneè ad locũ
maiorem acquirendum. Et ideo dicendum cum Sãct.
Tho. quod parum refert, quod locus, in quo eſt Ange-
lus, ſit maximus, vel an minor maximo, quia Angelus
ſimpliciter inſtantaneè mouetur. Decepti autem ſunt
moderni exiſtimantes, quòd Angelus mouetur mo-
mentaneè, non autem in inſtanti ad hunc ſenſum,
quod nunc eſt in hoc loco, & immediatè poſt hoc erit
in alio loco: & tamen Sanct. Tho. aſſerit, quòd Ange-
lus poteſt moueri motu diſcontinuo. Pro quo notan-
dum, quod motus continuus eſt in certo tempore, di-
ſcontinuus verò caret tempore: & inter eos eſt hæc
differentia, quod in motu continuo datur inſtans ini-
tiatiuum & terminatiuum, ſed in motu diſcontinuo,
quocunque tempore dato, eſt adhuc dabile minus.
Vnde licèt re vera motus ille non ſit in inſtanti, ſed in
tempore imperceptibili, non tamen eſt aſſignabile cer
tum tempus, & inde neque certum inſtans initiatiuũ
& terminatiuum. Vnde male moderni dicunt, quòd
ſi Angelus mouetur momentaneè vel ſubito, ſigne-
tur primum inſtans, quia non eſt ſignabile, non enim
Angelus incipit eſſe in priori loco niſi per vltimum
non eſſe: nunc non eſt, ſed immediatè poſt hoc erit in
tali loco: Angelus enim cùm ſubito moueatur, nihil
ei reſiſtit, ratio enim continuandi motum cùm tem-
pore eſt reſiſtentia, cum enim mobile ſit finitæ virtu-
tis, fatigatur: ratio etiam continui motus eſt, quia cor-
pus, quod ſic mouetur, habet partes quibus caret An-
gelus, cùm ſit purè ſpiritualis, & ideo ſecundum ſe
totum mouetur. Ex quibus patet, quòd datur motus
diſcontinuus, vt Sanct. Thom. inquit, Quando vero
motus eſt continuus, continuitas illius attendi poteſt
ratione trium. Primò, ex parte temporis, quando ſci-
licèt motus ſit in aliquo toto & certo tempore adæ-
quato. Secundò, ex parte loci, itaque prius acquiratur
vna pars loci, deinde alia per ſucceſſionem & non ſi-
mul. Tertiò, ratione partium moti & mobilis, ſcili-
cet, quia vna pars illius prius acquirit locum quàm alia
ſucceſſiuè & non ſimul: Angelus ergò, quia ſubito, &
non in tempore, & ſimul relinquit vnum locum, &
totum alium acquirit, & quia ſpiritualis eſt, & parti-
bus caret, ideò motu diſcontinuo mouetur: quando
autem Angelus mouetur motu continuo, continui-
tas attendenda eſt ex parte temporis, & ex parte par-
tium loci ſolius.

Dubium eſt, an Angelus tranſeat per mediũ quan-
do mouetur. S. Tho. tribus concluſionibus art. 2. ab-
1. Concluſio. ſoluit quæſtionem. Prima concluſio, Angelus moue-
tur per medium quando mouetur motu continuo.
Probatur, quia tempore motus, neque eſt in termino
à quo, neque eſt in termino ad quem, mouetur ergo
per medium. Item 6. Phyſic. tex. 46. ait philoſophus,
quòd continuitas motus eſt continuitas ratione ma-
2. Concluſio. gnitudinis loci. Secunda Concluſio, quando Autem
Angelus mouetur motu diſcontinuo, poteſt moueri
ſine hoc quod tranſeat per medium: & ratio eſt: quia
ſi ex vno extremo ad alterum per medium tranſiret,
cùm inter quæcunque duo extrema loca, ſint infinita
intermedia, erit ergo Angelus in infinitis locis, quæ
oportet vt inter duo loca extrema medient. Tertia
3. Concluſio. Concluſio, Nullum corpus moueri poteſt ſine medio.
Aduertendum, quod inter quæcunque loca extrema
mediant infinita, non quidem actu, ſed in potentia: ſi-
cut in continuo ſunt infinitæ partes, ſolum in poten-
tia, & non in actu.

Prima & tertia Concluſio conceditur ab omnibus.
Scotus. Scotus, 2. diſt. 2. q. 12. ait, quòd ſecunda Concluſio ſan
cti Tho. nec eſt poſſibilis, neque intelligibilis. Probat:
quia ordo potentiæ inſtitutus à ſuperiori cauſa muta-
ri nequit ab inferiori, ordo autẽ à Deo inſtitutus eſt,
quòd ens naturale, quod mouetur, per mediũ mouea-
tur, ergò. Secũdò, quia in quolibet motu eſt ſucceſſio,
& illa eſſe non poteſt ſine ſucceſſione ex partibus loci,
acquiritur enim locus per omnes ſuas partes, ergo &
per medias. Tertiò, quia poſſibile non eſt aliquid tran
ſire à præterito in futurum tempus, niſi per præſens,
ergo ita dicendum eſt de Angelo, quod tranſire nõ po
teſt de vno loco ad alium quin per medium tranſeat.
Eandem ſententiam ſequuntur moderni diſt. 2.

Contra iſtos tamen arguitur primo ſic, ipſi conce- Cõtra Scotum.
dunt, quòd Deus poteſt Angelum mouere ſine me-
dio, non ergo id repugnat Angelo, vel dicant vnde ſi-
bi conſtet, quòd Deus talem virtutem & naturam nõ
dedit Angelo. Confirmatur; quia ſecundum illos, na-
turale eſt omni corpori vt per medium moueatur, An
gelus ergo cũ ſpiritualis ſit, amplius habet quàm alia
corpora, hoc autem eſt ſine medio moueri. Secundò,
corpora quia continentur à loco, ideo ſunt illi & par-
tibus eius alligata, Angelus autem potius continet lo
cum, poteſt ergo ſubito illum relinquere, & alium ac-
quirere. Tertiò, Angelus mouetur in inſtanti & trãſit
per mediũ, ergo ſimul eſt in duobus locis: patet, nunc
Angelus eſt in cœlo, & immediatè poſt hoc erit in ter
ra, quæro quando erit in locis intermedijs, non imme
diatè poſt hoc, quia immediatè poſt hoc erit in terra,
vel ſimul erit in terra, & in locis intermedijs, ergo ſi-
mul in duobus locis Reſpondent moderni, quod im-
mediatè poſt hoc erit in locis intermedijs, ſcilicet, in
igne & aere & in terra, tamen nunquam ſimul erit in
duobus locis. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit: & ar-
guitur contra eam. Primo, nunc Angelus eſt in cœlo,
& tu aſſeris, quod immediatè poſt hoc erit in igne &
in aere & in terra, & cùm hoc aſſeris, quod non eſt ſi-
gnabile tempus aut inſtans, in quo ſit in medio, puta
in igne vel in aere, quod tamen mirabile eſt. Confir-
matur; nunc Angelus eſt in cœlo, & immediatè poſt
hoc, puta tota hora futura, erit in terra, ſi ergo in ali-
qua parte horæ ſit in aere, ſimul ergo erit in terra &
in aere; aſſerendum ergo eſt, quod Angelus mouetur
de loco ad locum, ſine hoc, quod trãſeat per medium.

Gregorius. 2. Sent. diſt. 6. q. 3. inquit, impoſſibile eſ- Gregor.
ſe Angelum ſine medio moueri; addit tamen, quod
ſiue moueatur ſubito, ſiue in inſtanti, erit ſimul in om
nibus locis intermedijs, non eſt inconueniens, quòd
Angelus ſimul ſit in duobus locis, tranſeunter tamẽ,
id eſt, tantũ per inſtans: & ita fatetur, quòd Angelus
in eodẽ inſtãti eſt in infinitis locis partialibus. Contra
ipſum ſic tamẽ arguitur: ipſe concedit, quòd Angelus
eſt in loco maximo, quia ſic tũc ex dictis eius ſequitur
quòd ſimul erit in loco maximo, & in minori maxi-
mo, aut cùm minori faciet maiorẽ maximo, ſed quia
ipſe per modũ tranſeuntis, id eſt, per inſtans totũ con
cedit: probatur quod etiam per modum permanẽtis,
Angelus iam eſt in illis locis, & non eſt à quo ex illis
pellatur, poteſt ergo in illis velle manere: & certe re-
ctius eſt fateri, quòd Angelus mouetur ſine medio,
quàm quod ſit tam impotens, vt in medijs permanere
nequeat. Confirmatur: quia eũdem reſpectum habet
Angelus ad locum medium quem habet ad extremũ,
ſed põt manere in medio, ergo & in extremo ſimul.
ſequitur amplius, quòd Angelus quando mouetur, nõ
mutatur: patet, quia ſecundum Philoſophum 3. Phy-
ſic. motus eſt mutatio prioris vbi, ſed ſecundum Gre-
gorium Angelus non relinquit locum priorem, nõ er
go mouetur: & quòd Angelus ſine medio, moueatur,
probatur: ipſi dicunt quòd Deus põt Angelum moue
re ſine medio, ſit ita, & ſit ſimul vnus alius Angelus,
qui à ſe & ſecundum ſuã naturam moueatur, tunc ſic,
ambo æquè cito perueniunt ad terram, pono enim
quod Angeli ſint coniuncti, ergo vterque ſine medio.

Contra S. Tho. autem arguitur, quia ex dictis illius
ſequitur, Angelũ ſimul eſſe in duobus locis, & ſimul

 que-

quieſcere, & operari: pono enim, quòd Angelus nunc ſit in cœlo, & immediatè poſt hoc ſit in terra, & ſubito reuertatur in cęlum, tunc ſimul quieſcet, & operabitur. Itẽ, ſequitur quòd ſimul moueatur & quieſcat, quia nunc in cœlo mouetur, & in terra quieſcit. Secundo, ex ſentẽtia Sanct. Thom. ſequitur, quod corpus mouetur ſine medio. Probatur: ſit Angelus, qui ſecum portet lapidem à cœlo in terram, vtpote cui omnia ad nutum obediunt, poterit Angelus ſecum ferre lapidem & animam rationalem ſine medio. Reſpondetur quòd Angelus nõ poteſt lapidem ferre ſine hoc quod tranſeat per medium, quia lapis ex natura ſua circunſcriptiuè dependet à loco & ab ordine naturali, & Angelus illum non poteſt peruertere. Et ad aliud, quia omnia obediunt Angelo quoad motum, reſpondetur hoc eſſe verum quando ordo & natura rerum ſeruatur.

Ex vltima concluſione S. Thom. ſequitur Corollarium, quòd ſi corpus ſimpliciſſimum moueatur per vacuum, non mouetur ſubito. Probatur: quia aliàs ſequeretur tale corpus ſimul eſſe in diuerſis locis: ponatur enim vacuum inter cœlum & terram, ſi moueatur Angelus ſubito à cœlo in terram, nunc eſt in cœlo, & immediatè poſt hoc erit in terra, non ergo dari poteſt quando erit in medio vacuo, non ergo ſubito mouetur & ſine medio. Neque obſtat Philoſophus, 4. Phyſic. text. 71. vbi ait, quòd corpus graue, ſi mediũ ſit vacuum, mouetur infinitè velociter: & probat, quia ſi mediũ eſt minus ſubtile, aliqua velocitate mouetur, & ſic numerãdo, maiori velocitate mouebitur, ſi ergo ſit vacuum, mouebitur infinitè velociter, non inquam obſtat, quia ſecundũ S. Thom. illic lectione. 13. Ariſt. repugnat dictis illorum, qui ponebãt vacuũ, vt graue moueretur, & non quia haberet virtutẽ aliquam effectiuam. Quòd ſi arguas, ratio quare corpus ꝙ mouetur, ſi per vacuum mouetur, infinitè velociter moueretur, eſt, quia eſt finitę virtutis, ſi vero Angelus graue moueret, nihil ei reſiſteret infinitè, ergo velociter moueret. Reſpondetur, ꝙ replica eſt nulla, poſito enim, ꝙ ſol reſiſtentiam non haberet, non tamen lumen infinitum produceret. Ex quo ſequitur, quòd ſi corpus moueretur per vacuum, moueretur magis ac magis velociter ſecundum eius virtutem motiuam, & nõ æquè, & ita tenendum eſt. Aduertendum ſecundũ argumentum Sancti Thom. anima rationalis poteſt operari in locis diſtinctis, ergo & Angelus. Reſpõdet, negando conſequentiam, quia Angelus eſt in loco per ſuam eſſentiam, hoc eſt, non ſolum eſt in loco per operationem, vt anima, ſed eius eſſentiam applicat rebus, quas cogitat: non ſic anima, abſentia enim cogitat ſine hoc quòd ſuam eſſentiam illis applicet.

Vltimò dubitatur, an Angelus moueatur in inſtãti. Reſpondet quæſito Sanct. Thom. tribus Concluſionibus. Prima Concluſio, Nõ eſt poſſibile, quod aliquid, quod mouetur per totum vnũ tempus, quieſcat, & in inſtanti terminatiuo illius temporis moueatur. Probat, ſuppoſito quòd ſi aliquod mobile per totum vnum tempus adæquatũ quieſcit ſemper, omninò eſt in eodem loco, tunc ſic, quieſcere eſt habere eundem reſpectum ad eundem locum, ergo ſuppoſitio vera. Secundo, quia ſi corpus mouetur per aliquod totum tempus, in quocũque inſtanti habet ſuum locũ, nam moueri eſt acquirere nouum locũ, quieſcere verò per totum tempus eſt ſemper manere in eodem loco, non ergo eſt poſſibile, quòd in inſtanti terminatiuo illius temporis ſit alibi. Secunda Concluſio, Neceſſe eſt dicere, quòd Angelus mouetur in tempore certo aut imperceptibili, & nullo modo in inſtanti: addit tamen, quod ſemper datur vltimũ inſtans, in quo eſt Angelus in termino à quo, ſi mouetur, illud autem vltimũ inſtans eſt vltimũ non eſſe motus, id eſt, nunc non eſt motus, & immediate poſt hoc erit motus: ſucceſſiua enim incipiunt per vltimum nõ eſſe: Tertia Cõcluſio, Tempus, in quo mouetur Angelus, eſt alterius rationis à noſtro, quod eſt mẽſura corruptibiliũ, tẽpus verò Angeli eſt mẽſura incorruptibiliũ, vnde 4. Phyſ. tex. 1. habetur, ꝙ tẽpus eſt mẽſura motus, id eſt, rei mobilis.

Sotus 2. Sent. diſt. 2. q. 11. tenet oppoſitum primæ Concluſionis Sancti Thom. & arguit contra eum, ſi Angelus non eſſet in toto tempore in termino à quo, & in inſtãti terminatiuo in termino ad quem, ſequeretur, ꝙ conſecratione facta, adhuc forma panis eſſet in Euchariſtia, ergo vel corrumpitur in inſtanti terminatiuo, vel omnino manet. Confirmatur; ſtat quòd per totam vnam horam medium ſit tenebroſum, & quod in inſtanti terminatiuo ſit illuminatum, lumen ergo in inſtanti eſt factum, ergo ſic dicendum de Angelo. Ad hoc argumentũ reſpondet Sanct. Thom. ad ſecundum, ꝙ illuminationem illam præceſſit diſpoſitio temporanea luminoſi eiuſdem. Replicat Scotus, ponamus ꝙ luminoſum non fuit antea, ſed incipiat per primum ſui eſſe in illo inſtanti terminatiuo temporis in inſtanti illuminabit. Secundò arguit Scotus, poſtquam Angelus quieuit per totam horam, poteſt poſtea incipere moueri, tunc ſic; Vel incipit moueri in inſtãti immediato & coniuncto horæ, & ſic habetur intentũ, vel incipit moueri tempore mediato, ſed neq; hoc eſt dicendũ, quia ſi per totam horã quieuit, & nunc mouetur per totam horam, ergo incipit moueri in inſtanti terminatiuo horæ ſecundæ, ſed illud idem eſt terminatiuum horæ primæ præcedentis, ergo idem inſtans eſt initiatiuum & terminatiuum.

Gregorius 2. diſt. 6. q. 3. impugnat etiam primã Cõcluſionem. Primò, quia ſi non mouetur Angelus illo modo, ſequitur, quòd nullo modo poſſit moueri: ſumo enim totũ tempus in quo Angelus erit in termino à quo, & totum in quo eſt in termino ad quẽ, & quæro de illis, vel illa duo tempora ſunt mediata vel immediata, ſi ſecundum, ergo inſtans initiatiuum ſecundi temporis eſt terminatiuum ſecundi, & ſic Angelus non mouetur: ſi dicas tempora eſſe mediata, ſumo tempus quod mediat inter illa, & quæro tempore illo vbi ſit Angelus, nam ſi in termino à quo, ergo toto illo tempore vſque ad inſtans terminatiuum ibi mãſit, & ſic nõ mouebitur, vel inſtãs initiatiuum erit ſimul terminatiuum. Secundo arguit; quia ſequitur, quod daretur vltimum inſtans rei permanentis cõtra Philoſophum 8. Phyſi. text. 80. Probatur; nam S. Thom. ait, quòd ſi Angelus mouetur in toto hoc tempore, etiam in vltimo inſtanti illius temporis adhuc mouetur in eodem tempore, tunc ſic: forma ligni introducenda ab igne fuit in ligno per horam, ergo per inſtãs terminatiuum illius horæ, & tamen poſtea forma eſt introducta in ligno, ergo ibi eſt forma ligni, & illud eſt vltimũ inſtans rei permanentis, ergo. Pro ſolutione meminiſſe oportet, quod diximus tempus Angelorũ differre ſpecie à tempore noſtro, vt S. Th. ait art. iſto. 3. ad primum. Quod ſic probatur: nam operatio Angeli non dependet à motu cœli & primi mobilis, à quo inferiora omnia dependẽt, & lationibus ſuperiorum ſunt ſubiecta, vt 1. Meteororum habetur. Item, quia Angelus eſt incorruptibilis: tum etiã, quia moderni iſti exiſtimant quòd omnia menſurantur vel tempore æterno, vel tempore corruptibili, & ſic ſemper omnia tempore menſurantur. Contra quod eſt: quia licèt nõ eſſet mundus aut motus cœlorum, Angelus bonus cognoſceret ſuam durationem, ſimiliter & malus, ſcilicet, an eſſet prius an poſterius homine creatus, homo autem ſuam duratioñe ſine motu cognoſcere non poſſet, tempus ergo Angelorum ſpecie differt à tempore noſtro. Vnde notandum, quantum differat inter tempus noſtrum & Angelorum menſu-

ram,

ram, nam in menſura Angelorum dantur inſtantia, aut rectius indiuiſibilia immediata, non autem in noſtro, vt probat Ariſt. 5. Phyſic. & quòd inſtantia immediata dentur in menſura Angelorum, probatur, nam ſtat quòd Angelus velit duo opera facere, & ſingula durent per indiuiſibile, talia erunt coniuncta & immediatè, ergo. Quòd ſi aſſeras id non eſſe poſſibile, probo: quia hæc eſt perfectio Angeli, vt non dependeat à tempore, aut aliqua menſura continua. Cõfirmatur: Deus poſſet duas operationes Angelicas immediatas facere, & quod vnaquæque duret per indiuiſibile, hoc enim non repugnat, tunc ſic; operationes illę commenſurantur, & non tempore noſtro, ergo Angelorum menſuratione. Gregorius libenter id concedit, ſed addit, quod illæ operationes non menſurantur inſtantibus, quæ ſint adæquata certa & ſignabilia, ſed erunt immediata, aut adęquata ad hunc ſenſum, quod quocunque inſtanti dato, ante illud fuit illa operatio. Sed contra, quia ſecundum illum datur inſtans præſens, in quo Angelus operatur operatione in diuiſibili, tunc ſic; Deus facere poſſet operationes illas, vnamquamque in certo & ſignabili loco, ſicuti poteſt vnam in præſenti & certo inſtanti facere, ergo. Item: quando Angelus operatur, cognoſcit quando, & in quo inſtanti operetur, etſi attentius ſit, antequam operetur, intelliget an operationem ſuam aliquid præcedat: & videtur gratis dictum, quòd Angelus non cognoſcat intellectionem ſuam futuram immediatè poſt hoc, in quo inſtanti illam facit, quæ cum non mẽſuretur menſura temporis noſtri, commenſuratur menſura, & inſtantibus immediatis indiuiſibilibus Angelorum.

Dubium. Quòd ſi quæras, quæ res ſit menſura illa Angelorum. Reſpondet Dionyſius in de Diuinis nominibus, quòd de Diuinis nihil aut parum ſcire poſſumus, niſi per negationem. Secundo dicimus, quòd menſura Angelorum dicitur tempus diſcretum, quia inter duo tempora illorum nihil mediat, ſed in tempore noſtro ſemper mediat aliquid, ſcilicèt, inſtans medium, & ideo videtur tempus continuum: & quòd in tempore Angelorum dentur duo inſtantia indiuiſibilia immediata, eſt ſimile, nam philoſophus in prædicamento quantitatis ens ſucceſſiuum dicit quantum, ſed ait, quod duplex eſt ens ſucceſſiuum, vnum quod continuatur permutatam eſſe, vt tempus, aliud quod componitur ex ſyllabis, & per illas continuatur, vt oratio: ex quo conſtat, quòd tempus Angelorum non eſt continuum, vt noſtrum, ſed diſcretum, licèt tempus noſtrum & inſtans correſpondeat tempori & inſtanti Angelico. Et in prima Concluſione Sanct. Thom. ſemper loquitur de tempore Angelorum: & mens eius eſt, quòd non eſt poſſibile, quòd Angelus in vno tempore ſuo ſit in termino a quo, & quòd in inſtanti ſuo terminatiuo totius illius temporis, & proprio ipſis Angelis ſit in termino ad quem: quod ex eo conſtat, quia tempus, per quod Angelus eſt in termino à quo, eſt adæquatum & finitum, quod ab illo cognoſcitur: ſumamus ergo inſtans vltimum illius temporis, tunc ſic; ſi in illo inſtanti eſt Angelus in termino ad quem, ergo tempus per quod fuit in termino à quo, non fuit adęquatum, nam ſi in tempore noſtrò, & in bona Phyſica id euidenter conſtat, a fortiori ergo in tempore Angelorum: certum enim eſt ex 5. Phyſicor. quòd omnis noſter motus incipit per vltimum non eſſe, non enim datur primum inſtans motus eſſe, omne ergo quod incipit moueri, nunc non mouetur, & immediatè poſt hoc mouebitur, tunc ſic; Si Petrus per totam horam moueri debet, & motus illius non habet primum mutatum eſſe, ſed vltimum inſtans, ergo terminatiuum præcedentis horæ eſt vltimum non eſſe. Confirmatur: quia ipſi dicunt, quòd in inſtanti terminatiuo horæ præcedentis; eſt mobile in termino ad quem, ergo motus incipit per primum ſui eſſe, & ſic datur primum mutatum eſſe contra totam philoſophiam.

Pro ſolutione argumentorum in oppoſitum, dicimus, quòd formæ ſubſtantiales vel accidentales, quæ ſunt permanentia, incipiunt eſſe per primum ſui eſſe, vnde forma ignis in ligno incipit eſſe per primum ſui eſſe, forma tamen ipſius ligni non habet vltimum eſſe, ſed vltimum non eſſe eſt primum eſſe vltimum nõ formæ ligni, ſed de primo eſſe formæ ignis vnũ & idẽ inſtans eſt vltimum non, & primum quod ſic.

Pro Auguſtino reſpondemus, quãdo inquit, ꝙ Angeli creduntur in tẽpore moueri, & ꝙ corpora ſua mouent, dum deſcendũt de cœlo, vel aſcẽdunt, quod procedit ex opinione ſpeciali, qua tenuit, Angelos eſſe corporeos, & eorum corpora eſſe lucida & ætherea, ideo conſequenter eſt locutus, corporea enim omnia diffiniuimus in tẽpore moueri, & ſi de cœlo deſcendant, vel aſcendant, neceſſe eſt, quod ſua corpora, cùm corporei ſint, moueant. Tenenda tamen eſt doctrina, quam ex mente Sancti Thomę conſtituimus.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An Chriſtus dicendus ſit homo Dominicus.

AVguſtinus lib. 2. de ſermone Domini in monte in verba illa, *Adueniat regnum tuum, &c.* Matthæi 6. ſcripſit, Chriſtum eſſe hominem Dominicum, dicens, vnigenitum Dei Filium in homine Dominico ventur um de cœlo ad iudicium.

Doctores Scholaſt. 3. Sentent. diſtinctione 7. Sãct. Thom. 3. parte, q. 16. articulo 3. quo quærit, an Chriſtus fuerit homo Dominicus. Reſpondet concluſione negatiua. Ratio eius eſt: quia denominatiua non propriè dicuntur de aliquo, quando primitiua eſſentialiter prædicantur de illo, ſed Dominus eſſentialiter dicitur de Chriſto, verè enim eſſentialiter, & propriè, Chriſtus eſt Dominus, vt ipſe per Ioannem ait, Vos vocatis me magiſter & Domine, & benè dicitis, ſum etenim, ergo Dominus propriè de illo dicitur. Concluſio S. Tho. non eſt de fide: oppoſitum enim hæreſis non eſſet, quamuis aſſertio ſit deteſtabilis & abominanda. Videtur tamen, quòd ratio S. Thom. non concludat: & arguitur contra illam, Homo propriè dicitur de Filio Dei, & humanatus, quod eſt denominatiuum, etiã propriè de illo dicitur, Damaſcenus enim illam aſſerit, ratio ergo Sancti Thomæ non conuincit. Reſpondemus ad hoc, quod Sanct. Thom. ait, quòd homo propriè de Deo dicitur, non tamen eſſentialiter Maxima vero Sancti Thomæ intelligitur quã do nomen primitiuum eſſentialiter prædicatur. Contra hoc tamen arguitur, primo, Deus eſſentialiter dicitur de qualibet perſona Diuina, ergo etiam denominatiuum, hoc dominicus. Conſequentia probatur: quia propriè ſignificat Diuinam eſſentiam & perſonam. Secundo, quia Deus de Filio Dei eſſentialiter & propriè dicitur, vt ex Dionyſio patet, qui Filium Dei Diuiniſſimum vocat, ergo. Tertio, hæc eſt eſſentialis, cœlũ eſt ſphęra, & hæc eſt propria, cœlũ eſt ſphęricum, ſimiliter, ſtatua eſt æs, & ſtatua eſt ærea, ergo.

Pro ſolutione notandum, quod oportet Theologum terminis eo modo vti, quo Theologi, & homines communiter vtuntur: in communi autem modo loquendi ſunt denominatiua aliqua, quæ propriè de aliquo dicuntur, ſicuti & ſua primitiua, & ſubſtantialiter de illis prædicantur, ſicuti Deus & Dominus: alia vero ſunt, quæ ꝓpriè de illis nõ dicũtur, ſicuti ſua primitiua, ſed impropriè, cũ tamẽ ſua primitiua de il-

lis eſſentialiter prædicentur: verbi gratia, Gabriel eſſentialiter eſt Angelus, non tamen dicitur Angelicus: & huiuſmodi ſunt Deus & Dominicus, Deus enim eſſentialiter & propriè de Deo dicitur, Dominicus verò impropriè, Dominicus enim idem importat ſicut Dominum portans, vel quod ad Dominum pertinet, ideo de Deo accidentaliter & extrinſecè dicitur, ſicuti Crux Dominica dicitur. & oratio Dominica, quia ad Dominũ pertinet: & quia prædicatio hæc, Chriſtus eſt homo Dominicus, importat quod pertinet ad Dominum, ideò eſt impropria. Item, homo Dominicus tantundem ſignificat, ſicuti homo Domini, vbi duo ſuppoſita denotantur, quod eſt hæreſis Neſtorij. Hinc ad rationẽ contra S.Th. reſpondemus, quòd Maxima eius intelligitur de denominatiuis vltimi generis, non autem de denominatiuis primi generis.

Dubium tamen eſt, an propoſitio hæc, Chriſtus eſt homo Dominicus, in ſenſu aliquo ſuſtineri poſſit. Reſpõdemus, quòd Bonauentura, 3. Sent. diſt. 7. aſſignat primum modum, quo ſuſtineri poſſit, vt Dominicus importet & accipiatur pro eo quod eſt dominium habens. Secundus modus eſt, vt intelligatur Dominicus, hoc eſt, ad Dominum ſpectans, & in hoc ſenſu videtur quod poſſit concedi, Chriſtus eſt homo Dominicus, id eſt, ſpectans ad Dominum. Nihilominus tamen dicimus, quòd propoſitio hæc ſimpliciter eſt neganda. Primo, quia ſenſus iſti ſunt improprij. Secundo, ne hæreticis faueamus aſſerentibus Chriſtum per ſe non eſſe Dominum, ſed per accidens, & ideò negabant Chriſtum eſſe Dominum, & concedebant eſſe Dominicum, id eſt, habentem dominium, & quia eſt impropria, ideo ſimpliciter eſt neganda, & vt cum modo loquendi Neſtorij non conueniamus, qui in Chriſto affirmabat eſſe duo ſuppoſita. Caietanus verò inquit, concedendam non eſſe propter abuſum.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd intelligens, poſt propoſitionem hanc ſimpliciter eſſe negandam, ideò illam retractauit 2. lib. retractatio. c. 19. inquiens, vbicunque hoc dixi, dixiſſe me nollem, cùm enim Chriſtus Ieſus ſit natura Dominus, Dominicus homo dici non poteſt, nam cum vox hæc Dominus dicatur de Filio Dei ſecundum naturam & eſſentiam, non debet de eo ſecundum denominationem, ac veluti quidpiam acceſſorium enunciari.

DVODECIMVM QVAESITVM.

Quis ſit cibus & potus humanus.

AVguſtinus lib. 2. de ſermone Dñi in monte, locum hunc ediſſerens, *Sufficit diei malitia ſua*, Matth. 6. arbitratus eſt, Chriſtum nomine malitię ſignificare voluiſſe cibum & potum, quo indigent homines, quia pœnales nobis ſunt pertinentes ad hanc fragilitatem & mortalitatẽ, quam peccando meruimus.

Sententiam hanc reuocauit 1. lib. retractati. c. 19. tanquam incautè dictam, cùm non attenderet etiam primis hominibus data fuiſſe in paradiſo alimenta, antea quàm iſtam mortis pœnam peccando meruiſſent.

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An in eccleſia ſit peccatum aliquod.

AVguſtinus libro ſecundo de ſermone Domini in monte hoc exponens, *Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo*, Matth. 7. videtur conſentire hæreticis Lutheranis, qui docent in eccleſia Dei nullum eſſe peccatum, inquiens, Deus elegit ſibi glorioſam eccleſiam non habentem maculam neque rugam, ſed hoc idem declarat 1. retract. cap. 19. oſtendens, eam ſententiam intelligendam eſſe non de eccleſia hac militanti bonis & malis permixta, ſed de Eccleſia glorioſa triumphante. Vide ſupra quæſtionem hanc tomo nono, Beati Hieronymi ad vigeſimum nonum quæſitum.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

Eccleſia vera an notis aliquibus dignoſci poſſit.

AVguſtinus notas veræ eccleſię paucioribus verbis coarctans, & oſtendens eas in eccleſia Romana inueniri, lib. 6. contra epiſtolã Manichæi, c. 4. ſic ſcribit: Multa ſunt, quæ me in eccleſiæ gremio iuſtiſſimè tenent: tenet me conſenſio populorum atque gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata: tenet me ab ipſa ſede Petri Apoſtoli cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem ſuam Dominus commendauit vſque ad præſentem epiſcopatum ſucceſſio ſacerdotum: tenet poſtremo ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſola obtinuit.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 4. Sentent. diſtinctione 18. Author operis imperfecti homil. 49. inquit, eccleſiam non poſſe cognoſci an vera ſit, neque ex epiſcopis, neque ex miraculis, neque ex ſacramentis, neque ex bonis moribus, ſed ex Diuinis tantum ſcripturis. Eius verba ſunt hæc, Volentibus cognoſcere quæ ſit vera eccleſia Chriſti, non eſt alius modus quàm per ſcripturas: quare? quia omnia hæc, quæ ſunt propriè Chriſti, in veritate habent, & hæreſes illæ in ſchiſmatæ ſimiliter eccleſias, ſimiliter & ipſas ſcripturas Diuinas, ſimiliter epiſcopos, cæteroſque ordines clericorum, ſimiliter baptiſmum, ſimiliter Euchariſtiam, & cætera omnia, deinde ipſum Chriſtum: volens ergo quis cognoſcere, quæ ſit vera eccleſia Chriſti, vnde cognoſcat in tanta confuſione ſimilitudinis, niſi tantummodo per ſcripturas? Item, antea & per ſigna cognoſcebantur qui erant veri Chriſtiani, & qui falſi. Quomodo? Falſi quidem, aut non poterant facere ſicut veri Chriſtiani, aut talia non poterant, qualia veri Chriſtiani, ſed faciebant vacua admirationem quidem facientia, vtilitatem autẽ nullam habentia, & per hæc cognoſcebantur qui erãt veri Chriſtiani, qui falſi: nunc autem ſignorum operatio omnino leuata eſt, magis autem & apud eos inuenitur, qui falſi ſunt Chriſtiani fieri ficta: ſicut autem Petrus apud Clementem exponit, Antichriſto etiam plenorum ſignorum faciendorum eſt danda poteſtas; item ex moribus ipſis prius intelligebatur eccleſia Chriſti, quando conuerſatio Chriſtianorum ſancta erat, quæ apud impios non erat, nunc autem, aut tales, aut peiores facti ſunt Chriſtiani, quales ſunt hæretici aut Gentiles, adhuc autem & maior continentia apud illos inuenitur, quàm apud Chriſtianos. Qui ergo vult cognoſcere quæ vera ſit eccleſia Chriſti, vnde cognoſcet, niſi tantummodo per ſcripturas? Hunc locum ſub nomine Chryſoſtomi vſurpant nouelli hæretici, qui contempto Patrum iudicio, & Conciliorum diffinitione, contendunt Diuinis duntaxat ſcripturis intendum, & ex his duntaxat petendam veræ eccleſiæ cognitionem.

Vincentius Lerinenſis libello aureo aduerſus hæreſes, inter cætera quæ de ratione diſcernendi veram eccleſiam ac fidem à falſa hæreticorum eccleſia

ac fide diſputauit, tres poſt Diuinam ſcripturam attulit regulas, quibus certiſſimè deprehendatur vtriuſque eccleſiæ diſcrimen: hæ ſunt, traditio vniuerſalis eccleſiæ, antiquitas, Patrum conſenſus. Verba ſunt eius hæc, ſæpe magno ſtudio & ſumma attentione perquirens, à quamplurimis ſanctitate & doctrina præſtantibus viris, quonam modo poſſim certa quadam & quaſi generali ac regulari via Catholicæ fidei veritatem ab hæreticæ prauitatis falſitate diſcernere, huiuſmodi ſemper reſponſum ab omnibus ferè retuli, quod ſiue ego, ſiue quis vellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere, laqueoſque vitare, & in fide ſana ſanus, atque integer permanere, duplici modo munire fidem ſuam Domino adiuuante deberet: primò, ſcilicet, Diuinæ legis authoritate, tum deinde eccleſiæ Catholicæ traditione.

Quod ſi quæras, cùm ſit perfectus ſcripturarum Canon, & ad dubia omnia ſoluenda ſufficiens, quid opus eſt vt ei Eccleſiaſticæ intelligentiæ iungatur authoritas? quia videlicet ſcripturam ſacram pro ipſius profunditate & altitudine non vno & eodem ſenſu vniuerſi accipiunt, ſed eius eloquia aliter atque aliter alius & alius interpretatur, vt penè quot ſunt homines, tot ex ea ſententiæ erui poſſe videantur: aliter nanque illam Nouatianus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arius, Eunomius, & Macedonius, aliter Photinus, Apollinaris, Priſcillianus, aliter Iouinianus, Pelagius, Celeſtius, aliter Poſtremo Neſtorius. Et idcirco valde neceſſe eſt, propter tãtos tam vari erroris anfractus, vt linea Propheticæ & Apoſtolicæ interpretationis ſecundum normam Eccleſiaſtici & Catholici ſenſus dirigatur. Item, magnopere curandum eſt, vt id in eccleſia Catholica teneamus, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditũ eſt, hoc eſt enim verè & propriè Catholicum: quod ipſa ratio nominis declarat, quæ omnia verè & vniuerſaliter comprehendit: quod fiet, ſi ſequamur vniuerſitatem, ſi hanc vnam fidem veram eſſe fateamur, quã tota per orbem terrarum confitetur eccleſia: antiquitatem, ſi ab his ſenſibus non recedamus, quos ſanctos ac maiores Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt: conſenſionem, ſi in ipſa vetuſtate omnium vel penè ſacerdotum pariter & magiſtrorum diffinitiones ſententiaſque ſectemur.

Quid igitur faciet Chriſtianus Catholicus, ſi ſe aliqua eccleſiæ particula ab vniuerſalis fidei communione præciderit? quid itaque niſi vt peſtifero corruptoque membro ſanitatem vniuerſi corporis anteponat? Quid ſi nouella aliqua contagio eccleſiam commaculare conetur? tunc prouidebit, vt antiquitati inhæreat, quæ non poteſt ab vlla nouitatis fraude ſeduci. Quid ſi in ipſa vetuſtate duorum aut trium hominũ, vel ciuitatis vnius aut prouinciæ error deprehendatur? tunc curabit, vt temeritati vel inſcitiæ paucorum ſi qua ſunt antiqua vniuerſalis Concilij decreta præponat. Quod ſi tale aliquid emergat vbi nihil huiuſmodi reperiatur, tunc operam dabit vt ſententias maiorum inter ſe collatas conſulat, interrogetque ſententias eorum, qui diuerſis temporibus & locis in vnius tamen eccleſiæ Catholicæ communione & fide permanentes magiſtri probabiles extiterunt, & quidquid omnes pariter vno eodemque conſenſu apertè, frequẽter, perſeuerãter, tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe, cognouerit, id ſibi quoq; intelligat abſque vlla dubitatione credendũ. Hæc Vincentius Lerinẽſis, qui ante mille ac ducentos fere annos in eccleſia Chriſti floruit.

Auguſtinus ſententiam Catholicam tenet, & præcipuas notas, quibus eccleſia Catholica dignoſci poſſit, aſſignauit, nempe, conſenſio vniuerſalis eccleſiæ, confirmatio miraculorum, ſucceſſio traditionis eccleſiæ à Petro vſque ad nos, ſimul cum Conciliorum diffinitione, quæ præcipuæ notæ ſunt, vt Catholicam eccleſiam à ſynagoga hæreticorum & Satanæ diſcernamus. Conſule de hac quæſtione nonum tomum B. Hieronymi ad trigeſimum quęſitum, quo quæritur, an eccleſia ſit viſibilis vel inuiſibilis.

DECIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An Beatiſſima Virgo in Chriſti morte in fide defecerit.

Auguſtinus in libro quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, q. 73. exponens locum hunc, *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Lucæ 2. ſentire videtur, Virginem Mariam in Chriſti morte fidei defectum paſſam fuiſſe. Eius verba hæc ſunt: Quod autem adiecit dicens: Et tuam ipſius animam pertranſiuit gladius, vt reuelentur multorum cordium cogitationes; hoc vtique ſignificauit, quia etiam Maria, per quam geſtũ eſt myſterium incarnationis Saluatoris, in morte Domini dubitaret, ita tamen vt in reſurrectione firmaretur. quis enim non ambigeret, videns eum qui ſe Filium Dei dicebat, ita humiliatum vt vſque ad mortem deſcenderet? Vide de quæſtione primo tomo Chryſoſtomi ad decimum quæſitum.

DECIMVM SEXTVM QVÆSITVM.

An Melchiſedech fuerit Spiritus ſanctus.

Auguſtinus libro quæſt. veteris & noui Teſtam. q. 109. in verba hæc, *At vero Melchiſedech Rex Salem*, Geneſ. 14. multis argumentis nititur probare, Melchiſedech non fuiſſe purum hominem, ſed quandam Dei virtutem, videlicet Spiritum ſanctum, qui tunc in forma humana apparuerit, quemadmodum poſtea filius Dei in carne apparuit.

Pro Auguſtino reſpondemus primo, quòd nuſquã ſenſit Melchiſedech eſſe Spiritum ſanctũ in perſona & ſubſtantia, ſed ſolũ in virtute & officio, ſicut Chriſtus Dominus de Baptiſta dixit: Si vultis ſcire, ipſe eſt Helias: & conſtat quod non in perſona, ſed ſecũdum ſimilitudinem pœnitentiæ & abſtinentiæ, in quo eum ſectabatur, & in zelo vt pro honore & reuerẽtia, quæ Deo erat debita, reſponderet. Secundò reſpondemus, id falſo eſſe impoſitum Diuo Auguſtino. Quod ex eo conſtat, quia in libro de hæreſibus ad Quoduultdeũ, ponit in trigeſimoquarto loco aſſertionem hanc tanquam hæreticam, tribuens eam hæreticis, quos Melchiſedechianos appellat: non autem eſt veriſimile Auguſtinum aſſertionem à ſe damnatam tanquam hæreticam, affirmaſſe aut docuiſſe, maximè, quia ſi eam ſicubi docuiſſet, eam retractaſſet, quod tamen in libris Retractationum non reperimus.

Errorem hunc tribuit Hieronymus Origeni, qui in illud, *At vero Melchiſedech Rex Salem.* Geneſ. 14. aſſeruit Melchiſedech non hominem, ſed Angelum fuiſſe, in epiſtola enim ad Euagrium ita ſcribens, Statim in fronte Geneſeos in prima homiliarum Origenis reperi ſcriptum de Melchiſedech, in qua multiplici ſermone diſputans, illuc deuolutus eſt, vt eum Angelum dixerit, eiſdemq; pene argumentis, quibus ſcriptor tuus, qui Melchiſedech Spiritum ſanctum facit, tranſiui ad Didimum ſectatorem eius, & vidi hominem in magiſtri iſſe ſententiam. Sed ſicut Augu-

ſtinus, ita & Origenes excuſari poteſt ex diuerſitate opinionum, quæ de hac re inter veteres fuit, vt Epiphanius refert libro ſecundo aduerſus hæreſes, hæreſi 55. Innominati quidam hæretici dixerunt Melchiſedech fuiſſe vnigenitum ipſum ac naturalem Dei filium, qui in humana ſpecie Abrahæ apparuerit. Hierax Aegyptius exiſtimauit, ipſum eſſe Spiritum ſanctum. Melchiſedechiani, quorum author fuit Theodorus Argentarius, exiſtimarunt, eſſe magnam quandam virtutem Chriſto ſuperiorem, à quo ipſe Chriſtus ordinem ſempiterni pontificatus acceperit. Samaritæ arbitrati ſunt eſſe Sem primogenitum Noe, & eo tempore quo ortus eſt Abraham habuiſſe ætatis annos trecẽtos nonaginta, ipſumq; Abrahæ ſuperuixiſſe annos quadraginta. Iudæi tradiderunt illum fuiſſe hominem quidem iuſtum, & ſacerdotem Dei altiſſimi, velut Diuina habet ſcriptura, ſed ex impura meretrice & fornicario viro progenitum, & ob id parentes eius in ſacris literis non referri. Irenæus & Hyppolitus inquiunt, fuiſſe regem Ieroſolymæ, quæ primum Salen, poſt Gebus, ad extremum Ieruſalem appellata ſit. Quorum opiniones Hieronymus in prædicta ad Euagrium epiſtola improbans, affirmat regnaſſe non in Salen, ſed in Salin oppido iuxta Scythopolim regionis Sichen in tribu Ephrain, vbi palatium Melchiſedech fuiſſe magnificum ex magnitudine ruinarum deprehenditur. Secundo reſpondemus pro Origene, quòd ſi dixit, Melchiſedech fuiſſe Angelum, nõ intelligit in ſubſtantia & natura, ſed tantum miniſterio & officio, ſicut & ſcriptura Baptiſtam Angelum nominauit, cùm Propheta dixit, Ecce ego mitto Angelum meum ante te, &c.

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An ſit liberum arbitrium.

AVguſtinus libro ſecundo quæſtionum ad Simplicianum, quæſtione 1. hunc locum exponens, *Et inſiluit ſpiritus Domini malus in Saul.* 1. Reg. 10. viſus eſt liberæ voluntatis arbitrio plus æquo tribuere, dicens, quamuis ſit in cuiuſcunque poteſtate quid velit, non eſt tamen in cuiuſcunque poteſtate quid facere poſſit quiſque vel à quocunque pati. Hanc ſententiam ipſe Auguſtinus 2. Retractationum cap. 1. recognoſcens, Hoc, inquit, à nobis dictum eſt, quia non dicimus eſſe in poteſtate niſi quod cum volumus fit, vbi prius & maximum eſt ipſum velle, ſine vllo quippe interuallo temporis præſto eſt voluntas ipſa cum volumus, ſed hanc quoque ad bene viuendum deſuper accipimus poteſtatem, cum præparatur voluntas à Domino. Vide ſupra de hac quæſtione tomo S. Hieronymi ad ſeptimum quæſitum.

DECIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

An homo poſſit impeccabilis fieri.

AAuguſtinus lib. 1. de ſermone Domini in monte c. 9. hunc locum exponens, *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*, inſinuaſſe videtur, hominem in hac vita ad perfectionem impeccabilitatis peruenire poſſe. Ait enim, Hæc eſt pax, quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis, hæc vita conſummati perfectique ſapientis, de huiuſmodi regno pacatiſſimo & ordinatiſſimo miſſus eſt foras princeps huius ſæculi, qui peruerſis inordinatiſque dominatur; hac pace intrinſecus conſtituta atque firmata, quaſcunque perſecutiones ille, qui foras miſſus eſt, forinſecus concitauerit, auget gloriam, quæ ſecundum Deum eſt, non aliquid in illo ædificio labefactans, ſed deficientibus machinis ſuis, innoteſcere faciens quanta firmitas intus ſtructa ſit.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. 23. Sanct. Tho. 1. parte, q. 63. art. 1. quo quærit, an malum culpæ potuit eſſe in Angelis, reſpondet affirmatiuè, & Concluſio intelligitur de quacunque rationali natura. Cuius veritas patet Iob. 4. In Angelis ſuis reperit prauitatem. Ratione probat: quia omne peccatum eſt deuiatio à regulà, in moralibus autem regula eſt Diuina voluntas, ſicuti regula militum eſt voluntas ducis; ad hoc verò quod natura aliqua ſit impeccabilis, oportet quòd ipſa ſit ſibi regula, nulla autem creatura eſt ſua regula, omnis ergo creatura ex natura ſua peccabilis eſt. Et addit quòd poteſt creatura impeccabilis reddi per gratiam eam confirmantem.

Dubium eſt an dari poſſit creatura per naturam ſuam impeccabilis. Sanct. Thom. reſpondet omnino negatiuè, vt ex ratione eius conſtat: ſic enim arguit, Nulla creatura rationalis eſſe poteſt Diuina volũtas, quæ eſt regula impeccabilitatis, nulla ergo creatura, neque Angelorum, natura ſua impeccabilis eſt. Item quia 24 de veritate art. 7. eandem Concluſionem ſuſtinet. Et eandem ſententiam tenet Scotus diſt. 23 q. vnica. Ratio tamen Sancti Thomæ non illi placet: ſic enim arguit, Dato natura creata non ſit ſibi regula, poterit tamen ſemper ſuæ regulæ conformari, ſicuti intellectus noſter non poteſt primis principijs diſſentire, quia ſemper illis adhæret, & ideo ipſe aſſignat hanc rationem, nulla creatura eſt ſua regula, & cùm ſit libera, poteſt à regula deuiare, ergo omnis natura libera ex natura ſua eſt peccabilis. Secũdò, nulla creatura rationalis talem naturam habet, vt immobiliter ſummo bono & Deo ipſi adhæreat, natura ergo ſua peccabilis eſt. Rationes iſtæ ſuadent, nihil enim poteſt in cauſa eſſe, cur creatura à regula deuiare poſſit, niſi quia nulla eſt ſua regula, non autem ex eo quòd libera ſit, quia Deus eſt maximè liber, & tamen per naturã eſt impeccabilis. Bonauentura. 2. diſt. 23. quæſtione 1. tenet etiam cum Sanct. Thom. Gabriel autem eadẽ diſtinctione quæſtione vnica tenet oppoſitam ſententiam: diſtinguit enim, nam creatura vel libera eſt, vel non, ſi libera, poteſt peccare, vt S. Thom. dicit, quòd ſi non ſit libera, quam creari rationalem dicit eſſe poſſibile, & tamen ſine libertate, de tali ait, quod eſſet ex natura ſua impeccabilis. Ochan, 1. Sentent. q. 44. tenet etiam contra Sanct. Thom. alia tamen via procedit, nam inquit, quòd Deus poſſet facere creaturam ex natura ſua impeccabilem, talis tamen ſpecie ab iſtis creaturis differet; & in re conuenit cum Gabriele, nõ enim videtur quòd illa creatura à nobis differret, niſi quia libero arbitrio caret. Illis ſubſcribit Maior loco citato. Roboramus tamen ſententiam S. Tho. antequam iſtorum ſententiam conſtituamus.

Pro Sanct. Thom. eſt Anſelmus libro 2. Cur Deus homo cap. 1. quo inquit, ſi creatura per naturam eſſet impeccabilis, eſſet ergo Deus: in quo inſinuat rationem S. Tho. nempè, quod nulla creatura poteſt eſſe ſua regula. Et Auguſtinus 3. lib. contra Maximinum cap. 13. ait, quòd Deus non fecit hominem impeccabilem, non ſolum quia noluit, ſed quia non potuit. Ad hæc reſpondent, quod hæc intelliguntur de creatura libera, non autem de non libera, quam Deus cõdere poſſet: ſed de Anſelmo conſtat, quod de omni creatura poſſibili loquitur. Quod ſi quis arguat ex Auguſtino, 2. ſuper Geneſ. ad literam, vbi inquit, quod

Deus

Deus noluit, licèt potuit creare hominẽ impeccabilẽ. Reſpondetur, nihil contra nos: mens enim eius eſt, quòd potuit creare hominem impeccabilem, non per naturam, ſed per gratiam: loquitur enim ibi de Adá: non ergo credendum eſt, quòd ſenſerit ex natura ſua eſſe impeccabilem; nec loquitur Auguſtinus ibi de creatura rationali à nobis ſpecie diſtincta. Quòd ſi àd huc arguás, ſi homo non poſſet per naturam fieri impeccabilis; maximè, quia eſſet virtutis infinitę: ſed hoc non ſequitur, quia licèt infinita fieret, tamen eſſet omnipotens; Reſpondemus, quòd ſi de facto talis daretur, eſſet infinitæ virtutis, quia eſſet Deus, & ideò implicat dari creaturam rationalem, quæ non ſit libera, & ſit peccabilis. Quòd ſi arguas, poſſet Deus creaturam rationalem creare, quæ eſſet ab omni præcepto deobligata, talis eſſet impeccabilis, ergo. Reſpondemus, primo, quod id non admittimus, quia repugnat quòd ſit creatura rationalis, & ſit ab omni præcepto ſuperioris deobligata. Secundo, ſi talis eſſet impeccabilis, id eſſet ex ſola gratia Dei nó volentis eam ad præceptum obligare. Tertio dicimus, quòd creatura illa adhuc eſſet peccabilis, quia licèt præceptum non haberet, poterat tamen ſibi imponi. Quòd ſi adhuc inſtes, quia poſſet Deus creare creaturam rationalem, quę ex natura ſua videret Deum, ergo quæ ex natura ſua eſſet beata. Confirmatur; quia poſſet creaturam rationalem condere, quæ ex ſua eſſentia eſſet ſua viſio beatifica, ſicuti Deus eſt ſuamet viſio. Simile argumentum format Sanct. Thom. loco citato, & arguit ſic; poſſet Deus facere creaturam rationalem, quæ eſſet ipſa gratia, & nihil aliud, quinimò Deus efficere poteſt, quod non ſimus illi grati ſine qualitate illa quæ eſt gratia. Reſpondet ipſe dicens, quod non poteſt facere creaturam talem, quæ ex natura ſua ſit viſio, & gratia: fatemur enim, quod Deus efficere poteſt creaturam, quæ ſit gratia ipſa, ſed talis non ex natura ſua, ſed ex gratuita Dei voluntate gratia eſſet, nempe, quia Deus voluit. Quod vero creatura ex natura ſua gratia eſſe nó poſſit, probatur: quia quando operatio aut qualitas aliqua eſt ab agente extrinſeco, non poteſt alicui eſſe naturalis niſi ſit ipſum agens, gratia autem eſt à Deo agente extrinſeco, ergo non poteſt creaturæ alicui eſſe naturalis, niſi ipſamet ſit extrinſecum agens, ſcilicèt, ipſe Deus: exemplum eſt, calefactio non poteſt eſſe naturalis aquæ, niſi aqua per eſſentiam fiat ignis, aut ſol.

Gabriel arguit contra Sanct. Tho. Primo ſic, Deus poteſt facere voluntatem creatam talem, vt ſemper cõformetur bono & ipſi rationi: antecedẽs probat, Deus fecit appetitum ſenſitiuum in bruto talem, vt ſemper ſequatur ſenſum, aut id quod per ſenſum apparet, ergo à ſimili poteſt facere voluntatem creatam, quæ ſemper conformetur rationi. Secundo, potuit Deus facere creaturam rationalem, quæ ſolum & ſemper ſequatur id quod eſt ſibi commodũ, ſicuti appetitus ſenſitiuus, ſemper ſequitur id quod eſt, vel apparet bonum, talis eſſet impeccabilis, ſicuti eſt appetitus ſenſitiuus, ergo. Tertio, non implicat dari creaturam rationalem ſine libero arbitrio, poteſt ergo Deus eam facere. Reſpondemus ad hæc omnia, ſuppoſito, quòd dari non poteſt creatura rationalis, quæ habeat liberum arbitriũ, & non ſit libera, quod ex natura ipſius nominis conſtat, nam ex hoc quod eſt rationalis, habet quod ſit conformis rationi: cum ergo intellectus & ratio habeant multa dictamina, ad hoc quod voluntas illis ſe conformet, oportet, quòd ſit libera, nunc enim vni dictamini, nunc alteri conformatur, quod ſi libera non eſſet, non poſſet cuilibet pro ſuo arbitrio conformari. Ex quo conſtat, quod dari non poteſt creatura rationalis, quæ non ſit libera, & habeat liberum arbitriũ. Et per hæc ad argumenta omnia in oppoſitum.

Dubium tamen eſt, an ſaltem quantum ad præcepta ſolius iuris naturalis, poſſit dari creatura rationalis ex natura ſua impeccabilis. Durandus, 2. diſt. 23. reſpondet duabus Concluſionibus. Prima eſt affirmatiua, Secunda Concluſio eſt, quòd quantum ad præcepta ſupernaturalia, dari non poteſt creatura aliqua rationalis ex natura ſua impeccabilis. Secunda hæc Cõcluſio eſt vera, & ab omnibus recepta. Primam autẽ probat ſic, non poteſt eſſe error in voluntate, quin præcedat in intellectu, omnis enim peccans eſt ignorans, intellectus autem Angelorum circa naturalia errare non poteſt, ergo. Minorem probat: quia naturalia deducuntur ex principijs naturalibus, ſed Angeli habent prudentiam reſpectu omnium agibilium, ergo. Confirmatur: quia intellectus Angelicus eſt perfectiſſimus, ergo quantum ad naturalia, ſaltem in particulari errare non poteſt, quia omnis peccans eſt ignorans. Secúndo probat; Omnis cauſa naturalis, quæ eſt perfecta, vt cœlum, habet omnem apparentiam naturalem perfectam, à fortiori ergo hoc in Angelo habet locum, non ergo poteſt operationem errorem elicere, neque actus intellectus eius errore poteſt eſſe implicatus. Capreolus 2. diſt. 21. q. 1. & Caietanus articulo iſto ſubſcribunt Durando, & ita intelligunt S. Tho. Et quidem de malo, q. 16 art. 3. idem videtur innuere, & art. 1. citato in ſolutionibus argumentorum, nam ad ſecundum ait, quòd ideo operatio ſolis eſt perfecta, quia eſt operatio naturalis cauſæ corporeę perfectæ. Et ad ſecundum inquit, quod ſi Deus conſideretur vt prima cauſa naturaliter cognoſcibilis, Angelus non poteſt non amare illum, Deo vero conſiderato vt obiectum ſupernaturale & beatificabile, poteſt eum non diligere. Et ad vltimum dicit, quòd quãtum ad ea, quæ de ſe ſunt mala, id eſt, contra ius naturale, Angelus deficere non poteſt: & addit quòd Angeli peccauerunt inordinatè appetiendo beatitudinem. Ecce, quomodo S. Thom. teneat, quod Angeli quantum ad ſupernaturalia peccare poſſunt, non autem quantum ad naturalia. Quod ſi inſurgas contra: Angelus non eſt ſub regula quoad naturalia, ergo circa illa poteſt errare & peccare. Reſpondetur antecedẽte conceſſo, negamus conſequentiam, nam Angelus neceſſario adhęret regulę naturali præceptorum naturalium, ſicut intellectus neceſſario adhæret primis principijs: naturalia enim præcepta ſunt regula naturalis. Confirmatur: quia illud Prophetæ, Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, omnia præcepta naturalia deſignat, quę lumine naturali ſunt cognita: & cum Angelus paſſione aliqua ex quibus nos afficimur, non afficiatur, ergo circa naturalia errare non poteſt. Secundo arguitur contra S. Thom. & Durandum, quia licèt Angelus poſitiuè circa naturalia errare non poſſit, poterit tamen negatiuè ſe habendo peccare, ergo circa naturalia inconſideratione poteſt peccare, maximè, quia inconſideratio præceſſit peccatum primi Angeli. Reſpondetur, quòd tempore quo voluntas Angeli eligit, circa naturalia intellectus neceſſario indicat, & ita Angelus circa naturalia non poteſt ſe habere negatiuè. Secundo dicere poſſumus, quod licèt regulariter & vt in plurimum Angeli circa naturalia peccare non poſſent, negatiuè tamen & per inconſiderationem non obſtat quin aliquando circa naturalia peccare poſſint, cùm quandoque conſideratio poſſit adeſſe, & quandoque de facto deeſſe, maximè, quia quandoque eſt peccatum in voluntate & nõ in intellectu, loquendo de peccato poſitiuè; & illud, Omnis peccans eſt ignorans, intelligi debet regulariter & quod Sanct. Tho. aſſerit de impeccabilitate Angelorum, idem intelligit de impeccabilitate hominũ: vndè, mens eius eſt, quod licèt quantum ad præcepta legis naturalis, dari poſſit homo per aliquod tempus impeccabilis, per longum verò tempus & quantum

ad

ad ſupernaturalia, ſine Dei auxilio ſpeciali, talis dari nequit. Vndè ad quæſitum propoſitum reſpondemus, quod homo de lege communi ad perfectionem impeccabilitatis peruenire non poteſt, nemo enim continẽs eſſe poteſt (hoc eſt in bono perſeuerans) niſi Deus det: ex priuilegio tamen ſpeciali conueniunt Patres & Doctores Scholaſtici, quod poteſt quis ad perfectionem illam peruenire, vt de Beatiſſima Virgine vnanimiter Catholici omnes affirmamus, & de Ioanne Baptiſta ſunt qui affirment neque venialiter peccaſſe. Et non ſolum de ſanctificatis in vtero, ſed etiam de Apoſtolis poſtquam in gratia fuerunt confirmati, de lege confirmationis mortaliter peccare non poterant, nam venialiter poſtquam Ioannes in gratia fuerat confirmatus dixit, Septies in die cadit iuſtus: & Iacobus: In multis offendimus omnes.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quòd licèt inſinuauerit loco citato, hominem ad perfectionem impeccabilitatis peruenire poſſe, poſtea verò ſuam caſtigauit ſententiam 1. lib. Retractat. c. 19. ſic ſcribens: In primo volumine propter id quod ſcriptum eſt, Beati pacifici, &c. dixi, ſapientia congruit pacificis, in quibus iã ordinata ſunt omnia, nulluſque motus aduerſus rationem rebellis eſt, ſed cuncta obtemperant ſpiritui hominis, cum & ipſe obtemperet Deo: quod merito mouet, quomodo dixerim, non enim cuiquam in hac vita prouenire poteſt, vt lex repugnans legi mentis omnino non ſit in membris, quandoque etiam ſi ei ſic reſiſteret ſpiritus hominis, vt in nullum eius laberetur aſſenſum, non ideo tamen illa non repugnaret; hoc ergo quod dictum eſt, nullum eſſe motum aduerſus rationem rebellem, rectè accipi poteſt id nunc agẽtibus pacificis domando concupiſcentias carnis vt ad illam pacem pleniſſimam quandoque veniatur. Proinde, quod alio loco, cùm eandem ſententiam Euangelicam repetens dixiſſem, Beati pacifici, quoniam ipſi filij Dei vocabuntur, adiunxi dicens, Et iſta quidem in hac vita compleri poſſunt, ſicut completa eſſe in Apoſtolis credimus, ſic accipiendum eſſe, non vt in Apoſtolis hic viuentibus nullum carnis motum arbitremur ſpiritui repugnaſſe, ſed hactenus hic iſta poſſint compleri, quatenus in Apoſtolis credimus eſſe cõpleta ea menſura, ſcilicet, perfectionis humanæ, quanta in hac vita poteſt eſſe perfectio: non enim dictum eſt iſta in hac vita compleri poſſunt, nam completa eſſe in Apoſtolis credimus, ſed ita dictum eſt, ſicut completa eſſe in Apoſtolis credimus, vt ita compleantur ſicut in illis completa ſunt, id eſt, quadam perfectione, cuius capax eſt iſta vita, non ſicut complenda ſunt illa, quæ ſperamus pace pleniſſima, quando dicetur, Vbi eſt mors contentio tua.

DECIMVM NONVM QVAESITVM.

Gradus conſanguinitatis quouſque ſe extendant.

AVguſtinus libro 1. de ſermone Domini in monte, cap. 25. in hunc locum, *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudij*, Matt. 5. aſſerere videtur, quòd ſi peccatum primorum parentum non præceſſiſſet, nullę eſſent cognationes neque affinitates, ſed genus humanum eo ordine & prouidentia, qua à Deo inſtitutum eſt, multiplicaretur. Sic enim ſcripſit, Rurſum ſi interrogem vtrum vxorem ſuam poſt reſurrectionem, accepta Angelica immortalitate, quæ ſanctis promittitur, ſecum viuere velit, tam vehementer ſe id velle quàm illud non reſpondebit. Et infra, Hoc de patre & de matre, & cæteris vinculis ſanguinis intelligendum eſt, vt in eis oderimus, quod genus humanum naſcendo & moriendo ſortitum eſt, diligamus autem quod nobiſcum poteſt ad illa regna perduci, vbi nemo dicit, pater meus, ſed omnes omnino vno Deo, Pater noſter, nec mater mea, ſed omnes illi Hieruſalem, Mater noſtra, nec frater meus, ſed omnes de omnibus, frater noſter: coniugium verò cum illo ſimul nobis in vnum redactis, quaſi vnius coniugis erit, qui nos de prohibitione huius ſæculi ſui ſanguinis effuſione liberauit.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd retractauit aſſertionem hanc 1. lib. Retract. c. 19. his verbis, Item quod dixi hoc & de patre, & de matre, & de cæteris vinculis ſanguinis intelligendum eſt, vt in eis oderimus quod genus humanum naſcendo & moriendo ſortitum eſt, ita ſonat, quaſi non eſſent futuræ iſtæ neceſſitates, ſi nullo naturæ humanæ præcedente peccato nemo moreretur, quem ſenſum iam ſuperius improbaui: eſſent enim profecto cognationes & affinitates, etiamſi originali nullo exiſtente peccato, ſine morte creſceret & multiplicaretur genus humanum. Ac per hoc aliter ſoluenda eſt quæſtio, cur Dominus præceperit diligendos inimicos, cùm alio loco præcipiat odio habendos & parentes & filios? non ſicut hic ſoluta eſt, ſed ſicut eam poſterius ſæpè ſoluimus, id eſt, vt diligamus inimicos lucrandos regno Dei, & oderimus in propinquis ſi quæ impediunt à regno Dei.

VIGESIMVM QVAESITVM.

Diuortium an hodie licitum ſit.

AVguſtinus lib. 1. de ſermone Domini in monte, capitul. 26. perquirens quatenus hoc loco, *Omnis qui dimiſerit vxorem, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari*, Matth. 5. intelligenda ſit fornicatio, videtur eſſe in hac ſententia, vt exiſtimet, licere ob qualecunque peccatum vel mariti vel vxoris fieri diuortium. Sic enim ait: Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiſcentias non tantum eas quæ in ſtupris cum alienis viris aut fœminis committuntur, ſed omnino quaſlibet, quæ animam corpore malè vtentem à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè turpiterque corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir vxorem dimittere, & vxor virum: quia exemplum facit Dominus cauſam fornicationis quàm fornicationem, ſicut ſuprà memoratum eſt, generalem & vniuerſalem intelligere cogimur, hoc eſt, illam de qua dicitur, Perdidiſti omnes qui fornicantur abs te. Item in libro de fide & operibus, cap. 19. teſtatur non eſſe ex Diuinis ſcripturis ſatis manifeſtum. Nam ille qui poſt dimiſſam vxorem adulteram, duxerit alteram, ſit adulter. Verba eius ſunt hæc: Quiſquis vxorem in adulterio deprehenſam dimiſerit, & aliam duxerit, non videtur æquandus eis, qui excepta cauſa adulterij, dimittunt, & ducunt. Et in ipſis Diuinis ſententijs ita eſt obſcurum, vtrum & iſte, cui quidem ſine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, ſi alteram duxerit, vt quantum exiſtimo, venialiter quiſq; fallitur.

Pro D. Auguſtino dicimus, quòd 1. lib. Retractat. c. 19. mentem ſuam explicat, remittens lectorem ad ea, quæ de hac quæſtione poſterius ſcripſit, præſertim in duobus libris de adulterinis coniugijs, in quibus determinat, non licere diuortium, niſi propter carnalem fornicationem, quæ in ſtupris eſt. Item in eodem libro & loco affirmat, diuortium à toro in ſtupris carnalibus permiſſum eſſe, non iuſſum: quod dictum in eodem libro & cap. Retract. damnat, tanquam contrarium ſententiæ Salomonis dicentis Prouerb. 18. Qui tenet adulteram ſtultus eſt & impius. De hac quæſtione vide ſupra, ſecũdo tomo Chryſoſt. ad 11. quæſitu. ii.

VIGE-

VIGESIMVM PRIMVM QVAESITVM.

An monachorum veſtitus decens ſit.

AVguſtinus libro ſecundo de ſermone Domini in monte, c. 19. in hunc locum, *Nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.* Matth. 6. nõnulla ſcribit contra eos, qui ſpeciali veſtitu & ornatu ſunt induti. In hoc cap. maximè aduertendum eſt, non in ſolo rerum corporearum nitore atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus luctuoſis eſſe poſſe iactantiam, & eo periculoſiorem, quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit. Et Hieronymus ad Nepotianum, ſic ſcripſit, Veſtes pullas æquè uita ut candidas, ornatus & ſordes pari modo fugiendæ ſunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Et Strabus in illud ex 9. c. Apocal. Ecce equus pallidus, &c. videns, inquit, diabolus nec per apertas tribulationes, neque per apertas hæreſes ſe poſſe proficere, præmittit falſos fratres, qui ſub habitu religionis obtinent naturam nigri & ruſi equi, peruertendo fidem.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. vltima, S. Tho. 2.2. q. 187. articu. 6. quo quærit, vtrum liceat religioſis vilioribus veſtibus uti quam cæteri. Reſpondet Cõcluſione affirmatiua. Probat eam ex Paulo ad Hebr. 11. Circuierunt in melotis & pellibus caprinis, ut Helias & alij. Et 11. q. 4. dicitur: Si inuenti fuerint deridentes eos, qui vilibus & religioſis veſtibus amicti ſunt, corrigantur. Et aſſignatur ratio correctionis: priſtinis enim temporibus omnis ſacratus vir cũ mediocri ac vili veſte conuerſabatur. Et ſicut Auguſtinus inquit in 3. de doctrina Chriſtiana, in omnibus exterioribus rebus non vſus rerum, ſed libido utentis in culpa eſt. Pro quo aduertendum, quòd habitus vilis dupliciter conſiderari poteſt: vno modo, prout eſt ſignum quodam diſpoſitionis vel ſtatus humani, quia ut habetur Eccleſiaſt. 19. Amictus hominis de eo, & ſecundum hoc uilitas habitus quandoque eſt ſignum triſtitiæ, vnde homines amari ſolent veſtibus vilioribus uti, ſicut è conuerſo in tempore ſolennitatis & gaudij vtuntur ſplendidis veſtimentis: vnde & pœnitentes veſtibus vilioribus induuntur, vt patet Ionæ 3. de rege Niniue, qui indutus eſt ſacco; & 3. Regum 21. de Achab, qui carnem ſuam cilicio operuit. Quandoque uerò eſt ſignum contemptus diuitiarum & mundani faſtus, vnde Hieronymus ad Ruſticum monachum ait, ſordes veſtium candidæ mentis inditia ſunt, vilis autem tunica contemptum ſęculi probat, ne animus tumeat, & ne habitus & ſermo diſſentiant. Et ita eſt Concluſio, quòd ſecundum vtrumque iſtorum religioſis conuenit vilitas veſtium, quia ſtatus religionis eſt ſtatus pœnitentiæ & contemptus mundanæ gloriæ. Quod verò quis aliis uelit hoc ſignificare, contigit propter tria: vno modo, ad ſui humiliationem, ſicut enim ex ſplẽdore veſtium animus hominum eleuatur, ita ex humilitate veſtium humiliatur: vnde de Achab, qui carnem ſuam cilicio induit, dixit Dominus ad Heliam, Nõne vidiſti Achab humiliatum coram me? vt habetur 3. Reg. 21. Alio modo propter exemplum aliorum. Vnde ſuper illud Matt. 3. Habebat veſtimentum de pilis camellorum, ait gloſſa, qui pœnitentiam prędicat, habitum pœnitentię prętendit. Tertio modo propter inanem gloriam, nam ſicut Auguſtinus dicit, in ipſis ſordibus & luctuoſis ueſtibus poteſt eſſe iactantia. Duobus ergo primis modis laudabile eſt abiectis ueſtibus uti. Tertio verò modo vitioſum eſt. Et idem dicendum ſi vilitas veſtium procedat ex auaritia, vel negligentia notabili, hoc enim ad vitium pertinet.

Pro defenſione Auguſtini, Hieronymi, & Strabonis, reſpondemus, eos non improbare inopem cultum, & demiſſum veſtiendi inſtitutum monachorum, & aliorum piorum hominum, qui ad humilitatis & pœnitentię exercitium, & ob contemptum mundanæ gloriæ, & quo cæteros exemplo ſuo auertant à ſæculari vanitate, amictu obiecto utuntur, ſed hypocriſim, faſtum, & iniquitatem eorum damnare, qui ſordibus, & ſqualore veſtium delectantur, velut in ſe oculos atque omnium ora conuertant, velut ſub veſtimentis ouium lupinam mentem operiant in perniciem eorum, quos decipere deſiderant.

VIGESIMVM SECVNDVM QVAESITVM.

An Chriſtiani ſuis principibus tributa ſoluere teneantur.

AVguſtinus libro quæſtionum Euangelicarum, quæſtio. 23. hunc locum, *Ergò liberi ſunt filii*, Matth. 17. ſic exponit: Quod dixit, ergò liberi ſunt filij, in omni regno intelligendum eſt liberos eſſe regni filios, id eſt, non eſſe vectigales, multo ergo magis liberi eſſe debent in quolibet regno terreno filij regni illius, ſub quo ſunt omnia regna terræ. Hoc loco, & alijs ſcripturæ abutũntur hæretici, & cum illis Eraſmus in annotationibus in hunc locum, qui aſſerunt nullum Chriſtianum ſuis principibus vectigalia debere, eo quòd omnes Chriſtiani ſint regni filij, & omnes regni filij ſunt liberi.

Doctores Scholaſtici, 4. diſtinctio. 18. Et primo videndum eſt de regno ſeu regio principatu, vbi proximè poſt Rempublicam inuenitur poteſtas publica. Et quidem non defuerunt nonnulli, qui etiam de numero Chriſtianorum cenſeri uolunt, qui non ſolum negant regiam poteſtatem, aut aliquem principatum eſſe à Deo, ſed omnes Reges, Principes & Duces volunt eſſe tyrannos, & humanæ libertatis prædones. In confirmationem ſui deliramenti rationes afferre conantur, ſcripturam ut ſolent torquentes. Primò inquiunt, hominem conſtat in libertate conditum, neque in illo fęlici ſtatu innocentiæ quis eſſet dominus & alius ſeruus, quis ergo potuit hominem à Deo in libertate conditum, in ſeruitutem redigere. Secundò, nam homini à principio dictum eſt, Dominaberis piſcibus maris, & volatilibus cœli, & beſtijs terræ. Et rurſum, Fecit Deus hominem, ut præeſſet piſcibus maris, non autem dixit, ut præeſſet hominibus: quare violenter ſibi quiſque principatum in homines arrogauit. Tertiò, in lege naturæ inter cultores veri Dei nuſquam legimus aliquem fuiſſe principem. Quartò, quia principatus ortum habet à tyrannide. Primus enim Nemrod tyrannide regnum arripuit, de quo Geneſ. 10. habetur, quod cœpit eſſe potens in terra, & erat robuſtus venator coram Domino: principium autem regni eius fuit Babylon, ſimili ergo iniuria cum Nemrod ſequentes principes dominatum occuparunt. Neque hoc Doctores ſancti ſub ſilẽtio diſſimularũt, Gregorius enim magnus contra naturam eſſe dicit, hominem velle alteri dominari, cum naturali iure omnes homines ſint ęquales, & Iſidorus, Communis, inquit, omniũ poſſeſſio, & vna libertas iuris naturalis eſt. Quintò, quia etſi ante legem Euangelicam Regius principatus prohibitus non eſſet, ſaltem Chriſtiani videntur à Chriſto li-

Opinio hęreticorũ.

bertate

bertate donati: quod videtur ſignificaſſe loco illo Matth. 17. Si filius liberauit vos, vos liberi eritis; & apertius, cùm Chriſtus quæſiuit, reges terræ a quibus accipiunt tributa vel cenſum, a ſuis, an ab alienis? reſpondente Petro, ab alienis, ſubiungit Chriſtus, ergo liberi ſunt filij, ſed ne ſcandalizemus eos, vade ad mare, &c. Ex quo inferunt, certum eſſe, Chriſtianos tributum non debere, niſi ratione ſcandali. Quod etiam confirmatur ex Apoſtolo: Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis. Et iterum, nolite fieri ſerui hominum, empti enim eſtis precio magno; & rurſum ad Epheſ. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma; non ergo licet Chriſtianis ſibi dominos ſuper inducere.

Opinio catholica. Verum homines factioſi, ſuperbia & ambitione corrupti, nil mirum ſi aduerſus principes ſeditiones moueat, qui à Deo & Eccleſia eius, prius diſceſſionẽ fecerunt. Atq; adeò prædictorum hominum calumnias reijcientes, dicimus cum omnibus Patribus & ſanè ſapientibus, *Cõcluſio.* Monarchiam ſiue Regiam poteſtatẽ non ſolum iuſtam & legitimã eſſe, ſed etiam Reges à iure naturali & Diuino poteſtatem habere, & non prorſus ab ipſa Republica & hominibus. Quòd ne quis in gratiam principum dictum arbitretur, probare contendam; & ſanè ſi nullum teſtimonium ex ſcripturis haberetur, ratio tamẽ ſufficere deberet, ſi enim Reſpublica poteſtatem habet à iure Diuino in partes Reipublicæ, hæc autem poteſtas per ipſam multitudinem adminiſtrari nulla ratione poteſt, neceſſe ergo eſt, vt rerum adminiſtratio & gubernatio aliquibus mandetur, qui vices Reipublicæ ſubeant, & publici boni curam gerant. Nihil autem refert, an id munus paucis deferatur, vt eſt in Ariſtocratico principatu, aut vni ſoli, vt eſt in Regio; Quare ſi Reipublicæ poteſtas non tyrannica, ſed iuſta eſt, neque Regia quidẽ iniuſta erit, quæ certè alia non eſt, quam Reipublicæ poteſtas per Regem adminiſtrata; neque enim Reſpublica per ſe poſſet, aut certè non commodè poſſet leges condere, edicta proponere, lites dirimere, tranſgreſſores coercere, & denique ius ſuum vnicuique dicere, ac reddere; Quare neceſſarium fuit, vt hanc ſolicitudinem Reſpublica alieri cõmitteret. Sed vt adulteratis ſcripturis veras ſcripturas opponamus, id primo conſtat, Regnum non eſſe contrarium iuri naturali, vt hæretici contendunt, ius enim naturale eſt immutabile, vt Ariſt. probat 5. Ethicorum. Quare ſi Regnum nunc eſſet contra ius naturale, nullo ſæculo aut ætate iuſtum eſſe potuiſſet, cuius contrarium conſtat ex veteri Teſtamento, vbi laudatur Melchiſedech rex Salem, & Ioſeph, qui fuit gubernator Regni Pharaonis, & tributorum exactor, & Iacob vir iuſtus, regionem incolendam a Pharaone accepit, & Daniel cum ſocijs eius conſtitutus eſt à Nabuchodonoſor præfectus prouinciæ, vt in Daniele legimus. Quod vtique viri ſancti non admiſiſſent, ſi Regium principatum pro tyrannide reputaſſent. Et in Deuteronomio ponuntur leges & conditiones Regis, qui apud filios Iſrael regnaturus eſſet, nec prohibentur Reges inſtituere, quin potius licentiam permittens Dominus, tantũ cauet, ne alterius gentis Regem creent. Etiã ibi præcipitur, vt ſtetur Sacerdotum decreto ſub capitis etiã pœna: nihil autem intereſt an præſit Sacerdos vel Rex modo eandem habeat poteſtatem. Dominus etiam, vt patet in Deutero. & Leuiti. conſtituit Iudices, qui poteſtatem haberent vitæ & mortis. Et in libris Regum alij ab ipſo Deo Reges ſunt creati, alij eius præcepto præpoſiti leguntur, quod vtique neutiquam feciſſet, ſi quoquo pacto cõtra ius naturale eſſet. Et Machabæi viri fortiſſimi & ſanctiſſimi ab omnibus exiſtimantur, qui tamen ſuorum popularium principatum ad delectum ſuſceperunt, aut iuſtis ex cauſis ſibi vendicarunt. Eſt verum, prorſus abſurdum exiſtimare aliquid eſſe aduerſum iuri naturali aut Diuino, quòd rerum humanarum adminiſtrationi expediens ſit, qualem poteſtatem Regiam ex parte eſſe probauimus, & ſtatim apertius conſtabit. Non itaque (vt ſapienter ait Iob) Deus tanquam inuidus abiecit poteſtates, cùm ſit ipſe potens, neque libertas Euangelica, vt ſeditioſi homines imperitè plebeis auribus ſuggerunt, Regiæ poteſtati impedimento eſt. Vt enim alio loco oſtenditur, nihil, quod lege naturali licitũ ſit, Euangelio prohibetur, atque in hoc maximè libertas Euangelica cõſiſtit. Quare, ſi ante Euangelium Prouincijs & Ciuitatibus Reges ſibi conſtituere licebat, neutiquam exiſtimandum eſt, hoc poſt Euangelium non licere. Et certè, ſi Reges legitimi principes non eſſent, nunquã Apoſtoli Chriſti nobis tam ſolicitè, vt illis pareremus, commendarent, cùm tamen Paulus Roman. 13. nihil aliud agere videatur. Omnis, inquit anima, poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non enim eſt poteſtas niſi à Deo, ita, qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Et ſtatim, Dei enim miniſter eſt tibi in bonum, & vindex in eum qui malè agit. Et concludit, Subditi ergo eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiã propter conſcientiam, miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſeruiẽtes. Et 1. ad Thim. 3. Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe. Et 2. ad Thi. Obſecro autem primum omniũ fieri obſecrationes, petitiones, poſtulationes pro Regibus & Principibus, & his, qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus. Et Petrus in ſua prima Canonica, Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi, quaſi præcellenti, quia hæc eſt voluntas Dei, non quaſi liberi, velamen habẽtes malitiæ libertatis, ſed ſicut Dei ſerui omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate.

Nebulonibus tamen iſtis omiſſis, ad paulò ante propoſita redeamus: diximus, poteſtatem Regiã prorſus non eſſe à Republica, neque ab hominibus, ſed ab ipſo Deo, vt Patres & Catholici Doctores ſentiunt: *Regia poteſtas à Deo eſt.* & ita videtur quòd Regia poteſtas ſit à Deo, eſto, à Republica Reges inſtituantur: Reſpublica ergo creat Regem, non tamen poteſtatem Regiam, ſed propriã authoritatem in Regem transfert: neque ſunt duæ poteſtates, vna Regia, alia Communitatis, atq; adeò ſicut poteſtatem Reipublicæ à Deo & iure naturali conſtitutam eſſe conſtat: idem prorſus de Regia poteſtate dicamus neceſſe eſt, quod ſatis conſonum videtur ſacræ ſcripturæ, conſuetudinique, quæ Principes Dei, non miniſtros Reipublicæ, ſed principes, & Reges appellat. Et ipſa Diuina ſapientia apud Salomonem, per me, inquit, Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Et Dominus Pilato reſpondit, Non haberes poteſtatem aduerſus me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper de cœlo. Errare ergo videntur authores, qui concedentes Reipublicæ poteſtatem & iuriſdictionem eſſe à iure Diuino, negant poteſtatem Regiam ab eodem non deriuari, item conuenire Regiæ poteſtati. Quod ſi homines, vel Reſpublica nõ haberent poteſtatem à Deo, ſed ex condito omnes conuenirent, & pro bono publico vellent poteſtatem ſupra ſe conſtituere, illa quidem eſſet ab hominibus, ſicut & illa, quam religioſi tribuunt Abbati: non tamẽ ita eſt de facto conſtituta, nam omnibus ciuibus inuitis eſt in Republica poteſtas ſeipſam adminiſtrandi, & moderandi, & ciues ſuos ad pacem & tranquillum & conuenientem conuictum componendi. Et ita diffinitum manet, Reges licèt à Republica inſtituantur, iure tamen Diuino & naturali poteſtatem talem eſſe inſtitutam.

Dubium

Dubium tamen eſt, an ſicut maior pars Reipublicæ Regem ſuprà totam Rempublicam cōſtituere alijs inuitis poteſt, ita maior pars Chriſtianorum reliquis etiam renuentibus, vnū Monarcham iure creare poſſet, cui omnes principes & prouinciæ parere teneantur. *Concluſ.* Reſpondetur Concluſione affirmatiua. Prior pars ex dictis ſatis patet, ſi enim Reſpublica uni mandare poteſt, certum eſt, non obſtare diſſenſum unius aut paucorum, quo minus cæteri prouidere poſſint bono publico, aliàs non eſſet ſufficienter conſultum Reipublicę, ſi conſenſus omnium exigeretur, cùm in multitudine aut uix, aut nunquam contingat, ſatis ergo eſt vt maior pars in vnum conueniat, vt iure id fiat. Item probatur: nam duabus partibus diſſentientibus in adminiſtratione Reipublicæ, oportet vt præualeat ſententia alterius partis, nam poſtquam uolunt duo contradictoria, non debet præualere ſententia minoris partis, vt notum eſt: ſequenda ergo eſt ſentētia maioris partis: nam ſi ad creandum regem requiritur conſenſus omnium, ergo etiam requiritur conſenſus omnium ad non creandum, quare enim potius requiritur conſenſus omnium ad partem affirmatiuam quàm ad negatiuam? Secunda pars aſſertionis eſt, quòd huiuſmodi Rex eſt ſupra totam Rempublicam. De qua re quanquam ſint inter philoſophos variæ ſententiæ, multaque diſputentur, paucis tamen partem probamus: nam ſi Reſpublica eſſet ſupra Reges, ergo eſt principatus Dimocraticus ſeu popularis, nam popularis principatus eſt, vbi populus principatur: ſi autem Reſpublica tota eſt ſupra Regem, non Rex, ſed ipſa, hoc eſt, populus dominaretur, & ſic nō eſt principatus vnius, nec Monarchia. Et hæc videtur ſententia Ariſtot. 3. Politic. Item, Reſpublica poteſt dare poteſtatem alicui, non ſolum ſupra ſingulos, ſed ſupra omnes ſimul, & ille haberet poteſtatem Regiam, eſſet enim principatus vnius, & non Ariſtocraticus, neque Dimocraticus, ergo Rex eſt ſupra omnes. Item non appellatur à Rege ad Rempublicam, ergo Reſpublica non eſt ſupra Regem. Tertia uero pars, nempe, quòd maior pars Chriſtianorum poſſit Monarchiam inſtituere, probatur: nam tota eccleſia eſt quodammodo vna Reſpublica, & vnum corpus, iuxta id Apoſtoli: Omnes vnum corpus ſumus in Chriſto, ergo habet poteſtatem ſe conſeruandi, & tuendi, & curandi, rationemque optimam conſtituēdi, qua ſe defendere ab hoſtibus poſſit: ſi ergo conſtaret prorſus expedire Chriſtianiſmo & Reipublicæ fidelium, vnum principem habere, quo ſe melius poſſent à tyrannide & incurſione infidelium defendere, poſſent omnes Chriſtiani vnum Monarcham orbis Chriſtiani eligere: & cum tantum poſſit maior pars Reipublicæ ſicut omnes, poſſet ergo maior pars Chriſtianorum talem Monarcham orbis eligere. Item cū finis temporalis ſit ſub ſpirituali, ad illum dirigatur, ſi habere vnum Monarcham eſſet expediens, tum ad defenſionem, tum & ad propagationem Religionis Chriſtianæ, non video cur non poſſent illi, ad quos ſpirituale bonum Chriſtianorū ſpectat, cogere Chriſtianos, vt unum Monarcham crearent, ſicut in fidei fauorem eccleſiaſtici principes, hæreticos priuāt principatu aliàs legitimo; quare ergo eccleſia non poſſet in fauorem fidei, maximè vbi fides periclitatur, vnū principem ſupra omnes conſtituere, eſtò, aliqui contradicerent. Item, aliquando genus humanum habuit talem poteſtatem, ſcilicet, eligendi vnum Monarcham, vt patet à principio antequam rerum fieret diuiſio, ergo & nunc poteſt: cum enim illa poteſtas eſſet iuris naturalis, non videtur ceſſaſſe. Ex quo Corollarium infertur, *Corollarium.* quòd in liberis Ciuitatibus, vt Venetijs, & ſimilibus, poſſet maior pars eligere Regem, alijs contradicentibus. Et hoc verum videtur, non ſolum quando hoc manifeſtè expediret Reipublicæ, ſed dato etiam amplius quod expediret politia Ariſtocratia aut Dimocratia: nam poſtquam Reſpublica habet ius ſe adminiſtrandi, & quod facit maior pars, facit tota Reſpublica, ergo poteſt accipere politiam, quā non habet, eſtò non ſit optima, ſicut nunc habet Ariſtocratiam, quæ fortè non eſt bona, nedum optima.

Conſtituto ergo, poteſtatem Regiam conſonam eſſe iuri naturali & Diuino, & quod maior pars Reipublicæ poteſtatem regiam conſtituere poteſt, dubium eſt, *Quæſtio.* vtrum ius habeat exigendi tributa & vectigalia à ſibi ſubditis. Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 63. artic. 7. reſpondent ad quæſitum, quo quærit, an in tributis exigendis peccare poſſit acceptione perſonarum. Pro ſolutione aduertendum, quod iuris prudentes quamplurima tributorum nomina multiplicant, quæ Syluester *Sylueſter.* verbo, gabella, propemodum connumerauit, vt penſio, quæ dicitur à pendendo, hoc eſt, ſoluendo, guidagium, &c. Quatuor tamen ad rem ſpectantia in medium adducimus: *Quatuor tributorū genera.* primum eſt Cenſus, quod à cenſendo deriuatur, eo quòd recenſeri facultates debent, *Cenſus.* quo inde tributa pro earum ratione ſoluantur, vt habetur l. forma, de cenſi. At verò, vt peculiare nomen ſit ab alijs diſtinctum, penſionem illam ſingulariter ſignificat, quam ciues principi pro capite ſoluunt: hoc enim eſt de quo Iudæi Chriſtum interrogabant, cum quærerent, an liceret cenſum Cæſari dare: tributa enim, quæ pro defenſione & gubernatione Reipublicæ imperabantur, tribuere non recuſabant, ſed illud quod iugum ſubiectionis deſignabat, à qua ſe liberos arbitrabantur, tanquam filii Abrahæ: vnde aiebant, Nos filii Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus unquam. Huiuſmodi autem cenſus inter Chriſtianos principes non eſt vſui frequens, eo quod ad ſuperbiæ tumorem potius, & ad auaritiæ ſitim attineat, quam ad publicorum ſumptuum neceſſitatem: ſatis namque ciues ſe ſubditos profitentur, cum alijs iuſſis obediunt, illam ergo ob cauſam Cæſares deſcribi orbem iubebant. Vnde Dauid, vt 2. Reg. 24. memoriæ proditum eſt, inde tam acerbas dedit pœnas, quia populum Iſrael numerauit, & ad hoc referebatur, quod Chriſtus interrogauit, cuius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio, ſcilicet, nummiſmatis, quaſi ſolum in ſignum ſubiectionis & adorationis Cæſaris illud exolueretur.

Tributū. Tributum autem, vt ipſum nomen ſonat, à tribuēdo ſeu contribuendo dicitur, eo quod quis ſtipem tribuat, & quoniam antiquitus illa ſtipum contributio non fiebat, niſi ad alendum publicum militem, inde etiam ſtipendium deriuatum eſt, vtrumque Lager, ff. de verbo. & rer. ſignif. Differt ergo tributum à cenſu, tam ratione materiæ, quàm ratione finis: tributum enim de terræ naſcentibus in ſubſidium Regis vel Reipublicæ contribuitur, cēſus verò de capite ad profitendam ſubiectionem.

Vectigal. Tertium genus penſionis eſt vectigal, ab utroque differens fine & materia: ſoluitur enim de mercimonijs, quę vehuntur negotiationis gratia ad murorum, pontium, aliorumque id genus publicorum operum refectionem: dicitur ergo à vehendo, vectigal, & à portu, portorium, quia portitori ſoluitur. Quare in oratione de prouincijs Conſularibus utrumque Cicero coniungit vectigal ac portorium, & inde Hiſpanè, portazgo.

Pedagium Quartum tributum eſt pedagium, materia idem cū vectigali, quia ex mercimonijs ſoluitur, fine tamē diſtans, quia cauſa cuſtodiæ viarum, quæ à latronibus aut hoſtibus infeſtantur inſtitutū eſt. De his ergo cunctis ſit prima Concluſio: *1. Concluſio.* Hæc omnia penſionū genera, ſi ob prædictas cauſas imponātur, iuſtæ ſunt, & debētur principibus à ciuibus in cōſcientia, iuxta verbū

Pauli

Pauli ad Rom. 13. Ideo neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, ideo enim & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei sūt, reddite ergo omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal. Et refertur extra de cenſi. c. omnis. Adiecit autem Paulus, Dei eſſe miniſtros, vt intelligamus, ab eius numine deriuari legem ſoluendi tributa ad alendos principes. At vero (vt Sanct. adnotauit) nihil in præmium debent expetere, ſed ſolum ad ſuſtentationem ſtatus, & neceſſarios ſumptus: nam (vt Ariſto. 5. Ethi. ca. 6.) proprium præmium principis eſt honor, quo qui non eſt contentus, tyrannus eſt, honorem autem illum Chriſtiani non ad humanum, qui vanus eſt, ſed ad Diuinum, qui in cœlis nos manet, referre debent.

2. Concluſio. Secunda Concluſio, Tributorum onera, ſi non pro ratione cuiuſque facultatis & ſubſtantiæ, aut pro ratione vecturæ, aut negotiationis, vel alterius legitimę cauſæ, ſed intuitu eorum, quæ ad rem non pertinent, exigantur, acceptio eſt perſonarum: quod non tam crebro principi contigit, quam Quæſtoribus, & Senatoribus Ciuitatis, qui ſi fraude aut vi vlla vtantur, reſtituere tenetur, principi enim aliud periculum imminet, nempe auctiora exigendi quàm pro regni neceſſitate: hæc enim ſemper penſanda eſt, vt ceſſante tributi cauſa, ceſſet & tributum. Et vt ſpeciem legitimę formæ tributorum exhibeamus, ſit tertia Concluſio,

3. Concluſio. Tributa facultatibus, potius poſſeſſionibus, ac negotiationibus imponenda ſunt quàm perſonis, nempè, vt quo quis bonis pluribus abundat, aut plus lucratur, plus ſoluat, non quo plus indiget. Genus hoc tributi Hiſpani alcauala vocant: hæc autem tributi forma à centū & paucis amplius annis ortum apud Hiſpanos habuit, idque iuſta de cauſa: nimirum dum Rex Alfonſus vndecimus Regnum Granatæ bello impugnabat, quod, vt ex hiſtoria eius conſtat, in principio in modica quantitate ſoluebatur, quod nomen ipſum ſubindicat, nam, al, idem eſt quod aliquid, cauala, hoc eſt, alicuius momenti: poſt vero non modo durantibus, verum creſcentibus bellorum malis, factum eſt perpetuum, & quantitas huiuſmodi tributi aucta, vt experientia docet, & habet nonnullam vectigalis imaginem pro eo quod ex mercimonijs etiam ſoluitur: differt tamen latiori materia, quia non ſolum ex illis quę à loco in locum tranſuehuntur, ſed ex quibuſcunque rebus venditis ſoluitūr: à cuius ſolutione nec nobiles eximuntur. Fine etiam differt, quoniam non tantum reficiendis muris ac pontibus aſcriptum eſt, ſed publicis regnis ſumptibus. Neque ideo condemnandū eſt, quòd nouum ſit, nam dum tributa alia facultatibus ciuium & negotiationibus impoſita alendo regi & ſubſtentandæ Reipublicæ non ſufficiunt, neceſſe eſt, alia via id prouidere. Neque ideo arguendum eſt iniuſtitiæ, quod nobiles comprehendat, nam cùm plebs reliqua ſufficiens non ſit ſumptus principis ferre, æquitas poſcit, vt nobilium auxilio eleuetur. Hoc tamen in iuſtitiæ ſpecimen præſefert, quam l. vniuerſi, C. de vectigal. cauere in tributis iubet, nempè, ne pro his rebus, quæ ad vſum proprium pertinent, exigatur, nam quod negotiatores, qui emunt, vt reuendant, quotam venditionis exoluant, rationi conſonum eſt: illis enim idem eſt lucrum quod agricolis terræ fructus: ſed tamen quod qui, vt proprie neceſſitati ſubueniat, domū ſuam aut agrum vendit, tributum ſoluat, lex citata & ratio reclamare videntur: nam tunc non qui plus habet, plusvè lucratur, ſed qui plus eget, amplius ſoluit. Quod vero ciues ciuibus tributum ſoluant, mōſtrum apparet, & ſubditi grauantur, quia ad rigorem illud exigunt, puta, vt decimum quenque nummum ad rigorem expoſcant. Et profecto quamuis decima Regis ſit confirmata, tamen niſi vrgens neceſſitas principis id poſtularet, graue eſſet tributum hoc ad rigorem exigere. Quod quidem Rex noſter Philippus ſancte animaduertens, remiſſionem notabilem prouincijs Hiſpaniæ conceſſit, & fecit. Quòd tamen inferiores domini non faciunt: nec contra neceſſitatem Regis os in cœlum ponimus, quæ legem non habet, ſed rei tantum naturam explicamus inſinuantes quòd puteus quotieſcunque opus fuerit, exhauriendus eſt, venas tamen pontium præſcindere ius naturæ non ſinit.

Quod ſi quæras, an hæc tributa ſic in conſcientia debeantur, vt quiſque neque à Quæſtore, neque à partitore requiſitus teneatur vltro ea offerre. Reſpondetur primo, nemini elicere latenter exactorem eludere, niſi vbi potentiſſima eſſet vectigalis iniuria. Secundo dicimus, quòd dum hæc magno cum rigore exigūtur, ſatis eſt, quod quiſque dum tributum petitur, ſoluat obedienter, maximè vbi debitum non eſt magnī momenti. Dubium

Quarta Concluſio, nulla eſt perſonarum acceptio, ſi nobiles & ingenui à tributorum ſolutione eximantur, tum ob maiorum clara geſtorum ſtemmata, tum quia Reipublicæ tuendæ deſignati ſunt. Quin vero addimus, quod poteſt Rex de per ſe vrgente Regni neceſſitate huiuſmodi honores vendere: ſi tamē hæc duo caueantur. Primum, ne adiunctam habeant iuſtitiæ functionem, aut aliam adminiſtrationem, aut gubernationem, quia hoc eſſet magiſtratus ſæculares vēdere, quod Sanct. Thom. q. 63. art. 4. illicitum eſſe cenſet: Secundum eſt, ne id fiat in aliorum iniuriam, poteſt ergo tali ingruēte neceſſitate, humiliter natos precio tributorum libertate donare, nihil enim indè iniuſtitiæ contrahitur. Cauēdum etiam eſt, ne tributum, quo vnus leuatur, reliqui oppidani onerentur, ſed excipiatur à ſumma, quam oppidum ſoluit: & quia hoc raro aut nunquam fit, ideo huiuſmodi honores regulariter & vt in plurimum vendere non licet. 4. Concluſio.

Pro Auguſtino reſpondemus, expoſitionem eius eſſe miſticam, & in ea agi de tributo carnalis & diabolicæ ſeruitutis (à quo filij regni in libertatem ſpiritus vocati vbicunque viuant, liberi eſſe debent) non autē de externo ac politico tributo, quod iuxta Pauli & Chriſti præceptum principibus perſoluendum eſt, ſiquidem Chriſti libertas non liberat Euangelici regni filios ab externis debitis, ſed ab illis interioribus debitis, à quibus abſolui quotidie poſtulamus, dicentes, Dimitte nobis debita noſtra.

VIGESIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An Chriſtianum iam factum occidere liceat.

AVguſtinus quæſtionibus ex vtroque mixtim. q. 104. aſſerere videtur, Chriſtianos iam factos occidere non licere, explicans cur Dominus gladios iuſſerit parare, & occidi prohibuerit, qui ſic enim ait, nunc illud oſtendere ſupereſt, quare conticens factum Apoſtoli Petri, eū qui gladio vſus fuerit, gladio dixit perire, cum non iuſtè percuſiſſe videatur, nam ſicut ſignificatur in Luca, Lucæ 22. ipſo Domino permittente, percuſſit, & ſic prohibitus hæc audiuit, ideo etenim permiſſum eſt, vt & vindicare ſe poſſe videretur, ſed nolle, & vt virtus oſtenderetur in eo manere, in quo fuerat, vt in vtroque vindicare ſe poſſe non ambigeretur: inimici vero pro certo haberent, datam ſibi ab eo poteſtatem, vt hoc facerent, non enim victus apparebat, ſed tradens ſe volūtati eorum. Quare ergo ſententia data eſt, vt qui gladium accipit, gladio pereat, niſi quòd nulli licet, excepto

excepto iudice, quenquam gladio occidere Apoſtolo: autem Petro vſque ad hoc permiſſum eſt, vt dolorem fateret, non quòd occideret, ob hoc enim audiuit, ne iterum percuteret. Didicit propterea, quia Chriſtianis iam factis occidere non licet: in miſericordia enim poſitis lege iuris mundo crediti vti non licet aſpere.

Doctores Scholaſtici. 1. Senten. diſtin. 47. & Sanct. Thom. 2.2. quæſtione 64. & arti. 2. diffinit iuſtum eſſe maleſactores interficere. Ratio eius eſt: quia cùm omnis pars à natura facta ſit propter totum corpus, atque adeo vbi ſaluti hominis neceſſarium eſt, membrum putridum reſecatur, ne contagione cętera, ac demum totum perdat, ſinguli autem ciuium totius ſint Reipublicæ partes, conſequens ſit, vt vbi incolumitati Reipublicæ expediuerit, ius habeat ciuem mortẽ reſecandi, ne totam inficiat, nam vt ait 1. Corinth. Paulus, fermentum modicum totam maſſam corrumpit. Aduertendum circa hanc ſententiam, quæ vera eſt & Catholica, Scotum, 4. diſt. 15. quæſtione 3. ſuſtinere, nullum nocentium hominum priuata aut publicâ authoritate interficere licere, niſi in caſibus veteri lege à Deo exceptis: Quæ ſententia nedum eſt falſa, ſed temeraria & erronea, & ideo cauenda: & deceptus eſt Scotus exiſtimans præceptum illud, Non occides, ita generaliter eſſe intelligendum, vt cunctas in vniuerſum hominum occiſiones comprehendat. Primo enim, ſi præceptum illud, Non occides, adeo erat generale, non erat cur Deus in tot caſibus ſuper illud diſpenſaret. Secundo, quia cum præceptũ eſſet Decalogi & negatiuum, neque Deus potuit in illo diſpenſare, vt Sanct. Thom. ſuſtinet. Tertio, quia aut præcepta illa occidendi maleſactores, legalia erãt, aut naturalia: ſi legalia, omnino ceſſarunt, quare neque liceret modo homicidas occidere, neque vllum aliorum, qui illic ſupplicio capitali ſubditur. Si autem fuerunt, vt verè fuerunt, naturalis iuris interpretamenta, ergo lumine ipſo naturali illi caſus excepti erant ab illo præcepto, Non occides, vel potius non erant illo comprehenſi. Quarto, ante legem ſcriptam Reſpublica gentium ſcelera iure & merito capitis ſupplicio puniebat; Cum ergo lex ſcripta tunc nondum eſſet, nec lege ſcripta tenebantur, nihilominus ſcelera authoritate publica morte vindicabant, idque iuſtiſſimè: ratio ergo quare id Reipublicæ licet, non eſt exceptio ſcriptæ legis, ſed ius ipſum naturæ. Quinto, quia tam naturale eſt vt nocentes homines, & in Rempublicã peſtilentes, reſcindantur, quam ꝙ non occidantur innocentes, idq; iure naturæ conſonum: & contrarium eſt cõtra tenorem legis capitaliũ, ff. de pœnis, vbi incendiarijs atque alijs pœna capitis decernitur: & parricidæ in dolium occluſi ſumergũtur, & hæretici exuruntur, & læſores maieſtatis, merito dilaniãtur, & alij flagellis vapulãt, & alij in exiliũ releganturꝙ tamẽ pœnæ veteri lege nõ erat exceptę.

Præceptum ergo hoc, Non occides, præceptum eſt iuris naturalis, ex illo principio elicitum, id ne facias alijs, &c. quare legitimum eius ſenſum ratio naturalis nos docet, atque adeo eo vſque generale eſt, quouſque natura vitam vult humanam ſeruare. Caſus autem, quo ratio naturalis occiſionem hominis iubet aut permittit, eodem præcepto non comprehenditur. Ex quo ſequitur primo, quod interfectio aggreſſoris non eſt eiuſdem præcepti exceptio: quia tale homicidium neque à natura eſt prohibitum, neque prohiberi potuit. Secundo ſequitur, ꝙ maleſactorum extinctio, quę authoritate publica fit, non eſt exceptio eiuſdem præcepti, imo ipſa natura id iubet, aliàs non poſſet ſe incolumen conſeruare. Tertio ſequitur, caſus illos antiquæ legis non omnes fuiſſe merè legales, ſed interpretationes iuris naturæ, tametſi ingenio illius gentis congruum fuerit, vt aliqua tunc adhiberentur acerbiora legalia, vt fuit pœna talionis, & lapidationis, adulteræ, atque alia id genus, quæ non in tota Chriſtiana familia perdurant.

Tenendæ ergo ſunt ſequentes propoſitiones. Prima propoſitio, Præceptum illud, Non occides, eſt iuris naturalis. 1. Propoſitio. Hæc patet: quia occidere hominem omnibus nationibus Decalogo eſt prohibitum. Secunda propoſitio. 2. Propoſitio. Præcepto illo, Non occides, ſolum prohibetur occiſio illa hominis, quæ eſt contra ius naturale. Ex quo contra Scotum ſequitur, quod ad diffiniendum, an liceat hominem occidere, non eſt neceſſarium ad caſus exceptos in lege ſcripta recurrere, ſed tantum diffinire conſideratione intenta, an talis occiſio hominis conſonam vel diſſona ſit rationi naturali. Tertia propoſitio, 3. Propoſitio. Præceptum illud æque Regem & Principem ſicuti & perſonas priuatas obligat. Probatur: quia ſi Princeps vel Reſpublica ſine cauſa, & contra rationem hominem occideret, contra præceptum hoc delinqueret. Quarta propoſitio, 4. Propoſitio. de per ſe loquendo, ſolum hominem nociuum & peſtilentem Reipublicæ licet occidere. Ratio eſt: quia imperfecta facta ſunt propter perfecta, & ordinantur ad illa, & pars facta eſt propter totum corpus, & ideo membrum putridum reſecare licet, ne contagio ne cætera membra & totum perdat. Quinta propoſitio, 5. propoſitio. Reipublicæ vel gerenti vicem eius, licet de per ſe maleſactorem occidere ad vindicandam Rempublicam. Probatur ex conſenſu Patrum & Doctorum Scholaſticorum: quia iſto modo occidere eſt propter bonum commune, & ordinatur ad conſeruationem Reipublicæ, talis ergo executio ad illum pertinet, qui curam Reipublicæ gerit: de per accidens etiam ad repellendam iniuriam licet eos qui illis auxilium præſtant, occidere.

Sceleratum tamen hominem, & Ciuitati peſtilentem, & pernicioſum, homini priuato occidere non licet, ſicuti eſt communis conſenſus Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Vnde Auguſtinus 1. de Ciuitate Dei, qui ſine aliqua publica adminiſtratione maleficum occiderit, velut homicida iudicabitur, & tanto amplius, quanto ſibi poteſtatem à Deo non cõceſſam vſurpare non timuit.

Dubium. Dubium tamen eſt, an cuiuis ciuium liceat priuata authoritate tyrãnum occidere. Apparet enim id licere, nam vnicuique conceditur ius ſe defendendi. De hoc Sanct. Thom. 2. Sentent. diſt. 44. quæſtione 2. articulo 2. & opuſculo 20. de regimine principum optimè diſſerit. Summa ſententiæ eius hæc eſt. Bifariam contingit aliquem eſſe tyrannum, videlicèt, aut poteſtatis acquiſitione, aut ſola eiuſdem adminiſtratione, quam iuſtè poſſidet. Et in hoc ſecundo caſu eſt prima Concluſio, Nemini licere priuatim interficere. 1. Concluſio. Et ratio eſt: quia cùm ius habeat ad Regnum, non eſt illo niſi per publicum iudicium ſpoliandus, vt ſcilicèt audiatur: lata vero contra eum ſententia, quiſque poteſt inſtitui executionis miniſter. Item, ſi particulariter ciuem quempiam aggrediatur, vt vel ipſum trucidet, vel ſua rapiat, poteſt ciuis vim vi repellendo, eum interimere, dum tamen certiſſimum ſit, eſſe tyrannũ, nam ſi alias bonus eſt princeps, & ſubito motu id ſemel tentet, non perinde ac priuata perſona periculo mortis obijciendus eſt: quòd ſi tyrannidem exercet, quamdiu à Republica ſuſtinetur, tolerandus eſt: tunc enim verum habet illud Petri, vt etiam dominis diſcolis obtemperemus. Hæc enim, inquit, eſt gratia ſi propter conſcientiam Dei patiatur quis triſtitias patiẽs iniuſtè. Ideo ſi Reſpublica ſuperiorẽ habet, ille adeũdus eſt, vt remedio ſuccurrat; Si verò ſuperiore fuerit aliquo deſtituta, poteſt ius ſuũ defendere: ꝙ ſi potẽs nõ ſit, tũc orãdus eſt Deus, in cuius manu cor Regis exiſtit, qui propter peccata populi ſinit nõnunquã hy-

pocritam regnare. Et in hoc caſu intelligenda eſt diffinitio Concilij Conſtantienſis ſeſſ. 15. ubi tanquam hæreſis damnatur error Ioannis Hus, & eorum qui affirmabant, quod cuilibet ſubdito, non obſtante iuramento præſtito, licebat tyrannum occidere.

2. Concluſio. Secunda Concluſio, Si uerò tyrannide inuaſam Rempublicam obtinuit, neque unquam ipſa conſenſit, tunc quiſque ius habet ipſum occidendi, nam uim ui repellere licet, & quamdiu Rempublicam ſic obtinet, perpetuum gerit in ipſam bellum. Exemplum eſt de Aod Iudi. 3. qui in uiſcera tyranni Eglon ſicam abdidit. Et eadem ratione Cicero libro de Officijs interſectores Cæſaris laude commendat, qui per tyrannidē dominatū fuerat adeptus. Et pariter Decius Brutus cōmēdatur, qui extincto Tarquinio reges exegit.

3. Concluſio. Tertia Concluſio, Licèt forſan ſummo rigore iuris hoc liceat, non tamen ſemper conſilium eſt, niſi ubi Reſpublica nulla alia patente uia, cum in extrema ſit neceſſitate, tum præcipuè in promptu habeat, ut illo extincto, liberetur, quia aliàs huiuſmodi interfectiones non ſolent proſperos habere ſucceſſus, imò interfectores, quando id priuata authoritate exequuntur, peſtilentius in Rempublicam graſſari ſolent, quam prior faciebat tyrannus. Qua ratione anus illa Syracuſana incolumen Dionyſium optabat, ne ſicut ipſe durior alteri tyranno ſucceſſerat, ita & crudelior tertius illi ſuccederet. Et aduertendum, quod in exemplis adductis de Aod & alijs, illi non ſolum tyranni, ſed etiam actu hoſtes erant. Qua ratione & Mucius Sceuola eatenus laude dignus eſt, quòd Porſenæ mortem molitus fuit, licèt quòd flammis brachium admouerit, non fuit uirtutis opus, ſed ut ait Auguſtinus, inanis gloriæ cupiditas.

Dubium tamen eſt, an princeps poſſit quibuſcunque priuatis facultatem facere occidendi malefactores. Reſpondemus dubio ſequentibus aſſertionibus.

1. Concluſio. Prima eſt, Princeps non poteſt generalem facultatem ciuibus concedere, ut unuſquiſque quem obuiū haberet nocentem abſque alia condemnatione interficere poſſit. Patet: quia contra ius naturæ eſt, ut contra inauditam partem, indictaque cauſa, ſentētia feratur: quicunque enim, quantumuis pernitioſus, audiendus eſt, ut Actuum 15. habetur, niſi forſan publicus eſſet Reipublicæ inuaſor, aut Regis: nam tunc liceret unicuique uim Reipublicæ illatam repellere.

2. Concluſio. Secunda Concluſio, Poſt latam ſententiam licet quoſque miniſtros inſtituere, primum in publicos latrones, & contra apertiſſimos Reipublicæ hoſtes, qui alia uia comprehendi non poſſunt. Et præterea, filijs & fratribus concedi ſolet facultas occidendi interſectorem patris aut fratris: hanc tamen facultatem non ualet iudex inferior concedere, ſed tantum Princeps.

3. Concluſio. Tertia Concluſio, Facultas huiuſmodi non debet paſſim concedi, ſed quàm rariſſimè, & in caſibus egregijs: nam præterquam quòd huiuſmodi executores uix conſcientiam odio atque iracundia expurgare poſſunt, inſidias contra damnatos tendunt, etiam alia peccata addunt, unde ſæpè accidit, ut ſine pœnitentia & confeſſione tales occidantur. Quocirca, non omnibus Venetorum conſuetudo ſatis probatur, qui cùm complures à patria exules habeant cōdemnatos, ſingulis facultatem faciunt, ut qui alium eorum interfecerit, uita ac libertate donetur. Corollarium ſequitur, quòd vir, qui uxorem in flagranti delicto adulterij occidit, mortaliter peccat, quia nemo antequam iudicetur, adiudicandus eſt morti. Et probatur: Primò, quia contra ius naturæ eſt, quòd aliquis inauditus occidatur. Secundò, quia talis in eius ſubſidium poſſet multa allegare, nempè, id per mariti uirtualem conſenſum ſibi licere, uel ex metu cadente in virum conſtantem adulterium admiſiſſe. Tertiò, quia contra ius naturæ eſt quòd in propria cauſa quis ſit iudex, accuſator, teſtis, & executor iuſtitiæ. Et ita intelligendus venit Canon Nicolai Papæ, Interſectores, 33. quæſtione 2. vbi huiuſmodi homines cenſentur homicidæ: at verò licèt lege non puniantur propter doloris grauitatem, quem tunc ferre difficillimum eſt, factum tamen non approbant, vt habetur l. Grachus. C. ad l. Iuliam de adulterijs.

Dubium grauius eſt, an liceat marito vxorem ſibi à iudice permiſſam occidere. Reſpondeo, quòd duplex hic implicatur quæſtio. Prior de lege, an ſit licita: antiquitus enim licebat patri filiam in adulterio deprehenſam interficere, vt patet l. Patri, & l. neque in ea, ff. ad l. Iuliam de adulterijs, poſtea verò mutata eſt lex, vt verberata in monaſterium occludatur, quæ lex in vſu eſt, & apud Gallos, & in alijs prouincijs. Sed tamen lege Hiſpaniarum vxor in adulterio deprehenſa, traditur marito, cui conceditur facultas, ſi ita velit eá occidere. Quod lex ſit iuſta, ex eo cōſtat: quod crimen id mereri videtur. Tum etiam, quia Hiſpanorum ingenio vix de hac re aliter fieri poſſet ſatis: Neque Chriſtus legem illam reuocauit. Secundus ſenſus quæſtionis eſt, an eadem conceſſa marito libertate, in conſcientia liceat ei eam exequi. Et de hoc minor eſt dubitandi ratio: nam etſi non inſtituatur vt neceſſarius miniſter iuſtitiæ, inſtituitur tamen liber, & ius ei conceditur, vt illam occidat, ideò licet opus eſſet miſericordiæ illi parcere, iuſtitiam tamen eam occidendo nec coram hominibus, neque coram Deo violat. Et ratio eſt: quia ſi marito citra peccatum non liceret eam occidere, peccatum eſſet principi & iudici illam facultatem illi facere. Secundò, quia liceret cuilibet priuatæ perſonæ illam à morte eruere. Patet ex illo Prouerb. 24. Erue eum qui ducitur ad mortem. Quod ſi dicas, non illi permitti tunc vxoricidium, ſed vt impunè id faciat, quoniam illo priuilegio iam fruebatur, etiamſi abſque iudicio in flagranti delicto illam interficeret, cùm ergo ſolenni forma iudicij damnata illi traditur, teſtimonium apertum eſt, fieri illi ius occidendi tanquam miniſtro iuſtitiæ: quod intelligitur de per ſe, & ex diſpoſitione iuris, niſi aliundè circunſtantiam aliquam malam apponat: nam ſi ex odio & zelo vindictæ illam interficiat, non dubium quin lethaliter delinquat. Et quia in moralibus regulæ ſumuntur ab his, quæ vt in plurimum accidunt, & vt in plurimum vix eſt, qui vindictam non quærat, & ex interiori odio adulteram non interficiat, ideo conſulendū eſt tali vt miſericordia erga eam vtatur.

Dubium aliud eſt, an liceat in aliquo caſu innocentem interficere. Titulus intelligitur de eo, qui non ſolum re vera eſt innocēs, verumetiam legitimè, quia non probatur nocens. Et de hoc eſt Concluſio; Non licet hominem innocentem, cuius nulla habetur ſiniſtra opinio, interficere, Probatur: quia homo conſiderari poteſt ſecundum ſe, & in ordine ad bonum commune: ſi conſideretur ſecundum ſe, quatenus eſt rationalis naturæ, neminem licet interficere, nam iniquiſſimi peccatoris natura, quatenus figmentum Dei, diligenda eſt, ob ſolam ergo cauſam boni communis peccator occiditur: non eſt autem cur Reipublicæ fiat ius innocentē occidendi, cùm ſit præcipua pars Reipublicæ, & ad eius conſeruationem maximè conferens.

Quid autem iuris, ſi ciuitas à tyranno ſit obſeſſa, cuius ciuis eſt innocens, & tyrannus caput illius petit, eo forſan quod illi eſt aduerſus, Hiſtoria eſt de Demoſthene, cuius, dum Athenienſium ciuitas obſidione opprimeretur, dux ille hoſtis caput petebat, vt incolumem relinqueret Ciuitatem: tunc ille in Senatu fabulam illam luporum retulit, qui ab ouibus canes depoſcebant, vatricie illi, vt ſecuri poſtea poſſent in Dubium.

inermem & pauidum gregem irruere. Dubium ergo eſt, an tunc pro ſalute totius Reipublicæ licuiſſet innocentem in manus hoſtis perdendum tradere, apparet enim fuiſſe licitum. Primo, quia Reſpublica ius habet exponendi ciues periculo mortis patenti pro ſalute totius, vt patet in bello, ſicut totum ſuas partes. Secundo, quòd & ipſe innocens, cuius morte ſalus totius Ciuitatis agitur, tenetur ſe trádere hoſti, poteſt ergo Reſpublica ipſum ad id cogere. Reſpondeo nihilominus, nequaquam id eſſe licitum. Concluſio enim poſita generaliter eſt intelligenda. Et ad primum argumentum reſpondeo, quod tunc Reſpublica poteſt ciuem exponere, quando eſt neceſſarius ad pugnandum, & reſiſtendum hoſti, quia tunc per ſe eſt medium neceſſarium, non autem quando tantum eſt neceſſarius ex malitia alterius: nam cum homicidium per ſe non ſit bonum, nunquam fit licitum, niſi ex fine cuius eſt per ſe medium, & mors innocentis hoc modo nunquam eſt Reipublicæ neceſſaria: quare ſicuti non licet tibi, iubente tyranno, eruere tibi ipſi vnum oculum, vt alterum ſerues, ita neque tunc Reipublicæ innocentem morti tradere: Reſpublica enim non eſt abſolutè domina vitæ ciuium, ſicut Deus, & ideo in vitam innocentis ſolus Deus habet poteſtatem. Poſſet vero in caſu poſito innocentem non defendere, quia Reſpublica cùm ſui periculo non tenetur priuatum ciuem defendere.

Quòd ſi arguas, ſi quis mihi mortem comminaretur, niſi manum aut linguam abſcindendá illi offerré, poſſem membrũ tradere, vt vitam ſeruarem, licet medium illud non ſit neceſſarium niſi ex malitia alterius: ſimiliter ergo poſſet Reſpublica ciuẽ ſuũ tradere. Negatur conſequentia, quia membrum non habet eſſe diſtinctum ab eſſe totius, neque vllo modo eſt propter ſe, ſed propter totum, neque per ſe eſt capax iuris vel iniuriæ: homo autem quamuis ſit pars Reipublicæ, eſt nihilominus & ſuppoſitum propter ſeipſum exiſtens, atque adeò per ſe capax iniuriæ, quam Reſpublica non poteſt illi irrogare, Tum etiam, quia membrũ ſeparatum à corpore, non eſt capax alicuius actionis, & totum bonum illius conſiſtit in hoc, quod ſit corpori vnitum: homo vero extra illam Rempublicam ſui habet dominium, & idem quod ibi alibi agere & operari poteſt.

Ad ſecundum argumentum ſupra obiectum reſpondeo, quòd quamuis ipſe teneatur tunc proprio ſe offerre periculo, vt publicum caueat, non tamen ad id iure cogi poteſt, quoniam tenetur ex charitate, & non de iuſtitia: ſicut ſtat, me in graui neceſſitate ad eleemoſynam teneri, ad quam cogi non poſſum.

Alius caſus eſt in bello, & quidem in communi aggreſſu, vbi permixti ſunt innocentes cum nocẽtibus, non dubium quin liceat hoſtes inuadere cum periculo innocentium. Sed dubium eſt, in ſingulari certamine video militem in me irruentem, quem ſcio innocentem eſſe, puta quia certo credit, iuſtum bellum cõtra me gerere, videtur quod tunc non poſſim illum occidere, quia bellum non poteſt eſſe iuſtum ex vtraque parte, ſi ergo ille iuſtè contra me pugnat, non poſſum ego iuſtè me defendere. Reſpondeo nihilominus licere. Primo, quia iuſtè ambo pugnare poſſumus ex ignorantia, quando vterque putat ſe iuſtam defendere cauſam. Secundo, quia licèt tunc in conflictu vni militum conſtaret iuſtitiam ab alterius parte ſtare, poteſt ſe defendere, quia non tenetur mortem illam pati. Tertio, quia non ſolum tunc ex falſa præſumptione (vt quidam aiunt) nempè, quia vterque putat alterum eſſe nocentem, ſed etiam ſi ſciat eſſe innocentem, licitè tunc pugnat, at non poſſet alterum occidere, niſi in ſuam defenſionem. Quod ſi quæras, an miles poſſit altèrum aggredi, quem ſcit eſſe innocentem. Reſpondeo, quòd ſi bona fide credat iuſtum ſe gerere bellum, etiam ſi exiſtimet alium eſſe innocentem, puta, quia vel idem ipſe credit, vel inuitus in exercitu retinetur poteſt illum aggredi, tum quòd aggreſſus ipſe in bello eſt defenſio, tum etiam, quia vnus princeps ius habet aggrediendi alterum, miles verò, qui c[illegible]teret ſe iniuſtum bellum gerere, aggredi non poſſet.

Vltimò dubitatur, an liceat vnicuique proprium inuaſorem in ſui defenſam occidere. Reſpondetur tribus Concluſionibus. Prima, Nemini licet aggreſſorem occidere, niſi id fuerit neceſſarium medium, nempè, ſi alia via non poteſt ſe defendere. Secunda, Vbi medium illud fuerit neceſſarium, licitum eſt vim ſecundum iura, repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, illũ occidere. Probátur ſimul ambę Concluſiones. Ad quarum probationem ſupponimus, contingere poſſe, vt vnius actionis duo exiſtant effectus, quorum alter procedat ex intentione agentis, alter verò accidat præter eius intentionem: vt dum quis fodiens vt arborem plantet, theſaurum inuenit: actus autem morales ex eo ſortiuntur ſpeciem, quod in intentione & propoſito agentis extiterat, ab eo autem quod accidentarium eſt, nihil laudis vel vituperij recipiunt: vt ſi venator ſagittam in feram dirigẽs, hominem occidat, non eſt cenſendus homicida: ſic ad propoſitum, vbi quis ſe defendit, duos eſt conſiderare effectus, ſcilicet, propter vitæ conſeruationem, & alienæ deſtructionem, quorum prior fuit intentus, poſterior vero accidentarius: ille autem effectus, qui eſt per ſe, ex quo actio ſortitur ſpeciem, nullam habet rationem rei illicitæ, cùm ſit ius naturale vnicuique proprium, inde ergo non vitiatur actio, neque ex effectu accidentario, qui ex illo fine ſubſecutus eſt vitiari poteſt, niſi vbi medium illud non habuit proportionem legitimam ad finem, hoc eſt, non fuit neceſſarium: ex quo conſtat, quòd vbi medium illud non fuit neceſſarium, iniuſta fuit occiſio, vbi verò fuit, non fuerit niſi licita: nam cùm quiſque potius teneatur propriæ vitæ conſulere, quàm alienæ, nemo tenetur iuri ſuo cedere, vt aliam vitam propriæ anteferat. Tertia Concluſio, Nemini priuata authoritate licet ex intentione hominem occidere, vt propriam vitam ſeruet, ſed illud tantum munus eſt publicæ poteſtatis, quæ talem occiſionem in publicum bonum refert, vt patet in principe edicenti bellum alteri, & in miniſtro malefactorem puniente. Probatur: quia occidere aliũ ex intentione, non eſt niſi publicæ poteſtatis, ad conſeruandum bonum commune.

1. Concluſio.

2. Concluſio.

3. Concluſio.

Aduertendum Concluſionem ſecundam, quę princeps eſt huius quæſtionis, eſſe de iure naturali, vbi diſtinctione 1. Can. ius naturale, inter alia eiuſdem iuris ponitur repulſio violentiæ per vim, & cap. ſignificaſti, 2. de homicid. vim, inquit, ui repellere leges omniaque iura permittunt, ff. ad legem Aquiliam, l. ſed etſi, expreſsè habetur, quod qui alium ferro ſe aggredientem occiderit, non uidetur iniuria occidiſſe, adeò enim naturale eſt cuique rei exiſtere, ut in id, quod ſibi noceat, ſtatim inſultet.

Concluſiones poſitæ ſunt Sancti Thomæ loco citato articulo ſeptimo, & mens eius clara eſt: cenſet enim tunc duntaxat homicidium ex intentione fieri propter defenſam, quando quis alterum aggreditur ipſum præueniens, vel ad uindicandam propriam iniuriam, uel ad cauendam futuram, & ideo ait in tertia Concluſione id tantum licere publicę poteſtati uel per bellum reſpectu exteriorum bonorum, uel per executionem iuſtitiæ reſpectu peſtilentium ciuium, per quorum punitionem Reſpublica ſeſe defendit, & hoc propriè cenſetur eligere medium ad illum finem, quod priuatæ perſonæ non licet. Quando uerò

Dubium vltimum eſt, an ob defenſam honoris liceat aggreſſorẽ occidere. Eſt verbi gratia vir illuſtris, qui videns hoſtem ad ſe gladio appropinquare, fugiẽdo poſſet vitam liberare, an teneatur cum ſuo dedecore fugere, ne ſuam vel hoſtis vitam periculo mortis obijciat. Apparet enim ex dictis neutiquam expectate poſſe, cum moderamen inculpatæ tutelæ requirat mortem hoſtis neceſſariam eſſe ad ſeruandam propriam vitam, quod in illo caſu non eſt. Reſpondemus talem non teneri fugere, moderamen enim hoc adhibendum eſt citra detrimẽtum honoris, quod alicuius ſit momenti. Quapropter Sacerdotes, & Monachi in tali caſu fugere tenerentur, vtpote quorum honor nõ eſt conflictum illum expectare: eos enim armorum vſus, niſi in extrema neceſſitate, non decet. Et idem eſt de plebeio infimæ ſortis, qui nullam prorſus iacturam honoris fugiendo faceret. Quòd ſi inferas licere tunc etiam laceſſito & in duellum prouocato exire, quoniam ſine iactura honoris aliud nequit facere, reſpondetur, negando ſequelam, nam tunc nulla vis infertur, ſicuti dum præſens eſt hoſtis, & ideo qui exit in duellũ, non repellit vim vi, ſed cooperatur ad iniuſtitiam, qua alter ipſum prouocauit: præſertim quod ſecundum rei veritatem & ſapientum iudicium, non exire non eſt dedecus, quia vbi virtus nõ defenditur, nullus eſt honor, qui eſt eius præmium: ideo cum exire ad homicidium authoritate priuata, non ſit virtus, ſit vt neque verè ſit honor niſi ſecundum vulgus, qui de rebus ſecundum opinionem popularem iudicat.

Videri autem alicui poteſt nobili, qui in conflictu vulnus accepit, licere occidere volentem iam iterum repercutere, non in defenſam vitæ, ſed honoris, quem ei abſtulit: nam ſi licet ſpoliato latroni fugienti bona ſua vi eripere, cur non & illi honorem recuperare? Reſpondetur diſparem eſſe rationem, nam latro tua ipſa bona portat, quæ ab illo eripis, in caſu verò præſenti ille qui te dehoneſtauit, tuum honorem non ſecum portat, quare non poteſt illum iam vindicare, niſi per vindictam, quæ ſoli publicæ poteſtati licet. Ex his fit, quod ſi quiſpiam aliquem aggrederetur, vt eum fuſte leuiſſimo percuteret, poſſet hoſtem etiam interimendo repellere, præſertim in Hiſpania, vbi atrox illa iniuria reputatur. An autem eadẽ ſit ratio de clericis, quæ eſt de laicis, reſpondetur, quantum ad ius naturæ idem eſſe protius, niſi quòd de defenſione honoris non eſt par ratio, vtpote, qui illum non habent in armis.

Pro beato Auguſtino reſpondemus, quòd cum aſſeruit, quia Chriſtianis iam factis occidere non liceret, ipſe mentem ſuam explicauit ſubdens, in miſericordia poſitis lege iuris mundo crediti vti non licet aſperè. Ex quibus verbis conſtat, eum ſenſiſſe maleficos & perniitioſos Reipublicæ licere vita priuare, & de medio tollere, vt Reſpublica in pace conſeruetur. De cæteris verò, qui caſu, vel motu iræ in delictum aliquod inciderunt, inquit, non licere eos facile occidere, ſed miſericordia & moderamine iuris potius contra illos agendum quàm ſeueritate legis.

VIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An Adam Spiritum Sanctum habuerit.

AVguſtinus queſtionibus ex vtroq; mixtis, cap. 123. inſinuare videtur Adam Spiritum ſanctum non habuiſſe. Propoſita enim quæſtione, vtrum Adam Spiritum ſanctum habuerit, reſpondet ad illam negatiuè. Sic enim ſcripſit. Factus Adam poſitus eſt in paradiſo, vt operaretur ibi, & cuſtodiret eum, hoc eſt, vt coleret terram & cuſtodiret præcepta Dei, per quæ ſciret, ſic ſe dominium cunctorum accepiſſe, vt ipſe tamen ſub lege viueret creatoris, ne dominatio extolleret eum, & inflatus ſuperbia immemor fieret ſui creatoris, poſitus ergo eſt vt cibis ſuſtentaretur vita eius per Chriſtum autem hoc conceſſum eſt, vt reſurgentes non egeant cibo vel potu: factus eſt Adam vt habitaret in terra, fides autem largiri dignata eſt vt in cœlis ſit habitatio noſtra. Scriptura iſta teſtatur, Quia factus eſt, 1. Cor. 15.
inquit, primus homo Adam in animam viuẽtem, ſecundus autem homo in ſpiritum viuificãtem: primus autem homo de terra terrenus, ſecundus autem homo de cœlo cœleſtis: qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœleſtis, tales & cęleſtes. Quid tam apertum quàm quòd Adam non habuit Spiritum ſanctum, factus eſt enim in animam viuẽtem, per Chriſtum autem in ſpiritum viuificantem, vt homo in aliquo ſimilis ſit creatori, quem credit.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. 29. Sãct. Thom. 1. parte, q. 95. art. 1. quærit, an Adam fuerit creatus in gratia. Reſpondet primò, referens ſententiam quorundam, qui affirmabant hominem non fuiſſe in gratia creatum, ſed quòd per bona opera illam meruit: contra quos ſtatuit concluſionem cõtrariam affirmatiuam, hominem habuiſſe gratiam in primo inſtanti ſui eſſe. Et addit, quòd Concluſio hæc authoritatibus ſanctorum probari nequit, ſed probatur ex illo Eccleſiaſt. 7. Deus fecit hominem rectum. Modus, quem Sanct. Thom. impugnat, eſt Magiſtri Sent. 2. diſt. 24. & ſubſcribit ei Scotus 2. diſt. 29. q. 1. & illis adhæret Marſilius. 2. q. 16. artic. 2. Ratio fundamentalis ipſorum eſt, quia per iuſtitiam originalem erat homo rectus abſque gratia, non ergo fuit in gratia creatus.

Pro ſententia Sancti Thomæ ſunt rationes apparentes. Prima, conſtantiſſimum eſt, quod virtutes neque infunduntur neque acquiruntur ſine gratia, in inſtanti ergo in quo Adam habuit iuſtitiam originalem, habuit & gratiam tunc ſic; certum eſt ꝙ Adam in primo inſtanti ſui eſſe habuit rectitudinem, hæc autem rectitudo non fuit Adæ naturalis, ergo fuit ex aliquo dono, puta ex iuſtitia originali, iuſtitia autem originalis eſſe non poteſt ſine gratia, ergò. Confirmatur: in inſtanti, quo Adam peccauit, amiſit iuſtitiam, ſed non eſt ratio, quare per peccatum iuſtitiam amiſerit, niſi quia erat ſimul cum gratia, ergo gratia erat fundamentum iuſtitiæ, & amiſſa gratia, etiam fuit amiſſa iuſtitia. Et hoc videtur inſinuare quæſt. 100. art. 1. vbi ait, quòd gratia in Adam fuit iuſtitia originalis. Secundò, Adam creatus eſt ad hoc, quòd operaretur in paradiſo, & beatitudinem mereretur, ſine gratia autem non eſt meritum, rationabile ergo videtur, quòd in primo inſtanti gratia ei daretur. Tertiò, quia ſequitur quòd ſi Adam peccaſſet, anteaquã gratiam habuiſſet, quòd non contraheremus originale; per hoc enim originale contraximus, quia Adam per propriam culpam gratiam amiſit, & nos in illo per te autem, nullam amiſit gratiam, ergo non contraheremus originale, ergò. Quartò, quia Dei opera ſunt perfecta, Deut. 32. non autem perfectus eſſet Adam niſi in gratia fuerit creatus, rationabile ergo eſt quòd Deus hominem in gratia condiderit.

Dubium tamen eſt, an Adam gratiam habuerit ex diſpoſitione aliqua in illo præcedente, puta per aliquem bonum motum internum, vel opus externum. De Angelis diffiniuimus ex mente Sancti Thomæ & Caietani, quòd illis collata eſt gratia ex diſpoſitione prius natura præcedente, & potiſſimè ne Angelos æquales Chriſto faciamus; de homine verò probabilius eſt, quod illi data eſt gratia abſque vlla diſpoſitione. Et quod ita ſit probo, quia alias ſequeretur, quòd

homo

homo in puris naturalibus fuiſſet creatus. Probo, quia ſi per te ex diſpoſitione habuit gratiam, ergo in puris naturalibus fuit conditus. Quod ſi inſtes dicés, Sanct, Thom. 1.2.q.5.art.7. ad quintum, videtur aſſerere, creaturas nô eſſe perfectè creatas, dicimus intelligendum eſſe, non eſſe omnino perfectè creatas. Quòd ſi vrgeas, quia natura ſemper de imperfecto ad perfectum procedit, dico hoc eſſe verum ſecundum ordinem naturæ, & in his quæ ordine naturali procedunt. Quod tamen non ita oportet in his, quæ ſupernaturaliter à Deo fiunt, in quibus pro regula habetur, quòd Dei opera ſunt perfecta, hoc eſt, ſtatim quod illa facit, ea perficit. Quòd ſi arguas ex Hugone lib. 1. de Sacramen par. 6. cap. 23. vbi ait, quod Adam non habuit gratiam in primo inſtanti, ſed diſpoſuit ſe ad illam, dicimus ad hoc, quòd Hugo fuit illius opinionis cum Magiſtro Sent. qui aſſerit ꝙ prius Adam vſus eſt ſuis naturalibus, & poſtea data eſt ei gratia. Arguitur adhuc contra ſententiam Sancti Thomæ ex Auguſtino lib. 2. de Ciuitate Dei, cap. 12. vbi ait, quòd quãtum ad ſpem futuræ gloriæ, beatior eſt quicunque iuſtus in hac vita, quam Adam in illo ſtatu; in quo inſinuare videtur, quòd quia nunc iuſtus habet gratiam, propter quam ius habet ad gloriam, Adam tamen in illo ſtatu gratia caruit. Et quæſtionibus noui & veteris Teſtamenti. quæſt. 110. ait, dato quòd Adam habuerit iuſtitiam originalem, non tamen habuit Spiritum ſanctum, ſicuti iuſti habent, & idem aſſerit. Quæſito propoſito reſpondemus ex S. Thom. art. 1. q. citatę ad ſecundum, quòd mens Auguſtini eſt, quòd etſi Adam gratiam habuerit, cùm qua ad lymbum deſcendit, nô tamen habuit talem gratiam, qualem nos habemus, nam vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & Chriſti gratia: vnde nunc poſt Chriſti aſcenſionem in cœlum, ſi quis in gratia diſcedit, conſequitur regnum, ſi non habet quod in purgatorio ſoluat, quod neque Adam neque patres ante Chriſti mortem conſecuti ſunt, cùm ergo iuſtus in gratia ſtatim conſequatur gloriam, perfectior ergò eſt modo gratia quàm quæ fuit in Adam & in iuſtis. Et ſic intelligendus eſt Auguſtinus.

Vrgens aliud argumentum eſt, ſi Adam fuit creatus in gratia, maximè quia gratia eſt radix iuſtitiæ originalis & virtutum, Eua autem amiſit gratiam ſine amiſſione iuſtitiæ originalis, ergo gratia non fuit radix & fundamentum iuſtitiæ. Caietanus reſpondet ad argumentum, quòd in illo paruo tempore antequam Adam peccaret, quantum ad aliquid Eua habuit iuſtitiam, & quantum ad aliquid non. Habuit iuſtitiam, quia nondum erubeſcebat: quantum ad aliquid amiſit, quia decepta eſt, & deceptio non ſe compatitur cum iuſtitia. Dicimus tamen ad hoc, quòd licet pro vtraque parte ſit apparentia, probabilius tamen videtur, ſtatim quòd peccauit primum peccatum, amiſit iuſtitiam, quia decepta eſt, & gratia eſt radix iuſtitiæ. Item quia inconueniens reputamus, quòd in illo ſtatu eſſent dolores, maius autem inconueniens eſt in ſtatu illo admittere ſuperbiam, ergò. Quòd ſi dicas, non erubuit donec Adam peccauit. Reſpondeo, ita eſſe, quod poſt peccatum Adæ ambo erubuerunt, erubeſcentiam vero Euæ tacuit ſcriptura. Quæſtio. Diffinito quòd Adam fuit in gratia creatus, quæritur an Adam habuerit omnes virtutes. S. Thom. quæſtione citata artic. 3. ſuppoſito quòd in illo ſtatu erat rectitudo potentiarum, reſpondet duabus Concluſionibus. Prima Concluſio eſt, Certum eſt, virtutes omnes fuiſſe in ipſo Adam. Secunda Concluſio, Virtutes quarum actus ſunt imperfecti, vel non ſunt de obiecto perfecto, attendendum eſt, an tales actus ratione imperfectionis repugnarent illi ſtatui, & illi admittendi non ſunt in illo ſtatu, ſicuti dolor de peccatis, miſericordiam habere & compaſſionẽ, tales actus & ſimiles his in ſtatu illo non eſſent. Alij actus ſunt, qui licèt ſint imperfecti, compati tamen ſe poſſunt in illo ſtatu, vt ſunt actus fidei, & ſpei, & illi eſſent in illo ſtatu. De pœnitẽtia inquit, quod fuit in illo ſtatu, quantum ad habitum, non tamen quantũ ad actum. Doctores verò Scholaſtici, 2. diſt. 29. conueniunt in hac doctrina Sancti Thomæ, Durãdus eadem diſtin. q. 2. ait, Adam habuiſſe virtutes Theologicas ſimul & intellectuales virtutes, ſicuti ſapientiam prudentiam & artem. De moralibus diſtinguit, nam aliquæ illarum ſu[illegible] ad moderandas & reprimendas paſſiones, & illæ in ſtatu illo non fuerunt: temperantia enim non erat in Adam, quia non erat in eo paſſio contraria, neque fortitudo, quia puſillanimitas non eſſet in eo. Nos tamen cum Sãct. Tho. defendimus, in Adam fuiſſe omnes virtutes tam morales quàm intellectuales: temperantia enim & fortitudo non ſolum habẽt paſſiones reprimere, ſed aſſignantur etiam ad producendũ perfectos actus, qui in illo ſtatu eſſent. De pœnitentia eſt dubium, quia Sanct. Thom. aſſerit quod in illo ſtatu non potuit eſſe peccatum, fruſtra ergò in eo fuiſſet habitus pœnitentiæ. Confirmatur, quia Doctores Scholaſtici in Chriſto non ponunt pœnitentiam, etiam quantum ad habitum, ergo neque fuit in Adam. Dicimus ad hoc, quod licèt concedi poſſet in Adam non fuiſſe habitum pœnitentiæ, quia non poterat eſſe actus, rationabilius tamen eſt, quod Sanct. Thom. aſſerit. Probo: quia Adam erat viator, & potuit peccare, & de facto peccauit, ergo tanquam viatori debuit eius potentia per habitum pœnitẽtiæ perfici. Quod ſi inſtes, talis potentia eſſet in eo fruſtra, quia eo peccante, virtutes omnes amitterentur, ergò. Dicimus Doctores cõcedere in baptiſmo omnes virtutes infundi, vt habetur cap. maiores, de baptiſmo & eius effectu. Et ſimile argumentum fieri poſſet de puero, quo peccante, omnes virtutes infuſæ amittuntur: ſicut ergò puero infunditur pœnitentia, ita in Adam erat habitualiter, quia peccare poterat. Tum etiam, quia dato, quod pœnitentia in ſtatu illo non poſſet in actum exire, eſſet tamen ornatus maximus animæ, ideo ponenda eſt in anima. Quòd ſi inſtes, in Chriſto non fuit pœnitentia, ergo neque in Adam. Reſpondemus, Chriſtum ſimul eſſe viatorem & comprehenſorem, & peccare non poterat, & ideo in Chriſto non fuit pœnitentia: bene tamen in Adam: exemplum eſt de puero, cui arma donantur, licet præliari non poſſit, dantur tamen ei, vt eis aſſueſiat, & exerceatur.

Dubitatur vltimò, an opera primi hominis minus efficacia fuerint ad merendum, quam opera noſtra. Sanct. Thom. 1. p. q. 100. artic. 4. ſuppoſita diſtinctione reſpondet tribus Concluſionibus. Diſtinctio eſt, efficacia meriti conſiderati poteſt vel ex parte gratiæ, vel ex parte obiecti comparati ad ipſum operans. Prima Concluſio, Opera illius ſtatus magis meritoria eſſent ex parte gratiæ & radicis, à qua procedebant, quàm opera præſentis ſtatus. Secunda Concluſio, Attendendo meritum ex parte operis, magis meritoria eſſent opera illius ſtatus, quàm præſentis. Patet: quia homines operibus ſtudioſius eſſent dediti. Tertia Concluſio, Attendendo meritum ex parte obiecti, & comparando opus ad difficultatem obiecti, magis meritoria ſunt opera huius ſtatus quàm illius. Circa primam Concluſionem, qua S. Thom. ait, ex parte radicis & gratiæ eſſe magis meritoria, quàm opera præſentis ſtatus, dubitatur, an gratia ita ſit radix meriti, quod ſine ea meritum eſſe non poſſit. Gabriel. 2. diſt. 29. q. 1. art. 2. inquit. Quòd ſine gratia mereri poſſumus. Probat: quia de potentia Dei abſoluta ſine gratia mereri poſſumus. Patet: quia Deus eſt Dominus gratiæ & gloriæ, poteſt ergo liberè

commu-

communicare gratiam & gloriam cui voluerit, pro quocunque opere ſiue bono ſiue malo. Addit tamen, quòd de lege neceſſaria eſt gratia ad meritum. Quantum ad hoc dicimus, quòd non eſſe neceſſariam gratiam de potentia abſoluta, hoc eſt, iſta qualitas, quę eſt charitas vel gratia, in hoc ſenſu verum eſſe, ſine quali tate illa poſſe Deum quodcunque opus acceptare ad gloriam. Si vero loquatur de gratia, in quantum gratia eſt, ſiue ſit qualitas, ſiue non, dicimus gratiam neceſſariam eſſe ad meritum, ita vt ſine illa homo acceptari non poſſit ad vitam æternam, nam gratia in ſe includit, & dicit, quod homo ſit Deo gratus, & ſi homo Deo non eſt gratus, ſtare non poteſt, quod ſit in gratia. Non negamus, quòd opera in mortali facta Deus acceptare non poſſit, ſed ibi iam eſt gratia: & ita intelligit S. Thom. quòd gratia eſt radix meriti.

Dubium. Dubium tamen eſt, an maius vel minus meritum ſolum ex parte gratiæ proueniat. S. Thom. Concluſione priori ita aſſerere videtur. Quantum ad hoc tamen dicimus, primo, Stat quod duo ſint in gratia æquali, tamen vnus poteſt amplius quàm alter mereri. Patet: quia poteſt actum elicere maiori conatu. Secundo, ex parte obiecti poteſt vnus magis quàm alter mereri. Patet: nam amor Dei magis meritorius eſt, quàm amor proximi, licèt ambo iſti amores ſint æqualis intenſionis. Tertio, poteſt vnus plus quam alter mereri ſolum ex parte difficultatis operis. Patet: conſtat enim ſi Pauper argenteum vnum largiatur in eleemoſynam, & diues tantundem, maius meritum eſt pauperis quam diuitis. Et hoc in Euangelio patet de vetula, quæ minutum miſit in gazophylacium, quę tamen à Domino fuit laudata, quia plus cæteris obtulit. Diſtinguendum tamen eſt de difficultate operis, quia poteſt ab extrinſeco vel intrinſeco procedere: difficultas quæ eſt ab extrinſeco & de per ſe ex parte operis, meritum auget: quæ vero eſt ab intrinſeco, ſi procedat ex habitu vitioſo, meritum minuit, ſi vero ex conditione ſubiecti, ita quod in vno vt ieiunet eſt parua difficultas, in altero vero magna, quia vnus eſt robuſtus, alter non ita, tunc difficultas naturalis meritum auget, quia talis magis conatur, & maiorem difficultatē patitur vt præceptum ieiunij adimpleat quàm alius robuſtus, qui non ita fatigatur. Si vero facilitas operis non ex naturalibus proueniat, ſed ex libertate, quia vnus maiori promptitudine & affectu libertatis quā alter ieiunat, tunc facilitas auget meritum: quod ex eo patet: quia talis ex habitu ſtudioſo facile ieiunat, & præceptum adimplet.

Dubium. Dubitatur, abſolutè loquendo, qui amplius mereantur: an homines ſtatus illius innocentiæ, vel nos. Durandus diſt. 29 q. 3. inquit, quòd ſi capiamus collectionem totam ſtatus illius, maiorem gratiam non haberent, neque plures ſaluarentur, quam in hoc ſtatu. Probat: nam dato ſtatus ille permaneret, tantum eſſent reparandæ ſedes Angelorum, & tot ſaluarentur, & non plures. Secundo ait, quòd comparando ſingulos homines illius ſtatus ad ſingulos homines iſtius quod eſſent meliores homines illius ſtatus, quam huius. Dicimus tamen, id quod Durandus aſſerit, non eſſe certum, nam motiuum eius de ruina Angelorum tantum probat, quòd Angelorum ſedes reparabuntur, non tamen probat quod homines, qui ſedes illas implere deberent, in ſtatu innocentiæ meliores eſſent, quam qui in hoc ſtatu ſunt: nam ſi ex parte ruinæ ſolum habenda eſſet conſideratio, ſequitur quòd nulli homines in gloria eſſent æquales Angelis, nam cum ſpecie differant, ſpecies autem ſint ſicut numeri, fuerunt ergo omnes in gloria inæquales, quod non ita eſt de hominibus, qui in gloria æquales ita eſſe poſſunt. Item quia in hoc ſtatu fuit Chriſtus, & Beatiſſima Virgo, qui omnes Angelos anteceſſerunt, & omnibus illis præponuntur. Et de Beatiſſima Virgine eccleſia canit, Exaltata eſt ſuper choros Angelorum. Ex quo ſententia Sanct. Thom. videtur colligi, nempè, quòd non ſolum comparando perſonam perſonæ huius ſtatus & illius, perſonæ ſtatus illius eſſent meliores, quam homines ſtatus huius, ſed comparando totam collectionem ſtatus illius ad iſtum, in illo eſſet maior gratia quam in iſto, includendo etiam gratiam, quam Chriſtus ſponſæ ſuæ communicauit. Ratio Sanct. Thom. eſt ex parte radicis gratiæ, & ex parte ipſius operis, quia operibus ſtudioſius dediti eſſent: & quia in ſtatu illo non eſſent impedimenta, quæ in ſtatu iſto ſunt: ideo in collectione ſtatus illius maior gratia eſſet, quam in collectione huius ſtatus. Contra Sanct. Thom. inſurgunt Moderni, quia ſi maior gratia eſſet in ſtatu illo, quam in iſto, ſequitur, quòd Chriſtus non eſſet per ſectus redemptor, patet; quia non reduxit nos ad ſtatum æqualem, à quo antea cecidimus. Et confirmatur ex Paulo ad Rom. 5. Non ſicut delictum, ita & gratia, nam vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia, de mente ergo Apoſtoli videtur eſſe, quòd abundatiorem gratiam in hoc ſtatu habemus, quam in illo innocentiæ. Item quia dato, quòd in ſtatu illo impedimenta non eſſent, quæ homines ab operibus bonis retraherent, nos tamen in hoc ſtatu plura ſubſidia & iuuamina habemus, quam in illo ſtatu eſſent, nempè, ſanguinem Chriſti, qui per ſacramenta nobis applicatur, Sacramentum Euchariſtiæ, in quo Deum præſentem habemus, preces & orationes ſanctorum, & plura alia his ſimilia: & maximè, quia Chriſtus ipſe pro nobis continuo interpellat apud Patrem: In tota ergo collectione eccleſiæ maior gratia eſt, quam in collectione illius ſtatus eſſet. Fatemur rationes iſtas quæſtionem ita reddere dubiam, vt nihil certi in ea habere poſſimus. Quod vero Sanct. Thom. inquit, quod ex parte radicis gratiæ, & ex parte operis, maior gratia eſſet in illo ſtatu, quam in iſto, rationabilius videtur: & argumenta tantum probant, quòd Chriſtus quantum ad ſufficientiam tantam gratiam nobis meruit ſicut tunc, & ſi ſtatus innocentiæ duraſſet, habuiſſemus: quoad efficaciam tamen ex culpa noſtra tantam gratiam non habemus.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, Sanct. Thom. loco citato explicare mentem eius, nam libro de quæſtionibus veteris & noui Teſtamenti idem aſſeruit quod in hoc loco; nempè, quòd Adam non habuit Spiritum ſanctum. Et reſpondet pro illo, quia in eodem libro dixit: Non negatur quin aliquo modo fuerit in Adam Spiritus ſanctus, ſicut & in alijs iuſtis: quicunque enim habet gratiam, habet Spiritum ſanctum, ſed quod inquit eſt, quòd non ſic fuerit in Adam, ſicut nunc eſt in fidelibus, qui ſi in gratia diſcedant, ſtatim poſt mortem admittuntur ad perfectionem hæreditatis æternæ. Secundo dicimus, mentem eius fuiſſe, Adam non habuiſſe Spiritum ſanctum in ea plenitudine & perfectione gratiæ, in qua nunc Chriſtiani (vt Moderni aſſerunt) quia per vſum Sacramentorum eum communicant, & participant. Et quòd iſta fuerit eius mens, ex verbis quæ ſubdit, conſtat, ſunt autem hęc. Quia myſterium fidei, quod ad ſalutem datum eſt, trinum eſt, homo fit trinus, corpore, anima, & Spiritu ſancto, per quem dicimur filij Dei, quod minimè Adam probatur vocatus, terrenus enim factus eſt: filij autem Dei, non carnaliter, ſed ſpiritualiter nati, cœleſtes dicuntur eſſe. Ecce abſolutum eſt, donum Dei multo plus gratiæ conceſſiſſe homini tempore Saluatoris, quam acceperat Adam, quia non ſolum eſt inſtauratus, ſed & melioratus: in eo inſtauratus, quia in peccatis ablutus, & inſtauratus eſt, in cęteris melioratus.

VIGE-

VIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An liber Eccleſiaſticus ſit canonicus.

AVguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, cap. 15. ſubindicare videtur librum Eccleſiaſticum canonicum non eſſe: ſic enim ſcripſit: Mitti quoque ad viuos aliquos ex mortuis, ſicut è contrario, Paulus ex viuis in paradi-
1.Reg.18 ſum raptus eſt Diuina ſcriptura teſtáte, nam Samuel Propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura prędixit: quamuis nonnulli, non ipſum fuiſſe, qui potuiſſet magicis artibus euocari, ſed aliquẽ tam malis operibus congruentem, illius exiſtiment ſimilitudinem figuraſſe, cùm liber Eccleſiaſticus, quem Ieſus filius Sirach ſcripſiſſe traditur, & propter eloquij nonnullam ſimilitudinem Salomonis pronunciatur, contineat in laude Patrum, quod Samuel etiam mortuus prophetauerit, ſed ſi huic libro ex Hebræorum, quia
Eccl. 46. in eo non eſt, canone contradicitur. Quid de Moyſe
Deut. 34. dicturi ſumus, qui certe & in Deuteronomio mor-
Matth. 17 tuus, & in Euangelio cum Helia, qui mortuùs non eſt, legitur apparuiſſe viuentibus? Vide ſupra tomo 7. Hieronymi, ad vltimum quæſitum.

VIGESIMVM SEXTVM QVÆSITVM.

An anima extrinſecus inducatur.

AVguſtinus lib. 1. de incarnatione Verbi, c. 2. ſub dubio relinquit, an anima à Deo creetur, vel extrinſecus corpori inducatur. Sic enim ait, De anima verò vtrum ex ſeminis traduce ducatur, ita vt ratio ipſius vel ſubſtantia inſerta ipſis corporalibus ſeminibus habeatur, an verò aliud habeat initium, & hoc ipſum initium ſi eſt genitum, aut non genitum, vel certè ſi extrinſecus corpori inducitur, necne, non ſatis manifeſta prędicatione diſtinguitur. Vide de hac quæſtione ſuprà primo tomo Auguſtini, ad primum quæſitum.

VIGESIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An ex ſcriptura conſtet Angelos bonos, quando, quales, & quomodo creati ſint.

AVguſtinus de incarnatione Verbi, lib. 1. cap. 6. ſub dubio relinquit, quando, vel quales, aut quomodo Angeli boni creati ſint. Cap. enim 3. de ſtatu diaboli ſic ſcripſit, De diabolo & Angelis eius contrarijsq; virtutibus eccleſiaſtica prædicatio docuit, quoniam ſint quidem: hæc quæ autem ſint, aut quomodo ſint, non ſatis clarè diſpoſuit. Et de bonis Angelis capit. 6. ſubdit, Eſt etiam illud in eccleſiaſtica præſumptione, eſſe Angelos Dei quoſdam, & virtutes bonas, quæ ei miniſtrant ad ſalutem hominum conſumandam: ſed quando iſti creati ſint, vel quales, aut quomodo ſint, non ſatis in manifeſto diſtinguitur.

Habes quæſtionem hanc diſputatam nono tomo Hieronymi ad trigeſimum tertium quæſitum, & in primo tomo beati Auguſtini ad decimum.

VIGESIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

An pœnitentia baptizandis ſit neceſſaria.

AVguſtinus de vera & falſa pœnitentia libro vnico, c. 7. aſſerere videtur, pœnitentiam baptizandis non eſſe neceſſariam. Sic enim habet, Cùm itaque pœnitentia efficax eſt & fructifera, neminem relinquens ſine venia, mortuos reſuſcitans, de modo & varietate eius differamus aliqua: pœnitentiæ enim baptizandis non eſt neceſſaria, ſed baptizatis de maioribus & minoribus peccatis pœnitendum eſt: per fidem enim eccleſiæ ſola remittuntur peccata, quæ contraxit homo in origine, vt ſicut à patre peccante damnationem accepit, ita per matris eccleſiæ fidem conſequatur remiſſionẽ: ſed qui per ſe peccauit, per dolorem proprium & fidem eccleſiæ indulgentiam acquiſiuit: hęc per baptiſmum reddunt hominem mundum & nouum, vt nihil remaneat, quod Deo diſpliceat.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 14. & S. Thom. 3. parte, q. 69. art. 9. Et circà quæſtionem propoſitam ſunt diuerſæ opiniones Doctorum. Et ferè omnes conueniunt, quod oportet pręcedere dolorem de peccatis ante baptiſmum, vt quis iuſtificetur, & id affirmant ex ſententia Auguſtini, quæ habetur de conſec. diſt. 4. c. omnis, qui ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt: qui accedit ad Sacramentum fidei (ſcilicet baptiſmi) non poteſt nouam inchoare vitam, niſi eum veteris pęniteat, ibi ſolos paruulos excipit. Et Matth. 3. & Actuum 2. Pęnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum: requiritur ergò, quòd præcedat pœnitentia de commiſſis ante baptiſmum, anteaquam quis baptizetur.

Vnus Caietanus ſingularis eſt circa quæſtionem propoſitam 3. parte q. 86. art. 2. vbi inquit, quòd non requiritur dolor aliquis formalis, vt quis gratiam recipiat in baptiſmo, ſed ſat eſt quod baptizari velit, & proponat in futurum non peccare. Probat ex Ambroſio de pœniten. diſtin. 4. c. ſine pœnitentia, vbi inquit, gratia Dei in baptiſmo non requiri gemitum, non planctum, ſed ſolam fidem, gratis enim omnia condonat. Item, quia Deus ex miſericordia ſua duo remedia inſtituit ad remiſſionem peccatorum: vnum eſt dolor interior de peccatis: ſecundum remedium eſt ſacramentum baptiſmi. Ex quo videtur, quòd ſi dolor neceſſarius eſſet ante baptiſmum, non ſolum Chriſtus nouum remedium nobis dederit in baptiſmo, ſed quod reſtrinxerit priſtinum, nempe pœnitentiam, ita vt ſine baptiſmo peccata remittere non ſit ſufficiens. Tertiò, quia ſi ruſticus aliquis ad baptiſmum accedens, veniam peccatorum à Deo precetur, id illi ſufficiens eſt: quicunque autem baptizari vult, hoc virtualiter facit, non ergò amplius requiritur. Quartò, quia martyrio damus quòd ſine alia pœnitentia peccata remittat, debemus ergo idem baptiſmo concedere: conſequentia patet, quia martyrium dicitur baptiſmus ſanguinis in ordine ad baptiſmum aquæ. Quintò, quia in Euangelio habemus, Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor ego eum coram Patre meo, hoc eſt, quòd qui pro Chriſto & confeſſione fidei moritur, perueniat ad vitam. Similiter autem habemus, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, non ergo oportet pœnitentiam neceſſariam ponere, cùm ibi non habeatur. Sextò ſuadetur opinio Caietani ex B. Hieronymo dicente, quòd pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium: primum ergo remedium eſt baptiſmus,

ſicuti

ſicuti nauis, ne quis naufragio pereat: ſecundum eſt pœnitentia, non ergo requiritur quòd pœnitentia præcedat baptiſmum. Vltimò, quia moraliter nunquam quis accedit ad baptiſmum neutraliter ſe habens, moraliter enim non ſtat, quòd accedens ad baptiſmum ſciens quid faciat, & deliberatè, & quòd neque doleat de præteritis, neq; in illis complaceat, ideo quicunque non complacet in peccatis præteritis, virtualiter ſibi diſplicent. Ex his conſtat, quòd non eſſet periculum ſententiam Caietani ſuſtinere.

Hoc non obſtante, dico opinionem communem tenentem requiri dolorem de peccatis ante baptiſmũ
1. Ratio. commiſſis, eſſe tutiorem & probabiliorem. Et patet eſſe Auguſtini loco citato, nemo poteſt nouam vitam inchoare, niſi præteritæ pœniteat. Caietanus ait verũ eſſe quod Auguſtinus inquit, qui tamen accedit ad baptiſmum, virtualiter pœnitet. Et dicit quod pœnitentia illa eſt velle baptizari. Gloſſa tamen iſta ad rem nõ facit: eſt enim dicere, ꝙ nullus in baptiſmo poteſt gratiam recipere, niſi baptizari velit. Et ſimiliter intendit interpretari Sanct. Thom. quando dicit, ꝙ requiritur dolor, inquit, intelligit quod requiritur dolor virtualis, quem habet, quia vult baptizari. Gloſſa enim iſta
2. Ratio. nulla eſt, quia in quæſtione aliud quærit S. Thom. quã vt requiratur quod velit baptizari. Secũdo probatur, ſtando in iure naturali, remedium ad remiſſionem peccatorum eſt pœnitentia, ex iure ergo naturali tenetur quis pœnitere: non dico quod ſit nouum præceptum, ſed quod ſi vult remiſſionem peccatorum conſequi, requiritur dolor & diſplicentia de peccatis, lex autem Euangelica non tollit remedia iuris naturalis,
3. Ratio. ergo. Tertio, ſi adultus ſe habeat negatiuè, ita, ſcilicèt, quod neque vult, neque non vult baptizari, talis non eſt baptizandus, quia qui formaliter non vult, virtualiter non vult: ſic in præſenti, ſi aliquid alicui ſemel placuit, ſi poſtea complacentiam illam non reuocet, virtualiter complacet in illa: quia ergo peccatum ſimul placuit, ſi poſtea in contrarium non diſpliceat, virtualiter in illo complacet, & ex conſequenti ponit obicem baptiſmo: ad hoc ergo quòd in baptiſmo re-
4. Ratio. mittantur, requiritur quòd præcedat dolor. Quarto, quia baptiſmus eſt profeſſio fidei, & anteaquam quis baptizetur, interrogatur abrenuntias Sathanæ & operibus eius, in quo ab eo exigitur quod omnia peccata præterita deteſtetur; ſi ergo exterius tenetur ea dete-
Dubium. ſtari, à fortiori ſunt deteſtanda corde. Suppoſito ergo ꝙ requiritur dolor de peccatis ante baptiſmum commiſſis, dubium eſt, quis dolor requiratur, an ſufficiat quicunque dolor de peccatis, vel an requiratur contritio, quæ de per ſe ſine baptiſmo ad remiſſionem peccatorum ſufficit. Scotus diſt. 4. q. 5. & diſt. 14. q. 4. tenet, quòd non requiritur dolor qui ſit contritio, ſed quicunque dolor quantũcunq; paruulus ſufficit ad gratiam in baptiſmo conſequendam. Ratio eius eſt, quia baptiſmus eſt remedium ſufficiens ad remiſſionem peccatorum, & dolor ille non requiritur niſi ad hoc quod tollat obicem, ſufficit ergo quicunque dolor
1. Propoſitio. quantumuis paruus. Subſcribit illi Durandus diſt. 4. q. 4. & Palude, & eſt communis opinio ſcholaſticorũ. Et probatur ex illo Ambroſij, in baptiſmo non requiritur gemitus neque planctus, ſufficit ergo quicunque dolor. Solus Gabriel diſt. 4. q. 1. ſuſtinet, requiri veram contritionem. Et quia res eſt dubia ſit prima propoſitio, Si quis habeat ſolam attritionem, & bona fide ad baptiſmum accedat, ſufficit illa attritio ad effectum baptiſmi: declaro, quia non ſolum alij cogitationes meas poſſunt cognoſcere, ſed neque ego ipſe eas bene intelligere poſſum: fingamus ergo, quòd quis dicat, ego nolo habere contritionem, ſed ſolam attritionem: hoc raro aut nunquam contingit, bene tamen ꝙ quis velit contritionem habere, tamen de facto ſolam attritionem habeat: aſſerit ergo Concluſio, quòd ſi quis attritus bona fide accedat ad baptiſmum, exiſtimans ſufficienter ſe eſſe contritum, ille dolor ſufficit ad baptiſmum. Probatur, quia hoc ſufficit in alijs ſacramentis ad hoc quod conſequatur gratiam, à fortiori ergo ſufficit in baptiſmo. Scrupulus tamen remanet, quia quod iſte accedat attritus & non contritus eſt de per accidens, nos autem quærimus de per ſe, an ſecluſa ignorantia, de per ſe requiratur ad baptiſmum contritio nec ne. Scotus ait, quod etiam de per ſe non requiritur: itaque ſi quis accedens ad baptiſmum, ſciat ſe non habere contritionem, ſed ſolam attritionem, eſt ſecunda propoſitio, & valde probabilis, quòd id ſufficit. Probatur primo, nam ſi de per ſe contritio 2. Propoſitio.
eſſet requiſita ad baptiſmum, non eſſet remedium nouum in remiſſionem peccatorum. Patet: quia per contritionem ſemper erunt peccata remiſſa ante baptiſmum, ergo baptiſmus non eſt nouum remedium ad remiſſionem peccatorum. Et hoc videtur Sanct. Thom. ſentire, aſſerens, quòd baptiſmum & pœnitentia conuenienter dantur peccatoribus, quia dantur in remiſſionem peccatorum. Secundo, quia ſi aliquis bona fide accederet ad Euchariſtiam cum ſola attritione, conſequeretur remiſſionem peccatorum, ſi ergo de ſe requiritur contritio ante baptiſmum, etiam eſſet neceſſaria ante Euchariſtiam, vnde baptiſmus nõ amplius eſſet in remiſſionem peccatorum quam Euchariſtia. Tertia propoſitio, Probabile etiam eſt, 3. Propoſitio.
quòd dolor, qui debet baptiſmum præcedere, requiritur quod ſit contritio. Probatur primò, quia contritio de iure naturali, eſt remedium in remiſſionem peccatorum, gratia autem & remedium baptiſmi non tollit id quod eſt de iure naturali, ergo. Secundo, quia ſicut habetur Matt. 3. Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum, ita habetur Actuum 3. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum, ſed accedens ad pœnitentiam de per ſe requiritur quòd conteratur prius, ſimiliter ergo de per ſe requiritur quod contritio præcedat baptiſmum.

De facto periculum non eſt, vnam vel aliam opinionem ſequi: de poſſibili videtur etiam ſtando in doctrina Scoti, quod ſciri nequeat, an quis ſit attritus vel contritus: tenet etiam quod attritio per continuationem & intenſionem ſit contritio, cum ergo quis ſcire non poſſit quanta intenſio requiratur ad hoc quod ſit contritio, impoſſibile eſt, quòd aliquis ſciat, an eius dolor attritio ſit vel contritio: nam licet Petrus ſcire poſſit, quod habet magnum dolorem vel paruum de peccatis, ſcire tamen non poteſt quot gradus doloris habeat. Secundum etiam opinionem S. Tho. qui non procedit per viam continuationis & intenſionis actus, ſed tenet quòd dolor de peccatis, ſi non eſt propter Deum, eſt attritio, ſi propter Deum eſt contritio, non ſtat quòd aliquis ſciat ſe eſſe contritum, nam licet ſcienter à dolore excludere non velit circunſtantiam illam propter Deum, ex ignorantia tamen ſtat, quod exiſtimet ſe propter Deum dolere, & non ita ſit, ſed propter alium finem doleat. Et ita reſolutoriè dico, quòd requiritur dolor de peccatis ante baptiſmum, & hoc eſt verius, & probabilius quam oppoſitum. Secundo dico ſufficere quod dolor ille ſit attritio, etiamſi ſit ſcita, quia dolor ille non requiritur ad remiſſionem peccatorum, nam per baptiſmum tolluntur, ſed ſolum ad tollendum obicem, ſcilicet, complacentiam in peccatis.

Pro Auguſtino reſpondemus, ꝙ quando dixit, pœnitentiam baptizandis non eſſe neceſſariam, ſed baptizatis de maioribus & minoribus peccatis pœnitendum eſt, quod ipſe eodem c. citato mentem ſuam explicuit, nam cum dixit, pœnitentia baptizandis nõ eſt neceſſaria, intelligit de pueris, quia anteaquam ha-

beat vſum rationis, baptizatur: illis enim ſufficit fides eccleſiæ per baptiſmum applicata abſque dolore aliquid vel diſplicentia. De adultis verò ſubdit, Sine pœnitentia nulli profuit baptiſmus, qui peccauit ſpontaneus. Et addit: Si quis autem baptizaretur inuitus, & in falſitate confeſſus, cum pœnituerit, ſaluus erit, adiuuante fide, & charitate totius matris eccleſiæ per totum orbem diffuſæ: ob hoc ſunt catechiſmi ab eccleſia inſtituti, vt dum cathecumeni baptiſmũ expectant, qua de re pœniteant doceantur. De paruulis verò tantum dixit, per fidem enim eccleſiæ ſola remittũtur peccata, quæ contraxit homo in origine ſine vllo dolore, & ſine hoc quod expectet, vt doceantur, quæ credere debent, & de quibus pœnitere tenentur.

VIGESIMVM NONVM QVÆSITVM.

An teneatur quis in abſentia ſacerdotis laico confiteri.

AVguſtinus de vera & falſa pœnitent. libro vnico cap. 10. inſinuare videtur, tantã eſſe vim confeſſionis, vt ſi deſit ſacerdos, laico confiteatur. Verba eius ſunt hæc, Quare qui confiteri vult peccata, vt inueniat gratiam, quærat ſacerdotem ſcientem ligare & abſoluere, ne cùm negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet, & petit ne ambo in foueam cadant, quam ſtultus euitare noluit: tanta itaque vis confeſſionis eſt, vt ſi deeſt ſacerdos, confiteatur proximo: ſæpè enim contingit, quod pœnitens non poteſt confiteri coram ſacerdote, quem deſideranti neque locus neque tempus offert, etſi ille, cui confitebitur, poteſtatem ſoluendi non habet, fit tamen dignus venia ex deſiderio ſacerdotis, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis. Et concludit, Qui igitur omni confitetur ſacerdoti, meliori quam poteſt confiteatur.

Doctores Scholaſtici 4. diſt. 17. & 18. qua quærunt, an neceſſarius miniſter ſacramenti pœnitentiæ ſit ſacerdos, cui confiteri liceat apud Catholicos. Quæſtio hæc diſputatione non eget, nam decretis eccleſiæ & vſu inuiolabili eius conſtat, ſolos ſacerdotes eſſe miniſtros pœnitentiæ. Hæretici tamen & potiſſimum Lutherani dignitatem ſacerdotalem de medio eccleſiæ tollunt. Lutherus enim Sathanico illo libro de abroganda Miſſa priuata, inquit, in ſacramento pœnitentiæ & remiſſione culpæ, non plus facit Papa vel epiſcopus, quam infimus ſacerdos. imò vbi non eſt ſacerdos, æque tantum quilibet Chriſtianus, etiam ſi mulier, vel puer ſit: qui fuit articulus decimus tertius à Leone X. tanquam peſtilentiſſima hæreſis damnatus. Fuit etiam error Vualdenſium, & Ioannis Vuicleph damnatus Concilio Conſtantienſi, & Concilio

Cõcilium Tridentinum. Tridẽtino ſeſſione 15. Can. 6. deliramentum illorum his verbis eſt damnatum. Si quis negauerit confeſſionem ſacramẽtalem vel inſtitutam vel ad ſalutem neceſſariam eſſe iure Diuino, aut dixerit modum ſecretè confitendi ſoli ſacerdoti, quem eccleſia Catholica ſemper obſeruauit, & obſeruat, alienum eſſe ab inſtitutione & mandato Chriſti, & inuentum eſſe humanum, anathema ſit.

Ad quæſtionem ergo propoſitam reſpondetur tribus Concluſionibus.

1. Concluſio. Prima, ſolus ſacerdos eſt ſacramenti pœnitentiæ miniſter, cui ideo neceſſario eſt facienda confeſſio. Probatur, ſacramentum pœnitentiæ eſt iudicium, quo homines virtute clauium ad regnũ cælorum admittuntur, aut excluduntur, eiuſmodi claues Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus ſunt collatæ, ergo illi ſunt ſoli miniſtri. Minor probatur: quia Matthæi 16. Petro ſingulariter dictum eſt, Tibi dabo claues regni cœlorum, quodcũque ligaueris, &c. & Matth. 18. idem repetitum eſt, Quæcunque ſolueris ſuper terram, &c. Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt. Secundò, quia gratia, quæ per ſacramẽta confertur, à Chriſti capite deriuatur, condecens ergo fuit vt ſoli illi, qui poteſtatẽ habent in corpus Chriſti verum, miniſtri eſſent Sacramentorum, per quæ eadem gratia deriuatur in corpus Chriſti myſticum: illi autem ſunt ſoli ſacerdotes, ergo ſoli illi ſunt ſacramẽtorum miniſtri, iuxta illud Pauli 1. Cor. 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, &c. & potiſſimum Sacramenti pœnitentiæ, per quod homo idoneus ſit ad ſuſcipiendum corpus Chriſti verum in Euchariſtia. Tertiò, Chriſtus inſtituit ſingulariter Sacramenta, quæ inſtrumenta eſſent gratiæ nobis cõmunicandæ, ergo & ſingulares miniſtros: conſequentia tenet, nam dum in Republica ciuili iudicia publica ſunt inſtituta, conſequenter & miniſtri ſunt conſtituti, quibus ſolis illa adminiſtratio incumbat, vt videre eſt in Regibus, Conſulibus, & in cunctis iudicantibus, multo ergo efficacior ratio eſt, vt Diuina ſapientia adminiſtrationem Sacramentorum, quibus ſuam gratiam hominibus impartitur, non quibuſcũque, ſed ſelectis miniſtris committeret, quales ſunt ſacerdotes, iuxta illud Pauli ad Epheſ. 4. Dedit quoſdam Apoſtolos, alios Prophetas, alios autem Paſtores, quo nomine intelliguntur prælati.

Atqui hæc fuit hæreticorum præcipitatio, quòd cum negaſſent Sacramenta habere aliquem effectum gratiæ, inde præcipites dixerunt, nullos eſſe neceſſarios ſacerdotes: ſi fundamentum eorum verum eſſet, conſequentia erat bona, quia ſi Sacramẽta virtutem ſpiritualem non haberent, conſequens eſſet, quòd non eſſet altior virtus in noſtris ſacramentis quàm in Moſaicis: vnde quia Lutherus dixit, ad remiſſionem nihil agere abſolutionem ſacerdotis, conſequẽter dixit, nihil amplius habere ſacerdotes præ ſecularibus. Veritas verò Catholica habet, per ſacramenta conferri gratiam, quare functio illorum ſolis ſacerdotibus cõuenit, vt Concilio Conſtantienſi per bullam Martini V. decretum eſt. Vnde ex interrogationibus, ad quas Ioannes Hus compulſus eſt affirmanter reſpondere, vna fuit, vtrum crederet, quòd Chriſtianus vltrà contritionem cordis, habita copia ſacerdotis, ſoli ſacerdoti de neceſſitate ſalutis confiteri teneatur, & non laico ſeu laicis quantumcũque bonis ſeu deuotis. Ratio deceptionis hæreticorum hæc eſt: quòd cùm poteſtas ligandi & ſoluendi data fuit Petro & Apoſtolis ob ſuam ſanctitatem, ideò qui non ſuccedunt eis in ſanctitate, neque in poteſtate, & ideo tutius eſſe cõfiteri laicis probatæ vitæ, quàm ſacerdotibus diſcolis. Qui quidem error, vt refert Guido Carmelita, fuit hæretici Sagareli de Parma, qui affirmabat, quòd Papa neminem poteſt abſoluere, niſi foret ita ſanctus ſicut B. Petrus, & in tanta paupertate & humilitate quanta ipſe fuit. Contra primum errorem dicimus, quòd potius videtur irriſio poteſtatem negantis quam illam concedentis. Contra ſecundum errorem conſtat, quòd miniſtri qui in bonum publicum & ad conſulendum conſcientijs ſingulorum inſtituti ſunt, per eorum quodcunq; peccatum ſit, poteſtas illa publica non adimitur, alioquin omnia in eccleſia in dubio verſarentur. Vltimò veritas hæc, quòd ſolis ſacerdotibus ſit confitendum, habetur in multis Canonibus, de pœnit. diſt. 1. Can. quem pœnitet, & Agite pœnitentiam, & Can. quidam, & multis alijs.

Dubium tamen eſt, quamuis ſacerdotes ſint miniſtri ordinarij ſacramenti pœnitentiæ, an quiſpiam in abſentia ſacerdotis teneatur confiteri laico: quod ſi

de mor-

de mortalibus præceptum non ſit, an ſaltem de venialibus: aut ſi nullum omnino ſit, an huiuſmodi confeſſio ſit licita? & eſto ſit licita, an aliquando ſit conſiliũ confiteri laico, an potius nunquam talem confeſſionem facere? 2. Concluſio. Sit ſecunda Concluſio, In nullo prorſus euentu neceſſarium eſt confiteri laico. Probatur: quia cùm laicus non habeat poteſtatem clauium, conſtat quod neminem poteſt ſacramentaliter abſoluere, ſed tantum deprecatoriè, vt, Miſereatur, &c. atque ideò confeſſio illa neque eſt pars Sacramenti, neque gratiã poteſt conferre: vndè cùm præceptum tam Diuinum quàm humanum non ſit niſi de confeſſione, quæ eſt pars Sacramenti, ad obtinendam gratiã abſolutionis, nullũ eſt de confeſſione laico faciẽda: Canone enim, Omnes vtriuſque ſexus, fieret mentio huius confeſſionis, & tamen ibi non habetur, niſi vt vnuſquiſque 3. Concluſio. proprio ſacerdoti confiteatur. Tertia Cõcluſio, Quòdam in eccleſia vſus viguit confitendi laicis in abſentia ſacerdotis, ingruente ſaltem neceſſitate. Hoc conſtat ex Auguſtino loco citato de vera & falſa pœnitentia. Valde tamen probabile eſt, quòd nunquam fuit in vſu laicis confiteri peccata occultiſſima & grauiſſima, quæ alicuius eſſent infamiæ: nam cùm illic nullum eſſet Sacramentum, neque abſolutio à peccatis, nec collatio gratiæ: & cùm credibile ſit, talem confeſſionem nunquam fuiſſe in præcepto, vix ſuaderi poteſt, quòd homines ſponte ſua & ſine aliquo fructu pudẽda ſua panderent: nam ratio Sancti Thomæ & Doctorum omnium, quæ ex ſimilitudine baptiſmi ducitur, nihil concludit: nam baptiſmus eſt Sacramentum neceſſitatis ſimpliciter, potiſſimum infantulis, quibus ante vſum rationis nulla patet via niſi per ipſum: & ideo concedimus, quòd in extrema neceſſitate poteſt quis à laico baptizari, cùm verò ſacramentum hoc nõ competat niſi adultis, quibus contritio ſufficit: & ſi ſint attriti, per confeſſionẽ factam laico nequeãt fieri cõtriti, ratio ſimilitudinis non eſt efficax, vt laicus in neceſſitate perinde fiat miniſter pęnitẽtiæ ſicut baptiſmi.

Quòd ſi quiſpiam objiciat Can. quem pœnitet, de pęnit. diſt. 1. licet laicus, cui confeſſio fit, poteſtatẽ abſoluendi non habeat, pęnitens verò ſit dignus venia, quia ex deſiderio ſacerdotis ſocio confitetur, poſſet quis decipi exiſtimans deſiderium illud idem valere, ac ſi ſacerdoti confiteretur. Et S. Thom. diſtin. 17. q. 3. art. 3. ad primum, ait, ꝙ quãuis laicus ille Sacramentũ non poteſt perficere vt ſacerdos, quia nõ poteſt abſoluere, tamen defectũ ſacerdotis ſummus ſacerdos ſupplet. Caueat lector, vt ſic intelligat, ꝙ Deus tunc conferat eandem gratiam, quam conferret per Sacramentum, vt quod ſi talis tantum eſſet attritus, eius attritio fieret contritio, quia vbi non eſt Sacramentum, gratia alia ſperanda non eſt, quam quæ reſpondet actui deteſtationis: ſed ſenſus eſt, quòd ſi ille accedit cõtritus, Deus acceptat ſuam voluntatem, quia non poteſt habere copiam ſacerdotis. Præterea, erubeſcentia confitendi & humilitas augebunt illi meritum, & poterit ab illo conſilium accipere & medelam ſuis morbis curandis: laicus tamen ille pęnitentiam ſacerdotalem iniungere non poteſt, niſi per modum conſilij.

Dubium. Si quis autem dubitet, an nunc temporis conſilium ſit laicis confiteri. Scotus diſt. 16. cenſet vtilius eſſe, vt non fiat: & diſt. 14. durius ait dubium eſſe an talis cõfeſſio eſſet in detrimentum ſalutis, moderatius tamen dicere poſſumus, iam non eſſe in vſu, neque eſſe conſulẽdas, quia certè fructus ob verecundiam & humilitatem aut nullus eſt, aut perexiguus: & forſan quia ore proferendo peccata loco contritionis cordis, in illis delectatur vel complacet. Nautis ingruente procella & morte fere præſenti, in more eſt, alterutrum confiteri, apud infimum autem hominem & remigerum conſcientiam ſuam aperire plus poſſet detrimenti & periculi famæ & vitæ afferre, quàm ſpiritualis emolumenti.

Dubium. Dubium tamen eſt, an laicus ille, cui ſit confeſſio, eodem vinculo quo ſacerdos ad ſigillũ ſecreti teneatur. Reſpõdeo, quòd maiori vinculo aſtringitur quàm ſi illud ſub quocunque alio ſecreto audiret citrà confeſſionẽ ſacramentalẽ, & ideo ſi illud reuelaret, graue mortale cõmitteret, & eſſet ſupplicio dignus, non tamen eodem prorſus quo ſacerdos, quia cùm illud non ſit ſacramentum, fit, vt neque ſit reuelatio ſacrilega.

De venialibus autem nonnulla apparet dubitandi ratio: quia cùm non ſint de neceſſitate ſacramenti, videtur eorum confeſſio ſic poſſe fieri laico, vt valeat pęnitentem ab eis abſoluere. Reſpondeo, quòd neque à venialibus poteſt laicus ſacramentaliter abſoluere, quia licèt non ſint de eſſentia confeſſionis, abſolutio tamen eorum eſt munus clauium, quæ laicis non ſunt indultæ. Per modum verò ſacramentalis cæremoniæ poſſet dubitari, an abſolutio deprecatoria laici venialia remitteret, ſicut aqua benedicta, & abſolutio generalis, quam ſacerdos facit, in introitu Miſſæ. Dico ad hoc, nullum eſſe fundamentum, vt tantum tribuamus abſolutioni laici, cùm nullibi reperiatur ab eccleſia ad id inſtituta.

Dubium aliud eſt, quàm pœnam incurret laicus, qui abſoluere ſacramentaliter tentaret. Reſpondeo, quòd grauiſſimè peccaret, & eſſet maximo ſupplicio dignus tanquam ſacrilegus. Sed an incurrat pœnam irregularitatis diſputari ſolet: nam ex vna parte, cap. ſi quis, & cap. ex literis, de clerico non ordinato, iniungitur pœna irregularitatis cuicunque non ordinato, qui ſacramenta ſolenniter adminiſtrat, ſcilicet, conſecrando, aut ſolẽniter baptizando, aut aliud Diuinum officium exercẽdo. Ex altera verò parte eſt cap. is qui, de ſentent. excomm. lib. 6. vbi habetur, quòd nullus pœnam irregularitatis incurrat, niſi ſit in iure expreſſa. Propter hoc Silueſter, verbo, Cõfeſſor. 1. & alij hoc loco tenent, quòd laicus huiuſmodi abſoluens non incurrit pœnam irregularitatis. Petrus de Palude, diſtin. 17. q. 3. in hoc inclinat, quod eſſet irregularis: cui opinioni maximè fauet cap. ſi quis, tum quia ponit exemplum de baptizante ſolenniter, quod minus eſt quam abſoluere: tum quia ſubdit, aut aliquod Diuinum officium exercuerit non ordinatus, quo verbo omnia ſacramenta comprehenduntur, & cõſtat quòd par ratio eſt de omnibus.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quando dixit, tanta itaque vis confeſſionis eſt, vt ſi deeſt ſacerdos, confiteatur proximo, S. Thom. loco citato eum exponit, dicens, nullum inſinuare præceptum, ſed ſolum commendationem virtutis confeſſionis, quæ tanta eſt, vt poſſit fieri laico. Et licèt in ſolutione ad primum explicans mentem Auguſtini dicat, quòd quando neceſſitas imminet, debet pœnitens in abſentia ſacerdotis confiteri laico, verbum, debet, non ſonat præceptum, vt nonnulli ex Summiſtis arbitrantur, ſed decentiam, quæ à tempore Auguſtini vſque ad tempora Sancti Thomæ erat frequentius in vſu.

TRIGESIMVM QVAESITVM.

An ex conſenſu viri liceat vxori in caſu fornicari.

AVguſtinus de ſermone Domini in monte lib. 1. poſtquã c. 28. aſſeruit, Si autem vxor dimittatur à viro, cum quo eſſe cupiebat, mæchatur quidem qui eam duxerit ſecundum Domini ſententiam, ſed verum ipſa tali crimine

teneatur

teneatur incertum eſt. Cap. ſequenti 29. ſubindicare videtur, in caſu vxorem licite poſſe fornicari, acceden 1. Cor. 7. te conſenſu viri: explicans enim locum hunc, Mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: ſimiliter autem & vir non habet poteſtatem ſui corporis ſed mulier; ſic habet. Poſſit in tantum valere, vt permittente vxore, quæ maritalis corporis poteſtatem habet, poſſit vir cum altera, quæ neque aliena vxor ſit, neque à viro diſiuncta concumbere, ſed non ita eſt exiſtimādum, ne hoc etiam fœmina, viro permittente, facere poſſe videatur, quòd omniū ſenſus excludit, quanquā nōnullæ cauſæ poſſent exiſtere, vbi & vxor mariti cōſenſu pro ipſo marito hoc facere debere videatur: ſicut Antiochiæ factū eſſe perhibetur ante quinquaginta ferme annos Conſtantij temporibus, nam Accindenus tunc perfectus, qui etiam Conſul fuit, cum quendam libræ auri debitorem fiſci exigeret, neſcio vnde commotus, quod plerumque in iſtis poteſtatibus pernitioſiſſimum eſt, quibus quod libet licet, aut potius putatur licere, comminatus eſt iurans & vehementer affirmans, quòd ſi certo die, quem conſtituerat, memoratum aurum non exolueret, occideretur: itaque cùm ille teneretur in magna cuſtodia, nec ſe poſſet debito illo expedire, dies metuendus imminere & propinquare cœpit, & fortè habebat vxorem pulcherrimam, ſed nullius pecunæ, qua ſubuenire poſſet viro: cuius mulieris pulchritudine cū quidam diues eſſet accenſus, & cognouiſſet maritum eius in illo diſcrimine conſtitutum, miſit ad eam, pollicens pro vna nocte, ſi ei miſceri velit, ſe auri libram daturum: tunc illa, quæ ſe ſciret nō habere ſui corporis poteſtatem, ſed virum ſuū, pertulit ad eum dicens, paratam ſe eſſe pro marito id facere, ſi tamen ipſe coniugalis corporis dominus, cui tota illa caſtitas deberetur, tanquam de re ſua pro vita ſua velit id fieri: egit ille gratias, & vt fieret imperauit, nullo modo iudicans adulterinum eſſe concubitum, quod & libido nulla, & magna mariti charitas, ſe volente & iubente, flagitaret. Concludit, Nihil hic in alteram partem diſputo, liceat cuique æſtimare quod velit.

Doctores Scholaſtici, 1. Sentent. diſt. 47. & Sanct. Thom. 1. 2. quæſtione 100. qua agit de præceptis moralibus, & articulo 7. quærit, an præcepta Decalogi rectè tradantur, hoc eſt, an rectè aliqua ponantur affirmatiua, & alia negatiua, & in aliquibus rectè aſſignetur ratio præcepti, in alijs autem non, & in aliquibus addatur præmium & pœna, & non in omnibus? Et reſpondent, rectè eſſe tradita ſecundum Dei ſapientiā; & ſequenti articulo an præcepta Decalogi ſint diſpenſabilia? Et reſpondet, quòd omnia præcepta Decalogi ſunt indiſpenſabilia. Circa hanc quęſtionem ſunt duę Opinio Ochan. opiniones extremæ, & vna media. Prima opinio per vnum extremū eſt Ochan. 2. Sentent. diſt. 19. vbi ait, non modo omnia præcepta Decalogi eſſe diſpenſabilia, verum & Deum poſſe contraria præcipere. Ratio fundamentalis eius eſt, quia quidquid non implicat cōtradictionem Deus poteſt facere, ſecundum illud Angeli Lucæ 1. Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum: quòd vero Deus contraria præceptorum pręcipiat, nullam implicat cōtradictionem, ergo. Opinio autem hęc adeò apertè aduerſatur rationi, vt facillimè refellatur. In primis contra illam eſt articulus Pariſienſis, Qui affirmauerit, poſſe quemquam per odium Dei mereri, &c. Et neque admitti poteſt gloſſa, ut intelligatur de potentia Dei ordinaria, nam de illa nulla vnquam potuit eſſe controuerſia, articulus aūt nō eſt diffinitus niſi ad aliquam controuerſiam dirimendā. Contra Ochan. 1. Ratio. Arguitur autem primo illud enim axioma nominalium, Quidquid non implicat cōtradictionē Deus poteſt facere, perperam à nonnullis illorum defenditur, nā ſi intelligatur, quòd quidquid non apertè duas cōtradictorias infert, Deus pōt facere, falſum eſt: negant enim ipſi inde duas contradictorias colligi, quòd homo ſit equus, & tamen Deus id non poteſt facere, neque ſenſus Angelicus alius fuit, quam quidquid Deus pollicetur, ſeu quidquid factibile ſit, Deus poteſt facere. Secundò, re vera id dicitur implicare contradictionem, 2. Ratio. quòd ſuppoſita natura vnius partis contradictionis, ex conceſſis infert alteram, & quia natura animalis rationalis eſt immutabilis, & illi à natura conuenit non eſſe hinnibilem, ſi concederetur Deum poſſe facere hominem eſſe equum, eſſet hinnibilis, & non eſſet hinnibilis. Ad propoſitum ergo, Deum odio haberi tam intrinſecè eſt malum, quam intrinſecum homini eſſe rationalem, ergo tam repugnat id eſſe licitum, quam hominem eſſe & eundem irrationalem: atque adeo repugnat Deum odium ſui vel efficere, vel præcipere, quod Ochan admittit. Confirmatur: ſit verbi gratia vir iuſtus, qui iuſſu Dei ipſum odio habeat, ſequeretur talem ſimul eſſe in eius gratia, & in eius inimicitia, quod tamen implicat. Quod maneat in eius amicitia palā eſt, poſtquam nihil aliud fecit quàm obſequi volūtati eius: quod ſimul ſit inimicus docet eius odium, quo Deum proſequitur. Tertio, Deus ſeipſum 3. Ratio. odiſſe non poteſt, quia intellectus contrarium capere non poteſt: ratio autem tota repugnantiæ eſt, quod odium Dei adeo habet innatam malitiam, ut nulla recta uoluntate poſſit illud optari, ſimilis ergo repugnātia eſt, ut Deus idem alteri præcipiat: eſſet enim præcipere ut faciat ſecundum ſuam regulam & voluntatē, & ſimul faciat contra, vnde negamus hoc non implicare contradictionem.

Secunda opinio eſt Scoti 3. diſt. 37. medio modo Opinio Scoti. incedens, ait enim, biſariam aliquid eſſe iuris naturę, vno modo tanquam principium practicum ex terminis notum, uel tanquam Concluſio, quę inde neceſſario infertur: in his ergo inquit, quę ſtrictiſſimè ſunt de lege naturę nulla poteſt eſſe diſpenſatio: alia uero ſunt, quę neque ſunt principia neceſſaria, neque Concluſiones inde neceſſariò illatæ, neque neceſſariā habent connexionem ad conſecutionem ultimi finis. Secundum aſſertum eius eſt, pręcepta ſecundę tabulę ſunt iſtius ſecundi ordinis, & ideo per Diuinam authoritatem ſunt diſpenſabilia: pręcepta uerò primæ tabulę ſunt prioris ordinis, & ideo neque ab ipſo Deo diſpenſari ualent.

Tertia opinio eſt S. Thomę loco citato, quę fuit Al Opinio S. Thom. tiſiodoren. lib. 3. tractatu 7. quęſt. 5. & antiquorum, ſecundum quam ſtatuūtur duæ Concluſiones, quibus ſoluitur quęſtio. Prior eſt. Vniuerſa pręcepta Decalogi tā ſecūdę, quàm primę tabulę ſunt omnino indiſpē- 1. Concluſio. ſabilia, vſque adeo, ut neque Deus poſſit ſuper illa diſpenſare. Secunda Concluſio, Alia pręcepta, quę ſunt 2. Concluſio. extra Decalogum, neque in ipſo implicitè continētur, etiam ſi ſint iuris naturę, ſunt diſpenſabilia: illa enim pręcepta, quę ſunt primi aut ſecundi aut tertij gradus, diſpenſationem ullam non admittunt, illa uero, quæ intrinſecè non continent rationem iuſtitię, ſed ſpeciales modos ipſam ſeruandi, diſpēſabilia ſunt, puta illa, quę in Decalogo neque ſunt explicitè, neq; implicitè.

Quarta opinio eſt Durandi, 1. Sent. diſt. 47. quęſt. 4. Opinio Durādi. qui tenet, quartum & quintum pręceptum eſſe diſpēſabilia, cętera indiſpenſabilia, de qua ſtatim. Probatur ergo ſententia S. Thomę iſta bimembri ratione; In illis pręceptis fieri poteſt diſpenſatio, per quę, ſi tali caſu ad literam obſeruarentur, obuiaretur intentioni legiſlatoris, ſed per nullum pręceptum Decalogi ullo caſu aut ratione poteſt obuiari intentioni Dei, quin uerò ſi contrarium fieret, contradiceretur intentioni illius, ergo in nullo caſu eorum diſpenſatio eſt licita: maior de ſe eſt nota: minor probatur de qua eſt controuerſia, intentio legiſlatoris pręcipuè tanquam

Mm in

in finem fertur in bonum commune: deinde reſpicit ordinem iuſtitiæ & virtutis, quæ ſunt media aſſequendi eundem finem, igitur quando præcepta per ſe intrinſecè continent rationem & conſeruatione boni communis, vel ordinem iuſtitiæ, ad idem bonum, eadem præcepta per ſe intrinſecè, ſi continēt intentionē legiſlatoris, ita vt non ſit ab ipſis ſeparabilis, atque adeò nec ſint diſpenſabilia, quia nunquam contingere poteſt, vt facere contra illa, non contrarie tur intentioni legiſlatoris. Exemplis id oſtendimus, Si præceptum legis Reipublicę eſſet hoc, nemo ſit deſtructor Reipublicæ, vel hoc, nullus iniuſtè agat, rationi intrinſecæ talium præceptorum repugnaret diſpenſatio, implicatio enim eſt contradictionis licere cuipiam iniuſtè agere, aut bonum commune deſtruere, ad cuius cuſtodiam omnes leges referuntur: ſi aūt lex diceret, nemo fores vrbis aperiat, dum obſeſſa eſt, quia hoc non eſt ſalus ipſa Reipublicæ, ſed modus illam ſeruandi, non eſſet repugnantia, vt aliqua de cauſa fieret diſpenſatio, puta, dum dux fugiens vellet ſe illuc recipere. Præcepta aūt Decalogi ſunt primi ordinis, nā prioris tabulæ habent ordinē intrinſecum ad bonū cōe, quod eſt Deus; Secundæ verò ad bonum cōe hominum, vt ſcilicet, nemini fiat iniuria, ſed cuique ius ſuum ſeruetur, quod licet non ſit tam perfectū, eſt nihilominus intrinſecè bonum, nam cū rationē ipſam iuſtitiæ expreſsè contineat, in Deum ipſum intimè refertur; qui enim dicit, Non furtum facies, dicit, quod non iniuſtè aut illicitè aut malè facies: ſic.n. ait S.Tho. intelligenda eſſe præcepta Decalogi, & in hoc deceptus eſt Scotus, diſcrimen aſſignans inter pręcepta primæ ac ſecundæ tabulæ.

2. Ratio. Secunda ratio. Hoc quod eſt adulterium facere, quod eſt in Decalogo, & mentiri, aut fornicari, quæ implicitè illic continentur, tam intrinſecè mala ſunt, quam eſt homini eſſe rationalem, ergo naturæ ſuæ repugnat iuſtitia & bonitas, Deus aūt diſpēſare nequit, niſi vbi eſt aliqua ratio æqui & boni, ergo in his diſpēſare non poteſt, perinde atque homo non eſt factibilis irrationalis: & hoc eſt quod Sanct. Thom. ait, præcepta per ſe continere rationem boni communis, atque adeò intentionem legiſlatoris, nam naturale eſt Deo nihil velle niſi bonum, & huic quod eſt furari aut mentiri, eſſe malum.

Secunda Concluſio S.Thomæ probatur, Illa præcepta, quæ per ſe non continent bonum commune, quod eſt legis finis, ſed medium aliquod, puta ordinē iuſtitiæ ad ipſius conſecutionē, poſſunt quandoq; deficere ab intentione eiuſdem boni communis, ergo tunc eorum diſpenſatio fini non officeret, eſſentque ſubinde diſpenſabilia: exempli gratia, lex ad ſeruandū bonum fidelitatis eſt vt reddatur depoſitum, nihilominus ſi domino furioſo gladium denegas, eidem fini non aduerſaris, ſicuti diximus de aperiente fores vrbis obſeſſę contra verba legis: & pariter, ſi ſit lex, vt ciues per vices ciuitati inuigilent, diſpenſare iuſta de cauſa cum aliquo, non eſt contra bonum cōmune.

2. Ratio. Secundò, pręcepta ſecundę tabulę omnia ſecundū Paulum includuntur in illo pręcepto, Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum: dilectio autem proximi ſequitur ex pręcepto dilectionis Dei, nam, vt ait Ioānes, ſi proximum, quem vides, non diligis, Deum, quē non vides, quomodo potes diligere? Pręceptum autem dilectionis Dei, vt Scotus fatetur, eſt indiſpenſabile, ergo & pręceptum dilectionis proximi, atquę adeo pręcepta ſecundę tabulę. Ad hoc argumentum reſpondet Scotus diſtinguendo de dilectione proximi: hęc enim dilectio, qua tenemur velle proximo, vt Deum diligat, ſequitur ex dilectione Dei, nam qui verè Deum diligit, omnes debet velle, vt eum diligant, hęc tamen dilectio, qua volo proximo vitam temporalem, honorem, & temporalia bona, non ſequitur neceſſario ex dilectione Dei, neque habet connexionem neceſſariam ad conſecutionē vltimi finis, quapropter Deus diſpenſare mecum pōt, vt occidendo, furādo, & cętera, non peccem, imo finem vltimum aſſequar.

Contra ſolutionem arguitur, Dilectio proximi, quę eſt de iure naturę, eſt illa, quę ex dilectione Dei ſequitur, qui eſt author naturę, hęc autem non ſolum eſt illa, qua ei volumus vt Deum diligat, nam hęc plus habet dilectionis ipſius Dei, ſed etiam illa, qua illi bona temporalia cupimus, quę ad mutuum amorem pertinet. Quis enim dicat, Deum & naturam non aliud nobis pręcepiſſe, quàm vt Deum ipſum diligeremus? imo cùm omnes Dei factura ſimus, ſic nos conglutinauit, vt inter ipſos cuſtodiremus iuſtitiam ac fidem. Vnde Ioannes, Qui viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Reſpondemus ergo Scoto, quòd dilectio hęc proximi habet inſeparabilem & neceſſariam iuſtitiam, ac proinde, tanquam ex dilectione Dei neceſſario conſequens, neceſſariam habet connexionem ad conſecutionem vltimi finis: quare perinde eſſet Deum diſpenſare in homicidio aut furto, ac ſi diſpenſaret, vt iuſtitia ipſa iuſtè perturbaretur, quod eſt implicatio contradictionis. Cōtra ſolutionem Scoti.

Ex quo ſoluitur aliud argumentum Scoti, nempè, quod ſi pręcepta ſecundę tabulę non eſſent diſpenſabilia, ſequeretur, quòd Deus extra ſe aliquid neceſſario vellet, ſic ut non poſſet contrarium uelle, utputa honorare parentes, & ne quis aliena bona furaretur. Reſpondetur: quod Deum extra ſe aliquid uelle ſtat dupliciter: vno modo, ut uelit exiſtentiam illius rei, & hoc modo nihil neceſſario extra ſe vult, quia vniuerſa liberè ſicut cōndidit, ita ſuſtinet ac ſeruat: alio modo ut uelit connexionem extremorum, vt hoc pacto neceſſario fatendum philoſophis eſt, aliqua neceſſario velle, puta cuncta illa, quę ſunt perpetuę ueritatis, ut hominem eſſe animal rationale: & uti Auguſtinus ait, quatuor & tria ſeptem, quę etiam ſi mundus non fuiſſet, neque res exiſterent, vera eſſent: hoc ergo pacto non eſt occidendum, non eſt furandum, &c. ſunt obiecta neceſſaria Diuinę voluntatis, quia perpetuę veritatis, quorum contraria neque pręcipere poteſt, neque permittere ut iuſtè fiant. Scotus neceſſitate compulſus concedere tenetur de primis principijs naturę, quę ipſe concedit eſſe indiſpenſabilia, ut id alijs facias quod tibi vis fieri: & de dilectione, qua homines Deum diligunt, quę eſt res creata, ex qua ſequuntur pręcepta primę tabulę, quę ipſe fatetur eſſe indiſpenſabilia. Ad aliud argumentū Scoti.

Ad argumenta alia, quę contra ſententiam S.Tho. formari ſolent, ſicuti hoc, legiſlator humanus ſicut ſe habet ad ſuas leges, ſic & Deus, princeps autem in ſuis legibus poteſt diſpenſare, ergo & Deus in ſuis legibus. Reſpondeo, latam eſſe differentiam inter legiſlatorē humanū & Deum, nā leges humanę non habent intrinſecam & natiuā iuſtitiā à natura, ſed ſunt bona, quia per legē poſita, & mala quia prohibita, & ideò ſi in aliquo caſu relegentur, non peruertitur finis, vt ſi die per eccleſiam prohibita non ieiunes, aut ſi fur iuſta de cauſa non ſuſpendatur: & pariter Deus in ſuis legibus poſitiuis diſpenſare poteſt, poteſt enim à præceptis Sacramentorum quemlibet abſoluere, ac perinde ſuper cęremonialibus & iudicialibus antiquis diſpenſare: in pręceptis tamen naturalibus, quę innatam habent iuſtitiā, repugnat ex parte rei diſpenſatio, quia cum ipſe ſit ipſamet iuſtitia, ſi ſuper ipſis diſpenſaret, ſeipſum negaret, eo quod ordinem iuſtitię ſubuerteret; & tamē ut 2. Thim. 2. ait Paulus, Deus fidelis eſt, quia ſeipſum negare non poteſt.

Argu-

Argumentum aliud eſt, quod rem efficacius vrget, Deus enim in homicidio diſpenſauit cum Abraham, vt chariſſimum filium immolaret, & cum Sampſone, vt ſe cum Philiſthæis occideret, & cum Eleazaro ſimiliter, & Oſeæ præcepit, vt vxorem fornicariam acciperet, & filijs Iſrael, vt vaſa Aegyptiorum ſurriperet, hæc autem in Decalogo ſunt prohibita, ergo præcepta Decalogi ſunt diſpenſabilia.

Caietan.

Ad hæc Caietanus reſpondet diſtinguens, nempè, quòd præcepta Decalogi ſecundum ordinem iuſtitiæ, quem continent, ſunt diſpenſabilia, ſecundum verò applicationem ad aliquem ſingularem actum, ſunt per Deum diſpenſabilia: addit tamen, quòd diſpenſatio illa non eſt præcepti relaxatio, ſed eſt facere, quod iſte actus non ſit homicidium: verbi gratia, dum præcepit Abrahæ vt filium immolaret, non relaxauit ius naturæ, veluti cum Papa diſpenſat in ieiunio, relaxat ſuam legem in tali caſu, ſed facit vt ille actus non ſit homicidium, eo quòd à ſuprema authoritate iubetur, ſine qua homicidium eſſet, nam homicidium non quamcunque occiſionem ſignificat, ſed iniuſtam.

Solutio autem hæc non ſatisfacit, videtur enim principium petere: primum enim dicere, quod præceptum non eſt diſpenſabile in quantum includit ordinem iuſtitiæ, idem eſt ac ſi dicas, non eſt diſpenſabile, permanens contra iuſtitiam: ſed quòd ait loco citato Durandus, coniunctim, id eſt, non poteſt Deus præcipere aut permittere, vt mala iuſtè fiant, dum mala ſunt, in ſenſu compoſito, quod cum nullatenus ſit dubitabile, nihil ad rem attinet, nam dubitatio ſolum eſt, an hoc quod eſt alienum accipere, inuito domino, aut hominem occidere, qualiter id natura negat, permiſſione Dei poſſet licitum fieri: & reſpondere, quod eſt diſpẽſabile per applicationem ad actum ſingularem eſt principium petere.

Reſpondetur ad argumentũ.

Ideò reſpondeo, quòd Deus duas habet poteſtates in vniuerſum orbẽ, vnã, quòd iure creationis eſt Dominus non ſolum bonorum externorum, ſed corporis, & vitæ, & Angelorum, quos in nihilum redigere poteſt: altera verò eſt, quod eſt legiſlator, atque adeo vniuerſalis iudex omnium. Et claritatis cauſa oportet alteram ab altera ſeorſum conſiderare. Hoc ſuppoſito dicimus, quod ſi Deus non eſſet rerum Dominus, ſed tantum legiſlator & iudex, non poſſet diſpenſare, vt quis rem alienam, inuito Domino, ſi innocens eſſet, licitè vſurparet, quia hoc adeò intrinſecè eſt iniquum, vt iuſtè fieri nequeat: at verò quia eſt Dominus, poteſt rem cuiuſcunque alteri tradere, ipſo inuito, quòd nullam habet diſpenſationis rationem. Cùm enim tu rem tuam alteri tradis, non diſpenſas: capiens enim non furatur: & ſi pater veſtem filij paruuli, eo inuito traderet amicò, non diſpenſat in furto, licèt puer inuitus ſpolietur, quia pater eſt uerus Dominus: pari ergo modo, licèt Deus vaſa Aegyptiorum, tanquam Dominus tradidiſſet Hebræis, & poſtea terram promiſſam, neutiquam diſpenſaſſet in furto, neque illud eſſet furtum: idque inde confirmatur; quòd licèt per impoſſibile Deus non fuiſſet legiſlator, neque vlla poteſtate in leges fungeretur, legitima eſſet diſpenſatio illa, quod teſtimonium eſt nihil illic diſpenſationis interueniſſe. Sub conditione locuti ſumus, quoniam Deus in traditionibus illis non eſt vſus poteſtate abſoluta Domini, ſed legitima authoritate iudicis, nam quia de laboribus, quos Hebræi Aegyptijs impenderant, nullã receperant mercedem, ideò iuſto iudicio illam eis Deus perſoluit, & vt legitur Deut. 9. propter ſcelera exercenda Cananæorum eos ſuis ſedibus expulit, & Iſraelitas introduxit:

Oſeas.

potuit ergo Deus tanquã Dominus corporũ, pari modo facultatem facere Oſeę meretricis, vt illa uteretur etiam inuita: nam licèt iure ordinario conſenſus requiratur ad matrimonium, tamen ubi Deus duos renuentes coniungeret, tam legitimus eſſet conſenſus, imo magis quam ſi ipſi cõſentirent, tametſi neque cum Oſea Deus credendus eſt poteſtate abſoluta uſus, ſed cũ omnia diſponat ſuauiter, forſan conciliauit amborum animos, ut in matrimonium conſentirent: & in hoc ſenſu iuſſus eſt Oſeas facere filios fornicationis, quod illius iuſſus eſt ſuſcipere prolem, quæ tunc fornicaria non erat, nam etiam ſi nullus alius fuiſſet conſenſus in matrimoniũ, conceſſio Dei, quia Dominus eſt corporum, ſat eſſet, ut copula non fuiſſet fornicaria.

Similiter dicendum eſt de hiſtoria Abrahæ, nam iubens ei Deus, ut filium immolaret, neutiquã in homicidio diſpenſauit, quia ſi non eſſet niſi legiſlator, id facere non potuiſſet, ſed quia eſt Dominus uitæ, potuit illam tradere poteſtati Abrahæ, ſicuti pecoris dominus põt eius uitam cui uoluerit tradere: atque hac ratione illic non fuit homicidium, quia interdictione homicidij ſolum illud prohibetur, quod lex naturalis abhorret: quare cum iudex tradit rem carnifici, nõ diſpenſat in homicidio, quia occiſio illa non contrariatur iuri naturali, imo eſt cõſona illi, ſicuti neque eſt diſpenſatio, quòd quiſque inculpata tutela, inuaſorẽ occidat, quia id natura non prohibet. Vndè ſi homo eſſet dominus uitæ ſuæ, ſicut ſuæ pecudis, citra diſpenſationem poſſet alteri facere facultatem vt ſe occideret; & quia iſto modo Deus eſt Dominus, citra diſpẽſationem potuit filium iugulandũ patri tradere. Quin verò ut S. Tho. ait, non ſolum tãquam Dominus, ſed tanquam iudex poteſt innocentem occidere, nam ratione præuaricationis Adæ omnes incurrimus pęnã mortis, quam idcirco morbis & caſibus fortuitis indies à nobis poſcit. Verũtamen & de hoc Diuina miſericordia laudatur, ꝙ noluit Iſaac innocentẽ occidi.

Diſcrimen ergo inter D. Tho. & Scotum hoc eſt, quod Scotus exiſtimat furtum permanens ſub ratione furti poſſe diſpenſatione Diuina licitè fieri, ſed S. Tho. id negat; concedit tamen, quòd tanquam Dñs facere poteſt acceptionem rei alienæ non eſſe furtum.

Durãdi deceptio.

Ex quibus conſtat deceptio Durandi negantis diſpenſationem furti factam fuiſſe à Deo cum Hebręis in ſpoliatione Aegyptiorum, aut cum Oſęa in fornicatione, & concedentis quod cum Abraham diſpenſauerit in homicidio filij; deceptus inquam inde fuit, quòd non perſpexerit, quemadmodũ ſicuti bona Aegyptiorũ potuit tanquã Dñs tradere Hebręis, ita & patri tradere vitam filij, atque adeo ſicut illud nõ erat furtum, ita neque hoc homicidium à natura prohibitum, quod in malum ſonat; nec minus deceptus eſt, dum conceſſit in quartum præceptum poſſe cadere diſpenſationem, arbitratus non ineſſe in illo mandato tam intrinſecam rationem iuſtitię, quam in cęteris, cum tamen contraſtet ueritas; eſt enim naturæ intimum, ut à quibus receperis eſſe, eiſdem honorem debeas, cuius ideo contrarium non poteſt magis iuſtè fieri, quam furtum.

De Sãpſone.

De Sãpſone dicẽdum eſt, uel ꝙ tanquam uir fortis abſque ulla reuelatione ſeu diſpẽſatione potuit, ut hoſtes occideret, periculo eodẽ ſe obijcere, uel, ut Auguſtinus ait, id fecit ex diſpẽſatione, & Dei reuelatione; fortitudo enim naturalis eſſe nõ poterat, quę in coma eius latebat, ſed ſupernaturalis, quã fortitudinem eius hiſtoria refert in illo aggreſſu à Deo eſſe illi reſtitutã.

De Eleazaro.

De Eleazaro fatemur, quod ueluti ſtrenuus miles elephantem eſt aggreſſus poſthabita ſalute propria.

Ad aliud argumentum.

Arguitur adhuc, coniugium inter fratres iure naturæ eſt prohibitum, ſuper quo in Teſtamẽto ueteri diſpenſatum legimus, ut inter Adæ filios uſu ueniſſe certum eſt, & inter Abraham & Sarã, de quibus eſt ualde probabile cum Caietano & quibuſdam alijs potius fuiſſe fratres quã fratrueles. Primum quòd nõ ſolum

Digitized by Google

Gene.12. verum & c.20. maritus appellauit cōiugem ſororem, cum ad cauendum periculum ſatis fuiſſet ei perſuadere, & dicere eam ſuam eſſe fratruelem, quin vero ſecūdo loco litera Hebrea habet, verè ſoror mea eſt, & quamuis fratrueles dicerentur etiam fratres, vt Iacobus frater Domini, tamen verè ſoror maiorē habet emphaſin: illud autem potiſſimum eſt argumentum, ꝙ ſi tantum ſignificare voluiſſet eſſe filiam fratris, non tanta verborum explicatione vteretur, dicēs filia patris mei, & non filia matris meę: filiam enim patris durum eſt pro eo vſurpare quod eſt neptis aui mei, maxime cùm ſubiungatur, & non filia matris meæ, quod totum poſitum eſſe videtur ad explicandū rationē, qua eſſet ſoror, nā forte quādo ſoror erat, non vterina, ſed paterna tantum, non erat interdictū coniugium. Ioſephus, quia forſan hoc non intellexit lib.2 antiquitatum c.15. dixit Saram filiam fuiſſe Arā, ſororemq; Loth, ac ſubinde fratruelem Abrahæ, quē ſecutus eſt Auguſtinus ſuper Gen. ac deinceps alij. Quantum ergo ad rem præſentem attinet, ſatis eſt filios Adę inter ſe matrimonia contraxiſſe atq; adeò in hoc, iure naturæ prohibitum diſpenſatum fuiſſe. Reſpondeo, ꝙ ſolus S. Th. negat in præceptis Decalogi cadere diſpenſationem, quia intrinſece in ſe includunt rationem iuſtitiæ vel iniuſtitiæ, prohibitio autem matrimonij inter fratres, non eſt propter iniuſtitiam aut iniuriam, quam alter eorum pateretur, ſed propter naturalem indecentiam, in qua ratione finis etiam naturalis, puta propagandi humani generis, qualis fuit in filijs Adę, aut propter alium, poterit abſque vlla abſurditate diſpenſari, nam etiam ſecundus gradus conſanguinitatis præfefert naturalem quandam indecentiā, ſiquidem propter hoc eſt ab eccleſia prohibitus, & tamen diſpenſationem admittit. Patrem autem filiæ, aut filium matri copulari, vſque adeò fœdum eſt, vt non ſit diſpenſabile, quamuis ſi contingere poſſet, vt totum humanū genus in patre & filia maneret, ſunt qui dicant, tales poſſe connubio coniungi. Probabilius tamen eſt, quòd ſi ea, quæ in prophetis & in Euangelio continentur, completa eſſent, voluntas Dei tali facto ſignificaretur, mundi interitum iam veniſſe.

Margin: Ioſephus

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod quid ſecundum veritatem tenendum ſit diffiniuimus, & ipſe tantum propoſuit quæſtionem, an in caſu vxor licitè poſſit fornicari, accedente conſenſu viri, in quo ſenſu Doctores Scholaſtici quæſtionem non diſputant. Certū enim eſt, & indubitatū apud omnes Doctores Theologos, nedum hominem priuatum, ſed neque totam eccleſiam diſpenſare poſſe circa præcepta Decalogi, ea ratione, qua iuſtitiam & bonum commune in ſe includunt: & ſi eccleſia facultatem hanc vxoratæ & nuptę concedere non valet, minimè licuit viro: verum eſt ꝙ Papa diſpenſat in voto & in iuramento, id tamen ex eo eſt, quia humanum aliquid, voluntatem, ſcilicèt vouentis & iurantis includunt, & quia voluntas hominis oblicabilis & defectibilis eſt, ideò regula ſuperiori, quæ eſt voluntas Papæ, regulatur, & ſicuti modū, qui in lege includitur, ratio naturalis explicat, vt expoſuimus, ſic & Papa vota & iuramenta in particulari explicat, quod in materia matrimonij rati & conſummati locum nō habet, neque in vllo caſu eccleſia poſſet nuptæ concedere. Secundo dicimus B. Auguſtinū caſum non diffiniſſe, quod ex verbis eius conſtat: poſtquam enim caſum propoſuit, concluſit ſic aſſerens, Nihil hic in alteram partem diſputo, liceat cuique exiſtimare quod velit: non enim de Diuinis authoritatibus deprompta eſt hiſtoria, ſed tamen narrato hoc facto, non ita reſpuit hoc ſenſus humanus, ꝙ in illa muliere, viro iubente, commiſſum eſt, quemadmodum antea, cum ſine vllo exemplo res ipſa poneretur, horruimus. Ex qua litera conſtat, ꝙ cum dicat, liceat cuique exiſtimare quod velit, quod diffinitè nihil aſſeruit, ſed opinioni & iudicio aliorum exiſtimandum reliquit. Secundo, cum dicat hiſtoriam de Diuinis authoritatibus non eſſe depromptam, inſinuat, quod ſi hiſtoria ſacra eſſet, factum interpretandum eſſet, ſicuti fornicationem Oſeę, & alia, in quibus videtur Deum diſpenſaſſe, interpretati ſumus. Tertio inſinuat, quòd mulier illa, quæ virum alterum admiſſit ex conſenſu proprij viri, cuius vitæ mors propè inſtabat, minori pęna apud Deum & homines punienda veniret, quàm quęuis alia mulier adultera, quæ fidem matrimonij violat & iniuriam grauem viro irrogat, neque iudex humanus pœna mortis eam vindicaret.

TRIGESIMVM PRIMVM QVAESITVM.

An Chriſtianis litigare liceat.

AVguſtinus de ſermone Domini in monte lib.1.c.13. aſſerere videtur, Chriſtianis nō licere litigare, exponens enim petitionem quintam orationis Dominicæ, nempe, *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris;* Sic ſcripſit. Non hic ergo quiſque vrgetur pecuniam dimittere debitoribus, ſed quicunq; in eum alius peccauerit, illi parcat, nam pecuniam dimittere, illo potius iubemur præcepto: Si quis tibi tunicam tollere voluerit, & iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium. Neque ibi neceſſe eſt omni pecuniario debitori dimittere debitum, ſed ei, qui reddere noluerit in tantum, vt vellet etiam litigare, ſeruum autem Domini, vt ait Apoſtolus, non oportet litigare, qui ergo vel ſpontè conuentus pecuniam debitam reddere noluerit, dimittenda illi eſt: duas enim ob res nollet reddere, vel quod non habet, vel quod auarus ſit, reíque alienæ cupidus, vtrumque autem pertinet ad inopiam: nam illa inopia eſt rei familiaris, hæc animi: quiſquis itaque tali dimittit inopi debitum, inopi dimittit, opusque Chriſtianum operatur, manente illa regula, vt in animo paratus ſit amittere quod ſibi debetur: & ne omnino repetitionem debiti excludere videretur, ſubiunxit, nam ſi modeſtè & leniter omnimodo egerit, vt ſibi reſtituatur, non tam intendens fructum pecuniæ quam vt hominem corrigat, cui ſine dubio pernitioſum eſt habere vnde reddat, & non reddere, non ſolum non peccauit, ſed proderit ei etiam plurimum, ne ille dum alienam pecuniam lucrum facere vult, damnum fidei patiatur, quo tanto eſt grauius, vt nulla ſit comparatio. De hac quæſtione vide ſupra tertio tomo Auguſtini ad octauum quæſitum.

Margin: Math.5. — 2.Thim.2

TRIGESIMVM SECVNDVM QVAESITVM.

An velle & credere ſit noſtrum.

AVguſtinus in expoſitione quarundam propoſitionum ex epiſtola ad Roma. li. vnico. c.61. aſſerere videtur, noſtrum eſſe credere & velle, Dei autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per Spiritū ſanctū: nā poſtquam c.60. dixerat, nō ergo elegit Deus opera cuiuſquā in præſcientia, q̄ ipſe daturus eſt, ſed fidem eligit in pręſcientia, vt quē ſibi crediturum præſciuit eſſe, ipſum elegerit, cui Spiritum ſanctū daret, vt bona operando, etiā vitam æternam cōſequeretur. Dicit enim idem Apoſtolus, Idem Deus, qui operatur

Margin: 1.Cor.12.

tur omnia in omnibus: nuſquam autem dictum eſt,
Deus credit omnia in omnibus, quod ergo credimus
noſtrum eſt, quod autem bonum operamur, illius eſt,
qui credentibus in ſe dat Spiritum ſanctum. Et c. 61.
ſic ſcripſit. Non ergò elegit Deus benè operantes, ſed
credentes potius, vt ipſe illos faciat benè operari: no-
ſtrum enim eſt credere & velle, illius autem dare cre-
dentibus & volentibus facultatem benè operandi per
Spiritum ſanctum, per quem charitas diffunditur in
cordibus noſtris, vt nos miſericordes efficiat. Et c. 62.
Sicut enim in his, quos elegit Deus, non opera, ſed fi-
des inchoat meritum, vt per munus Dei benè operen
tur, ſic & in his, quos damnat, infidelitas & impietas
inchoat pœnę meritum, vt per ipſam etiam male ope-
Rom. 1. rentur, ſicut idem dicit Apoſtolus, Et quoniam non
probauerant Deum habere in notitia, tradidit illos
Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ nõ con-
ueniunt. Doctrinam hanc caſtigauit B. Auguſtinus
lib. 1. Retract. c. 23. vbi ait, Profectò non dicerẽ (nem-
pe omnia hic contenta) ſi iam ſcirem etiam ipſam fi-
dem inter Dei munera reperiri, quæ datur in eodem
ſpiritu, vtrũq; ergo noſtrum eſt propter arbitriũ vo-
luntatis, & vtrũq; datum eſt per ſpiritum fidei & cha-
ritatis. Et quod paulò poſt dixi, Noſtrum eſt enim
credere & velle, &c. ait, verum eſt quidem, ſed eadem
regula & vtrũque ipſius eſt, quia ipſe pręparat volun-
tatem, & vtrũq; noſtrum, quia nõ fit niſi volentibus
nobis. De hac quæſtione diſputauimus ſupra, tomo 2.
Chryſoſtomi ad 13. & eiuſdẽ tomo 4. ad nonũ quęſitũ.

TRIGESIMVM TERTIVM QVÆSITVM.

Tenebrarum locum an aliquis verè nouerit.

AVguſtinus lib. vnico annotationũ in Iob
in expoſitione loci huius, *In qua terra aut
tenebrarum locus*, aſſerere videtur, nullum
hominum tenebrarum locum cognouiſ-
ſe: ſic enim inquit, Hoc ille vtique docet, qui dicit,
Accedite ad Deum, & illuminamini, hinc enim oſten
dit eos tenebreſcere, qui recedunt, dum nolunt eſſe
Pſal. 33. inſantes: Initium enim ſuperbiæ hominis apoſtatare
Eccle. 10. à Deo: inde, Qui non glorificauerunt Deum, aut gra-
Rom. 1. tias egerunt, euanuerunt in cogitationibus ſuis, &
obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & facti ſunt te-
nebrarum locus: niſi fortè ille eſt tenebrarum locus,
qui excipit perſeuerantes in peccatis, vt ipſi ſint tene-
bræ, quarum ille eſt locus, quem verè nullus hominũ
nouit. Similiter & terra, in qua habitat lux, poteſt
intelligi terra illa viuẽtium, id eſt, beatitudo exceptu-
ra perſeuerantes in fide, ſpe, & charitate, qui fuerunt
aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Lib.
12. de Gene. ad literam. c. 33. ſimiliter ſentire videtur
inferos non eſſe ſub terra, quod retractauit 2. lib. re-
tract. c. 22. locus tamen præſens interpretari poteſt,
cum inquit, locum tenebrarum nullus hominum no-
uit, nempè, ſcientia euidenti, nam ea quæ de beatitu-
dine & loco tenebrarum cognoſcimus, lumine fidei
& ſcientia reuelata cognoſcimus, quæ neq; euidentiã
neq; ſcientiam cauſant: licèt firmius & maiori adhæ-
ſione adhæreamus his quæ ſunt fidei, quàm his quæ
ſcientiam & demonſtrationẽ cauſant, vt experientia
nos docet, nam martyres pro confeſſione fidei vitam
ponunt, cuius iacturam non facerent pro defenſione
alicuius veritatis, quæ euidentiam cauſaret. Eſt ubi
candide lector quæſtio hæc enodata ſupra tomo quar
to Chryſoſtomi ad vndecimum quæſitum, & tomo
quinto Hieronymi ad tertium quæſitum, & tomo
tertio Auguſtini ad quartum quæſitum.

TRIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An eccleſia fundata ſit ſuper Petrum.

AVguſtinus ſermone de verbis Domini ſe-
cundũ Matthæum ſermone 13. hunc lo-
cum exponens, *Tu es Petrus, & ſuper hanc
petram ædificabo eccleſiam meam*, Matth.
16. aſſerere videtur, eccleſiam nõ eſſe fundatam ſuper
petram, id eſt Petrum, ſed ſuper petram, quę Chriſtus
eſt. Sic enim ait, Tu es ergo, inquit, Petrus, & ſuper
hanc petrã, quam cognouiſti, dicens, Tu es Chriſtus
filius Dei viui, ædificabo eccleſiam meam, ſuper me
ædificabo te, non me ſuper te. Idem habet tractatu in
Ioannẽ 124. in hæc verba. Super hanc, inquit, petram
ædificabo eccleſiam meam: petrã enim erat Chriſtus,
ſuper quod fundamentum etiam ipſe ædificatus eſt
Petrus, fundamentum quippe aliud nemo poteſt po- 1. Cor. 3.
nere, præter id quod poſitum eſt, Chriſtus Ieſus.

Hæretici noſtrorũ temporũ irrident nos, quòd expo-
nentes propoſitam Chriſti ſententiam, Tu es Petrus,
dicimus Petrum eſſe petrã, ſuper quam fundata ſit ec
cleſia, cõtra Auguſtini explanationẽ, & Pauli vocem
nullum ponentis fundamentũ pręter Chriſtum, cum
tamen non ſit inuentũ nouum. Non enim deſunt in-
ter veteres Patres qui hanc Chriſti reſponſionem ad
Petrũ interpretentur de Petro: ex quibus Clemẽs Ro Clemens.
manus in epiſtola ad Iacobũ. Simon Petrus, ait, verę
fidei merito & integræ prędicationis obtentu, funda-
mentũ eſſe eccleſiæ à Chriſto diffinitus eſt. Origenes Origenes.
lib. 5. in epiſtolam ad Rom. inquit, Petro cum ſumma
rerum de paſcendis ouibus traderetur, & ſuper ipſum
velut ſuper petrã fundaretur eccleſia, nullius virtutis
terius ab eo exercitatio niſi charitas exigit. Et in Mat.
c. 16. Petrus de veritate dicebat Chriſto, Tu es Chri-
ſtus filius Dei viui, in quo & beatificatus eſt, & pro pro
miſſionẽ fieri meruit eccleſiæ fundamentum. Baſilius Baſilius.
lib. 2. aduerſus Eunomium, Petrus quoniam fide pręſtabat,
in ſeipſo eccleſię ædificationẽ ſuſcepit. Theophilactus Theophi-
in explanatione loci huius: Remunerat Petrũ Domi- lactus.
nus, mercedẽ illi dans magnã, quod ſupra eum ædifi-
cauit eccleſiam. Eodem modo interpretantur Hiero-
nymus lib. 3. in Matt. & Chryſoſtomus c. 16. in Matt.
Hylarius Can. in Matt. 16. hæc verba ad eundẽ mo Hylarius.
dum exponit. Quãquam Eraſmus contendat verba
hæc in alium ſenſum per trahere, adijciẽs in margine
huiuſmodi ſcholium, eccleſiæ fundamentũ eſt fides.
Quibus verbis interpretari voluit Hylariũ, quaſi ſen-
tiret fidem eſſe fundamentum & petram, non autem
Petrum. Hylarius autem apertiſſimè de Petro loqui-
tur, vt legenti eius verba manifeſtũ eſt. Quod clarius
expreſſit in expoſitione Pſal. 103. his verbis: Cum Ie-
ſus quædam de paſſione ſua locutus ad diſcipulos fuiſ-
ſet, & Petrus tanquã indignum hoc de filio deteſta-
tus eſſet, Petrum, cui ſuperius claues cœlorum dede- Matt. 16.
rat, ſuper quem eccleſiam ædificaturus erat, aduerſus
quem portę inferi nihil valerent, qui quæ in terris vel
ſoluiſſet vel ligaſſet ea in cœlis vel ſoluta perſiſterent,
vel ligata, tunc tali conuitio deteſtantem hoc ſacra-
mentum paſſionis tali reſponſo excepit: Vade poſt me
Sathana, ſcandalum mihi es, tanta enim ei religio fuit
pro humani generis ſalute patiendi, vt Petrum pri-
mum filij Dei confeſſorem eccleſiæ fundamẽtum cœ-
leſtis regni genitorem, & in terreno iudicio iudicem
cœli Sathanæ conuitio nuncuparet.

Doctores Scholaſtici, 4. Sen. diſt. 18. quo loco con-
corditer conueniũt, ſummam poteſtatis Eccleſiaſticæ
Chriſtũ Dominũ contuliſſe Petro, tanquã eius vica-

ſto, & eccleſiæ capiti, quod ipſe cõſtituit, à quo & eius ſucceſſoribus in eandẽ ſedem cum eadẽ iuriſdictione in totam Hierarchiam eccleſiaſticam deriuatur: quia vt patet Matt. 16. ei tanquam eccleſię fundamento, quod ſibi Chriſtus ſubſtituit, plenariam pollicitus eſt poteſtatem clauium, quam Ioan. vltimo cõtulit, dum ter publicè & iuridicè interrogans, an ſe plus omnibus diligeret, quaſi rogaret, an omnium eſſet digniſſimus, qui omnium eſſet caput, dixit, Paſce oues meas. Aduertendum, quòd dum dicimus à Petro deriuari omnem eccleſiaſticam poteſtatem, non intelligimus in reliquos Apoſtolos: ſupra enim diffiniuimus, Apoſtolos immediatè à Chriſto accepiſſe omnem iuriſdictionem gubernandi orbem. Cauendum tamen ne hinc inferas, epiſcopos & presbyteros non eſſe de iure poſitiuo, nam inſtitutio illorum eſt de iure Diuino, quare Papa efficere nequit vt nulli ſint epiſcopi in eccleſia aut ſacerdotes; ſed tamen dicitur iuriſdictio à Papa deriuari, quia per ipſum ſinguli epiſcopi ſuis diœceſibus mancipantur, & presbyteri ſuis parochijs.

Conueniunt etiam concorditer Doctores Scholaſtici, quòd poteſtatem clauium Chriſtus reliquit in eccleſia, & quòd eam ſupra Petrum vel ſupra eius cõfeſſionem fundauit, quod nedum blaſphemum non eſt aſſerere, vt hæretici contendunt, ſed cedit in gloriam ipſius Chriſti: nam dum hæretici quærunt, quid cauſæ eſſe poſſit, vt Chriſtus hanc poteſtatem in terris reliquerit, aperta eſt noſtra reſponſio, quòd antequam Deus eſſet homo, non decebat poteſtatẽ hãc eſſe in hominibus, ſed vt cum ipſo ſolo de ſua ſalute agerent: poſtquam vero homo factus nos ſuo ſanguine lauit, decentiſſimum fuit, vt deinceps humano generi per homines conſuleret, & humanos haberemus iudices eius authoritate pollentes, ad quos cauſas peccatorum noſtrorum deferremus, noſque tum docerent, tum iudicarent, atque adeò abſoluerent, vel ligarent, vt eorum iudicio & corrigeremur, & fiduciam ſalutis per eius Sacramenta haberemus, ac Deum hac ratione coleremus.

At vero, quia hæretici nullam rationem admittũt, ſed volunt verbum expreſſum ſcripturæ ſibi aſſignari, licet aliud non eſſet, ſatis illis eſſe deberet locus iſte
Matth. 16. ſolennis Matth. 16. ad Petrum, Tibi dabo claues regni cęlorum, quia ſi præcedentia verba & ſubſequentia perpendantur, de fundamento eccleſiæ & de poteſtate remittendi peccata, planè intelliguntur: nam rem Chriſtus ex illa confeſſione Petri ad Chriſtum deduxit: Tu es filius Dei viui, hoc eſt, non adoptiuus, ſed naturalis, quales homines per actum vitę generant: quæ quidem confeſſio primum eſt fundamentum fidei, cui remiſſio peccatorum nititur. Et ideo ab illa fundamentali petra Pętro nomen poſuit, ſuper quo, videlicet Petro, vel ſuper eius confeſſione fundãda eſſet eccleſia, cuius perinde ipſe futurus eſſet caput, vices Chriſti gerens: & quia capiti & principi Reipublicæ in ſignum ſupremę iuriſdictionis claues regni traduntur, in figuram huius ſubiungit, Tibi dabo claues regni cęlorum, claues, ſcilicet, quas ego in quãtum Deus vna cum Patre & Spiritu ſancto per virtutem naturalem habeo, & tanquam homo per excellentia, eaſdem tibi tanquam meo vicario dabo, vt quẽadmodum ego quidquid ſuper terram ſoluo, ſolutum eſt in cęlo, & quidquid ligo, ligatum eſt, ſic quidquid tu ſolueris aut ligaueris ſuper terram, ſolutum erit aut ligatum in cęlo. Cum ergo nulla ſera cęlorum claudatur, niſi ſolo peccato, planiſſimum eſt, poteſtatem remittendi peccata, illic eſſe promiſſam, nam ſi tantum Petro munus iudicandi eccleſiam ſecundum Diuinas regulas polliceretur, nihil noui ei promitteret, nam ius ipſum naturæ vniuerſos iudices tam eccleſiaſticos, quam cęlibes admonet, vt nullam ſententiam aut legem ferant, niſi quatenus intellexerint id eſſe conforme Diuinæ voluntati & regulæ: Chriſtus autem aliquid egregium & ſupernaturale, quod de cęlo tulerat, ſignificauit largiri Petro. Adde quod licèt per prædicationes & iudicia humana mediatè & remotè aperiatur regnum cœlorum, quatenus illa ratione virtutibus inſtituuntur, quibus via cœleſtis communitur, nihilominus immediatè non aperitur regnum, niſi per abſolutionem peccatorum, neque clauditur niſi clauium iudicio, quo retinentur. Hanc ergo poteſtatem deſignauit Dominus dicens Petro, Tibi dabo claues regni cœlorum: & fundamentum eccleſiæ addẽs, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Accedit & in hanc veritatem alluſio ad illam prædicationem Chriſti, Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cœlorum, vt enim per pęnitentiam regnum cœlorum aperitur, ita & Petro commiſſæ ſunt claues abſoluendi pœnitentes: atqui quanquam verba non habeant niſi promiſſionis formam, tamen vel illic collata eſt poteſtas, vel omni procul dubio poſtea Ioann. vltimo cùm illi dixit: Paſce oues meas, nam quod promiſit, adimpleuit, Deus enim fidelis eſt, & ſeipsũ in promiſſis negare nõ poteſt.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, nos eius expoſitionem toto pectore amplecti, & noſtram etiam interpretationem, vt ab eodem Auguſtino acceptam firmiter retinere: is enim 1. lib. Retractat. cap. 21. vtramque approbans, nec alteram alteri præferens his verbis docuit: Dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in eo tanquam in petra fundata ſit eccleſia, qui ſenſus cantatur ore multorum in verbis beatiſſimi Ambroſij, vbi de gallo gallinaceo ait, hoc, ipſa petra eccleſiæ canente, culpam diluit: ſed ſcio me poſtea ſæpiſſimè ſic expoſuiſſe, quod à Domino dictum eſt, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiã meã, vt ſuper hanc, intelligeretur ille quem confeſſus eſt Petrus dicens, Tu es Chriſtus filius Dei viui. Harum autem duarum ſententiarum, quæ ſit probabilior, eligat lector. Hæc Auguſtinus. Nec nos aliud ponimus fundamentum quàm ipſe primarium Chriſtum: credimus enim, & certa fide fatemur, Chriſtum eſſe primum ac potiſſimum totius eccleſiaſtici ædificij fundamentum, ſed ſuper hoc etiam fundamentum aſſerimus alias petras ſuperimpoſitas, nempè, Petrum, tanquã baſim & fundamentum eccleſiæ, & cæteros Apoſtolos, quos Ioannes in Apocalypſi nominat duodecim fundamenta cœleſtis Ieruſalem, quibus reliquas eccleſiaſticæ ſtructuræ partes ſuperædificatas eſſe non dubitamus.

Cautè legenda circa commentaria Lodouici Viues in Libros de Ciuitate Dei Diui Auguſtini.

LODOVICVS Viues in commentarijs, quæ ſcripſit in libros de Ciuitate Dei, ſecutus eſt magiſtrum ſuum Eraſmum, eiusque diſcipulũ ſe fatetur, & tãtùm magiſtrum adeptum eſſe gloriatur: ſed quemadmodum eius opera ſub ſanctiſſimo Paulo IIII. naufragium fecerunt, ſic & commentaria eius, ſi penitus perijſſent, Chriſti eccleſia parum vel nihil ex eius ornamento decolorata eſſet: quòd qui cenſuram legerit, quam commentarijs eius addendam eſſe cenſuimus, intelliget aſſerta eius, cenſura indigere: quam ego, cùm minimus ſim Theologorum, aſſertis ipſius annectam, quam ſubijcio cenſuræ Eccleſiæ,

Eccleſiæ, & ſanctiſſimi Papæ, & eorum, qui in Theologia verſati, rectius quam ego, ſenſerint.

Et primo in præfatione inquit, Alij commentaria hæc reijcient, & damnabunt, vt proximè quidã Theologiæ Licentiatus, cum audiſſet me in libros de Ciuitate Dei ſcribere, magno faſtidio operam meam tanquam inutilem prorſus vanamque aſpernatus eſt: & quid, inquit, opus eſt illis illuſtratore plus ſatis ex ſe perſpicuis & claris? Apoſtrophen ad Theologos faciens inquit, Tantum illa curanda & expendẽda ducunt, an Deus poſſit ſuppoſitare hanc penám qua ſcribo, an iubere poſſit odium ſui? poſſit ne diſpenſare Põtifex ſuper voto profectionis Romanæ, aut Hieroſolymitanæ, an pecunia ſacerdotij penſionem redimere, ſit ſimonia? Verum enimuero iſti cenſeant quomódocunque voluerint de opere. Neque eis ſcribo, neque eos curo mea legere, neque eorum iudicium cenſuramque magni facio, neque eis placere ſtudeo, & doctius putabo me ſcripſiſſe, ſi diſplicuero.

Aſſertio hæc merito damnanda, tanquam iniurioſa, piarum aurium offenſiua, & ſcandaloſa, ſicut eius magiſter Eraſmus, cum altero eius diſcipulo nempe Luciano monacho, Synodo Tridentina per Patres damnati ſunt, quia Doctores Scholaſticos dente canino frequenter mordebant, ſicut & hic Viues, qui quæſtiones graues, quæ in ſcholis diſputantur, irridet: & nedum contra Doctores, ſed os in cœlum ponit, & poteſtatem ſupremam ferè irridens, proponit, an poſſit in votis Romanæ Eccleſiæ & Ieroſolymitanæ diſpenſare: quod ſcandalum dare infirmis, non eſt qui non iudicet.

Libro 1. de Ciuitate Dei, c. 21. vbi Auguſtinus agit de interfectionibus hominum, quæ ab homicidij crimine excipiuntur, concludit; His igitur exceptis, quos vel lex iuſta generaliter, vel ipſe fons iuſtitiæ Deus ſpecialiter occidi iubet, quiſquis hominem, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, homicidij crimine innectitur. Lodouicus in verbum illud (qui Deo authore) vt Iudæi, qui geſſerunt quidem bella, ſed iubente diſertis verbis Deo, quòd ſi illi pij ſunt habiti, quòd vt Deo parerent, contra humanitatem hominum, bellum & cędem hoſtibus attulerunt, profecto non poſſumus nos non eſſe omnium maximè impij, qui tam multa millia etiam Chriſtianorum, vetante Deo contrucidamus. Aſſertio hæc ſapit hæreſim Lutheranorum, qui bellare aſſerunt illicitum eſſe Chriſtianis. Aſſertio autem hæc Lodouici maximè propinqua eſt huic, Chriſtianis non licet bella gerere, quæ formaliter eſt hæretica, ergo iſta quæ eſt proxima & maximè propinqua illi. Profecto nõn poſſumus nos non eſſe omnium maximè impij, qui tã multa millia etiam Chriſtianorum, vetante Deo, contrucidamus, ſapit euidenter hæreſim; & fortè ratione verbi illius (vetãte Deo,) eſt formaliter hæretica: hoc enim eſt quod Lutherus aſſerit, quod contra Dei voluntatem & præceptum, Chriſtiani contra Chriſtianos bella gerimus. De iuſtitia belli, & damnatione hæreticorum contrarium aſſerentium, vide ſuprà ſecundo tomo Chryſoſtomi ad decimum octauum quæſitum.

Libro 1. de Ciuitate Dei, cap. 27. an propter declinationem peccati mors ſpontanea appetenda ſit, in locũ illum; Quid igitur cauſæ eſt, cur in eis exhortationibus tempora conſummamus, quibus baptizati ſoli quando ſtudeamus aſcendere ſiue ad virginalem integritatem, ſiue ad continentiam vidualem, ſiue ad ipſam thori coniugalis fidem. VIVES. Ne quis fallatur hoc loco, nemo olim ſacro admouebatur baptiſterio. Excipiuntur tamen hic paruuli, de quorum tinctione ſtat D. Auguſtini ſcriptum, Niſi adulta iam ætate, & cum idem ipſe & ſciret quid ſibi myſtica illa vellet aqua, & ſe ablui illa peteret, nec ſemel peteret: cuius rei imaginem adhuc in noſtris infantium baptiſmis videmus: nam rogatur etiam, num infans eo die natus, vel pridie, velit ne baptizari, idque ter, pro quo ſuſceptores reſpondent, velle. Audio in quibuſdam Italiæ vrbibus more veterum, magna ex parte adhuc conſeruari: hæc dicta ſunt mihi tantum, vt Auguſtini ſenſus fiat apertior. Aſſertio hæc ſapit Lutheraniſmũ, nam cùm non reprobet morem adultos baptizandi, conſentit Luthero, qui pueros aſſerit non eſſe baptizandos, donec vſum perfectum rationis habeant, & ipſi reſpondeãt ſe velle baptizari, & profeſſionẽ Chriſtianiſmi ſuſceptione baptiſmi facere. Et cum ſubiungit; Hæc dicta ſint mihi tantum vt Auguſtini ſenſus fiat apertior, venenum latet ſub cortice huius literæ, cùm non reprobet morem Lutheranorum, quem in Italia ſeruari audiuit.

Libro 2. de Ciuitate Dei, cap. 13. ait debuiſſe intelligere Romanos, quòd dij eorum, qui ſe turpibus ludis coli expectabãt, indigni eſſent honore Diuino, in verba illa, Proponũt Græci, ſi dij tales colẽdi ſunt: profecto ẽt tales honorãdi ſunt: aſſumũt Romani, ſed nullo modo tales homines honorãdi ſunt: cõcludũt Chriſtiani: nullo igitur modo dij tales colẽdi ſunt. VIVES. Dialectici & eos ſecuti rhetores tres partes faciũt perfectę argumẽtationis, quæ Græcè dicitur ſyllogiſmus, Latinè ratiocinatio: prima, qua exponitur ſumma argumẽtationis: hæc eſt expoſitio, ſiue propoſitio: altera cũ propoſitione aſſumpta rẽ cõtinet ſpecialius, de qua aliquid volumus colligere: hæc eſt aſſumptio: tertia quæ ratiocinationem claudit cõplexio. Neque refert, quibus hæc diſtincta ſint locis: interim complexio eſt prima, ſæpè aſſumptio ſecunda, vel vltima. Pſeudodialectici hæc omnia confundunt, vt ſunt bonorum omnium artium expertes, & lucrum exiſtimant naturas mutare rerum, ex ſeipſis omnia metientes, qui cùm in ſcholis plus ſint quàm viri, extra ſcholas in vita communi minus ſunt quàm infantes.

Et eodem lib. 2. cap. 14. in periodum illam, Confer nunc Platonis humanitatem à ciuibus decipiendis poetas vrbe pellentem, cum deorum Diuinitate honori ſuo ludos ſcenicos expetente. Ille ne talia uel ſcriberentur, etiam ſi nòn perſuaſit, diſputando tamen ſuaſit leuitati laſciuiæ Græcorum. VIVES. Miror vel ex hoc loco non admonitos eſſe noſtros philoſophos & Theólogos, qd inter ſuadere, & perſuadere intereſſet, ſi illi quod à miraculo non procul abeſt, Latina ſine Latinitate intelligunt, Græcitatis peritiores cùm neque legere quidem ſciant Græcè: apud hanc enim gentem utrumque eſt & ſuadere & perſuadere. Aſſertio hæc eſt blaſphema cum præcedenti & iniurioſa contra profeſſores ſcholæ Dialecticæ & Theologicæ: iniuria enim irrogatur illis cùm ait, quòd in ſcholis plus ſunt quàm uiri, extra ſcholas minus quam infantes: & ſimiliter cum philoſophos & Theologos adeò ignorantes facit, ut Latina ſine Latinitate intelligant, & Græcè peritiores linguę neque legere ſciant Græcè: & tam philoſophi quàm Theologi adeò ſint imperiti, ut inter ſuadere & perſuadere diſtinguere neſciant. Sapit etiam aſſertio hæc doctrinam uel potius loquacitatem magiſtri ſui Eraſmi, qui Theologos Scholaſticos conſueuit mordere, & nimis irridere.

Lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 19. quo agit de corruptione Romanæ Reipublicæ, priuſquam cultũ Deorum Chriſtus auferret, in locum illum: Sed quia iſte audit, ille contemnit, pluresque uitijs malè blandientibus, quam utili uirtutum aſperitati ſunt amiciores, tolerare Chriſti famuli iubentur ſiue ſint Reges, ſiue Principes, ſiue iudices, ſiue milites, ſiue prouinciales, ſiue diuites, ſiue pauperes, ſiue liberi, ſiue ſerui, utriuslibet ſexus peſſimam etiam, ſi ita neceſſe eſt, flagitioſiſſimamque Rempublicam: & in illa Angelo-

rum

rum quadam ſanctiſſima atque auguſtiſſima Curia cę
leſtique Republica, vbi Dei voluntas lex eſt, clariſſi-
mum ſibi locum etiam iſta tolerantia comparare.
Vives (auguſtiſſima) certum eſt ita debere legi, &
non anguſtiſſima. Sed prætermittendum nō eſt quod
annotauit frater, penè nomen mihi ore excidit, angu-
ſtam hic dicit cœleſtem Curiam, quod via ſit ad illam
arcta, & pauci eam ingrediantur, iuxta dictum Chri-
ſti ſeruatoris. Et quò rē poſſent auditores melius me-
moriæ mandare, verſiculos ſanè quam feſtiuos ſigna-
uit. Arcta eſt via verè, quæ ducit ad gaudia vitæ. De
ratione metri ſolicitum ſe magnopere eſſe negabat,
vbi bene tinniret. Aſſertio hæc eſt farinæ præceden-
tium, nempe, iniurioſa, nam ex contemptu fratrum,
& nimia ſui arrogantia ait, penè nomen fratris ex ore
excidiſſe: nam cum illum corrigat & emendet, vix
ſtat, quòd nominis illius oblitus fuerit: conuincitur
ergo quòd ex nimia arrogantia maximo contemptu
fratris nomen illius nedum ſcribere, ſed ore nomina-
re ſpreuit.

Eodem lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 21. in il-
lud: Hæc Cicero fatebatur longè quidem poſt mortē
Africani, quæ in ſuis libris fecit de Republica diſputa-
re, adhuc tamen ante aduentum Chriſti. Quæ ſi diſ-
famata & præualeſcente religione Chriſtiana ſenti-
rentur atque dicerentur, quis non iſtorum ea Chri-
ſtianis imputanda eſſe cenſeret? Vives (diffama-
ta) famæ, extenſa, diuulgata in hoc ſenſu & alij vtun-
tur, Apuleius 4. aſini: & ſalutis communis admonens,
diffamat incendio repentino domum ſuam poſſideri.
Illud eſt lepidum quod Remigius interpres epiſtolarū
Pauli in epiſtola priori ad Theſſalonicenſes, vbi inter
pres verterat, à vobis diffamatus eſt ſermo Domini, di
cit pro manifeſtato & diuulgato Paulum parū de ver
borum proprietate ſolicitum, diffamatū dixiſſe. Quid
facias principibus iſtis Scholarum, qui nondum ſciūt
Paulum non Latinè, ſed Græcè ſcripſiſſe? Tum etiam
nimis eſt arrogās homines ignorantiſsimos totius ra-
tionis loquendi toties de ſignificationibus vocabulo-
rum ineptè diſputare: & ineptius diffinire: quod paſ-
ſim in Dialectica & philoſophia faciunt, cùm nihil mi
nus videri velint quam Grammatici, & indignißimè
ferant, ſi quis paulo literatior de vocabulis in hiſce ar
tibus vel meminerit. Aſſertio hæc in eadem damnā-
tione eſt cum præcedentibus: eſt enim iniurioſa &
piarum aurium offenſiua, tum quia Remigium de
ignorantia notat, & ex contemptu quodam ait, Quid
facias principibus iſtis Scholarum, qui ignorant Pau-
lum non Latinè, ſed Græce ſcripſiſſe: tum etiam quia
eos aſſerit homines ignorantiſsimos & ineptos: qui-
bus verbis non eſt qui iniuria non afficiatur. Et pias
aures offendit, Remigium audire ignorantem & ra-
tionis loquendi expertem. Et quod amplius eſt, quia
addit de Remigio loquens, quod nimis eſt arrogans,
qui cum patribus annumeretur: verius dixiſſet nimis
eſt humilis, & ideò arrogantia in ipſum conuertitur.

Lib. 3. de Ciuitate Dei, cap. 10. in expoſitione illius
periodi, Quod ſi in poteſtate non fuit: non ergo Ro-
ma pacem habuit, quamdiu dij eorum, ſed quamdiu
homines finitimi circumquaque voluerunt: qui eam
nullo bello prouocauerunt; niſi forte dij tales etiam
id homini vendere audebāt, quod alius homo voluit
ſiue noluit. Vives (Niſi forte dij tales vendere) niſi
forte tam mali ac impudentes ſint illi dei, vt pro bene-
ficio id vendant hominibus, quod ex voluntate cuiuſ
quam eſt profectum, & pro eo tanquam a ſe dato gra-
tiam repoſcant: cùm ſit potius muneris alieni. Inter-
pres noſter, quia figuram illam loquendi non intelle-
xit, effutijt quod ipſi primum venit in mentem, & ſu-
per illo velut ſaxeo fundamento conſtruxit mirum de
vendendo ædificium, & de poteſtate dæmonum, &
de affectibus humanis: ex ſimilibus initijs maxima
pars eorum, quæ philoſophi & Theologi in ſcholis nu
gantur, eſt orta. Commenti ſunt videlicet mira ſom-
nia ſuper his locis vel Ariſtotelis vel ſacrorum ſcripto
rum, quæ non intelligebant: fęlices architecti, quorū
ſtructura ad cœlum vſque erecta elegantiſsima & for
tiſsima creditur, cuius eſt fumus pro fundamento. Aſ
ſertio hæc nedum iniurioſa, ſed temeraria eſt & erro-
nea. Primum, quia ea quæ in ſcholis philoſophorum
& Theologorum diſputantur nugas eſſe dicat: quod
aduerſatur communi ſententiæ eccleſiæ Catholicę &
omnium Chriſtianorum, qui rectè de rebus ſacris &
Diuinis ſentiunt. Eſt etiam merito tanquam erronea
damnanda, ex eo quòd aſſerit, fundamentum Theo-
logiæ Scholaſticæ fumum eſſe, quod in re eſt & Theo
logiam Scholaſticam ſimpliciter negare, cùm fundata
ſit ſupra doctrinam, quam Deus Patribus & Docto-
ribus eccleſię per Spiritum ſanctum reuelauit. Et non
eſt qui rectè ſentiens, audiens Theologiam Doctorū
Scholaſticorum nugas eſſe, & eius fundamentum eſ-
ſe fumum, ſtatim non aſſentiatur aſſertionē hanc eſſe
contra fidem, quia deſtruit doctrinam ab eccleſia re-
ceptam, & eccleſiæ Diuinitus inſpiratam.

Lib. 3. de Ciuitate Dei, cap. 15. in expoſitione horū
verborum, Quaſi vero luctus ille ſolis fuiſſet, nō ideo
magis credi deberet ocioſus Romulus, ipſumque ſce-
lus auerſione etiam diurni luminis indicatum, ſicut
re vera factum eſt, cùm Dominus crucifixus eſt cru- Matt. 17.
delitate ac impietate Iudæorum; quam ſolis obſcura-
tionem non ex canonico ſyderum curſu accidiſſe ſatis
oſtendit, quod tunc erat Paſcha Iudęorum, nam ple-
na luna paſchę ſolennitas agebatur, regularis autē ſo
lis defectio non niſi lunę fine contingit. Vives (regu-
laris) idem eſt regularis quod canonicus à canone Grę
co. Hinc quidam monaſti Diui Auguſtini, ne non ſe-
mel putentur regulares, vix hoc vocari gaudent. Aſ-
ſertio hęc eſt iniurioſa, & ſapit contemptum religio-
nis, & lac quod ex magiſtro ſuo Eraſmo ſuxit, qui con
temptor & inſectator fuit religionum. Et verbum il-
lud, (quidam monaſti,) id palam manifeſtat, cùm non
monachos, neque religioſos, ſed monaſtos eos ap-
pellat.

Lib. 3. cap. vltimo in expoſitione horum verborū,
Omitto quippe illa, quę magis fuerunt mira, quam no
xia, boues locutos, infantes nondum natos de vteris
matrum quędam verba clamaſſe, volaſſe ſerpentes,
fœminas, & gallinas, & homines in maſculinum ſexū
fuiſſe conuerſas, & cętera huiuſmodi, quę in eorum
libris non fabuloſis, ſed hiſtoricis, ſeu vera, ſeu falſa
ſint, non inferunt hominibus pernitiem, ſed ſtuporē.
Vives (fœminas, & gallinas, & homines) ſexus mu-
tatos, ex fœminis hominibus, viros factos, ex gallinis
gallos gallinaceos, mendum nullum eſt in ſcriptura:
admiror quandoquidem vim cōiunctionis noſter in-
terpres parum intelligens, parum rectè ſic legi putat,
fœminas & gallinas & homines: tum etiam, quòd
fęminam ad alia non poſſe animalia pertinere exiſti-
mat quam ad homines, & homines eſſe tantummo-
do virilis ſexus, ideo ſic explicat, fœminas conuerſas
in homines, id eſt, in viros, inquit, En quales homi-
nes venerabatur ſeculum prius: quinam ſumebant ſi-
bi veteres authores enarrandos, cùm nondum ſcirēt
homines etiam ad mulieres pertinere, & fęminas de
brutis quoque animalibus dici; & miramur tam cor-
ruptas nos artes omnes à patribus accepiſſe, miremur
potius, cum tale hominum genus in illas inualerit,
nos aliquas omnino accepiſſe. Aſſertio hęc eſt iniurio
ſa, ſicut & precedentes; & non ſolum contra perſonā
priuatam, ſed & contra religionem, & religioſos ſan-
cti Dominici. Nouerat enim Dominicanum eſſe, vt
ipſe ſępe fatetur, qui tantam utilitatem eccleſię Chri-

ſti

ſti attulit: & vt omnibus honor & reuerentia concedatur, ſufficeret ſolus Sanctus Thom. & tamen ipſe miratur inquiens, En quales homines venerabatur ſeculum prius: quinam ſumebant ſibi veteres authores enarrandos. Et concludit, miremur cùm tale hominum genus, nempe, ordinis ſancti Dominici, in illas artes inuaſerit.

Lib.4. cap.2. in illud, Illa verò mala non dico patienter, ſed libenter habent, quibus ipſi fiunt mali, & quã pauca dixi de illa ſola ciuitate atque eius imperio, nec inde omnia vſque ad Cæſarem Auguſtum quod ſi ita commemorare voluiſſem, & exaggerare illa mala, quæ non ſibi inuicem homines faciunt, ſicut ſunt vaſtationes, euerſioneſq; bellantium, ſed ex ipſius mundi elementis terrenis accidunt rebus, quæ vno loco Apuleius breuiter aſtringit in eo libro, quem de mundo ſcripſit. Terrena omnia, dicens, mutationes, conuerſiones, & intentiones, & remiſſiones atque interitum habere, VIVES. (Conuerſiones & intentiones & remiſſiones atque interitum habere) Perijſſet nugator ille, niſi aliud admiſcuiſſet Auguſtino de intentione & remiſſione formarum, de qua re maior eſt inter eos digladiatio, quam nunquam inter Græcos & Troianos fuit ſuper formoſa Helena, nimium illas ſuas formas nihil formæ huius debere cedere exiſtimant; Aſſertio hæc ſimiliter eſt iniurioſa, contumelia enim patrem venerandum afficit dicens, Perijſſet nugator ille, niſi aliud admiſcuiſſet Auguſtino de intentione & remiſſione formarum.

Lib.4.de Ciuit.c.4. in commento horum verborũ, Remota itaque iuſtitia, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia? quia & ipſa latrocinia quid ſunt, niſi parua regna? Manus enim ipſa hominum cum imperio principis regitur, pacto ſocietatis aſtringitur, placiti lege præda diuiditur. VIVES (quia & ipſa latrocinia) hoc idem elegãtiſſime Cyprianus ad Donatum, Madet, inquit orbis mutuo ſanguine: & homicidiũ cum admittũt ſinguli, crimen eſt: virtus vocatur, cum publicè geritur, impunitatem ſceleribus acquirit, nõ innocẽtiæ eſt ratio, ſed ſæuitiæ magnitudo. Et profecto non modo non eſt bonorum hominum bellare, ſed neque latronum, ac ne hominum quidem: belluarum eſt iſte furor, vnde bellum nomen accepit, vt in officijs ſignificat Cicero, & Feſtus aperte teſtatur. Aſſertio hæc (vt de ſuperiori aſſeruimus ſimili huic) eſt temeraria, quia contra communem ſentẽtiam tam Patrum quàm Doctorum omnium Scholaſticorum, qui affirmant, quòd ſtantibus cauſis, quæ bellum iuſtificant, bellare licet. Sapit etiam hæreſim Lutheranorum, aſſerentium, quòd neque contra Turcas bellare licet. Et hæc aſſertio, Non eſt bonorum hominũ bellare, ſed nec latronum, & ne hominum eſt iſte furor, ſed belluarum, maximè proxima eſt huic, Bellare non licet contra Turcas, iſta autem eſt formaliter hæretica, ergo iſta, quę eſt maximè proxima & propinqua illi, Bellare non eſt hominum, ſed latronum, & eſt furor belluarum, & non hominum, ſapit hæreſim.

Lib.4.c.21. in expoſitione huius clauſulę, Conſideratis enim officijs deorum dearumq; omnium, quæ ſicut voluerunt, pro ſua opinatione finxerunt, inueniant ſi poſſunt aliquid, quod ab aliquo Deo præſtari poſſit homini habenti virtutem, habenti felicitatem: quid doctrinæ vel à Mercurio, vel à Minerua petendum eſſet, cùm virtus omnia ſecum haberet? ars quippe ipſa bene rectèq; viuendi virtus à veteribus diffinita eſt. VIVES. (ars quippe ipſa bene) Antiqui omnes virtutes appellarunt artes, atque ſcientias bene agendi: tum etiam, quod idem eſt, prudentias, vt in Memnone Plato: nec minus eſt ars habitus, quo & rectè beneq; viuendo ſumus imbuti, & rectè beneq; viuimus, quàm quo vel fidibus canimus, vel palæſtrã exercemus, vel gladium fabricamur, aut veſtẽ ſuimus. Verum iſti nihil intelligunt, niſi vocabulis illis dicantur, quibus in ſchola aſſueuerunt. Quòd ſi alijs dicas, etiam ſi idem valentibus, iam ibi hærent, nihil intelligunt, omnia abſurda parumq; rectè putant eſſe dicta. Aſſertio hæc eſt iniurioſa: per contemptum enim inquit, Verum iſti nihil intelligunt, niſi vocabulis illis dicatur, quibus in ſchola aſſueuerunt, & ex precedentibus conſtat, quod loquitur de philoſophis & Theologis, qui in ſcholis verſantur, quos pro nihilo facit.

Lib.5.c.9. locum hunc exponens, Quod verò negat ordinem omnium cauſarum eſſe certiſſimum, & Dei præſcientiæ notiſſimum, plus eum quam Stoici, deteſtamur. Aut enim Deum eſſe negat, quod quidẽ, inducta alterius perſona, in libris de deorum natura facere molitus eſt, aut ſi eſſe confitetur Deum, quem negat pręſcium futurorum, etiam ſic dicit nihil aliud, quam quòd ille dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus. Qui enim non eſt præſcius omnium futurorũ, non eſt vtiq; Deus: quapropter & voluntates noſtræ tantum valent, quantum Deus eas valere voluit, atq; præſciuit: & ideo quidquid valent certiſſimè valent, & quod facturæ ſunt ipſæ, omninò facturæ ſunt, quia valituras atque facturas ille præſciuit, cuius præſcientia falli non poteſt. VIVES. (quapropter & voluntates noſtræ tantum valent) Creauit Deus voluntates noſtras liberas, quæ ideo liberæ ſunt, quia ille voluit, & vtrumlibet poſſunt facere ex contrarijs: aliud facturæ non ſunt, quam quod Deus præſciuit, quia aliud haud dubiè nunquam facient. tametſi poſſunt. Certum eſt enim fieri pleraque poſſe, quæ nunquam fient: ita non res futuræ ex ſcientia Dei manant, ſed ſcientia potius Dei ex illis, quæ tamen futuræ non ſunt Deo, in quo eſt error multorum, ſed præſcientes. Quocirca non rectè dicitur præſcire, niſi relatu ad actiones noſtras dicendus eſt ſcire, videre, cernere. Quod ſi indignum videtur à fluxa caducaq; rerũ natura ſempiternam ſcientiam generari, dicamus à prouidentia voluntateq; Dei cognitionem eius proficiſci: voluntatem ſtatuere, quid futurum ſit: ſcientiam quid voluntas ſtatuerit, noſſe. Origenes ſuper Geneſim, Quod futurum eſt, ait, cauſam eſſe cur id euenturum præuiderit Deus. Itaque nõ id fieri, quia præſcitur: potius contra præſcire, quia futurum eſt. Aſſertio hæc eſt temeraria, quia cõtra communem ſenſum tam Patrum quàm Doctorum Scholaſticorum, qui concorditer conſentiunt, quòd ſcientia Dei eſt cauſa rerum, & res futuræ manant ex ſcientia Dei, non tamen ſcientia Dei ex illis, & ideo fieri quod Deus pręſciuit, non tamen è contra, quia futuræ ſunt, ideo Deum præſcire. Et eſt fere idem quod de iuſtificatione, cuius opera noſtra aſſignare cauſam, eſt erroneũ.

Lib.6.c.4. in verba illa, Reſtat vt de nulla deorum natura ſcripſiſſe intelligatur: neque hoc apertè dicere voluiſſe, ſed intelligentibus reliquiſſe. Nam vbi dicitur, Non omnis, vſitate intelligitur aliqua, ſed poteſt intelligi & nulla: quoniam quæ nulla eſt, neque omnis, neque aliqua eſt, Nam vt ipſe dicit, Si omnis eſſet natura deorum de qua ſcriberet, ſcribendi ordine rebus humanis præponenda eſſet. VIVES. (Nam vt ipſe dicit ſi omnis eſſet) Auguſtinus ſublato connexo, aufert & id cui eſt connexum: noſtri dicunt reiecta concluſione conditionalis, reijci quod præcedit: ſic ſi aliqua eſſet natura deorum, de qua ſcribit, ea præponenda eſſet rebus humanis, at non eſt pręponenda ea natura, de qua ſcribit, rebus humanis, non eſt ergo illa natura vlla Diuina: ſi enim aliter fieret, conſecutio eſſet mala, cum fieri poſſet, vt quod antecedit, eſſet verum, falſum verò quod ſequitur: repugnans enim conſequentis enuntiati verum eſſet cum antecedenti. Hæc quæ modo dixi Dialectica eſſent, ſi verbis

Dialecticis

Dialecticis ſcriberentur, hoc eſt, ſcholaſtici fœtoris & ſqualoris plenis. Sed quia grammaticis, hoc eſt, paulo Latinioribus etiamſi non exactè Latinis Grammatica ſunt, non Dialectica. Aſſertio hæc eſt iniurioſa, & formaliter pias aures offendens, aſſerens ea, quæ in ſcholis diſputantur, plena eſſe fœtoris & ſqualoris.

Lib. 8. c. 4. explicans hanc Clauſulam, Sed inter diſcipulos Socratis non quidem immerito excellentiſſima gloria claruit, qui omnino cæteros obſcuraſſet, Plato, Qui cum eſſet Athenienſis, &c. Et concludit fortaſſis enim, qui Platonem cæteris philoſophis gentium longè lateque prælatum, acutius atque veracius intellexiſſe atque ſecuti eſſe fama celebriore laudantur, aliquid tale de Deo ſentiunt, vt in illo inueniatur & cauſa ſubſiſtendi, & ratio intelligendi, & ordo viuendi. Quorum trium vnum ad naturalem, alterum ad rationalem, tertium ad moralem partem intelligitur pertinere: ſi enim homo ita creatus eſt, vt per id quod in eo præcellit, attingat illud, quod cuncta præcellit, id eſt, vnum, verum optimum Deum, ſine quo nulla natura ſubſiſtit, nulla doctrina inſtruit, nullus vſus expedit, ipſe quæratur, vbi nobis omnia ſunt ſecura, ipſe cernatur vbi nobis certa ſunt omnia, ipſe diligatur vbi nobis recta ſunt omnia. Vives. (Qui cum eſſet Athenienſis) Platonis parentes fuere Ariſto, & Perictione: paternum genus in Codrum referebatur, qui vltimus regnum Athenis tenuit: maternum in Solonem vnum ex ſeptem ſapientibus. Natus eſt Plato Athenis Olimp. 88. huius viri vitam actuſque præclaros multi literis mandarunt, multi illum ſupra humanum omne faſtigium de moribus & ſapientia collocant, ſed re vera tantum abeſt vt amore longius iuſto euectos credam, vt niſi ſcirem, addictiſſimos illi eſſe, qui hæc faciunt, ſubinuidiſſe laudibus illius ſuſpicarer. Fallitur mea ſententia quiſquis Platonem non aliquantulum plus quam hominem, aut certè non ex optima illa & rariſſima hominū nota fuiſſe putat. Aſſertio hæc fatua & ſtulta videtur: nam ſi qui non credunt Platonem pluſquam hominem fuiſſe, falluntur: credidit ergo ipſe Platonem aliquanto plus quam hominem fuiſſe: aliquanto vero plus quam homo eſſe non poteſt, niſi Angelus, vel ergo bonus vel malus: ſi bonus, corpore ergo aſſumpto inter homines verſabatur: quod ſi hoc detur, decepit ergo Athenienſes, qui cum tantum hominem exiſtimabant, & mirabilia quæ dixit & ſcripſit non ratione humana, ſed intellectu Angelico ex fonte Diuinitatis hauſit; quod aſſerere ſtultum & fatuum eſt: Angelum vero malum transfiguratum in formam hominis ipſe non dabit, conuincitur ergo aſſertionem ſtultam & fatuam eſſe.

(Qua vero determinatur falſum) inquit eodem capite, Magnis & odioſis contentionibus noſtri philoſophi quærunt, ſit ne Dialectica ſcientia practica an ſpeculatiua? quæ diſputatio multis mea ſententia, quales ſunt penè omnes, qui hac tempeſtate in philoſophia docentur, diſcutiunturque, diſtinet ſtudia iuuenum confictis miris ſomnijs de ſpeculatione & praxi. Et intra ſubdit, Sed iſti neque quid ſit inſpicere res naturæ ſciunt, neque quid agere vitam, aut quo modo ſit agenda. Et eodem capite infra, Quid opus cùm tam multis clamoribus diſputare ſit ne hoc intellectus an voluntas? cùm ſatis, vt alios prætercam, ab Ariſtote. in lib. Moralibus dictum ſit; mentem eſſe in homine omnium optimum & præſtantiſſimum, in ea eſt & quem vocant intellectum, & voluntas, & memoria: verum illa, quia ſic dicuntur, vt neque vnquam fuerunt, neque intelliguntur, admirationi ſunt. Aſſertiones iſtæ ſunt ſtultæ & iniurioſæ: ſtultum enim & iniurioſum eſt aſſerere diſputationes, quæ hac tempeſtate in philoſophia docentur, inutiles eſſe: & ſimiliter aſſerere, quòd philoſophi neſciunt inſpicere, quid ſint res naturæ, neque quid agere vitam, aut quomodo ſit agenda. Similiter etiam & id quod inquit, Verum illa quæ ſic dicuntur, vt neque vnquam fuerint, neque intelligantur admirationi ſunt.

Libro 8. de Ciuitate Dei, cap. 9. in commento horum verborum, Nunc ſatis ſit commemorare Platonem determinaſſe finem boni eſſe ſecundum virtutē viuere: & ei ſoli euenire poſſe, qui notitiam Dei habeat & imitationem: neque eſſe aliam ob cauſam beatum: ideoque non dubitat hoc eſſe philoſophari, amare Deum, cuius natura incorporalis ſit. Vives. (Nunc ſatis commemorare Platónem determinaſſe) Homo venerabili, & ſancta doctrina Plato, cùm in alijs penè rebus cæteros omnes philoſophos vicit, tum vero in diffiniendo ſummo hominis bono ſeipſum quoque ſuperauit. Aſſertio hæc eſt male ſonans. Doctrinam enim à Deo reuelatam ſanctam dicimus, & credimus. Doctrinam vero philoſophorum, qui Gentiles fuerunt, veram & optimam dicimus & honeſtam, quæ bonos mores docet, & vt ſecundum virtutem viuamus, inducit. Quod ſi quid ſanctum Plato, & Socrates, vel cæteri philoſophi ſcripſerunt: Doctores omnes ſacri concorditer conueniunt, quod Plato Diuina & ſancta quæ ſcripſit ab Iſraelitis mutuatus eſt, nam aſſerunt, quòd in Aegypto per longum tempus cum illis eſt conuerſatus, & ex doctrina, quam Deus patribus reuelauit, mira quæ ſcripſit ex veteri Teſtamento facundia & eloquentia ſua occultauit: ac ſi ex mente propria dixiſſet & ſcripſiſſet. Vnde non mirum, quod cum ea, quæ Deus reuelauit Patribus, ſancta ſint & Diuina, quod ea, quæ Plato ſcripſit, eiuſmodi hominibus talia videantur.

Lib. 8. c. 10. in expoſitione horum verborum, Hæc itaque cauſa eſt, vt iſtos cæteris præferamus: quia cū alij philoſophi ingenia ſua ſtudiaque contriuerint in requirendis rerum cauſis, & quinam eſſet modus diſcendi atque viuendi, iſti Deo cognito, reperierunt vbi eſſet cauſa conſtitutæ vniuerſitatis, & lux percipiendæ veritatis, & fons bibendi felicitatis: ſiue ergo iſti Platonici, ſiue quicunque alij, quarumlibet gētium philoſophi de Deo iſta ſentiunt, nobiſcum ſentiunt. Sed ideo cum Platonicis magis placuit hanc cauſam agere, quia eorū ſunt literę notiores. Vives. Sed ideo cum Platonicis) A temporibus Platonis & Ariſtotelis vſque ad Alexandrum Aphrodiſeum, Ariſtoteles nominabatur magis quam vel legebatur à doctis vel intelligebatur: primus ille aggreſſus eum enarrare, & adiuuit ſtudia multorum, & ad alia in eo philoſopho quærenda excitauit, manſit tamen crebrior in manibus hominum, & notior Plato, vſque ad ſcholas in Gallia & Italia publicè conſtitutas. Et in calce commenti, Platone vero, & quòd ab eis non intelligeretur, quamuis multo minus Ariſtoteles, & quod artificium non videretur docere, ne nominato quidem, non quòd minorem aut ineruditiorem putent Platone Ariſtotelem, ſed quòd ferendum non eſt, Platonem ſanctiſſimum philoſophum præteriri, & Ariſtotelem ita legi, vt meliore reiecta parte, quæ retinetur, id cogatur loqui, quod ipſi iubent ſtultitias meras, quales non dico Ariſtoteles, ſed neque quiſquam illius temporis per ſutorem cogitarit. Aſſertio hæc, quod ferendum non eſt Platonem ſanctiſſimum philoſophum, ſi fidem excludat, eſt hæretica, nam poſt peccatum Adę ſine fide mediatoris nullus vnquam fuit iuſtificatus, neque ſalutem conſecutus. Si vero fidem non excludat, eſt aſſertio ſcandaloſa & temeraria: ſcandaloſa, quia quilibet audiens Socratem, Platonem, Ariſtotelem ſanctos fuiſſe, merito ſcandalum accipiet, conſiderans, vnde philoſophis, cùm Gentiles eſſent (& vtinam non idololatrę) ſan-

ctitas,

ctitas,& nedum ſanctos, ſed etiam ſanctiſſimos extitiſſe. Quod vero ſit temeraria, ex eo conſtat, quod ſine fundamento & ratione id aſſeritur: aduerſatur enim communi ſententiæ Patrum & Doctorũ Scholaſticorum. Quòd aduerſetur ſententiæ Patrum cõſtat: aduerſatur Auguſtino, qui in epiſtola 157. ad Optatum epiſcopum inquit, Illa fides in nobis ſalua ſit, qua credimus nullum hominum ſiue maioris, ſiue paruulæ quamlibet recentis ætatis liberari à contagione mortis antiquæ & obligatione peccati, quod proxima natiuitati contraxit, niſi per vnum mediatorem, Dei & hominum Chriſtum Ieſum, cuius hominis eiuſdemque Dei ſaluberrima fide illi iuſti facti ſunt, qui priuſquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum: eadem namque fides eſt & noſtra & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum. Quod ſi quis dicat, philoſophi fide implicita crediderunt Chriſtum in carne venturum: vtinam crediderint: ſed credo Paulo, qui de omnibus gentibus, philoſophis non exceptis, inquit ad Rom. 1. Quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratũ eſt inſipiens cor eorum, dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis incorruptibilis hominis, volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium: ſi ergo Paulus expreſsè aſſerit, quod ſapientes illorum, qui vtique non alij quàm philoſophi erant, in idololatriam declinauerunt, vnde ergo illis fides implicita, cùm fides ita per idololatriam, ſicut per infidelitatem & hæreſim corrumpatur? Et Paulus ſimpliciter & abſolutè de omnibus gentibus ſapientibus & philoſophis inquit, quod inexcuſabiles ſunt. Tum etiam Auguſtinus contra Iulianum Pelagianum, libro quarto, folio 221. E. & de iugo graui, quod eſt ſuper filios primi Adam nemo liberat niſi ſecundus Adam: ſed abſit, vt ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit iuſtus: abſit vt ſit iuſtus verè, niſi viuat ex fide. Iuſtus enim ex fide viuit: quis porrò eorum, qui ſe Chriſtianos haberi volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam forte tu ſolus, iuſtum dixerit infidelem, iuſtum dixerit impium, iuſtum dixerit diabolo mancipatum: ſit licèt ille Fabricius, ſit licèt Fabius, ſit licèt Scipio, ſit licèt Regulus, quorum me nominibus tanquam in antiqua Romana Curia loqueremur putaſti eſſe terrendum, ſi ergo expreſsè Auguſtinus ait, qui iuſtum dixerit infidelem, iuſtus autem ex fide viuit, aſſentitur ergo expreſſe, in infidelibus & gẽtibus fidem nõ eſſe, neque explicitam, neque implicitam. Et tomo 10. ad fratres in eremo ſermone 13. O quantus rigor fortitudinis fuit in Platone, ò quot & quanta patiebatur contraria, ſed quia fundamẽto fidei caruit, propterea ſpes eam fortitudinem non erexit, & charitate non profecit, ideo virtutis meritum omnino amiſit. O ſanctiſſimum Platonem, quem expreſsè affirmat Auguſtinus caruiſſe fundamento fidei, ſpei, & charitatis, & meritum virtutis omnino amiſiſſe: ſi meritum virtutis amiſit, vnde ſanctiſſimus? Et tomo 8. ſupradicto ſuper Pſalm. 140. Abſorpti ſunt iuxta petram iudices eorum, petra autem erat Chriſtus, iuxta, id eſt, comparati iudices magni, potentes, docti (nempe ipſi philoſophi) dicuntur iudices eorum, tanquam iudicantes de moribus, & ſententiam proferentes. Dixit hoc Ariſtoteles, Adiunge illum petræ, & abſorptus eſt, qui eſt Ariſtoteles, audiunt. Dixit Chriſtus, & apud inferos contremiſcit. Dixit hoc Pythagoras, dixit hoc Plato. Adiunge illos petræ, compara authoritatẽ illorum authoritati Euangelicæ, compara inflatos crucifixo: dicamus eis, Vos literas veſtras conſcripſiſtis in cordibus ſuperborum, ille crucem ſuam fixit in cordibus regum. Qui ergo de Ariſtotele aſſeruit, quòd apud inferos contremiſcit, idem de Pythagora & Platone ſenſit.

Chryſoſtomus homil. 7. in epiſtolam ad Corinth. c. 2. G. Et vt cõſuetudinis vires intelligas, illud conſidera, ſiquidem ipſa Dei præcepta nonnunquam ſuperauit. Et quid præcepta commemoro? num ne ipſa quoque beneficia? nam & Iudæi cum manna haberent, alium quærebant cibũ, & cum libertate fruerentur, ſeruitutis recordabantur, & Aegyptum ſępenumero expectabant propter conſuetudinem alia violenta res eſt. Quod ſi ab externis quantum poſſit cognoſcere placeat, fertur Plato, quamuis certo eorum intelligeret errorem, qui deos colerent, ſolennitatibus tamen & alijs deorum cęremonijs condeſcendiſſe, vt puta, qui conſuetudini repugnare non poſſet. Quod re ipſa à magiſtro (nempè Socrate) edidicit, qui ſuſpectus quædam circa religionem innouaſſe, tantum abſuit vt quod vellet aſſequeretur, & vt vita quamuis defenſus excideret. Martyres, qui ne deos colerent, mortem libenter ſuſtinuerunt, ſanctos dicimus, & appellamus. Platonem vero, qui gentium errorem intelligens, deos plures colentes condeſcendens ſolennitatibus & cęremonijs deorum, quos colebant, ſanctiſſimum dicit, cùm tamen teneretur potius mortem ſubire quam ſolennitatibus & cæremonijs deorum condeſcendere.

Ambroſius de vocatione gentium lib. 1. ca. 2. ſic de illis ſcribit. Cum enim quidem non ſolum ad inſtituta vtiliſſimarum artium, & doctrinas liberalium diſciplinarum, ſed etiam ad inquiſitionem ſummi boni, aciem mentis intenderint: & inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpexerint, non agentes gratias tamen Deo, neque confitentes illum ſibi eſſe huius facultatis authorem, ſed dicentes ſe eſſe ſapientes, hoc eſt, non in Deo, ſed in ſeipſis gloriantes, quaſi ad veritatis inſpectionem ſuis ſtudijs atque rationibus propinquaſſent, euanuerunt in cogitationibus ſuis, & quod illuminati Dei gratia inuenerant, obcæcante ſuperbia, perdiderunt, relapſi à ſuperna luce ad tenebras ſuas, hoc eſt, ab incommutabili atque æterno bono ad mutabilem corruptibilemque naturam. Ecce qualiter Ambroſius idem quod Paulus aſſerit, nempe, quod ſapientes gentium euanuerunt in cogitationibus ſuis, & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt, ſuperbia eorum obcæcante eos, & eorum ſectatores: & maximè Platonici, qui tanquam epulatores & conuiuia frequentãtes circa alios philoſophos non benè audiebant.

Hieronymus tomo. 2. ad Cteſiphõtem, Quę enim, poteſt alia maior eſſe temeritas, quam ſibi non dicam ſimilitudinem, ſed æqualitatem vendicare, & breui ſententia omnium hæreticorum venena complecti, quæ de philoſophorum, & maximè Pythagoræ, & Zenonis principis Stoicorum fonte manarunt. Si ergo ſententia Hieronymi venena hæreticorũ de fonte philoſophorum manarunt, & hæretici à fide receſſerunt, quomodo philoſophi ita in ea permanſerunt, vt nedum iuſti & ſancti, ſed nomine ſanctiſſimorum venerentur? Et tomo ſeptimo in Eccleſiaſtem cap. 5. hunc locum exponens: Eſt languor peſſimus, quem vidi ſub ſole, ſic ſcripſit: De philoſophis mihi videtur vel hæreticis dicere, qui congregant diuitias dogmatum in malum ſuum, & nec repertores, vtilitatem poſſunt aliquam conſequi, nec ſectatoribus ſuis fructum relinquere perpetuum, ſed & ipſi & diſcipuli reuertuntur in terram, & perdũt diuitias ab eo, qui dixit, Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo: vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi inquiſitor huius ſeculi? nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi, & reliqua. Verè quippe ſicut 1. Cor. 1.

Digitized by Google

cut egreſſi ſunt de vtero matris ſuæ, de ſua per-
uerſa videlicet eccleſia, eiusque contraria, de qua
Gal. 4. ſcriptum eſt: Quæ autem ſurſum eſt Ieruſalem li-
bera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum, & de qua
Eſai. 54. ſcribitur, Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe &
clama, quæ non parturis, quia multi filij deſertæ ma-
gis quã eius quæ habet virum ſic nudi vadunt in uen
tum, & nihil laborantes doctrinæ ſuæ ſecum ſerent,
Pſal. 63. quia defecerunt ſcrutantes ſcrutinio, & ſeruntur om-
ni vento doctrinæ, nec habent lucem, ſed in tenebris ſua comedunt ſacramenta ſemper in infirmitate, ſemper in iracundia ſunt theſaurizantes ſibi iram in die iræ, neque habentes propitium Deum. Si ergo ſecundum Hieronymum philoſophi ſicut & hæretici non ſolum ipſi, ſed & eorum ſectatores perdunt diuitias æternas, & nudi vadunt in ventum, & nihil laboris doctrinæ ſuæ ſecum ferunt, & theſaurizant ſibi iram in die iræ, neque Deum habebunt propitium, vbi ergo eſt illorum ſanctitas, vt ſanctiſſimi dicãtur? Quod verò aſſertio hæc, Sanctiſſimus philoſophorum Plato, ſit contra communem doctrinam & ſenſum Doctorum Scholaſticorum ex eo conſtat, quia licèt in particulari de Socrate, Platone, Pythagora, & Ariſtotele, piè & veriſimiliter aliqui opinentur, eos fidẽ implicitam Chriſti habuiſſe, & in gratia Dei fuiſſe, non tamen eſt auditum, quòd aliquis eos ſanctos aut ſanctiſſimos dixerit, maximè quia qui eorum geſta ſcripſerunt, eos notant vitijs ſpecialibus: & in his, quæ lumine naturali ſunt nota, turpiter errarunt, quia malitia eorum excæcauit eos, & qui ad idololatriam declinauerũt, vt Chryſoſtomus inquit, declinaſſe, ideo inexcuſabiles ſunt. An verò fidem implicitam de facto habuerint, vide ſupra ſecundo tomo Chryſoſtomi ad ſeptimum, & Ambroſium ad vigeſimumoctauum. Aſſertio uerò illa ultima, Ariſtoteles id cogatur loqui, quod ipſi iubent, ſtultitias meras, quales nõ dico Ariſtoteles, ſed neque quiſquam illius temporis per furorem cogitarit, iniurioſa eſt aſſertio, tam contra philoſophos quam etiam contra Theologos.

Lib. 8. c. 13. exponens locum hunc. Sed de hoc habemus ſententiam Platonis dicentis, Omnes deos bonos eſſe, neque eſſe omnino vllum eorum malum (quæ periodus damnat expreſsè aſſertionem præcedentem, nempe, Platonem ſanctiſſimum philoſophorum fuiſſe.) VIVES. Porphirius philoſophus in 2. libro de abſunentia animurum, ciuitatibus interdum eſſe opus ſubindicat malis dæmonibus ſacra facere, ne frugibus, ne diuitijs, ne vrbi ipſi noceant, nam rara eſt, inquit, apud omnes fides eos læſuros genus humanum, ſi iraſcantur, propterea quòd negligantur, neque cultum legitimum nanciſcantur. Neque id ſolum docet ex vulgari eſſe opinione, ſed Theologorum quoque, qui malis dæmonibus mactari permittunt victimam, guſtari ex ea vetant. Aſſertio hæc blaſphema eſt, & ſcandaloſa, nam ſi Scholaſticus eſt, quid eſt in cauſa quod Porphitium non impugnet, cum euidẽs ſit, falſo Theologis impoſitum, quod permittant victimas dæmonibus malis mactari. Quòd ſit blaſphema ex eo conſtat, quia in re eſt Theologos aſſerere miniſtros eſſe Sathanæ: ſcãdaloſa verò, quia ſimplicibus & infirmis occaſionem præbet ruinæ.

Lib. 8. c. 16. hunc locum exponens: Breuiter autẽ dæmones diffiniens ait, eſſe genere animalia animo paſſiua, mente rationalia, corpore aerea, tempore ęterna. Horum verò quinque tria priora illis eſſe nobiſcum communia: quartum proprium, quintum eos cum dijs habere commune. Sed uideo trium ſuperiorum quæ nobiſcum habent: duo etiam cũ dijs habere. Animalia quippe eſſe dicit, & deos, qui ſua cuique elemento diſtribuens in terreſtribus animalibus homines poſuit cum cæteris, quæ in terra viuunt & ſentiųnt: in aquatilibus piſces, & alia natatilia: in aereis dæmones, in æthereis deos. Et infra, Melior eſt enim temporalis felicitas, quam miſera æternitas. VIVES. Plato in libris de legi. ſatius eſſe ſentit, quàm minimum tempus viuere, quàm totam immortalitatem maxima bonorum externorum, & corporis vbertate ac affluentia, ſine iuſtitia tamen & cæteris virtutibus. Neſcio quid philoſophi nugantor, melius eſt eſſe, quàm non eſse. Aſsertio hæc eſt iniurioſa nedum contra philoſophos, ſed etiam contra plures Doctores Scholaſticos, qui ſimpliciter affirmant propoſitionem quam ipſe dicit nugas eſse, aſserens quòd nugantur.

Lib 9. capit. 17. in commento horum verborum: Qui profecto incontaminabilis Deus abſit ut contaminationem timeret ex homine quo inductus eſt, aut ex hominibus, inter quos in homine conuerſatus eſt. VIVES. (ex homine quo inductus eſt) Sic ſemper Auguſtinus, & Hieronymus & cæteri Latini ſcriptores noſtræ religionis, Chriſtum hominem dicunt aſsumpſiſse, nec ferè norunt aliud loquendi genus, cum de aſſumpto à filio Dei homine loquuntur. Recentiores Theologi, vt ipſi ſoli de cœlo cecidiſſe videantur, ſcrutata tota Chriſti Diuinitate & humanitate, inuenerunt non hominem aſſumpſiſse illum, ſed humanitatem. Et hoc dicunt eſſe aduerſum hæreticos tutiſſimum, ceu verò parum tuti futuri eſsemus Auguſtini & Hieronymi dictis muniti. At illi inquiunt, humanitatem ſenſere, cum hominem dixerunt. Loquantur ergo iſti ut illi, & ſic ſentiant: ſed iſti linguarum peritiores, & totius rationis loquendi rudem illam ueruſtatem & inſcitiam Latini Græcique ſermonis emendant & expoliunt. Verum omnium falſiſſimum eſt, quòd cum nefas putent à veteribus noſtræ pietatis ſcriptoribus diſsentire, ipſi cũ diſſentiunt, acuti ſibi uidentur, alios ſi à ſe diſcedant, antiquis accedentes, hæreticos continuo clament. Nam ſi quis in ſchola frequentibus Theologię candidatis, & præcipuè, qui religioſiores videri & dici affectant, idque iam propè obtinuerũt, ſi quis ergo apud iſtos aiat Chriſtum aſſumpſiſſe hominem, pro hęretico maximis conuitijs exceptus è conſenſu eijceretur. At inquiunt, homo nomen eſt ſuppoſiti, humanitas nomen eſt naturę, quis hęreticus non ſe irridere nos putet ſi hiſce vtatur? quis non irrideri ſi utamur? Aſſertio hęc ſapit hęreſim, eſt enim hęreſi Grecorum propinqua, & aduerſatur fidei. Quod ſit propinqua hæreſi ex eo conſtat, quia Gręci affirmarunt in Chriſto eſſe duas hypoſtaſes vel ſuppoſita: & quia in re hypoſtaſis & perſona idem omnino ſignificant ideo Concilia generalia, Conſtantinopolitanũ quintum, Epheſinum & Calcedonenſe diffinierunt nullo modo eſſe admittendum quòd in Chriſto ſunt duę hypoſtaſes, nec duæ perſonæ, ſed tantum vnica, quę ratione naturę Diuinę eſt perſona Diuina, & ratione naturę humanæ eſt perſona humana. Et ideo de fide eſt, quòd vnio naturæ humanæ cum uerbo fuit facta in perſona, ſic quòd ex unione ex duabus naturis vnica reſultauit perſona. In rigore ergo aſſerere, quòd Chriſtus aſſumpſit hominem, ſapit hæreſim, quia cum homo ſit nomen ſuppoſiti euidenter colligitur, quòd in Chriſto ſunt duo ſuppoſita, & duæ perſonæ, quæ eſt formaliter hæretica. Quod uerò aduerſatur fidei ex diffinitionibus Conciliorum conſtat. Doctores autẽ Scholaſtici propter reuerentiam Patribus maximè Hieronymo & Auguſtino debitam, diſtingunt propoſitionem hanc, Chriſtus aſſumpſit hominem, quæ, ſi homo ſit nomen ſuppoſiti, eſt formaliter hæretica, ſi vero nomen naturę, eſt Catholica. Qua diſtinctione ipſi Doctores ſacri pluribus in locis vtuntur, & Auguſtinus hoc

lib. 9.

libro 9.cap.17. in fine capitis de Chriſto Domino loquens ſic ait, Hic eſt, ſicut Deum prędicat ſancta ſcriptura mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, de cuius Diuinitate, quia Patri eſt ſemper ęqualis, & humanitate, qua nobis factus eſt ſimilis, non hic eſt locus vt competenter pro noſtra facultate dicamus. Palam aſſerit Auguſtinus, quòd ex duabus naturis, Diuinitate nempe & humanitate, reſultauit vnicum ſuppoſitum, & vnica perſona Diuina & humana.

Libro 11.cap.11. in horum verborum commento, Quę cum ita ſint, nullo quidem modo ſecundum aliquod temporis ſpatium prius erant illi ſpiritus tenebrę, quos Angelos dicimus, ſed ſimul vt facti ſunt, lux facti ſunt; non tamen ita tantum creati, vt quoquomodo eſſent, & quoquomodo viuerent, ſed etiam illuminati, vt ſapienter beateque uiuerent, ab hac illuminatione auerſi quidem Angeli non ſolū non obtinuerunt excellentiam ſapientis beatęque vitę, quę proculdubio non niſi ęterna ęternitatisque ſuę eſt certa atque ſecura, ſed & rationalem uitam licet inſipientem ſic habent, ut eam non poſſint amittere, neque ſi velint. Vives. (ſed ſimul ut facti) Hic ſtatim ne mutę videantur ſcholę, inſtantibus & tricis, horrentes adſunt, magniſque clamoribus uelut ęs ſuum efflagitant reſponderi ſibi, potuerintne Angeli de Deo bene mereri in primo illo momento, quo ſunt ab opifice rerū omnium progeniti, an potuerunt, vt ipſi dicunt, demereri? Nam niſi impropriè dicatur, non conſtabit Theologica proprietas, quod inſtans fuerit creationis, quod in quo manſerunt, quod in quo ceciderunt alij, alij ſteterunt. Et hinc multa ceu in concilio fuerint naturę principi, cum mundum hunc conderet, magno ſupercilio diffiniunt, tanto, tam aſſeueranter, ut iures illos ſerio dicere, & aliquid omninò dicere, nec nugas eſſe meras. Vix humana ipſa plenè vti cognoſceremus ingratis mortalibus permiſit Deus. Neſcimus quid illud erat, quod habebat ante principem noxam homo ille hominū parens, & neſcimus quādo peccarit, vbi, qua ratione totam illam humanę gentis tragędiā inuexerit, initium & ſeminariū malorū omnium celatum eſt, quia ſcire non meremur, & iā iſti, quaſi humanis omnibus exploratis negotijs ſeſe Angelorum ardeliones immiſcent, non quibuslibet, nec quę vulgari ſapientię magiſter iuſſit, ſed quę uerisſimile eſt, neque Angelos quidem ipſos noſſe. Nam origines rerum, & quid in illis ſit factum author nouit, nō id quod gignitur. Accedit his, quod cum de inſtantibus magna ſit inter homunculos controuerſia, vtraque factione rem totam permultuosè ad ſe ſuoſque uindicante, iſti per hoc tanquam rem apertam iam & certam de incertiſſimis & altiſſima caligine merſis inquirunt. Aſſertio hęc à principio vſque ad finem eſt iniurioſa, & conuitijs plena, cum Theologos omnes Scholaſticos irrideat, & quęſtiones, quę de Angelis in ſcholis uerſantur, nugas meras eſſe dicat, & Doctores ſanctos, utpote Sanct. Thom. & cęteros qui de Angelis diſputarunt, homunculos nominet, & inter magnas eſſe aſſerat de inſtantibus Angelorum cōtrouerſias. Accedit his, quod pro ſe Originem citat, & ideo timendum eſt quod erroribus ipſius circa naturam & conditionem Angelorum cōſenſerit. Quod ſi de facto ita eſt, eius aſſertio nedum erit iniurioſa, ſed etiam erronea.

Lib.12.cap.15. explicans locum hunc, ego ſicut Dominum Deum aliquando Dominum non fuiſſe dicere non audeo, ita hominem nunquam antea fuiſſe, & ex quodam tempore primum hominem creatum eſſe, dubitare non debeo. Vives. (aliquando Dominū non fuiſſe dicere non audeo) Nam ſeruos non habuit, quorum relatione Dominus dicitur, Eſt enim ex numero eorum, quæ ſunt φύσει, vt Ariſtoteles inquit, nam Filij & Spiritus ſancti Dominum vocare non conuenit. (ſi enim de alio atque alio intelligatur) Si Auguſtinus legiſſet parua Logicalia, non id dixiſſet, certæ enim ſunt ſuppoſitiones & diſtributiones, quas illi doctiſſimi magiſtri in ea lingua finxerunt cuius erant ignariſſimi. Satis oſtendit hic Auguſtinus ſermonem ad captum eſſe populi attemperandum, quid ni? cum Dominus ſit populus ſermonis. Aſſertio hæc iniurioſa eſt, ſicut & præcedentes, per contemptum enim dicit, magiſtri doctiſſimi in ſua lingua finxerunt ſuppoſitiones & diſtributiones. Et etiā iniuria eſt manifeſta in verbis, quæ addit, cuius erant ignorantiſſimi: quod verbum eſſe iniurioſum euidens eſt.

Lib.13. capit.1. in commento horum verborum, Nunc iam de lapſu primi hominis, imò primorum hominum: & de origine ac propagine mortis humanæ diſputationem à nobis inſtitutam rerum ordo depoſcit. Non enim eo modo quo Angelos condiderat Deus, ita condidit & homines: vt etiam ſi peccaſſent, mori omnino non poſſent, ſed ita vt perfunctos obedientiæ munere ſine interuentu mortis Angelica immortalitas & beata æternitas ſequeretur: inobedientes autem mors plecteret damnatione iuſtiſſima. Vives. (per functos obedientiæ munere) Hic multa quæruntur, & ab Auguſtino primum, & ab authore Sententiarum lib.2. de his quæ homini, ſi non deliquiſſet, eueniſſent: ſed modeſtè ab illis, & vt pudorem intelligas, quo inquirunt magis, quam vt comperiſſe ſe profiteantur. Recentiores, qui commentarios in Sententias ſcripſerunt, modo arbitrarijs coniecturis, modo rationibus ex hac natura rerum petitis, quidquid eis in mentem venit, confidentiſſimè diffiniunt. Audio illorum rationes, ſed plane video in tenebris eos ingredi: nec pedetentim aut palpantes velle procedere, ſed curſu ſe quo intendūt proripere, nulla veritos præcipitia. Equidem quid factum ſit, magno noſtro malo nemo ignorat: quid fuiſſet, neſcio, an uel ipſi Adam oſtenſum fuit, quanto minus nobis miſellis. Nam quid prodeſt vti coniecturis, in re quæ coniecturas omnes ſuperat humanas, & miraculum eſt audientibus? ceu verò neceſſe ſit eius rei progreſſus leges huius creatæ naturæ ſequi, cuius initia hanc ipſam, ſi tunc fuiſſet, naturam ſtupefeciſſent. Aſſertio hæc à principio vſque ad finem eſt iniurioſa, & conuitijs plena: nam inquit recentiores, qui commentarios in Sententias ſcripſerunt, quidquid eis in mentem venit confidentiſſimè diffiniunt: & eoſdem Doctores Scholaſticos inquit ſe uidere in tenebris ingredi, & curſu quo intendunt proripere, nulla veritos præcipitia in foueam cadere: quod magno noſtro malo nemo ignorat, quid verò fuiſſet inquit ſe ignorare, an vel ipſi Adam oſtenſum fuit, quanto minus nobis miſellis. Quæ omnia verba contra Theologos inducta iniurioſa ſunt & contumelioſa.

Lib.13. de Ciuit. Dei, capit.11. in expoſitione huius periodi, Si autem abſurdum eſt, vt hominem anteaquam ad mortem perueniat, iam eſſe dicamus in morte, cui enim propinquat peragendo vitæ ſuæ tempora, ſi iam in illa eſt, maximè quia nimis eſt inſolens, vt ſimul & viuens eſſe dicatur, & moriens, cum vigilans & dormiens ſimul eſſe non poſſit, quærendum eſt quando erit moriens etenim antequam mors veniat, non eſt moriens, ſed viuens, cum vero mors venerit, mortuus erit, non moriens. Illud ergo eſt adhuc ante mortem, hoc iam poſt mortem. Quando ergo in morte? Vives. (quia nimis eſt inſolens) Nimis inſolitum vocabulum eſt antiquum, quo vtitur Saluſtius, vſur-

(pator veterum vocabulorum, & Gellius eius ęmulus. Quando ergo in morte) Nimis es Auguſtine, quod ſit dictum cum bona venia & ingenij & ſanctitatis tuæ, nimis rudis es, & viſu hebeti. Nulla hic tu vides inſtantia quæ boni Dialectici & Theologi tradunt, primum eſſe, primum non eſſe: vltimum eſſe, & vltimum non eſſe. In morte eſt in primo inſtanti non eſſe: quia tunc deſinis eſſe. Nondum intelligis? Expone ſic: nunc non eſt, & immediatè ante hoc fuit. Non intelligis quid ſit immediatè? Nimirum non eſt vocabulum tui temporis, noſtrum eſt, vt ſcias nõ ſolis Romanis licuiſſe in Linguam Latinam. Rurſus ſic expone: Nullum eſt dabile inſtans ante hoc, inter quod & hoc, non fuit. Nedum capis? Redi ergo ad ſcholam, & doceant te iſta pueri: nam melius hoc pueri tenent, quippe puerilia, quam ſenes. Sed aliàs de his rebus ſuauius ego & tu cõfabulabimur. Aſſertio hæc eſt iniurioſa, quia ea, quæ in ſcholis docentur, puerilia & fabuloſa dicit: & nedum quæ de inſtantibus à Dialecticis, ſed etiam à Theologis traduntur.

In expoſitione huius periodi, Vnde iam apparet vtcunque quales eſſe debent in hac peregrinatione ciues, ac ciuitatis Dei viuentes ſecundum ſpiritum, non ſecundum carnem, hoc eſt, ſecundum Deum, non ſecundum hominẽ: & quales in illa contendunt in immortalitate futuri ſint: ciuitas porrò, hoc eſt, ſocietas impiorum non ſecundum Deum, ſed ſecundum hominem viuentium, & in ipſo cultu falſæ, contemptuque veræ Diuinitatis doctrinas hominum, dęmonumve ſectantium, hic affectibus prauis, tanquam morbis, & perturbationibus quatitur. VIVES. (doctrinas hominum dęmonumque ſectantium) ſunt diſciplinæ, quas dęmones hominibus tradiderunt, vt magia, aſtronomia, & omne diuinationis genus, præter propheticum. Plato in Phędro dæmonem, cui erat nomẽ Theuth, inueniſſe ſcribit literas, arithmeticam, geometriã, aſtronomiã aliã: & ad Thamũ Aegypti regẽ detuliſſe dialecticam quoque hanc contentioſam & pertinacẽ, non dubiũ ab ingenio diabolico eſſe profectam: quod in verũ contra niti ſemper, & melius dicenti nunquã credere, & falſo, verum gaudet vincere. Aſſertio hæc, nedum iniurioſa, ſed temeraria eſt: quia ſine fundamento & ratione aſſerta, & contra ſententiam, nedum ſapientum, ſed euidenter aduerſatur communi ſententiæ omnium Doctorum Scholaſticorum, qui concorditer conueniunt, non à dæmonibus, neque ab ingenio diabolico eſſe profectam, ſed à uiris religioſis ſapientiæ & veræ ſcientiæ amatoribus & ſectatoribus, qui ſemper vero gaudent, & quibus falſa diſplicent, & rectius aſſerenti credunt, & aſſentiuntur: quod cum ita ſit, conſtat prædictam aſſertionem nedum iniurioſam, ſed temerariam eſſe.

Lib. 15. cap. 13. in hunc locum, Sed quomodolibet iſtud accipiatur, ſiue credatur ita eſſe factum, ſiue non credatur: ſiue poſtremo ita, ſiue non ita ſit: rectè fieri nullo modo dubitauerim: vt cum diuerſum aliquid in vtriſque codicibus inuenitur, quandoquidẽ ad fidem rerum geſtarum vtrumque eſſe non poteſt verum, ei linguæ potius credatur, vnde eſt in aliam per interpretes facta translatio. Nam in quibuſdam etiam codicibus Græcis tribus, & vno Latino, & vno etiam Syro inter ſe conſentientibus inuentus eſt Mathuſalem ſex annis ante diluuium fuiſſe defunctus. VIVES. (ei linguę potius credatur vnde eſt in aliam facta translatio) Hoc ipſum Hieronymus clamat, hoc ipſa docet ratio, & nullus eſt ſaniore iudicio, qui repugnet; ſed fruſtra conſenſus bonorum ingeniorũ hoc cenſet: nam rigidus ſtupor velut moles opponitur: non quia illi inſcij ſunt earum linguarum, nam nec Hebraicè ſciebat Auguſtinus, & Græcè minus quam mediocriter; ſed non eſt in his ea modeſtia animi, quæ in Auguſtino. Hic vndecunque paratus erat doceri, iſti nuſquam volunt doceri, vbique docere quod ignorant. Aſſertio hæc cum præcedentibus eſt in Theologos iniurioſa: iniuria enim illis irrogatur, cum aſſerit, quod in eis non eſt modeſtia animi, & affirmans quod nuſquam volunt doceri, vbique docere quod ignorant,

Lib. 15. cap. 23. in hunc locum, Vtrum poſſint Angeli, cum ſpiritus ſint, corporaliter coire cum fœminis: ſcriptum eſt enim, Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, id eſt, eos, qui natura ſpiritus ſunt, facit eſſe Angelos ſuos, iniungendo eis officium nunciandi: qui enim Gręcè Angelus dicitur, Latina lingua Nuncius interpretatur. VIVES. (id eſt eos qui natura ſpiritus ſunt) Auguſtinum ſenſiſſe Angelos & dęmones corporibus eſſe præditos, legentibus opera, illud videlicet, & de natura dęmonum, & de Geneſi ad literam, certius eſt, quam vt pluribus oſtendi debeat: neque ex aliena ſententia tot locis locutus eſt, vt Petrus Lõbardus dicit quoſdam putare, ſed ex ſua ipſius, ſecutus nimirum non pudendos authores, primum Platonicos omnes, deinde Origenem, Lactantium, Baſilium, & conſenſum fere ſuo tempore ſcribentium. Michael Pſellus de dęmonibus, interprete Ficino, oportet enim, vt Diuinus aſſerit Paulus, ſpiritus miniſtros, qui mittuntur, corpus habere, quo moueantur, gradumque ſiſtant, palamque appareant. Nouerunt enim hæc myſteria, non aliter quam corpus aliud perfici poſſe. Quod ſicubi legas in ſcriptura, eos incorporeos appellari, reſpondeo, & noſtros, & alios ſolere corpora quidem craſſiora corpora nominare. Corpora vero tenuia, & quæ aſpectum tactumque fugiunt, incorporea frequenter cognominare. Auguſtinus Angelis corpora tenuiſſima attribuit, quæ viſum omnem fruſtrentur, ad agendum apta, non ad patiendum: Talia etiam erant dæmonum corpora, cum adhuc ſtarent: poſtea uero quam ceciderunt, denſiora effecta, & patibilia: quod idem Pſellus opinatur. Aſſertio hęc eſt temeraria, nam licet Auguſtinus, Origenes, Lactantius, & Baſilius cum Platonicis ſenſerint, Angelos eſſe corporeos, & corpora eorum eſſe tenuia: communis tamen ſchola Theologorum tenet, Angelos eſſe ſpiritus, & corporum inexpertes: & ſic tenet communis ſenſus Eccleſiæ: vnde licèt tempore antiquorum Patrum veritas hæc manifeſta non eſſet, nunc tamen, quia contraria eſt communi ſententiæ Doctorum Scholaſticorum, aſſertio hæc eſt temeraria. Et quod addit, quòd dęmonum corpora, poſtquam ceciderunt, denſiora facta ſunt, & patibilia, ſtultum eſt & fatuum. Vide hanc quęſtionem latè tractatam ſupra, ſecundo tomo B. Chryſoſtomi ad decimum quæſitum.

Lib. 16. cap. 43. in hæc verba, Ante hunc ergo velut pueritia fuit huius generis populi Dei, à Noe vſque ad ipſum Abraham, & ideo prima lingua inuenta eſt, id eſt Hebræa. A pueritia namque homo incipit loqui poſt infantiam, quia hinc appellata eſt, quia fari non poteſt. Quam profecto ætatem primam demergit obliuio, ſicut ætas prima generis humani deleta eſt diluuio. Quotus enim quiſque eſt, qui ſuam recordetur infantiam? VIVES. (fari vt poſſet, Quæ hinc appellata eſt) infantes enim dicuntur, quod fari nequeant, vnde etiam homines natu grandes interdum infantes appellantur, quia loqui neſciunt, cum tamen plerũque balbutiẽtiſſimè garriant; ſunt ij, qui quo ſunt in omni ſermone ineptiores & ſordidiores, eo ſe magis tũ philoſophos, tum Theologos, aliarumq; magnarũ artium peritos arbitrantur, & iactant. Aſſertio hęc eſt iniurioſa; irrogat enim iniuriam & contumeliam philoſophis, & Theologis, aſſerẽs eos ineptos & ſordidos:

dos: & aſſerens, quod quo ſunt ineptiores & ſordidiores, eo ſe magis iactant.

Lib. 18. c. 18. commento huius loci, Nec ſanè dęmones naturas creant, ſi aliqui tale faciunt, de quibus factis iſta vertitur quæſtio, ſed ſpecietenus quæ à vero Deo ſunt creata cõmutant, vt videantur eſſe quod nõ ſunt. Non ita ſolum animum, ſed nec corpus quidem vlla ratione crediderint dęmonum arte vel poteſtate in membra, vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe conuerti: ſed phantaſticum hominis, quod etiam cogitando, ſiue ſomniando, per rerum innumerabilia genera variatur, & cum corpus non ſit, corporum tamen ſimiles mira celeritate formas capit, ſopitis aut oppreſſis corporeis hominis ſenſibus, ad aliorum ſenſum neſcio quo ineffabili modo figura corporea poſſe perduci: ita vt corpora ipſa hominum alicubi iaceant, viuentia quidem, ſed multo grauius atque vehementius quam ſomno ſuis ſenſibus obſeratis. VIVES (nec ſane dæmones naturas creant) Creare vocat aliquid de nihilo facere: hoc modo nihil aliud quàm Deus poteſt creare, idque Theologi omnes magnó conſenſu affirmant: diſputant tamen an potentia hęc creandi poſſit communicari creaturæ: de quo multa Thomas, cuius argumenta nititur infirmare Scotus, vt ſua confirmet: quæ labefactare conatur Ochan, vt ſua figat, at iſta quoque Petrus Aliacen. luxat, vſque adeò vel ludunt in re ſeria, vel affectibus & factionibus ſuis cogunt rem cœleſtem ſubſeruire. Qui mores poſſunt emendari, qui ſedari & tolli praui affectus, qui fieri Diuini ex doctrina diſſidijs agitata & tractata verſaque ſurſum & deorſum pro libito affectuum humanorum, concuſſa machinis tam pertinaciter litigantium? Aſſertio hæc blaſphema & iniurioſa eſt contra Theologos, quos in re ſeria adeò aſſerit ludere, vt factionibus ſuis cogant rem cœleſtem ſubſeruire. Irrogat etiam illis contumeliam aſſerens, quòd ex doctrina diſſidijs agitata, verſaque ſurſum & deorſum, fieri Diuinos intendunt: quod conſtat, contumelioſum & iniurioſum eſſe dignitati, quæ Doctoribus Theologis debetur.

Lib. 18. cap. 22. locum hunc ediſſerens, Nam altiſſima tunc condita eſt Ciuitas Roma, vel vt altera Babylon, & vt prioris filia Babylonis, per quam Deo placuit orbem debellare terrarum, & in vnam ſocietatem Reipublicæ legumque perductum longe lateque pacare. Erant enim iam populi validi, & fortes, & armis gentes exercitatę, quæ non facile cederent, & quas opus eſſet ingẽtibus periculis & vaſtatione vtrinque nõ paruo atque horrẽdo labore ſuperari. VIVES. (nam altiſſima tunc condita eſt Ciuitas Roma) Porrò Petrus Apoſtolus Romam Babylonem appellat, vt etiam Hieronymus in vita Marci interpretatur, qui ad Marcellam ſcribens, non aliam exiſtimat deſcribi à Ioanne in Apocalypſi Babylonem, quam vrbem Romam. Nunc verò nomen iam odioſum exuit, nam nihil eſt in ea cõfuſum & promiſcuum, diſcretis adeò & redactis omnibus in certas leges, vt cum omnia propè illic vendantur, & emantur, nihil tamen agas ſine lege, ac formula; atque etiam ſanctiſſimi iuris. Aſſertio hæc hæreſim Lutheranorum ſapit, qui inuerecundè clamant, Romæ omnia eſſe venalia: & aggrauat delictum huius aſſertionis id quod aſſerit, emptiones & venditiones beneficiorum eccleſiaſticorum, quæ Romæ fiunt, eſſe conformes legi ac formulę etiã ſanctiſſimi iuris. Aſſertio autem hæc, Ius ſanctiſſimũ diſponit Romæ beneficia eſſe venalia, eſt formaliter hęretica, ergo iſta, Cum omnia propè Romæ vendantur, & emantur, nihil tamen agas ſine lege & formula, atque etiam ſanctiſſimi iuris, quæ eſt propinqua illi, ſapit hæreſim.

Lib. 18. cap. 31. in hunc locum, Tres prophetæ de minoribus, Abdias, Nahum, & Habacuc, nec ſua tẽpora dicunt ipſi, neque in chronicis Euſebij & Hieronymi quando prophetauerint, inuenitur. Abdias enim poſitus eſt quidem ab eis cum Michęa, ſed non eo loco, vbi notantur tempora, quando Michęam prophetaſſe eius literis conſtat: quod errore negligenter deſcribentium labores alienos, exiſtimo contigiſſe. VIVES. (Habacuc) Huius prophetę fit mentio Daniel. 14. quod prandium ſuum ex Iuda Babylonem tulerit ad Danielem: quo teſtimonio ad probationem temporum Auguſtinus non eſt vſus: quod ea Beli hiſtoria, & totum 14. cap. cum hiſtoria Suſannæ, apocripha ſint, neque in Hebræo habeantur, nec ſint verſa à 70. ſenibus. Aſſertio hęc eſt hęretica, quia contra diffinitionem Concilij Tridentini, capite, quo recipit, & numerat libros ſacros veteris & noui Teſtamenti inter prophetas maiores Danielem annumerat. Et hęreſis hęc à fonte Manichęorum pullulauit. Contra quos eſt aſſertio de fide, Omnia ea, quę in libro Danielis ab eccleſia leguntur, veriſſima & Catholica ſunt. Id oſtendunt certiſſimi & infallibiles euentus earum rerum, quæ in ipſo multis ante ſeculis, quam euenirent, prædicta inueniuntur. Nam, vt inquit Ioſephus, Daniel ex his, quæ ſcripſit, reliquit, vnde eius prophetię integritas, & nulla mutatio variatioque in his, quę prędixit agnoſci poſſit: non enim ſolum futura prędixit, ſed etiam quo tempore, & ſub quibus Regibus, numeratis per ordinem annis, quibus ea euenire debuerant, certiſſimè pręuidit. Cuius prophetię tanta fides fuit, vt credulis hominibus non videatur futura dixiſſe, ſed narraſſe pręterita. Et in damnationem prędictę hæreſis ſat eſt, quod in omnibus, vbi fit mentio cathalogi Diuinorum librorum, per omnes eccleſiarum ſucceſſiones, ſemper inter prophetas Danielis volumen annumeratum fuit una cum hymno trium puerorum, & hiſtoria Suſannæ, Belis, & Abacuc in authoritate receptum. Et Hieronymus in præfatione commentariorum Danielis inquit, Ad intelligendum hunc librum multiplici Græcorum & Latinorum hiſtoria opus eſſe. Et Auguſtinus ſermone de ſanctis, 47. hiſtoriam Suſannæ inducit, & Origenes homil. 1. ſuper Leuiticum Suſannę hiſtoriam approbans inquit, Sed tempus eſt aduerſus improbos vti Suſannę vocibus, quas illi iam repudiantes, hiſtoriam de cathalogo Diuinorum uoluminum deſecuerunt: nos autem & ſuſcipimus, & opportunè contra ipſos proferimus, quod eccleſia quotannis hanc hiſtoriam quadrageſimę tempore in ſanctę miſſę myſterijs legit, ac ſimili honore hiſtoriam Belis, Draconis, & Habacuc eodem tempore legens ueneratur. Ex quibus conſtat, prędictam aſſertionem hęreticam eſſe.

Lib. 18. cap. 47. in expoſitione huius loci, Neque ipſos Iudęos exiſtimo audere contendere, neminem pertinuiſſe ad Deum pręter Iſraelitas, ex quo propagatio Iſrael cœpit eſſe, reprobato eius fratre maiore. Populus enim re uera, qui propriè populus Dei diceretur, nullus alius fuit. Homines autem quoſdã nõ terrena, ſed cœleſti ſocietate aduerſus Iſraelitas supernę ciues patrię pertinẽres ẽt in alijs gentibus fuiſſe negare non poſſunt: quia ſi negant, facillimè conuincuntur de ſancto & mirabili viro Iob, qui nec indigena, nec proſelytus, i. aduena populi Iſrael fuit: ſed ex gẽte Idumęa genus ducẽs, ibi ortus, ibidẽ mortuus eſt, qui digno ſic laudatur eloquio, vt quod ad iuſtitiam pietatemq; attinet, nullus ei homo ſuorum temporũ coęquetur. VIVES. (neminẽ pertinuiſſe ad Deum pręter Iſraelitas) quod enim hi conſecuti ſunt per legem illi cõſecuti eſſent ſine lege: & qui tales fuere ſine lege, eodẽ quo Iudęi peruenerũt, cũ eodẽ contenderent: neq; inter eos aliud diſcrimẽ fuit quam eſt, ceu quis viator

mandatam gerat chartæ itineris rationẽ ac veluti formam, alter memoriæ fidat aut iudicio. Idem etiam noſtro tempore contiget ei, qui cùm nihil de Chriſto audierit in remotiſſimis Oceani terris natus, duo illa maxima ſeruarit mandata, in quibus veritas ipſa legem totã, prophetasque conſtitutos affirmauit, de Deo, & proximo diligendis, huic ſua cõſcientia eſt lex. Et iuxta Pſalmiſtam, memor eſt in nocte nominis Domini, & cuſtodit legem eius. Hæc fit ei, quia iuſtificationes Domini exquirit: tantum eſt videlicet voluiſſe bonũ eſſe, etiam ſi non habeas à quo virtutem edoceare. Et in hoc hominum genere quid deeſt præter aquam? cũ Spiritum ſanctum non ſecus quam Apoſtoli meruerint & acceperint. Teſtante Petro repleri etiam nonnullos Diuino afflatu, quos myſtica nondum attigit aqua: ita gentes, quæ legem non habent, & naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, ipſimet ſibi ſunt lex: & ea lux ita viuendi donum Dei eſt, & à Filio proficiſcitur: de quo ſcriptum eſt, Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Aſſertio hæc ſicut & præcedens de Platone, & cæteris philoſophis, ſi fidem excludat, hæretica eſt: ſi vero fidem non excludat, eſt ſcandaloſa: quia ſimplicibus præbet occaſionem ruinæ, audientibus, quod gentes, quæ nihil vnquam de Chriſto audierunt, ſalutem æternam cõſequuntur: & quod illis ad ſalutem ſufficit, quòd ſua conſcientia eſt illis lex. Eſt etiam aſſertio temeraria, nam licèt ita ſit, quòd lumine interno Deus illuminet eos, & fidem habeant Chriſti implicitam: quod illis ſufficit, ad hoc quod iuſtificentur, non tamen id ſufficit ad hoc, quod regnum ingrediantur ſine aliquo actu Chriſti mediatoris explicito. Et communis ſchola Theologorum Scholaſticorum docet, quod ſi talis aqua non tingatur, nec doctorem ac magiſtrum habeat qui fidem Chriſti illum doceat, argumentum eſt à poſteriori, quòd non fecit totum, quod requitebatur, vt ſalutem conſequeretur, vt de Cornelio & Eunucho Reginę Candacis, & alijs ex Actis Apoſtolorum conſtat.

Lib. 19. cap. 12. in hunc locum, Quod quiſquis mecum res humanas naturamque communem intuetur agnoſcit: Sicut enim nemo eſt qui gaudere nolit, ita nemo eſt qui pacem habere nolit. Quando quidem & ipſi, qui bella volunt, nihil aliud quàm vincere volunt: ad glorioſam ergo pacem bellando cupiunt peruenire: nam quid eſt aliud victoria, niſi ſubiectio repugnantium? Quod cùm factum fuerit, pax erit. VIVES. (naturamque communem vtcunque intuetur) Clamant iſti, & magno tumultu negant, in re philoſophica & Theologica curãda eſſe verba. At magnus quidam illorum iudicio vir, cùm Pariſijs de naturis communibus ſpecierum ac generum ageret, inter cætera argumenta, & hoc attulit Auguſtini dictum ad confirmandas naturas communes cœptas Occaniſtarum machinis labefactari. Vt multi quoties Cicero, Seneca, Hieronymus, Auguſtinus, Plinius, & alij loquuntur de ſenſu communi, de illo intelligi ſenſu iubent, quem Ariſtoteles in priori cerebri parte ſtatuit iudicem, ac veluti ſi præſidem quinque ſenſuum corporis humani: cùm ſit ſenſus communis apud Latinos authores, id quod omnes fere ſentiunt & iudicãt: vt matres diligere filios. Et natura communis, ratio atque inclinatio naturæ, quæ eſt in vniuerſis hominibus eadem. Ex his prauis vocabulorum interpretationibus nata eſt omnium bonarum artium peſtis, quæ illas corrumpit primum, deinde perimit. Aſſertio hæc eſt iniurioſa ſcholis philoſophorum, & Theologorum, & ipſis ſcientijs, quibus, vt proprios conceptus explicent, in vna qualibet facultate neceſſe eſt proprijs vocabulis vti, quibus veritas palam fit: & ſi alijs vocabulis vterentur, veritas manifeſtari non poſſet, & ideo aſſertio hæc: Ex his prauis vocabulorum interpretationibus nata eſt omnium bonarum artiũ peſtis, quæ illas corrumpit primum, deinde perimit, conſtat, iniurioſam eſſe.

Lib. 20. cap. 16. in commento loci huius: Et uidi, inquit, cœlum & terram nouam. Nam primum cœlum & terra prima receſſerunt, & mare iam non eſt. Iſto fiat ordine, quod ſuperius præoccupando iam dixit: vidiſſe ſe ſuper thronum ſedentem, à cuius facie Apoc. 21.
ſugit cœlum & terra. Iudicatis quippe his qui ſcripti non ſunt in libro uitæ, & in æternum ignem miſſis: qui ignis cuiuſmodi, & in qua mundi, vel rerum parte futurus ſit, hominem ſcire arbitror neminem, niſi forte cui ſpiritus Diuinus oſtendit. VIVES. (hominem ſcire arbitror neminem.) Neminem verò? non interfuiſti digladiationibus Scholaſticis: ibi nullus eſt, vel Bachalarius, vel Magiſtellus, qui ignoret ignẽ fore elementalem illum, cuius domicilium eſt inter aerem & lunæ globum, deſcenſurum eum, ſcilicet, & incendio ſuo reliqua tria purgaturum elementa. Quòd ſi hoc parum probas, non deerunt qui perſanctè deierent, futurum ignem ex incendio radiorum ſolis in media plaga aeris excitato coeuntibus eo denſiſſimis & ardentiſſimis radijs, velut in ſpeculum cauum & calybeum. Sed non eſt mirum, ſuo tempore non tãtus erat ignis vſus, quãtus nunc, cùm, vt Theologos omittam, philoſophi, ſiue Decembri medio, ſiue medio Iulio nihil aliud ore, manibus pedibusque tractent & verſent quam ignem. Ex philoſophis fiunt Theologi, & hanc philoſophandi rationem etiam in ſcholas ſanctiores transferunt: propterea iſtis longe eſt de igne facilius diffinire quam tibi, & tu æqualibus vel maioribus. Aſſertio hęc iniurioſa eſt à principio vſque in finem. Verba enim illa, non interfuiſti digladiationibus Scholaſticis, vbi nullus eſt vel Bachalarius, vel Magiſtellus, &c. conſtat iniurioſa eſſe: ſimiliter & illa: Ex philoſophis fiunt Theologi, &c.

Libro 20. cap. 26. in commento huius periodi: Quapropter exponere nos oportet, quomodo ſit accipiendum quod dictum eſt: Et placebit Domino ſacrificium Iuda & Ieruſalem, ſicut diebus priſtinis, & ſicut Malach. 3
annis prioribus. Fortaſſis enim tempus illud commemorat, quo primi homines in paradiſo fuerunt. Tunc enim puri atque integri ab omni ſorde ac labe peccati, ſeipſos Deo mundiſſimas hoſtias offerebant. Cæterum ex quo commiſſæ præuaricationis cauſa inde dimiſſi ſunt, atque humana in eis natura damnata eſt, excepto vno mediatore, & poſt lauacrum regenerationis quibuſque adhuc paruulis, nemo mundus à ſorde, ſicut ſcriptum eſt, neque infans cuius eſt vita vnius diei ſuper terram. VIVES (nemo mundus à ſorde) de Diua Virgine venit poſteriore ætate in contẽtionẽ, quã auxerunt incenderũtq; duo hominũ ordines, qui ſe in certamen trãſuerſi propter anteſignanos vehemẽti coniecerunt impetu, Dominicani ductore Thoma Aquinate, & Franciſcani, ductore Ioanne Scoto: diffiniuit Concilium Baſileen. nulla vnquam macula Sanctiſſimam Virginem vel leuiter attactam fuiſſe. Id Cõcilium cum parum legitimè coijſſe Dominicani cauſarentur, perſiſterentq; in ſententia: contra Minoritæ ſacroſanctũ affirmarent, ac illos impietatis arceſſerẽt, quòd contra Eccleſiã Dei niterentur: res magnis animis exitura uidebatur in rabiem, ni decreto ſuo Sixtus Pontifex Romanus maturè ſubueniſſet, quo alterutram in partem ea de re vetabat diſputari. Itaque illa demum eis videntur edicta & Concilia, quę in rem ſuam faciunt, reliqua non pluris æſtimanda, quàm cõuentum muliercularum in textrina vel thermis. Aſſertio hæc nedum ſcandaloſa eſt, cum ſimplicibus & infirmis occaſionem ruinæ præbeat, ſed etiam iniurioſa, & temeraria: iniurioſa, eò quòd aſſerit, Concilia, quæ

in

in rem ſuam faciunt, ea recipiunt, reliqua non pluris æſtimanda iudicant, quàm conuentum muliercularum in textrina vel thermis. Qua contumelia Religiones, ſicut à ſuo magiſtro Eraſmo didicit, iniuria maxima afficit. Temeraria verò eſt, quia ſine fundamento & ratione contra quorundam ſententiam totius eccleſiæ Chriſtianæ falſum hoc, Concilia quæ in rem ſuam faciunt approbant, reliqua autem contemnunt, his duabus ſanctiſſimis Religionibus Beati Dominici, & Beati Franciſci imponit.

Lib. 21. cap. 7. exponens hunc locum, Cur itaque facere non poſſit Deus, vt & reſurgamini corpora mortuorum, & igne æterno crucientur corpora damnatorum, qui fecit mundum in cęlo, in terra, in aere, in aquis, innumerabilibus miraculis plenum: cũ ſit omnibus quibus plenus eſt proculdubio maius & excellentius, etiam ipſe mundus miraculum.

V I V E S (cur itaque facere non poſſit Deus) Cum hic totus locus de reſurrectione, de iudicio, de ſupplicijs impiorum, & beatitudine piorum, terminos captumque huius naturæ excedat, miror Scholaſticos Theologos, Thomam, Scotum, Ochamum, Henricum Gandenſem, Durandum, Paludanum, de his omnibus ex dogmatis Ariſtotelicis diſſerere, & definire, & ita inter ſe pertinaciter concurrere naturæ tantum argumentis armatos, vt cum quærunt, an corpora reſurrectura ſint, an in fine mundi, an materia, quæ aliquando humana forma decorata eſt, appetat ſemper illam eandem formam, an pati poſſint animæ felicium, an motus cœlorum quieturus, & qua poſitione cęlorum quieturus, an illuſtrabuntur elementa, ſit ne fęlicitas in actu uoluntatis an intellectus, an ignis poſſit agere in animas: quemadmodum ignis ille ſit ſempiternus futurus, & quibus fomentis ſuſtentabitur, vbi inferi, & alia ſexcenta: quæ omnia tam philoſophicè diſputant, vt putes eos Athenis ethnicis eſſe, non Pariſijs Chriſtianis. Aſſertio hæc nedum eſt iniurioſa, vt ex his vltimis verbis conſtat, nempe, Quæ omnia tam philoſophicè diſputant, vt putes eos Athenis ethnicis eſſe, non Pariſijs Chriſtianis, ſed etiam eſt aſſertio fatua, & ſtulta ex ignorantia finis ſcientiarum procedens: nam cum Theologia ſacra ſuprema ſit omnium ſcientiarum, & à Deo reuelata, illæ cæteræ omnes ſcientiæ illi famulantur: & niſi Dialectica, Phyſica, & cæteris artibus liberalibus quis ſit præditus, & in ſcholis in eis verſatus, vix eruditus Theologus euadet.

QVINTVS TOMVS.

1 *An Angeli mali cum filiabus hominum concubuerint.*
2 *An in Romanis fuerint veræ virtutes.*
3 *An flamma, quæ inter Diuinas victimas Abrahæ præcurrit, miraculoſa fuerit.*
4 *An deſertores Angeli doloribus poſt diem Iudicij carebunt.*
5 *An Samuel de filijs Aaron fuerit.*
6 *An filij Dei, de quibus Geneſ. 6. homines an Angeli fuerint.*
7 *An Spiritus omnes ſint corporei.*
8 *An tantum tres libri Sapientiales recepti ſint authoritate Canonica.*
9 *An virtutes Romanorum vitia fuerint potius quàm virtutes.*
10 *An corpora Dæmonum dolore ſenſitiuo crucientur.*
11 *An fœtus abortiuí die iudicij reſurgent.*

PRIMVM QVAESITVM.

An Angeli mali cum filiabus hominum concubuerint.

AVguſtinus lib. 3. de Ciuitate Dei, ca. 40. quæſtionem hanc, Vtrum pręuaricatores Angeli cum filiabus hominum concubuerint, vnde nati ſunt gigantes, indiffinitam relinquit. Propoſita enim ſententia Varronis, qua vtile eſſe dixit, vt ſe homines ex dijs genitos mentiantur, ſic ſcribit, Sed vtile eſſe Ciuitatibus dicit, vt ſe viri fortes, etiam ſi falſum ſit, ex dijs genitos eſſe credant, vt eo modo animus humanus velut Diuinę ſtirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas pręſumat audacius, agat vehementius, & ob hoc impleat ipſa ſecuritate fęlicius. Quę Varronis ſententia expreſſa, vt potui, meis verbis, cernis quam latũ locum aperiat falſitati: vbi intelligamus plura iam ſacra & quaſi religioſa potuiſſe confingi: ubi putata ſunt ciuibus etiam de ipſis dijs prodeſſe mẽdacia. Sed vtrũ potuerit Venus ex concubitu Anchiſę Aeneam parere, vel Mars ex Ilię concubitu filię Numitoris Romulũ gignere in medio relinquamus, nempe talis quęſtio etiã de ſcripturis noſtris oboritur, qua quęritur vtrũ pręuaricatores Angeli cum filiabus hominum concubuerint, vnde natis gigantibus, id eſt, nimium grãdibus ac fortibus viris, tunc terra completa eſt. Vide ſupra primo tomo B. Chryſoſtomi ad quartum, & ſecũdo tomo eiuſdem Chryſoſtomi ad decimum, & in B. Ambroſio ad quintum quęſitum.

SECVNDVM QVAESITVM.

An in Romanis fuerint veræ virtutes.

AVguſtinus libro 5. de Ciuit. Dei c. 19. inſinuare videtur, in Romanis, & in cęteris gentibus ſine vera pietate & vero Dei cultu non poſſe eſſe veram virtutem. Cuius Prouer. 8.
verba hęc ſunt, locum hunc exponens, *Per me reges regnant, & tyranni per me tenent terram.* Et rurſum, *Qui* Iob 31.
regnare facit hominem hypocritam propter peruerſitatẽ populi. Quamobrem, quamuis vt potui, ſatis expoſuerim, qua cauſa Deus vnus verus & iuſtus Romanos ſecũdũ quandã formã terrenę ciuitatis bonos adiuuerit ad tantam imperij gloriam conſequendam, poteſt tamen & alia cauſa eſſe latentior, propter diuerſa merita generis humani, Deo magis nota quàm nobis: dũ illud conſtet inter oẽs veraciter pios, neminẽ ſine uera pietate, i. veri Dei vero cultu, verã poſſe habere virtutem: neque eã veram eſſe, qñ glorię ſeruit humanę. Eos tñ, qui ciues non ſunt Ciuitatis ęternę, quę in ſacris literis noſtris dicitur Ciuitas Dei, vtiliores eſſe terrenę Ciuitati, qñ habent uirtutem, vel ipſam, quam ſi nec ipſam. Illi aũt, qui vera pietate pręditi, benè viuũt, ſi hac ſcientiã regendi populos cõſectati ſunt, nihil eſt fęlicius rebus humanis, quàm ſi Deo miſerãte habeãt poteſtatẽ. Tales aũt homines; virtutes ſuas quãtaſcũque in hac vita poſſunt habere, non tribuunt niſi gratiæ Dei: quòd eas volentibus, credẽtibus, petẽtibusq;

dederit: ſimulque intelligunt, quantum ſibi deſit ad perfectionem iuſtitiæ: qualis eſt in illorum ſanctorum Angelorũ ſocietate, cui ſe nituntur aptare: quantumlibet autem laudetur atque prędicetur virtus, quę ſine vera pietate ſeruit hominum gloriæ, nequaquam ſanctorum exiguis initijs comparanda eſt, quorũ ſpes poſita eſt in gratia & miſericordia veri Dei. Vide ſupra tomo ſecundo B. Auguſtini ad duodecimum, & tom. 3. eiuſdẽ Auguſtini ad decimum octauũ quęſitũ.

TERTIVM QVAESITVM.

An flamma, quæ inter Diuinas victimas Abrahæ præcurrit, miraculoſa fuerit.

AVguſtinus lib. 10. de Ciuit. Dei c. 8. proponens miracula, quæ Deus ad corroborandam fidem piorum, etiam per myſterium Angelorum, inſinuat, flammam cęlitus factam Abrahæ ſacrificio cucurriſſe inter diuiſas victimas miraculoſam fuiſſe, ſic inquiens, Nam nimis vetera ſi commemorem, longius quam ſat eſt reuoluere
videbor, quæ miracula facta ſint atteſtantia promiſſis
Geneſ. 12. Dei, quibus antea annorum millia prædixit Abrahæ,
quod in ſemine eius omnes gentes benedictionẽ fue-
Geneſ. 21. rant habituræ. Quis enim non miretur eidẽ Abrahæ
filium peperiſſe coniugem ſterilem, eo tempore ſene-
ctutis, quo neque parere, nec eſſe fęcunda iam poſſet.
Geneſ. 15. Atque in eiuſdem Abrahæ ſacrificio flammam cęli-
tus factam inter diuiſas victimas cucurriſſe: eidemq;
Abrahæ prędictum ab Angelis cęleſte incendium So-
domorum, quos Angelos hominibus ſimiles hoſpitio
ſuſceperat, & per eos de prole ventura Dei promiſſa
tenuerat, ipſoque imminente iam incendio, miram de
Geneſ. 18. Sodomis per eoſdem Angelos liberationem Loth fi-
lij fratris eius: cuius vxor in via retro reſpiciens atque
in ſal repente conuerſa, magno admonuit ſacramen-
tò, neminem in via liberationis ſuæ præterita deſide-
rare debere.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſt. 14. & S. Thom. 3. parte, q. 43. de miraculis Chriſti, & art. 1. quærit vtrũ Chriſtus debuit miracula facere. Reſpondetur Concluſione affirmatiua: circa quam eſt dubium. Videtur enim quòd Chriſtus fruſtra miracula fecerit: fiunt enim ad confirmationem veritatis: Iudæi autem, quibus Chriſtus prædicauit, ei non crediderunt, non ergo debuit in gratiam ipſorum miracula facere: neque propter nos, quia nos illa non vidimus. Quòd ſi dicas Apoſtolos ea vidiſſe, qui ea nobis tradiderunt: contra eſt ratio, quia ſi Euangeliſtis miracula narrantibus credimus, non ergo indigemus miraculis: nam ſi quis paratus ſit credere, ſat illi eſt, quod Euangeliſta illi dicit, Chriſtum eſſe filium Dei. Ad hoc dico primum, quod conueniens fuit Chriſtum Dominum miracula facere. Probo, quia etiam ipſis Iudæis fuerunt vtilia, quia licet non omnes crediderint, multi tamẽ, vt Apoſtoli, & alij crediderunt. Secundo, fuerunt vtilia ad hoc quod illi, qui ei non crediderunt, excuſationem non haberent: vnde Dominus, Si non veniſſẽ, & opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, excuſationem haberent: nunc autem excuſationem nõ habent de peccato ſuo, nempe, incredulitatis. Secundo dico, quòd Chriſti miracula nobis etiam fuerunt vtilia: dato enim non viderimus, audiuimus tamen illa in Euangelio referri, quod maximè cõducit ad hoc vt maiorem fidem adhibeamus Euangelio: credimus enim & aſſentimur, quod Euangeliſtæ nec errare, nec nos decipere potuerunt. Tum etiam, quia de miraculis Chriſti prophetatum erat Eſaiæ 35. Dominus veniet, & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cęcorum, & aures ſurdorum patebunt, &c. Oportebat ergo quod prophetiæ, quæ erant de Chriſto, in ipſo adimplerentur.

Dubium eſt circa rationem, quam aſſignat S. Tho. Dubium. vt quis miracula operetur: ait enim miracula eſſe ſigna ſanctitatis. Oppoſitum enim videtur verum: ſtat enim quod quis miracula faciat, & tamen neque ſit in gratia, neque in amicitia Dei: quia illa non propria, ſed Diuina virtute operatur. Et quod ita ſit, ex dono prophetiæ patet, quod cùm mortali ſtat, ut de Caipha, Balan, & Saule legimus; ſimiliter ergo & donum miraculorum: non ergo miracula ſigna ſunt ſanctitatis, vt Sanct. Thom. inquit. Pro ſolutione notandum ex Sanct. Tho. 2. 2. quæſt. 178. art. 2. quo quærit, an gratia miraculorum ſtet cum peccato mortali, quod duobus modis poteſt quis miracula facere. Primo modo, ad oſtendendum alterius ſanctitatem, aut doctrinæ veritatem. Exemplum eſt in primitiua eccleſia, tunc enim Apoſtoli miracula operabantur ad manifeſtandam Dei potentiam & eius bonitatem: & iſthæc miracula abſque ſanctitate illorum, qui ea operabantur, fieri poſſunt: vnde Hieronymus in illud Matt. 17. Domine Dñe nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia multa eiecimus? Quibus Dominus reſpondit, Non noui vos; inquit Hieronymus, miracula non eſſe ſigna ſanctitatis eorum, qui ea operantur, neque illorum, in quorum pręſentia fiunt. Secundo modo poſſunt miracula fieri ad oſtendendam ſanctitatem illius, ad cuius imprecationem fiunt; & hoc modo ſigna ſunt certa ſanctitatis; & hoc medio eccleſia vtitur ad ſanctum aliquem canonizandum, quod ex illo Actuum 19. patet, vbi habetur, quòd Paulus multitudinẽ infirmorum curauit. Hoc ergo ſecundo modo intelligit S. Thom. miracula eſſe ſigna ſanctitatis, Vnde, licet donum prophetiæ & miraculorum certum ſignum ſanctitatis non ſit, eſt tamen argumentum maximum probationis vitę, maximè in Chriſto, qui virtutem habitualem operandi miracula habebat, & ſępe infirmos ſanabat; nã vt Euangeliſta ait, virtus de illo exibat, & ſanabat ęgros.

Sed an Chriſti miracula uidentibus eſſent certa, Dubium. itaque firmiter aſſentirentur vera & certa eſſe? poſſent enim apparenter & per illuſiones fieri, vt magici faciunt; verbi gratia, quando Lazarum ſuſcitauit, an cernentes illum reſurrexiſſe, certi & firmi eſſent, quod verè fuit mortuus, & reſurrexit, vel id illis appareret; ſicuti ea, quę magici Pharaonis arte magica faciebant? Ad hoc dico primo, quòd Angeli tam boni quàm mali cognoſcebant miracula Chriſti eſſe vera. Quod ex eo conſtat, quia manifeſtè nouerant, quòd Lazarus verè fuit mortuus, & reſurrexit; & hoc eſt, quod Iacobus cap. 1. ſuę Canonicę ait, Dęmones credunt, & contremiſcunt, nempe, ſignis & miraculis conuicti. Sed quid de cęteris hominibus? Dico ſecundo, via humana & moraliter videntibus miracula, conſtabat, quòd eſſent vera. Diſſimiliter tamen Chriſtus operabatur miracula ab alijs ſanctis, nam ipſe poteſtate authoritatiua, ſancti virtute deprecatoria, & ui orationis & ſupplicationis; magi vero Pharaonis non miracula, ſed mirabilia, & apparitiones faciebant, applicando actiua paſſiuis. Item ſancti ad inuocationem nominis Chriſti, miracula faciebant; Chriſtus verò virtute propria, & ſolo verbo. Item Chriſtus pręcipiendo, tanquam Dominus vitæ & mortis, & author natura; creaturę verò tanquam illi obtemperantes, quia ſunt in potentia obedientiali, & à voluntate & diſpoſitione ipſius dependentes.

Dubium tamen eſt, an Chriſtus miracula Diuina uirtute fecerit. Concluſio eſt affirmatiua Doctorum Scholaſticorum; natura tamen humana inſtrumen-

tum

tum fuit miraculorum, nam illa vtebatur ad miracula facienda, vt ex illo Ioann. 10. conſtat, Pater in me manens, ipſe facit opera.

Dubium tamen eſt, an ita ſit, quòd natura humana Chriſti ad facienda miracula concurrebat. Et ratio huius eſt propter Durandum, qui 2. diſt. 14. q. vltima, tenet oppoſitum S. Thom. Ratio ipſius eſt, quia natura humana eſt pura creatura, nullo ergo modo ad opera ſupernaturalia & miraculoſa poteſt concurrere. Probat: quia pura creatura nõ poteſt ad creationem nec ad anihilationem concurrere, ergo, neque ad miracula facienda. Statuimus tamen Concluſionem contrariam de mente S. Thom. loco citato, art. 2. quòd natura humana de facto concurrebat, tanquam inſtrumẽtum Diuinitatis, ad miracula facienda. Probo: quia 3. parte, q. 13. art. 2. ait, quòd in Chriſto fuit omnipotentia ad omnia opera præterquam ad creationem & anihilationem: ibi tantum excipit duas has operationes: ad omnia ergo alia opera Chriſti humanitas, tanquam inſtrumentum, cõcurrebat. Neque obſtat quod dicit 3. diſt. 13. q. 1. art. 3. ait ſcilicet, quòd nullus homo poteſt miracula facere: Primo, quia hic retractauit ſententiam. Secundo dico, quod ibi loquebatur de puro homine, non de Chriſto, qui Deus & homo eſt. Et quòd vt tale ſuppoſitum potuit miracula facere, probo Primo, quia ex ſententia Patrum & Doctorũ Scholaſticorum affirmamus, quòd in Chriſto ſimul fuerunt omnes gratiæ gratis datæ, ergo in quantum homo, potuit miracula operari. Secundo, quia ſi Chriſtus propria virtute miracula non feciſſet, aſſerendum eſſet, ſecundum Durandum, Deum ad præſentiam Chriſti miracula feciſſe: conſequens autem eſt abſurdum, quia ex hoc ſequitur, quòd Chriſtus miracula non faciebat perfectiori modo, quam cæteri ſancti, ergo. Tertio, quia ex hoc conſtat nobis tanquam à ſigno, quòd ſancti miracula non virtute propria, ſed Diuina faciebant, quia in illis oratio præcedebat miracula: & dato quòd Chriſtus aliquando orabat, vt Io. 11. quando Lazarum ſuſcitauit, ex verbis tamen ipſius conſtat, quod propria virtute faciebat. Confirmatur: quia reliquię ſanctorum ſæpe miracula faciunt, imò Petri vmbra ęgros ſanabat, humanitas ergo Chriſti multo melius ad miracula inſtrumentaliter concurrebat. Vltimo probo, quia Sanct. Thom. Caietanus, & Theologi multi concedunt, quòd ſacramenta inſtrumentaliter concurrunt ad gratiam conferendam, ergo & humanitas Chriſti, tanquam Diuinitatis inſtrumentum.

Quod vero virtus iſta in humanitate Chriſti ſit ponenda, ex illo Lucæ 6. conſtat, Virtus de illo exibat, & ſanabat omnes ęgros: aliqua ergo virtus ſupernaturalis erat in Chriſti humanitate. Et ita dico primo, quòd Chriſti humanitas ſimpliciter faciebat miracula. Patet, quia ſi reliquiæ humanitatis miracula faciebant, ergo & eius humanitas. Secundo dico, quòd non eſt neceſſarium ponere in Chriſto virtutem aliquam, aut qualitatem ſupernaturaliter illi additam, & humanitati inhærentem, ad hoc quòd miracula faceret. Probo: quia talis ſine neceſſitate ponitur, ergo ſuperflue. Secundo, quia talis qualitas miraculorum productiua dari nequit, quia miracula ſupernaturalia ſunt, talis autem qualitas eſt creatura, ad miracula ergo nequit attingere, nec ad illa concurrere. Et idem de ſacramentis dicendum, quod ſuperfluit talem qualitatem diſtinctam, & eis inhærentem ponere: ſed ſat eſt quod Deus ſacramentis vtitur ad gratiam conferendam.

Caietanus tamen contra hoc arguit, quia ex hoc ſequitur, quod Chriſti humanitas non perfectior modo eſſet cauſa miraculorum, quam ſanctorum reliquiæ. Probat, quia reliquiæ etiam ſunt inſtrumentum, & ad miraculum concurrunt: conſequens autem eſt abſurdum, ergo. Reſpondetur, negando Collectionem, quia humanitas Chriſti ſuperexcellentiori modo, quàm reliquiæ ſanctorum concurrebat, quia erat inſtrumentum Diuinitati coniunctum, & ideo vbilibet, & quando volebat miracula faciebat: quod non ſic erat in cæteris ſanctis, ſed tantum oratione præuia, & pro loco, & tempore.

Sed an Chriſti humanitas ad omnia miracula concurrebat. Dico primo, quòd ſi vellet poterat ad omnia concurrere. Secundo dico, quòd de facto non ad omnia concurrebat, ſed ſolum ad illa, quæ ipſe Chriſtus ſpecialiter operabatur. Dubium tamen eſt, quia S. Thom. inquit, quòd nullum miraculũ fieri potuit, niſi virtute Diuina principaliter concurrente. Contra hoc arguitur: quia miracula aliqua fiunt ab Angelis bonis, & alia à dęmonibus: poteſt enim dæmon obſeſſum ab alio dæmone liberare: quod tamen via naturali fieri nequit, non ergo ſola virtute Diuina miracula fiunt. Item, ſæpè ab infirmitate aliqua ſanari eſt miraculum, nempè, quando medicinis naturalibus ei mederi nequit: & tamen dęmõ ſæpe infirmos ſanat. Standum tamen eſt in doctrina S. Tho. Et pro ſolutione argumenti ſuppono, quod non inconuenit, quod id quod eſt miraculum vni, non ſit alteri: verbi gratia, per aera volare, miraculum eſſet homini, volucribus tamen miraculum non eſt. Item, ſi ego in ciuitate Lucenſi manens, quæ Romæ fiunt ſcirem, miraculum eſſet in me, non tamen in Angelo neque in dæmone: ſic ergo quòd vnus dæmon poſſit alium à corpore obſeſſo expellere, ipſi non eſt miraculum, ſed naturale. Et idẽ de curationibus, quæ à dæmonibus fiũt, mediantibus cauſis naturalibus, applicãdo actiua paſſiuis, quia cognoſcunt proprietates & virtutes herbarum, ideo illis non miraculum, ſed naturale eſt. Et aduertendum, ꝙ licèt dæmon liberare poſſit corpus obſeſſum à dęmone inferiore, non tamen poteſt animã à dęmone poſſeſsã ſanare. Ita Patres ſuper illud Matt. 12. Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.

Quia Doctores omnes cõueniunt, quod Chriſtus cœpit miracula facere in nuptijs, dubium eſt, an hoc ex Euangelio conſtet. Videtur enim quòd non: quia Euangeliſta non dicit fuiſſe primum abſolutè, ſed in Chana Galilęę, vel primum in præſentia Apoſtolorũ. Reſpondeo, ꝙ licèt locus ſic poſſit exponi, ſectanda eſt communis ſententia Doctorum: pro qua ſunt rationes apparentes. Prima, quia aſſerendum non eſt, ꝙ Euangeliſtę in ſcribendis miraculis Chriſti fuerint diminuti, nullus autem illorum miraculum aliquod narrat ante hoc, hoc ergo fuit primum. Cõfirmatur: quia eodem c. Ioannis 2. Euangeliſta verba aliqua ſcripſit, quæ hoc videntur ſonare, ſcilicèt, Tunc manifeſtauit gloriam ſuam, ſi ergo tunc ſeipſum, & gloriam ſuam, ſi ergo tunc ſeipſum, & gloriam ſuam diſcipulis manifeſtauit, abſolutè ergo fuit primum. Quòd ſi arguas, multa alia miracula antea fuerunt, vt de adoratione Magorum, & de apparitione columbæ in baptiſmo, & de multis alijs conſtat, reſpondeo, ꝙ primum miraculum à Chriſto factum fuit hoc, nam alia inducta, non fuerunt facta ab ipſo, ſed ſuper ipſum. Secundo dico, quòd hoc fuit primum miraculum, quod Chriſtus fecit in confirmationem ſuæ doctrinæ: & ſi alia antea fecit, authoritatem ſcripturæ non habemus: & ſi illa fecerit, ſecreto & non publicè fecit: & hinc dãnatur libellus de infantia Saluatoris.

Dubium tamen eſt, quia Eccleſia eodem die celebrat adorationem Magorum, baptiſmum Chriſti, & conuerſionem aquæ in vinum: dubium ergo eſt, qualiter ſtat, quod eadem die, qua fuit baptizatus, aquam in vinum conuerterit: ſi enim reuolutione temporis vnus annus pertranſiuit, per

vnum

Durãdus.

Concluſio S. Thom.

Dubium.

Caietanus

vnum ergo annum prædicationis nullum miraculum fecit. Item, quia Euangeliſta baptiſmum narrans, & poſtea miraculum aſſignans, dicit, Altera autem die, ex quo videtur, quòd die immediato ſequenti poſt baptiſmum miraculum fecerit, & non poſt annum. Reſpondeo tamen, quòd anno reuoluto à die, qua fuit baptizatus, eodem tamen die miraculum nuptiarum fecit, nam eccleſia vtrumque miraculum celebrat. Et ita dico, quòd poſt baptiſmum toto illo anno prædicationem non incepit, ſed anno illo contentus fuit Apoſtolos docere: mortuo verò Baptiſta, incepit publicè prædicare. Et ad argumentum, quia Euangeliſta dicit, altera die, reſpondeo, ꝙ intelligi debet à die, qua Ioannes dixit, Ecce agnus Dei, ecce q tollit peccata mũdi.

Circa verba Ioann. 2. vbi deficiente vino, mater dixit filio, Vinum non habent, cui Chriſtus reſpondit, Quid mihi & tibi mulier? dubium eſt, quomodo locus iſte intelligatur. Videtur enim quòd Chriſtus cũ indignatione matri reſponderit. Difficultas etiam eſt in illis verbis, nondum venit hora mea: ex quibus videtur, quòd miraculum intempeſtiuè, & non ſeruata circunſtantia temporis fecerit. Prioris loci eſt duplex expoſitio. Prima Auguſtini, quòd Chriſtus matri nõ reſpõdit cum indignatione, quia in omnibus erat ſubditus illi, Lucę 2. quia tamen miraculum inquantum Deus, & ſecundum Diuinitatem erat facturus, & nõ in quantum homo, & quantum ad hoc mater cum illo non communicabat, ideo illi reſpondit, Quid mihi & tibi mulier? ac ſi diceret, Diuinitas hoc operari debet, non humanitas. Et ad aliud: Nondum venit hora mea, ait Auguſtinus, quod intelligi debet de hora paſſionis, quæ in ſcriptura hora Chriſti dicitur, quia in illa finem redemptionis generis humani impleuit: ſicut apud nos, hora mortis patris vocatur hora illius. vocatur etiam hora Chriſti, quia tũc maximè fuit glorificatus, quia ſacrum fecit, quod nos in myſterijs ſacrificij altaris facimus, Patri in ara Crucis ſe offerens: & iſta hora nondum venerat, nempè, quãdo matrem Beato Ioanni commẽdauit, non ſub nomine matris, ſed ſub nomine mulieris. Secunda expoſitio eſt Chryſoſtomi, qui prius expoſitionẽ aliorum ponit, qui exiſtimabant, Chriſtum horam aliquam aſtrologicam expectare. Qua excluſa, inquit, quòd verus ſenſus eſt, Nondum venit hora mea, id eſt, nondum erat cognitum, quòd vinum deficeret, & ideo nondum venerat hora, in qua miraculum fuit perficiendum, ſed quando vino deficiente, indigentia fuit manifeſta, tunc acceſſit hora, & miraculum fecit. Et hic ſenſus videtur literalis, propter verba, quæ ſequuntur, ſcilicèt, quia Virgo Beata dixit miniſteris: Quodcunque dixerit vobis, facite. — *Dubium.*

Dubium eſt, an Angelis & dæmonibus, ac ſimiliter hominibus miracula Chriſti cauſarent euidentiam. Reſpondeo Concluſione negatiua: & probatur primò, quia illis non conſtabat, qua virtute fuerint facta, vel propria, vel aliena. Secundò, quia licet certum ſit, quòd Deus mentiri non poteſt, etiam de potentia Dei abſoluta, alias de contentis in Euangelio non eſſemus certi, quia tamen de hoc euidẽtiam non habemus, ſed tantum certitudinem fidei: nam Holcot & alij cum eo, tenent, quod Deus ſaltem per tertiam perſonam mentiri poteſt, miracula ergo Chriſti ſuæ Diuinitatis non cauſabant euidentiam. Item, hominibus non cõſtabat, quòd Chriſti miracula fierent in confirmationem huius veritatis, Ego ſum Deus & homo, & ad oſtendendum ſe eſſe Deum: vnde cùm illis non conſtaret euidenter, non oſtendebant eius Diuinitatem, ſed ſolum erant certi certitudine fidei. Quod ſi arguas Iacobi 2. haberi, quę dæmones credunt & contremiſcunt, neceſſitabantur ergo ad aſſentiẽdum Chriſtum eſſe Deũ. R̃ndeo, ita eſſe, quod ex prophetijs, & ex doctrina eius, & miraculis, & modo faciendi neceſſitabãtur ad aſſentiendum Chriſtũ eſſe Deum, non tñ aſſenſu & certitudine euidentię, ſed ſolũ certitudine fidei: q̃libet enim nõ prauè affectus, Chriſti miraculis viſis, firmiter aſſentiretur eum eſſe Deum: dico non prauè affectus, quia Iudæi eum non credebant eſſe Deum, quia malitia eorum excæcauerat eos, & ideo eum morti tradiderunt: imo homine dato, qui neque prauam neque piam affectionem haberet ad Chriſtũ, ex eius doctrina & miraculis viſis aſſenſu fidei aſſentiretur, eum eſſe Deum.

Dubium tamen eſt, an miraculis Chriſti ſecluſis, doctrina, prophetijs quæ de Criſto ſunt, coniuncta, ſufficerẽt eius Diuinitatem oſtendere; Videtur quod ſic, quia omnes prophetiæ, quæ Chriſtum venturum prophetabant, in ipſo ſunt adimpletæ: adiunctæ ergo doctrinæ eius, eius Diuinitatem ſufficienter oſtendebant: vnde Lucæ vltimo increpauit diſcipulos illos duos, qui ibant Emaus, dicens, O ſtulti & tardi ad credendum his, quæ dicta ſunt per Prophetas; Si ergo reprehenſibiles fuerunt, quia non crediderunt prophetis, ſufficiebant ergo prophetiæ eius Diuinitatẽ oſtendere. Item Ioann. 5. Iudæis dixit, Si credidiſſetis Moiſi, & mihi credidiſſetis, qa ipſe dixit, & ſcripſit de me. Ponderandum quod ait, nempè, quod ſi Moiſi crediſſent, & ipſi crediſſent, quia de illo ipſe ſcripſit, ex ſolis ergo prophetijs cognoſci poterat. Item eodem capite eoſdem Phariſeos reprehendit dicens, Scrutamini ſcripturas, quoniam illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me, illis ergo cognitis, intellexiſſent Chriſtum eſſe Deum: maximè ſi prophetias omnes quæ de ipſo erant, debitè perſcrutati, fuiſſent, cognouiſſent vtique in Chriſto eſſe adimpletas, & ita quod erat Deus. His tamen non obſtantibus, fit Concluſio in contrarium, Sola doctrina Chriſti, nec prophetiæ, neque verus lex non oſtendebant ſufficienter Chriſtum eſſe Deum, & Meſſiam in lege promiſſum, miraculis ſecluſis, taliter, quòd omnes qui non crederent eſſent infideles. Probo ex illo Ioann. 14. Si non veniſſem, & opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Notãdum eſt, quòd Chriſtus ibi copulatiuè loquitur, ſcilicet, quod venit, & prædicauit, & opera fecit, quæ nemo alius fecit: quod propriè & ſtrictè accipiendũ eſt: nam ſi ad hoc quod quis peccet, duo requirantur, ſi alterum illorum deficiat, non delinquet, ſed ita eſt in præſenti, ergò. Secundò, quia licèt certum ſit, quod prophetiæ omnes in Chriſto ſunt impletæ, vna tamen illarum erat, quod miracula facere deberet, vt habetur Eſaiæ 35. Dominus veniet, & ſaluabit nos, &c. Quo loco miracula, quæ Matthæus c. 11. ponit ad literam, ſunt prophetata, Cæci vident, claudi ambulant, &c. Quo loco ait Auguſtinus, Ecce prophetiam Eſaiæ impletam, miracula ergo requirebantur. Tertiò, facit, gloſſa interlinealis Ioann. 14. vbi text. ait, Peccatum non haberent, id eſt, peccatum infidelitatis, quo deliquerunt, quia miraculis Chriſti non crediderunt. Et ita loci omnes adducti, qui ſonare vidẽtur, quòd prophetiæ ſufficiebant Diuinitatem Chriſti oſtendere, intelligi debent, miraculis ipſius confirmatæ. — *Cõcluſio.*

Aduertendũ, quòd dato quæ ſancti multi miracula fecerint, Chriſti tamen miracula doctrinæ & prophetijs coniuncta, de ſe oſtendebant Chriſtum eſſe Deũ. Et hinc reſpondetur ad argumentum, quòd Gentiles in primitiua eccleſia fidelibus opponebant, ſcilicèt, quod alij ſancti etiam fecerunt miracula; & Apollonium Tianeum aſſerebãt feciſſe omnia miracula, quæ Chriſtus fecit, non ergo tanta fides miraculis Chriſti eſt tribuenda. Auguſtinus & Hieronymus ſuper illud Ioã. 14. Si non veniſſem, & opera non feciſſem, &c. reſpondent, quòd ex tribus oſtenditur Chriſtum eſſe verum Deum, quæ nemo alius niſi ſolus Chriſtus fe-

cit:

eſt: primū, quia ſeipſum ſuſcitauit, quod nullus alius fecit: ſecundum, quia aſcendit in cœlum corpore & anima, & virtute propria, quod nemo niſi ſolus Chriſtus fecit: tertium, quia in confirmationem ſuæ Diuinitatis, & ſe eſſe verum Deum & hominem, & doctrinam ſuam eſſe veram, miracula fecit, qualia nemo alius fecit: quartum addere poſſumus, quòd Chriſti miracula lege veteri fuerunt prophetata, cum miracula aliorum non fuerint lege veteri prophetata. Ex quibus conuincitur, miracula Chriſti coniuncta vitę, doctrinæ, & prophetijs, ſufficienter oſtendere Chriſtum eſſe verum Deum & hominem.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quòd retractauit ſententiam propoſitam lib. 2. retractat. cap. 43. his verbis, Ita omnes viginti & duo libri cum ſint de vtraque Ciuitate conſcripti, titulum tamen à meliore acceperunt, vt de Ciuitate Dei potius vocarentur, in quorum decimo libro, non debuit pro miraculo poni in Abrahæ ſacrificio flamma cęlitus factam inter diuiſas victimas concurriſſe: & aſſignat rationem dicens, quoniam hoc illi in viſione monſtratum eſt.

QVARTVM QVAESITVM.

An deſertores Angeli doloribus poſt diem iudicij carebunt.

AVguſtinus de Ciuitate Dei libro 14. cap. 24. aſſerere videtur, Angelos deſertores poſt diem iudicij non carere dolore ſenſitiuo, quia ſenſu ſunt puniendi: quod his verbis aſſeruit, Corpus igitur animale, in quo primū hominem Adam factum eſſe dicit Apoſtolus, ſic erat factū, non vt mori omnino non poſſet, ſed vt nō moreretur niſi homo peccaſſet, nam illud quod ſpiritu viuificante ſpiritale erit & immortale, mori omnino nō poterit, ſicut anima creata eſt immortalis, quæ licèt peccato mortua perhibeatur, carens quadam vita ſua, hoc eſt Dei ſpiritu, quo etiam ſapienter & beatè viuere poterat, tamen propria quadam, licèt miſera vita ſua, non deſinit viuere, quia immortalis eſt creata: ſicut etiam deſertores Angeli licèt ſecundum modum quendam mortui ſunt peccando, quia fontem vitæ deſeruerunt, qui Deus eſt, qui non peccando ſapienter beatéque poterant viuere, tamen non ſic mori potuerunt, vt omnino deſiſterent viuere atque ſentire, quia immortales creati ſunt: atque ita in ſecundam mortem poſt vltimum præcipitabuntur iudicium, vt neque illic vita careant, quandoquidem etiam ſenſu, cum in doloribus futuri ſunt, non carebunt.

Sententia hæc Auguſtini procedit ex opinione ſpeciali, quam ſupra tenuit, nempè, Angelos eſſe corporeos, & lucidiſſima corpora habere, ſicuti tomo primo ad quartum quæſitum, & tomo 2. ad octauum, & tomo 4. ad ſextum ſuſtinuit quæſitum. De hac quæſtione vide ſupra, 7. tomo Hieronymi ad primū quæſitū.

QVINTVM QVAESITVM.

An Samuel de filijs Aaron fuerit.

AVguſtinus de Ciuit. Dei, lib. 17. c. 5. aſſerere videtur, Samuelem non fuiſſe de filijs Aaron, cuius progenies deputata fuerat, vt inde fierent ſacerdotes, his verbis, Suſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, qui omnia quæ in corde meo & quæ in anima faciat mea: ædificabo ei domum fidelem, & trāſiuit coram Chriſto meo omnibus diebus, & erit qui ſupererit in domo tua, veniet adorare ei obolo argenti dicens, Iacta me in vnā partem ſacerdotij tui manducare panem: non eſt, ait Auguſtinus, vt dicatur iſta prophetia, vbi ſacerdotij veteris tanta manifeſtatione prænunciata mutatio eſt, in Samuele fuiſſe completa: quanquam enim nō eſſet de alia tribu Samuel, quam quæ conſtituta fuerat à Domino, vt ſeruiret altari, tamen non erat de filijs Aaron, cuius progenies fuerat deputata, vt inde fierent ſacerdotes, ac per hoc in ea quoque re geſta eadem mutatio, quæ per Chriſtum Ieſum futura fuerat, adumbrata eſt: & ad vetus Teſtamentum propriè, figuratè vero pertinebat ad nouum prophetiæ tam facti etiam ipſo quam verbo: id, ſcilicet, facto ſignificans, quod verbo ad Heli ſacerdotem 1. Reg. 15. dictum eſt per Prophetam: nam fuerunt poſtea ſacerdotes ex genere Aaron, ſicut Sadoch, & Abiathar, regnante Dauid, & alij deinceps, anteaquam tempus veniret, quo iſta quæ de ſacerdotio mutando tanto ante prædicta ſunt, effici per Chriſtum oportebat. Quis autem nunc fideli oculo hæc intuens, non videat eſſe completa, quandoquidem nullum tabernaculum, nullum templum, nullum altare, nullum ſacrificium, & ideo neque vllus ſacerdos manſit in Iudæis, quibus vt de ſemine Aaron ordinaretur, & Dei fuerat lege mandatum.

Libro Retractationum 2. cap. 43. quod tangit Samuelis ſucceſſionem his verbis retractauit in 17. lib. Quod dictum eſt de Samuele, non erat de filijs Aarō, dicendum potius fuit, non erat filius ſacerdotis: filijs quoque ſacerdotum, defunctis ſacerdotibus, ſuccedere magis legitimi moris fuit, nam in filijs Aaron reperitur pater Samuelis ſed ſacerdos non fuit, neq; ita in filijs, vt cum ipſe genuerit Aaron, ſed ſicut omnes illius populi dicuntur filij Iſrael.

SEXTVM QVAESITVM.

An filij Dei, de quibus Gene. 6. homines an Angeli fuerint.

AVguſtinus de Ciuitate Dei, lib. 15. cap. 22. & 23. ſubindicare videtur, cap. 22. aliquos ſenſiſſe fuiſſe Angelos cap. tamen 23. diffinire videtur, non Angelos, ſed homines fuiſſe, cap 22. in locum hunc, *Ordinate in me charitatem*, ait; Cant 1. Huius igitur charitatis, hoc eſt, dilectionis & amoris ordine perturbato, Deū filij Dei neglexerunt, & filias hominū dilexerunt: quibus duobus nominibus ſatis Ciuitas vtraque diſcernitur, neque enim illi non erant filij hominum per naturam, ſed aliud nomen habere cœperant per gratiam: nam in eadem ſcriptura, vbi dicti ſunt dilexiſſe filias hominū filij Dei, idem dicti ſunt etiam Angeli Dei: vnde illos multi putant non homines fuiſſe, ſed Angelos: quorum ſententiam impugnans cap. 23. inquit, Et quoniam creberrima fama eſt, multique ſe expertos, vel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſt, audiſſe confirmant, Syluanos & Faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos ſæpe extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum: & quoſdam dæmones, quos Duſios Galli nuncupant, hanc aſſiduè immunditiam & tentare, & efficere, plures taleſque aſſeuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Non hic aliquid audeo temere diffinire, vtrum aliqui ſpiritus elemento aereo corporati (nam hoc elementum etiam cùm agitatur flabello, ſenſu corporis tactuque ſentitur) poſſint etiam hanc pati libidinem, vt quomodo poſſunt ſentientibus fœminis miſceantur. Dei tamen Angelos ſanctos nullo modo illo tempore ſic labi potuiſſe credi-

derim,

derim, ſed potius de illis, qui apoſtatantes à Deo, cum Diabolo principe ſuo ceciderũt. Angelos autem fuiſſe etiam Dei, homines nuncupatos, ſcriptura ſancta teſtis eſt, nam de Ioanne ſcriptum eſt, Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, quia præparabit viam tuam. Et Malachias propheta propria quadam, id eſt, ſibi propriè impertita gratia dictus eſt Angelus. Et ad obiectionem, quod ex illis, qui dicti ſunt Angeli Dei, & ex mulieribus, quas amauerunt, non quaſi homines generis noſtri, ſed gigantes legimus eſſe natos, reſpondet, quaſi non etiam noſtris temporibus ſimiles illis nati ſint? Nonne ante paucos annos, cum Romanæ vrbis, quod à Gothis factum eſt, appropinquaret excidium, Romæ fuit fœmina cum ſuo patre & ſua matre, quæ corpore quodammodo gigantibus longè cæteris præemineret? ad quam videndam mirabilis fiebat vſquequaque concurſus; & hoc erat maximæ admirationi, quòd ambo parentes eius nec tam longi homines erant, quam longiſſimos videre conſueuimus. Potuerunt ergo gigantes naſci, & priuſquam filij qui & Angeli Dei dicti ſunt, filiabus hominum, hoc eſt, ſecundum hominem viuentium miſcerẽtur: filij ſcilicet Seth, filiabus Cain. Et tandem concludit, Non autem illos ita fuiſſe Angelos Dei, vt homines non eſſent, ſicut quidam putant, ſed homines procul dubio fuiſſe ſcriptura ipſa ſine vlla ambiguitate declarat. Cùm enim præmiſſum eſſet, quod videntes Angeli Dei filias hominum, quia bonæ ſunt, ſumpſerunt ſibi vxores ex omnibus, quas elegerant: mox adiunctum eſt: Et dixit Dominus Deus, non permanebit ſpiritus meus in hominibus his in æternum, propter quod caro ſunt: ſpiritu Dei quippe fuerant facti Angeli Dei & filij Dei, ſed declinando ad inferiora homines dicuntur nomine naturæ, non gratiæ: dicuntur & caro deſertores ſpiritus, & deſerendo deſerti. Et in fine capitis reddit rationem, quare gigantes à Deo geniti, inquiens, Quos propterea creare placuit creatori, vt etiam hinc oſtenderetur non ſolum prolixitudines, verumetiam magnitudines, & fortitudines corporum non magnipendendas eſſe ſapienti, qui ſpiritualibus, atque immortalibus longe melioribus atq; firmioribus & bonorum proprijs non bonorum malorumque communibus beatificatur bonis. Quam rem alius propheta commendans ait, Ibi fuerunt gigantes illi nominati, qui ab initio fuerunt ſtaturoſi ſcientes prælium: non hos elegit Dominus, neque viam ſcientię dedit illis, ſed interierunt, quia non habuerunt ſapientiam, perierunt propter inconſiderantiam. De hac quæſtione vide ſuprà tomo 1. Chryſoſtomi ad quartum, & ſecundo tomo, ad decimum quæſitum.

Matth. 11

Malach. 3

SEPTIMVM QVAESITVM.

An ſpiritus omnes ſint corporei.

Auguſtinus in initio capitis 23. lib. 15. de Ciuita. Dei inſinuare videtur, ſpiritus omnes corporeos eſſe. Sic enim inbuit, Quæſtionem, quam non tranſeunter commemoratam in tertio huius operis libro reliquimus inſolutam, vtrum poſſint Angeli, cum ſpiritus ſint, corporaliter coire cum fœminis, ſcriptum eſt enim, Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, id eſt, eos, qui natura ſpiritus ſunt, facit Angelos ſuos eſſe, ingerendo eis officiũ nunciandi: quod enim Græcè dicitur Angelus, Latina lingua Nuncius interpretatur. Sed vtrum eorum corpora conſequenter adiunxerit dicendo: Et miniſtros ſuos ignem ardentem? an quod charitate tanquam igne ſpiritali feruere debeant miniſtri eius, ambiguum eſt. Apparuiſſe tamen hominibus Angelos in talibus corporibus, vt non ſolum videri, verumetiã tangi poſſent, eadem veriſſima ſcriptura teſtatur. Vide de hac quæſtione, 7. tomo Hieronymi, ad primum, & primo tomo Auguſtini, ad quartum quæſitum.

Pſal. 103.

OCTAVVM QVAESITVM.

An tantum tres libri Sapientiales recepti ſint authoritate Canonicam.

Auguſtinus lib. 17. de Ciuita. Dei inſinuare videtur, tres tantum libros ex Sapientialibus authoritate Canonica receptos eſſe, ſic ſcribens. Poſt Dauid regnauit idẽ populo vniuerſo Salomon eius filius, qui patre ſuo viuẽte, regnare cœpit: hinc bonis initijs malos exitus habuit: quippe ſecundæ res, quæ ſapientium animos fatigant, magis huic obfuerunt, quam profuit ipſa ſapiẽtia etiam nunc, & deinceps memorabilis, & tunc longè lateque laudata: prophetaſſe etiam ipſe reperitur in ſuis libris, qui tres recepti ſunt ꝑ authoritatẽ Canonicam, Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Canticũm Canticorum: alij vero duo, quorum vnus Sapientia, alter Eccleſiaſticus dicitur, propter eloquij nonnullam ſimilitudinem, vt Salomonis dicantur, obtinuit conſuetudo: non autem eſſe ipſius non dubitant Doctores: eos tamen in authoritatem maxime Occidentalis antiquitus recepit Eccleſia: quorum in vno, qui appellatur Sapientia Salomonis, paſſio Chriſti apertiſſimè prophetatur: impij quippe interfectores eius commemorantur, dicentes, Circumueniamus iuſtũ, quoniã inſuauis eſt nobis, & contrarius operibus noſtris, &c. In Eccleſiaſtico autem fides gentium futura prædicitur iſto modo, Miſerere noſtri Dominator Deus omnium, & immite timorem tuum ſuper omnes gentes, extolle manum tuam ſuper gẽtes alienas, & videant potentiam tuam: vt ſicut coram illis ſanctificatus es in nobis, ita coram nobis magnificeris in illis, & agnoſcant te, ſecundum quod & nos agnouimus, quia non eſt Deus præter te Domine. Ait Auguſtinus, hanc ſub optandi & precandi ſpecie prophetiam per Ieſum Chriſtum videmus impletam. De hac quæſtione vide ſupra ſeptimo tomo B. Hieronymi, ad quartum quæſitum.

Sapien. 2.

Eccl. 36.

NONVM QVAESITVM.

An virtutes Romanorum vitia fuerint potius quam virtutes.

Auguſtinus lib. 19. de Ciuit. Dei. c. 25. aſſerere videtur, non poſſe eſſe veras virtutes, vbi non eſt vera religio, ſic ſcribens, Quãlibet enim videatur animus corpori, & ratio vitijs laudabiliter imperare, ſi tamen Deo animus & ratio ipſa non ſeruit, ſicut ſibi ſeruiendum eſſe ipſe Deus præcipit, nullo modo corpori vitijſque rectè impera: nam qualis corporis atque vitiorũ poteſt eſſe mens domina, veri Dei neſcia, nec eius imperio ſubiugata, ſed vitioſiſſimis dæmonibus corrumpẽtibus proſtituta: proinde virtutes, quas ſibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitijs, ad quodlibet adipiſcendum vel tenendum, niſi ad Deum retulerit, etiam ipſa vitia ſunt potius quam virtutes: nam licet à quibuſdam tunc verè honeſtæ putentur eſſe virtutes, cum ad ſeipſas referuntur, neque propter aliud expetuntur, etiã tunc inflatę ac ſuperbæ ſunt, & ideo non virtutes, ſed vitia iudicanda ſunt. Sicut enim nõ

eſt

eſt à carne, ſed ſuper carnem, quod carnem facit viuere: ſic non eſt ab homine, ſed ſuper hominem, quod hominem facit beate viuere: nec ſolum hominem, ſed etiam quamlibet poteſtatem virtutemque cœleſtem. De hac quæſtione vide ſupra B. Ambroſium ad 11. quæſitum.

DECIMVM QVAESITVM.

An corpora dæmonum dolore ſenſitiuo crucientur.

Auguſtinus lib. 21. de Ciuit. Dei, c. 3. inſinuare videtur, dæmonum corpora ſenſitiuo dolore cruciari, ſic ſcribens. Sed nullum eſt, inquiunt, corpus, quod dolore poſſit, neque poſſit, mori, & hoc vnde ſcimus? nam de corporibus quis certus eſt dæmonum, vtrum in eis doleam, quando ſe affligi magnis cruciatibus confitentur? Quod ſi reſpondetur, terrenum corpus ſolidum ſcilicet atque conſpicuum nullum eſſe, atque vt vno potius nomine id explicem, nullam eſſe carnem, quæ dolere poſſit, morique non poſſit: quid aliud dicit, niſi quod ſenſu corporis homines & experientia collegerunt? Nullam hanc carnem niſi mortalē, ſciunt. Et hæc eſt eorum tota ratio, vt quòd experti non ſunt, nequaquam eſſe poſſe arbitrentur. Vt autem dolor aliquis poſſit occidere, illa cauſa eſt, quoniam ſic eſt anima connexa huic corpori, vt ſummis doloribus cedat atque diſcedat: quoniam & ipſa compago membrorum, atque vitalium ſic infirma eſt, vt eam vim, quæ magnum vel ſummum dolorem facit, non valeat ſe ſuſtinere. Et infra, Prima mors animam nolentem pellit de corpore: ſecunda mors animam nolentem tenet in corpore. Attendunt autem iſti contradictores, nullā eſſe nunc carnem, quæ dolorem pati poſſit, mortemque non poſſit: & non attendunt, eſſe tamen aliquid tale, quod corpore maius ſit: ipſe quippe animus, cuius præſentia, corpus viuit & regitur, dolorem pati poteſt, & mori non poteſt: hoc igitur tunc erit in corporibus damnatorum, quod nunc eſſe ſcimus in animis omnium. Dolet itaque anima cum corpore in eo loco eius vbi aliquid contingit, vt doleat: dolet & ſola, quamuis ſit in corpore cū aliqua cauſa: etiam inuiſibiliter triſtis eſt ipſa corpore incolumi: dolet etiam non in corpore conſtituta, nā vtique dolebat diues ille apud inferos, quando dicebat: Crucior in hac flamma: corpus autem neque exanime dolet, neque animatum ſine anima dolet. Si ergo à dolore argumentum rectè ſumeretur ad mortē, vt ideo mors poſſet accidere, quia potuit accidere & dolor, magis ad animam pertinet mori, ad quam magis pertinet & dolere: cum verò illa, quæ magis dolere poteſt, non poſſit mori, quid momenti affert, cur illa corpora, quoniam futura ſunt in doloribus, ideò etiam moritura eſſe credamus. De hac quæſtione vide ſuprà tomo nono Chryſoſtomi ad decimum nonum quæſitum, & in Beato Ambroſio ad nonum quæſitum, & tertio to. B. Auguſt. ad ſecundum quæſitum.

Lucæ 16.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An fœtus abortiui die iudicij reſurgent.

Auguſtinus lib. 22. de Ciuitate Dei, c. 13. agens de reſurrectione, neque audet affirmare, neque negare, an abortiui fœtus die iudicij vniuerſalis reſurgent: ſic enim ſcripſit: Ad hæc ergo, quæ ab eorum parte contraria, me differente, mihi videntur oppoſita miſericordia Dei meis nixibus opem ferente, reſpondeam, abortiuos fœtus, qui cum iam vixiſſent in vtero, ibi ſunt mortui, reſurrecturos, vt affirmare, ita negare non audeo: quamuis non videam, quomodo ad eos non pertineat reſurrectio mortuorum, ſi non eximuntur de numero mortuorum; aut enim non omnes mortui reſurgent, & erunt aliquæ humanæ animæ ſine corporibus in æternum quæ corpora humana quamuis intra viſcera materna geſtarunt: aut ſi omnes animæ humanæ recipiant reſurgentia ſua corpora, quæ habuerunt, vbicunque viuentia & morientia reliquerunt, non inuenio quemadmodum dicam ad reſurrectionem non pertinere mortuorum quoſcunque mortuos, etiam in vteris matrum: ſed vtrumlibet de his quiſque ſentiat, quod de iam natis infantibus dixerimus, hoc etiam de illis intelligendum eſt, ſi reſurgent.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 4. Sentent. diſt. 44. & primo quæritur, vtrum vniuerſi mortales ſint reſurrecturi. Circa quam quęſtionem ſunt diuerſæ ſententiæ Doctorum. Sunt enim qui dicant, illos, qui in articulo aduentus Domini viui reperientur, nō morituros, ſaltem iuſtos, ſed in aera viuentes rapiendos obuiam Chriſto. Alij tenent, quod omnes tam probi, quàm reprobi morientur, & ſubito ſuſcitabuntur. Primus locus, qui anſam controuerſiæ Doctoribus dedit, eſt ille 1. Corinth. 15. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Enimuero, vt Hieronymus in epiſtola ad Mincrium & Alexandrum, quam de hac re ſcripſit, & Auguſtinus in epiſtola ad Iſichium, & 20. de Ciuitate Dei, ca. 20 fatentur, varia eſt lectio illius loci apud Gręcos & Latinos: nam vbi nos legimus, reſurgemus, codices Græci habent, dormiemus, hoc eſt, moriemur: qui enim ſpem reſurrectionis habent, mortem ſomnum dicunt: & vbi nos legimus, omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, quidam illorum locū conuerſim legunt, omnes quidem non reſurgemus, ſed omnes immutabimur. S. Th. in eundem locum ait, quantum ad verbū, nihil refert, ſeu legamus, reſurgemus, ſeu dormiemus, quoniam quotquot morituri ſunt, reſurgent, & nulli ſunt, niſi qui morientur, reſurrecturi: ſed tamen negatio ſenſum omnino contrarium facit, nam ſi legatur, omnes non reſurgemus, aut non dormiemus, conſtat quòd illi, qui tunc viui fuerint, vel aliqui eorum, mortem non experientur. Pro ſolutione verò quæſtionis ſit prima cōcluſio, Vniuerſi, qui tunc viui fuerint reperti, morientur, vt protinus cum cæteris reſurgant. Sententia eſt Hieronymi ad Minerium & Alexandrum: quorum precibus rem diffinit, affirmans, huic Eccleſiam magnis acquieſcere & magis veritati conſonum vt nemine excepto præter Enoch & Heliam, quos ſcriptura ſacra viuos raptos commemorat, omnes ſint morituri. Et hæc ſententia fuit antea venerabilis Didimi, & Origenis, qui ambo fuerunt Græci peritiſſimi. Eiuſdem ſententiæ eſt Auguſtinus loco citato, & de fide ad Petrum cap. 3. & Sanctus Thomas, & Richardus, & Scotus diſtin. 43. quæſtione 5. & Durandus, & Paludanus, & eſt communis Theologorum Scholaſticorum. Auguſtinus tamen libro de Eccleſiaſti. dogmatibus, ca. ſeptimo, cenſet, patronos alterius opinionis, Catholicos & eruditos, nec ob id cenſendos eſſe hæreticos. Quod licèt ita ſit, nunc tamen temporis contraria aſſertio temeraria eſſet, cùm Hieronymus dicat: Eccleſiam huic ſententiæ magis acquieſcere, & magis eſſe veritati conſonā: & omnes Latini ita legant, oēs quidem reſurgemus, & nonnulli ex Græcis: quin etiam à tempore Synodi Tridentinæ, vbi editio vulgata inter omnes eſt ſolenniter ſuſcepta: maximè quod tū rationes, tum oracula ſacra huic editioni vulgatæ amplius patrocinētur.

1. Concluſio.

Synodus Triden.

Pri-

Primum: quia cùm ex anima & corpore conſtemus, in eaſdem partes reſoluendi ſumus: & nullus ab hac lege excipiendus eſt, niſi Diuino priuilegio conſtiterit. Vniuerſalis enim ſententia eſt illa Gene. 2. Terra es, & in terram ibis: vbi Auguſtinus interpretatur hunc locum Lib. 20. de Ciui. Dei cap. 20. citato, ait: In terram quippe ibis, eſt, in hoc ibis, amiſſa vita, quod eras antequam ſumeres vitam, ideſt hoc eris exanimis, quod eras antequam eſſes animatus. Terra nunc es animata, quod non eras, terra eris exanimis, ſicut eras. nullum autem ſtat priuilegium in contrarium. Aſſerendum ergo eſt, omnes eſſe morituros.

2. Ratio. Secundo, cum motibus cœlorum fiant ſublunares generationes & corruptiones, conſequens fit, vt ceſſante motu cœli, ceſſet actio calidi, & humidi, quo noſtra vita conſiſtit: quare, ſicut extincta cordis palpitatione, extinguitur homo, ſic quieſcente motu cœli, ſubitanea morte cuncti morientur. Tertio, id ex natura

3. Ratio. culpæ originalis colligitur. Per primum enim hominem, vt ait Paulus, intrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors, iuxta Diuinam illam ſententiam Geneſ. 2. In quacunque hora comederis ex eo, morte morieris, cum ergo ſententia illa vniuerſos mortales comprehenderit, nulla eſt ratio, quare vlli inde eximatur, imo, Diuinæ iuſtitiæ conſonum, iuxta verbũ Pauli ad Hebr. 9. Statutum eſt hominibus ſemel mori, & iuxta illud Pſal. Quis eſt homo, qui viuit, & non videbit mortem? Si enim Chriſtus mortuus eſt ſemel, & reſurrexit, exemplo ergo illius omnes morientur; & reſurgent. Quarto, accedit collectio facta Pauli, Sicut

4. Ratio. in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur: & poſtquam deduxit exemplum accommodatiſſimum à natura, ſubdit: Seminatur in corruptione, ſurget in corruptione, & quotidie per corporis macerationem corruptibile corpus ſeminamus: ſed tandem per mortem abſumitur, vt reſurgat.

5. Ratio. Nemo illorum qui legunt, Non omnes reſurgemus, ſeu dormiemus, negat quin omnes reprobi, qui tunc reperientur viui, ſint morituri: fatentur enim Paulum hic loqui de ſolis iuſtis, qui non omnes morientur, ſed omnes immutabuntur. Et 1. ad Theſſ. 4. ait: Nos qui viuimus, rapiemur in nubibus obuiã Domino in aera, & ſemper cum Domino erimus: miſeri autem damnandi non rapientur in aera. Græci ergo illi antiqui de ſolis iuſtis aiebant forte non eſſe morituros. Hinc ergo ſumitur argumentum, ſi iniuſti, qui tunc viui reperientur, ſubito morientur, non eſt cur iuſti etiam non ſimul moriantur, nam ſi ſeruandi eſſent immunes à morte, maximè propter ſuam iuſtitiam: & tamen multi ſanctiores illis mortui ſunt, vt B. Virgo, & Apoſtoli, non ergo eſt cur negetur vniuerſos tunc eſſe morituros.

Quapropter Origenes illam aliorum lectionẽ negatiuam, non omnes dormiemus, non potuit ſibi perſuadere, intelligendam fore de vera morte; ideo interpretabatur locum de dormitione ſpirituali, hoc eſt, de morte peccati. Interpretatio tamen hæc aliquantulum violenta eſt, adeo vt textus vix eam admittat.

Ad alium vero locum Pauli 1. ad Theſ. 4. quo ait, ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera. Non defuerunt, qui ſuperficie horum verborum ſeducti, arbitrati ſunt Apoſtolum Syluanum, & Timothæum deceptos fuiſſe, exiſtimantes aduentum Domini tam propinquum eſſe, vt in ſua ætate eſſet futurus: ſicuti Eraſmus ſub opinione id reliquit. Hieronymus vero ad Minerium & Alexandrum, hunc errorem legẽtibus oſtendit: ait enim Theſſalonicenſibus, errorem hunc ex verbis Apoſtoli irrepſiſſe: ad quem explodendum ſcripſit eis Apoſtolus ſecundam epiſtolam, vbi ait. Romanus vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt nõ cito moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, quaſi per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini, &c. Qui ad Thimo. ſcribens dixerat, Ego iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat, non dubitabat ante Chriſti aduentum ſe moriturum. Igitur vbi Paulus ait, nos qui viuimus, qui relinquimur, &c. nihil aliud admonet, quam quod viuentes in lege Euangelica non præuenient iuſtos antiquæ legis, qui mortui ſunt in fide Chriſti, ſed ſimul omnes rapientur in nubibus obuiam Chriſto. Ideo in ſe & ſuis conſortibus repræſentat alios, qui tunc erunt in vita reſidui: nihilominus non negat ſe cum cæteris moriturum, quin vero id anxiè cupiebat inquiens Rom. 7. Quis me liberabit de corpore mortis huius? & 2. Corinth. 5. Habitantes in corpore peregrinamur à Domino, magis autem volumus exire de corpòre, & eſſe cum Chriſto.

Videtur tamen prima facie inſinuare, quòd qui tùc fuerint viui, non morientur, ſed viui rapientur obuiã Domino. At ſi locus alius non eſſet apertior reſurrectionis vniuerſalis, neque rationes adductæ illam ſuaderent: ſed tamen neque locis & rationibus inductis contradicit: non enim hic Paulus de vniuerſali morte omnium loquitur, ſed ſolum conferebat iuſtos, qui tunc eſſent viui, cum alijs iuſtis, qui erant vita defuncti, docens, quod propterea quod tunc erunt viui, nõ occurrent citius obuiam Chriſto, quam alij, qui ſunt in ſepulchris: ſed illi reſurgent primum, & ſtatim omnes iuſti ſimul rapientur in nubibus obuiam Chriſto: non tamen negat tunc viuentes non eſſe morituros. Ideo Auguſtinus loco citato de Ciuitat. Dei ait, quod viui in raptu illo morientur & reuiuiſcent.

Dubium tamen aliud hinc inſurgit, an ſcilicet, eſto ſuperſtites ſunt morituri, prius alij quam ipſi ſunt reſurrecturi. Apparet enim ſic futurum ex verbis Pauli, Mortui reſurgent primi, deinde nos, qui viuimus. Et ex Auguſtino qui ait, In raptu, quo viui rapientur in aera, morituros, cũ ergo antequam iuſti rapiantur, alij reſurrexerint, ſit, vt poſt alios ſint reſurrecturi. Dubium

Tres ſunt opiniones arbitrantium non omnes ſimul ſuſcitandos. Antiquus Papias, & Lactantius exiſtimarunt, in fine ſexti millenarij Chriſtum venturũ, & tunc iuſtos reſurrecturos, cum quibus erat mille annis in ſummis delicijs conuerſaturus: & poſt in fine ſeptimi millenarij erant reprobi ſuſcitandi. Et ſic exponebant illud Pauli, Mortui, qui in Chriſto ſunt, hoc eſt iuſti, reſurgent primi, id eſt, per mille annos antea. Hieronymus epiſtola ad Minerium & Alexandrum dicit, hanc ſententiam eſſe fabulam, cum 1. Corinth. 15 idem Paulus dicat, quòd in momento & in ictu oculi, tuba canente, mortui reſurgent, & nos, ſcilicet iuſti, immutabimur. 1. Opinio

Secunda opinio eſt Scoti & Durandi, qui tenent, quòd defuncti reſurgent prius, & qui reperientur viui, rapientur in aera, & in ipſo raptu morientur, ac ſubinde poſt alios reſurgent. 2. Opinio

Tertia opinio eſt Theophilacti, & aliorum, aſſerentium, electos prius quam reprobos excitandos, Deo ſic diſponente, miſeros namque quibus ingratus & horrendus erit ille aduentus, opinabuntur in vitam eſſe redituros. 3. Opinio

His non obſtantibus ſtatuitur ſecunda concluſio. Vniuerſi, ſcilicet, probi & improbi, & qui tunc reperientur viui, & qui defuncti fuerint, ſimul eodem momento temporis reſurgent. Sententia hæc eſt Richardi, & Auguſtini lib. de Eccleſiaſtic. dogmat. c. 6. vbi ſic ſcripſit. Erit reſurrectio mortuorum omnium hominum, ſed vna, & inſimul, & ſemel, non prima iuſtorum, 2. Concluſio.

iuſtorum, & ſecunda peccatorum, vt fabula eſt ſomniatorum, ſed vna omnium, cum Paulus dicat, Omnes in momento & in ictu oculi eſſe reſurrecturos, eodem ergo momento omnes reſurgent. Secundo, cum reſurrectio illa ſit conuocatio ad vniuerſale iudiciũ, & fiat virtute Dei, cui omnis creatura ad nutũ paret, & cui nemo reſiſtere valet, fit vt eodem momẽto omnes reſurgant. Et per hoc reſpondetur illis, qui putãt improbos poſterius reſurrecturos, nam ſi ſponte ſua reſurgere deberent, apparens eſſet ſententia, attamen cum virtute Diuina ſint ſuſcitandi, non dabitur eis tardandi locus. Tertio, quia cum omnes ſono vocis & tubę Dei, vt ait Paulus, ſint veluti ex ſomno excitandi, eodem ſonitu atque eodem momento omnes reſurgent.

Contra argumentũ. Quod vero Auguſtinus ait, quòd qui viui reperientur in aere ſunt morituri & reſurrecturi, licèt poſſibile ſit, eſt tamen vrgens argumentum in cõtrarium, quòd reprobi, qui uiui reperientur non in aere, ſed in terra interibunt, anteaquam iuſti rapiantur in aera, non eſt ergo cur iuſti non ſimul moriantur etiam in terra, & poſt cum uniuerſis alijs iuſtis rapiantur in aera: præſertim quòd in illo raptu nõ eſt credibile, tantã morã futurã, ut illic moriãtur, & purgentur, & reſurgant: nã ſi quid ſordidũ purgandum habẽt, anteaquã reſurgãt expiandũ eſt. Tenendũ ergo eſt, ꝙ in illo momẽto interceptibilis tẽporis, quo Angeli cineres ſunt collecturi, morientur: & ſi qui uiui reperiẽtur, in inſtanti terminatiuo extrinſeco illius temporis, ut expoſuimus, fiet generalis reſurrectio omnium.

1. Argumẽtum. Ad maiorem autem huius intelligentiam arguitur primo, & ſupponimus mortem, quam ex originali cõtraximus, de qua dictum eſt, In quacunque die comederis ex eo, morte morieris, non eſſe uiolenter inflictam, ſicuti qua maleſactores plectuntur, aut alij per iniuriam interficiuntur, ſed eſt naturalis, ſicuti, eſtò, originale non fuiſſet, quia ex corpore & anima compacti ſumus, mortales fuiſſemus. At quia dono iuſtitię originalis datum eſt nobis, ut mori non poſſemus, dum illam in Adam amiſſimus, in noſtra moriẽdi natura relicti ſumus: & hac ratione mors dicitur pœna originalis peccati. Ex hoc ergo ſumitur argumẽtum, illi qui viui reperientur propter aduentum illius diei non ſunt digni morte violenta, ergo qui tunc morbo lethali non laborauerit, non eſt cur morti debeat occumbere. Ad hoc reſpondetur primo, quòd cum ex locis ſcripturæ, & rationibus probabilius colligatur, omnes fore morituros, non oportet perſcrutari, quomodo, vel quali morte morientur: Deus enim, qui pro originali nobis decreuit mortem, põt aliam quam voluerit infligere, vt quod ſtatutum eſt omnibus hominibus ſemel mori, impleatur. Secundo reſpondetur, quòd omnes præ nimio terrore naturaliter incuſſo, exanimes concident: nam vt Lucæ 21. legitur, tunc erit tanta preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum, & præ portentis, quæ in luminaribus cœli apparebunt, vt homines terrore & expectatione, quę ſuperueniet vniuerſo orbi, perculſi, areſcẽt: ignis etiam, qui faciem iudicis antecedet, homines cum cæteris mixtis comburet: & ſic omnes morientur præter illos, qui priuilegio Dei excepti ſunt, quo Enoch & Helias hodie gaudent: illis ergo ſolis exceptis, vt Hieronymus ad Minerium ait, nullo alio, continget.

Locus ergo Pauli non ſic legendus eſt, vt conſtituatur ordo prioris & poſterioris inter reſurrectionem eorum, qui tunc fuerint defuncti, & eorum qui tunc morientur: ſed inter reſurrectionem iuſtorum, qui tunc erunt defuncti, & omnium ſimul iuſtorum, qui rapientur in aera: nam licet qui tunc inuenientur viui, prius rapientur in aera, quam alij iuſti, qui erunt defuncti, ſed omnes prius morientur, & ſimul reſurgent, & rapientur ſimul in aera. Ex quo colligitur, quòd reſurrectio generalis omnium erit in inſtanti extrinſeco terminanti totum mundi tempus, quo, ſcilicèt, cœli motus per primum non eſſe moueri deſinent. Nam illa, quæ deinceps in iudicio ſubſequentur, non temporis menſura fient, ſed in æternitate, quæ abſque vlla menſura remanebit. De hac quæſtione vide ſupra quarto tomo Chryſoſtomi ad decimũ quartum quæſitum.

Dubium vltimum eſt, an cũcta hominis membra, ac perinde humores debeant homini reſurgenti reſtitui. Pro cuius ſolutione diſtingui oportet inter membra: nam alia ſunt, quæ homines abſque vllo defectu naturæ ſortiti ſunt, & quæ in vita conſeruarunt: alia verò quibus vel defectu naturæ truncati geniti ſunt, vel morbo aliquo aut caſu viuentes orbati ſunt, diſtinguendum etiam eſt inter electos & reprobos. Reſpondetur igitur duabus Concluſionibus. Prima Concluſio. Electi cum omnibus ſuis membris, quæ ad integritatem naturæ ſpectant, vitæ ſunt reſtituendi. Probatur: Dei perfecta ſunt opera, reſurrectio erit opus Diuinum, ergo perfectum, non enim eſſet perfectum opus niſi homo, qualis natura ſua gignitur, reſurgeret, natura autem ad ſui perfectionem exigit omnia membra & organa, ergo cum illis reſurget. Probatur hæc vltima præmiſſa, quia anima non ſolum eſt forma corporis, verumetiam & finis, propter quam homo creatur: & præterea cauſa efficiens, quæ illũ gubernat. Vnde Philoſophus 14. de animalibus, habitudinem corporis ad animam cenſet, vt artificij ad artem: quemadmodum ergo res per artem fabricata non eſſet perfecta, niſi omnem virtutem, quæ continetur in arte demonſtraret, ita neque eſſet perfectus homo, niſi omnes virtutes animæ in corpore emicarent: neque corpus eſſet perfectũ, niſi integritate omnium membrorum conſummatum eſſet. Intelligitur autem concluſio de omnibus membris, ſiue illa habuerint, ſiue illis orbati fuerint: itaque tam qui nati fuerunt ſeu cæci, ſeu claudi, ſeu quocunque alio membro mutili, quàm qui integri in lucem prodierunt, etiã ſi poſtmodum aliqua amiſerint membra, integri & perfecti reſurgent. Secundo probatur Concluſio, ſi ruina aliqua corporis & defectus eſſet in reſurrectione, illud prouenirет aut ex defectu virtutis agentis, quam ob cauſam ſolent monſtra procreari, aut ex defectu obedientiæ materiæ, ſed neuter iſtorum defectuum erit illic, quia virtus illic efficiens erit ſupernaturalis Dei, cui nihil reſiſtere poteſt, in materia vero nihil erit requiſitum, quod ex cauſis naturalibus pendeat, ergo omnia membra reſurgent perfecta. Tertio, reſurrectio erit opus peculiare Dei, ſicut prima rerũ creatio, ſed non ſolum hominem, verum cuncta, quę Deus de nihilo condidit, in ſua perfectione creauit, illa ergo naturę reparatio ex pulueribus perfectiſſima erit ſecũdum naturam. Quarto, quia omnes defectus & iacturas, quas in Adã fecimus, Chriſtus reparabit, iuxta verbũ Pauli ad Philippenſ. 3. Reformabit Chriſtus corpus humilitatis noſtrę, configuratum corpori claritatis ſuę: corpus autem Chriſti integrum reſurrexit, ergo & electorum integra reſurgent. Quinto, quia ſi hominem, qui in hoc terreno ſeculo victurus erat, tam pulchrum Deus in prima creatione formauit, illos, quos velut ciues cœlorum eſt refecturus, & dotibus glorię inſignire propoſuit, vt vna ſecum, ſeu eius domeſtici perpetuo eius conſpectu fruerentur, dubitare non licet, quin ſit vniuerſos perfectiſſimos ſecundum naturam in vitam reuocaturus.

1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio. 5. Ratio.

Contra hoc tamen arguitur: uſu ſępè uenit, ut alicui propter furtum, aut propter aliquam illatam iniuriam, aures, manus, vel aliud membrum abſcindatur,

tur, illud ergo membrum illi non reſtituetur, quia propter malum quod patrauit nó eſt ei reſtituendum bonum. Reſpondeo, quòd merita aut demerita non ſunt membrorum, ſed ſuppoſiti, cui, ſi pœnitentiam egerit, reſtituetur ad præmium, ſin minus ad ſupplicium. Sententia præterea eſt Auguſtini, lib. 16. de Ciuitat. cap. 8. & in Enchiridio, capit. 87. vbi ait, quòd nulla vitiata corpora ſunt ſanctorum reſurrectura, ſed correcta emendataque natura: vnde inquit monſtrum illud, nempe, bimembris homo, quē Hieronymus in Oriente natum refert, quia duplex erat, duoque coniuncti, non vnus reſurget, ſed duo ſeiuncti: ſi autem non fuiſſent perfecti duo, ſed vnus, cum vna anima, non reſurget niſi vnus.

Quid autem de martyribus, qui membris truncati ſunt, an ſint abſque illis reſurrecturi, vt amputatio illa ſit eis ſtigma gloriæ, & aureola ſui triumphi? Auguſtinus 22. de Ciuitate, capit. 20. reſpondet, quòd non erunt abſque illis membris, nam mutilatio illa vitium eſſet corporis, alioquin qui capite truncati ſunt, deberent ſine capite reſurgere: verumtamen in membris eorum erunt cicatrices fulgentes ſuper omne aurum & lapidem pretioſum, ſicuti cicatrices vulnerum Chriſti.

De reprobis. De reprobis autem, an membris integris reſurgēt. Auguſtinus in Enchiridio. capit. 92. diffinire non eſt auſus: ait enim, Sed vtrum cum vitijs & deformitatibus ſuorum corporum reſurgant, quicunque in eis vitioſa & deformia membra geſtarunt, inquirendo laborare quid opus eſt: neque enim fatigare nos debet eorum incerta habitudo & pulchritudo, quorum erit certa & ſempiterna damnatio.

Durandus Durandus diſtinct. 44. quæſt. 2. reſpondet, diſtinguens: ait enim in homine eſſe quaſdam partes de eſſentia, ſine quibus homo eſſe non poteſt, & cum iſtis certum eſt, damnatos reſurrecturos: alia verò ſunt de integritate, quæ non ſunt ſimpliciter de eſſentia, vt manus, pes, oculus, ſine quibus homo viuere poteſt: de iſtis ait, quòd ſi damnati cum omnibus ſuis membris nati ſunt, neque in vita illa caſu, aut morbo aliquo perdiderunt, reſurgent eo modo quo de hac vita migrarunt: ſi verò abſque aliquo membro, vel cum aliqua deformitate nati vel defuncti ſunt, non liberabuntur ab illa, ſed reſurgent trunci, vt vitium illud perpetuo patiantur. Ratio eius eſt: quia reparatio illa naturæ in reſurrectione ad illum finem refertur, vt diuerſam retributionem recipiant: boni vitam æternam, mali ſupplicium æternum, vt habetur Ioan. 5. Reprobi autem, nullam retributionem fœlicitatis accipient, non ergo eſt, cur eorum natura in melius reparetur, quam ceciderat. Secundo, quia ſicut iuſtis nihil deerit, quod ad fœlicitatem æternam pertineat, ita neque miſeris quicquam deficiet, quod ad eorum miſeriam in vita præſenti attinebat: quare vitia illa non ſanabuntur. Tertio, reſurrectio illa futura eſt per gratiam Chriſti, quæ antidotum fuit peccati Adæ, ergo ſicut Adam per mortem animæ lapſus eſt in miſerias corporum, ita Chriſtus nullis vitia corporum ſanauit, niſi quibus vitam animæ reſtituet.

Ad hoc autem vt clarius reſpondeamus, diſtinguēdum eſt de vitijs corporum: quæ in triplici ſunt differentia; prima eſt membrorum priuatio: ſecunda, turpis & inepta eorum compoſitio, & habitudo deformis corporis, vt ſunt gibboſi, & alij membris tortuoſi compoſiti; tertia, morboſitas, vt lepra, febris, podagra, &c. Sanct. Thom. Richardus, & alij, primam vitioſitatem affirmant non eſſe in damnatis futuram, imo omnes integri ſuis membris reſurgēt: neque Auguſtinus hoc in dubium reuocauit, ſed de alijs deformitatibus aliorum generum ambiguus fuit. Et quod reprobi cum omnibus membris debeant reſurgere, probatur; quia reſurrectio erit quædam naturæ reparatio per virtutem ſupernaturalem Dei, tanquam authoris naturæ, cum ergo Dei perfecta ſint opera, naturam quam integram creauit, integram reparabit ſine reſpectu ad culpam, ſi verò membro aliquo careret, non eſſet integra. Secundo, reſurrectio Chriſti bifariam fuit cauſa reſurrectionis noſtræ, vno modo, quantum ad inſtaurationem naturæ, & altero, quantum ad dotes gratiæ, in reparatione naturæ, reſpectus duntaxat ille habendus eſt, quod quemadmodum ipſe naturam, quam aſſumpſit in vitam reſtituit, ita & vniuerſo humano generi ſua corpora integra tribuet. Abſurdum enim eſſet affirmare, quòd damnati debent cum tanta deformitate reſurgere, quanta in monſtris eſſe ſolet.

De alijs verò generibus vitiorum, de quibus Auguſtinus dubitauit, ſunt qui affirment, improbos cum illis ſuſcitandos, propter rationes Durandi. At verò S. Tho. contrarium affirmat, quod verius & probabilius eſt, quia in reparatione corporis reſurgentis, potius cōſideratur naturæ terminus & perfectio, quàm conditio quæ præfuit, vnde etiam reprobi illi, qui ad perfectam ætatem in vita nondum peruenerunt, in illa ætate ſunt reſuſcitandi, in qua iuſti. Gratia tamen claritatis ſic arguitur pro S. Tho. Si vniuerſi abſque vllo vitio naturę & defectu eſſent inſtaurandi, defectus illi redirent in pęnam peccati, ſed non redibunt in pœnā ſuorum delictorum, ergo reſurgent ſine vllo defectu; vt iuſti, minor probatur, pœna ſecundum menſuram & quantitatem culpę eſt infligenda, vſu tamen ſępe venit, vt qui in hac vita minora crimina cōmiſerunt, plures morbos & calamitates corporis ſint perpeſſi, & è conuerſo, qui grauiſſimis ſceleribus fuerunt implicati, nulla vitia corporum fuerint experti, tunc ergo, ſi damnati deberent cum vitijs corporum, quę habuerunt, reſurgere, illi defectus non tam reſponderent quantitati culpę, quàm pœnę, quā in vita fuerant perpeſſi, atque adeo pœna non infligeretur pro culpa, ſed pro alia pœna, quod eſt contra rationem ęquitatis Diuinę; ſi ergo illi defectus redituri non ſunt in pœnam culpę, ſequitur, quòd nullatenus ſunt redituri: Reſurgent tamen reprobi illi cum illis defectibus, qui ex naturalibus principijs humanis corporibus inſunt, nēpe, cum paſſibilitate, & opacitate, & pondere, & ignobilitate, & obſcuritate, atque alijs defectibus qui in beatis per dotes glorię ſunt excludendi.

Et per hęc ad primum argumentum Durandi reſpondeo: damus enim reſurrectionem illuc referri, vt vnuſquiſque retributionem accipiat, nihilominus dānati non recipient defectus corporum, tanquam ſupplicia ſuorum delictorum, imò, ob hoc omnia membra recipient, vt in omnibus puniantur, licèt aliquibus in vita caruerint, quia ſupplicia non debentur mēbris, ſed toti ſuppoſito: & ideò, reſtitutio illa membrorum, non pertinebit ad eorum fęlicitatem, ſed ad eorum miſeriam. Et hoc eſt quod Paulus ait 1. Cor. 15. Mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Etenim, qua ratione damnati reſurgent in incorruptione, vt perpetuò puniantur, reſurgent ſuis mēbris integri, vt in omnibus crucientur.

Ad vltimum reſpondeo, quòd illa reſurrectio vniuerſalis corporum in ſuam integram naturam nō fiet per gratiam gratum facientem, per quam Chriſtus collaturus eſt gloriam iuſtis, ſed per gratiam quaſi gratis datam, non ſingulis perſonis ob ſua merita, ſed toti naturæ, vt ſtet ante tribunal Dei. Quare, ſicut illi etiā, qui non fuerunt mundati ab originali, reſurgent, ita omnes reſurgent integri.

De inteſtinis videtur ſcrupulus emergere: nō enim vacua reſtituētur, quia vacuū abhorret natura: quod autem

tem plena immundis & turpibus egeſtionibus reſurgant, felicem illum ſtatum non decet, ergo non reſtituentur. Reſpondetur, quod in beatis reſtituentur plena, non illis turpibus egeſtionibus, ſed decentibus alijs humiditatibus. Vnde Auguſtinus inquit, in interioribus viſceribus, quæ nullum decus modo videntur habere, ita pulchritudo rationis delectabit, vt omnis forma apparens, quæ oculis placet, ſecundum mentis iudicium referatur. In damnatis vero, non mirum ſi fœtidis egeſtionibus opleta redeant, cum naturales ſint.

Contra diffinitionem poſitam eſt vrgens argumentum: quia amoto fine, remouetur medium quod ad illum refertur, poſt reſurrectionem autem ceſſauit vſus multorum membrorum, vt quæ ſunt virtuti generatiuæ & nutritiuæ deputata: quia illic neque nubent, neque vlla erit indigentia eius, ergo membra illa non reſtituentur. Reſpondeo, quod corpus ad animam bifariam refertur: vno modo tanquam materia ad formam, & tunc finis corporis & membrorum non eſt operatio, ſed eſſe perfectum ſpeciei, qua ratione quamuis nulla futura eſſet operatio, neceſſaria nihilominus erit integra membrorum compago ad complementum ſpeciei: ſecundo modo refertur tanquam inſtrumentum ad agens: & hoc pacto quamuis finis eius ſit operatio, nihilominus compoſitio membrorum ſine operatione non eſt fruſtra, ſeruit enim ad oſtendendum virtutem ipſius agentis, nempè animæ, quæ vim habet cuncta mouendi: veluti ars inſtrumentum muſicum: & ideo quamuis illic neque vllus nubet, neque nuptui tradetur, erunt nihilominus vtriuſque ſexus inſtrumenta: atque adeo organa virtutum nutritiuæ & augmentatiuæ.

2. Concluſio. De humoribus ſit ſecunda Concluſio, Humores omnes, & humiditates, quæ ad vitæ etiam mortalis neceſſitatem & integritatem ſpectant, erunt in reſurgentibus, quoniam licet vita illa deinceps ſupernaturalis ſit, nihilominus erunt veri homines, quales natura producit. Et pro clariori expoſitione diſtinguendum eſt, ſicuti phyſici inter humores & humiditates diſtinguunt. Auicenna lib. 10. de animalibus, cap. de humoribus & humiditatibus, ait, humoris nomine cenſentur illi, qui in præcipuis venis ſunt incluſi, habentque determinatam formam, ſecundum quam, licèt diſgregati ſunt, connumerantur tamen cum partibus corporis, vt ſanguis, cholera, melancholia, flegma, qui ad hominis veritatem & integritatem ſpectant: & ideo inſtaurabuntur in illa menſura, quæ ad optimam valetudinem corporis conferunt. Humiditates vero ſunt, quæ per minores venas & arterias defluunt, quæ in triplici ſunt differentia. Quædam ſunt in receſſu à perfectione, quas natura ſana pellit, quales ſunt vrina, ſudor, ſanies, & aliæ huiuſmodi: & iſtæ non reſurgent, quia ad veritatem naturæ potius eorum expulſio attinet, quàm retentio. Aliæ ſunt, quæ quamuis in indiuiduo abundent, tendunt tamen ad conſeruationem ſpeciei, vt ſemen, ſeu ad nutritionem vt lac: & nec iſte redibunt, quia non ſpectant ad perfectionem indiuiduorum. Tertij generis humiditas eſt in tranſitu & via ad aliam formam, quæ ex nutrimento in ſubſtantiam aliti tranſit. Quæ ſunt etiam in triplici gradu, nam ſubſtantia quæ ex alimento gignitur in principio viæ vocatur ros, qui per venas capillares diſpergitur: in medio vero cum albeſcit, vocatur cambium: in fine dum iam eſt verſa in ſubſtantiam aliti vocatur gluten. Cum igitur ſola veritas naturæ debeat reſurgere, ſola humiditas in tertio gradu reſurget, quia eſt pars corporis: duæ vero priores minimè, quoniam deinceps nulla opus erit nutritione, neque illius virtutis officio, ſed partes erunt conſtantes & firmæ: quare neque in ſtomacho erit nutrimentum, ſed erit plenus vel aere, vel alia incorruptibili ſubſtantia, vt de inteſtinis dictum eſt.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod non diſcordat à communi ſentẽtia Patrum & Doctorum Scholaſticorum, quia licèt in principio capitis de fœtibus abortiuis, an reſurrecturi eſſent, dixerit; Vt affirmare, ita negare non audeo, ſtatim tamen inquit, quòd ſi non eximuntur de numero mortuorũ, ad eos etiam ſpectat reſurrectio mortuorum, aliàs non omnes mortui reſurgent, quod eſt contra id quod diffiniuimus de mente eiuſdem Auguſtini. Et ratio, quam colligit, nempè, quòd aliquæ animæ humanæ erunt ſine corporibus in æternum, conuincit, omnes fœtus abortiuos eſſe reſurrecturos. Et ita concludit, Non inuenio quemadmodum dicam ad reſurrectionem non pertinere mortuorum quoſcunque mortuos, etiam in vteris matrum. Et Magiſter Sentent. 4. diſt. 44. cap. vltimo, quo agit de abortiuis fœtibus, & monſtris, diffinit ex ſententia Auguſtini, quòd hi, qui in veteris matrum formati ſunt, licèt in lucem non prodeant, ſicut infantes iam nati, reſurgent, etiam ſi corpora mortua in vteris matrum relinquantur, vel quis ea occidat. Negare tales fœtus abortiuos non debere reſurgere, ait enim, nimia impudentia videtur. Et ratio eius eſt, quia ex quo incipit homo viuere, ex illo vtique iam mori poteſt, mortuus vero, vbicunque illi potuit mors euenire, etſi mortuus eſt, quomodo ad reſurrectionem non pertineat; reperire nequeo. Subſcribit Magiſtro Sententiar. communis ſententia Doctorum Scholaſticorum.

SEXTVS TOMVS.

1 *An comprahendi omnino poſſit quid faciat hæreticum.*

2 *An ſtultum ſit miraculis vti ad credendum.*

3 *An, cum Chriſtus dixit, Hoc eſt corpus meũ, ſignum ſui corporis dederit.*

4 *An coniugia propter ſolos filios copulanda ſint.*

5 *An altaria in memoriam martyrum ſint conſtituenda.*

6 *An Hebræis tãtum fuerit permiſſum theſauros Aegyptiorum auferre, vel iuſſum.*

7 *An matrimonium, quod ſecundum veniam Apoſtolus concedit, ſine peccato fiat.*

8 *An carere, ſit ex eo quod iam erat ordinando aliquid conſtituere.*

9 *An ſolus Deus ſit maior natura hominis.*

10 *An coniugalis concubitus concupiſcentiæ cauſa, culpa ſit venialis.*

11 *An Dominus prohibuerit vxorem ab infideli diſcedere.*

12 *An liceat Chriſtiano coniugem adulteram occidere.*

PRIMVM QVAESITVM,

An comprehendi omnino poſſit quid faciat hæreticum.

AVguſtinus in præfatione libri de hæreſibus ad Quoduuldeum, aſſerere videtur, quid faciat hæreticum comprehendi omnino non poſſe, aut difficillime poſſe. Sic enim illi reſpondit. Petis, quod tuæ indicant literæ, quas ad me dediſti, vt exponam breuiter, perſtrictè, atque ſummatim, ex quo Chriſtiana religio promiſſæ hæreditatis nomen accepit, quæ hæreſes fuerint, ſint, quos errores intulerint, inferant, quid aduerſus Catholicam Eccleſiam ſenſerint, ſentiant de fide, de Trinitate, de Baptiſmo, de Pœnitentia, de homine Chriſto, de Deo Chriſto, de reſurrectione, de nouo & veteri Teſtamento: iſtas autem inquiſitiones tuas in immenſum procedere cum videres, putaſti cuiuſdam generalitatis adhibendum eſſe compendium; atque dixiſti, ſed breuiter perſtrictè, atque ſummatim. Et opiniones rogo cuiuslibet hæreſis poni; & quid contra teneat Eccleſia Catholica: quantum inſtructionis ſatis eſt ſubdi: Inquit, illi reſpondens, Tu namque quamuis breuiter, perſtrictè, atque ſummatim, tamen vis etiam reſponderi, commemoratis hæreſibus, quod ille non fecit, ego vero hoc magis volo facere, ſi & Deus velit, vnde poſſit omnis hæreſis, & quæ nota eſt, & quæ ignota, vitari; & vnde rectè poſſit quæcunque innotuerit iudicari: non enim omnis error hæreſis eſt, quamuis omnis hæreſis, quæ in vitio ponitur, niſi errore aliquo, hæreſis eſſe non poſſit. Quid ergo faciat hæreticũ regulari quadam diffinitione comprehendi, ſicut ego exiſtimo, aut omnino non poteſt, aut difficillimè poteſt. Et concludit; Cũ ergo Dominus aſcendit in cœlum, hi hæretici exorti ſunt.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 13. & S. Thom. 2.2.q.11. & conueniunt Doctores Scholaſtici in hac diffinitione hæreſis: quæ eſt, Hæreſis eſt error Catholicæ veritati manifeſte contrarius, cum pertinacia aſſertus, ab eo, qui Catholicam fidem generaliter profitetur. Prima conditio eſt, quod ſit error. Secunda, ſit contrarius veritati Catholicæ. Tertia, quòd ſit manifeſtus error cõtra fidem. Quarta, pertinacia: Quinta, in Chriſtiano, ſcilicèt, ſecundum generalem fidei profeſſionem. Hæc ſunt, quæ hæreticum faciunt, & ex quibus hæreticus quidem dignoſci poteſt. Contra primam tamen conditionem ſunt tria argumenta. Primum, quia ex ſolo facto condemnatur aliquis, tãquam hæreticus, quod intra ſe continet, non ergo exigitur error in intellectu: antecedens patet, ex hoc enim quod aliquid Iudaicam cæremoniam fecit, damnatur tanquam hæreticus. Et confirmatur ex capitul, quiſquis, 1. q. 1. vbi ex ſimonia homo iudicatur hæreticus: & qui adorat idolum, damnatur, vt hæreticus, cap. Accuſatus, de hæreticis lib. 6. Vnde Inquiſitores hæreticæ prauitatis conueniunt eos qui faciunt pactum cum dæmone, conſulentes ipſum, vel ei ſacrificantes, vt ibidem traditur. Secundum argumentum eſt, quia Hieronymus inquit, ꝙ ex verbis inordinate prolatis incurritur hæreſis, ergo ſine errore intellectus eſt hæreſis. Tertium eſt, quòd dubius in fide eſt hæreticus, de hæretic. c. 1. dubius in fide infidelis eſt, ergo ſi antea erat Chriſtianus, poſtea dubitans, erit hæreticus: & tamen dubius non habet aſſenſum nec diſſenſum, ergo ad hæreſim non exigitur error. His tamen non obſtantibus, dicimus, quod prima conditio eſt certa, & vera, quia fides eſt in intellectu, ergo & infidelitas. Secundo, quia veritati nihil eſt contrarium, niſi error, cum ergo hæreſis veritati fidei aduerſetur, conſequens ſit, vt ſit error. Ad argumenta. Ad primum, Syluest. hæreſi 1.§.1.q.2. ait, quod iura non loquuntur ibi propriè; vocant enim eos hæreticos in quantum ita operantur, ac ſi male de fide ſentirent. Et hæc eſt ſolutio Sancti Thomæ, 4. diſt. 13. Secundo reſpondet, quod tales non ſunt hæretici niſi iuris præſumptione. Vnde, licet poſſent Inquiſitores procedere ad inquirendum per coniecturas, an re vera ita ſentiant accuſati, vt præſumuntur ſentire: at vero cum conſtiterit non ex errore, ſed ex cupiditate, aut alia animi perturbatione, eiuſmodi opera fieri, non ſunt damnandi tanquam hæretici. Ita tenet etiam Archiepiſcopus Florentinus, 2. parte Summæ, titu. 12. c. 4. & Petrus de Palude, 4. diſt. 13. q. 3. & Caietanus, & Turrecremata lib. 4. parte &c. 1. & 13. & Doctor Palacios Rubios, in opuſculo de hæretic. vbi notat ex ſententia multorum Doctorum Iuriſperitorum, quòd cum Inquiſitores aliquem damnãt ex præſumptione, debent leuiori pœna animaduertere, & punire; quam cum procedunt ex ipſa rei veritate. De hac quæſtione vide ſupra tomo ſecundo Chryſoſtomi ad octauum quæſitum.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quòd priori epiſtola, qua reſpondet ad Quoduuldeum, exigens vt hæreſeon cathalogum ſcribat, inquit. Re vera hoc omnino diffinire difficile eſt: & ideo cauendum, cum omnes in numerum redigere conamur, ne prætermittamus aliquas, quamuis hæreſes ſint: aut annumeremus aliquas, cum hæreſes non ſint. Et præfatione ad eundem ait. Nam ſi hoc comprehendi potuerit, quis non videat vtilitas quanta ſit? erunt ergo primæ partis operis huius de hæreſi bus, quę poſt Chriſti aduentum atque aſcenſum aduerſum doctrinam ipſius extiterunt, & vtcunque nobis innoteſcere potuerunt: in poſterioribus autem partibus quid faciat hæreticum diſputabitur. Ex cuius doctrina Doctores tam Scholaſtici, quam vtriuſque iuris conſulti, diffinitionem hæreſis, & quid faciat hæreticum, collegerũt. Ex humilitate tamen & modeſtia illi ſicut & cæteris ſanctis innata, aſſeruit, quid faciat hæreticum comprehendi non poſſe, aut difficillimè poſſe.

SECVNDVM QVAESITVM,

An ſtultum ſit miraculis vti ad credendum.

AVguſtinus libro vnico contra Manichęos de vtilitate credendi ad Honoratum, ca. 15. ſubindicare videtur, ſtultorum eſſe miraculis commoueri ad credendum. Sic enim Honorato ſcribit, Deum deprecere, vt te ab erroris malo liberet, ſi tibi beata vita cordi eſt. Quod facilius fiet, ſi præceptis eius, quæ tanta Eccleſiæ Catholicæ authoritate firmata eſſe voluit, libens obtemperes. Cum enim ſapiens ſit Deo ita mente coniunctus, vt nihil interponatur quod ſeparet, Deus enim eſt veritas: neque vllo pacto ſapiens quiſquam eſt, ſi non veritatẽ mente contingat: negare non poſſumus inter ſtultitiã hominis, & ſynceriſſimã Dei veritatem, medium quodã interpoſitam eſſe hominis ſapientiam. Sapiens enim, quantum datum eſt, imitatur Deum. homini autem ſtulto ad imitandum ſalubriter, nihil eſt homine ſapiente propinquius: quem, quoniam intelligere ratione non facile eſt, oportebat quædam miracula ipſis oculis admoueri, quibus vtuntur ſtulti multo quàm mente commodius, vt commotorum authoritate hominum prius vita moreſque purgarentur, & ita rationi accipiendæ habi-

habiles fierent. Cum igitur & homo eſſet imitandus, & non in homine ſpes ponenda, quid potuit indulgentius & liberalius Diuinitus fieri, quàm vt ipſa Dei ſyncera, æterna, incommutabiliſque ſapiẽtia, cui nos hærere oportet, ſuſcipere hominem dignaretur? qui non modo illa faceret, quibus ad ſequendũ Deum inuitaremur, ſed etiam illa pateretur, quibus à ſequendo Deum deterrebamur: nam cum adipiſci certiſſimũ ac ſummum bonum nemo poſſit, niſi id plenè perfectèque dilexerit, quod nullo pacto fiet, quamdiu mala corporis atque fortuita formidantur, ille naſcendo mirabiliter & operando conciliauit charitatem, moriendo autem, & reſurgendo excluſit timorem.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſt. 24. & S. Thom. 2. 2. quæſt. 2. art. 10. quo quærit, an ratio adducta ad ea quæ ſunt fidei, minuat meritum. Et reſpondet duabus Concluſionibus. Prior eſt, Ratio antecedens actũ fidei minuit meritum, & aliquando totum meritum tollit. Secunda Concluſio eſt. Ratio cõſequens actum fidei nedum meritum minuit, ſed aliquando illud auget. Circa primam Concluſionem eſt dubium: quia Concionatorem, qui infidelibus prædicat, oportet & decet, ꝙ fidem authoritatibus & rationibus corroboret: rationes autem illæ non ſolum minuunt, ſed fidẽ augent, ergo. Item, quia S. Thom. 3. diſt. 23. q. 3. art. 2. ad ſecundum, inquit, quòd is, qui concionatur, oportet quod rationes adducat, quæ ſufficientes ſint, ad inclinandã voluntatem, vt ea quæ ſunt fidei credat. Reſpondeo, diſparem rationem eſſe: nam de illo, qui primo incipit fidem recipere, neceſſarium eſt, quòd ratio præcedat: poſtquam vero ſemel credidit, iam non propter rationes, ſed propter Deum reuelantem credere debet S. autem Thom. de illo, qui iam fidem recepit, loquitur. Quòd ſi arguas de B. Thom. Apoſtolo, ex illo Ioann. 20. Qui iam crediderat Chriſtum eſſe verũ Deum & hominem: & tamen motiua quærebat ad credendum dicens, Niſi mittam digitum meum in fixuras clauorum, &c. non credam. Reſpondeo, quòd ideo merito reprehenditur propter duo: primũ, quia determinatum motiuum quærebat ad credendum: ſecundo, quia poſtquam ſemel crediderat, motiua noua ad credendum volebat: vt patet Matth. 26. & Marc. 14. Pro quo aduertendum, quòd ratio præcedens actũ fidei poteſt dupliciter adduci: vno modo, ad probandum aliquid eſſe à Deo reuelatum, & credendum: & talis ratio nedum meritum minuit, ſed actum illum ſtudioſum reddit: aliàs enim credere argumentum eſſet leuitatis, nam qui cito credit, leuis eſt cordes. Alio modo poteſt ratio adduci ad oſtendendum illud eſſe verum, & talis ratio meritum minuit, & aliquãdo totaliter euacuat, vt S. Thom. dicit. Et idem eſt de miraculis: nam ſi quis ita prauè diſpoſitus ſit, quòd nullo modo credet niſi miraculis viſis, talis praua diſpoſitio euacuat rationem meriti, licèt miraculis viſis paratus & diſpoſitus ſit credere. Et hoc eſt quod Dominus in regulo repræhendit Ioann. 14. dicens, Niſi videritis ſigna & prodigia, non creditis. Si tamen poſtquam lauacro baptiſmi tinctus eſt, & fidem ſuſcepit, miracula quærat, non vt credat, ſed vt magis in fide firmetur, dum tamen moderate & ſine ſolicitudine ea deſideret, talis meritum fidei non perdit.

Dubium aliud eſt circa ſecundam Concluſionem S. Thom. nam ex illa ſequitur, quòd Theologus, minus ſibi meritum acquireret credẽdo, quàm ruſticus. Probo: quia minorem difficultatem habet ad credendum quàm ruſticus, minus ergo meretur: difficultas enim meritum auget. Sanct. Thom. loco citato ad ſecundum ait, quòd ſi adducantur rationes demonſtratiuæ, ratio fidei minuitur, non tamen meritum: quia fides eſt de non viſis; cum vero meritum ſit in voluntate, & Theologus eſto, id demonſtratiuè, non videret, quia paratus eſt credere, ideò in illo meritum non minuitur. Quòd ſi inſtes, quia ſaltem Theologus facilius credit quàm ruſticus. Propter hoc argumentum Germani hæretici aſſerunt, quòd non multum conducit, imò obeſt ad ea quæ ſunt fidei rationes inquirere: & hinc Theologiam Scholaſticam damnant. Nos tamen dicimus, quòd licèt ex difficultate obiecti ruſticus amplius mereatur Theologo, tamen ex multis alijs actiuis accreſcit meritum. Pro quo notandum, ꝙ actus aliquis poteſt eſſe difficilis dupliciter: vno modo ex parte obiecti, ſicuti in pane & aqua ieiunare difficilius eſt, quam vt communiter ieiunamus: alio modo ex parte ſubiecti, quia talis eſt malè aſſuetus. Difficultas ergo, quæ ex parte ſubiecti ſe tenet, nedum non auget, ſed meritum minuit, ex parte tamen obiecti auget: & quia difficultas ruſtici ſe tenet ex parte & indiſpoſitione ſubiecti, hinc negamus, quòd ruſticus magis mereatur quàm Theologus. Vnde cum Theologus ex amore fidei & affectionis piæ, quam ad eam habet, ad inquirendas rationes mouetur, quia ad maiorem dilectionem Dei adiuuant, hinc plus meretur. Item, quia ſæpe ille ſe offerunt rationes apparentes in oppoſitum articuli, quibus dum non acquieſcit, captiuans intellectum in obſequium fidei, valde meretur. Nam ſæpè quanto Theologus articulos altius rimatur, tanto difficiliores ſibi apparent. Vltimo, quia nullæ rationes adductæ ad probandum articulum citra demonſtrationem tollunt rationẽ fidei, & ex conſequenti neque meritum, quia obiectum ſemper manet non viſum: & licèt ſit demonſtratio, quæ rationem fidei euacuet, merito tamen non priuat, propter præparationem animi, quam habet ad credendum.

Aduertendum tamen quòd Sanct. Thom. in ſolutione tertij argumenti ait, impedimenta, quæ occurrunt circa articulos fidei, ſiue ſint exteriora, ſiue interiora augent meritum. Circa quod Caietanus notat, quòd impedimenta, quæ ſe offerunt circa actus virtutum, augent meritum ex parte voluntatis: verbi gratia ſunt Petrus & Paulus: Petrus martyrium patitur, Paulus voluntatem habet patiendi: tunc merito eſſentiali ambo æqualiter merentur. Ratio eſt: quia actus exterior non auget nouum meritum ſupra interiorẽ. Difficultas tamẽ eſt, an ſicut meritum eſſentiale æquale eſt in iſtis, ſimiliter illis remittatur culpa & pœna. De eo, qui martyrium patitur, dubium non eſt: eſt tamen dubium de illo, qui paratus eſt martyrium pati, & tamen nõ patitur. Magiſter verò Victoria ait, quod etiam huic remittitur omnis culpa & pœna, quia de iſto verum eſt dicere id Ioann. 14. Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis, ſed talis quantum ex ſe eſt, ſufficienter animam ſuam ponit pro Chriſto, ergo. Probabilius tamen videtur oppoſitum, nempe, quod quantum eſt ex natura & conditione voluntatis, voluntas patiendi martyrium reſpectu remiſſionis pœnę nõ tantundem operatur, ſicut ipſa actualis perpeſſio martyrij. Et quòd voluntas talis non ſufficiat totam pœnam remittere, ratio eſt: quia ad beatitudinem remiſſio pœnæ eſt quid accidentale, ſicuti martyrum aureola: hanc autem non habet niſi qui de facto martyriũ patitur, ergo neque remiſſionẽ totalem pœnę, niſi qui actualiter pro Chriſto moritur.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd primo libro retract. capit. 14. mentem ſuam explicauit in duobus, quę loco adducto dixerat, inquiens, Item quod dixi nemini dubium eſt, omnes homines aut ſtultos eſſe aut ſapientes, poteſt videri contrarium eſſe quod legitur in libro 3. de libero arbitrio, quaſi verò natura humana propter ſtultitiam & ſapientiam nullam mediam recipiat affectionem, ſed illud ibi dictum eſt, vbi de primo homine quærebatur, vtrum ſapiens

ſuerit factus an ſtultus, an neutrum? quoniam nullo modo ſtultum dicere poteramus, qui ſine vitio factus eſt, cum ſit ſtultitia magnum vitium; & ſapientē quomodo diceremus, qui potuit ſeduci, non ſatis apparebat. Ideoq; ad compendium dicere volui, quaſi verò natura humana propter ſtultitiam & ſapientiam nullam mediam reciperet affectionem. Intuebar quippè & paruulos, quos licèt confiteamur trahere originale peccatum, tamen nec ſapientes, neque ſtultos poſſumus propriè dicere, nondum vtentes libero arbitrio, ſeu bene ſeu malè. Nunc autem aut ſapientes aut ſtultos eſſe omnes homines dixi, eos volens intelligi, qui iam ratione vtuntur, qua diſcernuntur à pecoribus, vt homines ſint: ſicut dicimus beatos eſſe omnes homines velle. Nunquid enim in hac ſententia tam vera atque manifeſta metuimus, ne intelligantur & paruuli, qui hoc adhuc velle non poſſunt. Statim explicat, Quod de miraculis dixi, ſtultum eſſe ad credendum illis inniti, quia cum miracula nunc non fiant, vix adultus eſſet, qui fidem ſuſciperet: dicens, alio loco cum miracula commemoraſſem, quæ Dominus Ieſus fecit, cum hic eſſet in carne, adiunxi dicens, Cur, inquietis, iſta modo non fiunt? atque reſpondi, quia non mouerent, niſi mira eſſent: ſi autem ſolita eſſent, mira non eſſent: hoc autem dixi, quia non tanta, neque omnia modo, non quia nulla fiũt etiam modo. De hac quæſtione vide ſupra tomo 5. Auguſtini, ad 3. quæſitum.

TERTIVM QVAESITVM.

An cum Chriſtus dixit, Hoc eſt corpus meum, ſignum ſui corporis dederit.

AVguſtinus libro vnico contra Adimantũ Manichęi diſcipulum, c. 12. inſinuare videtur, verba conſecrationis corporis Dominici in ſignum eſſe dicta interpretari poſſe. Diſputans enim contra Manichæum, qui ex loco
Math. 10. illo Deuteron. 12. Non eſſe manducandum ſanguinē, eo quòd anima ſit carnis ſanguis, abutens illo loco, eo quòd Dominus in Euangelio dicit, non eſſe timēdos eos, qui occidunt corpus, animæ autem nocere non poſſunt: argumētabatur dicens, Si ſanguis anima eſt, quò homines poteſtatē in ea nō habent, cũ de ſanguine multa faciãt, ſiue excipiētes, & canib. volucribusq; in eſcã proponentes, ſiue effundentes, aut cęno lutoq; miſcētes? hæc enim, & alia innumerabilia ſine difficultate homines, de ſanguine poſsũt facere, inquit Auguſtinus, ideo iſti quærunt inſultantes, Quò ſi ſanguis eſt anima, non poſſit hominis interfector nocere animæ, cum tantam in eius ſanguinem habeat poteſtatē?
1. Cor. 15. addũt etiam quod ait Apoſtolus, quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt: & dicunt, Si ſanguis eſt anima, ſicut Moyſes dicit, nulla inuenietur anima poſſe regnum Dei adipiſci. Cui calumniæ reſpondet primo, eos arguendos eſſe, vbi ſcriptum ſit in libris veteris legis, ꝙ anima humana ſanguis ſit: nuſquam enim in ſcriptura hoc inuenient. Quòd ſi de anima pecoris locus Moſes intelligitur, cum animæ hominũ ſint rationales, vnde eas in pecora reuolui exiſtimãt? Et ſubdit, Quid aũt ipſe Adimantus faciet ſecundum opinionem ſuam, qua credidit, etiam rationales, id eſt, hominũ animas in beluina corpora poſſe contrudi? Et concludit, Vbi.n. terminum conſtituam non inueniunt, nã ex eo quod ſcriptum eſt, ſanguinem pecoris animã ęſſe, pręter id quod dixi non ad me pertinet e quid agatur de pecoris anima, nam ſi in muſtelam poteſt conuerti, cur non in murem? & ſi in murem, cur non in ſtellionem? cur non in locuſtam? deinde in muſcam? deinde in ciniphem? atque inde vſque in pulicem? Et ſi quid eſt aliud multo minutius peruenire. Poſſum etiam interpretari præceptum illud in ſigno eſſe poſitum, nō enim Dominus dubitauit dicere, Hoc eſt corpus meum, cum ſignum daret corporis ſui. Hoc loco abutuntur Lutherani, qui affirmant Dominicum corpus in Euchariſtia non verè & realiter contineri, ſed tanquam in ſigno. In quorum damnationem vltra cõmunem conſenſum eccleſiæ, Conciliorum, & Patrũ, ſat ſi diffinitio Concilij Tridētini ſeſ. 23. Can. 1. quod ſic diffinit, Si quis dixerit, in Miſſa non offerri Deo verum & proprium ſacrificium: & quod offerri non ſit aliud, quam nobis Chriſtum ad manducandum dari, anathema ſit. Et Ca. 2. Siquis dixerit verbis illis, Hoc facite in meam commemorationem, Chriſtũ non inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, aut nō ordinaſſe, vt ipſi, aliįque ſacerdotes offerrēt corpus & ſanguinē ſuũ, anathema ſit. De hac quęſtione vide ſupra, 2. tomo Chryſoſtomi, ad tertium quæſitum, & ad decimum quintum, & decimum ſextum eiuſdem tomi.

QVARTVM QVAESITVM.

An coniugia propter ſolos filios copulanda ſint.

AVguſtinus lib. 15. contra Fauſtum Manichęum, c. 7. affirmare videtur, coniugia ſolum eſſe copulanda propter filios ſuſcipiēdos. Oſtendens enim qualiter Manichæi omnia pręcepta legis violent, inquit cõtra Manichęũ Fauſtum, Tu autem doctrina dęmoniaca didiciſti inimicos deputare parentes tuos, quod te per concubitũ in carne ligauerunt. Hinc etiam conſiderandum eſt, quia conſequens pręceptum, quod eſt, Non męchaberis, ita violatis, vt hoc maximè in coniugio deteſtemini, quod filij procreantur, ac ſic auditores veſtros, dũ cauent, ne fœminæ, quibus miſcentur, concipiant, etiã vxorum adulteros faciatis: ducunt enim eas ex lege matrimonij, tabulis proclamantibus, liberorum procreandorum cauſa: ex veſtra lege metuentes ne particulam Dei ſui ſordibus carnis afficiant, ad explendam tantum libidinem fœminis impudica coniunctione miſcentur, filios autem inuiti ſuſcipiunt, propter quod ſolum coniugia copulanda ſunt.

Et eandem ſententiam repetit lib. 22. cõtra Fauſtũ Manichęum, ca. 30. Sic enim ſcripſit. Aeterna ergo lege conſulta, quæ ordinem naturalem cõſeruari iubet, perturbari vetat: videamus qd peccauerit pater Abraham in his, quæ velut magna crimina Fauſtus obiecit, Habendę inquit prolis inſana flagrans cupidine, & Deo, qui id iam ſibi de Sara coniuge promiſerat, minimè credēs, cum pellice volutatus ſit. Inſana verò iſte Fauſtus criminandi cupiditate cęcatus, & hęreſis ſuæ nefas prodidit, & Abrahæ concubitum, neſciēs et tamē laudauit. Sicut enim lex illa ęterna, id eſt, volũtas Dei creaturarum omnium conditoris, conſeruando naturali ordini conſulens, non vt ſatiandæ libidini ſeruiatur, ſed vt ſaluti generis proſpiciatur, ad prolem tantummodo propagandam mortalis carnis delectationē dominatu rationis in concubitu relaxari ſinit. Et concludit, Non igitur Abraham prolis habendę inſana cupiditate flagrabat, ſed Manichæus prolis deuitandæ inſana vanitate delirabat.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, mentem eius his locis, & alijs his ſimilibus eſſe manifeſtam, nempè, ſi coniugia copulentur propter libidinē explendam, non debito fine contrahi: poſtquam verò ſunt contracta, ſi coniungantur cauſa prolis ſuſcipiendæ, in tali coniunctione nulla eſt macula: ſi verò cauſa libidinis explendæ, culpa ſaltē veniali talis coniunctio non caret.

Concu-

Concubitus Abrahæ cum Agar excuſatione nó eget, cum probabile ſit ſpeciali Dei inſtinctu id connubiũ celebraſſe. De hac quæſtione vide ſupra, 1. tomo B. Chryſoſtomi, ad ſextum quæſitum, & 2. tomo B. Auguſtini, ad duodecimum quæſitum.

QVINTVM QVAESITVM.

An altaria in memoriam martyrum ſint conſtituenda.

AVguſtinus lib. 21. contra Fauſtum Manichæum c. 21. aſſerere videtur, martyribus Chriſtianos non conſtituere altaria, ſed ſoli Deo. Reſpondens enim Fauſto, quod calumnietur Chriſtianos, eo quòd memorias martyrum memorent, inquit: Populus autem Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur, ita tamen, vt nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quãuis in memoriam martyrum cõnſtituamus altaria. Quis enim Antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſſiſtens, altari aliquando dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane, ſed quod offertur, Deo offertur, qui martyres coronauit, vt ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad quandam charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus. Colimus ergo martyres, eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, quorum cor ad talẽ pro Euangelica veritate paſſionem paratum eſſe ſentimus, ſed illos tanto deuotius quanto ſecurius poſt incerta omnia ſuperata, quanto etiam fidentiori laude prædicamus iam in vita fęliciori, victores quam in iſta adhuc vſque pugnantes.

S. Th. 2. 2. q. 85. diſputat de ſacrificio in genere, & art. 2. quærit, an ſoli Deo ſit ſacrificium offerendũ. Et reſpódet vnica Cóclusione negatiua, Nemini pręterquã ſoli Deo fas eſt ſacrificia offerre. Probat illam ex illo Exodi 22. Qui immolat dijs, occidetur, præterquã
1. Ratio. Domino ſoli. Ratione probatur primo, quia ſacrificiũ exterius offerẽdum eſt in teſtimonium interni, quod eſt in anima, nam religio exterior in hoc potiſſimum ſeruit, anima vero illi ſe in ſacrificium offert, penes quem cognoſcit ſitum eſſe ſuum ſubſidium, ille autẽ eſt ſolus Deus, ergo illi ſoli ſacrificia debentur. Poſtrema præmiſſa probatur, homo ſicut & vnaquęque res ab aliquo principio ſe emanare cognoſcit, & in aliquẽ vltimum finem tendere, qui eſt ſuprema fęlicitas, ſolus autẽ Deus eſt hic, à quo veluti à primo fonte, quid quid habemus, recepimus, & ad id quo tendimus adiuuamur, ergo ſoli ipſi licet ſacrificia offerre. Secũdo,
2. Ratio. illi tantum licitum eſt ſacrificare, apud quem licitum eſt orationibus noſtris ac precationibus accurrere, tãquam ad illum, vnde nos & ſalus noſtra pendet, hac autem ratione ſolum Deum oramus, vt noſtri miſe-
3. Ratio. reatur, nobisque opem ferat, ergo. Tertio, ad idem facit exemplum, quod inter homines cernimus. Regi enim ſummo Reipublicæ capiti dicati ſunt honores, quos alteri inferiori deferri crimem eſſet lęſę maieſtatis: debet enim præ cunctis ciuibus in ea eſſe excellẽtia, vt ei quempiam æquare, citrà eius iniuriam fieri nequeat.

Ex hac Concluſione docemur, ſacrificare, officium eſſe cultus latriæ, hoc eſt, ſeruitutis & ſubiectionis, quæ ſoli Deo debetur: cuius nos Paulus ad Rom. 1. admonuit, vbi idolatriam gentium, & eorum ſacrificia nefaria abominatur, quæ cùm ſoli Deo eſſent debita, vilibus crçaturis impendebant. Eſt etiam Concluſio Diui Auguſtini 10. de Ciuit. Dei, c. 4. & ſubſe- Auguſt.
quentibus, vbi rationes D. Thom. innuit: Deus namque ſacrificia noſtra non ideo quòd illis indigeat, à nobis expoſcit: teſte enim Dauid, bonorum noſtrorum non eget, ſed ſignificationis gratia: primum, vt rebus exterioribus vera ſacrificia cordis exprimamus: ſacrificium enim viſibile inuiſibilis ſacrificij ſacramentum eſt, hoc eſt, ſacrum ſignum: interna autem ſacrificia proteſtationes eſſe debent, quibus profiteamur Deum eſſe vnum: à quo ſalus noſtra & ſuprema noſtra felicitas pendet. Quare dum peccamus, confitentes cum Propheta, ei ſoli peccaſſe, corda noſtra conterimus, & ei orationes veluti incenſum ſuauiſſimum, ſacrificamus: cuius ſacrificij ſigna erant illa, quæ ſub antiqua lege in victimis & incenſo offerebantur: vbi verſiculis illis Dauid, Quoniam ſi voluiſſes, ſacrificium dediſſem, vtique holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritũ & humiliatũ Deus non deſpicies, admonet nos, Deũ nolle ſacrificia ea ratione, qua vulgus eũ velle arbitrabatur, ſcilicet, quòd in pecudum occiſione delectetur, aut quòd illis cibis indigeat. Quas dementium cogitationes, in alio Pſalmo repræhendit, dicens: Si eſurio, non dicam tibi, meus enim orbis terræ & plenitudo eius: nunquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguines hircorum potabo? Quaſi diceret: Ego quidem eſurire non poſſum, & ideo tauris tuis & hircis in cibum non egeo: nec ſi eſurire poſſem, tuo indigerem paſtu, nam meus eſt orbis terræ & plenitudo eius, non ergo hac ratione vult ſacrificia. Et quia non omnino ea deſpicit, ſed grata habet, tanquam ſigna ſpiritualis ſacrificij, ſubdit, Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, &c. Per hæc ergo ratio antiquorum ſacrificiorum elucidatur, nempe, immolationis animalium cæremoniæ hirci emiſſarij, & cæterorum. Ratio inquam erat: quòd non offerebantur tanquam res ſimplices, ſed tanquam ſigna.

Ex his duo ſunt dubia. Prius de ſacroſancto ſacri- Dubium
ficio altaris, quod à nobis non tantum vt ſignum offertur, ſed veluti res nullo æſtimabilis pretio, cũ Deo Deum ipſum in pretium debitorum noſtrorum deferamus. Reſpondetur: rationem huius immenſæ hoſtiæ longe eſſe à reliquis diuerſam; nam eſt commemoratio pretij humanæ redemptionis, licèt etiam ſit ſignum ſeruitutis noſtræ, quo profitemur totum noſtrum genus tum præuaricatione in Deum cecidiſſe, tũ eius beneficio ſeruatum, atque adeo eiuſmodi expiatione in eius gratiam reuocatum.

Alterum dubium eſt, quòd mores Chriſtianorum Dubiũ ſe-
videntur Concluſioni ſtatutæ contradicere; nam & cundum.
Beatiſſimæ Virgini & cæteris ſanctis in more nobis eſt munera offerre, & loca & altaria habere deſignata, quorum deuotione diuerſis ſanctis nos ipſos & noſtra ferimus, atque id etiam ſub forma ſacrificij: nam & ſanctis thura adolemus, & cereos incendimus, & reliqua facimus, quæ imaginem præſeferunt ſacrificij. Reſpondetur primum, illa omnia ſacrificia non eſſe, ſed meras oblationes: etenim, verum ſacrificium altaris ſoli Deo offerre licet. Vnde Auguſtinus de Ciuitate Dei, lib. 8. Non conſtituimus martyribus templa ſacerdotalia, quoniam non ipſi, ſed Deus eorum, nobis eſt Deus. Vndè, ſacerdos non dicit, offero tibi ſacrificium Petre vel Paule: ſed Deo dicimus, accipe oblationem, quam tibi offerimus. Secundo dico, quòd memoria ſanctorum ſit in miſſa. Primo, quia de eorum victorijs Deo gratia referimus. Secundo, quia eos oratores atque interceſſores noſtros apud Deum conſtituimus. Tertio, quia munuſcula, quæ ſanctis offerimus, in Dei laudem & honorem referimus, qui amat in ſanctis laudari, quatenus eius ſunt fi-

Digitized by Google

lij ad hæreditatem æternam iam recepti: quemadmodum quo ſamulos regis honoras, regem ipſum colis. Quartò, quia ſanctos ſola adoratione duliæ colimus, non latriæ, & oratione pulſamus, non vt noſtri miſereantur, ſed vt pro nobis orent; eodem ergo modo, & eadem cauſa & ratione, oblationes illis offerimus, non ſacrificia.

Hinc fit abſurde eos errare, qui negant licere eleemoſynas in honorem Virginis & ſanctorum aut petere aut porrigere: nam primum nihil aliud eſt, quã gratitudinis uirtus, ſi ſanctorum ipſorum amore eleemoſynas conferamus, quòd noſtri ſunt interceſſores apud Deum, vt ſuo charitatis officio par rependamus & propterea eleemoſynæ, quas in honorem ſancti offerimus, perinde ac de alijs oblationibus dictum eſt, in Dei honorem cedunt.

Dubium tamen eſt, an oblatio ſacrificiorum ſit ſpecialis actus veritatis. Dubium mouetur propter Lutheranos, qui impudenter negant aliquod eſſe ſacrificium ſingulare Chriſtianæ familiæ ad certam uirtutem & cultum pertinens: ſed dicũt omnia officia virtutum nihil aliud eſſe, quàm ſacrificia quædam: atque in Chriſtianiſmo nullum ſingularem ordinem ſacerdotij dignoſcunt, ſed aiunt, vniuerſos Chriſtianos utriuſque ſexus promiſcuè eſſe ſacerdotes, iuxta verbum Petri in ſua prima Canonica, vniuerſos appellantis regale ſacerdotium. Ad dubium ergo reſpondemus tribus Concluſionibus. Prima, Sacrificiorum oblatio ſecundum ſuam propriam rationẽ eſt actus ſpecialis uirtutis, nempè, religionis, ſuam laudem inde trahens, quod in Diuinam fit reuerentiam, nam in hoc propria ratio religionis conſiſtit. Secunda Concluſio, Cuncta officia vniuerſarum uirtutum participatiuè & ab extrinſeco, quatenus per virtutem religionis in Diuinum honorem & cultum referuntur, ſunt quædam ſacrificia. Exemplo oſtenduntur ambæ Concluſiones. Singulæ virtutes ex ſuis proprijs obiectis ſortiuntur ſpeciem, vt alia ſit fortitudo, & alia iuſtitia, & ſic cæteræ: dum uerò per charitatem in Deum referuntur, participant ſpeciem quandam charitatis, licet charitas habeat ſuum proprium obiectum & actum, qui eſt Deum ſub ratione bonitatis eius diligere, & proximum propter Deũ. Similiter in vitijs, furtum per ſe eſt peccatum, dum tamen fit propter mœchiam, inde maculam quãdam eiuſdem vitij contrahit, vt quinto Ethicorum ait Ariſtoteles: pari ergo modo obiectum proprium religionis eſt Dei excellentia, & omnis potentia, qua nobis ſubuenit, & ſacrificijs & hoſtiis proteſtamur, ſignificantes nos illi eſſe ſubditos, & tanquam Domino tales debere honores. Quapropter, corda noſtra altaria ei conſtituimus, in quibus per pœnitentiã cruentas peccatorum victimas ei offerimus: & per fortitudinem pro eius veritate martyrio nos conſecramus, & per feruorem charitatis incenſum ei adolemus, & per miſericordiam eius amore pauperibus ſubuenimus: & per temperantiam corpora maceramus. Cum ergo hęc omnia in Dei cultum & honorem uirtute religionis referimus rationem ſacrificiorum participant. Et hoc pacto intelligendus eſt Auguſtinus libro decimo de Ciuitate, capit. quarto, & illud Oſeæ. Vltimum omnem auſert iniquitatem: & reddimus tibi uitulos labiorum noſtrorum, & ad Hebræos vltimo. Per ipſum (ſcilicet Chriſtum) offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, hoc eſt, fructibus labiorum, nomen eius celebrantes.

Tertia Concluſio: Sunt tamen actiones quędam & officia, quæ nullam habent aliunde laudem, quam quod in Diuinã reuerentiam ſignificandi gratia exhibentur: & hæc maximè propriè dicentur ſacrificia: exempli gratia, eleemoſynas erogare, temperatè & fortiter agere, etiam ſi non per virtutem religionis ſacrificia fierent, eſſent nihilominus per ſe virtutes. Attamen, animalium illa vetus occiſio, ſanguinis aſperſio, & pinguedinum incenſio, ſi ab eis rationem ſignificationis ſemoueas, per ſe nullam habent rationem virtutis. Et ideò hæc peculiariter dicuntur ſacrificia, quaſi non alia promerentia, quàm religionis laudem.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd quando aſſeruit populum Chriſtianum memorias martyrum celebrare ad excitandum imitationem, & vt meritis eorũ conſocientur, & orationibus eorum adiuuentur, ita tamen vt nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quamuis in memorias martyrum conſtituamus altaria; Catholicè, vt expoſuimus, locutus eſt: & doctrinam, quam Sanct. Th. 85. ar. 2. tradit, ab illo mutuatus eſt. Nam tertiò ſic argumentatur, Templa & altaria instituuntur Angelis & ſanctis, ergo etiam ſacrificia poſſunt eis offerri. Et reſpondet, quòd ſacrificia propriè dicuntur, quãdo circa res Deo ablatas aliquid fit: ſicut quod animalia occidebantur, & cõburebantur: quòd panis frangitur, & comeditur, & benedicitur: quod ipſum nomen ſonat, nam ſacrificium dicitur ex hoc quòd homo facit aliquid ſacrum: oblatio autem directè dicitur, cùm Deo aliquid offertur, etiam ſi nihil circa ipſum fiat: ſicut denarij, vel panes dicuntur offerri in altari, circa quos nihil fit. Vndè, omne ſacrificium eſt oblatio, ſed non conuertitur. Primitiæ autem oblationes ſunt, quia Deo offerebantur, vt legitur Deutero. 29. non autem ſunt ſacrificia quia nihil ſacrũ circa eas fiebat. Decimæ autem propriè loquendo, non ſunt ſacrificia, neque oblationes, quia non immediatè Deo, ſed miniſtris Diuini cultus exhibentur. Ex qua doctrina conſtat, quòd templa & altaria, quæ ſanctis inſtituuntur, habent rationem oblationis, & non ſacrificij, ſanctè & laudabiliter à fidelibus inſtituuntur, propter rationes, quas B. Auguſtinus adducit.

SEXTVM QVAESITVM.

An Hebrais tantum fuerit permiſſum theſauros Aegyptiorum auferre, vel etiam iuſſum.

AVguſtinus lib. 22. contra Fauſtum Manichæum, c. 71. aſſerere videtur, tantum fuiſſe ipſis permiſſum, non autẽ iuſſum Aegyptios ſpoliare, ſic ſcribens Fauſto reſpondens: Quid ergo iam de ſpoliatis Aegyptijs Fauſtus obijcit, neſciens quid loquatur, quod faciendo Moiſes vſque adeò non peccauit, vt non faciendo peccaret: Deus enim iuſſerat, qui vtique nouit non ſolum ſecundum facta, verum etiam ſecundum cor hominis quid vnuſquiſque, vel per quem perpeti debeat: carnalis itaque adhuc ille populus erat, & rerum terrenarum cupiditate occupatus: Aegyptij verò ſacrilegi & iniqui, nam & auro illo, hoc eſt, Dei creatura male vtentes, ad creatoris iniuriam ſuis idolis ſeruiebant, & homines peregrinos labore gratuito iniuſtè ac vehementer afflixerant: digni ergo erant & iſti quibus talia iuberentur, & illi qui talia paterentur, & fortè ſecundum ſuas volũtates, & cogitationes Hebræi magis permiſſi ſunt facere iſta, quam iuſſi, ſed eis Deus permiſſionẽ ſuam per famulum ſuum Moiſen innoteſcere voluit, quando mãdauit, vt diceret: fieri autem poteſt, vt ſint aliæ cauſæ occultiſſimæ, cur hoc illi populo Diuinitus dictum ſit, ſed Diuinis imperijs cedendum obtemperando, non reſiſtendum eſt diſputando. Apoſtolus dixit: Quis cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? ſiue ergo ſit cauſa, quam dixi, ſiue aliqua quælibet in ſecreta & abdita diſpoſitione Dei lateat, cur hoc per Moiſen illi populo dixerit, vt ab Aegyptijs

ſibi

ſibi commodanda peterent, quæ auferrent. Hoc tamen cōfirmo, neque fruſtra, neque inique dictum eſſe, neque licuiſſe Moiſen, aliter quam Deus dixerat, facere, vt penes Dominum eſſet conſilium iubentis, penes famulum autem obſequi um peragentis.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſt. 37. & 14. q. 5. capite Dixit: & S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 8. quo quærit, an præcepta decalogi ſint diſpenſabilia. Et tenet partem negatiuam. Et ad argumentum, quod Deus diſpenſauit cum Hebræis in furto, quia iuſſit eis, vt bona Aegyptiorum ſpoliarent, reſpondemus: quod Deus habet duas poteſtates in vniuerſum orbem: vnam, quòd iure creationis eſt Dominus, nō ſolum bonorum omnium externorum, verum corporis & vitæ: altera vero eſt, quòd eſt legislator, atque adeò iudex vniuerſalis omnium. Quæ poteſtates inter ſe diuerſæ ſunt. Hoc ſuppoſito, dicimus, quòd ſi Deus non eſſet Dominus rerum, ſed tantum legislator & iudex, non poſſet diſpenſare, vt quis rem alienam, inuito Domino, ſi innocens eſſet, vſurparet: quia hoc adeò eſt intrinſecè malum, vt iuſtè fieri nequeat; at verò, quia eſt Dominus, poteſt rem cuiuſcunque ipſo inuito, alteri tradere: quod nullam habet diſpenſationis rationem. Sicuti, ſi pater veſtem filij paruuli, eo inuito, alteri traderet, non diſpenſat in furto, quia pater eſt verus dominus veſtis. Pari ergo modo, licèt, Deus vaſa Aegyptiorum tanquam Dominus tradidiſſet Hebræis, ſicuti eis poſtea tradidit terram promiſſionis, non diſpenſauit in furto, quia furtum non eſſet, cùm à ſupremo Domino facta eſſet traditio. Sub conditione verò locuti ſumus: quia Deus in traditionibus illis non poteſtate abſoluta Domini vſus eſt, ſed legitima iudicis authoritate: nam quoniam de laboribus, quos Hebræi Aegyptijs impenderant, nullam recepiſſent mercedem, iuſto iudicio illa eis Deus perſoluit. Et vt legitur Deut. 9. propter ſcelera execranda Cananæorum eos Deus ex ſuis ſedibus excluſit, in quas Iſraelitas induxit. Et quando iudex criminoſum ſuis bonis priuat, ipſo inuito, neutiquam in furto diſpenſat: prohibitione enim illa furandi ſolum interdicitur furtum illud, quod iuri naturali eſt contrarium.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd nedum contrariatur huic doctrinæ, ſed eam confirmat: quod ex rigore verborum eius conſtat, nam inquit in fine capitis citati, nec licuiſſe Moiſen, aliter quam Deus dixerat, facere, vt penes dominum eſſet conſilium iubentis, penes famulum obſequium peragentis. Aſſerit ergo expreſsè, quòd tanquam Dominus potuit Aegyptios bonis ſuis externis priuare, & illa Hebræis tradere: & quòd nedum tanquam Dominus, ſed tanquam iudex & legislator, iuſta fuerit illa punitio, explicat manifeſtè his verbis, Aegyptij ſacrilegi & iniqui erant, nam & auro illo, hoc eſt, Dei creatura, male vtentes, ad creatoris iniuriam ſuis idolis ſeruiebant, & homines peregrinos labore gratuito iniuſtè ac vehementer afflixerant: digni ergo erant & iſti, quibus talia iuberentur, & illi, qui talia paterentur: ſi ergo digni erant tali pœna, iuſtè ergo Hebræi vaſa ſibi commodata abſtulerunt, quia pretium illorum ſibi erat debitum, maximè, quia id authoritate ſupremi iudicis executi ſunt. Ex quo conſtat, quòd nedum permiſſi, ſed etiam iuſſi præcepto Domini mercedem ſibi debitam & tyrannicè vſurpatam recuperauerunt. De hac quæſtione vide ſupra, 4. tomo Auguſtini, ad trigeſimum quæſitum.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An matrimonium, quod ſecundum veniam Apoſtolus concedit, ſine peccato fiat.

AVguſtinus lib. 30. contra Fauſtum Manichæum, cap. 5. inſinuare videtur, concubitum coniugalem cauſa etiam generandæ prolis culpa non carere. Sic enim reſpondet Fauſto, Auditoribus autem veſtris, quos tanquam diſtinctos à genere ſacerdotum dixiſti, ſecundum veniam hæc edenda conceditis, nempe, ipſam creaturā negantes bonam, & immundam affirmantes: ſicut quibuſdam concedit Apoſtolus ſecundum veniam nō omnem concubitum coniugalem, etiam qui fit ſola cauſa generationis, ſed eum qui fit per incontinentiā: ſed tamen cum coniuge, neque enim conceditur ſecūdum veniam, niſi peccatum. Et capite ſequenti ait, Denique, vos eum præcipuè cōcubitum deteſtamini qui ſolus honeſtus & coniugalis eſt, & quem matrimoniales quoque tabulæ prælegerunt liberorum procreandorum cauſa: vnde viro non tam concumbere, quàm nubere prohibetis. Et concludit, Videtis ergo multum intereſſe inter hortantes ad virginitatem, bono minori bonum amplius proponendo, & prohibentes nubere, concubitum propagationis, qui ſolus propriè nuptialis eſt, vehementius accuſando: multum intereſſe inter abſtinentes à cibis propter ſacratam ſignificationem, vel propter corporis caſtigationem, & abſtinentes à cibis, quos Deus creauit, dicendo, quòd Deus non creauit: qua in re creatorem eorum ſine dubio blaſphematis, quod ad doctrinam dæmoniorum pertinet: proinde illa doctrina, & prophetarum, & Apoſtolorum, hæc dæmoniorum mendaciloquorum.

Pro Auguſtino reſpondemus, eius doctrinam eſſe ſanctam & Catholicā contra Manichæos, qui nuptias & honeſtos etiam concubitus coniugatorum damnabant. contra quos explicat ſententiam Apoſtoli, qui cum dixiſſet, Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex re- 1. Cor. 7. uertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, & non ſecundum imperium. Et explicat, quòd licèt actus coniugalis de ſe poſſit eſſe meritorius, quia eſt opus obedientiæ, iuxta illud Geneſ. 1. Creſcite & multiplicamini, imò non ſolum eſt actus obedientiæ, ſed etiam iuſtitiæ, ſi fiat ad reddendum debitum coniugij, iuxta verbum Pauli: Vxori vir debitū reddat. Poteſt etiam eſſe virtus religionis, ſi fiat ad procreandos liberos in cultum Dei. Ait tamen Auguſtinus, quod ſi miſceantur per incontinentiam, culpa non carent: non enim conceditur ſecundum veniā, niſi peccatum. Poteſt autem actui coniugali peccatum accidere. Primò, ſi ocioſè conueniant, hoc eſt, abſque vllo fine formali vel virtuali. Secundò, ſi vir ſola libidine moueatur, infra bona tamen matrimonij ſic affectus, vt ad aliam non accederet: & hoc eſt quod Magiſter Sentent. & Doctores Scholaſtici ferè ſequuntur, aſſerentes, hoc eſſe quod Paulus concedit ſecundum indulgentiam, quia eſt de minoribus malis: quia ſi per incontinentiam fiat, culpa ſaltem veniali non caret. Tertiò, ſi vir extra bona matrimonij efferatur, vt, ſcilicet, cum quacunque muliere proponeret conuenire, peccatum mortale eſt: ſi enim accedere ad alienam eſt mortale, ergo & tale propoſitum, quod ſpecimen fornicationis inducit. Vide infra, in hunc tomum ad decimum quæſitum.

DECI-

OCTAVVM QVAESITVM.

An creare, ſit ex eo quòd iam erat ordinando aliquid conſtituere.

AVguſtinus lib.1. contra aduerſarium legis & prophetarum, c.23. aſſignans differentiam inter hoc, quod eſt creare & facere, afferere videtur, quod facere ſit quod omnino non erat, creare vero ex eo quod iam erat ordi-
Eſai. 45. nando aliquid cōſtituere. Exponēs enim illud Eſaiç, Ego ſum Deus faciens bona, & creans mala, inquit, Si vllam voluiſſet propheticus ſpiritus hic eſſe diſtantiam, multo accommodatius ſic acciperemus hæc verba, vt intelligeremus id fieri, quod ſi non fieret, omnino non eſſet: creari autem ex eo quod erat condi aliquid vel conſtitui: ſicut diximus creari magiſtratus atque vrbes, nam & illi ex his qui iam homines erant conſtituuntur in honoribus, cum magiſtratus creantur, & ligna & lapides, quibus conſtruuntur vrbes, vtique iam erant, ſed nondum in illam rerum faciem, quam videmus in vrbibus, quodam ordine & compoſitione venerant: quod cùm ſit, creari vrbes dicuntur. Quod enim Græci appellant κτίζειν, hoc noſtri aliquando creare, aliquando conſtruere, aliquando condere interpretantur; quod ſæpiſſimè idē ſignificat in illis literis quod eſt facere, nam & fecit Deus hominem ad imaginem Dei, & Deus creat hominem in exterminabilem, legimus. Et ſi aliquando cum aliqua differentia dicitur, hoc rectius poteſt intereſſe quod dixi, vt facere ſit omnino quod non erat: creare autem, ex eo quod iam erat ordinando aliquid conſtituere. Ideoque hoc loco dictus eſt Deus creans mala, quoniam peccantibus ea conuertit in malum diſpoſitione ſeruitutis ſuæ, quæ bonitatis eius largitate
2. Cor. 2. bona facta ſunt. Vnde dicit Apoſtolus, Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, & in his, qui ſalui fiūt, & in ijs, qui perierunt: quibuſdam quidem odor vitę in vitam: quibuſdam vero odor mortis in mortem. Et ſubdit, Quantus quippe conflictus aduerſus Arrianos fuerit excitatus, ne vnigenitum Filium dicerent eſſe creaturam, idem putantes creaturam eſſe, quod genitum. Et concludit, Magis ergo indifferenter id poſitum debemus accipere, creare, & facere.

Doctores Scholaſtici, 2. Sent. diſt. 1. Sanct. Tho. 1. parte, q.45. tractant de modo emanationis creaturarum à primo principio. Et priori articulo quærit, an creare ſit de nihilo aliquid facere. Et reſpondet Concluſione affirmatiua. Creare eſt ex nihilo aliquid facere: & aliquid creari eſt, quod totū ſuum eſſe à creatore ſuo emanet. Circa hanc concluſionem dubitatur primo de nomine ipſo creatio, an de, & ex ſua primaria impoſitione ſignificet aliquid ex nihilo facere. Et videtur, quòd non, ex ſententia Auguſtini, nam dicimus magiſtratus & vrbes creari: & verbum illud, creare, notum erat priuſquam res ipſa pro qua ſupponit de facto nota eſſet, ſcilicet, quod ſit ex nihilo aliquid facere: per multum enim tempus ignotum fuit mundo ex nihilo aliquid fieri: ſicut apud omnes philoſophos patet, qui nomen creationis iam habebant ad aliquid ſignificandum impoſitum. Ideo reſpondemus, verbum, creare, propriè & ſtrictè non ſignificare aliquid ex nihilo fieri: nam apud Ciceronem, & rhetores, creare idem eſt, quod aliquid quomodocūque producere, ſiue ex nihilo, ſiue ex aliquo. Vnde Cicero & multi Latini irrident Theologos audientes, quod creare ſit aliquid ex nihilo facere. Secundo dico, quòd ex appropriatione Theologorum omnium, quin potius Chriſtianorum, qui creationem fatentur, nomen hoc vſurpatum eſt in ſignificatione iſta, vt accipiatur pro eo quod eſt ex nihilo facere aliquid. Philoſophi tamen nunquam huius nominis in ſignificatione iſta meminere, ſed ſolum diſputabant, an ex nihilo aliquid poſſet fieri. Et conformiter concluſerunt, ex nihilo nihilum, & nihil in nihilum poſſe reuerti. Hanc autem eandem quæſtionem Theologi vt proprius ac diſtinctius diſputarent, nomen hoc, creare, vnanimiter impoſuerunt, vt ſignificaret, ex nihilo aliquid facere, vt S. Tho. ait articulo citato ad primū, & citat Auguſtinum, qui creare non in hac ſignificatione accepit, vt ex loco citato conſtat, vbi creare accipit pro eo quod eſt conſtituere, aliquādo pro eo quod eſt condere: & nos etiam creare ſæpe vſurpamus pro eo quod eſt producere, vel germinare: dicimus enim quòd terra nobis creat alimenta, & quòd homo pedi-
culos & ſordes alias creat. Hoc de nomine creationis Dubium
ſuppoſito, dubium maius eſt de re ipſa, quid ſit creatio, & in quo à generatione & alia quacunque productione differat: an ab illis differat per hoc quod illud quod creatur, ſit extra ſubiectum, quod autem generatur vel producitur ſit intra ſubiectum? Videtur enim quòd differentia hæc ſit ſufficiens. Nam ſi ignis extra ſubiectum ignem produceret, crearet, quia tamen in ſubiecto producit, non creare, ſed producere dicitur: in hoc ergo creare conſiſtit, nempe, quod productio ſit extra ſubiectum. Reſpondemus tamen, differentiam inter creationem & productiones alias non conſiſtere in hoc, quod extra vel intra ſubiectū aliquod producatur: nam id quod creatur in ſubiecto producitur, vt anima rationalis in homine, & gratia in anima: non ergo eſt de ratione creationis quod fiat extra ſubiectum. Secundo dico, omne illud quod extra ſubiectum producitur, creari. Et licet hoc ad rationem creationis ſufficiat, id tamen non requiritur. Et quod ita ſit, probatur, quia quidquid extra ſubiectum producitur, ex nihilo producitur, ergo creatur.

Dubium tamen eſt, quomodo duæ illæ productio- Dubium
nes differant, ſcilicet, quando aliquid in ſubiecto producitur à Deo, & ſimiliter ab aliqua cauſa ſecunda, quare productio illa, quæ eſt à Deo, in ſubiecto eſt creatio, non tamen quæ eſt à cauſa ſecunda. Dubium hoc petit differentiam inter generationem, & alias productiones creaturarum, & inter creationem. In generatione enim id quod generatur de potentia materiæ educitur, quod non ſic eſt in creatione: ignis enim calefacit aquam, & etiam Deus differentia tamen eſt inter duas iſtas calefactiones, quia ignis calorem, per quem calefacit, de potentia ſubiecti, hoc eſt, de potentia aquæ educit: Deus autem non ſic, ſed calorem creat in aqua, ideo productio caloris in ſubiecto, quæ eſt à Deo, eſt creatio, non autem quæ eſt ab igne. Quod ſi quæras, quid eſt ignem de potentia materiæ in aqua producere ignem? Gabriel. 2. ſentent. Gabriel.
diſt. 1. q. 1. ſecutus Occan. quodlibeto 2. q. 8. reſpōdet, quod educi de potentia materiæ nihil aliud eſt, quam quòd agens ad agendum requirit ſubiectum: & è contrario producere aliquid ex nihilo eſt, quod principale agens ſubiecto non indigeat ad agendum. Et hanc iſti dicunt eſſe differentiam inter generationem & creationem, quòd creans non indiget ſubiecto, & ſi aliquando agat in ſubiecto, habet ſe tamen tanquam ſi extra ſubiectum ageret, generans vero indiget ſubiecto, vel quodlibet aliud quomodolibet producens: ſol enim non poteſt lumen producere, niſi in ſubiecto, aut ignis calorem, & idem de alijs, bene tamen Deus: nam ſi ignis poteſtatem haberet agendi extra ſubiectum, quando calefacit aquam, crearet vtique, non tamen id ſibi eſt datum: quinimo quando calorem producit neceſſario agit in paſſo debitè ſibi approximato: Deus vero licèt poſſit extra ſubiectum producere, vt quando creat Angelos facit, aliquando

tamen

tamen etiam producit in ſubiecto, quia tamen illud non requirit, ideo creare dicitur. Ex quo Gabriel infert, primum, id quod generatur à cauſa ſe: unda, creatur à prima, vt ignis, qui ab igne in ſtupa generatur, à Deo creatur, reſpectu tamen diuerſorum: nam ab agẽti naturali generatur, à Deo autem creatur. Probat, qa generatio ſubiecto indiget, creatio verò non; nam ad productionem cuiuſcunque effectus naturalis concurrit agens naturale, quod ſubiecto indiget, & Deus, qui eo non indiget: agens naturale tanquam cauſa immediata tota ſua virtute naturali, Deus autem ſolo concurſu generali. Secundum Corollarium eſt, quod quicquid producitur, quomodocunque producatur, ex nihilo producitur. Probat, quia omne quod generatur, vel producitur, quomodolibet producatur, creatur: & omne quod creatur, ex nihilo producitur, ergò.

Si hæc, quæ moderni iſti dicunt, ſunt vera, facilè intelliguntur, & clara ſunt. Dubium tamen vrgens eſt, an vera ſint. Nam quod inquiunt, generare & creare in hoc differunt, quod primum requirit ſubiectum, nõ videtur verum: & in cõtrarium arguitur, primò, quia verba ipſa nihil horum profecto videntur ſignificare: nam productio ex nihilo, vel ex aliquo, non eſt conditio effectus, ſed potius cauſæ. Secundò, quia apud Doctores in dubium reuocatur, an Deus accidentia producere poſſit extra ſubiectum. Et Scotus aſſerit, Deum non poſſe relationem creare extra ſubiectum. Et plures alij dicunt, quòd Deus non poteſt paſſionem propriã à ſubiecto ſeparare, non ergo eſt ita clarum, quod illi dicunt: non enim in dubium reuocant an Deus creare poſſit: dubitatur tamen, an extra ſubiectum poſſit creare. Tertiò, non videtur ſufficienter dictũ, quòd educere formam de potentia materiæ, ſit requirere ſubiectum ad agendum: nam Deus ferè ſemper agit in ſubiecto, & tamen non educit formam de potẽtia materiæ: ideò probo, quòd hoc non requiratur, nam Deus poſſet producere calorẽ in aqua, ſicut ignis, non creando, ſed generando, & de potentia materiæ educendo. Quo admiſſo, arguitur ſic, iſte calor producitur per generationem ab agente, quod non requirit ſubiectum ad agendum, totum ergò, quod iſti aſſerunt, eſt falſum. Ideò, imaginatione iſtorum dimiſſa, aſſero, dici poſſe, hanc eſſe differentiam inter generationem & creationem, quod in generatione concurrit ſubiectum, in creatione verò non. Explico ſic: non eſt ſenſus, concurrit ſubiectum, id eſt, eſt ſubiectum, quia in creatione hoc etiam eſt, ſed quod in generatione ad eſſe formæ & conſeruationem illius nõ ſolum concurrit cauſa effectiua, ſed etiam materialis: vt verbi gratia, ſi lumen eſt in aere, ad conſeruationem illius non ſolum concurrit ſol effectiuè, ſed etiam aer, qui eſt cauſa materialis, & ita lumen dependet à cauſa efficienti, & materiali. Similiter dico, in generatione effectus quod dependet ſemper à ſubiecto, tam in fieri, quàm in conſeruari, non autem in creatione. Anima enim rationalis non dependet à ſubiecto, ſed à ſolo Deo in productione, & eius conſeruatione, licèt producatur in ſubiecto: anima tamen equi, de potentia materiæ educitur, & à ſubiecto dependet: ita quod ſi ſubiectum non eſſet, forma illa deſineret eſſe, quod nõ ſic eſt in anima rationali: & inde prouenit, quod deficiente ſubiecto, adhuc manet. Idem eſt de gratia, & de alijs creaturis immediatè à Deo productis, quæ ad ſui conſeruationem ſubiecto non indigent: & modus iſte eſt clarus & planus. Ex quo ſequitur contra iſtos modernos, quod Deus poteſt producere calorem in aqua, & quod ille calor, quoad eius conſeruationem dependeat ab aqua, ſi Deus vicem ignis ſuppleat: & hoc non eſt dubium. Et iſto modo ſaluatur, quod creare eſt ex nihilo aliquid facere, id eſt, non concurrente ſubiecto; vel, latius, quòd forma illa per creationem producta, pro inſtanti illo, quo producitur, non dependet à ſubiecto, ſicuti in generatione accidit.

Marſilius, 2. Sentent. q. 12. aſſignat aliam differentiam inter generationem & creationem, ſcilicèt quod creatio immediatè terminatur ad formam rei per creationem productæ, mediatè autem ad ſubiectum: ſicuti in creatione animæ rationalis creatio illa immediatè terminatur ad animam, ad ſubiectum verò mediatè. In generatione autem è contrario contingit, quia generatio immediatè terminatur ad ſubiectum, mediatè autem ad formam: equus enim principaliter & immediatè intendit generare equum, id eſt, ſuppoſitũ, mediatè verò formam equi: quia ad eſſe ſuppoſiti, ſequitur quod habeat formam: & iuxta hoc ait, quòd educi de potentia materiæ eſt, quod actio immediatè terminetur ad ſubiectum, & mediatè ad formam. Et per oppoſitum de creatione eſt bonus modus dicendi, etiam Gregorij Ariminen. 2. diſt. 1. q. 2. Marſilius.

Dubium tamen eſt, an Deus poſſit aliquid creare. Conueniunt omnes, nedum Doctores, ſed etiam Catholici, quòd Deus, nedum poteſt ex nihilo aliquid facere, ſed facit de facto: & poteſt quandocunque voluerit efficere. Quod, cum ſit articulus fidei, facile ab omnibus Chriſtianę religionis & profeſſionis cultoribus conceditur. Et licèt ad id oſtendendum teſtimonia ſcripturæ non eſſent, ſufficere deberet traditio eccleſiæ, etiam ſi hoc naturali ratione aſſequi non poſſemus. Et ideo tota difficultas quæſtionis propoſitæ in hoc ſtat, an lumine naturali probari, vel cognoſci poſſit, quòd Deus poteſt creare. Et quidem Gregorius Ariminen. loco citato contra philoſophos pro hac contendit, quòd ſtando in lumine naturali, concedendum ſit, Deum poſſe ex nihilo aliquid facere. Gregor. Arim.

Prima ratio illius eſt maxima illa, quę auribus Theologorum ſętet, nempe, omne quod non implicat contradictionem Deus poteſt facere, hoc autem non implicat contradictionem, ergo. 1. Ratio. Secunda ratio illius eſt, 2. Ratio. quia de facto ita eſt, quòd forma ignis producitur ex nihilo, quare ergo non poterit etiam Deus materiam quæ eſt minoris entitatis, producere? aliàs mirum eſſet, quòd Deo negaremus, quod agenti naturali concedimus: nam ſi ſecundum rei veritatem agens naturale, quantum eſt ex parte ſua, poteſt producere formam extra ſubiectum: quod ſi non ſit, non eſt ex defectu uirtutis formæ productę, quare ergo Deus non poſſet ex nihilo aliquid producere. Argumentũ hoc apud philoſophos nullius eſſet roboris. Primum, quia quod ſupponit, vel putat ſe probare, eſt falſum videlicet, quòd agentia naturalia propter hoc ſolum non creant, quia formæ ab ipſo productæ per ſe non valent ſubſiſtere: non enim hæc eſt ratio, ſed quia re uera illis deeſt virtus ex parte ſui: neque defectus prouenit ex parte formæ productæ, nam apud philoſophos ratio hæc nihil valet.

Alij idem probant: dicunt enim, quòd Deus eſt omnipotens, poteſt ergo omne quod vult, & quomodo vult facere: quo dato, nullum omninò ſequitur inconueniens. Argumentum etiam hoc nihil conuincit: nos enim concedimus omnipotentiam Dei, & tamen negamus, quòd poſſit producere infinitum cathegorematicè, & multa alia, dato contradictionẽ non implicent. Et ideo omiſſis quæ in hanc partem adduci poſſent, aſſerendum eſt cum S. Tho. loco citato artic. 2. & multis alijs Doctoribus, qui de hoc rectè ſenſerunt, non poſſe lumine naturali agnoſci, ꝙ Deus poteſt creare: & ſi nos cognoſcimus, eſt per lumen fidei: & illo ſuppoſito ſuadetur, & probatur optimè rationibus Theologicis, quibus Doct. Scholaſtici articulum confirmant.

Vltimò dubitatur, an ſolius Dei ſit creare. S. Tho. loco citato art. 5. reſpondet duabus Concluſionibus.

Prima,

Prima, Soli Deo conuenit creare, tanquam agenti principali. Secunda: Creatio non poteſt creaturæ communicari, non ſolum tanquam cauſæ principali, ſed neque tanquam inſtrumentali, neque alio quocũque modo. Et quantum ad primam Concluſionem Doctores omnes cõueniunt, quòd nulla prorſus creatura ex natura ſua habet, quòd poſſit creare. Differũt tamen in probatione à S. Thom. Nam Scotus, Ocehan, & Gabriel, ſoluunt rationem S. Thom. Et dicunt, ſolam rationem eſſe, quia Deus noluit creaturæ alicui uirtutem illam communicare, ſed eam ſibi reſeruauit. Ratio autem S. Thom. eſt, quia eſſe eſt à ſolo Deo, ergo non poteſt creaturæ communicari. Contra rationem iſtam arguit Scotus: cum enim dicit per creationem creatura accipit eſſe, eſſe autem eſt à ſolo Deo, ergo ſoli Deo conuenit creare, arguit, quia eſſe bouis vel arietis, & etiam eſſe hominis eſt à ſuo patre, non ergo eſt à ſolo Deo. Secundò arguit contra probationem S. Thom. quę eſt, quia eſſe eſt vniuerſaliſſimum in quolibet ente, ergo debet reduci ad vniuerſaliſſimam cauſam, ſcilicet, Deum. Contra arguit Scotus, quia effectus vniuerſaliſſimus poteſt dici vel ſecundum ſimplex eſſe, vel ſecundum virtutem vel prædicationem: & infert, quod effectus vniuerſaliſſimus deduci debet in cauſam vniuerſaliſſimam ſecundum prædicationem, non autem ſecundum perfectionem vel efficientiam. Tertiò arguit quærens, quomodo intelligat, quòd eſſe eſt à ſolo Deo: nunquid quòd nullum aliud ad eſſe concurrat? hoc autem eſt falſum: ſi verò intelligat, quod per ſe & principaliter ſoli Deo conueniat dare eſſe, deberet ergo in concluſione inferri, ergo per ſe & principaliter conuenit Deo dare eſſe, per accidens verò creaturæ.

Pro ſolutione illorum argumentorum, & expoſitione mentis S. Thom. eſt notandum, quod Ariſto. ait 1. Phyſico. cùm ex albo fit nigrum, fit de per ſe, coloratũ autem de per accidens. Ratio eſt: quia in qualibet actione illud per ſe dicitur fieri, quod intenditur ab agente, illud autem per accidens quod rei accidit præter vel cõtra intentionem agentis: verbi gratia, equus intendit generare ſibi ſimilem equum, hoc per ſe conuenit eſſe ctui generationis, quòd autem animal fiat claudum vel cæcum per accidens eſt. Et multis alijs exemplis hoc manifeſtè patet: ſicuti ego volo currere: quando curro, hoc per ſe facio: quod autem mouear quando curro, id eſt per accidens. Hoc ſtatuto dico mentem S. Tho. eſſe, quod eſſe per ſe ſoli Deo conuenit, & per ſe à ſolo Deo cauſatur. Probatur, quia nulla creatura per ſe intendit dare eſſe alicui, quod antea non erat: ignis enim ligno non dat eſſe, ſed tale eſſe, ſcilicet, calidum. Eſſe tamen ſimpliciter ex non eſſe à nullo alio datur niſi à creatore & ſolo Deo, qui per ſe non intendit facere de non tali tale, ſed de non eſſe eſſe: quod eſt notandum. Et per hoc ſoluuntur omnia argumenta, quæ moderni contra S. Tho. conculcant: nam in ſola creatione eſſe eſt effectus de per ſe, non autem in generatione vel quauis alia productione, quia creatura omnis ſemper ſupponit ens aliquod, in quo agat. Et potiſſima ratio S. Tho. quia in creatione acquiritur eſſe de per ſe & ſimpliciter, nulla autem creatura poteſt dare eſſe ſimpliciter, ergò creatio debet reduci in ſolũ Deum, tanquam in creatorem.

Ad Scoti verò rationes ſolutio patet ex dictis, quia bos per ſe non intendit dare eſſe boni genito, ſed tantum intendit quod ſemen boni det eſſe. Ad aliud, qa S. Thom. ęquiuocare videtur in ſua ratione. Reſpondeo, quòd ipſe non bene rationem Sancti Tho. inſpexit, ſed ſuperficietenus, nam ipſe S. Thom. explicat de quibus effectibus, & de quibus cauſis loquatur: inquit enim clarè, quod loquitur de cauſis vniuerſalioribus & ſuperioribus, vt literam intuenti patet. Ad aliud, quia vel intelligit quod eſſe eſt proprius effectus Dei, & quod ſolus Deus concurrit ad illud, &c. Reſpondeo quod San. Thom. intelligit quod per ſe & primo conuenit Deo, non tamen negat quòd minus principaliter conuenire poſſit creaturæ: cum enim dare non poſſit eſſe ſimpliciter, & per ſe, ideo creatura creare non poteſt. Ad aliam verò rationem S. Thom. quam aſſignat in ſolutione ad tertium, nempe, quia ad creationem requiritur potentia infinita, creatura autem potentiam infinitam habere non poteſt, ergò non poteſt creare: maior probatur: quia quanto effectus eſt maior, tanto maiorem potentiam requirit, ſed reſpectu creationis in creatura nulla eſt potentia, quia eius virtus ad id quod non eſt, attingere non valet, ergò. Rationem hanc impugnat Scotus alijs tamen terminis diſpoſitam, iſto ſcilicet modo, inter ens & non ens eſt diſtantia infinita, ad hoc ergo quòd non enti detur eſſe, requiritur potentia infinita, hæc autem creaturæ conuenire non poteſt, ergo creatura non poteſt creare. Dico, quòd ratio S. Thom. non eſt, quam Scotus format, nam. 4. diſt. 5. q. 1. art. 3. ait, quòd ratio quare creatura non poteſt creare, non eſt propter infinitam diſtantiam inter ens & non ens, ſed ratio eſt quam quæſtione 45. art. 5. ad tertium aſſignat, ſcilicèt, quia vbi minor eſt potentia ad aliquem effectum, maior potentia requiritur ad illum effectum producendum, vbi autem nulla eſt potentia ad illum effectum, requiritur infinita potentia: ſed in creatione nulla eſt potentia paſſiua, vt ens non ſit, ad hoc ergò, quòd ens ſimpliciter ſit, requiritur infinita potentia.

Caietanus art. 5. citato inquit, quòd ratio iſta Sanc. Caietan.
Thom. fundatur in illa ratione Ariſt. 8. Phyſi. vbi probat, vacuum dari non poſſe: vel ſi daretur, quòd daretur motus in inſtanti: ait enim, quanto eſt minor reſiſtentia, tanto eſt maior velocitas, ſi ergo nulla eſt reſiſtentia, motus erit infinitè velox: dato autem vacuo, nulla eſſet reſiſtentia, eſſet ergo motus infinitè velox. Quam etiam rationem moderni impugnant, ſine vlla tamen apparentia veritatis. Et confirmatur ratio San. Thom. quia ſi ad creationem non requiritur infinita potentia, ſit ergo verbi gratia potentia, quæ requiritur vt centum: tunc ſic, poteſt eſſe tam parua potentia paſſiua, quod ad agendum cum illa requiratur potentia actiua vt centum ad producendum, ergo ad effectum ex nulla potentia maior potentia quàm vt centum requiritur. Et eodem modo arguetur, ſi ponatur potentia actiua minor quam infinita, vt aliquid ex nihilo producat. Ex quo concluditur intentum Sancti Thomæ. Pro quo ſunt etiam aliæ rationes; quia creatura non poteſt conſeruare effectum, quem producit, ergo neque creare. antecedens patet: quia creatura non poteſt ſeipſam conſeruare, ergo neque eius effectum: imò, nec Deus creaturæ poteſt dare virtutem, vt ſeipſam conſeruet, ergo neque aliud, ergo neque poteſt creare. Et ſat nobis ſit quòd in concluſione omnes conueniunt cum S. Thom. dato, quòd in probatione diſcordent.

Dubitatur tamen principaliter, an quod creatura creare non poſſit, ſit ex parte ipſius agentis, id eſt, creaturæ, vel ex parte effectus, qui eſt creatio? Moderni dicunt, id non eſſe ex defectu agentis, ſed ex defectu ipſius effectus, qui eſt impoſſibilis creaturæ, quia creatura materiam non poteſt producere, ideò ſemper indiget ſubiecto ad agendum. Capreolus, 2. diſt. 1. q. 3. aſſerit contrarium, nempè, quòd id prouenit ex defectu agentis, & non ex defectu effectus: ita quod dato, forma ignis per ſe ſubſiſtere poſſet, ignis creare non poſſet; quia ſemper producit formam de potentia materiæ, & ſimiliter quodlibet aliud agẽs. Idẽ aſſerit Marſilius, 4. q. 1. art. 3. & probat eleganter ſententiam Capreoli contra omnes alios modernos. Ex quo ſequitur

con-

contra omnes illos, quos Deus ſe ſolo poteſt aliquid producere in ſubiecto, non per creationem, ſed eo modo quo agens naturale, ſupplendo ſolum vicem agẽtis naturalis. Si libet de hac quæſtione, vide 4. Sent. iuxta quæſtionem, an ſacramenta ſint cauſæ gratiæ, & quomodo illam cauſent.

Circa ſecũdam partem articuli reſtat dubiũ aliud, an ſcilicet, Deus per ſuam omnipotẽtiam poſſit creaturæ potentiam creandi communicare? Durandus, 2. diſt. 4. q. 4. reſpondet, quòd Deus nunc de nouo poſſet creaturam aliquam producere, quæ tanquam agens principale crearet. Idem tenet Gabriel, 4. diſt. 1. q. 1. Probat Durandus: quia ſi Deus non poſſet creaturæ huiuſmodi potentiam communicare, maximè eſſet quia ad creationem potentia requiritur infinita, hoc autem eſt falſum, quia adhuc ab aliquo nondum eſt probatum, ergo. Quòd ita ſit, probat; quia ſi probatio aliqua eſſet, maxime quia inter ens & non ens eſt diſtantia infinita, hoc autem eſt falſum, ergo: & quia id non implicat contradictionem, ergo, Marſilius, q. 1. quarti, art. 3. & Scotus, 4. diſt. 1. q. 1. tenent aſſertionem contrariam. Quod probant innumeris authoritatibus ſanctorum, & ratione: quia ſi Deus potentiã creandi poteſt creaturæ communicare, communicet ergo ſoli, vel Angelo, quia ſi poteſt vni, poterit cuicunque voluerit communicare: ſi ergo ſolĩ potentiam iſtam haberet, poſſet ergo aliquos Angelos creare, quęro, quot? illis ſignatis, ſequitur quòd poſſet infinitos Angelos creare, quia potentia illius determinata non eſſet, conſtat autem, quòd ſol nunc non poteſt infinita luminaria producere propter indiſpoſitionem ſubiecti, in quo lumen producit: ſi tamen eſſet tantæ potẽtiæ, quòd creare poſſet infinita luminaria, & infinitos Angelos producere poſſet, vel ſaltem omnes poſſibiles, cum ſit agens naturale, & ſecundum totam ſuam virtutem agat. Si autem potentia hæc ſoli communicari non poteſt, ergo neque alicui alteri creaturæ. Secundo probatur: quia nullum agens producit niſi ſibi ſimile: nemo enim dat quod non habet, ideo nos arguimus, quòd Deus continet aurum, quia producit aurum: creatura ergo non poteſt creaturam alterius ſpeciei creare, potentia ergo creandi non poteſt illi communicari. Et ideo dicimus, quòd Deus nullo modo potentiam creandi poteſt communicare creaturæ, tanquam agenti principali, per omnem ſuam omnipotentiam: non enim eſt imaginabile, quod aliquid poſſit eſſe creator, niſi ſola prima cauſa omnium entium, quæ eſt Deus. Et hoc ſatis clare elicitur ex litera Sancti Tho. artic. 5. citato.

Dubium vltimum eſt, an ſaltem potentia creandi poſſit communicari creaturæ, tanquam cauſæ inſtrumentali? De quo dubio vide 4. Sent. diſt. 5. vbi Magiſter Senten. & ibi Doctores Scholaſtici diſputant, an Sacramenta ſint cauſæ gratiæ, ſaltem inſtrumentalis. De quo ſunt variæ ſententiæ Doctorum Scholaſticorum. Tenendum tamen omnino eſt cum S. Tho. art. 5. citato, quòd etiam tanquam cauſę inſtrumentali nõ poteſt creaturæ communicari potentia creandi. Sed contra diffinitionem vtriuſque dubij arguitur. Primò, creatura poteſt anihilare, ergo poteſt creare, etiã tanquam agens principale: antecedens probatur: qa quando ego animal aliquod occido, forma illius ita anihilatur, ac ſi Deus illam anihilaret: & ſi non anihilo totum animal, eſt ex conditione materiæ, quæ anihilari nequit, quia ſemper alia & alia forma informatur, & non ex defectu agentis. Scotus ad hoc reſpondet, quòd ad anihilationem non requiritur potentia infinita: & ex conſequenti ait, quòd potentia anihilandi poteſt creaturæ communicari, non autem vt creet, quia creatio requirit potentiam infinitam. Verius tamen dici poteſt, quòd potentia anihilandi non poteſt creaturæ communicari, quia creatura extra ſubiectum nullo modo agere poteſt. Secundo arguitur ad idem, quia ſpecies in ſacramento altaris naturaliter comburi poſſunt, & ſi ignis illis applicaretur, eſſet miraculum quòd non comburerentur: tunc arguitur, quòd ignis ibi creet probatur: quia ibi ignis ex nihilo producit ignem cùm materia & forma de nouo creatis, quia ſpecies non erant cum ſubſtantia panis, nec materia deſumpta eſt ab alio igne, ergo eſt creata. Et idem argumentum eſt, quando vermis vel quodlibet aliud ex hoſtia conſecrata generatur. Creatio ergo eſt poſſibilis creaturæ. Ad hoc (quod non eſt debile argumentum) reſpondet S. Tho. in 4. diſt. 12. q. 1. art. 2. ad ſecundum, quòd materia ibi non creatur, ſed quantitas, quæ eſt ſubiectum accidentium cõuertitur in materiam. Secundo dicit, quod in tali caſu neceſſariũ eſt dicere, eſſe ibi aliquid, quod à ſolo Deo fit, nempe, quia ibi Deus creat materiam: & producta à Deo materia, agens naturale, ſcilicet, ſol, vel quodlibet aliud informat materiam illam forma vermis, vel ignis, vel alterius compoſiti. Et ita eſt tenendum. Tertio arguitur: Sacramenta ſecundum S. Thom. concurrunt effectiue ad gratiam, ergo Sacramẽta creant gratiam. Ad hoc, damus antecedens, & negamus collectionem, nam tunc gratia non creatur, ſed concreatur, quia illa, quæ producuntur in ſubiecto, vt S. Tho. quæſtione iſta inquit, non creantur: & ad concreationem non inconuenit, quòd Sacramenta inſtrumentaliter concurrant. Et hoc eſt verum, ſtando in doctrina Sancti Thomæ.

Pro B. Auguſtino reſpondetur, quòd cum dixit, facere eſt quod omnino non erat, creare autem eſt, ex eo, quòd iam erat, ordinando aliquid conſtituere, locutus ęſt, ſecundum rigorem Ciceronianum & Rhetoricorum, qui creare vſurpant in propria ſignificatione, pro eo quod eſt, aliquid quomodocunque producere, ſiue ex nihilo, ſiue ex aliquo. Quod ex litera & exemplis Auguſtini conſtat, ait enim: Nam & illi ex his, qui iam homines erant, conſtituuntur in honoribus, cum Magiſtratus creantur, vrbes etiam creari dicuntur, cum ligna & lapides in alium ordinem & faciem rerum veniunt, quam antea habebant. Ex appropriatione vero Theologorum nomen, creatio, vſurpatum eſt in iſta ſignificatione, ſcilicet, ex nihilo aliquid facere: & in hac ſignificatione inquit idem Auguſtinus, quòd fuit maximus conflictus aduerſus Arrianos concitatus, ex eo quòd Filium Dei vnigenitum dicerent eſſe creaturam, putantes idem eſſe, creatum eſſe, quod genitum eſſe, contra diffinitionem Eccleſiæ, & ſymbolum Athanaſij, quo aſſeritur: Pater à nullo eſt factus, neque creatus, nec genitus. Filius à Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Et tandem inquit, indifferenter accipi debere creare & facere: quod intelligi debet, ſalua ſemper veritate articuli Trinitatis, & traditionis Eccleſiæ.

NONVM QVAESITVM.

An ſolus Deus ſit maior natura hominis.

AVguſtinus libro 3. contra Maximinũ Arrianorum epiſcopum cap. 25. inſinuare videtur, ſolum Deum maiorem eſſe homine, qui mẽte rationali & intellectuali creaturas cęteras antecedit: Reſpondens enim Maximino, ſic ſcripſit. Putas non rectè à me dictum eſt, quod propter formã ſerui, quã ſuſcepit Filius, maior ſit Pater quod autẽ tibi videtur nihil magnum de Deo Patre dici, ſi forma ſerui maior eſt, quia maiores videntur & Angeli, non rectã cogitas, quem locum in rebus habeat humana natura, quæ condita eſt ad ima-

ginem Dei; maiores Angeli dici poſſunt homine, quia maiores ſunt hominis corpore, maiores ſunt & animo, ſed infirmo, quem peccati originalis merito corruptibile agrauat corpus: natura verò humana, qualem naturam Chriſtus humanæ mentis aſſumpſit, quæ nullo peccato potuit deprauari, ſolus maior eſt Deus. Denique propter quid dictum ſit, Minoraſti eum paulo minus ab Angelis, aperuit ſcriptura, vbi legitur: Eum autem modico minus quàm Angelos minoratum vidimus Ieſum propter paſſionem mortis, non ergo propter naturam hominis, ſed propter paſſionem mortis. Natura verò hominis, quæ mente rationali & intellectuali creaturas cęteras antecedit, Deus ſolus eſt maior: cui vtique iniuria facta non eſt, vbi ſcriptum eſt, Maior eſt Deus corde noſtro. Filius ergo Dei ſuſceptum hominem leuaturus ad Patrem, quando dicebat: Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem, quia Pater maior me eſt, non carni ſuæ ſolum, ſed etiam menti, quam gerebat humanam, Deum Patrem vtique præferebat: quę tota ſine dubio forma agnoſcitur ſerui, quando tota ſeruit creatura creatori. Hactenus Auguſtinus.

Pſalm 8. Hebræ. 2. 1. Ioan. 3. Ioan. 14.

Pro Auguſtino reſpondemus, quod ipſe explicat mentem ſuam eodem capite. Aſſerit enim expreſſe, ſe de Chriſto, ſecundum quòd homo eſt, loqui: & vt ſic, & vt tale ſuppoſitum Diuinum & humanum antecedere Angelos: quod ex his verbis conſtat. Sed dicis (nempè tu Maximine) non eſſe Dei Patris magnam gloriam, ſi ea forma ſerui maior eſt qua forma maiores ſunt & Angeli. Vide ſi aliud conaris, niſi ad vnius Patris gloriam per vnici Filij contumeliam peruenire, vt, ſcilicet, non augeatur Pater in gloria, niſi minuatur Filius in natura; non ſe vult Deus ita laudari Patrem, vt Filium dicatur de ſeipſo generaſſe degenerem. In cuius confirmationem inducit locum Pauli, vt reſpondeat Maximino, nam ſi fuit minoratus paulo minus ab Angelis, id tantum fuit ſecūdum exiſtimationem eorum qui ei non crediderunt, & per modicum illud tempus, quo pependit in ligno; poſtquam tamen ſurrexit, ait idem Propheta, Gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper omnia opera manuum tuarum. De hac quæſtione vide ſupra quarto tomo B. Auguſtini, ad ſeptiptimum quæſitum.

DECIMVM QVAESITVM.

An coniugalis concubitus concupiſcentiæ cauſa, culpa ſit venialis.

AVguſtinus lib. vnico de bono coniugali, c. 6. aſſerere videtur, concubitum coniugalem cauſa concupiſcentiæ ſatiandæ propter fidem thori, culpam habere venialē. Sic enim habet, Nuptiæ ab adulterio ſeu fornicatione defendunt: neque enim illud propter nuptias admittitur, ſed propter nuptias ignoſcitur: debent ergo coniugati non ſolum ipſius ſexus ſui commiſcendi fidem, liberorum procreandorum cauſa, quæ prima eſt humani generis in iſta mortalitate ſocietas, verumetiam infirmitatis inuicem excipiendæ, ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodammodo ſeruitutem: vt etſi alteri eorum perpetua continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu, non poſſit. Ad hoc enim vxor non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: ſimiliter & vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier: vt & quod non filiorum procreandorum, ſed infirmitatis, & incontinentiæ cauſa expetit, vel ille de vxore, vel illa de marito, non ſibi alterutrum negent, ne per hoc incidant in damnabiles corruptelas, tentante Satana, propter incontinentiam, vel amborum, vel cuiuſque eorum Coniugalis enim concubitus generandi gratia non habet culpam: concupiſcentiæ vero ſatiandæ, ſed tamen cum coniuge propter fidem thori, venialem habet culpam. Adulterium verò ſiue fornicatio lethalem habet culpam, ac per hoc melior eſt quidem ab omni concubitu continentia, quam vel ipſe matrimonialis concubitus, qui fit cauſa generandi.

Circa vſum matrimonij, an ſit licitus, & poſſit eſſe meritorius, nedum inter hæreticos, ſed inter Catholicos olim ſuit maxima controuerſia. Auguſtinus libro de hæreſibus, ca. 35. Tacianos & Encratitas facit authores huius dogmatis, nempè, matrimoniū eſſe illicitum. Et Manichæi abſolute nuptias damnarunt: licet aliqui illorum permiſſas dixerint ad vitādas alias peiores abſurditates, iuxta verbum Pauli: Propter fornicationem vnuſquiſque ſuam habeat vxorem: melius enim eſt nubere quàm vri. Hieronymus lib. 1. cōtra Iouinianum, Marcionem, & Manichæum inuentores eiuſdem erroris refert & Tertullianus aduerſus Marcionem de eodem errore eum reuincit. Guido etiam Carmelita Armenijs etiam eundem aſcribit. Aiebant enim, quòd ſi primi noſtri parentes non peccaſſent, nunquam ad generandum coijſſent: ſed genus humanum aliter multiplicaretur, ſcilicet, per creationem ſingulorum hominum: ſed propter peccatū, aiebant, mutatam fuiſſe formam propagationis per generationem: qua vtique ratione appellati ſunt Adamiani. Eorum hæreſim refert Auguſtinus libro de bono coniugali, cap. 2. quam ibidem reprobat. Occaſionem errandi inde nacti ſunt, quod primus parens obſcęnum motum carnis, non niſi poſt peccatum ſenſit. Hanc hæreſim ſuſcitauit poſt ea tempore Innocentij III. Almaricus quidam Doctor Pariſienſis. Et hic eſt error, quem idem ſummus Pontifex ca. dānamus, de Summa Trinit. & fide Cathol. inſinuat, dicens: Reprobamus etiā & cōdemnamus pernicioſiſſimū dogma impij Almaricij, cuius mentem ſic pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina non tam hæretica, quā inſana ſit cenſenda.

Contra hos ergo veſanos errores talem ſtatuimus Concluſionem. Negare complexum coniugalem licitum eſſe, & in ſtatu naturæ integræ neceſſarium fuiſſe, non modo eſt impietas contra ſcripturam ſacram, verum dementia inſana aduerſus lumen naturæ. Probatur primo ex verbo Domini Geneſ. 2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. In quem locum Auguſtinus lib. 9. ſuper Geneſim ad literam, c. 7. inquit, Nō video ad quod aliud adiutorium mulier facta ſit viro, ſi generandi cauſa ſubtrahitur. Imo vero Dominus Matth. 19. & Marci 10. interrogantibus Phariſæis, an liceret vxorē dimittere, reſpondit: Non legiſtis, quia qui fecit hominē ab initio, maſculum & fœminam fecit eos, & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna vbi indiſſolubilitatem matrimonij illic fuiſſe conſtitutam declarat; & cum verba illa ante peccatum fuerint prolata, in ſtatu innocentiæ eadem fuiſſet generatio. Item dicere, vt Armenij dicunt, quod propter Adā alij homines eſſent creandi, eſt contra illud Eccleſiaſtici 8. Qui viuit in æternū creauit omnia ſimul, quaſi dixiſſet, nō alia amplius creaturus præter animas rationales, quæ per generationem de materia educi nequeunt. Secundo, quia natura per peccatum in officijs naturalibus non eſt mutata, vt patet in nutritione & in alijs, ſi ergo nunc ſpecies noſtra veluti aliæ vniuerſorum animalium per commixtionem maſculi & fœminæ propagantur, conſtat hoc eſſe naturale opus: & ſimile in ſtatu naturæ integræ fuiſſet.

Concluſio

Contra

Contra alios hæreticos dicentes nunc, illic eſſe generationem, eſt argumentum quod Deus naturã noſtram creauit in ſuis naturalibus bonam, & ad ſuam ſelicitatem aptam, ergo multiplicatio eius non ſolum naturæ maximè conſonat, verum & Dei propoſitum implet, qui eam ad reparandas Angelorum ruinas condidit: quinimò quamuis Angeli non cecidiſſent, eam in illum finem creaſſet. Multa de hoc tum Hieronymus, tum etiam Auguſtinus adnotarunt: & extant decreta plurima Pontificum, & Conciliorum vt apud Leonem in epiſtola ad Termillum, cap. 7. & in Concilio Bracharen. & Toletano I. atque multis alijs; quinimò, Paulus ſpiritu prophetico hęreſes has damnauit, ſcribens Timotheo, Spiritus, enim inquit, manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, quidam enim diſcedent à fide in ſpiritu dęmoniorum prohibentium nubere, & iubentium abſtinere à cibis, quos Deus creauit, vbi duo officia naturæ coniungit ab hæreticis reprobata, ſcilicet, cibos ſumere ad conſeruationem indiuidui, & nuptias celebrare ad conſeruationem ſpeciei; quocirca, ſicut cibatio modo & menſura temperata eſt actus virtutis, ita & generatio; ex quo fit, præfatas hæreſes nullum potuiſſe habere fundamentum præter blaſphemiam Manichæorum, dicentium, corpoream naturam non à bono, ſed à malo Deo pullulaſſe, aduerſus quos ſufficiens eſt ſententia Pauli, qui nedum nuptias damnat, ſed prorſus approbat, admonens, vt unuſquiſque ſuam vxorem habeat, nec ſe deſraudent. Ex qua doctrina ſequitur, actum coniugalem apud Deum poſſe meritorium eſſe, ſi debitæ adſint circunſtantiæ, quòd, ſi aliqua deſuerit, non mirum, ſi culpa aliqua induatur, & ideò Auguſtinus ait, quod ſi conueniant cauſa concupiſcentiæ ſatiandæ, venialem habet culpam. De hac quæſtione vide ſupra tomo ſecundo Beati Auguſtini, ad decimum quæſitum, & tomo ſexto ad quartum & ſeptimum quæſitum.

1. Tim. 4.

1. Cor. 7.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An Dominus prohibuerit vxorem fidelem ab infideli diſcedere.

AVguſtinus lib. 1. de adulterinis coniugijs ad Polentium, cap. 18. aſſerere videtur, fidelem ab infideli diſcedere, neque Dominum prohibere, neque iubere: ſic ſcribẽs. Recedere ab infidelibus vxoribus, vel maritis, fideles viri vel fœminæ non prohibentur à Domino, vt neque iubeantur, nam ſi dimittere tales coniuges iuberentur, nullus eſſet locus conſilio monentis Apoſtoli, ne hoc fieret: nullo enim modo quod Dominus iubet, ſeruus bonus fieri prohiberet: namque hoc Dominus per Eſdram prophetam fieri iuſſit, & factum eſt, dimiſerunt Iſraelitæ vxores alienigenas, per quas fiebat, vt & ipſi ad alienos ſeducerentur Deos, non vt illæ per maritos vero acquirerentur Deo, merito ergò quas duxerant Domino prohibente, Domino iubente dimiſerunt. Cum verò cœpiſſet gentibus Euangelium prædicari, iam cunctos Gentiles Gentilibus cõpertit coniuges, ex quibus ſi non ambo crederent, ſed vnus, aut vna infidelis cũm fideli conſentiret habitare, neque prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, neque iuberi: ideò non prohiberi, quia iuſtitia permittit à fornicante diſcedere: & infidelis hominis fornicatio eſt maior in corde, neque vera eius pudicitia cum coniuge dici poteſt, quia omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt, quamuis veram fidelis habeat pudicitiam etiam cum infideli coniuge, quæ non habet veram: adeò autem neque iuberi debuerunt infideles ab infidelibus ſeparari, quia non contra iuſſionem Domini Gentiles fuerant ambo coniugati, quoniam ergo ab infideli fidelẽ diſcedere, nec prohibet, nec iubet Dominus, ideò, vt non diſcedat, Apoſtolus dicit, Non Dominus, habens vtique ſpiritum ſanctum, in quo dare poſſet vtile & fidele conſilium: & concludit, ſecundum Deum ergò dat fidele conſilium in eo ſpiritu, de quo ait, Puto autem quod & ego ſpiritum Dei habeam.

1. Eſdr. 10

Rom. 14.

Doctores Scholaſtici, 4. Sentent. diſt. 39. qua Magiſter Sentent. de diſparitate cultus agit, dubitatur, an modo liceat fidelibus cum infidelibus coniugia inire. Quæſito verò duabus Concluſionibus reſpondeo. Prima, matrimonium inter fidelem & infidelem peccatum eſt graue ſacrilegij, quo religio ſacra commaculatur, & ipſius eſt nullum: hæc enim propriè eſt cultus diſparitas, nam cum Chriſtiani verum Deũ colant, infideles verò non niſi falſos, ob id diſparitas cultus connumeratur inter impedimenta dirimentia matrimonium. 1. Concluſio.

Dubium tamen eſt, an diſpoſitio hęc ſit de iure naturali, aut Diuino, an ſolo Pontificio. Arguitur quòd ſit de iure naturali, finis enim naturalis matrimonij nõ ſolum eſt generatio, ſed etiam filiorum debita educatio, quæ ſimul vtrique parenti incumbit, ut concordi propoſito liberos religione & debitis moribus imbuant, in hoc autem negotio infidelis fideli concors eſſe nequit, quia cum non eandem profiteantur religionem, neque eadem ſacramenta, & ſacrificia, & cęremonias colant, uterque prolem ad ſuam religionẽ trahet, atque ideo eius debita educatio impediretur: aduerſatur etiam huiuſmodi diſparitas cultus ſecundo fini matrimonij, qui eſt tranquilla cohabitatio in eadem domo, nam qui religione & inſtituto vitæ nõ conueniunt, re uera inter eos pax & mutuus amor conſtare non poteſt.

Secunda Concluſio uidetur iure Diuino præcepta, ut patet ex illo Pauli, ubi commercium fidelium cum infidelibus prohibet inquiens: Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quę ſocietas lucis ad tenebras, quę autem conuentio Chriſti ad Belial, aut quę pars fidelis cum infideli, quis autem conſenſus templum Dei cũ idolis? uos enim eſtis templum Dei viui. Et 1. Cor. 7. Mulier, ſi dormierit uir eius, liberata eſt à lege viri: qui autem vult nubat tantum in Domino. Quod uerbum Polentius contra quem ſcripſit Auguſtinus, de adulterinis cõiugijs, gloſſabat, id eſt, tantum Chriſtiano, unde colligebat, inter Chriſtianos ſolum conſtare matrimonia, & Apoſtolum contra præceptum Domini permittere, ut fidelis maneat cum infideli, ſi vult cohabitare ſine contumelia Saluatoris. Auguſtinus uerò per diſtinctionem ei reſpondebat, concedens, uerbum illud intelligi de matrimonio contrahendo inter fidelem & infidelem, contra pręceptum noui & ueteris Teſtamenti: aliud uerò, quòd fidelis manere poſſit cum infideli, intelligi de matrimonio in infidelitate contracto. Quę expoſitio fuit antiqui Tertulliani, lib. 2. ad uxorem, & Ambroſij in Cõmentarijs eiuſdem epiſtolæ, & Hieronymi aduerſus Iouinianum lib. 1. Item id conſtat ex exemplo ueteris legis, in qua nuptię inter fideles, & gentes illas terræ promiſſionis pręcepto Dei prohibitę erant. Et ratione arguitur, quòd huiuſmodi matrimonia, imminens ſecum afferant periculum peruerſionis fidelis coniugis, ut exemplo Salomonis 3. Regum 11. conſtat, ubi legitur, alienigenas uxores cor eius deprauaſſe, & in illarum idololatriam incidiſſe. Et 1. Eſdrę 10. idem documentum habetur, & coniugium Samſonis cum Dalida, eius fuit interitus. Cuius exemplum inducit Ambroſius lib. 9. epiſtolarum, epiſtola 2. Cor. 6.

prima, cum alio de Phinees, qui gladio Hebræum & Madianitem tráſfixit, vbi multis rationibus probat, eſſe contra ius naturale & Diuinum, vt fidelis cum infideli contrahat: nam cum ipſum inquit, coniugium velamine ſacerdotali, & benedictione ſanctificari oporteat, quomodo poteſt coniugium dici, vbi non eſt fidei concordia, cum oratio communis eſſe debeat? quomodo inter diſpares deuotione poteſt eſſe coniugij communis charitas? iure ergo Diuino, & naturali, diſparitas cultus videtur matrimonium impedire.

Opinio cõmuon. His non obſtantibus, communis opinio Theologorum & iuriſprudentum eſt, quòd non ſit impedimentum dirimens, niſi tantum iure Pontificio; quod ex eo patet: quod in tota lege Euangelica non habetur tale impedimentum matrimonium dirimens; imò vero, Chriſtus nihil iuris naturalis in matrimonio immutauit, præterquam quod fecit, quod eſſet Sacramentum gratiam conferens; quin euidens argumentum eſt, eiuſmodi prohibitionem non eſſe de iure Diuino, alioquin per hoc, quòd alter infidelium conuerteretur ad fidem, matrimonium dirimeretur. Quare Paulus conſulere non potuiſſet, quod ſi infidelis velit ſine contumelia Saluatoris cum fideli manere, cum fidelis non deſereret; neque vero veteri lege matrimonium erat fidelibus interdictum cum omnibus infidelibus, ſed ſolum cum ſeptem illis gentibus terræ promiſſionis propter periculum imminens idololatriandi, quod Chriſtus familiæ ſuæ non timuit, ſed rem eccleſiæ ſuæ concredidit, vt de huiuſmodi matrimonijs diſponeret. Et quidquid de illa lege fuerit, legalia eius iam ceſſarunt, & verbum illud Pauli, Nubat tantú in Domino, Calixtus in epiſtola ad vniuerſos Galliarum epiſcopos, atq; alij, non exponunt niſi ꝙ nubat tantum regulariter, id eſt, ſecundú leges coniugij, admonet enim, vt matrimonium fiat ad gloriã Dei; ſed licet in peccato fiat, non ideo dirimitur, maximè, quia neque omnia præcepta Pauli ſunt de iure Diuino, neque illud, quæ pars fidelis cum infideli matrimoniale commercium, expreſſe prohibet; quin adde, quòd ſi ius poſitiuum nõ obſtaret, euenire poſſet, vt conſilium eſſet fideli cum infideli contrahere, ſcilicet, quando certus eſſet ſibi non imminere periculum, & ſpes ei eſſet, quod poſſet infidelem Chriſto lucrari: tunc enim conſulit Paulus, ne fidelis infidelem deſerat, quare & poſſet illam ducere.

1. Concluſio. Apparet ergo, cum diſtinctione moderata reſpondendum: aliud enim eſt de impedimento loqui, ne tale matrimonium fiat; aliud vero de impedimento illud dirimente, nam iure Pontificio ſecluſo, ſtando in mero iure naturali, & Diuino, ſi fidelis cum infideli contraheret, illud genere ſuo eſſet mortale, niſi aliqua vrgens vel expediens cauſa culpam excuſaret: & hoc eſt, quòd ait Auguſtinus, eſſe contra præcepta veteris & noui Teſtamenti: præceptum noui Teſtaméti appellat illud Pauli, de filijs Belial cum filijs lucis, & illud, nubat tantum in Domino, quæ propriè eſt traditio Apoſtolica, & non præceptum Diuinum: licèt rationes inductæ maximã vim habeant, vix enim abſque periculo imminente fidei, tale matrimonium iniri poſſet, quin in magnam iniuriam fidei reſultaret, & Religio Chriſtiana inde maximè perturbaretur, ſi filij Belial legibus matrimonij cum filijs lucis commiſcerentur, & vix fieri poſſet, quo minus liberi verſarentur in periculo tendendi ad infidelitatem, vt patet, ſi modo Chriſtiana fœmina, Iudæo vel Sarraceno nuberet.

2. Concluſio. Secunda Concluſio. Matrimonium per diſparitatẽ cultus dirimi, ius eſt merè poſitiuum & Eccleſiaſticum, licèt in iure expreſſum non habeatur, nam Canones omnes, qui citantur, ſunt ſanctorum Patrum, vt Ambroſij, Auguſtini, Cypriani, aut Conciliorum prouincialium: aſſerta verò ſanctorum, niſi accedat authoritas publica vniuerſalis Eccleſiæ, nempè, Pontificis, aut Oecumenici Concilij, nõ habent vim, aut articuli fidei, aut legis Eccleſiam obligantis; nec Synodi prouinciales ſine vniuerſali talem habent authoritatem. Item Can. caue, 28. q. 1. Ambroſius non ſolú iubet cauere connubia cum Gentili, aut Iudæo, ſed etiam cum hæretico & ſimiliter Concilium Agathẽſe, & alia Concilia, vt Toletanum tertium, tantum de Iudæis loquuntur: Concilio vero Calcedonenſe, vt ait Gregorius, fidelium nuptiæ cum infidelibus iniri prohibentur, & ſimiliter cum hæreticis: in nullo ergo citatorum Canonum, expreſſe prohibetur, quòd matrimonium, ſi inter fidelem & infidelem contrahatur, ſit dirimendum, ſed ſolum præcipitur, ne fiat. Cœcilium Calcedo.

Cyprianus ſermone de lapſis inſinuat, tunc talia connubia in more fuiſſe, & tamen non iubet ea diſſoluere, ſed ait, illud eſſe proſtituere gentibus membra Chriſti; quam Cypriani ſententiam referens Auguſtinus lib. 1. de fide & operibus, c. 19. ait (quaſi conſuetudinem deplorando) noſtris temporibus iam non putantur eſſe peccata, quoniam re vera in nouo Teſtamento nihil inde præceptum eſt: & ideò, aut licere creditum eſt, aut velut dubium derelictum eſt. Ex quo colligitur, illo ſeculo morem viguiſſe, vt fideles cum infidelibus nuptias facerent. Cyprian. Auguſt.

Concluſionem ergo ſtatutam, mos receptiſſimus vniuerſalis Eccleſiæ confirmat, neque Catholicis alia eſt exploranda ratio: ſed vt hæreticis reſpondeamus, dicimus Eccleſiam teſtimonijs ſanctorum, & rationibus præfatus edoctam, & traditione Apoſtolorum inſtructam, & Sancto Spiritu irradiatam, hanc ſuſtinere veritatem, vt ſi matrimonium inter fidelem & infidelem contrahatur, ſit nullum: neque opus eſt, vt omnes traditiones eccleſiæ ſcriptis ſint mandatæ, dicente Apoſtolo 2. ad Theſſal. 2. Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram: neque verò inſtitutio hæc cœpit propè ætatem Cypriani aut Hieronymi, ſed certè ab Apoſtolis: tempore enim illorum cum primum quis fidem ſuſciperet, coniugem deſerebat, cui mori Paulus ſe obiecit conſulens, vt ſi coniux infidelis cum fideli vellet ſine iniuria Saluatoris manere, non repelleretur, ſed potius fidelis eum lucrifacere curaret.

Hinc fit, quòd ſi fidelis cum catechumena contrahat, anteaquam Baptiſmum ſuſcipiat, licèt in gratia eſſe credatur, matrimonium eſt nullum: & ille eſt ſenſus Ambroſij loco citato, nempè, quòd ſi catechumena ſit, non ſatis eſt, niſi ambo vnda baptiſmi ſint loti: & ratio eſt: quia cum Matrimonium ſit Sacramentum, & Baptiſma ſit ianua omnium Sacramentorum per quem homo peccatis moriens, & ad innocentiam reſurgens, ceu virgo, vt ait Paulus, Chriſto nubit, ſit vt legitima materia matrimonij carnalis cõtrahendi, non ſit niſi Chriſtianus cum Chriſtiana, nẽpè, vt ſpirituale matrimonium carnali antecedat: quo circa legibus ciuilibus, qui talia matrimonia ſacrilega intentat, decreta ſunt ſupplicia, vt. l. nequis Chriſtianú, C. de Iudæis, vt, ſcilicet, tanquã adulteri puniatur.

Vnde, verbum Concilij Calcedonenſis ſupra citati, quo Chriſtianis non permittitur Iudæo vel Pagano coniungi, niſi forte ſpoponderit, ſe velle ad orthodoxam fidem vere conuerti, intelligitur de ſponſalibus ſub conditione ſuſcipiendæ fidei, nam ſi intelligatur de matrimonio de præſenti, nullum erit, anteaquam ille fidem per baptiſmum ſuſcipiat. Ex hac ſecunda Concluſione reſponſum colligitur, ſi quis ſciſcitetur, an Papa poſſit diſpenſare, vt fidelis cum infideli contrahat: etenim cum ſuper omne ius poſitiuum Papa ex rationabili cauſa diſpenſare valeat, ſit, vt ſuper huiuſmodi matrimonium id ipſum quæat;

imò,

imò, quamuis abſque vlla cauſa diſpenſaret, vt cõtraherent, matrimonium teneret, licèt abſque vrgentiſſima cauſa id facere fas non eſſet.

Quòd ſi arguas, populo Iſraelitico licebat cum aliquibus ethnicorum matrimonium contrahere, non ergo eſt cur etiam nunc in Eccleſia nõ liceat, quod tãta erat tunc diſparitas cultus inter populum illum & idololatras, quanta modo inter nos & ipſum. Reſpondetur, quòd Iudæis cum nullis infidelium fas erat matrimonia contrahere, niſi legem circuncisionis ſuſciperent, vt lex Deuteron. 21. diſponebat, de contrahendo fœminis cum captiuis intelligeretur, ſi vellent legem Iudaicam ſuſcipere. Quæ ratio de omnibus idololatris militare videtur, quæ de Cananæis, propter diſparitatem cultus, & propter periculum idololatrandi cum vxoribus. Secundo reſpondetur, quòd non erat tunc tanta diſparitas cultus inter Iudæos, & Gentes, quanta modo inter nos & infideles, & ratio eſt: quia lex illa non obligabat vniuerſum orbem, ſed peculiarem illum populum: quocirca in lege naturæ poterant homines ſaluari, & ideo ratio fidei Synagogæ non excludebat naturale ius matrimonij cũ alijs gentibus, quamuis cum illis contrahere delictum eſſet, ſi Iudæo periculum immineret idololatrandi: & ideo ſolum fuit illis interdictum matrimonium cum idololatris terrę promiſſionis: lex vero Euangelica vniuerſo orbi propoſita eſt, extra quam nemini patet ſalus: & ideo fidelibus cum omnibus infidelibus prohibitę ſunt nuptię. Tum etiam, quia matrimonium tunc non erat Sacramentum vti modo eſt: quale ex natura eius non repugnabat cum infidelibus copulari, modo autem carnales nuptię ſpirituali matrimonio, quale in Eccleſia celebratur, repugnant.

Quòd ſi inſurgas, inter duos Chriſtianos poteſt eſſe diſparitas cultus, vt ſi vnus eſſet hęreticus uel apoſtata, & alter Catholicus, ſed matrimonium inter iſtos eſt ualidum, neque dirimitur, ergo ſimiliter inter fidelem & infidelem: reſpondetur, quòd cũm matrimonium ſit vnum ex ſeptem Sacramentis pręcisè vt neceſſariam eam exigit paritatem cultus, quę pertinet ad Sacramentum fidei, hoc eſt, ad Sacramentum Baptiſmi, quo ſit profeſſio fidei, quantum ad neceſſitatem, tamen non exigit paritatem fidei interioris: quam orbem impedimentum de quo agimus, non dicitur diſparitas fidei, quia illa poteſt eſſe corrupta in coniugibus, ſed diſparitas cultus, qui ad externum ſeruitium in operibus religionis ſpectat, cum ergo hæretici ſint Chriſtiani, & ſimiliter apoſtatæ ratione characteris, ideò ſi cum illis matrimonium contrahatur, non eſt irritum, ſed ualidum, eſt tamen mortale cum huiuſmodi contrahere, propter periculum, & hoc ſignificant Canones ſupra citati. Nam cum Paulus admoneat, hæreticum pertinacem euitare, & Ioannes prohibeat peruerſis & corruptoribus fidei Aue dicere, planè colligitur, multo minus licere conſuetudinem, quanta eſt inter coniuges, cum illis contrahere.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quòd cum dixit, Quoniam ergo ab infideli fidelem diſcedere, nec prohibet, nec iubet Dominus, idem re aſſerit, quod nos diffiniuimus: non enim prohibet, quia iuſtitia permittit à fornicante diſcedere: nec iubet, quia Apoſtolus conſilium dat fideli, quod ſi conſentiat cum fideli habitare, non dimittat. Quia poteſt animam illius ſaluam facere, vt in fine capitis citati explicat dicens; Tunc non expedit id quod licitum eſt, quãdo permittitur, ſed uſus ipſius poteſtatis alijs affert impedimentum ſalutis, ſicut eſt diſceſſio fidelis coniugis ab infideli, quam non prohibet Dominus pręcepto legis, quia coram illo iniuſta non eſt, ſed prohibet Apoſtolus cõſilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum ſalutis, non ſolum quia perniciosiſſime ſcandalizãtur offenſi, verumetiam, quia in alia coniugia cum ceciderint, viuentibus eis, à quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficillimè reſoluuntur. Et cap. 19. ſequenti ait, hoc autem, vbi de dimittendo, vel non dimittendo infideli coniugio quæritur: vtrumque quidem pariter licitum eſt per iuſtitiam, quæ coram Domino eſt: & ideò nihil horũ Dominus prohibet, ſed non vtrumque expedit propter infirmitates hominũ, & ideò id, quod non expedit, Apoſtolus prohibet dãte ſibi Domino liberum prohibendi locum, quia neque id, quod monet Apoſtolus, prohibet Dominus, neque id quod prohibet Apoſtolus, iubet Dominus; quod niſi ita eſſet, neque contra prohibitionem Dñi Apoſtolus aliquid moneret, neque contra iuſſionem eius aliquid prohiberet, neque vetaret Apoſtolus.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An liceat Chriſtiano coniugem adulteram occidere.

AVguſtinus lib. 2. de adulterinis coniugijs ad Polentium, affirmare videtur, non licere homini Chriſtiano adulteram coniugẽ occidere, ſed tãtũ dimittere: ſic enim ſcripſit: Poſtremo quæro abs te, vtrum marito Chriſtiano liceat, vel ſecundum veterem Dei legem, vel Romanas, adulteram occidere, ſcilicet, melius eſt, vt ab vtroque ſibi temperet, id eſt, à licito illa peccante ſupplicio, & ab illicito illa viuente coniugio: quod ſi alterutrum eligere perſeuerat, ſatius eſt ei facere, quod licet, vt adultera puniatur, quam id quod non licet, vt ipſa viuat ille mœchetur; ſi autem quod verius dicitur, non licet homini Chriſtiano adulteram coniugem occidere, ſed tantum dimittere, quis eſt tam demens, qui ei dicat, fac quod non licet, vt tibi liceat, quod nõ liceat? cum enim vtrumque ſecundum legem Chriſti illicitum ſit, ſiue adulteram occidere, ſiue illa viuente, alteram ducere, ab vtroque abſtinendum eſt: non illicitum pro illicito faciendum: ſi enim facturus eſt quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium, vt viuente vxore ſua, alteram ducat, & non humanum ſanguinem ſundat, quod ſi eſt vtrumque nefarium, non debet alterum pro altero perpetrare, ſed vtrumque vitare.

Diffiniuimus ſupra quæſtionem hanc, vtrum adulteram occidens peccet, nam inter aliquos ambigitur, imò non deſunt, qui affirment occidendo mortaliter delinquere. Apparet enim eis ob id delictum, quod in ſua voluntate eſt ei ignoſcere, at verò proculdubio nullus criminis incontinentiæ eſt reus apud Deum, quamuis ipſam occidat, quia ſi peccaret, nefas inter Chriſtianos eſſet publica & ſolemni authoritate illã ei in manus tradere, vt apud Deum delinqueret, neque Eccleſia id vnquam fieri permittit, neque reſponſio dicentium, ſolum ei permitti, vt impunè eam occidat, quia huiuſmodi permiſſiones non fiunt, niſi in delictis quę priuata authoritate cõmittuntur, quẽadmodum in fornicationibus, vt ſi vir vxorem priuatim adulterantem occideret; cum ergo eam criminis damnatam publicè & ſolenniter iudex ei in manus tradat, & ſi quis eam ſurripere uellet, iudex ipſe id defenderet, ſignum eſt manifeſtum quod traditur ei tanquam miniſtro iuſtitiæ, non quidem neceſſario, vt lictori, ſed ſpontaneo, vt faciat quod velit.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd cum inquit, nõ licere homini Chriſtiano adulteram coniugem occidere, ſed tantũ dimittere, loquitur de occiſione, quam priuata authoritate facit: nam de publica nõ negat licitum

citum eſſe eam accuſare, & vſque ad mortem perſequi. Aduertendum, quòd ſi vir priuatim deprehenſam in adulterio interimit, ius retinendæ dotis amittit: cum verò publica authoritate eam occidit, dotem iure ſibi acquiret, & artas, vt Doctores, ſuper l. penultima, ff. ſoluto matrimonio denotant, & Hiſpanis Taurina lege 82. ſancitum eſt. De hac quæſtione vide ſupra, quarto tomo Beati Auguſtini ad vigeſimũ tertium quæſitũm: ibi inter dubia quæ conſtituimus diſputatum eſt.

SEPTIMVS TOMVS.

1 *An ſanctius iuſtificetur, qui baptizatur ab occultis malis, quàm qui baptizatur à manifeſtis bonis.*

2 *An qui non eſt ſuis criminibus reus alterum faciat innocentem.*

3 *An ad hoc quod quis ſit verus Sacerdos, oportet quòd inducatur iuſtitia.*

4 *An ad eccleſiam pertineant, qui in eius vnitate corporaliter mixti, per vitam peſſimam ſeparantur.*

5 *An qui ſæculo verbis & non facto renunciant, ſint membra Eccleſiæ.*

6 *An auarus & hæreticus à membris columbæ vterque habeatur alienus.*

7 *An baptiſmus Ioannis peccata remitteret.*

8 *An Primatus ſolum ſit in ſancta conuerſatione & vita bona.*

9 *Peccatores an pertineant ad ſanctam Eccleſiam.*

10 *An omnes, qui verba Dei audiunt, & non faciunt ſint extra Eccleſiam.*

11 *An paruuli tanquam peccatores baptizentur.*

12 *An paruuli peccata propria habuerint.*

13 *An paruuli ſine corpore & ſanguine Chriſti vitam habere poſsint.*

14 *An adultus per naturam & liberum arbitrium iuſtificari poſsit.*

15 *An verè dicendus ſit pudicus, qui vera fidei non eſt mancipatus.*

16 *An Paulus nuptias ſolum ſecundum indulgentiam permiſerit.*

17 *An Euchariſtia paruulis ſit neceſſaria.*

18 *An ſine fide opera, quæ videntur bona, in peccatum vertantur.*

19 *An vera virtus ſit in illo, qui iuſtus non eſt.*

20 *An præter Chriſtum fuerit aliquis, qui peccatum non habuerit.*

21 *An in iudicio finali futura ſit remiſsio peccatorum.*

PRIMVM QVAESITVM.

An ſanctius iuſtificetur, qui baptizatur ab occultis malis, quam qui baptizatur à manifeſtis bonis.

AVguſtinus lib. 1. contra litteras Petiliani Donatiſtæ, ca. 8. aſſerere videtur, ſanctius iuſtificari, qui ab occultis malis baptizantur, quam qui baptizantur à manifeſtis bonis, ſic inquiens. Cum audierit, arbor bona, bonos fructus facit, arbor mala, malos fructus facit, nunquid colligunt de ſpinis vuas, & omnis bonus homo de theſauro cordis ſui profert bona, & malus homo de theſauro cordis ſui profert mala, reſponderit, Hoc ergo bonus fructus eſt, vt arbor bona ſit, hoc eſt, bonus homo, vt præbeat fructum bonum, hoc eſt, opera bona, hoc autem, non qui plantat, & qui rigat, mihi dabit, ſed qui incrementum dat Deus, nam ſi arbor bona bonus baptizator eſt, vt ſiu ctus eius bonus ſit ille, quem baptizauerit: quiſquis ab homine malo etiam non manifeſto fuerit baptizatus, bonus eſſe non poterit, de mala quippe arbore exortus eſt: aliud eſt enim arbor bona: aliud arbor occulta, ſed tamen mala, aut ſi cum occulta eſt arbor mala, quicunque fuerit ab illa baptizatus, non de illa, ſed de Chriſto naſcitur, ſanctius iuſtificantur, qui baptizantur ab occultis malis, quam qui baptizantur à manifeſtis bonis.

Matt. 12.
1. Cor. 3.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 1. S. Th. 3. parte, q. 64. & art. 5. quærit, an per malos miniſtros Sacramẽta conferri poſſint, & reſpondet hac vnica Concluſione, Miniſtri Eccleſiæ poſſunt Sacramenta conferre, etiam ſi ſint mali: probatur ex ſententia Auguſtini tractat. 5. ſuper Ioan. dicentis, nouiſſe Ioannem poteſtatem baptiſmi Chriſtum habiturum, & ſibi retenturum, ſed miniſterium tranſiturum in bonos & malos: & ſubdit. Quid tibi facit malus miniſter, vbi bonus eſt Dominus? ratio autem eſt manifeſta, miniſtri enim Eccleſiæ inſtrumentaliter operantur, eadem autem eſt ratio, vt 1. Phyſicorum doctor eſt Ariſtoteles, miniſtri & inſtrumenti, inſtrumentum autem non agit ſecundum propriam formam & virtutem, ſed virtute eius accommodatur, & ob id accidentariũ eſt inſtrumento in quantum inſtrumentum eſt, qualemcunque habeat formam præter illam, quæ inſtrumentalis eſt: ſicut accidit corpori medici infirmum eſſe aut ſanum, ſi modo arte medica polleat: & ſubinde fiſtulæ, per quam aqua tranſit, argentea ne ſit an plũbea. Quæſtio hæc, quanquam nunc temporis nullius ſit ambiguitatis, eo quod receptiſſima ſit ab Eccleſia, fuit tamen olim propter hæreticos moleſtiſſima, Miniſtrorum enim qui mali ſunt, multi ſunt gradus: alij enim ſunt abiectiſſimi, vt infideles, qui fidem noſtram nunquam ſuſceperunt: poſt illos ſunt apoſtatę, qui fidem, quam ſuſceperant, abnegarunt: deinde hęretici, & ſchiſmatici: præterea & illi qui per Eccleſiaſticam cenſuram ſunt ſuſpenſi, & irregulares: & in infimo gradu ſũt Chriſtiani miniſtri peccato mortali irretiti.

Concluſio ergo Sancti Thomæ de vniuerſis intelligitur in ſuo cuiuſque gradu: itaque Laicus infidelis baptizans, verè baptizat, & Sacerdotes hæretici, ſchiſmatici, & apoſtatæ, verè conſecrant, & Epiſcopi verè ordinant: malus enim miniſter Sacramenti, bifariam intelligitur, videlicet, vt cui deeſt id, quod eſt de eſſentia ſacramenti, & hic eſt illegitimus, vt ſi non ſacerdos conſecrare, aut abſoluere præſumeret, aut ſine vera forma & materia baptizare tentaret:

&

& hunc conſtat Sacramentum non perficere; alia vero eſt malitia extra eſſentiam Sacramenti ad mores pertinens,& hæc non impedit eum quo minus Sacramentum perficiat: ait enim philoſophus 2. Ethicor. quempiam eſſe poſſe bonum artificem, vtpote pictorem,aut argentarium,licèt non ſit bonus homo: vnde ſi miniſter habeat illa quæ ſunt de eſſentia Sacramenti, quatenus eſt inſtrumentum, ſatis habet quoad integritatem inſtrumenti,nam bonitas morum in miniſtro non eſt de eſſentia Sacramenti,ſed ad decẽtiam eius pertinens, vt Auguſtinus ait verba Ioannis interpretans, cùm enim Chriſtus ipſe ſit qui baptizat in Spiritu ſancto, internam gratiam infundendo, fit, vt charitas miniſtri per quam Sacramentum applicatur,accidentaria ſit, ſicuti quod aqua hortorũ per lapideos transeat canales, non obſtat quo minus eoſdem fructus proferat, quos ſi per canales aureos tranſiret: Deus enim eſt,qui tãquam principale agens ad gratiam Sacramentorum concurrit, deuotio vero miniſtri iuſti ad eundem effectum,qui virtute Sacramenti confertur, nihil attinet, & ideo melior baptiſmi effectus per meliorem miniſtrum non datur, & hæc eſt communis ſententia Doctorũ Scholaſticorũ.

Auguſtini exẽplum.

De deuotione autem & precibus miniſtri, & circumſtantibus, an baptizato maior accreſcat effectus gratiæ. Aliqui Theologorum tenent, quòd paruulus baptizatus vberiorem fructum gratiæ recipit. Ita Caietanus, 3.p.q.64 art.5. abſque diſtinctione, ſiue paruulus ſit ante vſum rationis, qui recipit Sacramentum, ſiue adultus.

Caietanus

At vero de paruulo ante vſum rationis, ſententia Caietani ſuſtineri non poteſt, nemo enim alteri de condigno gradum aliquem gratiæ gratum facientis mereri valet: hoc enim ſoli Chriſto tanquam capiti Eccleſiæ competit,ſed ſolum de congruo,dum tamen in gratia ſit cum Deo: differunt enim hæc merita, quòd meritum de condigno, quo qui eſt in gratia per officia charitatis, meretur ſibi augmentum gratiæ ex lege certa & infallibili,eo, quòd ſemper ſuum effectũ obtinet,meritum autem de cõgruo, quo exiſtens in gratia,meretur bona temporalia, vel alteri gratiam, non habet eandem certitudinem,imo Deus prout ſibi viſum fuerit expedire,aliquando concedit,aliquãdo vero negauit,quod à ſe petitur.

Cõtra Caietan.

Paruulo ergo carenti vſu rationis mereri primam gratiam,& eius augmentum,fieri nequit,niſi aut merendo ei, vt bonum motum animi habeat, aut bonum opus exerceat, quod paruulis non eſt poſſibile: nam ſequitur primo, quòd talis in gloria non reciperet ſecundum opera ſua, & prout geſſit in corpore, quod eſt contra Dei iuſtitiam diſtributiuam. Secundo ſequeretur, quòd poſſet ei dormienti etiam extra Sacramentum tam primam gratiam,quam eius augmentum mereri,quod concedi nequit. Tertio ſequeretur, quòd cuilibet adulto, ab omni opere ceſſanti poſſet alius gratiam mereri, quod tamen iuſtitiæ diſtributiuæ repugnat, nemini enim Deus niſi ſecundum opera ſua reddit: & re vera, hoc eſt quod Auguſt.videtur ad Creſconium diffinire,vbi ait: Baptiſmum propter meliorem miniſtrum, non dari meliorem, neque neque gloſſa Caietani textui quadrat, videlicet,illud intelligi de effectu qui preciſè Sacramẽto conuenit, illud autem adiectum prouenire ex impetratione miniſtri: nam cum D. Thom. expreſsè illic loquatur de deuotione viri iuſti, & dicat effectum Sacramenti ab illa non prouenire,dicere videtur,neque virtute talis deuotionis quidpiam gratiæ baptizato accreſcere.

Hinc fit,non obſtare quo minus adulto alius poſſit tam dum baptizatur, quam extra baptiſmum,primam gratiam mereri, & eius augmentum, nam poteſt illi mereri vt in Deum conuertatur, & poſt conuerſionem in operibus bonis ſe exerceat, & hoc pacto mater Auguſtini meruit conuerſionem ipſius, ſicuti Stephanus conuerſionem Pauli,& fortaſſe poſtmodum Ananias dum eum baptizauit, vt feruentius ac dignius Sacramentum ſuſciperet: & idem ſentire licet de Petro dum Cornelium baptizauit.

Corollarium.

Vnde,ſic intelligendus eſt locus ille Matt.19.de paralitico,cui,videns Ieſus fidem illorum, dixit,Confide fili, remittuntur tibi peccata tua: vbi ait gloſſa, quantum valet apud Deum fides propria, apud quem ſic valuit aliena,vt intus, & extra ſanaret hominem: fides aliorum valuit ad ſalutem corporalem paralitici: ſed ad ſalutem ſpiritualem,non niſi fides propria. Eodem modo intelligẽda ſunt merita illa priſcorum Patrum,quæ Deus in eorum ſobole præmiabat, iuxta illud Moiſi,Exodi 32. Recordare Abraham & Iacob,&c.& Daniel.3.Ne auerſas à nobis Domine miſericordiam tuam propter Abraham dilectum tuũ, &c.illa enim merita ad bonum temporale referebantur,ſicuti Gen.18. legitur, quòd Deus liberauit Loth propter Abraham.

Ad aliud autem, quod de Nicolao afferri ſolet, quod ante vſum rationis ieiunabat,quod apparet iudicium maioris gratiæ,quam in baptiſmo receperat, negatur illud inde prouenifſe, nam multi adulti ſunt in maiori gratia,quam ille tunc erat, qui tamen illud non faciunt,ſed fuit gratia gratis data, tanquam præſagium ſanctitatis, ad quam per opera egregia promouendus erat.

At quamuis doctrina hæc Catholica ſit, duo tamẽ præceſſerunt errores contrarij eius: prior Donatiſtarum,qui aiebant, baptiſmum ab hæreticis datum nõ eſſe legitimum, ſed iterandum. Ratio erroris fuit, quod non diſcernebant inter duos effectus Baptiſmi, qui ſũt,character,& gratia,poteſt enim Baptiſmus in peccatore,qui baptizatur, characterem abſque gratia imprimere, ac ſubinde fidem mortuam infundere: ſtatus ergo litis erat, quòd Donatiſtæ aiebant, quòd cũ hæretici in peccato exiſterent, eorum Baptiſmus non conferebat gratiam, & ideo nullius eſſe valoris. Auguſtinus vero & Catholici oſtendebant ſatis eſſe per characterem vere facere Chriſtianos, vt non denuo iterarentur, ſed dum Eccleſiæ reconciliarentur, tunc virtute Sacramenti ſuſcepti remiſſionem ſuſciperent delictorum, iuxta illud Auguſtini de conſecratione, diſt.4. Tunc valere incipit ad ſalutem Baptiſmus, cũ fictio veraci confeſſione receſſerit. De qua re Auguſtinus ſeptem contra Donatiſtas conſcripſit libros.

Error Donatiſtarũ.

Quo errore commaculatus fuit Cyprianus Carthaginen. Epiſcopus, & poſtmodum martyr. Extat eius epiſtola ad Iouinianum, vnde eundem errorem compluribus ſacrorum oraculis roborare contendit, vt per illud, Ite baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et per illud, Accipite Spiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, &c.& alia, quæ omnia per ea quę dicta ſunt ſoluuntur: qui enim baptizat in nomine Trinitatis, in illo nomine gratiam Sacramenti confert & fidem,licet ipſa careat. Baptizat enim authoritate Spiritus ſancti, quem Chriſtus etiam in hunc effectum eis contulit, qui eo carent. An vero Cyprianus viuens errorem hunc retractauerit, dubitat Auguſtinus lib.2. contra Donatiſtas,cap.4. & cap.5. affirmare videtur, quòd vſque ad mortem in illo errore perſtiterit, ſed tamen vbertate charitatis, vt dixerat libro ſecundo, cap.18.error ille compẽſatus ab illo eſt,& paſſionis falce compurgatus.

Cyprian.

Poſt obitum: autem Cypriani coactum eſt Concilium Carthaginenſe primum, vbi decretum eſt, hæreticorum baptiſma ſi fiat intentione & forma Eccleſiæ, eſſe omnino validum: abſit tamen vt vllo tempore

Cõciliũ Carthag.

pore Cyprianus fuerit ceu hæreticus exiſtimatus, nã ſua ætate non erat ille error ab Eccleſia condemnatus: poſt vero, quòd Baptiſmus à Pagano collatus ſit validus, habetur ex Iſidoro, capit. Romana, & quòd collatus à Iudæo, habetur ex Nicolao Can. à quodã, & quòd hæretici verè baptizent, ſi formam ſeruent Trinitatis, habetur Can. ſi qui, & multis alijs.

Eraſmus Has verumtamen ſacroſanctas ſanctiones nõ multum reueritus Eraſmus, hæc verba in præfatione ſuper Cyprianum auſus eſt ſcribere. Porrò qui diuerſam, inquit, ſententiam (Scholaſticam aduerſus Cyprianum) ſequi maluerunt, mihi quidem non tam argumentis videntur commoti, quàm fauiſſe ei parti, quæ magis abhorreret à ſchiſmate: & infra, quòd ſi res ab argumentis humanis penderet, & niſi concordia fauorem vbique mereretur, potius haberi poterat, quod ſequitur Cyprianus, quam quod eſt receptum. Eraſmo namque Anabaptiſtæ nunquam ſatis diſplicuerunt.

Sunt tamen nonnulli Canones, qui prima facie videntur huic ſententiæ Catholicæ aduerſi, vt 1. q. 1. Can. non ſanat, qui eſt Ambroſij de catechizandis rudibus vbi ait, Non ſanat Baptiſmus perfidorum, non mundat, ſed polluit; quod Scotus 4. diſt. 5. q. 2. arbitratur intelligi, quando quis extra eccleſiam Baptiſmum ſuſcepit, vt fiat diſcipulus hæretici baptizantis: at re vera ſi legitima ſeruetur intentio Eccleſiæ, tam in cõferente, quam in ſuſcipiente, Baptiſmus valet, licet baptizatus velit eſſe hæreticus: & ideo rectius intelligitur ſecundum Gratianum in Can. ſtatim proximo, Hi qui, de Baptiſmo, quẽ perfidi nõ ſeruantes formam eccleſiæ, adminiſtrant. Et planius gloſſari poteſt textus, quòd non ſanat Baptiſmus receptus in hæreſi, vel in peccato mortali, quia non confert gratiam. Et ad authoritatem Pauli, quæ illic ſubijcitur ad Rom. 14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, reſpondetur, poſſe tam collationem Sacramenti, quam ſuſceptionem eſſe peccatum ſeruata ſubſtantia Sacramenti, iuxta verbum Auguſtini 1. quæſtione 1. Can. ſeparat, vbi ait, quòd iniqui formam eccleſiæ habere poſſunt in baptizando, virtus tamen in eis eſſe non poteſt, licet per illos in alios tranſeat.

Can. qui perfectioné. Maiorem autem difficultatem habere videtur Cã. qui perfectionem, eadem cauſa & quæſtione, vbi ait Innocentius, Qui perfectionem Spiritusſancti, quam acceperant, perdiderunt, non dare alijs plenitudinem poſſunt; hoc tamen intelligitur de plenitudine quoad executionem Sacramenti ſuſcepti, vnde, bene ait illic gloſſa, quòd epiſcopus quantumcunque hæreticus & ſchiſmaticus & apoſtata ſit, tamen vere ordinat, ordinatus tamen irregularis eſt, ne poſſit ordines exercere: & hoc pacto intelliguntur plures Canones eiuſdem cauſæ & quæſtionis, de his qui per ſimoniam ordinantur, ſunt enim omnes ab adminiſtratione Sacramentorum ſuſpenſi: & in hoc ſenſu dicuntur Sacramenta conferre non poſſe; veruntamen ſi ea adminiſtrent, legitima ſunt, præter Sacramentum pœnitentiæ: qui enim à iuriſdictione ſuſpenſus quocunque modo eos qui non ſunt ei ſubditi, abſoluit, non perficit Sacramentum.

Poſt errorem Donatiſtarum fuit etiam error Pauperum de Lugduno, quem Ioannes Hus, & Ioannes Vuiclefus complexi ſunt, videlicet, quod Deus quemcunque prælatum vel viatorem ſuſpendit à ſuo officio vel miniſterio, quando incidit in mortale. Impugnat hunc errorem Thomas Vualden. tomo 2. de Sacramentis, cap. 3. & ſequentibus, quem etiam D. Th. abſurdum oſtendit 4. lib. contra Gentes, c. 77. nam ſecundum iſtos hæreticos, non ſolum Sacramentum ab hæreticis collatum, verum & à quocunque in mortali exiſtenti, nullum eſſet. Simile dogma huic tenet Armachanus lib. 10. c. 4. nempe, quòd temporale dominium per quodcunque mortale delictum perditur, ſiue regnum ſit, ſiue quodcunque inferius.

Deliramentum hoc ſequẽtibus rationibus deſtruitur. Prima, ſi ſimilitudinem naturalium, vti Baſilius in Hexameron, ſpectes, Deus Soli virtutem fulgendi tribuit, & Cęlis mouendi: Terræ & animalibus generandi, quæ perpetuò in illis permaneret: quam virtutem ob nulla ſcelera & flagitia à rebus naturalibus adimit, ſed Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos; debuit autem multo certius nobis in rebus ſpiritualibus proſpicere firmiori ergo ratione miniſtris eccleſiæ perpetuam cõtulit poteſtatem, quæ quantumuis mutatis eorum moribus, nunquã mutaretur; quare & characteres ordinis, qui facultates ſunt adminiſtrandi Sacramenta, indebiles ſunt. Secundo, dona Spiritusſancti, quę nõ in vtilitatem eorum quibus conferuntur, ſed in commodum publicum ſuæ Reipublicæ Deus donat, ea propter perditos mores eorum non ſubtrahit, vt patet de donis prophetiæ, & ſanitatis: nam vt Matth. 7. legitur, multi iniqui in die Iudicij dicent, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Quibus Chriſtus reſpondebit: Neſcio vos. Poteſtas autem adminiſtrandi Sacramenta in vtilitatem communem Reipublicæ Chriſtianæ miniſtris tribuitur, ergo ex moribus poſſidentium non pendet. Tertio, effectus Sacramentorum ſunt ſupernaturales, ad quos producendos, nulla bonitas miniſtri ſufficit, ergo nulla malitia, quæ bonitati eſt contraria, poteſt illos impedire quo minus à Deo producantur: maledictus enim homo, vt Hie. 17. legitur, qui confidit in homine: ſi autem ſalus noſtra ex bonitate miniſtrorum dependeret, multum fiduciæ noſtræ in illis eſſet, quod Deo in iurioſum eſſet, in quo tota noſtra ſalus eſt collocanda. Quarto, quia characteres non imprimuntur vt habitus virtutum & vitiorum, qui potentias ad bene, vel male agendum determinãt, ſed per modum potẽtiarum, quæ ſunt vtrumque indifferentes; quare, ſicut character Baptiſmalis potentia eſt ſuſcipiendi Sacramenta, ſiue bene ſiue male, ita & character Ordinis, poteſtas eſt vtrolibet modo adminiſtrandi. Quinto: Sacramentum virtute operis operati gratiam confert, ergo hoc fit virtute Diuina, quæ à bonitate miniſtri nullatenus dependet. Sexto, effectus non debet aſſimilari inſtrumento, ſed principali agenti, vt domus non dolabræ aut ſerræ, ſed arti, quæ eſt in mente artificis, aſſimilatur ergo quamuis miniſter gratia careat, nihilominus Deus per Sacramentum illam cõfert, per quam ſuſcipiens ei fit ſimilis, & non miniſtro. Septimo Auguſtinus eodẽ tractatu 5. ſuper Ioannem adducit illud Apoſtoli 1. Corint. 7. Ego plantaui: Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit, neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus, ex quo loco analogia ſumitur, quòd ſi malitia morum nihil officit naturalibus fructibus, ita neque ſupernaturalibus, quos Deus generat: legitur enim Ioan. 4. diſcipulos Chriſti baptizandi munus exercere: inter quos non dubium quin Iudas miniſterium idem exequeretur. Quapropter, ait Auguſtinus aduerſus Donatiſtas (quod refertur 1. q. 1. Can. dedit) Dedit baptiſmum Iudas, & non baptizatum eſt: poſt Iudam dedit Ioannes, & baptizatũ eſt poſt Ioannem, quia qui datus eſt à Iuda: Baptiſmus, eſt Chriſti, qui à Ioanne: Ioannis erat; non Iudam Ioanni, ſed baptiſmum Chriſti etiam per Iudæ manus datum, baptiſmo Ioannis etiam per manus Ioannis dato rectè præponimus. Octauo, nemini iuriſdictio ob peccatum mortale ſubtrahitur, vt ex illo 1. Petri. 2. conſtat; Filij obedite præpoſitis veſtris, non tantum

Marginalia (right margin): 1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio. 5. Ratio. 6. Ratio. 7. Ratio. 8. Ratio.

tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis. Et Dominus Matth.23. Super cathedram, inquit, Moiſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, omnia ergo, quæcunque dixerint uobis, ſeruate, & facite, ſecundum autẽ opera eorum nolite facere, vrgẽtiori ergo ratione in peccatoribus noui Teſtamenti manet iuriſdictio & po-
9. Ratio. teſtas. Nono, conſecrationes Baſilicarum altarium, & vaſorum Eccleſiæ, ſunt perpetuæ, tamdiu enim permanent, quamdiu res ipſæ durant: cum ergo hæc in miniſterium Sacerdotum ſint conſecrata, congruen-
10. Ratio. tius & eorum conſecrationes ſunt indelebiles. Vltimò, ſi vera eſſet iſtorum veſania, cuncta ſpiritualia in ancipiti & ambiguo eſſent: peccata namque mortalia non modo ſecretiſſimè committuntur, verum & interno actu cordis, de quo homines iudicare nequeunt: ſi ergo quouis mortali crimine poteſtas eccleſiaſtica in miniſtris deperiret, nemo eſſet certus, an verè à ſuo prælato abſolueretur, aliave Sacramenta legitimè reciperet: quæ cum ſint cauſa gratiæ, maxima conturbatione & confuſione fideles vexarentur. Ideo meritiſſimè huiuſmodi hæreſis Conc. Conſtantien. ſeſſ.8. contra prędictos hæreticos fuit anathemate condemnata.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod ipſe mentẽ ſuam explicauit. Et pro ſe reſpondit lib.3. contra literas Petiliani, c.45. ſic ſcribens: Sed ne diceret ſiue ille, ſiue aliquis veſtrum, cum quis occultus malus eſt, qui baptizat, tunc non eſſe fructum eius illum quem baptizat, ſed fructum Chriſti, continuo ſubieci, quãuis veſanus error etiam iſtam ſententiam conſequatur: & repetiui illud, licèt alijs verbis, quòd paulò ante dixeram: Si cum occulta eſt arbor mala, quicunque fuerit ab illa baptizatus, non de illa, ſed de Chriſto naſcitur: ſanctius iuſtificantur, qui baptizantur ab occultis malis, quàm qui baptizantur à manifeſtis bonis. Petilianus ergo his tam vehementibus coarctatus anguſtijs, tacuit ſuperiora, ex quibus iſta pendebant, & hæc abſurda, quæ illius conſequuntur errorem, ita commemorauit in reſponſione ſua, quaſi hæc ego ex mea ſententia dixerim: quæ ideo dicta ſunt, vt attenderent, quantum mali ſequeretur eius ſententiam, & eam mutare cogeretur. Hanc ergo fraudem audientibus vel legentibus faciens, & omnino deſperans legi poſſe quæ ſcripſimus, cœpit in me grauiter & petulanter inuehi, tanquã ego ſenſiſſem optandũ eſſe omnibus, qui baptizatur, vt baptizatores perfidos, habeãt, & ignorent eos: quoniã quamlibet bonos habuerint, Chriſtus eſt incomparabiliter melior, qui tunc erit baptizati caput, ſi perfidus lateat baptizator. Item tanquam ſi ego ſenſiſſem ſanctius iuſtificari eos, qui baptizantur ab occultis malis, quam qui baptizantur à manifeſtis bonis, cũ hæc mirabilis inſania ideo a me cõmemorata ſit, quia illos neceſſario ſequitur, qui cũ Petiliano ſentiunt, ſic eſſe hominẽ baptizatum ad baptizatorem ſuum, quemadmodum eſt fructus ad arborem, de qua naſcitur, bonus de bona, malus de mala. Quibus cùm dixerimus, vt reſpondeant, cuius arbitrentur fructum eſſe hominem baptizatum, quando ab occulto malo baptizatur, quoniam non audent eum rebaptizare, coguntur reſpõdere, tũc eum non eſſe fructum occulti illius mali, ſed eſſe fructum Chriſti: ac per hoc ſequitur eos quod volunt, & quod ſentire dementis eſt, quia ſi homo tunc eſt fructus hominis baptizatoris ſui, quando à manifeſto bono baptizatur, cùm vero baptizatur ab occulto malo, tunc non ipſius fructus, ſed Chriſti eſt; ſanctius iuſtificantur, qui baptizantur ab occultis malis, quam qui baptizantur a manifeſtis bonis.

SECVNDVM QVAESITVM.

An qui non eſt ſuis criminibus reus, alterum faciat innocentem.

AVguſtinus lib.2. contra literas Petiliani, c.6. aſſerere videtur, quod homo etiam ſi nõ ſit alicuius criminis reus, alterum non efficit innocẽtem, nam cùm Petilianus dixiſſet, Quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt qui ſuis criminibus reus eſt, alium faciat innocentem, dicente Domino Ieſu Chriſto. Arbor bona bonos fructus facit, arbor mala malos fructus facit, nũquid colligant de ſpinis vuas: Matth.7.
& iterum, Omnis homo bonus de theſauro cordis Matt. 12.
ſui profert bona; & omnis homo malus, de theſauro cordis ſui profert mala. Auguſtinus reſpondit, omnis homo etiamſi non ſit ſuis criminibus reus, alterum non facit innocentem, quia non eſt Deus: alioquin ſi ex innocentia baptizantis expectatur, vt fiat innocentia baptizati, tanto erit quiſque innocentior, quanto innocentiam à quo baptizatur inuenerit; & tanto ipſe minus erit innocens, quãto & ille à quo baptizatur: & ſi fortè contra aliquem tenet odium qui baptizat, hoc & illi, qui baptizabitur, imputabitur: vt quid ergo miſer currit ad baptiſmum, vt ei dimittantur peccata ſua, an vt imponantur aliena? an ſicut nauis mercatoris alia ponat, alia ſuſcipiat? & concludit, nam ſi ita eſt, vt dicis, id eſt fructus batizantium ipſi baptizato æſtimantur, magnum malũ Africæ denunciatis, ſi tot Optati pullulauerunt, quotquot baptizauit Optatus.

Doctores Scholaſtici, 4.diſt.1. S.Thom.3.parte, q.64.& artic.1. quærit, an ſolus Deus operetur interius ad effectum Sacramenti, & ſuppoſita hac diſtinctione: bifariam contigit aliquid fieri ab aliquo; vno modo tanquam à principali agente; alio tanquam ab inſtrumento. Reſpondet duabus Concluſionibus. Pri- 1. Concluſio.
ma: Solus Deus tanquam principale agens operatur internum effectum Sacramenti; probatur primò; quia nihil operatur vbi non eſt, ſolus autem Deus poteſt intus in animam illabi, vbi infunditur effectus Sacramẽti: ergo ſolus ipſe illic immediatè operatur, hoc eſt, tanquam cauſa, quæ non ab alia dependet. Secundo, quia gratia eſt à ſolo Deo, iuxta illud Pſalmi, Gratiam & gloriam dabit Dominus, & ad Rom.8. Deus eſt qui iuſtificat, ac ſub inde character, qui res eſt etiam ſpiritualis animæ inhærens, à ſolo Deo produci poteſt. Se- 2. Concluſio.
cũda Concluſio, ſecundo modo, id eſt, miniſterialiter homo poteſt ad eoſdem internos effectus gratię & characteris pertingere applicando Sacramenta, nam eadẽ fermè eſt ratio Sacramenti & miniſtri, quapropter vt Sacramentum, ita & miniſter virtutem ſuam à Deo principali agente recipit.

Notandum circa primam Concluſionem, authoritatem Dei in conferenda gratia Sacramentorum, quã D.Tho. cauſam principalem appellat, in hoc conſiſtere, quòd ſit naturalis à nulla alia prorſus dependens, vt poſſit ſiue per modum meriti, ſiue per modum Sacramenti, ſiue abſque vlla cauſa creata illam infundere, ſicuti primo Angelo, & primo parenti, & ſanctificatis in vtero illam contulit, ad modum quo mundum creauit; conuenit enim hoc Deo, ſicut Soli lucere, & igni calefacere: quare poteſt hominem gratum facere, ſiue intus commouendo, ſiue abſque vllo motu, vt paruulis baptizatis illam infundit. Quæ authoritas purę creaturæ non eſt communicabilis, eſſet enim alium Deum facere. Circa ſecundam Concluſionem aduertendum, quòd miniſter non eſt verum inſtrumentum, quod nullatenus mouetur niſi motum ab alio, eſt enim viuens quod ſe mouet, quamuis à Deo ſit inſtitutus, & ad eius miniſterium moueatur: & in hoc habet ſimilitu-

Digitized by Google

litudinem cum inſtrumento. Quòd autem miniſter, gratiam conferat, non ſolum eſt aſſertio Doctorum & Eccleſiæ, verum ex ſacris literis apertè colligitur. Habetur enim Ioann.20. Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt: peccata autem niſi per gratiam remitti nequeunt; ergo Sacerdotes per eadem Sacramenta ad infuſionem gratiæ concurrunt, & ita diffinitum eſt Concilio Conſtantien.& Florentino, vbi habetur, quod Sacramenta tribus perficiuntur, ſcilicet: Materia: Forma, & Miniſtro: & Concilio Tridentino ſeſſ.
Conciliũ Trident. 15.Can.5.ſic diffinitur. Si quis dixerit, verba illa Domini Saluatoris: Accipite Spiritum ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt, non eſſe intelligenda de poteſtate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento pęnitentiæ, ſicut Eccleſia Catholica ab initio ſemper intellexit, detorſerit, autem contra inſtitutionem huius Sacramenti ad authoritatem prædicandi Euangeliũ, anathema ſit. Patet etiam eadem veritas ex forma Sacramenti pœnitentiæ: Ego te abſoluo à peccatis tuis, quæ colligitur ex illis verbis Matth.18. Quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Et verus ſenſus eſt, non quem Magiſter fingit: Ego, oſtendo te abſolutum, ſed ego te abſoluo tãquam Dei miniſter: ſi ergo miniſter abſoluit, concurrit ad gratiam Sacramenti, per quam fit abſolutio. Et confirmatur ex forma Baptiſmi, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti, ſenſus enim non eſt præciſus, ego te corporaliter abluo, ſed certè ſpiritualiter in anima, aliàs non opus eſſet addere, in nomine Patris, & Filij, &c. hoc eſt in eius poteſtate, nã ad abluendum tantum corpus Diuina illa poteſtate non opus erat: hæreticum ergò eſt negare, miniſtrum ad internum effectum Sacramenti concurrere.

Obiectio. Quod ſi quis huic ſententiæ obijciat, quia ſequeretur, non ſolum miniſtros adminiſtrandis Sacramẽtis diputatos, verum & illos, quibus ex officio nõ incumbit, ad gratiæ effectum concurrere, vt dum laicus puerum baptizat, nam pari modo Sacramentum applicat, & formam profert, conſequens autem inde apparet falſum, quòd nomine miniſtri ſolum illi comprehendi uidétur, qui Diuina inſtitutione ad id ſunt deputati: ſicuti Sacramenta ad eundem effectum ſunt inſtituta. Pro ſolutione notandum, quinque Sacramenta non niſi à proprijs miniſtris, qui charactere ordinis ad id ſunt diputati, adminiſtrari poſſe; baptiſmus verò, quoniam Sacramentum eſt, poteſt tempore neceſſitatis à Laico adminiſtrari: ob id ꝙ eadem vtitur forma, qua Sacerdos vtitur, ſcilicet, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti, quæ forma falſa eſſet, ſi animam non ablueret. Et ad argumentum in contrarium reſpõdetur, quòd quamuis Laicus non ſic dicatur inſtitutus, quòd ſit ad id muneris conſecratus: eſt tamen quatenus delegatus, vt in neceſſitate poſſit eodem munere fungi. Sacramentum verò matrimonij quantum ad neceſſitatem Sacramenti, licèt ante diffinitionem Concilij Trident. non haberet alium miniſtrum, quàm ipſos contrahentes, Concilium tamen diffiniuit, eius miniſtrum eſſe Sacerdotem, qui eos ſub hac forma copulet: ego vos conjungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti: ꝙ ſi miniſterio Sacerdotis non coniungantur, matrimonium eſt irritum, vt conſtat ex ſeſſ.8. ſub Pio IIII. decreto 1.de reformatione matrimonij, & ſeſſ.24.c.1.

2.argumẽtum. Secundo arguitur, contrahentes, matrimonium ſine alio tertio miniſtro, verè cõficiunt Sacramentum, ergo recipiunt gratiam, & non niſi ſuo ipſorum miniſterio, ergo miniſtri non conſecrati gratiam conferũt. Quòd ſi quis dicat tunc matrimonium nõ eſſe verum Sacramentum gratiam conferens, eo quòd Concilio Florentino tribus aſſeritur perfici Sacramentum, ſcilicet: Materia: Forma, & Miniſtro, quorum ſi aliquod defuerit, non eſt Sacramentum. Et concilio Tridentino idem eſt confirmatum: vndè, licèt miniſter ad gratiam non concurrat niſi applicando materiam & formam Sacramenti, vt in Baptiſmo, ego te baptizo: & in confirmatione, ego te chriſmo, &c. vel ſolam formam, vt in Sacramento Pœnitentiæ, ego te abſoluo: vel ſaltem Sacramenti virtutem, vt cum ſacerdos bucellam conſecratam porrigit: miniſter verò matrimonij, neque formam applicat, neque materiam, & ideò videtur, quòd neque virtutem. Reſpondetur, quòd Concilium Florentinum non affirmat requiri conſecratum miniſtrum ad ſacramentum, ſed miniſtrum: vnde ſicut in baptiſmo laicus, qui applicat formam & materiam eſt miniſter, ſic & in matrimonio ipſi contrahentes. Solutio videtur conuincere, quòd miniſter non conſecratus ad gratię collationem concurrat. Contra hoc tamen eſt argumentum, quia ſequeretur inde, quòd infidelis poſſit ad conferendam gratiam cũ Deo concurrere: patet, ſi cum intentione Eccleſiæ baptizaret. Reſpondetur tamen, nihil abſurdi ſequi, nã ſi veram profert formam cum intentione Eccleſię, verè baptizat: has tamen omnes captiones Concilium Tridentinum loco citato abſoluit, diffiniens, miniſtrũ matrimonij eſſe proprium Sacerdotem, & formam determinatam, ſicuti eſt in cæteris alijs Sacramentis.

1 Maius dubium eſſet, ſi quiſquam ſæcularium etiam infidelium, qui conſecrare nequeunt, hoſtiam conſecratam temerè Chriſtiano porrigeret: apparet enim illum non cõferre gratiam, nam & puer ante vſum rationis eandem poſſet porrigere; Reſpondetur, talem miniſtrum gratiam non efficere, quia non applicat formam, ſicut in baptiſmo, ſed ſolum corpus, quod per ſe eſt virtus gratiæ conferendæ; quod quidem corpus eã conferret, etiam ſi qui porrigit, intentionem non haberet miniſtrandi Sacramentum, dummodò ſuſcipiẽs legitimam haberet intentionem: ſecùs de Sacerdote, qui cum virtutem habeat conſecrandi, quando Sacramentum adminiſtrat, ad gratiam concurrit. Dubium.

2 Hæc quæſtio aliam ſuſcitat, inde enim conſequens fieri videtur, vt in quocunque miniſtro, etiã non conſecrato deberet eſſe virtus conferendi gratiam, ſi quidem ob id, quòd omne Sacramentum gratiam conferat, in quolibet ineſt virtus eam conferendi, conſequẽs autem apparet falſum, quoniam in ſolis cõſecratis ineſt character, qui eſt poteſtas adminiſtrãdi Sacramenta. Paluda.4. diſt. 1.q.1. cui eadem diſt. & quæſtione Capreolus ſubſcribit, ait, virtutem conferendi gratiã, exiſtere in miniſtris conſecratis, non autem in illis, qui non ſunt conſecrati. Alij id ridiculum exiſtimant, dicentes, quòd iſti ex eo id fingunt, quòd cenſent, miniſtros attingere productionem illius qualitatis, quæ eſt gratia per modum cauſæ naturalis, ſicut ignis attingit ignem, quem producit in ligno, at verò quamuis non illa ratione qualitatis illius productionis attingant, nihilominus negari non debet, quin in miniſtris conſecratis ſit virtus permanens conferendæ gratiæ formaliter, id eſt, faciendi hominem Deo gratum. Characterem enim ordinis conſtat eſſe poteſtatem adminiſtrandi Sacramẽti, ſicuti character Baptiſmalis eſt poteſtas eadem ſuſcipiendi, cùm ergo per Sacramenta gratia conferatur, id eſt, homo fiat Deo gratus, conſequitur, vt idem character Sacerdotalis ſit poteſtas conferendi gratiã, ſicut & character Baptiſmalis eſt poteſtas eiuſdem ſuſcipiendi. Et hoc eſt quod ait D. Thom. miniſtrum ſortiri interiorem effectum ex virtute principalis agentis, quod eſt Deus: neque diſplicet miniſtrum cauſam eſſe (vt quidam opinantur) morali ſimilem, hoc eſt, familiari: quemadmodum enim quis facit poteſtatem ſeruo redimendi captiuum dando illi redemptionis

Quæſtio.

Paludan.

ptionis precium, ſic quodammodo ſe habet miniſter Sacramenti conferendo Sacramentum, quod Chriſtus in hoc remedium conſtituit, quamuis Sacramento eadem ſimilitudo nequeat tã propriè coaptari, quia non eſt inſtrumentum viuum, cui negotium committatur; ſicuti miniſtri, ſed eſt merum inſtrumentũ inſtar inſtrumenti artificis, quod ab agente nihil recepit niſi motum, & applicationem ad opus. Sed non obſtãte illa ſimilitudine, negandum non eſt, quin in Sacerdote ad hoc munus exequendum vera virtus exiſtat, nempe character, iam enim diſcrimen conſtituimus inter illum, qui ab humano principe ad aliquod deputatur officium, & Sacerdotem, nã in illo nulla à principe creatur virtus ad agendum: in hoc verò dũ miniſter Sacramentorum inſtituitur, character imprimitur, imò, & quando Sacramentum applicat cum intentione Dei, illa etiam applicatio virtus eſt inſtrumentalis Dei, vtpote, motus Sacramenti, & hanc ſolam à Deo recepit miniſter ille, qui per conſecrationẽ non eſt deputatus, vt laicus, dum neceſſitate baptizat: & eo pacto ſubintelligi etiam poteſt verbum D. Thomæ, quòd etiam iſti miniſtri ſortiuntur interiorem effectum ex virtute Dei, quia eius intentione & nomine Sacramenta adminiſtrant.

Pro B. Auguſtino, ipſe pro ſe reſpondet, lib. 3. contra literas Petiliani, c. 43. inquiens: Qua propter, ſiue à fideli, ſiue à perfido diſpenſatore Sacramentum Baptiſmi quiſque percipiat, ſpes ei omnis in Chriſto ſit, (Hiere. 17.) ne ſit maledictus omnis, qui ſpem ſuam ponit in homine: hoc ergo in epiſtola priori, cum Petiliano reſpõderem, puto, quia & dilucidè, & veraciter poſui. Hoc etiam nunc commemoraui, illud inſinuans, atque cõmendans, vt omninò ſpes noſtra non ſit in homine; Deumque Chriſtum, mundatorem, iuſtificatorem hominum eſſe credamus, credentium in eum, qui iuſtificat impium, vt deputetur fides eorum ad iuſtitiam, ſiue ille homo ſit ſanctus, qui miniſtrat Baptiſmum, ſiue impius, & fictus, quem ſugiat Spiritusſanctus; tunc deinde ſubdidi: Si aliter eſſet, quanta conſequeretur abſurditas, & dixi, quod & nunc dico, alioquin ſi talis quiſque in gratia ſpirituali renaſcitur, qualis eſt ille, à quo baptizatur, & cum manifeſtus eſt, qui baptizat homo bonus, ipſe dat fidẽ, ipſe origo, & radix, caputque naſcentis eſt, cum autem latet perfidus baptizator, tunc quiſque à Chriſto perficit fidem, tunc à Chriſto ducit originem, tunc à Chriſto radicatur, tũc Chriſto capite gloriatur: optandum eſt ab omnibus, qui baptizantur, vt baptizatores perfidos habeat, & ignoret eos: quamlibet enim bonos habuerint, Chriſtus eſt vtique incorporabiliter melior, qui tunc erit baptizati caput, ſi perfidus lateat baptizator, quod ſi dementiſſimum eſt credere, ſemper enim Chriſtus iu- (Rom. 4.) ſtificat impium, faciendo ex impio Chriſtianum: ſem- (Sapien. 1.) per à Chriſto perficitur fides, ſemper Chriſtus eſt origo regeneratorum, & caput eccleſiæ, quid habent põderis verba iſta, quæ vani lectores non attendunt, quid intus habeant, ſed tantum quemadmodum ſonent, Hæc tunc dixi, hæc in illa mea epiſtola ſcripta ſunt.

TERTIVM QVAESITVM.

An ad hoc quod quis ſit verus Sacerdos, oportet quòd induatur iuſtitia.

AVguſtinus lib. 2. contra litteras Petiliani, partem affirmatiuam aſſerere videtur, cap. 30. quo Petilianus dixit, Aut ſi quiſquam carmina Sacerdotis memoriter teneat, nunquid inde Sacerdos eſt, quod ore ſacrilego carmẽ publicat Sacerdotis. Auguſtinus reſpondit, Ita iſtud dicis, quaſi modo quæramus, quid ſit verus Sacerdos, & non quid ſit verum Baptiſma: vt enim ſit quiſque verus Sacerdos, oportet vt non ſolo Sacramento, ſed iuſtitia quoque induatur, ſicut ſcriptum eſt, Sa- (Pſal. 131.) cerdotes tui induantur iuſtitia: qui autem ſolo Sacramento Sacerdos eſt, ſicuti fuit Pontifex Caiphas perſecutor vnius & veriſſimi Sacerdotis, quamuis ipſe non ſit verax, quod dat tamen, verum eſt, ſi non det ſuum, ſed Dei: ſicut de ipſo Caipha dictum eſt, Hoc (Ioan. 11.) autem non à ſe dixit, ſed cum eſſet Pontifex prophetauit. Et tamen vt eo quoque ſimili utar, quod ipſe poſuiſti, ſi audias ab aliquo vel profano precem Sacerdotis, verbis & myſterijs Euangelicis confirmatam, nunquid eis potes dicere, non eſt vera? quamuis ipſe non ſolum verus non ſit, ſed etiam nullus Sacerdos ſit? cum Apoſtolus Paulus quoddam teſtimonium ve- (1. Thi. 1.) rum eſſe dixerit Cretenſis cuiuſdam prophetæ, qui inter prophetas Dei non computabatur. Ait enim, Dixit quidam ex ipſis proprius eorum Propheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri: teſtimonium hoc uerum eſt. Si ergo Apoſtolus neſcio cuius alienigenæ teſtimonio, quia verum comperijt, ipſe etiam atteſtatus eſt, cur nos apud quemlibet inuenerimus, quòd Chriſti eſt, & verum eſt, etiam ſi ille apud quem inuenitur peruerſus & fallax eſt, non diſcernimus uitium, quod homo habet? & veritatem, quam non ſuam, ſed Dei habet? & dicimus, Sacramẽtum hoc uerum eſt, ſicut ille ait, teſtimonium hoc uerum eſt. Similiter idem Apoſtolus, cum apud Athe- (Actuũ. 17.) nas eſſet, inter aras dęmonũ animaduertit aram quandam in qua ſcriptum erat, Ignoto Deo, & hoc teſtimonium ad illos in Chriſto ædificandos aſſumpſit: ita vt hoc commemoraret in ſermone ſuo, atque ſubiungeret, Quem vos ignorantes colitis, hunc uobis nos annũciamus. Et poſtea ſubiungit, Et quidem non longè poſitum ab unoquoque noſtrum, in illo enim uiuimus, mouemur, & ſumus: ſicut & quidam ſecundum uos dixerunt, Nunquid quia inuenit apud ſacrilegos teſtimonia ueritas, aut propter iſta illos approbauit, aut propter iſta illos damnauit? Vos autẽ neceſſe eſt, ut ſemper erretis, quãdiu propter hominum uitia Dei Sacramenta uiolatis: aut nos propter Dei Sacramenta, quæ in nobis uiolare nolumus, etiam ueſtri ſchiſmatis ſacrilegium aſſumere putatis.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 13. & Sãct. Tho. 3. parte, q. 82. & art. 5. quærit, an malus Sacerdos Euchariſtiam conſecrare poſſit? & reſpondet hac Concluſione: Sacerdotes etiam ſi non ſint iuſti, ſed peccatores, poſſunt Euchariſtiam cõſecrare. Probatur primo authoritate Auguſtini, in libro de corpore Domini, dicentis: Intra Eccleſiam Catholicam in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito conſecrantis, ſed in uerbo perficitur creatoris, & uirtute Spiritus ſancti. 1. quæſt. 2. Can. intra Catholicam. Secundo probatur ratione, Sacerdos conſecrat nõ uirtute propria, ſed tanquam Dei miniſter in eius perſona, malitia uerò non priuat miniſtrum Domini poteſtate, ſanè qui bonos & malos miniſtros & ſeruos habet, ut patet Matth. 24. ſi dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo: & 1. Corinth. 4. poſtquam dixerat: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, ſubiungit: Nihil mihi conſcius ſum, ſed neque in hoc iuſtificatus ſum: poteſt ergo certum eſſe, aliquem eſſe miniſtrum abſque certitudine probitatis eius. Quod ſi obijcias, hoc derogare dignitati Chriſti, ut miniſtris iniquis utatur; Reſpondetur, id potius excellentiæ eius congruere, cui ſicut uero Deo ſeruiunt nõ ſolum bona, ſed etiam mala, quę per ipſius prouidentiam in eius gloriam ordinantur.

Coh-

Concluſio hæc ab omnibus Catholicis eſt recepta: hæretici ſoli contrarium docent, vt Vuicleph apud Vualdenſem, tomo 2. de Sacramentis, c. 7. qui ſic argumentatur: Si Spirituſſanctus cum Laico ſanctiſſimo, quem inhabitat, non concurrit ad conſecrandum, à fortiori neque cum peſſimo Sacerdote, in quo non eſt Spirituſſanctus. Collectio autem hæc hæretica eſt, ſicuti ſi quis colligeret: non concurrit cum optimo Nathanaele, vt eſſet Apoſtolus, ergo neque ad id muneris concurrit cum peſſimo Iuda: poteſtates enim Diuinitus collatæ non in bonum ſingularium perſonarum, ſed in bonum commune totius Eccleſiæ conferuntur: neque ex moribus miniſtrorum dependent, aliàs cùm crimina hominum occultiſſima ſint, vix vnquam certi eſſe poſſumus, an miniſtri publici Eccleſiæ poteſtatem habeant, vt acta eorum iuridica, & Sacramenta ſolida ſint, & valeant, vnde ſemper in Eccleſia confuſio & conturbatio orir etur, quam huiuſmodi perturbatores moliuntur. Secundò, ratio potiſſimum in Sacerdotibus viget, character enim, vt diximus, nō imprimitur ad modum habitus, tanquam virtus ad benè operandum, ſed eſt mera potentia, & indelebilis facultas, ad operandum, ſiue benè, ſiue malè. Tertiò, ſecundum illos nunquam eſſemus certi, an verum ſacramē tum adoremus, an vero idololatremus. De hac autem quæſtione teſtimonijs Auguſtini, & aliorum ſanctorum, aduerſus Donatiſtas hanc veritatem oſtendimus quæſito primo huius tomi ſeptimi, quòd mali miniſtri quantumuis hæretici, vera adminiſtrent Sacramenta, vbi & errorem Armachani impugnauimus, dicentis, quòd per quodcūque mortale delictum, quantamcunque poteſtatem publicam delinquentis perire: & ideò de hac quæſtione ſufficiant hæc.

Pro B. Auguſtino reſpondetur, quòd cum aſſeruit, quòd ad hoc quod quis ſit verus Sacerdos, oportet, vt non ſolum Sacramento, ſed iuſtitia quoque induatur, ſicut ſcriptum eſt: Sacerdotes tui induantur iuſtitia, non intelligit, quòd ſicut per peccatum mortale gratia amittitur, ſimul & fides amittatur, nam id eſſet contra diffinitionem Concilij Tridentini ſeſſione 6. Can. 28. (Concil. Trident.) quo ſic habetur: Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet, non eſſe veram fidem, licèt non ſit viua, aut eum, qui fidem ſine charitate habet, non eſſe Chriſtianum, anathema ſit. Non ergo negat peccatorem verum eſſe ſacerdotem: & ideo addit: Oportet, quod verbum eſt de ſciētia & experientia, vt Sacerdos quiſque non ſit contentus eo quod charactere Sacerdotali ſit inſignitus, ſed oportet, vt iuſtitia quoque induatur iuxta propheticum dictum; Sacerdotes tui induantur iuſtitia, vbi iuſtitiam non pro virtute ſpeciali & particulari vſurpat, ſed pro iuſtitia & virtute in communi. Ad hoc enim quod Sacerdos ſit iuſtus, oportet, quod veſte virtutum omnium induatur: & quod hæc fuerit mens B. Auguſtini, conſtat ex lib. 4. contra Creſconium Grammaticum, cap. 20. vbi ſic ſcripſit: Parua itaque inter nos in hac re, aut fortaſſe nulla diſſenſio eſt, nam & ego dico, melius per bonum miniſtrum, quam per malum diſpenſari Sacramenta Diuina: verum hoc, propter ipſum miniſtrum, melius eſt vt eis rebus, quas miniſtrat, vita & moribus congruat, non propter illum, qui etiam ſi incurrerit in miniſtrum malum diſpenſantem, veritatem ſecuritatem accipite à Domino ſuo monente ac dicente: Quæ dicunt facite, (Matth. 23.) quæ autem faciunt facere nolite, dicunt enim & non faciunt. Addo etiam ad hoc eſſe melius, vt ille cui miniſtratur, miniſtri boni probitatem ac ſanctitatem diligendo facilius imitetur; ſed non ideo veriora & ſanctiora ſunt quæ miniſtrantur, quia per meliorem miniſtrantur: illa namque per ſeipſa vera, & ſancta ſunt propter Deum verum, & ſanctum, cuius ſunt, & ideo fieri poteſt, vt accedēs ad ſocietatem populi Dei, alium inueniat, à quo facilè baptizetur, alium eligat, quem ſalubriter imitetur: certus eſt enim, ſanctum eſſe Sacramentum Chriſti, etiamſi per minus ſanctum, vel non ſanctum hominem miniſtratum eſt, ſe autem eiuſdem ipſius Sacramenti ſanctitate puniri, ſi indignè acceperit, ſi malè vſus fuerit, ſi ei non conuenienter & congrue vixerit.

QVARTVM QVAESITVM.

An ad eccleſiam pertineant, qui in eius vnitate corporaliter mixti, per vitam peſſimam ſeparantur.

Auguſtinus lib. 1. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 10. affirmare videtur, nedum ſacrilegos, ſed qui peſſimè operantur, & viuunt, ad Eccleſiam non pertinere: ſic inquiens, Itaque vna eſt Eccleſia, quæ ſola Catholica nominatur; & quidquid ſuum habet in communionib. diuerſorum à ſua vnitate ſeparatis, per hoc quod ſuum in eis habet, ipſa vtique generat, non ille, neque enim ſeparatio eorum generat, ſed quòd ſecum de iſta tenuerunt, quod ſi & hoc dimittant, omninò non generant. Hæc itaque in omnibus generat, cuius Sacramenta retinentur, vnde poſſit tale aliquid vbicunque generari, quāuis non omnes, quos generat, ad eius pertineant vnitatē, quæ vſq; in finē perſeuerantes ſaluat. Neque enim hi ſoli ad eā non pertinent, qui ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt, ſed etiā illi, qui in eius vnitate corporaliter mixti per vitam peſſimam ſeparantur. Etenim Simonem Magū per Baptiſma ipſa pepererat: (Actor. 8.) cui tamen dictum eſt, non haberet partem in hæreditate Chriſti. Nunquid ei Baptiſmus. Nūquid Euangeliū? nunquid Sacramenta defuerunt? ſed quia charitas defuit, fruſtra natus eſt, & ei expediebat fortaſſe non naſci. De hac quæſtione vide ſupra B. Hieronymum 9. tomo ad trigeſimum quæſitum.

Pro Auguſtino dicunt quòd pro ſeipſo reſpondet lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 18. ſic ſcribens: Vndè, nos idem copioſiſſimè admonet, multos in delictis ſuis & peccatis mortuos, quamuis ad Chriſti ſocietatem, & ad illius columbæ vnicæ innocentis & ſimplicis membra non pertinentes: quæ ſi ſola baptizaret, illi vtique non baptizarent, ſpecie tamen intus videri & baptizari & baptizare, & in eis quamuis mortuis, illius tamen baptiſmum viuere qui non moritur, nec mors illi vltrà non dominabitur. (Rom. 6.) Cum ergò & intus ſint mortui, neque latentes, nam non de illis tanta diceret Cyprianus, qui vel non pertineant, vel nondum pertineant, & foris ſunt mortui, qui manifeſtius ad eam vel non pertineant, vel nondum pertineant: verumque ſit, non poſſe ab eo viuificari alterum, qui ipſe non viuit, manifeſtum eſt eos, qui intus à talibus baptizantur, ſi vera conuerſione cordis accedunt, ab eo viuificari, cuius eſt Baptiſmus. Si autē ſeculo verbis ſolis, & non factis renunciant, quales Cyprianus & intus eſſe teſtatur, nec ipſos viuificari niſi conuertantur, & tamen verum habere Baptiſmum, etiamſi non conuertantur: vnde & exteriores mortuos, quamuis neque viuant, neque viuificent, habere tamen Baptiſmum viuum, qui eis tunc proſit ad vitam, ſi conuertantur ad pacem, ſimiliter manifeſtum eſt.

QVIN-

QVINTVM QVAESITVM.

An qui ſæculo verbis, & non facto renunciant, membra ſint Eccleſiæ.

AVguſtinus lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, c. 3. aſſerere videtur, eos, qui ſæculo verbis & non facto renunciant, non eſſe membra Eccleſiæ. Sic enim ſcripſit, cui (nempe Eccleſiæ) ſi obtemperaſſent, & rectè iam viuere, non vt pſeudochriſtiani, ſed vt verè Chriſtiani cepiſſent, nunquid eos iuberet denuo baptizari? non vtique, ſed hoc eis præſtaret vera conuerſio, vt Sacramentum, quod non mutatis valebat ad perniciem, mutatis inciperet ad ſalutem: quia neque iſti Eccleſiæ deuoti ſunt, qui videntur eſſe intus, & contra Chriſtum viuunt, id eſt, contra Chriſti mandata Epheſ. 5. faciunt: neque omninò ad illam Eccleſiam pertinere iudicandi ſunt, quam ſic ipſe mundat lauacro aquę in verbo, vt exhibeat ſibi glorioſam eccleſiam, non habentem maculam, nec rugam, aut aliquid huiuſmodi, quod ſi in iſta Eccleſia non ſunt, ad cuius membra non pertinent, non ſunt in Eccleſia, de qua dicitur, Vna eſt columba mea, vna eſt matris ſuæ, ipſa eſt enim ſine macula & ruga, aut aſſerat qui poteſt, huius columbæ membra, membra eſſe, qui ſęculo verbis non factis renunciant. De hac quæſtione vide ſupra, tomo nono B. Hieronymi ad trigeſimum quæſitum.

SEXTVM QVAESITVM.

An auarus & hæreticus à membris columbæ vterque habeatur alienus.

AVguſtinus lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas, partem affirmatiuam aſſerere videtur, cap. enim 20. ſic ſcripſit: Quis enim ebrioſus, non & contentioſus, & animoſus, & inuidus, & à præceptorum ſanitate diſſentiens, & arguentibus ſe grauiter inimicus, iam verò, vt & fornicator, & adulter non ſit, difficile eſt: ſed non conſequitur, poteſt enim ebrius eſſe, & non hæreticus: ſicut poteſt hæreticus eſſe, & non eſſe ebrioſus, neque adulter, aut fornicator, vel luxurioſus, aut amator pecuniæ, aut veneficus, & ſimul hæc omnia poteſt non eſſe: neque enim vnum aliquod vitium omnia cætera conſequuntur. Propoſitis itaque duobus: vno Catholico, cum his omnibus vitijs: alio hæretico ſine ijs, quæ poſſunt non eſſe in hæretico, quamuis contra fidem non vterque diſputet, & tamen contra fidem vterque viuat, & ſpe vana vterque fallatur, & à charitate ſpirituali vterque diſſentiat: & ob hoc vterque ab illius vnicæ columbæ corpore alienus ſit. Et ſubdit: Et ſi hominum, qui hoc habent, alius eſt alio deterior, non ideo illud, quod habet, deterius eſt in illo, quàm in iſto, quia neque in duobus Catholicis malis, ſi vnus ſit alio deterior, deterior baptiſmus erit, neque ſi vnus eorum ſit bonus, alius malus, in malo malus eſt baptiſmus, & in bono bonus, ſed in vtroque bonus: ſicut lumen ſolis vel etiam lucernæ non vtique deterius eſt in oculis deterioribus quàm in melioribus, ſed idem in vtriſque, quamuis eos diuersè pro illorum diuerſitate vel lætificet, vel excruciet. Vide ſupra, tomo nono B. Hieronymi ad trigeſimum quęſitum.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An Baptiſmus Ioannis peccata remitteret.

AVguſtinus lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 10. inſinuare videtur, Baptiſmo Ioannis peccata dimitti, ſic inquiens: Quapropter quanquam ita credam baptizaſſe Ioannem in aqua pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, ut ab eo baptizatis in ſpe remitterentur peccata, re ipſa vero in Domini Baptiſmo id fieret: ſicut reſurrectio, quæ expectatur in finem, ſpe in nobis facta eſt, ſicut dicit idem Apoſtolus, quia ſimul nos Epheſ. 2. excitauit, & ſimul ſedere fecit in cęleſtibus: & idem dicit, Spe enim ſalui facti ſumus: nam & ipſe Ioannes Rom. 8. cum dicat, Ego quidem baptizo vos in aqua pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, Dominum videns Matth. 3. ait, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tamen ne quiſquam contendat, etiam in Baptiſmo Ioānis dimiſſa eſſe peccata, ſed aliquam ampliorem ſanctificationem eis, quos iuſſit Paulus Apoſtolus denuo baptizari, per Baptiſmum Chriſti eſſe collatam, non ago pugnaciter. Ioan. 1.

Chryſoſtomum hom. 10. in Matth. explicantē hæc verba, Venit Ioannes Baptiſta prædicans, & dicens, Pœnitentiam agite Matth. 3. Ioannes Caluinus cap. 17. ſuarum Inſtitutionum accuſat, quod de Baptiſmo Ioannis tractans affirmauerit, illud non contuliſſe remiſſionem peccatorum contra authoritatem Lucæ ſcribentis, Ioannem prædicaſſe Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Sed mirum ſanè, cur temerarius hic eiuſdem criminis non inſimulet etiā Paulum Apoſtolum, & ipſum Baptiſtam eadem planè prædicantes, quæ Chriſoſtomus ex eorum ſententia docuit. Paulus enim, cum apud Epheſum rebaptizari iuſſit eos qui Ioannis Baptiſma ſuſceperant, oſtendit lauacrum illud non contuliſſe Spiritusſancti gratiam, ſed præparatorium fuiſſe ad conſequendam gratiam in Chriſti Baptiſmate. Et ob id occurrens ijs, qui ſibi Ioannis Baptiſma iam ſuſceptum ſufficere putabant, dixit: In quo ergo baptizati eſtis, Ioannes baptizauit Baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens, In eum qui venturus eſt: ac ſi dixiſſet, Ioannis baptiſmus nihil aliud fuit, quam pręparatio quædam pœnitētes ad Chriſti baptiſma deducens, & ob id vos iterum in Chriſti nomine baptizari neceſſe eſt. Hoc & ipſe Baptiſta agnoſcens, clamabat, Ego quidem baptizo in aqua, in pœnitentia, qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, ipſe vos baptizauit in Spiritusſancto, & igni, hoc eſt, ego non in Spiritu viuificante, & remiſſionem peccatorum exhibente baptizo, ſed in aqua: nimirum, vt hoc ablutionis ſymbolo admoneam vos, vt itinere pœnitentiæ arrepto, properetis ad Baptiſmum Chriſti, qui vos aqua gratiæ ſuæ emundatos, & igne Spiritus ſui purificatos ad æternam fœlicitatem ducat. Vndè Chryſoſtomus palam oſtendit, neque Lucam à Paulo & Ioāne diſcrepare, neque ſecum Lucam pugnare, vt improbè mentitur Caluinus. Actor. 19. Matth. 3.

Doctores Scholaſtici, 4. diſt. 2. de hac quæſtione, S. Thom. 3. parte, quæſt. 38. & art. priori quęrit, vtrum conueniens fuerit baptiſmum Ioannis ante baptiſmū Chriſti Diuinitus inſtitui. Et reſpondet tribus Concluſionibus. Prima, conueniens fuit, ut ritus ille baptizandi Ioannis baptiſmum Chriſti antecederet. Probatur: Primo ex Auguſtino, ſuper Ioan. tracta. 5. quia opportebat Chriſtum ab illo baptizari, vt tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam conferret aquis, quæ materia eſſent ſui Baptiſmi. Secundò, vt Chriſtus populo innoteſceret: confluentibus enim ad eum turbis annunciabat eum eſſe Auguſt.

Meſſiã, qui baptizaturus erat Spiritu ſancto & igne, atque adeò agnum, qui tolleret peccata mundi. Tertiò, vt ſuo baptiſmo aſſueſcerent homines ad baptiſmum Chriſti. Quartò, vt ad pœnitentiam hominem inducens, eos ad dignè ſuſcipiendum Baptiſmum Chriſti præpararet.

Secunda concluſio: Baptiſmus Ioannis partim fuit à Deo, & partim ab ipſo Ioanne, nam ſi ritum baptizandi conſideremus, ſpeciali reuelatione Spiritus ſancti Ioannes fuit ad id miſſus, vt ex illis verbis conſtat. Qui miſit me baptizare, &c. Si autem effectum, nihil in eo fuit quod Ioannes ipſe præſtare non poſſet, quia gratiam non conferebat, ſed tantum corpora abluebat.

Tertia Concluſio: Baptiſmus ille per ſe non erat Sacramentum, ſed quaſi quoddam Sacramentale, diſponens ad baptiſmum Chriſti. Hanc aſſerit S. Tho. articulo citato in ſolutione ad primum.

De Baptiſmo Ioannis aduertendum, quod fuit cõdecens, vt quemadmodum apud Malachiam erat vaticinatum: Deus Baptiſtam mitteret, ceu Angelum ante faciem Chriſti, qui ante ipſum præpararet viam eius: nam cùm ſuperbia Iudæorum ipſos eo vſque excęcaſſet, vt Meſſiam cum pompa & throno temporali venturum expectarent, & ipſe venturus eſſet ſedens ſuper aſinam & pullum ſubiugalem, vix vllus populi eum agnoſceret, ſed omnes repudiarent, vt maiores eorum fecerunt, fuit ergo maximè expediens, vt eius præcurſor tam ſtupenda vitæ ſanctimonia antecederet, vt ipſe idem Meſſias exiſtimari poſſit, vt poſtquã tantam comparaſſet authoritatem, teſtimonio ipſius populum ad Chriſtum vt ad verum Meſſiam remitteret: atqui vt hanc authoritatem Chriſtus illi conciliaret, tam egregio encomio laudum illum ad turbas commendando extulit; ob idque cùm circunciſio illis tam chara fuiſſet, tantique eam ęſtimarent, ſicuti à Deo acceptam, duriſſimum illis erat illam relinquere, vt Chriſto baptizanti auſcultarent filio fabri, & ideo oportuit, vt Ioannes de genere ſacerdotum, quibus oportebat cęremoniam circunciſionis tueri, illo baptizandi ritu ad baptiſmum Chriſti populum alliceret. Et hac ratione probatur tam prima quàm ſecunda Concluſio, nempè, & quòd ritus ille fuit decens, & quod fuit Dei inſpiratione inſtitutus.

Aduertenda tamen eſt differentia inter ritum illum, & Circunciſionem, & noſtra Sacramenta, nam circunciſionem Deus ipſe inſtituit, & Sacramenta noſtra Chriſtus iuſſit, ritum tamen illum Ioannes inſtituit, licęt Diuinitus afflatus: aliud eſt enim Deum ipſum per ſe aliquid inſtituere, aliud vero hominem Diuinitus afflatum, nam Sacramenta Deus inſtituit; Sacramentalia vero & alias cęremonias Eccleſia per impulſum Spiritus ſancti; ideo Sacramenta dicuntur de iure Diuino: Sacramentalia, & Leges Eccleſiæ de iure poſitiuo, & ob id non eſt dicendum: Baptiſmum Ioannis ſimpliciter fuiſſe de iure Diuino, ſed cum moderamine (vt ait Sanct. Tho.) fuiſſe à ſolo Deo, in quantum Deus in homine operatur.

Quod ſi arguas, illo ergo modo cęremoniæ Sacramentales, quas Eccleſia inſtituit, poſſent dici de iure Diuino, negatur conſequentia; quia Eccleſia ſolum vtitur ſpeciali inſpiratione in genere & manutenentia quadam, ne in ſuis ſanctionibus erret: Ioannes autem ſpecialem & expreſſam reuelationem ad modum prophetiæ ſuſcepit illius ritus, probabile etiam eſt, præceptum accepiſſe Diuinum, vel mente, vel voce extrema: quod inſinuat verbum illud. Qui miſit me: vnde inſtitutio ipſius fuit à Deo per authoritatem, & à Ioanne per miniſterium: itaque Ioannes non fuit nudus miniſter, vt miniſtri Sacramentorum Chriſti, qui nihil faciunt, niſi applicare Sacramenta, ſed fuit inſtitutor, præcepto tamen Dei; quorum vtrumque Chriſtus nos docuit Matth. 21. dicens. Baptiſmus Ioãnis vnde erat, à cœlo, an ex hominibus? quaſi dixiſſet: Ioannis erat tanquam inſtitutoris & miniſtri, cęlitus tamen præceptum acceperat.

Circa tertiam Concluſionem hoc eſt certum, neminem conſenſiſſe ritum illum fuiſſe perfectum Sacramẽtum, ſicuti ſunt Euangelica, quia vt ſtatim diffiniemus, gratiam non conferebat. Quod tamen eſſet propriè Sacramentum, ſicuti illa veteris legis, eſt argumentum, quod ratio Sacramenti in hoc conſiſtit, vt ſit ſignum gratiæ, vt erat Circunciſio, & eſus agni paſchalis, ſignum erat cœnæ Dominici altaris. Secundo arguitur, illic erat vera materia & vera forma, ait enim Magiſter in 4. diſt. 2. Ioannem baptizaſſe in nomine venturi, ergo nihil deerat, quo minus verum eſſet Sacramentum. Et Hugo lib. 2. de Sacrament. parte 6. cap. 6. appellat eum Sacramentum, dicens: In Baptiſmo Ioannis per intinctionem aquæ ſolum Sacramentum dabatur. Hinc Alexander, 4. parte, q. 9. membro 2. Sacramentum eum dicit, eo quod Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum & idem Magiſter ibidẽ. Sanctus vero Tho. id negat. Ad rationem enim Sacramenti non ſufficit, vt ſit ſignum ſignificans Sacramentum Chriſti: nam illo modo, etiam tranſitus maris rubri diceretur propriè Sacramentum: quod nullus concedit, ſed debet etiam ſignificare actionem aliquam ipſius Chriſti ſanctificantis, ſicut eſus agni paſchalis ſignificauit eius paſſionem, qua nos ſanctificauit, & pariter cœnam, quam ipſe cum Apoſtolis cœnauit, eos ſui corporis communione ſanctificans, quod Baptiſmo Ioannis non conueniebat. Item, licet ritus ille ſignificaret Baptiſmum Chriſti, non tamen fuit propriè inſtitutus ad id ſignificandum, ſed ad præparandum homines ad ipſum recipiendum, ſicut catechiſmi & exorciſmi. Vnde Beda ſuper Ioannem inquit. Quantum catechumenis nondum baptizatis prodeſt doctrina fidei, tantum profuit Baptiſmus Ioãnis ante Baptiſmum Chriſti.

Ad id autem quod de forma ſubiunctum eſt, multo minus mouet, nam intelligi nequit, cur Doctores tam aſſerte dixerint. Ioannem baptizaſſe in nomine venturi: tametſi opinio fuerit Hieronymi, & Ambroſij, quod collegerunt ex illo Actuum 19. vbi Epheſij à Paulo rogati, in quo eſſent baptizati, reſponderunt, in Ioannis Baptiſmate: quibus Paulus; Ioannes inquit, baptizauit Baptiſmo pœnitentiæ populũ, dicens, in eum qui venturus eſſet, poſt ipſum vt crederent. Inde Hieronymus ſuper Ioelem ca. ſecundo, & in epiſtola de viro vnius vxoris, ait. Ioannem baptizaſſe in nomine venturi: & idem Ambroſius libro de Spirituſancto. Ex quibus Hugo loco citato, & Magiſter Sententiarum, & Alexander de Ales eãdem opinionem ſunt ſecuti. At verò (vt Durandus, 4. diſtinctione 2. quæſtione 3. bene ait) quidquid ſit de concluſione, ex illo tamen loco forma illa non colligitur, quoniam ibi non dicit Paulus. Ioannem vſum eſſe illa forma, ſed quod inter baptizandum, vti ait ſuper Matth. Chryſoſtomus homilia 4. prædicabat, vt crederent in eum, qui eſſet venturus: nam etſi iam in carne veniſſet, erat tamen venturus ad baptizandum in Spirituſancto, & ſuam laturus legem, quam nondum tulerat, & ideo aiebat. Qui poſt me vẽturus eſt, ante me factus eſt, id eſt, qui poſt meã prędicationẽ, & Baptiſmũ i aqua, baptizaturus eſt in ſpiritu, & remiſſurus peccata. Et cõfirmatur quod nõ vteretur illa forma, eodẽ enim modo baptizauit Chriſtũ, quo alios, non autẽ eſt credibile, baptizaſſe Chriſtũ in nomine vẽturi, cũ ipſum eundẽ eſſe cognoſceret, ergo. Itẽ circũciſionis nulla legi ſcerta forma, quæ tamẽ verũ erat ſacramẽtũ, multo ergo minus neceſſaria erat certa forma

ma in Baptiſmo Ioannis. Et ideò Durandus loco citato, & ibidem Scotus aiunt, fortaſſe Ioannem nulla fuiſſe vſum forma. Quod ratione hac confirmatur: nam ritus ille fuit medius inter ſacramenta noſtra, & uetera: nam in materia conueniebat cum noſtro Baptiſmo, cum antiquis uerò in hoc, quod gratiam non conferebat: & quia forma ad hoc tantum adhibetur, ut exprimat effectum interiorem animæ, qui a miniſtro per Dei authoritatem procedit & illic nihil fiebat, quod purus homo non poſſet præſtare, non opus erat dicere, In nomine uenturi: ob id enim nos dicimus, In nomine Patris, & Filij, &c. ut Trinitatem exprimamus, in cuius uirtute confertur gratia. Quare ſi pariter Ioannes baptizaret in nomine uenturi, denotaret illic gratiam infundi, quod beneficium proprium erat uenturi. Neque quod illic continuo ſubditur, His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu, illi opinioni ſuffragatur: nam cum uenturus & Dominus Ieſus idem eſſet, non bene uerba cohærerent, ut propterea quod erant baptizati in nomine uenturi, baptizarentur in nomine Domini: imò quia Ioannes in forma Baptiſmi nomen Domini non nominauerat, illo ſunt nomine baptizati: fatemur authoritatem Hieronymi & Ambroſij, quos tam multi ſequuntur, grauiſſimam eſſe: uerumtamen coniecturæ ſunt illæ in contrarium urgentes.

Dubium. Articulo 3. quærit S. Tho. utrum in Baptiſmo Ioãnis gratia daretur, & reſpondet duabus Concluſionibus. 1. Concluſio. Prima eſt negatiua, Baptiſmus Ioannis gratiam non conferebat. Probatur: quia tota doctrina eius & operatio præparatoria erat ad Chriſtum, ſicut inferioris miniſtri eſt præparare materiam ad formam, quã inducturus eſt principalis artifex: gratia autem conferenda erat hominibus per Chriſtum, ſecundum illud Ioannis 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum Dominum facta eſt. Quòd ſi quis inſurgat dicens, rationem hanc tantum probare, quòd Ioannes non per propriam authoritatem conferret gratiam, non autẽ quòd neque tanquam miniſter Dei eã conferret, quãdoquidem eius Baptiſmus Diuinitus erat inſtitutus. At verò ratio ſi benè intelligatur, bona eſt: non enim tantum huic nititur fundamento, quòd Ioannes non erat niſi miniſter Chriſti, nam & eius miniſtri poſtea per Sacramenta conferebant gratiam: ſed in hoc fundatur, quòd non erat miniſter, niſi tanquam præparans materiam, eo quòd anteceſſit Chriſtum, & Baptiſmi eius inſtitutionem: quare Baptiſmus eius non erat ad gratiam conferendam inſtitutus. Et eſt quidem ratio duntaxat concluſionis expoſitoria, nã concluſio nõ indiget ratione, qua probetur, cum ſit de fide, loco citato Matth. 3. Ego quidem baptizo uos in aqua, in pœnitentia: qui poſt me uenturus eſt, ipſe uos baptizabit in Spiritusancto & igne: quaſi dixiſſet, uirtus mea aqua materiali ad corpus tantum pertingit, ſed uirtus Chriſti, quæ fortior eſt ſpiritu & igne, vſq; ad animam penetrabit. Et Ioan. 1. ubi idem Baptiſta cum negaſſet ſe Meſſiã eſſe, interrogatus, cur in aqua baptizaret, reſpondit, Ego baptizo in aqua, quaſi dicat, non in ſpiritu: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, ſuper quem uideris Spiritum ſanctum deſcendentem, & ſuper eum manentem, hic eſt qui baptizat in Spiritusancto. Vndè Auguſtinus in Enchiridio, non regenerabantur, inquit, uel renaſceban tur, qui baptizabantur Baptiſmo Ioannis, ſed præparabat uiam Domino Chriſto, in quo ſolo renaſci poterant qui parabantur.

2. Concluſio. Secunda Concluſio, Effectus baptiſmi Ioannis erat præparare ad gratiam per Chriſtum conferendam. Hæc ſupra probata eſt, ubi diximus, baptiſmum illum fuiſſe quodammodo Sacramentale Baptiſmi Chriſti. Quare Beda comparat illum doctrinæ catechumenorum: nam ſicut catechumeni ante Baptiſmum prius per catechiſmum quantum ad intellectũ, erudiuntur de fide, quam profeſſuri ſunt, ac deinde quantum ad affectum, peccatorum redarguuntur, admonenturque renunciare diabolo, ac demum remiſſio peccatorum illis promittitur, ſic & Ioannes admonebat, ut in Chriſtum crederent, & peccatorum populum redarguens, remiſſionem illis per Baptiſmum Chriſti pollicebatur, & aſſuefaciebat populum illo lauandi ritu, ut paratior ad Baptiſma Chriſti fieret. Et ideo ſicut catechiſmi & exorciſmi ſunt diſpoſitiones proximæ, & quodammodo intrinſecè Baptiſmo, ſic Baptiſmus Ioannis erat diſpoſitio remotior, & quodammodo extrinſeca.

Dubium eſt ex illo Marci 1. Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: remiſſio autem huiuſmodi non niſi per gratiam fit. Dicimus locum hunc biſariam legi poſſe: vno modo, quod baptizaret Baptiſmo ſuo, prædicando eundem eſſe Baptiſmum pœnitentiæ: non quod eſſet Sacramentum pœnitentiæ, ſed quod inducebat ad pœnitentiam, eo quòd qui illum ſuſcipiebant, profitebantur ſe pœnitentiam acturos, ad quam Baptiſmus ipſe alliciebat: per hoc quod lotio illa corporalis munditiem animæ ſignificabat, quæ fit per pœnitentiam. Vnde Hieronymus illic ait, Gratia, quæ per Baptiſmum Chriſti danda erat, quodãmodo per paranymphum initiabatur. Secunda aũt lectio eſſe poteſt, quod erat baptizans Baptiſmate ſuo, prædicans autem Baptiſmum Chriſti, qui eſt Baptiſmus pœnitentiæ in remiſſionem peccatorũ: prædicabat enim dicens, Ille vos baptizabit in Spiritusancto.

Secundus autem locus apud Mathęum plus difficultatis habet: quomodo ſcilicèt illi ad Baptiſmum Ioannis confluentes, confitebantur peccata. Sanct. Tho. art. citato nihil aliud ait, quam quòd confeſſio illa peccatorũ non fiebat ad eorũ remiſſionẽ ſtatim per Baptiſmum Ioannis exhibendam, ſed conſequendam poſtea per pœnitentiam, & Baptiſmũ Chriſti, ad quẽ pęnitentia præparabat. Concedit ergo aliquã illic fieri confeſſionem: quam verò facerent, non explicat. Et quæſtione 68. ar. 6. ait, quod accedẽtes ad Baptiſmum Ioannis, confitebantur peccata, vt ſecundum qualitatem peccatorum, eis pęnitentia determinaretur. Vbi in ſuperficie ſentire videtur, quod confeſſio illa eſſet Sacramentalis. Quod verò id non ſenſerit, ait hoc 3. citato manifeſtum fit, vbi ait, quòd in Baptiſmo Ioannis nulla recipiebatur gratia: quòd ſi Baptiſmus Sacramentum non erat, ſit vt neque confeſſio Sacramentalis eſſet.

Ideo Caietanus in expoſitione illius loci ſuper Mathę. 3. ait, quod non confitebantur vocaliter, ſed per id ipſum quod abluebantur, confitebantur ſe eſſe peccatores, itaque ablutio illa erat confeſſio. Interpretatio tamen hæc non videtur conſona textui, cum tanquam duo illic connumerentur baptizari, & peccata confiteri, & eſt præterea contraria Diuo Tho, dicenti, quod ſecundum qualitatem peccatorum imponebatur eis pœnitentia.

Abulenſis ſuper eundem locum dicit, quod confitebantur vocaliter, non tamen exprimendo peccata, ſicut nos. Attamen pręterquam quod in hoc contradicit S. Tho. qui ait, qualitates peccatorum illos tũc exprimere, aduertatur uerbo confeſſionis, nam confeſſio generalis, puta cum quis dicit, ego ſum peccator, non eſt propriè confeſſio peccatorum, nam hæc ſonat expreſſionem aliquam, vt iudex de illis iudicet.

Tho. Valdenſis tomo 2. de Sacramẽtis c. 136. oſtẽdere nititur in lege veteris apud Iudæos in more fuiſſe cõfeſſionẽ expreſſã peccatorum, nam confitebantur grauia peccata, potiſſimum tria, adulterium, homicidium,

cidium, & blaſphemiam, non tamen peccata cordis. Teſtimonia tamen, quæ adfert, id non conuincunt: nam maximè illud Leuit. 16. vbi legitur, quod ablato hirco emiſſario. Sacerdos imponens ei manus, orat pro peccatis populi. Vnde colligit Vualdenſis, iam tunc ſacerdoti per confeſſionem ſecretam fuiſſe narrata. At re vera collectio nulla eſt: nam confeſſio illa non erat niſi generalis, ſicut nunc ſacerdos in Eccleſia orat pro peccatis populi.

De hac ergo re vnum eſt certum, nempe, quod in lege antiqua non fuit confeſſio Sacramentalis, in qua conferretur gratia: ſola enim circuncifio erat ſignum gratiæ ad delendum originale: aliud autem Sacramẽtum ad remiſſionem actualium error eſſet concedere fuiſſe in illa lege. Ratio eſt: quia Leuitici Sacerdotes claues ſpirituales non habebant, quibus à Deo dictũ eſſet: Quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt: quare in illa Sacramentis nihil ſpirituale recõditum latebat, præter cultum religionis, & corporis ablutiones in figuram ſpiritualium, quæ in lege Chriſti erant futuræ, iuxta illud Pauli ad Hebr. 9. Sanguis hircorũ & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, hoc eſt ad tollendas irregularitates, quæ ex peccatis contrahebant. Obligare autem Iſraelitas ad detegenda crimina ſua occultiſſima Sacerdoti minori, præmio quod nobis propoſitum eſt, vt ſcilicet per eundem Sacerdotem vice Dei ſungẽtis omnia remitterẽtur, duriſſima lex eſſet.

Secundo addimus, quòd forte illi genti moris erat, confiteri Sacerdotibus in templo peccata publica, vt Sacerdos pro delinquente oraret: & forſan ſecreto aliqua etiam confitebantur, non vt gratiam tanquam per Sacramentum ſuſciperent, ſed vt ſalutare monitum & conſilium à Sacerdote audirent, & illis forſan pœnitentias aliquas particulares imponerent, vt ait D. Thomas nam erant tunc quam plurimæ oblationes legales animalium pro expiatione diuerſorum peccatorum conſtitutæ: quod ex dictis verbis Matth. confirmari videtur: cum enim ait Euangeliſta, eos, qui baptizabantur à Ioanne, confiteri peccata ſua, hoc non dicit ſolum propterea quod Ioannes pœnitentiam prædicabat præparatoriam Baptiſmi Chriſti, ſed quod forſan mos ille ſolennis erat illis, quoties ad rem aliquam ſacram accederent. Eadem autem cõfeſſio ex verbis Lucæ 3. innoteſcit: ait enim, quòd homines diuerſæ conditionis & ſtatus diuerſa documenta à Ioanne tunc ſuſcipiebant: diuites enim quærebant, quid facerent: & reſpondebat, quod qui habet duas tunicas, det vnam non habenti: publicanos vero idem quærẽtes commonebat, vt nihil aliud reciperent, quam conſtitutum eis eſſet: militibus etiam imperabat, ne quempiam concuterent, neque calumniam facerent. Et hoc eſt quod ait Euangeliſta, Ioannem prædicaſſe fructus pœnitentiæ: & D. Tho. eis fuiſſe pęnitentias determinatas.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod cum dixit, tamen ne quiſquam cõtendat etiam in Baptiſmo Ioãnis dimiſſa eſſe peccata, ſed aliquam ampliorem ſanctificationem eis, quos iuſſit Paulus Apoſtolus denuo baptizari, per Baptiſmum Chriſti eſſe collatam, non ago pugnaciter, non ſenſiſſe Baptiſmum Ioannis peccata dimittere, & gratiam conferre: eſſet enim tunc verè & propriè Sacramentum: ſed tantum ſentit gratia diſputationis ſuſtineri poſſe: Baptiſmum Ioannis fructum aliquem ſpiritualem efficere & cauſare: non tamen qui attingeret ad fructum & effectum Baptiſmi Chriſti, & ideo inquit, quòd ampliorem ſanctificationem accipiebant, qui denuo Baptiſmo Chriſti baptizabantur: hæc autem amplior ſanctificatio baptiſmi Chriſti alia eſſe non poterat, niſi remiſſio culpæ, & collatio gratiæ, ad quam Ioannis Baptiſmus pertingere non valet. Et hoc conſonat ſententiæ, quã tenuit in Enchidio. quæ refertur de conſe. diſ. 4. ibi inquit, nõ regenerabantur, vel renaſcebantur, qui baptizabãtur Baptiſmo Ioãnis, ſed pręparabat viã Domino Chriſto, in quo ſolo renaſci poterãt, qui parabantur.

OCTAVVM QVAESITVM.

An primatus ſolum ſit in ſancta conuerſatione & vita bona.

AVguſtinus lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas inſinuare videtur, quòd mali primatum non teneant in Eccleſia: nam ca. 16. ſic ſcripſit: Quamobrem, quia manifeſtum in Baptizato eſſe Baptiſmum, cum baptizatus in Eccleſia ſeparatur: Baptiſmus qui in illo eſt, cum illo vtique ſeparatur, & ideo non omnes, qui tenent Baptiſmum, tenent Eccleſiam: ſicut non omnes qui tenent Eccleſiam, tenent & vitam æternam: aut ſi Eccleſiam tenere non dicimus niſi eos qui Diuina mandata cuſtodiunt, multos iam eſſe concedimus Baptiſmum tenentes, & Eccleſiam non tenentes: quamobrem non præoccupat hæreticus Baptiſmum, cum eum ab Eccleſia ſumpſerit, neque potuit amittere, cũ recederet, quem iam non habere Eccleſiam dicimus, & tamen habere Baptiſmum concedimus; nec primatum quiſquam ſibi derogat, & hæretico tribuit, quia cum dicit ſecum abſtuliſſe, quod non legitime daret, ſed tamen legitimum daret, nec iam legitime haberet, ſed legitimum haberet: primatus autem non eſt niſi in ſancta conuerſatione & vita bona, quo pertinent omnes: ex quibus, tanquam membris conſtat illa ſponſa non habens maculam neque rugam, & illa columba inter multorum cotuorum improbitatem gemens. Sententiam hanc retractauit B. Auguſtinus, lib. 2. Retractatio. c. 18. vbi inquit: Vbicunque in his libris, quos contra Donatiſtas ſcripſi, commemoraui; Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, non ſic accipiendum eſt, quaſi iam ſit, ſed quæ præparatur, vt ſit, quando apparebit etiam glorioſa, nunc etiam propter quaſdam ignorantias & infirmitates membrorum ſuorum habet, vnde quotidie tota dicat, dimitte nobis debita noſtra. Quod vero per peccatum mortale primatus omnis tam Eccleſiaſticus, quam ſęcularis amittatur, eſt error Armachani, quem impugnauimus quæſito 1. huius tomo 7.

NONVM QVAESITVM.

Peccatores an pertineant ad ſanctam Eccleſiam.

AVguſtinus lib. 6. de baptiſmo contra Donatiſtas partem affirmatiuam ſentire videtur, nam c. 3. ſic habet. Habere autem Baptiſmum, & tradere, & accipere malos nequaquam in melius commutatos, & de ſcripturis canonicis, & de ipſius Cypriani litteris ſatis, vt arbitror, demonſtrauimus, quos non pertinere ad ſanctam Eccleſiam Dei, quamuis intus eſſe videantur, ex hoc apertiſſimè apparet, quia iſti ſunt auari, raptores, ſeneratores, inuidi, maleuoli, & cætera huiuſmodi. Illa autem columba vnica, pudica, & caſta ſponſa ſine macula & ruga, hortus concluſus, fons ſignatus, paradiſus cum fructu pomorum, & cætera, quæ de illa ſimiliter dicta ſunt: quod non intelligitur, niſi in bonis, & ſanctis, & iuſtis, id eſt, non tantum ſecundum operationes muneruum Dei bonis maliſq; cõmunes, ſed

ſed etiam ſecundum internam, & ſupereminentẽ Spiritus ſancti gratiam habentius. Quibus Dominus dicit, Si cui dimiſerijs peccata, dimittuntur ei, & ſi cui tenebitus, tenebuntur. Sententiam hanc retractauit B. Auguſtinus, 2. lib. Retractat. cap. 18. ut ex quæſito huic ſuperiori conſtat.

DECIMVM QVAESITVM.

Ad omnes, qui uerba Dei audiunt & non faciunt, ſint extra Eccleſiam.

AVguſtinus lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas partem affirmatiuam aſſerit: nam cap. 40. ſic ſcripſit. Alius Ianuarius à vico Cæſaris dixit, ſi non obtemperat error veritati, multo magis veritas non conſentit errori: & ideo non Eccleſiæ aſſiſtimus, in qua præſidemus, vt baptiſmus eius ipſi ſoli vendicantes, eos, quos Eccleſia non baptizauit, baptizemus. Reſpondetur, quos Eccleſia baptizat, vtrique petra illa baptizat, extra quam ſunt omnes, qui audiunt verba Chriſti, & non faciunt: baptizentur ergo quicunque à talibus baptizati ſunt: quod ſi non fit ſicuti in illis, ita in hæreticis Baptiſmus Chriſti eorum iniquitate & peruerſitate damnata ſiue correcta agnoſcendus & approbandus eſt. De hac quæſtione vide ſupra tomo 9. B. Hieronymi ad trigeſimum quæſitum.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An paruuli tanquam peccatores baptizentur.

AVguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, ſubindicare videtur, quòd paruuli non ſicut peccatores baptizantur, nã cap. 19. ſic ſcripſit, Ac ne quis exiſtimet ideo paruulos ad Baptiſmum afferri oportere, quia ſicut peccatores non ſunt, ita neque iuſti ſunt, quomodo ergo quidam meritum huius ætatis à Domino laudatum eſſe commemorant, quando ait: Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cęlorum? ſi enim hoc non propter humilitatis ſimilitudinem, quòd humilitas paruulos faciat, ſed puerorum vitam laudabilem, dictum eſt, profectò & iuſti ſunt: non enim rectè aliter dici potuit, talium eſt regnum cęlorum, cum eſſe non poſſit niſi iuſtorum. Sed forte hoc quidem non congruenter dicitur, quòd paruulorum vitam laudauerit Dominus, dicens, talium eſſe regnũ cœlorum, cum verax ſit ille intellectus, quod humilitatis ſimilitudinem in parua ætate poſuerit. Verum tamen forſitan hoc tenendum eſt, quod dixi, propterea paruulos baptizari debere, quia ſicut peccatores non ſunt, ita neque iuſti ſunt: ſed cum dicit, Non veni vocare iuſtos, quaſi ei reſponderetur, Quos ergo vocare veniſti? continuo ſubiungit, ſed peccatores in pœnitẽtiam. Et ideò quia ſuæ vitæ propriè peccatis nullis adhuc tenentur obnoxij, originalis in eis ægritudo ſanatur, in eius gratiam, qui ſaluos facit per lauacrum regenerationis. De hac quæſtione vide ſupra tomo 4. Chryſoſtomi, ad 20. quæſitum.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod ex litera eius conſtat, eum loqui de peccato actuali, de quo inquit, quod paruuli non ſunt implicati peccatis actualibus, & ideo non tanquam peccatores paruuli baptizãtur, ſed ratione originalis, quod in eis verè & propriè peccatum eſt: & ideo inquit, quod originalis ægritudo in eis ſanatur in eius gratiam, qui ſaluos fecit per lauacrum regenerationis.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An paruuli peccata propria habuerint.

AVguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, aſſerere videtur, paruulos peccata propria non habere, c. enim 20. ſic nobis ſcriptum reliquit. Porrò, ſi iſti, qui baptizantur, propter virtutem celebrationemque tanti Sacramenti, quamuis ſuo corde atque ore non agant, quod ad credendum cõfitendumque pertineat, tamẽ in numero credentium cõputantur: profectò illi, quibus Sacramentũ defuerit in eis habendi ſunt, qui nõ credũt Filio: atque adeò ſi huius inanes gratiæ de corpore exierint, ſequetur eos, quod dictum eſt, Non habebunt vitam, ſed ira Dei manet ſuper eos: & vnde hoc, quando eos clarum eſt, peccata propria non habere, ſi nec originali peccato tenentur obnoxij; bene autem non ait, ira Dei ueniet ſuper eum, ſed manet ſuper eũ. Mentem ſuam explicat Auguſtinus c. 23. eiuſdẽ libri, inquiens. Quoniã qui non manducauerit carnẽ eius, & qui incredulus fuerit Filio, nõ habet vitã, ſed ira Dei manet ſuper eum, ab hoc peccato, ab hac ægritudine, ab hac ira Dei cuius naturaliter filij ſunt, qui etiam ſi per ætatem non habent proprium (nempe actuale) trahunt tamen originale peccatum, non liberat niſi agnus Dei, qui tollit peccata mundi: nõ niſi medicus, qui nõ venit propter ſanos, ſed propter ęgrotos: non niſi Saluator, de quo dictum eſt generi humano: Natus eſt vobis hodie Saluator: non niſi Redemptor, cuius ſanguine deletur debitum noſtrum. Lucæ. 2.
Nam quis audeat dicere, non eſſe Chriſtum infantũ Saluatorem, nec redemptorem: vnde autem ſaluos facit, ſi nulla in eis eſt originalis ægritudo peccati: vnde redimit, ſi non ſunt per originem primorum parentum venundati ſub peccato? Nulla igitur ex noſtro arbitrio, præter Baptiſmum Chriſti, ſalus æterna promittatur infantibus, quam non promittit ſcriptura Diuina humanis hominibus ingenijs præferenda.

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An paruuli ſine corpore & ſanguine Chriſti uitam habere poſſint.

AVguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione contra Pelagianos, aſſerere videtur, Euchariſtiam infantibus ita neceſſariam eſſe, ut baptiſmus, c. enim 20. ſic habet: Dominum audiamus, non quidem hoc per Sacramentum lauacri dicentem, ſed de Sacramento ſanctæ menſæ ſuæ, quo nemo ritè niſi baptizatus accedit: Niſi manducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis uitam in vobis. Quid ultra quærimus? quid ad hoc reſpõdere poterunt, niſi pertinacia pugnaces neruos aduerſus conſtantiã perſpicuæ ueritatis intendam? an verò quiſquam hoc dicere audebit, quod ad paruulos hæc ſententia nõ pertineat? poſſintque ſine participatione corporis & ſanguinis in ſe habere uitam, quia non ait: Qui non manducauerit, ſicut de Baptiſmo, Qui non renatus fuerit: ſed ait, ſi non mãducaueritis, uelut eos alloquens, qui audire & intelligere poterãt, quod utique paruuli: ſed qui hoc dicit, nõ attendit, quia niſi oẽs iſta ſentẽtia teneat, ut ſine corpore & ſanguine filij hominis uitã habere nõ poſſint, fruſtra et ætas maior id curat: poteſt enim ſi non uoluntatem, ſed uerba loquentis attendas, eis

ſolis videri dictum, quibus tunc Dominus loquebatur; quia non ait, qui non manducauerit, ſed ſi non manducaueritis. Et vbi eſt quod eodem loco de hac ipſa re ait, Panis quem ego dabo caro mea eſt, pro mundi vita. Secundum hoc enim etiam ad nos pertinere illud Sacramentum intelligimus, qui tunc nondum fuimus, quando illa dicebat, quia non poſſumus dicere ad mundum nos non pertinere, pro cuius vita Chriſtus ſuam carnem dedit. De hac quæſtione vide ſupra, ſecundo tomo Beati Auguſtini ad ſextum quæſitum. Hanc eandem ſententiam tenet libro 1. ad Bonifacium contra duas epiſtolas Pelagianorum, ca. 22. & libro 1. contra Iulianum Pelagianum, cap. 2. & lib. 3. contra Iulianum fol. 1. F. Ioan. 6.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An adultus per naturam & liberum arbitrium iuſtificari poſſit.

AVguſtinus libro vnico de natura & gratia contra Pelagianos, ſubindicare videtur, hominem per legem naturalem & voluntatis arbitrium iuſtificari poſſe. Cap. enim 9. ita ſcripſit. Sed non damnatur, inquiunt, quia in Adam peccaſſe omnes non propter peccatum naſcendi origine attractum, ſed propter imitationem dictū eſt: ſi ergo ideo dicitur Adam author omnium, qui ſubſecuti ſunt peccatorū, quia primus peccator in omnibus fuit, cur non potius Abel quam Chriſtus, ponitur caput omnium iuſtorum, quia primus in hominibus iuſtus fuit? Sed de infante non loquor, iuuenis vel ſenex in ea regione defunctus eſt, vbi non potuit Chriſti nomen audire, potuit fieri iuſtus per naturam & liberum arbitrium, an non potuit? ſi potuiſſe dicunt, ecce, quod eſt crucem Chriſti euacuare, ſine illa quenquam per naturalem legem, & voluntatis arbitrium iuſtificari poſſe, contendere dicamus, & hic ergo Chriſtus gratis mortuus eſt; omnes hoc enim poſſent, etiam ſi nō mortuus ille eſſet: & ſi iniuſti eſſent, quia vellent eſſent, non quia iuſti eſſe non poſſent. Si autem ſine Chriſti gratia iuſtificari omnino non potuit, etiam iſtum, ſi audet, abſoluat ſecundum verba ſua: quia ſi idcirco talis fuit, quod aliud eſſe non potuit, culpa caruit. De hac quæſtione vide ſupra quinto tomo B. Hieronymi ad ſeptimū quæſitum. Et hoc loco Auguſtinus nedum affirmat hominem per naturam & liberum arbitrium iuſtificari poſſe, ſed euidenter contrarium aſſerit ex eo quod infert, dicens, Hoc enim ſi omnes homines poſſent, ergo Chriſtus gratis mortuus eſſet, neceſſariò ergo iuſtificationem impij præcedit gratia, vel Dei auxilium ſpeciale. Roman. 5.

DECIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An verè dicendus ſit pudicus, qui veræ fidei non eſt mancipatus.

AVguſtinus lib. 1. ad Valerium comitem, de nuptijs & concupiſcentia, adducens locū illum Pauli, *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, aſſerere videtur verā pudicitiam, ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virginalis ſit, eſſe nō poſſe, niſi quæ veræ fidei mancipatur, cap. enim 3. ita inquit, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: quis audeat dicere donum Dei eſſe peccatum? anima enim & corpus, & quæcunque bona animæ & corporis naturaliter inſita etiam in peccatoribus dona Dei ſunt, quoniam Deus, non ipſi iſta fecerunt. De his autem quæ faciunt dictum eſt, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: cum igitur faciunt hæc omines ſine fide, quæ videntur ad coniugalem pudicitiam pertinere, ſiue hominibus placere quærentes, vel ſibi, vel alijs, ſiue in his rebus, quas vitioſè concupiſcunt, humanas moleſtias deuitantes, ſiue dæmonibus ſeruientes, non peccata coercentur, ſed alijs peccatis alia peccata vinciuntur. Abſit ergo pudicum veraciter dici, qui non propter verum Deum fidem connubij ſeruat vxori. Et cap. 4. ſequenti, Copulatio itaque maris & fœminæ generandi cauſa bonum eſt naturale nuptiarum, ſed iſto bono malè vtitur qui beſtialiter vtitur, vt ſit eius intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis. Verum quod dixi ad naturam pertinere nuptiarum, hoc tam euidens bonum cum infideles habeant, vt mas & fœmina generandi ſocietate iungantur, quia tamen infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt: eo modo ergo & illam concupiſcentiam carnis, qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, in vſum iuſtitiæ conuertunt fidelium nuptiæ, habet quippe intētione generādi regenerādos, vt qui ex eis ſeculi filij naſcuntur, in Dei filios renaſcantur. Quapropter qui nō hac intentione, hac volūtate, hoc fine generant filios, vt eos ex membris hominis primi in membra transferant Chriſti, ſed infideles parentes de infideli prole glorientur, etiam ſi tanta ſit obſeruātia, vt ſecundum matrimoniales tabulas non niſi liberorum procreandorum cauſa connubant, non eſt in eis vera pudicitia coniugalis: cuius enim virtus ſit pudicitia, cui vitium contrarium eſt impudicitia, omneſque virtutes, etiam quæ per corpus operantur, in animo habitent; quomodo vera ratione pudicum corpus aſſeritur, quando a vero Deo ipſe animus fornicatur. Quam fornicationem ſanctus ille Pſalmiſta accuſat, vbi dicit, Ecce enim qui longè ſe faciunt à te, peribūt: perdidiſti omnem qui fornicatur abs te. Vera igitur pudicitia, ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virginalis ſit dicenda non eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur. Cum enim recto iudicio præferatur nuptijs ſacrata virginitas, quis non ſobria mente Chriſtianus etiam non vni viro Chriſtianas Catholicas nuptas, non ſolum veſtalibus, ſed etiam hæreticis virginibus antepo-nat? Tantum valet fides, de qua dicit Apoſtolus, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Et rurſum ad Hebr. 10. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. De hac quæſtione vide ſupra B. Ambroſium ad 23. Et tertio tomo B. Auguſtini ad 24. Et quinto tomo eiuſdē Auguſtini, ad octauum quæſitum. Rom. 14. Rom. 14. Hebr. 11.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An Paulus nuptias ſolum ſecundum indulgentiam permiſſerit.

AVguſtinus lib. 1. de nuptijs & concupiſcentijs, ſubindicare uidetur, Paulum nuptias ſecundum indulgentiam permiſiſſe: nam c. 14. hunc locum Pauli exponens, Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & vxor uiro: mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed uir: ſimiliter autem uir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudari inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut uacetis orationi. Et iterum. Ad id ipſum eſtote, ne tentet uos Sathanas propter incontinentiā veſtram:

veſtram: hoc autem dico ſecundum veniam, non ſecundū imperium: ſic inquit: Vbi ergo uenia danda eſt, aliquid eſſe culpæ nulla negabitur ratione, cū igitur culpabilis non ſit generandi intentione concubitus, qui propriè nuptijs imputandus eſt, quid ſecundū veniam concedit Apoſtolus, niſi quod coniuges, dum ſe non continent, debitum ab alterutro carnis expoſcunt non voluntate propaginis, ſed libidinis voluptate, quę tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, ſed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc ſunt laudabiles nuptiæ, quia & illud, quod non pertinet ad ſe, ignoſci faciunt propter ſe: neque etiam iſte concubitus, quo ſeruitur concupiſcientiæ, ſic agitur, vt impediatur fœtus, quem poſtulant nuptiæ. De hac quæſtione vide ſupra to. ſexto B. Auguſtini ad octauum quæſitum.

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An Euchariſtia paruulis ſit neceſſaria.

Qvam quæſtionem, quia ſuperius latè diſputata eſt, prætermittendam hoc loco duximus.

DECIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

An ſine fide opera quæ videntur bona, in peccatum vertantur.

Avguſtinus libro 3. ad Bonifacium contra duas epiſtolas Pelagianorum aſſerere uidetur, quòd opera quæ bona uidentur, ſine fide, in peccatum vertuntur: nam c. 5. ſic ſcripſit: Nempe iſte, qui moribus illo uidetur inferior propter rectam fidem, quæ illi eſt in Deum, ex qua viuit, & ſecundum quam in omnibus delictis ſuis ſe accuſat, in omnibus bonis operibus Deum laudat, ſibi tribuens ignominiam, illi gloriam, atque ab ipſo ſumens & indulgentiam peccatorum, & dilectionem rectè factorum, de hac vita liberandus, & in conſortium cum Chriſto regnaturo recipiendus emigrat: quare niſi propter fidem, quæ licet ſine operibus neminem ſaluat: ipſa enim eſt non reproba fides, quæ per dilectionem operatur, tamen per ipſam etiam peccata ſoluuntur, quia iuſtus ex fide uiuit, ſine ipſa uerò etiam quæ videntur bona opera, in peccatū uertuntur. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Vide ſupra B. Ambroſium ad 22. quęſitum, & in D. Auguſtino ad 24. tomi tertij, & in quinto eiuſdem ad octauum quæſitum.

Gal. 5. Abac. 2. Rom. 14.

DECIMVM NONVM QVAESITVM.

An uera uirtus ſit in illo qui iuſtus non eſt.

Avguſtinus lib. 4. contra Iulianum Pelagium affirmare uidetur, veram uirtutem non eſſe in aliquo, niſi iuſtus fuerit, cap. 3. ſic ait, De iugo graui, quod eſt ſupra filios primi Adam nemo liberat, niſi ſecundus Adam: quanto ergo tolerabilius illas, quas dices in impio eſſe virtutes: Diuino muneri potius quam eorum tribueres tantummodo voluntati, licet ipſi hoc neſciát, donec ſi ex illo ſunt prædeſtinatorum numero, accipiant ſpiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciant quæ à Deo donata ſunt eis. Sed abſit ut ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit iuſtus. Abſit autem vt ſit iuſtus verè, niſi viuat ex fide: Iuſtus enim ex fide viuit. Quis porro eorum, qui ſe Chriſtianos haberi volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam forte tu ſolus, iuſtum dixerit infidelem, iuſtum dixerit impium, iuſtum dixerit diabolo mancipatum: ſit ille Fabricius, ſit licet Fabius, ſit licet Scipio, ſit licet Regulus, quorum me nominibus tanquā ſi in antiqua Romana curia loqueremur, putaſti eſſe terrendum. Et infra: Quomodo ſunt verè iuſti, quibus vilis eſt humilitas: quo enim propinquauerunt intelligentia, inde ſuperbia receſſerunt, quia cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorū, dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Quomodo eſt in eis uera iuſtitia, in quibus non eſt vera ſapientia? quam ſi eis tribuimus, nihil erit cauſæ, cur eos non ad aliud regnum peruenire dicamus, de quo ſcriptum eſt: Concupiſcentia ſapientiæ deducit ad regnum, ac per hoc Chriſtus mortuus eſt, ſi homines ſine fide Chriſti ad fidem veram, ad virtutem veram, ad iuſtitiam veram, ad ſapientiam ueram, quacunque re alia, quacunque ratione perueniunt: prorſus ſicut de lege veriſſimè ait Apoſtolus, ſi per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ita veriſſimè dicitur, ſi per naturam voluntatemque iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi per doctrinas hominum qualiſcunque iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: per quod enim vera iuſtitia, per hoc etiā regnum Dei. De hac quæſtione vide locis citatis quęſito præcedenti.

Abac. 2. Rom. 1. Sapien. 6.

VIGESIMVM QVAESITVM.

An præter Chriſtum fuerit aliquis qui peccatum non habuerit.

Avguſtinus lib. 5. contra Iulianum Pelagianum partem affirmatiuam aſſerere videtur: nam cap. 9. ſic ſcripſit: Verumtamen natura hominis Chriſti noſtræ naturæ diſſimilis non fuit, ſed vitio noſtro diſſimilis fuit, ille quippe ſine vitio natus eſt homo, quod hominum nemo, quantum autem ad vitam pertinet, qua Chriſtum debemus imitari, hoc quoque ad diſtantiam plurium ualet, quod unuſquiſque noſtrum homo eſt, ille autem etiam Deus: neque enim tantū poteſt iuſtus homo eſſe, qui homo eſt, quantum homo qui Deus eſt: illud ſanè magnum verumque dixiſti, cùm poſuiſſes teſtimonium Apoſtoli Petri dicétis: Qui peccatum non fecit, notandum eſſe, quod iudicauerit Apoſtolus ſufficere ad oſtendendū in Chriſto nullum fuiſſe peccatum, quia dixit, nullum eum feciſſe peccatum, vt doceret impios, quia qui non fecit, habere non potuit, omninò veriſſimum eſt: profectò enim peccatum maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet, nam propterea nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, quia nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantulis ætatis exortu.

Doctores Scholaſtici de hac quęſtio 3. Senten. diſtinctio. 2. Sanct. Thom. 3. parte, quæſtio. 15. & art. priori quærit, utrum in Chriſto fuerit peccatum? Et reſpondet Concluſione negatiua. Probat: quia peccatum eſt contra omnem finem redemptionis, non ergo debuit peccatum aliquod aſſumere. Probatur: quia miſeriæ omnes, quas aſſumpſit ad redemptionem generis humani ordinabantur: antecedens patet, tres enim fines Chriſtus habuit in redem-

demptione : primus, vt pro peccatis generis humani ſatisfaceret : ſecundus, vt veritatem naturæ humanæ comprobaret, tertius, vt nobis exemplum virtutis ſectandæ relinqueret, vt eius veſtigia ſequamur : tunc ſic, peccatum his finibus contrauenit. Primò, quia eneruat virtutem ſatisfactionis, iuxta illud Eccleſiaſt. 34. Dona iniquorum non probat altiſſimus: & Gen. 4. Reſpexit Dominus ad Abel, & munera eius, nõ tamẽ ad Cain; neq; ad eius munera, qa perſona ei nõ erat grata. Eſt etiam contra ſecundum finem, peccatũ enim potius eſt contra naturã, quã quod eam perficiat. Vnde Sanct. Tho. 1. 2. q. 71. art. 1. oſtendit, peccata omnia eſſe contra naturam, ſi ergo Chriſtus peccatum aſſumeret, veritatem ſuæ naturæ non oſtenderet, neque comprobaret. Eſt etiam contra tertium finem, qui erat vt nobis exemplum virtutis ſectandæ relinqueret : ſi autem peccatum aſſumeret : hoc exẽplum nobis non relinqueret; non ergo aſſumpſit peccatum. Explicat S. Thom. veritatem huius Concluſionis in ſolutione ad primum, & quartum. Arguitur enim contra illum, primo ex illo Prophetæ : Longè à ſalute mea verba delictorum meorum ; quæ in perſona Chriſti dicuntur. Reſpondeo, quòd hominum peccata ex eo delicta Chriſti dicuntur, quia pro illis, ac ſi propria eſſent, ſatisfecit. Tum etiam, quia ſunt corporis myſtici delicta, cuius ipſe caput eſt. Et hęc eſt expoſitio Damaſceni. Secundo contra S. Thom. arguitur : quia omnes in Adam peccauerunt, quia in illo fuerunt originaliter, Chriſtus autem originaliter fuit in illo, ergo : minorem probo, quia carnem aſſumpſit ex Virgine, Virginis autem caro fuit in Adam, ergo. Reſpondetur negando minorem. Ratio eſt : quia Chriſtus actiue non aſſumpſit carnem ab Adam, ſed ab Spiritu ſancto, ab Adam verò tantum materialiter, ſicuti & ipſe Adam materialiter corpus aſſumpſit à terra, actiue vero à Deo : vnde caro Chriſti in Adã ſolum fuit ſecundum corpulentam ſubſtantiam, non autem ſecundum ſeminalem rationem : Adam vero in nos carnem transfudit actiuè per virtutem ſeminalem, quod non ſic fuit in Chriſto. Tertio arguitur cõtra S. Thom. quia Paulus 2. Corinth. 5. inquit, eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit. Reſpondetur, quod peccatum hoc loco ſicuti & in alijs ſumitur pro hoſtia & ſacrificio pro peccatis, iuxta illud Oſeę. 4. Sacerdotes comedunt peccata populi, hoc eſt, oblata, & quæ offeruntur pro populi peccatis. Secunda expoſitio eſt, quod Chriſtus in ſcriptura dicitur peccatum, & peccator, quia venit in ſimilitudinem carnis peccati.

Hoc ſuppoſito : Concluſio Sancti Tho. duplicem patitur ſenſum, in quorum quodlibet interpretari poteſt. Alter eſt de facto, alter vero de poſſibili. Primus eſt, an à parte rei, & in veritate in Chriſti anima fuerit peccatum : alter ſenſus eſt, an Chriſtus de potentia : Logica peccare potuerit. Quantum ad primum ſenſum : Concluſio Sancti Tho. eſt de fide, nec cadit ſub opinione. De facto enim ita eſt, quòd in Chriſto nullum fuit peccatum : & contrarium aſſerere eſt hæreticum : nam 1. Petri. 2. habetur : Qui peccatum nõ fecit, neque inuenta eſt iniquitas in ore eius : & Ioã. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. & Ioann. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato? Ad hunc ergo ſenſum reſpondet S. Tho. Alter ſenſus eſt de poſſibili, in quo eſt maior difficultas, an Chriſtus de poſſibili potuerit peccare. Et circa hanc quæſtionẽ ſunt duæ opiniones : altera Durandi, 3. diſt. 12. q. 2. cui ſubſcribit Scotus eadem diſt. quæſtione vnica, & diſt. 2. q. 2. & Gabriel diſt. 1. q. 6. & Marſilius, 3. q. 9. ar. 3. qui omnes in hanc ſententiam iurarunt : quæ duplici concluſione explicatur : ſuppoſito, quod humanitas Chriſti poteſt dupliciter conſiderari : vno modo, ſecundum quod erat beata ab inſtanti ſuæ conceptionis : ſecundo modo, vt in puris naturalibus, omni gratia & gloria ſpoliata; hoc ſuppoſito, eſt prima Concluſio iſtorum : Si conſideretur humanitas Chriſti primo modo, ſecundum quod erat beata, non potuit peccare. Probatur, quia ſtatui & conditioni beatitudinis repugnat peccatum : eo enim ipſo quòd quis eſt beatus, in ſenſu compoſito, eſt confirmatus in gratia, non ergo poteſt peccare. Secunda Concluſio : Humanitas Chriſti conſiderata ſecundo modo, potuit peccare etiam verbo vnita. Probat Durandus, ſi enim naturam ignis aſſumeret, poterat domum pauperis incendere, & deuaſtare, cùm ergo aſſumpſerit naturam rationalem, ſi illam in puris naturalibus aſſumeret, poterat idem facere, & ſic operando peccare. Hæc eſt ſententia horum Doctorum.

Doctores tamen alterius claſſis, oppoſitam ſententiam ſuſtinent, nempè, quòd Chriſtus nedum ratione gratiæ & gloriæ ſibi communicatæ, ſed etiam ratione vnionis hypoſtaticæ, qua humanitas erat vnita verbo, peccare non potuit. Ita tenet Magiſter Sen. 3. diſt. 12. Alexander, 3. parte, q. 14. membro 3. & 4. Bonauentura, Richardus, Palud. Capreolus, & communis Doctorum Scholaſticorum. Dionyſius Carthuſianus ait, contrariam opinionem damnis, & non verbis impugnandam eſſe. Et Capreolus inquit, illorum aſſertionem plus quam temerariam eſſe, ergo erroneam. Pro cuius expeditione ſupponendum eſt, quòd quæſtio procedit, ſuppoſito, quòd Chriſti humanitas erat vnita verbo, quæ ſi à verbo Diuino ſepararetur, licèt eſſet plena gratia, peccare poterat : & in hoc non eſt dubium : ideo tota concertatio eſt, ſecundum quod erat verbo Diuino vnita : & ratio eſt aperta : quia peccare eſt Deum offendere, & à ratione recta deuiare, hoc autem repugnat humanitati verbo vnitæ, ergo & contra Deum peccare. Ideo pro hac ſententia tres Concluſiones ſtatuo. Prima Concluſio. Humanitas Chriſti verbo Diuino vnita peccare non potuit, quin Chriſtus peccaret. Probatur : nullam operationem Chriſti humanitas exequi potuit, quam Chriſtus nõ exequeretur, & committeret, ergo Chriſti humanitas verbo Diuino vnita peccare non potuit, quin Chriſtus peccaret : antecedens probo, quia actiones ſunt ſuppoſitorum, ergo actiones omnes humanitatis verbi erant : conſequentia eſt nota, par enim ratio & iudicium eſt de peccato & alijs operationibus, non ergo potuit humanitas Chriſti verbo vnita peccare, quin Chriſtus peccaret. Secunda concluſio, Impoſſibile erat Chriſtum peccare, quin Deus peccaret, & peccatum tribueretur Deo. Probatur primo : quia omnis operatio ſuppoſito eſt tribuenda, ſuppoſitum autem erat verbum Diuinum : ſi ergo humanitas peccaret : Deus peccaret : humanitas enim in Chriſto per ſe non ſubſiſtebat, ſed ſubſiſtentia verbi, vnde humanitas eſſet principium quo, Diuinitas vero eſſet principium, quod ſcilicet peccaret. Secundo arguitur. Actio omnis potius tribuitur principali agenti, quam inſtrumento, ergo peccatum potius verbo eſſet tribuendum, quàm humanitati : antecedens eſt euidens, nam ſi Petrus ſcribat, actus ſcribendi Petro tribuitur, & non calamo, ergo & peccatum potius verbo Diuino, tanquam principali agenti; conſequẽtia patet, quia humanitas inſtrumentum erat Diuinitatis, quod Athanaſius inſinuare voluit dicens : Sicut anima rationalis & caro, vnus eſt homo, ita Deus & homo, vnus eſt Chriſtus, hoc eſt, ſicuti corpus eſt inſtrumentum animæ, ita & humanitas inſtrumentum Diuinitatis. Tertio probatur : nam ſi Angelus aſſumeret naturam humanam, ſi humanitas peccaret, Angelus peccaret, ergo à ſimili, ſi verbum aſſumat humanitatẽ, ſicut de facto aſſumpſit, ſi humanitas peccaret,

1. Concluſio.

2. Concluſio.

caret, & verbum peccaret. Nam ex oppoſito ſequitur in Chriſto eſſe duo ſuppoſita: conſequens autem hæreticum eſt, & ſequelam probo: quia tunc in Chriſto eſſent duæ diſtinctæ operationes, quarum vna non tribueretur alteri, ergo & duo ſuppoſita diſtincta, à quibus operationes illæ procederunt. Probo: tunc enim Chriſtus peccabant, & Deus non peccabat, ergo duo ſuppoſita diſtincta, alterum humanum, quod peccabat, & alterum Diuinum, quod peccare non poterat. Tertia Concluſio, Chriſti humanitas, eſto, neque gratiam neque gloriam haberet, ſi tamen verbo Diuino eſſet vnita, etiam de poſſibili erat impeccabilis. Hæc eſt omnium ſanctorum Patrum, Anſelmi lib. 2. Cur Deus homo, potuit peccare, quia purus homo peccare potuit, ſecundus verus homo Chriſtus peccare non potuit, quia Deus addit: notate, quia Deus. Auguſtinus libro 2. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 11. inquit, gratia ita erat naturalis Chriſto, vt nullo modo peccare poſſet. Ratione probatur: primò, quia Concluſio hæc ex duabus præcedentibus ſequitur, nam ſi humanitas peccaret, Chriſtus peccaret, & ſi Chriſtus peccaret: Deus peccaret, vt probauimus: impoſſibile autem eſt Deum peccare, ergò. Secundò, quia vnio beatifica in patria per viſionem & fruitionem reddit beatum impeccabilem, manente ipſa vnione, à fortiori ergo vnio hypoſtatica humanitatem reddet impeccabilem, cùm præſtantior ſit vnione beatifica, quæ eſt per viſionem. Probatur: quia ſi gratia confirmationis reddit hominem impeccabilem, ergo & gratia vnionis. Tertiò, quia ſi operationes meritoriæ, quæ effectiuæ ſunt ab humanitate tribuuntur Chriſto, quare ergo & demeritoriæ ei tribuentur? Confirmatur: nam ſi natura humana ex charitate proximum diligeret, dilectio talis Chriſto tribueretur, ergo ſi demeritoriæ ſimiliter ei tribuerentur. Vltimò, quia ſi Chriſtus peccare poteſt, ergo & Deum offendere, ipſe autem met eſt Deus, ergò & ſe ipſum offendere. Ratio autem quare Deus peccare non poteſt eſt, quia eſt prima regula, quæ à ſeipſa deficere nequaquam poteſt.

3. concluſio.

Duo argumenta ſunt præcipua aduerſus hanc doctrinam. Primum aduerſus concluſionem illam, quòd ſi Chriſtus peccaret, Deus peccaret: arguit ſic Durandus, quia vel peccatum Diuinitati tribuitur, quia non impedit illud, cùm poſſet, vel quia Diuinitas concurrebat ad illud: nullum autem iſtorum, ergo peccatum non poteſt Diuinitati tribui: conſequentia eſt nota: minor probatur, non enim primum, nam eodem modo ſequeretur peccata noſtra debere Diuinitati tribui, eo quòd cum poſſit, illa non impedit: neque ſecundum aſſignari poteſt, inde enim ſequeretur, Patrem in Diuinis peccare, quia ipſe cum Spirituſancto ad actionem illam humanitatis concurrit: nam cum ſint opera Trinitatis ad extra, ſi Chriſtus peccat, igitur & Pater, & Spirituſſanctus: quod tamen abſurdum eſt. Confirmat Durandus, quia ſicut aqua calefaciente, calefactio calori tribuitur, & non aquæ, ſic & humanitate peccante, peccatum humanitati & non Diuinitati tribuitur. Reſpondetur tamen, quod licèt Filius ad illum actum priuatim concurrat, nō ideo Pater & Spiritus ſanctus peccarent, quia eſt opus ad extra. Et ad illud concurrunt, negamus collectionem, quia aliter Filius quàm Pater & Spirituſſanctus concurrit, nam Filio tribuitur actio illa tanquam principali agenti, & per ſuam humanitatem efficienti, Pater verò & Spirituſſanctus ad actionem illam non concurrunt tanquam cauſa principalis, ſed tanquam generalis, cui peccatum non imputatur: vt ſic enim permiſſiuè ad peccata noſtra concurrit, ſicuti & ſol, & cauſæ vniuerſales cum omnibus cauſis ſecundis. Ad confirmationem verò reſpondetur, quòd calefactio aquæ tribuitur: actiones enim ſuppoſitorum ſunt, aqua enim eſt quæ calefacit, ſed mediante calore.

1. argumentum.

Secundum argumentum eſt probare intendens, qđ humanitas peccare poſſet, abſq; eo quod Deus peccare poſſet, tantā enim libertatē habet humanitas poſt vnionē ſicut ante illam, antea aūt peccare poterat, ergo & poſt illam. Reſpōdeo negando conſequentiā cum maiori: non enim tantam libertatem habet humanitas poſt vnionem, ſicut ante illam, quia poſt vnionem libertatem peccandi non habuit: ſicuti de Virgine beata aſſerimus, quod poſt confirmationem in gratia peccare non poterat, licet libertatem haberet: ſic ergò in Chriſto, licèt impeccabilitas illa non ex defectu libertatis, ſed ex vnione cum verbo Diuino procedebat. Vndè eſt notandus Canon, nempè, quod eodem modo ſicuti loquimur de verbo Diuino in propria natura, eodem etiam modo debemus de eo in aliena natura loqui, & ſic cum in propria natura peccare non poſſit, neque in aliena peccare poterit.

2. argumentum.

Tertium argumentum eſt vrgens, ſicut repugnat Deo peccatum, quia eſt ſummum bonum, ita & mors, quia ſecundum ſuam eſſentiam eſt immortalis, ſicut ergo potuit mori non obſtante ratione vnionis hypoſtaticæ, quia verè pro nobis mortuus eſt, ergò & peccare. Reſpondeo negando, quòd ita repugnat Deum mori, ſicuti peccare, quia mors eſt malum pœnæ, nec vitium dicit aliquid inde tractabile, vel Deo indecens, peccatum verò eſt malum culpæ, & ideò amplius repugnat Deo quàm malum pœnæ.

3. argumentum.

Quartò arguitur, res, quæ non habet perfectius eſſe, non habet perfectius operari, natura autem humana verbi ſine gratia & gloria perfectius eſſe nó habet, quàm alia natura, ergò neque operationem perfectiorem, ergo & peccare poſſet. Reſpondetur ad antecedens, quòd de eſſe eſſentiæ concedimus quod non haberet perfectius eſſe, quam noſtra natura, de eſſe verò exiſtentiæ id negamus, quia perfectius in verbo quàm in ſe ipſa exiſtit, & ideò vt ſic peccare non poteſt.

4. argumentum.

Vltimò arguitur, Verbum potuit aſſumere naturam humanam, ipſa ignorante, tunc operaretur ſicuti antea, poſſet ergò peccare. Reſpondetur negando collectionem, quia id ſibi repugnat ratione vnionis, & quia verbo vnita. Et in hoc decepti ſunt Durandus & Marſilius, qui exiſtimant quòd natura humana & Chriſtus haberent ſe ac ſi eſſent duo diſtincta ſuppoſita.

5. argumentum.

Dubium tamen eſt. Vtrum in Chriſto fuerit fomes peccati. Pro ſolutione ſupponendum eſt, quid ſit fomes Sanct. Thom. 1.2.q.8.ait, quòd fomes habet duplicem ſignificationem, alteram quidem propriam & priuatam, alteram verò metaphoricam, qua Theologi vtuntur: prima ſignificatione fomes dicitur nutrimentum ignis, & ſecundaria & metaphorica ſignificat omne id quod fouet & nutrit peccatum, & inde concupiſcentia, tyrannis carnis, & rebellio aduerſus ſpiritum à Theologis appellatur fomes: & in hoc ſenſu quærimus, an in Chriſto fuerit fomes peccati, hoc eſt, rebellio aliqua, & concupiſcentia ſenſualitatis aduerſus rationem. Et reſpondet S. Thom. 3. parte, q. 15. art. 2. Concluſione negatiua: quæ licèt non ſit de fide, contrariū tamen aſſerere, licet hæreticum non eſſet, eſt tamen erroneum. Probat Concluſionem triplici ratione. Prima, Chriſti corpus fuit formatum virtute Spirituſſancti, ergo in eo non fuit fomes peccati. Probatur conſequentia, quia inclinatio hominis ad malum non eſt à Deo. Secundò, quia Chriſtus habebat virtutes in gradu heroico & perfectiſſimas, ergo caruit fomite: antecedens eſt de fide, conſequentiam probo: quia virtus omnis fomitem minuit, quanto enim virtutes ſunt perfectiores, eo amplius fomitem debilitant: qui ergo virtutes in gradu heroico habet, in membris ſuis fomi-

Cōcluſio.

mitem neque tyrannidem aliquam ſentiet: in Chriſto autem erat ſumma gratia, & virtutes, & dona in ſummo gradu, quia datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram, ergo caruit fomite. Tertia ratio, quia talis fomes eſſet contrarius fini redemptionis generis humani, Chriſtus enim ſolos defectus aſſumpſit, qui neceſſarij erant humanæ redemptioni, fomes autem peccati nedum erat neceſſarius, ſed & contrarius redemptioni humanæ, ſequitur ergò manifeſtè in Chriſto non fuiſſe fomitem peccati. Concluſio hæc eſt certiſſima, neque licet de ea dubitare, quidquid hæretici gannīat. Conſulendus eſt S. Tho. 1. quæſtione finali, in materia de merito, & 2.2. in materia de temperantia.

Dubium eſt circa hanc doctrinam, nam communis ratio Doctorum Scholaſticorum eſt, quòd quia Chriſtus fuit conceptus virtute Spirituſſancti, ideò non habuit fomitem: eadem enim ratione ſequitur, quòd nullus homo haberet fomitem, quia quilibet homo virtute Diuina eſt conditus. Reſpondetur, quòd licet in Adam appetitus ſenſitiuus poſt peccatum inclinet ad malum, Deus tamen non fuit author inclinationis mali; neque inclinatio totius hominis eſt ad malum, appetitus enim rationalis ſemper eſt propenſus, & inclinat ad bonum, nam Deus creauit hominem rectum, quia in gratia & in iuſtitia originali: vnde pronitas illa ad malum non fuit à Deo, niſi ſolum de per accidens, quia dedit homini naturalia, quæ peccato vitiata ad malum inclinant: & homo, ſi in puris naturalibus eſſet conditus, rebellionem hanc in ſe experiretur, quia verò Chriſtus Dominus ſpecialiter virtute Spiritus ſancti fuit conceptus, ideo ſi fomitem cõtraxiſſet, Spiritus ſanctus eſſet author mali: quod non ſic eſt in nobis, quia fomitem à proprijs & immediatis parentibus trahimus.

Dubium tamen eſt, an ſi præter legem in Chriſto non eſſent perfectiſſime virtutes, eſſet in eo fomes & inclinatio ad malum. Reſpondeo, quòd in illo originale non eſſet, neque fomes peccati, neque inclinatio ad malum. Quòd ſi arguas, quia Baptiſta virtutes habuit perfectiſſimas, nihilominus in ſe expertus eſt fomitem peccati, quod ut euitaret ad eremum aufugit: ſimiliter etiam & Paulus, poſtquam raptus eſt in tertium cœlum, legem carnis in ſe ſentiebat. Reſpondet ad hæc Caietanus, quòd eſto Baptiſta & Paulus virtutes haberent perfectiſſimas, quia tamen habebant naturalia lęſa, ideo mitigare fomitem non ſufficiebant: quia vero in Chriſto naturalia lęſa non fuerũt, ideo fomitem non habuit: & ita inquit, quòd anima Chriſti longe fuit elongata à peccato, ſicuti & animæ in ſtatu innocentiæ: animæ vero cæterorumq; hominum, quantumcunque ſanctificatorum, habent ſe ſicuti anima hominis illius, qui in latrones incidit, qui ſpoliatus eſt non ſolum gratuitis, ſed in naturalibus vulneratus: vnde in Chriſto naturalis erat inclinatio partis ſenſitiuæ in bonum, in alijs uerò non ſic, ſed opus erat gratia ſpeciali ſic ſanante, vt fomes peccati omnino extinctus eſſet: quod ſoli Virgini conceſſum credimus: vnde perfectio uirtutis licèt inferat in Chriſto non fuiſſe fomitem, in alijs tamen regulariter id non ſequitur. Pro quo eſt notandum, quod naturalia hominis ex peccato fuerũt læſa: quod ex eo patet, quia experimur ſæpe quod parentum paſſiones redundant in filios: & tunc fit, quod ſępe filij quantumcunque ſancti contrahunt paſſiones & defectus parentum, quia verò in parentibus Chriſti nullæ fuerunt paſſiones, ideo in ipſo non fuit fomes peccati. Secundò, quia in nullo hominum virtutes fuerunt ita intenſę & in eo gradu heroico, ſicuti in Chriſto, & ideo in nullo homine quantumcunque ſanctiſſimo virtutes ſufficientes erant, vt fomitem tollerent, quia quantumuis perfectiſſimæ eſſent, non tamen erant in gradu ita heroico, ſicuti in Chriſto. Tum etiam, quia dicere poſſumus, quòd in Chriſto non ſolum ratione uirtutum, ſed etiam propter ſpecialem aſſiſtentiam Spiritus ſancti in eo non erat fomes.

1. Ratio S. Th. diſcutitur.

Hoc ſuppoſito, rationes S. Thom. reſtant examinandæ: nam circa primam apud Doctores magna excitatur tragædia, quia inquit, quod fomes non eſt à Deo. Eſt ergo quæſtio, an Deus ſit cauſa fomitis. Ratio dubitandi eſt, quia potentia noſtra ſenſitiua, vt de ſe patet, eſt propenſa ad malum, ſi ergo Deus eſt cauſa fomitis, eſt cauſa mali, nam qui dat formam, dat & conſequentia ad illam, qui ergo dedit potentiam ſenſitiuã, dedit & inclinationem eius, quæ eſt ad malũ, Deus ergo eſt author mali. Circa hoc ſunt duæ Concluſiones. Prima de lege Euangelij ſuppoſita, & ordinatione Diuina ſtante, Deus homini conferre non potuit inclinationem ad malum. Probatur concluſio, Deus de lege conferre non poteſt habitum aliquẽ inclinantem ad falſum, ergo neque conferre poteſt habitum aliquem inclinantem ad malum: antecedẽs probatur, quia aliàs Deus poſitiuè aliquem deciperet, quod eſt hæreticum: conſequentia probatur, quia ſi talem habitum conferret, peccaret: quod falſum eſſe conſtat ex illo Auguſtini, Deo authore nemo fit deterior, & ex illo Iacobi 1. Nemo cauſa tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur, Deus enim neminem tentat, intentator enim malorum eſt, ſed vnuſquiſque tẽtatur à ſua propria concupiſcentia abſtractus & illectus. Ex quo loco ſic arguitur, vnuſquiſque tentatur à ſua propria concupiſcentia, & non à Deo, ergo concupiſcentia illa non eſt à Deo, quia ſi à Deo eſſet, ab eo tentaretur, cum eſſet ab illo producta. Secunda Concluſio ſit tantum gratia diſputationis, ꝙ ſi Deus de potentia abſoluta inclinationem illam inſerret, Deus tamen non peccaret, quia ſi de facto talem deformitatem daret, tribueret quidem & uirtutes, quæ habentem deformitatem illam defenderent, ne tali fomite & inclinatione mala peccaret.

1. Concluſio.

2. Concluſio.

Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur unico fundamento præmiſſo, nempè, quòd homo duplicem habet propenſionem & inclinationem, vnam rationalem, quatenus homo eſt, quæ in vita rationali conſiſtit, à qua homo cadit, quando peccat, & iumentum efficitur, iuxta illud Pſal. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt tiiis, & Paulus ad Roma. 1. Propter quod Deus tradidit illos in reprobum ſenſum, &c. Vbi ponderandum, punitio iſta quam grauis ſit, ſiquidem pro tot ac tantis peccatis hęc pœna infligitur, hæc autem inclinatio rationis ſemper eſt à Deo: altera eſt inclinatio feralis, & beſtialis ad peccatum, & hęc ab originali pullulat: inclinatio enim appetitus ſenſitiui de ſe non eſt ad malum, ſicuti neque inclinatio peccatoris aut alterius animalis: & tamen ſenſitiuus appetitus ad malum propenſus per accidẽs in quantum obiectum eius eſt bonum delectabile, quod contrarium eſt rationi rectæ: inclinatio verò rationalis hominis ſemper eſt ad bonum: feralis uerò & beſtialis per accidens eſt ad malum.

Circa ſecundam rationem S. Thom. quę eſt, Chriſtus habuit uirtutes in gradu heroico, ergo caruit fomite, eſt quæſtio, an virtutes poſſint fomitem minuere, vel prorſus illum extinguere. Ratio S. Thom. uidetur parti affirmatiuę fauere. In oppoſitum tamen eſt illud Pauli ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Et rurſum: Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Sathanę, qui me colaphizet: & tamen habebat virtutes in eſſe perfectiſſimo. Circa hoc ſtatuimus ſententiam Caietani: nos tamen reſpondemus duabus Concluſionibus. Prima Concluſio, Virtutes ex

Virtutes an fomitem minuant.

ſe

ſe habent fomitem extinguere, & poſſunt in gradu adeò heroico eſſe, vt fomitem omnino tollant. Aſſertio hæc eſt S. Tho. loco citato in corpore articuli ſecundi. Nihilominus eſt ſecunda Concluſio probabiliſſima, quòd virtutes in quocunque gradu ſint, etiam ſi in heroico, non valent fomitem prorſus extinguere. Probatur, quia inſtitutio naturalis in nata & congenita non valet à natura auferri per quoſcunque habitus, inclinatio autem illa ad malum eſt naturæ congenita, nó ergò poteſt per virtutes omninò tolli. Secundo, quia inclinatio ad bonum non poteſt à natura auferri per habitum quantumcunque peſſimum & vitioſum, ergo neque inclinatio ad malum: antecedens eſt de fide, quia in homine quantumuis in peccatis obſtinato ſemper manet ſynderesis rationis: conſequentia vero probatur, quia naturalis inclinatio ita propenſa eſt in malum, ſicuti in bonum, peccata autem & vitia tollere non poſſunt inclinationem ad bonum, ergo neque virtutes fomitem & propenſionem in malum. Tertiò, quia in ſtatu innocentiæ Deus vltrà virtutes conceſſit homini originalem iuſtitiam, quod eſt ſignum & argumentum, quòd virtutes non erant ſufficientes fomitem extinguere, ſed requirebatur donum iuſtitiæ originalis, per quod fomes extingueretur. Vndè, quando S. Th. inquit, q̃ in Chriſto fuerũt virtutes & gratia gratiam appellat donũ illud, per quod fomes extinguebatur. Ex quo infertur in Chriſto nõ fuiſſe iuſtitiã originalem, quia illa non indigebat, cum fomite careret.

Circa tertiam rationem S. Thom. nempe, quod fomes erat contrarius redemptioni generis humani, notandum, quod eſt latiſſimum diſcrimen inter nos & Chriſtum, nam in nobis inclinationes ad malum de ſe nõ ſunt peccatũ, quia ſunt naturales, naturaliter enim allicimur ad bonũ delectabile, quod de ſe malũ nõ eſt, ſed qñ contrariatur rationi, in Chriſto verò huiuſmo inclinationes peccata non eſſent, quia in eo indeliberatè eſſe non poterant, cum Diuinitas ſemper vigilaret: ideo in nobis paſſiones dicuntur, in Chriſto verò propaſſiones, quia ab eius libera voluntate pendebant: triſtabatur enim quando, & vbi, & quantum volebat.

Pro Auguſtino reſpondemus, quod doctrina eius eſt vera & Catholica, vt ex mente S. Thom. diffiniuimus: peccatum enim redemptioni generis humani condecens non erat, neque ex peccato veritas naturæ humanæ comprobanda erat, neque in exemplum relinqui oportebat, vt Chriſti veſtigia ſequeremur. Ex quibus comprobatur Chriſtum peccatum non aſſumpſiſſe, & quia homo ex primo parẽte originem trahit, ideo nullus hominum eſt, qui niſi priuilegio ſpeciali originale non contrahat, quod actuale conſequitur, ſicut vmbra corpus. Et hoc eſt quod Auguſtinus ait, nullus eſt hominum præter Chriſtum, qui peccatum nõ fecerit grandioris ætatis acceſſu: quod non de mortalibus, ſed de venialibus intelligi debet, nam in vtero ſanctificati mortaliter non peccauerunt. Et hæc eſt ratio maximè ſuadens, quòd Beatiſſima Virgo non fuit in originali concepta, quia originale de ſe & ex natura ſua, conſequitur actualis culpa, niſi priuilegio ſpeciali ab ea quis exceptus fuerit.

VIGESIMVM PRIMVM QVAESITVM.

An in Iudicio finali futura ſit remiſſio peccatorum.

AVguſtinus lib. 6. contra Iulianum Pelagianum, cap. 5. ſub dubio relinquit, an die Iudicij finalis futura ſit remiſſio peccatorum. Sic enim ſcripſit cõtra dictum Iulianum: Quam porrò diligenter & congruenter exponas Apoſtolicum teſtimonium, vbi ait: Spe ſalui facti ſumus, Rom. 8.
& cætera, vſque ad redemptionem corporis noſtri, operæ pretium eſt intueri. Dicis enim, quod illa reſurrectio non peccata dimittat aliquorum, ſed expurget ſingulorum: reddit enim vnicuique, inquis, ſecundum opera ſua, nec tamen dicis, ſecundum quæ opera ſua regnum Dei paruulis reddat: & peccata quidem nulla remittuntur in regno, ſed ſi nulla remitterentur in Iudicio illo nouiſſimo, puto quod Dominus nó dixiſſet de quodam peccato, non remittetur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro, quando ſibi remitti ſperabat Matth. 12.
latro ille, qui dicebat: Memento mei cùm veneris in Lucæ. 23.
regnum tuum. De qua re, quoniam profundiſſima quæſtio eſt, non eſt modo præcipitanda ſententia. De hac quæſtione vide ſupra nono tomo Beati Hieronymi ad decimum quintum quæſitum, & ad decimum nonum eiuſdem tomi.

OCTAVVS TOMVS.

1 *An Chriſtus verè timuerit ante paſſionem, ac doluerit.*
2 *An ſortibus vti liceat.*
3 *An omnia infidelium opera ſint peccata.*
4 *An animæ ſanctorum ante reſurrectionem in cœlo ſint.*
5 *An ſciri poſſit quomodo Deus cognoſcat.*
6 *An Chriſtus à Pilato occiſus ſit.*
7 *An quando Chriſtus paſſus eſt, diſcipuli omnes deſperauerint quòd eſſet Chriſtus.*
8 *An ſint duo inferna.*
9 *An Chriſtus ſublatus eſt in manibus Angelorum, quando aſſumptus eſt in cœlum.*
10 *An Apoſtolis, qui ceciderunt, reſtituta ſit fides & ſpes.*
11 *An Chriſtus realiter ſit in Euchariſtia.*
12 *An cœli igne perituri ſint, an non.*
13 *An opera bona ſint meritoria.*
14 *An ſit firmitas aliqua nobis, occulta quæ terram contineat.*
15 *An Deus Iſraelitas permiſerit vaſa Aegyptiorum vſurpare, an iuſſerit.*
16 *An damnatis pœna æterna aliquantulum mitigetur.*
17 *An mortui damna filiorum ſentiant.*

PRIMVM QVAESITVM.

An Chriſtus verè timuerit ante paſſionem, ac doluerit.

AVGVSTINVS in commentarijs Pſalmorum, enarratione ſecunda Pſalmi 22. in verſiculum hunc: *Longe à ſalute mea verba delictorũ meorum,* ſentire videtur: Chriſtum non verè timuiſſe, nec veram habuiſſe triſtitiam. Magiſter Sent. diſt. 15. refert eius explanationem tranſpoſitis aliquot verbis ad lucidiorem intelligentiam ſenſus, hoc modo: Quomodo

do hoc dicit: Qui peccatum non fecit, neque inuentus eſt dolus in ore eius? de nobis corpore ſuo hoc dicit: corporis enim ſui, id eſt, eccleſiæ gerebat perſonã: 1. Petr. 2. ſicut & alibi cùm dixit. Matth. 26 Tranſeat à me calix iſte, pro nobis loquitur, niſi forte putetur timuiſſe mori, ſed non verè timebat Dominus pati, tertia die reſurrecturus: arderet Paulus diſſolui, & eſſe cum Chriſto: non enim fortior eſt miles, quàm Imperator? miles enim coronandus gaudet mori, & Dominus coronaturus timet mortem? ſed infirmitatem noſtram repreſentans pro ſuis infirmis, qui timent mori, hæc dixit, vox enim illorum erat. Conſimilem ſententiam habet in enarratione Pſalmi centeſimi, in verſiculum hunc. Non adhæſit mihi cor prauum, inquiens. Rectũ cor dicitur hominis, quia omnia, quæ vult Deus ipſe vult. Et exponens locum illum Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, ait: oſtendens infirmitatem noſtram in ſe quando paſſurus erat, hoc dixit: non enim verè ille timebat mortem, qui in poteſtate habebat ponendi animam ſuam, & in poteſtate 2. Thim. 4 habebat iterum ſumendi eam. Et Paulus Apoſtolus miles ipſius, ſeruus ipſius, clamat. Bonum certamẽ certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de cætero repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: exultat quia mori- Matth. 10 turus eſt, & Dominus eius, & Imperator eius triſtis eſt, quia moriturus eſt? ergo melior ſeruus quam Dominus. Et vbi eſt quod ait ipſe Dominus. Sufficit ſeruo, vt ſit ſicut Dominus eius, ſufficit diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius. Ecce fortior eſt Paulus, ventura Philip. 1 morte, inquiens, optabam diſſolui, & eſſe cum Chriſto: gaudet qui diſſoluitur, vt ſit cum Chriſto, & ipſe Chriſtus triſtis eſt, cum quo ille futurus eſſe lætatur? Et concludit. Sed quid erat illa vox, niſi ſonus infirmitatis noſtræ. Et eidem ſententiæ ſubſcribit in enarratione Pſalmi 103. & in epiſtola ad Probam de gratia noui Teſtamenti, cap. 6. & 7.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 3. Sentent. diſt. 15. & S. Tho. 3. parte, q. 46. & artic. 6. quærit, an dolor paſſionis Chriſti fuerit maior omnibus doloribus. Et reſpondet concluſione affirmatiua: quæ eſt communis Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Sed dubium eſt, an dolor Chriſti dolores omnium ſimul coniunctos ſuperauerit. Dico quòd fuit maior quam dolor cuiuſcunque hominis priuati & particularis: neque æquari potuit dolori Chriſti, non tamen fuit maior omnibus doloribus ſimul congregatis. Sed arguitur contra hoc: & probo, quòd potuit eſſe in aliquo dolor maior quam in Chriſto, quia poſſunt illi tormẽta adeò atrocia infligi, quòd ſubito cauſent mortem: tunc dolores illi, Chriſti dolores excederent, qui per tres horas durarunt, ergo. Quòd ſi dicatur, quòd miraculoſe conſeruatus eſt, ne ſubito moreretur. Hoc nihil eſt, quia morte naturali eſt mortuus, neque quantum ad hoc aliquod fuit miraculũ. Pro ſolutione notandum, quòd ſunt tormenta aliqua, quæ licèt dolorem minorem inferant, citius tamen quam alia occidunt: ſicuti de abſciſſione capitis patet, ſi gladio acutiſſimo præſcindatur. Sunt etiam genera aliqua tormentorum, quæ ſubito occidunt, ſicuti vulnus in corde inflictum. Hinc ad argumentũ reſpondetur, quòd Chriſto tormenta fuerunt nimis atrocia, & ſi eum ſubito non occiderunt, ex eo fuit, quia non fuerunt inflicta in partibus mortem ſubito inferentibus: & ideo optimè prouiſum eſt, quòd vulnus lanceę poſt mortem infligeretur. Secundo dicimus, quòd licet Chriſti tormenta atrociſſima fuerint, non tamen fuerunt ſimul illata, ſed paulatim, nam ſi ſimul illata fuiſſent, de facto vitam Chriſti breuiaſſent. Tertio dicere poſſumus, quod licet Chriſti tormenta fuerint atrociſſima, & ſi puro homini inferrentur ſufficientia eſſent eum ſubito occidere. Chriſtus tamen non ita velociter mortuus eſt propter eius fortitudinem: erat enim vir fortiſſimus: tum etiam propter eius optimam complexionem.

Contra vltimam rationem Sancti Thomæ, ſcilicet, quod dolor Chriſti dolores hominum ſuperauerit, quia non fuit in eo cogitatio, neque conſolatio aliqua ipſum alleuians, arguitur, quia ſpes præmij valde tormenta alleuiat, ſed in membris Chriſti, hoc eſt, in martyribus hæc pręmij ſpes tormenta alleuiabat, ergo & in Chriſto. Reſpondetur, quod ſi Chriſtus conſideretur in quantum beatus, viſio illa beatifica ex natura ſua ſubleuabat ab omnibus doloribus: fruitio enim & contemplatio Diuina eſt adeo ſublimis, quòd manens illa, dolorem vllum experiri non poteſt: & ita in Chriſto ex parte viſionis beatificæ non fuit dolor, impediebatur tamen à Deo, ne viſio illa doloribus obſiſteret. Sed quid de cognitione naturali, de qua Sanct. Thom. loquitur? Arguitur enim ſic: quia Chriſtus habebat naturalia digniora alijs, cognoſcebat ergo omnia, quæ poſſunt ſub deliberatione cadere, & ita talis cognitio dolorem ipſius ſubleuabat, ſcilicet, patior pro generis humani liberatione. Reſpondetur, quòd concedere poſſumus huiuſmodi naturales conſiderationes aliquantulum dolorem ſubleuare. Et ad Sanct. Thom. dicimus, quod loquitur de cogitationibus beatificis in Verbo, quæ dolores nõ ſubleuant, quia miraculoſe impediebantur. Et hoc forte fuit Diuina prouidentia, vt tormenta atrociſſima pro nobis ſuſtineret: hoc enim eſt quod ipſe in Cruce clamat, Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? querela eſt humanitatis, quia à viſione beatifica, impediebatur, ne gloria animæ redundaret in corpus, vt omni conſolatione humana priuaretur, vt copioſa eſſet apud eum redemptio.

Dubium tamen eſt, an nobis ſit dolendum de doloribus Chriſti, quia atrociſſimi fuerunt: & an concio- Dubium. natores laudabiliter faciant audientes ad lachrymas inducentes. Eraſmus ſuper Lucam, c. 22. ait, id lauda- Eraſmus. bile non eſſe, imo eſſe muliebre, & adducit pro ſe illud Luce 23. Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete. Quo loco inquit, Chriſtum fletus muliebres prohibuiſſe. Verum eſt quòd poſtea in cenſuris aſſeruit, quod ipſe non intendit dolendũ non eſſe de doloribus Chriſti, ſed quod Chriſtus id prohibuit. Subſcribit Eraſmo Faber Stapulenſis ſup eundem locum. Nolite flere ſuper me, &c. Et inquit eſſe ſtolidum, nec dignum pietate Chriſtiana pro morte Chriſti flere, quin potius eſſe gaudendum. Ad hoc dico, quod circa hoc vitandi ſunt duo extremi errores. Primus, quod non fiant affectus vulgares, ſicut mulierculæ faciunt: ſecundus eſt, aſſerere quod non eſt flenda paſſio Chriſti: nam pie & religioſe paſſionẽ & dolores Chriſti flere, laudabile eſt. Et probo primo, ex traditione eccleſiæ, quæ ſingulis annis mortẽ & paſſionem Chriſti celebrat, vt fideles inducat ad dolendum, & ideo tunc, non alleluia, ſed Ieremiæ lamentationes canit: quod ſignum eſt, eccleſiam intendere, vt de paſſione Chriſti doleamus. Secundò, quia Chriſtus de facto doluit, & inſtante morte triſtatus eſt, & ideo dixit: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: exemplo ergo ipſius & nos triſtari & dolere debemus. Tertio, quia Paulus 2. ad Thim. 2. ait: Si compatimur, & coregnauimus. Et rurſum: Si fuerimus ſocij paſſionum, erimus & conſolationum. Quarto, q̃a Apoſtoli maxime dolebant de morte & paſſione Chriſti, ergo & nobis triſtandum eſt cum illis. Vnde Matt. 5. Beati qui lugent. Vltimo, ſol in ſuo genere doluit, terra tremuit, velũ ſciſſum eſt, ſepulchra aperta ſunt, & petræ ſciſſæ ſunt, & tamen Chriſtus pro eis nõ eſt paſſus, nec humo affixus, fortiori ergo vinculo homo

tenetur

teneretur de doloribus Chriſti dolere. Vnde qui cum Chriſto ad crucem non dolent, nec lugent, in caſum eorum negotium agitur. Et adductum ab Eraſmo nedum obſtat,ſed pro nobis facit,quia ibi Dominus prę dixit,& pręfigurare voluit deſtructionem Ieruſalem, ac ſi diceret, non tantum ſuper me, ſed etiam ſuper vos flete, quia multa flenda in vobis ſunt.

Dubium. De B. autem Virgine eſt dubium,an in morte Chriſti doluit & lachrymata fuit. Reſpondetur affirmatiuè:& probo, quia miracula ſine neceſſitate non ſunt ponenda, naturaliſſimum autem eſt, quod mater pro morte filij doleat, & lachrymetur, miraculum ergo eſſet quod Virgo filium videret crucifixum,& nõ doleret. Secundò, quia cum Lucæ 2. Chriſtum puerum perdidit, cùm lachrymis eum quærebat, mirabile ergo eſſet,quòd tunc lachrymaretur,& tamen iuxta crucem non doleret. Tertiò, quia Lucæ 2. Simeon illi prædixit, Tuam ipſius animam pertranſibit gladius doloris. Vnde Auguſtinus, Dolores, quos in partu non ſenſit,tempore paſſionis expleuit, cum filium vidit in cruce ſine culpa pendentem. Et ideo tenendum eſt, quod Virgo in morte Chriſti doluit, & lachrymata fuit. Et ita habent Patres, Origenes in Geneſ. homil. 82. & Chryſoſtomus in eundem homil.7. &

S. Thom. S.Thom.2.2.quæſt.82.art.4.ad primum, vbi ait,quod amplius dolendum eſt de morte Chriſti, quam de morte parentis. Et addit, quod duobus modis paſſionem Chriſti conſiderare poſſumus: primo modo, in quantum eſt mors innocentis: ſecundo modo, in quantum eſt ſalus noſtra, & noſtræ ſalutis cauſa. Primo modo, inquit, dolendum eſt de paſſione Chriſti, ſicut de morte patris, imò amplius: ſi verò conſideretur in quantum fuit cauſa noſtræ ſalutis gaudere de ea poſſumus, hoc eſt, triſtari non debemus, eo quod ſanguine Chriſti redempti ſumus. Et ita in ſolutione ad quintum citat illud Eſaiæ 57. Iuſtus perijt, & non eſt qui recogitet in corde ſuo, hoc eſt, non eſt qui doleat,de morte Chriſti iuſti; Neque argumentum iſtorum eſt vllius ponderis, ſcilicet, Deus voluit quod Chriſtus pateretur,ergo tenemur conformari voluntati Diuinæ, & ſic neque dolere nec triſtari. Reſpondetur, quod voluntati etiam beneplaciti nõ tenemur voluntati Diuinæ conformari:multa enim vult Deus fieri, quæ nos non tenemur velle: benè tamen tenemur voluntati præceptiuæ conformari: verbi gratia, Deus vult quod modo ſit peſtis & fames in regno hoc Galetiæ,nobis tamen non licet id velle: quando enim Deus vult quòd aliquid velimus, ipſe id præcipit: & bonus filius non vult mortem patris,& tamen Deus vult. Et ideo dicimus, quod eſt meritorium, & maximè vtile paſſionem Chriſti ſæpè flere: neque aſſentiendum eſt iſtis nouis Theologis.

Dubium. In ſolutione ad tertium dubitabat S.Tho.an dolor Chriſti fuerit maior doloribus inferni. Et reſpondet negatiuè,quia tantum comparat eius dolorem ad dolorem præſentis vitæ, & non ad dolores damnatorũ. Gabriel,3.diſt.15.q.1.ait,quod dolor Chriſti in paſſione fuit maior, quam dolor cuiuſcũque in purgatorio, & addit: licèt S. Tho. contrarium videatur ſentire. Dubium hoc diſputat S. Thom.3. diſt.15. quæſtione 2.& ibi id non expreſſit: verum eſt quòd articulo citato ad tertium inſinuare videtur,quòd dolor purgatorij eſt maior quàm dolor Chriſti. Et Auguſtinus lib. 1.de vera & falſa pœnitentia, c.18. inquit, quòd non fuit maior dolore inferni, neq; doloribus purgatorij. Et c.22.ait, quòd dolor animarũ exiſtẽtium in purgatorio licèt non ſit æternus,eſt tamen maior quocunq; dolore præſentis vitæ:& nõ cõparat ad Chriſtum,ſed quia generaliter loquit',ideo Gabriel hoc reputat probabilius:quia ex hac ſentẽtia Auguſtini ſequi videt',ꝙ dolor Chriſti non fuit æqualis doloribus purgatorij.

Dubium tamen eſt,an Chriſtus paſſus fuerit ſecundum totam animam. S.Tho.loco citato art.7.præmiſſa diſtinctione reſpondet quatuor concluſionibus. Prima concluſio, Si animam capiamus pro eius eſſentia, patiebatur ſecundum totam animam. Patet: quia eſt indelebilis. Secunda Concluſio, Si animam capiamus pro potentia,non patiebatur ſecundum portionem ſuperiorem. Patet: quia vt ſic, Chriſtus fruebatur Deo. Tertia Concluſio, Si loquamur de potentijs inferioribus,patiebatur ſecundum portionem inferiorem,hoc eſt, patiebatur ratione ſubiecti ſecundum regulas humanas. Quarta Concluſio, Secundum potentias exteriores, ſcilicet, viſum, tactum,& guſtum, patiebatur, quia gloria animæ non redundabat in corpus.

Circa ſecundam Concluſionem, qua inquit, quod anima non triſtabatur ſecundum portionem ſuperiorẽ,eſt dubium. Scotus enim,3. diſt.14. q.1. arguit, ꝙ Scotus. triſtabatur. Primo,quia S.Th.ait ꝙ ratio ſuperior dicitur ſecundum conſiderationem Diuinorum: inferior verò ſecundum cõſideratione inferiorum: vt nolo inebriari, quia eſt infamia:hæc eſt conſideratio ſecundũ inferiora,& humana: ſed nolo inebriari,quia Paulus reprehendit,eſt conſideratio ſecundum regulas Diuinas. Ex hoc arguit Scotus, Tunc Chriſtus conſiderabat, quod eius paſſio erat paucis profutura, quia pauci electi, & ex hoc triſtabatur: illa autem conſideratio erat ſecundum rationem ſuperiorem, ergo. Secundo conſiderabat quam grauis offenſa Dei eſſet, eum cruci affigere, cum innocens eſſet, hoc autem ſpectat ad rationem ſuperiorem, ergo ſecundum illã triſtabatur. Tertio, quia per eandem potentiam, per quam Diuina cognoſcebat, per eandem triſtabatur, & de morte propria dolebat, ergo. Reſpondetur ad Reſpondetur. hoc ex mente S. Thom. quod ipſe non negat, quòd ſecundum illam potentiam, per quam non reſpiciebat ad Diuina, non triſtabatur ſecundum portionem ſuperiorem, ſed mens eius eſt, quòd anima Chriſti, in quantum beata, non triſtabatur, quia beatitudini repugnat triſtitia,ſed in anima eius erat triſtitia,in quantum viatrix erat. Secundo dico, quòd mens S.Thom. eſt, quod anima Chriſti non triſtabatur in proprio obiecto,quia Deus erat,ſed ſi patiebatur,hoc erat ab obiecto extrinſeco, ſcilicet, à peccatis, & propter peccata hominum, ſicuti quando oculus pungitur, non dicitur viſus pati, quia non patitur à viſibili, ſcilicet, colore,vel lumine. Et ideo in re S. Thom. à Scoto non differt, non enim negat quod Scotus affirmat. Vltimo dico, quod potentiæ omnes exteriores in Chriſto patiebantur, quia gloria animæ impediebatur ne redundaret in corpus, & ita ſimul habebat ſummam lætitiam, & ſummam triſtitiam: neque id inconuenit reſpectu diuerſorum, vt de ſe notũ eſt. Quod ſi arguas, Dolor eſt in appetitu ſenſitiuo, ergo non in eſſentia animæ, vt S.Tho.ait. Reſpondeo, quod S. Tho. non dicit Chriſtum dolere ſecundum eſſentiam animæ,ſed quod triſtitia erat in eſſentia animæ. Secundò,dato ꝙ id aſſereret, verum diceret, quia triſtitia ipſa in eſſentia animæ erat,& dolor etiã in anima erat;dolere enim licet ſit ſenſus, eſt etiam animæ: dæmones etiam ratione triſtitiæ, qua in inferno triſtantur,dolere dicuntur. Ex quibus conſtat,Chriſtum veram habuiſſe triſtitiam ſuæ mortis & paſſionis: & nedum verè doluiſſe,ſed eius dolorem fuiſſe maiorem doloribus omnium viatorum.

Aduertendum,quòd Hilarius inter complura ſuarum diſputationum, duo hæc veris contraria diſſeruit: vnum, quod nihil incorporeum creatum dixit: aliud, quod nihil doloris Chriſtus in paſſione ſenſerit. Iuſtinianus Auguſtus vir in cæteris Catholicus, ita dogmati Hilariano adhęſit,vt ipſum Imperiali edicto præceperit Sacerdotibus publicè in Eccleſia doceri,

ceri, & ab omni plebe recipi, & firmiter credi. Teſtis huius rei eſt Euagrius libro 4. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, c. 39. ſic ſcribens, Iuſtinianus Imperator edictum propoſuit, in quo corpus Domini incorruptibile ſanxit, naturaliumque, & inculpatarum paſſionum haud quaquam capax fuiſſe dixit, ſed Dominum ante paſſionem comediſſe, quemadmodum poſt reſurrectionem manducauit, neque ſacroſanctum illius corpus aliquam mutationem aut alterationem inde ab eo, quo in vtero formatum eſt, neque in voluntarijs, neque in naturalibus paſſionibus, neque poſt reſurrectionem quidem accepiſſe, aſſerens. Cui opinioni Sacerdotes paſſim aſſentiri coegit. Contra quem ſcripſit Anaſtaſius Antiochiæ epiſcopus, illique oſtendit quod Diuini Apoſtoli & ſancti Patres corpus Chriſti naturalibus & inculpatis paſſionibus corruptibile fuiſſe, & cognouerint, & tradiderint. Hæc Euagrius.

Ioannes Damaſcenus in libro de centum hæreſibus, c. 84. hunc errorem peculiarem fuiſſe Eſcharodocitis hæreticis refert, his verbis, Eſcharodocitæ, qui & Gaianitæ dicti ſunt, corpus Domini ex ipſa plaſmatione incorruptibile venerantur, & paſſionem quidē ſuſtinuiſſe Dominum confitentur, eſuriem dico, famem, & ſitim, & laborem, ſed non ſecundum eum, qui nobis eſt modum ſuſtinuiſſe, neque naturæ legibus ſeruientem dicunt. Damaſcenus cognomen hoc Eſcharodocitæ hæreticis iſtis indidit, quia inſenſibilem atque impaſſibilem quandam carnis duritiem Chriſto aſcribebant, quæ ictibus & vulneribus quantumlibet cōtuſa, nihil doloris pateretur. Vnde Eſcharodocita, Græce idem ſonat, quod duræ & impatibilis carnis approbator.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, non ſenſiſſe contrarium his, quæ diffiniuimus, vt conſtat ex his, quæ in enarratione Pſal. 93. inquit, his verbis: Nolite putare non fuiſſe triſtem Dominum: ſi enim hoc dixerimus, quia non erat triſtis cum Euangelium dicat, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, ergo quando dicit Euangelium, Dormiuit Ieſus, non dormiuit Ieſus: manducauit Ieſus, non manducauit, & ita nihil ſanum relinquitur, vt dicatur: & iam corpus nō erat verum, & carnem ueram non habuit. Quidquid ergo de illo ſcriptum eſt, factum eſt, uerum eſt, ergo triſtis fuit, prorſus triſtis, ſed voluntate ſuſcipiens triſtitiam, quomodo voluntate ſuſcipiens carnem. Et ita Magiſter interpretatur Auguſtinum, quòd quando dixit, Chriſtum non timuiſſe, interpretandus eſt, ſecundum paſſionem, ſecundum enim propaſsionē vere timuit, vt Pſal. citato 93. inquit.

SECVNDVM QVAESITVM.

An ſortibus vti liceat.

AVguſtinus Concione 2. in Pſalmum 30. hunc uerſiculum, *In manibus tuis ſortes meæ, &c.* diſſerens, viſus eſt approbare vſum ſortium, inquiens: Sors non eſt aliquid mali, ſed res in humana dubitatione diuinam indicans voluntatem: nam & ſortes miſerunt Apoſtoli, quando Iudas, tradito Domino, perijt, & cecidit ſuper Mathiam. *Actor. 1.* Eidem ſententiæ ſubſcribit in epiſtola ad Honoratum, ſic inquiens: Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio, qui eorum perſecutionis tempore maneant, ne fuga fiat omnium, & qui eorum fugiat, ne morte eorum deſeratur Eccleſia: ſi hæc diſceptatio aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant & qui fugiant, ſorte ſunt eligēdi, & 1. lib. de doctrina Chriſtiana id ipſum confirmans ait: Si cui abundaret aliquid, quod oporteret dari eis, qui non haberent, nec duobus dari potuiſſet, ſi tibi occurrant duo, quorum neuter alium vel indigentia, vel vrgente aliqua neceſſitate ſuperaret, nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte eligeres, cui dandum eſſet, quod dari vtrique non poſſet. Sunt qui putent his Auguſtini dictis aduerſari decretum Leonis Papæ epiſtola quarta ad epiſcopos Britanniæ, quod habetur 26. quæſt. octaua, his verbis: Sortes, quibus cūcta vos veſtris diſcriminatis prouincijs, quas Patres damnauerunt, nihil aliud quàm diuinationes, & maleficia decernimus, quamobrem uolumus omnino illas damnari, & vltra inter Chriſtianos nolumus nominari: & ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus.

Quæſtionem hanc diſputat Sanct. Tho. 2.2. q. 95. art. 8. quo quærit, an diuinatio per ſortes licita ſit. Et reſpondet hoc ſuppoſito, quod ſortes dicuntur, quando per factum exterius iudicamus de aliquo occulto. Et ſortes ſunt multiplices: aliæ enim ſunt diuiſoriæ: aliæ vero conſultoriæ. Hoc ſuppoſito, inquit, quòd ſortes varijs intentionibus poſſunt mitti. Primo, quod per caſum ſoris, tanquam ex caſu, de eo quod intendimus iudicemus: & eſt prima Concluſio: Qui ſortes mittit ad hoc quod innitatur iudicio, tanquam id quod intendit ex caſu proueniat, licèt de ſe non ſit peccatum, eſt tamen vanum. Secunda Concluſio, Qui ſortes mittit, ut iudicium ſolum eueniat ex influentia cœli, & aſtrorum, eſt ſuperſtitioſum. Tertia Concluſio, Qui mittit ſortes, vt una vel alia ſors eueniat ex dæmonis induſtria, id eſt ſuperſtitio, & damnatum, 22. q. 8. c. ſortes. Quarta Concluſio, Mittere ſortes ea intentione, vt Diuino iudicio id quod ſperamus ſuccedat, licitum eſt omnibus, quinque conditionibus ſeruatis, quas Caietanus aſſignat art. 8. citato, de quibus ſtatim in defenſionem Auguſtini notat Caiet. ex dictis S. Th. quod ſicut in dubijs euentibus uti ſortibus non licet, niſi conditionibus, quas S. Th. in litera aſſignat ſeruatis, ſic nec licet uti duello ad dirimendum futurū euentum: qui enim tali medio utitur, Deum tentare videtur. Liranus ſuper 1. Reg. c. 17. hanc tangit difficultatē, & inquit duo. Primum, quod non eſt licitum alium in duellum prouocare. Secundò, quòd ſi timeatur periculum magnum, & ſtrages magna, ait, quod prouocatus ad duellum poteſt illud acceptare: & addit, quod princeps id præcipere non debet, eſtò, fiat ad euitandum periculum aliquod magnum: permittere tamē id poſſet ad maius malum vitandum, niſi diffinitione Concilij Trid. id eſſet prohibitum: abſolutè enim duellum damnauit. Caietanus inquit, non licere duellum acceptare: & aſſignatis pluribus caſibus, in quibus non licet, tandem ponit duos caſus, in quibus ait, licere duellū acceptare. Primus eſt, quando Dux cognoſcit, quod contrarius exercitus fortitudine ſuum excedit, tunc Dux poteſt duellum acceptare. Addit tamen, quod ſi negotium eſt arduum, committi non debet duorum tantum. Secundò addit, quod duellum eſt licitum in defenſionē ſui, quando alius inſidiatur ei, & timet, ne inſidijs eū occidat, tunc licitum eſt duellum. Sententia hæc Caietani, licèt ante diffinitionem Concilij Triden. ſeſſ. vlt. c. 19. reformationis generalis, eſſet probabilis, nūc tamen ſtandum eſt diffinitioni Concilij. Et aduertendum, quod cap. 1. de purgatione vulgari, expreſſè prohibetur, quòd litigium arduum, etiā quando non ſunt probationes, non relinquatur diffinitioni duelli, quia id eſt Deum tentare.

Pro defenſione Auguſtini reſpondet Sanct. Tho. loco citato, & ait decreto Leonis non interdici ſortes ab Auguſtino approbatas, eas videlicet, quæ piè & religioſè tractantur, ſed eas, quæ ſuperſtitioſè & impiè exerceri ſolent, ſpretis quinque conditionibus, quas

quas pia ſortium exercitatio requirit. Harum prima eſt, vt diuiſio rei propoſitæ, vel conſultatio vel præno tio à ſolo Deo directore ſortium expectetur. Secunda, vt non niſi compellente neceſſitate ſortes exquirãtur. Tertia, vt non niſi præmiſſis precibus ad Deum, tententur. Quarta, ne Diuinis oraculis ad inquiſitionem ſortium abutamur. Quinta, ne ſortibus in electionibus Eccleſiaſticis vtamur, quæ ſola Spiritusſancti inſpiratione fieri debet, nam licet olim Mathias ſortibus fuerit electus, nunc tamen plenitudine Spiritusſancti effuſa, permitti non debet, quod ante Spiritus ſancti effuſionem, nondum corruſcante ſplendore legis Euangelicæ, permiſſum eſt.

TERTIVM QVAESITVM.

An omnia infidelium opera ſint peccata.

AVguſtinus in præfatione huius Pſalmi 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates*, fauere videtur Lutheranis aſſerentibus, omnia opera præcedentia fidem, eſſe mala, & omnes infidelium actiones & cogitationes eſſe peccata. Sic enim ait: Nemo computet bona opera ſua ante fidem, quia vbi fides non erat, bonum non erat: bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Et infra ſubdit. Crede in eum, quia iuſtificat impium, vt poſſint bona opera tua eſſe opera bona: nam neque bona illa appellarim, quæ non de radice bona procedunt. Et rurſum poſt pauca ſubiungit. Ante gratiam fidei nihil boni feciſti, & datur tibi remiſſio peccatorum: attendantur opera tua, & inuenientur omnia mala, ſi quod debetur illis operibus, Deus
Rom. 6. daret, vtique damnaret: ſtipendium enim peccati mors eſt: tu autem in malis operibus inuentus es. Et in fine præfationis concludit. Et ſi bona videaris facere, quia facis ſine fide, nec bona quidem vocãda ſunt. Verba hæc à Ioanne Caluino, 10. cap. Inſtitutionum ad comprobationem ſuæ doctrinæ ſunt inducta, qua docet, omnia opera, quantumlibet bona, eſſe peccata. Magiſter Sentent. 2. diſtinctione, 41. reſpondet pro Auguſtino loco citato, malum opus appellaſſe quod ad meritum vitæ æternæ eſt inualidum & inutile: nam licèt omnes virtutes infidelium ante fidem ordinatæ ſint regulæ rectæ rationis bonæ ad recte viuendum in præſenti vita, ad conſequendam tamen beatitudinem ſine fide, quæ intentionem dirigit, adeò ſunt inualidæ, vt mala potius quam bona dici debeant. De hac quæſtione vide ſupra in B. Ambroſio ad 22.

Dubium tamen eſt, an ita ſit, quod ante fidẽ opus aliquod bonum eſſe non poſſit: nam B. Auguſtinus in præfatione eiuſdem Pſal. 31. inſinuare videtur, ante fidem nullum opus eſſe bonum. Sic enim ſcripſit. Quid enim ſcriptura dicit, vnde iuſtificatum Abrahã indicat: Credidit autem Abraham Deo, & reputatũ
Gen. 15. eſt illi ad iuſtitiam, ergo ex fide iuſtificatus eſt Abraham, iam qui audit non ex operibus, ſed ex fide: vides
Rom. 4. ergo, quia ex fide non ex operibus iuſtificatus eſt Abraham. Faciam ergo quidquid volo, quia etſi bona
Galat. 3. opera non habuero, & tantum credidero in Deum, deputabitur mihi ad iuſtitiam. Si dixit & decreuit lapſus demerſus eſt, ſi adhuc cogitat, & fluctuat, periclitatur: ſcriptura autem Dei, verusque intellectus nõ ſolum periclitantem à periculo liberat, ſed & demerſum à profundo eleuat. Reſpondeo ergo, tanquam cõtra Apoſtolum: & dico de ipſo Abraham, quod inuenimus etiam in epiſtola alterius Apoſtoli, qui volebat corrigere homines, qui male intellexerant illum Apo
Iacobi. 2. ſtolum. Iacobus enim epiſtola ſua contra eos qui nolebant bene operari, de ſola fide præſumentes, ipſius Abrahæ opera commendauit, cuius Paulus fidem. Et non ſunt ſibi aduerſi Apoſtoli: dicit autem Abrahæ Rom. 4.
opus omnibus notum. Abraham filium ſuum immolandum Deo obtulit: magnum opus: ſed ex fide lau Gene. 15.
do ſuperædificationem operis, ſed video fidei fundamentum: laudo fructum boni operis, ſed in fide agnoſco radicem. Si enim hoc præter fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodeſſet, qualecunque illud opus eſſet. Contra ergo eos, qui operari contemnebant, ait Iacobus: Fides ſine operibus mortua eſt, tãquam radix ſine fructu ſterilis atque arida remaneret. Quid ergo debemus, nulla opera præponere fidei, ideſt, vt ante fidem quiſquam dicatur bene operatus. Ea enim ipſa opera, quæ dicuntur ante fidem, quamuis videantur hominibus laudabilia, inania ſunt: ita mihi videntur eſſe vt magnæ vires, & curſus celerrimus, præter viam. Nemo ergo computet bona opera ſua ante fidem, ibi fides non erat, bonum opus non erat: bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Non valde attendas, quid homo faciat, ſed quid, cùm faciat, aſpiciat: quo lacertos optimæ gubernationis dirigat: Fac enim hominem optimè gubernare nauim, & perdidiſſe, quo tendit: quid valet, qui antennã optimè tenet, optimè mouet, dat proram fluctibus, cauet ne latera infligantur, tantis eſt viribus, vt detorqueat nauim quo velit, atque vnde velit, & dicatur ei. Vſquequo is: & dicat. Neſcio, aut non dicat. Neſcio, ſed dicat. Ad illum portum eo, nec ducat in portum, ſed in ſaxa feſtinet? nõne iſte quanto ſibi videtur in naui gubernãda agilior & efficacior, tanto periculoſius eam ſic gubernat, vt ad naufragium properando perducat? talis eſt, qui optimè currit præter viam. Et concludit. Ergo fratres ex fide iuſtificatus eſt Abraham, ſed ſi fidem opera non præceſſerunt, tamen ſecuta ſunt. Nunquid enim fides tua ſterilis eſt, ſi ſterilis non eſt, ſterilis non eſt ipſa, aliquid mali credidiſti, & igne malitiæ tuæ radicem tuæ fidei concremaſti. Tene ergo fidem operaturus, ſed dicis. Non hoc ait Apoſtolus Paulus, imò hoc ait fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Et alio loco. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Et alio lo- Galat. 5.
co. Omnis lex in vno ſermone impletur: in eo quod ſcriptum eſt. Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Rom. 13.
Vide ſi non vult te operari quæ dicit, non adulterabis, non homicidium facies, non concupiſces: & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc ſermone recapitulatur, diliges proximum tuum, tanquam teipſum: dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Nunquid charitas permittit aliquid mali te facere ei, quem diligis? Hactenus Auguſtinus. Ex cuius doctrina patet, quòd cùm inquit. Nemo ergo computet bona opera ſua ante fidem, intelligit ad hoc, vt ſint meritoria vitæ æternæ: nam ad hoc quod ſint diſpoſitio ad gratiam conſtat, quod id non negat. Et ita in re conuenit cum communi ſenſu Eccleſiæ, & cum doctrina Doctorum Scholaſticorum. Galat. 5.

QVARTVM QVAESITVM.

An animæ ſanctorum ante reſurrectionem in cœlo ſint.

AVguſtinus in enarratione verſiculi huius, *Adhuc puſillum & non erit peccator.* Pſal. 36. declinare videtur ad errorem Armenorum Græcorum, & Anabatiſtarum, aſſerentium animas ſanctorum vſque ad diem Iudicij in occultis receptaculis longe à Diuinæ viſionis intuitu coerceri: ſic ſcribens: Poſt vitam iſtam nondum eris vbi erunt ſancti, quibus dicitur: Venite be- Matth. 25

nedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Nōdum ibi eris, quis neſcit, ſed iam poteris ibi eſſe, vbi illum quondam vlceroſum pauperem diues ille ſuperbus in medijs tormentis vidit longe requieſcentem in illa requie. Certe ſecurus expectabis iudicij diem, quando recipies corpus, quando immuteris, vt Angelo æqueris. Et ad eandem ſententiam alludere videtur in Enchiridio ad Laurentium, c. 108. ſic inquiens. Tempus quod inter hominis mortem & vltimam reſurrectionem interpoſitum eſt, animas abditis receptaculis continet, ſicut quæque digna eſt requie, vel ærumna pro eo, quod ſortita eſt in carne dum viueret. Et libro 12. de Ciuitate Dei, c. 9. Pars illa ciuitatis Dei, quæ coniungenda immortalibus Angelis ex mortalibus hominibus congregatur, nunc vel mortaliter peregrinatur in terris, vel in eis, qui mortē obierunt ſecretis animarū receptaculis ſedibuſque requieſcit. Et rurſus in libro 12. de Geneſ. ad literam, cap. 35. indicare videtur ſanctorum animas ante corporis reſurrectionem frui nō poſſe viſione Diuina, his verbis. Si quem mouet quid opus ſit ſpiritibus corpora ſua in reſurrectione recipere, ſi poteſt eis etiam ſine corporibus ſumma illa beatitudo præberi, minimè illi dubitandum eſt, raptam hominum à carnis ſenſibus mentem, & poſt mortē, carne depoſita, non ſic videre poſſe incommutabile bonum, vt ſancti Angeli vident. Et lib. 1. Retractat. cap. 14. cum hanc quæſtionem ex profeſſo attigiſſet, indiſcuſſam & in ambiguo reliquit, ita ſcribens. Illud
1.Corin.13 nos beatiſſimos facit, quod ait Apoſtolus. Tunc autē facie ad faciem, & tunc cognoſcam ſicut & cognitus ſum: qui hoc inuenerunt, ipſi dicendi ſunt in beatitudinis poſſeſſione conſiſtere. Sed quinam ſint illi beatiſſimi, qui iam ſint in ea poſſeſſione, magna quæſtio eſt: & Angeli ſancti quod ibi ſint, nulla quæſtio eſt. Sed de ſanctis hominibus iam defunctis, vtrum ipſi ſaltem dicendi ſint iam in illa poſſeſſione conſiſtere, merito quæritur: iam enim corpore, quo anima aggrauatur, exuti ſunt: ſed adhuc expectant etiam ipſi redemptionem corporis ſui, & caro ipſorum requieſcit in ſpe, nec dum in futura incorruptione clareſcit. Sed vtrum ad contemplandam cordis oculis veritatis facie ad faciem, nihil ex hoc minus habeant, non hic locus diſputando inquirere.

Loca hæc, & his ſimilia, in ſcriptis Auguſtini ſæpius repetita interpretari oportet, præſertim, cū apud ipſum nonnulla etiam inueniantur teſtimonia, quibus affirmat, ſanctorum animas etiam ante diem Iudicij facie ad faciem Deum videre: vt conſtat in ſermone quarto in ſolennitate ſanctorum, vbi exponēs verba illa Apocalyp. c. 6. Vidi ſub altare Dei animas interfectorum, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, inquit. Per ſtolas albas debemus intelligere mercedem baptiſmi, præmium martyrij, mercedem æternorum, & gaudium cœleſtis patriæ: habent enim ante reſurrectionem ſancti ſingulas ſtolas, quia in ſola anima adhuc æternis beatitudinibus perfruuntur: poſtea autem accepturi ſunt binas, quando receptis corporibus immutabiles erunt animæ, & incorruptibiles in
Apoc. 7. corpore. Et paulo poſt, vnde dicit Ioannes. Stabant ante thronum in conſpectu agni amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum: ſtant enim modo ante thronum Dei coronati, ſtant in conſpectu agni, nulla ratione illincà contemplanda eius gloria ſeparandi.

Sunt ergo loca hæc, quæ inter ſe pugnantia videntur, ſic interpretanda, vt dicamus Auguſtinum non dubitaſſe de felicitate animarum ante Iudicium, ſed de loco gloriæ, & gradibus, ſiue quantitate, ſiue eius conſummatione. Nam cum animæ beatæ vbicunque ſint. Dei gloriam intueantur, ibi beatæ ſunt. Incertum tamen habuit aliquando Auguſtinus, quibus in locis ac ſedibus ſiue receptaculis animæ Deum viderent. Similiter & de quantitate gloriæ ſæpe quæſiuit, vtrum animæ ſanctorum ante Iudicium pares eſſent Angelis in viſione Dei, an aliquid minus viderent, vt cōſtat ex teſtimonio 1. Retractat. vbi dicitur animas exutas corporibus non ſic videre Deum, vt Angeli vident, hoc eſt, viſione conſummata atque perfecta. Et ex 12. in Gene. vbi ſic ſcripſit. Vtrum animæ ad contemplandam cordis oculis veritatem, nihil ex hoc minus habeant, non hic locus diſputandi inquirere. De hac quæſtione vide ſupra tomo 4. Chryſoſtomi ad decimum tertium quæſitum.

QVINTVM QVAESITVM,

An ſciri poſſit, quomodo Deus cognoſcat.

AVguſtinus in enarratione Pſalmi 49. aſſerere videtur, ſciri non poſſe, quomodo Deus cognoſcat, nam in expoſitione verſiculi huius, *Cognoui omnia volatilia cœli*, ſic ait. Quomodo cognouit, appendit, numerauit? quis noſtrum nouit omnia volatilia cœli, ſed etſi alicui Deus det notitiam omnium volatilium cœli, non ſic ipſe nouit, vt dat noſſe homini: alia eſt notitia Dei, alia hominis: ſicut alia poſſeſſio Dei, alia hominis. Non enim tu quod poſſides totum habes, in poteſtate, aut quamdiu viuat bos tuus, in tua poteſtate eſt, vt non pereat, aut vt non paſcatur, apud quem ſumma poteſtas, ſumma & ſecreta cognitio, & tribuamus hoc Deo, laudantes Deum, non audemus dicere. Quomodo nouit Deus? Ne forte hoc à me fratres expectetis, vt explicem vobis, quomodo cognoſcat Deus, hoc ſolum dico. Non ſic cognoſcit vt homo, nō ſic cognoſcit vt Angelus, & quomodo cognoſcit dicere non audeo, quoniam & ſcire non poſſum. Vnum tamen ſcio, quia & anteaquam eſſent omnia volatilia cœli, nouerat Deus, quòd fuerat creaturus. Quæ eſt illa notitia, o homo videre cepiſti volatilia poſteaquā plaſmatus es. Hæc de aqua nata ſunt ad verbum Dei dicentis. Producant aquę volatilia, vbi nouerat Deus,
quæ imperabat, vt aqua præferret, iam certè nouerat, Gene. 1.
quod crearat, & anteaquam crearet, nouerat; tanta eſt ergo notitia Dei, vt apud ipſum eſſent quodā ineffabili modo, antequam creata eſſent, & ad te ſpectat vt accipiat, quod anteaquam crearet, habebat. Cognoui omnia volatilia cęli, quæ tu mihi non potes dare, quæ tu mihi mactaturus es. Ego cognoui omnia, non quia feci, cognoui, ſed vt facerem.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 1. Sentent. diſt. 35. S. Tho. 1. parte, q. 14. & art. 5. quærit, an Deus cognoſcat alia a ſe? Et reſpondet hac concluſione. Neceſſe eſt Deum omnia alia à ſe cognoſcere. Probat ex proprijs, quia Deus perfectiſſime ſeipſum cognoſcit, & ipſe eſt omnium cauſa, ergo cognoſcit omnia alia à ſe. De concluſione inter rectè philoſophantes nullum fuit vnquam dubiū, dato, philoſophi aliqui rudes de hoc opinati fuerint, aſſerentes, Deum alia à ſe non cognoſcere, quia circa cardines cęli ambulat, nec noſtra conſiderat; ſed iſti ſtupidi, & ingenio hebetes valde errant.

Notanda eſt probatio Sanct. Thomæ, qua probat Deum omnia intelligere. Quia intelligere Dei eſt ſuum eſſe, & ſeipſum perfectè intelligit, alioquin ſuum eſſe non eſſet perfectum, cum ſuum eſſe ſit ſuum intelligere; ſi autē perfectè aliquid cognoſcitur, neceſſe eſt, ꝙ virtus eius perfectè cognoſcatur. Et infert, vnde quicunq; effectus præexiſtut in Deo, ſicut in cauſa prima, neceſſe eſt quod ſint in ſeipſo, cuius eſt intelligere, & quòd omnia in eo ſint ſecundum modum

dum

dum intelligibilem. Greg. loco citato probat concluſ. S. Tho. Primo, quia nobilius eſt cognoſcere aliquid ex ſe, quam ſolum eſſe: ſed quidquid perfectionis eſt, Deo eſt attribuendum, ergo. Sed quia locus hic eſt communis, ideo S. Thom. illum omiſit, dato, clarior ſit. Secundo probat, quia Deus determinat agentia omnia naturalia ad ſuos effectus: hoc autem efficere non poteſt, niſi intelligat, ergo. Probat maiorē, quia nulla eſt cauſa naturalis, quare ſol in iſto aere potius hodie producat lumen A. quam lumen B. oportet ergo, quod determinetur ab aliqua cauſa ſupernaturali ad producēdum potius A. quam B ſed talis eſt Deus, ergo determinat agentia naturalia ad ſuos effectus. Et confirmat de intenſione, quia ſi ignis calefacit aquam per unam horam, & in eadem parte aqua producit diuerſos gradus caloris, non eſt ratio aliqua naturalis, quare plus in hac parte quam in alia producat, ergo id fit a Deo, qui intelligit cauſam & gradus caloris, quos producere poteſt. Sanct. tamen Tho. nō vſus eſt hac ratione, quia ſupponit dubium unum, ſcilicet, quòd intenſio fit per additionem gradus ad gradum: ideo probatio nihil concludit. Tertiò arguit quia in hominibus inuenitur diuinatio & prophetia futurorum, quam Auicenna 6. naturalium par. 4. c. 2. approbat, & alij naturales philoſophi: hoc autem naturaliter eſſe non poteſt, ergo eſt ab aliqua cauſa ſupernaturali, ergo a Deo. Quæſtio hæc poſita eſt & mota propter Auerroem, qui ſolus inter philoſophos 12. Metaph. commento 51. pertinaciter defendit, Deum nihil aliud a ſe intelligere. Et idem ait de omnibus ſubſtantijs ſeparatis. Et exiſtimat eſſe opinionem Ariſtot. Et ad rationem S. Thom. quæ eſt Temiſtij, reſpondet, uerum eſſe, quod Deus ſe perfectè intelligit: ſed inquit, quod intelligit ſe abſolutè, & non reſpectiuè ad creaturas, & ideo eas non intelligit. Suadetur opinio hæc ſequentibus rationibus. Primo, quia ſi Deus intelligit aliquid extra ſe, ergo Deus eſt creatura illa, quam intelligit. Probatur: quia intellectus quilibet in actu fit intelligibile in actu. Eſt commento 1. de Anima. & 5. ait Ariſto. quod ex intelligenti & intellectu fit unum potius quam ex materia & forma. Reſpondeo, non oportere fieri unū materialiter, ſed quodammodo formaliter, & eminēter: & ita eſt in Deo, in quo imperfectio cadere non poteſt. Secundo arguitur, quia ſequitur, quod potentia Diuina moueretur a creatura, & dependeret ab illa. Reſpondeo negando ſequelam, quia obiectū immediatum Dei eſt ipſemet Deus, & eius eſſentia, & per hoc quod ſe & ſuam eſſentiam reſpicit, omnia alia a ſe intelligit. Tertio arguitur ex Ariſto. 12. Metaph. cap. 9. vbi inquit, quod quoddam dignius eſt non intelligere: ſi ergo Deus omnia intelligit, aliquid ergo indignum eſt in Deo: quod concedendum non eſt. Reſpondetur concedendo antecedens, in ſeipſis eſſe indignius intelligere aliqua, ſi tamen illa intelligantur in obiecto tam perfecto ſicut eſt Deus, eſt perfectio maxima. Quartum argumentum eſt Gregorij, quia ſi Deus intelligit aliquid extra ſe, ergo intelligit omnia: conſequens autem eſt ſalſum, ergo: minor probatur, quia ſequitur, quod diſtinctè intelligeret omnes partes continui, & ita intellectio in intellectu Diuino eſſet euacuata. Patet: quia in illo partes omnes inter ſe eſſent diſtinctæ, quod tamen contradictionem implicat, quia continuum in omnem ſuā partem diuidi non poteſt, etiam ſecundum rationē, ergo illa diſtinctio in intellectu Diuino eſſe non poteſt. Quia vel eſt facta diuiſio in partes diuiſibiles, vel indiuiſibiles: ſi in diuiſibiles, ergo continuum nō eſt totaliter diuiſum, ſi in indiuiſibiles, hoc implicat, etiam ſecundum rationem, ergo intentum. Ad argumentum hoc Gregorius in relectione quadam concedit, quòd Deus poteſt continuum in ſuam omnem partem diuidere. Et ait, id ſe publicè in ſcholis ſuſtinuiſſe. Sed ait Maior, dato ſuſtinuerit, ſed audientes non reſponderunt ſe eſſe contentos. Ideo aliter reſpōdetur concedendo, quod in Deo omnes partes continui ſunt diſtinctæ, & ſufficienter diuiſæ. Et ad argumentum, quia uel ſunt diuiſibiles vel indiuiſibiles, reſpondetur, quòd facta diuiſione ſunt indiuiſibiles contra, quia adhuc iterum eſſent diuiſibiles. Dico, quod omnia iſta Deus cognoſcit & intelligit. Quintum argumentum eſt Marſilij, quia Deus non cognoſcit omnes numeros poſſibiles, ergo: antecedens probatur, quia ſi omnes poſſibiles cognoſcit, & ponantur in eſſe, ſequitur, quod non poſſet poſtea alium numerum facere, quod omnipotentię Dei repugnat. Confirmatur, quia ſi omnes numeros cognoſcit, aggregatum ex illis erit infinitum quoddam, quod ſi conceditur, chimericum eſt. Marſilius ab hoc argumento euadit, concedendo, quod Deus ſingulos numeros diuiſiue intelligit, ſed non collectiue. Sed dicimus, quod etiam collectiue Deus omnes numeros intelligit: & iſti ſunt illi, quos Deus intelligit, nec præter illos ſunt aliqui alij: & idem dico de continuo. Et ad argumentum, quia eſſet infinitum quoddam, dico, quod nec poſſunt in eſſe poni, nec poſſūt fuiſſe: quia merè figmentum eſt, quod Deus creet omnia creabilia. Ideo opinio iſta Auerrois merè fabula eſt. Gregorius ubi ſupra ait, quod Ariſtoteles fuit eiuſdē ſententiæ cum Auerroe. Marſilius inquit, quod ſit iniuria Ariſtoteli, ei opinionem hanc imponēdo, & quod non fuit iſtius ſententiæ. Nam ipſe loco citato ait, quòd ſecundum intellectum operans, id eſt agens, in tali eſt optima diſpoſitio, & eſt Deo amantiſſimus, id eſt, quod qui operantur ſecundum intellectum, intelliguntur à Deo. Et libro de bona fortuna dicit, quod aliqui homines ſunt, qui patiūtur ſpiritus quoſdam ad eligendum ea, quæ meliora ſunt ſine deliberatione, quod eſſe non poſſet ſine eo quod id à Deo fieret. Et ibidem Ariſtot. aſſerit, quod Deus refertur in aliquod principium nobilius homine, & ſupra rationē hominis, quod non eſt aliud niſi ipſe Deus. Et Cōmentator, 1. de cœlo, c. quoniam autem non eſt circulationi contraria alia latio, &c. dicit, Ego autem longo tempore explanationem huius loci non intellexi, ſed Deus induxit me in expoſitionem eius, in quo ſibi ipſi contradixit. Nam 1. de Cœlo & in libello quodam de ſomno & vigilia dicit, quod negare diuinationes per ſomnia eſt negare ſenſationem. Probat: quia per ſomnia eis ſunt nunciata: huiuſmodi autem à caſu fieri nequeunt, ergo fiunt à Deo, intelligit ergo Deus alia à ſe: & ideo dubium non eſt, quin ſibi contradixerit.

Auerroes.

Dubium tamen eſt, an Deus alia à ſe cognitione diſtincta & propria cognoſcat. Et eſt Concluſio communis Patrum & Doctorum Scholaſticorū affirmatiua. Et pro probatione notandum, quòd Commentator ubi ſupra ait, quod Ariſtoteles argumentabatur contra Empedoclem, quia ſi Deus alia à ſe diſtinctè non cognoſceret, eſſet inſipiens, & ideo de mente Ariſtotelis eſt, quod Deus ſe & omnia diſtinctè cognoſcit, quia continet omnia, ſed non propriè, ſed aliquo modo cauſaliter, quod mirum uidetur. Et addebat, quod intelligit omnia, intelligendo ens, & quod non eſt cauſa rerum, niſi ſolum quantum ad eſſe illarum. Et ſolum quantum ad hoc omnia à Deo dependent. Probatur tamē Concluſio poſita, quia cognitio confuſa eſt cognitio imperfecta, quæ in Deo eſſe non poteſt. Secundo, quia proprietates rerum ſunt ueræ perfectiones, ergo continentur in Deo. Illas autem perfectè in ſe cognoſcit, ergo cognoſcit omnes proprietates rerum. Tertio, quia ex hoc quod Ariſto- Dubium.

teles & Auerroës conceſſerunt, Deum eſſe primum mouens, manifeſtè infertur, illum omnia intelligere, quia niſi intelligeret, mouere non poſſet. Ex quibus conſtat ad quæſitum propoſitum, qualiter Deus ſe, & alia à ſe, ſeipſum, & propriam eſſentiam cognoſcens, alia cognoſcit, & ſicut ſe in ſeipſo perfectiſſimè cognoſcit, ſic & omnia alia diſtincta à ſe.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod ipſe exponit qualiter dicere non eſt auſus, quomodo Deus alia à ſe cognoſcit, quia ita omnia cognoſcit ſicuti ſunt, fuerunt, & erunt. Et quia ineffabili modo anteaquam fierent, erant in Deo, ideo ait, dicere ſe non audere, quomodo Deus alia à ſe cognoſcat, quia ſicut ineffabili modo erant in Deo, ita ineffabili modo omnia cognoſcit. Et quòd hæc ſit mens eius conſtat ex his verbis, Tanta eſt ergo notitia Dei, vt apud ipſum omnia eſſét quodam ineffabili modo anteaquam creata eſſent.

SEXTVM QVAESITVM.

An Chriſtus à Pilato occiſus ſit.

AVguſtinus in enarratione Pſalmi 56. inſinuare videtur, Chriſtum non fuiſſe occiſum a Pilato ſed à Iudæis. Nam in expoſitione uerſiculi huius, *Dormiui conturbatus*, quęrit, quis autem Dominum occidit: qui audito ceſſit, an qui clamando, vt occideretur, extorſit; ipſe Dominus dicat teſtimonia, à quibus occiſus eſt, vtrũ ab illo Pilato, qui nolens eum occidit: vnde etiam eum flagellauit, & veſte ignominioſa circumdedit, & flagellatum ad eorum oculos produxit, vt ſaltem pœna flagellorum eius ſaciati, eum occidi non extorquerent. Pręterea etiam cum videret eos perſeuerare, ſicut legimus, lauit manus ſuas, & dixit: Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius, videritis vtrum ille innocens, qui vel ceſſit clamantibus, multo magis tamen illi nocentes, qui clamando, eum occidere voluerũt. Sed nos interrogemus, & audiamus Dominum, quibus tribuat mortem ſuam, quia dixit, Dormiui turbatus. Interrogemus eum, & dicamus, quoniam dormiſti turbatus, qui te perſecuti ſunt? qui te occiderunt? nunquid forte Pilatus, qui militibus dedit in lignum ſuſpendendum, clauis transfigendum? audite qui filij hominum, illos vtique dicit, quos perſecutores paſſus eſt. Sed quomodo ipſi occiderunt, qui ferrum non ferebant, qui gladium non ſtrinxerunt, qui impetum in eum non fecerunt ad occidendum? vnde occiderunt? Dentes eorum arma & ſagittę, & lingua eorum gladius acutus. Noli attendere inermes manus, ſed os armatum, inde gladius proceſſit, quo Chriſtus occideretur.

Math. 27

Doctores Scholaſtici de hac quęſtione 3. Sentent, diſt. 16. S. Thom. 3. parte, q. 47. & art. priori quęrit, an Chriſtus fuerit ab alio occiſus, an à ſeipſo? Et ſuppoſita diſtinctione, reſpondet duabus Concluſionibus. Diſtinctio eſt, Duobus modis aliquid poteſt dici cauſa alicuius effectus: directè, vel indirectè. Prima Concluſio, Chriſtus directè non eſt à ſeipſo occiſus, ſed a Iudęis. Patet: quia Iudęi ſuę mortis fuerunt cauſa effectiua. Secunda concluſio, Chriſtus indirectè aliquo modo fuit cauſa ſuę mortis, quia cum poſſet impedire, non impediuit. His addimus tertiam concluſionem, ut de quęſito propoſito conſtet, Pilatus indirectè fuit cauſa mortis Chriſti. Probatur: quia potuit, cum iudex eſſet, Iudęis reſiſtere, & tenebatur ex officio iuſtitię, quam iuſtè tenebatur exequi, & intelligens quòd Chriſtus erat innocens, nec reus mortis, & non impediuit, ergo indirectè fuit cauſa mortis eius.

Dubium circa ſecundam Concluſionem Sanct. Thom. in quo conſiſtat poteſtas iſta, dico, quod in quantum Deus, conſtat, quòd potuit ſuam mortem impedire, ſed an in quantum homo talem poteſtatem habuerit, Scotus, 3. diſtinct. 16. quæſt. 1. partem tenet affirmatiuam. Probat: quia anima Chriſti erat beata, poterat ergo facere quòd eius corpus eſſet glorioſum, nam ſi paſſibile erat, id erat per miraculum: verum tamen eſt, gloriam animæ non redundare in corpus, non eſſe ex potentia & virtute animæ, ſed ex virtute Diuina. Et ita in hoc tenendum eſt contra Scotum, & videtur eſſe de mente Sancti Thom. nam licèt quæſtione 13. artic. 1. diffinierat, animam Chriſti habere omnipotentiam, hoc tamen non erat ex virtute humana, ſed Diuina. Et ita Chriſti anima vt inſtrumentum eſt verbi, non dubium quin potuit ſe à Iudæis defendere; quia vt ſic, poteſtatem habebat transmutandi poſſibilia omnia, quæ ei conueniunt, creatione & anihilatione demptis: vt pura vero creatura, ſuam ipſius mortem impedire non valebat: vt ſic enim facere non poterat, quod gloria animæ in corpus redundaret.

Scotus.

Ad argumenta autem Scoti, quia Chriſtus poteſtatiuè ſe defendere poterat, & volitione humana id exequi valuit, malè ergo fecit ſe non defendendo, quia vitam conſeruare tenebatur. Reſpondeo, quòd potuit iuri ſuo cedere; & vitam ponere pro ſalute & conſeruatione Reipublicæ, aliquando cadit ſub pręcepto. Secundò arguitur, quia quæcunque anima glorioſa corpus ſuum glorioſum efficere valet efficiendo autem glorioſum facit illud immortale & impaſſibile, ergo. Reſpondeo, quod anima naturæ ſuæ relicta gloriam in corpus non poteſt transfundere. Ita tenet Sanct. Thom. quæſtio. 13. artic. 3. nempe, quòd anima non habet poteſtatem proprium corpus transmutandi, etiamſi cum gloria ſua relinquatur, nam licet ſit lex, quod cum primum anima eſt beata, ſi corpori vniatur, corpus ſit glorioſum, non tamen eſt lex, quod anima talem poteſtatem habeat, neque anima Chriſti hanc poteſtatem habuit. Vnde ſi corpus ſuum immortale & impaſſibile feciſſet, non virtuti animæ, ſed Diuinitati tribuendum eſſet.

Ad argumẽta Scoti.

Suppoſito ergò, quod Chriſtus inquantum Deus poteſtatem habuit, vt ſe à morte eriperet, dubium eſt, an tempore aliquo poteſtate hac fuerit vſus. Communis ſententia Theologorum cum Sanct. Thom. loco citato ad ſecundum, partem tenet affirmatiuam: nam ait duo de morte Chriſti: primum, quod Chriſtus citiſſimè mortuus eſt, vt Ioann. 19. habetur, quia milites latronum crura fregerunt, non autem Chriſti, quia iam obierat. Et Pilatus miratus eſt, quòd tam cito obijſſet: miraculoſè ergò mortuus eſt: ſecundum miraculum fuit, quòd Chriſtus morte inſtante, voce adeò valida clamauit, quod Centurio miraretur, & diceret, Verè Filius Dei erat iſte. Et ita mors eius miraculoſè breuiata eſt. Ex quo videtur, quòd in multis virtute Diuina vſus eſt. Gabriel, 3. diſtinct. 16. quæſt. 1. ait, quod vitam breuiare eſt miraculum. Et hoc eſt quòd Dominus Ioan. 19. ait, poteſtatem habeo ponendi animam meam, id eſt, ponendi citius, quàm ponenda eſſet. Et Caietanus inquit, quod miraculum, quod Chriſti morte contigit, ſtat in hoc, quòd non abreuiauit vitam: magnum enim miraculum fuit ſe præſeruare, ne dolores & tormenta vires animæ minuerent. Et ideo clamauit, Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Secundum tamen Sanct. Thom. nec vitam abreuiauit, vt Gabriel ait, neque prolongauit, vt Caietanus aſſerit, ſed mortuus eſt eo tempore, quo tormenta illũ occidere fuerunt ſufficientia: fuerunt enim atrociſſima, ita quòd naturaliter de facto eius vitam breuiarunt.

Dubium.

Neque

Neque authoritates in contrarium aliquid ſuadent; nam ad illud de Pilato, quod miratus eſt, quia tam cito obijſſet, reſpondeo, quòd Chriſtus ante crucem tot menta multa eſt paſſus, & illorum ratione antequam latrones eſt mortuus, & ideò non fuit miraculum, ſed mirum & mirabile, quòd antea quam latrones, mortuus fuerit. Secundo reſpondeo, quòd forte Pilatus tormenta, quæ Chriſtus eſt paſſus, non vidit. Ad alia dico, quod eſt ita, quod voce magna clamauit, ſed non humana virtute, quia vt ſic, tantas vires non habebat, & ita miraculum fuit, quòd tam valida voce clamaret, ſed poſt quam vires animę fuerunt attenuatæ, naturaliter eſt mortuus.

Dubium. Dubium tamen eſt, an Chriſtus paſſus fuerit à Iudæis, vel à gentibus. Sanct. Thom. loco citato art. 4. reſpondet, quòd primo paſſus eſt à Iudæis: effectus tamen paſſionis executus eſt à gentibus. Primo enim paſſio Chriſti effectum habuit in Iudæis, quorum plurimi in morte Chriſti baptizati ſunt, vt patet Acto. 2. & 3. Secũdo verò effectus paſſionis Chriſti translatus eſt ad gentes, vt conſtat ex illo Matt. 20. Tradent eum gentibus ad illudendum, flagellandum, & crucifigendum: ideò conueniens fuit vt Chriſtus à Iudæis pati inciperet: & poſtea Iudæis tradentibus, per manus Gentilium eius paſſio finiretur. Et ita ex modo paſſionis Chriſti præfiguratus eſt effectus ipſius. De propoſito quæſito concorditer cõueniunt tam Patres, quàm Doctores Scholaſtici, quòd Chriſtus ita occiſus eſt à Pilato, ſicuti à Iudæis, & à Gentilibus.

Pro Auguſtino dicimus, quòd ipſe pro ſe reſpondet in enarratione Pſalmi 62. verſiculum hunc exponens. Partes vulpium erunt, inquiens: Vulpes dicit Reges ſeculi, qui tunc fuerunt, quando debellata eſt Iudæa, auditè vt noueritis, & intelligatis, quia ipſos dicit vul-
Lucæ. 13. pes: Herodem regem ipſe Dominus vulpem appellauit: Ite inquit, & dicite vulpi illi, videte & attẽdite fratris mei, Chriſtum regem habere, noluerunt, & partes vulpium facti ſunt. Quando enim Pilatus præſes in Iudæa legatus occidit Chriſtum ex vocibus Iudæorum (pondera, Pilatus occidit Chriſtum) dixit ipſe Iudæis: Regẽ veſtrum crucifigam? quia dicebatur Rex
Joann. 19. Iudæorum, & verus Rex ipſe. Et illi repellentes Chriſtum dixerunt: Nos non habemus Regem, niſi Cæſarem: repulerunt agnum, elegerunt vulpem: merito partes vulpium facti ſunt. Pondera etiam, quòd ita Pilatum, ſicut Herodem vulpem dicit, Rex verò ita poſitum eſt, quia illi vulpem elegerunt, regem verò noluerunt: Rex verò, id eſt, verus Rex, cui titulus inſcriptus eſt, quando paſſus eſt, nam Pilatus hunc titulum ſuper caput eius inſcriptum poſuit: Rex Iudæorum: Hebræa lingua: Græca, & Latina, vt omnes qui tranſirent, legerent gloriam regis, & ignominiam ipſorum Iudæorum, qui reijcientes verum regem, elegerunt vulpem Cæſarem.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An quando Chriſtus paſſus eſt, diſcipuli omnes deſperauerint, quod eſſet Chriſtus.

AVguſtinus enarratione in Pſalmum 68. in expoſitione verſiculi huius, *Defecerunt oculi mei ab ſperando in Deum meum*, declinare videtur in hanc ſententiam, quòd quando paſſus & mortuus eſt Chriſtus, omnes diſcipuli deſperauerunt, quòd ipſe eſſet Chriſtus. Sic enim exponit: Abſit vt hoc de perſona capitis accipiatur: non enim ipſius capitis noſtri oculi defecerunt ab ſperando in Deum eius, ſed defecerunt oculi eius in corpore eius, id eſt, in membris eius: hæc vox membrorum eſt, hæc vox corporis eſt, non capitis: quomodo ergo eam in eius corpore membriſque inuenimus? quid aliud commemorem, quando paſſus eſt, quando mortuus eſt? omnes diſcipuli deſperauerunt, quod ipſe eſſet Chriſtus à latrone Apoſtoli victi ſunt, qui tunc credidit, quando illi defecerunt. Vide membra eius deſperantia, attende duos illos, quos poſt reſurrectionẽ inuenit in via colloquentes, ſecum, quorum vnus erat
Cleophas, quando detinebantur oculi eorum, ne eum Lucæ. 23.
agnoſcerent: quomodo enim oculis agnoſcerent, à Lucæ. 24.
quo mente titubabant. Et ideo dixerunt, & nos ſperabamus, quòd eſſet redempturus Iſrael: ſperabant, & non ſperabant: defecerunt oculi eorum ab ſperando in Deum ipſorum, ipſos ergo in ſe transfigurauit dicẽdo: Defecerunt oculi mei ab ſperando in Deũ meum.

Doctores Scholaſtici de paſſione Chriſti 3. ſen. diſt. 19. & Sanct. Thom. 3. parte, q. 46. Et pro diffinitione quæſiti propoſiti explicare oportet, an tempore Dominicæ paſſionis Apoſtoli omnes Chriſti fidẽ amiſerint, & an hæretici fuerint. Sunt enim quoad primũ Theologi plures, qui affirment Apoſtolos omnes tunc fidem amiſiſſe. Ex quo inferunt, quòd epiſcopi omnes Apoſtolis ſuccedentes poſſunt Chriſti fidem amittere. Et quod eo temporis in ſola Virgine fides permanſerit. Candela, inquiunt, illa ſignificat, quæ in officijs eorũ dierum ſola non extinguitur. Sed quia hæc ratio infirma videtur, teſtimonijs ſcripturæ id confirmant. Dominus enim dixit, Omnes vos ſcandalum patiemini
in me in iſta nocte: ſcriptum eſt enim: Percutiam Pa- Matth. 26
ſtorem, & diſpergentur oues gregis. Gloſſa interlinealis, id eſt, Ab vnitate fidei ſoluentur. Et apud Lucam
verba mulierum nunciantium Apoſtolis Chriſti reſur Lucæ. 24.
rectionem, viſa ſunt illis quaſi deliramenta. Et Chri-
ſtus Apoſtolis omnibus exprobrauit incredulitatem, Marcij 16
& duritiam cordis. Item ex Auguſtino loco citato,
quo affirmat diſcipulos omnes deſperaſſe. Et Turre- Lib. 3. ſũ-
cremata in eandem ſententiam refert Hieronymum, mæ. c. 61.
Gregorium, Iſidorum.

Opinio autem hæc non modo non certa, ſed ne-
que probabilis quidem eſt. Et ſuadetur 1. ex Matth. Matth. vl.
Qui, inquit, diſcipuli abierunt in Galilæam in montem, vbi conſtituerat illis Ieſus. Et videntes eum, adorauerunt eum: quidam autem dubitauerunt: quidam, ait, non omnes. Tum etiam, quia licet Marcus recapitulando ea quæ alij Apoſtoli ſcripſerunt, aſſerat, quòd Chriſtus increpauit duritiam Apoſtolorum, quia ijs, qui viderant eum ſurrexiſſe, non crediderant, conſtat ex alijs Euangeliſtis non ad omnes Apoſtolos pertinere, nam Petrus & Ioannes, audito nuncio, curterunt ad monumentum. Et Iacobus iuxta Hebræorum Euangelium ab hora, qua biberat Domini calicem, iurauit ſe non comeſturum panem, donec Chriſtum videret reſurgentem, non er-
go omnes Apoſtoli fidei iacturam fecerunt. Fides e- Turrecre-
nim non niſi per infidelitatem tollitur. Et qui Apoſto mata libr.
los aſſerunt, nedum fuiſſe infideles, ſed etiam hære- ſum. c. 61.
ticos, iniurij ſunt, non ſolum illis, ſed Chriſto & eccleſiæ. Ad adducta in contrarium reſpondemus, quòd ſi aliquid probant, id ſolum eſt: Apoſtolos in confeſſione fidei defeciſſe, aut etiam in fide viua, quæ per dilectionem operatur. Et ad hoc referri poteſt conſuetudo illa eccleſiaſtica extinguendi omnes cæreos, præter vnum. Item, quia, vt Auguſtinus admonuit, tunc Apoſtoli defecerunt, cùm nondum erant duces eccleſiæ, nec impletum fuerat illud: Ego confirmaui columnas eius: poſtea vero quam à Chriſto paſtores conſtituti ſunt, ſine controuerſia ſemper fidem Catholicam tenuere. Et quod hæretici calumniantur: Paſtores eccleſiæ homines eſſe, ac perinde fallere ac falli poſſe, argumentum eſt exiguum: aliud enim eſt de imbecillitate naturæ humanæ diſputare, aliud de Di-

uina

uina gratia & prouidentia, qua homines in veritatę
fidei continentur, tota hæc & ſimul fidelium concio
homines ſunt, Prophetæ, etiam Apoſtoli, & Euange-
liſtæ homines erant, ſed quia ſpiritum veritatis acce-
perant, errare non poterant: ſic & vniuerſi Doctores
eccleſiæ homines quidem ſunt, ſed quoniam Diuino
ſpiritu gubernantur, & ab eo aguntur, circa fidei dog
mata, & mores eccleſiæ errare non poſſunt.

Apoſtoli Ad ſecũdum, ſcilicet, an Apoſtoli hæretici fuerint.
an hæreti Quid abſurdius, nedum contra Apoſtolos, ſed neque
ci fuerint. contra Chriſtum & eius eccleſiam affirmari poſſet,
quid enim turpius quam miniſtros primos Euangelij
ad vnum omnes, non modo à fide alienos, verumetiã
hæreticos fuiſſe aſſerere? Ideo verius eſt, & modeſtius
illi ſentiunt, qui arbitrantur Apoſtolos Chriſti nõ ex
malitia, nec de induſtria, ſed ex animi perturbatione
& ignorãtia peccaſſe. Dominus aperte illis mortem
ſuam, & reſurrectionem prædicabat. Et tamen ipſi, vt
Lucæ. 18. Lucas ait, non intelligebant, quæ illis dicebantur: &
credemus nos poſt tot turbas excitatas, diſcipulos
non perturbatione animi, ſed malitia dubitaſſe, nam
cuiuſmodi incredulitas illa & duritia cordis fuerit
Euangeliſta nobis expoſuit, inquiens, Quia his, qui
viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt. Illi qui
viderant, digni erant, quibus fides haberetur, ſalli
tamen poterant: vnde Apoſtoli licet pertinaces eſ-
ſent, non tamen aduerſus Deum & Chriſtum eius.
Quocirca diſcipulos Chriſti hæreſeos inſimulare,
Conditio- ſtultitiæ eſt manifeſtæ. Nam vt quiſpiam hæreticus
nes. conſtituatur, oportet primum, vt errorem habeat.
Secundo, vt is error veritati Catholicæ ſit contrarius.
Tertio, ut error ille veritati Catholicæ repugnet.
Quarto, vt errori adiuncta ſit pertinacia, non quęuis,
ſed quæ cum certa eccleſiæ regula pugnet. Quinto, vt
error is ſit poſt ſuſceptam profeſſionem fidei in illo,
qui Chriſto ſe credere confitetur. Ex quibus conditio
nibus conſtat, quæ ſit propoſitio hæretica; ea enim di-
citur, quæ hæreſim interiorem enunciat, illiusque eſt
omnino ſignum. Et quia Deus ſolus nouit corda, &
cogitationes filiorum hominũ, ipſius eſt clarè cogno-
ſcere, quis verè ſit hæreticus: nam cum voces & ſigna
externa fallacia aliquando ſint, non eſt facilè certas &
infallibiles formulas fidei conſtituere, vt rectè & ex
ordine de hæreſibus quis valeat iudicare: nam Theo-
logi cum compertum habuerint, propoſitionem ali-
quam fidei Catholicæ eſſe manifeſtè contrariam, for-
tè ſubſcribent illam eſſe hęreticam: diſcuſſis tamen
circunſtantijs omnibus, contrarium formant iudiciũ.
Ex quo conſtat non ſatis eſſe conſultum multorum
infirmitati & innocentiæ, niſi fidei cenſores iterũ at-
que iterum admoneantur, vt iudicium errantium, in-
genium, & animum diligẽtiſſimè ſtudeant indagare;
& potiſſimum, an eam pertinaciam habeant, quã dif-
finiuimus. Nec ſatis eſt ad ſententiam de hæreſi ritè
iuſteq; ferendam hęreſim eſſe ſuſpicari, ſed talem eſſe
cognoſcere & intelligere, vt ſine errore de erroribus
iudicetur. Nam ſi in cauſa ſanguinis leges ciuiles id
pręſcripſere, vt probationes eſſent luce meridiana cla-
riores: & quid fieri oportet ab Eccleſiæ iudicibus in
eis cauſis diſcernendis, in quibus non ſolum res, ho-
nor, fama, vita hominis periclitatur, ſed totius e-
tiam generis ac familiæ præclara & ſempiterna exi-
ſtimatio.

Pro B. Auguſtino, ipſe pro ſe reſpondet in enarra-
tione eiuſdem Pſalmi, in expoſitione verſiculi huius,
Conſolantem me quæſiui, & non inueni, inquiens,
intendamus diligentius & videbimus eum ſuſtinuiſ-
ſe, qui ſimul contriſtaretur, & non fuiſſe: contriſtabã-
tur enim illi carnaliter de vita mortali, quæ mutanda
fuerat morte, & reparanda reſurrectione. Hinc erat
illa triſtitia: de illis enim eſſe debuit triſtitia, qui cæci
medicum occiderunt, qui tanquam pernitioſè febrien
tes frenetici faciebant iniuriam ei, à quo fuerat illis
ſalus illata, ille volebat curare, illi ſęuire: hinc triſti-
tia medico: quære vtrùm inuenerit huius triſtitiæ
comitem, non enim ait, ſuſtinui qui contriſtaretur,
& non fuit, ſed qui ſimul contriſtaretur, id eſt, ex ea
re, qua ego contriſtabar, & non inueni. Petrus certe
inde plurimum amauit, vt in fluctus calcandos ſe ſine
dubitatione proiecit, & ad vocem Domini liberatus
eſt: & cum ductum ad paſſionem amoris audacia cõ-
ſecutus: tamen turbatus ter negauit, vnde, niſi quia
malum illi videbatur mori? id enim deuitabat, quod
malum putabat: ſi ergo de Petro, de quo maior appa-
rentia eſt, quòd fidem nõ amiſerit, neque de Domino
deſperauerit, expreſsè affirmat hoc loco Auguſtinus,
quòd turbatus & animi perturbatione ter Dominum
negauit; idem ergo de cęteris Apoſtolis aſſerendũ eſt,
nempe, quòd nec fidem amiſerunt, nec tempore Do-
minicę paſſionis de eo deſperauere.

OCTAVVM QVAESITVM.

An ſint duo inferna.

AVguſtinus in enarratione Pſalmi 85. in ex
planatione verſiculi huius: *Quoniam mi-
ſericordia tua magna eſt ſuper me, & erui-
ſti animam meam ex inferno inferiori*, duas
opiniones adfert, quibus propoſitis rem non diffinit,
ne rei dubiæ & incertæ temerarius aſſertor videatur,
ſic inquiens, Quod dicimus fratres, hoc ſi non vobis
tanquã certus expoſuero, ne ſuccenſeatis, homo enim
ſum, & quantum conceditur de ſcripturis ſanctis, tan
tum audeo dicere, nihil ex me: infernum neque ego
expertus ſum adhuc, nec vos, & fortaſſis alia via erit,
& non per infernum erit: incerta ſunt enim hęc. Ve-
rum quia dicit ſcriptura, cui contradici non poteſt,
Eruiſti animã meã ex inferno inferiori, intelligimus
tanquam duo inferna eſſe, ſuperius, & inferius: nam
vndè infernũ inferius, niſi quia eſt infernũ ſuperius?
Videtur ergo fratres eſſe quędã habitatio cœleſtis An
gelorum, ubi immortalitas & incorruptio, ibi omnia
ſecundũ Dei donum ad gratiã permanentia, illa pars
rerum ſuperna eſt, ergo ſuperna eſt hęc terrena, ubi ca
ro & ſanguis, ubi timores & horrores, lętitię incertę,
ſpes fragilis: quę ſi illi parti comparatur, illa ſuperna
eſt, hæc inferna: & poſt mortem quo hinc niſi ſit infer
num inferius hoc inferno in quo ſumus in carne & in
iſta mortalitate? corpus enim mortuum eſt, ait Apo- Rom. 8.
ſtolus, propter peccatum, ergo & hic ſunt mortui, vt
non mireris, quia infernũ dicatur, ſi mortuis abundat:
nõ enim corpus moriturum, ſed mortuum eſt, adhuc
habet uitam: comparatum tamen corpori illi, quod
futurum eſt, qualia ſunt Angelorum corpora, inueni-
tur corpus hominis mortuum, quamuis adhuc habẽs
animam. Sed rurſus ab hoc inferno eſt aliud inferius,
quo eunt mortui, vnde voluit Deus eruere animas,
etiam illuc mittendo Filium ſuum: ad hoc infernum
miſſus eſt naſcendo, ad aliud moriẽdo, propterea vox
eius eſt in illo Pſalmo, Quoniam non dereliquiſti ani Pſal. 15.
mam meam in inferno. Qui ideo peruenit vſque ad
infernum, ne nos remaneremus in inferno.

Aliam etiam opinionem dicam: Fortaſſis enim
apud ipſos inferos eſt aliqua pars inferior, quo trudũ-
tur impij, qui plurimum peccauerunt: etenim apud
inferos vtrum in locis quibuſdã fuiſſet iam Abrahã,
non ſatis poſſum diffinire, ſed cum Euangelium aſſe- Lucæ. 16.
rat, inter nos & vos magnum chaos firmatum eſt, ut
nec nos poſſimus uenire ad uos, nec inde aliquis ue-
nire ad nos, ergo inter illa fortaſſe duo inferna, quorũ

in

In vno quieuerunt animæ iuſtorum, in altero torquentur animæ impiorum, attendens quidam orans hic, iam in corpore Chriſti poſitus dixit, quia liberauit ſe à talibus peccatis, per quæ poſſet deduci ad tormenta inferioris, quoniam miſericordia tua magna eſt ſuper me, & eruiſti animã meam ex inferno inferiori. Quẽadmodum ſi medicus videat tibi imminentem ægritudinem forte ex aliquo labore, & dicat parce tibi, ſic te tracta, requieſce, his cibis vtere, nam ſi non feceris, ægrotabis, tu autem ſi ſic feceris, & ſaluus eris: rectè dicis medico, liberaſti me ab ægritudine, non in qua iam eras, ſed in qua futurus eras. Neſcio quis habens cauſam moleſtam mittendus erat in carcerem: venit alius defendit eum, gratias agens, quid dicit? Eruiſti animam meam de carcere; ſuſpendendus erat debitor, ſolutum eſt pro eo, liberatus dicitur de ſuſpendio. In ijs omnibus non errant: ſed quia talibus meritis agebantur, vt niſi ſubuentum eſſet, ibi eſſent, inde ſe rectè dicunt liberari, quo per liberatores ſuos non ſunt permiſſi perduci. Et concludit: Ergo fratres ſiue illud, ſiue iſtud ſit, hic me ſcrutatorem verbi Dei non temerarium affirmatorem teneatis. Habes quæſtionem hanc cãdide lector diſſolutam quarto tomo Beati Chryſoſtomi ad vndecimum quæſitum.

NONVM QVAESITVM.

An Chriſtus ſublatus eſt in manibus Angelorum, quando aſſumptus eſt in cœlum.

AVguſtinus in enarratione Pſalm. 90. in explicatione verſiculi huius, *Quoniam Angelis ſuis mandauit de te vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*: declinat in hanc ſententiam, quod Dominus, quando aſſumptus eſt in cœlum, in manibus Angelorum eſt ſublatus, ſic exponens: Sublatus eſt Chriſtus in manibus Angelorum, quando aſſumptus eſt in cœlum: non quia ſi nõ portarent Angeli, ruiturus erat, ſed quia obſequebantur Regi; ne forte dicatis, meliores ſunt qui portabant, quàm ille, qui portabatur, ergo meliora ſunt iumenta quam homines: ſed quia infirmitatem hominum portant iumenta, nec hoc debemus dicere: etenim iumenta, ſi ſe ſubtrahant, cadunt qui ſedent, ſed modo debemus dicere, nam de Deo dictum eſt: Cœlum mihi ſedes eſt, quia ergo cœlum portat, & Deus ſedet, ideo melius eſt cœlum? Sic ergo & de obſequio Angelorum in hoc Pſalmo intelligere potuerimus: nam non ad infirmitatem Domini pertinet, ſed ad illius honorificentiam, ad illorum ſeruitutem. *Eſaiæ. 66.* *Acto. 7.*

Doctores Scholaſtici de aſcenſione Chriſti in cœlum, 3. Sentent. diſt. 22. Sanct. Thom. 3. parte, q. 57. & art. 1. quærit, an fuerit conueniens: Chriſtum aſcendere. Et reſpondet Concluſione affirmatiua. Et eſt articulus fidei. Sed an in aſcenſione Chriſtus donum aliquod corporis vel animæ acquiſierit: nempè, an ꝙ impaſſibilis, & immortalis, & iudex viuorum & mortuorum eſſet, reſpondetur, quòd omnia iſta antea habebat; ex conuenientia tamen loci gloriam & gaudiũ accidentale de re iam accepta & adepta acquiſiuit.

Dubium tamen eſt, à quo loco aſcenderit. Reſpondetur, quòd à monte Oliueti. Quòd ſi arguas, quia Matth. vltimo habetur, quòd miſit diſcipulos ad prædicandum & docendum: quæ miſſio fuit in monte Galileæ: ibi enim illis dixit: Ite, docete omnes gentes, vt Marci vltimo patet: & inde aſcendit in cœlum, non ergo ex monte Oliueti. Argumentum eſt Hieronymi. Sed reſpondetur cum Caietano, quòd poſt locutionem illam ſtatim aſſumptus eſt in cęlũ, vt Actuũ 1. conſtat: alia tamen die cum diſcipulis in monte Oliueti verba illa habuit, vt Lucæ vltimo habetur, loquebatur enim eis in Betania, & ſermone finito, aſſumptus eſt in cœlum. Betania iuxta montem Oliueti eſt ſita. Sed dubium eſt, quid eſt id quod conueſcens præcepit eis, ne ab Hieroſolymis diſcederent. Eraſmus cum cæteris Grammaticis, quibus conſentit Caietanus, dicunt, quòd in Græco non habetur, conueſcens, ſed conuerſans præcepit eis, &c. Dicimus tamen quòd re vera conueſcebatur illis. Ita Origenes, Chryſoſtomus, Hieronymus, Theophilactus, Cyrillus, & communiter Patres omnes. *Rom. 8.*

Sed dubium eſt de benedictione Lucæ vltimo, quo modo eis benedixerit. Vualdenſis libro de Sacramentis reſpondetur, quod ſigno crucis: & exiſtimat, quòd Eccleſia in ſuis benedictionibus ex hac Chriſti benedictione habet fundamentum: ſicut multa ſunt in Eccleſia, quæ ad nos per traditionem Chriſti & Apoſtolorum ex aure in aurem peruenerunt: ſed quia hoc expreſsè in ſacris literis non reperitur, ideo ſtrictè non eſt de fide. Sufficit tamen quod ex coniecturis id habeamus, tanquam à Chriſto & Apoſtolis traditum. Secundò dicimus cum Caietano, quod benedictio illa fuit: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: tunc enim in conſuetudine erat ſalutatio hæc: Pax huic domui, in pace manete, quæ maximè in Euãgelio commẽdatur; hac enim vnitas religionis Chriſtianæ pendet. *Dubium.*

Dubium tamen eſt, an Chriſtus propria virtute aſcenderit. Sanct. Thom. loco citato art. 3. reſpondet ſequentibus concluſionibus. Prima concluſio. Si loquamur de Diuinitate, propria virtute aſcendit. Secũda concluſio. Si verò loquamur de eius humanitate, ſecundum ſe non aſcendit virtute propria. Tertia concluſio, ſi conſideretur virtus animæ & corporis, quia corpus erat glorioſum, propria virtute aſcendit. Ex hac doctrina S. Tho. inferimus, duo voluiſſe ſignificare: primum, quòd anima rationalis extra corpus motum localem non habet, niſi ab alio moueatur. Ita tenet 1. par. q. 116. art. 4. Secundum, quòd corpora glorioſa, eo quòd glorioſa ſunt, animæ obediunt ad nutum: neque imaginandum eſt cum Durando, quòd corpus ex eo quod glorioſum eſt, grauitatem non habeat: nam licèt illam habeat, non tamen impedit conditionem & proprietatem dotis agilitatis. Et aduertit Caietanus, quòd quemadmodum concedimus, quòd Deus patitur & moritur ratione communicationis idiomatum, ita, & quòd Deus aſcendit: ſicut de facto communis ſententia Patrum tenet, quòd Chriſtus, quatenus ſuppoſitum Diuinum & humanum erat, propria virtute aſcendit. Et hæc eſt differentia, quam aſſignant inter Chriſti aſcenſionem & Beatiſſimæ Virginis Mariæ aſſumptionẽ, quia Chriſtus Deus & homo erat, virtute propria aſcendit: Beatiſſima verò Virgo ab Angelis aſſumpta in cœlum aſcendit: propria enim virtute aſcendere non valuit.

Ad argumenta reſpondemus, quòd huic doctrinæ non repugnat; nam quando ait, quòd Chriſtus ſublatus eſt in manibus Angelorum, quando aſſumptus eſt in cœlum, non negat, quòd propria virtute aſcenderit, vt ex verbis eius conſtat; ait enim, manibus Angelorum ſic portari; non quia ſi non portarent Angeli, ruiturus erat; & tamen ſi propria virtute non aſcenderet, ſi Angeli in manibus eum non portarent, in terram rueret, ideò explicat, quid ſit Angelos in manibus eum portare, & inquit, quod eſt ei obſequi quia obſequebãtur Regi & ita non ad infirmitatem Domini, ſed ad illius honorificentiã, & illorum ſeruitutem pertinet. *Pro Auguſtino.*

DECIMVM QVAESITVM.

An Apoſtolis, qui ceciderunt, reſtituta ſit fides & ſpes.

Auguſtinus in enarratione huius præfationis, *Ipſe, Dauid cum terra eius reſtituta eſt*, Pſal. 96. adhærere videtur ſententiæ, quã ſupra tenuit in Pſal. 68. nempè, quòd tempore paſſionis diſcipuli fidem & ſpem amiſerunt, & poſt reſurrectionem illis ſunt reſtitutæ, ſic enim præfationem Pſalmi exponit. Quid eſt ergo & quomodo accipitur in Chriſtum, cum terra eius reſtituta eſt. Et reſpondet, Dauid Chriſtum præſignabat, quia & interpretatur manu fortis: & quis tam manu fortis, quàm qui de cruce mundum vicit? nam poſt reſurrectionem & aſcenſionem eius, accepto Spiritu ſancto, loquentibus Apoſtolis varijs linguis, commota multitudo Deorum, qui eum crucifixerant, cõſilium quęſiuit ſalutis, accepit, credidit, ignotum eſt, datus eſt reatus ſanguinis Chriſti, & facti ſunt fideles eius, & ita reſtituta eſt terra eius, quod habet titulus Pſalmi, Terra enim eius Iudæa, & perierat omnis Iudæa, quando crucifixerunt Dominum ſuum, ignorantes frenetici, ſęuientes in medicum, & ſalutem inſania repellentes: tanquam ergo perierat Iudæa tota, cum qua tota etiam Apoſtoli trepidauerunt: Petrus, qui audaci dilectione ſequebatur, timida trepidatione ter negauit: reſurgens in via quoſdam loquentes ſecum de ſe tales inuenit, vt dicerent illi quærenti, vnde colloquerentur. Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem, & non cognouiſti, quæ facta ſunt in illa his diebus, quibus ille dixit, Quæ? Et dixerunt de Ieſu Nazareno, qui fuit vir Propheta potens in opere & ſermone, coram Deo & omni populo, & quomodo ei tradiderunt ſummi ſacerdotes & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerũt eum: nos autem ſperabamus quia eſſet ipſe redempturus Iſrael: iam ſpẽ Chriſti perdiderant: non enim dixerunt, Speramus eum redempturum, ſed ſperabamus quòd eſſet redẽpturus Iſrael: ipſe cum eis erat, & ſpes illius in illis nõ erat: oſtendit ſe illis, manifeſtatus eſt etiam cæteris diſcipulis, viſus, contrectatus, & inuentus illis, quibus iam perijſſe videbatur: reuocata eſt fides eorum, qui ceciderant, reſtituta eſt terra. Et concludit, alius enim intellectus tamen à Chriſto non recedens ſic poteſt nobis occurrere, terra reſtituta, caro reſuſcitata. De hac quæſtione vide ſupra tomo iſto 8. ad ſeptimum quæſitum.

Lucæ. 24.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An Chriſtus realiter ſit in Eucharistia.

Auguſtini verba huius verſiculi, *Adorate ſcabellum pedum eius.* Pſalm. 98. exponentia vſurpant Sacramentarij noſtrorum tẽporum, & olim vſurparunt hæretici, qui Chriſti corpus à Sacramento Euchariſtię excludebãt. Verba Auguſtini hæc ſunt, Cum adoras ſcabellum pedum eius, ne cogitatione remaneas in carne, & a ſpiritu non viuificeris: ſpiritus enim viuificat, caro autem nihil prodeſt. Tunc autem quando Dominus hoc commendauit, de carne ſua locutus erat, & dixerat, Niſi quis manducauerit carnem meam, non habebit in ſe vitam æternam. Scandalizati quidam diſcipuli, dixerunt, Durus eſt hic ſermo: acceperunt illud ſtultè, carnaliter illud cogitauerunt, & putauerũt, quod præciſſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis, & dixerunt, Durus eſt hic ſermo: ipſi erant duri, non ſermo: ille autem inſtruxit eos, & ait illis: Spiritus eſt qui viuificat, caro autem nihil prodeſt: verba, quæ locutus ſum vobis ſpiritus ſunt & vita: ſpiritualiter intelligite quod locutus ſum: non hoc corpus, quod videtis manducaturi eſtis, & bibituri eſtis illum ſanguinem, quem futuri ſunt qui me crucifigent: ſacramentum aliquod vobis commendaui, ſpiritualiter intellectum uiuificauit uos, & ſi neceſſe eſt illud uiſibiliter celebrari, oportet tamen inuiſibiliter intelligi. De hac quæſtione vide ſupra, 2. tomo Chryſoſtomi ad tertium quæſitum, & ad decimum quintum.

Ioann. 6.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An cęli igne perituri ſint, an non.

Auguſtinus enarratione Pſal. 101. in expoſitione verſiculi huius, *Et opera manuum tuarum ſunt cœli: ipſi peribunt, tu autem permanes*, indefinitè hanc quæſtionem relinquit, an cœli igne ſint perituri, ſic exponens, opera manuum tuarum ſunt cœli: opera, ecce quod verbo fecit, vtique etiam manibus fecit, quia uirtute ſua fecit, quia poteſtate ſua fecit: attende potius quid fecerit, & noli quærere quomodo fecerit: multum eſt enim te comprehendere quõ fecerit, ut prius ſis ſeruus obediens, & poſtea fortaſſe amicus intelligens, ergo opera manuum tuarum ſunt cœli: ipſi peribunt, tu autem permanes: apertè dixit hoc Apoſtolus Petrus, cœli erant olim de aqua, & per aquam conſtituti Dei verbo, per quod factus eſt mundus ab aqua mundatus deperijt: terra autem & cœli, qui nunc ſunt, eodem uerbo depoſiti ſunt igni reſeruandi: iam ergo dixit, perijſſe cęlos per diluuium: perijſſe autem cœlos nouimus ſecũdum quãtitatem, & ſpatia aeris huius, excreuit enim aqua, & totam iſtam capacitatem, vbi aues uolitãt, occupauit, ac ſi utique cœli perierunt propinqui terris: cœli ſecundum quod dicuntur aues cœli, ſunt autem & cœli cęlorum ſuperiores in firmamento. Sed utrum & ipſi perituri ſint igne, an hi ſoli cœli, qui etiam diluuio perierunt, diſceptatio eſt aliquãdo ſcrupuloſior inter Doctos, nec facilè maximè in anguſtia temporis explicari poteſt. Dimittamus ergo eã uel differamus: nouerimus tamen perire iſta, Deum manere. 2. Petr. 3.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 48. & S. Tho. ibidem quærunt, an ignis, qui diem Iudicij præcedet, cęlos & omnia elementa purgabit? Et reſpondent concorditer, quòd cęli die Iudicij perituri non ſunt, & quòd ab igne non attingentur, neque per ipſum purgabuntur. Duplex enim futura eſt corporalium rerũ purgatio, uidelicet, & ab extranea permixta natura, & à fœcibus & contagione delictorum: priori autem purgatione cęli per ignem non indigent. Probatur: quia in ipſis nihil eſt extraneæ naturæ admixtum, neque quicquam contrarium habent, quod ipſis nocere poſſit, ſed ſolo motu locali nobis ſeruiunt, & influentijs quæ ad eundem motum conſequuntur: nulla ergo purgatione indigent, ſed ſola motus ceſſatione, ut requieſcant: ceſſatio autem illa motus non fiet per aliquam agentis applicationẽ, ſed Dei nutu ceſſantis orbes illos moueri, & ideò quies cęlorum ſupernaturalis eis erit. Ex quo ſequitur, quòd à contagione & infectione peccati non ſunt expiandi, quia in illis non peccamus, ſicut in loco, quemadmodum in terra, aere, & mari. Et ſi in cœlo empyreo Angeli deliquerunt, purgatione non eget, eo quòd protinus inde fuerunt deiecti, præterquam quòd ubi Deus ſe beatis oſtendit, nulla eſt alia opus luſtratione. De hac quęſtione vide ſupra quinto tomo B. Hieronymi ad 6. quæſitum.

DECI-

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An opera bona ſint meritoria.

AVguſtini ſententiã enarratione huius verſiculi, *Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus*, Pſal.102. Hermanus Bodius in collectaneis, recenſet inter eas, quibus Lutherani bonorum merita oppugnant. Ea eſt hęc, Qui in nobis uicti ſumus, in illo uicimus, ergo coronat te, quia dona ſua coronat, nõ merita tua, Plus om-
1.Cor.15. nibus laboraui, ait Apoſtolus, ſed uide quid adiungit, non autem ego, ſed gratia Dei mecum. Et in expoſitione Pſal.98. ſuper illud, Exaltate Dominum Deum noſtrum, ait, Deus, qui in nobis eſt, coronaturus eſt non merita noſtra, ſed dona ſua, quantum debet à nobis exaltari. Exaltate ergo Dominum Deum noſtrũ. Et in enarratione Pſ.88. ait, cum uiderit homo quidquid boni habet, non ſe habere ex ſe, ſed à Deo ſuo, uidet id totum quod in eo laudatur non de ſuis meritis, ſed de miſericordia Dei. Et in Pſalm.139. Meritis, inquit, ſuis nihil tribuunt ſancti, totum non niſi miſe-
Epheſ.2. ricordię tuę tribuunt ô Deus. Et Pſalm.144. exponẽs ea uerba, Miſericors & miſerator Dominus, &c. inquit, Gratia ſalui facti eſtis, ubi audis gratiam, gratis intellige, ſi ergo gratis nihil tu attuliſti, nihil meruiſti: nam ſi meritis aliquid redditum eſt, merces eſt nõ gratia. Et paulò poſt, Totum de miſericordia eſt, merita tua nuſquam iactes, quia & ipſa tua merita ſunt illius dona. Et epiſtola 105. ad Sixtum presbyterum, cum Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronat, quã munera ſua. Et in Ioann. tractatu 3. Cum ergo Deus pręmium immortalitatis tribuit, dona ſua coronat, non merita tua. Et in libro 50. homiliarum, homilia 14. Prorſus tua à te tibi parata non nouimus niſi mala, cum ergo Deus coronat merita tua, nihil coronat, niſi dona ſua. Et hanc eandem ſententiam innumeris penè locis repetit, quos ne lectori moleſtus ſim, prudens omitto.

Doctores Scholaſtici de merito diſputant 2. Sent. diſt.27.& 28.& S.Thom.1.2.q.114. & priori articulo quęrit, an homo aliquid poſſit mereri à Deo. Et titulus articuli intelligendus eſt de gratia cooperante & habituali: an illa media, homo mereri poteſt aliquid à Deo, & non de ipſo ſpeciali Dei auxilio. Et reſpondet duabus Concluſionibus. Prima Concluſio, Hominis ad Deum non poteſt eſſe meritum ſimpliciter, quia vt ſic requiritur ęqualitas, Deus tamen in infinitum hominẽ excedit. Secunda concluſio, Secundum proportionem, & ex ordinatione Diuina hominis ad Deum eſſe poteſt ratio meriti. Probat, quia Deus ordinauit quod homo ex diſpoſitione debita & Dei auxilio proportionem aliquam & iuſtitiam & meritum haberet, ut Deus merè liberè ei pręmium reddat. Ex quo habetur, quòd ratio meriti in hoc conſiſtit, quod opus hominis ſit bonum & iuſtum & liberum ex ordinatione ad alterum, & principaliter ex ordinatione Diuina, ſic enim Deus diſpoſuit & ordinauit.

Dubium. Dubium tamen eſt, an ratio debiti & iuſtitię eſſe debeat ſecundum iuſtitiam commutatiuam, an ſecundum diſtributiuam. Durandus, 2. diſt.27. quęſt.2. tenet, quòd debet eſſe debitum ſecundum iuſtitiam cõmutatiuam, quę ualorem rei reſpicit, & quia Deus in pręmiandis operibus noſtris, non perſonam, ſed ualorem rei reſpicit, iuſtitia autem Dei diſtributiua reſpicit qualitates perſonarum, non ergo ſecundum rationem iuſtitię diſtributiuę, ſed commutatiuę opera noſtra pręmiat. S.Thom. loco citato contrariam ſententiam tenet. Et ita tenendum eſt, ut conſtat ex illo Iacobi, Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniã cum probatus fuerit, accipiet coronam uitę, quam repro-
miſit Deus diligentibus ſe. Et Apoſtolus, De reliquo 2.Thi.4.
repoſita eſt mihi corona iuſtitię, quam reddet mihi Dominus iuſtus iudex: ſi ergo ſecundum merita pręmium eſt redditurus, ergo ſecundum rationem iuſtitię diſtributiuę: ſi enim Deus pręmiat ſecundum merita, & ſecundum quod unuſquiſque in corpore geſſit, ergo ſecundum iuſtitiam diſtributiuam. Tum etiã, quia in commutatiua uterque aliquid accipit, quod prius non habebat, quod tamen in Deo contingere non poteſt: nihil enim homo ei reddere poteſt, quod ipſe antea nõ haberet. Item, quia Deus quidquid dat, ex ſua liberalitate donat, non ergo eſt commutatio, quę eſt ſecundum debitum. Item, quia quidquid Deo reddimus (ſicuti actus meritorios) prius ab eo recepimus. Item, quia ſi aliquid diſtribueretur ad utilitatem communitatis, ſi non eſſet reſpectus qualitatis perſonarum, non eſſet iuſtitia diſtributiua, quia ſolum reſpicitur ad valorem rei: hoc autem eſt falſum, ergo. Et ſententiam Durandi falſam eſſe, non dubium eſt.

Dubium etiam eſt circa aliud, quod Sanct.Thom. Dubium.
inquit, ſcilicèt, quod gratia meriti conſiſtit in hoc, quòd actus ſit liber: nam Olchot.1.ſentent.quęſt.1. tenet, quòd fides naturaliter producitur, & ita quod per actus naturales mereri poſſumus, quia meritum in acceptatione diuina conſiſtit: ſi ergo actus naturales poteſt acceptare, ergo & per illos mereri. Hęc tamen ſententia ſimiliter eſt falſa, ut S.Thom. probat, 1.parte, q.1.art.8. falſitas uero illius conſtat, ex Auguſtino inquiente, quod peccatum in tantum eſt peccatum, in quantum uoluntarium, debet ergo eſſe liberum & in poteſtate noſtra: & tamen ſecundum Olchot, ſicut Deus poteſt acceptare actus naturales, poteſt & non acceptare: & ſic poſſemus puniri pro aliquo, quod in poteſtate noſtra non eſt. Item, quia philoſophus, 1. Polit. ait: propter ea, quę nobis inſunt à natura, nec laudamur, nec uituperamur, ergo ratio laudis uel uituperij in noſtra eſt poteſtate. Quod ex eo conſtat, quia cum laus ſit pręmium uirtutis, nulli datur, niſi pro opere, quod in eius libera facultate conſiſtit: debet ergo opus meritorium eſſe liberum. Et ita tenendum eſt, quod ad meritum requiritur libertas. An uerò vltra gratiam requiratur alia acceptatio, ſtatim diffiniemus.

Dubium tamen eſt, an quis mereri poſſit gloriam ſine gratia, S.Thom.art.2. reſpondet, quod ſiue homo ſit in ſtatu naturę integrę, ſiue corruptę ſine gratia uitam ęternam mereri non poteſt. Probat ex Paulo ad Rom.6. Gratia Dei uita ęterna, & ratione: quia gloria eſt quid ſupernaturale, non ergo attingi poteſt ſine aliquo ſupernaturali, aliàs aliquid ultra gradũ ſuę perfectionis ageret. Suppoſito quod quęſtio intelligitur de lege, & non de potentia abſoluta, eſt dubium, an detur meritum de congruo reſpectu primę gratię, ita q. ſi quis ſe ad illam diſponat, dicatur de congruo mereri, ita ut ſit congruitas quędam ad hoc quod Deus gratiam illi communicet. S.Thom. quęſtione citata art.
5. abſolutè negat, meritum de congruo. Et quod tale *An ſit meritũ de cõgruo.*
non ſit, probatur ex illo Apoſtoli, Reliquię Iſrael conuertentur in fine, non tamen ex operibus, ſed ex gratia, quia ſi ex operibus, iam non eſt gratia. Et idem habetur ad Rom.10. quod gratia non ex operibus, aliàs non eſſet gratia. Et ad Rom.4. habetur, ei qui operatur merces non imputatur ſecundum gratiam. Et ad Hebr.11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo; ergo fides ad omne meritum pręſupponitur, talis autẽ non eſt ex operibus, ut conſtat ex illo 1.Cor.7. Miſericordiam conſecutus ſum, ut ſim fidelis, & ad Epheſ.2. Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim donum eſt: & idem aſſerit Apoſtolus locis omnibus,

omnibus, in quibus de fide loquitur: & eſt donum Dei, ergo non eſt ex merito, & per conſequens nec ipſa gratia, cum fides præſupponatur ad illam. Item, quia opus ante gratiam eſt opus inimici, quia exiſtentis in peccato, ergo non eſt meritorium. Item, quia vel gratia datur propter illud opus, & ſic non eſt gratia, ſi ergo non propter, illud non ergò eſt meritum. Item Auguſtinus ſuper illud ad Rom. 9. Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. 1. lib. retractat. ca. 21. ſe retractat, ex eo quòd dixerat, quòd fidem ex nobis habere poſſumus. Eſt etiam incidere in opinionem Pelagij qui affirmat, quod ex puris naturalibus mereri poſſumus. Sequitur etiam ex hac ſententia, quòd iſtæ propoſitiones eſſent concedendæ, ſcilicèt, quòd in poteſtate impij eſt ſua iuſtificatio, & quòd in poteſtate ipſius eſſet mereri, & in Deum conuerti ex proprijs. Quæ tamen contra Pelagium ſunt damnatæ. Damnatur etiam meritum congrui Concilio Mileuitano Can. 5. & Arauſicano Can. 25. & Synodo Trident. ſeſſ. 5. Ca. confeſſionis, 5. vbi ait, quòd exordium iuſtificationis eſt à Deo, nullis præcedentibus hominis meritis; ratione cuius tenet S. Thom. quòd illud dici non poteſt meritum de congruo, quia is, qui operatur, eſt inimicus, benè tamen dicitur congruitas quædam; congruum enim eſt, quòd quando homo operatur ſe diſponendo eo modo quo poteſt, Deus ſuam gratiam ei communicet.

Concil. Trid.

Dubium. Dubium aliud, eſt an homo in gratia conſtitutus de condigno poſſit mereri gloriam, hoc eſt, an ſi pro opere ex gratia elicito gloria ei nõ daretur, Deus iniuſtè faceret. Sanct. Thom. art. 3. reſpondet tribus Concluſionibus. Prima, Si conſideremus opera prout ſunt ex libero arbitrio, vt ſic non eſt condignitas, quia eſt maxima inæqualitas. Secunda Concluſio, Bene tamẽ eſt congruitas. In his omnes Doctores Scholaſtici cõueniunt. Tertia Concluſio, actus procedens ex gratia de condigno, eſt meritorius gloriæ, quia ibi eſt æqualitas, quia Spiritus ſanctus mouens per gratiam ſimul cum ordinatione Diuina, æquatur gloriæ; per gratiã enim filij ſumus & hæredes, vt Paulus ait: ſicut ergo filijs hæredibus & obedientibus de iure debetur hæreditas, ergo & nobis per gratiam operantibus iure debetur gloria: quod ex Paulo conſtat inquiente, Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi iuſtus iudex; ſi ergo corona ex iuſtitia eſt debita, ergo ex condigno.

1. Thi. 4

Dubium eſt circa hanc Concluſionem tertiam S. Thomę quia Scotus negat meritum de condigno, & tenet, quòd vltra gratiam tale opus acceptetur ad gloriam, & ſimiliter Durandus, idem Marſilius, 2. q. 27. qui tenet, quòd reſpectu gloriæ nulla eſt condignitas in noſtris operibus, taliter, quòd ſi illa non pręmiaret, iniuſtè non faceret: concedunt tamen, quod benè eſt congruitas & dignitas, id eſt, dignum eſt, quod Deus facienti & operanti in gratia, gloria ſua pręmiet: & in hoc oẽs cõuenire habent, vt ex multis locis ſcripturæ cõſtat Lucę enim 10. hẽtur: Dignus eſt operarius mercede ſua, & Apoc. 2. Ambulabunt mecum in veſtibus albis qui digni ſunt, & Sap. 3. Probauit eos, & inuenit dignos ſe, & 1. Thimo. 4. De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, & multa alia ſimilia his. Non ergo negari debet, quòd ſit dignitas. Probant tamen Doctores prædicti contra S. Thom. quòd in operibus noſtris non ſit condignitas. Probant primo ex Apoſtolo ad Rom. 8. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, qui tamen loquebatur de paſſionibus ſanctorum martyrum, quę ſunt maximè meritoriæ. Quòd ſi dicatur (vt S. Thom. dicit) quòd Apoſtolus loquitur de paſſionibus ſecundum earum ſubſtantiam, & ſecundum quod procedunt ex noſtro libero arbitrio, non tamen vt ſunt ex gratia, hoc non ſatisfacit, quia vt ſic, nec digna ſunt. Secundò, quia nos non poſſumus Deum debitorem conſtituere, vt Auguſtinus de libero arbitrio inquit, quòd Deus quidquid dat, merè gratis dat, ſi autem meritum de condigno eſſet, conſtitueremus eum vitæ æternæ debitorem. Tertiò, quia ad condignitatem requiritur æquiualentia, Deo autem ęquiualens reddere non valemus, quia q̃dquid reddiderimus, totũ ei debemus, ex eo quòd nobis eſſe dedit, & nos conſeruat, ergo non eſt condignitas. Quartò ſequitur, quòd ſi opera noſtra bona non præmiaret, iniuſtè faceret, quod tamen concedi nõ debet, quia neceſſitaretur ad gloriã dandam. Quintò, quia gratia ipſi gloriæ non æquiualet, quia gloria eſt perfectior illa, non ergo eſt æqualitas, ergò neque condignitas. Sextò arguit Durandus, quia vel illa condignitas & meritum eſſet per hoc quòd Deus obligaretur: & hoc non, quia Deus non eſſet obligabilis: & aſſerere quòd Deus iniuſtè facit, blaſphemum eſſet, quia cuilibet dicere poteſt illud Euangelij, Amice nõ facio tibi iniuriam, &c. Et eſto, Deus ex ſua ordinatione condignitatem talem conſtituiſſet, tunc meritum illud non eſſet de condigno, ſicuti ſi rex vel aliquis alius pro paruo labore præmiũ magnum promitteret, tunc rationem meriti non haberet, ſic ergo in propoſito. Septimò, quia ſequitur quòd adeò ſtrictè ſicuti Chriſtus mereretur, quòd tamen falſum eſt, nam tunc paſſio Chriſti ſuperflua eſſet, cum homo de condigno mereri poſſet, & pro delictis ſatiſfacere: ſequela patet, quia ſi de iuſtitia quis poteſt mereri, ergo adeò ſtrictè ſicut Chriſtus. Octauò ſequitur quod iuſtus ita ſtrictè mereretur gloriam, ſicut peccator eſt reus pœnæ æternæ; hoc autem eſt contra axioma illud commune, quod Deus præmiat vltrà condignum, & punit citrà: maior ergo condignitas eſt ad pœnam quam ad gloriam: & tamen ſi de cõdigno quis mereretur, non eſſet maior, ergò. Vltimò, quia Auguſtinus in de correctione & gratia, cap. 13. ſuper illud Ioann. 1. Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, per gratiam intelligit gloriam, ergo ad illa non eſt condignitas, aliàs gratia non daretur, vt illam mereremur.

Durandus

Hæc argumenta ſunt, quæ ſententiam S. Tho. oppugnare videntur, quomodocunque explicetur, ſiue ſecundum Caietanum, qui ait, quod eſt condignitas & æqualitas gratiæ in ordine ad beatitudinem formalem, quæ eſt quid creatum. Et fortius impugnant Capreolum, qui ſic intelligit S. Tho. quod eſt condignitas ad gloriam ratione meriti, in quo includitur motio ſpecialis Spiritus ſancti ſimul cum gratia & actu liberi arbitrij, & totum hoc ſicuti vnica cauſa, & quia Spiritus ſanctus eſt infinitus, ideo meritum æquatur præmio.

Contra S. Tho.

Defenſio S. Tho. Poteſt nihilominus ad hæc argumenta vtcumque reſponderi. Et ad primum reſpondemus, vt in principio diximus. Et ad replicam damus illatum, quia nec S. Thom. oppoſitum intendit, ita quod nec ſit dignitas neque condignitas. Ad ſecundum & tertium reſpondetur, quod eſt ita, quòd non poſſumus Deum debitorem reddere, neque æquiualens acceptis, ratione operum noſtrorum reddere, benè tamen ex ordinatione ſua, qua diſpoſuit & ſe conſtituit debitorẽ: quod ſpecialiter concurrente Spiritu ſancto & gratia in operibus noſtris eſſet ratio iuſtitiæ & debiti. Ad quartum reſpondet Caietanus, quòd ſi Deus neceſſitatur, eſt neceſſitas conſequentiæ & non conſequentis, & ex ſua ordinatione: & ita non ſequitur, quod iniuſtè faceret non dando, ſed ſolũ propter hoc quod ſeipſum negat, & non tamen ex debito ratione operis. Ad quintum, quando infertur, quod gratia non æquiualet gloriæ, reſpondetur, quod conſiderando illa omnia in bono opere & meritorio, nempe, Spiritũ

ſanctum

ſanctam auxilio ſpeciali concurrentē, illi æquiualet. Quod ſi dicas, quòd tunc præmium deberet eſſe infinitum, ſi in ratione meriti Spiritusſanctus computetur. Ad hoc ſecundum Capreolum, eſt concedendum, quia de facto beatitudo obiectiua eſt præmium infinitum illi correſpondens. Ad ſextum ex Durando reſpondetur, quòd Deus ex promiſſione ſua bene eſt obligabilis. Et ad aliud fortius dicimus, quod ex eo ibi eſt condignitas, quia Deus ſic diſpoſuit. Et hoc eſt eſſe meritum de condigno, Deum ſic ordinaſſe, pro tali actu gratuito informato dare gloriam. Ad aliud dicimus, quod non eſt eadem ratio: quia actui noſtro malo, ex natura ſua pœna debetur æterna, opus autem noſtrum abſolutè gloriam non meretur, niſi ex præordinatione & gratia aliqua diuina & ſupernaturali ſuppoſita. Ad aliud de Chriſto, dicimus, quod non eſt eadem ratio: quia meritum noſtrum eſt ex merito Chriſti: eius enim meritum fuit, quia genus humanum redemit, noſtrum vero eſt particulare. Tū etiam, quia Chriſtus ſtrictè amplius meruit ratione circunſtantiæ perſonæ, quia infinita, & ex natura ſua præmium ei debebatur, quia perſona erat infinita, & Patri æqualis, & ita in ordine ad primum erat æqualitas meriti. Ita Caietanus, 3. par. q. 1. ar. 2. ad longum probat, quòd Chriſtus de condigno magis meruit quam omnes aliæ creaturæ. Ad aliud ex Auguſtino, qui gloriam uocat gratiam, reſpondetur, quod loquebatur in comparatione ad actus noſtros: vel quod per gratiam intelligit gratiam vnionis, reſpectu cuius nō fuit meritum.

Ad Durandum.

Caietanus

Caietanus in fine articuli tertij aſſignat condignitatem & æqualitatem meriti inter actum ex gratia elicitum, & beatitudinem formalem, quæ eſt quid creatum, non tamen in ordine ad Deum. Contra hunc tamen modum militat argumentum illud tactum: tunc enim non eſſet æqualitas, tum quia beatitudo perfectior eſt ipſa gratia, tum etiam quia per actū bonum gratia informatum Deū ipſum meremur, quia viſionem eius, & conſecutionem actualem & tentionem illius meremur, & tamen Deus per aliquid creatum haberi non poteſt. Item, quia etiam mereremur effectiuè, & vt retributorem ſe habentem, quod eſt contra ipſum Caietanum: ſequela patet, quia Deo obiectiuè ſe habente, ſine hoc quod effectiuè ſe habeat illum videre non poſſumus, quia ad noſtram beatitudinem ſimul obiectiuè & effectiuè concurrit, quod negari non poteſt, cum dicat perfectionem. Quod ſi Caietanus dicat, quod licèt ita ſit, beatitudinem tamē meremur de per accidens, quia beatitudo haberi & conſequi non poteſt ſine illis medijs, contra hoc tamen eſt argumentum, quia non eſſet æqualitas meriti ad præmium, & ex conſequenti neque condignitas quia præmium excedit meritum. Verum tamen eſt, quod Caietanus 3. p. q. 1. art. 2. totam condignitatem actuum noſtrorum tribuit ordinationi Diuinę: quod eſt cum opinione Capreoli coincidere: conſulendus eſt ibidem Caietanus, quia ibi optimè tractat condignitatem operum noſtrorum & Chriſti.

Hæretici nouelli, doctrinam hanc oppugnare contendunt. Verum eſt, quod Caluinus, & omnes Proteſtantes, palam in hoc à doctrina ſui magiſtri Lutheri receſſerunt: qui audiebant apud omnes tam Patres quam Doctores Scholaſticos receptum eſſe verbum meriti, & apertè aſſeruerunt aliqua opera noſtra eſſe meritoria. Philippus in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ in hoc inclinat, quod opera bona iuſtorum merentur gloriam & incrementum gratiæ, negat tamen ea eſſe meritoria vitæ æternæ de condigno. Caluinus tamen abſolutè negat opera bona iuſtorum meritoria eſſe vitæ æternæ. Buzerus cauens illa verba Pauli: Rom. 2. Qui reddet vnicuique iuxta opera ſua, admonet verbum illud, iuxta opera, nullam dicere cauſam, aut meritum operum noſtrorum, ſed tantum compenſationem.

Opera bona iuſtorum meretur beatitudinē.

Quòd vero bona opera iuſtorum meritoria ſint beatitudinis, vltra adducta, ſequentibus ſuadetur. Primò. Vita ipſa æterna vocatur merces operum bonorum, aliqua ergo præcedunt in iuſtis merita illius, nā merces correlatiua eſt meriti. Quòd vero vita æterna merces ſit bonorum operum, conſtat ex illo Eſaię, 1. Ratio. Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo: Eſa. 40. vt eundem ſe eſſe oſtenderet, quem Eſaias prædixerat, per Ioānem dicit, Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique iuxta opera ſua. Apoc. 22. Et hæc eſt merces, quam Patres expectabant cum Dauide iugiter dicentes: Quid mihi eſt in cœlo, aut à te quid volui ſuper terram? Pſal. 72. Et aduertendum, quod deſiderium Patrum erat Deum videre, vt eo fruerentur: omnia enim alia bona, quæ fingi poterunt præmia eſſe bonorum operum, ſicuti ſunt aureolæ martyrum, virginum, & Doctorum, & alia gaudia accidentalia a beatitudine ipſa deſtituunt, & ideo neceſſe eſt, eam dicere mercedem, nam ſi ipſa merces non eſſet, nec ratio mercedis illis conueniret, quæ ex ea ut quoddam corollarium conſequuntur. Cum iſta ſint tam aperta teſtimonia, quid eſt quod hæretici iſti non verentur inuertere, obumbrare, adulterare, & torquere contra ſenſum Eccleſiæ, & Patrum ſcripturam ſacram? Et quærimus ab iſtis, cum Chriſtus dicebat Apoſtolis, Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis, quis credat vel intelligat de alia mercede eum locutum, quam de vita æterna: Matth. 5. quam enim aliam mercedem ipſe prædicabat bonorum operum, quam vitam æternam, & regnum cœlorum? nam cum dixiſſet, Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, nonne adiecit. Ecce enim merces veſtra copioſa eſt in cœlis, intinuans, quòd merces bonis operibus iuſtorum correſpondet? Et hac ratione cum explicuiſſet per obſeruationem mandatorum, vitam ęternam eſſe poſſidendam, roganti Petro, quod præmium maneret eos, qui Matt. 19. omnia propter ipſum reliquerant, reſpondit: Amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Ac vt ſciremus ipſam vitam æternam fore mercedem bonorum operum, adiecit: Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, vel ſorores, aut patrem, aut matrem propter nomen meū centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Et hæc eſt merces, quam prophetæ & Apoſtoli vno ore prædicarunt.

Secundo loco, poſſumus hoc idem euincere ex locis, 2. Ratio. quibus paſſim in ſcripturis vita æterna dicitur retributio, ſicuti eſt illud Apoſtoli: Reddet vnicuique ſecundum opera ſua, & Eccleſiaſt. Omnis miſericordia Eccleſ. 18. faciet locum vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum, & Apoſtolus, Beneficentiæ autem & cō- Hebr. 13. munionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus. Hæretici, quia locus Eccleſiaſtici eos reuincit, librum illum Canonicum eſſe negant, contra diffinitionē Conc. Flor. & Carthaginenſis III. approbatis in ſexta Synodo generali, & à Gelaſio cū Concilio 70. Epiſcoporum. Et Aegeſippus & Irenęus Apoſtolorum vicini, hunc librum Eccleſiaſtici, vt propheticum citant. Sed de hoc aliàs latius diximus. Et niſi merces meritis eſſet debita, non dixiſſet Chriſtus, Lucæ 6. menſuram bonam & coagitatam & ſupereffluentem dandam eſſe miſericordibus: non de illa dixiſſet, in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. Et

2.Thi.4. Paulus, non tantum fidei, ſed & operibus bonis aſſeruit, coronam iuſtitiæ eſſe debitam, & brauium ſeu 3. Ratio. palmam bene operantibus repoſitam. Tertio, Chriſtus in ſententia ferenda in die Iudicij explicuit opera bona ſe allaturum pro cauſa remunerationis bonorum operum, ſunt igitur illa cauſa & merita ipſius: tunc enim dicet his, qui à dextris eius erunt, Venitè Matth.25 benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnū à conſtitutione mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi Lucæ 16. manducare &c. Et rurſus, ſeruo fideli dixit, Euge ſerue bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituā, intra in gaudium Domini tui: ac niſi iuſti ſibi & alijs poſſent beatitudinem promereri, Lucæ 16. nō dixiſſet; Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in tabernacula: & Paulus, Tribulationes patienter toleratas cauſam eſſe vitæ æternę conſequendæ oſtendit, dicens eas operari nobis inſigniter, & ſupra modum æternum glorię Galat. 4. pondus. Et rurſus; Qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam ęternam. Et ſcriptura paſſim de operibus bonis reſpectu vitæ æternæ loquitur, ac de malis reſpectu damnationis æternæ. Si ergò de malis non dubitatur quin ſint cauſa damnationis, ergo, nec de bo-4. Ratio. nis ambigi debet, quin ſint beatitudinis cauſa. Quarto, Deus promiſit iuſtis beatitudinem propter bona opera, & illi ſunt digni tanto pręmio, nihil ergo operibus illis deeſt, quo minus cenſeantur illius meritoria: aut enim nullum poteſt eſſe opus, quod meritorium ſit alicuius præmij: aut ad id ſat eſt præmium illud promiſſum eſſe ei operi, & facientem ea remuneratione eſſe dignum. Et quidem de vtroque ſunt clara 1.Thi.4. teſtimonia ſcripturæ; nam Paulus ait, Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ quę nunc eſt, 2.Thi.2. & futuræ. Et rurſus, Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus; ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus. Et concludit, Si nos credimus, ille fidelis perma-Bernardo ſermo.69. in Cantic. net, negare ſeipſum non poteſt. Ex quibus verbis Bernardus ſecuritatem & gloriā Eccleſiæ colligit de promiſſa beatitudine. Et Petrus expectatione huius præ-2. Petr.5. mij Paſtores Eccleſiæ exhortatur ad paſcendum gregem Domini, Cum apparuerit, inquit, princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem coronam gloriæ. Et omnibus loquens inquit, Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitatio-Matth.5. nis. Et hoc eſt quod Chriſtus bene operantibus pollicetur dicens, Qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam: & qui diligit me, diligetur à Patre meo. Et Lucæ.22. in cœna ad Apoſtolos dixit, Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum, &c. Et iſtam tam magnificam promiſſio-Pſalm.14. nem Dauid iam olim expreſſit, nam quærens, quis ha-Pſalm.23. bitaturus eſſet in tabernaculo Domini, & reſpondit, qui operatur iuſtitiam. Et Origenes, Hieronymus, Matth 20. Auguſtinus, Chryſoſtomus, Gregorius in parabolam illam de conuentione cum mercenarijs facta ex denario diurno, omnes concorditer affirmant, beatitudinē eſſe denarium diurnum, ex cuius promiſſione & conuentione Dominus vult, vt quiſquam pro ſua virili in hac vita laboraret. Ex quibus colligitur, Doctores & maximè S. Tho. non immerito poſuiſſe meritum de condigno reſpectu beatitudinis: quia ex hac promiſſione opera bona iuſtorum æqualitatem aliquam ha-*Beatitudo bonis operibus debetur.* bent ad præmium vitæ æternæ. Et hinc intrepidè moti ſunt, vt aſſererent, iuſtis beatitudinem deberi: debetur enim quod promiſſum eſt, & hoc eſt, quod Chriſtus inſinuauit dicens, Pœnitentiam agite, & appro-Matth.3. pinquabit regnum cœlorum. Tanta enim erga homines eſt bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona; & pro his, quæ largitus eſt præmia, Auguſt. ſit donaturus æterna. Et Auguſtinus epiſtola 105. ad Sixtum quærit, Nulla ne igitur ſunt merita iuſtorum? Et ſibi reſpondens ait, Sunt planè, quia iuſti ſunt, ſed vt iuſti fierent, merita non fuerunt. Et de prædeſtinatione ſanctorum, cap. 12. Pro bonis meritis in reſurrectione nouiſſima, inquit, recipienda eſſe præmia, & pro malis horrenda ſupplicia. Et 14. de Trinit. capit. 15. ait, Vitam æternam pro meritis præcedentibus reddi, & merito iuſtitiæ tanquam ſtipendium, ſicut mortem reddi merito peccati. Et alio loco, quid animam faciet beatam, niſi meritum ſuum, & præmium Domini ſui? Et ſi patres aliqui alicubi negaſſe videantur bonis operibus beatitudinem non eſſe meritam, aduertat pius lector, illos non negare meritum aut debitum ex gratia & promiſſione Diuina, ſed ex libertate, & viribus noſtris intelligunt non eſſe debita, iuxta illud Pauli, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. Et hæc ſunt merita, quæ Auguſtinus vult nos obliuiſci, vt dona Chriſti toto pectore amplectamur. Et ad omnia, quæ Lutherani pro ſe adducunt, nempe, beatitudinem non deberi propter bona opera, ſed tantum eſt compenſatio quædam laborum & afflictionum huius vitæ; reſpondetur, quod perſpicuum eſt, Reſpondetur hæreticis. ſcripturam vitam æternam appellare hæreditatem; non tamen inconuenit, quod id, quod iure hæreditario debetur bonis operibus, fiat etiam debitum: nam & in humanis, filij obedientes ſua pietate & obſequijs in patrem promereri poſſunt hæreditatem filiationis iure ſibi debitam. Et Chriſtus dotes corporis, & exaltationem ſui nominis, & poteſtatem iudiciariam ac dominium orbis, ſuis pręcellentibus operibus meruit, etiam ſi gloria corporis ſibi eſſet debita iure primogenituræ. Vnde ſcriptura hęreditati *Vita æterna retributio hæreditatis* coniungit retributionem, & è conuerſo: nam Paulus ſeruis ait, Quodcunque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino, & non hominibus, ſcientes, quòd à Domino accipietis retributionem hęreditatis. Coloſ.3. Ecce quomodo hęreditatem tribuit iure bonę & fidelis ſeruituris hominibus exhibitę. Et ad Hebr. ait, Hebr. 6. Non ſegnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide & patientia hęreditabant promiſſiones: vbi iure fidei & patientiæ ait iuſtis hæreditatem promiſſam obuenturam. Et vt intelligeremus hæreditatem huiuſmodi regnum eſſe cœlorum bonis operibus promiſſum, vbi Paulus dixit, Si filij, ergo hæredes, ſtatim ſubiungit: Si tamen compatimur vt conglorificemur: & hinc eccleſia didiciſſe videtur, quod de martyribus canit, Tradiderunt corpora ſua propter Deū ad ſupplicia, vt hæredes fierent in domo Domini. Nec dubitari poteſt, admirabilem eorum virtutem & patientiam condignam eſſe præmijs beatitudinis C. cū Marthæ, de celebr. miſ. pro tam horrendis tormentis æquanimiter, alacriter, & lætanter toleratis, quod eccleſia euidenter manifeſtat diffiniens, iniuriam facere martyri, qui orat pro martyre. Et tandem in damnationem Lutheri, & omnium Proteſtantium, ſancta Synodus Concilium Tridentinum. Tridentina ſeſſ. 6. Can. 26. ſic diffiniuit; Si quis dixerit, iuſtos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare & ſperare æternam retributionem à Deo per eius miſericordiam, & Ieſu Chriſti meritum, ſi bene agendo, & Diuina mandata cuſtodiendo, vſque in finem perſeuerauerit, anathema ſit.

Pro Auguſtino reſpondemus, quod ex verbis eius conuinci non poteſt, vt Lutherani falſò mentiuntur, eum damnare merita fidelium, ac bonorum operum. Vbique enim docet, ac defendit, id quod ſermone de tēpore 162. affirmat: inquiens, Deus pro meritis fidei atque bonorum operum, dabit fidelibus ſuis regnum cœlorum. Quibus aſſertionibus faſtum Pelagianorū deijcit, qui ſe iactabant proprijs viribus & laboribus etiam abſque Diuinæ gratiæ auxilio promereri & cōſequi poſſe coronam æternam fœlicitatis. Aduerſus

hanc

hanc tam inſolentem arrogantiam Auguſtinus pronunciat, Deus in nobis non coronare merita noſtra, ſed dona ſua, inſinuans, hac forma loquendi humana merita biſariam eſſe conſideranda: vel quatenus oriuntur à viribus diſtitutis noſtris, nullo præcedente nec comitante Diuinæ gratiæ auxilio. Et hæc nec digna ſunt corona, neque à Deo coronantur in nobis, ſed inani duntaxat nomine meriti gaudent: vel quatenus oriuntur ex Diuina bonitate fauore gratiæ præuenientis, nobis conſentientibus & cooperãtibus, vt fiant & augeantur: & hæc ſunt præmij æterni condigna, & quę Deus in nobis coronat. Et quod hæc fuerit Auguſtini ſententia, ex adductis & conſequẽtibus conſtat: nam epiſtola 105. ad Sixtum presbyterum, ſic ſcribit; Nullum eſt meritum hominis ante gratiã, quo percipiat gratiam, cum omne meritum noſtrũm non faciat in nobis niſi gratiam: & cum Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronat, quam dona ſua. Sicut enim ab initio fidei miſericordiam conſecuti ſumus, non quia fideles eramus, ſed vt eſſemus, ſic in fine, qui erit in vita æterna, coronabit nos, ſicut ſcriptum eſt, in miſericordia & miſerationibus. Non itaque fruſtra Deo cantatur, & miſericordia eius præueniet me, & [Pſal. 22.] miſericordia eius ſubſequetur me. Vnde & ipſa vita æterna, quæ vtique in fine ſine fine habebitur: & ideo meritis præcedentibus redditur, quia eadem merita, quibus redditur, non à nobis parata ſunt per noſtram ſufficientiam, ſed in nobis facta per gratiam: etiam ipſa gratia nuncupatur, non ob aliud, niſi quia gratis datur, ſed quia data ſunt & ipſa merita, quibus datur. Et in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 6. & 7. inquit: Cum dicunt Pelagiani hanc eſſe ſolam non ſecundum merita noſtra gratiam, qua homini peccata dimittuntur, illam verò, quæ datur in finem, id eſt, æternam vitam meritis noſtris præcedentibus reddi, reſpondendum eſt eis, Si enim merita noſtra ſic intelligerent, vt etiam ipſa dona Dei eſſe cognoſcerent, non eſſet reprobanda iſta ſententia: quoniam verò merita humana ſic prædicant, vt ea ex ſemetipſo habere hominem dicant, prorſus rectiſſimè reſpondet [1.Cor.4.] Apoſtolus, Quis enim te diſcernet, quid autem habes, quod non accepiſti? prorſus talia cogitanti veriſſimè dicitur, dona ſua coronat Deus, non merita tua, ſi tibi à teipſo ſunt merita tua: ſi autem Dei dona ſunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua, tanquam merita, ſed tanquam dona ſua.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An ſit firmitas aliqua nobis occulta, quæ terram contineat.

AVguſtinus enarratione in Pſalm. 103. in expoſitione verſiculi huius, *Firmauit terram ſuper firmamentum eius, non inclinabitur in ſeculum ſeculi*, affirmare videtur eſſe firmitatem nobis occultam, quæ terram continet, ſic explicans, De terra iſta hoc accipere neſcio, vtrum habet illum exitum, vtrum rectè dicatur, Non inclinabitur in ſęculum ſęculi, de qua dictum eſt, Cęlum & terra tranſient. Laboratur hic, ſi ad literam quæras accipere: nam quod ait, Fundaui terram ſuper firmamentum eius, fortaſſe quædam eſt firmitas occulta nobis, quæ continet terram, & hoc dixit, fundauit: ſuper quid fundauit? ſuper firmitatem ipſius terræ, quam ei ſupponit, vt contineretur, quæ latet forte oculos tuos: ſint iſta occulta in creatura, non de obſcuritate creaturæ creator latebit. Quæ poſſumus videamus, ex his, quæ videmus, illum laudemus, & amemus. Conuertamus nos ad quærendum aliquid hic in figura poſitum. Firmauit terram, intelligo eccleſiam, Domini eſt terra & plenitudo eius, intelligo eccleſiam, terram: ipſa eſt terra ſitiens, ipſa eſt quæ dicit in Pſalmis, Vna [Pſal. 24.] enim, dicit, ex omnibus anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Sicut terra ſine aqua tibi, quid eſt? ſitiens ſi- [Pſal. 142.] tiuit anima mea ad te, tanquam terra ſine aqua: niſi enim ſitiat, non rectè irrigabitur. Animæ ebrię pluuia diluuium eſt, ſitiat oportet, Beati enim qui eſuriunt, [Matth. 5.] & ſitiunt iuſtitiam. Et dicat anima mea, tanquam terra ſine aqua tibi, quia dicit alibi, Sitiuit anima mea ad [Pſal. 62.] Deum fontem viuum: terram ergo intelligo eccleſiã. Quæ eſt firmitas eius, ſuper quam fundata eſt niſi fundamentum eius? Quod ſit illud fundamentum, Pau- [1.Cor.13.] lus reſpondet, fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus; ibi ergo firmati ſumus, merito ibi firmati, non inclinabitur in ſęculum ſęculi: nihil enim firmius illo fundamento. Infirmus tu eras, ſed firmum fundamentum te portat: in te firmus eſſe non poteras, firmus eris ſemper ſi ab illo firmo fundamento non recedas. Non inclinabitur in ſęculum ſęculi, ipſa eſt prędeſtinata columna, & firmamentum veritatis.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 2. Sentent. diſt. 14. & Sanct. Thom. 1. parte, q. 71. & concorditer tenent ſententiam contrariam huic Auguſtini: nam tenent cum Philoſopho. 2. Cęli & mundi, cœlum eſſe ſphæricæ figurę, & ſuo motu terram omnem circuire: mouetur enim ab Oriente in Occidentem, rediens in Orientem: qui motus poſſibilis non eſſet, ſi firmitas aliqua eſſet, quæ terram contineret. Quod verò ita ſit, quòd cęlum ſit ſphericæ figuræ, & ab Oriente in Occidentem rediens in Orientem moueatur, vt ex motu iſtorum apparet, probatur primo, quia prima figura debetur primo corpori, ſed inter omnes figuras ſolidas prima eſt ſphęrica, cœlum autem eſt primum corpus, ergo: minor probatur, quia naturaliter vnum eſt prius multitudine, & ſimplex compoſitis, ſed ſola figura ſphęrica inter figuras ſolidas continetur vna ſuperficie, ſicut inter figuras ſuperficiales ſolus circulus continetur vna linea, cæteræ autem pluribus, ergo. Secundo, quia figura capaciſſima congruit cœlo, quod continet omnia, ſed figura circularis ſyderum & ſphęrica plus continet, quam quæcunque alia figura ex certis lineis & ſuperficiebus, ergo verum eſt, quod hæc ratio ſolum concludit, quòd cœlum ſphæricæ figuræ ſecundum ſuum concauum, ſecundum quod continet omnia infra ſe poſita, & non ſecundum ſuum connexum. Tertio, quia ſi cęlum eſſet alterius figuræ quàm ſphæricæ, contingeret quandoque corpus eſſe ſine loco, & locum ſine corpore, quia cum extra cœlum nihil ſit, nec corpus, nec locus, & cœlum continuè moueatur, ſi eſſet figuræ angularis, & anguli præmineãt cęteris partibus, contingeret per motum cœli partes planas venire ad locum angulorum, & tunc remaneret aliquid vacuum: & iterum anguli venientes ad loca planarum partium, vltra procederent in vacuũ. Hæc etiam ratio ſtando in ſententia communi Theologorũ, non cõuincit: cõcorditer enim conueniunt, cęlum empyreum non moueri. Cæteræ autem rationes ſunt probabiles, licèt non neceſſariæ. De firmitate autem terræ concorditer conueniunt, eſſe illi naturalem, quam habet à natura ſua: & ideo firmitate alia, quæ eam contineat, non indiget.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quod abſolutè nõ affirmauit firmitatem aliquam eſſe nobis occultam, quę terram contineret, ſed fortaſſe dixit, Sed an ita ſit, vel non ſit, Deo reliquit, dicens, quæ poſſumus videamus, & ex his, quę videmus, illum laudemus & amemus.

DECIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An Deus Iſraelitis permiſerit vaſa Aegyptiorum vſurpare, an iuſſerit.

AVguſtinus in enarratione Pſ. 104. verſiculum hunc exponens, *Et percuſſit omne primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum*, aſſerere videtur, Iſraelitas permiſſos eſſe à Domino vaſa Aegyptiorum accipere non autem iuſſos, ſic explicans: Hæc plaga nouiſſima eſt, excepta morte, in mari rubro, primitias vero laborum propter primogenita pecorum dictum arbitror: quæ plagæ, cit ſint decem, nec omnes commemoratæ ſunt, neque eodem ordine, quo ibi factæ ſunt, leguntur: libera enim eſt laudatio à lege narrantis & legentis hiſtoriam, cuius laudationis author & dictor, cũ ſit per Prophetam Spiritus ſanctus, eadem authoritate, qua per eum egit hominem, qui illam ſcripſit hiſtoriam, & commemorat aliquid ſactum, quod ibi non legitur, & quod ibi legitur, prætérijt. Adiungit autẽ etiam hoc laudabilis Dei, quod argento & auro ditatos Iſraelitas eduxit de Aegypto, quia & ipſi tales erãt qui nondum poſſunt contemnere laborum ſuorum licèt temporalem, tamen debitam, iuſtamque mercedem, neque in eo quod Aegyptios deceperunt, à quibus ſibi cõmodaretur aurum argentumque petierũt, putandus eſt Deus huiuſmodi dolos, eis, qui ſurſum eos habent, vel iubere, vel ſi fecerint, approbare: magis enim per illa Dei verba utique ab illo, qui cor eorũ uidebat, & cupiditates examinabat, permiſſi ſunt facere iſta quam iuſſi, non tamen ſine aliquo profectũ animæ carnalis: quod ex his fecerunt qui talia iure paſſi ſunt, & quamuis per dolum ab iniquis hominibus, tamen quod ſibi credi debuit, abſtulerunt: ſicut enim Aegyptiorum iniquitate, ſic iſtorum infirmitate ad id quod opus erat illis factis figurandum & prænunciandum diuinè vſus eſt Deus.

De hac quæſtione ſupra diſputauimus, & diffiniuimus, Deum duas habere poteſtates in uniuerſum orbem, vnam, ꝙ à iure creationis eſt Dominus, non ſolum bonorũ exteriorum, verum & corporum, & ipſius & humanæ uitæ, & Angelorũ, qua omnia ſi vult, poteſt in nihilum redigere, altera poteſtas eſt, qua eſt legiſlator & iudex vniuerſalis omnium. Et claritatis cauſa oportet alteram ab altera ſeorſum conſiderare. Quo ſuppoſito, dicimus, quod ſi Deus non eſſet Dñs rerum, ſed tantum legiſlator & iudex, diſpenſare nõ poſſet, vt quis rem alienam, inuito Domino, ſi innocens eſſet, licitè vſurparet, quia adeò eſt intrinſecè malum, vt iuſtè fieri nequeat. At vero quia eſt Dominus poteſt rem cuiuſcunque alteri tradere, ipſo inuito: qđ rationem diſpenſationis non habet: ſicut prælatus nõ diſpenſat in furto, ſi alteri monacho facultatẽ faceret, vt rẽ alterius monachi vſurparet. Sic ergo licèt Deus aurum & argentum & vaſa Aegyptiorum tanquam Dñs tradidiſſet Hebræis, neutiquã diſpenſaſſet in furto, quia furtum non eſſet: nam licèt domini particulares priuati fuiſſent theſauris ſuis, à ſupremo tamen Dño facta eſt illis condonatio: quoniam verò Deus in traditionibus illis vſus non eſt poteſtate abſoluta dominij, ſed legitima iudicis authoritate, ideo tanquã iudex vaſa Aegyptiorum Hebræis tradidit. Nam qm̃ de laboribus, quos Aegyptiis Hebræi impenderant, nullam recepiſſent mercedem, iuſto iudicio Deus eis illam perſoluit. Et quando iudex crimínoſum, licet inuitum, ſuis bonis priuat, iniuriam ei non irrogat: præcepto enim illo, Non furtum facies, ſolum interdicit id, quod ius naturæ uetat, nempe, innocentem inuitum authoritate priuata ſuis bonis ſpoliare.

Nec Aug. ab hac doctrina & ſentẽtia diſcordat, aſſerit enim, ꝙ quamuis per dolum aurum, & argentũ, & vaſa Aegyptiorum uſurpauerint, ab iniquis tamen hominibus id quod ſibi reddi debuit, abſtulerũt: qui tamen Aegyptios authoritate priuata non inuaſerũt, ſed Dei præcepto & iuſſu. Et ſi addidit, permiſſos eſſe, illa tamen permiſsio, cum Dei inſtinctu agerentur, à culpa excuſatur. Vide ſup. 4. to. B. Aug. ad 30. quęſitũ.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An damnatis pœna æterna aliquantulum mitigetur.

AVguſtinus enarratione in Pſ. 105. in expoſitione verſiculi huius, *Confitemini Domino, quoniam in ſeculum miſericordia eius*, aſſerere videtur, miſericordiam Dei dãnatis non defuturam, non quia in damnatione, in qua ij ſunt, liberentur, ſed vt pœna æterna aliquatenus eis mitigetur. In expoſitione enim ſic inquit. Poteſt hic ſic intelligi confeſſio peccatorum, nam & poſt paucos verſus ſequitur, Peccauimus cum patribus noſtris, iniuſtè egimus, iniquitatem fecimus, ſed in eo quod dicit, Quoniam bonus, quoniã in ſęculum miſericordia eius, laus vtique Dei eſt, atque in eius laude cõfeſſio: quãquam etiam cum ſua quiſque confitetur peccata, cum Dei laude confiteri debet: nec aliter pia eſt confeſſio peccatorum, niſi non deſperans & poſcens miſericordiam Dei: nam & Publicanus, cum verba illa dixit, Dominus propitius eſto mihi peccatori, & ſi non dixit, Quoniam bonus, & miſericors es, vel aliquid huiuſmodi, non tamen illud diceret, niſi hoc crederet, quoniam cum ſpe orauit, quæ ſine illa fides eſſe non poteſt: poteſt ergo eſſe laus Dei vera & pia, ubi non ſit confeſsio peccatorum. Quæ laus multo crebrius in ſcripturis confeſſio vocatur: nulla eſt autem peccatorum confeſsio pia, & vtilis, vbi non laudatur Deus, ſiue corde, ſiue etiã ore, atque ſermone: & ſubdit, Si autem illa eſt miſericordia, quæ miſeris exhibetur, vt vel conſolentur in miſeria, vel ab illa etiam liberentur, melius ſic exponitur uſque in finem ſęculi, in quo non deerunt miſeri, quibus miſericordia præbeatur. Niſi fortè quis audeat dicere, etiam in his, qui damnabuntur cum diabolo & angelis eius, aliquam miſericordiam Dei minimè defuturam: non quia ex illa damnatione liberentur, ſed vt eis aliquatenus mitigetur: atque ita æternam poſse intelligi Dei miſericordiam ſuper illorũ æternã miſeriam, ſed tolérabiliorẽ quoſdam excepturos damnationẽ, in quorundã cõparatione legimus, alicuius verò mitigari eã, cui eſt traditus, pœnam, vel quibuſdã interuallis habere aliquam pauſam, quis audacter dixerit, quandoquidem unam ſtillam diues ille non meruit? De hoc argumẽto ſupra contra Origenem diffiniuimus, damnatorũ pœnam eſse æternam, neque capaces eſse miſericordiæ diuinæ, ratione ſtatus in quo ſunt, & quia Dei inimici in obſtinatione & eius odio ſemper permanent. Neque Auguſtinus inquit, quod Scotus aſseruit, in inferno eſse remiſsionem pœnæ pro venialibus debitæ, & ſuffragijs viuorum pœnam venialibus debitam aliquatenus mitigari poſse, quod ex verbis eius conſtat, dicentis, Niſi fortè quis audeat dicere, inſinuans, eum huic ſententię non conſentire. De hac quæſtione uide ſupra nono tomo B. Hieronymi ad decimumquintum quæſitum, & ad decimumnonum eiuſdem tomi.

Lucæ 18.

DECI-

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An mortui damna filiorum ſentiant.

AVguſtinus enarratione Pſal. 108. in expoſitione verſiculi huius, *Diſpereat de terra memoria eorum*, dubius eſſe videtur, an mortui damna viuorum ſentiant, ſic exponens, Patris, ſcilicet, & matris eius. Memoriam, dicit, eorum quæ in propagine generationis cuſtoditur. Hanc prophetauit de terra perituram, quia & ipſe Iudas & filij eius, qui erant tanquam memoria patrum, & matris eius ſine ſucceſſione prolis in breuitate vnius generationis extincti ſunt. Dicit aliquis etiam, Quæſtio. ne hôc ad pœnam Iudæ pertinere, credendũ eſt, quod poſt eius mortem ad mendicitatem vxor eius & filij eius peruenerunt: & tranſlati ſunt, & eiecti de habitationibus ſuis, ſcrutante ſęneratore omnem ſubſtantiam eius, & diripientibus alienis omnes labores eius, nemine adiuuante neque miſerante pupillos eius, & quòd cito ſunt ſine poſteris mortui? Nunquid etiam de his, quæ in ſuis poſt mortem cuiuſque contingunt vllus mortuos tangit dolor? aut hæc ſaltē ſcire putandi ſunt, quorum ſenſus alibi eſt pro meritis Reſpondetur quæſtioni. ſeu bene ſeu male? Cui reſpondeo magnam quidem eſſe quæſtionem, neque in præſentia differendã, quòd ſit operis prolixioris, vtrum, vel quatenus, vel quomodo, ea quæ circa nos aguntur, nouerint ſpiritus mortuorum. Verumtamē quod breuiter dici poteſt, ſi nulla illis eſſet cura de nobis, non diceret Dominus, dixiſſe illum diuitem, qui tormenta apud inferos pa- Lucæ 16. tiebatur, Habeo ibi quinque fratres, ne & ipſi veniãt in locum hunc tormentorum. Sed quomodolibet intelligant, qui hoc aliter intelligere conãntur. Et quia fatendum eſt, non eſſe conſequens, vt ſi ſciunt mortui ſuos viuere, quia nec in locis pęnarum eos vident, vbi diues ille erat: neque in requie beatorum, vbi Lazarum & Abraham, quamuis à longe agnoſcebat. Ideo eos etiam illa, quæ circa eorum charos aguntur, vel lęta, vel triſtia ſcire neceſſe ſit. Hoc dico paucos eſſe eius animi homines, qui poſt mortem ſuam quid ſuis boni maliue contingat, ſaltem dum viuunt, negligant atque omnino contemnant: multos autem (quod indicat etiam tanta cura commendandæ vltimæ voluntatis, & qualiumcunque teſtamentorum) ſatagere; vt cùm defuncti fuerint, ſuis bene ſit: permanſionem verò poſteritatis ſuæ per ſucceſſiones generationum ſoli laudabiliter ſpernunt, qui ſeipſos Matth. 19. abſcindunt propter regnum cœlorum, & filios ſuos hoc facere cupiunt, vel exoptant, vel martyrio coronari, ita vt nullus eorum in terra remaneat. Cęteri autem omnes, aut penè omnes felices volunt ſuos eſſe in hac vita poſt mortem ſuam, & ſuum genus interire nolunt: quia propter quod Iuda tam infeliciter mortuo, ita vxor eius vidua & filij eius orphani remanſerunt, vt ſęneratore ſcrutante omnem ſubſtantiam eius, & diripientibus alienis omnes labores eius, de ſuis habitationibus eijcerentur, nec aliquem pupilli eius miſerentem inuenirent, & in vna generatione ſine poſteris interirent. Si hæc ſentiunt mortui, cumulus malorum eſt: ſi hoc non ſentiunt, formido viuorum eſt.

Doctores Scholaſtici de hac quęſtione 4. Sent. diſt. 50. & S. Tho. ibidem, qua quærunt, vtrum damnati gloriam beatorum videant, & beati ipſorum miſeriã. Et reſpondetur ad quæſtionem tribus Concluſionibus. Et circa primum membrum, an damnati gloriã beatorum videant, aliquid eſt certum, & aliud dubiũ. Ex ſacra ſcriptura conſtat, quòd damnati nonnunquã vident beatos. Habetur enim Sapien. 5. quòd ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt: illi autem iniqui videntes turbabuntur timore horribili: & mirabuntur in ſubita mutatione inſperatæ ſalutis. Fides etiam Catholica eſt Matth. 25. quòd in die Iudicij, cum venerit Filius hominis, congregabuntur ante eum omnes gentes, & tunc damnati Chriſtum & beatos videbunt, iuxta illud Io. 19. Videbunt in quem transfixerunt: & die illa verificabitur illud citatum Sapien. 5. & illud Pſal. 20. Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam peccatorum. Quòd verò in inferno clauſi inde videant exiſtentes in cœlo, nullibi in ſcriptura ſacra affirmatur. Et in primis animæ nunc oculis corporeis non poſſunt beatos videre, quia oculos non habent. Quòd verò per mentis intelligentiam animas beatas videant, nulla apparet repugnantia, quia animæ ſeparatæ poſſunt alias animas ſeparatas, ſicuti & Angelos intueri: verumtamen cum ſint finitæ & limitatæ potentiæ, naturaliter videtur, quòd non poſſint ad tantam diſtantiam mentis aciem extendere. Imò quamuis animas felices cernerent, eorum gloriam videre non valerent: quippe quæ ſupernaturalis eſt, & ideo nemo illam nouit, niſi qui poſſidet, iuxta illud Apocal. 2. Vincenti dabo manna abſconditum, & nomen nouum: quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et Paulus, Oculus non vidit, nec auris audiuit quæ præparaſti diligentibus te. Sunt autem qui dicant, Deum damnatis ſanctorum gloriam reuelare, ut acrius crucientur, eo quòd illam amiſerint; ſed quòd reuelatio aliqua ſupernaturalis damnatis fiat, dubium eſt. Auguſtinus enim, quem Magiſter Sentent. præſenti diſtinctione citat, fuit, qui huic opinioni anſam dedit, affirmans, damnatorum animas in tenebris exterioribus eſſe, nihil videntes eorum quæ ſunt in gloria beatorum. Et opponens de diuite illo epulone Lucæ 16. qui eleuans oculos in ſinum, vidit Abraham & Lazarum, reſpondet, quod illud factum legitur ante Iudicium, ſed poſt Iudicium in profundioribus tenebris erunt impij, ubi nullam Dei lucem uidebunt. Cui ſubſcribens Gregorius homil. 40. ſuper Lucam, inquit, Infideles in imò poſiti ante diem Iudicij fideles ſuper ſe in requie attendunt, quorum gaudia poſt contemplari non poterunt.

Ob authoritatem ergo horum ſanctorum Patrum ſit prima concluſio, Damnati reuelatione Diuina ſe- 1. Concluſio. cluſa, quamuis ex inferno intuitiuè non videant ſanctorum gloriam, imò fortè nec ſanctos ipſos in ſingulari, catenus tamen felicitatem eorum uidere cenſentur, vt in genere & in confuſo intelligant, eſſe maximam, quod ad eorum afflictionem & intimum dolorem ſatis eſt. Prior pars probata eſt, quia naturaliter illuc videndo attingere non poſſunt: neque reuelatione ſunt digni, neque ad eorum tormentum eſt neceſſaria. Secunda pars probatur, quia dæmones & Chriſtiani bene norunt, licèt non intuitiuè, quanta ſit illa gloria, & qui in lumine naturali obierunt, videntes in inferno non detineri, niſi qui corruptis moribus Deũ offenderunt, ex magnitudine tormentorum intelligunt, quanta claritate gloriæ & magnitudine gaudiorum in regno cœlorum potiantur, imò quamuis aliud non intelligerent, quam eſſe præſentes Deo, ſat eſſet ad reliqua conijcienda.

Adductum de epulone non cõuincit, quod beatos videant. Primum, quia parabolam non eſt neceſſe ad literã eſſe veram. Secundo, quia Abraham & Lazarus nondum erant beati, ſed in lymbo exiſtebant, vbi poterant ab epulone videri. Vnde non ſequitur, ut poſſint videre eos, qui ſunt in cœlo: poterat etiam illud ſingulari priuilegio accidere.

Diſcrimē autē, quod Auguſtinus ponit inter ante,

& poſt diem Iudicij, vix intelligi poteſt, niſi in damnatis Diuina reuelatio admittatur, nã tenebræ tunc in inferno nõ erant maioris cæcitatis, quã poſt diem Iudicij, & idem ignis erit, quamuis auctius per acceſſioné conflagrationis ignis. Quare ſi modo non impedit quin animæ damnatorũ beatas animas uideant, non eſt, quod impediat, ne poſtea uideant: niſi dicamus, ꝙ poſt diem Iudicij in damnatis ſolum durabit memoria eiuſdem diei, in qua vniuerſam gloriã beatorum videbunt: quæ memoria ad eorum tormentũ ſufficiet. Sed quia ante illum diem neceſſe eſt, vt etiã contemplatione illius gloriæ torqueantur, nunc animæ miſeræ habent aliquam illius gloriæ reuelationé, quæ deinde tãquam non neceſſaria ceſſauit. Et in hoc ſenſu ſentẽtia Auguſtini & Gregorij defendi poteſt.

Quòd ſi arguas, id quod ſanctis in hac vita tanquã ſingulare priuilegium conceditur, non eſt affirmandum concedi damnatis: Paulo vero, vt 2. Cor. 12. legitur, tanquam admirabile priuilegium indultum eſt vt arcana verba audiret, quæ non licebat homini loqui, non ergo eſt hoc de damnatis concedendum. Reſpondetur, latum eſſe diſcrimen, quia Paulus ad illam gloriam raptus eſt, vt ſpes eius perpetuo poſſidendi roboraretur, & priuilegio illo, tanquã initio futuri præmij, donaretur: damnatis uero reuelatur, vt acrius crucientur.

2. Concl. Secunda concluſio, Beati damnatorum pœnas vident: quia nihil eis negandum eſt, quod ad eorum felicitatem ſpectat; conducit autem eis, vt cruces damnatorũ intueantur, tum ut plus gaudeant inde eſſe liberatos, tum vt cumulatiores gratias de eo referant. Poſſunt autem illas non ſolum in Verbo, verum & in proprio genere intueri. Nec oportet vt ſemper illas intueantur, ſed ſufficit, vt quando voluerint illo recreentur ſolatio. Cõcluſio probatur ex illo Eſaiæ vlt. Egredientur & videbunt cadauera eorum, qui præuaricati ſunt in me. Vbi ait Gloſſa, ꝙ egredientur beati ad videndum damnatos, intelligentia, vel uiſione manifeſta. Et ex illo Greg. 12. lib. Mora. ſuper illud Iob, Siue nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles, neſciét, &c. Vbi inquit, qui intus habent Dei claritatem, nullo modo credendum eſt, ꝙ ſit foris aliquid quod ignorent, nempe, ad ſuum pertinens ſtatum.

3. Concl. Tertia concluſio, Beati damnatorum miſeriã vidẽtes ad miſericordiam non commouentur, imo lætantur. Prior pars probatur, quia miſereri quandam participationé miſeriæ deſignat, quæ in beatis eſſe nõ poteſt. Ad cuius pleniorem intellectum notandum, ꝙ miſericordia duo dicit: nimirum, paſſionem: compatitur enim ille, qui alterius miſeretur, & hæc in beatis eſſe nequit, ſicut neque in Deo. Sed præterea dicit electionem voluntatis ad tollendum miſeriam alterius, & illo modo tam Deus quàm beati miſerentur nobis dum hic viuimus, quia poteſt miſerias noſtras ſubleuare: damnatorum vero minimè. Et ideo iſto modo nec Deus, neque beati damnatorũ poſſunt miſereri. Secunda pars Concluſionis ſic probatur, ſupplicia dãnatorum biſariam conſiderantur: vno modo per ſe, in quantum habent rationem mali, nempe, damni; & illo modo de illis lætari eſt indicium odii, & ideo ſub hac ratione non delectantur beati, ſed per accidens ratione adiuncti, videlicèt, quatenus ſunt vindicta Diuinæ iuſtitiæ, iuxta illud Pſal. 57. Lætabitur iuſtus, cũ viderit uindictam, & manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris, quia Deus à ſtatu talis miſeriæ, & tormentis horribilibus, quæ patiuntur, eum liberabit.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, ꝙ iam explicuimus mentem eius, cum dixit, eos, nempe, mortuos illa quę circa eorum charos aguntur, vel læta, vel triſtia, ſcire neceſſe ſit; nam ſi de animabus beatis intelligatur, Concluſione tertia diffiniuimus, eas nedum in Verbo, ſed in proprio genere cognoſcere omnia, quæ ad earum ſtatum pertinent: ſi uero de animabus dãnatis, argutiuè tantum cognoſcere poſſunt non eſſe in inferno, neque in lymbo, ſed in hac vita: ſicuti epulo de fratribus ſuis inferebat in hac vita eſſe, & non interiiſſe, quia conſpiciebat non eſſe in inferno, neque in lymbo, ergo erant in hac uita: in qua illatione, ſi fratres eius fideles erant, decipi potuit: poterant enim interijſſe, & beatitudine frui, & hoc ipſum ignorare. Et ad hoc tendit quod inquit: Si hæc ſentiunt mortui, cumulus malorum eſt; ſi hæc non ſentiunt, formido viuorum eſt.

NONVS TOMVS.

1 *An peccatum ſit nihil.*

2 *An corpus Chriſti prius in vtero formatũ ſit quàm à Diuinitate aſſumptum.*

3 *An minuta plura peccata, ſi negligantur, occidant.*

4 *An eſſe Patrem aliud ſit ab eius demonſtratione.*

5 *An fides ſit ex nobis.*

6 *An venialia Euchariſtia effectum ſumentibus impediant.*

7 *An Euchariſtia verum Chriſti corpus contineat.*

8 *An Magdalena ſoror Lazari ſit qua pe Domini lauit.*

9 *An Petrus claues in perſona propria acceperit.*

10 *An Chriſtus mediator fuerit in quantum Deus, vel in quantum homo.*

11 *An iſta ſit concedenda, Chriſtus incepit eſſe.*

12 *An quando Chriſtus comprehenſus eſt, Apoſtoli mente eum fide reliquerint.*

13 *An Chriſti prædeſtinatio probetur ex illo ad Rom. 1. qui prædeſtinatus eſt filius Dei, &c.*

14 *An legendum ſit, ſic eum volo manere, vel ſi eum volo manere.*

15 *An Petrus habuerit claues in perſona propria.*

16 *An perfectè beati omnia videant in Verbo.*

17 *An Chriſtianus rectè dicatur, qui moribus Chriſto non coæquatur.*

18 *An Angeli cuncta nobis occulta patenter agnoſcant.*

19 *An infernus ſit incorporeus.*

20 *An detur certus modus & menſura peccatorum.*

21 *An clerici poſſint proprium poſſidere.*

An

22 *An anima, cum à corpore euellitur, ſtatim in cœlo collocetur, aut in infernum præcipitetur.*

23 *An oues ab hœdis ante diem Iudicij ſint ſeparandæ.*

24 *An Moiſes Deum viderit oculis corporeis, vel ſolum mentis.*

PRIMVM QVAESITVM.

An peccatum ſit nihil.

AVGVSTINVS tract. 1. in Ioannẽ exponens locum hunc, *Et ſine ipſo factum eſt nihil*, Io. 1. aſſerit per nihil intelligi poſſe malitiam & peccatum, ſimiliter & hominem peccatorem, & idolum, & diabolum, quæ quidem à Deo facta non ſunt. Sic enim explicat, Videte ne ſic cogitetis, quia nihil aliquid eſt: ſolent enim aliqui malè intelligentes, ſine ipſo factum eſt nihil, putare aliquid eſſe nihil: peccatũ quidem non per ſeipſum factum eſt, quia peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cum peccant: & idolum per verbum factum eſt: habet quidem formam quandam humanam, ſed ipſe homo per verbum factus eſt; nam forma hominis in idolo non per verbũ

1. Cor. 8. facta eſt: & ſcriptum eſt, Scimus quia idolum nihil eſt, ergo iſta non ſunt facta per verbum.

Hieronymus c. 2. in Michæam, explicãs illud, Propter immunditiam corrupti corruptione fugiſtis, nullo perſequente, &c. videtur quodammodo hanc expoſitionem vt violentam explodere: ſic inquiens, Scio me in cuiuſdam commentarijs legiſſe exponentis Ioannis Euangeliſtæ principium, Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Hoc quod dicitur, nihil, ad malitiam retuliſſe. Rurſumque ipſam malitiam interpretatum eſſe diabolum: & iſto quaſi gradu ipſum, quod factum eſt ſine Chriſto nihil, diabolum intellexiſſe. Si igitur malitia vel diabolus nihil eſt, & fugerunt qui corruptione corrupti ſunt, nullo, id eſt, nihil perſequẽte, diabolus eſt eos perſecutus in nihilo. Quod ſi cui videtur nimis coactum, & contra ſcripturæ ſimplicitatem artificio potius eloquij, quàm vera interpretatione diſertum, aliam expoſitionem ſequatur. Hæc Hieronymus.

Pro Auguſtino reſpondemus, eum mentem Hieronymi cognouiſſe. Et ideò locum hunc aliter expoſuit lib. de natura boni contra Manichæos, c. 25. vbi omiſſa tropologica intelligẽtia, quam hic ſecutus eſt, & germanum literæ ſenſum amplectens, interpretatur, Sine ipſo factum eſt nihil, tantundem valere, ac ſi dicas quidquid factum eſt, non abſque eo factũ eſt; vel quidquid ſubſiſtit in rebus cognitis, ab eo factum eſt. Vide ſuprà tertio tomo Chryſoſtomi ad ſecundum quæſitum.

SECVNDVM QVAESITVM.

An corpus Chriſti prius in vtero formatum quam à Diuinitate aſſumptum.

AVguſtinus locum hunc, *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc*, Ioan. 2. edifferens, in lib. 83. qq. 56. q. affirmare videtur, corpus Chriſti ante fuiſſe in vtero matris conceptũ, quam à Diuinitate aſſumptum, ſic inquiens, Dicitur conceptio humana ſic procedere, & perfici, vt primis ſex diebus ſolidetur, reliquis decem & octo diebus formetur vſque ad perfecta lineamenta omnium membrorum: quadraginta ergo quinque diebus, addito vno, quod ſignificat ſummam, quia ſex & nouem, & duodecim, & decem & octo in vnum coactis, fiunt quadraginta quinque. Addito ergo vno, vt dictum eſt, fiunt quadraginta ſex anni, quibus dicitur fabricatum eſſe templum, quod corpus eius ſignificat: vt quot anni fuerunt in fabricatione templi, tot dies fuerint in corporis Dominici perfectione.

Doctores Scholaſtici 3. Sent. diſtin. 3. S. Thom. 3. parte, q. 33. & art. priori quærit, an formatio corporis Chriſti facta fuerit in inſtanti. Et fundamento ſuppoſito, reſpondet tribus Concluſionibus. Prima Concluſio, Sanguis, ex quo formatum eſt corpus Chriſti, non potuit moueri in inſtanti conceptionis, ſed in tẽpore. Secunda Concluſio, Corpus Chriſti in tempore eſt vegetatum, nutritũ, & organizatum in vtero Virginis. Tertia Concluſio, Corpus Chriſti in inſtanti eſt perfectè organizatum & formatum. Probatur: quia Spiritus ſanctus eſt agens infinitæ virtutis ergo poteſt materiam in inſtanti diſponere. Secundò probatur ex parte Filij, quia non erat congruum, nec expediens, quòd corpus humanum aſſumeret, niſi formatum: aliàs conceptio non tribueretur illi, non enim illi tribueretur niſi ſolum ſecundum aſſumptionem: & in hoc Chriſti conceptio à conceptione aliorum non differt.

Dubium eſt circa primam quæſtionem, qua aſſerit, quòd attractio ſanguinis vſque ad matricem non Dubium.
poteſt in inſtanti fieri. Et probat, quia generatio in inſtanti eſſe non poteſt, & attractio ſanguinis ad matricem fit per motum localem, motus autem localis non fit in inſtanti, ſed in tempore, ergo. Contra hoc tamen arguitur. Videtur enim quòd attractio talis non in tempore, ſed in inſtanti debuit fieri. Probo, quia facta eſt virtute Spiritus ſancti, ſed Spiritus ſanctus eſt infinitæ virtutis, ergò. Pro deciſione quæſtionis videndum eſt, an attractio ſanguinis fiat à ſemine viri, vel à matrice, & à virtute ſeminis mulieris. Et tenendum eſt, quòd fit à matrice, & à virtute ſeminis mulieris. Et hinc fit quod ſemper requiritur deciſio ſeminis mulieris, ad hoc quod fiat attractio ſanguinis, quæ in Virgine fuit ſucceſſiuè, & non in inſtanti, quia facta eſt ab ipſa Virgine, non à Spiritu ſancto. Contra hoc tamen arguitur, quia cum in Virgine nõ fuerit ſemen viri, quod eſt inſtrumentum attractionis, quomodo ergo potuit ex alijs membris ſanguinẽ ad matricem attrahere? Reſpondent aliqui, quod attractio illa facta fuit virtute aliqua, vel qualitate ſupernaturali: ſed tamen, quia quod talis qualitas ſupernaturalis fuerit ei communicata, non conſtat, ideò dico, quod attractio illa ſanguinis facta fuit ab Spiritu ſancto. Quòd ſi roges, quare ergo non fuit facta in inſtanti. Reſpondetur, quod vt ſeruaretur ordo naturæ: miraculum enim eſſet, ſi attractio talis in inſtanti fieret: & ideò attraxit, ſicuti & aliæ mulieres. Et piè credi poteſt, quòd attractio illa ſanguinis facta fuit in fine ſalutationis Angeli, & quòd tunc iam ſanguis erat in vtero Virginis attractus, vt poſt conceptio ſubitò fieret. Contra hoc tamen arguitur: quia B. Virgo fuit vera mater: aliæ autem matres virtute propria ſanguinem attrahunt ad matricem, id autem non fecit Virgo, non ergo fuit vera mater. Reſpondetur, quod attractio illa ſanguinis non eſt pars conceptionis, ſed quid præuium ad conceptionem: & ideo ad hoc quòd ſit uirgo, & vera & perfecta mater, ſat eſt, quod fecerit ea, quæ conceptioni conueniunt. Et ſic concluſio remanet vera.

Dubium

Dubium tamē eſt, qualiter formatio corporis Chriſti potuit in inſtanti fieri. Ad quod reſpondetur per ſequentes Concluſiones. Prima Concluſio, Ratio prima, quam S. Tho. aſſignat, ſolum probat, quod Spiritus ſanctus potuit in inſtāti formare, nō tamen quod de facto formauit. Secunda tamen ratio illius eſt ſufficiens. Secunda Concluſio, Sententia Mantuani in libello illo de conceptione Chriſti, qui inconueniens non reputat, quòd Chriſti corpus ſucceſſiuè fuit formatum, non videtur pia, nec ſatis tuta. Probo: quia eſt contra doctrinam ſanctorum Patrum, & communem traditionem Eccleſiæ. Tertia Concluſio, Doctores Scholaſtici, 4. diſtin. 43. vbi de reſurrectione corporum agunt, modum ſpecialem aſſignant, quo imaginari poſſumus corpus in inſtanti poſſe formari: inquiunt enim, quò in reſurrectione pulueres in inſtanti congregabuntur: congregatis verò pulueribus, corpora humana in inſtanti formabūtur: ſimiliter ergo affirmant de conceptione Chriſti, ſanguine ad matricem Virginis attracto. Durandus eadem diſtinctione, quæſt. 4. alium modum aſſignat, nempè, quod per annihilationem formatio corporis poteſt in inſtāti fieri. Deus enim in inſtanti poteſt corpus annihilare, & reproducere: eodem ergo modo ait, quòd formatio corporis Chriſti in vtero Virginis facta fuit in inſtanti per illorum ſanguinem annihilationem. Hāc aſſignare eſt miraculum ponere, non ergò eſt admittenda. Secundò, quia ad cōceptionem non ſufficit annihilatio, ſed aliquarum partium cōdenſatio requiritur, quæ neceſſario debet in tempore fieri. Et quia hic modus Durandi, qui etiam eſt Paludani, ſufficiens non videtur, ideò eſt quarta Concluſio, Imaginabilis eſt animatio corporis Chriſti inſtantanea, vt ſi verbi gratia intra ſanguinis maſſam corpus Chriſti formaretur. Sed quia manet difficultas de condenſatione partium, ideò eſt quinta Concluſio. Probabilis eſt imaginatio Magiſtri de Victoria, ſcilicèt, quod condenſatio illa & ſanguinis attractio non potuit in inſtanti nec ſubitò fieri, ſed neceſſariò fuit in tempore facta. Probat: quia motus localis non poteſt ſubitò fieri: oporteret enim tunc, quòd mobile ſimul in duobus locis eſſet, quia nunc eſt in cœlo, & immediatè poſt hoc erit in terra: vel ergò erit in cœlo & in terra ſimul, vel non tranſiuit per medium de vno loco ad alium, quod eſt inconueniens. Et ideo tenet, quòd attractio & condenſatio non poſſunt ſubito nec in inſtanti fieri, ſed in tempore. Et ad Ariſtotelem, qui ait, quòd ſi mobile moueretur per vacuum, moueretur in inſtanti, quia non eſt reſiſtentia medij, reſpondet, quòd Ariſt. loquitur ex principijs aliorum aſſerentiū, quòd tota ſucceſſio motus prouenit ex parte reſiſtentię medij: ſed ſecundum veritatem, nō ſolum ex hoc, ſed etiam ex maiori vel minori grauitate mobilis prouenit. Et ita inquit, quòd graue vt octo, velocius mouetur per vacuum, quam graue vt ſex. Et ad argumentum, quòd ſpiritus eſt infinitæ actiuitatis & virtutis, ergo motus ab illo factus infinitæ velocitatis, ergo in inſtanti, reſpondent, quòd ſi Spiritus ſanctus eſſet agens naturale, verum eſt, ſed quia eſt agens liberum, ideo totam ſuam virtutem non applicat. Et ideo attractio illa facta fuit in tempore illo, ſcilicèt, quando Virgo cum Angelo loquebatur, vt ſanguis pro inſtanti conceptionis diſpoſitus eſſet. Hoc tamen non obſtante, ſit vltima Concluſio, Modernorum modus, quem Scotus & Nominales aſſignat, ſcilicèt, quod organizatio illa non fuit facta in inſtanti, ſed ſubitò, eſt probabilis. Pro quo ſuppono, quòd aliquid fieri in inſtanti eſt, quando nunquam ante hoc inſtans fiebat, ſed modo fit: quod aſſerere de organizatione corporis Chriſti, inconueniens videtur: operationem verò ſubito fieri, eſt dicere quod corpus verum Chriſti nunc eſt formatum, & immediatè ante hoc fuit ſanguis, & nō verum neque proprium corpus Chriſti? Et ſecundū hunc modum dicendi condenſatio & attractio non fuit facta in inſtanti, ſed ſubitò. Et fortè hoc idem intelligit S. Thom. Et ita ego credo Doctores intelligere, quando dicunt, Chriſti conceptionem in inſtanti fuiſſe factā, hoc eſt, ſubito, & tempore imperceptibili.

Durandus

Dubium tamen eſt, an dato quòd concedamus Chriſti corpus fuiſſe ſubitò formatum, an hoc ſit de fide. Videtur enim de fide non eſſe, quia contrarium non eſt contra aliquod teſtimonium ſcripturæ: & rationes inductæ, licèt id ſuadeant, non tamen euidenter concludunt. Dicimus tamen, quod erroneum eſſet affirmare, quòd corpus Chriſti formatum eſt quadraginta ſex diebus, ſicuti corpora aliorū hominum formantur. Eſt enim contra Auguſtinum de fide ad Petrum, cap. firmiter, & contra omnes Patres, qui cōcorditer affirmant, corpus Chriſti ſubito & tempore imperceptibili fuiſſe formatum. Et poteſt deduci ex illo Lucæ 1. vbi habetur, quod Virgo cum feſtinatione viſitauit Eliſabeth: quæ tamen eam Virginem & matrem vocauit, inquiens, Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? cum ergo poſt ſalutationem Angeli quadraginta dies non tranſierint, ergo conceptio facta fuit ante tempus quadraginta dierum. Secundo dico, nedum erroneum eſſe, ſed hæreticum, aſſerere, corpus Chriſti fuiſſe formatum quadraginta diebus, quia contra diffinitionem eccleſiæ: nam 6. Syno. Conſtantinopolit. ſeſſione 2. diffinitur, in incarnatione Verbi non fuit Deitas copulata carni prius animanti, nec prius ſubſiſtenti, ſed ſimul cum ipſa vnione verbi, & anima, & caro ſubſtiterunt.

Dubium tamen eſt, an corpus Chriſti fuit animatum in primo inſtanti conceptionis. Concluſio eſt affirmatiua, quæ eſt communis Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Difficultas tamen eſt, Chriſti corpus in conceptione quantam habuerit quantitatem. Abulenſ. Paradoxo 1. tenet, quod in illo primo inſtanti, minimam habuit quantitatem, hoc eſt, quod nullus puer quando primo concipitur, poteſt tam minimam quantitatem habere, ſicuti corpus Chriſti habuit. Probat; quia pueri anteaquā illis anima infundatur, per quadraginta dies illorum corpus organizatur: corpus autem Chriſti in inſtanti ſuæ conceptionis fuit animatum, & nullus citius eo potuit cōcipi, ergo fuit minimus in ſpecie humana. Hoc tamen non obſtante, contrarium eſt probabilius. Et quod ita ſit probo, quia derogat dignitati Chriſti, aſſerere, quod fuit minimum naturale: & ita indecens ei videtur, vt Sanct. Thom. quæſtione citata art. 2. in ſolutione ad ſecundum inquit de mente Auguſtin. 4. de Trinitate exponente illud Ioan. 20. Quadraginta ſex diebus ædificatum eſt templum, vbi inquit, negandum non eſſe, animam rationalem in inſtanti poſſe corpus informare. Secundo ait, quod quando corpora quadraginta & ſex diebus animantur in vtero, omnia ſunt æqualia: & aſſignat hanc regulam, quod ſecundum quantitatem quam habiturus eſt homo in ætate perfecta, ſecundum eam quadraginta ſex diebus concipitur, & animatur, & hoc regulariter loquendo. Iuxta quod dicimus, quod Chriſti corpus quadraginta ſex diebus habuit quantitatem mediocrem, quam alij pueri in principio ſui eſſe habent. Patet, quia ſicut cæteri pueri quadraginta ſex diebus concipiuntur, Chriſtus in inſtanti ſuæ conceptionis accepit, ergo habuit quod alij habent. Secundo, quia aliàs ſequeretur, quod Virgo deberet maiorem quantitatem ſanguinis miniſtrare quam aliæ mulieres. Patet: quia quod aliæ mulieres quadraginta ſex diebus adminiſtrant, Virgo debuit in inſtanti adminiſtrare, cum conceptio in inſtanti fuerit facta: & ſic corpus eius maneret exangue.

Verum

Verum eſt, quod piè credi pôt, quòd Virgo amplius adminiſtrauit de ſanguine quàm aliæ mulieres: quia quod aliæ ſucceſſiuè adminiſtrant, Virgo ſubito admi niſtrauit: poſt quadraginta uero dies Chriſti corpus ad quantitatem corporum aliorum puerorum peruenit.

Dubium. Dubium tamen eſt, an poſt animationem Chriſti corpus per nouem menſes in vtero Virginis manſerit. Ratio dubij eſt, quia cęteri homines poſt animationem non ſunt in vtero niſi per octo menſes. Reſpondetur, quòd forte natura expectauit per quadraginta dies, vt quantitas corporis Chriſti æqualis eſſet cum cęteris aliorum puerorum. Tum etiam, quia mulieres aliquæ naturaliter decimo, & aliæ vndecimo menſe pariunt, ſicuti medici tradunt: & ita poſt animationem naturaliter Chriſti corpus potuit manere in vtero Virginis per nouem menſes.

Dubium. Sed an Chriſtus fuerit pulcherrimus? communis conſenſus Patrum & Doctorum eſt, quod fuit pulcherrimus. Et ita, inquiunt illud, Speciosus forma præ filijs hominum, intelligi de forma ſpeciali Chriſti. Tertullianus libro de incarnatione Chriſti & Caietanus tenent in expoſitione illius verſiculi, Specioſus forma præ filij hominum, quòd habuit formam contemptibilem. Probant primo ex illo ad Philip. 2. Exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens, ergo habuit formam ſeruilem, & contemptibilem. Secundò, quia hoc eſt nobis maioris humilitatis exemplum. Tertio, quia ipſe de ſeipſo aſſerit. Vermis ſum & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Et Eſa. 53. Non erat ei ſpecies nec decor. Hoc nô obſtante, aſſertio hæc eſt temeraria. Probo Primò, quia verſiculus ille, Specioſus forma præ filijs hominum, de pulchritudine corporali intelligitur, & non de ſpirituali, vt ipſe gloſſat: iuxta nominis enim ſignificationem ſpecies & forma non pulchritudinem ſpiritualem, ſed corporalem important, iuxta illud, Species Priami digna eſt imperio. Secundò, primus Adã fuit pulcherrimus, ergo & ſecundus, Tertio, Chriſtus virtute Spiritus ſancti fuit formatus, ergo ita fuit decorus corpore ſicut, & anima. Quarto proles, vt in plurimum matrem imitatur, Virgo autem fuit pulcherrima, ergo & Chriſtus. Quinto, Chriſtus habuit perfectiſſimam complexionem: & oppoſitum eſſet error: ſed inde oriuntur perfectiſſimi colores hominem decorantes, ergo. Vltimo, id ita expediebat, vt eius miracula maiorem cauſarent admirationem. Neque adducta in contrarium obſtant, immo nobis fauent, quia loci omnes inducti ad literam, intelliguntur de tempore paſſionis, & tunc non erat ei ſpecies neque decor, ergo ante paſſionem ſpecioſus erat & decorus. Et hoc eſt quod propheta deplorat. Chryſoſtomus ponderans illa verba Ioan. 8. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti, inquit, quòd videbatur maioris ætatis propter continuam abſtinentiam & pœnitentiam. Et ita tenendum eſt, quod Chriſtus habuit optimam formam, & decentem ſtatum & diſpoſitionem.

Vltimo dubitatur, an corpus Chriſti in primo inſtanti fuit aſſumptum à Verbo? Concluſio eſt affirmatiua communis Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Dubium tamen eſt, an ſit de fide. Videtur enim quod non: quia neque Scripturæ authoritas, neque Concilium aliquod id aſſerunt. Item, quia fieri potuit quod humanitas prius fuerit côcepta quam aſſumpta. Nihilominus reſpondetur, quod Concluſio eſt de fide. Et oppoſitum eſt hæreticum, nempè, aſſerere, ꝙ Chriſti caro prius fuit concepta quam aſſumpta. Et quod ita ſit, probo, quia oppoſitũ repugnat Scripturæ, Lucæ enim 1. habetur: Ecce concipies. & in ſymbolo: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto. Si autem Chriſti caro prius eſſet concepta quam aſſumpta, Filius Dei non diceretur conceptus in Virginis vtero. Patet: quia conceptio non eſt niſi quando formatio ſit in vtero, uel quãdo fœtus animatur, poſt vero concipi non dicitur, & ita Filius Dei non fuiſſet de Virgine conceptus, qui cum ſit articulus fidei, contraria ergo aſſertio eſt hæretica. Secundo, de fide eſt, quod Virgo concepit Deum, ergo in primo inſtanti conceptionis natura humana fuit vnita verbo: aliàs ſequeretur, quod Virgo eſſet mater puri hominis, quod eſt hæreticum. Tertio, quia dicitur mater Dei, non ſolum quia Chriſtum peperit, ſed etiam quia materiam adminiſtrauit: ſi ergo materia illa prius fuit animata, quam à uerbo ſumeretur concepit ergo purum hominem: conſequens autem eſt contra articulum fidei. Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, ergo. Vltimo, quia poſtquam puer eſt conceptus in vtero, concipi non dicitur, ſed augeri, ergo ſi poſt animationem Verbum naturã humanam aſſumpſiſſet, non diceretur conceptus de Spiritu ſancto, ſed ſolum auctus. Et ita tenendum eſt, quòd ſętus, quando animatur, tunc concipitur. Et eſt Concluſio de fide, & communis Doctorum. 3. Sent. diſtin. 3. & 4. quod intelligunt de facto, quia de poſſibili fieri potuit, quod prius conciperetur, & poſtea poſt menſem aſſumeretur à Verbo. De facto tamen non ita fuit, ſed in eodem inſtanti natura fuit concepta & aſſumpta.

Pro Auguſt. reſpondet primo Magiſter Sentent. diſtin. 3. his verbis: Horum occaſione verborum quidam dicere præſumpſerunt, Dominici corporis formam tot diebus ad modum aliorum corporum perfectam, & membrorum lineamentis diſtinctã, & mox Verbum dicitur ſibi vniſſe carnem & animam. Et hoc modo dicunt, illum numerum perfectioni Dominicæ corporis conuenire, ſed alia ratio illius dicti extitit ex qua ſana oritur intelligentia verbi: non enim ideo illud dixit Auguſtinus, quin mox vt caro illa opere Spiritus ſãcti ſanctificata, & à reliqua ſeparata fuit verbo Dei cum anima vniretur, vt perfectus & uerus Deus eſſet, perfectus & uerus homo, ſed quia mẽbrorum illius Dominici corporis diſtinctio in ipſo momento conceptionis & unionis Dei & hominis adeo tenuis erat, & parua, ut humano uiſui uix poſſet ſubijci: diebus autem illis, quos Auguſtinus memorat, perfecta & notabilis eſt facta. Secundo reſpondet S. Thom. loco citato, artic. 1. ad primum argumentũ, quod Auguſtinus non loquebatur de formatione, quę fuit ante animationẽ, ſed de augmentatione & perfectione corporis Chriſti. Et ita quòd mens eius fuerit, Chriſti corpus in conceptione non fuiſſe ita magnum, ſicut corpora aliorum puerorum, cum concipiuntur, tranſactis vero quadraginta ſex diebus, ad quantitatem illorum eſse auctum.

TERTIVM QVAESITVM.

An minuta plura peccata, ſi negligantur, occidant.

Auguſtinus tract. 12. in Euang. Ioannis, cap. 3. in expoſitione huius periodi: *Qui autem facit veritatem, venit ad lucẽ ut manifeſtentur opera eius, quæ in Deo ſunt facta,* aſſerere uidetur, plura minuta peccata, ſi negligantur, animam occidere, ſic inquiens, Fratres mei euigilate ad ſalutem ueſtram, euigilate dum tempus eſt, nullus retardetur à templo Dei, nullus retardetur ab opere Domini, nullus auocetur ab oratione continua, nullus à ſolita deuotione fraudetur. Euigilate cum dies eſt. In dilectione Chriſti ambulate. Etiam libe-

liberatus à lætalibus & grandibus peccatis, qualia ſunt facinora, homicidia, furta, adulteria, præter illa, quæ minuta videntur eſſe peccata linguæ aut cogitationum, aut immoderationis in rebus conceſſis, facit veritatem confeſſionis, & venit ad lucem: in operibus bonis. Quoniam minuta plura peccata, ſi negligantur, occidunt: minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent: minuta ſunt grana arenę, ſed ſi multa arena imponatur, præmit atque opprimit. Hoc facit ſentina neglecta, quod facit fluctus irruens, paulatim per ſentinam intrat, ſed diu intrando & non exhauriendo, mergit nauem. Quid eſt autem exhaurire, niſi bonis operibus agere, vt non obruant peccata, gemendo, ieiunando, tribuendo, ignoſcendo: iter autem huius ſeculi moleſtum eſt, plenum eſt tentationibus, in rebus proſperis ne extollat, in rebus aduerſis ne frāgat. Qui tibi dedit fęlicitatem huius ſęculi, ad conſolationem tuam dedit, non ad corruptionem. Rurſus, qui te flagellat in iſto ſęculo, ad emendationem nō ad damnationem facit. Ferto Patrem erudientem, ne ſentias Iudicem punientem. Hæc quotidie dicimus vobis, & ſępe dicenda ſunt, quia bona & ſalutaria ſunt.

Hanc eandem ſententiam repetit tracta. 1. expoſitionis in epiſtolam B. Ioannis, hæc verba declarans, Quòd ſi confeſſi fuerimus delicta noſtra, fidelis eſt & iuſtus vt dimittat nobis delicta noſtra, & purget ex omni iniquitate: inquit non tantum propter iſta, ſed & ſi quia forte contraximus ex hac vita, quia non poteſt homo, quamdiu carnem portat, non habere, vel leuia peccata, ſed iſta leuia, quæ dicimus, noli contēnere: ſi contemnis quando appendis, ex paueſce quando numeras: leuia multa faciunt vnum grande: multæ guttæ implent flumen: multa grana faciunt maſſam.

Doctores Scholaſtici, 1. Sent. diſt. 17. S. Thom. 2. 2. q. 24. & art. 10. quærit, an charitas poſſit minui. Et reſpondet, quòd veniale neque minuit, nec charitatem corrumpit. Quæ eſt Concluſio communis Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Dubium tamen eſt, an venialia remittant charitatem vel feruorē eius. Quod dubium mouetur occaſione Altiſiodorenſis, qui li. 3. tract. 5. q. 5. c. 5. tenet, venialia charitatem & eius feruorem remittere. Probat primo ex illo Prouer. 24. Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit: tunc ſic, iuſtus cadit, non autem per totalem amiſſionem charitatis, ergo per eius diminutionem. Secundò, quia experientia conſtat, quòd ſi quis pluries venialiter peccauit, non ita promptè operatur circa charitatem, ſicut antea operabatur, ergò habitus eſt perditus vel ſaltem diminutus ſicuti in amicitia humana patet. Confirmatur: quia humana amicitia, ſi in ſummo gradu ſit, non ſecum compatitur offenſas leues: vnde Auguſtinus, Qui amat, nihil negligit: ſi ergo non ita amat, diminuta & remiſſa eſt charitas. Tertiò, quia dubitari nequit, quin veniale feruorem charitatis minuat, nā qui perfectam habet charitatem, crucifixus eſt mundo, & nec veniale admittit, aliquid ergo veniale tollit de perfectione & feruore charitatis, & hoc non niſi remittendo, ergo eius feruorem remittit. Quartò, quia perfecta charitas habitum venialiter peccandi non ſecum admittit, ergo adueniente tali habitu ex venialibus genito remittitur charitas & minuitur.

Altiſiodorenſis.

Contra hanc tamen ſententiam ſunt vrgentia argumenta. Primum, quia ſi venialia charitatem minuerent vel remitterent quoad ſuam, ſubſtantiam, in tantum multiplicari poſſent, quod illā omnino corrumperent. Ad hoc reſpondent quidam, vt ait Almain. in Moralibus tract. de charitate, c. 13. quod eſt ita, quòd ſecundum veniale tantundem corrumpit ſicuti primum, ſi ergo multiplicētur, omninò corrumpent charitatem: negat conſequentiam, ſed tunc vltimum veniale efficitur mortale, quia tollit charitatem. Probat: quia eſt præceptum de ſeruanda charitate: & ideo ad hoc quod illam ſeruet, tenetur venialiter non peccare. Sed contra hoc eſt, quia præceptum tale de charitate ſeruanda, in ſcriptura non aſſignatur. Secundò, quia confiteri teneremur de homicidio, & de amiſſione charitatis. Tertio, quia ſi eſt eadem prohibitio, quę antea erat, quomodo ergo veniale effici poteſt mortale? Quartò, quia nos certi eſſe non poſſumus, quando charitatem habemus, nec quantæ ſit intenſionis, & quot gradus habeat, ergo nec tenemur vltimum veniale, tamquam mortale, cauere. Vnde enim ſcire poſſumus, quòd charitas in tali vltima diſpoſitione maneat: hoc vtique ſcire neutiquā poſſumus, vnde ſemper ſub maximo dubio eſſemus, an quodlibet veniale charitatem corrumperet.

Contra Altiſiodorenſem.

Ideo Altiſiodorenſis reſpondet aliter, inquiens, quòd quodlibet veniale graue minuit aliquid de charitate: ſed primum amplius quam ſecundum, & ſic proportionabiliter: vnde veniale nunquam charitatem corrūpet ex eo quod eſt improportionabile mortali: vnde licet tollat aliquid de charitate, minuit tamen tam paruam illius particulam, quòd illo quantumuis iterato non poteſt tollere quod mortale tollit & corrumpit. Et ratio illius eſt, quia à maiori charitate amplius quàm à minori debet auferre, nam ſi idem à maiori & minori auferretur, non ergo eſſet æqualis pęna: magis enim puniretur, qui minorem habet charitatem: verbi gratia, ſi Petrus viginti aureos haberet, & Paulus decem, ſi cuilibet illorum vnus auferatur, amplius punietur, qui habet decem, ſi tollatur ab eo vnus, quam ille qui habet viginti.

Sed nec hoc ſatisfacit, primò, quia idem omninò iudiciū eſt de diminutione & augmento charitatis: ſecundus aūt actus meritorius ita charitatē auget ſicut primus, ergo in diminutione tantūdem minuit ſicut primus: verbi gratia, ſi quis eleemoſynam largiatur, primo actu augebitur charitas vt quattuor, ſecūdum intenſionem & exceſſum actus: & ſi ſecundo det eleemoſynam eodem conatu & intenſione, tantundem meretur per ſecundum actum ſicut per primum. Idē ergo aſſerendum eſt in diminutione. Secundo arguitur, quia in alijs omnibus, quæ tam ad actus quam ad habitus bonos vel malos pertinent, idem eſt iudiciū de ſecundo actu & de primo, ſi ergo ſint æquales, idē ergo erit iudicium diminutionis & augmenti charitatis: antecedens probatur, primo de merito, verbi gratia, Petrus habet charitatem vt vnum, dat eleemoſynam conatu vt quatuor, augebitur charitas vt quatuor: Paulus habet charitatem vt duo, dat eleemoſynam conatu vt quatuor, augetur charitas vt quatuor. Similiter ergo in diminutione, nam ſi ſunt pares, quare non pari paſſu current? Vltimò, quia non dubium, quin venialia poſſint per partes æquales de charitate tollere & minuere, cum ergo ſit finita, tandē finietur.

2. Reſpondetur.

Ideo Altiſiodoren. dat tertiam ſolutionem, concedens, quod eſt verum, quòd ſi ſecundum veniale eſt eiuſdem grauitatis cum primo, quod tantundem corrumpit ſicut primum. Et quando infertur, ergo corrumpitur charitas, negat conſequentiam. Et ratio eſt: quia veniale in infinitum diſtat à mortali, nec ſunt proportionabilia: & ideo dato quod venialia in infinitum multiplicentur, nunquam attingent ad mortale, neque ſimul collecta vnum mortale efficient. Sed neque iſta ſolutio omnino ſatiſfacit, nam charitas creata ſecundum ipſum Altiſiodo. gradus habet determinatos, ſi ergo vnum veniale vnum gradum corrumpit, ergò per multiplicationem illorum poterit charitas corrumpi, vt patet ex Philopho, Finitum finities ſumptum tandem conſumetur. Secundo, quia veniale non repugnat charitati, nec opponitur illi, ergò nō corrumpit illam: antecedens probatur ex S. Thom. lo-

3. Reſpondetur.

co ci-

ſo citato, quia charitas eſt circa finem, veniale circa medium, ergo, Ratio tamen hæc videtur non omnino ſatisfacere, nam etiam veniale videtur eſſe circa finem, quia mentiri iocoſe eſt à Deo prohibitum, ergò eſt deordinatio circa Deum. Item, occidere hominem, licet habeat pro obiecto creaturam, ſed quia eſt à Deo prohibitum, eſt circa finem. Similiter ergo erit de veniali, cum ſit prohibitum à Deo. Item, quia volitio finis eſt cauſa volitionis medij, ſi ergo ſit deordinatio circa medium, eſt & circa finem. Ex quibus conſtat rationem S. Thomæ eſſe obſcuram.

Sed pro explicatione notandũ, quod duplex eſt medium; quoddam neceſſarium, ſine quo finis aſſequi non poteſt, vt cibus & potus ad humanam vitam, quia ſinè illis viuere non poſſumus: aliud eſt medium ad benè eſſe, ſicuti carnes comedere: ſic & in vita morali duplex eſt medium: alterum neceſſarium, ſicuti præcepta ſeruare, iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitã ingredi, ſerua mandata: alterum, quod non eſt neceſſarium, ſed ad melius eſſe moralis vitæ, vt venialia vitare, quæ charitati non aduerſantur. Mens ergo S. Th. eſt, quòd charitas eſt ordinatio circa finem, veniale vero deordinatio circa medium, erit neceſſarium ad finem: & ideo non repugnant: etſi mortale eſt deordinatio circa medium, erit neceſſarium, quia eſt prohibitio ſimpliciter, circa veniale autem ſolum ſecundum quid. Vnde cum charitas & veniale non contrarientur, non remittitur à veniali, quia nihil corrumpitur niſi à ſuo contrario. Et ideo ad rationem negamus, quòd veniale ſit contra legem, nam S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 1. ad primum, inquit, quòd venialia non ſunt contra, ſed præter legem. Et ſic intelligi debet definitio peccati, quam aſſignat Auguſtinus lib. 18. contra Fauſtum, quod eſt dictum vel factum contra legẽ: diffinit enim ibi peccatum anthonomaticè pro obligatione ſub pęna mortalis. Ex quibus conſtat, opinionem Altiſiodoren. ſuſtineri non poſſe.

Et ad rationes illius reſpondetur, quòd charitas poteſt dupliciter conſiderari. Primo modo, quantum ad ſubſtantiam. Secundò verò modo quantum ad actus, quos exercet: tunc dicimus, quòd charitas quantum ad ſubſtantiam, per venialia non remittitur: ſi enim Petrus habeat charitatem vt decem, & decem venialia cõmittat, charitas manet eadem quantum ad ſubſtãtiam, quantum ad actus verò, quos exercet, minuitur eius feruor ad operandum, vt ait S. Tho. 4. diſ. 16. q. 2. art. 2. Concluſione 1. ad primum, & quæſtionibus de malo, q. 7. art. 2. ad 16. argumentum. Iuxta quod aſſerimus, quòd licet veniale non tollat aliquid de habitu & ſubſtantia charitatis, quantum ad operandum, tamen minuit feruorem actus, & efficiet quòd virtus ipſius habitus non tantundem appareat, nec tam intensè actum producat, neque tantum conetur. Vndè licet veniale de facultate & potentia ipſius habitus nihil tollat, impedit tamen exercitium habitus. Quòd ſi inſurgas, quia Auguſtinus inquit, quòd minus Deũ amat qui cum illo aliquid amat: reſpondet S. Thom. loco citato ad ſecundum, quòd intelligit de illo, qui amat aliquid per mortale, nam qui amat per veniale propter Deum amat. Circa quod eſt dubium Caietani, quia veniale pro obiecto habet malum, malum verò Deum non habet pro fine, neque in illum refertur, ergò. Reſpondet, quod eſt differentia inter referri formaliter, virtualiter, & habitualiter, q̃a formaliter eſt quando actu refertur, virtualiter quando actus fit ex intentione præcedenti, habitualiter, quando ex fine cum habitu: veniale verò referri dicitur in Deum, quia fit præſenti habitu charitatis. Eſt tamen differẽtia, quia quando actus ex obiecto eſt bonus, ſi in charitate fiat, virtualiter in Deum refertur; ſufficit enim quòd habitus ſit præſens vt in Deum referatur: quando verò ex obiecto eſt malus, ſicuti mendacium iocoſum, tantum habet præſentiam habitus charitatis.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd quando dixit, quòd plura peccata minuta, ſi negligantur, occidunt, & quòd multa leuia faciunt vnum grande, agebat uicem concionatoris, qui vt populum à peccatis retrahant, grauitatem delictorum exagerantes in odium delicti ſæpe excedendo, affirmant minuta peccata, ſi negligantur, ſæpe animam occidere. Nam, vt Gregorius ait, q̃ minora contemnit, paulatim decidit. Quod verò Auguſtinus vicem ageret concionatoris, & in odium delictorum per exceſſum ſententiam hanc affirmauerit, ex his verbis eius conſtat, Hæc quotidie dicimus vobis, & ſępe dicenda ſunt, quia bona & ſalutaria ſunt.

QVARTVM QVAESITVM.

An eſſe Patrem, aliud ſit ab eius demonſtratione.

AVguſtinus tracta. 23. in expoſitione horũ verborum, *Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei, quæ ipſe facit*, Ioann. 5. aſſerere videtur, Patrem nihil aliud eſſe, quam eius demonſtratio, ſicut nec filium eſſe quam eius viſio; ſic enim ſcripſit, Cogitas aliundè, intentio tua alibi eſt, illud quod vidiſti, in memoria tua eſt, & non videtur à te, quia cogitatio tua in aliud intenditur. Modo probo, ſcientibus loquor, Carthaginem nomino, omnes modo intus quicunque eam noſtis, vidiſtis Carthaginem, nunquid tot ſunt Carthagines, quot animæ veſtræ? omnes vidiſtis per nomen hoc, per quatuor has ſyllabas notas vobis, erumpẽtes ex ore meo, tactæ ſunt aures veſtræ, factus eſt ſenſus animæ per corpus, & ab alia intentione reflexus eſt animus ad id quod ibi erat, & vidit Carthaginẽ. Nunquid tunc eſt ibi Carthago facta? Iam ibi erat, ſed latebat. Quare latebat? quia animus tuus in aliud attendebat. Cum verò reflexa eſt cogitatio tua ad id quod erat in memoria tua, inde formata eſt, & viſio quædam animi facta eſt: antea non erat viſio, ſed erat memoria: reflexa cogitatione ad memoriam, facta eſt viſio. Et ſubdit, pater, quæ demonſtrat filio, non accipit extrinſecus: intus totum agitur, quia nihil creaturarum eſſet extrinſecus, niſi hoc pater feciſſet per filium, nec illa demonſtratio temporalis eſt: demonſtratio quippe generat uiſionem, non uiſio demonſtrationem. Quod ſi purius & perfectius intueri valeremus, fortaſſe inueniremus nec aliud eſſe patrem, & aliud eius demonſtrationem, nec aliud filium, aliud eius uiſionem: ſed ſi vix hoc cepimus, uix explicare potuimus, quomodo memoria quod cepit extrinſecus oſtendat cogitationi. Quanto minus capere aut explicare poterimus, quomodo Pater Deus demonſtrat Filio, quod non habet aliunde, vel quod non eſt aliud quam ipſe? paruuli ſumus, loquor uobis quid non ſit Deus, nõ oſtendo quid ſit. Ergo ut capiamus quid ſit, quid faciemus? nunquid à me, nunquid per me poteritis? Dicã hoc paruulis, & uobis, & mihi. Eſt per quẽ poſſimus, modo cantauimus, modo audiuimus. Iacta in Deum curam tuam, & ipſe te enutriet. Ideo enim non potes ò homo, quia paruulus es, ſi paruulus es, nutriendus es: nutritus grandis eris; & quòd paruulus non poteras, grandis uidebis: ſed ut nutriaris, iacta in Deum curam tuam, & ipſe te enutriret.

Doctores Scholaſtici, 1. Sent. diſt. 26. & 27. S. Tho. 1. parte, q. 40. quia agit de perſonis in comparatione ad relationes. Et ſuppoſito quòd relationes ſunt idem quod perſonæ, in quibus fundantur, nihilominus tamen

men

men ſunt in perſonis ipſis. Secundo articulo quærit, an perſonæ diſtinguantur per relationes. Et reſpondet tribus concluſionibus. Prima Concluſio, Oportet quod perſonæ in Diuinis diſtinguantur per origines, ſcilicet, per ſpirationem, filiationem, paternitatem, vel per ipſas relationes perſonales. Secunda Concluſio, perſonæ Diuinæ non diſtinguũtur per origines. Tertia Concluſio, Diſtinctio perſonarum Diuinarum eſt per relationes perſonales. Probat optimè & clarè. Circa illam quæſtionem de diſtinctione perſonarum Diuinarum fuit prima antiquorum opinio, quòd perſonæ Diuinæ ſicuti & creaturæ diſtinguũtur per proprietates aliquas abſolutas, non reſpectiuas, dato non diſtinctas: quia illi nolunt alias diſtinctiones extraneas admittere. Sententiam illam tenet Marſilius, q. 40. & fuit opinio cuiuſdam Ioannis Ripa. Scotus 1. Sent. diſt. 26. illam tribuit Bonauenturæ, cum tamen ipſe diſtinctione 26. ponat perſonas Diuinas diſtingui per origines, & non per proprietates abſolutas. Et addit Marſilius, quòd iſta opinio eſt ſimilis opinioni Platonicorum de Idæis, quas aſſignabant ab indiuiduis diſtinctas, & in ſingulis realiter per proprietates abſolutas. Horum fundamentum fuit, quia paternitas videtur poſterior actu generationis, ſicut in humanis: actus autem generationis præſupponit perſonas iam conſtitutas in genere perſonali: prius enim Pater generat, quã ipſe ſit, & prius eſt quòd gignatur quam quod ſit filius, perſonæ ergo Diuinæ diſtinguuntur per proprietates abſolutas, & non per relatiuas.

Marſilius.

Opinio tamen hæc vale fecit in ſcholis. Et licet Scotus loco citato exiſtimet illam probabilem, contrariam tamen affirmat probabiliorem, nempè, quòd perſonæ Diuinæ per proprietates relatiuas duntaxat diſtinguuntur. Quam ſententiam tenet S. Thom. & eſt communis Doctorum Scholaſticorum. Et probatur: quia in tota ſcriptura ſacra non inuenimus perſonas Diuinas per aliud diſtingui, niſi per relationes. Et confirmatur: quia ſi diſtinguuntur per proprietates abſolutas, quare Chriſtus non nominauit aliquando Patrem vel Spiritum ſanctum, niſi per ſolas relationes, ſi ergo Patrem & Spiritum ſanctum per ſolas relationes nominauit, quia Patrem & Spiritum ſanctum ſignificant, ergo per illas diſtinguuntur. Secundo arguitur contra Marſilium, & quæritur, proprietas illa abſoluta quomodo ſe habeat ad eſſentiam Diuinam: quia vel ſe habet tanquam potentia ad actum: & hoc eſt inconueniens, quia eſſentia Diuina eſt infinitè perfecta, & non poteſt ad aliud ſe habere tanquam potentia ad actum: quia omne ſic ſe habẽs, habet ſe tanquam perfectibile ad perficiens, quod Deo repugnat. Si vero dicatur, quòd habet ſe ad eſſentiam, vel eſſentia ad proprietatem illam abſolutam tanquam actus, oporteret dicere, quòd proprietas illa abſoluta eſſet de eſſentia Diuinæ eſſentiæ: ſicuti ſe habet bonitas ad eſſentiam: etſi proprietas illa eſſet communis eſſentiæ, eſſentia eius eſſet communis tribus perſonis, quod tamen implicat, nempè, quòd ſit proprietas abſoluta, & ſimul communis tribus perſonis. Nullo ergo modo ſuſtineri poteſt quòd perſonæ Diuinæ per huiuſmodi proprietates abſolutas diſtinguantur. Rationes alias prudens omitto. Vnde exiſtimo, opinionem S. Tho. nedum eſſe probabilem, ſed certam, & contrariam temerariam. Alia eſt opinio Gregorij Ariminen. 1. diſtinct. 27. quæſt. vnica, quod perſonæ Diuinæ diſtinguuntur à ſe inuicem, eo modo quo diſtinguitur eſſentia Diuina ab eſſentia creata, ſcilicet, ſeipſis. Vnde, ponit ibi duas diſtinctiones. Primam, quòd proprietas in Diuinis tripliciter vſurpatur. Primo modo, pro ipſiſmet perſonis. Secundo, pro aliquo, quod eſt in ipſa perſona intranſitiuè, id eſt, ipſe Pater. Tertio modo, pro aliquo complexo proprio alicuius perſonæ. Secunda diſtinctio eſt, quod perſonas diſtingui dupliciter poteſt intelligi. Primo modo, quòd ſit aliqua proprietas quæ ſit ratio diſtinctionis, ſicuti paternitas eſt aliquid, quod eſt ratio diſtinctionis patris à filio. Secundo modo, quòd pater diſtinguatur à filio paternitate, qua probatur & oſtẽditur eſſe à filio diſtinctum. Quibus ſuppoſitis, ſtatuit has Concluſiones. Prima Concluſio, Perſonæ nõ conſtituuntur proprietatibus, ſiue primo, aut ſecundo, aut tertio modo. Secunda Concluſio, Perſonæ diſtinguũtur proprietatibus primo modo, id eſt, ſeipſis immediate. Tertia Concluſio, non diſtinguũtur proprietatibus ſecundo modo, id eſt, paternitate aut filiatione. Quarta Concluſio, Diſtinguũtur proprietatibus ad hunc ſenſum, quòd per proprietates cognoſcitur vna perſona ab alia diſtingui. Probat; quia perſonæ Diuinæ ſunt quid ſimpliciſſimum, nõ ergo imaginanda eſt ibi perſona ipſa, & aliud reale per quod perſonæ diſtinguantur.

Cõtra Marſiliũ.

Gregorius

Imaginatio autem hæc Gregorij nullius momenti eſt: dato enim, quod perſona ſit quid ſimpliciſſimum, nos tamen ponimus per aliquid, quod eſt idem & proprium ipſi perſonæ ab alia perſona diſtingui, ſcilicèt, per relationem paternitatis, filiationis, & ſpirationis paſſiuæ. Verum eſt, quod Gregorius id non tenet nimis aſſertiuè, inquit enim, quòd ſententiam illam tenet ſine præiudicio ſanioris ſententiæ. Ideo tenenda eſt opinio S. Thom. quæ eſt communis Doctorum Scholaſticorum, quòd perſonæ Diuinæ diſtinguũtur per proprietates relatiuas. Et omnes aliæ opiniones dimittendæ ſunt.

Dubium tamen eſt, an abſtractis per intellectum relationibus à perſonis, adhuc maneant hypoſtaſes. Concluſio communis eſt, quòd ſi per impoſſibile in Diuinis relationes non eſſent, nec eſſent perſonę. Cõcluſio eſt nota, quia perſonæ diſtingui non poſſunt, niſi per relationes, ſi ergo illæ tollantur, manebit vnica tantum perſona. Confirmatur; quia philoſophi omnes, qui in Diuininis non poſuerunt relationes, dixerunt eſſe vnicam perſonam. Dubium tamen eſt, an ſequatur per locum intrinſecum, in Diuinis non ſunt relationes, ergo remanet vna perſona. Aliqui reſpondent per has duas Concluſiones. Prima, ſecluſis proprietatibus relatiuis, adhuc manet vna perſona. Secunda Concluſio, In Diuinis de facto eſt vna perſona abſoluta, quæ non conſtituitur per aliquam proprietatem relatiuam. Hęc opinio eſt mirabilis, & non parum difficilis, quam, inquit Marſilius, quæſt. 30. eſſe opinionem aliquorum antiquorum: & perſonam illã affirmabant intelligi in huiuſmodi propoſitionibus; Deus creat, Deus eſt trinus & vnus. Capreolus diſt. 26. attribuit illam Scoto. Prima ratio pro iſta opinione eſt, quia eſſentia Diuina ratione ſui ſine reſpectu ad relationem eſt perſona, ergo de facto eſt aliqua perſona abſoluta: antecedẽs probatur, quia quidquid eſt perfectionis in Diuinis, debet eſſentię Diuinæ tribui, eſſe autem perſonam eſt perfectio maxima, ergo eſſentia eſt perſona abſoluta.

Hoc non obſtante, reſpondemus cum S. Th. q. 40. artic. 3. quòd in Diuinis non eſt perſona aliqua abſoluta. Probatur: quia ex hoc ſequitur primo, quòd ſi eſſet perſona aliqua abſoluta, nulla eſſet relatiua. Probatur: quia Pater eſt perſona non per relationem, ſed per ſe, & idem eſt de Filio, & Spiritu ſancto: quia ſi prima perſona conſtituitur in eſſe perſonali ratione eſſentiæ, & eſſentia eſt intrinſecè perſona, ergo Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ratione ſui, & non ratione relationis conſtituitur in eſſe perſonali. Patet: quia quælibet perſona intrinſecè includit eſſentiam. Secundo ſequitur, quòd non eſſent tres perſonæ, ſicuti

non

non ſunt tres Dij, quia per idem per quod conſtituitur vnus Deus per vos, conſtituuntur tres perſonæ, ſcilicet, per eſſentiam. Tertiò ſequitur, quod eadem perſona generat & generatur, ſpirat & ſpiratur. Probatur, quia perſona illa abſoluta generat, & ſpirat, & eadem generatur & ſpiratur. Quartò ſequitur, quòd vna & eadem perſona eſſet trina & vna.

Ad argumentum autem, quia quidquid eſt perfectionis tribuendum eſt eſſentiæ diuinę ratione ſui, reſpondetur, quòd dubium eſt ſaltem ratione ſui: ſat enim eſt, quòd eſſentiæ tribuatur quidquid perfectionis eſt ei tribuendum: nam generare, eſto ſit perfectio, non tamen conuenit eſſentiæ ratione ſui, ſed ratione perſonæ. Secundo reſpondet Capreolus, & dat maiorem: ſed eſſe perſonam eſt perfectio, diſtinguit: duo enim ſunt in perſona, quod per ſe ſubſiſtat, & quòd ſit diſtincta à quolibet alio, & incommunicabilis: hoc autem ſecundum non eſt perfectionis, bene tamen primum. Prudens rationes alias omitto. Et dico tenendum eſſe, in diuinis nullum eſſe ſuppoſitum abſolutum. Quòd ſi inſtes, an ſi per impoſſibile in diuinis non eſſent relationes, eſſet aliqua perſona. Reſpondetur affirmatiuè, quia tunc ad huc Deus eſſet per ſe ſubſiſtens, & incommunicabilis, & à quolibet alio diſtinctus: & breuiter eſſet intellectualis naturæ indiuidua ſubſtantia, vt Sanctus Thomas articu. 3. citato in ſolutione ad tertium, videtur dicere. Secundo dico, quod in diuinis, ſi relationes non eſsent, eſset quidem vnica perſona, non tamen duæ vel tres, quia ad pluralitatem perſonarum in ſanctiſſima Trinitate requiritur producens & productum.

Dubium. Vltimo dubitatur, an relationes diuinæ diſtinguantur ab eſsentia, ſaltem ratione. Sanct. Thom. prima parte, quæſtio. 28. articu. ſecundo, reſpondet, quòd relatio in Deo eſt idem cum eſsentia diuina. Secundo inquit, quod relatio illa eſt rationis, & non realis. Et eſt ſententia communis Doctorum Scholaſticorum. Et Durandus, prima, diſtinctio. 33. quæſtio. prima, inquit, quod attributa inter ſe differunt ſolum ratione, & idem ab eſsentia diuina. Et omiſſis opinionibus, probo, quod Sanct. Thom. rationabilius loquatur quàm Scotus & moderni. Arguitur ſic, vbi eſt multitudo eſt diſtinctio, vt ex ſe conſtat, quia non dicuntur multa, niſi quia ibi vnum diſtinguitur ab alio: in Angelo enim non eſt multitudo, quia in eſsentia Angeli non eſt diſtinctio, inuenitur autem multitudo vbi non eſt diſtinctio realis, oportet ergo ibi inuenire diſtinctionem aliam minorem, hæc autem eſse non poteſt, niſi rationis, ergo: probo, quia ſecundum Gregorium, intellectus, voluntas, ac memoria, tres ſunt potentiæ animæ, & tamen inter illas ſecundum illum & modernos, non eſt diſtinctio realis, ergo eſt diſtinctio rationis. Confirmatur, quia ſenſus exteriores ſunt quinque, & interiores quatuor, ibi eſt multitudo ſenſuum, inter quos ſecundum Gregorium non eſt realis diſtinctio, ſed ſunt ipſa anima, ergo eſt diſtinctio rationis. Item, quia duo ſunt obiecta voluntatis & intellectus, ſcilicet, ens & bonum, ſed non diſtinguuntur realiter, ergo diſtinguuntur ratione. Item, quia in Deo aliqua diſtinguuntur ratione, vt moderni concedunt, nempe, quod in Deo ſunt quatuor relationes, paternitas & ſpiratio actiua, filiatio, & ſpiratio paſſiua: & ibi non eſt diſtinctio realis inter paternitatem & ſpirationem actiuam, ergo eſt diſtinctio rationis. Item, quis unquam negauit, quod in Deo ſunt omnes perfectiones poſſibiles? ſi ergo plures perfectiones ſunt in Deo, ergo eſt multitudo, debet ergo ibi eſſe diſtinctio, non autem realis, ergo rationis. Vltimo, quia in Deo ſunt ideæ, ſed illæ non diſtinguuntur realiter, ergo ratione, quia oportet quod inter ideas ſit aliqua diſtinctio. Ex quibus omnibus ita latè deductis ſatis maniſeſtè conſtare cuilibet poteſt ſententiam Sancti Thomæ eſſe veram, & manifeſtam, quia illa diſtinguuntur ratione, quæ diuerſis conceptibus concipiuntur.

Pro Auguſtino reſpondetur, quod cum dixit non eſſe aliud Patrem, & aliud eius demonſtrationem, non negat perſonas diuinas per relationes reales inter ſe oppoſitas, & diſtinctas conſtitui & diſtingui. Nam Doctores Scholaſtici ſubtiliora quæ de Trinitate ſcripſerunt ex libris, quos de Trinitate ſcripſit, ab eo mutuati ſunt: ſed mens eius eſt, quod ſicuti eſſe Patrem & generare non eſt aliud, ſed omnino idem ita eſſe Patrem & ſeipſum per generationem manifeſtare & demonſtrare non eſt aliud à Patre, ſed idem cum Patre. Et aſſignat ipſe ſimile. Sicuti Pater ſuſcitat animas, ſed per Filium, vt fruantur animæ ſuſcitatæ ſubſtantia Dei, hoc eſt, Patris & Filij: omnia enim quæ Pater habet (pręter paternitatem) generando filium, ei communicauit.

QVINTVM QVAESITVM.

An fides ſit ex nobis.

AVguſtini expoſitionem tract. 26. in Ioann. ſuper hæc verba, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*, Ioann. 6. Magiſter Senten. ſecunda diſtinct. 26. annotauit his verbis; Non eſt ignorandum, quod alibi Auguſtinus ſignificare uidetur, quod ex voluntate ſit fides, de illo verbo Apoſtoli: Corde creditur ad iuſtitiam. Rom. 10. Ita ſuper Ioannem tractans. Ideo non ſimpliciter Apoſtolus creditur, ait, ſed corde creditur, quia cætera poteſt homo nolens, credere, non niſi volens, intrare eccleſiam, & accedere ad altare poteſt nolens, ſed non credere. Item ſuper Gen. vbi Laban & Bathuel dixerunt; Vocemus puellam, & quæramus eius voluntatem, &c. dicit expoſitor, quia fides eſt uoluntatis, non neceſſitatis. Ad quod reſpondentes, dicimus, non hæc ita accipienda fore, vt ex voluntate hominis fides intelligatur prouenire, cum ipſa ſit propriè Dei donum, vt ait Apoſtolus, & ex ea bona hominis merita incipiant, per hanc enim, ut inquit Auguſtinus ſuper Pſalmum 67. iuſtificabitur impius, id. eſt, fiet de impio pius, ut deinde ipſa fides incipiat per dilectionem operari, vnde omnia bona merita incipiunt, ſed potius hæc ideo dicta ſunt, quia non eſt fides niſi in eo qui vult credere, cuius bonam voluntatem fides præuenit, non tempore, ſed cauſa & natura. Vnde Auguſtinus ſupra congruenter dixit, quod bona voluntas in eis donis eſt, quæ non præcedit, & ipſa iuuat, quibus ea iuuat, quibus præuenitur, dum eis conſentit ad effectum boni, & in eis eſt, quia tempore ab eis non præceditur. Vide ſupra primo tomo B. Auguſtini ad quartum quæſitum.

SEXTVM QVAESITVM.

An uenialia Eucharistiæ effectum ſumentibus impediant.

AVguſtinus tracta. vigeſimoſexto, in Ioan. hunc locum explicans, *Patres veſtri manducauerunt manna*. Ioann. ſexto, inquit; Videte fratres panem cœleſtem, ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate, peccata etſi ſint quotidiana, vel non ſint mortifera, ante-

quam ad altare accedatis, attendite quod integrè dicatis & ſyncerè, corde non ficto illud Dominicæ orationis Dimitte nobis debita noſtra. Ex quo videtur colligi, venialia hæc peccata nullatenus impedire ſacramenti ſuſcipiendi effectum.

Doctores Scholaſtici, 4. Senten. diſtinct. 11. Sanct. Thom. 3. parte, quæſtio. 75. artic. 8. quo quærit, an per veniale peccatum impediatur effectus Euchariſtiæ. Et ſuppoſita diſtinctione, reſpondet tribus Concluſionibus. Peccatum enim veniale aut conſideratur vt iam præteritum, ſolum reatum relinquens: aut in actu quod tunc exercetur dum Sacramentum ſumitur, vt ſi quis propter inanem gloriam ad Sacramentum accedat. Eſt ergo prima Concluſio, Venialia non impediunt effectum Euchariſtiæ, quia non obſtant gratiæ: imo euenire poteſt, vt quis accedens cum multis venialibus, ea deuotione Sacramentum ſuſcipiat, vt ei remittantur. Ratio eſt: quia nihil, quod remouetur per actum alicuius cauſæ, poteſt eius effectum impedire; veniale autem præteritum remouetur per hoc Sacramentum, ergo eius effectum non impedit. Secunda Concluſio, Venialia in actu licèt non ex toto impediant effectum huius Sacramenti, impediunt tamen ex parte. Duplex eſt enim effectus huius Sacramenti, ſcilicet, habitus tam gratiæ quam charitatis, & refectio actualis dulcedinis ſpiritualis per actualem deuotionem: cum ergo venialia mentem diſtrahant ab attentione & actuali deuotione Sacramenti, fit, vt hunc effectum impediant. Tertia Concluſio, Per huiuſmodi peccata venialia in actu non tollitur augmentum habitualis gratiæ & charitatis. Hæc Concluſio eſt nota, quia venialia non ſunt obices gratiæ.

Duæ priores Concluſiones ab omnibus recipiuntur. Tertiam negat Caietanus, cuius ſententia quæſtione citata artic. 1. his propoſitionibus conſiſtit. Prima, ad percipiendum effectum huius Sacramenti quemcunque, requiritur, vt ſumatur cum actuali deuotione: itaque qui propter venialia vel alia diſtractus, ſumit, nullum effectum ſacramentalem percipit. Subſcribunt ei in hac propoſitione Durandus, 4. diſtinct. 12. quæſt. 4. in ſolutione tertij. & Bonauentura eadem diſtinctione, art. vltimo, quæſt. 1. Secunda propoſitio, Si in eo, qui ſic diſtractus accedit, poſt ſumptionem deuotio Sacramenti ſuperueniat, tunc ſuſcipiet effectus ſacramentales, quos recipiſſet, ſi Sacramentum cum ſimili deuotione ſuſciperet. Ex quo inſert, quòd ſi quis accedat ad Sacramentum attritus, ſine actuali deuotione, putans ſe eſſe contritum, non fiet tunc ex attrito contritus, ſed poſtea quando deuotionem habuerit: pari modo, ſi accedat in gratia, non recipiet tunc augmentum, ſed poſtea. Et idem cenſet de omnibus effectibus Sacramenti, qui ſunt adeptio gloriæ, remiſſio peccatorum, & præſeruatio à futuris: nam cenſet effectus iſtos ex illo priori dependere, ſcilicèt, ex actuali deuotione & refectione. Quare niſi illo percepto, reliqui non percipiuntur.

Rationes Caietani. Rationes eius ſunt iſtæ. Prima eſt D. Tho. 4. diſtinct. 12. quæſt. 2. artic. 1. quæſtiuncula 3. vbi ait, augmentum gratiæ impediri per diſtractionem & defectum actualis deuotionis & ſpecialiter per venialia. Secundo, quia ſi abſque actuali deuotione augeretur per quotidianum Sacramētum habitus gratiæ & charitatis, maior eſſet gratia & charitas ſacerdotum quotidie in gratia celebrantium, quam rationabile ſit credere. Nam cum amor, vt ait Gregorius, non ſit ocioſus, ſed operatur magna, ſi eſt, deberet tam ingens habitus charitatis per opera heroica foras prodire: quod tamen experientia non atteſtatur. Tertio arguit, ex propria ratione Sacramenti, qui datur per modum cibi & potus, iuxta verbum Domini, Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, ergo nec confert, nec auget gratiam, niſi per modum nutritionis: nutritio autem eſt actus vitalis, ergo hoc Sacramentum non auget gratiam, niſi adſit actualis deuotio. Et confirmatur: quia venialia in hoc Sacramento non remittuntur niſi per feruorem charitatis, & per viam nutritionis, qua reſtauratur deperditum.

His non obſtantibus, opinio hæc non videtur qualiter ſuſtineri poſſit. Primo, quia quidquid S. Thom. in 4. opinatus fuerit, 3. tamen parte, loco citato, expreſsè aſſerit, quod per peccata venialia non tollitur effectus gratiæ: neque gloſſa Caietani vllius eſt momenti: ait enim, quòd loquitur D. Thom. de gratia in habitu, hoc eſt, in aptitudine & virtute, quia ſcilicet ſic diſtracto, poſtmodum adueniente deuotione, augebitur gratia. Hæc inquam gloſſa hic locum non habet, quia cum Sanct. Thom. diſtinguit duos effectus Sacramenti, qui ſunt habitus & actus, manifeſte accipit habitum pro illo, qui infunditur animæ: & ideo ſubdens, per venialia impediri actualem deuotionem, & non augmentum habitus, manifeſtè docet, augmentum eiuſmodi habitus non pendere ex actuali deuotione. Ex quo primum argumentum Caietani manet ſolutum. Secundo, hæc eſt generalis conditio omnium aliorum Sacramentorum, ut accedenti in gratia, per ſolam ſuſceptionem illius gratia augeatur, quando non inuenit obicem, & effectum illum habent ex opere operato: cur ergo conditio hæc Sacramento Euchariſtiæ negari debet? Tertio, ſuſpendium illud Sacramenti, vt dum deuotio in ſuſceptione defuit, poſt adueniens eundem effectum redire faciat, res eſt inaudita. Adde, quòd contingere poſſit, vt decies homo Sacramentum ſumeret abſque augmento gratiæ, qui tamen poſt menſem vnica tenui Sacramenti deuotione adueniente, ſimul omnia incrementa gratiæ ſuſciperet, quibus fuerat fraudatus: quod rationi conſonum non videtur. Quarto, contra illud, quod ait, ſcilicèt, quòd bona fide attritus ſuſcipiens Sacramentum ſine deuotione, tunc non ſuſcipit primam gratiam, ſed poſtea adueniente deuotione, arguitur: Mortale non remittitur niſi vel per legitimam contritionem, vel per illam adiuncto ſacramento: in huiuſmodi autem homine per ſe nunquam fuit legitima contritio, ergo ſi tunc, quando ſacramentum ſuſcipit, per eius ſuſceptionem non fit contritus, cum deuotio poſtea nec ſit Sacramenti ſuſceptio, neque actus pœnitentiæ, nunquam per illam confertur prima gratia, præſertim cum ſit conditio ſolius baptiſmi, vt eius effectus impeditus, poſtea recedente fictione, redeat: neque poſtea fictio, quæ illum effectum impedit, tollitur, niſi per actum pœnitentiæ. Quinto, quia cum omnia Sacramenta ſola ſuſceptione ipſorum faciant ex attrito contritum, cur hoc denegandum eſt huic Sacramento? Sexto, ſi venialia aut diſtractio deuotionis impedimentum eſſet recipiendæ aut augendæ gratiæ, tunc ſic: Recipere Sacramentum mortale eſſet, quia opponeretur obex gratiæ, quod aſſerere temerarium eſt. Vltimo opinio hæc grauem cauſaret ſcrupulum, nam multis accidit, ut necdum ſumunt Sacramentum, nec poſtea actualem habeant deuotionem, maximè freneticis, quibus ſi ſigna contritionis præceſſerunt, exhibendum eſt hoc Sacramentum, quare priuarentur augmento gratię, & nonnunquam attriti ſumentes priuarentur prima gratia. Et ideo tenendum eſt, quòd per venialia & per abſentiam deuotionis nihil gratię habitualis aut charitatis impeditur, ſed tantum refectio actualis ſpiritualis dulcedinis. Et ratio eſt plana, quia refectio & dulcedo dicit actum guſtandi, ſicut guſtare, & ideo contradictio

eſt,

eſt, vt ſine actuali deuotione & actu contingat actualis refectio & dulcedo: eſſet enim habere actum ſine actu.

Ad rationes Caietani. Primum iam eſt ſolutum. Secundum fateor nimis vrgere, ſcilicet, quomodo ſacerdotes quotidie celebrantes non amplius proficiant operibus charitatis: ſed minus ſecundum ſuam opinionem vrget, nam plurimi ſunt, qui nunquam celebrant ſaltem ſine aliquali tepida deuotione, quæ ſecundum ipſum ſufficit ad augmentum gratiæ. Et ſimile argumentum fit de operibus meritorijs, tenendo omnia opera bona iuſti, quæ non habent malam circunſtantiam, genere ſuo eſſe meritoria, deberet creſcere gratia pluſquam experimur. Reſpondetur ergo. Primum, quòd in ſacerdotibus attentè celebrantibus credendum eſt, copioſam eſſe gratiam: ſed quia eis non offeruntur egregia opera, in quibus illam poſſint manifeſtare, referunt illam ſecundum ordinarium vſum in occurrentibus officijs. Secundo dicimus, quod in alijs tepidè celebrantibus augmentum eſt tenuiſſimum: item feruor charitatis remittitur per venialia, & quia ſunt quotidiana, ideo videtur languere gratia & charitas: in alijs verò per mortalia amittitur gratia, quæ poſtea vſque ad eundem gradum non facile recuperatur. Ad tertium argumentum, quia hoc Sacramentum non infundit neque auget gratiam, niſi nutriendo: nutritio autem dicit actum, ergo ſine actuali nutritione nullum effectum habet. Reſpondeo ad minorem, quòd eſt duplex ſpiritualis nutritio, ſicut manducatio, ſcilicet, habitualis & actualis: quando enim homo ſine actuali deuotione accedit ad hoc Sacramentum, nutritur habitualiter per augmentum gratiæ, non tamen actualiter per dulcedinem guſtus: per illud autem augmentum gratiæ poterit ipſe poſtea habere actualem dulcedinem, ſi habeat deuotionis actum. Et ita eſt contrarius ordo, quem Caietanus exiſtimat: arbitratur enim prius natura eſſe actualem deuotionem quam augmentum gratiæ, cum ſit è conuerſo, quod cum gratia augetur virtute ſuſceptionis Sacramenti, prius natura augetur quam excitetur deuotio & feruor charitatis, qui eſt effectus Sacramenti: ſicuti prius natura eſt ſumptio nutrimenti, quàm excitatio ſpirituum vitalium: quanquam feruor & deuotio præcedere poſſint ſuſceptionem ſacramenti. Et aduertendum, quòd optima deuotio eſt, ſi quis ad Sacramentum hoc ſine conſcientia mortalis accedat.

Pro Auguſtino reſpondetur Sanct. Thom. loco citato ad primum argumentum, quod qui cum actu venialis peccati ad hoc Sacramentum accedit habitualiter manducat ſpiritualiter, hoc eſt, ſuſcipit augmentum gratiæ, non tamen actualiter manducat, quia non actu guſtat ſacramenti dulcedinem & refectionem. Et ad ſecundum docet, quòd quantum ad gratiam & charitatem habitualem non magis impeditur hoc Sacramentum per peccatum veniale aut diſtrationem, quam baptiſmus. Ex qua doctrina conſtat, ex venialibus culpis non prorſus impediri Sacramenti effectum, ſed ex aliqua tantum parte: nam licèt venialia delicta amplioris gratiæ & charitatis adeptionem non tollant, quendam tamen guſtum ſpiritualis dulcedinis adimunt, quem exactè purgati, ſumpto Dominici corporis Sacramento, experiuntur.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An Euchariſtia verum Chriſti corpus contineat.

AVguſtinus in expoſitione horum verborũ, *Ego ſum panis vitæ*, Io. 6. declinare in ſententiam Sacramentariorum videtur, aſſerẽtium Euchariſtiã nihil aliud eſſe, quàm panis & vini ſubſtantia, quæ figuram, ſimilitudinem, & appellationem gerit corporis Chriſti, quod corporaliter & verè in Sacramento non eſt, ſed ſpiritualiter tantum & myſticè. Sunt autem verba Auguſtini ex tractatu 26. in Ioannem huiuſmodi, Manducauit & Phinees, manducauerunt & ibi multi, qui Deo placuerunt, & mortui non ſunt. Quare? quia viſibilem cibum ſpiritualiter intellexerunt, ſpiritualiter eſurierunt, ſpiritualiter guſtauerunt, vt ſpiritualiter ſatiarentur. Nam & nos accipimus viſibilẽ cibum. Sed aliud eſt Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Item in poſterioribus, Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Hunc panem ſignificauit manna, hunc panem ſignificauit altare Dei: Sacramenta illa fuerunt, in ſignis diuerſa ſunt, in re, quæ ſignificatur paria ſunt. Et hanc eandem ſententiam innumeris penè locis repetit, quæ hæretici detorquent in ſuam pernitioſiſſimam hæreſim, negantes verum Chriſti corpus in Euchariſtia cõtineri, cum tamen Auguſtinus cum de Euchariſtia ageret, ſic de ſigno ſiue Sacramento meminit, vt rem & virtutẽ Sacramenti non excludat, ſed ſemper vtraque ſimul connectitur, vt ex loco citato ex tractatu 26. in Ioann. conſtat, vbi inquit. Nam & nos hodie accepimus viſibilem cibum: ſed aliud eſt Sacramentum aliud virtus Sacramenti, petra Chriſtus in ſigno, verus Chriſtus in verbo & veritate. De hac quæſtione vide ſupra 2. tom. Chriſoſtomi ad tertium quęſitũ.

OCTAVVM QVAESITVM.

An Magdalena ſoror Lazari, ſit quæ pedes Domini lauit.

AVguſtinus tract. 49. in expoſitione horum verborum, *Erat autem quidam languens Lazarus*, Io. 10. dubitare videtur, an Magdalena ſoror Lazari, ſit, quæ pedes Domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis: ſic ſcribens, Si ergo Dominus magna ſua gratia, & magna ſua miſericordia animas ſuſcitat, ne moriantur in æternum, bene intelligimus tres illos mortuos, quos in corporibus ſuſcitauit, aliquid ſignificare & figurare de reſurrectionibus animarum, quæ fiunt per fidem: reſuſcitauit filiam Archiſynagogi adhuc in domo iacentem: Marci 5.
reſuſcitauit iuuenem filium viduæ extra portam ciuitatis elatum: Lucæ 7.
reſuſcitauit Lazarum ſepultum quatriduanum. Ioan. 11.
Intueatur quiſque animã ſuam: ſi peccat, moritur, ſed aliquãdo in cogitatione, ſi conſenſiſti, intus eſt mors quia cogitatio non proceſſit ad factũ. Talem animam ſignificat puella illa, quæ nondum erat foras elata, ſed quia in domo mortua iacebat, quaſi peccatũ latebat. Si aũt non ſolum cõſenſiſti, ſed etiam malum feciſti, quaſi mortuum extra portam tuliſti, & tamen ipſum Dominus reſuſcitauit, & redidit viduæ matri ſuæ, hoc eſt, Eccleſiæ. Tertius mortuus Lazarus eſt: genus mortis in mane mala conſuetudo appellatur. Aliud eſt. n. peccare, aliud peccãdo conſuetudinẽ facere. Qui peccat & cõtinuo corrigitur, cito reuiuiſcit, qa nõdum eſt ſepultus: qui aũt peccare cõſueuit, ſepultus eſt, & bene de illo dicitur, fœtet, incipit enim habere

peſſimam famam: tales ſunt omnes aſſueti ſceleribus, perditis moribus: nec ad ipſum reſuſcitandum minor fuit virtus Chriſti: nouimus, videmus quotidie, videmus homines peſſima conſuetudine permutata, viuere melius quàm viuant qui reprehendebant: deteſtabaris hominem, ecce ipſa ſoror Lazari, ſi tamen ipſa eſt, quæ pedes Domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis, quos lauerat lachrymis,
Lucæ. 7. melius ſuſcitata eſt, quàm frater eius, de magna malę conſuetudinis mole eſt liberata: erat enim famoſa peccatrix, & de illa dictum eſt, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Origenes tractat. in Matth. 35. aſſeuerat, tres fuiſſe Marias Magdalenas, quę Chriſtum vnxerunt: primã meretricem, quæ vnxit Dominum in domo Phariſæi, de qua Lucas ſcribit cap. 7. ſecundam, quæ vnxit pedes eius ante ſex dies Paſchæ in Bethania in domo propria; & hæc erat Maria ſoror Lazari vitam habens probatam & admiratam, quam Ioannes commemorat capit. 11. tertiam, quæ ante duos dies Paſchæ effudit vnguentum ſuper caput eius in Bethania in domo Simonis Leproſi, de qua Marcus, capit. 14. & Matthæ. 26. loquuntur. Conſentiunt Origeni Theophilactus in Comment. cap. 7. in Lucam, & Euthimius in explanatione cap. 26. in Matth. Ioannes Roffenſis Epiſcopus hanc opinionem defenſam à Iacobo Viennenſi epiſcopo tribus voluminibus oppugnauit. Sunt qui duas tantum ponant Magdalenas Domini vnctrices; vnam meretricem, quæ apud phariſæum pedes primum, & deinde in domo Simonis Leproſi caput Chriſti vnxit: alteram verò Lazari ſororem pedes Domini apud ſe cœnantis vngentem. Ex horum numero eſt Chryſoſtomus homil. 81. in Matth. & in Ioann. homil. 61. & Bernardus in ſermone de Magdalena duas refert, ſed paulò diuerſim. Alij ſunt qui vnicam duntaxat aſſerunt Magdalenam Lazari ſororem, quæ in domo Phariſæi, in domo Simonis Leproſi, & in domo Lazari bis pedes, ſemel vnxerit caput. In hac ſententia ſunt Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 9. Gregorius homil. de Magdalena, Beda lib. 3. commen. in Lucam, Rabanus in Lucam, capit. 7. ac plerique alij, quorum ſententiam nunc Dominica eccleſia ſic canit. Maria ſoror Lazari, quæ tot commiſit crimina, ab ipſa fauce tartari, redit ad vitæ limina. Et licèt Ambroſius lib. 6. in Lucam aſſerat, dici poſſe, vnam fuiſſe & plures: ſententiam tamen Auguſtini, Gregorij, Bedæ & Rabani ſequuntur communiter tam Patres, quam Doctores Scholaſtici.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd cum dixit de Maria Magdalena Lazari ſorore, Si tamen ipſa eſt quæ pedes Domini vnxit vnguento, & terſit capillis ſuis, id ex profeſſo non diſputabat, nam cum de re hac ageret, abſolutè aſſeruit vnicam duntaxat fuiſſe Magdalenam ſororem Lazari, vt ex libro 2. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 9. conſtat.

NONVM QVAESITVM.

An Petrus claues in perſona propria acceperit.

AVguſtinus tractatu 50. in Ioannem hunc locum explicans, *Pauperes habebitis ſemper vobiſcum, me autem non ſemper habebitis*, Ioann. 12. duo habet loca ab hæreticis noſtrorum temporum iniquè vſurpata: vnum ad euerſionem primatus Petri, alterum ad abolendam veritatem ſacratiſſimæ Euchariſtiæ. Primus locus innuere videtur, Chriſtum non dediſſe claues Petro in perſona propria, ſed in perſona totius eccleſiæ: ac ſi omnes boni, qui in eccleſia ſunt, claues habeant, ac parem cũ Petro clauium poteſtatem. Verba eius ſunt hæc, Tibi Matth. 16.
dabo claues regni cœlorum, quæcunque ſolueris, &c. Si hoc Petro tantum dictum eſt, non facit hoc eccleſia: ſi autem & in eccleſia fit, vt quæ in terra ligantur, in cœlo ligentur, & quæ ſoluuntur in terra, ſoluantur in cœlo, ſi hoc in eccleſia fit, Petrus quando accepit, eccleſiam ſanctam ſignificauit, ſic in Petri perſona ſignificati ſunt in eccleſia boni, &c. Hunc locum aduerſus Roman. Pontificis primatum adducit Caluinus Inſti. ſuæ cap. 8.

Secundus locus, qui verum Chriſti corpus videtur ab Euchariſtia excludere, his verbis habetur, Pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis; loquebatur Chriſtus de præſentia corporis ſui, nam ſecundum maieſtatem ſuam, ſecũdum prouidentiam, ſecundum ineffabilem potentiã ad conſummationem ſęculi, ſecundum carnem verò, quam verbum aſſumpſit, ſecundum id quod de Virgine natus eſt, ſecundum id quod à Iudæis compræhenſus eſt, quod in ligno confixus, quod de cruce depoſitus, quod linteis inuolutus, quod in ſepulchro conditus, quod in reſurrectione manifeſtatus, non ſemper habebitis me vobiſcum. Quare? quoniam conuerſatus eſt ſecundum corporis præſentiam quadraginta diebus cum diſcipulis ſuis, & eis deducentibus videndo, non ſequendo, aſcendit in cœlum: & non eſt hic, ibi enim ſedet ad dexteram Patris: & hic eſt, non enim receſſit pręſentia maieſtatis: aliter ſecundum præſentiam maieſtatis ſemper habemus Chriſtum: ſecundum præſentiam carnis recte dictum eſt diſcipulis, Me autem non ſemper habebitis: habuit enim illum eccleſia ſecundum præſentiam carnis paucis diebus, modo fide tenet, oculis non videt.

Ce priori loco ſupra diffiniuimus, quod licèt Petro datæ ſint claues in perſona totius eccleſiæ, non tamen inde ſequitur, vt omnes, qui in eccleſia ſunt, claues habeant & parem poteſtatem clauium cum Petro, quarum profecto nullus eſſet vſus, ſi omnes claues haberent; ſed verborum ſenſus eſt, claues datas eſſe, non tantum ipſi Petro, ſed Petro in perſona eccleſiæ, hoc eſt, non in vnius tantum Petri uſum, dignitatem, & commodum, ſed vt Petrus clauibus vteretur in vtilitatem ac beneficium totius eccleſiæ: ne ſibi vni tantum proſpiciens, clauium poteſtatem in tyrannicam potentiam verteret. Vide ſupra de hac quæſtione, 4. tomo Chryſoſtomi ad decimum ſeptimum quæſitum, & 4. tomo Auguſtini ad 34. quæſitum,

Secundus locus interpretandus eſt de præſentia corporis Chriſti mortali ac viſibili, ſecundum quam non amplius Chriſtum habemus, quem tamen ſecundum glorioſam nobiſque inuiſibilem eiuſdem corporis præſentiam in Sacramento altaris habemus eo modo, quo diffiniuimus ſecundo tomo Chryſoſtomi ad tertium.

DECIMVM QVAESITVM.

An Chriſtus mediator fuerit in quantum Deus, vel in quantum homo.

AVguſtinus tractat. 83. in expoſitione clauſulę huius, *Sicut & ego Patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione*, cap. 15. aſſerere videtur, Chriſtum mediatorẽ Dei & hominũ fuiſſe, non in quantũ Deus, ſed in quantũ homo eſt Chriſtus Ieſus, his verbis, Vtique etiam hic hanc dilectionẽ Patris intelligi voluit, qua eum diligit Pater: ita quippe dixerat, Sicut dilexit me Pater,

& ego

& ego dilexi vos: atque his verbis illa ſubiungit: Manete in dilectione mea illa proculdubio, qua dilexi vos, ergo quod ait etiam de Patre, Maneo in eius dilectione, illa ſcilicet accipienda eſt, qua dilexit cum Pater. Sed nunquid & hic gratia intelligenda eſt, qua Pater diligit Filium, ſicut etiam gratia eſt, qua nos diligit Filius, cum ſimus nos filij gratia, non natura, vnigenitus autem natura non gratia? an hoc ét in ipſo Filio ad hominem referendum eſt? ita ſane, nam dicendo, Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos, gratiam mediatoris oſtendit: mediator autē Dei & hominum, non in quantum Deus, ſed inquantum homo eſt Chriſtus Ieſus.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſt. 19. S. Tho. 3. par. q. 26. & ar. 1. quærit, an eſſe mediatorem ſit proprium Chriſto. Et reſpondet duabus Concluſionibus. Prima, Eſſe mediatorem inter Deum & hominem ſimpliciter eſt proprium Chriſto. Secunda concluſio, Nihil prohibet alios eſſe mediatores ſecundum quid ſcilicet diſpoſitiuè vel miniſterialiter. Prior Concluſio patet: officium enim mediatoris eſt reconciliare inimicos & diſcordantes, per Chriſtum autem reconciliati ſumus Deo, a quo per peccatum eramus diſcordes, & eius eramus inimici, reconciliati verò ſumus ei per Chriſtum, ergo Chriſtus eſt mediator inter nos & Deum, maior patet, minor declaratur ratione, ſic, Per ſatisfactionem reconciliatur offendens offenſo, ſed Chriſtus per paſſionem ſuam ſatisfecit pro nobis, ergo nos Deo reconciliauit. Authoritate etiam Apoſtoli id patet, nam ad Rom. 5. inquit, Cum inimici eſſemus, Deo reconciliati ſumus per mortem Filij eius. Et Coloſſ. 1. In ipſo complacuit omnem plenitudinē inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipſo, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt. Secunda autem concluſio eſt nota, nihil enim prohibet, aliquos alios ſecundum quid dici mediatores inter Deum & homines, prout cooperantur ad vnionem hominum cum Deo diſpoſitiuè vel miniſterialiter.

Articulo vero ſecundo quærit, an Chriſtus ſecundum quod homo ſit mediator Dei & hominum. Et præmiſſis duabus conditionibus mediatoris, prima ſe tenet ex parte medij: ſecunda ex officio coniungendi extrema, eſt autem de ratione medij, quòd diſtet ab vtroque extremo, coniungit autem mediator per hoc quod ea, quæ ſunt vnius, deferat ad alterum. Ex hoc reſpondet hac vnica concluſione, Chriſtus veriſſimè dicitur mediator Dei & hominum, ſecundum quod homo, non autem ſecundum quod Deus. Probatur primo ex Auguſtino loco citato, & lib. 9. de Ciuitate Dei, ibi inquit, non ob hoc mediator eſt Chriſtus, quia eſt verbum maximè quippe immortale, & maximè beatum verbum longè à mortalibus miſerijs, ſed mediator eſt ſecundum quod homo. Ratione ſic: quia Chriſtus eſt redemptor noſter in quantum pro nobis ſatisfecit, ſed ſatisfecit pro nobis ſecundum humanam naturam, ergo ſecundum eam eſt redemptor noſter. Et hoc eſt quod Apoſtolus ait ad Galat. 3. Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Tum etiam, quia ad hoc, vt aliquid redimat, duo requiruntur, ſcilicet, actus ſolutionis, & quod pretium ſit ſoluentis: nam ſi quis pro redemptione alicuius pretium, quod non ſit ſuum, ſed alterius, ſoluat, talis principaliter non dicitur redimere, ſed magis ille cuius eſt pretium: redemptionis autem noſtrę pretium fuit ſanguis Chriſti, vel mors eius, quam ipſe exoluit, vtrumque autem iſtorum tãtùm conuenit Chriſto in quantum eſt homo, ergo veriſſimè ſecundum quod homo mediator dicitur Dei & hominum. Quod etiam ex eo patet, quia mediator eſt in quantum nos Deo per mortem ſuam reconciliauit, mortuus autem eſt ſecundum naturam humanam, & non ſecundum diuinam, ergo ſecundum eam conuenit eſſe mediatorem. Tum etiam, quia ſecundum quod eſt homo diſtat à Deo in natura, & ab hominibus dignitate gratię & glorię, & in quantum homo conuenit ei coniungere homines Deo, pręcepta & dona Dei hominibus exhibendo, & pro hominibus ſatisfaciendo & interpellando, ergo ſecundum quod homo dicitur mediator.

Doctores aliqui loco citato tenent, quod ratio mediatoris conuenit Chriſto quatenus tale ſuppoſitum eſt, nempe diuinum & humanum, ſicuti ſatisfacere: nam ſatisfecit quatenus ſuppoſitum diuinum & humanum erat. Suadetur hæc ſentētia, ſuppoſito quod Theologi loco citato tradunt, ad rationem mediatoris has tres conditiones eſſe neceſſarias. Prima eſt, quod participare utroque extremo debet. Secunda, quod mediator ſit gratus & acceptus vtrique parti diſcordantium. Tertia, quòd perſeuerare tenetur donec diſcordes reconciliet. Prima conditio, quòd mediator debet utroque extremo participare, aſſigna- Coloſ. 1.
tur ab Auguſtino, locum hunc Pauli exponente: Pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt, vbi inquit, quod ad hoc quòd Chriſtus mediator eſſet Dei & hominum, non oportuit vt eſſet ſolus Deus, nec ſolus homo, quia nec ſoli diuinitati, neque ſoli humanitati ratio mediandi condecens erat, ſed oportuit vt ſimul eſſet Deus & homo, & ideo Verbum caro factum eſt, vt non potius declinet in unam quam in alteram partem: medius ſtetit ex parte hominum, cum natus eſt & in præſepio iacuit, & in medio animalium eſt inuentus: medius etiam ſtetit ex parte Dei, quando Angeli cecinerunt, Lucæ 2.
Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus. Luc. 2. medius ſtetit ex parte hominum tempore pueritiæ, famem, ſitim, & nuditatem patiens: medius ſtat ex parte Dei, quando procidentes Magi, cum adorarunt, & obtulerunt ei munera: medius extitit ex parte hominum, quando in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit: medius ſtat ex parte Dei, quando acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei: medius ſtat ex parte hominum, quando ſatigatus ex itinere Samaritanæ dixit: Mulier da mihi bibere: medius ſtat ex parte Dei, quando eidem dixit: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam: medius denique extitit ex parte hominum, quando in Cruce Patri in holocauſtum ſe obtulit: medius ſtat ex parte Dei quando latroni dixit: Hodie mecum eris in paradiſo, & quando tertia die reſurrexit, & poſt quando ad Patrē aſcendit poſt quadraginta dies, & Spiritum ſanctum Apoſtolis miſit.

Secunda conditio eſt, quòd mediator ſit gratus & acceptus utrique parti diſcordantium. De Chriſto, quòd ſit Deo & hominibus gratus, adeo notum eſt, quòd probatione non egeat. Sed cum ad Patrem aſcendit, ſubſtituit ſacerdotes, qui inter Deum & peccatores medij eſſent: ideo vt munus ſuum debite exequantur, grati eſſe tenentur Deo & hominibus. Dolendum tamen, quia ſi vox illa Patris hodie genitum hunc daret, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, vix eſt ſacerdos, de quo uerè affirmari poſſet, nam de cæteris, pręter Chriſtum, ni- Geneſ. 3.
hil tale affirmat, ſed potius id, pœnitet me feciſſe hominem.

Tertia conditio eſt, quòd mediator patienter ea quæ, pacis ſunt, agat, donec extrema reconciliet, & quia talis ante Chriſtum incarnatū in terris nō fuit, ideo ipſe ait, Holocauſtomata, & pro peccato non Pſalm. 21
poſtulati, tunc dixit: Ecce uenio, libenter animam pro redemptione peccatorum offerens: non enim

ignorabat, quòd ſine ſanguinis effuſione nõ fit remiſſio peccatorum, & quia ſanguinem ſuum in redemptionem delictorum noſtrorum effudit, ideo meritò Paulus dixit, Soluens inimicitias in carne ſua faciens pacem, & per Crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et rurſus, Vos, qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti, quia ipſe eſt pax noſtra, qui quatenus tale ſuppoſitum Diuinum & humanum fecit vtraque vnum, & veriſſimus extitit mediator Dei & hominum.

Hebr. 9. Epheſ. 2.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, ſecutum eſſe ſententiam, quam ſchola communis Doctorum Scholaſticorum ſuſtinet; cum hoc tamen Scoti ſententia nõ videtur omnino contemnenda, neque eſt aliena à ſententia Auguſtini, cum aſſerat, quod is, qui mediat, debet rationem vtriuſque extremi participare.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An iſta ſit concedenda, Chriſtus incepit eſſe.

Lucæ 17. AVguſtinus tracta. 105. in Ioannem locum hunc explicans, *Clarifica me Pater claritate quam habui priuſquam mundus eſſet*, inquit, Priuſquam mundus eſſet, nec nos eramus, neque ipſe mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſtin. 12. affirmant propoſitionem hanc, Hic homo, demonſtrato Chriſto, incepit eſſe, abhorrere à Chriſtiana pietate, & Arrianum dogma ſapere, niſi ei aliud addatur, quia cum Chriſtum dicimus, æternam eius hypoſtaſim deſignamus, cuius æternitati repugnat incipere eſſe: & ideo S. Thom. 3. parte, q. 16. art. 9. reſpondet, quòd iſta, Iſte homo, oſtenſo Chriſto incepit eſſe, ſimpliciter eſt neganda. Probat dupliciter. Primo, quia in hac prædicatione, Chriſtus incepit eſſe, ſubiectum tenetur materialiter, & ſtat pro ſuppoſito Diuino, ergo eſt prædicatio falſa: ſequela patet, quia in tali prædicatione denotatur inceptionem conuenire Verbo Diuino quod eſt hæreticum. Secundo, quia cum Arrianis nec nomina debemus habere communia: Arriani autem aſſerebant Chriſtum & ſecundam perſonam Trinitatis incepiſſe eſſe, ergo.

Circa quæſtionem iſtam in ſcholis ſunt duo modi dicendi. Primus eſt Scoti, in 3. diſt. 12. & Marſilij, 3. q. 9. qui aſſerunt, prædicationem hanc, Chriſtus incepit eſſe, de rigore ſermonis eſſe veram. Probant, quia Chriſtus veriſſimè eſt genitus, ergo ſimpliciter recepit eſſe, ergo incepit eſſe. Secundus modus dicendi eſt Durandi, 3. diſtin. 12. q. 2. qui inquit, quod prædicatio illa de rigore ſermonis nec eſt vera, nec falſa. Et in eadem ſententia videntur eſſe Magiſter Sent. & Bonauentura eadem diſtinctione. Et ita dicunt reſpondendum eſſe per diſtinctionem, uel ſecundum humanitatem, vel ſecundum Diuinitatem.

1. Propoſitio. His non obſtantibus ſit prima propoſitio, Prædicatio illa, Chriſtus incepit eſſe, abſolute & in rigore ſine diſtinctione vlla eſt uera uel falſa. Probatur: propoſitio illa eſt uera, ergo habet vnicum ſenſum uerum uel falſum, in quo eſt neganda uel concedenda: antecedens patet; quia propoſitio illa nullum habet terminum æquiuocum. Confirmatur; quia iſtæ duæ contradictoriæ, Chriſtus incepit eſſe, & Chriſtus nõ incepit eſſe, nequeunt ſimul eſſe ueræ, ergo in eis nõ eſt æquiuocatio, nam ſi talis eſſet, poſſent ambæ ſimul eſſe ueræ, quia iam tunc contradictoriæ non eſſent, ſicuti iſtæ non ſunt contradictoriæ, canis latrat, & canis non latrat.

2. Propoſitio. Sit ſecunda propoſitio, Omnes iſtæ prædicationes, Chriſtus incepit eſſe: & Hic homo, oſtenſo Chriſto, incepit eſſe, ſunt falſæ, & hæreticæ in rigore ſermonis. Probatur; quia ad literam in Synodo quadam Pariſienſi expreſſè & formaliter ſunt damnatæ. Et vt Caietanus articulo citato refert, Alexander III. anathemate damnauit omnes, qui à definitione illius Synodi ad Sedem Apoſtolicam appellarunt, Et definitio prædictæ Synodi ſic ſuadetur, Chriſtus ſemper fuit, ergo non incepit eſſe; antecedens patet Ioann. 8. Anteaquam Abraham fieret, ego ſum. Tum etiam, quia ſi Chriſtus non ſemper fuit, Deus non ſemper fuit, quod eſt hæreſis: collectio probatur per exponentes, quia ſi ſemper fuit, non incepit eſſe: etſi incepit eſſe, aliquo tempore non fuit: oppoſitum autem conſequentis repugnat antecedenti, ergo.

Ad rationem Scoti, quia Chriſtus eſt veriſſimè genitus, ergo recepit eſſe ſimpliciter, ergo incepit eſſe, reſpondetur, negando conſequentiam, quia infinitiuus iſte, eſſe, ſimpliciter, abſolutè & ſine addito non importat eſſe ſubſtantiæ, ſed tantum exiſtere, vt Ariſtot. ait 1. Topicorum; vnde cum in illa prædicatione, Chriſtus incepit eſſe, denotetur, quòd in aliquo tempore Chriſtus non fuit, ſequitur quod idem eſt aſſerere, Chriſtus incepit eſſe, ſicuti Chriſtus in aliquo tempore non habuit eſſe. Secundo reſpondetur, quòd licèt hic homo, Chriſto oſtenſo, receperit aliquod eſſe ſubſtantiale de nouo per generationem, non ſequitur, quòd incepit eſſe: non enim ſat eſt, quod verè receperit eſſe hominem, ſed requiritur, quod habeat eſſe poſt nullum eſſe, cum tamen ſit Verbum ab æterno. Vltimo reſpondetur, quòd in his propoſitionibus, & ſimilibus, habet verum, quòd ſi incepit eſſe homo, incepit eſſe ſimpliciter: in Chriſto autem, quia humanitas non eſt in proprio ſuppoſito, ſed in alieno, ideo iſta, Chriſtus incepit eſſe, ſimpliciter eſt neganda. Henricus in ſua Summa inquit, quod iſtæ, Chriſtus incepit eſſe, & Chriſtus eſt creatura, includunt negationem aliquam, cuius oppoſita affirmatio conuenit Chriſto.

Pro Auguſtino reſpondet S. Thom. loco citato, eius ſententiam intelligendam eſſe cum additione quadam, ita vt dicamus, hominem Chriſtum Ieſum non fuiſſe, anteaquam mundus eſſet, ſecundum humanitatem.

DVODECIMVM QVAESITVM,

An quando Chriſtus comprehenſus eſt, Apoſtoli mente cum fide reliquerint.

AVguſtinus tracta. 103. in expoſitione horum uerborum, *In mundo preſſuram habebitis, ſed confidite quia vici mundum*, aſſerere uidetur, Apoſtolos quando Chriſtus eſt comprehenſus, non tantum carne, ſed mente fide eum reliquiſſe; ſic ſcribens, Modo creditis ecce uenit hora, & iam uenit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, ecce initium preſſuræ, ſed non eo modo perſeueraturæ. Quod enim adiungit, Et me ſolum relinquatis, non uult eos tales eſſe in conſequenti preſſura, quam poſt eius aſcenſionem in mundo fuerant habituri, ut relinquant eum, ſed ut in illo pacem habeant permanentes in eo: non enim quando comprehenſus eſt, tantummodo carne ſua eius carnem, uerumetiã mente reliquerunt fidem. Ad hoc pertinet quod ait: Modo creditis, ecce uenit hora, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis: tanquam diceret, tunc ita perturbabimini, ut

etiam,

etiam, quod modo creditis, relinquatis: venerũt enim ad tantam deſperationem, & ſuæ priſtinæ fidei, vt ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopha, qui poſt eius reſurrectionem cũ illo ſe loqui neſciẽs,
Lucæ 24. & quid ei contigerit narrans, Nos, inquit, ſperabamus, quòd ipſe fuerat redempturus Iſrael. Ecce quomodo eum reliquerant, deſerẽdo etiam ipſam fidem, qua in eum ante crediderant. Et tracta. 113. locum hunc exponens, Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nũquid & tu ex diſcipulis ex hominis illius? dicit iſte, Non ſum: eandem videtur confirmare ſententiam. De hac quæſtione conſule octauum tomum B. Auguſtini ad decimum.

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An Chriſti prædeſtinatio probetur ex illo ad Roma. 1. qui prædeſtinatus eſt filius Dei, &c.

AVguſtinus tract. 105. in Euãgelium Ioannis hæc verba enucleans, *Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate, quam habui priuſquam mundus eſſet apud te:* probare videtur, Chriſti prædeſtinationem ex loco citato Pauli: ſic enim habet, Rectè quippe dicitur nõ prædeſtinatus ſecundum id quod eſt verbum Dei, Deus apud Deum, vt quid enim prædeſtinaretur, cũ iam eſſet quod erat ſine initio, ſine termino ſempiternus? Illud enim prædeſtinatum erat, quod nondum erat, vt ſic ſuo tempore fieret: quemadmodum ante omnia tempore prędeſtinatum erat, vt fieret, quiſquis igitur Dei Filium prædeſtinatum negat, hunc eundẽ Filium hominis negat. Sed propter cõtentioſos hinc etiam audiamus Apoſtolum in ſuarum exordio literarum, nam in prima epiſtolarum eius, quæ eſt ad
Rom. 1. Rom. & ipſius epiſtolæ principium eſt, vbi legitur, Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium Dei, quod antea promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de Filio Dei, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis eius ex reſurrectione mortuorum. Secundum hanc ergo prædeſtinationem etiam clarificatus eſt anteaquam mundus eſſet, vt eſſet claritas eius ex reſurrectione mortuorum apud Patrem, ad cuius dexteram ſedet. Cùm ergo videret tempus ſuæ clarificationis veniſſe, orauit dicens, Et nunc
Ioan. 13. clarifica me tu Pater apud temetipſum claritate, quã habui, prius quam mundus eſſet apud te, tanquam diceret claritatem, quam habui apud te in prædeſtinatione tua, iam tempus eſt, vt apud te habeam etiam viuens in dextera tua.

Doctores Scholaſtici 3. Sent. diſt. 7. & S. Th. 3. parte, q. 24. & art. priori quærit, an Chriſto conueniat eſſe prędeſtinatum: & reſpondet Concluſio, affirmatiua. Probat, quia Diuina ordinatio eſt prædeſtinatio ab æterno de his, quæ per gratiam in tempore facienda ſunt: gratia autem Dei factum eſt, vt Deus eſſet homo, & homo Deus: & Deus ab æterno ordinauit vnionem naturarum in perſona, ergo aliquis ſecundum vnionem illam eſt prędeſtinatus: hic autem non eſt alius niſi Chriſtus, ergo Chriſto conuenit eſſe prædeſtinatum. Pro explicatione prædeſtinationis Chriſti notandum eſt ex S. Thom. in ſolutione argumentorum, & ex Durand. 3. diſt. 7. q. 3. quod ad veram prędeſtinationem tres exiguntur conditiones. Prima, quòd id ad quod perſona aliqua prędeſtinatur, aliquo modo ei conueniat; aliàs prædeſtinatio certitudinem non haberet. Secunda eſt, quòd id quod prædeſtinatur, conueniat ei ex gratia & non ex natura. Tertia, quòd prædeſtinatio præcedat illud, ad quod quis prędeſtinatur: hoc enim ſonat prædeſtinatio.

Hoc habito, circa quæſtionem hanc aliqua ſunt certa, aliqua dubia. Pro his, quæ certa ſunt, ſtatuimus propoſitiones ſequentes. Prima propoſitio, Natura humana prædeſtinata fuit, vt filio Dei in perſona vniretur. Hæc eſt indubitata apud omnes Doctores. Et ſimiliter naturę humanę aſſumptio, & illarum naturarum vnio prędeſtinatę ſunt. Secunda propoſitio, Dubitari poſſet de hac, Chriſtus ad vitam æternam eſt prædeſtinatus, quia donum quod alicui ex prædeſtinatione cõuenit eſt gratia: vita autem æterna Chriſto non ex gratia, ſed eſt ei collata ex debito, ergò licèt hæc ſuſtineri poſſet, Chriſtus eſt prædeſtinatus ad vitam æternam, rectius tamen eſt, illam cum addito aſſirmare & concedere, ſcilicèt, Chriſtus in quantum homo eſt ad beatitudinem prædeſtinatus. In rigore tamen contra hæreticos hæc eſt concedenda, Chriſtus ad vitam æternam eſt prædeſtinatus, propter cõmunicationem idiomatum. Et ita illam concedunt Scotus & Durandus & communis Scholaſticorum. Tertia propoſitio, Filius Dei eſt prædeſtinatus, vt eſſet homo, ratione humanitatis, quia ab æterno prædeſtinatum fuit, Chriſtum futurũ hominem. Quòd ſi obijcias, ad hoc quod perſona aliqua ad donum aliquod prædeſtinetur, id illi conuenire ex gratia: Filio autem Dei non fuit gratia quòd homo fieret, ſed homini gratia fuit, quòd Deus fieret, non ergo Filius Dei prædeſtinatus eſt, vt homo fieret. Reſpondemus, quòd Filio Dei, vel huic homini, qui eſt Filius Dei, fuit facta gratia, quòd eſſet homo & Deus. Durandus loco citato ait, quòd hæc, Filius Dei eſt prædeſtinatus homo, eſt impropria, quia nulla gratia facta fuit Filio Dei, vt homo fieret: ſed ad hoc diximus, quòd fuit illi gratia hæc facta in quantum homo.

1. Propoſitio.

2. Propoſitio.

3. Propoſitio.

Dubium tamen eſt, an prædeſtinatio ſolum dicatur reſpectu vitę ęternę. Durandus vbi ſuprà inquit, quòd prędeſtinatio ſimpliciter tantum dicitur reſpectu vitę ęternę, cum addito tamen dicitur reſpectu illius, quod additum importat: ſicuti Petrus prędeſtinatus eſt, vt princeps eſſet Apoſtolorum. Sanctus tamen Thomas loco citato tenet, quòd prędeſtinatio Chriſti ſimpliciter dicitur reſpectu vnionis hypoſtaticę: & ita quòd cadit ſub prędeſtinatione vnio verbi ad humanitatem. Et probat Caietanus, quia excellentius donum eſt hypoſtatica vnio, quam beatitudo, quia per vitam bonam tantum efficimur dij per participationem: per vnionem verò hypoſtaticam homo uerè fit Deus, & Deus homo: undè ſicut ſimpliciter affirmamus, Petrum eſſe prędeſtinatum ad gloriam, ſic concedendum eſt, Verbum Diuinum prędeſtinatum eſſe ad unionem hypoſtaticam, uel homo, ut fieret Deus, & hoc fuit maxima gratia Dei.

Dubium tamen eſt de ueritate huius, Chriſtus eſt prędeſtinatus Filius Dei. Reſpondemus, quòd illa eſt de fide: habetur enim ad Rom. 1. Qui prędeſtinatus eſt Filius Dei in uirtute. Quod quęrimus autem eſt, an illa ſit propria uel impropria. Durandus ubi ſupra inquit, quod eſt impropria: & ſimiliter hęc, Filius Dei prędeſtinatus eſt homo. Cõtrarium tamen arguitur, quia propoſitio impropria non eſt omninò uera. Secundò, illa eſt impropria, ergò Chriſtus non propriè eſt prędeſtinatus Filius Dei, ergo non uerè: & ſic iſta erit falſa, Chriſtus eſt prędeſtinatus Filius Dei. Patet: quod non eſt propriè tale, uerè non eſt tale, & è conuerſo. Ideo contra Durandum affirmamus, illam eſſe propriam. Sed poſtquam propria eſt, dubium eſt, quis ſit ſenſus illius. De hoc ſunt uarij dicendi modi. Pro quorum explicatione aduertendum, quod in traductione

ctione verborum horum, Qui ſcilicèt, Chriſtus eſt prædeſtinatus Filius Dei, in virtute, Doctores diuerſimodè ſenſerunt. Eraſmus exponit, prædeſtinatus, id eſt, declaratus Filius Dei ex virtute ſcilicèt miraculorum, quia ille ſine oratione præuia operabatur. Origenes, Theophilactus, exponunt prædeſtinatus Filius Dei, hoc eſt, vt natura humana Filio Dei vniretur in virtute, ſcilicet Diuina, Sed S. Thom loco citato inquit, ſenſum hunc adulterinum eſſe. Alij exponunt eſſe prædeſtinatum Filium Dei, id eſt, manifeſtatum in virtute & modo, quo miracula operabatur, ſecundo ex ſpiritu ſanctificationis, quo peccata remittebat, & gratiam communi abat: & ita paralytico dixit, Remittuntur tibi peccata tua: tertio, in illo miraculo magno, quo virtute propria à mortuis excitatus eſt. Alij ſic exponunt, prædeſtinatus eſt, id eſt, declarari oportuit Filius Dei in virtute. Sed hic ſenſus D. Tho. non placet, quia Chriſti prædeſtinatio ex cognitione noſtra non pendet. Alij exponunt, prædeſtinatus, hoc eſt, ab æterno determinatus, & genitus virtute generatiua Patris. Sed nec ſenſus hic placet, nam Paulus non loquitur de generatione, ſed de prædeſtinatione Filij. Alij exponunt prædeſtinatus Filius Dei, id eſt, qui prædeſtinatus eſt ad vitam æternam eſt filius Dei. Caietanus ſenſum hunc tribuit Origeni, & ipſe alium aſſignat, ſcilicet, Chriſtus eſt prędeſtinatus Filius Dei in virtute actuali, hoc eſt, operationis actualis ſanctificatiuæ & reparatiuæ mundi: itaquę prædeſtinatus eſt ab æterno, quod Filius Dei virtute propria mundum reparet. Sed hic ſenſus etiam diſplicet, quia coincidit cum præcedentibus. Ideo dicimus, quod ſenſus propoſitionis illius eſt, prædeſtinatus eſt Chriſtus vt eſſet Filius Dei, hoc eſt, ad filiationem naturalem filij Dei, ſicut Chriſtus prędeſtinatus eſt ad gloriam. Et ſic eam explicat Magiſter cum multis Patribus, quos ipſe allegat. Sed contra hanc explicationem inſurgimus argumentis Sancti Thomæ.

Primum, terminus prædeſtinationis eſt adoptio Filiorum Dei ad vitam æternam, iuxta illud Pauli ad Epheſ. 1. Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum Dei, ſed in Chriſto non eſt adoptio nec filiatio adoptiua, ergo non eſt prædeſtinatus. Reſpondetur, quod Paulus non de Chriſti prædeſtinatione, ſed dę noſtra loquitur, quæ maximè à prædeſtinatione Chriſti differt, ſicuti & filiatio. Vndę, ſicuti Chriſtus ſingulari modo eſt Filius Dei, ſic & ſpecialiori modo eſt prædeſtinatus ad hanc naturalem filiationem. Secundo arguit D. Tho. quia vel Chriſtus eſt prædeſtinatus Filius Dei ratione naturæ humanæ, vel ratione perſonæ: non ratione naturæ humanę, quia natura humana non eſt Dei Filius, nec ratione perſonæ, Probo, quia quod conuenit alicui per prædeſtinationem, Chriſto ex natura ſua conuenit, non ergo eſt prædeſtinatus ut Filius Dei ſit ratione perſonæ. Reſpondetur, ita eſſe quod prædeſtinatio abſolutè conſiderata Chriſto non conuenit ratione naturæ humanę, nec ratione perſonæ, ſed conſiderata vt ſubſiſtit in hac natura. Sed ad hoc explicandum cũ Paulus prædixiſſet, Qiti factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem, ſubiungit, Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundum quod eſt ex ſemine Dauid, & in natura humana ſubſiſtit. Et ita dicimus, quod abſolutè eſſe prædeſtinatum Filium Dei, non conuenit Chriſto ratinne perſonæ, ſed vt conſideratur vt homo & ratione naturæ humanæ & per gratiam, nam ex gratia factum eſt, quod homo ſit filius Dei, & ita perſonæ Diuinæ conſideratæ, vt ſubſiſtit in natura humana, ex gratia conuenit eſſe Filium Dei.

Tertio arguitur. Prædeſtinatio præcedit donum ad quod perſona aliqua prædeſtinatur: ſecũda autem perſona Trinitatis ab æterno fuit Filius Dei, non ergo prædeſtinata fuit ad donum illud. Reſpondet Sanctus Thomas, quòd perſona illa ab æterno fuit Filius Dei, tamen ſecundum quod ſubſiſtit in natura humana, nõ fuit ab æterno Filius Dei, quia ex tempore hoc factum eſt. Quartò nos argumentamur: Id, ad quod perſona aliqua prædeſtinatur, poſterius eſt dono, ad quod prædeſtinatur, nam ſi homines prædeſtinantur ad gloriam, poſterior eſt gloria hominibus: filius autẽ Dei non eſt quid poſterius Chriſto, immo nec prius, quam hic homo, Chriſto oſtenſo, homo ergò Chriſtus non eſt prædeſtinatus vt ſit Filius Dei, nec ad Dei filiationem. Reſpondetur, quod ſecundum noſtrum modum intelligendi prius eſt Chriſtus, quam quod Chriſtus ſit Filius Dei: & prius eſt hic homo, oſtenſo Chriſto, quam quod hic homo ſit filius Dei. Et hoc ſufficit ad hoc, quod de rigore ſermonis iſta ſit vera, Chriſtus ratione humanitatis eſt prædeſtinatus vt ſit Filius Dei, quia illi cõueniunt conditiones omnes prædeſtinationis. Nam eſſe Filium Dei Chriſto conuenit ratione humanitatis & ex gratia, & prius fuit prędeſtinatio quam Chriſtum ſecundum humanitatem eſſe Filium Dei, Vnde Sanctus Thomas in ſolutione ad tertium, loco citato aſſignat rationem: quare concedimus hanc, Chriſtus eſt prædeſtinatus Filius Dei, & negamus iſtam, Chriſtus eſt factus Filius Dei: ait enim, quod factus importat factionem, quę eſt mutatio, & rei ſecundum ſeipſam conuenit, & ideo Deo conuenire nequit, quia Deus non mutatur: prędeſtinatum tamen eſſe importat ordinationem Diuinam, quæ non eſt mutatio, & conuenit prędeſtinato, ſecundum voluntatem Dei incomprænhenſibilem à mente alicuius prędeſtinati, quod Deus per eius intellectum abſque aliqua ſui mutatione facit. Quod ſi inſurgas, Chriſtus eſt prędeſtinatus Filius Dei, ergo Filius Dei eſt prędeſtinatus. Reſpondetur negando collectionẽ, quia variatur appellatio. Nã Chriſtus prędeſtinatus appellat prędeſtinationem ſupra perſonam Chriſti, vt ſubſiſtit in natura humana: ideo colligẽdum erat, ergo Filius Dei ut ſubſiſtit in natura humana, eſt prędeſtinatus Filius Dei, & hoc concedimus.

Dubium vltimum eſt, an hæc ſit falſa, Chriſtus ſecundum quod homo eſt prędeſtinatus Filius Dei: cõcluſio eſt negatiua Doctorum Scholaſticorum. Nos tamen ſequentibus propoſitionibus reſpondemus. Prima propoſitio, Chriſtus ſecundum quod homo eſt prędeſtinatus Filius Dei, eſt vera, & de fide, hoc eſt perſona Chriſti, ut in natura humana ſubſiſtit, eſt prædeſtinata ut filius Dei eſſet. Secunda propoſitio, in propoſitione illa, Chriſtus ſecundum quod homo eſt Filius Dei, ſi determinatio ſit termini illius, Filius Dei, eſt falſa, quia efficit hunc ſenſum, Chriſtus eſt Filius Dei ſecundum quod homo: ſi vero determinatio ſit reſpectu termini illius, prędeſtinatus, eſt vera, quia hunc efficit ſenſum, Chriſtus ſecundum quod homo prędeſtinatus eſt, ad hoc, vt ſit Filius Dei. Tertia propoſitio, ſicuti hęc conceditur, Chriſtus eſt prædeſtinatus Filius Dei, ita poteſt hæc concedi, Filius Dei prædeſtinatus eſt, ut homo eſſet: licèt prima magis propria ſit quam ſecunda. Ratio Sancti Thomę eſt, quia eſſe hominem, non eſt gratia Filio Dei facta, ſed potius homini: contra Durandum, qui ait, ſecundã magis propriam eſſe quàm primam. Propoſitiones iſtę ſunt Sancti Thomę loco citato, in ſolutione argumẽtorum ſecundi articuli. Vndè notandum, quod ſecunda perſona in Diuinis ſecundum ſe, & non ratione naturę humanę eſt prędeſtinata vt ſit homo: ſed tamen eadem ſecunda perſona ratione naturæ humanę, & non ratione ſui eſt prędeſtinata ut ſit Filius Dei. Aduertendum etiam, quod ad prędeſtinationem ſtrictiſſimè ſumptam requiruntur tres illæ prædictę condi-

conditiones, ſed non ad omnem, nam Filius Dei prædeſtinatus eſt hominem eſſe, hominem autem eſſe nõ conuenit Filio Dei ex gratia, quia Filius Dei non fit gratia, vt homo ſit, ſed homini, quod ad eſſe Dei debetur.

Pro Auguſtino. Pro Auguſtino reſpondemus, quòd Chriſti prædeſtinatio elicitur ſecundum Patres aliquos ex loco illo Pauli ad Rom. 1. Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute: & ex illo Prophetæ, In capite libri ſcriptum eſt de me: tunc dixi, Ecce venio: quem locum Patres exponunt de Chriſti prædeſtinatione, quæ in executione poſita eſt, cum plenitudo temporis aduenit, vt Verbum humanam carnem aſſumeret ex illo, hic eſt liber generationis Adam cum Seth filium obedientiæ genuit, à quo prędeſtinatorum genealogia deriuata eſt: nam ex iuſto Abel nullus extitit ſucceſſor: Cain reprobatus eſt: vnde à Seth iuſto prædeſtinati ad beatitudinem deriuantur, vt ſupra expoſuimus. Pſal. 39. Geneſ. 5.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An legendum ſit, ſic eum volo manere, vel, ſi eum volo manere.

Auguſtinum tract. in Ioan. 124. ſuper hanc periodum: *Sic eum volo manere donec veniam*: Ioan. 21. Laurentius Valla in annotationibus noui Teſtamẽti, grauibus contumelijs inceſſit, quòd omiſſa Græci fontis veritate, falsò in Euangelium tranſtulerit particulam, ſic, legens, ſic eum volo manere, pro eo quòd ſyncera Grecorum exemplaria habent, ſi eum volo manere. Eraſmus in annotationibus noui Teſtamenti contra Vallam Auguſtini patrocinium ſuſcipit: ſed ita, vt longè odioſior ſit Eraſmi defenſio, qua Vallæ accuſatio. Sic enim illum tuetur, vt dicat, ignoſcendum eſſe hominis imperitiæ & ſimplici credulitati, q. etſi vir fuerit ſanctus integer, & acuto ingenio præditus, fuit tamen credulus & linguarum deſtitutus præſidio, ſine quibus Diuinæ ſcripturæ, vt par eſt, tractari non poſſunt. His addit, quòd ſero venerit ad Chriſtianiſmum, & mox iuuenis ad epiſcopale munus raptus ſit, vt docendo diſcere cogeretur quòd doceret, & ſcribendo diſceret quod ſcriberet: ac proinde tolerandum eſſe, ſicubi non aſſequitur quod affectat.

Libertas hæc Eraſmi ex odio interno religionum & religioſorum conſtat pullulaſſe, cùm Auguſtinum literas Græcas non ignoraſſe, multa eius ſcripta teſtentur: & ipſe primo volumine confeſſionum fateatur, ſe Grammaticam Græcam adhuc puerum didiciſſe, & Homeri carmina in ludo literario ceciniſſe: ſententię etiam aliquot Chryſoſtomi à Pelagianis corruptæ Grecæ integritati ab Auguſtino ſunt reſtitutę: ſeptem etiam volumina locutionum, veteris Teſtamenti locutiones ſacras ad fidem Græcã emendat: & Ariſtotelis prædicamenta ab ipſo Latinè verſa, palã oſtendunt eum non ita fuiſſe deſtitutum Gręcis literis quin potuerit ſcire ἐὰν, ſignificare, ſi. Gregorius Trapezuntius, Gręcus, & Gręcæ linguæ eruditiſſimus, in libro quem in hunc locum Ioannis ad Eugenium Pontificem ſcripſit, Auguſtinum & cæteros Patres Latinos oſtendit, non ex inſcitia, ſed ex induſtria vertiſſe ἐὰν, ſic, quia ſicut particula, ſi, apud Latinos, ſic eadem apud Græcos verbo indicatiuo coniuncta affirmatiuè capitur, ſubiunctiuo ſuſpenſa dubitatiuè: cùm vero, ἐὰν, hoc loco iungatur indicatiuo, idcirco non, ſi, ſed, ſic, Latini Patres interpretati ſunt, ne particula, ſi, Latinæ Græcęque linguæ ſciolos propter duplicem poteſtatem turbaret. Sic verò affirmando expreſsè dixerunt, vt nemo ambigeret eam quoque Græcam particulam non aliter quàm affirmatiuè ibi poſitam eſſe. Sunt & qui exiſtiment Auguſtinum legiſſe ac ſcripſiſſe, ſi, & non ſic, vitio tamen librariorum accidiſſe vt pro, ſi, repoſitum fuerit, ſic, idque nituntur ex ipſo contextu Auguſtini ſuadere.

DECIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An Petrus habuerit claues in perſona propria.

Auguſtinus tracta. in Ioannem 124. locum hunc: *Tu me ſequere*: Ioann. 21. enarrans inquit, hoc agit eccleſia ſpe beata in hac vita ærumnoſa, cuius eccleſiæ Petrus Apoſtolus propter Apoſtolatus ſui primatum gerebat figuratata generalitate perſonam. Quod enim ad ipſum propriè pertinet, natura vnus erat homo, gratia vnus Chriſtianus, abundantiori gratia vnus idemque Petrus Apoſtolus. Sed quando ei dictum eſt, Tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunque ligaueris, &c. tunc vniuerſam ſignificabat eccleſiam. Hunc locum inducunt Lutherani, vt oſtendant, quòd cùm Chriſtus dixit, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, &c. locutus eſt ad Petrum, non tãquam ad eius particularem perſonam, ſed ad totam eccleſiam, cuius ipſe figuram gerebat: ſicuti quando ad omnes Apoſtolos locutus eſt, directa reſponſione ad Iudam. Sed profectò ſi Dominus ſermonem ad Apoſtolos direxiſſet, plurali numero enunciaſſet: ſicuti quando ſoli Petro interroganti, Ecce nos reliquimus omnia, quid ergo erit nobis? mox Dominus ad omnes Apoſtolos ſermonem dirigens ait, Vos qui ſecuti eſtis me, &c. Sed nunc ad Petrum propter eius ſingularem dignitatem ſermonem direxit, dicens, Tibi dabo claues, &c. Quod excutiens ibidem Auguſtinus ait, Claues regni cœlorum primus Apoſtolorũ accepit: nec inficiamur claues dari eccleſiæ, nam eccleſia finis eſt donationis: dantur enim propter eccleſiæ vtilitatem, ſicuti Auguſtinus affirmat loco citato, dicens, Eccleſia quæ fundatur in Chriſto, claues ab eo regni cœlorum accepit in Petro. Hoc ſchemate dicimus Imperium eſſe apud Germanos, non quia ſingulis Germanorum, ſed quia vnus ex eis Imperij titulo inſignitus eſt. Sunt igitur in Petro claues authoritatiuè & fundamentaliter: in eccleſia vero finaliter. Spectantia ad hoc argumentum nono tomo Hieronymi ad decimum vide, & tomo nono Auguſtini ad nonum quæſitum. Matth. 6.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An perfectè beati omnia videant in Verbo.

Auguſtinus lib. de diligendo Deum, in fine libri, cap. 18. agens de futuræ fęlicitatis beneficio, aſſerere videtur perfectè beatos omnia in Verbo, videre, ſic inquiens, Hęc eſt contemplatiua vita beata, ad quam qui bonorum conſummatione operum peruenerint, beatis ſimiles erunt, & ſimul cum eis ſine fine regnabunt: quod hię crediderunt, ibi viderunt, & præmia promiſſa reportabunt: ibi ita patebunt ſingulorum ſingulis mentibus, ſicut corporalibus oculis ſubiacent facies corporales: quia humanorum pectorum tanta erit ibi & tam perfecta munditia, vt habeãt vnde mundati Deo gratias

gratias agant, non vnde offuſi antiquis ſordibus peccatorum erubeſcant, quia ibi nec vlla peccata, nec peccatores erunt: & ibi qui fuerint, iam peccare non poterunt, nec latebit iam perfectè beatos aliquid ſecretorum, qui (quod eſt præſtantius longè) ipſum viſuri ſunt mundis cordibus Deum, quandoquidem humana creatura ita perfecta erit, vt in melius, aut in deterius vltrà mutari non poſſit.

Doctores Scholaſtici, 4. Sen. diſt. 49. S. Tho. 1. parte, q. 12. & articulo 8. quærit, an videntes Deum omnia in Deo videant. Et reſpondet duabus Concluſionibus.

Prima, Intellectus creatus videndo Diuinam eſſentiam, non videt in ipſa omnia, quæ Deus facit, vel facere poteſt. Probatur: quia Angeli vident Deum per eſſentiam, & tamen non omnia ſciunt: inferiores enim Angeli à ſuperioribus purgantur à neſcientia, vt ait Dionyſius cap. 7. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ: ipſi etiam futura contingentia neſciunt, & cordium cogitationes non agnoſcunt: hoc enim ſolius Dei eſt, non ergo quicunque perfectè beati, qui Dei eſſentiam vident, omnia in Verbo cognoſcunt: Ratione probatur, quia omnia ſunt in Deo, ſicuti effectus ſunt in ſua cauſa; manifeſtum eſt autem, quòd quanto cauſa aliqua perfectius videtur, tanto plures effectus eius in ipſa videri poſſunt: ſicut qui principium aliquod perfectius cognoſcit, plures conditiones in illo intelligit: nullus autem intellectus creatus Deum totaliter perfectè comprehendere poteſt, nullus ergò intellectus creatus videndo Deum cognoſcere poteſt omnia, quæ Deus facit, vel facere poteſt.

Secunda concluſio, Eorum, quæ Deus facit, vel facere poteſt, tanto intellectus aliquis plura cognoſcit, quanto perfectius eſſentiam Diuinam videt. Hanc tanquam notam relinquit.

Dubium principale circa quæſtionem hanc eſt, in quo conſiſtit, quod vnus perfectius alio eſſentiam Diuinam videat, vel quòd vnus ſit alio beatior: an in hoc, quòd viſio vnius ſit intenſior, vel in hoc quòd ſit euidentior, vel in hoc quòd vnus de Deo plura quàm alius cognoſcat. Ad quod reſpondetur primo, quòd licet ex natura rei neceſſarium non ſit, vt notitia intenſior euidentior ſit, de lege tamen quicunque Diuinā eſſentiam intenſius videt, videt euidentius. Probatur: quia magis vel minus intensè, aut euidenter cognoſcere tribuitur lumini gloriæ, ſi ergo quis intenſius videt, habet ergò maius lumen gloriæ, & ex conſequenti clarius videt, & è contrario. Quòd ſi contra hoc arguas, quia perfectior potentia cæteris paribus perfectiorem actum producit, vt patet; perfectior enim oculus perfectius idem obiectum videt cū æquali lumine, & in eadem diſtantia, ergo qui perfectiorem intellectum habent cū æquali lumine perfectius Deum videbit, & erit beatior, ſicuti in via, ſuppoſita æquali charitate, qui meliora naturalia habet, maiorem poteſt dilectionem producere. Et confirmatur: quia notum eſt, quòd cum æquali habitu, ſi conatus ſit maior, perfectior actus producitur, ſiue habitus ſit infuſus ſiue acquiſitus, ergo etiam ſi potentia fuerit perfectior. Quòd ſi dicas, intellectus omnes hominum eſſe æquales, argumentum ſaltem procedit comparando Angelum ad hominem. Ex quo iterum euidenter ſequitur, quòd intellectus Angelicus cum lumine minori poſſet Deum æqualiter videre, ſicuti homo cum maiori. Ex quo videtur, quòd Sanctus Thomas non rectè fundet diſparitatem beatorum in ſuo lumine gloriæ, maximè, quia quod lumen gloriæ ponatur, non videtur omnino certum: & tamen Ioannis 14. habetur, In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, & Matthæi 5. Merces veſtra copioſa eſt in cœlis, & 1. Corinth. 7. Beatior erit ſi ſic permanſerit.

Reſpondeo ad argumentum. Primo, quòd potentia perfectior actum perfectiorem producit, loquendo de actibus, qui facultatem potentiæ non excedunt, nam ſecùs eſt de illis, qui eius facultatem excedunt, nam illi ſunt perfectiores aut imperfectiores ſolum ſecundum formam, per quam potentia eleuatur ad agendum: ſicuti aurum & argentum, ſi calefacta ſint, plus vel minus calefiant, ſecundum quod maiorem vel minorem calorem habebunt, non autem ſecundum perfectionem ſuæ naturæ: viſio autem Dei facultatem totam potentiæ excedit, erit ergò maior vel minor viſio ſecūdum maius vel minus lumen gloriæ, quo mediante intellectus ad illum actum viſionis eleuatur. Ex quo patet, quòd nec Angelus ſupremus cum æquali lumine gloriæ perfectius Angelo infimo Deum videbit. Ad confirmationem multi quidem concedunt, quòd ſi eſſet minor vel maior conatus in aliquo beatorum, quàm nunc eſt, quod eſſet maior vel minor viſio. Vnde Marſilius, 4. quæſtione 14. *Marſilius.* articulo tertio, tenet, quòd poſt reſurrectionem mortuorum animæ beatorum intenſius & clarius Deum videbunt, quam nunc vident, & ex conſequenti, anima beati eſſentialiter erit beatior, quia nunc retardatur ex appetitu & tendentia in deſiderium corporis, ne toto conatu in Deum feratur. Ego tamen credo, quòd conatus nihil facit, vt ſit maior vel minor viſio, quia vt Durandus inquit, 4. diſtinctione 49. quæſtione ſeptima, principium remotum non variat conditionem operationis, ſed ſolum principium propinquum: ſicuti calefactio ſequitur conditionem caloris, quidquid ſit de ſubiecto ipſius: in propoſito autem tam virtus naturalis, quàm conatus, habent ſe tanquā principium remotum, quia per ſe non eſt ſufficiens, nec potens ad talem operationem. Ad aliud, ſcilicèt, quòd nō videtur eſſe omnino certum, eſſe lumen gloriæ, reſpondeo, quòd licet id reuocetur in dubium, hoc tamen vnum eſt certum, quod nec gloria, nec beatitudinis conditiones principijs aut viribus naturalibus tribuuntur, ſed gratiæ Diuinæ, & eius prouidentiæ & bonitati: vnde cùm dicitur, quòd maior aut minor Dei viſio prouenit à lumine gloriæ, intelligimus id eſſe ex gratia & Dei dono & prouidentia ipſius, & non ex cauſa aliqua naturali: ſiue hoc ſit perfectio maior intellectus, ſiue quodcunque aliud: Deus enim præmium vnicuique diſtribuit, vel prout vult, vt Apoſtolus ait, 1. Corinth. 12. vel prout in corpore geſſit, 2. Corinth. 5. quidquid ſit de æqualitate aut inæqualitate naturalium.

Dubium ſecundum eſt, an vnus beatus plura de Deo quàm alius cognoſcat: nam videtur quòd quilibet beatorum videat omnia, quę in Deo ſunt, hoc eſt, perfectiones omnes Dei, & prædicata omnia, quæ de Deo dicuntur, ſaltem ſine ordine ad creaturas. Et ſua detur opinio hæc.

1. opinio. *1. Ratio.* Primò, quia ſecundum Sanctum Thom. 1. diſtinctione 1. quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, non poteſt perſona vna Diuina videri ſine alia, ꝓpter identitatem perſonarum inter ſe, & cum eſſentia Diuina, perfectiones autem Diuinæ tantum, imò plus inter ſe conueniunt, quàm perſonæ Diuinæ, ſapientia enim & potentia in Deo, non tantum diſtinguūtur ſicut Pater & Filius, ſi ergo quis videre nō poteſt Patrem, niſi Filium videat, ergo neque eſſentiam ſine perſonis: videtur ergo, quòd nec videre poſſet ſapientiam ſine bonitate, & ſine alijs proprietatibus & attributis.

2. Ratio. Secundò probatur, quia ita intrinſecè conuenit Deo quęcunque proprietas, ſicuti ipſum eſſe, ita enim per eſſentiam Deus eſt ſapiens ſicuti eſt, ex quacunq; autem notitia intuitiua Dei cognoſcitur Deum eſſe, imò, ex natura intuitiua creaturę cognoſcitur creatorem eſſe, ergo ex quacunque notitia intuitiua Dei co-

gnoſci-

gnoſcitur Deum eſſe ſapientem, bonum, iuſtum, & ſic de alijs perfectionibus.

3. Ratio. Tertiò, quia non eſt magis notum ſecundum ſe Deum eſſe, quàm Deum eſſe ſapientem; nec potius eſſe ſapientem quàm omnipotentem, ſi ergo notitia intuitiua Dei ſufficit ad cognoſcendum Deum eſſe, vel aliquam eius perfectionem, eadem ergo ratione ſufficit ad perfectiones Dei omnes cognoſcendum. Confirmatur: quia vel notitia intuitiua Dei ſufficiẽs eſt ad perfectionem aliquam ipſius cognoſcendam, vel nullam: ſecundum dici nequit, cùm ex notitia intuitiua creaturæ perfectio eius aliqua cognoſcatur: ſi ergo ſufficit ad cognoſcendũ aliquam, ergò & omnes, quia non eſt maior ratio de vna quàm de alia, cùm omnes æqualiter Deo conueniant, & vna non ſit alia notior. Et hoc Sanctus Thomas ſentire videtur loco citato articulo ſeptimo ad ſecundum, inquiens, quòd non propter hoc Deus dicitur incomprehenſibilis, quaſi aliquid eius ſit quod non videatur, ſed quia non ita perfectè videtur ſicut viſibilis eſt: profectò ſi quis Deum videns, eius ſapientiam non cognoſcit, videtur quod aliquid Dei ipſum lateat. Et huic ſententię

Durandus ſubſcribit Durandus, 4. diſtinctione 49. quæſtione 3. vbi recitata opinione quorundam, aſſerentium, quòd intellectus eſſentiam Diuinam videns, ex natura talis viſionis videt ea, quæ realiter ſunt in ipſa eſſentia, ut ſunt perſonæ Diuinæ, relationes perſonarũ, & modi emanationum, ſed res creatas non videt; improbat hanc opinionem quantum ad vltimam partem, & non quantum ad primam. Ex quo videtur ſecundũ eum, quod quicunq; videt Deum, videt etiam omnes perfectiones Dei. Et confirmatur: quia ſecundum eum, qui videt eſſentiam Diuinam, in ipſa eſſentia omnes creaturas videt, ergo à fortiori proprietates &

2. opinio. perfectiones Diuinas. Alia ſecunda opinio eſt, aſſerentium, quòd beati videntes Diuinam eſſentiam, nõ vident omnes perfectiones & proprietates eſſentiæ.

1. Ratio. Probatur primo: quòd hoc eſſet Deum comprehendere, quod creaturæ eſt impoſſibile, Aſſumptum probatur: quia ſi hoc ſufficiens non eſt ad Deum comprehendendum, aſſignetur quid vltrà requiritur. Et ſi dicatur, quòd oportet vt Deus perfectè cognoſcatur ſolum extenſiuè, ſed etiam intenſiuè, quantũ cognoſcibilis eſt, & euidenter, quod intellectui creato contingere nequit: contra hoc eſt, quia ex hoc ſequitur, quod nec Angelus poſſet formicam comprehendere, aut quamcunque aliam creaturam: nunquam enim cognoſcere poteſt quantum creatura cognoſcibilis eſt intenſiuè & euidenter ab ipſo Deo. Quòd ſi dicas, ſat eſſe ad comprehenſionem quod cognoſcatur quàtum cognoſcibilis eſt à creatura, contra, quia ſaltem ſequitur, quod ſolus ſupremus Angelus poſſet creaturam comprehendere, nam nullus alius poteſt ita perfectè creaturam cognoſcere.

2. Ratio. Secundò probatur opinio, ſi enim omnes beati cognoſcunt eaſdem proprietates & perfectiones de Deo & propoſitiones, & euidẽter, & ita intelligunt, certè parua nimis diſparitas & inæqualitas eſſet viſionum & beatitudinum: ſicuti ſi duo ſcientiam omninò haberent earundem Concluſionum Geometrię & Aſtrologiæ, eſſet exigua differentia & præſtantia vnius ſuper alterum, per hoc ſolum quod vnus intenſius aut euidentius quàm alter cognoſceret: & tamen dicere oportet, quod beatitudo alicuius beati in decupla & centupla proportione eſt maior beatitudine alterius: & certè ſi quis euidenter cognoſceret omnes proprietates & perfectiones ſolis, & virtutem eius, quid ad comprehenſionem ipſius deeſſet, non video.

3. Ratio. Tertiò, quia perfectiones Diuinæ ſunt infinitæ, creatura autẽ diſtinctè infinitas perfectiones cognoſcere non valet, quia notitia illa eſſet infinitæ perfectionis, quod eſt impoſſibile, ergò.

Licèt utraque opinio ſit probabilis, hæc tamen ſecunda probabilior videtur, quia ſi primam ſequamur, concedendum etiam videtur, quod cognoſcant cogitationes omnes & volitiones Dei, quæ nõ plus diſtinguntur ab ipſo Deo, nec inter ſe, quàm proprietates Diuinæ. Ad argumenta autem primæ opinionis. Ad primum reſpondeo generaliter, quod ſicut dictum eſt, omnis conditio & perfectiò viſionum beatificarũ prouenit à lumine gloriæ, hoc eſt, à prouidentia Diuina, & bonitate Dei qui diſponere poteſt quatenus & quantum ſe extendat cognitio cuiuſcunque videntis Deum: nec in hoc habere oportet cõſiderationes ad naturam viſionis & identitatem proprietatum, aut aliud quoduis, ſed ſolum ad bonitatem & Diuinam ſapientiam in particulari. Reſpondeo ad primũ argumentum, quod illud quod dicitur de perſonis, quod una ſine alia videri non poteſt, aut eſſentia ſine perſonis, dubium eſt, quomodo intelligatur, nam Henricus quodlibeto tertio, quæſtione ſeptima, defendit, quòd de potentia abſoluta videri poteſt eſſentia ſine perſonis, & vna perſona ſine alia. Et Scotus diſtinctione 1. quæſtione ſecunda, tenet, quod licèt de lege non contingat, de potentia tamen abſoluta id non eſt impoſſibile. Notandum tamen, quod duplex eſt notitia, ſcilicèt apprehenſiua, & iudicatiua. Opinio ergo Sancti Thomæ, quod vna perſona ſine alia videri nequit, eſt vera de lege, non autem de potentia Dei abſoluta: vel ſi intelligatur de potentia Dei abſoluta, fortè eſt vera de notitia apprehenſiua, non autem iudicatiua. Nil enim obſtare videtur, quin Deus alicui oſtendere poſſit ſe eſſe omnipotentem, non tamen oſtendendo, quod ſit Pater aut Filius, & ſic poſſet etiam communicare alicui notitiam de perfectione aliqua, non oſtendẽdo aliam quantacunque identitas ſit inter perfectiones ipſas.

Ad argumenta primę opinionis.

Ad primũ argumẽtũ

Henricus.

Scotus.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd fortè argumentũ procederet ex natura rei: quidquid autem de hoc ſit, diximus totum hoc tribuendum eſſe diſpẽſationi & ſapientiæ Diuinæ. Et per hoc etiam patet ad tertium, & ad confirmationem.

Ad ſecundum argumentum.

Fatemur autem opinionem aliam eſſe valde probabilem & conformem ſententiæ Sancti Thomæ, qui articulo octauo citato, & ubique defendit, quod intellectus creatus non poteſt Deum comprehendere, quia cognoſcere non poteſt quidquid Deus facere poteſt, hoc eſt, creaturas omnes in Deo, quia ſi intellectus creatus perfectiones omnes Diuinas non videt, hoc ſat eſt, ut Deum non comprehendat. Et poſſet ad huc ſuaderi, quia anima Chriſti ſaltem videt omnes perfectiones Dei, ut Doctores tradunt 3. diſtinctione 14. & Sanctus Thomas 3. contra Gentiles, cap. 9. inquit, quod anima Chriſti cognoſcit omnia, quæ Deus nouit ſcientia viſionis: conſtat autem quod Deus videt perfectiones proprias, & tamẽ Chriſti anima Deum non comprehendit nihil ergo obſtat quo minus intellectus beatus omnes perfectiones Dei videat, & tamen Deum non comprehendat.

Nec tamen argumenta in contrarium obſtarent. Ad primum diceretur, ſicuti S. Th. ait, quod res comprehenditur cùm cognoſcitur, quantum de ſe eſt cognoſcibilis, quia infinitè participat perfectiones entis, quod eſt obiectum intellectus, & ideo à nullo intellectu creato intelligi poteſt, quantum de ſe eſt cognoſcibilis & intelligibilis: formica autem cognoſci poteſt ab Angelo, quantum de ſe eſt cognoſcibilis, licèt non abſolutè quantum à Deo poteſt cognoſci, & ſic poteſt ab Angelo comprehendi. Ad ſecundum diceretur, quòd tota illa inæqualitas in quacunque propor-

Ad argumenta ſecundę opinionis.

proportione poteſt fieri per maiorem intenſionem & claritatem: quod ex eo patet: quia etiam illa proportio ſeruari debet inter actus ipſos voluntatis beatorum, & inter actus, qui ex viſione ſequuntur, inter quos non videtur alia diſparitas eſſe, niſi ſolum penes intenſionem. Ad tertium conſtat, quod etiam ſi non viderent niſi ſolam eſſentiam, perfectiones Diuinas non videndo, adhuc obiectum eſt infinitum. Vnde ſimpliciter negatur illa conſequentia, cognoſcit infinita diſtinctè, ergo eſt infinitæ perfectionis. Nec ſatisfactum eſſe videtur argumentis pro iſta parte & opinione: nam certè ſi poſita viſione intuitiua Dei, ex natura rei ſequatur notitia & cognitio omnium perfectionum, abſque ratione dicitur, quòd Deus prouidentia ſua impediat, ne beati omnia videant: vt quid enim amicos impediret. Dato ergò, quod de potentia abſoluta ita fieri poſſet, vt videns Diuinam eſſentiam, omnes perfectiones eius non videret, de lege tamen id concedendum non eſſet. Et pro hac ſententia facit illud Ioannis. Videbimus eum ſicuti eſt, ſed ipſe eſt ſapiens, bonus, & ſic de alijs perfectionibus, ergo omnes videntur. Et hæc videtur eſſe opinio Magiſtri quart. diſtinctione 49. capit. 3. vbi inquit, quod in Deo nihil maius digniusque videtur, quàm quod eſt trinus & vnus, ſi ergo omnes hoc cognoſcunt, nihil eſt quod non videant.

1. Propoſitio. Dubium autem eſt, quantum & quatenus videntes Deum videant creaturas in Deo. Pro reſponſione ſit prima propoſitio.

Videntes Diuinam eſſentiam non cognoſcunt in illa omnia alia. In hac omnes conueniunt, & patet ex illo Matth. 24. & Marci 13. De die autem illa nemo ſcit, neque Angeli cœlorum.

2. Propoſitio. Secunda propoſitio intellectus creatus videns Diuinam eſſentiam videt in ea omnia genera, & ſpecies, & ordinem rerum inter ſe. Hæc eſt Sancti Thomæ 3. contra Gent. cap. 5. Probat primò, quia viſio
1. Ratio. Diuinæ eſſentiæ eſt finis vltimus creturæ rationalis, omnis autem res, cùm ad ultimum finem peruenerit, naturaliter eius appetitus quieſcet, & ideò oportet, quod appetitus naturalis Deum videntis omninò quieſcat: appetitus autem naturalis intellectus eſt, vt cognoſcat rerum omnium genera & ſpecies & ordinem totum uniuerſi, quilibet ergo Diuinam eſſentiam videntium omnia iſta cognoſcit. Secun-
2. Ratio. dò, quia quamuis Deum videntium unus alio perfectius videat, quilibet tamen perfectè videt, cùm capacitas eius naturalis impletur, naturalis autem capacitas cuiuslibet intellectus extendit ſe ad cognoſcẽdum omnia genera & ſpecies & ordinem rerum, quilibet ergò Deum videntium in Diuina eſſentia hæc cognoſcit. Hinc eſt quod Dominus Moiſi pe-
Exo. 33. tenti Diuinæ eſſentię viſionem reſpondet, Ego oſtẽdam tibi omne bonum. Hæc propoſitio non eſt ita certa ſicut præcedens. Et quamuis Doctores Scholaſtici non affirment eam ita diſtinctè, ſicut Sanctus Thomas articulo octauo citato ad quartum, non tamen negant. Et intelligitur quòd beati vident genera & ſpecies non ſolum apprehenſiuè, ſed ſcientificè, hoc eſt, cognoſcendo de genere & ſpecie quid ſunt, & proprietates & virtutes eorum, & ita vident in verbo omnia ad quæ ſcientiæ humanæ ſe exten-
3. Ratio. dunt. Et ideo tertiò probatur propoſitio, quia in ſtatu illo beatitudinis non erunt præceptores, neque doctrina rerum naturalium, & cùm omnis homo naturaliter ſcire deſideret, 1. Metaphyſic. ſi ſcientias humanas non ſciret, deſiderium naturale beatorum nõ
4. Ratio. eſſet impletum. Quarto, primi parentes in ſtatu innocentiæ habuerunt ſcientiam rerum naturalium, & in ſtatu illo omnes facilè habere potuerunt, non ergò videtur id negandum ſtatui beatorum. Et confirmatur: quia omnibus Angelis etiam in ſtatu naturali Deus communicauit ſcientiam omnium rerum naturalium, quare ergo beatis idem negari debet? Vltimo vel uidentes Deum cognoſcunt in uerbo ali- 5. Ratio
quod genus, & aliquam ſpeciem, uel nullam: ſecundum non eſt dicendum, & non uidetur maior ratio de una quam de alia, ueriſimile ergo eſt, quod omnia genera & ſpecies cognoſcant. Erit autem probabilior propoſitio, ſi intelligatur de principalibus generibus & ſpeciebus exiſtentibus in rerum natura, quorum notitia propriè pertinet ad perfectionem intellectus, non autem de poſſibilibus: nõ enim oportet, ut habeant notitiam diſtinctam de omnibus herbis, calculis, uermibus, & alijs imperfectis ſpeciebus.

De indiuiduis autem Durandus, 4. diſt. 49. q. 3. aſſi- Durand.
gnat concluſionem hanc: Videntes diuinam eſſentiã ex natura uiſionis illius uident omnes res creatas aliquo modo, & aliquo modo non. Pro cuius intelligẽtia præmittit, quod res creatæ poſſunt cognoſci dupliciter: uno modo quid ſint, alio modo an ſint: & exiſtimat, quod intellectus beatus cognoſcit in eſſentia diuina omnes creaturas etiam creabiles, cognoſcẽdo quid ſint, ſed de nulla cognoſcit an ſit: in quo ſentire uidetur, primo, quod quilibet uidentium Deum habet notitiam apprehenſiuam diſtinctam de quolibet ente poſſibili, ſiue ſit naturale, ſiue ſupernaturale, ut de homine, leone, gratia, & gloria, & ſic de ſingulis, non ſolum in generali, ſed etiam in ſingulari. Secundo dicit, ꝙ beatus habet etiam notitiam iudicatiuam, & ſcientiam in ſingulari de omni ente, quę eſt unum, ut quid eſt homo, quid leo, quid gratia, quid gloria. Tertiò dicit, quod uidens Deum, neſcit an hic homo ſit in rerum natura. Probat omnia hęc, quia intellectus creatus clarè & nude uidens eſſentiam diuinam, videt in ipſa omnia quæ per ipſam naturaliter & ex neceſſitate repreſentantur: eſſentia autem diuina naturaliter, & ex neceſſitate repræſentat omnes res creatas & creabiles, quantum ad id quod ſunt, ergo beatus cognoſcit omnium rerum quidditates: maior patet, quia ex parte repræſentantis non eſt impedimentum, cum naturaliter & ex neceſſitate repræſententur: neque ex parte intellectus videntis, quia non poteſt ea quæ in eſſentia diuina repræſentantur, non uidere: minor autem patet: quia niſi eſſentia diuina omnes res exiſtentes, & poſſibiles repræſentaret, quantum ad illud quod ſunt Deus, per ſuam eſſentiam non cognoſceret omnes res exiſtentes & poſſibiles. Quod uero eas natutaliter & ex neceſſitate repræſentet, probatur: quia eſſentia diuina repræſentat res creatas, ſicuti cauſa repræſentat effectum, ſed eſſentia diuina ſecundum potentiam eſt cauſa omnium rerum, quantum ad id quod ſunt naturaliter & ex neceſſitate, licèt actu nõ ſit cauſa producens niſi liberè: eſt enim in poteſtate voluntatis diuinę quàlibet rem producere, cum tamen ex naturali perfectione eſſentiæ diuinæ ſit habere potentiam omnia producendi. Et ita manet primum & ſecundum dictum probatum. Tertium probatur: quia quod res & alia contingentia ſint, non neceſſario in eſſentia diuina repræſentantur, quia liberè à diuina uoluntate procedunt, non ergo neceſſario cognoſcuntur ab intellectu diuinam eſſentiam videnti, & cõſequenter inquit, ꝙ beatus uidet indiuidua quantum ad eſſe & eorũ contingentiam, & ea quæ ad Deum attinent, ſed non in verbo, neque per beatificam uiſionem, ſed per cognitionem aliam ad beatitudinẽ accidentalem pertinẽtem.

Hæc autem opinio Durandi eſt ſingularis & falſa, & contra illam arguitur, quia ſaltem quantum ad notitias apprehenſiuas, & quantum ad quidditates, & quantum ad eſſe, & quantum ad contingẽtia, omnia

repræ-

repræſentantur in Deo, nam Deus neceſſario habet notitiam appræhenſiuam propoſitionis huius, Antichriſtus erit, & huius, Iudas damnabitur, & Petrus ſaluabitur, & Ioannes currit, Ioannes nõ currit, quia de omni propoſitione poſſibili & imaginabili, licet ſit in libertate Diuina an ſit vera vel falſa, ſed non eſt in Dei poteſtate quin illam appræhendat, quia neceſſario iudicat, an vera vel falſa ſit: ſed liberè iudicat eſſe veram vel falſam, eadem ergo ratione, cum beatus ſecundum Durandũ, neceſſario formet omnes notitias complexas, quas Deus intelligit quantum ad apprehenſionem, notitia beati eſſet ita ampla & qualis ſicut notitia Dei, quod eſt abſurdum & inimaginabile. Quod amplius apparet, ſi quis conſideret propoſitiones implicatiſſimas, & argumenta penè inſolubilia, quæ neceſſario ſunt in Deo, oporteret ergo intellectum beatum huiuſmodi propoſitionibus infinitis implere: non ergo oportet intellectum beati ſophiſmata omnia imaginabilia cognoſcere. Item, creaturæ nõ ſunt in eſſentia Diuina ſecundum durationem, ſed ſolum tanquam in cauſa, dato autem quòd quis ſolem ita perfectè cognoſceret, ſicut beatus Deum cognoſcit, non oporteret, vt cognoſceret diſtinctè & ſingulariter omnes effectus ſolis, ergo neque oportet q̃ beatus in Deo cognoſcat omnes effectus Dei. Ideo imaginatione hac relicta, ſit tertia propoſitio. Videntes Deum tantum cognoſcunt in Verbo de ſingularibus & cõtingentibus, quãtum ſpectat ad bene eſſe & illorum ſtatus, & non amplius. Propoſitio quoad primam partem probatur, quia vt ſupponimus in præſentia viſio Dei, vel eſt ipſa beatitudo, vel eſt cauſa ſufficiens beatitudinis, Deum autem videntes non eſſent perfectè beati, niſi ea quæ ad eorum ſtatum ſpectant cognoſcerent, ergo cognoſcunt ſingularia, & contingentia, quæ ad eos attinent. Item, in patria adimpletur omne deſiderium beatorum, omnes autem in via cognoſcere deſiderant ſingularia & contingentia, quæ ad eos attinent, veriſimile ergo eſt, quòd in patria ea cognoſcunt. Item, animabus diſcedentibus cum ſolo originali Deus prouidit, & infundit ſpecies ſufficientes ad cognoſcendum ea, quæ ad earum ſtatum ſpectant, à fortiori ergo credendũ eſt, q̃ videntes Deũ huiuſmodi cognitione non carent.

3. Propoſitio.

Secunda autem pars propoſitionis probatur, quia non eſt de perfectione intellectus cognoſcere ſingularia impertinẽtia, neq; naturale deſiderium ad hoc inclinat, vt ait S. Tho. art. 8. citato ad quæſitum. Item, quia non eſt maior ratio de vno ſingulari aut contingenti, quam de alio: ſi ergo daremus quod de impertinentibus vnum ſingulare cognoſcerent, oporteret de omnibus concedere, quod tamen dici non poteſt, vt probauimus. Et in hac propoſitione conueniunt Doctores Scholaſtici loco citato. Inter ſingularia autem & contingentia ad ſtatum beatorum maxime ſpectant myſteria fidei, & ideo beati in Verbo vident omnia, vel ſaltem principalia, quæ in via crediderunt. Ex hac propoſitione ſequitur, quòd non oportet, vt qui beatior eſt plura contingentia in Verbo videat. Patet: quia cum quilibet ſolum ea cognoſcat, quæ ad eum ſpectant, ſtat quod non plura attineant ad bene eſſe illius, qui perfectius videt Deum, quam eius, qui imperfectius videt.

Ad argumenta autem Durandi reſpondetur, quòd obiectum quantumcunque potentiæ ſe repræſentet, non tamen poteſt à potentia cognoſci, niſi per ſpeciem ipſius obiecti, & tanto perfectius vel imperfectius cognoſcitur, quanto ſpecies fuerit perfectior aut imperfectior: ſpecies autem per quam Deus cognoſcitur, & ea quæ in Deo ſunt, eſt ipſa eſſentia Diuina, quæ vnitur intellectui creato per modum ſpeciei intelligibilis, vt S. Tho. inquit loco citato, art. 9. Vnde, quantumcunq; verum ſit, q̃ eſſentia Diuina vel Verbum naturaliter & neceſſario (vt ait Durandus) repræſentet oẽs quidditates rerum, non tamen oportet, q̃ quilibet intellectus vidẽs Deum omnia illa cognoſcat, ſed magis vel minus, ſecundum quod eſſentia Diuina perfectius vel minus perfecte vnitur intellectui creato per modum ſpeciei, ex qua vnione procedit viſio. Et ita intelligendum eſt, quod inquit Auguſt. lib. de videndo Deum, eſſe ſpeculum voluntarium, quia, ſcilicet, plus vel minus oſtendit ſe, & ea quæ in ſe lucent prout ipſe vult.

Pro Auguſtino reſpondemus, q̃ cum dixit, neque latebit iam perfectè beatos, aliquid ſecretorum intelligit de his, quæ ad ſtatum & bene eſſe beatorum ſpectant, ſicuti explicuimus.

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An Chriſtianus rectè dicatur qui moribus Chriſto non coæquatur.

AVguſtinus lib. vnico de duodecim abuſionum gradibus, gradu 7. agens de Chriſtiano contentioſo aſſerere videtur, neminẽ Chriſtianum rectè dici, niſi qui moribus Chriſto coæquatur, exponens locum illum Ioannis, 1. Ioan. 2.
Nolite diligere mũdum, neq; ea quæ in mundo ſunt, ait, Requirendum eſt ſi verè in mũdo aliquid ſit quod amari debeat, & quid ſit ille mundus, quem diligi Diuina eloquia vetant. Terra vero, cum naſcentibus ex ea, & metallum, & animantia, & pulchritudo veſtiũ, & oblectationes ciborum, & ea quæ ad hæc pertinẽt, non diligi præcipiuntur, ſed proximus, propter quem hæc omnia facta ſunt, hic amari videtur. Hæc enim omnia prædicta, velut non manſura, ad cœleſtem patriam pergentes concomitari nequeunt. Proximi vero velut manſuri regis cohæredes ſemetipſos licenter inuicem diligunt. Quod ergo ſemper in mundo non manet, & cum mundo pariter deficiet. Ipſe mundus non amari præcipitur, proximus autem qui eſt pars regni cœleſtis in terra, inter ima a regni cœleſtium appetitoribus non incongruè amatur, dum in ſumma illa patria in æternum cohæres habebitur. Propterea vero mundus præſens non diligi imperatur, ne a Dei dilectione alienus, ſæculi dilector quiſque efficiatur. Non ergo debet contendi quod nõ licet amari. Igitur Chriſtianus, qui nominis Chriſti ſimilitudinem tenet, morum quoque eius ſimilitudinem habere debet. Chriſtianus enĩ nemo rectè dicitur, niſi qui moribus Chriſto coæquatur. De Chriſto verò ita ſcribitur per Prophetam; Ecce puer meus, quem elegi, electus meus Eſaiæ. 42.
complacuit in illo ſibi anima mea, ponam ſpiritũ meum ſuper eum. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Ecce Chriſtus non contendit, neque clamauit, & tu ſi morum eius ſimilitudinem retinere cupis, ne contendas, ne abuſiuus in eccleſia Chriſtianus exiſtas: ſuis enim ſectatoribus Chriſtus præcepit, Nolite vocari Rabbi: Matth 23.
vnus eſt enim Magiſter veſter, qui eſt Chriſtus, & patrem nolite vocare ſuper terram: vnus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt. Fruſtra autem contendit patrem ſe habere in terra, qui patrem & patriam profitetur ſe habere in cœlo. Cuius patriæ poſſeſſor nemo efficitur, niſi qui de terrenæ patriæ contentione, ſecurus habetur. Eandem ſententiam habet lib. vnico tracta. quod Speculum peccatoris intitulatur, c. 8.

De hoc quæſito ſupra diffiniuimus, fidem non niſi per hæreſim, aut infidelitatem amitti. Et Concil. Trident. ſeſſ. 6. Can. 28. idem diffiniuit his verbis: Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet, non eſſe

Cõcilium Tridentinum.

veram fidem, licet non ſit viua, aut eum, qui ſine charitate fidem habet, non eſſe Chriſtianum, anathema ſit.

Pro Auguſtino autem dicimus, quod ipſe non inquit, quod is qui moribus ſimilitudinem Chriſti non tenet, non eſt Chriſtianus, ſed rectè Chriſtianum nõ dici, ſi moribus Chriſtum non imitatur, quia licet de numero ſit Chriſtianorum, merito tamen & moribus longe ab his qui verè & rectè Chriſtiani dicuntur diſtat: & quod hæc ſit mens Auguſtini, conſtat ex vltimis verbis gradus ſeptimi, quæ hæc ſunt: fruſtra contendit Patrem ſe habere in terra, qui Patrem & patriam profitetur ſe habere in cœlo. Cuius patriæ Chriſtianus contentioſus poſſeſſor non habebitur, contentioſus autem moribus Chriſtum non imitatur, quia ipſe non contendit, neque clamauit. Ex quo de mente eius conſtat, quod licet Chriſtianus contentioſus ſit de eccleſia, quantum ad numerum, non tamen quantum ad meritum. Conſule de hac quæſtione B. Hieronymum tomo 9. ad 30. quæſitum.

DECIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

An Angeli cuncta nobis occulta patenter agnoſcant.

AVguſtinus libro vnico de cognitione veræ vitæ agens de cognitione & notitia Angelorum, c. 6. diffinire videtur, Angelos eſſe, cuncta nobis occulta patenter noſſe, ſic inquiens, Angelus ſpiritus eſt, ſubſtantia incorporea, inuiſibilis, ſenſibilis, rationalis, intellectualis, immortalis, bonorum lucida & impaſſibilis, malorum terra & paſſibilis. Sed videndum eſt vtrum aliqua ſubſtantia talis in rebus creatis eſſe credatur, cum a nobis minimè videatur: Angelos eſſe ipſa inſenſibilia probant, Et infra: Sed quia ea rationabilia vel ſaltem ſenſibilia corpora arbitrantur, iure ſenſu carentes inter irrationabilia computantur. Cum autem verè ſint corpora ſenſibilia, ſed motu carentia, vt puta inſenſibilia, & tamen moueantur, conſtat quod aliunde moueantur. Reſtat igitur ea per Angelica miniſteria moueri: ſimiliter ventos, pluuias, grandines, fulgura, tonitrua, tempeſtates, auras, iuſſu Dei per illos regi: qui dubitat & ea ſenſibilia putat, hunc ratio ſtultum cum inſenſibilibus probat. Bruta quoque animalia vſibus humanis per illos obſecundare vel aduerſari, qui non credunt, aut illa per rationalem intellectum hæc facere credunt, longe à ratione recedunt. Sed & cuncta, quæ inſenſibilibus vel creaturis ſenſibilibus geruntur per illos adminiſtrari, qui ambigit, multum à luce veritatis deſipit. Igitur conſtat Angelos vere eſſe, & cũcta nobis occulta patenter noſſe. Sed hoc differt inter illorum, & noſtram ſciẽtiam, quod ipſi omnes rerum cauſas, antequam eueniant, præſciunt: nos autem vix, & cum magno labore inueſtigamus eas, poſtquam res in actu conſtant.

Doctores Scholaſtici, 2. Sen. diſt. 3. S. Tho. 1. parte, q. 57. & art. 2. quærit, an Angeli cognoſcant ſingularia. Et excluſo errore Commentatoris, qui tenuit, quod Angeli ſolum cognoſcunt ſe & ſuam eſſentiam, quia ſepè Angeli mittuntur ad cuſtodiam noſtram, cognoſcunt ergo res has corporales. Secundo, 8. Phyſicorum Philoſophus tenet, Angelos cœlos mouere, cognoſcũt ergo illos, & ſic ſingularia. Secundus error fuit aliorum, quod Angeli cognoſcunt ſingularia ſolũ in cauſis uniuerſalibus, hoc eſt, per motus cœlorum. Sed contra hoc eſt, quia ſingulare oportet quod cognoſcatur cum conditionibus indiuidualibus: cauſæ autem vniuerſales non includunt hic, & nunc, ergo. Reſpondet ergo Sanctus Thomas duabus Concluſionibus.

Prima concluſio, Angeli cognoſcunt ſingularia cũ conditionibus indiuiduantibus, & non in cauſis uniuerſalibus, ſed in ſeipſis, vt ex rationibus adductis cõſtat. Tum etiam, quia aſtrologus cognoſcere non poteſt, quando erit talis eclypſis, licet cauſam uniuerſalem cognoſcat. 1. Concl.

Secunda concluſio, Angelus cognoſcit ſingularia per ſpecies concreatas, & non per ſpecies cuiuslibet ſingularis ſigillatim repræſentatiuas. 2. Concl.

Circa probationẽ primæ concluſionis S. Th. eſt dubium: inquit enim, quod Angelus cognoſcit ſingularia, quia oportet eum cognoſcere rationem ſenſus, & rationem intellectus, quia id quod eſt diſperſum in inferioribus cõiunctum debet eſſe in ſuperioribus. Cõtra arguitur: quia ex hoc ſequitur, quod intellectus ſingularia cognoſceret, quia illa cognoſcit ſenſus, & tamen 1. p. q. 86. ar. 1. tenet, quod intellectus non cognoſcit ſingularia. Moderni reſpondent, quod intellectus ēt cognoſcit ſingularia immediatè. Et ad Philoſophum 3. de Anima, Senſus eſt ſingularium, intellectus uniuerſalium, inquiunt, ꝙ mens Philoſophi eſt, quod ſenſus ſolum cognoſcit ſingularia, intellectus vero illa, & vniuerſalia. Sed perperam iſti interpretãtur Philoſophum. Vnde S. Th. loco citato ait, ꝙ intellectus directè ſolum cognoſcit uniuerſalia, quia intelligit abſtrahendo à phantaſmatibus: ſingularia verò indirectè intelligit, vt Caiet. exponit, nam cum intellectus aduertit uniuerſale, ſcilicet, hominem aduertit: etiamq; vniuerſale non eſſe extra ſingularia, & ita per vniuerſale venit in cognitionem ſingularium. Ratio ergo S. Tho. manet in ſuo vigore.

Circa ſecundam concluſionẽ S. Th. ſcilicet, ꝙ Angeli cognoſcunt vniuerſalia & ſingularia per ſpecies vniuerſales, eſt grauius dubium. Maior enim, 2. diſt. 3. q. 2. inquit, imaginabile non eſſe, ꝙ ſpecies vniuerſales ſingularia repræſentẽt. Vnde ait, ꝙ Angeli cognoſcunt quidem per ſpecies concreatas, quia nõ poſſunt ſpecies à rebus acquirere, ſed ait, quod in Angelo ſunt ſpecies vniuerſaliſſimę concreatæ ſingulariũ repræſentatiuæ. Et tandem ponit in Angelo ſpeciem ſingularẽ pro quolibet ſingulari. Sed certè, opinio iſta nulla eſt: quia ponit maximam, imo forte infinitam multitudinem ſpecierum in Angelo, quia erunt infinitæ cogitationes. Dubium.

Scotus argumentatur contra S. Th. ꝙ Angelus in ſpecie uniuerſali non cognoſcat ſingularia. Primo ſic ſingulare ſub ratione propria non includitur in uniuerſali, ergo nõ cognoſcit ſingularia in ſpecie vniuerſali: antecedens patet: quia Socrates ſub ratione Socratis non includitur in ratione humanitatis, licèt includatur ſub ratione hominis. Reſpondetur, antecedente dato, cõſequentiã negando, quia illa ſpecies vniuerſalis, quæ eſt in Angelo, non repræſentat ſingularia, ſicut incluſa ſub ratione propria vniuerſalis, ſed quia Deus illi dedit uirtutem talem, vt etiam ſingularia diſtinctè repræſentaret, ſicuti eſſentia Diuina vniuerſale & ſingulare repræſentat.

Secũdo argumẽtatur ſic. Si ſpecies illa uniuerſalis repręſentat ſingularia, ergo, uel anteaquã ſint, vel ſolũ poſteaquã ſunt: nõ primũ, quia alias Angelus futura diſtinctè cognoſceret, cuius oppoſitũ ait S. Th. quæſtione citata, ar. 3. Si des ſecundũ, contra, quæro, quæ eſt ratio, quare ſpecies illa antea Socratem non repræſentabat, & modo repræſentat, poſtquam Socrates ſecundum ueritatem nihil agit, & ſpecies manet eadem. Confirmatur: quia ſpecies illa Socratem repræſentans, etiam poſt mortem eum repræſentat, quare ergo non repræſentat anteaquam crearetur,

Secundò

Secundò confirmatur: quia ſequitur, ꝙ ſpecies eadem duo contradictoria repræſentaret, ſcilicet Socratem eſſe, quando eſt, & non eſſe, quando non eſt. Ad argumentum, & confirmationes reſpondemus, fundamento hoc S. Tho. poſito, nempè, ꝙ ſpecies hominis non repræſentat Socratem antequā ſit, ſed poſtquam ſemel fuit, eũm repræſentat, & ſic de omni vniuerſali & ſuis ſingularibus: vnde per ſpecies hominis Angelo repræſentatur pater meus quando eſt, & idem poſt mortem: & ſic concedimus, quòd ſucceſſiuè eadem ſpecies numero repræſentat Angelo duo contradictoria. Vnde, licèt ſingulare Angelum non moueat, eſt tamen cauſa ſine qua non, Paulum non cognoſceret, niſi fuiſſet, aut eſſet in rerum natura. Exemplum eſt, beatus in eſſentia Diuina cognoſcit me modo ſcribere, & poſtea me non ſcribere, ergo cognoſcit contradictoria ſucceſſiuè, ſi tamen illa dicenda ſunt contradictoria. Marſilius, 2.q.7. artic. 1. aſſignat aliud exemplum, ſuppoſita opinione antiquorum falſa, ſcilicet, quod viſio ſit extra mittendo, nunc ego video Socratem, ſi præſens ſit, & illum non video, ſi abſit: obiectum tunc agit in potentiam viſiuam, ergo obiectum eſt cauſa ſine qua non. Caietanus ponit exemplum aliud: ſi Deus per ſe conſeruet in me ſpecies albedinis, ego iudicabo albedinem non eſſe. Et ſi poſtea reproducantur, iudicabo albedinem eſſe, & tamen albedo non agit, ergo eſt cauſa, ſine qua non. Licèt exemplum ſit optimum, eſt tamen falſum: probabilius enim eſt, quòd ſi Deus in me conſeruaret ſpecies albedinis, diſtinctè ego iudicarem albedinem eſſe, niſi intellectus corrigat ſenſum, aut Deus per fidem, vt in Euchariſtia contingit: albedo ergo ſolum videtur per hoc quod ſpecies ab illa emiſſæ informant potentiam: ſecundum etiam modernos, ſi Deus conſeruet in me notitiam intuitiuam obiecti corrupti, obiectum eſt cauſa, ſine qua non.

Tertiò arguitur contra S. Tho. ſequitur ex ſententia illius, quòd quamprimum aliquod ſingulare crearetur à Deo, Angelus neceſſario illud cognoſcit. Patet: quia habet ſpecies illius. Reſpondeo, quòd ſi Angelus aduertere vult, illud videbit, non tamen neceſſariò, quia habitibus vtimur cum volumus, quòd intelligi debet Angelo ſuis naturalibus relicto, nam poſſet Deus aliquid ſupernaturale creare, cuius cognitionem illi occultaret. Vltimò arguitur contra S. Tho. ſequitur, ꝙ ſpecies vniuerſales Angeli eſſet infinitè perfecta. Patet: quia quanto ſpecies plura repræſentat, tanto eſt perfectior, ſed illa eſt repræſentatiua ſingularium infinitorum, ſi actu eſſent, ſicut ſunt in potentia. Argumentum hoc fit in multis materijs, vt ad probandum ꝙ viſio beatifica eſt infinita, quia repręſentat obiectum infinitè perfectum: idem de ſcientia infuſa animæ Chriſti, quod eſt infinitè perfecta, quia omnia futura diſtinctè repræſentat. Reſpondetur tamen, quòd conſequentia illa ſolum valet in rebus eiuſdem ſpeciei: valet enim, notitia quæ repræſentat duo, eſt alicuius perfectionis, ergo notitia, quæ repræſentat quatuor, erit perfectior, quia fit comparatio in obiectis & notitijs eiuſdem ſpeciei. In præſentia verò ſpecies, quæ pauciora repræſentat, ſpecie differt ab ea quæ repræſentat plura: ſicuti non valet, homo excedit in infinitum alias creaturas, ſcilicet, leonem, & equum, ergo eſt infinitæ perfectus, quia comparatio non fit inter eandem ſpeciem, leo enim & equus inter ſe & ab homine ſpecie differunt.

Dubium tamen eſt, an Angelus futura cognoſcat, ſuppoſito quòd futura intelligi poſſunt, aut in ſe, aut in ſuis cauſis: cauſæ autem quædam neceſſarium inferunt effectum, quædam verò prope ſemper. Reſpondet Sanct. Thom. artic. 3. quatuor Concluſionibus.

Prima Concluſio. Quando rerum futuritio neceſſario ſequitur ex cauſa, tunc Angelus certè cognoſcit rerum futuritionem in cauſa.

Secunda Concluſio. Quando autem effectus ille ſequitur prope ſemper ex cauſa, tunc cognoſcitur ab Angelo in cauſa, non quidem certò, ſed coniecturaliter.

Tertia Concluſio. Si autem effectus ſequitur raro, & non propè ſemper, tunc Angelus non eum cognoſcit vllo modo in ſua cauſa.

Quarta Concluſio, principalis. Angeli non poſſunt cognoſcere futura in ſemetipſis. Probat: quia illa non ſunt præſentia Angelo: omne autem quod cognoſcitur, oportet ſit intellectui præſens, & eum mouens. Confirmat: quia Deus ideo futura cognoſcit, quia eius intellectui omnia ſunt ſimul: nam æternitas, quæ eſt Dei menſura, eſt tota ſimul.

Notandum, quòd quando Sanct. Thom. dicit, quòd Angelus non cognoſcit futura in ſemetipſis, intelligitur de cognitione naturali: confert enim, quòd in eſſentia Diuina cognoſcit futura, eo modo quo in ſe erunt.

Arguitur contra S. Tho. quòd Angelus cognoſcat futura merè contingentia, vt pluuiam, & fructus terræ futuros, quia Angelus cognoſcit cauſas futurorum contingentium, ergo & futura contingentia. Reſpondetur, negando Collectionem: quia licèt Angelus cauſas pluuiæ & impedimenta fructuum cognoſcat, ignorat tamen, an cauſæ ſint applicandæ, nec ne: & ita neſcit cauſarum applicationem, quia applicatio eſt quid mere contingens: vnde quando Angelus futurum contingens cognoſcit, ſolum eſt per coniecturas.

Dubium.

An autem Deus Angelo communicare poſſit ſpeciem, qua futurum certo, & vt in ſe erit, cognoſcat. Reſpondeo, quod de facto poſſet Angelo ſpeciem communicare, qua futurum abſtractiuè cognoſcat. Probatur: quia animæ Chriſti communicatum fuit, vt haberet habitus & ſpecies, quibus futura abſtractiuè cognoſcere poterat. Secundo dicimus, Deum infundere non poſſe ſpecies Angelo, quibus futura intuitiuè & diſtinctè cognoſcat. Probatur: quia non videtur puram aliquam creaturam, ſiue ſpecies ſit, ſiue habitus, poſſe ex ſe notitiam intuitiuam cauſare rei abſentis. Confirmatur: quia eadem ratione daretur ſpecies aliqua rem poſſibilem futuram repræſentans, quæ non erit: ſequela patet, quia quemadmodum futurum non extitit, ita neque exiſtit poſſibile, quod non erit. Secundo confirmatur; quia ſequitur, quòd Deus condere poſſet intellectum, qui ex natura ſua ad cognoſcendum futura ſe extenderet. Vltimò, quia omnes creaturæ dependent à tempore ſucceſſiuo, ergo ſolum poteſt agere quando eſt, ergo intellectus futura, quæ non ſunt, nec intellectum mouent, cognoſcere non poteſt. Et aſſertio hæc ſecunda videtur verior, & probabilior, quàm quòd Deus infundere poſſit ſpecies in Angelo, quibus futura intuitiuè cognoſcat.

Dubium aliud eſt, an Angeli cognoſcant cogitationes cordium; Sanct. Thom. reſpondet art. 4. duabus Concluſionibus.

Prima Concluſio, Angeli poſſunt cogitationes & affectiones cognoſcere per ſigna exteriora argutiuè, ſicuti & nos, & per effectus.

Secunda Concluſio, Angelus non cognoſcit cogitationes & volitiones in cauſa à priori, ſcilicet in voluntate, Probat; quia voluntas eſt indifferens ad velle & nolle, quia eſt mere libera, Deus autem volitionem & nolitionem cognoſcit, quia omnis volitio dependet à Deo: & 1. Corin. 2. Quæ ſunt hominis nemo nouit, niſi ſpiritus Domini, qui in eo eſt.

Materia hæc agitatur à Doctoribus, 2. diſtin. 9. & Durādus, Durandus, diſtin. 8. quæſt. 5. vbi impugnat rationem hanc S. Thom. ſi velit hanc illationem concludere, ſolus Deus creat voluntatem, & à ſolo Deo voluntas dependet, ergo à ſolo Deo poteſt cognoſci. Collectio, inquit, eſt nulla: quia ſic ſolus Deus cœlum, & animam rationalem cognoſceret. Secundò, quia licèt voluntas ſit libera, ſi ſemel tamen volitionem, aut nolitionem producit, iam eſt determinata ad vnum. Confirmatur: quia anima & voluntas tam occulta & ſpiritualis eſt ſicuti cognitio, ſed Angelus intuitiuè cognoſcit voluntatem & eſſentiam animæ, ergò & cogitationem.

Caietanus reſpondet ad hæc argumenta, inquiens, mentem S. Thom. eſſe, quòd Angelus ſolum poteſt cognoſcere obiectum, quod habet eſſe naturale, actus autem voluntatis non naturaliter, ſed merè liberè ſit, ideo Angelus illum non poteſt cognoſcere. Amplius explico, formæ naturales, poſitis diſpoſitionibus, naturaliter neceſſario ſequuntur, & ideo dicuntur fieri modo naturali, voluntas tamen non ſic ſe habet, nam poſitis omnibus requiſitis, adhuc manet libera. Et hinc eſt, ꝙ nulla creatura poteſt volitionem voluntatis cognoſcere, quia licèt volitio ſit producta, non tamen eſt rei, quæ habuit eſſe mere naturale, ſed liberum: anima etiam, licèt à Deo creetur, infunditur tamen in materia modo naturali, & poſitis diſpoſitionibus naturaliter producitur.

Sed adhuc contra S. Tho. probo, ꝙ Angelus volitiones noſtras cognoſcat, nobis etiam inuitis, quia cognoſcit per ſpecies concreatas affectiones noſtras repræſentantes: quod ex eo patet, quia ſi ego volo ꝙ Angelus affectiones meas cognoſcat, eas cognoſcet, ſignum ergo eſt, quod antea habuit ſpecies illarū. Confirmo: quia poſſibile non eſt, ꝙ in potentia mea viſiua ſint ſpecies coloris, quin ego videam: & ſi ſpecies ſint in phantaſia reſeruatæ, poſſum ego illis vti & memorari, quia habitibus vtimur cùm volumus. Reſpondetur ad hoc, ꝙ Angelus ſecundum affectionem habet ſpeciem inſuſam, non tamen poteſt affectiones cognoſcere nobis inuitis. Et explico, quòd hoc ſit valde rationabile, quia licèt Angelus habeat rerum ſpeciem, tamen donec producatur, non poteſt ab illo cognoſci, quia obiectum eſt cauſa ſine qua non: & videtur ſatis rationabile, quòd Deus facultatem nobis conceſſerit affectiones occultandi.

2. Opinio Secunda opinio, quam refert Durandus, eſt, quòd Angelus ex naturalibus cognoſcere poteſt actus intellectus, non tamen volitiones, & cogitationes. Et hanc ſententiam aliqui aſcribunt Scoto, 2. diſtinct. 9. quæſt. 2. ſed ſi rectè inſpicitur in ſolutione ad primum, mens illius eſt, quòd Angelus ex natura ſua poteſt cognoſcere cogitationes & volitiones, contra S. Thom. Subſcribunt illi Gabriel, diſtinct. 9. quæſt. 2. & Maior, diſt. 9. q. 1.

3. Opinio Tertia opinio, quam ſequitur Durandus eſt, quòd Angeli non poſſunt cognoſcere iudicia intellectus, hoc eſt, an ego debeam cœnare, necne, & ſimilia iudicia ſub ratione iudicij, licèt cognoſcat eſſentiam illius cogitationis, quæ eſt iudicium. Et ita inquit, ꝙ Angelus cognoſcit eſſentiam iudicij, & omnes res ſignificatas per iudicia, & eſsentias rerum, ſed non iudicium, vt iudicium eſt.

Pro opinione S. Tho. eſt locus Hiere. 17. Prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus. Ad hoc Doctores iſti inquiunt, ꝙ anteaquam voluntas velit, cor hominis eſt inſcrutabile, ſed tamen poſtquam de facto actum elicuit, actus ille poteſt ab Angelo cognoſci. Secundò dicunt, ꝙ id intelligitur de cogitatione hominum. Sed certe Hieremiæ verba Dominum laudant, quaſi ſolum cognitorem cogitationum hominum. Item Prouer. 5. & 1. Corint. 2. Quæ ſunt hominis nemo nouit niſi ſpiritus Domini, qui in eo eſt. Item Hieronymus in illud Matth. 9. Cum cognouiſſet Dominus cogitationes eorum, inquit, in hoc oſtendebat Chriſtus ſe eſſe verum Deum, quia cogitationes Phariſæorum cognoſcebat. Et idem Auguſtinus in lib. de Eccleſiaſti. dogma. capitu. 81. & 2. Paralip. 6. Tu ſolus noſti corda fidelium hominum. Et cap. 8. Deus diſponit omnia ſuauiter ad debitam autem gubernationem ſpectat, quòd Angeli ſecreta cordium non cognoſcant, non ergo illa cognoſcunt. Et contra modernos, qui inquiunt, quòd de facto Angelus non cognoſcit cogitationes hominum, quia Deus ita diſpoſuit, ſed ex natura cognoſcere poſſet, ſequitur, quòd fruſtra eſſet potentia illa naturalis, & quòd Angelus eſſet peioris conditionis, quàm homo. Patet: quia vnus homo actus ſuos interiores poteſt alteri homini occultare, vnus tamen Angelus ſaltem ex natura rei non poteſt alteri ſecreta ſua occultare. Sequitur etiam, quòd fruſtra etiam eſſet Angelorum locutio: cogitationes enim ſufficerent, & voces (vt habetur 1. Periherme.) ſunt ad manifeſtandum conceptus & cogitationes. Scotus reſpondet, quòd locutio non eſt fruſtra, quia ponitur ad hoc, vt ſi velit, poſſit cogitationes ſuas manifeſtare. Ponit exemplum, quia Deus omnia ſcit, & tamen ipſi colloquimur. Exemplum tamen nullum eſt, quia Deo colloquimur, vt coram illo humiliemur, & bona æterna mereamur. Item ſequitur contra illos, quòd Angelus ex naturalibus poſſet Deum videre. Patet; quia Gabriel habet Dei viſionem: & ſecundum Scotum alij cognoſcunt viſionem, quæ eſt in Gabriele, & conceptus reflexus repreſentat idem quòd directus, ergo notitia illa reflexa, quam alij Angeli habent de uiſione Gabrielis, eos beatificat.

Sed contra S. Thom. ſunt argumenta Scoti & mo- 1. argumē
dernorum, Primò, unus Angelus non poteſt alteri tum.
eſſentiam ſuam occultare, ergo nec cogitationes. Probo conſequentiam, quia omnino tam indiuiſibilis & ſpiritualis eſt cogitatio ſicut eſſentia. Caietanus reſpondet ad hoc, quòd ratio, quare Angelus non cognoſcit cogitationes, ea eſt, quia non ſunt naturaliter productæ: & non quia ſunt ſpirituales. Confirmat: quòd unus Angelus alteri non poſſit cogitationes ſuas occultare, quia maximè per uolitionem hanc, uolo quòd nullus Angelus cogitationes meas cognoſcat, ſed hoc modo non, ergo: minorem probo, quia uel uolitio illa eſt alteri patens, uel non: ſi primum, ergo idem etiam erit patens, quod Angelus uult per uolitionem occultare; ſi ſecundum, ergo occultatur alia uolitione, & ſic erunt plures uolitiones. Reſpondeo, quòd uolitione illa poteſt Angelus cogitationes & uolitiones occultare, quia ex natura ſua ſunt occultæ, & ideo ad reuelandum requiritur uolitio reuelandi. Contra hoc tamen arguitur: quia de mente S. Thom. requiritur, quòd uolitio præcedat reuelationem: tunc ſic. Vel uolitio illa eſt occulta, & ſic per illam nihil reuelabitur; Vel eſt manifeſta, & tunc manifeſtabitur per aliam, & ſic erit proceſſus in infinitum. Reſpondeo; quod illa erit manifeſta, & non per aliam, quia ipſamet uolitio ſeipſam manifeſtat. Secundò dico, quòd uolitio, ſi ſit directa ad manifeſtationem, ex ſe eſt nota, ſicuti locutio noſtra, & uox de ſe eſt nota, quia eſt directiua ad exprimendum affectiones & conceptus.

Secundò arguitur, quia contra S. Thom. ſequitur, 2. argumē
quòd actus exteriores liberè imperati à uolūtate non tum.
poſſunt ab Angelo cognoſci: ſequela patet, quia actus illi non producuntur merè naturaliter, ſed liberè cauſantur: conſequens autem abſurdum uidetur,

ſcilicet,

ſcilicet, ꝙ Angelus non cognoſcat me deambulare, ſi ego volo occultare, ergo. Reſpondeo, ꝙ actus exteriores de ſe ſunt naturales, & ſolum extrinſecè ſunt liberi. Tertiò arguitur, accipio aſſenſum primi principij, & actum aliquem intellectus merè naturalis: tũc ſic, intellectus non pót non aſſentiri primo principio apprehenſo, aſſenſus ergo ille erit naturalis, ergo cognoſcetur ab Angelo. Item, motus primo primus eſt merè naturalis, & non eſt in poteſtate voluntatis, ergo cognoſcetur ab Angelo, ergo cogitationes & volitiones poſſunt ab Angelo cognoſci. Reſpondeo primò, ꝙ actus illi poſſunt ab Angelo cognoſci de mente S. Th. nam in ſolutione ad tertium ait, ꝙ actus appetitus ſenſitiui poſſunt ab Angelo cognoſci, non tñ imperium voluntatis, & vſus volitionis. Secundò dicimus, potius dicendum, ꝙ actus illi nõ poſſunt ab Angelo cognoſci, licèt ſint naturales, quia ipſe non ſecit diſtinctionẽ, & intellectus regulariter à voluntate dependet: & ſi aliqui actus intellectus à voluntate non dependent, id de per accidens eſt: actus enim voluntatis de ſe liber eſt, niſi per accidens aliud accidat. Tertiò dicimus, ꝙ Concluſio S. Tho. eſt vniuerſalis, ideo non requiritur, quod ſit demonſtratiua, & de omnibus concludens.

Vltimò arguitur contra S. Tho. ſequitur, ꝙ Angelus cognoſcere non poteſt ſpecies vel habitus, q̃ ſunt in alio Angelo: ſequela patet: quia ſpecies & habitus ita ſunt interiores, ſicuti affectiones & cogitationes: conſequens aũt eſt falſum, ergo. Rñdetur, negando ſequelam. Dicimus enim, ꝙ ſpecies & habitus poſſunt ab Angelo cognoſci, non tamen affectiones & cogitationes: ratio eſt vt S. Tho. ad ſecundum inquit; quia ſpecies & habitus ſunt connaturales, & habent modum eſſendi naturalem, non tamen actus neque cogitationes & affectiones. Et in de veritate, q. 8. ar. 13. & quæſtionibus de malo, q. 16. art. 8. inquit, ꝙ habitus & ſpecies poſſunt ab Angelo cognoſci, non tamen actus.

Dubium vltimum eſt, an Angeli cognoſcant myſteria gratiæ, ſcilicet, incarnationem. Articulo vlt. rñdet S. Th. duabus concluſionibus. Prima Concluſio, Angeli ex naturalibus non poſſunt cognoſcere myſteria gratiæ. Patet: quia non naturaliter, ſed merè volũtariè fiunt, & à Deo dependent, & ſunt ſupernaturalia. Secunda Concluſio, Angelus poteſt cognoſcere myſteria gratiæ, vel in verbo, vel per reuelationem. Contra primam Concluſionem Scotus 2. diſt. 10. q. 8. ait, quod multa ſupernaturalia myſteria poſſunt ex naturalibus ab Angelo cognoſci, ſicuti myſteria corporis Chriſti in ſacramento exiſtentis. Et ad illud Eſa. 63. Quis eſt iſte qui venit de Edon? reſpondet, ꝙ Angeli de facto myſterium incarnationis ignorauere, non ꝙ ex natura ſua ignorauerint: ſed quia Deus occultauit. Quòd verò Angelus ex natura ſua poſſit modum eſſendi Chriſti in ſacramẽto cognoſcere, probat: ſuppoſito ꝙ Chriſtus non ſit in cœlo, ſed ſolum in Sacramento, tunc ſic; Angelus ex natura ſua ſcit, ꝙ corpus Chriſti non eſt corruptum, ſcit enim quãdo forma ſeparatur à materia, & ſcit quod non eſt alibi quàm in Sacramento, ergo ſcit modum quo Chriſtus illic eſt. Argumentum eſt nullum, & contra veritatẽ: Angelus enim ex natura ſua gratiæ myſteria cognoſcere nequit, quia ſunt ſupernaturalia merè ex voluntate Dei pendentia, & vt S. Th. inquit, virtutem omnem naturalem excedentia. Et ad argumentum Scoti dico, quòd eſt ita, ꝙ Angelus iudicat corpus eſſe in Sacramento, & non eſſe corruptum, ignorat tamen modum eſſendi. Hinc eſt, quod Angelus non cognoſcit habitus illos infuſos, qui nunquam fuerunt, niſi infundantur. Et ſic limitatur, quod licèt Angelus cognoſcat habitus & ſpecies, quæ ſunt illi connaturales, non tamen cognoſcit habitus infuſos, qui nunquam fuerunt.

Circa ſecundam Concluſionem aduertendum, ꝙ S. Th. propè finem aſſerere videtur, quod Angelus cognoſcit in verbo aliquid de nouo, & tamen in 1. 2. q. de beatitudine, aſſerit, & eſt ſententia commnnis omnium, quod viſio beatifica eſt inuariabilis, neque augeri poteſt. Reſpondeo, quod quando ait, Angelum quandoque plura cognoſcere in verbo, intelligit ſic, non quod de nouo in verbo & in viſione ipſa aliquid cognoſcat, ſed in proprio genere & obiectiuè repræſentatis: viſio enim non eſt eadem, ſi nunc perfectius, nunc minus perfectè cognoſcentibus repræſentaret, mens ergo S. Th. eſt, quod Angelus in verbo aliquid de nouo cognoſcit, ſed per reuelationem.

Pro Auguſtino reſpondeo, quod quãdo inquit, Angelos cuncta à nobis occulta patenter noſſe, intelligit de occultis, quę neceſſario ex cauſis naturalibus ſequũtur, tunc enim in cauſa ſua cognoſcit futuritionem rerum, & ea quæ ſunt nobis occulta. Secundò dicimus, Angelos cuncta à nobis occulta patenter in eſſentia Diuina cognoſcere. Vltimò dicimus, quòd ipſemet Auguſtinus mentem ſuam explicuit, 3. tomo in lib. de diſtinctione dæmonum: vbi inquit, quod Angeli futurum contingens, & nobis occulta cognoſcũt per coniecturas. De hac quæſtione circa vltimum dubium, vide tertio tomo Chryſoſtomi ad primum quæſitum.

DECIMVM NONVM QVAESITVM.

An infernus ſit incorporeus.

AVguſtinus libro vnico de cognitione veræ vitæ, c. 40. inquirens, quomodo intelligantur animæ à corpore ſolui, & iterum reuerti, ac viſa referre, inſinuare videtur, infernum incorporeum eſſe, inquiens: Sciendum eſt, quod hæ animæ non penitus corpus reliquerant, ſed ſenſus tantum corporeos ſuis officijs deſtituerant: corpus autem non ex toto ſpiritu uitali carebat. Vnde, quod legitur, ſæpè multas animas de corpore eductas, multa loca pœnalia, & item multa amæna & florida, & in vtriſque multas animas in humana forma vidiſſe, atque ad corpus reuerſas plura ſe audiſſe ab eis retulerint, ea tamen quæ audierant, non res corporeæ, ſed ſimiles corporearum rerum erant, quas reuerſæ alijs in corpore conſtitutis pro ædificatione referre poterant. Poſtquam vero corpus funditus exuerant, longe res aliter erat, quæ prius videri non valebat. Sicuti nos aliquando iuxta parietem poſiti, vmbram venientis hominis, non ipſum videmus: remoto autem obſtaculo muri, ipſum vt eſt cernimus. Animæ ẽt defunctorum, cum viuentibus apparent, corpus aereum induunt, in quo corpoream vocẽ vel verba audibilia exprimunt. Hinc colligitur, quod infernus ſit incorporeus ſubſtantiæ ſpiritalis corporis ſimilis, cuius pęna tanto ſit intolerabilior, quanto ſpiritus corpore eſt ſubtilior: Omne enim corpus vetuſtate deficit, diuturnitate diſſolutum interibit. Vnde ſi infernalis ignis eſt corporeus, reſtat ut corporalibus inſtrumentis nutriatur, & ſequitur, vt illis cõſumptis, ipſe intereat. Sed cõſtat ignem gehennę nõ deficere, ergo ſpiritalis eſt. Si autẽ eſt corporeus, ſed indeficiẽs creatus eſt, neceſſe eſt, vt animæ & ſpiritus qualecunque corpus induant, in quo ignem corporeum ſentient. De hac quæſtione vide ſupra tomo quinto Beati Hieronymi ad tertium quæſitum.

VIGESIMVM QVAESITVM.

An detur certus modus & menſura peccatorum.

AVguſtinus libro vnico de vita Chriſtiana inſinuare videtur, quod Deus certo numero peccatorum completo puniat, ſic inquiês, eſſe autem certum peccatorum modum atque menſuram Dei ipſius teſtimonio comprobatur. Et quòd vnuſquiſque vel celerius vel tardius, prout peccatorum ſuorum modum expleuerit, iudicetur, euidentiſſimè demonſtratur, quando de Sodomorum & Gomorrhæorum interitu ac incendio (qui ſua iam peccata repleuerant) ad Abraham Deus loquitur
Geneſ. 22. dicens, Clamor Sodomorum & Gomorrhęorum re-
Geneſ. 15. pletus eſt. & peccata eorum magna vehementer repleta ſunt. De Amorrhæis verò quid dicit? quia ſua nondum peccata finierant, quos poſt multos annos, quam ſupradictæ ciuitates crematæ ſunt, conſtat eſſe deletos, Nôdum ſunt expleta peccata Amorrhæorum vſque adhuc. Quo exemplo maniſeſtè inſtruimur & docemur, ſingulos ſecundum peccatorum ſuorum plenitunem conſummari: & tamdiu, vt conuertantur ſuſtineri, quamdiu cumulum ſuorum delictorum non habuerint conſummatum. Nemo ſe fallat, nemo ſe decipiat: malos non amat Deus, peccatores non
Pſal. 5. amat, iniuſtos, rapaces, crudeles, & impios non amat: ſed amat iuſtos, bonos, pios, humiles, innocentes, & mites, ſicut ſcriptum eſt, Quoniam non volens Deus iniquitatem tu es. Item neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos. Et iterum, Odiſti, ait Dauid, omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium. De hac quæſtione vide ſupra B. Ambroſium ad trigeſimum quæſitum.

VIGESIMVM PRIMVM QVAESITVM.

An clerici poſſint proprium poſſidere.

AVguſtinus lib. vnico de contemptu mundi, inſinuare videtur, clericis non licere proprium poſſidere. Sic enim ſcribit, Dicit Saluator noſter inter cætera, Qui non
Lucæ 14. renunciauerit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Qui dixit, omnibus, nihil proprium à ſuis diſcipulis poſſideri voluit. Qui quicquam poſſi-
Matth. 19. det in terra, remotus eſt à Chriſtû diſciplina. Et infra, Videte quid Petrus dixerit ad Ieſum, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: qui omnia reliquerant,
Lucæ 9. nihil ſibi penitus retinuerant, nihil habebant proprium, quibus Magiſter dixerat, Nihil tuleritis in via, erant eis omnia communia. Vndè ergo ſibi arrogant ligandi atque ſoluendi poteſtatem, qui in terra
Pſal. 15. præſumunt poſſidere facultatem? Quomodo nô erubeſcunt dicere, Dominus pars hæreditatis meæ? Vbi
1. Cor. 6. eſt illud Apoſtolicum. Quę conuentio Chriſti ad Belial? qui terrenas poſſeſſiones relinquere nolunt, cur peccata populi comedunt? Si decimas cum filijs Leui accipiunt, quomodo inter cæteras tribus partem accipient? Si nominis etymologiam attendunt, cur clerici à ſorte dicti ſunt, niſi quia Dominus eorum ſors, vel hæreditas ſit? Cur ſaltem clericatus ſui ſigna, quibus à laicis diſcernuntur, non perpendunt? De hac quæſtione vide ſupra quarto tomo Chryſoſtomi ad 17. quæſitum.

VIGESIMVM SECVNDVM QVAESITVM.

An anima cùm à corpore euellitur ſtatim in cęlo collocetur, aut in infernum præcipitetur.

AVguſtinus libro vnico de vanitate ſeculi, cap. 1. aſſerere videtur, animam cum à corpore euellitur, ſtatim in paradiſo pro bonis meritis collocari, aut pro peccatis in inferni tartara præcipitari. Agens enim de miſeria huius vitæ ex timore mortis, & laqueis diaboli. & pœnarum inferni recordatione, inquit: Vt quid infęlices tantum pro ſeculi bonitate diſcurritis? vt quid vos criminibus & vitijs repletis? conſiderate oſſa noſtra, & vel ſic vobis horreat cupiditas & miſeria veſtra: quod vos eſtis, nos fuimus: & quod nos ſumus, vos eritis. Et poſt ſubdit, Mementote iugiter, quòd in medio laqueorũ diaboli ambulatis, & ideò ſemper parati eſtote, vt quando Domini præceptum fuerit miſſum, liberè ab omni labe peccati ad requiem tranſire poſſitis: non arbitremini vos in hoc mundo diu manſuros, quia nimirum prouenit, vt poſt Dominicum miſſum præceptum nec vnius horæ momentum concedatur in hac vita conſiſtere. Cauete igitur, ne in exitu veſtro triſtitiam faciatis Angelis, & gaudium inimicis. Veniũt enim Angeli aſſumere animam ante Deum, vt perducant illam ante tribunal Iudicis. Stant & dęmones, vt eam in inferni tartara præcipitent. Scito te verò, quòd cum anima à corpore euellitur, ſtatim aut in paradiſo pro meritis bonis collocatur, aut certè pro peccatis in inferni tartara præcipitatur. Loco iſto purgatorij non meminit.

Et idẽ obſeruauit ſermone 2. de conſolatione mortuorum, inquiens, Nam quid eſt mors, niſi ſeparatio corporis animęque? Recedente enim anima, quę ſemper viuit, quæ mori neſcit, quia de flatu Dei eſt inſpirata, ſolum corpus emoritur: quia aliud in nobis mortale, aliud immortale eſt: ſed recedens anima, quæ carnalibus oculis videri non poteſt, ab Angelis ſuſcipitur, & collocatur aut in ſinu Abrahæ, ſi fidelis eſt, aut in carceris inferni cuſtodia, ſi peccatrix eſt, donec veniat ſtatutus dies, quo ſuum recipiat corpus, & apud tribunal Chriſti iudicis ueri reddat ſuorum operum rationem. Iſto etiam loco nec purgatorij meminit. Et de rectitudine Catholicæ conuerſationis tractãs ſic ſcripſit: Scitote enim, quia anima, cum à corpore euellitur, ſtatim in paradiſo pro bonis operibus, aut certè pro malis in infernum præcipitatur continuè. Quapropter, eligite modo, & hic in uita ueſtra hoc diſponite, aut perpetualiter gaudere cũ ſanctis, aut ſine fine cruciari cum impijs. Itaque uel ſaltem pœnę uos terreant, ſi præmia non inuitant: & præſentem mundum, ſi deſpicere non ualeatis, uel cũ iuſtitia poſſidete. De hac quæſtione uide ſupra, 4. tomo Chryſoſtomi ad undecimum quæſitum, & tomo 7. B. Hieronymi ad tertium quæſitum.

VIGESIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An oues ab hędis ante diem Iudicij ſint ſeparandę.

AVguſtinus lib. ſiue homilia de ouibus, ca. 5. aſſerere videtur, zizania toleranda eſſe inter frumentum, neque oues ab hircis ſeparandas eſſe ante vniuerſale Iudicium, nam agens de non euellendis zizanijs ante meſſem, & non

& non ſeparandis ouibus ante Iudicium, exponens
Matth. 13 illud Matth. 13. *Vis imus & colligimus ea*, inquit, Sto-
machati ſunt enim videndo zizania, & doluerunt ſe-
geti bonæ permixta zizania: & dixerunt, Nonne bo-
num ſemen ſeminaſti, vnde ergo apparuerunt ziza-
nia? Ille rationem reddidit vnde apparuerunt, non
tamen permiſit, vt ante tempus euellerentur, quam-
uis & ipſi ſerui ſtomachati aduerſus zizania, conſiliũ
tamen & pręceptum à Domino expetierunt, iuſſionẽ
regis ſui quęſierũt. Vis imus & colligimus, & ille, nó.
Et reddidit cauſam, ne forte cum vultis colligere zi-
zania, eradicetis ſimul & triticum. Et infra, Tolera,
ad hoc enim natus es: tolera, quia forte toleratus es:
ſi ſemper bonus fuiſti, habeto miſericordiam: ſi ali-
quando malus fuiſti, noli perdere memoriam. Et quis
eſt ſemper bonus, facilius, ſi te Deus diligenter diſcu-
tiat, inueniet te etiam nunc malum, quam tu te ſem-
per bonum: ergo toleranda ſunt zizania hęc inter fru
mentum, hirci inter arietes, hędi inter oues. Quid au
tem ille de frumento? In tempore, inquit, meſſis dicã
meſſoribus, Colligite primum zizania, & alligate in
faſciculos ad comburendum ea: triticum autem meũ
recondite in horrea. Tranſiet ergo agri concretio, ve-
niet meſſis diſcretio. Videte fratres quemadmodum
illis ſeruis volentibus ante tempus eradicare zizania,
hoc opus nec in meſſe conceſſit: ait enim, In tempore
meſſis dicam meſſoribus: non ait, vobis. Sed quid ſi
ipſi ſerui meſſores, erunt? non: nã exponens omnia ſin
gulatim, Meſſores, ait, Angeli ſunt: homo ergo carne
ſeptus, carnem portans, aut fortè caro totus, id eſt, ca-
ro corpore, carnalis animo, audes vſurpare officium
alienum quod neque in meſſe erit tuum. Hoc de ſe-
parandis zizanijs. De hircis autem quid? Cum vene-
rit filius hominis & omnes Angeli cum eo: ſedebit in
ſede gloriæ ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes
gentes, & ſeparabit eas, ſicut paſtor ſeparat oues ab hę
dis, & veniet, & ſeparabit, veniet meſſis & ſepara-
buntur, modo ergo tempus ſeparationis non eſt, ſed
tolerationis. De quæſtione hac vide tomo 2. Chryſo-
ſtomi ad octauum.

VIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An Moiſes Deum uiderit oculis corporis, uel ſolum mentis.

AVguſtinus lib. 4. de ſymbolo ad catechu-
menos, c. 3. de viſione Dei tractans, Moy-
ſem Deum non oculis corporeis, ſed ocu-
lis mentis vidiſſe ait. Sic enim habet, Si
Deum nemo hominum videt, quomodo locutus eſt
cum Moiſe os ad os, ſicut quis loquitur ad amicum
Exod. 33. ſuum, irruit quæſtio non parua: ait enim Dominus,
Non quomodo cum alijs per ænigmata, ita loquor ad
Moiſem famulum meum, ſed os ad os loquar illi. Et
ſubiungit ſcriptura quæ ſupra diximus, Quoniam lo-
quebatur Moiſes cum Deo os ad os, ſicut quis loqui-
tur ad amicum ſuum: ſi os ad os loquebatur cum eo,
Ioann. 1. & videbat eum, quomodo verum eſt illud Apoſtoli-
cum, quod Deum nemo vidit vnquam, neque videre
poteſt? ſi autem videbat eum Moiſes, quid eſt quod
idem ipſe poſt paululum pro magno petit, & dicit, Si
inueni gratiam ante te, oſtende faciem tuam mihi: &
Dominus illi, Facies quidem mea non videbitur tibi:
non enim videbit quis faciem meam & viuet. Vbi eſt
illud quod videbat, & ſi videbat, cur deſiderabat vi-
dere quod videbat? aut quomodo illi negabatur id
quod iam demonſtrabatur, exercet ingenium quæ-
rentis. Videbat Moiſes Deum non oculis corporeis,
ſed oculis mentis, & quia lux illa perpetua, quæ Deus
eſt, plus enim quam cęteros illuſtrauerat, ideo dictũ
eſt, Os ad os loquebatur illi, ac ſi diceretur, plus om-
nibus manifeſtatus eſt illi. In eo autem, quod dictum
eſt: Non enim quis poterit videre faciem meam & vi-
uere, oſtenſum eſt neminem his oculis corporeis Deũ
poſſe videre, Quid autem cóceſſum ſit Moiſi, ne eius
deſiderium fruſtraretur, debet noſſe charitas veſtra:
dictum eſt illa à Domino, Vade aſcende ſuper petram
in Horeb, & ſta ibi, & tranſiet claritas mea ante te, & Exod. 17.
poſteriora mea videbis, facies autem mea non videbi-
tur tibi. Ne forte ſubrepat peruerſus intellectus, aut
hæreticus ſenſus: & putet quis, Deum eſſe corporeũ,
vigilet pia fides, & Catholica doctrina: myſticis enim
figuris loquitur ſcriptura Diuina, ſeruans rebus tem-
pora, quibus recognitis, manifeſta exerceat verita-
te, quoniam neque hoc vacat à myſterio, quod in mon
te Horeb ſuper petram iuſſus eſt aſcendere Moyſes,
& ſtare ibi: ipſa eſt illa petra, quæ percuſſa produxit
aquas populo ſitienti, de qua dicit ſanctus Dauid, Pſal. 67.
Dirupiſti petram, & fluxerunt aquæ. Apoſtolus autẽ
exponens hoc, ait, Patres noſtri eſcam ſpiritalem man 1. Cor. 10.
ducauerunt, & eundem potum ſpiritalem biberunt:
bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra, pe-
tra autem erat Chriſtus. Ipſa ſunt illa poſteriora Dei
Chriſtus Dei hoc uidit Moyſes prophetando, quod
Paulus exponit dicendo. Cum venit plenitudo tem- Galat. 4.
poris, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere.
Mulierem hic ponit, conſuetudinem ſeruans locutio
nis Hebraicæ, quæ omnes fœminas mulieres appellat,
nam ſcriptum eſt, Seruate mulieres, quę nondum co-
gnouerunt virum. Et de ipſa Eua dictum eſt, Forma- Geneſ. 2.
uit eam mulierem, antequam illam uiro coniungeret,
eam mulierem appellauit. De hac quęſtione vide ſu-
pra tertio tomo B. Auguſtini ad tertium quęſitum.

DECIMVS TOMVS.

1 *An Deus aliquos eligat ſecundum illorum iuſtitiam.*
2 *An baptiſmus per fidem mundet.*
3 *An Deus ſit forma rerum.*
4 *An Maria & Martha crediderint ſuum fratrem à Chriſto poſſe ſuſcitari.*
5 *An coniugati, ſi humilitatem teneant Deo dicere poſſint ſe meliores eſſe ſuperbis caſtis.*
6 *An ſi humanitas à Verbo dimitteretur, adoranda eſſet.*
7 *An pij & impij die Iudicij formam Dei videbunt.*
8 *An ſine Dei adiutorio aliquid boni facere poſſimus.*
9 *An ſit medius locus in inferis, vbi infantes poni debeant.*
10 *An Deus ex voluntatis ſuæ propoſito aliquos reprobet.*
11 *An, qui ſub gratia viuunt, impeccabiles ſint.*
12 *An omnes pari charitatis affectu ſint diligendi.*

An

13 *An monachi manuum labore teneantur victum quærere.*
14 *An Deum propter beatitudinem diligere debeamus.*
15 *An coniugia adulterina ſolum iure cæli illicita ſint.*
16 *An, qui Chriſtum in ſe non habet, Chriſtianus dici poſsit.*
17 *An quis experiri poſsit, Deum in eo habitare.*
18 *An de ſæculo tantundem remaneat quantum iam exemptum eſt.*
19 *An hæretici tolerandi ſint vſque in finem ſæculi.*
20 *An ieiunia in mortali facta aliquid proſint.*
21 *An omnes Apoſtoli tempore paſsionis fidem amiſerint.*
22 *An Chriſtianus ſit dicendus, qui inimicitias die Paſchatis non vult finire.*
23 *An mors Chriſti ſuſpirijs ſit celebranda.*
24 *An ſit tantum inferorum duo loca.*
25 *An ſi quis ad incantatores recurrat, in illo pereat ſacramentum baptiſmi.*
26 *An peccatores Deo credentes fidem habeãt.*
27 *An Petrus & Paulus æquales & ſimiles in omnibus fuerint.*
28 *An Virgo in corpore vel extra corpus fuerit in cœlum aſſumpta.*
29 *An minuta peccata, ſi nimium plura ſint, mergant in infernum.*
30 *An qui alijs ieiunantibus ieiunium ſoluit, ſolum venialiter peccet.*
31 *An qui pacem cordis, oris, & operis, non habet, Chriſtianus dici debeat?*
32 *An anima ad corpus à Deo de cælo veniat.*
33 *An Deus Ananiæ & Saphiræ pepercerit.*
34 *An Angeli corpus, quod aſſumpſerunt, in aliud verum corpus conuertere poſsint.*
35 *An in populo Iudaico fuerit charitas.*
36 *An prædicatoribus euangelizare liceat victus gratia.*

PRIMVM QVAESITVM.

An Deus aliquos eligat ſecundum illorum iuſtitiam.

AVGVSTINVS de verbis Dñi in Euãgeliũ ſm Matth. ſerm. 8. locũ hunc exponens, *Nemo ponens manum ad aratrũ, & reſpiciens retro, aptus eſt regno cælorum*, inſinuare videtur, Deũ aliquos eligere ſecundũ illorũ iuſtitiã, inquiens: Vocat te Oriens, & tu attendis Occidentem. In hoc capitulo hoc diſcimus, quoniam quos voluit Dominus, hos elegit, elegit autem, ſicut dixit Apoſtolus, ſecundum ſuam gratiam, & ſecundum illorum iuſtitiam. Talia enim ſunt verba Apoſtoli, Attendite inquit, quid dicat Elias, Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua euerterunt, & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi reſponſum Diuinum? Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curuauerũt genu ante Baal, ſolum te putas eſſe ſeruum bene laborantem? ſunt & alij me timentes & non pauci, nam ſeptem millia habeo. Et adiunxit, Sic ergo & in hoc tempore, crediderunt ergo aliqui Iudæi, & multi fuerunt reprobati, ſicut & ille qui vulpium foueas geſtabat in animo: ſic ergo, inquit, & in hoc tempore reliquię per electionem ſalvę factæ ſunt, id eſt, idem Chriſtus eſt nunc, qui tunc, & modo, qui & illic tunc Heliæ dixit, Reliqui mihi. Quid eſt, reliqui mihi? Ego illos elegi, quia vidi mentes eorum de me pręſumentes, non de ſe, neque de Baal. Non ſunt mutati, ſic ſunt, vt à me facti ſunt: & tu qui loqueris, niſi de me præſumeres, vbi eſſes, niſi gratia plena plenus eſſes: nonne ante Baal etiam ipſe genu flecteres? Et ſubdit, Caue Chriſtiane, caue ſuperbiam, licèt enim imitator ſanctorum ſis, totum gratia ſemper reputa, quia vt eſſet aliquid, reliquum gratiam in te Dei, non tuum meritum fecit. Supra diffiniuimus iuxta quæſtionem hanc, Deũ non eligere aliquem, neque prædeſtinare ſecundum eius merita præuiſa, neque ſecundũ eius iuſtitiam, ſed merè gratis, vt ex profeſſo Apoſtolus ad Rom. 9. oſtendit. Vide ſupra, quarto tomo Chryſ. ad nonũ quæſitum.

Math. 8.
Rom. 11. & 3.

SECVNDVM QVAESITVM.

An baptiſmus per fidem mundet.

AVguſtinus de verbis Domini in Euangelium ſecundum Lucam, ſerm. 30. oſtendens in corporis mundatione nullam eſſe iuſtitiam, locum hunc explicans, *Nunc vos phariſæi quod foris eſt paropſidis lauatis, intus autem pleni eſtis dolo & rapina*, inſinuare videtur, baptiſmũ per fidem mundare. Sic enim explicat, venire ad prandiũ, quomodo pepercit homini, à quo fuerat inuitatus, magis obiurgando pepercit, vt correpto in iudicio parceret. Deinde quia oſtendit nobis, quia & baptiſmũ, quod ſemel adhibetur per fidem mundat, fides autem intus eſt, non foris. Vnde dicitur & legitur in Actibus Apoſtolorum, Fide mundans corda eorum, & Apoſtolus Petrus in epiſtola ſua ita loquitur, Sic, inquit, & nobis dedit ſimilitudinem de arca Noe, quomodo octo animæ ſalue factæ ſunt per aquam. Et adiungit, Sic & vos ſimili forma baptiſma ſaluos faciet, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio. Interdum hanc conſcientiæ bonæ interrogationem phariſæi contemnebant, & quod erat foris lauabant, intus inquinatiſſimi permanebant.

Luc. 11.
Actor. 15.
1. Petr. 3.

Doctores Scholaſtici 4. Sent. diſt. 1. de hac quæſtione, & S. Thom. 3. parte, quæſt. 62. & art. 4. quærit, an in Sacramentis nouæ legis ſit aliqua virtus cauſatiua gratiæ. Et reſpondet tribus Concluſionibus. Prima. Illi, qui ponunt Sacramenta non eſſe propriè cauſam gratiæ aliquid operando, ſed tanquam ſignum, ad cuius præſentiam Deus ſolum illam operatur, affirmant nullam eſſe in ſacramentis virtutem, præter illam, qua Deus ſacramento aſſiſtit. Secunda Concluſio. Illis, qui affirmãt, ſacramẽta nouę legis eſſe cauſam inſtrumentalẽ gratię, neceſſarium eſt ſimul fateri, quod in illo ſit quędã virtus inſtrumentalis ad eundem effectũ. Aſſertio hæc eſt Auguſtini ſuper Ioannẽ, vbi ait, Vnde tãta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? Et Beda ſuper Lucam inquit, Dominus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Tertia Concluſio, Virtus principalis agentis habet permanens & comple-

completum eſſe in natura, ſicuti eſt virtus Dei ad conferendam gratiam: virtus autem inſtrumentalis, quæ eſt in Sacramento, habet eſſe incompletũ & tranſiens ex vno in aliud, ſcilicet, a Deo in hominem; velut motus eſt actus imperfectus & fluxus quidam ab agente in patiens.

De virtute Sacramentorum ſunt duæ opiniones.

Opinio Scoti.

Prima Scoti, & Neotericorum, quod in Sacramento nulla eſt virtus præter Diuinam illic aſſiſtentem. Hæc tamen opinio negat Sacramenta gratiam continere, & ad illam concurrere. Quod damnatum eſt Concilio Florentino in inſtructione Armenorum, vbi habetur, quod noſtra ſacramenta gratiam continent, & eã digne ſuſcipientibus conferunt. Alia eſt S. Thom. & antiquorum omnium, quod Sacramenta ſunt inſtrumenta conferendæ gratiæ: ex quo fit conſequens eis ineſſe aliquam inſtrumentalem virtutem a principali agente, hoc eſt, a Deo illis impreſſam. Quænam autem

Paludan.

res ſit hæc virtus, diſcipuli S. Thom. diuersè ſentiunt: ſunt enim tripartiti. Paludanus 4. diſt. 1. quæſt. 1. & Capreolus eodem loco, arbitrantur præter motum, verbi gratia, quo aqua baptiſmi abluit, ineſſe in ipſa & verbis quandam qualitatem Diuinitus impreſſam, quæ ſit virtus conferendæ gratiæ. De Palude exiſtimat illã ex parte ſubiecti, & arbitratur eſſe corporeã. Capreolus conſiderat eam ex parte affectus, qui eſt ſpiritualis, ideo ait, eſſe ſpiritualem, & in hoc conformius loquitur veritati. Et Sanct. Thom. qui ad primũm ſpiritualem eam appellat.

Cõtra Durandus, & Scotus argumentantur.

Contra hanc autem opinionem Durand. 4. diſt. 1. quæſt. 4. & Scotus eadem diſtinctione argumentantur. Primo, quia ſi eſt corporalis, non poteſt effectum ſpiritualem, qualis eſt gratia, attingere: ſi verò ſpiritualis, nequit in ſubiecto corporali exiſtere: anima enim quia eſt in toto corpore, & in qualibet parte, intelligitur animare corpus: habitus autem vel actus ſpiritualis, cum ſit impartibilis, recipi in corpore quanto nequit, ſicuti nec accidens corporale poteſt in ſubiecto ſpirituali inhærere. Secundo, quia qua ratione ineſt rebus, quæ ſunt materia Sacramenti, deberet ineſſe verbis, imò & miniſtro, quandoquidem omnia ſunt de eius eſſentia: vnam autem virtutem in ſubiectis tam diuerſis conſtituere, diſſonum eſt rationi. Si autem in ſingulis ſingulæ eſſent virtutes, iam non vna, ſed plures eſſent virtutes: imò de verbis agitur, quod cum ſint entia ſucceſſiua, neque vni dictioni continuetur alia, neque verò ſyllabæ ſyllaba, in qualibet deberet eſſe ſua virtus. Quòd ſi dicas, non eſſe niſi in vltima, eo quod tunc confertur gratia, in contrarium eſt, quòd tota forma verborum concurrit ad gratiam, in tota ergo deberet eſſe, quod tamen difficillimum eſt intellectu: nam ſi virtus illa eſt permanens, non poteſt rei ſucceſſiuæ inhærere: ſi autem eſt fluens, ſicut oratio, tunc ſatis eſt illam virtutem eſſe motum aquæ & verborum, quo inſtitutione Diuina, vt inquit Auguſtinus, corpus tangitur, & cor abluitur. Hæc tñ ſententia neque rationi, neque D. Th. eſt cõſona: eſt enim entitates nulla cogente neceſſitate multiplicare.

Opin. D. Tho.

Eſt ergo mens S. Thom. virtutem Sacramentorum nil aliud eſſe, quàm motum quem recipiunt. Probatur primo ratione communi inſtrumenti, cauſa enim inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ, ſed ſolum per motum, quo mouetur a principali agente, & hoc modo ſacramentum eſt cauſa gratiæ, non ergo habet aliquam formam agendi pręter naturalem virtutem abluendi: ſicuti ſerra, non habet niſi dentes, vnde ſicut ſerra mota per artificem non recipit aliam virtutem fabricandi lectum quàm motum ſerrandi hoc vel illo modo, ita aqua baptiſmi non recipit à Deo authore gratiæ virtutem aliam quàm motum, quo per eius miniſtrum ex ipſius inſtitutione mouetur intentione faciẽdi hominem ei gratum. Alludit ad hoc authoritas Bedæ, ſcilicet, quod Dominus tactu ſuę mundiſſimę carnis vim regeneratiuam contulit aquis. Vbi vox illa, vis, non ſignificat qualitatem aliquam impreſſam aquę, ſed tantum habilitatem & idoneitatem eius ad illum effectum: tunc enim Chriſtus aquam ad illud deſtinauit officium: vnde cum poſtea Chriſtus eadem aqua ad eundem effectum vtitur per ſuum miniſtrum, nihil aliud ei confert quam motum.

Ad argumenta Scoti & Durandi facilis eſt ſolutio. Potiſſimum illorum eſt, virtus collatiua gratiæ eſt ſpiritualis, ſicuti ipſa gratia, virtus autem ſpiritualis eſſe nequit in corpore, neque tanquam ei propria, quia cũ virtus rei fluat ex eius eſſentia, ſicuti potentię ab anima, non poteſt eandem eſſentiam tranſcendere, ſpiritus autem tranſcendit eſſentiam corpoream, neque ſicut recepta ab alio, nam forma recipitur ad modum recipientis, quare ſpiritus in corpore non eſt niſi anima quæ eſt in qualibet parte corporis. Reſpondetur, quod licèt virtus ſpiritualis non poſſit eſſe in corpore per modum permanentis, tamen quando eſt inſtrumentalis poteſt eſſe in illo, quatenus corpus illud mouetur à ſubſtantia ſpirituali ad effectum ſpiritualem: ex quo conſtat, quòd virtus illa non eſt niſi motus. Et ſubdit S. Thom. in ſolutione ad primum exemplum aptiſſimum. Sicut uox corporalis, eo quòd ab ſpirituali intellectu mouetur cum intentione ſignificandi, per motum illum generat ſpiritualem effectum in mente audientis Idẽ eſt de muſico, qui fides percutit lyræ.

Secundum argumentum eſt. Omne quod eſt, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradũ boni, uirtus autem Sacramenti non apparet in quo Prædicamento ponatur, quia nec eſt Subſtantia, nec Qualitas, &c. Nec apparet quo gradu ſit inter bona. Sunt enim tres gradus bonorum in hac uita. Infima ſunt bona temporalia, quæ ad fęlicitatem æternam nõ ſunt neceſſaria: in hoc gradu non ſunt Sacramenta, quia ſunt de neceſſitate ſalutis. Alia ſunt media, vt potentiæ naturales animæ, quibus benè & malè operari poſſumus: Sacramenta his non connumerantur, cum ſint virtutes ſupernaturales. Alia ſunt bona maxima vt gratia, charitas, & reliquæ virtutes animæ, quæ tantum ſunt ad bene operandum: & ad hunc gradũ Sacramenta non uidentur attingere. Reſpondetur: quod huiuſmodi virtus non eſt niſi motus Diuinitus influxus: motus autem per ſe non eſt in Prædicamento, ſed reducitur ad genus ſui termini, tanquam imperfectum ad perfectum, vt alteratio ad genus Qualitatis, augmentatio ad genus Quantitatis: quia illa dum paſſiuè accipitur, eſt imperfecta acquiſitio Qualitatis, & hæc quantitatis. Eodem ergo modo uirtus Sacramenti non eſt propriè in aliquo genere, ſed reducitur ad genus & ſpeciem perfectæ virtutis, videlicet Qualitatis, in quo ponuntur gratia, & charitas, & cęteræ virtutes, quæ virtute ſacramentali infunduntur.

2. argumẽtum.

Tertium argumentum eſt, ſi talis virtus ineſt Sacramentis, nõ efficitur niſi per creationem a Deo, inconueniens autem videtur, vt Sacramento peracto, ſtatim virtus tam inſignis pereat. Reſpondet, quòd quia talis virtus non recipitur in Sacramẽto, niſi quatenus à Deo, mouetur, & benedictione, & applicatione miniſtri accommodatur ad vſum, nihil abſurditatis eſt, vt vſu illo Sacramenti tranſeunte, virtus ſimul defluat, quæ erat eius motus. Vnde Auguſtinus ſermone quodam de Epiphania inquit: Nec mirum quòd aquam, hoc eſt, ſubſtantiam corporalem ad purificandam animam dicimus peruenire: peruenit planè & penetrat conſcientiæ vniuerſa latibula: quamuis enim ipſa ſit ſubtilis & tenuis, benedictione tamen facta ſubtilior, occultans vitæ cauſas, ad ſecreta mentis ſubtiliora pertranſit.

3. argumẽtum.

Pro

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd cum dixit baptiſmum, quod ſemel adhibetur per fidem, mundat, non negauit Sacramenta legis Euangelicæ per ſe & ex inſtitutione Diuina habere virtutem ſanctificandi, cum tract. 80. ſuper illud verbum Io. 15. Mundati eſtis propter ſermonem, &c. dicat: Vnde iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et libro 19. contra Fauſtum: Hæc omnia, ſcilicet, Sacramenta, ſunt, & tranſeunt, virtus tamen ſcilicet Dei, quæ per ea operatur, iugiter manet. Ac ſuper Pſalm. 77. ait, de ratione Sacramenti eſſe, quod ſit ſignum gratiæ, cuius imaginem gerat, & cauſa exiſtat. Et Concilio Florentino ſub Eugenio IIII. hæc ferè verba Auguſtini referuntur, ſcilicet, per paſſionem Chriſti vetera Sacramenta dandam eſſe gratiam figurabant, noſtra vero ſeptem, gratiam continent, & eam digne ſuſcipientibus conferunt. Et Concilio Triden. ſeſſione 5. in prologo Can. 5. decretum eſt, vt qui per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negauerit, anathema ſit. Et ſeſſ. 7. Can. 6. Si quis dixerit Sacramenta nouæ legis non cõtinere gratiam, quam ſignificant, aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, quaſi ſigna tantum externa ſint acceptæ per fidem gratiæ, vel iuſtitiæ, anathema ſit. Ex qua definitione contra Lutherum conſtat, quod qui ſub his generalibus verbis negauerit, Sacramenta eſſe cauſam gratiæ, nedum temerarius, ſed ſacrilegus eſt habendus: ac demum nec poterit ab hæreſi contra eccleſiaſticas diffinitiones excuſari.

Concilium Tridentinum.

Mens ergo Auguſtini eſt, quod fides eſt neceſſaria in eo qui baptizatur, vt gratiam & remiſſionem peccatorum conſequatur, ſecundum illud Rom. 3. Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti. Et intelligit de adultis, quia paruuli actum fidei habere nequeunt. Quòd ſi quis obicem gratiæ ſacramentali apponat, effectum Sacramenti non ſuſcipiet: & cum infidelitas grauiſſimum ſit peccatum, fit, vt qui in ea perſiſtit, gratiam baptiſmi non conſequatur, neque huiuſmodi infidelis eſt baptizandus, alioquin ſacrilegium eſſet. Nihilominus, ſi quis infidelis Sacramentum intentione eccleſiæ ſuſcipiat, erit verum Sacramentum, ſine gratia tamen: nam ſententia cõis Theologorum eſt, hæreticos verè poſſe baptizare & baptizari, ſi vterque intẽtionẽ eccleſiæ afferat ad baptiſmum licet baptiſmus illis nihil conferat ad ſalutem, quouſque baptizatus ad Eccleſiam reducatur, iuxta verbum Auguſtini, de conſecrat. diſt. 4. Tum valere incipit ad ſalutem baptiſmus, cum fictio veraci confeſſione receſſerit.

TERTIVM QVAESITVM.

An Deus ſit forma rerum.

AVguſtinus ſermone 38. de verbis Domini, iuxta hęc verba, *In principio erat Verbum*, Io. 1. ea enarrans, quædam verba habet, quibus vti ſolent ij, qui diſputandi gratia in ſcholis oſtendere conantur, Deum venire in compoſitionem rerum, inſtar formæ. Eius verba hæc ſunt; Verbum Dei eſt forma quædam, forma non formata, ſed forma omnium formatorum. Doctores Scholaſtici interpretantur ſententiam hanc B. Auguſtini, & dicunt, dictum eius accipiendum eſſe de forma exemplari, hoc eſt, quòd verbum Dei eſt forma exẽplaris, nõ autem forma, quæ eſt altera pars compoſiti.

QVARTVM QVAESITVM.

An Maria & Martha crediderint, ſuum fratrem à Chriſto poſſe ſuſcitari.

AVguſtinus de verbis Domini in Euangelium ſecundum Ioannem, ſerm. 8. inſinuare videtur, Mariam & Martham dubitaſſe Chriſtum fratrem ſuum ſuſcitare poſſe, ſic inquiens: Dominus noſter Chriſtus intendens in lachrymas mulierum, quæ iugibus ſuſpirijs optabant mori cum fratre, ad mauſolęum Lazari vna cum diſcipulis ſuis vel prolixis turbis accelerat: iam enim intra cauatum ſaxum quatuor dies latuit & iacebat: iã flueſcentium membrorum deterrimus fœtor prohibebat acceſſum: iam in cõcauis orbibus tabido ſitu marceſcentes reſederant oculi: iam deficiebat nariũ multitudo: iam rictus oris dentibus nudatis horrebat: iã nudata cute, laxa temporibus cerebri ſedes tegmine attenuato palleſcens, capillis ſubinde rareſcentibus apparebat: iam Maria & Martha ſorores Lazari, quæ Chriſtum frequenter reſuſcitaſſe mortuos viderant, fratrem ſuum poſſe reſuſcitari penitus non credebãt. Ibi verè Chriſtus probatus eſt Deus, vbi tãtum fecit, quantum auſa non eſt etiam ipſa fides optare. Et ſubdit, Lazare, inquit, prodi foras: ideo dicit nomen, ne omnes mortui cogerentur exire. Eandem ſententiam de Chriſti morte confirmat ſermone 1. de tempore, Sabbatho in vigilia Paſchæ de Ioſeph, qui corpus Domini petijt à Pilato, ſermone in ordine 132. ſic inquiens, Poſtquam verò corpus Ieſu humatum eſt, ſtatim potentiam ſuam repetit, qua venerat reditura maieſtas, nam cuius natiuitas hominis oſtẽderat filium, mors prodidit Deum. Cum enim Maria Magdalene veniſſet ad monumentum, quam memorem Saluatoris, amiſſa fide; deuotio in lachrymas compellat, vidẽs reuolutum a foribus lapidem, cum non inueniſſet in ſepulchro Dominum, cœpit acrius dolere, quòd perdiderit & defunctum: mox autem ad Petrum eius diſcipulum peruolat, quem pro meriti qualitate vel fidei maior de eius obitu cura tangebat: nunciat inane ſepulchrum: quæritur corpus ablatum: Petrus verò reſurrectionis Filij Dei & ante crucem conſcius, quam prædixerat ipſe paſſurus, ſub tali nuncio non fleuit, aut doluit, ſed morem ſuum in Diuinis virtutibus ſeruans properat experiri, quod credidit, ad ſepulchrum itaque Domini celeri curſu feſtinat, lætus rediturus, ſi non inueniret, quem quærebat.

Ioan. 11.

Doctores Scholaſtici 3. Sentent. diſt. 24. Sanct. Th. 2. 2. quæſt. 2. & articulo priori quærit, an credere ſit cũ aſſenſu cogitare. Et ſuppoſita diſtinctione, reſpondet Concluſione affirmatiua, quæ diffinitio eſt Auguſtini lib. de prędeſtinatione, cap. 2. Scholaſtici ab hac quęſtione facile ſe expediunt, dicentes, quod credere eſt firmiter aſſentiri citra euidentiam. Et fidem ſic diffiniunt, Fides eſt aſſenſus verus, firmus, obſcurus, & libere cauſatus. Sanct. vero Thom. non admittit quod fides verum dicat aſſenſum, ſed ſolum firmum. Pro quo aduertendum ex Magiſtro, 3. diſt. 23. cap. 4. quod ex Auguſtino ſumpſit, credere multis modis ſumitur. Primo modo prout ſe extendit ad ſcire: & ſic accipit Auguſtinus, 1. lib. Soliloqui. cap. 3. & de veritate, c. 11. & ſic intelligens eſſe eſt credere. Secundo modo ſumitur propriè, & eſt cum aſſenſu cogitare, vt Auguſtinus ait, & 1. Petri. 1. & Ioann. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt. Tertio modo credere pro ſcire vſurpatur, ita quòd confundantur ſic, vt vnum pro alio ſumatur: & in hoc ſenſu ſumit Auguſtinus epiſtola ad Paulinam, cap. 12. Secundo notandum, quod credere ſecundum quod ab Auguſtino & D. Thom.

diffini-

diffinitur, non ſolum ſe extendit ad actum, ſed etiam ad habitum fidei, ſiue verum, ſiue falſum ſit. Patet: nã qui facilè credit, cogitat ſe aſſentiri, vnde fides diuina ad religionem Chriſtianam pertinens, eſt quidem aſſenſus verus, nomen tamen fidei proprijſſimè accepti non dicit aſſenſum verum. Vnde, quando S. Tho. 2.2. quæſt. 1. art. 3. inquit, quod fidei non poteſt ſubeſſe falſum, intelligit de fide, quæ ad religionem Chriſtianã pertinet. Vnde, cum fides proprijſſimè accepta non dicat aſſenſum verum, ſed ſolum firmum, poteſt ei ſubeſſe falſum. Ita 4. Aeneidos inquit Dido.

Credo equidem, nec vana fides, genus eſſe Deorum.

Dido adeò propriè credebat (eſto eſſet falſum) Aeneam eſſe ex genere Deorum, ſicut ego credo Chriſtum eſſe Deum. Præterea, quia ego nunc ita propriè credo eſſe Romam (licet me ignorante eſſet euerſa) ac ſi integra perſeueraret. Item, quia hæc, Quidquid eſt credendum, eſt verum, non eſt vera, imo eſt falſa: nã ſi viri fide digni affirmarent, quòd Turca eſt in Curia Regis noſtri Philippi, & quod ipſi eum viderunt, fides eſſet illis adhibenda: & tamen quod affirmant eſt falſum. Sicuti & miracula, quæ de ſuo Mahometo Saraceni affirmant, nobis conſtat eſſe falſa, & tamen ipſi credunt eſſe vera. Item quia Ariſtot. 6. Ethicor. non poſuit fidem inter virtutes intellectuales, ſicut neque opinionem, eo quod vtrique illarum poteſt falſum ſubeſſe.

Argumentũ primũ contra S. Thom. Contra definitionem tamen fidei aſſignatam à S. Thom. arguitur Primo, quòd etiam opinioni conueniat. Probatur: quia qui opinatur, aſſenſum etiam habet cum cognitione, fides ergo & opinio non differrent. Reſpondetur, negando ſequelam: in rigore enim ſtando differentia eſt, quia licet opinio cum fide in hoc conueniat, quòd de ſe ſicuti fides non dicit aſſenſum verum, differunt tamen in hoc, quia fides aſſenſum dicit firmum, non ſic opinio: vnde definitioni fidei addere licet firmum, vt ſit firmus aſſenſus, vt ab opinione diſtinguatur. Secundo, quia ad fidem pia concurrit affectio cum ratione probabili, ſicuti & ratio probabilis cum demonſtratione ad ſcientificum aſſenſum, opinio vero de ſe ſolum innititur rationi probabili. Quòd ſi inſtes, ſit proteruus, qui ex ſola ratione, quam ipſe pro ſe habet, credit, & tamen ex pia affectione. Reſpondetur, quòd talis aſſenſus non erit fides, ſed potius error vel opinio. Vnde, iſti capitoſi & proterui communiter errant. De per ſe ergo aſſenſus cauſatus ex ratione probabili, dicitur aſſenſus opinatiuus: ſi vero ad aſſenſum illum pia concurrat affectio, vel ſi formidoloſus non ſit, id eſt per accidens: ad aſſenſum verò fidei per ſe requiritur, quod pia concurrat affectio, & quòd firmus ſit aſſenſus.

2. argumẽtum. Secundum argumentum eſt, quia aſſenſus Theologicarum Concluſionum cauſatus eſt ſine formidine, & tamen fides non eſt, ſed ſcientia; definitio ergo fidei non eſt rectè aſſignata. Reſpondemus, propriè loquendo, verum eſſe, quòd non eſt aſſenſus fidei ratio, quia fides authoritati dicentis vel reuelantis innititur: ſciẽtia verò Theologica innititur rationi naturali, ſicuti Auguſtinus de ſpiritu & litera inquit, cap. 31. & in libro de vtilitate credendi, cap. 11. quod ſcimus rationi debemus, quod autem credimus authoritati, nempè, dicentis, vel reuelantis.

Vltimo aduertendum, quòd cum Auguſtinus & S. Thom. dicunt, credere, eſſe cum aſſenſu cogitare, quòd verbum illud, cogitare, ſi ſit circa vniuerſalia, eſt actus intellectus, ſi verò circa ſingularia, eſt actus ſenſus. Vbi Thomiſtæ communiter dicunt de mente S. Thom. eſſe, quòd cognitio ſingularium non eſt actus intellectus, ſaltem directus. Quod tamen ego non credo, nam, ego ſingulariter ſicuti diligo Petrum, ita & intelligo: verba ergo Sanct. Thom. etiam ſunt Ariſto. 3. de Anima, & intelliguntur, quod cognitio vniuerſalium proprie eſt intellectus, quia ſpecies vniuerſales tantum ſunt ibi: poſſumus nihilominus ſingularia intelligere, licet per conuerſionem ad phantaſmata: nihilominus, ſingularia etiam intelligimus per ſpecies vniuerſales, & conuerſionem ad phantaſmata ſingularia.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quòd cum inquit, Mariam & Martham ſorores Lazari, quæ Chriſtum frequenter reſuſcitaſſe mortuos viderant, fratrem ſuum non poſſe reſuſcitare, penitus non credebant, verbo illo, penitus, non excludere omnino fidem humanam, ſed eas habere aſſenſum formidoloſum, quod eum poſſet reſuſcitare, ſicuti eum viderant frequenter mortuos reſuſcitaſſe. Quod ex verbis illius conſtat, Miſerunt ergo ſorores eius ad eum dicentes, Domine, ecce quem amas infirmatur: conſtat autem quòd legatio illa fruſtra & vana eſſet, niſi ſpem & fidem aliqualem, licet formidoloſam, haberent, quod potens erat eum curare & reſuſcitare. Et ſimiliter ex verbis Marthæ, Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus: ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus. Et ex illis, Ego credidi quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti. Quod vero in fide Diuina, gradu aliquo defecerint, cõſtat ex verbis illis Domini, Nonne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei? Ad illud verò, quod ſermone citato inquit. Cum enim Maria Magdalene veniſſet ad monumentum, quam memorem Saluatoris, amiſſa fide, deuotio in lachrymas compellebat, dicimus idem de Apoſtolis ſæpè affirmaſſe, de quo vide ſupra tomo 9. Auguſtini ad primum quæſitum.

QVINTVM QVAESITVM.

An coniugati, ſi humilitatem teneant, Deo dicere poſſint, ſe meliores eſſe ſuperbis caſtis.

AVguſtinus de verbis Domini ſer. 53. explicans illud Ioann. *Qui credit in eum, credit in illum, qui miſit illum*, ſub indicare videtur, coniugalem agentes vitam, ſi humilitatem teneant, ſuperbis caſtis eſſe meliores, inquiens, Si eſt in vobis ſanctitas, timete ne perdatis eam. Vnde per ſuperbiam aliter perijt ſanctitas caſu, ſi adulter fuerit, aliter perijt ſi ſuperbus fiat. Et audeo dicere, coniugalem agentes vitam, ſi teneant humilitatem, ſuperbis caſtis meliores ſunt. Conſideret enim charitas veſtra, quod dico, diabolum attendite: nunquid ei in iudicio Dei obijciendum erit adulterium, aut fornicatio? nihil horum facit qui non habet carnem: ſola enim ſuperbia & inuidia mittit in ignem æternum. Seruo ergo Dei, cui ſurrepſerit ſuperbia, cõtinuo ibi eſt inuidia, non poteſt ſuperbus eſſe non inuidus, inuidia filia eſt ſuperbiæ, ſed iſta mater neſcit eſſe ſterilis, vbi fuerit, continuo parit. Vt autem non ſit in vobis hoc, cogitate perſecutionis tempore, non ſolum Agnetem fuiſſe coronatam virginem, ſed & Criſpinam mulierem. Et forte, quod non dubitatur, aliqui tunc de continentibus defecerunt, & multi de coniugatis pugnauerunt, atque vicerunt. Vnde, non fruſtra dicit Apoſtolus omnibus membris Chriſti, Alterum exiſtimantes ſuperiorem ſibi & honore mutuo præuenientes. Hæc enim ſi cogitetis, nõ eritis apud vos magni, magis enim cogitare debetis quid vobis deſit, quam quod vobis adſit. Quod habes caue ne perdas: quod nondum habes ſupplica vt habeas: in quantis ſis

Ioann. 12.

Philip. 2.

minor

minor tibi cogitandum eſt, non in quantis ſis maior: ſi enim cogitas quantum præceſſiſti alterum, time tumorem: ſi verò cogitas quantum tibi deeſt, adhuc ingemiſcis, & cum ingemiſcis curaris: humilis eris, tutior ambulabis, non præcipitaberis, non inſlaberis.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 4. diſt. 33. S. Tho. 2. 2. q. 152. & ar. 4. quærit, an virginitas excellentior ſit matrimonio. Et reſpondet Concluſione affirmatiua, quam probat primo ex ſententia Hieronymi contra Iouinianum, qui poſuit virginitatē non eſſe matrimonio præferendam, & ex Auguſtino in libro de Virginitate: ibi inquit, Certa ratione, & ſanctarum ſcripturarum authoritate neque peccatum eſſe nuptias inuenimus, neque eas bono aut virginitatis continentiæ, vel etiam vidualis æquamus. Et probatur exemplo Chriſti, qui & matrem Virginem elegit, & ipſe virginitatem ſeruauit. Et ex ſententia Apoſtoli, qui 1. ad Corinth. 7. virginitatem conſulit, tanquam melius bonum, inquiens: Qui matrimonio iungit virginem ſuam, benè facit: qui autem non iungit, melius facit. Ratione idem probatur: tum, quia bonum Diuinum eſt potius humano bono: tū, quia bonum animæ præfertur bono corporis: tum etiam, quia bonum vitæ contemplatiuæ præfertur bono actiuæ. Virginitas autem ordinatur ad bonum animæ ſecundum vitam contemplatiuam, quod eſt cogitare ea quæ Dei ſunt: coniugium autem ordinatur ad bonum corporis, quod eſt multiplicatio generis humani, & pertinet ad vitam actiuam. Quia vir & mulier neceſſe habent cogitare ea quæ mundi ſunt, vt Apoſtolus loco citato inquit. Indubitanter ergo tenendum eſt, quod virginitas præferenda eſt continentiæ coniugali.

Dubium eſt circa quæſtionem hanc, an liceat aſſerere, quod matrimonium eſt dignius & perfectius virginitate. Reſpondeo negatiuè. Hieronymus enim libro quem ſcripſit contra Iouinianum, aſſertionem hanc, Matrimonium eſt melius virginitate, tanquam hæreticam damnat: & id aſſerentes tanquam hæreticos. Siricius etiam Papa epiſtola, quam de hac re ſcripſit ad Africanos, aſſertionem prædictam tanquam hæreticam enunciat: quæ epiſtola fuit recepta in Concilio Turonenſi. Et Paulus de hac re multa nobis tradit, 1. Corinth. 7. vbi conſilium de virginitate dans, inquit: Qui tradit nuptui virginem ſuam, bene facit: ſed qui non tradit, melius facit. Et ſubdit de Virgine loquens: Beatior tamen erit ſi ſic permanſerit, ſcilicet, ſine viro. Item Matt. 19. habetur, ſunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Et ſubdit: Qui poteſt capere capiat. In quem locum Patres omnes concorditer affirmant cœlibatum altioris ordinis & gradus eſſe coniugio. Quod verba illa inſinuant. In regno cœlorum nec nubent, neque nubentur. In quo nobis intelligi datur, quòd eo gradu, quo cœlum a terra diſtat, eodem cęlibatus coniugio præfertur. Sicuti caſtitas Angelorum matrimonio quorumcunque coniugatorum præfertur. Et Magiſter F. Alfonſus de Virues, Hiſpali publicè in Hiſpalenſi eccleſia propoſitionem hanc retractauit, Status tutior ad ſalutem æternam conſequendam coniugatorum eſt, quàm continentium. Quæ fuit ſexta propoſitio ex his, quas publicè retractauit. Septima, quā etiam retractauit, eſt, quod plures ſaluantur ex ſtatu coniugali, quam ex omnibus alijs ſtatibus & conditionibus hominum. Retractauit etiam hanc, quę precedentibus eſt coniuncta, vita actiua eſt magis meritoria, quam uita contemplatiua: quæ omnes propoſitiones, ſi formaliter non ſunt hæreticæ, ſaltem ſunt ſapientes hæreſim, quia ſunt hæreſi propinquæ, & quæ ſecundum ſententiam ſapientum, & omnium Patrum, aduerſantur fidei. Sicuti & iſtæ: Nullus in Hiſpania Euchariſtiam conſecrat, vel non eſt licitum litigare. Conſtat autem quod eadem eſt ratio de iſta. Plures ſaluantur in ſtatu coniugali, quam in cęlibatu, quæ eſt de illis.

Magiſter Virues.

Sed dubiū eſt, an caſtitas Abrahæ ex parte animæ ſe præparantis æqualis fuerit virginitati Ioannis Baptiſtæ. Aug. affirmatiue reſpondet: Multi vero patres contrarium affirmant, & aſſerunt, quod Abrahā non curam habuit an ſtatui eius congrueret virginitatem ſeruare, necne, ſed vitam egit coniugalem caſtam & ſanctam. Nos tamen dicimus primo, quod ad exercitium multi viri iuſti curant de huiuſmodi propoſito & animæ pręparatione, quid amplius expediat, vel quid impediat, vt celerius, & ſine impedimento vllo ad patriam feſtinent. Secundo dico, quod promptitudo Abrahæ fuit ad placendum Deo in omnibus, quę Deus vellet, & ipſe cum eius auxilio potens eſſet. An vero propoſitum in vtroque, & animi pręparatio æqualis fuerit, dubium eſt. Et ideo dico, quod Deus ſcit quis eorum ſanctior fuerit. Nā licèt ex multis uideatur, quod Baptiſta fuerit ſanctior, Deus tamen, qui ponderator eſt ſpirituum, tantum ſcit, ideo diffinitionem quæſtionis huius ipſi relinquamus.

Pro B. Auguſtino reſpondemus ex doctrina adducta, quod cum aſſeruit, Audeo dicere coniugalē agentes vitam, ſi teneant humilitatem, ſuperbis caſtis meliores ſunt, non comparat ſtatum coniugalem ſtatui caſtitatis: cum loco adducto in libro de virginitate, affirmet caſtitatem vidualem pręferendam eſſe caſtitati coniugali, ſed ſolum in particulari comparat vitā coniugati humilis, ſtatui caſti ſuperbi. Et in indiuiduo non obſtat, quod caſtus ſuperbus damnetur, & coniugatus humilis vitam conſequatur ęternam. Si tamen comparatio fiat dignitatis ſtatus vnius ad conditionem alterius, mens Auguſtini eſt nota, quod ſtatus caſtitatis eſt dignior ſtatu coniugatorum. Sicuti licèt vita contemplatiua a toto genere dignior ſit vita actiua, aliquis tamen actus vitæ actiuæ dignior & excellentior poteſt eſſe, quam aliquis actus vitę contemplatiuę. Si tamen comparatio fiat ſupremi actus generis, & ſtatus vnius ad ſupremum alterius, actus ſupremus caſtitatis excedit ſupremum actum coniugij: & ſupremus uitæ contemplatiuæ ſupremum vitæ actiuæ. Et in fine eiuſdem ſermonis inquit: Melior eſt virginalis ſanctitas, quàm pudicitia coniugalis. Iſta duo, ſi ſimul comparētur, melius eſt illud quā illud, quis dubitat? Sed addendo alia duo ſuperbiam & humilitatem, interrogo vos, quid eſt melius ſuperbia an humilitas? &c.

SEXTVM QVAESITVM.

An ſi humanitas Chriſti à Verbo dimitteretur, adoranda eſſet.

AVguſtinus de verbis Domini, ſer. 58. inſinuate videtur, humanitatem Chriſti ſi à Verbo ſepararetur adorandam non eſſe: nam in fine ſermonis explicans locū hūc Pauli, *Et coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quā creatori, qui eſt benedictus in ſecula*, & ad Galat. *Sed tunc ignorantes Deum his, qui natura non ſunt dii, ſeruiebatis*, inquit: Sed illi, nempe hęretici, ad hęc explicabunt & dicent, quid quod carnem eius quam creaturam eſſe non negas ſimul cum Diuinitate adoras? atque ei non minus quam Diuinitati deſeruis? Ego Dominicam carnem imo perfectam in Chriſto humanitatem propterea adoro, quòd a Diuinitate ſuſcepta, atque Deitati vnita eſt: vt non alium atque alium,

Rom. 8.
Galat. 4.

alium, ſed vnum eundemque Deum & hominem Dei filium cófitear. Denique ſi hominem ſeparaueris a Deo, vt Photinus vel Paulus Samoſatenus, ibi ego nunquam credo, neque ſeruio: velut ſi quis noſtrum aut purpurã aut diadema regale iacens inueniat, nunquid ea conabitur adorare? cum verò eis rex fuerit indutus, periculũ mortis incurrit, ſi ea ſimul cum rege quis adorare contempſerit. Ita etiam in Chriſto Domino humanitatem non ſolam aut nudam, ſed Diuinitati ſuæ vnitam, vnum Dei filium verum Deum & hominem verum, qui adorare contempſerit, æternæ mortis pœnam patitur.

Doctores Scholaſtici, 3 Sent. diſt. 9. S. Tho. 3. parte, q. 25. de adoratione Chriſti, & art. 2. quærit, an humanitas Chriſti ſit adoranda adoratione latriæ. Et reſpõdet affirmatiue, & probat authoritate Damaſceni, qui in 3. libro inquit: Adoratur autem caro Chriſti incarnato Verbo Deo, non propter ſeipſam, ſed propter vnitum ei ſecundum hypoſtaſim Verbũ Dei. Et ratione, **1. Ratio.** quæ hæc eſt. Humanitas adoratur propter Verbum illi vnitum, ſed Verbum adoratur adoratione latriæ, ergo & humanitas. Pro cuius explicatione nota, quòd Chriſti humanitas poteſt adorari dupliciter: licèt Chriſti perſona dicatur prius adorari qaam humanitas, quoniam adoratio eſt ſubſiſtentium: primo adoratur humanitas tanquam res adorata: vnde humanitatem adorare, idem eſt, quod Verbum ipſum adorare, ſicuti veſtem & imaginem regis adorare, eſt regem ipſum adorare: ſi ergo Verbum adoratur **2. Ratio.** adoratione latriæ, ergo & humanitas. Secundo, humanitas adorari poteſt non in quantum humanitas Chriſti, ſed vt eſt ratio adorationis: & hoc modo adoratio humanitatis non eſt latriæ, ſed duliæ. Aduertendum ſecundo, quod Chriſti perſona duabus adorationibus adoratur: prima, latriæ ratione Diuinitatis: ſecunda, duliæ, propter humanitatem. Neque hoc inconuenit: ipſi enim Deo duplicem damus adorationem: prior eſt latriæ, ratione creationis, quia nos creauit: alia verò eſt duliæ, quia gubernator eſt creaturarum omnium.

Dubium. Dubium eſt, an creaturæ ſint adorandæ. Et an illis aliquo modo adoratio conueniat. Ad quod dico, quòd adoratio ex vi vocabuli, conuenit creaturis. Et quòd ita ſit, probatur: nam Geneſ. 18. Abraham tres Angelos adorauit, & 2. Reg. 12. Nathan in terra pronus Dauid adorauit, & Geneſ. 33. Eſau adorauit Iacob, & Geneſ. 43. Ioſeph a fratribus ſuis eſt adoratus, & Apocal. vltimo Ioannes Angelum adorare voluit. Quòd ſi arguas, quia Ioannes ibidem ab Angelo eſt prohibitus eum adorare, inquiente: Vide, ne feceris, conſeruus enim tuus ſum, non ergo licet creaturam adorare. Reſpondetur, negando ſequelam, quia Ioannes, qui id tentauit, mortaliter delinquere non poterat, quia in gratia erat confirmatus, & ideò id licuit ei facere. Ratio autem quare Angelus eum prohibuit, eſt duplex. Prima, propter naturæ humanæ dignitatem poſt Chriſti reſurrectionem manifeſtandam. Secunda ratio eſt, propter occaſionem idolatriæ vitandam. Contra hoc tamen eſt argumentum, quoniam Mardochæus noluit Aman adorare, timens ne Dei honorem ad homines transferret, Hæſter cap. 17. Adoratio ergo ſoli Deo & non creaturis debetur. Caietanus loco citato reſpondet, quòd licuit Aman à Mardochæo adorari, genua coram illo flectendo, & in cóſpectu eius ſe proſtrando, quia tũc conſuetudo erat adorandi Principes, & apud Iudæos in vſu erat. Addit tñ, quod Mardochæus laudabiliter fecit, nolens illum adorare, quia Aman inimicus erat Iudęorũ, & vt 1. Reg. 15. habetur, erat de ſtirpe Regis occiſi a Samuele. Item, ad euitandam idolatriam fuit conſuetudo introducta, ꝙ Principes non adorentur.

Hoc ſuppoſito, noſſe oportet, quid ſit adoratio. Reſpondeo, quod eſt honor redditus alicui in ſignũ ſeruitutis & ſubiectionis. Ex quo ſequitur, quòd adoratio eſt ſpecies honoris, ſicut Deum, Principes, & homines adoramus. Adoratio autem iſta in ſua ratione eſt triplex, ſcilicèt, latriæ, duliæ, & hyperduliæ. Latriæ eſt adoratio Deo exhibita in ſingum ſubiectionis & ſupremi dominij. Vnde ſequitur, quòd qui adoratione hac creaturam adorat, eſt idololatra. Hæc autem adoratio latriæ eſt duplex: interior ſcilicèt, & exterior: interior eſt ſubiectio quædam, qua anima Deo ſe libenter ſubijcit: in qua duo actus includuntur, ſcilicèt, voluntatis, & intellectus. Intellectus eſt cognitio, qua anima Deum tanquam ſupremum Dominum & vniuerſi creatorem ac gubernatorem cognoſcit: hic autem ſolus actus ſufficiens non eſt ad Deum adorandum, quia dæmones actum illum habent, Credunt enim & contremiſcunt, ſicuti Iacobus ait, & tamen Deum non adorant. Ideo ſecundus actus voluntatis requiritur, qui eſt complacentia, qua quis ſibi complacet, quòd ſit Deo ſubiectus. Et vt ſpecialius loquamur, eſt complacentia, qua anima vult Deo ſubijci. Quod ſi quæras, adoratio interior pro quo ſupponat, an pro actu intellectus vel voluntatis, an pro aggregato ex vtroque? Reſpondeo, quòd ſupponit pro actu voluntatis, hoc eſt, pro volitione illa, qua anima vult & eligit ſe Deo ſubijcere, connotando actum intellectus, nempè, quod ipſum agnoſcat tanquam creaturarum Dominum ſupremum. Vndè poteſt etiam hoc modo diffiniri. Adoratio interior eſt volitio, qua voluntas vult ſe Deo ſubijcere, ipſum agnoſcendo, tanquam Dominum ſupremum.

Latria verò exterior eſt geſtus quidam, & corporalis motus, quo quis ſubiectionem illam interiorem profitetur Deo debitam in ſignum ſupremi dominij: ſicuti eſt adoratio, qua quis in terram pronus & genibus flexis orat. Quòd ſi quæras, an aliquis actus exterior de ſe ſubiectionem illam ſignificet, quam Deo interius tribuimus per interiorem adorationem. Ad hoc dico Primò, quòd de ſe nullus motus exterior huiuſmodi cultum ſignificat, neque excellentiam talis cultus habet, pluſquam manum vel pedem mouere: nam apud Venetos, neque Italos, neque Luſitanos, non eſt ſignum honoris caput aperire, quia illud non aperiunt, ſed ſolum caput inclinant. Secundo dico, quòd actus iſti exteriores excellentiam illam & ſubiectionem non expoſitione formali, ſed ex conſuetudine ſignificant. Tertiò dico, quòd actus aliqui huiuſmodi & corporis motus habent accommodationem quandam ad ſignificandam ſubiectionem noſtram & excellentiam alterius, ſicuti eſt proſtratio in terra, & genuflexio.

Dubium tamen eſt, an ſit adoratio aliqua ſoli Deo exhibita, quæ creaturis non exhibeatur. Ratio dubitandi eſt, quia videtur, quod quamcunque exteriorem adorationem Deo exhibemus, eandem creaturis exhibeamus: quoniam ſicuti genua coram Deo flectimus, & caput aperimus, ſic & coram hominibus. Dico ad hoc primo, quòd adoratio aliqua Deo eſt debita, quæ nullo modo poteſt creaturis exhiberi. Probo: quia adoratio fit in ſignum ſubiectionis & ſupremi dominij, quod Deus ſupra nos habet: ſubiectio autem, qua Deo & creaturæ ſubijcimur, ſunt diuerſæ rationis. Hominibus enim ſolo iure humano ſubijcimur, Papæ, Regibus, & Principibus iure naturali & Diuino: Deo autem omni iure, ſcilicet, Naturali, Diuino, & Humano, & iure creationis, gubernationis, & conſeruationis. Aliqua ergo adoratio ratione hac ſoli Deo eſt debita, quæ creaturis non debetur. Secundo dico, adorationem interiorem, quã

Deo exhibemus, neque tenemur, neq; poſſumus creaturis exhibere, nempe, recognitionem illam, qua Deũ ſupremum Dominum eſſe recognoſcimus: & complacentiam qua in ſubiectione illa nobis ipſis complacemus. Vnde, Deus cultum habet internum ita iure ſibi dicatum, ut nefas ſit, cultum illum creaturæ alicui exhibere. Ideo Paulus ad Roman. 5. inter cætera gentium delicta illorum idololatriam repræhendit, inquiens: Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, &c. Et tandem concludit, in pœnam tanti delicti omni iniquitate fuiſſe repletos. Tertio dico, ꝙ vt in plurimum eadem exteriori adoratione Deum & creaturas adoramus, quod, vt Auguſtinus inquit lib. 10. de Ciuitate Dei, ex abuſu & conſuetudine peſſima hominum prouenit. Quarto dico, quòd adoratio aliqua exterior Deo exhibetur, quam hominibus non exhibemus, nempè, pectoris percuſſio, thurificatio, oblatio ſacrificij, & omnia illa, quæ tam in cultum, quàm in ſacrificium Diuinum ordinantur. Flectere autem genua huiuſmodi, vtcumque conditionis eſt, licet ex conſuetudine peſſima introductum ſit, vt & creaturis genua flectamus: quod vt Auguſtinus ait, ex nimia adulatione Principum pullulauit.

Dubium. Dubium tamen eſt, an adorationi ſit locus aliquis determinatus. Reſpondeo, quòd ex neceſſitate non eſt locus aliquis diffinitus: benè tamen ſecundum congruentiam: & hoc non propter Deum, quaſi certo & determinato loco concludatur, ſed ratione ipſius adorationis, quæ conuenientius in eccleſia quàm alibi fit: nam in eccleſia homo maiorem deuotionem & reuerentiam ratione Sacramenti quam loco alio habet. Conſecratio etiam loci & adorantium concurſus deuotionem excitat. Ex quo ſequitur, quòd cæteris paribus, oratio, quæ in eccleſia fit, potius exauditur a Deo, quàm illa quæ extra eccleſiam fit. Item, adorationes & orationes, quæ in loco ſacro fiũt, virtute conſecrationis eccleſię effectum ſpecialem ſortiuntur. Vnde, ſicut ſtat duos martyrium pati: & vnũ ratione Sacramenti cõfirmationis vſque ad mortem perſeuerare: & alterum propter defectum Sacramenti illius deficere: ita etiam ſtat, vnum, qui in eccleſia orat, impetrare: & alterum quod petit nõ obtinere. Et quòd homo potius in templo quam loco alio exaudiatur, conſtat ex oratione Salomonis, 3. Reg. 8.

Dubium. Dubium etiam, eſt quare nos ad Oriẽtem oramus, & eccleſiæ verſus Orientem ædificentur. Reſpondeo Primo, quod motus cœli in Oriente incipit, & quodammodo ſignificatur, & datur intelligi, Deum principium omnium creaturarum eſſe. Secundo, quia Chriſtus Dominus verſus Orientem ad cœlum conſcendit: & terreſtris paradiſus verſus Orientem eſt ſitus. Et tandem, vt Tertullianus inquit, quia conſuetudo hæc à temporibus Apoſtolorum in Eccleſia eſt iam recepta. Item, quia Chriſtus ad iudicandum ex Oriente eſt venturus, iuxta illud, Sicut fulgur exit ab Oriente, ita erit aduentus filij hominis. Hæc de latria ſufficiant.

Dulia & hyperdulia: duo iſta nomina idem quod ſeruitus ſignificant. Nomen tamen iſtud, dulia, communiter vſurpatur propriè & a proprietate. Primo modo, dulia eſt reuerentia alicui propter excellentiã aliquam exhibita: & hoc modo non conuertitur cum ſeruitute, neque cum honore, quoniam aliquando ſeruitus & honor alicui exhibentur propter metum, vel propter ſpem temporalis commodi, vel propter amicitiam. Et iſto modo dulia eſt quædam ſpecies honoris, quia quidquid eſt dulia, eſt honor, & vt ſic, nõ diſtinguitur à latria, niſi ſicut genus à ſpecie. Secundo notandum, quòd honor & reuerentia aliquando exhibetur alicui propter excellentiam aliquam pluribus communem: ſicuti Abbatem veneramur, quia prælatus eſt: alium verò propter ſpecialem aliquam virtutem. Et hæc reuerentia dulia dicitur. Aliquando verò reuerentia alicui exhibetur propter excellentiam aliquam ſingularem: & talis dicitur hyperdulia, vt quando B. Virginem veneramur, vel Chriſti humanitatem. Vnde ſanctos adoratione duliæ adoramus: Chriſti verò humanitatẽ & B. Virginem adoratione hyperduliæ, licet ſæpè dulia pro hyperdulia vtamur, vt S. Th. loco citato ait, quod Chriſti humanitas propter perfectionem humanitatis adoratione duliæ adoratur. Alio etiam modo dulia propriè vſurpatur pro reuerentia alicui exhibita in ſignum ſeruitutis & ſubiectionis: & ſic dulia idem eſt, quod ſeruitus, & non diſtinguitur a latria. ſed eſt genus ad illam. Et ita vſurpat Sanct. Thom. loco citato, quando inquit, quòd honor latriæ debetur Deo propter Deitatem, & duliæ propter dominium, quo creaturas gubernat, qui honor etiam eſt latriæ quia Deo exhibitus in ſignum ſupremi dominij. Et iſto modo neque ſanctos, neque Virginem, neque Angelos adoramus, quia non ſunt domini noſtri.

Alio modo dulia accipitur à proprietate: & eſt reuerentia creaturæ in ſignum ſeruitutis exhibita. Et hac dulia Principes & ſuperiores noſtros honoramus. Et vt ſic, dulia ſpecies eſt contra latriam diſtincta. Vnde in materia hac dulia & hyperdulia communiter vtimur tanquam ſpeciebus a latria diſtinctis. Et ſic intelligimus, cum aſſerimus ſanctos dulia, & Chriſti humanitatem & Beatam Virginem hyperdulia adorari. Ex quibus ſequitur, quòd adoratio latriæ ſoli Deo eſt debita: hyperduliæ Chriſti humanitati & B. Virgini: duliæ vero ſanctis. Vnde in omni lege naturæ ſcripta & gratiæ, homines, ipſa natura dictante, ſemper peculiari cultu & honore Deum ſunt venerati, diſtincto ab honoribus, quibus ſanctos colebant: quem cultum creaturis non exhibebant, quia iure naturæ ſicuti homo ex anima & corpore conſtat, ita tenetur Deum externo & interno cultu colere, iuxta illud ad Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Et ideo oportuit, quod in qualibet Republica eſſet honor certus ad Deum venerandum, quo neque creaturæ, neque etiam ſancti ipſi coli valerent. Tum etiam, quia nulla natio fuit, neque gens adeò barbara, quæ ſacrificia aliqua & honores non haberent, quibus idola ſua colerent. Et hinc eſt, quod lege veteri Deus filijs Iſrael ſacrificia ſpecialia perſcripſit, quibus Deum colerent. Et in lege gratiæ ſacrificium habemus miſſæ, quo ipſum tanquam principium & finem omnium bonorum colimus.

His ſuppoſitis, eſt primum dubium, an Chriſti humanitas adoratione latriæ ſit adoranda. De quo ſunt opiniones, quas Magiſt. 3. diſtinct. 9. refert. Prima eſt, aſſerentium, quòd Chriſti humanitas ſolum eſt adoranda adoratione hyperduliæ. Sanct. Thom. loco citato tenet eſſe adorandam adoratione latriæ. Subſcribunt illi Durandus ea. diſtinctione. queſt. 2. Marſilius, 3. q. 8. art. 2. Et eſt communis opinio Theologorum, quæ eſt diffinita quinta Synodo generali. Gabriel eadẽ diſtinctione, quæſtione vltima, ait, quòd latria dupliciter accipitur. Primo modo, pro reuerentia & ſeruitute ſoli Deo debita: & hoc modo inquit capitur propriè, & ſic Chriſti humanitas non eſt adoranda adoratione latriæ, quia eſt creatura: alio modo capitur largè pro ſeruitute, quæ debetur creaturæ Verbo vnitæ: & hoc modo Chriſti humanitas eſt adoranda adoratione latriæ. Contra hanc tamen ſententiam, quæ etiam eſt modernorum, arguitur Primo, quia aſſerere quod iſti dicunt, eſt nihil dicere: nam inquiunt, quòd ſi latria accipitur pro adoratione, quæ debetur huma-

humanitati Chriſti, humanitas eſt adorabilis adoratione latriæ, quod eſt nihil dicere. Secundo, quia iſta nominum diſtinctio commentitia eſt, & a nullo Doctore vſurpatur. Tertio, quia iſti dicunt, quòd Chriſti humanitas eſt adorabilis vna adoratione latriæ, & alia adoratione diſtincta: ſed re vera oppoſitum eſt diffinitum Synodo illa V. generali, nempè, quod in Chriſto ratione humanitatis & Diuinitatis non ſunt diuerſæ adorationes, ita vt adoratione, qua adoratur humanitas, non adoretur Chriſtus, vel è conuerſo. Et ita ſimpliciter tenēdum eſt, quòd Chriſti humanitas propriè adoratione latriæ eſt adorabilis, vt S. Thom. ait. Et probatur: quia adoramus humanitatem Chriſti propter vnionem ad ipſum Verbum, Verbum autem adoramus adoratione latriæ, ergo & humanitatem. Item, quicunque adorat Regem, humanitatem regis adorat, ergo qui adorat Verbum, eadem adoratione humanitatem eius adorat. Ideo mentem S. Thom. ſequentibus dictis explicamus.

Primum dictum. In Chriſto ſunt adorationes plures diſtinctæ, quibus adoratur nempè, latriæ, ratione Diuinitatis: & hyperduliæ, propter humanitatem. Quod ſi arguas, quia quinta Synodo generali diffinitur, quod vnica adoratione Verbum incarnatum adoratur, cum propria carne ipſius. Reſpondetur Primo, quod Caietanus loco citato non rectè mentem S. Thom. intellexit: ait enim, quòd Chriſto vnica ſolum debetur adoratio: & intelligit quod humanitas vna adoratione adoratur, qua non adoratur Chriſtus: quod eſt cōtra S. Thom. ad ſecundum argumentum, vbi inquit, quòd Chriſtus duabus adorationibus adoratur: Ideo ad argumentum reſpondemus, quod quinta illa Synodus idem diffinit quod S. Tho. ait, nempè, quod eadem adoratione, qua Chriſtus adoratur, adoratur eius humanitas: & eadem, qua adoratur humanitas, adoratur & Chriſtus. Nihilominus ſunt plures adorationes, nempè, latriæ, & duliæ. Nam ſi humanitas nō intelligatur vt res adorata, idem eſt Chriſtum adorare & humanitatem: ſicuti adorare veſtem Regis, & Regem veſtitum. Quòd ſi inſurgas, adoratio eſt ſubſiſtētium, vt S. Tho. ait loco citato, artic. 1. falsò ergo præſupponitur quòd humanitas adoretur, cum non ſit per ſe ſubſiſtens. Reſpondetur, quod propriè adoratur ſuppoſitū, partes verò impropriè: at verò, humanitas propriè adoratur, licèt non ita propriè ſicuti ſuppoſitum: neque eſt eadē ratio de partibus & humanitate, quia partes conſtituunt totum in eſſe integrali totius, & in eſſe ſuppoſiti: humanitas verò conſtituit ſuppoſitum in eſſe ſuppoſiti. Item, quia actiones dicuntur ſingularium, id eſt, ſubſtantiarum totalium: & iſto modo partes non ſunt totales ſicuti eſt ſubſtantia.

Et pro ampliori explicatione, ſcilicèt, quod nullus poteſt humanitatem adorare ſine hoc quòd Chriſtus adoretur, & è conuerſo, probatur Primo; non eſt poſſibile partes alicuius laudare quin laudemus & totum: ſicuti oculos Socratis quin Socratem laudemus, neque alicui parti reuerentiam exhibere quin toti exhibeamus, vt manus & pedem alicuius oſculari, quin totum veneremur, ergo, neque poſſibile eſt humanitatem adorare, quin Chriſtum adoremus: ſicuti poſſibile non eſt, veſtem Regis adorare, & non Regem: maximè, quia magis intrinſecum ordinem habet humanitas ad Chriſtum, quam veſtis ad veſtitum. Secundo, iniuria nequit humanitati inferri, quin Verbo Diuino inferatur: nam ſi humanitas flagellatur, ſimiliter & Verbum, & ita de alijs: non ergo poſſumus humanitatem adorare quin eandem adorationem exhibeamus Verbo: non enim eſt maior ratio de vno quam de alio. Item, quis diceret, quòd humanitas mea honorari non valet, quin ego afficiar honore? ſic ergo de humanitate Chriſti. Quòd ſi arguas ex illo Pſalm. Adorate ſcabellum pedum eius, quia ſanctum eſt. Vbi gloſſa, caro a Dei Verbo aſſumpta ſine impietate adoratur a nobis: nemo enim eius carnem ſpiritualiter manducat, niſi qui prius adorat. Et ait, Non illa dico adoratione, quæ eſt latria, quæ ſoli creatori debetur. Reſpondetur, quòd gloſſa in hoc non eſt tenenda, quia ſignificat quod humanitas poteſt aliqua adoratione adorari, qua Chriſtus non adoratur, & è contra. S. Thom. ad primum non negat gloſſam. Et dicit duo: primum, quòd non poteſt caro Chriſti ſeorſum ab eius Diuinitate adorari, & è contra, abſque eo quòd in Chriſto ſint duo ſuppoſita. Eius verba hæc ſunt; Hoc enim contingeret hoc modo, ſi eſſet alia hypoſtaſis Dei, & alia hominis. In quo innuit, quòd gloſſæ intentio eſt, quòd conditionalis iſta eſt vera, ſi humanitas intelligeretur vt ſeparata a Verbo, & illi adorationem aliquam exhibere poſſemus, qua non adoratur Diuinitas, illa eſſet hyperduliæ, & non latriæ. Ex quo conſtat, quòd Sanct. Tho. non vult concedere, quòd poſſimus humanitatem adorare, quin adoretur Diuinitas.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Dubium tamen eſt, an Chriſti humanitas propriè adoretur adoratione latriæ. Durandus diſtinctio. 9. quæſtio. 2. tenet, quòd propriè adoratione latriæ non adoratur, ſed ſolum de per accidens. Marſilius, quæſt. 8. artic. 2. inquit, quòd adoratur adoratione latriæ per quandam redundantiam, quia quando adoratur perſona, adoratur etiam quidquid eſt de ſubſtantia perſonæ. Ego autem dico falſum hoc eſſe, quia materia & forma propriè non adorantur. Secundo dico, quòd quando Chriſtum adoramus, ita propriè adoramus humanitatem, ſicuti Diuinitatem, licet adoratio latriæ humanitati conueniat ratione Diuinitatis. Probatur, quia qui adorat Regem, propriè adorat humanitatem Regis, ergo qui adorat Diuinitatem Chriſti, propriè adorat eius humanitatem, quia duæ naturæ ſunt in eodem ſuppoſito vnitæ.

Dubium tamen eſt, an ſi quis conſideret humanitatem Chriſti ſecundum ſe ſolam, & vt ſic, velit cum ea loqui, an poſſit illam adoratione latriæ adorare. **Dubium.** Marſilius, quæſtio. 8. artic. 2. Conclusione 3. ad tertium, inquit, quòd qui illo modo humanitatem adoraret, peccaret. Magiſter Victoria contrariam aſſertionem tenuit: & ait, quòd talis adoratione latriæ poſſet humanitatem adorare. Ratio eſt: quia in humanitate adoratur Diuinitas. Addit ſecundo, quod qui vellet orationem ad humanitatem dirigere, licèt & benè facit, licet melius eſſet illam ad verbum dirigere: ſi tamen orationem ad humanitatem ordinet, debet cum illa ſicuti cum Deo loqui, dicens Miſerere mei, Deus, vel, Parce mihi Domine. Ratio eſt, quia ſi crucem adoramus adoratione latriæ, & cum ea loquimur dicentes, O Crux aue ſpes vnica mundi, &c. Cur & humanitatem ſecundum ſe conſideratam non adorabimus, & cum ea non loquamur? Quòd ſi arguas, quia verba illa, Miſerere mei Deus, & ſimilia, non dirigimus ad humanitatem, neque veneramur niſi ſolam Diuinitatem, non ergo humanitati conueniunt. Reſpondeo, negando ſequelam: ſat enim eſt, ad hoc quòd humanitas per verba illa adoretur, quòd adoretur Diuinitas, nam neceſſario, vt probauimus, eadem adoratione, qua humanitas adoratur, adoratur Diuinitas, & è contra. Quòd ſi inſtes, quia cum loquimur cum humanitate, falſum aſſerimus, cum dicimus, Miſerere mei Deus. Reſpondet, quod eſt ita, quia oratio de ſe non eſt propoſitio vera neque falſa, & ideò in oratione falſitas eſſe non poteſt. Secundo dico, quod per verba, quæ ſunt propria Deo, & illi ſoli conueniunt, maximè ſi Sacramentum reſpiciamus verè & propriè corpus & ſanguinem Chriſti adoratio-

ne latriæ adoramus, ſicuti cum dicimus, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, &c. Item quando Angeli Dei perſona Patribus ſanctis apparebant, adoratione latriæ eos adorabant Patres, & cum ipſis ſicuti cum ipſo Deo loquebantur, & nomina Dei illis tribuebant: rectius ergo id fieri poteſt cum loquimur cum humanitate Chriſti: poſſumus ergo illi nomina Diuina tribuere. Item, experientia hoc docet in honoribus, quos illis exhibemus, qui in loco Regis ſunt conſtituti, quos honore Regio veneramur, & eiſdem nominibus: nam his qui præſunt in ſupremo Regis Conſilio, altitudines, vel altezza dicimus: congruentius ergo cum Chriſti humanitate loqui licet, ac ſi cum Deo ipſo loquamur. Non tamen licet cum humanitate ſicuti cum creatura ſeparata a Verbo loqui.

Scotus. Dubium vltimum eſt, an Chriſtus ratione humanitatis adorandus ſit duliç, & hyperduliç adoratione. Scotus tenet, quòd eſt adorandus adoratione latriæ. Probat: quia Chriſtus ratione humanitatis nos redemit, ſed amplius debemus Chriſto ratione redemptionis, quam ratione creationis, ſi ergo ratione creationis eſt adorandus adoratione latriæ, ergo ratione redemptionis: atque adeo ratione humanitatis adorandus eſt adoratione latriæ, & non hyperduliæ. Ad hoc dicimus Primo, quod Chriſtus nos redemit non ſolū ratione humanitatis, ſed quia Deus & homo erat; neque ſi Deus non fuiſſet, poſſet nos redimere de toto rigore iuſtitiæ, ſicuti de facto redemit. Secundo dico, quod licèt ratione humanitatis, quia nos redemit, eſt adorandus adoratione latriæ, poteſt etiam ratione humanitatis hyperduliæ adoratione adorari. Ratio eſt: quia in humanitate ſunt multæ cauſæ adorationis. Vna eſt latriæ, quia inſtrumentum redemptionis humanæ. Altera hyperduliæ, propter plenitudinem gratiæ & virtutum. Item, quia ſi humanitas in proprio ſuppoſito eſſet, dulia & hyperdulia adoratione eſſet adorabilis, propter excellentias quas ſuppoſitum illud habuit: omnem autem perfectionem, proprietatem, & prædicata, quæ humanitas habuit, communicaret proprio ſuppoſito, ergo & Chriſto, per regulam ſupra poſitam, & ratione communicationis idiomatum. Adoranda ergo eſt Chriſti humanitas, contra ſententiam Scoti, adoratione hyperduliæ. Vualdenſis de Sacramentis, cap. 119. ſubſcribit ſententiæ Scoti. Et confirmat illam authoritatibus ſcripturæ, Apoc. 5. de Deo ſuper thronum ſedente, & agno, cui eſt benedictio, gloria, & poteſtas in ſęcula ſęculorum, & Apoc. 24. Seniores illi, qui cytharis canebant, ceciderunt coram agno. & ad Philippenſ. 2. In nomine Ieſu omne genu flectatur, &c. Ex quibus videtur, quòd Chriſtus ratione humanitatis adoretur adoratione latriæ. Reſpondetur, quòd licèt ita ſit, authoritates tamen iſtæ non probant, quòd Chriſtus non ſit adorabilis ratione humanitatis adoratione hyperduliæ: conſequentia enim iſta infirma eſt, Chriſtus eſt adorabilis adoratione latriæ, ergo non hyperduliæ.

Vualdēſis

Dubium. Quod ſi quæras, ita eſt adorabilis, quare ergo ei adorationem hanc non exhibemus? Reſpondeo, quòd ratio eſt, ne hæreticis detur occaſio ſuſpicandi, quod Chriſtus eſt creatura, & purus homo. Vnde, licèt Chriſtus regnum temporale accepiſſet, vocandus non eſſet temporalis Rex, quia talis honor illi exhibitus, adoratio eſſet hyperduliæ. Et ex hac doctrina reſpondemus ad quæſtionem illam, ſcilicèt, quare non oramus Chriſtum, vt oret Patrem pro nobis, ſed vt ipſe miſereatur noſtri, maximè, cum ipſe ſemper pro nobis Patrem interpellet, iuxta illud 1. Io. 2. Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtū, qui interpellat pro nobis. Ratio huius eſt: quia ipſum orare, vt pro nobis oret, eſt hyperduliæ adoratio quędam; rogare verò vt noſtri miſereatur, eſt latriæ. Et ita optima conſuetudo eccleſiæ eſt orandi, & adorādi Chriſtum adoratione latriæ, ne detur occaſio errandi. Et quando duplici honore aliquem veneramur, tenemur ſupremo & non inferiori honore venerari.

Pro B. Auguſtino reſpondemus, quòd cum dixit, ſi hominem ſeparaueris à Deo, vt Photinus vel Paulus Samoſatenus, illi ego nūquā credo, neque ſeruio: velut ſi quis noſtrū aut purpuram aut diadema Regale iacens inueniat, nūquid ea conabitur adorare? impugnabat hæreticos aſſerentes Chriſtum eſſe puram creaturam, neque vllo modo adorandum: non tamen negat quin humanitas Chriſti ſit adoranda: quia ſi Cruci, quia ſignificat & repreſentat Chriſtum crucifixum, & quia tetigit membra eius, & quia ſanguine eius fuit perfuſa, debetur adoratio latriæ, & oppoſitum eſt hæreticum, quāto ergo fortius & rationabilius Chriſti humanitati latriæ adoratio erit debita, cum fuerit inſtrumentum redemptionis noſtræ Diuinitati coniunctum, & ſanguis, qui pretium fuit redemptionis noſtræ, ex eius latere fluxerit? Quantumcunque ergo a Verbo ſeparata conſideretur, adoratione vtraque, latriæ & hyperduliæ humanitas eſt adoranda. Quod ipſe Auguſtinus ſequentibus verbis fatetur, inquiens: Cum verò eis Rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, ſi ea ſimul cum rege quis adorare contempſerit; ita etiam in Chriſto Domino humanitatem non ſolam aut nudam, ſed Diuinitati ſuæ vnitam, vnum Dei Filium, Deum verum, & hominem verum, qui adorare contempſerit, æternæ mortis pœnam patitur. Quibus verbis non non negat ratione habitudinis, quam habuit ad Verbum, negandam eſſe humanitati adorationem, quam Cruci eadem ratione tribuimus.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An pij & impij die Iudicij formam Dei videbunt.

Auguſtinus de verbis Domini ſerm. 64. in Ioann. in verba illa, ***Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei: & qui audierint viuent***, aſſerere videtur, ſolos bonos & iuſtos formam Dei eſſe viſuros, inquiens: Iudex hic erit filius hominis, forma illa iudicabit hic, quæ iudicata eſt: audite & intelligite, iam Propheta dixerat, Videbunt quem pupugerunt, ipſam formam videbunt quam lancea percuſſerunt: ſedebit Iudex, qui extitit ſub iudice: damnabit veros reos, qui factus eſt falſus reus: ipſe veniet, forma illa veniet. Et infra: Videte autem, quare ratione hac oportebat, & hoc rectum erat, vt iudicandi viderent iudicem: iudicandi autem erant boni & mali: beati enim mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt; reſtabat, vt in iudicio forma ſerui & bonis & malis oſtenderetur, forma Dei ſolis bonis ſeruaretur. Ioan. 5. Zach. 12. Matth. 5.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 47. vbi quærunt, an Diuinitas Chriſti ab iniquis ſit conſpicienda. Quæ quæſtio duo implicat media: Primum, an Diuina eſſentia abſque gaudio videri poſſit. Et ſolutio poſterioris colligitur ex prioris deciſione. Et reſpondetur tribus Concluſionibus. Prima, reprobi non videbunt Deitatem in ſeipſa. Concluſio eſt Auguſtini de Trinit. lib. 1. cap. 13. vbi ait, quod cum boni & mali viſuri ſint iudicem viuorū & mortuorum: mali tamen eum videre non poterunt, niſi ſecundum formā, qua filius hominis eſt: formam aūt illam in qua ęqualis eſt Patri, proculdubio non videbunt, quia non ſunt mūdi corde: & tamen beati mundi corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Et in libro de verbis Dni, Rectum inquit, 1. Concluſio.

inquit, erat, vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali, reſtabat vt in iudicio forma ſerui bonis & malis oſtenderetur, forma verò Dei ſolis bonis ſeruaretur.

1. Ratio. Prima ratio Concluſionis eſt, quia Deitas naturaliter videri non poteſt, ſed requiritur lumen gloriæ, quo potentia eleuetur, vt fiat idonea, nam ad tam excelſam veritatem reſpiciendam intellectus noſter habet ſe veluti oculus noctuæ ad lumen ſolis. Et ſi aliqui lumen illud gloriæ negant, fatentur tamen exigi concurſum aliquem Diuinum ſupra naturam: dãnatis verò non eſt cur ſingulare illlud auxilium, aut
2. Ratio. lumen gloriæ donetur, ergo. Secundo, quia cum beatitudo in viſione Dei conſiſtat, nequirent Deitatem intueri, niſi tunc ſaltem per modum tranſitus eſſent beati, vt Paulus in raptu: quod perditos illos maximè dedecet: ait enim Ioannes cap. 3. ſuæ Canonicæ, Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, videbimus enim eum ſicuti eſt: tanta ergo ſimilitudinis excellentia non illis, ſed his qui mundo ſunt corde conuenit.
3. Ratio. Tertio, Diuina eſſentia abſque gaudio ex natura ſua videri nequit, iniqui autem nullo vnquam potientur gaudio, tantum abeſt vt Diuino illo ſint digni, non ergo Deitatem videbunt. Ad intellectum verò maioris aduertendum id, quod per participationem eſt delectabile, quia poteſt habere aliquid admixtum, quod non ſit tale, poſſe quandoque ſine delectatione poſſideri, vt ſunt diuitiæ, honores, & reliqua temporalia bona, quæ plurimum laboris & anxietatis habent admixtum. Id autem, quod per ſeipſum ſic eſt delectabile, vt ſit ipſa ratio delectationis, nequit abſque delectatione poſſideri, ſicuti ignis non poteſt non eſſe calidus: eſſentia verò Diuina, quia adeo per ſe eſt bona, & per ſe vera, vt ſit ratio ipſa bonitatis & veritatis, cuius participatione quæcunque bona & vera Qualitatem illam habent, ſit, adeò eſſe delectabilem, vt ſit ipſa ratio delectationis, & ideo ſine delectatione poſſideri nequeat. Secus in hac vita obſcure & ſub ænigmate apprehenſa, poteſt enim quiſpiam eam non appetere, quia adeptu difficilis eſt, & quia ſęculares voluptates cohibet. Quòd ſi arguas, Deus poteſt concurſum ſuſpendere, ne viſio in vidente gaudium vllum cauſet. Hoc non inficiamur, eſſet tamen illud ſupernaturale miraculum de potentia eius abſoluta procedens, quod reſpectu damnatorum aſſirmandum non eſt: loquimur enim de ipſa rei natura, ſecundum quam viſio adeo eſt cauſa gaudij & lætitiæ, vt nullam triſtitiam admittat, ſed omnino pellat.

2. Concluſio. Secunda Concluſio. Damnati videbunt dotes gloriæ humanitatis Chriſti, nempe, claritatem, agilitatem, & reliquas. Probatur: quia videbunt Chriſtum in forma humana, quia videbunt in quem transfixerunt, ſed humanitas apparebit cum dotibus gloriæ, ergo talem eam videbunt: in poteſtate enim habentis corpus glorioſum eſt, illud etiam oculis non glorioſis ſubdere, & dum voluerit occultare: quemadmodum de Chriſto poſt reſurrectionem legimus, diſcipulis ſe volebat oſtendere.

3. Concluſio. Tertia Concluſio. Non ſolum per excellentiam claritatis corporis, verum & per maieſtatem imperandi, & promptitudinem obſequendi in Angelis & ſanctis, & per alia terrifica ſigna, quæ tunc omnibus apparebunt, agnoſcent illum eſſe verum Filium Dei: ad quam cognitionem adeo erunt conuicti, vt id neutiquam negare valeant: Angelos autem non videbunt, quia corporeis oculis videri nequeunt, niſi fortè Deus diſpenſauerit, vt intellectu eos percipiant, ſicut dæmones videbunt. Sat tamen eſt, quod per rerum circunſtantias intelligent eſſe præſentes. Quod ſi contra hoc arguas, quia Auguſtinus ait, Solet præcedere intellectus, vbi ſequitur aut tardus, aut nullus affectus: imò videtur poſſe eſſentiam Diuinam videre, & de viſione illa triſtari: nam vt ſenſus ad ſenſibile, ita ſe habet intellectus ad intelligibile, ſed in ſenſibus, vt inquit Auguſtinus, palato non ſano pęna eſt panis, qui ſano eſt ſuauis, pari ergo modo in damnatis, cum quidquid recipitur, ad modum recipientis aptetur. Reſpondetur, quod Auguſtinus ait, intelligi de bonis temporalibus, quæ licet ſub aliqua ratione appræhendantur delectabilis, habent tamen alias propter quas non delectent. Præterea, reſpectu temporalium, potentia ſæpè caret diſpoſitione, vt illa poſſit ſatis percipere: & ideo palatum non ſanum, nequit guſtare dulce: diſpoſitio tamen praua damnatorum non tollit proportionem ad eſſentiam Diuinã, quæ eſt per ſe bona, & ideo, ſi illam viderent, non poſſent non delectari: neque odium, quo Deum proſequuntur, vim haberet ad generandum in illis triſtitiam. Vndè Deum videntes, licet in forma ſeruili, liuore contabeſcent, & vehementius contriſtabuntur, eo quòd eum, quem oderunt, in tanta honoris & gloriæ ſublimitate conſpiciant.

Pro Auguſtino: ipſe pro ſe eodem ſermone citato reſpondet, inquiens, Et malus Deum viſurus eſt, de quo dicit Eſaias, Tollatur impius, ne videat gloriam Dei, ergo pij & impij videbunt formam Dei: & cum fuerit dicta ſententia, tolletur impius, ne videat claritatem Dei: reſtat vt circa pios & bonos impleatur ꝙ Dominus ipſe promiſit, cum hic in carne eſſet, & videretur non ſolum a bonis, ſed etiam a malis. Quæ doctrina vt concordet cum locis ipſius citatis, quibùs ait, quod in iudicio forma ſerui bonis & malis oſtendetur, forma vero Dei ſolis bonis ſeruabitur, intelligatur poſt dictam ſententiam: nam ſi antea aliquo modo per modum diſpoſitionis tranſeuntis eſſentiam Diuinam viderint, in maiorem illorum damnationem cedet. Licet hoc dure videatur illis eſſe conceſſum, cum ſine miraculo vt diffiniuimus id fieri nequeat, cuius ipſi digni non ſint, vt Deus ipſorum gratia miraculum operetur. Quod ſi de facto eſſentiam ſuam illis oſtendat, punitio erit, vt cognito tanto bono, quod ſua culpa amiſerunt, amplius crucientur: ſin verò negauerit, miſericordia maxima erit, ne cum illis ad ſui viſionem concurrat, ſicuti nec concurrit cum paruulis, qui in lymbo detinentur, ne doleant ex cognitione tanti boni amiſſi.

OCTAVVM QVAESITVM.

An ſine Dei adiutorio aliquid boni facere poſſimus.

AVguſtinus de verbis Apoſtoli ſerm. 13. hũc locum exponens, *Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare*, Gal. 3. inquit, Adiutorium Spiritus ſancti prorſus ſi defuerit, nihil boni agere poteris: agis quidem illo non adiuuãte, libera volũtate, ſed malè: ad hoc idonea eſt volũtas tua, quæ vocatur libera, & malè agendo ſit damnabilis ancilla.

Gregorius Ariminen. 2. Senten. diſt. 26. ex hoc loco Auguſtini, ſuſtinet, ꝙ abſque auxilio ſpeciali gratiæ, nullum opus ſecundum virtutem moraliter bonũ, & rectæ rationi cõſonum fieri poſſet ex humani arbitrij libertate. Hoc ipſum confirmat ex eiuſdem epiſtola ad Hilarium Siracuſanum, vbi ſic habet. Valet itaque liberum arbitrium, ſi Diuinitus adiuuetur, quod ſit humiliter petendo & faciendo. Deſertum verò Diuino adiutorio, quamlibet ſcientia legis excellat, nullo modo habebit iuſtitiæ ſoliditatem, ſed inflationem impiæ ſuperbiæ, & exceſſionum tumorem.

 Item

Item in libello de prædeſtinatione, & gratia.cap.9.ſic ſcripſit: Liberum quod a Deo habemus, arbitrium primo ad nequitiam lapſu ſtuti, & cum ad virtutis indolem, Diui auxilio deſeréte, nihil poſſit, ad genus omne peccati idonea ſuorum virtute ſufficit. Et lib. de ſpiritu & litera, cap.3. hæc verba habet: Nam neque liberum arbitrium quidquam niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via: & cum id quod agendum, & quo nitendum eſt, cœperit non latere, niſi etiam delectet & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non bene viuitur. Et lib.3. aduerſus Pelagianos, cap.8. inquit: Liberum arbitrium captiuatum non niſi ad peccandum valet, ad iuſtitiam vero niſi Diuinitus liberatum adiutumque non valet. His locis Auguſtini abutitur Lutherus in compendio articulorum ſuorum, capit.3. & in diſputatione aduerſus Eccium, ad hoc vt liberum arbitrium hominis neget, & eum ſequuntur eius diſcipuli.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 2. Senten. diſt.24.& 25.& S.Tho.1.parte,q.83. per totam illam quæſtionem, & in de veritate, quæſt.24. art.4. Quæſtio hæc præſupponit liberum arbitrium eſſe in homine, quod Lutherani negant: de quo vide ſupra tomo 5. Hieronymi ad 7. quæſitum. Quo ſuppoſito inquirēdum reſtabat, quantum poſſit in homine, & ad quid ſe extendat: de quo vide ſupra in B. Ambroſio ad 22. quæſitum, vbi diffiniuimus, quod omnis homo ſtatim quod ad vſum rationis peruenit, & ſi Deum non cognoſcat, neque cognoſcere poſſit, poteſt tamen bene
1. Ratio. moraliter agere. Probatur Primo, quia liberum arbitrium eſt facultas rationis & voluntatis, ergo quicunque habet liberum arbitrium, poteſt non ſolum velle bonum aut malum, ſed etiam operari: nam tam philoſophi quam Theologi non loquuntur de vſu rationis aut liberi arbitrij niſi in ordine ad bonum vel malum: ideo enim homo vocatur amens aut inſanus, quia ſi ad actum moraliter bonum ſpeciale auxilium aut relatio in vltimum finem requiſita eſſet, talis qui
2. Ratio. relationem in Deum non cognoſceret, non ſolum nō poſſet agere, ſed nec cognoſcere quid bonum. Secundo, quia ſi ad bene moraliter agendum auxilium ſpeciale aut relatio in Deum requiritur: vel hoc eſt de iure naturali, Diuino, vel poſitiuo: primum non videtur, cum hoc non ſit notum in lumine naturali: imò ſecundum ſententiam Gregorij, nec cognoſci quidem poteſt ſine auxilio ſpeciali; de poſitiuo nō conſtat: nec enim Paulus 1.Cor.10.cum dixit: Omnia in gloriam
3. Ratio. Dei facite, voluit aliquod nouum ius promulgare. Tertio, dato quod eſſet præceptum illius relationis Paulus aperte excipit ignorantes ad Rom.10. Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? Quòd ſi ex inuincibili ignorantia non crediderunt, ergo etiam non inuocare, vel ſuas actiones in illum non referre, erit ſine culpa. Et tandem in damnationem hæreticorum
Concilii Tridentinum. ſat eſt, ſententia ſacroſanctæ Synodi Trident. ſeſſio.6. Can.7. cuius hæc ſunt verba: Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iuſtificationem fiunt, quacunque ratione facta ſint, verè eſſe peccata, vel odium Dei mereri: aut quanto vehementius quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tanto eum grauius peccare, anathema ſit.

Pro Auguſtino reſpondemus, quod idem multis in locis manifeſte oſtendit, homines etiam peſſimos abſque iuſtificante gratia quædam peccata vitare poſſe, & quædam bona opera facere. Sicuti videre licet in lib. de ſpiritu & litera, cap.28. vbi inquit, ſicut non impediunt a vita æterna iuſtum quædam peccata venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur, ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua bona opera, ſine quibus difficillimè vita cuiusliber peſſimi hominis inuenitur. Roffenſis in lib. quem edidit aduerſus articulos Lutheri, ait, omnes propoſitos locos Auguſtini, & his ſimiles, in hominibus nondum per gratiam iuſtificatis videntur adimere omnem facultatem agendi opera bona, intelligendos eſſe de operibus meritorijs beatificantibus, hoc eſt, ęterna beatitudine dignis: quæ quidem ſine gratia gratificāte nec incipi, nec perfici vllo modo queunt. De cæteris verò omnibus operibus moraliter bonis, non item eſt in poteſtate hominis etiam iuſtificante gratia deſtituti, opera bona quę iam moralia peragere, ſicuti experientia ipſa demonſtrat.

NONVM QVAESITVM.

An ſit medius locus in inferis vbi infantes poni debeant.

AVguſtinus de verbis Apoſtoli ſerm.14. locum illum explicans, *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis eius,* inſinuare videtur in inferis non eſſe medium locum, vbi infantes poni queant, inquiens: Sicut damnatis & his, qui ſunt ad ſiniſtram, dicturus eſt, Ite in ignem æternum, ita & iuſtis, qui erunt ad dexteram dicturus eſt, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Hanc regnum nominat, illam cum diabolo damnationem, nullus relictus eſt medius locus vbi ponere queas infantes: de viuis & mortuis iudicabitur, alij erunt ad dexteram, alij ad ſiniſtram, non noui aliud: qui inducis medium, recede de medio, non te offendat, qui dexteram quærit, & ſeipſum admonet, recede de medio: ſed noli in ſiniſtram, ſi ergo dextera erit & ſiniſtra, & nullum medium locum in Euangelio nouimus, ecce, in dextera Regnum cœlorū eſt. Percipite, inquit, regnum, qui ibi non eſt, in ſiniſtra eſt. Quid erit in ſiniſtra? Ite in ignem æternum: in dextera ad regnum vtique æternum: in ſiniſtra in ignem æternum. Certe, habere non poteſt vitam æternam, qui non baptizatur. Et concludit, Ecce expoſui tibi quid ſit regnum, & quid ignis æternus, vt quando confiteris paruulum non futurum in regno,
fatearis futurum in ignem æternum, regnum enim Matth.25
cœlorum eſt vita æterna. Vide ſupra, 4. tomo Chryſoſtomi ad 11. quæſitum.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd ſermone de tēpore 181. in vigilia Pentecoſtes de expoſitione Symboli, cap.7. agens de deſcenſione Domini ad inferos, mentem ſuam explicuit, ſic exponens, vt Adam protoplaſtum, & Patriarchas, & Prophetas, omneſque iuſtos, qui pro originali peccato in infernis detinebantur, deſcendit, vt liberaret, & vt è vinculis peccati abſolutos de eadem captiuitate, & in inferni loco ſuo ſanguine redemptos ad ſupernam patriam, & ad perpetuæ vitæ gaudia reuocaret. Reliqui, qui ſupra originale peccatum principalem culpam commiſerunt, vt aſſerit ſcriptura, in pœnali tartaro remanſerunt:
ſicut in perſona Chriſti dictum eſt per Prophetam, Oſeę 13.
Ero mors tua ò mors, id eſt, morte ſua Chriſtus humani generis inimicam mortem interfecit, & vitam dedit: ero morſus tuus inferne: partim momordit infernum pro parte eorum, quos liberauit, partim reliquit pro parte eorum, qui pro principalibus criminibus in tormentis remanſerunt. Ex qua doctrina conſtat, in infernis de mente Auguſtini eſſe medium locum diſtinctum a beatorum & damnatorum locis.

DECIMVM QVAESITVM.

An Deus ex voluntatis ſuæ propoſito aliquos reprobet.

AVguſtinus lib. quæſtionum ad Simplicianum, q. 2. locum hunc exponens, *Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat*, Rom. 9. cùm de cauſa prædeſtinationis, ac reprobationis loqueretur, aſſerere videtur, quòd cum Deus præſciuiſſet omne genus humanum in Adam peccante ceu in maſſa quadam iniquitatis perditum, aliquos inde eripuit, & ad vitam æternam prædeſtinauit, non ex eorum præuiſis meritis, ſed ex ſuę voluntatis beneplacito ad oſtenſionem miſericordiæ ſuæ: cæteros verò in eadem maſſa reliquit à cęleſti regno reprobatos, non ex eorum ſingularibus demeritis præuiſis, ſed ex ſuæ voluntatis beneplacito ad oſtenſionem Diuinæ iuſtitiæ perditos in ſua perditione iuſto iudicio deſerentis, his verbis: Sunt igitur omnes homines (quandoquidem, vt Apoſtolus ait, in Adam omnes moriuntur) vna quædam maſſa peccati ſupplicium debens Diuinæ ſummæque iuſtitiæ, quod ſiue exigatur, ſiue donetur, nulla eſt iniquitas: à quibus autem exigatur, & quibus donandum ſit ſuperbè iudicāt debitore. Quod clarius pronunciat lib. Hipognoſticon 6. inquiens, Iam igitur apertius diſſeramus, quomodo erga humanum genus præſcientia ſua & prædeſtinatione Deus, in quo iniquitas non eſt, generaliter vtatur: maſſæ namque humani generis, quæ in Adam & Eua præuaricatione damnabilis mortaliſque facta eſt, non conditione Diuina, ſed ex debito pœna cruciatuſque gehennæ debetur: venia vero non merito, ſed Dei iuſti iudicis miſericordiæ largitate confertur. Quia vero iuſtus & miſericors Dominus præſciuſq; futurorum ex hac damnabili maſſa, non perſonarum acceptione, ſed iudicio æquitatis ſuæ irrepræhenſibili, quos præſcit, miſericordia ſua gratuita præparat, id eſt, prædeſtinat ad vitam æternam, cæteros autem pœna debita punit, quos ideo ponit, quia quid eſſent futuri præſciuit, non tamen ipſe fecit vel prædeſtinauit puniendos,
Eſa. 49. ſed tantum, vt dixi, in damnabili maſſa pręſciuit. Rurſus, in lib. Soliloquiorum, c. 28. id ipſum verbis apertioribus exprimēs inquit, Omnes nos quaſi pannus menſtruatæ de maſſa corrupta & immunda venientes, maculam immunditiæ noſtræ, quam zelare ſaltem tibi, qui omnia vides, non poſſumus, in frontibus enim portamus, quia mundi eſſe non poſſumus, niſi tu mundaueris, qui ſolus eſt mundus: mundas autem de nobis filijs hominum eos, in quibus complacuit habitare, quos ſine eorum meritis prædeſtinaſti ante mundum, vocaſti de mundo, iuſtificaſti in mundo, & magnificas eos poſt mundum. Non omnibus autem hoc facies: quod admirantur tabeſcentes omnes ſapientes terræ, quoniam ex eodem luto alia quidem facis vaſa in honorem, alia vero in contumeliam ſempiternam. Quos elegiſti, ipſos mundas, quorum nomina numerumq; tu noſti, qui ſolus numeras multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocas:
Pſal. 33. qui ſcripti ſunt in libro vitæ, quibus omnia cooperantur in bonum etiam ipſa peccata. Cum enim cadunt non colliduntur, quia tu ſupponis manum tuam: cuſtodiens omnia oſſa eorum, vt vnum ex his non conteratur. Attamen, mors peccatoris peſſima, illorum inquam, quos antea quam faceres cœlum & terram, ſecundum abyſſum multam iudiciorum occultorum ſemper autem iuſtorum præſciuiſti ad mortem æternam: quorum denumeratio nominum & meritorum prauorum apud te eſt: quos reliquiſti in immunditijs ſuis, quibus omnia cooperantur in malum, & ipſa etiam oratio vertitur in peccatum: vt ſi etiam vſque ad cęlos aſcenderint, & inter ſydera cœli collocauerint nidum ſuum, quaſi ſterquilinium in fine perdentur. Hæc Auguſtini ſententia pleriſque veterum Patrum diſplicuit.

Proſper Regienſis Epiſcopus de hac re Auguſtinū epiſtola admonuit in hæc verba, Multi ſeruorū Chriſti, qui in Maſſilienſi vrbe cōſiſtunt, in ſanctitatis tuæ ſcriptis, quæ aduerſus Pelagianos hæreticos condidiſti, contrarium putant Patrum opinioni, & Eccleſiaſtico ſenſui, quidquid in eis de vocatione electorum ſecundum Dei propoſitum diſputaſti. Hoc enim propoſitum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditione generis humani eligendorum, & rejciendorum dicitur facta diſcretio, vt ſecundum quod placuit creatori, alij vaſa honoris, alij vaſa contumeliæ ſint creati, dicunt & lapſis curam reſurgendi adimere, & ſanctis occaſionem torporis afferre, eo ꝙ in vtramque partem ſuperfluus labor ſit, ſi neque rejectus vlla induſtria poſſit intrare, neq; electus vlla negligentia poſſit excidere.

Hilarius eandem rem Auguſtino per epiſtolam ſignificans, ita ad eum ſcribit, Domine beatiſſime, ac toto affectu deſiderande, hæc, quæ Maſſiliæ vel alijs etiam locis in Gallia ventilantur, nouum & inutile eſſe prædicationi, quòd quidem ſecundum Dei propoſitum eligi dicantur. Et infra, Et hoc non ſolum aliorum Catholicorum teſtimonijs, ſed etiam ſanctitatis tuæ diſputatione antiquiore ſe probare teſtantur.

Fauſtus Galliarum Epiſcopus, Auguſtini nomine ſuppreſſo, eius opinionem inſectatur lib. 2. de gratia Dei & humanæ mentis arbitrio, ca. 6. his verbis, Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. In his verbis hoc vult intelligi Gentilicia perſuaſionis impietas, ꝙ Deus abſque vllo inter bonum & malum moderatoris examine, non ordine regentis, ſed iure dominantis illum affectu dignum reddat, hunc odio, illum recipiat ſtudio, hunc excludat imperio. Et inter duos perditos nulla conſideratio laboris, nulla deuotionis habetur, ſed vnus ſine ratione, ceſſantibus officijs aſſumatur, alter ſine diſcretione damnetur, ac ſi dum in alterutro nec meriti exiſtit materia, nec delicti auferetur omnino futuri cauſa iudicij.

De hac quæſtione ſupra, 4. tomo Chryſoſtomi de prædeſtinatione ad 9. quæſitum ſatisfecimus, & 2. tomo ad 13. Et quia de reprobatione pauca diximus, ideo quæritur, an reprobationis detur cauſa, hoc eſt, an Deus reprobauerit Eſau propter eius mala opera præuiſa, vel puerum ſine baptiſmo defunctum propter originalem culpam. Magiſter Soto arbitratur ſub Magiſter Soto in 9. c. epiſt. ad Rom.
diſtinctione reſpōdendum, inter cauſam meritoriam & finalem: ſi enim quæras de cauſa meritoria, reſpondet, ꝙ culpa noſtra præuiſa ſiue originalis, vt in puero, ſiue actualis in adultis fidelibus, fuit vera, directa, & legitima cauſa reprobationis, nempe, meritoria: nec hoc exiſtimat negaſſe S. Tho. ſed id concedit in fine lectionis ſecundæ epiſtolæ ad Rom. in capit. 9. prædeſtinatio enim eo potuit eſſe cauſa propter opera, quia quatenus meritoria ſunt, effectus ſunt ipſius: cum ergo peccata nullatenus ſunt effectus Dei, ſed noſtri, conſequens fit, vt in inſtāti naturæ, quo Deus gratis deſtinauit Iacob in regnum, eodem conſtituit inde Eſau propter eius culpam præuiſam depellere. Et hæc Auguſt.
eſt ſententia Auguſtini in epiſtola ad Sixtum, vbi ait, Quærimus meritum indurationis, & inuenimus: merito namque peccati vniuerſa maſſa damnata eſt: quærimus autem meritum miſericordiæ, non inuenimus, quia nullum eſt, ne gratia euacuatur, ſi non gratis do- Argumentum eluci-
netur. Quòd ſi objcias, ſicuti effectus prædeſtina- dans rem.
tionis eſt gratia, quæ eſt cauſa bonorum operum, ita

effectus

effectus reprobationis eſt præuiſio & obduratio, quæ eſt cauſa finalis peccati, ergo eadem ratione qua opera non ſunt cauſa prædeſtinationis fit, vt neque ſint reprobationis: ſed peccata potius ſunt effectus reprobationis, quàm cauſa. Argumentum, inquit, punctum aperit, vbi latet tota ratio diſcriminis: gratia enim cauſa eſt directa bonorum operum, atque adeo natura prior: permiſſio verò Dei non ſic eſt cauſa delictorum, nec obdurationis, ſed cauſa per accidens, ſcilicet, ablatio miſericordiæ, quæ peccatum vel impediret vel remoueret. Quod Auguſtinus loco citato aſſerit, inquiens. Non indurat Deus impartiendo malitiam, ſed nō impartiendo miſericordiam. Ex quo fit, vt cum Deus paratiſſimus ſit ſubuenire cuicunque ad oſtium pulſans, prius natura ſit, quòd homo nolit aſſentiri, quam Deus arbitrio ſuo obdurato, cum obdurari permittat. Nam qui audit, & didicit, venit
Ioan. 6. ad me. Quod in verbo Oſeę manifeſtiſſimè oſtenditur,
Oſeæ 13. Perditio tua Iſrael, tantummodo in me auxilium tuum, nempe, vt tota cauſa bonorum operum reducatur in Deum, malorum verò in nos. Ideo mala opera præuiſa ſunt reprobationis cauſa, bona vero non item prædeſtinationis. Quod ſi inſtes, pari ratione abſque vllis proprijs operibus Iacob dilexit, Eſau autem odio habuit, ergo ſicuti prædeſtinationis, ita ne-
2. argumē- que reprobationis illa eſt cauſa. Reſpondet negando
tum. ſequelam, nam Eſau odio habitus eſt, non tantum propter actualia, ſed propter originale. Et hæc cauſa ſuit demeritum reprobationis. Quòd ſi quæras de cauſa reprobationis, quæ finis ſuit Dei reprobantis, hoc eſt, cum Deus omnes prædeſtinare potuiſſet, cur quoſdam perire permiſit: cauſa eſt, quam Paulus ad
Cauſa finalis reprobationis. Rom. 9. aſſignat, nimirum, vt Deus oſtendat iram ſuam & potentiam, ſicuti finis prædeſtinationis eſt, vt ſuam oſtendat miſericordiam. Et ſententia iſta eſt conformis doctrinæ antiquorum Patrum.

Ambroſius Catherinus contra hanc doctrinam duplicem aſſignat & imaginatur prædeſtinationem: primam ſingularē eorū, quos egregiè Deus dilexit, nempe, quos ſecundum certum propoſitum, & certa media, ſtatuit volitione abſoluta ad gloriam perducere: & horum prædeſtinatorum numerū, ait, eſſe certum, nec augeri poſſe, nec minui: reliquā vero mortalium vniuerſitatem, quos nos reprobatos dicimus, ait, ita eſſe deſtinatos ad gloriam conditionali voluntate, vt ſint in numero ſaluandorum: quia voluntate antecedente Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & quantum in ſe eſt, media adhibet, quibus omnes, ſi volunt, ſalutem aſſequantur. Ob idque, cum Paulus ait: Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, iuſtificauit, & glorificauit, intelligi, inquit, præ alijs ſingulari priuilegio deſtinatos. Hinc aduerſus ſententiam reprobationis colligit nullos fuiſſe reprobatos eo modo, quo Auguſtinus & Scholaſtici intendunt, hoc eſt, nullos ab æterno odio Deo habitos, anteaquam illi propria ſua voluntate quidpiam mali egerint. Et contrariam opinionem, ait, crudelem, horribilem, male piam, & contra vniuerſam ſcripturam militantem, quam argumentis multis confirmat. Et quia opinio hæc plebeis auribus applaudit, operę pretium duxi, illam excutere. Et Primo, manifeſtum eſt, ſententiam hanc eſſe nouum inuentum, & contra ſententiam omnium Patrum, tam Græcorum, quam Latinorum, qui in expoſitione verbi Pauli, Quos prædeſtinauit, &c. vnicum genus prædeſtinationis intelligunt, in quo reſpectum agnoſcunt oppoſitionis ad verbum (reprobauit) & non relationem ad alios communiter deſtinatos: nam, præ, non ſubnotat id quod præ alijs altius deſtinati, ſed præceſſionem æternitatis ad tempus gratiæ. Et quod in locum hunc Pauli ſomniauit, idem fecit ſuper pręſenti loco, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, quo loco prædeſtinationis & reprobationis omnes pariter diſcrimen confitentur. Quod vero ſententia hęc nedum nouiter inuenta, ſatua, ſed etiam erronea ſit, ſequentibus ſuadetur. Primum, reſpondeat
quæſo, verum iniquos omnes in iniquitate ſua vita decedentes Deus odio abſoluto in altero ſæculo illos habeat, quos miſſurus eſt in ignem æternum? certè hoc negare non valet. Ruſus, an abſolutum illud odium, & voluntas illa abſoluta puniendi in tempore aduenia Deo, an potius fuerit in ipſo ſempiterna? dat ſempiternam eſſe, aliàs Deus eſſet mutabilis: concedat ergo neceſſum eſt, reprobationem, quæ nil aliud eſt, quam abſoluta voluntas Dei, & æterna excludendi quoſdam à regno, tam qui cum actuali, quàm qui cum originali diſceſſerunt. Confirmatur hæc ratio, illo tunc articulo, quo Deus quoſdam certa & abſoluta voluntate ordinauit ad gloriam, nunquid de reliquis etiam aliquid abſolutè diffiniuit? Quis ambigat cum futura omnia ab æterno fuerint à Deo præuiſa. Cum ergo in finali Iudicio duas tantum hominum ſortes Chriſtus diſcreturus eſt: eorum, qui admittuntur in regnum, & aliorum, qui dimittuntur in ignem (vbi infantes, qui ſine baptiſmo deceſſerunt, compræhenduntur, licèt citra ignem) conſequens fit, vt Deus in æternitate illa, quotquot abſoluta voluntate non ordinauit ad gloriam, deſtinauerit in gehennam. Abſurdum ergo eſt, genus aliud prædeſtinatorum vel ſaluandorum excogitari, quam eorum, qui abſoluto propoſito & voluntate prædeſtinantur: nam prædeſtinatio & reprobatio, ſecundum abſolutam voluntatem exiſtimari debent, & non ſecundum conditionalem. Quapropter, quamuis reprobi in ſenſu diuiſo ſaluari poſſint, propterea quod nulla libertas eſt illis adempta, non tamen de facto ſunt ſaluandi. Ruſum ſi ſolum ob conditionalem voluntatem Dei dicūtur homines ſaluandi, fit, vt vniuerſi mortales ſint ſaluandi, vel declaretur præter illos, qui abſoluto propoſito ſunt prædeſtinati, qui nam ſunt ſaluandi, & qui non. Quod ſi concedatur vniuerſos eſſe ſaluādos, conſequens ſit, ut qui uerè damnabuntur, ſunt ſaluandi. Item, in damnationem illius facit communis ſententia Patrū, qui cōcorditer tenent, nullos eſſe ſaluandos niſi ſolos prædeſtinatos, qui abſoluto propoſito & electione ad beatitudinem ſunt deſtinati, quorum numerus eſt certus, qui neque augeri poteſt neque minui, ut author eſt Auguſtinus in lib. de correptione & gratia, & alibi ſæpe. Inter quos tamen ſunt nonnulli egregiè prędeſtinati, ut B. Virgo, & Apoſtoli, tum quod ad excelſum gradum gloriæ ordinati ſunt, tum quòd fuerint in gratia confirmati.

Ex quibus ruit tota machina argumentorum Catharini. Primum enim eſt, quòd exhorret animus audire, clementiſſimū Deum, ut oſtenderet iuſtitiam ſuam, meditatum fuiſſe pœnas ante peccatum, & multitudinem mortalium odio habuiſſe, anteaquam odio eſſent digni. Argumentum hoc ſi aduerſus Lutheranos dirigatur, illos lethaliter configit: qui aiūt, Deum pro ſua uoluntate quoſdam odiſſe, atque adeo ita indurаſſe, anteaquam quidquam boni uel mali agerent, ne præcepta ſua adimplere ualeant, neque ſalui fieri. Qua ratione Deum authorem mali faciunt. Patres autem & Scholaſtici, non ita impie loquuntur, ſed hoc quod in tempore fit, aiunt fuiſſe æternum in uoluntate Dei. Vnde, ſicut neminem punit niſi ob delicta commiſſa, ita neminem reprobauit, niſi ob eandem culpam præuiſam. Quod id uerò fecerit ut iuſtitiam ſuam oſtenderet, nemo profectò in ſenſu noſtro negare poteſt? Nam quæro ab illo, cum Deus pueris omnibus per Sacramentum ſubuenire poſſet, cur aliquos perire ſinit? Item, cur ſigna illa quæ fecit in Iſrael, non fecit inter Tyros & Sydonios, quos Dominus ait, creditu-

Margin notes (right column): 1. argumē- tum cōtra Catherinum. — 2. argumē- tum. — 3. argumē- tum. — 4. argumē- tum. — Auguſt. — Ad argumenta Catharini. — Luc. 10.

ros fuiſſe, ſi ea vidiſſent? Præterea, quamobrem cum Pharaonem & reliquos obſtinatos potuerit auxilijs ſuperabundantibus emollire, eos perire permiſit? Reſpōdet Catharinus, quia nemini quidquam debet. At licèt ita ſit, vt Deus ab iniquitate vindicetur, non tamen plenè ſatisfacit, nam cum neque prædeſtinatis aliquid deberet, ſcrupulus reſtat, cur fuit efficax in illos, & non in iſtos: & nulla aſſignabitur alia cauſa finalis, niſi quam dat Paulus, vt iuſtitia Dei appareret, quæ ſi infernus non eſſet, non adeò luceret. Cauſam ergo finalem ait, quam cernimus in effectibus tēporalibus, qui in æternitate Dei fuerunt præuiſi, eandem tribuimus reprobationi: punit autē malos ad oſtenſionem gloriæ ſuæ. Eadem ergo de cauſa permiſit eos in culpa, & eoſdem reprobauit. Sed ait, crudelem fuiſſe Deum, dum tantam multitudinem ob culpam odio habuerit: reſpondeat ipſe, an ſit crudelis propterea quod tantam multitudinem permittit præcipitem in perditionem ire, quantam in die Iudicij damnabit: quod ſi ob hoc non eſt crudelis, neque fuit, ſi quod facit in tempore decreuit in æternitate.

1.Petr.3. Obijcit & illud Petri, quòd Deus noluit aliquos perire: & ꝙ non vult mortem impij, ſed magis vt conuertatur & viuat. Sed reſpondeat ipſe nobis, nunquid Ezech.18. Deus odio habet peccatores? Vtique odio eſt Deo iniquus, & iniquitas eius. Profectò reſpondere non poteſt, niſi quòd voluntate antecedenti nolit aliquos perire, conſequenti tamen permittit damnatos perire, & odio habet illos. Has ergo voluntatum differentias, quas perfectius cognoſcimus, concedimus eſſe Deo ſempiternas. Non ergo eſt, cur Catharinus in proloquio ſui libelli diceret, ſe punctum prædeſtinationis vera ratione attigiſſe, quę Auguſtinum ac cæteros antea Patres celata ſemper fuiſſet. His dilucidatis, liquet reſpōſio ad priorem quæſtionem Pauli, nullam ſcilicet, reſtare in Deo iniquitatem, eo quòd in ſua prædeſtinatione nulla ſunt præuiſa debita humanæ miſericordiæ, ſed tantum demerita reprobationis. Et ideo quòd bonus fuerit in aliquos, nemo iniquitati aliorū tribuere valet, niſi cuius oculus iuxta Euangelicam Matth.20. parabolam, nequam eſt: non ergo in operibus meræ gratiæ poteſt eſſe perſonarum acceptio, ſed in operibus iuſtitiæ. Quod proſpiciens Paulus, non aliter Deum ab iniquitatis macula liberat, quam dicendo, quòd pro ſuo beneplacito cuius vult miſeretur, & quē vult indurat. Sed tamen, cap.2. vbi de finali Iudicio ſermonem texit, non recurrit ad beneplacitum Dei, ſed ait, quod vnicuique reddet iuxta opera ſua. Et ob Pſal.110. id Dauid, miſericordiam & iudicium cantabat Domi- Ioann.12. no. Et Chriſtus non inquit, Veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem mundum: quia primus aduentus ſumma eſt miſericordia: erit autem quando ven- Epilogus. turus eſt iudex. Vnde ſi quæſieris, cur quoſdam prædeſtinauerit, quoſdam reprobauerit, reſpondet, quòd prædeſtinationis nulla eſt in nobis cauſa, reprobationis vero meritum eſt in nobis, finis autem in Deo. Quòd ſi ſcrutari pergas, cur hos prædeſtinauit, vt Iacob & Paulum, hos vero reprobauit Eſau & Iudam, reſpondet Auguſtinus ſuper Ioannem, cur hunc trahat, & illum non trahat, noli iudicare, ſi non vis errare, quamuis alia eſt ratio tractionis, quia eſt effectus prædeſtinationis. Et ideo ſubdit: Nondum traheris, ora vt traharis: at non dixiſſet, non eſt prædeſtinatus, ora vt prædeſtineris: tametſi quia res eſt abdita nobis & recondita, optare ſibi quiſquam apud Deum poteſt; Vtinam & ego Domine in numero ſim prædeſtinatorum. De hac quæſtione vide ſupra tomo ſecundo Chryſoſtomi ad 13. quæſitum, vbi tanquam verius diffiniuimus de mente Sancti Thomæ totius reprobationis non dari cauſam.

Pro Auguſtino reſpondemus, aduertendum eſſe, ordinem Diuinæ prouidentiæ erga beandos duplici diſcrimine graduum diſtingui, priore, ſcilicet, ac poſteriore. Dicimus ergo, ordinem Diuinæ prouidentiæ erga reprobos duplici varietate graduum concludi: quorum alij ſunt priores & æterni, ſeu odium, neglectio, delectio, & reprobatio: qui prioris Diuini ordinis gradibus, hoc eſt, dilectioni, electioni, conſcriptioni, & prædeſtinationi ex diametro opponuntur: & hi nullam in præſcientia Diuina cauſam habent, niſi animum Dei ita volentis ad oſtenſionem Diuinæ iuſtitiæ proſpicientem. Et in hunc ſenſum intelligendæ ſunt Patrum ſententiæ, quando nullam ſtatuunt reprobationis cauſam. Alij vero ſunt eiuſdem repulſionis poſteriores ac temporales gradus, nimirum, obtuſio, excæcatio, induratio, & æterna damnatio, quorum cauſa ſunt meritoria, reproborum incredulitas, & obſtinatio: quas cum Deus ab æterno prænoſſet, merito illis pœnas debitas conſtituit, nempe obtuſionem, excæcationem, obdurationem, & æterni ſupplicij damnationem. Iuxta quarum conſiderationem Patres aſſerunt, mala opera præuiſa eſſe cauſam meritoriam Diuinę reprobationis & repulſionis, hoc eſt, poſteriorum effectuum Diuinæ poſtpoſitionis, qui non niſi ex malis reproborum meritis producuntur, iuxta illud Prophetę, Perditio tua in te Iſrael, Oſeæ 13. tantummodo ex me auxilium tuum, à qua ſententia Auguſtinus non diſcordat.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An qui ſub gratia viuunt, impeccabiles ſint.

AVguſtinus in expoſitione epiſtolę ad Galat. locum hūc ediſſerens, *Spiritus pugnat aduerſus carnem*, aſſeruit eos eſſe ſub lege, & Gal.5. non ſub gratia, quorum ſpiritus ita concupiſcit aduerſus carnem, vt non ea quæ volunt faciant, id eſt, non teneant inuitos in charitate iuſtitiæ, ſed à concupiſcente aduerſus ſe carne vincantur. Excuſat Auguſtinus hanc ſententiam lib.1 Retract.cap.24. inquiens, ſe hoc dixiſſe, quia nondum intellexerat hęc verba etiam illis, qui ſub gratia ſunt, conuenire, quia & ipſi concupiſcentias carnis habent, contra quas ſpiritu concupiſcunt, nolentes eas habere ſi poſſent, & ideo non quęcunque volunt faciant, quia volunt eis carere, nec poſſunt: tunc autem eas non habebunt, quando nec corruptibilem carnem. Conſimilem retractauit Auguſtinus lib. propoſitionum epiſtolæ ad Rom.c.7.& ex lib.83. quęſtionum, q.66. De hoc quęſito vide ſupra tomo 7. D. Auguſtini ad decimum quęſitum.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An omnes pari charitatis affectu ſint diligendi.

AVguſtinus in expoſitione periodi huius, *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei*, Galat.6. innuere videtur, omnes homines pari dilectionis affectu diligendos eſſe: licèt in effectu, id eſt, in exhibitione obſequij diſtinctio ſeruanda ſit. Omnibus enim, inquit, pari dilectione vita æterna optanda eſt, etſi non in omnibus eadem poſſunt exhiberi dilectionis officia. Quam ſententiam clarius exprimens lib.1.de doctrina Chriſtiana, cap.28. Omnes, inquit, homines ęquè diligendi ſunt, ſed cum omnibus prodeſse non poſſis, his potiſsimum cōſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet

rerum

rerum opportunitatibus conſtrictius tibi quadam ſorte iunguntur. Et lib.8. de Trinitate, cap.8. affirmans omnes æquè amandos eſſe, vt nos ipſos, ait: neque illa quæſtio moueat, quantum charitatis fratribus debeamus impendere: quantum incomparabiliter plus Deo quam nobis: fratri verò quantum nobis.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 3. diſtin. 27. S. Thom. 2.2. quæſt. 26. de ordine charitatis, & art. 3. quærit, an teneamur diligere Deum plus quam nos. Et reſpondet Concluſione affirmatiua. quæ eſt de fide, ut conſtat ex illo Matth. 22. Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & proximum tuum ſicut te ipſum. Ex quo infertur, quòd amplius tenemur Deũ quam nos, & proximum diligere. Et Lucæ 9. Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me, inſinuans, quòd homo nedum patrem, ſed ſemetipſum negare tenetur, vt Chriſtum ſequatur. Et ſequitur: Qui vult animam ſuam ſaluam facere in hoc mundo, perdet eam, id eſt, qui me propter vitam temporalem deſeruerit, perdet æternã.

Dubium tamen eſt, an homo circa bona ſpiritualia teneatur Deum plus quam ſe diligere, hoc eſt, an liceat huiuſmodi comparationes facere, volo amplius Deo placere, quam eius poſſidere beatitudinem: vellẽ amplius in tartara trudi, quam Dei mandatum tranſgredi. Dico ad hoc, primum, quòd ſi caſus eſſet poſſibilis, & neceſſarium eſſet, vel gloriam amittere, vel peccare, deberem potius eligere amittere gloriam. Ratio eſt: quia potius teneor velle Dei gloriam, quã propriam bonum: peccatum autem omne contra gloriã Dei eſt, cui honor eſt debitus. Secundò dico, quòd comparationes huiuſmodi ſunt vanæ, & forſan illicitæ, quia caſus illi ſunt contra legem, nempe, quòd neceſſarium ſit vel gloriam amittere, vel Dei præceptũ tranſgredi, ideo fieri non debent. Tertiò dico, quod tempus in huiuſmodi collationibus conſumere, eſt veniale, quia ſunt uanæ: contemplationes enim debent eſſe rationi conſonæ. Huiuſmodi autem comparatio, ſi mihi beneficium conferretur, in quo peccatum vel ſpecies peccati eſſet, licet in redditibus redderet aureos mille, non acceptarem, vel potius uitam, honorem, & omnia temporalia perderem, quam Deum offenderem.

Sed an dilectione naturali homo teneatur Deum plus quam ſe diligere. Bonauent. 3. diſt. 29. q. 2. inquit, quòd præceptum naturale & charitatis non ſunt conformia: & ideo naturali præcepto non tenetur homo Deum plus quam ſe diligere: nam charitas inclinat ad hoc, quod diligamus Deum plus quam nos, inclinatio uero naturalis in contrarium. Subſcribunt illi Albertus Magnus, & Gabriel eadem diſt. & inquiũt, quod quia natura eſt in hoc curua, oportet, quod dirigatur a charitate. Prima ratio iſtorum ſumitur ex Ariſt. 9. Ethic. c. 4. Amicabilia, quæ ſunt ad alterum, ſunt ex amicabilibus quæ ſunt ad nos. Secundo, quia licèt homo præcepto charitatis vitam teneatur ponere pro confeſſione fidei, naturaliter tamen mortem refugit: naturali ergo dilectione amplius tenetur ſe, quam Deum diligere: antecedens patet, quia nedum martyres, ſed Chriſtus ipſe mortem refugiebat, ut Matt. 26. & Lucæ 22. patet.

His non obſtantibus, communis ſententia Theologorum tenet contrarium. Probatur Primò: quia natura ſemper inclinat ad bonum, & melius, Deum autem plus quam nos diligere eſt bonum, quia præceptum charitatis, ergo natura ad illud inclinat. Secundò, quia inclinatio naturalis eſt à Deo, qui eſt naturæ author, ſicuti deſcenſus lapidis: vnde ſi inclinatio illa eſſet mala, Deo tribueretur, à quo eſt talis inclinatio, vt Ariſt. 8. Phyſ. tex. 23. ait. Confirmatur: quia ſi inclinatio naturalis contra charitatem eſſet, Deus nobis dediſſet inclinationes duas repugnantes. Patet: quia ſecundum iſtos, dedit inclinationem naturalem, vt nos plus quam Deum diligeremus, & aliam ſupernaturalem, vt ipſum plus quam nos diligeremus, ergo. Item, Sapien. 8. habetur, quòd ſapientia diuina diſponit omnia ſuauiter. Tertio, quia Deus creaturas ex nihilo condidit, dedit ergo propenſionem illis ut ipſum amplius quam ſeipſas diligerent. Probatur: quia cum id eſſet optimum, vel potuit talem inclinationẽ dare, vel non: ſi primum, intentum: ſi non potuit, nõ ergo erat omnipotens, dedit ergo, quilibet noſtrum enim ita feciſſet. Quòd ſi dicas, non dedit. quia poſſibile non erat, quia Deum in hac vita perfectè cognoſcere non poſſumus, & ita neque diligere. Hoc tamẽ nihil eſt, quia naturalis cognitio ſufficit, vt Deum ſupra nos diligamus: naturaliter enim cognoſcimus, ꝙ à Deo dependemus, ideo naturaliter ſupra nos eſt diligendus. Vltimò, quia omnia præcepta decalogi ſunt de iure naturali, præceptum autem charitatis eſt fundamentum omnium illorum, ergo eſt de iure naturę. Confirmatur: quia gratia non deſtruit, ſed perficit naturam: ſi verò Deus præceptum dediſſet contra inclinationem hominis, natura non perficeretur, ſed deſtrueretur: poſtquam ergo dedit præceptum de charitate, conſonum eſt naturæ.

Ad rationes in contrarium. Ad primum reſpondet S. Tho. quòd intelligitur de amicabilibus, quæ de per ſe fundata ſunt in amicitia boni particularis: vnde manus magis ſe quam pedem diligit, ſed amplius corpus quam ſe, quia corpus bonum eſt uniuerſale, ideo cum Deus bonum vniuerſale ſit magis à partibus diligitur, quam ipſæ ſe diligunt. Secundò reſpondetur, quòd ſi ly, propter, dicat cauſam finalem, illa eſt falſa: ſi verò dicat rationem, & cauſam diligendi, eſt vera, quia dilectio qua nos diligimus, eſt ratio, quòd Deum plus quam nos diligimus, qui eſt bonum noſtrum, à quo dependemus. Ad ſecundum reſpondemus, ꝙ duplex eſt appetitus: alius ſenſitiuus, alius rationalis: appetitu ſenſitiuo eſt, ita ꝙ martyres mortem refugiebant, non autem rationali, quia ſenſitiuus appetitus non eſt hominis inclinatio, ſed uoluntas in quantum rationalis eſt: homo enim illud appetere dicitur, qđ rationali appetitu appetit & vult. Secundò dico, ꝙ ſenſitiuus appetitus naturali etiam inclinatione plus Deum quam ſe diligit, nam creaturæ omnes irrationales quidquid naturaliter operantur in Deum ordinatur. Tertiò dico, ꝙ ſi per impoſſibile daretur, ꝙ bonum naturale Dei, uel bonum vniuerſi periclitaretur, bonum vniuerſi ex natura ſua ſe exponeret propter bonum ipſius Dei: ſicuti aqua ex natura ſua ſurſum aſcendit, propter vniuerſi conſeruationem, ſic & in præſenti.

Sed an teneamur nos plus quam proximum diligere, reſpondetur Concluſione affirmatiua. Pro cuius explicatione notandum eſt. Primo, quòd non quærimus de dilectione intenſiua & graduali, ſed de appreciatiua, ad quod ſat eſt, quod quilibet maiora bona ſpiritualia ſibi oportet quam alteri: vnde, licèt proximo maiora bona temporalia quam mihi optem, nõ delinquo. Quod ſi inducas id Matth. 22. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dico, quòd locus ſolum dicit exemplar, ſcilicet, quod ſicuti mihi gloriam opto ita & proximo. Secundo notandum, quod bonorum genera, ſecundum quæ unum plus quam alium diligere poſſumus, ſunt triplicia. Primum genus eſt bonorum ſpiritualium, vt uirtutes, gratia, & dona cęleſtia. Secundum bonorum naturalium, vt vita, membrorum integritas, valetudo bona. Tertium eſt bonorum temporalium, vt honor, pecunia, & fama. De omnibus ergo iſtis eſt quæſtio, an illa amplius nobis deſiderare teneamur, quã proximo. Dubium ergo

primum

Bonauentura.

1 Opinio.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

Dubium. primum eſt, an homo poſſit beatitudinem proximo amplius quam ſibi deſiderare. Et videtur quòd ſic, quia viri ſancti ita fecerunt, vt patet Exodi 32. vbi Moiſes domino dixit: Aut dimitte populo huic noxam hanc, aut dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti: liber autem iſte erat liber prædeſtinationis, ergo, & Paul. ad Rom. 9. Optabam ego ipſe anathema eſſe pro fratribus meis. & Micheæ 2. Vtinam non eſſem vir ſpiritum habens, & mendacium potius loquerer: in quem locum ait Hieronymus, quod optabat Propheta idem quod Moiſes & Paulus. Ratione idem probatur: quia bonum totius bono particulari eſt præferendum, homo autem pars eſt Reipublicæ, non ſolum quantum ad corporalia, ſed etiam quoad ſpiritualia; licet ergo bonum ſpirituale Reipublicæ bono priuato præferre, alias differentia non eſſet inter Chriſtianorum Rempublicam & infidelium: quod tamen eſt contra Paulum ad Rom. 12. & 1. Corint. 12. & ad Philip. 4. quibus in locis ait, quòd omnes ſumus ad inuicem membra myſtica ad ædificationem corporis Chriſti. Item maius bonum Diuinum præferendum eſt minori bono; quòd autem tota Reſpublica ſaluetur, maius bonum Diuinum eſt, quam ꝙ particularis aliquis damnetur, ergo: minor patet Prouer. 14. In multitudine populi dignitas Regis Maior probatur: quia ſi quis vellet peierare, & alius iocosè mentiri, amplius teneor periurium impedire quam mendacium, quia maius malum. Vel ſi peſtis eſſet in Vrbe, & hæreticus hæreſim ſeminaret, teneor potius hæreſim impedire, quàm peſti mederi, quia eſt maius malum.

In contrarium eſt ſententia communis Theologorum, quòd ſimpliciter tenemur nos ſpiritualiter amplius quam proximum diligere, tam in communi, quam in particulari: quia ſicuti peccare non licet, ita nec propter bonum alicuius in particulari mentiri, ſic nec propter Rempublicam, ſic enim implicat quod ſit peccatum & liceat, ſicuti quod liceat mentiri. Et hoc tenet Auguſtinus, lib. 3. & pluribus alijs locis de Ciuitate Dei, & patet ex illo Matth. 16. Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, anima vero ſua detrimentum patiatur: vel quam commutationem dabit homo pro anima ſua, quaſi dicat nullam. Et probo: quia homo ex charitate tenetur Deum ſuper omnia diligere, optare autem mihi gratiam & gloriam, eſt Deum ſuper omnia diligere, teneor ergo potius mihi quam alteri deſiderare. Minor patet: quia ſine charitate non poſſum perfectè Deum diligere. Confirmatur: quia nullus (niſi ſtultus eſſet) eſt qui oppoſitum velit: vox autem populi, vox naturę, & vox naturæ, vox Dei, ergo.

Capreolus, 3. diſt. 29. q. vnica, ait Primo, ꝙ peccare venialiter non licet, neque pro vniuerſo toto. Hoc de ſe patet, implicatio enim eſt quòd peccare liceat. Secundo inquit, ꝙ non licet bona ſpiritualia alterius amplius quàm propria appretiare. Tertio ait, ꝙ ex charitate debemus bona ſpiritualia cõmunitatis amplius quam propria appretiare, ſi ſine culpa id facere poſſumus. Probat: quia in temporalibus licet vitam ponere pro bono communitatis, ergo ita in ſpiritualibus. Secundo probat ex S. Tho. in opuſculo, de charitate art. 11. ad ſextum, vbi inquit, quod ille magis amicum diligit, qui propter bonum illius vult abſentiam pati, quam qui propter bonum proprium vult eo frui, cum ergo maius bonum ſit, quod Reſpublica, quam quod particularis ſaluetur, tenetur ergo id potius eligere.

Ego tamen dico, quòd opinio iſta ſuſtineri nequit, Primo, quia humano intellectui repugnat, quòd quis pro toto vniuerſo velit beatitudine carere: nec eſt qui beatitudinem alteri potius quam ſibi optaret. Secundo, quia Doctores ſimpliciter & abſolutè loquuntur, & aſſerunt, quòd in ſpiritualibus homo tenetur amplius ſe, quam communitatem diligere. Tertio, quia eſt implicatio, quòd teneamur Deum plus quam omnia diligere, & quòd liceat bona ſpiritualia amplius alteri quam mihi velle. Vnde, ſecundo apparenter dico, ꝙ non licet mihi detrimentum minimi gradus gratiæ pro vniuerſo mundo facere: verbi gratia, ſi ſcirem quòd prædicatione mea ciuitatem totam Deo lucrifacerem, cum hoc tamen ſcio quòd via alia maiorem gradũ gratiæ mihi poſſum acquirere, ſi caſus poſſibilis eſſet, deberem totius gradum vnicum gratię mihi acquirere, quam ſalutem ſpiritualem ciuitati velle: Et quod ita ſit, patet: quia hoc eſt magis Deum diligere, ſcilicet, maiorem gratiam acquirere. Et ita intelligitur illud Matth. 16. Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, anima verò ſua detrimentum patiatur? Doctores alij contrarium huius dicti probabiliter tenent, eſto, ad id ex charitate homo non teneatur, vnuſquiſque in ſenſu ſuo abundet.

Ad adducta ex Moiſe & Paulo, Chryſoſtom. lib. 1. de compunctione cordis, & hom. 1. de laudibus Pauli, inquit, ꝙ id quòd ambo elegerunt, fuit opus egregium, ſed maius quod Paulus fecit, quia voluit à gloria decidere, vt populus ſalutem conſequeretur. Idem ait Bernardus de Moiſe ſerm. 12. ſuper Cantica. Auguſtinus lib. Quæſtionum ſuper Exod. q. 147. inquit, quod Moiſes ſecurus orabat, ſciebat enim, ꝙ delendus non erat de libro. Et clarius in Pſal. 115. in verba illa, niſi Moiſes electus eius ſtetiſſet in cõfractione in conſpectu eius. Caietanus in Commentarijs ſuper Exodum ait, ꝙ Moiſes fortaſſe non de libro vitæ, ſed de libro principatus loquebatur: & ita quod optabat pro ſalute populi ducem non eſſe: quia eodem capite habetur, Deum dixiſſe, dimitte me, & ego interficiam eos, & faciam te in gentem magnam. Lyranus inquit, quòd Moiſes loquebatur ſecundum portionem inferiorem, ſicuti Chriſtus Lucę 22. Pater ſi vis transfer à me calicem iſtum: qui tamen ſecundum portionem ſuperiorem dixit, non ſicut ego volo: ſimiliter ergo & Moiſes. Cyrillus lib. 2. de dignitate ſacerdotali, dicit ꝙ vterque propriè optabat anathema eſſe pro fratribus, quia non conſiderabant cuius iacturam facerent. Nos tamen dicimus, verba illa accipienda eſſe in ſenſu hyperbolico, qui verus eſt ſenſus, & ita dixere, quod nos ſæpe dicimus, cum cauſa exagerationis ſæpe dicimus, fac hoc, aut occide me, qui tamen nõ opto vitam perdere, ſic nec illi beatitudinem. Cõmunis tamen & vera ſolutio eſt, quòd per aliquod paruum tempus exules à gloria pro fratribus optabant eſſe, ſicuti ad Philip. 1. Paulus ait deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto multo magis melius, permanere autem in carne neceſſarium propter vos. Et D. Martinus, Si adhuc populo tuo ſum neceſſarius, nõ recuſo laborem. Ad aliud Micheæ dicimus, quod loquebatur de temporali perditione: nos vero de bono ſpirituali loquimur, & ideo nõ eſt ſimile. Ad primam rationem dico, quòd bonum ſpirituale totius Reipublicæ non ſe habet vt totum in ordine ad meam beatitudinem. Ratio eſt: quia gloria particularis beati à beatitudine aliorum non dependet, ſed à ſolo Deo, qui beare nos poteſt. Ad vltimum, quod non eſſet differentia inter Chriſtianam Rempublicam & infidelium, negamus: quia iuuamur orationibus communibus, & vnus ex ſuo pro alio ſatisfacit, & theſaurus eccleſiæ nobis applicatur, quod inter Sarracenos non ita eſt. Vnde licèt maius bonum ſit quòd ſaluetur Reſpublica, quàm ego, ſed non mihi, cui ex charitate hoc impenditur. Ex quo ſequitur, quanta animaduerſione ſint digni, qui nedum pro vita ſpirituali omnium vel particularis alicuius, ſed ſere pro nihilo, gratiæ & charitatis iacturam faciunt. Ex quibus patet ad rationes Capreoli. Et ideo tenendum cum communi Theo-

ni Theologorum, quòd tenemur bonum ſpirituale proprium bono ſpirituali alterius præferre.

Dubium ſecundum eſt de vita, an liceat vitam propriam pro amici vita exponere: verbi gratia, duo naufragium patimur, habeo tabulam, qua poſſum vitam ſaluam facere, amicus periclitatur de ea, an mihi liceat amico tabulam dare. Quia de hac quæſtione ſunt variæ Doctorum ſententiæ, ad illam reſpondeo per tres propoſitiones. Prima propoſitio, negandum non eſt, quin pro bono communi liceat vitam ponere. Iſta eſt manifeſta, licet enim partem pro conſeruatione totius ponere. Secunda propoſitio, tenemur vitam pro ſpirituali vita proximi ponere. Probatur Ioan. 15. Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut ego dilexi vos, ſed ipſe animam poſuit pro vita ſpirituali hominum, ergo & nos tenemur pro vita ſpirituali proximi vitam ponere. & 1. Ioan. 3. In hoc cognoſcimus charitatem Dei, quia ille pro nobis animã ſuam poſuit, & nos debemus pro fratribus animam ponere. & 1. Petr. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Tertia propoſitio, ponere vitam pro priuata perſona ex obiecto eſt bonum, niſi ex circunſtantijs male fiat. Concluſio iſta in lumine naturali recepta eſt ab omnibus philoſophis. Vnde Cicero libello de amicitia inquit, quod tantum fuerunt tria paria amicorum, qui vitam pro altero amico expoſuere, Oreſtem, & Pindarum inſinuans. Plutarchus de amicitia, Seneca, Lactantius, & Ariſt. 9. Ethi. c. 8. omnes pariter laudant vitam pro amico exponere. Et idem Auguſtinus ſuper Ioan. c. 15. verba illa exponens, Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Idem Hieronymus in Michæam, capit. 7. circa verba illa, Dies ſpeculationis tuæ, vbi Pythagoricos laudat, ex eo quòd vnus pro altero vitam ponebat. Si ergo Philoſophi iſti lumine naturali id laudant, licet ergo vitam pro perſona priuata exponere.

Sed quid de Chriſtianis? Dico, ꝙ Patres circa hoc variè loquuntur. Auguſtinus in lib. de mendacio, c. 6. ait, id non licere, quia ſic faciēs proximum plus quam ſe diligit. In lib. tamen de amicitia, cap. 10. contrarium inquit, aſſerens nihil eſſe negandum amico, & omnia ſunt pro eo exponenda, etiam vita, ſicut Diuina ſanxit authoritas, iuxta id, Maiorem charitatem nemo habet, &c. Et ſuper Ioan. tract. 84. exponens eadem verba ait, Regulam illam præſcripſit nobis Chriſtus, vt nos diligamus, ſicut ipſe dilexit nos, & vitam pro amicis ponamus. Sententia iſta ratione probatur. Primo, quia licet pro amico temporalia bona exponere, & aliqualem iacturam honoris & ſalutis facere, ergo & vitam pro eo ponere. Secundo, quia ſi non liceret pro amico vitam ponere, ergo neque pro illo liceret periculo mortis ſe exponere: conſequentia eſt nota, nam qui amat periculum, peribit in illo: conſequens autem eſt manifeſte falſum, ergo. Tertio, quia ſi pro amico vitam ponere minime licet, ergo neque pro patre: conſequens autem non eſt concedendum, ergo. Quarto, quia ſi aliqua prohibitio eſſet, ne vitam pro amico exponamus, maxime quia illam conſeruare tenemur, poſſum tamen pro bonis temporalibus vitam ponere, ergo & pro amico. Vltimo, quia id laudatur ab omnibus, eſt ergo vox naturæ, ergo licet. Vxor enim ſi virum peſte laborantem non deſereret, laudaretur maxime, quia homo aliquando non tenetur vitam defendere, ſicuti ſi eam conſeruare non poſſet, niſi furem occideret, ergo. Dico tamen, quod eſto, id liceat, multis tamen de cauſis id male fieret. Et primus caſus eſt, ſi inde fieret iniuria tertio: vnde regi id non liceret, & mortaliter peccaret, quia communitati noceret: ſimiliter nec duci, dum adeſt in bello, id licet; & idem credo de patre familias, qui curam habet familiæ. Secundus caſus eſt, quandó eſſet prodigus vitæ, ſicuti ſi vitam pro homine parui momenti poneret, & hac modificatione intelligendi ſunt Patres, & ſcripturæ loca, quæ id ſonare videntur, nam intelligi debent de vita ſpirituali amici. Ad Auguſtinum, Hieronymum, & Chryſoſtomum, ſi ita nõ exponantur, dicimus eos fuiſſe illius ſententiæ.

Dubium vltimum eſt de bonis temporalibus, an liceat amico maiora quam nobis optare. Ad hoc dico Primo, quod in hoc poteſt prodigalitas contingere, ſicuti ſi temporalia bona, quæ ſine animæ periculo retinere poſſum, alteri traderem, nota enim prodigalitas eſſet, ſi amico negarem, & extraneo darem. Secundo dico, quòd hoc nunquam eſt mortale, quia de conſeruandis temporalibus non eſt tale præceptum, bene tamen veniale, ſicuti ſi non amico ſine cauſa darem. Tertio dico, ꝙ licet maiora bona temporalia amico quam mihi optare, & eſt laudabile, ſi citra iniuriam familiæ fiat. Vnde, ſecluſo iure tertij laudabile eſt, & licet.

Pro Auguſtino reſpondet Magiſter Sent. 3. diſt. 29. inquiens, quòd Auguſtinus dicit pariter omnes eſſe diligendos, & pari dilectione vitam omnibus optandam. Ita accipi poteſt vt paritas non ad affectum referatur, ſed ad bonum, quod eis optatur, quia charitate omnibus optare debemus, vt paria bona mereantur, ſicut Apoſtolus dicit, Volo omnes homines eſſe ſicut meipſum: optanda eſt enim minoribus perfectio maiorum, vt ipſi perfecti fiant, & ſic parem mereantur beatitudinem: vel pari dilectione, hoc eſt, eadem dilectione omnes diligendi ſunt. Item quòd ait, vt tantum diligamus fratres, quantum nos, ita intelligi poteſt, id eſt, ad tantum bonum diligamus fratres ad quantum nos, vt tantum bonum eius optemus in beatitudine quantum nobis, etſi non tanto affectu: vel ibi, quantum, ſimilitudinis eſt, non quantitatis.

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An monachi manuum labore victum teneantur quærere.

AVguſtinus in libro de opere monachorum ſententiam hanc Apoſtoli, *Qui non vult operari non manducet*, ita interpretatur, vt docere videatur, omnes monachos adigendos eſſe, vt ſibi ipſis labore manuum victui neceſſaria exquirant, & prohibendos, ne ex eleemoſynis fidelium victum quærant. Nam multis locis eiuſdem libri, præſertim in c. 17. refellit monachos, qui manibus operari nolentes locum Pauli, non ad ſe pertinere dicebant: quos his verbis impugnat, Quid agant qui operari corporaliter nolunt, cui rei vacent, ſcire deſidero. Orationibus, inquiunt, vacamus, & pſalmis, & lectioni, & verbo Dei. Quatuor has excuſationes reijciens, Primo aduerſus eã de oratione inquit: Cur non Apoſtolicis de operando præceptis aliquas partes temporum deputant, cũ citius exaudiatur vna obedientis oratio, quam mille contemptoris? Secundo, aduerſus eam de pſallendi occupatione ait: Cantica uero Diuina cantare etiam manibus operantes facile poſſunt, & ipſum laborem tanquam Diuino zeleumate conſolari. An ignoratis opifices quibus vanitatibus theatricarum fabularum donent corda & linguas ſuas, cum manus ab opere non recedant? quid ergo impedit ſeruum Dei manibus operantem in lege Domini meditari & pſallere, ita ſané, vt ad ea diſcenda, quæ memoriter recolat, habeat repoſita tempora? Tertio, lectionis aſſiduitatem cauſantibus ait; qui autem ſe dicunt uacare lectioni, nonne illic inueniunt quod

1. propoſitio.
2. propoſitio.
3. propoſitio.
Auguſt.
Primus caſus.
Secundus caſus
Dubium.
2. Theſ. 3.

quod præcipit Apoſtolus? quæ eſt ergo iſtam peruerſitas lectioni nolle obtemperare, dum vult & vacare, vt quod bonum eſt diutius legatur, ideo facere nolle quod legitur. Quartò, eos, qui ſe Diuinæ prædicationis exercitatione defendunt, ita arguit: ſi alicui ſermo erogandus eſt, & ita occupatur, vt manibus operari minimè valeat, nunquid hoc omnes in Monaſterio poſſunt, cur omnes ſub hoc obtentu vacare volunt? quanquam etſi omnes poſſent, viciſſitudines facere deberent, non ſolum vt quemadmodum cæteri neceſſarijs operarentur, ſed etiam quia ſufficit vt multis audientibus vnus loquatur.

Caluinus hæreticæ Inſtitutionis cap. 4. ex his dictis Auguſtini colligit, monachis non licere aliundè quam ex mechanicis opificijs victum parare, etiamſi aſſidui ſint in orationibus, pſalmodijs, & ſacris ſtudijs. Quem errorem ante Caluinum profeſſi ſunt Vuiclephus & Lutherus, qui aſſeruere, monachos, qui omiſſo labore manuum, mendicitate ſibi victum procurant, coercendos eſſe, vt hoſtes Diuinæ legis dicentis, Omnino non erit egenus & mendicus inter vos. Deut. 15.

Doctores Scholaſtici, 4. Sentent. diſtinctio. 15. & Sanct. Thom. 2. 2. quæſtio. 187. artic. 5. & opuſculo 19. quo loco quærunt, vtrum paupertas vſque ad mendicitatem ad perfectionem vitæ monaſticæ pertineat. Cui quæſtioni tribus Concluſionibus reſpondemus.

1. Concluſio. Prima Concluſio. Omnimoda mendicitas, nempè, vt neque priuatim, nec in communi aliquid poſſideatur, de ſe plus habet dignitatis & meriti apud Deum, quam in communi poſſeſſio. Prima ratio Concluſionis ex rerum natura proficiſcitur: eſt enim religionis monaſticæ inſtitutio diſciplinam illam amplecti, per quam expeditius ad perfectionem charitatis aſcendatur. Primum autem quod hominum animos ad ſui amorem inficit, eſt rerum poſſeſſio: nam cum pecuniæ obediant omnia, qui illam amat, per eam cuncta concupiſcit, & qui illam contemnit, affectus mundanorũ omnium a ſe facilè amputat. Vnde Auguſtinus in lib. 83. quæſt. Nutrimentum charitatis eſt diminutio cupiditatis: perfectio nulla cupiditas. Secundus gradus eſt, a temporalibus, cum poſſideantur, animum euellere: quod longè eſt difficilius. Vndè Auguſtinus ad Paulinum & Theraſiam, Terrena, inquit, diliguntur arctius adepta quàm concupita, nam iuuenis ille Euãgelicus inde triſtis diſceſſit, quod magnas habebat diuitias. Vndè, non inconſulto Chriſtus Dominus concionem ſuam inde orſus eſt, Beati pauperes ſpiritu. Quapropter, licèt nihil aliud laudis in ſancta paupertate comperiretur, hęc eſſet pręclariſſima, quòd primo verbo, quo Deus legem orbi poſiturus os ſuum aperuit, fęlicitatem in ipſa collocauit.

Quod autem paupertas hæc vſque ad mendicitatẽ & nuditatem Chriſti alumnis ſit commendabilis, exaggerat Paulus 2. Cor. c. 8. inquiens: Scitis gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cum eſſet diues vt eius inopia vos diuites eſſetis. Si ergo nullum officium præſtitit, quod ex rei natura non eſſet, honeſtum cõſilium eſt diuitibus in pauperes ſua bona diſtribuentes egenos fieri, vt diuitijs cœleſtibus fruantur. Accedit & eiuſdem Domini exemplum, qui nihil poſſediſſe legitur, niſi quod illi & familiæ ſuæ in diem porrigebatur. Vnde inquit Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. & Matth. 19. Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, vel ſorores, uel patrem, vel matrẽ, uel uxorem, uel filios, uel agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam poſſidebit. Quare Apoſtolus quos lucem mundi & ſal terræ eſſe uoluit, Nolite, inquit, poſſidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in zonis ueſtris.

Secunda Concluſio. Religioſi, qui proprijs renunciarunt, non tenentur manuum labore quærere victum, ſed iuſtiſſimè mendicare poſſunt. Concluſio hæc eſt Auguſtini libro citato de opere monachorum, & S. Thomæ opuſculo 19. cap. 5. Et gloſſa ſuper c. quintum Exodi, hæreticos, qui monachos in manuales labores adigunt, cum Pharaone componit, qui Moiſen & Aaron obiurgabat, dicens, Quare ſolicitatis populũ ab operibus ſuis, ite ad onera ueſtra. Probatur ergo Concluſio. 2. Concluſio.

Primò. Iure Diuino finis ſpiritualium præſtantior eſt bonis temporalibus, ſed in Republica milites, equites, & iudices, qui ad bella gerenda, aut ad tuendam iuſtitiam, aut ad rempublicam adminiſtrandam deputati ſunt, ſtipendijs communibus populi ſuſtẽtantur: quod Paulus iure Diuino iuſtũ exiſtimat: ideò enim, inquit, tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt: Religioſi autem monaſticè uiuentes, functione ſpiritualium Reipublicæ inſeruiunt, iure ergo gentium naturali & Diuino eleemoſynis populi ſuſtentari debent. 1. Ratio. Rom. 13.

Secundo, quia illi qui miniſterio uerbi incumbunt, digni mercede ſua ſunt, ut Paulus 1. ad Cor 9. exemplis naturalibus oſtendit, eos qui ſpiritualia ſeminãt, ius habere metendi temporalia: ſic enim inquit, Dominus ordinauit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio uiuere: ubi gloſſa: Sic Deus rationabiliter diſpoſuit de prædicatoribus, ut expeditiores ſint ad prædicãdum, quod Dñs Matth. 10. explicuit, ob id enim diſcipulos ſine pera ad prædicãdum miſit, quod dignus eſt operarius cibo ſuo. Cum hoc etiam uacant ſacramentalibus confeſſionibus audiendis: imò uerò his ceſſantibus, ob id quod ſtatutos pſalmos ſolemniter perſoluunt, & preces aſſiduas pro populo fundunt: & ſupra hæc omnia ſtudijs ſacrorum & Diuinæ contemplationi uacant: ius ergo habent naturale gentium & Diuinum, ut ſtipendijs populi uiuant. 2. Ratio.

Vnde Auguſtinus loco citato inquit: Si Euangeliſtæ ſint, poteſtatem habẽt de ſumptibus fidelium uiuendi. Quin etiam Apoſtolus loco citato rem ad certum officium non reſtringit, ſed in genere ait: Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt: & qui altario deſeruiunt, cum altario participant. Quo fit, vt qui Religioſos monaſticos operum ſolicitudinibus implicare contendunt, Marthæ ſint ſimiles, quæ ſororem ſuam ad pedes Chriſti contẽplatione fruentem, inde diuellere conabatur, vt ipſam iuuaret: cui Chriſtus, Maria optimam partem elegit. Vndè gloſſa in illud Matth. 6. Reſpicite uolatilia cœli, non laborant, & tamen Deus paſcit ea, de contemplatione uacantibus intelligit, qui in terris nihil agentes aut laborantes, contemplatione cœleſti uiuunt. Merito ergo Hieronymus in prologo ſuper Iob eos obiurgat, qui malunt monachos fiſcellam iunco texere, aut palmarum folia cõplicare, ut in ſudore vultus panem edant, quam ut iuxta ſentẽtiam Domini, cibum Diuinorum operentur, quia non perit. Hierony.

Tertio accedit, quod mendicitas ad humilitatẽ non parum conducit: qua ratione Alexio, & alijs ſanctis laudi datur, quod facultates ſplendidas abdicauerint, ut mendicata ſtipe uiuerent. Impietas ergo eſt mendicitatem ſanctam impugnare: cum ut egregium charitatis officium, religioſos mendicantes alere. 3. Ratio.

Tertia Concluſio. Quamuis in genere ſuo mendicitas omnimoda præferenda ſit, poteſt nihilominus ratione finis & aliarum circunſtantiarum, pro tempore & loco conducentius eſſe, ea in communi poſſidere, quæ uictui monachorum ſunt neceſſaria. Concluſio hæc eſt S. Tho. 2. 2. q. 188 art. 7. Et probatur: quia perfectio nõ in paupertate, ſed in charitate eſt ſita, cũ ergo in paupertate ea tantum ratione conſiſtat, quod amorem & ſolicitudinem rerũ præſcindat, ea ſpectet 3. Concluſio.

paupertatis in vnaquaque religione præſtantior eſt, quæ ad eius finem aptius confert. Etenim vt inſtrumentum ac medicamen non eo melius, quo maius, ſed quoad finem accommodatius, ſic & de paupertate cenſendum. Vndè, ſi ordo inſtitutus eſt ad opera prædicationis, vel contemplationis, quod minus quietem mentis requirit, non ſolum perfectioni non repugnat aliquid habere in communi, verum confert; diuagatio enim, quæ ad victum quærendum eſt neceſſaria, otium neceſſarium prædicationi & contemplationi non permittit. Secundo, quia poſtquam charitas refugit, mendicantes populo moleſti ſunt & oneroſi, qua ratione religio vileſcere in oculis eius incipit. Item nimia egeſtas mendicos cogere ſolet, negotia aliqua cum ſecularibus tractare, & quandoque improbitatibus aliquibus victum extorquere, quæ eorum inſtituta obſcurant. Tertio, quia quando religiones in ſyncera illa mendicitate inſtitutæ fuere, multa eidem inſtituendæ ſuffragabantur, quæ ab aliquibus iam temporibus languere videmus. Primum, ſumma parcitate victus & veſtitus contenti erant, adeò vt eleemoſynæ, quæ nunc vix viginti religioſis ſufficiunt, tunc pluribus quam centum ſatis erant; leguminibus enim & modico vino contenti erant. Præterea, tunc charitas populi maior ac ſyncerior erat, & monachorum vita tunc alium ſplendorem quam modo habebat, vt populares animos alliceret. Quòd ſi dicas, poſſeſſiones rerum tunc vt colantur, tum etiam vt augeantur, non poſſunt animos religioſorum non ſolicitare: fatemur, ſed penſandum eſt, vtranam ſolicitudo animos acerbius angat, quotidie neceſſaria quærere, an curare quæ in communi poſſidentur: nam ſolicitudo poſſeſſionum præter vnum aut alterum, qui illas procurat, cæteros vel non tangit, vel leuiſſimè: ſolicitudo verò quotidiana plurimos occupat. Et Chriſtus Dominus eleemoſynas ſibi oblatas in diem reſeruabat: habebat enim loculos Iudæ commiſſos; nam Ioann. 4. habetur, quod abierunt diſcipuli in ciuitatem, vt cibos emerent, & Ioan. 13. iuſſus eſt Iudas ea emere, quæ ad diem feſtũ opus erant: quamuis non niſi exiguos nummos ſeruari ſinebat, & nonnunquam præ inopia eoſdem diſcipulos ſpicas colligere niſit. Erroneum ergo eſt, tam contra mendicitatem omnimodam, quam contra eã, quæ in communi aliquid poſſidet, oblatrare. Dicta tamen mendicantes omnes admonent, vt conſiderent, quanta parcitate contenti eſſe debeant: propterea enim, aſſerente Chriſto, Deus paſcit volatilia cœli, quibus vtique religioſi comparantur, veſtitque lilia agri, quòd illa cibo ſimpliciſſimo, hæc veſtitu contenta ſunt. Vnde D. Benedictus altiſſimè quieti contemplantium ſtudens, conſultè poſſeſſiones ſibi oblatas recepit, & deinceps alij religionum inſtitutores. Sed tamen humanum ingenium medium tenere neſciẽs, eo vſque opes eorum auxit, vt celeberrimos ordines non parum de ſuo faſtigio deiecerit.

Ad argumenta hæreticorum, quibus contendunt, quod licet conſilium ſit cuncta propria prorſus abijcere, non tamen inde conſequens ſit, vt mendicare liceat, ſed tunc tenentur monachi manibus laborare, ſicuti Paulus 1. Corin. 4. ſe feciſſe teſtatur, & Actor. 1. Ad ea enim, inquit, quæ mihi opus erant, miniſtrauere manus iſtæ, & 2 ad Theſ. 3. Si quis non vult operari, nec manducet. Reſpondet D. Tho. 2. 2. quæſt. 187. art. 3. quòd manualis labor (qua voce omnia officia humana compræhenduntur) ad quatuor eſt vtilis. Primò, ad victum quærendum, vndè primo homini dictum eſt, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. & in Pſalm. Labores manuum tuarum quia manducabis. Secundo ad vitandum otium, quod multorum malorum eſt cauſa: vnde Eccleſiaſtic. 33. Mitte ſeruum tuum in operationem, ne vacet, multam enim malitiam docet otioſitas. Tertio, ad concupiſcentiam refrenandam, quatenus labore corpus maceratur: vnde 2 Corinth 6. In laboribus, in ieiunijs, in caſtitate. Quarto ad eleemoſynas erogandas: vnde ad Epheſ. 4. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti. Et rurſus, Beneficientiæ & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtijs promeretur Deus. Per hæc quatuor membra reſpondetur ad omnia loca Pauli, quibus uidetur laborem manualem ſeu præcipere, ſeu commendare. Illud namque ad Theſſal. tantum eſt naturalis admonitio, ut, ſcilicèt, qui aliunde non habet unde uiuat, manibus uictum quærat, ut furta & negotia illicita cautè fugiat. Quo ſenſu intelligendus eſt locus ad Epheſ. 4. citatus. Huic tamen ueritati non obſtat quo minus Religioſi Diuinis uacantes, ius habeant eleemoſynis uiuendi: quod ipſe Apoſtolus eodem loco docet inquiens, Non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed ut noſmetipſos formam daremus uobis ad imitandum nos. Nec Paulus damnat monachos, ſed eos tantum, qui ſine ſcandalo mendicare non ualent, ut ex uerbis ſubiunctis patet: Vt honeſtè ambuletis, ad eos qui foris ſunt: religioſi autem ſine ſcandalo poſſunt eleemoſynam ſuſcipere & poſtulare. Secunda etiam & tertia utilitas non eſt in præcepto, niſi quando aliter eiſdem incommodis obuiari non poteſt: monachi autem per alia exercitia ſalutaria otium cauent, & corpus domant. Quartum, nempè eleemoſynas erogare in religioſis non eſt uirtus, quippe qui ſemel cuncta largiti ſunt, niſi in caſu extremę neceſſitatis pauperum, quo quidem euentu perinde atque ſęculares manibus laborare tenerentur. Et in damnationem hæreticorum, ſat eſt diffinitio Synodi Conſtantienſis, ſeſſ. 8. ar. 14. contra Vvicleph, qui pertinaciter ſuſtinebat, fratres teneri per labores manuum uictum acquirere, & non per mendicitatem: ait Synodus, huius articuli prima pars eſt ſcandaloſa, & præſumptuosè aſſerta, pro quanto ſic generaliter & indiſtinctè loquitur: & ſecunda erronea, pro quanto aſſerit mendicitatem fratribus non licere.

Pro Auguſtino reſpondemus, eum tantum abeſſe à ſententia, quam hæretici ei imponunt, ut in eodem uolumine pluribus tum rationibus, tum Diuinæ ſcripturæ teſtimonijs demonſtret, quatuor eſſe monachorum genera, quibus iure Euangelico liceat ſine manuum laboribus uitam ducere, & aliorum ſubſidijs & oblationibus ali. In primo loco ponit eos, qui prædicationi Euangelicæ incumbunt, ac verbum Dei docent, quia Chriſtus huiuſmodi poteſtatem dedit Apoſtolis, cum eos ad prædicandum miſit, inquiens: in eorum domo manete edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt: dignus eſt enim operarius mercede ſua. Et Paulus idem comprobans ait: Dominus ordinauit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio uiuere. Et concludit: Si ſpiritualia vobis ſeminamus, magnum eſt ſi nos carnalia ueſtra metamus? Et in epiſtola ad Galat. auditoribus eandem legem imponens ait: Communicet qui catechizatur uerbo, ei, qui ſe catechizat in omnibus bonis. In ſecundo loco ſtatuit eos, qui altari ſeruiunt, uel Sacramenta diſtribuunt, uel alijs Eccleſiaſticis miniſterijs & occupationibus detinentur: nam de his eodem loco Paulus ait: Neſcitis quod hi, qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui altario deſeruiunt, cum altario participant, ita Dominus ordinauit. Tertium locum aſſignat ægris monachis aut aſſidua, aut frequenti ægritudine laborantibus, de quibus in capit. 16. eodem libro, propter infirmitates, ait, corporales,

Labor manualis ad quatuor vtilis.

Conciliũ Conſtan.

Li. de opere monac. c. 6. & 7.

Luc. 10.

1. Cor. 9.

Galat 6.

1. Cor. 9.

les, quæ omninò deeſſe non poſſunt, non ſolum permittit Apoſtolus ſanctorum indigentias ſuppleri ab omnibus fidelibus, ſed etiam ſaluberrimè hortatur. Quarto loco ſubnectit monachos quoſdam à parentibus delicatè atque ſplendidè educatos, qui relicto ſęculo, & diuitijs in pauperes erogatis, vel ad monaſterij ſubſidium collatis, monaſticam vitam elegerunt: hos, quòd melius enutriti laborem ferre nequeant, ab exercitationibus opificum eximit, cap. 25. eiuſdem operis, de quibus ſubdit, Tamen, ſi & ipſi aliquid manibus operentur, vt pigris ex vita humiliori, & hac exercitatione venientibus auferant excuſationem, multo miſericordius agunt, quam cum omnia ſua indigentibus diuiſerunt, quod quidem ſi nolint, quis audeat cogere? Hæc Auguſtinus. Ex quibus euidenter conſtat, eum aduerſari hæreticis, qui ſine vllo diſcrimine omnes monachorum ordines ad laborem manuum compellunt: & eos, qui recuſant, piorum eleemoſynis iuuari prohibent.

Verum, ne quem moueant dicta Auguſtini ab hæreticis inducta, ſciendum eſt, eum his verbis non omnibus monachis indiſcriminatim imponere laborandi neceſſitatem, ſed refellere ocioſam quandam monachorum turbam, qui etſi integris viribus rectè valerent, & à prædicatione verbi Dei, & Sacramentorum diſpenſatione, & ab omni eccleſiaſtica ſeruitute vacarent, tamen ita laborem detrectabant, vt dicerent ſeruis Dei, præſertim monachis non licere operibus manuũ incumbere, & opificijs corporalibus exerceri: ſed oportere eos in ſolis orationibus lectionibus, & canticis conquieſcere, & vitę neceſſaria ad eos ſpectare, & a Dei amicis accipere, more cœli auiũ, &
Matth. 6. florum terræ, quos Chriſtus diſcipulis ſuis propoſuit imitandos, cum dixit, Nolite ſoliciti eſſe quid manducetis, reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, &c. aut corpori veſtro quid induamini, conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt, &c. Aduerſus ergo huiuſmodi ignauos monachos, qui tum in Africa errorem hunc ab Euphemitis, Martirianis, & Satanianis hæreticis enatum fouebant, Auguſtinus conſcripſit librum de opere monachorum, quo tria potiſſimum demonſtrauit. Primum, nulla ratione ferendum eſſe, vt monachi, qui nullo Euangelico negotio, nullaque eccleſiaſtica cura occupantur, vitam ſine vllo labore manuum tranſigant ocioſè & inertè: quia hu-
2. Theſſ. iuſmodi hominibus poteſtatem edendi adimit Paulus, inquiens, Cum eſſemus apud vos, hoc denunciabamus vobis, quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. Secundo oſtendit monachis miniſterio eccleſiæ & prædicationis officio occupatis non interdici a Chriſto opificum artificia, ſed poſſe eos ſi velint, etſi ita animarum ſaluti expediat, aliquo interdum opificio ſibi victui neceſſaria comparare ad imi-
1. Cor. 9. tationem Pauli, qui quanquam vt ipſe ſcribit, poteſtatem haberet viuendi ex Euangelio, teſtatur ſe noluiſſe ea poteſtate vti, ſed opere mechanico victitaſſe, vt ſeipſum præberet exemplum voluntariè laborandi. Ita enim eos alloquitur, Ipſi ſcitis quemadmodum oporteat imitari nos, quia non inquietè fuimus apud vos, nec gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & fatigatione nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus, non quaſi non haberemus poteſtatem, ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum. Tertiò reijcit inertium monachorum excuſationes peruerſa interpretatione ſcripturarum fucatas, nam quod aiunt, Chriſtum Dominum præcepiſſe Apoſtolis, vt more auium ſine vlla viuerent ſolicitudine, Auguſtinus oſtendit, non ea ratione dictum a Chriſto, vt diſcipulos ſuos abduceret ab honeſto manuum labore ad otium & ſegniciem malorum omnium ſeminarium, ſed vt eos inſtrueret, ne ſolicitudine acquirendi victus Euangelicam vocationẽ deſererent, metuentes ne ſibi Apoſtolico miniſterio detentis deſutura eſſet ſummi Patris prouidentia: qui cum volucres nihil operãtes gratuito paſceret, cur filios ſuos in Dei opere laborantes non aleret? Scopus ergo Auguſtini eſt, Monachos deſides, & qui ſibi labores artificum interdictos exiſtimant, à turpi ocio ad honeſtum negotium reuocare. Locus Deuteronomij 15. hæreticis non fauet, cum enim Dominus dixit, Egenus & mendicus non erit inter vos, his verbis non prohibet mendicationem, ſed pollicetur Iudæis, ſi legem ſeruauerint, tantam diuitiarum affluentiam, vt nullus inter eos futurus ſit egenus & mendicus. Sanct. Thom. 2. 2. quæſtione 187. articulo 5. ait, ea ſententia non prohiberi piam ac iuſtam mendicationem, ſed prohiberi diuitibus, ne adeò ſint diuitiarum ſuarum tenaces, vt ob eam cauſam pauperes ad extremam redigantur egeſtatem, & ad coactam mendicitatem adigantur.

DECIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An Deum propter beatitudinem diligere debeamus.

AVguſtinus hom. 38. de eo quod Dominus dicit in Euãgelio, *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*, aſſerere videtur, cauendum eſſe, ne Deum propter præmium aliquod diligamus, inquiens in illud Iob, nunquid gratis colit Deum? Ad hoc prouocamur ab aduerſario, vt gratis Deum colamus, qñ ille quærens quod obijciat pro magno ſe putauit inueniſſe, quia dixit, Nũquid gratis Iob colit Deũ? nõ quia videat cor ipſius, ſed quia videbat diuitias eius: cauere debemus, ne ad pmiũ diligamus Deum. Quid enim pp præmium dilecturus es Deum, quale præmium eſt ꝙ tibi daturus eſt Deus? quidquid enim tibi aliud dederit minus eſt quàm ipſe: colis non gratis, vt aliquid ab ipſo accipias: gratis cole & ipſum accipies: ſi enim ſeruat tibi Deus quo fruaris: & ſi amas quæ fecit, qualis eſt ille qui fecit? ſi pulcher eſt mundus, qualis artifex mundi? euelle ergo cor tuũ ab amore creaturæ, & inhæreas creatori, & dicas ꝙ in Pſalmo ſcriptum eſt, Mihi autem adhærere Deo Pſal. 72.
bonum eſt: ſi autem deſeris eum, qui te fecit, & amas illa, quæ fecit, deſerto illo, qui te fecit, adulter es: ſic clamat epiſtola Iacobi adulteros appellans, Adulteri, Iacobi. 4.
Et vnde adulteri? quæris vnde? Neſcitis, inquit, quia amicitia huius mundi inimica eſt Deo? quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſęculi huius, inimicus Dei cõſtituitur. Expreſſerat quòd dixerat, adulteri anima, deſerto creatore, amans creaturam, adultera eſt.

De hac quæſtione Doctores Scholaſtici. 3. ſent. diſt. 29. & S. Tho. 2. 2. q. 27. & art. 3. quærit, an liceat Deũ diligere propter bonum creatum. Et reſpõdet duabus Concluſionibus. Prima Cõcluſio, Si ly, propter, dicat cauſam finalem, formalem, aut efficientem, non licet Deum propter aliud diligere, ſed propter ſeipſum: nõ enim ordinatur ad aliud ſicut ad finem, ſed ipſe eſt finis vltimus omnium, neque etiam informatur aliquo alio, ad hoc quod ſit bonus, ſed eius ſubſtantia eſt eius bonitas ſecundum quam exemplariter omnia ſunt bona, nec ei ab altero ineſt bonitas, ſed ab ipſo omnibus alijs. Si verò, propter, dicat cauſam materialem, eſt ſecunda Concluſio, Deus poteſt propter aliud diligi, quia, ſcilicet, ex aliquibus alijs diſponimur ad hoc quòd in Dei dilectione proficiamus, puta per beneficia ab eo ſuſcepta, vel per præmia ab eo

ſperata, uel per pœnas, quas per ipſum vitare intendimus.

Dubium. Dubium eſt, an liceat Deum propter beatitudinem diligere. Et arguitur pro parte negatiua, Primò, quia Patres ſicuti Chriſoſtomus libro 2. de compunctione cordis, & Auguſtinus, & Bernardus, quos Doctores Scholaſtici diſtinctione citata referunt, concorditer dicunt, quòd licèt Deus nullum puniat ſine demerito, non tamen licet pugnare propter præmium: quia talis vox eſt inuerecunda, & digna potius mercenario, quam libero filio: charitas autem facit nos filios, ergo. Secundò, quia in vera amicitia amicus propter ſeipſum eſt diligendus, non habita ratione mercedis: a fortiori ergo in amicitia charitatis & Diuina. Tertio, quia propter creationem & conſeruationem debitores illi ſumus omni obſequio ei, quod impendere poſſumus, ergo.

His non obſtantibus, ſuppoſita diſtinctione reſpondeo ad quæſitum: diſtinctio eſt. Dupliciter poſſumus, Deum propter beatitudinem diligere. Primo modo abſolutè, nullam conditionem apponendo. Secundo modo expreſsè conditionem aſſignãdo, ſcilicèt, diligo Deum, vt me beet, alioquin non diligerem. Tunc eſt Concluſio, licèt Deum diligere ſecundario ratione habita ad beatitudinem. Concluſio hæc eſt S. Tho. ſuper Ioann. cap. 10. lectione 3. vbi inquit, quod bonus paſtor reſpectum debet habere ad mercedem æternam: & ait quòd ſic diligere eſt amor filialis, quia boni filij eſt velle cum patre conuiuere. Idem tenet 2.2. quæſtione 32. articulo 4. ad tertium. Idem tenet Adrianus quodlibeto 9. Et probatur primo ex communi Patrũ ſentẽtia, Hieronymi, Ambroſij, & Auguſtini in illud Pſalmi 118. Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum, propter retributionem. Idem Origenes in illud 1. ad Corinth. 2. Ij quidem qui ſecundum patientiam boni operis gloriam & honorẽ, & incorruptionem quærunt. Secundo ratione probatur; quia in ſacris literis beatitudo nobis proponitur tanquam merces operum noſtrorum, licèt ergo nobis opera noſtra in beatitudinem ordinare, tanquã in præmium: antecedens probatur Eſaiæ 55. Omnes ſitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, venite ad me, emite abſque vlla commutatione. Eccleſiaſt. 36. Reddet Dominus mercedem timentibus ſe. & Geneſ. 15. Abrahæ dixit Dominus, Ego merces tua magna nimis. & Apoc. 3. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum (ſcilicet charitatem) vt locuples fias. & Exodi 2. & Deuteronom. 6. Honora patrem, vt ſis longæuus in terra. & Matth. 9. Quicunque dederit potum aquæ frigidæ, non perdet mercedem. & Matth. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula ſua. Tertio, quia eccleſia pro temporalibus orat, vt expeditius in Deum tendamus, quæ bona nedum ſunt motiuum ad internum affectum, ſed etiam ad opus externum: Vnde Matth. 20. Dominus proponit parabolam vineæ: & laborantibus denarium promittit diurnum. & Lucæ. 16. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? Vbi gloſſa, Boni mercenarij ſunt, qui Deum propter præmium diligunt. & Gregor. 8. Moral. cap. 6. & 7. laudat reſpicientes in via ad æternam vitam. Vltimo probatur, Licèt nobis Deum orare pro æterna vita, ergo & obſequium aliquod impẽdere, vt illam habeamus: antecedens de ſe eſt notum, & minor euidens: licet ergo Deum diligere ſecundario, habito reſpectu ad mercedem: vnde licet charitas immediatè ſummum bonum reſpiciat, mediatè tamen & ſecundario etiam mercedem reſpicit.

Cõcluſio. 1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio.

Dubium maius eſt, an liceat Deum diligere propter bonum creatum, tãquam propter finem, ſcilicet, referendo dilectionem talem in bonum creatũ. Quod dupliciter contingit. Primo ſic, vt amorem, quo Deum amamus, referamus in bonum creatum propter ipſum diligendo, charitas enim poteſt ex charitate diligi: ita & Deum poſſumus, propter bonum aliud diligere. Secundo, contingit vt Deum ipſum & eius attributa in aliud referamus, ſicuti volo quòd Deus ſit iuſtus, ad hoc vt vindictam ſumat de inimicis, & ſic de alijs attributis. Et videtur quod id non liceat, quia talis ordo eſt præpoſterus: ordinamus enim perfectius ad id quod non eſt ita perfectum. Eſt etiam vti fruendis, quod, Auguſtinus inquit, eſt ſumma peruerſitas, & etiam contra naturam, ſummum bonum in minus bonum ordinari: eſſet etiam bonum creatum amplius quàm Deum diligere. Propter hæc motiua Albertus Magnus, Adrianus, Durandus, & alij moderni ſuſtinent, non poſſe nos Deum diligere amore concupiſcentiæ, quia eſſet creaturam plus quam Deum diligere. Opinionibus tamen omiſſis ad dubium reſpondemus per ſequentes propoſitiones. Prima propoſitio, Deum diligere propter bonum creatum, tanquam propter finem, de ſe & ex obiecto non eſt mortale. Hæc patet, quia Deo ſeruire propter inanem gloriam non eſt mortale. Ratio eſt: quia actus non eſt peior eius circumſtantia vel obiecto, circumſtantia autem vel obiectum eſt inanis gloria, quæ eſt veniale, ergo & actus ex illa elicitus ſolum eſt veniale: à fortiori ergo Deum propter bona temporalia diligere, amplius quã veniale eſſe nequit. Secunda propoſitio, Deum diligere propter bonum creatum tantum, ſiue beatitudo, ſeu aliud bonum ſit, eſt mortale non obiecti ratione, ſed propter appretiationem, quam dilectio illa, quæ ſolum eſt propter bonum creatum, includit. Hanc enim negatiuam includit, ſcilicèt, ſi bonum temporale non eſſet, Deum non diligerem: hæc autem appretiatio eſt mortale, ergo & alia, quæ illam includit. Item, quia talis amplius bonum temporale quam Deum appreciat, nam Deum propter temporale bonum negaret. Et ex hac Concluſione conſtat argumentorũ ſolutio. Auguſtinus enim intelligit, quod non licet temporalia bona amplius quã Deum appreciare, quia talis amor eſſet mercenarius. Quod ſi dicas, ſaltem nunc quando ex præcepto non teneor Deum diligere, poſſum illum ſolum propter bonum creatum diligere. Pro hoc ſit tertia propoſitio. Deum diligere propter creatum bonum, non tanquam propter finem principalem, ſed tanquam propter minus principalem finem, eſt bonum & laudabile: etſi in gratia fiat, meritorium. Probatur, quia actus non eſt malus niſi ex obiecto & circumſtantiis, ex obiecto autem actus talis eſt bonus, bonum enim eſt viſionem Dei optare, & non eſt circumſtantia, quæ actum viciet, quia ſi aliqua eſſet, maximè quia bona temporalia magis mihi quam Deum opto: hoc autem non, quia illo etiam bono ſecluſo, paratus ſum Deum diligere, & Deum magis quam bonum illud appretiare: paratus ſum enim bonum quod opto potius perdere, quam Deum ipſum perdere, ergo. Confirmatur: quia amplius vitam quam bona temporalia diligo, cum hoc tamen uitam pono pro temporalibus bonis, quia in vitam ordinantur, nec opus eſt ſemper ea in Deum referre, quia ipſa de ſe in eum ſunt relata. Subconfirmatur: quia Deus filium ſuum amplius quam nos diligit, & tamen illum pro nobis morti tradidit, quia mors ordinatur in ipſum. Et hic reſpondetur Durando, qui arguit, quia tunc bonum creatum magis quam Deum diligeremus, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis tale, qa maxima intelligitur de cauſa totali: ſicuti Petrũ diligo propter bona, quæ mihi communicauit, ſed quaſi

1. propoſitio. 2. propoſitio. 3. propoſitio.

quaſi pro cauſa totali ita in ordine ad Deum. Vnde, quando non eſt cauſa totalis, Maxima eſt falſa: verbi gratia, aſſentitur quis Concluſioni propter præmiſſas & notitiam intuitiuam, ergo magis præmiſſis, non valet: ſimiliter ergo, quando quis Deum diligit propter bonum creatum, conſtat creatum bonum nõ eſſe cauſam totalem, ſed partialem. Quarta propoſitio. Licet Deum amore concupiſcentiæ diligere, quinimò ſpes Deum habet vt ſic, pro obiecto, ſcilicèt, in quantum illum amore concupiſcentiæ diligimus: charitas verò, vt illum amore amicitiæ amamus, & non ſolum viſionem, ſed Deum ipſum, prout eſt obiectum viſionis, diligimus amore concupiſcentiæ: & ſub hac ratione eſt obiectum ſpei. Quod ſi inſurgas, quia S. Tho. loco citato contrarium aſſerere videtur, dico, quòd intelligit, non licere Deũ diligere propter bonum creatum, tanquam propter finem totalem. Ideò ſit quinta propoſitio. Deum diligere propter bonum creatũ minus principaliter, licèt ſit bonum, non tamen eſt actus à charitate elicitus, quia Deum non habet pro obiecto immediato, & ideo formaliter non elicitur a charitate, quæ Deum habet pro obiecto, quem tamen actus iſte non habet. Ex hoc ſequitur, quòd longè perfectius eſt Deum diligere abſque reſpectu aliquo ad temporale bonum, ſed ſolum propter ſeipſum, licèt id licitum ſit. Vltima propoſitio. Non licet referre amorem Diuinũ ſolum in bonũ creatum, Deum tñ ipſum & ipſius attributa licet in creatum bonũ tanquam in finem minus principalẽ referre. Sicuti gaudeo, quòd Dñs ſit iuſtus, vt maleficos puniat: & ꝙ miſericors ſit, vt mihi ignoſcat: & omnipotens, vt orbem conſeruet & regat. Ex quo documentum morale ſequitur, ſcilicèt, quòd vir perfectiſſimus temporalia ſibi a Deo petere nõ debet, ſed gratiam & gloriam, & quæ ad eam ordinantur. Vndè, ſi in afflictione aliqua ſit, cõſeruationem in gratia petere debet, & non liberationem a tali anguſtia, quia licèt id poſtulare a Deo poſſit, non tamen eſt perfectorum. Pro alijs tamen laudatiſſimum eſt, ſalutem & temporalia bona a Deo petere, quia ſæpè bonã talia cauſa ſunt, quod quis in gratia conſeruetur: & ſi illis careat, quòd eam amittat. Ideo Salomon orabat, Domine tribue mihi neceſſaria, ne neceſſitate compulſus furer, aut nomen Dei blaſphemem.

4. Propoſitio. 5. Propoſitio. 6. Propoſitio. Prouer. 30

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd cum dixit, cauere debemus, ne ad præmium diligamus Deum, ipſe mentem ſuam explicuit, addens, quale promiſſum eſt, quod tibi daturus eſt Deus, nam quidquid tibi aliud dederit, minus eſt quam ipſe: cum temporalia omnia, cum finem habeant, ſi ea ad Deum conferamus, nihil ſint. Ideò conſulit, Colis non gratis, vt aliquid ab ipſo accipias, gratis cole, & ipſum accipies. Hoc autem paucorum eſt, quia ſolum perfectiſſimorum. Quinimò, cum Regius propheta perfectiſſimus eſſet, de quo Dominus dixerat: Inueni virum iuxta cor meum, ait tamen: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum, propter retributionem. Quod ſecundario & minus principaliter intelligi debet, vt explicuimus.

Pſal. 104.

DECIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An coniugia adulterina ſolum iure cęli illicita ſint.

AVguſtinus hom. 49. de eo quod Apoſtolus dicit, *Legatione fungimur pro Chriſto*, aſſerere videtur, quod fœminæ, quarum priores viri viuunt, & viri quorum vxores ſuperſtites ſunt, ſi alijs ſunt copulati, cõiugia talia adulterina eſſe, non iure fori, ſed iure cęli: ſic ſcribens, Fornicari vobis non licebit, ſufficiant vobis vxores, aut neque vxores concubinas vobis habere non licet: audiat Deus, ſi vos ſurdi eſtis: audiant Angeli eius, ſi vos contemnitis: non licet vobis habere concubinas, quas poſtea ducatis vxores, quanto magis damnatio vobis erit ſi habere volueritis & concubinas, & vxores dimittatis: non vobis licet habere vxores, quarum priores mariti viuunt: neque vobis fœminæ habere viros licet, quorum priores vxores viuunt: adulterina ſunt iſta coniugia, non iure fori, ſed iure cęli. Neque eam fęminam, quæ per repudium diſceſſit a marito, licet vobis ducere, viuo marito. Solius fornicationis cauſa licet vxorem adulteram dimittere, ſed illa viuente non licet alteram ducere. Et vobis fœminæ neque illos viros, à quibus per repudium diſceſſerunt vxores earum, maritos habere conceditur: non licet. adulteria ſunt, non coniugia. Contemnatur Auguſtinus, timeatur vel Chriſtus, nolite imitari turbam malorum infidelium. Filij mei nolite ſequi vias latas, quarum finis ad interitum ducit: qui baptizatus fuerit, aut continẽtiam Deo voueat, aut permaneat cum vxore ſua: aut ſi non habet, ducat vxorem.

Matth. 5.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 36. & S. Tho. 3. p. q. 64. Et conueniunt in hoc, quod in cauſa diuortij vir & vxor ad paria iudicantur, quia par facultas conceditur vxori dimittendi virum, & viro dimittendi vxorem. Determinatio eſt Eccleſiæ Can. Chriſtiana, 32. q. 5. vbi Innocentius ait, quod Chriſtiana religio adulterium in vtroque ſexu pari ratione condemnat. Et q. 7. eadem cauſa, Can. Apoſtolus, qui eſt Auguſtini, & Can. Vxor à viro, qui eſt Ambroſij. Et ex Concilio Mileuitano, c. placuit. Quæ veritas ex Euãgelio & ex Paulo colligitur, quoniam cum Apoſtolus æquali iure dicat, vxorem nõ habere poteſtatem corporis ſui, ſed virum: nec virum ſui, ſed vxorem: pari iure tenetur vir fidem ſeruare vxori, & vxor viro. Dominus verò, quia lege & more Iudæorum orta fuerat quæſtio inter quos non permittebatur vxori virum repudiare, cum inde gradum fecit ad legem Euangelicam, non meminit niſi virorum, dicens, quòd quamuis illis antea alijs de cauſis impunè permittebatur repudium, in eccleſia ſua non erat permittendum, niſi ſolius fornicationis cauſa. Sed tamen, quia æqualis obligatio ſeruandæ fidei exiſtit in vtroque, propter quam vir facit diuortium, tanquã notum inde reliquit, vxori quoque idem ius patrocinari. Idem confirmat Apoſtolus his verbis, His qui matrimonio iuncti ſunt, pręcipio, non ego, ſed Dominus; vxorem à viro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere inuptam. Vxorem autem à viro diſcedere, vt Auguſtinus libro de adulterinis coniugijs aduerſus Polentium arguit, nũquam fas eſt, niſi ob fornicationem: cum ergo Paulus non expellere, ſed diſcedere dicat, inſinuat, non tantum virum poſſe illam expellere, ſed mulieri cauſa fornicationis viris, liberum eſſe diſcedere? Et idem confirmatur per verbum illud: Et erunt duo in carne vna: nam vxor tradens ſe alteri viro, carnem diuidit: ſimiliter & vir. Ius autẽ diuortij eſt, vt ſi quis à coniuge carnem diuiſit, alter ſe ſubtrahat.

1. Cor. 7. Matth. 19 Auguſt.

Quod verò adulterina coniugia nedum iure cœli, ſed iure etiam Canonico ſint illicita & prohibita, conſtat ex c. ſignificauit, & ex c. cum haberet, de eo, qui in matrimonium duxit, quam polluit per adulterium, & per totum illum titulum, & eſt tex. in cap. 1. 31. quæſtione 1. & 32. quæſtione 2. & quæſtione 7. in multis capitibus, adeò, vt adulterij crimen ſit mixti fori: quoniam diuortium ad emendationem flagitioſæ fœminæ, & ad eius ſpiritualem ſalutem celebretur, ad tribunal eccleſiæ, cui incumbit de ſacramento matrimonij, quatenus ſanctificans eſt, decernere indi-

cium illud, deſeratur. Alterum vero iudicium, quia fit ad vindictam, ad forum ciuile pertinet. Rurſus, in priori iudicio & foro admittitur vxoris exceptio, obijcientis viro; idem flagitium, qua ideo exceptione protegitur. In poſteriori uerò exceptio eadem non auditur, nam cum adulterium uiri neque tam infame ſit, nec tam pernitioſum in proles & hæredes, criminali pœna non uindicatur. At vero ſuper idem crimē non admittitur utrumque iudicium. Quare, ſi vir diuortium ab Eccleſia poſcat, & obtineat, nequit poſtea caput vxoris in foro ciuili petere, niſi poſt diuortium iterum pertinax ad ſpurcitiæ volutabrum reuertatur. Ad hæc, ſi vir occultè deprehenderit in adulterio, & priuatim interimit, ius retinendæ dotis amittit: cum verò authoritate publica, caput eius trūcat, dotem iure ſibi acquirit & arras, vt Doctores ſuper l. penult. ff. ſolu. matrimonio adnotant. Et Hiſpanis l. 82. Tauri ſancitum eſt.

Cum hoc tamen eſt verum, quod non eſt par cauſa in vtroque abſcedendi. Vnde, dici conſuetum eſt, ad paria ſe habere, ſed non pariter, nam licèt cauſa in viro maior ſit diſcedendi, tamen quæ eſt in fœmina, ad id ipſum ſufficit: ſolent enim duo homicidę pari capitis ſupplicio plecti, quamuis ſcelus vnius atrocius fuerit quàm alterius.

Pro Auguſtino reſpōdemus, quod cum dixit, adulterina ſunt iſta coniugia, non iure fori, ſed iure cœli, ſorte ſuo tempore eccleſia circa coniugia adulterina ſanctiones, quas nunc eccleſia tenet, non diſpoſuerat, & quia oculum tantum habuit ad ius Euangelicum, & diſpoſitionem Pauli, ideo aſſeruit, eſſe contra ius Diuinum, & non meminit iuris eccleſiaſtici & ciuilis, quæ nunc ſtant in vſu & conſuetudine. De hac quæſtione vide ſupra 4. tomo Beati Auguſtini ad 23. quæſitum.

DECIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An qui Chriſtum in ſe non habet, Chriſtianus dici poſſit.

Auguſtinus de tempore ſer. 13. in natali Domini aſſerere videtur, quod is qui in ſe Chriſtum non habet, Chriſtianus dici nequit, inquirens, quare Deus noſter naſcendo per Virginem, nos ſic voluit reformare ad vitam? reſpondet, vt quia per mulierem in hunc mundū mors intrauit, ſalus per Virginem redderetur. Denique, & quādo Chriſtus tertia die ab inferis reſurrexit, primū
Matt. 28. mulieres per Angelum adorantes occurrunt, quibus ideo iubetur, reſurrectionem Apoſtolis nunciare, vt homini oſtenderetur, ecce per quam cecidiſtis in mortem, per ipſam vobis reſurrectio mortuorum nunciatur: mulier enim, quia prior guſtauerat, prior etiā reſurrectionē vidiſſe monſtratur, vt ne perpetui reatus apud viros opprobrium ſuſtineret, quia quæ culpā nobis transfuderat, transfudit & gratiam. Denique Dns noſter ideo per caſta Virginis membra venit ad terras, vt oſtenderet Deum caſtitatis eſſe amatorem, ergo ſicuti Deus noſter nos ſuſcepit in ſe, ita & Deum nos ſuſcipiamus in nobis. Portemus ergo & nos Deū in caſto corpore, quem Virginis caſta membra portauerunt. Chriſtus enim Magiſter eſt caſtitatis, & ideo qui caſtitatem non habet, portare Chriſtum non poteſt. Sed & nos fratres chariſſimi, qui Deo credimus, vt ſemper Chriſtū in corde noſtro portare poſſimus, caſtos ac puros nos exhibeamus ab omni peccato, vt Chriſtus habitare in nobis poſſit. Qui enim Chriſtum non habet in ſe, Chriſtianus dici non poteſt: nec enim ita ſe extollere debet vnuſquiſque, vt Chriſtianum ſe nomine dicat tantum, & factis inimicū oſtendat. Quomodo eſt Chriſtianus, qui contra Chriſti præcepta venire contendit? Mens Auguſtini cum dixit, qui Chriſtum in ſe non habet, Chriſtianus nō poteſt dici, ex verbis, quæ illico ſubiungit, patet, inquiēs: Nec ita ſe extollere debet vnuſquiſque, vt Chriſtianum ſe nomine dicat tantum, & factis inimicum oſtendat. Aſſerit ergo nomine & numero de familia Chriſtianorum eſſe; merito verò nequaquam, quia factis inimicum Chriſti ſe oſtendit. Quia ſupra diffiniuimus, fidem non niſi per infidelitatem aut hæreſim amitti, vt Concilium Tridentinum diffiniuit. Hæc ſint ſat. Vide de hac quæſtione ſupra tomo 9. Auguſtini ad 17. & tomo 4. Hieronymi ad tertium quæſitum.

DECIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An quis experiri poſſit, Deum in eo habitare.

Auguſtinus de tempore ſer. 5. Dominica in Epiphania Domini affirmare videtur, aliquem experiri poſſe Deum in eo habitare: nam quærens, an quis experiri cupiat, an Deus in ipſo habitet, reſpondet, ſyncero examine cordis ſui interiora diſcutiat, & ſagaciter quærat, qua humilitate repugnet ſuperbiæ, qua beneuolentia obluctetur inuidiæ, quam non capiatur adulantium linguis, quam bonis delectetur alienis, an pro malo non cupiat malum reddere, malitq; multas obliuiſci iniurias, quam imaginem & ſimilitudinem ſui conditoris amittere, qui omnes ad cognitionem ſui generalibus incitans donis, pluit ſuper iuſtos & iniuſtos, & ſolem ſuūm oriri facit ſuper bonos & malos. Ac ne in mul- Math. 5.
tis laboret ſolicitè, diſcretionis inſpectio ipſam matrē virtutum omnium charitatem in ſecretis mentis ſuæ inquirat, & ſi eam dilectionem Dei & proximi inten- 1. Cor. 1.
toq; corde repererit, ita ut etiam inimicis ſuis eadem velit tribui, quæ ſibi optat impendi, quiſquis huiuſmodi eſt, Deum & rectorem, & habitatorem ſui eſſe non dubitet: quem tanto magnificentius recipit, quanto magis non in ſe, ſed in Domino gloriatur. Quoniam quibus dicitur, Regnum Dei intra uos eſt, ipſi et aguntur illius ſpiritu, cuius reguntur imperio. De hac quęſtione uide ſupra tomo 5. Hieron. ad 4. quæſitum. Lucæ 17.

DECIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

An de ſæculo tantumdem remaneat, quantum iam exemptum eſt.

Auguſtinus de tempore Dominica 3. poſt octau. Epiph. ſer. 2. de eo quod Apoſtolus ait: *Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum hoc ago*: ſubindicare uidetur, non tantum remanere de ſęculo, quantum iam exemptum eſt, locum enim prædictum explicans, quando audis repugnantem, quando audis captiuantem, bellum non agnoſcis, vox ergo triumphi nondū eſt: ſed quia futura eſt, docet idem Apoſtolus dicens: Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem: cum autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, ibi eſt vox triumphi, Rom. 7. 1. Cor. 15.

phi, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in victoria: dicant triumphantes, Vbi eſt mors contentio tua? Dicimus ergo quandoque & ipſum, quandoque non erit longe', non enim tantum remanet de ſæculo, quantum iam exemptum eſt. Hoc igitur tunc dicimus, modo autem in illo bello ne male intelligentibus lectio iſta tuba ſit hoſtis, non noſtra, vnde ille incitetur, non vnde vincatur. Aduertite obſecro fratres mei: & qui certatis, certate?

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd ipſe mentem ſuam explicat de tempore ſer. 49. in fine, inquiens in
Ioan. 4. explicatione loci huius, qui biberit de hac aqua, non
Pſal. 26. ſitiet in æternum, Sed dicis, quando erit? quandocunque erit tamen expecta Dominum, ſuſtine Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, numquid tanta reſtant, quanta peracta ſunt? intende ab Adam vſque ad hodiernum diem quot ſæcula euoluta ſunt, & ecce iam non ſunt, pauci dies remanent. Quodammodo ſic enim dicendum eſt, quod remanent in comparatione tranſactorum ſæculorum. Exhortemur inuicem, exhortetur nos ille, qui venit ad nos, qui cucurrit viam, & dixit, ſequimini: qui aſcendit prior in cœlum, vt caput de ſublimioribus ſubueniat cæteris membris in terra laborantibus, qui dixit
Actor 9. de cœlo, Saule Saule quid me perſequeris? ergo ne-
Ioan. 6. mo deſperet. Et ſubdit, Nouiſſimus dies erit finis ſeculi: nolo dicas quando erit ille generi humano, longe erit vnicuique hominum, propè erit qui nouiſſimus dies eſt cuiuſque dies mortis: etenim hinc cum exieris recipieris pro meritis, & reſurges ad recipienda, quæ egiſti: tunc Deus coronabit non tam merita tua, quam dona ſua. Quidquid tibi donauit, ſi ſeruaſti, cognoſcit totum. Ergo fratres deſiderium noſtrum non ſit niſi ad vitam æternam. Et concludit, Ambula ſecurus in Chriſto, ambula ne offendas, ne cadas, neque retro reſpicias, ne in via remaneas, ne à via recedas. De hac quæſtione vide ſupra, tomo 5. Hieronymi ad 5. quæſitum, & eodem tomo ad vltimum quæſitum, & 8. tomo Hieronymi ad 2.

DECIMVM NONVM QVAESITVM.

An hæretici tolerandi ſint vſque in finem ſæculi.

AVguſtinus de tẽpore ſer. 46. agens de quatuor virtutibus charitatis, aſſerere videtur, hæreticos vſq; ad finem ſæculi tolerãdos eſſe. Sic enim habet: Si qua es anima, quæ cupis poſſidere virtutẽ charitatis, quæ omnia tolerat, relinque mundum, confuge ad crucis lignũ, non metuas procellas & turbines huius diluuij, non mergeris, ſi ligno portaberis: nouit gubernare qui dignatus eſt creare. Tantum adſit virtus charitatis, quæ omnia tolerat. Nulla res te ab arce & ſoliditate euellat. Permane bonus, & tolera malos: melius eſt enim, vt intus poſitus propter bonos toleres malos, quam foras exiens, & periens, & bonos relinquas & malos. Si ergo ſunt tecum feræ, id eſt, ſi ſunt tecum in eccleſia praua docentes, falſa ſentientes, hæretici vel ſchiſmatici, aut etiam ipſi mali Catholici, more ferarum animas deuorare quærentium, tolerentur vſque ad finem ſæculi, tanquam finem diluuij, rugiant licèt fremant dentibus, atque ipſam arcam contringere conentur, non expaueſcas: finito diluuio, illas rapiet manus ac ſpinoſa ſylua: te fertilis ſuſcipiet terra. Poſt finẽ ſæculi impij rapientur ad tenebras exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium: pios ſuſcipiet terra viuentium. De hac quæſt. vide ſupra 4. to. Chryſ. ad 8. quæſitum.

VIGESIMVM QVAESITVM.

An ieiunia in mortali facta aliquid proſint.

AVguſtinus de tempore ſer. 64. Domini c. 1. in Quadrageſima de myſterio ieiunij Quadrageſimalis, fructu & modo inſinuare videtur, ieiunia in mortali facta parum aut nihil prodeſſe, inquiens: Sed & illa eſt in quadrageſima diebus grandis vtilitas, quòd dum à licitis abſtinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. Qui enim abſtinemus nos a carnibus, quibus alijs diebus vti licet, qui nos abſtinemus à vino, quo moderatè vti licet, qui ergo iſta vitamus, quæ aliquando licent, in primis peccata fugiamus, quæ omnino nunquam licent. Itaque, ſi volumus bene ieiunare, à cibis ante omnia ieiunemus, & à vitijs. Quid enim prodeſt, vacuare corpus ab eſcis, & animam replere peccatis? quid enim prodeſt pallidum eſſe ieiunijs, ſi odio & inuidia liueſcas? quid enim prodeſt vinũ non bibere, & iracundiæ veneno inebriari? quid prodeſt abſtinere à carnibus ad edendum creatis, & malignis obtrectationibus fratrum mẽbra lacerare? quid prodeſt ſi abſtineamus ab his, quæ aliquando licent, & faciamus illa, quæ nunquam licent? Deus enim illos honorat & diligit, qui illicita fugiunt. Sic ergo ieiunemus à cibis, vt multo magis ieiunemus à vitijs. Et ſubdit, Illam enim compenſationem magis eligere debemus, vt cibos, quibus nos abſtinemus, pauperibus ac debilibus largiamur, ſecundum illud quod ſcriptum eſt, Beati qui contenti ſunt eſurire, vt alij reficiantur. Satis Deo acceptum eſt munus, quando indigens ſaturatur, quando nudus veſtitur, quando ira non perficitur, quando malum pro malo non redditur: tunc grata ſunt Deo noſtra ieiunia, ſi illi, qui neceſſitate ieiunant, reficiantur à nobis: tunc illam
Domini ſententiam audire merebimur, Amen dico Matt. 25.
vobis, quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. O benigniſſimum Dominum, ad edomandam hominum auaritiam, qui ſibi dari dicit, quod vel minimo pauperi donatum fuerit.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd cum inquit, Quid prodeſt vacuare corpus ab eſcis, & animam replere peccatis? &c. intelligit opera in mortali facta non prodeſſe ad meritum vitæ æternæ: opera enim inimici, Deus non acceptat, vt ea præmio æterno remuneret: non tamen negat quin opera bona quamuis mortua peccatoribus non obduratis, ſed ſua peccata humiliter confitentibus, & veniam petentibus
ſint gratiæ impetratiua, vt de Publicano patet, qui Lucæ 18.
per humilem & deuotam orationem peccatorum ſuorum indulgentiam obtinuit, & deſcendit iuſtificatus
in domum ſuam. Similiter & Cornelius orationi- Acto 10.
bus & eleemoſynis impetrauit, vt à Petro baptizaretur cum omnibus cognatis & neceſſarijs amicis, Spiritu ſancto etiam in ſigno viſibili ſuper eos deſcẽdente. Valent etiam opera extra charitatem facta ad im-
petranda bona temporalia. Patet de obſtetricibus, Exod. 1.
quibus in remunerationem ædificauit Deus domos.
Vnde Auguſtinus inquit, quod iuſtitia & actibus 5. de Ciu.
ſtrenuis, Romani promeruerunt à Deo Imperium. Dei. c. 1
Valent inſuper ad euitandam tranſgreſſionem præce- & 15.
cepti. Patet de honore parentibus impenſo: de eleemoſyna donata pauperi, de horis canonicis dictis à peccatore in ſtatu peccati mortalis. Valent ad reſiſtendum inclinationi criminis, iuxta illud, Ignem arden-
tem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccato. Et Eccl. 3.
ad habituandum hominem in opere bono, vt aſſue-
fiat tandem ex charitate operari, ſicuti opera ſeruili- Aug Pſal.
ter facta ex timore pœnæ inducunt charitatem. Vn- 117.

de Au-

de Auguſtinus. Cum per timorem gehennæ continet ſe homo à peccato, fit conſuetudo iuſtitiæ, & incipit quod durum erat amari, & incipit excludi timor à charitate, & ſuccedit timor caſtus, quo timemus, ne tardet ſponſus, ne diſcedat, ne eo careamus. Valent vltimo ad temporalis pœnæ relaxationem, aut æternę diminutionem, ſi charitatem non induxerint. Vnde Auguſtinus, Si quis non habens charitatem in aliquo ſchiſmate conſtitutus, ne Chriſtum neget, patitur tribulationes, famem, perſecutionem, flammas, beſtias, vel ipſam crucem, timore gehennę, nullo modo illa culpanda ſunt: imo hæc eſt laudanda pœnitentia. Non enim dicere poterimus, Melius ei fuiſſet, vt Chriſtum negando nihil eorum pateretur, quæ paſſus eſt. Et concludit, Si autem charitatem induxerint, liberant à gehenna totaliter, & meritoriè ad æternam perducunt gloriam. Conſulendum eſt ergo peccatoribus, vt quodcunque poterit manus eorum, inſtanter operentur, maxime vt pietatis opera in veros & pauperes humiles exerceant, iuxta illud, Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem: bene fac humili, & non des impio. Ita conſuluit Daniel Nabuchodonoſori dicens: Conſilium meum placeat tibi Rex: peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum. De hac quæſtione vide ſupra, 2. tomo Chryſoſtomi.

Augu. de pœni. diſt. 2. c. ſicut ſecta.

Ecclef. 9.

Eccle. 12.

Dan. 4.

VIGESIMVM PRIMVM QVÆSITVM.

An omnes Apoſtoli tempore paſſionis fidem amiſerint.

Luce 24.

AVguſtinus de tempore ſer. 140. feria 2. Paſchæ, de eo quod ſcriptum eſt in Euangelio ſecundum Lucam, *Duo ex diſcipulis Ieſu ibant*, &c. aſſerere videtur, quod duo ex diſcipulis fidem perdiderunt. Sic enim ſcripſit, Eia fratres, vbi voluit Dominus agnoſci, in fractione panis: ſecuri ſumus, panem frangimus, & Dominum agnoſcimus: noluit agnoſci niſi ibi propter nos, qui non eum viſuri eramus in carne, & tamen manducaturi eius carnem. Quiſquis ergo fidelis es, quiſquis verbum Dei cum timore & ſpe audis, conſolatur te fractio panis abſentia Domini: non eſt abſens, habeto fidem, & tecum eſt, quem non vides. Illi, quando cum eis Dominus loquebatur, neque fidem habebant, quia eum reſurrexiſſe non credebant, nec reſurgere ſperabant: perdiderat fidem, perdiderant ſpem, ambulabant mortui cum viuente: ambulabant cum ipſa vita, cum illis ambulabat vita, ſed in eorum cordibus nondum erat vita. Tu vero, ſi vis habere vitam, fac quod fecerunt, vt agnoſcas Dominum: hoſpitio ſuſceperunt: ſimilis enim erat Dominus tanquam in longinqua pergenti: alij vero tenuerũt eum, poſteaquam venerunt ad locum, quo tendebant, dixerunt, iam hic nobiſcum mane, declinauit in veſperum dies. Tene hoſpitem, ſi vis agnoſcere Saluatorẽ, quod tulerat infidelitas reddidit, hoſpitalitas.

Et de tempore ſer. 144. feria 3. Paſchæ ſer. 1. eandem repetit ſententiam, inquiens, Ille enim Euangeliſta narrauit, quia duo latrones crucifixi ſunt cum Chriſto: recolamus fidem latronis, quam non inuenit Chriſtus poſt reſurrectionem in diſcipulis ſuis: pendebat in Cruce Chriſtus, pẽdebat latro, in medio ille, illi à lateribus: inſultat vnus, credit alter: iudicat medius ille, ille enim qui inſultabat, hoc dixit, Si Filius Dei es, libera te. Et alius ad illum, Tu non times Deum, ſi nos propter facta noſtra merito patimur, ipſe quid fecit? & conuerſus ad eum, Memento, inquit, mei Domine, dũ veneris in regnum tuum. Magna fides, huic fidei quid addi poſſit ignoro. Titubauerũt qui viderunt Chriſtũ mortuos ſuſcitantẽ: credidit ille quem videbat ſecum in ligno pendẽtem.

Luce 23.

Matt. 27.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd ipſe mentem ſuam explicauit de tẽpore, ſer. 161. Dominica in octauis Paſchę ſer. 5. inquiens de Thoma, quod voluit cicatrices & vulnera Chriſti ſcrutari, nõ propter ſe tantum, ſed quod ſibi geſſit, cunctis proficit: cum ſuam enim exercuit ſolicitudinem, fidem omnium confirmauit. Quamuis igitur modicæ fidei homo, quamuis imbecillis ingenij Chriſtianus, nunquam ſolicitudinem ſuam inquiſitioni Thomæ æquiparare potuiſſet: nam cum ſanctus eſſet, fidelis, & iuſtus, hæc omnia ſolicite requiſiuit, non quòd ipſe aliquid dubitaret, ſed vt omnem ſuſpitionem incredulitatis excluderet. Nam ſuffecerat illi ad fidem propriam, vidiſſe quem nouerat, ſed nobis operatus eſt, vt tangeret quem videbat: vt ſi forte diceremus deluſos eſſe oculos, non poſſemus dicere, manus illius fuiſſe fruſtratas. In reſurrectionis enim manifeſtatione de aſpectu ambigi poteſt, de tactu non poteſt dubitari. Conſtat enim charitatis ipſius teſtimonio redijſſe ab inferis Saluatorem. Si ergo de Thoma inquit, quòd erat ſanctus, fidelis, & iuſtus, non ergo fidem amiſit, cum ſanctitas, fidem, ſpem, & charitatem præſupponat. Et ſi Thomas de Chriſti reſurrectione non dubitauit, ergo nec cæteri dubitauerunt, ſed tantum titubauerunt, quæ quidem formido & titubatio cum fide ſtat. De hac quæſtione vide ſupra to. 9. D. Auguſtini ad quintum quæſitum.

VIGESIMVM SECVNDVM QVÆSITVM.

An Chriſtianus ſit dicendus, qui inimicitias die Paſchatis non vult finire.

AVguſtinus de tempore ſer. 157. in fine Dominicæ in octauis Paſchæ, ſerm. 1. aſſerere videtur, Chriſtianum non eſſe dicendum, qui tempore Paſchatis inimicitijs obduratus manet. Exponens verba illa Domini, *Dimittite, & dimittetur vobis*, Mementote ſerui illius, cui omne debitũ Dominus eius, quod donauerat, replicauit, quia conſeruo ſibi debenti cẽtum denarios miſericordiam non rependit, quam de talentorum decem millibus quæ debebat accepit. In hoc genere operis boni nulla eſt excuſatio, vbi ſola voluntas tota facultas eſt. Poteſt quiſque dicere, ne ſtomachus doleat, ieiunare non poſſum: poteſt etiam dicere, volo dare pauperi, ſed vnde, non habeo: aut non tantum habeo, vt timeam egere ſi dedero. Veruntamen quis dicat, ideo non ignoui veniam petenti, quia me valetudo impediuit, aut quia manus, qua porrigerem non fuit? Dimitte, vt dimittatur tibi: cordis hoc opus eſt, nullum vel carnis ſuæ membrũ in adiutorium animæ aſſumitur, vt hoc impleat, quod rogatur, voluntate agitur, volũtate perficitur: fac ſecurus nil in corpore dolebis, nihil in domo minus habebis. Iam vero fratres videte quod malum ſit, vt pœnitenti fratri non ignoſcat, cui præceptum eſt, vt inimicum adhuc diligat. Quæ cum ita ſint, & cum ſcriptum ſit, Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, conſiderate fratres, verum Chriſtianus ſit dicendus, qui aut his diebus inimicitias non vult finire, quas nunquam debuit exercere. De hoc quæſito vide tomo iſto 10. ad 16. quæſitum, & tomo 9. ad 23. quæſitum.

Luce 6.

Matt. 18.

Ephef. 4.

VIGE-

VIGESIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An mors Chriſti ſuſpirijs ſit celebranda.

AVguſtinus de tempore ſer. 181. de expoſitione ſymboli in vigilia Pẽtecoſtes, c. 5. aſſerere videtur, mortẽ Chriſti nõ ſuſpirijs, ſed continuis laudibus eſſe celebrandam, inquiens, Conſilio Diuinitatis ſuæ ſuſcepit hominẽ, vt pro homine poſſet occidi: ſupplicium aũt crucis elegit, vt ſublimiorẽ victoriam pararet pœna deterior, & qui vniuerſitatis bono patiebatur, quaſi in conſpectu mundi in altum ſublatus occũberet ſimul, vt qui crucifixum uidebant, mirabilia cernerent crucifixi: nam ſatis abundeq; gloriam patientis oſtendit repẽtina ſolis obſcuritas, tremor terrarum, ſaxorum diuiſio, reſurrectio mortuorum: illud aũt quanti eſt teſtimonij
Lucæ 23. quod ẽt pariter crucifixus latro memoriã ſui in cœleſti regno fieri à conſorte ſupplicij precabatur. Hinc eſt chariſſimi, quod illuſiones, & probra, quæ ptulit Chriſtus, crucem mortẽq; eius nõ ſuſpirijs ingemiſcimus, ſed continuis celebramus laudibus. Mors Dñi noſtri Ieſu Chriſti non fuit in anima, ſed in ſola carne: mors
1. Petr. 2. vero noſtra nõ ſolum in carne, ſed ẽt in anima: in ani
Rom. 8. ma propter peccatum, in carne propter pœnã peccati. Ille verò quia peccatum nõ fecit, neque habuit in aĩa, non eſt mortuus niſi in carne tantum, & hoc per ſimilitudinẽ carnis peccati, quam de Adam traxit. Igitur ſimpla eius mors profuit duplæ morti noſtræ, & ſimpla eius reſurrectio reſurrectioni animæ & corporis. Reſurrectio quippe eius duas mortes noſtras ſoluit, duas reſurrectiones noſtras formauit. De hoc quęſtio vide B. Ambroſium ad 19. quæſitum.

VIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An ſint tantum inferorum duo loca.

AVguſtinus de tempore ſer. 232. in Dominica 17. ſer. 2. de ebrietate vitãda, aſſerere videtur, in inferis duo tantum eſſe loca, & tertium non eſſe, inquiẽs: Et ideo rogo & per tremendum diem Iudicij vos adiuro, vt quantũ poteſtis ebrietatis malum, auxiliante Deo, fugiatis: & iam nobis incipiat verecundum eſſe quod hucuſque gentibus & paganis in ebrietatis turpitudine vos voluiſtis ſimiles exhibere. Et ideo, quia Deo propicio illis diſſimiles eſtis in fide, ſimiles eſſe in ebrietate penitus non debetis; quia etiãſi reliqua peccata Chriſtiani non admittunt, ſola eos ſi frequens fuerit ebrietas, & emendatio ac pœnitentia non ſubuenerit, in inferni profunda præcipitat, ſecundum illud, quod iam dictũ
1. Cor. 6. eſt: Nec ebrioſi regnum Dei poſſidebunt. Sed dicet ali quis, Ego regnum Dei nolo, æternam requiem tantũ obtinere deſidero. Nemo ſe decipiat fratres, duo enim loca ſunt, & tertius non eſt vllis. Qui cum Chriſto regnare non meruerit, cum diabolo abſque dubitatione vlla peribit. Licèt his verbis Auguſtinus purgatoriũ non aſſignet, non tamen illud negat. Tantum enim aſſerit, iuſtis requiem ęternam eſſe debitam, impijs verò damnationẽ æternam. De pęnis purgatorij nõ meminit, quia æternæ non ſunt, nã cum ſoluerit pęnam peccatis ſibi in ſęculo dimiſſis, cum in charitate diſceſſerit, ad æternam requiem Angelorũ miniſterio transfertur. De hac quæſtione vide ſupra 4. tomo Chryſoſt. ad vndecimum quæſitum, & 7. tomo Hieronymi ad tertium.

VIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An ſi quis ad incantatores recurrat, in illo pereat Sacramentum baptiſmi.

AVguſtinus de tempore ſer. 241. Dominica 21. de augurijs ſer. 2. aſſerere videtur, in his qui ad augures vel incantatores recurrunt, baptiſmi Sacramentum perire, ſic inquiens: Bene noſtis fratres chariſſimi, me vobis frequẽtius ſupplicaſſe, & paterna ſolicitudine cõmonuiſſe, pariter & conteſtatum eſſe, vt illas ſacrilegas paganorum conſuetudines obſeruare minime deberetis. Sed quantũ ad me multorum relatione peruenit, apud aliquos parũ profecit admonitio mea. Quia ſi vobis ego non dixero, & pro me & pro vobis malũ ſum redditurus rationem in die Iudicij, & vobiſcũ mihi erit neceſſe æterna ſupplicia ſuſtinere. Ego me apud Deum abſoluo, dum iterum atque iterum admoneo, pariter & conteſtor, vt nullus ex vobis caragos, vel diuinos, uel ſortilegos requirat, nec de qualibet eos aut cauſa, aut infirmitate interroget, nullus ſibi præcantatores adhibeat, quia quicunque fecerit hoc malũ, ſtatim peribit in illo baptiſmi Sacramentũ, & continuo ſacrilegus & paganus efficitur. Et niſi grandi eleemoſyna, dura & prolixa pœnitentia ſubuenerit, ſtatim in æternum peribit. Sæpè admonuimus fidem, non eſſe per peccatum infidelitatis, aut hæreſis amitti, vt Concilium Trid. diffiniuit. Vide 2. tomo Chryſoſtomi ad nonum, & tomo 9. Auguſtini ad 17. quæſitum.

VIGESIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An peccatores Deo credentes fidem habeant.

AVguſtinus de tempore ſer. 243. Dominica 22. ſer. 2. de caſtitate coniugali aſſerere uidetur, peccatores, ſi in delictis diu obſtinati permanſerint, fidem amittere: nam exponens illud Pſalmi: *Noluit benedictionem, & elongabitur ab eo*, ſic ſcripſit. Iam uide ſi pœnitẽtiæ remediũ non ſubuenerit, quid de illo erit, uel qua ſentẽtia eum neceſſe erit in futuro ſubiacere, qui iam in hoc ſęculo benedictionẽ cum ſponſa ſua non fuit dignus accipere? Et illud attendite fratres, ſi in tam graui periculo qui vxores nõ habent, aut cõcubinas ſibi adhibẽt, aut adulteria admittunt, quid de ſe infelices illi cogitant, qui fortè coniugia habentes, adulterant, & inſano furore uel crudeli infelicitate de iudicio Dei deſperant, qui nec ſupplicia inferni formidant, neque deſiderant præmia æterna? Si enim fidem haberent, utique Deo crederent, & uenturum iudicium cum tremore metuerent. Probatur enim, quia hominibus credunt, & Deo nõ credunt, ut publicè ubi homines uident, adulteria timeant, & ſecretè ubi Deus uidet, omnino non timeant. Si qualẽcunque ſcintillam fidei haberent, ſicut non permittunt ſeruos ſuos in pręſentia ſua peccare, ita nec illi in conſpectu Domini ſui adulterare pręſumerent. Sed de talibus clamat per Prophetam Spiritus ſanctus: Dixit, inquit, inſipiens in corde ſuo, non Pſal. 13.
eſt Deus. Certum eſt enim, quia non credit Deum eſſe, qui in tenebris & in occulto illa, præſente Deo facit, quæ publicè facere præſentibus hominibus pertimeſcit. Neſcit infęlix, quia vultus Domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. De hac quæſtione uide locis citatis ſuperiori quæſito.

VIGE-

VIGESIMVM SEPTIMVM QVAESITVM.

An Petrus & Paulus æquales & ſimiles omnibus fuerint.

AVguſtinus de ſanctis Petro & Paulo Apoſtolis ſerm. 3. in eodem feſto aſſerere videtur, incertum eſſe an Petrus præferendus ſit Paulo, vel ecótra. Sic enim habet, Clauem enim quodammodo à Chriſto ſcientiæ & Paulus accepit: clauis enim dicenda eſt, qua ad fidem pectorum dura reſerantur, mentium ſecreta pandũtur, & quidquid intrinſecus tenetur clauſũ, in palam rationabili manifeſtatione producitur. Clauis. Clauis inquã eſt, quæ & conſcientiam ad cõfeſſionem peccati aperit, & gratiam ad æternitatem myſterij ſalutaris includit. Ambo igitur claues à Domino perceperunt, ſcientiæ iſtæ, ille potentiæ: diuitias immortalitatis ille diſpenſat, Coloſ. 2. ſcientiæ theſauros iſte largitur. Sunt enim theſauri ſcientiæ, ſicut ſcriptum eſt, In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi: ergo Beati Petrus & Paulus eminẽt ſuper vniuerſos Apoſtolos, & peculiari quadam prærogatiua præcellunt. Verum inter ipſos quis cui præponatur, incertum eſt: puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione: & ſimili eos fidei deuotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad martyrij gloriam perueniſſe. Non enim putemus ſine cauſa factum, quod vna die, vno in loco, tyranni vnius tolerauere ſententiam. Vna die paſſi ſunt, vt ad Chriſtum pariter peruenirent: vno in loco, ne alteri Roma deeſſet: ſub vno perſecutore, vt 2. q 7. cap. Beati, æqualis crudelitas vtrumque conſtringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute.

Eandem ſententiam confirmat ſer. 5. in eodem feſto, inquiens: Diſcurrunt itaque per vniuerſum mundum duo ſplendidiſſimi negotiatores, portãtes coram gentibus, & regibus, & filijs Iſrael pretioſa fidei mercimonia: circunferunt aromata iuſtitiæ, thura Diuinæ venerationis, incenſum compunctionis, balſamum caſtitatis: illi igitur ſal prudentiæ ſpiritualis, de Math. 5. quibus dicitur, Vos eſtis ſal terræ, quibus vtrique animæ condiantur, vt inuiolatè ab æterna peccati corruptione ſeruentur. Erogant per omnem terram ſpiritales diſpenſatores pretia ſalutis, theſauros ſanctitatis, quærunt quos ſecum ad cœlos attrahant pijſſimi animarum parentes: diſpares partium ſtudijs, operum meritis pares, æquales enim illos ac ſimiles per varia ac diuerſa virtutum genera dixerim. De hoc quæſito vide ſupra 4. tomo B. Chryſoſtomi ad 17. quæſitum, & tomo 9. B. Hieronymi ad decimum quæſitum, & to. 9. B. Auguſtini ad 9. quæſitum.

VIGESIMVM OCTAVVM QVAESITVM.

An Virgo in corpore, vel extra corpus fuerit in cœlum aſſumpta.

AVguſtinus de ſanctis ſer. 35. in feſto Aſſumptionis Virginis Mariæ, ſer. 2. in eodem feſto diffinire non audet, an Beatiſſima Virgo in corpore, vel extra corpus fuerit in cęlum aſſumpta, inquiens, Hæc dicimus fratres, quia ſicut iam in conſuetudine ſuſcepit eccleſia, hodierna die ad cęlos aſſumpta fuiſſe creditur Virgo Maria. Sed quo ordine hinc ad ſuperna tranſierit regna nulla Catholica narrat hiſtoria. Hinc ſane pulſantur nõnulli, quia neq; corpus eius in terra inuenitur, neq; aſſumptio eius cũ carne, vt in apocripha legitur, in Catholica reperitur hiſtoria. Quibus dicẽdum eſt, quaſi Moiſi Deut. 34. corpus non inuenitur ab homine in terris, cum quo Exod. 33. locutus eſt Deus facie ad faciem, illius quærere demẽtiæ eſt, per quam idem maieſtatis Deus incarnatus effulſit in terris. Neque. n. dignum eſt, de corporis eius notitia ſolicitũ quempiam eſſe, quã non dubitat ſuper cęlos eleuatam cum Chriſto regnare: ſufficere debet tantum notitiæ humanę hanc vere fateri reginam cęlorum, pro eo quod peperit Regem Angelorum. Ambroſius enim cum verſiculum illum tãgeret, Et tuam Lucæ 2. ipſius animam pertranſibit gladius, ait, nec hiſtoria, nec litera docet, Mariam gladio vitã finiſſe. Hinc & Iſidorus per hoc dictum incertum inquit, vtrum gladium ſpiritus, an gladium ſignificet perſecutionis? Et quid dicam, cum nec ipſe qui hanc accepit ante Crucem Domini in ſuam, id eſt, Ioannes Euangeliſta, de hoc poſteris aliquid retinendum ſcriptis mandauerit? Nullus enim hoc fidelius narrare potuit, ſi illud Deus manifeſtare voluiſſet, quam ille vtique, qui hanc nutriendam ſuſcepit, nec contra amorem filius matrem relinquit. Reſtat ergo, vt homo mendaciter nõ fingat apertum, quod Deus voluit manere occultum. Vera autem de eius Aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, vt (ſecundum Apoſtolum) ſiue in corpore, ſiue extra corpus ignorantes, aſſumptam ſuper Angelos eam eſſe credamus.

Sententia hac Auguſtini nõ obſtante, ex traditione cõmuni eccleſiæ piè fatentur Doctores oẽs temporis huius, B. Virginẽ corpore & anima ab Angelis eſſe aſſumptã, & ſuper oẽs choros Angelorum collocatã. Et ita piè intelligunt illud Pſalmi, intelligi, Tenuiſti Pſal. 72. manum dexteram meã, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria aſſumpſiſti me. Et quod die eius aſſumptionis a ſponſo filio & Domino congrue audiuit, Cant. 2. Iam hyems tranſijt, imber abijt & receſſit, ſurge propera amica mea, ſponſa mea, & veni colũba mea: & ei dici poſſe illud Eſa. Induere veſtimentis gloriæ Eſa. 52. tuæ ciuitas ſancta, & illud Baruch Exue te Hieruſa- Baruch 5. lem ſtola luctus & vexationis tuæ, & indue te decoro & honore, qui tibi à Deo eſt in gloria ſẽpiterna. Nec ratio ad id ſuadendum deeſt, nã ſi multa corpora ſanctorum Diuinitus reuelata noſcimus, rationi nõ conſonat, vt Deus corpus matris eius in terris occultari ſineret, qui legẽ de parentibus honorãdis ſcripſit. Vnde Gregor. Gregorius in collecta, Nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, &c. aut ergo mortis nexus eſt quid bonum, vel malum: non primũ, quia bonum non deprimit, ſed potius eleuat: ſi ſecundum aut malum culpæ, aut pęnæ: non primum, quia mors omnes nexus ad culpam diſſoluit: poſt mortem. n. non eſt ſtatus culpę ſed pœnæ: ſi pœnæ, quærimus, quã pęnam importet? Non gehennæ, quia mors ad illam non nectit; multi enim moriuntur, qui tamen gehennam non vident: nec purgatorij, quia multi iuſti non habent aliquid purgandum, nec pęnam temporalẽ, quia ad illã mors non nectit, ſed abſoluit ab illa: nec poteſt pęnã mortis dicere, quia Beatiſſima Virgo vere mortua fuit. Reſtat ergo quod aliud ſignare non poteſt, niſi incinerationem, ita vt ſenſus, Non potuit mortis nexibus deprimi, id eſt, non potuit incinerari. Si aũt ſtatim non ſurrexiſſet eius corpus, ſicuti & alia corpora, incineratum fuiſſet. Vnde Patres dicunt, Virginem Beatiſſimam adumbratam fuiſſe in lignis Sethim, de quibus arca fœderis Domini fabricata eſt: quorũ natura, ſicuti naturales tradunt, eſt quod a vermibus nec roduntur, nec perforantur, nec aquis ſubmerſa vnquam putreſcũt, ſicuti alia ligna. Tum etiam, quia aliqui ex Patribus tradunt, corpora ſanctorum, quæ tẽpore paſſionis

nis

nis Chriſti apparuerunt, miniſterio Angelorum ſimul cũ animabus in cœlum eſſe aſſumpta, quia illorũ fuit vera reſurrectio in Iudæorum damnationẽ. Nec neceſſum fuit, quod iterũ morerentur, poſtquam ſemel mortem guſtauere: priuilegium autẽ quod illis conceſſum eſt, ratio non apparet, cur B. Virgini denegetur. Potuit ergo die, qua aſſumpta eſt, illud Prophetæ dicere: Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. (Pſal. 62.) Primò, quia ſi quorundam animæ ad te ſitiant, non tñ eorum caro, quę ſpiritui aduerſatur: priuilegio aũt ſingulari, quo me dotaſti, caro mea in oĩb. ſpiritui ſubiecta fuit, nec ei vnquã aduerſata eſt. Si ergo anima tanquã Dña in te ſitiuit, quã multipliciter, & fortiori ratione caro ei ſubiecta ad te ſitit, vt ueniat & appareat coram facie tua. Secundò, quia multis miſerijs & anguſtijs caro eſt affecta, vtpote, quæ incinerationi, & putrefactioni eſt ſubiecta, pluribus ẽt ardoribus anguſtiatur. Vnde maiorem habet occaſionẽ ſitiẽdi, & ideo multipliciter tibi ſitit caro mea. Tertiò, quia licèt animam de mea ſubſtantia non ſumpſiſti, bene tamen carnem: eſt enim os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Ideo ſi anima ad te ſitit, multo amplius caro mea: parentes enim maximo affectu ſitiunt loco illo ſtare, vbi nouerũt filios ſuos glorioſos triumphare, ideo ad te ſitit anima mea, & quã multipliciter tibi caro mea. Non ergo dedignaberis carnẽ ad te aſſumere ex qua plaſma traxiſti humanum. Vltimò, quia licèt anima mea orationibus & deſiderijs multis in te ſitiuerit, multo amplius caro mea hoc manifeſtat, quæ per peregrinationes & anguſtias & vigilias & ieiunia laſſata & humiliata eſt. Iube ergo me ad te venire matrẽ tuã ſuper aquas huius mundi, vt maneam tecũ in ſęculũ ſæculi, vt ſicut te pridem corpus & anima hoſpitio ſuſcepit, ita & nũc corpus & animam ſimul recipias.

Pro Aug. reſpondemus, ꝗ cum dixit, Vera de eius aſſumptione ſententia hæc eſſe probatur, vt (ſcđm Apoſtolum) ſiue in corpore, ſiue extra corpus ignorantes aſſumptam ſuper Angelos eã eſſe credamus, locutus eſt ſcđm quod ſuo tempore eccleſia tradidit, & quia ſciẽtia non eſt, ſed tñ pia eccleſiæ & Doctorum traditio, quod corpore & anima eſt aſſumpta, ſat fuit ſuo tpe affirmaſſe ſe credere aſſumptam eſſe ſuper oẽs Angelorũ choros: an vero corpore & anima, an ſola aĩa Deus inquit, ſcit: & ſuo, inquit, tempore ignoramus. Nos aũt quia piè corpore & anima fuiſſe aſſumptam credimus, id aſſeuerãter affirmamus. Et ideo admonemus, ne quis ſermone publico ſententiam D. Auguſtini manifeſtet, quia oppoſita ſententia adeò nunc eſt recepta in eccleſia, quod infirmis & puſillis occaſionẽ ſcãdali præbebit, ſicuti ſi in concione publica conceptã fuiſſe in originali affirmaret: quod tñ in ſcholis in utràque partem tam primã, quam ſecundam quæſtionem diſputare licet, cum tamen extra ſcholas publicè affirmare neutiquam liceat.

VIGESIMVM NONVM QVAESITVM.

An minuta peccata, ſi nimium plura ſint, mergant in infernum.

AVguſtinus de ſanctis ſer. 41. de animabus fidelium defunctorum ſer. 4. de igne purgatorij, aſſerere uidetur, non ſolum maiora, ſed minuta etiam peccata, ſi plura ſint, animam in infernum mergere, exponẽs enim locum hunc Apoſtoli, *Si quis ſuperædificat ſupra fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit, &c. Ipſe autem ſaluus erit ſic tamen quaſi per ignem.* ait, Multi ſunt qui lectionem iſtam malè intelligentes falſa ſecuritate decipiuntur, dum credunt, ꝗ ſi ſupra fundamentum Chriſti capitalia crimina ædificent, peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſint purgari, & ipſi poſtea ad vitã perpetuã peruenire. Intellectus iſte fratres chariſſimi corrigendus eſt, quia ipſi ſe ſeducunt, qui taliter ſibi blandiuntur: illo enim trãſitorio igne, de quo dixit Apoſtolus, ipſe aũt ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem, non capitalia, ſed minuta peccata purgantur, & quãuis quod peius eſt nõ ſolum maiora, ſed etiam minuta, ſi nimiũ plura ſint, mergunt. Et explicat, quæ ſint minuta, vel quæ crimina capitalia. Inter capitalia annumerat ſacrilegium, homicidium, adulterium, falſum teſtimonium, furtũm, rapinã, ſuperbiã, inuidiam, auaritiam, etſi longo tpe teneatur, iracundiam, & ebrietatẽ, ſi aſſidua ſit. Minuta verò ſunt, quoties aliquis in cibo aut in potu plus accipit quã neceſſe ſit: quoties plus loquitur quã oportet: aut plus tacet quã expedit: quoties pauperem importunè petentem exaſperat: quoties, cũ corpore ſit ſanus, alijs ieiunantibus, prandere voluerit: aut ſomno deditus tardius ad eccleſiã ſurgit: quoties excepto filiorum deſiderio, vxorẽ ſuam cognouerit: quoties in carcere, & in uinculis poſitos tardius requiſierit: quoties infirmos tardius viſitauerit: ſi diſcordes ad concordiam reuocare neglexerit: ſi plus proximum, vxorẽ, filium, aut ſeruũ exaſperauerit quã oportet: ſi amplius fuit blanditus quam expedit: ſi cuicunque maiori perſonæ adulari voluerit ſi pauperibus eſurientibus cibum nõ dederit: aut nimiũ delitioſa aut ſumptuoſa ſibi conuiuia præparàuerit: ſi ſe fabulis ocioſis occupauerit. Et tandem cõcludit, pluribus alijs enumeratis, quidquid de iſtis peccatis à nobis redẽptum non fuerit, illo igne purgandum eſt, de quo dicit Apoſtolus, quia in igne reuelabitur. Eandem ſñiam repetit de diuerſis ſer. 13. de Aſcẽſione Dñi in fine inquiens, Non rogo vos, quã poterit habere ſpem ſalutis piger in remedijs, creber in morbis, ſed parui morbi ſunt: cõgere, & præmunt, minora peccata ſunt, quę habeo, nõ ſunt multa, nam qñ minora ſunt quæ premunt & obruunt, quid minutius pluuiæ guttis? flumina implent; quid minutius granis tritici? horrea implent, Tu attẽdis quia minora ſunt, & non attendis, quia multa ſunt. De hac quæſtione vide ſupra tomo 9. Auguſtini ad primum quæſitum.

TRIGESIMVM QVAESITVM.

An qui alijs ieiunantibus ieiunium ſoluit, ſolum venialiter peccet.

AVguſtinus ſer. 41. citato de ſanctis ſer 4. de igne purgatorij citato, inter minuta peccata aſſignat quoties cum corpore ſit ſanus, alijs ieiunantibus prandere voluerit, in quo inſinuare uĩ., quod ieiunium ſoluere tempore ieiuniorum, quo eccleſia fideles ieiunare conſtringit, non ex maioribus, ſed inter minuta peccata numerari debeat. Ex quo fieri conſequens uidetur, præceptum eccleſiæ de ieiuniorũ obſeruatione ad ſolam culpam venialem aſtringere.

Doctores Scholaſtici 4 Sen. diſt. 15. & alij diſt. 16. S.Th. 2.2. q. 147. ar. 3. quærit, an ieiunium ſit in præcepto. Et reſpondet, quod ſecundum ſubſtantiam præcepti præceptum ieiunij eſt de lege naturæ, determinatio tamen ieiunij quoad tempus & qualitatem ciborum, eſt de iure poſitiuo. Primus congreſſus circa ieiunij materiam eſt cum hæreticis. Iodocus Clicthoueus in 3. lib. propugnaculi eccleſiæ plurima contra hæreticos colligit circa hanc materiam. Antiquiſſima fuit hæreſis aduerſus ieiunium, tempore enim Apo-

ſtolorum

ſtolorum iam orta erat, vt patet ad Philipp. 3. Multi ſunt quos ſępe dicebam vobis,& nunc flens dico, inimicos Crucis Chriſti, quorum Deus venter eſt,& gloria in confuſione ipſorum: crucem Chriſti dicit labores & abſtinentias eius,& eos appellat Crucis Chriſti inimicos, qui ab eſcis non abſtinent. Hos ſecutus eſt Cherintus hæreticus, qui contra delectum ciborum, & ieiunia eccleſiæ latrare non deſtitit, allegans pro ſe illud ad Rom. 14 Regnum cęlorũ non eſt eſca & potus. Poſt illum ſecutus eſt Iouinianus, qui affirmabat, abſtinentiam à carnibus non eſſe ex inſtitutione Apoſtolorũ. Et pro ſe adducebat illud Actor. 13. vbi reuelatum eſt Petro vas lintheũ, animalibus immundis plenum. Hos ſecutus eſt Vuiclephus, qui eandem hæreſim ſuſtinuit, intendit abſtinentias omnes Eccleſiæ deſtruere. Tandem Lutherus ieiunia omnia eccleſiæ damnat. Alij etiam qui hoc nomine non cenſentur, ſicuti Eraſmus ieiunia Cartuſienſium & Dominicanorũ damnat paraphraſi in epiſtolam ad Corinthios,& in epiſtola apologetica de eſu carnium.

Lutherus inquit, quod præceptum de ieiunio non eſt reperire in toto Euangelio, nam Matth. 6. Dominus ſolum tradit modum ieiunandi, non tamen ieiunare præcipit,& 2. Corint. 6. vbi Paulus inquit, In ieiunijs multis,&c. ſimiliter ait ibi non tradi præceptũ. Et licèt Chriſtus ieiunauerit, ieiuniũ tamen non præcipit, neque vnquam admonuit, ſicuti in lege antiqua. Quinimo Matth. 9.& Lucæ 5. videtur Chriſtus ieiunium damnare: nam cum diſcipuli Ioannis à Chriſto quæſierint, quare diſcipuli tui non ieiunant? reſpondit illis Ieſus, Nunquid poſſunt filij ſpõſi lugere quãdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis ſponſus,& tunc ieiunabunt. Ex quibus inferunt, non eſſe præceptum de ieiunio, ſed ſolum conſilium, quia eccleſia hoc præcipere nõ poteſt. Et iſtam appellant libertatem eccleſiaſticam: in quo

Math. 11 ſimiles ſunt Phariſæis, de quibus Dominus ait: Cui ſimilem ęſtimabo generationem iſtam? ſimilis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus dicunt, Cecinimus, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non planxiſtis. Venit enim Ioannes nec manducans neque bibens, & dicunt, dæmonium habet: venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt, ecce homo vorax & potator vini.

Contra omnes hos hęreticos ſequentem ſtatuimus Concluſionem, Ieiunium eſt in præcepto,& de iure poſitiuo: quia quòd ſit de iure naturali, nullus nec hęreticus, niſi Epicureus ſit, id dubitat, nempe, aliquid demere de cibo & potu propter finem aliquem honeſtum. Quòd vero ſit præceptum de iure poſitiuo ad mortale obligans conſtat c. Quadrageſimam, de conſec. diſt. 5. & de obſeruatione ieiunorum d. 76. Quòd ſi quis obijciat, ꝙ tex. ſonare non videtur eſſe præceptum. Dico, ꝙ eccleſia dum abſtinentiam Quadrageſimalem quatuor temporum, & vigiliarum indixit, ieiunium conſtituit in virtute abſtinentiæ. Et ideo frangens ieiunium non ſolum contra obedientiam peccaret, quia ex contemptu ieiunium frangeret, verum & contra abſtinentiam, ſi non ex contemptu, ſed ex gula id faceret: poteſt enim Eccleſia actum aliquem in ſpecie virtutis conſtituere, cui contrarius actus vitium erit & peccatum.

Ad argumentũ hæreticorum Auguſt. Ad argumentum hæreticorum, quia huiuſmodi præceptum in Euangelio non habetur, reſpondet Auguſtinus in epiſtola 86. ad Caſulanum, inquiens, In Euangelicis & Apoſtolicis litteris, totoque inſtrumento nouo animo id reuoluens, video præceptum eſſe ieiunij. Quibus autem diebus oporteat ieiunare, & quibus non oporteat, præcepto Domini vel Apoſtolorum non inuenio determinatum. Et idem in ſer. 62. in Sabbatho poſt Quinquageſimam ait, Alijs diebus ieiunare aut remedium eſt, aut præmium, ſed in Quadrageſima non ieiunare, peccatum eſt. Ambroſius ſer. 34. in Quadrageſima inquit, Chriſtianus conſecratam non implens Quadrageſimam, præuaricationis & contumaciæ reus tenetur. Et illico ſerm. 36. probauimus hunc quadragenarium numerum dierũ non ab hominibus inſtitutum, ſed Diuinitus conſecratum. Verum tamen eſt quod vix reperitur locus, vbi tempus Quadrageſimale inſtitutum ſit ſub præcepto. Probabiliter tamen credimus, Quadrageſimale ieiunium à tempore Apoſtolorum per traditionem eccleſiæ eſſe deriuatum. De cuius obſeruatione varij fuerunt ritus in Eccleſia: nam prius ſolum ieiunabantur ſex hebdomadæ,& veſperæ, quæ ante prandium erant, incipiebant à feria 2. primæ Dominicæ Quadrageſimæ: poſtea vero additi ſunt quatuor dies a feria quarta Cinerum vſque ad Dominicã primam Quadrageſimæ: ſicuti cap. illud Quadrageſimam, citatum, aſſerit. Theleſphorus tamen Papa, c. ſtatuimus diſt. 4. præcepit, Quadrageſimam obſeruari à Dominica Quinquageſima. Quod licèt religioſi ex conſuetudine ſeruent, non tamen tanquam de præcepto. Quatuor vero tempora inſtituta ſunt, c. cõſtituimus, diſt. 76. & alijs capitibus illius diſtinctionis. De vigilijs Pentecoſtes,& ſanctorum Apoſtolorum habetur cap. cõſilium, de obſeruatione ieiuniorum, in quibus ſtandum eſt conſuetudini. Nam in Gallia ſolum vigiliæ Apoſtolorum ieiunantur, ſicuti de Rogationibus & vigilia Aſcenſionis ſtatur conſuetudini. De non comedendis carnibus die Veneris & Sabbathi habetur c. de eſu,& c. Sabbatho, de conſec. diſt. 5. De abſtinentia à carnibus die Sabbathi, in Hiſpania ſeruatur vno modo,& in Gallia alio modo: & in Hiſpania sũt diuerſi ritus, & obſeruationes, nam in Galetia vix à carnibus incolæ abſtinent, nam loco lardi omni carne ſuili ſine ſcrupulo vtuntur: & loco capitis arietum, nedum occiput, ſed vſque ad humeros arietis comedunt. Standum eſt in hoc conſuetudini vniuſcuiuſque prouinciæ, licèt conſuetudinem Galetiæ hucuſq; nos non approbauimus, ſed propter inopiam gẽtium id tantum permittimus.

Eſt ergo Concluſio, quam ſtatuimus, quod eſt de iure poſitiuo, præceptum de ieiunio ad mortale obligans. Et intelligimus eſſe præceptum de iure poſitiuo, non ſolum humanum, ſed etiam Diuinum. Sicuti de Confeſſione ſacramẽtali aſſerimus, quod eſt de iure Diuino: determinatio tamen temporis eſt de iure poſitiuo: & multa his ſimilia ſunt in Eccleſia. Quòd ſi quæras, vbi in Euangelio habeatur præceptum illud? Auguſtinus reſpondet, ꝙ animo id reuoluens in Euangelio clarè & diſtinctè id non inuenit, colligitur tamen ex loco illo Matth. 6. vbi Dominus triplicia Math. 6.
iuſtificationis opera tradidit, ſcilicet, eleemoſynã, ieiunium,& orationem. Conſtat autem, quòd illa non tanquam indifferentia ad ritum Eccleſiæ, ſed tanquã neceſſaria tradidit. De præcepto autem eleemoſynę, & orationis, dubium non eſt, quin fideles liget. Idem ergo iudicium eſt de ieiunio, cum Chriſtus Dominus de tribus illis operibus ſatisfactionis ſimul loquatur.
Et Paulus 2. Cor. 6. inter opera ad ſalutem neceſſaria, 2. Cor. 6.
ieiunia connumerat, inquiens: In omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta. Et Lucæ 5. Chriſtus dictum di- Lucæ 5.
ſcipulorum Ioannis approbauit; nam licèt dixerit, quamdiu filij cum ſponſo ſunt, ieiunare non debent, non tamen id negauit. Quod ſi inferas, ſi Euangelium id expreſsè non præcipit, videtur quòd nec Eccleſia id præcipere poſſit. Dico ad hoc primo, ꝙ eccleſia habet

ſia habet authoritatem explicandi, & colligendi præcepta, quæ ad debitam gubernationem & conſeruationem eccleſiæ expediunt. Dico ſecundo, quod nedum expediens, ſed neceſſarium fuit, Chriſtum eccleſiæ poteſtatem relinquere inſtituendi leges & præcepta conſeruationi Eccleſiæ neceſſaria: maximè circa ieiunium, quod non poteſt in omnibus regionibus & prouincijs eodem modo ſeruari. Vnde Hieronymus ait: quòd vnaquęque prouincia in ſuo ſenſu abundet. Item, quia hodie homines non ſunt adeò robuſti, ſicuti tempore primitiuæ Eccleſiæ, & ideo ritum illum, quo tunc ieiunabatur, modo obſeruare, difficillimum eſſet. Et confirmatur doctrina hæc ex illo Ioan. 14. vbi promiſſus eſt Spiritusſanctus, qui nobiſcum maneat, ad illuminandum poteſtatem ſupremam eccleſiæ, & eos, qui illi aſſiſtunt, maximè circa ea, quæ fidẽ & mores eccleſiæ tangunt: ſicuti & aſſiſtit Patribus, qui Concilijs Oecumenicis congregantur: quia, vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum, dicit Dominus.

Dubium eſt circa antiquitatem ieiunij, an præceptum eius à tempore Apoſtolorum fideles aſtrinxerit? Reſpondeo affirmatiuè: & probo, quia ubicunque in iure fit mentio de ieiunio, eſt tanquam de re valdè antiqua, vt patet c. Quadrageſima, de conſecr. diſt. 5. cum cæteris ſimilibus citatis. Cum ergo origo non reperiatur, videtur, quod ex traditione Apoſtolorum, à tẽpore illorum ad nos vſque peruenerit. Sicuti de indulgentijs Patres & Doctores Scholaſtici tradunt. Vnde Hieronymus in epiſtola ad Marcellam ait: Vnuſquiſque circa ieiunium abundet ſecundum conſuetudinem ſuarum prouinciarum. Nos autem vnam Quadrageſimam ieiunamus, ſecundum traditionem Apoſtolorum toto omni tempore nobis congruo. Et B. Ignatius Antiochenus Epiſcopus Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus, in epiſtola ad Philip. inquit, dies feſtos nolite inhonorare: Quadrageſimam nolite pro nihilo habere: obſeruationem enim habet ad Chriſti imitationem. Et B. Rhenanus in prologo ſuper Tertullianum, citat Concilium Aurelianenſe, vbi traditur modus, quo Epiſcopi Eccleſias ſuas viſitare debent: Et debet, inquit, inquirere, qui ſunt qui negligunt in dictum ſeruare ieiunium. Ex quibus conſtat, præceptum ieiunij antiquiſſimum eſſe, & à tempore Apoſtolorum in Eccleſiam deriuatum.

Hieron.

Ignatius.

Rhenan.

Sed an hæreticũ ſit negare, quod in eccleſia ſit preceptum de ieiunio ad mortale obligans? Caietanus loco citato ait, quòd niſi conſuetudo eccleſiæ eſſet, quæ interpretatur, quod non ſeruare ieiunium, ſit mortale, ipſe præceptum non uidet ad mortale obligans, niſi ex contemptu fiat. Et in Summa, verbo ieiunium, durius loquitur, inquit enim, quòd non uidet præceptũ ad peccatum obligans. Ex quo videtur quòd licet ſit erroneum, non tamen hæreticum. Probo, quia qui diceret non eſſe præceptum expreſsè & formaliter, non diceret contra Euangelium, nec contra determinationem expreſſam Eccleſiæ. Ex quo videtur, quòd talis aſſertio non eſſet hæretica. Reſpondeo tamen per duas propoſitiones. Prima. Aſſerere quòd Eccleſia non poteſt ſtatuere pręceptum ad ieiunium obligans, eſt hæreticum, & contra Lutherum damnatum Concilio Triden. ſeſſ. 14. vbi agit de Pœnitentiæ Sacramẽto Can. 13. inquit: Si quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem minimè Deo per Chriſti merita ſatisfieri, pœnis ab eo, inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote iniunctis, ſed neque ſponte ſuſceptis, vt ieiunijs, orationibus, eleemoſynis, vel alijs etiam pietatis operibus: atque ideo optimam pœnitentiam eſſe tantum nouam vitam, anathema ſit. Conſtat autem, quòd aſſerere ꝙ Eccleſia ſub præcepto obligare non poteſt fideles, vt in caſu eleemoſynis & orationibus vacent, eſt hæreticum. Similiter ergo & erit hæreticum, quòd non poteſt ieiunium ſub præcepto indicere, cum formaliter & expreſsè ſit contra illud Lucæ 10. Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Ex quo ſequitur, quod ſi quis aſſerat non eſſe præceptum de ieiunio in Eccleſia, eſſet ſuſpectus de hæreſi, ſi aſſerens vir doctus eſſet, de quo præſumitur quod Canones ſciat. Si tamen abſolutè quis affirmaret, non eſſe tale præceptum in Eccleſia, eſt ſecunda propoſitio. Aſſertio talis hæretica eſſet. Caietanus autem non ait, quod non eſt tale præceptum, ſed ſolum dicit, ꝙ præceptum nõ uidet, ſed cõſuetudo Eccleſię interpretatur tale pręceptũ eſſe. Quodſi dicas, in Summa abſolutè inquit, non eſſe tale præceptũ, neque conſuetudinis Eccleſię meminit dico, ꝙ ar. 3. citato explicat id, ꝙ in Summa dicit, & ita intelligi debet.

Gaietanus

1. Propoſitio.

Concil. Trid.

Lucæ 10.

2. Propoſitio.

Dubium tamen eſt, an ita ſit, quòd non ſint pręcepta, quæ ad mortale obligent, niſi conſuetudine ſint recepta, quæ interpretatur ea ad mortale obligare. Rẽſpondemus, id eſſe falſum: omni enim conſuetudine & interpretatione ſecluſa, ex ipſa Canonum forma conſtat ad mortale obligare. Et hoc ex forma legis, licèt tex. non explicet tranſgreſſionem Canonis peccatum eſſe. Et ita eſt præceptum ieiunij. Sicuti in omni materia graui licèt non explicetur tranſgreſſio legis, eſt peccatum.

Sed an contemptu ſecluſo, fractio ieiunij ſit mortale? Dico, ꝙ quicunque poteſt pręceptum tranſgredi, & per peccatum inobedientiæ, & per peccatum circa materiam propriam illius præcepti: verbi gratia, pręceptum eſt ducis in bello, quod quilibet miles ſtationẽ ſibi commiſſam ſeruet: poteſt ibi eſſe peccatum inobedientię, ſi miles præceptum ducis nihili faceret: ſed ſi ex timore fugit, & ſtationem deſerit, peccat in materiam pręcepti. Sic & in ieiunio, ſi quis illud frangat, quia legẽ pro nihilo pendit, talis delinquit peccato inobediẽtię: ſi verò legẽ teneat, comedit tñ, quia fame premitur, tunc peccat contra pręcepti materiam.

Dubium.

Caiet. ad dubium rñdet primo, ꝙ qui ex inobedientia frangit pręceptũ peccat. Secundò ait, ꝙ in doctrina S. Th. dubiũ eſſe non poteſt, quin ieiunium frangere pręter peccatum inobedientiæ, eſt ẽt peccatum gulę. Quod apud Catholicum aliquem dubitari nequit, qa antequã Eccleſia indiceret ieiunium Quadrageſimale, non ieiunare delictũ non erat: poſtquã verò Eccleſia legem ſtatuit ſemel comedere in die, effecit opus eſſe temperantię. Vnde ouũ vel pomũ die ieiunij mane comedere, erit peccatũ gulę, quia, vt diximus, cõſtituẽdo actum aliquẽ in ſpecie virtutis, cõtrarius illi eſt uitium & peccatũ. Ex quo ſequitur, quod aſſerere peccatũ non eſſe, ſi quis fame preſſus ieiunium frangat, contemptu ſecluſo: tñ ex inobedientia frangere eſſe mortale, dico hoc repugnare: v. g. Summus Pont. pręcipit fidelibus certo die à vino abſtinere, taliter quod abſtinentiã à vino tali die conſtituit in ſpecie uirtutis: ſi tñ materia ſit leuis, erit ſolum ueniale, ergo ſi ex contemptu nõ ieiunent, inobedientia ipſa tantũ veniale erit: ſic in propoſito ieiuniũ frangere ex inobedientia, quia materia eſt grauis, erit mortale: ſi tamen fame preſſus comederet, ſolum eſſet veniale. Ratio eſt: quia in tali, & ſimilibus caſibus, veriſimiliter creditur, tam intentionem legis quam legiſlatorem non intendere obligare ſub pœna mortalis.

Caietanus

Sed an teneantur ad ieiuniũ qui ſine ieiunij nõ indigent, ſcilicet, corpus macerare, & mentẽ in Deum leuare? Reſpondetur, omnes ad ieiunium teneri ſiue ſine ieiunij indigeant, ſiue non, demptis perſonis, qui à ieiunio excuſantur, quia Eccleſia ad finem obligare nequit. Vnde infirmi, quando infirmitas eſt euidens, ieiunare non tenentur: ſi verò res ſit dubia, tunc ad ſuperiorem recurrendum eſt. Dubium tamen eſt, in

Dubium.

Dubium.

cauſa dubia, vel infirmitatis, vel cuiuslibet alterius rei, ad quem ſuperiorē recurrere debeamus. Ad quod dicimus, quòd diſpenſare in aliquo præcepto, dupliciter contingit: vno modo propriè, hoc eſt, legem in vniuerſum tollere; & iſto modo ſolus Papa diſpenſare poteſt, quia ſolus ipſe poteſt ius tollere; Alio modo dicitur diſpenſatio ſecundum quid, & hoc eſt declarare & interpretari quod in aliquo caſu non tenentur legi, & hæc propriè non eſt diſpenſatio, ſed interpretatio: verbi gratia, cum declaratur quod aliquis adeò infirmatur, quod ieiunare non tenetur; & iſto modo prælati omnes, & parochi diſpenſare poſſunt cum ouibus ſibi commiſſis, quia id in rigore potius eſt legē interpretari & declarare, quam diſpēſare. Probatur hoc ex conſuetudine eccleſiæ, & ratione, quia eſſet iugum graue, quòd in quacunque ſimili neceſſitate ad Papam vel ad Epiſcopum neceſſarius eſſet recurſus. Ex quo ſequitur, quòd prælatus vel parochus huiuſmodi diſpenſationem concedere nequit, niſi ſolum durante & ſtante illa cauſa, ratione cuius diſpenſat. Secundo ſequitur, quod prælati hoc committere non debent conſcientiæ ſubditorum. Ratio eſt: quia in huiuſmodi caſibus prælati authoritas efficit, quod res, quæ ante erat dubia, ex tunc iam non ſit dubia.

Dubium. Sed an ſine cauſa Papa poſſit in ieiunio diſpenſare omninò præceptum tollendo, Dico, quòd licèt male faceret, & peccaret, ſi ſine cauſa plurimos a lege ieiunij abſolueret, quia præcepta oneroſa omnibus debēt eſſe communia, factum tamen teneret; quia iura poſitiua ei ſubſunt. Sed in tali caſu diſpenſatus diſpenſatione vtendo, an ſit tutus in conſcientia? Dico Primo, quod ſine cauſa diſpenſatus, non peccat contra præceptum ieiunij, & ſic non delinquit mortaliter: bene tamen venialiter, quia ſine cauſa ſe ſubtrahit ab onere communi: quod culpa veniali carere non poteſt. Sed an Papa poſſit peccare cōtra præceptum ieiunij? Videtur quod ſic, quia quoad vim coactiuā, ita tenetur legi, ſicut ceteri fideles. In contrarium eſt, quia eo ipſo quod non ieiunat, videtur ſecum diſpenſare, & interpretari legem, quòd eum non liget. Ad hoc dico Primo, quod diſputatio eſt de nomine. Secundo, quantum ad rem, dico, idem peccatum eſſe diſpenſare ſecum ſine cauſa, ſicuti manente præcepto, non ieiunare. Idem enim eſt vnum, quod aliud. Tertiò dico, quòd poteſt immediatè contra præceptum relinquere non diſpenſando: verbi gratia, ſi præceptum ieiunij frangeret, ſine eo quod diſpenſaret, quia non habuit animum ſecum diſpenſandi.

Pro Auguſtino reſpondemus, quod cum dixit, quæ autem ſunt minima peccata? & ea nominās ait, Quoties cum corpore ſit ſanus, alijs ieiunantibus, prandere voluerit, doctrina hac non negauit præceptum eſſe ieiunii, cum epiſtola 86. ad Caſulanum ſcribens, dicat; Ego in Euangelicis & Apoſtolicis literis totoque inſtrumento nouo animo id reuoluens, video præceptū ieiunii. Et in ſer. 62. in Sabbatho poſt Quadrageſimā, Ieiunare inquit, aut remedium eſt, aut præmium, ſed in Quadrageſima non ieiunare peccatum eſt: peccatum eſſe nequit, niſi vbi eſt præcepti trāſgreſſio. Mens ergo euidens Auguſtini eſt, eſſe præceptum ieiunii, & id non ignorauit, ſicuti Caietanus, cum dicat, Video in Euangelicis & Apoſtolicis literis præceptum eſſe ieiunii. At ſicuti in ceteris præceptis, vel ex paruitate materiæ, vel ex defectu deliberationis perfectæ, quod aliàs eſſet mortale, accidit eſſe veniale: ſic & in materia ieiunii. Et adducit exemplum, ſicuti cum quis corpore eſt ſanus, ſuaſione aliqua apparenti licèt non omninò iuſta & rationabili, alijs ieiunantibus, ſine diſpenſatione, vel potius interpretatione, & ſuperioris declaratione prandere vult. Quod, ſicuti expoſuimus, a culpa ſaltem veniali excuſari nequit.

TRIGESIMVM PRIMVM QVAESITVM.

An qui pacem cordis, oris, & operis non habet, Chriſtianus dici debeat?

AVguſtinus ad fratres in eremo ſerm. 2. de pace, aſſerere videtur, quod qui pacem corde & opere non habet, Chriſtianus dici non debet, inquiens; Fratres chariſſimi ò ſi ſciretis, quanta ſit pacis virtus, & quantum vobis in ſolitudine demorantibus neceſſaria ſit. Tanta enim eſt virtus pacis, quòd in eius dignitate Apoſtolus omnes ſuas epiſtolas ſcribat dicens, Pax vobis & gratia a Rom. 1. Domino Deo noſtro. Hanc autem ſalutandi formam nobis primitus donauit Chriſtus dicens: Pax vobis. Lucæ. 24. Hanc pro teſtamento Chriſtus Apoſtolis reliquit, tanquam ſummum bonū, ſine quo nullus viuere debet. Sic ēt Pater cæleſtis elementa, & planetas, cæteraque Ioann. 14. inuiſibilia ordinauit, vt in vinculo pacis ſimul complecterentur. Sic ēt ordinauit glorioſos Angelorum exercitus, vt poſt eorum deſcenſum nulla eſſet inter eos diſcordia, ſed pax plena atque perfecta. Hæc eſt illa glorioſa pax, quæ fructus malarū cogitationum eructat, mentem fluctuantem illæſam reſeruat, conſcientiam purgat. Qui pacem cordis, oris, & operis non habet, Chriſtianus dici non debet. Qui in hac non ſperat, in lubrico vitam & pedem ponit, in tempeſtate nauem collocat, in principio ſe illaqueat, in arena ſemen ſeminat. Et ſubdit, Nam ſi Cain pacem habuiſſe in corde, Geneſ. 4. non irruiſſet in fratrem ſuum: ſi Abſalon pacem habuiſſet in ore, 2. Reg. 11. non impugnaſſet patrem: ſi Iudas habuiſſet pacem in opere, non fugiſſet ad laqueum. Matth. 14. O quam bonum, ò quam iocundum, ò quam Diuinum eſt habitare fratres in vnum, &c. Pſal. 132.

Pro Auguſtino dicimus, conſtare de eius mente: nā cum concionatorem ageret per exceſſum locutus eſt, quod concionatoribus commune eſt. De hoc quæſito vide ſupra tomo 9. Auguſtini ad 17. quæſitum.

TRIGESIMVM SECVNDVM QVAESITVM.

An anima ad corpus a Deo de cœlo veniat.

AVguſtinus ad fratres in eremo, ſerm. 49. de miſeria carnis & præſentis vitæ falſitate, ſubindicare uidetur, animam ad corpus a Deo de cœlo mitti. Sic enim ſcripſit; Væ tibi anima, quæ tibi carnem contrariam accepiſti; caro mala quid quæris? quid deſideras? non enim poterit ſine te anima in die iudicii iudicari? caro miſera & putribilis, & omni ſqualore peccatorum plena, quando viua eras, pulchra eras vt ſol, ſplendida vt luna, & oculi tui micabant vt ſtellæ, & crines tui longæui; vngebas te pretioſis vnguentis, veſtibus vtebaris optimis, & in cibis tuis & potibus condiebas aromatum multitudinem: & ſcito anima, cum corpus tenebroſum & fœtidum reficiebas atque fouebas, eſcas vermibus præparabas, memorare debuiſti, quæ a factore & opifice tuo audieris, cum primum peccatum comiſiſti, Terra es, inquit, & in terram reuerteris: Gen. 3. & Iob audi dicentem: Iob. 1. Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Audi etiam vaticinantem, Vere fœnum eſt populus. Eſaiæ. 40. Caro miſera & nefanda: Audi Paulum Apoſtolum prædicatorem egregium dicentem: Nihil intulimus in hunc mundum, neque auferre 1. Tim. 6. quid poſſumus; nil aliud caro miſera niſi peccatorum

rum ſarcinam ſecum portat. Non niſi per carnem anima peccat, Anima quomodo poteſt videat, anima noſtra carcerem patitur, caro eam tenet incluſam, anima clamat ad Dominum, non caro, quæ in malitia perſeuerat: anima remedium aliud non habet, niſi tollatur à carne, & caro redigatur in puluerem. Tollatur ei vinum; & detur ei aqua: auferatur ei ſanguis, & detur humor terrenus. Et concludit; O caro quæ igni inextinguibili manciparis, audi animam dicentem ad corpus; Ego de cęlo veni à Deo tibi conceſſa, nam tu de terra es: melius eſt vt mecum aſcendas ad cœlum, quàm tu me trahas ad infernum.

Pro Auguſtino reſpondemus, ꝙ mentem ſuam explicuit ad fratres in eremo ſer. 25. inquiens; & ideo attendite, quòd prius ſeminatur homo, poſtea concipitur vulua, & ibi caro formatur: deinde poſt dies quadraginta ſeptem, creatur anima, & corpori infunditur. Et aſſertionem prædictam retractauit 1. lib. Retract. cap. 1. his verbis: An quod attinet ad originem animæ, qua fit, vt ſit in corpore, vtrum de illo vno ſit, qui primum creatus eſt, quando factus eſt homo in animam viuam, an ſemper ita fiant ſingulæ ſingulis, nec tunc ſciebam, nec adhuc ſcio. De hoc quæſito vide ſupra tomo 1. Auguſtini ad primum quæſitum.

TRIGESIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An Deus Ananiæ & Saphiræ pepercerit.

AVguſtinus de diuerſis ſer. 11. de die Dominico octauarum Paſchę exponens locum, hunc Act. 5. *Nonne manens tibi manebat, & venditum in tua erat poteſtate?* inſinuare videtur, Deum poſt hanc vitam Ananiæ & Saphiræ pepercisse. Nam de auaritia diſſerens, ſic ait, Cùm lectio legeretur de libro qui Actus Apoſtolorum inſcribitur, animaduertiſtis quid contigerit eis, qui cum villam vendidiſſent, ſubtraxerunt de precio villæ, & ante pedes Apoſtolorum quaſi totum pretium poſuerunt, continuo correpti ſpirauerunt ambo vir & vxor eius. Nonnullis videtur nimis ſeuera iſta correptio, vt propter pecuniam de re ſua ſubtractam, homines

Actor. 5.

morerentur. Non hoc Spiritus ſanctus auaritia fecit, ſed Spiritus ſanctus mendacium ſic puniuit: nã cùm pro toto dimidium tuliſſent, mendacium hoc puniendum erat, non tamen fratres videatur ſeuera correptio mors temporalis, atque vtinam huc uſque vindicta proceſſerit. Quid enim magnum mortalibus contigit morituris? ſed per illorum temporalem pœnam Deus ſcire voluit diſciplinam. Credendum eſt autem, quòd poſt hanc vitam eis pepercerit Deus: ma-

1. Cor. 11.

gna eſt enim eius miſericordia. De mortibus autem, quæ contingunt ex vindicta, ait Apoſtolus, Propterea in vobis multi infirmi, & ægri, & dormiunt ſufficienter, id eſt, quantum ſufficit ad diſciplinam imponendam. Multi in vobis dormiunt, hoc eſt, moriuntur. Flagello enim Domini corripiebantur, ægrotabant, & moriebantur. Et ſubijcit poſt hæc verba, & ait, Si enim nos ipſos iudicaremus à Domino non iudicaremur: cum iudicamur autem à Domino corripimur, ne cum mundo damnemur. Quid ſi ergo huic uiro & vxori eius tale aliquid contigit, correpti ſunt mortis flagello, ne ſupplicio punirentur æterno.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione, 2. Sen. diſt. 24. S. Tho. 1. 2. q. 86. de reatu & pœna peccati, & art. 3. quærit, an aliquod peccatum inducat reatum pœnæ æternæ. Et reſpondet Concluſione affirmatiua, quæ eſt de fide, nam cũ peccatum omne ſemper nocumentum inducat, ſemper ergo illi manet pœna. Modernorum aliqui affirmarunt, quòd pro vno mortali quis non punitur perpetuo pœna æterna. Ad hoc dicendum eſſe videtur primo, quòd pie credendum eſt, quòd qui longo tempore iuſte & innocenter vixit, Deus non permittet vt pro vnico mortali perpetuo puniatur, quia Deus ſeruorum ſuorum curam ſpecialem habet, & anteaquam moriatur, eum ad pœnitentiam reducet. Sic enim apud homines accidit, nam rex non permittet ſeruum eius fidelem, ſi caſu crimen aliquod pœna capitis dignum committat, occidi, ſed à morte liberabit: maiori ergo & fortiori ratione Deus id non permittet. Vnde Pſal. Si ceciderit iuſtus, non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam. Secundo dico, quòd affirmare quòd nullus perpetuo propter vnicum mortale punietur, hæreticum eſſet, quia dæmones pro primo peccato damnati ſunt, & perpetuo puniuntur. Tertio dico, vt Paulus ad Rom. 11. inquit, Incompræhenſibilia ſunt iudicia Dei, & inueſtigabiles viæ eius.

Dubium.

Sed an omni peccato debeatur pęna æterna, Concluſio eſt negatiua, tam Patrum, quàm Doctorum omnium Scholaſticorũ, & eſt de fide. Concluſio de ſe patet. Tantum eſt dubium, an veniale mortali adiunctũ pœna punietur ęterna. S. Th. in ſolutione ad tertiũ loco citato art. 5. inquit, quod ſic: ſicuti & peccatum originale pęna damni perpetuo punitur. Scotus, 4. d. 21. tenet, ꝙ veniale dimittitur in inferno. Probat: quia veniali de iuſtitia non debetur pęna æterna, & Deus punit citra condignum, ergo. Secundo, quia veniale mortali adiunctum non aggrauat in infinitum, non ergo debet in æternum puniri; In republica. n. ciuili, plebei peccatũ non grauius punitur propter concomitantiam grauioris peccati. Tertio, quia pro mortali quoad culpã dimiſſo, nullus punitur æternaliter, quia ei ſolum debetur pœna temporalis, ergo pro veniali quantumcunque mortali adiungatur, nó punietur in æternum. Durandus, 4. diſt. 21. ſubſcribit ſnię S. Tho. quia in inferno non eſt remiſſio culpæ: pęna autẽ nunquã remittitur ſine remiſſione culpæ, ergo. Et arguit contra Scotũ, quia ſequitur, ꝙ in inferno eſſet redemptio contra illud Iob, In inferno nulla eſt redemptio. Secundo, quia Scotus concedit, ꝙ in via exiſtens in mortali non ſatisfacit, ergo neque illi, qui ſunt in inferno: aliàs melioris conditionis eſſet in inferno exiſtẽs, quàm cum eſſet in via. Tertio, veniale nunquam remittitur, quamdiu quis de illo ſibi complacet, etiam ſi in gratia exiſtat: hi autem, qui in inferno ſunt, de peccatis ſibi complacent, & ea ſe commiſiſſe gaudẽt, ergo nunquam remittuntur. Quarto, quia ſequitur, ꝙ pro eis eſſet orandum, & ſuffragia eccleſiæ eis prodeſſent, & liceret pro eis ſacrificium miſſæ offerre, & ita paſſio Chriſti poſſet illis applicari: conſequens autem concedere non licet, quia eſt contra eccleſię ritum, ergo. Vltimo, originali debetur pœna æterna, ergo & veniali mortali adiuncto. Pro quo eſt notandum, ꝙ his, qui ſunt in inferno, non dantur pęnæ diuerſæ, ſed totum debitum ſimul conſideratur, & ſecundum illud adhibentur plagarum modi. Sicuti cũ quis peccato adulterij delinquit cum circunſtantia veniali, quia ibi tantũ eſt vnicum peccatũ, vna pęna punietur. Ex quibus cõſtat, quòd ſententia Scoti non eſt ſatis tuta. Ad argumenta Scoti; ad primum, quia aliàs Deus puniret vltra condignum, reſpondetur, negando collectionem, quia quod Deus dimittat etiam veniale, ex mera gratia Dei eſt: inimicus autem non eſt dignus, quòd Deus etiam veniale illi remittat. Ad ſecundum reſpõdetur, ꝙ ſi amicus eſſet, ratio concludit, ſed quia inimicus eſt, miſericordia non vtitur in eo. Et ſimiliter reſpondetur ad tertium.

Scotus.

Durãdus.

De mortali verò, an in inferno poſſit remitti, eſt

Concluſio Patrũ, & omnium Doctorũ, negatiua, quę eſt de fide, vt conſtat ex illo Eccleſiaſt. 11. Vbi ceciderit lignum, illic erit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem, quaſi nulla ſit poſt mortem amplius vel in cœlo vel in inferno mutatio. & Deut. 25. Pro menſura delicti erit & plagarum modus, & Apocal. 18. Quantum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum & Iob 7. Sicut conſumitur nubes & pertranſit, ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcẽdit. Sed præ omnibus ponderat, quòd infernus appellatur ignis æternus: quapropter canit eccleſia, quòd in inferno nulla eſt redemptio. Et ponderandum, quòd non ait, non eſt redemptio, ſed nulla eſt redemptio, videlicet vt neque poſſint inde exire, neque ut eorum pœna poſſit remitti, neque vllo valeant reuelari refrigerio. Quare in oblatione hoſtiæ nulla particula dãnatis conſignatur. Item & Dominus Matt. 25. Ite maledicti in ignem æternum.

De Anania & Saphira conſtare videtur in mortali diſceſsiſse, ex loco adducto: mentiti enim ſunt Spiritui ſancto: quòd mendacium non iocoſum nec officioſum fuit, ergo pernicioſum: quod in materia graui eſt mortale: in pœnam cuius, ſupplicio mortis ſunt puniti: ſtatimque quod mentiti ſunt, in infernum deſcenderunt. Maximè, quia ſi reſpublica ciuilis pœna mortis non punit niſi grauia delicta, ergo nec Deus: lethaliter ergo deliquerunt, & in mortali diſceſserunt. De lege autem communi ab inferno nulla eſt redemptio, ſicuti eccleſia canit. Idem ergo iudicium erit de illis, quod de Traiano, de quo communis conſenſus Theologorum eſt, quod per eius contritionem & conuerſionem non potuit ab inferno liberari; dicitur tamen precibus Gregorij in paruulum tempus reſuſcitatum, quo conuerſus iterum defunctus eſt, & ſaluus factus eſt. Altiſiodorenſis lib. 4. de damnatis exiſtimat, plures ex infidelibus damnatis ab Apoſtolis reſuſcitatos, qui potuerunt ſalui fieri. Quod ſi ita eſt, neceſse eſt dicere, legem perpetuitatis inferni intelligendam eſse ſecundum ordinariam legem, ſed ex priuilegio ſpeciali animas poſse inde liberari.

Traiani historia.

Sed tamen quod de hiſtoria Traiani fertur, durum eſt credere, quia cum certum ſit, peccatum mortale eſſe pro damnatis orare, quomodò ergo Gregorius hoc ignorare potuit? Quod ſi non ignorauit, quomodo ſtat quod ſecus fecerit? Niſi dicatur Gregorium dubitantem an in inferno eſset, pro illo oraſse. Sed neque hoc eſt facile creditu. Item, quòd aliqui ex inferno damnatorum reſuſcitati fuerint, qui poſtea in cœlum aſcenderint, contrarium videtur prædeſtinationis rationi; nam ſequitur, quòd aliqui prædeſtinati fuerint in inferno damnati non ſimpliciter, ſed ſub conditione, niſi poſtea reſuſcitarentur. Quòd tamen falſum eſt; nam in morte cuiuſcunque damnati ſententia abſolute fertur. Ite in ignem æternum, & ſi iuſtus fuerit, in vitam æternam.

Ad argumentum, quia Apoſtoli plures ſuſcitarunt, & veriſimile eſt, ꝙ aliqui illorum ex Gentilitate erãt, reſpondetur forte non ſuſcitaſſe niſi eos, qui laborantes ignorantia inuincibili legis Euangelicæ, in lege naturali ſaluari poterant, aut alios catechumenos, aut Chriſtianos in purgatorio exiſtentes. Satis enim amplum beneficium Dei erat, ſi aliqui ex his, quos ſuſcitauerunt, cum in inferno eſsent, reſtituerentur in uitam, in qua lege communi ſaluari poſsent. At quamuis opinio hæc teneatur, quòd ex priuilegio ſpeciali poſſunt aliqui ab inferno liberari, nullatenus tamen licet pro illis orare, quia oratio non debet niſi ſecundum legem communem pro illis fieri.

Pro Auguſtino reſpondemus, ꝙ cum dixit de Anania & Saphira, quod correpti ſunt mortis flagello ne ſupplicio punirentur æterno, non ait, ꝙ abſolutè damnati eſsent, & ab inferno liberati, ſed ſolum piè credendum eſse, quod anteaquam in tartara mitterentur, Deus eis pepercit. Quod ex verbis eius conſtat, ſi debitè perpendantur, inquit enim. Credendum eſt nempe piè, ꝙ poſt hanc vitam eis pepercerit Deus, ſcilicet, anteaquam abſolutè ſententia damnationis æternę contra eos eſset lata. Et aſſignans rationem ſuæ aſsertionis, ait: Magna eſt enim eius miſericordia.

TRIGESIMVM QVARTVM QVAESITVM.

An Angeli corpus, quod aſſumpſerunt, in aliud verum corpus conuertere poſſint.

AVguſtinus de diuerſis, ſer. 17. videtur affirmare, Angelos corpora vera aſsumere poſſe, & in alia conuertere. Nam contra Manichæos pertractans de eo, quod in Iob ſcriptum eſt. Et ecce venerunt Angeli in conſpectum Dei, & diabolus in medio eorum, inquit; an fortè ſicut dicere ſolent, ita non habebat, ſcilicet, Chriſtus corpus humanum, vt ſe tamen quaſi haberet monſtraret. Quis ergo verius & rectius ſentit, an qui credit Deum locutum eſse cum diabolo? an qui credit Deum non ſolum cum diabolo locutum, ſed etiam diabolo eſse mentitum? Quoſdam enim Angelos humanis oculis apparuiſse ſcriptura commemorat. Sed vtique poteſtati eorum corpoream creaturam ita Dominus ſubdit, vt illis eam pro voluntate coarctaret. Vnde, & illi quamuis non nati ex fœmina, verumtamen corpus habuerunt, quod ex qualibet ſpecie in quamlibet ſpeciem pro ſui miniſterij atque officij ratione conuerterent, ex vera tamen in uerã. Non enim & ipſe Dominus cum aquam conuertit in uinum, aut aquam falſam, aut vinum falſum fuiſse poſſumus dicere. Omne itaq; corpus, cuius eſt natura & ordo mutabilis ad nutũ omnipotẽtiſſimi conditoris, in qualcunque ſpecies fuerit commutatum, à veritate ſui in ſuo genere nõ recedit; cumq; varietate mutetur, eſt corpus tamen, & verum corpus eſse non deſinit.

Doctores Scholaſtici de hac quæſt. 2. Sent. diſtin. 7. & 8. S. Tho. 1. parte, q. 51. & art. 2. quærit, an Angeli poſſint ſumere ad ſe corpora. Reſpondet Concluſione affirmatiua, quæ eſt communis & Patrum & Doctorum Scholaſticorum. Et probat contra eos, qui affirmarunt Angelos apparuiſse ſecundum imaginationem: ſed hoc repugnat intentioni ſcripturæ, quia id quod viſione imaginaria uidetur, eſt in ſola imaginatione uidentis; vnde non videtur indifferenter ab omnibus: ſcriptura autem Diuina ſic introducit Angelos apparentes, vt communiter ab omnibus viderentur, ſicut Angeli apparentes Abrahæ viſi ſunt ab eo, & à tota familia eius, & à Loth, & à ciuibus Sodomorum: Similiter Angelus, qui apparuit Tobiæ, ab omnibus uidebatur. Ex quo manifeſtum fit, huiuſmodi contigiſse ſecundum corpoream viſionem, qua videtur id quod poſitum eſt extra videntem, vnde ab omnibus uideri poteſt. Viſione autem corporea non videtur niſi corpus; cum ergo Angeli neque corpora ſint, nec corpora habeant ſibi naturaliter unita, relinquitur quòd interdum corpora ſumunt.

Dubiũ eſt circa hanc doctrinã, qualia corpora aſſumãt ſibi Angeli. Videtur enim, ꝙ non terrea, cũ tardè trãſmutentur, neque aquea, eadem ratione, neque aerea, quia non ita pulchra apparerent, ſicuti cum videntur apparent. S. Thom. loco citato in ſolutione ad tertium inquit, quod aſsumunt ad ſe corpora aerea. Probat ex breui Angelorum tranſmutatione. Tertullianus lib. de incarnatione Verbi ait, ꝙ Angelorum corpora ſunt carnalia, & ex nihilo facta. Hęc tamen opinio

nio ſuſtineri nequit, nam doctrina communis Theologorum eſt, & Sancti Thomæ, 1. parte q. 45. art. 5. quòd Deus creaturæ communicare non poteſt potentiam creandi, nō ergo Angeli creant corpora illa, quæ aſſumunt: nec dicendum eſt, quòd Deus ſeipſo corpora illa creet: tum quia eſſet miracula ſine cauſa multiplicare: tum, quia credendum non eſt, quòd Deus miracula cū dæmonibus operetur. Et tamen, vt Gen. 2. habetur, dæmones quādoq; corpora aſſumunt. Quod ſi dicas S. Tho. in ſolutione ad tertium inquit, Diuina virtute id fieri: reſpondeo mentem S. Th. eſſe, ꝙ modus ille, quo fit, eſt nobis occultus, & ſoli Deo & ipſis Angelis notus. Modus tamen communis Theologorum eſt, ꝙ corpora illa formantur ex condenſationis aeris facta per applicationem actiuorum ad paſſiua, miniſterio ipſorū Angelorum. Et addunt Moderni, corpora illa non formari ex ſolo aere, ſed per admixtionē aliquorum vaporum: quod fortè verum eſt. Et inde eſt, ꝙ dęmones iſti, quos Hiſpanè Traſgos dicimus, fere ſemper apparēt in locis inferioribus & cauernoſis, vbi aer eſt magis denſus. Ex quibus conſtat, ꝙ Angeli non aſſumunt corpora carnea & oſſea. Patet apertè, quia informata eſſent anima ſenſitiua, ꝙ concedendū non eſt, & cōſtat ex eo, quia citiſſimè corpus quod aſſumūt, diſſoluitur & diſparet. Vnde corpora obſeſſa non dicuntur ab Angelo aſſumi, licèt poteſtatē aliquam habeat ſupra corpus, quod obſidet. Et ratio eſt, quia per aſſumptionem illam non manifeſtaretur aliquid ſpirituale.

Dubium tamen eſt, an materia corporalis obediat Angelis ad nutum. Concluſio eſt negatiua S. Tho. q. 110. ar. 2. Cui ſubſcribunt Doctores Scholaſtici, 2. Sē. diſt. 8. & eſt de mente B. Auguſtini, 3. de Trin. c. 8. vbi inquit: Non eſt putandū iſtis tranſgreſſoribus Angelis ad nutum ſeruire hanc viſibilium rerum materiā, ſed ſoli Deo. Ratione probat S. Th. quia agens debet eſſe ſimile, & habere ſimilitudinem cū eo quod agit: ſicut ignis generat ignē: Angeli aūt non ſunt ſimiles compoſito, non ergo obedit illis materia, quantum ad hoc quod poſſint in eam quācunq; formam producere. Moderni, licèt in Concluſione ſententiam S. Tho. ſequantur; impugnant tamen eius rationem: nō enim oportet, ꝙ omne agēs agat ſibi ſimile, nam Sol producit mures & vermes, qui ſunt ei diſſimiles. Ideo aſſignant hanc rationem, ſcilicet, quia Deus nihil fruſtra agit, ideo entibus naturalibus virtutem conceſſit naturalem ad ſibi ſimilia producendum. Dicimus tamen, quod S. Th. ratio, ſi perſpicuè intelligatur, eſt ſufficiēs, nam agens naturale immediatè ſolum ſibi ſimile producit, ſicuti ſol lumē immediatè producit, quod ſimilitudinem aliquam habet cum ſole, mediatè verò mures producit & vermes. Vnde S. Th. maxima eſt vera, ſcilicet, quod naturale agens ſibi producit ſimile vel eſſentialiter vel accidentaliter. Secundo poteſt maximè intelligi non de cauſis vniuerſalibus, & æquiuocis, ſed de cauſis vniuocis.

Sed an quantum ad motum localem corpora omnia Angelis obediant, Concluſio eſt affirmatiua omnium Doctorum Scholaſticorum. Tātum eſt dubiū, an Angeli corpora per ſolam voluntatem moueant, vel per potentiam aliquam motiuam à voluntate diſtinctam. Circa quod varij ſunt modi dicendi Doctorum. Quibus omiſſis dico Primo, aſſerendum nō eſſe, quod potentia motiua in Angelo ſit res diſtincta ab eius voluntate. Probo Primo, quia in hominis anima non ponimus potentiam motiuam diſtinctam ab ipſa anima, & eius voluntate: ſed anima ſolum per voluntatē mouet corpus: eodem ergo modo & Angelus. Secundò, quia potentia illa motiua in Angelo ſpiritualis eſſe debet, non ergo eſt quare potius cauſatiua ſit motus localis quam voluntas. Tertio, quia ſi Angelis concedimus corpora mouere locali motu, hoc ideo eſt, quia talis eſt ordo naturalis, ꝙ Angelis, quantū ad motum localem, omnia corpora obediant. Secundo dico, ꝙ non oportet potentias iſtas motiuas ponere diſtinctas à voluntate. Et ad rationem, quæ eſt in contrarium, quia ſi anima mouet per volūtatem, eodem ergo modo moueret membrū aridū ſicuti & ſanum, quod tamen experimur eſſe falſum: ponenda eſt ergo potentia motiua à voluntate diſtincta. Reſpondetur: quod membrum aridum ideo non mouetur, quia paſſum eſt indiſpoſitum, reſpectu tamen Angeli non eſt indiſpoſitum paſſum, nam ita mouet paſſum indiſpoſitum, ſicuti diſpoſitum, quia ei omnia obediunt: ꝙ non ita dicendum eſt de anima, quæ corpus mouet tanquam eius forma. Quòd ſi arguas ex hac ſententia ſequeretur, quod Angelus exiſtens in ciuitatē Lucēſi mouere poſſet corpus Romæ exiſtens. Patet: quia per te mouet per voluntatem, poteſt autem velle quòd res abſens moueatur, ergo. Reſpondetur, ꝙ licet ita ſit, quod Angelus per actum voluntatis moueat corpus, actus tamen ille ſufficiens non eſt, niſi rei, quæ mouetur, Angelus ſit præſens. Exemplum eſt: nā anima per voluntatem mouet membra, & tamen ſi obiectū pręſens non ſit, illud mouere neqt: ſic & Angelus ad hoc quod corpus moueat, neceſſe eſt, quod illi ſit intimè præſens. Ex quo ſumitur argumētū, ꝙ Deus ſit vbiq; quia mouens moto præſens eſſe debet. Vnde, articulo Pariſienſi diffinitur: Dicere quod Angelus mouet per ſolam voluntatem ad quācunque diſtantiam loci, error: ſed vltra voluntatem requiritur præſentia Angeli ad rem quā mouet. Tertium argumentū. Si Angelus per ſolā voluntatē mouet corpus, ſequitur, ꝙ Angelus inferior poteſt mouere quodcūque corpus, quod ſuperior mouere pōt, & tāta velocitate, quod cōcedendum non videtur. Reſpondetur negando ſequelam: dato enim ꝙ Angelus per voluntatem corpus moueat, non tamen ſufficit ad hoc, quod tantum moueat vnus ſicut alius, nam maior virtus motiua eſt in Angelo ſuperiori quam in inferiori. Ex quo ſequitur, quod ad hoc quòd intelligētia cęlum moueat, requiritur quòd habeat volitionem illud mouendi.

Ad primū argumētū.

Ad ſecūdū argumētū.

Ad tertiū argumētū.

Item, ſi Angeli mouent per volūtatem corpora, ſequitur quòd Angelus non poſſet lapidem proijcere. Probo, quia iactare nequit, niſi per impetū, Angelus autem impetum non poteſt imprimere lapidi, cū per potentiam motiuam per ſe corpora nō moueat, ergo. Dico ad argumentum Primo, ꝙ ad hoc quod lapidem proijciat, non opus eſt, ꝙ impetum imprimat lapidi: nec ad mouendum potentia indiget motiua, quia Angelus poteſt ſecum lapidem & ſagittam ferre, & motu locali ipſius Angeli melius quàm nos proijcere. Secundo dico, quòd impetus non ſolum eſt à proijciente, ſed etiam a re ipſa proiecta: & ita motu lapidis Angelus proijcit lapidem, & illi indifferens eſt impetus, quia ita poteſt corpus quodlibet proijcere ſine impetu, ſicuti cum impetu.

Ad quartū argumētū.

Pro Auguſtino reſpōdemus, ꝙ prima aſſertio illius eſt vera, qua ait, ꝙ Angelis, qui hominibus apparuerunt, ita corpora Dominus ſubdidit, vt ea pro ſua voluntate coaptarent & mouerent. Diffinimus.n. corpora omnia quantum ad motum localē, Angelis eſſe ſubiecta, & eis obedire. Quoad ſecundā vero aſſertionē, qua ait, vnde illi quāuis nō nati ex fęmina, verum tamen corpus habuerunt, dicimus, quod id aſſerit ſecūdum propriam ſniam, qua tenuit Angelos eſſe corporeos, & eorū corpora eſſe lucida & ætherea. Quod vero addit, quòd ex qualibet ſpecie in quamlibet ſpeciem pro ſui miniſterij atque officij ratione aliquid conuertere poſſunt, ex vera tamen in veram, intelligi debet, non eſſentialiter, quia hoc ſoli Deo eſt datum, vt ipſe fatetur, tertio de Trinit. capitu. 8. in-

quiens: Non eſt putandum iſtis tranſgreſſoribus Angelis ad nutum ſeruire hanc viſibilium rerum materiam, ſed ſoli Deo. Si ergo Angeli tranſgreſſores materiam vnius ſpeciei non poſſunt in aliam mutare, neque poſſunt formam quamcunque in materiam producere, ſicuti diffiniuimus, ſimili ergo ratione neque Angeli boni. Intelligendus eſt ergo Auguſtinus, quod accidentaliter per variam ſpecierum diſpoſitionem corpora mutare poſſunt.

TRIGESIMVM QVINTVM QVAESITVM.

An in populo Iudaico fuerit charitas.

AVguſtinus de diuerſis ſer. 21. aſſerere videtur, in Iudæorum populo non fuiſſe charitatem. quæ eſt per gratiam, ſed ſolus timor. Agens enim de Monomachia Goliath & Dauid, ſic ſcripſit; Inde ergo Dominus tulit ad gratiam, id eſt, de fluuio tulit, & in vaſe paſtoris poſuit, qui vult ergo legem implere, gratiam cogitet, ideo & illa decem præcepta Pſalterij decem chordarum ipſa ſunt, quæ erant in illo populo veteri: ſed illum populum decem præceptorum timor opprimebat, non enim erat in illis charitas, quæ eſt per gratiam, ſed timor erat: præcepta Domini pœnalia erant illi populo, quia implere nõ poterant, amore conabantur, ſed cupiditate ſuperabantur: cùm ergo quiſque ad gratiam tranſitum fecerit, nõ alia præcepta implet, ſed ipſa.quæ in ea impleri non poterant, hac implentur. Non eſt tamen vis præceptorum, ſed vis gratiæ Dei, nam ſi præceptorum hoc eſſet, & illa impleret: qui tranſit ad Chriſtum, tranſit à timore ad amorem, & incipit amare iam poſſe, quod timore non poterat: & qui trepidabat in timore, nõ trepidat in amore. Et ſubdit, Et vt noueritis fratres, quia gratia hoc implet, nemo debet de viribus ſuis præſumere, hoc eſt enim præſumere de gratia Dei. Vocat enim te Deus, & iubet vt facias, & ipſe dat vires, vt quod iubet, impleri poſſit. Vnde, ipſe Auguſtinus: Da quod iubes, & iube quod vis: nihil ergo de te præſumas, ſpolia te Goliath, & indue te Dauid.

Lib.10. cõfeſ. c.29.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 3.Sen. diſt. 40.& S.Tho. 1.2. quæſt 98. & art.priori quærunt, an lex vetus fuerit bona: quod propter Manichæos quærit. Et reſpondet duabus Concluſionibus. Prima Concluſio, lex vetus fuit bona, quia rationi erat conſona, & quia concupiſcentiam retrenabat, & peccata alia prohibebat. Secunda Concluſio, Non tamen erat perfecta, ſed imperfecta, quia ad finem & æternam beatitudinem perficere non ſufficiebat. Articulo. 2. quærit, an lex vetus fuerit à Deo? Et reſpondet vnica Concluſione affirmatiua, Lex vetus erat à Deo Patre Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſicuti habetur Matth.15. Irritum feciſtis mãdatum Dei propter traditiones veſtras. Et ratione probat, quia lex vetus homines ordinabat in fidem Chriſti venturam dupliciter: vno modo per teſtimonia prophetarum, & per cæremonias, quæ figura illius erant: alio modo populum ad virtutem diſponendo, & retrahẽdo ab idololatria, eiuſdem autem eſt ad finem diſponere, cũ ius eſt perducere ad finem: Deus ergo qui filium miſit in mundum, eum per antiquam legem ad finem ſupernaturalem & æternum diſpoſuit. Nam ſi antiqua lex à dæmone eſſet, ſicuti Manichæi contendebant, non diſponeret ad illam per fidem Chriſti, per quem ipſe erat expellendus de mundo.

Priorem Concluſionem affirmamus ex Paulo ad Rom.7. Conſentio legi quoniam bona eſt. Et rurſum, Condelector legi Dei ſecundum interiorem hominẽ. Quo verbo oſtendit virtutem legis fuiſſe à cupiditatibus ſenſualibus impedire, quæ ſenſualem & exteriorem hominem moleſtant. At vero quoniam ſanctitas legis ex ordine ad finem eſt penſanda, finis autem Diuinæ legis non eſt ſicuti humanę, temporalis tranquillitas & quies Reipub. ſed ſempiterna felicitas, quæ in eius viſione & fruitione conſiſtit, illa cenſetur perfecta lex, quæ vſque ad illum finem perducit: illa autem bona quidem non tamen ſimpliciter, quia licèt illuc dirigendo ducat, non tamen perducit. Ex hoc diſcrimine vetus illa lex a noſtra differebat: etenim cum finis ille vires naturæ excedat, nullius legis opera, niſi gratia iuuante, ſufficiunt illuc quemquam perducere, ſecundum illud ad Rom.6. Gratia Dei vita æterna, & quia gratia per Chriſtum collata fuit vniuerſo mundo, lex vetus, quæ per ſe gratiam hanc non continebat, eatenus bona erat, quatenus virtutum officia pręcipiebat, non tamen perfecta erat, ſicuti noſtra, quæ per gratiam Chriſti ad beatitudinem nos perducit. Vnde Paulus ad Titum 3. Cum benignitas & humanitas apparuit Saluatoris noſtri Dei non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum generationis & renouationis Spiritus ſancti, quem infudit in nos abunde. Et Ioan.1. Lex per Moiſem data eſt, gratia & veritas per Chriſtum facta eſt. Et ad Hebr.7. Nihil ad perfectum adducit lex.

Diſcrimẽ veteris & nouę legis

In contrarium doctrinæ huius eſt argumentũ hoc. In circũciſione antiquæ legis conferebatur gratia virtute fidei Chriſti illic proteſtatæ, qua gratia remittebatur originale, ſicuti in noſtra per baptiſmum virtute eiuſdem Chriſti: rurſus qui opera legis per eandem gratiam tunc implebant, condigne merebantur æternam vitam, ſicuti nos, & ſicuti illi extra gratiam implentes legem, ſolum præſtabant opera moraliter bona, non tamen beatitudinis meritoria, ita & nobis accidit: quid ergo diſcriminis reſtat inter illam & noſtram? Reſpondeo, non hoc eſſe, ſed aliud, nẽpe, quòd cauſa illius gratiæ, qua illi in amicitiam Dei recipiebantur, nõ fuit exhibita niſi per fidem Chriſti, & eius mortem, iuxta illud Pauli ad Coloſ.1. Nunc per mortem & ſanguinem ſuum reconciliauit vos, cum eſſetis aliquando alienati & inimici eius. Itaque, vt de contrito aſſerimus, quòd licèt ante confeſſionem per gratiam à ſuis delictis ſit abſolutus, nihilominus, quia virtute confeſſionis propoſitæ, quæ Sacramentum eſt paſſionis eius, contritio illa operatur, ſit, vt quando ad pedes confeſſoris accedit, tunc verè abſoluitur. Sic de iuſtis, qui Chriſti paſſionem præceſſerunt cenſendum eſt, videlicet, quòd erant veluti in depoſito, quoadusq; Chriſtus veniret, qui pretium redemptionis ſoluens, cuncta delicta expiaret. Et ideo regni cœleſtis ianua erat illis clauſa, quaſi digni non eſſent, qui in poſſeſſionem filiorum Dei admitterentur. Et hoc eſt quod Paulus ait ad Rom.3. Deus propoſuit Chriſtum propitiatorem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, pp remiſſionẽ pręcedentium delictorũ, in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionẽ iuſtitiæ eius in hoc tpe. Ecce quomodo fons totius gratiæ fuit Chriſti paſſio, etiã reſpectu præcedẽtiũ. Eſt ergo differentia, quòd illi nõ per legis opera ſalui fiebant, ſed per fidem Ieſu Chriſti futuri, in cuius paſſione nitebãtur iuſtorum merita. Nos vero per fidem eiuſdem Chriſti præſentis in noſtra lege, nempe, qui gratiam eo articulo nobis meruit, qua digne impleremus legem. Quo articulo eius lex obligare nos cœpit: & hæc eſt perfectio, qua lex noſtra veteri præſtat, quantum ad moralia præcepta.

Argumentũ in contrarium.

Bonitas etiam legis Diuinæ ex ratione cauſę finalis oſtenditur: fuit enim condita, vt viã in terris Meſſiæ,

venturo

venturo præpararet. Hæc autem præparatio in duobus conſiſtebat. Primum, vt eſſet futurorum præſagium, & Euãgelicæ legis quaſi inchoatio. Vnde oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & in Pſalmis. Et Ioannes: Si crederetis Moiſi, crederetis & mihi. Præſagium verò per cæremonialia, quæ vmbra erant futurorum, ſecundum illud Pauli: Patres noſtri in Moiſe baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem mãducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. Hæc enim omnia in figura facta ſunt: noſtræ fuit deinde quaſi inchoatio Euangelicæ, quatenus populus ille a reliquo orbe ſemotus, a cultu ta idolorum prohibitus, & cultui vnius Dei addictus. Vnde Paulus, Prius autem quam veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat.

Lucæ vlt. Ioann.5. 1. ad Cor. Galat.3.

Quod verò Deus author fuerit eiuſdem legis, ratione hac colligitur; Lex illa diſpoſitio erat Euangelicæ legis, cum ergo eiuſdem ſit finem proponere, & diſponere media, idem Deus per ſe & miniſtros ſuos legem illam tulit. Quod ipſe Dominus ſignificauit verbis illis, Si Sathanas Sathanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt: quomodo ergo ſtabit regnũ eius. Ex qua doctrina conſtat, non fuiſſe opus principis tenebrarum, ſicuti Manichæi delirant, neque alicuius Angeli vel hominis, ſicuti ſunt leges humanæ, ſed a Deo eſſe latam, ac ſubinde Diuinam cenſeri. Ita enim vbique habet, Locutus eſt Dominus ad Moiſem dicens. & in Exodo, Poſtquam Moiſes legem retulit ad populum, reſponderunt, Omnia quæ locutus eſt nobis Deus faciemus. Et infra: Hic ſanguis fœderis, quod pepegit vobiſcum Deus. Quod Paulus ad Hebr.9. retulit: Quando ergo ait Ioannes, Lex per Moiſem data eſt, non intelligit fuiſſe ſuam, ſed eius miniſterio promulgatam. Sicut lex Euangelica non fuit Apoſtolorum, ſed Chriſti, prædicatione ipſorum diuulgata.

Matth.12. Exodi.24.

2. Addimus legem illam à Deo per Angelos poſitam eſſe, ſecundum illud Pauli: Lex data eſt per Angelos in manu mediatoris: teſtimonium cuius perhibet Stephanus dicens: Accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum. Lex autem Euangelica non per Angelos, ſed per Chriſtum lata eſt. Et ideo S. Thô. peculiarem adhibet eiuſdem prouidentiæ analogiam, quam ab architectis mutuatus eſt. Architectus enim nobis non per ſe, ſed per miniſtros ſuos ligna dolat, ac præparat, ipſe tamen nauem fabricat: & idem eſt videre in archi tecto domus. Condecens ergo fuit, vt Deus legem illam, quæ ad perfectionem Euangelij præparabat viã, per ſuos cœleſtes miniſtros proponeret Euangelicam verò ipſe factus homo conderet, & ſuo ſanguine conſecraret. Et hoc eſt quod Apoſtolus in excellentiã Euãgelij cõmendat, quod per illud locutus eſt nobis Deus in Filio, qui eſt melior Angelis, quos fecit ſpiritus & miniſtros ſuos in miniſterium miſſos, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.

Galat.3. Actor.17. Hebr.1.

Dubium. Dubium eſt circa ſecundam Concluſionem articuli prioris, qua inquit, quòd lex vetus erat imperfecta, an intelligat imperfectam fuiſſe ex eo quod, in ea gratia non erat, neque homines de condigno merebãtur. Reſpondemus, quòd non negat in lege illa fuiſſe veram gratiam & verum meritum: nam Apoſtolus de Abraham ait, quòd credidit Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. & Angelus ad Virginem: Aue gratia plena. Sed an intenderet differentiam aſſignare inter Sacramenta legis illius, quæ gratiam non conferebant, quam tamen Sacramenta noſtra conferunt. Dico, quòd non. Quia non comparat Sacramenta ad Sacramenta. Quod ex eo conſtat: quia inquit, quòd lex non iuſtificabat, ſed fides Ieſu Chriſti. Comparat ergo opera legis illius ad virtutem Chriſti. Et eſt notanda differentia inter legem illam veterem & Euangelicã: quod Chriſtus in paſſione ſua gratiam contulit toti humano generi, & etiam antiquis Patribus, vt Paulus ad Coloſ.1. ait, Nunc per mortem & ſanguinem ſuum reconciliauit vos, cum eſſetis aliquando alienati, & inimici eius. Tempore ergo mortis & paſſionis Chriſti facta eſt remiſſio antiquorum delictorum. Sicuti, ſi quis apud Regem mortem meruiſſet, & Rex totius regni precibus flecti noluiſſet, nec occideretur: diceret tamen, maneat in carcere, quoaduſque princeps filius noſter veniat, qui pro eo oret & intercedat. Sic homini accidit poſt peccatum Adæ. Ideo lex noſtra Euangelica lex gratiæ dicitur, adimpletio verò operum legis licèt vera erat, non tamen perfecta, quia ianuam regni cœleſtis non erat ſufficiens aperire, neque perfectum amicum faciebat, quia regnum non aperiebat, nec in poſſeſſionẽ mittebatur. Quòd ſi perfecti amici eſſent, non eſſet illis clauſum, neque hæreditatis poſſeſſio tamdiu prolongata.

Pro Auguſtino reſpondemus, quòd cum dixit, non erat in illis (ſcilicet Patribus veteris legis) charitas, quę eſt per gratiam, ſed timor erat, intelligit ſicuti expoſuimus, quod in illis non erat perfecta charitas, neque perfecta gratia, quia perfectè amicos non efficiebat, cũ regnum ingredi non valerent & eius valuæ illis eſſent clauſæ, quæ perfectè amicis in aula principis claudi non ſolent, ſed patent, vt eum videant omnes, & eius fruantur præſentia. Et ideò addit Auguſtinus, præcepta Domini pœnalia fuiſſe illi populo, quia impleri non poterant amore: quia licèt conarentur, cupiditate tamen terrenorum ſuperabantur.

TRIGESIMVM SEXTVM QVAESITVM.

An prædicatoribus euangelizare liceat victus gratia.

AVguſtinus exponens locum hunc, *Quærite primum regnum Dei*, Matth.6. ſubindicare uidetur, non licere prædicatoribus Euangelicis, duos ſibi fines prædicationis conſtituere: vnum primarium propter regnum Dei: alterum ſecundarium pro victu corporeo. Refert Auguſtinum in hanc ſententiam Magiſter Sent. lib. 2. diſt. 38. in hunc modum, Non debemus ideo euangelizare, vt manducemus: ſed ideo manducare, ut euangelizemus, vt cibus non ſit bonum quod appetitur, ſed neceſſarium quod adijcitur. Vt illud impleatur, quærite primum regnum Dei, & hæc omnia adijcientur uobis. Non dixit, primum quærite regnum Dei, & deinde quærite iſta, quamuis ſint & neceſſaria: ſed ait, hęc omnia adijcientur uobis, id eſt, hæc quæ ſequuntur, ſi illa quęratis: ne cum iſta quæritis, illinc auertamini: aut ne duos fines conſtituatis, vt regnum Dei propter ſe appetatis, & iſta neceſſaria propter illud. Ergo propter regnum Dei tantum debemus operari omnia, non ſolum vel cum regno Dei mercedem corporalem meditari.

Doctores Scholaſtici, 4. Sent. diſt. 25. S. Thom. 2.2. quæſt. 100. & art. 3. qæerit, an pro ſpiritualibus actionibus dare & accipere pecuniam ſit licitum? Reſpondet duabus Concluſionibus. Prior eſt. Non modo licet, uerum neceſſarium eſt, eos, qui chariſmata ſpiritualia adminiſtrant, à populo ſuſtentari. Hæc conſtat naturali ratione, & teſtimonio Pauli 1. ad Cor.9. ubi ait: Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam, & de lacte gregis non manducat? Et aduertendum, quòd nomine ſuſtentationis intelligi debent neceſſaria ad uictũ & ueſtitum decentem, ſecundum conditionem & quali-

qualitatem perſonæ, Secunda concluſio. Vendere aut emere id, quod in huiuſmodi actibus ſpirituale eſt, ſacrilegium eſt, & ſimoniacum. In quibus, ait S. Tho: primum omnium cauendum eſſe, ne intentio emptionis aut venditionis ſpiritualium animum occupet: cuius maximum indicium eſt, ſi pretium vſque adeò exigeretur, vt nolentibus offerre munera, ipſa ſpiritualia ſubtraherentur, quæ exhibenda eſſent. At verò poſtquam prius gratis exhibentur, licitè poſſunt conſuetæ & ſtatutæ oblationes a valentibus & nolentibus ſoluere, authoritate ſuperioris exigi.

1. Dubiũ. Dubium eſt de Canonicis, & alijs clericis, qui ad horas canonicas in eccleſiam non niſi gratia ſtipendij concurrunt, an ſimoniæ vitium contrahant. Ad hoc S. Thom. quodlib. 8. q. 6. reſpõdet, quòd ſi ſtipendium ſit finis intentionis celebrandi Diuinum officium, ſimonia committitur, quia tunc ſtipendium habet pretij rationem, quo rem ſpiritualem, quale eſt Diuinum officium, vendere non licet. Si autem intentio principalis non ſit, niſi Diuinus cultus, temporalis verò fructus ſit acceſſorius tanquam ad ſuſtentationem neceſſarius, non eſt ſimonia.

Hæc autem ſolutio oportet vt ſanè intelligatur: nã videtur Sanct. Thom. vt ſimoniacos damnare eos, qui ad eccleſiam eunt intuitu diſtributionis, aliàs nequaquam ituri. Item, quia vt Doctores Scholaſtici tradũt, cum puellæ ad velum monialium recipiuntur, neceſſitas rei familiaris impertinens eſt, ſicuti conditio, intentio, vel propoſitum perſonæ: ita vt id, quod alioquin ſimonia non eſſet, eodem notetur vitio: nam ſimonia in hoc prorſus conſiſtit, vt ſpirituale vẽdatur, ſiue a paupere, ſiue a diuite. Quare idem propoſitum, quod pauperem faceret ſimoniacum, faceret & diuitem: & quod excuſaret inopem, excuſaret locupletem, ſaltem a ſimonia, quidquid ſit de auaritia.

Ad dubium ergo reſpõdeo tribus concluſionibus,
1. Concl. Prima Concluſio, Ire ad eccleſiam tempore, quo clericus alias non tenetur tantum diſtributionum cauſa, ita vt aliàs non iret, non eſt vera ſimonia, niſi intenderet pro re ſpirituali pretium recipere, modo ſupra
2. Concl. expoſito. Secunda Concluſio, Nihilominus clericus ille grauiter contra ſuum ordinem & inſtitutionem peccaret, qui nunquam vel raro eccleſiam adiret, niſi illa de cauſa. Et qui in genere non haberet propoſitũ præcipuum frequentandi eccleſiam propter Diuinum cultum, cuius ſolius gratia iura præbendarum inſtituta ſunt. Tertia concluſio. Qui cultum Diuinum ad tẽporalem mercedem, tanquam ad finem referret, peruerſam & ſacrilegam haberet intentionem contra legitimum rerum ordinem, qui eſt vt beneficium ſit propter officium.

2. Dubiũ. Secundum dubium eſt de prædicatoribus, an poſſint preciũ pro prædicatione ipſa recipere. Eſſet enim aperta ſimonia, ſicuti & pro oratione precium recipere. Nec eſt ſimile de ſcientia, quæ vendi poteſt, nam in ſcientia etiam Theologiæ humanitus acquiſita, non æſtimatur niſi merum ſubſidium temporale, puta intellectum dirigere, inſtituere, & illuſtrare. Munus autem prædicationis eſt non ſolum intellectum illuminare, ſed id facere ſecundum donum Spiritus ſancti, & ſecundum eius gratiam corda purgare, animos ſurſum erigere, & Diuino amore conſolidare & perficere. De quibus ideo Doctoribus intelligitur illud Apoſtoli: Et ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, alios paſtores, Ephes. 4.
& Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij in ædificationem corporis Chriſti. Et ad Rom. 10.
Rom. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur. Itaque *Prædicatio quare vẽdi nequeat.*
ex duplici capite prædicationis functio nequit precio vendi, ſcilicèt, quia ſpiritualis res eſt, & quia Diuina delegatio: quod ideo officium numero illorum ſpiritualium comprehenditur, de quibus Chriſtus ait, Gratis accepiſtis, gratis date. Vnde gloſſa ſuper illud, Qui Timo. 1.
benè præſunt presbyteri, &c. Neceſſitatis eſt accipere vnde viuitur, charitatis eſt præbere: non tamen venale eſt Euangelium, vt pro his prædicetur. Quocirca nõ poteſt concionator laborem ipſum prædicandi, & operam, quam inſumit proferendo verbum, mercede locare, quia labor ipſe res eſt ſpiritualis. Solum ergo poteſt honeſtam recipere ſuſtentationem, & pro victu, qui ad laborem ſtudij ſuſtentandum neceſſarius eſt, & pro librorum ſumptu. Vnde dico tria. Primum, ſimoniacam labem non contrahit, ſi, quando prædicatio non eſt omninò neceſſaria, mauult verbum ſeminare, vbi melius ſuſtentetur. Secundo dico, quòd ſi illic concionari renuat, vbi victum ſibi non ſperat miniſtrandum, culpam non committit. Tertio dicò, cauendum eſſe ſemper ſcandalum: idque potiſſimum monachis.

De laudibus verò Diuinorum officiorum, tam pro viuis, quàm pro defunctis dico, illicitum eſſe precium accipere, ſed ſolum ſtipendium ſuſtentationis, & alia intra quaſi mercedem operarum, quæ non ſunt omninò neceſſariæ, ſed tantum ad pompam pertinentes. Verbum S. Tho. eſt ponderandum, ſcilicet, quod non licet pactum facere, nec mentem habere precium recipiendi emptionis: unde illicita eſſet, inquit, negatoria illa lex, quòd proceſſio in funere ſine certo precio nullatenus fieret, quippe qua via precluderetur ne gratis eiuſmodi pompa fieret, atque adeo ſpeciem haberet exactionis. Quod quidem multo abſurdius eſſet in celebratione miſſarum. Non tamen haberet eandẽ abſurditatem affirmatoria conditionaliſq; lex, vt ſi quis talem obtulerit eleemoſynam, talis ei pompa, quæ nõ eſt neceſſaria, exhibeatur. Haberet quippè eiuſmodi lex ſpeciem gratuitæ retributionis.

Pro Auguſtino reſpondet Magiſter Sent. loco citato inquiens, mentem Auguſtini eſſe, nõ omninò prohiberi prædicatoribus, ne duos ſibi fines præfigant, ſed fines duos in diuerſa tendentes: quorum alter ad alterum non referatur. At verò ſi regnum Dei primum & propter ſeipſum appetant: deinde verò ſecundo loco, victum, veſtitum, & habitationem expectant ipſius regni gratia, nihil prorſus ab ſcopo Euangelico aberrant, quia omnes fines vnico tantum fine cõcludunt, qui Deus eſt.

Finiuntur aduertentiæ in B. Auguſtinum.

ADVERTENTIAE IN B. GREGORIVM.

1 *An liber Iob, & eius hiſtoria fictitia & falſa ſit, an vera.*
2 *An infantes damnatorum ſupplicijs puniantur.*
3 *An in quolibet opere iuſtus peccet.*
4 *An anima Beatorum videant omnia, quæ hîc aguntur.*
5 *An anima pœnitentium ſtatim poſt hanc vitam beatæ ſint.*
6 *An ignis inferni incorporeus ſit.*
7 *An filius Dei ſemper gignatur, ſemperque naſcatur.*
8 *An aliquis certus ſit, ſe non ſemper peccare.*
9 *An charitas ſemel habitā poſsit amitti.*
10 *An peccatum vnum ſine alio remittatur.*
11 *An Baptiſta de morte Chriſti dubitauerit, & de eius deſcenſu ad inferos.*
12 *An fidei myſteria ſint rationibus humanis comprobanda.*
13 *An Angeli ſint animalia.*

PRIMVM QVAESITVM.

An liber Iob & eius hiſtoria fictitia & falſa ſit, an vera.

GRegorivs in præfatione Iob occaſionem præbuiſſe, hiſtoriam libri Iob non fuiſſe veram, ex incertitudine loci ac temporis, in quibus Iob vixiſſe fertur: tum etiam, quia ait, quòd alij arbitrati ſunt authorem libri Iob fuiſſe Moiſen: alij verò Iob ipſum poſt plagā ſuæ paſſionis putant illum ſcripſiſſe: alij ſocios Iob: alij vnum ex prophetis: alij cum Origine affirmant, Iob fuiſſe contemporaneum Moiſi: alij, in quibus Auguſtinus, eum longè ante conditam legem vixiſſe credunt. Et ſicuti de tempore, ita & de loco variæ fuerūt ſententiæ. Author libri Iob tradit, eum in terra Vſitidæ natum. Auguſtinus in Idumæa, & ibidem educatum ac mortuum. Ambroſius regnaſſe in Hedon. Origenes vixiſſe in Arabia, & Arabem fuiſſe. Similiter de authore præſentis libri ferè nullus ſcriptorum cum altero conſentit. Quare cum de libri argumento, perſonis, loco, authore, ac tempore nihil conſtet, exiſtimandum viſum eſt aliquibus, præſentem hiſtoriam non iuxta facti veritatem, ſed exempli & imitationis gratia ad commendationem pacientiæ conſcriptam: & nedum hiſtoriam eſſe confictam, ſed ipſum Iob aſſeruerunt nunquam in humanis fuiſſe. Quæ hæreſis eſt Anabaptiſtarum, qui librum hunc irridentes, appellant eum tragicomediam Hebræorum, hoc eſt, fabulam partim ſecundum comediæ, partim ſecundum tragediæ leges editam. Quia principium ipſius hiſtoriæ cædes filiorum ac filiarum Iob, quod in tragedijs vſu venit, referantur: in fine uerò, quod comediæ proprium eſt, felices Iob euentus ponantur.

Huic errori ſcripturæ Diuinæ palam contradicūt, quæ non ſolum Iob in humanis fuiſse teſtantur, ſed eum etiam inter viros ſanctitate præcipuos enumerant. Nam in Ezechiele inquit Deus: Si ſteterint in Ezech. 14.
medio Noe, Daniel, & Iob: & ipſi in iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas. Et Iacobus, Iob patientiam ad- Iacob. 5.
mirabilem imitandam proponens ait, Sufferentiā Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis. Qui ſi nuſquam fuiſset, certè ſcriptura non tam diligenter annotaſset nomen eius, ac ciuitatis eius filiorum ac filiarum numerum, vxorem quoque, & numerum facultatū eius, & nomina amicorum eius, & gentis ipſorum, familiā ac patriam. Huc accedit, quod Paulus & cæteri Apoſtoli, ex hac ſancta hiſtoria, non tanquam de ficta fabula, ſed veluti de veriſſima ſcriptura multas illuſtres ſententias mutuarūt: quales illę ſunt: Nihil intulimus Iob 1.
in hunc mundum, &c. Et cōprehendam ſapientes in Iob 5.
aſtutia eorum: & non eſt perſonarum acceptor Deus. Iob 34.
Et Deus Angelis peccantibus non pepercit, atque aliæ his ſimiles. Veriſſima igitur ac ſanctiſſima eſt hæc hiſtoria, & digna quæ per omnē uitam ab omnibus pijs ante oculos habeatur, vtpote in qua nobis proponitur perfecta forma religioſi uiri, ac verè ſapiētis, qui nec ſecundis rebus inflatur, nec aduerſis frangitur, nec in vtriſque deſerit Deum ſuū: ſed in fide immobilis & in ſpe conſtans, per cuncta tentationum genera perſeuerat. Quamobrem rectè Moſes hanc ſanctā hiſtoriam Syriacè prius, vel à Iob vel ab amicis eius cōſcriptam

in

in Hebraicum ſermonem tranſtulit ad cōſolationem Hebræorum ſuorū, cum in Aegypto a Pharaone opprimerentur, vt dum legerent vehementes illos beati viri dolōres, inuicem ſe conſolarentur, & cum patientia & gratiarum actione mala, quæ eos circundederār, ſufferrent: & vt remunerationem, quam Deus beato Iob poſt tolerantiam largitus eſt, audientes, etiam ipſi liberationem ſperarent, & mercedem laborū ſuorum expectarent. Sanctus itaque hic liber, quem iam Concilia plurima vſque ad Trident. in Canone & catalogo librorum canonicorum receperunt, & conſenſus perpetuus eccleſiæ comprobauit, omni cum veneratione ſub pœna hæreſis, a fidelibus omnibus accipiendus eſt.

Ad hæreticorum obiecta facilè eſt reſpondere. Ad præcipuum, quia non conſtat de certitudine loci, temporis, & authore præſentis libri, circa quæ Doctores ſacri diſcordant, reſpondemus, ꝙ ſi tam leuibus coniecturis liceret de ſanctis literis pronunciare, vt hiſtoriȩ falſæ iudicentur, quæ varietate linguarum carminum ac perſonarum conſtant, nulla penè Diuinæ ſcripturæ pars, in qua his ſimilia inueniantur, vera erit. Quod tamen abſonum eſt, nam hac de cauſa liber Pſalmorum, lamentationes Hieremiæ, finis libri Prouerbiorum, Cantica Canticorum Salomonis & Canticum Moiſi magnum, inter fabulas depuiāda erant: & omnia tam veteris quàm noui Teſtamenti volumina crederentur eſſe conficta. Reuoluant inſani rebaptizantes librum Geneſeos, & inuenient quemadmodū omnia penè humana nomina ſunt myſtica, & prophetico quodam ſpiritu a Patribus filijs eorum impoſita, vt ex nominum appellatione futuros euentus filiorum, antequam euenirent, prænotarentur. Sic Eua, hoc eſt, omnium viuentium mater, eo quòd talis futura eſſet, vocata eſt. Sic Abraham, quia pater multarum gentiū futurus erat. Sic & Iacob, eo quod Eſau ſupplantare debebat, dictus eſt. Sic duo filij Dauidis, hic Salomō, id eſt, pacificus, propter futuram ſub eius regno pacē vocatus eſt: hic verò Abſalon, id eſt, patris amaritudo, infelici augurio nuncupatus eſt. Sic & in nouo Teſtamento Simon fœliciſſimo omine Petri nomen. Et filij Zebedæi Boanergis cognomen à Chriſto acceperunt: vt in illo prima petra ædificandæ eccleſiæ, in iſtis futuræ prædicationis eminentia monſtraretur. Ad horum ergo ſimilitudinem Iob ſecreto quodam calamitatum ac dolorum ſuorum præſagio, antea quam eos pateretur, dolentis & vlulantis nomen ſortitur, ſicuti & ſocij eius: forte enim Eliphas, Valdad, & Sophar ſunt appellati, nam & ipſis nominibus nuncupatos fuiſſe legimus aliquos ex his, qui in genealogia Eſau, vnde iſti traxerunt originem, computantur. Ex quibus tollitur ſuſpitio omnis nominis conficti.

De varietate verò linguarum, quibus Anabaptiſtæ
Li. 5. c. 13 ſcriptas eſſe exiſtimant, ſcire oportet, authorem præſentis hiſtoriæ, ſiue Iob, ſiue quiſpiam de amicis eius, Idumæum fuiſſe genere. Sed quemadmodū Idumæa, Plinio teſte, regio partim Syriæ miſcetur, cuius vltima ad Occidentem ſolem pars eſt, partim vero Arabiæ, cui contigua eſt, & in eam excurrit: ita exiſtimandum eſt, linguam Idumæam, partim ex Syriaca, partim ex Arabica lingua fuiſſe commixtā: & hac vſum fuiſſe huius libri ſcriptorem, quem cum poſtea Moſes, vt Origeni placet, in Hebraicum ſermonem vertiſſet, factum eſt, vt liber Hebraicè verſus videatur triplici lingua eſſe conſcriptus. Quòd Hierōnymus in præfatione Iob tranſlationem ſuam ex Hebraico, Arabico, & Syro, ſermone diſpoſuit.

Quod verò aiunt, ſcriptores inter ſe diſſentire de certitudine loci, temporis, authore hiſtoriæ, & eius patria, tam paruū habet momētum ad veritatē hiſtoriæ labefactandam, vt conſideratione protſus indignū ſit.

Tranſeuntes ad blaſphemias execrabiles, quibus virum ſanctiſſimum offendere contendunt, conantes eius ſententias iuxta mortuam literam intelligendas eſſe: quas abſque dubio, iuxta intelligentiam myſticā ſpiritus viuificantis exponendas fore, ipſe verborum contextus apertè cōuincit. Nam qui fieri poteſt, vt Iob ex ira & indignatione maledixerit diem natiuitatis ſuæ? qui vxori reſpondit, Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala cur non ſuſtineamus? Aut quomodo veriſimile fuerit, vt ex animi deſperatione vitam ſuſpendio finire decreuerit, qui tāta fiducia exclamat?
Et ſi me occiderit ſperabo in eum. Et quomodo credi Iob. 13.
bile eſt, cum vitam ſuam voluiſſe ab omni labe immūdam prædicare, cum diceret, Non reprehendit me cor meum in vita mea? Qui tamen publica voce fatetur ſe peccaſſe, inquiens: Peccaui, quid faciam tibi ò cuſtos hominum? cur nō tollis peccatum meum? &c. Et quo pacto affirmare audebimus, Iob de iuſtitia Dei conqueſtum, cum dicat, Si æquitas iudicij eius quæritur, nemo pro me poteſt teſtimonium dicere, quia ſi iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me? Cum ergo uerba hæc ſecundum literam collatam ſibi conuenire nequeant, aliud in ſe occultum, quod quæratur, oſtendunt.

Igitur ſi verba Iob, quibus diem maledicit, iuxta vocis ſonum, ſicuti Origenes exponit, intelligamus, nihil abſurditatis patiuntur. Dies enim natalis, qui iā præceſſit, neq; amplius erit, nec in natura, nec in actu
eſt. Si ergo nihil maledixit, nihil peccauit. At ſi Grego 4. Moral.
rij expoſitionem myſticam ſectemur, agnoſcemus ma c. 6.
ledictionem huiuſmodi ſanctam & non prauam eſſe, quippe quæ non ex voto vltionis; ſed ex rectitudine iudicij, & ex animi tranquillitate oritur. Vt inde diſcamus, duplicem eſſe vitæ noſtræ diem: alterum naturæ inſtitutæ, in quo creatus eſt homo in iuſtitia & ſanctitate: alterum naturæ deſtitutæ maledictioni obnoxium, in quo natus eſt homo in peccato & iniquitate. Cum ergo Iob diem malediceret ſuum, non dixit, Pereat dies in qua cōditus ſum, ſed in qua natus ſum: ac ſi apertè diceret, dies peccati & culpæ, dies noſtræ mortalitatis pereat: dies verò innocentiæ, ſanctitatis, & gratiæ, dies gloriæ, & immortalitatis erumpat. Et iuxta hunc ſenſum intelligēdum eſt, Iob optaſſe abortiuum ſe interijſſe, & in hanc vitam non veniſſe, ſcilicèt, in vitam peccati, iniquitatis, & culpæ. Similiter quod ait, ſuſpendium elegit anima mea, de ſpirituali genere ſuſpendii exponitur, ita vt per ſuſpendium eleuationem eius a terrenis ad cęleſtia, a carnalibus ad ſpiritualia intelligamus. Illud etiam, Vtinam appenderētur peccata mea in ſtatera, &c. myſticè de Chriſto in Cruce pendente pro peccatis noſtris dictum eſt, Mea quidem non per culpam, ſed per pœnæ aſſumptionē, quibus iram Patris merui, profecto multo grauior inueniretur pœna, quam patior, quam hominis, pro quo patior, quia qui patitur infinitus eſt: pro quo verò patitur, finitus.

Cum autem dixit Iob: Non reprehendit me cor Greg. lib.
meum, conſiderare debemus, quòd duo ſunt peccato- 18. Moral.
rum genera: quædam, quæ a iuſtis vitari non poſſunt; cap. 4.
quædam verò, quæ etiam a iuſtis vitari non poſſunt. Hæc ſunt cogitationes peruerſæ peccatorum; illa uero conſenſus & executio peruerſarum cogitationum. Qui ergo cogitationibus reſiſtit, & in eis non labitur, non habet poſt unde a corde ſuo reprehendatur. Sic & Iob, quia etſi qua illicita fortè cogitando defecit, tamen quia cogitationibus reſtitit, non conſentiendo eis, vel operando, non defecit.

Denique cum audimus uerba illa, quibus Deo crudelitatem exprobrare uidetur, credere nos oportet, ea non per iram & indignationem a Beato Iob prolata, ſed ſicuti ſcripturæ ſanctæ humano more uocant Deū

ſine

ſine zelo zelantem, ſine ira iraſcentem: ita & à ſancto Iob humano more dictus eſt Deus ſine crudelitate crudelis; crudelis, quia diſtrictè feriens, ſicut Eſaias volens vltimum diem iudicij oſtendere, non cum venia, ſed cum diſtrictione venturũ eſſe dixit, Ecce dies veniet crudelis & indignationis plenus. (Iob. 9.) Ea verò, quæ ſubdidit inquiens, Si flagellas, occidas, ſemel, &c. ſimiliter non per odium & exprobrationem, ſed ex ardenti deſiderio humanæ redemptionis ad Deum Patrẽ, prophetico quodam ſpiritu emiſſa ſunt. Sicuti per Dei riſum ſcriptura pœnam innocentium ſignificat, ita vt riſus vel ridere Dei ſit nolle aſſlictionis humanæ miſereri: pœna verò eſt deſiderij dilatio, dicente Salomone, (Prou. 13.) Spes, quæ differtur, affligit animam: pœnę ergo innocẽtium ſunt deſideria illa ardentiſſima Patrũ, quibus incarnationis myſterium videre cupiebant: ridere verò Dei fuit, non implere eorum deſideria. Itaque vir ſanctus venturi redemptoris dona conſiderans, & dilationem votorum ſuorum patienter tolerans, dicit, ſi flagellat, occidat ſemel, & non de pœnis innocẽtium rideat: ac ſi apertè exoret dicens: Quia vita noſtra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur, ille iam veniat, qui pro nobis ſemel ſine culpa moriatur, vt de pœnis innocentium Deus vltra nos rideat, ſi ipſe carne paſſibilis appareat, in cuius ſe deſiderijs mẽs noſtra caſtigat. Ex quibus Anabaptiſtarum blaſphemiæ ſat confutatæ ſunt.

Pro B. Gregorio; Ipſe pro ſe reſpondet in præfatione Iob, inquiens: Quis hęc ſcripſerit, quo loco, vel quo tempore, valde ſuperflue quæritur: cum author libri Spiritus ſanctus fideliter credatur. Ipſe hæc ſcripſit, q hęc ſcribenda dictauit: ipſe ſcripſit, qui in hoc opere inſpirator extitit, & per ſcribentis vocẽ imitanda ad nos eius verba tranſmiſit. Et Patres ei conſentiunt: nam Origenes, Ambroſius, & Auguſtinus, eandem ſententiam affirmant. De ſtirpe etiam Iob, quam Hieronymus ex Abraham per Nachor: Origenes, Ambroſius, Auguſtinus, & Gregorius ab eodem Abrahã deducunt per Eſau, nota, quòd ſi eorum mens debitè attenditur, aut nihil diſcrepant, aut parum: ſiquidem omnes hi iuxta ſententiam veteris ac vulgatæ Græcæ & Latinæ editionis locuti ſunt.

SECVNDVM QVAESITVM.

An infantes damnatorum ſupplicijs puniantur.

GRegorius lib. 9. explicationum in Iob, c. 16. ex his verbis, *Multiplicauit vulnera mea etiam ſine cauſa.* Iob. 9. Colligere videtur contra communem Theologorum conſenſum, infantes abſque baptiſmo decedentes, perpetuis damnatorũ tormentis ſenſibiliter puniri, ita ſcribens: Nonnulli prius a præſenti vita ſubtrahuntur, quàm ad proferenda bona malave merita actiuæ vitæ perueniant: quos quia culpa originis ſacramenta ſalutis non liberant, & hic ex proprio nil egerunt, etiam illuc ad tormenta perueniunt: & quia poſt mortem æterna quoque mors ſequitur, occulto eis iuſtoque iudicio etiam ſine cauſa vulnera multiplicantur, perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccauerunt. Ait ergo Iob: In turbine conteret me, & multiplicauit vulnera mea, etiam ſine cauſa: ac ſi aperte humani generis damna conſiderans dicat, Diſtrictus iudex, qua eos animaduerſione trucidat, quos culpa propriæ actionis damnat, ſic illos in æternum percutit, quos reatus arbitrij non addicit.

Auguſtinus longè ante Gregorium eidem ſententiæ ſubſcripſit; nam libro de fide ad Petrum, c. 27. de hac re ſic decreuit: Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, non ſolum homines iam ratione vtentes, verũ etiam paruulos, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur, ſiue de matribus nati ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, de hoc ſęculo tranſeunt, ignis æterni ſempiterno ſupplicio puniendos: quia etſi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt. Et eodem lib. c. 3. apertius exprimit infantes cum dæmonibus & damnatis ſupplicijs plectendos, inquiens, Qualitas malę vitæ ab infidelitate incipit, quæ ab originali peccato initium ſumit, in quo quiſquis ità viuere incipit, ut ante finiat uitam, quam eius obligatione ſoluatur: ſi unius diei, uel unius horæ ſpatio anima illa uixit in corpore, neceſſe eſt eam cum eodem corpore interminabilia gehennæ ſupplicia ſuſtinere, ubi diabolus cum Angelis ſuis in æternum arſurus eſt. Vbi cum eo etiam fornicarij, idolis ſeruientes, & oẽs, qui opera carnis agunt, ſi ante huius uitæ terminum conuerſi non fuerint, æternis ignibus exurentur. Rurſum in ſermone de baptiſmo paruulorum inquit: Sicut euãgelium loquitur, duas partes facturus eſt Chriſtus, dexteram, & ſiniſtram: ſiniſtris dicturus eſt, Ite maledicti in ignẽ æternum: dextris, Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum. Nullus hic relictus eſt locus medius, ubi ponere queas infantes. Ecce poſuit tibi quid ſit regnum, & quid ignis æternus, vt quando confiteris paruulum (Pœna infantiũ ſecũdũ Auguſtinum leuiſſima) non futurum in regnum, fatearis futurum in ignem æternum. Et hoc idem repetit lib. 5. Hiponoſticon, oſtendens eodem pœnæ genere paruulos non baptizatos, & adultos, atque dęmones affligi.

Cæterum quantum attinet ad quantitatem pœnæ, ubique docet cruciatus infantium eſſe leuiſſimos, præſertim lib. 5. aduerſus Iulianum Pelagianum ſic ſcribens, Ego autem non dico paruulos ſine Chriſti baptiſmate morientes tanta pęna eſſe plectendos, ut eis non naſci potius expediret, ſed de impijſſimis & ſceleratiſſimis, nam qui ſolum habent originale peccatum, in damnatione omnium leuiſſima futuri ſunt, quæ, qualis, & quanta erit, quamuis diffinire non poſſim, nõ tamen audeo dicere, quòd eis, ut nulli eſſent, quam ut ibi eſſent, potius expediret. Idem habet lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, c. 16. & in Enchirid. ad Laurentium, c. 93. ubi ſic ait: Mitiſſima ſanè omnium pęna erit eorum, qui propter peccatum, quod originale contraxerunt, nullum inſuper addiderunt. Et in cæteris, qui addiderunt, tanto quiſque tolerabiliorem ibi habebit damnationem, quanto hic minorem habuit iniquitatem.

Doctores Scholaſtici de hac quæſtione 2. Sen. diſt. 22. & 4. Sent. diſt. 50. & S. Thom. in quæſtionibus diſputatis, quæſtione de pœna peccati originalis, art. 2. ubi concorditer in damnatis duplicem conſtituunt pœnam, alteram damni, & alteram ſenſus. Et conueniunt, quòd omnes ſine lauacro baptiſmatis diſcedentes, pœna damni puniuntur, quæ in carẽtia & priuatione Diuinæ uiſionis conſiſtit. Dubitant tamen, an pœna æterna, (Dubium.) quæ eſt pęna damni, ſit eadem in omnibus damnatis. Durandus diſt. 22. quæſt. 2. tenet, eandem prorſus eſſe in omnibus damnatis. Subſcribunt ei Paludanus eadem diſtinctione, quæſt. 2. & Capreolus ibidem. Ratio eorum eſt: quia illa pęna non eſt niſi priuatio & carentia Diuinæ uiſionis, quam S. Tho. 3. parte, quæſt. 71. art. 3. ad primum argumentum, ait nõ recipere magis aut minus: quare inquit, neque tenebræ inferni recipiunt magis aut minus. Item, quia pœna damni eſt infinita, ut idem S. Tho. author eſt 1. 2. q. 87. art. 4. infinitum autem non recipit magis aut minus.

His tamen non obſtantibus, probabilius eſt, quod (2. opinio.)

ſicuti

ſicuti non eſt eadem macula, ita neque eadem pęna damni in omnibus damnatis. Et ratio eſt, quia pęna illa damni reſpondet maculæ peccatorum, ergo vbi maior eſt macula, maior eſt pęna. Itaque eadem carentia Diuinæ viſionis licèt non ſit maior priuatio, quia priuatio, vt dictum eſt, non recipit magis aut minus, eſt tamen maior pęna. Secundo, ſi hoc non eſſet verũ, tanta pęna damni puniretur puer in lymbo, quanta Iudas in inferno. Quod tamen eſt falſum, cum carentia viſionis nõ cruciet puerum, & tamen cruciet Iudam. Quod ſi quæras, in quo conſiſtit illa maior pęna. Reſpondetur in hoc, quod pęna illa, quæ ex pluribus peccatis maiorique macula orta eſt, damnatos acerbius affligit. Quod ſi dicas, hoc ſolum probare quod ſit maior pęna ſenſus in eo, qui grauius deliquit, arguitur contra; Cauſa ex effectu perpenditur, cum ergo triſtitia & afflictio illa, licèt ſit pœna ſenſus, non ſolum ex igne & alijs cruciatibus creſcat, verum ratione carentiæ Dei, quæ eſt pęna damni, videlicèt, quia maiori Dei odio & inimicitia excluſi ſunt à regno & carcere illo incluſi, ſit, vt eadem excluſio è cęlo, quæ eſt pęna damni, ſit maior in vno quam in alio. Etenim ſi priuatio illa viſionis Diuinæ alios non cruciat, vt pueros, alios verò cruciat, vt adultos, fit, vt ex adultis alios quam alios magis cruciet. Et confirmatur: quia illi, qui ab hac vita in maiori odio & inimicitia Dei diſceſſerunt, maiori indignatione & ira exuruntur, quod per poteſtatem maioris ſui inimici, & ſibi magis inuiſi exules a cœleſti regno illic detineantur. Nam etiam inter homines ciues, qui a rege magis ſibi inimico in exilium mittuntur, ægrius carentiam patriæ ferunt: & ibi in exilium detineri, maiorem afflictionem & triſtitiam in vno quam in alio cauſat.

De pęna verò ſenſus concorditer etiam conueniũt, quòd nullus pęna ſenſus punitur, niſi ſolum pro actualibus commiſſis. Et quiſque tanto tolerabiliorem in inferno habebit pęnam & damnationem, quanto hic dum viueret minorem admiſit iniquitatem. Vnde cum pueri ante vſum rationis diſcedentes actualiter non deliquerint, fit vt pęna ſenſus nullatenus torqueantur, ſed ſolum pęna damni, quia fruitione Diuina priuantur.

Pro Gregorio & Auguſtino reſpondet S. Thom. quæſtioni. diſpu. quæſtione de pęna peccati originalis, art. 2. vbi propoſitis Gregorij & Auguſtini ſententijs, eas mitigans, inquit, Eos per ignem, gehennam, atque tormenta nihil aliud ſignificare voluiſſe, quam priuationem Diuinæ viſionis, qua ſola carent nondum renati infantes. Hanc autem priuationem Patres illi tam duris nominibus appellarunt per exceſſum quendam loquendi, vt multo magis execrabilem redderent Pelagianorum errorem, qui in paruulis prædicabant nullum peccatum neque originale eſſe.

TERTIVM QVAESITVM.

An in quolibet opere iuſtus peccet.

GRegorius lib. 9. in Iob locum hunc explicans, *Verebar omnia opera mea*, Iob. 9. inquit, per ſanctum virum Iob rectè dicitur; Verebar omnia opera mea, ac ſi humili confeſſione diceret, quæ aperte egerim video, ſed quid in his latenter pertulerim ignoro. Lutherus in compendio articulorum perfidiæ ſuæ, art. 35. vſurpat hæc verba ad confirmationem ſui peruerſi dogmatis, quo docet, neminem iuſtum eſſe certum, ſe non ſemper in quolibet opere peccare mortaliter. Roffenſis aduerſus Lutherum oſtendit eum truncatim, ac præter ſem induxiſſe hæc verba, quibus quidem admonemur de bonis operibus timere, non quod ipſa bona & ſancta opera, vt affirmat Lutherus, mala ſint, ac peccatis annexa, ſed ne ex eorum conſideratione vel in ſuperbiam efferamur, vel in deſidiam ac torporem labamur. Hunc autem fuiſſe Gregorij ſenſum præcedentia eius verba a Luthero vafrè prætermiſſa apertiſſimè indicant. Et in damnationem Lutheri ſat ſit diffinitio Concilij Trident. Seſ. 6. Can. 25. Cõcilium Tridentinum.
cuius hæc ſunt verba: Si quis in quolibet bono opere iuſtum ſaltem venialiter peccare dixerit, (aut quod intolerabilius eſt) mortaliter, atque ideo pęnas ęternas mereri, tantumq; ob id nõ damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem, anathema ſit.

QVARTVM QVAESITVM.

An animæ beatorum videant omnia quæ hic aguntur.

GRegorius lib. 12. in Iob. cap. 13. locum hunc exponens, *Siue nobiles fuerint filii eius, ſiue ignobiles, non intelliget*, Iob. 14. loquens de cognitione beatorum ait, quod animæ ſanctorum Deum videntes omnia intuentur, quæ hic apud nos aguntur, ſic inquiens; Mortui vitam in carne viuentium poſt eos qualiter diſponatur neſciunt, quia vita ſpiritus longè eſt a vita carnis. Et ſicut corporea atque incorporea diuerſa ſunt genere, ita etiam diſtincta cognitione. Quod tamen de animabus ſanctis ſentiendum non eſt, quia quæ intus omnipotentis Dei charitatem vident, nullo modo credendũ eſt, quia foris ſit aliquid, quod ignorent.

Auguſtinus in lib. de cura pro mortuis agenda, cap. Auguſt.
13. diuerſam ſententiam affirmat, nempè, quod mortui neſciant etiam ſancti quid agant viui, etiam eorũ filij: ſicut apud Eſaiam Iſraelitæ conqueruntur dicentes, Abraham nos neſciuit, & Iſrael non cognouit nos. Eſa. 63.
Quod & exemplo matris ſuæ Monicæ confirmat, inquiens: Si rebus viuentium intereſſent animæ mortuorum, vt de aliis taceam, meipſum pia mater nullo modo desereret, quæ terra mariq; me ſecuta eſt, vt mecum viueret: abſit enim, vt facta ſit vita feliciori crudelis. Si autem parentes non interſunt, qui ſunt alii mortuorum, qui nouerint quid agamus quidve patiamur.

Doctores Scholaſtici diſputant de hac quæſtione 4. Sent. diſtinct. 45. vbi conſentiunt ſequentibus Conclusionibus. Prima, Damnati, reuelatione Diuina ſeclusa, ſanctorum gloriam intuitiuè non vident, imò 1. Concl.
fortè nec ſanctos ipſos ſingulariter, ſed ſolum in genere & in confuſo intelligunt gloriam beatorum eſſe maximam. Prior pars Concluſionis eſt nota, quia naturaliter viuendo illuc attingere non poſſunt, nec reuelatione ſunt digni, nec ad eorum tormentum eſt neceſſaria. Secunda pars probatur, quia dęmones & Chriſtiani benè norunt, licèt non intuitiuè, quanta ſit illa gloria: & qui in lumine naturali obierunt, ex his quæ patiuntur, intelligunt, quanta claritate gloriæ, & magnitudine gaudiorum, & amplitudine bonorum Deus eos remuneret, qui eius regno & præſentia fruuntur. Imo quamuis non aliud intelligerent, quam quòd ſunt Deo præſentes, ſatis eſſet ad reliqua conijcienda. Secunda concluſio, Beati damnatorum pęnas vident, quia nihil eis negandum eſt, 2. Concl.
quod ad eorum fęlicitatem ſpectat: conducit autem eis, vt tormenta danatorum intueantur, tum vt plus gaudeant inde eſſe liberatos, tum vt cumulatiores gratias Deo referant. Poſſunt etiam beati damnatorum pœnas, non ſolum in Verbo, verum & in proprio genere conſpicere: non tamen opus eſt, vt ſemper ſint

illas

illas intuentes, ſed ſufficit, quòd quando voluerint illo recreentur ſolatio. Concluſio probatur ex illo Eſaiæ vltimo. Egredientur, & videbunt cadauera eorum, qui præuaricati ſunt in me. Vbi gloſſa ait, quod egredientur beati ad videndum damnatos intelligentia vel viſione manifeſta. Tertia Concluſio, Beati damnatorum miſeriam videntes, ad miſericordiam non commouentur, imo lætantur. Prior pars probatur, quoniam miſereri quandam participationem miſeriæ deſignat, quæ in beatis eſſe non poteſt. Secunda pars probatur ſic, Damnatorum ſupplicia bifariam conſiderantur: vno modo per ſe, in quantum habent rationem mali, nempe, damni: & iſto modo, quia eſt indicium odij, illorum ſupplicia non delectant beatos, ſed per accidens ratione adiuncti, videlicet, quatenus ſunt vindicta iuſtitiæ Diuinę, iuxta illud Pſalm. 57. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, &c.

An verò boni & mali viciſſim ſe videant, conſtat ex Concluſionibus poſitis: & ſimiliter an eos, qui in præſenti ſęculo ſunt, videant, & curam illorum habeant: nam cum ſint beati, omnia, quæ ad eorum beatitudinem ſpectant, Deus illis manifeſtat.

Pro Gregorio reſpondetur, quòd cum dixit, beatorum animas omnia videre, quæ hic aguntur, intelligit de his, quæ ad eorum ſtatum & beatitudinem pertinent. Secundo dicimus, vt Auguſtinum cum Gregorio concordemus, quod poſt diem Iudicij in damnatis ſolum durabit memoria eiuſdem diei, in qua beatorum gloriam viderunt, quæ memoria ſufficiet ad eorum tormentum. Sed quia ante illum diē neceſſe eſt, vt etiam contemplatione illius gloriæ torqueantur, & nunc habent animæ miſeræ aliquam illius gloriæ reuelationem, quæ deinde, tanquam non neceſſaria ceſſabit. Vltimo dicimus, quod Sanct. Thom. prima parte, quæſtio. 89. articu. 8. exiſtimat Auguſtinum hæc dubitando protuliſſe, non aſſerendo: quod & ipſe Auguſtinus indicauit cum diceret, vt volet accipiat vnuſquiſque quod dicam.

QVINTVM QVAESITVM.

An animæ pœnitentium ſtatim poſt hanc vitam beatæ ſint.

GRegorius lib. 13. in Iob. cap. 10. circa locū hunc, *Poſt tenebras ſpero lucem*, Iob. 17. ſic ſcribit: Quia authoris noſtri gratia redēpti ſumus, hoc iam cęleſtis muneris habemus, ut cum a carnis noſtræ inhabitatione ſubtrahimur, mox ad cœleſtia præmia ducamur, quia dum conditor & Redemptor noſter clauſtra inferni penetrans electorum exinde animas eduxit, nos illo ire non patitur, vnde iam alios deſcendendo liberauit. Hunc locum Gregorij detorquent Lutherani ad labefactandam purgatorij fidem. De hoc argumento ſępius diſputauimus ſupra. Et in damnationem Lutheranorum Concilium Tridentinū ſeſſ. 6. Can. 30. ſic diſpoſuit: Si quis poſt acceptam iuſtificationis gratiam cuilibet peccatori pęnitenti ita culpam remitti, vt reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, vt nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exoluendæ, vel in hoc ſęculo, vel in futuro in purgatorio, anteaquam ad regna cœlorum aditus patere poſſit, anathema ſit.

Pro Gregorio reſpondemus, quòd verbis adductis negare purgatorium non ſomniauit: nam 4. Dialogor. & alibi, per ſcripturas & hiſtorias confirmauit, purgatorium eſſe. Sed tantum loco hoc inſinuare voluit, quòd nunc è vita migrantes, non excludimur a cęlorum regno, ſicut Patres veteris Teſtamenti ante Chriſti paſſionem excludebantur: quia illi quantumlibet purgati, adhuc tamen excludebantur, id autem modo non ſit. Quòd autem hæc eius fuerit intentio, ex ſequentibus patet, ſubdit enim: Ij qui ante eius aduentum in hunc mundum venerunt, quantumlibet iuſtitiæ virtutem haberent, ex corporibus educti in ſignum cœleſtis patriæ ſtatim recipi nullo modo poterant, quia nondum venerat qui inferni clauſtra ſua deſcenſione ſolueret, & iuſtorum animas in perpetua ſede collocaret. Vide quarto tomo Chryſoſtomi ad vndecimum quæſitum.

SEXTVM QVAESITVM.

An ignis inferni incorporeus ſit.

GRegorius lib. 15. Moral. ex his uerbis, *Deuorauit eum ignis qui non ſuccenditur*, deducere uidetur, quòd ignis inferni ſit incorporeus, & ab hoc igne noſtro ſpecie diuerſus. Quod quidem Hieronymus ad Auitum ſcribens inter damnatas Origenis aſſertiones recenſet. Verba ex cap. 15. Moral. ſic habent: Deuorauit eum ignis, qui non ſuccenditur: miro valde modo paucis verbis expreſſus eſt ignis gehennæ: ignis namque corporeus, vt eſſe ignis valeat, corporeis indiget ſomentis, qui cum neceſſe eſt vt ſeruetur, per congeſta ligna proculdubio nutritur, neque ualet niſi ſuccenſus eſſe, & niſi refotus ſubſiſtere: at contra gehennæ ignis, cum ſit incorporeus, & in ſe mixtos reprobos corporaliter exurat, neque ſtudio humano ſuccenditur, nec lignis nutritur, ſed creatus ſemel durat inextinguibilis, & ſuccenſione non indiget, & ardore non caret.

In hac Gregorij ſententia fuiſſe uidetur Auguſt. lib. 12. in Geneſ. ad literam, vbi locum, ad quem animæ feruntur poſt mortem, non corporalem, ſed ſpiritualem eſſe docuit. Et Ioannes Damaſcenus, qui finem libri quarti de fide orthodoxa concluſit his uerbis: Et tradentur diabolus & dæmones eius, & homo eius, id eſt, Antichriſtus, & impij, & peccatores in ignem æternum, non materialem, qualis eſt apud nos, ſe qualem nouit Deus. Quia de hac quæſtione ſæpè diſputauimus, tantum reſtat pro Doctoribus ſacris reſpondere.

Pro B. Gregorio reſpondemus, eum non ita ſenſiſſe perſpicuè conſtat lib. 4. Dialogor. c. 29. vbi percontanti Petro, vtrum ipſe gehennæ ignem eſſe incorporeum fateatur, an corporeum, reſpondet ignem gehennæ corporeum eſſe non ambigo, in quo certum eſt corpora cruciari. Proinde ſciendum eſt, hæc verba Gregorij in codicibus Lugdunenſibus Hugonis à Porta corruptè legi. Vbi enim in his habetur, ignis gehennæ cum ſit incorporeus, delenda fuerat ſyllaba, in, vt pro dictione, incorporeus, legeretur, corporeus. Hoc enim ſequentia Gregorij uerba palam oſtendunt. Et in hunc modum ea citat D. Th. 4. Sent. diſt. 44. q. 3. inquiens: Ex hoc loco non poſſe deduci, quod ignis inferni alterius ſit naturæ ac ſpeciei, quam iſte ſit. Nam etſi in his ignibus quædam diuerſæ proprietates inueniantur, vtriuſque tamen eadem eſt forma natura & ſubſtantia.

Ad id uerò, quod ex Damaſceno allatum eſt, Durandus inquit, eum in hac parte male ſentientem erraſſe. At D. Thom. vt ſui moris eſt, vrbanè eum expo-

exponit: nam ait, eius mentem duplici modo interpretari poſſe. Primo, vt intelligamus eum non ſimpliciter negaſſe ignem inferni materialem, ſed non eſſe materialem perinde ac noſtrum, qui ab illo igne proprietatibus aliquibus diſcernitur. Secundo, vt intelligamus eum non negaſſe ignem inferni materialem eſſe quoad ſubſtantiam, ſed quoad effectum punitionis: punit enim ſpirituali quadam actione corporea, quæ neque diſſoluit, nec conſumit, & ipſas animas multo magis ſpiritualiter cruciat. Ad Auguſtini ſententiam quid reſpondendum ſit, habes ſupra 5. tomo Hieronymi ad 5. quæſitum, & 9. tomo Auguſtini ad 19. quæſitum.

SEPTIMVM QVAESITVM.

An Filius Dei ſemper gignatur, ſemperque naſcatur.

GRegorius in initio li. 29. in Iob loci huius, *Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo*, Iob 39. explanationem aggrediens indicat, rectè dici non poſſe, Filium Dei ſemper gigni a Patre, ſemperque naſci, ſic ſcribens, Dominus Deus Ieſus in eo, quòd virtus & ſapientia Dei eſt, de Patre ante tempora natus eſt, vel potius, quia neque cœpit naſci, neque deſijt, dicamus verius, ſemper natus, non autem poſſumus dicere, ſemper naſcitur, ne imperfectus eſſe videatur: at verò, vt æternus deſignari valeat, & perfectus, & ſemper dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & ſemper ad æternitatem: quamuis per hoc ipſum, quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expreſſione deuiamus; quia quod factum non eſt, non poteſt dici propriè perfectum, ſed balbutiendo, vt poſſumus, excelſa Dei reſonemus, & Dominus noſtræ infirmitatis verbis condeſcendens,
Math. 5.
Eſto te inquit perfecti, ſicuti Pater ueſter cœleſtis perfectus eſt.

Origen.
Origenes hom. 2. in Hieremiam reclamare videtur ſententiæ Gregorij, oſtendens Filium Dei perpetuo naſci, his uerbis, Saluator noſter eſt ſapiētia Dei, ſapientia verò eſt ſplendor æternæ lucis, Saluator ergo noſter ſplendor eſt charitatis: ſplendor autem nō ſemel naſcitur & deſinit, ſed quoties ortum fuerit lumen, ex quo ſplendor oritur, etiam ſplendor charitatis. Sic ergo Saluator ſemper naſcitur. Vnde ait in
Sapien. 9.
lib. Sapien. Ante omnes colles generat me Dominus, non ut quidam malè legunt, generauit.

Ambroſius in locum citatum Iob ait, non licere hac locutione vti, Filius ſemper naſcitur. Ratio eius eſt, quia uerbum, naſcitur, innuere uidetur, quòd Filius nondum eſt perfectè natus, ſed vti debemus locutione hac, Filius ſemper eſt natus, quod uerba Prophetæ oſtendunt inquientis, Hodie ego genui te, nam uerbo, genui, inſinuare uidetur, completam Filij generationem, & uerbo illo, hodie, quod ſignū rei præſentis eſt, denotatur, quòd eius generatio eſt æterna, & ſemper durat.

Auguſtinus in locum illum etiam Pſal. Ego hodie genui te, de generatione Filij ita inquit, Quanquam per hoc quod dicit, hodie, poſſit etiam intelligi dies ille, quo Chriſtus ſecundum hominem natus eſt: tamen quia hodie, præſentiam ſignificat, atque in æternitate nec præteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit, neque futurum, quaſi nondum ſit, ſed præſens tantum, quia quòd æternum eſt, ſemper eſt, Diuinitus tamen accipitur de ſempiterna generatione ſapientiæ Dei. Quibus uerbis manifeſtè oſtendit, quod generatio Filij ſemper eſt, nec præterijt, nec futura eſt, quia æterna eſt: ideo dixit, genui, ne videretur incepiſſe: & dixit, hodie, ne generatio præterita videretur. Ex quibus verbis Prophetæ, ait Chryſoſtomus: Nil aliud manifeſtatur, niſi quia ex ipſa eſſentia Patris ſemper genitus eſt Filius.

Hillarius lib. 7. de Trinitat. inquit, quod Filius naſcitur ex Patre his verbis, Viuens Deus & naturæ æternæ viuentis poteſtas eſt: & quod cum ſacramento ſcientiæ ſuæ ex eo naſcitur, non potuit aliud eſſe, quam Deus. Nam cum ait, Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, docuit vitam in ſemper viuente Patre ineſſe. Ecce hic habes, quia Filius naſcitur ex Patre.

Ratio præſentis difficultatis in hoc conſiſtit, quæ locutio iſtarum ſit potius amplectenda, Filius gignitur, quæ de præſenti eſt: vel Filius ſemper eſt genitus, quæ præteriti eſt temporis: vel Filius ſemper gignetur, quæ de futuro eſt. Quo diſputatio tantum eſt de nomine, nam in re Patres omnes conſentiunt. Tenent enim concorditer contra Arrium, generationem Filij eſſe æternam. Et qui aſſerunt, iſtam eſſe concedendam, Filius ſemper eſt natus, intendunt Filij generationem eſſe perfectiſſimam & completam. Qui vero dicunt in rigore hanc eſſe concedendam, Filius ſemper naſcitur, intendunt Chriſti generationem eſſe æternam: nam æternitas eſt tota ſimul, quia ſicut nec præteritum, ita neque futurum nouit.

Pro Gregorio reſpondet Magiſter Sentent. libro primo diſtinctio. nona, intendens Doctores ſacros ad concordiam reducere, ſic inquiens; Sed ne tanti authores ſibi contradicere in re tanta videantur, illa verba Gregorij benignè interpretemur, Dominus, inquit, Ieſus ante tempora natus eſt de Patre: vel potius quia nec cępit naſci, neque deſinit, dicamus verius ſemper natus: ſed quomodo verius dicitur hoc, ſcilicet, quòd Filius ſemper natus eſt, quam illud, ſcilicet, quòd de Patre ante tempora natus eſt? illud enim ſyncera & Catholica fides tenet ac prædicat, ut illud: quare ergo ait, Dicamus verius, cum vtrumque pariter ſit verum, niſi quia volebat intelligi hoc ad maiorem euidentiam & expreſſionem ueritatis dici quam illud? His enim uerbis omnis calumniandi uerſutiis hæreticis obſtruitur aditus, quibus Chriſti ſecundum Deitatem generatio ſine initio & ſine fine eſſe ac perfecta monſtratur. Non autem adeò apertè ſemper manifeſtatur ueritas, cùm dicitur: Filius ante tempora genitus eſt de Patre, vel Filius ſemper naſcitur de Patre. Et ideo dixit Gregorius, & ante eum Ambroſius, quod non poſſumus dicere, ſemper naſcitur, non inquam ita conuenienter, non ita congruè. Ad explanationem ueritatis poteſt tamen dici, ſi ſanè intelligatur, ſemper enim naſcitur Filius de Patre, & cæteri Patres dicunt, non quod quotidie iteretur illa generatio, ſed quia ſemper eſt: ſemper ergo naſcitur, id eſt, natiuitas eius ſempiterna eſt.

OCTAVVM QVAESITVM.

An aliquis certus ſit, ſe non ſemper peccare.

GRegorius in fine libri 35. Moral. in locum hunc, *Mortuus eſt ſenex, & plenus dierum*, Quis, inquit, inter iſta remanet ſalutis locus, quando & mala noſtra pura mala ſunt, & bona noſtra, quę nos habere credimus pu-

ra

ra bona eſſe nequaquam poſſunt? Martinus Lutherus lib. articulorum ſuorum ar.35. nititur hoc teſtimonio oſtendere, neminem eſſe certum ſe non ſemper peccare mortaliter, quia nullum vnquam a nobis purum bonum fiat, ſed nec fieri poſſit. In cuius damnationem Concil. Trid. ſeſſ.6. Can.7. ſic diffiniuit; Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iuſtificationem fiunt, quacunque ratione facta ſint, vere eſſe peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tanto eum grauius peccare, anathema ſit. Et Can.31. Si quis dixerit iuſtificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema ſit. Et ſequenti Can. Si quis dixerit, hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiam bona ipſius iuſtificati merita: aut ipſum iuſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam & Ieſu Chriſti meritum (cuius membrnm verum eſt) fiunt; non bene mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ (ſi tamen in gratia diſceſſerit) conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema ſit.

Concil. Trid.

Pro Gregorio reſpondet Roffenſis in confutatione eiuſdem articuli inquiens, Gregorium non loqui de cunctis bonis noſtris operibus, ſed de his ſolis, quæ nos ipſi, ceu bona approbamus, & de quibus nobis placemus. Et ob hoc ait, dixiſſe eum, bona, quæ nos habere credimus, puta bona eſſe non poſſe, propterea quod in eis nobis applaudimus, & inaniter de eorum bonitate gloriamur.

NONVM QVAESITVM.

An charitas ſemel habita poſſit amitti.

Ezech. 1.

GRegorius hom.5. in Ezechielem hunc locum, *Vbi erat ſpiritus, illuc gradiebantur ac reuertebantur, cum ambularent*, ita interpretatur, vt aſſerere videatur, quod charitas ſemel habita amitti non poſſit, ſic inquiens: Nō reuertebantur, cum ambularent, quia electi quippe ſic ad bona vadunt, vt ad mala perpetranda non redeant. Et poſt multa, exponens illud: Diſcurrens in medio animalium ſplendor ignis, ait, poteſt diſcurſus atque mobilitas ſic intelligi, in ſanctorum quippe cordibus iuxta quaſdam virtutes ſemper permanet, iuxta quoſdam verò receſſurus venit, & venturus recedit: in fide enim, ſpe, atque charitate, & alijs bonis, ſine quibus ad cœleſtem patriam non poteſt perueniri, ſicuti eſt humilitas, caſtitas, iuſtitia, atque miſericordia perfectorum corda non deſerit: in prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorū exhibitione, electis ſuis aliquando adeſt, aliquando ſe ſubtrahit. In his itaque virtutibus, ſine quibus minimè ad vitam peruenitur: Spiritus ſanctus in electorum cordibus permanet, vnde rectè ſtabilis dicitur: in his verò, per quas ſanctitas demonſtratur, aliquando miſericorditer præſto eſt, aliquando miſericorditer recedit. Item hom.11. in Matth.c.13. Fortis, inquit, eſt vt mors dilectio, quia videlicet ſicut mors corpus interimit, ſic ab amore rerum corporalium æternæ uitæ charitas occiditur: nam quem perfectè abſorbuerit, ad terrena ſeris deſideria velut inſenſibilem reddit. Rurſus hom.30. in c.14. Ioannis ait: Nunquam eſt Dei amor ocioſus, operatur enim magna, ſi magnus eſt, ſi verò operari renuit, amor non eſt.

Cant.8.

August.

Auguſtinus creditur etiam in hac fuiſſe opinione tract.3. in epiſtolam Ioannis, vbi explicans illud ex 2. c. eiuſdem epiſtolæ, Vnctio, quam accepimus ab eo, permaneat in nobis, &c. ait: Vnctio inuiſibilis Spiritus ſanctus eſt, vnctio inuiſibilis charitas eſt: quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi hæret: quæ quamuis ardente Sole, areſcere non poteſt: omne enim quod radicatum eſt nutritur calore Solis, & non areſcit. Et in eadem epiſtola tract.8. inquit: Radicata eſt charitas, ſecurus eſto, nihil mali procedere poteſt. Sententia illa, Charitas, quæ deſeri potuit, nunquam vera fuit, quam citat Gratianus diſt.2. ex epiſtola quadam Auguſtini ad Iulianum comitem, ad hunc ſenſum ſpectat, quod ex commentarijs Ambroſij in ſextum caput poſterioris epiſtolæ ad Corinthios idem Gratianus allegat, Ficta charitas eſt, quę deſerit in aduerſitate, vel in his, qui in neceſſitate deſerunt fratres. Eodem pertinet quod Beda in expoſitione prioris epiſtolæ Io.c.1. ex commentarijs Gregorij collegit his verbis. Notandum eſt, quod ſemper in Domino manſerit Spiritus ſanctus, in ſanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus geſtaue rint, partim manet in æternum, partim rediturus ſeceſſit: manet quippe apud eos, vt bonis exiſtant actibus, voluntariam paupertatem diligant, munditiam cordis & tranquillitatem Patris amplectantur, perſecutionem pati non vereantur, eleemoſynis, orationibus, ieiunijs, cæteriſque fructibus inſiſtant: recedit autem ad tempus, ne ſemper infirmos curandi, mortuos ſuſcitandi, vel etiam prophetandi habeant facultatem: manet ſemper, vt poſſint habere uirtutes, & vt mirabiliter ipſi uiuant: venit ad tempus, vt etiam alijs per miraculorum ſigna, quales ſint intus effulgeant.

Gratianus

Beda.

Doctores Scholaſtici, 3. Sent. diſtinct.31. S.Tho. 2.2. quæſtio.24. artic.11. Et conueniunt concorditer omnes Doctores Scholaſtici in Concluſione hac, ſcilicet, quòd charitas uiæ eſt amiſſibilis. Dubium tamē eſt, in quo gradu eſt tenenda, an ſit de fide? Circa hoc fuit hęreſis Iouiniani, quòd charitas & gratia in baptiſmo ſuſceptæ amplius amitti nequeunt. In eodem errore fuit Pelagius, vt author eſt Auguſtinus lib. de hæreſibus tit.6. c. vltimo. Suadent iſti errorem hunc ex locis ſcripturę perperam intellectis, nam Pſal.118. habetur: Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt. 1. Ioan.3. Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quia ſemen illius manet in eo. Et Paulus, 1. Cor.13. Charitas nunquā excidit, & Io.4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in ęternum.

His tamen non obſtantibus, habemus teſtimonia ſcripturę omnino in contrarium. Primum eſt, quod Apocal.2. habetur: Habeo aduerſum te pauca, quia primam charitatem reliquiſti. Et Paulus ad Hebr.6. Impoſſibile eſt eos, qui ſunt illuminati, & prolapſi ſunt iterum, renouari ad pœnitentiam. Et eſt teſtimonium apertum, quod habetur Ioan.15. Iam uos mundi eſtis: & tamen quando Petrus Chriſtum Dominum negauit, cecidit. Poteſt ergo charitas amitti. Et ne plura congeramus in damnationem hęreſis huius, ſat ſit diffinitio Concilij Trid. ſeſſ.6. Can.23. qui ſic habet: Si quis hominem ſemel iuſtificatum, dixerit amplius peccare non poſſe, nec gratiam amittere: atque ideo, eum, qui labitur & peccat, nunquā verè fuiſſe iuſtificatum: aut contra, poſſe in tota uita peccata omnia etiam uenialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de B. Virgine Maria tenet Eccleſia, anathema ſit.

Cōcilium Tridentinum.

Ad adducta pro hæreticis reſpondemus. Ad adductum ex Propheta: Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt, dicimus, locum hunc à ſanctis multipliciter exponi. Primo, quòd non ambulauerunt in vijs eius fructuoſe, ſed laborioſe. Secundò, quod referatur ad id tempus, quo iniquitatem ſunt operati, nam illo in vijs Dei non ambulauerunt. Tertiò, quòd præteritum ibi ponitur

pro præſenti, hoc eſt, quod tunc in vijs eius non ambulabant. Ad locum verò Ioannis: Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, ſimiliter dicimus, multipliciter exponi. Bernardus in ſermone 1. Septuageſimæ, & in ſerm. 23. ſuper Cantica inquit, quòd locus intelligitur de natiuitate prædeſtinationis, ſcilicèt, quòd is qui prædeſtinatus eſt, non peccat, hoc eſt, non perpetuo in peccato perſeuerat. Auguſtinus lib. de natura & gratia, cap. 14. aliter exponit, non peccat, id eſt, non debet peccare. Sanct. Thom. loco citato in ſolutione ad primum ſic exponit, quòd quantum eſt ex Spiritu ſancto non peccat, quia Deo authore, nemo fit deterior. Ad locum Pauli, ſcilicèt, charitas nunquam excidit. Sanct. Thom. in hunc locum lectione tertia, ait, quòd hæretici mentem Pauli non attingunt, quia Paulus non loquitur de ceſſatione charitatis ratione mortalis, quod quis admittit, ſed de ceſſatione charitatis poſt hanc vitam, nam intendit differentiam ſtatuere inter fidem, & ſpem, & charitatem: quæ in hoc conſiſtit, quod charitas nunquam excidit, fides vero & ſpes euacuabuntur. Ad illud Ioannis, Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, nō ſitiet in æternum, dicimus intelligi, dummodo talis aquam conſeruet, quia ſi illam ſeruauerit, in æternum non ſitiet.

Cōcluſio. Dubium tamen eſt, an charitas amitti poſſit per vnum actum peccati mortalis. Concluſio eſt affirmatiua, tam Patrum, quam Doctorum Scholaſticorū, quia mortale contrariatur charitati, & ideo a ſuo contrario corrumpitur. Difficultas tamen eſt, an habitus acquiſitus per vnum actum contrarium corrumpatur. Sanct. Thom. loco citato, art. 12. reſpondet negatiuè. Dicimus tamen, quod quantum ad formale, poteſt habitus vnico actu corrumpi, quia vnus actus poteſt habitum generare in potentia vbi erat contrarius habitus. Et iſta eſt ſententia Sanct. Thom. 1. 2. quæſt. 51. art. 3. Et experientia hoc conſtat. Et probat Sanct. Thom. quia ratio habitus in hoc conſiſtit, quòd efficiat potentiam promptè & faciliter operari, in habitibus tamen appetitiuis vnicus actus non ſufficit cauſare promptitudinem & facilitatem ad operandum, quia potentia multa habet motiua, quæ in contrarium alliciunt: vnicus autem actus non ſufficit difficultates omnes illas vincere, quia operatur ex multis cauſis, ſcilicèt, auaritiæ, prodigalitatis, vel amicitiæ: & ideo in potentijs appetitiuis vnicus actus generare habitum non eſt ſufficiens. Quod ſecus eſt in potentijs intellectiuis & apprehenſiuis, in quibus actus vnicus ſufficit ad omnem difficultatem vincendam, quia ſi difficultas eſt ignorantia, adueniente ſcientia, iam non eſt difficultas: & quia potentia non poteſt non aſſentiri, ideo generat habitum: imò in potentijs appetitiuis licèt rariſſimè accidat, vnicus tamen actus generat habitum: vt in conuerſione Magdalenæ, quo actu vnico habitum temperantiæ genuit, nam ex tunc iam promptè operabatur. Hoc ſuppoſito, probo Concluſionem; quia ſi habeam habitum erroris circa Concluſionem aliquam, adueniente demonſtratione, promptè & delectabiliter aſſentior, generatur ergo habitus: habitus autem erroris & ſcientiæ repugnant, nec ſimul ſtare poſſunt, ergo ſtatim corrumpitur error per actum generantē habitum. Et aduertendum, quod notanter dixi, quod vnico actu poteſt corrumpi habitus, quantum ad formale, quia non eſt veriſimile, quod actus vnicus qualitatem illam corrumpat, ſed tollit quod amplius non ſit habitus erroris: & ſic licet habitus ille maneat in quantum qualitas, non tamen in quantum habitus: illa tamē qualitas poſtea per alios actus contrarios corrumpitur.

Dubium tamen eſt, an ſit de fide, quod vnicum mortale charitatem deſtruat. Mouetur dubium propter iſtos Germanos Latinizatores, qui inquiunt, non eſſe veriſimile, quòd vnico mortali charitas corrumpatur. Ratio illorum eſt, quia amicitia humana non tollitur per vnum actum contrarium, ergo nec Diuina. Ad hoc dicimus, quod ſi aſſerant, quòd non ſtat per vnicum mortale charitatem amitti, eſt hæreticum. Et de fide eſt, quod vnum mortale charitatem deſtruit. Et probatur ex illo Ioann. 14. Qui non diligit me, ſermonem meum non ſeruat: ſi ergo qui Dei mandatum non ſeruat, illum non diligit, per vnum ergo mortale corrumpitur charitas. Iacobi etiam 2. habetur, Si quis totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. Ratione probatur: quia apud homines offenſa grauis ſtatim corrumpit amicitiam, ergo & mortale charitatem: conſequentia patet: antecedens probatur, quia ex natura rei vera amicitia non compatitur grauem offenſam, corrumpit ergo illam. Experientia etiam magiſtra id nouimus, vnde cum mortale quodlibet, quamuis leue, iniuria ſit grauiſſima, cum creaturam præponat creatori, ideo quodlibet mortale charitatem corrumpit. Et hinc ad rationem illorum dicimus, quòd illorum ratio, vt probauimus, pro nobis facit. Si verò affirmare velint, quòd non ſtat, quòd quis pro vnico mortali damnetur. Hoc licèt non ſit hæreticum, eſt tamen temerarium: ignoramus enim an Deus permittat talem mori: quia tamen de facto poteſt id permittere, ideo id aſſerere temerarium eſt.

Pro B. Gregorio reſpondet S. Thom. loco citato art. 11. inquiens, charitatem, quæ hic in terris habetur, poſſe tribus modis in conſiderationem venire: aut in ſui ipſius eſſentia, aut quatenus ab authore ſuo procedit, vel quatenus à ſuſcipiente recipitur: ſi eam iuxta duos contemplandi modos inſpiciamus, tunc ſecundum propoſitas Patrum ſententias pronunciandum eſt, charitatem eſſe omninò inamiſſibilem: tum quod ipſe charitatis author Deus nemini occaſionē præbeat charitatem amittendi, tum quòd ipſa charitas ſuaptè natura indeficiens ſeipſam perdere nequear. Si verò charitatem ſpectemus ex parte recipientium, quorum eſt ingenium varium, ſemperque mutabile, nulli dubium eſt, charitatem propter liberam & inſtabilem hominum voluntatem, facilè poſſe perdi.

DECIMVM QVAESITVM.

An peccatum vnum ſine alio remittatur.

GRegorius hom. 10. in Ezechielem, in locum hunc, ***Hac dicit Dominus, ſi forte audiant & quieſcant***, Ezech. 3. obiter percurrens dictum illud Amos. 4. Pluit ſuper vnam ciuitatem, & ſuper alteram non pluit, videtur innuere, quod pœnitentibus quandoque vnum peccatum remittatur, altero non remiſſo. Sic enim ait, Cum ipſe, qui prædicatores audit, ab alijs ſe vitiis corrigit, atque ab alijs emendare contemnit, vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida remanet, in qua a ſe prædicationis pluuiam repellit. Sunt enim quidam, qui exhortationis verba omninò non audiunt, hi penitus ſuſcipere pluuiam nolunt. Et ſunt quidam, qui audiunt, ſed tamen hanc medullitus non ſequuntur, quia alia in ſe vitia reſecant, ſed in aliis grauiter perdurant.

Doctores Scholaſtici 4. Sent. diſt. 14. Sanct. Tho. 3. parte, quæſt. 86. art. 3. quo quærit, vtrum poſſit per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti. Et reſpōdet vnica Concluſione, quæ eſt Patrum communis,

nis,& Doctorum ſcholaſticorum. Concluſio eſt, Impoſſibile eſt per pœnitentiam vnum peccatum ſine alio remitti. Probatur Concluſio tribus rationibus.
Cõcluſio.
1. Ratio. Prima ex parte gratiæ Dei, per quam peccatum tollitur, nam vt 1.2. quæſtio.113.art.2. diffinit, nullum peccatum remittitur ſine gratia, omne autem peccatum contrariatur gratiæ, & excludit eam, ergo impoſſibile eſt, vnum peccatum dimitti, quin omnia tollantur. 2. Ratio. Secunda ratio ſumitur ex parte pœnitentiæ peccatoris, quia peccatum mortale non niſi per veram pœnitentiam remitti valet, vera autem pœnitentia eſt peccatum deſerere, quatenus eſt contra Deum, quod commune eſt vniuerſis peccatis mortalibus, neminem ergo legitimè pœnitere poteſt vnius peccati, niſi quem omnium in vniuerſum pœnitet: cui enim peccatum, quatenus offenſa eſt contra Deum, diſplicet, omnia ſimul diſplicent. Impoſſibile eſt ergo, vnum peccatum ſine alio per pœnitentiam remitti. 3. Ratio. Tertiò, quia remittere vnum ſine alio perfectioni repugnat miſericordiæ Dei, cuius vt Deuteronom.32. legitur, perfecta ſunt opera, vnde cuius miſeretur, in integrum miſeretur. Ex quo colligitur, vt in libro de pœnitentia legitur, quòd quædam impietas infidelitatis eſt, ab eo, qui iuſtus & iuſtitia eſt, dimidiam ſperare veniam. Et confirmatur Concluſio ſententia Auguſtini in eodem libro, & refertur Can. ſunt plures, de pœnit. diſtinct.3. vbi ait: Sunt plures, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omnino, reſeruantes ſibi quædam, in quibus delectentur, non animaduertentes Dominum ſimul mutum & ſurdum a dæmonio liberaſſe. Per hoc docent nos, nunquam niſi de omnibus Deum ſanare.

Concluſionem præſentem nemo eſt qui in dubiũ vocet: ſed tamen ſunt, qui formidantes, cunctentur eam de potentia Dei abſoluta affirmare, cum tamen planè Sanct. Thom. huic ſenſum efficiat, imò maior implicatio contradictionis eſt, Deum poſſe vnum peccatum mortale ſine omnibus dimittere, quam peccatum remittere ſine gratia, hoc eſt, ſine eo quod hominem ſibi faciat gratum, quod omninò impoſſibile eſt. Et hoc apertè rationes adductæ oſtendunt: impoſſibile enim eſt, Deum vllum peccatum mortale aut originale remittere, niſi hominem in ſuam gratiam reuocando: cum ergo gratum habere hominẽ nequeat niſi iuſtum, & iuſtus nemo eſſe poſſit, ſi in peccato originali, aut quocunque mortali perſiſtat, repugnat vnum abſque omnibus remittere. Imò conſulto non reſtrinxit Concluſionem ad mortale & originale, inſinuans fortaſſis, quòd neque vllum veniale per pœnitentiam remittitur ſine alio, nam ſi pœnitentia legitima eſt venialis culpæ, quatenus feruorem charitatis remittit, in omnia venialia ferri debet, in quibus eadem eſt ratio: quamuis per feruorem charitatis poſſit veniale vnum remitti, cui homo non adhæret, abſque alio, cui complacet & adhæret.

Contra hanc autem Concluſionem inſurgere quis poteſt de peccatis oblitis. Apparet namque per formam ſacramenti neminem abſolui niſi de peccatis, quæ confeſſus eſt, ſi ergo pœnitens quorundam obliuiſcitur, ab illis non abſoluitur. Vnde videtur colligi, quòd aliqua remittantur ſine reliquis. Argumentum tamen contra concluſionem nihil concludit. Primum, quia modo loquitur de remiſſione per pœnitentiam virtutem, per quam quidem, ſi ſit legitima contritio etiam in genere, antequam fiat ſingulorum indagatio, fit omnium remiſſio. Secundo, quia etiam in confeſſione, qui ex ſua culpa, quia non fecit ſufficientem indagationem, non eſt omnium memor, nec ab oblitis, neque ab alijs, quæ confeſſus eſt, abſoluitur. Si tamen abſque ſua culpa quorundam eſt oblitus, gratiam recipit, atque adeo omnium remiſſionem. Quare non eſt neceſſaria diſputatio, an abſoluatur ab oblitis necne: cum verum ſit, quòd talis dicendus eſt abſolui ab illis non formaliter, quia non ſunt confeſſa, ſed extenſiuè & conſecutiuè: quia abſoluitur perſona, abſoluitur ab omnibus. Licèt ſi poſtmodum in memoriam redierint, ſint neceſſario confitenda.

Pro B. Gregorio reſpondet Sanct. Thom. loco citato in ſolutione ad primum argumentum, verba Gregorij non eſſe intelligenda quantum ad remiſſionem culpæ, ſed quantum ad ceſſationem ab actu, quia poteſt ille, qui plurimis implicatus eſt vitiis, a quibuſdam ceſſare, etiam ſi ab aliis non deſiſtat: quod ſit quidem auxilio Dei, & etiam quandoque ſpeciali: ſed tamen non illo, quo fit vltima diſpoſitio ad gratiam: & ideo neque ab illis, a quibus ceſſatur, fit remiſſio, neque ad remiſſionem culpæ pertingit.

VNDECIMVM QVAESITVM.

An Baptiſta de morte Chriſti dubitauerit, & de eius deſcenſu ad inferos.

Gregorius lib.4. homiliarum hom.6. videtur vtramque hæſitationem tam de Chriſti morte, quàm de eius in infernum deſcenſu Ioannis Baptiſtæ aſcribere his verbis: Ait ergo Ioannes: Tu es qui uenturus es, an aliũ expectamus? ac ſi apertè dicat, ſicut pro hominibus naſci dignatus es, an etiam pro hominibus mori, & ad inferos deſcendere digneris, inſinua, vt qui natiuitatis tuæ præcurſor, deſcenſionis etiam præcurſor fiam, & uenturum in infernum te nunciem, quem iam ueniſſe in mundum enunciaui.

Hyeronymus lib.1.commen.in Matth. videtur in eadem ſententia fuiſſe, ſic inquiens, Tu es qui venturus es: ſenſus eſt, manda mihi, quia interficiendus ab Herode, & ad inferna deſcenſurus ſum, vtrum te & in inferis debeam nunciare, qui nunciaui ſuperis, an non conueniat Filio Dei, vt guſtet mortem, & alium ad hæc ſacramenta miſſurus eſt.

Beda lib.2. in Lucam locum hunc exponens, Tu es qui vẽturus es, an alium expectamus? Lucæ.7. ſubſcribit ſententiæ Beati Gregorij.

Euſebius Emiſſenus in homiliis eius titulo inſignitis, refert Ioannem dubitaſſe de Chriſti ad inferos deſcenſu. Sic enim habet, Tu es, inquit, qui uenturus es? Ego, quidem uado ad Patriarchas & Prophetas, in infernum deſcendo: ſed nunquid tu quoque illuc venturus es? debeo te illuc venturum illis annunciare? ſicut te ueniſſe in mundum annunciaui? deſcendens illuc per te, an alium expectamus a te? timeo enim hoc credere de te, niſi hoc certum mihi fiat a te. Valdè quidem te humiliaſti, an fortaſſis plus humiliabis? quid dicam illis? quid nunciabo?

Chryſoſtomus hom.in Matth.38. Theophilactus & Euthimius ambas opiniones, ut ridiculas & falſas inſectantur, quod eis credibile non ſit, talem ac tantum Prophetam & pluſquam Prophetam, qui maior fuerit omnibus Prophetis, ignoraſſe, quæ cæteri Prophetæ de Chriſti morte, ſepultura, & deſcenſu ad inferos prædixerant, & ipſemet prædicauerat. Sunt etiã, qui dicant, Ioannem conſtantiſſimè crediſſe, Chriſtum efficacia virtutis ſuæ infernum penetraturum. Et inde Patriarchas erecturum, ſed fuiſſe ambiguũ, an is ſecundum animæ ſubſtantiam eſſet inferos aditurus. Tamen, teſte Theophilacto, aliqui improbant affirmantes Ioannem cognouiſſe, quod ad infernum cum anima uenturus eſſet, ut illic ſaluaret credentes.

Pro

Pro Gregorio dicimus, quidquid ipſe ſenſerit, veram ſolutionem eſſe, quòd Ioannes hoc interrogauerit, non quaſi id ignorans, ſed vt diſcipuli eius, adhuc rudes & increduli, cum hac interrogatione, Tu es qui venturus es an alium expectamus? ad Chriſtum miſſi ex Chriſti reſponſione, ſcilicèt, Renunciate Ioanni, quæ audiſtis & vidiſtis, cęci vident, claudi ambulant, &c. Chriſti maieſtatem & Diuinitatem nondum agnitam cognoſcerent & crederent. Vel iuxta Ambroſium dici poteſt, Ioannem de morte Chriſti dubitaſſe, non incredulitatis dubio, ſed hæſitatione, & ſtupore admirantis animi, atque conſiderantis, qui fieri poſſet, vt homines illum occidere auderent, qui mortuos ſuſcitaret, ac tanta virtutum miracula ederet. Et idem de B. Gregorio aſſerere poſſumus, quod cum dixit, Inſinua, an pro hominibus mori, & ad inferos deſcendere digneris, id non dixiſſe, neque ſic expoſuiſſe, vt dubium credulitatis in eo ſuſpicemur, ſed hæſitatione ac ſtupore admirantis animi id dixiſſe.

DVODECIMVM QVAESITVM.

An fidei myſteria ſint rationibus humanis comprobanda.

GRegorius in principio homiliæ 27. in Euangelia locum hunc expendens, *Cum eſſet ſero die vna ſabbathorum*, Ioan. 20. inſinuare videtur, fidei myſteria non eſſe rationibus humanis comprobanda, inquiens, Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Doctores Scholaſtici 3. Sen. diſt. 25. Sanct. Thom. 2.2. q. 2. art. 10. quo quærit, an ratio inducta ad ea, quę ſunt fidei minuat meritum? Et reſpondet, quòd ratio antecedens actum fidei meritum minuit, & aliquando totum meritum tollit: ratio verò conſequens nō excludit meritū fidei, ſed eſt ſignum maioris meriti.

Pro B. Gregorio reſpondet S. Thom. art. citato inquiens, Gregorius hoc dicens loquitur in caſu illo, quando homo non habet voluntatem credendi ea, quæ ſunt fidei, niſi propter rationem inductam: quando autem homo voluntatem credendi habet ea, quæ ſunt fidei, ex ſola authoritate Diuina, ſi habeat rationem demonſtratiuam ad aliquid eorum, puta ad hoc, quod eſt Deum eſſe, non propter hoc tollitur aut diminuitur meritum fidei. De hac quæſtione vide tomo 6. B. Auguſtini ad ſecundum quæſitū, & quarto tomo Chryſoſtomi ad primum quæſitum.

DECIMVM TERTIVM QVAESITVM.

An Angeli ſint animalia.

GRegorius hom. in Euangelia in principio circa hæc verba, *Magi ab Oriente venerunt*, Matth. 2. inquirens, cur Angelus paſtoribus, Magis verò ſtella apparuit? Reſpondet, quia Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id eſt, Angelus, prædicare debuit. De hac quæſtione vide ſupra 10. 1. Auguſtini ad tertium quęſitum, & ſecundo tomo ad octauum. Quibus locis diffiniuimus de mente Sancti Thomæ. 1. par. q. 51. & ex communi ſententia Doctorum ſcholaſticorum, & Dionyſij Areopagitæ, Angelos non ſolum eſſe incorporales, & immateriales ſubſtantias, ſed etiam Dei formas, ſimplicitates, & immaterialitates. Et ex communi ſententia Patrum, Chryſoſtomi homil. 22. in Geneſim, & hom. in priorem ad Corinth. 17. & 32. & in explanatione ſexti capitis Eſaiæ, & Cyrilli lib. 4. comment. in Ioannem. cap. 10. Et decretum Concilij Lateranenſ. id confirmat ſtatuens, credendum eſſe, non ſolum corporeas, ſed incorporeas creaturas (hoc eſt Angelos) ex nihilo conditas. Et ratio id euidenter ſuadet, eo quòd Angeli neque ſubſiſtendi, neque intelligendi, nec ſeipſos mouendi gratia, corporibus indigeant.

Pro B. Gregorio reſpondemus, quòd cum dixit, Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id eſt Angelus, prædicare debuit, neutiquam ſenſit Angelos, ſicuti homo, ex corpore & anima eſſe compoſitos, neque eorum eſſentiam inclinationem naturalem habere ad corpus actuādum: quia cū neque ad hoc quod ſubſiſtant, neq; ad hoc q intelligant, neque ad hoc quod ſeipſos moueant, corporibus indigeant, illorum eſſentia inclinationem non habet ad corpus actuandum, ſicuti anima rationalis habet. Eſt tamē natura & eſſentia ſua rationalis, id eſt, intellectualis, quia ratione & intellectu operationes ſuas exercet.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENETIIS, M. DCVI.
Ex Typographia Andreę Muſchij.

V

Digitized by Google

4-1